BIBLIA SACRA

VVLGATAE EDITIONIS

SIXTI V. ET CLEMENTIS VIII.

PONTT. MAXX.

IVSSV

RECOGNITA ATQVE EDITA



ROMAE

TYPIS S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE

ANNO MDCCCLXI.

DILECTO FILIO RELIGIOSO VIRO

CAROLO VERCELLONE

SODALI BARNABITAE

PIUS PP. IX.

Dilecte Fili Religiose Vir, Salutem et Apostolicam Benedictionem

Nihil certe nobis gratius, quam optimas quasque disciplinas praesertim sacras omni studio iuvare, fovere, et singulari eos prosequi benevolentia, qui utilem in illis excolendis operam ponunt et collocant. Itaque libentissimo animo excepimus primum Volumen superiore anno in hac alma urbe Nostra typis editum operis latine a te conscripti, Nobisque dicati, cui titulus: VARIAE LECTIONES VULGATAE LATINAE BIBLIORUM EDITIONIS. Gravissimae ac multiplices Supremi Nostri Pontificatus occupationes, et acerbissimae, quibus paene obruimur curae et angustiae plane obstiterunt quominus adhuc volumen idem evolvere ac legere possemus. Verum tibi, Dilecte Fili, summopere gratulamur, quod in hoc suscipiendo labore nihil antiquius habeas, quam commemoratam latinae Vulgatae Bibliorum editionem ab acatholicorum criminationibus vindicare, et quod tuum animum strenue applicueris ad opus sane doctum laboriosumque elucubrandum, ex quo apparet quantopere Romanis Pontificibus cordi fuerint divinarum Scripturarum studia, et qua mira cura, vigilantia et sollicitudine Praedecessores potissimum Nostri Pius V. Sixtus V. Gregorius XIV. et Clemens VIII. in Vulgatae latinae Biblia expolienda incubuerint. Cum autem haud ignoremus qua eximia religione, pietate, ingenio et eruditione praestes, tibi addimus animos, ut inceptum opus naviter scienterque absolvendum ac perficiendum cures, omnesque ingenii tui vires in iis peragendis semper impendas, quae asperrimis hisce praecipue temporibus magno christianae et civili reipublicae usui et ornamento esse possint. Denique caelestium omnium munerum auspicem, ac paternae Nostrae in te caritatis pignus Apostolicam Benedictionem toto cordis affectu tibi ipsi, Dilecte Fili religiose vir, peramanter impertimus

Datum Romae apud S. Petrum die XV Novembris anno MDCCCLX. Pontificatus Nostri anno decimoquinto.

PIUS PP. IX.

CAROLVS VERCELLONE

LECTORI SALVTEM

Interea dum hoc volumen in lucem emittitur, paullo fusiori calamo heic mihi sunt ea repetenda, quae ad nuperrimam novi Testamenti editionem praescripsi, ut quantum operae in illo expoliendo posuerim iudicare valeas. Habes igitur, candide lector, sacra Biblia latina ad fidem vaticanae editionis, quae anno MDXCII. prodiit, romanis typis sacri Consilii christiano nomini propagando diligenter summoque studio recusa. Sed enim pauca sunt, in quibus vetus illa ab hac nova editione discriminatur: de his autem singulis (quamquam id nonnullis leve visum iri putem) pro meo munere te monitum esse volo. In primis autem disserendum est de ratione quam in ipso Bibliorum textu deligendo atque expurgando sequutus sum; dein de reliquis adiunctis, quae ipsum textum comitantur.

Vaticanas Clementis VIII. editiones veluti certam sacri textus normam religiose sancteque custodiendam habui. Nam in litteris datis die IX. novembris, anno MDXCII. summus Pontifex, *ut in posterum idem textus incorruptus, ut decet, conservetur, opportune providere* volens, praecipit, *ut nemo hanc sanctarum Scripturarum editionem typis mandare praesumat, nisi habito prius exemplari in typographia vaticana excusa: cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquod occurrat, quod typographicae incuriae manifeste adscribendum sit, inviolabiliter observetur.* At vero dum istud Pontificis mandatum exequi conabar, duplex mihi difficultatis ratio obversabatur. Primo enim quum ab anno MDXCII. ex typographia vaticana iussu Clementis VIII. tres prodierint editiones, quae nonnihil inter se differunt, dubius haerebam utrum hanc vel illam sequerer ubi eaedem minime consentiunt (1). Dein saepius dubitabam utrum incuriae librariorum manifeste adscribendae essent quaedam lectiones, quae mendosae videbantur. Ut autem hisce difficultatibus obviam irem, tres ipsas vaticanas editiones secum invicem accurate, quantum licuit, contuli; indeque intellexi non pauca sphalmata, quae in priorem irrepserant, castigata fuisse in altera; at multo plura alia menda in hac quam in illa a typographis admissa fuisse: ac rursum ex secunda, paucis invectis correctionibus, tertiam editionem derivatam fuisse, quae mendorum numero utramque superavit: sed huic postremae adnexum est triplex correctorium quo fere praecipua illarum trium editionum errata notantur, paucaeque novae lectiones ab ipsis pontificiis correctoribus obtruduntur. Exinde certior factus sum editionem vaticanam principem reliquis praehabendam, eiusdemque exemplum pro archetypo assumendum atque unice exprimendum esse, demtis tamen typographi mendis, accitisque paucis illis lectionibus, quae novissime ingestae fuerant. Hoc autem veluti fundamento novae editionis constituto, reliquum erat ut quae supererant dubia circa errores typographicos depellerem. Qua in re longe maior fuit difficultas quam existimari potest. Nam praeter illas typorum mendas, illasque novas lectiones, quas ex duabus postremis vaticanis editionibus tuto collegeram, alia multa occurrebant, quae prima fronte manifesto operarum vitio tribuenda videbantur; multa etiam in reliquis editionibus, quae ex vaticanis derivatae dicuntur, noveram fuisse hominum arbitrio permutata. Verum tutiori via mihi insistendum existimavi; ac vaticanam ipsam editionem sequendam statui quoties aliqua manifesti erroris ratio non suppeteret. Manifestum autem vitium mihi videbar deprehendisse quotiescumque id legitimi testes vel saltem perspicua ratio suadebant (2). Qua in re duplici ratione falli me potuisse fateor, vel nempe mutando quod recte se habebat, vel intactum dimittendo quod erat castigandum. At vero ne cui haec editio erroris ansam praebeat, neve certa cum verisimilibus permisceantur, tabellam subiicio, qua, ut fidem alibi (3) datam liberem, omnia loca exhibentur, in quibus ratus sum aliquod typorum vitium in laudata vaticana editione latitare. Singulis autem locis testis aut ratio peractae correctionis attexitur; quamquam pro legitimis sincerae lectionis assertoribus vaticanas tantum editiones cum sola correctoria habeo. In reliquis vero locis, de quibus eadem tabella tacet, ne latum quidem unguem nova haec editio ab illa vaticana recedit; unica fortasse excepta

(1) Praeter tres notissimas vaticanas Bibliorum editiones, quae iussu Clementis VIII prodierunt, exstat quoque *Novum Testamentum vulgatae editionis Sixti V. Pont. Max. iussu recognitum atque editum, Romae ex typographia vaticana, MDCVII.* cuius brevis notitia subtexenda est; eius enim indoles hucusque eruditis ignota fuisse videtur. Ex tertia editione vaticana anni 1598. haec editio manifeste descripta fuit. Nam eadem prorsus singularia vitia in utraque offendimus; sic Matth. 3, 9. *contra*, pro *intra*; Act. 10, 47. deest *non*; ibid. 13, 11. *cui*, pro *qui ei*; 1 Tim. 6, 1. *suos, omni*, pro *suos omni*. Ad calcem vero huius *novi Testamenti* ab editore vaticano adiecta fuit tabella, qua *errata quaedam typographica* corrigi dicuntur: at praeter paucas lectiones, quae vere pro mendosis habendae sunt, aliae ibidem castigantur (quod sane mirum est) quae tum ante illam aetatem, tum postea in romanis editionibus tamquam genuinae lectiones perpetuo custoditae fuerunt. Exempli gratia Matth. 2, 1. vult legi *Iudae*, pro *Iuda*; Luc. 3, 22. *complacuit*, pro *complacui*; 3, 31. *Melca*, pro *Melea*; 19, 23. *et ego*, pro *ut ego*; Ioh. 3, 23. *Aenon*, pro *Aennon*; 8, 46. expungit *vobis* post verbum *dico*; 14, 2. interpungit post *si quo minus*; 19, 28. pro *omnia*, legit *omnia iam*; Act. 9, 38. *ab Ioppe*, pro *ad Ioppen*; Rom. 6, 10. *est, peccato mortuus*, pro *est peccato, mortuus*; Iac. 3, 7. *ceterorum*, pro *caeterorum*. Hae correctiones dignae quidem sunt quae ab eruditis sedulo expendantur; at in hanc novam editionem illas sine exemplo inferre, mihi nefas esse iudicavi: immo ex laudata tabella, quam reliqui editores vel ignorarunt vel insuper habuerunt, nullam duxi lectionem; quamquam fortasse ad illam exigere potuissem Act. 2, 23. *affigentes*, pro *affligentes*, et 1 Ioh. 5, 14 *petierimus secundum*, pro *petierimus: secundum*, quod non paucis ex recentioribus probatur; immo prior lectio admittitur in edd. Rom. 1671. 1784, altera in edd. Rom. 1765. 1768.

(2) In vaticana editione Bibliorum duplex aliud offendi lectionum genus, quod etsi typographorum incuriae tribuendum videtur, non huius loci erat emendare. Etenim ex documentis quae prae manibus habeo compertum mihi est pontificios censores nonnulla emendasse, quae dein a typographis imprudenter neglecta fuerunt (cf. meae *Varias Lectt.* ad Lev. 20, 6. 1 Reg. 16,10. 16, 16. 22, 17. et alibi); et contra quandoque typographi, nescio qua ratione, immutarunt quod a censoribus commutatum non fuerat (cf. ibid. ad Gen. 40,28. Ex. 10,20. Lev. 25,2. 26,21. Deut. 16,11. et alibi). Has autem mendas adnotare quidem necesse fuit in *Variis Lectt.* ubi earumdem ratio pro re nata explicanda erat: at easdem in hac nova editione privato iudicio corrigere nefas esse arbitratus sum. Non enim ita manifeste pertinent ad vitium editoris, ut illae mihi essent castigandae.

(3) Cf. meae *Variae Lectt. tom. I. pag. XLVIII. et LXIX.*

voce *quatuor*, quae in clementinis editionibus cum duplici littera *t* perpetuo scribitur. Curam certe tantam adhibui, quantam praestare potui tum ut novas typographi mendas oculatissime vitarem, tum ut vaticanum exemplum fidelissime atque exactissime referrem (4). Equidem hanc sibi laudem plures editores tribuendam censuerunt: at omni confidentia asserere possum a nemine hactenus assecutam fuisse. Omnes enim innumeris in locis vel interpungendi vel scribendi rationem pro lubitu immutarunt (5). Ex hac autem editorum licentia, quamvis, ut plurimum, sacri textus sensus non corrumpatur, gravissima tamen oriuntur incommoda, in publico praesertim ac liturgico Bibliorum usu. Quo igitur abruptis tot vel minimis varietatibus privato editorum arbitrio invectis, ad legitimam lectionem sacra Biblia vulgatae editionis restituerentur, nullis laboribus nullisque vigiliis parcendum existimavi.

Pauca dicenda supersunt de reliquis adiunctis huius editionis. In primis in ipsa libri fronte, quod in vaticanis editionibus desideratur, Clementis VIII. Pont. Max. nomen, privata quidem hominum auctoritate olim adiectum, at vulgo iam probatum, suadente praesertim Hieronymo Gigli sacri palatii magistro, retinui, alterique Sixti V. Pont. Max. consociavi (6). Dein Bibliorum, quas vocant, concordantias seu loca parallela ad margines excitata, prout iam pridem assolet, servavi; de his enim in praefatione ad lectorem princeps vaticana editio, quam sequor, diserte monet non prohiberi quin apponantur; ac revera in altera ac tertia editione vaticana apposita sunt: at quum non paucis foedarentur mendis, eadem sedulo castigavi. Item adieci praefationes s. Hieronymi, quae in postremis tantum vaticanis editionibus aliisque inde petitis, leguntur: has tamen, collata Vallarsii veronensi editione operum s. Doctoris, compluribus in locis emendavi: clausulas autem apocryphas in praefationibus ad Esther et ad Evangelistas uncinis conclusi. Praeterea singulis sacri textus capitibus titulos in receptis vulgatisque editionibus adscitos, quibus summatim cuiuslibet capitis materies innuitur, custodivi; quos itidem titulos, etsi nulla legitima auctoritate exarati fuerint aut recogniti, sua tamen utilitate apud lectores non carere exploratum est. Denique in vaticanis editionibus alter versiculus alteri continenter attexitur, nullumque usquam, exceptis libris poëticis et canticis, a capitis exordio ad finem spatium vacuum relinquitur. Contra vero in nova hac editione, communi iam consuetudini obsequens, singulorum versiculorum initium, prima cuiusque versiculi littera maiuscula facta, semper a margine duxi, ne Psalterio quidem excepto; quamquam in hoc libro receptum usum deserere maluissem. Quum enim duplex in Psalmis sit distinctionis ratio, quarum altera latinam psallendi consuetudinem respicit, altera vero masorethicum versiculorum numerum sequitur, in vaticana editione numeri masorethicae divisionis sueta ratione, adhibito asterisco, designantur; a margine autem initium non ducitur nisi iuxta nostrae psalmodiae usum: atque hoc pacto duplex distinctionis ratio tum ubi altera ab altera recedit, tum ubi utraque consentit perspicue servatur.

Ad voluminis calcem minutioribus characteribus adieci Orationem Manassae regis, tertium et quartum Esdrae librum ad fidem memoratae vaticanae editionis. At in his libris, quos non recognoverunt pontificii censores, pauca emendavi, opem mihi ferentibus antiquis recentioribusque aliis editionibus, necnon graeco textu: plura tamen quae corrigenda videbantur, praetermisi; neque enim novam recensionem parare institueram. Quid vero hanc inter et vaticanam editionem intersit, docebit subiecta tabella. Satius autem visum est omittere varios illos indices biblicos, quos plures subtexere solent, tum quia intolerabilis taedii laborisque esset eosdem, ut decet, corrigere; tum quia illi velut opus levidense ac parvi faciendum a viris doctis habentur atque negliguntur.

Haec sunt quae praemonenda habebam ut huius editionis οἰκονομία tibi, optime lector, statim innotesceret. Liceat nunc, quaeso, brevem hanc absolvere epistolam verbis quibus s. Augustinus concludit suos contra Faustum libros: » Breviter vos admoneo, ut si auctoritatem Scripturarum omnibus praeferendam sequi » vultis, eam sequamini, quae ab ipsius praesentiae Christi temporibus per dispensationes Apostolorum, » et certas ab eorum sedibus successiones Episcoporum, usque ad haec tempora toto orbe terrarum cu- » stodita, commendata, clarificata pervenit. Ibi enim videbitis etiam veteris Testamenti et obscura revelari » et praedicta compleri. Si autem quasi ratione movemini, primum cogitetis quinam sitis, quam minus idonei

(4) Fateor tamen vel me in corrigendo, vel meum typographum pro humana infirmitate quandoque defecisse. Mendorum igitur quae nobis in sacro textu exciderunt, heic correctiones subiicere visum est: Ex 4, 20. *virgam*; Num. 7, 13. *argenteum*; 2 Reg. 1, 27. *ceciderunt*; 12, 11. *in oculis*; 1 Paral. 21, 15. *aream*; Prov. 17, 12. 21. *fatuo*; Ier. 50, 2. *sculptilia*; Abd. 18. *exercitum*; 2 Mach. 2, 27. *facilem*; 3, 19. *aspiciebant*; 6, 2. *Garizim*. Pauca alia, adhibitis χειροθέταις, facile emendata fuere.

(5) Praetermitto editiones Vulgati Bibliorum interpretis, quae seculo XVII. et XVIII. prodierunt; quum enim vel directe vel oblique ex editione vaticana anni 1593. descriptae fuerint, atque saepius privato hominum arbitrio instauratae, nil mirum si tantopere a sincera lectione aberrent. Inter recentiores vero editiones (praetermissa edit. Francofurti ex officina Andreana an. 1826. singulari quidem elogio a Leone XII. P. M. ornata, at quamplurimis mendis referta) nonnisi tres sunt quae praestare videntur, non equidem characterum elegantia aut chartae nitore, sed correctione. Nimirum 1° editio quae inscribitur *Biblia sacra vulgatae editionis iuxta exemplar ex typographia apostolica vaticana, Romae* 1592. *correctis corrigendis ex indicibus correctoriis Romae editis in usum Bibliorum vaticanorum latinorum ann.* 1592. 1593. 1598; *nec non substratis lectionibus ex vaticanis illis Bibliis latinis ann.* 1590. 1592. 1593. 1598. *inter sese variantibus*, (at vero harum variantium lectionum vix dimidiam partem adnotavit), *additisque locis parallelis. Edidit Leander van Ess, s. theologiae doctor. Tubingae*, 1824. 2° editio cuius titulus est *Biblia sacra vulgatae editionis iuxta exemplaria ex typographia apostolica vaticana Romae* 1592. *et* 1593. *inter se collata et ad normam correctionum romanarum exacta, auctoritate summi Pontificis Pii IX. edidit Valentinus Loch, s. theologiae doctor et professor publicus in lyceo bambergensi. Ratisbonae*, 1849. 3. denique *Biblia sacra vulgatae editionis Sixti V. Pontificis Maximi iussu recognita et Clementis VIII. auctoritate edita. Editio stereotypa, a. MDCCCLI. omnium emendatissima s. Indicis Congregationis decreto probata. Taurini ex officina Hyacinthi Marietti*. Verum editio tubingensis praeterquam quod prae se fert non paucos singulares lapsus, vix tertiam partem mendorum, quae in mea tabella enumerantur, castigavit. Ratisbonensis autem editio propius quidem ad vaticanam accedit, at si illam cum meo correctorio commiseris, non pauca desiderari comperies; ac praeterea nescio qui factum sit ut Lochius ad 2 Paral. 15, 17. necessario addendam esse existimaverit particulam *non* ante verbum *derelicta*. Taurinensis demum editio paullo quidem diligentius (non tamen omnimode) perpurgata, quoad interpungendi rationem a vaticanis editionibus longius abscedit.

(6) Cf. prolegom. ad meas *Varias Lectt. tom. I, pag. LXXII.*

» ad comprehendendam naturam non dicam Dei, sed animae vestrae: comprehendendam sane, quemadmodum velle aut voluisse vos dicitis, certissima ratione, non vanissima credulitate: quod cum minime potueritis (sine dubio enim quamdiu tales estis, nullo modo poteritis), illud saltem quod omni humanae menti est naturaliter insitum, si modo id perversae opinionis pravitate non turbetur, Dei naturam atque substantiam incommutabilem omnino, omnino incorruptibilem cogitate, vel credite, et Manichaei continuo non eritis, ut aliquando et catholici esse possitis.» Haec saluberrima s. Doctoris monita illustrari videntur aliis verbis quae ibidem *(lib. XI. c. 2.)* leguntur: «Quam libri a te prolati originem, quam vetustatem, quam » seriem successionis testem citabis? Nam si hoc facere conaberis, et nihil valebis: et vides in hac re quid » Ecclesiae catholicae valeat auctoritas, quae ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum usque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, et tot populorum consensione firmatur. Itaque si de » fide exemplarium quaestio verteretur, sicut in nonnullis, quae et paucae sunt, et sacrarum litterarum studiosis notissimae sententiarum varietates, vel ex aliarum regionum codicibus, unde ipsa doctrina commeavit, nostra dubitatio diiudicaretur, vel si ibi quoque codices variarent, plures paucioribus, aut vetustiores recentioribus praeferrentur: et si adhuc esset incerta varietas, praecedens lingua, unde illud » interpretatum est, consuleretur. Hoc modo quaerunt, qui quod eos movet in Scripturis sanctis, tanta auctoritate firmatis, invenire volunt ut habeant unde instruantur, non unde rixentur.»

Datum Romae in Collegio ss. Blasii et Caroli, Kal. Octobris, anno MDCCCLXI.

TABELLA

qua editionis vaticanae an. 1592. lectiones in hac nova editione emendatae recensentur.

Singulis lectionibus, compendii causa, unam aut alteram maiusculam litteram adieci, quarum significatio semel declaranda est, ut testes quibus illae comprobantur ac fontes unde petitae sunt noscant.

A. *Hac littera eas designavi lectiones, quas utpote mendosas castigavit correctorium vaticanis Bibliis anni 1598. adnexum, quod refertur ad editionem anni 1592.; huic autem duo loca mihi suppeditat supplenda correctorium ibidem insertum pro Bibliis ann. 1593. et 1598. (nempe Ioh. 6, 35. 1 Cor. 8, 6.); alia duo suggeruntur in altero correctorio vaticano in singulari folio edito, quod reperi ad calcem exemplaris Bibliorum anni 1592. in romana bibliotheca angelica adservati (nempe Act. 4, 2. 1 Tim. 6, 8.), de quo verba feci in* prolegomenis ad Varias Lectt. tom. I. pag. LXIX.

B. *Hanc litteram adieci illis lectionibus, quas in praedicto exemplari bibliothecae angelicae emendatas vidi manu Angeli Rocca vel in ipso Bibliorum textu, vel ad calcem eiusdem: ex his tamen emendationibus duas praetermisi; scilicet Gen. 21, 7. legebat* auditorum; *Rom. 16, 23.* universae Ecclesiae. *Prior enim prorsus falsa videtur; altera vero inter eas lectiones est referenda, quae pontificiis censoribus probatae fuerunt, sed a typographis vaticanis omissae, de quibus mentionem feci in nota 2. ad superiorem epistolam.*

C. *Ea loca praenotavi hac littera, quae in ipsa officina vaticana vel calamo vel rasura vel typis manu impressis emendata videntur in plerisque exemplaribus eiusdem editionis.*

D. *Correctiones denotat haec littera, quas praeterea recensuit Bukentopius in suo* Lux de luce *pag. 191.; expunxi tamen locum Baruch 2, 28. ubi editio vaticana recte habet* ei.

E. *Sub hac littera posui multas illas correctiones quas admisit editio vaticana anni 1593.*

F. *Haec littera innuit lectiones, quae restitutae sunt in postrema vaticana editione anni 1598., a qua vix differunt romanae editiones ann. 1618. et 1624, quas proinde praetermisi.*

G. *Biblia edita Romae anno 1671. typis s. Congregationis de propaganda fide, cum arabica versione.*

H. *Biblia edita Romae anno 1768. eisdem typis, quae ad vaticanas editiones exacta dicuntur.*

I. *Biblia edita Romae anno 1765. sumptibus Remondinianis.*

K. *Biblia edita Romae anno 1784. typis Philippi Neri, cum italica versione et notis Martini.*

L. *Denique hac littera notavi reliquas correctiones, quas in hac nova editione reperies, quasque ex supra descriptis testibus confirmare non potui. Sed enim istarum ratio vel per se manifesta est, vel ex aliorum locorum similium analogia facile eruitur. Si cui tamen una aut altera ex his correctionibus minus arriserit, non repugno; suo utatur iudicio, nisi forte irrecusabilis Ecclesiae auctoritas aliter constituerit.*

	Lectio mendosa	Lectio emendata	
Genesis	5, 31. Cam	Cham	F.
	10, 21. Iaphet	Iapheth	E.
	12, 8. Oriente Hai	oriente Hai	E.
	16. Fueruntque	fueruntque	I.
	14, 1. gentium	Gentium	E.
	9. gentium	Gentium	I.
	10. remanserunt	remanserant	C. E.
	23. corigiam	corrigiam	H.
	ego ditavi	Ego ditavi	E.
	18, 12. occulte dicens	occulte, dicens	F.
	19, 3. azima	azyma	F.
	6. hostium	ostium	A. E.
	24, 12. Domino	domino	E.
	64. conspectu	conspecto	A. E.
	26, 18. Philistiim	Philisthiim	I.
	34, 17. noluoritis	nolueritis	E.
	35, 8. super	subter	H.
	26. Bale	Balae	H.
Exodi	7, 7. Moyses, octoginta	Moyses octoginta	H.
	8, 26. Deo nostro?	Deo nostro:	A.
	9, 24. tantaque	tantaeque	C. E.
	12, 42. observabilis Dño	observabilis Dñi	A.
	18, 22. idest *(item alibi)*	id est	E.
	26, 31. hyacintho	hyacyntho	E.
	34, 15. simulachra (*)	simulacra	K.
Levit.	1, 12. adherent	adhaerent	E.
	5, 3. agnos	agnum	C. E.
	11. cumbussit	combussit	E.
	18, 27. Omnis	Omnes	A. F.
	19, 4. Deos	deos	E.
	9. Cumque	Cum	A.
	19. testa	texta	A. E.
	20. nobilis	nubilis	C. E.
Numer.	2, 8. enumerati	annumerati	A.
	8, 21. eum	cum	D. E.
	23, 30. Balam	Balaam	C. E.
Deuter.	2, 8. Loth	Lot	K.
	19. Loth	Lot	L.
	22. Horrhaeos	Horraeos	L.
	8, 16. tentationis	Tentationis	L.
	7, 1. Gergezaeum	Gergesaeum	L.

(*) *Idem error alibi saepius occurrit, et emendatus est*

	9, 22.	incendio... tentatione	incendio.. Tentatione	L.
	11, 9.	patribus vostris	patribus vestris	C. E.
	24.	Eufrate	Euphrate	F.
	14, 12.	haliaetum	haliaeetum	B.
	23, 15.	Domino	domino	F.
	32, 6.	at et insipiens	et insipiens	A. E.
	39.	occido	occidam	C. E.
Iosue	4, 23.	Domini	Domino	C. E.
	7, 24. 26.	achor	Achor	E.
	8, 29.	Praecepitque, et	Praecepitque Iosue, et	A. E.
	11, 9.	combussit.	combussit igni.	A. E.
	12, 7.	filiis Israel.	filii Israel	A. E.
	13, 19.	planiciem	planitiem	D. E.
	15, 32.	Remon	Remmon	I.
	16, 2.	Atharoth	Ataroth	G.
	19, 41.	Sara	Saraa	I.
	21, 8.	surburbana	suburbana	E.
Iudic.	4, 22.	et dixit ai	dixit ei	A. E.
	8, 12.	Abinoem	Abinoëm	L.
	9, 55.	cum erant	cum eo erant	A. E.
	16, 23.	Deus noster	deus noster *(item v. 24.)*	H.
	26.	dixi puero	dixit puero	C. E.
	20, 45.	petram	Petram	E.
Ruth	3, 7.	pallio, a pedibus eius se	pallio a pedibus eius, se	A.
1 *Reg.*	3, 12.	super donum	super domum	A. E.
	6, 21.	Caria Thiarim	Cariathiarim	D. E.
	7, 1 2.	Caria Thiarim	Cariathiarim	D. E.
	10, 23.	et rursum	et sursum	A. E.
	13, 9.	curuum	curruum	D. E.
	16, 5.	filios eis	filios eius	C. E.
	26, 1.	colle Hachila	Colle Hachila	L.
	27, 3.	domus eius, et duae uxores	domus eius; et David, et duae uxores	A. E.
2 *Reg.*	2, 2.	Iezraelites	Iezrahelites	F.
	9.	Iezrael	Iezrahel	F.
	8.	castra	Castra	L.
	12.	castris	Castris	L.
	3, 3.	Absalon	Absalom	F.
	20	et viri eius	et viris eius	A. E.
	23.	nunciatumque	nunciatum	C. E.
	29.	nec deficiet	nec deficiat	A. E.
	8, 18.	cerethi et phelethi	Cerethi et Phelethi	G.
	15, 26.	Sin autem	Si autem	C. E.
	21, 18.	Husathi	Husati	E.
	23, 25.	Elica de Arori	Elica de Harodi	A. E.
3 *Reg*	2, 4.	vias meas	vias suas	C. E.
	4, 11.	Nepha Dor	Nephat dor	A. (*)
	12.	Iezrael	Iezrahel	F.
	6, 16.	sanctum Sanctorum	Sanctum sanctorum	I.
	7, 31.	celaturae	caelaturae	B. E.
	9, 13.	Haeccine	Haecine	A. E.
	11, 26.	Nabath	Nabat	L.
	33.	Moloc	Moloch	L
	13, 23.	propheta	prophetae	C. E.
	16, 24.	Domini	domini	F.
	18, 40.	cison	Cison	H.
	19, 16.	Abelmeula	Abelmehula	L.
	18.	manus	manum	B.
	20, 8.	dixit	dicit	C. E.
	9.	Domino	domino	F.
	28.	est dominus	est Dominus	F.
	21, 1.	qui erat in Iezrahel	quae erat in Iezrahel	A.
	22, 15.	tradet eum	tradet eam	A. F.
	20.	Apud	apud	G.
4 *Reg*	4, 21.	clausit hostium	clausit ostium	A. E.
	28.	a Domino	a domino	G.
	30.	dominos	Dominus	F.
	5, 17.	domino	Domino	F.
	9, 11.	diaeruut	dixerunt	D. E.
	24, 19.	Ioakin	Ioakim	A. E.
1 *Par*	1, 11.	Nephtuim	Nephthuim	K.
	2, 55.	canentes	Canentes	E.
	5, 3.	Enoch... Carmi	Henoch... Charmi	K.
	6, 47.	Gerson	Gersom	L.
	33.	Hemam	Heman.	F.
	71.	Astharoth	Astaroth	L.
	7, 6.	Iadiel	Iadihel	F.
	9, 44.	Ismael	Ismahel	E.
	10, 1.	Palaesthinos	Palaestinos	I.
	13, 5. 6.	Caria Thiarim	Cariathiarim	D. E.
	14, 11.	Baal Pharasim 2°.	Baalpharasim	E.
	27, 28.	Balanam	Balanan	I.

(*) *Lege* Nephath Dor

	30.	Ismaelites	Ismahelites	E.
2 *Par.*	2, 16.	tranferre	transferre	C. E.
	6, 8.	hoiscemodi	huiuscemodi	E.
	18, 29.	res 1°.	rex	C. F.
	31, 10.	Azaria	Azarias	A. F.
	32, 12.	altare	altari	A. E.
	21.	Dei sui	dei sui	I.
	34, 22.	secunda	Secunda	A. F.
	35, 6.	Phase, fratres	Phase: fratres	B. E.
	12.	Moysi, de	Moysi: de	E.
1 *Esdr.*	1, 7.	Dei sui	dei sui	G.
	3, 2.	Iesus	Iosua	A. E.
	6, 15.	sextus Darii regis	sextus regni Darii regis	A. E
	10, 21.	Thelem	Telem	F.
	30.	Mathanias	Mathanias	E.
2 *Esdr.*	11, 17.	Idithum	Idithun	K.
Tob.	3, 9.	synceriter	sinceriter	H.
Iudith	1, 2.	latitudinem cub. 70. altitudinem cub. 30.	altitudinem cub. 70. latitudinem cub. 30.	B.
	3, 13.	Deus	deus	I.
	4, 5.	Sacerdotes	Sacerdos	C. E.
	5, 20.	Iebuzaeum	Iabusaeum	A. E.
	8, 22.	Abraam	Abraham	H.
	13, 1.	hostia	ostia	A. E.
	15, 9.	Ioachim	Ioacim	A.
	16, 23.	substulerat	sustulerat	A. E.
Iob	2, 11.	Naamatites	Naamathites	E.
	8, 2.	multipex	multiplex	E.
	20, 24.	irruetta	irruet in	E.
	21, 9.	secutae sunt	securae sunt	A. F.
	31, 28.	altissimum?	altissimum.	A. F.
	38.	*In hoc capite habet tantum versus 38., eo quod reliqui tres versus ad sequens caput referat. At in reliquis vaticanis editionibus caput 38. numerat versus 41., et caput 39. versus 35.*		
Psalm.	9, 19.	in fine 2°.	in finem	C. E.
	10.	*Primum et secundum versum sub unico numero ponit; et quintum versum in duos dividit.*		
	39, 3.	fecis	faecis	B. E.
	43, 21.	ad Deum	ad deum	E.
	55, 1.	Allophili	Allophyli	B. E.
	67, 28.	Iuda: duces	Iuda, duces	B. E.
	68, 14.	multitudinae	multitudine	C. E.
	70.	*Versum 19 incipit a verbis* Domine memorabor; *at reliquae vaticanae editiones incipiunt a verbis* Introibo in potentias.		
	76, 1.	Asaph,	Asaph.	H.
	21.	Aaron:	Aaron.	E.
	77, 54.	distributionis:	distributionis.	E.
	88, 2.	veritatem tuam,	veritatem tuam	E.
	8.	in cuirenitu	in circuitu	A. E.
	91, 2.	Altissime:	Altissime.	E.
	126.	*Versum 3 incipit a verbis* Cum dederit: *reliquae editiones incipiunt* Ecce hereditas.		
	110, 4.	exaltavit	exaltabit	C. E.
Prov.	1, 27.	interitus, quasi	interitus quasi	E.
	20, 24.	viam suam.	viam suam?	C. E.
	30, 10.	Dominum	dominum	F.
	31, 27.	Cosideravit	Consideravit	F.
Sap	11, 16.	quidem	quidam	C. E.
	12, 2.	... errant	exerrant	C. E.
	15, 10.	Deum	deum	K.
	17, 10.	*Quae olim sub hoc numero legebantur verba expuncta fuerunt; at mendose servatus fuit expuncti versiculi numerus: unde hoc caput habet versus 21. pro 20.*		
	12.	in scientiam	inscientiam	A.
Eccli.	7, 1.	domino	a domino	C. E.
	8, 19	non facies	non facias	A.
	16, 9.	Loth	Lot	D. I.
	24, 41.	fluvii Dioryx	fluvii dioryx	D. F.
	26, 7.	mendacem super	mendacem, super	B. E.
	41, 10.	quaeruntur	queruntur	B. E.
	46, 4	nava	Nava	E.
	47, 9.	dedit	et dedit	C. E.
	22.	prophanasti	profanasti	E.
	48, 20.	Senacherib	Sennacherib	H.
Isa.	4, 3.	Domini	domini	I.
	9, 27.	corigia	corrigia	G.
	14, 6.	indignatione plaga insanabili	indignatione, plaga insanabili,	E.
	21, 1.	Aphrico	Africo	I.
	41, 27.	adsuut	adsunt	C. E.
	44, 10.	Deum	deum	I.
	17.	Deus	deus	L.
	45, 20.	Deum	deum	I.

	52, 5.	numquid	nunc quid	G.
	63, 20.	per centum	puer centum	A. E.
Ierem.	4, 31.	inter morientis	intermorientis	D. E.
	5, 18.	Deo	deo	G.
	17, 8.	hominis	omnium	C. E.
	22, 3.	contristari	contristare	C. E.
	18.	Domine	domine	L.
	23, 34.	Domini visitabo	Domini: visitabo	E.
	32, 28.	ecce ego	Ecce ego	E.
	34, 5.	Domine	domine	I.
	48, 1.	fonfusa est	confusa est	D. E.
	16.	ascendet... dissipabit	ascendit... dissipavit	A.
	50, 8.	de terra	et de terra	E.
	29	eum	eam	G.
	52, 29	triginti	viginti	C. E.
Thren.	2, 13.	Ierusalem:	Ierusalem ?	E.
Baruch	2, 34	dominabuntor eis.	dominabuntur eius	G.
	3, 22.	Chanaam	Chanaan	D. E.
Ezech.	10, 6.	chrysolili	chrysolithi	G.
	20, 46.	Aphricam	Africum	I.
	21, 12.	foemur	femur	G.
	18.	ad me dicens	ad me, dicens	E.
	20.	Ammon, et et	Ammon, et	A. E.
	28.	evagina te	evaginate	A. E.
		lima te	limate	A. E.
	27, 16.	Chartaginenses	Carthaginenses	H.
	28. 13.	topatius	topazius	D. I.
		berillus	beryllus	L.
	33, 1.	ad me dicens	ad me, dicens	F.
	36, 35.	ortus	hortus	E.
	42, 6.	gazophyciorum	gazophylaciorum	C. F.
Daniel.	13, 26	pomaria	pomario	B. E.
	11, 35.	apprendit	apprehendit	F.
Oseae	1, 4.	Iezrael 2°.	Iezrahel	E.
	11, 1.	pertransit	pertransiit	E.
Ioel	3, 4.	Palaesthinorum	Palaestinorum	H.
Amos	5, 26.	sydus	sidus	E.
	6, 2.	Palaesthinorum	Palaestinorum	H.
	6, 7.	Palaesthinos	Palaestinos	H.
Nahum	3, 8.	Aphrica	Africa	H.
	17.	est, earum et...	est, et...	A. E.
		... locus ubi	... locus earum ubi	A. E.
Aggaei	1, 1.	Iosadec	Iosedec	C. E.
Zach.	12, 6.	faciem	facem	D. I.
Malach.	2, 6	eius in pace	eius: in pace	E.
	8, 14.	dicistis	dixistis	E.
1 Mach.	1, 10.	posteos	post eos	E.
	11.	exeis	ex eis	E.
	4, 17.	concupiscaris	concupiscatis	E.
	13, 15.	quod habebat	quod debebat	A. F.
2 Mach.	1, 9.	frequentare	frequentate	C. E.
	4, 3.	intantum	in tantum	F.
	21.	Cum	cum	E.
	30.	Tharsenses	Tarsenses	L.
	8, 14.	si quid ei	si quid eis	G.
	11, 19	concessi	concessit	A. F.
Matth.	4, 15.	gentium	gentium,	G.
	6, 28.	estis.	estis ?	B. E.
	8, 9.	huic Vade	huic, Vade	E.
		meo Fac	meo, Fac	E.
	14, 20.	veni.	Veni.	I.
	15, 6.	irritum	irritum	D. E.
	17, 15.	*in apponendis versiculorum numeris, editor pro numero 15., quem praetermisit, habet numerum 16.; et sic procedit usque ad finem capitis, cui proinde tribuit versus 27. pro 26.*		
	27, 43.	si vult, eum	si vult eum	A. E.
Marci	1, 7.	corigiam	corrigiam	H.
	31.	elevanit	elevavit	E.
	5, 19.	concessit ei	concessit eis	D. G.
	6, 26.	rex propter iusiurandum :	rex: propter iusiurandum,	A. E.
	7, 4.	et áforo	et a foro	D. G.
	12, 29.	Israel	Israel,	E.
	15, 34.	Eloi, eloi,	Eloi, Eloi,	F.
Lucae	3, 16.	corigiam	corrigiam	H.
	4, 34.	qui sis,	quis sis,	E.
	7, 8.	huic vade,	huic, Vade,	I.
		alii veni ,	alii, Veni,	I.
		meo, fac	meo, Fac	E.
	8, 18.	quomodo audiatis?	quomodo audiatis.	D. H.
	11, 18.	divisus est:	divisus est,	E.
	12, 48.	digna, plagis	digna plagis,	D. E.
	13, 13.	glorificabat Deum,	glorificabat Deum.	E.
	21, 4.	quo deest	quod deest	B. E.
Ioann.	1, 27.	corigiam	corrigiam	H.
	51.	Amen amen	Amen, amen	E.
	6, 9.	ordeaceos,	hordeaceos,	G.
	13.	ordeaceis,	hordeaceis,	G.
	35.	ei Iesus:	eis Iesus:	A. G.
	64.	*Hic versiculi numerus ex mendo repetitur; adeoque caput numerat tantum versus 71. pro 72.*		
	8, 54.	Si ergo	Si ego	A. E.
	9, 16.	scisma	schisma	B. E.
Act.	3, 18.	qui praenunciavit	quae praenunciavit	A. E.
	4, 2.	in Iesum	in Iesu	A. E.
	7, 48.	Dei	dei	I.
	9, 10.	mine	nomine	C. E.
	11.	Tharsensem	Tarsensem	B. E.
	30.	Tharsum	Tarsum	E.
	13, 6.	virom magnum	virum magum	A. E.
	46.	dixetunt	dixerunt	D. E.
	14, 1.	Iconii ut	Iconii, ut	E.
	23.	Pamphiliam	Pamphyliam	E.
	15, 38.	Pamphilia	Pamphylia	E.
	17, 15.	Sylam	Silam	D. E.
	21, 39.	Tharso	Tarso	E.
	22, 3.	Tharso	Tarso	E.
	23, 24.	praesidem.	praesidem,	E.
	30.	ad te denuncianset	ad te, denuncians et	H.
	25, 21.	ad Caesaream	ad Caesarem	B. E.
	27, 5.	Pamphiliae	Pamphyliae	E.
Rom.	3, 8.	tempus	tempus,	F.
	14, 7.	moritut	moritur	A. E.
1 Cor.	1, 10.	scismata	schismata	E.
	18.	Ceterum	ceterum	E.
	8, 6.	unus Deus	unus est Deus	A.
	14, 10.	utputa	ut puta	H.
2 Cor.	8, 1.	vobis fratres	vobis, fratres,	E.
Gal.	3, 22.	scriptura	Scriptura	E.
Ephes.	1, 17.	pater . gloriae	pater gloriae	F.
	2, 10.	Dei,:	Dei:	E.
	4, 6.	partes terrae.	partes terrae ?	A. E.
	5, 27.	in gloriosam	gloriosam	A. E.
1 Thes.	4, 19.	*Deest distinctio et numerus huius versiculi.*		
2 Thes.	1, 12.	nomen Domini Iesu	nomen Domini nostri Iesu	A. E.
		et Domini nostri Iesu	et Domini Iesu	A. E.
	2, 11.	*Iterum desideratur numerus versiculi.*		
1 Tim.	6, 8.	contenti sumus.	contenti simus.	A. E.
Tit.	1, 12.	ventris	ventres	B. E.
Philem.	2.	Apiae	Appiae	E.
1 Petr.	5,	*Transponit numeros versiculorum 6. 7.*		
Apoc.	2, 24.	quia Thyatirae	qui Thyatirae	A. F.
	3, 14.	dicit: Amen	dicit Amen	D. I.
		creaturae Dei.·	creaturae Dei:	L.
	4, 8.	Sanctus Sanctus,	Sanctus, Sanctus,	E.
	7, 6.	Nephtali	Nephthali	I.
	11, 8.	dominus	Dominus	E.
	16, 4.	effugit	effudit	B. E.
	19, 16.	foemore	femore	I.
3 Esdr.	1, 58.	septuaginta septem	septuaginta	
	2, 28.	haec fiant	haec fiat	
	29.	ex quo sunt	ea quae sunt	
	4, 18.	eo	eos	
	5, 44.	innovare et suscitare	voverunt suscitare	
	45.	dari	dare	
	8, 22.	Domino	domino	
4 Esdr.	2, 23.	tempore	tempora	
	5, 8.	impositio	imposito	
	6, 20.	ante quam	ante quem	
	34.	ut non	et non	
	7, 3.	spacioso	spatioso	
	67.	inhereditabant	inhereditabunt	
	8, 34.	amatus	amarus	
	9, 10.	cognovetunt	cognoverunt	
	10, 22.	prophanatum	profanatum	
	23.	commovebo	commonebo	
	12, 21.	duae vero	duo vero	
	15, 29.	fertur	feretur	
	30.	adveniente de	advenient in	
	43.	usque	usque ad	
	50.	Infoelix	Infelix	
	16, 77.	superlevent	superelevent	

Quoad interpunctionem leviora sunt alia pauca in quibus non primam sed alteram aut tertiam vaticanam editionem consulto imitatus sum.— Correctiones supra scriptae ad Iud. 16, 23. 1 Paral. 10, 1. Act. 7, 46. in aliquot exemplaribus huius editionis desiderantur.

DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM

EX CONCILIO TRIDENTINO SESSIONE QVARTA

Sacrosancta oecumenica, et generalis tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem tribus Apostolicae Sedis Legatis, hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut, sublatis erroribus, puritas ipsa Evangelii in Ecclesia conservetur. *Et infra:*

Sacrorum vero librorum indicem huic decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa synodo suscipiuntur. Sunt vero infrascripti: Testamenti veteris: Quinque Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium: Iosue, Iudicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Esdrae primus et secundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Iudith, Esther, Ioh, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolae, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetae minores, id est, Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michaeas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggaeus, Zacharias, Malachias: Duo Machabaeorum, primus et secundus. Testamenti novi: Quatuor Evangelia, secundum Matthaeum, Marcum, Lucam, et Ioannem: Actus Apostolorum a Luca evangelista conscripti: Quatuordecim Epistolae Pauli apostoli: ad Romanos, duae ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duae ad Thessalonicenses, duae ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebraeos: Petri apostoli duae: Ioannis apostoli tres: Iacobi apostoli una: Iudae apostoli una, et Apocalypsis Ioannis apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt, et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit, et traditiones praedictas sciens, et prudens contempserit, anathema sit.

CLEMENS PAPA VIII.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM

Cum sacrorum Bibliorum vulgatae editionis textus summis laboribus ac vigiliis restitutus, et quamaccuratissime mendis expurgatus, benedicente Domino, ex nostra typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, ut in posterum idem textus incorruptus, ut decet, conservetur, opportune providere volentes, auctoritate Apostolica, tenore praesentium districtius inhibemus, ne intra decem annos a data praesentium numerandos, tam citra, quam ultra montes, alibi quam in nostra Vaticana typographia, a quoquam imprimatur. Elapso autem praefato decennio, eam cautionem adhiberi praecipimus, ut nemo hanc sacrorum Scripturarum editionem typis mandare praesumat, nisi habito prius exemplari in typographia Vaticana excuso: cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de textu mutata, addita, vel ab eo detracta, nisi aliquid occurrat, quod typographicae incuriae manifeste adscribendum sit, inviolabiliter observetur. Si quis vero typographus in quibuscumque regnis, civitatibus, provinciis, et locis tam nostrae et S. R. E. ditioni in temporalibus subiectis, quam non subiectis, hanc eamdem sacrarum Scripturarum editionem intra decennium praedictum quoquomodo, elapso autem decennio, aliter quam iuxta huiusmodi exemplar, ut praefertur, imprimere, vendere, venales habere, aut alias edere vel evulgare; aut si quis bibliopola a se vel ab aliis quibusvis, post datam praesentium, huius editionis impressos libros, seu imprimendos a praefato restituto et correcto textu in aliquo discrepantes, seu ab alio, quam a typographo Vaticano, intra decennium excusos, pariter vendere, venales proponere, vel evulgare praesumpserit, ultra amissionem omnium librorum, et alias arbitrio nostro infligendas poenas temporales, etiam maioris excommunicationis sententiam eo ipso incurrat: a qua nisi a Romano Pontifice, praeterquam in mortis articulo constitutus, absolvi non possit. Mandamus itaque universis et singulis, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, ceterisque ecclesiarum et locorum etiam regularium praelatis, ut praesentes litteras in suis quisque ecclesiis et iurisdictionibus ab omnibus inviolate perpetuo observari curent ac faciant. Contradictores per censuras ecclesiasticas, aliaque opportuna iuris et facti remedia, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis: non obstantibus constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, ac in generalibus, provincialibus, vel synodalibus conciliis editis generalibus, vel specialibus, ac quarumcumque ecclesiarum, ordinum, congregationum, collegiorum atque universitatum, etiam studiorum generalium iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, et consuetudinibus, ac privilegiis, indultis, ac litteris Apostolicis in contrarium quomodocumque emanatis et emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latissime derogamus, ac derogatum esse decernimus. Volumus autem ut praesentium transumptis etiam in ipsis voluminibus impressis eadem, in iudicio et extra, fides ubique adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae.

Datum Romae, apud s. Petrum, sub annulo piscatoris, die IX. novemb. MDXCII. pontificatus nostri anno I.

M. Vestrius Barbianus.

PRAEFATIO AD LECTOREM

Ex editione vaticana anni MDXCII.

In multis, magnisque beneficiis, quae per sacram tridentinam synodum Ecclesiae suae Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot latinas editiones divinarum Scripturarum, solam veterem ac vulgatam, quae longo tot saeculorum usu in Ecclesia probata fuerat, gravissimo decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus, quod ex recentibus editionibus non paucae ad haereses huius temporis confirmandas licenter detortae videbantur: ipsa certe tanta versionum varietas atque diversitas magnam in Ecclesia Dei confusionem parere potuisset. Iam enim hac nostra aetate illud fere evenisse constat, quod sanctus Hieronymus tempore suo accidisse testatus est (*a*), tot scilicet fuisse exemplaria, quot codices; cum unusquisque pro arbitrio suo adderet, vel detraheret. Huius autem veteris ac vulgatae editionis tanta semper fuit auctoritas, tamque excellens praestantia, ut eam ceteris omnibus latinis editionibus longe anteferendam esse, apud aequos iudices in dubium revocari non posset. Qui namque in ea libri continentur (ut a maioribus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex sancti Hieronymi translatione vel emendatione suscepti sunt; partim retenti ex antiquissima quadam editione latina, quam sanctus Hieronymus communem et Vulgatam (*b*), sanctus Augustinus Italam (*c*), sanctus Gregorius Veterem translationem appellat (*d*). Ac de Veteris quidem huius, sive Italae editionis sinceritate atque praestantia praeclarum sancti Augustini testimonium exstat in secundo libro *de doctrina christiana* (*e*), ubi latinis omnibus editionibus, quae tunc plurimae circumferebantur, Italam praeferendam censuit, quod esset, ut ipse loquitur, verborum tenacior cum perspicuitate sententiae. De sancto vero Hieronymo multa exstant veterum Patrum egregia testimonia: cum enim sanctus Augustinus (*f*) hominem doctissimum, ac trium linguarum peritissimum vocat, atque eius translationem ipsorum quoque hebraeorum testimonio veracem esse confirmat. Eumdem sanctus Gregorius ita praedicat (*g*), ut eius translationem, quam novam appellat, ex hebraeo eloquio cuncta verius transfudisse dicat: atque idcirco dignissimam esse, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Isidorus non uno in loco Hieronymianam versionem ceteris omnibus anteponit (*h*), eamque ab ecclesiis christianis communiter recipi ac probari affirmat (*i*), quod sit in verbis clarior, et veracior in sententiis. Sophronius quoque,

(*a*) *Praef in Iosue.*

(*b*) *S. Hieron. in c. 49. Isaiae.*

(*c*) *S. Aug. lib. 2. Doct. Christ. c. 14.*

(*d*) *S. Greg. Epist. Dedic. ad Leandrum c. 5. in fin.*

(*e*) *S. Aug. ubi supra.*

(*f*) *Lib. 18 de Civit. Dei c. 43.*

(*g*) *Lib. 20. Moral. 24.*

(*h*) *Lib. 6. Etymol. c. 6.*

(*i*) *Lib. 1. de Divin. offic. 12*

vir aruditissimus, sancti Hieronymi translationem non latinis modo, sed etiam graecis valda probari animadvertens, tanti eam fecit, ut Psalterium et Prophetas ax Hieronymi versiona in graecum eleganti sermone transtulerit. Porro qui secuti sunt, viri doctissimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anselmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, ceteriqua omnes, qui bis nongentis annis in Ecclesia floruerunt, sancti Hieronymi versione ita sunt usi, ut ceteraa, quaa pena innumarabiles arant, quasi lapsaa de manibus theologorum, penitus obsoleverint. Quare non immerito catholica Ecclasia sanctum Hieronymum Doctorem maximum, atqua ad Scripturas sacras interpretandas divinitus axcitatum ita celebrat, ut iam difficile non sit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquiascunt, vel atiam maliora, aut certe paria praestare se posse confidunt. Ceterum ne tam fidelis translatio, tamque in omnes partes Ecclesiaa utilis, val iniuria temporum, val impressorum incuria, vel temere amendantium audacia, ulla ax parte corrumperetur, eadam sacrosancta synodus tridentina illud decreto suo sapienter adiecit, ut haec ipsa vetus ac vulgata editio emendatissima, quoad fieri posset, imprimeretur: nequa ulli liceret eam sine facultate et approbationa Superiorum axcudere. Quo decreto simul typographorum temeritati ac licentiaa modum imposuit, et Pastorum Ecclesiaa in tanto bono quamdiligentissima retinando et conservando, vigilantiam, atque industriam excitavit. Et quamvis insignium Academiarum theologi in editione vulgata pristino suo nitori restituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla potest esse nimia diligentia, at codices manuscripti complures at vetustiores Summi Pontificis iussu conquisiti, atque in Urbem advecti erant; et demum, quoniam executio generalium Conciliorum, et ipsa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apostolicae Sedis potissimum pertinere cognoscitur; ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro sua in omnes Ecclesiae partes incredibili vigilantia, lectissimis aliquot sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, aliisque tum sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritissimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem latinam, adhibitis antiquissimis codicibus manuscriptis, inspectis quoqua hebraicis, graecisque Bibliorum fontibus; consultis denique vatarum Patrum commentariis, accuratissime castigarent. Quod itidem institutum Pius V. prosecutus est. Verum conventum illum ob varias gravissimasque Sedis Apostolicae occupationes iamdudum intermissum, Sixtus V. divina providentia ad summum Sacerdotium evocatus, ardentissimo studio revocavit, et opus tandem confectum typis mandari iussit. Quod cum iam esset axcusum, at ut in lucem emitteretur idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in sacra Biblia praeli vitio irrepsisse, quaa iterata diligentia indigere viderentur, totum opus sub incudem revocandum censuit atqua decrevit. Id vero cum morte praeventus praestare non potuisset, Gregorius XIV. qui, post Urbani VII. duodecim dierum Pontificatum, Sixto successerat, eius animi intentionem axecutus perficere aggressus est, amplissimis aliquot Cardinalibus, aliisque doctissimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoqua, at qui illi successit, Innocentio IX. brevissimo tempore de hac luce subtractis; tandem sub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Ecclesiae universae gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene iuvante perfectum est. Accipe igitur christiane lector, eodam Clemanta Summo Pontifice annuante, ex vaticana typographia veterem ac vulgatam sacraa Scripturaa editionem, quanta fieri potuit diligentia castigatam: quam quidem sicut omnibus numaris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quae ad hanc usque diem prodiarunt, emendatiorem, purio-

remque esse, minime dubitandum. Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuscriptis, hebraeis, graecisque fontibus, et ipsis veterum Patrum commentariis conferendis non mediocre studium adhibitum fuerit; in hac tamen pervulgata lectione sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia quae mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt; tum quod ita faciendum esse ad offensionem populorum vitandam sanctus Hieronymus (a) non semel admonuit: tum quod facile fieri posse credendum est, ut maiores nostri, qui ex hebraeis et graecis latina fecerunt, copiam meliorum et emendatiorum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum aetatem ad nos pervenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri evaserunt; tum denique quia sacrae Congregationi amplissimorum Cardinalium, aliisque eruditissimis viris ad hoc opus a Sede Apostolica delectis propositum non fuit, novam aliquam editionem cudere, vel antiquum interpretem ulla ex parte corrigere vel emendare; sed ipsam veterem, ac vulgatam editionem latinam a mendis veterum librariorum, necnon pravarum emendationum erroribus repurgatam, suae pristinae integritati ac puritati, quoad eius fieri potuit, restituere; eaque restituta, ut quamemendatissime imprimeretur iuxta Concilii oecumenici decretum pro viribus operam dare. Porro in hac editione nihil non canonicum, nihil adscititium, nihil extraneum apponere visum est: atque ea causa fuit, cur liber tertius et quartus Esdrae inscripti, quos inter Canonicos libros sacra tridentina synodus non annumeravit, ipsa etiam Manassae regis Oratio, quae neque hebraice, neque graece quidem exstat, neque in manuscriptis antiquioribus invenitur, neque pars est ullius canonici libri, extra canonicae Scripturae seriem posita sint: et nullae ad marginem concordantiae (quae posthac inibi apponi non prohibentur), nullae notae, nullae variae lectiones, nullae denique praefationes, nulla argumenta ad librorum initia conspiciuntur. Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, praefationes sancti Hieronymi, et alia id genus in aliis editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa vaticana editione eiusmodi adiumenta pro studiosorum commoditate, atque utilitate in posterum adiiciantur; ita tamen, ut lectiones variae ad marginem ipsius textus minime annotentur.

(a) *Ep. ad Sunniam et Fretellam; Praef. Ev. ad Damasum.*

HIERONYMI PROLOGUS GALEATUS

Viginti et duas litteras esse apud hebraeos, syrorum quoque et chaldaeorum lingua testatur, quae hebraeae magna ex parte confinis est: nam et ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum et apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam, legisque doctorem, post captam Ierosolymam et instaurationem templi sub Zorobabel, alias litteras reperisse quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem samaritanorum et hebraeorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, haec eadem supputatio, sub Levitarum ac Sacerdotum censu, mystice ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton, in quibusdam graecis voluminibus, usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed et Psalmi trigesimus sextus, et centesimus decimus, et centesimus undecimus, et centesimus octavus decimus, et centesimus quadragesimus quartus, quanquam diverso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiae Lamentationes, et Oratio eius: Salomonis quoque in fine Proverbia, ab eo loco (o) in quo ait: Mulierem fortem quis inveniet? iisdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque litterae duplices apud hebraeos sunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim per has scribunt principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde et quinque a plerisque libri, duplices aestimantur, Samuel, Malachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias cum Cinoth, id est, Lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt, per quae scribimus hebraice omne quod loquimur, et eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi litteris et exordiis, in Dei doctrina, tenera adhuc et lactens viri iusti eruditur infantia.

(a) Prov. 31, 10.

Primus apud eos liber vocatur בראשית Beresith: quem nos Genesim dicimus.

Secundus ואלה שמות Veelle semoth: qui Exodus appellatur.

Tertius ויקרא Vaicra id est, Leviticus.

Quartus וידבר Vaiedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium praenotatur.

Hi sunt quinque libri Moysi, quos proprie תורה Thora, id est, Legem appellant.

Secundum, prophetarum ordinem faciunt: et incipiunt ab Iesu filio Nave, qui apud eos יהושע בן נון Iosue ben Nun dicitur.

Deinde subtexunt שופטים Sophetim, id est, Iudicum librum. Et in eumdem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta narratur historia.

Tertius sequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum et secundum dicimus.

Quartus מלכים Malachim, id est, Regum, qui tertio et quarto Regum volumine continetur. Meliusque multo est מלכים Malachim, id est, Regum, quam ממלכות Mamlachot, id est, Regnorum dicere. Non enim multarum gentium regna describit, sed unius israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus ישעיה Isaias.

Sextus ירמיה Ieremias.

Septimus יחזקאל Ezechiel.

Octavus liber duodecim Prophetarum; qui apud illos vocatur תרי עשר There asar.

Tertius ordo, Hagiographa possidet.

Et primus liber incipit a איוב Iob.

Secundus a דוד David: quem quinque incisionibus et uno Psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est שלמה Salomon, tres libros habens; Proverbia, quae illi משלי Misle, id est, Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, id est, קהלת Coheleth.

Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir hasirim praenotant.

Sextus est דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre haiamim, id est, Verba dierum: quod significantius Chronicon totius divinae historiae possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus et secundus inscribitur.

Octavus, עזרא Esdras: qui et ipse similiter apud graecos et latinos in duos libros divisus est.

Nonus, אסתר Esther.

Atque ita fiunt pariter veteris legis libri vigintiduo: id est, Moysi quinque, Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quanquam nonnulli רות וקינות Ruth et Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, et hos libros in suo putent numero supputandos, ac per hoc esse priscae legis libros vigintiquatuor; quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes Agnum, et coronas suas prostratis vultibus offerentes (b): stantibus coram quatuor animalibus, oculatis et retro et ante, id est, in praeteritum et in futurum respicientibus, et indefessa voce clamantibus, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est (c). Hic prologus, Scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de hebraeo vertimus in latinum, convenire potest; ut scire valeamus, quidquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia quae vulgo Salomonis inscribitur, et Iesu filii Sirach liber, et Iudith, et Tobias, et Pastor, non sunt in canone. Machabaeorum primum librum, hebraicum reperi. Secundus, graecus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quae cum ita se habeant, obsecro te, lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In tabernaculum Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum, argentum et lapides pretiosos: alii byssum et purpuram et coccum offerunt et hyacinthum: nobiscum bene agetur, si obtulerimus pelles et caprarum pilos (d). Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria indicat (e). Unde et tota illa tabernaculi pulchritudo, et per singulas species, Ecclesiae praesentis futuraeque distinctio, pellibus tegitur et ciliciis, ardoremque solis et iniuriam imbrium ea quae viliora sunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel et Malachim meum; meum, inquam, meum. Quidquid enim crebrius vertendo, et emendando sollicitius et didicimus et tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me aestimato, si gratus es; vel paraphrasten, si ingratus. Quanquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam

(b) Apoc. 4, 10. 5, 14.

(c) Apoc. 4, 8.

(d) Ex. 35, 6.

(e) 1 Cor. 12, 22.

de hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege graecos codices et latinos, et confer cum his opusculis: et ubicumque inter se videris discrepare, interroga quemlibet hebraeorum cui magis accommodare debeas fidem: et si nostra firmaverit, puto quod eum non aestimes coniectorem, ut in eodem loco mecum similiter divinarit. Sed et vos famulas Christi rogo (quae Domini discumbentis pretiosissimo fidei myrrhae ungitis caput, quae nequaquam Salvatorem quaeritis in sepulcro, quibus iam ad Patrem Christus ascendit), ut contra latrantes canes, qui adversum me rabido ore desaeviunt, et circumeunt civitatem, atque in eo se doctos arbitrantur, si aliis detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiae recordabor: Dixi: Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me. Obmutui, et humiliatus sum, et silui
(a) Ps. 38, 2.
a bonis (a).

HIERONYMUS PAULINO

Frater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit et suavissimas litteras, quae a principio amicitiarum, fidem iam probatae fidei, et veteris amicitiae praeferebant. Vera enim illa necessitudo est, et Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non praesentia tantum corporum, non subdola et palpans adulatio: sed Dei timor, et divinarum Scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis quosdam lustrasse provincias, novos adisse populos, maria transisse, ut eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras memphiticos vates, sic Plato Aegyptum et Architam Tarentinum, eamque oram Italiae, quae quondam magna Graecia dicebatur, laboriosissime peragravit: ut qui Athenis magister erat, et potens, cuiusque doctrinam Academiae gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecunde discere, quam sua impudenter ingerere. Denique cum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus a piratis et venumdatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captivus, vinctus et servus; tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiae fonte manantem, de ultimis Hispaniae Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: et quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa aetas inauditum omnibus saeculis, celebrandumque miraculum, ut urbem tantam ingressi, aliud extra urbem quaererent. Apollonius, sive ille magus, ut vulgus loquitur, sive philosophus, ut pythagorici tradunt, intravit Persas, pertransivit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiae regna penetravit: et ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcam in throno sedentem aureo, et de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos, de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Elamitas, Babylonios, Chaldaeos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phoenices, Arabes, Palaestinos, reversus Alexandriam, perrexit Aethiopiam, ut gymnosophistas, et famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Invenit ille vir ubique quod disceret, et semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissime octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de saeculi hominibus, cum apostolus Paulus (b), vas electionis et magister gentium, qui de
(b) Act. 9, 15.
conscientia tanti in se hospitis loquebatur (c): An
(c) 2 Cor. 13, 3.
experimentum quaeritis eius, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamque (d) lustratam, ascen-
(d) Gal. 1, 17.
derit Ierosolymam, ut videret Petrum, et manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis et ogdoadis, futurus gentium praedicator instruendus erat (e). Rursumque post annos quatuor-
(e) Gal. 2, 1.
decim, assumpto Barnaba et Tito, exposuerit Apostolis Evangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis ἐνεργείας viva vox, et in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortius sonat. Unde et Aeschynes cum Rhodi exularet, et legeretur illa Demosthenis oratio, quam adversus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait: Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Haec non dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis a me audire, vel velis discere: sed quod ardor tuus ac discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, et sine doctore, laudabile est. Non quid invenias, sed quid quaeras consideramus. Mollis cera, et ad formandum facilis, etiam si artificis et plastae cessent manus, tamen virtute totum est quidquid esse potest. Paulus apostolus (f) ad pedes
(f) Act. 22, 3.
Gamalielis legem Moysi et prophetas didicisse se gloriatur, ut armatus spiritalibus telis, postea diceret confidenter (g): Arma militiae nostrae non carnalia
(g) 2 Cor. 10, 4. 5.
sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et captivantes omnem intellectum ad obediendum Christo, et parati subiugare cunctam inobedientiam. Ad Timotheum scribit (h) ab infantia sacris litteris eruditum, et horta-
(h) 2 Tim. 3, 15.
tur ad studium lectionis (i), ne negligat gratiam quae
(i) 1 Tim. 4, 13.
data sit ei per impositionem manus presbyterii. Tito praecipit ut inter ceteras virtutes episcopi, quem brevi sermone depinxit, scientiam quoque eligat Scripturarum (k). Obtinentem, inquit, eum, qui secun-
(k) Tit. 1, 9.
dum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, et contradicentes revincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: et quantum aedificat ex vitae merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Aggaeus propheta, immo per Aggaeum (l) Dominus,
(l) Agg. 2, 12.
Interroga, ait, sacerdotes legem: in tantum sacerdotii officium est interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio (m) legimus: Interroga patrem tuum,
(m) Deut. 32, 7.
et annuntiabit tibi; seniores tuos, et dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimo octavo: Cantabiles mihi erant iustificationes tuae in loco peregrinationis meae (n). Et in descriptione iusti viri, cum eum David
(n) Ps. 118, 54.
arbori vitae, quae est in paradiso, compararet, inter ceteras virtutes et hoc intulit: In lege Domini voluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac nocte (o). Daniel in fine sacratissimae visionis ait (p), iu-
(o) Psal. 1, 2.
(p) Dan. 12, 3.
stos fulgere sicut stellas, et intelligentes, hoc est, doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent, iusta rusticitas, et docta iustitia? Alii stellis, alii caelo comparantur. Quamquam iuxta hebraicam veritatem utrumque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. Cur dicitur Paulus apostolus vas electionis (q)? Nempe quia legis et sanctarum Scripturarum
(q) Act. 9, 15.
armarium est. Pharisaei stupent ad doctrinam Domini: et mirantur in Petro et Ioanne quomodo legem sciant,

cum litteras non didicerint (a). Quidquid enim aliis exercitatio, et quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis Spiritus sanctus suggerebat, et erant iuxta quod scriptum est θεοδίδακτοι (b). Duodecim (c) annos Salvator impleverat, et in templo senes de quaestionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Ioannem: quorum uterque dicere poterat: Etsi (d) imperitus sermone, non tamen scientia. Ioannes rusticus, piscator, indoctus? et unde illa vox, obsecro: In principio erat Verbum (e), et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum? λόγος enim graece multa significat; nam et verbum est, et ratio, et supputatio, et causa uniuscuiusque rei, per quam sunt singula quae subsistunt: quae universa recte intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nescivit, hoc Demosthenes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium (f), et prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam; et quamquam stultitia praedicationis in cruce sit (g), tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: sapientiam autem non saeculi huius (h), nec principum saeculi istius, qui destruuntur; sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam praedestinavit Deus ante saecula. Dei sapientia Christus est; Christus enim, Dei virtus, et Dei sapientia. Haec sapientia in mysterio abscondita est (i): de qua et noni Psalmi titulus praenotatur: Pro occultis filii, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi. Et qui in mysterio absconditus erat, praedestinatus est ante saecula: praedestinatus autem et praefiguratus in lege et Prophetis: unde et Prophetae appellabantur videntes, quia videbant eum, quem ceteri non videbant. Abraham vidit diem eius, et laetatus est (k). Aperiebantur coeli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant (l). Revela, inquit David, oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua (m). Lex enim spiritualis est (n), et revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam contemplemur (o). Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur (p): quem si dederis homini scienti litteras ut legat, respondebit tibi: Non possum; signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse litteras, et tenent signatum librum, nec aperire possunt (q), nisi ille reseraverit qui habet clavem David, qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit (r)? In Actis Apostolorum sanctus eunuchus, immo vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cum legeret Isaiam prophetam (s), interrogatus a Philippo: Putasne intelligis, quae legis? respondit: Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (ut de me interim loquar) nec sanctior sum hoc eunucho, nec studiosior; qui de Aethiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: et tantus amator legis divinaeque scientiae fuit, ut etiam in vehiculo sacras litteras legeret. Et tamen cum librum teneret, et verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit eunuchus, baptizatur, fidelis et sanctus factus est: ac de discipulo magister, plus in deserto fonte Ecclesiae, quam in aurato synagogae templo reperit. Haec a me perstricta sunt breviter (neque enim epistolaris angustia evagari longius patiebatur) ut intelligeres te in Scripturis sanctis sine praevio et monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus; philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis, quorum scientia mortalibus vel utilissima est, et in tres partes scinditur τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, et quae non tam lingua, quam manu administrantur. Agricolae, caementarii, fabri metallorum, lignorumque caesores, lanarii quoque, et fullones, et ceteri qui variam supellectilem et vilia opuscula fabricantur, absque doctore non possunt esse quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri (t); sola Scripturarum ars est quam sibi omnes passim vindicant. Scribimus indocti doctique poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi praesumunt, lacerant, docent antequam discant. Alii, adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. Alii discunt (proh pudor) a feminis, quod viros doceant: et ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immo audacia, edisserunt aliis quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si forte ad Scripturas sanctas post saeculares litteras venerint, et sermone composito aurem populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant; nec scire dignantur quid prophetae, quid apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, et non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, et ad voluntatem suam, Scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas, et Virgiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere christianum, qui scripserit: Iam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna: Iam nova progenies caelo demittitur alto (u). Et Patrem loquentem ad Filium: Nate, meae vires, mea magna potentia solus. Et post verba Salvatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixusque manebat. Puerilia sunt haec, et circulatorum ludo similia, docere quod ignores: immo, ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de natura mundi, de exordio generis humani, de divisione terrae, de confusione linguarum, et descensione usque ad Aegyptum, gentis scribitur hebraeorum.

Patet Exodus cum decem plagis, cum Decalogo, cum mysticis diviniisque praeceptis.

In promptu est Leviticus liber, in quo singula sacrificia, immo singulae pene syllabae, et vestes Aaron et totus ordo leviticus spirant coelestia sacramenta.

Numeri vero nonne totius arithmeticae, et prophetiae Balaam, et quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deuteronomium quoque secunda lex, et Evangelicae legis praefiguratio, nonne sic ea habet quae priora sunt, ut tamen nova sint omnia de veteribus? Hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus (v) in Ecclesia gloriatur.

Iob exemplar patientiae, quae non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur; omnesque leges dialecticae, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (ut de ceteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, ut nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio, inquit, quod redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus

(a) Act. 4, 13.
(b) Isai. 54, 13. Ioan. 6, 45.
(c) Luc. 2, 42.
(d) 2 Cor. 11, 6.
(e) Ioan. 1, 1.
(f) Abd. 8. 1 Cor. 1, 19. Is. 29, 14.
(g) 1 Cor. 1, 23.
(h) 1 Cor. 2, 7.
(i) Coloss. 2, 2. 3.
(k) Ioan. 8, 56.
(l) Ezech. 1, 1.
(m) Ps. 118, 18.
(n) Rom. 7, 14.
(o) 2 Cor. 3, 18.
(p) Apoc. 5, 1.
(q) Isai. 29, 11.
(r) Apoc. 3, 7.
(s) Act. 8, 30.
(t) Horat. lib. 2. epist. 1.
(u) Eclog. IV.
(v) 1 Cor. 14, 19.

sum: et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius. Reposita est haec spes mea in sinu meo (a).

(a) Iob 19, 25 26 27.

Veniam ad Iesum Nave qui typus Domini non solum in gestis, sed etiam in nomine praefert, transit Iordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, et per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiae coelestisque Ierusalem spiritualia regna describit.

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figurae sunt.

Ruth Moabitis, Isaiae explet vaticinium (b), dicentis: Emitte agnum Domine Dominatorem terrae de petra deserti ad montem filiae Sion.

(b) Is. 16, 1.

Samuel (c) in Heli mortuo, et in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc atque David, novi sacerdotii novique imperii sacramenta testatur.

(c) 1 Reg. 1. et 2.

Malachim, id est Regum tertius et quartus liber, a Salomone usque ad Iechoniam, et a Ieroboam filio Nabat usque ad Osee, qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda et regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in litteris sensum latentem inspexeris, Ecclesiae paucitas, et haereticorum contra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim prophetae in unius voluminis angustias coarctati, multo aliud, quam sonant in littera, praefigurant.

Osee crebro nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, et uxorem fornicariam, et fornicationis filios, et adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, et sub veste lugubri, viri ad se reditum praestolari.

Ioël filius Phatuel describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante corruptam: et post eversionem prioris populi, effusum iri Spiritum sanctum super servos Dei et ancillas, id est, super centum viginti credentium nomina, qui effundendus erat in coenaculo Sion. Qui centum viginti, ab uno usque ad quindecim paulatim et per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Psalterio mystice continentur.

Amos pastor, et rusticus, et ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria aut quatuor scelera Damasci, et Gazae, et Tyri, et Idumaeae, et filiorum Ammon et Moab, et in septimo et octavo gradu Iudae et Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quae sunt in Samariae monte, et ruituram domum maiorem minoremque testatur. Ipse cernit fictorem locustae, et stantem Dominum super murum litum vel adamantinum, et uncinum pomorum, attrahentem supplicia peccatoribus, et famem in terram; non famem panis, nec sitim aquae, sed audiendi verbum Dei.

Abdias, qui interpretatur servus Dei, personat contra Edom sanguineum terrenumque hominem: fratris quoque Iacob semper aemulum, hasta percutit spirituali.

Ionas, columba pulcherrima, naufragio suo passionem Domini praefigurans, mundum ad poenitentiam revocat: et sub nomine Ninive, salutem gentibus nuntiat.

Michaeas de Morasthi coheres Christi, vastationem annuntiat filiae latronis, et obsidionem ponit contra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israel.

Nahum consolator orbis increpat civitatem sanguinum, et post eversionem illius loquitur: Ecce super montes pedes evangelizantis, et annuntiantis pacem.

Habacuc luctator fortis et rigidus stat super custodiam suam, et figit gradum super munitionem, ut Christum in cruce contempletur, et dicat: Operuit caelos gloria eius, et laudis eius plena est terra. Splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Sophonias speculator, et arcanorum Domini cognitor, audit clamorem a Porta piscium, et eiulatum a Secunda, et contritionem a collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pilae, quia conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt universi qui involuti erant argento.

Aggaeus festivus et laetus, qui seminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret: destructum templum aedificat, Deumque patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, et ego commovebo coelum et terram, et mare, et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum et lapidem oculorum septem: candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque olivas a sinistris lampadis cernit et dextris: ut post equos rufos, nigros, et albos, et varios, et dissipatas quadrigas ex Ephraim, et equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur et praedicet, sedentem super pullum filium asinae subiugalis.

Malachias aperte, et in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, et vocatione gentium: Non est mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: et munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda.

Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, et Danielem, quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed Evangelium.

Secundus virgam nuceam, et ollam succensam a facie aquilonis, et pardum spoliatum suis coloribus, et quadruplex diversis metris nectit alphabetum.

Tertius principia et finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud hebraeos istae partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Quartus vero, qui et extremus inter quatuor prophetas, temporum conscius, et totius mundi φιλίστωρ lapidem praecisum de monte sine manibus, et regna omnia subvertentem, claro sermone pronuntiat.

David Simonides noster, Pindarus, et Alcaeus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Christum lyra personat, et in decachordo psalterio, ab inferis suscitat resurgentem.

Salomon pacificus et amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit et Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Esther in Ecclesiae typo, populum liberat de periculo; et interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, et diem celebrem mittit in posteros.

Paralipomenon liber, id est, instrumenti veteris ἐπιτομή, tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iuncturasque verborum, et praetermissae in Regum libris tanguntur historiae, et innumerabiles explicantur Evangelii quaestiones.

Esdras et Nehemias, adiutor videlicet, et consola-

tor a Domino, in unum volumen coarctantur, instauraet templum, muros extruunt civitatis: omnisque illa turba popeli redeuntis in patriam, et descriptio sacerdotum, levitarum, Israelis, proselytorum, ac per siegulas familias murorum ac turrium opera divisa, aliud in cortice praeferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me Scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolae, et tamen non implesse quod volui. Audivimus tantum quid nosse, quid cupere debeamus, ut et nos qooqoe possimus dicere: Concupivit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore (a). Ceterum Socraticum illud impletur in nobis: Hoc taetum scio, quod eescio.

(a) Ps. 118, 20.

Tangam et unvum breviter Testamentum.

Matthaeus, Marcus, Lucas et Ioannes, quadriga Domini, et verum Cherubim, quod interpretatur scientiae multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillae emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, et in seblime teudentes, terga pennata et ubique volitantia, tenent se mutno, sibique perplexi sunt, et quasi rota in rota volveetur, et pergunt quocumque eos flatus sancti Spiritus perduxerit (b).

(b) Ezech. 1.

Paeius apostolus ad septem ecclesias scribit: octava enim ad Hebraeos, a plerisque extra numerum ponitur. Timotheum instruit ac Titum, et Philemouem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quo tacere melius puto, quam pauca scribere.

Actus Apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, et nascentis Ecclesiae infantiam texere: sed si noverimus scriptorem eorum Lucam esse medicum, cuius laes est in Evangelio (c), animadvertemus pariter omnia verba illius, animae languentis esse medicinam.

(c) 2 Cor. 8, 18.

Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas Apostoli, septem epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas, et breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit, qui non in earum lectione caecutiat.

Apocalypsis Ioannis tot habet sacrameeta quot verba. Parum dixi, pro merito voluminis. Laus omnia inferior est. In verbis singulis multiplices lateet intelligentiae. Oro te, frater charissime, inter haec vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quaerere. Nonne tibi videtur iam hic in terris regni coelestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate et quasi vilitate verborum, qeae vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent, et in una eademqee sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans et hebes, ut haec me nosse pollicear, et eorum fructus in terra capere, quorum radices in coelo fixae sunt: sed velle fateor. Sedenti me praefero, magistrum renoeus, comitem spondeo. Peteoti datur, pulsanti aperitur, quaerens invenit (d). Discamus in terris, quorum scientia nobis perseveret in coelo. Obvius te manibus excipiam, et (ut inepte aliquid, ac de Hermagorae tumiditate effutiam) quidquid quaesieris, tecum scire conabor. Habes hic amantissimum tui fratrem Eusebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honestatem morum tuorum, contemptum saeculi, fidem amicitiae, amorem Christi. Nam prudentiam et eloquii venustatem etiam absque illo ipsa epistola praeferebat. Festina, quaeso te, et haerentis in salo naviculae funem magis praecide, quam solve. Nemo renuntiaturus saeculo bene potest vendere quae contempsit ut venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est: Avaro tam deest quod habet quam quod non habet (e). Credenti totus mundus divitiarum est: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic vivamos (f), tamquam nihil habentes, et omnia possidentes. Victus et vestitus divitiae christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, proiice. Tollenti tunicam (g), et pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu, semper recrastinans, et diem de die trahens, caute et pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit qui seipsum obtulit. Apostoli navem tantum et retia reliquerunt (h). Vidua duo aera misit ad gazophylacium (i), et praefertur Croesi divitiis (k). Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

(d) Matth. 7, 8. Lucae 11, 10.

(e) Prov. 17, 6. ex graeco.

(f) 2 Cor. 6, 10.

(g) Matth. 5, 40.

(h) Matth. 4, 20.

(i) Marc. 12, 42.

(k) Luc. 21, 2.

PRAEFATIO S. HIERONYMI PRESBYTERI

In Pentateuchum Moysi ad Desiderium.

Desiderii mei desideratas accepi epistolas, qui quodam praesagio futurorum, cum Daniele (l) sortitus est nomen, obsecrantis, ut translatum in latinam linguam de hebraeo sermoee Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certe, et obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in septuaginta interpretum sugillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cum ego saepissime testatus sim, me pro virili portione in tabernaculo Dei offerre (m) quae possim, nec opes alterius aliorum paupertate foedari. Quod ut auderem, Origenis me studium provocavit, qui editioni antiquae translationem Theodotionis miscuit, asterisco et obelo opus omne distinguens: dum aut illucescere facit quae minus ante fuerant: aut superflua qeaeque iugulat et confodit, maxime quae evangelistarum et apostolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de veteri Testamento legimus, quae in nostris codicibus non habentur: ut est illud, Ex Aegypto vocavi filium meum: et, Quoniam Nazaraeus vocabitur (n): et, Videbunt in qeem compunxerunt (o): et, Flumina de ventre eius fluent aquae vivae (p): et, Quae nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quae praeparavit Deus diligentibus se (q): et multa alia quae proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos ubi haec scripta sint: et cum dicere non potuerint, de libris hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee (r), secundum in Isaia (s), tertium in Zacharia (t), quartum in Proverbiis (u), quintum aeque in Isaia (v). Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta sectantur: et iberas naenias libris authenticis praeferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudaei prudenti factum dicunt esse consilio: ne Ptolemaeus unius Dei cultor, etiam apud hebraeos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque sacratum aliquid Scriptura testatur de Patre, et Filio, et Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: ut et regi satisfacerent, et arcanum fidei non vulgarent. Et nescio qeis primus auctor septuaginta cellulas Alexandriae mendacio suo extruxerit, qeibus divisi eadem scriptitarent: cum Aristaeas eiusdem Ptolemaei, ὑπερασπιστής et multo post tempore Iosephus, nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud esse interpretem: ibi Spiritus

(l) Dan. 9, 23.

(m) Exod. 35, 5.

(n) Matth. 2, 15. 23.

(o) Ioan. 19, 37.

(p) ibid. 7, 38.

(q) 1 Cor. 2, 9.

(r) Os. 11, 1.

(s) Isai. 11, 2.

(t) Zach. 12, 10.

(u) Prov. 18, 4.

(v) Isai. 64, 4.

ventura praedicit: hic eruditio et verborum copia, ea quae intelligit transfert. Nisi forte putandus est Tullius Oeconomicum Xenophontis, et Platonis Protagoram, et Demosthenis pro Ctesiphonte orationem, afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdem libris per septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit; ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint. Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed post priorum studia, in domo Domini quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante adventum Christi, et quod nesciebant, dubiis protulere sententiis: nos vero post passionem et resurrectionem eius, non tam prophetiam, quam historiam scribimus. Aliter enim audita, aliter visa narrantur: quod melius intelligimus, melius et proferimus. Audi igitur aemule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo septuaginta: sed confidenter cunctis illis apostolos praefero. Per istorum os mihi Christus sonat, quos ante prophetas inter spiritalia charismata positos lego: in quibus ultimum pene gradum interpretes tenent (a). Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare, interroga hebraeos, diversarum urbium magistros consule. Quod illi habent de Christo, tui codices non habent. Aliud est si contra se postea ab apostolis usurpata testimonia probaverunt, et emendatiora sunt exemplaria latina quam graeca, et graeca quam hebraea. Verum haec contra invidos. Nunc te precor, Desideri charissime, ut, quia tantum opus me subire fecisti, et a Genesi exordium capere, orationibus iuves: quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri, in latinum eos transferre sermonem.

EIUSDEM IN IOSUE PRAEFATIO

Tandem finito Pentateucho Moysi, velut grandi foenore liberati, ad Iesum filium Nave manum mittimus, quem hebraei יהושע בן נון *Iosue ben Nun*, id est Iosue, filium Nun, vocant: et ad Iudicum librum, quem שופטים *sophetim* appellant: ad Ruth quoque et Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusque lectorem ut silvam hebraicorum nominum, et distinctiones per membra divisas, diligens scriptor conservet: ne et noster labor, et illius studium pereat. Et ut in primis, quod saepe testatus sum, sciat me non in reprehensionem veterum nova cudere, sicut amici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguae meae hominibus (quos tamen nostra delectant) ut pro graecorum ἐξαπλοῖς quae et sumptu et labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, haec illis conferentes, inveniant quod requirunt: maxime cum apud latinos tot sint exemplaria, quot codices: et unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est; et utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, et sanctum opus venenata carpere lingua, vel suscipiens, si placet, vel contemnens, si displicet: memineritque illorum versuum (b): Os tuum abundavit nequitia, et lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuae ponebas scandalum: haec fecisti, et tacui. Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te, et statuam contra faciem tuam. Quae enim audientis vel legentis utilitas est, nos laborando sudare et alios detrahendo laborare? dolere Iudaeos quod calumniandi eis et irridendi christianos sit ablata occasio, et Ecclesiae homines id despicere, immo lacerare, unde adversarii torqueantur? Quod si vetus eis tantum interpretatio placet, quae et mihi non displicet, et nihil extra recipiendum putant; cur ea quae sub asteriscis, et obelis vel addita sunt, vel amputata, legunt, et negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis translationem, Ecclesiae susceperunt? Cur Origenem mirantur, et Eusebium Pamphili, cunctas editiones similiter disserentes? Aut quae fuit stultitia, postquam vera dixerint, proferre quae falsa sunt? Unde autem in novo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quae in libris veteribus non habentur? Haec dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum post sanctae Paulae dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, et hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui; decrevimus, dum spiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, et omissum iamdiu opus, quasi quodam postliminio, repetere: praesertim cum et admirabilis sanctusque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet, et nos ad patriam festinantes, mortiferos Sirenarum cantus surda debeamus aure transire.

PRAEFATIONEM

EIUSDEM SANCTI HIERONYMI IN LIBROS REGUM SUPRA REPERIES, IDEO IN PRINCIPIO POSITAM, QUOD LIBRORUM SACRORUM ORDINEM CONTINEAT. INSCRIBITUR AUTEM, PROLOGUS GALEATUS.

Eiusdem in librum Paralipomenon Praefatio.

Si septuaginta interpretum, pura et ut ab eis in graecum versa est, editio permaneret, superflue me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres, ut hebraea tibi volumina, latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, et nascentis Ecclesiae roboraverat fidem, iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero, cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, et germana illa antiquaque translatio corrupta sit, atque violata, nostri arbitrii putas, aut e pluribus iudicare quid verum sit, aut novum opus in veteri opere cudere, illudentibusque Iudaeis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexandria et Aegyptus in septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Constantinopolis usque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediae inter has provinciae palaestinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius et Pamphilus vulgaverunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origines non solum exempla composuit quatuor editionum, e regione singula verba describens, ut unus dissentiens, statim ceteris inter se consentientibus arguatur: sed, quod maioris audaciae est, in editione septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quae minus ante fuerant, et virgulis quae ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant; et post septuaginta cellulas, quas vulgo sine auctore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocque in ecclesiis legitur quod septuaginta nescierunt; cur me non suscipiant latini mei, qui inviolata editione veteri ita novam condidi, ut laborem meum hebraeis, et quod his maius est, apostolis auctoribus probem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Evangelio (c): Ex Aegypto vocavi filium meum; et: Quoniam Nazaraeus vocabitur; et: Vide-

(a) 1 Cor. 12, 28, 30.

(b) Psal. 49, 19.

(c) Matth. 2, 15. 23. Ioan. 19, 37.

bunt in quem compunxerunt; et illud apostoli: Quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quae praeparavit Deus diligenti-
(a) 1 Cor. 2, 9. bus se (a): ceteraque his similia in hebraeorum libris inveniri. Certe apostoli et evangelistae, septuaginta interpretes noverant: et unde eis haec dicere quae in septuaginta non habentur? Christus Dominus noster utriusque Testamenti conditor, in Evangelio se-
(b) Ioan. 7, 38. cundum Ioannem (b), Qui credit, inquit, in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquae vivae. Utique scriptum est, quod Salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est? Septuaginta non habent: apocrypha nescit Ecclesia. Ad hebraeos igitur revertendum est, unde et Dominus loquitur, et discipuli exempla praesumunt. Haec pace veterum loquor, et obtrectatoribus meis tantum respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, legentes in angulis, iidem et accusatores et defensores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quasi virtus et vitium non in rebus sit, sed cum auctore mutetur. Ceterum memini, editionem septuaginta translatorum, olim de graeco emendatam tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum, quos in conventu fratrum semper edissero. Et quod nunc דברי הימים *Dibre haiamim*, id est Verba dierum, interpretatus sum; idcirco feci, ut inextricabiles moras, et silvam nominum, quae scriptorum confusa sunt vitio, sensuumque barbariem, apertius et per versuum cola digererem, mihimetipsi et meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdae sunt ceterorum.

Ad Domnionem et Rogatianum, in eumdem Praefatio eiusdem.

Quomodo graecorum historias magis intelligunt, qui Athenas viderint; et tertium Virgilii librum, qui a Troade per Leucaten, et Acroceraunia ad Siciliam, et inde ad ostia Tiberis navigarint: ita sanctam Scripturam lucidius intuebitur, qui Iudaeam oculis contemplatus est, et antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde et nobis curae fuit, cum eruditissimis hebraeorum hunc laborem subire: ut circumiremus provinciam, quam universae Christi Ecclesiae sonant. Fateor enim, mi Domnion et Rogatiane charissimi, numquam me in divinis voluminibus, propriis viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum, quanto magis de his super quibus anceps eram? Denique cum a me nuper litteris flagitassetis, ut vobis librum Paralipomenon latino sermone transferrem, de Tiberiade legis quemdam doctorem, qui apud hebraeos admirationi habebatur, assumpsi: et contuli cum eo a vertice, ut aiunt, usque ad extremum unguem: et sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Libere enim vobis loquor, ita et in graecis et latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam hebraea quam barbara quaedam, et sarmatica nomina congesta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta interpretibus qui Spiritu sancto pleni, ea quae vera fuerant transtulerunt, sed scriptorum culpae adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: et saepe tria nomina, subtractis e medio syllabis, in unum vocabulum cogunt, vel e regione unum nomen, propter latitudinem suam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sed et ipsae appellationes, non homines, ut plerique existimant, sed urbes, et regiones, et saltus, et provincias sonant, et oblique sub interpretatione et figura eorum, quaedam narrantur historiae: de quibus in Regnorum libro dicitur: Nonne ecce haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Quae utique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quod apud hebraeos, Paralipomenon liber, unus sit: et apud illos vocetur דברי הימים *Dibre haiamim*, id est, Verba dierum: qui propter magnitudinem apud nos divisus est. Quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo, faciunt, ut eum in tres partes secent, cum unus a suo auctore sit editus. Deinde etiam illud attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominum, sed rerum, ut dixi, significantias sonent. Ad extremum quod omnis eruditio Scripturarum in hoc libro continetur: et historiae vel quae praetermissae sunt in suis locis, vel perstrictae leviter, hic per quaedam verborum compendia explicentur. Orationum itaque vestrarum adiutus auxilio, misi librum benevolis placiturum, tamen invidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quaeque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique quam discere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget hebraeos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumque sermonis: et tunc nostro labori, si potuerit, detrahat. Ubicumque ergo asteriscos, id est stellas, radiare in hoc volumine videritis, ibi sciatis de hebraeo additum, quod in latinis codicibus non habetur. Ubi vero obelus, transversa scilicet virga, praeposita est, illic signatur quid septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licet in hebraeis voluminibus non legatur.

Eiusdem ad Domnionem et Rogatianum in Esdram, et Nehemiam Praefatio.

Utrum difficilius sit, facere quod poscitis, an negare, necdum statui: nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiae est: et magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut ante sub fasce ruendum sit, quam levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia: qui omne quod scribimus, reprehendendum putant: et interdum contra se conscientia repugnante, publice lacerant quae occulte legunt, in tantum ut clamare compellar, et dicere: Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa (c). Tertius (c) Ps. 119, 2.
annus est quod semper scribitis atque rescribitis, ut Esdrae librum, vobis de hebraeo transferam: quasi non habeatis graeca et latina volumina: aut quidquid illud est quod a nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando nisi odium quaerere, extremae dementiae est. Itaque obsecro vos, mi Domnion et Rogatiane charissimi, ut privata lectione contenti, librum non efferatis in publicum nec fastidiosis ingeratis cibos: vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantum de aliis, et ipsi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar; admonentes ut hebraea nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte et per intervalla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia, conservetur. Nec quemquam moveat quod unus a nobis editus liber est: nec apocryphorum tertii et quarti somniis delectetur: quia et apud hebraeos Esdrae Nehemiaeque sermones in unum volumen coarctantur: et quae non habentur apud illos, nec de viginti quatuor senibus sunt, procul abiicienda.

Si quis autem septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata et eversa demonstrat; nec potest utique verum asseri quod diversum est: mittite eum ad Evangelia: in quibus multa ponuntur quasi de veteri Testamento quae apud septuaginta interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Nazaraeus vocabitur; et: Ex Aegypto vocavi filium meum; et: Videbunt in quem compunxerunt; multaque alia, quae latiori operi reservamus: et quaerite ab eo ubi scripta sint. Cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quae nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod illaturus sum aequissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in graeco, aut aliter habetur quam a me versum est? Quid interpretem laniant? interrogent hebraeos: et ipsis auctoribus, translationi meae vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est, si clausis, quod dicitur oculis, mihi volunt maledicere, et non imitantur graecorum studium ac benevolentiam, qui post septuaginta translatores, iam Christi Evangelio coruscante, Iudaeos et Ebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, et Symmachum, et Theodotionem, et curiose legunt, et per Origenis laborem in hexaplis, ecclesiis dedicarunt. Quanto magis latini grati esse deberent, quod exultantem cernerent Graeciam a se aliquid mutuari? Primum enim magnorum sumptuum est et infinitae difficultatis exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, et hebraei sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes, quis e multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud graecos accidit, ut interdum Scripturae sensum relinquens, uniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui hebraeae linguae saltem parvam habemus scientiam, et latinus nobis utcumque sermo non deest, et de aliis magis possumus iudicare, et ea quae ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque licet et excetra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: nunquam meum, iuvante Christo, silebit eloquium: etiam praecisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abiiciant. Eventilent apices, litteras calumnientur: magis vestra charitate provocabor ad studium, quam illorum detractione et odio deterrebor.

Eiusdem ad Chromatium et Heliodorum in Tobiam Praefatio.

Mirari non desino exactionis vestrae instantiam; exigitis enim ut librum chaldaeo sermone conscriptum, ad latinum stilum traham; librum utique Tobiae, quem hebraei de catalogo divinarum scripturarum secantes, his quae apocrypha memorant, mancipatunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt enim nos hebraeorum studia: et imputant nobis, contra suum canonem latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans pharisaeorum displicere iudicio, et episcoporum iussionibus deservire, instili ut potui. Et quia vicina est chaldaeorum lingua sermoni hebraico, utriusque linguae peritissimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui: et quidquid ille mihi hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario, sermonibus latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cum gratum vobis didicero, me quod iubere estis dignati, complesse.

Eiusdem Praefatio in librum Iudith.

Apud hebraeos liber Iudith inter apocrypha legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quae in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldaeo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Nicaena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestrae, immo exactioni: et sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi: sola ea, quae intelligentia integra in verbis chaldaeis invenire potui, latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum, et triumphali laude perpetuis eam praeconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed et viris imitabilem dedit qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, et insuperabilem superaret.

Eiusdem in librum Esther Praefatio.

Librum Esther variis translatoribus constat esse vitiatum, quem ego de archivis hebraeorum relevans, verbum e verbo pressius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum sinibus trahit, addens ea quae ex tempore dici poterant, et audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem, o Paula et Eustochium, quoniam et bibliothecas hebraeorum studuistis intrare, et interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite: ut possitis agnoscere, me nihil etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in hebraeo habetur, historiam hebraicam latinae linguae tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant (a): et secundum Apostolum, qui eiusmodi sunt, servi Christi esse non possunt (b). [Rursum, in libro Esther alphabetum ex minio usque ad Teth litteram fecimus diversis in locis, volentes scilicet septuaginta interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem hebraicum, ordinem prosequi etiam in septuaginta editione maluimus.]

(a) Psal. 52, 6.
(b) Gal. 1, 10.

Eiusdem in librum Iob Praefatio.

Cogor per singulos Scripturae divinae libros adversariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem septuaginta interpretum criminantur: quasi non et apud graecos Aquila, Symmachus, et Theodotio, vel verbum e verbo, vel sensum e sensu, vel ex utroque commixtum, et medie temperatum genus translationis expresserint: et omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos translationi antiquae inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse perspexerint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, praecipue in Iob: cui si

ea quae sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, et hoc dumtaxat apud graecos. Ceterum apud latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis et obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt: ut decurtatus et laceratus corrosusque liber, foeditatem sui publice legentibus praebeat. Haec autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso hebraico, arabicoque sermone, et interdum syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud hebraeos totus liber fertur et lubricus: et quod graeci rhetores vocant ἐσχηματισμένος, dumque aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel muraenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis Lyddaeum quemdam praeceptorem, qui apud hebraeos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, usque ad verba Iob, apud hebraeos prosa oratio est. Porro a verbis Iob, in quibus ait: Pereat dies in qua natus

(a) Iob 3, 2. sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo (a), usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est: idcirco ipse me reprehendo, et ago poeni-

(b) Iob 42, 6. tentiam in favilla et cinere (b): hexametri versus sunt, dactylo spondaeoque currentes: et propter linguae idioma, crebro recipientes et alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis et tinnulus fertur numeris lege metri solutis: quod metrici magis quam simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usque ad finem libri, parvum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud hebraeos, et in morem nostri Flacci, graecique Pindari, et Alcaei, et Sappho, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiae, vel omnia ferme Scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Iosephum, Origenem, caesariensem Eusebium, et eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quae in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent: ut qui hebraeorum sermonem ex parte didicimus, et in latino pene ab ipsis incunabulis inter grammaticos et rhetores et philosophos detriti sumus. Quod si apud graecos, post septuaginta editionem, iam Christi Evangelio coruscante, Iudaeus Aquila, et Symmachus ac Theodotio, iudaizantes haeretici, sunt recepti, qui multa mysteria Salvatoris subdola interpretatione celarunt, et tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud ecclesias, et explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego christianus, et de parentibus christianis natus, et vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, depravata corrigere, et sacramenta Ecclesiae puro et fideli aperire sermone: vel a fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgo aiunt, litteris onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi, meisque permittant pauperes habere schedulas, et non tam pulchros codices, quam emendatos. Utraque autem editio, et septuaginta iuxta graecos, et mea iuxta hebraeos, in latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: et studiosum me magis, quam malevolum probet.

Alia eiusdem Praefatio.

Si aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum foliis complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, et ventris opus sollicita mente tractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, et antiquam divinorum voluminum viam sentibus virgultisque purgare, mihi geminum infligitur: corrector vitiorum, falsarius vocor, et errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quam emendatos. Quapropter, o Paula et Eustochium, unicum nobilitatis et humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculo monachorum, spiritalia haec et mansura dona suscipite; ac beatum Iob, qui adhuc apud latinos iacebat in stercore, et vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim probatione atque victoria, dupliciter universa ei sunt reddita: ita ego in lingua nostra, ut audacter loquar, feci eum habere quae amiserat. Igitur et vos, et unumquemque lectorem solita praefatione commoneo, et in principiis librorum eadem semper annectens, rogo ut ubicumque praecedentes virgulas videritis, sciatis ea quae subiecta sunt, in hebraicis voluminibus non haberi. Porro ubi stellae imago fulserit, ex hebraeo in nostro sermone addita. Necnon et illis quae habere videbamur, et ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo Christi ecclesiis eventurum ratus, quam ex aliorum negotio.

Eiusdem in Psalterium, quod secundum septuaginta editionem correxit, Praefatio.

Psalterium Romae dudum positus emendaram; et iuxta septuaginta interpretes, licet cursim, magna illud ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, o Paula et Eustochium, scriptorum vitio depravatum, plusque antiquum errorem, quam novam emendationem valere: cogitis, ut veluti quoddam novali, scissum iam arvum exerceam, et obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: aequum esse dicentes, ut quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Unde consueta praefatione commoneo tam vos, quibus forte labor iste desudat, quam eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, ut, quae diligenter emendavi, cum cura et diligentia transcribantur. Notet sibi unusquisque vel iacentem lineam, vel signa radiantia; id est, vel obelos, vel asteriscos. Et ubicumque viderit virgulam praecedentem, ab ea usque ad duo puncta quae impressimus, sciat in septuaginta translatoribus plus haberi. Ubi autem stellae similitudinem perspexerit, de hebraeis voluminibus additum noverit aeque usque ad duo puncta, iuxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis a septuaginta interpretibus non discordat. Haec ergo et vobis et studioso cuique fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel supercilio malint contemnere videri praeclara, quam discere: et de turbulento magis rivulo, quam de purissimo fonte potare.

Eiusdem Praefatio in libros Salomonis.

Iungat epistola quos iungit sacerdotium, immo charta

non dividat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem, si licuisset prae valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros et librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium: quasi aut aequum sit, me vobis esurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati et accepti, cuiquam praeter vos, obnoxius sim. Itaque longa aegrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, et apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי *Misle* quas hebraei Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocat: קוהלת *Coheleth* quem graece Ecclesiasten, latine Concionatorem possumus dicere: שיר השירים *Sir hasirim* quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum. Fertur et Panaeretos Iesu filii Sirach liber, et alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem, hebraicum reperi, non Ecclesiasticum, ut apud latinos, sed Parabolas praenotatum; cui iuncti erant Ecclesiastes et Canticum canticorum: ut similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coaequaret. Secundus apud hebraeos nusquam est, quin et ipse stilus graecam eloquentiam redolet: et nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudaei Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, et Tobiae, et Machabaeorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas Scripturas non recipit; sic et haec duo volumina legat ad aedificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim sic nova cudimus, ut vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra intelligi, quae non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissimae commendata testae, suum saporem servaverint.

Ad Paulam et Eustochium in translationem Isaiae ex hebraica veritate, eiusdem Praefatio.

Nemo cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud hebraeos ligari, et aliquid simile habere de Psalmis et operibus Salomonis: sed quod in Demosthene et Tullio solet fieri, ut per cola scribantur et commata, qui utique prosa, et non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentium providentes, interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, quod in sermone suo disertus sit: quippe ut vir nobilis et urbanae eloquentiae, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admixtum. Unde accidit ut prae ceteris, florem sermonis eius, translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adiiciendum, quod non tam propheta, quam evangelista dicendus sit. Ita enim universa Christi Ecclesiaeque mysteria ad liquidum prosecutus est, ut non eum putes de futuro vaticinari, sed de praeteritis historiam texere. Unde coniicio noluisse tunc temporis septuaginta interpretes fidei suae sacramenta perspicue ethnicis prodere: ne sanctum canibus, et margaritas porcis darent: quae, cum hanc editionem legeritis, ab illis animadvertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit ante quae legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante invidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo et prudens in flammam mitto manum; et nihilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor, ut quomodo graeci post septuaginta translatores Aquilam et Symmachum et Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinae suae, vel ut septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic et isti saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius et postea despiciant: ne videantur, non ex iudicio, sed ex odii praesumptione ignorata damnare. Prophetavit autem Isaias in Ierusalem, et in Iudaea, necdum decem tribubus in captivitatem ductis: ac de utroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad praesentem respiciat historiam, et post Babylonism captivitatem reditum populi significet in Iudaeam: tamen omnis ei cura de vocatione gentium, et adventu Christi est. Quem quanto plus amatis, o Paula et Eustochium, tanto magis ab eo petite, ut pro obtrectatione praesenti, qua me indesinenter aemuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro, qui scit me ob hoc in peregrinae linguae eruditione sudasse, ne Iudaei de falsitate Scripturarum Ecclesiis eius diutius insultarent.

Eiusdem in Ieremiam Praefatio.

Ieremias propheta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud hebraeos Isaia et Osee, et quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetaverit. Porro simplicitas eloquii, de loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est usque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans millibus, sacerdos ex sacerdotibus, et in matris utero sanctificatus: virginitate sua evangelicum virum Christi Ecclesiae dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: et captivitatem urbis atque Iudaeae, non solum spiritu, sed et oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israel Assyrii in Medos transtulerant: iam terras earum coloniae gentium possidebant. Unde in Iuda tantum, et in Beniamin prophetavit: et civitatis suae ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensurae metri versibusque reddidimus. Praeterea ordinem visionum, qui apud graecos et latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarii eius, qui apud hebraeos nec legitur nec habetur, praetermisimus: pro his omnibus maledicta ab aemulis praestolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos cogitis. Ceterum ad compendium mali rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quam quotidie novi aliquid scriptitantem, invidorum insaniam provocare.

Eiusdem in Ezechielem Praefatio.

Ezechiel propheta cum Ioachin rege Iuda captivus ductus est in Babylonem: ibique iis qui cum eo captivi fuerant, prophetavit, poenitentibus quod ad Ieremiae vaticinium se ultro adversariis tradidissent, et viderent adhuc urbem Ierosolymam stare, quam ille casuram esse praedixerat. Trigesimo autem aetatis suae anno, et captivitatis quinto, exorsus est ad concaptivos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldaea, Ieremias in Iudaea prophetaverunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex utroque medie temperatus. Sacerdos et ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis et finem magnis habens obscuritatibus involuta. Sed et vulgata eius editio non multum distat ab he-

hraico. Unde satia miror quid causae exstiterit, ut si eosdem in universis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint. Legite igitur et hunc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus et commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei et hunc subsannaverint, dicite eis quod nemo eos compellat ut scribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod graece significantius dicitur, ut vocentur, φαγολοίδοροι quod est, manducantes sannas.

Eiusdem in Danielem Praefatio.

Danielem prophetam, iuxta septuaginta interpretes, Domini Salvatoris Ecclesiae non legunt, utentes Theodotionis editione: et hoc cur acciderit, nescio. Sive enim quia sermo chaldaicus est, et quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt septuaginta interpretes easdem linguae lineas in translatione servare: sive sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis chaldaeam linguam sciente, editus liber est: sive aliud quid causae extiterit ignorans: hoc unum affirmare possum, quod multum a veritate discordet, et recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est, Danielem maxime et Esdram, hebraicis quidem litteris, sed chaldaico sermone conscriptos, et unam Ieremiae pericopen: Iob quoque cum arabica lingua plurimam habere societatem. Denique et ego adolescentulus, post Quintiliani et Tullii lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguae huius pistrinum reclusissem: et multo sudore, multoque tempore vix coepissem anhelantia stridentiaque verba resonare, et quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi novissime in Danielem: et tanto taedio affectus sum, ut desperatione subita omnem veterem laborem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam hebraeo, et illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor omnia vincit improbus: et qui mihi videbar sciolus inter hebraeos, coepi rursus esse discipulus chaldaicus. Et ut verum fatear, usque ad praesentem diem magis possum sermonem chaldaicum legere et intelligere, quam sonare. Haec idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud hebraeos nec Susannae habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas: quas nos quia in toto orbe dispersae sunt, veru anteposito easque iugulante, subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quemdam de praeceptoribus iudaeorum, cum Susannae derideret historiam, et a graeco nescio quo eam diceret esse confictam, illud opponere quod Origeni quoque Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de graeco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: ut verbi gratia, dicamus ab arbore ilice dixisse eum, ilico pereas: et a lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est, flexibilis ducaris ad mortem; sive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum fuisse otii tribus pueris cavillabatur, ut in camino aestuantis incendii metro luderent: et per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent: aut quod miraculum, divinaeque aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quae magis prudentia solertia viri, quam prophetali essent spiritu perpetrata? Cum vero ad Habacuc veniret, et de Iudaea in Chaldaeam raptum discophorum lectitaret, quaerebat exemplum ubi legissemus in toto veteri Testamento quemquam sanctorum gravi volasse corpore, et in puncto horae tanta terrarum spatia transisse; cui cum quidam e nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, et diceret eum de Chaldaea in Iudaeam fuisse translatum: derisit hominem, et ex ipso volumine demonstravit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique et Apostolum nostrum, videlicet ut eruditum virum, et qui legem ab hebraeis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse: Sive in corpore, sive extra corpus, nescio: Deus scit. His et talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiae fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud hebraeos inter prophetas, sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura dividitur: in legem, in prophetas, et in hagiographa, id est, in quinque, et octo, et in undecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quae autem ex hoc propheta, immo contra hunc librum, Porphyrius obiiciat, testes sunt Methodius, Eusebius, et Apollinaris: qui multis versuum millibus eius vesaniae respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Unde obsecro vos, o Paula et Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: ut quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, utile Ecclesiae, dignum posteris. Praesentium quippe iudiciis non satis moveor: qui in utramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

Eiusdem in XII prophetas Praefatio.

Non idem ordo est duodecim prophetarum apud hebraeos, qui est apud nos. Unde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, et quasi per sententias loquens. Ioël planus in principiis; in fine obscurior. Et usque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas; quem Esdram scribam, legisque doctorem, hebraei autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere, hoc tantum vos, o Paula et Eustochium, admonitas volo, unum librum esse duodecim prophetarum: et Osee synchronon Isaiae: Malachiam vero Aggaei et Zachariae fuisse temporibus. In quibus autem tempus non praefertur in titulo; sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus et hi qui ante eos habent titulos, prophetaverunt.

Eiusdem in Evangelistas ad Damasum Praefatio.

Novum opus facere me cogis ex veteri: ut post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam; et quia inter se variant, quae sint illa quae cum graeca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa praesumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam et canescentem iam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, et a saliva quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? adversus quam invidiam duplex causa me consolatur: quod et tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: et verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio com-

probatur. Si enim latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est quaerenda de pluribus: cur non ad graecam originem revertentes, ea quae vel a vitiosis interpretibus male edita, vel a praesumptoribus imperitis emendata perversius, vel a librariis dormitantibus aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque vero ego de veteri disputo Testamento, quod a septuaginta senioribus in graecam linguam versum tertio gradu ad nos usque pervenit. Non quaero quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotio inter novos et veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam apostoli probaverunt. De novo nunc loquor Testamento, quod graecum esse non dubium est, excepto apostolo Matthaeo, qui primus in Iudaea evangelium Christi hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, et diversos rivulorum tramites ducit, uno de fonte quaerendum est. Praetermitto eos codices quos a Luciano et Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perversa contentio, quibus utique nec in toto veteri instrumento post septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in novo profuit emendasse: cum multarum gentium linguis Scriptura ante translata doceat, falsa esse quae addita sunt. Igitur haec praesens Praefatiuncula pollicetur quatuor tantum Evangelia, quorum ordo est iste, Matthaeus, Marcus, Lucas, Ioannes, codicum graecorum emendata collatione, sed veterum, quae ne multum a lectionis latinae consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantum quae sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Eusebius caesariensis episcopus alexandrinum secutus Ammonium, in decem numeros ordinavit, sicut in graeco habentur, expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse, quae in Evangeliis, vel eadem, vel vicina, vel sola sint, eorum distinctione cognoscat. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eumdem sensum alius aliter expressit, ille qui unum e quatuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque existimaverit emendandos. Unde accidit ut apud nos mixta sint omnia, et in Marco plura Lucae atque Matthaei. Rursum in Matthaeo plura Ioannis et Marci, et in ceteris reliquorum quae aliis propria sunt, inveniantur. Cum itaque canones legeris qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, et similia omnium scies, et singulis sua quaeque restitues. In canone primo concordant quatuor, Matthaeus, Marcus, Lucas, Ioannes; in secundo tres, Matthaeus, Marcus, Lucas; in tertio tres, Matthaeus, Lucas, Ioannes; in quarto tres, Matthaeus, Marcus, Ioannes; in quinto duo, Matthaeus, Lucas; in sexto duo, Matthaeus, Marcus; in septimo duo, Matthaeus, Ioannes; in octavo duo, Lucas, Marcus; in nono duo, Lucas, Ioannes; in decimo, propria quique quae non habentur in aliis, ediderunt. Singulis vero evangeliis, ab uno incipiens usque ad finem librorum, dispar numerus increscit. Hic nigro colore praescriptus, sub se habet alium ex minio numerum discolorem, qui ad decem usque procedens, indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi gratia, illud sive illud capitulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis, et recurrens ad principia, in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum quem quaerebas numerum, eiusdem evangelistae qui et ipse ex inscriptione signatur, invenies, atque e vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros e regione habeant, adnotabis; et cum scieris, recurres ad volumina singulorum, et sine mora repertis numeris quos ante signaveras, reperies et loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. [Sciendum tamen, ne quis ignarum ex similitudine numerorum error involvat, quod sicubi in subnotatione canonum distinctorum, in canone quolibet tres evangelistae bis, ter vel quater, aut etiam amplius eumdem numerum per ordinem habuerint adnotatum, et quartus e contrario, discrepantes, quod id tres illi in eo loco semel dixerint, quartus toties in corpore voluminis sui ponat, quoties diversi numeri in eius canone positi stant contra praedictorum numerorum continuatas similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter et quater, aut eo amplius reperiatur in ordine collocatus, et dispares inveniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine semel dictum esse ostendit, alter alterius eorum toties uno atque eodem sensu loquantur, quoties praetulerint in numerorum adnotatione distantiam. Et hoc in omnium novem canonum collatione servabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria singulorum tantummodo continentur) non potest contra id comparatio esse quod solum est.] Opto ut in Christo valeas, et memineris mei, Papa beatissime.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum ecclesiasticorum.

Paulus apostolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim apostolorum, de tribu Beniamin et oppido Iudaeae Giscalis fuit, quo a romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciae commigravit, a quibus ob studia legis missus Ierosolymam, a Gamaliele viro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, et acceptis a pontifice templi epistolis, ad persequendos eos qui Christo crediderant, Damascum pergeret, revelatione compulsus ad fidem, quae in Actibus Apostolorum scribitur, in vas electionis de persecutore translatus est. Cumque primum ad praedicationem eius Sergius Paulus proconsul Cypri credidisset, ab eo, quod eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: et iuncto sibi Barnaba, multis urbibus peragratis, revertensque Ierosolymam, a Petro, Iacobo et Ioanne, gentium apostolus ordinatur. Et quia in Actibus Apostolorum plenissime de eius conversatione scriptum est, hoc tantum dicam, quod post passionem Domini vigesimo quinto anno, id est, secundo Neronis, eo tempore quo Festus procurator Iudaeae successit Felici, Romam vinctus mittitur, et biennium in libera manens custodia, adversus Iudaeos de adventu Christi quotidie disputavit. Sciendum autem in prima satisfactione (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiae) Paulum a Nerone dimissum, ut Evangelium Christi in occidentis quoque partibus praedicaretur, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum (eo tempore quo et passus est, de vinculis dictans epistolam): in prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, et confortavit me, ut per me praedicatio compleretur, et audirent omnes gentes: et liberatus sum de ore leonis (a).

(a) 2 Tim 4, 16. seqq.

Manifestissime leonem propter crudelitatem, Neronem significat dicens: Liberatus sum de ore leonis. Et statim: Liberavit me Dominus ab omni opere malo: et salvabit me in regnum suum coeleste, quod scilicet praesens sibi sentiret imminere martyrium. Nam et in eadem epistola praemiserat: Ego enim iam immolor, et tempus resolutionis meae instat. Hic ergo quarto decimo Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romae pro Christo capite truncatus, sepultusque est in via Ostiensi, anno post passionem Domini trigesimo septimo. Scripsit autem novem ad septem ecclesias epistolas, ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas. Praeterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem quae fertur ad Hebraeos, non eius creditur, propter stili sermonisque dissonantiam: sed vel Barnabae, iuxta Tertullianum, vel Lucae evangelistae, iuxta quosdam, vel Clementis romanae postea ecclesiae episcopi, quem aiunt sententias Pauli proprio ordinasse et ornasse sermone: vel certe quia Paulus scribebat ad Hebraeos, et propter invidiam sui apud eos nominis, titulum in principio salutationis amputaverit, scripserat ut hebraeus hebraice, id est, suo eloquio disertissime, ut ea quae eloquenter scripta fuerant in hebraeo, eloquentius verterentur in graecum, et hanc causam esse, quod a ceteris Pauli epistolis discrepare videatur. Legunt quidam et ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum ecclesiasticorum.

Iacobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus; ut nonnulli existimant, Ioseph, ex alia uxore, ut autem mihi videtur, Mariae sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionem Domini, statim ab apostolis Ierosolymorum episcopus ordinatus, unam tantum scripsit epistolam, quae de septem catholicis est: quae et ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Hegesippus vicinus apostolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans ait: Suscepit ecclesiam Ierosolymorum, post apostolos, frater Domini Iacobus, cognomento Iustus; multi siquidem Iacobi vocabantur. Hic de utero matris sanctus fuit, vinum et siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus fuit, nec unctus unguento, nec usus balneo, huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum: siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis: solusque ingrediebatur templum: et fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit et alia multa, quae enumerare longum esset. Sed et Iosephus in vigesimo libro Antiquitatum refert, et Clemens in septimo ὑποτυπώσεων mortuo Festo, qui Iudaeam regebat, missum esse a Nerone successorem eius Albinum: qui cum necdum ad provinciam pervenisset, Ananus, inquit, pontifex adolescens Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione ἀναρχίας, concilium congregavit, et compellens publice Iacobum ut Christum Dei filium denegaret contradicentem lapidari iussit; qui cum praecipitatus de pinna templi, confractis cruribus, adhuc semianimis tendens ad coelum manus diceret: Domine, ignosce eis; quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste quo uda vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus, tantae eum sanctitatis fuisse, et celebritatis in populo, ut propter eius necem, creditum sit subversam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus apostolus scribit ad Galatas: Alium autem apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini (a). Et Apostolorum super hoc crebrius Acta testantur (b). Evangelium quoque quod appellatur secundum Hebraeos, et a me nuper in graecum latinumque sermonem translatum est, quo et Origenes saepe utitur, post resurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cum dedisset sindonem servo sacerdotis, ivit ad Iacobum et apparuit ei. Iuraverat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem a mortuis. Rursusque post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam et panem. Statimque additur: Tulit panem, et benedixit, ac fregit, et dedit Iacobo Iusto, et dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis a dormientibus. Triginta itaque annos Ierosolymorum rexit ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, et iuxta templum, ubi et praecipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi et ultimam Hadriani, notissimum habuit. Quidam e nostris in monte Oliveti eum putaverunt conditum: sed falsa eorum opinio est.

(a) Gal. 1, 19.
(b) Act. 1, 13. 12, 17. 15, 18.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum ecclesiasticorum.

Simon Petrus filius Ionae, provinciae Galilaeae e vico Bethsaida, frater Andreae apostoli, et princeps apostolorum, post episcopatum antiochensis ecclesiae, et praedicationem dispersionis eorum qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, et Bithynia, secundo Claudii anno ad expugnandum Simonem magum Romam pergit, ibique viginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, id est, decimum quartum. A quo et affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, et in sublime pedibus elevatis, asserens se indignum qui sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quae Catholicae nominantur: quarum secunda a plerisque eius esse negatur, propter stili cum priore dissonantiam. Sed et Evangelium iuxta Marcum, qui auditor eius et interpres fuit, huius dicitur. Libri autem e quibus unus Actorum eius inscribitur, alius Evangelii, tertius praedicationis, quartus Apocalypseos, quintus Iudicii, inter apocryphas scripturas repudiantur. Sepultus Romae in Vaticano, iuxta viam Triumphalem, totius orbis veneratione celebratur.

Eiusdem ex Catalogo scriptorum ecclesiasticorum.

Iudas frater Iacobi, parvam, quae de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque reiicitur: tamen auctoritatem vetustate iam et usu meruit, et inter sanctas Scripturas computatur.

LIBER GENESIS

HEBRAICE BERESITH

CAPUT I.

De mundi creatione, rerum creatarum distinctione et ornatu, deque hominis formatione, cui subiecit Deus omnia quae creaverat.

1. In principio creavit Deus (*a*) caelum, et terram.

2. Terra autem erat inanis et vacua, et tenebrae erant super faciem abyssi: et Spiritus Dei ferebatur super aquas.

(*a*) *Ps.* 32, 6. 135, 5. *Eccli.* 18, 1. *Act.* 14, 14. *et* 17, 24.

3. Dixitque Deus: (*b*) Fiat lux. Et facta est lux.

(*b*) *Hebr.* 11, 3.

4. Et vidit Deus lucem quod esset bona: et divisit lucem a tenebris.

5. Appellavitque lucem Diem, et tenebras Noctem: factumque est vespere et mane, dies unus.

6. Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: et dividat aquas ab aquis.

7. Et fecit Deus firmamentum, divisitque aquas, quae erant sub firmamento, ab his, (*c*) quae erant super firmamentum. Et factum est ita.

(*c*) *Ps.* 135, 5. *et* 148, 4. *Ier.* 10, 12. *et* 51, 15.

8. Vocavitque Deus firmamentum, Caelum: et factum est vespere et mane, dies secundus.

9. Dixit vero Deus: Congregentur aquae, quae sub caelo sunt, in locum unum: et appareat arida. Et factum est ita.

10. Et vocavit Deus aridam, (*d*) Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria. Et vidit Deus quod esset bonum.

(*d*) *Iob.* 38, 4. *Ps.* 32, 7. *et* 88, 12. *et* 135, 6.

11. Et ait: Germinet terra herbam virentem, et facientem semen, et lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. Et factum est ita.

12. Et protulit terra herbam virentem, et facientem semen iuxta genus suum, lignumque faciens fructum, et habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Et vidit Deus quod esset bonum.

13. Et factum est vespere et mane, dies tertius.

14. Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento caeli, et dividant diem ac noctem, et sint (*e*) in signa et tempora, et dies et annos:

(*e*) *Ps.* 135, 7.

15. Ut luceant in firmamento caeli, et illuminent terram. Et factum est ita.

16. Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, ut praeesset diei: et luminare minus, ut praeesset nocti: et stellas.

17. Et posuit eas in firmamento caeli, ut lucerent super terram,

18. Et praeessent diei ac nocti, et dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quod esset bonum.

19. Et factum est vespere et mane, dies quartus.

20. Dixit etiam Deus: Producant aquae reptile animae viventis, et volatile super terram sub firmamento caeli.

21. Creavitque Deus Cete grandia, et omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquae in species suas, et omne volatile secundum genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum.

22. Benedixitque eis, dicens: Crescite, et multiplicamini, et replete aquas maris: avesque multiplicentur super terram.

23. Et factum est vespere et mane, dies quintus.

24. Dixit quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, iumenta, et reptilia, et bestias terrae secundum species suas. Factumque est ita.

25. Et fecit Deus bestias terrae iuxta species suas, et iumenta, et omne reptile terrae in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum,

26. Et ait: Faciamus Hominem ad (*f*) imaginem, et similitudinem nostram: et praesit piscibus maris, et volatilibus caeli, et bestiis, universaeque terrae, omnique reptili, quod movetur in terra.

(*f*) *Infr.* 5, 1. *et* 9, 6. 1 *Cor.* 11, 7. *Coloss.* 3, 10.

27. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: (*g*) ad imaginem Dei creavit illum, (*h*) masculum et feminam creavit eos.

(*g*) *Sap.* 2, 23. *Eccli.* 17, 1.

(*h*) *Matth.* 19, 4.

28. Benedixitque illis Deus, et ait: (*i*) Crescite et multiplicamini, et replete terram, et subiicite eam, et dominamini piscibus maris, et volatilibus caeli, et universis animantibus, quae moventur super terram.

(*i*) *Infr.* 8, 17. *et* 9, 1.

29. Dixitque Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, et universa ligna quae habent in semetipsis sementem generis sui, (*k*) ut sint vobis in escam:

(*k*) *Infr.* 9, 3.

30. Et cunctis animantibus terrae, omnique volucri caeli, et universis quae moventur in terra, et in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum. Et factum est ita.

31. (*l*) Viditque Deus cuncta quae fecerat: et erant valde bona. Et factum est vespere et mane, dies sextus.

(*l*) *Eccli.* 39, 21. *Marc.* 7, 37.

CAPUT II.

Deus, completo sex diebus opificio, septimo quievit, cui et benedixit; hominem in paradisum variis arboribus fructiferis ac fluminibus insignitum posuit, cui Hevam ex ipsius costa in adiutorium formavit, ac matrimonium instituit.

1. Igitur perfecti sunt caeli et terra, et omnis ornatus eorum.

2. Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat: et (*m*) requievit die septimo ab universo opere quod patrarat.

(*m*) *Exod.* 20, 11. *et* 31, 17. *Deut.* 5, 14. *Hebr.* 4, 4.

3. Et benedixit diei septimo, et sanctificavit illum: quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret.

4. Istae sunt generationes caeli et terrae, quando creata sunt, in die quo fecit Dominus Deus caelum et terram:

5. Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, et homo non erat qui operaretur terram:

6. Sed fons ascendebat e terra, irrigans universam superficiem terrae.

7. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terrae, et inspiravit in faciem eius spiraculum vitae, et (*n*) factus est homo in animam viventem.

(*n*) 1 *Cor.* 15, 45.

8. Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis a principio: in quo posuit hominem quem formaverat.

9. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, et ad vescendum suave: lignum etiam vitae in medio paradisi, lignumque scientiae boni et mali.

10. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde dividitur in quatuor capita,

(a) Eccli. 24, 35. 11. Nomen (a) uni Phison: ipse est qui circuit omnem terram Hevilath, ubi nascitur aurum:

12. Et aurum terrae illius optimum est: ibi invenitur bdellium, et lapis onychinus.

13. Et nomen fluvii secundi Gehon: ipse est qui circumit omnem terram Æthiopiae.

14. Nomen vero fluminis tertii, Tygris: ipse vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus, ipse est Euphrates.

15. Tulit ergo Dominus Deus hominem, et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, et custodiret illum:

16. Praecepitque ei dicens: Ex omni ligno paradisi comede:

17. De ligno autem scientiae boni et mali ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18. Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum esse hominem solum: faciamus ei adiutorium simile sibi.

19. Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terrae, et universis volatilibus caeli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea: omne enim quod vocavit Adam animae viventis, ipsum est nomen eius.

20. Appellavitque Adam nominibus suis cuncta animantia, et universa volatilia caeli, et omnes bestias terrae: Adae vero non inveniebatur adiutor similis eius.

21. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumque obdormisset, tulit unam de costis eius, et replevit carnem pro ea.

22. Et aedificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem: et adduxit eam ad Adam.

(b) 1 Cor. 11, 8. 23. Dixitque Adam: (b) Hoc nunc, os ex ossibus meis, et caro de carne mea: haec vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.

(c) Matth. 19, 5. Marc. 10, 7. Eph. 5, 31. (d) 1 Cor. 6, 16. 24. (c) Quamobrem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhaerebit uxori suae: et erunt duo in carne una. (d)

25. Erat autem uterque nudus, Adam scilicet et uxor eius: et non erubescebant.

CAPUT III.

Serpentis astutia primi parentes Dei praeceptum transgrediuntur; Messias orbi promittitur; atque indicta singulis poena, e paradiso pelluntur.

1. Sed et serpens erat callidior cunctis animantibus terrae quae fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur praecepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradisi?

2. Cui respondit mulier: De fructu lignorum, quae sunt in paradiso, vescimur:

3. De fructu vero ligni, quod est in medio paradisi, praecepit nobis Deus ne comederemus: et ne tangeremus illud, ne forte moriamur.

(e) 2 Cor. 11, 3. 4. Dixit autem serpens ad mulierem: (e) Nequaquam morte moriemini.

5. Scit enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: et eritis sicut dii, scientes bonum et malum.

6. Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile: et tulit de fructu illius, et (f) comedit: deditque viro suo, qui comedit.

(f) Eccl. 25, 33. 1 Tim. 2, 14.

7. Et aperti sunt oculi amborum: cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, et fecerunt sibi perizomata.

8. Et cum audissent vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se Adam et uxor eius a facie Domini Dei in medio ligni paradisi.

9. Vocavitque Dominus Deus Adam, et dixit ei: Ubi es?

10. Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiso: et timui, eo quod nudus essem, et abscondi me.

11. Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno de quo praeceperam tibi ne comederes, comedisti?

12. Dixitque Adam: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi.

13. Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc fecisti? Quae respondit: Serpens decepit me, et comedi.

14. Et ait Dominus Deus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, et bestias terrae: super pectus tuum gradieris, et terram comedes cunctis diebus vitae tuae.

15. Inimicitias ponam inter te et mulierem, et semen tuum et semen illius: ipsa conteret caput tuum, et tu insidiaberis calcaneo eius.

16. Mulieri quoque dixit: Multiplicabo aerumnas tuas, et conceptus tuos: in dolore paries filios, et sub viri potestate eris, (g) et ipse dominabitur tui. (g) 1 Cor. 14, 34.

17. Adae vero dixit: Quia audisti vocem uxoris tuae, et comedisti de ligno, ex quo, praeceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitae tuae.

18. Spinas et tribulos germinabit tibi, et comedes herbam terrae.

19. In sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es: quia pulvis es, et in pulverem reverteris.

20. Et vocavit Adam nomen uxoris suae, Heva: eo quod mater esset cunctorum viventium.

21. Fecit quoque Dominus Deus Adae et uxori eius tunicas pelliceas, et induit eos:

22. Et ait: Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum: nunc ergo ne forte mittat manum suam, et sumat etiam de ligno vitae, et comedat, et vivat in aeternum.

23. Et emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram de qua sumptus est.

24. Eiecitque Adam: et collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, et flammeum gladium, atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitae.

CAPUT IV.

Adam ex Heva gignit Cain et Abel: impius Cain pium Abel fratrem occidit: et a Deo punitus, ac profugus vitam agens, Henoch genuit: sed et Adam Seth generavit, cui natus est Enos.

1. Adam vero cognovit uxorem suam Hevam: quae concepit et peperit Cain, dicens: Possedi hominem per Deum.

2. Rursumque peperit fratrem eius Abel. Fuit autem Abel pastor ovium, et Cain agricola.

3. Factum est autem post multos dies ut offerret Cain de fructibus terrae munera Domino.

4. (h) Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, et de adipibus eorum: et respexit Dominus ad Abel, et ad munera eius. (h) Hebr. 11, 4.

5. Ad Cain vero, et ad munera illius non respexit: iratusque est Cain vehementer, et concidit vultus eius.

6. Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? et cur concidit facies tua?

7. Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum aderit? sed sub te erit appetitus eius, et tu dominaberis illius.

8. Dixitque Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumque essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem suum Abel, et (a) interfecit eum.

(a) Sap. 10, 3. Matth. 23, 35. 1 Io. 3, 12. Iud. 11.

9. Et ait Dominus ad Cain: Ubi est Abel frater tuus? Qui respondit: Nescio: Num custos fratris mei sum ego?

10. Dixitque ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

11. Nunc igitur maledictus eris super terram, quae aperuit os suum, et suscepit sanguinem fratris tui de manu tua.

12. Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus et profugus eris super terram.

13. Dixitque Cain ad Dominum: Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear.

14. Ecce eiicis me hodie a facie terrae, et a facie tua abscondar, et ero vagus et profugus in terra: omnis igitur qui invenerit me, occidet me.

15. Dixitque ei Dominus: Nequaquam ita fiet: sed omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Posuitque Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis qui invenisset eum.

16. Egressusque Cain a facie Domini, habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17. Cognovit autem Cain uxorem suam, quae concepit, et peperit Henoch, et aedificavit civitatem, vocavitque nomen eius ex nomine filii sui, Henoch.

18. Porro Henoch genuit Irad, et Irad genuit Maviaël, et Maviaël genuit Mathusaël, et Mathusaël genuit Lamech.

19. Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, et nomen alteri Sella.

20. Genuitque Ada Iabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque pastorum.

21. Et nomen fratris eius Iubal: ipse fuit pater canentium cithara et organo.

22. Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator et faber in cuncta opera aeris et ferri. Soror vero Tubalcain, Noema.

23. Dixitque Lamech uxoribus suis Adae et Sellae: Audite vocem meam uxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, et adolescentulum in livorem meum.

24. Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech vero septuagies septies.

25. Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam: et peperit filium, vocavitque nomen eius Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

26. Sed et Seth natus est filius, quem vocavit Enos: iste coepit invocare nomen Domini.

CAPUT V.

Texitur genealogia Adae ac posterorum per Seth, annique vitae ipsorum usque ad Noe.

1. Hic est liber generationis Adam. In die, qua creavit Deus hominem, (b) ad similitudinem Dei fecit illum.

(b) Sup. 1, 27. Infr. 9, 6. Sap. 2, 23. Eccli. 17, 1.

2. Masculum et feminam creavit eos, et benedixit illis: et vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt.

3. Vixit autem Adam centum triginta annis: et genuit ad imaginem et similitudinem suam, vocavitque nomen eius Seth.

4. Et facti sunt dies (c) Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni: genuitque filios et filias.

(c) 1 Par. 1, 1.

5. Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, et mortuus est.

6. Vixit quoque Seth centum quinque annis, et genuit Enos.

7. Vixitque Seth postquam genuit Enos, octingentis septem annis, genuitque filios et filias.

8. Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, et mortuus est.

9. Vixit vero Enos nonaginta annis, et genuit Cainan.

10. Post cuius ortum vixit octingentis quindecim annis, et genuit filios, et filias.

11. Factique sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, et mortuus est.

12. Vixit quoque Cainan septuaginta annis, et genuit Malaleel.

13. Et vixit Cainan postquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios et filias.

14. Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, et mortuus est.

15. Vixit autem Malaleel sexaginta quinque annis, et genuit Iared.

16. Et vixit Malaleel postquam genuit Iared, octingentis triginta annis: et genuit filios et filias.

17. Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, et mortuus est.

18. Vixitque Iared centum sexaginta duobus annis, et genuit Henoch.

19. Et vixit Iared postquam genuit Henoch, octingentis annis, et genuit filios et filias.

20. Et facti sunt omnes dies Iared nongenti sexaginta duo anni, et mortuus est.

21. Porro Henoch vixit sexaginta quinque annis, et genuit Mathusalam.

22. Et ambulavit Henoch cum Deo: et vixit, postquam genuit Mathusalam, trecentis annis, et genuit filios et filias.

23. Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni.

24. (d) Ambulavitque cum Deo, et non apparuit: quia tulit eum Deus.

(d) Eccli. 44, 16. Hebr. 11, 5.

25. Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, et genuit Lamech.

26. Et vixit Mathusala, postquam genuit Lamech, septingentis octoginta duobus annis, et genuit filios et filias.

27. Et facti sunt omnes dies Mathusala nongenti sexaginta novem anni, et mortuus est.

28. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, et genuit filium:

29. Vocavitque nomen eius Noe, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus et laboribus manuum nostrarum in terra, cui maledixit Dominus.

30. Vixitque Lamech, postquam genuit Noe, quingentis nonaginta quinque annis, et genuit filios et filias.

31. Et facti sunt omnes dies Lamech, septingenti septuaginta septem anni, et mortuus est. Noe vero cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, et Iapheth.

CAPUT VI.

Hominis peccata fuere diluvii causa: Noe tamen iustus inventus est, cui Arca fabricanda mandatur, in qua ipse et cunctorum animantium genera serventur.

1. Cumque coepissent homines multiplicari super terram, et filias procreassent,

2. Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.

3. Dixitque Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in aeternum, quia caro est: eruntque dies illius centum viginti annorum.

4. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaeque genuerunt, isti sunt potentes a saeculo viri famosi.

(a) *Infra* 8, 21. *Matth.* 15, 19.

5. Videns autem Deus quod multa malitia hominum esset in terra, et (*a*) cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore,

6. Poenituit eum quod hominem fecisset in terra. Et tactus dolore cordis intrinsecus,

7. Delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terrae, ab homine usque ad animantia, a reptili usque ad volucres caeli. poenitet enim me fecisse eos.

8. Noe vero invenit gratiam coram Domino.

(b) *Eccli.* 44, 17.

9. Hae sunt generationes Noe: (*b*) Noe vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit.

10. Et genuit tres filios, Sem, Cham, et Iapheth.

11. Corrupta est autem terra coram Deo, et repleta est iniquitate.

12. Cumque vidisset Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro corruperat viam suam super terram),

13. Dixit ad Noe: Finis universae carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate a facie eorum, et ego disperdam eos cum terra.

14. Fac tibi arcam de lignis laevigatis: mansiunculas in arca facies, et bitumine linies intrinsecus, et extrinsecus.

15. Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcae, quinquaginta cubitorum latitudo, et triginta cubitorum altitudo illius.

16. Fenestram in arca facies, et in cubito consummabis summitatem eius: ostium autem arcae pones ex latere: deorsum, coenacula, et tristega facies in ea.

17. Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, ut interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitae est subter caelum: Universa quae in terra sunt, consumentur.

18. Ponamque foedus meum tecum: et ingredieris arcam tu et filii tui, uxor tua, et uxores filiorum tuorum tecum.

19. Et ex cunctis animantibus universae carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: masculini sexus et feminini.

20. De volucribus iuxta genus suum, et de iumentis in genere suo, et ex omni reptili terrae secundum genus suum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere.

21. Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quae mandi possunt, et comportabis apud te: et erunt tam tibi, quam illis in cibum.

22. Fecit igitur Noe omnia, quae praeceperat illi Deus.

CAPUT VII.

Ingresso Noe cum suis in arcam, statim aqua omnium montium cacumina 150. diebus superavit, reliquaque animantia submersit.

(c) *Hebr.* 11, 7. 2 *Petr.* 2, 5.

1. Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, et omnis domus tua in arcam: te enim (*c*) vidi iustum coram me in generatione hac.

2. Ex omnibus animantibus mundis tolle septena et septena, masculum et feminam: de animantibus vero immundis duo et duo, masculum et feminam.

3. Sed et de volatilibus caeli septena et septena, masculum et feminam: ut salvetur semen super faciem universae terrae.

4. Adhuc enim, et post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus: et delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terrae.

5. Fecit ergo Noe omnia, quae mandaverat ei Dñus.

6. Eratque sexcentorum annorum quando diluvii aquae inundaverunt super terram.

7. Et (*d*) ingressus est Noe et filii eius, uxor eius et uxores filiorum eius cum eo in arcam propter aquas diluvii.

(d) *Matth.* 24, 38. *Luc.* 17, 26. 1 *Petr.* 3, 20.

8. De animantibus quoque mundis et immundis, et de volucribus, et ex omni, quod movetur super terram,

9. Duo et duo ingressa sunt ad Noe in arcam, masculus et femina, sicut praeceperat Dominus Noe.

10. Cumque transissent septem dies, aquae diluvii inundaverunt super terram.

11. Anno sexcentesimo vitae Noe, mense secundo, septimodecimo die mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnae, et cataractae caeli apertae sunt:

12. Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

13. In articulo diei illius ingressus est Noe, et Sem, et Cham, et Iapheth filii eius: uxor illius, et tres uxores filiorum eius cum eis in arcam:

14. Ipsi et omne animal secundum genus suum, universaque iumenta in genere suo, et omne quod movetur super terram in genere suo, cunctumque volatile secundum genus suum, universae aves, omnesque volucres

15. Ingressae sunt ad Noe in arcam, bina et bina ex omni carne, in qua erat spiritus vitae.

16. Et quae ingressa sunt, masculus et femina ex omni carne introierunt, sicut praeceperat ei Deus: et inclusit eum Dominus deforis.

17. Factumque est diluvium quadraginta diebus super terram: et multiplicatae sunt aquae, et elevaverunt arcam in sublime a terra.

18. Vehementer enim inundaverunt: et omnia repleverunt in superficie terrae: porro arca ferebatur super aquas.

19. Et aquae praevaluerunt nimis super terram: opertique sunt omnes montes excelsi sub universo caelo.

20. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat.

21. (*e*) Consumptaque est omnis caro quae movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quae reptant super terram: universi homines,

(e) *Sap.* 10, 4. *Eccli.* 39, 28. 1 *Petr.* 3, 20.

22. Et cuncta, in quibus spiraculum vitae est in terra, mortua sunt.

23. Et delevit omnem substantiam, quae erat super terram, ab homine usque ad pecus, tam reptile quam volucres caeli: et deleta sunt de terra: remansit autem solus Noe, et qui cum eo erant in arca.

24. Obtinueruntque aquae terram centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluvii, post corvi ac columbae emissionem, Noe, cum universis qui in arca continebantur, egreditur: et altari extructo, offert Deo in gratiarum actionem holocausta, quibus placatus Deus promittit numquam deinceps fore diluvium.

1. Recordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, et omnium iumentorum, quae erant cum eo

in arca, adduxit spiritum super terram, et imminutae sunt aquae.

2. Et clausi sunt fontes abyssi, et cataractae caeli: et prohibitae sunt pluviae de caelo.

3. Reversaeque sunt aquae de terra euntes et redeuntes: et coeperunt minui post centum quinquaginta dies.

4. Requievitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis super montes Armeniae.

5. At vero aquae ibant et decrescebant usque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis, apparuerunt cacumina montium.

6. Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram arcae, quam fecerat, dimisit corvum:

7. Qui egrediebatur, et non revertebatur, donec siccarentur aquae super terram.

8. Emisit quoque columbam post eum, ut videret si iam cessassent aquae super faciem terrae.

9. Quae cum non invenisset ubi requiesceret pes eius, reversa est ad eum in arcam: aquae enim erant super universam terram: extenditque manum, et apprehensam intulit in arcam.

10. Expectatis autem ultra septem diebus aliis, rursum dimisit columbam ex arca.

11. At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivae virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noe quod cessassent aquae super terram.

12. Expectavitque nihilominus septem alios dies: et emisit columbam, quae non est reversa ultra ad eum.

13. Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis imminutae sunt aquae super terram: et aperiens Noe tectum arcae, aspexit, viditque quod exsiccata esset superficies terrae.

14. Mense secundo, septimo et vigesimo die mensis arefacta est terra.

15. Locutus est autem Deus ad Noe, dicens:

16. Egredere de arca, tu et uxor tua, filii tui et uxores filiorum tuorum tecum.

17. Cuncta animantia, quae sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus quam in bestiis et universis reptilibus, quae reptant super terram, educ tecum, et ingredimini super terram: (a) crescite et multiplicamini super eam.

(a) Sup. 1, 22. 28. Infr. 9, 1. 7.

18. Egressus est ergo Noe, et filii eius: uxor illius, et uxores filiorum eius cum eo.

19. Sed et omnia animantia, iumenta, et reptilia quae reptant super terram secundum genus suum, egressa sunt de arca.

20. Aedificavit autem Noe altare Domino: et tollens de cunctis pecoribus et volucribus mundis, obtulit holocausta super altare.

21. Odoratusque est Dominus odorem suavitatis, et ait: Nequaquam ultra maledicam terrae propter homines: (b) sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua: non igitur ultra percutiam omnem animam viventem sicut feci.

(b) Sup. 6, 5. Matth. 15, 19.

22. Cunctis diebus terrae, sementis et messis, frigus et aestus, aestas et hiems, nox et dies non requiescent.

CAPUT IX.

Deus Noe ac filiis eius benedicit, cunctaque animantia una cum piscibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis sanguine: foedus inter Deum et homines, de non inducendis amplius aquis diluvii, iride firmatur. Noe ebrium ridens filius Cham, in Chanaan filio maledicitur: Sem vero et Iapheth benedicuntur.

1. Benedixitque Deus Noe et filiis eius. Et dixit ad eos: (c) Crescite, et multiplicamini, et replete terram.

(c) Sup. 1. 22. 28 et 8, 17.

2. Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terrae, et super omnes volucres caeli, cum universis quae moventur super terram: omnes pisces maris manui vestrae traditi sunt.

3. Et omne, quod movetur et vivit, (d) erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia.

(d) Sup. 1, 29.

4. (e) Excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis.

(e) Lev. 17, 14.

5. Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum: et de manu hominis, de manu viri, et fratris eius requiram animam hominis.

6. (f) Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo.

(f) Matth. 26, 52. Apoc. 13, 10.

7. (g) Vos autem crescite et multiplicamini, et ingredimini super terram, et implete eam.

(g) Sup. 1, 28. et 8, 17.

8. Haec quoque dixit Deus ad Noe, et ad filios eius cum eo:

9. Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, et cum semine vestro post vos:

10. Et ad omnem animam viventem, quae est vobiscum, tam in volucribus quam in iumentis, et pecudibus terrae cunctis, quae egressa sunt de arca, et universis bestiis terrae.

11. (h) Statuam pactum meum vobiscum, et nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium dissipans terram.

(h) Isa. 5, 42.

12. Dixitque Deus: Hoc signum foederis quod do inter me et vos, et ad omnem animam viventem, quae est vobiscum in generationes sempiternas:

13. (i) Arcum meum ponam in nubibus, et erit signum foederis inter me, et inter terram.

(i) Eccli. 43, 12.

14. Cumque obduxero nubibus caelum, apparebit arcus meus in nubibus:

15. Et recordabor foederis mei vobiscum, et cum omni anima vivente quae carnem vegetat: et non erunt ultra aquae diluvii ad delendum universam carnem.

16. Eritque arcus in nubibus, et videbo illum, et recordabor foederis sempiterni quod pactum est inter Deum et omnem animam viventem universae carnis quae est super terram.

17. Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit signum foederis, quod constitui inter me et omnem carnem super terram.

18. Erant ergo filii Noe, qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, et Iapheth: porro Cham ipse est pater Chanaan.

19. Tres isti filii sunt Noe: et ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram.

20. Coepitque Noe vir agricola exercere terram, et plantavit vineam.

21. Bibensque vinum inebriatus est, et nudatus in tabernaculo suo.

22. Quod cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nuntiavit duobus fratribus suis foras.

23. At vero Sem et Iapheth pallium imposuerunt humeris suis, et incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesque eorum aversae erant, et patris virilia non viderunt.

24. Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset quae fecerat ei filius suus minor,

25. Ait: Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis.

26. Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan servus eius.

27. Dilatet Deus Iapheth, et habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan servus eius.

28. Vixit autem Noe post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29. Et impleti sunt omnes dies eius nongentorum quinquaginta annorum: et mortuus est.

CAPUT X.

Genealogia filiorum Noe, a quibus divisae sunt gentes post diluvium, et orti omnes mortales.

(a) 1 Par. 1, 5. 1. Hae (a) sunt generationes filierum Noe, Sem, Cham, et Iapheth: natique sunt eis filii post diluvium.

2. Filii Iapheth: Gomer, et Mageg, et Madai, et Iavan, et Thubal, et Mosoch, et Thiras.

3. Perro filii Gomer: Ascenez et Riphath et Thogorma.

4. Filii autem Iavan: Elisa et Tharsis, Cetthim et Dodanim.

5. Ab his divisae sunt insulae gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam et familias suas in natienibus suis.

6. Filii autem Cham: Chus, et Mesraim, et Phuth, et Chanaan.

7. Filii Chus: Saba, et Hevila, et Sabatha, et Regma, et Sabatacha. Filii Regma: Saba, et Dadan.

8. Porro Chus genuit Nemrod: ipse coepit esse potens in terra,

9. Et erat robustus venator coram Domine. Ob hoc exivit proverbium: Quasi Nemrod robustus venator coram Domino.

10. Fuit autem principium regni eius Babylon, et Arach, et Achad, et Chalanne, in terra Sennaar.

11. De terra illa egressus est Assur, et aedificavit Niniven, et plateas civitatis, et Chale.

12. Resen quoque inter Niniven et Chale: haec est civitas magna.

13. At vero Mesraim genuit Ludim, et Anamim, et Laabim, Nephthuim,

14. Et Phetrusim, in Chasluim: de quibus egressi sunt Philisthiim et Caphtorim.

15. Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum suum, Hethaeum,

16. Et Iebusaeum, et Amorrhaeum, Gergesaeum,

17. Hevaeum, et Aracaeum: Sinaeum,

18. Et Aradium, Samaraeum et Amathaeum: et posthaec disseminati sunt pepuli Chananaeorum.

19. Factique sunt termini Chanaan venientibus a Sidone Geraram usque Gazam, donec ingrediaris Sodomam et Gomorrham, et Adamam, et Seboim usque Lesa.

20. Hi sunt filii Cham in cognationibus, et linguis, et generationibus, terrisque et gentibus suis.

21. De Sem quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Iapheth maiore.

(b) 1 Par. 1, 17. 22. (b) Filii Sem: Aelam et Assur, et Arphaxad, et Lud, et Aram.

23. Filii Aram: Us, et Hul, et Gether, et Mes.

24. At vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est Heber.

25. Natique sunt Heber filii duo: nemen uni Phaleg, eo quod in diebus eius divisa sit terra: et nomen fratris eius Iectan.

26. Qui Iectan genuit Elmedad, et Saleph, et Asarmoth, Iare,

27. Et Aduram, et Uzal, et Decla,

28. Et Ebal, et Abimaël, Saba,

29. Et Ophir, et Hevila, et Iobab. omnes isti, filii Iectan.

30. Et facta est habitatio eorum de Messa pergentibus usque Sephar montem orientalem.

31. Isti filii Sem, secundum cognationes et linguas, et regiones in gentibus suis.

32. Hae familiae Noe iuxta populos et nationes suas. Ab his divisae sunt gentes in terra post diluvium.

CAPUT XI.

In turris Babel aedificatione, superborum festus ac lingua confunditur. Sem genealogia usque ad Abram texitur.

1. Erat autem terra labii unius, et sermonum eorumdem.

2. (c) Cumque proficiscerentur de oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, et habitaverunt in eo. (c) Sap. 10, 5.

3. Dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, et coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro saxis, et bitumen pro caemento:

4. Et dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem et turrim, cuius culmen pertingat ad caelum: et celebremus nemen nostrum antequam dividamur in universas terras.

5. Descendit autem Dominus ut videret civitatem et turrim, quam aedificabant filii Adam,

6. Et dixit: Ecce, unus est pepulus, et unum labium omnibus: coeperuntque hoc facere, nec desistent a cogitatienibus suis, donec eas opere compleant.

7. Venite igitur, descendamus, et confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui.

8. Atque ita divisit eos Dominus ex illo loco in universas terras, et cessaverunt aedificare civitatem.

9. Et idcirco vocatum est nemen eius Babel, quia ibi confusum est labium universae terrae: et inde dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.

10. Hae sunt generationes Sem: (d) Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio post (d) 1 Par. 1, 17.
diluvium.

11. Vixitque Sem postquam genuit Arphaxad, quingentis annis: et genuit filios et filias.

12. Perro Arphaxad vixit triginta quinque annis, et genuit Sale.

13. Vixitque Arphaxad postquam genuit Sale, trecentis tribus annis: et genuit filios et filias.

14. Sale quoque vixit triginta annis, et genuit Heber.

15. Vixitque Sale postquam genuit Heber, quadringentis tribus annis: et genuit filios et filias.

16. Vixit autem Heber triginta quatuor annis, et genuit Phaleg.

17. Et vixit Heber postquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: et genuit filios et filias.

18. Vixit quoque Phaleg triginta annis, et genuit Reu.

19. (e) Vixitque Phaleg postquam genuit Reu, ducentis novem annis, et genuit filios et filias. (e) 1 Par. 1, 19.

20. Vixit autem Reu triginta duobus annis, et genuit Sarug.

21. Vixit quoque Reu postquam genuit Sarug, ducentis septem annis: et genuit filios et filias.

22. Vixit vero Sarug triginta annis, et genuit Nachor.

23. Vixitque Sarug postquam genuit Nachor, ducentis annis: et genuit filios et filias.

24. Vixit autem Nachor viginti novem annis, et genuit Thare.

25. Vixitque Nachor postquam genuit Thare, centum decem et novem annis: et genuit filios et filias.

26. Vixitque Thare septuaginta (f) annis, et genuit Abram, et Nachor, et Aran. (f) Ios. 24, 2. 1 Par. 1, 26.

27. Hae sunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, et Aran. Porro Aran genuit Lot.

28. Mortuusque est Aran ante Thare patrem suum, in terra nativitatis suae in Ur Chaldaeorum.

29. Duxerunt autem Abram et Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: et nomen uxoris Nachor, Melcha filia Aran patris Melchae, et patris Ieschae.

30. Erat autem Sarai sterilis, nec habebat liberos.

(a) Ios. 24, 2. 2 Esd. 9, 7. 31. (a) Tulit itaque Thare Abram filium suum, et Lot filium Aran, filium filii sui, et Sarai nurum suam, uxorem Abram filii sui, et eduxit eos de Ur Chaldae-
(b) Iudith. 5, 7. Act. 7, 2. orum, (b) ut irent in terram Chanaan: veneruntque usque Haran, et habitaverunt ibi.

32. Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, et mortuus est in Haran.

CAPUT XII.

Abram Dei mandato parens, promissaque accipiens, patria relicta, comitante Lot, peregrinatur in Chanaan, et Domino in Sichem et Bethel sacrificat. Inde propter famem, Aegyptum ingressus, uxorem suam vocat sororem; quam in domum regis Pharaonis sublatam, postea recipit intactam.

(c) Act. 7, 3. 1. Dixit autem Dominus ad Abram: (c) Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram, quam monstrabo tibi.

2. Faciamque te in gentem magnam, et benedicam tibi, et magnificabo nomen tuum, erisque benedictus.

3. Benedicam benedicentibus tibi, et maledicam ma-
(d) Infr. 18, 18. et 22, 18. Gal. 3, 8. ledicentibus tibi, (d) atque IN TE benedicentur universae cognationes terrae.

(e) Heb. 11, 8. 4. Egressus est itaque (e) Abram sicut praeceperat ei Dominus, et ivit cum eo Lot: septuaginta quinque annorum erat Abram cum egrederetur de Haran.

5. Tulitque Sarai uxorem suam, et Lot filium fratris sui, universamque substantiam quam possederant, et animas quas fecerant in Haran: et egressi sunt ut irent in terram Chanaan. Cumque venissent in eam,

6. Pertransivit Abram terram usque ad locum Sichem, usque ad convallem illustrem: Chananaeus autem tunc erat in terra.

(f) Infra 13, 15. et 15, 18. et 26, 4. Deut. 34, 4. 7. Apparuit autem Dominus Abram, et dixit ei: (f) Semini tuo dabo terram hanc. Qui aedificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

8. Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, et ab oriente Hai: aedificavit quoque ibi altare Domino, et invocavit nomen eius.

9. Perrexitque Abram vadens, et ultra progrediens ad meridiem.

10. Facta est autem fames in terra: descenditque Abram in Aegyptum, ut peregrinaretur ibi: praevaluerat enim fames in terra.

11. Cumque prope esset ut ingrederetur Aegyptum, dixit Sarai uxori suae: Novi quod pulchra sis mulier:

12. Et quod cum viderint te Aegyptii, dicturi sunt: Uxor ipsius est: et interficient me, et te reservabunt.

(g) Infra 20, 11. 13. (g) Dic ergo, obsecro te, quod soror mea sis: ut bene sit mihi propter te, et vivat anima mea ob gratiam tui.

14. Cum itaque ingressus esset Abram Aegyptum, viderunt Aegyptii mulierem quod esset pulchra nimis.

15. Et nunciaverunt principes Pharaoni, et laudaverunt eam apud illum: et sublata est mulier in domum Pharaonis.

16. Abram vero bene usi sunt propter illam: fueruntque ei oves et boves et asini, et servi et famulae, et asinae et cameli.

17. Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, et domum eius propter Sarai uxorem Abram.

18. Vocavitque Pharao Abram, et dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti quod uxor tua esset?

19. Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce coniux tua, accipe eam, et vade.

20. Praecepitque Pharao super Abram viris: et deduxerunt eum, et uxorem illius, et omnia quae habebat.

CAPUT XIII.

Abram et Lot Aegypto egressi, prae nimia opulentia separantur; et Lot Iordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rursum Dei promissiones de multiplicando semine, terraque possidenda, accipit.

1. Ascendit ergo Abram de Aegypto, ipse et uxor eius, et omnia quae habebat, et Lot cum eo ad australem plagam.

2. Erat autem dives valde in possessione auri et argenti.

3. Reversusque est per iter, quo venerat, a meridie in Bethel usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel et Hai:

4. In loco altaris (h) quod fecerat prius, et invocavit (h) Sup. 12, 7.
ibi nomen Domini.

5. Sed et Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, et armenta, et tabernacula.

6. Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul: (i) erat quippe substantia eorum multa, et ne- (i) Infr. 36, 7.
quibant habitare communiter.

7. Unde et facta est rixa inter pastores gregum Abram et Lot. Eo autem tempore Chananaeus et Pherezaeus habitabant in terra illa.

8. Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quaeso sit iurgium inter me et te, et inter pastores meos, et pastores tuos: fratres enim sumus.

9. Ecce universa terra coram te est: recede a me, obsecro: si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.

10. Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quae universa irrigabatur antequam subverteret Dominus Sodomam et Gomorrham, sicut paradisus Domini, et sicut Aegyptus venientibus in Segor.

11. Elegitque sibi Lot regionem circa Iordanem, et recessit ab Oriente: divisique sunt alterutrum a fratre suo.

12. Abram habitavit in terra Chanaan: Lot vero moratus est in oppidis, quae erant circa Iordanem, et habitavit in Sodomis.

13. Homines autem Sodomitae pessimi erant, et peccatores coram Domino nimis.

14. Dixitque Dominus ad Abram, postquam divisus est ab eo Lot: (k) Leva oculos tuos, et vide a loco, (k) Sup. 12, 7. Infr. 15, 18. et 26, 4. Deut. 34, 4.
in quo nunc es, ad aquilonem et meridiem, ad orientem et occidentem.

15. Omnem terram, quam conspicis, tibi dabo, et semini tuo usque in sempiternum.

16. Faciamque semen tuum sicut pulverem terrae: si quis potest hominum numerare pulverem terrae, semen quoque tuum numerare poterit.

17. Surge, et perambula terram in longitudine, et in latitudine sua: quia tibi daturus sum eam.

18. Movens igitur tabernaculum suum Abram, venit et habitavit iuxta convallem Mambre, quae est in Hebron: aedificavitque ibi altare Domino.

CAPUT XIV.

Devictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum plerisque aliis captivis ducitur a quatuor regibus victoribus: quos Abram persecutus, omnes captivos spoliaque reduxit; laetusque pro victoria, decimas dat Melchisedecho, a quo benedictione accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

1. Factum est autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, et Arioch rex Ponti, et Chodorlahomor rex Elamitarum, et Thadal rex Gentium

2. Inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, et contra Bersa regem Gomorrhae, et contra Sennaab regem Adamae, et contra Semeber regem Seboim, contraque regem Balae, ipsa est Segor.

3. Omnes hi convenerunt in vallem Silvestrem, quae nunc est mare salis.

4. Duodecim enim annis servierant Chodorlahomor, et tertiodecimo anno recesserunt ab eo.

5. Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, et reges qui erant cum eo: percusseruntque Raphaim in Astarothcarnaim, et Zuzim cum eis, et Emim in Save Cariathaim,

6. Et Chorraeos in montibus Seir, usque ad Campestria Pharan, quae est in solitudine.

7. Reversique sunt, et venerunt ad fontem Misphat, ipsa est Cades: et percusserunt omnem regionem Amalecitarum, et Amorrhaeum, qui habitabat in Asasonthamar.

8. Et egressi sunt rex Sodomorum, et rex Gomorrhae, rexque Adamae, et rex Seboim, necnon et rex Balae, quae est Segor: et direxerunt aciem contra eos in valle Silvestri:

9. Scilicet adversus Chodorlahomor regem Elamitarum, et Thadal regem Gentium, et Amraphel regem Sennaar, et Arioch regem Ponti: quatuor reges adversus quinque.

10. Vallis autem Silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, et Gomorrhae terga verterunt, cecideruntque ibi: et qui remanserant, fugerunt ad montem.

11. Tulerunt autem omnem substantiam Sodomorum et Gomorrhae, et universa quae ad cibum pertinent, et abierunt:

12. Necnon et Lot et substantiam eius, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13. Et ecce unus, qui evaserat, nunciavit Abram Hebraeo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhaei fratris Eschol, et fratris Aner: hi enim pepigerant foedus cum Abram.

14. Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravit expeditos vernaculos suos trecentos decem, et octo: et persecutus est usque Dan.

15. Et divisis sociis, irruit super eos nocte: percussitque eos, et persecutus est eos usque Hoba, quae est ad laevam Damasci.

16. Reduxitque omnem substantiam, et Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque et populum.

17. Egressus est autem rex Sodomorum in occursum eius postquam reversus est a caede Chodorlahomor, et regum qui cum eo erant in valle Save, quae est vallis regis.

(a) Hebr. 7, 1. 18. (a) At vero Melchisedech rex Salem, proferens panem et vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi,

19. Benedixit ei, et ait: Benedictus Abram Deo excelso, qui creavit caelum et terram:

20. Et benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21. Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cetera tolle tibi.

22. Qui respondit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem caeli et terrae,

23. Quod a filo subtegminis usque ad corrigiam caligae, non accipiam ex omnibus quae tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:

24. Exceptis his, quae comederunt iuvenes, et partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Eschol, et Mambre: isti accipient partes suas.

CAPUT XV.

Deus Abrae de posteritate desperanti filium promittit; cui credens Abram iustificatur; et in signum promissae terrae, praescriptum a Domino offert sacrificium, auditque suae posteritatis futuram peregrinationem.

1. His itaque transactis, factus est sermo Domini ad Abram per visionem dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, et merces tua magna nimis.

2. Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: et filius procuratoris domus meae iste Damascus Eliezer.

3. Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: et ecce vernaculus meus, heres meus erit.

4. Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic heres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis heredem.

5. Eduxitque eum foras, et ait illi: (b) Suspice caelum, et numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit (b) Rom. 4, 18.
semen tuum.

6. (c) Credidit Abram Deo, et reputatum est illi ad iustitiam. (c) Rom. 4, 3 Galat. 3, 6. Iac. 2, 23.

7. Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldaeorum ut darem tibi terram istam, et possideres eam.

8. At ille ait: Domine Deus, unde scire possum, quod possessurus sim eam?

9. Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, et capram trimam, et arietem annorum trium, turturem quoque, et columbam.

10. Qui tollens universa haec, (d) divisit ea per (d) Ier. 34, 18.
medium, et utrasque partes contra se altrinsecus posuit: aves autem non divisit.

11. Descenderuntque volucres super cadavera, et abigebat eas Abram.

12. Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, et horror magnus et tenebrosus invasit eum.

13. Dictumque est ad eum: Scito praenoscens quod (e) peregrinum futurum sit semen tuum in terra non (e) Act. 7, 6.
sua, et subiicient eos servituti, et affligent quadringentis annis.

14. Verumtamen gentem, cui servituri sunt, ego iudicabo: et post haec egredientur cum magna substantia.

15. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona.

16. Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completae sunt iniquitates Amorrhaeorum usque ad praesens tempus.

17. Cum ergo occubuisset sol, facta est caligo tenebrosa, et apparuit clibanus fumans, et lampas ignis (f) Sap. 12, 7. et 13, 15.
transiens inter divisiones illas. Infr. 26, 4.

18. In illo die (f) pepigit Dominus foedus cum Abram, Deut. 34, 4.
dicens: Semini tuo dabo terram hanc a fluvio Aegypti 3 Reg. 4, 21.
usque ad fluvium magnum Euphraten, 2 Paralip. 9, 26.

19. Cinaeos, et Cenezaeos, Cedmonaeos,
20. Et Hethaeos, et Pherezaeos, Raphaim quoque,
21. Et Amorrhaeos, et Chananaeos, et Gergesaeos, et Iebusaeos.

CAPUT XVI.

Agar a domina Sarai traditur Abrae uxor, quae ubi concepisset, atque ob id dominam contemneret, ab illa afflicta, fugam init; sed iussu angeli eidem submissa, parit Ismaelem.

1. Igitur Sarai, uxor Abram, non genuerat liberos; sed habens ancillam Aegyptiam nomine Agar,
2. Dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dñus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti,
3. Tulit Agar Aegyptiam ancillam suam post annos decem quam habitare coeperant in terra Chanaan: et dedit eam viro suo uxorem.
4. Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns, despexit dominam suam.
5. Dixitque Sarai ad Abram: Inique agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuum, quae videns quod conceperit, despectui me habet. Iudicet Dominus inter me, et te.
6. Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.
7. Cumque invenisset eam angelus Domini iuxta fontem aquae in solitudine, qui est in via Sur in deserto,
8. Dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, unde venis? et quo vadis? Quae respondit: A facie Sarai dominae meae ego fugio.
9. Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, et humiliare sub manu illius.
10. Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, et non numerabitur prae multitudine.
11. Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, et paries filium: vocabisque nomen eius Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam.
12. Hic erit ferus homo: manus eius contra omnes, et manus omnium contra eum: et e regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.
13. Vocavit autem nomen Domini, qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim: Profecto hic vidi posteriora videntis me.
(a) Infr. 24, 62. 14. (a) Propterea appellavit puteum illum, Puteum viventis et videntis me. Ipse est inter Cades et Barad.
15. Peperitque Agar Abrae filium: qui vocavit nomen eius Ismael.
16. Octoginta et sex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Ismaelem.

CAPUT XVII.

Abrae repetuntur promissiones, ipsius et Sarai nomina immutantur, circumcisio praecipitur ut foederis signum; filius ex Sara promittitur una cum successu Ismaelis, et Abraham circumcisionis praeceptum exequitur.

1. Postquam vero nonaginta et novem annorum esse coeperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, et esto perfectus.
2. Ponamque foedus meum inter me et te, et multiplicabo te vehementer nimis.
3. Cecidit Abram pronus in faciem.
(b) Eccli. 44, 20. Rom. 4, 17. 4. Dixitque ei Deus: Ego sum, et pactum meum tecum, (b) erisque pater multarum gentium.
5. Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te.
6. Faciamque te crescere vehementissime, et ponam te in gentibus, regesque ex te egredientur.
7. Et statuam pactum meum inter me et te, et inter semen tuum post te in generationibus suis foedere sempiterno: ut sim Deus tuus, et seminis tui post te.
8. Daboque tibi et semini tuo terram peregrinationis tuae, omnem terram Chanaan in possessionem aeternam, eroque Deus eorum.
9. Dixit iterum Deus ad Abraham: (c) Et tu ergo custodies pactum meum, et semen tuum post te in generationibus suis. (c) Act. 7, 8.
10. Hoc est pactum meum quod observabitis inter me et vos, et semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum:
11. Et circumcidetis carnem praeputii vestri, ut sit (d) in signum foederis inter me et vos. (d) Lev. 12, 3. Luc. 2, 21. Rom. 4, 11.
12. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, et quicumque non fuerit de stirpe vestra:
13. Eritque pactum meum in carne vestra in foedus aeternum.
14. Masculus, cuius praeputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.
15. Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, sed Saram.
16. Et benedicam ei, et ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum, eritque in nationes, et reges populorum orientur ex eo.
17. Cecidit Abraham in faciem suam, et risit, dicens in corde suo: Putasne centenario nascetur filius? et Sara nonagenaria pariet?
18. Dixitque ad Deum: Utinam Ismael vivat coram te.
19. Et ait Deus ad Abraham: (e) Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen eius Isaac, et constituam pactum meum illi in foedus sempiternum, et semini eius post eum. (e) Inf. 18, 10. et 21, 2.
20. Super Ismael quoque exaudivi te. ecce, benedicam ei, et augebo, et multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, et faciam illum in gentem magnam.
21. Pactum vero meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero.
22. Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham.
23. Tulit autem Abraham Ismael filium suum, et omnes vernaculos domus suae: universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suae: et circumcidit carnem praeputii eorum statim in ipsa die, sicut praeceperat ei Deus.
24. Abraham nonaginta et novem erat annorum quando circumcidit carnem praeputii sui.
25. Et Ismael filius tredecim annos impleverat tempore circumcisionis suae.
26. Eadem die circumcisus est Abraham et Ismael filius eius.
27. Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quam emptitii et alienigenae pariter circumcisi sunt.

CAPUT XVIII.

Angeli tres ob Abraham hospitio suscepti, filium ex Sara promittunt: quae ob id ridens, corripitur. Sodomorum eversio praedicitur, pro quibus Abraham saepius deprecatur.

1. (f) Apparuit autem ei Dominus in convalle Mam- (f) Hebr. 13, 2.

bre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso fervore diei.

2. Cumque elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, et adoravit in terram.

3. Et dixit: Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum:

4. Sed afferam pauxillum aquae, et lavate pedes vestros, et requiescite sub arbore.

5. Ponamque buccellam panis, et confortate cor vestrum, postea transibitis: idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es.

6. Festinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria sata similae commisce, et fac subcinericios panes.

7. Ipse vero ad armentum cucurrit, et tulit inde vitulum tenerrimum et optimum, deditque puero: qui festinavit, et coxit illum.

8. Tulit quoque butyrum et lac, et vitulum quem coxerat, et posuit coram eis: ipse vero stabat iuxta eos sub arbore.

9. Cumque comedissent, dixerunt ad eum: Ubi est Sara uxor tua? Ille respondit: Ecce in tabernaculo est.

(a) Sup. 17, 19. Infr. 21, 1. Rom. 9, 9. 10. Cui dixit: (a) Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, et habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara risit post ostium tabernaculi.

11. Erant autem ambo senes, provectaeque aetatis, et desierant Sarae fieri muliebria.

12. Quae risit occulte, dicens: Postquam consenui,
(b) 1 Petr. 3, 6. et (b) dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?

13. Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare risit Sara, dicens: Num vere paritura sum anus?

14. Numquid Deo quidquam est difficile? iuxta condictum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, et habebit Sara filium.

15. Negavit Sara, dicens, Non risi: timore perterrita. Dominus autem: Non est, inquit, ita: sed risisti.

16. Cum ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: et Abraham simul gradiebatur, deducens eos.

17. Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham quae gesturus sum:

18. Cum futurus sit in gentem magnam, ac robu-
(c) Supr. 12, 3. Infr. 22, 18. stissimam, et (c) BENEDICENDAE sint in illo omnes nationes terrae?

19. Scio enim quod praecepturus sit filiis suis, et domui suae post se ut custodiant viam Domini, et faciant iudicium et iustitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quae locutus est ad eum.

20. Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum et Gomorrhae multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis.

21. Descendam, et videbo utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non est ita, ut sciam.

22. Converteruntque se inde, et abierunt Sodomam: Abraham vero adhuc stabat coram Domino.

23. Et appropinquans ait: Numquid perdes iustum cum impio?

24. Si fuerint quinquaginta iusti in civitate, peribunt simul? et non parces loco illi propter quinquaginta iustos, si fuerint in eo?

25. Absit a te, ut rem hanc facias, et occidas iustum cum impio, fiatque iustus sicut impius, non est hoc tuum: qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium hoc.

26. Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodomis quinquaginta iustos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.

27. Respondensque Abraham, ait: Quia semel coepi, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis.

28. Quid si minus quinquaginta iustis quinque fuerint? delebis, propter quadraginta quinque, universam urbem? Et ait: Non delebo, si invenero ibi quadraginta quinque.

29. Rursumque locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta.

30. Ne quaeso, inquit, indigneris Domine, si loquar: Quid si ibi inventi fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si invenero ibi triginta.

31. Quia semel, ait, coepi, loquar ad Dominum meum: Quid si ibi inventi fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

32. Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel: Quid si inventi fuerint ibi decem? Et dixit: Non delebo propter decem.

33. Abiitque Dominus, postquam cessavit loqui ad Abraham: et ille reversus est in locum suum.

CAPUT XIX.

Lot, Angelis hospitio susceptis, a Sodomitis vim patitur: cum uxore, et utraque filia a Sodomitico ereptus incendio, uxorem in via amisit: tandemque inebriatus, cum utraque filia incestum ignorans commisit: unde ortum habuerunt Moabitae, et Ammonitae.

1. Veneruntque duo Angeli Sodomam vespere, (d) et se- (d) Hebr. 13, 2.
dente Lot in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos, surrexit, et ivit obviam eis: adoravitque pronus in terram,

2. Et dixit: Obsecro, domini, declinate in domum pueri vestri, et manete ibi: lavate pedes vestros, et mane proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt: Minime, sed in platea manebimus.

3. Compulit illos oppido ut diverterent ad eum: ingressisque domum illius fecit convivium, et coxit azyma: et comederunt.

4. Prius autem quam irent cubitum, viri civitatis vallaverunt domum a puero usque ad senem, omnis populus simul.

5. Vocaveruntque Lot, et dixerunt ei: Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? educ illos huc, ut cognoscamus eos.

6. Egressus ad eos Lot, post tergum occludens ostium, ait:

7. Nolite, quaeso, fratres mei, nolite malum hoc facere.

8. Habeo duas filias, quae necdum cognoverunt virum: educam eas ad vos, et abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei.

9. At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus es, inquiunt, ut advena; numquid ut iudices? te ergo ipsum magis quam hos affligemus. (e) Vimque fa- (e) 2 Petr. 2, 8.
ciebant Lot vehementissime: iamque prope erat ut effringerent fores.

10. Et ecce miserunt manum viri, et introduxerunt ad se Lot, clauseruntque ostium:

11. Et eos, qui foris erant, (f) percusserunt cae- (f) Sap. 19, 16.
citate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.

12. Dixerunt autem ad Lot: Habes hic quempiam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes, qui tui sunt, educ de urbe hac:

13. Delebimus enim locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, qui misit nos ut perdamus illos.

14. Egressus itaque Lot, locutus est ad generos suos qui accepturi erant filias eius, et dixit: Surgite, egredimini de loco isto: quia delebit Dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui.

15. Cumque esset mane, cogebant eum Angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, et duas filias quas habes: ne et tu pariter pereas in scelere civitatis.

16. Dissimulante illo, apprehenderunt manum eius, et manum uxoris, ac duarum filiarum eius, eo quod parceret Dominus illi.

(a) Sup. 10, 6. 17. (a) Eduxeruntque eum, et posuerunt extra civitatem: ibique locuti sunt ad eum, dicentes: Salva animam tuam: noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione: sed in monte salvum te fac, ne et tu simul pereas.

18. Dixitque Lot ad eos: Quaeso Domine mi,

19. Quia invenit servus tuus gratiam coram te, et magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum, ut salvares animam meam, nec possum in monte salvari, ne forte apprehendat me malum, et moriar:

20. Est civitas haec iuxta, ad quam possum fugere, parva, et salvabor in ea: numquid non modica est, et vivet anima mea?

21. Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.

(b) Sap. 10, 6. 22. (b) Festina, et salvare ibi: quia non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen urbis illius Segor.

23. Sol egressus est super terram, et Lot ingressus est Segor.

(c) Deut. 29, 23. Isa. 13, 19. Ier. 50, 40. Ezech. 16, 48. Ose. 11, 8. Amos 4, 11. Luc. 17, 29. Iud. 7. 24. (c) Igitur Dominus pluit super Sodomam et Gomorrham sulphur et ignem a Domino de caelo:

25. Et subvertit civitates has, et omnem circa regionem, universos habitatores urbium, et cuncta terrae virentia.

(d) Luc. 17, 32. 26. (d) Respiciensque uxor eius post se, versa est in statuam salis.

27. Abraham autem consurgens mane, ubi steterat

(e) Sup. 18, 1. (e) prius cum Domino,

28. Intuitus est Sodomam et Gomorrham, et universam terram regionis illius: viditque ascendentem favillam de terra quasi fornacis fumum.

29. Cum enim subverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahae, liberavit Lot de subversione urbium in quibus habitaverat.

30. Ascenditque Lot de Segor, et mansit in monte, duae quoque filiae eius cum eo (timuerat enim manere in Segor) et mansit in spelunca ipse, et duae filiae eius cum eo.

31. Dixitque maior ad minorem: Pater noster senex est, et nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos iuxta morem universae terrae.

32. Veni, inebriemus eum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus ex patre nostro semen.

33. Dederunt itaque patri suo bibere vinum nocte illa: Et ingressa est maior, dormivitque cum patre: at ille non sensit, nec quando accubuit filia, nec quando surrexit.

34. Altera quoque die dixit maior ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, et dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35. Dederunt etiam et illa nocte patri suo bibere vinum, ingressaque minor filia, dormivit cum eo: et ne tunc quidem sensit quando concubuerit, vel quando illa surrexerit.

36. Conceperunt ergo duae filiae Lot de patre suo.

37. Peperitque maior filium, et vocavit nomen eius Moab: ipse est pater Moabitarum usque in praesentem diem.

38. Minor quoque peperit filium, et vocavit nomen eius Ammon, id est filius populi mei: ipse est pater Ammonitarum usque hodie.

CAPUT XX.

Abrahae in Geraris peregrinanti uxor a rege tollitur, quae ad Domini iussum cum magnis donis intacta redditur, et Abraham orante solus domui regis restituitur.

1. Profectus inde Abraham in terram australem, habitavit inter Cades, et Sur: et peregrinatus est in Geraris.

2. Dixitque de Sara uxore sua, Soror mea est. Misit ergo Abimelech rex Gerarae, et tulit eam.

3. Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, et ait illi: En morieris propter mulierem, quam tulisti: habet enim virum.

4. Abimelech vero non tetigerat eam, et ait: Domine, num gentem ignorantem et iustam interficies?

5. Nonne ipse dixit mihi: Soror mea est: et ipsa ait: Frater meus est? in simplicitate cordis mei, et munditia manuum mearum feci hoc.

6. Dixitque ad eum Deus: Et ego scio quod simplici corde feceris: et ideo custodivi te ne peccares in me, et non dimisi ut tangeres eam.

7. Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est: et orabit pro te, et vives: si autem nolueris reddere, scito quod morte morieris tu, et omnia, quae tua sunt.

8. Statimque de nocte consurgens Abimelech, vocavit omnes servos suos: et locutus est universa verba haec in auribus eorum, timueruntque omnes viri valde.

9. Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, et dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccavimus in te, quia induxisti super me et super regnum meum peccatum grande? quae non debuisti facere, fecisti nobis.

10. Rursumque expostulans, ait: Quid vidisti, ut hoc faceres?

11. Respondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forsitan non est timor Dei in loco isto: et interficient me propter uxorem meam:

12. Alias autem et (f) vere soror mea est, filia patris mei, et non filia matris meae, et duxi eam in uxorem. (f) Sup. 12, 13.

13. Postquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: (g) Hanc misericordiam facies mecum: in omni loco, ad quem ingrediemur, dices quod frater tuus sim. (g) Infr. 21, 23.

14. Tulit igitur Abimelech oves et boves, et servos et ancillas, et dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem suam,

15. Et ait: Terra coram vobis est, ubicumque tibi placuerit habita.

16. Sarae autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, et quocumque perrexeris: mementoque te deprehensam.

17. Orante autem Abraham, sanavit Deus Abimelech et uxorem, ancillasque eius, et pepererunt:

18. Concluserat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahae.

CAPUT XXI.

Nascitur Isoac, circumciditur ei oblaciatur; Ismoel vero cum motre domo pellitur in desertis victurus. Abimelech cum Abrohom foedus medio iuramento percussit.

(a) Sup. 17, 19. et 18, 10. 1. Visitavit autem Dominus Saram, sicut (a) promiserat: et implevit quae locutus est.

(b) Gal. 4, 23. Hebr. 11, 11. 2. Concepitque et (b) peperit filium in senectute sua, tempore quo praedixerat ei Deus.

3. Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac:

(c) Sup. 17, 10. Matth. 1, 2. 4. Et circumcidit eum octavo die, sicut (c) praeceperat ei Deus,

5. Cum centum esset annorum: hac quippe aetate patris, natus est Isaac.

6. Dixitque Sara: Risum fecit mihi Deus: quicumque audierit, corridebit mihi.

7. Rursumque ait: Quis auditurum crederet Abraham quod Sara lactaret filium, quem peperit ei iam seni?

8. Crevit igitur puer, et ablactatus est: fecitque Abraham grande convivium in die ablactationis eius.

9. Cumque vidisset Sara filium Agar Aegyptiae ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham:

(d) Gal. 4, 30. 10. (d) Eiice ancillam hanc, et filium eius: non enim erit heres filius ancillae cum filio meo Isaac.

11. Dure accepit hoc Abraham pro filio suo.

12. Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super puero, et super ancilla tua: omnia quae dixerit tibi
(e) Rom. 9, 7. Hebr. 11, 18. Sara, audi vocem eius: quia (e) in Isaac vocabitur tibi semen.

13. Sed et filium ancillae faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.

14. Surrexit itaque Abraham mane, et tollens panem et utrem aquae, imposuit scapulae eius, tradiditque puerum, et dimisit eam. Quae cum abiisset, errabat in solitudine Bersabee.

15. Cumque consumpta esset aqua in utre, abiecit puerum subter unam arborum, quae ibi erant.

16. Et abiit, seditque e regione procul quantum potest arcus iacere. dixit enim: Non videbo morientem puerum: et sedens contra, levavit vocem suam et flevit.

17. Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavitque Angelus Dei Agar de caelo, dicens: Quid agis Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo est.

18. Surge, tolle puerum, et tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum.

19. Aperuitque oculos eius Deus: quae videns puteum aquae, abiit, et implevit utrem, deditque puero bibere.

20. Et fuit cum eo: qui crevit, et moratus est in solitudine, factusque est iuvenis sagittarius.

21. Habitavitque in deserto Pharan, et accepit illi mater sua uxorem de terra Aegypti.

22. Eodem tempore dixit Abimelech, et Phicol princeps exercitus eius ad Abraham: Deus tecum est in universis quae agis.

23. Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, et posteris meis, stirpique meae: sed iuxta misericordiam,
(f) Sup. 20, 15. (f) quam feci tibi, facies mihi, et terrae in qua versatus es advena.

24. Dixitque Abraham: Ego iurabo.

25. Et increpavit Abimelech propter puteum aquae quem vi abstulerant servi eius.

26. Responditque Abimelech: Nescivi quis fecerit hanc rem: sed et tu non indicasti mihi, et ego non audivi praeter hodie.

27. Tulit itaque Abraham oves et boves, et dedit Abimelech: percusseruntque ambo foedus.

28. Et statuit Abraham septem agnas gregis seorsum.

29. Cui dixit Abimelech: Quid sibi volunt septem agnae istae, quas stare fecisti seorsum?

30. At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut sint mihi in testimonium, quoniam ego fodi puteum istum.

31. Idcirco vocatus est locus ille Bersabee: quia ibi uterque iuravit.

32. Et inierunt foedus pro puteo iuramenti.

33. Surrexit autem Abimelech, et Phicol princeps exercitus eius, reversique sunt in terram Palaestinorum. Abraham vero plantavit nemus in Bersabee, et invocavit ibi nomen Domini Dei aeterni.

34. Et fuit colonus terrae Palaestinorum diebus multis.

CAPUT XXII.

Fides, et obedientia Abrohae in filii sui procepto immolatione probotur, sed ob ipsius immolatione prohibetur ob Angelo, promissionesque ei denno ob hanc insignem obedientiam confirmantur, et filii Nachor fratris Abrahoe numerantur.

1. Quae postquam gesta sunt, tentavit (g) Deus Abraham, et dixit ad eum: Abraham, Abraham. At (g) Iudith 8, 22. Hebr. 11, 17.
ille respondit: Adsum.

2. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, et vade in terram visionis: atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.

3. Igitur Abraham de nocte consurgens, stravit asinum suum: ducens secum duos iuvenes, et Isaac filium suum: cumque concidisset ligna in holocaustum, abiit ad locum quem praeceperat ei Deus.

4. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul:

5. Dixitque ad pueros suos: Expectate hic cum asino: ego et puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos.

6. Tulit quoque ligna holocausti, et imposuit super Isaac filium suum: ipse vero portabat in manibus ignem et gladium. Cumque duo pergerent simul,

7. Dixit Isaac patri suo: Pater mi. At ille respondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis et ligna: ubi est victima holocausti?

8. Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter:

9. Et venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo aedificavit altare, et desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.

10. (h) Extenditque manum, et arripuit gladium, (h) Iac. 2, 21.
ut immolaret filium suum.

11. Et ecce Angelus Domini de caelo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum.

12. Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam: nunc cognovi quod times Deum, et non pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13. Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres haerentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

14. Appellavitque nomen loci illius, Dominus videt. Unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit.

15. Vocavit autem Angelus Domini Abraham secundo de caelo, dicens:

(a) *Ps.* 104. 9. *Eccli.* 44. 21. 1 *Mach.* 2, 52. *Luc.* 1. 73. *Hebr.* 6, 13. 17.

16. (a) Per memetipsum iuravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem, et non pepercisti filio tuo unigenito propter me:

17. Benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli, et velut arenam quae est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum suorum,

(b) *Sup.* 12, 3. *et* 18, 18. *Infr.* 26, 4. *Eccli.* 44, 25. *Act.* 3, 25.

18. Et (b) BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti voci meae.

19. Reversus est Abraham ad pueros suos, abieruntque Bersabee simul, et habitavit ibi.

20. His ita gestis, nunciatum est Abrahae quod Melcha quoque genuisset filios Nachor fratri suo,

21. Hus primogenitum, et Buz fratrem eius, et Camuel patrem Syrorum,

22. Et Cased, et Azau, Pheldas quoque et Iedlaph,

23. Ac Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo istos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahae.

24. Concubina vero illius, nomine Roma, peperit Tabee, et Gaham, et Tahas, et Maacha.

CAPUT XXIII.

Sara mortua plangitur, atque in spelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro praesenti emit pecunia, sepelitur.

1. Vixit autem Sara centum vigintiseptem annis.

2. Et mortua est in civitate Arbee, quae est Hebron, in terra Chanaan: venitque Abraham ut plangeret, et fleret eam.

3. Cumque surrexisset ab officio funeris, locutus est ad filios Heth, dicens:

4. Advena sum et peregrinus apud vos: date mihi ius sepulchri vobiscum, ut sepeliam mortuum meum.

5. Responderunt filii Heth, dicentes:

6. Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum: nullusque te prohibere poterit quin in monumento eius sepelias mortuum tuum.

7. Surrexit Abraham, et adoravit populum terrae, filios videlicet Heth:

8. Dixitque ad eos: Si placet animae vestrae ut sepeliam mortuum meum, audite me, et intercedite pro me apud Ephron filium Seor:

9. Ut det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.

10. Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens:

11. Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu magis ausculta, quod loquor: Agrum trado tibi, et speluncam, quae in eo est, praesentibus filiis populi mei, sepeli mortuum tuum.

12. Adoravit Abraham coram populo terrae.

13. Et locutus est ad Ephron circumstante plebe: Quaeso, ut audias me: Dabo pecuniam pro agro: suscipe eam, et sic sepeliam mortuum meum in eo.

14. Responditque Ephron:

15. Domine mi, audi me: Terra, quam postulas, quadringentis siclis argenti valet: istud est pretium inter me et te: sed quantum est hoc? sepeli mortuum tuum.

16. Quod cum audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulaverat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatae monetae publicae.

17. Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre, tam ipse, quam spelunca, et omnes arbores eius in cunctis terminis eius per circuitum,

18. Abrahae in possessionem, videntibus filiis Heth, et cunctis qui intrabant portam civitatis illius.

19. Atque ita sepelivit Abraham Saram uxorem suam in spelunca agri duplici, quae respiciebat Mambre, (c) haec est Hebron in terra Chanaan.

(c) *Infr* 25, 27.

20. Et confirmatus est ager, et antrum, quod erat in eo, Abrahae in possessionem monumenti a filiis Heth.

CAPUT XXIV.

Servus Abrahae ab ipso adiuratus, et in Mesopotamiam ad quaerendam uxorem Isaac missus, signo a Domino petito, Rebeccam invenit, et, habito parentum ac fratris ipsiusque consensu, adducit ad Isaac: quam ille ducit in uxorem, et ita super matris morte accipit consolationem.

1. Erat autem Abraham senex, dierumque multorum: et Dominus in cunctis benedixerat ei.

2. Dixitque ad servum seniorem domus suae, qui praeerat omnibus quae habebat: (d) Pone manum tuam subter femur meum,

(d) *Infr.* 47, 29.

3. Ut adiurem te per Dominum, Deum caeli et terrae, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananaeorum, inter quos habito:

4. Sed ad terram et cognationem meam proficiscaris, et inde accipias uxorem filio meo Isaac.

5. Respondit servus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es?

6. Dixitque Abraham: Cave nequando reducas filium meum illuc.

7. Dominus Deus caeli, qui tulit me de domo patris mei, et de terra nativitatis meae, qui locutus est mihi, et iuravit mihi, dicens: (e) Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet Angelum suum coram te, et accipies inde uxorem filio meo:

(e) *Sup.* 12, 7. *et* 13, 15. *et* 15, 18 *Infr.* 26, 3.

8. Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis iuramento: filium meum tantum ne reducas illuc.

9. Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, et iuravit illi super sermone hoc.

10. Tulitque decem camelos de grege domini sui, et abiit, ex omnibus bonis eius portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor.

11. Cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteum aquae vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12. Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, et fac misericordiam cum domino meo Abraham.

13. Ecce ego sto prope fontem aquae, et filiae habitatorum huius civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14. Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: et illa responderit, Bibe, quin et camelis tuis dabo potum: ipsa est, quam praeparasti servo tuo Isaac: et per hoc intelligam quod feceris misericordiam cum domino meo.

15. Necdum intra se verba compleverat, et ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filii Melchae uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:

16. Puella decora nimis, virgoque pulcherrima, et incognita viro: descenderat autem ad fontem, et impleverat hydriam, ac revertebatur.

17. Occurritque ei servus, et ait: Pauxillum aquae mihi ad bibendum praebe de hydria tua.

18. Quae respondit: Bibe Domine mi: celeriterque deposuit hydriam super ulnam suam, et dedit ei potum.

19. Cumque ille bibisset, adiecit: Quin et camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20. Effundensque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum ut hauriret aquam: et haustam omnibus camelis dedit.

21. Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens utrum prosperum iter suum fecisset Dominus, an non.

22. Postquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes siclos duos, et armillas totidem pondo siclorum decem.

23. Dixitque ad eam: Cuius es filia? indica mihi: est in domo patris tui locus ad manendum?

24. Quae respondit: Filia sum Bathuelis, filii Melchae, quem peperit ipsi Nachor.

25. Et addidit, dicens: Palearum quoque et foeni plurimum est apud nos, et locus spatiosus ad manendum.

26. Inclinavit se homo, et adoravit Dominum,

27. Dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam et veritatem suam a domino meo, et recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

28. Cucurrit itaque puella, et nunciavit in domum matris suae omnia quae audierat.

29. Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui festinus egressus est ad hominem, ubi erat fons.

30. Cumque vidisset inaures et armillas in manibus sororis suae, et audisset cuncta verba referentis: Haec locutus est mihi homo: venit ad virum, qui stabat iuxta camelos, et prope fontem aquae:

31. Dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? praeparavi domum, et locum camelis.

32. Et introduxit eum in hospitium: ac destravit camelos, deditque paleas et foenum, et aquam ad lavandos pedes eius, et virorum qui venerant cum eo.

33. Et appositus est in conspectu eius panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar sermones meos. Respondit ei: Loquere.

34. At ille: Servus, inquit, Abraham sum:

35. Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusque est: et dedit ei oves et boves, argentum et aurum, servos et ancillas, camelos et asinos.

36. Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in senectute sua, deditque illi omnia quae habuerat.

37. Et adiuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananaeorum, in quorum terra habito:

38. Sed ad domum patris mei perges, et de cognatione mea accipies uxorem filio meo:

39. Ego vero respondi domino meo: Quid si noluerit venire mecum mulier?

40. Dominus, ait, in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, et diriget viam tuam: accipiesque uxorem filio meo de cognatione mea, et de domo patris mei.

41. Innocens eris a maledictione mea, cum veneris ad propinquos meos, et non dederint tibi.

42. Veni ergo hodie ad fontem aquae, et dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam meam, in qua nunc ambulo,

43. Ecce sto iuxta fontem aquae, et virgo, quae egredietur ad hauriendam aquam, audierit a me: Da mihi pauxillum aquae ad bibendum ex hydria tua:

44. Et dixerit mihi: Et tu bibe, et camelis tuis hauriam: ipsa est mulier, quam praeparavit Dominus filio domini mei.

45. Dumque haec tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditque ad fontem, et hausit aquam. Et aio ad eam: Da mihi paululum bibere:

46. Quae festinans deposuit hydriam de humero, et dixit mihi: Et tu bibe, et camelis tuis tribuam potum. Bibi, et adaquavit camelos.

47. Interrogavique eam, et dixi: Cuius es filia? Quae respondit: Filia Bathuelis sum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque inaures ad ornandam faciem eius, et armillas posui in manibus eius.

48. Pronusque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut sumerem filiam fratris domini mei filio eius.

49. Quamobrem si facitis misericordiam et veritatem cum domino meo, indicate mihi: sin autem aliud placet, et hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, sive ad sinistram.

50. Responderuntque Laban et Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum eius quidquam aliud loqui tecum.

51. En Rebecca coram te est, tolle eam, et proficiscere, et sit uxor filii domini tui, sicut locutus est Dominus.

52. Quod cum audisset puer Abraham, procidens adoravit in terram Dominum.

53. Prolatisque vasis argenteis, et aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccae pro munere: fratribus quoque eius, et matri dona obtulit.

54. Inito convivio, vescentes pariter et bibentes manserunt ibi. Surgens autem mane, locutus est puer: Dimittite me, ut vadam ad dominum meum.

55. Responderuntque fratres eius et mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos, et postea proficiscetur.

56. Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me, ut pergam ad dominum meum.

57. Et dixerunt: Vocemus puellam, et quaeramus ipsius voluntatem.

58. Cumque vocata venisset, sciscitati sunt: Vis ire cum homine isto? Quae ait: Vadam.

59. Dimiserunt ergo eam, et nutricem illius, servumque Abraham, et comites eius,

60. Imprecantes prospera sorori suae, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, et possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

61. Igitur Rebecca, et puellae illius, ascensis camelis, secutae sunt virum: qui festinus revertebatur ad dominum suum:

62. Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam, quae ducit ad Puteum, (a) cuius nomen est Viventis, (a) Sup. 16, 14.
et videntis: habitabat enim in terra australi:

63. Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die: cumque elevasset oculos, vidit camelos venientes procul.

64. Rebecca quoque, conspecto Isaac, descendit de camelo,

65. Et ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitque ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens cito pallium, operuit se.

66. Servus autem cuncta, quae gesserat, narravit Isaac.

67. Qui introduxit eam in tabernaculum Sarae matris suae, et accepit eam uxorem: et in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris eius acciderat, temperaret.

CAPUT XXV.

Abraham, multis ex Cetura susceptis filiis, quibus munera largitur, relicto Isaaca haereditate, mortuus est: Ismael quoque, postquam duodecim genuit duces, moritur. Isaac pro uxore sua sterili precatus, geminos genuit Esau et Iacob, quorum maior vendidit minori primogenita.

1. Abrabsm vero aliam duxit uxorem nomine Ceturam (a):

(a) 1 Par. 1, 32.

2. Quae peperit ei Zamran et Iecsan, et Madan, et Madian, et Iesboc, et Sue.

3. Iecsan quoque genuit Saba, et Dadan. Filii Dadan fuerunt Assurim, et Latusim, et Loomim.

4. At vero ex Madian ortus est Epha, et Opher, et Henoch, et Abida, et Eldaa: omnes hi filii Ceturae.

5. Deditque Abraham cuncta quae possederat, Isaac:

6. Filiis autem concubinarum largitus est munera, et separavit eos ab Isaac filio suo, dum adhuc ipse viveret, ad plagam orientalem.

7. Fuerunt autem dies vitae Abrahae, centum septuaginta quinque anni.

8. Et deficiens mortuus est in senectute bona, provectaeque aetatis, et plenus dierum: congregatusque est ad populum suum.

9. Et sepelierunt eum Isaac et Ismael filii sui in spelunca duplici, quae sita est in agro Ephron filii Seor Hethaei, e regione Mambre,

10. Quem emerat a filiis Heth: ibi sepultus est ipse, et Sara uxor eius.

11. Et post obitum illius benedixit Deus Isaac filio eius, qui habitabat iuxta puteum nomine Viventis et videntis.

12. Hae sunt generationes Ismael filii Abrahae, quem peperit ei Agar Aegyptia, famula Sarae:

13. Et haec nomina filiorum eius in vocabulis et generationibus suis. (b) Primogenitus Ismaelis Nabaioth, deinde Cedar, et Adbeel, et Mabsam,

(b) 1 Par. 1, 29.

14. Masma quoque, et Duma, et Massa,

15. Hadar, et Thema, et Iethur, et Naphis, et Cedma.

16. Isti sunt filii Ismaelis: et haec nomina per castella et oppida eorum, duodecim principes tribuum suarum.

17. Et facti sunt anni vitae Ismaelis centum triginta septem, deficiensque mortuus est, et appositus ad populum suum.

18. Habitavit autem ab Hevila usque Sur, quae respicit Aegyptum introeuntibus Assyrios. coram cunctis fratribus suis obiit.

19. Hae quoque sunt generationes Isaac filii Abraham: Abraham genuit Isaac:

20. Qui cum quadraginta esset annorum, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Mesopotamia, sororem Laban.

21. Deprecatusque est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod esset sterilis: qui exaudivit eum, et dedit conceptum Rebeccae.

22. Sed collidebantur in utero eius parvuli; quae ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere? Perrexitque ut consuleret Dominum.

23. Qui respondens, ait: (c) Duae gentes sunt in utero tuo, et duo populi ex ventre tuo dividentur, populusque populum superabit, et maior serviet minori.

(c) Rom. 9, 10.

24. Iam tempus pariendi advenerat, et ecce gemini in utero eius reperti sunt.

25. (d) Qui prior egressus est, rufus erat, et totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen eius Esau. (e) Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: et idcirco appellavit eum Iacob.

(d) Osee 12, 3.

(e) Matth. 1, 2.

26. Sexagenarius erat Isaac quando nati sunt ei parvuli.

27. Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, et homo agricola: Iacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.

28. Isaac amabat Esau, eo quod de venationibus illius vesceretur: et Rebecca diligebat Iacob.

29. Coxit autem Iacob pulmentum: ad quem cum venisset Esau de agro lassus,

30. Ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam vocatum est nomen eius (f) Edom.

(f) Abd. 1. Hebr. 12, 16.

31. Cui dixit Iacob: Vende mihi primogenita tua.

32. Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33. Ait Iacob: Iura ergo mihi. Iuravit ei Esau, et vendidit primogenita.

34. Et sic accepto pane et lentis edulio, comedit, et bibit, et abiit; parvipendens quod primogenita vendidisset.

CAPUT XXVI.

Isaac ob famem in Geraris peregrinatus, post acceptam Terrae promissionem, et seminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech, quod Rebeccam dixerit suam esse sororem: et pastoribus ipsorum pro puteis iurgantibus, Abimelech cum Isaac foedus percussit. Esau uxores accipit.

1. Orta autem fame super terram post eam sterilitatem, quae acciderat in diebus Abraham abiit Isaac ad Abimelech regem Palaestinorum in Gerara.

2. Apparuitque ei Dominus, et ait: Ne descendas in Aegyptum, sed quiesce in terra, quam dixero tibi.

3. Et peregrinare in ea, eroque tecum, et benedicam tibi: tibi enim et semini tuo dabo universas regiones has, (g) complens iuramentum quod spopondi Abraham patri tuo.

(g) Sup. 12, 7. et 15, 18.

4. Et multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli: daboque posteris tuis universas regiones has: (h) et BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terrae,

(h) Sup. 12, 3. et 18, 18. et 22, 18. Infr. 28, 14.

5. Eo quod obedierit Abraham voci meae, et custodierit praecepta et mandata mea, et ceremonias legesque servaverit.

6. Mansit itaque Isaac in Geraris.

7. Qui cum interrogaretur a viris loci illius super uxore sua, respondit: Soror mea est. timuerat enim confiteri quod sibi esset sociata coniugio, reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8. Cumque pertransissent dies plurimi, et ibidem moraretur, prospiciens Abimelech rex Palaestinorum per fenestram, vidit eum iocantem cum Rebecca uxore sua.

9. Et accersito eo, ait: Perspicuum est quod uxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne morerer propter eam.

10. Dixitque Abimelech: Quare imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum uxore tua, et induxeras super nos grande peccatum. Praecepitque omni populo, dicens:

11. Qui tetigerit hominis huius uxorem, morte morietur.

12. Sevit autem Isaac in terra illa, et invenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Dominus.

13. Et locupletatus est homo, et ibat proficiens atque succrescens, donec magnus vehementer effectus est.

14. Habuit quoque possessiones ovium et armento-

rum, et familiae plurimum. Ob hoc invidentes ei Palaestini,

15. Omnes puteos, quos foderant servi patris illius Abraham, illo tempore obstruxerunt, implentes humo:

16. In tantum, ut ipse Abimelech diceret ad Isaac: recede a nobis, quoniam potentior nobis factus es valde.

17. Et ille discedens, ut veniret ad torrentem Gerarae, habitaretque ibi:

18. Rursum fodit alios puteos, quos foderant servi patris sui Abraham, et quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philisthiim: appellavitque eos eisdem nominibus quibus ante pater vocaverat.

19. Foderuntque in Torrente, et repererunt aquam vivam.

20. Sed et ibi iurgium fuit pastorum Gerarae adversus pastores Isaac, dicentium: Nostra est aqua. quam ob rem nomen putei ex eo, quod acciderat, vocavit Calumniam.

21. Foderunt autem et alium: et pro illo quoque rixati sunt, appellavitque eum, Inimicitias.

22. Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocavit nomen eius, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit nos Dominus, et fecit crescere super terram.

23. Ascendit autem ex illo loco in Bersabee,

24. Ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham.

25. Itaque aedificavit ibi altare: et invocato nomine Domini, extendit tabernaculum: praecepitque servis suis ut foderent puteum.

26. Ad quem locum cum venissent de Geraris Abimelech, et Ochozath amicus illius, et Phicol dux militum,

27. Locutus est eis Isaac: Quid venistis ad me hominem quem odistis, et expulistis a vobis?

28. Qui responderunt: Vidimus tecum esse Dominum, et idcirco nos diximus: Sit iuramentum inter nos, et ineamus foedus,

29. Ut non facias nobis quidquam mali, sicut et nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te laederet: sed cum pace dimisimus auctum benedictione Domini.

30. Fecit ergo eis convivium, et post cibum et potum

31. Surgentes mane, iuraverunt sibi mutuo: dimisitque eos Isaac pacifice in locum suum.

32. Ecce autem venerunt in ipso die servi Isaac annunciantes ei de puteo, quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam.

33. Unde appellavit eum, Abundantiam: et nomen urbi impositum est Bersabee, usque in praesentem diem.

34. Esau vero quadragenarius duxit uxores, Iudith filiam Beeri Hethaei, et Basemath filiam Elon eiusdem loci:

(o) Infr. 27, 46. 35. (o) Quae ambae offenderant animum Isaac et Rebeccae.

CAPUT XXVII.

Iacob matris consilio benedictionem loco Esau accepit; ob cuius odium fugiendum monetur a matre, ut in Haran ad Laban concedat.

1. Senuit autem Isaac, et caligaverunt oculi eius, et videre non poterat: vocavitque Esau filium suum maiorem, et dixit ei: Fili mi? Qui respondit: Adsum.

2. Cui pater: Vides, inquit, quod senuerim, et ignorem diem mortis meae.

3. Sume arma tua, pharetram, et arcum, et egredere foras: cumque venatu aliquid apprehenderis,

4. Fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti, et affer ut comedam: et benedicat tibi anima mea antequam moriar.

5. Quod cum audisset Rebecca, et ille abiisset in agrum ut iussionem patris impleret,

6. Dixit filio suo Iacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Esau fratre tuo, et dicentem ei:

7. Affer mihi de venatione tua, et fac cibos ut comedam, et benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8. Nunc ergo fili mi, acquiesce consiliis meis:

9. Et pergens ad gregem, affer mihi duos hoedos optimos, ut faciam ex eis escas patri tuo, quibus libenter vescitur:

10. Quas cum intuleris, et comederit, benedicat tibi priusquam moriatur.

11. Cui ille respondit: Nosti quod Esau frater meus homo pilosus sit, et ego lenis:

12. Si attrectaverit me pater meus, et senserit, timeo ne putet me sibi voluisse illudere, et inducam super me maledictionem pro benedictione.

13. Ad quem mater: In me sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantum audi vocem meam, et pergens affer quae dixi.

14. Abiit, et attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, sicut velle noverat patrem illius.

15. Et vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:

16. Pelliculasque hoedorum circumdedit manibus, et colli nuda protexit.

17. Deditque pulmentum, et panes, quos coxerat, tradidit.

18. Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu fili mi?

19. Dixitque Iacob: Ego sum primogenitus tuus Esau: feci sicut praecepisti mihi: surge, sede, et comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

20. Rursumque Isaac ad filium suum: Quo modo, inquit, tam cito invenire potuisti, fili mi? Qui respondit: Voluntas Dei fuit ut cito occurreret mihi quod volebam:

21. Dixitque Isaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, et probem utrum tu sis filius meus Esau, an non.

22. Accessit ille ad patrem, et palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Iacob est: sed manus, manus sunt Esau.

23. Et non cognovit eum, quia pilosae manus similitudinem maioris expresserant. Benedicens ergo illi,

24. Ait: Tu es filius meus Esau? Respondit, Ego sum.

25. At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comedisset, obtulit ei etiam vinum. quo hausto,

26. Dixit ad eum: Accede ad me, et da mihi osculum, fili mi.

27. Accessit, et osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28. Det tibi Deus de rore caeli, et de pinguedine terrae abundantiam frumenti et vini.

29. Et serviant tibi populi, et adorent te tribus: esto dominus fratrum tuorum, et incurventur ante te filii matris tuae. qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: et qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30. Vix Isaac sermonem impleverat: et egresso Iacob foras, venit Esau,

31. Coctosque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge, pater mi, et comede de venatione filii tui, ut benedicat mihi anima tua.

32. Dixitque illi Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum filius tuus primogenitus Esau.

33. Expavit Isaac stupore vehementi: et ultra quam credi potest, admirans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam venationem attulit mihi, et comedi ex omnibus priusquam tu venires? Benedixique ei, et erit benedictus.

34. Auditis Esau sermonibus patris, irrugiit clamore magno: et consternatus, ait: Benedic etiam et mihi, pater mi.

35. Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, et accepit benedictionem tuam.

36. At ille subiunxit: Iuste vocatum est nomen eius
(a) Sup. 25, 34. Iacob: supplantavit enim me en altera vice: (a) primogenita mea ante tulit, et nunc secundo surripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem: Numquid non reservasti, ait, et mihi benedictionem?

37. Respondit Isaac: Dominum tuum illum constitui, et omnes fratres eius servituti illius subiugavi: frumento et vino stabilivi eum, et tibi post haec, fili mi, ultra quid faciam?

38. Cui Esau: Num unam, inquit, tantum benedictionem habes, pater? mihi quoque obsecro ut benedicas. Cumque eiulatu magno fleret,

(b) Hebr. 11, 20. 39. Motus Isaac, dixit ad eum: (b) In pinguedine terrae, et in rore caeli desuper

40. Erit benedictio tua. Vives in gladio, et fratri tuo servies: tempusque veniet, cum excutias, et solvas iugum eius de cervicibus tuis.

41. Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde suo:
(c) Abd. 10. (c) Venient dies luctus patris mei, et occidam Iacob fratrem meum.

42. Nunciata sunt haec Rebeccae: quae mittens et vocans Iacob filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau frater tuus minatur ut occidat te.

43. Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, et consurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44. Habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris tui,

45. Et cesset indignatio eius, obliviscaturque eorum quae fecisti in eum: postea mittam, et adducam te inde huc. cur utroque orbabor filio in uno die?

(d) Sup. 26, 35. 46. Dixitque Rebecca ad Isaac: (d) Taedet me vitae meae propter filias Heth: si acceperit Iacob uxorem de stirpe huius terrae, nolo vivere.

CAPUT XXVIII.

Iacob accepta a patre benedictione, in Mesopotamiam transiens, videt in somnis scalam cui innitebatur Dominus: et accepta de terra ac seminis multiplicatione promissione, expergefactus votum Deo vovet.

1. Vocavit itaque Isaac Iacob, et benedixit eum, praecepitque ei dicens: Noli accipere coniugem de genere Chanaan:

2. Sed vade, et proficiscere in Mesopotamiam Syriae, ad domum Bathuel patris matris tuae, et accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban avunculi tui.

3. Deus autem omnipotens benedicat tibi, et crescere te faciat, atque multiplicet: ut sis in turbas populorum.

4. Et det tibi benedictiones Abrahae, et semini tuo post te: ut possideas terram peregrinationis tuae, quam pollicitus est avo tuo.

(e) Osee 12, 12. 5. (e) Cumque dimisisset eum Isaac, profectus venit in Mesopotamiam Syriae ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccae matris suae.

6. Videns autem Esau quod benedixisset pater suus Iacob, et misisset eum in Mesopotamiam Syriae, ut inde uxorem duceret; et quod post benedictionem praecepisset ei, dicens: Non accipies uxorem de filiabus Chanaan:

7. Quodque obediens Iacob parentibus suis isset in Syriam:

8. Probans quoque quod non libenter aspiceret filias Chanaan pater suus:

9. Ivit ad Ismaelem, et duxit uxorem absque iis, quas prius habebat, Maheleth filiam Ismael filii Abraham, sororem Nabaioth.

10. Igitur egressus Iacob de Bersabee, pergebat Haran.

11. Cumque venisset ad quemdam locum, et vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, et supponens capiti suo, dormivit in eodem loco.

12. Viditque in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens caelum: angelos quoque Dei ascendentes et descendentes per eam,

13. Et Dominum innixum scalae dicentem sibi:
(f) Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, et (f) Infr. 35, 1. et 48, 3.
Deus Isaac: terram, in qua dormis, tibi dabo et semini tuo.

14. Eritque semen tuum quasi pulvis terrae: (g) dilataberis ad occidentem, et orientem, et septentrio- (g) Deut. 12, 20. et 19, 8.
nem, et meridiem: (h) et BENEDICENTUR IN TE et (h) Sup. 26, 4.
in semine tuo cunctae tribus terrae.

15. Et ero custos tuus quocumque perrexeris, et reducam te in terram hanc: nec dimittam nisi complevero universa quae dixi.

16. Cumque evigilasset Iacob de somno, ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam.

17. Pavensque: Quam terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, et porta caeli.

18. Surgens ergo Iacob mane, tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, et erexit in titulum, (i) fun- (i) Infr. 31, 13.
dens oleum desuper.

19. Appellavitque nomen urbis Bethel, quae prius Luza vocabatur.

20. Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, et custodierit me in via, per quam ego ambulo, et dederit mihi panem ad vescendum, et vestimentum ad induendum,

21. Reversusque fuero prospere ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum,

22. Et lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque quae dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAPUT XXIX.

Iacob a Laban susceptus, septem annis illi pacto inito pro Rachel filia servivit; cui cum supposita esset Lia, septem alios annos pro eadem implere coactus est: Rachele autem sterili, Lia quatuor peperit filios.

1. Profectus ergo Iacob venit in terram orientalem.

2. Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes iuxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, et os eius grandi lapide claudebatur.

3. Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, et refectis gregibus rursum super os putei ponerent.

4. Dixitque ad pastores: Fratres, unde estis? Qui responderunt: De Haran.

5. Quos interrogans, Numquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus.

6. Sanusne est? inquit: Valet, inquiunt: et ecce Rachel filia eius venit cum grege suo.

7. Dixitque Iacob: Adhuc multum diei superest, nec

est tempus ut reducantur ad caulas greges: date ante potum ovibus, et sic eas ad pastum reducite.

8. Qui responderunt: Non possumus, donec omnia pecora congregentur, et amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.

9. Adhuc loquebantur, et ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui: nam gregem ipsa pascebat.

10. Quam cum vidisset Iacob, et sciret consobrinam suam, ovesque Laban avunculi sui: amovit lapidem quo puteus claudebatur.

11. Et adaquato grege, osculatus est eam: et elevata voce flevit,

12. Et indicavit ei quod frater esset patris sui, et filius Rebeccae: at illa festinans nunciavit patri suo.

13. Qui cum audisset venisse Iacob filium sororis suae, cucurrit obviam ei: complexusque eum, et in oscula ruens, duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris,

14. Respondit: Os meum es, et caro mea. Et postquam impleti sunt dies mensis unius,

15. Dixit ei: Num quia frater meus es, gratis servies mihi? dic quid mercedis accipias.

16. Habebat vero duas filias, nomen maioris Lia: minor vero appellabatur Rachel.

17. Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, et venusto aspectu.

18. Quam diligens Iacob, ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, septem annis.

19. Respondit Laban: Melius est ut tibi eam dem quam alteri viro, mane apud me.

20. Servivit ergo Iacob pro Rachel septem annis: et videbantur illi pauci dies prae amoris magnitudine.

21. Dixitque ad Laban: Da mihi uxorem meam: quia iam tempus impletum est, ut ingrediar ad illam.

22. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.

23. Et vespere Liam filiam suam introduxit ad eum,

24. Dans ancillam filiae, Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Iacob fuisset ingressus, facto mane vidit Liam:

25. Et dixit ad socerum suum: Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachel servivi tibi? quare imposuisti mihi?

26. Respondit Laban: Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias.

27. Imple hebdomadam dierum huius copulae: et hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es mihi septem annis aliis.

28. Acquievit placito: et hebdomada transacta, Rachel duxit uxorem:

29. Cui pater servam Balam tradiderat.

30. Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem sequentis priori praetulit, serviens apud eum septem annis aliis.

31. Videns autem Dominus quod despiceret Liam, aperuit vulvam eius, sorore sterili permanente.

32. Quae conceptum genuit filium, vocavitque nomen eius Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.

33. Rursumque concepit et peperit filium, et ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam istum mihi. vocavitque nomen eius Simeon.

34. Concepitque tertio, et genuit alium filium: dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eo quod pepererim ei tres filios: et idcirco appellavit nomen eius, Levi.

35. Quarto concepit, et peperit filium, et ait: Modo confitebor Domino. (a) et ob hoc vocavit eum, Iudam: cessavitque parere.

(a) Matth. 1, 2.

CAPUT XXX.

Rachel sterilis, et Lia parere cessans, ancillas suas marito tradunt, ex quibus singulae binos suscipiunt filios: praeter quos Lia duos alios et filiam parit: Rachel vero Ioseph: quibus natis, Laban de mercede paciscitur cum Iacob, qui hoc modo plurimum ditatus est.

1. Cernens autem Rachel quod infecunda esset, invidit sorori suae, et ait marito suo: Da mihi liberos, alioquin moriar.

2. Cui iratus respondit Iacob: Num pro Deo ego sum, qui privavit te fructu ventris tui?

3. At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat super genua mea, et habeam ex illa filios.

4. Deditque illi Balam in coniugium: quae,

5. Ingresso ad se viro, concepit, et peperit filium.

6. Dixitque Rachel: Iudicavit mihi Dominus, et exaudivit vocem meam, dans mihi filium. et idcirco appellavit nomen eius, Dan.

7. Rursumque Bala concipiens, peperit alterum,

8. Pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum sorore mea, et invalui: vocavitque eum, Nephthali.

9. Sentiens Lia quod parere desiisset, Zelpham ancillam suam marito tradidit.

10. Qua post conceptum edente filium,

11. Dixit: Feliciter. et idcirco vocavit nomen eius, Gad.

12. Peperit quoque Zelpha alterum.

13. Dixitque Lia: Hoc pro beatitudine mea: Beatam quippe me dicent mulieres. propterea appellavit eum, Aser.

14. Egressus autem Ruben tempore messis triticeae in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liae detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui.

15. Illa respondit: Parumne tibi videtur quod praeripueris maritum mihi, nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16. Redeuntique ad vesperam Iacob de agro, egressa est in occursum eius Lia, et ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17. Et exaudivit Deus preces eius: concepitque et peperit filium quintum,

18. Et ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellavitque nomen eius, Issachar.

19. Rursum Lia concipiens, peperit sextum filium,

20. Et ait: Dotavit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios: et idcirco appellavit nomen eius, Zabulon.

21. Post quem peperit filiam, nomine Dinam.

22. Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, et aperuit vulvam eius.

23. Quae concepit, et peperit filium, dicens: Abstulit Deus opprobrium meum.

24. Et vocavit nomen eius, Ioseph, dicens: Addat mihi Dominus filium alterum.

25. Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo: Dimitte me ut revertar in patriam, et ad terram meam.

26. Da mihi uxores, et liberos meos, pro quibus servivi tibi, ut abeam: tu nosti servitutem qua servivi tibi.

27. Ait illi Laban: Inveniam gratiam in conspectu

tuo: experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te:

28. Constitue mercedem tuam quam dem tibi.

29. At ille respondit: Tu nosti quo modo servierim tibi, et quanta in manibus meis fuerit possessio tua.

30. Modicum habuisti antequam venirem ad te, et nunc dives effectus es: benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Iustum est igitur ut aliquando provideam etiam domui meae.

31. Dixitque Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: sed si feceris quod postulo, iterum pascam, et custodiam pecora tua.

32. Gyra omnes greges tuos, et separa cunctas oves varias, et sparso vellere: et quodcumque furvum, et maculosum, variumque fuerit, tam in ovibus quam in capris, erit merces mea.

33. Respondebitque mihi cras iustitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te: et omnia quae non fuerint varia, et maculosa, et furva, tam in ovibus quam in capris, furti me arguent.

34. Dixitque Laban: Gratum habeo quod petis.

35. Et separavit in die illa capras, et oves, et hircos, et arietes varios, atque maculosos: cunctum autem gregem unicolorem, id est albi, et nigri velleris, tradidit in manu filiorum suorum.

36. Et posuit spatium itineris trium dierum inter se et generum, qui pascebat reliquos greges eius.

37. Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, et amygdalinas, et ex platanis, ex parte decorticavit eas: detractisque corticibus, in his, quae spoliata fuerant, candor apparuit: illa vero quae integra fuerant, viridia permanserunt: atque in hunc modum color effectus est varius.

38. Posuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua: ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, et in aspectu earum conciperent.

39. Factumque est ut in ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, et parerent maculosa, et varia, et diverso colore respersa.

40. Divisitque gregem Iacob, et posuit virgas in canalibus ante oculos arietum: erant autem alba et nigra quaeque, Laban: cetera vero, Iacob, separatis inter se gregibus.

41. Igitur quando primo tempore ascendebantur oves, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum et ovium, ut in earum contemplatione conciperent:

42. Quando vero serotina admissura erat, et conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque sunt ea quae erant serotina, Laban: et quae primi temporis, Iacob.

43. Ditatusque est homo ultra modum, et habuit greges multos, ancillas et servos, camelos et asinos.

CAPUT XXXI.

Iacob, iubente Domino, ad patrem cum omnibus suis tacitus revertitur, quem Laban insequitur: Rachel autem, patris idolis ablatis, ipsum quaerentem astu decipit: tandemque post varias querelas et iurgia, Iacob, et Laban inito foedere, ad propria quisque discedit.

1. Postquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium: Tulit Iacob omnia, quae fuerunt patris nostri, et de illius facultate ditatus, factus est inclytus:

2. Animadvertit quoque faciem Laban, quod non esset erga se sicut heri et nudiustertius,

3. Maxime dicente sibi Domino: Revertere in terram patrum tuorum, et ad generationem tuam, eroque tecum.

4. Misit, et vocavit Rachel et Liam in agrum, ubi pascebat greges,

5. Dixitque eis: Video faciem patris vestri quod non sit erga me sicut heri et nudiustertius: Deus autem patris mei fuit mecum.

6. Et ipsae nostis quod totis viribus meis servierim patri vestro.

7. Sed et pater vester circumvenit me, et mutavit mercedem meam decem vicibus: et tamen non dimisit eum Deus ut noceret mihi.

8. Si quando dixit: Variae erunt mercedes tuae: pariebant omnes oves varios foetus. quando vero econtrario ait: Alba quaeque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererunt.

9. Tulitque Deus substantiam patris vestri, et dedit mihi.

10. Postquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, et vidi in somnis ascendentes mares super feminas, varios et maculosos, et diversorum colorum.

11. Dixitque angelus Dei ad me in somnis: Iacob? Et ego respondi: Adsum.

12. Qui ait: Leva oculos tuos, et vide universos masculos ascendentes super feminas, varios, maculosos, atque respersos. Vidi enim omnia quae fecit tibi Laban.

13. Ego sum Deus Bethel, (a) ubi unxisti lapidem, (a) Sup. 28, 18.
et votum vovisti mihi. Nunc ergo surge, et egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuae.

14. Responderuntque Rachel et Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus, et hereditate domus patris nostri?

15. Nonne quasi alienas reputavit nos, et vendidit, comeditque pretium nostrum?

16. Sed Deus tulit opes patris nostri, et eas tradidit nobis, ac filiis nostris: unde omnia quae praecepit tibi Deus, fac.

17. Surrexit itaque Iacob, et impositis liberis, ac coniugibus suis super camelos, abiit.

18. Tulitque omnem substantiam suam, et greges, et quidquid in Mesopotamia acquisierat, pergens ad Isaac patrem suum in terram Chanaan.

19. Eo tempore ierat Laban ad tondendas oves, et Rachel furata est idola patris sui.

20. Noluitque Iacob confiteri socero suo quod fugeret.

21. Cumque abiisset tam ipse quam omnia quae iuris sui erant, et amne transmisso pergeret contra montem Galaad,

22. Nunciatum est Laban die tertio quod fugeret Iacob.

23. Qui, assumptis fratribus suis, persecutus est eum diebus septem: et comprehendit eum in monte Galaad.

24. Viditque in somnis dicentem sibi Deum: Cave ne quidquam aspere loquaris contra Iacob.

25. Iamque Iacob extenderat in monte tabernaculum: cumque ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium.

26. Et dixit ad Iacob: Quare ita egisti, ut clam me abigeres filias meas quasi captivas gladio?

27. Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, et canticis, et tympanis, et citharis?

28. Non es passus ut oscularer filios meos et filias: stulte operatus es: et nunc quidem

29. Valet manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris vestri heri dixit mihi: (b) Cave ne loquaris con- (b) Infr. 48, 16.
tra Iacob quidquam durius.

30. Esto, ad tuos ire cupiebas, et desiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31. Respondit Iacob: Quod inscio te profectus sum, timui ne violenter auferres filias tuas.

32. Quod autem furti me arguis: apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus nostris. Scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, et aufer. Haec dicens, ignorabat quod Rachel furata esset idola.

33. Ingressus itaque Laban tabernaculum Iacob, et Liae, et utriusque famulae, non invenit. Cumque intrasset tentorium Rachelis,

34. Illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, et sedit desuper: scrutantique omne tentorium, et nihil invenienti,

35. Ait: Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo: quia iuxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi. Sic delusa sollicitudo quaerentis est.

36. Tumensque Iacob, cum iurgio ait: Quam ob culpam meam, et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me,

37. Et scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuae? pone hic coram fratribus meis, et fratribus tuis, et iudicent inter me et te.

38. Idcirco viginti annis fui tecum? oves tuae et caprae steriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

39. Nec captum a bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furto peribat, a me exigebas:

40. Die noctuque aestu urebar, et gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.

41. Sicque per viginti annos in domo tua servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, et sex pro gregibus tuis: immutasti quoque mercedem meam decem vicibus.

42. Nisi Deus patris mei Abraham, et timor Isaac affuisset mihi, forsitan modo nudum me dimisisses: afflictionem meam et laborem manuum mearum respexit Deus, et arguit te heri.

43. Respondit ei Laban: Filiae meae et filii, et greges tui, et omnia quae cernis, mea sunt: quid possum facere filiis et nepotibus meis?

44. Veni ergo, et ineamus foedus: ut sit in testimonium inter me et te.

45. Tulit itaque Iacob lapidem, et erexit illum in titulum:

46. Dixitque fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque super eum:

47. Quem vocavit Laban Tumulum testis: et Iacob, Acervum testimonii, uterque iuxta proprietatem linguae suae.

48. Dixitque Laban: Tumulus iste erit testis inter me et te hodie, et idcirco appellatum est nomen eius Galaad, id est, Tumulus testis.

49. Intueatur et iudicet Dominus inter nos quando recesserimus a nobis,

50. Si afflixeris filias meas, et si introduxeris alias uxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo, qui praesens respicit.

51. Dixitque rursus ad Iacob: En tumulus hic, et lapis quem erexi inter me et te,

52. Testis erit: tumulus, inquam, iste et lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu praeterieris, malum mihi cogitans.

53. Deus Abraham, et Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iuravit ergo Iacob per timorem patris sui Isaac:

54. Immolatisque victimis in monte, vocavit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedissent, manserunt ibi.

55. Laban vero de nocte consurgens, osculatus est filios, et filias suas, et benedixit illis: reversusque est in locum suum.

CAPUT XXXII.

Iacob, visis angelis, nuntios et munera ad fratrem suum Esau territus mittit: interea cum angelo luctans, et benedictionem, ac nominis mutationem, tacto femoris nervo, accepit.

1. Iacob (a) quoque abiit itinere quo coeperat: fueruntque ei obviam Angeli Dei. (a) Infr. 48, 16

2. Quos cum vidisset, ait: Castra Dei sunt haec, et appellavit nomen loci illius Mahanaim, id est, Castra.

3. Misit autem et nuncios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in regionem Edom:

4. Praecepitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Haec dicit frater tuus Iacob: Apud Laban peregrinatus sum, et fui usque in praesentem diem.

5. Habeo boves, et asinos, et oves, et servos, et ancillas: mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo.

6. Reversique sunt nuncii ad Iacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, et ecce properat tibi in occursum cum quadringentis viris.

7. Timuit Iacob valde: et perterritus divisit populum qui secum erat, greges quoque et oves et boves et camelos in duas turmas,

8. Dicens: Si venerit Esau ad unam turmam, et percusserit eam, alia turma, quae reliqua est, salvabitur.

9. Dixitque Iacob: Deus patris mei Abraham, et Deus patris mei Isaac: Domine qui dixisti mihi: Revertere in terram tuam, et in locum nativitatis tuae, et benefaciam tibi:

10. Minor sum cunctis miserationibus tuis, et veritate tua quam explevisti servo tuo. In baculo meo transivi Iordanem istum: et nunc cum duabus turmis regredior.

11. Erue me de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo: ne forte veniens percutiat matrem cum filiis.

12. Tu locutus es quod benefaceres mihi, et dilatares semen meum sicut arenam maris, quae prae multitudine numerari non potest.

13. Cumque dormisset ibi nocte illa, separavit de his quae habebat, munera Esau fratri suo,

14. Capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, et arietes viginti,

15. Camelos foetas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, et tauros viginti, asinas viginti, et pullos earum decem.

16. Et misit per manus servorum suorum singulos seorsum greges, dixitque pueris suis: Antecedite me, et sit spatium inter gregem et gregem.

17. Et praecepit priori, dicens: Si obvium habueris fratrem meum Esau, et interrogaverit te, Cuius es? aut, Quo vadis? aut, Cuius sunt ista quae sequeris?

18. Respondebis: Servi tui Iacob, munera misit domino meo Esau: ipse quoque post nos venit.

19. Similiter dedit mandata secundo, et tertio, et cunctis qui sequebantur greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cum inveneritis eum.

20. Et addetis: Ipse quoque servus tuus Iacob iter nostrum insequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus quae praecedunt, et postea videbo illum, forsitan propitiabitur mihi.

21. Praecesserunt itaque munera ante eum, ipse vero mansit nocte illa in castris.

22. Cumque mature surrexisset, tulit duas uxores suas, et totidem famulas cum undecim filiis, et transivit vadum Iaboc.
23. Traductisque omnibus quae ad se pertinebant,
24. Mansit solus: et ecce vir luctabatur cum eo usque mane.
25. Qui cum videret quod eum superare non posset, tetigit nervum femoris eius, et statim emarcuit.
26. Dixitque ad eum: Dimitte me, iam enim ascendit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.
27. Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Iacob.
28. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines praevalebis?
29. Interrogavit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quaeris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.
30. Vocavitque Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, et salva facta est anima mea.
31. Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Phanuel: ipse vero claudicabat pede.
32. Quam ob causam non comedunt nervum filii Israel, qui emarcuit in femore Iacob, usque in praesentem diem: eo quod tetigerit nervum femoris eius, et obstupuerit.

CAPUT XXXIII.

Iacob ob Esau occurrente benigne excipitur, aegreque cogit, ut munera accipiat, domumque revertatur: et sic Iacob, eo ob se dimisso, in Socoth primum, deinde in Salem profectus, agri partem emit, fixisque tabernaculis, altare erexit.

1. Elevans autem Iacob oculos suos, vidit venientem Esau, et cum eo quadringentos viros: divisitque filios Liae et Rachel, ambarumque famularum:
2. Et posuit utramque ancillam, et liberos earum in principio: Liam vero, et filios eius in secundo loco: Rachel autem, et Ioseph novissimos.
3. Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater eius.
4. Currens itaque Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum: stringensque collum eius, et osculans flevit.
5. Levatisque oculis, vidit mulieres et parvulos earum, et ait: Quid sibi volunt isti? et si ad te pertinent? Respondit: Parvuli sunt, quos donavit mihi Deus servo tuo.
6. Et appropinquantes ancillae et filii earum, incurvati sunt.
7. Accessit quoque Lia cum pueris suis: et cum similiter adorassent, extremi Ioseph et Rachel adoraverunt.
8. Dixitque Esau: Quaenam sunt istae turmae quas obviam habui? Respondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.
9. At ille ait: Habeo plurima, frater mi, sint tua tibi.
10. Dixitque Iacob: Noli ita, obsecro: sed si inveni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manibus meis: sic enim vidi faciem tuam, quasi viderim vultum Dei: esto mihi propitius,
11. Et suscipe benedictionem quam attuli tibi, et quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compellente, suscipiens,
12. Ait: Gradiamur simul, eroque socius itineris tui.
13. Dixitque Iacob: Nosti domine mi quod parvulos habeam teneros, et oves, et boves foetas mecum: quas si plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.
14. Praecedat dominus meus ante servum suum: et ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro parvulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.
15. Respondit Esau: Oro te, ut de populo qui mecum est, saltem socii remaneant viae tuae. Non est, inquit, necesse: hoc uno tantum indigeo, ut inveniam gratiam in conspectu tuo domine mi.
16. Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seir.
17. Et Iacob venit in Socoth: ubi aedificata domo et fixis tentoriis appellavit nomen loci illius Socoth, id est, tabernacula.
18. Transivitque in Salem urbem Sichimorum, quae est in terra Chanaan, postquam reversus est de Mesopotamia Syriae: et habitavit iuxta oppidum.
19. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, a filiis Hemor patris Sichem centum agnis.
20. Et erecto ibi altari, invocavit super illud fortissimum Deum Israel.

CAPUT XXXIV.

Ob Dinae raptum ac stuprum, a Sichem Sichemitarum principis filio, Sichemitae prius circumcisi, a Simeone et Levi Dinae fratribus perimuntur, atque a reliquis Iacob filiis urbs eorum vastatur: quapropter Simeon, et Levi a patre arguuntur.

1. Egressa est autem Dina filia Liae ut videret mulieres regionis illius.
2. Quam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevaei, princeps terrae illius, adamavit eam: et rapuit, et dormivit cum illa, vi opprimens virginem.
3. Et conglutinata est anima eius cum ea, tristemque delinivit blanditiis.
4. Et pergens ad Hemor patrem suum, Accipe, inquit, mihi puellam hanc coniugem.
5. Quod cum audisset Iacob, absentibus filiis, et in pasto pecorum occupatis, siluit donec redirent.
6. Egresso autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Iacob,
7. Ecce filii eius veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati sunt valde, eo quod foedam rem operatus esset in Israel, et, violata filia Iacob, rem illicitam perpetrasset.
8. Locutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhaesit anima filiae vestrae: date eam illi uxorem:
9. Et iungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis, et filias nostras accipite.
10. Et habitate nobiscum: terra in potestate vestra est, exercete, negotiamini, et possidete eam.
11. Sed et Sichem ad patrem et ad fratres eius ait: Inveniam gratiam coram vobis: et quaecumque statueritis, dabo:
12. Augete dotem, et munera postulate, et libenter tribuam quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc uxorem.
13. Responderunt filii Iacob Sichem et patri eius in dolo, saevientes ob stuprum sororis:
14. Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircumciso: quod illicitum et nefarium est apud nos.
15. Sed in hoc valebimus foederari, si volueritis esse similes nostri, et circumcidatur in vobis omne masculini sexus:
16. Tunc dabimus et accipiemus mutuo filias ve-

stras, ac nostras: et habitabimus vobiscum, erimusque unus populus:

17. Si autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam nostram, et recedemus.

18. Placuit oblatio eorum Hemor, et Sichem filio eius:

19. Nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, et ipse erat inclytus in omni domo patris sui.

20. Ingressique portam urbis, locuti sunt ad populum:

21. Viri isti pacifici sunt, et volunt habitare nobiscum: negotientur in terra, et exerceant eam, quae spatiosa et lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, et nostras illis dabimus.

22. Unum est quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus masculos nostros, ritum gentis imitantes.

23. Et substantia eorum, et pecora, et cuncta quae possident, nostra erunt: tantum in hoc acquiescamus, et habitantes simul, unum efficiemus populum.

24. Assensique sunt omnes, circumcisis cunctis maribus.

25. Et ecce, die tertio quando gravissimus vulnerum dolor est: arreptis, duo filii Iacob, Simeon et Levi fratres Dinae, gladiis, ingressi sunt urbem confidenter: (a) interfectisque omnibus masculis, (a) Infr. 49, 6.

26. Hemor et Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem sororem suam.

27. Quibus egressis, irruerunt super occisos ceteri filii Iacob: et depopulati sunt urbem in ultionem stupri.

28. Oves eorum, et armenta, et asinos, cunctaque vastantes quae in domibus et in agris erant,

29. Parvulos quoque eorum et uxores duxerunt captivas.

30. Quibus patratis audacter, Iacob dixit ad Simeon et Levi: Turbastis me, et odiosum fecistis me Chananaeis, et Pherezaeis habitatoribus terrae huius. nos pauci sumus: illi congregati percutient me, et delebor ego, et domus mea.

31. Responderunt: Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra?

CAPUT XXXV.

Cum Iacob idola suorum iuxta Sichem defodisset, iubente Domino ascendit in Bethel, ubi aedificato altari Deo, sacrificavit, novaque Dei apparitione confortatus fuit. Debora moritur: nascitur Beniamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala incestum committit: numerantur filii Iacob, cuius pater Isaac moritur.

1. Interea locutus est Deus ad Iacob: Surge, et ascende Bethel, et habita ibi, facque altare Deo qui (b) apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum. (b) Sup. 28, 13.

2. Iacob vero convocata omni domo sua, ait: Abiicite deos alienos qui in medio vestri sunt, et mundamini, ac mutate vestimenta vestra.

3. Surgite, et ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo: qui exaudivit me in die tribulationis meae, et socius fuit itineris mei.

4. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, et inaures quae erant in auribus eorum: at ille infodit ea subter terebinthum, quae est post urbem Sichem.

5. Cumque profecti essent, terror Dei invasit omnes per circuitum civitates, et non sunt ausi persequi recedentes.

6. Venit igitur Iacob Luzam, quae est in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipse et omnis populus cum eo.

7. Aedificavitque ibi altare, et appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim (c) apparuit ei Deus cum fugeret fratrem suum. (c) Sup. 28, 13

8. Eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccae, et sepulta est ad radices Bethel subter quercum: vocatumque est nomen loci illius, Quercus fletus.

9. Apparuit autem iterum Deus Iacob postquam reversus est de Mesopotamia Syriae, benedixitque ei,

10. Dicens: (d) Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum. Et appellavit eum Israel, (d) Sup. 32, 28.

11. Dixitque ei: Ego Deus omnipotens, cresce, et multiplicare: gentes, et populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12. Terramque quam dedi Abraham et Isaac, dabo tibi et semini tuo post te.

13. Et recessit ab eo.

14. Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans super eum libamina, et effundens oleum:

15. Vocansque nomen loci illius, Bethel.

16. Egressus autem inde, venit verno tempore ad terram quae ducit Ephratam: in qua cum parturiret Rachel,

17. Ob difficultatem partus periclitari coepit. Dixitque ei obstetrix: Noli timere, quia et hunc habebis filium.

18. Egrediente autem anima prae dolore, et imminente iam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est filius doloris mei: pater vero appellavit eum Beniamin, id est filius dextrae.

19. Mortua est ergo Rachel, et sepulta est in via quae ducit Ephratam, haec est Bethlehem.

20. Erexitque Iacob titulum super sepulchrum eius: (e) Hic est titulus monumenti Rachel, usque in praesentem diem. (e) Infr. 48, 7.

21. Egressus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis.

22. (f) Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, et dormivit cum Bala concubina patris sui: quod illum minime latuit. Erant autem filii Iacob duodecim. (f) Infr. 49, 4.

23. Filii Liae: primogenitus Ruben, et Simeon, et Levi, et Iudas, et Issachar, et Zabulon.

24. Filii Rachel: Ioseph et Beniamin.

25. Filii Balae ancillae Rachelis: Dan et Nephthali.

26. Filii Zelphae ancillae Liae: Gad et Aser: hi sunt filii Iacob, qui nati sunt ei in Mesopotamia Syriae.

27. Venit etiam ad Isaac patrem suum in Mambre, civitatem Arbee, haec est Hebron: in qua peregrinatus est Abraham et Isaac.

28. Et completi sunt dies Isaac centum octoginta annorum.

29. Consumptusque aetate mortuus est: et appositus est populo suo senex et plenus dierum: et sepelierunt eum Esau et Iacob filii sui.

CAPUT XXXVI.

Esau cum uxoribus et filiis a fratre Iacob ob nimiam utriusque opulentiam separatur: filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur.

1. Hae sunt autem generationes Esau, ipse est Edom.

2. Esau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethaei, et Oolibama filiam Anae filiae Sebeon Hevaei:

3. Basemath quoque filiam Ismael sororem Nabaioth.

4. (g) Peperit autem Ada, Eliphaz: Basemath genuit Rahuel: (g) 1 Par. 1, 35.

5. Oolibama genuit Iehus et Ihelon et Core. hi filii Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan.

6. Tulit autem Esau uxores suas et filios et filias, et omnem animam domus suae, et substantiam, et pecora, et cuncta quae habere poterat in terra Chanaan: et abiit in alteram regionem, recessitque a fratre suo Iacob.

(a) Sap. 13, 6. 7. (a) Divites enim erant valde, et simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum prae multitudine gregum.

(b) Ios. 24, 4. 8. (b) Habitavitque Esau in monte Seir, ipse est Edom.

9. Hae autem sunt generationes Esau patris Edom in monte Seir,

(c) 1 Par. 1, 35. 10. Et haec nomina filiorum eius: (c) Eliphaz filius Ada uxoris Esau: Rahuel quoque filius Basemath uxoris eius.

11. Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, et Gatham, et Cenez.

12. Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filii Esau: quae peperit ei Amalech. hi sunt filii Ada uxoris Esau.

13. Filii autem Rahuel: Nahath et Zara, Samma et Meza. hi filii Basemath uxoris Esau.

14. Isti quoque erant filii Oolibama filiae Anae filiae Sebeon, uxoris Esau, quos genuit ei Iehus et Ihelon et Core.

15. Hi duces filiorum Esau: Filii Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez,

16. Dux Core, dux Gatham, dux Amalech. hi filii Eliphaz in terra Edom, et hi filii Ada.

17. Hi quoque filii Rahuel filii Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autem duces Rahuel in terra Edom: isti filii Basemath uxoris Esau.

18. Hi autem filii Oolibama uxoris Esau: dux Iehus, dux Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama filiae Anae uxoris Esau.

19. Isti sunt filii Esau, et hi duces eorum: ipse est Edom.

(d) 1 Par. 1, 38. 20. (d) Isti sunt filii Seir Horraei, habitatores terrae: Lotan, et Sobal, et Sebeon, et Ana,

21. Et Dison, et Eser, et Disan. hi duces Horraei, filii Seir in terra Edom.

22. Facti sunt autem filii Lotan: Hori et Heman. erat autem soror Lotan, Thamna.

23. Et isti filii Sobal: Alvan et Manahat et Ebal, et Sepho et Onam.

24. Et hi filii Sebeon: Aia et Ana. Iste est Ana qui invenit aquas calidas in solitudine, cum pasceret asinos Sebeon patris sui:

25. Habuitque filium Dison, et filiam Oolibama.

26. Et isti filii Dison: Hamdan, et Eseban, et Iethram, et Charan.

27. Hi quoque filii Eser: Balaan, et Zavan, et Acan.

28. Habuit autem filios Disan: Hus, et Aram.

29. Hi duces Horraeorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,

30. Dux Dison, dux Eser, dux Disan: isti duces Horraeorum qui imperaverunt in terra Seir.

31. Reges autem qui regnaverunt in terra Edom antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi:

32. Bela filius Beor, nomenque urbis eius Denaba.

33. Mortuus est autem Bela, et regnavit pro eo Iobab filius Zarae de Bosra.

34. Cumque mortuus esset Iobab, regnavit pro eo Husam de terra Themanorum.

35. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in regione Moab: et nomen urbis eius Avith.

36. Cumque mortuus esset Adad, regnavit pro eo Semla de Masreca.

37. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.

38. Cumque et hic obiisset, successit in regnum Balanan filius Achobor.

39. Isto quoque mortuo regnavit pro eo Adar, nomenque urbis eius Phau: et appellabatur uxor eius Meetabel, filia Matred filiae Mezaab.

40. Haec ergo nomina ducum Esau in cognationibus, et locis, et vocabulis suis: dux Thamna, dux Alva, dux Ietheth,

41. Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon.

42. Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar.

43. Dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperii sui, ipse est Esau pater Idumaeorum.

CAPUT XXXVII.

Ioseph fratres apud patrem de crimine accusans, visaque somnia narrans, fratrum odium in se concitat: quare primum volentes illum occidere, consilio Ruben primo in cisternam detruditur, deinde venditur Ismaelitis, inscio Ruben: a patre autem existimante eum a fera occisum lugetur, interea Ioseph in Aegypto Putiphari venditur.

1. Habitavit autem Iacob in terra Chanaan, in qua pater suus peregrinatus est.

2. Et hae sunt generationes eius: Ioseph cum sedecim esset annorum, pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer: et erat cum filiis Balae et Zelphae uxorum patris sui: accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo.

3. Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum: fecitque ei tunicam polymitam.

4. Videntes autem fratres eius quod a patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui.

5. Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus suis: quae causa maioris odii seminarium fuit.

6. Dixitque ad eos: Audite somnium meum quod vidi:

7. Putabam nos ligare manipulos in agro: et quasi consurgere manipulum meum, et stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum.

8. Responderunt fratres eius: Numquid rex noster eris? aut subiiciemur ditioni tuae? Haec ergo causa somniorum atque sermonum, invidiae et odii fomitem ministravit.

9. Aliud quoque vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium quasi solem, et lunam, et stellas undecim adorare me.

10. Quod cum patri suo, et fratribus retulisset, increpavit eum pater suus, et dixit: Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? num ego et mater tua, et fratres tui adorabimus te super terram?

11. Invidebant ei igitur fratres sui: pater vero rem tacitus considerabat.

12. Cumque fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem,

13. Dixit ad eum Israel: Fratres tui pascunt oves in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo respondente,

14. Praesto sum, ait ei: Vade, et vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos, et pecora: et renuncia mihi quid agatur. Missus de Valle Hebron, venit in Sichem:

15. Invenitque eum vir errantem in agro, et interrogavit quid quaereret.

16. At ille respondit: Fratres meos quaero, indica mihi ubi pascant greges.

17. Dixitque ei vir: Recesserunt de loco isto: audivi autem eos dicentes: Eamus in Dothain. Perrexit ergo Ioseph post fratres suos, et invenit eos in Dothain.

18. Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere:

19. Et mutuo loquebantur: Ecce somniator venit:

20. Venite, occidamus eum, et mittamus in cisternam veterem: dicemusque: Fera pessima devoravit eum: et tunc apparebit quid illi prosint somnia sua.

21. Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, et dicebat:

(a) Infr. 42, 22. 22. (a) Non interficiatis animam eius, nec effundatis sanguinem: sed proiicite eum in cisternam hanc, quae est in solitudine, manusque vestras servate innoxias: hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, et reddere patri suo.

23. Confestim igitur ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica talari, et polymita:

24. Miseruntque eum in cisternam veterem, quae non habebat aquam.

25. Et sedentes ut comederent panem, viderunt Ismaelitas viatores venire de Galaad, et camelos eorum portantes aromata, et resinam, et stacten in Aegyptum.

26. Dixit ergo Iudas fratribus suis: Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum, et celaverimus sanguinem ipsius?

27. Melius est ut venundetur Ismaelitis, et manus nostrae non polluantur: frater enim, et caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus illius.

(b) Sap. 10, 13. 28. (b) Et praetereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Aegyptum.

29. Reversusque Ruben ad cisternam, non invenit puerum:

30. Et scissis vestibus pergens ad fratres suos, ait: Puer non comparet, et ego quo ibo?

31. Tulerunt autem tunicam eius, et in sanguine hoedi, quem occiderant, tinxerunt:

32. Mittentes qui ferrent ad patrem, et dicerent: Hanc invenimus: vide utrum tunica filii tui sit, an non.

33. Quam cum agnovisset pater, ait: Tunica filii mei est, fera pessima comedit eum, bestia devoravit Ioseph.

34. Scissisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore.

35. Congregatis autem cunctis liberis eius ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem accipere, sed ait: Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu,

36. Madianitae vendiderunt Ioseph in Aegypto Putiphari eunucho Pharaonis magistro militum.

CAPUT XXXVIII.

Iudas ex uxore Chananaea tribus filiis susceptis, primum, et deinde secundum Thamar copulavit: quibus mortuis, eam inscius pro scorto cognovit, quo concubitu Phares, et Zaram genuit.

1. Eodem tempore descendens Iudas a fratribus suis, divertit ad virum Odollamitem, nomine Hiram.

(c) 1 Par. 2, 3. 2. (c) Viditque ibi filiam hominis Chananaei, vocabulo Sue: et accepta uxore, ingressus est ad eam.

3. Quae concepit, et peperit filium, et vocavit nomen eius Her.

(d) Num. 26, 19. 4. (d) Rursumque concepto foetu, natum filium vocavit Onan.

5. Tertium quoque peperit: quem appellavit Sela, quo nato, parere ultra cessavit.

6. Dedit autem Iudas uxorem primogenito suo Her, nomine Thamar.

7. (e) Fuit quoque Her primogenitus Iudae, nequam in conspectu Domini: et ab eo occisus est. (e) Num. 26, 19.

8. Dixit ergo Iudas ad Onan filium suum: Ingredere ad uxorem fratris tui, et sociare illi, ut suscites semen fratri tuo.

9. Ille sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur.

10. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.

11. Quamobrem dixit Iudas Thamar nurui suae: Esto vidua in domo patris tui, donec crescat Sela filius meus: timebat enim ne et ipse moreretur, sicut fratres eius. Quae abiit, et habitavit in domo patris sui.

12. Evolutis autem multis diebus, mortua est filia Sue uxor Iudae: qui post luctum consolatione suscepta, ascendebat ad tonsores ovium suarum, ipse et Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas.

13. Nunciatumque est Thamar quod socer illius ascenderet in Thamnas ad tondendas oves.

14. Quae, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum: et mutato habitu, sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam: eo quod crevisset Sela, et non eum accepisset maritum.

15. Quam cum vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricem: operuerat enim vultum suum, ne agnosceretur.

16. Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut coeam tecum: nesciebat enim quod nurus sua esset. Qua respondente: Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo?

17. Dixit: Mittam tibi hoedum de gregibus. Rursumque illa dicente: Patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18. Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Respondit: Annulum tuum, et armillam, et baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19. Et surgens abiit: depositoque habitu quem sumpserat, induta est viduitatis vestibus.

20. Misit autem Iudas hoedum per pastorem suum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cum non invenisset eam,

21. Interrogavit homines loci illius: Ubi est mulier quae sedebat in bivio? Respondentibus cunctis: Non fuit in loco isto meretrix.

22. Reversus est ad Iudam, et dixit ei: Non inveni eam: sed et homines loci illius dixerunt mihi, nunquam sedisse ibi scortum.

23. Ait Iudas: Habeat sibi, certe mendacii arguere nos non potest, ego misi hoedum quem promiseram: et tu non invenisti eam.

24. Ecce autem post tres menses nunciaverunt Iudae, dicentes: Fornicata est Thamar nurus tua, et videtur uterus illius intumescere. Dixitque Iudas: Producite eam ut comburatur.

25. Quae cum duceretur ad poenam, misit ad socerum suum, dicens: De viro, cuius haec sunt, concepi: cognosce cuius sit annulus, et armilla, et baculus.

26. Qui, agnitis muneribus, ait: Iustior me est: quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam.

27. (f) Instante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipsa effusione infantium unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens: (f) Matth. 1, 3

28. Iste egredietur prior.

29. Illo vero retrahente manum, egressus est alter:

dixitque mulier: Quare divisa est propter te maceria? et ob hanc causam vocavit nomen eius Phares.

(a) 1 Par. 2, 4. 30. (a) Postea egressus est frater eius, in cuius manu erat coccinum: quem appellavit Zara.

CAPUT XXXIX.

Cum prospere ageret Ioseph apud herum Putipharem, eique gratiosus totam administraret familiam, contemnens heram saepius de concubitu interpellantem, accusatur apud dominum, et in carcerem conicitur; ubi custodis gratiam demeretur a quo omnium vinctorum curam accipit.

1. Igitur Ioseph ductus est in Aegyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Aegyptius, de manu Ismaelitarum, a quibus perductus erat.

2. Fuitque Dominus cum eo, et erat vir in cunctis prospere agens: habitavitque in domo domini sui,

3. Qui optime noverat Dominum esse cum eo, et omnia, quae gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4. Invenitque Ioseph gratiam coram domino suo, et ministrabat ei: a quo praepositus omnibus gubernabat creditam sibi domum, et universa quae ei tradita fuerant:

5. Benedixitque Dominus domui Aegyptii propter Ioseph, et multiplicavit tam in aedibus quam in agris cunctam eius substantiam:

6. Nec quidquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem Ioseph pulchra facie, et decorus aspectu.

7. Post multos itaque dies iniecit domina sua oculos suos in Ioseph, et ait: Dormi mecum.

8. Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua:

9. Nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, praeter te, quae uxor eius es: quo modo ergo possum hoc malum facere, et peccare in Deum meum?

10. Huiuscemodi verbis per singulos dies et mulier molesta erat adolescenti: et ille recusabat stuprum.

11. Accidit autem quadam die ut intraret Ioseph domum, et operis quippiam absque arbitris faceret:

12. Et illa, apprehensa lacinia vestimenti eius, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit, et egressus est foras.

13. Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, et se esse contemptam,

14. Vocavit ad se homines domus suae, et ait ad eos: En introduxit virum Hebraeum, ut illuderet nobis: ingressus est ad me, ut coiret mecum: cumque ego succlamassem,

15. Et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, et fugit foras.

16. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum,

17. Et ait: Ingressus est ad me servus Hebraeus quem adduxisti, ut illuderet mihi:

18. Cumque audisset me clamare, reliquit pallium quod tenebam, et fugit foras.

19. His auditis dominus, et nimium credulus verbis coniugis, iratus est valde:

(b) Psal. 104, 18. 20. (b) Tradiditque Ioseph in carcerem, ubi vincti regis custodiebantur, et erat ibi clausus.

21. Fuit autem Dominus cum Ioseph, et misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris.

22. Qui tradidit in manu illius universos vinctos qui in custodia tenebantur: et quidquid fiebat, sub ipso erat.

23. Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, et omnia opera eius dirigebat.

CAPUT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Ioseph somnia interpretatus, alterum officio pristino restituendum, alterum suspendio finiendum praedixit: quae omnia in Pharaonis natalitia evenerunt.

1. His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, et pistor, domino suo.

2. Iratusque contra eos Pharao (nam alter pincernis praeerat, alter pistoribus)

3. Misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus et Ioseph.

4. At custos carceris tradidit eos Ioseph, qui et ministrabat eis: aliquantulum temporis fluxerat, et illi in custodia tenebantur.

5. Videruntque ambo somnium nocte una, iuxta interpretationem congruam sibi:

6. Ad quos cum introisset Ioseph mane, et vidisset eos tristes,

7. Sciscitatus est eos, dicens: Cur tristior est hodie solito facies vestra?

8. Qui responderunt: Somnium vidimus, et non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioseph: Numquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.

9. Narravit prior, praepositus pincernarum, somnium suum: Videbam coram me vitem,

10. In qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, et post flores uvas maturescere:

11. Calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, et expressi in calicem quem tenebam, et tradidi poculum Pharaoni.

12. Respondit Ioseph: Haec est interpretatio somnii: Tres propagines, tres adhuc dies sunt:

13. Post quos recordabitur Pharao ministerii tui, et restituet te in gradum pristinum: dabisque ei calicem iuxta officium tuum, sicut ante facere consueveras.

14. Tantum memento mei, cum bene tibi fuerit, et facias mecum misericordiam: ut suggeras Pharaoni ut educat me de isto carcere:

15. Quia furto sublatus sum de terra Hebraeorum, et hic innocens in lacum missus sum.

16. Videns pistorum magister quod prudenter somnium dissolvisset, ait: Et ego vidi somnium, Quod tria canistra farinae haberem super caput meum:

17. Et in uno canistro quod erat excelsius, portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo.

18. Respondit Ioseph: Haec est interpretatio somnii: Tria canistra, tres adhuc dies sunt:

19. Post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, et lacerabunt volucres carnes tuas.

20. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, et pistorum principis.

21. Restituitque alterum in locum suum, ut porrigeret ei poculum:

22. Alterum suspendit in patibulo, ut coniectoris veritas probaretur.

23. Et tamen succedentibus prosperis, praepositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

4

CAPUT XLI.

Somnio Pharaonis de bobus et spicis, cum nemo alius valeret interpretari, unicus Ioseph interpretatur, ideoque toti Aegypto praeficitur, et ex Aseneth data sibi a Pharaone uxore duos sustulit filios ante septem famis annos. Sterilitas tandem fertilitati succedit.

1. Post duos annos vidit Pharao somnium. Putabat se stare super fluvium,

2. De quo ascendebant septem boves, pulchrae et crassae nimis: et pascebantur in locis palustribus.

3. Aliae quoque septem emergebant de flumine, foedae, confectaeque macie: et pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus:

4. Devoraveruntque eas, quarum mira species et habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao,

5. Rursum dormivit, et vidit alterum somnium: Septem spicae pullulabant in culmo uno plenae atque formosae:

6. Aliae quoque totidem spicae tenues, et percussae uredine oriebantur,

7. Devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharao post quietem,

8. Et facto mane, pavore perterritus, misit ad omnes coniectores Aegypti, cunctosque sapientes: et accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur.

9. Tunc demum reminiscens pincernarum magister, ait: Confiteor peccatum meum:

10. Iratus rex servis suis, me et magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum:

11. Ubi una nocte uterque vidimus somnium praesagum futurorum.

12. Erat ibi puer Hebraeus, eiusdem ducis militum famulus: cui narrantes somnia,

13. Audivimus quidquid postea rei probavit eventus. ego enim redditus sum officio meo: et ille suspensus est in cruce.

14. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt: ac veste mutata obtulerunt ei.

15. Cui ille ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quae audivi te sapientissime conücere.

16. Respondit Ioseph: Absque me Deus respondebit prospera Pharaoni.

17. Narravit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare super ripam fluminis,

18. Et septem boves de amne conscendere, pulchras nimis, et obesis carnibus: quae in pastu paludis virecta carpebant.

19. Et ecce, has sequebantur aliae septem boves in tantum deformes et macilentae, ut numquam tales in terra Aegypti viderim:

20. Quae, devoratis et consumptis prioribus,

21. Nullum saturitatis dedere vestigium: sed simili macie et squalore torpebant. Evigilans, rursus sopore depressus,

22. Vidi somnium: Septem spicae pullulabant in culmo uno plenae atque pulcherrimae.

23. Aliae quoque septem tenues et percussae uredine, oriebantur e stipula:

24. Quae priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi coniectoribus somnium, et nemo est qui edisserat.

25. Respondit Ioseph: Somnium regis unum est: quae facturus est Deus, ostendit Pharaoni.

26. Septem boves pulchrae, et septem spicae plenae: septem ubertatis anni sunt: eandemque vim somnii comprehendunt.

27. Septem quoque boves tenues atque macilentae, quae ascenderunt post eas, et septem spicae tenues, et vento urente percussae: septem anni venturae sunt famis.

28. Qui hoc ordine complebuntur:

29. Ecce septem anni venient fertilitatis magnae in universa Terra Aegypti:

30. Quos sequentur septem anni alii tantae sterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retro abundantia: consumptura est enim fames omnem terram,

31. Et ubertatis magnitudinem perditura est inopiae magnitudo.

32. Quod autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium: firmitatis indicium est, eo quod fiat sermo Dei, et velocius impleatur.

33. Nunc ergo provideat rex virum sapientem et industrium, et praeficiat eum Terrae Aegypti:

34. Qui constituat praepositos per cunctas regiones: et quintam partem fructuum per septem annos fertilitatis,

35. Qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: et omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serveturque in urbibus.

36. Et praeparetur futurae septem annorum fami, quae oppressura est Aegyptum, et non consumetur terra inopia.

37. Placuit Pharaoni consilium et cunctis ministris eius:

38. Locutusque est ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit?

39. Dixit ergo ad Ioseph: Quia ostendit tibi Deus omnia quae locutus es, numquid sapientiorem et consimilem tui invenire potero?

40. (*a*) Tu eris super domum meam, et ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantum regni solio te praecedam. (*a*) *Psal.* 104, 21. I *Mach.* 2, 53. *Actor.* 7, 10.

41. Dixitque rursus Pharao ad Ioseph: Ecce, constitui te super universam terram Aegypti.

42. Tulitque annulum de manu sua, et dedit eum in manu eius: vestivitque eum stola byssina, et collo torquem auream circumposuit.

43. Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante praecone, ut omnes coram eo genu flecterent, et praepositum esse scirent universae Terrae Aegypti.

44. Dixit quoque rex ad Ioseph: Ego sum Pharao: absque tuo imperio non movebit quisquam manum aut pedem in omni terra Aegypti.

45. Vertitque nomen eius, et vocavit eum lingua Aegyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putiphare sacerdotis Heliopoleos. Egressus est itaque Ioseph ad terram Aegypti

46. (Triginta autem annorum erat quando stetit in conspectu regis Pharaonis) et circuivit omnes regiones Aegypti.

47. Venitque fertilitas septem annorum: et in manipulos redactae segetes congregatae sunt in horrea Aegypti.

48. Omnis etiam frugum abundantia in singulis urbibus condita est.

49. Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenae maris coaequaretur, et copia mensuram excederet.

50. (*b*) Nati sunt autem Ioseph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos. (*b*) *Infr.* 48, 20. *et* 48, 5.

51. Vocavitque nomen primogeniti, Manasses, dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, et domus patris mei.

52. Nomen quoque secundi appellavit Ephraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meae.

53. Igitur transactis septem ubertatis annis, qui fuerant in Aegypto:

54. Coeperunt venire septem anni inopiae, quos praedixerat Ioseph: et in universo orbe fames praevaluit, in cuncta autem terra Aegypti panis erat.

55. Qua esuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph: et quidquid ipse vobis dixerit, facite.

56. Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Ioseph universa horrea, et vendebat Aegyptiis: nam et illos oppresserat fames.

57. Omnesque provinciae veniebant in Aegyptum, ut emerent escas, et malum inopiae temperarent.

CAPUT XLII.

Fratres Ioseph, cogente fame, in Aegyptum pro emendis frumentis a patre missi, ab eo cognoscuntur, ac durius tractantur, et in carcerem coniiciuntur: tandem, Simeone in vinculis relicto, revertuntur, ac pecuniam in saccum cuiusque inditam una cum frumento inscii referunt.

1. Audiens autem Iacob quod alimenta venderentur in Aegypto, dixit filiis suis: Quare negligitis?

2. Audivi quod triticum venundetur in Aegypto: descendite, et emite nobis necessaria, ut possimus vivere, et non consumamur inopia.

3. Descendentes igitur fratres Ioseph decem, ut emerent frumenta in Aegypto,

4. Beniamin domi retento a Iacob, qui dixerat fratribus eius: Ne forte in itinere quidquam patiatur mali:

5. Ingressi sunt terram Aegypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in Terra Chanaan.

6. Et Ioseph erat princeps in Terra Aegypti, atque ad eius nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui,

7. Et agnovisset eos, quasi ad alienos durius loquebatur, interrogans eos: Unde venistis? Qui responderunt: De Terra Chanaan, ut emamus victui necessaria.

8. Et tamen fratres ipse cognoscens, non est cognitus ab eis.

9. Recordatusque somniorum, quae aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores estis: ut videatis infirmiora terrae venistis.

10. Qui dixerunt: Non est ita, domine, sed servi tui venerunt ut emerent cibos.

11. Omnes filii unius viri sumus: pacifici venimus, nec quidquam famuli tui machinantur mali.

12. Quibus ille respondit: Aliter est: immunita terrae huius considerare venistis.

13. At illi: Duodecim, inquiunt, servi tui, fratres sumus, filii viri unius in Terra Chanaan: minimus cum patre nostro est, alius non est super.

14. Hoc est, ait, quod locutus sum: Exploratores estis.

15. Iam nunc experimentum vestri capiam: per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus.

16. Mittite ex vobis unum, et adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quae dixistis utrum vera an falsa sint: alioquin per salutem Pharaonis exploratores estis.

17. Tradidit ergo illos custodiae tribus diebus.

18. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quae dixi, et vivetis: Deum enim timeo.

19. Si pacifici estis, frater vester unus ligetur in carcere: vos autem abite, et ferte frumenta quae emistis, in domos vestras,

20. (a) Et fratrem vestrum minimum ad me adducite, ut possim vestros probare sermones, et non moriamini. Fecerunt ut dixerat, (a) Infr. 43, 5.

21. Et locuti sunt ad invicem: Merito haec patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum, videntes angustiam animae illius, dum deprecaretur nos, et non audivimus: idcirco venit super nos ista tribulatio.

22. E quibus unus Ruben, ait: Numquid non dixi vobis: (b) Nolite peccare in puerum: et non audistis me? en sanguis eius exquiritur. (b) Sup. 37, 22.

23. Nesciebant autem quod intelligeret Ioseph: eo quod per interpretem loqueretur ad eos.

24. Avertitque se parumper, et flevit: et reversus locutus est ad eos.

25. Tollensque Simeon, et ligans illis praesentibus, iussit ministris ut implerent eorum saccos tritico, et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis, datis supra cibariis in viam: qui fecerunt ita.

26. At illi portantes frumenta in asinis suis, profecti sunt.

27. Apertoque unus sacco, ut daret iumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi,

28. Dixit fratribus suis: Reddita est mihi pecunia, en habetur in sacco. Et obstupefacti, turbatique mutuo dixerunt: Quidnam est hoc, quod fecit nobis Deus?

29. Veneruntque ad Iacob patrem suum in terram Chanaan, et narraverunt ei omnia quae accidissent sibi, dicentes:

30. Locutus est nobis dominus terrae dure, et putavit nos exploratores esse provinciae.

31. Cui respondimus: Pacifici sumus, nec ullas molimur insidias.

32. Duodecim fratres uno patre geniti sumus: unus non est super, minimus cum patre nostro est in Terra Chanaan.

33. Qui ait nobis: Sic probabo quod pacifici sitis: Fratrem vestrum unum dimittite apud me, et cibaria domibus vestris necessaria sumite, et abite,

34. Fratremque vestrum minimum adducite ad me, ut sciam quod non sitis exploratores: et istum, qui tenetur in vinculis, recipere possitis: ac deinceps quae vultis, emendi habeatis licentiam.

35. His dictis, cum frumenta effunderent, singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias: exterritisque simul omnibus,

36. Dixit pater Iacob: Absque liberis me esse fecistis, Ioseph non est super, Simeon tenetur in vinculis, et Beniamin auferetis: in me haec omnia mala reciderunt.

37. Cui respondit Ruben: Duos filios meos interfice, si non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, et ego eum tibi restituam.

38. At ille: Non descendet, inquit, filius meus vobiscum: frater eius mortuus est, et ipse solus remansit: si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPUT XLIII.

Aegre impetrarunt fratres Ioseph a patre, ut in Aegyptum revertentes, additis muneribus ac duplici pecunia, Beniamin secum ducerent: qui, invitati ad convivium, educto Simeone de carcere, simul epulantur cum Ioseph.

1. Interim fames omnem terram vehementer premebat.

2. Consumptisque cibis quos ex Aegypto detulerant,

dixit Iacob ad filios suos: Revertimini, et emite nobis pauxillum escarum.

3. Respondit Iudas: Denunciavit nobis vir ille sub attestatione iurisiurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum.

4. Si ergo vis eum mittere nobiscum, pergemus pariter, et ememus tibi necessaria:

5. Sin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut saepe
(a) Sup. 42, 20. diximus, denunciavit nobis, dicens: (a) Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo.

6. Dixit eis Israel: In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei et alium habere vos fratrem.

7. At illi responderunt: Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem: si pater viveret: si haberemus fratrem: et nos respondimus ei consequenter iuxta id quod fuerat sciscitatus: numquid scire poteramus quod dicturus esset: Adducite fratrem vestrum vobiscum?

8. Iudas quoque dixit patri suo: Mitte puerum mecum, ut proficiscamur, et possimus vivere: ne moriamur nos et parvuli nostri.

(b) Infr. 44, 32. 9. (b) Ego suscipio puerum: de manu mea require illum. nisi reduxero et reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

10. Si non intercessisset dilatio, iam vice altera venissemus.

11. Igitur Israel pater eorum dixit ad eos: Si sic necesse est, facite quod vultis: sumite de optimis terrae fructibus in vasis vestris, et deferte viro munera, modicum resinae, et mellis, et storacis, stactes, et terebinthi, et amygdalarum.

12. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiscum: et illam, quam invenistis in sacculis, reportate, ne forte errore factum sit:

13. Sed et fratrem vestrum tollite, et ite ad virum.

14. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: et remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet, et hunc Beniamin: ego autem quasi orbatus absque liberis ero.

15. Tulerunt ergo viri munera, et pecuniam duplicem, et Beniamin: descenderuntque in Aegyptum, et steterunt coram Ioseph.

16. Quos cum ille vidisset, et Beniamin simul, praecepit dispensatori domus suae, dicens: Introduc viros domum, et occide victimas, et instrue convivium: quoniam mecum sunt comesturi meridie.

17. Fecit ille quod sibi fuerat imperatum, et introduxit viros domum.

18. Ibique exterriti, dixerunt mutuo: Propter pecuniam, quam retulimus prius in saccis nostris, introducti sumus: ut devolvat in nos calumniam, et violenter subiiciat servituti et nos, et asinos nostros.

19. Quamobrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem domus

20. Locuti sunt: Oramus domine ut audias nos.
(c) Sup. 42, 3. (c) Iam ante descendimus ut emeremus escas:

21. Quibus emptis, cum venissemus ad diversorium, aperuimus saccos nostros, et invenimus pecuniam in ore saccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.

22. Sed et aliud attulimus argentum, ut emamus quae nobis necessaria sunt: non est in nostra conscientia quis posuerit eam in marsupiis nostris.

23. At ille respondit: Pax vobiscum, nolite timere: Deus vester, et Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris. nam pecuniam, quam dedistis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.

24. Et introductis domum, attulit aquam, et laverunt pedes suos, deditque pabulum asinis eorum.

25. Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Ioseph meridie: audierant enim quod ibi comesturi essent panem.

26. Igitur ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus suis: et adoraverunt proni in terram.

27. At ille, clementer resalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvus ne est pater vester senex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?

28. Qui responderunt: Sospes est servus tuus pater noster, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.

29. Attollens autem Ioseph oculos, vidit Beniamin fratrem suum uterinum, et ait: Iste est frater vester parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rursum: Deus, inquit, misereatur tui, fili mi.

30. Festinavitque quia commota fuerant viscera eius super fratre suo, et erumpebant lacrymae: et introiens cubiculum flevit.

31. Rursumque lota facie egressus, continuit se, et ait: Ponite panes.

32. Quibus appositis, seorsum Ioseph, et seorsum fratribus, Aegyptiis quoque qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Aegyptiis comedere cum Hebraeis, et profanum putant huiuscemodi convivium)

33. Sederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita sua, et minimus iuxta aetatem suam. Et mirabantur nimis,

34. Sumptis partibus quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Beniamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque et inebriati sunt cum eo.

CAPUT XLIV.

Ioseph iubet abscondi scyphum suum in sacco Beniamin, et post eum inventum, revocatos ab itinere fratres furti arguit: Iudas autem pro Beniamin se in servitutem offert.

1. Praecepit autem Ioseph dispensatori domus suae, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere: et pone pecuniam singulorum in summitate sacci.

2. Scyphum autem meum argenteum, et pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci iunioris. factumque est ita.

3. Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis.

4. Iamque urbem exierant, et processerant paululum: tunc Ioseph accersito dispensatore domus, Surge, inquit, et persequere viros: et apprehensis dicite: Quare reddidistis malum pro bono?

5. Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo augurari solet: pessimam rem fecistis.

6. Fecit ille ut iusserat. Et apprehensis per ordinem locutus est.

7. Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint?

8. Pecuniam, quam invenimus in summitate saccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: et quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum?

9. Apud quemcumque fuerit inventum servorum tuorum quod quaeris, moriatur, et nos erimus servi domini nostri.

10. Qui dixit eis: Fiat iuxta vestram sententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii.

11. Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli.

12. Quos scrutatus, incipiens a maiore usque ad minimum, invenit scyphum in sacco Beniamin.

13. At illi, scissis vestibus, oneratisque rursum asinis, reversi sunt in oppidum.

14. Primusque Iudas cum fratribus ingressus est ad Ioseph (necdum enim de loco abierat) omnesque ante eum pariter in terram corruerunt.

15. Quibus ille ait: Cur sic agere voluistis? an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia?

16. Cui Iudas: Quid respondebimus, inquit, domine meo? vel quid loquemur, aut iuste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum: en omnes servi sumus domini mei, et nos, et apud quem inventus est scyphus.

17. Respondit Ioseph: Absit a me ut sic agam: qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus: vos autem abite liberi ad patrem vestrum.

18. Accedens autem propius Iudas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, et ne irascaris famulo tuo: tu es enim post Pharaonem

(a) Sup. 42, 13. 19. Dominus meus. (a) Interrogasti prius servos tuos: Habetis patrem aut fratrem?

20. Et nos respondimus tibi domino meo: Est nobis pater senex, et puer parvulus, qui in senectute illius natus est; cuius uterinus frater mortuus est: et ipsum solum habet mater sua, pater vero tenere diligit eum.

21. Dixistique servis tuis: Adducite eum ad me, et ponam oculos meos super illum.

22. Suggessimus domino meo: Non potest puer relinquere patrem suum: si enim illum dimiserit, morietur.

(b) Sup. 43, 3. 5. 23. (b) Et dixisti servis tuis: Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam.

24. Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia quae locutus est dominus meus.

25. Et dixit pater noster: Revertimini, et emite nobis parum tritici.

26. Cui diximus: Ire non possumus: si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul: alioquin illo absente, non audemus videre faciem viri.

27. Ad quae ille respondit: Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea.

(c) Sup. 37, 31. 33. 28. Egressus est unus, et dixistis: (c) Bestia devoravit eum: et hucusque non comparet.

29. Si tuleritis et istum, et aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum moerore ad inferos.

30. Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum, et puer defuerit, (cum anima illius ex huius anima pendeat)

31. Videritque eum non esse nobiscum, morietur, et deducent famuli tui canos eius cum dolore ad inferos.

32. Ego proprie servus tuus sim qui in meam hunc

(d) Sup. 43, 9. recepi fidem, et spopondi dicens: (d) Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

33. Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, et puer ascendat cum fratribus suis.

34. Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero: ne calamitatis, quae oppressura est patrem meum, testis assistam.

CAPUT XLV.

Ioseph se fratribus manifestat, eosque territos cum osculo amplexatur: quare Pharao una cum tota domo sua exultans, praecepit ut advocetur pater cum universa domo sua in Aegyptum: idem multis verbis denuntiat Ioseph, fratresque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

1. Non se poterat ultra cohibere Ioseph multis coram astantibus: unde praecepit ut egrederentur cuncti foras, et nullus interesset alienus agnitioni mutuae.

2. Elevavitque vocem cum fletu: quam audierunt Aegyptii, omnisque domus Pharaonis.

3. Et dixit fratribus suis: Ego sum Ioseph: adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti.

4. Ad quos ille clementer: Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent prope, (e) Ego sum, ait, Ioseph, (e) Act. 7, 13.
frater vester, quem vendidistis in Aegyptum.

5. Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur quod vendidistis me in his regionibus: (f) pro salute (f) Infr. 50, 20.
enim vestra misit me Deus ante vos in Aegyptum.

6. Biennium est enim quod coepit fames esse in terra: et adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit, nec meti.

7. Praemisitque me Deus ut reservemini super terram, et escas ad vivendum habere possitis.

8. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, et dominum universae domus eius, ac principem in omni terra Aegypti.

9. Festinate, et ascendite ad patrem meum, et dicetis ei: Haec mandat filius tuus Ioseph: Deus fecit me dominum universae terrae Aegypti: descende ad me, ne moreris,

10. Et habitabis in Terra Gessen: erisque iuxta me tu, et filii tui, et filii filiorum tuorum, oves tuae, et armenta tua, et universa quae possides.

11. Ibique te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis) ne et tu pereas, et domus tua, et omnia quae possides.

12. En, oculi vestri, et oculi fratris mei Beniamin vident quod os meum loquatur ad vos.

13. Nunciate patri meo universam gloriam meam, et cuncta quae vidistis in Aegypto: festinate, et adducite eum ad me.

14. Cumque amplexatus recidisset in collum Beniamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum eius.

15. Osculatusque est Ioseph omnes fratres suos, et ploravit super singulos: post quae ausi sunt loqui ad eum.

16. Auditumque est, et celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Ioseph: et gavisus est Pharao, atque omnis familia eius.

17. Dixitque ad Ioseph ut imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes iumenta, ite in Terram Chanaan,

18. Et tollite inde patrem vestrum et cognationem, et venite ad me: et ego dabo vobis omnia bona Aegypti, ut comedatis medullam terrae.

19. Praecipe etiam ut tollant plaustra de terra Aegypti, ad subvectionem parvulorum suorum ac coniugum: et dicito: Tollite patrem vestrum, et properate quantocius venientes.

20. Nec dimittatis quidquam de supellectili vestra: quia omnes opes Aegypti, vestrae erunt.

21. Feceruntque filii Israel ut eis mandatum fuerat.

Quibus dedit Ioseph plaustra, secundum Pharaonis imperium: et cibaria in itinere.

22. Singulis quoque proferri iussit binas stolas: Beniamin vero dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis:

23. Tantumdem pecuniae et vestium mittens patri suo, addens et asinos decem qui subveherent ex omnibus divitiis Aegypti, et totidem asinas, triticum in itiuere, pauesque portantes.

24. Dimisit ergo fratres snos, et proficiscentibus ait: Ne irascamini in via.

25. Qui ascendentes ex Aegypto, venerunt in Terram Chanaan ad patrem suum Iacob.

26. Et nunciaverunt ei, dicentes: Ioseph filius tuus vivit: et ipse dominatur in omni Terra Aegypti. Quo audito Iacob, quasi de gravi somno evigilaus, tamen non credebat eis.

27. Illi econtra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset plaustra et nniversa quae miserat, revixit spiritus eius,

28. Et ait: Sufficit mihi si adhuc Ioseph filius meus vivit: vadam, et videbo illum antequam moriar.

CAPUT XLVI.

Iacob renovata Dei promissione cum universis filiis ac nepotibus, quorum nomina recensentur, in Aegyptum descendit: cui occurrens Ioseph, suadet ut Pharaoni se esse pastores ovium dicant.

1. Profectusque Israel cum omnibus quae habebat, venit ad Puteum Iuramenti: et mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac,

2. Andivit eum per visionem noctis vocantem se, et dicentem sibi: Iacob, Iacob. Cui respondit: Ecce adsum.

3. Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui: noli timere, descende in Aegyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.

4. Ego descendam tecum illuc, et ego inde adducam te revertentem: Ioseph quoque ponet manus suas super oculos tuos.

(a) *Act.* 7, 15. 5. Surrexit autem Iacob a Puteo iuramenti: (a) tuleruntque eum filii cum parvulis et uxoribus suis in plaustris quae miserat Pharao ad portandum senem,

6. Et omnia quae possederat in Terra Chanaan: (b) venitque in Aegyptum cum omni semine suo,

(b) *Ios.* 24, 4 *Ps.* 104, 23 *Isa.* 52, 4. 7. Filii eius, et nepotes, filiae, et cuncta simul progenies.

8. Haec sunt autem nomina filiorum Israel, qui ingressi sunt in Aegyptum, ipse cum liberis suis. (c) Primogenitus Ruben.

(c) *Exod.* 1, 2 et 6, 14. *Num.* 26, 5. 1 *Par.* 5, 1. 3. 9. Filii Ruben: Henoch et Phallu et Hesron et Charmi.

(d) *Exod.* 6, 15. 1 *Par.* 4, 24. 10. (d) Filii Simeon: Iamuel et Iamin et Ahod, et Iachin et Sohar, et Saul filius Chanaanitidis.

(e) 1 *Par.* 6, 1. 11. (e) Filii Levi: Gerson et Caath et Merari.

(f) 1 *Par.* 2, 3. et 4, 21. 12. (f) Filii Iuda: Her et Onan et Sela et Phares et Zara. mortui sunt autem Her et Onan in terra Chanaan. Natique sunt filii Phares: Hesron et Hamul.

(g) 1 *Par.* 7, 1. 13. (g) Filii Issachar: Thola et Phua et Iob et Semron.

14. Filii Zabulon: Sared et Elon et Iahelel.

15. Hi filii Liae quos genuit in Mesopotamia Syriae cum Dina filia sua. omnes animae filiorum eius et filiarum, triginta tres.

16. Filii Gad: Sephion et Haggi et Suni et Esebon et Heri et Arodi et Areli.

(h) 1 *Par.* 7, 30 17. (h) Filii Aser: Iamne et Iesua et Iessui et Beria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria: Heber et Melchiel.

18. Hi filii Zelphae, quam dedit Laban Liae filiae suae. et hos genuit Iacob sedecim animas.

19. Filii Rachel uxoris Iacob: Ioseph et Beniamin.

20. (i) Natique sunt Ioseph filii in Terra Aegypti, (i) *Sup.* 41, 50.
quos genuit ei Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos: Manasses et Ephraim.

21. Filii Beniamin: (k) Bela et Bechor et Asbel et (k) 1 *Par.* 7, 6. et 8, 1.
Gera et Naaman et Echi et Ros et Mophim et Ophim et Ared.

22. Hi filii Rachel quos genuit Iacob: omnes animae, quatuordecim.

23. Filii Dan: Husim.

24. Filii Nephthali: Iasiel et Guni et Ieser et Sallem.

25. Hi filii Balae, quam dedit Laban Racheli filiae suae: et hos genuit Iacob: omnes animae, septem.

26. Cunctae animae, quae ingressae sunt cum Iacob in Aegyptum, et egressae sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum eius, sexaginta sex.

27. Filii autem Ioseph, qui nati sunt ei in terra Aegypti, animae duae. (l) Omnes animae domus Iacob, (l) *Deut.* 10, 22.
quae ingressae sunt in Aegyptum, fuere septuaginta.

28. Misit autem Iudam ante se ad Ioseph, ut nunciaret ei, et occurreret in Gessen.

29. Quo cum pervenisset, iuncto Ioseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum: vidensque eum, irruit super collum eius, et inter amplexus flevit.

30. Dixitque pater ad Ioseph: Iam laetus moriar, quia vidi faciem tuam, et superstitem te relinquo.

31. At ille locutus est ad fratres suos, et ad omnem domum patris sui: Ascendam, et nunciabo Pharaoni, dicamque ei: Fratres mei, et domus patris mei, qui erant in Terra Chanaan, venerunt ad me:

32. Et sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum: pecora sua, et armenta, et omnia quae habere potuerunt, adduxerunt secum.

33. Cumque vocaverit vos, et dixerit: Quod est opus vestrum?

34. Respondebitis: Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in praesens, et nos et patres nostri. Haec autem dicetis, ut habitare possitis in Terra Gessen: quia detestantur Aegyptii omnes pastores ovium.

CAPUT XLVII.

Ioseph, adventu patris et fratrum Pharaoni nuntiato, introducit Iacob cum filiis ad Pharaonem; terra Gessen conceditur iis ad inhabitandum, famisque tempore eos alit: porro fames tantum premit Aegyptum, ut venditis pecoribus, terram quoque vendere sint coacti: quo factum est ut quinta pars fructuum regibus Aegypti perpetuo cedat, praeterquam in possessionibus sacerdotum. Post annos septemdecim Iacob plurimum ditatus et iam moriturus adiurat Ioseph de sua sepultura in Chananaea.

1. Ingressus ergo Ioseph nunciavit Pharaoni, dicens: Pater meus et fratres, oves eorum et armenta, et cuncta quae possident, venerunt de Terra Chanaan: et ecce consistunt in Terra Gessen.

2. Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege:

3. Quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, et nos, et patres nostri.

4. Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingrave-

scenta fame in terra Chanaan: petimusque ut esse nos iubeas servos tuos in Terra Gessen.

5. Dixit itaque rex ad Ioseph: Pater tuus et fratres tui venerunt ad te.

6. Terra Aegypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, et trade eis Terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.

7. Post haec introduxit Ioseph patrem suum ad Regem, et statuit eum coram eo: qui benedicens illi,

8. Et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitae tuae?

9. Respondit: Dies peregrinationis meae centum triginta annorum sunt, parvi et mali, et non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt.

10. Et benedicto rege, egressus est foras.

11. Ioseph vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Aegypto in optimo terrae loco, Ramesses, ut praeceperat Pharao.

12. Et alebat eos, omnemque domum patris sui, praebens cibaria singulis.

13. In toto enim orbe panis deerat, et oppresserat fames terram, maxime Aegypti et Chanaan.

14. E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, et intulit eam in aerarium regis.

15. Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Aegyptus ad Ioseph, dicens: Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

16. Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, et dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis.

17. Quae cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis, et ovibus, et bobus, et asinis: sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18. Veneruntque quoque anno secundo, et dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum quod deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est, quod absque corporibus et terra nihil habeamus.

19. Cur ergo moriemur te vidente? et nos et terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, et praebe semina, ne pereunte cultore redigatur terra in solitudinem.

20. Emit igitur Ioseph omnem Terram Aegypti, vendentibus singulis possessiones suas prae magnitudine famis. Subiecitque eam Pharaoni,

21. Et cunctos populos eius a novissimis terminis Aegypti usque ad extremos fines eius,

22. Praeter terram sacerdotum, quae a rege tradita fuerat eis: quibus et statuta cibaria ex horreis publicis praebebantur, et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas.

23. Dixit ergo Ioseph ad populos: En ut cernitis, et vos et terram vestram Pharao possidet: accipite semina, et serite agros,

24. Ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, et in cibum familiis et liberis vestris.

25. Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est: respiciat nos tantum dominus noster, et laeti serviemus regi.

26. Ex eo tempore usque in praesentem diem in universa terra Aegypti regibus quinta pars solvitur, et factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quae libera ab hac conditione fuit.

27. Habitavit ergo Israel in Aegypto, idest, in Terra Gessen, et possedit eam: auctusque est, et multiplicatus nimis.

28. Et vixit in ea decem et septem annis: factique sunt omnes dies vitae illius, centum quadraginta septem annorum.

29. Cumque appropinquare cerneret diem mortis suae, vocavit filium suum Ioseph, et dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, (a) pone manum tuam sub femore meo: et facies mihi misericordiam et veritatem, ut non sepelias me in Aegypto: (a) Sup. 24, 2.

30. Sed dormiam cum patribus meis, et auferas me de terra hac, condasque in sepulchro maiorum meorum. Cui respondit Ioseph: Ego faciam quod iussisti.

31. Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput.

CAPUT XLVIII.

Iacob aegrotantem invisit Ioseph, cuius filios Manassen et Ephraim Iacob sibi adoptat ac benedicit, minorem, contradicente Ioseph, maiori praeponit; denique supra fratres patrem unam Ioseph tribuit.

1. His ita transactis nunciatum est Ioseph quod aegrotaret pater suus: qui, assumptis duobus filiis Manasse et Ephraim, ire perrexit.

2. Dictumque est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.

3. Et ingresso ad se ait: Deus omnipotens (b) apparuit mihi in Luza, quae est in Terra Chanaan: Benedixitque mihi, (b) Sup 28, 13.

4. Et ait: Ego te augebo et multiplicabo, et faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, et semini tuo post te in possessionem sempiternam.

5. Duo ergo filii tui, qui (c) nati sunt tibi in Terra Aegypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: (d) Ephraim et Manasses, sicut Ruben et Simeon reputabuntur mihi. (c) Sup. 41, 50. (d) Ios. 13, 7. 29

6. Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, et nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis.

7. Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, (e) mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratque vernum tempus: et ingrediebar Ephratam, et sepelivi eam iuxta viam Ephratae, quae alio nomine appellatur Bethlehem. (e) Sup. 35, 19.

8. Videns autem filios eius dixit ad eum: Qui sunt isti?

9. Respondit: Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10. Oculi enim Israel caligabant prae nimia senectute, et clare videre non poterat. Applicitosque ad se, deosculatus et circumplexus eos,

11. Dixit ad filium suum: Non sum fraudatus aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus semen tuum.

12. Cumque tulisset eos Ioseph de gremio patris, adoravit pronus in terram.

13. Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israel: Manassen vero in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

14. Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris: sinistram autem super caput Manasse qui maior natu erat, commutans manus.

15. (f) Benedixitque Iacob filiis Ioseph, et ait: Deus, in cuius conspectu ambulaverunt patres mei Abraham, et Isaac, Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in praesentem diem: (f) Hebr. 11, 21.

16. (g) Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis: et invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham, et Isaac, et crescant in multitudinem super terram. (g) Sup 31, 29. et 32, 2. Matth. 18, 10.

17. Videns autem Ioseph quod posuisset pater suus dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit: et apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim, et transferre super caput Manasse.

18. Dixitque ad patrem: Non ita convenit, pater: quia hic est primogenitus, pone dexteram tuam super caput eius.

19. Qui renuens, ait: Scio fili mi, scio: et iste quidem erit in populos, et multiplicabitur: sed frater eius minor, maior erit illo: et semen illius crescet in gentes.

20. Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Israel, atque dicetur: Faciat tibi Deus sicut Ephraim, et sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manassen.

21. Et ait ad Ioseph filium suum: En ego morior, et erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum.

(a) Ios. 15, 7 et 16, 1. (b) Ios. 24, 8. 22. Do tibi (a) partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu (b) Amorrhaei in gladio et arcu meo.

CAPUT XLIX.

Iacob moriturus singulis filiis suis benedicit, quorumdam tamen benedictione ob peccata in maledictionem et acrem obiurgationem versa, futura illis praedicit; tandemque declarato sepulturae suae loco, moritur.

(c) Deut. 33, 6. 1. (c) Vocavit autem Iacob filios suos, et ait eis: Congregamini, ut annunciem quae ventura sunt vobis in diebus novissimis.

2. Congregamini, et audite filii Iacob, audite Israel patrem vestrum:

3. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, et principium doloris mei: prior in donis, maior in imperio.

(d) Sup. 35, 22. 1 Par. 5, 1. 4. Effusus es sicut aqua, non crescas: (d) quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum eius.

5. Simeon et Levi fratres: vasa iniquitatis bellantia.

6. In consilium eorum non veniat anima mea, et
(e) Sup. 34, 25. in coetu illorum non sit gloria mea: (e) quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum.

7. Maledictus furor eorum, quia pertinax: et indi-
(f) Ios 19, 1. gnatio eorum, quia dura: (f) dividam eos in Iacob, et dispergam eos in Israel.

8. Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.

(g) 1 Par. 5, 2. 9. (g) Catulus leonis Iuda: ad praedam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti ut leo, et quasi leaena, quis suscitabit eum?

(h) Matth. 2, 6. Io. 1, 45. 10. (h) NON AUFERETUR sceptrum de Iuda, et dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium.

11. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem, o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uvae pallium suum.

12. Pulchriores sunt oculi eius vino, et dentes eius lacte candidiores.

13. Zabulon in littore maris habitabit, et in statione navium pertingens usque ad Sidonem.

14. Issachar asinus fortis accubans inter terminos.

15. Vidit requiem quod esset bona: et terram quod optima: et supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens.

16. Dan iudicabit populum suum sicut et alia tribus in Israel.

17. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro.

18. SALUTARE tuum expectabo Domine.

19. Gad, accinctus praeliabitur ante eum: et ipse accingetur retrorsum.

20. Aser, pinguis panis eius, et praebebit delicias regibus.

21. Nephthali, cervus emissus, et dans eloquia pulchritudinis.

22. (i) Filius accrescens Ioseph, filius accrescens (i) 1 Par. 5, 1.
et decorus aspectu: filiae discurrerunt super murum.

23. Sed exasperaverunt eum, et iurgati sunt, invideruntque illi habentes iacula.

24. Sedit in forti arcus eius, et dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est, lapis Israel.

25. Deus patris tui erit adiutor tuus, et omnipotens benedicet tibi benedictionibus caeli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus uberum et vulvae.

26. Benedictiones patris tui confortatae sunt benedictionibus patrum eius: donec veniret desiderium collium aeternorum: fiant in capite Ioseph, et in vertice Nazaraei inter fratres suos.

27. Beniamin lupus rapax, mane comedet praedam, et vespere dividet spolia.

28. Omnes hi in tribubus Israel duodecim: haec locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus propriis.

29. Et praecepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quae est in agro Ephron Hethaei,

30. Contra Mambre in Terra Chanaan, (k) quam emit (k) Sup. 23, 17.
Abraham cum agro ab Ephron Hethaeo in possessionem sepulchri.

31. Ibi sepelierunt eum, et Saram uxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua: ibi et Lia condita iacet.

32. Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, et obiit: appositusque est ad populum suum.

CAPUT L.

Ioseph corpus patris aromatibus conditum curans, et adhibito luctu funebri, cum senioribus Aegypti proficiscitur, ut in terra Chanaan sepeliat: quo magna solemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi iniuriam sibi timentes, benigne suscipit, et consolatur: qui, ubi mandatum dedisset de suis ossibus in terram Chanaan, cum ex Aegypto sint migraturi, deferendis, in pace quievit.

1. Quod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens et deosculans eum.

2. Praecepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem.

3. Quibus iussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadaverum conditorum. flevitque eum Aegyptus septuaginta diebus.

4. Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis:

5. Eo quod pater meus adiuraverit me, dicens: En morior, in sepulchro meo (l) quod fodi mihi in terra (l) Sup. 47, 29.
Chanaan, sepelies me. Ascendam igitur, et sepeliam patrem meum, ac revertar.

6. Dixitque ei Pharao: Ascende et sepeli patrem tuum sicut adiuratus es.

7. Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique maiores natu Terrae Aegypti:

8. Domus Ioseph cum fratribus suis, absque parvu-

lia et gregibus, atque armentis quae dereliquerant in Terra Gessen.

9. Habuit quoque in comitatu currus et equites: et facta est turba non modica.

10. Veneruntque ad Aream Atad, quae sita est trans Iordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleverunt septem dies.

11. Quod cum vidissent habitatores Terrae Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Aegyptiis. Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus Aegypti.

12. Fecerunt ergo filii Iacob sicut praeceperat eis:

(a) *Act.* 7, 16. (b) *Sup.* 23, 16. 13. Et portantes eum in Terram Chanaan, (a) sepelierunt eum in spelunca duplici, (b) quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hethaeo contra faciem Mambre.

14. Reversusque est Ioseph in Aegyptum cum fratribus suis, et omni comitatu, sepulto patre.

15. Quo mortuo, timentes fratres eius et mutuo colloquentes: Ne forte memor sit iniuriae quam passus est, et reddat nobis omne malum quod fecimus,

16. Mandaverunt ei dicentes: Pater tuus praecepit nobis antequam moreretur,

17. Ut haec tibi verbis illius diceremus: Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, et peccati atque malitiae quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut servis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Ioseph.

18. Veneruntque ad eum fratres sui: et proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus.

19. Quibus ille respondit: Nolite timere: num Dei possumus resistere voluntati?

20. (c) Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in praesentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos. (c) *Sup.* 45, 5.

21. Nolite timere: ego (d) pascam vos et parvulos vestros. consolatusque est eos, et blande ac leniter est locutus. (d) *Sup.* 47, 12.

22. Et habitavit in Aegypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios usque ad tertiam generationem. (e) Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Ioseph. (e) *Num.* 32, 39.

23. Quibus transactis, (f) locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, et ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam iuravit Abraham, Isaac, et Iacob. (f) *Hebr.* 11, 12.

24. Cumque adiurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos, (g) asportate ossa mea vobiscum de loco isto: (g) *Exod.* 13, 19. *Ios.* 24, 32.

25. Mortuus est, expletis centum decem vitae suae annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Aegypto.

LIBER EXODUS

HEBRAICE VEELLE SEMOTH

CAPUT I.

Nomina filiorum Israel qui Aegyptum ingressi sunt: quorum multiplicationem novus Pharao frustra impedire nititur onerum impositione, masculorum caede ac submersione: de obstetricum miseratione, et earum a Deo praemiatione.

(a) *Genes.* 46, 8. 1. Haec sunt nomina filiorum Israel (a) qui ingressi sunt in Aegyptum cum Iacob: singuli cum domibus suis introierunt:

2. Ruben, Simeon, Levi, Iudas,

3. Issachar, Zabulon, et Beniamin,

4. Dan, et Nephthali, Gad, et Aser.

5. Erant igitur omnes animae eorum qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Aegypto erat.

6. Quo mortuo, et universis fratribus eius, omnique cognatione illa,

(b) *Act* 7, 17. 7. (b) Filii Israel creverunt, et quasi germinantes multiplicati sunt: ac roborati nimis, impleverunt terram.

8. Surrexit interea rex novus super Aegyptum, qui ignorabat Ioseph:

9. Et ait ad populum suum: Ecce, populus filiorum Israel multus, et fortior nobis est.

10. Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur: et si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra.

11. Praeposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus: aedificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phithom, et Ramesses.

12. Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, et crescebant:

13. Oderantque filios Israel Aegyptii, et affligebant illudentes eis:

14. Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti, et lateris, omnique famulatu, quo in terrae operibus premebantur.

15. Dixit autem Rex Aegypti obstetricibus Hebraeorum: quarum una vocabatur Sephora, altera Phua,

16. Praecipiens eis: Quando obstetricabitis Hebraeas, et partus tempus advenerit: si masculus fuerit, interficite eum: si femina, reservate.

17. Timuerunt autem obstetrices Deum, et non fecerunt iuxta praeceptum regis Aegypti, sed conservabant mares.

18. Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis?

19. Quae responderunt: Non sunt Hebraeae sicut Aegyptiae mulieres: ipsae enim obstetricandi habent scientiam, et priusquam veniamus ad eas, pariunt.

20. Bene ergo fecit Deus obstetricibus: et crevit populus, confortatusque est nimis.

21. Et quia timuerunt obstetrices Deum, aedificavit eis domos.

22. Praecepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: Quidquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proiicite: quidquid feminini, reservate.

CAPUT II.

Moyses nascitur, aquis expositus, et inde extractus a matre sua nutritus iussu filiae Pharaonis quae ipsum adoptavit, propter Aegyptii caedem in Madian metu regis fugit, ubi, accepta uxore Sephora filia sacerdotis, duos genuit filios, Gersam et Eliezer.

1. Egressus est post haec vir de domo Levi: (c) et accepit uxorem stirpis suae. (c) *Infr.* 6, 20.

2. Quae concepit, et (d) peperit filium: et videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus. (d) *Hebr.* 11, 23.

3. Cumque iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, et linivit eam bitumine ac pice: posuitque intus infantulum, et exposuit eum in carecto ripae fluminis,

4. Stante procul sorore eius, et considerante eventum rei.

(a) Act. 7, 21. Hebr. 11, 23 5. (a) Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine: et puellae eius gradiebantur per crepidinem alvei. Quae cum vidisset fiscellam in papyrione, misit unam e famulabus suis: et allatam

6. Aperiens, cernensque in ea parvulum vagientem, miserta eius, ait: De infantibus Hebraeorum est hic.

7. Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam, et vocem tibi mulierem Hebraeam, quae nutrire possit infantulum?

8. Respondit: Vade. Perrexit puella et vocavit matrem suam.

9. Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, et nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, et nutrivit puerum: adultumque tradidit filiae Pharaonis.

10. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

(b) Hebr. 11, 24. 11. In diebus illis postquam creverat Moyses, (b) egressus est ad fratres suos: viditque afflictionem eorum, et virum Aegyptium percutientem quendam de Hebraeis fratribus suis.

12. Cumque circumspexisset huc atque illuc, et nullum adesse vidisset, percussum Aegyptium abscondit sabulo.

13. Et egressus die altero conspexit duos Hebraeos rixantes: dixitque ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum?

14. Qui respondit: Quis te constituit principem et iudicem super nos? num occidere me tu vis, sicut heri occidisti Aegyptium? Timuit Moyses, et ait: Quomodo palam factum est verbum istud?

15. Audivitque Pharao sermonem hunc, et quaerebat occidere Moysen: qui fugiens de conspectu eius, moratus est in Terra Madian, et sedit iuxta puteum.

16. Erant autem sacerdoti Madian septem filiae, quae venerunt ad hauriendam aquam: et impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui.

17. Supervenere pastores, et eiecerunt eas: surrexitque Moyses, et defensis puellis, adaquavit oves earum.

18. Quae cum revertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito?

19. Responderunt: Vir Aegyptius liberavit nos de manu pastorum: insuper et hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus.

20. At ille: Ubi est? inquit, Quare dimisistis hominem? vocate eum ut comedat panem.

21. Iuravit ergo Moyses quod habitaret cum eo.
(c) Infr. 18, 2. 3. 1 Par. 23, 15. (c) Accepitque Sephoram filiam eius uxorem:

22. Quae peperit ei filium, quem vocavit Gersam, dicens: Advena fui in terra aliena. Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adiutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23. Post multum vero temporis mortuus est rex Aegypti: et ingemiscentes filii Israel, propter opera vociferati sunt: ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24. Et audivit gemitum eorum, ac recordatus est foederis quod pepigit cum Abraham, Isaac, et Iacob.

25. Et respexit Dominus filios Israel et cognovit eos.

CAPUT III.

Dominus Moysi, oves Iethro soceri pascenti, in rubo ardente et incombusto apparens, mittit eum etiam renitentem ad filios Israel de manu Pharaonis liberandos, spoliatis Aegyptiis.

1. Moyses autem pascebat oves Iethro soceri sui sacerdotis Madian: cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb.

2. (d) Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: et videbat quod rubus arderet, et non combureretur. (d) Act. 7, 30.

3. Dixit ergo Moyses: Vadam, et videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

4. Cernens autem Dominus quod pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, et ait: Moyses, Moyses. Qui respondit: Adsum.

5. At ille: Ne appropies, inquit, huc: solve calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est.

6. Et ait: (e) Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum. (e) Matth. 22, 32. Marc. 12, 26. Luc. 20, 37.

7. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, et clamorem eius audivi propter duritiam eorum qui praesunt operibus:

8. Et sciens dolorem eius, descendi ut liberem eum de manibus Aegyptiorum, et educam de terra illa in terram bonam, et spatiosam, in terram quae fluit lacte et melle, ad loca Chananaei, et Hethaei, et Amorrhaei, et Pherezaei, et Hevaei, et Iebusaei.

9. Clamor ergo filiorum Israel venit ad me: vidique afflictionem eorum, qua ab Aegyptiis opprimuntur.

10. Sed veni, et mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Israel de Aegypto.

11. Dixitque Moyses ad Deum: Quis sum ego ut vadam ad Pharaonem, et educam filios Israel de Aegypto?

12. Qui dixit ei: Ego ero tecum: et hoc habebis signum, quod miserim te: Cum eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo super montem istum.

13. Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israel, et dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod est nomen eius? quid dicam eis?

14. Dixit Deus ad Moysen: EGO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Israel: QUI EST, misit me ad vos.

15. Dixitque iterum Deus ad Moysen: Haec dices filiis Israel: Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Iacob misit me ad vos: hoc nomen mihi est in aeternum, et hoc memoriale meum in generationem et generationem.

16. Vade, et congrega seniores Israel, et dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Iacob, dicens: Visitans visitavi vos: et vidi omnia quae acciderunt vobis in Aegypto:

17. Et dixi ut educam vos de afflictione Aegypti in terram Chananaei et Hethaei et Amorrhaei et Pherezaei et Hevaei et Iebusaei, ad terram fluentem lacte et melle.

18. Et audient vocem tuam: ingredierisque tu, et seniores Israel ad regem Aegypti, et dices ad eum: Dñus Deus Hebraeorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, ut immolemus Domino Deo nostro.

19. Sed ego scio quod non dimittet vos rex Aegypti ut eatis nisi per manum validam.

20. Extendam enim manum meam, et percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quae facturus sum in medio eorum: post haec dimittet vos.

21. Daboque gratiam populo huic coram Aegyptiis: (a) et cum egrediemini, non exibitis vacui:

(a) Infr. 11, 2. et 12, 35.

22. Sed postulabit mulier a vicina sua et ab hospita sua, vasa argentea et aurea, ac vestes: ponetisque eas super filios et filias vestras, et spoliabitis Aegyptum.

CAPUT IV.

Moyses suae missionis tribus signis a Deo acceptis, varie se excusat ab hac missione; tandem acquiescit, reditque in Aegyptum cum uxore et filiis: angelus minatur Moysi mortem: hinc uxor circumcidit filium. Aaron fratri Moysi occurrit, simulque venerunt ad filios Israel.

1. Respondens Moyses ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent: Non apparuit tibi Dominus.

2. Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga.

3. Dixitque Dominus: Projice eam in terram. Projecit, et versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses.

4. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, et apprehende caudam eius. Extendit, et tenuit, versaque est in virgam.

5. Ut credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Iacob.

6. Dixitque Dominus rursum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis.

7. Retrahe, ait, manum tuam in sinum tuum. Retraxit, et protulit iterum, et erat similis carni reliquae.

8. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis.

9. Quod si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam: sume aquam fluminis, et effunde eam super aridam, et quidquid hauseris de fluvio, vertetur in sanguinem.

10. Ait Moyses: Obsecro Domine, non sum eloquens ab heri et nudiustertius: et ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris et tardioris linguae sum.

11. Dixit Dominus ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum et surdum, videntem et caecum? nonne ego?

(b) Matth. 10, 20.

12. Perge igitur, (b) et ego ero in ore tuo: doceboque te quid loquaris.

13. At ille: Obsecro, inquit, Domine, mitte quem missurus es.

14. Iratus Dominus in Moysen, ait: Aaron frater tuus levites, scio quod eloquens sit: ecce ipse egreditur in occursum tuum, vidensque te laetabitur corde.

15. Loquere ad eum, et pone verba mea in ore eius: et ego ero in ore tuo, et in ore illius, (c) et ostendam vobis quid agere debeatis.

(c) Infr. 7, 2.

16. Ipse loquetur pro te ad populum, et erit os tuum: tu autem eris ei in his quae ad Deum pertinent.

17. Virgam quoque hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa.

18. Abiit Moyses, et reversus est ad Iethro socerum suum, dixitque ei: Vadam et revertar ad fratres meos in Aegyptum, ut videam si adhuc vivant. Cui ait Iethro: Vade in pace.

19. Dixit ergo Dominus ad Moysen in Madian: Vade, et revertere in Aegyptum: mortui sunt enim omnes qui quaerebant animam tuam.

20. Tulit ergo Moyses uxorem suam, et filios suos, et imposuit eos super asinum: reversusque est in Aegyptum, portans virgam Dei in manu sua.

21. Dixitque ei Dominus revertenti in Aegyptum: Vide ut omnia ostenta quae posui in manu tua, facias coram Pharaone: ego indurabo cor eius, et non dimittet populum.

22. Dicesque ad eum: Haec dicit Dominus: Filius meus primogenitus Israel.

23. Dixi tibi: Dimitte filium meum ut serviat mihi; et noluisti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24. Cumque esset in itinere, in diversorio, occurrit ei Dominus, et volebat occidere eum.

25. Tulit illico Sephora acutissimam petram, et circumcidit praeputium filii sui, tetigitque pedes eius, et ait: Sponsus sanguinum tu mihi es.

26. Et dimisit eum postquam dixerat: Sponsus sanguinum ob circumcisionem.

27. Dixit autem Dominus ad Aaron: Vade in occursum Moysi in desertum. Qui perrexit obviam ei in Montem Dei, et osculatus est eum.

28. Narravitque Moyses Aaron omnia verba Domini quibus miserat eum, et signa quae mandaverat.

29. Veneruntque simul, et congregaverunt cunctos seniores filiorum Israel.

30. Locutusque est Aaron omnia verba quae dixerat Dominus ad Moysen: et fecit signa coram populo,

31. Et credidit populus. Audieruntque quod visitasset Dominus filios Israel, et quod respexisset afflictionem illorum: et proni adoraverunt.

CAPUT V.

Moyses et Aaron Pharaoni Dei mandata referunt: quae ille contemnens, gravius Israelitas premit negatis paleis: quod audiens Moyses, orat pro eis Dominum.

1. Post haec ingressi sunt Moyses et Aaron, et dixerunt Pharaoni: Haec dicit Dominus Deus Israel: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto.

2. At ille respondit: Quis est Dominus, ut audiam vocem eius, et dimittam Israel? nescio Dominum, et Israel non dimittam.

3. Dixeruntque: Deus Hebraeorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in solitudinem, et sacrificemus Domino Deo nostro: ne forte accidat nobis pestis aut gladius.

4. Ait ad eos rex Aegypti: Quare Moyses et Aaron sollicitatis populum ab operibus suis? ite ad onera vestra.

5. Dixitque Pharao: Multus est populus terrae: videtis quod turba succreverit: quanto magis si dederitis eis requiem ab operibus?

6. Praecepit ergo in die illo praefectis operum et exactoribus populi, dicens:

7. Nequaquam ultra dabitis paleas populo ad conficiendos lateres, sicut prius: sed ipsi vadant, et colligant stipulas.

8. Et mensuram laterum, quam prius faciebant, imponetis super eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, et idcirco vociferantur, dicentes: Eamus, et sacrificemus Deo nostro.

9. Opprimantur operibus, et expleant ea: ut non acquiescant verbis mendacibus.

10. Igitur egressi praefecti operum et exactores, ad populum dixerunt: Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas:

11. Ite, et colligite sicubi invenire poteritis: nec minuetur quidquam de opere vestro.

12. Dispersusque est populus per omnem Terram Aegypti ad colligendas paleas.

13. Praefecti quoque operum instabant, dicentes: Complete opus vestrum quotidie, ut prius facere solebatis quando dabantur vobis paleae.

14. Flagellatique sunt qui praeerant operibus filiorum Israel, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis mensuram laterum sicut prius, nec heri, nec hodie?

15. Veneruntque praepositi filiorum Israel, et vociferati sunt ad Pharaonem dicentes: Cur ita agis contra servos tuos?

16. Paleae non dantur nobis, et lateres similiter imperantur: en famuli tui flagellis caedimur, et iniuste agitur contra populum tuum.

17. Qui ait: Vacatis otio, et idcirco dicitis: Eamus, et sacrificemus Domino.

18. Ite ergo, et operamini: paleae non dabuntur vobis, et reddetis consuetum numerum laterum.

19. Videbantque se praepositi filiorum Israel in malo, eo quod diceretur eis: Non minuetur quidquam de lateribus per singulos dies.

20. Occurreruntque Moysi et Aaron, qui stabant ex adverso, egredientibus a Pharaone:

21. Et dixerunt ad eos: Videat Dominus et iudicet, quoniam foetere fecistis odorem nostrum coram Pharaone et servis eius, et praebuistis ei gladium, ut occideret nos.

22. Reversusque est Moyses ad Dominum, et ait: Domine, cur afflixisti populum istum? quare misisti me?

23. Ex eo enim quo ingressus sum ad Pharaonem ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: et non liberasti eos.

CAPUT VI.

Deus animat Moysen, ei revelat nomen suum Iehova, solaturque Israelitas per Moysen, terrae Chanaan promissione; recensetur genealogia Ruben, Simeonis et Levi, usque ad Moysen et Aaron.

1. Dixitque Dominus ad Moysen: Nunc videbis quae facturus sim Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, et in manu robusta eiiciet illos de terra sua.

2. Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Ego Dominus

3. Qui apparui Abraham, Isaac, et Iacob in Deo omnipotente: et nomen meum ADONAI non indicavi eis.

4. Pepigique foedus cum eis, ut darem eis Terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenae.

5. Ego audivi gemitum filiorum Israel, quo Aegyptii oppresserunt eos: et recordatus sum pacti mei.

6. Ideo dic filiis Israel: Ego Dominus qui educam vos de ergastulo Aegyptiorum, et eruam de servitute: ac redimam in brachio excelso, et iudiciis magnis.

7. Et assumam vos mihi in populum, et ero vester Deus: et scietis quod ego sum Dominus Deus vester qui eduxerim vos de ergastulo Aegyptiorum:

8. Et induxerim in terram, super quam levavi manum meam ut darem eam Abraham, Isaac, et Iacob: daboque illam vobis possidendam, ego Dominus.

9. Narravit ergo Moyses omnia filiis Israel: qui non acquieverunt ei propter angustiam spiritus, et opus durissimum.

10. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

11. Ingredere, et loquere ad Pharaonem regem Aegypti, ut dimittat filios Israel de terra sua.

12. Respondit Moyses coram Domino: Ecce filii Israel non audiunt me: et quo modo audiet Pharao, praesertim cum incircumcisus sim labiis?

13. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, et dedit mandatum ad filios Israel, et ad Pharaonem regem Aegypti ut educerent filios Israel de terra Aegypti.

14. Isti sunt principes domorum per familias suas. (a) Filii Ruben primogeniti Israelis: Henoch et Phallu, (a) Gen. 46, 9. Num. 26, 5. 1 Par. 5, 1.
Hesron et Charmi.

15. Hae cognationes Ruben. (b) Filii Simeon: Iamuel (b) 1 Par. 4. 24.
et Iamin, et Ahod, et Iachin, et Soar, et Saul filius Chananitidis. hae progenies Simeon.

16. Et haec nomina filiorum Levi per cognationes suas: Gerson et Caath et Merari. Anni autem vitae Levi fuerunt centum triginta septem.

17. (c) Filii Gerson: Lobni et Semei, per cognationes suas. (c) 1 Par. 6, 1. et 23, 6.

18. (d) Filii Caath: Amram, et Isaar, et Hebron et Oziel. anni quoque vitae Caath, centum triginta tres. (d) Num. 3, 19. et 26, 57. 58. 1 Par. 6, 2. et 23, 12.

19. Filii Merari: Moholi et Musi. hae cognationes Levi per familias suas.

20. Accepit autem Amram uxorem Iochabed patruelem suam: quae peperit ei Aaron et Moysen. Fueruntque anni vitae Amram, centum triginta septem.

21. Filii quoque Isaar: Core, et Nepheg, et Zechri.

22. Filii quoque Oziel: Misael, et Elisaphan et Sethri.

23. Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth filiam Aminadab, sororem Nahason, quae peperit ei Nadab, et Abiu, et Eleazar, et Ithamar.

24. Filii quoque Core: Aser, et Elcana, et Abiasaph. hae sunt cognationes Coritarum.

25. At vero Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quae peperit ei Phinees. hi sunt principes familiarum Leviticarum per cognationes suas.

26. Iste est Aaron et Moyses, quibus praecepit Dominus ut educerent filios Israel de Terra Aegypti per turmas suas.

27. Hi sunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Aegypti, ut educant filios Israel de Aegypto: iste est Moyses et Aaron,

28. In die qua locutus est Dominus ad Moysen, in terra Aegypti.

29. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Aegypti, omnia quae ego loquor tibi.

30. Et ait Moyses coram Domino: En incircumcisus labiis sum, quo modo audiet me Pharao?

CAPUT VII.

Moyses et Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in serpentem, et aquam virga percussam in sanguinem: similia faciunt magi Pharaonis suis incantationibus; quam ob causam Pharao induratur, ne dimittat Hebraeos.

1. Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis: et Aaron frater tuus erit propheta tuus.

2. (e) Tu loqueris ei omnia quae mando tibi: et ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Israel de terra sua. (e) Sup. 4, 15.

3. Sed ego indurabo cor eius, et multiplicabo signa et ostenta mea in Terra Aegypti,

4. Et non audiet vos: immittamque manum meam super Aegyptum, et educam exercitum et populum meum filios Israel de Terra Aegypti per iudicia maxima.

5. Et scient Aegyptii quia ego sum Dominus qui extenderim manum meam super Aegyptum, et eduxerim filios Israel de medio eorum.

6. Fecit itaque Moyses et Aaron sicut praeceperat Dominus: ita egerunt.

7. Erat autem Moyses octoginta annorum, et Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem.

8. Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron:

9. Cum dixerit vobis Pharao, Ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, et proiice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.

10. Ingressi itaque Moyses et Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut praeceperat Dominus. tulitque Aaron virgam coram Pharaone et servis eius, quae versa est in colubrum.

(a) 2 Tim. 3, 8. 11. (a) Vocavit autem Pharao sapientes et maleficos: et fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas et arcana quaedam similiter.

12. Proieceruntque singuli virgas suas, quae versae sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum.

13. Induratumque est cor Pharaonis, et non audivit eos, sicut praeceperat Dominus.

14. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingravatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum.

15. Vade ad eum mane, ecce egredietur ad aquas: et stabis in occursum eius super ripam fluminis: et virgam quae conversa est in draconem, tolles in manu tua.

16. Dicesque ad eum: Dñus Deus Hebraeorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi in deserto: et usque ad praesens audire noluisti.

17. Haec igitur dicit Dominus: In hoc scies quod sim Dominus: ecce percutiam virga, quae in manu mea est, aquam fluminis, et vertetur in sanguinem.

18. Pisces quoque, qui sunt in fluvio, morientur, et computrescent aquae, et affligentur Aegyptii bibentes aquam fluminis.

19. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron, Tolle virgam tuam, et extende manum tuam super aquas Aegypti, et super fluvios eorum, et rivos ac paludes, et omnes lacus aquarum, ut vertantur in sanguinem: et sit cruor in omni Terra Aegypti, tam in ligneis vasis quam in saxeis.

20. Feceruntque Moyses et Aaron sicut praeceperat Dominus: (b) et elevans virgam percussit aquam fluminis coram Pharaone et servis eius: quae versa est in sanguinem.

(b) Infr. 17, 5. Ps. 77, 44.

21. Et pisces, qui erant in flumine, mortui sunt: computruitque fluvius, et non poterant Aegyptii bibere aquam fluminis, et fuit sanguis in tota Terra Aegypti.

(c) Sap. 17, 7. 22. (c) Feceruntque similiter malefici Aegyptiorum incantationibus suis: et induratum est cor Pharaonis, nec audivit eos, sicut praeceperat Dominus.

23. Avertitque se, et ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hac vice.

24. Foderunt autem omnes Aegyptii per circuitum fluminis aquam ut biberent: non enim poterant bibere de aqua fluminis.

25. Impletique sunt septem dies, postquam percussit Dominus fluvium.

CAPUT VIII.

Secunda Aegypti plaga est ranarum; pro quarum ablatione permittit Pharao populum dimittere, nec facit: quare additur tertia sciniphum, et quarta muscarum; propter quas rursum promittit Pharao se filios Israel dimissurum, quod non facit.

1. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, et dices ad eum: Haec dicit Dominus: Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi:

2. Sin autem nolueris dimittere, ecce ego percutiam omnes terminos tuos ranis.

3. Et ebulliet fluvius ranas: quae ascendent, et ingredientur domum tuam, et cubiculum lectuli tui, et super stratum tuum, et in domos servorum tuorum, et in populum tuum, et in furnos tuos, et in reliquias ciborum tuorum:

4. Et ad te, et ad populum tuum, et ad omnes servos tuos, intrabunt ranae.

5. Dixitque Dominus ad Moysen: Dic ad Aaron: Extende manum tuam super fluvios ac super rivos et paludes, et educ ranas super Terram Aegypti.

6. Et extendit Aaron manum super aquas Aegypti, et ascenderunt ranae, operueruntque Terram Aegypti.

7. (d) Fecerunt autem et malefici per incantationes suas similiter, eduxeruntque ranas super Terram Aegypti. (d) Sap. 17, 7.

8. Vocavit autem Pharao Moysen et Aaron, et dixit eis: Orate Dominum ut auferat ranas a me et a populo meo: et dimittam populum ut sacrificet Domino.

9. Dixitque Moyses ad Pharaonem: Constitue mihi quando deprecer pro te, et pro servis tuis, et pro populo tuo, ut abigantur ranae a te et a domo tua et a servis tuis et a populo tuo: et tantum in flumine remaneant.

10. Qui respondit: Cras. At ille: Iuxta, inquit, verbum tuum faciam: ut scias quoniam non est sicut Dominus Deus noster.

11. Et recedent ranae a te, et a domo tua, et a servis tuis, et a populo tuo: et tantum in flumine remanebunt.

12. Egressique sunt Moyses et Aaron a Pharaone: et clamavit Moyses ad Dominum pro sponsione ranarum quam condixerat Pharaoni.

13. Fecitque Dominus iuxta verbum Moysi: et mortuae sunt ranae de domibus, et de villis, et de agris.

14. Congregaveruntque eas in immensos aggeres, et computruit terra.

15. Videns autem Pharao quod data esset requies, ingravavit cor suum, et non audivit eos, sicut praeceperat Dominus.

16. Dixitque Dñus ad Moysen: Loquere ad Aaron: extende virgam tuam, et percute pulverem terrae: et sint sciniphes in universa Terra Aegypti.

17. Feceruntque ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percussitque pulverem terrae, et facti sunt sciniphes in hominibus, et in iumentis: omnis pulvis terrae versus est in sciniphes per totam Terram Aegypti.

18. Feceruntque similiter malefici incantationibus suis, ut educerent sciniphes, et non potuerunt: erantque sciniphes tam in hominibus quam in iumentis.

19. Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei est hic. induratumque est cor Pharaonis, et non audivit eos sicut praeceperat Dominus.

20. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Consurge diluculo, et sta coram Pharaone: egredietur enim ad aquas: et dices ad eum: Haec dicit Dominus: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

21. Quod si non dimiseris eum, ecce ego immittam in te, et in servos tuos, et in populum tuum, et in domos tuas omne genus muscarum: et implebuntur domus Aegyptiorum muscis diversi generis, et universa terra in qua fuerint.

22. Faciamque mirabilem in die illa Terram Gessen, in qua populus meus est, ut non sint ibi muscae: et scias quoniam ego Dominus in medio terrae.

23. Ponamque divisionem inter populum meum, et populum tuum: cras erit signum istud.

(a) Sap. 16, 9. 24. Fecitque Dominus ita. (*a*) Et venit musca gravissima in domos Pharaonis et servorum eius, et in omnem Terram Aegypti: corruptaque est terra ab huiuscemodi muscis.

25. Vocavitque Pharao Moysen et Aaron, et ait eis: Ite et sacrificate Deo vestro in terra hac.

26. Et ait Moyses: Non potest ita fieri: abominationes enim Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro: quod si mactaverimus ea quae colunt Aegyptii coram eis, lapidibus nos obruent.

27. Viam trium dierum pergemus in solitudinem: et (b) Supr. 3, 18. sacrificabimus Domino Deo nostro, (*b*) sicut praecepit nobis.

28. Dixitque Pharao: Ego dimittam vos ut sacrificetis Domino Deo vestro in deserto: verumtamen longius ne abeatis, rogate pro me.

29. Et ait Moyses: Egressus a te, orabo Dominum: et recedet musca a Pharaone, et a servis suis, et a populo eius cras: verumtamen noli ultra fallere, ut non dimittas populum sacrificare Domino.

30. Egressusque Moyses a Pharaone, oravit Dñum.

31. Qui fecit iuxta verbum illius: et abstulit muscas a Pharaone, et a servis suis, et a populo eius: non superfuit ne una quidem.

32. Et ingravatum est cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.

CAPUT IX.

Quinta plaga est pestis in iumentis, sexta ulcerum, septima grandinis, tonitruorum et fulminum; ob quam promittit Pharao se dimissurum populum si cesset, verum nec id complet, et rursum se obdurat: nullus autem filiorum Israel in his malis ullum patitur damnum.

1. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem, et loquere ad eum: Haec dicit Dominus Deus Hebraeorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

2. Quod si adhuc renuis, et retines eos:

3. Ecce manus mea erit super agros tuos: et super equos, et asinos, et camelos, et boves, et oves, pestis valde gravis.

4. Et faciet Dominus mirabile inter possessiones Israel, et possessiones Aegyptiorum, ut nihil omnino pereat ex his quae pertinent ad filios Israel.

5. Constituitque Dominus tempus, dicens: Cras faciet Dominus verbum istud in terra.

6. Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuaque sunt omnia animantia Aegyptiorum: de animalibus vero filiorum Israel nihil omnino periit.

7. Et misit Pharao ad videndum: nec erat quidquam mortuum de his quae possidebat Israel. Ingravatumque est cor Pharaonis, et non dimisit populum.

8. Et dixit Dominus ad Moysen, et Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, et spargat illum Moyses in caelum coram Pharaone.

9. Sitque pulvis super omnem Terram Aegypti: erunt enim in hominibus, et iumentis ulcera, et vesicae turgentes in universa terra Aegypti.

10. Tuleruntque cinerem de camino, et steterunt coram Pharaone, et sparsit illum Moyses in caelum: factaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus, et iumentis:

11. Nec poterant malefici stare coram Moyse propter ulcera quae in illis erant, et in omni Terra Aegypti.

12. Induravitque Dominus cor Pharaonis, et non audivit eos, sicut locutus est Dominus ad Moysen.

13. Dixitque Dominus ad Moysen: Mane consurge, et sta coram Pharaone, et dices ad eum: Haec dicit Dominus Deus Hebraeorum: Dimitte populum meum ut sacrificet mihi.

14. Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, et super servos tuos, et super populum tuum: ut scias quod non sit similis mei in omni terra.

15. Nunc enim extendens manum percutiam te, et populum tuum peste, peribisque de terra.

16. (*c*) Idcirco autem posui te, ut ostendam in te fortitudinem meam, et narretur nomen meum in omni terra. (c) Rom. 9, 17.

17. Adhuc retines populum meum: et non vis dimittere eum?

18. En pluam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Aegypto a die qua fundata est, usque in praesens tempus.

19. Mitte ergo iam nunc, et congrega iumenta tua, et omnia quae habes in agro: homines enim, et iumenta, et universa quae inventa fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque super ea grando, morientur.

20. Qui timuit verbum Domini de servis Pharaonis, fecit confugere servos suos, et iumenta in domos:

21. Qui autem neglexit sermonem Domini, dimisit servos suos, et iumenta in agris.

22. Et dixit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in caelum, ut fiat grando in universa Terra Aegypti super homines, et super iumenta, et super omnem herbam agri in Terra Aegypti.

23. (*d*) Extenditque Moyses virgam in caelum, et Dominus dedit tonitrua, et grandinem, ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus grandinem super Terram Aegypti. (d) Sap. 16, 16. et 19, 18.

24. Et grando et ignis mista pariter ferebantur: tantaeque fuit magnitudinis, quanta ante numquam apparuit in universa Terra Aegypti ex quo gens illa condita est.

25. Et percussit grando in omni Terra Aegypti cuncta quae fuerunt in agris, ab homine usque ad iumentum: cunctamque herbam agri percussit grando, et omne lignum regionis confregit.

26. Tantum in Terra Gessen, ubi erant filii Israel, grando non cecidit.

27. Misitque Pharao, et vocavit Moysen et Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc: Dominus iustus: ego et populus meus, impii.

28. Orate Dñum ut desinant tonitrua Dei, et grando: ut dimittam vos, et nequaquam hic ultra maneatis.

29. Ait Moyses: Cum egressus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, et cessabunt tonitrua, et grando non erit: ut scias quia Domini est terra:

30. Novi autem quod et tu, et servi tui necdum timeatis Dominum Deum.

31. Linum ergo, et hordeum laesum est, eo quod hordeum esset virens, et linum iam folliculos germinaret:

32. Triticum autem, et far non sunt laesa, quia serotina erant.

33. Egressusque Moyses a Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum: et cessaverunt tonitrua et grando, nec ultra stillavit pluvia super terram.

34. Videns autem Pharao quod cessasset pluvia, et grando et tonitrua, auxit peccatum:

35. Et ingravatum est cor eius, et servorum illius, et induratum nimis: nec dimisit filios Israel, sicut praeceperat Dominus per manum Moysi.

CAPUT X.

Octavum signum seu plaga est locust arum; quibus ablatis obduratus Pharao ne sic quidem iuxta condictum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempe tenebrarum densissimarum, propter quas permittit Pharao ut exeant. Sed omnium, etiam pecorum missionem, urgente Moyse, idem denegat, Moysique minatur mortem.

1. Et dixit Dominus ad Moysen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor eius, et servorum illius: ut faciam signa mea haec in eo,

2. Et narres in auribus filii tui, et nepotum tuorum, quoties contriverim Aegyptios, et signa mea fecerim in eis: et sciatis quia ego Dominus.

3. Introierunt ergo Moyses et Aaron ad Pharaonem, et dixerunt ei: Haec dicit Dominus Deus Hebraeorum: Usquequo non vis subiici mihi? dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.

(a) Sap. 16, 9. 4. (a) Sin autem resistis, et non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locustam in fines tuos:

5. Quae operiat superficiem terrae, ne quidquam eius appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna quae germinant in agris.

6. Et implebunt domos tuas, et servorum tuorum, et omnium Aegyptiorum: quantam non viderunt patres tui, et avi, ex quo orti sunt super terram, usque in praesentem diem. Avertitque se, et egressus est a Pharaone.

7. Dixerunt autem servi Pharaonis ad eum: Usquequo patiemur hoc scandalum: dimitte homines, ut sacrificent Domino Deo suo. nonne vides quod perierit Aegyptus?

8. Revocaveruntque Moysen, et Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam sunt qui ituri sunt?

9. Ait Moyses: Cum parvulis nostris, et senioribus pergemus, cum filiis et filiabus, cum ovibus et armentis: est enim sollemnitas Domini Dei nostri.

10. Et respondit Pharao: Sic Dominus sit vobiscum, quo modo ego dimittam vos, et parvulos vestros. cui dubium est quod pessime cogitetis?

11. Non fiet ita, sed ite tantum viri, et sacrificate Domino: hoc enim et ipsi petistis. Statimque eiecti sunt de conspectu Pharaonis.

12. Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super Terram Aegypti ad locustam, ut ascendat super eam, et devoret omnem herbam quae residua fuerit grandini.

13. Et extendit Moyses virgam super terram Aegypti: et Dominus induxit ventum urentem tota die illa, et nocte: et mane facto, ventus urens levavit locustas.

14. Quae ascenderunt super universam Terram Aegypti: et sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futurae sunt.

15. Operueruntque universam superficiem terrae, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terrae, et quidquid pomorum in arboribus fuit, quae grando dimiserat: nihilque omnino virens relictum est in lignis, et in herbis terrae, in cuncta Aegypto.

16. Quam ob rem festinus Pharao vocavit Moysen et Aaron, et dixit eis: Peccavi in Dominum Deum vestrum, et in vos.

17. Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, et rogate Dominum Deum vestrum, ut auferat a me mortem istam.

18. Egressusque Moyses de conspectu Pharaonis, oravit Dominum.

19. Qui flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, et arreptam locustam proiecit in Mare rubrum: non remansit ne una quidem in cunctis finibus Aegypti.

20. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel.

21. Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in caelum: et sint tenebrae super Terram Aegypti tam densae, ut palpari queant.

22. Extenditque Moyses manum in caelum: et factae sunt tenebrae horribiles in universa Terra Aegypti tribus diebus.

23. (b) Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco in quo erat: (c) ubicumque autem habitabant filii Israel, lux erat. (b) Sap. 17, 2. (c) Sap. 18, 1.

24. Vocavitque Pharao Moysen et Aaron, et dixit eis: Ite, sacrificate Domino: oves tantum vestrae, et armenta remaneant, parvuli vestri eant vobiscum.

25. Ait Moyses: Hostias quoque et holocausta dabis nobis, quae offeramus Domino Deo nostro.

26. Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis ungula: quae necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: praesertim cum ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipsum locum perveniamus.

27. Induravit autem Dominus cor Pharaonis, et noluit dimittere eos.

28. Dixitque Pharao ad Moysen: Recede a me, et cave ne ultra videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris.

29. Respondit Moyses: Ita fiet ut locutus es, non videbo ultra faciem tuam.

CAPUT XI.

Ante decimum signum (stragem primogenitorum) quod praedicit Dominus, hortatur ad Aegypti spoliationem, quae post stragem peracta est.

1. Et dixit Dominus ad Moysen: Adhuc una plaga tangam Pharaonem et Aegyptum, et post haec dimittet vos, et exire compellet.

2. (d) Dices ergo omni plebi ut postulet vir ab amico suo, et mulier a vicina sua vasa argentea, et aurea. (d) Sup. 3, 22. Inf. 12, 35.

3. Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Aegyptiis. (e) Fuitque Moyses vir magnus valde in Terra Aegypti coram servis Pharaonis, et omni populo. (e) Eccli. 45, 1.

4. Et ait: Haec dicit Dominus: Media nocte egrediar in Aegyptum:

5. Et morietur omne primogenitum in Terra Aegyptiorum, a primogenito Pharaonis qui sedet in solio eius, usque ad primogenitum ancillae quae est ad molam, et omnia primogenita iumentorum.

6. Eritque clamor magnus in universa Terra Aegypti, qualis nec ante fuit, nec postea futurus est.

7. Apud omnes autem filios Israel non mutiet canis ab homine usque ad pecus: ut sciatis quanto miraculo dividat Dominus Aegyptios et Israel.

8. Descendentque omnes servi tui isti ad me, et adorabunt me, dicentes: Egredere tu, et omnis populus qui subiectus est tibi: post haec egrediemur.

9. Et exivit a Pharaone iratus nimis. Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharao ut multa signa fiant in Terra Aegypti.

10. Moyses autem et Aaron fecerunt omnia ostenta

quae scripta sunt, coram Pharaone. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel de terra sua.

CAPUT XII.

Paschalis agni immolandi et comedendi ritu declarato ac celebrato, eiusque sanguine domorum superliminaribus illito, angelus, caesis omnibus Aegypti primogenitis, Israelitas intactos relinquit, qui cum spoliis et divitiis Aegypti egrediuntur: de ritu Phase ac esu azymorum, et tempore habitationis Israel in Aegypto.

1. Dixit quoque Dominus ad Moysen, et Aaron in Terra Aegypti:

2. Mensis iste, vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.

3. Loquimini ad universum coetum filiorum Israel, et dicite eis: Decima die mensis huius tollat unusquisque agnum per familias et domos suas.

4. Sin autem minor est numerus ut sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui iunctus est domui suae, iuxta numerum animarum quae sufficere possunt ad esum agni.

5. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis et hoedum.

6. Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis huius: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.

7. Et sument de sanguine eius, ac ponent super utrumque postem, et in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum.

8. Et edent carnes nocte illa assas igni, et azymos panes cum lactucis agrestibus.

9. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed tantum assum igni: caput cum pedibus eius et intestinis vorabitis.

10. Nec remanebit quidquam ex eo usque mane. si quid residuum fuerit, igne comburetis.

11. Sic autem comedetis illum: Renes vestros accingetis, et calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, et comedetis festinanter: est enim Phase (idest transitus) Domini.

12. Et transibo per terram Aegypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in Terra Aegypti ab homine usque ad pecus: et in cunctis diis Aegypti faciam iudicia, ego Dominus.

13. Erit autem sanguis vobis in signum in aedibus in quibus eritis: et videbo sanguinem, et transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdens quando percussero Terram Aegypti.

14. Habebitis autem hunc diem in monumentum: et celebrabitis eam sollemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.

15. Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, a primo die usque ad diem septimum.

16. Dies prima erit sancta atque sollemnis, et dies septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his, quae ad vescendum pertinent.

17. Et observabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de Terra Aegypti, et custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.

(a) Lev. 23, 5. Num. 28, 16. 18. (a) Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad diem vigesimam primam eiusdem mensis ad vesperam.

19. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris: qui comederit fermentatum, peribit anima eius de coetu Israel, tam de advenis quam de indigenis terrae.

20. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis vestris edetis azyma.

21. Vocavit autem Moyses omnes seniores filiorum Israel, et dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, et immolate Phase.

22. (b) Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, et aspergite ex eo superliminare, et utrumque postem: nullus vestrum egrediatur ostium domus suae usque mane. (b) Hebr. 11, 28.

23. Transibit enim Dominus percutiens Aegyptios: cumque viderit sanguinem in superliminari, et in utroque poste, transcendet ostium domus, et non sinet percussorem ingredi domos vestras et laedere.

24. Custodi verbum istud legitimum tibi et filiis tuis usque in aeternum.

25. Cumque introieritis terram, quam Dominus daturus est vobis ut pollicitus est, observabitis caeremonias istas.

26. Et cum dixerint vobis filii vestri: Quae est ista religio?

27. Dicetis eis: Victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Aegypto percutiens Aegyptios, et domos nostras liberans. Incurvatusque populus adoravit.

28. Et egressi filii Israel fecerunt sicut praeceperat Dominus Moysi et Aaron.

29. Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in Terra Aegypti, a primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat, (c) usque ad primogenitum captivae quae erat in carcere, et omne primogenitum iumentorum. (c) Sup. 11, 5. Sap. 18, 5.

30. Surrexitque Pharao nocte, et omnes servi eius, cunctaque Aegyptus: et ortus est clamor magnus in Aegypto: neque enim erat domus in qua non iaceret mortuus.

31. Vocatisque Pharao, Moyse, et Aaron nocte, ait: Surgite et egredimini a populo meo, vos et filii Israel: ite, immolate Domino sicut dicitis.

32. Oves vestras et armenta assumite ut petieratis, et abeuntes benedicite mihi.

33. Urgebantque Aegyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34. Tulit igitur populus conspersam farinam antequam fermentaretur: et ligans in palliis, posuit super humeros suos.

35. Feceruntque filii Israel (d) sicut praeceperat Moyses: et petierunt ab Aegyptiis vasa argentea et aurea, vestemque plurimam. (d) Sup. 11, 2.

36. Dominus autem dedit gratiam populo coram Aegyptiis ut commodarent eis: et spoliaverunt Aegyptios.

37. Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta fere millia peditum virorum, absque parvulis.

38. Sed et vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oves et armenta et animantia diversi generis multa nimis.

39. Coxeruntque farinam, quam dudum de Aegypto conspersam tulerant: et fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Aegyptiis, et nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat praeparare.

40. Habitatio autem filiorum Israel qua manserunt in Aegypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41. Quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Aegypti.

42. Nox ista est observabilis Domini, quando eduxit eos de Terra Aegypti: hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis.

43. Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: Haec est religio Phase: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44. Omnis autem servus emptitius circumcidetur, et sic comedet.

45. Advena et mercenarius non edent ex eo.

46. In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras, (a) nec os illius confringetis.

(a) Num. 9, 12. Ioan. 19, 36.

47. Omnis coetus filiorum Israel faciet illud.

48. Quod si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, et facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum eius, et tunc rite celebrabit: eritque sicut indigena terrae: si quis autem circumcisus non fuerit, non vescetur ex eo.

49. Eadem lex erit indigenae et colono qui peregrinatur apud vos.

50. Feceruntque omnes filii Israel sicut praeceperat Dominus Moysi et Aaron.

51. Et eadem die eduxit Dominus filios Israel de terra Aegypti per turmas suas.

CAPUT XIII.

Iubet Deus sibi offerri primogenita hominum et pecorum, et liberationis ob Aegypto, religione Phase ac primogenitorum consecratione meminisse. Inde Israelem educit Deus non per Philisthaeam, sed per desertum: ossa Ioseph secum defert, et columna ignis ac nubis est dux itineris.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. (b) Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus quam de iumentis: mea sunt enim omnia.

(b) Infr. 34, 19. Levit. 27, 26. Num. 8, 16. Luc. 2, 23.

3. Et ait Moyses ad populum: Mementote diei huius in qua egressi estis de Aegypto et de domo servitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco isto: ut non comedatis fermentatum panem.

4. Hodie egredimini mense novarum frugum.

5. Cumque introduxerit te Dominus in Terram Chananaei et Hethaei et Amorrhaei et Hevaei et Iebusaei, quam iuravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte et melle, celebrabis hunc morem sacrorum mense isto.

6. Septem diebus vesceris azymis: et in die septimo erit sollemnitas Domini.

7. Azyma comedetis septem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

8. Narrabisque filio tuo in die illo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus quando egressus sum de Aegypto.

9. Et erit quasi signum in manu tua, et quasi monimentum ante oculos tuos: et ut lex Domini semper sit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Aegypto.

10. Custodies huiuscemodi cultum statuto tempore a diebus in dies.

11. Cumque introduxerit te Dominus in Terram Chananaei, sicut iuravit tibi et patribus tuis, et dederit tibi eam:

12. (c) Separabis omne quod aperit vulvam Domino, et quod primitivum est in pecoribus tuis: quiquid habueris masculini sexus, consecrabis Domino.

(c) Infr. 22, 29. et 34, 19. Ezech. 44, 30.

13. Primogenitum asini mutabis ove: quod si non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

14. Cumque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid est hoc? respondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de terra Aegypti, de domo servitutis.

15. Nam cum induratus esset Pharao, et nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in Terra Aegypti a primogenito hominis usque ad primogenitum iumentorum: idcirco immolo Domino omne quod aperit vulvam masculini sexus, et omnia primogenita filiorum meorum redimo.

16. (d) Erit igitur quasi signum in manu tua, et quasi appensum quid, ob recordationem, inter oculos tuos: eo quod in manu forti eduxit nos Dominus de Aegypto.

(d) Deut. 6, 8.

17. Igitur cum emisisset Pharao populum, non eos duxit Deus per viam Terrae Philisthiim quae vicina est: reputans ne forte poeniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, et reverteretur in Aegyptum.

18. Sed circumduxit per viam deserti, quae est iuxta Mare rubrum: et armati ascenderunt filii Israel de Terra Aegypti.

19. Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum: eo quod adiurasset filios Israel, dicens: (e) Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.

(e) Gen. 50, 24.

20. Profectique de Socoth castrametati sunt in Etham in extremis finibus solitudinis.

21. (f) Dominus autem praecedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, et per noctem in columna ignis: ut dux esset itineris utroque tempore.

(f) Num. 14, 14. 2 Esdr. 9, 19. 1 Cor. 10, 1.

22. Numquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPUT XIV.

Pharao cum suis Israelem persequitur; angelus in columna nubis medium se interponit; Moyses dividit mare Rubrum, quod sicco pede transeunt Hebraei; Aegyptii tum ab angelo, tum ab aquis recurrentibus, cum universo equitatu ac curribus submerguntur.

1. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel: Reversi castrametentur e regione Phihahiroth quae est inter Magdalum et mare contra Beelsephon: in conspectu eius castra ponetis super mare.

3. Dicturusque est Pharao super filiis Israel: Coarctati sunt in terra, conclusit eos desertum.

4. Et indurabo cor eius, ac persequetur vos: et glorificabor in Pharaone, et in omni exercitu eius. scientque Aegyptii quia ego sum Dominus. Feceruntque ita.

5. Et nunciatum est regi Aegyptiorum quod fugisset populus: immutatumque est cor Pharaonis et servorum eius super populo, et dixerunt: Quid voluimus facere ut dimitteremus Israel, ne serviret nobis?

6. Iunxit ergo currum, et omnem populum suum assumpsit secum.

7. Tulitque sexcentos currus electos, et quidquid in Aegypto curruum fuit: et duces totius exercitus.

8. Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Aegypti, et persecutus est filios Israel: at illi egressi erant in manu excelsa.

9. (g) Cumque persequerentur Aegyptii vestigia praecedentium, repererunt eos in castris super mare: omnis equitatus et currus Pharaonis, et universus exercitus erant in Phihahiroth contra Beelsephon.

(g) Ios. 24, 6. 1 Mach. 4, 9.

10. Cumque appropinquasset Pharao, levantes filii Israel oculos, viderunt Aegyptios post se: et timuerunt valde: clamaveruntque ad Dominum,

11. Et dixerunt ad Moysen: Forsitan non erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos ut moreremur in solitudine: quid hoc facere voluisti, ut educeres nos ex Aegypto?

12. Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes: Recede a nobis, ut serviamus Aegyptiis? multo enim melius erat servire eis, quam mori in solitudine.

13. Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: state, et videte magnalia Domini quae facturus est hodie: Aegyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis usque in sempiternum.

14. Dominus pugnabit pro vobis, et vos tacebitis.

15. Dixitque Dominus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israel ut proficiscantur.

16. Tu autem eleva virgam tuam, et extende manum tuam super mare, et divide illud: ut gradiantur filii Israel in medio mari per siccum.

17. Ego autem indurabo cor Aegyptiorum ut persequantur vos: et glorificabor in Pharaone, et in omni exercitu eius, et in curribus et in equitibus illius.

18. Et scient Aegyptii quia ego sum Dominus cum glorificatus fuero in Pharaone, et in curribus atque in equitibus eius.

19. Tollensque se angelus Dei, qui praecedebat castra Israel, abiit post eos: et cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, post tergum

20. Stetit, inter castra Aegyptiorum et castra Israel: et erat nubes tenebrosa, et illuminans noctem, ita ut ad se invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21. Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi et urente tota nocte, et vertit in siccum: divisaque est aqua.

(a) Ps. 77, 13 et 104, 37. et 113, 3. Hebr. 11, 29.

22. (a) Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus a dextra eorum et laeva.

23. Persequentesque Aegyptii ingressi sunt post eos, et omnis equitatus Pharaonis, currus eius et equites per medium maris.

(b) Sap. 18, 16.

24. Iamque advenerat vigilia matutina, (b) et ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis et nubis, interfecit exercitum eorum:

25. Et subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum. Dixerunt ergo Aegyptii: Fugiamus Israelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26. Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, ut revertantur aquae ad Aegyptios super currus et equites eorum.

27. Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reversum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Aegyptiis occurrerunt aquae, et involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28. Reversaeque sunt aquae, et operuerunt currus et equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem superfuit ex eis.

29. Filii autem Israel perrexerunt per medium sicci maris, et aquae eis erant quasi pro muro a dextris et a sinistris:

30. Liberavitque Dominus in die illa Israel de manu Aegyptiorum.

31. Et viderunt Aegyptios mortuos super littus maris, et manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, et crediderunt Domino, et Moysi servo eius.

CAPUT XV.

Moyses et Israelitae gratiis Deo cum cantu peractis, veniunt in Marath; ubi amaritudine aquarum a Moyse versa in dulcedinem, pergunt in Elim, ubi 12 fontes et 70 palmae erant.

1. Tunc (c) cecinit Moyses et filii Israel carmen hoc Domino, et dixerunt: Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem deiecit in mare. (c) Sap. 10, 20.

2. (d) Fortitudo mea, et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem: iste Deus meus, et glorificabo eum: Deus patris mei, et exaltabo eum. (d) Isa. 12, 2. Ps. 117, 14.

3. Dñus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.

4. Currus Pharaonis et exercitum eius proiecit in mare: electi principes eius submersi sunt in Mari rubro.

5. Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.

6. Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua, Domine, percussit inimicum.

7. Et in multitudine gloriae tuae deposuisti adversarios tuos: misisti iram tuam, quae devoravit eos sicut stipulam.

8. Et in spiritu furoris tui congregatae sunt aquae: stetit unda fluens, congregatae sunt abyssi in medio mari.

9. Dixit inimicus: Persequar et comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea: evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.

10. Flavit spiritus tuus, et operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

11. Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?

12. Extendisti manum tuam, et devoravit eos terra.

13. Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: et portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.

14. Ascenderunt populi, et irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthiim.

15. Tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16. Irruat super eos formido et pavor, in magnitudine brachii tui: fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti.

17. Introduces eos, et plantabis in monte hereditatis tuae, firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine: sanctuarium tuum Domine, quod firmaverunt manus tuae.

18. Dominus regnabit in aeternum et ultra.

19. Ingressus est enim eques Pharao cum curribus et equitibus eius in mare: et reduxit super eos Dominus aquas maris: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio eius.

20. Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu sua: egressaeque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis et choris,

21. Quibus praecinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem eius deiecit in mare.

22. Tulit autem Moyses Israel de mari rubro, et egressi sunt in desertum Sur: ambulaveruntque tribus diebus per solitudinem, et non inveniebant aquam.

23. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amarae: unde et congruum

loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id est, amaritudinem.

24. Et murmuravit populus contra Moysen, dicens: Quid bibemus?

(a) Judith 5, 15. Eccli. 38, 5.

25. At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum: quod (a) cum misisset in aquas, in dulcedinem versae sunt. ibi constituit ei praecepta, atque iudicia, et ibi tentavit eum,

26. Dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, et quod rectum est coram eo feceris, et obedieris mandatis eius, custodierisque omnia praecepta illius, cunctum languorem, quem posui in Aegypto, non inducam super te: ego enim Dominus sanator tuus.

(b) Num. 33, 9.

27. (b) Venerunt autem in Elim filii Israel, ubi erant duodecim fontes aquarum, et septuaginta palmae: et castrametati sunt iuxta aquas.

CAPUT XVI.

Murmurantibus in deserto Sin de ciborum inopia Israelitis, mittit Dominus coturnices et pluit Man ad saturitatem: iussio Domini de sabbato servando, et manna colligendo, et in monumentum reponendo, quo eos alit quotidie per quadraginta annos.

(c) Sap. 11, 2.

1. Profectique (c) sunt de Elim, et venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim et Sinai: quintodecimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de Terra Aegypti.

2. Et murmuravit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen et Aaron in solitudine.

3. Dixeruntque filii Israel ad eos: Utinam mortui essemus per manum Domini in Terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium, et comedebamus panem in saturitate: cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?

4. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce ego pluam vobis panes de caelo: egrediatur populus, et colligat quae sufficiunt per singulos dies: ut tentem eum utrum ambulet in lege mea, an non.

5. Die autem sexto parent quod inferant: et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies.

6. Dixeruntque Moyses et Aaron ad omnes filios Israel: Vespere scietis quod Dominus eduxerit vos de terra Aegypti:

7. Et mane videbitis gloriam Domini: audivit enim murmur vestrum contra Dominum: nos vero quid sumus, quia mussitastis contra nos?

8. Et ait Moyses: Dabit vobis Dominus vespere carnes edere, et mane panes in saturitate: eo quod audierit murmurationes vestras quibus murmurati estis contra eum, nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.

9. Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic universae congregationi filiorum Israel: Accedite coram Domino: audivit enim murmur vestrum.

10. Cumque loqueretur Aaron ad omnem coetum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: et ecce gloria (d) Domini apparuit in nube.

(d) Eccli. 45, 3.

11. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

12. Audivi murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos: Vespere comedetis carnes, et mane saturabimini panibus: scietisque quod ego sum Dominus Deus vester.

(e) Num. 11, 31. (f) Num. 11, 7. Ps. 77, 24. Sap. 16, 20. Joan. 6, 31.

13. (e) Factum est ergo vespere, et ascendens coturnix, cooperuit castra: mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum.

14. Cumque operuisset superficiem terrae, (f) apparuit in solitudine minutum, et quasi pilo tusum in similitudinem pruinae super terram.

15. Quod cum vidissent filii Israel, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat: Quid est hoc? ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: (g) Iste est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendum.

(g) 1 Cor. 10, 3.

16. Hic est sermo, quem praecepit Dominus: Colligat unusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita, iuxta numerum animarum vestrarum quae habitant in tabernaculo sic tolletis.

17. Feceruntque ita filii Israel: et collegerunt, alius plus, alius minus.

18. Et mensi sunt ad mensuram gomor: (h) nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus paraverat, reperit minus: sed singuli iuxta id quod edere poterant, congregaverunt.

(h) 2 Cor. 8, 15.

19. Dixitque Moyses ad eos: Nullus relinquat ex eo in mane.

20. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt quidam ex eis usque mane, et scatere coepit vermibus, atque computruit. et iratus est contra eos Moyses.

21. Colligebant autem mane singuli, quantum sufficere poterat ad vescendum: cumque incaluisset sol, liquefiebat.

22. In die autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo gomor per singulos homines: venerunt autem omnes principes multitudinis, et narraverunt Moysi.

23. Qui ait eis: Hoc est quod locutus est Dominus: Requies sabbati sanctificata est Domino cras. quodcumque operandum est, facite: et quae coquenda sunt coquite: quidquid autem reliquum fuerit, reponite usque in mane.

24. Feceruntque ita ut praeceperat Moyses, et non computruit, neque vermis inventus est in eo.

25. Dixitque Moyses: Comedite illud hodie, quia sabbatum est Domini: non invenietur hodie in agro.

26. Sex diebus colligite: in die autem septimo sabbatum est Domini, idcirco non invenietur.

27. Venitque septima dies: et egressi de populo ut colligerent, non invenerunt.

28. Dixit autem Dominus ad Moysen: Usquequo non vultis custodire mandata mea, et legem meam?

29. Videte quod Dominus dederit vobis sabbatum, et propter hoc die sexta tribuit vobis cibos duplices: maneat unusquisque apud semetipsum, nullus egrediatur de loco suo die septimo.

30. Et sabbatizavit populus die septimo.

31. Appellavitque domus Israel nomen eius Man: quod erat quasi semen coriandri album, gustusque eius quasi similae cum melle.

32. Dixit autem Moyses: Iste est sermo, quem praecepit Dominus: Imple gomor ex eo, et custodiatur in futuras retro generationes: ut noverint panem, quo alui vos in solitudine, quando educti estis de Terra Aegypti.

33. Dixitque Moyses ad Aaron: Sume vas unum, et mitte ibi Man, quantum potest capere gomor: et repone coram Domino ad servandum in generationes vestras:

34. Sicut praecepit Dominus Moysi. Posuitque illud Aaron in tabernaculo reservandum.

35. (i) Filii autem Israel comederunt Man quadraginta annis, donec venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, usquequo tangerent fines terrae Chanaan.

(i) 2 Esd. 9, 21. Judith 5, 15.

36. Gomor autem decima pars est ephi.

CAPUT XVII.

Rursum murmurantibus in Raphidim ob aquae penuriam filiis Israel, dat Dominus aquam de petra: Amalecitae invadunt Hebraeos, sed pugnante Iosue, et in monte Moyse extensis manibus orante, vincuntur.

1. Igitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansiones suas, iuxta sermonem Domini, castrametati sunt in Raphidim, ubi non erat aqua ad bibendum populo.

(a) Num. 20, 4. 2. (a) Qui iurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus respondit Moyses: Quid iurgamini contra me? cur tentatis Dominum?

3. Sitivit ergo ibi populus prae aquae penuria, et murmuravit contra Moysen, dicens: Cur fecisti nos exire de Aegypto, ut occideres nos, et liberos nostros, ac iumenta siti?

4. Clamavit autem Moyses ad Dominum, dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, et lapidabit me.

5. Et ait Dominus ad Moysen: Antecede populum, et sume tecum de senioribus Israel: et virgam qua
(b) Sup. 14, 21. Ps. 77, 15. 1 Cor. 10, 4. (b) percussisti fluvium, tolle in manu tua, et vade.

6. En ego stabo ibi coram te, supra petram Horeb: percutiesque petram, et exibit ex ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyses ita coram senioribus Israel:

7. Et vocavit nomen loci illius, Tentatio, propter iurgium filiorum Israel, et quia tentaverunt Dominum, dicentes: Est ne Dominus in nobis, an non?

(c) Deut. 25, 17. Iudith 4, 13 Sup. 11, 3 8. (c) Venit autem Amalec, et pugnabat contra Israel in Raphidim.

9. Dixitque Moyses ad Iosue: Elige viros: et egressus, pugna contra Amalec: cras ego stabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

10. Fecit Iosue ut locutus erat Moyses, et pugnavit contra Amalec: Moyses autem et Aaron et Hur ascenderunt super verticem collis.

11. Cumque levaret Moyses manus, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalec.

12. Manus autem Moysi erant graves: sumentes igitur lapidem, posuerunt subter eum, in quo sedit: Aaron autem et Hur sustentabant manus eius ex utraque parte. Et factum est ut manus illius non lassarentur usque ad occasum solis.

13. Fugavitque Iosue Amalec, et populum eius in ore gladii.

14. Dixit autem Dominus ad Moysen: Scribe hoc ob monumentum in libro, et trade auribus Iosue: delebo enim memoriam Amalec sub caelo.

15. Aedificavitque Moyses altare: et vocavit nomen eius, Dominus exaltatio mea, dicens:

16. Quia manus solii Domini, et bellum Domini erit contra Amalec, a generatione in generationem.

CAPUT XVIII.

Iethro socer Moysi uxorem cum filiis ad eum reducit: et auditis Dei operibus, cum Dominum laudasset, eique sacrificasset, sanum consilium Moysi dedit in constituendis iudiciorum magistratibus, qui minora diiudicent.

1. Cumque audisset Iethro, sacerdos Madian, cognatus Moysi, omnia quae fecerat Deus Moysi, et Israeli populo suo, et quod eduxisset Dominus Israel de Aegypto:

2. Tulit Sephoram uxorem Moysi quam remiserat:

3. Et duos filios eius, quorum unus vocabatur Ger-
(d) Sup. 2, 22. sam, dicente patre: (d) Advena fui in terra aliena.

4. Alter vero Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, et eruit me de gladio Pharaonis.

5. Venit ergo Iethro cognatus Moysi, et filii eius, et uxor eius ad Moysen in desertum, ubi erat castrametatus iuxta montem Dei.

6. Et mandavit Moysi, dicens: Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, et uxor tua, et duo filii tui cum ea.

7. Qui egressus in occursum cognati sui, adoravit, et osculatus est eum: salutaveruntque se mutuo verbis pacificis. Cumque intrasset tabernaculum,

8. Narravit Moyses cognato suo cuncta quae fecerat Dominus Pharaoni, et Aegyptiis propter Israel: universumque laborem, qui accidisset eis in itinere, et quod liberaverat eos Dominus.

9. Laetatusque est Iethro super omnibus bonis, quae fecerat Dominus Israeli, eo quod eruisset eum de manu Aegyptiorum,

10. Et ait: Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Aegyptiorum, et de manu Pharaonis, qui eruit populum suum de manu Aegypti.

11. Nunc cognovi, quia magnus Dominus super omnes deos: eo quod (e) superbe egerint contra illos. (e) Sup. 1, 14. et 5, 7. et 10, 10. et 14, 8.

12. Obtulit ergo Iethro cognatus Moysi holocausta et hostias Deo: veneruntque Aaron et omnes seniores Israel, ut comederent panem cum eo coram Deo.

13. Altera autem die sedit Moyses ut iudicaret populum, qui assistebat Moysi a mane usque ad vesperam.

14. Quod cum vidisset cognatus eius, omnia scilicet quae agebat in populo, ait: Quid est hoc quod facis in plebe? cur solus sedes, et omnis populus praestolatur de mane usque ad vesperam?

15. Cui respondit Moyses: Venit ad me populus quaerens sententiam Dei.

16. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut iudicem inter eos, et ostendam praecepta Dei, et leges eius.

17. At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18. Stulto labore consumeris et tu, et populus iste
qui tecum est: ultra vires tuas est negotium, (f) solus (f) Deut. 1, 12.
illud non poteris sustinere.

19. Sed audi verba mea atque consilia, et erit Deus tecum. Esto tu populo in his quae ad Deum pertinent, ut referas quae dicuntur ad eum:

20. Ostendasque populo ceremonias et ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, et opus quod facere debeant.

21. Provide autem de omni plebe viros potentes, et timentes Deum, in quibus sit veritas, et qui oderint avaritiam, et constitue ex eis tribunos, et centuriones, et quinquagenarios, et decanos,

22. Qui iudicent populum omni tempore: quidquid autem maius fuerit, referant ad te, et ipsi minora tantummodo iudicent: leviusque sit tibi, partito in alios onere.

23. Si hoc feceris, implebis imperium Dei, et praecepta eius poteris sustentare: et omnis hic populus revertetur ad loca sua cum pace.

24. Quibus auditis, Moyses fecit omnia quae ille suggesserat.

25. Et electis viris strenuis de cuncto Israel, constituit eos principes populi, tribunos, et centuriones, et quinquagenarios, et decanos.

26. Qui iudicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodo iudicantes.

27. Dimisitque cognatum suum: qui reversus abiit in terram suam.

CAPUT XIX.

Israelitae motis castris veniunt in Sina: Moyses iussu Dei ascendit in montem, monita eius refert ad populum, qui sanctificari iubetur, ut descendat Dominus in fulgure et tonitru, coram omni plebe Moysi locuturus.

1. Mense tertio egressionis Israel de Terra Aegypti,
(a) Num. 33, 15. (a) in die hac venerunt in solitudinem Sinai.
2. Nam profecti de Raphidim, et pervenientes usque in desertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria e regione montis.
(b) Act. 7, 38. 3. (b) Moyses autem ascendit ad Deum: vocavitque eum Dominus de monte, et ait: Haec dices domui Iacob, et annunciabis filiis Israel:
(c) Deut. 29, 2. 4. Vos (c) ipsi vidistis quae fecerim Aegyptiis, quo modo portaverim vos super alas aquilarum, et assumpserim mihi.
5. Si ergo audieritis vocem meam, et custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis po-
(d) Ps. 23, 1. pulis: (d) mea est enim omnis terra.
(e) 1 Pet. 2, 9. 6. (e) Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, et gens sancta. haec sunt verba quae loqueris ad filios Israel.
7. Venit Moyses: et convocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos mandaverat Dñus.
8. Responditque omnis populus simul: Cuncta quae locutus est Dominus, faciemus. Cumque retulisset Moyses verba populi ad Dominum,
9. Ait ei Dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, et credat tibi in perpetuum. Nunciavit ergo Moyses verba populi ad Dominum.
10. Qui dixit ei: Vade ad populum, et sanctifica illos hodie, et cras, laventque vestimenta sua.
11. Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.
12. Constituesque terminos populo per circuitum, et dices ad eos: Cavete ne ascendatis in montem,
(f) Hebr. 12, 18. (f) nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur.
13. Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: sive iumentum fuerit, sive homo, non vivet. cum coeperit clangere buccina, tunc ascendant in montem.
14. Descenditque Moyses de monte ad populum, et sanctificavit eum. Cumque lavissent vestimenta sua,
15. Ait ad eos: Estote parati in diem tertium, et ne appropinquetis uxoribus vestris.
16. Iamque advenerat tertius dies, et mane inclaruerat: et ecce coeperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, et nubes densissima operire montem, clangorque buccinae vehementius perstrepebat: et timuit populus qui erat in castris.
17. Cumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.
(g) Deut. 4, 11. 18. (g) Totus autem mons Sinai fumabat: eo quod descendisset Dominus super eum in igne, et ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis.
19. Et sonitus buccinae paulatim crescebat in maius, et prolixius tendebatur: Moyses loquebatur, et Deus respondebat ei.
20. Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice, et vocavit Moysen in cacumen eius. Quo cum ascendisset,
21. Dixit ad eum: Descende, et contestare populum: ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, et pereat ex eis plurima multitudo.
22. Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos.
23. Dixitque Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es, et iussisti, dicens: Pone terminos circa montem, et sanctifica illum.
24. Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendesque tu, et Aaron tecum: sacerdotes autem et populus ne transeant terminos, nec ascendant ad Dominum, ne forte interficiat illos.
25. Descenditque Moyses ad populum, et omnia narravit eis.

CAPUT XX.

Angelus vice Dei ex Sina monte Decalogum promulgat toti populo, sed is mavult Moyse internuncio mandata Dei sibi exponi: Moyses solatur populum; ac terreum aut lapideum de insectis lapidibus altare facere iubetur, ad quod non sit per gradus ascendendum.

1. Locutusque est Dominus cunctos sermones hos:
2. (h) Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te (h) Deut. 5,
de Terra Aegypti, de domo servitutis. 6. Ps. 80, 11.
3. Non habebis deos alienos coram me.
4. (i) Non facies tibi sculptile, neque omnem si- (i) Lev. 26, 1.
militudinem quae est in caelo desuper, et quae in Deut. 4, 15.
terra deorsum, nec eorum quae sunt in aquis sub terra. Jos. 24, 14. Ps. 96, 7.
5. Non adorabis ea, neque coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me:
6. Et faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, et custodiunt praecepta mea.
7. (k) Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. (k) Lev. 19,
nec enim habebit insontem Dominus eum qui assum- 12. Deut. 5,
pserit nomen Domini Dei sui frustra. 11. Matth. 5, 33.
8. (l) Memento ut diem sabbati sanctifices.
9. Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua. (l) Inf. 31,
10. Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: 13. Deut. 5,
non facies omne opus in eo, tu, et filius tuus et filia 14. Ezech. 20,
tua, servus tuus et ancilla tua, iumentum tuum, et 12.
advena qui est intra portas tuas.
11. (m) Sex enim diebus fecit Dominus caelum et (m) Gen. 2, 2.
terram, et mare, et omnia quae in eis sunt, et requievit in die septimo, idcirco benedixit Dominus diei sabbati, et sanctificavit eum.
12. (n) Honora patrem tuum et matrem tuam, ut (n) Deut. 5,
sis longaevus super terram, quam Dominus Deus tuus 16. Matth. 15,
dabit tibi. 4. Eph. 6, 2.
13. (o) Non occides. (o) Matth. 5,
14. Non moechaberis. 21.
15. Non furtum facies.
16. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.
17. (p) Non concupisces domum proximi tui: nec (p) Rom. 7,
desiderabis uxorem eius, non servum, non ancillam, 7. et 13, 9.
non bovem, non asinum, nec omnia quae illius sunt.
18. Cunctus autem populus videbat voces et lampades, et sonitum buccinae, montemque fumantem: et perterriti ac pavore concussi, steterunt procul,
19. Dicentes Moysi: Loquere tu nobis, et audiemus: non loquatur nobis Dñus, ne forte moriamur.
20. Et ait Moyses ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos venit Deus, et ut terror illius esset in vobis, et non peccaretis.

(a) Deut. 18, 16 Hebr. 12, 18

21. Stetitque populus de longe. (a) Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus.

22. Dixit praeterea Dominus ad Moysen: Haec dices filiis Israel: Vos vidistis quod de caelo locutus sim vobis.

23. Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

(b) Infr. 27, 8 et 38, 7.

24. (b) Altare de terra facietis mihi, et offeretis super eo holocausta et pacifica vestra, oves vestras et boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, et benedicam tibi.

(c) Deut. 27, 5 Ios. 8, 31.

25. (c) Quod si altare lapideum feceris mihi, non aedificabis illud de sectis lapidibus: si enim levaveris cultrum super eo, polluetur.

26. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudo tua.

CAPUT XXI.

Praecepta iudicialia quoad emptitios servos, et ancillas, furta, homicidia, parricidia, plagium, parentum maledicta, rixas, et talionis poenas, atque cornupetam bovem.

1. Haec sunt iudicia quae propones eis.

(d) Deut. 15, 12 Ier. 34, 14.

2. Si (d) emeris servum Hebraeum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis.

3. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat: si habens uxorem, et uxor egredietur simul.

4. Sin autem dominus dederit illi uxorem, et pepererit filios et filias: mulier et liberi eius erunt domini sui, ipse vero exibit cum vestitu suo.

5. Quod si dixerit servus: Diligo dominum meum et uxorem ac liberos, non egrediar liber:

6. Offeret eum dominus diis, et applicabitur ad ostium et postes, perforabitque aurem eius subula: et erit ei servus in saeculum.

7. Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancillae exire consueverunt.

8. Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam.

9. Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi.

10. Quod si alteram et acceperit, providebit puellae nuptias, et vestimenta, et pretium pudicitiae non negabit.

11. Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia.

(e) Lev. 24, 17.

12. (e) Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.

(f) Deut. 19, 2

13. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius: (f) constituam tibi locum in quem fugere debeat.

14. Si quis per industriam occiderit proximum suum, et per insidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

15. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur.

16. Qui furatus fuerit hominem, et vendiderit eum, convictus noxae, morte moriatur.

(g) Lev. 20, 9. Prov. 20, 20 Matth. 15, 4. Marc. 7, 10.

17. (g) Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.

18. Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo:

19. Si surrexerit, et ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit, ita tamen ut operas eius, et impensas in medicos restituat.

20. Qui percusserit servum suum, vel ancillam virga, et mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit.

21. Sin autem uno die vel duobus supervixerit, non subiacebit poenae, quia pecunia illius est.

22. Si rixati fuerint viri, et percusserit quis mulierem praegnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, et arbitri iudicaverint.

23. Sin autem mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima,

(h) Lev. 24, 20. Deut. 19, 21. Matth. 5, 38.

24. (h) Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25. Adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26. Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillae, et luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27. Dentem quoque si excusserit servo vel ancillae suae, similiter dimittet eos liberos.

28. Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, et mortui fuerint, lapidibus obruetur: et non comedentur carnes eius, dominus quoque bovis innocens erit.

29. Quod si bos cornupeta fuerit ab heri et nudiustertius, et contestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: et bos lapidibus obruetur, et dominum eius occident.

30. Quod si pretium fuerit ei impositum, dabit pro anima sua quidquid fuerit postulatus.

31. Filium quoque et filiam si cornu percusserit, simili sententiae subiacebit.

32. Si servum, ancillamque invaserit, triginta siclos argenti dño dabit, bos vero lapidibus opprimetur.

33. Si quis aperuerit cisternam, et foderit, et non operuerit eam, cecideritque bos aut asinus in eam,

34. Reddet dominus cisternae pretium iumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

35. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, et ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, et divident pretium, cadaver autem mortui inter se dispertient.

36. Sin autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri et nudiustertius, et non custodivit eum dominus suus: reddet bovem pro bove, et cadaver integrum accipiet.

CAPUT XXII.

Furti damnique illati poena, depositi, commodati, conducti, atque stupri lex, maleficorum, bestialitatis, sacrificii idololatrici supplicium; advenae, viduae et pupillo nocentium poenae; mutui, usurae et pignoris lex, ac obedientiae et decimarum, primitiarum, primogenitorum: de carne a bestiis praegustata.

1. Si quis furatus fuerit bovem aut ovem, et occiderit vel vendiderit: quinque boves pro uno bove restituet, (i) et quatuor oves pro una ove. (i) 2 Reg. 12, 6.

2. Si effringens fur domum sive suffodiens fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis.

3. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur.

4. Si inventum fuerit apud eum quod furatus est, vivens, sive bos, sive asinus, sive ovis: duplum restituet.

5. Si laeserit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni aestimatione restituet.

6. Si egressus ignis invenerit spinas, et comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit.

7. Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in custodiam, et ab eo, qui susceperat, furto ablata fuerint: si invenitur fur, duplum reddet:

8. Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, et iurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui,

9. Ad perpetrandam fraudem, tam in bove quam in asino, et ove ac vestimento, et quidquid damnum inferre potest: ad deos utriusque causa perveniet: et si illi iudicaverint, duplum restituet proximo suo.

10. Si quis commendaverit proximo suo asinum, bovem, ovem, et omne iumentum ad custodiam, et mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusque hoc viderit:

11. Iusiurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque dominus iuramentum, et ille reddere non cogetur.

(a) Gen. 31, 39

12. (a) Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino.

13. Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, et non restituet.

14. Qui a proximo suo quidquam horum mutuo postulaverit, et debilitatum aut mortuum fuerit domino non praesente, reddere compelletur.

15. Quod si impraesentiarum dominus fuerit, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede operis sui.

(b) Deut. 22, 28.

16. (b) Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, et habebit eam uxorem.

17. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

18. Maleficos non patieris vivere.

19. Qui coierit cum iumento, morte moriatur.

(c) Lev. 19, 4.

20. (c) Qui immolat diis, occidetur, praeterquam Domino soli.

21. Advenam non contristabis, neque affliges eum: advenae enim et ipsi fuistis in Terra Aegypti.

(d) Zach. 7, 10.

22. (d) Viduae et pupillo non nocebitis.

23. Si laeseritis eos, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem eorum:

24. Et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, et erunt uxores vestrae viduae, et filii vestri pupilli.

25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

(e) Deut. 24, 13.

26 (e) Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei.

27. Ipsum enim est solum, quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum.

(f) Act. 23, 5.

28. Diis non detrahes, et (f) principi populi tui non maledices.

(g) Sup. 13, 2. 12. Infr. 34, 19 Ezech. 44, 30.

29. Decimas tuas et primitias tuas non tardabis reddere, (g) primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

30. De bobus quoque, et ovibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octava reddes illum mihi.

(h) Lev. 22, 8.

31. Viri sancti eritis mihi: (h) carnem, quae a bestiis fuerit praegustata, non comedetis, sed proiicietis canibus.

CAPUT XXIII.

Leges praefixae iudicibus: bos et asinus inimici servandus: non accipienda iudicibus munera: de anni et diei septimi quiete, tribusque festis praecipuis: promittit Deus se populo angelum in ducem itineris praemissurum, et praemium servantibus praecepta: de idololatria et foedere Chananaeorum fugiendis, deque eis exterminandis.

1. Non suscipies vocem mendacii: nec iunges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium.

2. Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio, plurimorum acquiesces sententiae, ut a vero devies.

3. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.

4. (i) Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. (i) Deut. 22, 1.

5. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo.

6. Non declinabis in iudicium pauperis.

7. Mendacium fugies. (k) Insontem et iustum non occides: quia aversor impium. (k) Dan. 13, 53.

8. (l) Nec accipies munera, quae etiam excaecant prudentes, et subvertunt verba iustorum. (l) Deut. 16, 19. Eccli. 20, 31.

9. Peregrino molestus non eris. scitis enim advenarum animas: quia et ipsi (m) peregrini fuistis in Terra Aegypti. (m) Gen. 46, 6.

10. Sex annis seminabis terram tuam, et congregabis fruges eius.

11. Anno autem septimo (n) dimittes eam, et requiescere facies, ut comedant pauperes populi tui: et quidquid reliquum fuerit, edant bestiae agri: ita facies in vinea, et in oliveto tuo. (n) Lev. 25, 4.

12. Sex diebus operaberis: septimo die cessabis, ut requiescat bos et asinus tuus: et refrigeretur filius ancillae tuae, et advena.

13. Omnia quae dixi vobis, custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro.

14. Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis.

15. Sollemnitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma, (o) sicut praecepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de Aegypto: (p) non apparebis in conspectu meo vacuus. (o) Sup. 13, 3. 4. Inf. 34, 22. (p) Deut. 16, 16. Eccli. 35, 6.

16. Et sollemnitatem messis primitivorum operis tui, quaecumque seminaveris in agro. sollemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

17. (q) Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo. (q) Infr. 34, 23. Deut. 16, 16.

18. Non immolabis super fermento sanguinem victimae meae, nec remanebit adeps sollemnitatis meae usque mane.

19. (r) Primitias frugum terrae tuae deferes in domum Domini Dei tui. (s) Non coques hoedum in lacte matris suae. (r) Infr. 34, 26. (s) Deut. 14, 21.

20. Ecce ego mittam angelum meum, qui praecedat te, et custodiat in via, et introducat in locum quem paravi.

21. Observa eum, et audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaveris, et est nomen meum in illo.

22. (t) Quod si audieris vocem eius, et feceris omnia quae loquor, inimicus ero inimicis tuis, et affligam affligentes te. (t) Deut. 7, 11.

23. (u) Praecedetque te angelus meus, et introducet (u) Infr. 33, 2. Deut. 7, 22. Jos. 24, 17.

te ad Amorrhaeum, et Hethaeum, et Pherezaeum, Chananaeumque, et Hevaeum, et Iebusaeum, quos ego conteram.

24. Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, sed destrues eos, et confringes statuas eorum.

25. Servietisque Domino Deo vestro, ut benedicam panibus tuis et aquis, et auferam infirmitatem de medio tui.

26. Non erit infoecunda, nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27. Terrorem meum mittam in praecursum tuum, et occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

(a) Deut. 7, 20. 28. Emittens (a) crabrones prius, qui fugabunt Hevaeum, et Chananaeum, et Hethaeum, antequam introeas.

29. Non eiiciam eos a facie tua anno uno: ne terra in solitudinem redigatur, et crescant contra te bestiae.

30. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, et possideas Terram.

31. Ponam autem terminos tuos a Mari rubro usque ad Mare Palaestinorum, et a deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores Terrae, et eiiciam eos de conspectu vestro.

(b) Inf. 34, 15. Deut. 7, 2. 32. (b) Non inibis cum eis foedus, nec cum diis eorum.

33. Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certe erit in scandalum.

CAPUT XXIV.

Moyses a Deo latas leges ad populum refert, populus eas acceptat: et foedus sancit inter Deum et populum, oblatis Domino sacrificiis, foederisque sanguine in populum resperso, Moyses, ceteris ad radicem montis manentibus, solus in montem ascendit, ut tabulas legis accipiat, ubi cum Domino quadraginta diebus et noctibus permansit.

1. Moysi quoque dixit: Ascende ad Dominum tu, et Aaron, Nadab et Abiu, et septuaginta senes ex Israel, et adorabitis procul.

2. Solusque Moyses ascendet ad Dominum, et illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo.

3. Venit ergo Moyses et narravit plebi omnia verba Domini, atque iudicia: responditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quae locutus est, faciemus.

4. Scripsit autem Moyses universos sermones Domini: et mane consurgens aedificavit altare ad radices montis, et duodecim titulos per duodecim tribus Israel.

5. Misitque iuvenes de filiis Israel, et obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas Domino, vitulos.

6. Tulit itaque Moyses dimidiam partem sanguinis, et misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare.

7. Assumensque volumen foederis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quae locutus est Dominus, faciemus, et erimus obedientes.

8. Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum, et ait: Hic est (c) sanguis foederis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his. (c) Hebr. 9, 20.

9. Ascenderuntque Moyses et Aaron, Nadab et Abiu, et septuaginta de senioribus Israel:

10. Et viderunt Deum Israel: et sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, et quasi caelum, cum serenum est.

11. Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israel, misit manum suam, videruntque Deum, et comederunt, ac biberunt.

12. Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, et esto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, et legem, ac mandata quae scripsi: ut doceas eos.

13. Surrexerunt Moyses, et Iosue minister eius: ascendensque Moyses in montem Dei,

14. Senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. habetis Aaron et Hur vobiscum: si quid natum fuerit quaestionis, referetis ad eos.

15. Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem,

16. Et habitavit gloria Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis.

17. Erat autem species gloriae Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel.

18. Ingressusque Moyses medium nebulae, ascendit in montem: (d) et fuit ibi quadraginta diebus, et quadraginta noctibus. (d) Deut. 9, 9.

CAPUT XXV.

Iubetur primitiarum ac donorum oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam foederis, mensam panum propositionis, et septiceps candelabrum, cunctaque illuc pertinentia: horum omnium monstratur exemplar.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel ut tollant mihi primitias ab (e) omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas. (e) Inf. 35, 5.

3. Haec sunt autem quae accipere debetis: Aurum, et argentum, et aes,

4. Hyacinthum et purpuram, coccumque bis tinctum, et byssum, pilos caprarum,

5. Et pelles arietum rubricatas, pellesque ianthinas, et ligna setim:

6. Oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, et thymiamata boni odoris:

7. Lapides onychinos, et gemmas ad ornandum ephod, ac rationale.

8. Facientque mihi sanctuarium, et habitabo in medio eorum:

9. (f) Iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, et omnium vasorum in cultum eius: sicque facietis illud: (f) Hebr. 8, 5.

10. Arcam de lignis setim compingite, cuius longitudo habeat duos et semis cubitos: latitudo, cubitum et dimidium: altitudo, cubitum similiter ac semissem.

11. Et deaurabis eam auro mundissimo intus et foris: faciesque supra, coronam auream per circuitum:

12. Et quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcae angulos: duo circuli sint in latere uno, et duo in altero.

13. Facies quoque vectes de lignis setim, et operies eos auro.

14. Inducesque per circulos qui sunt in arcae lateribus, ut portetur in eis:

15. Qui semper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis.

16. Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi.

17. Facies et propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos et dimidium tenebit longitudo eius, et cubitum ac semissem latitudo.

18. Duos quoque Cherubim aureos, et productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19. Cherub unus sit in latere uno, et alter in altero.
20. Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, et operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca,
21. In qua pones testimonium quod dabo tibi.
22. Inde praecipiam, et loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonii, cuncta quae mandabo per te filiis Israel.
23. Facies et mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, et in latitudine cubitum, et in altitudine cubitum ac semissem.
24. Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum,
25. Et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: et super illam, alteram coronam aureolam.
26. Quatuor quoque circulos aureos praeparabis, et pones eos in quatuor angulis eiusdem mensae per singulos pedes.
27. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vectes per eos, et possit mensa portari.
28. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, et circumdabis auro ad subvehendam mensam.
29. Parabis et acetabula, ac phialas, thuribula, et cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo.
30. Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.
31. Facies et candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius, et calamos, scyphos, et sphaerulas, ac lilia ex ipso procedentia.
32. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere, et tres ex altero.
33. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphaerulaque simul, et lilium: et tres similiter scyphi instar nucis in calamo altero, sphaerulaque simul et lilium. hoc erit opus sex calamorum, qui producendi sunt de hastili:
34. In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphaerulaeque per singulos, et lilia.
35. Sphaerulae sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt procedentes de hastili uno.
36. Et sphaerulae igitur et calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.
37. Facies et lucernas septem, et pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso.
38. Emunctoria quoque et ubi quae emuncta sunt extinguantur, fiant de auro purissimo.
39. Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri purissimi.
(a) Hebr. 8, 5. Act. 7, 44. 40. (a) Inspice, et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.

CAPUT XXVI.

Forma et constructio tabernaculi Moysaici, veli, arcae, propitiatorii, mensae, candelabri, et tentorii, iuxta suas quaeque mensuras.

1. Tabernaculum vero ita facies: Decem cortinas de bysso retorta, et hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies.
2. Longitudo cortinae unius habebit vigintiocto cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. unius mensurae fient universa tentoria.
3. Quinque cortinae sibi iungentur mutuo, et aliae quinque nexu simili cohaerebunt.
4. Ansulas hyacinthinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.
5. Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas, ut ansa contra ansam veniat, et altera alteri possit aptari.
6. Facies et quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela iungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.
7. Facies et saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.
8. Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos: et latitudo, quatuor: aequa erit mensura sagorum omnium.
9. E quibus quinque iunges seorsum, et sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices.
10. Facies et quinquaginta ansas in ora sagi unius, ut coniungi cum altero queat: et quinquaginta ansas in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur.
11. Facies et quinquaginta fibulas aeneas quibus iungantur ansae, ut unum ex omnibus operimentum fiat.
12. Quod autem superfuerit in sagis quae parantur tecto, id est unum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernaculi.
13. Et cubitus ex una parte pendebit, et alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.
14. Facies et operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: et super hoc rursum aliud operimentum de ianthinis pellibus.
15. Facies et tabulas stantes tabernaculi de lignis setim,
16. Quae singulae denos cubitos in longitudine habeant, et in latitudine singulos ac semissem.
17. In lateribus tabulae, duae incastraturae fient, quibus tabula alteri tabulae connectatur: atque in hunc modum cunctae tabulae parabuntur.
18. Quarum viginti erunt in latere meridiano quod vergit ad Austrum.
19. Quibus quadraginta bases argenteas fundes, ut binae bases singulis tabulis per duos angulos subiiciantur.
20. In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulae erunt,
21. Quadraginta habentes bases argenteas, binae bases singulis tabulis supponentur.
22. Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas,
23. Et rursum alias duas quae in angulis erigantur post tergum tabernaculi.
24. Eruntque coniunctae a deorsum usque sursum, et una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quae in angulis ponendae sunt, similis iunctura servabitur.
25. Et erunt simul tabulae octo, bases earum argenteae sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis.
26. Facies et vectes de lignis setim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi,
27. Et quinque alios in altero, et eiusdem numeri ad occidentalem plagam:
28. Qui mittentur per medias tabulas a summo usque ad summum.
29. Ipsas quoque tabulas deaurabis, et fundes in eis annulos aureos per quos vectes tabulata contineant: quos operies laminis aureis.
30. Et eriges tabernaculum iuxta exemplar quod tibi in (b) monte monstratum est. (b) Sup. 25, 40

31. Facies et velum de hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta, opere plumario et pulchra varietate contextum:

32. Quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quae ipsae quidem deauratae erunt, et habebunt capita aurea, sed bases argenteas.

33. Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam testimonii, quo et Sanctuarium, et Sanctuarii sanctuaria dividentur.

34. Pones et propitiatorium super arcam testimonii in Sancto sanctorum:

35. Mensamque extra velum: et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in parte Aquilonis.

36. Facies et tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta, opere plumarii.

37. Et quinque columnas deaurabis lignorum setim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, et bases aeneae.

CAPUT XXVII.

Altare holocaustorum et atrium tabernaculi, tentorium, columnae, et oleum lucernarum parari iubentur, et earum accensio.

(a) Infr. 38, 1
1. Facies (a) et altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, et totidem in latitudine, id est quadrum, et tres cubitos in altitudine.

2. Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt: et operies illud aere.

3. Faciesque in usus eius lebetes ad suscipiendos cineres, et forcipes atque fuscinulas, et ignium receptacula: omnia vasa ex aere fabricabis.

4. Craticulamque in modum retis aeneam: per cuius quatuor angulos erunt quatuor annuli aenei,

5. Quos pones subter arulam altaris: eritque craticula usque ad altaris medium.

6. Facies et vectes altaris de lignis setim duos, quos operies laminis aeneis:

7. Et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum.

(b) Sup. 25, 40
8. (b) Non solidum, sed inane et cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in Monte monstratum est.

9. Facies et atrium tabernaculi, in cuius australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10. Et columnas viginti cum basibus totidem aeneis, quae capita cum caelaturis suis habebunt argentea.

11. Similiter et in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnae viginti, et bases aeneae eiusdem numeri, et capita earum cum caelaturis suis argentea.

12. In latitudine vero atrii, quod respicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, et columnae decem, basesque totidem.

13. In ea quoque atrii latitudine, quae respicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14. In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnaeque tres et bases totidem:

15. Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnae tres, et bases totidem.

16. In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta, opere plumarii: columnas habebit quatuor, cum basibus totidem.

17. Omnes columnae atrii per circuitum vestitae erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, et basibus aeneis.

18. In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit: fietque de bysso retorta, et habebit bases aeneas.

19. Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus et caeremonias, tam paxillos eius quam atrii, ex aere facies.

20. Praecipe filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum: ut ardeat lucerna semper

21. In tabernaculo testimonii, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron et filii eius, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum a filiis Israel

CAPUT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis et filiorum eius describuntur.

1. Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, et Abiu, Eleazar, et Ithamar.

2. Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam et decorem.

3. Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiae, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mihi.

4. Haec autem erunt vestimenta quae facient: Rationale, et superhumerale, tunicam et lineam strictam, cidarim et balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron et filiis eius, ut sacerdotio fungantur mihi.

5. Accipientque aurum, et hyacinthum, et purpuram, coccumque bis tinctum, et byssum.

6. Facient autem superhumerale de auro et hyacintho et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta, opere polymito.

7. Duas oras iunctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant.

8. Ipsa quoque textura et cuncta operis varietas erit ex auro et hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta.

9. Sumesque duos lapides onychinos, et sculpes in eis nomina filiorum Israel:

10. Sex nomina in lapide uno, et sex reliqua in altero, iuxta ordinem nativitatis eorum.

11. Opere sculptoris et caelatura gemmarii, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos:

12. Et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem.

13. Facies et uncinos ex auro,

14. Et duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem cohaerentes, quas inseres uncinis.

15. Rationale quoque iudicii facies opere polymito iuxta texturam superhumeralis ex auro, hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta.

16. Quadrangulum erit et duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine.

17. Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, et topazius, et smaragdus:

18. In secundo carbunculus, sapphirus, et iaspis:

19. In tertio ligurius, achates, et amethystus:

20. In quarto chrysolithus, onychinus, et beryllus. inclusi auro erunt per ordines suos.

21. Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus caelabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus.

22. Facies in rationali catenas sibi invicem cohaerentes ex auro purissimo:

23. Et duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate:

24. Catenasque aureas iunges annulis, qui sunt in marginibus eius:

25. Et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit.

26. Facies et duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quae e regione sunt superhumeralis, et posteriora eius aspiciunt.

27. Nec non et alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem iuncturae inferioris, ut aptari possit cum superhumerali,

28. Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat iunctura fabrefacta, et a seinvicem rationale et superhumerale nequeant separari.

29. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicii super pectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in aeternum.

30. Pones autem in rationali iudicii Doctrinam et Veritatem, quae erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: et gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper.

31. Facies et tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

32. In cuius medio supra erit capitium, et ora per gyrum eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur.

33. Deorsum vero, ad pedes eiusdem tunicae, per circuitum, quasi mala punica facies, ex hyacintho, et purpura, et cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis,

34. Ita ut tintinnabulum sit aureum et malum punicum: rursumque tintinnabulum aliud aureum et malum punicum.

(a) Eccli. 45, 11. 35. (a) Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur et egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, et non moriatur.

36. Facies et laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere caelatoris, Sanctum Domino.

37. Ligabisque eam vitta hyacinthina, et erit super tiaram,

38. Imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quae obtulerunt et sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus et donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte eius, ut placatus sit eis Dominus.

39. Stringesque tunicam bysso, et tiaram byssinam facies, et balteum opere plumarii.

40. Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis et balteos ac tiaras in gloriam et decorem:

41. Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum et filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42. Facies et feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suae, a renibus usque ad femora:

43. Et utentur eis Aaron et filii eius quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, et semini eius post eum.

CAPUT XXIX.

Quae fuerit sacerdotum consecratio, ritusque oblationis pro illis, et qui his oblationibus vescentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

1. Sed et hoc facies, ut mihi in sacerdotio consecrentur. (b) Tolle vitulum de armento, et arietes duos immaculatos, (b) Lev. 9, 2.

2. Panesque azymos, et crustulam absque fermento, quae conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de simila triticea cuncta facies.

3. Et posita in canistro offeres: vitulum autem et duos arietes.

4. Et Aaron, ac filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua,

5. Indues Aaron vestimentis suis, id est, linea et tunica, et superhumerali et rationali, quod constringes balteo.

6. Et pones tiaram in capite eius, et laminam sanctam super tiaram,

7. Et oleum unctionis fundes super caput eius: atque hoc ritu consecrabitur.

8. Filios quoque illius applicabis, et indues tunicis lineis, cingesque balteo,

9. Aaron scilicet et liberos eius, et impones eis mitras: eruntque sacerdotes mihi religione perpetua. Postquam initiaveris manus eorum,

10. (c) Applicabis et vitulum coram tabernaculo testimonii. Imponentque Aaron et filii eius manus super caput illius, (c) Lev. 1, 3.

11. Et mactabis eum in conspectu Domini, iuxta ostium tabernaculi testimonii.

12. Sumptumque de sanguine vituli, pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes iuxta basim eius.

13. (d) Sumes et adipem totum qui operit intestina, et reticulum iecoris, ac duos renes, et adipem qui super eos est, et offeres incensum super altare: (d) Lev. 3, 3

14. Carnes vero vituli et corium et fimum combures foris extra castra, eo quod pro peccato sit.

15. Unum quoque arietem sumes, super cuius caput ponent Aaron et filii eius manus.

16. Quem cum mactaveris, tolles de sanguine eius, et fundes circa altare.

17. Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotaque intestina eius ac pedes pones super concisas carnes, et super caput illius.

18. Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suavissimus victimae Domini.

19. Tolles quoque arietem alterum, super cuius caput Aaron et filii eius ponent manus.

20. Quem cum immolaveris, sumes de sanguine eius, et pones super extremum auriculae dextrae Aaron et filiorum eius, et super pollices manus eorum ac pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

21. Cumque tuleris de sanguine qui est super altare, et de oleo unctionis, asperges Aaron et vestes eius, filios et vestimenta eorum. Consecratisque ipsis et vestibus,

22. Tolles adipem de ariete, et caudam et arvinam, quae operit vitalia, ac reticulum iecoris, et duos re-

nes, atque adipem, qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis:

23. Tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu Domini:

24. Ponesque omnia super manus Aaron et filiorum eius, et sanctificabis eos elevans coram Domino.

25. Suscipiesque universa de manibus eorum: et incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio eius est.

26. Sumes quoque pectusculum de ariete, quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Domino, et cedet in partem tuam.

27. Sanctificabisque et pectusculum consecratum, et armum quem de ariete separasti,

28. Quo initiatus est Aaron et filii eius, cedentque in partem Aaron et filiorum eius iure perpetuo a filiis Israel: quia primitiva sunt et initia de victimis eorum pacificis quae offerunt Domino.

29. Vestem autem sanctam, qua utetur Aaron, habebunt filii eius post eum, ut ungantur in ea, et consecrentur manus eorum.

30. Septem diebus utetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filiis eius, et qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in Sanctuario.

31. Arietem autem consecrationis tolles, et coques carnes eius in loco sancto:

(a) Lev. 8, 31. et 24, 9. Matth. 12, 4

32. Quibus vescetur Aaron et filii eius. (a) Panes quoque, qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi testimonii comedent,

33. Ut sit placabile sacrificium, et sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt.

34. Quod si remanserit de carnibus consecratis, sive de panibus usque mane, combures reliquias igni: non comedentur, quia sanctificata sunt.

35. Omnia, quae praecepi tibi, facies super Aaron et filiis eius. Septem diebus consecrabis manus eorum:

36. Et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaveris expiationis hostiam, et unges illud in sanctificationem.

37. Septem diebus expiabis altare, et sanctificabis, et erit Sanctum sanctorum. omnis, qui tetigerit illud, sanctificabitur.

(b) Num. 28, 3

38. Hoc est quod facies in altari: (b) Agnos anniculos duos per singulos dies iugiter,

39. Unum agnum mane, et alterum vespere,

40. Decimam partem similae conspersae oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, et vinum ad libandum eiusdem mensurae in agno uno.

41. Alterum vero agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutinae oblationis, et iuxta ea quae diximus, in odorem suavitatis:

42. Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ubi constituam ut loquar ad te.

43. Ibique praecipiam filiis Israel, et sanctificabitur altare in gloria mea.

44. Sanctificabo et tabernaculum testimonii cum altari, et Aaron cum filiis suis, ut sacerdotio fungantur mihi.

45. Et habitabo in medio filiorum Israel, eroque eis Deus,

46. Et scient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de Terra Aegypti, ut manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

CAPUT XXX.

Institutio altaris thymiamatis, et pecuniae in usus tabernaculi exigendae, labri aenei construendi pro lotione sacerdotum, unguenti sacri pro ungendis sacerdotibus et vasis templi, unctionis thymiamatis et reliquorum quae ad tabernaculum spectant.

1. Facies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis setim,

2. Habens cubitum longitudinis, et alterum latitudinis, id est, quadrangulum, et duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent.

3. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius, quam parietes per circuitum, et cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum,

4. Et duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes, et altare portetur.

5. Ipsos quoque vectes facies de lignis setim, et inaurabis.

6. Ponesque altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ubi loquar tibi.

7. Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans, mane. Quando componet lucernas, incendet illud:

8. Et quando collocabit eas ad vesperum, uret thymiama sempiternum coram Domino in generationes vestras.

9. Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem, et victimam, nec libabitis libamina.

10. Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum, in sanguine quod oblatum est pro peccato, et placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit Domino.

11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12. (c) Quando tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, et non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. (c) Num. 1, 2.

13. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli iuxta mensuram templi. (d) Siclus viginti obolos habet. Media pars sicli offeretur Domino. (d) Lev. 27, 25. Num. 3, 47. Ezech. 45, 12.

14. Qui habetur in numero, a viginti annis et supra, dabit pretium.

15. Dives non addet ad medium sicli, et pauper nihil minuet.

16. Susceptamque pecuniam, quae collata est a filiis Israel, trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monumentum eorum coram Domino, et propitietur animabus eorum.

17. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

18. Facies et labrum aeneum cum basi sua ad lavandum: ponesque illud inter tabernaculum testimonii et altare. Et missa aqua,

19. Lavabunt in ea Aaron, et filii eius manus suas ac pedes,

20. Quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, et quando accessuri sunt ad altare, ut offerant in eo thymiama Domino,

21. Ne forte moriantur. legitimum sempiternum erit ipsi, et semini eius per successiones.

22. Locutusque est Dominus ad Moysen,

23. Dicens: Sume tibi aromata, primae myrrhae et electae quingentos siclos, et cinnamomi medium, id est, ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta,

24. Casiae autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin:

25. Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii,

26. Et unges ex eo tabernaculum testimonii, et arcam testamenti,

27. Mensamque cum vasis suis, candelabrum, et utensilia eius, altaria thymiamatis,

28. Et holocausti, et universam supellectilem quae ad cultum eorum pertinet.

29. Sanctificabisque omnia, et erunt Sancta sanctorum: qui tetigerit ea, sanctificabitur.

30. Aaron et filios eius unges, sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31. Filiis quoque Israel dices: Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras.

32. Caro hominis non ungetur ex eo, et iuxta compositionem eius non facietis aliud, quia sanctificatum est, et sanctum erit vobis.

33. Homo quicumque tale composuerit, et dederit ex eo, alieno, exterminabitur de populo suo.

34. Dixitque Dominus ad Moysen: Sume tibi aromata, stacten et onycha, galbanum boni odoris, et thus lucidissimum, aequalis ponderis erunt omnia:

35. Faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mixtum diligenter, et purum, et sanctificatione dignissimum.

36. Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo testimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama.

37. Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est Domino.

38. Homo quicumque fecerit simile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

CAPUT XXXI.

Deputantur a Domino Beseleel et Ooliab ad extructionem tabernaculi ac caeterorum quae dicta sunt: de sabbati observatione, et de duabus lapideis tabulis legis a Domino Moysi datis.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Ecce, vocavi ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Iuda,

3. Et implevi eum spiritu Dei, sapientia, et intelligentia, et scientia in omni opere,

4. Ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro, et argento, et aere,

5. Marmore, et gemmis, et diversitate lignorum.

6. Dedique ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam: ut faciant cuncta quae praecepi tibi,

7. Tabernaculum foederis, et arcam testimonii, et propitiatorium, quod super eam est, et cuncta vasa tabernaculi,

8. Mensamque et vasa eius, candelabrum purissimum cum vasis suis, et altaria thymiamatis,

9. Et holocausti, et omnia vasa eorum, labrum cum basi sua,

10. Vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti, et filiis eius, ut fungantur officio suo in sacris.

11. Oleum unctionis, et thymiama aromatum in Sanctuario, omnia quae praecepi tibi, facient.

12. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

13. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: (*a*) Videte ut sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me et vos in generationibus vestris: ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos. [(*a*) *Sup.* 20, 8. *Ezech.* 20, 12.]

14. Custodite sabbatum meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.

15. Sex diebus facietis opus: in die septimo sabbatum est, requies sancta Domino. omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.

16. Custodiant filii Israel Sabbatum, et celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum

17. Inter me et filios Israel, signumque perpetuum. (*b*) sex enim diebus fecit Dominus caelum et terram, et in septimo ab opere cessavit. [(*b*) *Gen.* 2, 2.]

18. Deditque Dominus Moysi, completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai, (*c*) duas tabulas testimonii lapideas, scriptas digito Dei. [(*c*) *Deut.* 9, 10.]

CAPUT XXXII.

Moyse absente, populus vitulum aureum conflat et adorat: ob vitulum adoratum Moyses Deum precatur; de monte descendens tabulas frangit, vitulum comburit, et Aarone obiurgato, idololatras occidi iubet, ceterisque veniam impetrat iterum conscenso monte.

1. Videns autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron, dixit: (*d*) Surge, fac nobis deos, qui nos praecedant: Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de Terra Aegypti, ignoramus quid acciderit. [(*d*) *Act.* 7, 40.]

2. Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de uxorum, filiorumque et filiarum vestrarum auribus, et afferte ad me.

3. Fecitque populus quae iusserat, deferens inaures ad Aaron.

4. (*e*) Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, et fecit ex eis vitulum conflatilem. dixeruntque: Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. [(*e*) *Psal.* 105, 19.]

5. Quod cum vidisset Aaron, aedificavit altare coram eo, et praeconis voce clamavit dicens: Cras solemnitas Domini est.

6. Surgentesque mane, obtulerunt holocausta, et hostias pacificas, et (*f*) sedit populus manducare, et bibere, et surrexerunt ludere. [(*f*) 1 *Cor* 10, 7.]

7. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens: (*g*) Vade, descende: peccavit populus tuus, quem eduxisti de Terra Aegypti. [(*g*) *Deut.* 9, 12.]

8. Recesserunt cito de via, quam ostendisti eis: feceruntque sibi vitulum conflatilem, et adoraverunt, atque immolantes ei hostias, dixerunt: (*h*) Isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra Aegypti. [(*h*) 3 *Reg.* 12, 28.]

9. Rursumque ait Dominus ad Moysen: (*i*) Cerno quod populus iste durae cervicis sit: [(*i*) *Infr.* 33, 3. *Deut.* 9, 13.]

10. Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos, faciamque te in gentem magnam.

11. Moyses autem orabat Dominum Deum suum, dicens: (*k*) Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de Terra Aegypti, in fortitudine magna, et in manu robusta? [(*k*) *Num* 14, 13. *Ps* 105, 23.]

12. Ne quaeso dicant Aegyptii: Callide eduxit eos, ut interficeret in montibus, et deleret e terra: quiescat ira tua, et esto placabilis super nequitia populi tui.

13. Recordare Abraham, Isaac, et Israel servorum tuorum, quibus iurasti per temetipsum, dicens: (*l*) Mul- [(*l*) *Gen.* 12, 7. *et* 15, 7 *et* 48, 16.]

tiplicabo semen vestrum sicut stellas caeli: et universam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, et possidebitis eam semper.

14. Placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum.

15. Et reversus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonii in manu sua, scriptas ex utraque parte,

16. Et factas opere Dei: scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis.

17. Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moysen: Ululatus pugnae auditur in castris.

18. Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: sed vocem cantantium ego audio.

19. Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum, et choros: iratusque valde, proiecit de manu tabulas, et confregit eas ad radicem montis:

20. Arripiensque vitulum quem fecerant, combussit, et contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aquam, et dedit ex eo potum filiis Israel.

21. Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?

22. Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum istum, quod pronus sit ad malum:

23. Dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui nos praecedant: huic enim Moysi, qui nos eduxit de Terra Aegypti, nescimus quid acciderit.

24. Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, et dederunt mihi: et proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus.

25. Videns ergo Moyses populum quod esset nudatus, (spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, et inter hostes nudum constituerat)

26. Et stans in porta castrorum, ait: Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi:

27. Quibus ait: Haec dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum: ite, et redite de porta usque ad portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem, et amicum, et proximum suum.

28. Feceruntque filii Levi iuxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.

29. Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio, et in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

30. Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.

31. Reversusque ad Dominum, ait: Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam,

32. Aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.

33. Cui respondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo:

34. Tu autem vade, et duc populum istum quo locutus sum tibi: angelus meus praecedet te. Ego autem in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum.

35. Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAPUT XXXIII.

Minis Dei in populum sedatis a Moyse, populus deponit ornatum suum, et suum luget delictum: placatur Deus, et loquitur Dominus cum Moyse facie ad faciem, qui cupit videre faciem et gloriam Domini.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Vade, ascende de loco isto tu, et populus tuus quem eduxisti de Terra Aegypti, in terram quam iuravi Abraham, Isaac, et Iacob, dicens: (a) Semini tuo dabo eam: (a) *Gen.* 12, 7.

2. Et (b) mittam praecursorem tui angelum, ut eiiciam (c) Chananaeum, et Amorrhaeum, et Hethaeum, et Pherezaeum, et Hevaeum, et Iebusaeum, (b) *Sup.* 32, 34. (c) *Deut.* 7. 22, *Ios.* 24, 11.

3. Et intres in terram fluentem lacte et melle. Non enim ascendam tecum, (d) quia populus durae cervicis es: ne forte disperdam te in via. (d) *Sup.* 32, 9. *Deut.* 9. 13.

4. Audiensque populus sermonem hunc pessimum, luxit: et nullus ex more indutus est cultu suo.

5. Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel: Populus durae cervicis es, semel ascendam in medio tui, et delebo te. Iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi.

6. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum a monte Horeb.

7. Moyses quoque tollens tabernaculum, tetendit extra castra procul, vocavitque nomen eius, Tabernaculum foederis. Et omnis populus, qui habebat aliquam quaestionem, egrediebatur ad Tabernaculum foederis, extra castra.

8. Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, et stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium.

9. Ingresso autem illo tabernaculum foederis, descendebat columna nubis, et stabat ad ostium, loquebaturque cum Moyse,

10. Cernentibus universis quod columna nubis staret ad ostium Tabernaculi. Stabantque ipsi, et adorabant per fores tabernaculorum suorum.

11. Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra, minister eius Iosue filius Nun, puer, non recedebat de Tabernaculo.

12. Dixit autem Moyses ad Dominum: Praecipis ut educam populum istum: et non indicas mihi quem missurus es mecum, praesertim cum dixeris: Novi te ex nomine, et invenisti gratiam coram me.

13. Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, et inveniam gratiam ante oculos tuos: respice populum tuum gentem hanc.

14. Dixitque Dominus: Facies mea praecedet te, et requiem dabo tibi.

15. Et ait Moyses: Si non tuipse praecedas, ne educas nos de loco isto.

16. In quo enim scire poterimus ego et populus tuus invenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, ut glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram?

17. Dixit autem Dominus ad Moysen: Et verbum istud, quod locutus es, faciam: invenisti enim gratiam coram me, et teipsum novi ex nomine.

18. Qui ait: Ostende mihi gloriam tuam.

19. Respondit: Ego ostendam omne bonum tibi, et vocabo in nomine Domini coram te: (e) et miserebor cui voluero, et clemens ero in quem mihi placuerit. (e) *Rom.* 9. 15.

20. Rursumque ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, et vivet.

21. Et iterum: Ecce, inquit, est locus apud me, et stabis supra petram.

22. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae, et protegam dextera mea, donec transeam:

23. Tollamque manum meam, et videbis posteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

CAPUT XXXIV.

Moyses novis paratis tabulis redit in montem, ubi tergum Dei videt: prohibitaque gentium societate et idololatria, datisque praeceptis de primogenitis, sabbato, azymis, ceterisque festis, post 40 dierum ieiunium cornutus de monte descendit, ac velata facie populo loquitur.

(a) *Deut.* 10, 1. — 1. Ac deinceps: (a) Praecide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, et scribam super eas verba, quae habuerunt tabulae, quas fregisti.

2. Esto paratus mane, ut ascendas statim in montem Sinai, stabisque mecum super verticem montis.

3. Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem: boves quoque et oves non pascantur econtra.

4. Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: et de nocte consurgens ascendit in montem Sinai, sicut praeceperat ei Dominus, portans secum tabulas.

5. Cumque descendisset Dominus per nubem, stetit Moyses cum eo, invocans nomen Domini.

6. Quo transeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, misericors et clemens, patiens et multae miserationis, ac verax,

(b) *Deut.* 5, 10. *Ier.* 32, 18. (c) *Psal.* 142, 2. (d) *Deut.* 5, 9. *Ier.* 32, 18. — 7. Qui (b) custodis misericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, et scelera, atque peccata, (c) nullusque apud te per se innocens est. (d) Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus in tertiam et quartam progeniem.

8. Festinusque Moyses, curvatus est pronus in terram, et adorans

9. Ait: Si inveni gratiam in conspectu tuo Domine, obsecro ut gradiaris nobiscum (populus enim durae cervicis est) et auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas.

(e) *Deut.* 5, 2. *Ier.* 32, 40. — 10. Respondit Dominus: Ego (e) inibo pactum videntibus cunctis, signa faciam quae numquam visa sunt super terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iste, in cuius es medio, opus Domini terribile quod facturus sum.

11. Observa cuncta quae hodie mando tibi: ego ipse eiiciam ante faciem tuam Amorrhaeum, et Chananaeum, et Hethaeum, Pherezaeum quoque, et Hevaeum, et Iebusaeum.

12. Cave ne unquam cum habitatoribus terrae illius iungas amicitias, quae sint tibi in ruinam:

13. Sed aras eorum destrue, confringe statuas, lucosque succide:

14. Noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen eius, Deus est aemulator.

(f) *Sup.* 23, 32. *Deut.* 7, 2. — 15. (f) Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne, cum fornicati fuerint cum diis suis, et adoraverint simulacra eorum, vocet te quispiam ut comedas de immolatis.

(g) 3 *Reg.* 11, 2. *Deut.* 7, 3. — 16. (g) Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne, postquam ipsae fuerint fornicatae, fornicari faciant et filios tuos in deos suos.

17. Deos conflatiles non facies tibi.

18. Sollemnitatem azymorum custodies. Septem diebus vesceris azymis, sicut praecepi tibi, in tempore mensis novorum: mense enim verni temporis egressus es de Aegypto.

19. (h) Omne, quod aperit vulvam generis masculini, meum erit. De cunctis animantibus tam de bobus, quam de ovibus, meum erit. — (h) *Sup* 13, 2. 12. et 22, 29.

20. Primogenitum asini redimes ove: sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in conspectu meo vacuus.

21. Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare, et metere.

22. (i) Sollemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuae triticeae, et sollemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur. — (i) *Sup.* 23, 15.

23. (k) Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipotentis Domini Dei Israel. — (k) *Sup.* 23, 17. *Deut* 16, 16.

24. Cum enim tulero gentes a facie tua, et dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terrae tuae, ascendente te, et apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.

25. (l) Non immolabis super fermento sanguinem hostiae meae: neque residebit mane de victima sollemnitatis Phase. — (l) *Sup.* 23, 18. 19.

26. Primitias frugum terrae tuae offeres in domo Domini Dei tui. (m) Non coques hoedum in lacte matris suae. — (m) *Sup* 23, 19. *Deut.* 14, 21.

27. Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba haec, quibus et tecum et cum Israel pepigi foedus.

28. Fuit (n) ergo ibi cum Domino quadraginta dies et quadraginta noctes: panem non comedit, et aquam non bibit, et scripsit in tabulis (o) verba foederis decem. — (n) *Sup.* 24, 18. *Deut.* 9, 9. 18. (o) *Deut* 4, 13.

29. Cumque descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonii, et ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini.

30. Videntes autem Aaron et filii Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt prope accedere.

31. Vocatique ab eo, reversi sunt tam Aaron quam principes synagogae. Et postquam locutus est ad eos,

32. Venerunt ad eum etiam omnes filii Israel: quibus praecepit cuncta quae audierat a Domino in monte Sinai.

33. Impletisque sermonibus, (p) posuit velamen super faciem suam. — (p) 2 *Cor* 3, 13.

34. Quod ingressus ad Dominum, et loquens cum eo, auferebat donec exiret, et tunc loquebatur ad filios Israel omnia quae sibi fuerant imperata.

35. Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat ille rursus faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

CAPUT XXXV.

Praecipitur sabbatum, petuntur primitiae et donaria ac artifices ad construenda omnia quae dicta sunt, quibus deputati a Domino dicuntur Beseleel et Ooliab.

1. Igitur congregata omni turba filiorum Israel, dixit ad eos: Haec sunt quae iussit Dominus fieri.

2. Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum, et requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.

3. Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati.

4. Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum Israel: Iste est sermo quem praecepit Dominus, dicens:

5. Separate apud vos primitias Domino. (q) Omnis — (q) *Sup* 25, 2.

voluntarius et prono animo offerat eas Domino: aurum et argentum, et aes,

6. Hyacinthum et purpuram, coccumque bis tinctom, et byssum, pilos caprarum,

7. Pellesque arietum rubricatas, et ianthinas, ligna setim,

8. Et oleum ad luminaria concinnanda, et ut conficiatur unguentum, et thymiama suavissimum,

9. Lapides onychinos, et gemmas ad ornatum superhumeralis et rationalis.

10. Quisquis vestrum sapiens est, veniat, et faciat quod Dominus imperavit:

11. Tabernaculum scilicet, et tectum eius, atque operimentum, annulos, et tabulata cum vectibus, paxillos et bases:

12. Arcam et vectes, propitiatorium, et velum, quod ante illud oppanditur:

13. Mensam cum vectibus et vasis, et propositionis panibus:

14. Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius et lucernas, et oleum ad nutrimenta ignium:

15. Altare thymiamatis, et vectes, et oleum unctionis et thymiama ex aromatibus: Tentorium ad ostium tabernaculi:

16. Altare holocausti, et craticulam eius aeneam cum vectibus et vasis suis: labrum et basim eius:

17. Cortinas atrii cum columnis et basibus, tentorium in foribus vestibuli,

18. Paxillos tabernaculi et atrii cum funiculis suis:

19. Vestimenta, quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes Aaron pontificis ac filiorum eius, ut sacerdotio fungantur mihi.

20. Egressaque omnis moltitudo filiorum Israel de conspectu Moysi,

21. Obtulerunt mente promptissima atque devota primitias Domioo, ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quidquid ad cultum et ad vestes sanctas necessarium erat,

22. Viri cum mulieribus praebuerunt, armillas et inaures, annulos et dextralia: omne vas aureum in donaria Domini separatum est.

23. Si quis habebat hyacinthum, et purpuram, coccumque bis tinctum, byssum et pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, et ianthinas,

24. Argenti, aerisque metalla obtulerunt Domino, lignaque setim in varios usus.

25. Sed et mulieres doctae, quae neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, et vermiculum, ac byssum,

26. Et pilos caprarum, sponte propria cuncta tribuentes.

27. Principes vero obtulerunt lapides onychinos, et gemmas ad superhumerale et rationale,

28. Aromataque et oleum ad luminaria concinnanda, et ad praeparandum unguentum, ac thymiama odoris suavissimi componendum.

29. Omnes viri et mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera quae iusserat Dominus per manum Moysi. Cuncti filii Israel voluntaria Domino dedicaverunt.

(a) Sup. 31, 2. 30. Dixitque Moyses ad filios Israel: (a) Ecce, vocavit Dominus ex nomine Beseleel filium Uri filii Hur de tribu Iuda.

31. Implevitque eum spiritu Dei, sapientia et intelligentia, et scientia et omni doctrina

32. Ad excogitandum, et faciendum opus in auro et argento, et aere,

33. Sculpendisque lapidibus, et opere carpentario, quidquid fabre adinveniri potest,

34. Dedit in corde eius: Ooliab quoque illum Achisamech de tribu Dan:

35. Ambos erudivit sapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, et bysso, et texant omnia, ac nova quaeque reperiant.

CAPUT XXXVI.

Oblatis plus quam opus esset donariis, paratur tabernaculum iuxta omnes partes suas, nempe cortinas, saga, opertoria, tabulata, vectes, velum, et tentorium.

1. Fecit ergo Beseleel, (b) et Ooliab, et omnis vir sapiens, quibus dedit Dominus sapientiam et intellectum, ut scirent fabre operari quae in usus Sanctuarii necessaria sunt, et quae praecepit Dominus. (b) Sup. 28, 1.

2. Cumque vocasset eos Moyses, (c) et omnem eruditum virum, cui dederat Dominus sapientiam, et qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus, (c) 1 Par. 21, 29.

3. Tradidit eis universa donaria filiorum Israel. Qui cum instarent operi, quotidie mane vota populus offerebat.

4. Unde artifices venire compulsi,

5. Dixerunt Moysi: Plus offert populus quam necessarium est.

6. Iussit ergo Moyses praeconis voce cantari: Nec vir nec mulier quidquam offerat ultra in opere Sanctuarii. Sicque cessatum est a muneribus offerendis,

7. Eo quod oblata sufficerent et superabundarent.

8. Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de bysso retorta, et hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, opere vario, et arte polymita:

9. Quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, et in latitudine quatuor. una mensura erat omnium cortinarum.

10. Coniunxitque cortinas quinque, alteram alteri, et alias quinque sibi invicem copulavit.

11. Fecit et ansas hyacinthinas in ora cortinae unius ex utroque latere, et in ora cortinae alterius similiter,

12. Ut contra se invicem venirent ansae, et mutuo iungerentur.

13. Unde et quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum ansas, et fieret unum tabernaculum.

14. Fecit et saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:

15. Unum sagum in longitudine habebat cubitos triginta, et in latitudine cubitos quatuor: unius mensurae erant omnia saga:

16. Quorum quinque iunxit seorsum, et sex alia separatim.

17. Fecitque ansas quinquaginta in ora sagi unius, et quinquaginta in ora sagi alterius, ut sibi invicem iungerentur.

18. Et fibulas aeneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret.

19. Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque desuper velamentum de pellibus ianthinis.

20. Fecit et tabulas tabernaculi de lignis setim stantes.

21. Decem cubitorum erat longitudo tabulae unius: et unum ac semis cubitum latitudo retinebat.

22. Binae incastraturae erant per singulas tabulas,

ut altera alteri iungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.

23. E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra Austrum,

24. Cum quadraginta basibus argenteis. Duae bases sub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi incastraturae laterum in angulis terminantur.

25. Ad plagam quoque tabernaculi, quae respicit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas,

26. Cum quadraginta basibus argenteis, duas bases per singulas tabulas.

27. Contra Occidentem vero, id est, ad eam partem tabernaculi, quae mare respicit, fecit sex tabulas,

28. Et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro:

29. Quae iunctae erant a deorsum usque sursum, et in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:

30. Ut octo essent simul tabulae, et haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis.

31. Fecit et vectes de lignis setim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi,

32. Et quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: et extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.

33. Fecit quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret.

34. Ipsa autem tabulata deauravit, fusis basibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci possent: quos et ipsos laminis aureis operuit.

35. Fecit et velum de hyacintho, et purpura, vermiculo, ac bysso retorta, opere polymitario, varium atque distinctum:

36. Et quatuor columnas de lignis setim, quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earum argenteis.

37. Fecit et tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byssoque retorta, opere plumarii:

38. Et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit aeneas.

CAPUT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, cherubim, mensa, candelabrum, lucernae, altare thymiamatis, pro quo thymiama componitur.

1. Fecit autem Beseleel et arcam de lignis setim, habentem duos semis cubitos in longitudine, et cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit et dimidii: vestivitque eam auro purissimo intus ac foris.

2. Et fecit illi coronam auream per gyrum,

3. Conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere uno, et duos in altero.

4. Vectes quoque fecit de lignis setim, quos vestivit auro,

5. Et quos misit in annulos, qui erant in lateribus arcae ad portandum eam.

6. Fecit et propitiatorium, id est, oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum et dimidii in longitudine, et cubiti ac semis in latitudine.

7. Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propitiatorii:

8. Cherub unum in summitate unius partis, et Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorii,

9. Extendentes alas, et tegentes propitiatorium, seque mutuo et illud respicientes.

10. Fecit et mensam de lignis setim in longitudine duorum cubitorum, et in latitudine unius cubiti, quae habebat in altitudine cubitum ac semissem.

11. Circumdeditque eam auro mundissimo, et fecit illi labium aureum per gyrum,

12. Ipsique labio coronam auream interrasilem quatuor digitorum, et super eamdem, alteram coronam auream.

13. Fudit et quatuor circulos aureos, quos posuit in quatuor angulis per singulos pedes mensae

14. Contra coronam: misitque in eos vectes, ut possit mensa portari.

15. Ipsos quoque vectes fecit de lignis setim, et circumdedit eos auro.

16. Et vasa ad diversos usus mensae, acetabula, phialas, et cyathos, et thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

17. Fecit et candelabrum ductile de auro mundissimo. De cuius vecte calami, scyphi, sphaerulaeque ac lilia procedebant:

18. Sex in utroque latere, tres calami ex parte una, et tres ex altera:

19. Tres scyphi in nucis modum per calamos singulos, sphaerulaeque simul et lilia: et tres scyphi instar nucis in calamo altero, sphaerulaeque simul et lilia. Aequum erat opus sex calamorum, qui procedebant de stipite candelabri.

20. In ipso autem vecte erant quatuor scyphi in nucis modum, sphaerulaeque per singulos simul et lilia:

21. Et sphaerulae sub duobus calamis per loca tria, qui simul sex fiunt calami procedentes de vecte uno.

22. Et sphaerulae igitur, et calami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo.

23. Fecit et lucernas septem cum emunctoriis suis, et vasa ubi ea quae emuncta sunt, extinguantur, de auro mundissimo.

24. Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis.

25. Fecit et altare thymiamatis de lignis setim, per quadrum singulos habens cubitos, et in altitudine duos: e cuius angulis procedebant cornua.

26. Vestivitque illud auro purissimo cum craticula ac parietibus et cornibus.

27. Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, et duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes, et possit altare portari.

28. Ipsos autem vectes fecit de lignis setim, et operuit laminis aureis.

29. Composuit et oleum ad sanctificationis unguentum, et thymiama de aromatibus mundissimis opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Fabricatur altare holocaustorum cum labro aeneo, et atrio, oblataque donaria recensentur.

1. Fecit et altare holocausti de lignis setim, (a) quinque cubitorum per quadrum, et trium in altitudine: (a) 2 Par. 1, 5.

2. Cuius cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis aeneis.

3. Et in usus eius paravit ex aere vasa diversa, lebetes, forcipes, fuscinulas, uncinos, et ignium receptacula.

4. Craticulamque eius in modum retis fecit aeneam, et subter eam in altaris medio arulam,

5. Fusis quatuor annulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum:

6. Quos et ipsos fecit de lignis setim, et operuit laminis aeneis:

7. Induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipsum autem altare (a) non erat solidum, sed cavum ex tabulis, et intus vacuum.

(a) Sup. 27, 8.

8. Fecit et labrum aeneum cum basi sua de speculis mulierum, quae excubabant in ostio tabernaculi.

9. Fecit et atrium, in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum centum,

10. Columnae aeneae viginti cum basibus suis, capita columnarum, et tota operis caelatura, argentea.

11. Aeque ad septentrionalem plagam tentoria, columnae, basesque et capita columnarum eiusdem mensurae, et operis ac metalli, erant.

12. In ea vero plaga, quae ad Occidentem respicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnae decem cum basibus suis aeneae, et capita columnarum, et tota operis caelatura, argentea.

13. Porro contra orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria:

14. E quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum basibus suis unum tenebat latus:

15. Et in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim aeque cubitorum erant tentoria, columnaeque tres, et bases totidem.

16. Cuncta atrii tentoria byssus retorta texuerat.

17. Bases columnarum fuere aeneae, capita autem earum cum cunctis caelaturis suis argentea: sed et ipsas columnas atrii vestivit argento.

18. Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo vero quinque cubitorum erat iuxta mensuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.

19. Columnae autem in ingressu fuere quatuor cum basibus aeneis, capitaque earum et caelaturae argenteae.

20. Paxillos quoque tabernaculi et atrii per gyrum fecit aeneos.

21. Haec sunt instrumenta tabernaculi testimonii, quae enumerata sunt iuxta praeceptum Moysi in ceremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis:

22. Quae Beseleel filius Uri filii Hur de tribu Iuda, Domino per Moysen iubente, compleverat,

23. Iuncto sibi socio Ooliab filio Achisamech de tribu Dan: qui et ipse artifex lignorum egregius fuit, et polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, et bysso.

24. Omne aurum quod expensum est in opere Sanctuarii, et quod oblatum est in donariis, viginti novem talentorum fuit, et septingentorum triginta siclorum ad mensuram Sanctuarii.

25. Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum a viginti annis et supra, de sexcentis tribus millibus, et quingentis quinquaginta, armatorum.

26. Fuerunt praeterea centum talenta argenti, e quibus conflatae sunt bases Sanctuarii, et introitus ubi velum pendet.

27. Centum bases factae sunt de talentis centum, singulis talentis per bases singulas supputatis.

28. De mille autem septingentis, et septuaginta quinque fecit capita columnarum, quas et ipsas vestivit argento.

29. Aeris quoque oblata sunt talenta septuaginta duo millia, et quadringenti supra siclos,

30. Ex quibus fusae sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, et altare aeneum cum craticula sua, omniaque vasa, quae ad usum eius pertinent,

31. Et bases atrii tam in circuitu quam in ingressu eius, et paxilli tabernaculi atque atrii, per gyrum.

CAPUT XXXIX.

Pontificalia sacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque iniunctum opus perficitur: benedicit Moyses populo.

1. De hyacintho vero et purpura, (b) vermiculo ac bysso fecit vestes, quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut praecepit Dominus Moysi.

(b) Sup. 28, 6.

2. Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta,

3. Opere polymitario, inciditque bracteas aureas, et extenuavit in fila, ut possent torqueri cum priorum colorum subtegmine,

4. Duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summitatum,

5. Et balteum ex eisdem coloribus, sicut praeceperat Dominus Moysi.

6. Paravit et duos lapides onychinos, astrictos et inclusos auro, et sculptos arte gemmaria, nominibus filiorum Israel:

7. Posuitque eos in lateribus superhumeralis in monimentum filiorum Israel, sicut praeceperat Dominus Moysi.

8. Fecit et rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta:

9. Quadrangulum, duplex, mensurae palmi.

10. Et posuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo versu erat sardius, topazius, smaragdus.

11. In secundo, carbunculus, sapphirus, et iaspis.

12. In tertio, ligurius, achates, et amethystus.

13. In quarto, chrysolithus, onychinus, et beryllus, circumdati et inclusi auro per ordines suos.

14. Ipsique lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuum Israel, singuli per nomina singulorum.

15. Fecerunt in rationali et catenulas sibi invicem cohaerentes, de auro purissimo:

16. Et duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porro annulos posuerunt in utroque latere rationalis,

17. E quibus penderent duae catenae aureae, quas inseruerunt uncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant.

18. Haec et ante et retro ita conveniebant sibi, ut superhumerale et rationale mutuo necterentur,

19. Stricta ad balteum et annulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, et a se invicem moverentur, sicut praecepit Dominus Moysi.

20. Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam,

21. Et capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem:

22. Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta:

23. Et tintinnabula de auro purissimo, quae posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicae per gyrum:

24. Tintinnabulum autem aureum, et malum puni-

cum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut praeceperat Dominus Moysi.

25. Fecerunt et tunicas byssinas opere textili Aaron et filiis eius:

26. Et mitras cum coronulis suis ex bysso:

27. Feminalia quoque linea, byssina:

28. Cingulum vero de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto arte plumaria, sicut praeceperat Dominus Moysi.

29. Fecerunt et laminam sacrae venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini:

30. Et strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut praeceperat Dominus Moysi.

31. Perfectum est igitur omne opus tabernaculi et tecti testimonii: feceruntque filii Israel cuncta quae praeceperat Dominus Moysi.

32. Et obtulerunt tabernaculum et tectum et universam supellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases,

33. Opertorium de pellibus arietum rubricatis, et aliud operimentum de ianthinis pellibus,

34. Velum: arcam, vectes, propitiatorium,

35. Mensam cum vasis suis et propositionis panibus:

36. Candelabrum, lucernas, et utensilia earum cum oleo:

37. Altare aureum, et unguentum, et thymiama ex aromatibus:

38. Et tentorium in introitu tabernaculi:

39. Altare aeneum, retiaculum, vectes, et vasa eius omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrii, et columnas cum basibus suis:

40. Tentorium in introitu atrii, funiculosque illius et paxillos. Nihil ex vasis defuit, quae in ministerium tabernaculi, et in tectum foederis iussa sunt fieri.

41. Vestes quoque, quibus sacerdotes utuntur in Sanctuario, Aaron scilicet et filii eius,

42. Obtulerunt filii Israel, sicut praeceperat Dominus.

43. Quae postquam Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPUT XL.

Primo mense tabernaculum erigendum et consecrandum praecipitur; quo facto, maiestate Dei repletur, nube tabernaculum continuo operiente, nisi dum esset proficiscendum.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Mense primo, prima die mensis, eriges tabernaculum testimonii,

3. Et pones in eo arcam, dimittesque ante illam velum:

4. Et illata mensa, pones super eam quae rite praecepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis,

5. Et altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones,

6. Et ante illud altare holocausti:

7. Labrum inter altare et tabernaculum, quod implebis aqua.

8. Circumdabisque atrium tentoriis, et ingressum eius.

9. Et assumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur:

10. Altare holocausti et omnia vasa eius:

11. Labrum cum basi sua: omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint Sancta sanctorum.

12. Applicabisque Aaron et filios eius ad fores tabernaculi testimonii, et lotos aqua

13. (*a*) Indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, (*a*) *Sup.* 29,
et unctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat. 35. *Lev.* 8, 2.

14. Fecitque Moyses omnia quae praeceperat Dominus.

15. Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis, collocatum est tabernaculum.

16. (*b*) Erexitque Moyses illud, et posuit tabulas ac (*b*) *Num.*
bases et vectes, statuitque columnas, 7, 1.

17. Et expandit tectum super tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat.

18. Posuit et testimonium in arca, subditis infra vectibus, et oraculum desuper.

19. Cumque intulisset arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum ut expleret Domini iussionem.

20. Posuit et mensam in tabernaculo testimonii ad plagam Septentrionalem extra velum,

21. Ordinatis coram propositionis panibus, sicut praeceperat Dominus Moysi.

22. Posuit et candelabrum in tabernaculo testimonii e regione mensae in parte australi,

23. Locatis per ordinem lucernis, iuxta praeceptum Domini.

24. Posuit et altare aureum sub tecto testimonii contra velum,

25. Et adolevit super eo incensum aromatum, sicut iusserat Dominus Moysi.

26. Posuit et tentorium in introitu tabernaculi testimonii,

27. Et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum, et sacrificia, ut Dominus imperaverat.

28. Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii et altare, implens illud aqua.

29. Laveruntque Moyses et Aaron, ac filii eius manus suas et pedes,

30. Cum ingrederentur tectum foederis, et accederent ad altare, sicut praeceperat Dominus Moysi.

31. Erexit et atrium per gyrum tabernaculi et altaris, ducto in introitu eius tentorio. Postquam omnia perfecta sunt,

32. (*c*) Operuit nubes tabernaculum testimonii, et (*c*) *Num* 9,
gloria Domini implevit illud. 15. 3 *Reg.* 8, 10.

33. Nec poterat Moyses ingredi tectum foederis, nube operiente omnia, et maiestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat.

34. Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filii Israel per turmas suas:

35. Si pendebat desuper, manebant in eodem loco.

36. Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, et ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

LIBER LEVITICUS

HEBRAICE VAICRA

CAPUT I.

Varius ritus ac modus armentorum, pecudum, et avium offerendorum in holocaustum.

1. Vocavit autem Moysen, et locutus est ei Dominus de tabernaculo testimonii, dicens:

2. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est, de bobus et ovibus offerens victimas,

(a) Exod. 29, 10. 3. (a) Si holocaustum fuerit eius oblatio, ac de armento; masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum:

4. Ponetque manum super caput hostiae, et acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens.

5. Immolabitque vitulum coram Domino, et offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem eius, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi.

6. Detractaque pelle hostiae, artus in frusta concident,

7. Et subiicient in altari ignem, strue lignorum ante composita:

8. Et membra quae sunt caesa, desuper ordinantes, caput videlicet, et cuncta quae adhaerent iecori,

9. Intestinis et pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum et suavem odorem Domino.

10. Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, masculum absque macula offeret:

11. Immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad Aquilonem, coram Domino: sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum:

12. Dividentque membra, caput, et omnia quae adhaerent iecori: et ponent super ligna, quibus subiiciendus est ignis:

13. Intestina vero et pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum et odorem suavissimum Domino.

14. Si autem de avibus, holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbae,

15. Offeret eam sacerdos ad altare: et retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris:

16. Vesiculam vero gutturis, et plumas proiiciet prope altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent,

17. Confringetque ascellas eius, et non secabit, neque ferro dividet eam, et adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est et oblatio suavissimi odoris Domino.

CAPUT II.

Ritus oblationis sacrificiorum, similae oleo conspersae, thuris, panum, laganorum, atque primitiorum, addito in omnibus sale, nusquam autem fermento, nec melle.

1. Anima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit eius oblatio, fundetque super eam oleum, et ponet thus,

2. Ac deferet ad filios Aaron sacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum similae et olei, ac totum thus, et ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino.

3. (b) Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorum eius, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini. (b) Eccli. 7, 34

4. Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano: de simila, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, et lagana azyma oleo lita.

5. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similae conspersae oleo et absque fermento,

6. Divides eam minutatim, et fundes super eam oleum.

7. Sin autem de craticula fuerit sacrificium, aeque simila oleo conspergetur:

8. Quam offerens Domino, trades manibus sacerdotis.

9. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, et adolebit super altare in odorem suavitatis Domino,

10. Quidquid autem reliquum est, erit Aaron, et filiorum eius, Sanctum sanctorum de oblationibus Domini.

11. Omnis oblatio, quae offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino.

12. Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare vero non imponentur in odorem suavitatis.

13. Quidquid obtuleris sacrificii, (c) sale condies, nec auferes sal foederis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres sal. (c) Marc. 9, 48.

14. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, et confringes in morem farris, et sic offeres primitias tuas Domino,

15. Fundens supra oleum, et thus imponens, quia oblatio Domini est.

16. De qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti, et olei, ac totum thus.

CAPUT III.

Quo pacto offerantur hostiae pacificorum, nempe de bobus, ovibus, agnis, et capris, adipem omnem et sanguinem sibi deposcit Deus, eorumque vetatur esus.

1. Quod si hostia pacificorum fuerit eius oblatio, et de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino.

2. Ponetque manum super caput victimae suae, quae immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sacerdotes, sanguinem per altaris circuitum.

3. Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, (d) adipem qui operit vitalia, et quidquid pinguedinis est intrinsecus: (d) Exod. 29. 13.

4. Duos renes cum adipe quo teguntur ilia, et reticulum iecoris cum renunculis.

5. Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito: in oblationem suavissimi odoris Domino.

6. Si vero de ovibus fuerit eius oblatio et pacificorum hostia, sive masculum obtulerit, sive feminam, immaculata erunt.

7. Si agnum obtulerit coram Domino,

8. Ponet manum suam super caput victimae suae: quae immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii: fundentque filii Aaron sanguinem eius per circuitum altaris.

9. Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem et caudam totam

10. Cum renibus, et pinguedinem quae operit ventrem atque universa vitalia, et utrumque renunculum cum adipe qui est iuxta ilia, reticulumque iecoris cum renunculis.

11. Et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis et oblationis Domini.

12. Si capra fuerit eius oblatio, et obtulerit eam Domino,

13. Ponet manum suam super caput eius: immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem eius per altaris circuitum.

14. Tollentque ex ea in pastum ignis dominici, adipem qui operit ventrem, et qui tegit universa vitalia:

15. Duos renunculos cum reticulo, quod est super eos iuxta ilia, et arvinam iecoris cum renunculis:

16. Adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis, et suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit

17. Iure perpetuo in generationibus, et cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAPUT IV.

Modus offerendi hostias pro peccato sacerdotis, principis, et multitudinis per ignorantiam commisso.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel: Anima, quae peccaverit per ignorantiam, et de universis mandatis Domini, quae praecepit ut non fierent, quippiam fecerit:

3. Si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino:

4. Et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manum super caput eius, et immolabit eum Domino.

5. Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii.

6. Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum Sanctuarii.

7. Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Dño, quod est in tabernaculo testimonii. omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi.

8. Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit quam omnia quae intrinsecus sunt:

9. Duos renunculos et reticulum quod est super eos iuxta ilia, et adipem iecoris cum renunculis,

10. Sicut aufertur de vitulo hostiae pacificorum: et adolebit ea super altare holocausti.

11. Pellem vero et omnes carnes cum capite et pedibus et intestinis et fimo,

12. Et reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quae in loco effusorum cinerum cremabuntur.

13. Quod si omnis turba Israel ignoraverit, et per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est,

14. Et postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi.

15. Et ponent seniores populi manus super caput eius coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini,

16. Inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine eius in tabernaculum testimonii,

17. Tincto digito aspergens septies contra velum.

18. Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii.

19. Omnemque eius adipem tollet, et adolebit super altare:

20. Sic faciens et de hoc vitulo quo modo fecit et prius: et rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus.

21. Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet sicut et priorem vitulum: quia est pro peccato multitudinis.

22. Si peccaverit princeps, et fecerit unum e pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur:

23. Et postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24. Ponetque manum suam super caput eius: cumque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est,

25. Tinget sacerdos digitum in sanguine hostiae pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, et reliquum fundens ad basim eius.

26. Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, et pro peccato eius, et dimittetur ei.

27. Quod si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terrae, ut faciat quidquam de his, quae Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28. Et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam.

29. Ponetque manum super caput hostiae quae pro peccato est, et immolabit eam in loco holocausti.

30. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: et tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius.

31. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino: rogabitque pro eo, et dimittetur ei.

32. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam;

33. Ponet manum super caput eius, et immolabit eam in loco ubi solent caedi holocaustorum hostiae.

34. Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, et tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius.

35. Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis, qui immolatur pro pacificis: cremabit super altare in incensum Domini: rogabitque pro eo, et pro peccato eius, et dimittetur ei.

CAPUT V.

De hostiis pro peccatis ex silentio veritatis, immunditia, errore, iuramento, sacrorum abusu atque ignorantia.

1. Si peccaverit anima, et audierit vocem iurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam.

2. Anima quae tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum a bestia est, aut per se mortuum, aut

quodlibet aliud reptile: et oblita fuerit immunditiae suae, rea est, et deliquit:

3. Et si tetigerit quidquam de immunditia hominis iuxta omnem impuritatem, qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subiacebit delicto.

4. Anima, quae iuraverit, et protulerit labiis suis ut vel male quid faceret, vel bene, et idipsum iuramento et sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum,

5. Agat poenitentiam pro peccato,

6. Et offerat de gregibus agnam sive capram, orabitque pro ea sacerdos et pro peccato eius:

7. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat (a) duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato, et alterum in holocaustum, (a) Infr. 12, 8. Luc. 2, 24.

8. Dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ita ut collo haereat, et non penitus abrumpatur.

9. Et asperget de sanguine eius parietem altaris. quidquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est.

10. Alterum vero adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius, et dimittetur ei.

11. Quod si non quiverit manus eius duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato suo similae partem ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est.

12. Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare in monimentum eius qui obtulerit,

13. Rogans pro illo et expians, reliquam vero partem ipse habebit in munere.

14. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

15. Anima si praevaricans ceremonias, per errorem in his, quae Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus Sanctuarii:

16. Ipsumque quod intulit damni restituet, et quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, et dimittetur ei.

17. Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quae Domini lege prohibentur, et peccati rea intellexerit iniquitatem suam,

18. Offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram, aestimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: et dimittetur ei,

19. Quia per errorem deliquit in Dominum.

CAPUT VI.

Oblatio pro peccato ex certa scientia commisso: leges holocausti, ignis perpetui, singulorum sacrificiorum et oblationum sacerdotis in die unctionis suae, et in genere de hostia pro peccato; quive et quando his vesci possint.

1. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Anima quae peccaverit, et contempto Domino, negaverit proximo suo depositum quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit,

3. Sive rem perditam invenerit, et inficians insuper peieraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines,

4. Convicta delicti,

5. Reddet omnia quae per fraudem voluit obtinere, integra, et (b) quintam insuper partem domino cui damnum intulerat. (b) Num. 5, 7.

6. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, et dabit eum sacerdoti, iuxta aestimationem, mensuramque delicti:

7. Qui rogabit pro eo coram Domino, et dimittetur illi pro singulis quae faciendo peccavit.

8. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

9. Praecipe Aaron et filiis eius: Haec est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane: ignis ex eodem altari erit.

10. Vestietur tunica sacerdos et feminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exussit, et ponens iuxta altare,

11. Spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis, efferet eos extra castra, et in loco mundissimo usque ad favillam consumi faciet.

12. Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens ligna mane per singulos dies, et imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum.

13. Ignis est iste perpetuus, qui numquam deficiet in altari.

14. Haec est lex sacrificii et libamentorum, quae offerent filii Aaron coram Domino, et coram altari.

15. Tollet sacerdos pugillum similae, quae conspersa est oleo, et totum thus, quod super similam positum est: adolebitque illud in altari in monimentum odoris suavissimi Domino:

16. Reliquam autem partem similae comedet Aaron cum filiis suis, absque fermento: et comedet in loco Sancto Atrii tabernaculi.

17. Ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto.

18. Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. omnis, qui tetigerit illa, sanctificabitur.

19. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

20. Haec est oblatio Aaron, et filiorum eius, quam offerre debent Domino in die unctionis suae. Decimam partem ephi offerent similae in sacrificio sempiterno, medium eius mane, et medium eius vespere:

21. Quae in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suavissimum Domino

22. Sacerdos, qui iure patri successerit, et tota cremabitur in altari.

23. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

24. Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:

25. Loquere Aaron et filiis eius: Ista est lex hostiae pro peccato: In loco ubi offertur holocaustum immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est.

26. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi.

27. Quidquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto.

28. Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur. quod si vas aeneum fuerit, defricabitur, et lavabitur aqua.

29. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia Sanctum sanctorum est.

30. Hostia enim quae caeditur pro peccato, (c) cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad (c) Sup. 4, 5. Hebr. 13, 11.

expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

CAPUT VII.

Ritus oblationis hostiae pro delicto, et hostiae ac victimae pacificorum: adeps et sanguis in universum comedi prohibentur.

1. Haec quoque lex hostiae pro delicto, Sancta sanctorum est:

2. Idcirco ubi immolabitur holocaustum, mactabitur et victima pro delicto: sanguis eius per gyrum altaris fundetur.

3. Offerent ex ea caudam et adipem qui operit vitalia:

4. Duos renunculos, et pinguedinem quae iuxta ilia est, reticulumque iecoris cum renunculis.

5. Et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est Domini pro delicto.

6. Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia Sanctum sanctorum est.

7. Sicut pro peccato offertur hostia, ita et pro delicto: utriusque hostiae lex una erit: ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.

8. Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem eius.

9. Et omne sacrificium similae, quod coquitur in clibano, et quidquid in craticula, vel in sartagine praeparatur, eius erit sacerdotis a quo offertur:

10. Sive oleo conspersa, sive arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura aequa per singulos dividetur.

11. Haec est lex hostiae pacificorum quae offertur Domino.

12. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes absque fermento conspersos oleo, et lagana azyma uncta oleo, coctamque similam, et collyridas olei admistione conspersas:

13. Panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum, quae immolatur pro pacificis:

14. Ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, et erit sacerdotis qui fundet hostiae sanguinem.

15. Cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque mane.

16. Si voto, vel sponte quispiam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed et si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est:

17. Quidquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet.

18. Si quis de carnibus victimae pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quaecumque anima tali se edulio contaminaverit, praevaricationis rea erit.

19. Caro, quae aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea.

20. Anima polluta quae ederit de carnibus hostiae pacificorum, quae oblata est Domino, peribit de populis suis.

21. Et quae tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, sive omnis rei quae polluere potest, et comederit de huiuscemodi carnibus, interibit de populis suis.

22. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

23. Loquere filiis Israel: Adipem ovis, et bovis, et caprae non comedetis.

24. Adipem cadaveris morticini, et eius animalis, quod a bestia captum est, habebitis in varios usus.

25. Si quis adipem, qui offerri debet in incensum Domini, comederit, peribit de populo suo.

26. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus quam de pecoribus.

27. Omnis anima, quae ederit sanguinem, peribit de populis suis.

28. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

29. Loquere filiis Israel, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul et sacrificium, id est, libamenta eius.

30. Tenebit manibus adipem hostiae, et pectusculum: cumque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti,

31. Qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron, et filiorum eius.

32. Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis.

33. Qui obtulerit sanguinem et adipem, filiorum Aaron, ipse habebit et armum dextrum in portione sua.

34. Pectusculum enim elevationis, et armum separationis tuli a filiis Israel de hostiis eorum pacificis, et dedi Aaron sacerdoti, et filiis eius lege perpetua, ab omni populo Israel.

35. Haec est unctio Aaron et filiorum eius in ceremoniis Domini die qua obtulit eos Moyses, ut sacerdotio fungerentur,

36. Et quae praecepit eis dari Dominus a filiis Israel religione perpetua in generationibus suis.

37. Ista est lex holocausti, et sacrificii pro peccato atque delicto, et pro consecratione et pacificorum victimis:

38. Quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Aaronis in pontificem, et filiorum eius in sacerdotes consecratio; ac tabernaculi supellectilisque eius unctio per Moysen.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Tolle Aaron cum filiis suis, vestes eorum, et unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, canistrum cum azymis,

3. Et congregabis omnem coetum ad ostium tabernaculi.

4. Fecit Moyses ut Dominus imperaverat. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi,

5. Ait: Iste est sermo, quem iussit Dominus fieri.

6. Statimque obtulit Aaron et filios eius. Cumque lavisset eos,

7. Vestivit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, et induens eum tunica hyacinthina, et desuper humerale imposuit,

8. Quod astringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina et Veritas.

9. Cidari quoque texit caput: et super eam, contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut praeceperat ei Dominus.

10. Tulit et unctionis oleum, quo linivit tabernaculum cum omni supellectili sua.

11. Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, et omnia vasa eius, labrumque cum basi sua sanctificavit oleo.

12. (a) Quod fundens super caput Aaron, unxit eum, et consecravit: (a) Eccli. 45, 18.

13. Filios quoque eius oblatos vestivit tunicis lineis, et cinxit balteis, imposuitque mitras, ut iusserat Dñus.

14. Obtulit et vitulum pro peccato. cumque super caput eius posuisset Aaron, et filii eius manus suas,

15. Immolavit eum: hauriens sanguinem, et tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato et sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta eius.

16. Adipem vero qui erat super vitalia, et reticulum iecoris, duosque renunculos, cum arvinulis suis adolevit super altare:

17. Vitulum cum pelle, et carnibus, et fimo, cremans extra castra, sicut praeceperat Dominus.

18. Obtulit et arietem in holocaustum: super cuius caput cum imposuissent Aaron et filii eius manus suas,

19. immolavit eum, et fudit sanguinem eius per circuitum altaris.

20. Ipsumque arietem in frusta concidens, caput eius, et artus, et adipem adolevit igni,

21. Lotis prius intestinis et pedibus. totumque simul arietem incendit super altare, eo quod esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut praeceperat ei.

22. Obtulit et arietem secundum, in consecratione sacerdotum: posueruntque super caput eius Aaron et filii eius manus suas.

23. Quem cum immolasset Moyses, sumens de sanguine eius, tetigit extremum auriculae dextrae Aaron, et pollicem manus eius dextrae, similiter et pedis.

24. Obtulit et filios Aaron. cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculae singulorum dextrae, et pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum:

25. Adipem vero, et caudam, omnemque pinguedinem quae operit intestina, reticulumque iecoris, et duos renes cum adipibus suis, et armo dextro separavit.

26. Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, et collyridam conspersam oleo, laganumque posuit super adipes, et armum dextrum,

27. Tradens simul omnia Aaron et filiis eius. Qui postquam levaverunt ea coram Domino,

28. Rursum suscepta de manibus eorum, adolevit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio, in odorem suavitatis, sacrificii Domino.

29. Tulitque pectusculum elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam, sicut praeceperat ei Dominus.

30. Assumensque unguentum, et sanguinem qui erat in altari, aspersit super Aaron et vestimenta eius, et super filios illius ac vestes eorum.

31. Cumque sanctificasset eos in vestitu suo, praecepit eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, et ibi comedite eas. panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut praecepit
(a) Exod. 29, 32. Infr. 24, 9. mihi Dñus, dicens: (a) Aaron et filii eius comedent eos:

32. Quidquid autem reliquum fuerit de carne et panibus, ignis absumet.

33. De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestrae. septem enim diebus finitur consecratio:

34. Sicut et impraesentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur.

35. Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi praeceptum est.

36. Feceruntque Aaron et filii eius cuncta quae locutus est Dominus per manum Moysi.

CAPUT IX.

Inducitur Aaron consecratus, ac primitiis sacrificiorum pro seipso ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit: gloria Domini apparuit, ignisque holocaustum devoravit.

1. Facto autem octavo die, vocavit Moyses Aaron et filios eius, ac maiores natu Israel, dixitque ad Aaron:

2. (b) Tolle de armento vitulum pro peccato, et (b) Exod. 29, 1.
arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, et offer illos coram Domino.

3. Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, et vitulum, atque agnum anniculos, et sine macula in holocaustum,

4. Bovem et arietem pro pacificis: et immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes. hodie enim Dominus apparebit vobis.

5. Tulerunt ergo cuncta quae iusserat Moyses ad ostium tabernaculi: ubi cum omnis multitudo astaret,

6. Ait Moyses: Iste est sermo, quem praecepit Dominus: facite, et apparebit vobis gloria eius.

7. Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, et immola pro peccato tuo: offer holocaustum, et deprecare pro te et pro populo. cumque mactaveris hostiam populi, ora pro eo, sicut praecepit Dominus.

8. Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo:

9. Cuius sanguinem obtulerunt ei filii sui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, et fudit residuum ad basim eius.

10. Adipemque et renunculos, ac reticulum iecoris, quae sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut praeceperat Dominus Moysi:

11. Carnes vero et pellem eius extra castra combussit igni.

12. Immolavit et holocausti victimam: obtuleruntque ei filii sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum.

13. Ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite et membris singulis obtulerunt. quae omnia super altare cremavit igni,

14 Lotis aqua prius intestinis et pedibus.

15. Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum: expiatoque altari,

16. Fecit holocaustum,

17. Addens in sacrificio libamenta, quae pariter offeruntur, et adolens ea super altare, absque ceremoniis holocausti matutini.

18. Immolavit et bovem atque arietem, hostias pacificas populi: obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit super altare in circuitum.

19. Adipem autem bovis, et caudam arietis, renunculosque cum adipibus suis, et reticulum iecoris

20. Posuerunt super pectora. cumque cremati essent adipes super altare,

21. Pectora eorum, et armos dextros separavit Aaron, elevans coram Domino, sicut praeceperat Moyses.

22. Et extendens manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hostiis pro peccato, et holocaustis, et pacificis, descendit.

23. Ingressi autem Moyses et Aaron in tabernaculum testimonii, et deinceps egressi benedixerunt populo. (c) Apparuitque gloria Domini omni multitudini: (c) 2 Mach. 2, 10.

24. Et ecce egressus ignis a Domino, devoravit holocaustum, et adipes qui erant super altare. Quod cum

vidissent turbae, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas.

CAPUT X.

Nadab et Abiu thurificantes igne profano, igne coelesti consumpti planguntur a populo, non a sacerdotibus; vini usu et micerae sacerdotibus interdicto, praecipitur ut residuum oblationis comedant.

1. Arreptisque Nadab, et Abiu filii Aaron thuribulis, (a) posuerunt ignem, et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis praeceptum non erat.

(a) Num. 3, 4. et 26, 61. 1 Par. 24, 2.

2. Egressusque ignis a Domino, devoravit eos, et mortui sunt coram Domino.

3. Dixitque Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in iis, qui appropinquant mihi, et in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

4. Vocatis autem Moyses Misaele, et Elisaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite et tollite fratres vestros de conspectu Sanctuarii, et asportate extra castra.

5. Confestimque pergentes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, et eiecerunt foras, ut sibi fuerat imperatum.

6. Locutusque est Moyses ad Aaron, et ad Eleazar, et Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, et vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, et super omnem coetum oriatur indignatio. Fratres vestri, et omnis domus Israel plangant incendium quod Dominus suscitavit:

7. Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctae unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta praeceptum Moysi.

8. Dixit quoque Dominus ad Aaron:

9. Vinum, et omne quod inebriare potest, non bibetis tu et filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii, ne moriamini: quia praeceptum sempiternum est in generationes vestras.

10. Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et profanum, inter pollutum et mundum:

11. Doceatisque filios Israel omnia legitima mea quae locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.

12. Locutusque est Moyses ad Aaron, et ad Eleazar, et Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, et comedite illud absque fermento iuxta altare, quia Sanctum sanctorum est.

13. Comedetis autem in loco sancto: quod datum est tibi et filiis tuis de oblationibus Domini, sicut praeceptum est mihi.

14. Pectusculum quoque quod oblatum est, et armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu et filii tui, et filiae tuae tecum. tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel:

15. Eo quod armum et pectus, et adipes qui cremantur in altari, elevaverunt coram Domino, et pertineant ad te, et ad filios tuos lege perpetua, sicut praecepit Dominus.

(b) 2 Mach. 2, 11.

16. (b) Inter haec, hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cum quaereret Moyses, exustum reperit: iratusque contra Eleazar et Ithamar filios Aaron, qui remanserant, ait:

17. Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quae Sancta sanctorum est, et data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, et rogetis pro ea in conspectu Domini,

18. Praesertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, et comedere debueritis eam in Sanctuario, sicut praeceptum est mihi?

19. Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, et holocaustum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremoniis mente lugubri?

20. Quod cum audisset Moyses, recepit satisfactionem.

CAPUT XI.

Animalium mundorum ab immundis separatio eorumque usus, ut sancti sint filii Israel, sicut et Dominus.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens:

(c) Deut. 14, 4.

2. Dicite filiis Israel: (c) Haec sunt animalia quae comedere debetis de cunctis animantibus terrae:

3. Omne quod habet divisam ungulam, et ruminat in pecoribus, comedetis.

4. Quidquid autem ruminat quidem, et habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus et cetera, non comedetis illud, et inter immunda reputabitis.

5. Choerogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est.

6. Lepus quoque: nam et ipse ruminat, sed ungulam non dividit.

(d) 2 Mach. 6, 18.

7. (d) Et sus: qui cum ungulam dividat, non ruminat.

8. Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda sunt vobis.

9. Haec sunt quae gignuntur in aquis, et vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas et squamas, tam in mari quam in fluminibus et stagnis, comedetis.

10. Quidquid autem pinnulas et squamas non habet eorum quae in aquis moventur et vivunt, abominabile vobis,

11. Execrandumque erit, carnes eorum non comedetis, et morticina vitabitis.

12. Cuncta quae non habent pinnulas et squamas in aquis, polluta erunt.

13. Haec sunt quae de avibus comedere non debetis, et vitanda sunt vobis: Aquilam, et gryphem, et haliaeetum,

14. Et milvum ac vulturem iuxta genus suum,

15. Et omne corvini generis in similitudinem suam,

16. Struthionem, et noctuam, et larum, et accipitrem iuxta genus suum:

17. Bubonem, et mergulum, et ibin,

18. Et cygnum, et onocrotalum, et porphyrionem,

19. Herodionem et charadrion iuxta genus suum, upupam quoque, et vespertilionem.

20. Omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21. Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quae salit super terram,

22. Comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, et attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula iuxta genus suum.

23. Quidquid autem ex volucribus quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis:

24. Et quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, et erit immundus usque ad vesperum:

25. Et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad occasum solis.

26. Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eam, nec ruminat, immundum erit: et qui tetigerit illud, contaminabitur.

27. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus, quae incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum.

28. Et qui portaverit huiuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperum: quia omnia haec immunda sunt vobis.

29. Haec quoque inter polluta reputabuntur de his, quae moventur in terra, mustela et mus et crocodilus, singula iuxta genus suum,

30. Mygale, et chamaeleon, et stellio, et lacerta, et talpa:

31. Omnia haec immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum:

32. Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum et vestimentum, quam pelles et cilicia: et in quocumque fit opus, tingentur aqua, et polluta erunt usque ad vesperum, et sic postea mundabuntur.

33. Vas autem fictile, in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur, et idcirco frangendum est.

34. Omnis cibus, quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: et omne liquens quod bibitur de universo vase, immundum erit.

35. Et quidquid de morticinis huiuscemodi ceciderit super illud, immundum erit: sive clibani, sive chytropodes, destruentur, et immundi erunt.

36. Fontes vero et cisternae, et omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37. Si ceciderit super sementem, non polluet eam.

38. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, et postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur.

39. Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadaver eius tetigerit, immundus erit usque ad vesperum:

40. Et qui comederit ex eo quippiam, sive portaverit; lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperum.

41. Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum.

42. Quidquid super pectus quadrupes graditur, et multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est.

43. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis.

(a) 1 Petr 1, 16. 44. Ego enim sum Dominus Deus vester: (a) sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur super terram.

45. Ego enim sum Dominus, qui eduxi vos de Terra Aegypti, ut essem vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego sanctus sum.

46. Ista est lex animantium ac volucrum, et omnis animae viventis, quae movetur in aqua, et reptat in terra,

47. Ut differentias noveritis mundi, et immundi, et sciatis quid comedere et quid respuere debeatis.

CAPUT XII.

Puerperae immunditia, et mundatio cum oblatione.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

(b) Luc. 2, 22. 2. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: (b) Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus iuxta dies separationis menstruae.

(c) Luc. 2, 21. Ioan. 7, 22. 3. (c) Et die octavo circumcidetur infantulus:

4. Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suae: Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suae.

5. Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui, et sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suae.

6. Cumque expleti fuerint dies purificationis suae, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, et pullum columbae sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, et tradet sacerdoti

7. Qui offeret illa coram Domino, et orabit pro ea, et sic mundabitur a profluvio sanguinis sui. Ista est lex parientis masculum aut feminam.

8. Quod si non invenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet (d) duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccato. orabitque pro ea sacerdos, et sic mundabitur. (d) Sup. 5, 7. 11. Luc. 2, 24.

CAPUT XIII.

Lex, et cognitio leprae sacerdotibus commissa in homine, et vestimento, quae praecipiuntur leproso.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, et Aaron, dicens:

2. Homo, in cuius cute et carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga leprae, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum eius.

3. Qui cum viderit lepram in cute, et pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem leprae humiliorem cute et carne reliqua: plaga leprae est, et ad arbitrium eius separabitur.

4. Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, et pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus,

5. Et considerabit die septimo: et siquidem lepra ultra non creverit, nec transierit in cute priores terminos, rursum recludet eum septem diebus aliis.

6. Et die septimo contemplabitur: si obscurior fuerit lepra, et non creverit in cute, mundabit eum, quia scabies est: lavabitque homo vestimenta sua, et mundus erit.

7. Quod si postquam a sacerdote visus est, et redditus munditiae, iterum lepra creverit; adducetur ad eum,

8. Et immunditiae condemnabitur.

9. Plaga leprae si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem,

10. Et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, et capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit:

11. Lepra vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, et non recludet, quia perspicuae immunditiae est.

12. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, et operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes, quidquid sub aspectum oculorum cadit,

13. Considerabit eum sacerdos, et teneri lepra mundissima iudicabit: eo quod omnis in candorem versa sit, et idcirco homo mundus erit.

14. Quando vero caro vivens in eo apparuerit,

15. Tunc sacerdotis iudicio polluetur, et inter immundos reputabitur. caro enim viva si lepra aspergitur, immunda est.

16. Quod si rursum versa fuerit in alborem, et totum hominem operuerit,

17. Considerabit eum sacerdos, et mundum esse decernet.

18. Caro autem et cutis in qua ulcus natum est, et sanatum,

19. Et in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem:

20. Qui cum viderit locum leprae humiliorem carne reliqua, et pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim leprae orta est in ulcere.

21. Quod si pilus coloris est pristini, et cicatrix subobscura, et vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus.

22. Et si quidem creverit, adiudicabit eum leprae.

23. Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, et homo mundus erit.

24. Caro autem et cutis, quam ignis exusserit, et sanata albam sive rufam habuerit cicatricem,

25. Considerabit eam sacerdos, et ecce versa est in alborem, et locus eius reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia plaga leprae in cicatrice orta est.

26. Quod si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, et ipsa leprae species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus,

27. Et die septimo contemplabitur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28. Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, et idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusturae.

29. Vir, sive mulier, in cuius capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos.

30. Et siquidem humilior fuerit locus carne reliqua, et capillus flavus, solitoque subtilior; contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbae est.

31. Sin autem viderit locum maculae aequalem vicinae carni, et capillum nigrum: recludet eum septem diebus,

32. Et die septimo intuebitur. Si non creverit macula, et capillus sui coloris est, et locus plagae carni reliquae aequalis:

33. Radetur homo absque loco maculae, et includetur septem diebus aliis.

34. Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus suis mundus erit.

35. Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute,

36. Non quaeret amplius utrum capillus in flavum colorem sit immutatus, quia aperte immundus est.

37. Porro si steterit macula, et capilli nigri fuerint, noverit hominem sanatum esse, et confidenter eum pronunciet mundum.

38. Vir, sive mulier, in cuius cute candor apparuerit,

39. Intuebitur eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, et hominem mundum.

40. Vir, de cuius capite capilli fluunt, calvus et mundus est:

41. Et si a fronte ceciderint pili, recalvaster et mundus est.

42. Sin autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,

43. Et hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubie leprae, quae orta est in calvitio.

44. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, et separatus est ad arbitrium sacerdotis,

45. Habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit.

46. Omni tempore quo leprosus est, et immundus, solus habitabit extra castra.

47. Vestis lanea sive linea, quae lepram habuerit

48. In stamine atque subtegmine, aut certe pellis, vel quidquid ex pelle confectum est,

49. Si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti.

50. Qui consideratam recludet septem diebus:

51. Et die septimo rursus aspiciens si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est: pollutum iudicabit vestimentum, et omne in quo fuerit inventa:

52. Et idcirco comburetur flammis.

53. Quod si eam viderit non crevisse,

54. Praecipiet, et lavabunt id, in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis.

55. Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundum iudicabit, et igne comburet, eo quod infusa sit in superficie vestimenti vel per totum, lepra.

56. Sin autem obscurior fuerit locus leprae, postquam vestis est lota, abrumpet eum, et a solido dividet.

57. Quod si ultra apparuerit in his locis, quae prius immaculata erant, lepra volatilis et vaga: debet igne comburi.

58. Si cessaverit, lavabit aqua ea, quae pura sunt, secundo, et munda erunt.

59. Ista est lex leprae vestimenti lanei et linei, staminis, atque subtegminis, omnisque supellectilis pelliceae, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Leprae expiandae sacrificia pro homine, domo, ac vestimento, lepra iam curata: ratio leprae domorum investigandae, curandae, purificandae.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Hic est ritus leprosi, quando mundandus est: (a) Adducetur ad sacerdotem: (a) Matth. 8, 4.

3. Qui egressus de castris, cum invenerit lepram esse mundatam,

4. (b) Praecipiet ei, qui purificatur, ut offerat duos passeres vivos pro se, quibus vesci licitum est, et lignum cedrinum, vermiculumque et hyssopum. (b) Marc. 1, 44. Luc. 5, 14.

5. Et unum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viventes:

6. Alium autem vivum cum ligno cedrino, et cocco et hyssopo tinget in sanguine passeris immolati,

7. Quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut iure purgetur: et dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet.

8. Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, et lavabitur aqua: purificatusque ingredietur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus.

9. Et die septimo radet capillos capitis, barbamque et supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursum vestibus et corpore,

10. Die octavo assumet duos agnos immaculatos, et ovem anniculam absque macula, et tres decimas similae in sacrificium, quae conspersa sit oleo, et seorsum olei sextarium.

11. Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum, et haec omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii,

12. Tollet agnum, et offeret eum pro delicto, oleique sextarium. et oblatis ante Dominum omnibus,

13. Immolabit agnum, ubi solet immolari hostia pro peccato, et holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita et pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: Sancta sanctorum est.

14. Assumensque sacerdos de sanguine hostiae, quae immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculae dextrae eius qui mundatur, et super pollices manus dextrae et pedis:

15. Et de olei sextario mittet in manum suam sinistram,

16. Tingetque digitum dextrum in eo, et asperget coram Domino septies.

17. Quod autem reliquum est olei in laeva manu, fundet super extremum auriculae dextrae eius qui mundatur, et super pollices manus ac pedis dextri, et super sanguinem qui effusus est pro delicto,

18. Et super caput eius.

19. Rogabitque pro eo coram Domino, et faciet sacrificium pro peccato. tunc immolabit holocaustum,

20. Et ponet illud in altari cum libamentis suis, et homo rite mundabitur.

21. Quod si pauper est, et non potest manus eius invenire quae dicta sunt, pro delicto assumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem similae conspersae oleo in sacrificium, et olei sextarium,

(a) Sup. 5, 7. 11. et 12, 8. Luc. 2, 24.

22. (a) Duosque turtures sive duos pullos columbae, quorum unus sit pro peccato, et alter in holocaustum:

23. Offeretque ea die octavo purificationis suae sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino.

24. Qui suscipiens agnum pro delicto et sextarium olei, levabit simul:

25. Immolatoque agno, de sanguine eius ponet super extremum auriculae dextrae illius qui mundatur, et super pollices manus eius ac pedis dextri:

26. Olei vero partem mittet in manum suam sinistram,

27. In quo tingens digitum dextrae manus asperget septies coram Domino:

28. Tangetque extremum dextrae auriculae illius qui mundatur, et pollices manus ac pedis dextri in loco sanguinis qui effusus est pro delicto:

29. Reliquam autem partem olei, quae est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30. Et turturem sive pullum columbae offeret,

31. Unum pro delicto, et alterum in holocaustum cum libamentis suis.

32. Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui.

33. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens:

34. Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga leprae in aedibus,

35. Ibit cuius est domus, nuncians sacerdoti, et dicet: Quasi plaga leprae videtur mihi esse in domo mea.

36. At ille praecipiet ut efferant universa de domo, priusquam ingrediatur eam, et videat utrum leprosa sit, ne immunda fiant omnia quae in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret lepram domus:

37. Et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, et humiliores superficie reliqua,

38. Egredietur ostium domus, et statim claudet illam septem diebus.

39. Reversusque die septimo, considerabit eam. si invenerit crevisse lepram,

40. Iubebit erui lapides in quibus lepra est, et proiici eos extra civitatem in locum immundum:

41. Domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, et spargi pulverem rasurae extra urbem in locum immundum,

42. Lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, et luto alio liniri domum.

43. Sin autem postquam eruti sunt lapides, et pulvis erasus, et alia terra lita,

44. Ingressus sacerdos viderit reversam lepram, et parietes respersos maculis, lepra est perseverans, et immunda domus:

45. Quam statim destruent, et lapides eius ac ligna, atque universum pulverem proiicient extra oppidum in locum immundum.

46. Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vesperum:

47. Et qui dormierit in ea, et comederit quippiam, lavabit vestimenta sua.

48. Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate:

49. Et in purificationem eius sumet duos passeres, lignumque cedrinum, et vermiculum atque hyssopum:

50. Et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas,

51. Tollet lignum cedrinum, et hyssopum, et coccum et passerem vivum, et tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, et asperget domum septies,

52. Purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, et in passere vivo, lignoque cedrino et hyssopo atque vermiculo.

53. Cumque dimiserit passerem avolare in agrum libere, orabit pro domo, et iure mundabitur.

54. Ista est lex omnis leprae et percussurae,

55. Leprae vestium et domorum,

56. Cicatricis et erumpentium papularum, lucentis maculae, et in varias species, coloribus immutatis,

57. Ut possit sciri quo tempore mundum quid, vel immundum sit.

CAPUT XV.

Seminiflui viri, concubantium, menstruosae mulieris et haemorrhoissae expiatio ac purificatio.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens:

2. Loquimini filiis Israel, et dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit.

3. Et tunc iudicabitur huic vitio subiacere, cum per singula momenta adhaeserit carni eius, atque concreverit foedus humor.

4. Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, et ubicumque sederit.

5. Si quis hominum tetigerit lectum eius, lavabit vestimenta sua: et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

6. Si sederit ubi ille sederat, et ipse lavabit vestimenta sua: et lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

7. Qui tetigerit carnem eius, lavabit vestimenta sua: et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

8. Si salivam huiuscemodi homo iecerit super eum

qui mundus est, lavabit vestimenta sua: et lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

9. Sagma, super quo sederit, immundum erit:

10. Et quidquid sub eo fuerit, qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua: et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

11. Omnis, quem tetigerit qui talis est, non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua: et lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

12. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13. Si sanatus fuerit qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, et lotis vestibus et toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14. Die autem octavo sumet duos turtures, aut duos pullos columbae, et veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti.

15. Qui faciet unum pro peccato, et alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur a fluxu seminis sui.

16. Vir de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum: et immundus erit usque ad vesperum.

17. Vestem et pellem, quam habuerit, lavabit aqua, et immunda erit usque ad vesperum.

18. Mulier, cum qua coierit, lavabitur aqua, et immunda erit usque ad vesperum.

19. Mulier, quae redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur.

20. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum:

21. Et in quo dormierit vel sederit diebus separationis suae, polluetur.

22. Qui tetigerit lectum eius, lavabit vestimenta sua: et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

23. Omne vas, super quo illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: et ipse lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum.

24. Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: et omne stratum, in quo dormierit, polluetur.

25. Mulier, quae patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quae post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subiacet huic passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo.

26. Omne stratum, in quo dormierit, et vas in quo sederit, pollutum erit.

27. Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua: et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum.

28. Si steterit sanguis, et fluere cessaverit, numerabit septem dies purificationis suae:

29. Et die octavo offeret pro se sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostium tabernaculi testimonii:

30. Qui unum faciet pro peccato, et alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, et pro fluxu immunditiae eius.

31. Docebitis ergo filios Israel ut caveant immunditiam, et non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum quod est inter eos.

32. Ista est lex eius, qui patitur fluxum seminis, et qui polluitur coitu,

33. Et quae menstruis temporibus separatur, vel quae iugi fluit sanguine, et hominis, qui dormierit cum ea.

CAPUT XVI.

Quando et quomodo sacerdos ingredi debeat sanctuarium, ipsumque expiare una cum tabernaculo et altari, emissarium caprum abigere, et festum expiationum celebrare.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen post mortem duorum filiorum Aaron, quando (*a*) offerentes ignem (*a*) *Sup.* 10, 1, 2.
alienum interfecti sunt:

2. Et praecepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, (*b*) ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, (*b*) *Exod* 30, 10. *Hebr.* 9, 7.
quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum)

3. Nisi haec ante fecerit: Vitulum pro peccato offeret, et arietem in holocaustum.

4. Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: haec enim vestimenta sunt sancta: quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur.

5. Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, et unum arietem in holocaustum.

6. Cumque obtulerit vitulum, et oraverit pro se et pro domo sua,

7. Duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii:

8. Mittensque super utrumque sortem, unam Domino, et alteram capro emissario:

9. Cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato:

10. Cuius autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eo, et emittat eum in solitudinem.

11. His rite celebratis, offeret vitulum et rogans pro se et pro domo sua, immolabit eum:

12. Assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, et hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultra velum intrabit in Sancta:

13. Ut positis super ignem aromatibus, nebula eorum et vapor operiat oraculum, quod est supra testimonium, et non moriatur.

14. Tollet quoque de sanguine vituli, et asperget digito septies contra propitiatorium ad orientem.

15. Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet sanguinem eius intra velum, sicut praeceptum est de sanguine vituli, ut aspergat e regione oraculi,

16. Et expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, et a praevaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo testimonii, quod fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum.

17. (*c*) Nullus hominum sit in tabernaculo quando (*c*) *Luc.* 1, 10.
pontifex Sanctuarium ingreditur, ut roget pro se et pro domo sua, et pro universo coetu Israel donec egrediatur.

18. Cum autem exierit ad altare quod coram Domino est, oret pro se, et sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua eius per gyrum:

19. Aspergensque digito septies, expiet, et sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel.

20. Postquam emundaverit Sanctuarium, et tabernaculum, et altare, tunc offerat hircum viventem:

21. Et posita utraque manu super caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum: quae imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratum, in desertum.

22. Cumque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, et dimissus fuerit in deserto,

23. Revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, et depositis vestibus, quibus prius indutus erat cum intraret Sanctuarium, relictisque ibi,

24. Lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo:

25. Et adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare.

26. Ille vero, qui dimiserit caprum emissarium, lavabit vestimenta sua et corpus aqua, et sic ingredietur in castra.

27. Vitulum autem et hircum, qui pro peccato fuerant immolati, et quorum sanguis illatus est in Sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, (a) et comburent igni tam pelles quam carnes eorum ac fimum:

(a) Heb. 13, 11

28. Et quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua, et carnem aqua, et sic ingredietur in castra.

29. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum: (b) Mense septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, sive advena qui peregrinatur inter vos.

(b) Infr. 23, 27. 28.

30. In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris: coram Domino mundabimini.

31. Sabbatum enim requietionis est, et affligetis animas vestras religione perpetua.

32. Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, et cuius manus initiatae sunt ut sacerdotio fungatur pro patre suo: Indueturque stola linea et vestibus sanctis,

33. Et expiabit Sanctuarium et tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque et universum populum.

34. Eritque vobis hoc legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, et pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut praeceperat Dominus Moysi.

CAPUT XVII.

Iubentur Hebraei soli Deo sacrificare, non daemoni, nec usquam nisi ad ostium tabernaculi: atque a sanguinis et morticini esu abstinendum.

1. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere Aaron et filiis eius, et cunctis filiis Israel, dicens ad eos: Iste est sermo, quem mandavit Dominus, dicens:

3. Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bovem aut ovem, sive capram in castris vel extra castra,

4. Et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.

5. Ideo sacerdoti offerre debent filii Israel hostias suas, quas occident in agro, ut sanctificentur Domino ante ostium tabernaculi testimonii, et immolent eas hostias pacificas Domino.

6. Funditque sacerdos sanguinem super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, et adolebit adipem in odorem suavitatis Domino:

7. Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas daemonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis et posteris eorum.

8. Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel, et de advenis, qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam,

9. Et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo.

10. Homo quilibet de domo Israel, et de advenis qui peregrinantur inter eos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, et disperdam eam de populo suo,

11. Quia anima carnis in sanguine est: et ego dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, et sanguis pro animae piaculo sit.

12. Idcirco dixi filiis Israel: Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis, qui peregrinantur apud vos.

13. Homo quicumque de filiis Israel, et de advenis, qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem eius, et operiat illum terra.

14. (c) Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israel: Sanguinem universae carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: et quicumque comederit illum, interibit.

(c) Gen. 9, 4. Supr. 7, 26

15. Anima, quae comederit morticinum, vel captum a bestia, tam de indigenis quam de advenis, lavabit vestimenta sua et semetipsum aqua, et contaminatus erit usque ad vesperum: et hoc ordine mundus fiet.

16. Quod si non laverit vestimenta sua et corpus, portabit iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus coniugii illiciti, ad gentium et Chananaeorum opera fugienda in vario carnali turpitudine.

1. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Ego Dominus Deus vester:

3. Iuxta consuetudinem Terrae Aegypti, in qua habitastis, non facietis: et iuxta morem Regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4. Facietis iudicia mea, et praecepta mea servabitis, et ambulabitis in eis. ego Dominus Deus vester.

5. (d) Custodite leges meas atque iudicia, quae faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.

(d) Ezec. 20, 11. Rom. 10, 5. Galat. 3, 12.

6. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem eius. ego Dominus.

7. Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuae non discooperies: mater tua est, non revelabis turpitudinem eius.

8. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudo enim patris tui est.

9. Turpitudinem sororis tuae ex patre, sive ex matre, quae domi vel foris genita est, non revelabis.

10. Turpitudinem filiae filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudo tua est.

11. Turpitudinem filiae uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, et est soror tua, non revelabis.

12. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui.

13. Turpitudinem sororis matris tuae non revelabis, eo quod caro sit matris tuae.

14. Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedes ad uxorem eius, quae tibi affinitate coniungitur.

15. Turpitudinem nurus tuae non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam eius.

16. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudo fratris tui est.

17. Turpitudinem uxoris tuae et filiae eius non revelabis. Filiam filii eius, et filiam filiae illius non su-

mes, ut reveles ignominiam eius: quia caro illius sunt, et talis coitus incestus est.

18. Sororem uxoris tuae in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem eius adhuc illa vivente.

19. Ad mulierem, quae patitur menstrua, non accedes, nec revelabis foeditatem eius.

20. Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis.

(a) Inf. 20, 2.

21. (a) De semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui: ego Dominus.

22. Cum masculo non commiscearis coitu femineo, quia abominatio est.

(b) Infr. 20, 16

23. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. (b) Mulier non succumbet iumento, nec miscebitur ei: quia scelus est.

24. Nec polluamini in omnibus his quibus contaminatae sunt universae gentes, quas ego eiiciam ante conspectum vestrum,

25. Et quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos.

26. Custodite legitima mea atque iudicia, et non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus qui peregrinantur apud vos.

27. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolae terrae qui fuerunt ante vos, et polluerunt eam.

28. Cavete ergo ne et vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomuit gentem, quae fuit ante vos.

29. Omnis anima, quae fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi sui.

30. Custodite mandata mea. Nolite facere quae fecerunt hi qui fuerunt ante vos, et ne polluamini in eis: ego Dominus Deus vester.

CAPUT XIX.

Varia praecepta moralia et ceremonialia ante recensita rursus inculcantur, additis de novo aliis.

1. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

(c) Sup. 11, 44. 1 Petr. 1, 16.

2. Loquere ad omnem coetum filiorum Israel, et dices ad eos: (c) Sancti estote, quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

3. Unusquisque patrem suum, et matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester.

4. Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. ego Dominus Deus vester.

5. Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino ut sit placabilis,

6. Eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, et die altero: quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7. Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, et impietatis reus:

8. Portabitque iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, et peribit anima illa de populo suo.

(d) Infr. 23, 22.

9. (d) Cum messueris segetes terrae tuae, non tondebis usque ad solum superficiem terrae: nec remanentes spicas colliges.

10. Neque in vinea tua racemos et grana decidentia congregabis, sed pauperibus et peregrinis carpenda dimittes. ego Dominus Deus vester.

11. Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum.

(e) Exod. 20, 7.

12. (e) Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. ego Dominus.

(f) Eccli. 10, 6.

13. (f) Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. (g) Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane.

(g) Deut. 24, 14. Tob. 4, 15.

14. Non maledices surdo, nec coram caeco pones offendiculum: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus.

(h) Deut. 1, 17. et 16, 19. Prov. 24, 23. Eccli. 42, 1 Iac. 2, 2.

15. Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. (h) Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo.

16. Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. ego Dominus.

(i) 1 Ioan. 2, 11. et 3, 14. (k) Eccli. 19, 13 Matth. 18, 15. Luc 17, 3.

17. (i) Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed (k) publice argue eum, ne habeas super illo peccatum.

(l) Matth. 5, 43. et 22, 39. Luc. 6, 27 Rom. 13, 9

18. Non quaeras ultionem, nec memor eris iniuriae civium tuorum. (l) Diliges amicum tuum sicut teipsum. ego Dominus.

19. Leges meas custodite. Iumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non seres diverso semine. Veste, quae ex duobus texta est, non indueris.

20. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quae sit ancilla etiam nubilis, et tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, et non morientur, quia non fuit libera.

21. Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem:

22. Orabitque pro eo sacerdos, et pro peccato eius coram Domino, et repropitiabitur ei, dimittetarque peccatum.

23. Quando ingressi fueritis terram, et plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis praeputia eorum: poma, quae germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino.

25. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quae proferunt. ego Dominus Deus vester.

26. Non comedetis cum sanguine. Non augurabimini, nec observabitis somnia.

27. Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

28. Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis. ego Dominus.

29. Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, et impleatur piaculo.

30. Sabbata mea custodite, et Sanctuarium meum metuite. ego Dominus.

31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. ego Dominus Deus vester.

32. Coram cano capite consurge, et honora personam senis: et time Dominum Deum tuum. ego sum Dominus.

(m) Exod. 22, 21

33. (m) Si habitaverit advena in terra vestra, et moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei:

34. Sed sit inter vos quasi indigena: et diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim et vos advenae in Terra Aegypti. ego Dominus Deus vester.

35. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura.

36. Statera iusta, et aequa sint pondera, iustus modius, aequusque sextarius. ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Aegypti.

37. Custodite omnia praecepta mea, et universa iudicia, et facite ea. ego Dominus.

CAPUT XX.

Morte plectendi sunt qui de semine suo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos consulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Haec loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel, et de advenis, qui habitant in Israel, (a) si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terrae lapidabit eum.

(a) Supr. 18, 21.

3. Et ego ponam faciem meam contra illum: succidamque eum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo Moloch, et contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen sanctum meum.

4. Quod si negligens populus terrae, et quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere:

5. Ponam faciem meam super hominem illum, et super cognationem eius, succidamque et ipsum, et omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui.

6. Anima, quae declinaverit ad magos et ariolos, et fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, et interficiam illam de medio populi sui.

(b) 1 Pet. 1, 16.

7. (b) Sanctificamini, et estote sancti, quia ego sum Dominus Deus vester.

8. Custodite praecepta mea, et facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos.

(c) Exod. 21, 17. Prov. 20, 20. Matth. 15, 4. Marc. 7, 10.

9. (c) Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri, matrique maledixit, sanguis eius sit super eum.

(d) Deut. 22, 22. Io. 8, 5.

10. (d) Si moechatus quis fuerit cum uxore alterius, et adulterium perpetraverit cum coniuge proximi sui, morte moriantur et moechus et adultera.

11. Qui dormierit cum noverca sua, et revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos.

12. Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos.

13. Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos.

14. Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem eius, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio vestri.

15. Qui cum iumento et pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

(e) Sup. 18, 23.

16. (e) Mulier, quae succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo: sanguis eorum sit super eos.

17. Qui acceperit sororem suam filiam patris sui, vel filiam matris suae, et viderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt: occidentur in conspectu populi sui, eo quod turpitudinem suam mutuo revelaverint, et portabunt iniquitatem suam.

18. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, et revelaverit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui.

19. Turpitudinem materterae, et amitae tuae non discooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis suae nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam.

20. Qui coierit cum uxore patrui, vel avunculi sui, et revelaverit ignominiam cognationis suae, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur.

21. Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit: absque liberis erunt.

22. Custodite leges meas, atque iudicia, et facite ea: ne et vos evomat terra quam intraturi estis et habitaturi.

23. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim haec fecerunt, et abominatus sum eas.

24. Vobis autem loquor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hereditatem, terram fluentem lacte et melle. ego Dominus Deus vester, qui separavi vos a ceteris populis.

25. Separate ergo et vos iumentum mundum ab immundo, et avem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore, et avibus, et cunctis quae moventur in terra, et quae vobis ostendi esse polluta.

26. (f) Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, et separavi vos a ceteris populis, ut essetis mei. (f) 1 Pet. 1, 16.

27. (g) Vir, sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur. lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos. (g) Deut. 18, 11. 1 Reg. 28, 7.

CAPUT XXI.

Quibus funeribus interesse possint sacerdotes, et quales ducere uxores; quive inepti sint ad sacerdotium: et de filia sacerdotis fornicante.

1. Dixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, et dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum,

2. Nisi tantum in consanguineis, ac propinquis, id est, super patre et matre, et filio, et filia, fratre quoque,

3. Et sorore virgine quae non est nupta viro:

4. Sed nec in principe populi sui contaminabitur.

5. (h) Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus suis facient incisuras. (h) Sup. 19, 27. Ez. 44, 20.

6. Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen eius: incensum enim Domini, et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt.

7. (i) Scortum et vile prostibulum non ducent uxorem, nec eam, quae repudiata est a marito: quia consecrati sunt Deo suo, (i) Supr. 19, 29.

8. Et panes propositionis offerunt. Sint ergo sancti, quia et ego sanctus sum, Dominus, qui sanctifico eos.

9. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, et violaverit nomen patris sui, flammis exuretur.

10. Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est unctionis oleum, et cuius manus in sacerdotio consecratae sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet:

11. Et ad omnem mortuum non ingredietur omnino. super patre quoque suo, et matre non contaminabitur.

12. Nec egredietur de sanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum sanctae unctionis Dei sui super eum est. ego Dominus.

13. (k) Virginem ducet uxorem: (k) Ezech. 44, 22.

14. Viduam autem et repudiatam, et sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo:

15. Ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suae: quia ego Dominus qui sanctifico eum.

16. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

17. Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo,

18. Nec accedet ad ministerium eius: si caecus fuerit, si claudus, si parvo, vel grandi, vel torto naso,

19. Si fracto pede, si manu,
20. Si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus.
21. Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo:
22. Vescetur tamen panibus, qui offeruntur in Sanctuario,
23. Ita dumtaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, et contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos.
24. Locutus est ergo Moyses ad Aaron, et ad filios eius, et ad omnem Israel cuncta quae fuerant sibi imperata.

CAPUT XXII.

Ab esu sanctificatorum seu victimarum alienigenae et immundi abstinere debent; describuntur maculae seu vitia quibus victimae carere debent, et quae debeant offerri.

1. Locutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens:
2. Loquere ad Aaron et ad filios eius, ut caveant ab his quae consecrata sunt filiorum Israel, et non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quae ipsi offerunt. ego Dominus.
3. Dic ad eos, et ad posteros eorum: Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quae consecrata sunt, et quae obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. ego sum Dominus.
4. Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quae sanctificata sunt mihi donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, et ex quo egreditur semen quasi coitus,
5. Et qui tangit reptile, et quodlibet immundum, cuius tactus est sordidus,
6. Immundus erit usque ad vesperum, et non vescetur his quae sanctificata sunt: sed cum laverit carnem suam aqua,
7. Et occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.
8. (a) Morticinum et captum a bestia non comedent, nec polluentur in eis. ego sum Dominus.
9. Custodiant praecepta mea, ut non subiaceant peccato, et moriantur in Sanctuario, cum polluerint illud. ego Dominus qui sanctifico eos.
10. Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis, et mercenarius non vescentur ex eis.
11. Quem autem sacerdos emerit, et qui vernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex eis.
12. Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quae sanctificata sunt, et de primitiis non vescetur.
13. Sin autem vidua, vel repudiata, et absque liberis reversa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem.
14. Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, et dabit sacerdoti in Sanctuarium.
15. Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quae offerunt Domino:
16. Ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. ego Dominus qui sanctifico eos.
17. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
18. Loquere ad Aaron et filios eius et ad omnes filios Israel, dicesque ad eos: Homo de domo Israel, et de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem suam, vel vota solvens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocaustum Domini,
19. Ut offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, et ovibus, et ex capris:
20. Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.
21. (b) Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus quam de ovibus, immaculatum offeret ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo.
22. Si caecum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.
23. Bovem et ovem, aure et cauda amputatis, voluntarie offerre potes, votum autem ex eis solvi non potest.
24. Omne animal, quod vel contritis vel tusis, vel sectis, ablatisque testiculis est, non offeretis Domino, et in terra vestra hoc omnino ne faciatis.
25. De manu alienigenae non offeretis panes Deo vestro, et quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, et maculata sunt omnia: non suscipietis ea.
26. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
27. Bos, ovis, et capra cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suae: die autem octavo, et deinceps offerri poterunt Domino.
28. Sive illa bos, sive ovis, non immolabuntur una die cum foetibus suis.
29. Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis,
30. Eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in mane alterius diei. ego Dominus.
31. Custodite mandata mea, et facite ea. ego Dominus.
32. Ne polluatis nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israel. Ego Dominus qui sanctifico vos,
33. Et eduxi de Terra Aegypti, ut essem vobis in Deum. ego Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Paschae, Primitiarum, Hebdomadarum, Messis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, et quibus ritibus peragi debeant.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:
2. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Hae sunt feriae Domini, quas vocabitis sanctas.
3. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia sabbati requies est, vocabitur sanctus. omne opus non facietis in eo. sabbatum Domini est in cunctis habitationibus vestris.
4. Hae sunt ergo feriae Domini sanctae, quas celebrare debetis temporibus suis.
5. (c) Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, Phase Domini est:
6. Et quintadecima die mensis huius, sollemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.
7. Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus servile non facietis in eo:

(a) Exod. 22, 31. Supr. 17, 15. Deut. 14, 21. Ezec. 44, 31.

(b) Deut. 15, 21. Eccli. 35, 14.

(c) Exod. 12, 18. Num. 28, 16.

8. Sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. dies autem septimus erit celebrior et sanctior: nullumque servile opus facietis in eo.

9. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, et messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestrae ad sacerdotem:

11. Qui elevabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbati, et sanctificabit illum.

12. Atque in eodem die quo manipulus consecratur, caedetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domini.

13. Et libamenta offerentur cum eo, duae decimae similae conspersae oleo in incensum Domini, odoremque suavissimum: liba quoque vini, quarta pars hin.

14. Panem, et polentam, et pultes non comedetis ex segete, usque ad diem qua offeretis ex ea Deo vestro. Praeceptum est sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris.

(a) Deut. 16, 9 15. (a) Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas,

16. Usque ad alteram diem expletionis hebdomadae septimae, id est quinquaginta dies: et sic offeretis sacrificium novum Domino

17. Ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis similae fermentatae, quos coquetis in primitias Domini.

18. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, et vitulum de armento unum, et arietes duos, et erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino.

19. Facietis et hircum pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum.

20. Cumque elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum eius.

21. Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum: omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, et generationibus vestris.

(b) Supr. 19, 9. 22. (b) Postquam autem messueritis segetem terrae vestrae, non secabitis eam usque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus et peregrinis dimittetis eas. ego sum Dominus Deus vester.

23. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

(c) Num. 29, 1. 24. (c) Loquere filiis Israel: Mense septimo, prima die mensis, erit vobis sabbatum, memoriale, clangentibus tubis, et vocabitur sanctum:

25. Omne opus servile non facietis in eo, et offeretis holocaustum Domino.

26. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

(d) Supr 16, 29. Num. 29, 7. 27. (d) Decimo die mensis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, et vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, et offeretis holocaustum Domino.

28. Omne opus servile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, ut propitietur vobis Dominus Deus vester.

29. Omnis anima, quae afflicta non fuerit die hac, peribit de populis suis:

30. Et quae operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo.

31. Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, et habitationibus vestris.

32. Sabbatum requietionis est, et affligetis animas vestras die nono mensis: A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra.

33. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

34. Loquere filiis Israel: A quintodecimo die mensis huius septimi, erunt feriae tabernaculorum septem diebus Domino.

35. Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus: omne opus servile non facietis in eo.

36. (e) Et septem diebus offeretis holocausta Domino. dies quoque octavus erit celeberrimus atque (e) Ioan. 7, 37.
sanctissimus, et offeretis holocaustum Domino: est enim coetus atque collectae: omne opus servile non facietis in eo.

37. Hae sunt feriae Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta et libamenta iuxta ritum uniuscuiusque diei:

38. Exceptis sabbatis Domini, donisque vestris, et quae offeretis ex voto, vel quae sponte tribuetis Dño.

39. A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terrae vestrae, celebrabitis ferias Domini septem diebus. die primo et die octavo erit sabbatum, id est requies.

40. Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimae, spatulasque palmarum, et ramos ligni densarum frondium, et salices de torrente, et laetabimini coram Domino Deo vestro.

41. Celebrabitisque sollemnitatem eius septem diebus per annum. legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis,

42. Et habitabitis in umbraculis septem diebus. omnis, qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis:

43. Ut discant posteri vestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de Terra Aegypti. ego Dominus Deus vester.

44. Locutusque est Moyses super sollemnitatibus Domini ad filios Israel.

CAPUT XXIV.

Ritus et tempus concinnandarum lucernarum, panum propositionis: poena blasphemorum ac talionis.

1. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Praecipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter,

3. Extra velum testimonii in tabernaculo foederis. Ponetque eas Aaron a vespere usque ad mane coram Domino, cultu rituque perpetuo in generationibus vestris.

4. Super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini.

5. Accipies quoque similam, et coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas:

6. Quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues;

7. Et pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monimentum oblationis Domini.

8. Per singula sabbata mutabuntur coram Domino suscepti a filiis Israel foedere sempiterno:

9. Eruntque Aaron et filiorum eius, ut comedant eos in loco sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini iure perpetuo.

10. Ecce autem egressus filius mulieris Israelitidis, quem pepererat de viro Aegyptio inter filios Israel, iurgatus est in castris cum viro Israelita.

11. Cumque blasphemasset nomen, et maledixisset

ei, adductus est ad Moysen: (Vocabatur autem mater eius Salumith, filia Dabri de tribu Dan.)

12. Miseruntque eum in carcerem, donec nossent quid iuberet Dominus.

13. Qui locutus est ad Moysen,

14. Dicens: Educ blasphemum extra castra, et ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput eius, et lapidet eum populus universus.

15. Et ad filios Israel loqueris: Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum:

16. Et qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

(a) Exod. 21, 12. 17. (a) Qui percusserit, et occiderit hominem, morte moriatur.

18. Qui percusserit animal, reddet vicarium, id est, animam pro anima.

19. Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum: sicut fecit, sic fiet ei:

(b) Exod. 21, 24. Deut. 19, 21. Matth. 5, 38. 20. (b) Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur.

21. Qui percusserit iumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur.

22. Aequum iudicium sit inter vos, sive peregrinus, sive civis peccaverit: quia ego sum Dominus Deus vester.

23. Locutusque est Moyses ad filios Israel: et eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israel sicut praeceperat Dominus Moysi.

CAPUT XXV.

Septimi, id est, sabbatici, et quinquagesimi anni, id est, iubilaei lex: non sumenda a fratribus usura, nec ipsi servitute perpetua opprimendi sunt, sed magis ab advenis potentibus redimendi.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai, dicens:

(c) Exod. 23, 10. 2. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, (c) sabbatizes sabbatum Domino.

3. Sex annis seres agrum tuum, et sex annis putabis vineam tuam, colligesque fructus eius:

4. Septimo autem anno sabbatum erit terrae, requietionis Domini: agrum non seres, et vineam non putabis.

5. Quae sponte gignet humus, non metes: et uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam: annus enim requietionis terrae est:

6. Sed erunt vobis in cibum, tibi et servo tuo, ancillae et mercenario tuo, et advenae qui peregrinantur apud te:

7. Iumentis tuis et pecoribus omnia quae nascuntur, praebebunt cibum.

8. Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quae simul faciunt annos quadraginta novem:

9. Et clanges buccina mense septimo, decima die mensis, propitiationis tempore in universa terra vestra.

10. Sanctificabisque annum quinquagesimum, et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae: ipse est enim iubileus. Revertetur homo ad possessionem suam, et unusquisque rediet ad familiam pristinam:

11. Quia iubileus est et quinquagesimus annus. Non seretis neque metetis sponte in agro nascentia, et primitias vindemiae non colligetis,

12. Ob sanctificationem iubilei, sed statim oblata comedetis.

13. Anno iubilei redient omnes ad possessiones suas.

14. Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo,

15. Et iuxta supputationem frugum vendet tibi.

16. Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet et pretium: et quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris et emptio constabit. tempus enim frugum vendet tibi.

17. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dñus Deus vester.

18. Facite praecepta mea, et iudicia custodite, et implete ea: ut habitare possitis in terra absque ullo pavore,

19. Et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes.

20. Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras?

21. Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, et faciet fructus trium annorum:

22. Seretisque anno octavo, et comedetis veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova nascantur, edetis vetera.

23. Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, et vos advenae et coloni mei estis.

24. Unde cuncta regio possessionis vestrae sub redemptionis conditione vendetur.

25. Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, et voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat.

26. Sin autem non habuerit proximum, et ipse pretium ad redimendum potuerit invenire:

27. Computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: et quod reliquum est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam.

28. Quod si non invenerit manus eius ut reddat pretium: habebit emptor quod emerat, usque ad annum iubileum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominum, et ad possessorem pristinum.

29. Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30. Si non redemerit, et anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, et posteri eius in perpetuum, et redimi non poterit, etiam in iubileo.

31. Sin autem in villa fuerit domus, quae muros non habet, agrorum iure vendetur. si ante redempta non fuerit, in iubileo revertetur ad dominum.

32. Aedes Levitarum, quae in urbibus sunt, semper possunt redimi:

33. Si redemptae non fuerint, in iubileo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel.

34. Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

35. Si attenuatus fuerit frater tuus, et infirmus manu, et susceperis eum quasi advenam et peregrinum, et vixerit tecum,

36. Ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti. time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te.

37. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, et frugum superabundantiam non exiges.

38. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Aegypti, ut darem vobis Terram Chanaan, et essem vester Deus.

39. Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum,

40. Sed quasi mercenarius et colonus erit: usque ad annum iubileum operabitur apud te,

41. Et postea egredietur cum liberis suis, et revertetur ad cognationem et ad possessionem patrum suorum.

42. Mei enim servi sunt, et ego eduxi eos de Terra Aegypti. non veneant conditione servorum:

43. Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum.

44. Servus et ancilla sint vobis de nationibus quae in circuitu vestro sunt.

45. Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos:

46. Et hereditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in aeternum. fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam.

47. Si invaluerit apud vos manus advenae atque peregrini, et attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius:

48. Post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet eum,

49. Et patruus, et patruelis, et consanguineus, et affinis. Sin autem et ipse potuerit, redimet se,

50. Supputatis dumtaxat annis a tempore venditionis suae usque ad annum iubileum: et pecunia, qua venditus fuerat, iuxta annorum numerum et rationem mercenarii supputata.

51. Si plures fuerint anni qui remanent usque ad iubileum, secundum hos reddet et pretium.

52. Si pauci, ponet rationem eum eo iuxta annorum numerum, et reddet emptori quod reliquum est annorum,

53. Quibus ante servivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conspectu tuo.

54. Quod si per haec redimi non potuerit, anno iubileo egredietur cum liberis suis.

55. Mei enim sunt servi, filii Israel, quos eduxi de Terra Aegypti.

CAPUT XXVI.

Dei praecepta servantibus bona promittuntur, non servantibus vero plurima mala.

(a) Ex. 20, 4. Deut. 5, 8. Ps 96, 7.

1. Ego Dominus Deus vester: (a) Non facietis vobis idolum et sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. ego enim sum Dominus Deus vester.

2. Custodite sabbata mea, et pavete ad Sanctuarium meum. ego Dominus.

(b) Deut 28, 1.

3. (b) Si in praeceptis meis ambulaveritis, et mandata mea custodieritis, et feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis,

4. Et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur.

5. Apprehendet messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem: et comedetis panem vestrum in saturitate, et absque pavore habitabitis in terra vestra.

6. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, et non erit qui exterreat. Auferam malas bestias: et gladius non transibit terminos vestros.

7. Persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis.

8. Persequentur quinque de vestris centum alienos, et centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro.

9. Respiciam vos, et crescere faciam: multiplicabimini, et firmabo pactum meum vobiscum.

10. Comedetis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus proiicietis.

11. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, et non abiiciet vos anima mea.

12. (c) Ambulabo inter vos, et ero Deus vester, (c) 2 Cor. 6, 16.
vosque eritis populus meus.

13. Ego Dominus Deus vester: qui eduxi vos de Terra Aegyptiorum, ne serviretis eis, et qui confregi catenas cervicum vestrarum, ut incederetis erecti.

14. (d) Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, (d) Deut. 28, 15. Thren. 2, 17. Malach. 2, 2.

15. Si spreveritis leges meas, et iudicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quae a me constituta sunt, et ad irritum perducatis pactum meum:

16. Ego quoque haec faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate, et ardore, qui conficiat oculos vestros, et consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quae ab hostibus devorabitur.

17. Ponam faciem meam contra vos, et corruetis coram hostibus vestris, et subiiciemini his qui oderunt vos. fugietis, nemine persequente.

18. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra,

19. Et conteram superbiam duritiae vestrae. Daboque vobis caelum desuper sicut ferrum, et terram aeneam.

20. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma praebebunt.

21. Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra:

22. Immittamque in vos bestias agri, quae consumant vos, et pecora vestra, et ad paucitatem cuncta redigant, desertaeque fiant viae vestrae.

23. Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi:

24. Ego quoque contra vos adversus incedam, et percutiam vos septies propter peccata vestra.

25. Inducamque super vos gladium ultorem foederis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, et trademini in manibus hostium,

26. Postquam confregero baculum panis vestri: ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, et reddant eos ad pondus: et comedetis, et non saturabimini.

27. Sin autem nec per haec audieritis me, sed ambulaveritis contra me:

28. Et ego incedam adversus vos in furore contrario, et corripiam vos septem plagis propter peccata vestra,

29. Ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum et filiarum vestrarum.

30. Destruam excelsa vestra, et simulacra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, et abominabitur vos anima mea,

31. In tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, et deserta faciam Sanctuaria vestra, nec recipiam ultra odorem suavissimum.

32. Disperdamque terram vestram, et stupebunt super ea inimici vestri, cum habitatores illius fuerint.

33. Vos autem dispergam in Gentes, et evaginabo

post vos gladiem, eritque terra vestra deserta, et civitates vestrae dirutae.

34. Tunc placebunt terrae sabbata sua cunctis diebus solitudinis suae: quando fueritis

35. In terra hostili, sabbatizabit, et requiescet ie sabbatis solitudieis suae, eo quod non requieverit in sabbatis vestris quando habitabatis ie ea.

36. Et qui de vobis remaeserint, dabo pavorem in cordibus eorum in regioeibus hostium, terrebit eos sonitus folii volantis, et ita fugient quasi gladium: eadent, nullo persequente,

37. Et corrueet siegull super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum ieimicis audebit resistere.

38. Peribitis inter Gentes, et bostilis vos terra consumet.

39. Quod si et de iis aliqui remanserint, tabescent in ieiquitatibus suis, ie terrs inimicurum suorum, et propter peccata patrum suorum et sua affligeetur:

40. Dunec cuufiteautur iniquitates suas, et maiorum suorum, quibus praevaricati sunt ie me, et ambulaverunt ex adverso mibi.

41. Ambulabo igitur et ego contra eos, et indecam illos in terram bostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis.

42. Et recordabor foederis mei quod pepigi cum Iacob, et Isaac, et Abraham. Terrae quoque memur ero:

43. Quae cum relicta fuerit ab ois, complacebit sibi in sabbatis suis, patiens solitudinem propter illos. Ipsi vero rogabuet pro peccatis suis, eo quod abiecerint iudieia mea, et loges meas despexerint.

44. Et tameu etiam eum essent in terra bostili, nou penitus abieci eos, neque sic despexi ut consumerentur, et irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum,

45. Et recordabor foederis mei pristini, quando eduxi eos de Torra Aegypti in conspectu Gentium, ut essem Deus eorum. ego Dominus. Haec sunt iudieis atqee praecepta et leges, quas dedit Dominus ieter se et filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

CAPUT XXVII.

Variae sanciuntur ieges de votis seu rebus per votum oblatis Deo; et de illorum ac decimarum persolutione.

1. Locutusque est Domieus ad Moysen, dicens:

2. Loqeere filiis Israel, et diees ad eos: Homo qui votum fecerit, et spoponderit Deo animam suam, sub aestimationo dabit pretium.

3. Si fuerit masculus a vigesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quiequagiela siclos argenti ad mensuram Sanctuarii:

4. Si mulier, triginta.

5. A quieto autem anno usque ad vigesimum, masculus dabit viginti siclos: femina decem.

6. Ab uno meuse usque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli: pro femina tres.

7. Sexageearius et ultra masculus dabit quindecim siclos: femina decem.

8. Si pauper fuerit, et aestimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote: et quantum ille aestimaverit, et viderit eum posse reddere, tantum dabit.

9. Animal autem, quod immolari potest Domiuo, si quis voverit, sanctum erit,

10. Et mutari noe poterit, id est, nec melius malo, nec peius bono. quod si mutaverit: et ipsum quod mutatum est, et illud pro quo mutatum est, coeseeratum erit Domino.

11. Animal immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem.

12. Qui iudicans utrum bonum an malum sit, statuet pretium.

13. Quod si dare voluerit is, qui offert, addet supra aestimationem quiutam partem.

14. Homo si voverit domum suam, et sanetificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrum bona ae mala sit, et iuxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, veeuedabitur:

15. Sin autem ille, qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem aestimationis supra, et babebit domum.

16. Quod si agrum possessioeis suae voverit, et consecraverit Domino: iuxta mensuram sementis aestimabitur pretium. si trigiuta modiis bordei seritur terra, quiequagiuta siclis veuundetur argenti.

17. Si statim ab anno incipientis iubilei voverit agrum, quanto valere potest, taeto aestimabitur.

18. Siu autem post aliquantum temporis: supputabit sacerdos pecuniam iuxta aeuorum, qui reliqui sunt, numerum usque ad iubileum, et detrahetur ex pretio.

19. Quod si voluerit redimere agrum ille, qui voverat, addet quiutam partem aestimatae pecuniae, et possidebit eum.

20. Siu autem noluerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venundatus, ultra eum qui voverat redimere eon poterit:

21. Quia cum iubilei venerit dies, sanctificatus erit Domino, et possessio consecrata ad ius pertinet sacerdotum.

22. Si ager emptus est, et eoe de possessione maiorum sanetificatus fuerit Domiuo,

23. Supputabit sacerdos iuxta aneorum numerum usque ad iebileum, pretium: et dabit ille qui voverat eum, Domieo.

24. In iebileo autem revertetur ad priorem dominum, qui veediderat eum, et babuerat ie sorte possessioeis suae.

25. Omeis aestimatio siclo sanctuarii ponderabitur. (a) Siclus viginti obolos babet. (a) Exod 30, 13. Num 3, 47. Ezech 45, 12.

26. Primogenita, quae ad Dominum pertinent, uemo sanctificare poterit et vovere: sive bos, sive ovis fuerit, Domini sunt.

27. Quod si immundum est aeimal, redimet qui obtulit, iuxta aestimationem tuam, et addet quintam partem pretii. si redimere eoluerit, vendetur alteri quantocumque a te fuerit aestimatum.

28. Omue, quud Domieo consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, eee redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, sanetum sanctorum erit Domino.

29. Et omnis cuusecratio, quae uffertur ab bomiue, non redimetur, sed morte morietur.

30. Omees decimae terrae, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, et illi sanetificautur.

31. Si quis aetem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum.

32. Omnium decimarum bovis et ovis et caprae, quae sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino.

33. Non eligetur nec boeum nec malem, nec altero commutabitur. si quis mutaverit: et quod mutatum est, et pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, et eon redimetur.

34. Haec suet praecepta, quae mandavit Dominus Moysi ad filios Israel in monte Sinai.

LIBER NUMERI

HEBRAICE VAIEDABBER

CAPUT I.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filii Levi ad deferendum tabernaculum instituuntur.

1. Locutusque est Dñus ad Moysen in deserto Sinai in tabernaculo foederis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Aegypto, dicens:

a) Exod. 30, 12. 2. (a) Tollite summam universae congregationis filiorum Israel per cognationes et domos suas, et nomina singulorum, quidquid sexus est masculini

3. A vigesimo anno et supra, omnium virorum fortium ex Israel, et numerabitis eos per turmas suas, tu et Aaron.

4. Eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis,

5. Quorum ista sunt nomina: De Ruben, Elisur filius Sedeur.

6. De Simeon, Salamiel filius Surisaddai.

7. De Iuda, Nahasson, filius Aminadab.

8. De Issachar, Nathanael filius Suar.

9. De Zabulon, Eliab filius Helon.

10. Filiorum autem Ioseph, de Ephraim, Elisama filius Ammiud. de Manasse, Gamaliel filius Phadassur.

11. De Beniamin, Abidan filius Gedeonis.

12. De Dan, Ahiezer filius Ammisaddai.

13. De Aser, Phegiel filius Ochran.

14. De Gad, Eliasaph filius Duel.

15. De Nephthali, Ahira filius Enan.

16. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus et cognationes suas, et capita exercitus Israel:

17. Quos tulerunt Moyses et Aaron cum omni vulgi multitudine:

18. Et congregaverunt primo die mensis secundi, recensentes eos per cognationes, et domos, ac familias, et capita, et nomina singulorum a vigesimo anno et supra,

19. Sicut praeceperat Dominus Moysi. Numeratique sunt in deserto Sinai.

20. De Ruben primogenito Israelis per generationes et familias ac domos suas, et nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini a vigesimo anno et supra, procedentium ad bellum,

21. Quadraginta sex millia quingenti.

22. De filiis Simeon per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina et capita singulorum, omne quod sexus est masculini a vigesimo anno et supra, procedentium ad bellum,

23. Quinquaginta novem millia trecenti.

24. De filiis Gad per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti annis et supra, omnes qui ad bella procederent,

25. Quadragintaquinque millia sexcenti quinquaginta.

26. De filiis Iuda per generationes et familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vigesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

27. Recensiti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti.

28. De filiis Issachar, per generationes et familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum a vigesimo anno et supra, omnes qui ad bella procederent,

29. Recensiti sunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30. De filiis Zabulon per generationes, et familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vigesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

31. Quinquaginta septem millia quadringenti.

32. De filiis Ioseph, filiorum Ephraim per generationes, et familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vigesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

33. Quadraginta millia quingenti.

34. Porro filiorum Manasse per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a viginti annis et supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

35. Triginta duo millia ducenti.

36. De filiis Beniamin per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

37. Triginta quinque millia quadringenti.

38. De filiis Dan per generationes, et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

39. Sexaginta duo millia septingenti.

40. De filiis Aser per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a vigesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

41. Quadraginta millia et mille quingenti.

42. De filiis Nephthali per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a vigesimo anno et supra, omnes qui poterant ad bella procedere,

43. Quinquaginta tria millia quadringenti.

44. Hi sunt, quos numeraverunt Moyses et Aaron, et duodecim principes Israel, singulos per domos cognationum suarum.

45. Fueruntque omnis numerus filiorum Israel per domos et familias suas a vigesimo anno et supra, qui poterant ad bella procedere,

46. Sexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta.

47. Levitae autem in tribu familiarum suarum non sunt numerati cum eis.

48. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

49. Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israel:

50. Sed constitue eos super tabernaculum testimonii et cuncta vasa eius, et quidquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum et omnia utensilia eius: et erunt in ministerio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.

51. Cum proficiscendum fuerit, deponent Levitae tabernaculum: cum castrametandum, erigent. quisquis externorum accesserit, occidetur.

52. Metabuntur autem castra filii Israel unusquisque per turmas et cuneos atque exercitum suum.

53. Porro Levitae per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israel, et excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii.

54. Fecerunt ergo filii Israel iuxta omnia quae praeceperat Dominus Moysi.

CAPUT II.

Quae tribus circa tabernaculum in 4. acies ad quamvis mundi plagam ordinentur, recensitis familiarum principibus.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron dicens:

2. Singuli per turmas, signa, atque vexilla, et domos cognationum suarum castrametabuntur filii Israel, per gyrum tabernaculi foederis.

3. Ad Orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus sui: eritque princeps filiorum eius Nahasson filius Aminadab.

4. Et omnis de stirpe eius summa pugnantium, septuaginta quatuor millia sexcenti.

5. Iuxta eum castrametati sunt de tribu Issachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.

6. Et omnis numerus pugnatorum eius quinquaginta quatuor millia quadringenti.

7. In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.

8. Omnis de stirpe eius exercitus pugnatorum, quinquaginta septem millia quadringenti.

9. Universi qui in castris Iudae annumerati sunt, fuerunt centum octoginta sex millia quadringenti: et per turmas suas primi egredientur.

10. In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeur:

11. Et cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt, quadraginta sex millia quingenti.

12. Iuxta eum castrametati sunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

13. Et cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quinquaginta novem millia trecenti.

14. In tribu Gad princeps fuit Eliasaph filius Duel.

15. Et cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quadraginta quinque millia sexcenti quinquaginta.

16. Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben, centum quinquaginta millia et mille quadringenti quinquaginta per turmas suas: in secundo loco proficiscentur.

17. Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum et turmas eorum. quomodo erigetur, ita et deponetur. Singuli per loca et ordines suos proficiscentur.

18. Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Elisama filius Ammiud.

19. Cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quadraginta millia quingenti.

20. Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

21. Cunctusque exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, triginta duo millia ducenti.

22. In tribu filiorum Beniamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23. Et cunctus exercitus pugnatorum eius, qui recensiti sunt, triginta quinque millia quadringenti.

24. Omnes qui numerati sunt in castris Ephraim, centum octo millia centum per turmas suas: tertii proficiscentur.

25. Ad Aquilonis partem castrametati sunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26. Cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, sexaginta duo millia septingenti.

27. Iuxta eum fixere tentoria de tribu Aser: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran:

28. Cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati sunt, quadraginta millia et mille quingenti.

29. De tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

30. Cunctus exercitus pugnatorum eius, quinquaginta tria millia quadringenti.

31. Omnes qui numerati sunt in castris Dan, fuerunt centum quinquaginta septem millia sexcenti: et novissimi proficiscentur.

32. Hic numerus filiorum Israel, per domos cognationum suarum et turmas divisi exercitus, sexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33. Levitae autem non sunt numerati inter filios Israel: sic enim praeceperat Dominus Moysi.

34. Feceruntque filii Israel iuxta omnia quae mandaverat Dominus. Castrametati sunt per turmas suas, et profecti per familias ac domos patrum suorum.

CAPUT III.

Levitae in tabernaculi ministerium assumpti numerantur cum suis principibus ac ministeriis, et loco primogenitorum Israel suscipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia pretio redimuntur.

1. Hae sunt generationes Aaron et Moysi in die qua locutus est Dominus ad Moysen in monte Sinai.

2. (a) Et haec nomina filiorum Aaron: primogenitus eius Nadab, deinde Abiu, et Eleazar, et Ithamar. (a) Exod. 6, 23.

3. Haec nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt, et quorum repletae et consecratae manus ut sacerdotio fungerentur.

4. (b) Mortui sunt enim Nadab et Abiu cum offerrent ignem alienum in conspectu Domini in deserto Sinai, absque liberis: functique sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar coram Aaron patre suo. (b) Lev. 10, 1. 2. 1 Par 24, 2.

5. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

6. Applica tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei, et excubent,

7. Et observent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii,

8. Et custodiant vasa tabernaculi, servientes in ministerio eius.

9. Dabisque dono Levitas

10. Aaron et filiis eius, quibus traditi sunt a filiis Israel. Aaron autem et filios eius constitues super cultum sacerdotii. Externus, qui ad ministrandum accesserit, morietur.

11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12. Ego tuli Levitas a filiis Israel pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitae mei.

13. (c) Meum est enim omne primogenitum: ex quo percussi primogenitos in Terra Aegypti: sanctificavi mihi quidquid primum nascitur in Israel ab homine usque ad pecus, mei sunt: ego Dominus. (c) Exod 13, 2. Inf. 8, 16

14. Locutusque est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, dicens:

15. Numera filios Levi per domos patrum suorum et familias, omnem masculum ab uno mense, et supra.

16. Numeravit Moyses, ut praeceperat Dominus,

17. (d) Et inventi sunt filii Levi per nomina sua, Gerson et Caath et Merari. (d) Exod. 6, 16.

18. Filii Gerson: Lebni et Semei.

19. Filii Caath: Amram et Iesaar, Hebron et Oziel.

20. Filii Merari: Moholi et Musi.

21. De Gerson fuere familiae duae, Lebnitica, et Semeitica:

22. Quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense et supra, septem millia quingenti.

23. Hi post tabernaculum metabuntur ad Occidentem

24. Sub principe Eliasaph filio Lael.

25. Et habebunt excubias in tabernaculo foederis,

26. Ipsum tabernaculum et operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti foederis, et cortinas atrii: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, et quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi et omnia utensilia eius.

27. Cognatio Caath habebit populos Amramitas et Iesaaritas et Hebronitas et Ozielitas. Hae sunt familiae Caathitarum recensitae per nomina sua:

28. Omnes generis masculini ab uno mense et supra, octo millia sexcenti, habebunt excubias Sanctuarii,

29. Et castrametabuntur ad meridianam plagam.

30. Princepsque eorum erit Elisaphan filius Oziel:

31. Et custodient arcam, mensamque et candelabrum, altaria et vasa Sanctuarii, in quibus ministratur, et velum, cunctamque huiuscemodi supellectilem.

32. Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores custodiae Sanctuarii.

33. At vero de Merari erunt populi Moholitae et Musitae recensiti per nomina sua:

34. Omnes generis masculini ab uno mense et supra, sex millia ducenti.

35. Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga septentrionali castrametabuntur.

36. Erunt sub custodia eorum tabulae tabernaculi et vectes, et columnae ac bases earum, et omnia quae ad cultum huiuscemodi pertinent:

37. Columnaeque atrii per circuitum cum basibus suis, et paxilli cum funibus.

38. Castrametabuntur ante tabernaculum foederis, id est, ad orientalem plagam, Moyses et Aaron cum filiis suis, habentes custodiam Sanctuarii in medio filiorum Israel. quisquis alienus accesserit, morietur.

39. Omnes Levitae, quos numeraverunt Moyses et Aaron iuxta praeceptum Domini per familias suas in genere masculino a mense uno et supra, fuerunt viginti duo millia.

40. Et ait Dominus ad Moysen: Numera primogenitos sexus masculini de filiis Israel ab uno mense et supra, et habebis summam eorum.

41. Tollesque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Israel, ego sum Dominus: et pecora eorum pro universis primogenitis pecorum filiorum Israel.

42. Recensuit Moyses, sicut praeceperat Dominus, primogenitos filiorum Israel.

43. Et fuerunt masculi per nomina sua, a mense uno et supra, viginti duo millia ducenti septuaginta tres.

44. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

45. Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, et pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitae mei. ego sum Dominus.

46. In pretio autem ducentorum septuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Israel,

47. Accipies quinque siclos per singula capita ad mensuram Sanctuarii. (a) Siclus habet viginti obolos.

(a) Exod. 30, 13. Lev. 27, 25. Ezech. 45, 12

48. Dabisque pecuniam Aaron et filiis eius pretium eorum qui supra sunt.

49. Tulit igitur Moyses pecuniam eorum, qui fuerant amplius, et quos redemerant a Levitis

50. Pro primogenitis filiorum Israel, mille trecentorum sexagintaquinque siclorum iuxta pondus Sanctuarii,

51. Et dedit eam Aaron et filiis eius iuxta verbum quod praeceperat sibi Dominus.

CAPUT IV.

Ritus et officia Levitarum iuxta cuiusque familiam distribuuntur.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens:

2. Tolle summam filiorum Caath de medio Levitarum per domos et familias suas,

3. A trigesimo anno et supra, usque ad quinquagesimum annum, omnium qui ingrediuntur ut stent et ministrent in tabernaculo foederis.

4. Hic est cultus filiorum Caath: Tabernaculum foederis, et Sanctum sanctorum

5. Ingredientur Aaron et filii eius, quando movenda sunt castra, et deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo arcam testimonii,

6. Et operient rursum velamine ianthinarum pellium, extendentque desuper pallium totum hyacinthinum, et inducent vectes.

7. Mensam quoque propositionis involvent hyacinthino pallio, et ponent cum ea thuribula et mortariola, cyathos et crateras ad liba fundenda: panes semper in ea erunt:

8. Extendentque desuper pallium coccineum, quod rursum operient velamento ianthinarum pellium, et inducent vectes.

9. Sument et pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis et forcipibus suis et emunctoriis et cunctis vasis olei, quae ad concinnandas lucernas necessaria sunt:

10. Et super omnia ponent operimentum ianthinarum pellium, et inducent vectes.

11. Nec non et altare aureum involvent hyacinthino vestimento, et extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, inducentque vectes.

12. Omnia vasa, quibus ministratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, et extendent desuper operimentum ianthinarum pellium, inducentque vectes.

13. Sed et altare mundabunt cinere, et involvent illud purpureo vestimento,

14. Ponentque cum eo omnia vasa, quibus in ministerio eius utuntur, id est, ignium receptacula, fuscinulas ac tridentes, uncinos et batilla. Cuncta vasa altaris operient simul velamine ianthinarum pellium, et inducent vectes.

15. Cumque involverint Aaron et filii eius Sanctuarium et omnia vasa eius in commotione castrorum, tunc intrabunt (b) filii Caath ut portent involuta: et non tangent vasa Sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera filiorum Caath in tabernaculo foederis:

(b) 1 Par 15, 16

16. Super quos erit Eleazar filius Aaron sacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, et compositionis incensum, et sacrificium, quod semper offertur, et oleum unctionis, et quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vasorum, quae in Sanctuario sunt.

17. Locutusque est Dominus ad Moysen, et Aaron, dicens:

18. Nulite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19. Sed hoc facite eis, ut vivant, et non moriantur, si tetigerint Sancta sanctorum. Aaron et filii eius intrabunt, ipsique disponent opera singulorum, et divident quid portare quis debeat.

20. Alii nulla curiositate videant quae sunt in Sanctuario priusquam involvantur, alioquin morientur.

21. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

22. Tolle summam etiam filiorum Gerson per domos ac familias et cognationes suas,

23. A triginta annis et supra, usque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur et ministrant in tabernaculo foederis.

24. Hoc est officium familiae Gersonitarum,

25. Ut portent cortinas tabernaculi et tectum foederis operimentum aliud, et super omnia velamen ianthinum tentoriumque quod pendet in introitu tabernaculi foederis,

26. Cortinas atrii, et velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quae ad altare pertinent, funiculos, et vasa ministerii,

27. Iubente Aaron et filiis eius, portabunt filii Gerson: et scient singuli cui debeant oneri mancipari.

28. Hic est cultus familiae Gersonitarum in tabernaculo foederis, eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

29. Filios quoque Merari per familias et domos patrum suorum recensebis

30. A triginta annis et supra, usque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium ministerii sui et cultum foederis testimonii.

31. Haec sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi et vectes eius, columnas ac bases earum,

32. Columnas quoque atrii per circuitum cum basibus et paxillis et funibus suis. Omnia vasa et supellectilem ad numerum accipient, sicque portabunt.

33. Hoc est officium familiae Meraritarum et ministerium in tabernaculo foederis: eruntque sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

34. Recensuerunt igitur Moyses et Aaron et principes synagogae filios Caath per cognationes et domos patrum suorum

35. A triginta annis et supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad ministerium tabernaculi foederis:

36. Et inventi sunt duo millia septingenti quinquaginta.

37. Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum foederis: hos numeravit Moyses et Aaron iuxta sermonem Domini per manum Moysi.

38. Numerati sunt et filii Gerson per cognationes et domos patrum suorum,

39. A triginta annis et supra, usque ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur ut ministrent in tabernaculo foederis:

40. Et inventi sunt duo millia sexcenti triginta.

41. Hic est populus Gersonitarum, quos numeraverunt Moyses et Aaron iuxta verbum Domini.

42. Numerati sunt et filii Merari per cognationes et domos patrum suorum

43. A triginta annis et supra, usque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi foederis:

44. Et inventi sunt tria millia ducenti.

45. Hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses et Aaron iuxta imperium Domini per manum Moysi.

46. Omnes qui recensiti sunt de Levitis, et quos recenseri fecit ad nomen Moyses et Aaron, et principes Israel per cognationes et domos patrum suorum

47. A triginta annis et supra, usque ad annum quinquagesimum, ingredientes ad ministerium tabernaculi, et onera portanda,

48. Fuerunt simul octo millia quingenti octoginta.

49. Iuxta verbum Domini recensuit eos Moyses, unumquemque iuxta officium et onera sua, sicut praeceperat ei Dominus.

CAPUT V.

Qui immundi a castris arcendi: satisfactio transgressionis per negligentiam: de primitiis ac oblationibus, et lege zelotypiae.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Praecipe filiis Israel, ut eiiciant de castris omnem leprosum, et qui semine fluit, pollutusque est super mortuo:

3. Tam masculum quam feminam eiicite de castris, ne contaminent ea cum habitaverim vobiscum.

4. Feceruntque ita filii Israel, et eiecerunt eos extra castra, sicut locutus erat Dominus Moysi.

5. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

6. Loquere ad filios Israel: Vir, sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quae solent hominibus accidere, et per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7. Confitebuntur peccatum suum, et reddent ipsum caput, quintamque partem desuper ei, in quem peccaverint.

8. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, et erit sacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut sit placabilis hostia.

9. Omnes quoque primitiae, quas offerunt filii Israel, ad sacerdotem pertinent:

10. Et quidquid in Sanctuarium offertur a singulis, et traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.

11. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

12. Loquere ad filios Israel, et dices ad eos: Vir, cuius uxor erraverit, maritumque contemnens

13. Dormierit cum altero viro, et hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, et testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro:

14. Si spiritus zelotypiae concitaverit virum contra uxorem suam, quae vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur,

15. Adducet eam ad sacerdotem, et offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinae hordeaceae: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiae est, et oblatio investigans adulterium.

16. Offeret igitur eam sacerdos, et statuet coram Domino.

17. Assumetque aquam sanctam in vase fictili, et pauxillum terrae de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput eius, et ponet super manus illius sacrificium recordationis, et oblationem zelotypiae: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit.

19. Adiurabitque eam, et dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, et si non polluta es deserto mariti

thoro, non te nocebunt aquae istae amarissimae, in quas maledicta congessi.

20. Sin autem declinasti a viro tuo, atque polluta es, et concubuisti cum altero viro:

21. His maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, et tumens uterus tuus disrumpatur.

22. Ingrediantur aquae maledictae in ventrem tuum, et utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.

23. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, et delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congessit,

24. Et dabit ei bibere. Quas cum exhauserit,

25. Tollet sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiae, et elevabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita dumtaxat ut prius,

26. Pugillum sacrificii tollat de eo, quod offertur, et incendat super altare: et sic potum det mulieri aquas amarissimas.

27. Quas cum biberit, si polluta est, et contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquae maledictionis, et inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, et in exemplum omni populo.

28. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, et faciet liberos.

29. Ista est lex zelotypiae. Si declinaverit mulier a viro suo, et si polluta fuerit,

30. Maritusque zelotypiae spiritu concitatus adduxerit eam in conspectu Domini, et fecerit ei sacerdos iuxta omnia quae scripta sunt:

31. Maritus absque culpa erit, et illa recipiet iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Nazaraeorum consecratio et oblatio: quibusque verbis sacerdotes populo benedicant, praescribitur.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad filios Israel, et dices ad eos: Vir, sive mulier, cum fecerint votum ut sanctificentur, et se voluerint Domino consecrare:

3. A vino, et omni, quod inebriare potest, abstinebunt. Acetum ex vino, et ex qualibet alia potione, et quidquid de uva exprimitur, non bibent: uvas recentes siccasque non comedent

4. Cunctis diebus quibus ex voto Domino consecrantur: quidquid ex vinea esse potest, ab uva passa usque ad acinum non comedent.

5. Omni tempore separationis suae (a) novacula non transibit per caput eius usque ad completum diem, quo Domino consecratur. Sanctus erit, crescente caesarie capitis eius.

(a) Iudic. 13, 5.

6. Omni tempore consecrationis suae super mortuum non ingredietur,

7. Nec super patris quidem et matris et fratris sororisque funere contaminabitur, quia consecratio Dei sui super caput eius est.

8. Omnibus diebus separationis suae sanctus erit Domino.

9. Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo, polluetur caput consecrationis eius: quod radet illico in eadem die purgationis suae, et rursum septima.

10. In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbae sacerdoti in introitu foederis testimonii.

11. Facietque sacerdos unum pro peccato, et alterum in holocaustum, et deprecabitur pro eo, quia peccavit super mortuo: sanctificabitque caput eius in die illo:

12. Et consecrabit Domino dies separationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta est sanctificatio eius.

13. Ista est lex consecrationis. Cum dies, quos ex voto decreverat, complebuntur: adducet eum ad ostium tabernaculi foederis,

14. Et offeret oblationem eius Domino, agnum anniculum immaculatum in holocaustum, et ovem anniculam immaculatam pro peccato, et arietem immaculatum, hostiam pacificam,

15. Canistrum quoque panum azymorum qui conspersi sint oleo, et lagana absque fermento uncta oleo, ac libamina singulorum:

16. Quae offeret sacerdos coram Domino, et faciet tam pro peccato, quam in holocaustum.

17. Arietem vero immolabit hostiam pacificam Domino, offerens simul canistrum azymorum, et libamenta quae ex more debentur.

18. (b) Tunc radetur nazaraeus ante ostium tabernaculi foederis caesarie consecrationis suae: tolletque capillos eius, et ponet super ignem, qui est suppositus sacrificio pacificorum.

(b) Act. 21, 24.

19. Et armum coctum arietis, tortamque absque fermento unam de canistro, et laganum azymum unum, et tradet in manus nazaraei, postquam rasum fuerit caput eius.

20. Susceptaque rursum ab eo, elevabit in conspectu Domini: et sanctificata sacerdotis erunt, sicut pectusculum, quod separari iussum est, et femur. post haec potest bibere nazaraeus vinum.

21. Ista est lex nazaraei, cum voverit oblationem suam Domino tempore consecrationis suae, exceptis his, quae invenerit manus eius. iuxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suae.

22. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

23. Loquere Aaron et filiis eius: Sic benedicetis filiis Israel, et dicetis eis:

24. (c) Benedicat tibi Dominus, et custodiat te.

(c) Eccli. 36, 19.

25. Ostendat Dominus faciem suam tibi, et misereatur tui.

26. Convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem.

27. Invocabuntque nomen meum super filios Israel, et ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi et altaris: Dominus Moysi sanctuarium ingresso loquitur de propitiatorio.

1. Factum (d) est autem in die qua complevit Moyses tabernaculum, et erexit illud: unxitque et sanctificavit cum omnibus vasis suis, altare similiter et omnia vasa eius.

(d) Exod. 40, 16.

2. Obtulerunt principes Israel et capita familiarum, qui erant per singulas tribus, praefectique eorum, qui numerati fuerant,

3. Munera coram Domino sex plaustra tecta cum duodecim bobus. Unum plaustrum obtulere duo duces, et unum bovem singuli, obtuleruntque ea in conspectu tabernaculi.

4. Ait autem Dominus ad Moysen:

5. Suscipe ab eis ut serviant in ministerio tabernaculi, et trades ea Levitis iuxta ordinem ministerii sui.

6. Itaque cum suscepisset Moyses plaustra et boves, tradidit eos Levitis.

7. Duo plaustra et quatuor boves dedit filiis Gerson, iuxta id quod habebant necessarium.

8. Quatuor alia plaustra, et octo boves dedit filiis Merari secundum officia et cultum suum, sub manu Ithamar filii Aaron sacerdotis.

9. Filiis autem Caath non dedit plaustra et boves: quia in Sanctuario serviunt, et onera propriis portant humeris.

10. Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum est, oblationem suam ante altare.

11. Dixitque Dominus ad Moysen: Singuli duces per singulos dies offerant munera in dedicationem altaris.

12. Primo die obtulit oblationem suam Nahasson filius Aminadab de tribu Iuda:

13. Fueruntque in ea acetabulum argenteum pondo centum triginta siclorum, phiala argentea habens septuaginta siclos iuxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

14. Mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso:

15. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

16. Hircumque pro peccato:

17. Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec est oblatio Nahasson filii Aminadab.

18. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Issachar,

19. Acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, iuxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

20. Mortariolum aureum habens decem siclos plenum incenso:

21. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

22. Hircumque pro peccato:

23. Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Nathanael filii Suar.

24. Tertio die princeps filiorum Zabulon Eliab filius Helon,

25. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

26. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

27. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

28. Hircumque pro peccato,

29. Et in sacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec est oblatio Eliab filii Helon.

30. Die quarto princeps filiorum Ruben, Elisur filius Sedeur

31. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

32. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

33. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

34. Hircumque pro peccato:

35. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Elisur filii Sedeur.

36. Die quinto princeps filiorum Simeon Salamiel filius Surisaddai

37. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

38. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

39. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

40. Hircumque pro peccato:

41. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Salamiel filii Surisaddai.

42. Die sexto princeps filiorum Gad, Eliasaph filius Duel

43. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

44. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

45. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

46. Hircumque pro peccato:

47. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Eliasaph filii Duel.

48. Die septimo princeps filiorum Ephraim, Elisama filius Ammiud

49. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

50. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

51. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

52. Hircumque pro peccato:

53. Et in hostias pacificorum, boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Elisama filii Ammiud.

54. Die octavo, princeps filiorum Manasse, Gamaliel filius Phadassur,

55. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

56. Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

57. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

58. Hircumque pro peccato:

59. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Gamaliel filii Phadassur.

60. Die nono princeps filiorum Beniamin, Abidan filius Gedeonis,

61. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

62. Et mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

*

63. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

64. Hircumque pro peccato:

65. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.

66. Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammisaddai

67. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

68. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

69. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

70. Hircumque pro peccato:

71. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Ahiezer filii Ammisaddai.

72. Die undecimo princeps filiorum Aser, Phegiel filius Ochran

73. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium:

74. Mortariolum aureum appendens decem siclos plenum incenso:

75. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

76. Hircumque pro peccato:

77. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Phegiel filii Ochran.

78. Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan

79. Obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta siclos, phialam argenteam habentem septuaginta siclos ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum simila oleo conspersa in sacrificium:

80. Mortariolum aureum appendens decem siclos, plenum incenso:

81. Bovem de armento, et arietem, et agnum anniculum in holocaustum:

82. Hircumque pro peccato:

83. Et in hostias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. haec fuit oblatio Ahira filii Enan.

84. Haec in dedicatione altaris oblata sunt a principibus Israel, in die qua consecratum est. acetabula argentea duodecim: phialae argenteae duodecim: mortariola aurea duodecim:

85. Ita ut centum triginta siclos argenti haberet unum acetabulum, et septuaginta siclos haberet una phiala: id est, in commune vasorum omnium ex argento sicli duo millia quadringenti, pondere Sanctuarii.

86. Mortariola aurea duodecim plena incenso denos siclos appendentia pondere Sanctuarii: id est, simul auri sicli centum viginti:

87. Boves de armento in holocaustum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, et libamenta eorum: hirci duodecim pro peccato.

88. In hostias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta. Haec oblata sunt in dedicatione altaris, quando unctum est.

89. Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum foederis, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio quod erat super arcam testimonii inter duos Cherubim, unde et loquebatur ei.

CAPUT VIII.

Candelabri et lucernarum locus, situs, materia, ac forma: aetasque et consecratio Levitarum.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere Aaron, et dices ad eum: Cum posueris septem lucernas, candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur praecipe ut lucernae contra boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis, contra eam partem, quam candelabrum respicit, lucere debebunt.

3. Fecitque Aaron, et imposuit lucernas super candelabrum, ut praeceperat Dominus Moysi.

4. Haec autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius stipes, quam cuncta quae ex utroque calamorum latere nascebantur: iuxta exemplum quod ostendit Dominus Moysi, ita operatus est candelabrum.

5. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

6. Tolle Levitas de medio filiorum Israel, et purificabis eos

7. Iuxta hunc ritum: Aspergantur aqua lustrationis, et radant omnes pilos carnis suae. Cumque laverint vestimenta sua, et mundati fuerint,

8. Tollent bovem de armentis, et libamentum eius similam oleo conspersam: bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:

9. Et applicabis Levitas coram tabernaculo foederis, convocata omni multitudine filiorum Israel.

10. Cumque Levitae fuerint coram Domino, ponent filii Israel manus suas super eos.

11. Et offeret Aaron Levitas, munus in conspectu Domini a filiis Israel, ut serviant in ministerio eius.

12. Levitae quoque ponent manus suas super capita boum, e quibus unum facies pro peccato, et alterum in holocaustum Domini, ut depreceris pro eis.

13. Statuesque Levitas in conspectu Aaron et filiorum eius, et consecrabis oblatos Domino,

14. Ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei.

15. Et postea ingredientur tabernaculum foederis, ut serviant mihi. Sicque purificabis et consecrabis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati sunt mihi a filiis Israel.

16. (a) Pro primogenitis quae aperiunt omnem vulvam in Israel, accepi eos. (a) Exod. 13, 2. Sup. 3, 13. Luc. 2, 23.

17. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israel, tam ex hominibus quam ex iumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in Terra Aegypti, sanctificavi eos mihi:

18. Et tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Israel:

19. Tradidique eos dono Aaron et filiis eius de medio populi, ut serviant mihi pro Israel in tabernaculo foederis, et orent pro eis ne sit in populo plaga, si ausi fuerint accedere ad Sanctuarium.

20. Feceruntque Moyses et Aaron et omnis multitudo filiorum Israel super Levitis quae praeceperat Dominus Moysi:

21. Purificatique sunt, et laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos Aaron in conspectu Domini, et oravit pro eis,

22. Ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum foederis coram Aaron et filiis eius. Sic-

ut praeceperat Dominus Moysi de Levitis, ita factum est.

23. Locutusque ost Dominus ad Moysen, diceus:

24. Haec est lex Levitarum, A viginti quinque annis et supra, ingredientur ut ministrent in tabernaculo foederis.

25. Cumque quinquagesimum annum aetatis impleverint, servire cessabunt:

26. Eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo foederis, ut custodiant quae sibi fuerint commendata, opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Levitis in custodiis suis.

CAPUT IX.

Quo tempore debeant mundi Phase celebrare, et quo immundi: nubes tabernaculum operiens, per diem columna nubis, per noctem ut species ignis ducit exercitum totis 40. annis.

1. Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secundo, postquam egressi sunt de Terra Aegypti, mense primo dicens:

(a) Exod. 12. 3. 2. (a) Faciant filii Israel Phase in tempore suo,

3. Quartadecima die mensis huius ad vesperam, iuxta omnes ceremonias et iustificationes eius.

4. Praecepitque Moyses filiis Israel ut facerent Phase.

5. Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mensis ad vesperam in monte Sinai. Iuxta omnia quae mandaverat Dominus Moysi, fecerunt filii Israel.

6. Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo, accedentes ad Moysen et Aaron,

7. Dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis. quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel?

8. Quibus respondit Moyses: State ut consulam quid praecipiat Dominus de vobis.

9. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

10. Loquere filiis Israel: Homo qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciat Phase Domino

11. In mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis et lactucis agrestibus comedent illud:

12. Non relinquent ex eo quippiam usque mane,

(b) Exod. 12, 46. Ioan. 19, 36 (b) et os eius non confringent, omnem ritum Phase observabunt.

13. Si quis autem et mundus est, et in itinere non fuit, et tamen non fecit Phase, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo: peccatum suum ipse portabit.

14. Peregrinus quoque et advena si fuerint apud vos, facient Phase Domino iuxta ceremonias et iustificationes eius. Praeceptum idem erit apud vos tam advenae quam indigenae.

(c) Exod. 40, 16 32. Supr. 7, 1. 15. (c) Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane.

16. Sic fiebat iugiter: per diem operiebat illud nubes, et per noctem quasi species ignis.

17. Cumque ablata fuisset nubes, quae tabernaculum protegebat, tunc proficiscebantur filii Israel: et in loco ubi stetisset nubes, ibi castrametabantur.

18. Ad imperium Domini proficiscebantur, et ad

(d) 1 Cor. 10, 1. imperium illius figebant tabernaculum. (d) Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodem loco:

19. Et si evenisset ut multo tempore maneret super illud, erant filii Israel in excubiis Domini, et non proficiscebantur

20. Quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, et ad imperium illius deponebant.

21. Si fuisset nubes a vespere usque mane, et statim diluculo tabernaculum reliquisset, proficiscebantur: et si post diem et noctem recessisset, dissipabant tentoria.

22. Si vero biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum, manebant filii Israel in eodem loco, et non proficiscebantur: statim autem ut recessisset, movebant castra.

23. Per verbum Domini figebant tentoria, et per verbum illius proficiscebantur: erantque in excubiis Domini iuxta imperium eius per manum Moysi.

CAPUT X.

Iubet Deus fieri duas tubas argenteas docetque earum usum: quo ordine mota sint castra de deserto Sinai: orat Moyses cognatum Hobab ut cum ipsis proficiscatur: et verba quae loquebatur Moyses cum elevaretur vel deponeretur arca.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra.

3. Cumque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi foederis.

4. Si semel clangueris, venient ad te principes, et capita multitudinis Israel.

5. Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit, movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam.

6. In secundo autem sonitu et pari ululatu tubae, levabunt tentoria qui habitant ad meridiem. et iuxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in profectionem.

7. Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clangor erit, et non concise ululabunt.

8. Filii autem Aaron sacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris.

9. Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos, clangetis ululantibus tubis, et erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.

10. Si quando habebitis epulum, et dies festos, et calendas, canetis tubis super holocaustis, et pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri. ego Dominus Deus vester.

11. Anno secundo, mense secundo, vigesima die mensis elevata est nubes de tabernaculo foederis:

12. Profectique sunt filii Israel per turmas suas de deserto Sinai, et recubuit nubes in solitudine Pharan.

13. Moveruntque castra primi iuxta imperium Domini in manu Moysi.

14. (e) Filii Iuda per turmas suas: quorum princeps (e) Supr. 1, 7.
erat Nahasson filius Aminadab.

15. In tribu filiorum Issachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16. In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17. Depositumque est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filii Gerson et Merari.

18. Profectique sunt et filii Ruben, per turmas et ordinem suum: quorum princeps erat Helisur filius Sedeur.

19. In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Surisaddai.

20. Porro in tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel.

21. Profectique sunt et Caathitae portantes Sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22. Moverunt castra et filii Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat Elisama filius Ammiud.

23. In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur.

24. Et in tribu Beniamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25. Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii Dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit Ahiezer filius Ammisaddai.

26. In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius Ochran.

27. Et in tribu filiorum Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan.

28. Haec sunt castra, et profectiones filiorum Israel per turmas suas quando egrediebantur.

29. Dixitque Moyses Hobab filio Raguel Madianitae, cognato suo: Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, ut benefaciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israeli.

30. Cui ille respondit: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam, in qua natus sum.

31. Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster.

32. Cumque nobiscum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus est Dominus, dabimus tibi.

33. Profecti sunt ergo de Monte Domini viam trium dierum, arcaque foederis Domini praecedebat eos, per dies tres providens castrorum locum.

34. Nubes quoque Domini super eos erat per diem cum incederent.

(a) Psal. 67, 2.

35. Cumque elevaretur arca, dicebat Moyses: (a) Surge Domine, et dissipentur inimici tui, et fugiant qui oderunt te, a facie tua.

36. Cum autem deponeretur, aiebat: Revertere Domine ad multitudinem exercitus Israel.

CAPUT XI.

Murmurant Hebraei primum ex defatigatione: dein petunt carnes, caepes, ollas Aegypti: turbatoque Moysi spiritu, Deus illius onus in septuaginta seniores partitur, qui omnes prophetant; dantur coturnices; puniturque populus propter carnium concupiscentiam.

(b) Psal. 77, 19. 1 Cor. 10, 10.
(c) Psal. 77, 21.

1. Interea ortum est (b) murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cum audisset Dominus, iratus est. Et (c) accensus in eos ignis Domini devoravit extremam castrorum partem.

2. Cumque clamasset populus ad Moysen, oravit Moyses ad Dominum, et absorptus est ignis.

3. Vocavitque nomen loci illius, Incensio: eo quod incensus fuisset contra eos ignis Domini.

4. Vulgus quippe promiscuum, quod ascenderat cum eis, flagravit desiderio, sedens et flens, iunctis sibi pariter filiis Israel, et ait: (d) Quis dabit nobis ad vescendum carnes?

(d) 1 Cor. 10, 3.

5. Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, et pepones, porrique et cepe, et allia.

6. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man.

7. (e) Erat autem Man quasi semen coriandri, coloris bdellii.

(e) Exod. 16, 14. Ps. 77, 24. Sap. 16, 20. Ioan. 6, 31.

8. Circuibatque populus, et colligens illud, frangebat mola, sive terebat in mortario, coquens in olla, et faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati.

9. Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter et Man.

10. Audivit ergo Moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor Domini valde: sed et Moysi intoleranda res visa est.

11. Et ait ad Dominum: Cur afflixisti servum tuum? quare non invenio gratiam coram te? et cur imposuisti pondus universi populi huius super me?

12. Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in sinu tuo sicut portare solet nutrix infantulum, et defer in terram, pro qua iurasti patribus eorum?

13. Unde mihi carnes ut dem tantae multitudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes ut comedamus.

14. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.

15. Sin aliter tibi videtur, obsecro ut interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

16. Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri: et duces eos ad ostium tabernaculi foederis, facіesque ibi stare tecum,

17. Ut descendam et loquar tibi: et auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris.

18. Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes, ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Aegypto. Ut det vobis Dominus carnes, et comedatis:

19. Non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem,

20. Sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, et vertatur in nauseam, eo quod repuleritis Dominum, qui in medio vestri est, et fleveritis coram eo, dicentes: Quare egressi sumus ex Aegypto?

21. Et ait Moyses: Sexcenta millia peditum huius populi sunt. et tu dicis: Dabo eis esum carnium mense integro?

22. (f) Numquid ovium et boum multitudo caedetur, ut possit sufficere ad cibum? vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient?

(f) Ioan. 6, 10.

23. Cui respondit Dominus: (g) Numquid manus Domini invalida est? Iam nunc videbis utrum meus sermo opere compleatur.

(g) Isai. 59, 1.

24. Venit igitur Moyses, et narravit populo verba Domini, congregans septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum.

25. Descenditque Dominus per nubem, et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moyse, et dans septuaginta viris. Cumque requievisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt.

26. Remanserant autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, et alter Medad, super quos requievit Spiritus. nam et ipsi descripti fuerant, et non exierant ad tabernaculum.

27. Cumque prophetarent in castris, cucurrit puer, et nunciavit Moysi, dicens: Eldad et Medad prophetant in castris.

28. Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, et electus e pluribus, ait: Domine mi Moyses prohibe eos.

29. At ille: Quid, inquit, aemularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus Spiritum suum?

30. Reversusque est Moyses, et maiores natu Israel in castra.

(a) Psal. 77, 26. 27. 31. (a) Ventus autem egrediens a Domino arreptas trans mare coturnices detulit, et demisit in castra itinere quantum uno die confici potest, ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram.

32. Surgens ergo populus toto die illo, et nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros: et siccaverunt eas per gyrum castrorum.

(b) Psal. 77, 30. 33. (b) Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus: et ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis.

34. Vocatusque est ille locus, Sepulchra concupiscentiae: ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egressi autem de Sepulchris concupiscentiae, venerunt Haseroth, et manserunt ibi.

CAPUT XII.

Aaron et Maria in mitissimum Moysen murmurant, apud quos Deus Moysen laudat a familiaritate erga Dominum. Maria lepra percussa et septem diebus a populo separata, sanitati restituitur, orante pro ea Moyse.

1. Locutaque est Maria et Aaron contra Moysen propter uxorem eius Aethiopissam,

2. Et dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne et nobis similiter est locutus? Quod cum audisset Dominus,

3. (Erat enim Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra)

4. Statim locutus est ad eum, et ad Aaron et Mariam: Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum foederis. Cumque fuissent egressi,

5. Descendit Dominus in columna nubis, et stetit in introitu tabernaculi vocans Aaron et Mariam. Qui cum issent,

6. Dixit ad eos: Audite sermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.

(c) Heb. 3, 2. 7. At non talis servus meus Moyses, (c) qui in omni domo mea fidelissimus est:

(d) Exod. 33. 11. 8. (d) Ore enim ad os loquor ei: et palam, et non per aenigmata et figuras Dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo Moysi?

9. Iratusque contra eos, abiit:

10. Nubes quoque recessit quae erat super tabernaculum: (e) et ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, et vidisset perfusam lepra,

(e) Deut. 24, 9.

11. Ait ad Moysen: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus,

12. Ne fiat haec quasi mortua, et ut abortivum quod proiicitur de vulva matris suae. ecce iam medium carnis eius devoratum est a lepra.

13. Clamavitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus, obsecro, sana eam.

14. Cui respondit Dominus: Si pater eius spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, et postea revocabitur.

15. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: et populus non est motus de loco illo, donec revocata est Maria.

CAPUT XIII.

Missi a Moyse 12. exploratores ad considerandam terram promissionis, palmitem cum botro aliisque fructibus in fertilitatis signum, post 40. dies referunt; qui tamen universi, praeter Caleb et Iosue, murmur in populo concitant.

1. Profectusque est populus de Haseroth fixis tentoriis in deserto Pharan.

2. Ibique locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

3. Mitte viros, qui considerent Terram Chanaan, quam daturus sum filiis Israel, singulos de singulis tribubus, ex principibus.

4. Fecit Moyses quod Dominus imperaverat, (f) de (f) Deut. 1, 22.
deserto Pharan mittens principes viros, quorum ista sunt nomina.

5. De tribu Ruben, Sammua filium Zechur.

6. De tribu Simeon, Saphat filium Huri.

7. De tribu Iuda, Caleb filium Iephone.

8. De tribu Issachar, Igal filium Ioseph.

9. De tribu Ephraim, Osee filium Nun.

10. De tribu Beniamin, Phalti filium Raphu.

11. De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.

12. De tribu Ioseph, sceptri Manasse, Gaddi filium Susi.

13. De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli.

14. De tribu Aser, Sthur filium Michael.

15. De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapsi.

16. De tribu Gad, Guel filium Machi.

17. Haec sunt nomina virorum, quos misit Moyses ad considerandam Terram: vocavitque Osee filium Nun, Iosue.

18. Misit ergo eos Moyses ad considerandam Terram Chanaan, et dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes,

19. Considerate Terram, qualis sit: et populum qui habitator est eius, utrum fortis sit an infirmus: si pauci numero an plures:

20. Ipsa terra, bona an mala: urbes quales, muratae an absque muris:

21. Humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, et afferte nobis de fructibus Terrae. Erat autem tempus quando iam praecoquae uvae vesci possunt.

22. Cumque ascendissent, exploraverunt Terram a deserto Sin, usque Rohob intrantibus Emath.

23. Ascenderuntque ad meridiem, et venerunt in Hebron, ubi erant Achiman et Sisai et Tholmai filii Enac. nam Hebron septem annis ante Tanim urbem Aegypti condita est.

24. (g) Pergentesque usque ad Torrentem botri, ab- (g) Deut.
sciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt 1, 24.
in vecte duo viri. De malis quoque granatis et de ficis loci illius tulerunt:

25. Qui appellatus est Nehelescol, id est Torrens botri, eo quod botrum portassent inde filii Israel.

26. Reversique exploratores Terrae post quadraginta dies, omni regione circuita,

27. Venerunt ad Moysen et Aaron et ad omnem coetum filiorum Israel in desertum Pharan, quod est in Cades. Locutique eis et omni multitudini ostenderunt fructus Terrae:

28. Et narraverunt, dicentes: Venimus in Terram, ad quam misisti nos, quae re vera fluit lacte et melle, ut ex his fructibus cognosci potest:

29. Sed cultores fortissimos habet, et urbes grandes atque muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.

30. Amalec habitat in meridie, Hethaeus et Iebusaeus et Amorrhaeus in montanis: Chananaeus vero moratur iuxta mare et circa fluenta Iordanis.

31. Inter haec Caleb compescens murmur populi, qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascendamus, et possideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam.

32. Alii vero, qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est.

33. Detraxeruntque Terrae, quam inspexerant, apud filios Israel, dicentes: Terra, quam lustravimus, devorat habitatores suos: populus, quem aspeximus, procerae staturae est.

34. Ibi vidimus monstra quaedam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati, quasi locustae videbamur.

CAPUT XIV.

Murmur populi, auditis exploratoribus, frustra sedare conantur Iosue et Caleb: iratum Dominum placat Moyses: omnes morti in deserto addicuntur praeter Caleb ac Iosue; et pugnantes Israelitae contra Domini voluntatem caeduntur ab hostibus.

1. Igitur vociferans omnis turba flevit nocte illa,

2. Et murmurati sunt contra Moysen et Aaron cuncti filii Israel, dicentes:

3. Utinam mortui essemus in Aegypto: et in hac vasta solitudine utinam pereamus, et non inducat nos Dominus in Terram istam, ne cadamus gladio, et uxores ac liberi nostri ducantur captivi. Nonne melius est reverti in Aegyptum?

4. Dixeruntque alter ad alterum: Constituamus nobis ducem, et revertamur in Aegyptum.

5. Quo audito Moyses et Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Israel.

(a) Eccli. 46, 9. 1 Mac. 2, 55. 56.

6. (a) At vero Iosue filius Nun, et Caleb filius Iephone, qui et ipsi lustraverant terram, sciderunt vestimenta sua,

7. Et ad omnem multitudinem filiorum Israel locuti sunt: Terra, quam circuivimus, valde bona est.

8. Si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, et tradet humum lacte et melle manantem.

9. Nolite rebelles esse contra Dominum: neque timeatis populum terrae huius, quia sicut panem ita eos possumus devorare. recessit ab eis omne praesidium: Dominus nobiscum est, nolite metuere.

10. Cumque clamaret omnis multitudo, et lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini super tectum foederis cunctis filiis Israel.

11. Et dixit Dominus ad Moysen: Usquequo detrahet mihi populus iste? Quousque non credent mihi in omnibus signis, quae feci coram eis?

12. Feriam igitur eos pestilentia, atque consumam: te autem faciam principem super gentem magnam, et fortiorem quam haec est.

13. Et ait Moyses ad Dominum: Ut audiant Aegyptii, de quorum medio eduxisti populum istum,

14. Et habitatores Terrae huius, qui audierunt quod tu Domine in populo isto sis, et facie videaris ad faciem, (b) et nubes tua protegat illos, et in columna nobis praecedas eos per diem, et in columna ignis per noctem:

(b) Exod. 13, 21.

15. Quod occideris tantam multitudinem quasi unum hominem, et dicant:

16. Non poterat introducere populum in Terram, pro qua iuraverat: (c) ideirco occidit eos in solitudine.

(c) Exod. 32, 28.

17. Magnificetur ergo fortitudo Domini sicut iurasti, dicens:

18. (d) Dominus patiens et multae misericordiae, (e) auferens iniquitatem et scelera, nullumque innoxium derelinquens, qui (f) visitas peccata patrum in filios in tertiam et quartam generationem.

(d) Psal. 102, 8. (e) Exod. 34, 7. (f) Exod. 20, 5.

19. Dimitte, obsecro, peccatum populi huius secundum magnitudinem misericordiae tuae, sicut propitius fuisti egredientibus de Aegypto usque ad locum istum.

20. Dixitque Dominus: Dimisi iuxta verbum tuum.

21. Vivo ego: et implebitur gloria Domini universa terra.

22. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam, et signa quae feci in Aegypto et in solitudine, et tentaverunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meae,

23. (g) Non videbunt Terram pro qua iuravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam.

(g) Deut. 1, 35.

24. (h) Servum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in Terram hanc, quam circuivit: et semen eius possidebit eam.

(h) Ios. 14, 6.

25. Quoniam Amalecites et Chananaeus habitant in vallibus. Cras movete castra, et revertimini in solitudinem per viam Maris rubri.

26. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens:

27. Usquequo multitudo haec pessima murmurat contra me? querelas filiorum Israel audivi.

28. Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis.

29. (i) In solitudine hac iacebunt cadavera vestra. Omnes qui numerati estis a viginti annis et supra, et murmurastis contra me,

(i) Infra 32, 10. Psal. 105, 26.

30. (k) Non intrabitis Terram, super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, praeter Caleb filium Iephone, et Iosue filium Nun.

(k) Deut. 1, 30.

31. Parvulos autem vestros, de quibus dixistis quod praedae hostibus forent, introducam: ut videant Terram, quae vobis displicuit.

32. Vestra cadavera iacebunt in solitudine.

33. Filii vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta, et portabunt fornicationem vestram, donec consumantur cadavera patrum in deserto,

34. Iuxta numerum quadraginta dierum, quibus considerastis Terram: (l) annus pro die imputabitur. (m) Et quadraginta annis recipietis iniquitates vestras, et scietis ultionem meam:

(l) Ezech. 4, 6. (m) Psal. 94, 10.

35. Quoniam sicut locutus sum, ita faciam omni multitudini huic pessimae, quae consurrexit adversum me: in solitudine hac deficiet, et morietur.

36. (n) Igitur omnes viri, quos miserat Moyses ad contemplandam Terram, et qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes Terrae quod esset mala,

(n) Iudit. 8, 24. 1 Cor. 10, 10. Hebr. 3, 17. Iudae 5.

37. Mortui sunt atque percussi in conspectu Domini.

38. Iosue autem filius Nun, et Caleb filius Iephone vixerunt ex omnibus, qui perrexerant ad considerandam Terram.

39. Locutusque est Moyses universa verba haec ad omnes filios Israel, et luxit populus nimis.

40. Et ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum, de quo Dominus locutus est: quia peccavimus.

41. Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in prosperum?

(a) Deut. 1, 42.

42. (a) Nolite ascendere: non enim est Dominus vobiscum: ne corruatis coram inimicis vestris.

43. Amalecites et Chananaeus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis acquiescere Domino, nec erit Dominus vobiscum.

44. At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Arca autem testamenti Domini et Moyses non recesserunt de castris.

45. Descenditque Amalecites et Chananaeus, qui habitabat in monte: et percutiens eos atque concidens, persecutus est eos usque Horma.

CAPUT XV.

Quae libamenta ingressis terram offerenda sint, ac primitiae separandae: poena peccati per ignorantiam aut superbiam commissi: lapidatur qui sabbato ligna colligit: fimbrias ac vittas ab Hebraeis per quatuor angulos palliorum ponendas, quae moneant eos legis Dei.

1. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad filios Israel, et dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram habitationis vestrae, quam ego dabo vobis,

3. Et feceritis oblationem Domino in holocaustum, aut victimam, vota solventes, vel sponte offerentes munera, aut in sollemnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis Domino, de bobus sive de ovibus:

4. Offeret quicumque immolaverit victimam, sacrificium similae, decimam partem ephi, conspersae oleo, quod mensuram habebit quartam partem hin:

5. Et vinum ad liba fundenda eiusdem mensurae dabit in holocaustum sive in victimam. Per agnos singulos

6. Et arietes erit sacrificium similae duarum decimarum, quae conspersa sit oleo tertiae partis hin:

7. Et vinum ad libamentum tertiae partis eiusdem mensurae offeret in odorem suavitatis Domino.

8. Quando vero de bobus feceris holocaustum aut hostiam, ut impleas votum vel pacificas victimas,

9. Dabis per singulos boves similae tres decimas conspersae oleo, quod habeat medium mensurae hin:

10. Et vinum ad liba fundenda eiusdem mensurae in oblationem suavissimi odoris Domino.

11. Sic facies

12. Per singulos boves et arietes et agnos et hoedos.

13. Tam indigenae quam peregrini

14. Eodem ritu offerent sacrificia.

15. Unum praeceptum erit atque iudicium tam vobis quam advenis terrae.

16. Locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

17. Loquere filiis Israel, et dices ad eos:

18. Cum veneritis in terram, quam dabo vobis,

19. Et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino

20. De cibis vestris. Sicut de areis primitias separatis,

21. Ita et de pulmentis dabitis primitiva Domino.

22. Quod si per ignorantiam praeterieritis quidquam horum, quae locutus est Dominus ad Moysen,

23. Et mandavit per eum ad vos, a die qua coepit iubere et ultra,

24. Oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocaustum in odorem suavissimum Domino, et sacrificium eius ac liba, ut ceremoniae postulant, hircumque pro peccato:

25. Et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel: et dimittetur eis, quoniam non sponte peccaverunt, nihilominus offerentes incensum Domino pro se et pro peccato atque errore suo:

26. Et dimittetur universae plebi filiorum Israel, et advenis, qui peregrinantur inter eos: quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam.

27. Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo:

28. Et deprecabitur pro ea sacerdos, quod inscia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, et dimittetur illi.

29. Tam indigenis quam advenis una lex erit omnium, qui peccaverint ignorantes.

30. Anima vero, quae per superbiam aliquid commiserit, sive civis sit ille, sive peregrinus, (quoniam adversus Dominum rebellis fuit) peribit de populo suo:

31. Verbum enim Domini contempsit, et praeceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, et portabit iniquitatem suam.

32. Factum est autem, cum essent filii Israel in solitudine, et invenissent hominem colligentem ligna in die Sabbati,

33. Obtulerunt eum Moysi et Aaron et universae multitudini.

34. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere deberent.

35. Dixitque Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.

36. Cumque eduxissent eum foras, obruerunt lapidibus, et mortuus est sicut praeceperat Dominus.

37. Dixit quoque Dominus ad Moysen:

38. Loquere filiis Israel, et dices ad eos (b) ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas:

(b) Deut. 22, 12. Matt. 23, 5.

39. Quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec sequantur cogitationes suas et oculos per res varias fornicantes,

40. Sed magis memores praeceptorum Domini faciant ea, sintque sancti Deo suo.

41. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra Aegypti, ut essem Deus vester.

CAPUT XVI.

Core, Dathan et Abiron seditionem movent contra Moysen et Aaron, ambiuntque principatum et sacerdotium, unde eos vivos terra absorbet: et ignis interfecit 250. viros offerentes incensum; et alios 14700. murmurantes consumpsit incendium, quod oratione sua Aaron compescuit.

1. Ecce autem Core filius Isaar, filii Caath, filii Levi, et Dathan atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ruben,

2. Surrexerunt contra Moysen, aliique filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagogae, et qui tempore concilii per nomina vocabantur.

3. (c) Cumque stetissent adversum Moysen et Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est, et in ipsis est Dominus: Cur elevamini super populum Domini?

(c) Eccli. 45, 22. 1 Cor. 10, 10. Judae 11.

4. Quod cum audisset Moyses, cecidit pronus in faciem:

5. Locutusque ad Core et ad omnem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet Dominus qui ad se pertineant, et sanctos applicabit sibi: et quos elegerit, appropinquabunt ei.

6. Hoc igitur facite: Tollat unusquisque thuribula sua, tu Core, et omne concilium tuum:

7. Et hausto cras igne, ponite desuper thymiama coram Domino: et quemcumque elegerit, ipse erit sanctus: multum erigimini filii Levi.

8. Dixitque rursum ad Core: Audite filii Levi:

9. Num parum vobis est quod separavit vos Deus Israel ab omni populo, et iunxit sibi, ut serviretis ei in cultu tabernaculi, et staretis coram frequentia populi, et ministraretis ei?

10. Idcirco ad se fecit accedere te et omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicetis,

11. Et omnis globus tuus stet contra Dominum? quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum?

12. Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan et Abiron filios Eliab. Qui responderunt: Non venimus.

13. Numquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra, quae lacte et melle manabat, ut occideres in deserto, nisi et dominatus fueris nostri?

14. Revera induxisti nos in terram, quae fluit rivis lactis et mellis, et dedisti nobis possessiones agrorum et vinearum. an et oculos nostros vis eruere? non venimus.

15. Iratusque Moyses valde, ait ad Dominum: Ne respicias sacrificia eorum: tu scis quod ne asellum quidem umquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.

16. Dixitque ad Core: Tu, et omnis congregatio tua state seorsum coram Domino, et Aaron die crastino separatim.

17. Tollite singuli thuribula vestra, et ponite super ea incensum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum suum.

18. Quod cum fecissent, stantibus Moyse et Aaron,

19. Et coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20. Locutusque Dominus ad Moysen et Aaron, ait:

21. Separamini de medio congregationis huius, ut eos repente disperdam.

22. Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortissime Deus spirituum universae carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua desaeviet?

23. Et ait Dominus ad Moysen:

24. Praecipe universo populo ut separetur a tabernaculis Core et Dathan et Abiron.

25. Surrexitque Moyses, et abiit ad Dathan et Abiron: et sequentibus eum senioribus Israel,

26. Dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominum impiorum, et nolite tangere quae ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.

27. Cumque recessissent a tentoriis eorum per circuitum, Dathan et Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum uxoribus et liberis, omnique frequentia.

28. Et ait Moyses: In hoc scietis quod Dominus miserit me ut facerem universa quae cernitis, et non ex proprio ea corde protulerim:

29. Si consueta hominum morte interierint, et visitaverit eos plaga, qua et ceteri visitari solent, non misit me Dominus:

30. Sin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos et omnia quae ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint Dominum.

(a) Deut. 11, 6. Ps. 105, 17. 18. 31. (a) Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum:

32. Et aperiens os suum, devoravit illos cum tabernaculis suis et universa substantia eorum.

33. Descenderuntque vivi in infernum operti humo, et perierunt de medio multitudinis.

34. At vero omnis Israel, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne forte et nos terra deglutiat.

35. Sed et ignis egressus a Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incensum.

36. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

37. Praecipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti ut tollat thuribula quae iacent in incendio, et ignem huc illucque dispergat: quoniam sanctificata sunt

38. In mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, et affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum Domino, et sanctificata sint, ut cernant ea pro signo et monimento filii Israel.

39. Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula aenea, in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, et produxit ea in laminas, affigens altari:

40. Ut haberent postea filii Israel, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, et qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur sicut passus est Core, et omnis congregatio eius, loquente Domino ad Moysen.

41. Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israel sequenti die contra Moysen et Aaron, dicens: Vos interfecistis populum Domini.

42. Cumque oriretur seditio, et tumultus increresceret,

43. Moyses et Aaron fugerunt ad tabernaculum foederis. Quod, postquam ingressi sunt, operuit nubes, et apparuit gloria Domini.

44. Dixitque Dominus ad Moysen:

45. Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent in terra,

46. Dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, et hausto igne de altari, mitte incensum desuper, pergens cito ad populum ut roges pro eis: (b) iam enim (b) Sap. 18, 21.
egressa est ira a Domino, et plaga desaevit.

47. Quod cum fecisset Aaron, et cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiama:

48. Et stans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus est, et plaga cessavit.

49. Fuerunt autem qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum et septingenti, absque his qui perierant in seditione Core.

50. Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi foederis postquam quievit interitus.

CAPUT XVII.

Sumptis 12. virgis a duodecim tribuum principibus, sola Aaronis virga floruit, ac fructum produxit: hoc miraculo et indicio sacerdotium illi a Deo confirmatur: servatoque est in tabernaculo testimonii.

1. Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Loquere ad filios Israel, et accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, a cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, et uniuscuiusque nomen superscribes virgae suae.

3. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, et una virga cunctas seorsum familias continebit:

4. Ponesque eas in tabernaculo foederis coram testimonio, ubi loquar ad te.

5. Quem ex his elegero, germinabit virga eius: et cohibebo a me querimonias filiorum Israel, quibus contra vos murmurant.

6. Locutusque est Moyses ad filios Israel: et de-

derunt ei omnes principes virgas per singulas tribus: fueruntque virgae duodecim absque virga Aaron.

7. Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonii:

8. Sequenti die regressus invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi: et turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformati sunt.

9. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu Domini ad cunctos filios Israel: videruntque et receperunt singuli virgas suas.

10. Dixitque Dominus ad Moysen: Refer virgam
(a) Hebr. 9, 4. Aaron in tabernaculum testimonii, (a) ut servetur ibi in signum rebellium filiorum Israel, et quiescant querelae eorum a me, ne moriantur.

11. Fecitque Moyses sicut praeceperat Dominus.

12. Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus.

13. Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur. num usque ad internecionem cuncti delendi sumus?

CAPUT XVIII.

De oneribus sacerdotum et excubiis Levitarum: loco sortis hereditariae, primitiae et oblationes ac sacrificia sacerdotibus, decimae autem Levitis assignantur qui earum decimam rursum dabant Aaron.

1. Dixitque Dominus ad Aaron: Tu, et filii tui, et domus patris tui tecum portabitis iniquitatem Sanctuarii: et tu et filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri.

2. Sed et fratres tuos de tribu Levi, et sceptrum patris tui sume tecum, praestoque sint, et ministrent tibi: tu autem et filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii.

3. Excubabuntque Levitae ad praecepta tua, et ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, ut ad vasa Sanctuarii et ad altare non accedant, ne et illi moriantur, et vos pereatis simul.

4. Sint autem tecum, et excubent in custodiis tabernaculi, et in omnibus ceremoniis eius. Alienigena non miscebitur vobis.

5. Excubate in custodia Sanctuarii, et in ministerio altaris: ne oriatur indignatio super filios Israel.

6. Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel, et tradidi donum Domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi eius.

7. Tu autem et filii tui custodite sacerdotium vestrum: et omnia quae ad cultum altaris pertinent, et intra velum sunt, per sacerdotes administrabuntur. si quis externus accesserit, occidetur.

8. Locutusque est Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia quae sanctificantur a filiis Israel, tradidi tibi et filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna.

9. Haec ergo accipies de his, quae sanctificantur, et oblata sunt Domino. Omnis oblatio, et sacrificium, et quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, et cedit in Sancta sanctorum, tuum erit, et filiorum tuorum.

10. In Sanctuario comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi.

11. Primitias autem, quas voverint et obtulerint filii Israel, tibi dedi, et filiis tuis, ac filiabus tuis iure perpetuo. qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

12. Omnem medullam olei, et vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13. Universa frugum initia, quas gignit humus, et Domino deportantur, cedent in usus tuos: qui mundus est in domo tua, vescetur eis.

14. Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit.

15. Quidquid primum erumpit e vulva cunctae carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, et omne animal quod immundum est redimi facias,

16. Cuius redemptio erit post unum mensem, siclis argenti quinque, pondere Sanctuarii. (b) Siclus viginti obolos habet. (b) Exod. 30, 13. Lev. 27, 25. Sup. 3, 47. Ez. 45, 12.

17. Primogenitum autem bovis et ovis et caprae non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino. sanguinem tantum eorum fundes super altare, et adipes adolebis in suavissimum odorem Domino.

18. Carnes vero in usum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, et armus dexter, tua erunt.

19. Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi et filiis, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis.

20. Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars et hereditas tua in medio filiorum Israel.

21. Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo foederis:

22. Ut non accedant ultra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

23. Solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus, et portantibus peccata populi. legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. (c) Nihil aliud possidebunt, (c) Deut. 18, 1.

24. Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi.

25. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

26. Praecipe Levitis, atque denuncia: Cum acceperitis a filiis Israel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam partem decimae,

27. Ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quam de torcularibus:

28. Et universis quorum accipitis primitias, offerte Domino, et date Aaron sacerdoti.

29. Omnia quae offeretis ex decimis, et in donaria Domini separabitis, optima et electa erunt.

30. Dicesque ad eos: Si praeclara et meliora quaeque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area et torculari dederitis primitias:

31. Et comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quam familiae vestrae: quia pretium est pro ministerio, quo servitis in tabernaculo testimonii.

32. Et non peccabitis super hoc, egregia vobis et pinguia reservantes ne polluatis oblationes filiorum Israel, et moriamini.

CAPUT XIX.

Ritus parandi aquam lustrationis traditur, ex cinere vaccae rufae fiebat aqua expiationis, qua variae immunditiae abluebantur: de moriente in tabernaculo, et vase non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens:

2. Ista est religio victimae, quam constituit Domi-

nus. Praecipe filiis Israel, ut adducant ad te vaccam rufam aetatis integrae, in qua nulla sit macula, nec portaverit iugum:

(a) Hebr. 13, 11. 3. Tradetisque eam Eleazaro sacerdoti. (a) qui eductam extra castra, immolabit in conspectu omnium:

4. Et tingens digitum in sanguine eius, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus,

5. Comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle et carnibus eius quam sanguine et fimo flammae tradītis.

6. Lignum quoque cedrinum, et hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quae vaccam vorat.

7. Et tunc demum, lotis vestibus et corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperum.

8. Sed et ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua et corpus, et immundus erit usque ad vesperum.

9. Colliget autem vir mundus cineres vaccae, et effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam, et in aquam aspersionis: quia pro peccato vacca combusta est.

10. Cumque laverit qui vaccae portaverat cineres, vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperum. Habebunt hoc filii Israel et advenae, qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo.

11. Qui tetigerit cadaver hominis, et propter hoc septem diebus fuerit immundus:

12. Aspergetur ex hac aqua die tertio et septimo, et sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari.

13. Omnis qui tetigerit humanae animae morticinum, et aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, et peribit ex Israel: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, et manebit spurcitia eius super eum.

14. Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo: Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, et universa vasa quae ibi sunt, polluta erunt septem diebus.

15. Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

16. Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus.

17. Tollentque de cineribus combustionis atque peccati, et mittent aquas vivas super eos in vas.

18. In quibus cum homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, et cunctam supellectilem, et homines huiuscemodi contagione pollutos:

19. Atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio et septimo die. expiatusque die septimo, lavabit et se et vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperum.

20. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesiae: quia sanctuarium Domini polluit, et non est aqua lustrationis aspersus.

21. Erit hoc praeceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua: Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperum.

22. Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: et anima, quae horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperum.

CAPUT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua e petra fluit: Moyses et Aaron offendunt Deum ad aquas contradictionis; ideo privantur ingressu terrae promissae: negantque transitum Edom, discedunt ad montem Hor; ubi, consecrato in summum sacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipsius.

1. Veneruntque filii Israel, et omnis multitudo in desertum Sin, mense primo: et mansit populus in Cades. Mortuaque est ibi Maria, et sepulta in eodem loco.

2. Cumque indigeret aqua populus, convenerunt adversum Moysen et Aaron:

3. Et versi in seditionem, dixerunt: Utinam periissemus inter fratres nostros coram Domino.

4. (b) Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem, ut et nos et nostra iumenta moriamur? (b) Exod. 17, 3.

5. Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, et adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper et aquam non habet ad bibendum?

6. Ingressusque Moyses et Aaron, dimissa multitudine, tabernaculum foederis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem huius populi, et aperi eis thesaurum tuum fontem aquae vivae, ut satiati, cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini super eos.

7. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

8. Tolle virgam, et congrega populum, tu et Aaron frater tuus, et loquimini ad petram coram eis, et illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo et iumenta eius.

9. (c) Tulit igitur Moyses virgam, quae erat in conspectu Domini, sicut praeceperat ei, (c) Exod. 17, 5. 6. Sap. 11, 4.

10. Congregata multitudine ante petram, dixitque eis: Audite rebelles et increduli: (d) Num de petra hac vobis aquam poterimus eiicere? (d) Psal. 77, 15. 20. 1 Cor. 10, 4.

11. Cumque elevasset Moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressae sunt aquae largissimae, ita ut populus biberet et iumenta.

12. Dixitque Dominus ad Moysen et Aaron: (e) Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. (e) Deut. 1, 37.

13. Haec est aqua contradictionis, ubi iurgati sunt filii Israel contra Dominum, et sanctificatus est in eis.

14. Misit interea nuncios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Haec mandat frater tuus Israel: Nosti omnem laborem, qui apprehendit nos,

15. Quo modo descenderint patres nostri in Aegyptum, et habitaverimus ibi multo tempore, afflixerintque nos Aegyptii, et patres nostros:

16. Et quo modo clamaverimus ad Dominum, et exaudierit nos, miseritque angelum, qui eduxerit nos de Aegypto. Ecce in urbe Cades, quae est in extremis finibus tuis, positi,

17. Obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dextram, nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.

18. Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin armatus occurram tibi.

19. Dixeruntque filii Israel: Per tritam gradiemur viam: et si biberimus aquas tuas nos et pecora no-

stra, dabimus quod iustum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus.

20. At ille respondit: Non transibis. Statimque egressus est obvius, cum infinita multitudine, et manu forti,

21. Nec voluit acquiescere deprecanti, ut concederet transitum per fines suos. quam ob rem divertit ab eo Israel.

22. Cumque castra movissent de Cades, venerunt in montem Hur, qui est in finibus terrae Edom:

23. Ubi locutus est Dominus ad Moysen:

24. Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit Terram, quam dedi filiis Israel, eo quod incredulus fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis.

(a) Infr. 33, 38. Deut. 32, 50. 25. (a) Tolle Aaron et filium eius cum eo, et duces eos in montem Hor.

26. Cumque nudaveris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium eius: Aaron colligetur, et morietur ibi.

27. Fecit Moyses ut praeceperat Dominus: et ascenderunt in montem Hor coram omni multitudine.

28. Cumque Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarum filium eius.

29. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum Eleazaro.

30. Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPUT XXI.

Vincitur ab Israel rex Chananaeus: serpentes in populum ob itineris taedium, aquae penuriam, mannae nauseam murmurantem, immittuntur, quorum morsibus erectus serpens aeneus medetur: Sehon et Og reges vincuntur.

(b) Infr. 33, 40. 1. Quod (b) cum audisset Chananaeus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet Israel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, et victor existens, duxit ex eo praedam.

2. At Israel voto se Domino obligans, ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes eius.

3. Exaudivitque Dominus preces Israel, et tradidit Chananaeum, quem ille interfecit subversis urbibus eius: et vocavit nomen loci illius Horma, id est, anathema.

4. Profecti sunt autem et de monte Hor, per viam, quae ducit ad Mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et taedere coepit populum itineris ac laboris:

5. Locutusque contra Deum et Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Aegypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquae: anima nostra iam nauseat super cibo isto levissimo.

(c) Iudit. 8, 25. Sap. 16, 5. 1 Cor 10, 9. 6. (c) Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas et mortes plurimorum,

7. Venerunt ad Moysen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum et te: ora ut tollat a nobis serpentes. Oravitque Moyses pro populo,

8. Et locutus est Dominus ad eum: Fac serpentem aeneum, et pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet.

(d) Ioan. 3, 14. 9. (d) Fecit ergo Moyses SERPENTEM AENEUM, et posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur.

10. Profectique filii Israel castrametati sunt in Oboth.

11. Unde egressi fixere tentoria in Ieabarim, in solitudine, quae respicit Moab contra orientalem plagam.

12. Et inde moventes, venerunt ad Torrentem Zared.

13. Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quae est in deserto, et prominet in finibus Amorrhaei. (e) siquidem Arnon terminus est Moab, dividens (e) Indic. 11, 18.
Moabitas et Amorrhaeos.

14. Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in Mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon.

15. Scopuli torrentium inclinati sunt, ut requiescerent in Ar, et recumberent in finibus Moabitarum.

16. Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dominus ad Moysen: Congrega populum, et dabo ei aquam.

17. Tunc cecinit Israel carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant:

18. Puteus, quem foderunt principes, et paraverunt duces multitudinis in datore legis, et in baculis suis. De solitudine, Matthana.

19. De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel, in Bamoth.

20. De Bamoth, vallis est in regione Moab, in vertice Phasga, quod respicit contra desertum.

21. (f) Misit autem Israel nuncios ad Sehon regem (f) Deut. 2, 26. Iudic. 11, 19.
Amorrhaeorum, dicens:

22. Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros et vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos.

23. Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, et venit in Iasa, pugnavitque contra eum.

24. (g) A quo percussus est in ore gladii, et pos- (g) Psal. 134, 11. Amos. 2, 9.
sessa est terra eius ab Arnon usque Ieboc, et filios Ammon: quia forti praesidio tenebantur termini Ammonitarum.

25. Tulit ergo Israel omnes civitates eius, et habitavit in urbibus Amorrhaei, in Hesebon scilicet, et viculis eius.

26. Urbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhaei, qui pugnavit contra regem Moab: et tulit omnem terram, quae ditionis illius fuerat, usque Arnon.

27. Idcirco dicitur in proverbio: Venite in Hesebon, aedificetur, et construatur civitas Sehon:

28. Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, et devoravit Ar Moabitarum, et habitatores excelsorum Arnon.

29. (h) Vae tibi Moab, peristi popule Chamos. De- (h) Iudic. 11, 24. 3 Reg. 11, 7.
dit filios eius in fugam, et filias in captivitatem regi Amorrhaeorum Sehon.

30. Iugum ipsorum disperiit ab Hesebon usque Dibon, lassi pervenerunt in Nophe, et usque Medaba.

31. Habitavit itaque Israel in Terra Amorrhaei.

32. Misitque Moyses qui explorarent Iazer: cuius ceperunt viculos, et possederunt habitatores.

33. (i) Verteruntque se, et ascenderunt per viam (i) Deut. 3, 3. et 29, 7.
Basan, et occurrit eis Og rex Basan cum omni populo suo, pugnaturus in Edrai.

34. Dixitque Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, et omnem populum, ac terram eius: faciesque illi sicut fecisti Sehon regi Amorrhaeorum habitatori Hesebon.

35. Percusserunt igitur et hunc cum filiis suis, universumque populum eius usque ad internecionem, et possederunt terram illius.

CAPUT XXII.

Bis vocatur Balaam ariolus a Balac rege Moab, ut Israelitis malediceret; quem angelus asina loquente corripit.

1. Profectique castrametati sunt in campestribus Moab, ubi trans Iordanem Iericho sita est.

2. Videns autem Balac filius Sephor omnia quae fecerat Israel Amorrhaeo,

3. Et quod pertimuissent eum Moabitae, et impetum eius ferre non possent,

4. Dixit ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui in nostris finibus commorantur, quo modo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in Moab.

(a) Deut. 23, 5. Ios. 24, 9.

5. (a) Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terrae filiorum Ammon, ut vocarent eum, et dicerent: Ecce egressus est populus ex Aegypto, qui operuit superficiem terrae, sedens contra me.

6. Veni igitur, et maledic populo huic, quia fortior me est: siquo modo possim percutere et eiicere eum de terra mea. novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, et maledictus in quem maledicta congesseris.

7. Perrexeruntque seniores Moab, et maiores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad Balaam, et narrassent ei omnia verba Balac:

8. Ille respondit: Manete hic nocte, et respondebo quidquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud Balaam, venit Deus, et ait ad eum:

9. Quid sibi volunt homines isti apud te?

10. Respondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum misit ad me,

11. Dicens: Ecce populus qui egressus est de Aegypto, operuit superficiem terrae: veni, et maledic ei, siquo modo possim pugnans abigere eum.

12. Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus est.

13. Qui mane consurgens dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus venire vobiscum.

14. Reversi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiscum.

15. Rursum ille multo plures et nobiliores quam ante miserat, misit.

16. Qui cum venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:

17. Paratus sum honorare te, et quidquid volueris dabo tibi: veni, et maledic populo isti.

(b) Infr. 24, 13.

18. Respondit Balaam: (b) Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti et auri, non potero immutare verbum Dñi Dei mei, ut vel plus, vel minus loquar.

19. Obsecro ut hic maneatis etiam hac nocte, et scire queam quid mihi rursum respondeat Dominus.

20. Venit ergo Deus ad Balaam nocte, et ait ei: Si vocare te venerunt homines isti, surge, et vade cum eis: ita dumtaxat, ut quod tibi praecepero, facias.

21. Surrexit Balaam mane, et strata asina sua profectus est cum eis.

(c) 2 Pet. 15.

22. (c) Et iratus est Deus. Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinae, et duos pueros habebat secum.

23. Cernens asina angelum stantem in via, evaginato gladio, avertit se de itinere, et ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, et vellet ad semitam reducere,

24. Stetit angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus vineae cingebantur.

25. Quem videns asina, iunxit se parieti, et attrivit sedentis pedem. At ille iterum verberabat eam:

26. Et nihilominus angelus ad locum angustum transiens, ubi nec ad dexteram, nec ad sinistram poterat deviare, obvius stetit.

27. Cumque vidisset asina stantem angelum, concidit sub pedibus sedentis. qui iratus, vehementius caedebat fuste latera eius.

28. Aperuitque Dominus os asinae, et locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me? ecce iam tertio?

29. Respondit Balaam: Quia commeruisti, et illusisti mihi: utinam haberem gladium, ut te percuterem.

30. Dixit asina: Nonne animal tuum sum, cui semper sedere consuevisti usque in praesentem diem? dic quid simile umquam fecerim tibi. At ille ait: Numquam.

31. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, et vidit angelum stantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.

32. Cui angelus: Cur, inquit, tertio verberas asinam tuam? Ego veni ut adversarer tibi, quia perversa est via tua, mihique contraria:

33. Et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, et illa viveret.

34. Dixit Balaam: Peccavi, nesciens quod tu stares contra me: et nunc si displicet tibi ut vadam, revertar.

35. Ait angelus: Vade cum istis, et cave ne aliud quam praecepero tibi loquaris. Ivit igitur cum principibus.

36. Quod cum audisset Balac, egressus est in occursum eius in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon.

37. Dixitque ad Balaam: Misi nuncios ut vocarem te, cur non statim venisti ad me? an quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?

38. Cui ille respondit: Ecce adsum: numquid loqui potero aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo?

39. Perrexerunt ergo simul, et venerunt in urbem, quae in extremis regni eius finibus erat.

40. Cumque occidisset Balac boves, et oves, misit ad Balaam, et principes qui cum eo erant, munera.

41. Mane autem facto duxit eum ad excelsa Baal, et intuitus est extremam partem populi.

CAPUT XXIII.

Balaam, extructis aris, parat se ad maledicendum Hebraeis, sed loco maledictionis benedicit semel ac iterum populo Israel, multa de illo vaticinatus.

1. Dixitque Balaam ad Balac: Aedifica mihi hic septem aras, et para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes.

2. Cumque fecisset iuxta sermonem Balaam, imposuerunt simul vitulum et arietem super aram.

3. Dixitque Balaam ad Balac: Sta paulisper iuxta holocaustum tuum, donec vadam, si forte occurrat mihi Dominus, et quodcumque imperaverit, loquar tibi.

4. Cumque abiisset velociter, occurrit illi Deus. Locutusque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, et imposui vitulum et arietem desuper.

5. Dominus autem posuit verbum in ore eius, et ait: Revertere ad Balac, et haec loqueris.

6. Reversus invenit stantem Balac iuxta holocaustum suum, et omnes principes Moabitarum:

7. Assumptaque parabola sua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orien-

tis: Veni, inquit, et maledic Iacob: propera, et detestare Israel.

8. Quo modo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione detester, quem Dominus non detestatur?

9. De summis silicibus videbo eum, et de collibus considerabo illum. Populus solus habitabit, et inter gentes non reputabitur.

10. Quis dinumerare possit pulverem Iacob, et nosse numerum stirpis Israel? Moriatur anima mea morte iustorum, et fiant novissima mea horum similia.

11. Dixitque Balac ad Balaam: Quid est hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: et tu econtrario benedicis eis.

12. Cui ille respondit: Num aliud possum loqui, nisi quod iusserit Dominus?

13. Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum unde partem Israel videas, et totum videre non possis, inde maledicito ei.

14. Cumque duxisset eum in locum sublimem, super verticem montis Phasga, aedificavit Balaam septem aras, et impositis supra vitulo atque ariete,

15. Dixit ad Balac: Sta hic iuxta holocaustum tuum, donec ego obvius pergam.

16. Cui cum Dñus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait: Revertere ad Balac, et haec loqueris ei.

17. Reversus invenit eum stantem iuxta holocaustum suum, et principes Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus est Dominus?

18. At ille assumpta parabola sua, ait: Sta Balac, et ausculta, audi fili Sephor:

19. Non est Deus quasi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, et non faciet? locutus est, et non implebit?

20. Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo.

21. Non est idolum in Iacob, nec videtur simulacrum in Israel. Dominus Deus eius cum eo est, et clangor victoriae regis in illo.

(a) Infr. 24, 8. 22. (a) Deus eduxit illum de Aegypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis.

23. Non est augurium in Iacob, nec divinatio in Israel. Temporibus suis dicetur Iacob et Israeli quid operatus sit Deus.

24. Ecce populus ut leaena consurget, et quasi leo erigetur: non accubabit donec devoret praedam, et occisorum sanguinem bibat.

25. Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26. Et ille ait: Nonne dixi tibi quod quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27. Et ait Balac ad eum: Veni, et ducam te ad alium locum: si forte placeat Deo ut inde maledicas eis.

28. Cumque duxisset eum super verticem montis Phogor, qui respicit solitudinem,

29. Dixit ei Balaam: Aedifica mihi hic septem aras, et para totidem vitulos, eiusdemque numeri arietes.

30. Fecit Balac ut Balaam dixerat: imposuitque vitulos et arietes per singulas aras.

CAPUT XXIV.

Balaam tertio benedicit, et prospera vaticinatur de Israel, et de Christo: item de Amalecitis, Cinaeis, et Romanis vastandis ac perdendis.

1. Cumque vidisset Balaam quod placeret Domino ut benediceret Israeli, nequaquam abiit ut ante perrexerat, ut augurium quaereret: sed dirigens contra desertum vultum suum,

2. Et elevans oculos, vidit Israel in tentoriis commorantem per tribus suas: et irruente in se spiritu Dei,

3. Assumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obturatus est oculus:

4. Dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est, qui cadit, et sic aperiuntur oculi eius:

5. Quam pulchra tabernacula tua Iacob, et tentoria tua Israel!

6. Ut valles nemorosae, ut horti iuxta fluvios irrigui, ut tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri prope aquas.

7. Fluet aqua de situla eius, et semen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex eius, et auferetur regnum illius.

8. Deus eduxit illum de Aegypto, (b) cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, et perforabunt sagittis. (b) Supra 23, 22

9. Accubans dormivit ut leo, et quasi leaena, quam suscitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit et ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10. Iratusque Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus econtrario tertio benedixisti:

11. Revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnifice honorare te, sed Dominus privavit te honore disposito.

12. Respondit Balaam ad Balac: Nonne nunciis tuis, quos misisti ad me, dixi:

13. (c) Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti et auri, non potero praeterire sermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: sed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar? (c) Supra 22, 18

14. Verumtamen pergens ad populum meum, dabo consilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15. Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cuius obturatus est oculus:

16. Dixit auditor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, et visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.

17. Videbo eum, sed non modo: intuebor illum, sed non prope. (d) ORIETUR STELLA ex Iacob, et consurget virga de Israel: et percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. (d) Matt. 2, 2.

18. Et erit Idumaea possessio eius: hereditas Seir cedet inimicis suis: Israel vero fortiter aget.

19. De Iacob erit qui dominetur, et perdat reliquias civitatis.

20. Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extrema perdentur.

21. Vidit quoque Cinaeum: et assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum,

22. Et fueris electus de stirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Assur enim capiet te.

23. Assumptaque parabola iterum locutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet Deus?

24. (e) Venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebraeos, et ad extremum etiam ipsi peribunt. (e) Dan. 11, 30.

25. Surrexitque Balaam, et reversus est in locum suum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

CAPUT XXV.

Ob fornicationem Israel cum Moabitis et Madianitis iubet Deus principes suspendi, et pereunt e plebe 24. millia: ipsique Phinees dat pro mercede perpetuum sacerdotium, eo quod divino zelo Zambri et Cozbi pugione confodisset.

1. Morabatur autem eo tempore Israel in Settim, et fornicatus est populus cum filiabus Moab,

2. Quae vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt et adoraverunt deos earum.

(a) Ios. 22, 17. Ps. 105, 28. 3. (a) Initiatusque est Israel Beelphegor: et iratus Dominus,

(b) Deut. 4, 3. 4. Ait ad Moysen: (b) Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Israel.

(c) Exod. 32, 27. 5. Dixitque Moyses ad iudices Israel: (c) Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor.

6. Et ecce unus de filiis Israel intravit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem vidente Moyse, et omni turba filiorum Israel, qui flebant ante fores tabernaculi.

(d) Psal. 105, 30. 1 Mach. 2, 26. 1 Cor. 10, 8. 7. (d) Quod cum vidisset Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis, surrexit de medio multitudinis, et arrepto pugione,

8. Ingressus est post virum Israelitem in lupanar, et perfodit ambos simul, virum scilicet et mulierem in locis genitalibus. Cessavitque plaga a filiis Israel:

9. Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum.

10. Dixitque Dominus ad Moysen:

11. Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis avertit iram meam a filiis Israel: quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo.

(e) Eccli. 45, 30. 1 Mach. 2, 54. 12. Idcirco loquere ad eum: (e) Ecce do ei pacem foederis mei,

13. Et erit tam ipsi quam semini eius pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro Deo suo, et expiavit scelus filiorum Israel.

14. Erat autem nomen viri Israelitae, qui occisus est cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione et tribu Simeonis.

15. Porro mulier Madianitis, quae pariter interfecta est, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobilissimi Madianitarum.

16. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

(f) Infr. 31, 2. 17. (f) Hostes vos sentiant Madianitae, et percutite eos:

18. Quia et ipsi hostiliter egerunt contra vos, et decepere insidiis per idolum Phegor, et Cozbi filiam ducis Madian sororem suam, quae percussa est in die plagae pro sacrilegio Phegor.

CAPUT XXVI.

Numerantur Israelitae per singulas tribus, qui bello apti, sunt terram promissionis ingressuri: et iuxta hanc dinumerationem iubetur illis terra dividi.

1. Postquam noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen et Eleazarum filium Aaron sacerdotem:

(g) Sup. 1, 2. 3. 2. (g) Numerate omnem summam filiorum Israel a viginti annis et supra, per domos et cognationes suas, cunctos, qui possunt ad bella procedere.

3. Locuti sunt itaque Moyses et Eleazar sacerdos, in campestribus Moab super Iordanem contra Iericho, ad eos, qui erant

4. A viginti annis et supra, sicut Dominus imperaverat, quorum iste est numerus:

5. Ruben primogenitus Israel. (h) Huius filius, Henoch, a quo familia Henochitarum: et Phallu, a quo familia Phalluitarum: (h) Gen. 46, 9. Ex. 6, 14. 1 Par. 5, 3.

6. Et Hesron, a quo familia Hesronitarum: et Charmi, a quo familia Charmitarum.

7. Hae sunt familiae de stirpe Ruben: quarum numerus inventus est quadraginta tria millia, et septingenti triginta.

8. Filius Phallu, Eliab.

9. Huius filii, Namuel et Dathan et Abiron. Isti sunt Dathan et Abiron principes populi, (i) qui surrexerunt contra Moysen et Aaron in seditione Core, quando adversus Dominum rebellaverunt: (i) Sup. 16, 1. 2.

10. Et aperiens terra os suum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est grande miraculum,

11. Ut, Core pereunte, filii illius non perirent.

12. Filii Simeon per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachinitarum:

13. Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum.

14. Hae sunt familiae de stirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit viginti duo millia ducenti.

15. Filii Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:

16. Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:

17. Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18. Istae sunt familiae Gad, quarum omnis numerus fuit quadraginta millia quingenti.

19. (k) Filii Iuda, Her, et Onan, qui ambo mortui sunt in Terra Chanaan, (k) Gen. 38, 2. 4

20. Fueruntque filii Iuda, per cognationes suas: Sela, a quo familia Selaitarum: Phares, a quo familia Pharesitarum: Zare, a quo familia Zareitarum.

21. Porro filii Phares: Hesron, a quo familia Hesronitarum: et Hamul, a quo familia Hamulitarum.

22. Istae sunt familiae Iuda, quarum omnis numerus fuit septuaginta sex millia quingenti.

23. Filii Issachar, per cognationes suas: Thola, a quo familia Tholaitarum: Phua, a quo familia Phuaitarum:

24. Iasub, a quo familia Iasubitarum: Semran, a quo familia Semranitarum.

25. Hae sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta quatuor millia trecenti.

26. Filii Zabulon per cognationes suas: Sared, a quo familia Sareditarum: Elon, a quo familia Elonitarum: Ialel, a quo familia Ialelitarum.

27. Hae sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit sexaginta millia quingenti.

28. Filii Ioseph per cognationes suas, Manasse et Ephraim.

29. De Manasse ortus est Machir, a quo familia Machiritarum. (l) Machir genuit Galaad, a quo familia Galaaditarum. (l) Ios. 17, 1.

30. Galaad habuit filios: Iezer, a quo familia Iezeritarum: et Helec, a quo familia Helecitarum:

31. Et Asriel, a quo familia Asrielitarum: et Sechem, a quo familia Sechemitarum:

32. Et Semida, a quo familia Semidaitarum: (m) et Hepher, a quo familia Hepheritarum. (m) Infra 27, 1.

33. Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios nou habebat, sed taatum filias. quarum ista sunt nomina: (a) Maala, et Noa, et Hegia, et Melcha, et Thersa. (a) Infra 27, 1.

34. Hae sunt familiae Manasse, et numerus earum quinquaginta duo millia septiagenti.

35. Filii autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, a quo familia Suthalaitarum: Becher, a quo familia Becheritarum: Theben, a quo familia Thehenitarum.

36. Porro filius Suthala foit Heran, a quo familia Heranitarum.

37. Hae sunt cognationes filiorum Ephraim: quarum numerus fuit triginta duo millia quingeati.

38. Isti snat filii Ioseph per familias suas. Filii Beniamin in cognationibus suis: Bela, a quo familia Belaitarum: Asbel, a quo familia Asbelitarum: Ahiram, a quo familia Ahiramitarum:

39. Supham, a quo familia Suphamitarum: Hupham, a quo familia Huphamitarum.

40. Filii Bela: Hered, et Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noemaa, familia Noemanitarum.

41. Hi sunt filii Beniamin per cognatioaes suas, quorum aumerus fuit quadragintaquinque millia sexcenti.

42. Filii Dan per cognationes suas: Suham, a quo familia Suhamitarum. hae sunt cognationes Dan per familias suas.

43. Omnes fuere Suhamitae, quorum numerus erat sexagiata quatuor millia quadringenti.

44. Filii Aser per cognatioaes suas: Iemaa, a quo familia Iemnaitarum: Iessui, a quo familia Iessuitarum: Brie, a quo familia Brieitarum.

45. Filii Brie: Heber, a quo familia Heberitarum: et Melchiel, a quo familia Melchielitarum.

46. Nomen antem filiae Aser, fuit Sara.

47. Hae cognationes filiorum Aser, et numerus eorum quinquaginta tria millia quadringenti.

48. Filii Nephthali per cognationes suas: Iesiel, a quo familia Iesielitarum: Guni, a quo familia Gunitarum:

49. Ieser, a quo familia Ieseritarum: Sellem, a quo familia Sellemitarum.

50. Hae suat cognatioaes filiorum Nephthali per familias suas: quorum numerus quadraginta quinque millia quadringenti.

51. Ista est summa filiorum Israel, qui recensiti sunt, sexcenta millia, et mille septiagenti triginta.

52. Locutusque est Domiaus ad Moysen, dicens:

53. Istis dividetur terra iuxta numerum vocabulorum in possessioaes suas.

54. Pluribus maiorem partem dabis, et pancioribus minorem: singulis, sicut nunc recensiti sunt, tradetur possessio:

55. Ita dumtaxat ut sors Terram tribubus dividat et familiis.

56. Quidquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.

57. (b) Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas: Gerson, a quo familia Gersonitarum: Caath, a quo familia Caathitarum: Merari, a quo familia Meraritarum. (b) Exod. 6, 16.

58. Hae sunt familiae Levi: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At vero Caath genuit Amram:

59. Qui habuit uxorem Iochabed filiam Levi, quae nata est ei in Aegypto. haec genuit Amram viro suo filios, Aaron et Moysen, et Mariam sororem eorum:

60. De Aaron orti sunt Nadab et Abiu, et Eleazar et Ithamar:

61. (c) Quorum Nadab et Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alienum coram Domino. (c) Lev. 10, 1. Supra 3, 4. 1 Par. 24, 2.

62. Fueruatque omnes, qui numerati sunt, vigiati tria millia generis masculini ab uno mense et supra: quia non aunt recensiti inter filios Israel, nec eis cum ceteris data possessio est.

63. Hic est numerus filiorum Israel, qui descripti sunt a Moyse et Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho.

64. (d) Inter quos nullus fuit eorum, qui ante numerati sunt a Moyse et Aaron in deserto Sinai. (d) 1 Cor. 10, 5.

65. (e) Praedixerat enim Dominus quod omnes morereatur in solitudine. Nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, et Iosue filius Nun. (e) Supra 14, 23. 24.

CAPUT XXVII.

Filiae Salphaad, deficiente prole mascula, patri succedunt in hereditatem: dicitque Dominus Moysen moriturum, ubi ex monte Abarim terram promissionis conspexerit, sibique in ducatu populi substituerit Iosue.

1. Accesserunt (f) autem filiae Salphaad, filii Hepher, filii Galaad, filii Machir, filii Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina, Maala, et Noa, et Hegla, et Melcha, et Thersa. (f) Supr. 26, 33. 33. Infra 36, 1. Ios. 17, 1.

2. Steteruntque coram Moyse et Eleazaro sacerdote, et cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi foederis, atque dixerunt:

3. Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione, quae (g) concitata est contra Domiaum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habuit filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. (g) Supra 16, 1.

4. Retulitque Moyses causam earum ad iudicium Dñi.

5. Qui dixit ad eum:

6. Iustam rem postulant filiae Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, et ei in hereditatem succedant.

7. Ad filios autem Israel loquèris haec:

8. Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hereditas.

9. Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos.

10. Quod si et fratres non fueriat, dabitis hereditatem fratribus patris eius.

11. Sin antem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his, qui ei proximi sunt. eritque hoc filiis Israel sanctum lege perpetua, sicut praecepit Dominus Moysi.

12. Dixit quoque Dominus ad Moysen: (h) Ascende in montem istum Abarim, et contemplare inde Terram, quam daturus sum filiis Israel. (h) Deut. 32, 49

13. Cumque videris eam, ibis et tu ad populum tuum, sicut ivit frater tuus Aaron:

14. (i) Quia offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. hae sunt aquae contradictionis in Cades deserti Sin. (i) Supr. 20, 12. Deut. 32, 51.

15. Cui respondit Moyses:

16. Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc:

17. Et possit exire et intrare ante eos, et educere eos vel introducere: ne sit populus Domini sicut oves absque pastore.

18. Dixitque Dominus ad eum: (k) Tolle Iosue filium Nun virum in quo est Spiritus, et pone manum tuam super eum. (k) Deut. 3, 21.

19. Qui stabit coram Eleazaro sacerdote et omni multitudine:

20. Et dabis ei praecepta cunctis videntibus, et partem gloriae tuae, ut audiat eum omnis synagoga filiorum Israel.

21. Pro hoc, siquid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad verbum eius egredietur et ingredietur ipse, et omnes filii Israel cum eo, et cetera multitudo.

22. Fecit Moyses ut praeceperat Dominus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote et omni frequentia populi.

23. Et impositis capiti eius manibus, cuncta replicavit quae mandaverat Dominus.

CAPUT XXVIII.

Sacrificia quotidiana, et diei septimi, ac Calendarum, et de duabus solemnitatibus Azymorum et Hebdomadarum.

1. Dixit quoque Dominus ad Moysen:

2. Praecipe filiis Israel, et dices ad eos: Oblationem meam et panes, et incensum odoris suavissimi offerte per tempora sua.

(a) Exod 29, 38. 3. Haec sunt sacrificia quae offerre debetis: (a) Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum:

4. Unum offeretis mane, et alterum ad vesperum:

5. Decimam partem ephi similae, quae conspersa sit oleo purissimo, et habeat quartam partem hin.

6. Holocaustum iuge est quod obtulistis in monte Sinai in odorem suavissimum incensi Domini.

7. Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in Sanctuario Domini.

8. Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta omnem ritum sacrificii matutini, et libamentorum eius, oblationem suavissimi odoris Domino.

(b) Matth. 12, 5. 9. (b) Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, et duas decimas similae oleo conspersae in sacrificio, et liba

10. Quae rite funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.

11. In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos,

12. Et tres decimas similae oleo conspersae in sacrificio per singulos vitulos: et duas decimas similae oleo conspersae per singulos arietes:

13. Et decimam decimae similae ex oleo in sacrificio per agnos singulos. holocaustum suavissimi odoris atque incensi est Domino.

14. Libamenta autem vini, quae per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt: Media pars hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt.

15. Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

(c) Exod. 12, 18. Levit. 23, 5. 16. (c) Mense autem primo, quartadecima die mensis Phase Domini erit,

17. Et quintadecima die sollemnitas: septem diebus vescentur azymis.

18. Quarum dies prima venerabilis et sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

19. Offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

20. Et sacrificia singulorum ex simila quae conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, et duas decimas per arietem,

21. Et decimam decimae per agnos singulos, id est, per septem agnos.

22. Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,

23. Praeter holocaustum matutinum quod semper offeretis.

24. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, et in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, et de libationibus singulorum.

25. Dies quoque septimus celeberrimus et sanctus erit vobis: omne opus servile non facietis in eo.

26. Dies etiam primitivorum quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis et sancta erit: omne opus servile non facietis in ea.

27. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, et agnos anniculos immaculatos septem:

28. Atque in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres decimas per singulos vitulos, per arietes duas,

29. Per agnos decimam decimae, qui simul sunt agni septem. hircum quoque

30. Qui mactatur pro expiatione: praeter holocaustum sempiternum et liba eius.

31. Immaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

CAPUT XXIX.

Solemnitates mensis septimi, et quid in eis offerendum sit: nempe solemnitas tubarum, expiationis, et tabernaculorum, quae octo diebus varias habent oblationes.

1. Mensis etiam septimi prima dies venerabilis et sancta erit vobis. omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est et tubarum.

2. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, et agnos anniculos immaculatos septem:

3. Et in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

4. Unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem:

5. Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi,

6. Praeter holocaustum calendarum cum sacrificiis suis, et holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. eisdem ceremoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Domino.

7. (d) Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque venerabilis, et affligetis animas vestras: omne opus servile non facietis in ea. (d) Lev. 16, 29. et 23, 27.

8. Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

9. Et in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem,

10. Decimam decimae per agnos singulos, qui sunt simul agni septem:

11. Et hircum pro peccato, absque his quae offerri pro delicto solent in expiationem, et holocaustum sempiternum, cum sacrificio et libaminibus eorum.

12. Quintadecima vero die mensis septimi, quae vobis sancta erit atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis sollemnitatem Domino septem diebus.

13. Offeretisque holocaustum in odorem suavissi-

mum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

14. Et in libamentis eorum similae oleo conspersae tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim: et duas decimas arieti uno, id est, simul arietibus duobus,

15. Et decimam decimae agnis singulis, qui sunt simul agni quatuordecim:

16. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, et sacrificio, et libamine eius.

17. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

18. Sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabitis:

19. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque et libamine eius.

20. Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21. Sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabitis:

22. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque et libamine eius.

23. Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24. Sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabitis:

25. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius et libamine.

26. Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27. Sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabitis:

28. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius et libamine.

29. Die sexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

30. Sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabitis:

31. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius et libamine.

32. Die septimo offeretis vitulos septem, et arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33. Sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabitis:

34. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius et libamine.

35. Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis,

36. Offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem:

37. Sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabitis:

38. Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius et libamine.

39. Haec offeretis Domino in solemnitatibus vestris: praeter vota et oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, et in hostiis pacificis.

CAPUT XXX.

De voto ac iuramento virorum, et quando puellarum et uxorum vota seu iuramenta rata sint, vel irrita.

1. Narravitque Moyses filiis Israel omnia quae ei Dominus imperarat:

2. Et locutus est ad principes tribuum filiorum Israel: Iste est sermo quem praecepit Dominus:

3. Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit.

4. Mulier si quippiam voverit, et se constrinxerit iuramento, quae est in domo patris sui, et in aetate adhuc puellari: si cognoverit pater votum quod pollicita est, et iuramentum quo obligavit animam suam, et tacuerit, voti rea erit:

5. Quidquid pollicita est et iuravit, opere complebit.

6. Sin autem statim ut audierit, contradixerit pater: et vota et iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater.

7. Si maritum habuerit, et voverit aliquid, et semel de ore eius verbum egrediens animam eius obligaverit iuramento:

8. Qua die audierit vir, et non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserat.

9. Sin autem audiens statim contradixerit, et irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus obstrinxerat animam suam: propitius erit ei Dominus.

10. Vidua et repudiata quidquid voverint, reddent.

11. Uxor in domo viri cum se voto constrinxerit et iuramento,

12. Si audierit vir, et tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcumque promiserat.

13. Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea: quia maritus contradixit, et Dominus ei propitius erit.

14. Si voverit, et iuramento se constrinxerit, ut per ieiunium, vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat, sive non faciat.

15. Quod si audiens vir tacuerit, et in alteram diem distulerit sententiam: quidquid voverat atque promiserat, reddet: quia statim ut audivit, tacuit.

16. Sin autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem eius.

17. Istae sunt leges, quas constituit Dominus Moysi inter virum et uxorem, inter patrem et filiam, quae in puellari adhuc aetate est, vel quae manet in parentis domo.

CAPUT XXXI.

Caesis Madianitis iussu Dei, virgines solae reservantur: substantia ex aequo dividitur pugnantibus et plebi; primitiae sacerdoti ac Levitis traduntur, gratiae Deo cum donariis afferuntur, quod nullus Hebraeorum occubuit.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Ulciscere prius filios Israel de Madianitis, et sic colligeris ad populum tuum.

3. Statimque Moyses, (a) Armate, inquit, ex vobis (a) Supra 25, 17.
viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis.

4. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israel qui mittantur ad bellum.

5. Dederuntque millenos de singulis tribubus, id est, duodecim millia expeditorum ad pugnam:

6. Quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasa quoque sancta, et tubas ad clangendum tradidit ei.

7. Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt,

8. (b) Et reges eorum Evi, et Recem, et Sur, et (b) Jos. 13, 21.
Hur, et Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio.

9. Ceperuntque mulieres eorum, et parvulos, omniaque pecora, et cunctam supellectilem: quidquid habere potuerant depopulati sunt:

10. Tam urbes quam viculos et castella flamma consumpsit.

11. Et tulerunt praedam, et universa quae ceperant tam ex hominibus quam ex iumentis,

12. Et adduxerunt ad Moysen, et Eleazarum sacerdotem, et ad omnem multitudinem filiorum Israel. reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campestribus Moab iuxta Iordanem contra Iericho.

13. Egressi sunt autem Moyses, et Eleazar sacerdos, et omnes principes synagogae in occursum eorum extra castra.

14. Iratusque Moyses principibus exercitus, tribunis, et centurionibus qui venerant de bello,

15. Ait: Cur feminas reservastis?

(a) Sup. 25, 18. 16. (a) Nonne istae sunt, quae deceperunt filios Israel ad suggestionem Balaam, et praevaricari vos fecerunt in Domino super peccato Phogor, unde et percussus est populus?

(b) Iudic. 21, 11. 17. (b) Ergo cunctos interficite quidquid est generis masculini, etiam in parvulis: et mulieres, quae noverunt viros in coitu, iugulate:

18. Puellas autem et omnes feminas virgines reservate vobis:

19. Et manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio et septimo.

20. Et de omni praeda, sive vestimentum fuerit, sive vas, et aliquid in utensilia praeparatum, de caprarum pellibus, et pilis, et ligno expiabitur.

21. Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus, qui pugnaverant, sic locutus est: Hoc est praeceptum legis, (c) quod mandavit Dominus Moysi:

(c) Lev. 6, 28. et 11, 33. et 15, 12. 22. Aurum, et argentum, et aes, et ferrum, et plumbum, et stannum,

23. Et omne, quod potest transire per flammas, igne purgabitur. quidquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiationis sanctificabitur:

24. Et lavabitis vestimenta vestra die septimo, et purificati postea castra intrabitis.

25. Dixit quoque Dominus ad Moysen:

26. Tollite summam eorum, quae capta sunt ab homine usque ad pecus, tu et Eleazar sacerdos et principes vulgi:

27. Dividesque ex aequo praedam inter eos, qui pugnaverunt, egressique sunt ad bellum, et inter omnem reliquam multitudinem.

28. Et separabis partem Domino ab his, qui pugnaverunt et fuerunt in bello, unam animam de quingentis tam ex hominibus quam ex bobus et asinis et ovibus,

29. Et dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiae Domini sunt.

30. Ex media quoque parte filiorum Israel accipies quinquagesimum caput hominum, et boum, et asinorum, et ovium, cunctorum animantium, et dabis ea Levitis, qui excubant in custodiis tabernaculi Domini.

31. Feceruntque Moyses, et Eleazar, sicut praeceperat Dominus.

32. Fuit autem praeda, quam exercitus ceperat, ovium sexcenta septuaginta quinque millia,

33. Boum septuaginta duo millia,

34. Asinorum sexaginta millia et mille:

35. Animae hominum sexus feminei, quae non cognoverant viros, triginta duo millia.

36. Dataque est media pars his, qui in proelio fuerant, ovium trecenta triginta septem millia quingentae:

37. E quibus in partem Domini supputatae sunt oves sexcentae septuaginta quinque.

38. Et de bobus triginta sex millibus, boves septuaginta et duo:

39. De asinis triginta millibus quingentis, asini sexaginta unus:

40. De animabus hominum sedecim millibus, cesserunt in partem Domini triginta duae animae.

41. Tradiditque Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum,

42. Ex media parte filiorum Israel, quam separaverat his, qui in proelio fuerant.

43. De media vero parte, quae contigerat reliquae multitudini, id est, de ovibus trecentis triginta septem millibus quingentis,

44. Et de bobus triginta sex millibus,

45. Et de asinis triginta millibus quingentis,

46. Et de hominibus sedecim millibus,

47. Tulit Moyses quinquagesimum caput, et dedit Levitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut praeceperat Dominus.

48. Cumque accessissent principes exercitus ad Moysen, et tribuni, centurionesque dixerunt:

49. Nos servi tui recensuimus numerum pugnatorum, quos habuimus sub manu nostra: et ne unus quidem defuit.

50. Ob hanc causam offerimus in donariis Domini singuli quod in praeda auri potuimus invenire, periscelides et armillas, annulos et dextralia, ac murenulas, ut depreceris pro nobis Dominum.

51. Susceperuntque Moyses, et Eleazar sacerdos omne aurum in diversis speciebus,

52. Pondo sedecim millia, septingentos quinquaginta siclos a tribunis et centurionibus.

53. Unusquisque enim quod in praeda rapuerat, suum erat.

54. Et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii, in monimentum filiorum Israel coram Domino.

CAPUT XXXII.

Filiis Ruben et Gad et dimidiae tribui Manasse, quod pecoribus abundarent, portio datur trans Iordanem, modo fratres suos in terram promissionis armati praecedant.

1. Filii autem Ruben et Gad habebant pecora multa, et erat illis in iumentis infinita substantia. Cumque vidissent Iazer, et Galaad aptas animalibus alendis terras,

2. Venerunt ad Moysen, et ad Eleazarum sacerdotem, et principes multitudinis, atque dixerunt:

3. Ataroth, et Dibon, et Iazer, et Nemra, Hesebon, et Eleale, et Saban, et Nebo, et Beon,

4. Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: et nos servi tui habemus iumenta plurima:

5. Precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem.

6. Quibus respondit Moyses: Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, et vos hic sedebitis?

7. Cur subvertitis mentes filiorum Israel, ne transire audeant in locum, quem eis daturus est Dominus?

8. Nonne ita egerunt patres vestri, quando misi de Cadesbarne ad explorandam Terram?

9. (d) Cumque venissent usque ad Vallem botri, (d) Sup. 13, 24.

lustrata omni regione, subverterunt cor filiorum Israel, ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.
10. Qui iratus iuravit, dicens:
11. Si videbunt homines isti, qui ascenderunt ex Aegypto a viginti annis et supra, Terram, quam sub iuramento pollicitus sum Abraham, Isaac, et Iacob: et noluerunt sequi me,
12. Praeter Caleb filium Iephone Cenezaeum, et Iosue filium Nun: isti impleverunt voluntatem meam.
13. Iratusque Dominus adversum Israel, circumduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur universa generatio, quae fecerat malum in conspectu eius.
14. Et ecce, inquit, vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa, et alumni hominum peccatorum, ut augeretis furorem Domini contra Israel.
15. Quod si nolueritis sequi eum, in solitudine populum derelinquet, et vos causa eritis necis omnium.
16. At illi prope accedentes, dixerunt: Caulas ovium fabricabimus, et stabula iumentorum, parvulis quoque nostris urbes munitas:
17. Nos autem ipsi armati et accincti pergemus ad praelium ante filios Israel, donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri, et quidquid habere possumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum insidias.
18. Non revertemur in domos nostras, usque dum possideant filii Israel hereditatem suam:
19. Nec quidquam quaeremus trans Iordanem, quia iam habemus nostram possessionem in orientali eius plaga.
(a) Ios. 1, 14. 20. Quibus Moyses ait: (a) Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam:
21. Et omnis vir bellator armatus Iordanem transeat, donec subvertat Dominus inimicos suos,
22. Et subiiciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum et apud Israel, et obtinebitis regiones, quas vultis coram Domino.
23. Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin peccetis in Deum: et scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos.
24. Aedificate ergo urbes parvulis vestris, et caulas et stabula ovibus ac iumentis: et quod polliciti estis implete.
(b) Ios. 4, 12. 25. (b) Dixeruntque filii Gad et Ruben ad Moysen: Servi tui sumus, faciemus quod iubet dominus noster.
26. Parvulos nostros, et mulieres, et pecora, ac iumenta relinquemus in urbibus Galaad:
27. Nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, sicut tu domine loqueris.
28. Praecepit ergo Moyses Eleazaro sacerdoti, et Iosue filio Nun, et principibus familiarum per tribus Israel, et dixit ad eos:
(c) Deut. 3, 12 Ios. 13, 8. et 22, 4. 29. (c) Si transierint filii Gad, et filii Ruben vobiscum Iordanem omnes armati ad bellum coram Domino, et vobis fuerit Terra subiecta: date eis Galaad in possessionem.
30. Sin autem noluerint transire armati vobiscum in Terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.
31. Responderuntque filii Gad, et filii Ruben: Sicut locutus est Dominus servis suis, ita faciemus:
32. Ipsi armati pergemus coram Domino in Terram Chanaan, et possessionem iam suscepisse nos confitemur trans Iordanem.
(d) Ios. 22, 4. 33. (d) Dedit itaque Moyses filiis Gad et Ruben, et dimidiae tribui Manasse filii Ioseph regnum Sehon regis Amorrhaei, et regnum Og regis Basan, et terram eorum cum urbibus suis per circuitum.
34. Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, et Ataroth, et Aroer,
35. Et Etroth, et Sophan, et Iazer, et Iegbaa,
36. Et Bethnemra, et Betharan, urbes munitas, et caulas pecoribus suis.
37. Filii vero Ruben aedificaverunt Hesebon, et Eleale, et Cariathaim,
38. Et Nabo, et Baalmeon versis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant.
39. (e) Porro filii Machir, filii Manasse perrexerunt in Galaad, et vastaverunt eam interfecto Amorrhaeo habitatore eius. (e) Gen. 50, 22.
40. Dedit ergo Moyses Terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitavit in ea.
41. Iair autem filius Manasse abiit, et occupavit vicos eius, quos appellavit Havoth Iair, id est, Villas Iair.
42. Nobe quoque perrexit, et apprehendit Chanath cum viculis suis: vocavitque eam ex nomine suo Nobe.

CAPUT XXXIII.

Mansionibus 42. filiorum Israel per varia loca in deserto recensitis, Chananaei a Domino iubentur interimi.

1. Hae sunt mansiones filiorum Israel, qui egressi sunt de Aegypto per turmas suas in manu Moysi et Aaron,
2. Quas descripsit Moyses iuxta castrorum loca, quae Domini iussione mutabant.
3. Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, altera die Phase filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Aegyptiis,
4. Et sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus (nam et in diis eorum exercuerat ultionem)
5. Castrametati sunt in Soccoth.
6. Et de Soccoth venerunt in Etham, quae est in extremis finibus solitudinis.
7. (f) Inde egressi venerunt contra Phihahiroth, (f) Exod. 14, 2.
quae respicit Beelsephon, et castrametati sunt ante Magdalum.
8. Profectique de Phihahiroth, transierunt per medium mare in solitudinem: et ambulantes tribus diebus per desertum Etham, castrametati sunt in Mara.
9. (g) Profectique de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, et palmae septuaginta: ibique castrametati sunt. (g) Exod. 15, 27.
10. Sed et inde egressi, fixerunt tentoria super Mare rubrum. Profectique de Mari rubro,
11. Castrametati sunt in deserto Sin.
12. Unde egressi, venerunt in Daphca.
13. Profectique de Daphca, castrametati sunt in Alus.
14. Egressique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, (h) ubi populo defuit aqua ad bibendum. (h) Exod. 17, 1.
15. Profectique de Raphidim, castrametati sunt in deserto Sinai.
16. Sed et de solitudine (i) Sinai egressi, venerunt ad sepulchra concupiscentiae. (i) Exod. 19, 2.
17. (k) Profectique de sepulchris concupiscentiae, castrametati sunt in Haseroth. (k) Sup. 11, 34.
18. (l) Et de Haseroth venerunt in Rethma. (l) Sup. 13, 1.
19. Profectique de Rethma, castrametati sunt in Remmomphares.
20. Unde egressi venerunt in Lebna.
21. De Lebna castrametati sunt in Ressa.
22. Egressique de Ressa, venerunt in Ceelatha.

23. Unde profecti castrametati sunt in monte Sepher.

24. Egressi de monte Sepher, venerunt in Harada.

25. Inde proficiscentes, castrametati sunt in Maceloth.

26. Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.

27. De Thahath castrametati sunt in Thare.

28. Unde egressi, fixere tentoria in Methca.

29. Et de Methca castrametati sunt in Hesmona.

30. Profectique de Hesmona, venerunt in Moseroth.

31. Et de Moseroth castrametati sunt in Beneiaacan.

(a) Deut. 10, 7. 32. (a) Profectique de Beneiaacan, venerunt in montem Gadgad.

33. Unde profecti, castrametati sunt in Ietebatha.

34. Et de Ietebatha venerunt in Hebrona.

35. Egressique de Hebrona, castrametati sunt in Asiongaber.

(b) Sup. 20, 1. 36. (b) Inde profecti, venerunt in desertum Sin, haec est Cades.

37. Egressique de Cades, castrametati sunt in monte Hor, in extremis finibus Terrae Edom.

(c) Sup. 20, 25. Deut. 32, 50. 38. (c) Ascenditque Aaron sacerdos in montem Hor iubente Domino: et ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israel ex Aegypto, mense quinto, prima die mensis,

39. Cum esset annorum centum viginti trium.

40. Audivitque Chananaeus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram Chanaan venisse filios Israel.

41. Et profecti de monte Hor, castrametati sunt in Salmona.

42. Unde egressi, venerunt in Phunon.

43. Profectique de Phunon, castrametati sunt in Oboth.

44. Et de Oboth venerunt in Ieabarim, quae est in finibus Moabitarum.

45. Profectique de Ieabarim, fixere tentoria in Dibongad.

46. Unde egressi, castrametati sunt in Helmondeblathaim.

47. Egressique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48. Profectique de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, supra Iordanem, contra Iericho.

49. Ibique castrametati sunt de Bethsimoth usque ad Abelsatim in planioribus locis Moabitarum,

50. Ubi locutus est Dominus ad Moysen:

51. Praecipe filiis Israel, et dic ad eos: Quando transieritis Iordanem, intrantes Terram Chanaan,

(d) Deut. 7, 5. Iud. 2, 2. 52. Disperdite cunctos habitatores Terrae illius: (d) confringite titulos, et statuas comminuite, atque omnia excelsa vastate,

53. Mundantes terram, et habitantes in ea. ego enim dedi vobis illam in possessionem,

54. Quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, et paucis angustiorem. Singulis ut sors ceciderit, ita tribuetur hereditas. Per tribus et familias possessio dividetur.

55. Sin autem nolueritis interficere habitatores Terrae: qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis, et lanceae in lateribus, et adversabuntur vobis in Terra habitationis vestrae:

56. Et quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

CAPUT XXXIV.

Terrae promissionis situs et limites iuxta 4. orbis plagas: eaque sorte dividenda praecipitur, additis illorum nominibus qui eam dividant.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens:

2. Praecipe filiis Israel, et dices ad eos: Cum ingressi fueritis Terram Chanaan, et in possessionem vobis sorte ceciderit, his finibus terminabitur:

3. (e) Pars meridiana incipiet a solitudine Sin, quae est iuxta Edom: et habebit terminos contra Orientem mare salsissimum. (e) Iosue 15, 1.

4. Qui circuibunt australem plagam per ascensum Scorpionis, ita ut transeant in Senna, et perveniant a meridie usque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, et tendent usque ad Asemona.

5. Ibitque per gyrum terminus ab Asemona usque ad Torrentem Aegypti, et maris magni littore finietur.

6. Plaga autem occidentalis a mari magno incipiet, et ipso fine claudetur.

7. Porro ad septentrionalem plagam a mari magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum,

8. A quo venient in Emath usque ad terminos Sedada:

9. Ibuntque confinia usque ad Zephrona, et villam Enan. hi erunt termini in parte Aquilonis.

10. Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan usque Sephama,

11. Et de Sephama descendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra Orientem ad mare Cenereth,

12. Et tendent usque ad Iordanem, et ad ultimum salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines suos in circuitu.

13. Praecepitque Moyses filiis Israel, dicens: Haec erit Terra, quam possidebitis sorte, et quam iussit Dominus dari novem tribubus, et dimidiae tribui.

14. Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, et tribus filiorum Gad iuxta cognationum numerum, media quoque tribus Manasse,

15. Id est, duae semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam.

16. Et ait Dominus ad Moysen:

17. (f) Haec sunt nomina virorum, qui Terram vobis divident, Eleazar sacerdos, et Iosue filius Nun, (f) Ios 14, 1. 2

18. Et singuli principes de tribubus singulis,

19. Quorum ista sunt vocabula: De tribu Iuda, Caleb filius Iephone.

20. De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21. De tribu Beniamin, Elidad filius Chaselon.

22. De tribu filiorum Dan, Bocci filius Iogli.

23. Filiorum Ioseph de tribu Manasse, Hanniel filius Ephod.

24. De tribu Ephraim, Camuel filius Sephtan.

25. De tribu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach.

26. De tribu Issachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27. De tribu Aser, Ahiud filius Salomi.

28. De tribu Nephthali, Phedael filius Ammiud.

29. Hi sunt, quibus praecepit Dominus ut dividerent filiis Israel Terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Assignari iubentur urbes 48. et suburbana Levitis, et ex iis urbes 6. refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, et non voluntarii: unius testimonio nemo puniendus.

1. Haec quoque locutus est Dominus ad Moysen in campestribus Moab supra Iordanem, contra Iericho:

(a) Ios. 21, 2. 2. (a) Praecipe filiis Israel ut dent Levitis de possessionibus suis

3. Urbes ad habitandum, et suburbana earum per circuitum: ut ipsi in oppidis maneant, et suburbana sint pecoribus ac iumentis:

4. Quae a muris civitatum forinsecus, per circuitum, mille passuum spatio tendentur.

5. Contra Orientem duo millia erunt cubiti, et contra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque, quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, et septentrionalis plaga aequali termino finietur. eruntque urbes in medio, et foris suburbana.

6. De ipsis autem oppidis, quae Levitis dabitis, sex erunt in fugitivorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: et exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

7. Id est, simul quadraginta octo cum suburbanis suis.

8. Ipsaeque urbes, quae dabuntur de possessionibus filiorum Israel, ab his qui plus habent, plures auferentur: et qui minus, pauciores. singuli iuxta mensuram hereditatis suae dabunt oppida Levitis.

9. Ait Dominus ad Moysen:

(b) Deut. 19, 2. Ios. 20, 2. 10. Loquere filiis Israel, et dices ad eos: (b) Quando transgressi fueritis Iordanem in Terram Chanaan,

11. Decernite quae urbes esse debeant in praesidia fugitivorum, qui nolentes sanguinem fuderint:

12. In quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, et causa illius iudicetur.

(c) Deut. 4, 41. Ios. 20, 7. 8. 13. (c) De ipsis autem urbibus, quae ad fugitivorum subsidia separantur,

14. Tres erunt trans Iordanem, et tres in Terra Chanaan,

15. Tam filiis Israel quam advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

16. Si quis ferro percusserit, et mortuus fuerit qui percussus est: reus erit homicidii, et ipse morietur.

17. Si lapidem iecerit, et ictus occubuerit: similiter punietur.

18. Si ligno percussus interierit: percussoris sanguine vindicabitur.

19. Propinquus occisi, homicidam interficiet, statim ut apprehenderit eum, interficiet.

(d) Deut. 19, 11 20. (d) Si per odium quis hominem impulerit, vel iecerit quippiam in eum per insidias:

21. Aut cum esset inimicus, manu percusserit, et ille mortuus fuerit: percussor, homicidii reus erit. cognatus occisi statim ut invenerit eum, iugulabit.

22. Quod si fortuitu, et absque odio,

23. Et inimicitiis quidquam horum fecerit,

24. Et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem et propinquum sanguinis quaestio ventilata:

25. Liberabitur innocens de ultoris manu, et reducetur per sententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

26. Si interfector extra fines urbium, quae exulibus deputatae sunt,

27. Fuerit inventus, et percussus ab eo qui ultor est sanguinis: absque noxa erit qui eum occiderit.

28. Debuerat enim profugus usque ad mortem Pontificis in urbe residere. postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam.

29. Haec sempiterna erunt, et legitima in cunctis habitationibus vestris.

30. Homicida sub testibus punietur: ad unius testimonium nullus condemnabitur.

31. Non accipietis pretium ab eo, qui reus est sanguinis, statim et ipse morietur.

32. Exules et profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes suas reverti poterunt:

33. Ne polluatis terram habitationis vestrae, quae insontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit.

34. Atque ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum. ego enim sum Dominus qui habito inter filios Israel.

CAPUT XXXVI.

Lex fertur, ut filiae paternam hereditatem adeuntes nubant contribulibus suis, ne tribus per connubia misceantur, et possessiones confundantur.

1. Accesserunt (e) autem et principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locutique sunt Moysi coram principibus Israel, atque dixerunt: (e) Sup. 27, 1.

2. Tibi domino nostro praecepit Dominus ut Terram sorte divideres filiis Israel, et ut filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri:

3. Quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, et translata ad aliam tribum de nostra hereditate minuetur.

4. Atque ita fiet, ut cum iubileus, id est quinquagesimus annus remissionis advenerit, confundatur sortium distributio, et aliorum possessio ad alios transeat.

5. Respondit Moyses filiis Israel, et Domino praecipiente, ait: Recte tribus filiorum Ioseph locuta est.

6. Et haec lex super filiabus Salphaad a Domino promulgata est: (f) Nubant quibus volunt, tantum ut (f) Tob. 7, 14.
suae tribus hominibus:

7. Ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu et cognatione sua:

8. Et cunctae feminae de eadem tribu maritos accipient: ut hereditas permaneat in familiis,

9. Nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant

10. Ut a Domino separatae sunt. Feceruntque filiae Salphaad ut fuerat imperatum:

11. Et nupserunt Maala, et Thersa, et Hegla, et Melcha, et Noa filiis patrui sui

12. De familia Manasse, qui fuit filius Ioseph: et possessio, quae illis fuerat attributa, mansit in tribu et familia patris earum.

13. Haec sunt mandata atque iudicia, quae mandavit Dominus per manum Moysi ad filios Israel, in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho.

LIBER DEUTERONOMII

HEBRAICE ELLE HADDEBARIM

CAPUT I.

Brevis repetitio eorum quae Israeli in deserto contigerunt, poenaque infideli populo inflicta vel mortis, vel peregrinationis per 40. annos.

1. Haec sunt verba, quae locutus est Moyses ad omnem Israel trans Iordanem in solitudine campestri, contra Mare rubrum, inter Pharan et Thophel et Laban et Haseroth, ubi auri est plurimum:

2. Undecim diebus de Horeb per viam montis Seir usque ad Cadesbarne.

3. Quadragesimo anno, undecimo mense, prima die mensis locutus est Moyses ad filios Israel omnia quae praeceperat illi Dominus ut diceret eis:

(a) *Num.* 21, 24. 4. (*a*) Postquam percussit Sehon regem Amorrhaeorum, qui habitabat in Hesebon: et Og regem Basan, qui mansit in Astaroth, et in Edrai,

5. Trans Iordanem in Terra Moab. Coepitque Moyses explanare legem, et dicere:

6. Dominus Deus noster locutus est ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quod in hoc monte mansistis:

7. Revertimini, et venite ad montem Amorrhaeorum, et ad cetera quae ei proxima sunt campestria atque montana et humiliora loca contra Meridiem, et iuxta littus maris, Terram Chananaeorum, et Libani usque ad flumen magnum Euphraten.

8. En, inquit, tradidi vobis: ingredimini et possidete eam, super qua iuravit Dominus patribus vestris Abraham, Isaac, et Iacob, ut daret illam eis, et semini eorum post eos.

9. Dixique vobis illo in tempore:

(b) *Exod.* 18, 18. 10. (*b*) Non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicavit vos, et estis hodie sicut stellae caeli, plurimi.

11. (Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia, et benedicat vobis sicut locutus est.)

12. Non valeo solus negotia vestra sustinere, et pondus ac iurgia.

13. Date ex vobis viros sapientes et gnaros, et quorum conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes.

14. Tunc respondistis mihi: Bona res est, quam vis facere.

15. Tulique de tribubus vestris viros sapientes et nobiles, et constitui eos principes, tribunos, et centuriones, et quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula.

(c) *Ioan.* 7, 24. 16. Praecepique eis, dicens: Audite illos, et (*c*) quod iustum est iudicate: sive civis sit ille, sive peregrinus.

(d) *Lev.* 19, 15. *Infr.* 16, 19. *Prov.* 24, 23. *Eccli.* 42, 1. *Iac.* 2, 1. 17. (*d*) Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est. Quod si difficile vobis visum aliquid fuerit, referte ad me, et ego audiam.

18. Praecepique omnia quae facere deberetis.

19. Profecti autem de Horeb, transivimus per eremum terribilem et maximam, quam vidistis, per viam montis Amorrhaei, sicut praeceperat Dominus Deus noster nobis. Cumque venissemus in Cadesbarne,

20. Dixi vobis: Venistis ad montem Amorrhaei, quem Dominus Deus noster daturus est nobis.

21. Vide Terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi: ascende et posside eam, sicut locutus est Dominus Deus noster patribus tuis: noli timere, nec quidquam paveas.

22. (*e*) Et accessistis ad me omnes, atque dixistis: Mittamus viros qui considerent Terram: et renuncient per quod iter debeamus ascendere, et ad quas pergere civitates. (e) *Num.* 13, 3.

23. Cumque mihi sermo placuisset, misi ex vobis duodecim viros, singulos de tribubus suis.

24. Qui cum perrexissent, et ascendissent in montana, venerunt usque ad Vallem botri: et considerata terra,

25. Sumentes de fructibus eius, ut ostenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt: Bona est terra, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

26. Et noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem Domini Dei nostri

27. Murmurastis in tabernaculis vestris, atque dixistis: Odit nos Dominus, et idcirco eduxit nos de Terra Aegypti, ut traderet nos in manu Amorrhaei, atque deleret.

28. Quo ascendemus? nuncii terruerunt cor nostrum, dicentes: Maxima multitudo est, et nobis statura procerior: urbes magnae, et ad caelum usque munitae, filios Enacim vidimus ibi.

29. Et dixi vobis: Nolite metuere, nec timeatis eos:

30. Dominus Deus, qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit, sicut fecit in Aegypto cunctis videntibus.

31. Et in solitudine (ipse vidisti) portavit te Dominus Deus tuus, ut solet homo gestare parvulum filium suum, in omni via, per quam ambulastis, donec veniretis ad locum istum.

32. Et nec sic quidem credidistis Domino Deo vestro,

33. (*f*) Qui praecessit vos in via, et metatus est locum, in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens vobis iter per ignem, et die per columnam nubis. (f) *Ex.* 13, 21. *Num.* 14, 14.

34. Cumque audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus iuravit et ait:

35. (*g*) Non videbit quispiam de hominibus generationis huius pessimae Terram bonam, quam sub iuramento pollicitus sum patribus vestris: (g) *Num.* 14, 23. *Ps.* 94, 11.

36. Praeter Caleb filium Iephone. Ipse enim videbit eam, et ipsi dabo Terram, quam calcavit, et filiis eius, quia secutus est Dominum.

37. Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc:

38. Sed Iosue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te. hunc exhortare et robora, et ipse sorte Terram dividet Israeli.

39. Parvuli vestri, de quibus dixistis quod captivi ducerentur, et filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur: et ipsis dabo Terram, et possidebunt eam.

40. Vos autem revertimini et abite in solitudinem per viam Maris rubri.

41. (*h*) Et respondistis mihi: Peccavimus Domino: ascendemus et pugnabimus, sicut praecepit Dominus Deus noster. Cumque instructi armis pergeretis in montem, (h) *Num.* 14, 40.

(a) Num. 14, 42. 42. Ait mihi Dominus: Dic ad eos: (a) Nolite ascendere, neque pugnetis, non enim sum vobiscum: ne cadatis coram inimicis vestris.

43. Locutus sum, et non audistis: sed adversantes imperio Domini, et tumentes superbia ascendistis in montem.

44. Itaque egressus Amorrhaeus, qui habitabat in montibus, et obviam veniens persecutus est vos, sicut solent apes persequi: et cecidit de Seir usque Horma.

45. Cumque reversi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci vestrae voluit acquiescere.

46. Sedistis ergo in Cadesbarne multo tempore.

CAPUT II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugnae contra Moab et Ammon prohibitio, regisque Sehon et terrae ipsius expugnatio.

1. Profectique inde venimus in solitudinem, quae ducit ad Mare rubrum, sicut mihi dixerat Dominus: et circuivimus montem Seir longo tempore.

2. Dixitque Dominus ad me:

3. Sufficit vobis circuire montem istum: ite contra Aquilonem:

4. Et populo praecipe, dicens: Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esau, qui habitant in Seir, et timebunt vos.

5. Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos. neque enim dabo vobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare vestigium, quia in possessionem Esau dedi montem Seir.

6. Cibos emetis ab eis pecunia, et comedetis: aquam emptam haurietis, et bibetis.

7. Dominus Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: novit iter tuum, quomodo transieris solitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, et nihil tibi defuit.

8. Cumque transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant in Seir, per viam campestrem de Elath, et de Asiongaber, venimus ad iter, quod ducit in desertum Moab.

9. Dixitque Dominus ad me: Non pugnes contra Moabitas, nec ineas adversus eos praelium: non enim dabo tibi quidquam de terra eorum, quia filiis Lot tradidi Ar in possessionem.

10. Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, et validus, et tam excelsus ut de Enacim stirpe,

11. Quasi gigantes crederentur, et essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitae appellant eos Emim.

12. In Seir autem prius habitaverunt Horraei: quibus expulsis atque deletis, habitaverunt filii Esau, sicut fecit Israel in terra possessionis suae, quam dedit illi Dominus.

13. Surgentes ergo ut transiremus Torrentem Zared, venimus ad eum.

14. Tempus autem, quo ambulavimus de Cadesbarne usque ad transitum torrentis Zared, triginta et octo annorum fuit: donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut iuraverat Dominus:

15. Cuius manus fuit adversum eos, ut interirent de castrorum medio.

16. Postquam autem universi ceciderunt pugnatores,

17. Locutus est Dominus ad me, dicens:

18. Tu transibis hodie terminos Moab, urbem nomine Ar:

19. Et accedens in vicina filiorum Ammon, cave ne pugnes contra eos, nec movearis ad praelium: non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filiis Lot dedi eam in possessionem.

20. Terra gigantum reputata est: et in ipsa olim habitaverunt gigantes, quos Ammonitae vocant Zomzommim,

21. Populus magnus, et multus, et procerae longitudinis, sicut Enacim, quos delevit Dominus a facie eorum: et fecit illos habitare pro eis,

22. Sicut fecerat filiis Esau, qui habitant in Seir, delens Horraeos, et terram eorum illis tradens, quam possident usque in praesens.

23. Hevaeos quoque, qui habitabant in Haserim usque Gazan, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleverunt eos, et habitaverunt pro illis.

24. Surgite, et transite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhaeum, et terram eius incipe possidere, et committe adversus eum praelium.

25. Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni caelo: ut audito nomine tuo paveant, et in morem parturientium contremiscant, et dolore teneantur.

26. (b) Misi ergo nuncios de solitudine Cademoth ad Sehon regem Hesebon verbis pacificis, dicens: (b) Num. 21, 21.

27. Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dexteram, neque ad sinistram.

28. Alimenta pretio vende nobis, ut vescamur: aquam pecunia tribue, et sic bibemus. Tantum est ut nobis concedas transitum,

29. Sicut fecerunt filii Esau, qui habitant in Seir, et Moabitae, qui morantur in Ar: donec veniamus ad Iordanem, et transeamus ad Terram, quam Dominus Deus noster daturus est nobis.

30. Noluitque Sehon rex Hesebon dare nobis transitum: quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum eius, et obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides.

31. Dixitque Dominus ad me: (c) Ecce coepi tibi tradere Sehon, et terram eius, incipe possidere eam. (c) Amos 2, 9.

32. Egressusque est Sehon obviam nobis cum omni populo suo ad praelium in Iasa.

33. Et tradidit eum Dominus Deus noster nobis: percussimusque eum cum filiis suis et omni populo suo.

34. Cunctasque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus et parvulis. non reliquimus in eis quidquam.

35. Absque iumentis, quae in partem venere praedantium: et spoliis urbium, quas cepimus

36. Ab Aroer, quae est super ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle situm est, usque Galaad. Non fuit vicus et civitas, quae nostras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noster nobis.

37. Absque terra filiorum Ammon, ad quam non accessimus: et cunctis quae adiacent torrenti Ieboc, et urbibus montanis, universisque locis, a quibus nos prohibuit Dominus Deus noster.

CAPUT III.

Pugna contra Og regem Basan, et lectus eius, atque sors duarum tribuum et semis citra Iordanem: precatur Moyses ut liceat ei terram promissam ingredi, sed Deus id illi negat: Iosue ad ceteros Chananaeos debellandos roborat.

1. Itaque conversi ascendimus per iter Basan: (d) egressusque est Og rex Basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in Edrai. (d) Num. 21, 33. Infr. 29, 7.

2. Dixitque Dominus ad me : Ne timeas eum : quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra (a) Num. 21, 34. sua : faciesque ei (a) sicut fecisti Sebon regi Amorrhaeorum, qui habitavit in Hesebon.

(b) Num. 21, 35. 3. (b) Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, et universum populum eius : percussimusque eos usque ad internecionem,

4. Vastantes cunctas civitates illius uno tempore. non fuit oppidum, quod nos effugeret : sexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Basan.

5. Cunctae urbes erant munitae muris altissimis, portisque et vectibus, absque oppidis innumeris, quae non habebant muros.

6. Et delevimus eas, sicut feceramus Sebon regi Hesebon, disperdentes omnem civitatem, virosque ac mulieres et parvulos :

7. Iumenta autem et spolia urbium diripuimus.

8. Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhaeorum, qui erant trans Iordanem : a torrente Arnon usque ad montem Hermon,

9. Quem Sidonii Sarion vocant, et Amorrhaei Sanir :

10. Omnes civitates, quae sitae sunt in planitie, et universam Terram Galaad et Basan usque ad Selcha, et Edrai civitates regni Og in Basan.

11. Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, et quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus.

12. Terramque possedimus tempore illo ab Aroer, quae est super ripam torrentis Arnon, usque ad me- (c) Num. 32, 29. diam partem montis Galaad : et civitates illius (c) dedi Ruben et Gad.

13. Reliquam autem partem Galaad, et omnem Basan regni Og, tradidi mediae tribui Manasse, omnem regionem Argob : cunctaque Basan vocatur Terra gigantum.

14. Iair filius Manasse possedit omnem regionem Argob usque ad terminos Gessuri, et Machati. Vocavitque ex nomine suo Basan, Havoth Iair, id est, Villas Iair, usque in praesentem diem.

15. Machir quoque dedi Galaad.

16. Et tribubus Ruben et Gad dedi de Terra Galaad usque ad Torrentem Arnon medium torrentis, et confinium usque ad torrentem Ieboc, qui est terminus filiorum Ammon :

17. Et planitiem solitudinis, atque Iordanem, et terminos Cenereth usque ad mare deserti, quod est salsissimum, ad radices montis Phasga contra orientem.

18. Praecepique vobis in tempore illo, dicens : Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hereditatem, expediti praecedite fratres vestros filios Israel omnes viri robusti :

19. Absque uxoribus, et parvulis atque iumentis. Novi enim quod plura habeatis pecora, et in urbibus remanere debebunt, quas tradidi vobis,

20. Donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit : et possideant ipsi etiam Terram, quam daturus est eis trans Iordanem : tunc revertetur unusquisque in possessionem suam, quam dedi vobis.

(d) Num. 27, 18. 21. (d) Iosue quoque in tempore illo praecepi, dicens : Oculi tui viderunt quae fecit Dominus Deus vester duobus his regibus : sic faciet omnibus regnis, ad quae transiturus es.

22. Ne timeas eos : Dominus enim Deus vester pugnabit pro vobis.

23. Precatusque sum Dominum in tempore illo, dicens :

24. Domine Deus tu coepisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. neque enim est alius Deus vel in caelo, vel in terra, qui possit facere opera tua, et comparari fortitudini tuae.

25. Transibo igitur, et videbo Terram hanc optimam trans Iordanem, et montem istum egregium, et Libanum.

26. Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi : Sufficit tibi : nequaquam ultra loquaris de hac re ad me.

27. Ascende cacumen Phasgae, et oculos tuos circumfer ad occidentem, et ad aquilonem, austrumque et orientem, et aspice. (e) nec enim transibis Iorda- (e) Infr. 31, 2. et 34, 4.
nem istum.

28. Praecipe Iosue, et corrobora eum atque conforta : quia ipse praecedet populum istum, et dividet eis Terram, quam visurus es.

29. Mansimusque in valle contra fanum Phogor.

CAPUT IV.

Exhortatur Moyses ad servanda Dei praecepta, tum beneficiis Dei, tum eorum laudibus; comminando transgressoribus, prohibet omnem imaginem quae ad idololatriam induceret; suam praedicit mortem, tresque urbes refugii separat trans Iordanem pro homicidis involuntariis et casualibus.

1. Et nunc Israel audi praecepta et iudicia, quae ego doceo te : ut faciens ea, vivas, et ingrediens possideas Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis.

2. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo : custodite mandata Domini Dei vestri quae ego praecipio vobis.

3. (f) Oculi vestri viderunt omnia quae fecit Domi- (f) Num. 25, 4.
nus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores eius de medio vestri.

4. Vos autem qui adhaeretis Domino Deo vestro, vivitis universi usque in praesentem diem.

5. Scitis quod docuerim vos praecepta atque iustitias, sicut mandavit mihi Dominus Deus meus : sic facietis ea in Terra, quam possessuri estis :

6. Et observabitis et implebitis opere. Haec est enim vestra sapientia, et intellectus coram populis, ut audientes universa praecepta haec, dicant : En populus sapiens et intelligens, gens magna.

7. Nec est alia natio tam grandis, quae habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.

8. Quae est enim alia gens sic inclyta, ut habeat ceremonias, iustaque iudicia, et universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros ?

9. Custodi igitur temetipsum, et animam tuam solicite. Ne obliviscaris verborum, quae viderunt oculi tui, et ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitae tuae. Docebis ea filios ac nepotes tuos,

10. A die in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens : Congrega ad me populum, ut audiant sermones meos, et discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios suos.

11. Et accessistis ad radices montis, qui (g) arde- (g) Exod. 19, 18
bat usque ad caelum : erantque in eo tenebrae, et nubes, et caligo.

12. Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, et formam penitus non vidistis.

13. Et ostendit vobis pactum suum, quod praecepit ut faceretis, et decem verba, quae scripsit in duabus tabulis lapideis.

14. Mihique mandavit in illo tempore ut docerem vos ceremonias et iudicia, quae facere deberetis in Terra, quam possessuri estis.

15. Custodite igitur solicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis:

16. Ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel feminae,

17. Similitudinem omnium iumentorum, quae sunt super terram, vel avium sub caelo volantium,

18. Atque reptilium, quae moventur in terra, sive piscium qui sub terra morantur in aquis:

19. Ne forte elevatis oculis ad caelum, videas Solem et Lunam, et omnia astra caeli, et errore deceptus adores ea et colas quae creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quae sub caelo sunt.

20. Vos autem tulit Dominus, et eduxit de fornace ferrea Aegypti, ut haberet populum hereditarium, sicut est in praesenti die.

(a) Supr. 1, 37. 21. (a) Iratusque est Dominus contra me propter sermones vestros, et iuravit ut non transirem Iordanem, nec ingrederer Terram optimam, quam daturus est vobis.

22. Ecce morior in hac humo, non transibo Iordanem: vos transibitis, et possidebitis terram egregiam.

23. Cave ne quando obliviscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: et facias tibi sculptam similitudinem eorum, quae fieri Dominus prohibuit:

(b) Hebr. 12, 29. 24. (b) Quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus aemulator.

25. Si genueritis filios ac nepotes, et morati fueritis in Terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantes malum coram Domino Deo vestro, ut eum ad iracundiam provocetis:

26. Testes invoco hodie caelum et terram, cito perituros vos esse de Terra, quam transito Iordane possessuri estis. non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos Dominus,

27. Atque disperget in omnes gentes, et remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus est Dominus.

28. Ibique servietis diis, qui hominum manu fabricati sunt, ligno et lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29. Cumque quaesieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quaesieris, et tota tribulatione animae tuae.

30. Postquam te invenerint omnia quae praedicta sunt, novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, et audies vocem eius.

31. Quia Deus misericors Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo iuravit patribus tuis.

32. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creavit Deus hominem super terram, a summo caelo usque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut umquam cognitum est,

33. Ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, sicut tu audisti, et vixisti:

34. Si fecit Deus ut ingrederetur, et tolleret sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa, atque portenta, per pugnam et robustam manum, extentumque brachium, et horribiles visiones iuxta omnia, quae fecit pro vobis Dominus Deus vester in Aegypto, videntibus oculis tuis:

35. Ut scires quoniam Dominus ipse est Deus, et non est alius praeter eum.

36. De caelo te fecit audire vocem suam, ut doceret te, et in terra ostendit tibi ignem suum maximum, et audisti verba illius de medio ignis,

37. Quia dilexit patres tuos, et elegit semen eorum post eos. (c) Eduxitque te praecedens in virtute sua magna ex Aegypto, (c) Exod. 13, 21.

38. Ut deleret nationes maximas et fortiores te in introitu tuo: et introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in praesenti die.

39. Scito ergo hodie, et cogitato in corde tuo quod Dominus ipse sit Deus in caelo sursum, et in terra deorsum, et non sit alius.

40. Custodi praecepta eius atque mandata, quae ego praecipio tibi: ut bene sit tibi, et filiis tuis post te, et permaneas multo tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

41. (d) Tunc separavit Moyses tres civitates trans Iordanem ad Orientalem plagam, (d) Num. 35, 14.

42. Ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante unum et alterum diem, et ad harum aliquam urbium possit evadere:

43. (e) Bosor in solitudine, quae sita est in Terra campestri de tribu Ruben: et Ramoth in Galaad, quae est in tribu Gad: et Golan in Basan, quae est in tribu Manasse. (e) Ios. 20, 8.

44. Ista est lex, quam proposuit Moyses coram filiis Israel,

45. Et haec testimonia et ceremoniae atque iudicia, quae locutus est ad filios Israel, quando egressi sunt de Aegypto,

46. Trans Iordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhaei, qui habitavit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filii quoque Israel egressi ex Aegypto

47. Possederunt terram eius, et terram Og regis Basan, duorum regum Amorrhaeorum, qui erant trans Iordanem ad solis ortum:

48. Ab Aroer, quae sita est super ripam torrentis Arnon, usque ad montem Sion, qui est et Hermon,

49. Omnem planitiem trans Iordanem ad Orientalem plagam, usque ad mare solitudinis, et usque ad radices montis Phasga.

CAPUT V.

Praeceptorum Decalogi repetitio et explanatio: et de timore filiorum Israel, cum Dei vocem audissent, et montem ardere vidissent ad legis promulgationem.

1. Vocavitque Moyses omnem Israelem, et dixit ad eum: Audi Israel ceremonias atque iudicia, quae ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, et opere complete.

2. Dominus Deus noster pepigit nobiscum foedus in Horeb.

3. Non cum patribus nostris iniit pactum, sed nobiscum qui in praesentiarum sumus, et vivimus.

4. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis.

5. Ego sequester et medius fui inter Dominum et vos in tempore illo, ut annunciarem vobis verba eius. timuistis enim ignem, et non ascendistis in montem, et ait:

(a) Exod. 20, 2. Lev. 26, 1. Ps. 80, 11. 6. (a) Egn Duminus Dens tuus, qui eduxi te de Terra Aegypti de domo servitutis.

(b) Exod. 20, 3. Ps. 80, 10. 7. (b) Non habebis deos alienos in conspectu meo.

(c) Ex. 20, 4. Levit. 26, 1. Ps. 96, 7. 8. (c) Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium, quae in caelo sunt desuper, et quae in terra deorsum, et quae versantur in aquis sub terra.

(d) Exod. 34, 14. 9. (d) Non adorabis ea, et non coles. Ego enim sum Dominus Deus tuus: Deus aemulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam et quartam generationem his qui oderunt me,

10. Et faciens misericordiam in multa millia diligentibus me, et custodientibus praecepta mea.

(e) Ex. 20, 7. Lev. 19, 12. Matth. 5, 33. 11. (e) Non usurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana nomen eius assumpserit.

12. Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum, sicut praecepit tibi Dominus Deus tuus.

13. Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua.

(f) Gen. 2, 2. Exod. 20, 10. Hebr. 4, 4. 14. (f) Septimus dies Sabbati est, id est, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, et filius tuus, et filia, servus et ancilla, et bos, et asinus, et omne iumentum tuum, et peregrinus qui est intra portas tuas: ut requiescat servus tuus, et ancilla tua, sicut et tu.

15. Memento quod et ipse servieris in Aegypto, et eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, et brachio extento. Idcirco praecepit tibi ut observares diem Sabbati.

(g) Exod. 20, 12. Eccli. 3, 9. Matth. 15, 4. Marc. 7, 10. Eph. 6, 2. 16. (g) Honora patrem tuum et matrem, sicut praecepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, et bene sit tibi in Terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

17. Non occides.

18. Neque moechaberis.

19. Furtumque non facies.

20. Nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

(h) Matth. 5, 28. Rom. 7, 7. 21. (h) Non concupisces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, et universa quae illius sunt.

22. Haec verba locutus est Dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis et nubis, et caliginis, voce magna, nihil addens amplius: et scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23. Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum, et montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum et maiores natu, atque dixistis:

24. Ecce ostendit nobis Dominus Deus noster maiestatem et magnitudinem suam. vocem eius audivimus de medio ignis, et probavimus hodie quod loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25. Cur ergo moriemur, et devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultra vocem Domini Dei nostri, moriemur.

26. Quid est omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus, et possit vivere?

27. Tu magis accede: et audi cuncta quae dixerit Dominus Deus noster tibi: loquerisque ad nos, et nos audientes faciemus ea.

28. Quod cum audisset Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi huius quae locuti sunt tibi: bene omnia sunt locuti.

29. Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, et custodiant universa mandata mea in omni tempore, ut bene sit eis et filiis eorum in sempiternum?

30. Vade et dic eis: Revertimini in tentoria vestra.

31. Tu vero hic sta mecum, et loquar tibi omnia mandata mea, et ceremonias atque iudicia: quae docebis eos, ut faciant ea in Terra, quam dabo illis in possessionem.

32. Custodite igitur et facite quae praecepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad sinistram:

33. Sed per viam, quam praecepit Dominus Deus vester, ambulabitis, ut vivatis, et bene sit vobis, et protelentur dies in terra possessionis vestrae.

CAPUT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, eiusque mandata solicite servanda, et posteris inculcanda.

1. Haec sunt praecepta, et ceremoniae, atque iudicia, quae mandavit Dominus Deus vester ut docerem vos, et faciatis ea in Terra, ad quam transgredimini possidendam:

2. Ut timeas Dominum Deum tuum, et custodias omnia mandata et praecepta eius, quae ego praecipio tibi, et filiis, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vitae tuae, ut prolongentur dies tui.

3. Audi Israel, et observa ut facias quae praecepit tibi Dominus, et bene sit tibi, et multipliceris amplius, sicut pollicitus est Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte et melle manantem.

4. Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

5. (i) Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua. (i) Infr. 11, 13. Matth. 22, 37. Marc. 12, 30. Luc. 10, 27.

6. Eruntque verba haec, quae ego praecipio tibi hodie, in corde tuo:

7. Et narrabis ea filiis tuis, et meditaberis in eis sedens in domo tua, et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens.

8. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque et movebuntur inter oculos tuos,

9. Scribesque ea in limine, et ostiis domus tuae.

10. Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, pro qua iuravit patribus tuis Abraham, Isaac, et Iacob: et dederit tibi civitates magnas et optimas, quas non aedificasti,

11. Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti, cisternas, quas non fodisti, vineta et oliveta, quae non plantasti,

12. Et comederis, et saturatus fueris:

13. Cave diligenter ne obliviscaris Domini, qui eduxit te de Terra Aegypti, de domo servitutis. (k) Dominum Deum tuum timebis, et illi soli servies, ac per nomen illius iurabis. (k) Infr. 10, 20. Matth. 4, 10. Luc. 4, 8.

14. Non ibitis post deos alienos cunctarum Gentium, quae in circuitu vestro sunt:

15. Quoniam Deus aemulator Dominus Deus tuus in medio tui: nequando irascatur furor Domini Dei tui contra te, et auferat te de superficie terrae.

16. (l) Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut tentasti in loco Tentationis. (l) Matth. 4, 7. Luc. 4, 12.

17. Custodi praecepta Domini Dei tui, ac testimonia et ceremonias, quas praecepit tibi:

18. Et fac quod placitum est et bonum in conspectu Domini, ut bene sit tibi: et ingressus possideas Terram optimam, de qua iuravit Dominus patribus tuis,

19. Ut deleret omnes inimicos tuos coram te, sicut locutus est.

20. Cumque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid sibi volunt testimonia haec, et ceremo-

niae, atque iudicia, quae praecepit Dominus Deus noster nobis?

21. Dices ei: Servi eramus Pharaonis in Aegypto, et eduxit nos Dominus de Aegypto in manu forti:

22. Fecitque signa atque prodigia magna et pessima in Aegypto contra Pharaonem, et omnem domum illius in conspectu nostro,

23. Et eduxit nos inde, ut introductis daret Terram, super qua iuravit patribus nostris.

24. Praecepitque nobis Dominus ut faciamus omnia legitima haec, et timeamus Dominum Deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis diebus vitae nostrae, sicut est hodie.

25. Eritque nostri misericors, si custodierimus et fecerimus omnia praecepta eius coram Domino Deo nostro, sicut mandavit nobis.

CAPUT VII.

Nulla cum gentibus societas contrahenda, sed earum arae, luci ac simulacra delenda: memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium et ubertatem, modo eius praecepta observent.

1. Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingrederis, et deleverit Gentes multas coram te, (a) Hethaeum, et Gergesaeum, et Amorrhaeum, Chananaeum, et Pherezaeum, et Hevaeum, et Iebusaeum, septem gentes multo maioris numeri quam tu es, et robustiores te:

(a) *Exod.* 23, 23. *et* 33, 2.

2. Tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas usque ad internecionem. (b) Non inibis cum eis foedus, nec misereberis earum,

(b) *Exod.* 23, 32. *et* 34, 15. 16.

3. (c) Neque sociabis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo:

(c) *Exod.* 34, 16.

4. Quia seducet filium tuum, ne sequatur me, et ut magis serviat diis alienis, irasceturque furor Domini, et delebit te cito.

5. Quin potius haec facietis eis: (d) Aras eorum subvertite, et confringite statuas, lucosque succidite, et sculptilia comburite.

(d) *Exod.* 23, 24. *Infr.* 12, 3. *et* 15, 21.

6. (e) Quia populus sanctus es Domino Deo tuo. Te (f) elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.

(e) *Infr.* 14, 2.
(f) *Infr.* 26, 18.

7. Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iunctus est Dominus, et elegit vos, cum omnibus sitis populis pauciores:

8. Sed quia dilexit vos Dominus, et custodivit iuramentum, quod iuravit patribus vestris: eduxitque vos in manu forti, et redemit de domo servitutis, de manu Pharaonis regis Aegypti.

9. Et scies quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis et fidelis, custodiens pactum et misericordiam diligentibus se, et his qui custodiunt praecepta eius in mille generationes:

10. Et reddens odientibus se statim, ita ut disperdat eos, et ultra non differat, protinus eis restituens quod merentur.

11. Custodi ergo praecepta et ceremonias atque iudicia, quae ego mando tibi hodie ut facias.

12. Si postquam audieris haec iudicia, custodieris ea et feceris, custodiet et Dominus Deus tuus pactum tibi, et misericordiam quam iuravit patribus tuis:

13. Et diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, et fructui terrae tuae, frumento tuo, atque vindemiae, oleo, et armentis, gregibus ovium tuarum super Terram, pro qua iuravit patribus tuis ut daret eam tibi.

14. Benedictus eris inter omnes populos. (g) Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus quam in gregibus tuis.

(g) *Exod.* 23, 26.

15. Auferet Dominus a te omnem languorem: et infirmitates Aegypti pessimas, quas novisti, non inferet tibi, sed cunctis hostibus tuis.

16. Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec servies diis eorum, ne sint in ruinam tui.

17. Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istae quam ego, quo modo potero delere eas?

18. Noli metuere, sed recordare quae fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, et cunctis Aegyptiis,

19. Plagas maximas, quas viderunt oculi tui, et signa atque portenta, manumque robustam, et extentum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus: sic faciet cunctis populis, quos metuis.

20. (h) Insuper et crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint, et latere potuerint.

(h) *Exod.* 23, 28. *Ios.* 24, 12.

21. Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui est, Deus magnus et terribilis:

22. Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestiae terrae.

23. Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: et interficiet illos donec penitus deleantur.

24. Tradetque reges eorum in manus tuas, et disperdes nomina eorum sub caelo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

25. (i) Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum et aurum, de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio est Domini Dei tui.

(i) 2 *Mach.* 12, 40.

26. Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, sicut et illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, et velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia et afflictiones quae Dominus eis in deserto immiserat, ne illorum et Dei sui fiant immemores.

1. Omne mandatum, quod ego praecipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut possitis vivere, et multiplicemini, ingressique possideatis Terram, pro qua iuravit Dominus patribus vestris.

2. Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, ut affligeret te, atque tentaret, et nota fierent quae in tuo animo versabantur, utrum custodires mandata illius, an non.

3. Afflixit te penuria, et dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu et patres tui: ut ostenderet tibi quod non (k) in solo pane vivat homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.

(k) *Matth.* 4, 4. *Luc.* 4, 4.

4. Vestimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, et pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus est.

5. Ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudivit te,

6. Ut custodias mandata Domini Dei tui, et ambules in viis eius, et timeas eum.

7. Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarumque et fontium: in cuius campis et montibus erumpunt fluviorum abyssi:

8. Terram frumenti, hordei ac vinearum, in qua

ficus, et malogranata, et oliveta nascuntur: terram olei ac mellis.

9. Ubi absque ulla penuria comedes panem tuum, et rerum omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, et de montibus eius aeris metalla fodiuntur:

10. Ut cum comederis, et satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11. Observa, et cave nequando obliviscaris Domini Dei tui, et negligas mandata eius atque iudicia et ceremonias, quas ego praecipio tibi hodie:

12. Ne postquam comederis et satiatus fueris, domos pulchras aedificaveris, et habitaveris in eis,

13. Habuerisque armenta boum et ovium greges, argenti et auri, cunctarumque rerum copiam,

14. Elevetur cor tuum, et non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra Aegypti, de domo servitutis:

15. Et ductor tuus fuit in solitudine magna atque
(a) Num. 20, 9. et 21, 6. (b) Exod. 17, 2. terribili, (a) in qua erat serpens flatu adurens, et scorpio ac dipsas, et nullae omnino aquae: (b) qui eduxit rivos de petra durissima,

(c) Exod. 16, 14. 16. Et (c) cibavit te Manna in solitudine, quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit ac probavit, ad extremum misertus est tui,

17. Ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, et robur manus meae, haec mihi omnia praestiterunt.

18. Sed recorderis Domini Dei tui quod ipse vires tibi praebuerit, ut impleret pactum suum, super quo iuravit patribus tuis, sicut praesens indicat dies.

19. Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, coluerisque illos et adoraveris: ecce nunc praedico tibi quod omnino dispereas.

20. Sicut Gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, ita et vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi sed soli Domino adscribant: refricat Moyses populo sua murmura et peccata in deserto, et suam pro populo intercessionem.

1. Audi Israel: Tu transgredieris hodie Iordanem, ut possideas nationes maximas et fortiores te, civitates ingentes, et ad caelum usque muratas,

2. Populum magnum atque sublimem, filios Enacim, quos ipse vidisti, et audisti, quibus nullus potest ex adverso resistere.

3. Scies ergo hodie quod Dominus Deus tuus ipse transibit ante te, ignis devorans atque consumens, qui conterat eos et deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.

4. Ne dicas in corde tuo, cum deleverit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo: Propter iustitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc possiderem, cum propter impietates suas istae deletae sint nationes.

5. Neque enim propter iustitias tuas, et aequitatem cordis tui ingredieris ut possideas terras earum: sed quia illae egerunt impie, introeunte te deletae sunt: et ut compleret verbum suum Dominus, quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis Abraham, Isaac, et Iacob.

6. Scito ergo quod non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem, cum durissimae cervicis sis populus.

7. Memento, et ne obliviscaris quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in solitudine. Ex eo die, quo egressus es ex Aegypto usque ad locum istum, semper adversum Dominum contendisti.

8. (d) Nam et in Horeb provocasti eum, et iratus (d) Exod. 17, 2. et 19, 8.
delere te voluit,

9. Quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiscum Dominus: et perseveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, et aquam non bibens.

10. (e) Deditque mihi Dominus duas tabulas lapi- (e) Exod. 31, 18.
deas scriptas digito Dei, et continentes omnia verba quae vobis locutus est in monte de medio ignis, quando concio populi congregata est.

11. Cumque transissent quadraginta dies, et totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas foederis,

12. Dixitque mihi: (f) Surge, et descende hinc cito: (f) Exod. 32, 7.
quia populus tuus, quem eduxisti de Aegypto, deseruerunt velociter viam, quam demonstrasti eis, feceruntque sibi conflatile.

13. Rursumque ait Dominus ad me: Cerno quod populus iste durae cervicis sit:

14. Dimitte me ut conteram eum, et deleam nomen eius de sub caelo, et constituam te super Gentem, quae hac maior et fortior sit.

15. Cumque de monte ardente descenderem, et duas tabulas foederis utraque tenerem manu,

16. Vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro, et fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam eius, quam vobis ostenderat:

17. Proieci tabulas de manibus meis, confregique eas in conspectu vestro.

18. Et procidi ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus et noctibus panem non comedens, et aquam non bibens propter omnia peccata vestra quae gessistis contra Dominum, et eum ad iracundiam provocastis:

19. Timui enim indignationem et iram illius, qua adversum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice.

20. Adversum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, et pro illo similiter deprecatus sum.

21. Peccatum autem vestrum quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, et in frusta comminuens, omninoque in pulverem redigens, proieci in torrentem, qui de monte descendit.

22. (g) In Incendio quoque et in Tentatione, et in (g) Num. 11, 1. et 16, 2. et 21, 5.
Sepulcris concupiscentiae provocastis Dominum:

23. Et quando misit vos de Cadesbarne, dicens: Ascendite, et possidete Terram, quam dedi vobis, et contempsistis imperium Domini Dei vestri, et non credidistis ei, neque vocem eius audire voluistis:

24. Sed semper fuistis rebelles a die qua nosse vos coepi.

25. Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos ut fuerat comminatus:

26. Et orans dixi: Domine Deus, ne disperdas populum tuum, et hereditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua, quos eduxisti de Aegypto in manu forti.

27. Recordare servorum tuorum Abraham, Isaac, et Iacob: ne aspicias duritiam populi huius, et impietatem atque peccatum:

28. Ne forte dicant habitatores terrae, de qua edu-

xisti nos: Non poterat Dominus introducere eos in Terram, quam pollicitus est eis, et oderat illos: idcirco eduxit, ut interficeret eos in solitudine.

29. Qui sunt populus tuus et hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna, et in brachio tuo extento.

CAPUT X.

Tabularum secundarum instauratio, Levitarum officia: timor et dilectio Dei ad servanda praecepta movere debent: praeputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, et per Dei nomen iurandum.

(a) Exod. 34, 1. 1. (a) In tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, et ascende ad me in montem: faciesque arcam ligneam,

2. Et scribam in tabulis verba quae fuerunt in his, quas ante confregisti, ponesque eas in arca.

3. Feci igitur arcam de lignis settim. Cumque dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus.

4. Scripsitque in tabulis iuxta id, quod prius scripserat, verba decem, quae locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est: et dedit eas mihi.

5. Reversusque de monte, descendi, et posui tabulas in arcam, quam feceram, quae hucusque ibi sunt, sicut mihi praecepit Dominus.

(b) Num. 33, 31. (c) Num. 20, 28. 29. 6. (b) Filii autem Israel moverunt castra ex Beroth filiorum Iacan in Mosera, ubi (c) Aaron mortuus ac sepultus est, pro quo, sacerdotio functus est Eleazar filius eius.

7. Inde venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Ietebatha, in Terra aquarum atque torrentium.

8. Eo tempore separavit tribum Levi, ut portaret arcam foederis Domini, et staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius usque in praesentem diem.

9. Quam ob rem non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio eius est, sicut promisit ei Dominus Deus tuus.

10. Ego autem steti in monte, sicut prius, quadraginta diebus ac noctibus: exaudivitque me Dominus etiam hac vice, et te perdere noluit.

11. Dixitque mihi: Vade, et praecede populum, ut ingrediatur, et possideat Terram, quam iuravi patribus eorum ut traderem eis.

12. Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, et ambules in viis eius, et diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, et in tota anima tua:

13. Custodiasque mandata Domini, et ceremonias eius, quas ego hodie praecipio tibi, ut bene sit tibi?

14. En Domini Dei tui caelum est, et caelum caeli, terra et omnia, quae in ea sunt:

15. Et tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, et amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis Gentibus, sicut hodie comprobatur.

16. Circumcidite igitur praeputium cordis vestri, et cervicem vestram ne induretis amplius:

17. Quia Dominus Deus vester ipse est Deus deorum, et Dominus dominantium, Deus magnus et potens, et terribilis, (d) qui personam non accipit, nec munera.

(d) 2 Par. 19, 7. Iob 34, 19. Sap. 6, 8. Eccli. 35, 15. Actor. 10, 34. Rom. 2, 11. Gal. 2, 6.

18. Facit iudicium pupillo et viduae, amat peregrinum, et dat ei victum atque vestitum.

19. Et vos ergo amate peregrinos, quia et ipsi fuistis advenae in Terra Aegypti.

20. (e) Dominum Deum tuum timebis, et ei soli servies: ipsi adhaerebis, iurabisque in nomine illius. (e) Supr. 6, 13. Matth. 4, 10. Luc. 4, 8.

21. Ipse est laus tua, et Deus tuus, qui fecit tibi haec magnalia et terribilia, quae viderunt oculi tui.

22. (f) In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Aegyptum: et ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus sicut astra caeli. (f) Gen. 46, 27. Exod. 1, 5.

CAPUT XI.

Recensentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur servantibus eius praecepta, mala autem non servantibus, hoc est, benedictio et maledictio super montes Garizim et Hebal ponenda.

1. Ama itaque Dominum Deum tuum, et observa praecepta eius et ceremonias, iudicia atque mandata omni tempore.

2. Cognoscite hodie quae ignorant filii vestri, qui non viderunt disciplinam Domini Dei vestri, magnalia eius et robustam manum, extentumque brachium,

3. Signa et opera quae fecit in medio Aegypti Pharaoni regi, et universae terrae eius,

4. Omnique exercitui Aegyptiorum, et equis ac curribus: quo modo operuerint eos aquae maris rubri, cum vos persequerentur, et deleverit eos Dominus usque in praesentem diem:

5. Vobisque quae fecerit in solitudine donec veniretis ad hunc locum:

6. Et (g) Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos (h) aperto ore suo terra absorbuit cum domibus et tabernaculis, et universa substantia eorum, quam habebant in medio Israel. (g) Num. 16, 1. (h) Num. 16, 32.

7. Oculi vestri viderunt omnia opera Domini magna quae fecit,

8. Ut custodiatis universa mandata illius, quae ego hodie praecipio vobis, et possitis introire, et possidere Terram, ad quam ingredimini,

9. Multoque in ea vivatis tempore: quam sub iuramento pollicitus est Dominus patribus vestris, et semini eorum, lacte et melle manantem.

10. Terra enim, ad quam ingrederis possidendam, non est sicut Terra Aegypti, de qua existi, ubi iacto semine in hortorum morem aquae ducuntur irriguae:

11. Sed montuosa est et campestris, de caelo expectans pluvias.

12. Quam Dominus Deus tuus semper invisit, et oculi illius in ea sunt a principio anni usque ad finem eius.

13. (i) Si ergo obedieritis mandatis meis, quae ego hodie praecipio vobis, ut diligatis Dominum Deum vestrum, et serviatis ei in toto corde vestro, et in tota anima vestra: (i) Sup. 10, 12.

14. Dabit pluviam terrae vestrae temporaneam et serotinam, ut colligatis frumentum, et vinum, et oleum,

15. Foenumque ex agris ad pascenda iumenta, et ut ipsi comedatis ac saturemini.

16. Cavete ne forte decipiatur cor vestrum, et recedatis a Domino, serviatisque diis alienis, et adoretis eos:

17. Iratusque Dominus claudat caelum, et pluviae non descendant, nec terra det germen suum, pereatisque velociter de Terra optima, quam Dominus daturus est vobis.

18. (k) Ponite haec verba mea in cordibus et in animis vestris, et suspendite ea pro signo in manibus, et inter oculos vestros collocate. (k) Sup. 6, 8.

19. Docete filios vestros ut illa meditentur, quando sederis in domo tua, et ambulaveris in via, et accubueris atque surrexeris.

20. Scribes ea super postes et ianuas domus tuae:

21. Ut multiplicentur dies tui, et filiorum tuorum in Terra, quam iuravit Dominus patribus tuis, ut daret eis quamdiu caelum imminet terrae.

22. Si enim custodieritis mandata quae ego praecipio vobis, et feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum vestrum, et ambuletis in omnibus viis eius, adhaerentes ei,

23. Disperdet Dominus omnes gentes istas ante faciem vestram, et possidebitis eas, quae maiores et fortiores vobis sunt.

(a) Iosue 1, 3. 24. (a) Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit. A deserto, et a Libano, a flumine magno Euphrate usque ad mare occidentale erunt termini vestri.

25. Nullus stabit contra vos: terrorem vestrum et formidinem dabit Dominus Deus vester super omnem terram quam calcaturi estis, sicut locutus est vobis.

26. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem et maledictionem:

27. Benedictionem, si obedieritis mandatis Domini Dei vestri, quae ego hodie praecipio vobis:

28. Maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis, et ambulaveritis post deos alienos, quos ignoratis.

29. Cum vero introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal:

30. Qui sunt trans Iordanem post viam, quae vergit ad solis occubitum in Terra Chananaei, qui habitat in campestribus contra Galgalam, quae est iuxta vallem tendentem et intrantem procul.

31. Vos enim transibitis Iordanem, ut possideatis Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut habeatis et possideatis illam.

32. Videte ergo ut impleatis ceremonias atque iudicia, quae ego hodie ponam in conspectu vestro.

CAPUT XII.

Praecipit exterminari idololatriam: decimas ac primitias reddi, sacrificia certo loco exsolvi, et comedi: a sanguine et omni cibo immundo abstineri.

1. Haec sunt praecepta atque iudicia, quae facere debetis in Terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus est tibi, ut possideas eam cunctis diebus, quibus super humum gradieris.

2. Subvertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos, et colles, et subter omne lignum frondosum.

(b) Sup. 7, 25. 2 Mach. 12, 40. 3. (b) Dissipate aras eorum, et confringite statuas, lucos igne comburite, et idola comminuite: disperdite nomina eorum de locis illis.

4. Non facietis ita Domino Deo vestro:

5. Sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, et habitet in eo, venietis:

6. Et offeretis in loco illo holocausta et victimas vestras, decimas et primitias manuum vestrarum, et vota atque donaria, primogenita boum et ovium.

7. Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac laetabimini in cunctis, ad quae miseritis manum vos et domus vestrae, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester.

8. Non facietis ibi quae nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur.

9. Neque enim usque in praesens tempus venistis ad requiem, et possessionem, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

10. Transibitis Iordanem, et habitabitis in Terra, quam Dominus Deus vester daturus est vobis, ut requiescatis a cunctis hostibus per circuitum: et absque ullo timore habitetis

11. In loco, quem elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen eius in eo. Illuc omnia, quae praecipio, conferetis, holocausta, et hostias, ac decimas, et primitias manuum vestrarum: et quidquid praecipuum est in muneribus, quae vovebitis Domino.

12. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos et filii ac filiae vestrae, famuli et famulae atque Levites, qui in urbibus vestris commoratur. neque enim habet aliam partem et possessionem inter vos.

13. Cave ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris:

14. Sed in eo, quem elegerit Dominus, in una tribuum tuarum offeres hostias, et facies quaecumque praecipio tibi.

15. Sin autem comedere volueris, et te esus carnium delectaverit, occide, et comede iuxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in urbibus tuis: sive immundum fuerit, hoc est, maculatum et debile: sive mundum, hoc est, integrum et sine macula, quod offerri licet, sicut capream et cervum, comedes,

16. Absque esu dumtaxat sanguinis, quem super terram quasi aquam effundes.

17. Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, et vini, et olei tui, primogenita armentorum et pecorum, et omnia quae voveris, et sponte offerre volueris, et primitias manuum tuarum:

18. Sed coram Domino Deo tuo comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu et filius tuus et filia tua, et servus et famula, atque Levites, qui manet in urbibus tuis: et laetaberis et reficieris coram Domino Deo tuo in cunctis, ad quae extenderis manum tuam.

19. Cave ne derelinquas Levitem in omni tempore quo versaris in terra.

20. (c) Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut locutus est tibi, et volueris vesci carnibus, quas desiderat anima tua: (c) Gen. 28, 14. Exod. 34, 24. Infr. 19, 8.

21. Locus autem, quem elegerit Dominus Deus tuus ut sit nomen eius ibi, si procul fuerit, occides de armentis et pecoribus, quae habueris, sicut praecepi tibi, et comedes in oppidis tuis, ut tibi placet.

22. Sicut comeditur caprea et cervus, ita vesceris eis: et mundus et immundus in commune vescentur.

23. Hoc solum cave, ne sanguinem comedas. sanguis enim eorum pro anima est: et idcirco non debes animam comedere cum carnibus:

24. Sed super terram fundes quasi aquam,

25. Ut bene sit tibi et filiis tuis post te, cum feceris quod placet in conspectu Domini.

26. Quae autem sanctificaveris, et voveris Domino, tolles, et venies ad locum, quem elegerit Dominus:

27. Et offeres oblationes tuas carnem et sanguinem super altare Domini Dei tui: sanguinem hostiarum fundes in altari: carnibus autem ipse vesceris.

28. Observa et audi omnia quae ego praecipio tibi,

ut bene sit tibi et filiis tuis post te in sempiternum, cum feceris quod bonum est et placitum in conspectu Domini Dei tui.

(a) Infr. 19, 1. 29. (a) Quando disperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingrederis possidendas, et possederis eas, atque habitaveris in terra earum:

30. Cave ne imiteris eas, postquam te fuerint introeunte subversae, et requiras caeremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes istae deos suos, ita et ego colam.

31. Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas aversatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios et filias, et comburentes igni.

32. Quod praecipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

CAPUT XIII.

Pseudopropheta a Deo avertens occidi debet, quantumvis propinquus sit vel amicus; imo et urbs vastari funditus, cuius habitatores id facere conati fuerint.

1. Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, et praedixerit signum atque portentum,

2. Et evenerit quod locutus est, et dixerit tibi: Eamus, et sequamur deos alienos quos ignoras, et serviamus eis:

3. Non audies verba prophetae illius aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum an non, in toto corde, et in tota anima vestra.

4. Dominum Deum vestrum sequimini, et ipsum timete, et mandata illius custodite, et audite vocem eius: ipsi servietis, et ipsi adhaerebitis.

5. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est ut vos averteret a Domino Deo vestro, qui eduxit vos de Terra Aegypti, et redemit vos de domo servitutis: ut errare te faceret de via, quam tibi praecepit Dominus Deus tuus: et auferes malum de medio tui.

6. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuae, aut filius tuus vel filia, sive uxor quae est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, et serviamus diis alienis, quos ignoras tu, et patres tui,

7. Cunctarum in circuitu gentium, quae iuxta vel procul sunt, ab initio usque ad finem terrae,

8. Non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis et occultes eum,

(b) Infr. 17, 7. 9. Sed statim interficies. (b) Sit primum manus tua super eum, et postea omnis populus mittat manum.

10. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abstrahere a Domino Deo tuo, qui eduxit te de Terra Aegypti de domo servitutis:

11. Ut omnis Israel audiens timeat, et nequaquam ultra faciat quippiam huius rei simile.

12. Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos:

13. Egressi sunt filii Belial de medio tui, et averterunt habitatores urbis suae, atque dixerunt: Eamus, et serviamus diis alienis quos ignoratis:

14. Quaere sollicite et diligenter, rei veritate perspecta, si inveneris certum esse quod dicitur, et abominationem hanc opere perpetratam,

15. Statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii, et delebis eam ac omnia, quae in illa sunt, usque ad pecora.

16. Quidquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, et cum ipsa civitate succendes, ita ut universa consumas Domino Deo tuo, et sit tumulus sempiternus. non aedificabitur amplius,

17. Et non adhaerebit de illo anathemate quidquam in manu tua: ut avertatur Dominus ab ira furoris sui, et misereatur tui, multiplicetque te sicut iuravit patribus tuis,

18. Quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia praecepta eius, quae ego praecipio tibi hodie, ut facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

CAPUT XIV.

Gentium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum et immundorum discretio: et decimas esse solvendas.

1. Filii estote Domini Dei vestri: non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo.

2. (c) Quoniam populus sanctus es Domino Deo tuo: et te elegit ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus, quae sunt super terram. (c) Supr. 7, 6. Infr. 26,18.

3. (d) Ne comedatis quae immunda sunt. (d) Lev. 11, 4.

4. Hoc est animal, quod comedere debetis, Bovem, et ovem, et capram,

5. Cervum et capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum.

6. Omne animal, quod in duas partes findit ungulam, et ruminat, comedetis.

7. De his autem, quae ruminant, et ungulam non findunt, comedere non debetis, ut camelum, leporem, choerogryllum: haec quia ruminant, et non dividunt ungulam, immunda erunt vobis.

8. Sus quoque quoniam dividit ungulam, et non ruminat, immunda erit. carnibus eorum non vescemini, et cadavera non tangetis.

9. Haec comedetis ex omnibus quae morantur in aquis: Quae habent pinnulas et squamas, comedite:

10. Quae absque pinnulis et squamis sunt, ne comedatis, quia immunda sunt.

11. Omnes aves mundas comedite.

12. Immundas ne comedatis: aquilam scilicet, et grypem, et haliaeetum,

13. Ixion, et vulturem ac milvum iuxta genus suum:

14. Et omne corvini generis,

15. Et struthionem, ac noctuam, et larum, atque accipitrem iuxta genus suum:

16. Herodium ac cygnum, et ibin,

17. Ac mergulum, porphyrionem, et nycticoracem,

18. Onocrotalum, et charadrium, singula in genere suo: upupam quoque et vespertilionem.

19. Et omne quod reptat et pennulas habet, immundum erit, et non comedetur.

20. Omne quod mundum est, comedite.

21. Quidquid autem morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei: quia tu populus sanctus Domini Dei tui es. (e) Non coques hoedum in lacte matris suae. (e) Exod. 23, 19. et 34, 26.

22. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis qui nascuntur in terra per annos singulos,

23. Et comedes in conspectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit, ut in eo nomen illius invocetur, de-

cimam frumenti tui, et vini, et olei, et primogenita de armentis et ovibus tuis: ut discas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

24. Cum autem longior fuerit via, et locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum haec cuncta portare,

25. Vendes omnia, et in pretium rediges, portabisque manu tua, et proficisceris ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus:

26. Et emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, sive ex armentis, sive ex ovibus, vinum quoque et siceram, et omne quod desiderat anima tua: et comedes coram Domino Deo tuo, et epulaberis tu et domus tua:

27. Et Levites qui intra portas tuas est, cave ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua.

28. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quae nascuntur tibi eo tempore: et repones intra ianuas tuas.

29. Venietque Levites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, et peregrinus ac pupillus et vidua, qui intra portas tuas sunt, et comedent et saturabuntur: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quae feceris.

CAPUT XV.

Lex remissionis septimi anni in quos exerceatur: de servo Hebraeo qui noluerit manumitti: de primogenitis Domino sanctificandis et comedendis.

1. Septimo anno facies remissionem,

2. Quae hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est Domini.

3. A peregrino et advena exiges: civem et propinquum repetendi non habebis potestatem.

4. Et omnino indigens et mendicus non erit inter vos: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.

5. Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, et custodieris universa quae iussit, et quae ego hodie praecipio tibi, benedicet tibi, ut pollicitus est.

6. Foenerabis gentibus multis, et ipse a nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, et tui nemo dominabitur.

7. Si unus de fratribus tuis, qui moratur intra portas civitatis tuae in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,

(a) Matth. 5, 42. Luc. 6, 34. 8. Sed aperies eam pauperi, (a) et dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris.

9. Cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio, et dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis; et avertas oculos tuos a paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, et fiat tibi in peccatum.

10. Sed dabis ei: nec ages quippiam callide in eius necessitatibus sublevandis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, et in cunctis ad quae manum miseris.

(b) Matth. 26, 11 11. (b) Non deerunt pauperes in terra habitationis tuae: idcirco ego praecipio tibi ut aperias manum fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum versatur in terra.

(c) Exod. 21, 2. Ier 34, 14. 12. (c) Cum tibi venditus fuerit frater tuus Hebraeus, aut Hebraea, et sex annis servierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum:

13. Et quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris:

14. Sed dabis viaticum de gregibus, et de area, et torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15. Memento quod et ipse servieris in Terra Aegypti, et liberaverit te Dominus Deus tuus, et idcirco ego nunc praecipio tibi.

16. Sin autem dixerit: Nolo egredi: eo quod diligat te, et domum tuam, et bene sibi apud te esse sentiat:

17. Assumes subulam, et perforabis aurem eius in ianua domus tuae, et serviet tibi usque in aeternum. ancillae quoque similiter facies.

18. Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam iuxta mercedem mercenarii per sex annos servivit tibi: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quae agis.

19. De primogenitis, quae nascuntur in armentis, et in ovibus tuis, quidquid est sexus masculini, sanctificabis Domino Deo tuo. Non operaberis in primogenito bovis, et non tondebis primogenita ovium.

20. In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos in loco, quem elegerit Dominus, tu et domus tua.

21. (d) Sin autem habuerit maculam, vel claudum fuerit, vel caecum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur Domino Deo tuo. (d) Lev. 22, 20. 21. Eccli. 35, 14.

22. Sed intra portas urbis tuae comedes illud: tam mundus quam immundus similiter vescentur eis quasi caprea, et cervo.

23. Hoc solum observabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

CAPUT XVI.

Tres praecipuas anni solemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, et Tabernaculorum: de iustis iudicibus constituendis, et de cavendo ob occasionibus idololatriae.

1. Observa mensem novarum frugum, et verni primum temporis, ut facias Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Aegypto nocte.

2. Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus, et de bobus in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen eius ibi.

3. Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem, quoniam in pavore egressus es de Aegypto: ut memineris diei egressionis tuae de Aegypto, omnibus diebus vitae tuae.

4. Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, et non remanebit de carnibus eius quod immolatum est vespere in die primo usque mane.

5. Non poteris immolare Phase in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi;

6. Sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen eius ibi: immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Aegypto.

7. Et coques, et comedes in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, maneque consurgens vades in tabernacula tua.

8. Sex diebus comedes azyma: et in die septima, quia collecta est Domini Dei tui, non facies opus.

9. Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris.

10. Et celebrabis diem festum hebdomadarum Do-

mino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuae, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui:

11. Et epulaberis coram Domino Deo tuo, tu, filius tuus, et filia tua, servus tuus, et ancilla tua, et Levites qui est intra portas tuas, advena ac pupillus et vidua, qui morantur vobiscum: in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen eius ibi:

12. Et recordaberis quoniam servus fueris in Aegypto: custodiesque ac facies quae praecepta sunt.

13. Sollemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies, quando collegeris de area et torculari fruges tuas:

14. Et epulaberis in festivitate tua, tu, filius tuus, et filia, servus tuus et ancilla, Levites quoque et advena, pupillus ac vidua qui intra portas tuas sunt.

15. Septem diebus Domino Deo tuo festa celebrabis in loco, quem elegerit Dominus: benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, et in omni opere manuum tuarum, erisque in laetitia.

16. Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit: in sollemnitate azymorum, in sollemnitate hebdomadarum, et in sollemnitate tabernacu-
(a) Exod. 23, 15. et 34, 20. Eccli. 35, 6. lorum. (a) Non apparebit ante Dominum vacuus:

17. Sed offeret unusquisque secundum quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei sui, quam dederit ei.

18. Judices et magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per singulas tribus tuas: ut judicent populum justo judicio,

(b) Exod. 23, 8. Lev. 19, 15. Supr. 1, 17. Eccli. 20, 31. 19. Nec in alteram partem declinent. (b) Non accipies personam, nec munera: quia munera excaecant oculos sapientum, et mutant verba justorum.

20. Juste quod justum est persequeris: ut vivas et possideas Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21. Non plantabis lucum, et omnem arborem juxta altare Domini Dei tui.

22. Nec facies tibi, neque constitues statuam: quae odit Dominus Deus tuus.

CAPUT XVII.

Hostia deligenda: idololatria punienda: in gravi difficultate ad summum sacerdotem eiusque concilium recurrendum: et quae regi eligendo sint observanda.

1. Non immolabis Domino Deo tuo ovem, et bovem, in quo est macula, aut quippiam vitii: quia abominatio est Domino Deo tuo.

2. Cum reperti fuerint apud te intra unam portarum tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, et transgrediantur pactum illius,

3. Ut vadant et serviant diis alienis, et adorent eos, solem et lunam, et omnem militiam caeli, quae non praecepi:

4. Et hoc tibi fuerit nunciatum, audiensque inquisieris diligenter et verum esse repereris, et abominatio facta est in Israel:

5. Educes virum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas civitatis tuae, et lapidibus obruentur.

(c) Infr. 19, 15. Matth. 18, 16. 2 Cor. 13, 1. 6. (c) In ore duorum, aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, uno contra se dicente testimonium.

(d) Supr. 13, 9. 7. Manus testium prima interficiet eum, (d) et manus reliqui populi extrema mittetur: ut auferas malum de medio tui.

8. Si difficile et ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et lepram: et judicum intra portas tuas videris verba variari: surge, et ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.

9. (e) Veniesque ad sacerdotes Levitici generis, et (e) 2 Par. 19, 8.
ad judicem, qui fuerit illo tempore: quaeresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem.

10. Et facies quodcumque dixerint qui praesunt loco, quem elegerit Dominus, et docuerint te

11. Juxta legem eius; sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.

12. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, et decreto judicis, morietur homo ille, et auferes malum de Israel:

13. Cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

14. Cum ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, et possederis eam, habitaverisque in illa, et dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes:

15. Eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus.

16. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero sublevatus, praesertim cum Dominus praeceperit vobis ut nequaquam amplius per eamdem viam revertamini.

17. Non habebit uxores plurimas, quae alliciant animum eius, neque argenti et auri immensa pondera.

18. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine accipiens exemplar a sacerdotibus Leviticae tribus,

19. Et habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitae suae, ut discat timere Dominum Deum suum, et custodire verba et ceremonias eius, quae in lege praecepta sunt.

20. Nec elevetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse, et filii eius super Israel.

CAPUT XVIII.

Sacerdotibus et Levitis pro possessione cedunt oblationes ac sacrificia: cavenda omnis superstitio: de vero propheta suscitando: et falso propheta interficiendo: quomodo verus a falso discernendus.

1. Non (f) habebunt sacerdotes et Levitae, et om- (f) Num. 18, 20. 23. Supr. 10, 9. 1 Cor. 9, 13.
nes qui de eadem tribu sunt, partem et hereditatem cum reliquo Israel, quia sacrificia Domini, et oblationes eius comedent,

2. Et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis.

3. Hoc erit judicium sacerdotum a populo, et ab his qui offerunt victimas: sive bovem, sive ovem immolaverint, dabunt sacerdoti armum ac ventriculum:

4. (g) Primitias frumenti, vini, et olei, et lanarum (g) Num. 18, 11.
partem ex ovium tonsione.

5. Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet, et ministret nomini Domini ipse, et filii eius in sempiternum.

6. Si exierit Levites ex una urbium tuarum ex omni Israel in qua habitat, et voluerit venire, desiderans locum quem elegerit Dominus,

7. Ministrabit in nomine Domini Dei sui, sicut omnes fratres eius Levitae, qui stabunt eo tempore coram Domino.

8. Partem ciborum eamdem accipiet, quam et ceteri: excepto eo, quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

9. Quando ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium.

10. Nec inveniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem: (a) aut qui ariolos sciscitetur, et observet somnia atque auguria, nec sit maleficus,

(a) Lev. 20, 27.

11. Nec incantator, nec qui pythones consulat, nec divinos, (b) aut quaerat a mortuis veritatem.

(b) 1 Reg. 28, 7.

12. Omnia enim haec abominatur Dominus, et propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.

13. Perfectus eris, et absque macula cum Domino Deo tuo.

14. Gentes istae, quarum possidebis terram, augures et divinos audiunt: tu autem a Domino Deo tuo aliter institutus es.

15. (c) PROPHETAM de gente tua et de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies,

(c) Ioan. 1, 45. Actor. 3, 22.

16. Ut petisti a Domino Deo tuo (d) in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, et ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar.

(d) Exod. 20, 21.

17. Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti.

18. (e) Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: et ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quae praecepero illi.

(e) Ioan. 1, 45.

19. Qui autem verba eius, quae loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.

20. Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quae ego non praecepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur.

21. Quod si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus?

22. Hoc habebis signum: Quod in nomine Domini propheta ille praedixerit, et non evenerit: hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit: et idcirco non timebis eum.

CAPUT XIX.

Separandae 6. urbes refugii, et qui ad eas tuto confugient, et qui non: de veris falsisque testibus, et de terminis non transferendis.

1. Cum disperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus est terram, et possederis eam, habitaverisque in urbibus eius et in aedibus:

2. (f) Tres civitates separabis tibi in medio Terrae, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in possessionem,

(f) Num. 35, 11. Ios. 20, 2.

3. Sternens diligenter viam: et in tres aequaliter partes totam Terrae tuae provinciam divides: ut habeat e vicino qui propter homicidium profugus est, quo possit evadere.

4. Haec erit lex homicidae fugientis, cuius vita servanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, et qui heri et nudiustertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur:

5. Sed abiisse cum eo simpliciter in silvam ad ligna caedenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, et occiderit: hic ad unam supradictarum urbium confugiet, et vivet:

6. Ne forsitan proximus eius, cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, et apprehendat eum si longior via fuerit, et percutiat animam eius, qui non est reus mortis: quia nullum contra eum, qui occisus est, odium prius habuisse monstratur.

7. Idcirco praecipio tibi, ut tres civitates aequalis inter se spatii dividas.

8. (g) Cum autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, sicut iuravit patribus tuis, et dederit tibi cunctam Terram, quam eis pollicitus est,

(g) Gen. 28, 14. Ex. 34, 24. Sup. 12, 20.

9. (Si tamen custodieris mandata eius, et feceris quae hodie praecipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, et ambules in viis eius omni tempore) addes tibi tres alias civitates, et supradictarum trium urbium numerum duplicabis:

10. Ut non effundatur sanguis innoxius in medio Terrae, quam Dominus Deus tuus dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus.

11. (h) Si quis autem odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitae eius, surgensque percusserit illum, et mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus,

(h) Num. 35, 20.

12. Mittent seniores civitatis illius, et arripient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi, cuius sanguis effusus est, et morietur.

13. Non misereberis eius, et auferes innoxium sanguinem de Israel, ut bene sit tibi.

14. Non assumes, et transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in Terra, quam acceperis possidendam.

15. (i) Non stabit testis unus contra aliquem, quidquid illud peccati, et facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum.

(i) Sup. 17, 6. Matth. 18, 16. 2 Cor. 13, 1.

16. Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum praevaricationis,

17. Stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum et iudicum qui fuerint in diebus illis.

18. (k) Cumque diligentissime perscrutantes, invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium:

(k) Dan. 13, 62.

19. Reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit, et auferes malum de medio tui:

20. Ut audientes ceteri timorem habeant, et nequaquam talia audeant facere.

21. Non misereberis eius, (l) sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

(l) Exod 21, 23. 24 Levit. 24, 20. Matth. 5, 38.

CAPUT XX.

Qui tempore pugnae sint domum remittendi: iura belli quomodo servanda: quae arbores caedendae ad machinas instruendas, et quae relinquendae.

1. Si exieris ad bellum contra hostes tuos, et videris equitatus et currus, et maiorem quam tu habeas adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de Terra Aegypti.

2. Appropinquante autem iam praelio, stabit sacerdos ante aciem, et sic loquetur ad populum:

3. Audi Israel, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos:

4. Quia Dominus Deus vester in medio vestri est, et pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.

5. Duces quoque per singulas turmas audiente exer-
(a) 1 Mac. 3, 56. citu proclamabunt: (a) Quis est homo, qui aedificavit domum novam, et non dedicavit eam? vadat, et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, et alius dedicet eam.

6. Quis est homo qui plantavit vineam, et necdum fecit eam esse communem, de qua vesci omnibus liceat? vadat, et revertatur in domum suam: ne forte moriatur in bello, et alius homo eius fungatur officio.

7. Quis est homo, qui despondit uxorem, et non accepit eam? vadat, et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, et alius homo accipiat eam.

8. His dictis addent reliqua, et loquentur ad popu-
(b) Judic. 7, 3. lum: (b) Quis est homo formidolosus, et corde pavido? vadat, et revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est.

9. Cumque siluerint duces exercitus, et finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos praeparabit.

10. Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem.

11. Si receperit, et aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, salvabitur, et serviet tibi sub tributo.

12. Sin autem foedus inire noluerit, et coeperit contra te bellum, oppugnabis eam.

13. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne, quod in ea generis masculini est, in ore gladii,

14. Absque mulieribus et infantibus, iumentis et ceteris, quae in civitate sunt. Omnem praedam exercitui divides, et comedes de spoliis hostium tuorum, quae Dominus Deus tuus dederit tibi.

15. Sic facies cunctis civitatibus, quae a te procul valde sunt, et non sunt de his urbibus, quas in possessionem accepturus es.

16. De his autem civitatibus, quae dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere:

17. Sed interficies in ore gladii, Hethaeum videlicet, et Amorrhaeum, et Chananaeum, Pherezaeum, et Hevaeum, et Iebusaeum, sicut praecepit tibi Dominus Deus tuus:

18. Ne forte doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt diis suis: et peccetis in Dominum Deum vestrum.

19. Quando obsederis civitatem multo tempore, et munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores, de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est, et non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum.

20. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, et in ceteros apta usus, succide, et instrue machinas, donec capias civitatem, quae contra te dimicat.

CAPUT XXI.

Cautio super homicidio occulto, muliere in bello capta; de filio odiosae primogenito, filio contumace, et eo qui suspensus est in ligno.

1. Quando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi, et ignorabitur caedis reus,

2. Egredientur maiores natu, et iudices tui, et metientur a loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum:

3. Et quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quae non traxit iugum, nec terram scidit vomere,

4. Et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quae numquam arata est, nec sementem recepit: et caedent in ea cervices vitulae:

5. Accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut ministrent ei, et benedicant in nomine eius, et ad verbum eorum omne negotium, et quidquid mundum, vel immundum est, iudicetur.

6. Et venient maiores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus suas super vitulam, quae in valle percussa est,

7. Et dicent: Manus nostrae non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.

8. Propitius esto populo tuo Israel, quem redemisti Domine, et ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis:

9. Tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fusus est, cum feceris quod praecepit Dominus.

10. Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, et tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivosque duxeris,

11. Et videris in numero captivorum mulierem pulchram, et adamaveris eam, voluerisque habere uxorem,

12. Introduces eam in domum tuam: quae radet caesariem, et circumcidet ungues,

13. Et deponet vestem, in qua capta est: sedensque in domo tua, flebit patrem et matrem suam uno mense: et postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, et erit uxor tua.

14. Si autem postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

15. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, et alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, et fuerit filius odiosae primogenitus,

16. Volueritque substantiam inter filios suos dividere: non poterit filium dilectae facere primogenitum, et praeferre filio odiosae,

17. (c) Sed filium odiosae agnoscet primogenitum, (c) 1 Par. 5, 1.
dabitque ei de his quae habuerit cuncta duplicia: iste est enim principium liberorum eius, et huic debentur primogenita.

18. Si genuerit homo filium contumacem et protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, et coërcitus obedire contempserit:

19. Apprehendent eum, et ducent ad seniores civitatis illius, et ad portam iudicii,

20. Dicentque ad eos: Filius noster iste protervus et contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, et luxuriae atque conviviis:

21. Lapidibus eum obruet populus civitatis: et morietur, ut auferatis malum de medio vestri, et universus Israel audiens pertimescat.

22. Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, et adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo:

23. Non permanebit cadaver eius in ligno, sed in
eadem die sepelietur: quia (d) maledictus a Deo est qui (d) Gal. 3, 13.
pendet in ligno: et nequaquam contaminabis Terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

CAPUT XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veste alterius sexus, de invento nido, de circumdando tecto domus, de non commiscendis rebus diversi generis, de fimbriis, de signis virginitatis, de adulterio, de corrupta in urbe vel in agro, de uxore patris non ducenda.

(a) Exod. 23, 4. 1. Non (a) videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, et praeteribis: sed reduces fratri tuo,

2. Etiamsi non est propinquus frater tuus, nec nosti eum: duces in domum tuam, et erunt apud te quamdiu quaerat ea frater tuus, et recipiat.

3. Similiter facies de asino, et de vestimento, et de omni re fratris tui, quae perierit: si inveneris eam, ne negligas quasi alienam.

4. Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo.

5. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea: abominabilis enim apud Deum est qui facit haec.

6. Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, et matrem pullis vel ovis desuper incubantem: non tenebis eam cum filiis,

7. Sed abire patieris, captos tenens filios: ut bene sit tibi, et longo vivas tempore.

8. Cum aedificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo tua, et sis reus labente alio, et in praeceps ruente.

9. Non seres vineam tuam altero semine: ne et sementis quam sevisti, et quae nascuntur ex vinea, pariter sanctificentur.

10. Non arabis in bove simul et asino.

11. Non indueris vestimento, quod ex lana linoque contextum est.

(b) Num. 15, 38. 12. (b) Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operieris.

13. Si duxerit vir uxorem, et postea odio habuerit eam,

14. Quaesieritque occasiones quibus dimittat eam, obiiciens ei nomen pessimum, et dixerit: Uxorem hanc accepi, et ingressus ad eam non inveni virginem:

15. Tollent eam pater et mater eius, et ferent secum signa virginitatis eius ad seniores urbis qui in porta sunt:

16. Et dicet pater: Filiam meam dedi huic uxorem: quam quia odit,

17. Imponit ei nomen pessimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem: et ecce haec sunt signa virginitatis filiae meae. expandent vestimentum coram senioribus civitatis:

18. Apprehendentque senes urbis illius virum, et verberabunt illum,

19. Condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puellae: quoniam diffamavit nomen pessimum super virginem Israel: habebitque eam uxorem, et non poterit dimittere eam omnibus diebus vitae suae.

20. Quod si verum est quod obiicit, et non est in puella inventa virginitas:

21. Eiicient eam extra fores domus patris sui, et lapidibus obruent viri civitatis illius, et morietur: quoniam fecit nefas in Israel, ut fornicaretur in domo patris sui: et auferes malum de medio tui.

(c) Lev. 20, 10. 22. (c) Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morietur, id est, adulter et adultera: et auferes malum de Israel.

23. Si puellam virginem desponderit vir, et invenerit eam aliquis in civitate, et concubuerit cum ea,

24. Educes utrumque ad portam civitatis illius, et lapidibus obruentur: puella, quia non clamavit, cum esset in civitate: vir, quia humiliavit uxorem proximi sui. et auferes malum de medio tui.

25. Sin autem in agro reperit vir puellam, quae desponsata est, et apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus:

26. Puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum, et occidit animam eius, ita et puella perpessa est.

27. Sola erat in agro: clamavit, et nullus affuit qui liberaret eam.

28. Si invenerit vir puellam virginem, quae non habet sponsum, et apprehendens concubuerit cum illa, et res ad iudicium venerit:

29. (d) Dabit qui dormivit cum ea, patri puellae (d) Exod. 22, 16.
quinquaginta siclos argenti, et habebit eam uxorem, quia humiliavit illam: non poterit dimittere eam cunctis diebus vitae suae.

30. Non accipiet homo uxorem patris sui, nec revelabit operimentum eius.

CAPUT XXIII.

De his qui ab ecclesia Dei arcendi sunt vel admittendi: Idumaeus et Aegyptius non sunt abiiciendi: de pollutione nocturna, et de loco ad necessario naturae deputando: de servo fugitivo, de mercede prostibuli, fugienda usura erga fratres, de voto, de vinea et segete proximi.

1. Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis et abscisso veretro, ecclesiam Domini.

2. Non ingredietur mamzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam Domini, usque ad decimam generationem.

3. (e) Ammonites et Moabites etiam post decimam (e) Neh. 13, 1.
generationem non intrabunt ecclesiam Domini, in aeternum:

4. Quia noluerunt vobis occurrere cum pane et aqua in via quando egressi estis de Aegypto: et (f) quia (f) Num 22, 5. Ios. 24, 9.
conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriae, ut malediceret tibi:

5. Et noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem eius in benedictionem tuam, eo quod diligeret te.

6. Non facies cum eis pacem, nec quaeras eis bona cunctis diebus vitae tuae in sempiternum.

7. Non abominaberis Idumaeum, quia frater tuus est: nec Aegyptium, quia advena fuisti in terra eius.

8. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in ecclesiam Domini.

9. Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala.

10. Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra,

11. Et non revertetur, priusquam ad vesperam lavetur aqua: et post solis occasum regredietur in castra.

12. Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita naturae,

13. Gerens paxillum in balteo. cumque sederis, fodies per circuitum, et egesta humo operies

14. Quo relevatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, et tradat tibi inimicos tuos) et sint castra tua sancta, et nihil in eis appareat foeditatis ne derelinquat te.

15. Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit.

16. Habitabit tecum in loco, qui ei placuerit, et in una urbium tuarum requiescet: ne contristes eum.

17. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel.

18. Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo Domini Dei tui, quidquid illud est quod voveris: quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum.

19. Non foenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem:

20. Sed alieno. Fratri autem tuo absque usura id, quo indiget, commodabis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in Terra, ad quam ingredieris possidendam.

21. Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus, et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22. Si nolueris polliceri, absque peccato eris.

23. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, et facies sicut promisisti Domino Deo tuo, et propria voluntate et ore tuo locutus es.

24. Ingressus vineam proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum.

25. Si intraveris in segetem amici tui, franges spicas, et manu conteres: falce autem non metes.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii permittitur: misericordia in debitores pauperes: non neganda merces: de iudicio advenae et pupilli; reliquiae messis ac vindemiae pauperibus relinquendae.

(a) Matth. 5, 31. et 19, 7. Marc. 10, 4. 1. Si (a) acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam foeditatem: scribet libellum repudii, et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua.

2. Cumque egressa alterum maritum duxerit,

3. Et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit:

4. Non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, et abominabilis facta est coram Domino: ne peccare facias Terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.

5. Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicae, sed vacabit absque culpa domi suae, ut uno anno laetetur cum uxore sua.

6. Non accipies loco pignoris inferiorem, et superiorem molam: quia animam suam opposuit tibi.

7. Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israel, et vendito eo acceperit pretium, interficietur, et auferes malum de medio tui.

8. Observa diligenter ne incurras plagam leprae, sed facies quaecumque docuerint te sacerdotes Levitici generis iuxta id, quod praecepi eis, et imple sollicite.

(b) Num. 12, 10. 9. (b) Mementote quae fecerit Dominus Deus vester Mariae, in via cum egrederemini de Aegypto.

10. Cum repetes a proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum eius ut pignus auferas:

(c) Exod. 22, 26. 11. (c) Sed stabis foris, et ille tibi proferet quod habuerit.

12. Sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus,

13. Sed statim reddes ei ante solis occasum: ut dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, et habeas iustitiam coram Domino Deo tuo.

14. (d) Non negabis mercedem indigentis, et pauperis fratris tui, sive advenae, qui tecum moratur in terra, et intra portas tuas est: (d) Lev. 19, 13. Tob. 4, 15.

15. Sed eadem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, et ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, et reputetur tibi in peccatum.

16. (e) Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur. (e) 4 Reg. 14, 6. 2 Par. 25, 4. Ezech. 18, 20.

17. Non pervertes iudicium advenae et pupilli, nec auferes pignoris loco viduae vestimentum.

18. Memento quod servieris in Aegypto, et eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcirco praecipio tibi ut facias hanc rem.

19. Quando messueris segetem in agro tuo, et oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum: sed advenam, et pupillum, et viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20. Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanserit in arboribus, non reverteris ut colligas: sed relinques advenae, pupillo, ac viduae.

21. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, sed cedent in usus advenae, pupilli, ac viduae.

22. Memento quod et tu servieris in Aegypto, et idcirco praecipio tibi ut facias hanc rem.

CAPUT XXV.

Iudices iuste iudicent: quot plagis reus caedendus, bovi trituranti os non alligandum, semen fratri suscitandum, poena mulieris verenda apprehendentis, non committenda in pondere et mensura iniustitia. Amalecitae delendi.

1. Si fuerit causa inter aliquos, et interpellaverint iudices: quem iustum esse perspexerint, illi iustitiae palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis.

2. Sin autem eum, qui peccavit, dignum viderint plagis: prosternent, et coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit et plagarum modus:

3. Ita dumtaxat, (f) ut quadragenarium numerum non excedant: ne foede laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. (f) 2 Cor. 11, 24.

4. (g) Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas. (g) 1 Cor. 9, 9. 1 Tim. 5, 18.

5. (h) Quando habitaverint fratres simul, et unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: sed accipiet eam frater eius, et suscitabit semen fratris sui: (h) Matth. 22, 24. Marc. 12, 19. Luc. 20, 28.

6. Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israel.

7. Sin autem noluerit accipere uxorem fratris sui, quae ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, et interpellabit maiores natu, dicetque: (i) Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in Israel: nec me in coniugem sumere. (i) Ruth 4, 5.

8. Statimque accersiri eum facient, et interrogabunt. Si responderit: Nolo eam uxorem accipere:

9. Accedet mulier ad eum coram senioribus, et tollet calceamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, et dicet: Sic fiet homini, qui non aedificat domum fratris sui.

10. Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalceati.

11. Si habuerint inter se iurgium viri duo, et unus contra alterum rixari coeperit, volensque uxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, et apprehenderit verenda eius:

12. Abscides manum illius, nec flecteris super eam ulla misericordia.

13. Non habebis in sacculo diversa pondera, maius et minus:

14. Nec erit in domo tua modius maior et minor.

15. Pondus habebis iustum et verum, et modius aequalis et verus erit tibi: ut multo vivas tempore super Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

16. Abominatur enim Dominus tuus eum, qui facit haec, et aversatur omnem iniustitiam.

(a) Exod. 17, 8 17. (a) Memento quae fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Aegypto:

18. Quomodo occurrerit tibi: et extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame et labore confectus, et non timuerit Deum.

19. Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, et subiecerit cunctas per circuitum nationes in Terra, quam tibi pollicitus est: delebis nomen eius sub caelo. Cave ne obliviscaris.

CAPUT XXVI.

Primitias ac decimas ubi et quibus exsolvendae, et sub qua verborum forma.

1. Cumque intraveris Terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus est possidendam, et obtinueris eam, atque habitaveris in ea:

2. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, et pones in cartallo, pergesque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen eius:

3. Accedesque ad sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, et dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod ingressus sum in Terram, pro qua iuravit patribus nostris, ut daret eam nobis.

4. Suscipiensque sacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5. Et loqueris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequebatur patrem meum, qui descendit in Aegyptum, et ibi peregrinatus est in paucissimo numero: crevitque in gentem magnam ac robustam et infinitae multitudinis.

6. Afflixeruntque nos Aegyptii, et persecuti sunt imponentes onera gravissima:

7. Et clamavimus ad Dominum Deum patrum nostrorum: qui exaudivit nos, et respexit humilitatem nostram, et laborem, atque angustiam:

8. Et eduxit nos de Aegypto in manu forti, et brachio extento, in ingenti pavore, in signis atque portentis:

9. Et introduxit ad locum istum, et tradidit nobis Terram lacte et melle manantem.

10. Et idcirco nunc offero primitias frugum Terrae, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu Domini Dei tui, et adorato Domino Deo tuo.

11. Et epulaberis in omnibus bonis, quae Dominus Deus tuus dederit tibi, et domui tuae, tu et Levites, et advena qui tecum est.

12. Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Levitae, et advenae, et pupillo et viduae, ut comedant intra portas tuas, et saturentur:

13. Loquerisque in conspectu Domini Dei tui: Abs-
(b) Sup. 14, 29. tuli quod sanctificatum est de domo mea, et (b) dedi illud Levitae et advenae, et pupillo ac viduae, sicut iussisti mihi: non praeterivi mandata tua, nec sum oblitus imperii tui.

14. Non comedi ex eis in luctu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, et feci omnia sicut praecepisti mihi.

15. (c) Respice de sanctuario tuo, et de excelso caelorum habitaculo, et benedic populo tuo Israel, (c) Is. 63, 15. Bar. 2, 16.
et Terrae, quam dedisti nobis, sicut iurasti patribus nostris, terrae lacte et melle mananti.

16. Hodie Dominus Deus tuus praecepit tibi ut facias mandata haec atque iudicia: et custodias et impleas ex toto corde tuo, et ex tota anima tua.

17. Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, et ambules in viis eius, et custodias ceremonias illius, et mandata atque iudicia, et obedias eius imperio.

18. (d) Et Dominus elegit te hodie ut sis ei populus peculiaris, sicut locutus est tibi, et custodias omnia praecepta illius: (d) Sup. 7, 6.

19. Et faciat te excelsiorem cunctis gentibus quas creavit, in laudem, et nomen, et gloriam suam: ut sis populus sanctus Domini Dei tui, sicut locutus est.

CAPUT XXVII.

Transito Iordane, altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inscribenda: benedictionis piorum et maledictionis impiorum ritus et formula.

1. Praecepit autem Moyses et seniores Israel, populo dicentes: Custodite omne mandatum quod praecipio vobis hodie.

2. Cumque transieritis Iordanem in Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, et calce levigabis eos,

3. Ut possis in eis scribere omnia verba legis huius, Iordane transmisso: ut introeas Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte et melle manantem, sicut iuravit patribus tuis.

4. (e) Quando ergo transieritis Iordanem, erigite (e) Exod. 20, 25. Ios. 8, 31.
lapides, quos ego hodie praecipio vobis in monte Hebal, et levigabis eos calce:

5. Et aedificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapidibus, quos ferrum non tetigit,

6. Et de saxis informibus et impolitis: et offeres super eo holocausta Domino Deo tuo,

7. Et immolabis hostias pacificas, comedesque ibi, et epulaberis coram Domino Deo tuo.

8. Et scribes super lapides omnia verba legis huius plane et lucide.

9. Dixeruntque Moyses et sacerdotes Levitici generis ad omnem Israelem: Attende, et audi Israel: Hodie factus es populus Domini Dei tui:

10. Audies vocem eius, et facies mandata atque iustitias, quas ego praecipio tibi.

11. Praecepitque Moyses populo in die illo, dicens:

12. Hi stabunt ad benedicendum populo super montem Garizim, Iordane transmisso: Simeon, Levi, Iudas, Issachar, Ioseph, et Beniamin.

13. Et e regione isti stabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, et Aser, et Zabulon, Dan et Nephthali.

14. (f) Et pronunciabunt Levitae, dicentque ad omnes viros Israel excelsa voce: (f) Dan. 9, 11

15. Maledictus homo, qui facit sculptile et conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abscondito. et respondebit omnis populus, et dicet: Amen.

16. Maledictus qui non honorat patrem suum, et matrem. et dicet omnis populus: Amen.

17. Maledictus qui transfert terminos proximi sui. et dicet omnis populus: Amen.

18. Maledictus qui errare facit caecum in itinere. et dicet omnis populus: Amen.

19. Maledictus qui pervertit iudicium advenae, pupilli et viduae. et dicet omnis populus: Amen.

20. Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, et revelat operimentum lectuli eius. et dicet omnis populus: Amen.

21. Maledictus qui dormit cum omni iumento. et dicet omnis populus: Amen.

22. Maledictus qui dormit cum sorore sua, filia patris sui, vel matris suae. et dicet omnis populus: Amen.

23. Maledictus qui dormit cum socru sua. et dicet omnis populus: Amen.

24. Maledictus qui clam percusserit proximum suum. et dicet omnis populus: Amen.

25. Maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis. et dicet omnis populus: Amen.

26. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. et dicet omnis populus: Amen.

CAPUT XXVIII.

Multiplex promittitur observantibus legem benedictio, et transgredientibus maledictio.

1. Si autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque custodias omnia mandata eius, quae ego praecipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, quae versantur in terra.

2. Venientque super te universae benedictiones istae, et apprehendent te: si tamen praecepta eius audieris.

3. Benedictus tu in civitate, et benedictus in agro.

4. Benedictus fructus ventris tui, et fructus terrae tuae, fructusque iumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, et caulae ovium tuarum.

5. Benedicta horrea tua, et benedictae reliquiae tuae.

6. Benedictus eris tu ingrediens et egrediens.

7. Dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt adversum te, corruentes in conspectu tuo: per unam viam venient contra te, et per septem fugient a facie tua.

8. Emittet Dominus benedictionem super cellaria tua, et super omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in terra, quam acceperis.

9. Suscitabit te Dominus sibi in populum sanctum, sicut iuravit tibi: si custodieris mandata Domini Dei tui, et ambulaveris in viis eius.

10. Videbuntque omnes terrarum populi quod nomen Domini invocatum sit super te, et timebunt te.

11. Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, et fructu iumentorum tuorum, fructu terrae tuae, quam iuravit Dominus patribus tuis ut daret tibi.

12. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, caelum, ut tribuat pluviam terrae tuae in tempore suo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et foenerabis gentibus multis, et ipse a nullo foenus accipies.

13. Constituet te Dominus in caput, et non in caudam: et eris semper supra, et non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui quae ego praecipio tibi hodie, et custodieris et feceris,

14. Ac non declinaveris ab eis nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec secutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

15. (a) Quod si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias, et facias omnia mandata eius et caeremonias, quas ego praecipio tibi hodie, venient super te omnes maledictiones istae, et apprehendent te.

(a) Lev. 26, 14. Thren. 2, 17. Bar. 1, 20. Malach. 2, 2.

16. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.

17. Maledictum horreum tuum, et maledictae reliquiae tuae.

18. Maledictus fructus ventris tui, et fructus terrae tuae, armenta boum tuorum, et greges ovium tuarum.

19. Maledictus eris ingrediens, et maledictus egrediens.

20. Mittet Dominus super te famem et esuriem, et increpationem in omnia opera tua, quae tu facies: donec conterat te, et perdat velociter, propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me.

21. Adiungat tibi Dominus pestilentiam, donec consumat te de terra, ad quam ingredieris possidendam.

22. Percutiat te Dominus egestate, febri et frigore, ardore et aestu, et aëre corrupto ac rubigine, et persequatur donec pereas.

23. Sit caelum, quod supra te est, aeneum: et terra, quam calcas, ferrea.

24. Det Dominus imbrem terrae tuae pulverem, et de caelo descendat super te cinis, donec conteraris.

25. Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos. per unam viam egrediaris contra eos, et per septem fugias, et dispergaris per omnia regna terrae.

26. Sitque cadaver tuum in escam cunctis volatilibus caeli, et bestiis terrae, et non sit qui abigat.

27. Percutiat te Dominus ulcere Aegypti, et partem corporis, per quam stercora egeruntur, scabie quoque et prurigine: ita ut curari nequeas.

28. Percutiat te Dominus amentia et caecitate ac furore mentis,

29. Et palpes in meridie sicut palpare solet caecus in tenebris, et non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas, et opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.

30. Uxorem accipias, et alius dormiat cum ea. Domum aedifices, et non habites in ea. Plantes vineam, et non vindemies eam.

31. Bos tuus immoletur coram te, et non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, et non reddatur tibi. Oves tuae dentur inimicis tuis, et non sit qui te adiuvet.

32. Filii tui et filiae tuae tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, et deficientibus ad conspectum eorum tota die, et non sit fortitudo in manu tua.

33. Fructus terrae tuae, et omnes labores tuos comedat populus, quem ignoras: et sis semper calumniam sustinens, et oppressus cunctis diebus,

34. Et stupens ad terrorem eorum quae videbunt oculi tui.

35. Percutiat te Dominus ulcere pessimo in genibus et in suris, sanarique non possis a planta pedis usque ad verticem tuum.

36. Ducet te Dominus, et regem tuum, quem constitueris super te, in gentem, quam ignoras tu et patres tui: et servies ibi diis alienis, ligno et lapidi.

37. Et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

38. (b) Sementem multam iacies in terram, et modicum congregabis: quia locustae devorabunt omnia.

(b) Mich. 6, 15. Aggaei 1, 6.

39. Vineam plantabis, et fodies: et vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vastabitur vermibus.

40. Olivas habebis in omnibus terminis tuis, et non ungeris oleo: quia defluent, et peribunt.

41. Filios generabis et filias, et non frueris eis: quoniam ducentur in captivitatem.

42. Omnes arbores tuas et fruges terrae tuae rubigo consumet.

43. Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, et eris inferior.

44. Ipse foenerabit tibi, et tu non foenerabis ei. Ipse erit in caput, et tu eris in caudam.

45. Et venient super te omnes maledictiones istae, et persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec servasti mandata eius et ceremonias, quas praecepit tibi.

46. Et erunt in te signa atque prodigia, et in semine tuo usque in sempiternum:

47. Eo quod non servieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque laetitia, propter rerum omnium abundantiam.

48. Servies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, et siti, et nuditate, et omni penuria: et ponet iugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat.

49. Adducet Dominus super te Gentem de longinquo, et de extremis terrae finibus in similitudinem aquilae volantis cum impetu: cuius linguam intelligere non possis:

50. Gentem procacissimam, quae non deferat seni, nec misereatur parvuli,

51. Et devoret fructum iumentorum tuorum, ac fruges Terrae tuae: donec intereas, et non relinquat tibi triticum, vinum, et oleum, armenta boum, et greges ovium: donec te disperdat,

52. Et conterat in cunctis urbibus tuis, et destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni Terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus:

(a) Thren. 4, 10. Baruch 2, 3. 53. Et (a) comedes fructum uteri tui, et carnes filiorum tuorum et filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in angustia et vastitate qua opprimet te hostis tuus.

54. Homo delicatus in te, et luxuriosus valde, invidebit fratri suo, et uxori, quae cubat in sinu suo,

55. Ne det eis de carnibus filiorum suorum, quas comedet: eo quod nihil aliud habeat in obsidione et penuria, qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56. Tenera mulier et delicata, quae super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere propter mollitiem et teneritudinem nimiam, invidebit viro suo, qui cubat in sinu eius, super filii et filiae carnibus,

57. Et illuvie secundarum, quae egrediuntur de medio feminum eius, et super liberis qui eadem hora nati sunt. comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obsidione et vastitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58. Nisi custodieris, et feceris omnia verba legis huius, quae scripta sunt in hoc volumine, et timueris nomen eius gloriosum et terribile, hoc est, Dominum Deum tuum:

59. Augebit Dominus plagas tuas, et plagas seminis tui, plagas magnas et perseverantes, infirmitates pessimas et perpetuas.

60. Et convertet in te omnes afflictiones Aegypti, quas timuisti, et adhaerebunt tibi:

61. Insuper et universos languores, et plagas, quae non sunt scriptae in volumine legis huius, inducet Dominus super te, donec te conterat:

62. Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra caeli prae multitudine, quoniam non audisti vocem Domini Dei tui.

63. Et sicut ante laetatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans: sic laetabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingredieris possidendam.

64. Disperget te Dominus in omnes populos a summitate terrae usque ad terminos eius: et servies ibi diis alienis, quos et tu ignoras et patres tui, lignis et lapidibus.

65. In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, et deficientes oculos, et animam consumptam moerore:

66. Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte et die, et non credes vitae tuae.

67. Mane dices: Quis mihi det vesperum? et vespere: Quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, et propter ea, quae tuis videbis oculis.

68. Reducet te Dominus classibus in Aegyptum per viam, de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos et ancillas, et non erit qui emat.

CAPUT XXIX.

Foedus et iuramentum Israelitorum cum Domino iuxta Dei beneficia, et comminatio adversus foedifragos.

1. Haec sunt verba foederis quod praecepit Dominus Moysi ut feriret cum filiis Israel in Terra Moab: praeter illud foedus, quod cum eis pepigit in Horeb.

2. Vocavitque Moyses omnem Israel, et dixit ad eos: (b) Vos vidistis universa, quae fecit Dominus coram vobis in Terra Aegypti Pharaoni, et omnibus servis eius, universaeque terrae illius, (b) Exod. 19, 4.

3. Tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, signa illa, portentaque ingentia,

4. Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, et oculos videntes, et aures quae possunt audire, usque in praesentem diem.

5. (c) Adduxit vos quadraginta annis per desertum: non sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. (c) Sup. 8, 2.

6. Panem non comedistis, vinum et siceram non bibistis: ut sciretis quia ego sum Dominus Deus vester.

7. Et venistis ad hunc locum: (d) egressusque est Sehon rex Hesebon, et Og rex Basan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos, (d) Sup. 3, 1.

8. (e) Et tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben et Gad, et dimidiae tribui Manasse. (e) Num. 32, 19. Ios. 22, 4.

9. Custodite ergo verba pacti huius, et implete ea: ut intelligatis universa quae facitis.

10. Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, et tribus, ac maiores natu, atque doctores, omnis populus Israel,

11. Liberi et uxores vestrae, et advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum caesoribus, et his, qui comportant aquas:

12. Ut transeas in foedere Domini Dei tui, et in iureiurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum:

13. Ut suscitet te sibi in populum, et ipse sit Deus tuus sicut locutus est tibi, et sicut iuravit patribus tuis, Abraham, Isaac, et Iacob.

14. Nec vobis solis ego hoc foedus ferio, et haec iuramenta confirmo,
15. Sed cunctis praesentibus et absentibus.
16. Vos enim nostis quo modo habitaverimus in Terra Aegypti, et quo modo transierimus per medium nationum, quas transeuntes
17. Vidistis abominationes et sordes, id est, idola eorum, lignum et lapidem, argentum et aurum, quae colebant.
18. Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cuius cor aversum est hodie a Domino Deo nostro: ut vadat et serviat diis illarum Gentium: et sit inter vos radix germinans fel et amaritudinem.
19. Cumque audierit verba iuramenti huius, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, et ambulabo in pravitate cordis mei: et absumat ebria sitientem,
20. Et Dominus non ignoscat ei: sed tunc quammaxime furor eius fumet, et zelus contra hominem illum, et sedeant super eum omnia maledicta, quae scripta sunt in hoc volumine: et deleat Dominus nomen eius sub caelo,
21. Et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel, iuxta maledictiones, quae in Libro legis huius ac foederis continentur.
22. Dicetque sequens generatio, et filii qui nascentur deinceps, et peregrini, qui de longe venerint, videntes plagas Terrae illius, et infirmitates, quibus eam affixerit Dominus,
23. Sulphure, et salis ardore comburens, ita ut ultra non seratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum (a) subversionis Sodomae et Gomorrhae, Adamae et Seboim, quas subvertit Dominus in ira et furore suo. (a) Gen. 19, 24.
24. Et dicent omnes Gentes: (b) Quare sic fecit Dominus Terrae huic? quae est haec ira furoris eius immensa? (b) 3 Reg. 9, 8. Ier. 22, 8.
25. Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de Terra Aegypti:
26. Et servierunt diis alienis, et adoraverunt eos, quos nesciebant, et quibus non fuerant attributi:
27. Idcirco iratus est furor Domini contra Terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta, quae in hoc volumine scripta sunt:
28. Et eiecit eos de terra sua in ira et in furore, et in indignatione maxima, proiecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.
29. Abscondita, Domino Deo nostro: quae manifesta sunt, nobis et filiis nostris usque in sempiternum, ut faciamus universa verba legis huius.

CAPUT XXX.

Lapsos hortatur Moyses ad poenitentiam; vera enim poenitentia Deum placat: praeceptum nobis datum, non longe a nobis separatur: in eius impletione vel neglectu proponitur bonum et malum: ut ultro bonum eligentes, vivamus, et non pereamus, malo adhaerentes.

1. Cum ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio sive maledictio, quam proposui in conspectu tuo: et ductus poenitudine cordis tui in universis gentibus, in quas disperserit te Dominus Deus tuus,
2. Et reversus fueris ad eum, et obedieris eius imperiis, sicut ego hodie praecipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, et in tota anima tua:
3. Reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam, ac miserebitur tui, et rursum congregabit te de cunctis populis, in quos te ante dispersit.
4. Si ad cardines caeli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus,
5. Et (c) assumet, atque introducet in Terram, quam possederunt patres tui, et obtinebis eam: et benedicens tibi, maioris numeri te esse faciet quam fuerunt patres tui. (c) 2 Machab. 1, 29.
6. Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, et cor seminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, et in tota anima tua, ut possis vivere.
7. Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, et eos, qui oderunt te et persequuntur.
8. Tu autem reverteris, et audies vocem Domini Dei tui: faciesque universa mandata quae ego praecipio tibi hodie:
9. Et abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, et in fructu iumentorum tuorum, in ubertate terrae tuae, et in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis:
10. Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, et custodieris praecepta eius et ceremonias, quae in hac lege conscripta sunt: et revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, et in tota anima tua.
11. Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum,
12. Nec in caelo situm, ut possis dicere: (d) Quis nostrum valet ad caelum ascendere, ut deferat illud ad nos, et audiamus atque opere compleamus? (d) Rom. 10, 6.
13. Neque trans mare positum: ut causeris, et dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, et illud ad nos usque deferre: ut possimus audire, et facere quod praeceptum est?
14. Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, et in corde tuo, ut facias illum.
15. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam et bonum, et econtrario mortem et malum:
16. Ut diligas Dominum Deum tuum, et ambules in viis eius, et custodias mandata illius ac ceremonias atque iudicia: et vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam ingredieris possidendam.
17. Si autem aversum fuerit cor tuum, et audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, et servieris eis:
18. Praedico tibi hodie quod pereas, et parvo tempore moreris in Terra, ad quam, Iordane transmisso, ingredieris possidendam.
19. Testes invoco hodie caelum et terram, quod proposuerim vobis vitam et mortem, benedictionem et maledictionem. Elige ergo vitam, ut et tu vivas, et semen tuum:
20. Et diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, et illi adhaereas (ipse est enim vita tua, et longitudo dierum tuorum) ut habites in Terra, pro qua iuravit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, et Iacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moyses Iosue sibi sufficit in ducem, Deuteronomium scribit, iubetque illud populo praelegi 7. anno remissionis, et in latere arcae adservari.

1. Abiit itaque Moyses, et locutus est omnia verba haec ad universum Israel,
2. Et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi et ingredi, praeser-

(a) Num. 27, 13. Supr. 3, 27. tim cum et Dominus dixerit mihi: (a) Non transibis Iordanem istum.

3. Dominus ergo Deus tuus transibit ante te: ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, et possidebis eas: et Iosue iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus.

(b) Num. 21, 24. 4. Facietque Dominus eis (b) sicut fecit Sehon et Og regibus Amorrhaeorum, et terrae eorum, delebitque eos.

(c) Sup. 7, 2. 5. Cum ergo et hos tradiderit vobis, (c) similiter facietis eis sicut praecepi vobis.

6. Viriliter agite, et confortamini: nolite timere, nec paveatis ad conspectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, et non dimittet, nec derelinquet te.

7. Vocavitque Moyses Iosue, et dixit ei coram omni

(d) Ios. 1, 6. 3 Reg. 2, 2. Israel: (d) Confortare, et esto robustus: tu enim introduces populum istum in Terram, quam daturum se patribus eorum iuravit Dominus, et tu eam sorte dividesv.

8. Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9. Scripsit itaque Moyses legem hanc, et tradidit eam sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam foederis Domini, et cunctis senioribus Israel.

10. Praecepitque eis, dicens: Post septem annos, anno remissionis, in sollemnitate tabernaculorum,

11. Convenientibus cunctis ex Israel, ut appareant in conspectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit Dominus, leges verba legis huius coram omni Israel, audientibus eis,

12. Et in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis, et advenis, qui sunt intra portas tuas: ut audientes discant, et timeant Dominum Deum vestrum, et custodiant, impleantque omnes sermones legis huius.

13. Filii quoque eorum qui nunc ignorant; ut audire possint, et timeant Dominum Deum suum cunctis diebus quibus versantur in Terra, ad quam vos, Iordane transmisso, pergitis obtinendam.

14. Et ait Dominus ad Moysen: Ecce prope sunt dies mortis tuae: voca Iosue, et state in tabernaculo testimonii, ut praecipiam ei. Abierunt ergo Moyses et Iosue, et steterunt in tabernaculo testimonii:

15. Apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quae stetit in introitu tabernaculi.

16. Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, et populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in Terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: ibi derelinquet me, et irritum faciet foedus, quod pepigi cum eo.

17. Et irascetur furor meus contra eum in die illo: et derelinquam eum, et abscondam faciem meam ab eo, et erit in devorationem: invenient eum omnia mala et afflictiones, ita ut dicat in illo die: Vere quia non est Deus mecum, invenerunt me haec mala.

18. Ego autem abscondam, et celabo faciem meam in die illo propter omnia mala, quae fecit, quia secutus est deos alienos.

19. Nunc itaque scribite vobis canticum istud, et docete filios Israel: ut memoriter teneant, et ore decantent, et sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.

20. Introducam enim eum in Terram, pro qua iuravi patribus eius, lacte et melle manantem. Cumque comederint, et saturati, crassique fuerint, avertentur ad deos alienos, et servient eis: detrahentque mihi, et irritum facient pactum meum.

21. Postquam invenerint eum mala multa et afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis sui. Scio enim cogitationes eius, quae facturus sit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus sum.

22. Scripsit ergo Moyses canticum, et docuit filios Israel.

23. Praecepitque Dominus Iosue filio Nun, et ait: Confortare, et esto robustus: tu enim introduces filios Israel in Terram, quam pollicitus sum, et ego ero tecum.

24. Postquam ergo scripsit Moyses verba legis huius in volumine, atque complevit:

25. Praecepit Levitis, qui portabant arcam foederis Domini, dicens:

26. Tollite librum istum, et ponite eum in latere arcae foederis Domini Dei vestri: ut sit ibi contra te in testimonium.

27. Ego enim scio contentionem tuam, et cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me et ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra Dominum: quanto magis cum mortuus fuero?

28. Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras, atque doctores, et loquar audientibus eis sermones istos, et invocabo contra eos caelum et terram.

29. Novi enim quod post mortem meam inique agetis, et declinabitis cito de via, quam praecepi vobis: et occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

30. Locutus est ergo Moyses, audiente universo coetu Israel, verba carminis huius, et ad finem usque complevit.

CAPUT XXXII.

Canticum Moysi quo Dei refert beneficia, populique ingratitudinem saepius a Domino castigatam: iubetur Moyses montem Aborim ascendere, ut promissam terram contempletur.

1. Audite caeli quae loquor, audiat terra verba oris mei.

2. Concrescat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, et quasi stillae super gramina.

3. Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo nostro.

4. Dei perfecta sunt opera, et omnes viae eius iudicia: Deus fidelis, et absque ulla iniquitate, iustus et rectus.

5. Peccaverunt ei, et non filii eius in sordibus: generatio prava atque perversa.

6. Haeccine reddis Domino popule stulte et insipiens? numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, et fecit, et creavit te?

7. (e) Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, et annunciabit tibi: maiores tuos, et dicent tibi. (e) Iob 8, 8.

8. Quando dividebat Altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel.

9. Pars autem Domini, populus eius: Iacob funiculus hereditatis eius.

10. Invenit eum in terra deserta, in loco horroris,

et vastae solitudinis: circumduxit eum, et docuit: et custodivit quasi pupillam oculi sui.

11. Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans, expandit alas suas, et assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12. Dominus solus dux eius fuit: et non erat cum eo Deus alienus.

13. Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.

14. Butyrum de armento, et lac de ovibus cum adipe agnorum, et arietum filiorum Basan: et hircos cum medulla tritici, et sanguinem uvae biberet meracissimum.

15. Incrassatus est dilectus, et recalcitravit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, et recessit a Deo salutari suo.

16. Provocaverunt eum in diis alienis, et in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17. Immolaverunt daemoniis, et non Deo, diis, quos ignorabant: novi recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18. Deum qui te genuit dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui.

19. Vidit Dominus, et ad iracundiam concitatus est: quia provocaverunt eum filii sui et filiae.

20. Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, et considerabo novissima eorum: generatio enim perversa est, et infideles filii.

21. Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, et irritaverunt in vanitatibus suis: et (a) ego provocabo eos in eo, qui non est populus, et in gente stulta irritabo illos.

(a) Ier. 15, 14. Rom. 10, 19.

22. Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima: devorabitque terram cum germine suo, et montium fundamenta comburet.

23. Congregabo super eos mala, et sagittas meas complebo in eis.

24. Consumentur fame, et devorabunt eos aves morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25. Foris vastabit eos gladius, et intus pavor, iuvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.

26. Dixi: Ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27. Sed propter iram inimicorum distuli: ne forte superbirent hostes eorum, et dicerent: Manus nostra excelsa, et non Dominus, fecit haec omnia.

28. Gens absque consilio est, et sine prudentia.

29. (b) Utinam saperent, et intelligerent, ac novissima providerent.

(b) Ier. 9, 12.

30. Quo modo persequatur unus mille, et duo fugent decem millia? nonne ideo, quia Deus suus vendidit eos, et Dominus conclusit illos?

31. Non enim est Deus noster ut dii eorum: et inimici nostri sunt iudices.

32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, et de suburbanis Gomorrhae: uva eorum uva fellis, et botri amarissimi.

33. Fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile.

34. Nonne haec condita sunt apud me, et signata in thesauris meis?

35. (c) Mea est ultio, et ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: iuxta est dies perditionis, et adesse festinant tempora.

(c) Eccli. 28, 1. Rom. 12, 19. Heb. 10, 30.

36. Iudicabit Dominus populum suum, et (d) in servis suis miserebitur: videbit quod infirmata sit manus, et clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

(d) 2 Mac. 7, 6.

37. Et dicet: (e) Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam?

(e) Ier. 2, 28.

38. De quorum victimis comedebant adipes, et bibebant vinum libaminum: surgant, et opitulentur vobis, et in necessitate vos protegant.

39. Videte quod ego sim solus, et non sit alius Deus praeter me: (f) ego occidam, et ego vivere faciam: percutiam, et ego sanabo, (g) et non est qui de manu mea possit eruere.

(f) 1 Reg. 2, 6. Tob. 13, 2. Sap. 16, 13. (g) Iob 10, 7. Sap. 16, 15.

40. Levabo ad caelum manum meam, et dicam: Vivo ego in aeternum.

41. Si acuero ut fulgur gladium meum, et arripuerit iudicium manus mea: reddam ultionem hostibus meis, et his qui oderunt me retribuam.

42. Inebriabo sagittas meas sanguine, et gladius meus devorabit carnes, de cruore occisorum, et de captivitate, nudati inimicorum capitis.

43. (h) Laudate gentes populum eius, quia sanguinem servorum suorum ulciscetur: et vindictam retribuet in hostes eorum, et propitius erit terrae populi sui.

(h) 2 Mach. 7, 6.

44. Venit ergo Moyses, et locutus est omnia verba cantici huius in auribus populi, ipse et Iosue filius Nun.

45. Complevitque omnes sermones istos, loquens ad universum Israel.

46. Et dixit ad eos: Ponite corda vestra in omnia verba, quae ego testificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis vestris custodire et facere, et implere universa quae scripta sunt legis huius:

47. Quia non incassum praecepta sunt vobis, sed ut singuli in eis viverent: quae facientes longo perseveretis tempore in Terra, ad quam, Iordane transmisso, ingredimini possidendam.

48. Locutusque est Dominus ad Moysen in eadem die, dicens:

49. Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in montem Nebo, qui est in Terra Moab contra Iericho: et vide Terram Chanaan, quam ego tradam filiis Israel obtinendam, et morere in monte.

50. Quem conscendens iungeris populis tuis, (i) sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, et appositus populis suis:

(i) Num. 20, 26. et 27, 13.

51. (k) Quia praevaricati estis contra me in medio filiorum Israel ad Aquas contradictionis in Cades deserti Sin: et non sanctificastis me inter filios Israel.

(k) Num. 20, 12. et 27, 14.

52. Econtra videbis terram, et non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Israel.

CAPUT XXXIII.

Benedicit Moyses moriturus duodecim tribubus Israel, eisque olim obventura praedicit.

1. Haec est benedictio, qua benedixit Moyses, homo Dei, filiis Israel ante mortem suam.

2. Et ait: Dominus de Sinai venit, et de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, et cum eo sanctorum millia. In dextera eius ignea lex.

3. Dilexit populos, (l) omnes sancti in manu illius sunt: et qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius.

(l) Sap. 3, 1. et 5, 5.

4. Legem praecepit nobis Moyses, hereditatem multitudinis Iacob.

5. Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israel.

6. Vivat Ruben, et non moriatur, et sit parvus in numero.

7. Haec est Iudae benedictio: Audi Domine vocem Iudae, et ad populum suum introduc eum: manus eius pugnabunt pro eo, et adiutor illius contra adversarios eius erit.

8. Levi quoque ait: Perfectio tua, et doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, et iudicasti ad Aquas contradictionis.

9. Qui dixit patri suo, et matri suae: Nescio vos; et fratribus suis: Ignoro vos: et nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, et pactum tuum servaverunt,

10. Iudicia tua o Iacob, et legem tuam o Israel: ponent thymiama in furore tuo, et holocaustum super altare tuum.

11. Benedic Domine fortitudini eius, et opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius: et qui oderunt eum, non consurgant.

12. Et Beniamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, et inter humeros illius requiescet.

13. Ioseph quoque ait: De benedictione Domini terra eius, de pomis caeli, et rore, atque abysso subiacente.

14. De pomis fructuum solis ac lunae,

15. De vertice antiquorum montium, de pomis collium aeternorum:

16. Et de frugibus terrae, et de plenitudine eius.
(a) Exod. 3, 2. Benedictio illius, (a) qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph, et super verticem nazaraei inter fratres suos.

17. Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerotis cornua illius: In ipsis ventilabit Gentes usque ad terminos terrae. hae sunt multitudines Ephraim: et haec millia Manasse.

18. Et Zabulon ait: Laetare Zabulon in exitu tuo, et Issachar in tabernaculis tuis.

19. Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iustitiae. Qui inundationem maris quasi lac sugent, et thesauros absconditos arenarum.

20. Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requievit, cepitque brachium et verticem.

21. Et vidit principatum suum, quod in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus populi, et fecit iustitias Domini, et iudicium suum cum Israel.

22. Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan.

23. Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, et plenus erit benedictionibus Domini: mare et meridiem possidebit.

24. Aser quoque ait: Benedictus in filiis Aser, sit placens fratribus suis, et tingat in oleo pedem suum.

25. Ferrum et aes calceamentum eius. Sicut dies iuventutis tuae, ita et senectus tua.

26. Non est Deus alius ut Deus rectissimi: ascensor caeli auxiliator tuus. Magnificentia eius discurrunt nubes,

27. Habitaculum eius sursum, et subter brachia sempiterna: eiiciet a facie tua inimicum, dicetque: Conterere.

28. Habitabit Israel confidenter, et solus. Oculus Iacob in terra frumenti et vini, caelique caligabunt rore.

29. Beatus es tu Israel: quis similis tui popule, qui salvaris in Domino? scutum auxilii tui, et gladius gloriae tuae: negabunt te inimici tui, et tu eorum colla calcabis.

CAPUT XXXIV.

Contemplata terra moritur Moyses, et occulte a Deo sepultus fletur a populo, illique Iosue substituitur; commendatur propheta Moyses a Dei familiaritate, et factis per ipsum signis.

1. Ascendit (b) ergo Moyses de campestribus Moab (b) Sup. 3. 27. 2 Mach. 2, 4.
super montem Nebo, in verticem Phasga contra Iericho: ostenditque ei Dominus omnem Terram Galaad usque Dan,

2. Et universum Nephthali, terramque Ephraim et Manasse, et omnem terram Iuda usque ad mare novissimum,

3. Et australem partem, et latitudinem campi Iericho civitatis palmarum usque Segor.

4. Dixitque Dominus ad eum: (c) Haec est terra, (c) Gen. 12. 7. et 13, 15.
pro qua iuravi Abraham, Isaac, et Iacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, et non transibis ad illam.

5. Mortuusque est ibi Moyses servus Domini, in terra Moab, iubente Domino:

6. Et sepelivit eum in valle Terrae Moab contra Phogor: et non cognovit homo sepulchrum eius usque in praesentem diem.

7. Moyses centum et viginti annorum erat quando mortuus est: non caligavit oculus eius, nec dentes illius moti sunt.

8. Fleveruntque eum filii Israel in campestribus Moab triginta diebus: et completi sunt dies planctus lugentium Moysen.

9. Iosue vero filius Nun repletus est Spiritu sapientiae, quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filii Israel, feceruntque sicut praecepit Dominus Moysi.

10. Et non surrexit ultra propheta in Israel sicut Moyses, quem nosset Dominus facie ad faciem,

11. In omnibus signis atque portentis, quae misit per eum, ut faceret in Terra Aegypti Pharaoni, et omnibus servis eius, universaeque terrae illius,

12. Et cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quae fecit Moyses coram universo Israel.

LIBER IOSUE

HEBRAICE IEHOSUA

CAPUT I.

Confortatus Iosue a Domino monet populum ut se ad Iordanis transitum praeparent in diem tertium; tribus autem Ruben, Gad et dimidiam Manasse, ut fratres ad promissam terram armati ex condicto praecedant.

1. Et factum est post mortem Moysi servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Iosue filium Nun, ministrum Moysi, et diceret ei:

2. Moyses servus meus mortuus est: surge, et transi Iordanem istum tu et omnis populus tecum, in Terram, quam ego dabo filiis Israel.

[(a) *Deut.* 11, 24.] 3. (a) Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut locutus sum Moysi.

4. A deserto et Libano usque ad fluvium magnum Euphraten, omnis terra Hethaeorum usque ad mare magnum contra solis occasum erit terminus vester.

5. Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitae tuae: (b) sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te. [(b) *Inf.* 3, 7. *Hebr.* 13, 5.]

[(c) *Deut.* 31, 7. 23. 3 *Reg.* 2, 2.] 6. (c) Confortare, et esto robustus: tu enim sorte divides populo huic Terram, pro qua iuravi patribus suis, ut traderem eam illis.

7. Confortare igitur, et esto robustus valde: ut custodias, et facias omnem legem, quam praecepit tibi Moyses servus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intelligas cuncta quae agis.

8. Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias omnia quae scripta sunt in eo: tunc diriges viam tuam, et intelliges eam.

9. Ecce praecipio tibi, confortare, et esto robustus. Noli metuere, et noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quaecumque perrexeris.

10. Praecepitque Iosue principibus populi, dicens: Transite per medium castrorum, et imperate populo, ac dicite:

11. Praeparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, et intrabitis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus vester daturus est vobis.

12. Rubenitis quoque et Gaditis, et dimidiae tribui Manasse ait:

13. Mementote sermonis, quem praecepit vobis Moyses famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vobis requiem, et omnem Terram.

[(d) *Num.* 32, 26.] 14. (d) Uxores vestrae, et filii, ac iumenta manebunt in Terra, quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, et pugnate pro eis,

15. Donec det Dominus requiem fratribus vestris sicut et vobis dedit, et possideant ipsi quoque Terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis: et sic revertemini in Terram possessionis vestrae, et habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Iordanem contra solis ortum.

16. Responderuntque ad Iosue, atque dixerunt: Omnia, quae praecepisti nobis, faciemus: et quocumque miseris, ibimus.

17. Sicut obedivimus in cunctis Moysi, ita obediemus et tibi: tantum sit Dominus Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse.

18. Qui contradixerit ori tuo, et non obedierit cunctis sermonibus, quos praeceperis ei, moriatur. tu tantum confortare, et viriliter age.

CAPUT II.

Missi exploratores in urbem Iericho, a Rahab meretrice occultantur, promissa illi omnique illius familiae misericordia, incolumes redeunt in castra.

1. Misit igitur Iosue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abscondito: et dixit eis: Ite, et considerate Terram, urbemque Iericho. (e) Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, nomine Rahab, et quieverunt apud eam. [(e) *Hebr.* 11, 31. *Iac.* 2, 25.]

2. Nunciatumque est regi Iericho, et dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israel, ut explorarent Terram.

3. Misitque rex Iericho ad Rahab dicens: Educ viros, qui venerunt ad te, et ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, et omnem Terram considerare venerunt.

4. (f) Tollensque mulier viros, abscondit, et ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent: [(f) *Infr.* 6, 17.]

5. Cumque porta clauderetur in tenebris, et illi pariter exierunt, nescio quo abierunt: persequimini cito, et comprehendetis eos.

6. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suae, operuitque eos stipula lini, quae ibi erat.

7. Illi autem, qui missi fuerant, secuti sunt eos per viam, quae ducit ad vadum Iordanis: illisque egressis statim porta clausa est.

8. Necdum obdormierant qui latebant, et ecce mulier ascendit ad eos, et ait:

9. Novi quod Dominus tradiderit vobis Terram: etenim irruit in nos terror vester, et elanguerunt omnes habitatores Terrae.

10. Audivimus quod (g) siccaverit Dominus aquas Maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Aegypto: (h) et quae feceritis duobus Amorrhaeorum regibus, qui erant trans Iordanem: Sehon et Og, quos interfecistis. [(g) *Exod.* 14, 21.] [(h) *Num.* 21, 24.]

11. Et haec audientes pertimuimus, et elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum: Dominus enim Deus vester ipse est Deus in caelo sursum, et in terra deorsum.

12. (i) Nunc ergo iurate mihi per Dominum, ut quomodo ego misericordiam feci vobiscum, ita et vos faciatis cum domo patris mei: detisque mihi verum signum, [(i) *Inf.* 6, 22.]

13. Ut salvetis patrem meum et matrem, fratres ac sorores meas, et omnia quae illorum sunt, et eruatis animas nostras a morte.

14. Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem, si tamen non prodideris nos. cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericordiam et veritatem.

15. Demisit ergo eos per funem de fenestra: domus enim eius haerebat muro.

16. Dixitque ad eos: Ad montana conscendite, ne forte occurrant vobis revertentes: ibique latitate tri-

bus diebus, donec redeant, et sic ibitis per viam vestram.

17. Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus a iuramento hoc, quo adiurasti nos:

18. Si ingredientibus nobis Terram, signum fuerit funiculus iste coccineus, et ligaveris eum in fenestra, per quam demisisti nos: et patrem tuum ac matrem, fratresque et omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam.

19. Qui ostium domus tuae egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, et nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis, qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit.

20. Quod si nos prodere volueris, et sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento, quo adiurasti nos.

21. Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat. dimittensque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra.

22. Illi vero ambulantes pervenerunt ad montana, et manserunt ibi tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti: quaerentes enim per omnem viam, non repererunt eos.

23. Quibus urbem ingressis, reversi sunt, et descenderunt exploratores de monte: et, transmisso Iordane, venerunt ad Iosue filium Nun, narraveruntque ei omnia quae acciderant sibi,

24. Atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, et timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

CAPUT III.

Siccatum Dei miraculo Iordanem, praeeunte arca, populus transit.

1. Igitur Iosue de nocte consurgens movit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Iordanem ipse, et omnes filii Israel, et morati sunt ibi tres dies.

2. Quibus evolutis, transierunt praecones per castrorum medium,

3. Et clamare coeperunt: Quando videritis arcam foederis Domini Dei vestri, et sacerdotes stirpis Leviticae portantes eam, vos quoque consurgite, et sequimini praecedentes:

4. Sitque inter vos et arcam spatium cubitorum duum millium: ut procul videre possitis, et nosse per quam viam ingrediamini: quia prius non ambulastis per eam: et cavete ne appropinquetis ad arcam.

5. Dixitque Iosue ad populum: Sanctificamini: cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia.

6. Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam foederis, et praecedite populum. Qui iussa complentes, tulerunt, et ambulaverunt ante eos.

7. Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel: ut sciant quod (a) sicut cum Moyse fui, ita et tecum sim.

(a) Supra 1, 5.

8. Tu autem praecipe sacerdotibus, qui portant arcam foederis, et dic eis: Cum ingressi fueritis partem aquae Iordanis, state in ea.

9. Dixitque Iosue ad filios Israel: Accedite huc, et audite verbum Domini Dei vestri.

10. Et rursum: In hoc, inquit, scietis quod Dominus Deus vivens in medio vestri est, et disperdet in conspectu vestro Chananaeum et Hethaeum, Hevaeum et Pherezaeum, Gergesaeum quoque et Iebusaeum, et Amorrhaeum.

11. (b) Ecce, arca foederis Domini omnis terrae antecedet vos per Iordanem.

(b) Act. 7, 45.

12. Parate duodecim viros de tribubus Israel, singulos per singulas tribus.

13. Et cum posuerint vestigia pedum suorum sacerdotes qui portant arcam Domini Dei universae terrae in aquis Iordanis, aquae, quae inferiores sunt, decurrent atque deficient: quae autem desuper veniunt, in una mole consistent.

14. Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret Iordanem: et sacerdotes, qui portabant arcam foederis, pergebant ante eum.

15. Ingressisque eis Iordanem, et pedibus eorum in parte aquae tinctis (Iordanis autem ripas alvei sui tempore (c) messis impleverat)

16. Steterunt aquae descendentes in loco uno, et ad instar montis intumescentes apparebant procul ab urbe, quae vocatur Adom usque ad locum Sarthan: quae autem inferiores erant, in Mare solitudinis (quod nunc vocatur mortuum) descenderunt, usquequo omnino deficerent.

(c) Eccli. 24, 36.

17. Populus autem incedebat contra Iericho: et sacerdotes qui portabant arcam foederis Domini, stabant super siccam humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alveum transibat.

CAPUT IV.

Duodecim lapides de Iordane siccato ad posterorum memoriam colliguntur, aliique duodecim in ipso Iordanis alveo statuuntur.

1. Quibus transgressis, dixit Dominus ad Iosue:

2. Elige duodecim viros singulos per singulas tribus:

3. Et praecipe eis ut tollant de medio Iordanis alveo, ubi steterunt pedes sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.

4. Vocavitque Iosue duodecim viros, quos elegerat de filiis Israel, singulos de singulis tribubus,

5. Et ait ad eos: Ite ante arcam Domini Dei vestri ad Iordanis medium, et portate inde singuli singulos lapides in humeris vestris, iuxta numerum filiorum Israel,

6. Ut sit signum inter vos: et quando interrogaverint vos filii vestri cras, dicentes: Quid sibi volunt isti lapides?

7. Respondebitis eis: Defecerunt aquae Iordanis ante arcam foederis Domini, cum transiret eum: idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israel usque in aeternum.

8. Fecerunt ergo filii Israel sicut praecepit eis Iosue, portantes de medio Iordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperarat, iuxta numerum filiorum Israel, usque ad locum, in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos.

9. Alios quoque duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes, qui portabant arcam foederis: et sunt ibi usque in praesentem diem.

10. Sacerdotes autem qui portabant arcam, stabant in Iordanis medio, donec omnia complerentur, quae Iosue, ut loqueretur ad populum, praeceperat Dominus, et dixerat ei Moyses. Festinavitque populus, et transiit.

11. Cumque transissent omnes, transivit et arca Domini, sacerdotesque pergebant ante populum.

12. Filii quoque Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse, armati praecedebant filios Israel, (d) sicut eis praeceperat Moyses:

(d) Num. 32, 28.

13. Et quadraginta pugnatorum millia per turmas, et cuneos, incedebant per plana atque campestria urbis Iericho.

14. In die illo magnificavit Dominus Iosue coram omni Israel, ut timerent eum, sicut timuerant Moysen, dum adviveret.

15. Dixitque ad eum:

16. Praecipe sacerdotibus, qui portant arcam foederis, ut ascendant de Iordane.

17. Qui praecepit eis, dicens: Ascendite de Iordane.

18. Cumque ascendissent portantes arcam foederis Domini, et siccam humum calcare coepissent, reversae sunt aquae in alveum suum, et fluebant sicut ante consueverant.

19. Populus autem ascendit de Iordane, decimo die mensis primi, et castrametati sunt in Galgalis contra Orientalem plagam urbis Iericho.

20. Duodecim quoque lapides, quos de Iordanis alveo sumpserant, posuit Iosue in Galgalis,

21. Et dixit ad filios Israel: Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos, et dixerint eis: Quid sibi volunt lapides isti?

22. Docebitis eos, atque dicetis: Per arentem alveum transivit Israel Iordanem istum,

23. Siccante Domino Deo vestro aquas eius in conspectu vestro, donec transiretis:

24. (a) Sicut fecerat prius in mari rubro, quod siccavit donec transiremus: (a) Exod. 14, 21.

25. Ut discant omnes terrarum populi fortissimam Domini manum, ut et vos timeatis Dominum Deum vestrum omni tempore.

CAPUT V.

Terrentur Chananaei; circumcisio fit in Galgalis, et Phase celebratur; deficit manna ubi de fructibus terrae edunt, et angelus Domini Iosue apparet.

1. Postquam ergo audierunt omnes reges Amorrhaeorum, qui habitabant trans Iordanem ad Occidentalem plagam, et cuncti reges Chanaan, qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccasset Dominus fluenta Iordanis coram filiis Israel donec transirent, dissolutum est cor eorum, et non remansit in eis spiritus, timentium introitum filiorum Israel.

2. Eo tempore ait Dominus ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, et circumcide secundo filios Israel.

3. Fecit quod iusserat Dominus, et circumcidit filios Israel in colle praeputiorum.

4. Haec autem causa est secundae circumcisionis: Omnis populus, qui egressus est de Aegypto generis masculini, universi bellatores viri, mortui sunt in deserto per longissimos viae circuitus,

5. Qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto,

6. Per quadraginta annos itineris latissimae solitudinis incircumcisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, et quibus ante iuraverat ut non ostenderet eis terram lacte et melle manantem.

7. Horum filii in locum successerunt patrum, et circumcisi sunt a Iosue: quia sicut nati fuerant, in praeputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.

8. Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

9. Dixitque Dominus ad Iosue: Hodie abstuli opprobrium Aegypti a vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala, usque in praesentem diem.

10. Manseruntque filii Israel in Galgalis, et fecerunt Phase, quartadecima die mensis ad vesperum in campestribus Iericho:

11. Et comederunt de frugibus Terrae die altero, azymos panes, et polentam eiusdem anni.

12. Defecitque manna postquam comederunt de frugibus Terrae, nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel, sed comederunt de frugibus praesentis anni Terrae Chanaan.

13. Cum autem esset Iosue in agro urbis Iericho, levavit oculos, et vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, et ait: Noster es, an adversariorum?

14. Qui respondit: Nequaquam: sed sum princeps exercitus Domini, et nunc venio.

15. Cecidit Iosue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad servum suum?

16. (b) Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, sanctus est. Fecitque Iosue ut sibi fuerat imperatum. (b) Exod. 3, 5. Act. 7, 33.

CAPUT VI.

Post varios septem dierum circuitus cum arca, Iericho capta funditus deletur; sola servatur Rahab cum suis; reaedificatori urbis maledicitur.

1. Iericho autem clausa erat atque munita, timore filiorum Israel, et nullus egredi audebat aut ingredi.

2. Dixitque Dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu tua Iericho, et regem eius, omnesque fortes viros.

3. Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis sex diebus.

4. Septimo autem die sacerdotes tollant septem buccinas, quarum usus est in iubileo, et praecedant arcam foederis: septiesque circuibitis civitatem, et sacerdotes clangent buccinis.

5. Cumque insonuerit vox tubae longior atque concisior, et in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, et muri funditus corruent civitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint.

6. Vocavit ergo Iosue filius Nun sacerdotes, et dixit ad eos: Tollite arcam foederis: et septem alii sacerdotes tollant septem iubileorum buccinas, et incedant ante arcam Domini.

7. Ad populum quoque ait: Ite, et circuite civitatem, armati, praecedentes arcam Domini.

8. Cumque Iosue verba finisset, et septem sacerdotes septem buccinis clangerent ante arcam foederis Domini,

9. Omnisque praecederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.

10. Praeceperat autem Iosue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate, et vociferamini.

11. Circuivit ergo arca Domini civitatem semel per diem, et reversa in castra, mansit ibi.

12. Igitur Iosue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes arcam Domini,

13. Et septem ex eis septem buccinas, quarum in iubileo usus est: praecedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes: et armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum sequebatur arcam, et buccinis personabat.

14. Circuieruntque civitatem secundo die semel, et reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus.

15. Die autem septimo, diluculo consurgentes, circuierunt urbem, sicut dispositum erat, septies.

16. Cumque septimo circuitu clangerent buccinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israel: Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus civitatem:

17. Sitque civitas haec anathema: et omnia quae in ea sunt, Domino. sola Rahab meretrix vivat cum
(a) Sap. 2,4. Hebr. 11, 31. universis, qui cum ea in domo sunt: (a) abscondit enim nuncios quos direximns.

18. Vos autem cavete ne de his, quae praecepta sunt, quippiam contingatis, et sitis praevaricationis rei, et omnia castra Israel sub peccato sint atque turbentur.

19. Quidquid autem auri et argenti fuerit, et vasorum aeneorum ac ferri, Domino consecretur, repositum in thesauris eius.

(b) Hebr. 11, 30. 20. (b) Igitur omni populo vociferante, et clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri illico corruerunt: et ascendit
(c) 2 Mach. 12, 15. unusquisque per locum, qui contra se erat: (c) ceperuntque civitatem,

21. Et interfecerunt omnia quae erant in ea, a viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. Boves quoque et oves et asinos in ore gladii percusserunt.

(d) Sup. 2, 1. 11. 22. Duobus autem viris, (d) qui exploratores missi fuerant, dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris meretricis, et producite eam, et omnia quae illius sunt, sicut illi iuramento firmastis.

(e) Hebr. 11, 31. 23. (e) Ingressique iuvenes, eduxerunt Rahab, et parentes eius, fratres quoque, et cunctam supellectilem ac cognationem illius, et extra castra Israel manere fecerunt.

(f) Inf. 8,2. 24. (f) Urbem autem, et omnia, quae erant in ea, succenderunt; absque auro et argento, et vasis aeneis, ac ferro, quae in aerarium Domini consecrarunt.

25. Rahab vero meretricem, et domum patris eius, et omnia quae habebat, fecit Iosue vivere, et habitaverunt in medio Israel usque in praesentem diem: eo quod absconderit nuncios, quos miserat ut explorarent Iericho. In tempore illo, imprecatus est Iosue, dicens:

(g) 3 Reg. 16, 34. 26. (g) Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et aedificaverit civitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, et in novissimo liberorum ponat portas eius.

27. Fuit ergo Dominus cum Iosue, et nomen eius vulgatum est in omni terra.

CAPUT VII.

Explorata urbe Hai cedit populus Israel hostibus propter furtum de anathemate Iericho: quapropter post Iosue lamentationem, misso sorte, Achan lapidatur iussu Domini.

(h) Infra 22, 20. 1. Filii (h) autem Israel praevaricati sunt mandatum,
(i) 1 Par. 2, 7. et usurpaverunt de anathemate. (i) Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate: iratusque est Dominus contra filios Israel.

2. Cumque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quae est iuxta Bethaven, ad Orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Ascendite, et explorate Terram. Qui praecepta complentes exploraverunt Hai.

3. Et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria millia virorum pergant, et deleant civitatem: quare omnis populus frustra vexabitur contra hostes paucissimos?

4. Ascenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga vertentes,

5. Percussi sunt a viris urbis Hai, et corruerunt ex eis triginta sex homines: persecutique sunt eos adversarii de porta usque ad Sabarim, et ceciderunt per prona fugientes: pertimuitque cor populi, et instar aquae liquefactum est.

6. Iosue vero scidit vestimenta sua, et pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vesperam, tam ipse quam omnes senes Israel: miseruntque pulverem super capita sua,

7. Et dixit Iosue: Heu Domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhaei, et perderes? utinam ut coepimus, mansissemus trans Iordanem.

8. Mi Domine Deus quid dicam, videns Israelem hostibus suis terga vertentem?

9. Audient Chananaei, et omnes habitatores Terrae, et pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra: et quid facies magno nomini tuo?

10. Dixitque Dominus ad Iosue: Surge, cur iaces pronus in terra?

11. Peccavit Israel, et praevaricatus est pactum meum: tuleruntque de anathemate, et furati sunt atque mentiti, et absconderunt inter vasa sua.

12. Nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosque fugiet: quia pollutus est anathemate. non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum, qui huius sceleris reus est.

13. Surge, sanctifica populum, et dic eis: (k) Sanctificamini in crastinum: haec enim dicit Dominus Deus (k) Lev 20, 7. Num. 11, 18. Sup. 3, 5. 1 Reg. 16, 5.
Israel: Anathema in medio tui est Israel: non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere.

14. Accedetisque mane singuli per tribus vestras: et quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, et cognatio per domos, domusque per viros.

15. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua: quoniam praevaricatus est pactum Domini, et fecit nefas in Israel.

16. Surgens itaque Iosue mane, applicuit Israel per tribus suas, et inventa est tribus Iuda.

17. Quae cum iuxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:

18. Cuius domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi: filii Zare de tribu Iuda.

19. Et ait Iosue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Israel, et confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.

20. Responditque Achan Iosue, et dixit ei: Vere ego peccavi Domino Deo Israel, et sic et sic feci.

21. Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, et ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: et concupiscens abstuli, et abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui.

22. Misit ergo Iosue ministros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cuncta abscondita in eodem loco, et argentum simul.

23. Auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Iosue, et ad omnes filios Israel, proiceceruntque ante Dominum.

24. Tollens itaque Iosue Achan filium Zare, argentumque et pallium, et auream regulam, filios quoque et filias eius, boves et asinos et oves, ipsumque tabernaculum, et cunctam supellectilem: (et omnis Israel cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor:

25. Ubi dixit Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israel: et cuncta quae illius erant, igne consumpta sunt.

(a) 2 Reg. 18, 17. 26. Congregaveruntque super eum (a) acervum magnum lapidum, qui permanet usque in praesentem diem. Et aversus est furor Domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius, Vallis Achor, usque hodie.

CAPUT VIII.

Expugnata Hai, rex eius suspenditur, erecto altari lapideo: Deuteronomium super lapides scribitur, et populo benedicitur.

1. Dixit autem Dominus ad Iosue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, et consurgens ascende in oppidum Hai. ecce tradidi in manu tua regem eius, et populum, urbemque et terram.

(b) Sup. 6, 21. 2. Faciesque urbi Hai, et regi eius, (b) sicut fecisti Iericho, et regi illius: praedam vero, et omnia animantia diripietis vobis: pone insidias urbi post eam.

3. Surrexitque Iosue, et omnis exercitus bellatorum cum eo, ut ascenderent in Hai: et electa triginta millia virorum fortium misit nocte,

4. Praecepitque eis, dicens: Ponite insidias post civitatem: nec longius recedatis: et eritis omnes parati.

5. Ego autem, et reliqua multitudo, quae mecum est, accedemus ex adverso contra urbem. Cumque

(c) Sup. 7, 4. exierint contra nos, (c) sicut ante fecimus, fugiemus, et terga vertemus:

6. Donec persequentes ab urbe longius protrahantur: putabunt enim nos fugere sicut prius.

7. Nobis ergo fugientibus, et illis persequentibus, consurgetis de insidiis, et vastabitis civitatem: tradetque eam Dominus Deus vester in manus vestras.

8. Cumque ceperitis, succendite eam, et sic omnia facietis, ut iussi.

9. Dimisitque eos, et perrexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter Bethel, et Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai: Iosue autem nocte illa in medio mansit populi,

10. Surgensque diluculo recensuit socios, et ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.

11. Cumque venissent, et ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quam et eos erat vallis media.

12. Quinque autem millia viros elegerat, et posuerat in insidiis inter Bethel et Hai ex occidentali parte eiusdem civitatis:

13. Omnis vero reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut novissimi illius multitudinis Occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Iosue nocte illa, et stetit in vallis medio.

14. Quod cum vidisset rex Hai, festinavit mane, et egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidiae.

15. Iosue vero, et omnis Israel cesserunt loco, simulantes metum, et fugientes per solitudinis viam.

16. At illi vociferantes pariter, et se mutuo cohortantes, persecuti sunt eos. Cumque recessissent a civitate,

17. Et ne unus quidem in urbe Hai et Bethel remansisset qui non persequeretur Israel (sicut eruperant aperta oppida relinquentes,)

18. Dixit Dominus ad Iosue: Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19. Cumque elevasset clypeum ex adverso civitatis, insidiae, quae latebant, surrexerunt confestim: et pergentes ad civitatem, ceperunt, et succenderunt eam.

20. Viri autem civitatis, qui persequebantur Iosue, respicientes et videntes fumum urbis ad caelum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illucque diffugere: praesertim cum hi, qui simulaverant fugam, et tendebant ad solitudinem, contra persequentes fortissime restitissent.

21. Vidensque Iosue et omnis Israel quod capta esset civitas, et fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Hai.

22. Siquidem et illi qui ceperant et succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire coeperunt. Cum ergo ex utraque parte adversarii caederentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur,

23. Regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem, et obtulerunt Iosue.

24. Igitur omnibus interfectis, qui Israelem ad deserta tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israel percusserunt civitatem.

25. Erant autem qui in eodem die conciderant a viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis Hai.

26. Iosue vero non contraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores Hai.

27. Iumenta autem et praedam civitatis diviserunt sibi filii Israel, sicut praeceperat Dominus Iosue.

28. Qui succendit urbem, et fecit eam tumulum sempiternum:

29. Regem quoque eius suspendit in patibulo usque ad vesperam et solis occasum. Praecepitque Iosue, et deposuerunt cadaver eius de cruce: proieceruntque in ipso introitu civitatis, congesto super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in praesentem diem.

30. Tunc aedificavit Iosue altare Domino Deo Israel in monte Hebal:

31. (d) Sicut praeceperat Moyses famulus Domini filiis Israel, et scriptum est in volumine legis Moysi: Altare vero de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: et obtulit super eo holocausta Domino, immolavitque pacificas victimas. (d) Exod. 20, 25. Deut. 27, 5.

32. Et scripsit super lapides Deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israel.

33. Omnis autem populus, et maiores natu, ducesque ac iudices stabant ex utraque parte arcae, in conspectu sacerdotum qui portabant arcam foederis Domini, ut advena ita et indigena. Media pars eorum iuxta montem Garizim, et media iuxta montem Hebal, sicut praeceperat Moyses famulus Domini. Et primum quidem benedixit populo Israel.

34. Post haec legit omnia verba benedictionis et maledictionis, et cuncta quae scripta erant in legis volumine.

35. Nihil ex his, quae Moyses iusserat, reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israel, mulieribus ac parvulis et advenis, qui inter eos morabantur.

CAPUT IX.

Gabaonitae simulatione longi itineris imponentes Iosue et principibus Israelitarum, interposito iuramento salvantur, insecuto tamen murmure, perpetuo famulitio astringuntur.

1. Quibus auditis, cuncti reges trans Iordanem, qui versabantur in montanis et campestribus, in mariti-

mis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Hethaeus et Amorrhaeus, Chananaeus, Pherezaeus, et Hevaeus, et Iebusaeus

2. Congregati sunt pariter, ut pugnarent contra Iosue et Israel uno animo, eademque sententia.

3. At hi, qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quae fecerat Iosue, Iericho et Hai:

4. Et callide cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, et utres vinarios scissos atque consutos,

5. Calceamentaque perantiqua quae ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticum, duri erant, et in frusta comminuti:

6. Perrexeruntque ad Iosue, qui tunc morabatur in castris Galgalae, et dixerunt ei, atque simul omni Israeli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri Israel ad eos, atque dixerunt:

7. Ne forte in terra, quae nobis sorte debetur, habitetis, et non possimus foedus inire vobiscum.

8. At illi ad Iosue, Servi, inquiunt, tui sumus. Quibus Iosue ait: Qui nam estis vos? et unde venistis?

9. Responderunt: De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimos enim famam potentiae eius, cuncta quae fecit in Aegypto,

(a) Num. 21, 24. 10. (a) Et duobus regibus Amorrhaeorum qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Hesebon, et Og regi Basan, qui erat in Astaroth:

11. Dixeruntque nobis seniores, et omnes habitatores Terrae nostrae: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, et occurrite eis, et dicite: Servi vestri sumus, foedus inite nobiscum.

12. En, panes quando egressi sumus de domibus nostris, ut veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt, et vetustate nimia comminuti.

13. Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt et soluti, vestes et calceamenta quibus induimur, et quae habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viae trita sunt, et pene consumpta.

14. Susceperunt igitur de cibariis eorum, et os Domini non interrogaverunt.

(b) 2 Reg. 21, 2. 15. (b) Fecitque Iosue cum eis pacem, et inito foedere pollicitus est quod non occiderentur: principes quoque multitudinis iuraverunt eis.

16. Post dies autem tres initi foederis, audierunt quod in vicino habitarent, et inter eos futuri essent.

17. Moveruntque castra filii Israel, et venerunt in civitates eorum die tertio, quarum haec vocabula sunt, Gabaon, et Caphira, et Beroth, et Cariathiarim.

18. Et non percusserunt eos, eo quod iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes.

19. Qui responderunt eis: Iuravimus illis in nomine Domini Dei Israel, et idcirco non possumus eos contingere.

20. Sed hoc faciemus eis: Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si peieraverimus:

21. Sed sic vivant, ut in usus universae multitudinis ligna caedant, aquasque comportent. Quibus haec loquentibus:

22. Vocavit Gabaonitas Iosue, et dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: Procul valde habitamus a vobis, cum in medio nostri sitis?

23. Itaque sub maledictione eritis, et non deficiet de stirpe vestra ligna caedens, aquasque comportans in domum Dei mei.

24. Qui responderunt: Nunciatum est nobis servis tuis, quod promisisset Dominus Deus tuus Moysi servo suo ut traderet vobis omnem Terram, et disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde, et providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, et hoc consilium inivimus.

25. Nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum et rectum videtur, fac nobis.

26. Fecit ergo Iosue ut dixerat, et liberavit eos de manu filiorum Israel, ut non occiderentur.

27. Decrevitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, et altaris Domini, caedentes ligna, et aquas comportantes, usque in praesens tempus, in loco, quem Dominus elegisset.

CAPUT X.

Quinque reges oppugnantes urbem Gabaon, immoto sole unius diei spatio, vincuntur: et ex spelunca extracti suspenduntur, pluresque alii reges et civitates exscinduntur.

1. Quae cum audisset Adonisedec rex Ierusalem, quod scilicet cepisset Iosue Hai, et subvertisset eam (sicut enim fecerat Iericho et regi eius, sic fecit Hai, et regi illius) et quod transfugissent Gabaonitae ad Israel, et essent foederati eorum,

2. Timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, et una civitatum regalium, et maior oppido Hai, omnesque bellatores eius fortissimi.

3. Misit ergo Adonisedec rex Ierusalem ad Oham regem Hebron, et ad Pharam regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, et ad Dabir regem Eglon, dicens:

4. Ad me ascendite, et ferte praesidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Iosue, et ad filios Israel.

5. Congregati igitur ascenderunt quinque reges Amorrhaeorum: rex Ierusalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, et castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam.

6. Habitatores autem Gabaon urbis obsessae miserunt ad Iosue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, et dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum: ascende cito, et libera nos, ferque praesidium: convenerunt enim adversum nos omnes reges Amorrhaeorum, qui habitant in montanis.

7. Ascenditque Iosue de Galgalis, et omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi.

8. Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit.

9. Irruit itaque Iosue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis:

10. Et conturbavit eos Dominus a facie Israel: contrivitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth horon, et percussit usque Azeca et Maceda.

11. Cumque fugerent filios Israel, et essent in descensu Beth horon, Dominus misit super eos lapides magnos de caelo usque ad Azeca: et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filii Israel.

12. Tunc locutus est Iosue Domino in die, qua tradidit Amorrhaeum in conspectu filiorum Israel, dixit-

que coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, et Luna contra vallem Aialon.

(a) Eccli. 46. 5. Is. 28, 21, 13. Steteruntque (a) Sol et Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro iustorum? Stetit itaque Sol in medio caeli, et non festinavit occumbere spatio unius diei.

14. Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, et pugnante pro Israel.

15. Reversusque est Iosue cum omni Israel in castra Galgalae.

16. Fugerant enim quinque reges, et se absconderant in spelunca urbis Maceda.

17. Nunciatumque est Iosue quod inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda.

18. Qui praecepit sociis, et ait: Volvite saxa ingentia ad os speluncae, et ponite viros industrios, qui clausos custodiant:

19. Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, et extremos quosque fugientium caedite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare praesidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras.

20. Caesis ergo adversariis plaga magna, et usque ad internecionem pene consumptis, hi, qui Israel effugere potuerunt, ingressi sunt civitates munitas.

21. Reversusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani et integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est.

22. Praecepitque Iosue, dicens: Aperite os speluncae, et producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23. Feceruntque ministri ut sibi fuerat imperatum: et eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Ierusalem, regem Hebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon.

24. Cumque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israel, et ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, et ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, et subiectorum colla pedibus calcarent,

25. Rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paveatis, confortamini et estote robusti: sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis.

26. Percussitque Iosue, et interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites: fueruntque suspensi usque ad vesperum.

(b) Deut. 21, 23. 27. (b) Cumque occumberet sol, praecepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam, in qua latuerant, et posuerunt super os eius saxa ingentia, quae permanent usque in praesens.

28. Eodem quoque die Macedam cepit Iosue, et percussit eam in ore gladii, regemque illius interfecit, et omnes habitatores eius: non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Iericho.

29. Transivit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, et pugnabat contra eam:

30. Quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel: percusseruntque urbem in ore gladii, et omnes habitatores eius, non dimiserunt in ea ullas reliquias.
(c) Supr. 6, 2. Feceruntque regi Lebna, (c) sicut fecerant regi Iericho.

31. De Lebna transivit in Lachis cum omni Israel: et exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam.

32. Tradiditque Dominus Lachis in manus Israel, et cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii, omnemque animam, quae fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

33. Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue cum omni populo eius usque ad internecionem.

34. Transivitque de Lachis in Eglon, et circumdedit,

35. Atque expugnavit eam eadem die: percussitque in ore gladii omnes animas, quae erant in ea iuxta omnia quae fecerat Lachis.

36. Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in Hebron, et pugnavit contra eam:

37. Cepit eam, et percussit in ore gladii, regem quoque eius, et omnia oppida regionis illius, universasque animas, quae in ea fuerant commoratae: non reliquit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Eglon, sic fecit et Hebron, cuncta quae in ea reperit consumens gladio.

38. Inde reversus in Dabir,

39. Cepit eam atque vastavit: regem quoque eius atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias: sicut fecerat Hebron et Lebna et regibus earum, sic fecit Dabir et regi illius.

40. Percussit itaque Iosue omnem Terram montanam et meridianam atque campestrem, et Asedoth cum regibus suis: non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut praeceperat ei Dominus Deus Israel,

41. A Cadesbarne usque Gazam. Omnem Terram Gosen usque Gabaon,

42. Universosque reges, et regiones eorum uno impetu cepit atque vastavit: Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo.

43. Reversusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

CAPUT XI.

Expugnat Iosue regem Iabin cum aliis plurimis regibus ac populis, omnia servans quae Dominus Moysi praeceperat.

1. Quae cum audisset Iabin rex Asor, misit ad Iobab regem Madon, et ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph:

2. Ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis et in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque et in regionibus Dor iuxta mare:

3. Chananaeum quoque ab Oriente et Occidente, et Amorrhaeum atque Hethaeum ac Pherezaeum et Iebusaeum in montanis: Hevaeum quoque qui habitabat ad radices Hermon in Terra Maspha.

4. Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena, quae est in littore maris, equi quoque et currus immensae multitudinis.

5. Conveneruntque omnes reges isti in unum ad Aquas Merom, ut pugnarent contra Israel.

6. Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos eorum subnervabis, et currus igne combures.

7. Venitque Iosue, et omnis exercitus cum eo adversus illos ad Aquas Merom subito, et irruerunt super eos,

8. Tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, et persecuti sunt usque ad Sidonem magnam, et Aquas Maserephoth, campumque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Ita percussit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias:

9. Fecitque sicut praeceperat ei Dominus, equos eorum subnervavit, currusque combussit igni.

10. Reversusque statim cepit Asor: et regem eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna haec principatum tenebat.

11. Percussitque omnes animas, quae ibidem morabantur: non dimisit in ea ullas reliquias, sed usque ad internecionem universa vastavit, ipsamque urbem peremit incendio.

12. Et omnes per circuitum civitates, regesque earum cepit, percussit atque delevit, (a) sicut praeceperat ei Moyses famulus Domini.

(a) Deut. 7, 1.

13. Absque urbibus, quae erant in collibus, et in tumulis sitae, ceteras succendit Israel: unam tantum Asor munitissimam flamma consumpsit.

14. Omnemque praedam istarum urbium ac iumenta diviserunt sibi filii Israel, cunctis hominibus interfectis.

15. (b) Sicut praeceperat Dominus Moysi servo suo, ita praecepit Moyses Iosue, et ille universa complevit: non praeteriit de universis mandatis, nec unum quidem verbum quod iusserat Dominus Moysi.

(b) Exod 34, 11. Deut. 7, 1.

16. Cepit itaque Iosue omnem Terram montanam, et meridianam, terramque Gosen, et planitiem, et Occidentalem plagam, montemque Israel, et campestria eius:

17. Et partem montis, quae ascendit Seir usque Baalgad per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, et occidit.

18. Multo tempore pugnavit Iosue contra reges istos.

19. Non fuit civitas quae se traderet filiis Israel, praeter Hevaeum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.

20. Domini enim sententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel, et caderent, et non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut praeceperat Dominus Moysi.

21. In illo tempore venit Iosue, et interfecit Enacim de montanis, Hebron, et Dabir, et Anab, et de omni monte Iuda et Israel, urbesque eorum delevit.

22. Non reliquit ullum de stirpe Enacim, in Terra filiorum Israel: absque civitatibus Gaza, et Geth, et Azoto, in quibus solis relicti sunt.

23. Cepit ergo Iosue omnem Terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, et tradidit eam in possessionem filiis Israel secundum partes et tribus suas. quievitque Terra a praeliis.

CAPUT XII.

Numerantur reges 31. citra et ultra Iordanem, quos percusserant Moyses et Iosue.

1. Hi sunt reges, quos percusserunt filii Israel, et possederunt Terram eorum trans Iordanem ad solis ortum, a torrente Arnon usque ad montem Hermon, et omnem Orientalem plagam, quae respicit solitudinem.

2. Sehon rex Amorrhaeorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Aroër, quae sita est super ripam torrentis Arnon, et mediae partis in valle, dimidiaeque Galaad, usque ad torrentem Iaboc, qui est terminus filiorum Ammon.

3. Et a solitudine usque ad Mare Cenereth contra Orientem, et usque ad Mare deserti, quod est mare salsissimum, ad Orientalem plagam per viam quae ducit Bethsimoth: et ab australi parte, quae subiacet Asedoth, Phasga.

4. Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in Astaroth, et in Edrai, et dominatus est in monte Hermon, et in Salecha, atque in universa Basan, usque ad terminos

5. Gessuri, et Machati, et dimidiae partis Galaad: terminos Sehon regis Hesebon.

6. Moyses famulus Domini, et filii Israel percusserunt eos, tradiditque Terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, et Gaditis, et dimidiae tribui Manasse.

7. Hi sunt reges Terrae, quos percussit Iosue et filii Israel trans Iordanem ad Occidentalem plagam, a Baalgad in campo Libani, usque ad montem, cuius pars ascendit in Seir: tradiditque eam Iosue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas,

8. Tam in montanis quam in planis atque campestribus. In Asedoth, et in solitudine, ac in meridie Hethaeus fuit et Amorrhaeus, Chananaeus et Pherezaeus, Hevaeus et Iebusaeus.

9. Rex Iericho unus: rex Hai, quae est ex latere Bethel, unus:
10. Rex Ierusalem unus, rex Hebron unus,
11. Rex Ierimoth unus, rex Lachis unus,
12. Rex Eglon unus, rex Gazer unus,
13. Rex Dabir unus, rex Gader unus,
14. Rex Herma unus, rex Hered unus,
15. Rex Lebna unus, rex Odullam unus,
16. Rex Maceda unus, rex Bethel unus,
17. Rex Taphua unus, rex Opher unus,
18. Rex Aphec unus, rex Saron unus,
19. Rex Madon unus, rex Asor unus,
20. Rex Semeron unus, rex Achsaph unus,
21. Rex Thenae unus, rex Mageddo unus,
22. Rex Cades unus, rex Iachanan Carmeli unus,
23. Rex Dor, et provinciae Dor unus, rex Gentium Galgal unus,
24. Rex Thersa unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Iubet Dominus Iosue ut terram occupatam Israelitis dividat: recensentur iam ante assignatae portiones Ruben, Gad, et dimidiae tribui Manasse trans Iordanem.

1. Iosue senex, provectaeque aetatis erat, et dixit Dominus ad eum: Senuisti, et longaevus es, terraque latissima derelicta est, quae necdum sorte divisa est:

2. Omnis videlicet Galilaea, Philisthiim, et universa Gessuri.

3. A fluvio turbido, qui irrigat Aegyptum, usque ad terminos Accaron contra Aquilonem: Terra Chanaan, quae in quinque regulos Philisthiim dividitur, Gazaeos, et Azotios, Ascalonitas, Gethaeos, et Accaronitas.

4. Ad meridiem vero sunt Hevaei, omnis Terra Chanaan, et Maara Sidoniorum usque Apheca et terminos Amorrhaei,

5. Eiusque confinia. Libani quoque regio contra Orientem a Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath.

6. Omnium qui habitant in monte a Libano usque ad Aquas Maserephoth, universique Sidonii. Ego sum qui delebo eos a facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hereditatis Israel, sicut praecepi tibi.

7. Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, et dimidiae tribui Manasse,

8. Cum qua Ruben et Gad possederunt terram, (c) quam tradidit eis Moyses famulus Domini trans fluenta Iordanis, ad orientalem plagam

(c) Num. 32, 33.

9. Ab Aroer, quae sita est in ripa torrentis Arnon, et in vallis medio, universaque campestria Medaba, usque Dibon.

10. Et cunctas civitates Sehon, regis Amorrhaei, qui regnavit in Hesebon usque ad terminos filiorum Ammon.

11. Et Galaad, ac terminum Gessuri et Machati, et omnem montem Hermon, et universam Basan, usque ad Salecha,

12. Omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth et Edrai, ipse fuit de reliquiis Raphaim: percussitque eos Moyses, atque delevit.

13. Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri et Machati: et habitaverunt in medio Israel usque in praesentem diem.

(a) Num. 18, 20. 14. (a) Tribui autem Levi non dedit possessionem: sed sacrificia et victimae Domini Dei Israel, ipsa est eius hereditas, sicut locutus est illi.

15. Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben iuxta cognationes suas.

16. Fuitque terminus eorum ab Aroer, quae sita est in ripa torrentis Arnon, et in valle eiusdem torrentis media: universam planitiem, quae ducit Medaba,

17. Et Hesebon, cunctosque viculos earum, qui sunt in campestribus: Dibon quoque, et Bamothbaal, et oppidum Baalmaon,

18. Et Iassa, et Cedimoth, et Mephaath,

19. Et Cariathaim, et Sabama, et Sarathasar in monte convallis.

20. Bethphogor et Asedoth, Phasga et Bethiesimoth,

21. Et omnes urbes campestres, universaque regna Sehon regis Amorrhaei, qui regnavit in Hesebon,
(b) Num. 31, 8. (b) quem percussit Moyses cum principibus Madian: Hevaeum, et Recem, et Sur, et Hur, et Rebe duces Sehon habitatores Terrae.

22. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Israel gladio cum ceteris interfectis.

23. Factusque est terminus filiorum Ruben Iordanis fluvius. Haec est possessio Rubenitarum per cognationes suas urbium et viculorum.

24. Deditque Moyses tribui Gad et filiis eius per cognationes suas possessionem, cuius haec divisio est.

25. Terminus Iaser, et omnes civitates Galaad, et dimidiam partem terrae filiorum Ammon, usque ad Aroer, quae est contra Rabba.

26. Et ab Hesebon usque Ramoth, Masphe et Betonim: et a Manaim usque ad terminos Dabir.

27. In valle quoque Betharan, et Bethnemra, et Socoth, et Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon: huius quoque finis, Iordanis est usque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orientalem plagam.

28. Haec est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates, et villae earum.

29. Dedit et dimidiae tribui Manasse, filiisque eius iuxta cognationes suas possessionem,

30. Cuius hoc principium est: a Manaim universam Basan, et cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Iair, qui sunt in Basan, sexaginta oppida.

31. Et dimidiam partem Galaad, et Astaroth, et Edrai urbes regni Og in Basan: filiis Machir, filii Manasse dimidiae parti filiorum Machir iuxta cognationes suas.

32. Hanc possessionem divisit Moyses in campestribus Moab trans Iordanem contra Iericho ad Orientalem plagam.

(c) Num. 18, 20. 33. (c) Tribui autem Levi non dedit possessionem: quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio eius, ut locutus est illi.

CAPUT XIV.

Caleb accipit Hebron in hereditatem sibi a Deo promissam, eo quod aliis exploratoribus detrahentibus terrae promissae, ipse secutus sit Dominum.

1. Hoc est, quod possederunt filii Israel in Terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, et Iosue filius Nun, et principes familiarum per tribus Israel:

2. Sorte omnia dividentes, (d) sicut praeceperat Dominus in manu Moysi, novem tribubus, et dimidiae (d) Num. 34, 13.
tribui.

3. Duabus enim tribubus, et dimidiae dederat Moyses trans Iordanem possessionem: absque Levitis, qui nihil terrae acceperunt inter fratres suos:

4. Sed in eorum successerunt locum filii Ioseph in duas divisi tribus, Manasse et Ephraim: nec acceperunt Levitae aliam in Terra partem, nisi urbes ad habitandum, et suburbana earum ad alenda iumenta et pecora sua.

5. Sicut praeceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filii Israel, et diviserunt Terram.

6. Accesserunt itaque filii Iuda ad Iosue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb filius Iephone Cenezaeus:
(e) Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei de me et te in Cadesbarne. (e) Num. 14, 24.

7. Quadraginta annorum eram quando misit me Moyses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem Terram, nunciavique ei quod mihi verum videbatur.

8. Fratres autem mei, qui ascenderant mecum, dissolverunt cor populi: et nihilominus ego secutus sum Dominum Deum meum.

9. Iuravitque Moyses in die illo, dicens: Terra, quam calcavit pes tuus, erit possessio tua, et filiorum tuorum in aeternum: quia secutus es Dominum Deum meum.

10. Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est usque in praesentem diem. Quadraginta et quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum

11. Sic valens, ut eo valebam tempore quando ad
explorandum missus sum: (f) illius in me temporis (f) Eccli. 46, 11.
fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum quam ad gradiendum.

12. Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, et urbes magnae atque munitae: si forte sit Dominus mecum, et potuero delere eos: sicut promisit mihi.

13. Benedixitque ei Iosue: et tradidit ei Hebron in possessionem.

14. Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone Cenezaeo usque in praesentem diem: quia secutus est Dominum Deum Israel.

15. Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est: et Terra cessavit a praeliis (g). (g) Supr. 11, 23.

CAPUT XV.

Sors tribus Iudae, civitates et villae earum, Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eo quod obtinuerit Cariath Sepher, additurque ei terra irrigua.

1. Igitur sors filiorum Iudae per cognationes suas ista
fuit: (h) A termino Edom, desertum Sin contra Meridiem, et usque ad extremam partem australis plagae. (h) Num. 34, 3.

2. Initium eius a summitate maris salsissimi, et a lingua eius, quae respicit Meridiem.

3. Egrediturque contra Ascensum Scorpionis, et pertransit in Sina: asceonditque in Cadesbarne, et pervenit in Esron, ascendens ad Addar, et circuiens Carcaa,
4. Atque inde pertransiens in Asemona, et perveniens ad Torrentem Aegypti: eruntque termini eius mare magnum. hic erit finis meridianae plagae.
5. Ab Oriente vero erit initium, mare salsissimum usque ad extrema Iordanis: et ea quae respiciunt ad Aquilonem a lingua maris usque ad eumdem Iordanis fluvium.
6. Ascenditque terminus in Beth hagla, et transit ab Aquilone in Beth Araba: ascendens ad lapidem Boën filii Rubea.
7. Et tendens usque ad terminos Debera de Valle Achor, contra Aquilonem respiciens Galgala, quae est ex adverso Ascensionis Adommim, ab australi parte torrentis: transitque aquas, quae vocantur Fons solis: et erunt exitus eius ad Fontem rogel.
8. Ascenditque per convallem filii Ennom ex latere Iebusaei ad Meridiem, haec est Ierusalem: et inde se erigens ad verticem montis, qui est contra Geennom ad Occidentem in summitate Vallis Raphaim contra Aquilonem.
9. Pertransitque a vertice montis usque ad fontem aquae Nephtoa: et pervenit usque ad vicos montis Ephron: inclinaturque in Baala, quae est Cariathiarim, id est, urbs silvarum.
10. Et circuit de Baala contra Occidentem, usque ad montem Seir: transitque iuxta latus montis Iarim ad Aquilonem in Cheslon: et descendit in Bethsames, transitque in Thamna.
11. Et pervenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclinaturque Sechrona, et transit montem Baala: pervenitque in Iebneel, et magni maris contra occidentem fine concluditur.
12. Hi sunt termini filiorum Iuda per circuitum in cognationibus suis.
13. Caleb vero filio Iephone dedit partem in medio filiorum Iuda, sicut praeceperat ei Dominus: Cariath Arbe patris Enac, ipsa est Hebron.
(a) Iudic. 1, 20. 14. (a) Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac, Sesai et Ahiman et Tholmai de stirpe Enac.
15. Atque inde conscendens venit ad habitatores Dabir, quae prius vocabatur Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.
16. Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, et ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.
17. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior: deditque ei Axam filiam suam uxorem.
18. Quae, cum pergerent simul, suasa est a viro suo ut peteret a patre suo agrum, suspiravitque ut sedebat in asino. Cui Caleb: Quid habes, inquit?
19. At illa respondit: Da mihi benedictionem: Terram australem et arentem dedisti mihi, iunge et irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum superius et inferius.
20. Haec est possessio tribus filiorum Iuda per cognationes suas.
21. Erantque civitates ab extremis partibus filiorum Iuda iuxta terminos Edom a Meridie: Cabseel et Eder et Iagur,
22. Et Cina et Dimona et Adada,
23. Et Cades, et Asor, et Iethnam,
24. Ziph et Telem et Baloth,
25. Asor nova et Carioth, Hesron, haec est Asor.
26. Amam, Sama, et Molada,
27. Et Asergadda et Hassemon et Bethphelet,
28. Et Hasersual et Bersabee et Baziothia
29. Et Baala et Iim et Esem,
30. Et Eltholad et Cesil et Harma,
31. Et Siceleg et Medemena et Sensenna,
32. Lebaoth et Selim et Aën et Remmon. omnes civitates viginti novem, et villae earum.
33. In campestribus vero: Estaol et Sarea et Asena,
34. Et Zanoe et Aeagannim et Taphua et Enaim,
35. Et Ierimoth et Adullam, Socho et Azeca,
36. Et Saraim et Adithaim et Gedera et Gederothaim: urbes quatuordecim, et villae earum.
37. Sanan et Hadassa et Magdalgad,
38. Delean et Masepha et Iecthel,
39. Lachis et Bascath et Eglon,
40. Chebbon et Leheman et Cethlis
41. Et Gideroth et Bethdagon et Naama et Maceda: civitates sedecim, et villae earum.
42. Labana et Ether et Asan,
43. Iephtha et Esna et Nesib,
44. Et Ceila et Achzib et Maresa: civitates novem, et villae earum.
45. Accaron cum vicis et villulis suis.
46. Ab Accaron usque ad mare: omnia quae vergunt ad Azotum et viculos eius.
47. Azotus cum vicis et villulis suis. Gaza cum vicis et villulis suis, usque ad torrentem Aegypti, et mare magnum terminus eius.
48. Et in monte: Samir et Iether et Socoth
49. Et Danna et Cariathsenna, haec est Dabir:
50. Anab et Istemo et Anim,
51. Gosen et Olon et Gilo: civitates undecim et villae earum.
52. Arab et Ruma et Esaan,
53. Et Ianum et Beththaphua et Apheca,
54. Athmatha et Cariatharbe, haec est Hebron, et Sior: civitates novem, et villae earum.
55. Maon et Carmel et Ziph et Iota,
56. Iezrael et Iucadam et Zanoë,
57. Accaia, Gabaa et Thamna: civitates decem, et villae earum.
58. Halhul, et Bessur, et Gedor,
59. Mareth, et Bethanoth, et Eltecon: civitates sex et villae earum.
60. Cariathbaal, haec est Cariathiarim urbs silvarum, et Arebba: civitates duae, et villae earum.
61. In deserto Betharaba, Meddin, et Sachacha
62. Et Nebsan, et civitas salis, et Engaddi: civitates sex, et villae earum.
63. Iebusaeum autem habitatorem Ierusalem non potuerunt filii Iuda delere: habitavitque Iebusaeus cum filiis Iuda in Ierusalem usque in praesentem diem.

CAPUT XVI.

Sors Ephraim, urbes et viculi earum: mansitque inter hos Chananaeus tributarius.

1. Cecidit quoque sors filiorum Ioseph ab Iordane contra Iericho et aquas eius ab Oriente: solitudo quae ascendit de Iericho ad montem Bethel:
2. Et egreditur de Bethel Luza: transitque terminum Archi, Ataroth.
3. Et descendit ad Occidentem iuxta terminum Iephleti, usque ad terminos Beth horon inferioris, et Gazer: finiunturque regiones eius mari magno:
4. Possederuntque filii Ioseph Manasses et Ephraim.
5. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas: et possessio eorum contra Orientem Ataroth addar usque Beth horon superiorem.

6. Egredimturque confinia in mare: Machmethath vero Aquilonem respicit, et circuit terminus contra Orientem in Thanathselo: et pertransit ab Oriente Ianoe.

7. Descenditque de Ianoe in Ataroth et Naaratha: et pervenit in Iericho, egrediturque ad Iordanem.

8. De Taphua pertransit contra mare in Vallem arundineti, suntque egressus eius in mare salsissimum. haec est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9. Urbesque separatae sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, et villae earum.

10. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananaeum, qui habitabat in Gazer: habitavitque Chananaeus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

CAPUT XVII.

Mediae tribui Manasse et filiabus Salphaad sortes assignantur, et augetur sors filiorum Ioseph.

1. Cecidit autem sors tribui Manasse: (ipse enim est primogenitus Ioseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad et Basan:

(a) Num. 26, 30. 2. (a) Et reliquis filiorum Manasse iuxta familias suas, filiis Abiezer, et filiis Helec, et filiis Esriel, et filiis Sechem, et filiis Hepher, et filiis Semida. isti sunt filii Manasse filii Ioseph, mares, per cognationes suas.

(b) Num. 27, 1. et 36, 11. 3. (b) Salphaad vero filio Hepher filii Galaad filii Machir filii Manasse non erant filii, sed solae filiae: quarum ista sunt nomina, Maala et Noa et Hegla et Melcha et Thersa.

4. Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, et Iosue filii Nun, et principum dicentes: Dominus praecepit per manum Moysi, ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum.

5. Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, absque Terra Galaad et Basan trans Iordanem.

6. Filiae enim Manasse possederunt hereditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant.

7. Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmethath quae respicit Sichem: et egreditur ad dextram iuxta habitatores Fontis Taphuae.

8. Etenim in sorte Manasse ceciderat Terra Taphuae, quae est iuxta terminos Manasse filiorum Ephraim.

9. Descenditque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quae in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrentis, et exitus eius pergit ad mare:

10. Ita ut possessio Ephraim sit ab Austro, et ab Aquilone Manasse, et utramque claudat mare, et coniungantur sibi in tribu Aser ab Aquilone, et in tribu Issachar ab Oriente.

11. Fuitque hereditas Manasse in Issachar et in Aser, Bethsan et viculi eius, et Ieblaam cum viculis suis, et habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Thenac cum viculis suis, et habitatores Mageddo cum viculis suis, et tertia pars urbis Nopheth.

12. Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed coepit Chananaeus habitare in terra sua.

13. Postquam autem convaluerunt filii Israel, subiecerunt Chananaeos, et fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14. Locutique sunt filii Ioseph ad Iosue, et dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis et funiculi unius, cum sim tantae multitudinis, et benedixerit mihi Dominus?

15. Ad quos Iosue ait: Si populus multus es, ascende in silvam, et succide tibi spatia in Terra Pherezaei et Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephraim.

16. Cui responderunt filii Ioseph: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananaei, qui habitant in terra campestri, in qua sitae sunt Bethsan cum viculis suis, et Iezrael mediam possidens vallem.

17. Dixitque Iosue ad domum Ioseph, Ephraim et Manasse: Populus multus es, et magnae fortitudinis, non habebis sortem unam,

18. Sed transibis ad montem, et succides tibi, atque purgabis ad habitandum spatia: et poteris ultra procedere cum subverteris Chananaeum, quem dicis ferreos habere currus, et esse fortissimum.

CAPUT XVIII.

Mittuntur qui describant terram reliquarum septem tribuum, et assignatur sors Beniamin.

1. Congregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, et fuit eis Terra subiecta.

2. Remanserant autem filiorum Israel septem tribus, quae necdum acceperant possessiones suas.

3. Ad quos Iosue ait: Usquequo marcetis ignavia, et non intratis ad possidendam Terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?

4. Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, et pergant atque circumeant Terram, et describant eam iuxta numerum uniuscuiusque multitudinis: referantque ad me quod descripserint.

5. Dividite vobis Terram in septem partes: Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, et domus Ioseph ab Aquilone.

6. Mediam inter hos Terram in septem partes describite: et huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam vobis hic sortem:

7. Quia non est inter vos pars Levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hereditas. Gad autem et Ruben, et dimidia tribus Manasse iam acceperant possessiones suas trans Iordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini.

8. Cumque surrexissent viri, ut pergerent ad describendam terram, praecepit eis Iosue, dicens: Circuite Terram, et describite eam, ac revertimini ad me: ut hic coram Domino, in Silo mittam vobis sortem.

9. Itaque perrexerunt: et lustrantes eam, in septem partes diviserunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Iosue in castra Silo.

10. Qui misit sortes coram Domino in Silo, divisitque Terram filiis Israel in septem partes.

11. Et ascendit sors prima filiorum Beniamin per familias suas, ut possiderent Terram inter filios Iuda et filios Ioseph.

12. Fuitque terminus eorum contra Aquilonem a Iordane: pergens iuxta latus Iericho septentrionalis plagae, et inde contra Occidentem ad montana conscendens, et perveniens ad solitudinem Bethaven,

13. Atque pertransiens iuxta (c) Luzam ad Meridiem, ipsa est Bethel: descenditque in Ataroth addar in montem, qui est ad Meridiem Beth horon inferioris: (c) Gen. 28, 19.

14. Et inclinatur circuiens contra mare ad Meridiem montis qui respicit Beth horon contra Africum: suntque exitus eius in Cariath baal, quae vocatur et Cariathiarim, urbem filiorum Iuda. haec est plaga contra mare, ad Occidentem.

15. A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, et pervenit usque ad fontem aquarum Nephtoa.

16. Descenditque in partem montis, qui respicit Vallem filiorum Ennom: et est contra septentrionalem plagam in extrema parte Vallis Raphaim. Descenditque in Geennom (id est, Vallem Ennom) iuxta latus Iebusaei ad Austrum: et pervenit ad Fontem rogel,

17. Transiens ad Aquilonem, et egrediens ad Ensemes, id est fontem solis:

18. Et pertransit usque ad tumulos, qui sunt e regione Ascensus Adommim: descenditque ad Abenboen, id est, lapidem Boen filii Ruben: et pertransit ex latere Aquilonis ad campestria: descenditque in planitiem,

19. Et praetergreditur contra Aquilonem Beth hagla: suntque exitus eius contra linguam maris salsissimi ab Aquilone in fine Iordanis ad australem plagam:

20. Qui est terminus illius ab Oriente. haec est possessio filiorum Beniamin per terminos suos in circuitu, et familias suas.

21. Fueruntque civitates eius, Iericho et Beth hagla et Vallis Casis,

22. Beth Araba et Samaraim et Bethel

23. Et Avim et Aphara et Ophera,

24. Villa Emona et Ophni et Gabee: civitates duodecim, et villae earum.

25. Gabaon et Rama et Beroth,

26. Et Mesphe et Caphara, et Amosa

27. Et Recem, Iarephel et Tharela,

28. Et Sela, Eleph, et Iebus, quae est Ierusalem, Gabaath et Cariath: civitates quatuordecim, et villae earum. Haec est possessio filiorum Beniamin iuxta familias suas.

CAPUT XIX.

Assignantur sortes sex tribubus Simeon, Zabulon, Issachar, Aser, Nephthali, Dan, et Iosue.

1. Et egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas: fuitque hereditas

2. Eorum in medio possessionis filiorum Iuda: Bersabee et Sabee et Molada

3. Et Hasersual, Bala et Asem

4. Et Eltholad, Bethul et Harma

5. Et Siceleg et Bethmarchaboth et Hasersusa

6. Et Bethlebaoth et Sarohen: civitates tredecim, et villae earum.

7. Ain et Remmon et Athar et Asan: civitates quatuor, et villae earum:

8. Omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Baalath Beer Ramath contra australem plagam. Haec est hereditas filiorum Simeon iuxta cognationes suas,

9. In possessione et funiculo filiorum Iuda: quia maior erat. et idcirco filii Simeon possederunt in medio hereditatis eorum.

10. Ceciditque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas: et factus est terminus possessionis eorum usque Sarid.

11. Ascenditque de Mari et Merala, et pervenit in Debbaseth, usque ad torrentem qui est contra Iecnam.

12. Et revertitur de Sared contra Orientem in fines Ceseleththabor: et egreditur ad Dabereth, ascenditque contra Iaphie.

13. Et inde pertransit usque ad orientalem plagam Gethhepher et Thacasin: et egreditur in Remmon, Amthar et Noa.

14. Et circuit ad Aquilonem Hanathon: suntque egressus eius Vallis Iephtahel,

15. Et Cateth et Naalol et Semeron et Ierala et Bethlehem: civitates duodecim, et villae earum.

16. Haec est hereditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes et viculi earum.

17. Issachar egressa est sors quarta per cognationes suas.

18. Fuitque eius hereditas Iezrael et Casaloth et Sunem

19. Et Hapharaim et Seon, et Anaharath

20. Et Rabboth et Cesion, Ahes,

21. Et Rameth, et Engannim, et Enhadda et Bethpheses.

22. Et pervenit terminus eius usque Thabor et Sehesima et Bethsames: eruntque exitus eius Iordanis: civitates sedecim, et villae earum.

23. Haec est possessio filiorum Issachar per cognationes suas, urbes, et viculi earum.

24. Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas:

25. Fuitque terminus eorum Halcath et Chali et Beten et Axaph

26. Et Elmelech et Amaad et Messal: et pervenit usque ad Carmelum maris et Sihor et Labanath.

27. Ac revertitur contra orientem Bethdagon: et pertransit usque Zabulon et Vallem Iephthael contra Aquilonem in Bethemec et Nehiel. Egrediturque ad laevam Cabul,

28. Et Abran et Rohob et Hamon et Cana, usque ad Sidonem magnam.

29. Revertiturque in Horma usque ad civitatem munitissimam Tyrum, et usque Hosa: eruntque exitus eius in mare de funiculo Achziba:

30. Et Amma et Aphec et Rohob. civitates viginti duae, et villae earum.

31. Haec est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbesque et viculi earum.

32. Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per familias suas:

33. Et coepit terminus de Heleph et Elon in Saananim, et Adami, quae est Neceb, et Iebnael usque Lecum: et egressus eorum usque ad Iordanem:

34. Revertiturque terminus contra Occidentem in Azanotthabor, atque inde egreditur in Hucuca, et pertransit in Zabulon contra Meridiem, et in Aser contra Occidentem, et in Iuda ad Iordanem contra ortum solis.

35. Civitates munitissimae, Assedim, Ser, et Emath, et Reccath et Cenereth,

36. Et Edema et Arama, Asor

37. Et Cedes et Edrai, Enhasor

38. Et Ieron et Magdalel, Horem et Bethanath et Bethsames: civitates decem et novem, et villae earum.

39. Haec est possessio tribus filiorum Nephthali per cognationes suas, urbes et viculi earum.

40. Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima:

41. Et fuit terminus possessionis eius Saraa et Esthaol, et Hirsemes, id est, civitas solis.

42. Selebin et Aialon et Iethela,

43. Elon et Themna et Acron,

44. Elthece, Gebbethon et Balaath,

45. Et Iud et Bane et Barach et Gethremmon:

46. Et Meiarcon et Arecon, cum termino qui respicit Ioppen,

47. Et ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii Dan, et pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam: et percusserunt eam in ore gladii, et possederunt, et habitaverunt in ea, vocantes nomen eius Lesem Dan, ex nomine Dan patris sui.

48. Haec est possessio tribus filiorum Dan, per cognationes suas, urbes et viculi earum.

49. Cumque complesset sorte dividere Terram singulis per tribus suas, dederunt filii Israel possessionem Iosue filio Nun in medio sui,

50. Iuxta praeceptum Domini, urbem quam postulavit, Thamnath Saraa in monte Ephraim: et aedificavit civitatem, habitavitque in ea.

51. Hae sunt possessiones, quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos, et Iosue filius Nun, et principes familiarum, ac tribuum filiorum Israel in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique sunt Terram.

CAPUT XX.

Sex refugii civitates cis et trans Iordanem, ut qui ad eas possint confugere: et quamdiu ibi remanere debeant.

1. Et locutus est Dominus ad Iosue, dicens: Loquere filiis Israel, et dic eis:

(a) Num. 35, 10. Deut. 19, 2.

2. Separate urbes fugitivorum, (a) de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi;

3. Ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nescius: et possit evadere iram proximi, qui ultor est sanguinis:

4. Cum ad unam harum confugerit civitatum, stabit ante portam civitatis, et loquetur senioribus urbis illius ea, quae se comprobent innocentem: sicque suscipient eum, et dabunt ei locum ad habitandum.

5. Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus eius: quia ignorans percussit proximum eius, nec ante biduum, triduumve eius probatur inimicus.

6. Et habitabit in civitate illa, donec stet ante iudicium causam reddens facti sui, et moriatur sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc revertetur homicida, et ingredietur civitatem et domum suam de qua fugerat.

7. Decreveruntque Cedes in Galilaea montis Nephthali, et Sichem in monte Ephraim, et Cariatharbe, ipsa est Hebron in monte Iuda.

(b) Deut. 4, 43.

8. Et trans Iordanem contra Orientalem plagam Iericho, (b) statuerunt Bosor, quae sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, et Ramoth in Galaad de tribu Gad, et Gaulon in Basan de tribu Manasse.

9. Hae civitates constitutae sunt cunctis filiis Israel, et advenis, qui habitabant inter eos: ut fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, et non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

CAPUT XXI.

Levitis assignantur civitates quadraginta octo cum suburbanis: et completa Dei promissione olim patriarchis facta, pax et requies datur filiis Israel.

1. Accesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazarum sacerdotem, et Iosue filium Nun, et ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israel:

(c) Num. 35, 2.

2. Locutique sunt ad eos in Silo Terrae Chanaan, atque dixerunt: (c) Dominus praecepit per manum Moysi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, et suburbana earum ad alenda iumenta.

3. Dederuntque filii Israel de possessionibus suis iuxta imperium Domini, civitates et suburbana earum.

4. Egressaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis de tribubus Iuda, et Simeon, et Beniamin, civitates tredecim:

5. Et reliquis filiorum Caath, id est Levitis, qui superfuerant de tribubus Ephraim, et Dan, et dimidia tribu Manasse, civitates decem.

6. Porro filiis Gerson egressa est sors, ut acciperent de tribubus Issachar et Aser et Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in Basan civitates numero tredecim.

7. Et filiis Merari per cognationes suas de tribubus Ruben et Gad et Zabulon urbes duodecim.

8. Dederuntque filii Israel Levitis civitates et suburbana earum, sicut praecepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tribuentes.

(d) 1 Par. 6, 55.

9. De tribubus filiorum Iuda et Simeon dedit Iosue civitates: (d) quarum ista sunt nomina,

10. Filiis Aaron per familias Caath Levitici generis (prima enim sors illis egressa est)

11. Cariatharbe patris Enac, quae vocatur Hebron, in monte Iuda, et suburbana eius per circuitum.

(e) Sup. 14, 14.

12. (e) Agros vero, et villas eius dederat Caleb filio Iephone ad possidendum.

13. Dedit ergo filiis Aaron sacerdotis Hebron confugii civitatem, ac suburbana eius: et Lobnam cum suburbanis suis:

14. Et Iether, et Estemo,

15. Et Holon, et Dabir,

16. Et Ain, et Ieta, et Bethsames, cum suburbanis suis: civitates novem de tribubus, ut dictum est, duabus.

17. De tribu autem filiorum Beniamin, Gabaon, et Gabae,

18. Et Anathoth et Almon, cum suburbanis suis: civitates quatuor.

19. Omnes simul civitates filiorum Aaron sacerdotis, tredecim, cum suburbanis suis.

20. Reliquis vero per familias filiorum Caath Levitici generis haec est data possessio.

21. De tribu Ephraim urbes confugii, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, et Gazer

22. Et Cibsaim et Beth horon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

23. De tribu quoque Dan, Eltheco et Gabathon,

24. Et Aialon et Gethremmon, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

25. Porro de dimidia tribu Manasse, Thanach et Gethremmon, cum suburbanis suis civitates duae.

26. Omnes civitates decem, et suburbana earum, datae sunt filiis Caath inferioris gradus.

27. Filiis quoque Gerson Levitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugii civitates, Gaulon in Basan, et Bosram, cum suburbanis suis, civitates duas.

28. Porro de tribu Issachar, Cesion, et Dabereth,

29. Et Iaramoth, et Engannim, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

30. De tribu autem Aser, Masal et Abdon,

31. Et Helcath, et Rohob, cum suburbanis suis, civitates quatuor.

32. De tribu quoque Nephthali civitates confugii, Cedes in Galilaea, et Hammoth Dor, et Carthan, cum suburbanis suis, civitates tres.

33. Omnes urbes familiarum Gerson, tredecim, cum suburbanis suis.

34. Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon, Iecnam et Cartha

35. Et Damna et Naalol, civitates quatuor cum suburbanis suis.

36. De tribu Ruben ultra Iordanem contra Iericho civitates refugii, Bosor in solitudine, Misor et Iaser et Iethson et Mephaath, civitates quatuor cum suburbanis suis.

37. De tribu Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad, et Manaim et Hesebon et Iazer, civitates quatuor cum suburbanis suis.

38. Omnes urbes filiorum Merari per familias et cognationes suas, duodecim.

39. Itaque civitates universae Levitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadraginta octo

40. Cum suburbanis suis, singulae per familias distributae.

41. Deditque Dominus Deus Israeli omnem Terram, quam traditurum se patribus eorum iuraverat: et possederunt illam, atque habitaverunt in ea.

42. Dataque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nullusque eis hostium resistere ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt.

43. Ne unum quidem verbum, quod illis praestiturum se esse promiserat, irritum fuit, sed rebus expleta sunt omnia.

CAPUT XXII.

Remissae ad suam possessionem trans Iordanem tribus Ruben, et Gad, et dimidia Manasse, suspicionem movent ceteris tribubus, propter extructam ad Iordanem altare: sed missi legati suscipiunt iustam eorum excusationem.

1. Eodem tempore vocavit Iosue Rubenitas, et Gaditas, et dimidiam tribum Manasse,

2. Dixitque ad eos: Fecistis omnia quae praecepit vobis Moyses famulus Domini: mihi quoque in omnibus obedistis,

3. Nec reliquistis fratres vestros longo tempore, usque in praesentem diem, custodientes imperium Domini Dei vestri.

4. Quia igitur dedit Dominus Deus vester fratribus vestris quietem et pacem, sicut pollicitus est: revertimini, et ite in tabernacula vestra, et in terram pos-
(a) Num. 32, 33. Supra 13, 8. sessionis, (a) quam tradidit vobis Moyses famulus Domini trans Iordanem:

5. Ita dumtaxat, ut custodiatis attente, et opere compleatis mandatum et legem quam praecepit vobis Moyses famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum vestrum, et ambuletis in omnibus viis eius, et observetis mandata illius, adhaereatisque ei, ac serviatis in omni corde, et in omni anima vestra.

6. Benedixitque eis Iosue, et dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua.

7. Dimidiae autem tribui Manasse possessionem Moyses dederat in Basan: et idcirco mediae, quae superfuit, dedit Iosue sortem inter ceteros fratres suos trans Iordanem ad Occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua, et benedixisset eis,

8. Dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento et auro, aere ac ferro, et veste multiplici: dividite praedam hostium cum fratribus vestris.

9. Reversique sunt, et abierunt filii Ruben, et filii Gad, et dimidia tribus Manasse, a filiis Israel de Silo, quae sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad Terram possessionis suae, quam obtinuerant iuxta imperium Domini in manu Moysi.

10. Cumque venissent ad tumulos Iordanis in Terram Chanaan, aedificaverunt iuxta Iordanem altare infinitae magnitudinis.

11. Quod cum audissent filii Israel, et ad eos certi nuncii detulissent aedificasse filios Ruben, et Gad, et dimidiae tribus Manasse altare in Terra Chanaan, super Iordanis tumulos, contra filios Israel:

12. Convenerunt omnes in Silo, ut ascenderent, et dimicarent contra eos.

13. Et interim miserunt ad illos in Terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotis,

14. Et decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus.

15. Qui venerunt ad filios Ruben, et Gad, et dimidiae tribus Manasse in Terram Galaad, dixeruntque ad eos:

16. Haec mandat omnis populus Domini: Quae est ista transgressio? Cur reliquistis Dominum Deum Israel, aedificantes altare sacrilegum, et a cultu illius recedentes?

17. An parum vobis est (b) quod peccastis in Beel- (b) Num. 25, 3. Deut. 4, 3.
phegor, et usque in praesentem diem macula huius sceleris in nobis permanet? multique de populo corruerunt.

18. Et vos hodie reliquistis Dominum, et cras in universum Israel ira eius desaeviet.

19. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestrae, transite ad Terram, in qua tabernaculum Domini est, et habitate inter nos: tantum ut a Domino, et a nostro consortio non recedatis, aedificato altari praeter altare Domini Dei nostri.

20. (c) Nonne Achan filius Zare praeteriit mandatum (c) Sup. 7, 1.
Domini, et super omnem populum Israel ira eius incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus periisset in scelere suo.

21. Responderuntque filii Ruben et Gad, et dimidia tribus Manasse principibus legationis Israel:

22. Fortissimus Deus Dominus, Fortissimus Deus Dominus, ipse novit, et Israel simul intelliget: si praevaricationis animo, hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat nos in praesenti:

23. Et si ea mente fecimus ut holocausta, et sacrificium, et pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quaerat et iudicet:

24. Et non ea magis cogitatione atque tractatu, ut diceremus: Cras dicent filii vestri filiis nostris: Quid vobis et Domino Deo Israel?

25. Terminum posuit Dominus inter nos et vos, o filii Ruben, et filii Gad, Iordanem fluvium: et idcirco partem non habetis in Domino. Et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore Domini. Putavimus itaque melius,

26. Et diximus: Extruamus nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendas,

27. Sed in testimonium inter nos et vos, et sobolem nostram vestramque progeniem, ut serviamus Domino, et iuris nostri sit offerre et holocausta, et victimas, et pacificas hostias: et nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris: Non est vobis pars in Domino.

28. Quod si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare Domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta, neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum.

29. Absit a nobis hoc scelus ut recedamus a Do-

mino, et eius vestigia relinquamus extructo altari ad holocausta, et sacrificia, et victimas offerendas, praeter altare Domini Dei nostri, quod extructum est ante tabernaculum eius.

30. Quibus auditis, Phinees sacerdos, et principes legationis Israel, qui erant cum eo, placati sunt: et verba filiorum Ruben, et Gad, et dimidiae tribus Manasse, libentissime susceperunt.

31. Dixitque Phinees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quod nobiscum sit Dominus, quoniam alieni estis a praevaricatione hac, et liberastis filios Israel de manu Domini.

32. Reversusque est cum principibus a filiis Ruben et Gad de Terra Galaad, finium Chanaan ad filios Israel, et retulit eis.

33. Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt Deum filii Israel, et nequaquam ultra dixerunt, ut ascenderent contra eos, atque pugnarent, et delerent Terram possessionis eorum.

34. Vocaveruntque filii Ruben, et filii Gad altare, quod extruxerant, Testimonium nostrum, quod Dominus ipse sit Deus.

CAPUT XXIII.

Iosue senex, iamque moribundus, exhortatur filios Israel ad servanda Dei praecepta, et cavendam societatem cum gentibus.

1. Evoluto autem multo tempore, postquam pacem dederat Dominus Israeli, subiectis in gyro nationibus universis, et Iosue iam longaevo, et persenilis aetatis:

2. Vocavit Iosue omnem Israelem, maioresque natu, et principes ac duces, et magistros, dixitque ad eos: Ego senui, et progressioris aetatis sum:

3. Vosque cernitis omnia, quae fecerit Dominus Deus vester cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipse pugnaverit:

4. Et nunc quia vobis sorte divisit omnem Terram, ab Orientali parte Iordanis usque ad mare magnum, multaeque adhuc supersunt nationes:

5. Dominus Deus vester disperdet eas et auferet a facie vestra, et possidebitis Terram, sicut vobis pollicitus est.

6. Tantum confortamini, et estote soliciti, ut custodiatis cuncta quae scripta sunt in volumine legis Moysi: et non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram:

7. Ne postquam intraveritis ad Gentes, quae inter vos futurae sunt, iuretis in nomine deorum earum, et serviatis eis, et adoretis illos:

8. Sed adhaereatis Domino Deo vestro: quod fecistis usque in diem hanc.

9. Et tunc auferet Dominus Deus in conspectu vestro gentes magnas et robustissimas, et nullus vobis resistere poterit.

10. Unus e vobis persequetur hostium mille viros: quia Dominus Deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est.

11. Hoc tantum diligentissime praecavete, ut diligatis Dominum Deum vestrum.

12. Quod si volueritis gentium harum, quae inter vos habitant, erroribus adhaerere, et cum eis miscere connubia, atque amicitias copulare:

13. Iam nunc scitote quod Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, et offendiculum ex latere vestro, et sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis.

14. (a) En ego hodie ingredior viam universae terrae, et toto animo cognoscetis quod de omnibus verbis, quae se Dominus praestiturum vobis esse pollicitus est, unum non praeterierit incassum. (a) 3 Reg. 2, 2.

15. Sicut ergo implevit opere quod promisit, et prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quidquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis,

16. Eo quod praeterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, et servieritis diis alienis, et adoraveritis eos: cito atque velociter consurget in vos furor Domini, et auferemini ab hac Terra optima, quam tradidit vobis.

CAPUT XXIV.

Commemorantur beneficia Israelitis a Deo exhibita, foedus populi cum Domino, mors Iosue, sepultura ossium Ioseph, et mors Eleazari sacerdotis.

1. Congregavitque Iosue omnes tribus Israel in Sichem, et vocavit maiores natu, ac principes, et iudices, et magistros: steteruntque in conspectu Domini:

2. Et ad populum sic locutus est: Haec dicit Dominus Deus Israel: Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, (b) Thare pater Abraham, et Nachor: (b) Gen. 11, 26.
servieruntque diis alienis.

3. (c) Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiae finibus: et adduxi eum in Terram Chanaan: multiplicavique semen eius, (c) Gen. 11, 31.

4. (d) Et dedi ei Isaac: (e) illique rursum dedi Iacob et Esau. (f) E quibus, Esau dedi montem Seir ad possidendum: (g) Iacob vero, et filii eius descenderunt in Aegyptum. (d) Gen 21, 2. (e) Gen. 25, 26. (f) Gen. 36, 8. (g) Gen. 46, 6.

5. (h) Misique Moysen et Aaron, et percussi Aegyptum multis signis atque portentis. (h) Exod. 3, 10.

6. (i) Eduxique vos et patres vestros de Aegypto, et venistis ad mare: persecutique sunt (k) Aegyptii patres vestros cum curribus et equitatu, usque ad Mare rubrum. (i) Exod. 12, 37. (k) Exod. 14, 9.

7. Clamaverunt autem ad Dominum filii Israel: qui posuit tenebras inter vos et Aegyptios, et adduxit super eos mare, et operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quae in Aegypto fecerim, et habitastis in solitudine multo tempore:

8. Et introduxi vos in Terram Amorrhaei, qui habitabat trans Iordanem. (l) Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, et possedistis Terram eorum, atque interfecistis eos. (l) Num. 21, 24.

9. Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, et pugnavit contra Israelem. (m) Misitque et vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis: (m) Num. 22, 5.

10. Et ego nolui audire eum, sed econtrario per illum benedixi vobis, et liberavi vos de manu eius.

11. (n) Transistisque Iordanem, et venistis ad Iericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis eius, Amorrhaeus, et Pherezaeus et Chananaeus, et Hethaeus, et Gergesaeus, et Hevaeus, et Iebusaeus: et tradidi illos in manus vestras. (n) Sup. 3, 14. et 6, 1. et 11, 3.

12. (o) Misique ante vos crabrones: et eieci eos de locis suis, duos reges Amorrhaeorum, non in gladio nec in arcu tuo. (o) Exod 23, 28. Deut. 7, 20. Sup. 11, 20.

13. Dedique vobis Terram, in qua non laborastis, et urbes quas non aedificastis, ut habitaretis in eis: vineas et oliveta, quae non plantastis.

14. (p) Nunc ergo timete Dominum, et servite ei perfecto corde atque verissimo: et auferte deos, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia et in Aegypto, ac servite Domino. (p) 1 Reg. 7, 3. Tob. 14, 10.

15. Sin autem malum vobis videtur ut Domino ser-

viatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis, utrum diis, quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhaeorum, in quorum Terra habitatis: ego autem et domus mea serviemus Domino.

16. Responditque populus, et ait: Absit a nobis ut relinquamus Dominum, et serviamus diis alienis.

17. Dominus Deus noster ipse eduxit nos, et patres nostros de Terra Aegypti, de domo servitutis: fecitque videntibus nobis signa ingentia, et custodivit nos in omni via, per quam ambulavimus, et in cunctis populis, per quos transivimus.

18. Et eiecit universas gentes, Amorrhaeum habitatorem Terrae, quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster.

19. Dixitque Iosue ad populum: Non poteritis servire Domino: Deus enim sanctus, et fortis aemulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis.

20. Si dimiseritis Dominum, et servieritis diis alienis, convertet se, et affliget vos, atque subvertet postquam vobis praestiterit bona.

21. Dixitque populus ad Iosue: Nequaquam ita ut loqueris, erit, sed Domino serviemus.

22. Et Iosue ad populum, Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum ut serviatis ei. Responderuntque: Testes.

23. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, et inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel.

24. Dixitque populus ad Iosue: Domino Deo nostro serviemus, et obedientes erimus praeceptis eius.

25. Percussit ergo Iosue in die illo foedus, et proposuit populo praecepta atque iudicia in Sichem.

26. Scripsit quoque omnia verba haec in volumine legis Domini: et tulit lapidem pergrandem, posuitque eum subter quercum, quae erat in Sanctuario Domini:

27. Et dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium quod audierit omnia verba Domini, quae locutus est vobis: ne forte postea negare velitis, et mentiri Domino Deo vestro.

28. Dimisitque populum, singulos in possessionem suam.

29. Et post haec mortuus est Iosue filius Nun servus Domini, centum et decem annorum:

30. Sepelieruntque eum in finibus possessionis suae in Thamnathsare, quae est sita in monte Ephraim, a Septentrionali parte montis Gaas.

31. Servivitque Israel Domino cunctis diebus Iosue et seniorum, qui longe vixerunt tempore post Iosue, et qui noverunt omnia opera Domini quae fecerat in Israel.

32. (a) Ossa quoque Ioseph, quae tulerant filii Israel de Aegypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri, (a) Gen. 50, 24. Exod. 13, 19.
(b) quem emerat Iacob a filiis Hemor patris Sichem, centum novellis ovibus, et fuit in possessionem filiorum Ioseph. (b) Gen. 33, 19.

33. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: et sepelierunt eum in Gabaath Phinees filii eius, quae data est ei in monte Ephraim.

LIBER IUDICUM

HEBRAICE SOPHETIM

CAPUT I.

Iuda duce una cum fratre ipsius Simeone plurimae gentium civitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addito terra irriguo: Chananaei tributarii servantur.

1. Post mortem Iosue consuluerunt filii Israel Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananaeum, et erit dux belli?

2. Dixitque Dominus: Iudas ascendet: ecce tradidi Terram in manus eius.

3. Et ait Iudas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meam, et pugna contra Chananaeum, ut et ego pergam tecum in sortem tuam. Et abiit cum eo Simeon.

4. Ascenditque Iudas, et tradidit Dominus Chananaeum, ac Pherezaeum in manus eorum: et percusserunt in Bezec decem millia virorum.

5. Inveneruntque Adonibezec in Bezec, et pugnaverunt contra eum, ac percusserunt Chananaeum, et Pherezaeum.

6. Fugit autem Adonibezec: quem persecuti comprehenderunt, caesis summitatibus manuum eius ac pedum.

7. Dixitque Adonibezec: Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Ierusalem, et ibi mortuus est.

8. Oppugnantes ergo filii Iuda Ierusalem, ceperunt eam, et percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem.

9. Et postea descendentes pugnaverunt contra Chananaeum, qui habitabat in montanis, et ad meridiem, et in campestribus.

10. (c) Pergensque Iudas contra Chananaeum, qui (c) Ios. 15, 14.
habitabat in Hebron, (cuius nomen fuit antiquitus Cariatharbe) percussit Sesai, et Ahiman, et Tholmai:

11. Atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cariath Sepher, id est, civitas litterarum.

12. Dixitque Caleb: Qui percusserit Cariath Sepher, et vastaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

13. Cumque cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam suam coniugem.

14. Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut peteret a patre suo agrum. Quae cum suspirasset sedens in asino, dixit ei Caleb: Quid habes?

15. At illa respondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dedisti mihi: da et irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum superius, et irriguum inferius.

16. Filii autem Cinaei cognati Moysi ascenderunt de civitate palmarum, cum filiis Iuda in desertum sortis eius, quod est ad meridiem Arad, et habitaverunt cum eo.

17. Abiit autem Iudas cum Simeone fratre suo, et percusserunt simul Chananaeum qui habitabat in Sephaath, et interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis, Horma, id est, anathema.

18. Cepitque Iudas Gazam cum finibus suis, et Ascalonem, atque Accaron cum terminis suis.

19. Fuitque Dominus cum Iuda, et montana posse-

dit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabat.

(a) Num. 14, 24. Ios. 15, 14. 20. Dederuntque Caleb Hebron, (a) sicut dixerat Moyses, qui delevit ex ea tres filios Enac.

21. Iebusaeum autem habitatorem Ierusalem non deleverunt filii Beniamin: habitavitque Iebusaeus cum filiis Beniamin in Ierusalem, usque in praesentem diem.

22. Domus quoque Ioseph ascendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis.

23. Nam cum obsiderent urbem, quae prius Luza vocabatur,

24. Viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum civitatis, et faciemus tecum misericordiam.

25. Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, et omnem cognationem eius dimiserunt.

26. Qui dimissus, abiit in Terram Hetthim, et aedificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam: quae ita appellatur usque in praesentem diem.

27. Manasses quoque non delevit Bethsan, et Thanac cum viculis suis, et habitatores Dor, et Ieblaam, et Mageddo cum viculis suis, coepitque Chananaeus habitare cum eis.

28. Postquam autem confortatus est Israel, fecit eos tributarios, et delere noluit.

29. Ephraim etiam non interfecit Chananaeum, qui habitabat in Gazer, sed habitavit cum eo.

30. Zabulon non delevit habitatores Cetron, et Naalol: sed habitavit Chananaeus in medio eius, factusque est ei tributarius.

31. Aser quoque non delevit habitatores Accho, et Sidonis, Ahalab, et Achazib, et Helba, et Aphec, et Rohob:

32. Habitavitque in medio Chananaei habitatoris illius terrae, nec interfecit eum.

33. Nephthali quoque non delevit habitatores Bethsames, et Bethanath: et habitavit inter Chananaeum habitatorem Terrae, fueruntque ei Bethsamitae et Bethanitae tributarii.

34. Arctavitque Amorrhaeus filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent:

35. Habitavitque in monte Hares, quod interpretatur testaceo, in Aialon et Salebim. Et aggravata est manus domus Ioseph, factusque est ei tributarius.

36. Fuit autem terminus Amorrhaei ab Ascensu Scorpionis, petra, et superiora loca.

CAPUT II.

Angelus Dei beneficia refert: quo audito, flet populus: post mortem tamen Iosue et coaevorum, Israel frequenter liberatus, semper in peiora recidit.

1. Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad Locum flentium, et ait: Eduxi vos de Aegypto, et introduxi in Terram, pro qua iuravi patribus vestris: et pollicitus sum ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum:

2. Ita dumtaxat ut non feriretis foedus cum habitatoribus Terrae huius, sed aras eorum subverteretis: et noluistis audire vocem meam: cur hoc fecistis?

3. Quam ob rem nolui delere eos a facie vestra: ut habeatis hostes, et dii eorum sint vobis in ruinam.

4. Cumque loqueretur Angelus Domini haec verba ad omnes filios Israel: elevaverunt ipsi vocem suam, et fleverunt.

5. Et vocatum est nomen loci illius: Locus flentium, sive lacrymarum: immolaveruntque ibi hostias Domino.

6. (b) Dimisit ergo Iosue populum, et abierunt filii (b) Ios. 24, 28.
Israel unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam:

7. Servieruntque Domino cunctis diebus eius, et seniorum, qui longo post eum vixerunt tempore, et noverant omnia opera Domini, quae fecerat cum Israel.

8. Mortuus est autem Iosue filius Nun, famulus Domini, centum et decem annorum,

9. Et sepelierunt eum in finibus possessionis suae in Thamnathsare in monte Ephraim, a Septentrionali plaga montis Gaas.

10. Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos: et surrexerunt alii, qui non noverant Dominum, et opera quae fecerat cum Israel.

11. Feceruntque filii Israel malum in conspectu Domini, et servierunt Baalim.

12. Ac dimiserunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxerat eos de Terra Aegypti: et secuti sunt deos alienos, deosque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, et adoraverunt eos: et ad iracundiam concitaverunt Dominum,

13. Dimittentes eum, et servientes Baal et Astaroth.

14. Iratusque Dominus contra Israel, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, et vendiderunt hostibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt resistere adversariis suis:

15. Sed quocumque pergere voluissent, manus Domini super eos erat, sicut locutus est, et iuravit eis: et vehementer afflicti sunt.

16. Suscitavitque Dominus iudices, qui liberarent eos de vastantium manibus: sed nec eos audire voluerunt,

17. Fornicantes cum diis alienis, et adorantes eos. Cito deseruerunt viam, per quam ingressi fuerant patres eorum: et audientes mandata Domini, omnia fecere contraria.

18. Cumque Dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, et audiebat afflictorum gemitus, et liberabat eos de caede vastantium.

19. Postquam autem mortuus esset iudex, revertebantur, et multo faciebant peiora quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, servientes eis, et adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, et viam durissimam, per quam ambulare consueverunt.

20. Iratusque est furor Domini in Israel, et ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, et vocem meam audire contempsit:

21. Et ego non delebo gentes, quas dimisit Iosue, et mortuus est:

22. Ut in ipsis experiar Israel, utrum custodiant viam Domini, et ambulent in ea, sicut custodierunt patres eorum, an non.

23. Dimisit ergo Dominus omnes nationes has, et cito subvertere noluit, nec tradidit in manus Iosue.

CAPUT III.

Israel dum sociatur gentibus a Domino derelictis, ad ipsius exercitationem, earum sceleribus contaminatur; ideo saepius per extraneos reges affligitur; sed resipiscens, per Othoniel, Aod, et Samgar liberatur.

1. Hae sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, et omnes, qui non noverant bella Chananaeorum:

2. Ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem praeliandi:

3. Quinque satrapas Philisthinorum, omnemque Chananaeum, et Sidonium, atque Hevaeum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon usque ad introitum Emath.

4. Dimisitque eos, ut in ipsis experiretur Israelem, utrum audiret mandata Domini quae praeceperat patribus eorum per manum Moysi, an non.

5. Itaque filii Israel habitaverunt in medio Chananaei, et Hethaei, et Amorrhaei, et Pherezaei, et Hevaei, et Iebusaei:

6. Et duxerunt uxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum tradiderunt, et servierunt diis eorum.

7. Feceruntque malum in conspectu Domini, et obliti sunt Dei sui, servientes Baalim et Astaroth.

8. Iratusque contra Israel Dominus, tradidit eos in manus Chusan Rasathaim regis Mesopotamiae, servieruntque ei octo annis.

9. Et clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem Caleb minorem:

10. Fuitque in eo Spiritus Domini, et iudicavit Israel. Egressusque est ad pugnam, et tradidit Dominus in manus eius Chusan Rasathaim regem Syriae, et oppressit eum.

11. Quievitque terra quadraginta annis, et mortuus est Othoniel filius Cenez.

12. Addiderunt autem filii Israel facere malum in conspectu Domini: qui confortavit adversum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conspectu eius.

13. Et copulavit ei filios Ammon, et Amalec: abiitque et percussit Israel, atque possedit Urbem palmarum.

14. Servieruntque filii Israel Eglon regi Moab decem et octo annis:

15. Et postea clamaverunt ad Dominum: qui suscitavit eis salvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Iemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miseruntque filii Israel per illum munera Eglon regi Moab.

16. Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmae manus, et accinctus est eo subter sagum in dextro femore.

17. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon crassus nimis.

18. Cumque obtulisset ei munera, prosecutus est socios, qui cum eo venerant.

19. Et reversus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad Regem: Verbum secretum habeo ad te, o rex. Et ille imperavit silentium: egressisque omnibus qui circa eum erant,

20. Ingressus est Aod ad eum: sedebat autem in aestivo coenaculo solus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno.

21. Extenditque Aod sinistram manum, et tulit sicam de dextro femore suo, infixitque eam in ventre eius

22. Tam valide, ut capulus sequeretur ferrum in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percusserat, reliquit in corpore: statimque per secreta naturae alvi stercora proruperunt.

23. Aod autem clausis diligentissime ostiis coenaculi, et obfirmatis sera,

24. Per posticum egressus est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores coenaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat alvum in aestivo cubiculo.

25. Expectantesque diu donec erubescerent, et videntes quod nullus aperiret, tulerunt clavem: et aperientes invenerunt dominum suum in terra iacentem mortuum.

26. Aod autem, dum illi turbarentur, effugit, et pertransiit Locum idolorum, unde reversus fuerat. Venitque in Seirath:

27. Et statim insonuit buccina in monte Ephraim: descenderuntque cum eo filii Israel, ipso in fronte gradiente.

28. Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos nostros Moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, et occupaverunt vada Iordanis quae transmittunt in Moab: et non dimiserunt transire quemquam:

29. Sed percusserunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robustos et fortes viros: nullus eorum evadere potuit.

30. Humiliatusque est Moab in die illo sub manu Israel: et quievit Terra octoginta annis.

31. Post hunc fuit Samgar filius Anath, qui percussit de Philisthiim sexcentos viros vomere: et ipse quoque defendit Israel.

CAPUT IV.

Debbora prophetissa et Barac adversus Sisaram principem militiae regis Iabin feliciter dimicant, quem profugum occidit Iahel uxor Haber Cinaei.

1. Addideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod,

2. (a) Et tradidit illos Dominus in manus Iabin regis Chanaan, qui regnavit in Asor: habuitque ducem exercitus sui nomine Sisaram, ipse autem habitabat in Haroseth gentium. (a) 1 Reg. 12, 9.

3. Clamaveruntque filii Israel ad Dominum: nongentos enim habebat falcatos currus, et per viginti annos vehementer oppresserat eos.

4. Erat autem Debbora prophetis uxor Lapidoth, quae iudicabat populum in illo tempore.

5. Et sedebat sub palma, quae nomine illius vocabatur, inter Rama et Bethel in monte Ephraim: ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium.

6. Quae misit, et vocavit Barac filium Abinoëm de Cedes Nephthali: dixitque ad eum: Praecepit tibi Dominus Deus Israel, vade, et duc exercitum in montem Thabor, tollesque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali, et de filiis Zabulon:

7. Ego autem adducam ad te in loco torrentis Cison, Sisaram principem exercitus Iabin, et currus eius, atque omnem multitudinem, et tradam eos in manu tua.

8. Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: si nolueris venire mecum, non pergam.

9. Quae dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Sisara. Surrexit itaque Debbora, et perrexit cum Barac in Cedes.

10. Qui, accitis Zabulon et Nephthali, ascendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu suo.

11. Haber autem Cinaeus recesserat quondam a ceteris Cinaeis fratribus suis filiis Hobab, cognati Moysi: et tetenderat tabernacula usque ad vallem, quae vocatur Sennim, et erat iuxta Cedes.

12. Nunciatumque est Sisarae quod ascendisset Barac filius Abinoëm, in montem Thabor:

13. Et congregavit nongentos falcatos currus, et

omnem exercitum de Haroseth gentium ad torrentem Cison.

14. Dixitque Debbora ad Barac: Surge, haec est enim dies, in qua tradidit Dominus Sisaram in manus tuas: en ipse ductor est tuus. Descendit itaque Barac de monte Thabor, et decem millia pugnatorum cum eo.

(a) Psal. 82, 10. 15. (a) Perterruitque Dominus Sisaram, et omnes currus eius, universamque multitudinem in ore gladii ad conspectum Barac: in tantum, ut Sisara de curru desiliens, pedibus fugeret,

16. Et Barac persequeretur fugientes currus, et exercitum usque ad Haroseth gentium, et omnis hostium multitudo usque ad internecionem caderet.

17. Sisara autem fugiens pervenit ad tentorium Iahel uxoris Haber Cinaei. Erat enim pax inter Iabin regem Azor, et domum Haber Cinaei.

18. Egressa igitur Iahel in occursum Sisarae, dixit ad eum: Intra ad me domine mi: intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius, et opertus ab ea pallio,

19. Dixit ad eam: Da mihi, obsecro, paululum aquae, quia sitio valde. Quae aperuit utrem lactis, et dedit ei bibere, et operuit illum.

20. Dixitque Sisara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi: et cum venerit aliquis interrogans te, et dicens: Numquid hic est aliquis? Respondebis: Nullus est.

21. Tulit itaque Iahel uxor Haber clavum tabernaculi, assumens pariter et malleum: et ingressa abscondite, et cum silentio posuit supra tempus capitis eius clavum, percussumque malleo defixit in cerebrum usque ad terram: qui soporem morti consocians defecit, et mortuus est.

22. Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat: egressaque Iahel in occursum eius, dixit ei: Veni, et ostendam tibi virum, quem quaeris. Qui cum intrasset ad eam, vidit Sisaram iacentem mortuum, et clavum infixum in tempore eius.

23. Humiliavit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filiis Israel:

24. Qui crescebant quotidie, et forti manu opprimebant Iabin regem Chanaan, donec delerent eum.

CAPUT V.

Canticum triumphale et gratiarum actionis Debborae et Barac post victoriam.

1. Cecineruntque Debbora et Barac filius Abinoëm in illo die, dicentes:

2. Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3. Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quae Domino canam, psallam Domino Deo Israel.

4. Domine cum exires de Seir, et transires per regiones Edom, terra mota est, caelique ac nubes distillaverunt aquis.

5. Montes fluxerunt a facie Domini, et Sinai a facie Domini Dei Israel.

6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Iahel quieverunt semitae: et qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7. Cessaverunt fortes in Israel, et quieverunt: donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israel.

8. Nova bella elegit Dominus, et portas hostium ipse subvertit: clypeus et hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel.

9. Cor meum diligit principes Israel: qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10. Qui ascenditis super nitentes asinos, et sedetis in iudicio, et ambulatis in via, loquimini.

11. Ubi collisi sunt currus, et hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiae Domini et clementia in fortes Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, et obtinuit principatum.

12. Surge, surge Debbora, surge, surge, et loquere canticum: surge Barac, et apprehende captivos tuos fili Abinoëm.

13. Salvatae sunt reliquiae populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14. Ex Ephraim delevit eos in Amalec, et post eum ex Beniamin in populos tuos o Amalec: de Machir principes descenderunt, et de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15. Duces Issachar fuere cum Debbora, et Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in praeceps ac barathrum se discrimini dedit: diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

16. Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

17. Galaad trans Iordanem quiescebat, et Dan vacabat navibus: Aser habitabat in littore maris, et in portubus morabatur.

18. Zabulon vero et Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19. Venerunt reges et pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach iuxta aquas Mageddo, et tamen nihil tulere praedantes.

20. De caelo dimicatum est contra eos: stellae manentes in ordine et cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt.

21. Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison: conculca anima mea robustos.

22. Ungulae equorum ceciderunt, fugientibus impetu, et per praeceps ruentibus fortissimis hostium.

23. Maledicite terrae Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum eius.

24. Benedicta inter mulieres Iahel uxor Haber Cinaei, et benedicatur in tabernaculo suo.

25. Aquam petenti lac dedit, et in phiala principum obtulit butyrum.

26. Sinistram manum misit ad clavum, et dextram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram quaerens in capite vulneri locum, et tempus valide perforans.

27. Inter pedes eius ruit: defecit, et mortuus est: volvebatur ante pedes eius, et iacebat exanimis et miserabilis.

28. Per fenestram respiciens, ululabat mater eius: et de coenaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus eius? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?

29. Una sapientior ceteris uxoribus eius, haec socrui verba respondit:

30. Forsitan nunc dividit spolia, et pulcherrima feminarum eligitur ei: vestes diversorum colorum Sisarae traduntur in praedam, et supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31. Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autem diligunt te, sicut Sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

32. Quievitque Terra per quadraginta annos.

CAPUT VI.

Israelitis a Madian oppressis Gedeon, multis signis auxilio designatur, qui post sacrificium et altare Deo erectum, destruxit aram Baal; eique rursum datur signum in vellere.

1. Fecerunt autem filii Israel malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian septem annis,

2. Et oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra et speluncas in montibus, et munitissima ad repugnandum loca.

3. Cumque sevisset Israel, ascendebat Madian et Amalec, ceterique Orientalium nationum:

4. Et apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum Gazae: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israel, non oves, non boves, non asinos.

5. Ipsi enim et universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, et instar locustarum universa complebant, innumera multitudo hominum, et camelorum, quidquid tetigerant devastantes.

6. Humiliatusque est Israel valde in conspectu Madian.

7. Et clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas.

8. Qui misit ad eos virum prophetam, et locutus est: Haec dicit Dominus Deus Israel: Ego vos feci conscendere de Aegypto, et eduxi vos de domo servitutis,

9. Et liberavi de manu Aegyptiorum, et omnium inimicorum, qui affligebant vos: eiecique eos ad introitum vestrum, et tradidi vobis Terram eorum.

10. Et dixi: Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorrhaeorum, in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam.

11. Venit autem Angelus Domini, et sedit sub quercu, quae erat in Ephra, et pertinebat ad Ioas patrem familiae Ezri. Cumque Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian,

12. Apparuit ei Angelus Domini, et ait: Dominus tecum virorum fortissime.

13. Dixitque ei Gedeon: Obsecro mi Domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos haec omnia? ubi sunt mirabilia eius, quae narraverunt patres nostri, atque dixerunt: De Aegypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus et tradidit in manu Madian.

(a) I Reg. 12, 11. 14. Respexitque ad eum Dominus, et ait: (a) Vade in hac fortitudine tua, et liberabis Israel de manu Madian: scito quod miserim te.

15. Qui respondens ait: Obsecro, mi Domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea infima est in Manasse, et ego minimus in domo patris mei.

16. Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum: et percuties Madian quasi unum virum.

17. Et ille, Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me.

18. Nec recedas hinc, donec revertar ad te, portans sacrificium, et offerens tibi. Qui respondit: Ego praestolabor adventum tuum.

19. Ingressus est itaque Gedeon, et coxit hoedum, et de farinae modio azymos panes: carnesque ponens in canistro, et ius carnium mittens in ollam, tulit omnia sub quercu, et obtulit ei.

20. Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes et azymos panes, et pone supra petram illam, et ius desuper funde. Cumque fecisset ita,

21. Extendit Angelus Domini summitatem virgae, quam tenebat in manu, et tetigit carnes et panes azymos: ascenditque ignis de petra, et carnes, azymosque panes consumpsit: Angelus autem Domini evanuit ex oculis eius.

22. Vidensque Gedeon quod esset Angelus Domini, ait: Heu mi Domine Deus: quia vidi Angelum Domini facie ad faciem.

23. Dixitque ei Dominus: Pax tecum: ne timeas, non morieris.

24. Aedificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocavitque illud, Domini pax, usque in praesentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra, quae est familiae Ezri,

25. Nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, et alterum taurum annorum septem, destruesque aram Baal, quae est patris tui: et nemus, quod circa aram est, succide:

26. Et aedificabis altare Domino Deo tuo in summitate petrae huius, super quam ante sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, et offeres holocaustum super struem lignorum, quae de nemore succideris.

27. Assumptis ergo Gedeon decem viris de servis suis, fecit sicut praeceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui, et homines illius civitatis, per diem noluit id facere, sed omnia nocte complevit.

28. Cumque surrexissent viri oppidi eius mane, viderunt destructam aram Baal, lucumque succisum, et taurum alterum impositum super altare, quod tunc aedificatum erat.

29. Dixeruntque ad invicem: Quis hoc fecit? Cumque perquirerent auctorem facti, dictum est: Gedeon filius Ioas fecit haec omnia.

30. Et dixerunt ad Ioas: Produc filium tuum huc, ut moriatur: quia destruxit aram Baal, et succidit nemus.

31. Quibus ille respondit: Numquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adversarius est eius, moriatur antequam lux crastina veniat: si Deus est, vindicet se de eo, qui suffodit aram eius.

32. Ex illo die vocatus est Gedeon, Ierobaal, eo quod dixisset Ioas: Ulciscatur se de eo Baal, qui suffodit aram eius.

33. Igitur omnis Madian, et Amalec, et Orientales populi congregati sunt simul, et transeuntes Iordanem, castrametati sunt in valle Iezrael.

34. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina convocavit domum Abiezer, ut sequeretur se.

35. Misitque nuncios in universum Manassen, qui et ipse secutus est eum: et alios nuncios in Aser et Zabulon et Nephthali, qui occurrerunt ei.

36. Dixitque Gedeon ad Deum: Si salvum facis per manum meam Israel, sicut locutus es,

37. Ponam hoc vellus lanae in area: si ros in solo vellere fuerit, et in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israel.

38. Factumque est ita. Et de nocte consurgens expresso vellere, concham rore implevit.

39. Dixitque rursus ad Deum: Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentavero, signum quaerens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, et omnis terra rore madens.

40. Fecitque Deus nocte illa ut postulaverat: et fuit siccitas in solo vellere, et ros in omni terra.

CAPUT VII.

Probatis ad aquas his qui ad bellum essent progressuri, Gedeon audito unius e castris Madianitarum somnio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lucernis armatus; quos cum Oreb et Zeb principibus eorum devicit.

1. Igitur Ierobaal qui et Gedeon, de nocte consurgens, et omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. erant autem castra Madian in valle ad Septentrionalem plagam collis excelsi.

2. Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur contra me Israel, et dicat: Meis viribus liberatus sum.

3. Loquere ad populum, et cunctis audientibus praedica: (a) Qui formidolosus et timidus est, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, et reversi sunt. De populo viginti duo millia virorum, et tantum decem millia remanserunt.

(a) Deut. 20, 8. 1 Mach. 3, 56.

4. Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est, duc eos ad aquas, et ibi probabo illos: et de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, revertatur.

5. Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum: qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt.

6. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proiiciente, lambuerant aquas, trecenti viri: omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.

7. Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, et tradam in manu tua Madian: omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

8. Sumptis itaque pro numero cibariis et tubis, omnem reliquam multitudinem abire praecepit ad tabernacula sua: et ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle.

9. Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge, et descende in castra: quia tradidi eos in manu tua.

10. Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus.

11. Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuae, et securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse et Phara puer eius in partem castrorum, ubi erant armatorum vigiliae.

12. Madian autem et Amalec, et omnes Orientales populi fusi iacebant in valle, ut locustarum multitudo: cameli quoque innumerabiles erant, sicut arena quae iacet in littore maris.

13. Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo: et in hunc modum referebat quod viderat: Vidi somnium, et videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, et in castra Madian descendere: cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, et terrae funditus coaequavit.

14. Respondit is, cui loquebatur: Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis filii Ioas viri Israelitae: tradidit enim Dominus in manus eius Madian, et omnia castra eius.

15. Cumque audisset Gedeon somnium, et interpretationem eius, adoravit: et reversus est ad castra Israel, et ait: Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian.

16. Divisitque trecentos viros in tres partes, et dedit tubas in manibus eorum, lagenasque vacuas ac lampades in medio lagenarum.

17. Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite: ingrediar partem castrorum, et quod fecero sectamini.

18. Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite, et conclamate, Domino et Gedeoni.

19. Ingressusque est Gedeon, et trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediae, et custodibus suscitatis, coeperunt buccinis clangere, et complodere inter se lagenas.

20. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, et hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, et dextris sonantes tubas, clamaveruntque: Gladius Domini et Gedeonis:

21. Stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, et vociferantes, ululantesque fugerunt:

22. Et nihilominus insistebant trecenti viri buccinis personantes. (b) Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, et mutua se caede truncabant,

(b) Psal. 82, 10.

23. Fugientes usque ad Bethsetta, et crepidinem Abelmehula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israel de Nephthali, et Aser, et omni Manasse persequebantur Madian.

24. Misitque Gedeon nuncios in omnem montem Ephraim, dicens: Descendite in occursum Madian, et occupate aquas usque Bethbera atque Iordanem. Clamavitque omnis Ephraim, et praeoccupavit aquas atque Iordanem usque Bethbera.

25. (c) Apprehensosque duos viros Madian, Oreb, et Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb, Zeb vero in Torculari Zeb. Et persecuti sunt Madian, capita Oreb et Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Iordanis.

(c) Psal. 82, 12. Isa. 10, 26.

CAPUT VIII.

Tribus Ephraim insurgit adversus Gedeon, quod putaret se contemptam, quam blandis verbis compescit, et devictis Zebee et Salmana, viros Soccoth et Phanuel perdidit, et ex inauribus aliisque populi donis fecit ephod, quod domui suae et Israeli fuit in ruinam: postquam autem quadraginta annis praefuit, generatis 70. filiis ex uxoribus, et uno Abimelech ex concubina, mortuus est, rediitque Israel ad idololatriam.

1. Dixeruntque ad eum viri Ephraim: Quid est hoc quod facere voluisti, ut nos non vocares, cum ad pugnam pergeres contra Madian? iurgantes fortiter, et prope vim inferentes.

2. Quibus ille respondit: Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis? nonne melior est racemus Ephraim, vindemiis Abiezer?

3. In manus vestras Dominus tradidit principes Madian, Oreb, et Zeb: quid tale facere potui, quale vos fecistis? Quod cum locutus esset, requievit spiritus eorum, quo tumebant contra eum.

4. Cumque venisset Gedeon ad Iordanem, transivit eum cum trecentis viris, qui secum erant: et prae lassitudine, fugientes persequi non poterant.

5. Dixitque ad viros Soccoth: Date, obsecro, panes populo, qui mecum est, quia valde defecerunt: ut possimus persequi Zebee, et Salmana reges Madian.

6. Responderunt principes Soccoth: Forsitan palmae manuum Zebee et Salmana in manu tua sunt, et idcirco postulas ut demus exercitui tuo panes.

7. Quibus ille ait: Cum ergo tradiderit Dominus Zebee et Salmana in manus meas, conteram carnes vestras cum spinis, tribulisque deserti.

8. Et inde conscendens, venit in Phanuel: locutusque est ad viros loci illius similia. Cui et illi responderunt, sicut responderant viri Soccoth.

9. Dixit itaque et eis: Cum reversus fuero victor in pace, destruam turrim hanc.

10. Zebee autem et Salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim millia viri remanserant ex omnibus turmis Orientalium populorum, caesis centum viginti millibus bellatorum educentium gladium.

(a) Osee 10, 14. 11. (a) Ascendensque Gedeon per viam eorum, qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobe, et Iegbaa, percussit castra hostium, qui securi erant, et nihil adversi suspicabantur.

12. Fugeruntque Zebee et Salmana, quos persequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum.

13. Revertensque de bello ante solis ortum,

14. Apprehendit puerum de viris Soccoth: interrogavitque eum nomina principum et seniorum Soccoth, et descripsit septuaginta septem viros.

15. Venitque ad Soccoth, et dixit eis: En Zebee, et Salmana super quibus exprobrastis mihi, dicentes: Forsitan manus Zebee et Salmana in manibus tuis sunt, et idcirco postulas ut demus viris qui lassi sunt, et defecerunt panes.

16. Tulit ergo seniores civitatis et spinas deserti ac tribulos, et contrivit cum eis, atque comminuit viros Soccoth.

17. Turrim quoque Phanuel subvertit, occisis habitatoribus civitatis.

18. Dixitque ad Zebee et Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidistis in Thabor? Qui responderunt: Similes tui, et unus ex eis quasi filius regis.

19. Quibus ille respondit: Fratres mei fuerunt, filii matris meae. vivit Dominus, quia si servassetis eos, non vos occiderem.

20. Dixitque Iether primogenito suo: Surge, et interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

21. Dixeruntque Zebee et Salmana: Tu surge, et irrue in nos: quia iuxta aetatem robur est hominis.
(b) Psal. 82, 12. Surrexit Gedeon, (b) et interfecit Zebee et Salmana: et tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari solent.

22. Dixeruntque omnes viri Israel ad Gedeon: Dominare nostri tu, et filius tuus, et filius filii tui: quia liberasti nos de manu Madian.

23. Quibus ille ait: Non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur vobis Dominus.

24. Dixitque ad eos: Unam petitionem postulo a vobis: Date mihi inaures ex praeda vestra. Inaures enim aureas Ismaelitae habere consueverant.

25. Qui responderunt: Libentissime dabimus. Expandentesque super terram pallium, proiecerunt in eo inaures de praeda:

26. Et fuit pondus postulatarum inaurium, mille septingenti auri sicli, absque ornamentis, et monilibus, et veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant, et praeter torques aureas camelorum.

27. Fecitque ex eo Gedeon Ephod, et posuit illud in civitate sua Ephra. Fornicatusque est omnis Israel in eo, et factum est Gedeoni et omni domui eius in ruinam.

28. Humiliatus est autem Madian coram filiis Israel, nec potuerunt ultra cervices elevare: sed quievit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon praefuit.

29. Abiit itaque Ierobaal filius Ioas, et habitavit in domo sua:

30. Habuitque septuaginta filios, qui egressi sunt de femore eius: eo quod plures haberet uxores.

31. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32. Mortuusque est Gedeon filius Ioas in senectute bona, et sepultus est in sepulchro Ioas patris sui in Ephra de familia Ezri.

33. Postquam autem mortuus est Gedeon, aversi sunt filii Israel, et fornicati sunt cum Baalim. Percusseruntque cum Baal foedus, ut esset eis in deum:

34. Nec recordati sunt Domini Dei sui, qui eruit eos de manibus inimicorum suorum omnium per circuitum:

35. Nec fecerunt misericordiam cum domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona, quae fecerat Israeli.

CAPUT IX.

Abimelech occisis 70. fratribus suis, imperium sibi tyrannice usurpat; qui post parabolam Ioatham fratris eius qui servatus erat, exercitum Gaal devicit, turrimque Sichem exussit, et a muliere tandem fragmine molae oppressus est.

1. Abiit autem Abimelech filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris suae, et locutus est ad eos, et ad omnem cognationem domus patris matris suae, dicens:

2. Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis est melius, ut dominentur vestri septuaginta viri omnes filii Ierobaal, an ut dominetur unus vir? simulque considerate quod os vestrum, et caro vestra sum.

3. Locutique sunt fratres matris eius de eo ad omnes viros Sichem universos sermones istos, et inclinaverunt cor eorum post Abimelech, dicentes: Frater noster est.

4. Dederuntque illi septuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes et vagos, secutique sunt eum.

5. Et venit in domum patris sui in Ephra, et occidit fratres suos filios Ierobaal septuaginta viros, super lapidem unum: remansitque Ioatham filius Ierobaal minimus, et absconditus est.

6. Congregati sunt autem omnes viri Sichem, et universae familiae urbis Mello: abieruntque et constituerunt regem Abimelech iuxta quercum, quae stabat in Sichem.

7. Quod cum nunciatum esset Ioatham, ivit, et stetit in vertice montis Garizim: elevataque voce, clamavit, et dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus.

8. Ierunt ligna, ut ungerent super se regem: dixeruntque olivae: Impera nobis.

9. Quae respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua et dii utuntur, et homines, et venire ut inter ligna promovear?

10. Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, et super nos regnum accipe.

11. Quae respondit eis: Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos, et ire ut inter cetera ligna promovear?

12. Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, et impera nobis.

13. Quae respondit eis: Numquid possum deserere

vinum meum, quod laetificat Deum et homines, et inter ligna cetera promoveri?

14. Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, et impera super nos.

15. Quae respondit eis: Si vere me regem vobis constituitis, venite, et sub umbra mea requiescite: si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, et devoret cedros Libani.

16. Nunc igitur, si recte, et absque peccato constituistis super vos regem Abimelech, et bene egistis cum Ierobaal, et cum domo eius, et reddidistis vicem beneficiis eius, qui pugnavit pro vobis,

17. Et animam suam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian,

18. Qui nunc surrexistis contra domum patris mei, et interfecistis filios eius septuaginta viros super unum lapidem, et constituistis regem Abimelech filium ancillae eius super habitatores Sichem, eo quod frater vester sit:

19. Si ergo recte, et absque vitio egistis cum Ierobaal, et domo eius, hodie laetamini in Abimelech, et ille laetetur in vobis.

20. Sin autem perverse: egrediatur ignis ex eo, et consumat habitatores Sichem, et oppidum Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, et de oppido Mello, et devoret Abimelech.

21. Quae cum dixisset, fugit, et abiit in Bera: habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris sui.

22. Regnavit itaque Abimelech super Israel tribus annis.

23. Misitque Dominus spiritum pessimum inter Abimelech et habitatores Sichem: qui coeperunt eum detestari,

24. Et scelus interfectionis septuaginta filiorum Ierobaal, et effusionem sanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem suum, et in ceteros Sichimorum principes, qui eum adiuverant.

25. Posueruntque insidias adversus eum in summitate montium: et dum illius praestolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes praedas de praetereuntibus. nunciatumque est Abimelech.

26. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus suis, et transivit in Sichimam. Ad cuius adventum erecti habitatores Sichem,

27. Egressi sunt in agros vastantes vineas, uvasque calcantes: et factis cantantium choris, ingressi sunt fanum dei sui, et inter epulas et pocula maledicebant Abimelech,

28. Clamante Gaal filio Obed: Quis est Abimelech, et quae est Sichem, ut serviamus ei? numquid non est filius Ierobaal, et constituit principem Zebul servum suum super viros Emor patris Sichem? Cur ergo serviemus ei?

29. Utinam daret aliquis populum istum sub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech. Dictumque est Abimelech: Congrega exercitus multitudinem, et veni.

30. Zebul enim princeps civitatis auditis sermonibus Gaal filii Obed, iratus est valde,

31. Et misit clam ad Abimelech nuncios, dicens: Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus suis, et oppugnat adversum te civitatem.

32. Surge itaque nocte cum populo, qui tecum est, et latita in agro:

33. Et primo mane oriente sole, irrue super civitatem. Ille autem egrediente adversum te cum populo suo, fac ei quod potueris.

34. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu suo nocte, et tetendit insidias iuxta Sichimam in quatuor locis.

35. Egressusque est Gaal filius Obed, et stetit in introitu portae civitatis. Surrexit autem Abimelech, et omnis exercitus cum eo de insidiarum loco.

36. Cumque vidisset populum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit: Umbras montium vides quasi capita hominum, et hoc errore deciperis.

37. Rursumque Gaal ait: Ecce populus de umbilico terrae descendit, et unus cuneus venit per viam, quae respicit quercum.

38. Cui dixit Zebul: Ubi est nunc os tuum, quo loquebaris? Quis est Abimelech ut serviamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, et pugna contra eum.

39. Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, et pugnavit contra Abimelech,

40. Qui persecutus est eum fugientem, et in urbem compulit: cecideruntque ex parte eius plurimi, usque ad portam civitatis:

41. Et Abimelech sedit in Ruma: Zebul autem, Gaal, et socios eius expulit de urbe, nec in ea passus est commorari.

42. Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cum nunciatum esset Abimelech,

43. Tulit exercitum suum, et divisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidensque quod egrederetur populus de civitate, surrexit, et irruit in eus

44. Cum cuneo suo, oppugnans, et obsidens civitatem: duae autem turmae palantes per campum adversarios persequebantur.

45. Porro Abimelech omni die illo oppugnabat urbem: quam cepit, interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa, ita ut sal in ea dispergeret.

46. Quod cum audissent qui habitabant in turre Sichimorum, ingressi sunt fanum dei sui Berith, ubi foedus cum eo pepigerant, et ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde.

47. Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,

48. Ascendit in montem Selmon cum omni populo suo: et arrepta securi, praecidit arboris ramum, impositumque ferens humero, dixit ad socios: Quod me videtis facere, cito facite.

49. Igitur certatim ramos de arboribus praecidentes, sequebantur ducem. Qui circumdantes praesidium, succenderunt: atque ita factum est, ut fumo et igne mille homines necarentur, viri pariter et mulieres, habitatorum turris Sichem.

50. Abimelech autem inde proficiscens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obsidebat exercitu.

51. Erat autem turris excelsa in media civitate, ad quam confugerant simul viri ac mulieres, et omnes principes civitatis, clausa firmissimo ianua, et super turris tectum stantes per propugnacula.

52. Accedensque Abimelech iuxta turrim, pugnabat fortiter: et appropinquans ostio, ignem supponere nitebatur:

53. (a) Et ecce una mulier fragmen molae desuper iaciens, illisit capiti Abimelech, et confregit cerebrum eius.

(a) 2 Reg 11, 21.

54. (b) Qui vocavit cito armigerum suum, et ait ad eum: Evagina gladium tuum, et percute me: ne forte dicatur quod a femina interfectus sim. Qui iussa perficiens, interfecit eum.

(b) 1 Reg. 31, 4. 1 Paral. 10, 4.

55. Illoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Israel, reversi sunt in sedes suas:

56. Et reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfectis septuaginta fratribus suis.

57. Sichimitis quoque quod operati erant, retributum est, et venit super eos maledictio Ioatham filii Ierobaal.

CAPUT X.

Thola dux creatur, huic vita functo Iair succedit: Israelitae vero in idololatriam lapsi traduntur Philisthaeis et Ammonitis; quibus, poenitentibus, Dominus ingratitudinem improperat, tandemque eorum miseretur.

1. Post Abimelech surrexit dux in Israel Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Issachar, qui habitavit in Samir montis Ephraim:

2. Et iudicavit Israelem viginti et tribus annis, mortuusque est, ac sepultus in Samir.

3. Huic successit Iair Galaadites, qui iudicavit Israelem per viginti et duos annos,

4. Habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, et principes triginta civitatum, quae ex nomine eius sunt appellatae Havoth Iair, id est, oppida Iair, usque in praesentem diem in Terra Galaad.

5. Mortuusque est Iair; ac sepultus in loco, cui est vocabulum Camon.

6. Filii autem Israel peccatis veteribus iungentes nova, fecerunt malum in conspectu Domini, et servierunt idolis, Baalim et Astaroth, et diis Syriae ac Sidonis et Moab et filiorum Ammon et Philisthiim: dimiseruntque Dominum, et non coluerunt eum.

7. Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthiim et filiorum Ammon.

8. Afflictique sunt, et vehementer oppressi per annos decem et octo, omnes qui habitabant trans Iordanem in Terra Amorrhaei, qui est in Galaad:

9. In tantum, ut filii Ammon, Iordane transmisso, vastarent Iudam et Beniamin et Ephraim: afflictusque est Israel nimis.

10. Et clamantes ad Dominum, dixerunt: Peccavimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, et servivimus Baalim.

11. Quibus locutus est Dominus: Numquid non Aegyptii et Amorrhaei, filiique Ammon et Philisthiim,

12. Sidonii quoque et Amalec et Chanaan oppresserunt vos, et clamastis ad me, et erui vos de manu eorum?

13. Et tamen reliquistis me, et coluistis deos alienos: idcirco non addam ut ultra vos liberem:

14. Ite, et invocate deos quos elegistis: ipsi vos liberent in tempore angustiae.

15. Dixeruntque filii Israel ad Dominum: Peccavimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantum nunc libera nos.

16. Quae dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum idola proiecerunt, et servierunt Domino Deo: qui doluit super miseriis eorum.

17. Itaque filii Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filii Israel, in Maspha castrametati sunt.

18. Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos: Qui primus ex nobis contra filios Ammon coeperit dimicare, erit dux populi Galaad.

CAPUT XI.

Iephte iudex factus, Dei Spiritu accensus, primum ratione agit cum rege Ammonitarum; deinde ubi eos vicisset, ob votum temere factum filiam suam unicam Deo sacrificat.

1. Fuit illo tempore Iephte Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad.

2. Habuit autem Galaad uxorem, de qua suscepit filios: qui postquam creverant, eiecerunt Iephte, dicentes: Heres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es.

3. Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in Terra Tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, et latrocinantes, et quasi principem sequebantur.

4. In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Israel.

5. Quibus acriter instantibus perrexerunt maiores natu de Galaad, ut tollerent in auxilium sui Iephte de Terra Tob:

6. Dixeruntque ad eum: Veni et esto princeps noster, et pugna contra filios Ammon.

7. Quibus ille respondit: (a) Nonne vos estis, qui (a) Gen. 26,
odistis me, et eiecistis de domo patris mei, et nunc 27.
venistis ad me necessitate compulsi?

8. Dixeruntque principes Galaad ad Iephte: Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiscaris nobiscum, et pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habitant in Galaad.

9. Iephte quoque dixit eis: Si vere venistis ad me, ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero vester princeps?

10. Qui responderunt ei: Dominus, qui haec audit, ipse mediator ac testis est quod nostra promissa faciemus.

11. Abiit itaque Iephte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sui. Locutusque est Iephte omnes sermones suos coram Domino in Maspha.

12. Et misit nuncios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi et tibi est, quia venisti contra me, et vastares terram meam?

13. Quibus ille respondit: (b) Quia tulit Israel ter- (b) Num. 21,
ram meam, quando ascendit de Aegypto a finibus 24.
Arnon usque Iaboc atque Iordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam.

14. Per quos rursum mandavit Iephte, et imperavit eis ut dicerent regi Ammon:

15. Haec dicit Iephte: Non tulit Israel Terram Moab, nec Terram filiorum Ammon:

16. Sed quando de Aegypto conscenderunt, ambulavit per solitudinem usque ad Mare rubrum, et venit in Cades.

17. (c) Misitque nuncios ad regem Edom, dicens: (c) Num. 20,
Dimitte me ut transeam per terram tuam. Qui noluit 14.
acquiescere precibus eius. Misit quoque ad regem Moab, qui et ipse transitum praebere contempsit. Mansit itaque in Cades,

18. Et circuivit ex latere Terram Edom, et Terram Moab: venitque contra Orientalem plagam Terrae Moab, et castrametatus est trans Arnon: nec voluit
intrare terminos Moab: (d) Arnon quippe confinium (d) Num. 21,
est Terrae Moab. 13.

19. Misit itaque Israel nuncios ad Sehon regem Amorrhaeorum, qui habitabat in Hesebon, et dixe-

runt ei: Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium.

20. Qui et ipse Israel verba despiciens, non dimisit eum transire per terminos sues: sed infinita multitudine congregata egressus est contra eum in Iasa, et fortiter resistebat.

21. Tradiditque eum Dominus in manus Israel cum omni exercitu sue, qui percussit eum, et possedit omnem Terram Amorrhaei habitatoris regionis illius,

22. Et universes fines eius de Arnon usque Iaboc, et de solitudine usque ad Iordanem.

23. Dñus erge Deus Israel subvertit Amorrhaeum, pugnante contra illum populo soo Israel, et tu nunc vis possidere terram eius?

24. Nenne ea quae possidet Chamos Deus tuus, tibi iure debentur? Quae autem Deminus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem:

(a) Num. 22, 2. 25. (a) Nisi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quod iurgatus sit contra Israel, et pugnaverit contra eum,

26. Quando habitavit in Hesebon, et viculis eius, et in Aroër, et villis illius, vel in cunctis civitatibus iuxta Iordanem, per trecentos annes. Quare tanto tempere nihil super hac repetitione tentastis?

27. Igitur non ego pecce in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella nen iusta. Iudicet Dominus arbiter huius diei inter Israel, et inter filios Ammen.

28. Noluitque acquiescere rex filiorum Ammon verbis Iephte, quae per nuncios mandaverat.

29. Factus est ergo super Iephte Spiritus Domini, et circuiens Galaad, et Manasse, Maspha queque Galaad, et inde transiens ad filios Ammen,

30. Votum vovit Demino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas,

31. Quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meae, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammen, eum holocaustum offeram Domino.

32. Transivitque Iephte ad filios Ammen, ut pugnaret contra eos: quos tradidit Dñus in manus eius.

33. Percussitque ab Aroër usque dum venias in Mennith, viginti civitates, et usque ad Abel, quae est vineis consita, plaga magna nimis. humiliatique sunt filii Ammen a filiis Israel.

34. Revertente autem Iephte in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis et choris. non enim habebat alios liberos.

35. Qua visa, scidit vestimenta sua, et ait: Heu me filia mea decepisti me, et ipsa decepta es: aperui enim os meum ad Dñum, et aliud facere nen potero.

36. Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad Deminum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis.

37. Dixitque ad patrem: Hoc solum mihi praesta quod deprecor: Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, et plangam virginitatem meam cum sodalibus meis.

38. Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abiisset cum sociis ac sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus.

39. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, et fecit ei sicut voverat, quae ignorabat virum. Exinde mos increbruit in Israel, et consuetudo servata est:

40. Ut post anni circulum conveniant in unum filiae Israel, et plangant filiam Iephte Galaaditae diebus quatuor.

CAPUT XII.

Ephrathaei iniuste adversus Iephte insurgentes ad vada Iordanis ad 42. millia occiduntur, cum vocem Scibboleth proferre non possent; quo vita functo, succedunt duces Abesan, Ahialon, et Abdon.

1. Ecce autem in Ephraim orta est seditio. nam transeuntes contra aquilonem, dixerunt ad Iephte: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam.

2. Quibus ille respondit: Disceptatio erat mihi et populo meo contra filios Ammon vehemens: vocavique vos, ut praeberetis mihi auxilium, et facere noluistis.

3. Quod cernens posui animam meam in manibus meis, transivique ad filios Ammen, et tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut adversum me consurgatis in praelium?

4. Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim: percusseruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat: Fugitivus est Galaad de Ephraim, et habitat in medio Ephraim et Manasse.

5. Occupaveruntque Galaaditae vada Iordanis, per quae Ephraim reversurus erat. Cumque venisset ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque dixisset: Obsecro ut me transire permittatis: dicebant ei Galaaditae: Numquid Ephrathaeus es? quo dicente: Non sum:

6. Interrogabant eum: Dic ergo Scibboleth, quod interpretatur Spica. Qui respondebat, Sibboleth: eadem littera spicam exprimere non valens. Statimque apprehensum iugulabant in ipso Iordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadragintaduo millia.

7. Iudicavit itaque Iephte Galaadites Israel sex annis: et mortuus est, ac sepultus in civitate sua Galaad.

8. Post hunc iudicavit Israel Abesan de Bethlehem:

9. Qui habuit triginta filios, et totidem filias, quas emittens foras, maritis dedit, et eiusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis iudicavit Israel:

10. Mortuusque est, ac sepultus in Bethlehem.

11. Cui successit Ahialon Zabulonites: et iudicavit Israel decem annis:

12. Mortuusque est, ac sepultus in Zabulon.

13. Post hunc iudicavit Israel Abdon, filius Illel Pharathonites:

14. Qui habuit quadraginta filios, et triginta ex eis nepotes, ascendentes super septuaginta pullos asinarum, et iudicavit Israel octo annis:

15. Mortuusque est, ac sepultus in Pharathon terrae Ephraim, in monte Amalec.

CAPUT XIII.

Israelitae rursum in idololatriam lapsi, Philisthaeis traduntur: Samson nasciturus ab angelo praedicitur matri, et deinde patri, natusque a Domino benedicitur.

1. Rursumque (b) filii Israel fecerunt malum in conspectu Domini: qui tradidit eos in manus Philisthi- (b) Sup. 10, 6.
norum quadraginta annis.

2. Erat autem quidam vir de Saraa, et de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem.

3. Cui apparuit Angelus Domini, et dixit ad eam: Sterilis es et absque liberis: (c) sed concipies et pa- (c) Gen. 16, 11. 1 Reg. 1, 20. Luc. 1, 31.
ries filium:

(a) Num. 6, 3. 4. 4. (a) Cave ergo ne bibas vinum ac siceram, nec immundum quidquam comedas:

5. Quia concipies, et paries filium, cuius non tanget caput novacula: erit enim nazaraeus Dei ab infantia sua, et ex matris utero, et ipse incipiet liberare Israel de manu Philisthinorum.

6. Quae cum venisset ad maritum suum, dixit ei: Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogassem, quis esset, et unde venisset, et quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere:

7. Sed hoc respondit: Ecce concipies et paries filium: cave ne vinum bibas, nec siceram, et ne aliquo vescaris immundo: erit enim puer nazaraeus Dei ab infantia sua, ex utero matris suae usque ad diem mortis suae.

8. Oravit itaque Manue Dominum, et ait: Obsecro Domine, ut vir Dei, quem misisti, veniat iterum, et doceat nos quid debeamus facere de puero, qui nasciturus est.

9. Exaudivitque Dominus deprecantem Manue, et apparuit rursum Angelus Dei uxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quae cum vidisset Angelum,

10. Festinavit, et cucurrit ad virum suum: nunciavitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem ante videram.

11. Qui surrexit, et secutus est uxorem suam: veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum.

12. Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut a quo se observare debebit?

13. Dixitque Angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quae locutus sum uxori tuae, abstineat se:

14. Et quidquid ex vinea nascitur, non comedat: vinum et siceram non bibat, nullo vescatur immundo: et quod ei praecepi, impleat atque custodiat.

15. Dixitque Manue ad Angelum Domini: Obsecro te ut acquiescas precibus meis, et faciamus tibi hoedum de capris.

16. Cui respondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino. Et nesciebat Manue quod Angelus Domini esset.

17. Dixitque ad eum: Quod est tibi nomen, ut, si sermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

(b) Gen. 32, 29. 18. Cui ille respondit: (b) Cur quaeris nomen meum, quod est mirabile?

19. Tulit itaque Manue hoedum de capris, et libamenta, et posuit super petram, offerens Dño, qui facit mirabilia: ipse autem et uxor eius intuebantur.

20. Cumque ascenderet flamma altaris in caelum, Angelus Dñi pariter in flamma ascendit. Quod cum vidissent Manue et uxor eius, proni ceciderunt in terram,

21. Et ultra eis non apparuit Angelus Domini. Statimque intellexit Manue, Angelum Domini esse,

22. Et dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus Deum.

23. Cui respondit mulier. Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum et libamenta non suscepisset, nec ostendisset nobis haec omnia, neque ea, quae sunt ventura, dixisset.

24. Peperit itaque filium, et vocavit nomen eius Samson. Crevitque puer, et benedixit ei Dominus.

25. Coepitque Spiritus Domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa et Esthaol.

CAPUT XIV.

Samson uxorem ducit Philisthaeam; quam cum viseret, leonem laceravit, in cuius ore postmodum reperto melle, sumpsit ab eo parabolam: qua sodalibus proposita, illi interpretationem per Samsonis uxorem intellexerunt.

1. Descendit ergo Samson in Thamnatha, vidensque ibi mulierem de filiabus Philisthiim,

2. Ascendit, et nunciavit patri suo, et matri suae, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philisthinorum: quam quaeso ut mihi accipiatis uxorem.

3. Cui dixerunt pater et mater sua: Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, et in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthiim, qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.

4. Parentes autem eius nesciebant quod res a Domino fieret, et quaereret occasionem contra Philisthiim. eo enim tempore Philisthiim dominabantur Israeli.

5. Descendit itaque Samson cum patre suo et matre in Thamnatha. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis saevus, et rugiens, et occurrit ei.

6. Irruit autem Spiritus Domini in Samson, et dilaceravit leonem, quasi hoedum in frusta discerpens, nihil omnino habens in manu: et hoc patri et matri noluit indicare.

7. Descenditque et locutus est mulieri, quae placuerat oculis eius.

8. Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, et ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis.

9. Quem cum sumpsisset in manibus comedebat in via: veniensque ad patrem suum et matrem, dedit eis partem, qui et ipsi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quod mel de corpore leonis assumpserat.

10. Descendit itaque pater eius ad mulierem, et fecit filio suo Samson convivium. sic enim iuvenes facere consueverant.

11. Cum ergo cives loci illius vidissent eum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo.

12. Quibus locutus est Samson: Proponam vobis problema: quod si solveritis mihi intra septem dies convivii, dabo vobis triginta sindones, et totidem tunicas:

13. Sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi triginta sindones, et eiusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Propone problema, ut audiamus.

14. Dixitque eis: De comedente exivit cibus, et de forti egressa est dulcedo. nec potuerunt per tres dies propositionem solvere.

15. Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: Blandire viro tuo, et suade ei ut indicet tibi quid significet problema. quod si facere nolueris, incendemus te, et domum patris tui. an idcirco vocastis nos ad nuptias ut spoliaretis?

16. Quae fundebat apud Samson lacrymas, et querebatur dicens: Odisti me, et non diligis: idcirco problema, quod proposuisti filiis populi mei, non vis mihi exponere. At ille respondit: Patri meo et matri nolui dicere: et tibi indicare potero?

17. Septem igitur diebus convivii flebat ante eum: tandemque die septimo cum ei esset molesta, exposuit. Quae statim indicavit civibus suis.

18. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum: Quid dulcius melle, et quid fortius leone?

Qui ait ad eos: Si non arassetis in vitula mea, non invenissetis propositionem meam.

19. Irruit itaque in eum Spiritus Domini, descenditque Ascalonem, et percussit ibi triginta viros. quorum ablatas vestes dedit iis, qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui:

20. Uxor autem eius accepit maritum unum de amicis eius et pronubis.

CAPUT XV.

Trecentis vulpibus et facutis Samson Philisthaeorum segetes incendit, et fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philisthaeos asini maxilla prostravit, e cuius dente molari aquae sitienti fluxerunt.

1. Post aliquantulum autem temporis, cum dies triticeae messis instarent, venit Samson, invisere volens uxorem suam, et attulit ei hoedum de capris. Cumque cubiculum eius solito vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens:

2. Putavi quod odisses eam, et ideo tradidi illam amico tuo: sed habet sororem, quae iunior et pulchrior illa est, sit tibi pro ea uxor.

3. Cui Samson respondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philisthaeos: faciam enim vobis mala.

4. Perrexitque et cepit trecentas vulpes, caudasque earum iunxit ad caudas, et faces ligavit in medio:

5. Quas igne succendens, dimisit, ut huc illucque discurrerent. Quae statim perrexerunt in segetes Philisthinorum. Quibus succensis, et comportatae iam fruges, et adhuc stantes in stipula, concrematae sunt, in tantum, ut vineas quoque et oliveta flamma consumeret.

6. Dixeruntque Philisthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est: Samson gener Thamnathaei: quia tulit uxorem eius, et alteri tradidit, haec operatus est. Ascenderuntque Philisthiim: et combusserunt tam mulierem quam patrem eius.

7. Quibus ait Samson: Licet haec feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, et tunc quiescam.

8. Percussitque eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca petrae Etam.

9. Igitur ascendentes Philisthiim in Terram Iuda castrametati sunt in loco, qui postea vocatus est Lechi, id est, maxilla, ubi eorum effusus est exercitus.

10. Dixeruntque ad eos de tribu Iuda: Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt: Ut ligemus Samson, venimus, et reddamus ei quae in nos operatus est.

11. Descenderunt ergo tria millia virorum de Iuda, ad specum silicis Etam, dixeruntque ad Samson: Nescis quod Philisthiim imperent nobis? quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, sic feci eis.

12. Ligare, inquiunt, te venimus, et tradere in manus Philisthinorum. Quibus Samson, Iurate, ait, et spondete mihi quod non occidatis me.

13. Dixerunt: Non te occidemus, sed vinctum trademus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus, et tulerunt eum de petra Etam.

14. Qui cum venisset ad locum Maxillae, et Philisthiim vociferantes occurrissent ei, irruit Spiritus Domini in eum: et sicut solent ad odorem ignis lina consumi, ita vincula quibus ligatus erat, dissipata sunt et soluta.

15. Inventamque maxillam, id est, mandibulam asini, quae iacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros,

16. Et ait: In maxilla asini, in mandibula pulli asinarum delevi eos, et percussi mille viros.

17. Cumque haec verba canens complesset, proiecit mandibulam de manu, et vocavit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur elevatio maxillae.

18. Sitiensque valde, clamavit ad Dominum, et ait: Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam: en siti morior, incidamque in manus incircumcisorum.

19. Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla asini, et egressae sunt ex eo aquae. Quibus haustis, refocillavit spiritum, et vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius, Fons invocantis de maxilla, usque in praesentem diem.

20. Iudicavitque Israel in diebus Philisthiim viginti annis.

CAPUT XVI.

Samson, observantibus eum custodibus, portas Gazae urbis in montem detulit: a Dalila autem, cui saepius illuserat, cognita causa fortitudinis, detonsus, illuditur, et excaecatur ab hostibus; quos tandem una secum interemit, videlicet 3000. Philisthaeorum.

1. Abiit quoque in Gazam, et vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam.

2. Quod cum audissent Philisthiim, et percrebruisset apud eos, intrasse urbem Samson, circumdederunt eum, positis in porta civitatis custodibus: et ibi tota nocte cum silentio praestolantes, ut facto mane exeuntem occiderent.

3. Dormivit autem Samson usque ad medium noctis: et inde consurgens apprehendit ambas portae fores cum postibus suis et sera, impositasque humeris suis portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron.

4. Post haec amavit mulierem, quae habitabat in Valle Sorec, et vocabatur Dalila.

5. Veneruntque ad eam principes Philisthinorum, atque dixerunt: Decipe eum, et disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, et quo modo eum superare valeamus, et vinctum affligere. quod si feceris, dabimus tibi singuli mille et centum argenteos.

6. Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, et quid sit quo ligatus erumpere nequeas?

7. Cui respondit Samson: Si septem nerviceis funibus necdum siccis, et adhuc humentibus ligatus fuero, infirmus ero ut ceteri homines.

8. Attuleruntque ad eam satrapae Philisthinorum septem funes, ut dixerat: quibus vinxit eum,

9. Latentibus apud se insidiis, et in cubiculo finem rei expectantibus, clamavitque ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui rupit vincula, quo modo si rumpat quis filum de stuppae tortum putamine, cum odorem ignis acceperit: et non est cognitum in quo esset fortitudo eius.

10. Dixitque ad eum Dalila: Ecce illusisti mihi, et falsum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari debeas.

11. Cui ille respondit: Si ligatus fuero novis funibus, qui numquam fuerunt in opere, infirmus ero, et aliorum hominum similis.

12. Quibus rursum Dalila vinxit eum, et clamavit: Philisthiim super te Samson, in cubiculo insidiis praeparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum.

13. Dixitque Dalila rursum ad eum: Usquequo de-

elpis me, et falsum loqueris? ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si septem crines capitis mei cum licio plexueris, et clavum his circumligatum terrae fixeris, infirmus ero.

14. Quod cum fecisset Dalila, dixit ad eum: Philisthiim super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus et licio.

15. Dixitque ad eum Dalila: Quo modo dicis quod amas me, cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, et noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua.

16. Cumque molesta esset ei, et per multos dies iugiter adhaereret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, et ad mortem usque lassata est.

17. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum numquam ascendit super caput meum, quia nazaraeus, id est, consecratus Deo sum de utero matris meae: si rasum fuerit caput meum, recedet a me fortitudo mea, et deficiam, eroque sicut ceteri homines.

18. Vidensque illa quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philisthinorum ac mandavit: Ascendite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui ascenderunt assumpta pecunia, quam promiserant.

19. At illa dormire eum fecit super genua sua, et in sinu suo reclinare caput. Vocavitque tonsorem, et rasit septem crines eius, et coepit abigere eum, et a se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit:

20. Dixitque: Philisthiim super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut ante feci, et me excutiam, nesciens quod recessisset ab eo Dominus.

21. Quem cum apprehendissent Philisthiim, statim eruerunt oculos eius, et duxerunt Gazam vinctum catenis, et clausum in carcere molere fecerunt.

22. Iamque capilli eius renasci coeperant,

23. Et principes Philisthinorum convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas Dagon deo suo, et epularentur, dicentes: Tradidit Deus noster inimicum nostrum Samson in manus nostras.

24. Quod etiam populus videns, laudabat deum suum, eademque dicebat: Tradidit Deus noster adversarium nostrum in manus nostras, qui delevit terram nostram, et occidit plurimos.

25. Laetantesque per convivia, sumptis iam epulis, praeceperunt ut vocaretur Samson, et ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum stare inter duas columnas.

26. Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me, ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, et recliner super eas, et paululum requiescam.

27. Domus autem erat plena virorum ac mulierum, et erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto et solario circiter tria millia utriusque sexus spectantes ludentem Samson.

28. At ille invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, et redde mihi nunc fortitudinem pristinam Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, et pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam.

29. Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, et alteram laeva tenens,

30. Ait: Moriatur anima mea cum Philisthiim. concussisque fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, et ceteram multitudinem, quae ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat.

31. Descendentes autem fratres eius et universa cognatio tulerunt corpus eius, et sepelierunt inter Saraa et Esthaol in sepulchro patris sui Manue: iudicavitque Israel viginti annis.

CAPUT XVII.

Mater Michae conflavit ipsi de servato argento idolum; cui ille prima filium suum, deinde Levitem Bethlehemitem praefecit sacerdotem.

1. Fuit eo tempore vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,

2. Qui dixit matri suae: Mille et centum argenteos, quos separaveras tibi, et super quibus me audiente iuraveras, ecce ego habeo, et apud me sunt. Cui illa respondit: Benedictus filius meus Domino.

3. Reddidit ergo eos matri suae, quae dixerat ei: Consecravi et vovi hoc argentum Domino, ut de manu mea suscipiat filius meus, et faciat sculptile atque conflatile: et nunc trado illud tibi.

4. Reddidit igitur eos matri suae: quae tulit ducentos argenteos, et dedit eos argentario, ut faceret ex eis sculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michae.

5. Qui aediculam quoque in ea Deo separavit, et fecit ephod, et theraphim, id est, vestem sacerdotalem, et idola: implevitque unius filiorum suorum manum, et factus est ei sacerdos.

6. In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

7. Fuit quoque alter adolescens de Bethlehem Iuda, ex cognatione eius: eratque ipse Levites, et habitabat ibi.

8. Egressusque de civitate Bethlehem, peregrinari voluit ubicumque sibi commodum reperisset. Cumque venisset in montem Ephraim, iter faciens, et declinasset parumper in domum Michae,

9. Interrogatus est ab eo unde venisset. Qui respondit: Levita sum de Bethlehem Iuda, et vado ut habitem ubi potuero, et utile mihi esse perspexero.

10. Dixitque Michas: Mane apud me, et esto mihi parens ac sacerdos: daboque tibi per annos singulos decem argenteos, ac vestem duplicem, et quae ad victum sunt necessaria.

11. Acquievit, et mansit apud hominem, fuitque illi quasi unus de filiis.

12. Implevitque Michas manum eius, et habuit puerum sacerdotem apud se,

13. Nunc scio, dicens, quod benefaciet mihi Deus habenti Levitici generis sacerdotem.

CAPUT XVIII.

Missis primum exploratoribus, secuti postea sunt sexcenti viri de tribu Dan, quaerentes sibi possessionem: et ablato Michae idolo cum sacerdote, urbem Lais vi capientes inhabitaverunt.

1. In diebus illis non erat rex in Israel, et tribus Dan quaerebat possessionem sibi, ut habitaret in ea: usque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat.

2. Miserunt ergo filii Dan, stirpis et familiae suae quinque viros fortissimos de Saraa et Esthaol, ut explorarent terram, et diligenter inspicerent: dixeruntque eis: Ite, et considerate terram. Qui cum pergentes venissent in montem Ephraim, et intrassent domum Michae, requieverunt ibi:

3. Et agnoscentes vocem adolescentis Levitae, utentesque illius diversorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob causam huc venire voluisti?

4. Qui respondit eis: Haec, et haec praestitit mihi Michas, et me mercede conduxit ut sim ei sacerdos.

5. Rogaverunt autem eum ut consuleret Dominum, ut scire possent an prospero itinere pergerent, et res haberet effectum.

6. Qui respondit eis: Ite in pace: Dominus respicit viam vestram, et iter quo pergitis.

7. Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore, iuxta consuetudinem Sidoniorum, securum et quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumque opum, et procul a Sidone atque a cunctis hominibus separatum.

8. Reversique ad fratres suos in Saraa et Esthaol, et quid egissent sciscitantibus responderunt:

9. Surgite, ascendamus ad eos: vidimus enim terram valde opulentam et uberem: nolite negligere, nolite cessare. eamus, et possideamus eam, nullus erit labor.

10. Intrabimus ad securos, in regionem latissimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei est penuria eorum, quae gignuntur in terra.

11. Profecti igitur sunt de cognatione Dan, id est, de Saraa et Esthaol sexcenti viri accincti armis bellicis,

12. Ascendentesque manserunt in Cariathiarim Iudae: qui locus ex eo tempore Castrorum Dan nomen accepit, et est post tergum Cariathiarim.

13. Inde transierunt in montem Ephraim. Cumque venissent ad domum Michae,

14. Dixerunt quinque viri, qui prius missi fuerant ad considerandam Terram Lais, ceteris fratribus suis: Nostis quod in domibus istis sit ephod, et theraphim, et sculptile, atque conflatile: videte quid vobis placeat.

15. Et cum paululum declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Levitae, qui erat in domo Michae: salutaveruntque eum verbis pacificis.

16. Sexcenti autem viri ita ut erant armati, stabant ante ostium.

17. At illi, qui ingressi fuerant domum iuvenis, sculptile, et ephod, et theraphim, atque conflatile tollere nitebantur, et sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus.

18. Tulerunt igitur qui intraverant, sculptile, ephod, et idola, atque conflatile. Quibus dixit sacerdos: Quid facitis?

19. Cui responderunt: Tace, et pone digitum super os tuum: venique nobiscum, ut habeamus te patrem, ac sacerdotem. Quid tibi melius est, ut sis sacerdos in domo unius viri, an in una tribu et familia in Israel?

20. Quod cum audisset, acquievit sermonibus eorum, et tulit ephod, et idola, ac sculptile, et profectus est cum eis.

21. Qui cum pergerent, et ante se ire fecissent parvulos ac iumenta, et omne quod erat pretiosum,

22. Et iam a domo Michae essent procul, viri qui habitabant in aedibus Michae conclamantes secuti sunt,

23. Et post tergum clamare coeperunt. Qui cum respexissent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas?

24. Qui respondit: Deos meos, quos mihi feci, tulistis, et sacerdotem, et omnia quae habeo, et dicitis: Quid tibi est?

25. Dixeruntque ei filii Dan: Cave ne ultra loquaris ad nos, et veniant ad te viri animo concitati, et ipse cum omni domo tua pereas.

26. Et sic coepto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quod fortiores se essent, reversus est in domum suam.

27. Sexcenti autem viri tulerunt sacerdotem, et quae supra diximus: veneruntque in Lais ad populum quiescentem atque securum, et percusserunt eos in ore gladii: urbemque incendio tradiderunt,

28. Nullo penitus ferente praesidium, eo quod procul habitarent a Sidone, et cum nullo hominum haberent quidquam societatis ac negotii. Erat autem civitas sita in regione Rohob: quam rursum extruentes habitaverunt in ea,

29. Vocato nomine civitatis Dan, iuxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israel, quae prius Lais dicebatur.

30. Posueruntque sibi sculptile, et Ionathan filium Gersam filii Moysi, ac filios eius sacerdotes in tribu Dan, usque ad diem captivitatis suae.

31. Mansitque apud eos idolum Michae omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. in diebus illis non erat rex in Israel.

CAPUT XIX.

Cum Levita suam uxorem a parentum domo reduceret, ipsa a Gabaonitis qui tribus erant Beniamin, prodigiosa libidine extincta, maritus in duodecim partes corpore secto, ad singulas tribus singulas portiones misit, ad infandum scelus ulciscendum reliquas tribus evocans.

1. Fuit quidam vir Levites, habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Iuda:

2. Quae reliquit eum, et reversa est in domum patris sui in Bethlehem, mansitque apud eum quatuor mensibus.

3. Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, et secum reducere, habens in comitatu puerum et duos asinos: quae suscepit eum, et introduxit in domum patris sui. Quod cum audisset socer eius, eumque vidisset, occurrit ei laetus,

4. Et amplexatus est hominem. Mansitque gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo et bibens familiariter.

5. Die autem quarto de nocte consurgens, proficisci voluit. Quem tenuit socer, et ait ad eum: Gusta prius panxillum panis, et conforta stomachum, et sic proficisceris.

6. Sederuntque simul, ac comederunt et biberunt. Dixitque pater puellae ad generum suum: Quaeso te ut hodie hic maneas, pariterque laetemur.

7. At ille consurgens, coepit velle proficisci. Et nihilominus obnixe eum socer tenuit, et apud se fecit manere.

8. Mane autem facto, parabat Levites iter. Cui socer rursum: Oro te, inquit, ut paululum cibi capias, et assumptis viribus, donec increscat dies, postea proficiscaris. Comederunt ergo simul.

9. Surrexitque adolescens, ut pergeret cum uxore sua et puero. Cui rursum locutus est socer: Considera quod dies ad occasum declivior sit, et propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, et duc laetum diem, et cras proficisceris ut vadas in domum tuam.

10. Noluit gener acquiescere sermonibus eius: sed statim perrexit, et venit contra Iebus, quae altero nomine vocatur Ierusalem, ducens secum duos asinos onustos, et concubinam.

11. Iamque erant iuxta Iebus, et dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad dominum suum: Veni, obsecro, declinemus ad urbem Iebusaeorum, et maneamus in ea.

12. Cui respondit dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienae, quae non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa:

13. Et cum illuc pervenero, manebimus in ea, aut certe in urbe Rama.

14. Transierunt ergo Iebus, et coeptum carpebant iter, occubuitque eis sol iuxta Gabaa, quae est in tribu Beniamin:

15. Diverteruntque ad eam, ut manerent ibi. Quo cum intrassent, sedebant in platea civitatis, et nullus eos recipere voluit hospitio.

16. Et ecce, apparuit homo senex, revertens de agro et de opere suo vesperi, qui et ipse de monte erat Ephraim, et peregrinus habitabat in Gabaa. homines autem regionis illius erant filii Iemini.

17. Elevatisque oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea civitatis: et dixit ad eum: Unde venis? et quo vadis?

18. Qui respondit ei: Profecti sumus de Bethlehem Iuda, et pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, unde ieramus in Bethlehem: et nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere,

19. Habentes paleas et foenum in asinorum pabulum, et panem ac vinum in meos et ancillae tuae usus, et pueri, qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospitio.

20. Cui respondit senex: Pax tecum sit, ego praebebo omnia quae necessaria sunt: tantum, quaeso, ne in platea maneas.

21. Introduxitque eum in domum suam, et pabulum asinis praebuit: ac postquam laverunt pedes suos, recepit eos in convivium.

22. Illis epulantibus, et post laborem itineris, cibo et potu reficientibus corpora, venerunt viri civitatis illius, filii Belial, (id est, absque iugo) et circumdantes domum senis, fores pulsare coeperunt, cla-
(a) Gen. 19, 5. mantes ad dominum domus, atque dicentes: (a) Educ virum, qui ingressus est domum tuam, ut abutamur eo.

23. Egressusque est ad eos senex, et ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hospitium meum, et cessate ab hac stultitia:

24. Habeo filiam virginem, et hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, ut humilietis eas, et vestram libidinem compleatis: tantum, obsecro, ne scelus hoc contra naturam operemini in virum.

25. Nolebant acquiescere sermonibus illius. quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, et eis tradidit illudendam: qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane.

26. At mulier, recedentibus tenebris, venit ad ostium domus, ubi manebat dominus suus, et ibi corruit.

27. Mane facto, surrexit homo, et aperuit ostium, ut coeptam expleret viam: et ecce concubina eius iacebat ante ostium sparsis in limine manibus.

28. Cui ille, putans eam quiescere, loquebatur: Surge, et ambulemus. Qua nihil respondente, intelligens quod erat mortua; tulit eam, et imposuit asino, reversusque est in domum suam.

29. Quam cum esset ingressus, arripuit gladium, et cadaver uxoris cum ossibus suis in duodecim partes ac frusta concidens, misit in omnes terminos Israel.

30. Quod cum vidissent singuli, conclamabant: Numquam res talis facta est in Israel ex eo die, quo ascenderunt patres nostri de Aegypto, usque in praesens tempus: ferte sententiam, et in commune decernite quid facto opus sit.

CAPUT XX.

Ob hoc scelus pugnantes reliquae tribus adversus Beniamin, semel atque iterum bello inferiores, tertioque committentes iussu Domini praelium, tribum illam, praeter sexcentos qui in solitudinem fugerant, penitus deleverunt.

1. Egressi itaque sunt omnes filii Israel, et pariter
congregati, quasi vir unus, (*b*) de Dan, usque Bersa- (b) Osee 5, 9.
bee, et Terra Galaad ad Dominum in Maspha:

2. Omnesque anguli populorum, et cunctae tribus Israel in ecclesiam populi Dei convenerunt quadringenta millia peditum pugnatorum.

3. (Nec latuit filios Beniamin quod ascendissent filii Israel in Maspha.) Interrogatusque Levita, maritus mulieris interfectae, quomodo tantum scelus perpetratum esset,

4. Respondit: Veni in Gabaa Beniamin cum uxore mea, illucque diverti:

5. Et ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum, in qua manebam, volentes me occidere, et uxorem meam incredibili furore libidinis vexantes, denique mortua est.

6. Quam arreptam, in frusta concidi, misique partes in omnes terminos possessionis vestrae: quia numquam tantum nefas, et tam grande piaculum factum est in Israel.

7. Adestis omnes filii Israel, decernite quid facere debeatis.

8. Stansque omnis populus, quasi unius hominis sermone respondit: Non recedemus in tabernacula nostra, nec suam quisquam intrabit domum:

9. Sed hoc contra Gabaa in commune faciamus.

10. Decem viri eligantur e centum ex omnibus tribubus Israel, et centum de mille, et mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria, et possimus pugnare contra Gabaa Beniamin, et reddere ei pro scelere, quod meretur.

11. Convenitque universus Israel ad civitatem, quasi homo unus eadem mente, unoque consilio.

12. Et miserunt nuncios ad omnem tribum Beniamin, qui dicerent: Cur tantum nefas in vobis repertum est?

13. Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, et auferatur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum:

14. Sed ex cunctis urbibus, quae sortis suae erant, convenerunt in Gabaa, ut illis ferrent auxilium, et contra universum populum Israel dimicarent.

15. Inventique sunt viginti quinque millia de Beniamin educentium gladium, praeter habitatores Gabaa,

16. Qui septingenti erant viri fortissimi, ita sinistra ut dextra proeliantes: et sic fundis lapides ad certum iacientes, ut capillum quoque possent percutere, et nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17. Virorum quoque Israel, absque filiis Beniamin, inventa sunt quadringenta millia educentium gladios, et paratorum ad pugnam.

18. Qui surgentes venerunt in domum Dei, hoc est, in Silo: consulueruntque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Beniamin? Quibus respondit Dominus: Iudas sit dux vester.

19. Statimque filii Israel surgentes mane, eastrametati sunt iuxta Gabaa:

20. Et inde procedentes ad pugnam cootra Beniamin, urbem oppugnare coeperunt.

21. Egressique filii Beniamin de Gabaa, occiderunt de filiis Israel die illo viginti duo millia virorum.

22. Rursum filii Israel et fortitudine et numero confidentes, in eodem loco, in quo prius certaverant, aciem direxerunt:

23. Ita tamen ut prius ascenderent et flerent coram Domino usque ad noctem: consulerentque eum, et dicerent: Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Beniamin fratres meos, an non? Quibus ille respondit: Ascendite ad eos, et inite certamen.

24. Cumque filii Israel altera die contra filios Beniamin ad proelium processissent,

25. Eruperunt filii Beniamin de portis Gabaa: et occurrentes eis tanta in illos caede bacchati sunt, ut decem et octo millia virorum educentium gladium prosternerent.

26. Quamobrem omnes filii Israel venerunt in domum Dei, et sedentes flebant coram Domino: ieiunaveruntque die illo usque ad vesperam, et obtulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas,

27. Et super statu suo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca foederis Dei,

28. Et Phinees filius Eleazari filii Aaron praepositus domus. Consuluerunt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire ultra debemus ad pugnam contra filios Beniamin fratres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus: Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.

29. Posueruntque filii Israel insidias per circuitum urbis Gabaa:

30. Et tertia vice, sicut semel et bis, contra Beniamin exercitum produxerunt.

31. Sed et filii Beniamin audacter eruperunt de civitate, et fugientes adversarios longius persecuti sunt, ita ut vulnerarent ex eis sicut primo die et secundo, et caederent per duas semitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, et altera in Gabaa, atque prosternerent triginta circiter viros:

32. Putaverunt enim solito eos more cedere. Qui fugam arte simulantes inierunt consilium ut abstraherent eos de civitate, et quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent.

33. Omnes itaque filii Israel surgentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baalthamar. Insidiae quoque, quae circa urbem erant, paulatim se aperire coeperunt,

34. Et ab Occidentali urbis parte procedere. Sed et alia decem millia virorum de universo Israel, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque est bellum contra filios Beniamin: et non intellexerunt quod ex omni parte illis instaret interitus.

35. Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum Israel, et interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia, et centum viros, omnes bellatores et educentes gladium.

36. Filii autem Beniamin cum se inferiores esse vidissent, coeperunt fugere. Quod cernentes filii Israel, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad praeparatas insidias devenirent, quas iuxta urbem posuerant.

37. Qui cum repente de latibulis surrexissent, et Beniamin terga caedentibus daret, ingressi sunt civitatem, et percusserunt eam in ore gladii.

38. Signum autem dederant filii Israel his, quos in insidiis collocaverant, ut postquam urbem cepissent, ignem accenderent: ut ascendente in altum fumo, captam urbem demonstrarent.

39. Quod cum cernerent filii Israel in ipso certamine positi (putaverunt enim filii Beniamin eos fugere, et instantius persequebantur, caesis de exercitu eorum triginta viris.)

40. Et viderent quasi columnam fumi de civitate conscendere. Beniamin quoque aspiciens retro, cum captam cerneret civitatem, et flammas in sublime ferri:

41. Qui prius simulaverant fugam, versa facie fortius resistebant. Quod cum vidissent filii Beniamin, in fugam versi sunt,

42. Et ad viam deserti ire coeperunt, illuc quoque eos adversariis persequentibus. sed et hi, qui urbem succenderant, occurrerunt eis.

43. Atque ita factum est, ut ex utraque parte ab hostibus caederentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt, atque prostrati sunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa.

44. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti sunt, decem et octo millia virorum, omnes robustissimi pugnatores.

45. Quod cum vidissent, qui remanserant de Beniamin, fugerunt in solitudinem: et pergebant ad Petram, cuius vocabulum est Remmon. In illa quoque fuga palantes, et in diversa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cum ultra tenderent, persecuti sunt eos, et interfecerunt etiam alia duo millia.

46. Et sic factum est, ut omnes qui ceciderant de Beniamin in diversis locis, essent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptissimi.

47. Remanserunt itaque de omni numero Beniamin, qui evadere, et fugere in solitudinem potuerunt, sexcenti viri: sederuntque in Petra Remmon mensibus quatuor.

48. Regressi autem filii Israel, omnes reliquias civitatis a viris usque ad iumenta gladio percusserunt, cunctasque urbes et viculos Beniamin vorax flamma consumpsit.

CAPUT XXI.

Instauratur tribus Beniamin ex 400. virginibus in caede habitatorum Iabes Galaad reservatis, et ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

1. Iuraverunt quoque filii Israel in Maspha et dixerunt: Nullus nostrum dabit filiis Beniamin de filiabus suis uxorem.

2. Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, et in conspectu eius sedentes usque ad vesperam, levaverunt vocem, et magno ululatu coeperunt flere, dicentes:

3. Quare Domine Deus Israel factum est hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis?

4. Altera autem die diluculo consurgentes, extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holocausta, et pacificas victimas, et dixerunt:

5. Quis non ascendit in exercitu Domini de universis tribubus Israel? Grandi enim iuramento se constrinxerant, cum essent in Maspha, interfici eos qui defuissent.

6. Ductique poenitentia filii Israel super fratre suo Beniamin, coeperunt dicere: Ablata est tribus una de Israel,

7. Unde uxores accipient? omnes enim in commune iuravimus, non daturos nos his filias nostras.

8. Ideirco dixerunt: Quis est de universis tribubus Israel, qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inventi sunt habitatores Iabes Galaad in illo exercitu non fuisse.

9. (Eo quoque tempore cum essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est.)

10. Miserunt itaque decem millia viros robustissimos, et praeceperunt eis: Ite, et percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladii, tam uxores quam parvulos eorum.

(a) Num. 31, 17. 18. 11. Et hoc erit quod observare debebitis: (a) Omne generis masculini, et mulieres, quae cognoverunt viros, interficite, virgines autem reservate.

12. Inventaeque sunt de Iabes Galaad quadringentae virgines, quae nescierunt viri thorum, et adduxerunt eas ad castra in Silo, in Terram Chanaan.

13. Miseruntque nuncios ad filios Beniamin, qui erant in Petra Remmon, et praeceperunt eis, ut eos susciperent in pace.

14. Veneruntque filii Beniamin in illo tempore, et datae sunt eis uxores de filiabus Iabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent.

15. Universusque Israel valde doluit, et egit poenitentiam super interfectione unius tribus ex Israel.

16. Dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? omnes in Beniamin feminae conciderunt,

17. Et magna nobis cura, ingentique studio providendum est, ne una tribus deleatur ex Israel.

18. Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramento et maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Beniamin.

19. Ceperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solemnitas Domini est in Silo anniversaria, quae sita est ad Septentrionem urbis Bethel, et ad Orientalem plagam viae, quae de Bethel tendit ad Sichimam, et ad Meridiem oppidi Lebona.

20. Praeceperuntque filiis Beniamin, atque dixerunt: Ite, et latitate in vineis.

21. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, et rapite ex eis singuli uxores singulas, et pergite in Terram Beniamin.

22. Cumque venerint patres earum, ac fratres, et adversum vos queri coeperint, atque iurgari, dicemus eis: Misereminì eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, et a vestra parte peccatum est.

23. Feceruntque filii Beniamin, ut sibi fuerat imperatum: et iuxta numerum suum rapuerunt sibi de his, quae ducebant choros, uxores singulas: abieruntque in possessionem suam aedificantes urbes, et habitantes in eis.

24. Filii quoque Israel reversi sunt per tribus, et familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel: sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER RUTH

CAPUT I.

Elimelech Bethlehemita prae nimia fame cum uxore Noëmi ac duobus filiis in terram Moab concedit: quo una cum filiis mortuo, Noëmi cum Ruth nuru sua in Bethlehem reversa, non vult vocari Noëmi, sed Mara.

1. In diebus unius iudicis, quando iudices praeerant, facta est fames in Terra. Abiitque homo de Bethlehem Iuda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua, ac duobus liberis.

2. Ipse vocabatur Elimelech, et uxor eius Noëmi: et duo filii, alter Mahalon, et alter Chelion, Ephrathaei de Bethlehem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi.

3. Et mortuus est Elimelech maritus Noëmi: remansitque ipsa cum filiis.

4. Qui acceperunt uxores Moabitidas, quarum una vocabatur Orpha, altera vero Ruth. Manseruntque ibi decem annis,

5. Et ambo mortui sunt, Mahalon videlicet et Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

6. Et surrexit ut in patriam pergeret cum utraque nuru sua de regione Moabitide: audierat enim quod respexisset Dominus populum suum, et dedisset eis escas.

7. Egressa est itaque de loco peregrinationis suae, cum utraque nuru: et iam in via revertendi posita in Terram Iuda,

8. Dixit ad eas: Ite in domum matris vestrae, faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut fecistis cum mortuis et mecum.

9. Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos sortiturae estis. Et osculata est eas. Quae elevata voce flere coeperunt,

10. Et dicere: Tecum pergemus ad populum tuum.

11. Quibus illa respondit: Revertimini filiae meae, cur venitis mecum? num ultra habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis?

12. Revertimini filiae meae, et abite: iam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo coniugali. etiam si possem hac nocte concipere, et parere filios,

13. Si eos expectare velitis donec crescant, et annos pubertatis impleant, ante eritis vetulae quam nubatis. Nolite, quaeso, filiae meae: quia vestra angustia magis me premit, et egressa est manus Domini contra me.

14. Elevata igitur voce, rursum flere coeperunt, Orpha osculata est socrum, ac reversa est: Ruth adhaesit socrui suae.

15. Cui dixit Noëmi: En reversa est cognata tua ad populum suum, et ad deos suos, vade cum ea.

16. Quae respondit: Ne adverseris mihi ut relinquam te et abeam: quocumque enim perrexeris, pergam: et ubi morata fueris, et ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, et Deus tuus Deus meus.

17. Quae te terra morientem susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturae. Haec mihi faciat Dominus, et haec addat, si non sola mors me et te separaverit.

18. Videns ergo Noëmi, quod obstinato animo Ruth decrevisset secum pergere, adversari noluit, nec ad suos ultra reditum persuadere:

19. Profectaeque sunt simul, et venerunt in Bethlehem. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos

fama percrebruit: dicebantque mulieres: Haec est illa Noëmi.

20. Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi (id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est, amaram) quia amaritudine valde replevit me Omnipotens.

21. Egressa sum plena, et vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noëmi, quam Dominus humiliavit, et afflixit Omnipotens?

22. Venit ergo Noëmi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suae: ac reversa est in Bethlehem, quando primum hordea metebantur.

CAPUT II.

Ruth pressa fame, spicas in agro Booz affinis sui colligens, gratiam apud eum invenit, et laeta vesperi ad socrum reversa, multum frumenti et de ciborum reliquiis ei affert.

1. Erat autem viro Elimelech consanguineus, homo potens, et magnarum opum, nomine Booz.

2. Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam: Si iubes, vadam in agrum, et colligam spicas, quae fugerint manus metentium, ubicumque clementis in me patris familias reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mea.

3. Abiit itaque et colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech.

4. Et ecce, ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus.

5. Dixitque Booz iuveni, qui messoribus praeerat: Cuius est haec puella?

6. Cui respondit: Haec est Moabitis, quae venit cum Noëmi, de regione Moabitide,

7. Et rogavit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: et de mane usque nunc stat in agro, et ne ad momentum quidem domum reversa est.

8. Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed iungere puellis meis,

9. Et ubi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, et bibe aquas, de quibus et pueri bibunt.

10. Quae cadens in faciem suam et adorans super terram, dixit ad eum: Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, et nosse me dignareris peregrinam mulierem?

11. Cui ille respondit: Nunciata sunt mihi omnia, quae feceris socrui tuae post mortem viri tui: et quod reliqueris parentes tuos, et terram in qua nata es, et veneris ad populum, quem antea nesciebas.

12. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, et plenam mercedem recipias a Domino Deo Israel, ad quem venisti, et sub cuius confugisti alas.

13. Quae ait: Inveni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui consolatus es me, et locutus es ad cor ancillae tuae, quae non sum similis unius puellarum tuarum.

14. Dixitque ad eam Booz: Quando hora vescendi fuerit, veni huc, et comede panem, et intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, et congessit polentam sibi, comeditque et saturata est, et tulit reliquias.

15. Atque inde surrexit, ut spicas ex more colligeret. Praecepit autem Booz pueris suis, dicens: Etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam:

16. Et de vestris quoque manipulis proiicite de industria, et remanere permittite, ut absque rubore colligat, et colligentem nemo corripiat.

17. Collegit ergo in agro usque ad vesperam: et quae collegerat virga caedens et excutiens, invenit hordei quasi ephi mensuram, id est, tres modios.

18. Quos portans reversa est in civitatem, et ostendit socrui suae: insuper protulit, et dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat.

19. Dixitque ei socrus sua: Ubi hodie collegisti, et ubi fecisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicavitque ei apud quem fuisset operata: et nomen dixit viri, quod Booz vocaretur.

20. Cui respondit Noëmi: Benedictus sit a Domino: quoniam eamdem gratiam, quam praebuerat vivis, servavit et mortuis. Rursumque ait: Propinquus noster est homo.

21. Et Ruth, Hoc quoque, inquit, praecepit mihi, ut tamdiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes meterentur.

22. Cui dixit socrus: Melius est, filia mea, ut cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi.

23. Iuncta est itaque puellis Booz: et tamdiu cum eis messuit, donec hordea et triticum in horreis conderentur.

CAPUT III.

Ruth socrus suae consiliis obsecuta ad pedes Booz dormientis recumbens, nuptias verecunde postulat; accepto laeto responso, sex hordei modios ad socrum defert.

1. Postquam autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea: Filia mea, quaeram tibi requiem, et providebo ut bene sit tibi.

2. Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noster est, et hac nocte aream hordei ventilat.

3. Lava igitur, et ungere, et induere cultioribus vestimentis, et descende in aream: non te videat homo, donec esum potumque finierit.

4. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesque et discooperies pallium, quo operitur a parte pedum, et proiicies te, et ibi iacebis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas.

5. Quae respondit: Quidquid praeceperis, faciam.

6. Descenditque in aream, et fecit omnia, quae sibi imperaverat socrus.

7. Cumque comedisset Booz, et bibisset, et factus esset hilarior, issetque ad dormiendum iuxta acervum manipulorum, venit abscondite, et discooperto pallio a pedibus eius, se proiecit.

8. Et ecce, nocte iam media expavit homo, et conturbatus est: viditque mulierem iacentem ad pedes suos,

9. Et ait illi: Quae es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.

10. Et ille, Benedicta, inquit, es a Domino filia, et priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta iuvenes pauperes, sive divites.

11. Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meae, mulierem te esse virtutis.

12. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior.

13. Quiesce hac nocte: et facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus. dormi usque mane.

14. Dormivit itaque ad pedes eius, usque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuo, et dixit Booz: Cave ne quis noverit quod huc veneris.

15. Et rursum, Expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, et tene utraque manu. Qua extendente, et tenente, mensus est sex modios hordei, et posuit super eam. Quae portans ingressa est civitatem,

16. Et venit ad socrum suam. Quae dixit ei: Quid egisti filia? Narravitque ei omnia, quae sibi fecisset homo.

17. Et ait: Ecce sex modios hordei dedit mihi, et ait: Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam.

18. Dixitque Noëmi: Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat. neque enim cessabit homo nisi compleverit quod locutus est.

CAPUT IV.

Booz coram senioribus civitatis accipit possessionem Elimelechi, et Ruth nurum defuncti in uxorem (cedente alio propinquiore iuri propinquitatis); ex qua genuit Obed avum Davidis regis.

1. Ascendit ergo Booz ad portam, et sedit ibi. Cumque vidisset propinquum praeterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, et sede hic: vocans eum nomine suo. Qui divertit, et sedit.

2. Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos: Sedete hic.

3. Quibus sedentibus, locutus est ad propinquum: Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noëmi, quae reversa est de regione Moabitide:

4. Quod audire te volui, et tibi dicere coram cunctis sedentibus, et maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis: eme, et posside. sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam. nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es: et me, qui secundus sum. At ille respondit: Ego agrum emam.

5. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quae uxor defuncti fuit, debes accipere: ut suscites nomen propinqui tui in hereditate sua.

6. Qui respondit: Cedo iuri propinquitatis: neque enim posteritatem familiae meae delere debeo. tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

7. (a) Hic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, ut si quando alter alteri suo iuri cedebat: ut esset firma concessio, solvebat homo calceamentum suum, et dabat proximo suo. hoc erat testimonium cessionis in Israel. (a) *Deut.* 25, 7.

8. Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo.

9. At ille maioribus natu, et universo populo, Testes vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia quae fuerunt Elimelech; et Chelion, et Mahalon, tradente Noëmi:

10. Et Ruth Moabitidem, uxorem Mahalon, in coniugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hereditate sua, ne vocabulum eius de familia sua ac fratribus et populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis.

11. Respondit omnis populus, qui erat in porta, et maiores natu: Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quae ingreditur domum tuam, sicut Rachel, et Liam, quae aedificaverunt domum Israel: ut sit exemplum virtutis in Ephratha, et habeat celebre nomen in Bethlehem:

12. Fiatque domus tua, sicut domus Phares, (b) quem Thamar peperit Iudae, de semine quod tibi dederit Dominus ex hac puella. (b) *Gen.* 38, 29.

13. Tulit itaque Booz Ruth, et accepit uxorem: ingressusque est ad eam, et dedit illi Dominus ut conciperet, et pareret filium.

14. Dixeruntque mulieres ad Noëmi: Benedictus Dominus, qui non est passus ut deficeret successor familiae tuae, et vocaretur nomen eius in Israel.

15. Et habeas qui consoletur animam tuam, et enutriat senectutem. de nuru enim tua natus est, quae te diligit: et multo tibi melior est, quam si septem haberes filios.

16. Susceptumque Noëmi puerum posuit in sinu suo, et nutricis ac gerulae fungebatur officio.

17. Vicinae autem mulieres congratulantes ei, et dicentes: Natus est filius Noëmi: vocaverunt nomen eius Obed: hic est pater Isai, patris David.

18. Hae sunt generationes Phares: (c) Phares genuit Esron. (c) 1 *Par.* 2, 5. *et* 4, 1. *Matth.* 1, 3.

19. Esron genuit Aram, Aram genuit Aminadab,

20. Aminadab genuit Nahasson, Nahasson genuit Salmon.

21. Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,

22. Obed genuit Isai, Isai genuit David.

LIBER PRIMUS SAMUELIS

QUEM NOS PRIMUM REGUM DICIMUS.

CAPUT I.

Elcana habuit uxores Annam et Phenennam: quarum Anna diu sterilis de aemulae improperio tristis, fusa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem; quem ablactatum Domino obtulit, ut voverat.

1. Fuit vir unus de Ramathaimsophim, de monte Ephraim, et nomen eius Elcana, filius Ieroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph, Ephrathaeus:

2. Et habuit duas uxores, nomen uni Anna, et nomen secundae Phenenna. Fueruntque Phenennae filii: Annae autem non erant liberi.

3. Et ascendebat vir ille de civitate sua statutis diebus, ut adoraret et sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni et Phinees, sacerdotes Domini.

4. Venit ergo dies, et immolavit Elcana, deditque Phenennae uxori suae, et cunctis filiis eius, et filiabus partes:

5. Annae autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat. Dominus autem concluserat vulvam eius.

6. Affligebat quoque eam aemula eius, et vehementer angebat, in tantum, ut exprobraret quod Dominus conclusisset vulvam eius:

7. Sicque faciebat per singulos annos, cum redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: et sic provocabat eam. porro illa flebat, et non capiebat cibum.

8. Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? et quare non comedis? et quam ob rem affligitur cor tuum? numquid non ego melior tibi sum, quam decem filii?

9. Surrexit autem Anna postquam comederat, et biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super Sellam ante postes templi Domini,

10. Cum esset Anna amaro animo, oravit ad Dominum, flens largiter,

11. Et votum vovit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulae tuae, et recordatus mei fueris, nec oblitus ancillae tuae, dederisque servae tuae sexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitae eius, et novacula non ascendet super caput eius.

12. Factum est autem, cum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os eius.

13. Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, et vox penitus non audiebatur. Aestimavit ergo eam Heli temulentam,

14. Dixitque ei: Usquequo ebria eris? digere paulisper vinum, quo mades.

15. Respondens Anna, Nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego sum, vinumque et omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini.

16. Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris, et moeroris mei locuta sum usque in praesens.

17. Tunc Heli ait ei: Vade in pace: et Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum.

18. Et illa dixit: Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam, et comedit, vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati.

19. Et surrexerunt mane, et adoraverunt coram Domino: reversique sunt, et venerunt in domum suam Ramatha. Cognovit autem Elcana Annam uxorem suam: at recordatus est eius Dominus.

20. Et factum est post circulum dierum, concepit Anna, et peperit filium, vocavitque nomen eius Samuel: eo quod a Domino postulasset eum.

21. Ascendit autem vir eius Elcana, et omnis domus eius, ut immolaret Domino hostiam solemnem, et votum suum,

22. Et Anna non ascendit: dixit enim viro suo: Non vadam, donec ablactetur infans, et ducam eum, ut appareat ante conspectum Domini, et maneat ibi iugiter.

23. Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur, et mane donec ablactes eum: precorque ut impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier, et lactavit filium suum, donec amoveret eum a lacte.

24. Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, et tribus modiis farinae, et amphora vini, et adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus:

25. Et immolaverunt vitulum, et obtulerunt puerum Heli.

26. Et ait Anna: Obsecro mi domine, vivit anima tua domine: ego sum illa mulier, quae steti coram te hic orans Dominum.

27. Pro puero isto oravi, et dedit mihi Dominus petitionem meam, quam postulavi eum.

28. Idcirco et ego commodavi eum Domino cunctis diebus, quibus fuerit commodatus Domino. Et adoraverunt ibi Dominum. Et oravit Anna, et ait:

CAPUT II.

Annae canticum in gratiarum actionem; quae rursum tres filios et duas filias generavit: ob peccata autem filiorum Heli, et nimiam patris indulgentiam, fit illi et domui eius comminatio, ac mors filiorum praedicitur.

1. Exultavit cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Deo meo: dilatatum est os meum super inimicos meos: quia laetata sum in salutari tuo.

2. Non est sanctus, ut est Dominus: neque enim est alius extra te, et non est fortis sicut Deus noster.

3. Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes: recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientiarum, Dominus est, et ipsi praeparantur cogitationes.

4. Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore.

5. Repleti prius, pro panibus se locaverunt: et famelici saturati sunt, donec sterilis peperit plurimos: et quae multos habebat filios, infirmata est.

6. (a) Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit. *(a) Deut. 32, 39. Tob. 13, 2. Sap. 16, 13.*

7. Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat.

8. Suscitat de pulvere egenum, et de stercore elevat pauperem: ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat. Domini enim sunt cardines terrae, et posuit super eos orbem.

9. Pedes sanctorum suorum servabit, et impii in tenebris conticescent: quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

10. Dominum formidabunt adversarii eius: et super ipsos in coelis tonabit: Dominus iudicabit fines Terrae, et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui.

11. Et abiit Elcana Ramatha, in domum suam: puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.

12. Porro filii Heli, filii Belial, nescientes Dominum,

13. Neque officium sacerdotum ad populum: sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, et habebat fusciulam tridentem in manu sua,

14. Et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, sive in cacabum: et omne, quod levabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. sic faciebant universo Israeli venientium in Silo.

15. Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, et dicebat immolanti: Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti: non enim accipiam a te carnem coctam, sed crudam.

16. Dicebatque illi immolans: Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, et tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquam: nunc enim dabis, alioquin tollam vi.

17. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Dño: quia retrahebant homines a sacrificio Domini.

18. Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo.

19. Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo, ut immolaret hostiam sollemnem.

20. Et benedixit Heli Elcanae et uxori eius: dixitque ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro foenore quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum.

21. Visitavit ergo Dominus Annam, et concepit, et peperit tres filios, et duas filias: et magnificatus est puer Samuel apud Dominum.

22. Heli autem erat senex valde, et audivit omnia quae faciebant filii sui universo Israeli: et quomodo dormiebant cum mulieribus quae observabant ad ostium tabernaculi:

23. Et dixit eis: Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo?

24. Nolite filii mei: non enim est bona fama, quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini.

25. Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos.

26. Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, et placebat tam Domino quam hominibus.

27. Venit autem vir Dei ad Heli, et ait ad eum: Haec dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum essent in Aegypto in domo Pharaonis?

28. Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me: et dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israel.

29. Quare calce abiecistis victimam meam, et munera mea quae praecepi ut offerrentur in templo: et magis honorasti filios tuos quam me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israel populi mei?

(a) 3 Reg. 2, 27. 30. Propterea ait Dominus Deus Israel: (a) Loquens locutus sum, ut domus tua, et domus patris tui ministraret in conspectu meo, usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc a me: sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

31. Ecce dies veniunt: et praecidam brachium tuum, et brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.

32. Et videbis aemulum tuum in templo, in universis prosperis Israel: et non erit senex in domo tua omnibus diebus.

33. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua: et pars magna domus tuae morietur cum ad virilem aetatem venerit.

34. Hoc autem erit tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni et Phinees: In die uno morientur ambo.

35. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, et animam meam faciet: et aedificabo ei domum fidelem, et ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.

36. Futurum est autem, ut quicumque remanserit in domo tua, veniat ut oretur pro eo, et offerat nummum argenteum, et tortam panis, dicatque: Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

CAPUT III.

Samuel quater a Domino vocatus, revelationem sibi adversum Heli factam ei refert: et paulatim toti Israeli suis prophetiis innotescit.

1. Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, et sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, non erat visio manifesta.

2. Factum est ergo in die quadam, Heli iacebat in loco suo, et oculi eius caligaverant, nec poterat videre:

3. Lucerna Dei antequam extingueretur, Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.

4. Et vocavit Dominus Samuel. Qui respondens, ait: Ecce ego.

5. Et cucurrit ad Heli, et dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit: Non vocavi: revertere, et dormi. Et abiit, et dormivit.

6. Et adiecit Dominus rursum vocare Samuelem. Consurgensque Samuel, abiit ad Heli, et dixit: Ecce ego: quia vocasti me. Qui respondit: Non vocavi te fili mi: revertere et dormi.

7. Porro Samuel necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini.

8. Et adiecit Dominus, et vocavit adhuc Samuelem tertio. Qui consurgens abiit ad Heli,

9. Et ait: Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum: et ait ad Samuelem: Vade, et dormi: et si deinceps vocaverit te, dices: Loquere Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo Samuel, et dormivit in loco suo.

10. Et venit Dominus, et stetit: et vocavit, sicut vocaverat secundo, Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine, quia audit servus tuus.

11. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israel: quod quicumque audierit, tinnient ambae aures eius.

12. In die illa suscitabo adversum Heli omnia quae locutus sum super domum eius: incipiam, et complebo.

13. Praedixi enim ei quod iudicaturus essem domum eius in aeternum, propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, et non corripuerit eos.

14. Idcirco iuravi Domui Heli quod non expietur iniquitas domus eius victimis et muneribus usque in aeternum.

15. Dormivit autem Samuel usque mane, aperuitque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli.

16. Vocavit ergo Heli Samuelem, et dixit: Samuel fili mi? Qui respondens, ait: Praesto sum.

17. Et interrogavit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? oro te ne celaveris me. haec faciat tibi Deus, et haec addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus verbis, quae dicta sunt tibi.

18. Indicavit itaque ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat.

19. Crevit autem Samuel, et Dominus erat cum eo, et non cecidit ex omnibus verbis eius in terram.

20. Et cognovit universus Israel a Dan, usque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini.

21. Et addidit Dominus ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, iuxta verbum Domini. Et evenit sermo Samuelis universo Israeli.

CAPUT IV.

Caeduntur Israelitae a Philisthaeis, rursumque adducta in castra arca caeduntur, captaque arca duo filii Heli occiduntur; quibus auditis, Heli corruens occumbit, et nurus eius in partu moritur.

1. Et factum est in diebus illis, convenerunt Philisthiim in pugnam: et egressus est Israel obviam Philisthiim in praelium, et castrametatus est iuxta Lapidem adiutorii. Porro Philisthiim venerunt in Aphec,

2. Et instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine, terga vertit Israel Philisthaeis: et caesa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor millia virorum.

3. Et reversus est populus ad castra: dixeruntque maiores natu de Israel: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam foederis Domini, et veniat in medium nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum.

4. Misit ergo populus in Silo, et tulerunt inde arcam foederis Domini exercituum sedentis super Cherubim: erantque duo filii Heli cum arca foederis Dei, Ophni et Phinees.

5. Cumque venisset arca foederis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, et personuit terra.

6. Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quaenam est haec vox clamoris magni in castris Hebraeorum? Et cognoverunt quod arca Domini venisset in castra.

7. Timueruntque Philisthiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes:

8. Vae nobis: non enim fuit tanta exultatio heri et nudiustertius: vae nobis. Quis nos salvabit de manu Deorum sublimium istorum? hi sunt Dii, qui percusserunt Aegyptum omni plaga, in deserto.

9. Confortamini, et estote viri, Philisthiim: ne serviatis Hebraeis, sicut et illi servierunt vobis: confortamini, et bellate.

10. Pugnaverunt ergo Philisthiim, et caesus est Israel, et fugit unusquisque in tabernaculum suum: et facta est plaga magna nimis: et ceciderunt de Israel triginta millia peditum.

11. Et arca Dei capta est: duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni et Phinees.

12. Currens autem vir de Beniamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, et conspersus pulvere caput.

13. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam spectans. Erat enim cor eius pavens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nunciavit urbi: et ululavit omnis civitas.

14. Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinavit, et venit, et nunciavit Heli.

15. Heli autem erat nonaginta et octo annorum, et oculi eius caligaverant, et videre non poterat.

16. Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de praelio, et ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum est fili mi?

17. Respondens autem ille, qui nunciabat, Fugit, inquit, Israel coram Philisthiim, et ruina magna facta est in populo: insuper et duo filii tui mortui sunt, Ophni et Phinees: et arca Dei capta est.

18. Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, et fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir et grandaevus: et ipse iudicavit Israel quadraginta annis.

19. Nurus autem eius, uxor Phinees, praegnans erat, vicinaque partui: et audito nuncio quod capta esset arca Dei, et mortuus esset socer suus, et vir suus, incurvavit se et peperit: irruerant enim in eam dolores subiti.

20. In ipso autem momento mortis eius, dixerunt ei quae stabant circa eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quae non respondit eis, neque animadvertit.

21. Et vocavit puerum, Ichabod, dicens: Translata est gloria de Israel, quia capta est arca Dei, et pro socero suo et pro viro suo;

22. Et ait: Translata est gloria ab Israel, eo quod capta esset arca Dei.

CAPUT V.

Dagon coram arca semel ac iterum corruit, abscissis in limine capite et manibus. Philisthaei quoque mariscis et muribus percussi, arcam a se repellunt.

1. Philisthiim autem tulerunt arcam Dei, et asportaverunt eam a Lapide adiutorii in Azotum.

2. Tuleruntque Philisthiim arcam Dei, et intulerunt eam in templum Dagon, et statuerunt eam iuxta Dagon.

3. Cumque surrexissent diluculo Azotii altera die, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam Domini: et tulerunt Dagon, et restituerunt eum in locum suum.

4. Rursumque mane die altera consurgentes, invenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, et duae palmae manuum eius abscissae erant super limen:

5. Porro Dagon solus truncus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, et omnes qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon in Azoto, usque in hodiernum diem.

6. Aggravata est autem manus Domini super Azotios, et demolitus est eos: (a) et percussit in secretiori parte natium Azotum, et fines eius. Et ebullierunt villae et agri in medio regionis illius, et nati sunt mures, et facta est confusio mortis magnae in civitate.

(a) Ps. 77, 66.

7. Videntes autem viri Azotii huiuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israel apud nos: quoniam dura est manus eius super nos, et super Dagon deum nostrum.

8. Et mittentes congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum ad se, et dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Israel? Responderuntque Gethaei: Circumducatur arca Dei Israel. Et circumduxerunt arcam Dei Israel.

9. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates interfectionis magnae nimis: et percutiebat viros uniuscuiusque urbis, a parvo usque ad maiorem, et computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque Gethaei consilium, et fecerunt sibi sedes pelliceas.

10. Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitae, dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israel, ut interficiat nos et populum nostrum.

11. Miserunt itaque et congregaverunt omnes satrapas Philisthinorum: qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israel, et revertatur in locum suum, et non interficiat nos cum populo nostro.

12. Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus, et gravissima valde manus Dei. viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte na-

*

tium: et ascendebat ululatus uniuscuiusque civitatis in caelum.

CAPUT VI.

Philisthaei arcam cum votivis donariis, muribus et anis aureis, suorum sacerdotum consilio, a se remittunt per vaccas lactantes et novum plaustrum usque Bethsames: ubi vaccas super ligno plaustri Bethsamitae immolaverunt, plurimis de populo ac plebe a Domino interemptis, quod arcam Dei non sat reverenter conspexissent.

1. Fuit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus.

2. Et vocaverunt Philisthiim sacerdotes et divinos, dicentes: Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt:

3. Si remittitis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, et tunc curabimini: et scietis quare non recedat manus eius a vobis.

4. Qui dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi:

5. Iuxta numerum provinciarum Philisthinorum quinque anos aureos facietis, et quinque mures aureos: quia plaga una fuit omnibus vobis, et satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, et similitudines murium, qui demoliti sunt terram, et dabitis Deo Israel gloriam: si forte relevet manum suam a vobis, et a diis vestris, et a terra vestra.

6. Quare aggravatis corda vestra, sicut aggravavit
(a) Exod. Aegyptus, et Pharao cor suum? (a) nonne postquam
12, 31. percussus est, tunc dimisit eos, et abierunt?

7. Nunc ergo arripite et facite plaustrum novum unum: et duas vaccas foetas, quibus non est impositum iugum, iungite in plaustro, et recludite vitulos earum domi.

8. Tolletisque arcam Dñi, et ponetis in plaustro, et vasa aurea, quae exsolvistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus eius: et dimittite eam ut vadat.

9. Et aspicietis: et si quidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem, minime: sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit.

10. Fecerunt ergo illi hoc modo: et tollentes duas vaccas, quae lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum concluserunt domi.

11. Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, et capsellam, quae habebat mures aureos et similitudines anorum.

12. Ibant autem in directum vaccae per viam, quae ducit Bethsames, et itinere uno gradiebantur, pergentes et mugientes: et non declinabant neque ad dextram neque ad sinistram: sed et satrapae Philisthiim sequebantur usque ad terminos Bethsames.

13. Porro Bethsamitae metebant triticum in valle: et elevantes oculos suos, viderunt arcam, et gavisi sunt cum vidissent.

14. Et plaustrum venit in agrum Iosue Bethsamitae, et stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, et conciderunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt super ea holocaustum Domino.

15. Levitae autem deposuerunt arcam Dei, et capsellam, quae erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea, et posuerunt super lapidem grandem. Viri autem Bethsamitae obtulerunt holocausta, et immolaverunt victimas in die illa Domino.

16. Et quinque satrapae Philisthinorum viderunt, et reversi sunt in Accaron in die illa.

17. Hi sunt autem ani aurei, quos reddiderunt Philisthiim pro delicto, Domino: Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, Accaron unum:

18. Et mures aureos secundum numerum urbium Philisthiim, quinque provinciarum, ab urbe murata, usque ad villam, quae erat absque muro, et usque ad Abelmagnum, super quem posuerunt arcam Domini, quae erat usque in illum diem in agro Iosue Bethsamitis.

19. Percussit autem de viris Bethsamitibus, eo quod vidissent arcam Dñi: et percussit de populo septuaginta viros, et quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eo quod Dñus percussisset plebem plaga magna.

20. Et dixerunt viri Bethsamitae: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius? et ad quem ascendet a nobis?

21. Miseruntque nuncios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt Philisthiim arcam Domini, descendite, et reducite eam ad vos.

CAPUT VII.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, et Samuelis hortatu Israelitae ad Dominum conversi, Philisthaeos vicerunt, orante pro ipsis Samuele.

1. Venerunt ergo viri Cariathiarim, et reduxerunt arcam Domini, et intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa: Eleazarum autem filium eius sanctificaverunt, ut custodiret arcam Domini.

2. Et factum est, ex qua die mansit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati sunt dies (erat quippe iam annus vigesimus) et requievit omnis domus Israel post Dominum.

3. Ait autem Samuel ad universam domum Israel,
dicens: (b) Si in toto corde vestro revertimini ad Do- (b) Deut. 6,
minum, auferte deos alienos de medio vestri, Baalim 13. Matth. 4,
et Astaroth: et praeparate corda vestra Domino, et 10.
servite ei soli, et eruet vos de manu Philisthiim.

4. Abstulerunt ergo filii Israel Baalim et Astaroth, et servierunt Domino soli.

5. Dixit autem Samuel: Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum.

6. Et convenerunt in Masphath: hauseruntque aquam, et effuderunt in conspectu Domini, et ieiunaverunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccavimus Domino. Iudicavitque Samuel filios Israel in Masphath.

7. Et audierunt Philisthiim quod congregati essent filii Israel in Masphath, et ascenderunt satrapae Philisthinorum ad Israel. Quod cum audissent filii Israel, timuerunt a facie Philisthinorum.

8. Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum.

9. Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, et obtulit illum holocaustum integrum Domino: et clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, et exaudivit eum Dominus.

10. Factum est autem, cum Samuel offerret holo-
caustum, Philisthiim inire proelium contra Israel:
(c) intonuit autem Dominus fragore magno in die illa (c) Eccli.
super Philisthiim, et exterruit eos, et caesi sunt a facie 46, 20.
Israel.

11. (d) Egressique viri Israel de Masphath perse- (d) Eccli.
cuti sunt Philisthaeos, et percusserunt eos usque ad 46, 21.
locum, qui erat subter Bethchar.

12. Tulit autem Samuel lapidem unum, et posuit

eum inter Masphath et inter Sen: et vocavit nomen loci illius, Lapis adiutorii. Dixitque: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.

13. Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt ultra ut venirent in terminos Israël. Facta est itaque manus Domini super Philisthaeos, cunctis diebus Samuelis.

14. Et redditae sunt urbes, quas tulerant Philisthiim ab Israel, Israeli, ab Accaron usque Geth, et terminos suos: liberavitque Israel de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israel et Amorrhaeum.

15. Iudicabat quoque Samuel Israelem cunctis diebus vitae suae:

16. Et ibat per singulos annos circuiens Bethel et Galgala et Masphath, et iudicabat Israelem in supradictis locis.

17. Revertebaturque in Ramatha: ibi enim erat domus eius, et ibi iudicabat Israelem: aedificavit etiam ibi altare Domino.

CAPUT VIII.

Filiis Samuelis ad avaritiam declinantibus, petit populus sibi regem more gentilium; quibus Samuel, iubente Domino, durum ius regis praedicit, sed non auditur.

1. Factum est autem cum senuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel.

2. Fuitque nomen filii eius primogeniti Ioel: et nomen secundi Abia, iudicum in Bersabee.

3. Et non ambulaverunt filii illius in viis eius: sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, et perverterunt iudicium.

4. Congregati ergo universi maiores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha.

5. Dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis: (a) constitue nobis regem, ut iudicet nos, sicut et universae habent nationes.

(a) Osee 13, 10. Act. 13, 21.

6. Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quod dixissent: Da nobis regem, ut iudicet nos. Et oravit Samuel ad Dominum.

7. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quae loquuntur tibi. non enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.

8. Iuxta omnia opera sua, quae fecerunt a die qua eduxi eos de Aegypto usque ad diem hanc: sicut dereliquerunt me, et servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi.

9. Nunc ergo vocem eorum audi: verumtamen contestare eos, et praedic eis ius regis, qui regnaturus est super eos.

10. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat a se regem,

11. Et ait: Hoc erit ius regis, qui imperaturus est vobis: Filios vestros tollet, et ponet in curribus suis, facietque sibi equites et praecursores quadrigarum suarum,

12. Et constituet sibi tribunos, et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messores segetum, et fabros armorum et curruum suorum.

13. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, et focarias, et panificas.

14. Agros quoque vestros, et vineas, et oliveta optima tollet, et dabit servis suis.

15. Sed et segetes vestras, et vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis.

16. Servos etiam vestros, et ancillas, et iuvenes optimos, et asinos auferet, et ponet in opere suo.

17. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.

18. Et clamabitis in die illa a facie regis vestri, quem elegistis vobis: et non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.

19. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, sed dixerunt: Nequaquam: rex enim erit super nos,

20. Et erimus nos quoque sicut omnes gentes: et iudicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis.

21. Et audivit Samuel omnia verba populi, et locutus est ea in auribus Domini.

22. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, et constitue super eos regem. Et ait Samuel ad viros Israel: Vadat unusquisque in civitatem suam.

CAPUT IX.

Stirps Saulis, qui quaerendo patris asinas pervenit ad Samuelem, cui revelatur ungendus rex, cum quo pransus est, ac nocte hospitio receptus.

1. Et erat vir de Beniamin nomine Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Iemini, fortis robore.

2. Et erat ei filius vocabulo Saul, electus et bonus: et non erat vir de filiis Israel melior illo. ab humero et sursum eminebat super omnem populum.

3. Perierant autem asinae Cis patris Saul: et dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum unum de pueris, et consurgens vade, et quaere asinas. Qui cum transissent per montem Ephraim,

4. Et per terram Salisa, et non invenissent, transierunt etiam per Terram Salim, et non erant: sed et per Terram Iemini, et minime repererunt.

5. Cum autem venissent in Terram Suph, dixit Saul ad puerum, qui erat cum eo: Veni et revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, et solicitus sit pro nobis.

6. Qui ait ei: Ecce vir Dei est in civitate hac, vir nobilis: omne, quod loquitur, sine ambiguitate venit. nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra, propter quam venimus.

7. Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in sitarciis nostris: et sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.

8. Rursum puer respondit Sauli, et ait: Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.

9. (Olim in Israel sic loquebatur unusquisque vadens consulere Deum: Venite, et eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)

10. Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus, Veni, eamus. Et ierunt in civitatem, in qua erat vir Dei.

11. Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, et dixerunt eis: Num hic est Videns?

12. Quae respondentes, dixerunt illis: Hic est: ecce ante te, festina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso.

13. Ingredientes urbem, statim invenietis eum antequam ascendat excelsum ad vescendum. neque enim comesurus est populus donec ille veniat: quia ipse benedicit hostiae, et deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie reperietis eum.

14. Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi am-

bularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens obviam eis, ut ascenderet in excelsum.

(a) Act. 13, 21. 15. (a) Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem quam veniret Saul, dicens:

16. Hac ipsa hora, quae nunc est, cras mittam virum ad te de Terra Beniamin, et unges eum ducem super populum meum Israel: et salvabit populum meum de manu Philisthinorum: quia respexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.

17. Cumque aspexisset Samuel Saulem, Dominus dixit ei: Ecce, vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.

18. Accessit autem Saul ad Samuelem in medio portae, et ait: Indica, oro, mihi, ubi est domus Videntis.

19. Et respondit Samuel Sauli dicens: Ego sum Videns. ascende ante me in excelsum, ut comedatis mecum hodie, et dimittam te mane: et omnia, quae sunt in corde tuo, indicabo tibi.

20. Et de asinis, quas nudiustertius perdidisti, ne solicitus sis, quia inventae sunt. Et cuius erunt optima quaeque Israel? nonne tibi et omni domui patris tui?

21. Respondens autem Saul, ait: Numquid non filius Iemini ego sum de minima tribu Israel, et cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Beniamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?

22. Assumens itaque Samuel Saulem, et puerum eius, introduxit eos in triclinium, et dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant invitati. erant enim quasi triginta viri.

23. Dixitque Samuel coco: Da partem, quam dedi tibi, et praecepi ut reponeres seorsum apud te.

24. Levavit autem cocus armum, et posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, et comede: quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa.

25. Et descenderunt de excelso in oppidum, et locutus est cum Saule in solario: stravitque Saul in solario, et dormivit.

26. Cumque mane surrexissent, et iam elucesceret, vocavit Samuel Saulem in solario, dicens: Surge, et dimittam te. Et surrexit Saul: egressique sunt ambo, ipse videlicet, et Samuel.

27. Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos, et transeat: tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini.

CAPUT X.

Ungitur Saul in regem a Samuele, datis ne succedentibus signis, prophetat inter prophetas, et missis sortibus a Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro scripta, coram Domino reponitur.

(b) Act. 13, 21 1. Tulit (b) autem Samuel lenticulam olei, et effudit super caput eius, et deosculatus est eum, et ait: Ecce, unxit te Dominus super hereditatem suam in principem, et liberabis populum suum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem.

2. Cum abieris hodie a me, invenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus Beniamin, in Meridie, dicentque tibi: Inventae sunt asinae, ad quas ieras perquirendas: et intermissis pater tuus asinis, solicitus est pro vobis, et dicit: Quid faciam de filio meo?

3. Cumque abieris inde, et ultra transieris, et veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hoedos, et alius tres tortas panis, et alius portans lagenam vini.

4. Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, et accipies de manu eorum.

5. Post haec venies in collem Dei, ubi est statio Philisthinorum: et cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, et ante eos psalterium et tympanum, et tibiam, et citharam, ipsosque prophetantes.

6. Et insiliet in te Spiritus Domini, et prophetabis cum eis, et mutaberis in virum alium.

7. Quando ergo evenerint signa haec omnia tibi, fac quaecumque invenerit manus tua, quia Dñus tecum est.

8. Et descendes ante me in Galgala, (ego quippe descendam ad te) ut offeras oblationem, et immoles victimas pacificas: septem diebus expectabis, donec veniam ad te, et ostendam tibi quid facias.

9. Itaque cum avertisset humerum suum ut abiret a Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, et venerunt omnia signa haec in die illa.

10. Veneruntque ad praedictum collem, et ecce cuneus prophetarum obvius ei: et insiluit super eum Spiritus Domini, et prophetavit in medio eorum.

11. Videntes autem omnes qui noverant eum heri et nudiustertius, quod esset cum prophetis, et prophetaret, dixerunt ad invicem: Quaenam res accidit filio Cis? num et Saul inter prophetas?

12. Responditque alius ad alterum, dicens: Et quis pater eorum? propterea versum est in proverbium: (c) Num et Saul inter prophetas? (c) Infra

13. Cessavit autem prophetare, et venit ad excelsum. 19, 24

14. Dixitque patruus Saul ad eum, et ad puerum eius: Quo abistis? Qui responderunt: Quaerere asinas: quas cum non reperissemus, venimus ad Samuelem.

15. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Samuel.

16. Et ait Saul ad patruum suum: Indicavit nobis quia inventae essent asinae. De sermone autem regni non indicavit ei quem locutus fuerat ei Samuel.

17. Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Maspha:

18. Et ait ad filios Israel: Haec dicit Dñus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Aegypto, et erui vos de manu Aegyptiorum, et de manu omnium regum qui affligebant vos.

19. Vos autem hodie proiecistis Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris: et dixistis: (d) Nequaquam: sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Dño per tribus vestras, et per familias. (d) Sup. 8, 19.

20. Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, et cecidit sors tribus Beniamin.

21. Et applicuit tribum Beniamin et cognationes eius, et cecidit cognatio Metri, et pervenit usque ad Saul filium Cis. Quaesierunt ergo eum, et non est inventus.

22. Et consuluerunt post haec Dominum utrumnam venturus esset illuc. Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi.

23. Cucurrerunt itaque et tulerunt eum inde: stetitque in medio populi, et altior fuit universo populo ab humero et sursum.

24. Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis quem elegit Dñus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamavit omnis populus, et ait: Vivat rex.

25. Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro, et reposuit coram Dño:

et dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam.

26. Sed et Saul abiit in domum suam in Gabaa: et abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.

27. Filii vero Belial dixerunt: Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum, et non attulerunt ei munera: ille vero dissimulabat se audire.

CAPUT XI.

Saul, irruente in ipsum Spiritu Domini, divisisque suis bobus, populum ad bellum convocat, vinctique Naas regem Ammonitorum, liberatis viris Iabes Galaad, et regnum eius instauratur in Galgala.

1. Et factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, et pugnare coepit adversum Iabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos foederatos, et serviemus tibi.

2. Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum foedus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.

3. Et dixerunt ad eum seniores Iabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuncios ad universos terminos Israel: et si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

4. Venerunt ergo nuncii in Gabaa Saulis: et locuti sunt verba haec, audiente populo: et levavit omnis populus vocem suam, et flevit.

5. Et ecce Saul veniebat, sequens boves de agro, et ait: Quid habet populus quod plorat? Et narraverunt ei verba virorum Iabes.

6. Et insilivit Spiritus Domini in Saul, cum audisset verba haec, et iratus est furor eius nimis.

7. Et assumens utrumque bovem, concidit in frusta, misitque in omnes terminos Israel per manum nunciorum, dicens: Quicumque non exierit, et secutus fuerit Saul et Samuel, sic fiet bobus eius. Invasit ergo timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus.

8. Et recensuit eos in Bezech: fueruntque filiorum Israel trecenta millia: virorum autem Iuda triginta millia.

9. Et dixerunt nunciis, qui venerant: Sic dicetis viris, qui sunt in Iabes Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuncii, et annunciaverunt viris Iabes: qui laetati sunt.

10. Et dixerunt: Mane exibimus ad vos: et facietis nobis omne quod placuerit vobis.

11. Et factum est, cum dies crastinus venisset, constituit Saul populum in tres partes: et ingressus est media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon usque dum incalesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter.

12. Et ait populus ad Samuelem: (*a*) Quis est iste qui dixit: Saul num regnabit super nos? Date viros, et interficiemus eos. (*a*) *Supr.* 10, 27.

13. Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel.

14. Dixit autem Samuel ad populum: Venite, et eamus in Galgala, et innovemus ibi regnum.

15. Et perrexit omnis populus in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, et immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et laetatus est ibi Saul, et cuncti viri Israel nimis.

CAPUT XII.

Samuel populi iudicio probatus innocens, Israelem ingratitudinis erga Deum arguit, datis e caelo signis dicta sua confirmat, hortaturque ut Domino adhaereant, non cessans pro ipsis orare.

1. Dixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram iuxta omnia quae locuti estis ad me, et constitui super vos regem.

2. Et nunc rex graditur ante vos: ego autem senui, et incanui: porro filii mei vobiscum sunt: itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce praesto sum.

3. (*b*) Loquimini de me coram Domino, et coram Christo eius, utrum bovem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi: et contemnam illud hodie, restituamque vobis. (*b*) *Eccli.* 46, 22.

4. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam.

5. Dixitque ad eos: Testis est Dominus adversum vos, et testis Christus eius in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis.

6. Et ait Samuel ad populum: Dominus qui fecit Moysen et Aaron, et eduxit patres nostros de Terra Aegypti.

7. Nunc ergo state, ut iudicio contendam adversum vos coram Domino de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum, et cum patribus vestris:

8. (*c*) Quo modo Iacob ingressus est in Aegyptum, et clamaverunt patres vestri ad Dominum: et misit Dominus Moysen et Aaron, et eduxit patres vestros de Aegypto: et collocavit eos in loco hoc. (*c*) *Gen.* 46, 6.

9. Qui obliti sunt Domini Dei sui, (*d*) et tradidit eos in manu Sisarae magistri militiae Hasor, et in manu Philisthinorum, et in manu regis Moab, et pugnaverunt adversum eos. (*d*) *Iudic.* 4, 2.

10. Postea autem clamaverunt ad Dominum, et dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, et servivimus Baalim et Astaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, et serviemus tibi.

11. (*e*) Et misit Dominus Ierobaal, et Badan, et Iephte, et Samuel, et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, et habitastis confidenter. (*e*) *Iudic.* 6, 14.

12. Videntes autem quod Naas rex filiorum Ammon venisset adversum vos, dixistis mihi: (*f*) Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cum Dominus Deus vester regnaret in vobis. (*f*) *Supr.* 8, 19. et 10, 19.

13. Nunc ergo praesto est rex vester, quem elegistis et petistis: ecce dedit vobis Dominus regem.

14. Si timueritis Dominum, et servieritis ei, et audieritis vocem eius, et non exasperaveritis os Domini: eritis et vos, et rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.

15. Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones eius, erit manus Domini super vos, et super patres vestros.

16. Sed et nunc state, et videte rem istam grandem quam facturus est Dominus in conspectu vestro.

17. Numquid non messis tritici est hodie? invocabo Dominum, et dabit voces et pluvias: et scietis, et videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos regem.

18. Et clamavit Samuel ad Dominum, et dedit Dominus voces et pluvias in illa die.

19. Et timuit omnis populus nimis Dominum et Samuelem, et dixit universus populus ad Samuelem:

Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. addidimus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem.

20. Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos fecistis universum malum hoc: verumtamen nolite recedere a tergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro.

21. Et nolite declinare post vana, quae non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt.

22. Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia iuravit Dominus facere vos sibi populum.

23. Absit autem a me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis, et docebo vos viam bonam et rectam.

24. Igitur timete Dominum, et servite ei in veritate, et ex toto corde vestro. vidistis enim magnifica quae in vobis gesserit.

25. Quod si perseveraveritis in malitia: et vos et rex vester pariter peribitis.

CAPUT XIII.

Victi a Saule Philisthaei maximo apparatu adversus Israelem armantur; territi Hebraei in antris latitant; et Saul, quia non expectato Samuelis adventu obtulit holocaustum, reprobatus a Domino dicitur; de cautela Philisthaeorum ut Israelitae armis spolientur.

1. Filius unius anni erat Saul cum regnare coepisset, duobus autem annis regnavit super Israel.

2. Et elegit sibi Saul tria millia de Israel: et erant cum Saul duo millia in Machmas, et in monte Bethel: mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin. porro ceterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua.

3. Et percussit Ionathas stationem Philisthinorum, quae erat in Gabaa. Quod cum audissent Philisthiim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebraei.

4. Et universus Israel audivit huiuscemodi famam: Percussit Saul stationem Philisthinorum: et erexit se Israel adversus Philisthiim. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala.

5. Et Philisthiim congregati sunt ad proeliandum contra Israel, triginta millia curruum, et sex millia equitum, et reliquum vulgus, sicut arena quae est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad Orientem Bethaven.

6. Quod cum vidissent viri Israel se in arcto positos, (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis, et in abditis, in petris quoque, et in antris, et in cisternis.

7. Hebraei autem transierunt Iordanem in Terram Gad et Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum.

8. Et expectavit septem diebus iuxta placitum Samuelis, et non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo.

9. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, et pacifica. Et obtulit holocaustum.

10. Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: et egressus est Saul obviam ei ut salutaret eum.

11. Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quod populus dilaberetur a me, et tu non veneras iuxta placitos dies, porro Philisthiim congregati fuerant in Machmas,

12. Dixi: Nunc descendent Philisthiim ad me in Galgala, et faciem Domini non placavi. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum.

13. Dixitque Samuel ad Saul: Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quae praecepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc praeparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum,

14. Sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. (a) Quaesivit Dominus sibi virum iuxta cor suum: et praecepit ei Dominus ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris quae praecepit Dominus. (a) Act. 13, 22.

15. Surrexit autem Samuel, et ascendit de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Beniamin. Et recensuit Saul populum, qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.

16. Et Saul et Ionathas filius eius, populusque qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Beniamin: porro Philisthiim consederant in Machmas.

17. Et egressi sunt ad praedandum de castris Philisthinorum tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad Terram Sual.

18. Porro alius ingrediebatur per viam Beth horon. tertius autem verterat se ad iter termini imminentis valli Seboim contra desertum.

19. Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni Terra Israel. caverant enim Philisthiim, ne forte facerent Hebraei gladium aut lanceam.

20. Descendebat ergo omnis Israel ad Philisthiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, et ligonem et securim et sarculum.

21. Retusae itaque erant acies vomerum, et ligonum, et tridentum, et securium, usque ad stimulum corrigendum.

22. Cumque venisset dies proelii, non est inventus ensis et lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule et Ionatha, excepto Saul et Ionatha filio eius.

23. Egressa est autem statio Philisthiim, ut transcenderet in Machmas.

CAPUT XIV.

Ionathas Domino fidens, cum armigero suo Philisthaeos dispersit; verum, post victoriam, melle gustato, contra patris prohibitionem quam ignorabat, populi auxilio vix mortem evasit.

1. Et accidit quadam die ut diceret Ionathas filius Saul ad adulescentem armigerum suum: Veni, et transeamus ad stationem Philisthinorum, quae est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

2. Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malogranato, quae erat in Magron: et erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.

3. Et Achias filius Achitob fratris Ichabod filii Phinees, (b) qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed et populus ignorabat quo isset Ionathas. (b) Supr. 4, 21.

4. Erant autem inter ascensus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philisthinorum, eminentes petrae ex utraque parte, et quasi in modum dentium scopuli hinc et inde praerupti, nomen uni Boses, et nomen alteri Sene:

5. Unus scopulus prominens ad Aquilonem ex adverso Machmas, et alter ad Meridiem contra Gabaa.

6. Dixit autem Ionathas ad adolescentem armigerum suum: Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum

horum, si forte faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile salvare vel in multis, vel in paucis.

7. Dixitque ei armiger suus: Fac omnia, quae placent animo tuo: perge quo cupis, et ero tecum ubicumque volueris.

8. Et ait Ionathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque apparuerimus eis,

9. Si taliter locuti fuerint ad nos, manete donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos.

10. Si autem dixerint: Ascendite ad nos: ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris, hoc erit nobis signum.

11. Apparuit igitur uterque stationi Philisthinorum: dixeruntque Philisthiim: En Hebraei egrediuntur de cavernis, in quibus absconditi fuerant.

12. Et locuti sunt viri de statione ad Ionatham, et ad armigerum eius, dixeruntque: Ascendite ad nos, et ostendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me: (a) tradidit enim Dominus eos in manus Israel.

(a) 1 *Mach.* 4, 30.

13. Ascendit autem Ionathas manibus et pedibus reptans, et armiger eius post eum. Itaque alii cadebant ante Ionatham, alios armiger eius interficiebat sequens eum.

14. Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas et armiger eius, quasi viginti virorum in media parte iugeri, quam par boum in die arare consuevit.

15. Et factum est miraculum in castris, per agros: sed et omnis populus stationis eorum, qui ierant ad praedandum, obstupuit, et conturbata est terra: et accidit quasi miraculum a Deo.

16. Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin, et ecce multitudo prostrata, et huc illucque diffugiens.

17. Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite, et videte quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, repertum est non adesse Ionatham, et armigerum eius.

18. Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Israel.)

19. Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebatque paulatim, et clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam.

20. Conclamavit ergo Saul, et omnis populus, qui erat cum eo, et venerunt usque ad locum certaminis: et ecce versus fuerat gladius uniuscuiusque ad proximum suum, et caedes magna nimis.

21. Sed et Hebraei qui fuerant cum Philisthiim heri et nudiustertius, ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum Israel, qui erant cum Saul et Ionatha.

22. Omnes quoque Israelitae, qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quod fugissent Philisthaei, sociaverunt se cum suis in proelio. Et erant cum Saul, quasi decem millia virorum.

23. Et salvavit Dominus in die illa Israel. pugna autem pervenit usque ad Bethaven.

24. Et viri Israel sociati sunt sibi in die illa: adiuravit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar de inimicis meis. Et non manducavit universus populus panem:

25. Omneque terrae vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri.

26. Ingressus est itaque populus saltum, et apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum. timebat enim populus iuramentum.

27. Porro Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum: extenditque summitatem virgae, quam habebat in manu, et intinxit in favum mellis: et convertit manum suam ad os suum, et illuminati sunt oculi eius.

28. Respondensque unus de populo, ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie. (defecerat autem populus)

29. Dixitque Ionathas, Turbavit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustaverim paululum de melle isto:

30. Quanto magis si comedisset populus de praeda inimicorum suorum, quam reperit? nonne maior plaga facta fuisset in Philisthiim?

31. Percusserunt ergo in die illa Philisthaeos a Machmis usque in Aialon. Defatigatus est autem populus nimis:

32. Et versus ad praedam tulit oves, et boves, et vitulos, et mactaverunt in terra: comeditque populus cum sanguine.

33. Nunciaverunt autem Sauli dicentes quod populus peccasset Domino, comedens cum sanguine. Qui ait: Praevaricati estis: volvite ad me iam nunc saxum grande.

34. Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, et dicite eis ut adducat ad me unusquisque bovem suum et arietem, et occidite super istud, et vescimini, et non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem: et occiderunt ibi.

35. Aedificavit autem Saul altare Domino; tuncque primum coepit aedificare altare Domino.

36. Et dixit Saul: Irruamus super Philisthaeos nocte, et vastemus eos usquedum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad Deum.

37. Et consuluit Saul Dominum: Num persequar Philisthiim? si trades eos in manus Israel? Et non respondit ei in die illa.

38. Dixitque Saul: Applicate huc universos angulos populi: et scitote, et videte per quem acciderit peccatum hoc hodie.

39. Vivit Dominus salvator Israel, quia si per Ionatham filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo.

40. Et ait ad universum Israel: Separamini vos in partem unam, et ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

41. Et dixit Saul ad Dominum Deum Israel: Domine Deus Israel da indicium: quid est quod non responderis servo tuo hodie? Si in me, aut in Ionatha filio meo est iniquitas haec, da ostensionem: aut si haec iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas et Saul, populus autem exivit.

42. Et ait Saul: Mittite sortem inter me, et inter Ionatham filium meum. Et captus est Ionathas.

43. Dixit autem Saul ad Ionatham: Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei Ionathas, et ait: Gustans gustavi in summitate virgae, quae erat in manu mea, paululum mellis, et ecce ego morior.

44. Et ait Saul: Haec faciat mihi Deus, et haec addat, quia morte morieris Ionatha.

45. Dixitque populus ad Saul: Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? hoc nefas est: vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Ionatham, ut non moreretur.

46. Recessitque Saul, nec persecutus est Philisthiim: porro Philisthiim abierunt in loca sua.

47. Et Saul, confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum adversum omnes inimicos eius, contra Moab, et filios Ammon, et Edom, et reges Soba, et Philisthaeos: et quocumque se verterat, superabat.

48. Congregatoque exercitu, percussit Amalec, et eruit Israel de manu vastatorum eius.

49. Fuerunt autem filii Saul, Ionathas et Iessui, et Melchisua: et nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitae Merob, et nomen minoris Michol.

50. Et nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: et nomen principis militiae eius Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51. Porro Cis fuit pater Saul, et Ner pater Abner, filius Abiel.

52. Erat autem bellum potens adversum Philisthaeos omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem, et aptum ad proelium, sociabat eum sibi.

CAPUT XV.

Saul missus a Domino ad delendum funditus Amalec. Agag eorum regem multamque praedam reservans, inobedientiae arguitur, commendata obedientia, ideoque secundo reprobatus a regno reiicitur; interfectoque Agag, Saul reprobatus a Samuele lugetur.

1. Et dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, ut ungerem te in regem super populum eius Israel: nunc ergo audi vocem Domini:

2. Haec dicit Dominus exercituum: Recensui quaecumque fecit Amalec Israeli: (a) quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Aegypto.

(a) *Exod.* 17, 8.

3. Nunc ergo vade, et percute Amalec, et demolire universa eius: non parcas ei, et non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum atque lactentem, bovem et ovem, camelum et asinum.

4. Praecepit itaque Saul populo, et recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditum, et decem millia virorum Iuda.

5. Cumque venisset Saul usque ad civitatem Amalec, tetendit insidias in torrente.

6. Dixitque Saul Cinaeo: Abite, recedite, atque descendite ab Amalec: ne forte involvam te cum eo. tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel, cum ascenderent de Aegypto. Et recessit Cinaeus de medio Amalec.

7. Percussitque Saul Amalec ab Hevila, donec venias ad Sur, quae est e regione Aegypti.

8. Et apprehendit Agag regem Amalec vivum: omne autem vulgus interfecit in ore gladii.

9. Et pepercit Saul, et populus Agag, et optimis gregibus ovium et armentorum, et vestibus et arietibus, et universis, quae pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea: quidquid vero vile fuit et reprobum, hoc demoliti sunt.

10. Factum est autem verbum Dñi ad Samuel, dicens:

11. Poenitet me quod constituerim Saul regem: quia dereliquit me, et verba mea opere non implevit. Contristatusque est Samuel, et clamavit ad Dominum tota nocte.

12. Cumque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul mane, nunciatum est Samueli, eo quod venisset Saul in Carmelum, et erexisset sibi fornicem triumphalem, et reversus transisset, descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, et Saul offerebat holocaustum Domino de initiis praedarum, quae attulerat ex Amalec.

13. Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini.

14. Dixitque Samuel: Et quae est haec vox gregum, quae resonat in auribus meis, et armentorum, quam ego audio?

15. Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus et armentis ut immolarentur Domino Deo tuo, reliqua vero occidimus.

16. Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, et indicabo tibi quae locutus sit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere.

17. Et ait Samuel: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? unxitque te Dominus in regem super Israel,

18. Et misit te Dominus in viam, et ait: Vade, et interfice peccatores Amalec, et pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum.

19. Quare ergo non audisti vocem Domini: sed versus ad praedam es, et fecisti malum in oculis Domini?

20. Et ait Saul ad Samuelem: Imo audivi vocem Domini, et ambulavi in via per quam misit me Dominus, et adduxi Agag regem Amalec, et Amalec interfeci.

21. Tulit autem de praeda populus oves et boves, primitias eorum quae caesa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgalis.

22. Et ait Samuel: (b) Numquid vult Dominus holocausta et victimas, et non potius ut obediatur voci Domini? MELIOR est enim obedientia quam victimae: et auscultare magis quam offerre adipem arietum.

(b) *Eccli.* 4, 17. *Osee* 6, 6. *Matth.* 9, 13. *et* 12, 7.

23. Quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: et quasi scelus idololatriae, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis rex.

24. Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi, quia praevaricatus sum sermonem Domini, et verba tua, timens populum, et obediens voci eorum.

25. Sed nunc porta, quaeso, peccatum meum, et revertere mecum, ut adorem Dominum.

26. Et ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia proiecisti sermonem Domini, et proiecit te Dominus ne sis rex super Israel.

27. Et conversus est Samuel ut abiret: ille autem apprehendit summitatem pallii eius, quae et scissa est.

28. Et ait ad eum Samuel: (c) Scidit Dominus regnum Israel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te.

(c) *Infr.* 28, 17.

29. Porro Triumphator in Israel non parcet, et poenitudine non flectetur: neque enim homo est ut agat poenitentiam.

30. At ille ait: Peccavi: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram Israel, et revertere mecum, ut adorem Dominum Deum tuum.

31. Reversus ergo Samuel secutus est Saulem: et adoravit Saul Dominum.

32. Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus, et tremens. Et dixit Agag: Siccine separat amara mors?

33. Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mu-

liberis mater tua. Et in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.

34. Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul vero ascendit in domum suam in Gabaa.

35. Et non vidit Samuel ultra Saul usque ad diem mortis suae: verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum poenitebat quod constituisset eum regem super Israel.

CAPUT XVI.

Reprobato Saule, David inter fratres minimus in regem ungitur: quo cithara psallente coram Saule, cum agitaretur spiritu malo, ille levius habebat.

1. Dixitque Dominus ad Samuelem: Usquequo tu luges Saul, cum ego projecerim eum ne regnet super Israel? imple cornu tuum oleo, et veni, ut mittam te ad Isai Bethlehemitem: providi enim in filiis eius mihi regem.

2. Et ait Samuel: Quo modo vadam? audiet enim Saul, et interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, et dices: Ad immolandum Domino veni.

3. Et vocabis Isai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias, et unges quemcumque monstravero tibi.

4. Fecit ergo Samuel, sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Bethlehem, et admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificusne est ingressus tuus?

5. Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni, sanctificamini, et venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Isai et filios eius, et vocavit eos ad sacrificium.

6. Cumque ingressi essent, vidit Eliab, et ait: Num coram Domino est Christus eius?

7. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum eius, neque altitudinem staturae eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt ea quae parent, (a) Dominus autem intuetur cor.

(a) Psal. 7, 10

8. Et vocavit Isai Abinadab, et adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

9. Adduxit autem Isai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

10. Adduxit itaque Isai septem filios suos coram Samuele: et ait Samuel ad Isai: Non elegit Dominus ex istis.

11. Dixitque Samuel ad Isai: Numquid iam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves. Et ait Samuel ad Isai: Mitte, et adduc eum: nec enim discumbemus prius quam huc ille veniat.

12. Misit ergo, et adduxit eum. Erat autem rufus, et pulcher aspectu, decoraque facie. et ait Dominus: Surge, unge eum, ipse est enim.

13. Tulit ergo Samuel cornu olei, (b) et unxit eum in medio fratrum eius: et directus est Spiritus Domini a die illa in David, et deinceps: surgensque Samuel abiit in Ramatha.

(b) 2 Reg. 7, 8. Psal. 77, 70. et 88, 21. Actor. 7, 46. et 13, 22.

14. Spiritus autem Domini recessit a Saul et exagitabat eum spiritus nequam, a Domino.

15. Dixeruntque servi Saul ad eum: Ecce spiritus Dei malus exagitat te.

16. Iubeat dominus noster, et servi tui, qui coram te sunt, quaerent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, et levius feras.

17. Et ait Saul ad servos suos: Providete ergo mihi aliquem bene psallentem, et adducite eum ad me.

18. Et respondens unus de pueris, ait: Ecce vidi filium Isai Bethlehemitem scientem psallere, et fortissimum robore, et virum bellicosum, et prudentem in verbis, et virum pulchrum: et Dominus est cum eo.

19. Misit ergo Saul nuncios ad Isai, dicens: Mitte ad me David filium tuum, qui est in pascuis.

20. Tulit itaque Isai asinum plenum panibus, et lagenam vini, et hoedum de capris unum, et misit per manum David filii sui Sauli.

21. Et venit David ad Saul, et stetit coram eo: at ille dilexit eum nimis, et factus est eius armiger.

22. Misitque Saul ad Isai, dicens: Stet David in conspectu meo: invenit enim gratiam in oculis meis.

23. Igitur quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, et percutiebat manu sua, et refocillabatur Saul, et levius habebat. recedebat enim ab eo spiritus malus.

CAPUT XVII.

Philisthaeis contra Israelem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis et fortitudine confidentem, solo funda David occidit, praecisumque caput, diffusis Philisthaeis, ad Saulem tulit.

1. Congregantes autem Philisthiim agmina sua in proelium, convenerunt in Socho Iudae: et castrametati sunt inter Socho et Azeca in finibus Dommim.

2. Porro Saul et filii Israel congregati venerunt in Vallem terebinthi, et direxerunt aciem ad pugnandum contra Philisthiim.

3. Et Philisthiim stabant super montem ex parte hac, et Israel stabat supra montem ex altera parte: vallisque erat inter eos.

4. Et egressus est vir spurius de castris Philisthinorum nomine Goliath, de Geth, altitudinis sex cubitorum et palmi:

5. Et cassis aerea super caput eius, et lorica squamata induebatur. porro pondus loricae eius, quinque millia siclorum aeris erat:

6. Et ocreas aereas habebat in cruribus: et clypeus aereus tegebat humeros eius.

7. Hastile autem hastae eius erat quasi liciatorium texentium. ipsum autem ferrum hastae eius sexcentos siclos habebat ferri: et armiger eius antecedebat eum.

8. Stansque clamabat adversum phalangas Israel, et dicebat eis: Quare venistis parati ad praelium? Numquid ego non sum Philisthaeus, et vos servi Saul? Eligite ex vobis virum, et descendat ad singulare certamen.

9. Si quiverit pugnare mecum, et percusserit me, erimus vobis servi: si autem ego praevaluero, et percussero eum, vos servi eritis, et servietis nobis.

10. Et aiebat Philisthaeus: Ego exprobravi agminibus Israel hodie: Date mihi virum, et ineat mecum singulare certamen.

11. Audiens autem Saul, et omnes Israelitae sermones Philisthaei huiuscemodi, stupebant, et metuebant nimis.

12. David autem erat filius viri Ephrathaei, de quo (c) supra dictum est, de Bethlehem Iuda, cui nomen erat Isai, qui habebat octo filios, et erat vir in diebus Saul senex, et grandaevus inter viros. (c) Supr. 16, 1.

13. Abierunt autem tres filii eius maiores post Saul in proelium: et nomina trium filiorum eius, qui perrexerunt ad bellum, Eliab primogenitus, et secundus Abinadab, tertiusque Samma:

14. David autem erat minimus. Tribus ergo maioribus secutis Saulem,

15. Abiit David, et reversus est a Saul, ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem.

16. Procedebat vero Philisthaeus mane et vespere, et stabat quadraginta diebus.

17. Dixit autem Isai ad David filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polentae, et decem panes istos, et curre in castra ad fratres tuos,

18. Et decem formellas casei has deferes ad tribunum: et fratres tuos visitabis, si recte agant: et cum quibus ordinati sunt, disce.

19. Saul autem, et illi, et omnes filii Israel, in Valle terebinthi pugnabant adversum Philisthiim.

20. Surrexit itaque David mane, et commendavit gregem custodi: et onustus abiit, sicut praeceperat ei Isai. Et venit ad locum Magala, et ad exercitum, qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine.

21. Direxerat enim aciem Israel, sed et Philisthiim ex adverso fuerant praeparati.

22. Derelinquens ergo David vasa, quae attulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, et interrogabat si omnia recte agerentur erga fratres suos.

23. Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens, Goliath nomine, Philisthaeus, de Geth, de castris Philisthinorum: et loquente eo haec eadem verba audivit David.

24. Omnes autem Israelitae, cum vidissent virum, fugerunt a facie eius, timentes eum valde.

25. Et dixit unus quispiam de Israel: Num vidistis virum hunc, qui ascendit? ad exprobrandum enim Israeli ascendit. Virum ergo, qui percusserit eum, ditabit rex divitiis magnis, et filiam suam dabit ei, et domum patris eius faciet absque tributo in Israel.

26. Et ait David ad viros, qui stabant secum, dicens: Quid dabitur viro, qui percusserit Philisthaeum hunc, et tulerit opprobrium de Israel? quis enim est hic Philisthaeus incircumcisus, qui exprobravit acies Dei viventis?

27. Referebat autem ei populus eundem sermonem, dicens: Haec dabuntur viro, qui percusserit eum.

28. Quod cum audisset Eliab frater eius maior, loquente eo cum aliis, iratus est contra David, et ait: Quare venisti, et quare dereliquisti pauculas oves illas in deserto? ego novi superbiam tuam, et nequitiam cordis tui: quia ut videres proelium, descendisti.

29. Et dixit David: Quid feci? numquid non verbum est?

30. Et declinavit paululum ab eo ad alium: dixitque eundem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut prius.

31. Audita sunt autem verba, quae locutus est David, et annunciata in conspectu Saul.

32. Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo: ego servus tuus vadam, et pugnabo adversus Philisthaeum.

33. Et ait Saul ad David: Non vales resistere Philisthaeo isti, nec pugnare adversus eum: quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentia sua.

(a) Eccli. 47, 3. 34. Dixitque David ad Saul: (a) Pascebat servus tuus patris sui gregem, et veniebat leo, vel ursus, et tollebat arietem de medio gregis:

35. Et persequebar eos, et percutiebam, eruebamque de ore eorum: et illi consurgebant adversum me, et apprehendebam mentum eorum, et suffocabam, interficiebamque eos.

36. Nam et leonem, et ursum interfeci ego servus tuus: erit igitur et Philisthaeus hic incircumcisus, quasi unus ex eis. Nunc vadam, et auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philisthaeus incircumcisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis?

37. Et ait David: Dominus qui eripuit me de manu leonis, et de manu ursi, ipse me liberabit de manu Philisthaei huius. Dixit autem Saul ad David: Vade, et Dominus tecum sit.

38. Et induit Saul David vestimentis suis, et imposuit galeam aeream super caput eius, et vestivit eum lorica.

39. Accinctus ergo David gladio eius super vestem suam, coepit tentare si armatus posset incedere: non enim habebat consuetudinem. Dixitque David ad Saul: Non possum sic incedere, quia non usum habeo. Et deposuit ea,

40. Et tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus: et elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, et misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum, et fundam manu tulit: et processit adversum Philisthaeum.

41. Ibat autem Philisthaeus incedens, et appropinquans adversum David, et armiger eius ante eum.

42. Cumque inspexisset Philisthaeus, et vidisset David, despexit eum. Erat enim adolescens: rufus, et pulcher aspectu.

43. Et dixit Philisthaeus ad David: Numquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philisthaeus David in diis suis:

44. Dixitque ad David: Veni ad me, et dabo carnes tuas volatilibus caeli et bestiis terrae.

45. Dixit autem David ad Philisthaeum: Tu venis ad me cum gladio, et hasta, et clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Israel, quibus exprobrasti

46. Hodie, et dabit te Dominus in manu mea, et percutiam te, et auferam caput tuum a te: et dabo cadavera castrorum Philisthiim hodie volatilibus caeli, et bestiis terrae: ut sciat omnis terra quia est Deus in Israel.

47. Et noverit universa ecclesia haec, quia non in gladio, nec in hasta salvat Dominus: ipsius enim est bellum, et tradet vos in manus nostras.

48. Cum ergo surrexisset Philisthaeus, et veniret, et appropinquaret contra David, festinavit David, et cucurrit ad pugnam ex adverso Philisthaei.

49. Et misit manum suam in peram, tulitque unum lapidem, et funda iecit, et circumducens percussit Philisthaeum in fronte: et infixus est lapis in fronte eius, et cecidit in faciem suam super terram.

50. (b) Praevaluitque David adversum Philisthaeum (b) Eccli. 47, 4. 1 Mach. 4, 30.
in funda et lapide, percussumque Philisthaeum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu David,

51. Cucurrit, et stetit super Philisthaeum, et tulit gladium eius, et eduxit eum de vagina sua: et interfecit eum, praeciditque caput eius. Videntes autem Philisthiim, quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt.

52. Et consurgentes viri Israel et Iuda vociferati sunt, et persecuti sunt Philisthaeos usquedum venirent in vallem, et usque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philisthiim in via Saraim, et usque ad Geth, et usque ad Accaron.

53. Et revertentes filii Israel postquam persecuti fuerant Philisthaeos, invaserunt castra eorum.

54. Assumens autem David caput Philisthaei, attulit

illud in Ierusalem: arma vero eius posuit in tabernaculo suo.

55. Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philisthaeum, ait ad Abner principem militiae: De qua stirpe descendit hic adolescens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, rex, si novi.

56. Et ait rex: Interroga tu, cuius filius sit iste puer.

57. Cumque regressus esset David, percusso Philisthaeo, tulit eum Abner, et introduxit coram Saule, caput Philisthaei habentem in manu.

58. Et ait ad eum Saul: De qua progenie es o adolescens? Dixitque David: Filius servi tui Isai Bethlehemitae ego sum.

CAPUT XVIII.

Ionathas Davidi arctissimo iungitur foedere; Saul, audita sui et David comparatione, pessime illum odit, unde malo spiritu agitatus nititur David configere; et Merob filiam quam erat Davidi pollicitus, tradit alteri: Michol vero iuniorem callide, mediantibus centum praeputiis Philisthaeorum, despondet David in uxorem.

1. Et factum est cum complesset loqui ad Saul: anima Ionathae conglutinata est animae David, et dilexit eum Ionathas quasi animam suam.

2. Tulitque eum Saul in die illa, et non concessit ei ut reverteretur in domum patris sui.

3. Inierunt autem David et Ionathas foedus: diligebat enim eum quasi animam suam.

4. Nam expoliavit se Ionathas tunica, qua erat indutus, et dedit eam David, et reliqua vestimenta sua usque ad gladium et arcum suum, et usque ad balteum.

5. Egrediebatur quoque David ad omnia quaecumque misisset eum Saul, et prudenter se agebat: posuitque eum Saul super viros belli, et acceptus erat in oculis universi populi, maximeque in conspectu famulorum Saul.

6. Porro cum reverteretur percusso Philisthaeo David, egressae sunt mulieres de universis urbibus Israel, cantantes, chorosque ducentes in occursum Saul regis, in tympanis laetitiae, et in sistris.

7. Et praecinebant mulieres ludentes, atque dicen-
(a) Infr. 21, 11. Eccli. 47, 7. tes: (a) Percussit Saul mille, et David decem millia.

8. Iratus est autem Saul nimis, et displicuit in oculis eius sermo iste: dixitque: Dederunt David decem millia, et mihi mille dederunt: quid ei superest, nisi solum regnum?

9. Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David a die illa, et deinceps.

10. Post diem autem alteram, invasit spiritus Dei malus Saul, et prophetabat in medio domus suae: David autem psallebat manu sua, sicut per singulos dies. tenebatque Saul lanceam,

11. Et misit eam, putans quod configere posset David cum pariete: et declinavit David a facie eius secundo.

12. Et timuit Saul David, eo quod Dominus esset cum eo, et a se recessisset.

13. Amovit ergo eum Saul a se, et fecit eum tribunum super mille viros: et egrediebatur, et intrabat in conspectu populi.

14. In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, et Dominus erat cum eo.

15. Vidit itaque Saul quod prudens esset nimis, et coepit cavere eum.

16. Omnis autem Israel et Iuda diligebat David: ipse enim ingrediebatur et egrediebatur ante eos.

17. Dixitque Saul ad David: Ecce filia mea maior Merob, ipsam dabo tibi uxorem: tantummodo esto vir fortis, et proeliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens: Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus Philisthinorum.

18. Ait autem David ad Saul: Quis ego sum, aut quae est vita mea, aut cognatio patris mei in Israel, ut fiam gener regis?

19. Factum est autem tempus cum deberet dari Merob filia Saul David, data est Hadrieli Molathitae uxor.

20. Dilexit autem David Michol filia Saul altera. Et nunciatum est Saul, et placuit ei.

21. Dixitque Saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in scandalum, et sit super eum manus Philisthinorum. Dixitque Saul ad David: In duabus rebus gener meus eris hodie.

22. Et mandavit Saul servis suis: Loquimini ad David clam me, dicentes: Ecce places regi, et omnes servi eius diligunt te. Nunc ergo esto gener regis.

23. Et locuti sunt servi Saul in auribus David omnia verba haec. Et ait David: Num parum videtur vobis, generum esse regis? Ego autem sum vir pauper et tenuis.

24. Et renunciaverunt servi Saul, dicentes: Huiuscemodi verba locutus est David.

25. Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David: Non habet rex sponsalia necesse, nisi tantum centum praeputia Philisthinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere David in manus Philisthinorum.

26. Cumque renunciassent servi eius David verba, quae dixerat Saul, placuit sermo in oculis David, ut fieret gener regis.

27. Et post paucos dies surgens David, abiit cum viris, qui sub eo erant. Et percussit ex Philisthiim ducentos viros, et attulit eorum praeputia, et annumeravit ea regi, ut esset gener eius. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem.

28. Et vidit Saul, et intellexit quod Dominus esset cum David. Michol autem filia Saul diligebat eum.

29. Et Saul magis coepit timere David: factusque est Saul inimicus David cunctis diebus.

30. Et egressi sunt principes Philisthinorum. a principio autem egressionis eorum, prudentius se gerebat David quam omnes servi Saul, et celebre factum est nomen eius nimis.

CAPUT XIX.

Saul Davidem occidere volens, voce Ionathae placatur: quem coram se citharizantem iterum transfigere tentat, et fugientem industria Michol in Naioth apud Samuelem persecutus, post ternos nuntios prophetantes etiam ipse prophetat.

1. Locutus est autem Saul ad Ionathan filium suum, et ad omnes servos suos, ut occiderent David. Porro Ionathas filius Saul diligebat David valde.

2. Et indicavit Ionathas David, dicens: Quaerit Saul pater meus occidere te: quapropter observa te, quaeso, mane, et manebis clam, et absconderis.

3. Ego autem egrediens stabo iuxta patrem meum, in agro ubicumque fueris: et ego loquar de te ad patrem meum: et quodcumque videro, nunciabo tibi.

4. Locutus est ergo Ionathas de David bona ad Saul patrem suum: dixitque ad eum: Ne pecces rex in servum tuum David, quia non peccavit tibi, et opera eius bona sunt tibi valde.

5. Et posuit animam suam in manu sua, et percus-

sit Philisthaeum, et fecit Dominus salutem magnam universo Israeli: vidisti, et laetatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpa?

6. Quod cum audisset Saul, placatus voce Ionathae, iuravit: Vivit Dominus, quia non occidetur.

7. Vocavit itaque Ionathas David, et indicavit ei omnia verba haec: et introduxit Ionathas David ad Saul, et fuit ante eum, sicut fuerat heri et nudiustertius.

8. Motum est autem rursum bellum: et egressus David, pugnavit adversum Philisthiim: percussitque eos plaga magna, et fugerunt a facie eius.

9. Et factus est spiritus Domini malus in Saul. sedebat autem in domo sua, et tenebat lanceam: porro David psallebat manu sua.

10. Nisusque est Saul configere David lancea in pariete, et declinavit David a facie Saul: lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, et David fugit, et salvatus est nocte illa.

11. Misit ergo Saul satellites suos in domum David, ut custodirent eum, et interficeretur mane. Quod cum annunciasset David Michol uxor sua, dicens: Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris:

12. Deposuit eum per fenestram. porro ille abiit et aufugit, atque salvatus est.

13. Tulit autem Michol statuam, et posuit eam super lectum, et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius, et operuit eam vestimentis.

14. Misit autem Saul apparitores, qui raperent David: et responsum est quod aegrotaret.

15. Rursumque misit Saul nuncios ut viderent David, dicens: Afferte eum ad me in lecto, ut occidatur.

16. Cumque venissent nuncii, inventum est simulacrum super lectum, et pellis caprarum ad caput eius.

17. Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illusisti mihi, et dimisisti inimicum meum ut fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin interficiam te.

18. David autem fugiens, salvatus est, et venit ad Samuel in Ramatha, et nunciavit ei omnia quae fecerat sibi Saul: et abierunt ipse et Samuel, et morati sunt in Naioth.

19. Nunciatum est autem Sauli a dicentibus: Ecce David in Naioth in Ramatha.

20. Misit ergo Saul lictores, ut raperent David: qui cum vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, et Samuelem stantem super eos, factus est etiam Spiritus Domini in illis, et prophetare coeperunt etiam ipsi.

21. Quod cum nunciatum esset Sauli, misit et alios nuncios: prophetaverunt autem et illi. Et rursum misit Saul tertios nuncios: qui et ipsi prophetaverunt. Et iratus iracundia Saul,

22. Abiit etiam ipse in Ramatha, et venit usque ad cisternam magnam, quae est in Soccho, et interrogavit, et dixit: In quo loco sunt Samuel et David? Dictumque est ei: Ecce in Naioth sunt in Ramatha.

23. Et abiit in Naioth in Ramatha, et factus est etiam super eum Spiritus Domini, et ambulabat ingrediens, et prophetabat usquedum veniret in Naioth in Ramatha.

24. Et expoliavit etiam ipse se vestimentis suis, et prophetavit cum ceteris coram Samuele, et cecidit nudus tota die illa et nocte. Unde et exivit proverbium: (a) Num et Saul inter prophetas?

(a) Sup. 10, 12.

CAPUT XX.

Ionathas post repetitum cum Davide foedus, ipsum cum patre reconciliare frustra conatur; illum tamen e manibus eius trium sagittarum signo liberat.

1. Fugit autem David de Naioth, quae est in Ramatha, veniensque locutus est coram Ionatha: Quid feci? quae est iniquitas mea, et quod peccatum meum in patrem tuum, quia quaerit animam meam?

2. Qui dixit ei: Absit, non morieris: neque enim faciet pater meus quidquam grande vel parvum, nisi prius indicaverit mihi: hunc ergo celavit me pater meus sermonem tantummodo? nequaquam erit istud.

3. Et iuravit rursum Davidi. Et ille ait: Scit profecto pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, et dicet: Nesciat hoc Ionathas, ne forte tristetur. Quinimmo vivit Dominus, et vivit anima tua, quia uno tantum (ut ita dicam) gradu, ego morsque dividimur.

4. Et ait Ionathas ad David: Quodcumque dixerit mihi anima tua, faciam tibi.

5. Dixit autem David ad Ionathan: Ecce calendae sunt crastino, et ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vescendum: dimitte ergo me ut abscondar in agro usque ad vesperam diei tertiae.

6. Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David, ut iret celeriter in Bethlehem civitatem suam: quia victimae sollemnes ibi sunt universis contribulibus suis.

7. Si dixerit, Bene: pax erit servo tuo. si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia eius.

8. Fac ergo misericordiam in servum tuum: quia foedus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. si autem est iniquitas aliqua in me, tu me interfice, et ad patrem tuum ne introducas me.

9. Et ait Ionathas: Absit hoc a te: neque enim fieri potest, ut si certe cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annunciem tibi.

10. Responditque David ad Ionathan: Quis renunciabit mihi, si quid forte responderit tibi pater tuus dure de me?

11. Et ait Ionathas ad David: Veni, et egrediamur foras in agrum. Cumque exissent ambo in agrum,

12. Ait Ionathas ad David: Domine Deus Israel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie: et aliquid boni fuerit super David, et non statim misero ad te, et notum tibi fecero,

13. Haec faciat Dominus Ionathae, et haec addat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversum te, revelabo aurem tuam, et dimittam te, ut vadas in pace, et sit Dominus tecum, sicut fuit cum patre meo.

14. Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini: si vero mortuus fuero,

15. Non auferes misericordiam tuam a domo mea usque in sempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra: auferat Ionathan de domo sua, et requirat Dominus de manu inimicorum David.

16. Pepigit ergo Ionathas foedus cum domo David: et requisivit Dominus de manu inimicorum David.

17. Et addidit Ionathas deierare David, eo quod diligeret illum: sicut enim animam suam, ita diligebat eum.

18. Dixitque ad eum Ionathas: Cras calendae sunt, et requiréris:

19. Requiretur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus, et venies in locum ubi celan-

dus ea in die qua operari licet, et sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel.

20. Et ego tres sagittas mittam iuxta eum, et iaciam quasi exercens me ad signum.

21. Mittam quoque et puerum, dicens ei: Vade, et affer mihi sagittas.

22. Si dixero puero: Ecce sagittae intra te sunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi est, et nihil est mali, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: Ecce sagittae ultra te sunt: vade in pace, quia dimisit te Dominus.

23. De verbo autem quod locuti sumus ego et tu, sit Dominus inter me et te usque in sempiternum.

24. Absconditus est ergo David in agro, et venerunt calendae, et sedit rex ad comedendum panem.

25. Cumque sedisset rex super cathedram suam (secundum consuetudinem) quae erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, et sedit Abner ex latere Saul, vacuusque apparuit locus David.

26. Et non est locutus Saul quidquam in die illa: cogitabat enim quod forte evenisset ei, ut non esset mundus, nec purificatus.

27. Cumque illuxisset dies secunda post calendas, rursus apparuit vacuus locus David. Dixitque Saul ad Ionathan filium suum: Cur non venit filius Isai nec heri, nec hodie ad vescendum?

28. Responditque Ionathas Sauli: Rogavit me obnixe, ut iret in Bethlehem,

29. Et ait: Dimitte me, quoniam sacrificium solemne est in civitate, unus de fratribus meis accersivit me: nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam cito, et videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis.

30. Iratus autem Saul adversum Ionathan, dixit ei: Fili mulieris virum ultro rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai in confusionem tuam, et in confusionem ignominiosae matris tuae?

31. Omnibus enim diebus, quibus filius Isai vixerit super terram, non stabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque iam nunc mitte, et adduc eum ad me: quia filius mortis est.

32. Respondens autem Ionathas Sauli patri suo, ait: Quare morietur? quid fecit?

33. Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Ionathas quod definitum esset a patre suo, ut interficeret David.

34. Surrexit ergo Ionathas a mensa in ira furoris, et non comedit in die calendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eo quod confudisset eum pater suus.

35. Cumque illuxisset mane, venit Ionathas in agrum iuxta placitum David, et puer parvulus cum eo,

36. Et ait ad puerum suum: Vade, et affer mihi sagittas, quas ego iacio. Cumque puer cucurrisset, iecit aliam sagittam trans puerum.

37. Venit itaque puer ad locum iaculi, quod miserat Ionathas: et clamavit Ionathas post tergum pueri, et ait: Ecce ibi est sagitta porro ultra te.

38. Clamavitque iterum Ionathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Ionathae sagittas, et attulit ad dominum suum:

39. Et quid ageretur, penitus ignorabat: tantummodo enim Ionathas et David rem noverant.

40. Dedit ergo Ionathas arma sua puero, et dixit ei: Vade, et defer in civitatem.

41. Cumque abiisset puer, surrexit David de loco, qui vergebat ad Austrum, et cadens pronus in terram, adoravit tertio: et osculantes se alterutrum, fleverunt pariter, David autem amplius.

42. Dixit ergo Ionathas ad David: Vade in pace: quaecumque iuravimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me et te, et inter semen meum et semen tuum usque in sempiternum.

43. Et surrexit David, et abiit: sed et Ionathas ingressus est civitatem.

CAPUT XXI.

Profugus David in Nobe urbem sacerdotalem, fame compulsus panes sanctificatos comedit datos ab Achimelech praesente ibidem Doeg Idumaeo; et Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth dementiam prae timore simulat.

1. Venit autem David in Nobe ad Achimelech sacerdotem: et obstupuit Achimelech, eo quod venisset David. Et dixit ei: Quare tu solus, et nullus est tecum?

2. Et ait David ad Achimelech sacerdotem: Rex praecepit mihi sermonem, et dixit: Nemo sciat rem, propter quam missus es a me, et cuiusmodi praecepta tibi dederim: nam et pueris condixi in illum et illum locum.

3. Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inveneris.

4. Et respondens sacerdos ad David, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum: si mundi sunt pueri, maxime a mulieribus?

5. Et respondit David sacerdoti, et dixit ei: Equidem, si de mulieribus agitur: continuimus nos ab heri et nudiustertius, quando egrediebamur, et fuerunt vasa puerorum sancta. porro via haec polluta est, sed et ipsa hodie sanctificabitur in vasis.

6. (a) Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. (a) Matth.
neque enim erat ibi panis, nisi tantum panes propo- 12, 3. 4.
sitionis, qui sublati fuerant a facie Domini, ut ponerentur panes calidi.

7. Erat autem ibi vir quidam de servis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini: et nomen eius Doeg Idumaeus, potentissimus pastorum Saul.

8. Dixit autem David ad Achimelech: Si habes hic ad manum hastam, aut gladium? quia gladium meum, et arma mea non tuli mecum. sermo enim regis urgebat.

9. Et dixit sacerdos: Ecce hic gladius Goliath Philisthaei, quem percussisti in Valle terebinthi, est involutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle. neque enim hic est alius absque eo. Et ait David: Non est huic alter similis, da mihi eum.

10. Surrexit itaque David, et fugit in die illa a facie Saul: et venit ad Achis regem Geth:

11. Dixeruntque servi Achis ad eum cum vidissent David: Numquid non iste est David rex terrae? nonne
huic cantabant per choros, dicentes: (b) Percussit (b) Sup. 18,
Saul mille, et David decem millia? 7. Eccli. 47, 7.

12. Posuit autem David sermones istos in corde suo, et extimuit valde a facie Achis regis Geth.

13. Et immutavit os suum coram eis, et collabebatur inter manus eorum: et impingebat in ostia portae, defluebantque salivae eius in barbam.

14. Et ait Achis ad servos suos: Vidistis hominem insanum: quare adduxistis eum ad me?

15. An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum, ut fureret me praesente? hiccine ingredietur domum meam?

CAPUT XXII.

David plurimos ad se in speluncam Odollam suscipit; inde ad regem Moab proficiscitur; unde consilio Gad prophetae in terram Iuda revertitur. Saul vero omnes sacerdotes Nobe, praeter Abiathar qui ad David confugit, per Doeg Idumaeum iussit interimi.

1. Abiit ergo David inde, et fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres eius, et omnis domus patris eius, descenderunt ad eum illuc.

2. Et convenerunt ad eum omnes, qui erant in angustia constituti, et oppressi aere alieno, et amaro animo: et factus est eorum princeps, fueruntque cum eo quasi quadringenti viri.

3. Et profectus est David inde in Maspha, quae est Moab: et dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus et mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus.

4. Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in praesidio.

5. Dixitque Gad propheta ad David: Noli manere in praesidio, proficiscere, et vade in Terram Iuda. Et profectus est David, et venit in saltum Haret.

6. Et audivit Saul quod apparuisset David, et viri qui erant cum eo. Saul autem cum maneret in Gabaa, et esset in nemore, quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique servi eius circumstarent eum,

7. Ait ad servos suos qui assistebant ei: Audite nunc filii Iemini: numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros et vineas, et universos vos faciet tribunos, et centuriones:

8. Quoniam coniurastis omnes adversum me, et non est qui mihi renunciet, maxime cum et filius meus foedus inierit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annunciet mihi: eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me, insidiantem mihi usque hodie.

9. Respondens autem Doeg Idumaeus, qui assistebat, et erat primus inter servos Saul, Vidi, inquit, filium Isai in Nobe apud Achimelech filium Achitob sacerdotem.

10. Qui consuluit pro eo Dominum, et cibaria dedit ei: sed et gladium Goliath Philisthaei dedit illi.

11. Misit ergo rex ad accersendum Achimelech sacerdotem filium Achitob, et omnem domum patris eius, sacerdotum, qui erant in Nobe, qui universi venerunt ad regem.

12. Et ait Saul ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui respondit: Praesto sum Domine.

13. Dixitque ad eum Saul: Quare coniurastis adversum me, tu et filius Isai, et dedisti ei panes et gladium, et consuluisti pro eo Deum, ut consurgeret adversum me, insidiator usque hodie permanens?

14. Respondensque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus servis tuis, sicut David fidelis, et gener regis, et pergens ad imperium tuum, et gloriosus in domo tua?

15. Num hodie coepi pro eo consulere Deum? absit hoc a me: ne suspicetur rex adversus servum suum rem huiuscemodi, in universa domo patris mei: non enim scivit servus tuus quidquam super hoc negotio, vel modicum vel grande.

16. Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu, et omnis domus patris tui.

17. Et ait rex emissariis, qui circumstabant eum: Convertimini, et interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cum David est: scientes quod fugisset, et non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manus suas in sacerdotes Domini.

18. Et ait rex ad Doeg: Convertere tu, et irrue in sacerdotes. Conversusque Doeg Idumaeus, irruit in sacerdotes, et trucidavit in die illa octogintaquinque viros vestitos ephod lineo.

19. Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros et mulieres, et parvulos, et lactentes, bovemque et asinum, et ovem in ore gladii.

20. Evadens autem unus filius Achimelech, filii Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad David,

21. Et annunciavit ei quod occidisset Saul sacerdotes Domini:

22. Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, quod cum ibi esset Doeg Idumaeus, proculdubio annunciaret Sauli: ego sum reus omnium animarum patris tui.

23. Mane mecum, ne timeas: si quis quaesierit animam meam, quaeret et animam tuam, mecumque servaberis.

CAPUT XXIII.

Cum David Ceilam a Philisthaeis liberasset, ne in manus Saul a viris Ceilae traderetur, profugus in desertum Ziph proditur a Ziphaeis: foedere autem inter David et Ionathan renovato, Saul eum persequitur, sed propter subitam Philisthaeorum irruptionem liberatur.

1. Et annunciaverunt David, dicentes: Ecce Philisthiim oppugnant Ceilam, et diripiunt areas.

2. Consuluit ergo David Dominum, dicens: Num vadam, et percutiam Philisthaeos istos? Et ait Dominus ad David: Vade, et percuties Philisthaeos, et Ceilam salvabis.

3. Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum: Ecce nos hic in Iudaea consistentes timemus: quanto magis si ierimus in Ceilam adversum agmina Philisthinorum?

4. Rursum ergo David consuluit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, et vade in Ceilam: ego enim tradam Philisthaeos in manu tua.

5. Abiit ergo David, et viri eius in Ceilam, et pugnavit adversum Philisthaeos, et abegit iumenta eorum, et percussit eos plaga magna: et salvavit David habitatores Ceilae.

6. Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod secum habens descenderat.

7. Nunciatum est autem Sauli quod venisset David in Ceilam: et ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, conclususque est introgressus urbem, in qua portae et serae sunt.

8. Et praecepit Saul omni populo ut ad pugnam descenderet in Ceilam: et obsideret David, et viros eius.

9. Quod cum David rescisset quia praepararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod.

10. Et ait David: Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus, quod disponat Saul venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me:

11. Si tradent me viri Ceilae in manus eius? et si descendet Saul, sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel indica servo tuo. Et ait Dominus: Descendet.

12. Dixitque David: Si tradent me viri Ceilae, et

viros qui sunt mecum, in manus Saul? et dixit Dominus: Tradent.

13. Surrexit ergo David et viri eius quasi sexcenti, et egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nunciatumque est Sauli quod fugisset David de Ceila, et salvatus esset: quam ob rem dissimulavit exire.

14. Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph, in monte opaco: quaerebat eum tamen Saul cunctis diebus: et non tradidit eum Deus in manus eius.

15. Et vidit David quod egressus esset Saul ut quaereret animam eius. Porro David erat in deserto Ziph in silva.

16. Et surrexit Ionathas filius Saul, et abiit ad David in silvam, et confortavit manus eius in Deo: dixitque ei:

17. Ne timeas: neque enim inveniet te manus Saul patris mei, et tu regnabis super Israel, et ego ero tibi secundus, sed et Saul pater meus scit hoc.

18. Percussit ergo uterque foedus coram Domino: mansitque David in silva: Ionathas autem reversus est in domum suam.

(a) Inf. 26, 1. 19. (a) Ascenderunt autem Ziphaei ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis silvae, in Colle Hachila, quae est ad dexteram deserti?

20. Nunc ergo, sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende: nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis.

21. Dixitque Saul: Benedicti vos a Domino, quia doluistis vicem meam.

22. Abite ergo, oro, et diligentius praeparate, et curiosius agite, et considerate locum ubi sit pes eius, vel quis viderit eum ibi, recogitat enim de me, quod callide insidier ei.

23. Considerate et videte omnia latibula eius, in quibus absconditur: et revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum. quod si etiam in terram se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis millibus Iuda.

24. At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul: David autem et viri eius erant in deserto Maon, in campestribus ad dexteram Iesimon.

25. Ivit ergo Saul et socii eius ad quaerendum eum: et nunciatum est David, statimque descendit ad petram, et versabatur in deserto Maon. quod cum audisset Saul, persecutus est David in deserto Maon.

26. Et ibat Saul ad latus montis ex parte una: David autem et viri eius erant in latere montis ex parte altera: porro David desperabat se posse evadere a facie Saul: itaque Saul, et viri eius in modum coronae cingebant David, et viros eius, ut caperent eos.

27. Et nuncius venit ad Saul, dicens: Festina, et veni, quoniam infuderunt se Philisthiim super terram.

28. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, et perrexit in occursum Philisthinorum. propter hoc vocaverunt locum illum, Petram dividentem.

CAPUT XXIV.

David in spelunca Engaddi latitans oram chlamydis Saul persequentis abscidit, et ne occideretur, ipsum liberavit: quare Saul culpam agnoscit, et sciens David regnaturum, suscepto ab ipso iuramento de non exscindendo Saulis familia, ei reconciliatur.

1. Ascendit ergo David inde: et habitavit in locis tutissimis Engaddi.

2. Cumque reversus esset Saul, postquam persecutus est Philisthaeos, nunciaverunt ei, dicentes: Ecce David in deserto est Engaddi.

3. Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David et viros eius, etiam super abruptissimas petras, quae solis ibicibus perviae sunt.

4. Et venit ad caulas ovium, quae se offerebant vianti. eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, ut purgaret ventrem: porro David et viri eius in interiore parte speluncae latebant.

5. Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, et praecidit oram chlamydis Saul silenter.

6. Post haec percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul.

7. Dixitque ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia christus Domini est.

8. Et confregit David viros suos sermonibus, et non permisit eos ut consurgerent in Saul: porro Saul exurgens de spelunca, pergebat coepto itinere.

9. Surrexit autem et David post eum: et egressus de spelunca, clamavit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se: et inclinans se David pronus in terram, adoravit,

10. Dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium, David quaerit malum adversum te?

11. Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: et cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est.

12. Quin potius pater mi, vide, et cognosce oram chlamydis tuae in manu mea: quoniam cum praescinderem summitatem chlamydis tuae, nolui extendere manum meam in te. animadverte, et vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te: tu autem insidiaris animae meae ut auferas eam.

13. Iudicet Dominus inter me et te, et ulciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non sit in te.

14. Sicut et in proverbio antiquo dicitur: AB IMPIIS egredietur impietas: manus ergo mea non sit in te.

15. Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris? canem mortuum persequeris, et pulicem unum.

16. Sit Dominus iudex, et iudicet inter me et te: et videat, et iudicet causam meam, et eruat me de manu tua.

17. Cum autem complesset David loquens sermones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox haec tua est fili mi David? Et levavit Saul vocem suam, et flevit:

18. Dixitque ad David: Iustior tu es quam ego: tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala.

19. Et tu indicasti hodie quae feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, et non occideris me.

20. Quis enim cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in me.

21. Et nunc quia scio quod certissime regnaturus sis, et habiturus in mann tus regnum Israel:

22. Iura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23. Et iuravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam: et David, et viri eius ascenderunt ad tutiora loca.

CAPUT XXV.

Mortuus Samuel plangitur: David Nabal victum neganti mortem minatus, egregia Abigail oratione placatur, quam, mortuo Nabal, in connubium accipit, simul et Achinoam; Saul vero filiam Michol Phalti tradit.

(a) Inf. 28, 3. Eccli. 46, 23.

1. Mortuus (a) est autem Samuel, et congregatus est universus Israel, et planxerunt eum, et sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque David descendit in desertum Pharan.

2. Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, et possessio eius in Carmelo, et homo ille magnus nimis: erantque ei oves tria millia, et mille caprae: et accidit ut tonderetur grex eius in Carmelo.

3. Nomen autem viri illius erat Nabal: et nomen uxoris eius Abigail. eratque mulier illa prudentissima et speciosa: porro vir eius durus, et pessimus, et malitiosus: erat autem de genere Caleb.

4. Cum ergo audisset David in deserto quod tonderet Nabal gregem suum,

5. Misit decem iuvenes, et dixit eis: Ascendite in Carmelum, et venietis ad Nabal, et salutabitis eum ex nomine meo pacifice.

6. Et dicetis: Sit fratribus meis, et tibi pax, et domui tuae pax, et omnibus, quaecumque habes, sit pax.

7. Audivi quod tonderent pastores tui, qui erant nobiscum in deserto: numquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit quidquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo.

8. Interroga pueros tuos, et indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus. quodcumque invenerit manus tua, da servis tuis, et filio tuo David.

9. Cumque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba haec ex nomine David: et siluerunt.

10. Respondens autem Nabal pueris David, ait: Quis est David? et quis est filius Isai? hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos.

11. Tollam ergo panes meos, et aquas meas, et carnes pecorum, quae occidi tonsoribus meis, et dabo viris quos nescio unde sint?

12. Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, et reversi venerunt, et nunciaverunt ei omnia verba quae dixerat.

13. Tunc ait David pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est et David ense suo: et secuti sunt David quasi quadringenti viri: porro ducenti remanserunt ad sarcinas.

14. Abigail autem uxori Nabal nunciavit unus de pueris suis, dicens: Ecce David misit nuncios de deserto, ut benedicerent domino nostro: et aversatus est eos.

15. Homines isti, boni satis fuerunt nobis, et non molesti: nec quidquam aliquando periit omni tempore, quo fuimus conversati cum eis in deserto:

16. Pro muro erant nobis tam in nocte quam in die, omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges.

17. Quam ob rem considera, et recogita quid facias: quoniam completa est malitia adversum virum tuum, et adversum domum tuam, et ipse est filius Belial, ita ut nemo possit ei loqui.

18. Festinavit igitur Abigail, et tulit ducentos panes, et duos utres vini, et quinque arietes coctos, et quinque sata polentae, et centum ligaturas uvae passae, et ducentas massas caricarum, et posuit super asinos:

19. Dixitque pueris suis: Praecedite me: ecce, ego post tergum sequar vos: viro autem suo Nabal non indicavit.

20. Cum ergo ascendisset asinum, et descenderet ad radices montis, David et viri eius descendebant in occursum eius: quibus et illa occurrit.

21. Et ait David: Vere frustra servavi omnia quae huius erant in deserto, et non periit quidquam de cunctis quae ad eum pertinebant: et reddidit mihi malum pro bono.

22. Haec faciat Deus inimicis David, et haec addat, si reliquero de omnibus quae ad ipsum pertinent usque mane, mingentem ad parietem.

23. Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, et descendit de asino, et procidit coram David super faciem suam, et adoravit super terram,

24. Et cecidit ad pedes eius, et dixit: In me sit, domine mi, haec iniquitas: loquatur, obsecro, ancilla tua in auribus tuis: et audi verba famulae tuae.

25. Ne ponat, oro, dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal: quoniam secundum nomen suum stultus est, et stultitia est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos misisti.

26. Nunc ergo domine mi, vivit Dominus, et vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, et salvavit manum tuam tibi: et nunc fiant sicut Nabal inimici tui, et qui quaerunt domino meo malum.

27. Quapropter suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: et da pueris qui sequuntur te dominum meum.

28. Aufer iniquitatem famulae tuae: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia proelia Domini, domine mi, tu proeliaris: malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitae tuae.

29. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te, et quaerens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: porro inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu et circulo fundae.

30. Cum ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quae locutus est bona de te, et constituerit te ducem super Israel,

31. Non erit tibi hoc in singultum, et in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris: et cum benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillae tuae.

32. Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel, qui misit hodie te in occursum meum, et benedictum eloquium tuum,

33. Et benedicta tu, quae prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem, et ulciscerer me manu mea.

34. Alioquin vivit Dominus Deus Israel qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal usque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35. Suscepit ergo David de manu eius omnia quae attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, et honoravi faciem tuam.

36. Venit autem Abigail ad Nabal: et ecce erat ei convivium in domo eius, quasi convivium regis, et cor Nabal iocundum: erat enim ebrius nimis: et non indicavit ei verbum pusillum aut grande usque mane.

37. Diluculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba haec, et emortuum est cor eius intrinsecus, et factus est quasi lapis.

38. Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, et mortuus est.

39. Quod cum audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui iudicavit causam opprobrii mei de manu Nabal, et servum suum custodivit a malo, et malitiam Nabal reddidit Dominus in caput eius. Misit ergo David, et locutus est ad Abigail, ut sumeret eam sibi in uxorem.

40. Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, et locuti sunt ad eam, dicentes: David misit nos ad te, ut accipiat te sibi in uxorem.

41. Quae consurgens adoravit prona in terram, et ait: Ecce famula tua sit in ancillam, ut lavet pedes servorum domini mei.

42. Et festinavit, et surrexit Abigail, et ascendit super asinum, et quinque puellae ierunt cum ea, pedissequae eius, et secuta est nuncios David: et facta est illi uxor.

43. Sed et Achinoam accepit David de Iezrael: et fuit utraque uxor eius.

44. Saul autem dedit Michol filiam suam uxorem David Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

CAPUT XXVI.

David iterum a Ziphaeis apud Saul proditus, hastam et scyphum dormienti Saul abstulit: quod agnoscens Saul, culpam fatetur, revocatoque Davidi securitatem pollicetur.

(a) Supra 23, 19.

1. Et (a) venerunt Ziphaei ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce, David absconditus est in Colle Hachila, quae est ex adverso solitudinis.

2. Et surrexit Saul, et descendit in desertum Ziph, et cum eo tria millia virorum de electis Israel, ut quaereret David in deserto Ziph.

3. Et castrametatus est Saul in Gabaa Hachila, quae erat ex adverso solitudinis in via: David autem habitabat in deserto. Videns autem quod venisset Saul post se in desertum,

4. Misit exploratores, et didicit quod illuc venisset certissime.

5. Et surrexit David clam, et venit ad locum ubi erat Saul: cumque vidisset locum, in quo dormiebat Saul, et Abner filius Ner, princeps militiae eius, et Saulem dormientem in tentorio, et reliquum vulgus per circuitum eius,

6. Ait David ad Achimelech Hethaeum, et Abisai filium Sarviae, fratrem Ioab, dicens: Quis descendet mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego descendam tecum.

7. Venerunt ergo David, et Abisai ad populum nocte, et invenerunt Saul iacentem et dormientem in tentorio, et hastam fixam in terra ad caput eius: Abner autem et populum dormientes in circuitu eius.

8. Dixitque Abisai ad David: Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra, semel, et secundo opus non erit.

9. Et dixit David ad Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum suam in christum Domini, et innocens erit?

10. Et dixit David: Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit ut moriatur, aut in proelium descendens perierit:

11. Propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in christum Domini. nunc igitur tolle hastam, quae est ad caput eius, et scyphum aquae, et abeamus.

12. Tulit igitur David hastam, et scyphum aquae, qui erat ad caput Saul, et abierunt: et non erat quisquam, qui videret, et intelligeret, et evigilaret, sed omnes dormiebant, quia sopor Domini irruerat super eos.

13. Cumque transisset David ex adverso, et stetisset in vertice montis de longe, et esset grande intervallum inter eos,

14. Clamavit David ad populum, et ad Abner filium Ner, dicens: Nonne respondebis Abner? Et respondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas, et inquietas regem?

15. Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? et quis alius similis tui in Israel? quare ergo non custodisti dominum tuum regem? ingressus est enim unus de turba ut interficeret regem, dominum tuum.

16. Non est bonum hoc, quod fecisti: vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis dominum vestrum, christum Domini. nunc ergo vide ubi sit hasta regis, et ubi sit scyphus aquae, qui erat ad caput eius.

17. Cognovit autem Saul vocem David, et dixit: Numquid vox haec tua, fili mi David? Et ait David: Vox mea, domine mi rex.

18. Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur servum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea?

19. Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba servi tui: Si Dominus incitat te adversum me, odoretur sacrificium: si autem filii hominum, maledicti sunt in conspectu Domini: qui eiecerunt me hodie, ut non habitem in hereditate Domini, dicentes: Vade, servi diis alienis.

20. Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex Israel ut quaerat pulicem unum, sicut persequitur perdix in montibus.

21. Et ait Saul: Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eo quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quod stulte egerim, et ignoraverim multa nimis.

22. Et respondens David, ait: Ecce hasta regis: transeat unus de pueris regis, et tollat eam.

23. Dominus autem retribuet unicuique secundum iustitiam suam, et fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, et nolui extendere manum meam in christum Domini.

24. Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, et liberet me de omni angustia.

25. Ait ergo Saul ad David: Benedictus tu fili mi David: et quidem faciens facies, et potens poteris. Abiit autem David in viam suam, et Saul reversus est in locum suum.

CAPUT XXVII.

David iacoastantiae Saulis fidere non ausus, apud Achis profugus, a quo urbem Siceleg abtinuit, quae ex eo facta est in hereditatem regum Iuda, uade plurimas ex Amalecitis et vicinis locis agebat praedas imponens regi Achis.

1. Et ait David in corde sno: Aliquando incidam una die in manus Saul: nonne melius est ut fugiam, et salver in Terra Philisthinorum, ut desperet Saul, cessetque me quaerere in cunctis finibus Israel? fugiam ergo manus eius.

2. Et surrexit David, et abiit ipse, et sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.

3. Et habitavit David cum Achis in Geth, ipse et viri eius; vir et domus eius; et David, et duae uxores eius, Achinoam Iezrahelitis, et Abigail uxor Nabal Carmeli.

4. Et nunciatum est Sauli quod fugisset David in Geth, et non addidit ultra quaerere eum.

5. Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbium regionis huius, ut habitem ibi: cur enim manet servus tuus in civitate regis tecum?

6. Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Iuda, usque in diem hanc.

7. Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philisthinorum, quatuor mensium.

8. Et ascendit David, et viri eius, et agebant praedas de Gessuri, et de Gerzi, et de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur usque ad Terram Aegypti.

9. Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum et mulierem: tollensque oves, et boves, et asinos, et camelos, et vestes, revertebatur, et veniebat ad Achis.

10. Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat David: Contra meridiem Iudae, et contra meridiem Ierameel, et contra meridiem Ceni.

11. Virum et mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne forte loquantur adversum nos: Haec fecit David: et hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philisthinorum.

12. Credidit ergo Achis David, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israel: erit igitur mihi servus sempiternus.

CAPUT XXVIII.

Philisthaei contra Saul armantur, ad quod bellum David pollicetur fidem regi Achis. Saul occisis magis, pythonissam consulit, suscitari iubens Samuelem, a quo suam suorumque proximam mortem didicit.

1. Factum est autem in diebus illis, congregaverunt Philisthiim agmina sua, ut praepararentur ad bellum contra Israel: dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu, et viri tui.

2. Dixitque David ad Achis: Nunc scies quae facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

(a) Sup. 25, 1. Eccli. 46, 23. 3. (a) Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, et sepelierunt eum in Ramatha urbe sua. Et Saul abstulit magos, et hariolos de terra.

4. Congregatique sunt Philisthiim, et venerunt, et castrametati sunt in Sunam: congregavit autem et Saul universum Israel, et venit in Gelboe.

5. Et vidit Saul castra Philisthiim, et timuit, et expavit cor eius nimis.

6. Consuluitque Dominum, et non respondit ei neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas.

7. Dixitque Saul servis suis: Quaerite mihi mulierem habentem (b) pythonem, et vadam ad eam, et sciscitabor per illam. Et dixerunt servi eius ad eum: Est mulier pythonem habens in Endor. (b) Levit. 20, 27. Deut. 18, 11. Actor. 16, 16.

8. Mutavit ergo habitum suum, vestitusque est aliis vestimentis, et abiit ipse, et duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, et ait illi: Divina mihi in pythone, et suscita mihi quem dixero tibi.

9. Et ait mulier ad eum: Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul, et quo modo eraserit magos et hariolos de terra: quare ergo insidiaris animae meae, ut occidar?

10. Et iuravit ei Saul in Domino, dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem.

11. Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita.

12. Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce magna, et dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? Tu es enim Saul.

13. Dixitque ei rex: Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra.

14. Dixitque ei: Qualis est forma eius? Quae ait: Vir senex ascendit, et ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quod Samuel esset, et inclinavit se super faciem suam in terra, et adoravit.

15. Dixit autem Samuel ad Saul: (c) Quare inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pugnant adversum me, et Deus recessit a me, et exaudire me noluit neque in manu prophetarum, neque per somnia: vocavi ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam. (c) Eccli. 46, 23.

16. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, et transierit ad aemulum tuum?

17. Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, et scindet regnum tuum de manu tua, et dabit illud proximo tuo David:

18. Quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris eius in Amalec. idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.

19. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philisthiim: cras autem tu et filii tui mecum eritis: sed et castra Israel tradet Dominus in manus Philisthiim.

20. Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis, et robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.

21. Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valde) dixitque ad eum: Ecce obedivit ancilla tua voci tuae, et posui animam meam in manu mea: et audivi sermones tuos, quos locutus es ad me.

22. Nunc igitur audi et tu vocem ancillae tuae, et ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas, et possis iter agere.

23. Qui renuit, et ait: Non comedam. Coëgerunt autem eum servi sui et mulier, et tandem audita voce eorum surrexit de terra, et sedit super lectum.

24. Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, et festinavit, et occidit eum: tollensque farinam, miscuit eam, et coxit azyma,

25. Et posuit ante Saul et ante servos eius. Qui cum comedissent, surrexerunt, et ambulaverunt per totam noctem illam.

CAPUT XXIX.

David cum Philisthaeis adversus Israel proficiscens, remittitur, quia metuebant principes ne in praelio fieret ipsis adversarius, iubeturque in Siceleg reverti.

1. Congregata sunt ergo Philisthiim universa agmina in Aphec: sed et Israel castrametatus est super fontem, qui erat in Iezrahel.

2. Et satrapae quidem Philisthiim incedebant in centuriis et millibus: David autem et viri eius erant in novissimo agmine cum Achis.

3. Dixeruntque principes Philisthiim ad Achis: Quid sibi volunt Hebraei isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim: Num ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, et est apud me multis diebus, vel annis, et non inveni in eo quidquam ex die qua transfugit ad me, usque ad diem hanc?

(a) 1 Par. 12, 19. 4. (a) Irati sunt autem adversus eum principes Philisthiim, et dixerunt ei: Revertatur vir iste, et sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, et non descendat nobiscum in proelium, ne fiat nobis adversarius, cum proeliari coeperimus: quomodo enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris?

5. Nonne iste est David, cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, et David in decem millibus suis?

6. Vocavit ergo Achis David, et ait ei: Vivit Dominus, quia rectus es tu, et bonus in conspectu meo: et exitus tuus, et introitus tuus mecum est in castris: et non inveni in te quidquam mali ex die qua venisti ad me, usque in diem hanc: sed satrapis non places.

7. Revertere ergo, et vade in pace, et non offendas oculos satraparum Philisthiim.

8. Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, et quid invenisti in me servo tuo a die qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, et pugnem contra inimicos domini mei regis?

9. Respondens autem Achis, locutus est ad David: Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in proelium.

10. Igitur consurge mane tu, et servi domini tui, qui venerunt tecum: et cum de nocte surrexeritis, et coeperit dilucescere, pergite.

11. Surrexit itaque de nocte David ipse et viri eius, ut proficiscerentur mane, et reverterentur ad Terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Iezrahel.

CAPUT XXX.

Absente cum suis Davide, Amalecitae Siceleg incenderant ablata praeda, quos David persequens occidit recepta praeda, quam singulis sociis ex aequo divisit, etiam iis qui ad sarcinas lassi remanserant.

(b) 1 Par. 12, 20. 1. Cumque (b) venissent David et viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitae impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, et percusserant Siceleg, et succenderant eam igni.

2. Et captivas duxerant mulieres ex ea, a minimo usque ad magnum: et non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, et pergebant itinere suo.

3. Cum ergo venissent David et viri eius ad civitatem, et invenissent eam succensam igni, et uxores suas, et filios suos, et filias ductas esse captivas,

4. Levaverunt David et populus qui erat cum eo voces suas, et planxerunt donec deficerent in eis lacrymae.

5. Siquidem et duae uxores David captivae ductae fuerant, Achinoam Iezrahelites, et Abigail uxor Nabal Carmeli.

6. Et contristatus est David valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscuiusque viri super filiis suis, et filiabus: confortatus est autem David in Domino Deo suo.

7. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David,

8. Et consuluit David Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, et comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Persequere: absque dubio enim comprehendes eos, et excuties praedam.

9. Abiit ergo David ipse, et sexcenti viri qui erant cum eo, et venerunt usque ad Torrentem Besor: et lassi quidam substiterunt.

10. Persecutus est autem David ipse, et quadringenti viri: substiterant enim ducenti, qui lassi transire non poterant Torrentem Besor.

11. Et invenerunt virum Aegyptium in agro, et adduxerunt eum ad David: dederuntque ei panem ut comederet, et biberet aquam,

12. Sed et fragmen massae caricarum, et duas ligaturas uvae passae. Quae cum comedisset, reversus est spiritus eius, et refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus et tribus noctibus.

13. Dixit itaque ei David: Cuius es tu? vel unde? et quo pergis? Qui ait: Puer Aegyptius ego sum, servus viri Amalecitae: dereliquit autem me dominus meus, quia aegrotare coepi nudiustertius.

14. Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, et contra Iudam, et ad Meridiem Caleb, et Siceleg succendimus igni.

15. Dixitque ei David: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Iura mihi per Deum, quod non occidas me, et non tradas me in manus domini mei, et ego ducam te ad cuneum istum. Et iuravit ei David.

16. Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universae terrae comedentes et bibentes, et quasi festum celebrantes diem, pro cuncta praeda, et spoliis quae ceperant de Terra Philisthiim, et de Terra Iuda.

17. Et percussit eos David a vespere usque ad vesperam alterius diei, et non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adulescentes, qui ascenderant camelos, et fugerant.

18. Eruit ergo David omnia, quae tulerant Amalecitae, et duas uxores suas eruit.

19. Nec defuit quidquam a parvo usque ad magnum, tam de filiis quam de filiabus, et de spoliis, et quaecumque rapuerant, omnia reduxit David.

20. Et tulit universos greges et armenta, et minavit ante faciem suam: dixeruntque: Haec est praeda David.

21. Venit autem David ad ducentos viros, qui lassi substiterant, nec sequi potuerant David, et residere eos iusserat in Torrente Besor: qui egressi sunt obviam David, et populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacifice.

22. Respondensque omnis vir pessimus, et iniquus de viris, qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de prae-

da, quam eruimus: sed sufficiat unicuique uxor sua et filii: quos cum acceperint, recedant.

23. Dixit autem David: Non sic facietis fratres mei de his, quae tradidit nobis Dominus, et custodivit nos, et dedit latrunculos, qui eruperant adversum nos, in manus nostras:

24. Nec audiet vos quisquam super sermone hoc. aequa enim pars erit descendentis ad proelium, et remanentis ad sarcinas, et similiter divident.

25. Et factum est hoc ex die illa, et deinceps constitutum et praefinitum, et quasi lex in Israel usque in diem hanc.

26. Venit ergo David in Siceleg, et misit dona de praeda senioribus Iuda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de praeda hostium Domini:

27. His, qui erant in Bethel, et qui in Ramoth ad Meridiem, et qui in Iether,

28. Et qui in Aroër, et qui in Sephamoth, et qui in Estbamo,

29. Et qui in Rachal, et qui in urbibus Ierameel, et qui in urbibus Ceni,

30. Et qui in Arama, et qui in lacu Asan, et qui in Athach,

31. Et qui in Hebron, et reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipse, et viri eius.

CAPUT XXXI.

Saul cum filiis in pugna caesi corpus, truncato capite, in muro Bethsan suspenditur, armaque eius in templo Astaroth: viri autem Iabes, ablatis Saul ac filiorum eius corporibus, iuxta Iabes ea sepeliunt.

1. Philisthiim autem pugnabant adversum Israel: et fugerunt viri Israel ante faciem Philisthiim, et ceciderunt interfecti in monte Gelboe.

(a) 1 Par. 10, 2. 3. 2. (a) Irrueruntque Philisthiim in Saul, et in filios eius, et percusserunt Ionathan, et Abinadab, et Melchisua filios Saul,

3. Totumque pondus proelii versum est in Saul: et consecuti sunt eum viri sagittarii, et vulneratus est vehementer a sagittariis.

4. (b) Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, et percute me: ne forte veniant incircumcisi isti, et interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger eius: fuerat enim nimio terrore perterritus. arripuit itaque Saul gladium, et irruit super eum. (b) 1 Par. 10, 4.

5. Quod cum vidisset armiger eius, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, et mortuus est cum eo.

6. Mortuus est ergo Saul, et tres filii eius, et armiger illius, et universi viri eius in die illa pariter.

7. Videntes autem viri Israel, qui erant trans vallem, et trans Iordanem, quod fugissent viri Israelitae, et quod mortuus esset Saul, et filii eius, reliquerunt civitates suas, et fugerunt: veneruntque Philisthiim, et habitaverunt ibi.

8. Facta autem die altera, venerunt Philisthiim, ut spoliarent interfectos, et invenerunt Saul et tres filios eius iacentes in monte Gelboe.

9. Et praeciderunt caput Saul, et spoliaverunt eum armis: et miserunt in Terram Philisthinorum per circuitum, ut annunciaretur in templo idolorum, et in populis.

10. Et posuerunt arma eius in templo Astaroth, corpus vero eius suspenderunt in muro Bethsan.

11. (c) Quod cum audissent habitatores Iabes Galaad, quaecumque fecerant Philisthiim Saul, (c) 2 Reg. 2, 4.

12. Surrexerunt omnes viri fortissimi, et ambulaverunt tota nocte, et tulerunt cadaver Saul, et cadavera filiorum eius de muro Bethsan: veneruntque Iabes Galaad, et combusserunt ea ibi:

13. Et tulerunt ossa eorum, et sepelierunt in nemore Iabes, et ieiunaverunt septem diebus.

LIBER SECUNDUS SAMUELIS

QUEM NOS SECUNDUM REGUM DICIMUS.

CAPUT I.

David, occiso nuntio, qui se Saulem occidisse dicebat, scissis vestibus deflet eum cum ceteris occisis, ieiunans ac praecipiens ut filios Iuda docerent arcum.

1. Factum est autem, postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur a caede Amalec, et maneret in Siceleg duos dies.

2. In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste conscissa, et pulvere conspersus caput. et ut venit ad David, cecidit super faciem suam, et adoravit.

3. Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israel fugi.

4. Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex proelio, et multi corruentes e populo mortui sunt: sed et Saul et Ionathas filius eius interierunt.

5. Dixitque David ad adolescentem, qui nunciabat ei: Unde scis quia mortuus est Saul, et Ionathas filius eius?

6. Et ait adolescens, qui nunciabat ei: Casu veni in montem Gelboe, et Saul incumbebat super hastam suam: porro currus et equites appropinquabant ei,

7. Et conversus post tergum suum, vidensque me vocavit. Cui cum respondissem: Adsum:

8. Dixit mihi: Quisnam es tu? Et aio ad eum: Amalecites ego sum.

9. Et locutus est mihi: Sta super me, et interfice me: quoniam tenent me angustiae, et adhuc tota anima mea in me est.

10. Stansque super eum, occidi illum: sciebam enim quod vivere non poterat post ruinam: et tuli diadema quod erat in capite eius, et armillam de brachio illius, et attuli ad te dominum meum huc.

11. Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri, qui erant cum eo,

12. Et planxerunt, et fleverunt, et ieiunaverunt usque ad vesperam super Saul, et super Ionathan filium eius, et super populum Domini, et super domum Israel, eo quod corruissent gladio.

13. Dixitque David ad iuvenem qui nunciaverat ei: Unde es tu? Qui respondit: Filius hominis advenae Amalecitae ego sum.

(a) Psal. 104, 15. 14. (a) Et ait ad eum David: Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres christum Domini?

15. Vocansque David unum de pueris suis, ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit illum, et mortuus est.

16. Et ait ad eum David: Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est adversum te, dicens: Ego interfeci christum Domini.

17. Planxit autem David planctum huiuscemodi super Saul, et super Ionathan filium eius,

18. (Et praecepit ut docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in Libro Iustorum.) Et ait: Considera Israel pro his, qui mortui sunt super excelsa tua vulnerati.

19. Incliti, Israel, super montes tuos interfecti sunt: quo modo ceciderunt fortes?

20. Nolite annunciare in Geth, neque annuncietis in compitis Ascalonis: ne forte laetentur filiae Philisthiim, ne exultent filiae incircumcisorum.

21. Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo.

22. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathae numquam rediit retrorsum, et gladius Saul non est reversus inanis.

23. Saul et Ionathas amabiles, et decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

24. Filiae Israel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui praebebat ornamenta aurea cultui vestro.

25. Quo modo ceciderunt fortes in proelio? Ionathas in excelsis tuis occisus est?

26. Doleo super te frater mi Ionatha decore nimis, et amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam.

27. Quo modo ceciderunt robusti, et perierunt arma bellica?

CAPUT II.

David Dei oraculo iussus ascendere in Hebron, ibi super Iuda in regem unctus, viros Iabes Galaad ob Saulis sepulturam commendat: Isbosethi vero in regem super Israel unctio gravem peperit seditionem ac pugnam inter utramque domum.

1. Igitur post haec consuluit David Dominum, dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque David: Quo ascendam? Et respondit ei: In Hebron.

2. Ascendit ergo David, et duae uxores eius, Achinoam Iezrahelites, et Abigail uxor Nabal Carmeli:

3. Sed et viros, qui erant cum eo, duxit David singulos cum domo sua: et manserunt in oppidis Hebron.

(b) 1 Mach. 2, 57. 4. (b) Veneruntque viri Iuda, et unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Iuda. Et nunciatum est David, quod viri Iabes Galaad sepelissent Saul.

5. Misit ergo David nuncios ad viros Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, et sepelistis eum.

6. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam et veritatem: sed et ego reddam gratiam, eo quod fecistis verbum istud.

7. Confortentur manus vestrae, et estote filii fortitudinis: licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me unxit domus Iuda in regem sibi.

8. Abner autem filius Ner princeps exercitus Saul tulit Isboseth filium Saul, et circumduxit eum per Castra,

9. Regemque constituit super Galaad, et super Gessuri, et super Iezrahel, et super Ephraim, et super Beniamin, et super Israel universum.

10. Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul cum regnare coepisset super Israel, et duobus annis regnavit: sola autem domus Iuda sequebatur David.

11. Et fuit numerus dierum, quos commoratus est David, imperans in Hebron super domum Iuda, septem annorum, et sex mensium.

12. Egressusque est Abner filius Ner, et pueri Isboseth filii Saul de Castris in Gabaon.

13. Porro Ioab filius Sarviae, et pueri David egressi sunt, et occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon. Et cum in unum convenissent, e regione sederunt: hi ex una parte piscinae, et illi ex altera.

14. Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri, et ludant coram nobis. Et respondit Ioab: Surgant.

15. Surrexerunt ergo, et transierunt numero duodecim de Beniamin, ex parte Isboseth filii Saul, et duodecim de pueris David.

16. Apprehensoque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, et ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius: Ager robustorum, in Gabaon.

17. Et ortum est bellum durum satis in die illa: fugatusque est Abner, et viri Israel a pueris David.

18. Erant autem ibi tres filii Sarviae, Ioab, et Abisai, et Asael: porro Asael cursor velocissimus fuit, quasi unus de capreis, quae morantur in silvis.

19. Persequebatur autem Asael Abner, et non declinavit ad dextram neque ad sinistram omittens persequi Abner.

20. Respexit itaque Abner post tergum suum, et ait: Tune es Asael? Qui respondit: Ego sum.

21. Dixitque ei Abner: Vade ad dextram, sive ad sinistram, et apprehende unum de adolescentibus, et tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asael omittere quin urgeret eum.

22. Rursumque locutus est Abner ad Asael: recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, et levare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum.

23. Qui audire contempsit, et noluit declinare: percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine, et transfodit, et mortuus est in eodem loco: omnesque qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asael, et mortuus erat, subsistebant.

24. Persequentibus autem Ioab, et Abisai fugientem Abner, sol occubuit: et venerunt usque ad Collem aquae ductus, qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon.

25. Congregatique sunt filii Beniamin ad Abner: et conglobati in unum cuneum, steterunt in summitate tumuli unius.

26. Et exclamavit Abner ad Ioab, et ait: Num usque ad internecionem tuus mucro desaeviet? an ignoras quod periculosa sit desperatio? usquequo non dicis populo ut omittat persequi fratres suos?

27. Et ait Ioab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum.

28. Insonuit ergo Ioab buccina, et stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israel, neque iniere certamen.

29. Abner autem et viri eius abierunt per campe-

stria, tota nocte illa: et transierunt Iordanem, et lustrata omni Beth boron, venerunt ad Castra.

30. Porro Ioab reversus, omisso Abner, congregavit omnem populum: et defuerunt de pueris David decem et novem viri, excepto Asaele.

31. Servi autem David percusserunt de Beniamin, et de viris, qui erant cum Abner trecentos sexaginta, qui et mortui sunt.

32. Tuleruntque Asael, et sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethlehem: et ambulaverunt tota nocte Ioab et viri qui erant cum eo, et in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

CAPUT III.

Abner reprehensus ob concubinam, iratus regi Isboseth, foedus init cum David, et reducto Michol, dum congregaret Israelitas ad David, occiditur a Ioab, cui David iratus amare deflet Abner.

1. Facta est ergo longa concertatio inter domum Saul, et inter domum David: David proficiscens, et semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie.

(a) 1 Par 3, 1. 2. (a) Natique sunt filii David in Hebron: fuitque primogenitus eius Amnon de Achinoam Iezrahelitide.

3. Et post eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli: porro tertius Absalom filius Maacha filiae Tholmai regis Gessur.

4. Quartus autem Adonias, filius Haggith: et quintus Saphathia, filius Abital.

5. Sextus quoque Iethraam de Egla uxore David. hi nati sunt David in Hebron.

6. Cum ergo esset proelium inter domum Saul et domum David, Abner filius Ner regebat domum Saul.

7. Fuerat autem Sauli concubina nomine Respha, filia Aia. Dixitque Isboseth ad Abner:

8. Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth, ait: Numquid caput canis ego sum adversum Iudam hodie, qui fecerim misericordiam super domum Saul patris tui, et super fratres et proximos eius, et non tradidi te in manus David, et tu requisisti in me quod argueres pro muliere hodie?

9. Haec faciat Deus Abner, et haec addat ei, nisi quomodo iuravit Dñus David, sic faciam cum eo,

10. Ut transferatur regnum de domo Saul, et elevetur thronus David super Israel, et super Iudam, a Dan usque Bersabee.

11. Et non potuit respondere ei quidquam, quia metuebat illum.

12. Misit ergo Abner nuncios ad David pro se dicentes: Cuius est terra? Et ut loquerentur: Fac mecum amicitias, et erit manus mea tecum, et reducam ad te universum Israel.

13. Qui ait: Optime: ego faciam tecum amicitias: sed unam rem peto a te, dicens: Non videbis faciem meam antequam adduxeris Michol filiam Saul: et sic venies, et videbis me.

14. Misit autem David nuncios ad Isboseth filium
(b) 1 Reg. 18, 27. Saul, dicens: (b) Redde uxorem meam Michol, quam despondi mihi centum praeputiis Philisthiim.

15. Misit ergo Isboseth, et tulit eam a viro suo Phaltiel, filio Lais.

16. Sequebaturque eam vir suus, plorans usque Bahurim: et dixit ad eum Abner: Vade, et revertere. Qui reversus est.

17. Sermonem quoque intulit Abner ad seniores Israel, dicens: Tam heri quam nudiustertius quaerebatis David, ut regnaret super vos.

18. Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus est ad David, dicens: In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philisthiim, et omnium inimicorum eius.

19. Locutus est autem Abner etiam ad Beniamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron omnia quae placuerant Israeli, et universo Beniamin.

20. Venitque ad David in Hebron cum viginti viris: et fecit David Abner, et viris eius qui venerant cum eo, convivium.

21. Et dixit Abner ad David: Surgam, ut congregem ad te dominum meum regem omnem Israel, et ineam tecum foedus, et imperes omnibus, sicut desiderat anima tua. Cum ergo deduxisset David Abner, et ille isset in pace,

22. Statim pueri David, et Ioab venerunt, caesis latronibus, cum praeda magna nimis: Abner autem non erat cum David in Hebron, quia iam dimiserat eum, et profectus fuerat in pace.

23. Et Ioab, et omnis exercitus, qui erat cum eo, postea venerunt: nunciatum est itaque Ioab a narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regem, et dimisit eum, et abiit in pace.

24. Et ingressus est Ioab ad regem, et ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare dimisisti eum, et abiit et recessit?

25. Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te ut deciperet te, et sciret exitum tuum, et introitum tuum, et nosset omnia quae agis?

26. Egressus itaque Ioab a David, misit nuncios post Abner, et reduxit eum a cisterna Sira, ignorante David.

27. Cumque rediisset (c) Abner in Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad medium portae, ut loqueretur ei, in dolo: et percussit illum ibi in inguine, et mortuus est in ultionem sanguinis Asael fratris eius. (c) 3 Reg 2, 5.

28. Quod cum audisset David rem iam gestam, ait: Mundus ego sum, et regnum meum apud Dominum usque in sempiternum a sanguine Abner filii Ner,

29. Et veniat super caput Ioab, et super omnem domum patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, et leprosus, et tenens fusum, et cadens gladio, et indigens pane.

30. Igitur Ioab et Abisai frater eius interfecerunt Abner, eo quod occidisset Asael fratrem eorum in Gabaon in proelio.

31. Dixit autem David ad Ioab, et ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, et accingimini saccis, et plangite ante exequias Abner. porro rex David sequebatur feretrum.

32. Cumque sepelissent Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, et flevit super tumulum Abner: flevit autem et omnis populus.

33. Plangensque rex et lugens Abner, ait: Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner.

34. Manus tuae ligatae non sunt, et pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus flevit super eum.

35. Cumque venisset universa multitudo cibum capere cum David, clara adhuc die iuravit David, dicens: Haec faciat mihi Deus, et haec addat, si ante occasum solis gustavero panem vel aliud quidquam.

36. Omnisque populus audivit, et placuerunt eis cuncta quae fecit rex in conspectu totius populi.

37. Et cognovit omne vulgus, et universus Israel

in die illa quoniam non actum fuisset a rege ut occideretur Abner filius Ner.

38. Dixit quoque rex ad servos suos: Num ignoratis quoniam princeps et maximus cecidit hodie in Israel?

39. Ego autem adhuc delicatus, et unctus rex: porro viri isti filii Sarviae duri sunt mihi: retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam.

CAPUT IV.

Baana et Rechab militum praefecti caput Isboseth, quem dormientem occiderant, ad David attulerunt, quos pro mercede iussit interimi.

1. Audivit autem Isboseth filius Saul quod cecidisset Abner in Hebron: et dissolutae sunt manus eius, omnisque Israel perturbatus est.

2. Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen uni Baana, et nomen alteri Rechab, filii Remmon Berothitae de filiis Beniamin: siquidem et Beroth reputata est in Beniamin.

3. Et fugerunt Berothitae in Gethaim, fueruntque ibi advenae usque ad tempus illud.

4. Erat autem Ionathae filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuncius de Saul et Ionatha ex Iezrahel. tollens itaque eum nutrix sua, fugit: cumque festinaret ut fugeret, cecidit, et claudus effectus est: habuitque vocabulum Miphiboseth.

5. Venientes igitur filii Remmon Berothitae, Rechab et Baana, ingressi sunt fervente die domum Isboseth: qui dormiebat super stratum suum meridie. Et ostiaria domus purgans triticum, obdormivit.

6. Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, et percusserunt eum in inguine Rechab et Baana frater eius, et fugerunt.

7. Cum autem ingressi fuissent domum, ille dormiebat super lectum suum in conclavi, et percutientes interfecerunt eum: sublatoque capite eius, abierunt per viam deserti tota nocte,

8. Et attulerunt caput Isboseth ad David in Hebron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Isboseth filii Saul inimici tui, qui quaerebat animam tuam: et dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, et de semine eius.

9. Respondens autem David Rechab, et Baana fratri eius, filiis Remmon Berothitae, dixit ad eos: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

(a) Supra 1, 14. 10. (a) Quoniam eum, qui annunciaverat mihi, et dixerat: Mortuus est Saul: qui putabat se prospera nunciare, tenui, et occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuncio.

11. Quanto magis nunc cum homines impii interfecerunt virum innoxium in domo sua, super lectum suum, non quaeram sanguinem eius de manu vestra, et auferam vos de terra?

12. Praecepit itaque David pueris suis, et interfecerunt eos: praecidentesque manus et pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam in Hebron: caput autem Isboseth tulerunt, et sepelierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAPUT V.

David unctus super totum Israel, pulsis Iebusaeis arcem Sion cepit: ubi extructa domo habitavit, alias superinducens uxores, filiosque procreans, et Philisthaeos bis prosternens.

1. Et venerunt universae tribus Israel ad David in
(b) 1 Par 11, 1. Hebron, dicentes: (b) Ecce nos, os tuum, et caro tua sumus.

2. Sed et heri et nudiustertius cum esset Saul rex super nos, tu eras educens et reducens Israel: dixit autem Dominus ad te: Tu pasces populum meum Israel, et tu eris dux super Israel.

3. Venerunt quoque et seniores Israel ad regem in Hebron, et percussit cum eis rex David foedus in Hebron coram Domino: unxeruntque David in regem super Israel.

4. Filius triginta annorum erat David, cum regnare coepisset, (c) et quadraginta annis regnavit. (c) 3 Reg. 2, 11.

5. In Hebron regnavit super Iudam septem annis et sex mensibus: in Ierusalem autem regnavit triginta tribus annis super omnem Israel et Iudam.

6. Et abiit rex, et omnes viri qui erant cum eo, in Ierusalem, ad Iebusaeum habitatorem terrae: dictumque est David ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris caecos et claudos dicentes: Non ingredietur David huc.

7. Cepit autem David arcem Sion, haec est civitas David.

8. Proposuerat enim David in die illa praemium, qui percussisset Iebusaeum, et tetigisset domatum fistulas, et abstulisset caecos et claudos odientes animam David. Idcirco dicitur in proverbio: Caecus et claudus non intrabunt in templum.

9. Habitavit autem David in arce, et vocavit eam, Civitatem David: et aedificavit per gyrum a Mello et intrinsecus.

10. Et ingrediebatur proficiens atque succrescens, et Dominus Deus exercituum erat cum eo.

11. (d) Misit quoque Hiram rex Tyri nuncios ad David, et ligna cedrina, et artifices lignorum, artificesque lapidum ad parietes: et aedificaverunt domum David. (d) 1 Par. 14, 1.

12. Et cognovit David quoniam confirmasset eum Dominus regem super Israel, et quoniam exaltasset regnum eius super populum suum Israel.

13. (e) Accepit ergo David adhuc concubinas et uxores de Ierusalem, postquam venerat de Hebron: natique sunt David et alii filii et filiae: (e) 1 Par. 3, 1. 2.

14. Et haec nomina eorum, qui nati sunt ei in Ierusalem, Samua, et Sobab, et Nathan, et Salomon,

15. Et Iebahar, et Elisua, et Nepheg,

16. Et Iaphia, et Elisama, et Elioda, et Eliphaleth.

17. Audierunt ergo Philisthiim quod unxissent David in regem super Israel: et ascenderunt universi ut quaererent David: quod cum audisset David, descendit in praesidium.

18. (f) Philisthiim autem venientes diffusi sunt in Valle Raphaim. (f) 1 Par. 14, 9.

19. Et consuluit David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthiim? et si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad David: Ascende, quia tradens dabo Philisthiim in manu tua.

20. (g) Venit ergo David in Baal Pharasim, et percussit eos ibi, et dixit: Divisit Dominus inimicos meos coram me, sicut dividuntur aquae. Propterea vocatum est nomen loci illius, Baal Pharasim. (g) Isai. 28, 21.

21. Et reliquerunt ibi sculptilia sua: quae tulit David, et viri eius.

22. Et addiderunt adhuc Philisthiim ut ascenderent, et diffusi sunt in Valle Raphaim.

23. Consuluit autem David Dominum: Si ascendam contra Philisthaeos, et tradas eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, et venies ad eos ex adverso pyrorum.

24. Et cum audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis proelium: quia tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percutiat castra Philisthiim.

25. Fecit itaque David sicut praeceperat ei Dominus, et percussit Philisthiim de Gabaa, usque dum venias Gezer.

CAPUT VI.

Reducente David arcam e domo Abinadab, Oza a Domino occisus est quod illam attigisset, quare eam in domo Obededom reliquit: postmodum vero in Ierusalem reducens, et ante eam ludens, a Michol uxore ridetur: in cuius poenam nunquam illa deinceps peperit.

1. Congregavit autem rursum David omnes electos ex Israel triginta millia.

(a) 1 Par. 13, 6. 2. (a) Surrexitque David, et abiit, et universus populus, qui erat cum eo de viris Iuda, ut adducerent arcam Dei, super quam invocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam.

3. Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem, et Ahio filii Abinadab, minabant plaustrum novum.

(b) 1 Reg. 7, 1. 4. (b) Cumque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei Ahio praecedebat arcam.

5. David autem, et omnis Israel ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, et citharis et lyris et tympanis et sistris et cymbalis.

6. Postquam autem venerunt ad Aream Nachon, extendit Oza manum ad arcam Dei, et tenuit eam: quoniam calcitrabant boves, et declinaverunt eam.

7. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, et percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei.

(c) 1 Par. 13, 11. 8. (c) Contristatus est autem David, eo quod percussisset Dominus Ozam, et vocatum est nomen loci illius: Percussio Ozae usque in diem hanc.

9. Et extimuit David Dominum in die illa, dicens: Quo modo ingredietur ad me arca Domini?

10. Et noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David: sed divertit eam in domum Obededom Gethaei.

11. Et habitavit arca Domini in domo Obededom Gethaei tribus mensibus: et benedixit Dominus Obededom, et omnem domum eius.

12. Nunciatumque est regi David quod benedixisset Dominus Obededom, et omnia eius propter arcam

(d) 1 Par. 15, 25. Dei. (d) Abiit ergo David, et adduxit arcam Dei de domo Obededom in civitatem David cum gaudio: et erant cum David septem chori, et victima vituli.

(e) 1 Par. 15, 26. 13. (e) Cumque transcendissent qui portabant arcam Domini sex passus, immolabat bovem et arietem,

14. Et David saltabat totis viribus ante Dominum. porro David erat accinctus ephod lineo.

15. Et David, et omnis domus Israel ducebant arcam testamenti Domini, in iubilo, et in clangore buccinae.

16. Cumque intrasset arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David subsilientem, atque saltantem coram Domino: et despexit eum in corde suo.

17. Et introduxerunt arcam Domini, et imposuerunt eam in loco suo in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David: et obtulit David holocausta, et pacifica coram Domino.

18. Cumque complesset offerens holocausta et pacifica, benedixit populo in nomine Domini exercituum.

19. Et partitus est universae multitudini Israel tam viro quam mulieri singulis collyridam panis unam, et assaturam bubulae carnis unam, et similam frixam oleo: et abiit omnis populus, unusquisque in domum suam.

20. Reversusque est David ut benediceret domui suae: et egressa Michol filia Saul in occursum David, ait: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas servorum suorum, et nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris.

21. Dixitque David ad Michol: Ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum, et quam omnem domum eius, et praecepit mihi ut essem dux super populum Domini in Israel,

22. Et ludam, et vilior fiam plus quam factus sum: et ero humilis in oculis meis: et cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.

23. Igitur Michol filiae Saul non est natus filius usque in diem mortis suae.

CAPUT VII.

David proponens aedificare domum Domino, a Nathan propheta primum collaudatur, postmodum iubente Domino prohibetur, sed filius ei promittitur illam aedificaturus, unde Domino gratias egit.

1. Factum est autem cum sedisset rex in domo sua, et Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis,

2. Dixit ad Nathan prophetam: (f) Videsne quod ego habitem in domo cedrina, et arca Dei posita sit in medio pellium? (f) 1 Par. 17, 1

3. Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade fac: quia Dominus tecum est.

4. Factum est autem in illa nocte: et ecce sermo Domini ad Nathan, dicens:

5. Vade, et loquere ad servum meum David: Haec dicit Dominus: Numquid tu aedificabis mihi domum ad habitandum?

6. Neque enim habitavi in domo ex die illa, qua eduxi filios Israel de Terra Aegypti, usque in diem hanc: sed ambulabam in tabernaculo, et in tentorio.

7. Per cuncta loca, quae transivi cum omnibus filiis Israel, numquid loquens locutus sum ad unam de tribubus Israel, cui praecepi ut pasceret populum meum Israel, dicens: Quare non aedificastis mihi domum cedrinam?

8. Et nunc haec dices servo meo David: Haec dicit Dominus exercituum: (g) Ego tuli te de pascuis sequentem greges, ut esses dux super populum meum Israel: (g) 1 Reg. 16, 11. Psal. 77, 70.

9. Et fui tecum in omnibus ubicumque ambulasti, et interfeci universos inimicos tuos a facie tua: fecique tibi nomen grande, iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra.

10. Et ponam locum populo meo Israel, et plantabo eum, et habitabit sub eo, et non turbabitur amplius: nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sicut prius,

11. Ex die qua constitui iudices super populum meum Israel: et requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis. praedicitque tibi Dominus, quod domum faciat tibi Dominus.

12. (h) Cumque completi fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post (h) 3 Reg. 8, 19.

te, quod egredietur de utero tuo, et firmabo regnum eius.

(a) 3 Reg. 5, 5. 13. (a) Ipse aedificabit domum nomini meo, et stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum.

(b) 1 Par. 22, 10. Hebr. 1, 5. 14. (b) Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium: qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum.

(c) Psalm. 88, 4 37. 15. (c) Misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi a facie mea.

(d) Hebr. 1, 8. 16. Et fidelis erit domus tua, et regnum tuum usque in aeternum ante faciem tuam, et (d) thronus tuus erit firmus iugiter.

17. Secundum omnia verba haec, et iuxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

18. Ingressus est autem rex David, et sedit coram Domino, et dixit: Quis ego sum Domine Deus, et quae domus mea, quia adduxisti me hucusque?

19. Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui in longinquum: ista est enim lex Adam, Domine Deus.

20. Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te? tu enim scis servum tuum Domine Deus.

21. Propter verbum tuum, et secundum cor tuum fecisti omnia magnalia haec, ita ut notum faceres servo tuo.

22. Idcirco magnificatus es Domine Deus, quia non est similis tui, neque est Deus extra te, in omnibus quae audivimus auribus nostris.

23. Quae est autem, ut populus tuus Israel, gens in terra, propter quam ivit Deus, ut redimeret eam sibi in populum, et poneret sibi nomen, faceretque eis magnalia, et horribilia super terram, a facie populi tui, quem redemisti tibi ex Aegypto, gentem, et deum eius.

24. Firmasti enim tibi populum tuum Israel in populum sempiternum: et tu Domine Deus factus es eis in Deum.

25. Nunc ergo Domine Deus verbum, quod locutus es super servum tuum, et super domum eius, suscita in sempiternum: et fac sicut locutus es,

26. Ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, atque dicatur: Dominus exercituum, Deus super Israel. Et domus servi tui David erit stabilita coram Domino,

27. Quia tu Domine exercituum Deus Israel revelasti aurem servi tui, dicens: Domum aedificabo tibi: propterea invenit servus tuus cor suum ut oraret te oratione hac.

28. Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, et verba tua erunt vera: locutus es enim ad servum tuum bona haec.

29. Incipe ergo, et benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te: quia tu Domine Deus locutus es, et benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

CAPUT VIII.

Victoriae variae Davidis, qui multos fecit tributarios quibus solebant Israelitae pendere tributo; congratulatio Thou regis Emath de rege Adarezere devicto, a quo multa spolia David abstulit: officiarii quos habebat David recensentur.

1. Factum est autem post haec percussit David Philisthiim, et humiliavit eos, (e) et tulit David Frenum tributi de manu Philisthiim. (e) 1 Par. 18, 1.

2. Et percussit Moab, et mensus est eos funiculo, coaequans terrae: mensus est autem duos funiculos, unum ad occidendum, et unum ad vivificandum: factusque est Moab David serviens sub tributo.

3. Et percussit David Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus est ut dominaretur super flumen Euphraten.

4. Et captis David ex parte eius mille septingentis equitibus, et viginti millibus peditum, subnervavit omnes iugales curruum: dereliquit autem ex eis centum currus.

5. Venit quoque Syria Damasci, ut praesidium ferret Adarezer regi Soba: et percussit David de Syria viginti duo millia virorum.

6. Et posuit David praesidium in Syria Damasci: factaque est Syria David serviens sub tributo: servavitque Dominus David in omnibus ad quaecumque profectus est.

7. Et tulit David arma aurea, quae habebant servi Adarezer, et detulit ea in Ierusalem.

8. Et de Bete, et de Beroth civitatibus Adarezer tulit rex David aes multum nimis.

9. Audivit autem Thou rex Emath, quod percussisset David omne robur Adarezer,

10. Et misit Thou Ioram filium suum ad regem David, ut salutaret eum congratulans, et gratias ageret: eo quod expugnasset Adarezer, et percussisset eum. Hostis quippe erat Thou Adarezer, et in manu eius erant vasa aurea, et vasa argentea, et vasa aerea:

11. Quae et ipsa sanctificavit rex David Domino cum argento et auro, quae sanctificaverat de universis gentibus, quas subegerat

12. De Syria, et Moab, et filiis Ammon, et Philisthiim, et Amalec, et de manubiis Adarezer filii Rohob regis Soba.

13. Fecit quoque sibi David nomen cum reverteretur capta Syria in Valle Salinarum, caesis decem et octo millibus:

14. Et posuit in Idumaea custodes, statuitque praesidium: et facta est universa Idumaea serviens David. et servavit Dominus David in omnibus ad quaecumque profectus est.

15. Et regnavit David super omnem Israel: faciebat quoque David iudicium et iustitiam omni populo suo.

16. Ioab autem filius Sarviae erat super exercitum: porro Iosaphat filius Ahilud erat a commentariis:

17. Et Sadoc filius Achitob, et Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes: et Saraias, scriba:

18. Banaias autem filius Ioiadae super Cerethi et Phelethi: filii autem David sacerdotes erant.

CAPUT IX.

Quoatum pietatis exhibuerit David Miphiboseth filio Ionathae claudo, redditis omnibus agris Saul, quos colebat Sibo cum filiis ac servis suis, Miphiboseth ad mensom David recepto.

1. Et dixit David: Putasne est aliquis qui remanserit de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam propter Ionathan?

2. Erat autem de domo Saul, servus nomine Siba: quem cum vocasset rex ad se, dixit ei: Tune es Siba? et ille respondit: Ego sum servus tuus.

3. Et ait rex: Numquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba regi: Superest filius Ionathae, debilis pedibus.

4. Ubi, inquit, est? Et Siba ad regem, Ecce, ait, in domo est Machir filii Ammiel in Lodabar.

*

5. Misit ergo rex David, et tulit eum de domo Machir filii Ammiel de Lodabar.

6. Cum autem venisset Miphiboseth filius Ionathae filii Saul ad David, corruit in faciem suam, et adoravit. Dixitque David: Miphiboseth? Qui respondit: Adsum servus tuus.

7. Et ait ei David: Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam propter Ionathan patrem tuum, et restituam tibi omnes agros Saul patris tui, et tu comedes panem in mensa mea semper.

8. Qui adorans eum, dixit: Quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?

9. Vocavit itaque rex Sibam puerum Saul, et dixit ei: Omnia quaecumque fuerunt Saul, et universam domum eius, dedi filio domini tui.

10. Operare igitur ei terram tu, et filii tui, et servi tui: et inferes filio domini tui cibos ut alatur: Miphiboseth autem filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. Erant autem Sibae quindecim filii, et viginti servi.

11. Dixitque Siba ad regem: Sicut iussisti domine mi rex servo tuo, sic faciet servus tuus: et Miphiboseth comedet super mensam meam, quasi unus de filiis regis.

12. Habebat autem Miphiboseth filium parvulum nomine Micha: omnis vero cognatio domus Sibae serviebat Miphiboseth.

13. Porro Miphiboseth habitabat in Ierusalem: quia de mensa regis iugiter vescebatur: et erat claudus utroque pede.

CAPUT X.

Hanon rex Ammonitarum, post illatam legatis Davidis iniuriam, quos ad consolandum de patris morte miserat, contractis quinque regum Syriae copiis adversus Davidem, ab eo profligatur semel ac iterum.

1. Factum est autem post haec, ut moreretur rex filiorum Ammon, et regnavit Hanon filius eius pro eo.

(a) 1 Par. 19, 2 2. Dixitque David: (a) Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater eius mecum misericordiam. Misit ergo David, consolans eum per servos suos super patris interitu. Cum autem venissent servi David in terram filiorum Ammon,

3. Dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum: Putas quod propter honorem patris tui miserit David ad te consolatores, et non ideo ut investigaret, et exploraret civitatem, et everteret eam, misit David servos suos ad te?

4. Tulit itaque Hanon servos David, rasitque dimidiam partem barbae eorum, et praescidit vestes eorum medias usque ad nates, et dimisit eos.

5. Quod cum nunciatum esset David, misit in occursum eorum: erant enim viri confusi turpiter valde, et mandavit eis David: Manete in Iericho, donec crescat barba vestra, et tunc revertimini.

6. Videntes autem filii Ammon quod iniuriam fecissent David, miserunt, et conduxerunt mercede Syrum Rohob, et Syrum Soba, viginti millia peditum, et a rege Maacha mille viros, et ab Istob duodecim millia virorum.

7. Quod cum audisset David, misit Ioab et omnem exercitum bellatorum.

8. Egressi sunt ergo filii Ammon, et direxerunt aciem ante ipsum introitum portae: Syrus autem Soba, et Rohob, et Istob, et Maacha seorsum erant in campo.

9. Videns igitur Ioab quod praeparatum esset adversum se praelium, et ex adverso et post tergum, elegit ex omnibus electis Israel, et instruxit aciem contra Syrum:

10. Reliquam autem partem populi tradidit Abisai fratri suo, qui direxit aciem adversus filios Ammon.

11. Et ait Ioab: Si praevaluerint adversum me Syri, eris mihi in adiutorium: si autem filii Ammon praevaluerint adversum te, auxiliabor tibi.

12. Esto vir fortis, et pugnemus pro populo nostro, et civitate Dei nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo.

13. Iniit itaque Ioab et populus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui statim fugerunt a facie eius.

14. Filii autem Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt et ipsi a facie Abisai, et ingressi sunt civitatem: reversusque est Ioab a filiis Ammon, et venit Ierusalem.

15. Videntes igitur Syri quoniam corruissent coram Israel, congregati sunt pariter.

16. Misitque Adarezer, et eduxit Syros, qui erant trans fluvium, et adduxit eorum exercitum: Sobach autem, magister militiae Adarezer, erat princeps eorum.

17. Quod cum nunciatum esset David, contraxit omnem Israelem, et transivit Iordanem, venitque in Helam: et direxerunt aciem Syri ex adverso David, et pugnaverunt contra eum.

18. Fugeruntque Syri a facie Israel, et occidit David de Syris septingentos currus, et quadraginta millia equitum: et Sobach principem militiae percussit: qui statim mortuus est.

19. Videntes autem universi reges, qui erant in praesidio Adarezer, se victos esse ab Israel, expaverunt et fugerunt quinquaginta et octo millia coram Israel. Et fecerunt pacem cum Israel: et servierunt eis, timueruntque Syri auxilium praebere ultra filiis Ammon.

CAPUT XI.

Dum Ioab obsidet Rabba civitatem Ammonitarum, David domi residens adulteria Bethsabee adiunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Uriae; acceptaque illa in uxorem, et nato ex ea filio, Dominum commovit ad iram.

1. Factum est autem, (b) vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit David Ioab, et servos suos cum eo, et universum Israel, et vastaverunt filios Ammon, et obsederunt Rabba: David autem remansit in Ierusalem. (b) 1 Par 20, 1.

2. Dum haec agerentur, accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem, et deambularet in solario domus regiae: viditque mulierem se lavantem, ex adverso super solarium suum: erat autem mulier pulchra valde.

3. Misit ergo rex, et requisivit quae esset mulier. Nunciatumque est ei quod ipsa esset Bethsabee filia Eliam, uxor Uriae Hethaei.

4. Missis itaque David nunciis, tulit eam. quae cum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea: (c) statimque sanctificata est ab immunditia sua: (c) Lev. 15, 18.

5. Et reversa est in domum suam concepto foetu. Mitteosque nunciavit David, et ait: Concepi.

6. Misit autem David ad Ioab, dicens: Mitte ad me Uriam Hethaeum. Misitque Ioab Uriam ad David.

7. Et venit Urias ad David. Quaesivitque David quam

recte ageret Ioab, et populus, et quomodo administraretur bellum.

8. Et dixit David ad Uriam: Vade in domum tuam, et lava pedes tuos. Et egressus est Urias de domo regis, secutusque est eum cibus regius.

9. Dormivit autem Urias ante portam domus regiae cum aliis servis domini sui, et non descendit ad domum suam.

10. Nunciatumque est David a dicentibus: Non ivit Urias in domum suam. Et ait David ad Uriam: Numquid non de via venisti? quare non descendisti in domum tuam?

11. Et ait Urias ad David: Arca Dei et Israel et Iuda habitant in papilionibus, et dominus meus Ioab, et servi domini mei super faciem terrae manent: et ego ingrediar domum meam, ut comedam et bibam, et dormiam cum uxore mea? per salutem tuam, et per salutem animae tuae non faciam rem hanc.

12. Ait ergo David ad Uriam: Mane hic etiam hodie, et cras dimittam te. Mansit Urias in Ierusalem in die illa et altera:

13. Et vocavit eum David ut comederet coram se et biberet, et inebriavit eum: qui egressus vespere, dormivit in strato suo cum servis domini sui, et in domum suam non descendit.

14. Factum est ergo mane, et scripsit David epistolam ad Ioab: misitque per manum Uriae,

15. Scribens in epistola: Ponite Uriam ex adverso belli, ubi fortissimum est praelium: et derelinquite eum, ut percussus intereat.

16. Igitur cum Ioab obsideret urbem, posuit Uriam in loco ubi sciebat viros esse fortissimos.

17. Egressique viri de civitate, bellabant adversum Ioab, et ceciderunt de populo servorum David, et mortuus est etiam Urias Hethaeus.

18. Misit itaque Ioab, et nunciavit David omnia verba praelii:

19. Praecepitque nuncio, dicens: Cum compleveris universos sermones belli ad regem,

20. Si eum videris indignari, et dixerit: Quare accessistis ad murum, ut praeliaremini? an ignorabatis quod multa desuper ex muro tela mittantur?

21. Quis percussit Abimelech filium Ierobaal? (a) nonne mulier misit super eum fragmen molae de muro, et interfecit eum in Thebes? quare iuxta murum accessistis? dices: Etiam servus tuus Urias Hethaeus occubuit.

(a) Iudic. 9, 53.

22. Abiit ergo nuncius, et venit, et narravit David omnia quae ei praeceperat Ioab.

23. Et dixit nuncius ad David: Praevaluerunt adversum nos viri, et egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos sumus usque ad portam civitatis.

24. Et direxerunt iacula sagittarii ad servos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de servis regis, quin etiam servus tuus Urias Hethaeus mortuus est.

25. Et dixit David ad nuncium: Haec dices Ioab: Non te frangat ista res: varius enim eventus est belli, nunc hunc, et nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos adversus urbem, ut destruas eam, et exhortare eos.

26. Audivit autem uxor Uriae, quod mortuus esset Urias vir suus, et planxit eum.

27. Transacto autem luctu misit David, et introduxit eam in domum suam, et facta est ei uxor, peperitque ei filium: et displicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

CAPUT XII.

David, sub parabola a Nathan proposita correptus, in se ipsum tulit sententiam: unde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compuncto culpa condonatur, manente poena: et mortuo puero, nascitur Salomon; ac civitas Rabbath cum magna utione diruitur, accepto diademate pretiosissimo regis ipsius, in Ammonitas graviter advertitur.

1. Misit ergo Dominus Nathan ad David: qui cum venisset ad eum, dixit ei: Duo viri erant in civitate una, unus dives, et alter pauper.

2. Dives habebat oves, et boves plurimos valde.

3. Pauper autem nihil habebat omnino, praeter ovem unam parvulam, quam emerat et nutrierat, et quae creverat apud eum cum filiis eius simul, de pane illius comedens, et de calice eius bibens, et in sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia.

4. Cum autem peregrinus quidam venisset ad divitem, parcens ille sumere de ovibus et de bobus suis, ut exhiberet convivium peregrino illi, qui venerat ad se, tulit ovem viri pauperis, et praeparavit cibos homini qui venerat ad se.

5. Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Vivit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit hoc.

6. (b) Ovem reddet in quadruplum, eo quod fecerit verbum istud, et non pepercerit.

(b) Exod. 22, 1.

7. Dixit autem Nathan ad David: Tu es ille vir. Haec dicit Dominus Deus Israel: Ego unxi te in regem super Israel, et ego erui te de manu Saul,

8. Et dedi tibi domum domini tui, et uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel et Iuda: et si parva sunt ista, adiiciam tibi multo maiora.

9. Quare ergo contempsisti verbum Domini ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethaeum percussisti gladio, et uxorem illius accepisti in uxorem tibi, et interfecisti eum gladio filiorum Ammon.

10. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me, et tuleris uxorem Uriae Hethaei, ut esset uxor tua.

11. Itaque haec dicit Dominus: Ecce, ego suscitabo super te malum de domo tua, et tollam uxores tuas oculis tuis, et (c) dabo proximo tuo, et dormiet cum uxoribus tuis in oculis Solis huius.

(c) Infr. 16, 22.

12. Tu enim fecisti abscondite: ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, et in conspectu Solis.

13. Et dixit David ad Nathan: Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David: (d) Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris.

(d) Eccli. 47, 13.

14. Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.

15. Et reversus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus parvulum, quem pepererat uxor Uriae David, et desperatus est.

16. Deprecatusque est David Dominum pro parvulo: et ieiunavit David ieiunio, et ingressus seorsum, iacuit super terram.

17. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18. Accidit autem die septima ut moreretur infans: timueruntque servi David nunciare ei quod mortuus esset parvulus. dixerunt enim: Ecce cum parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, et non audiebat

vocem nostram: quanto magis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget?

19. Cum ergo David vidisset servos suos mussitantes, intellexit quod mortuus esset infantulus: dixitque ad servos suos: Num mortuus est puer? Qui responderunt ei: Mortuus est.

20. Surrexit ergo David de terra: et lotus unctusque est: cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini: et adoravit, et venit in domum suam, petivitque ut ponerent ei panem, et comedit.

21. Dixerunt autem ei servi sui: Quis est sermo, quem fecisti? propter infantem, cum adhuc viveret, ieiunasti et flebas: mortuo autem puero, surrexisti, et comedisti panem.

22. Qui ait: Propter infantem, dum adbno viveret, ieiunavi et flevi: dicebam enim: Quis scit si forte donet eum mihi Dominus, et vivat infans?

23. Nunc autem quia mortuus est, quare ieiunem? Numquid potero revocare eum amplius? ego vadam magis ad eum: ille vero non revertetur ad me.

24. Et consolatus est David Bethsabee uxorem suam, ingressusque ad eam, dormivit cum ea: quae genuit filium, et vocavit nomen eius Salomon, et Dominus dilexit eum.

25. Misitque in manu Nathan prophetae, et vocavit nomen eius, Amabilis Domino, eo quod diligeret eum Dominus.

(a) 1 Par. 20, 1. 26. (a) Igitur pugnabat Ioab contra Rabbath filiorum Ammon, et expugnabat urbem regiam.

27. Misitque Ioab nuncios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabbath, et capienda est Urbs aquarum.

28. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, et obside civitatem, et cape eam: ne, cum a me vastata fuerit urbs, nomini meo ascribatur victoria.

29. Congregavit itaque David omnem populum, et profectus est adversum Rabbath: cumque dimicasset, cepit eam.

30. Et tulit diadema regis eorum de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas pretiosissimas, et impositum est super caput David. Sed et praedam civitatis asportavit multam valde:

31. Populum quoque eius adducens serravit, et circumegit super eos ferrata carpenta: divisitque cultris, et traduxit in typo laterum: sic fecit universis civitatibus filiorum Ammon: et reversus est David, et omnis exercitus in Ierusalem.

CAPUT XIII.

Absalom, propter incestum cum sorore Thamar, fratrem Amnon inter epulas occidit: iratoque patre, profugus ad regem Gessur, tribus annis ibi permansit.

1. Factum est autem post haec, ut Absalom filii David sororem speciosissimam, vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius David,

2. Et deperiret eam valde, ita ut propter amorem eius aegrotaret: quia cum esset virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhoneste ageret cum ea.

3. Erat autem Amnon amicus, nomine Ionadab filius Semmaa fratris David, vir prudens valde.

4. Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absalom amo.

5. Cui respondit Ionadab: Cuba super lectum tuum, et languorem simula: cumque venerit pater tuus ut visitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar soror mea, ut det mihi cibum, et faciat pulmentum, ut comedam de manu eius.

6. Accubuit itaque Amnon, et quasi aegrotare coepit: cumque venisset rex ad visitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat, obsecro, Thamar soror mea, ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas, et cibum capiam de manu eius.

7. Misit ergo David ad Thamar domum, dicens: Veni in domum Amnon fratris tui, et fac ei pulmentum.

8. Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille autem iacebat: quae tollens farinam commiscuit: et liquefaciens, in oculis eius coxit sorbitiunculas.

9. Tollensque quod coxerat, effudit, et posuit coram eo, et noluit comedere: dixitque Amnon: Eiicite universos a me. Cumque eiecissent omnes,

10. Dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclave, ut vescar de manu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas, quas fecerat, et intulit ad Amnon fratrem suum in conclave.

11. Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, et ait: Veni, cuba mecum soror mea.

12. Quae respondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me: neque enim hoc fas est in Israel: noli facere stultitiam hanc.

13. Ego enim ferre non potero opprobrium meum, et tu eris quasi unus de insipientibus in Israel: quin potius loquere ad regem, et non negabit me tibi.

14. Noluit autem acquiescere precibus eius, sed praevalens viribus oppressit eam, et cubavit cum ea.

15. Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis: ita ut maius esset odium, quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. Dixitque ei Amnon: Surge, et vade.

16. Quae respondit ei: Maius est hoc malum, quod nunc agis adversum me, quam quod ante fecisti, expellens me. Et noluit audire eam:

17. Sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit: Eiice hanc a me foras: et claude ostium post eam.

18. Quae induta erat talari tunica: huiuscemodi enim filiae regis virgines vestibus utebantur. Eiecit itaque eam minister illius foras: clausitque fores post eam.

19. Quae aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, et clamans.

20. Dixit autem ei Absalom frater suus: Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum? sed nunc soror tace, frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescens in domo Absalom fratris sui.

21. Cum autem audisset rex David verba haec, contristatus ost valde, et noluit contristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

22. Porro non est locutus Absalom ad Amnon nec malum, nec bonum: oderat enim Absalom Amnon, eo quod violasset Thamar sororem suam.

23. Factum est autem post tempus biennii, ut tonderentur oves Absalom in Baalhasur, quae est iuxta Ephraim: et vocavit Absalom omnes filios regis,

24. Venitque ad regem, et ait ad eum: Ecce tondentur oves servi tui: veniat, oro, rex cum servis suis ad servum suum.

25. Dixitque rex ad Absalom: Noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, et gravemus te. Cum autem cogeret eum, et noluisset ire, benedixit ei.

26. Et ait Absalom: Si non vis venire, veniat, obsecro, nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex: Non est necesse ut vadat tecum.

27. Coëgit itaque Absalom eum, et dimisit cum eo Amnon et universos filios regis. Feceratque Absalom convivium quasi convivium regis.

28. Praeceperat autem Absalom pueris suis, dicens: Observate cum temulentus fuerit Amnon vino, et dixero vobis: Percutite eum, et interficite, nolite timere: ego enim sum qui praecipio vobis: roboramini, et estote viri fortes.

29. Fecerunt ergo pueri Absalom adversum Amnon, sicut praeceperat eis Absalom. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas, et fugerunt.

30. Cumque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicens: Percussit Absalom omnes filios regis, et non remansit ex eis saltem unus.

31. Surrexit itaque rex, et scidit vestimenta sua: et cecidit super terram, et omnes servi illius, qui assistebant ei, sciderunt vestimenta sua.

32. Respondens autem Ionadab filius Semmaa fratris David, dixit: Ne aestimet dominus meus rex, quod omnes pueri filii regis occisi sint: Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalom erat positus ex die qua oppressit Thamar sororem eius.

33. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud, dicens: Omnes filii regis occisi sunt: quoniam Amnon solus mortuus est.

34. Fugit autem Absalom: et elevavit puer speculator oculos suos, et aspexit: et ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis.

35. Dixit autem Ionadab ad regem: Ecce filii regis adsunt: iuxta verbum servi tui sic factum est.

36. Cumque cessasset loqui, apparuerunt et filii regis: et intrantes levaverunt vocem suam, et fleverunt: sed et rex et omnes servi eius fleverunt ploratu magno nimis.

37. Porro Absalom fugiens, abiit ad Tholomai filium Ammiud regem Gessur. Luxit ergo David filium suum cunctis diebus.

38. Absalom autem cum fugisset, et venisset in Gessur, fuit ibi tribus annis.

39. Cessavitque rex David persequi Absalom, eo quod consolatus esset super Amnon interitu.

CAPUT XIV.

Absalom mulieris Thecuitae solertia revocari curat Ioab a Gessur in Ierusalem; de pulchritudine et filiis Absalom, qui biennio post reditum faciem patris non vidit, donec messem Ioab incendi iussit.

1. Intelligens autem Ioab filius Sarviae, quod cor regis versum esset ad Absalom,

2. Misit Thecuam, et tulit inde mulierem sapientem: dixitque ad eam: Lugere te simula, et induere veste lugubri, et ne ungaris oleo, ut sis quasi mulier iam plurimo tempore lugens mortuum:

3. Et ingredieris ad regem, et loquéris ad eum sermones huiuscemodi. Posuit autem Ioab verba in ore eius.

4. Itaque cum ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, et adoravit, et dixit: Serva me rex.

5. Et ait ad eam rex: Quid causae habes? Quae respondit: Heu, mulier vidua ego sum: mortuus est enim vir meus.

6. Et ancillae tuae erant duo filii: qui rixati sunt adversum se in agro, nullusque erat, qui eos prohibere posset: et percussit alter alterum, et interfecit eum.

7. Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam, dicit: Trade eum, qui percussit fratrem suum, ut occidamus eum pro anima fratris sui, quem interfecit, et deleamus heredem: et quaerunt extinguere scintillam meam, quae relicta est, ut non supersit viro meo nomen, et reliquiae super terram.

8. Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, et ego iubebo pro te.

9. Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me, domine mi rex, sit iniquitas, et in domum patris mei: rex autem et thronus eius sit innocens.

10. Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, et ultra non addet ut tangat te.

11. Quae ait: Recordetur rex Domini Dei sui, ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum, et nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui super terram.

12. Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait: Loquere.

13. Dixitque mulier: Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum Dei, et locutus est rex verbum istud, ut peccet, et non reducat eiectum suum?

14. Omnes morimur, et quasi aquae dilabimur in terram, quae non revertuntur: (a) nec vult Deus perire animam, sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. (a) *Ezech.* 18, 32. et 33, 11

15. Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc, praesente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, si quo modo faciat rex verbum ancillae suae.

16. Et audivit rex, ut liberaret ancillam suam de manu omnium, qui volebant de hereditate Dei delere me, et filium meum simul.

17. Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim Angelus Dei, sic est Dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moveatur: unde et Dominus Deus tuus est tecum.

18. Et respondens rex, dixit ad mulierem: Ne abscondas a me verbum, quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere domine mi rex.

19. Et ait rex: Numquid manus Ioab tecum est in omnibus istis? Respondit mulier, et ait: Per salutem animae tuae, domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est ex omnibus his, quae locutus est dominus meus rex: servus enim tuus Ioab, ipse praecepit mihi, et ipse posuit in os ancillae tuae omnia verba haec.

20. Ut verterem figuram sermonis huius, servus tuus Ioab praecepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.

21. Et ait rex ad Ioab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, et revoca puerum Absalom.

22. Cadensque Ioab super faciem suam in terram, adoravit, et benedixit regi: et dixit Ioab: Hodie intellexit servus tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex: fecisti enim sermonem servi tui.

23. Surrexit ergo Ioab et abiit in Gessur, et adduxit Absalom in Ierusalem.

24. Dixit autem rex: Revertatur in domum suam, et faciem meam non videat. Reversus est itaque Absalom in domum suam, et faciem regis non vidit.

25. Porro sicut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israel, et decorus nimis: a vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ulla macula.

26. Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum caesaries) pon-

derabat capillos capitis sui ducentis siclis, pondere publico.

27. Nati sunt autem Absalom filii tres: et filia una nomine Thamar, elegantis formae.

28. Mansitque Absalom in Ierusalem duobus annis, et faciem regis non vidit.

29. Misit itaque ad Ioab, ut mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset, et ille noluisset venire ad eum,

30. Dixit servis suis: Scitis agrum Ioab iuxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, et succendite eum igni. Succenderunt ergo servi Absalom segetem igni. Et venientes servi Ioab, scissis vestibus suis, dixerunt: Succenderunt servi Absalom partem agri igni.

31. Surrexitque Ioab, et venit ad Absalom in domum eius, et dixit: Quare succenderunt servi tui segetem meam igni?

32. Et respondit Absalom ad Ioab: Misi ad te obsecrans ut venires ad me, et mitterem te ad regem, et diceres ei: Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo ut videam faciem regis: quod si memor est iniquitatis meae, interficiat me.

33. Ingressus itaque Ioab ad regem, nunciavit ei omnia: vocatusque est Absalom, et intravit ad regem, et adoravit super faciem terrae coram eo: osculatusque est rex Absalom.

CAPUT XV.

Absalom, conciliato sibi populi favore, adversus patrem coniurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum arca remissis; et inter alios Chusai remittitur, dissipaturus consilium Achitophel.

1. Igitur post haec fecit sibi Absalom currus, et equites, et quinquaginta viros, qui praecederent eum.

2. Et mane consurgens Absalom, stabat iuxta introitum portae, et omnem virum, qui habebat negotium ut veniret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad se, et dicebat: De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat: Ex una tribu Israel ego sum servus tuus.

3. Respondebatque ei Absalom: Videntur mihi sermones tui boni et iusti. Sed non est qui te audiat constitutus a rege. Dicebatque Absalom:

4. Quis me constituat iudicem super terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, et iuste iudicem?

5. Sed et cum accederet ad eum homo ut salutaret illum, extendebat manum suam, et apprehendens, osculabatur eum.

6. Faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudicium, ut audiretur a rege, et sollicitabat corda virorum Israel.

7. Post quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David: Vadam, et reddam vota mea quae vovi Domino in Hebron.

8. Vovens enim vovit servus tuus, cum esset in Gessur Syriae, dicens: Si reduxerit me Dominus in Ierusalem, sacrificabo Domino.

9. Dixitque ei rex David: Vade in pace. Et surrexit, et abiit in Hebron.

10. Misit autem Absalom exploratores in universas tribus Israel, dicens: Statim ut audieritis clangorem buccinae, dicite: Regnavit Absalom in Hebron.

11. Porro cum Absalom ierunt ducenti viri de Ierusalem vocati, euntes simplici corde, et causam penitus ignorantes.

12. Accersivit quoque Absalom Achitophel Gilonitem consiliarium David, de civitate sua Gilo. Cumque immolaret victimas, facta est coniuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absalom.

13. Venit igitur nuncius ad David, dicens: Toto corde universus Israel sequitur Absalom.

14. Et ait David servis suis, qui erant cum eo in Ierusalem: Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium a facie Absalom: festinate egredi, ne forte veniens occupet nos, et impellat super nos ruinam, et percutiat civitatem in ore gladii.

15. Dixeruntque servi regis ad eum: omnia quaecumque praeceperit dominus noster rex, libenter exequemur servi tui.

16. Egressus est ergo rex, et universa domus eius pedibus suis: et dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum.

17. Egressusque rex et omnis Israel pedibus suis, stetit procul a domo:

18. Et universi servi eius ambulabant iuxta eum, et legiones Cerethi et Phelethi, et omnes Gethaei, pugnatores validi, sexcenti viri qui secuti eum fuerant de Geth pedites, praecedebant regem.

19. Dixit autem rex ad Ethai Gethaeum: Cur venis nobiscum? revertere, et habita cum rege, quia peregrinus es, et egressus es de loco tuo.

20. Heri venisti, et hodie compelléris nobiscum egredi? Ego autem vadam quo iturus sum: revertere, et reduc tecum fratres tuos, et Dominus faciet tecum misericordiam, et veritatem, quia ostendisti gratiam et fidem.

21. Et respondit Ethai regi, dicens: Vivit Dominus, et vivit dominus meus rex: quoniam in quocumque loco fueris domine mi rex, sive in morte, sive in vita, ibi erit servus tuus.

22. Et ait David Ethai: Veni, et transi. Et transivit Ethai Gethaeus, et omnes viri, qui cum eo erant, et reliqua multitudo.

23. Omnesque flebant voce magna, et universus populus transibat: rex quoque transgrediebatur Torrentem Cedron, et cunctus populus incedebat contra viam, quae respicit ad desertum.

24. Venit autem et Sadoc sacerdos, et universi Levitae cum eo, portantes arcam foederis Dei, et deposuerunt arcam Dei: et ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus, qui egressus fuerat de civitate.

25. Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in urbem: si invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, et ostendet mihi eam, et tabernaculum suum.

26. Si autem dixerit mihi: Non places: praesto sum, faciat quod bonum est coram se.

27. Et dixit rex ad Sadoc sacerdotem: O videns revertere in civitatem in pace: et Achimaas filius tuus, et Ionathas filius Abiathar duo filii vestri, sint vobiscum.

28. Ecce ego abscondar in campestribus deserti, donec veniat sermo a vobis indicans mihi.

29. Reportaverunt ergo Sadoc, et Abiathar arcam Dei in Ierusalem: et manserunt ibi.

30. Porro David ascendebat Clivum olivarum, scandens et flens, nudis pedibus incedens, et operto capite, sed et omnis populus, qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans.

31. Nunciatum est autem David quod et Achitophel esset in coniuratione cum Absalom, dixitque David: Infatua, quaeso, Domine consilium Achitophel.

32. Cumque ascenderet David summitatem montis,

in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites, scissa veste, et terra pleno capite.

33. Et dixit ei David: Si veneris mecum, eris mihi oneri:

34. Si autem in civitatem revertaris, et dixeris Absalom: Servus tuus sum, rex: sicut fui servus patris tui, sic ero servus tuus: dissipabis consilium Achitophel.

35. Habes autem tecum Sadoc, et Abiathar sacerdotes: et omne verbum quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc, et Abiathar sacerdotibus.

36. Sunt autem cum eis duo filii eorum Achimaas filius Sadoc, et Ionathas filius Abiathar: et mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.

37. Veniente ergo Chusai amico David in civitatem, Absalom quoque ingressus est Ierusalem.

CAPUT XVI.

Sibae cibaria adferenti ac detractori David confert bona Miphiboseth. Semei maledicentem occidi vetat. Absalom Ierusalem ingressus, consilio Achitophel ad concubinas patris sui publice ingreditur.

1. Cumque David transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboseth in occursum eius, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, et centum alligaturis uvae passae, et centum massis palatharum, et utre vini.

2. Et dixit rex Sibae. Quid sibi volunt haec? Responditque Siba: Asini, domesticis regis ut sedeant: panes et palathae ad vescendum pueris tuis: vinum autem ut bibat siquis defecerit in deserto.

(a) Inf. 19, 27. 3. Et ait rex: Ubi est filius domini tui? (a) Responditque Siba regi: Remansit in Ierusalem, dicens: Hodie restituet mihi domus Israel regnum patris mei.

4. Et ait rex Sibae: Tua sint omnia quae fuerunt Miphiboseth. Dixitque Siba: Oro ut inveniam gratiam coram te, domine mi rex.

5. Venit ergo rex David usque Bahurim: et ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, et
(b) 3 Reg. 2, 8. (b) maledicebat,

6. Mittebatque lapides contra David, et contra universos servos regis David: omnis autem populus, et universi bellatores a dextro, et a sinistro latere regis incedebant.

7. Ita autem loquebatur Semei cum malediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinum, et vir Belial.

8. Reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul: quoniam invasisti regnum pro eo, et dedit Dominus regnum in manu Absalom filii tui: et ecce premunt te mala tua, quoniam vir sanguinum es.

9. Dixit autem Abisai filius Sarviae, regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? vadam, et amputabo caput eius.

10. Et ait rex: Quid mihi et vobis est filii Sarviae? dimittite eum, ut maledicat: Dominus enim praecepit ei ut malediceret David: et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?

11. Et ait rex Abisai, et universis servis suis: Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quaerit animam meam: quanto magis nunc filius Iemini? dimittite eum ut maledicat iuxta praeceptum Domini:

12. Si forte respiciat Dominus afflictionem meam, et reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

13. Ambulabat itaque David et socii eius per viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, et mittens lapides adversum eum, terramque spargens.

14. Venit itaque rex, et universus populus cum eo lassus, et refocillati sunt ibi.

15. Absalom autem et omnis populus eius ingressi sunt Ierusalem, sed et Achitophel cum eo.

16. Cum autem venisset Chusai Arachites amicus David ad Absalom, locutus est ad eum: Salve rex, salve rex.

17. Ad quem Absalom, Haec est, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18. Responditque Chusai ad Absalom: Nequaquam: quia illius ero, quem elegit Dominus, et omnis hic populus, et universus Israel, et cum eo manebo.

19. Sed ut et hoc inferam, cui ego serviturus sum? nonne filio regis? sicut parui patri tuo, ita parebo et tibi.

20. Dixit autem Absalom ad Achitophel: Inite consilium quid agere debeamus.

21. Et ait Achitophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: ut cum audierit omnis Israel quod foedaveris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum.

22. (c) Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo Israel. (c) Sup. 12, 11.

23. Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi siquis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achitophel, et cum esset cum David, et cum esset cum Absalom.

CAPUT XVII.

Chusai dissipat consilium Achitophelis, de obruendo statim Davide, idque per nuntios indicat Davidi, qui consilio Chusai transit Iordanem, quare se suspendit Achitophel: tres amici David munera adferunt, ne eius populus necessariis egens deficeret.

1. Dixit ergo Achitophel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, et consurgens persequar David hac nocte.

2. Et irruens super eum (quippe qui lassus est, et solutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis populus, qui cum eo est, percutiam regem desolatum.

3. Et reducam universum populum, quomodo unus homo reverti solet: unum enim virum tu quaeris: et omnis populus erit in pace.

4. Placuitque sermo eius Absalom, et cunctis maioribus natu Israel.

5. Ait autem Absalom: Vocate Chusai Arachiten, et audiamus quid etiam ipse dicat.

6. Cumque venisset Chusai ad Absalom, ait Absalom ad eum: Huiuscemodi sermonem locutus est Achitophel: facere debemus an non? quod das consilium?

7. Et dixit Chusai ad Absalom: Non est bonum consilium, quod dedit Achitophel hac vice.

8. Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem tuum, et viros, qui cum eo sunt, esse fortissimos et amaro animo, veluti si ursa raptis catulis in saltu saeviat: sed et pater tuus vir bellator est, nec morabitur cum populo.

9. Forsitan nunc latitat in foveis, aut in uno, quo voluerit, loco: et cum ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, et dicet: Facta est plaga in populo qui sequebatur Absalom.

10. Et fortissimus quisque, cuius cor est quasi leonis, pavore solvetur: scit enim omnis populus Israel

fortem esse patrem tuum, et robustos omnes qui cum eo sunt.

11. Sed hoc mihi videtur rectum esse consilium: Congregetur ad te universus Israel, a Dan usque Bersabee, quasi arena maris innumerabilis: et tu eris in medio eorum.

12. Et irruemus super eum in quocumque loco inventus fuerit: et operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: et non relinquemus de viris, qui cum eo sunt, ne unum quidem.

13. Quod si urbem aliquam fuerit ingressus, circumdabit omnis Israel civitati illi funes, et trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus quidem ex ea.

14. Dixitque Absalom, et omnes viri Israel: Melius est consilium Chusai Arachitae, consilio Achitophel: Domini autem nutu dissipatum est consilium Achitophel utile, ut induceret Dominus super Absalom malum.

15. Et ait Chusai Sadoc, et Abiathar sacerdotibus: Hoc et hoc modo consilium dedit Achitophel Absalom, et senioribus Israel: et ego tale et tale dedi consilium.

16. Nunc ergo mittite cito, et nunciate David, dicentes: Ne moréris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere: ne forte absorbeatur rex, et omnis populus qui cum eo est.

17. Ionathas autem et Achimaas stabant iuxta Fontem rogel: abiit ancilla et nunciavit eis: et illi profecti sunt, ut referrent ad regem David nuncium: non enim poterant videri, aut introire civitatem.

18. Vidit autem eos quidam puer, et indicavit Absalom: illi vero concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, et descenderunt in eum.

19. Tulit autem mulier, et expandit velamen super os putei, quasi siccans ptisanas: et sic latuit res.

20. Cumque venissent servi Absalom in domum, ad mulierem dixerunt: Ubi est Achimaas et Ionathas? Et respondit eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululum aqua. At hi qui quaerebant, cum non reperissent, reversi sunt in Ierusalem.

21. Cumque abiissent, ascenderunt illi de puteo, et pergentes nunciaverunt regi David, et dixerunt: Surgite, et transite cito fluvium: quoniam huiuscemodi dedit consilium contra vos Achitophel.

22. Surrexit ergo David, et omnis populus qui cum eo erat, et transierunt Iordanem, donec dilucesceret: et ne unus quidem residuus fuit, qui non transisset fluvium.

23. Porro Achitophel videns quod non fuisset factum consilium suum, stravit asinum suum, surrexitque et abiit in domum suam et in civitatem suam: et disposita domo sua, suspendio interiit, et sepultus est in sepulchro patris sui.

24. David autem venit in Castra, et Absalom transivit Iordanem, ipse et omnes viri Israel cum eo.

25. Amasam vero constituit Absalom pro Ioab super exercitum: Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Iethra de Iesraeli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, sororem Sarviae, quae fuit mater Ioab.

26. Et castrametatus est Israel cum Absalom in Terra Galaad.

27. Cumque venisset David in Castra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, et Machir filius Ammihel de Lodabar, et Berzellai Galaadites de Rogelim,

28. Obtulerunt ei stratoria, et tapetia, et vasa fictilia, frumentum, et hordeum, et farinam, et polentam, et fabam, et lentem, et frixum cicer,

29. Et mel, et butyrum, oves, et pingues vitulos. dederuntque David, et populo, qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt, populum fame, et siti fatigari in deserto.

CAPUT XVIII.

Absalom victus praelio, et de quercu pendens ab Ioab transfoditur; quod audiens David, amare eum flevit.

1. Igitur considerato David populo suo constituit super eos tribunos et centuriones,

2. Et dedit populi tertiam partem sub manu Ioab, et tertiam partem sub manu Abisai filii Sarviae fratris Ioab, et tertiam partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitque rex ad populum: Egrediar et ego vobiscum.

3. Et respondit populus: Non exibis: sive enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit: sive media pars ceciderit e nobis, non satis curabunt: quia tu unus pro decem millibus computaris: melius est igitur ut sis nobis in urbe praesidio.

4. Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturque populus per turmas suas centeni, et milleni.

5. Et praecepit rex Ioab, et Abisai, et Ethai, dicens: Servate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat praecipientem regem cunctis principibus pro Absalom.

6. Itaque egressus est populus in campum contra Israel, et factum est proelium in saltu Ephraim.

7. Et caesus est ibi populus Israel ab exercitu David, factaque est plaga magna in die illa, viginti millium.

8. Fuit autem ibi proelium dispersum super faciem omnis terrae, et multo plures erant, quos saltus consumpserat de populo, quam hi, quos voraverat gladius in die illa.

9. Accidit autem ut occurreret Absalom servis David, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum et magnam, adhaesit caput eius quercui: et illo suspenso inter caelum et terram, mulus, cui insederat, pertransivit.

10. Vidit autem hoc quispiam, et nunciavit Ioab, dicens: Vidi Absalom pendere de quercu.

11. Et ait Ioab viro, qui nunciaverat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cum terra, et ego dedissem tibi decem argenti siclos, et unum balteum?

12. Qui dixit ad Ioab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis praecepit rex tibi, et Abisai, et Ethai, dicens: Custodite mihi puerum Absalom.

13. Sed et si fecissem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuisset, et tu stares ex adverso?

14. Et ait Ioab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu sua, et infixit eas in corde Absalom: cumque adhuc palpitaret haerens in quercu,

15. Cucurrerunt decem iuvenes armigeri Ioab, et percutientes interfecerunt eum.

16. Cecinit autem Ioab buccina, et retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini.

17. Et tulerunt Absalom, et proiecerunt eum in saltu, in foveam grandem, et comportaverunt super eum acervum lapidum magnum nimis: omnis autem Israel fugit in tabernacula sua.

18. Porro Absalom erexerat sibi, cum adhuc viveret, titulum qui est in Valle regis: dixerat enim: Non habeo filium, et hoc erit monimentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, et appellatur Manus Absalom, usque ad hanc diem.

19. Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, et nunciabo regi, quia iudicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum eius.

20. Ad quem Ioab dixit: Non eris nuncius in hac die, sed nunciabis in alia: hodie nolo te nunciare, filius enim regis est mortuus.

21. Et ait Ioab Chusi: Vade, et nuncia regi quae vidisti. Adoravit Chusi Ioab, et cucurrit.

22. Rursus autem Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab: Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Ioab: Quid vis currere fili mi? non eris boni nuncii baiulus.

23. Qui respondit: Quid enim si cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendii, transivit Chusi.

24. David autem sedebat inter duas portas: speculator vero, qui erat in fastigio portae super murum, elevans oculos, vidit hominem currentem solum.

25. Et exclamans indicavit regi: dixitque rex: Si solus est, bonus est nuncius in ore eius. Properante autem illo, et accedente propius,

26. Vidit speculator hominem alterum currentem, et vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque rex: Et iste bonus est nuncius.

27. Speculator autem, Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filii Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est: et nuncium portans bonum, venit.

28. Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salve rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui levaverunt manus suas contra dominum meum regem.

29. Et ait rex: Estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vidi tumultum magnum, cum mitteret Ioab servus tuus, o rex, me servum tuum: nescio aliud.

30. Ad quem rex: Transi, ait, et sta hic. Cumque ille transisset, et staret,

31. Apparuit Chusi: et veniens ait: Bonum apporto nuncium, domine mi rex: iudicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexerunt contra te.

32. Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalom? Cui respondens Chusi, Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, et universi qui consurgunt adversus eum in malum.

33. Contristatus itaque rex, ascendit coenaculum
(a) Inf. 19, 4. portae, et flevit. Et sic loquebatur, vadens: (a) Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat ut ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

CAPUT XIX.

David Ioab verbis commotus cessat plangere Absalom, et suos conspiratores sibi reconciliat, et a viris Iuda in Ierusalem reducitur, ac Semei veniam precanti ignoscit, et Miphiboseth recipit, iubens ut agros cum Siba dividat: valedicit ipsi Berzellai retinens secum Chamaam, Israel autem cum Iuda pro Davide acriter contendit.

1. Nunciatum est autem Ioab quod rex fleret et lugeret filium suum:

2. Et versa est victoria in luctum in die illa omni populo: audivit enim populus in die illa dici: Dolet rex super filio suo.

3. Et declinavit populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare solet populus versus et fugiens de proelio.

4. Porro rex operuit caput suum, et clamabat voce magna: Fili mi Absalom, Absalom fili mi, fili mi.

5. Ingressus ergo Ioab ad regem in domum, dixit: Confudisti hodie vultus omnium servorum tuorum, qui salvam fecerunt animam tuam, et animam filiorum tuorum, et filiarum tuarum, et animam uxorum tuarum, et animam concubinarum tuarum.

6. Diligis odientes te, et odio habes diligentes te: et ostendisti hodie quia non curas de ducibus tuis, et de servis tuis: et vere cognovi modo, quia si Absalom viveret, et omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi.

7. Nunc igitur surge, et procede, et alloquens satisfac servis tuis: iuro enim tibi per Dominum, quod si non exieris, ne unus quidem remansurus sit tecum nocte hac: et peius erit hoc tibi, quam omnia mala, quae venerunt super te ab adolescentia tua usque in praesens.

8. Surrexit ergo rex et sedit in porta: et omni populo nunciatum est quod rex sederet in porta: venitque universa multitudo coram rege: Israel autem fugit in tabernacula sua.

9. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Israel, dicens: Rex liberavit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse salvavit nos de manu Philisthinorum: et nunc fugit de terra propter Absalom.

10. Absalom autem, quem unximus super nos, mortuus est in bello: usquequo siletis, et non reducitis regem?

11. Rex vero David misit ad Sadoc, et Abiathar sacerdotes, dicens: Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes: Cur venitis novissimi ad reducendum regem in domum suam? (Sermo autem omnis Israel pervenerat ad regem in domo eius.)

12. Fratres mei vos, os meum, et caro mea vos, quare novissimi reducitis regem?

13. Et Amasae dicite: Nonne os meum, et caro mea es? Haec faciat mihi Deus, et haec addat, si non magister militiae fueris coram me omni tempore pro Ioab.

14. Et inclinavit cor omnium virorum Iuda, quasi viri unius: miseruntque ad regem, dicentes: Revertere tu, et omnes servi tui.

15. Et reversus est rex: et venit usque ad Iordanem, et omnis Iuda venit usque in Galgalam ut occurreret regi, et traduceret eum Iordanem.

16. (b) Festinavit autem Semei filius Gera filii Iemini de Bahurim, et descendit cum viris Iuda in occursum regis David (b) 3 Reg. 2, 8.

17. Cum mille viris de Beniamin, et Siba puer de domo Saul: et quindecim filii eius, ac viginti servi erant cum eo: et irrumpentes Iordanem, ante regem

18. Transierunt vada, ut traducerent domum regis, et facerent iuxta iussionem eius: Semei autem filius Gera prostratus coram rege, cum iam transisset Iordanem,

19. Dixit ad eum: Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neque memineris iniuriarum servi tui in die qua egressus es domine mi rex de Ierusalem, neque ponas rex in corde tuo.

20. Agnosco enim servus tuus peccatum meum: et idcirco hodie primus veni de omni domo Ioseph, descendique in occursum domini mei regis.

21. Respondens vero Abisai filius Sarviae, dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit christo Domini?

22. Et ait David: Quid mihi, et vobis filii Sarviae? cur efficimini mihi hodie in satan? ergone hodie interficietur vir in Israel? an ignoro hodie me factum regem super Israel?

23. Et ait rex Semei: Non morieris. Iuravitque ei.

24. Miphiboseth quoque filius Saul descendit in occursum regis illotis pedibus, et intonsa barba: vestesque suas non laverat a die qua egressus fuerat rex, usque ad diem reversionis eius in pace.

25. Cumque Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare non venisti mecum Miphiboseth?

26. Et respondens ait: Domine mi rex, servus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus ut sterneret mihi asinum, et ascendens abirem cum rege: claudus enim sum servus tuus.

(a) Sup. 16, 3. 27. (a) Insuper et accusavit me servum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex, sicut angelus Dei es, fac quod placitum est tibi.

28. Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu autem posuisti me servum tuum inter convivas mensae tuae: quid ergo habeo iustae querelae? aut quid possum ultra vociferari ad regem.

29. Ait ergo ei rex: Quid ultra loqueris? fixum est quod locutus sum: tu, et Siba dividite possessiones.

30. Responditque Miphiboseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reversus est dominus meus rex pacifice in domum suam.

31. Berzellai quoque Galaadites, descendens de Rogelim, traduxit regem Iordanem, paratus etiam ultra fluvium prosequi eum.

(b) Sup. 17, 28. 3 Reg. 2, 7. 32. (b) Erat autem Berzellai Galaadites senex valde, id est octogenarius, et ipse praebuit alimenta regi, cum moraretur in Castris: fuit quippe vir dives nimis.

33. Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecum, ut requiescas securus mecum in Ierusalem.

34. Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vitae meae, ut ascendam cum rege in Ierusalem?

35. Octogenarius sum hodie: numquid vigent sensus mei ad discernendum suave, aut amarum? aut delectare potest servum tuum cibus et potus? vel audire possum ultra vocem cantorum, atque cantatricum? quare servus tuus sit oneri domino meo regi?

36. Paululum procedam famulus tuus ab Iordane tecum: non indigeo hac vicissitudine,

37. Sed obsecro ut revertar servus tuus, et moriar in civitate mea, et sepeliar iuxta sepulcrum patris mei, et matris meae. Est autem servus tuus Chamaam, ipse vadat tecum, domine mi rex, et fac ei quidquid tibi bonum videtur.

38. Dixit itaque ei rex: Mecum transeat Chamaam, et ego faciam ei quidquid tibi placuerit, et omne, quod petieris a me, impetrabis.

39. Cumque transisset universus populus et rex Iordanem, osculatus est rex Berzellai, et benedixit ei: et ille reversus est in locum suum.

40. Transivit ergo rex in Galgalam, et Chamaam cum eo. omnis autem populus Iuda traduxerat regem, et media tantum pars affuerat de populo Israel.

41. Itaque omnes viri Israel concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati sunt fratres nostri viri Iuda, et traduxerunt regem et domum eius Iordanem, omnesque viros David cum eo?

42. Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israel: Quia mihi propior est rex: cur irasceris super hac re? numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt?

43. Et respondit vir Israel ad viros Iuda, et ait: Decem partibus maior ego sum apud regem, magisque ad me pertinet David quam ad te: cur fecisti mihi iniuriam, et non mihi nunciatum est priori, ut reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Iuda viris Israel.

CAPUT XX.

Ioab cum fratre Abisai persequens Sebam filium Bochri moventem contra David seditionem in Israel, Amasam in via occidit; tandemque ab obsidione Abelae, missa Sebae per murum capite, discedit.

1. Accidit quoque ut ibi esset vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Iemineus: et cecinit buccina, et ait: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Isai: revertere in tabernacula tua Israel.

2. Et separatus est omnis Israel a David, secutusque est Seba filium Bochri: viri autem Iuda adhaeserunt regi suo a Iordane usque Ierusalem.

3. Cumque venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, et tradidit eas in custodiam, alimenta eis praebens: et non est ingressus ad eas, sed erant clausae usque in diem mortis suae in viduitate viventes.

4. Dixit autem rex Amasae: Convoca mihi omnes viros Iuda in diem tertium, et tu adesto praesens.

5. Abiit ergo Amasa ut convocaret Iudam, et moratus est extra placitum quod ei constituerat rex.

6. Ait autem David ad Abisai: Nunc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri quam Absalom: tolle igitur servos domini tui, et persequere eum, ne forte inveniat civitates munitas, et effugiat nos.

7. Egressi sunt ergo cum eo viri Ioab, Cerethi quoque et Phelethi: et omnes robusti exierunt de Ierusalem ad persequendum Seba filium Bochri.

8. Cumque illi essent iuxta lapidem grandem, qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porro Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensuram habitus sui, et desuper accinctus gladio dependente usque ad ilia, in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat, et percutere.

9. Dixit itaque Ioab ad Amasam: Salve mi frater. (c) Et tenuit manu dextera mentum Amasae, quasi osculans eum. (c) 3 Reg. 2, 5.

10. Porro Amasa non observavit gladium, quem habebat Ioab, qui percussit eum in latere, et effudit intestina eius in terram, nec secundum vulnus apposuit, et mortuus est. Ioab autem, et Abisai frater eius persecuti sunt Seba filium Bochri.

11. Interea quidam viri, cum stetissent iuxta cadaver Amasae, de sociis Ioab, dixerunt: Ecce qui esse voluit pro Ioab comes David.

12. Amasa autem conspersus sanguine, iacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quod subsisteret omnis populus ad videndum eum, et amovit Amasam de via in agrum, operuitque eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum.

13. Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Ioab ad persequendum Seba filium Bochri.

14. Porro ille transierat per omnes tribus Israel in Abelam, et Bethmaacha: omnesque viri electi congregati fuerant ad eum.

15. Veneruot itaque et oppugnabant eum in Abela, et in Bethmaacha, et circumdederunt munitionibus civitatem, et obsessa est urbs: omnis antem turba, quae erat cum Ioab, moliebatur destruere muros.

16. Et exclamavit mulier sapieus de civitate: Audite, audite, dicite Ioab: Appropinqua huc, et loquar tecum.

17. Qui cum accessisset ad eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locota est: Audi sermones ancillae tuae. Qui respoodit: Audio.

18. Rursumque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio: Qui interrogant, interrogent in Abela: et sic perficiebant.

19. Nonne ego sum quae respondeo veritatem in Israel, et tu quaeris subvertere civitatem, et evertere matrem in Israel? Quare praecipitas hereditatem Domini?

20. Respondensque Ioab, ait: Absit, absit hoc a me: non praecipito, neque demolior.

21. Non sic se habet res, sed homo de monte Ephraim Seba, filios Bochri cognomine, levavit manum suam contra regem David: tradite illum solum, et recedemus a civitate. Et ait mulier ad Ioab: Ecce caput eius mittetur ad te per murum.

22. Ingressa est ergo ad omnem populum, et locuta est eis sapienter: qui abscissum caput Seba filii Bochri proiecerunt ad Ioab. Et ille cecinit tuba, et recesserunt ab urbe, unusquisque in tabernacula sua: Ioab autem reversus est Ierusalem ad regem.

(a) Sup. 8, 16. 23. (a) Fuit ergo Ioab super omnem exercitum Israel: Banaias autem filios Ioiadae super Cerethaeos et Phelethaeos.

24. Aduram vero super tributa: porro Iosaphat filius Ahilud, a commentariis.

25. Siva autem, scriba: Sadoc vero et Abiathar, sacerdotes.

26. Ira autem Iairites erat sacerdos David.

CAPUT XXI.

Immissa propter Saulis in Gabaonitas iniustam saevitiam fame triennali, cui divertendae, ad illorum petitionem David Saulis reliquias, praeter Miphiboseth, tradit, ut crucifigerentur, quarum ossa una cum Saulis et Ionathae ossibus iubet sepulturae tradi: narrantur et quatuor bella Davidis adversus Philisthaeos.

1. Facta est quoque fames in diebus David tribus annis iugiter: et consuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, et domum eius sanguinum, quia occidit Gabaonitas.

2. Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos. (Porro Gabaonitae non erant de filiis Israel, sed reliquiae
b) Ios. 9, 25. Amorrhaeorum: (b) filii quippe Israel iuraverant eis, et voluit Saul percutere eos zelo, quasi pro filiis Israel et Iuda.)

9. Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? et quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hereditati Domini?

4. Dixeruntque ei Gabaonitae: Non est nobis super argento et auro quaestio, sed contra Saul, et contra domum eius: neque volumus ut interficiatur homo de Israel. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis ut faciam vobis?

5. Qui dixerunt regi: Virum, qui attrivit nos et oppressit inique, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus Israel.

6. Dentur nobis septem viri de filiis eius, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul, quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo.

7. Pepercitque rex Miphiboseth filio Ionathae filii Saul, (c) propter iusiurandum Domiol, quod fuerat (c) 1 Reg. 18, 3.
inter David et inter Ionathan filium Saul.

8. Tulit itaque rex duos filios Respha filiae Aia, quos peperit Sauli, Armoni, et Miphiboseth: et quinque filios Michol filiae Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit de Molathi,

9. Et dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: et ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei.

10. Tollens autem Respha filia Aia, cilicium substravit sibi supra petram ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de caelo: et non dimisit aves lacerare eos per diem, neque bestias per noctem.

11. Et nunciata sunt David quae fecerat Respha, filia Aia, concubina Saul.

12. Et abiit David, et tulit ossa Saul, et ossa Ionathae filii eius a viris Iabes Galaad, (d) qui furati fue- (d) 1 Reg. 31, 12.
rant ea de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philisthiim cum interfecissent Saul in Gelboe:

13. Et asportavit inde ossa Saul, et ossa Ionathae filii eius: et colligentes ossa eorum, qui affixi fuerant,

14. Sepelierunt ea cum ossibus Saul et Ionathae filii eius in Terra Beniamin, in latere, in sepulchro Cis patris eius: feceruntque omnia, quae praeceperat rex, et repropitiatus est Deus terrae post haec.

15. Factum est autem rursum proelium Philisthinorum adversum Israel, et descendit David, et servi eius cum eo, et pugnabant contra Philisthiim. Deficiente autem David,

16. Iesbibenob, qui fuit de genere arapha, (e) cu- (e) 1 Reg. 17, 7.
ius ferrum hastae trecentas uncias appendebat, et accinctus erat ense novo, nisus est percutere David.

17. Praesidioque ei fuit Abisai filius Sarviae, et percussum Philisthaeum interfecit. Tunc iuraverunt viri David, dicentes: Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israel.

18. (f) Secundum quoque bellum fuit in Gob contra (f) 1 Par. 20, 4.
Philisthaeos: tunc percussit Sobochai de Husati, Saph de stirpe arapha de genere gigantum.

19. Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philisthaeos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus polymitarius Bethlehemites Goliath Gethaeum, cuius hastile hastae erat quasi liciatorium texentium.

20. Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelsus, qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est viginti quatuor, et erat de origine arapha.

21. Et blasphemavit Israel: percussit autem eum Ionathan filius Samaa fratris David.

22. Hi quatuor nati sunt de arapha in Geth, et ceciderunt in manu David, et servorum eius.

CAPUT XXII.

Canticum gratiarum actionis David pro sua ob omnibus inimicis liberatione.

1. Locutus est autem David Domino verba carminis huius, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, et de manu Saul.

2. Et ait: (g) Dominus petra mea, et robur meum, (g) Psal. 17, 2.
et salvator meus.

3. Deus fortis meus sperabo in eum: scutum meum,

et cornu salutis meae: elevator meus, et refugium meum: salvator meus, de iniquitate liberabis me.

(a) Psal. 17, 4. 4. (a) Laudabilem invocabo Dominum: et ab inimicis meis salvus ero.

5. Quia circumdederunt me contritiones mortis: torrentes Belial terruerunt me.

6. Funes inferni circumdederunt me: praevenerunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocabo Dominum, et ad Deum meum clamabo: et exaudiet de templo suo vocem meam, et clamor meus veniet ad aures eius.

8. Commota est et contremuit terra: fundamenta montium concussa sunt, et conquassata, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus de naribus eius, et ignis de ore eius vorabit: carbones succensi sunt ab eo.

10. Inclinavit caelos, et descendit: et caligo sub pedibus eius.

11. Et ascendit super cherubim, et volavit: et lapsus est super pennas venti.

12. Posuit tenebras in circuitu suo latibulum: cribrans aquas de nubibus caelorum.

13. Prae fulgore in conspectu eius, succensi sunt carbones ignis.

14. Tonabit de caelo Dominus: et excelsus dabit vocem suam.

15. Misit sagittas et dissipavit eos: fulgur, et consumpsit eos.

16. Et apparuerunt effusiones maris, et revelata sunt fundamenta orbis ab increpatione Domini, ab inspiratione spiritus furoris eius.

17. Misit de excelso, et assumpsit me: et extraxit me de aquis multis.

18. Liberavit me ab inimico meo potentissimo, et ab his qui oderant me: quoniam robustiores me erant.

19. Praevenit me in die afflictionis meae, et factus est Dominus firmamentum meum.

20. Et eduxit me in latitudinem: liberavit me, quia complacui ei.

21. Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: et secundum munditiam manuum mearum reddet mihi.

22. Quia custodivi vias Domini, et non egi impie, a Deo meo.

23. Omnia enim iudicia eius in conspectu meo: et praecepta eius non amovi a me.

24. Et ero perfectus cum eo: et custodiam me ab iniquitate mea.

25. Et restituet mihi Dominus secundum iustitiam meam: et secundum munditiam manuum mearum, in conspectu oculorum suorum.

26. Cum sancto sanctus eris: et cum robusto perfectus.

27. Cum electo electus eris: et cum perverso pervertéris.

28. Et populum pauperem salvum facies: oculisque tuis excelsos humiliabis.

29. Quia tu lucerna mea Domine: et tu Domine illuminabis tenebras meas.

30. In te enim curram accinctus: in Deo meo transiliam murum.

31. Deus, immaculata via eius, eloquium Domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.

32. Quis est Deus praeter Dominum: et quis fortis praeter Deum nostrum?

33. Deus qui accinxit me fortitudine: et complanavit perfectam viam meam.

34. Coaequans pedes meos cervis, et super excelsa mea statuens me.

35. (b) Docens manus meas ad proelium, et componens quasi arcum aereum brachia mea. (b) Psal. 143, 1.

36. Dedisti mihi clypeum salutis tuae: et mansuetudo tua multiplicavit me.

37. Dilatabis gressus meos subtus me: et non deficient tali mei.

38. Persequar inimicos meos, et conteram: et non convertar donec consumam eos.

39. Consumam eos et confringam, ut non consurgant: cadent sub pedibus meis.

40. Accinxisti me fortitudine ad proelium: incurvasti resistentes mihi subtus me.

41. Inimicos meos dedisti mihi dorsum: odientes me, et disperdam eos.

42. Clamabunt, et non erit qui salvet, ad Dominum, et non exaudiet eos.

43. Delebo eos ut pulverem terrae: quasi lutum platearum comminuam eos atque confringam.

44. Salvabis me a contradictionibus populi mei: custodies me in caput Gentium: populus, quem ignoro, serviet mihi.

45. Filii alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.

46. Filii alieni defluxerunt, et contrahentur in angustiis suis.

47. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus: et exaltabitur Deus fortis salutis meae.

48. Deus qui das vindictas mihi, et deiicis populos sub me.

49. Qui educis me ab inimicis meis, et a resistentibus mihi elevas me: (c) a viro iniquo liberabis me: (c) Psal. 17, 49.

50. (d) Propterea confitebor tibi Domine in gentibus: et nomini tuo cantabo. (d) Rom. 15, 9.

51. Magnificans salutes regis sui, et faciens misericordiam christo suo David, et semini eius in sempiternum.

CAPUT XXIII.

Verba novissima David, et catalogus virorum ipsius illustrium.

1. Haec autem sunt verba David novissima. Dixit David filius Isai: Dixit vir, cui constitutum est de christo Dei Iacob, egregius psaltes Israel:

2. Spiritus Domini locutus est per me, et sermo eius per linguam meam.

3. Dixit Deus Israel mihi, locutus est Fortis Israel: Dominator hominum, iustus dominator in timore Dei.

4. Sicut lux aurorae, oriente sole, mane absque nubibus rutilat, et sicut pluviis germinat herba de terra.

5. Nec tanta est domus mea apud Deum, ut pactum aeternum iniret mecum firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea, et omnis voluntas: nec est quidquam ex ea quod non germinet.

6. Praevaricatores autem quasi spinae evellentur universi: quae non tolluntur manibus.

7. Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro et ligno lanceato, igneque succensae comburentur usque ad nihilum.

8. (e) Haec nomina fortium David. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. (e) 1 Par. 11, 10.

9. Post hunc, Eleazar filius patrui eius Ahohites inter tres fortes, qui erant cum David quando expro-

braverunt Philisthiim, et congregati sunt illuc in proelium.

10. Cumque ascendissent viri Israel, ipse stetit et percussit Philisthaeos donec deficeret manus eius, et obrigesceret cum gladio: fecitque Dominus salutem magnam in die illa: et populus, qui fugerat, reversus est ad caesorum spolia detrahenda.

11. Et post hunc, Semma filius Age de Arari. et congregati sunt Philisthiim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus a facie Philisthiim,

12. Stetit ille in medio agri, et tuitus est eum, percussitque Philisthaeos: et fecit Dominus salutem magnam.

13. Necnon et ante descenderant tres qui erant principes inter triginta, et venerant tempore messis ad David in speluncam Odollam: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle gigantum.

14. Et David erat in praesidio: porro statio Philisthinorum tunc erat in Bethlehem.

15. Desideravit ergo David, et ait: O si quis mihi daret potum aquae de cisterna, quae est in Bethlehem iuxta portam!

16. Irruperunt ergo tres fortes castra Philisthinorum, et hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quae erat iuxta portam, et attulerunt ad David: at ille noluit bibere, sed libavit eam Domino,

17. Dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, et animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. haec fecerunt tres robustissimi.

18. Abisai quoque frater Ioab filius Sarviae, princeps erat de tribus: ipse est qui levavit hastam suam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus,

19. Et inter tres nobilior, eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenerat.

20. Et Banaias filius Ioiadae viri fortissimi, magnorum operum, de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, et ipse descendit, et percussit leonem in media cisterna in diebus nivis.

21. Ipse quoque interfecit virum Aegyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Aegyptii, et interfecit eum hasta sua.

22. Haec fecit Banaias filius Ioiadae.

23. Et ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen usque ad tres non pervenerat: fecitque eum sibi David auricularium, a secreto.

24. Asael frater Ioab inter triginta, Elehanan filius patrui eius de Bethlehem,

25. Semma de Harodi, Elica de Harodi,

26. Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua,

27. Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Husati,

28. Selmon Ahohites, Maharai Netophathites,

29. Heled filius Baana, et ipse Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin,

30. Banaia Pharathonites, Heddai de Torrente Gaas,

31. Abialbon Arbathites, Azmaveth de Beromi,

32. Eliaba de Salaboni. Filii Iassen, Ionathan,

33. Semma de Orori, Aiam filius Sarar Arorites,

34. Eliphelet filius Aasbai filii Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites,

35. Hesrai de Carmelo, Pharai de Arbi,

36. Igaal filius Nathan de Soba, Bonni de Gadi,

37. Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Ioab filii Sarviae,

38. Ira Iethrites, Gareb et ipse Iethrites,

39. Urias Hethaeus. Omnes triginta septem.

CAPUT XXIV.

David ob numeratum populum a Gad propheta correptus ex tribus flagellis oblatis pestem triduanam elegit; quo in populum saeviente, ac 70000. interemptis, orat David, Dominum, et a Gad propheta admonitus, in area Areuna, dato pretio, altare erigit, cessatque pestis.

1. Et (a) addidit furor Domini irasci contra Israel, commovitque David in eis dicentem: Vade, numera Israel et Iudam. (a) 1 Par. 21, 1.

2. Dixitque rex ad Ioab principem exercitus sui: Perambula omnes tribus Israel a Dan usque Bersabee, et numerate populum, ut sciam numerum eius.

3. Dixitque Ioab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis: sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiuscemodi?

4. Obtinuit autem sermo regis verba Ioab, et principum exercitus: egressusque est Ioab, et principes militum a facie regis, ut numerarent populum Israel.

5. Cumque pertransissent Iordanem, venerunt in Aroër ad dexteram urbis, quae est in Valle Gad:

6. Et per Iazer transierunt in Galaad, et in terram inferiorem Hodsi, et venerunt in Dan silvestria. Circumeuntesque iuxta Sidonem,

7. Transierunt prope moenia Tyri, et omnem terram Hevaei et Chananaei, veneruntque ad meridiem Iuda in Bersabee:

8. Et lustrata universa terra, affuerunt post novem menses, et viginti dies, in Ierusalem.

9. Dedit ergo Ioab numerum descriptionis populi regi, et inventa sunt de Israel octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: et de Iuda quingenta millia pugnatorum.

10. Percussit autem cor David eum, postquam numeratus est populus: et dixit David ad Dominum: Peccavi valde in hoc facto: sed precor Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis.

11. Surrexit itaque David mane, et sermo Domini factus est ad Gad prophetam et Videntem David, dicens:

12. Vade, et loquere ad David: Haec dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi.

13. Cumque venisset Gad ad David, nunciavit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, et illi te persequentur: aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, et vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem.

14. Dixit autem David ad Gad: Coarctor nimis: (b) sed melius est ut incidam in manus Domini (multae enim misericordiae eius sunt) quam in manus hominum. (b) 1 Par. 21, 13. Dan. 13, 23.

15. Immisitque Dominus pestilentiam in Israel, de mane usque ad tempus constitutum, et mortui sunt ex populo a Dan usque ad Bersabee septuaginta millia virorum.

16. Cumque extendisset manum suam Angelus Domini super Ierusalem ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictione, et ait Angelo percutienti populum: Sufficit: nunc contine manum tuam. erat autem Angelus Domini iuxta aream Areuna Iebusaei.

17. Dixitque David ad Dominum cum vidisset Angelum caedentem populum: Ego sum qui peccavi, ego inique egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, et contra domum patris mei.

18. Venit autem Gad ad David in die illa, et dixit ei: Ascende, et constitue altare Domino in area Areuna Iebusaei.

19. Et ascendit David iuxta sermonem Gad, quem praeceperat ei Dominus.

20. Conspiciensque Areuna, animadvertit regem et servos eius transire ad se:

21. Et egressus adoravit regem prono vultu in terram, et ait: Quid causae est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait: Ut emam a te aream, et aedificem altare Domino, et cesset interfectio quae grassatur in populo.

22. Et ait Areuna ad David: Accipiat, et offerat dominus meus rex, sicut placet ei: habes boves in holocaustum, et plaustrum, et iuga boum in usum lignorum.

23. Omnia dedit Areuna rex regi: dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum.

24. Cui respondens rex, ait: Nequaquam ut vis, sed emam pretio a te, et non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream, et boves, argenti siclis quinquaginta:

25. Et aedificavit ibi David altare Domino, et obtulit holocausta et pacifica: et propitiatus est Dominus terrae, et cohibita est plaga ab Israel.

LIBER REGUM TERTIUS

SECUNDUM HEBRAEOS PRIMUS MALACHIM

CAPUT I.

David senio confectum puella Abisag calefacit, casta manens: Adonia vero regnum occupante, Bethsabee directa consilio Nathan impetravit a David ungi Salomonem in regem; quo audito, fugit Adonias.

1. Et rex David senuerat, habebatque aetatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat.

2. Dixerunt ergo ei servi sui: Quaeramus domino nostro regi adolescentulam virginem, et stet coram rege, et foveat eum, dormiatque in sinu suo, et calefaciat dominum nostrum regem.

3. Quaesierunt igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, et invenerunt Abisag Sunamitidem, et adduxerunt eam ad regem.

4. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, et ministrabat ei, rex vero non cognovit eam.

5. Adonias autem filius Haggith elevabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currus et equites, et quinquaginta viros, qui currerent ante eum.

6. Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? Erat autem et ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom.

7. Et sermo ei cum Ioab filio Sarviae, et cum Abiathar sacerdote, qui adiuvabant partes Adoniae.

8. Sadoc vero sacerdos, et Banaias filius Ioiadae, et Nathan propheta, et Semei et Rei, et robur exercitus David non erat cum Adonia.

9. Immolatis ergo Adonias arietibus et vitulis, et universis pinguibus iuxta Lapidem Zoheleth, qui erat vicinus Fonti rogel, vocavit universos fratres suos filios regis, et omnes viros Iuda servos regis.

10. Nathan autem prophetam, et Banaiam, et robustos quosque, et Salomonem fratrem suum non vocavit.

11. Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti, quod regnaverit Adonias filius Haggith, et dominus noster David hoc ignorat?

12. Nunc ergo veni, accipe consilium a me, et salva animam tuam, filiique tui Salomonis.

13. Vade, et ingredere ad regem David, et dic ei: Nonne tu domine mi rex iurasti mihi ancillae tuae, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo? quare ergo regnat Adonias?

14. Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, et complebo sermones tuos.

15. Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum: rex autem senuerat nimis, et Abisag Sunamitis ministrabat ei.

16. Inclinavit se Bethsabee, et adoravit regem. Ad quam rex, Quid tibi, inquit, vis?

17. Quae respondens, ait: Domine mi, tu iurasti per Dominum Deum tuum ancillae tuae, Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo.

18. Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante.

19. Mactavit boves, et pinguia quaeque, et arietes plurimos, et vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, et Ioab principem militiae: Salomonem autem servum tuum non vocavit.

20. Verumtamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis, quis sedere debeat in solio tuo domine mi rex post te.

21. Eritque cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego et filius meus Salomon peccatores.

22. Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit.

23. Et nunciaverunt regi, dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset in conspectu regis, et adorasset eum pronus in terram,

24. Dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, et ipse sedeat super thronum meum?

25. Quia descendit hodie, et immolavit boves, et pinguia, et arietes plurimos, et vocavit universos filios regis et principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem: illisque vescentibus, et bibentibus coram eo, et dicentibus: Vivat rex Adonias:

26. Me servum tuum, et Sadoc sacerdotem, et Banaiam filium Ioiadae, et Salomonem famulum tuum non vocavit.

27. Numquid a domino meo rege exivit hoc verbum, et mihi non indicasti servo tuo quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum?

28. Et respondit rex David, dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quae cum fuisset ingressa coram rege, et stetisset ante eum,

29. Iuravit rex, et ait: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia,

30. Quia sicut iuravi tibi per Dominum Deum Israel, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie.

31. Summissoque Bethsabee in terram vultu, adoravit regem, dicens: Vivat dominus meus David in aeternum.

32. Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoc sacerdotem, et Nathan prophetam, et Banaiam filium Ioiadae. Qui cum ingressi fuissent coram rege,

33. Dixit ad eos: Tollite vobiscum servos domini vestri, et imponite Salomonem filium meum super mulam meam: et ducite eum in Gihon.

34. Et ungat eum ibi Sadoc sacerdos, et Nathan propheta in regem super Israel: et canetis buccina, atque dicetis: Vivat rex Salomon.

35. Et ascendetis post eum, et veniet, et sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me: illique praecipiam ut sit dux super Israel, et super Iudam.

36. Et respondit Banaias filius Ioiadae, regi, dicens: Amen: sic loquatur Dominus Deus domini mei regis.

37. Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, et sublimius faciat solium eius a solio domini mei regis David.

38. Descendit ergo Sadoc sacerdos, et Nathan propheta, et Banaias filius Ioiadae, et Cerethi, et Phelethi: et imposuerunt Salomonem super mulam regis David, et adduxerunt eum in Gihon.

39. Sumpsitque Sadoc sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit Salomonem: et cecinerunt buccina, et dixit omnis populus: Vivat rex Salomon.

40. Et ascendit universa multitudo post eum, et populus canentium tibiis, et laetantium gaudio magno, et insonuit terra a clamore eorum.

41. Audivit autem Adonias, et omnes, qui invitati fuerant ab eo, iamque convivium finitum erat: sed et Ioab, audita voce tubae, ait: Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis?

42. Adhuc illo loquente, Ionathas filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir fortis es, et bona nuncians.

43. Responditque Ionathas Adoniae: Nequaquam: Dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem:

44. Misitque cum eo Sadoc sacerdotem, et Nathan prophetam, et Banaiam filium Ioiadae, et Cerethi, et Phelethi, et imposuerunt eum super mulam regis.

45. Unxeruntque eum Sadoc sacerdos, et Nathan propheta regem in Gihon: et ascenderunt inde laetantes, et insonuit civitas: haec est vox, quam audistis.

46. Sed et Salomon sedet super solium regni.

47. Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum eius super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo:

48. Et locutus est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.

49. Territi sunt ergo, et surrexerunt omnes, qui invitati fuerant ab Adonia, et ivit unusquisque in viam suam.

50. Adonias autem timens Salomonem, surrexit, et abiit, tenuitque cornu altaris.

51. Et nunciaverunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie, quod non interficiat servum suum gladio.

52. Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus eius in terram: sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur.

53. Misit ergo rex Salomon, et eduxit eum ab altari: et ingressus adoravit regem Salomonem: dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPUT II.

David, datis Salomoni variis praeceptis, moritur. Adonias petens Abisag in uxorem, ob affectatum eo dolo regnum, occidi a Salomone iubetur: Abiathor sacerdotio privatur, et tandem Ioab in tabernaculo interficitur: Semei quoque, quia contra praescriptum egressus est Ierusalem, triennio post occiditur.

1. Appropinquaverunt autem dies David ut moreretur, praecepitque Salomoni filio suo, dicens:

2. Ego ingredior viam universae terrae: confortare, et esto vir.

3. Et observa custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis eius, ut custodias ceremonias eius, et praecepta eius, et iudicia, et testimonia, (*a*) sicut scriptum est in lege Moysi: ut intelligas universa quae facis, et quocumque te verteris: (*a*) *Deut.* 17, 18.

4. Ut confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens: Si custodierint filii tui vias suas, et ambulaverint coram me in veritate, in omni corde suo, et in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israel.

5. Tu quoque nosti quae fecerit mihi Ioab filius Sarviae, quae fecerit duobus principibus exercitus Israel, (*b*) Abner filio Ner, et (*c*) Amasae filio Iether: (*b*) 2 *Reg.* 3, 27.
quos occidit, et effudit sanguinem belli in pace, et (*c*) 2 *Reg.* 20, 10.
posuit cruorem proelii in balteo suo, qui erat circa lumbos eius, et in calceamento suo, quod erat in pedibus eius.

6. Facies ergo iuxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem eius pacifice ad inferos.

7. Sed et filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua: (*d*) occurrerunt (*d*) 2 *Reg.* 19, 31.
enim mihi quando fugiebam a facie Absalom fratris tui.

8. (*e*) Habes quoque apud te Semei filium Gera filii (*e*) 2 *Reg* 16, 5. et 19, 19.
Iemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad Castra: sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Iordanem, et iuravi ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio:

9. Tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, ut scias quae facies ei, deducesque canos eius cum sanguine ad inferos.

10. (*f*) Dormivit igitur David cum patribus suis, et (*f*) *Act.* 2, 29.
sepultus est in civitate David.

11. (*g*) Dies autem, quibus regnavit David super (*g*) 1 *Par.* 29, 27.
Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron regnavit septem annis: in Ierusalem, triginta tribus.

12. Salomon autem sedit super thronum David patris sui, et firmatum est regnum eius nimis.

13. Et ingressus est Adonias filius Haggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Quae dixit ei: Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit: Pacificus.

14. Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui ait: Loquere. Et ille:

15. Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, et me praeposuerat omnis Israel sibi in regem: sed trans-

latum est regnum, et factum est fratris mei: a Domino enim constitutum est ei.

16. Nunc ergo petitionem unam precor a te; ne confundas faciem meam. Quae dixit ad eum: Loquere.

17. Et ille ait: Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest) ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem.

18. Et ait Bethsabee: Bene, ego loquar pro te regi.

19. Venit ergo Bethsabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia: et surrexit rex in occursum eius, adoravitque eam, et sedit super thronum suum: positusque est thronus matri regis, quae sedit ad dexteram eius.

20. Dixitque ei: Petitionem unam parvulam ego deprecor a te, ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea: neque enim fas est ut avertam faciem tuam.

21. Quae ait: Detur Abisag Sunamitis Adoniae fratri tuo uxor.

22. Responditque rex Salomon, et dixit matri suae: Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniae? postula ei et regnum: ipse est enim frater meus maior me, et habet Abiathar sacerdotem, et Ioab filium Sarviae.

23. Iuravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Haec faciat mihi Deus, et haec addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.

24. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, et collocavit me super solium David patris mei, et qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias.

25. Misitque rex Salomon per manum Banaiae filii Ioiadae, qui interfecit eum, et mortuus est.

26. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram David patre meo, et sustinuisti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus.

27. Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset
(a) 1 Reg. 2, 31. sacerdos Domini, (a) ut impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo.

28. Venit autem nuncius ad Ioab, quod Ioab declinasset post Adoniam, et post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, et apprehendit cornu altaris.

29. Nunciatumque est regi Salomoni quod fugisset Ioab in tabernaculum Domini, et esset iuxta altare: misitque Salomon Banaiam filium Ioiadae, dicens: Vade, interfice eum.

30. Et venit Banaias ad tabernaculum Domini, et dixit ei: Haec dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hic moriar. Renunciavit Banaias regi sermonem, dicens: Haec locutus est Ioab, et haec respondit mihi.

31. Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: et interfice eum, et sepeli, et amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est a Ioab, a me, et a domo patris mei.

32. Et reddet Dominus sanguinem eius super caput eius quia interfecit duos viros iustos, melioresque se:
(b) 2 Reg. 3, 27. et occidit eos gladio, patre meo David ignorante, (b)
(c) 2 Reg. 20, 10. Abner filium Ner principem militiae Israel, et (c) Amasam filium Iether principem exercitus Iuda:

33. Et revertetur sanguis illorum in caput Ioab, et in caput seminis eius in sempiternum. David autem et semini eius, et domui, et throno illius sit pax usque in aeternum a Domino.

34. Ascendit itaque Banaias filius Ioiadae, et aggressus eum interfecit: sepultusque est in domo sua in deserto.

35. Et constituit rex Banaiam filium Ioiadae pro eo super exercitum, et Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.

36. Misit quoque rex, et vocavit Semei, dixitque ei: Aedifica tibi domum in Ierusalem, et habita ibi: et non egredieris inde huc atque illuc.

37. Quacumque autem die egressus fueris, et transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit super caput tuum.

38. Dixitque Semei regi: Bonus sermo. sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Ierusalem diebus multis.

39. Factum est autem post annos tres ut fugerent servi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nunciatumque est Semei quod servi eius issent in Geth.

40. Et surrexit Semei, et stravit asinum suum: ivitque ad Achis in Geth ad requirendum servos suos, et adduxit eos de Geth.

41. Nunciatum est autem Salomoni quod isset Semei in Geth de Ierusalem, et rediisset.

42. Et mittens vocavit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, et praedixi tibi: Quacumque die egressus, ieris huc et illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audivi.

43. Quare ergo non custodisti iusiurandum Domini, et praeceptum quod praeceperam tibi?

44. Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cuius tibi conscium est cor tuum, quod fecisti David patri meo: reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45. Et rex Salomon benedictus, et thronus David erit stabilis coram Domino usque in sempiternum.

46. Iussit itaque rex Banaiae filio Ioiadae: qui egressus, percussit eum, et mortuus est.

CAPUT III.

Salomon, accepta in uxorem filia Pharaonis, sapientiam in somno petit, quam una cum divitiis et gloria accipit, et primum in meretricum dirimenda lite ostendit.

1. Confirmatum (d) est igitur regnum in manu Salomonis, et affinitate coniunctus est Pharaoni regi (d) 2 Par. 1, 1.
Aegypti: accepit namque filiam eius, et adduxit in civitatem David, donec compleret aedificans domum suam, et domum Domini, et murum Ierusalem per circuitum.

2. Attamen populus immolabat in excelsis: non enim aedificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum.

3. Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in praeceptis David patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, et accendebat thymiama.

4. Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gabaon.

5. Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula quod vis ut dem tibi.

6. Et ait Salomon: Tu fecisti cum servo tuo David patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate, et iustitia, et recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, et dedisti ei filium sedentem super thronum eius, sicut est hodie.

7. Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti servum

tuum pro David patre meo: ego autem sum puer parvulus, et ignorans egressum, et introitum meum.

8. Et servus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari et supputari non potest, prae multitudine.

(a) 2 Par. 1, 10.

9. (a) Dabis ergo servo tuo cor docile, ut populum tuum iudicare possit, et discernere inter bonum et malum. quis enim poterit iudicare populum istum, populum tuum hunc multum?

10. Placuit ergo sermo coram Domino, quod Salomon postulasset huiuscemodi rem.

11. Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, et non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium:

12. Ecce feci tibi secundum sermones tuos, et dedi tibi cor sapiens et intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.

(b) Sap. 7, 11. Matth. 6, 29.

13. (b) Sed et haec, quae non postulasti, dedi tibi: divitias scilicet, et gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus.

14. Si autem ambulaveris in viis meis, et custodieris praecepta mea, et mandata mea, sicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos.

15. Igitur evigilavit Salomon, et intellexit quod esset somnium: cumque venisset Ierusalem, stetit coram arca foederis Domini, et obtulit holocausta, et fecit victimas pacificas, et grande convivium universis famulis suis.

16. Tunc venerunt duae mulieres meretrices ad regem, steteruntque coram eo,

17. Quarum una ait: Obsecro, mi domine: ego et mulier haec habitabamus in domo una, et peperi apud eam in cubiculo.

18. Tertia autem die postquam ego peperi, peperit et haec: et eramus simul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis nobis duabus.

19. Mortuus est autem filius mulieris huius nocte. dormiens quippe oppressit eum.

20. Et consurgens intempestae noctis silentio, tulit filium meum de latere meo ancillae tuae dormientis, et collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo.

21. Cumque surrexissem mane ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram.

22. Responditque altera mulier: Non est ita ut dicis, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. Econtrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, et filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege.

23. Tunc rex ait: Haec dicit, Filius meus vivit, et filius tuus mortuus est. Et ista respondit, Non, sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit.

24. Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege,

25. Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, et date dimidiam partem uni, et dimidiam partem alteri.

26. Dixit autem mulier, cuius filius erat vivus, ad regem: (commota sunt quippe viscera eius super filio suo) Obsecro domine, date illi infantem vivum, et nolite interficere eum. Econtrario illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.

27. Respondit rex, et ait: Date huic infantem vivum, et non occidatur: haec est enim mater eius.

28. Audivit itaque omnis Israel iudicium quod iudicasset rex, et timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium.

CAPUT IV.

Numerantur principes et praefecti Salomonis, apparatus ciborum ipsius, opes, sapientia, pacisque securitas eo regnante, et numerus parabolarum atque carminum eius.

1. Erat autem rex Salomon regnans super omnem Israel:

2. Et hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc sacerdotis:

3. Elihoreph, et Ahia filii Sisa scribae: Iosaphat filius Ahilud a commentariis:

4. Banaias filius Ioiadae super exercitum: Sadoc autem, et Abiathar sacerdotes.

5. Azarias filius Nathan super eos qui assistebant regi: Zabud filius Nathan sacerdos, amicus regis:

6. Et Ahisar praepositus domus: et Adoniram filius Abda super tributa.

7. Habebat autem Salomon duodecim praefectos super omnem Israel, qui praebebant annonam regi et domui eius: per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant.

8. Et haec nomina eorum: Benhur, in monte Ephraim.

9. Bendecar, in Macces, et in Salebim, et in Bethsames, et in Elon, et in Bethanan.

10. Benhesed in Aruboth: ipsius erat Socho, et omnis terra Epher.

11. Benabinadab, cuius omnis Nephath Dor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem.

12. Bana filius Ahilud regebat Thanac et Mageddo, et universam Bethsan, quae est iuxta Sarthana subter Iezrahel, a Bethsan usque Abelmehula e regione Iecmaan.

13. Bengaber in Ramoth Galaad: habebat Avothiair filii Manasse in Galaad, ipse praeerat in omni regione Argob, quae est in Basan, sexaginta civitatibus magnis atque muratis, quae habebant seras aereas.

14. Ahinadab filius Addo praeerat in Manaim.

15. Achimaas in Nephthali: sed et ipse habebat Basemath filiam Salomonis in coniugio.

16. Baana filius Husi, in Aser, et in Baloth.

17. Iosaphat filius Pharuë, in Issachar.

18. Semei filius Ela, in Beniamin.

19. Gaber filius Uri, in terra Galaad, in terra Sehon regis Amorrhaei et Og regis Basan, super omnia quae erant in illa terra.

20. Iuda et Israel innumerabiles, sicut arena maris in multitudine: comedentes, et bibentes, atque laetantes.

21. (c) Salomon autem erat in ditione sua, habens omnia regna a flumine terrae Philisthiim usque ad terminum Aegypti: offerentium sibi munera, et servientium ei cunctis diebus vitae eius. (c) Eccli. 47, 15.

22. Erat autem cibus Salomonis per dies singulos triginta cori similae, et sexaginta cori farinae,

23. Decem boves pingues, et viginti boves pascuales, et centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum, atque bubalorum, et avium altilium.

24. Ipse enim obtinebat omnem regionem, quae erat trans flumen, a Thaphsa usque ad Gazan, et cunctos reges illarum regionum: et habebat pacem ex omni parte in circuitu.

25. Habitabatque Iuda, et Israel absque timore ullo, unusquisque sub vite sua, et sub ficu sua, a Dan usque Bersabee cunctis diebus Salomonis.

26. (d) Et habebat Salomon quadraginta millia praesepia equorum currilium, et duodecim millia equestrium. (d) 2 Par. 9, 25.

27. Nutriebantque eos supradicti regis praefecti: sed et necessaria mensae regis Salomonis cum ingenti cura praebebant in tempore suo.

28. Hordeum quoque, et paleas equorum, et iumentorum deferebant in locum ubi erat rex, iuxta constitutum sibi.

29. Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni et prudentiam multam nimis, et latitudinem cordis quasi arenam, quae est in littore maris.

30. Et praecedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium et Aegyptiorum,

(a) Eccli. 47, 16. 31. (a) Et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan Ezrahita, et Heman, et Chalcol, et Dorda filiis Mahol: et erat nominatus in universis gentibus per circuitum.

32. Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas: et fuerunt carmina eius quinque et mille.

33. Et disputavit super lignis a cedro, quae est in Libano, usque ad hyssopum, quae egreditur de pariete: et disseruit de iumentis, et volucribus, et reptilibus, et piscibus.

34. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, et ab universis regibus terrae, qui audiebant sapientiam eius.

CAPUT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi aedificationem caesores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria: numerus caesorum, portantium onera, latomorum, et praefectorum eorum.

1. Misit quoque Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem: audivit enim quod ipsum unxissent regem pro patre eius: quia amicus fuerat Hiram David omni tempore.

2. Misit autem Salomon ad Hiram, dicens:

3. Tu scis voluntatem David patris mei, et quia non potuerit aedificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum eius.

4. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum: et non est satan, neque occursus malus.

5. Quamobrem cogito aedificare templum nomini Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens: (b) Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse aedificabit domum nomini meo.

(b) 2 Reg. 7, 13. 1 Par. 22, 10.

6. Praecipe igitur ut praecidant mihi servi tui cedros de Libano, et servi mei sint cum servis tuis: mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris: scis enim quomodo non est in populo meo vir qui noverit ligna caedere sicut Sidonii.

7. Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, laetatus est valde, et ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super populum hunc plurimum.

8. Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audivi quaecumque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis et abiegnis.

9. Servi mei deponent ea de Libano ad mare: et ego componam ea in ratibus in mari usque ad locum, quem significaveris mihi; et applicabo ea ibi, et tu tolles ea: praebebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meae.

10. Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, et ligna abiegna, iuxta omnem voluntatem eius.

11. Salomon autem praebebat Hiram coros tritici, viginti millia, in cibum domui eius, et viginti coros purissimi olei: haec tribuebat Salomon Hiram per singulos annos.

12. (c) Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei: et erat pax inter Hiram et Salomonem, et percusserunt ambo foedus. (c) Sup. 3, 12.

13. Elegitque rex Salomon operarios de omni Israel, et erat indictio triginta millia virorum.

14. Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis: et Adoniram erat super huiuscemodi indictione.

15. Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant, et octoginta millia latomorum in monte:

16. Absque praepositis qui praeerant singulis operibus, numero trium millium, et trecentorum praecipientium populo et his qui faciebant opus.

17. Praecepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos in fundamentum templi, et quadrarent eos:

18. Quos dolaverunt caementarii Salomonis, et caementarii Hiram: porro Giblii praeparaverunt ligna et lapides ad aedificandam domum.

CAPUT VI.

Figura et fabrica templi quoad praecipuas eius partes interiores et exteriores.

1. Factum est ergo (d) quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra Aegypti, in anno quarto, mense Zio, (ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israel, aedificari coepit domus Domino. (d) 2 Par. 3, 1.

2. Domus autem, quam aedificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, et viginti cubitos in latitudine, et triginta cubitos in altitudine.

3. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, iuxta mensuram latitudinis templi: et habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4. Fecitque in templo fenestras obliquas.

5. Et aedificavit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi et oraculi, et fecit latera in circuitu.

6. Tabulatum, quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, et medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, et tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non haererent muris templi.

7. Domus autem cum aedificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis aedificata est: et malleus, et securis, et omne ferramentum non sunt audita in domo cum aedificaretur.

8. Ostium lateris medii in parte erat domus dextrae: et per cochleam ascendebant in medium coenaculum, et a medio in tertium.

9. Et aedificavit domum, et consummavit eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis.

10. Et aedificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis, et operuit domum lignis cedrinis.

11. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens:

12. Domus haec, quam aedificas, si ambulaveris in praeceptis meis, et iudicia mea feceris, et custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea: firmabo

(a) 2 Reg. 7, 10. sermonem meum tibi, (a) quem locutus sum ad David patrem tuum.

(b) 1 Par. 22, 9. 13. (b) Et habitabo in medio filiorum Israel, et non derelinquam populum meum Israel.

14. Igitur aedificavit Salomon domum, et consummavit eam.

15. Et aedificavit parietes domus intrinsecus, tabulatis cedrinis, a pavimento domus usque ad summitatem parietum, et usque ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinsecus: et texit pavimentum domus tabulis abiegnis.

16. Aedificavitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, a pavimento usque ad superiora: et fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum.

17. Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi.

18. Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas, et iuncturas suas fabrefactas et caelaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete.

19. Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, ut poneret ibi arcam foederis Domini.

20. Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, et viginti cubitos latitudinis, et viginti cubitos altitudinis: et operuit illud atque vestivit auro purissimo. sed et altare vestivit cedro.

21. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, et affixit laminas clavis aureis.

22. Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur: sed et totum altare oraculi texit auro.

23. Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis.

24. Quinque cubitorum ala cherub una, et quinque cubitorum ala cherub altera: id est, decem cubitos habentes, a summitate alae unius usque ad alae alterius summitatem.

25. Decem quoque cubitorum erat cherub secundus: in mensura pari, et opus unum erat in duobus cherubim,

26. Id est, altitudinem habebat unus cherub decem cubitorum, et similiter cherub secundus.

27. Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, et tangebat ala una parietem, et ala cherub secundi tangebat parietem alterum: alae autem alterae in media parte templi se invicem contingebant.

28. Texit quoque cherubim auro.

29. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit variis caelaturis et torno: et fecit in eis cherubim, et palmas, et picturas varias, quasi prominentes de pariete, et egredientes.

30. Sed et pavimentum domus texit auro intrinsecus et extrinsecus.

31. Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum quinque.

32. Et duo ostia de lignis olivarum: et sculpsit in eis picturam cherubim, et palmarum species, et anaglypha valde prominentia: et texit ea auro: et operuit tam cherubim quam palmas, et cetera, auro.

33. Fecitque in introitu templi postes de lignis olivarum quadrangulatos:

34. Et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: et utrumque ostium duplex erat, et se invicem tenens aperiebatur.

35. Et sculpsit cherubim, et palmas, et caelaturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam.

36. Et aedificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, et uno ordine lignorum cedri.

37. Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio:

38. Et in anno undecimo, mense Bul (ipse est mensis octavus) perfecta est domus in omni opere suo, et in universis utensilibus suis: aedificavitque eam annis septem.

CAPUT VII.

Palatium Salomonis, domus saltus Libani atque uxoris eius, varia et sumptuosissima templi supellex.

1. Domum autem suam aedificavit Salomon (c) tredecim annis, et ad perfectum usque perduxit. (c) Inf. 9, 10.

2. Aedificavit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, et quinquaginta cubitorum latitudinis, et triginta cubitorum altitudinis: et quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in columnas.

3. Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram, quae quadraginta quinque columnis sustentabatur. Unus autem ordo habebat columnas quindecim

4. Contra se invicem positas,

5. Et e regione se respicientes, aequali spatio inter columnas, et super columnas quadrangulata ligna in cunctis aequalia.

6. Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, et triginta cubitorum latitudinis: et alteram porticum in facie maioris porticus: et columnas, et epistylia super columnas.

7. Porticum quoque solii, in qua tribunal est, fecit: et texit lignis cedrinis a pavimento usque ad summitatem.

8. Et domuncula, in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu, simili opere. Domum quoque fecit filiae Pharaonis ((d) quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali et hanc porticum. (d) Sup. 3, 1.

9. Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quandam atque mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus serrati erant: a fundamento usque ad summitatem parietum, et extrinsecus usque ad atrium maius.

10. Fundamenta autem de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem sive octo cubitorum.

11. Et desuper lapides pretiosi aequalis mensurae secti erant, similiterque de cedro.

12. Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, et unius ordinis de dolata cedro: necnon et in atrio domus Domini interiori, et in porticu domus.

13. Misit quoque rex Salomon, et tulit Hiram de Tyro,

14. Filium mulieris viduae de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem aerarium, et plenum sapientia, et intelligentia, et doctrina ad faciendum omne opus ex aere. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus eius.

15. Et finxit duas columnas aereas, decem et octo cubitorum altitudinis columnam unam: (e) et linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utramque. (e) Ierem. 52, 21.

16. Duo quoque capitella fecit, quae ponerentur super capita columnarum, fusilia ex aere: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, et quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum:

17. Et quasi in modum retis, et catenarum sibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello uno, et septena retiacula in capitello altero.

18. Et perfecit columnas, et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, quae erant super summitatem, malogranatorum: eodem modo fecit et capitello secundo.

19. Capitella autem, quae erant super capita columnarum, quasi opere lilii fabricata erant in porticu quatuor cubitorum.

20. Et rursum alia capitella in summitate columnarum desuper iuxta mensuram columnae contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi.

21. Et statuit duas columnas in porticu templi: cumque statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Iachin: similiter erexit columnam secundam: et vocavit nomen eius Booz.

22. Et super capita columnarum opus in modum lilii posuit: perfectumque est opus columnarum.

(a) 2 Par. 4, 2. 23. (a) Fecit quoque mare fusile decem cubitorum a labio usque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo eius, et resticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum.

24. Et sculptura subter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum striatarum erant fusiles.

25. Et stabat super duodecim boves, e quibus tres respiciebant ad Aquilonem, et tres ad Occidentem, et tres ad Meridiem, et tres ad Orientem, et mare super eos desuper erat: quorum posteriora universa intrinsecus latitabant.

26. Grossitudo autem luteris, trium unciarum erat: labiumque eius, quasi labium calicis, et folium repandi lilii: duo millia batos capiebat.

27. Et fecit decem bases aeneas, quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, et quatuor cubitorum latitudinis, et trium cubitorum altitudinis.

28. Et ipsum opus basium, interrasile erat: et sculpturae inter iuncturas.

29. Et inter coronulas et plectas, leones et boves et cherubim: et in iuncturis similiter desuper: et subter leones, et boves quasi lora ex aere dependentia.

30. Et quatuor rotae per bases singulas, et axes aerei: et per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes.

31. Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate: et quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum et dimidium: in angulis autem columnarum variae caelaturae erant: et media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32. Quatuor quoque rotae, quae per quatuor angulos basis erant, cohaerebant sibi subter basim: una rota habebat altitudinis cubitum et semis.

33. Tales autem rotae erant quales solent in curru fieri: et axes earum, et radii, et canthi, et modioli, omnia fusilia.

34. Nam et humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius, ex ipsa basi fusiles et coniuncti erant.

35. In summitate autem basis erat quaedam rotunditas dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter desuper posset imponi, habens caelaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa.

36. Sculpsit quoque in tabulatis illis, quae erant ex aere, et in angulis, cherubim, et leones, et palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, ut non caelata, sed apposita per circuitum viderentur.

37. In hunc modum fecit decem bases, fusura una, et mensura, sculpturaque consimili.

38. Fecit quoque decem luteres aeneos: quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quatuor cubitorum: singulos quoque luteres per singulas, id est, decem bases, posuit.

39. Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, et quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem.

40. Fecit ergo Hiram lebetes, et scutras, et hamulas, et perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41. Columnas duas, et funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: et retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum.

42. Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum.

43. Et bases decem, et luteres decem super bases.

44. Et mare unum, et boves duodecim subter mare.

45. Et lebetes, et scutras, et hamulas. omnia vasa, quae fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant.

46. In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Socboth et Sarthan.

47. Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus aeris.

48. Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, et mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream:

49. Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, et quinque ad sinistram contra oraculum ex auro puro: et quasi lilii flores, et lucernas desuper aureas: et forcipes aureos,

50. Et hydrias, et fusculas, et phialas, et mortariola, et thuribula, de auro purissimo: et cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, et ostiorum domus templi, ex auro erant.

51. (b) Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, et intulit quae sanctificaverat David pater suus, argentum et aurum, et vasa, reposuitque in thesauris domus Domini. (b) 2 Par. 5, 1.

CAPUT VIII.

Templum, introducta in ipsum arca, dedicatur, nebula illud implente. Salomon post longam orationem populo benedicit: numerus boum et ovium immolatorum hac celebri festivitate.

1. Tunc (c) congregati sunt omnes maiores natu Israel cum principibus tribuum, et duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Ierusalem: ut deferrent arcam foederis Domini, de civitate David, id est, de Sion. (c) 2 Par. 5, 2.

2. Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Ethanim, in sollemni die, ipse est mensis septimus.

3. Veneruntque cuncti senes de Israel, et tulerunt arcam sacerdotes,

4. Et portaverunt arcam Domini, et tabernaculum foederis, et omnia vasa Sanctuarii, quae erant in tabernaculo: et ferebant ea sacerdotes et Levitae.

5. Rex autem Salomon, et omnis multitudo Israel, quae convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, et immolabant oves et boves absque aestimatione et numero.

6. Et intulerunt sacerdotes arcam foederis Domini

in locum suum, in oraculum templi, in Sanctum sanctorum subter alas cherubim.

7. Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcae, et protegebant arcam, et vectes eius desuper.

8. Cumque eminerent vectes, et apparerent summitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui et fuerunt ibi usque in praesentem diem.

(a) Exod. 34, 27. Hebr. 9, 4.
9. In arca autem non erat aliud (a) nisi duae tabulae lapideae, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus foedus cum filiis Israel, cum egrederentur de Terra Aegypti.

10. Factum est autem, cum exissent sacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini,

11. Et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini.

(b) 2 Par. 6, 1.
12. Tunc ait Salomon: (b) Dominus dixit ut habitaret in nebula.

13. Aedificans aedificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum.

14. Convertitque rex faciem suam, et benedixit omni ecclesiae Israel: omnis enim ecclesia Israel stabat.

15. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, et in manibus eius perfecit, dicens:

16. A die, qua eduxi populum meum Israel de Aegypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut aedificaretur domus, et esset nomen meum ibi: sed elegi David ut esset super populum meum Israel.

(c) 2 Reg. 7, 5.
17. (c) Voluitque David pater meus aedificare domum nomini Domini Dei Israel:

18. Et ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo aedificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans.

19. Verumtamen tu non aedificabis mihi domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse aedificabit domum nomini meo.

20. Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetique pro David patre meo, et sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: et aedificavi domum nomini Domini Dei Israel.

21. Et constitui ibi locum arcae, in qua foedus Domini est, quod percussit cum patribus nostris, quando egressi sunt de Terra Aegypti.

22. Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu ecclesiae Israel, et expandit manus suas in caelum,

23. Et ait: Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in caelo desuper, et super terram deorsum: qui custodis pactum et misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.

24. Qui custodisti servo tuo David patri meo quae locutus es ei: ore locutus es, et manibus perfecisti, ut haec dies probat.

(d) 2 Reg. 7, 12.
25. Nunc igitur Domine Deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo quae locutus es ei, dicens: (d) Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo.

26. Et nunc Domine Deus Israel firmentur verba tua, quae locutus es servo tuo David patri meo.

27. Ergone putandum est quod vere Deus habitet super terram? si enim caelum, et caeli caelorum te capere non possunt, quanto magis domus haec, quam aedificavi?

28. Sed respice ad orationem servi tui, et ad preces eius Domine Deus meus: audi hymnum et orationem, quam servus tuus orat coram te hodie:

29. Ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die: super domum, de qua dixisti: (e) Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco isto ad te servus tuus. (e) Deut. 12, 11.

30. Ut exaudias deprecationem servi tui et populi tui Israel, quodcumque oraverint in loco isto, et exaudies in loco habitaculi tui in caelo, et cum exaudieris, propitius eris.

31. Si peccaverit homo in proximum suum, et habuerit aliquod iuramentum, quo teneatur astrictus; et venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam,

32. Tu exaudies in caelo: et facies, et iudicabis servos tuos, condemnans impium, et reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum, et retribuens ei secundum iustitiam suam.

33. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos (quia peccaturus est tibi) et agentes poenitentiam, et confitentes nomini tuo, venerint, et oraverint, et deprecati te fuerint in domo hac;

34. Exaudi in caelo, et dimitte peccatum populi tui Israel, et reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum.

35. Si clausum fuerit caelum, et non pluerit propter peccata eorum, et orantes in loco isto, poenitentiam egerint nomini tuo, et a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam:

36. Exaudi eos in caelo, et dimitte peccata servorum tuorum, et populi tui Israel: et ostende eis viam bonam per quam ambulent, et da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

37. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aër, aut aerugo, aut locusta, vel rubigo, et afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas,

38. Cuncta devotatio, et imprecatio, quae acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognoverit plagam cordis sui, et expanderit manus suas in domo hac,

39. Tu exaudies in caelo in loco habitationis tuae, et repropitiaberis, et facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum)

40. Ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terrae, quam dedisti patribus nostris.

41. Insuper et alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, et manus tua fortis, et brachium tuum

42. Extentum ubique) cum venerit ergo, et oraverit in hoc loco,

43. Tu exaudies in caelo, in firmamento habitaculi tui, et facies omnia, pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam aedificavi.

44. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis, quam elegisti, et contra domum, quam aedificavi nomini tuo,

45. Et exaudies in caelo orationes eorum, et preces eorum, et facies iudicium eorum. (f) 2 Par. 6, 36. Eccle. 7, 21. 1 Joan. 1, 8.

46. Quod si peccaverint tibi ((f) non est enim homo

qui non peccet) et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum longe vel prope,

47. Et egerint poenitentiam in corde suo in loco captivitatis, et conversi deprecati te fuerint in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus:

48. Et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti fuerint: et oraverint te contra viam terrae suae, quam dedisti patribus eorum, et civitatis quam elegisti, et templi quod aedificavi nomini tuo:

49. Exaudies in caelo, in firmamento solii tui orationes eorum, et preces eorum, et facies iudicium eorum:

50. Et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum, quibus praevaricati sunt in te: et dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut misereantur eis.

51. Populus enim tuus est, et hereditas tua, quos eduxisti de Terra Aegypti, de medio fornacis ferreae.

52. Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui, et populi tui Israel, et exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te.

53. Tu enim separasti eos tibi in hereditatem de universis populis terrae, sicut locutus es per Moysen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Aegypto Domine Deus.

54. Factum est autem, cum complesset Salomon orans Dominum omnem orationem, et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, et manus expanderat in caelum.

55. Stetit ergo, et benedixit omni ecclesiae Israel voce magna, dicens:

56. Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo suo Israel, iuxta omnia quae locutus est: non cecidit ne unus quidem sermo ex omnibus bonis, quae locutus est per Moysen servum suum.

57. Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proiiciens.

58. Sed inclinet corda nostra ad se, et ambulemus in universis viis eius, et custodiamus mandata eius, et ceremonias eius, et iudicia quaecumque mandavit patribus nostris.

59. Et sint sermones mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantes Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat iudicium servo suo, et populo suo Israel per singulos dies:

60. Ut sciant omnes populi terrae, quia Dominus ipse est Deus, et non est ultra absque eo.

61. Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis eius, et custodiamus mandata eius, sicut et hodie.

62. Igitur rex, et omnis Israel cum eo, immolabant victimas coram Domino.

63. Mactavitque Salomon hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, et ovium centum viginti millia: et dedicaverunt templum Domini rex, et filii Israel.

64. In die illa sanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocaustum ibi, et sacrificium, et adipem pacificorum: quoniam altare aereum, quod erat coram Domino, minus erat, et capere non poterat holocaustum, et sacrificium, et adipem pacificorum.

65. Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, et omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad Rivum Aegypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus et septem diebus, id est, quatuordecim diebus.

66. Et in die octava dimisit populos: qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula sua laetantes, et alacri corde super omnibus bonis, quae fecerat Dominus David servo suo, et Israel populo suo.

CAPUT IX.

Dominus Salomoni secundo apparens, iubet sua servare praecepta, addita comminatione nisi servata fuerint. Salomon plures aedificat civitates, gentes sibi facit tributarias, et classe in Ophir missa, plurimum auri recipit.

1. Factum est autem cum perfecisset Salomon aedificium domus Domini, et aedificium regis, et omne quod optaverat et voluerat facere,

2. Apparuit ei Dominus secundo (a) sicut apparue- *(a) Supr. 3, 5. 2 Par. 7, 12.*
rat ei in Gabaon.

3. Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam et deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificavi domum hanc, quam aedificasti, ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, et erunt oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus.

4. Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis, et in aequitate: et feceris omnia, quae praecepi tibi, et legitima mea et iudicia mea servaveris,

5. (b) Ponam thronum regni tui super Israel in sem- *(b) 2 Reg. 7, 12. 16.*
piternum, sicut locutus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de solio Israel.

6. Si autem aversione aversi fueritis vos et filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, et ceremonias meas, quas proposui vobis, sed abieritis et colueritis deos alienos, et adoraveritis eos:

7. Auferam Israel de superficie terrae, quam dedi eis, et templum, quod sanctificavi nomini meo, proiiciam a conspectu meo, eritque Israel in proverbium, et in fabulam cunctis populis.

8. Et domus haec erit in exemplum: omnis, qui transierit per eam, stupebit, et sibilabit, et dicet:
(c) Quare fecit Dominus sic terrae huic, et domui huic? *(c) Deut. 29, 24. Ier. 22, 8.*

9. Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum de Terra Aegypti, et secuti sunt deos alienos, et adoraverunt eos, et coluerunt eos: idcirco induxit Dominus super eos omne malum hoc.

10. (d) Expletis autem annis viginti postquam aedi- *(d) 2 Par. 8, 1.*
ficaverat Salomon duas domos, id est domum Domini et domum regis,

11. (Hiram rege Tyri praebente Salomoni ligna cedrina et abiegna, et aurum iuxta omne quod opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in Terra Galilaeae.

12. Et egressus est Hiram de Tyro, ut videret oppida, quae dederat ei Salomon, et non placuerunt ei,

13. Et ait: Haeccine sunt civitates, quas dedisti mihi, frater? Et appellavit eas Terram Chabul, usque in diem hanc.

14. Misit quoque Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri.

15. Haec est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad aedificandam domum Domini et domum suam, et Mello, et murum Ierusalem, et Heser, et Mageddo, et Gazer.

16. Pharao rex Aegypti ascendit, et cepit Gazer, succenditque eam igni: et Chananaeum, qui habitabat in civitate, interfecit, et dedit eam in dotem filiae suae uxori Salomonis.

17. Aedificavit ergo Salomon Gazer, et Bethoron inferiorem,

18. Et Baalath, et Palmiram in Terra solitudinis.

19. Et omnes vicos, qui ad se pertinebant, et erant absque muro, munivit, et civitates curruum et civitates equitum, et quodcumque ei placuit ut aedificaret in Ierusalem, et in Libano, et in omni terra potestatis suae.

20. Universum populum, qui remanserat de Amorrhaeis, et Hethaeis, et Pherezaeis, et Hevaeis, et Iebusaeis, qui non sunt de filiis Israel:

21. Horum filios, qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerant filii Israel exterminare, fecit Salomon tributarios, usque in diem hanc.

22. De filiis autem Israel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant viri bellatores, et ministri eius, et principes, et duces, et praefecti curruum et equorum.

23. Erant autem principes super omnia opera Salomonis praepositi quingenti quinquaginta, qui habebant subiectum populum, et statutis operibus imperabant.

(a) 2 Par. 8, 11. 24. (a) Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam, quam aedificaverat ei Salomon: tunc aedificavit Mello.

25. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, et pacificas victimas super altare, quod aedificaverat Domino, et adolebat thymiama coram Domino: perfectumque est templum.

26. Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quae est iuxta Ailath in littore Maris rubri, in Terra Idumaeae.

27. Misitque Hiram in classe illa servos suos viros nauticos et gnaros maris, cum servis Salomonis.

28. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

CAPUT X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem: quae eius mirata sapientiam, magnificentiam et gubernationem, datis acceptisque amplis muneribus, discessit: Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit; hasta et scuta, magnificumque thronum construit, multam ac pretiosam habet supellectilem in vasis, curribus et equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

(b) 2 Par. 9, 1. Matth. 12, 42. Luc. 11, 31. 1. Sed (b) et Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in aenigmatibus.

2. Et ingressa Ierusalem multo cum comitatu, et divitiis, camelis portantibus aromata, et aurum infinitum nimis, et gemmas pretiosas, venit ad regem Salomonem, et locuta est ei universa quae habebat in corde suo.

3. Et docuit eam Salomon omnia verba, quae proposuerat: non fuit sermo, qui regem posset latere, et non responderet ei.

4. Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, et domum, quam aedificaverat,

5. Et cibos mensae eius, et habitacula servorum, et ordines ministrantium, vestesque eorum, et pincernas, et holocausta, quae offerebat in domo Domini: non habebat ultra spiritum.

6. Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audivi in terra mea

7. Super sermonibus tuis, et super sapientia tua: et non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, et vidi oculis meis, et probavi quod media pars mihi nunciata non fuerit: maior est sapientia et opera tua, quam rumor, quem audivi.

8. Beati viri tui, et beati servi tui, qui stant coram te semper, et audiunt sapientiam tuam.

9. Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, et posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternum, et constituit te regem, ut faceres iudicium et iustitiam.

10. Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, et aromata multa nimis, et gemmas pretiosas: non sunt allata ultra aromata tam multa, quam ea quae dedit regina Saba regi Salomoni.

11. (Sed et (c) classis Hiram, quae portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, et gemmas pretiosas. (c) 2 Par. 8, 10.

12. Fecitque rex de lignis thyinis fulcra domus Domini, et domus regiae, et citharas lyrasque cantoribus: non sunt allata huiuscemodi ligna thyina, neque visa usque in praesentem diem.)

13. Rex autem Salomon dedit reginae Saba omnia quae voluit, et petivit ab eo: exceptis his, quae ultro obtulerat ei munere regio. Quae reversa est, et abiit in terram suam cum servis suis.

14. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos singulos, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:

15. Excepto eo, quod afferebant viri, qui super vectigalia erant, et negotiatores, universique scruta vendentes, et omnes reges Arabiae, ducesque terrae.

16. Fecit quoque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo, sexcentos auri siclos dedit in laminas scuti unius.

17. Et trecentas peltas ex auro probato: trecentae minae auri unam peltam vestiebant: posuitque eas rex in domo saltus Libani.

18. Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: et vestivit eum auro fulvo nimis,

19. Qui habebat sex gradus: et summitas throni rotunda erat in parte posteriori: et duae manus hinc atque inde tenentes sedile: et duo leones stabant iuxta manus singulas.

20. Et duodecim leunculi stantes super sex gradus hinc atque inde: non est factum tale opus in universis regnis.

21. Sed et omnia vasa, quibus potabat rex Salomon, erant aurea: et universa supellex domus saltus Libani de auro purissimo: non erat argentum, nec alicuius pretii putabatur in diebus Salomonis,

22. Quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum, et argentum, et dentes elephantorum, et simias, et pavos.

23. Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes reges terrae divitiis, et sapientia.

24. Et universa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam eius, quam dederat Deus in corde eius.

25. Et singuli deferebant ei munera, vasa argentea et aurea, vestes et arma bellica, aromata quoque, et equos et mulos per annos singulos.

26. (d) Congregavitque Salomon currus et equites, (d) 2 Par. 1, 14.
et facti sunt ei mille quadringenti currus, et duode-

cim millia equitum: et disposuit eos per civitates munitas, et cum rege in Ierusalem.

27. Fecitque ut tanta esset abundantia argenti in Ierusalem, quanta et lapidum: et cedrorum praebuit multitudinem quasi sycomoros, quae nascuntur in campestribus.

28. Et educebantur equi Salomoni de Aegypto, et de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, et statuto pretio perducebant.

29. Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto sexcentis siclis argenti, et equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethaeorum et Syriae equos venundabant.

CAPUT XI.

Salomon plurimis iungitur mulieribus alienigenis, et ab ipsis infatuatus ad ipsarum idola convertitur: in quem iratus Dominus suscitat ei adversarios Adad, Razon, et Ieroboam; cui per prophetam Ahiam promittit regnum Israel, servata una tribu Salomonis filio: moritur Salomon post quadraginta regni annos, cui succedit filius Roboam.

(a) Deut. 17, 17. Eccli. 47, 21. 1. Rex autem Salomon (a) adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, et Moabitidas, et Ammonitidas, Idumaeas, et Sidonias, et Hethaeas:

2. De gentibus, super quibus dixit Dominus filiis
(b) Exod. 34, 16. Israel: (b) Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissime enim avertent corda vestra ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est Salomon ardentissimo amore.

3. Fueruntque ei uxores quasi reginae septingentae, et concubinae trecentae: et averterunt mulieres cor eius.

4. Cumque iam esset senex, depravatum est cor eius per mulieres, ut sequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris eius.

5. Sed colebat Salomon Astarthen deam Sidoniorum, et Moloch idolum Ammonitarum.

6. Fecitque Salomon quod non placuerat coram Domino, et non adimplevit ut sequeretur Dominum, sicut David pater eius.

7. Tunc aedificavit Salomon fanum Chamos, idolo Moab, in monte qui est contra Ierusalem, et Moloch idolo filiorum Ammon.

8. Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis, quae adolebant thura, et immolabant diis suis.

9. Igitur iratus est Dominus Salomoni, quod aversa
(c) Sup. 3, 5. esset mens eius a Domino Deo Israel, qui (c) apparuerat ei secundo,

10. Et praeceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos, et non custodivit quae mandavit ei Dominus.

11. Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuisti hoc apud te, et non custodisti pactum meum, et praecepta mea, quae mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo.

(d) Infra 12, 15. 12. (d) Verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum: de manu filii tui scindam illud,

13. Nec totum regnum auferam, sed tribum unam dabo filio tuo propter David servum meum, et Ierusalem quam elegi.

14. Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni
(e) 2 Reg. 8, 14. Adad Idumaeum de semine regio, qui erat in Edom.

15. (e) Cum enim esset David in Idumaea, et ascendisset Ioab princeps militiae ad sepeliendum eos, qui fuerant interfecti, et occidisset omne masculinum in Idumaea

16. (Sex enim mensibus ibi moratus est Ioab, et omnis Israel, donec interimeret omne masculinum in Idumaea)

17. Fugit Adad ipse, et viri Idumaei de servis patris eius cum eo, ut ingrederetur Aegyptum: erat autem Adad puer parvulus.

18. Cumque surrexissent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque secum viros de Pharan, et introierunt Aegyptum ad Pharaonem regem Aegypti: qui dedit ei domum, et cibos constituit, et terram delegavit.

19. Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum ut daret ei uxorem, sororem uxoris suae germanam Taphnes reginae.

20. Genuitque ei soror Taphnes Genubath filium, et nutrivit eum Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis eius.

21. Cumque audisset Adad in Aegypto, dormisse David cum patribus suis, et mortuum esse Ioab principem militiae, dixit Pharaoni: Dimitte me, ut vadam in terram meam.

22. Dixitque ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, ut quaeras ire ad terram tuam? At ille respondit: Nulla: sed obsecro te ut dimittas me.

23. Suscitavit quoque ei Deus adversarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adarezer regem Soba dominum suum:

24. Et congregavit contra eum viros, et factus est princeps latronum cum interficeret eos David: abieruntque Damascum, et habitaverunt ibi, et constituerunt eum regem in Damasco,

25. Eratque adversarius Israeli cunctis diebus Salomonis: et hoc est malum Adad, et odium contra Israel, regnavitque in Syria.

26. (f) Ieroboam quoque filius Nabat, Ephrathaeus, (f) 2 Par. 13, 6.
de Sareda, servus Salomonis, cuius mater erat nomine Sarva, mulier vidua: levavit manum contra regem.

27. Et haec est causa rebellionis adversus eum, quia Salomon aedificavit Mello, et coaequavit voraginem civitatis David patris sui.

28. Erat autem Ieroboam vir fortis et potens: vidensque Salomon adolescentem bonae indolis et industrium, constituerat eum praefectum super tributa universae domus Ioseph.

29. (g) Factum est igitur in tempore illo, ut Iero- (g) 2 Par. 10, 15.
boam egrederetur de Ierusalem, et inveniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantum in agro.

30. Apprehendensque Ahias pallium suum novum, quo coopertus erat, scidit in duodecim partes.

31. Et ait ad Ieroboam: Tolle tibi decem scissuras: haec enim dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, et dabo tibi decem tribus.

32. Porro una tribus remanebit ei propter servum meum David, et Ierusalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Israel:

33. Eo quod dereliquerit me, et adoraverit Astarthen deam Sidoniorum, et Chamos deum Moab, et Moloch deum filiorum Ammon: et non ambulaverit in viis meis, ut faceret iustitiam coram me, et praecepta mea, et iudicia sicut David pater eius.

34. Nec auferam omne regnum de manu eius, sed ducem ponam eum cunctis diebus vitae suae, propter

David servum meum, quem elegi, qui custodivit mandata mea et praecepta mea.

35. Auferam autem regnum de manu filii eius, et dabo tibi decem tribus:

36. Filio autem eius dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David servo meo cunctis diebus coram me in Ierusalem civitate, quam elegi ut esset nomen meum ibi.

37. Te autem assumam, et regnabis super omnia, quae desiderat anima tua, erisque rex super Israel.

38. Si igitur audieris omnia, quae praecepero tibi, et ambulaveris in viis meis, et feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea et praecepta mea, sicut fecit David servus meus: ero tecum, et aedificabo tibi domum fidelem, quomodo aedificavi David domum, et tradam tibi Israel:

39. Et affligam semen David super hoc, verumtamen non cunctis diebus.

40. Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam: qui surrexit, et aufugit in Aegyptum ad Sesac regem Aegypti, et fuit in Aegypto usque ad mortem Salomonis.

41. Reliquum autem verborum Salomonis, et omnia quae fecit, et sapientia eius: ecce universa scripta sunt in Libro verborum dierum Salomonis.

42. Dies autem, quos regnavit Salomon in Ierusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.

43. Dormivitque Salomon cum patribus suis, et sepultus est in Civitate David patris sui, regnavitque Roboam filius eius pro eo.

CAPUT XII.

Roboam iuvenum secutus consilium patitur regni divisionem, et Ieroboam rex super decem tribus constituitur, exercitum quoque Roboam adversus Ieroboam Dominus per Semeiam prophetam dissipat. Ieroboam vero aureos erexit vitulos in Dan et Bethel adorandos, constitutis solemnitate, altari, ac sacerdotibus.

(a) 2 Par. 10, 1. 1. Venit autem Roboam in Sichem: (a) illuc enim congregatus erat omnis Israel ad constituendum eum regem.

2. At vero Ieroboam filius Nabat, cum adhuc esset in Aegypto profugus a facie regis Salomonis, audita morte eius, reversus est de Aegypto.

3. Miseruntque et vocaverunt eum: venit ergo Ieroboam, et omnis multitudo Israel, et locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4. Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, et de iugo gravissimo, quod imposuit nobis, et serviemus tibi.

5. Qui ait eis: Ite usque ad tertium diem, et revertimini ad me. Cumque abiisset populus,

6. Iniit consilium rex Roboam cum senioribus, qui assistebant coram Salomone patre eius, cum adhuc viveret, et ait: Quod datis mihi consilium, ut respondeam populo huic?

7. Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, et servieris, et petitioni eorum cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi servi cunctis diebus.

8. Qui dereliquit consilium senum, quod dederant ei, et adhibuit adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo, et assistebant illi,

9. Dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium, ut respondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Levius fac iugum quod imposuit pater tuus super nos?

10. Et dixerunt ei iuvenes qui nutriti fuerant cum eo: Sic loquéris populo huic, qui locuti sunt ad te, dicentes: Pater tuus aggravavit iugum nostrum, tu releva nos. Sic loquéris ad eos: Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.

11. Et nunc pater meus posuit super vos iugum grave, ego autem addam super iugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem caedam vos scorpionibus.

12. Venit ergo Ieroboam, et omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens: Revertimini ad me die tertia.

13. Responditque rex populo dura, derelicto consilio seniorum, quod ei dederant,

14. Et locutus est eis secundum consilium iuvenum, dicens: Pater meus aggravavit iugum vestrum, ego autem addam iugo vestro: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem caedam vos scorpionibus.

15. Et non acquievit rex populo: quoniam aversatus fuerat eum Dominus, ut suscitaret verbum suum,
(b) quod locutus fuerat in manu Ahiae Silonitae, ad (b) Sup. 11, 31.
Ieroboam filium Nabat.

16. Videns itaque populus quod noluisset eos audire rex, respondit ei dicens: Quae nobis pars in David? vel quae hereditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israel, nunc vide domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17. Super filios autem Israel, quicumque habitabant in civitatibus Iuda, regnavit Roboam.

18. Misit ergo rex Roboam Aduram, qui erat super tributa: et lapidavit eum omnis Israel, et mortuus est. Porro rex Roboam festinus ascendit currum, et fugit in Ierusalem:

19. Recessitque Israel a domo David, usque in praesentem diem.

20. Factum est autem cum audisset omnis Israel, quod reversus esset Ieroboam, miserunt, et vocaverunt eum congregato coetu, et constituerunt eum regem super omnem Israel, nec secutus est quisquam domum David praeter tribum Iuda solam.

21. Venit autem Roboam Ierusalem, et congregavit universam domum Iuda, et tribum Beniamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Israel, et reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

22. (c) Factus est autem sermo Domini ad Semeiam (c) 2 Par. 11, 2.
virum Dei, dicens:

23. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, et ad omnem domum Iuda, et Beniamin, et reliquos de populo, dicens:

24. Haec dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros filios Israel: revertatur vir in domum suam, a me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, et reversi sunt de itinere sicut eis praeceperat Dominus.

25. Aedificavit autem Ieroboam Sichem in monte Ephraim, et habitavit ibi: et egressus inde aedificavit Phanuel.

26. Dixitque Ieroboam in corde suo: Nunc revertetur regnum ad domum David,

27. Si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: et convertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regem Iuda, interficientque me, et revertentur ad eum.

28. (d) Et excogitato consilio fecit duos vitulos au- (d) Tob. 1, 5.
reos, et dixit eis: Nolite ultra ascendere in Ierusalem:
(e) Ecce dii tui Israel, qui te eduxerunt de Terra (e) Exod. 32, 8.
Aegypti.

29. Posuitque unum in Bethel, et alterum in Dan:

30. Et factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in Dan.

(a) 2 Par. 11, 15. 31. Et fecit fana in excelsis, et (a) sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.

32. Constituitque diem sollemnem in mense octavo, quintadecima die mensis, in similitudinem sollemnitatis, quae celebrabatur in Iuda. Et ascendens altare, similiter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: constituitque in Bethel sacerdotes excelsorum, quae fecerat.

33. Et ascendit super altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mensis octavi, quem finxerat de corde suo: et fecit sollemnitatem filiis Israel, et ascendit super altare, ut adoleret incensum.

CAPUT XIII.

Missus propheta de Iuda ad Ieroboam, de altaris subversione et nativitate Iosiae regis prophetat: quo orante, manus Ieroboam, quae exaruerat, sanitati restituitur: rediens autem propheta, a leone occiditur, quod Dei verbo inobediens fuisset; et Ieroboam suam auget impietatem.

1. Et ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Bethel, Ieroboam stante super altare, et thus iaciente.

2. Et exclamavit contra altare in sermone Domini, (b) 4 Reg. 23, 16. et ait: Altare, altare, haec dicit Dominus: (b) Ecce filius nascetur domui David, Iosias nomine, et immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, et ossa hominum super te incendet.

3. Deditque in illa die signum, dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur, et effundetur cinis qui in eo est.

4. Cumque audisset rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus eius, quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad se.

5. Altare quoque scissum est, et effusus est cinis de altari, iuxta signum quod praedixerat vir Dei in sermone Domini.

6. Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, et ora pro me, ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, et reversa est manus regis ad eum, et facta est sicut prius fuerat.

7. Locutus est autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum ut prandeas, et dabo tibi munera.

8. Responditque vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuae, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

9. Sic enim mandatum est mihi in sermone Domini praecipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam, qua venisti.

10. Abiit ergo per aliam viam, et non est reversus per iter, quo venerat in Bethel.

11. Prophetes autem quidam senex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii sui, et narraverunt ei omnia opera, quae fecerat vir Dei illa die in Bethel: et verba quae locutus fuerat ad regem, narraverunt patri suo.

12. Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Iuda.

13. Et ait filiis suis: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent, ascendit,

14. Et abiit post virum Dei, et invenit eum sedentem subtus terebinthum: et ait illi: Tune es vir Dei qui venisti de Iuda? Respondit ille: Ego sum.

15. Dixitque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem.

16. Qui ait: Non possum reverti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco isto:

17. Quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedes panem, et non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam, qua ieris.

18. Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: et angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, et bibat aquam. Fefellit eum,

19. Et reduxit secum: comedit ergo panem in domo eius, et bibit aquam.

20. Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum.

21. Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens: Haec dicit Dominus: Quia non obediens fuisti ori Domini, et non custodisti mandatum, quod praecepit tibi Dominus Deus tuus,

22. Et reversus es, et comedisti panem, et bibisti aquam in loco in quo praecepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum.

23. Cumque comedisset et bibisset, stravit asinum suum prophetae, quem reduxerat.

24. Qui cum abiisset, invenit eum leo in via, et occidit, et erat cadaver eius proiectum in itinere: asinus autem stabat iuxta illum, et leo stabat iuxta cadaver.

25. Et ecce, viri transeuntes viderunt cadaver proiectum in via, et leonem stantem iuxta cadaver. Et venerunt et divulgaverunt in civitate, in qua prophetes ille senex habitabat.

26. Quod cum audisset propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, et tradidit eum Dominus leoni, et confregit eum, et occidit iuxta verbum Domini, quod locutus est ei.

27. Dixitque ad filios suos: Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent,

28. Et ille abiisset, invenit cadaver eius proiectum in via, et asinum et leonem stantes iuxta cadaver: non comedit leo de cadavere, nec laesit asinum.

29. Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei, et posuit illud super asinum, et reversus intulit in civitatem prophetae senis ut plangeret eum.

30. Et posuit cadaver eius in sepulchro suo: et planxerunt eum: Heu heu mi frater.

31. Cumque planxissent eum, dixit ad filios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa mea.

32. Profecto enim veniet sermo, quem praedixit in sermone Domini contra altare quod est in Bethel, et contra omnia fana excelsorum, quae sunt in urbibus Samariae.

33. Post verba haec non est reversus Ieroboam de via sua pessima, sed econtrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum: quicumque volebat, implebat manum suam, et fiebat sacerdos excelsorum.

34. Et propter hanc causam peccavit domus Ieroboam, et eversa est, et deleta de superficie terrae.

CAPUT XIV.

Ahias propheta ab uxore Ieroboam super filio Abia aegrotante, interrogatus, praedicit filium moriturum, et domum Ieroboam penitus evertendam; quo mortuo, succedit filius Nadab: rex autem Aegypti diripit domum Domini in Ierusalem; et mortuo Roboam, succedit filius Abia.

1. In tempore illo aegrotavit Abia filius Ieroboam.

2. Dixitque Ieroboam uxori suae: Surge, et commuta habitum, ne cognoscaris quod sis uxor Ieroboam: et vade in Silo, ubi est Ahias propheta, (a) qui locutus est mihi, quod regnaturus essem super populum hunc.

(a) Supra 11, 31.

3. Tolle quoque in manu tua decem panes, et crustulam, et vas mellis, et vade ad illum: ipse enim indicabit tibi quid eventurum sit puero huic.

4. Fecit ut dixerat, uxor Ieroboam: et consurgens abiit in Silo, et venit in domum Ahiae: at ille non poterat videre, quia caligaverant oculi eius prae senectute.

5. Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce uxor Ieroboam ingreditur ut consulat te super filio suo qui aegrotat. haec et haec loquéris ei. Cum ergo illa intraret, et dissimularet se esse quae erat,

6. Audivit Ahias sonitum pedum eius introeuntis per ostium, et ait: Ingredere uxor Ieroboam: quare aliam te esse simulas? ego autem missus sum ad te durus nuncius.

7. Vade, et dic Ieroboam: Haec dicit Dominus Deus Israel: Quia exaltavi te de medio populi, et dedi te ducem super populum meum Israel:

8. Et scidi regnum domus David, et dedi illud tibi, et non fuisti sicut servus meus David, qui custodivit mandata mea, et secutus est me in toto corde suo, faciens quod placitum esset in conspectu meo:

9. Sed operatus es mala super omnes, qui fuerunt ante te, et fecisti tibi deos alienos et conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem proiecisti post corpus tuum:

10. Idcirco ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, et (b) percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, et clausum, et novissimum in Israel: et mundabo reliquias domus Ieroboam, sicut mundari solet fimus usque ad purum.

(b) Infra 15, 29.

11. Qui mortui fuerint de Ieroboam in civitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aves caeli: quia Dominus locutus est.

12. Tu igitur surge, et vade in domum tuam: et in ipso introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer,

13. Et planget eum omnis Israel, et sepeliet: iste enim solus inferetur de Ieroboam in sepulchrum, quia inventus est super eo sermo bonus a Domino Deo Israel, in domo Ieroboam.

14. Constituet autem sibi Dominus regem super Israel, qui percutiet domum Ieroboam in hac die, et in hoc tempore:

15. Et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moveri solet arundo in aqua: et evellet Israel de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, et ventilabit eos trans Flumen: quia fecerunt sibi lucos, ut irritarent Dominum.

16. Et tradet Dominus Israel propter peccata Ieroboam, qui peccavit, et peccare fecit Israel.

17. Surrexit itaque uxor Ieroboam, et abiit, et venit in Thersa: cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus est,

18. Et sepelierunt eum. Et planxit eum omnis Israel iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu servi sui Ahiae prophetae.

19. Reliqua autem verborum Ieroboam, quomodo pugnaverit, et quomodo regnaverit, ecce scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel.

20. Dies autem, quibus regnavit Ieroboam, viginti duo anni sunt: et dormivit cum patribus suis: regnavitque Nadab filius eius pro eo.

21. (c) Porro Roboam filius Salomonis regnavit in Iuda. Quadraginta et unius anni erat Roboam, cum regnare coepisset: decem et septem annos regnavit in Ierusalem civitate, quam elegit Dominus ut poneret nomen suum ibi, ex omnibus tribubus Israel. Nomen autem matris eius Naama Ammanitis.

(c) 2 Par 12, 13.

22. Et fecit Iudas malum coram Domino, et irritaverunt eum super omnibus, quae fecerant patres eorum in peccatis suis, quae peccaverunt.

23. Aedificaverunt enim et ipsi sibi aras, et statuas, et lucos super omnem collem excelsum, et subter omnem arborem frondosam:

24. Sed et effeminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Israel.

25. In quinto autem anno regni Roboam, ascendit Sesac rex Aegypti in Ierusalem,

26. Et tulit thesauros domus Domini, et thesauros regios, et universa diripuit: scuta quoque aurea, quae (d) fecerat Salomon:

(d) Supra 10, 16.

27. Pro quibus fecit rex Roboam scuta aerea, et tradidit ea in manum ducum scutariorum, et eorum qui excubabant ante ostium domus regis.

28. Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui praeeundi habebant officium: et postea reportabant ad armamentarium scutariorum.

29. Reliqua autem sermonum Roboam, et omnia quae fecit, ecce scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda.

30. Fuitque bellum inter Roboam et Ieroboam cunctis diebus.

31. Dormivitque Roboam cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate David: nomen autem matris eius Naama Ammanitis: et regnavit Abiam filius eius pro eo.

CAPUT XV.

Impio Abiae regi Iudae succedit pius filius Asa, qui adversus Baasan regem Israel praeliatur, impetrato a Benadad rege Syriae auxilio. Asae morienti succedit filius Iosaphat: et Baasa Nadab filium Ieroboam cum universa cognatione occidit, et pro eo regnat super Israel viginti quatuor annis, impius post impium.

1. Igitur in octavo decimo anno regni Ieroboam filii Nabat, regnavit Abiam super Iudam.

2. Tribus annis regnavit in Ierusalem: (e) nomen matris eius Maacha filia Abessalom.

(e) 2 Par. 13, 2.

3. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui, quae fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris eius.

4. Sed propter David dedit ei Dominus Deus suus lucernam in Ierusalem, ut suscitaret filium eius post eum, et statueret Ierusalem:

5. Eo quod fecisset David rectum in oculis Domini, et non declinasset ab omnibus, quae praeceperat ei cunctis diebus vitae suae, (f) excepto sermone Uriae Hethaei.

(f) 2 Reg. 11, 4.

6. Attamen bellum fuit inter Roboam, et Ieroboam omni tempore vitae eius.

7. Reliqua autem sermonum Abiam, et omnia quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Fuitque (a) proelium inter Abiam et inter Ieroboam.

(a) 2 Par. 13, 3.

8. Et dormivit Abiam cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David: (b) regnavitque Asa filius eius pro eo.

(b) 2 Par. 14, 1.

9. In anno ergo vigesimo Ieroboam regis Israel regnavit Asa rex Iuda,

10. Et quadraginta et uno anno regnavit in Ierusalem. Nomen matris eius Maacha, filia Abessalom.

11. Et fecit Asa rectum ante conspectum Domini, sicut David pater eius:

12. Et abstulit effeminatos de terra, purgavitque universas sordes idolorum, quae fecerant patres eius.

13. Insuper et Maacham matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi, et in luco eius, quem consecraverat: subvertitque specum eius, et confregit simulacrum turpissimum, et combussit in Torrente Cedron:

14. Excelsa autem non abstulit. Verumtamen cor Asa perfectum erat cum Domino cunctis diebus suis:

15. Et intulit ea, quae sanctificaverat pater suus, et voverat, in domum Domini, argentum et aurum, et vasa.

16. Bellum autem erat inter Asa, et Baasa regem Israel cunctis diebus eorum.

(c) 2 Par. 16, 1.

17. (c) Ascendit quoque Baasa rex Israel in Iudam, et aedificavit Rama, ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte Asa regis Iuda.

18. Tollens itaque Asa omne argentum, et aurum, quod remanserat in thesauris domus Domini, et in thesauris domus regiae, et dedit illud in manus servorum suorum: et misit ad Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriae, qui habitabat in Damasco, dicens:

19. Foedus est inter me et te, et inter patrem meum et patrem tuum: ideo misi tibi munera, argentum et aurum: et peto ut venias, et irritum facias foedus, quod habes cum Baasa rege Israel, et recedat a me.

20. Acquiescens Benadad regi Asa, misit principes exercitus sui in civitates Israel, et percusserunt Ahion, et Dan, et Abeldomum Maacha, et universam Cenneroth, omnem scilicet Terram Nephthali.

21. Quod cum audisset Baasa, intermisit aedificare Rama, et reversus est in Thersa.

22. Rex autem Asa nuncium misit in omnem Iudam dicens: Nemo sit excusatus. et tulerunt lapides de Rama, et ligna eius, quibus aedificaverat Baasa, et extruxit de eis rex Asa Gabaa Beniamin, et Maspha.

23. Reliqua autem omnium sermonum Asa, et universae fortitudines eius, et cuncta quae fecit, et civitates, quas extruxit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Verumtamen in tempore senectutis suae doluit pedes.

(d) 2 Par. 17, 1.

24. Et dormivit cum patribus suis, et sepultus est cum eis in Civitate David patris sui. (d) Regnavitque Iosaphat filius eius pro eo.

25. Nadab vero filius Ieroboam regnavit super Israel anno secundo Asa regis Iuda: regnavitque super Israel duobus annis.

26. Et fecit quod malum est in conspectu Domini, et ambulavit in viis patris sui, et in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel.

27. Insidiatus est autem ei Baasa filius Abiae de domo Issachar, et percussit eum in Gebbethon, quae est urbs Philisthinorum: siquidem Nadab et omnis Israel obsidebant Gebbethon.

28. Interfecit ergo illum Baasa in anno tertio Asa regis Iuda, et regnavit pro eo.

29. Cumque regnasset, (e) percussit omnem domum Ieroboam: non dimisit ne unam quidem animam de semine eius, donec deleret eum iuxta verbum Domini, (f) quod locutus fuerat in manu servi sui Ahiae Silonitis,

(e) Infra 21, 22. (f) Supra 14, 10.

30. Propter peccata Ieroboam, quae peccaverat, et quibus peccare fecerat Israel: et propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Israel.

31. Reliqua autem sermonum Nadab, et omnia quae operatus est, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

32. Fuitque bellum inter Asa, et Baasa regem Israel cunctis diebus eorum.

33. Anno tertio Asa regis Iuda regnavit Baasa filius Abiae, super omnem Israel in Thersa vigintiquatuor annis.

34. Et fecit malum coram Domino, ambulavitque in via Ieroboam, et in peccatis eius, quibus peccare fecit Israel.

CAPUT XVI.

Iehu propheta praedicit regis Baasae et domus ipsius subversionem, cui mortuo succedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum invadente, elegit Israel Amri; quo impio regnum obtinente, Zambri se cum domo regio succendit: mortuo autem Amri succedit filius impiissimus Achab, qui Iezabel duxit uxorem; et eius tempore reaedificatur Iericho, sed non impune.

1. Factus est autem sermo Domini ad Iehu filium Hanani contra Baasa, dicens:

2. Pro eo quod exaltavi te de pulvere, et posui te ducem super populum meum Israel, tu autem ambulasti in via Ieroboam, et peccare fecisti populum meum Israel, ut me irritares in peccatis eorum:

3. Ecce, ego demetam posteriora Baasa, et posteriora domus eius: et faciam domum tuam sicut domum Ieroboam filii Nabat.

4. (g) Qui mortuus fuerit de Baasa in civitate, comedent eum canes: et qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres caeli. (g) Supra 14, 11.

5. (h) Reliqua autem sermonum Baasa, et quaecumque fecit, et proelia eius, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel? (h) 2 Par. 16, 1.

6. Dormivit ergo Baasa cum patribus suis, sepultusque est in Thersa: et regnavit Ela filius eius pro eo.

7. Cum autem in manu Iehu filii Hanani prophetae verbum Domini factum esset contra Baasa, et contra domum eius, et contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum suarum, ut fieret sicut domus Ieroboam: ob hanc causam occidit eum, hoc est, Iehu filium Hanani, prophetam.

8. Anno vigesimo sexto Asa regis Iuda, regnavit Ela filius Baasa super Israel in Thersa duobus annis.

9. Et rebellavit contra eum servus suus Zambri, dux mediae partis equitum: erat autem Ela in Thersa bibens, et temulentus in domo Arsa praefecti Thersa.

10. (i) Irruens ergo Zambri, percussit, et occidit eum anno vigesimo septimo Asa regis Iuda, et regnavit pro eo. (i) 4 Reg. 9, 31.

11. Cumque regnasset, et sedisset super solium eius, percussit omnem domum Baasa, et non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, et propinquos et amicos eius.

12. Delevitque Zambri omnem domum Baasa, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baasa in manu Iehu prophetae,

13. Propter universa peccata Baasa, et peccata Ela filii eius, qui peccaverunt, et peccare fecerunt Israel provocantes Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

14. Reliqua autem sermonum Ela, et omnia quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

15. Anno vigesimo septimo Asa regis Iuda, regnavit Zambri septem diebus in Thersa: porro exercitus obsidebat Gebbethon urbem Philisthinorum.

16. Cumque audisset rebellasse Zambri, et occidisse regem, fecit sibi regem omnis Israel Amri, qui erat princeps militiae super Israel in die illa in castris.

17. Ascendit ergo Amri, et omnis Israel cum eo de Gebbethon, et obsidebant Thersa.

18. Videns autem Zambri quod expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, et succendit se cum domo regia: et mortuus est

19. In peccatis suis, quae peccaverat faciens malum coram Domino, et ambulans in via Ieroboam, et in peccato eius, que fecit peccare Israel.

20. Reliqua autem sermonum Zambri, et insidiarum eius, et tyrannidis, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

21. Tunc divisus est populus Israel in duas partes: media pars populi sequebatur Thebni filium Gineth, ut constitueret eum regem: et media pars Amri.

22. Praevaluit autem populus, qui erat cum Amri, populo qui sequebatur Thebni filium Gineth: mortuusque est Thebni, et regnavit Amri.

23. Anno trigesimo primo Asa regis Iuda regnavit Amri super Israel, duodecim annis: in Thersa regnavit sex annis.

24. Emitque montem Samariae a Somer duobus talentis argenti: et aedificavit eum, et vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis Samariam.

25. Fecit autem Amri malum in conspectu Domini, et operatus est nequiter super omnes, qui fuerunt ante eum.

26. Ambulavitque in omni via Ieroboam filii Nabat, et in peccatis eius quibus peccare fecerat Israel: ut irritaret Dominum Deum Israel in vanitatibus suis.

27. Reliqua autem sermonum Amri, et proelia eius, quae gessit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

28. Dormivitque Amri cum patribus suis, et sepultus est in Samaria: regnavitque Achab filius eius pro eo.

29. Achab vero filius Amri regnavit super Israel anno trigesimo octavo Asa regis Iuda. Et regnavit Achab filius Amri super Israel in Samaria viginti et duobus annis.

30. Et fecit Achab filius Amri malum in conspectu Domini super omnes, qui fuerunt ante eum.

31. Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Ieroboam filii Nabat: insuper duxit uxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, et servivit Baal, et adoravit eum.

32. Et posuit aram Baal in templo Baal, quod aedificaverat in Samaria,

33. Et plantavit lucum: et addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israel super omnes reges Israel, qui fuerunt ante eum.

34. (a) In diebus eius aedificavit Hiel de Bethel, Iericho: in Abiram primitivo suo fundavit eam, et in Segub novissimo suo posuit portas eius: iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Iosue filii Nun. (a) Ios. 6, 26.

CAPUT XVII.

Elias coelum triennio claudit, primumque pascitur a corvis, deinde a muliere Sarephtana, cuius hydria farinae et lecythus olei non minuuntur; filius autem ipsius oratione Eliae resuscitatur.

1. Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: (b) Vivit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros et pluvia, nisi iuxta oris mei verba. (b) Eccli. 48, 1. Iac. 5, 17.

2. Et factum est verbum Domini ad eum, dicens:

3. Recede hinc, et vade contra Orientem, et abscondere in Torrente carith, qui est contra Iordanem,

4. Et ibi de torrente bibes: corvisque praecepi ut pascant te ibi.

5. Abiit ergo, et fecit iuxta verbum Domini: cumque abiisset, sedit in Torrente carith, qui est contra Iordanem.

6. Corvi quoque deferebant ei panem et carnes mane, similiter panem et carnes vesperi, et bibebat de torrente.

7. Post dies autem siccatus est torrens: non enim pluerat super terram.

8. Factus est ergo sermo Domini ad eum, dicens:

9. Surge, et vade in Sarephta Sidoniorum, et manebis ibi: praecepi enim ibi mulieri viduae ut pascat te.

10. (c) Surrexit, et abiit in Sarephta. Cumque venisset ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, et vocavit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquae in vase, ut bibam. (c) Luc. 4, 26.

11. Cumque illa pergeret ut afferret, clamavit post tergum eius, dicens: Affer mihi, obsecro, et buccellam panis in manu tua.

12. Quae respondit: Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinae in hydria, et paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, ut ingrediar et faciam illum mihi et filio meo, ut comedamus, et moriamur.

13. Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, et fac sicut dixisti: verumtamen mihi primum fac de ipsa farinula subcinericium panem parvulum, et affer ad me: tibi autem et filio tuo facies postea.

14. Haec autem dicit Dominus Deus Israel: Hydria farinae non deficiet, nec lecythus olei minuetur usque ad diem, in qua Dominus daturus est pluviam super faciem terrae.

15. Quae abiit, et fecit iuxta verbum Eliae: et comedit ipse, et illa, et domus eius: et ex illa die

16. Hydria farinae non defecit, et lecythus olei non est imminutus, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliae.

17. Factum est autem post haec, aegrotavit filius mulieris matris familias, et erat languor fortissimus ita ut non remaneret in eo halitus.

18. Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi et tibi vir Dei? ingressus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meae, et interficeres filium meum?

19. Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tu-

litque eum de sinu eius, et portavit in caenaculum ubi ipse manebat, et posuit super lectulum suum.

20. Et clamavit ad Dominum, et dixit: Domine Deus meus, etiam ne viduam, apud quam ego utcumque sustentor, afflixisti ut interficeres filium eius?

21. Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, et clamavit ad Dominum, et ait: Domine Deus meus, revertatur obsecro anima pueri huius in viscera eius.

22. Et exaudivit Dominus vocem Eliae: et reversa est anima pueri intra eum, et revixit.

23. Tulitque Elias puerum, et deposuit eum de caenaculo in inferiorem domum, et tradidit matri suae, et ait illi: En vivit filius tuus.

24. Dixitque mulier ad Eliam: Nunc, in isto cognovi quoniam vir Dei es tu, et verbum Domini in ore tuo verum est.

CAPUT XVIII.

Increscente fame, Elias Abdiae herbam pecoribus quaerenti occurrit: cui aegre persuadet ut nuntiet Achab se adesse; qui occurrens Eliae ab ipso corripitur: Dei zelo Elias 850. pseudoprophetas occidi iubet, dato de coelo igne ad consummationem holocausti, et pluviam a Deo impetrat.

1. Post dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio dicens: Vade, et ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terrae.

2. Ivit ergo Elias, ut ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens in Samaria.

3. Vocavitque Achab Abdiam dispensatorem domus suae: Abdias autem timebat Dominum valde.

4. Nam cum interficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, et abscondit eos quinquagenos et quinquagenos in speluncis, et pavit eos pane et aqua.

5. Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad universos fontes aquarum, et in cunctas valles, si forte possimus invenire herbam, et salvare equos et mulos, et non penitus iumenta intereant.

6. Diviseruntque sibi regiones, ut circuirent eas: Achab ibat per viam unam, et Abdias per viam alteram seorsum.

7. Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cum cognovisset eum, cecidit super faciem suam, et ait: Num tu es, domine mi, Elias?

8. Cui ille respondit: Ego. Vade: et dic domino tuo: Adest Elias.

9. Et ille, Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me servum tuum in manu Achab, ut interficiat me?

10. Vivit Dominus Deus tuus, quia non est gens aut regnum, quo non miserit dominus meus te requirens: et respondentibus cunctis: Non est hic: adiuravit regna singula et gentes, eo quod minime repereris.

11. Et nunc tu dicis mihi: Vade, et dic domino tuo: Adest Elias.

12. Cumque recessero a te, Spiritus Domini asportabit te in locum, quem ego ignoro: et ingressus nunciabo Achab, et non inveniens te, interficiet me: servus autem tuus timet Dominum ab infantia sua.

13. Numquid non indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cum interficeret Iezabel prophetas Domini, quod absconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos et quinquagenos in speluncis, et paverim eos pane et aqua?

14. Et nunc tu dicis: Vade, et dic domino tuo: Adest Elias: ut interficiat me?

15. Et dixit Elias: Vivit Dominus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie apparebo ei.

16. Abiit ergo Abdias in occursum Achab, et indicavit ei: venitque Achab in occursum Eliae.

17. Et cum vidisset eum, ait: Tune es ille, qui conturbas Israel?

18. Et ille ait: Non ego turbavi Israel, sed tu, et domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, et secuti estis Baalim.

19. Verumtamen nunc mitte, et congrega ad me universum Israel in monte Carmeli, et prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos, qui comedunt de mensa Iezabel.

20. Misit Achab ad omnes filios Israel, et congregavit prophetas in monte Carmeli.

21. Accedens autem Elias ad omnem populum, ait: Usquequo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.

22. Et ait rursus Elias ad populum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetae autem Baal quadringenti et quinquaginta viri sunt.

23. Dentur nobis duo boves, et illi eligant sibi bovem unum, et in frusta caedentes ponant super ligna, ignem autem non supponant: et ego faciam bovem alterum, et imponam super ligna, ignem autem non supponam.

24. Invocate nomina deorum vestrorum, et ego invocabo nomen Domini mei: et Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus ait: Optima propositio.

25. Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bovem unum, et facite primi, quia vos plures estis: et invocate nomina deorum vestrorum, ignemque non supponatis.

26. Qui cum tulissent bovem, quem dederat eis, fecerunt: et invocabant nomen Baal de mane usque ad meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui responderet: transiliebantque altare quod fecerant.

27. Cumque esset iam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce maiore: Deus enim est, et forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur.

28. Clamabant ergo voce magna, et incidebant se iuxta ritum suum cultris et lanceolis, donec perfunderentur sanguine.

29. Postquam autem transiit meridies, et illis prophetantibus venerat tempus, quo sacrificium offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes:

30. Dixit Elias omni populo: Venite ad me. Et accedente ad se populo, curavit altare Domini, quod destructum fuerat.

31. Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus est sermo Domini, dicens: (a) Israel erit nomen tuum. (a) Gen. 32, 28.

32. Et aedificavit de lapidibus altare in nomine Domini: fecitque aquaeductum, quasi per duas aratiunculas in circuitu altaris,

33. Et composuit ligna: divisitque per membra bovem, et posuit super ligna,

34. Et ait: Implete quatuor hydrias aqua, et fundite super holocaustum, et super ligna. Rursumque dixit: Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent secundo, ait: Etiam tertio idipsum facite. Feceruntque tertio,

35. Et currebant aquae circum altare, et fossa aquaeductus repleta est.

36. Cumque iam tempus esset ut offerretur holocaustum, accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham, et Isaac, et Israel, ostende hodie quia tu es Deus Israel, et ego servus tuus, et iuxta praeceptum tuum feci omnia verba haec.

37. Exaudi me Domine, exaudi me: ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus, et tu convertisti cor eorum iterum.

38. Cecidit autem ignis Domini, et voravit holocaustum, et ligna, et lapides, pulverem quoque, et aquam, quae erat in aquaeductu lambens.

39. Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, et ait: Dominus ipse est Deus, Dominus ipse est Deus.

40. Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, et ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendissent, duxit eos Elias ad Torrentem Cison, et interfecit eos ibi.

41. Et ait Elias ad Achab: Ascende, comede, et bibe: quia sonus multae pluviae est.

42. Ascendit Achab ut comederet et biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, et pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua,

43. Et dixit ad puerum suum: Ascende, et prospice contra mare. Qui cum ascendisset, et contemplatus esset, ait: Non est quidquam. Et rursum ait illi: Revertere septem vicibus.

44. In septima autem vice, Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, et dic Achab: Iunge currum tuum et descende, ne occupet te pluvia.

45. Cumque se verteret huc atque illuc, ecce caeli contenebrati sunt, et nubes, et ventus, et facta est pluvia grandis. Ascendens itaque Achab abiit in Iezrahel:

46. Et manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

CAPUT XIX.

Elias fugiens Iezabel in deserto, a somno excitatus, panem divinitus missum edit, aquamque bibit, et ita ad montem Horeb pervenit: ibique in spelunca querens se solum Domini prophetam relictum, audit septem millia esse relicta: mittiturque ad ungendum Hazaël in regem Syriae, et Iehu in regem Israel, et Eliseum in prophetam.

1. Nunciavit autem Achab Iezabel omnia quae fecerat Elias, et quo modo occidisset universos prophetas gladio.

2. Misitque Iezabel nuncium ad Eliam, dicens: Haec mihi faciant dii, et haec addant, nisi hac hora cras posuero animam tuam sicut animam unius ex illis.

3. Timuit ergo Elias, et surgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: venitque in Bersabee Iuda, et dimisit ibi puerum suum,

4. Et perrexit in desertum, viam unius diei. Cumque venisset, et sederet subter unam iuniperum, petivit animae suae ut moreretur, et ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neque enim melior sum, quam patres mei.

5. Proiecitque se, et obdormivit in umbra iuniperi: et ecce Angelus Domini tetigit eum, et dixit illi: Surge, et comede.

6. Respexit, et ecce ad caput suum subcinericius panis, et vas aquae: comedit ergo, et bibit, et rursum obdormivit.

7. Reversusque est Angelus Domini secundo, et tetigit eum, dixitque illi: Surge, comede: grandis enim tibi restat via.

8. Qui cum surrexisset, comedit et bibit, et ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.

9. Cumque venisset illuc, mansit in spelunca: et ecce sermo Domini ad eum, dixitque illi: Quid hic agis Elia?

10. At ille respondit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus sum ego solus, et quaerunt animam meam ut auferant eam.

11. Et ait ei: Egredere, et sta in monte coram Domino: et ecce Dominus transit, et spiritus grandis et fortis subvertens montes, et conterens petras ante Dominum: non in spiritu Dominus, et post spiritum commotio: non in commotione Dominus,

12. Et post commotionem ignis: non in igne Dominus, et post ignem sibilus aurae tenuis.

13. Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, et egressus stetit in ostio speluncae, et ecce vox ad eum, dicens: Quid hic agis Elia? Et ille respondit:

14. Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum:
(a) quia dereliquerunt pactum tuum filii Israel: alta- (a) Rom.
ria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt gla- 11, 3.
dio, derelictus sum ego solus, et quaerunt animam meam ut auferant eam.

15. Et ait Dominus ad eum: Vade, et revertere in viam tuam per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazael regem super Syriam,

16. (b) Et Iehu filium Namsi unges regem super Is- (b) 4 Reg.
rael: Eliseum autem filium Saphat, qui est de Abel- 9, 2.
mehula, unges prophetam pro te.

17. Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu: et quicumque fugerit gladium Iehu, interficiet eum Eliseus.

18. (c) Et derelinquam mihi in Israel septem millia (c) Rom.
virorum, quorum genua non sunt incurvata ante Baal, 11, 4.
et omne os, quod non adoravit eum osculans manum.

19. Profectus ergo inde Elias, reperit Eliseum filium Saphat, arantem in duodecim iugis boum. et ipse in duodecim iugis boum arantibus unus erat: cumque venisset Elias ad eum, misit pallium suum super illum.

20. Qui statim relictis bobus cucurrit post Eliam, et ait: Osculer, oro, patrem meum, et matrem meam, et sic sequar te. Dixitque ei: Vade, et revertere: quod enim meum erat, feci tibi.

21. Reversus autem ab eo, tulit par boum, et mactavit illud, et in aratro boum coxit carnes, et dedit populo, et comederunt: consurgensque abiit, et secutus est Eliam, et ministrabat ei.

CAPUT XX.

Syri Samariam obsidentes caeduntur a pueris principum provinciarum, rursumque anno altero in campestribus caeduntur: rex autem Achab a propheta reprehenditur, quod foedus cum Benadad rege Syriae inierit, illumque vivum dimiserit.

1. Porro Benadad rex Syriae, congregavit omnem exercitum suum, et triginta duos reges secum, et equos, et currus: et ascendens pugnabat contra Samariam, et obsidebat eam.

2. Mittensque nuncios ad Achab regem Israel in civitatem,

3. Ait: Haec dicit Benadad: Argentum tuum, et aurum tuum meum est: et uxores tuae, et filii tui optimi, mei sunt.

4. Responditque rex Israel: Iuxta verbum tuum, domine mi rex, tuus sum ego, et omnia mea.

5. Revertentesque nuncii, dixerunt: Haec dicit Benadad, qui misit nos ad te: Argentum tuum, et aurum tuum, et uxores tuas, et filios tuos dabis mihi.

6. Cras igitur hac eadem hora mittam servos meos ad te, et scrutabuntur domum tuam, et domum servorum tuorum: et omne, quod eis placuerit, ponent in manibus suis, et auferent.

7. Vocavit autem rex Israel omnes seniores terrae, et ait: Animadvertite, et videte quoniam insidietur nobis: misit enim ad me pro uxoribus meis, et filiis, et pro argento et auro: et non abnui.

8. Dixeruntque omnes maiores natu, et universus populus ad eum: Non audias, neque acquiescas illi.

9. Respondit itaque nunciis Benadad: Dicite domino meo regi: Omnia propter quae misisti ad me servum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non possum.

10. Reversique nuncii retulerunt ei. Qui remisit, et ait: Haec faciant mihi dii, et haec addant, si suffecerit pulvis Samariae pugillis omnis populi, qui sequitur me.

11. Et respondens rex Israel, ait: Dicite ei: Ne glorietur accinctus aeque ut discinctus.

12. Factum est autem, cum audisset Benadad verbum istud, bibebat ipse et reges in umbraculis, et ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam.

13. Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israel, ait ei: Haec dicit Dominus: Certe vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce, ego tradam eam in manu tua hodie: ut scias, quia ego sum Dominus.

14. Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Haec dicit Dominus: Per pedissequos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet praeliari? Et ille dixit: Tu.

15. Recensuit ergo pueros principum provinciarum, et reperit numerum ducentorum triginta duorum: et recensuit post eos populum, omnes filios Israel, septem millia.

16. Et egressi sunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo suo, et reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius venerant.

17. Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadad. Qui nunciaverunt ei, dicentes: Viri egressi sunt de Samaria.

18. Et ille ait: Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos: sive ut proelientur, vivos eos capite.

19. Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur:

20. Et percussit unusquisque virum, qui contra se veniebat: fugeruntque Syri, et persecutus est eos Israel. Fugit quoque Benadad rex Syriae in equo cum equitibus suis.

21. Necnon egressus rex Israel percussit equos et currus, et percussit Syriam plaga magna.

22. (Accedens autem propheta ad regem Israel, dixit ei: Vade, et confortare, et scito, et vide quid facias: sequenti enim anno rex Syriae ascendet contra te.)

23. Servi vero regis Syriae dixerunt ei: Dii montium sunt dii eorum, ideo superaverunt nos: sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus, et obtinebimus eos.

24. Tu ergo verbum hoc fac: Amove reges singulos ab exercitu tuo, et pone principes pro eis:

25. Et instaura numerum militum, qui ceciderunt de tuis, et equos secundum equos pristinos, et currus secundum currus, quos ante habuisti: et pugnabimus contra eos in campestribus, et videbis quod obtinebimus eos. Credidit consilio eorum, et fecit ita.

26. Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadad Syros, et ascendit in Aphec ut pugnaret contra Israel.

27. Porro filii Israel recensiti sunt, et acceptis cibariis profecti ex adverso, castraque metati sunt contra eos, quasi duo parvi greges caprarum: Syri autem repleverunt terram.

28. (Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Israel: Haec dicit Dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium est Dominus, et non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, et scietis quia ego sum Dominus.)

29. Dirigebantque septem diebus ex adverso hi, atque illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntque filii Israel de Syris centum millia peditum in die una.

30. Fugerunt autem qui remanserant in Aphec, in civitatem: et cecidit murus super viginti septem millia hominum, qui remanserant. Porro Benadad fugiens ingressus est civitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum.

31. Dixeruntque ei servi sui: Ecce, audivimus quod reges domus Israel clementes sint: ponamus itaque saccos in lumbis nostris, et funiculos in capitibus nostris, et egrediamur ad regem Israel: forsitan salvabit animas nostras.

32. Accinxerunt saccis lumbos suos, et posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israel, et dixerunt ei: Servus tuus Benadad dicit: Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est.

33. Quod acceperunt viri pro omine: et festinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerunt: Frater tuus Benadad. Et dixit eis: Ite, et adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Benadad, et levavit eum in currum suum.

34. Qui dixit ei: Civitates, quas tulit pater meus a patre tuo, reddam: et plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, et ego foederatus recedam a te. Pepigit ergo foedus, et dimisit eum.

35. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone Domini: Percute me. At ille noluit percutere.

36. Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes a me, et percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo, atque percussit.

37. Sed et alterum inveniens virum, dixit ad eum: Percute me. Qui percussit eum, et vulneravit.

38. Abiit ergo propheta, et occurrit regi in via, et mutavit aspersione pulveris os et oculos suos.

39. Cumque rex transisset, clamavit ad regem, et ait: Servus tuus egressus est ad proeliandum cominus: cumque fugisset vir unus, adduxit eum quidam ad me, et ait: Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes.

40. Dum autem ego turbatus huc illucque me ver-

terem, subitu non comparuit. Et ait rex Israel ad eum: Hoc est iudicium tuum, quod ipse decrevisti.

41. At ille statim abstersit pulverem de facie sua, et cognovit eum rex Israel, quod esset de prophetis.

(a) Infra 22, 35. 42. Qui ait ad eum: Haec dicit Dominus: (a) Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, et populus tuus pro populo eius.

43. Reversus est igitur rex Israel in domum suam, audire contemnens, et furibundus venit in Samariam.

CAPUT XXI.

Naboth, ob negatam regi Achab vineam, a falsis testibus iussu Iezabel accusatus lapidatur: quo facto, ipsi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quae tamen Achab se humiliando evadit.

1. Post verba autem haec, tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelitae, quae erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariae.

2. Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina est, et prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut si commodius tibi putas, argenti pretium, quanta digna est.

3. Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi.

4. Venit ergo Achab in domum suam indignans, et frendens super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Et proiiciens se in lectulum suum, avertit faciem suam ad parietem, et non comedit panem.

5. Ingressa est autem ad eum Iezabel uxor sua, dixitque ei: Quid est hoc, unde anima tua contristata est? et quare non comedis panem?

6. Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Iezrahelitae, et dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut, si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam.

7. Dixit ergo ad eum Iezabel uxor eius: Grandis auctoritatis es, et bene regis regnum Israel. Surge, et comede panem, et aequo animo esto, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelitae.

8. Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, et signavit eas annulo eius, et misit ad maiores natu, et optimates, qui erant in civitate eius, et habitabant cum Naboth.

9. Litterarum autem haec erat sententia: Praedicate ieiunium, et sedere facite Naboth inter primos populi,

10. Et submittite duos viros filios Belial contra eum, et falsum testimonium dicant: Benedixit Deum et regem: et educite eum, et lapidate, sicque moriatur.

11. Fecerunt ergo cives eius maiores natu et optimates, qui habitabant cum eo in urbe, sicut praeceperat eis Iezabel, et sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos:

12. Praedicaverunt ieiunium, et sedere fecerunt Naboth inter primos populi.

13. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet ut viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum et regem: quam ob rem eduxerunt eum extra civitatem, et lapidibus interfecerunt.

14. Miseruntque ad Iezabel, dicentes: Lapidatus est Naboth, et mortuus est.

15. Factum est autem, cum audisset Iezabel lapidatum Naboth, et mortuum, locuta est ad Achab: Surge, et posside vineam Naboth Iezrahelitae, qui noluit tibi acquiescere, et dare eam accepta pecunia: non enim vivit Naboth, sed mortuus est.

16. Quod cum audisset Achab, mortuum videlicet Naboth, surrexit, et descendebat in vineam Naboth Iezrahelitae, ut possideret eam.

17. Factus est igitur sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

18. Surge, et descende in occursum Achab regis Israel, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam:

19. Et loquéris ad eum, dicens: Haec dicit Dominus: Occidisti, insuper et possedisti. Et post haec addes: Haec dicit Dominus: (b) In loco hoc, in quo lin- (b) Infra 22, 38.
xerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum.

20. Et ait Achab ad Eliam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venundatus sis, ut faceres malum in conspectu Domini.

21. (c) Ecce ego inducam super te malum, et de- (c) 4 Reg. 9, 8.
metam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem, et clausum et ultimum in Israel.

22. Et dabo domum tuam sicut (d) domum Ieroboam (d) Supra 15, 29.
filii Nabat, et sicut domum (e) Baasa filii Ahia: quia (e) Supra 16, 3.
egisti, ut me ad iracundiam provocares, et peccare fecisti Israel.

23. (f) Sed et de Iezabel locutus est Dominus, di- (f) 4 Reg. 9, 36.
cens: Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel.

24. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres caeli.

25. Igitur non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est ut faceret malum in conspectu Domini: concitavit enim eum Iezabel uxor sua,

26. Et abominabilis factus est, in tantum ut sequeretur idola, quae fecerant Amorrhaei, quos consumpsit Dominus a facie filiorum Israel.

27. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, et operuit cilicio carnem suam, ieiunavitque et dormivit in sacco, et ambulavit demisso capite.

28. Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

29. Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed (g) in diebus filii sui infe- (g) 4 Reg. 9, 26.
ram malum domui eius.

CAPUT XXII.

Achab et Iosaphat reges, pseudoprophetarum vaticinia decepti, ad pugnam procedunt adversus Syros pro Ramoth Galaad, ac vincuntur, occiso Achab, qui Michaeam vera prophetantem carcere incluserat: impio Achab succedit filius impius Ochozias, pio autem Iosaphat succedit impius filius Ioram.

1. Transierunt (h) igitur tres anni absque bello in- (h) 2 Par. 18, 1.
ter Syriam et Israel.

2. In anno autem tertio, descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israel.

3. (Dixitque rex Israel ad servos suos: Ignoratis quod nostra sit Ramoth Galaad, et negligimus tollere eam de manu regis Syriae?)

4. Et ait ad Iosaphat: Veniesne mecum ad proeliandum in Ramoth Galaad?

5. Dixitque Iosaphat ad regem Israel: Sicut ego sum, ita et tu: populus meus, et populus tuus unum

*

sunt: et equites mei, equites tui. Dixitque Iosaphat ad regem Israel: Quaere, oro te, hodie sermonem Domini.

6. Congregavit ergo rex Israel prophetas, quadringentos circiter viros, et ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Qui responderunt: Ascende, et dabit eam Dominus in manu regis.

7. Dixit autem Iosaphat: Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum?

8. Et ait rex Israel ad Iosaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michaeas filius Iemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita rex.

9. Vocavit ergo rex Israel eunuchum quendam, et dixit ei: Festina adducere Michaeam filium Iemla.

10. Rex autem Israel, et Iosaphat rex Iuda sedebant unusquisque in solio suo vestiti cultu regio, in area iuxta ostium portae Samariae, et universi prophetae prophetabant in conspectu eorum.

11. Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, et ait: Haec dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam.

12. Omnesque prophetae similiter prophetabant, dicentes: Ascende in Ramoth Galaad, et vade prospere, et tradet Dominus in manus regis.

13. Nuncius vero, qui ierat ut vocaret Michaeam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno regi bona praedicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, et loquere bona.

14. Cui Michaeas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15. Venit itaque ad regem, et ait illi rex: Michaea, ire debemus in Ramoth Galaad ad proeliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, et vade prospere, et tradet eam Dominus in manus regis.

16. Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum adiuro te, ut non loquaris mihi nisi quod verum est, in nomine Domini.

17. Et ille ait: Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem. et ait Dominus: Non habent isti dominum: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

18. (Dixit ergo rex Israel ad Iosaphat: Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, sed semper malum?)

19. Ille vero addens, ait: Propterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, et omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris et a sinistris;

20. Et ait Dominus: quis decipiet Achab regem Israel, ut ascendat, et cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba huiuscemodi, et alius aliter.

21. Egressus est autem spiritus, et stetit coram Domino, et ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo?

22. Et ille ait: Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus: Decipies, et praevalebis: egredere, et fac ita.

23. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, et Dominus locutus est contra te malum.

24. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, et percussit Michaeam in maxillam, et dixit: Me ne ergo dimisit Spiritus Domini, et locutus est tibi?

25. Et ait Michaeas: Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut abscondaris.

26. Et ait rex Israel: Tollite Michaeam, et maneat apud Amon principem civitatis, et apud Ioas filium Amelech,

27. Et dicite eis: Haec dicit rex: Mittite virum istum in carcerem, et sustentate eum pane tribulationis, et aqua angustiae, donec revertar in pace.

28. Dixitque Michaeas: Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.

29. Ascendit itaque rex Israel, et Iosaphat rex Iuda in Ramoth Galaad.

30. Dixit itaque rex Israel ad Iosaphat: Sume arma, et ingredere proelium, et induere vestibus tuis. porro rex Israel mutavit habitum suum, et ingressus est bellum.

31. Rex autem Syriae praeceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, et maiorem quempiam, nisi contra regem Israel, solum.

32. Cum ergo vidissent principes curruum Iosaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex Israel, et impetu facto pugnabant contra eum: et exclamavit Iosaphat.

33. Intellexeruntque principes curruum quod non esset rex Israel, et cessaverunt ab eo.

34. Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum sagittam dirigens, et casu percussit regem Israel inter pulmonem et stomachum. At ille dixit aurigae suo: Verte manum tuam, et eiice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum.

35. Commissum est ergo proelium in die illa, et rex Israel stabat in curru suo contra Syros, et mortuus est vespere: fluebat autem sanguis plagae in sinum currus,

36. Et praeco insonuit in universo exercitu antequam sol occumberet, dicens: Unusquisque revertatur in civitatem, et in terram suam.

37. Mortuus est autem rex, et perlatus est in Samariam: sepelieruntque regem in Samaria,

38. Et (a) laverunt currum eius in piscina Samariae, et linxerunt canes sanguinem eius, et habenas laverunt, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat. (a) Sup. 21, 19.

39. Reliqua autem sermonum Achab, et universa quae fecit, et domus eburnea, quam aedificavit, cunctarumque urbium quas extruxit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

40. Dormivit ergo Achab cum patribus suis, et regnavit Ochozias filius eius pro eo.

41. Iosaphat vero filius Asa regnare coeperat super Iudam anno quarto Achab regis Israel.

42. Triginta quinque annorum erat cum regnare coepisset, et viginti quinque annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Azuba filia Salai.

43. Et ambulavit in omni via Asa patris sui, et non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conspectu Domini.

44. Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus sacrificabat, et adolebat incensum in excelsis.

45. Pacemque habuit Iosaphat cum rege Israel.

46. Reliqua autem verborum Iosaphat, et opera eius, quae gessit, et proelia, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

47. Sed et reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa patris eius, abstulit de terra.

48. Nec erat tunc rex constitutus in Edom.

49. Rex vero Iosaphat fecerat classes in mari, quae navigarent in Ophir propter aurum: et ire non potuerunt, quia confractae sunt in Asiongaber.

50. Tunc ait Ochozias filius Achab ad Iosaphat: Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit Iosaphat.

51. Dormivitque Iosaphat cum patribus suis, et sepultus est cum eis in Civitate David patris sui: regnavitque Ioram filius eius pro eo.

52. Ochozias autem filius Achab regnare coeperat super Israel in Samaria, anno septimodecimo Iosaphat regis Iuda, regnavitque super Israel duobus annis.

53. Et fecit malum in conspectu Domini, et ambulavit in via patris sui et matris suae, et in via Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

54. Servivit quoque Baal, et adoravit eum, et irritavit Dominum Deum Israel, iuxta omnia quae fecerat pater eius.

LIBER REGUM QUARTUS

SECUNDUM HEBRAEOS MALACHIM SECUNDUS

CAPUT I.

Ochozias rex Israel super aegritudine sua Beelzebub consulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus praedicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam missos ignis coelestis devorat cum ipsorum militibus, tertio principe sua modestia servato, cum quo Elias ad Ochoziam descendit: cui mortuo succedit frater Ioram.

1. Praevaricatus est autem Moab in Israel, postquam mortuus est Achab.

2. Ceciditque Ochozias per cancellos coenaculi sui, quod habebat in Samaria, et aegrotavit: misitque nuncios, dicens ad eos: Ite, consulite Beelzebub deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate mea hac.

3. Angelus autem Domini locutus est ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, et ascende in occursum nunciorum regis Samariae, et dices ad eos: Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accaron?

4. Quam ob rem haec dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Et abiit Elias.

5. Reversique sunt nuncii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis?

6. At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis, et dixit ad nos: Ite, et revertimini ad regem, qui misit vos, et dicetis ei: Haec dicit Dominus: Numquid, quia non erat Deus in Israel, mittis ut consulatur Beelzebub deus Accaron? Idcirco de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

7. Qui dixit eis: Cuius figurae et habitus est vir ille, qui occurrit vobis, et locutus est verba haec?

8. At illi dixerunt: Vir pilosus, et zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est.

9. Misitque ad eum quinquagenarium principem, et quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex praecepit ut descendas.

10. Respondensque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descendat ignis de caelo, et devoret te, et quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de caelo, et devoravit eum, et quinquaginta qui erant cum eo.

11. Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, et quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo Dei, haec dicit rex: Festina, descende.

12. Respondens Elias ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de caelo, et devoret te, et quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de caelo, et devoravit illum, et quinquaginta eius.

13. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, et quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra Eliam, et precatus est eum, et ait: Homo Dei, noli despicere animam meam, et animas servorum tuorum qui mecum sunt.

14. Ecce descendit ignis de caelo, et devoravit duos principes quinquagenarios primos, et quinquagenos, qui cum eis erant: sed nunc obsecro ut miserearis animae meae.

15. Locutus est autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, et descendit cum eo ad regem,

16. Et locutus est ei: Haec dicit Dominus: Quia misisti nuncios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel, a quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.

17. Mortuus est ergo iuxta sermonem Domini, quem locutus est Elias, et regnavit Ioram frater eius pro eo, anno secundo Ioram filii Iosaphat regis Iudae: non enim habebat filium.

18. Reliqua autem verborum Ochoziae, quae operatus est, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

CAPUT II.

Eliseus individuus Eliae comes, Iordanem, aqua Eliae pallio divisa, cum illo transit; Elia autem in coelum igneo curru rapto, duplicem eius spiritum accipit, ac pallio Eliae rursum Iordanis aquas dividit, ac per siccum transit. Elias quaesitus non invenitur: aquae Iericho ac terrae sterilitas, immisso per Eliseum sale, sanantur: pueri 42. Eliseum irridentes ab ursis lacerantur.

1. Factum est autem, cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in caelum, ibant Elias et Eliseus de Galgalis.

2. Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me usque in Bethel. Cui ait Eliseus: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent Bethel,

3. Egressi sunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliseum, et dixerunt ei: Numquid nosti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum a te? Qui respondit: Et ego novi: silete.

4. Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me in Iericho. Et ille ait: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque venissent Iericho,

5. Accesserunt filii prophetarum, qui erant in Iericho, ad Eliseum, et dixerunt ei: Numquid nosti quia

Dominus hodie tollet dominum tuum a te? Et ait: Et ego novi: silete.

6. Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me usque ad Iordanem. Qui ait: Vivit Dominus, et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7. Et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt eos, qui et steterunt econtra, longe: illi autem ambo stabant super Iordanem.

8. Tulitque Elias pallium suum, et involvit illud, et percussit aquas, quae divisae sunt in utramque partem, et transierunt ambo per siccum.

9. Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar a te. Dixitque Eliseus: Obsecro ut fiat in me duplex spiritus tuus.

10. Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.

11. Cumque pergerent, et incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus, et equi ignei diviserunt utrumque: et (a) ascendit Elias per turbinem in caelum,

(a) Eccli. 48, 13. 1 Mach. 2, 58.

12. Eliseus autem videbat, et clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israel, et auriga eius. Et non vidit eum amplius: apprehenditque vestimenta sua, et scidit illa in duas partes.

13. Et levavit pallium Eliae, quod ceciderat ei: reversusque stetit super ripam Iordanis,

14. Et pallio Eliae, quod ceciderat ei, percussit aquas, et non sunt divisae. et dixit: Ubi est Deus Eliae etiam nunc? Percussitque aquas, et divisae sunt huc, atque illuc, et transiit Eliseus.

15. Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Iericho econtra, dixerunt: Requievit spiritus Eliae super Eliseum. Et venientes in occursum eius, adoraverunt eum proni in terram,

16. Dixeruntque illi: Ecce, cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, et quaerere dominum tuum, ne forte tulerit eum Spiritus Domini, et proiecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere.

17. Coegeruntque eum, donec acquiesceret, et diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cum quaesissent tribus diebus, non invenerunt.

18. Et reversi sunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, et dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

19. Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliseum: Ecce habitatio civitatis huius optima est, sicut tu ipse domine perspicis: sed aquae pessimae sunt, et terra sterilis.

20. At ille ait: Afferte mihi vas novum, et mittite in illud sal. Quod cum attulissent,

21. Egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, et ait: Haec dicit Dominus: Sanavi aquas has, et non erit ultra in eis mors, neque sterilitas.

22. Sanatae sunt ergo aquae usque in diem hanc, iuxta verbum Elisei, quod locutus est.

23. Ascendit autem inde in Bethel: cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate, et illudebant ei, dicentes: Ascende calve, ascende calve.

24. Qui cum respexisset, vidit eos, et maledixit eis in nomine Domini: egressique sunt duo ursi de saltu, et laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25. Abiit autem inde in montem Carmeli, et inde reversus est in Samariam.

CAPUT III.

Ob praevaricatum a rege Moab foedus quod cum rege Israel habebat, ascendunt adversus illum rex Israel, rex Iuda, et rex Edom; quibus siti pene enectis Dominus per Eliseum aquam sine pluvia promittit, et victoriam de rege Moab, qui suo primogenito immolato urbis excidium arcet.

1. Ioram vero filius Achab regnavit super Israel in Samaria anno decimo octavo Iosaphat regis Iudae. Regnavitque duodecim annis.

2. Et fecit malum coram Domino, sed non sicut pater suus et mater: tulit enim statuas Baal, quas fecerat pater eius.

3. Verumtamen in peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, adhaesit, nec recessit ab eis.

4. Porro Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, et solvebat regi Israel centum millia agnorum, et centum millia arietum cum velleribus suis.

5. Cumque mortuus fuisset Achab, praevaricatus est foedus, quod habebat cum rege Israel.

6. Egressus est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, et recensuit universum Israel.

7. Misitque ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, veni mecum contra eum ad proelium. Qui respondit: Ascendam: qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: et equi mei, equi tui.

8. Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit: Per desertum Idumaeae.

9. Perrexerunt igitur rex Israel, et rex Iuda, et rex Edom, et circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui, et iumentis, quae sequebantur eos.

10. Dixitque rex Israel: Heu heu heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manus Moab.

11. Et ait Iosaphat: Est ne hic propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum? Et respondit unus de servis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliae.

12. Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Israel, et Iosaphat rex Iuda, et rex Edom.

13. Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi et tibi est? vade ad prophetas patris tui, et matris tuae. Et ait illi rex Israel: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab?

14. Dixitque ad eum Eliseus: Vivit Dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non vultum Iosaphat regis Iudae erubescerem, non attendissem quidem te, nec respexissem.

15. Nunc autem adducite mihi psaltem. Cumque caneret psaltes, facta est super eum manus Domini, et ait:

16. Haec dicit Dominus: Facite alveum torrentis huius fossas, et fossas.

17. Haec enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluviam: et alveus iste replebitur aquis, et bibetis vos, et familiae vestrae, et iumenta vestra.

18. Parumque est hoc in conspectu Domini: insuper tradet etiam Moab in manus vestras.

19. Et percutietis omnem civitatem munitam, et omnem urbem electam, et universum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis, et omnem agrum egregium operietis lapidibus.

20. Factum est igitur mane, quando sacrificium offerri solet, et ecce, aquae veniebant per viam Edom, et repleta est terra aquis.

21. Universi autem Moabitae audientes quod ascen-

dissent reges ot pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes qui accincti erant balteo desuper, et steterunt in terminis.

22. Primoque mane surgentes, et orto iam sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitae econtra aquas rubras quasi sanguinem,

23. Dixeruntque: Sanguis gladii est: pugnaverunt reges contra se, et caesi sunt mutuo: nunc perge ad praedam Moab.

24. Perrexeruntque in castra Israel: porro consurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, et percusserunt Moab,

25. Et civitates destruxerunt: et omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleverunt: et universos fontes aquarum obturaverunt: et omnia ligna fructifera succiderunt, ita ut muri tantum fictiles remanerent: et circumdata est civitas a fundibulariis, et magna ex parte percussa.

26. Quod cum vidisset rex Moab, praevaluisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom: et non potuerunt.

27. Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: et facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, et reversi sunt in terram suam.

CAPUT IV.

Eliseus viduae debitis oppressae oleum impetrat quo solvat creditoribus; Sunamitidi hospitae suae filium, quem postea mortuum suscitat; farina quoque pulmento infuso, ipsius aufert amaritudinem, et paucis panibus multos satiat.

1. Mulier autem quaedam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Servus tuus vir meus mortuus est, et tu nosti quia servus tuus fuit timens Dominum: et ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi.

2. Cui dixit Eliseus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, nisi parum olei, quo ungar.

3. Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vasa vacua non pauca.

4. Et ingredere, et claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu, et filii tui: et mitte inde in omnia vasa haec: et cum plena fuerint, tolles.

5. Ivit itaque mulier, et clausit ostium super se, et super filios suos: illi offerebant vasa, et illa infundebat.

6. Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Stetitque oleum.

7. Venit autem illa, et indicavit homini Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, et redde creditori tuo: tu autem, et filii tui vivite de reliquo.

8. Facta est autem quaedam dies, et transibat Eliseus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quae tenuit eum ut comederet panem: cumque frequenter inde transiret, divertebat ad eam ut comederet panem.

9. Quae dixit ad virum suum: Animadverto quod vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos frequenter.

10. Faciamus ergo ei coenaculum parvum, et ponamus ei in eo lectulum, et mensam, et sellam, et candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi.

11. Facta est ergo dies quaedam, et veniens divertit in coenaculum, et requievit ibi.

12. Dixitque ad Giezi puerum suum: Voca Sunamitidem istam. Qui cum vocasset eam, et illa stetisset coram eo,

13. Dixit ad puerum suum: Loquere ad eam: Ecce, sedule in omnibus ministrasti nobis, quid vis ut faciam tibi? numquid habes negotium, et vis ut loquar regi, sive principi militiae? Quae respondit: In medio populi mei habito.

14. Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quaeras: filium enim non habet, et vir eius senex est.

15. Praecepit itaque ut vocaret eam: quae cum vocata fuisset, et stetisset ante ostium,

16. Dixit ad eam: In tempore isto, et in hac eadem hora, si vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa respondit: Noli quaeso domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillae tuae.

17. Et concepit mulier, et peperit filium in tempore, et in hora eadem, qua dixerat Eliseus.

18. Crevit autem puer. Et cum esset quaedam dies, et egressus isset ad patrem suum, ad messores,

19. Ait patri suo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, et duc eum ad matrem suam.

20. Qui cum tulisset, et duxisset eum ad matrem suam, posuit eum illa super genua sua usque ad meridiem, et mortuus est.

21. Ascendit autem, et collocavit eum super lectulum hominis Dei, et clausit ostium: et egressa,

22. Vocavit virum suum, et ait: Mitte mecum, obsecro, unum de pueris, et asinam, ut excurram usque ad hominem Dei, et revertar.

23. Qui ait illi: Quam ob causam vadis ad eum? hodie non sunt Calendae, neque Sabbatum. Quae respondit: Vadam:

24. Stravitque asinam, et praecepit puero: Mina, et propera, ne mihi moram facias in eundo: et hoc age quod praecipio tibi.

25. Profecta est igitur, et venit ad virum Dei in montem Carmeli: cumque vidisset eam vir Dei econtra, ait ad Giezi puerum suum: Ecce Sunamitis illa.

26. Vade ergo in occursum eius, et dic ei: Recte ne agitur circa te, et circa virum tuum, et circa filium tuum? Quae respondit: Recte.

27. Cumque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes eius, et accessit Giezi ut amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim eius in amaritudine est, et Dominus celavit a me, et non indicavit mihi.

28. Quae dixit illi: Numquid petivi filium a domino meo? numquid non dixi tibi: Ne illudas me?

29. Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, et tolle baculum meum in manu tua, et vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: et si salutaverit te quispiam, non respondeas illi: et pones baculum meum super faciem pueri.

30. Porro mater pueri ait: Vivit Dominus, et vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, et secutus est eam.

31. Giezi autem praecesserat ante eos, et posuerat baculum super faciem pueri, et non erat vox, neque sensus: reversusque est in occursum eius, et nuntiavit ei, dicens: Non surrexit puer.

32. Ingressus est ergo Eliseus domum, et ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius:

33. Ingressusque clausit ostium super se, et super puerum: et oravit ad Dominum.

34. Et ascendit, et incubuit super puerum: posuitque os suum super os eius, et oculos suos super oculos eius, et manus suas super manus eius: et incurvavit se super eum, et calefacta est caro pueri.

35. At ille reversus, deambulavit in domo, semel huc atque illuc: et ascendit, et incubuit super eum: et oscitavit puer septies, aperuitque oculos.

36. At ille vocavit Giezi, et dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quae vocata, ingressa est ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum.

37. Venit illa, et corruit ad pedes eius, et adoravit super terram: tulitque filium suum, et egressa est,

38. Et Eliseus reversus est in Galgala. Erat autem fames in terra, et filii prophetarum habitabant coram eo. dixitque uni de pueris suis: Pone ollam grandem, et coque pulmentum filiis prophetarum.

39. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas agrestes: invenitque quasi vitem silvestrem, et collegit ex ea colocynthidas agri, et implevit pallium suum, et reversus concidit in ollam pulmenti: nesciebat enim quid esset.

40. Infuderunt ergo sociis, ut comederent: cumque gustassent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere.

41. At ille, Afferte, inquit, farinam. Cumque tulissent, misit in ollam, et ait: Infunde turbae, ut comedant. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.

42. Vir autem quidam venit de Baalsalisa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, et frumentum novum in pera sua. At ille dixit: Da populo, ut comedat.

43. Responditque ei minister eius: Quantum est hoc, ut apponam centum viris? Rursum ille ait: Da populo, ut comedat: haec enim dicit Dominus: Comedent, et supererit.

44. Posuit itaque coram eis: qui comederunt, et superfuit iuxta verbum Domini.

CAPUT V.

Scidit rex Israel vestimenta sua, quod iussisset rex Syriae ut Naaman leprosum curaret; quem Eliseus septena in Iordane lotione mundat a lepra, quoc Giezi, propter munera mendacio extorta, ob Eliseo spreta, perpetuo adhaesit.

1. Naaman princeps militiae regis Syriae, erat vir magnus apud dominum suum, et honoratus: per illum enim dedit Dominus salutem Syriae: erat autem vir fortis et dives, sed leprosus.

2. Porro de Syria egressi fuerant latrunculi, et captivam duxerant de Terra Israel puellam parvulam, quae erat in obsequio uxoris Naaman,

3. Quae ait ad dominam suam: Utinam fuisset dominus meus ad prophetam, qui est in Samaria: profecto curasset eum a lepra, quam habet.

4. Ingressus est itaque Naaman ad dominum suum, et nunciavit ei, dicens: Sic et sic locuta est puella de Terra Israel.

5. Dixitque ei rex Syriae: Vade, et mittam litteras ad regem Israel. Qui cum profectus esset, et tulisset secum decem talenta argenti, et sex millia aureos, et decem mutatoria vestimentorum,

6. Detulit litteras ad regem Israel, in haec verba: Cum acceperis epistolam hanc, scito quod miserim ad te Naaman servum meum, ut cures eum a lepra sua.

7. Cumque legisset rex Israel litteras, scidit vestimenta sua, et ait: Numquid Deus ego sum, ut occidere possim, et vivificare, quia iste misit ad me, ut curem hominem a lepra sua? animadvertite, et videte quod occasiones quaerat adversum me.

8. Quod cum audisset Eliseus vir Dei, scidisse videlicet regem Israel vestimenta sua, misit ad eum, dicens: Quare scidisti vestimenta tua? veniat ad me, et sciat esse prophetam in Israel.

9. Venit ergo Naaman cum equis, et curribus, et stetit ad ostium domus Elisei:

10. Misitque ad eum Eliseus nuncium, dicens: Vade, et lavare septies in Iordane, et recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.

11. Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quod egrederetur ad me, et stans invocaret nomen Domini Dei sui, et tangeret manu sua locum leprae, et curaret me.

12. Numquid non meliores sunt Abana, et Pharphar fluvii Damasci omnibus aquis Israel, ut laver in eis, et munder? Cum ergo vertisset se, et abiret indignans,

13. Accesserunt ad eum servi sui, et locuti sunt ei: Pater, et si rem grandem dixisset tibi propheta, certe facere debueras: quanto magis quia nunc dixit tibi: Lavare, et mundaberis?

14. (a) Descendit, et lavit in Iordane septies iuxta (a) Luc. 4, 27.
sermonem viri Dei, et restituta est caro eius, sicut caro pueri parvuli, et mundatus est.

15. Reversusque ad virum Dei cum universo comitatu suo, venit, et stetit coram eo, et ait: Vere scio quod non sit alius Deus in universa terra, nisi tantum in Israel. Obsecro itaque ut accipias benedictionem a servo tuo.

16. At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquievit.

17. Dixitque Naaman: Ut vis: sed, obsecro, concede mihi servo tuo ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultra servus tuus holocaustum, aut victimam diis alienis, nisi Domino.

18. Hoc autem solum est, de quo depreceris Dominum pro servo tuo, quando ingredietur dominus meus templum Remmon, ut adoret: et illo innitente super manum meam, si adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re.

19. Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terrae tempore.

20. Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, ut non acciperet ab eo quae attulit: vivit Dominus, quia curram post eum, et accipiam ab eo aliquid.

21. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum eius, et ait: Recte ne sunt omnia?

22. Et ille ait: Recte. dominus meus misit me ad te, dicens: Modo venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, et vestes mutatorias duplices.

23. Dixitque Naaman: Melius est ut accipias duo talenta. Et coëgit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus saccis, et duplicia vestimenta, et imposuit duobus pueris suis, qui et portaverunt coram eo.

24. Cumque venisset iam vesperi, tulit de manu eorum, et reposuit in domo, dimisitque viros, et abierunt.

25. Ipse autem ingressus, stetit coram domino suo. Et dixit Eliseus: Unde venis Giezi? Qui respondit: Non ivit servus tuus quoquam.

26. At ille ait: Nonne cor meum in praesenti erat,

quando reversus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, et accepisti vestes ut emas oliveta, et vineas, et oves, et boves, et servos, et ancillas.

27. Sed et lepra Naaman adhaerebit tibi, et semini tuo, usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPUT VI.

Eliseus ferrum securis natare facit: regis Syriae milites ducuntur quasi excaecati in Samariam ab Eliseo, quem ob regis sui secreto regi Israel patefacta capere nitebantur; ac postmodum Syris obsidentibus Samariam, matres ob inediam filios suos comedunt, propter quod Eliseus a rege iubetur occidi.

1. Dixerunt autem filii prophetarum ad Eliseum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis.

2. Eamus usque ad Iordanem, et tollant singuli de silva materias singulas, ut aedificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite.

3. Et ait unus ex illis: Veni ergo et tu cum servis tuis. Respondit: Ego veniam.

4. Et abiit cum eis. Cumque venissent ad Iordanem, caedebant ligna.

5. Accidit autem, ut cum unus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamavitque ille, et ait: Heu heu heu domine mi, et hoc ipsum mutuo acceperam.

6. Dixit autem homo Dei: Ubi cecidit? At ille monstravit ei locum. praecidit ergo lignum, et misit illuc: natavitque ferrum,

7. Et ait: Tolle. Qui extendit manum, et tulit illud.

8. Rex autem Syriae pugnabat contra Israel, consiliumque iniit cum servis suis, dicens: In loco illo, et illo ponamus insidias.

9. Misit itaque vir Dei ad regem Israel, dicens: Cave ne transeas in locum illum: quia ibi Syri in insidiis sunt.

10. Misit itaque rex Israel ad locum, quem dixerat ei vir Dei, et praeoccupavit eum, et observavit se ibi non semel neque bis.

11. Conturbatumque est cor regis Syriae pro hac re: et convocatis servis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israel?

12. Dixitque unus servorum eius: Nequaquam domine mi rex, sed Eliseus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba quaecumque locutus fueris in conclavi tuo.

13. Dixitque eis: Ite, et videte ubi sit: ut mittam, et capiam eum. Annunciaveruntque ei, dicentes: Ecce in Dothan.

14. Misit ergo illuc equos et currus, et robur exercitus: qui cum venissent nocte, circumdederunt civitatem.

15. Consurgens autem diluculo minister viri Dei, egressus, vidit exercitum in circuitu civitatis, et equos et currus: nunciavitque ei, dicens: Heu heu heu domine mi, quid faciemus?

16. At ille respondit: Noli timere: plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.

17. Cumque orasset Eliseus, ait: Domine, aperi oculos huius, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, et vidit: et ecce mons plenus equorum, et curruum igneorum, in circuitu Elisei.

18. Hostes vero descenderunt ad eum: porro Eliseus oravit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc caecitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent, iuxta verbum Elisei.

19. Dixit autem ad eos Eliseus: Non est haec via, neque ista est civitas: sequimini me, et ostendam vobis virum, quem quaeritis. Duxit ergo eos in Samariam:

20. Cumque ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos istorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, et viderunt se esse in medio Samariae.

21. Dixitque rex Israel ad Eliseum, cum vidisset eos: Numquid percutiam eos, pater mi?

22. At ille ait: Non percuties: neque enim cepisti eos gladio, et arcu tuo, ut percutias: sed pone panem, et aquam coram eis, ut comedant, et bibant, et vadant ad dominum suum.

23. Appositaque est eis ciborum magna praeparatio, et comederunt, et biberunt, et dimisit eos, abieruntque ad dominum suum, et ultra non venerunt latrunes Syriae in Terram Israel.

24. Factum est autem post haec, congregavit Benadad rex Syriae, universum exercitum suum, et ascendit, et obsidebat Samariam.

25. Factaque est fames magna in Samaria: et tamdiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, et quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis.

26. Cumque rex Israel transiret per murum, mulier quaedam exclamavit ad eum, dicens: Salva me domine mi rex.

27. Qui ait: Non te salvat Dominus: unde te possum salvare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? Quae respondit:

28. Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, ut comedamus eum hodie, et filium meum comedemus cras.

29. Coximus ergo filium meum, et comedimus. Dixique ei die altera: Da filium tuum, ut comedamus eum. Quae abscondit filium suum.

30. Quod cum audisset rex, scidit vestimenta sua, et transibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus.

31. Et ait rex: Haec mihi faciat Deus, et haec addat, si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie.

32. Eliseus autem sedebat in domo sua, et senes sedebant cum eo. Praemisit itaque virum: et antequam veniret nuncius ille, dixit ad senes: Numquid scitis quod miserit filius homicidae hic, ut praecidatur caput meum? videte ergo, cum venerit nuncius, claudite ostium, et non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedum domini eius post eum est.

33. Adhuc illo loquente eis, apparuit nuncius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum a Domino est: quid amplius expectabo a Domino?

CAPUT VII.

Eliseus in Samaria praedicit fore frumenti abundantiam; quam leprosi quatuor in Samaria annunciant, territis a Deo Syris, ac omnibus relictis obsidionem solventibus: dux autem Elisei verbo incredulus, a turba conculcatur in porta Samariae.

1. Dixit autem Eliseus: Audite verbum Domini: Haec dicit Dominus: In tempore hoc cras modius similae uno statere erit, et duo modii hordei statere uno, in porta Samariae.

2. Respondens unus de ducibus, super cuius manum rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in caelo, numquid poterit esse

quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, et inde non comedes.

3. Quatuor ergo viri erant leprosi iuxta introitum portae: qui dixerunt ad invicem: Quid hic esse volumus donec moriamur?

4. Sive ingredi voluerimus civitatem, fame moriemur: sive manserimus hic, moriendum nobis est: venite ergo, et transfugiamus ad castra Syriae. si pepercerint nobis, vivemus: si autem occidere voluerint, nihilominus moriemur.

5. Surrexerunt ergo vesperi, ut venirent ad castra Syriae. Cumque venissent ad principium castrorum Syriae, nullum ibidem repererunt.

6. Siquidem Dominus sonitum audiri fecerat in castris Syriae, curruum, et equorum, et exercitus plurimi: dixeruntque ad invicem: Ecce mercede conduxit adversum nos rex Israel reges Hethaeorum, et Aegyptiorum, et venerunt super nos.

7. Surrexerunt ergo, et fugerunt in tenebris, et dereliquerunt tentoria sua, et equos et asinos in castris, fugeruntque, animas tantum suas salvare cupientes.

8. Igitur cum venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt unum tabernaculum, et comederunt et biberunt: tuleruntque inde argentum, et aurum, et vestes, et abierunt, et absconderunt: et rursum reversi sunt ad aliud tabernaculum, et inde similiter auferentes absconderunt.

9. Dixeruntque ad invicem: Non recte facimus: haec enim dies boni nuncii est. Si tacuerimus, et noluerimus nunciare usque mane, sceleris arguemur: venite, eamus, et nunciemus in aula regis.

10. Cumque venissent ad portam civitatis, narraverunt eis, dicentes: Ivimus ad castra Syriae, et nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos, et asinos alligatos, et fixa tentoria.

11. Ierunt ergo portarii, et nunciaverunt in palatio regis intrinsecus.

12. Qui surrexit nocte, et ait ad servos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciunt quia fame laboramus, et idcirco egressi sunt de castris, et latitant in agris, dicentes: Cum egressi fuerint de civitate, capiemus eos vivos, et tunc civitatem ingredi poterimus.

13. Respondit autem unus servorum eius: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in urbe (quia ipsi tantum sunt in universa multitudine Israel, alii enim consumpti sunt) et mittentes, explorare poterimus.

14. Adduxerunt ergo duos equos, misitque rex in castra Syrorum, dicens: Ite, et videte.

15. Qui abierunt post eos usque ad Iordanem: ecce autem omnis via plena erat vestibus, et vasis, quae proiecerant Syri cum turbarentur: reversique nuncii indicaverunt regi.

16. Et egressus populus diripuit castra Syriae: factusque est modius similae statere uno, et duo modii hordei statere uno, iuxta verbum Domini.

17. Porro rex ducem illum, in cuius manu incumbebat, constituit ad portam: quem conculcavit turba in introitu portae, et mortuus est, iuxta quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum.

18. Factumque est secundum sermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait: Duo modii hordei statere uno erunt, et modius similae statere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariae:

19. Quando responderat dux ille viro Dei, et dixerat: Etiamsi Dominus fecerit cataractas in caelo, numquid poterit fieri quod loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, et inde non comedes.

20. Evenit ergo ei sicut praedictum fuerat, et conculcavit eum populus in porta, et mortuus est.

CAPUT VIII.

Post septennem famem ab Eliseo praedictam, Sunamitis quae ipsius consilio peregrinata erat, reversa suos agros cum fructibus recuperat: Eliseus Benadad aegrotantem praedicit moriturum, et impium Hazaël regnaturum: Ioram rex Iuda percussit Idumaeos, quod a se recessissent; cui impio succedit Ochozias filius impius.

1. Eliseus autem locutus est ad mulierem, (a) cuius vivere fecerat filium, dicens: Surge, vade tu et domus tua, et peregrinare ubicumque repereris: vocavit enim Dominus famem, et veniet super terram septem annis. (a) Sup. 4, 35.

2. Quae surrexit, et fecit iuxta verbum hominis Dei: et vadens cum domo sua, peregrinata est in Terra Philisthiim diebus multis.

3. Cumque finiti essent anni septem, reversa est mulier de Terra Philisthiim: et egressa est ut interpellaret regem pro domo sua, et pro agris suis.

4. Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia magnalia quae fecit Eliseus.

5. Cumque ille narraret regi quo modo mortuum suscitasset, apparuit mulier, cuius vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo sua, et pro agris suis. Dixitque Giezi: Domine mi rex, haec est mulier, et hic est filius eius, quem suscitavit Eliseus.

6. Et interrogavit rex mulierem: quae narravit ei. Deditque ei rex eunuchum unum, dicens: Restitue ei omnia quae sua sunt, et universos reditus agrorum a die, qua reliquit terram usque ad praesens.

7. Venit quoque Eliseus Damascum, et Benadad rex Syriae aegrotabat: nunciaveruntque ei, dicentes: Venit vir Dei huc.

8. Et ait rex ad Hazael: Tolle tecum munera, et vade in occursum viri Dei, et consule Dominum per eum, dicens: Si evadere potero de infirmitate mea hac?

9. Ivit igitur Hazael in occursum eius, habens secum munera, et omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Cumque stetisset coram eo, ait: Filius tuus Benadad rex Syriae misit me ad te, dicens: Si sanari potero de infirmitate mea hac?

10. Dixitque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis: porro ostendit mihi Dominus quia morte morietur.

11. Stetitque cum eo, et conturbatus est usque ad suffusionem vultus: flevitque vir Dei.

12. Cui Hazael ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit: Quia scio quae facturus sis filiis Israel mala. Civitates eorum munitas igne succendes, et iuvenes eorum interficies gladio, et parvulos eorum elides, et praegnantes divides.

13. Dixitque Hazael: Quid enim sum servus tuus canis, ut faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: Ostendit mihi Dominus te regem Syriae fore.

14. Qui cum recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum. Qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At ille respondit: Dixit mihi: Recipies sanitatem.

15. Cumque venisset dies altera, tulit stragulum, et infudit aquam, et expandit super faciem eius: quo mortuo, regnavit Hazael pro eo.

16. Anno quinto Ioram filii Achab regis Israel, et

Iosaphat regis Iuda, regnavit Ioram filius Iosaphat rex Iuda.

(a) 2 Par. 21, 5. 17. (a) Triginta duorum annorum erat cum regnare coepisset, et octo annis regnavit in Ierusalem.

18. Ambulavitque in viis regum Israel, sicut ambulaverat domus Achab: filia enim Achab erat uxor eius: et fecit quod malum est in conspectu Domini.

(b) 2 Reg. 7, 16. 19. (b) Noluit autem Dominus disperdere Iudam, propter David servum suum, sicut promiserat ei, ut daret illi lucernam, et filiis eius cunctis diebus.

(c) 2 Par. 21, 8. 20. (c) In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iuda, et constituit sibi regem.

21. Venitque Ioram Seira, et omnes currus cum eo: et surrexit nocte, percussitque Idumaeos, qui eum circumdederant, et principes curruum, populus autem fugit in tabernacula sua.

22. Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda, usque ad diem hanc. Tunc recessit et Lobna in tempore illo.

23. Reliqua autem sermonum Ioram, et universa, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

24. Et dormivit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Civitate David, et regnavit Ochozias filius eius pro eo.

(d) 2 Par. 22, 1. 25. (d) Anno duodecimo Ioram filii Achab regis Israel regnavit Ochozias filius Ioram regis Iudae.

26. Viginti duorum annorum erat Ochozias cum regnare coepisset, et uno anno regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Athalia filia Amri regis Israel.

27. Et ambulavit in viis domus Achab: et fecit quod malum est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim domus Achab fuit.

28. Abiit quoque cum Ioram filio Achab, ad proeliandum contra Hazael regem Syriae in Ramoth Galaad, et vulneraverunt Syri Ioram:

29. Qui reversus est ut curaretur, in Iezrahel: quia vulneraverant eum Syri in Ramoth proeliantem contra Hazael regem Syriae. Porro Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit invisere Ioram filium Achab in Iezrahel, quia aegrotabat ibi.

CAPUT IX.

Iehu in regem Israel uncto per prophetam mandat Dominus, ut deleat domum Achab: occidit ergo Ioram una cum Ochozia rege Iuda, et corpus Iezabel a fenestra ipsius iussu praecipitatae canes devorant, iuxta Eliae vaticinium.

1. Eliseus autem propheta vocavit unum de filiis prophetarum, et ait illi: Accinge lumbos tuos, et tolle lenticulam olei hanc in manu tua, et vade in Ramoth Galaad.

(e) 3 Reg. 19, 16. 2. (e) Cumque veneris illuc, videbis Iehu filium Iosaphat filii Namsi: et ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, et introduces in interius cubiculum.

3. Tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius, et dices: Haec dicit Dominus: Unxi te regem super Israel. Aperiesque ostium, et fugies, et non ibi subsistes.

4. Abiit ergo adolescens puer prophetae in Ramoth Galaad,

5. Et ingressus est illuc: ecce autem principes exercitus sedebant, et ait: Verbum mihi ad te o princeps. Dixitque Iehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille dixit: Ad te o princeps.

6. Et surrexit et ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super caput eius, et ait: Haec dicit Dominus Deus Israel: Unxi te regem super populum Domini Israel,

7. Et percuties domum Achab domini tui, et ulciscar sanguinem servorum meorum prophetarum, et sanguinem omnium servorum Domini de manu Iezabel.

8. (f) Perdamque omnem domum Achab: et interficiam de Achab mingentem ad parietem, et clausum, (f) 3 Reg. 21, 21.
et novissimum in Israel.

9. Et dabo domum Achab, sicut (g) domum Ieroboam filii Nabat, et sicut domum (h) Baasa filii Ahia. (g) 3 Reg. 15, 29. (h) 3 Reg. 16, 3.

10. Iezabel quoque comedent canes in agro Iezrahel, nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, et fugit.

11. Iehu autem egressus est ad servos domini sui: qui dixerunt ei: Recte ne sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominem, et quid locutus sit.

12. At illi responderunt: Falsum est, sed magis narra nobis. Qui ait eis: Haec et haec locutus est mihi, et ait: Haec dicit Dominus: Unxi te regem super Israel.

13. Festinaverunt itaque, et unusquisque tollens pallium suum posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, et cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnavit Iehu.

14. Coniuravit ergo Iehu filius Iosaphat filii Namsi contra Ioram: (i) porro Ioram obsederat Ramoth Galaad, ipse, et omnis Israel contra Hazael regem Syriae: (i) Sup. 8, 28

15. Et reversus fuerat ut curaretur in Iezrahel propter vulnera, quia percusserant eum Syri, proeliantem contra Hazael regem Syriae: Dixitque Iehu: Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de civitate, ne vadat, et nunciet in Iezrahel.

16. Et ascendit, et profectus est in Iezrahel: Ioram enim aegrotabat ibi, et Ochozias rex Iuda descenderat ad visitandum Ioram.

17. Igitur speculator, qui stabat super turrim Iezrahel, vidit globum Iehu venientis, et ait: Video ego globum. Dixitque Ioram: Tolle currum, et mitte in occursum eorum, et dicat vadens: Recte ne sunt omnia?

18. Abiit ergo, qui ascenderat currum, in occursum eius, et ait: Haec dicit rex: Pacata ne sunt omnia? Dixitque Iehu: Quid tibi et paci? transi, et sequere me. Nunciavit quoque speculator, dicens: Venit nuncius ad eos, et non revertitur.

19. Misit etiam currum equorum secundum: venitque ad eos, et ait: Haec dicit rex: Numquid pax est? Et ait Iehu: Quid tibi et paci? transi, et sequere me.

20. Nunciavit autem speculator, dicens: Venit usque ad eos, et non revertitur: est autem incessus quasi incessus Iehu filii Namsi, praeceps enim graditur.

21. Et ait Ioram: Iunge currum. Iunxeruntque currum eius, et egressus est Ioram rex Israel, et Ochozias rex Iuda, singuli in curribus suis, egressique sunt in occursum Iehu, et invenerunt eum in agro Naboth Iezrahelitae.

22. Cumque vidisset Ioram Iehu, dixit: Pax est Iehu? At ille respondit: Quae pax? adhuc fornicationes Iezabel matris tuae, et veneficia eius multa vigent.

23. Convertit autem Ioram manum suam, et fugiens ait ad Ochoziam: Insidiae Ochozia.

24. Porro Iehu tetendit arcum manu, et percussit Ioram inter scapulas: et egressa est sagitta per cor eius, statimque corruit in curru suo:

25. Dixitque Iehu ad Badacer ducem: Tolle, proiice eum in agro Naboth Iezrahelitae: memini enim quando ego et tu sedentes in curru sequebamur Achab pa-

*

trem huius, quod Dominus onus hoc levaverit super eum, dicens:

(a) 3 Reg. 21, 22.
26. (a) Si non pro sanguine Naboth, et pro sanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, et proiice eum in agrum iuxta verbum Domini.

27. Ochozias autem rex Iuda videns hoc, fugit per viam domus horti: persecutusque est eum Iehu, et ait: Etiam hunc percutite in curru suo. Et percusserunt eum in ascensu Gaver, qui est iuxta Ieblaam: qui fugit in Mageddo, et mortuus est ibi.

28. Et imposuerunt eum servi eius super currum suum, et tulerunt in Ierusalem: sepelieruntque eum in sepulchro cum patribus suis in Civitate David.

29. Anno undecimo Ioram filii Achab, regnavit Ochozias super Iudam,

30. Venitque Iehu in Iezrahel. Porro Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, et ornavit caput suum, et respexit per fenestram

(b) 3 Reg. 16, 10.
31. Ingredientem Iehu per portam, et ait: (b) Numquid pax potest esse Zambri, qui interfecit dominum suum?

32. Levavitque Iehu faciem suam ad fenestram, et ait: Quae est ista? et inclinaverunt se ad eum duo, vel tres eunuchi.

33. At ille dixit eis: Praecipitate eam deorsum. et praecipitaverunt eam, aspersusque est sanguine paries, et equorum ungulae conculcaverunt eam.

34. Cumque introgressus esset, ut comederet, biberetque, ait: ite, et videte maledictam illam, et sepelite eam: quia filia regis est.

35. Cumque issent ut sepelirent eam, non invenerunt nisi calvariam, et pedes, et summas manus.

(c) 3 Reg. 21, 23.
36. Reversique nunciaverunt ei. Et ait Iehu: (c) Sermo Domini est, quem locutus est per servum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel,

37. Et erunt carnes Iezabel sicut stercus super faciem terrae in agro Iezrahel, ita ut praetereuntes dicant: Haeccine est illa Iezabel?

CAPUT X.

Iehu 70. filios Achab et 42. fratres Ochoziae necari iubet, totamque Achab progeniem delet, et omnes sacerdotes Baal callide convocatos occidit, exusta illius statua, et templo in cloacam verso; attamen in cultu vitulorum aureorum perseverat Iehu, ideo vehementer caesus est Israel ab Hazaël: mortuo autem Iehu, succedit filius eius Ioachaz.

1. Erant autem Achab septuaginta filii in Samaria: scripsit ergo Iehu litteras, et misit in Samariam, ad optimates civitatis, et ad maiores natu, et ad nutritios Achab, dicens:

2. Statim ut acceperitis litteras has, qui habetis filios domini vestri, et currus, et equos, et civitates firmas, et arma,

3. Eligite meliorem, et eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri, et eum ponite super solium patris sui, et pugnate pro domo domini vestri.

4. Timuerunt illi vehementer, et dixerunt: Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo, et quo modo nos valebimus resistere?

5. Miserunt ergo praepositi domus, et praefecti civitatis, et maiores natu, et nutritii, ad Iehu, dicentes: Servi tui sumus, quaecumque iusseris faciemus, nec constituemus nobis regem: quaecumque tibi placent, fac.

6. Rescripsit autem eis litteras secundo, dicens: Si mei estis, et obeditis mihi, tollite capita filiorum domini vestri, et venite ad me hac eadem hora cras in Iezrahel. Porro filii regis, septuaginta viri apud optimates civitatis nutriebantur.

7. Cumque venissent litterae ad eos, tulerunt filios regis, et occiderunt septuaginta viros, et posuerunt capita eorum in cophinis, et miserunt ad eum in Iezrahel.

8. Venit autem nuncius, et indicavit ei, dicens: Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit: Ponite ea ad duos acervos iuxta introitum portae usque mane.

9. Cumque diluxisset, egressus est, et stans dixit ad omnem populum: Iusti estis: si ego coniuravi contra dominum meum, et interfeci eum, quis percussit omnes hos?

10. (d) Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus Domini in terram, quos locutus est Dominus super domum Achab, et Dominus fecit quod locutus est in manu servi sui Eliae. (d) 3 Reg. 21, 29.

11. Percussit igitur Iehu omnes, qui reliqui erant de domo Achab in Iezrahel, et universos optimates eius, et notos, et sacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiae.

12. Et surrexit, et venit in Samariam: cumque venisset ad Cameram pastorum in via,

13. Invenit fratres Ochoziae regis Iuda, dixitque ad eos: Quinam estis vos? Qui responderunt: Fratres Ochoziae sumus, et descendimus ad salutandos filios regis, et filios reginae.

14. Qui ait: Comprehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent vivos, iugulaverunt eos in cisterna iuxta Cameram, quadraginta duos viros, et non reliquit ex eis quemquam.

15. Cumque abiisset inde, invenit Ionadab filium Rechab in occursum sibi, et benedixit ei. Et ait ad eum: Numquid est cor tuum rectum, sicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum:

16. Dixitque ad eum: Veni mecum, et vide zelum meum pro Domino. Et impositum in curru suo

17. Duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria usque ad unum, iuxta verbum Domini, quod locutus est per Eliam.

18. Congregavit ergo Iehu omnem populum, et dixit ad eos: (e) Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius. (e) 3 Reg. 16, 31.

19. Nunc igitur omnes prophetas Baal, et universos servos eius, et cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat, sacrificium enim grande est mihi Baal: quicumque defuerit, non vivet. Porro Iehu faciebat hoc insidiose, ut disperderet cultores Baal.

20. Et dixit: Sanctificate diem sollemnem Baal. Vocavitque

21. Et misit in universos terminos Israel, et venerunt cuncti servi Baal: non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal: et repleta est domus Baal, a summo usque ad summum.

22. Dixitque his, qui erant super vestes: Proferte vestimenta universis servis Baal. Et protulerunt eis vestes.

23. Ingressusque Iehu, et Ionadab filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, et videte, ne quis forte vobiscum sit de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli.

24. Ingressi sunt igitur ut facerent victimas et holocausta: Iehu autem praeparaverat sibi foris octoginta viros, et dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, anima eius erit pro anima illius.

25. Factum est autem, cum completum esset holocaustum, praecepit Iehu militibus et ducibus suis: Ingredimini, et percutite eos, nullus evadat. Percusseruntque eos in ore gladii, et proiecerunt milites et duces: et ierunt in civitatem templi Baal,

26. Et protulerunt statuam de fano Baal, et combusserunt,

27. Et comminuerunt eam. Destruxerunt quoque aedem Baal, et fecerunt pro ea latrinas usque in diem hanc.

28. Delevit itaque Iehu Baal de Israel:

29. Verumtamen a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, non recessit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, et in Dan.

30. Dixit autem Dominus ad Iehu: Quia studiose egisti quod rectum erat, et placebat in oculis meis, et omnia quae erant in corde meo fecisti contra do-

(a) Infr. 15, 12. mum Achab: (a) filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.

31. Porro Iehu non custodivit ut ambularet in lege Domini Dei Israel in toto corde suo: non enim recessit a peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Israel.

32. In diebus illis coepit Dominus taedere super Israel: percussitque eos Hazael in universis finibus Israel,

33. A Iordane contra Orientalem plagam, omnem Terram Galaad, et Gad, et Ruben, et Manasse, ab Aroër, quae est super Torrentem Arnon, et Galaad, et Basan.

34. Reliqua autem verborum Iehu, et universa quae fecit, et fortitudo eius, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Israel?

35. Et dormivit Iehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: et regnavit Ioachaz filius eius pro eo.

36. Dies autem, quos regnavit Iehu super Israel, viginti et octo anni sunt, in Samaria.

CAPUT XI.

Athalia, audita filii morte, omne semen regium, praeter Ioas, ferro extinguit, et regnum sibi usurpat; sed praecipiente Ioiada sacerdote occiditur, et Ioas rex Iuda constituitur, destructis aris et imaginibus Baal.

(b) 2 Par. 22, 10. 1. Athalia vero mater Ochoziae, (b) videns mortuum filium suum, surrexit, et interfecit omne semen regium.

2. Tollens autem Iosaba filia regis Ioram, soror Ochoziae, Ioas filium Ochoziae, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, et nutricem eius de triclinio: et abscondit eum a facie Athaliae ut non interficeretur.

3. Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porro Athalia regnavit super terram.

(c) 2 Par. 23, 1. 4. (c) Anno autem septimo misit Ioiada, et assumens centuriones, et milites introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis foedus: et adiurans eos in domo Domini, ostendit eis filium regis:

5. Et praecepit illis, dicens: Iste est sermo, quem facere debetis:

6. Tertia pars vestrum introeat sabbato, et observet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam Sur: et tertia pars sit ad portam, quae est post habitaculum scutariorum: et custodietis excubias domus Messa.

7. Duae vero partes e vobis, omnes egredientes sabbato, custodiant excubias domus Domini circa regem.

8. Et vallabitis eum, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque cum rege introeunte et egrediente.

9. Et fecerunt centuriones iuxta omnia, quae praeceperat eis Ioiada sacerdos: et assumentes singuli viros suos, qui ingrediebantur sabbatum, cum his qui egrediebantur sabbato, venerunt ad Ioiadam sacerdotem.

10. Qui dedit eis hastas, et arma regis David, quae erant in domo Domini.

11. Et steterunt singuli habentes arma in manu sua a parte templi dextera, usque ad partem sinistram altaris, et aedis, circum regem.

12. Produxitque filium regis, et posuit super eum diadema, et testimonium: feceruntque eum regem, et unxerunt: et plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex.

13. Audivit autem Athalia vocem populi currentis: et ingressa ad turbas in templum Domini,

14. Vidit regem stantem super tribunal iuxta morem, et cantores, et tubas prope eum, omnemque populum terrae laetantem, et canentem tubis: et scidit vestimenta sua, clamavitque: Coniuratio, coniuratio.

15. Praecepit autem Ioiada centurionibus, qui erant super exercitum, et ait eis: Educite eam extra septa templi, et quicumque eam secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim sacerdos: Non occidatur in templo Domini.

16. Imposueruntque ei manus, et impegerunt eam per viam introitus equorum, iuxta palatium, et interfecta est ibi.

17. Pepigit ergo Ioiada foedus inter Dominum, et inter regem, et inter populum, ut esset populus Domini, et inter regem et populum.

18. Ingressusque est omnis populus terrae templum Baal, et destruxerunt aras eius, et imagines contriverunt valide: Mathan quoque sacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et posuit sacerdos custodias in domo Domini.

19. Tulitque centuriones, et Cerethi et Phelethi legiones, et omnem populum terrae, deduxeruntque regem de domo Domini: et venerunt per viam portae scutariorum in palatium, et sedit super thronum regum.

20. Laetatusque est omnis populus terrae, et civitas conquievit: Athalia autem occisa est gladio in domo regis.

21. Septemque annorum erat Ioas, cum regnare coepisset.

CAPUT XII.

Ioas gazophylacii pecuniam ad sartatecta templi instauranda expendit: Hazaëli autem regi Syriae bellum contra Ierusalem paranti mittit omnes templi et palatii thesauros, tandemque a servis suis occiditur: cui succedit filius eius Amasias.

1. Anno septimo Iehu regnavit Ioas: et quadraginta annis regnavit in Ierusalem. nomen matris eius Sebia de Bersabee.

2. Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Ioiada sacerdos.

3. Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, et adolebat in excelsis incensum.

4. Dixitque Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum, quae illata fuerit in templum Domini a praetereuntibus, quae offertur pro pretio animae, et quam sponte et arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini:

5. Accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum, et instaurent sartatecta domus, siquid necessarium viderint instauratione.

6. Igitur usque ad vigesimum tertium annum regis Ioas, non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi.

7. Vocavitque rex Ioas Ioiadam pontificem et sacerdotes, dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite eam.

8. Prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo, et instaurare sartatecta domus.

9. Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper, et posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quae deferebatur ad templum Dñi.

10. Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis, et pontifex, effundebantque et numerabant pecuniam, quae inveniebatur in domo Domini:

11. Et dabant eam iuxta numerum atque mensuram in manu eorum, qui praeerant caementariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, et in caementariis iis, qui operabantur in domo Domini,

12. Et sartatecta faciebant: et in iis, qui caedebant saxa, et ut emerent ligna, et lapides, qui excidebantur, ita ut impleretur instauratio domus Domini in universis, quae indigebant expensa ad muniendam domum.

13. Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriae templi Domini, et fuscinulae, et thuribula, et tubae, et omne vas aureum et argenteum de pecunia, quae inferebatur in templum Domini.

14. Iis enim, qui faciebant opus, dabatur ut instauraretur templum Domini:

15. Et non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant eam.

16. Pecuniam vero pro delicto, et pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia sacerdotum erat.

17. Tunc ascendit Hazael rex Syriae, et pugnabat contra Geth, cepitque eam: et direxit faciem suam ut ascenderet in Ierusalem.

18. Quam ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quae consecraverat Iosaphat, et Ioram, et Ochozias patres eius reges Iuda, et quae ipse obtulerat: et universum argentum, quod inveniri potuit in thesauris templi Domini, et in palatio regis: misitque Hazaeli regi Syriae, et recessit ab Ierusalem.

19. Reliqua autem sermonum Ioas, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

20. Surrexerunt autem servi eius, et coniuraverunt inter se, percusseruntque Ioas in Domo Mello in descensu Sella.

21. Iosachar namque filius Semaath, et Iozabad filius Somer servi eius, percusserunt eum, et mortuus est: et sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David, regnavitque Amasias filius eius pro eo.

CAPUT XIII.

Ioachaz rex Israel propter peccata sua gravissime afflictus a rege Syriae, conversus ad Dominum liberatur; cui mortuo succedit filius Ioas, qui iuxta Elisei morientis vaticinium Syros ter devicit: mortui autem Elisei sepulchro iniectus quidam mortuus suscitatur.

1. Anno vigesimo tertio Ioas filii Ochoziae regis Iuda, regnavit Ioachaz filius Iehu super Israel in Samaria decem et septem annis.

2. Et fecit malum coram Domino, secutusque est peccata Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, et non declinavit ab eis.

3. Iratusque est furor Domini contra Israel, et tradidit eos in manu Hazael regis Syriae, et in manu Benadad filii Hazaei cunctis diebus.

4. Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, et audivit eum Dominus: vidit enim angustiam Israel, quia attriverat eos rex Syriae:

5. Et dedit Dominus salvatorem Israeli, et liberatus est de manu regis Syriae: habitaveruntque filii Israel in tabernaculis suis sicut heri et nudiustertius.

6. Verumtamen non recesserunt a peccatis domus Ieroboam, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulaverunt: siquidem et lucus permansit in Samaria.

7. Et non sunt derelicti Ioachaz de populo nisi quinquaginta equites, et decem currus, et decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriae, et redegerat quasi pulverem in tritura areae.

8. Reliqua autem sermonum Ioachaz, et universa quae fecit, et fortitudo eius, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

9. Dormivitque Ioachaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in Samaria: regnavitque Ioas filius eius pro eo.

10. Anno trigesimo septimo Ioas regis Iuda regnavit Ioas filius Ioachaz super Israel in Samaria sedecim annis,

11. Et fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinavit ab omnibus peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel, sed in ipsis ambulavit.

12. Reliqua autem sermonum Ioas, et universa quae fecit, et fortitudo eius, quo modo pugnaverit contra Amasiam regem Iuda, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

13. Et dormivit Ioas cum patribus suis: Ieroboam autem sedit super solium eius. Porro Ioas sepultus est in Samaria cum regibus Israel.

14. Eliseus autem aegrotabat infirmitate, qua et mortuus est: descenditque ad eum Ioas rex Israel, et flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus Israel et auriga eius.

15. Et ait illi Eliseus: Affer arcum, et sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum, et sagittas,

16. Dixit ad regem Israel: Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus manus suas manibus regis,

17. Et ait: Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset, dixit Eliseus: Iace sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini, et sagitta salutis contra Syriam: percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam.

18. Et ait: Tolle sagittas. Qui cum tulisset, rursum dixit ei: Percute iaculo terram. Et cum percussisset tribus vicibus, et stetisset,

19. Iratus est vir Dei contra eum, et ait: Si per-

cussisses quinquies, aut sexies, sive septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.

20. Mortuus est ergo Eliseus, et sepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipso anno.

(a) Eccli. 48, 14. 21. (a) Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, et proiecerunt cadaver in sepulchro Elisei. Quod cum tetigisset ossa Elisei, revixit homo, et stetit super pedes suos.

22. Igitur Hazael rex Syriae afflixit Israel cunctis diebus Ioachaz:

23. Et misertus est Dominus eorum, et reversus est ad eos propter pactum suum, quod habebat cum Abraham, et Isaac, et Iacob: et noluit disperdere eos, neque proiicere penitus usque in praesens tempus.

24. Mortuus est autem Hazael rex Syriae, et regnavit Benadad filius eius pro eo.

25. Porro Ioas filius Ioachaz tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure praelii, tribus vicibus percussit eum Ioas, et reddidit civitates Israel.

CAPUT XIV.

Amasias, interfectis occisoribus patris sui Ioas, percutit Edom: sed hac victoria factus elatior, provocans ad bellum Ioas regem Israel, ab eo capitur, et Ierusalem diripitur: at Ioas regi Israel succedit filius Ieroboam, qui ab angustiis liberat Israel, cui succedit filius Zacharias: porro facta coniuratione adversus Amasiam regem Iuda a suis occiditur, cui succedit filius Azarias impius.

1. In anno secundo Ioas filii Ioachaz regis Israel regnavit Amasias filius Ioas regis Iuda.

(b) 2 Par. 25, 1. 2. (b) Viginti quinque annorum erat cum regnare coepisset: viginti autem et novem annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Ioadan de Ierusalem.

3. Et fecit rectum coram Domino, verumtamen non ut David pater eius. Iuxta omnia, quae fecit Ioas pater suus, fecit:

4. Nisi hoc tantum quod excelsa non abstulit: adhuc enim populus immolabat, et adolebat incensum in excelsis.

5. Cumque obtinuisset regnum, percussit servos suos, qui interfecerant regem patrem suum:

6. Filios autem eorum, qui occiderant, non occidit, iuxta quod scriptum est in libro legis Moysi, sicut (c) Deut. 24, 16. Ezech. 18, 20. praecepit Dominus, dicens: (c) Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur.

7. Ipse percussit Edom in Valle Salinarum decem millia, et apprehendit petram in praelio, vocavitque nomen eius Iectehel, usque in praesentem diem.

8. Tunc misit Amasias nuncios ad Ioas filium Ioachaz, filii Iehu regis Israel, dicens: Veni, et videamus nos.

9. Remisitque Ioas rex Israel ad Amasiam regem Iuda, dicens: Carduus Libani misit ad cedrum, quae est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestiae saltus, quae sunt in Libano, et conculcaverunt carduum.

10. Percutiens invaluisti super Edom, et sublevavit te cor tuum: contentus esto gloria, et sede in domo tua: quare provocas malum, ut cadas tu et Iudas tecum?

11. Et non acquievit Amasias. Ascenditque Ioas rex Israel, et viderunt se, ipse et Amasias rex Iuda in Bethsames oppido Iudae.

12. Percussusque est Iuda coram Israel, et fugerunt unusquisque in tabernacula sua.

13. Amasiam vero regem Iuda filium Ioas filii Ochoziae, cepit Ioas rex Israel in Bethsames, et adduxit eum in Ierusalem: et interrupit murum Ierusalem, a porta Ephraim usque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

14. Tulitque omne aurum, et argentum, et universa vasa, quae inventa sunt in domo Domini, et in thesauris regis, et obsides, et reversus est in Samariam.

15. Reliqua autem verborum Ioas quae fecit, et fortitudo eius qua pugnavit contra Amasiam regem Iuda, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

16. Dormivitque Ioas cum patribus suis, et sepultus est in Samaria cum regibus Israel: et regnavit Ieroboam filius eius pro eo.

17. Vixit autem Amasias, filius Ioas, rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israel quindecim annis.

18. Reliqua autem sermonum Amasiae, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda?

19. Factaque est contra eum coniuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntque post eum in Lachis, et interfecerunt eum ibi.

20. Et asportaverunt in equis, sepultusque est in Ierusalem cum patribus suis in Civitate David.

21. (d) Tulit autem universus populus Iudae Azariam annos natum sedecim, et constituerunt eum re- (d) 2 Par. 26, 1.
gem pro patre eius Amasia.

22. Ipse aedificavit Aelath, et restituit eam Iudae, postquam dormivit rex cum patribus suis.

23. Anno quintodecimo Amasiae filii Ioas regis Iuda, regnavit Ieroboam filius Ioas regis Israel in Samaria, quadraginta et uno anno:

24. Et fecit quod malum est coram Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

25. Ipse restituit terminos Israel ab introitu Emath, usque ad Mare solitudinis, iuxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per servum suum (e) (e) Ion. 1, 1.
Ionam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quae est in Opher.

26. Vidit enim Dñus afflictionem Israel amaram nimis, et quod consumpti essent usque ad clausos carcere, et extremos, et non esset qui auxiliaretur Israeli.

27. Nec locutus est Dñus ut deleret nomen Israel de sub caelo, sed salvavit eos in manu Ieroboam filii Ioas.

28. Reliqua autem sermonum Ieroboam, et universa quae fecit, et fortitudo eius, qua praeliatus est, et quomodo restituit Damascum, et Emath Iudae in Israel, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

29. Dormivitque Ieroboam cum patribus suis regibus Israel, et regnavit Zacharias filius eius pro eo.

CAPUT XV.

Azariae leproso succedit filius Ioathan in Iuda: Zachariae autem in Israel succedit Sellum, et huic Manahem qui fit tributarius regi Assyriorum, et huic Phaceia, et huic Phacee: cuius temporibus Theglathphalasar devictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios: huic succedit Osee: in Iuda autem mortuo Ioathan succedit filius Achaz.

1. Anno vigesimo septimo Ieroboam regis Israel regnavit Azarias filius Amasiae regis Iuda.

2. Sedecim annorum erat cum regnare coepisset, et quinquaginta duobus annis regnevit in Ierusalem: nomen matris eius Iechelia de Ierusalem.

3. Fecitque quod erat placitum coram Domino, iuxta omnia quae fecit Amasias pater eius.

4. Verumtamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, et adolebat incensum in excelsis.

(a) 2 Par. 26, 21. 5. (a) Percussit autem Dominus regem, et fuit leprosus usque in diem mortis suae, et habitabat in domo libera seorsum: Ioathan vero filius regis gubernabat palatium, et iudicabat populum terrae.

6. Reliqua autem sermonum Azariae, et universa quae fecit, nonne haec sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

7. Et dormivit Azarias cum patribus suis: sepelieruntque eum cum maioribus suis in civitate David, et regnavit Ioathan filius eius pro eo.

8. Anno trigesimo octavo Azariae regis Iuda, regnavit Zacharias filius Ieroboam super Israel in Samaria sex mensibus:

9. Et fecit quod malum est coram Domino, sicut fecerant patres eius: non recessit a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

10. Coniuravit autem contra eum Sellum filius Iabes: percussitque eum palam, et interfecit, regnavitque pro eo.

11. Reliqua autem verborum Zachariae, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

(b) Sup. 10, 30 12. (b) Iste est sermo Domini, quem locutus est ad Iehu, dicens: Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel. Factumque est ita.

13. Sellum filius Iabes regnavit trigesimo nono anno Azariae regis Iuda: regnavit autem uno mense in Samaria.

14. Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samariam, et percussit Sellum filium Iabes in Samaria, et interfecit eum, regnavitque pro eo.

15. Reliqua autem verborum Sellum, et coniuratio eius, per quam tetendit insidias, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

16. Tunc percussit Manahem Thapsam, et omnes qui erant in ea, et terminos eius de Thersa: noluerant enim aperire ei: et interfecit omnes praegnantes eius, et scidit eas.

17. Anno trigesimo nono Azariae regis Iuda regnavit Manahem filius Gadi super Israel decem annis in Samaria.

18. Fecitque quod erat malum coram Domino: non recessit a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel cunctis diebus eius.

19. Veniebat Phul rex Assyriorum in terram, et dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut esset ei in auxilium, et firmaret regnum eius.

20. Indixitque Manahem argentum super Israel cunctis potentibus et divitibus, ut daret regi Assyriorum quinquaginta siclos argenti per singulos: reversusque est rex Assyriorum, et non est moratus in terra.

21. Reliqua autem sermonum Manahem, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

22. Et dormivit Manahem cum patribus suis: regnavitque Phaceia filius eius pro eo.

23. Anno quinquagesimo Azariae regis Iuda, regnavit Phaceia filius Manahem super Israel in Samaria biennio:

24. Et fecit quod erat malum coram Dño: non recessit a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

25. Coniuravit autem adversus eum Phacee filius Romeliae, dux eius, et percussit eum in Samaria in turre domus regiae iuxta Argob, et iuxta Arie, et cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, et interfecit eum, regnavitque pro eo.

26. Reliqua autem sermonum Phaceia, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

27. Anno quinquagesimo secundo Azariae regis Iuda regnavit Phacee filius Romeliae super Israel in Samaria viginti annis.

28. Et fecit quod erat malum coram Domino: non recessit a peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Israel.

29. In diebus Phacee regis Israel venit Theglathphalasar rex Assur, et cepit Aion, et Abel Domum, Maacha et Ianoe, et Cedes, et Asor, et Galaad, et Galilaeam, et universam Terram Nephthali: et transtulit eos in Assyrios.

30. Coniuravit autem, et tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliae, et percussit eum, et interfecit: regnavitque pro eo vigesimo anno Ioatham filii Oziae.

31. Reliqua autem sermonum Phacee, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Israel?

32. (c) Anno secundo Phacee, filii Romeliae regis Israel, regnavit Ioatham filius Oziae regis Iuda. (c) 2 Par. 27, 1.

33. Viginti quinque annorum erat cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa, filia Sadoc.

34. Fecitque quod erat placitum coram Domino: iuxta omnia, quae fecerat Ozias pater suus, operatus est.

35. Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, et adolebat incensum in excelsis: ipse aedificavit portam domus Domini sublimissimam.

36. Reliqua autem sermonum Ioatham, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

37. In diebus illis coepit Dominus mittere in Iudam Rasin regem Syriae, et Phacee filium Romeliae.

38. Et dormivit Ioatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Civitate David patris sui, et regnavit Achaz filius eius pro eo.

CAPUT XVI.

Achaz filium suum per ignem consecrat idolis; regibus quoque Israel et Syriae Ierusalem obsidentibus, auxilium a rege Assyriorum missis muneribus obtinet: in cuius gratiam ablato Dei cultu diis Assyriorum sacrificat; cui succedit pius filius Ezechias.

1. Anno decimo septimo Phacee filii Romeliae regnavit Achaz filius Ioatham regis Iuda.

2. (d) Viginti annorum erat Achaz cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in Ierusalem: non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut David pater eius. (d) 2 Par. 28, 1.

3. Sed ambulavit in via regum Israel: insuper et filium suum consecravit, transferens per ignem secundum idola Gentium, quae dissipavit Dominus coram filiis Israel.

4. Immolabat quoque victimas, et adolebat incensum in excelsis, et in collibus, et sub omni ligno frondoso.

5. (e) Tunc ascendit Rasin rex Syriae, et Phacee filius Romeliae rex Israel in Ierusalem ad praelian- (e) Is. 7, 1.

dum: cumque obsiderent Achaz, non valuerunt superare eum.

6. In tempore illo restituit Rasin rex Syriae, Ailam Syriae, et eiecit Iudaeos de Aila: et Idumaei venerunt in Ailam, et habitaverunt ibi usque in diem hanc.

7. Misit autem Achaz nuncios ad Theglathphalasar regem Assyriorum, dicens: Servus tuus, et filius tuus ego sum: ascende, et salvum me fac de manu regis Syriae, et de manu regis Israel, qui consurrexerunt adversum me.

8. Et cum collegisset argentum et aurum, quod inveniri potuit in domo Domini, et in thesauris regis, misit regi Assyriorum munera.

9. Qui et acquievit voluntati eius: ascendit enim rex Assyriorum in Damascum, et vastavit eam: et transtulit habitatores eius Cyrenen, Rasin autem interfecit.

10. Perrexitque rex Achaz in occursum Theglathphalasar regi Assyriorum in Damascum, cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Uriam sacerdotem exemplar eius, et similitudinem iuxta omne opus eius.

11. Extruxitque Urias sacerdos altare iuxta omnia, quae praeceperat rex Achaz, de Damasco, ita fecit sacerdos Urias, donec veniret rex Achaz de Damasco.

12. Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare, et veneratus est illud: ascenditque et immolavit holocausta, et sacrificium suum,

13. Et libavit libamina, et fudit sanguinem pacificorum, quae obtulerat super altare.

14. Porro altare aereum, quod erat coram Dño, transtulit de facie templi, et de loco altaris, et de loco templi Dñi: posuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem.

15. Praecepit quoque rex Achaz Uriae sacerdoti, dicens: super altare maius offer holocaustum matutinum, et sacrificium vespertinum, et holocaustum regis, et sacrificium eius, et holocaustum universi populi terrae, et sacrificia eorum, et libamina eorum: et omnem sanguinem holocausti, et universum sanguinem victimae super illud effundes: altare vero aereum erit paratum ad voluntatem meam.

16. Fecit igitur Urias sacerdos iuxta omnia, quae praeceperat rex Achaz.

17. Tulit autem rex Achaz caelatas bases, et luterem, qui erat desuper: et mare deposuit de bobus aereis, qui sustentabant illud, et posuit super pavimentum stratum lapide.

18. Musach quoque sabbati, quod aedificaverat in templo: et ingressum regis exterius convertit in templum Domini propter regem Assyriorum.

19. Reliqua autem verborum Achaz, quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda?

20. Dormivitque Achaz cum patribus suis, et sepultus est cum eis in Civitate David, et regnavit Ezechias filius eius pro eo.

CAPUT XVII.

Post multa filiorum Israel quae commemorantur, facinora, Salmanasar sub Osee recusante antiquum Assyrio pendere tributum, transfert Israel in Assyrios: et quia Assyrii in Samariam missi cultum Dei ignorantes devorabantur a leonibus, mittitur eis sacerdos Israeliticus qui ipsos instituat: sicque factum est, ut et Deo et idolis servirent.

1. Anno duodecimo Achaz regis Iuda, regnavit Osee filius Ela in Samaria super Israel novem annis.

2. Fecitque malum coram Domino: sed non sicut reges Israel, qui ante eum fuerant.

3. (a) Contra hunc ascendit Salmanasar rex Assyriorum, et factus est ei Osee servus, reddebatque illi tributa. (a) Infr. 18, 9. Tob. 1, 2.

4. Cumque deprehendisset rex Assyriorum Osee, quod rebellare nitens misisset nuncios ad Sua regem Aegypti, ne praestaret tributa regi Assyriorum sicut singulis annis solitus erat, obsedit eum, et vinctum misit in carcerem.

5. Pervagatusque est omnem terram: et ascendens Samariam, obsedit eam tribus annis.

6. (b) Anno autem nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, et transtulit Israel in Assyrios: posuitque eos in Hala, et in Habor iuxta fluvium Gozan, in civitatibus Medorum. (b) Infr. 18, 10.

7. Factum est enim, cum peccassent filii Israel Domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra Aegypti, de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerunt deos alienos.

8. Et ambulaverunt iuxta ritum Gentium, quas consumpserat Dominus in conspectu filiorum Israel, et regum Israel: quia similiter fecerant.

9. Et offenderunt filii Israel verbis non rectis Dominum Deum suum: et aedificaverunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis a Turre custodum usque ad Civitatem munitam.

10. Feceruntque sibi statuas, et lucos in omni colle sublimi, et subter omne lignum nemorosum:

11. Et adolebant ibi incensum super aras in morem Gentium, quas transtulerat Dominus a facie eorum: feceruntque verba pessima irritantes Dominum.

12. Et coluerunt immunditias, de quibus praecepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.

13. Et testificatus est Dominus in Israel et in Iuda per manum omnium Prophetarum et Videntium, dicens: (c) Revertimini a viis vestris pessimis, et custodite praecepta mea, et ceremonias iuxta omnem legem, quam praecepi patribus vestris: et sicut misi ad vos in manu servorum meorum Prophetarum. (c) Jer. 25, 5.

14. Qui non audierunt, sed induraverunt cervicem suam iuxta cervicem patrum suorum, qui noluerunt obedire Domino Deo suo.

15. Et abiecerunt legitima eius, et pactum, quod pepigit cum patribus eorum, et testificationes, quibus contestatus est eos: secutique sunt vanitates, et vane egerunt: et secuti sunt Gentes, quae erant per circuitum eorum, super quibus praeceperat Dominus eis ut non facerent sicut et illae faciebant.

16. Et dereliquerunt omnia praecepta Domini Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vitulos, et lucos, et adoraverunt universam militiam caeli: servieruntque Baal,

17. Et consecraverunt filios suos, et filias suas per ignem: et divinationibus inserviebant, et auguriis: et tradiderunt se ut facerent malum coram Domino, ut irritarent eum.

18. Iratusque est Dominus vehementer Israeli, et abstulit eos a conspectu suo, et non remansit nisi tribus Iuda tantummodo.

19. Sed nec ipse Iuda custodivit mandata Domini Dei sui: verum ambulavit in erroribus Israel, quos operatus fuerat.

20. Proiecitque Dominus omne semen Israel, et afflixit eos, et tradidit eos in manu diripientium, donec proiiceret eos a facie sua: (d) 3 Reg. 12, 19.

21. (d) Ex eo iam tempore, quo scissus est Israel

a domo David, et constituerunt sibi regem Ieroboam filium Nabat: separavit enim Ieroboam Israel a Domino, et peccare eos fecit peccatum magnum.

22. Et ambulaverunt filii Israel in universis peccatis Ieroboam quae fecerat: et non recesserunt ab eis,

(a) Ier. 25, 9. 23. (a) Usque quo Dominus auferret Israel a facie sua, sicut locutus fuerat in manu omnium servorum suorum Prophetarum: translatusque est Israel de terra sua in Assyrios, usque in diem hanc.

24. Adduxit autem rex Assyriorum de Babylone, et de Cutha, et de Avah, et de Emath, et de Sepharvaim: et collocavit eos in civitatibus Samariae pro filiis Israel: qui possederunt Samariam, et habitaverunt in urbibus eius.

25. Cumque ibi habitare coepissent, non timebant Dominum: et immisit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.

26. Nunciatumque est regi Assyriorum, et dictum: Gentes, quas transtulisti, et habitare fecisti in civitatibus Samariae, ignorant legitima Dei terrae: et immisit in eos Dominus leones, et ecce interficiunt eos, eo quod ignorent ritum Dei terrae.

27. Praecepit autem rex Assyriorum, dicens: Ducite illuc unum de sacerdotibus, quos inde captivos adduxistis, et vadat, et habitet cum eis: et doceat eos legitima Dei terrae.

28. Igitur cum venisset unus de sacerdotibus his, qui captivi ducti fuerant de Samaria, habitavit in Bethel, et docebat eos quomodo colerent Dominum.

29. Et unaquaeque Gens fabricata est deum suum: posueruntque eos in fanis excelsis, quae fecerant Samaritae, Gens et Gens in urbibus suis, in quibus habitabat.

30. Viri enim Babylonii fecerunt Sochothbenoth: viri autem Chutaei fecerunt Nergel: et viri de Emath fecerunt Asima.

31. Porro Hevaei fecerunt Nebahaz et Tharthac. Hi autem, qui erant de Sepharvaim, comburebant filios suos igni, Adramelech et Anamelech diis Sepharvaim,

32. Et nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem sibi de novissimis sacerdotes excelsorum, et ponebant eos in fanis sublimibus.

33. Et cum Dominum colerent, diis quoque suis serviebant iuxta consuetudinem Gentium, de quibus translati fuerant Samariam:

34. Usque in praesentem diem morem sequuntur antiquum: non timent Dominum, neque custodiunt ceremonias eius, iudicia, et legem, et mandatum, (b) Gen. 32, 28. quod praeceperat Dominus filiis Iacob, (b) quem cognominavit Israel:

35. Et percusserat cum eis pactum, et mandaverat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, et non adoretis eos, neque colatis eos, et non immoletis eis:

36. Sed Dominum Deum vestrum, qui eduxit vos de Terra Aegypti in fortitudine magna, et in brachio extento, ipsum timete, et illum adorate, et ipsi immolate.

37. Ceremonias quoque, et iudicia, et legem, et mandatum, quod scripsit vobis, custodite ut faciatis cunctis diebus: et non timeatis deos alienos.

38. Et pactum, quod percussit vobiscum, nolite oblivisci: nec colatis deos alienos,

39. Sed Dominum Deum vestrum timete, et ipse eruet vos de manu omnium inimicorum vestrorum.

40. Illi vero non audierunt, sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant.

41. Fuerunt igitur Gentes istae timentes quidem Dominum, sed nihilominus et idolis suis servientes: nam et filii eorum, et nepotes, sicut fecerunt patres sui, ita faciunt usque in praesentem diem.

CAPUT XVIII.

Ezechias pietate eximius, dissipatis idolorum delubris, ac aeneo Moysi serpente confracto, percutit Edom; et cum Assyriis rebellasset, rex Assyriorum, expugnatis civitatibus Iuda, Ezechiae veniam precanti, magnam pecuniae vim imponit, missa quoque manu valida Ierusalem obsidet, multis probris in Ezechiam et blasphemiis in Deum per Rabsacem iactatis.

1. Anno (c) tertio Osee filii Ela regis Israel, regnavit Ezechias filius Achaz regis Iuda. (c) 2 Par. 28, 27. et 29, 1.

2. Vigintiquinque annorum erat, cum regnare coepisset: et vigintinovem annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Abi filia Zachariae.

3. Fecitque quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quae fecerat David pater eius.

4. Ipse dissipavit excelsa, et contrivit statuas, et succidit lucos, confregitque serpentem aeneum, (d) quem fecerat Moyses: siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocavitque nomen eius Nohestan. (d) Num. 21, 9.

5. In Domino Deo Israel speravit: itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Iuda, sed neque in his, qui ante eum fuerunt:

6. Et adhaesit Domino, et non recessit a vestigiis eius, fecitque mandata eius, quae praeceperat Dominus Moysi.

7. Unde et erat Dominus cum eo, et in cunctis, ad quae procedebat, sapienter se agebat. Rebellavit quoque contra regem Assyriorum, et non servivit ei.

8. Ipse percussit Philisthaeos usque ad Gazam, et omnes terminos eorum, a Turre custodum usque ad Civitatem munitam.

9. Anno quarto regis Ezechiae, qui erat annus septimus Osee filii Ela regis Israel, ascendit Salmanasar rex Assyriorum in Samariam, et oppugnavit eam,

10. Et cepit. Nam post annos tres, anno sexto Ezechiae, id est (e) nono anno Osee regis Israel, capta est Samaria: (e) Sup. 17, 6. Tob. 1, 2.

11. Et transtulit rex Assyriorum Israel in Assyrios, collocavitque eos in Hala, et in Habor fluviis Gozan in civitatibus Medorum:

12. Quia non audierunt vocem Domini Dei sui, sed praetergressi sunt pactum eius: omnia, quae praeceperat Moyses servus Domini, non audierunt, neque fecerunt.

13. (f) Anno quartodecimo regis Ezechiae, ascendit Sennacherib rex Assyriorum ad universas civitates Iuda munitas: et cepit eas. (f) 2 Par. 32, 1. Eccli. 48, 20. Isai. 36, 1.

14. Tunc misit Ezechias rex Iuda nuncios ad regem Assyriorum in Lachis, dicens: Peccavi, recede a me: et omne, quod imposueris mihi, feram. Indixit itaque rex Assyriorum Ezechiae regi Iudae trecenta talenta argenti, et triginta talenta auri.

15. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, et in thesauris regis.

16. In tempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini, et laminas auri, quas ipse affixerat, et dedit eas regi Assyriorum.

17. Misit autem rex Assyriorum Tharthan, et Rabsaris, et Rabsacen de Lachis ad regem Ezechiam,

cum manu valida Ierusalem: qui cum ascendissent, venerunt Ierusalem, et steterunt iuxta aquaeductum piscinae superioris, quae est in via Agrifullonis.

18. Vocaveruntque regem: egressus est autem ad eos Eliacim filius Helciae praepositus domus, et Sobna scriba, et Ioahe filius Asaph a commentariis.

19. Dixitque ad eos Rabsaces: Loquimini Ezechiae: Haec dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quae est ista fiducia, qua niteris?

20. Forsitan iniisti consilium, ut praepares te ad proelium. In quo confidis, ut audeas rebellare?

21. An speras in baculo arundineo atque confracto Aegypto, super quem, si incubuerit homo, comminutus ingredietur manum eius, et perforabit eam? sic est Pharao rex Aegypti omnibus, qui confidunt in se.

22. Quod si dixeritis mihi: In Domino Deo nostro habemus fiduciam: nonne iste est, cuius abstulit Ezechias excelsa et altaria: et praecepit Iudae et Ierusalem: Ante altare hoc adorabitis in Ierusalem?

23. Nunc igitur transite ad dominum meum regem Assyriorum, et dabo vobis duo millia equorum, et videte an habere valeatis ascensores eorum.

24. Et quo modo potestis resistere ante unum satrapam de servis domini mei minimis? An fiduciam habes in Aegypto propter currus et equites?

25. Numquid sine Domini voluntate ascendi ad locum istum, ut demolirer eum? Dominus dixit mihi: Ascende ad terram hanc, et demolire eam.

26. Dixerunt autem Eliacim filius Helciae, et Sobna, et Ioahe Rabsaci: Precamur ut loquaris nobis servis tuis Syriace: siquidem intelligimus hanc linguam: et non loquaris nobis Iudaice, audiente populo, qui est super murum.

27. Responditque eis Rabsaces, dicens: Numquid ad dominum tuum, et ad te misit me dominus meus, ut loquerer sermones hos, et non potius ad viros, qui sedent super murum, ut comedant stercora sua, et bibant urinam suam vobiscum?

28. Stetit itaque Rabsaces, et exclamavit voce magna Iudaice, et ait: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

29. Haec dicit rex: Non vos seducat Ezechias: non enim poterit eruere vos de manu mea.

30. Neque fiduciam vobis tribuat super Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, et non tradetur civitas haec in manu regis Assyriorum.

31. Nolite audire Ezechiam. Haec enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum quod vobis est utile, et egredimini ad me: et comedet unusquisque de vinea sua, et de ficu sua: et bibetis aquas de cisternis vestris,

32. Donec veniam, et transferam vos in terram, quae similis est terrae vestrae, in terram fructiferam, et fertilem vini, terram panis et vinearum, terram olivarum, et olei ac mellis, et vivetis, et non moriemini. Nolite audire Ezechiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit nos.

33. Numquid liberaverunt dii Gentium terram suam de manu regis Assyriorum?

34. Ubi est Deus Emath, et Arphad? ubi est Deus Sepharvaim, Ana, et Ava? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

35. Quinam illi sunt in universis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea ut possit eruere Dominus Ierusalem de manu mea?

36. Tacuit itaque populus, et non respondit ei quidquam: siquidem praeceptum regis acceperant ut non responderent ei.

37. Venitque Eliacim filius Helciae, praepositus domus, et Sobna scriba, et Ioahe filius Asaph a commentariis ad Ezechiam scissis vestibus, et nunciaverunt ei verba Rabsacis.

CAPUT XIX.

Ezechia et Isaia conversis ad Dominum, et pro liberatione precantibus propter Rabsacis blasphemias, percussit angelus Domini 185000. Assyriorum; quare fugiens Sennacherib, in templo idolorum suorum a filiis suis occiditur.

1. (a) Quae cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta sua, et opertus est sacco, ingressusque est domum Domini. *(a) Isai. 37. 1.*

2. Et misit Eliacim praepositum domus, et Sobnam scribam, et senes de sacerdotibus opertos saccis, ad Isaiam prophetam filium Amos.

3. Qui dixerunt: Haec dicit Ezechias: Dies tribulationis, et increpationis, et blasphemiae dies iste: venerunt filii usque ad partum, et vires non habet parturiens.

4. Si forte audiat Dominus Deus tuus universa verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus, ut exprobraret Deum viventem, et argueret verbis, quae audivit Dominus Deus tuus: et fac orationem pro reliquiis, quae repertae sunt.

5. Venerunt ergo servi regis Ezechiae ad Isaiam.

6. Dixitque eis Isaias: Haec dicetis domino vestro: Haec dicit Dominus: Noli timere a facie sermonum, quos audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7. Ecce, ego immittam ei spiritum, et audiet nuncium, et revertetur in terram suam, et deiiciam eum gladio in terra sua.

8. Reversus est ergo Rabsaces, et invenit regem Assyriorum expugnantem Lobnam: Audierat enim quod recessisset de Lachis.

9. Cumque audisset de Tharaca rege Aethiopiae, dicentes: Ecce, egressus est ut pugnet adversum te: et iret contra eum, misit nuncios ad Ezechiam, dicens:

10. Haec dicite Ezechiae regi Iuda: Non te seducat Deus tuus, in quo habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Ierusalem in manus regis Assyriorum.

11. Tu enim ipse audisti quae fecerunt reges Assyriorum universis terris, quo modo vastaverunt eas: num ergo solus poteris liberari?

12. Numquid liberaverunt dii Gentium singulos, quos vastaverunt patres mei, Gozan videlicet, et Haran, et Reseph, et filios Eden, qui erant in Thelassar?

13. Ubi est rex Emath, et rex Arphad, et rex civitatis Sepharvaim, Ana, et Ava?

14. Itaque cum accepisset Ezechias litteras de manu nunciorum, et legisset eas, ascendit in domum Domini, et expandit eas coram Domino,

15. Et oravit in conspectu eius, dicens: Domine Deus Israel, qui sedes super cherubim, tu es Deus solus regum omnium terrae: tu fecisti caelum et terram.

16. Inclina aurem tuam, et audi: aperi Domine oculos tuos, et vide: audi omnia verba Sennacherib, qui misit ut exprobraret nobis Deum viventem.

17. Vere Domine dissipaverunt reges Assyriorum Gentes, et terras omnium.

*

18. Et miserunt deos eorum in ignem: non enim erant dii, sed opera manuum hominum ex ligno et lapide, et perdiderunt eos.

19. Nunc igitur Domine Deus noster, salvos nos fac de manu eius, ut sciant omnia regna terrae, quia tu es Dominus Deus solus.

20. Misit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Haec dicit Dominus Deus Israel: Quae deprecatus es me super Sennacherib rege Assyriorum, audivi.

21. Iste est sermo, quem locutus est Dominus de eo: Sprevit te, et subsannavit te virgo filia Sion: post tergum tuum caput movit, filia Ierusalem.

22. Cui exprobrasti, et quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, et elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel.

23. Per manum servorum tuorum exprobrasti Domino, et dixisti: In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate Libani, et succidi sublimes cedros eius, et electas abietes illius. Et ingressus sum usque ad terminos eius, et saltum carmeli eius

24. Ego succidi. Et bibi aquas alienas, et siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas.

25. Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud, et nunc adduxi: eruntque in ruinam collium pugnantium civitates munitae.

26. Et qui sedent in eis, humiles manu, contremuerunt et confusi sunt, facti sunt velut foenum agri, et virens herba tectorum, quae arefacta est antequam veniret ad maturitatem.

27. Habitaculum tuum, et egressum tuum, et introitum tuum, et viam tuam ego praescivi, et furorem tuum contra me.

28. Insanisti in me, et superbia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, et camum in labiis tuis, et reducam te in viam, per quam venisti.

29. Tibi autem Ezechia hoc erit signum: Comede hoc anno quae reppereris: in secundo autem anno, quae sponte nascuntur: porro in tertio anno seminate et metite: plantate vineas, et comedite fructum earum.

30. Et quodcumque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, et faciet fructum sursum.

31. De Ierusalem quippe egredientur reliquiae, et quod salvetur de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc.

32. Quam ob rem haec dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio.

33. Per viam, qua venit, revertetur: et civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.

34. Protegamque urbem hanc, et salvabo eam propter me, et propter David servum meum.

[(a) Tob. 1, 21. Eccli. 48, 24. Isai. 37, 36. 1 Mach. 7, 41. 2 Mach. 8, 19.] 35. (a) Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, et percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit omnia corpora mortuorum: et recedens abiit,

36. Et reversus est Sennacherib rex Assyriorum, et mansit in Ninive.

[(b) Tob. 1, 24.] 37. (b) Cumque adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech et Sarasar filii eius percusserunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, et regnavit Asarhaddon filius eius pro eo.

CAPUT XX.

Isaias aegrotantem Ezechiam moriturum denuntiat: at ille sua oratione sanitatem cum prorogatione vitae ad quindecim annos a Deo impetrat, dato sanitatis signo per solis regressum: Assyriis autem munera deferentibus thesauros ostendit, et ob id per Isaiam reprehenso, captivitas Babylonica denuntiatur: cui impius succedit filius Manasses.

1. In diebus illis aegrotavit Ezechias (c) usque ad mortem: et venit ad eum Isaias filius Amos, propheta, dixitque ei: Haec dicit Dominus Deus: Praecipe domui tuae: morieris enim tu, et non vives. [(c) 2 Par. 32, 24. Isai. 38, 1.]

2. Qui convertit faciem suam ad parietem, et oravit Dominum, dicens:

3. Obsecro Domine, memento quaeso quomodo ambulaverim coram te in veritate, et in corde perfecto, et quod placitum est coram te, fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno.

4. Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrii, factus est sermo Domini ad eum, dicens:

5. Revertere, et dic Ezechiae duci populi mei: Haec dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, et vidi lacrymas tuas: et ecce sanavi te, die tertio ascendes templum Domini.

6. Et addam diebus tuis quindecim annos: sed et de manu regis Assyriorum liberabo te, et civitatem hanc, et protegam urbem istam propter me, et propter David servum meum.

7. Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent, et posuissent super ulcus eius, curatus est.

8. Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signum, quia Dominus me sanabit, et quia ascensurus sum die tertia templum Domini?

9. Cui ait Isaias: Hoc erit signum a Domino, quod facturus sit Dominus sermonem, quem locutus est: Vis ut ascendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?

10. Et ait Ezechias: Facile est, umbram crescere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus.

11. Invocavit itaque Isaias propheta Dominum, et reduxit umbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum decem gradibus.

12. (d) In tempore illo misit Berodach Baladan, filius Baladan, rex Babyloniorum litteras et munera ad Ezechiam: audierat enim quod aegrotasset Ezechias. [(d) Isai. 39, 1.]

13. Laetatus est autem in adventu eorum Ezechias, et ostendit eis domum aromatum, et aurum et argentum, et pigmenta varia, unguenta quoque, et domum vasorum suorum, et omnia quae habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, et in omni potestate sua.

14. Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri isti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me de Babylone.

15. At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quaecumque sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis.

16. Dixit itaque Isaias Ezechiae: Audi sermonem Domini:

17. Ecce dies venient, et auferentur omnia, quae sunt in domo tua, et quae condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.

18. Sed et de filiis tnis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, et erunt eunuchi iu palatio regis Babylonis.

19. Dixit Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini, quem locutus es: sit pax et veritas in diebus meis.

20. Reliqua autem sermonum Ezechiae, et omnis fortitudo eius, et quomodo fecerit piscinam, et aquaeductum, et introduxerit aquas in civitatem, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda?

21. Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et regnavit Manasses filius eius pro eo.

CAPUT XXI.

Propter abominandam Manassis impietatem praedicit Dominus se Iudam ac Ierusalem deleturum: cui mortuo succedit impius filius Amon: et hoc a servis occiso, regnat super Iudam pius filius Iosias.

1. Duodecim annorum erat Manasses cum regnare
(a) 2 Par. 33, 1. coepisset, (a) et qninquaginta quinque annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Haphsiba.

2. Fecitque malum in eonspectu Domini, iuxta idola Gentium, quas delevit Dominus a facie filiorum Israel.

(b) 2 Par. 33, 3. 3. (b) Conversusque est, et aedificavit excelsa, quae dissipaverat Ezechias pater eius: et erexit aras Baal, et fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel, et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam.

4. Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit
(c) 2 Reg. 7, 10. Dominus: (c) In Ierusalem ponam nomen meum.

5. Et extruxit altaria universae militiae caeli in duobus atriis templi Domini.

6. Et traduxit filium suum per ignem: et ariolatus est, et observavit auguria, et fecit pythones, et aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, et irritaret eum.

7. Posuit quoque idolum luci, quem fecerat in tem-
(d) 2 Reg. 7, 26. 3 Reg. 8, 16. et 9, 5. plo Domini, (d) super quod locutus est Dominus ad David, et ad Salomonem filium eius: In templo hoc, et in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum.

8. Et ultra non faciam commoveri pedem Israel de terra, quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opere omnia quae praecepi eis, et universam legem, quam mandavit eis servus meus Moyses.

9. Illi vero non audierunt: sed seducti sunt a Manasse, ut facerent malum super Gentes, quas contrivit Dominus a facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus in manu servorum suorum Prophetarum, dicens:

(e) Ier. 15, 4. 11. (e) Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas pessimas, super omnia quae fecerunt Amorrhaei ante eum, et peccare fecit etiam Iudam iu immunditiis suis:

12. Propterea haec dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego inducam mala super Ierusalem et Iudam: ut quicumque audierit, tinniant ambae aures eius.

13. Et extendam super Ierusalem funiculum Samariae, et pondus domus Achab: et delebo Ierusalem, sicut deleri solent tabulae: et delens vertam, et ducam crebrius stylum super faciem eius.

14. Dimittam vero reliquias hereditatis meae, et tradam eas in manus inimicorum eius: eruntque in vastitatem, et in rapinam cunctis adversariis suis:

15. Eo quod fecerint malum coram me, et perseveraverint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Aegypto, usque ad hanc diem.

16. Insuper et sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Ierusalem usque ad os: absque peccatis suis, quibus peccare fecit Iudam, ut faceret malum coram Domino.

17. Reliqua autem sermonum Manasse, et universa quae fecit, et peccatum eius, quod peccavit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda?

18. Dormivitque Manasses cum patribus suis, et sepultus est in horto domus suae, in horto Oza: et regnavit Amon filius eius pro eo.

19. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare coepisset: duobus quoque annis regnavit in Ierusalem. nomen matris eius Messalemeth filia Harus de Ieteba.

20. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius.

21. Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater eius: servivitque immunditiis, quibus servierat pater eius, et adoravit eas,

22. Et dereliquit Dominum Deum patrum suorum, et nnn ambulavit in via Domini.

23. Tetenderuntque ei insidias servi sui, et interfecerunt regem in domo sua.

24. Percussit autem populus terrae omnes, qui coniuraverant contra regem Amon: et constituerunt sibi regem Iosiam filium eius pro eo.

25. Reliqua autem sermonum Amon quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda?

26. Sepelieruntque eum in sepulchro suo, in horto Oza: et regnavit Iosias filius eius pro eo.

CAPUT XXII.

Iosias templum ac Dei cultum instaurat; Dominum super reperto Deuteronomii libro consulens, praedictis in eo minis et poenis exterritus, responsum ex prophetide accipit, inducenda super Iudam scripta in eo mala propter neglectum a patribus Dei cultum, ipsum tamen prius in pace moriturum.

1. Octo (f) annorum erat Iosias cum regnare coe- (f) 2 Par 34, 1.
pisset, triginta et uno anno regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Idida, filia Hadaia de Besecath.

2. Fecitque quod placitum erat coram Domino, et ambulavit per omnes vias David patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram.

3. Anno autem octavo decimo regis Iosiae, misit rex Saphan filium Aslia, filii Messulam scribam templi Domini, dicens ei:

4. Vade ad Helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia, quae illata est in templum Domini, quam collegerunt ianitores templi a populo,

5. Deturque fabris per praepositos domus Domini: qui et distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi:

6. Tignariis videlicet et caementariis, et iis, qui interrupta componunt: et ut emantur ligna, et lapides de lapicidinis ad instaurandum templum Domini.

7. Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant, et in fide.

8. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan scribam: Librum Legis reperi in domo Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui et legit illud.

9. Venit quoque Saphan scriba ad regem, et renunciavit ei quod praeceperat, et ait: Conflaverunt servi tui pecuniam, quae reperta est in domo Domini: et dederunt ut distribueretur fabris a praefectis operum templi Domini.

10. Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens:

Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cum legisset Saphan coram rege,

11. Et audisset rex verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta sua.

12. Et praecepit Helciae sacerdoti, et Ahicam filio Saphan, et Achobor filio Micha, et Saphan scribae, et Asaiae servo regis, dicens:

13. Ite et consulite Dominum super me, et super populo, et super omni Iuda, de verbis voluminis istius, quod inventum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri huius, ut facerent omne quod scriptum est nobis.

14. Ierunt itaque Helcias sacerdos, et Ahicam, et Achobor, et Saphan, et Asaia ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filii Thecuae, filii Araas custodis vestium, quae habitabat in Ierusalem in Secunda: locutique sunt ad eam.

15. Et illa respondit eis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me:

16. Haec dicit Dominus: Ecce, ego adducam mala super locum istum, et super habitatores eius, omnia verba Legis quae legit rex Iuda:

17. Quia dereliquerunt me, et sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: et succendetur indignatio mea in loco hoc, et non extinguetur.

18. Regi autem Iuda, qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quod audisti verba voluminis,

19. Et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum, et habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem et in maledictum: et scidisti vestimenta tua, et flevisti coram me, et ego audivi, ait Dominus:

20. Idcirco colligam te ad patres tuos, et colligéris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala quae inducturus sum super locum istum.

CAPUT XXIII.

Iosias Deuteronomium coram populo legit, percussoque cum Domino foedere, ac destructis abominationibus, praecipit Pascha celebrari: quo in Mageddo occiso, succedit impius filius Ioachaz, quem Pharoo captum ducit in Aegyptum, substituto Eliacim quem Ioakim nominat, et ei grovem mulctam imponit.

1. Et renunciaverunt regi quod dixerat. Qui misit: (a) et congregati sunt ad eum omnes senes Iuda et Ierusalem.

(a) 2 Par. 34, 29.

2. Ascenditque rex templum Domini, et omnes viri Iuda, universique qui habitabant in Ierusalem cum eo sacerdotes et prophetae, et omnis populus a parvo usque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri foederis, qui inventus est in domo Dñi.

3. Stetitque rex super gradum: et foedus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, et custodirent praecepta eius, et testimonia, et ceremonias in omni corde, et in tota anima, et suscitarent verba foederis huius, quae scripta erant in libro illo: acquievitque populus pacto.

4. Et praecepit rex Helciae pontifici, et sacerdotibus secundi ordinis, et ianitoribus, (b) ut proiicerent de templo Domini omnia vasa, quae facta fuerant Baal, et in luco, et universae militiae caeli: et combussit ea foris Ierusalem in Convalle cedron, et tulit pulverem eorum in Bethel.

(b) Eccli. 49, 3.

5. Et delevit aruspices, quos posuerant reges Iuda ad sacrificandum in excelsis per civitates Iuda, et in circuitu Ierusalem: et eos, qui adolebant incensum Baal, et Soli, et Lunae, et duodecim signis, et omni militiae caeli.

6. Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Ierusalem in Convalle cedron, et combussit eum ibi, et redegit in pulverem, et proiecit super sepulchra vulgi.

7. Destruxit quoque aediculas effeminatorum, quae erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci.

8. Congregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Iuda: et contaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes de Gabaa usque Bersabee: et destruxit aras portarum in introitu ostii Iosue principis civitatis, quod erat ad sinistram portae civitatis.

9. Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Ierusalem: sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum.

10. Contaminavit quoque Topheth, quod est in Convalle filii Ennom: ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch.

11. Abstulit quoque equos, quos dederant reges Iuda, Soli, in introitu templi Domini iuxta exedram Nathanmelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combussit igni.

12. Altaria quoque, quae erant super tecta coenaculi Achaz, quae fecerant reges Iuda, et altaria quae fecerat Manasses in duobus atriis templi Domini, destruxit rex: et cucurrit inde, et dispersit cinerem eorum in Torrentem cedron.

13. Excelsa quoque, quae erant in Ierusalem ad dexteram partem Montis offensionis, (c) quae aedificaverat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, et Chamos offensioni Moab, et Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

(c) 3 Reg. 11, 7.

14. Et contrivit statuas, et succidit lucos: replevitque loca eorum ossibus mortuorum.

15. (d) Insuper et altare, quod erat in Bethel, et excelsum, quod fecerat Ieroboam filius Nabat, qui peccare fecit Israel: et altare illud, et excelsum destruxit, atque combussit, et comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum.

(d) 3 Reg. 13, 32.

16. Et conversus Iosias, vidit ibi sepulcra, quae erant in monte: misitque et tulit ossa de sepulchris, et combussit ea super altare, et polluit illud iuxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei, qui praedixerat verba haec.

17. (e) Et ait: Quis est titulus ille, quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum est hominis Dei, qui venit de Iuda, et praedixit verba haec, quae fecisti super altare Bethel.

(e) 3 Reg. 13, 2.

18. Et ait: Dimittite eum, nemo commoveat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophetae, qui venerat de Samaria.

19. Insuper et omnia fana excelsorum, quae erant in civitatibus Samariae, quae fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Iosias: et fecit eis secundum omnia opera, quae fecerat in Bethel.

20. Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria: et combussit ossa humana super ea: reversusque est Ierusalem.

21. (f) Et praecepit omni populo, dicens: Facite Phase Domino Deo vestro, secundum quod scriptum est in libro foederis huius.

(f) 2 Par. 35, 1.

22. Nec enim factum est Phase tale a diebus iudicum, qui iudicaverunt Israel, et omnium dierum regum Israel, et regum Iuda,

23. Sicut in octavo decimo anno regis Iosiae factum est Phase istud Domino in Ierusalem.

24. Sed et pythones, et ariolos, et figuras idolorum, et immunditias, et abominationes, quae fuerant in terra Inda et Ierusalem, abstulit Iosias: ut statueret verba legis, quae scripta sunt in Libro, quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini.

25. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, et in tota anima sua, et in universa virtute sua iuxta omnem legem Moysi: neque post eum surrexit similis illi.

26. Verumtamen non est aversus Dñus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam: propter irritationes, quibus provocaverat eum Manasses.

(a) Infra 24, 2. 27. (a) Dixit itaque Dominus: Etiam Iudam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel: et proiiciam civitatem hanc, quam elegi Ierusalem, et domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi.

28. Reliqua autem sermonum Iosiae, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro verborum dierum regum Iuda?

(b) 2 Par. 35, 20. 29. (b) In diebus eius ascendit Pharao Nechao rex Aegypti, contra regem Assyriorum ad flumen Euphratem: et abiit Iosias rex in occursum eius: et occisus est in Mageddo, cum vidisset eum.

30. Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo: et pertulerunt in Ierusalem, et sepelierunt eum in sepulchro suo. Tulitque populus terrae Ioachaz filium Iosiae: et unxerunt eum, et constituerunt eum regem pro patre suo.

(c) 2 Par. 36, 2. 31. (c) Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Amital, filia Ieremiae, de Lobna.

32. Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quae fecerant patres eius.

33. Vinxitque eum Pharao Nechao in Rebla, quae est in terra Emath, ne regnaret in Ierusalem: et imposuit mulctam terrae centum talentis argenti, et talento auri.

34. Regemque constituit Pharao Nechao Eliacim filium Iosiae pro Iosia patre eius: vertitque nomen eius Ioakim. porro Ioachaz tulit, et duxit in Aegyptum, et mortuus est ibi.

35. Argentum autem, et aurum dedit Ioakim Pharaoni cum indixisset terrae per singulos, ut conferretur iuxta praeceptum Pharaonis: et unumquemque iuxta vires suas exegit, tam argentum quam aurum de populo terrae: ut daret Pharaoni Nechao.

36. Viginti quinque annorum erat Ioakim cum regnare coepisset: et undecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Zebida filia Phadaia de Ruma.

37. Et fecit malum coram Domino iuxta omnia, quae fecerant patres eius.

CAPUT XXIV.

Ioakim triennio servit regi Babylonis; deinde varios patitur latrunculos: quo mortuo, succedit filius Ioachin; quem cum thesauris templi ac domus regiae universoque robore habitantium Ierusalem ducit Nabuchodonosor in Babylonem, suffecto in regem illius patruo Matthania, quem vocavit Sedeciam.

1. In diebus eius ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, et factus est ei Ioakim servus tribus annis: et rursum rebellavit contra eum.

2. Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldaeorum, et latrunculos Syriae, et latrunculos Moab, et latrunculos filiorum Ammon: et immisit eos in Iudam, ut

(d) Sup. 23, 27. disperderent eum, (d) iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas.

3. Factum est autem hoc per verbum Domini contra Iudam, ut auferret eum coram se propter peccata Manasse universa quae fecit,

4. Et propter sanguinem innoxium, quem effudit, et implevit Ierusalem cruore innocentium: et ob hanc rem noluit Dominus propitiari.

5. Reliqua autem sermonum Ioakim, et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Iuda? Et dormivit Ioakim cum patribus suis:

6. Et regnavit Ioachin filius eius pro eo.

7. Et ultra non addidit rex Aegypti, ut egrederetur de terra sua: tulerat enim rex Babylonis a rivo Aegypti usque ad fluvium Euphraten, omnia quae fuerant regis Aegypti.

8. Decem et octo annorum erat Ioachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Nohesta filia Elnathan de Ierusalem.

9. Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quae fecerat pater eius.

10. (e) In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Ierusalem, et circumdata est urbs munitionibus. (e) Dan. 1, 1.

11. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis ut oppugnarent eam.

12. Egressusque est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse et mater eius, et servi eius, et principes eius, et eunuchi eius: et suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui.

13. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, et thesauros domus regiae: et concidit universa vasa aurea, quae fecerat Salomon rex Israel in templo Domini iuxta verbum Domini.

14. Et transtulit omnem Ierusalem, et universos principes, et omnes fortes exercitus, decem millia, in captivitatem: et omnem artificem et clusorem: nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terrae.

15. (f) Transtulit quoque Ioachin in Babylonem, et matrem regis, et uxores regis, et eunuchos eius: et iudices terrae duxit in captivitatem de Ierusalem in Babylonem. (f) 2 Par. 36, 10. Esth. 2, 6. et 11, 4.

16. Et omnes viros robustos, septem millia, et artifices, et clusores mille, omnes viros fortes et bellatores: duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem.

17. (g) Et constituit Matthaniam patruum eius pro eo: imposuitque nomen ei Sedeciam. (g) Ier. 37, 1. et 52, 1.

18. Vigesimum et primum annum aetatis habebat Sedecias cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius erat Amital, filia Ieremiae de Lobna.

19. Et fecit malum coram Domino, iuxta omnia quae fecerat Ioakim.

20. Irascebatur enim Dominus contra Ierusalem et contra Iudam, donec proiiceret eos a facie sua: recessitque Sedecias a rege Babylonis.

CAPUT XXV.

Obsessa a Nabuchodonosor Ierusalem, Sedecias caecus ac vinctus, necatis coram eo filiis, in Babylonem ducitur cum reliquo populo: quibusdam tamen ad exercendam terram relictis: post exusta una cum templo omnia magnifica aedificia, praefecit Nabuchodonosor Godoliam: quo ab Ismaele interempto, fugit populus in Aegyptum: Ioachin autem in captivitate sublimatur a rege Babylonis.

1. Factum est autem anno nono regni eius, (h) mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse et omnis exercitus (h) Ierem. 39, 1. et 52, 4.

eius in Ierusalem, et circumdederunt eam: et extruxerunt in circuitu eius munitiones.

2. Et clausa est civitas atque vallata usque ad undecimum annum regis Sedeciae,

3. Nona die mensis: praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terrae.

4. Et interrupta est civitas: et omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae, quae est inter duplicem murum ad hortum regis (porro Chaldaei obsidebant in circuitu civitatem) fugit itaque Sedecias per viam, quae ducit ad campestria solitudinis.

5. Et persecutus est exercitus Chaldaeorum regem, comprehenditque eum in planitie Iericho: et omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, et reliquerunt eum.

6. Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha: qui locutus est cum eo iudicium.

7. Filios autem Sedeciae occidit coram eo, et oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, et adduxit in Babylonem.

8. Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, servus regis Babylonis, in Ierusalem.

(a) Psal. 73, 7. 9. (a) Et succendit domum Domini, et domum regis: et domos Ierusalem, omnemque domum combussit igni.

10. Et muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldaeorum, qui erat cum principe militum.

11. Reliquam autem populi partem, quae remanserat in civitate, et perfugas, qui transfugerant ad regem Babylonis, et reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militiae.

12. Et de pauperibus terrae reliquit vinitores et agricolas.

(b) Jer. 27, 19. 13. (b) Columnas autem aereas, quae erant in templo Domini, et bases, et mare aereum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldaei, et transtulerunt aes omne in Babylonem.

14. Ollas quoque aereas, et trullas, et tridentes, et scyphos, et mortariola, et omnia vasa aerea, in quibus ministrabant, tulerunt.

15. Necnon et thuribula, et phialas: quae aurea, aurea; et quae argentea, argentea, tulit princeps militiae,

16. id est, columnas duas, mare unum, et bases quas fecerat Salomon in templo Domini: non erat pondus aeris omnium vasorum.

(c) 3 Reg. 7, 15. 2 Par. 3, 15. Jerem. 52, 21. 17. (c) Decem et octo cubitos altitudinis habebat columna una: et capitellum aereum super se altitudinis trium cubitorum: et retiaculum, et malogranata super capitellum columnae, omnia aerea: similem et columna secunda habebat ornatum.

18. Tulit quoque princeps militiae Saraiam sacerdotem primum, et Sophoniam sacerdotem secundum, et tres ianitores.

19. Et de civitate eunuchum unum, qui erat praefectus super bellatores viros: et quinque viros de his, qui steterant coram rege, quos reperit in civitate: et Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terrae: et sexaginta viros e vulgo, qui inventi fuerant in civitate.

20. Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha.

21. Percussitque eos rex Babylonis, et interfecit eos in Reblatha in terra Emath: et translatus est Iuda de terra sua.

22. Populo autem, qui relictus erat in Terra Iuda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis, praefecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan.

23. Quod cum audissent omnes duces militum, ipsi et viri qui erant cum eis, videlicet quod constituisset rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliam in Maspha, Ismahel filius Nathaniae, et Iohanan filius Caree, et Saraia filius Thanehumeth Netophathites, et Iezonias filius Maachathi, ipsi et socii eorum.

24. Iuravitque Godolias ipsis et sociis eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldaeis: manete in terra, et servite regi Babylonis, et bene erit vobis.

25. Factum est autem in mense septimo venit Ismahel filius Nathaniae, filii Elisama de semine regio, et decem viri cum eo: percusseruntque Godoliam, qui et mortuus est: sed et Iudaeos et Chaldaeos, qui erant cum eo in Maspha.

26. Consurgensque omnis populus a parvo usque ad magnum, et principes militum venerunt in Aegyptum timentes Chaldaeos.

27. Factum est vero in anno trigesimo septimo transmigrationis Ioachin regis Iuda, mense duodecimo, vigesimaseptima die mensis: sublevavit Evilmerodach rex Babylonis, anno, quo regnare coeperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere.

28. Et locutus est ei benigne: et posuit thronum eius super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.

29. Et mutavit vestes eius, quas habuerat in carcere, et comedebat panem semper in conspectu eius cunctis diebus vitae suae.

30. Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quae et dabatur ei a rege per singulos dies omnibus diebus vitae suae.

LIBER PRIMUS PARALIPOMENON

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM

CAPUT I.

Genealogia ab Adam usque ad Abraham, et generationes filiorum Abrahae una cum filiis ac posteris Esau, et regibus ac ducibus terrae Edom, antequam essent reges super filios Israel.

(d) Gen. 2, 7. et 4, 25. et 5, 6. 9. 1. Adam, (d) Seth, Enos,

2. Cainan, Malaleel, Iared,

3. Henoch, Mathusale, Lamech,

4. Noe, Sem, Cham, et Iapheth.

5. Filii Iapheth: Gomer, et Magog, et Madai, et Iavan, Thubal, Mosoch, Thiras.

6. Porro filii Gomer: Ascenez, et Riphath, et Thogorma.

7. Filii autem Iavan: Elisa et Tharsis, Cethim et Dodanim.

8. Filii Cham: Chus, et Mesraim, et Phut, et Chanaan.

9. Filii antem Cbus: Saba, et Hevila, Sabatha, et Regma, et Sabathacha. Porro fiiii Regma: Saba, et Dadan.

(a) Gen. 10, 8. 10. Cbus autem genuit (a) Nemrod: iste coepit esse potens in terra.

11. Mesraim vero genuit Ludim, et Anamim, et Laabim, et Nephthuim,

12. Phetrusim quoque, et Casluim: de quibus egressi sunt Philisthiim, et Caphtorim.

13. Chanaau vero genuit Sidonem primogenitum suum, Hethaeum quoque,

14. Et Iebusaeum, et Amorrhaeum, et Gergesaeum,

15. Hevaeumque et Aracaeum, et Sinaeum.

16. Aradium quoque, et Samaraeum, et Hamathaeum.

(b) Gen. 10, 22. et 11, 10. 17. Filii (b) Sem: Aelam, et Assur, et Arphaxad, et Lud, et Aram, et Hus, et Hul, et Gether, et Mosocb.

18. Arphaxad autem genuit Sale, qui et ipse genuit Heber.

19. Porro Heber nati sunt duo filii, nomen uni Phaleg, quia in diebus eius divisa est terra; et nomen fratris eius Iectan.

20. Iectan autem genuit Elmodad, et Saleph, et Aarmoth, et Iare,

21. Adoram quoque, et Huzai, et Decla,

22. Hebal etiam, et Abimael, et Saba, necnon

23. Et Ophir, et Hevila, et Iobab. omnes isti filii Iectan:

24. Sem, Arphaxad, Sale,

25. Heber, Phaleg, Ragau,

26. Serug, Nachor, Thare,

(c) Gen. 11, 26. 27. Abram, (c) iste est Abraham.

28. Filii antem Abraham, Isaac et Ismahel.

(d) Gen. 25, 13. 29. Et hae generationes eorum. Primogenitus (d) Ismahelis, Nabaioth, et Cedar, et Adbeel, et Mabsam,

30. Et Masma, et Duma, Massa, Hadad, et Thema,

31. Ietur, Naphis, Cedma. hi sunt filii Ismahelis.

32. Filii autem Ceturae concubinae Abraham, quos genuit: Zamran, Iecsan, Madan, Madian, Iesboc, et Sue. Porro filii Iecsan: Saba, et Dadan. Filii autem Dadan: Assurim, et Latussim, et Laomim.

(e) Gen. 25, 4. 33. Filii (e) autem Madian: Epha, et Epher, et Henoch, et Abida, et Eldaa. omnes hi, filii Ceturae.

(f) Gen. 25, 19. 34. Genuit (f) autem Abraham Isaac: cuius fuerunt filii Esau, et Israel.

(g) Gen. 36, 10. 35. Filii (g) Esau: Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ihelom, et Core.

36. Filii Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.

37. Filii Rahuel: Nahath, Zara, Samma, Meza.

38. Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Dison, Eser, Disan.

39. Filii Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna.

40. Filii Sobal: Alian, et Manahath, et Ebal, Sephi et Onam. Filii Sebeon: Aia et Ana. Filii Ana: Dison.

41. Filii Dison: Hamram, et Esebau et Iethran et Charan.

42. Filii Eser: Balaan, et Zavan, et Iacan. Filii Disan: Hus et Aran.

43. Isti sunt reges, qui imperaverunt in Terra Edom antequam esset rex super filios Israel: Bale filius Beor: et nomen civitatis eius, Denaba.

44. Mortuus est autem Bale, et regnavit pro eo Iobab filius Zare de Bosra.

45. Cumque et Iobab fuisset mortuus, regnavit pro eo Husam de Terra Themanorum.

46. Obiit quoque et Husam, et regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madian in Terra Moab: et nomen civitatis eius Avith.

47. Cumque et Adad fuisset mortuus, regnavit pro eo Semla de Masreca.

48. Sed et Semla mortuus est, et regnavit pro eo Saul de Rohoboth, quae iuxta amnem sita est.

49. Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan filius Achobor.

50. Sed et hic mortuus est, et regnavit pro eo Adad: cuius urbis nomen fuit Phau, et appellata est uxor eius Meetabel filia Matred filiae Mezaab.

51. Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom esse coeperunt: dux Thamna, dux Alva, dux Ietheth,

52. Dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

53. Dux Cenez, dux Theman, dux Mabsar,

54. Dux Magdiel, dux Hiram. hi duces Edom.

CAPUT II.

Genealogia Iudae, patriarchae usque ad Isai patrem David, fratrumque ac sororum eius.

1. Filii (h) autem Israel: Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Issachar, et Zabulon, (h) Gen. 29, 32. et 30, 5. et 35, 23.

2. Dan, Ioseph, Beniamin, Nephthali, Gad et Aser.

3. Filii (i) Iuda: Her, Onan, et Sela. hi tres nati sunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit autem Her primogenitus Iuda, malus coram Domino, et occidit eum. (i) Gen. 38, 2. et 46, 12.

4. (k) Thamar autem nurus eius peperit ei Phares et Zara. omnes ergo filii Iuda, quinque. (k) Infra 4, 1. Matth. 1, 3.

5. Filii autem Phares: Hesron et Hamul.

6. Filii quoque Zarae: Zamri, et Ethan, et Eman, Chalchal quoque, et Dara, simul quinque.

7. Filii (l) Charmi: Achar, qui turbavit Israel, et peccavit in furto anathematis. (l) Ios. 7, 1.

8. Filii Ethan: Azarias.

9. Filii (m) autem Hesron qui nati sunt ei: Ierameel, et Ram, et Calubi. (m) Ruth. 4, 19.

10. Porro Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson, principem filiorum Iuda.

11. Nahasson quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.

12. Booz vero genuit Obed, qui et ipse genuit Isai.

13. (n) Isai autem genuit primogenitum Eliab, secundum Abinadab, tertium Simmaa, (n) 1 Reg. 16, 6. 8 9. et 17, 12.

14. Quartum Nathanael, quintum Raddai,

15. Sextum Asom, septimum David.

16. Quorum sorores fuerunt Sarvia, et Abigail. Filii Sarviae: Abisai, Ioab, et Asael, tres.

17. Abigail autem genuit Amasa, cuius pater fuit Iether Ismahelites.

18. Caleb vero filius Hesron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Ierioth: fueruntque filii eius Iaser, et Sobab, et Ardon.

19. Cumque mortua fuisset Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephratha: quae peperit ei Hur.

20. Porro Hur genuit Uri: et Uri genuit Beseleel.

21. Post haec ingressus est Hesron ad filiam Machir patris Galaad, et accepit eam cum esset annorum sexaginta: quae peperit ei Segub.

22. Sed et Segub genuit Iair, et possedit viginti tres civitates in Terra Galaad.

23. Cepitque Gessur, et Aram oppida Iair, et Canath, et viculos eius sexaginta civitatum. omnes isti, filii Machir patris Galaad.

24. Cum autem mortuus esset Hesron, ingressus est Caleb ad Ephratha. Habuit quoque Hesron uxorem Abia, quae peperit ei Ashur patrem Thecuae.

25. Nati sunt autem filii Ierameel primogeniti Hesron, Ram primogenitus eius, et Buna, et Aram, et Asom, et Achia.

26. Duxit quoque uxorem alteram Ierameel, nomine Atara, quae fuit mater Onam.

27. Sed et filii Ram primogeniti Ierameel, fuerunt Moos, Iamin, et Acar.

28. Onam autem habuit filios Semel, et Iada. Filii autem Semei: Nadab, et Abisur.

29. Nomen vero uxoris Abisur, Abihail, quae peperit ei Abobban, et Molid.

30. Filii autem Nadab fuerunt Saled, et Apphaim. Mortuus est autem Saled absque liberis.

31. Filius vero Appbaim, Iesi: qui Iesi genuit Sesan. Porro Sesan genuit Oholai.

32. Filii autem Iada fratris Semei: Iether, et Ionathan. Sed et Iether mortuus est absque liberis.

33. Porro Ionathan genuit Phaleth, et Ziza. Isti fuerunt filii Ierameel.

34. Sesan autem non habuit filios, sed filias: et servum Aegyptium nomine Ieraa.

35. Deditque ei filiam suam uxorem: quae peperit ei Ethei.

36. Ethei autem genuit Nathan, et Nathan genuit Zabad.

37. Zabad quoque genuit Ophlal, et Ophlal genuit Obed,

38. Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariam,

39. Azarias genuit Helles, et Helles genuit Elasa,

40. Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sellum,

41. Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Elisama.

42. Filii autem Caleb fratris Ierameel: Mesa primogenitus eius, ipse est pater Ziph: et filii Maresa patris Hebron.

43. Porro filii Hebron, Core, et Taphua, et Recem, et Samma.

44. Samma autem genuit Raham, patrem Iercaam, et Recem genuit Sammai.

45. Filius Sammai, Maon: et Maon pater Bethsur.

46. Epha autem concubina Caleb peperit Haran, et Mosa, et Gezez. Porro Haran genuit Gezez.

47. Filii autem Iahaddai, Regom, et Ioathan, et Gesan, et Phalet, et Epha, et Saaph.

48. Concubina Caleb Maacha, peperit Saber, et Tharana.

49. Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, et patrem Gabaa. Filia vero Caleb, fuit Acbsa.

50. Hi erant filii Caleb, filii Hur primogeniti Ephratha, Sobal pater Cariathiarim.

51. Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader.

52. Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim, Qui videbat dimidium requietionum.

53. Et de cognatione Cariathiarim, Iethrei, et Aphuthei, et Semathei, et Maserei. Ex his egressi sunt Saraitae, et Esthaolitae.

54. Filii Salma, Bethlehem, et Netophathi, Coronae domus Ioab, et Dimidium requietionis Sarai.

55. Cognationes quoque scribarum habitantium in Iabes, Canentes atque Resonantes, et in tabernaculis commorantes. Hi sunt Cinaei, qui venerunt de Calore patris domus Rechab.

CAPUT III.

Generationes David et regum Iuda ex progenie David, cum filiis ac filiabus eorum.

1. David vero (a) hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron; primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelitide, secundum Daniel de Abigail Carmelitide,

(a) 2 Reg. 3, 2.

2. Tertium Absalom filium Maacha filiae Tholmai regis Gessur, quartum Adoniam filium Aggith,

3. Quintum Saphatiam ex Abital, sextum Iethraham de Egla uxore sua.

4. Sex ergo nati sunt ei in Hebron, ubi regnavit septem annis et sex mensibus. Triginta autem et tribus annis regnavit in Ierusalem.

5. (b) Porro in Ierusalem nati sunt ei filii Simmaa, et Sobab, et Nathan, et Salomon, quatuor de Bethsabee filia Ammiel,

(b) 2 Reg. 5, 14.

6. Iebaar quoque et Elisama,

7. Et Eliphaleth, et Noge, et Nepheg, et Iaphia,

8. Necnon Elisama, et Eliada, et Elipheleth, novem:

9. Omnes hi, filii David absque filiis concubinarum: habueruntque sororem Thamar.

10. Filius autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius genuit Asa. De hoc quoque natus est Iosaphat,

11. Pater Ioram: qui Ioram genuit Ochoziam, ex quo ortus est Ioas:

12. Et huius Amasias filius genuit Azariam. Porro Azariae filius Ioathan

13. Procreavit Achaz patrem Ezechiae, de quo natus est Manasses.

14. Sed et Manasses genuit Amon patrem Iosiae.

15. Filii autem Iosiae fuerunt, primogenitus Iohanan, secundus Ioakim, tertius Sedecias, quartus Sellum.

16. (c) De Ioakim natus est Iechonias, et Sedecias.

(c) Matth. 1, 11.

17. Filii Iechoniae fuerunt, Asir, Salathiel,

18. Melchiram, Phadaia, Senneser et Iecemia, Sama, et Nadabia.

19. De Phadaia orti sunt Zorobabel et Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, et Salomith sororem eorum:

20. Hasaban quoque, et Ohol, et Barachian, et Hasadian, Iosabhesed, quinque.

21. Filius autem Hananiae, Phaltias pater Ieseiae, cuius filius Raphaia. huius quoque filius, Arnan, de quo natus est Obdia, cuius filius fuit Sechenias.

22. Filius Secheniae, Semeia: cuius filii Hattus, et Iegaal, et Baria, et Naaria, et Saphat, sex numero.

23. Filius Naariae, Elioenai, et Ezechias, et Ezricam, tres.

24. Filii Elioenai, Oduia, et Eliasub, et Pheleia, et Accub, et Iohanan, et Dalaia, et Anani, septem.

CAPUT IV.

Rursum posteritas Iudae ac Simeonis, et habitationes eorum: stirps Cham deletur a filiis Simeonis, Amalecitae quoque ab ipsis percutiuntur.

1. Filii (d) Iuda: Phares, Hesron, et Charmi, et Hur, et Sobal.

(d) Gen. 38, 3, et 46, 12. Supra 2, 4. Matth. 1, 3.

2. Raia vero filius Sobal genuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai, et Laad. hae cognationes Sarathi.

3. Ista quoque stirps Etam: Iezrahel, et Iesema, et Iedebos. Nomen quoque sororis eorum, Asalelphuni.

4. Phanuel autem pater Gedor, et Ezer pater Hosa. Isti sunt filii Hur primogeniti Ephratha patris Bethlehem.

5. Assur vero patri Thecuae erant duae uxores, Halaa, et Naara.

6. Peperit autem ei Naara, Oozam, et Hepher, et Themani, et Ahasthari. isti sunt filii Naara.

7. Porro filii Halaa, Sereth, Isaar, et Ethnan.

8. Cos autem genuit Anob, et Sobobo, et cognationem Abarehel filii Arum.

9. Fuit autem Iabes inclytus prae fratribus suis, et mater eius vocavit nomen illius Iabes, dicens: Quia peperi eum in dolore.

10. Iovocavit vero Iabes Deum Israel, dicens: Si benedicens benedixeris mihi, et dilataveris terminos meos, et fuerit manus tua mecum, et feceris me a malitia noo opprimi. Et praestitit Deus quae precatus est.

11. Caleb autem frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater Esthon.

12. Porro Esthoo genuit Bethrapha, et Phesse, et Tehiona patrem urbis Naas: hi sunt viri Recha.

13. Filii autem Cenez, Othoniel, et Saraia. Porro filii Othoniel, Hathath, et Maonathi.

14. Maonathi genuit Ophra, Saraia autem genuit Ioab patrem Vallis artificum: ibi quippe artifices eraot.

15. Filii vero Caleb filii Iephooe, Hir, et Ela, et Naham. Filii quoque Ela: Cenez.

16. Filii quoque Ialeleel: Ziph, et Zipha, Thiria, et Asrael.

17. Et filii Ezra, Iether, et Mered, et Epher, et Ialon, genuitque Mariam, et Sammai, et Iesba patrem Esthamo.

18. Uxor quoque eius Iudaia, peperit Iared patrem Gedor, et Heber patrem Socho, et Icuthiel patrem Zanoe. hi autem filii Bethiae filiae Pharaonis, quam accepit Mered.

19. Et filii uxoris Odaiae sororis Naham patris Ceila, Garmi, et Esthamo, qui fuit de Machathi.

20. Filii quoque Simon, Amnon, et Rinna filius Hanan, et Thilon. Et filii Iesi, Zoheth, et Benzoheth.

(a) Gen. 38, 5. 21. Filii (a) Sela, filii Iuda: Her pater Lecha, et Laada pater Maresa, et cognationes domus operaotium byssum in Domo Iuramenti.

22. Et qui stare fecit Solem, virique Mendacii, et Securus, et Incendens, qui principes fuerunt in Moab, et qui reversi suot in Lahem. haec autem verba vetera.

23. Hi suot figuli habitantes in Plantationibus, et in Sepibus, apud regem in operibus eius, commoratique sunt ibi.

(b) Gen. 46, 10. 24. Filii (b) Simeon: Namuel et Iamin, Iarib, Zara, Saul.

25. Sellum filius eius, Mapsam filius eius, Masma filius eius.

26. Filii Masma: Hamuel filius eius, Zachur filius eius, Semei filius eius.

27. Filii Semei sedecim, et filiae sex: fratres autem eius non habuerunt filios multos, et universa cognatio non potuit adaequare summam filiorum Iuda.

28. Habitaverunt autem in Bersabee, et Molada, et Hasarsubal,

29. Et in Bala, et in Asom, et in Tholad,

30. Et in Bathuel, et in Horma, et in Siceleg,

31. Et in Bethmarchaboth, et in Hasarsusim, et in Bethberai, et in Saarim. hae civitates eorum usque ad regem David.

32. Villae quoque eorum: Etam, et Aen, Remmon, et Thochen, et Asan, civitates quinque.

33. Et universi viculi eorum per circuitum civitatum istarum usque ad Baal. haec est habitatio eorum, et sedium distributio.

34. Mosobab quoque et Iemlech, et Iosa filius Amasiae,

35. Et Ioel, et Iehu filius Iosabiae filii Saraiae filii Asiel,

36. Et Elioenai, et Iacoba, et Iaubaia, et Asaia, et Adiel, et Ismiel, et Banaia,

37. Ziza quoque filius Sephei filii Allon filii Idaia filii Semri filii Samaia.

38. Isti sunt nominati principes in cognationibus suis, et io domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer.

39. Et profecti soot ut ingrederentur in Gador usque ad Orientem vallis, et ut quaererent pascua gregibus suis.

40. Inveneruntque pascuas uberes, et valde bonas, et terram latissimam et quietam et fertilem, in qua ante habitaverant de stirpe Cham.

41. Hi ergo venerunt, quos supra descripsimus nominatim, in diebus Ezechiae regis Iuda: et percusseruot tabernacula eorum, et habitatores qui inventi fuerant ibi, et deleverunt eos usque in praesentem diem: habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas pascuas ibidem repererunt.

42. De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam et Naariam et Raphaiam et Oziel filios Iesi:

43. Et percusseruot reliquias, quae evadere potueraot, Amalecitarum, et habitaveruot ibi pro eis usque ad diem hanc.

CAPUT V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad, et dimidiae tribus Manasse, et habitatio eorum qui percusserunt Agarenos: sed tandem ducti sunt ob Assyriis ob idololatriam ipsorum in captivitatem.

1. Filii quoque Ruben primogeniti Israel (Ipse quippe fuit primogenitus eius: sed cum (c) violasset thorum (c) Gen. 35, 22. et 49, 4.
patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filii Israel, et non est ille reputatus in primogenitum.

2. Porro Iudas, qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primogenita autem reputata sunt Ioseph.)

3. Filii (d) ergo Ruben primogeniti Israel: Henoch, (d) Gen. 46, 9. Exod. 6, 14. Num. 26, 5.
et Phallo, Esron, et Charmi.

4. Filii Ioel: Samia filius eius, Gog filius eius, Semei filius eius,

5. Micha filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius,

6. Beera filius eius, quem captivum duxit Thelgathphalnasar rex Assyriorum, et fuit princeps in tribu Ruben.

7. Fratres autem eius, et universa cognatio eius, quando numerabantur per familias suas, habuerunt principes Iehiel, et Zachariam.

8. Porro Bala filius Azaz, filii Samma, filii Ioel, ipse habitavit in Aroer usque ad Nebo, et Beelmeon.

9. Contra orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum eremi, et flumen Euphraten. Multum quippe iumentorum numerum possidebant in Terra Galaad.

10. In diebus autem Saul praeliati sunt contra Agareos, et interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quae respicit ad Orientem Galaad.

11. Filii vero Gad e regione eorum habitaverunt in Terra Basan usque Selcha:

12. Ioel in capite, et Saphan secundus: Ianai autem, et Saphat in Basan.

13. Fratres vero eorum secundum domos cognationum suarum, Michael, et Mosollam, et Sebe, et Iorai, et Iachan, et Zie, et Heber, septem.

14. Hi filii. Abihail, filii Huri, filii Iara, filii Galaad, filii Michael, filii Iesesi, filii Ieddo, filii Buz.
15. Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, princeps domus in familiis suis.
16. Et habitaverunt in Galaad, et in Basan, et in viculis eius, et in cunctis suburbanis Saron, usque ad terminos.
17. Omnes hi, numerati sunt in diebus Ioathan regis Iuda, et in diebus Ieroboam regis Israel.
18. Filii Ruben, et Gad, et dimidiae tribus Manasse viri bellatores, scuta portantes, et gladios, et tendentes arcum, eruditique ad praelia, quadraginta-quatuor millia, et septingenti sexaginta procedentes ad pugnam.
19. Dimicaverunt contra Agareos: Ituraei vero, et Naphis, et Nodab
20. Praebuerunt eis auxilium. Traditique sunt in manus eorum Agarei, et universi, qui fuerant cum eis, quia Deum invocaverunt cum praeliarentur: et exaudivit eos, eo quod credidissent in eum.
21. Ceperuntque omnia quae possederant, camelorum quinquaginta millia, et ovium ducenta quinquaginta millia, et asinos duo millia, et animas hominum centum millia.
22. Vulnerati autem multi corruerunt: fuit enim bellum Domini. Habitaveruntque pro eis usque ad transmigrationem.
23. Filii quoque dimidiae tribus Manasse possederunt terram a finibus Basan usque Baal, Hermon, et Sanir, et montem Hermon, ingens quippe numerus erat.
24. Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Epher, et Iesi, et Eliel, et Ezriel, et Ieremia, et Odoia, et Iediel viri fortissimi et potentes, et nominati duces in familiis suis.
25. Reliquerunt autem Deum patrum suorum, et fornicati sunt post deos populorum terrae, quos abstulit Deus coram eis.
26. Et suscitavit Deus Israel spiritum Phul regis Assyriorum, et spiritum Thelgathphalnasar regis Assur: et transtulit Ruben, et Gad, et dimidiam tribum Manasse, et adduxit eos in Lahela, et in Habor, et Ara, et fluvium Gozan, usque ad diem hanc.

CAPUT VI.

Genealogia filiorum Levi, et quos ex eis constituerit David cantores ac ministros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum urbibus suis in singulis tribubus Israel, et quae fuerint civitates refugii.

(a) Gen. 46, 11. Infra 23, 6.

1. Filii Levi: (a) Gerson, Caath, et Merari.
2. Filii Caath: Amram, Isaar, Hebron, et Oziel.
3. Filii Amram: Aaron, Moyses, et Maria. Filii Aaron: Nadab et Abiu, Eleazar, et Ithamar.
4. Eleazar genuit Phinees, et Phinees genuit Abisue,
5. Abisue vero genuit Bocci, et Bocci genuit Ozi.
6. Ozi genuit Zaraiam, et Zaraias genuit Meraioth.
7. Porro Meraioth genuit Amariam, et Amarias genuit Achitob.
8. Achitob genuit Sadoc, et Sadoc genuit Achimaas,
9. Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Iohanan,
10. Iohanan genuit Azariam. ipse est qui sacerdotio functus est in domo, quam aedificavit Salomon in Ierusalem.
11. Genuit autem Azarias Amariam, et Amarias genuit Achitob,
12. Achitob genuit Sadoc, et Sadoc genuit Sellum,
13. Sellum genuit Helciam, et Helcias genuit Azariam,
14. Azarias genuit Saraiam, et Saraias genuit Iosedec.
15. Porro Iosedec egressus est, quando transtulit Dominus Iudam, et Ierusalem per manus Nabuchodonosor.
16. Filii (b) ergo Levi: Gersom, Caath, et Merari. (b) Exod. 6, 16.
17. Et haec nomina filiorum Gersom: Lobni, et Semei.
18. Filii Caath: Amram, et Isaar, et Hebron, et Oziel.
19. Filii Merari: Moholi et Musi. Hae autem cognationes Levi secundum familias eorum.
20. Gersom, Lobni filius eius, Iahath filius eius, Zamma filius eius,
21. Ioah filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius, Iethrai filius eius.
22. Filii Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Asir filius eius,
23. Elcana filius eius, Abiasaph filius eius, Asir filius eius.
24. Thahath filius eius, Uriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius.
25. Filii Elcana, Amasai et Achimoth
26. Et Elcana: Filii Elcana: Sophai filius eius, Nahath filius eius,
27. Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius.
28. Filii Samuel primogenitus Vasseni, et Abia.
29. Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei filius eius, Oza filius eius,
30. Sammaa filius eius, Haggia filius eius, Asaia filius eius.
31. Isti sunt, quos constituit David super cantores domus Domini, ex quo collocata est arca:
32. Et ministrabant coram tabernaculo testimonii, canentes donec aedificaret Salomon domum Domini in Ierusalem: stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio.
33. Hi vero sunt, qui assistebant cum filiis suis, de filiis Caath, Heman cantor filius Ioel, filii Samuel,
34. Filii Elcana, filii Ieroham, filii Eliel, filii Thohu,
35. Filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amasai,
36. Filii Elcana, filii Iohel, filii Azariae, filii Sophoniae,
37. Filii Thahath, filii Asir, filii Abiasaph, filii Core,
38. Filii Isaar, filii Caath, filii Levi, filii Israel.
39. Et frater eius Asaph, qui stabat a dextris eius, Asaph filius Barachiae, filii Samaa,
40. Filii Michael, filii Basaiae, filii Melchiae,
41. Filii Athanai, filii Zara, filii Adaia,
42. Filii Ethan, filii Zamma, filii Semei,
43. Filii Ieth, filii Gersom, filii Levi.
44. Filii autem Merari fratres eorum, ad sinistram, Ethan filius Cusi, filii Abdi, filii Maloch,
45. Filii Hasabiae, filii Amasiae, filii Helciae,
46. Filii Amasai, filii Boni, filii Somer,
47. Filii Moholi, filii Musi, filii Merari, filii Levi.
48. Fratres quoque eorum Levitae, qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus Domini.
49. Aaron vero, et filii eius adolebant incensum super altare holocausti, et super altare thymiamatis, in omne opus Sancti sanctorum: et ut precarentur pro Israel iuxta omnia, quae praeceperat Moyses servus Dei.
50. Hi sunt autem filii Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abisue filius eius,
51. Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius eius,
52. Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius eius,

53. Sadoc filius eius, Achimaas filius eius.

54. Et haec habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum scilicet Aaron, iuxta cognationes Caathitarum: ipsis enim sorte contigerant.

55. Dederunt igitur eis Hebron in terra Iuda, et suburbana eius per circuitum:

(a) Ios. 21, 13. 56. (a) Agros autem civitatis, et villas, Caleb filio Iephone.

57. Porro filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum Hebron, et Lobna, et suburbana eius,

58. Iether quoque, et Esthemo cum suburbanis suis, sed et Helon, et Dabir cum suburbanis suis,

59. Asan quoque, et Bethsemes et suburbana earum.

60. De tribu autem Beniamin, Gabee et suburbana eius, et Almath cum suburbanis suis, Anathoth quoque cum suburbanis suis. omnes civitates, tredecim, per cognationes suas.

61. Filiis autem Caath residuis de cognatione sua dederunt ex dimidia tribu Manasse in possessionem urbes decem.

62. Porro filiis Gersom per cognationes suas de tribu Issachar, et de tribu Aser, et de tribu Nephthali, et de tribu Manasse in Basan, urbes tredecim.

63. Filiis autem Merari per cognationes suas de tribu Ruben, et de tribu Gad, et de tribu Zabulon, dederunt sorte civitates duodecim.

64. Dederunt quoque filii Israel Levitis civitates, et suburbana earum:

65. Dederuntque per sortem, ex tribu filiorum Iuda, et ex tribu filiorum Simeon, et ex tribu filiorum Beniamin urbes has, quas vocaverunt nominibus suis,

66. Et his, qui erant de cognatione filiorum Caath,

(b) Ios. 21, 21. (b) fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim.

67. Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum, Sichem cum suburbanis suis in monte Ephraim, et Gazer cum suburbanis suis,

68. Iecmaam quoque cum suburbanis suis, et Bethoron similiter,

69. Necnon et Helon cum suburbanis suis, et Gethremmon in eumdem modum.

70. Porro ex dimidia tribu Manasse, Aner et suburbana eius, Balaam et suburbana eius: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.

71. Filiis autem Gersom de cognatione dimidiae tribus Manasse Gaulon in Basan, et suburbana eius, et Astaroth cum suburbanis suis.

72. De tribu Issachar, Cedes et suburbana eius, et Dabereth cum suburbanis suis,

73. Ramoth quoque et suburbana eius, et Anem cum suburbanis suis.

74. De tribu vero Aser: Masal cum suburbanis suis, et Abdon similiter,

75. Hucac quoque et suburbana eius, et Rohob cum suburbanis suis.

76. Porro de tribu Nephthali, Cedes in Galilaea et suburbana eius, Hamon cum suburbanis suis, et Cariathaim, et suburbana eius.

77. Filiis autem Merari residuis: de tribu Zabulon, Remmono et suburbana eius, et Thabor cum suburbanis suis:

78. Trans Iordanem quoque ex adverso Iericho contra Orientem Iordanis, de tribu Ruben, Bosor in solitudine cum suburbanis suis, et Iassa cum suburbanis suis,

79. Cademoth quoque et suburbana eius, et Mephaat cum suburbanis suis.

80. Necnon et de tribu Gad, Ramoth in Galaad et suburbana eius, et Manaim cum suburbanis suis,

81. Sed et Hesebon cum suburbanis suis, et Iezer cum suburbanis suis.

CAPUT VII.

Posteri Issachar, Beniamin, Nephthali, Manasse, Ephraim, et Aser.

1. Porro filii (c) Issachar: Thola, et Phua, Iasub, et Simeron, quatuor. (c) Gen. 46, 13.

2. Filii Thola: Ozi et Raphaia, et Ieriel, et Iemai, et Iebsem, et Samuel, principes per domos cognationum suarum. De stirpe Thola viri fortissimi numerati sunt in diebus David, viginti duo millia sexcenti.

3. Filii Ozi: Izrahia, de quo nati sunt Michael, et Obadia, et Ioel, et Iesia, quinque omnes principes.

4. Cumque eis per familias, et populos suos, accincti ad praelium, viri fortissimi, triginta sex millia: multas enim habuerunt uxores, et filios.

5. Fratres quoque eorum per omnem cognationem Issachar robustissimi ad pugnandum, octoginta septem millia numerati sunt.

6. Filii (d) Beniamin: Bela, et Bechor, et Iadihel, tres. (d) Gen. 46, 21.

7. Filii Bela: Esbon, et Ozi, et Oziel, et Ierimoth, et Urai, quinque principes familiarum, et ad pugnandum robustissimi: numerus autem eorum, viginti duo millia et triginta quatuor.

8. Porro filii Bechor: Zamira, et Ioas, et Eliezer, et Elioenai, et Amri, et Ierimoth, et Abia, et Anathoth, et Almath: omnes hi, filii Bechor.

9. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum suarum ad bella fortissimi, viginti millia et ducenti.

10. Porro filii Iadihel: Balan. Filii autem Balan: Iehus, et Beniamin, et Aod, et Chanana, et Zethan, et Tharsis, et Ahisahar.

11. Omnes hi filii Iadihel, principes cognationum suarum, viri fortissimi, decem et septem millia, et ducenti ad praelium procedentes.

12. Sepham quoque, et Hapham filii Hir, et Hasim filii Aher.

13. (e) Filii autem Nephthali: Iasiel, et Guni, et Ieser, et Sellum, filii Bala. (e) Gen. 46, 24.

14. Porro filius Manasse, Esriel: concubinaque eius Syra peperit Machir patrem Galaad.

15. Machir autem accepit uxores filiis suis Happhim, et Saphan: et habuit sororem nomine Maacha: nomen autem secundi, Salphaad, nataeque sunt Salphaad filiae.

16. Et peperit Maacha uxor Machir filium, vocavitque nomen eius Phares: porro nomen fratris eius, Sares: et filii eius, Ulam, et Recen.

17. Filius autem Ulam, Badan. hi sunt filii Galaad, filii Machir, filii Manasse.

18. Soror autem eius Regina peperit Virumdecorum, et Abiezer, et Mohola.

19. Erant autem filii Semida, Ahin, et Sechem, et Leci, et Aniam.

20. Filii autem Ephraim: Suthala, Bared filius eius, Thahath filius eius, Elada filius eius, Thahath filius eius, huius filius Zabad,

21. Et huius filius Suthala, et huius filius Ezer et Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenae, quia descenderant ut invaderent possessiones eorum.

22. Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, et venerunt fratres eius ut consolarentur eum.

23. Ingressusque est ad uxorem suam: quae con-

cepit, et peperit filium, et vocavit nomen eius Beria, eo quod in malis domus eius ortus esset:

24. Filia autem eius fuit Sara, quae aedificavit Bethoron inferiorem et superiorem, et Ozensara.

25. Porro filius eius Rapha, et Reseph, et Thale, de quo natus est Thaan,

26. Qui genuit Laadan: huius quoque filius Ammiud, qui genuit Elisama,

27. De quo ortus est Nun, qui habuit filium Iosue.

28. Possessio autem eorum et habitatio, Bethel cum filiabus suis, et contra orientem Noran ac Occidentalem plagam Gazer et filiae eius, Sichem quoque cum filiabus suis, usque ad Aza cum filiabus eius.

29. Iuxta filios quoque Manasse Bethsan et filias eius, Thanach et filias eius, Mageddo et filias eius: Dor et filias eius: in his habitaverunt filii Ioseph, filii Israel.

(a) Gen. 46, 17. 30. Filii (a) Aser: Iemna, et Iesua, et Iessui, et Baria, et Sara soror eorum.

31. Filii autem Baria: Heber, et Melchiel: ipse est pater Barsaith.

32. Heber autem genuit Iophlat, et Somer, et Hotham, et Suaa sororem eorum.

33. Filii Iephlat: Phosech, et Chamaal, et Asoth: hi filii Iephlat.

34. Porro filii Somer: Ahi, et Roaga, et Haba, et Aram.

35. Filii autem Helem fratris eius: Supha, et Iemna, et Selles, et Amal.

36. Filii Supha: Sue, Harnapher, et Sual, et Beri, et Iamra,

37. Bosor, et Hod, et Samma, et Salusa, et Iethran, et Bera.

38. Filii Iether: Iephone, et Phaspha, et Ara.

39. Filii autem Olla: Aree, et Haniel, et Resia.

40. Omnes hi filii Aser, principes cognationum, electi atque fortissimi duces ducum: numerus autem eorum aetatis, quae apta esset ad bellum, viginti sex millia.

CAPUT VIII.

Rursum genealogia Beniamin et Saul, filiorumque ipsius.

(b) Gen. 46, 21. Sup. 7, 6. 1. Beniamin autem genuit (b) Bale primogenitum suum, Asbel secundum, Ahara tertium,

2. Nohaa quartum, et Rapha quintum.

3. Fueruntque filii Bale: Addar, et Gera, et Abiud,

4. Abisue quoque et Naaman, et Ahoe,

5. Sed et Gera, et Sephuphan, et Huram.

6. Hi sunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui translati sunt in Manahath.

7. Naaman autem, et Achia, et Gera ipse transtulit eos, et genuit Oza, et Ahiud.

8. Porro Saharaim genuit in regione Moab, postquam dimisit Husim et Bara uxores suas.

9. Genuit autem de Hodes uxore sua Iobab, et Sebia, et Mosa, et Molchom,

10. Iehus quoque, et Sechia, et Marma. hi sunt filii eius principes in familiis suis.

11. Mehusim vero genuit Abitob, et Elphaal.

12. Porro filii Elphaal: Heber, et Misaam, et Samad: hic aedificavit Ono, et Lod, et filias eius.

13. Baria autem, et Sama principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugaverunt habitatores Geth.

14. Et Ahio, et Sesac, et Ierimoth,

15. Et Zabadia, et Arod, et Heder,

16. Michael quoque, et Iespha, et Ioha filii Baria.

17. Et Zabadia, et Mosollam, et Hezeci, et Heber,

18. Et Iesamari, et Iezlia, et Iobab filii Elphaal,

19. Et Iacim, et Zechri, et Zabdi,

20. Et Elioenai, et Selethai, et Eliel,

21. Et Adaia, et Baraia, et Samarath filii Semei.

22. Et Iespham, et Heber, et Eliel,

23. Et Abdon, et Zechri, et Hanan,

24. Et Hanania, et Aelam, et Anathothia,

25. Et Iephdaia, et Phanuel filii Sesac.

26. Et Samsari, et Sohoria, et Otholia,

27. Et Iersia, et Elia, et Zechri, filii Ieroham.

28. Hi patriarchae, et cognationum principes, qui habitaverunt in Ierusalem.

29. In (c) Gabaon autem habitaverunt Abigabaon, (c) Inf. 9, 35.
et nomen uxoris eius Maacha:

30. Filiusque eius primogenitus Abdon, et Sur, et Cis, et Baal, et Nadab.

31. Gedor quoque, et Ahio, et Zacher, et Macelloth:

32. Et Macelloth genuit Samaa: habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in Ierusalem cum fratribus suis.

33. (d) Ner autem genuit Cis, et Cis genuit Saul. (d) 1 Reg. 14, 51. Infr. 9, 39.
Porro Saul genuit Ionathan, et Melchisua, et Abinadab, et Esbaal.

34. Filius autem Ionathan, Meribbaal: et Meribbaal genuit Micha.

35. Filii Micha, Phithon, et Melech, et Tharaa, et Ahaz.

36. Et Ahaz genuit Ioada: et Ioada genuit Alamath, et Azmoth, et Zamri: porro Zamri genuit Mosa,

37. Et Mosa genuit Banaa, cuius filius fuit Rapha, de quo ortus est Elasa, qui genuit Asel.

38. Porro Asel sex filii fuerunt his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, et Hanan. omnes hi filii Asel.

39. Filii autem Esec fratris eius, Ulam primogenitus, et Iehus secundus, et Eliphalet tertius.

40. Fueruntque filii Ulam viri robustissimi, et magno robore tendentes arcum: et multos habentes filios ac nepotes, usque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filii Beniamin.

CAPUT IX.

Qui primi filiorum Israel habitaverint in Ierusalem, et officia sacerdotum ac Levitarum, generationes quoque Saul ac filiorum eius repetuntur.

1. Universus ergo Israel dinumeratus est: et summa eorum scripta est in Libro regum Israel, et Iuda: translatique sunt in Babylonem propter delictum suum.

2. Qui autem habitaverunt primi in possessionibus, et in urbibus suis: Israel, et Sacerdotes, et Levitae, et Nathinaei.

3. Commorati sunt in Ierusalem de filiis Iuda, et de filiis Beniamin, de filiis quoque Ephraim, et Manasse.

4. Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Iuda.

5. Et de Siloni: Asaia primogenitus, et filii eius.

6. De filiis autem Zara: Iehuel, et fratres eorum, sexcenti nonaginta.

7. Porro de filiis Beniamin: Salo filius Mosollam, filii Oduia, filii Asana:

8. Et Iobania filius Ieroham: et Ela filius Ozi, filii Mochori: et Mosollam filius Saphatiae, filii Rahuel, filii Iebaniae,

9. Et fratres eorum per familias suas, nongenti

quinquaginta sex. Omnes hi, principes cognationum per domos patrum suorum.

10. De sacerdotibus autem: Iedaia, Ioiarib, et Iachin:

11. Azarias quoque filius Helciae, filii Mosollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Achitob, pontifex domus Dei.

12. Porro Adaias filius Ieroham, filii Phassur, filii Melchiae: et Maasai filius Adiel, filii Iezra, filii Mosollam, filii Mosollamith, filii Emmer.

13. Fratres quoque eorum principes per familias suas, mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo Dei.

14. De Levitis autem: Semeia filius Hassub filii Ezricam, filii Hasebia de filiis Merari.

15. Bacbacar quoque carpentarius, et Galal, et Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Asaph:

16. Et Obdia filius Semeiae, filii Galal, filii Idithun: et Barachia filius Asa, filii Elcana, qui habitavit in atriis Netophati.

17. Ianitores autem: Sellum, et Accub, et Telmon, et Ahimam: et frater eorum Sellum princeps,

18. Usque ad illud tempus, in porta regis ad orientem, observabant per vices suas de filiis Levi.

19. Sellum vero filius Core filii Abiasaph, filii Core, cum fratribus suis, et domo patris sui, hi sunt Coritae super opera ministerii, custodes vestibulorum tabernaculi: et familiae eorum per vices castrorum Domini custodientes introitum.

20. Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.

21. Porro Zacharias filius Mosollamia, ianitor portae tabernaculi testimonii.

22. Omnes hi electi in ostiarios per portas, ducenti duodecim: et descripti in villis propriis: quos constituerunt David, et Samuel Videns, in fide sua

23. Tam ipsos, quam filios eorum in ostiis domus Domini, et in tabernaculo vicibus suis.

24. Per quatuor ventos erant ostiarii: id est, ad Orientem, et ad Occidentem, et ad Aquilonem, et ad Austrum.

25. Fratres autem eorum in viculis morabantur, et veniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus.

26. His quatuor Levitis creditus erat omnis numerus ianitorum, et erant super exedras, et thesauros domus Domini.

27. Per gyrum quoque templi Domini morabantur in custodiis suis: ut cum tempus fuisset, ipsi mane aperirent fores.

28. De horum genere erant et super vasa ministerii: ad numerum enim et inferebantur vasa, et efferebantur.

29. De ipsis et qui credita habebant utensilia sanctuarii, praeerant similae, et vino, et oleo, et thuri, et aromatibus.

30. Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

31. Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritae, praefectus erat eorum, quae in sartagine frigebantur.

32. Porro de filiis Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, ut semper novos per singula sabbata praepararent.

33. Hi sunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die ac nocte iugiter suo ministerio deservirent.

34. Capita Levitarum, per familias suas principes, manserunt in Ierusalem.

(a) Sup. 8, 29. 35. In (a) Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Iehiel, et nomen uxoris eius Maacha.

36. Filius primogenitus eius Abdon, et Sur, et Cis, et Baal, et Ner, et Nadab,

37. Gedor quoque, et Ahio, et Zacharias, et Macelloth.

38. Porro Macelloth genuit Samaan: isti habitaverunt e regione fratrum suorum in Ierusalem, cum fratribus suis.

39. (b) Ner autem genuit Cis: et Cis genuit Saul: (b) Sup. 8, 33.
et Saul genuit Ionathan, et Melchisua, et Abinadab, et Esbaal.

40. Filius autem Ionathan, Meribbaal: et Meribbaal genuit Micha.

41. Porro filii Micha, Phithon, et Melech, et Tharaa, et Ahaz.

42. Ahaz autem genuit Iara, et Iara genuit Alamath, et Azmoth, et Zamri. Zamri autem genuit Mosa.

43. Mosa vero genuit Banaa: cuius filius Raphaia, genuit Elasa: de quo ortus est Asel.

44. Porro Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, Hanan. hi sunt filii Asel.

CAPUT X.

Saul reprobatus a Deo propter varias iniquitates, a Philisthaeis occiditur cum filiis, eiusque capite a Philisthaeis amputato, reliquum corpus cum filiis sepelitur a viris Iabes Galaad.

1. Philisthiim autem (c) pugnabant contra Israel, fugeruntque viri Israel Palaesthinos, et ceciderunt vulnerati in monte Gelboe. (c) 1 Reg. 31, 1.

2. Cumque appropinquassent Philisthaei persequentes Saul, et filios eius, percusserunt Ionathan, et Abinadab, et Melchisua filios Saul.

3. Et aggravatum est praelium contra Saul, inveneruntque eum sagittarii, et vulneraverunt iaculis.

4. Et dixit Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, et interfice me: ne forte veniant incircumcisi isti, et illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem, et irruit in eum.

5. Quod cum vidisset armiger eius, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladium suum, et mortuus est.

6. Interiit ergo Saul, et tres filii eius, et omnis domus illius pariter concidit.

7. Quod cum vidissent viri Israel, qui habitabant in campestribus, fugerunt: et, Saul ac filiis eius mortuis, dereliquerunt urbes suas, et huc illucque dispersi sunt: veneruntque Philisthiim, et habitaverunt in eis.

8. Die igitur altero detrahentes Philisthiim spolia caesorum, invenerunt Saul, et filios eius iacentes in monte Gelboe.

9. Cumque spoliassent eum, et amputassent caput, armisque nudassent, miserunt in terram suam, ut circumferretur, et ostenderetur idolorum templis, et populis:

10. Arma autem eius consecraverunt in fano dei sui, et caput affixerunt in templo Dagon.

11. Hoc cum audissent viri Iabes Galaad, omnia scilicet quae Philisthiim fecerant super Saul,

12. Consurrexerunt singuli virorum fortium, et tulerunt cadavera Saul et filiorum eius: attuleruntque ea in Iabes, et sepelierunt ossa eorum subter quercum, quae erat in Iabes, et ieiunaverunt septem diebus.

13. Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas,

(a) Exod. 17, 14. 1 Reg. 15, 3 eo quod praevaricatus sit (a) mandatum Domini quod praeceperat, et non custodierit illud: sed (b) insuper (b) 1 Reg. 28, 8. etiam pythonissam consuluerit,

14. Nec speraverit in Domine: propter quod interfecit eum, et transtulit regnum eius ad David filium Isai.

CAPUT XI.

Unctus David in regem, expulsis ex arce Sionis Iebusaeis, habitavit in Ierusalem, stipatus potentissimis ac strenuissimis militibus, quorum heroica gesta narrantur; noluit David desideratam bibere aquam, eo quod cum fortium suorum periculo allata esset.

(c) 2 Reg. 5, 1. 1. Congregatus est (c) igitur omnis Israel ad David in Hebron, dicens: Os tuum sumus, et caro tua.

2. Heri quoque, et nudiustertius cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas, et introducebas Israel: tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu pasces populum meum Israel, et tu eris princeps super eum.

3. Venerunt ergo omnes maiores natu Israel ad regem in Hebron, et iniit David cum eis foedus coram Domino: unxeruntque eum regem super Israel, iuxta sermonem Domini, quem locutus est in manu Samuel.

4. Abiit quoque David, et omnis Israel in Ierusalem. haec est Iebus, ubi erant Iebusaei habitatores terrae.

5. Dixeruntque qui habitabant in Iebus ad David: Non ingredieris huc. Porro David cepit arcem Sion, quae est Civitas David,

6. Dixitque: Omnis qui percusserit Iebusaeum in primis, erit princeps et dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Sarviae, et factus est princeps.

7. Habitavit autem David in arce, et idcirco appellata est Civitas David.

8. Aedificavitque urbem in circuitu a Mello usque ad gyrum, Ioab autem reliqua urbis extruxit.

9. Proficiebatque David vadens et crescens, et Dominus exercituum erat cum eo.

(d) 2 Reg. 23, 8. 10. (d) Hi principes virorum fortium David, qui adiuverunt eum ut rex fieret super omnem Israel iuxta verbum Domini, quod locutus est ad Israel.

11. Et iste numerus robustorum David: Iesbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: Iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice.

12. Et post eum Eleazar filius patrui eius Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13. Iste fuit cum David in Phesdomim, quando Philisthiim congregati sunt ad locum illum in praelium: et erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus a facie Philisthinorum.

14. Hi steterunt in medio agri, et defenderunt eum: cumque percussissent Philisthaeos, dedit Dominus salutem magnam populo suo.

15. Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat David, ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerant castrametati in Valle raphaim.

(e) 2 Reg. 23, 14. 16. (e) Porro David erat in praesidio, et statio Philisthinorum in Bethlehem.

17. Desideravit igitur David, et dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna Bethlehem, quae est in porta.

18. Tres ergo isti per media castra Philisthinorum perrexerunt, et hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quae erat in porta, et attulerunt ad David ut biberet: qui noluit, sed magis libavit illam Domino,

19. Dicens: Absit ut in conspectu Dei mei hoc faciam, et sanguinem istorum virorum bibam: quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. haec fecerunt tres robustissimi.

20. Abisai quoque frater Ioab ipse erat princeps trium, et ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, et ipse erat inter tres nominatissimus,

21. Et inter tres secundos inclytus, et princeps eorum: verumtamen usque ad tres primos non pervenerat.

22. Banaias filius Ioiadae viri robustissimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: Ipse percussit duos ariel Moab: et ipse descendit, et interfecit leonem in media cisterna tempore nivis.

23. Et ipse percussit virum Aegyptium, cuius statura erat quinque cubitorum, et habebat lanceam ut liciatorium texentium: descendit igitur ad eum cum virga, et rapuit hastam, quam tenebat manu. et interfecit eum hasta sua.

24. Haec fecit Banaias filius Ioiadae, qui erat inter tres robustos nominatissimus,

25. Inter triginta primus, verumtamen ad tres usque non pervenerat: posuit autem eum David ad auriculam suam.

26. Porro fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Ioab, et Elchanan filius patrui eius de Bethlehem,

27. Sammoth Arorites, Helles Phalonites,

28. Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites,

29. Sobbochai Husathites, Ilai Ahohites,

30. Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites,

31. Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin, Banaia Pharatonites,

32. Hurai de Torrente Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.

33. Filii Assem Gezonites, Ionathan filius Sage Ararites,

34. Ahiam filius Sachar Ararites,

35. Eliphal filius Ur,

36. Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites,

37. Hesro Carmelites, Naarai filius Asbai,

38. Ioel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.

39. Selec Ammonites, Naarai Berothites armiger Ioab filii Sarviae.

40. Ira Iethraeus, Gareb Iethraeus,

41. Urias Hethaeus, Zabad filius Oholi,

42. Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, et cum eo triginta:

43. Hanan filius Maacha, et Iosaphat Mathanites,

44. Ozia Astarothites, Samma, et Iehiel filii Hotham Arorites,

45. Iedihel filius Samri, et Ioha frater eius Thosaites,

46. Eliel Mahumites, et Ieribai, et Iosaia filii Elnaem, et Iethma Moabites, Eliel, et Obed, et Iasiel de Masobia.

CAPUT XII.

Qui David fuerant secuti cum fugeret Saulem; et qui postea ex omnibus tribubus venerunt ut eum regem constituerent in Hebron.

1. Hi quoque venerunt ad David in Siceleg, cum adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortissimi et egregii pugnatores,

2. Tendentes arcum, et utraque manu fundis saxa iacientes, et dirigentes sagittas: de fratribus Saul ex Beniamin.

3. Princeps Abiezer, et Ioas filii Samaa Gabaathites, et Iaziel, et Phallet filii Azmoth, et Baracha, et Iehu Anathotites.

4. Samaias quoque Gabaonites fortissimus inter triginta et super triginta. Ieremias, et Iebeziel, et Iohanan, et Iezabad Gaderothites.

5. Et Eluzai et Ierimuth, et Baalia, et Samaria, et Saphatia Haruphites.

6. Elcana, et Iesia, et Azareel, et Ioezer, et Iesbaam de Carehim:

7. Ioela quoque, et Zabadia filii Ieroham de Gedor.

8. Sed et de Gaddi transfugerunt ad David, cum lateret in deserto, viri robustissimi, et pugnatores optimi, tenentes clypeum et hastam: facies eorum quasi facies leonis, et veloces quasi capreae in montibus:

9. Ezer princeps, Obdias secundus, Eliab tertius,

10. Masmana quartus, Ieremias quintus,

11. Ethi sextus, Eliel septimus,

12. Iohanan octavus, Elzebad nonus,

13. Ieremias decimus, Machbanai undecimus.

14. Hi de filiis Gad principes exercitus: novissimus centum militibus praeerat, et maximus, mille.

15. Isti sunt qui transierunt Iordanem mense primo, quando inundare consuevit super ripas suas: et omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam et occidentalem.

16. Venerunt autem et de Beniamin, et de Iuda ad praesidium, in quo morabatur David.

17. Egressusque est David obviam eis, et ait: Si pacifice venistis ad me ut auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis: si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum, et iudicet.

18. Spiritus vero induit Amasai principem inter triginta, et ait: Tui sumus o David, et tecum fili Isai: pax, pax tibi, et pax adiutoribus tuis. te enim adiuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, et constituit principes turmae.

19. Porro de Manasse transfugerunt ad David, quando veniebat cum Philisthiim adversus Saul, ut pugnaret: et non dimicavit cum eis. (a) quia inito consilio remiserunt eum principes Philisthinorum, dicentes: Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul. (a) 1 Reg. 29, 4.

20. Quando igitur reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse, Ednas, et Iozabad, et Iedihel, et Michael, et Ednas, et Iozabad, et Eliu, et Salathi, principes millium in Manasse.

21. Hi praebuerunt auxilium David adversus latrunculos: omnes enim erant viri fortissimi, et facti sunt principes in exercitu.

22. Sed et per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei.

23. Iste quoque est numerus principum exercitus, qui venerunt ad David, cum esset in Hebron, ut transferrent regnum Saul ad eum, iuxta verbum Domini.

24. Filii Iuda portantes clypeum et hastam, sex millia octingenti expediti ad praelium.

25. De filiis Simeon virorum fortissimorum ad pugnandum, septem millia centum.

26. De filiis Levi, quatuor millia sexcenti.

27. Ioiada quoque princeps de stirpe Aaron, et cum eo tria millia septingenti.

28. Sadoc etiam puer egregiae indolis, et domus patris eius, principes viginti duo.

29. De filiis autem Beniamin fratribus Saul, tria millia: magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul.

30. Porro de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis.

31. Et ex dimidia tribu Manasse, decem et octo millia, singuli per nomina sua venerunt ut constituerent regem David.

32. De filiis quoque Issachar viri eruditi, qui noverant singula tempora ad praecipiendum quid facere deberet Israel, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus eorum consilium sequebatur.

33. Porro de Zabulon qui egrediebantur ad praelium, et stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.

34. Et de Nephthali, principes mille: et cum eis instructi clypeo et hasta, triginta et septem millia.

35. De Dan etiam praeparati ad praelium, viginti octo millia sexcenti.

36. Et de Aser egredientes ad pugnam, et in acie provocantes, quadraginta millia.

37. Trans Iordanem autem de filiis Ruben, et de Gad, et dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum viginti millia.

38. Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israel: sed et omnes reliqui ex Israel, uno corde erant, ut rex fieret David.

39. Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes et bibentes. praeparaverant enim eis fratres sui.

40. Sed et qui iuxta eos erant, usque ad Issachar, et Zabulon, et Nephthali, afferebant panes in asinis, et camelis, et mulis, et bobus ad vescendum: farinam, palathas, uvam passam, vinum, oleum, boves, arietes ad omnem copiam. gaudium quippe erat in Israel.

CAPUT XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinadab, omni Israel cum David ante eam ludentibus; sed quia Oza arcam contingens a Domino percussus est, avertit eam David in domum Obededom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

1. Iniit autem consilium David cum tribunis, et centurionibus, et universis principibus,

2. Et ait ad omnem coetum Israel: Si placet vobis: et a Domino Deo nostro egreditur sermo, quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, et ad Sacerdotes, et Levitas, qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos,

3. Et reducamus arcam Dei nostri ad nos: non enim requisivimus eam in diebus Saul.

4. Et respondit universa multitudo ut ita fieret: placuerat enim sermo omni populo.

5. Congregavit ergo David cunctum Israel a Sihor Aegypti, usque dum ingrediaris Emath, (b) ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim. (b) 2 Reg. 6, 2.

6. Et ascendit David, et omnis vir Israel ad collem Cariathiarim, qui est in Iuda, ut afferret inde arcam Domini Dei sedentis super cherubim, ubi invocatum est nomen eius.

7. Imposueruntque arcam Dei super plaustrum novum, de domo Abinadab: Oza autem, et frater eius minabant plaustrum.

8. Porro David, et universus Israel ludebant coram

Deo omni virtute in canticis, et in citharis, et psalteriis, et tympanis, et cymbalis, et tubis.

9. Cum autem pervenissent ad Aream Chidon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam: bos quippe lasciviens paululum inclinaverat eam.

10. Iratus est itaque Dominus contra Ozam, et percussit eum, eo quod tetigisset arcam: et mortuus est ibi coram Domino.

11. Contristatusque est David, eo quod divisisset Dominus Ozam: vocavitque locum illum: Divisio Ozae usque in praesentem diem.

12. Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quomodo possum ad me introducere arcam Dei?

13. Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est, in Civitatem David, sed avertit in domum Obededom Gethaei.

14. Mansit ergo arca Dei in domo Obededom tribus mensibus: et benedixit Dominus domui eius, et omnibus quae habebat.

CAPUT XIV.

David acceptis a rege Tyri lignis et artificibus ad extruendam sibi domum, alias ducit uxores, ac multos gignit liberos, et consulto Domino bis caedit Philisthaeos.

(a) 2 Reg. 5, 11. 1. Misit quoque Hiram (a) rex Tyri nuncios ad David, et ligna cedrina, et artifices parietum, lignorumque: ut aedificarent ei domum.

2. Cognovitque David quod confirmasset eum Dominus in regem super Israel, et sublevatum esset regnum suum super populum eius Israel.

(b) 2 Reg. 5, 13. 3. (b) Accepit quoque David alias uxores in Ierusalem: genuitque filios, et filias.

4. Et haec nomina eorum, qui nati sunt ei in Ierusalem: Samua, et Sobad, Nathan, et Salomon,

5. Iebahar, et Elisua, et Eliphalet,

6. Noga quoque, et Napheg, et Iaphia,

7. Elisama, et Baaliada, et Eliphalet.

(c) 2 Reg. 5, 17. 8. (c) Audientes autem Philisthiim eo quod unctus esset David in regem super universum Israel, ascenderunt omnes ut quaererent eum: quod cum audisset David, egressus est obviam eis.

9. Porro Philisthiim venientes, diffusi sunt in Valle Raphaim.

10. Consuluitque David Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthaeos, et si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus: Ascende, et tradam eos in manu tua.

11. Cumque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit eos ibi David, et dixit: Divisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut dividuntur aquae: et idcirco vocatum est nomen illius loci Baalpharasim.

12. Dereliqueruntque ibi deos suos, quos David iussit exuri.

13. Alia etiam vice Philisthiim irruerunt, et diffusi sunt in valle.

14. Consuluitque rursum David Deum, et dixit ei Deus: Non ascendas post eos, recede ab eis, et venies contra illos ex adverso pyrorum.

15. Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, ut percutiat castra Philisthiim.

16. Fecit ergo David sicut praeceperat ei Deus, et percussit castra Philisthiinorum, de Gabaon usque Gazera.

17. Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, et Dominus dedit pavorem eius super omnes gentes.

CAPUT XV.

Parato tabernaculo, deducitur magno cum apparatu arca Dei in Ierusalem, comitante omni Israel, sacerdotibus vero ac Levitis iuxta sua officia ministrantibus; et Michol despicit David coram arca saltantem, indutum stola byssina, et ephod lineo.

1. Fecit quoque sibi domos in Civitate David: et aedificavit locum arcae Dei, tetenditque ei tabernaculum.

2. Tunc dixit David: Illicitum est ut a quocumque portetur arca Dei nisi a Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam, et ad ministrandum sibi usque in aeternum.

3. Congregavitque universum Israel in Ierusalem, ut afferretur arca Dei in locum suum, quem praeparaverat ei.

4. Necnon et filios Aaron, et Levitas.

5. De filiis Caath, Uriel princeps fuit, et fratres eius centum viginti.

6. De filiis Merari, Asaia princeps: et fratres eius ducenti viginti.

7. De filiis Gersom, Ioel princeps: et fratres eius centum triginta.

8. De filiis Elisaphan, Semeias princeps; et fratres eius ducenti.

9. De filiis Hebron, Eliel princeps; et fratres eius octoginta.

10. De filiis Oziel, Aminadab princeps; et fratres eius centum duodecim.

11. Vocavitque David Sadoc, et Abiathar sacerdotes, et Levitas, Uriel, Asaiam, Ioel, Semeiam, Eliel, et Aminadab:

12. Et dixit ad eos: Vos qui estis principes familiarum Leviticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, et afferte arcam Domini Dei Israel ad locum, qui ei praeparatus est:

13. (d) Ne ut a principio, quia non eratis praesentes, (d) Supra 13, 10.
percussit nos Dominus; sic et nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus.

14. Sanctificati sunt ergo Sacerdotes, et Levitae, ut portarent arcam Domini Dei Israel.

15. (e) Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut praeceperat Moyses iuxta verbum Domini humeris suis in (e) Num. 4, 15.
vectibus.

16. Dixitque David principibus Levitarum, ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet, et lyris, et cymbalis, ut resonaret in excelsis sonitus laetitiae.

17. Constitueruntque Levitas: Heman filium Ioel, et de fratribus eius Asaph filium Barachiae: de filiis vero Merari, fratribus eorum: Ethan filium Casaiae.

18. Et cum eis fratres eorum: in secundo ordine, Zachariam, et Ben, et Iaziel, et Semiramoth, et Iahiel, et Ani, Eliab, et Banaiam, et Maasiam, et Mathathiam, et Eliphalu, et Maceniam, et Obededom, et Iehiel, ianitores.

19. Porro cantores, Heman, Asaph, et Ethan; in cymbalis aeneis concrepantes.

20. Zacharias autem, et Oziel, et Semiramoth, et Iahiel, et Ani, et Eliab, et Maasias, et Banaias in nablis arcana cantabant.

21. Porro Mathathias, et Eliphalu, et Macenias, et

Obededom, et Iehiel, et Ozaziu, in citharis pro octava canebant epinicion.

22. Chonenias autem princeps Levitarum, prophetiae praeerat, ad praecinendam melodiam: erat quippe valde sapiens.

23. Et Barachias, et Elcana: ianitores arcae.

24. Porro Sebenias, et Iosaphat, et Nathanael, et Amasai, et Zacharias, et Banaias, et Eliezer sacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: et Obededom, et Iehias erant ianitores arcae.

(a) 2 Reg. 6, 12.

25. (a) Igitur David et omnes maiores natu Israel, et tribuni ierunt ad deportandam arcam foederis Domini de domo Obededom cum laetitia.

26. Cumque adiuvisset Deus Levitas, qui portabant arcam foederis Domini, immolabantur septem tauri, et septem arietes.

27. Porro David erat indutus stola byssina, et universi Levitae qui portabant arcam, cantoresque et Chonenias princeps prophetiae inter cantores: David autem etiam indutus erat ephod lineo.

28. Universusque Israel deducebant arcam foederis Domini in iubilo, et sonitu buccinae, et tubis, et cymbalis, et nablis, et citharis concrepantes.

29. Cumque pervenisset arca foederis Domini usque ad Civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit regem David saltantem atque ludentem, et despexit eum in corde suo.

CAPUT XVI.

Constituta arca in tabernaculo foederis, oblatisque victimis, et populo a David benedicitur, et epulum praebetur; ordinantur varia Levitarum ministeria coram arca, interposito cantico divinae laudis.

(b) 2 Reg. 6, 17.

1. Attulerunt igitur arcam Dei, et constituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David: (b) et obtulerunt holocausta, et pacifica coram Deo.

2. Cumque complesset David offerens holocausta, et pacifica, benedixit populo in nomine Domini.

3. Et divisit universis per singulos, a viro usque ad mulierem tortam panis, et partem assae carnis bubalae, et frixam oleo similam.

4. Constituitque coram arca Domini de Levitis, qui ministrarent, et recordarentur operum eius, et glorificarent, atque laudarent Dominum Deum Israel:

5. Asaph principem, et secundum eius Zachariam: Porro Iahiel, et Semiramoth, et Iehiel, et Mathathiam, et Eliab, et Banaiam, et Obededom: Iehiel super organa psalterii, et lyras: Asaph autem ut cymbalis personaret;

6. Banaiam vero, et Iaziel sacerdotes, canere tuba iugiter coram arca foederis Domini.

7. In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph, et fratres eius.

(c) Psal. 104, 1. Isai. 12, 4.

8. (c) Confitemini Domino, et invocate nomen eius: notas facite in populis adinventiones eius.

9. Cantate ei, et psallite ei: et narrate omnia mirabilia eius.

10. Laudate nomen sanctum eius: laetetur cor quaerentium Dominum.

11. Quaerite Dominum, et virtutem eius: quaerite faciem eius semper.

12. Recordamini mirabilium eius quae fecit: signorum illius, et iudiciorum oris eius.

13. Semen Israel servi eius: filii Iacob electi eius.

14. Ipse Dominus Deus noster: in universa terra iudicia eius.

15. Recordamini in sempiternum pacti eius: sermonis, quem praecepit in mille generationes.

16. Quem pepigit cum Abraham: et iuramenti illius cum Isaac.

17. Et constituit illud Iacob in praeceptum: et Israel in pactum sempiternum,

18. Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, funiculum hereditatis vestrae.

19. Cum essent pauci numero, parvi et coloni eius.

20. Et transierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum.

21. Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpavit pro eis reges.

22. (d) Nolite tangere christos meos: et in prophetis meis nolite malignari. (d) Psal. 104, 15.

23. (e) Cantate Domino omnis terra, annunciate ex die in diem salutare eius. (e) Psal. 95, 1.

24. Narrate in gentibus gloriam eius: in cunctis populis mirabilia eius.

25. Quia magnus Dominus, et laudabilis nimis: et horribilis super omnes deos.

26. Omnes enim dii populorum, idola: Dominus autem caelos fecit.

27. Confessio et magnificentia coram eo: fortitudo et gaudium in loco eius.

28. Afferte Domino familiae populorum: afferte Domino gloriam et imperium.

29. Date Domino gloriam, nomini eius, levate sacrificium, et venite in conspectu eius: et adorate Dominum in decore sancto.

30. Commoveatur a facie eius omnis terra: ipse enim fundavit orbem immobilem.

31. Laetentur caeli, et exultet terra: et dicant in nationibus, Dominus regnavit.

32. Tonet mare, et plenitudo eius: exultent agri, et omnia quae in eis sunt.

33. Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino: quia venit iudicare terram.

34. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in aeternum misericordia eius.

35. Et dicite: Salva nos Deus salvator noster; et congrega nos, et erue de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo, et exultemus in carminibus tuis.

36. Benedictus Dominus Deus Israel ab aeterno usque in aeternum: et dicat omnis populus: Amen, et hymnum Domino.

37. Reliquit itaque ibi coram arca foederis Domini Asaph, et fratres eius ut ministrarent in conspectu arcae iugiter per singulos dies, et vices suas.

38. Porro Obededom, et fratres eius sexaginta octo; et Obededom filium Idithun, et Hosa constituit ianitores.

39. Sadoc autem sacerdotem, et fratres eius sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelso, quod erat in Gabaon,

40. Ut offerrent holocausta Domino super altare holocautomatis iugiter, mane et vespere, iuxta omnia quae scripta sunt in lege Domini, quam praecepit Israeli.

41. Et post eum Heman, et Idithun, et reliquos electos, unumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino: Quoniam in aeternum misericordia eius.

42. Heman quoque, et Idithun canentes tuba, et quatientes cymbala, et omnia musicorum organa ad canendum Deo; filios autem Idithun fecit esse portarios.

43. Reversusque est omnis populus in domum suam: et David, ut benediceret etiam domui suae.

CAPUT XVII.

Cogitanti David aedificare domum Domino, promittitur filius qui illam sit aedificaturus; unde David gratias agit, Dei erga se bonitatem extollens.

(a) 2 Reg. 7, 2.

1. Cum autem habitaret David in domo sua, (a) dixit ad Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem foederis Domini sub pellibus est.

2. Et ait Nathan ad David: Omnia, quae in corde tuo sunt, fac: Deus enim tecum est.

3. Igitur nocte illa factus est sermo Dei ad Nathan, dicens:

4. Vade, et loquere David servo meo: Haec dicit Dominus: Non aedificabis tu mihi domum ad habitandum.

5. Neque enim mansi in domo ex eo tempore, quo eduxi Israel, usque ad diem hanc: sed fui semper mutans loca tabernaculi, et in tentorio

6. Manens cum omni Israel. Numquid locutus sum saltem uni iudicum Israel, quibus praeceperam, ut pascerent populum meum, et dixi: Quare non aedificastis mihi domum cedrinam?

7. Nunc itaque sic loquéris ad servum meum David: Haec dicit Dominus exercituum: Ego tuli te, cum in pascuis sequereris gregem, ut esses dux populi mei Israel.

8. Et fui tecum quocumque perrexisti: et interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quasi unius magnorum, qui celebrantur in terra.

9. Et dedi locum populo meo Israel: plantabitur, et habitabit in eo, et ultra non commovebitur: nec filii iniquitatis atterent eos, sicut a principio,

10. Ex diebus quibus dedi iudices populo meo Israel, et humiliavi universos inimicos tuos. Annuncio ergo tibi, quod aedificaturus sit tibi Dominus domum.

11. Cumque impleveris dies tuos ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis: et stabiliam regnum eius.

12. Ipse aedificabit mihi domum, et firmabo solium eius usque in aeternum.

13. Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium: et misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo, qui ante te fuit.

14. Et statuam eum in domo mea, et in regno meo usque in sempiternum: et thronus eius erit firmissimus in perpetuum.

15. Iuxta omnia verba haec, et iuxta universam visionem istam, sic locutus est Nathan ad David.

16. Cumque venisset rex David, et sedisset coram Domino, dixit: Quis ego sum Domine Deus, et quae domus mea, ut praestares mihi talia?

17. Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum servi tui etiam in futurum: et fecisti me spectabilem super omnes homines Domine Deus.

18. Quid ultra addere potest David, cum ita glorificaveris servum tuum, et cognoveris eum?

19. Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, et nota esse voluisti universa magnalia.

20. Domine, non est similis tui: et non est alius Deus absque te, ex omnibus, quos audivimus auribus nostris.

21. Quis enim est alius, ut populus tuus Israel, gens una in terra, ad quam perrexit Deus, ut liberaret, et faceret populum sibi, et magnitudine sua et terroribus eiiceret nationes a facie eius, quem de Aegypto liberarat?

22. Et posuisti populum tuum Israel tibi in populum usque in aeternum, et tu Domine factus es Deus eius.

23. Nunc igitur Domine, sermo, quem locutus es famulo tuo, et super domum eius, confirmetur in perpetuum, et fac sicut locutus es.

24. Permaneatque et magnificetur nomen tuum usque in sempiternum: et dicatur: Dominus exercituum Deus Israel, et domus David servi eius permanens coram eo.

25. Tu enim Domine Deus meus revelasti auriculam servi tui, ut aedificares ei domum: et idcirco invenit servus tuus fiduciam, ut oret coram te.

26. Nunc ergo Domine tu es Deus: et locutus es ad servum tuum tanta beneficia.

27. Et coepisti benedicere domui servi tui, ut sit semper coram te: te enim Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum.

CAPUT XVIII.

Praelia et victoriae David, et tributa gentibus imposita, atque officiorii eius.

1. Factum est autem post haec, ut percuteret (b) David Philisthiim, et humiliaret eos, et tolleret Geth, et filias eius de manu Philisthiim, (b) 2 Reg. 8, 1.

2. Percuteretque Moab, et fierent Moabitae servi David, offerentes ei munera.

3. Eo tempore percussit David etiam Adarezer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen Euphraten.

4. Cepit ergo David mille quadrigas eius, et septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum, subnervavitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis, quas reservavit sibi.

5. Supervenit autem et Syrus Damascenus, ut auxilium praeberet Adarezer regi Soba: sed et huius percussit David viginliduo millia virorum.

6. Et posuit milites in Damasco, ut Syria quoque serviret sibi, et offerret munera. Adiuvitque eum Dominus in cunctis, ad quae perrexerat.

7. Tulit quoque David pharetras aureas, quas habuerant servi Adarezer, et attulit eas in Ierusalem.

8. Necnon de Thebath, et Chun urbibus Adarezer aeris plurimum, de quo fecit Salomon mare aeneum, et columnas, et vasa aenea.

9. Quod cum audisset Thou rex Hemath, percussisse videlicet David omnem exercitum Adarezer regis Soba,

10. Misit Adoram filium suum ad regem David, ut postularet ab eo pacem, et congratularetur ei quod percussisset, et expugnasset Adarezer: adversarius quippe erat Thou Adarezer.

11. Sed et omnia vasa aurea, et argentea, et aenea consecravit David rex Domino, cum argento et auro, quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumaea, et Moab, et filiis Ammon, quam de Philisthiim et Amalec.

12. Abisai vero filius Sarviae percussit Edom in Valle Salinarum, decem et octo millia:

13. Et constituit in Edom praesidium, ut serviret Idumaea David: salvavitque Dominus David in cunctis, ad quae perrexerat.

14. Regnavit ergo David super universum Israel, et faciebat iudicium atque iustitiam cuncto populo suo.

15. Porro Ioab filius Sarviae erat super exercitum, et Iosaphat filius Abilud a commentariis.

16. Sadoc autem filius Achitob, et Abimelech, filius Abiathar, sacerdotes: et Susa, scriba.

17. Banaias quoque filius Ioiadae super legiones Cerethi, et Phelethi: porro filii David, primi ad manum regis.

CAPUT XIX.

Hanon rex Ammon, servis David, qui ad consolandum de patris morte venerant, contumelia affectis a David invaditur, ac vincitur una cum Syris auxiliaribus.

1. Accidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, (a) et regnaret filius eius pro eo. (a) 2 Reg. 10, 1.

2. Dixitque David: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas: praestitit enim mihi pater eius gratiam. Misitque David nuncios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cum pervenissent in terram filiorum Ammon, ut consolarentur Hanon,

3. Dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon: Tu forsitan putas, quod David honoris causa in patrem tuum miserit qui consolentur te: nec animadvertis quod ut explorent, et investigent, et scrutentur terram tuam, venerint ad te servi eius.

4. Igitur Hanon pueros David decalvavit, et rasit, et praecidit tunicas eorum a natibus usque ad pedes, et dimisit eos.

5. Qui cum abiissent, et hoc mandassent David, misit in occursum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) et praecepit ut manerent in Iericho, donec cresceret barba eorum, et tunc reverterentur.

6. Videntes autem filii Ammon, quod iniuriam fecissent David, tam Hanon, quam reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, ut conducerent sibi de Mesopotamia, et de Syria Maacha, et de Soba currus et equites.

7. Conduxeruntque triginta duo millia curruum, et regem Maacha cum populo eius. Qui cum venissent, castrametati sunt e regione Medaba. Filii quoque Ammon congregati de urbibus suis, venerunt ad bellum.

8. Quod cum audisset David, misit Ioab, et omnem exercitum virorum fortium:

9. Egressique filii Ammon, direxerunt aciem iuxta portam civitatis: reges autem, qui ad auxilium eius venerant, separatim in agro steterunt.

10. Igitur Ioab intelligens bellum ex adverso, et post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de universo Israel, et perrexit contra Syrum.

11. Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui; et perrexerunt contra filios Ammon.

12. Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: si autem superaverint te filii Ammon, ero tibi in praesidium.

13. Confortare, et agamus viriliter pro populo nostro, et pro urbibus Dei nostri: Dominus autem quod in conspectu suo bonum est, faciet.

14. Perrexit ergo Ioab, et populus qui cum eo erat, contra Syrum ad praelium: et fugavit eos.

15. Porro filii Ammon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius, et ingressi sunt civitatem: reversusque est etiam Ioab in Ierusalem.

16. Videns autem Syrus quod cecidisset coram Israel, misit nuncios, et adduxit Syrum, qui erat trans fluvium: Sophach autem princeps militiae Adarezer, erat dux eorum.

17. Quod cum nunciatum esset David, congregavit universum Israel, et transivit Iordanem, irruitque in eos, et direxit ex adverso aciem, illis contra pugnantibus.

18. Fugit autem Syrus Israel: et interfecit David de Syris septem millia curruum, et quadraginta millia peditum, et Sophach exercitus principem.

19. Videntes autem servi Adarezer se ab Israel esse superatos, transfugerunt ad David, et servierunt ei: noluitque ultra Syria auxilium praebere filiis Ammon.

CAPUT XX.

Bella a David prospere acta adversum Ammonitas ac Philisthaeos; et in his occiduntur prodigiosi gigantes.

1. Factum est autem post anni circulum, (b) eo tempore, quo solent reges ad bella procedere, congregavit Ioab exercitum, et robur militiae, et vastavit terram filiorum Ammon; perrexitque et obsedit Rabba: porro David manebat in Ierusalem, quando Ioab percussit Rabba, et destruxit eam. (b) 2 Reg. 10, 7. et 11, 1.

2. Tulit autem David coronam Melchom de capite eius, et invenit in ea auri pondo talentum, et pretiosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque urbis plurimas tulit:

3. Populum autem, qui erat in ea, eduxit: et fecit super eos tribulas, et trahas, et ferrata carpenta transire, ita ut dissecarentur, et contererentur: sic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon: et reversus est cum omni populo suo in Ierusalem.

4. (c) Post haec initum est bellum in Gazer adversum Philisthaeos: in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, et humiliavit eos. (c) 2 Reg. 21, 18.

5. Aliud quoque bellum gestum est adversus Philisthaeos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Gethaei, cuius hastae lignum erat quasi liciatorium texentium.

6. Sed et aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est, simul viginti quatuor: qui et ipse de Rapha fuerat stirpe generatus.

7. Hic blasphemavit Israel: et percussit eum Ionathan filius Samaa fratris David. Hi sunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David et servorum eius.

CAPUT XXI.

David populum numerando Deum offendit, peste, quam ex tribus elegerat, percutiuntur plurima millia, donec Deum oratione placaret, et altare in area Ornan Iebusaei erigeret.

1. Consurrexit autem Satan contra Israel: (d) et concitavit David ut numeraret Israel. (d) 2 Reg. 24, 1. Inf. 27, 24.

2. Dixitque David ad Ioab, et ad principes populi: Ite, et numerate Israel a Bersabee usque Dan: et afferte mihi numerum ut sciam.

3. Responditque Ioab: Augeat Dominus populum suum centuplum, quam sunt: nonne domine mi rex, omnes servi tui sunt? quare hoc quaerit dominus meus, quod in peccatum reputetur Israeli?

4. Sed sermo regis magis praevaluit: egressusque est Ioab, et circuivit universum Israel; et reversus est Ierusalem:

5. Deditque Davidi numerum eorum, quos circuierat: et inventus est omnis numerus Israel, mille millia et centum millia virorum educentium gladium: de Iuda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum.

6. Nam Levi, et Beniamin non numeravit: eo quod Ioab invitus exsequeretur regis imperium.

7. Displicuit autem Deo quod iussum erat; et percussit Israel.

8. Dixitque David ad Deum: Peccavi nimis ut hoc

facerem: obsecro aufer iniquitatem servi tui, quia insipienter egi.

9. Et locutus est Dominus ad Gad Videntem David, dicens:

10. Vade, et loquere ad David, et dic ei: Haec dicit Dominus: Trium tibi optionem do; unum, quod volueris, elige, et faciam tibi.

11. Cumque venisset Gad ad David, dixit ei: Haec dicit Dominus: Elige quod volueris:

(a) 2 Reg. 24, 13. 12. Aut tribus annis famem: (a) aut tribus mensibus te fugere hostes tuos, et gladium eorum non posse evadere: aut tribus diebus gladium Domini, et pestilentiam versari in terra, et angelum Domini interficere in universis finibus Israel: nunc igitur vide quid respondeam ei, qui misit me.

13. Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me angustiae premunt: sed melius mihi est, ut incidam in manus Domini, quia multae sunt miserationes eius, quam in manus hominum.

14. Misit ergo Dominus pestilentiam in Israel: et ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum.

15. Misit quoque angelum in Ierusalem, ut percuteret eam: cumque percuteretur, vidit Dominus, et misertus est super magnitudine mali: et imperavit angelo, qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Porro angelus Domini stabat iuxta aeram Ornan Iebusaei.

16. Levansque David oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter caelum et terram, et evaginatum gladium in manu eius, et versum contra Ierusalem: et ceciderunt, tam ipse, quam maiores natu vestiti ciliciis, proni in terram.

17. Dixitque David ad Deum: Nonne ego sum, qui iussi ut numeraretur populus? Ego qui peccavi: ego, qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus vertatur obsecro manus tua in me, et in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur.

18. Angelus autem Domini praecepit Gad ut diceret Davidi ut ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Iebusaei.

19. Ascendit ergo David iuxta sermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine Domini.

20. Porro Ornan cum suspexisset, et vidisset angelum, quatuorque filii eius cum eo, absconderunt se: nam eo tempore terebat in area triticum.

21. Igitur cum veniret David ad Ornan, conspexit eum Ornan, et processit ei obviam de area, et adoravit eum pronus in terram.

22. Dixitque ei David: Da mihi locum areae tuae, ut aedificem in ea altare Domino: ita ut quantum valet argenti accipias, et cesset plaga a populo.

23. Dixit autem Ornan ad David: Tolle, et faciat dominus meus rex quodcumque ei placet: sed et boves do in holocaustum, et tribulas in ligna, et triticum in sacrificium: Omnia libens praebebo.

24. Dixitque ei rex David: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, et sic offerre Domino holocausta gratuita.

25. Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri iustissimi ponderis sexcentos.

(b) 2 Par. 3, 1. 26. (b) Et aedificavit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, et pacifica, et invocavit Dominum, et exaudivit eum in igne de caelo super altare holocausti.

27. Praecepitque Dominus Angelo: et convertit gladium suum in vaginam.

28. Protinus ergo David, videns quod exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusaei, immolavit ibi victimas.

29. Tabernaculum autem Domini, (c) quod fecerat Moyses in deserto, et altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon. (c) Exod. 36, 2.

30. Et non praevaluit David ire ad altare ut ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat in timore perterritus, videns gladium Angeli Domini.

CAPUT XXII.

Praeparat David necessaria ad aedificandum templum Domini, quod Salomoni praecipit ut extruat, Deumque semper sedulo colat, exhortans principes ut illi sint auxilio.

1. Dixitque David: Haec est domus Dei, et hoc altare in holocaustum Israel.

2. Et praecepit ut congregarentur omnes proselyti de Terra Israel, et constituit ex eis latomos ad caedendos lapides et poliendos, ut aedificaretur domus Dei.

3. Ferrum quoque plurimum ad clavos ianuarum, et ad commissuras atque iuncturas praeparavit David: et aeris pondus innumerabile.

4. Ligna quoque cedrina non poterant aestimari, quae Sidonii, et Tyrii deportaverant ad David.

5. Et dixit David: Salomon filius meus puer parvulus est et delicatus; domus autem, quam aedificari volo Domino, talis esse debet ut in cunctis regionibus nominetur: praeparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam omnes praeparavit impensas.

6. Vocavitque Salomonem filium suum: et praecepit ei ut aedificaret domum Domino Deo Israel.

7. Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meae fuit ut aedificarem domum nomini Domini Dei mei,

8. Sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, et plurima bella bellasti: non poteris aedificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me:

9. Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: et ob hanc causam Pacificus vocabitur: et pacem et otium dabo in Israel cunctis diebus eius.

10. (d) Ipse aedificabit domum nomini meo, et (e) ipse erit mihi in filium, et ego ero illi in patrem: firmaboque solium regni eius super Israel in aeternum. (d) 2 Reg. 7, 13, 3. Reg. 5, 5. (e) 2 Reg. 7, 14. Hebr. 1, 5.

11. Nunc ergo fili mi, sit Dominus tecum, et prosperare, et aedifica domum Domino Deo tuo, sicut locutus est de te.

12. Det quoque tibi Dominus prudentiam et sensum, ut regere possis Israel, et custodire legem Domini Dei tui.

13. Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata, et iudicia, quae praecepit Dominus Moysi ut doceret Israel: confortare et viriliter age, ne timeas, neque paveas.

14. Ecce ego in paupertate mea praeparavi impensas domus Domini, auri talenta centum millia, et argenti mille millia talentorum: aeris vero, et ferri non est pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna et lapides praeparavi ad universa impendia.

15. Habes quoque plurimos artifices, latomos, et caementarios, artificesque lignorum, et omnium artium ad faciendum opus prudentissimos,

16. In auro et argento et aere et ferro, cuius non est numerus. Surge igitur, et fac, et erit Dominus tecum.

17. Praecepit quoque David cunctis principibus Israel, ut adiuvarent Salomonem filium suum.

18. Cernitis, inquiens, quod Dominus Deus vester vobiscum sit, et dederit vobis requiem per circuitum, et tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, et subiecta sit terra coram Domino, et coram populo eius.

19. Praebete igitur corda vestra et animas vestras, ut quaeratis Dominum Deum vestrum: et consurgite, et aedificate sanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca foederis Domini, et vasa Domino consecrata, in domum, quae aedificatur nomini Domini.

CAPUT XXIII.

David senex, Salomone rege designato, numeratorum Levitarum officia designat, Moysique filii Levitis annumerantur.

1. Igitur David senex et plenus dierum, regem constituit Salomonem filium suum super Israel.

2. Et congregavit omnes principes Israel, et Sacerdotes atque Levitas.

3. Numeratique sunt Levitae a triginta annis, et supra: et inventa sunt triginta octo millia virorum.

4. Ex his electi sunt, et distributi in ministerium domus Domini viginti quatuor millia: praepositorum autem et iudicum sex millia.

5. Porro quatuor millia ianitores: et totidem psaltae canentes Domino in organis, quae fecerat ad canendum.

(a) Sup. 6, 1. 6. (a) Et distribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerson videlicet, et Caath, et Merari.

7. Filii Gerson: Leedan, et Semei.

8. Filii Leedan: princeps Iahiel, et Zethan, et Ioel, tres.

9. Filii Semei: Salomith, et Hosiel, et Aran, tres: isti principes familiarum Leedan.

10. Porro filii Semei, Leheth, et Ziza, et Iaus, et Baria: isti filii Semei, quatuor.

11. Erat autem Leheth prior, Ziza secundus: porro Iaus et Baria non habuerunt plurimos filios, et idcirco in una familia, unaque domo computati sunt.

12. Filii Caath: Amram, et Isaar, Hebron, et Oziel, quatuor.

(b) Sup. 6, 2. (c) Hebr. 5, 4. 13. (b) Filii Amram, Aaron, et Moyses. (c) Separatusque est Aaron ut ministraret in Sancto sanctorum, ipse et filii eius in sempiternum, et adoleret incensum Domino secundum ritum suum, ac benediceret nomini eius in perpetuum.

14. Moysi quoque hominis Dei filii annumerati sunt in tribu Levi.

(d) Exod. 2, 22. et 18, 3. 4. 15. (d) Filii Moysi: Gersom, et Eliezer.

16. Filii Gersom: Subuel primus.

17. Fuerunt autem filii Eliezer: Rohobia primus: et non erant Eliezer filii alii. Porro filii Rohobia multiplicati sunt nimis.

18. Filii Isaar: Salomith primus.

19. Filii Hebron: Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaam quartus.

20. Filii Oziel: Micha primus, Iesia secundus.

21. Filii Merari: Moholi, et Musi. Filii Moholi: Eleazar, et Cis.

22. Mortuus est autem Eleazar, et non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filii Cis fratres earum.

23. Filii Musi: Moholi, et Eder, et Ierimoth, tres.

24. Hi filii Levi in cognationibus, et familiis suis, principes per vices, et numerum capitum singulorum, qui faciebant opera ministerii domus Domini a viginti annis, et supra.

25. Dixit enim David: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, et habitationem Ierusalem usque in aeternum.

26. Nec erit officii Levitarum ut ultra portent tabernaculum, et omnia vasa eius ad ministrandum.

27. Iuxta praecepta quoque David novissima supputabitur numerus filiorum Levi a viginti annis et supra.

28. Et erunt sub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in vestibulis, et in exedris, et in loco purificationis, et in sanctuario, et in universis operibus ministerii templi Domini.

29. Sacerdotes autem, super panes propositionis, et ad similae sacrificium, et ad lagana azyma, et sartaginem, et ad torrendum, et super omne pondus atque mensuram.

30. Levitae vero ut stent mane ad confitendum, et canendum Domino: similiterque ad vesperam

31. Tam in oblatione holocaustorum Domini, quam in sabbatis et Calendis et sollemnitatibus reliquis iuxta numerum, et ceremonias uniuscuiusque rei, iugiter coram Domino.

32. Et custodiant observationes tabernaculi foederis, et ritum sanctuarii, et observationem filiorum Aaron fratrum suorum, ut ministrent in domo Domini.

CAPUT XXIV.

Familiarum Eleazar et Ithamar classes seu vices 24. in ministerio Domini a David designantur, reliquorumque Levitarum familiae similiter sorte distribuuntur.

1. Porro filiis Aaron hae partitiones erant: Filii Aaron: Nadab, et Abiu, et Eleazar, et Ithamar.

2. (e) Mortui sunt autem Nadab, et Abiu ante patrem suum absque liberis: sacerdotioque functus est Eleazar, et Ithamar. (e) Lev. 10, 2. Num. 3, 4.

3. Et divisit eos David, id est Sadoc de filiis Eleazari, et Ahimelech de filiis Ithamar, secundum vices suas et ministerium.

4. Inventique sunt multo plures filii Eleazar in principibus viris, quam filii Ithamar. Divisit autem eis, hoc est filiis Eleazar principes per familias sedecim: et filiis Ithamar per familias et domos suas octo.

5. Porro divisit utrasque inter se familias sortibus: erant enim principes sanctuarii, et principes Dei, tam de filiis Eleazar, quam de filiis Ithamar.

6. Descripsitque eos Semeias filius Nathanael scriba Levites, coram rege et principibus, et Sadoc sacerdote, et Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium et Leviticarum: unam domum, quae ceteris praeerat, Eleazar: et alteram domum, quae sub se habebat ceteros, Ithamar.

7. Exivit autem sors prima Ioiarib, secunda Iedei,

8. Tertia Harim, quarta Seorim,

9. Quinta Melchia, sexta Maiman,

10. Septima Accos, octava Abia,

11. Nona Iesua, decima Sechenia,

12. Undecima Eliasib, duodecima Iacim,

13. Tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab,

14. Decimaquinta Belga, decimasexta Emmer,

15. Decimaseptima Hezir, decimaoctava Aphses,

16. Decimanona Pheteia, vigesima Hezechiel,

17. Vigesimaprima Iachin, vigesimasecunda Gamul,

18. Vigesimatertia Dalaiau, vigesimaquarta Maaziau.

19. Hae vices eorum secundum ministeria sua, ut ingrediantur domum Domini et iuxta ritum suum sub

manu Aaron patris eorum: sicut praeceperat Dominus Deus Israel.

20. Porro filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subael, et de filiis Subael, Iehedeia.

21. De filiis quoque Rohobiae princeps Iesias.

22. Isaari vero filius Salemoth, filiusque Salemoth Iahath:

23. Filiusque eius Ieriau primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaan quartus.

24. Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir.

25. Frater Micha, Iesia: filiusque Iesiae, Zacharias.

26. Filii Merari: Moboli et Musi. Filius Oziau: Benno.

27. Filius quoque Merari: Oziau et Soam et Zachur et Hebri.

28. Porro Moboli filius: Eleazar, qui non habebat liberos.

29. Filius vero Cis, Ierameel.

30. Filii Musi: Moboli, Eder, et Ierimoth. Isti filii Levi secundum domus familiarum suarum.

31. Miseruntque et ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram David rege, et Sadoc, et Ahimelech, et principibus familiarum Sacerdotalium et Leviticarum, tam maiores, quam minores, omnes sors aequaliter dividebat.

CAPUT XXV.

Ex filiis Asaph, Heman et Idithun cantoribus, psaltis ac citharaedis, viginti quatuor familiae ac vices sorte distribuuntur.

1. Igitur David, et magistratus exercitus segregaverunt in ministerium filios Asaph, et Heman, et Idithun: qui prophetarent in citharis, et psalteriis, et cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes.

2. De filiis Asaph: Zacchur, et Ioseph, et Nathania, et Asarela, filii Asaph: sub manu Asaph prophetantis iuxta regem.

3. Porro Idithun: filii Idithun, Godolias, Sori, Ieseias, et Hasabias, et Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes et laudantes Dominum.

4. Heman quoque: filii Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, et Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, et Romemthiezer, et Iesbacassa, Mellothi, Othir, Mahazioth:

5. Omnes isti filii Heman Videntis regis in sermonibus Dei, ut exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios quatuordecim, et filias tres.

6. Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant, in cymbalis, et psalteriis, et citharis, in ministeria domus Domini iuxta regem: Asaph videlicet, et Idithun, et Heman.

7. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octogintaocto.

8. Miseruntque sortes per vices suas, ex aequo tam maior quam minor, doctus pariter et indoctus.

9. Egressaque est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph. Secunda Godoliae, ipsi et filiis eius, et fratribus eius duodecim.

10. Tertia Zacbur, filiis et fratribus eius duodecim.

11. Quarta Isari, filiis et fratribus eius duodecim.

12. Quinta Nathaniae, filiis et fratribus eius duodecim.

13. Sexta Bocciau, filiis et fratribus eius duodecim.

14. Septima Isreela, filiis et fratribus eius duodecim.

15. Octava Iesaiae, filiis et fratribus eius duodecim.

16. Nona Mathaniae, filiis et fratribus eius duodecim.

17. Decima Semeiae, filiis et fratribus eius duodecim.

18. Undecima Azareel, filiis et fratribus eius duodecim.

19. Duodecima Hasabiae, filiis et fratribus eius duodecim.

20. Tertiadecima Subael, filiis et fratribus eius duodecim.

21. Quartadecima Mathathiae, filiis et fratribus eius duodecim.

22. Quintadecima Ierimoth, filiis et fratribus eius duodecim.

23. Sextadecima Hananiae, filiis et fratribus eius duodecim.

24. Septimadecima Iesbacassae, filiis et fratribus eius duodecim.

25. Octavadecima Hanani, filiis et fratribus eius duodecim.

26. Nonadecima Mellothi, filiis et fratribus eius duodecim.

27. Vigesima Eliatha, filiis et fratribus eius duodecim.

28. Vigesimaprima Othir, filiis et fratribus eius duodecim.

29. Vigesimasecunda Geddelthi, filiis et fratribus eius duodecim.

30. Vigesimatertia Mahazioth, filiis et fratribus eius duodecim.

31. Vigesimaquarta Romemthiezer, filiis et fratribus eius duodecim.

CAPUT XXVI.

Templi ianitorum ex Levitis variae classes designantur, et quae portu e qua familia sit custodienda sorte disponitur, item qui thesauros et vasa sacra custodiant.

1. Divisiones autem ianitorum: de Coritis Meselemia, filius Core, de filiis Asaph.

2. Filii Meselemiae: Zacharias primogenitus, Iadihel secundus, Zabadias tertius, Iathanael quartus,

3. Aelam quintus, Iohanan sextus, Elioenai septimus.

4. Filii autem Obededom: Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus,

5. Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octavus: quia benedixit illi Dominus.

6. Semei autem filio eius nati sunt filii, praefecti familiarum suarum: erant enim viri fortissimi.

7. Filii ergo Semeiae: Othni, et Raphael, et Obed, Elzabad, fratres eius viri fortissimi: Eliu quoque, et Samachias.

8. Omnes hi, de filiis Obededom: ipsi, et filii, et fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexaginta duo de Obededom.

9. Porro Meselemiae filii, et fratres eorum robustissimi, decem et octo.

10. De Hosa autem, id est de filiis Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, et idcirco posuerat eum pater eius in principem)

11. Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus. omnes hi filii, et fratres Hosa, tredecim.

12. Hi divisi sunt in ianitores, ut semper principes custodiarum, sicut et fratres eorum ministrarent in domo Domini.

13. Missae sunt ergo sortes ex aequo, et parvis, et magnis, per familias suas in unamquamque portarum.

14. Cecidit ergo sors Orientalis, Selemiae. Porro Zachariae filio eius, viro prudentissimo, et erudito, sortito obtigit plaga Septentrionalis.
15. Obededom vero et filiis eius ad Austrum: in qua parte domus erat seniorum concilium.
16. Sephim, et Hosa ad Occidentem, iuxta portam, quae ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam.
17. Ad Orientem vero Levitae sex: et ad Aquilonem quatuor per diem: atque ad Meridiem similiter in die quatuor: et ubi erat concilium bini et bini.
18. In cellulis quoque ianitorum ad Occidentem quatuor in via, binique per cellulas.
19. Hae sunt divisiones ianitorum filiorum Core, et Merari.
20. Porro Achias erat super thesauros domus Dei, et vasa sanctorum.
21. Filii Ledan, filii Gersonni: de Ledan principes familiarum, Ledan, et Gersonni, Iehieli.
22. Filii Iehieli: Zathan, et Ioel fratres eius super thesauros domus Domini,
23. Amramitis, et Isaaritis, et Hebronitis, et Ozielitis.
24. Subael autem filius Gersom, filii Moysi, praepositus thesauris.
25. Fratres quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabia, et huius filius Isaias, et huius filius Ioram, huius quoque filius Zechri, et huius filius Selemith.
26. Ipse Selemith, et fratres eius super thesauros sanctorum, quae sanctificavit David rex, et principes familiarum, et tribuni, et centuriones, et duces exercitus
27. De bellis, et manubiis praeliorum, quae consecraverant ad instaurationem, et supellectilem templi Domini.
28. Haec autem universa sanctificavit Samuel Videns, et Saul filius Cis, et Abner filius Ner, et Ioab filius Sarviae: omnes, qui sanctificaverant ea per manum Selemith, et fratrum eius.
29. Isaaritis vero praeerat Chonenias, et filii eius ad opera forinsecus super Israel ad docendum et iudicandum eos.
30. Porro de Hebronitis Hasabias, et fratres eius viri fortissimi, mille septingenti praeerant Israeli trans Iordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, et in ministerium regis.
31. Hebronitarum autem princeps fuit Ieria secundum familias et cognationes eorum. Quadragesimo anno regni David recensiti sunt, et inventi sunt viri fortissimi in Iazer Galaad,
32. Fratresque eius robustioris aetatis, duo millia septingenti principes familiarum. Praeposuit autem eos David rex Rubenitis, et Gadditis, et dimidiae tribui Manasse, in omne ministerium Dei, et regis.

CAPUT XXVII.

Recensentur duodecim principes, quorum singuli suo mense viginti quatuor millibus praeerant, ad haec principes seu praefecti tribuum, thesaurorum, reliquaeque substantiae regis recensentur.

1. Filii autem Israel secundum numerum suum, principes familiarum, tribuni, et centuriones, et praefecti, qui ministrabant regi iuxta turmas suas, ingredientes et egredientes per singulos menses in anno, viginti-quatuor millibus singuli praeerant.
2. Primae turmae in primo mense Iesboam praeerat filius Zabdiel, et sub eo vigintiquatuor millia.
3. De filiis Phares, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo.
4. Secundi mensis habebat turmam Dudia Ahohites, et post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus vigintiquatuor millium.
5. Dux quoque turmae tertiae in mense tertio, erat Banaias filius Ioiadae sacerdos: et in divisione sua vigintiquatuor millia.
6. Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, et super triginta. praeerat autem turmae ipsius Amizabad filius eius.
7. Quartus, mense quarto, Asahel frater Ioab, et Zabadias filius eius post eum: et in turma eius vigintiquatuor millia.
8. Quintus, mense quinto, princeps Samaoth Iezerites: et in turma eius vigintiquatuor millia.
9. Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites: et in turma eius vigintiquatuor millia.
10. Septimus, mense septimo, Helles Phallonites de filiis Ephraim: et in turma eius vigintiquatuor millia.
11. Octavus, mense octavo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi: et in turma eius vigintiquatuor millia.
12. Nonus, mense nono, Abiezer Anathothites de filiis Iemini: et in turma eius vigintiquatuor millia.
13. Decimus, mense decimo, Marai, et ipse Netophathites de stirpe Zarahi: et in turma eius vigintiquatuor millia.
14. Undecimus, mense undecimo, Banaias Pharathonites de filiis Ephraim: et in turma eius vigintiquatuor millia.
15. Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Netophathites, de stirpe Gothoniel: et in turma eius vigintiquatuor millia.
16. Porro tribubus praeerant Israel, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha:
17. Levitis, Hasabias filius Camuel: Aaronitis, Sadoc:
18. Iuda, Eliu frater David: Issachar, Amri filius Michael.
19. Zabulonitis, Iesmaias filius Abdiae: Nephthalitibus, Ierimoth filius Ozriel:
20. Filiis Ephraim, Osee filius Ozaziu: dimidiae tribui Manasse, Ioel filius Phadaiae:
21. Et dimidiae tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zachariae: Beniamin autem, Iasiel filius Abner.
22. Dan vero, Ezrihel filius Ieroham: hi principes filiorum Israel.
23. Noluit autem David numerare eos a viginti annis inferius: quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israel quasi stellas caeli.
24. (a) Ioab filius Sarviae coeperat numerare, nec complevit: quia super hoc ira irruerat in Israel: et idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti, non est relatus in fastos regis David. (a) Supra 21, 2.
25. Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris, qui erant in urbibus, et in vicis, et in turribus, praesidebat Ionathan filius Oziae.
26. Operi autem rustico, et agricolis, qui exercebant terram, praeerat Ezri filius Chelub:
27. Vinearumque cultoribus, Semeias Romathites: cellis autem vinariis, Zabdias Aphonites.
28. Nam super oliveta et ficeta, quae erant in campestribus, Balanan Gederites: super apothecas autem olei, Ioas.
29. Porro armentis, quae pascebantur in Saron, praepositus fuit Setrai Saronites: et super boves in vallibus Saphat filius Adli:

30. Super camelos vero, Ubil Ismahelites: et super asinos, Iadias Meronathites.

31. Super oves quoque Iaziz Agareus. omnes hi, principes substantiae regis David.

32. Ionathan autem patruus David, consiliarius, vir prudens et litteratus: ipse et Iahiel filius Hachamoni erant cum filiis regis.

33. Achitophel etiam consiliarius regis, et Chusai Arachites amicus regis.

34. Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiae, et Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

CAPUT XXVIII.

David praeparatis ad templi aedificationem omnibus necessariis, Salomonem universosque principes convocatos exhortatur ad mandata Dei custodienda, praescribitque traditam sibi a Deo formam templi aedificandi.

1. Convocavit igitur David omnes principes Israel, duces tribuum, et praepositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque et centuriones, et qui praeerant substantiae et possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, et potentes, et robustissimos quosque in exercitu Ierusalem.

2. Cumque surrexisset rex, et stetisset, ait: Audite me fratres mei, et populus meus: Cogitavi ut aedificarem domum, in qua requiesceret arca foederis Domini, et scabellum pedum Dei nostri: et ad aedificandum, omnia praeparavi.

(a) 2 Reg. 7, 13. 3. Deus autem dixit mihi: (a) Non aedificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, et sanguinem fuderis.

4. Sed elegit Dominus Deus Israel me de universa domo patris mei, ut essem rex super Israel in sempiternum: de Iuda enim elegit principes: porro de domo Iuda, domum patris mei: et de filiis patris mei, placuit ei ut me eligeret regem super cunctum Israel.

(b) Sap. 9, 7. 5. (b) Sed et de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, ut sederet in throno regni Domini super Israel,

6. Dixitque mihi: Salomon filius tuus aedificabit domum meam, et atria mea: ipsum enim elegi mihi in filium, et ego ero ei in patrem.

7. Et firmabo regnum eius usque in aeternum, si perseveraverit facere praecepta mea, et iudicia, sicut et hodie.

8. Nunc ergo coram universo coetu Israel audiente Deo nostro, custodite, et perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri: ut possideatis Terram bonam, et relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum.

9. Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, et servito ei corde perfecto, et animo voluntario: (c) omnia enim corda scrutatur Dominus, et universas mentium cogitationes intelligit. Si quaesieris eum, invenies: si autem dereliqueris eum, proiiciet te in aeternum.

(c) Psal. 7, 10.

10. Nunc ergo quia elegit te Dominus ut aedificares domum Sanctuarii, confortare, et perfice.

11. Dedit autem David Salomoni filio suo descriptionem porticus, et templi, et cellariorum, et coenaculi, et cubiculorum in adytis, et domus propitiationis,

12. Necnon et omnium quae cogitaverat atriorum, et exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, et in thesauros sanctorum,

13. Divisionumque Sacerdotalium et Leviticarum, in omnia opera domus Domini, et in universa vasa ministerii templi Domini.

14. Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro vasorum et operum diversitate.

15. Sed et in candelabra aurea, et ad lucernas eorum, aurum pro mensura uniuscuiusque candelabri et lucernarum. Similiter et in candelabra argentea, et in lucernas eorum, pro diversitate mensurae, pondus argenti tradidit.

16. Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensarum: similiter et argentum in alias mensas argenteas.

17. Ad fuscinulas quoque, et phialas, et thuribula ex auro purissimo, et leunculos aureos pro qualitate mensurae pondus distribuit in leunculum, et leunculum. Similiter et in leones argenteos diversum argenti pondus separavit.

18. Altari autem, in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit: ut ex ipso fieret similitudo quadrigae cherubim extendentium alas, et velantium arcam foederis Domini.

19. Omnia, inquit, venerunt scripta manu Domini ad me, ut intelligerem universa opera exemplaris.

20. Dixit quoque David Salomoni filio suo: Viriliter age, et confortare, et fac: ne timeas, et ne paveas: Dominus enim Deus meus tecum erit, et non dimittet te, nec derelinquet donec perficias omne opus ministerii domus Domini.

21. Ecce divisiones Sacerdotum et Levitarum, in omne ministerium domus Domini assistunt tibi, et parati sunt, et noverunt tam principes quam populus facere omnia praecepta tua.

CAPUT XXIX.

Recensentur impensae a David in aedificium templi praeparatae, quibus principes ac populus plurima adiiciunt donario: David benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo; et sacrificiis cum ingenti laetitia oblatis, ungitur secundo Salomon in regem pro patre David, qui anno regni quadragesimo in pace quievit.

1. Locutusque est David rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum et tenellum: opus namque grande est, neque enim homini praeparatur habitatio, sed Deo.

2. Ego autem totis viribus meis praeparavi impensas domus Dei mei. Aurum ad vasa aurea, et argentum in argentea, aes in aenea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: et lapides onychinos, et quasi stibinos, et diversorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, et marmor Parium abundantissime:

3. Et super haec, quae obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum et argentum, do in templum Dei mei, exceptis his, quae praeparavi in aedem sanctam.

4. Tria millia talenta auri de auro Ophir: et septem millia talentorum argenti probatissimi ad deaurandos parietes templi.

5. Et, ubicumque opus est aurum de auro, et ubicumque opus est argentum de argento, opera fiant per manus artificum: et siquis sponte offert, impleat manum suam hodie, et offerat quod voluerit Domino.

6. Polliciti sunt itaque principes familiarum, et proceres tribuum Israel, tribuni quoque, et centuriones, et principes possessionum regis.

7. Dederuntque in opera domus Dei auri talenta

quinque millia, et solidos decem millia: argenti talenta decem millia, et aeris talenta decem et octo millia: ferri quoque centum millia talentorum.

8. Et apud quemcumque inventi sunt lapides, dederunt in thesauros domus Domini, per manum Iahiel Gersonitis.

9. Laetatusque est populus, cum vota sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed et David rex laetatus est gaudio magno.

10. Et benedixit Domino coram universa multitudine, et ait: Benedictus es Domine Deus Israel patris nostri ab aeterno in aeternum.

11. Tua est Domine magnificentia, et potentia, et gloria, atque victoria: et tibi laus: cuncta enim quae in caelo sunt, et in terra, tua sunt: tuum Domine regnum, et tu es super omnes principes.

12. Tuae divitiae, et tua est gloria: tu dominaris omnium, in manu tua virtus et potentia: in manu tua magnitudo, et imperium omnium.

13. Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, et laudamus nomen tuum inclytum.

14. Quis ego, et quis populus meus, ut possimus haec tibi universa promittere? tua sunt omnia: et quae de manu tua accepimus dedimus tibi.

15. Peregrini enim sumus coram te, et advenae,
(a) Sap. 2, 5. sicut omnes patres nostri. (a) Dies nostri quasi umbra super terram, et nulla est mora.

16. Domine Deus noster, omnis haec copia, quam paravimus ut aedificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, et tua sunt omnia.

17. Scio Deus meus quod probes corda, et simplicitatem diligas, unde et ego in simplicitate cordis mei laetus obtuli universa haec: et populum tuum, qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

18. Domine Deus Abraham, et Isaac, et Israel patrum nostrorum, custodi in aeternum hanc voluntatem cordis eorum, et semper in venerationem tui mens ista permaneat.

19. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua, testimonia tua, et ceremonias tuas, et faciat universa: et aedificet aedem, cuius impensas paravi.

20. Praecepit autem David universae ecclesiae: Benedicite Domino Deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suorum: et inclinaverunt se, et adoraverunt Deum, et deinde regem.

21. Immolaveruntque victimas Domino: et obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, et universo ritu abundantissime in omnem Israel.

22. Et comederunt, et biberunt coram Domino in die illo cum grandi laetitia. (b) Et unxerunt secundo (b) 3 Reg. 1, 34.
Salomonem filium David. Unxerunt autem eum Domino in principem, et Sadoc in pontificem.

23. Seditque Salomon super solium Domini in regem pro David patre suo, et cunctis placuit: et paruit illi omnis Israel.

24. Sed et universi principes, et potentes, et cuncti filii regis David dederunt manum, et subiecti fuerunt Salomoni regi.

25. Magnificavit ergo Dominus Salomonem super omnem Israel: et dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israel.

26. Igitur David filius Isai regnavit super universum Israel.

27. (c) Et dies, quibus regnavit super Israel, fue- (c) 3 Reg. 2, 11.
runt quadraginta anni: in Hebron regnavit septem annis, et in Ierusalem annis trigintatribus.

28. Et mortuus est in senectute bona, plenus dierum, et divitiis, et gloria. et regnavit Salomon filius eius pro eo.

29. Gesta autem David regis priora, et novissima scripta sunt in Libro Samuelis Videntis, et in Libro Nathan prophetae, atque in volumine Gad Videntis:

30. Universique regni eius, et fortitudinis, et temporum, quae transierunt sub eo, sive in Israel, sive in cunctis regnis terrarum.

LIBER SECUNDUS PARALIPOMENON

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM

CAPUT I.

Oblatis mille hostiis a Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petitam sapientiam, additis divitiis et gloria; post quae currus et equites congregat.

(a) 3 Reg. 3, 1. 1. Confortatus est ergo Salomon filius David (a) in regno suo, et Dominus Deus eius erat cum eo, et magnificavit eum in excelsum.

2. Praecepitque Salomon universo Israeli, tribunis, et centurionibus, et ducibus, et iudicibus omnis Israel, et principibus familiarum:

3. Et abiit cum universa multitudine in Excelsum Gabaon, ubi erat tabernaculum foederis Dei, quod fecit Moyses famulus Dei in solitudine.

(b) 2 Reg. 6, 17. 1 Par. 16, 1. 4. Arcam autem Dei (b) adduxerat David de Cariathiarim in locum, quem praeparaverat ei, et ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est, in Ierusalem.

(c) Exod. 38, 1. 5. Altare quoque aeneum, (c) quod fabricatus fuerat Beseleel filius Uri filii Hur, ibi erat coram tabernaculo Domini: quod et requisivit Salomon, et omnis ecclesia.

6. Ascenditque Salomon ad altare aeneum, coram tabernaculo foederis Dñi, et obtulit in eo mille hostias.

7. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens: Postula quod vis, ut dem tibi.

8. Dixitque Salomon Deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam: et constituisti me regem pro eo.

9. Nunc ergo Domine Deus impleatur sermo tuus, quem pollicitus es David patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est, quam pulvis terrae.

10. (d) Da mihi sapientiam et intelligentiam, ut (d) Sap. 9, 10.
ingrediar et egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum digne, qui tam grandis est, iudicare?

11. Dixit autem Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, et non postulasti divitias, et substantiam, et gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitae plurimos: petisti autem sapientiam et scientiam, ut iudicare possis populum meum, super quem constitui te regem.

*

12. Sapientia et scientia data sunt tibi: divitias autem et substantiam et gloriam dabo tibi, ita ut nullius in regibus nec ante te nec post te fuerit similis tui.

13. Venit ergo Salomon ab Excelso Gabaon in Ierusalem coram tabernaculo foederis, et regnavit super Israel.

(a) 3 Reg. 10, 26. 14. (a) Congregavitque sibi currus et equites, et facti sunt ei mille quadringenti currus, et duodecim millia equitum: et fecit eos esse in urbibus quadrigarum, et cum rege in Ierusalem.

15. Praebuitque rex argentum et aurum in Ierusalem quasi lapides, et cedros quasi sycomoros, quae nascuntur in campestribus multitudine magna.

16. Adducebantur autem ei equi de Aegypto, et de Coa a negotiatoribus regis, qui ibant, et emebant pretio,

17. Quadrigam equorum sexcentis argenteis, et equum centum quinquaginta: similiter de universis regnis Hethaeorum, et a regibus Syriae emptio celebrabatur.

CAPUT II.

Ordinatis pro templo aedificando architectis et operariis, Salomon cum rege Hiram convenit de mittendo erudito artifice, lignisque ad templi structuram caedendis.

1. Decrevit autem Salomon aedificare domum nomini Domini, et palatium sibi.

2. Et numeravit septuaginta millia virorum portantium humeris, et octoginta millia qui caederent lapides in montibus, praepositosque eorum tria millia sexcentos.

(b) 3 Reg. 5, 2. 3. (b) Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: Sicut egisti cum David patre meo, et misisti ei ligna cedrina ut aedificaret sibi domum, in qua et habitavit:

4. Sic fac mecum ut aedificem domum nomini Domini Dei mei, ut consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, et fumiganda aromata, et ad propositionem panum sempiternam, et ad holocautomata mane, et vespere, sabbatis quoque, et neomeniis, et sollemnitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quae mandata sunt Israeli.

5. Domus enim, quam aedificare cupio, magna est: magnus est enim Deus noster super omnes deos.

6. Quis ergo poterit praevalere, ut aedificet ei dignam domum? si caelum, et caeli caelorum capere eum nequeunt: quantus ego sum, ut possim aedificare ei domum? sed ad hoc tantum, ut adoleatur incensum coram illo.

7. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro, et argento, aere, et ferro, purpura, coccino, et hyacintho, et qui sciat sculpere caelaturas cum his artificibus, quos mecum habeo in Iudaea, et Ierusalem, quos praeparavit David pater meus.

8. Sed et ligna cedrina mitte mihi, et arceuthina, et pinea de Libano: scio enim quod servi tui noverint caedere ligna de Libano, et erunt servi mei cum servis tuis,

9. Ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim, quam cupio aedificare, magna est nimis, et inclyta.

10. Praeterea operariis, qui caesuri sunt ligna, servis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, et hordei coros totidem, et vini viginti millia metretas, olei quoque sata viginti millia.

11. Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miserat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum suum, idcirco te regnare fecit super eum.

12. Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit caelum et terram, qui dedit David regi filium sapientem et eruditum et sensatum atque prudentem, ut aedificaret domum Domino, et palatium sibi.

13. Misi ergo tibi virum prudentem et scientissimum Hiram, patrem meum,

14. Filium mulieris de filiabus Dan, cuius pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro, et argento, aere, et ferro, et marmore, et lignis, in purpura quoque, et hyacintho, et bysso, et coccino: et qui scit caelare omnem sculpturam, et adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est cum artificibus tuis, et cum artificibus domini mei David patris tui.

15. Triticum ergo, et hordeum, et oleum, et vinum, quae pollicitus es domine mi, mitte servis tuis.

16. Nos autem caedemus ligna de Libano, quot necessaria habueris, et applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum autem erit transferre ea in Ierusalem.

17. Numeravit igitur Salomon omnes viros proselytos, qui erant in terra Israel, post dinumerationem, quam dinumeravit David pater eius, et inventi sunt centum quinquaginta millia, et tria millia sexcenti.

18. Fecitque ex eis septuaginta millia, qui humeris onera portarent, et octoginta millia, qui lapides in montibus caederent: tria autem millia et sexcentos praepositos operum populi.

CAPUT III.

Templum extruitur cum porticu, velo, et duobus columnis aeneis ante fores templi.

1. Et coepit Salomon (c) aedificare domum Domini in Ierusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat David patri eius, in loco, quem paraverat David in (d) area Ornan Iebusaei. (c) 3 Reg. 6, 1. (d) 2 Reg. 24, 23. 1 Par. 21, 26.

2. Coepit autem aedificare mense secundo, anno quarto regni sui.

3. Et haec sunt fundamenta, quae iecit Salomon, ut aedificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4. Porticum vero ante frontem, quae tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porro altitudo centum viginti cubitorum erat: et deauravit eam intrinsecus auro mundissimo.

5. Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, et laminas auri obrizi affixit per totum: sculpsitque in ea palmas, et quasi catenulas se invicem complectentes.

6. Stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore, decore multo.

7. Porro aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum, et trabes eius, et postes, et parietes, et ostia: et caelavit cherubim in parietibus.

8. Fecit quoque domum Sancti sanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus cubitorum viginti: et latitudinem similiter viginti cubitorum: et laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis.

9. Sed et clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent: caenacula quoque texit auro.

10. Fecit etiam in domo Sancti sanctorum cherubim duos, opere statuario: et texit eos auro.

11. Alae cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque et tangeret parietem domus: et altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

12. Similiter cherub alterius alae, quinque habebat cubitos, et tangebat parietem: et ala eius altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.

13. Igitur alae utriusque cherubim expansae erant, et extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, et facies eorum erant versae ad exteriorem domum.

(a) Matth. 27, 51. 14. (a) Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, et bysso: et intexuit ei cherubim.

(b) Ierem. 52, 20. 15. (b) Ante fores etiam templi duas columnas, quae triginta et quinque cubitos habebant altitudinis: porro capita earum, quinque cubitorum.

16. Necnon et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quae catenulis interposuit.

17. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam a dextris, et alteram a sinistris: eam, quae a dextris erat, vocavit Iachin: et quae ad laevam, Booz.

CAPUT IV.

Constructio altaris aenei, maris fusilis, decem concharum, candelabrorum aureorum, mensarum, phialarum, ac ceterorum quae ad templum eiusque ornatum pertinebant.

1. Fecit quoque altare aeneum viginti cubitorum longitudinis, et viginti cubitorum latitudinis, et decem cubitorum altitudinis.

(c) 3 Reg. 7, 23. 2. (c) Mare etiam fusile decem cubitis a labio usque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, et funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius.

3. Similitudo quoque boum erat subter illud, et decem cubitis quaedam extrinsecus caelaturae, quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles:

4. Et ipsum Mare super duodecim boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad Aquilonem, et alii tres ad Occidentem: porro tres alii Meridiem, et tres qui reliqui erant, Orientem, habentes mare superpositum: posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari.

5. Porro vastitas eius habebat mensuram palmi, et labium illius erat quasi labium calicis, vel repandi lilii: capiebatque tria millia metretas.

6. Fecit quoque conchas decem: et posuit quinque a dextris, et quinque a sinistris, ut lavarent in eis omnia, quae in holocaustum oblaturi erant: porro in mari sacerdotes lavabantur.

7. Fecit autem et candelabra aurea decem secundum speciem, qua iussa erant fieri: et posuit ea in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris.

8. Necnon et mensas decem: et posuit eas in templo, quinque a dextris, et quinque a sinistris: phialas quoque aureas centum.

9. Fecit etiam atrium sacerdotum, et basilicam grandem: et ostia in basilica, quae texit aere.

10. Porro mare posuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem.

11. Fecit autem Hiram lebetes, et creagras, et phialas: et complevit omne opus regis in domo Dei:

12. Hoc est, columnas duas, et epistylia, et capita, et quasi quaedam retiacula, quae capita tegerent super epistylia.

13. Malogranata quoque quadringenta, et retiacula duo ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur, quae protegerent epistylia, et capita columnarum.

14. Bases etiam fecit, et conchas, quas superposuit basibus:

15. Mare unum, boves quoque duodecim sub mari.

16. Et lebetes, et creagras, et phialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini ex aere mundissimo.

17. In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Socoth, et Saredatha.

18. Erat autem multitudo vasorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus aeris.

19. Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei, et altare aureum, et mensas, et super eas panes propositionis:

20. Candelabra quoque cum lucernis suis ut lucerent ante oraculum iuxta ritum ex auro purissimo:

21. Et florentia quaedam, et lucernas, et forcipes aureos: omnia de auro mundissimo facta sunt.

22. Thymiateria quoque, et thuribula, et phialas, et mortariola ex auro purissimo. Et ostia caelavit templi interiora, id est, in Sancta sanctorum: et ostia templi forinsecus aurea. Sicque completum est omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

CAPUT V.

Illatis in templum vasis sacris, et oblatis plurimis donariis, arca continens tabulas Moysi in oraculum inducitur, unde gloria Domini implet templum.

1. Intulit igitur Salomon (d) omnia, quae voverat David pater suus, argentum, et aurum, et universa vasa posuit in thesauris domus Dei. (d) 3 Reg. 7, 51.

2. (e) Post quae congregavit maiores natu Israel, et cunctos principes tribuum, et capita familiarum de filiis Israel in Ierusalem, ut adducerent arcam foederis Domini de Civitate David, quae est Sion. (e) 3 Reg. 8, 1.

3. Venerunt itaque ad regem omnes viri Israel in die sollemni mensis septimi.

4. Cumque venissent cuncti seniorum Israel, portaverunt Levitae arcam,

5. Et intulerunt eam, et omnem paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarii, quae erant in tabernaculo, portaverunt Sacerdotes cum Levitis.

6. Rex autem Salomon, et universus coetus Israel, et omnes, qui fuerant congregati ante arcam, immolabant arietes, et boves absque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.

7. Et intulerunt Sacerdotes arcam foederis Domini in locum suum, id est, ad oraculum templi, in Sancta sanctorum subter alas cherubim:

8. Ita ut cherubim expanderent alas suas super locum, in quo posita erat arca, et ipsam arcam tegerent cum vectibus suis.

9. Vectium autem, quibus portabatur arca, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum: si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi usque in praesentem diem.

10. Nihilque erat aliud in arca, nisi duae tabulae, quas posuerat Moyses in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Israel egredientibus ex Aegypto.

11. Egressis autem Sacerdotibus de sanctuario (omnes enim Sacerdotes, qui ibi potuerant inveniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tempore vices, et ministeriorum ordo inter eos divisus erat)

12. Tam Levitae quam cantores, id est, et qui sub Asaph erant, et qui sub Eman, et qui sub Idithun, filii, et fratres eorum vestiti byssinis, cymbalis, et

psalteriis, et citharis concrepabant, stantes ad Orientalem plagam altaris, et cum eis Sacerdotes centum viginti canentes tubis.

13. Igitur cunctis pariter, et tubis, et voce, et cymbalis, et organis, et diversi generis musicorum concinentibus, et vocem in sublime tollentibus; longe sonitus audiebatur, ita ut cum Dominum laudare coepissent et dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius; impleretur domus Dei nube,

14. Nec possent Sacerdotes stare et ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

CAPUT VI.

Benedicit Salomon populo Israel, et gratias Deo agit de impletione promissionis factae Davidi, oratque supplex coram multitudine, ut orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

(a) 3 Reg. 8, 12. 1. Tunc Salomon (a) ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine:

2. Ego autem aedificavi domum nomini eius, ut habitaret ibi in perpetuum.

3. Et convertit rex faciem suam, et benedixit universae multitudini Israel (nam omnis turba stabat intenta) et ait:

4. Benedictus Dominus Deus Israel, qui quod locutus est David patri meo, opere complevit, dicens:

5. A die, qua eduxi populum meum de Terra Aegypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Israel, ut aedificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quemquam alium virum, ut esset dux in populo meo Israel,

6. Sed elegi Ierusalem, ut sit nomen meum in ea: et elegi David, ut constituerem eum super populum meum Israel.

7. Cumque fuisset voluntatis David patris mei, ut aedificaret domum nomini Domini Dei Israel,

8. Dixit Dominus ad eum: Quia haec fuit voluntas tua, ut aedificares domum nomini meo, bene quidem fecisti huiuscemodi habere voluntatem:

9. Sed non tu aedificabis domum, verum filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse aedificabit domum nomini meo.

10. Complevit ergo Dominus sermonem suum, quem locutus fuerat: et ego surrexi pro David patre meo, et sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: et aedificavi domum nomini Domini Dei Israel.

11. Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini, quod pepigit cum filiis Israel.

12. Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universae multitudinis Israel, et extendit manus suas.

13. Siquidem fecerat Salomon basim aeneam, et posuerat eam in medio basilicae, habentem quinque cubitos longitudinis, et quinque cubitos latitudinis, et tres cubitos altitudinis: stetitque super eam: et deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israel, et palmis in caelum levatis,

(b) 2 Mach. 2, 8. 14. Ait: (b) Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in caelo et in terra: qui custodis pactum et misericordiam cum servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo:

15. Qui praestitisti servo tuo David patri meo quaecumque locutus fueras ei: et quae ore promiseras, opere complesti, sicut et praesens tempus probat.

16. Nunc ergo Domine Deus Israel, imple servo tuo patri meo David quaecumque locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui vias suas, et ambulaverint in lege mea, sicut et tu ambulasti coram me.

17. Et nunc Domine Deus Israel, firmetur sermo tuus, quem locutus es servo tuo David.

18. Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si caelum et caeli caelorum non te capiunt, quanto magis domus ista, quam aedificavi?

19. Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui, et obsecrationem eius Domine Deus meus: et audias preces, quas fundit famulus tuus coram te:

20. Ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum, in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum,

21. Et exaudires orationem, quam servus tuus orat in eo: et exaudias preces famuli tui, et populi tui Israel. Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, de caelis, et propitiare.

22. Si peccaverit quispiam in proximum suum, et iurare contra eum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista:

23. Tu audies de caelo, et facies iudicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, et ulciscaris iustum, retribuens ei secundum iustitiam suam.

24. Si superatus fuerit populus tuus Israel ab inimicis (peccabunt enim tibi) et conversi egerint poenitentiam, et obsecraverint nomen tuum, et fuerint deprecati in loco isto,

25. Tu exaudies de caelo, et propitiare peccato populi tui Israel, et reduc eos in terram, quam dedisti eis, et patribus eorum.

26. Si clauso caelo pluvia non fluxerit propter peccata populi, et deprecati te fuerint in loco isto, et confessi nomini tuo, et conversi a peccatis suis, cum eos afflixeris,

27. Exaudi de caelo Domine, et dimitte peccata servis tuis et populi tui Israel, et doce eos viam bonam, per quam ingrediantur: et da pluviam terrae, quam dedisti populo tuo ad possidendum.

28. (c) Fames si orta fuerit in terra et pestilentia, (c) Infra 20, 9
aerugo, et aurugo, et locusta, et bruchus, et hostes, vastatis regionibus, portas obsederint civitatis, omnisque plaga et infirmitas presserit:

29. Si quis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam et infirmitatem suam, et expanderit manus suas in domo hac,

30. Tu exaudies de caelo, de sublimi scilicet habitaculo tuo, et propitiare, et redde unicuique secundum vias suas, quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim solus nosti corda filiorum hominum.)

31. Ut timeant te, et ambulent in viis tuis cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terrae, quam dedisti patribus nostris.

32. Externum quoque, qui non est de populo tuo Israel, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, et propter manum tuam robustam, et brachium tuum extentum, et adoraverit in loco isto,

33. Tu exaudies de caelo firmissimo habitaculo tuo, et facies cuncta, pro quibus invocaverit te ille peregrinus: ut sciant omnes populi terrae nomen tuum, et timeant te sicut populus tuus Israel, et cognoscant, quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam aedificavi.

34. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam, in qua civitas haec est, quam elegisti, et domus, quam aedificavi nomini tuo:

35. Tu exaudies de caelo preces eorum, et obsecrationem, et ulciscaris.

(a) 3 Reg. 8, 46. Eccle. 7, 21. 1 Joan. 1, 8. 36. Si autem peccaverint tibi ((a) neque enim est homo, qui non peccet) et iratus fueris eis, et tradideris hostibus, et captivos duxerint eos in terram longinquam, vel certe quae iuxta est,

37. Et conversi in corde suo in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint poenitentiam, et deprecati te fuerint in terra captivitatis suae, dicentes: Peccavimus, inique fecimus, iniuste egimus:

38. Et reversi fuerint ad te in toto corde suo, et in tota anima sua, in terra captivitatis suae, ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terrae suae, quam dedisti patribus eorum, et urbis, quam elegisti, et domus, quam aedificavi nomini tuo:

39. Tu exaudies de caelo, hoc est, de firmo habitaculo tuo preces eorum, et facias iudicium, et dimittas populo tuo, quamvis peccatori:

40. Tu es enim Deus meus: aperiantur, quaeso, oculi tui, et aures tuae intentae sint ad orationem, quae fit in loco isto.

(b) Psal. 131, 8. 41. (b) Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu et arca fortitudinis tuae: Sacerdotes tui Domine Deus induantur salutem, et sancti tui laetentur in bonis.

42. Domine Deus ne averteris faciem christi tui: memento misericordiarum David servi tui.

CAPUT VII.

Post devorata coelesti igne sacrificia, Dei maiestas templum implet; et plurimis immolatis hostiis, templi dedicatio septem diebus celebratur, dieque octavo fit collecta; Dominus autem Salomoni revelat se ipsius orationem exaudisse.

1. Cumque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de caelo, et devoravit holocausta et
(c) 2 Mach. 2, 8. victimas; (c) et maiestas Domini implevit domum.

2. Nec poterant sacerdotes ingredi templum Dñi, eo quod implesset maiestas Domini templum Domini.

3. Sed et omnes filii Israel videbant descendentem ignem, et gloriam Domini super domum: et corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt, et laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius.

4. Rex autem, et omnis populus immolabant victimas coram Domino.

(d) 3 Reg. 8, 63. 5. (d) Mactavit igitur rex Salomon hostias, boum vigintiduo millia, arietum centum viginti millia: et dedicavit domum Dei rex, et universus populus.

6. Sacerdotes autem stabant in officiis suis: et Levitae in organis carminum Domini, quae fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in aeternum misericordia eius, hymnos David canentes per manus suas: porro Sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctusque Israel stabat.

7. Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta et adipes pacificorum: quia altare aeneum, quod fecerat, non poterat sustinere holocausta et sacrificia et adipes.

8. Fecit ergo Salomon sollemnitatem in tempore illo septem diebus, et omnis Israel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad Torrentem Aegypti.

9. Fecitque die octavo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus, et sollemnitatem celebrasset diebus septem.

10. Igitur in die vigesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, laetantes atque gaudentes super bono, quod fecerat Dominus Davidi, et Salomoni, et Israeli populo suo.

11. (e) Complevitque Salomon domum Domini, et domum regis, et omnia quae disposuerat in corde suo, ut faceret in domo Domini, et in domo sua, et prosperatus est. (e) 3 Reg. 9, 1.

12. Apparuit autem ei Dominus nocte, et ait: Audivi orationem tuam, et elegi locum istum mihi in domum sacrificii.

13. Si clausero caelum, et pluvia non fluxerit, et mandavero et praecepero locustae, ut devoret terram, et misero pestilentiam in populum meum:

14. Conversus autem populus meus, super quos invocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, et exquisierit faciem meam, et egerit poenitentiam a viis suis pessimis: et ego exaudiam de caelo, et propitius ero peccatis eorum, et sanabo terram eorum.

15. Oculi quoque mei erunt aperti, et aures meae erectae ad orationem eius, qui in loco isto oraverit.

16. Elegi enim, et sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, et permaneant oculi mei, et cor meum ibi cunctis diebus.

17. Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, et feceris iuxta omnia, quae praecepi tibi, et iustitias meas iudiciaque servaveris:

18. Suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum David patri tuo, dicens: Non auferetur de stirpe tua vir, qui sit princeps in Israel.

19. Si autem aversi fueritis, et dereliqueritis iustitias meas, et praecepta mea, quae proposui vobis, et abeuntes servieritis diis alienis, et adoraveritis eos,

20. Evellam vos de terra mea, quam dedi vobis: et domum hanc, quam sanctificavi nomini meo, proiiciam a facie mea, et tradam eam in parabolam, et in exemplum cunctis populis.

21. Et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, et dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terrae huic, et domui huic?

22. Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de Terra Aegypti, et apprehenderunt deos alienos, et adoraverunt eos, et coluerunt: idcirco venerunt super eos universa haec mala.

CAPUT VIII.

Aedificatis a Salomone variis civitatibus, reliquias gentium sibi facit tributarias; offert holocausta, et Sacerdotum ac Levitarum ministeria iuxta dispositionem David constituit: missaque classe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

1. Expletis autem viginti annis (f) postquam aedificavit Salomon domum Domini et domum suam: (f) 3 Reg. 9, 10.

2. Civitates, quas dederat Hiram Salomoni, aedificavit, et habitare ibi fecit filios Israel.

3. Abiit quoque in Emath Suba, et obtinuit eam.

4. Et aedificavit Palmiram in deserto, et alias civitates munitissimas aedificavit in Emath.

5. Extruxitque Bethoron superiorem, et Bethoron inferiorem, civitates muratas habentes portas et vectes et seras:

6. Balaath etiam et omnes urbes firmissimas, quae

fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum, et urbes equitum. omnia quaecumque voluit Salomon atque disposuit, aedificavit in Ierusalem et in Libano, et in universa terra potestatis suae.

7. Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethaeis, et Amorrhaeis, et Pherezaeis, et Hevaeis, et Iebusaeis, qui non erant de stirpe Israel,

8. De filiis eorum: et de posteris, quos non interfecerant filii Israel, subiugavit Salomon in tributarios, usque in diem hanc.

9. Porro de filiis Israel non posuit ut servirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, et duces primi et principes quadrigarum et equitum eius.

10. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

(a) 3 Reg. 3, 1. 11. (a) Filiam vero Pharaonis transtulit de Civitate David in domum, quam aedificaverat ei. Dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Israel, eo quod sanctificata sit: quia ingressa est in eam arca Domini.

12. Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum,

13. Ut per singulos dies offerretur in eo iuxta praeceptum Moysi in sabbatis et in calendis, et in festis diebus, ter per annum, id est, in sollemnitate azymorum, et in sollemnitate hebdomadarum, et in sollemnitate tabernaculorum.

14. Et constituit iuxta dispositionem David patris sui officia Sacerdotum in ministeriis suis: et Levitas in ordine suo, ut laudarent, et ministrarent coram Sacerdotibus iuxta ritum uniuscuiusque diei: et ianitores in divisionibus suis per portam et portam: sic enim praeceperat David homo Dei.

15. Nec praetergressi sunt de mandatis regis tam Sacerdotes, quam Levitae ex omnibus, quae praeceperat, et in custodiis thesaurorum.

16. Omnes impensas praeparatas habuit Salomon ex eo die, quo fundavit domum Domini usque in diem, quo perfecit eam.

17. Tunc abiit Salomon in Asiongaber, et in Ailath ad oram Maris rubri, quae est in Terra Edom.

18. Misit autem ei Hiram per manus servorum suorum naves, et nautas gnaros maris, et abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, et attulerunt ad regem Salomonem.

CAPUT IX.

Regina Saba Salomonis admirata sapientiam, datis acceptisque muneribus discessit: pondus auri quod Salomoni quotannis afferebatur; hastas, scuta, omniaque convivii vasa aurea, et solium eburneum auro vestitum extruxit; describitur quoque amplitudo divitiarum, sapientiae et potestatis Salomonis; qui anno regni sui quadragesimo moritur, succedente filio Roboam.

(b) 3 Reg. 10, 1. Matth. 12, 42. Luc. 11, 31 1. Regina quoque Saba, (b) cum audisset famam Salomonis, venit ut tentaret eum in aenigmatibus in Ierusalem, cum magnis opibus et camelis, qui portabant aromata, et auri plurimum, gemmasque pretiosas. Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei quaecumque erant in corde suo.

2. Et exposuit ei Salomon omnia quae proposuerat: nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.

3. Quae postquam vidit, sapientiam scilicet Salomonis, et domum quam aedificaverat,

4. Necnon et cibaria mensae eius, et habitacula servorum, et officia ministrorum eius, et vestimenta eorum, pincernas quoque et vestes eorum, et victimas quas immolabat in domo Domini: non erat prae stupore ultra in ea spiritus.

5. Dixitque ad regem: Verus est sermo, quem audieram in terra mea de virtutibus et sapientia tua.

6. Non credebam narrantibus donec ipsa venissem, et vidissent oculi mei, et probassem vix medietatem sapientiae tuae mihi fuisse narratam: vicisti famam virtutibus tuis.

7. Beati viri tui, et beati servi tui, qui assistunt coram te omni tempore, et audiunt sapientiam tuam.

8. Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israel, et vult servare eum in aeternum, idcirco posuit te super eum regem ut facias iudicia atque iustitiam.

9. Dedit autem regi centum viginti talenta auri, et aromata multa nimis, et gemmas pretiosissimas: non fuerunt aromata talia ut haec, quae dedit regina Saba regi Salomoni.

10. Sed et servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, et ligna thyina, et gemmas pretiosissimas:

11. De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini, et in domo regia, citharas quoque, et psalteria cantoribus: numquam visa sunt in Terra Iuda ligna talia.

12. Rex autem Salomon dedit reginae Saba cuncta quae voluit, et quae postulavit, et multo plura quam attulerat ad eum: quae reversa, abiit in terram suam cum servis suis.

13. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talenta auri:

14. Excepta ea summa, quam legati diversarum gentium, et negotiatores afferre consueverant, omnesque reges Arabiae, et satrapae terrarum, qui comportabant aurum, et argentum Salomoni.

15. Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis hastis expendebantur:

16. Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamentario, quod erat consitum nemore.

17. Fecit quoque rex solium eburneum grande, et vestivit illud auro mundissimo.

18. Sex quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium, et scabellum aureum, et brachiola duo utrinsecus, et duos leones stantes iuxta brachiola,

19. Sed et alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte: non fuit tale solium in universis regnis.

20. Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, et vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21. Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hiram, semel in annis tribus: et deferebant inde aurum et argentum, et ebur, et simias, et pavos.

22. Magnificatus est igitur Salomon super omnes reges terrae prae divitiis et gloria.

23. Omnesque reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent sapientiam, quam dederat Deus in corde eius:

24. Et deferebant ei munera, vasa argentea, et au-

rea, et vestes, et arma, et aromata, equos, et mulos, per singulos annos.

25. Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in stabulis, et curruum, equitumque duodecim millia, constituitque eos in urbibus quadrigarum, et ubi erat rex in Ierusalem.

26. Exercuit etiam potestatem super cunctos reges a flumine Euphrate usque ad terram Philisthinorum, et usque ad terminos Aegypti.

27. Tantamque copiam praebuit argenti in Ierusalem quasi lapidum: et cedrorum tantam multitudinem velut sycomororum, quae gignuntur in campestribus.

28. Adducebantur autem ei equi de Aegypto, cunctisque regionibus.

29. Reliqua autem operum Salomonis priorum et novissimorum scripta sunt in verbis Nathan Prophetae, et in libris Abiae Silonitis, in visione quoque Addo Videntis, contra Ieroboam filium Nabat.

30. Regnavit autem Salomon in Ierusalem super omnem Israel quadraginta annis.

31. Dormivitque cum patribus suis, et sepelierunt eum in Civitate David: regnavitque Roboam filius eius pro eo.

CAPUT X.

Roboam, spreto seniorum consilio, et iuvenile secutus, scidit regnum in duo; ipse duabus, Ieroboam decem tribubus imperat.

(a) 3 Reg. 12, 1. 1. Profectus est autem Roboam in Sichem: (a) illuc enim cunctus Israel convenerat ut constituerent eum regem.

2. Quod cum audisset Ieroboam filius Nabat, qui erat in Aegypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) statim reversus est.

3. Vocaveruntque eum, et venit cum universo Israel, et locuti sunt ad Roboam, dicentes:

4. Pater tuus durissimo iugo nos pressit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis imposuit gravem servitutem, et paululum de onere subleva, ut serviamus tibi.

5. Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cumque abiisset populus,

6. Iniit consilium cum senibus, qui steterant coram patre eius Salomone dum adhuc viveret, dicens: Quid datis consilii ut respondeam populo?

7. Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic, et leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

8. At ille reliquit consilium senum, et cum iuvenibus tractare coepit, qui cum eo nutriti fuerant, et erant in comitatu illius.

9. Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? vel respondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleva iugum quod imposuit nobis pater tuus?

10. At illi responderunt ut iuvenes, et nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loquéris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit iugum nostrum, tu subleva: et sic respondebis ei: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei.

11. Pater meus imposuit vobis grave iugum, et ego maius pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero caedam vos scorpionibus.

12. Venit ergo Ieroboam, et universus populus ad Roboam die tertio, sicut praeceperat eis.

13. Responditque rex dura, derelicto consilio seniorum:

14. Locutusque est iuxta iuvenum voluntatem: Pater meus grave vobis imposuit iugum, quod ego gravius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero caedam vos scorpionibus.

15. Et non acquievit populi precibus: erat enim voluntatis Dei ut compleretur sermo eius, (b) quem (b) 3 Reg. 11, 29.
locutus fuerat per manum Abiae Silonitis ad Ieroboam filium Nabat.

16. Populus autem universus rege duriora dicente, sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Isai. Revertere in tabernacula tua Israel, tu autem pasce domum tuam David. Et abiit Israel in tabernacula sua.

17. Super filios autem Israel, qui habitabant in civitatibus Iuda, regnavit Roboam.

18. Misitque rex Roboam Aduram, qui praeerat tributis, et lapidaverunt eum filii Israel, et mortuus est: porro rex Roboam currum festinavit ascendere, et fugit in Ierusalem.

19. Recessitque Israel a domo David, usque ad diem hanc.

CAPUT XI.

Roboam, dum vult armis integrum regnum paternum recuperare, per Semeiam praecipit Deus ne pugnet contra Israel: extructis autem a Roboam multis civitatibus, confluunt ad eum Levitae ac sacerdotes abiecti a Ieroboam, ceterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit uxores ac concubinas.

1. Venit autem Roboam in Ierusalem, (c) et convocavit universam domum Iuda et Beniamin, centum (c) 3 Reg. 12, 21.
octoginta millia electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Israel, et converteret ad se regnum suum.

2. Factusque est sermo Domini ad Semeiam hominem Dei, dicens:

3. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, et ad universum Israel, qui est in Iuda et Beniamin:

4. Haec dicit Dominus: Non ascendetis, neque pugnabitis contra fratres vestros: revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cum audissent sermonem Domini, reversi sunt, nec perrexerunt contra Ieroboam.

5. Habitavit autem Roboam in Ierusalem, et aedificavit civitates muratas in Iuda.

6. Extruxitque Bethlehem, et Etam, et Thecue,

7. Bethsur quoque, et Socho, et Odollam,

8. Necnon et Geth, et Maresa, et Ziph,

9. Sed et Aduram, et Lachis, et Azeca,

10. Saraa quoque, et Aialon, et Hebron, quae erant in Iuda et Beniamin, civitates munitissimas.

11. Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc est, olei, et vini.

12. Sed et in singulis urbibus fecit armamentarium scutorum et hastarum, firmavitque eas summa diligentia, et imperavit super Iudam, et Beniamin.

13. Sacerdotes autem et Levitae, qui erant in universo Israel, venerunt ad eum de cunctis sedibus suis,

14. Relinquentes suburbana, et possessiones suas, et transeuntes ad Iudam, et Ierusalem: eo quod abiecisset eos Ieroboam, et posteri eius, ne sacerdotio Domini fungerentur.

15. Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum, et daemoniorum, vitulorumque quos fecerat.

16. Sed et de cunctis tribubus Israel, quicumque dederant cor suum ut quaererent Dominum Deum Israel, venerunt in Ierusalem ad immolandum victimas suas coram Domino Deo patrum suorum.

17. Et roboraverunt regnum Iuda, et confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David et Salomonis, annis tantum tribus.

18. Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Ierimoth, filii David: Abihail quoque filiam Eliab filii Isai,

19. Quae peperit ei filios Iehus, et Somoriam, et Zoom.

20. Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalom, quae peperit ei Abia, et Ethai, et Ziza, et Salomith.

21. Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalom super omnes uxores suas, et concubinas: nam uxores decem et octo duxerat, concubinas autem sexaginta: et genuit viginti octo filios, et sexaginta filias.

22. Constituit vero in capite, Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos: ipsum enim regem facere cogitabat,

23. Quia sapientior fuit, et potentior super omnes filios eius, et in cunctis finibus Iuda, et Beniamin, et in universis civitatibus muratis: praebuitque eis escas plurimas, et multas petivit uxores.

CAPUT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Iuda, quinto anno regni eius tradit illos Deus Sesac regi Aegypti: qui captis munitissimis civitatibus Iuda, diripit Ierusalem, sublato regis ac templi thesauro; scutis quoque aureis et argenteis, pro quibus aenea fecit Roboam: quo mortuo, succedit filius Abia.

1. Cumque roboratum fuisset regnum Roboam et confortatum, dereliquit legem Domini, et omnis Israel cum eo.

2. Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesac rex Aegypti in Ierusalem (quia peccaverant Domino)

3. Cum mille ducentis curribus, et sexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Aegypto, Libyes scilicet, et Troglodytae, et Aethiopes.

4. Cepitque civitates munitissimas in Iuda, et venit usque in Ierusalem.

5. Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam, et principes Iuda, qui congregati fuerant in Ierusalem, fugientes Sesac, dixitque ad eos: Haec dicit Dominus: Vos reliquistis me, et ego reliqui vos in manu Sesac.

6. Consternatique principes Israel et rex dixerunt: Iustus est Dominus.

7. Cumque vidisset Dominus, quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos, daboque eis pauxillum auxilii, et non stillabit furor meus super Ierusalem per manum Sesac.

8. Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meae, et servitutis regni terrarum.

9. Recessit itaque Sesac rex Aegypti ab Ierusalem, sublatis thesauris domus Domini, et domus regis, omniaque secum tulit, et clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

10. Pro quibus fecit rex aeneos, et tradidit illos principibus scutariorum, qui custodiebant vestibulum palatii.

11. Cumque introiret rex domum Domini, veniebant scutarii, et tollebant eos, iterumque referebant eos ad armamentarium suum.

12. Verumtamen quia humiliati sunt, aversa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus: siquidem et in Iuda inventa sunt opera bona.

13. (a) Confortatus est ergo rex Roboam in Ierusalem, atque regnavit: quadraginta autem et unius anni erat cum regnare coepisset, et decem et septem annis regnavit in Ierusalem, urbe, quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen suum ibi, de cunctis tribubus Israel: nomen autem matris eius Naama Ammanitis. (a) 3 Reg. 14, 21.

14. Fecit autem malum, et non praeparavit cor suum ut quaereret Dominum.

15. Opera vero Roboam prima et novissima scripta sunt in Libris Semeiae Prophetae, et Addo Videntis, et diligenter exposita: pugnaveruntque adversum se Roboam, et Ieroboam cunctis diebus.

16. Et dormivit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in Civitate David. Et regnavit Abia filius eius pro eo.

CAPUT XIII.

Abia ad bellum contra Ieroboam accedens, dehortatur exercitum Ieroboam a bello contra se, quum Deum haberent ducem, quem illi abiecerant; et sperans in Domino victor evadit, ac diversas cepit civitates, et ex 14. uxoribus procreat liberos 38.

1. Anno octavodecimo regis Ieroboam, (b) regnavit Abia super Iudam. (b) 3 Reg. 15, 2.

2. Tribus annis regnavit in Ierusalem, nomenque matris eius Michaia, filia Uriel de Gabaa: et erat bellum inter Abiam et Ieroboam.

3. (c) Cumque iniisset Abia certamen, et haberet bellicosissimos viros, et electorum quadringenta millia: Ieroboam instruxit econtra aciem octingenta millia virorum, qui et ipsi electi erant, et ad bella fortissimi. (c) 3 Reg. 15, 7.

4. Stetit ergo Abia super montem Semeron, qui erat in Ephraim, et ait: Audi Ieroboam, et omnis Israel:

5. Num ignoratis quod Dominus Deus Israel dederit regnum David super Israel in sempiternum, ipsi et filiis eius in pactum salis?

6. Et surrexit Ieroboam filius Nabat, servus Salomonis filii David: (d) et rebellavit contra dominum suum. (d) 3 Reg. 11, 26.

7. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi, et filii Belial: et praevaluerunt contra Roboam filium Salomonis: porro Roboam erat rudis, et corde pavido, nec potuit resistere eis.

8. Nunc ergo vos dicitis quod resistere possitis regno Domini, quod possidet per filios David, habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Ieroboam in deos.

9. (e) Et eiecistis Sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Levitas: et fecistis vobis Sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicumque venerit, et initiaverit manum suam in tauro de bobus, et in arietibus septem, fit sacerdos eorum, qui non sunt dii. (e) 3 Reg. 12, 31.

10. Noster autem Dominus, Deus est, quem non relinquimus, Sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron, et Levitae sunt in ordine suo:

11. Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies mane et vespere, et thymiama iuxta legis praecepta confectum, et proponuntur panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, et lucernae eius, ut accendantur semper ad vesperam: nos quippe custodimus praecepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis.

12. Ergo in exercitu nostro dux Deus est, et Sacerdotes eius, qui clangunt tubis, et resonant contra

vos: filii Israel nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

13. Haec illo loquente, Ieroboam retro moliebatur insidias. Cumque ex adverso hostium staret, ignorantem Iudam suo ambiebat exercitu.

14. Respiciensque Iudas vidit instare bellum ex adverso et post tergum, et clamavit ad Dominum: ac Sacerdotes tubis canere coeperunt.

15. Omnesque viri Iuda vociferati sunt: et ecce illis clamantibus, perterruit Deus Ieroboam, et omnem Israel qui stabat ex adverso Abia et Iuda.

16. Fugeruntque filii Israel Iudam, et tradidit eos Deus in manu eorum.

17. Percussit ergo eos Abia, et populus eius plaga magna: et corruerunt vulnerati ex Israel quingenta millia virorum fortium.

18. Humiliatique sunt filii Israel in tempore illo, et vehementissime confortati filii Iuda eo quod sperassent in Domino Deo patrum suorum.

19. Persecutus est autem Abia fugientem Ieroboam, et cepit civitates eius, Bethel et filias eius, et Iesana cum filiabus suis, Ephron quoque et filias eius:

20. Nec valuit ultra resistere Ieroboam in diebus Abia: quem percussit Dominus, et mortuus est.

21. Igitur Abia, confortato imperio suo, accepit uxores quatuordecim: procreavitque viginti duos filios, et sedecim filias.

22. Reliqua autem sermonum Abia, viarumque et operum eius, scripta sunt diligentissime in Libro Addo Prophetae.

CAPUT XIV.

Abiae succedit filius Asa, qui, pace a Deo concessa, idolorum cultum subvertit, et civitates Iuda aedificat ac munit, Zaramque regem Aethiopum cum exercitu mille millium divino auxilio concidit ad internecionem.

1. Dormivit autem Abia cum patribus suis, et sepelierunt eum in Civitate David: (a) regnavitque Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quievit terra annis decem.

(a) 3 Reg. 15, 8.

2. Fecit autem Asa quod bonum et placitum erat in conspectu Dei sui, et subvertit altaria peregrini cultus, et excelsa,

3. Et confregit statuas, lucosque succidit:

4. Et praecepit Iudae ut quaereret Dominum Deum patrum suorum, et faceret legem, et universa mandata:

5. Et abstulit de cunctis urbibus Iuda aras, et fana, et regnavit in pace.

6. Aedificavit quoque urbes munitas in Iuda, quia quietus erat, et nulla temporibus eius bella surrexerant, pacem Domino largiente.

7. Dixit autem Iudae: Aedificemus civitates istas, et vallemus muris, et roboremus turribus, et portis, et seris, donec a bellis quieta sunt omnia, eo quod quaesierimus Dominum Deum patrum nostrorum, et dederit nobis pacem per gyrum. Aedificaverunt igitur, et nullum in extruendo impedimentum fuit.

8. Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta et hastas de Iuda trecenta millia, de Beniamin vero scutariorum et sagittariorum ducenta octoginta millia, omnes isti viri fortissimi.

9. Egressus est autem contra eos Zara Aethiops cum exercitu suo, decies centena millia, et curribus trecentis: et venit usque Maresa.

10. Porro Asa perrexit obviam ei, et instruxit aciem ad bellum in Valle Sephata, quae est iuxta Maresa:

11. Et invocavit Dominum Deum, et ait: (b) Domine non est apud te ulla distantia utrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuva nos Domine Deus noster: in te enim, et in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine, Deus noster tu es, non praevaleat contra te homo.

(b) 1 Reg. 14, 6.

12. Exterruit itaque Dominus Aethiopes coram Asa et Iuda: fugeruntque Aethiopes.

13. Et persecutus est eos Asa, et populus, qui cum eo erat, usque Gerara: et ruerunt Aethiopes usque ad internecionem, quia Domino caedente contriti sunt, et exercitu illius praeliante. Tulerunt ergo spolia multa,

14. Et percusserunt civitates omnes per circuitum Gerarae: grandis quippe cunctos terror invaserat: et diripuerunt urbes, et multam praedam asportaverunt.

15. Sed et caulas ovium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, et camelorum: reversique sunt in Ierusalem.

CAPUT XV.

Azarias prophetat Israelem futurum multo tempore absque Dei veri cultu, sacerdotio et lege, cuius prophetae exhortatione confortatus Asa, aufert sordes idolorum suamque matrem idololatram imperio privat; populus autem iurat se Deo serviturum.

1. Azarias autem filius Oded, facto in se Spiritu Dei,

2. Egressus est in occursum Asa, et dixit ei: Audite me Asa, et omnis Iuda et Beniamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quaesieritis eum, invenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

3. Transibunt autem multi dies in Israel absque Deo vero, et absque sacerdote doctore, et absque lege.

4. Cumque reversi fuerint in angustia sua ad Dominum Deum Israel, et quaesierint eum, reperient eum.

5. In tempore illo non erit pax egredienti et ingredienti, sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum:

6. Pugnabit enim gens contra gentem, et civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia.

7. Vos ergo confortamini, et non dissolvantur manus vestrae: erit enim merces operi vestro.

8. Quod cum audisset Asa verba scilicet, et prophetiam Azariae filii Oded prophetae, confortatus est, et abstulit idola de omni terra Iuda, et de Beniamin, et ex urbibus, quas ceperat, montis Ephraim, et dedicavit altare Domini quod erat ante porticum Dñi.

9. Congregavitque universum Iudam et Beniamin, et advenas cum eis de Ephraim, et de Manasse, et de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israel, videntes quod Dominus Deus illius esset cum eo.

10. Cumque venissent in Ierusalem mense tertio, anno decimoquinto regni Asa,

11. Immolaverunt Domino in die illa de manubiis, et praeda, quam adduxerant, boves septingentos, et arietes septem millia.

12. Et intravit ex more ad corroborandum foedus ut quaererent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, et in tota anima sua.

13. Si quis autem, inquit, non quaesierit Dominum Deum Israel, moriatur, a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem.

14. Iuraveruntque Domino voce magna in iubilo, et in clangore tubae, et in sonitu buccinarum

15. Omnes qui erant in Iuda cum execratione: in omni enim corde suo iuraverunt, et in tota voluntate quaesierunt eum, et invenerunt: praestititque eis Dominus requiem per circuitum.

16. Sed et Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulacrum Priapi: quod omne contrivit, et in frusta comminuens combussit in Torrente cedron:

17. Excelsa autem derelicta sunt in Israel: attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus eius.

18. Eaque quae voverat pater suus, et ipse, intulit in domum Domini, argentum, et aurum, vasorumque diversam supellectilem.

19. Bellum vero non fuit usque ad trigesimum quintum annum regni Asa.

CAPUT XVI.

Pugnante Baasa rege Israel contra Asa, vocavit Asa Benadad regem Syriae in auxilium, et Hanani prophetam, ipsum ob id increpantem, in nervum coniecit; ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte spem ponens, anno regni sui quadragesimo primo moritur.

1. Anno autem trigesimo sexto regni eius, ascendit Baasa rex Israel in Iudam, et muro circumdabat Rama, ut nullus tute posset egredi et ingredi de regno Asa.

2. Protulit ergo Asa argentum et aurum de thesauris domus Domini, et de thesauris regis, misitque ad Benadad regem Syriae, qui habitabat in Damasco, dicens:

3. Foedus inter me et te est, pater quoque meus et pater tuus habuere concordiam: quam ob rem misi tibi argentum et aurum, ut rupto foedere, quod habes cum Baasa rege Israel, facias eum a me recedere.

4. Quo comperto, Benadad misit principes exercituum suorum ad urbes Israel: qui percusserunt Abion, et Dan, et Abelmaim, et universas urbes Nephthali muratas.

5. Quod cum audisset Baasa desiit aedificare Rama, et intermisit opus suum.

6. Porro Asa rex assumpsit universum Iudam, et tulerunt lapides de Rama, et ligna quae aedificationi praeparaverat Baasa, aedificavitque ex eis Gabaa, et Maspha.

7. In tempore illo venit Hanani propheta ad Asa regem Iuda, et dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriae, et non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriae regis exercitus de manu tua.

(a) Sup. 14, 9. 8. (a) Nonne Aethiopes, et Libyes multo plures erant quadrigis, et equitibus, et multitudine nimia: quos, cum Domino credidisses, tradidit in manu tua?

9. Oculi enim Domini contemplantur universam terram, et praebent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti, et propter hoc ex praesenti tempore adversum te bella consurgent.

10. Iratusque Asa adversus Videntem, iussit eum mitti in nervum: valde quippe super hoc fuerat indignatus: et interfecit de populo in tempore illo plurimos.

11. Opera autem Asa prima et novissima scripta sunt in Libro regum Iuda et Israel.

12. Aegrotavit etiam Asa anno trigesimo nono regni sui, dolore pedum vehementissimo, et nec in infirmitate sua quaesivit Dominum, sed magis in medicorum arte confisus est.

13. Dormivitque cum patribus suis: et mortuus est anno quadragesimo primo regni sui.

14. Et sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat sibi in Civitate David: posueruntque eum super lectum suum plenum aromatibus et unguentis meretriciis, quae erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eum ambitione nimia.

CAPUT XVII.

Pius Iosaphat patri Asa succedens, divitiis potens et armis, mittit doctores legis Dei per universum Iudam; cuius principes recensentur cum numero subiectorum militum.

1. Regnavit autem Iosaphat filius eius pro eo, et invaluit contra Israel.

2. Constituitque militum numeros in cunctis urbibus Iuda, quae erant vallatae muris. Praesidiaque disposuit in terra Iuda, et in civitatibus Ephraim, quas ceperat Asa pater eius.

3. Et fuit Dominus cum Iosaphat, quia ambulavit in viis David patris sui primis: et non speravit in Baalim,

4. Sed in Deo patris sui, et perrexit in praeceptis illius et non iuxta peccata Israel.

5. Confirmavitque Dominus regnum in manu eius, et dedit omnis Iuda munera Iosaphat: factaeque sunt ei infinitae divitiae, et multa gloria.

6. Cumque sumpsisset cor eius audaciam propter vias Domini, etiam excelsa et lucos de Iuda abstulit.

7. Tertio autem anno regni sui misit de principibus suis Benhail, et Obdiam, et Zachariam, et Nathanael, et Michaeam ut docerent in civitatibus Iuda:

8. Et cum eis Levitas Semeiam, et Nathaniam, et Zabadiam, Asael quoque, et Semiramoth, et Ionathan, Adoniamque et Thobiam, et Thobadoniam Levitas, et cum eis Elisama, et Ioram Sacerdotes,

9. Docebantque populum in Iuda, habentes librum legis Domini, et circuibant cunctas urbes Iuda, atque erudiebant populum.

10. Itaque factus est pavor Domini super omnia regna terrarum, quae erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat.

11. Sed et Philisthaei Iosaphat munera deferebant, et vectigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietum septem millia septingenta, et hircorum totidem.

12. Crevit ergo Iosaphat, et magnificatus est usque in sublime: atque aedificavit in Iuda domos ad instar turrium, urbesque muratas.

13. Et multa opera paravit in urbibus Iuda: viri quoque bellatores, et robusti erant in Ierusalem,

14. Quorum iste numerus per domos atque familias singulorum: In Iuda principes exercitus, Ednas dux, et cum eo robustissimi viri trecenta millia.

15. Post hunc Iohanan princeps, et cum eo ducenta octoginta millia.

16. Post istum quoque Amasias filius Zechri, consecratus Domino, et cum eo ducenta millia virorum fortium.

17. Hunc sequebatur robustus ad praelia Eliada, et cum eo tenentium arcum et clypeum ducenta millia.

18. Post istum etiam Iozabad, et cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

19. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos posuerat in urbibus muratis, in universo Iuda.

CAPUT XVIII.

Iosaphat impio Achab affinitate iunctus, sumpto filio Ioram in uxorem filia Achabi, ascendit cum eo contra Ramoth Galaad, 400. pseudoprophetis victoriam promittentibus: Michaeas autem contrarium prophetans, incarceratur: sed Achab iuxta Michaeae prophetiam in bello occiditur.

1. Fuit ergo Iosaphat dives et inclytus multum, (a) et affinitate coniunctus est Achab.

(a) 4 Reg. 8, 18. Infr. 21, 6.

2. Descenditque post annos ad eum in Samariam: ad cuius adventum mactavit Achab arietes, et boves plurimos ipsi, et populo qui venerat cum eo: persuasitque illi ut ascenderet in Ramoth Galaad.

3. Dixitque Achab rex Israel ad Iosaphat regem Iuda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille respondit: Ut ego, et tu: sicut populus tuus, sic et populus meus: tecumque erimus in bello.

4. Dixitque Iosaphat ad regem Israel: Consule obsecro impraesentiarum sermonem Domini.

5. Congregavit igitur rex Israel prophetarum quadringentos viros, et dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus an quiescere? At illi, Ascende, inquiunt, et tradet Deus in manu regis.

6. Dixitque Iosaphat: Numquid non est hic propheta Domini, ut ab illo etiam requiramus?

7. Et ait rex Israel ad Iosaphat: Est vir unus, a quo possumus quaerere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore: est autem Michaeas filius Iemla. Dixitque Iosaphat: Ne loquaris rex hoc modo.

8. Vocavit ergo rex Israel unum de eunuchis, et dixit ei: Voca cito Michaeam filium Iemla.

9. Porro rex Israel, et Iosaphat rex Iuda uterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio: sedebant autem in area iuxta portam Samariae, omnesque prophetae vaticinabantur coram eis.

10. Sedecias vero filius Chanaana fecit sibi cornua ferrea, et ait: Haec dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

11. Omnesque prophetae similiter prophetabant, atque dicebant: Ascende in Ramoth Galaad, et prosperaberis, et tradent eos Dominus in manu regis.

12. Nuncius autem, qui ierat ad vocandum Michaeam, ait illi: En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annunciant: quaeso ergo te ut et sermo tuus ab eis non dissentiat, loquarisque prospera.

13. Cui respondit Michaeas: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

14. Venit ergo ad regem. Cui rex ait: Michaea, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite: cuncta enim prospera evenient, et tradentur hostes in manus vestras.

15. Dixitque rex: Iterum, atque iterum te adiuro, ut mihi non loquaris, nisi quod verum est in nomine Dñi.

16. At ille ait: Vidi universum Israel dispersum in montibus, sicut oves absque pastore: et dixit Dominus: Non habent isti dominos: revertatur unusquisque in domum suam in pace.

17. Et ait rex Israel ad Iosaphat: Nonne dixi tibi, quod non prophetaret iste mihi quidquam boni, sed ea, quae mala sunt?

18. At ille, idcirco, ait, audite verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, et omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris et a sinistris.

19. Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel ut ascendat et corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret unus hoc modo, et alter alio:

20. Processit spiritus, et stetit coram Domino, et ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies?

21. At ille respondit: Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixitque Dominus: Decipies, et praevalebis: egredere, et fac ita.

22. Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, et Dominus locutus est de te mala.

23. Accessit autem Sedecias filius Chanaana, et percussit Michaeae maxillam, et ait: Per quam viam transivit Spiritus Domini a me, ut loqueretur tibi?

24. Dixitque Michaeas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo ut abscondaris.

25. Praecepit autem rex Israel, dicens: Tollite Michaeam, et ducite eum ad Amon principem civitatis, et ad Ioas filium Amelech.

26. Et dicetis: Haec dicit rex: Mittite hunc in carcerem, et date ei panis modicum, et aquae pauxillum, donec revertar in pace.

27. Dixitque Michaeas: Si reversus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite omnes populi.

28. Igitur ascenderunt rex Israel, et Iosaphat rex Iuda in Ramoth Galaad.

29. Dixitque rex Israel ad Iosaphat: Mutabo habitum, et sic ad pugnam vadam, tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex Israel habitu, venit ad bellum.

30. Rex autem Syriae praeceperat ducibus equitatus sui, dicens: Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, nisi contra solum regem Israel.

31. Itaque cum vidissent principes equitatus Iosaphat, dixerunt: Rex Israel est iste. Et circumdederunt eum dimicantes: at ille clamavit ad Dominum, et auxiliatus est ei, atque avertit eos ab illo.

32. Cum enim vidissent duces equitatus, quod non esset rex Israel, reliquerunt eum.

33. Accidit autem ut unus e populo sagittam in incertum iaceret, et percuteret regem Israel inter cervicem et scapulas, at ille aurigae suo ait: Converte manum tuam, et educ me de acie, quia vulneratus sum.

34. Et finita est pugna in die illo: porro rex Israel stabat in curru suo contra Syros usque ad vesperam, et mortuus est occidente sole.

CAPUT XIX.

Iosaphat ex infelici praelio reversus, a Iehu propheta correptus de praestito auxilio Achab, constitutos a se iudices admonet de servanda iustitia, sacerdotes et Levitas de promovendo cultu divino, populoque recte instituendo.

1. Reversus est autem Iosaphat rex Iuda in domum suam pacifice in Ierusalem.

2. Cui occurrit Iehu filius Hanani Videns, et ait ad eum: Impio praebes auxilium, et his qui oderunt Dominum amicitia iungeris, et idcirco iram quidem Domini merebaris:

3. Sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Iuda, et praeparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

4. Habitavit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumque egressus est ad populum de Bersabee usque ad montem Ephraim, et revocavit eos ad Dominum Deum patrum suorum.

5. Constituitque iudices terrae in cunctis civitatibus Iuda munitis per singula loca,

6. Et praecipiens Iudicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: et quodcumque iudicaveritis, in vos redundabit.

7. Sit timor Domini vobiscum, et cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, (a) nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

(a) *Deut.* 10, 17. *Sap.* 6, 8. *Eccli.* 35, 15. *Actor.* 10, 34. *Rom.* 2, 11. *Gal.* 2, 6 *Eph.* 6, 9. *Coloss.* 3, 25. 1 *Pet.* 1, 17.

8. In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Levitas, et Sacerdotes, et Principes familiarum ex Israel, ut iudicium et causam Domini iudicarent habitatoribus eius.

9. Praecepitque eis, dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter et corde perfecto.

10. Omnem causam, quae venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem et cognationem, ubicumque quaestio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus: ostendite eis, ut non peccent in Dominum, et ne veniat ira super vos et super fratres vestros: sic ergo agentes non peccabitis.

11. Amarias autem sacerdos et pontifex vester, in his, quae ad Deum pertinent, praesidebit: porro Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quae ad regis officium pertinent: habetisque magistros Levitas coram vobis, confortamini, et agite diligenter, et erit Dominus vobiscum in bonis.

CAPUT XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Iosaphat insurgentibus, ipse praedicato ieiunio una cum populo suo supplex ad Deum confugit, sicque ab eis se mutuo caedentibus liberatus, spolia colligit: verum ob foedus cum impio Ochozia initum a propheta corripitur, et punitur a Deo.

1. Post haec congregati sunt filii Moab, et filii Ammon, et cum eis de Ammonitis ad Iosaphat ut pugnarent contra eum.

2. Veneruntque nuncii, et indicaverunt Iosaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis, quae trans mare sunt, et de Syria, et ecce consistunt in Asasonthamar, quae est Engaddi.

3. Iosaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, et praedicavit ieiunium universo Iuda.

4. Congregatusque est Iudas ad deprecandum Dominum: sed et omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum.

5. Cumque stetisset Iosaphat in medio coetu Iuda, et Ierusalem, in domo Domini ante atrium novum,

6. Ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in caelo, et dominaris cunctis regnis Gentium, in manu tua est fortitudo et potentia, nec quisquam tibi potest resistere.

7. Nonne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terrae huius coram populo tuo Israel, et dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum?

8. Habitaveruntque in ea, et extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo, dicentes:

9. Si irruerint super nos mala, gladius iudicii, pestilentia, et fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum: et clamabimus ad te in tribulationibus nostris, et exaudies, salvosque facies.

10. Nunc igitur ecce filii Ammon, et Moab, et mons Seir, (b) per quos non concessisti Israel ut transirent quando egrediebantur de Aegypto, sed declinaverunt ab eis, et non interfecerunt illos:

(b) *Deut.* 2, 4.

11. E contrario agunt, et nituntur eiicere nos de possessione, quam tradidisti nobis.

12. Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, ut possimus huic multitudini resistere, quae irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

13. Omnis vero Iuda stabat coram Domino cum parvulis, et uxoribus, et liberis suis.

14. Erat autem Iahaziel filius Zachariae, filii Banaiae, filii Iehiel, filii Mathaniae, Levites de filiis Asaph, super quem factus est Spiritus Domini in medio turbae,

15. Et ait: Attendite omnis Iuda, et qui habitatis Ierusalem, et tu rex Iosaphat: Haec dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed Dei.

16. Cras descendetis contra eos: ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, et invenietis illos in summitate torrentis, qui est contra solitudinem Ieruel.

17. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, et videbitis auxilium Domini super vos, o Iuda, et Ierusalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos, et Dominus erit vobiscum.

18. Iosaphat ergo, et Iuda, et omnes habitatores Ierusalem ceciderunt proni in terram coram Domino, et adoraverunt eum.

19. Porro Levitae de filiis Caath, et de filiis Core, laudabant Dñum Deum Israel voce magna, in excelsum.

20. Cumque mane surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue: profectisque eis, stans Iosaphat in medio eorum, dixit: Audite me viri Iuda, et omnes habitatores Ierusalem: credite in Domino Deo vestro, et securi eritis: credite prophetis eius, et cuncta evenient prospera.

21. Deditque consilium populo, et statuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis suis, et antecederent exercitum, ac voce consona dicerent: (c) Confitemini Domino, quoniam in aeternum misericordia eius.

(c) *Psal.* 135, 1.

22. Cumque coepissent laudes canere, vertit Dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, et Moab, et montis Seir, qui egressi fuerant ut pugnarent contra Iudam, et percussi sunt.

23. Namque filii Ammon, et Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir, ut interficerent et delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis concidére vulneribus.

24. Porro Iuda cum venisset ad speculam, quae respicit solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam, qui necem potuisset evadere.

25. Venit ergo Iosaphat, et omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque, et vasa pretiosissima, et diripuerunt ita ut omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre prae praedae magnitudine.

26. Die autem quarto congregati sunt in Valle benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum Vallis benedictionis usque in praesentem diem.

27. Reversusque est omnis vir Iuda, et habitatores

Ierusalem, et Iosaphat ante eos in Ierusalem cum laetitia magna, eo quod dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis.

28. Ingressique sunt in Ierusalem cum psalteriis, et citharis, et tubis in domum Domini.

29. Irruit autem pavor Domini super universa regna terrarum cum audissent quod pugnasset Dominus contra inimicos Israel.

30. Quievitque regnum Iosaphat, et praebuit ei Deus pacem per circuitum.

31. Regnavit igitur Iosaphat super Iudam, et erat triginta quinque annorum cum regnare coepisset: viginti autem et quinque annis regnavit in Ierusalem, et nomen matris eius Azuba filia Selahi.

32. Et ambulavit in via patris sui Asa, nec declinavit ab ea, faciens quae placita erant coram Dño.

33. Verumtamen excelsa non abstulit, et adhuc populus non direxerat cor suum ad Dominum Deum patrum suorum.

34. Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum et novissimorum scripta sunt in verbis Iehu filii Hanani, quae digessit in Libros regum Israel.

(a) 3 Reg. 22, 43. 35. (a) Post haec iniit amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israel, cuius opera fuerunt impiissima.

36. Et particeps fuit ut facerent naves, quae irent in Tharsis: feceruntque classem in Asiongaber.

37. Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti foedus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua, contritaeque sunt naves, nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPUT XXI.

Impius Ioram filius Iosaphat occidit fratres suos, et quosdam principes Iuda: cui Elias per litteras pessimam aegritudinem, ac mortem, et domus suae ac regni direptionem praedicit: quae tandem subsecuta sunt.

(b) 3 Reg. 22, 51. 1. Dormivit autem Iosaphat cum patribus suis, (b) et sepultus est cum eis in Civitate David: regnavitque Ioram filius eius pro eo.

2. Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, et Iahiel, et Zachariam, et Azariam, et Michael, et Saphatiam. omnes hi, filii Iosaphat regis Iuda.

3. Deditque eis pater suus multa munera argenti, et auri, et pensitationes, cum civitatibus munitissimis in Iuda: regnum autem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus.

4. Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui: cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, et quosdam de principibus Israel.

5. Trigintaduorum annorum erat Ioram cum regnare coepisset: et octo annis regnavit in Ierusalem.

6. Ambulavitque in viis regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat uxor eius, et fecit malum in conspectu Domini.

7. Noluit autem Dominus disperdere domum David propter pactum, quod inierat cum eo: et quia promiserat ut daret ei lucernam, et filiis eius omni tempore.

8. In diebus illis rebellavit Edom, ne esset subditus Iudae, et constituit sibi regem.

9. Cumque transisset Ioram cum principibus suis, et cuncto equitatu, qui erat secum, surrexit nocte, et percussit Edom qui se circumdederat, et omnes duces equitatus eius.

10. Attamen rebellavit Edom, ne esset sub ditione Iuda usque ad hanc diem: eo tempore et Lobna recessit ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum suorum:

11. Insuper et excelsa fabricatus est in urbibus Iuda, et fornicari fecit habitatores Ierusalem, et praevaricari Iudam.

12. Allatae sunt autem ei litterae ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Haec dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Iosaphat patris tui, et in viis Asa regis Iuda,

13. Sed incessisti per iter regum Israel, et fornicari fecisti Iudam, et habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab, insuper et fratres tuos domum patris tui, meliores te occidisti:

14. Ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, et filiis, et uxoribus tuis, universaque substantia tua.

15. Tu autem aegrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies.

16. Suscitavit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum, et Arabum, qui confines sunt Aethiopibus.

17. Et ascenderunt in Terram Iuda, et vastaverunt eam, diripueruntque cunctam substantiam, quae inventa est in domo regis, insuper et filios eius, et uxores: nec remansit ei filius, nisi Ioachaz, qui minimus natu erat.

18. Et super haec omnia percussit eum Dominus alvi languore insanabili.

19. Cumque diei succederet dies, et temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus: et sic longa consumptus tabe, ita ut egereret etiam viscera sua, languore pariter, et vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, et non fecit ei populus secundum morem combustionis, exequias, sicut fecerat maioribus eius.

20. Trigintaduorum annorum fuit, cum regnare coepisset, et octo annis regnavit in Ierusalem. Ambulavitque non recte, et sepelierunt eum in Civitate David: verumtamen non in sepulchro regum.

CAPUT XXII.

Impium Ochoziam filium Ioram regem Iuda occidit Iehu, simul et Ioram regem Israel: cum occideret autem Athalia filios regis, servavit Iosabeth Ioas natu minimum.

1. Constituerunt autem (c) habitatores Ierusalem Ochoziam filium eius minimum, regem pro eo: omnes enim maiores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra: regnavitque Ochozias filius Ioram regis Iuda. (c) 4 Reg. 8, 26.

2. Quadraginta (d) duorum annorum erat Ochozias cum regnare coepisset, et uno anno regnavit in Ierusalem, et nomen matris eius Athalia filia Amri. (d) 4 Reg. 8, 26.

3. Sed et ipse ingressus est per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum ut impie ageret.

4. Fecit igitur malum in conspectu Domini, sicut domus Achab: ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui, in interitum eius.

5. Ambulavitque in consiliis eorum. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Israel, in bellum contra Hazael regem Syriae in Ramoth Galaad: vulneraveruntque Syri Ioram.

6. Qui reversus est ut curaretur in Iezrahel: multas enim plagas acceperat in supradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit ut inviseret Ioram filium Achab in Iezrahel aegrotantem.

7. Voluntatis quippe fuit Dei adversus Ochoziam, ut veniret ad Ioram: et cum venisset, et egrederetur cum eo adversum Iehu filium Namsi, quem unxit Dominus ut deleret domum Achab.

8. Cum ergo everteret Iehu domum Achab, invenit principes Iuda, et filios fratrum Ochoziae, qui ministrabant ei, et interfecit illos.

9. Ipsum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad se, occidit, et sepelierunt eum: eo quod esset filius Iosaphat, qui quaesierat Dominum in toto corde suo. nec erat ultra spes aliqua ut de stirpe quis regnaret Ochoziae.

(a) 4 Reg. 11, 1. 10. (a) Siquidem Athalia mater eius videns quod mortuus esset filius suus, surrexit, et interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram.

11. Porro Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochoziae, et furata est eum de medio filiorum regis, cum interficerentur: absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum: Iosabeth autem, quae absconderat eum, erat filia regis Ioram, uxor Ioiadae pontificis, soror Ochoziae, et idcirco Athalia non interfecit eum.

12. Fuit ergo cum eis in domo Dei absconditus sex annis, quibus regnavit Athalia super terram.

CAPUT XXIII.

Ioiada pontifex unxit Ioas septennem in regem Iuda, curavitque ut Athalia occideretur, et cultus Dei restitueretur; populus autem destruit domum, altaria ac simulacra Baal.

1. Anno autem septimo confortatus Ioiada, assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroham, et Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, et Maasiam filium Adaiae, et Elisaphat filium Zechri: et iniit cum eis foedus.

2. Qui circumeuntes Iudam, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Iuda, et principes familiarum Israel, veneruntque in Ierusalem.

3. Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit, sicut locutus est Dominus super filios David.

4. Iste est ergo sermo quem facietis:

5. Tertia pars vestrum qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, et Levitarum, et ianitorum erit in portis: tertia vero pars ad domum regis: et tertia ad portam, quae appellatur Fundamenti: omne vero reliquum vulgus sit in atriis domus Domini.

6. Nec quispiam alius ingrediatur domum Domini, nisi Sacerdotes, et qui ministrant de Levitis: ipsi tantummodo ingrediantur, quia sanctificati sunt: et omne reliquum vulgus observet custodias Domini.

7. Levitae autem circumdent regem, habentes singuli arma sua: (et si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur) sintque cum rege et intrante et egrediente.

8. Fecerunt ergo Levitae, et universus Iuda iuxta omnia, quae praeceperat Ioiada pontifex: et assumpserunt singuli viros qui sub se erant, et veniebant per ordinem sabbati, cum his qui impleverant sabbatum, et egressuri erant. siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas, quae sibi per singulas hebdomadas succedere consueverant.

9. Deditque Ioiada sacerdos centurionibus lanceas, clypeosque et peltas regis David, quas consecraverat in domo Domini.

10. Constituitque omnem populum tenentium pugiones a parte templi dextra, usque ad partem templi sinistram, coram altari, et templo, per circuitum regis.

11. Et eduxerunt filium regis, et imposuerunt ei diadema, et testimonium, dederuntque in manu eius tenendam legem, et constituerunt eum regem: unxit quoque illum Ioiada pontifex, et filii eius: imprecatique sunt ei, atque dixerunt: Vivat rex.

12. Quod cum audisset Athalia, vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum Domini.

13. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu, et principes, turmasque circa eum, omnemque populum terrae gaudentem, atque clangentem tubis, et diversi generis organis concinentem, vocemque laudantium, scidit vestimenta sua, et ait: Insidiae, insidiae.

14. Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones, et principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra septa templi, et interficiatur foris gladio. Praecepitque sacerdos ne occideretur in domo Domini.

15. Et imposuerunt cervicibus eius manus: cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16. Pepigit autem Ioiada foedus inter se, universumque populum, et regem, ut esset populus Domini.

17. Itaque ingressus est omnis populus domum Baal, et destruxerunt eam: et altaria ac simulacra illius confregerunt: Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18. Constituit autem Ioiada praepositos in domo Domini, sub manibus Sacerdotum, et Levitarum, quos distribuit David in domo Domini: ut offerrent holocausta Domino, sicut scriptum est in lege Moysi, in gaudio et canticis, iuxta dispositionem David.

19. Constituit quoque ianitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

20. Assumpsitque centuriones, et fortissimos viros ac principes populi, et omne vulgus terrae, et fecerunt descendere regem de domo Domini, et introire per medium portae superioris in domum regis, et collocaverunt eum in solio regali.

21. Laetatusque est omnis populus terrae, et urbs quievit: porro Athalia interfecta est gladio.

CAPUT XXIV.

Ioas vivente Ioiada bonus ac pius, iussit ad sartatecta templi congregari pecuniam; deinde, eo mortuo, factus impius, iubet occidi Zachariam filium Ioiadae: anno sequenti Iuda et Ierusalem a Syris diripiuntur, et Ioas a servis suis occiditur.

1. Septem annorum (b) erat Ioas cum regnare coepisset: et quadraginta annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Sebia de Bersabee. (b) 4 Reg. 11,21 et 12,1.

2. Fecitque quod bonum est coram Domino cunctis diebus Ioiadae sacerdotis.

3. Accepit autem ei Ioiada uxores duas, e quibus genuit filios et filias.

4. Post quae placuit Ioas ut instauraret domum Domini.

5. Congregavitque Sacerdotes, et Levitas, et dixit eis: Egredimini ad civitates Iuda, et colligite de universo Israel pecuniam ad sartatecta templi Dei vestri, per singulos annos, festinatoque hoc facite: porro Levitae egere negligentius.

6. Vocavitque rex Ioiadam principem, et dixit ei: Quare tibi non fuit curae, ut cogeres Levitas inferre de Iuda et de Ierusalem pecuniam, quae constituta

est a Moyse servo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Israel in tabernaculum testimonii?

7. Athalia enim impiissima, et filii eius destruxerunt domum Dei, et de universis, quae sanctificata fuerant in templo Domini, ornaverunt fanum Baalim.

8. Praecepit ergo rex, et fecerunt arcam: posueruntque eam iuxta portam domus Domini forinsecus.

9. Et praedicatum est in Iuda et Ierusalem ut deferrent singuli pretium Domino, (a) quod constituit Moyses servus Dei super omnem Israel in deserto.

(a) Exod. 30, 12.

10. Laetatique sunt cuncti principes, et omnis populus: et ingressi contulerunt in arcam Domini, atque miserunt ita ut impleretur.

11. Cumque tempus esset ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur scriba regis, et quem primus sacerdos constituerat: effundebantque pecuniam quae erat in arca: porro arcam reportabant ad locum suum: sicque faciebant per singulos dies, et congregata est infinita pecunia.

12. Quam dederunt rex et Ioiada his, qui praeerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea caesores lapidum, et artifices operum singulorum ut instaurarent domum Domini: fabros quoque ferri et aeris, ut quod cadere coeperat, fulciretur.

13. Egeruntque hi qui operabantur industrie, et obducebatur parietum cicatrix per manus eorum, ne suscitaverunt domum Domini in statum pristinum, et firmiter eam stare fecerunt.

14. Cumque complessent omnia opera, detulerunt coram rege, et Ioiada reliquam partem pecuniae: de qua facta sunt vasa templi in ministerium, et ad holocausta, phialae quoque, et cetera vasa aurea et argentea: et offerebantur holocausta in domo Domini iugiter cunctis diebus Ioiadae.

15. Senuit autem Ioiada plenus dierum, et mortuus est cum esset centum triginta annorum.

16. Sepelieruntque eum in civitate David cum regibus, eo quod fecisset bonum cum Israel, et cum domo eius.

17. Postquam autem obiit Ioiada, ingressi sunt principes Iuda, et adoraverunt regem, qui delinitus obsequiis eorum, acquievit eis.

18. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum suorum, servieruntque lucis et sculptilibus, et facta est ira contra Iudam, et Ierusalem propter hoc peccatum.

19. Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad Dominum, quos protestantes, illi audire nolebant.

20. Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadae sacerdotem, et stetit in conspectu populi, et dixit eis: Haec dicit Dominus Deus: Quare transgredimini praeceptum Domini, quod vobis non proderit, et dereliquistis Dominum ut dereliqueret vos?

21. Qui congregati adversus eum, miserunt lapides iuxta regis imperium in atrio domus Domini.

22. Et non est recordatus Ioas rex misericordiae, quam fecerat Ioiada pater illius secum, (b) sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, et requirat.

(b) Matth. 23, 35.

23. (c) Cumque evolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriae: venitque in Iudam et Ierusalem, et interfecit cunctos principes populi, atque universam praedam miserunt regi in Damascum.

(c) 4 Reg. 12, 17.

24. Et certe cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Ioas quoque ignominiosa exercuere iudicia.

25. Et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis: surrexerunt autem contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii Ioiadae sacerdotis, et occiderunt eum in lectulo suo, et mortuus est: sepelieruntque eum in Civitate David, sed non in sepulchris regum.

26. Insidiati vero sunt ei Zabad filius Semmaath Ammanitidis, et Iozabad filius Semarith Moabitidis.

27. Porro filii eius, ac summa pecuniae, quae adunata fuerat sub eo, et instauratio domus Dei scripta sunt diligentius in Libro regum: regnavit autem Amasias filius eius pro eo.

CAPUT XXV.

Amasias patri Ioas succedens interfecit eos qui patrem occiderant; et post habitam de Idumaeis victoriam adoravit deos illorum, et ob id capitur a Ioas rege Israel, quem ad praelium provocaverat, ac Ierusalem diripitur, tandemque in Lachis fugiens occiditur.

1. Viginti quinque annorum (d) erat Amasias cum regnare coepisset, et viginti novem annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Ioaden de Ierusalem.

(d) 4 Reg. 14, 2.

2. Fecitque bonum in conspectu Domini: verumtamen non in corde perfecto.

3. Cumque roboratum sibi videret imperium, iugulavit servos, qui occiderant regem patrem suum,

4. Sed filios eorum non interfecit, sicut scriptum est in Libro legis Moysi, ubi praecepit Dominus, dicens: (e) Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus suis, sed unusquisque in suo peccato morietur.

(e) Deut 24, 16. 4 Reg. 14, 6. Ezech. 18, 20.

5. Congregavit igitur Amasias Iudam, et constituit eos per familias, tribunosque et centuriones in universo Iuda, et Beniamin: et recensuit a viginti annis supra, invenitque trecenta millia iuvenum, qui egrederentur ad pugnam, et tenerent hastam et clypeum:

6. Mercede quoque conduxit de Israel centum millia robustorum, centum talentis argenti.

7. Venit autem homo Dei ad illum, et ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Israel: non est enim Dominus cum Israel, et cunctis filiis Ephraim:

8. Quod si putas in robore exercitus bella consistere, superari te faciet Deus ab hostibus: Dei quippe est et adiuvare, et in fugam convertere.

9. Dixitque Amasias ad hominem Dei: quid ergo fiet de centum talentis, quae dedi militibus Israel? Et respondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare possit multo his plura.

10. Separavit itaque Amasias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum suum: at illi contra Iudam vehementer irati, reversi sunt in regionem suam.

11. Porro Amasias confidenter eduxit populum suum, et abiit in Vallem salinarum, percussitque filios Seir decem millia.

12. Et alia decem millia virorum ceperunt filii Iuda, et adduxerunt ad praeruptum cuiusdam petrae, praecipitaveruntque eos de summo in praeceps, qui universi crepuerunt.

13. At ille exercitus, quem remiserat Amasias ne secum iret ad praelium, diffusus est in civitatibus Iuda a Samaria usque ad Bethoron, et interfectis tribus millibus, diripuit praedam magnam.

14. Amasias vero post caedem Idumaeorum, et al-

latos deos filiorum Seir, statuit illos in deos sibi, et adorabat eos, et illis adolebat incensum.

15. Quam ob rem iratus Dominus contra Amasiam misit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adorasti deos, qui non liberaverunt populum suum de manu tua?

16. Cumque haec ille loqueretur, respondit ei: Num consiliarius regis es? quiesce ne interficiam te. Discedensque propheta, Scio, inquit, quod cogitaverit Deus occidere te, quia fecisti hoc malum, et insuper non acquievisti consilio meo.

17. Igitur Amasias rex Iuda inito pessimo consilio, misit ad Ioas filium Ioachaz filii Iehu, regem Israel, dicens: Veni, videamus nos mutuo.

18. At ille remisit nuncios, dicens: Carduus, qui est in Libano, misit ad cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem: et ecce bestiae, quae erant in silva Libani, transierunt, et conculcaverunt carduum.

19. Dixisti: Percussi Edom, et idcirco erigitur cor tuum in superbiam: sede in domo tua, cur malum adversum te provocas, ut cadas et tu, et Iuda tecum?

20. Noluit audire Amasias, eo quod Domini esset voluntas ut traderetur in manus hostium propter deos Edom.

21. Ascendit igitur Ioas rex Israel, et mutuos sibi praebuere conspectus: Amasias autem rex Iuda erat in Bethsames Iuda:

22. Corruitque Iuda coram Israel, et fugit in tabernacula sua.

23. Porro Amasiam regem Iuda, filium Ioas filii Ioachaz, cepit Ioas rex Israel in Bethsames, et adduxit in Ierusalem: destruxitque murum eius a porta Ephraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis.

24. Omne quoque aurum, et argentum, et universa vasa, quae repererat in domo Dei, et apud Obededom in thesauris etiam domus regiae, necnon et filios obsidum reduxit in Samariam.

25. Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz rex Israel, quindecim annis.

26. Reliqua autem sermonum Amasiae priorum et novissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda et Israel.

27. Qui postquam recessit a Domino, tetenderunt ei insidias in Ierusalem. Cumque fugisset in Lachis, miserunt, et interfecerunt eum ibi.

28. Reportantesque super equos, sepelierunt eum cum patribus suis in Civitate David.

CAPUT XXVI.

Oziae seu Azariae filii Amasiae pietas commendatur, qui de Philisthiim, Arabibus et Ammonitis triumphat, multasque extruit civitates: ac postmodum ob nimiam felicitatem elatus praesumpsit incensum adolere; quam ob rem ad diem usque mortis a Domino lepra percussus est, gubernante regnum filio Ioatham, qui successit in regnum.

(a) 4 Reg. 14, 21.

1. Omnis autem populus Iuda (a) filium eius Oziam annorum sedecim, constituit regem pro Amasia patre suo.

2. Ipse aedificavit Ailath, et restituit eam ditioni Iuda, postquam dormivit rex cum patribus suis.

3. Sedecim annorum erat Ozias cum regnare coepisset, et quinquagintaduobus annis regnavit in Ierusalem, nomen matris eius Iechelia de Ierusalem.

4. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini iuxta omnia, quae fecerat Amasias pater eius.

5. Et exquisivit Dominum in diebus Zachariae intelligentis et videntis Deum: cumque requireret Dominum, direxit eum in omnibus.

6. Denique egressus est, et pugnavit contra Philisthiim, et destruxit murum Geth, et murum Iabniae, murumque Azoti: aedificavit quoque oppida in Azoto, et in Philisthiim.

7. Et adiuvit eum Deus contra Philisthiim, et contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, et contra Ammonitas.

8. Appendebantque Ammonitae munera Oziae: et divulgatum est nomen eius usque ad introitum Aegypti propter crebras victorias.

9. Aedificavitque Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, et super portam vallis, et reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

10. Extruxit etiam turres in solitudine, et effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora tam in campestribus, quam in eremi vastitate: vineas quoque habuit et vinitores in montibus, et in carmelo: erat quippe homo agriculturae deditus.

11. Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad praelia sub manu Iehiel scribae, Maasiaeque doctoris, et sub manu Hananiae, qui erat de ducibus regis.

12. Omnisque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum.

13. Et sub eis universus exercitus trecentorum et septem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, et pro rege contra adversarios dimicabant.

14. Praeparavit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, et hastas, et galeas, et loricas, arcusque et fundas ad iaciendos lapides.

15. Et fecit in Ierusalem diversi generis machinas, quas in turribus collocavit, et in angulis murorum ut mitterent sagittas, et saxa grandia: egressumque est nomen eius procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, et corroborasset illum.

16. Sed cum roboratus esset, elevatum est cor eius in interitum suum, et neglexit Dominum Deum suum: ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis.

17. Statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, et cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortissimi,

18. Restiterunt regi, atque dixerunt: Non est tui officii Ozia ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, (b) hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium: egredere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo. (b) Exod. 30, 7. et seq.

19. Iratusque Ozias, tenens in manu thuribulum ut adoleret incensum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram Sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis.

20. Cumque respexisset eum Azarias pontifex, et omnes reliqui Sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, et festinato expulerunt eum. Sed et ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sensisset illico plagam Domini.

21. (c) Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad diem mortis suae, et habitavit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini. Porro Ioatham filius eius rexit domum regis, et iudicabat populum terrae. (c) 4 Reg. 15, 5.

22. Reliqua autem sermonum Oziae priorum et novissimorum scripsit Isaias filius Amos, propheta.

23. Dormivitque Ozias cum patribus suis, et sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus: regnavitque Ioatham filius eius pro eo.

CAPUT XXVII.

Ioatham pietas commendatur, qui devicto rege Ammon magnam ob eo mulctam accepit; cui succedit impius filius Achaz.

(a) 4 Reg. 15, 33. 1. Viginti quinque annorum erat Ioatham (a) cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Ierusa filia Sadoc.

2. Fecitque quod rectum erat coram Domino iuxta omnia quae fecerat Ozias pater suus, excepto quod non est ingressus templum Domini, et adhuc populus delinquebat.

3. Ipse aedificavit portam domus Domini excelsam, et in muro Ophel multa construxit.

4. Urbes quoque aedificavit in montibus Iuda, et in saltibus castella, et turres.

5. Ipse pugnavit contra regem filiorum Ammon, et vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, et decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: haec ei praebuerunt filii Ammon in anno secundo et tertio.

6. Corroboratusque est Ioatham eo quod direxisset vias suas coram Domino Deo suo.

7. Reliqua autem sermonum Ioatham, et omnes pugnae eius, et opera, scripta sunt in Libro regum Israel et Iuda.

8. Viginti quinque annorum erat cum regnare coepisset, et sedecim annis regnavit in Ierusalem.

9. Dormivitque Ioatham cum patribus suis, et sepelierunt eum in Civitate David: et regnavit Achaz filius eius pro eo.

CAPUT XXVIII.

Propter scelera Achaz multipliciter affligitur Iuda, primum ab Assyriis, deinde a filiis Israel (qui ob id crudelitatis arguti a propheta, remittunt Iudaeos captivos cum praeda), rursum etiam ob Idumaeis et Philisthaeis; Achaz tamen post omnem plagam adhuc auget impietatem; cui pius succedit filius Ezechias.

(b) 4 Reg. 16, 2. 1. Viginti annorum (b) erat Achaz cum regnare coepisset: et sedecim annis regnavit in Ierusalem: non fecit rectum in conspectu Domini sicut David pater eius:

2. Sed ambulavit in viis regum Israel, insuper et statuas fudit Baalim.

3. Ipse est, qui adolevit incensum in Vallebenennom, et lustravit filios suos in igne iuxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Israel.

4. Sacrificabat quoque, et thymiama succendebat in excelsis, et in collibus, et sub omni ligno frondoso.

5. Tradiditque eum Dominus Deus eius in manu regis Syriae, qui percussit eum, magnamque praedam cepit de eius imperio, et adduxit in Damascum: manibus quoque regis Israel traditus est, et percussus plaga grandi.

6. Occiditque Phacee, filius Romeliae, de Iuda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores: eo quod reliquissent Dominum Deum patrum suorum.

7. Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, et Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoque secundum a rege.

8. Ceperuntque filii Israel de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, et puellarum, et infinitam praedam: pertuleruntque eam in Samariam.

9. Ea tempestate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egressus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum vestrorum contra Iuda, tradidit eos in manibus vestris, et occidistis eos atrociter, ita ut ad caelum pertingeret vestra crudelitas.

10. Insuper filios Iuda, et Ierusalem vultis vobis subiicere in servos et ancillas, quod nequaquam facto opus est: peccastis enim super hoc Domino Deo vestro.

11. Sed audite consilium meum, et reducite captivos, quos adduxistis de fratribus vestris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12. Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, et Amasa filius Adali, contra eos, qui veniebant de praelio,

13. Et dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adiicere super peccata nostra, et vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, et ira furoris Dñi imminet super Israel.

14. Dimiseruntque viri bellatores praedam, et universa quae ceperant coram principibus, et omni multitudine.

15. Steteruntque viri, quos supra memoravimus, et apprehendentes captivos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cumque vestissent eos, et calceassent, et refecissent cibo ac potu, unxissentque propter laborem, et adhibuissent eis curam: quicumque ambulare non poterant, et erant imbecillo corpore, imposuerunt eos iumentis, et adduxerunt Iericho Civitatem palmarum ad fratres eorum, ipsique reversi sunt in Samariam.

16. Tempore illo misit rex Achaz ad regem Assyriorum, postulans auxilium.

17. Veneruntque Idumaei, et percusserunt multos ex Iuda, et ceperunt praedam magnam.

18. Philisthiim quoque diffusi sunt per urbes campestres, et ad Meridiem Iuda: ceperuntque Bethsames, et Aialon, et Gaderoth, Socho quoque, et Thamnan, et Gamzo, cum viculis suis, et habitaverunt in eis:

19. Humiliaverat enim Dñus Iudam propter Achaz regem Iuda, eo quod nudasset eum auxilio, et contemptui habuisset Dominum.

20. Adduxitque contra eum Thelgathphalnasar regem Assyriorum, qui et afflixit eum, et nullo resistente vastavit.

21. Igitur Achaz spoliata domo Domini, et domo regum, ac principum, dedit regi Assyriorum munera, et tamen nihil ei profuit.

22. Insuper et tempore angustiae suae auxit contemptum in Dominum, ipse per se rex Achaz,

23. Immolavit diis Damasci victimas percussoribus suis, et dixit: Dii regum Syriae auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, et aderunt mihi, cum econtrario ipsi fuerint ruinae ei, et universo Israel.

24. Direptis itaque Achaz omnibus vasis domus Dei, atque confractis, clausit ianuas templi Dei, et fecit sibi altaria in universis angulis Ierusalem.

25. In omnibus quoque urbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum suorum.

26. Reliqua autem sermonum eius, et omnium operum suorum priorum et novissimorum scripta sunt in Libro regum Iuda et Israel.

27. Dormivitque Achaz cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate Ierusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israel. Regnavitque Ezechias filius eius pro eo.

CAPUT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo restitutisque sacerdotibus, Levitis et cantoribus, instaurat; oblatis plurimis holocaustis et sacrificiis cum ingenti laetitia.

(a) 4 Reg 18, 2.

1. Igitur Ezechias regnare coepit, (a) cum vigintiquinque esset annorum, et vigintinovem annis regnavit in Ierusalem: nomen matris eius Abia, filia Zachariae.

2. Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini iuxta omnia quae fecerat David pater eius.

3. Ipse anno, et mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini, et instauravit eas.

4. Adduxitque Sacerdotes atque Levitas, et congregavit eos in plateam Orientalem.

5. Dixitque ad eos: Audite me Levitae, et sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, et auferte omnem immunditiam de sanctuario.

6. Peccaverunt patres nostri, et fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: averterunt facies suas a tabernaculo Domini, et praebuerunt dorsum.

7. Clauserunt ostia, quae erant in porticu, et extinxerunt lucernas, incensumque non adoleverunt, et holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel.

8. Concitatus est itaque furor Domini super Iudam et Ierusalem, tradiditque eos in commotionem, et in interitum, et in sibilum, sicut ipsi cernitis oculis vestris.

9. En, corruerunt patres nostri gladiis, filii nostri, et filiae nostrae, et coniuges captivae ductae sunt propter hoc scelus.

10. Nunc ergo placet mihi ut ineamus foedus cum Dño Deo Israel, et avertet a nobis furorem irae suae.

11. Filii mei nolite negligere: vos elegit Dominus ut stetis coram eo, et ministretis illi, colatisque eum, et cremetis ei incensum.

12. Surrexerunt ergo Levitae: Mahath filius Amasai, et Ioel filius Azariae de filiis Caath: Porro de filiis Merari, Cis filius Abdi, et Azarias filius Ialaleel. De filiis autem Gersom, Ioah filius Zemma, et Eden filius Ioah.

13. At vero de filiis Elisaphan, Samri, et Iahiel. De filiis quoque Asaph, Zacharias, et Mathanias:

14. Necnon de filiis Hemau, Iahiel, et Semei: Sed et de filiis Idithun, Semeias, et Oziel.

15. Congregaveruntque fratres suos, et sanctificati sunt, et ingressi sunt iuxta mandatum regis et imperium Domini, ut expiarent domum Dei.

16. Sacerdotes quoque ingressi templum Domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro repererant in vestibulo domus Domini, quam tulerunt Levitae, et asportaverunt ad Torrentem cedron foras.

17. Coeperunt autem prima die mensis primi mundare, et in die octavo eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus octo, et in die sextadecima mensis eiusdem, quod coeperant impleverunt.

18. Ingressi quoque sunt ad Ezechiam regem, et dixerunt ei: Sanctificavimus omnem domum Domini, et altare holocausti, vasaque eius, necnon et mensam propositionis cum omnibus vasis suis,

19. Cunctamque templi supellectilem, quam polluerat rex Achaz in regno suo, postquam praevaricatus est: et ecce exposita sunt omnia coram altare Domini.

20. Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, et ascendit in domum Domini:

21. Obtuleruntque simul tauros septem, et arietes septem, agnos septem, et hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda, dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare Domini.

22. Mactaverunt igitur tauros, et susceperunt sanguinem Sacerdotes, et fuderunt illum super altare, mactaverunt etiam arietes, et illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaveruntque agnos, et fuderunt super altare sanguinem.

23. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, et universa multitudine, imposueruntque manus suas super eos:

24. Et immolaverunt illos Sacerdotes, et asperserunt sanguinem eorum coram altare pro piaculo universi Israelis: pro omni quippe Israel praeceperat rex ut holocaustum fieret et pro peccato.

25. Constituit quoque Levitas in domo Domini cum cymbalis, et psalteriis, et citharis secundum dispositionem David regis, et Gad Videntis, et Nathan prophetae: siquidem Domini praeceptum fuit per manum prophetarum eius.

26. Steteruntque Levitae tenentes organa David, et Sacerdotes tubas.

27. Et iussit Ezechias ut offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, coeperunt laudes canere Domino, et clangere tubis, atque in diversis organis, quae David rex Israel praeparaverat, concrepare.

28. Omni autem turba adorante, cantores, et ii, qui tenebant tubas, erant in officio suo donec compleretur holocaustum.

29. Cumque finita esset oblatio, incurvatus est rex, et omnes qui erant cum eo, et adoraverunt.

30. Praecepitque Ezechias, et principes Levitis ut laudarent Dominum sermonibus David, et Asaph Videntis: qui laudaverunt eum magna laetitia, et incurvato genu adoraverunt.

31. Ezechias autem etiam haec addidit: Implestis manus vestras Domino, accedite, et offerte victimas, et laudes in domo Domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias, et laudes, et holocausta mente devota.

32. Porro numerus holocaustorum, quae obtulit multitudo, hic fuit, Tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33. Sanctificaveruntque Domino boves sexcentos, et oves tria millia.

34. Sacerdotes vero pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent: unde et Levitae fratres eorum adiuverunt eos, donec impleretur opus, et sanctificarentur antistites: Levitae quippe faciliori ritu sanctificantur, quam Sacerdotes.

35. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum, et libamina holocaustorum: et completus est cultus domus Domini.

36. Laetatusque est Ezechias, et omnis populus eo quod ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPUT XXX.

Ezechias, missis in omnem Israel et Iudam nuntiis, populum convocat, et sua oratione exhortatur ad immolandum Phase: quo facto, celebrarunt solemnitatem azymorum 14. diebus cum ingenti laetitia, plurimis oblatis victimis.

1. Misit quoque Ezechias ad omnem Israel et Iudam: scripsitque epistolas ad Ephraim et Manassen ut venirent ad domum Domini in Ierusalem, et facerent Phase Domino Deo Israel.

2. Inito ergo consilio regis et principum, et universi coetus Ierusalem, decreverunt ut facerent Phase mense secundo.

3. Non enim potuerant facere in tempore suo, quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, et populus nondum congregatus fuerat in Ierusalem.

4. Placuitque sermo regi, et omni multitudini.

5. Et decreverunt ut mitterent nuncios in universum Israel de Bersabee usque Dan ut venirent, et facerent Phase Domino Deo Israel in Ierusalem: multi enim non fecerant sicut lege praescriptum est.

6. Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio, et principum eius, in universum Israel et Iudam iuxta id, quod rex iusserat, praedicantes: Filii Israel revertimini ad Dominum Deum Abraham, et Isaac, et Israel: et revertetur ad reliquias, quae effugerunt manum regis Assyriorum.

7. Nolite fieri sicut patres vestri, et fratres qui recesserunt a Domino Deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipsi cernitis.

8. Nolite indurare cervices vestras, sicut patres vestri: tradite manus Domino, et venite ad sanctuarium eius, quod sanctificavit in aeternum: servite Domino Deo patrum vestrorum, et avertetur a vobis ira furoris eius.

9. Si enim vos reversi fueritis ad Dominum: fratres vestri, et filii habebunt misericordiam coram dominis suis, qui illos duxerunt captivos, et revertentur in terram hanc: pius enim et clemens est Dñus Deus vester, et non avertet faciem suam a vobis, si reversi fueritis ad eum.

10. Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem per terram Ephraim, et Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus et subsannantibus eos.

11. Attamen quidam viri ex Aser, et Manasse, et Zabulon acquiescentes consilio, venerunt Ierusalem.

12. In Iuda vero facta est manus Domini ut daret eis cor unum, ut facerent iuxta praeceptum regis, et principum verbum Domini.

13. Congregatique sunt in Ierusalem populi multi ut facerent sollemnitatem azymorum, in mense secundo:

14. Et surgentes destruxerunt altaria quae erant in Ierusalem, atque universa, in quibus idolis adolebatur incensum, subvertentes, proiecerunt in Torrentem Cedron.

15. Immolaverunt autem Phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Levitae tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo Domini:

16. Steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem, et legem Moysi hominis Dei: Sacerdotes vero suscipiebant effundendum sanguinem de manibus Levitarum,

17. Eo quod multa turba sanctificata non esset: et idcirco immolarent Levitae Phase his, qui non occurrerant sanctificari Domino.

18. Magna etiam pars populi de Ephraim, et Manasse, et Issachar, et Zabulon, quae sanctificata non fuerat, comedit Phase, non iuxta quod scriptum est: et oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur

19. Cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum: et non imputabit eis quod minus sanctificati sunt.

20. Quem exaudivit Dñus, et placatus est populo.

21. Feceruntque filii Israel, qui inventi sunt in Ierusalem, sollemnitatem azymorum septem diebus in laetitia magna, laudantes Dominum per singulos dies: Levitae quoque, et Sacerdotes per organa, quae suo officio congruebant.

22. Et locutus est Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam super Domino: et comederunt septem diebus sollemnitatis, immolantes victimas pacificorum, et laudantes Dominum Deum patrum suorum.

23. Placuitque universae multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem: quod et fecerunt cum ingenti gaudio.

24. Ezechias enim rex Iuda praebuerat multitudini mille tauros, et septem millia ovium: principes vero dederant populo tauros mille, et oves decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo.

25. Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda tam Sacerdotum et Levitarum, quam universae frequentiae, quae venerat ex Israel; proselytorum quoque de Terra Israel, et habitantium in Iuda.

26. Factaque est grandis celebritas in Ierusalem, qualis a diebus Salomonis filii David regis Israel in ea urbe non fuerat.

27. Surrexerunt autem Sacerdotes atque Levitae benedicentes populo: et exaudita est vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum sanctum caeli.

CAPUT XXXI.

Populus idola lucosque in Iuda et Ephraim demolitur; Ezechias sacerdotes et Levitas componit in ordinem ministerii, populo autem abundantissime offerente, constituuntur, factis horreis, qui servarent ac distribuerent Levitico generi quae oblata erant.

1. Cumque haec fuissent rite celebrata, egressus est omnis Israel, qui inventus fuerat in urbibus Iuda, et fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demoliti sunt excelsa, et altaria destruxerunt, non solum de universo Iuda et Beniamin, sed et de Ephraim quoque et Manasse, donec penitus everterent: reversique sunt omnes filii Israel in possessiones et civitates suas.

2. Ezechias autem constituit turmas Sacerdotales, et Leviticas per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quam Levitarum ad holocausta, et pacifica ut ministrarent et confiterentur, caererentque in portis castrorum Dñi.

3. Pars autem regis erat, ut de propria eius substantia offerretur holocaustum, mane semper et vespere. Sabbatis quoque, et Calendis, et sollemnitatibus ceteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

4. Praecepit etiam populo habitantium Ierusalem ut darent partes Sacerdotibus, et Levitis, ut possent vacare legi Domini.

5. Quod cum percrebruisset in auribus multitudinis,

plurimas obtulere primitias filii Israel frumenti, vini, et olei, mellis quoque: et omnium, quae gignit humus, decimas obtulerunt.

6. Sed et filii Israel et Iuda, qui habitabant in urbibus Iuda, obtulerunt decimas boum et ovium, decimasque sanctorum, quae voverant Domino Deo suo: atque universa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7. Mense tertio coeperunt acervorum iacere fundamenta, et mense septimo compleverunt eos.

8. Cumque ingressi fuissent Ezechias, et principes eius, viderunt acervos, et benedixerunt Domino ac populo Israel.

9. Interrogavitque Ezechias Sacerdotes, et Levitas cur ita iacerent acervi:

10. Respondit illi Azarias Sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo coeperunt offerri primitiae in domo Domini, comedimus, et saturati sumus, et remanserunt plurima, eo quod benedixerit Dñus populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam cernis.

11. Praecepit igitur Ezechias ut praepararent horrea in domo Domini. Quod cum fecissent,

12. Intulerunt tam primitias, quam decimas, et quaecumque voverant, fideliter. Fuit autem praefectus eorum Chonenias Levita, et Semei frater eius, secundus,

13. Post quem Iahiel, et Azarias, et Nahath, et Asael, et Ierimoth, Iozabad quoque, et Eliel, et Iesmachias, et Mahath, et Banaias, praepositi sub manibus Choneniae, et Semei fratris eius, ex imperio Ezechiae regis et Azariae pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14. Core vero filius Iemna Levites et ianitor Orientalis portae, praepositus erat iis, quae sponte offerebantur Dño, primitiisque et consecratis in Sancta sanctorum.

15. Et sub cura eius Eden, et Beniamin, Iesue, et Semeias, Amarias quoque, et Sechenias in civitatibus Sacerdotum ut fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus:

16. Exceptis maribus ab annis tribus et supra, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, et quidquid per singulos dies conducebat in ministerio, atque observationibus iuxta divisiones suas,

17. Sacerdotibus per familias, et Levitis a vigesimo anno et supra, per ordines et turmas suas,

18. Universaeque multitudini tam uxoribus, quam liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi de his, quae sanctificata fuerant, praebebantur.

19. Sed et filiorum Aaron per agros, et suburbana urbium singularum dispositi erant viri, qui partes distribuerent universo sexui masculino de Sacerdotibus, et Levitis.

20. Fecit ergo Ezechias universa, quae diximus in omni Iuda: operatusque est bonum et rectum, et verum coram Domino Deo suo

21. In universa cultura ministerii domus Domini, iuxta legem et ceremonias, volens requirere Deum suum in toto corde suo: fecitque et prosperatus est.

CAPUT XXXII.

Sennacherib Iudam invadente et Deum coeli blasphemante, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, a quo ille minis et blasphemiis nititur eum avertere; orantibus autem Ezechia et Isaia, angelus dissipat exercitum Sennacherib, qui fugiens a filiis occiditur: porro Ezechias nimio felicitate elatus Deum offendit; cui impius filius Manasses succedit.

(a) 4 *Reg.* 18, 13. *Eccli.* 48, 20. *Isai.* 36, 1.

1. Post quae et huiuscemodi veritatem, (a) venit Sennacherib rex Assyriorum, et ingressus Iudam, obsedit civitates munitas, volens eas capere.

2. Quod cum vidisset Ezechias, venisse scilicet Sennacherib, et totum belli impetum verti contra Ierusalem,

3. Inito cum principibus consilio, virisque fortissimis ut obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: et hoc omnium decernente sententia,

4. Congregavit plurimam multitudinem, et obturaverunt cunctos fontes, et rivum, qui fluebat in medio terrae, dicentes: Ne veniant reges Assyriorum, et inveniant aquarum abundantiam.

5. Aedificavit quoque, agens industrie, omnem murum, qui fuerat dissipatus, et extruxit turres desuper, et forinsecus alterum murum: instauravitque Mello in Civitate David, et fecit universi generis armaturam et clypeos:

6. Constituitque principes bellatorum in exercitu: et convocavit universos in platea portae civitatis, ac locutus est ad cor eorum dicens:

7. Viriliter agite, et confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Assyriorum, et universam multitudinem, quae est cum eo: multo enim plures nobiscum sunt, quam cum illo.

8. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus huiuscemodi verbis Ezechiae regis Iuda.

9. Quae postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Ierusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, et ad omnem populum, qui erat in urbe, dicens:

10. Haec dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Ierusalem?

11. Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame et siti, affirmans quod Dominus Deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum?

12. Numquid non iste est Ezechias, qui destruxit excelsa illius, et altaria, et praecepit Iuda et Ierusalem, dicens: Coram altari uno adorabitis, et in ipso comburetis incensum?

13. An ignoratis quae ego fecerim, et patres mei cunctis terrarum populis? numquid praevaluerunt dii gentium, omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea?

14. Quis est de universis diis gentium, quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam Deus vester eruere vos de hac manu?

15. Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea, et de manu patrum meorum, consequenter nec Deus vester poterit eruere vos de manu mea.

16. Sed et alia multa locuti sunt servi eius contra Dominum Deum, et contra Ezechiam servum eius.

17. Epistolas quoque scripsit plenas blasphemiae in Dominum Deum Israel, et locutus est adversus eum: Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic et Deus Ezechiae eruere non poterit populum suum de manu ista.

18. Insuper et clamore magno, lingua Iudaica contra populum, qui sedebat in muris Ierusalem, personabat, ut terreret eos, et caperet civitatem.

19. Locutusque est contra Deum Ierusalem, sicut

adversum deos populorum terrae, opera manuum hominum.

20. Oraverunt igitur Ezechias rex, et Isaias filius Amos propheta, adversum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in caelum.

(a) Tob. 1, 21. 21. (a) Et misit Dominus angelum, qui percussit omnem virum robustum, et bellatorem, et principem exercitus regis Assyriorum: Reversusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum dei sui, filii qui egressi fuerant de utero eius, interfecerunt eum gladio.

22. Salvavitque Dominus Ezechiam et habitatores Ierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum, et de manu omnium, et praestitit eis quietem per circuitum.

23. Multi etiam deferebant hostias, et sacrificia Domino in Ierusalem, et munera Ezechiae regi Iuda: qui exaltatus est post haec coram cunctis gentibus.

(b) 4 Reg. 20, 1 Isai. 38, 1. 24. (b) In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem, et oravit Dominum: exaudivitque eum, et dedit ei signum.

25. Sed non iuxta beneficia, quae acceperat, retribuit, quia elevatum est cor eius: et facta est contra eum ira, et contra Iudam et Ierusalem.

26. Humiliatusque est postea eo quod exaltatum fuisset cor eius, tam ipse, quam habitatores Ierusalem: et idcirco non venit super eos ira Domini in diebus Ezechiae.

27. Fuit autem Ezechias dives, et inclytus valde, et thesauros sibi plurimos congregavit argenti et auri et lapidis pretiosi, aromatum, et armorum universi generis, et vasorum magni pretii.

28. Apothecas quoque frumenti, vini, et olei, et praesepia omnium iumentorum, caulasque pecorum,

29. Et urbes aedificavit sibi: habebat quippe greges ovium, et armentorum innumerabiles, eo quod dedisset ei Dominus substantiam multam nimis.

30. Ipse est Ezechias, qui obturavit superiorem fontem aquarum Gihon, et avertit eas subter ad Occidentem Urbis David: in omnibus operibus suis fecit prospere quae voluit.

31. Attamen in legatione principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, et nota fierent omnia, quae erant in corde eius.

32. Reliqua autem sermonum Ezechiae, et misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiae filii Amos prophetae, et in libro regum Iuda et Israel.

33. Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et sepelierunt eum super sepulchra filiorum David: et celebravit eius exequias universus Iuda, et omnes habitatores Ierusalem: regnavitque Manasses filius eius pro eo.

CAPUT XXXIII.

Manasses ob suas impietates captivus in Babylonem ducitur, in qua afflictione ad Deum conversus, suo regno restituitur, et idolis abiectis Dei cultum restaurat: cui impius filius Amon succedit: et, hoc a suis interfecto, regnat pius eius filius Iosias.

(c) 4 Reg. 21, 1. 1. Duodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset, (c) et quinquagintaquinque annis regnavit in Ierusalem.

2. Fecit autem malum coram Dño iuxta abominationes gentium, quas subvertit Dñus coram filiis Israel:

3. Et conversus instauravit excelsa, quae demolitus fuerat Ezechias pater eius: construxitque aras Baalim, et fecit lucos, et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam.

4. Aedificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: (d) In Ierusalem erit nomen meum in aeternum. (d) 2 Reg. 7, 10.

5. Aedificavit autem ea cuncto exercitui caeli in duobus atriis domus Domini:

6. Transireque fecit filios suos per ignem in Vallebenennom: observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat, habebat secum magos, et incantatores: multaque mala operatus est coram Domino ut irritaret eum:

7. Sculptile quoque, et conflatile signum posuit in domo Dei, (e) de qua locutus est Deus ad David, et ad Salomonem filium eius, dicens: In domo hac et in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. (e) 3 Reg. 8, 18.

8. Et moveri non faciam pedem Israel de terra, quam tradidi patribus eorum: ita dumtaxat si custodierint facere quae praecepi eis, cunctamque legem, et ceremonias, atque iudicia per manum Moysi.

9. Igitur Manasses seduxit Iudam, et habitatores Ierusalem ut facerent malum super omnes gentes, quas subverterat Dominus a facie filiorum Israel.

10. Locutusque est Dominus ad eum, et ad populum illius, et attendere noluerunt.

11. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: ceperuntque Manassen, et vinctum catenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem.

12. Qui postquam coangustatus est, oravit Dominum Deum suum: et egit poenitentiam valde coram Deo patrum suorum.

13. Deprecatusque est eum, et obsecravit intente: et exaudivit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum, et cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus.

14. Post haec aedificavit murum extra civitatem David ad Occidentem Gihon in convalle, ab introitu portae piscium per circuitum usque ad Ophel, et exaltavit illum vehementer: constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Iuda munitis:

15. Et abstulit deos alienos, et simulacrum de domo Domini: aras quoque, quas fecerat in monte domus Dñi, et in Ierusalem, et proiecit omnia extra urbem.

16. Porro instauravit altare Domini, et immolavit super illud victimas, et pacifica, et laudem: praecepitque Iudae ut serviret Domino Deo Israel.

17. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo.

18. Reliqua autem gestorum Manasse: et obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum Israel.

19. Oratio quoque eius et exauditio, et cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam, in quibus aedificavit excelsa, et fecit lucos, et statuas antequam ageret poenitentiam, scripta sunt in sermonibus Hozai.

20. Dormivit ergo Manasses cum patribus suis, et sepelierunt eum in domo sua: regnavitque pro eo filius eius Amon.

21. Vigintiduorum annorum erat Amon cum regnare coepisset, et duobus annis regnavit in Ierusalem.

22. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: et cunctis idolis, quae Manasses fuerat fabricatus, immolavit atque servivit.

23. Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater eius: et multo maiora deliquit.

24. Cumque coniurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua.

25. Porro reliqua populi multitudo, caesis iis, qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

CAPUT XXXIV.

Iosias, idolorum cultu sublato, templum instaurat, repertoque legis libro, conterritus est: ex illius praescripto omnia constituit, et convocato populo, lectoque libro, foedus cum Domino percussit.

1. Octo annorum erat Iosias cum regnare coepisset, (a) et triginta et uno anno regnavit in Ierusalem.

(a) 4 Reg. 22, 1.

2. Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, et ambulavit in viis David patris sui: non declinavit neque ad dextram, neque ad sinistram.

3. Octavo autem anno regni sui, cum adhuc esset puer, coepit quaerere Deum patris sui David: et duodecimo anno postquam regnare coeperat, mundavit Iudam et Ierusalem ab excelsis, et lucis, simulacrisque et sculptilibus.

4. Destruxeruntque coram eo aras Baalim: et simulacra, quae superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, et sculptilia succidit atque comminuit: et super tumulos eorum, qui eis immolare consueverant, fragmenta dispersit.

5. Ossa praeterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundavitque Iudam et Ierusalem.

6. Sed et in urbibus Manasse, et Ephraim, et Simeon, usque Nephthali cuncta subvertit.

7. Cumque altaria dissipasset, et lucos, et sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa Terra Israel, reversus est in Ierusalem.

8. Igitur anno octavodecimo regni sui, mundata iam terra, et templo Domini, misit Saphan filium Eseliae, et Maasiam principem civitatis, et Ioha filium Ioachaz a commentariis, ut instaurarent domum Domini Dei sui.

9. Qui venerunt ad Helciam Sacerdotem magnum: acceptamque ab eo pecuniam, quae illata fuerat in domum Domini, et quam congregaverant Levitae, et ianitores de Manasse, et Ephraim, et universis reliquis Israel, ab omni quoque Iuda, et Beniamin, et habitatoribus Ierusalem,

10. Tradiderunt in manibus eorum, qui praeerant operariis in domo Domini ut instaurarent templum, et infirma quaeque sarcirent.

11. At illi dederunt eam artificibus, et caementariis, ut emerent lapides de lapicidinis, et ligna ad commissuras aedificii, et ad contignationem domorum, quas destruxerant reges Iuda.

12. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem praepositi operantium, Iahath et Abdias de filiis Merari, Zacharias et Mosollam de filiis Caath, qui urgebant opus: omnes Levitae scientes organis canere.

13. Super eos vero, qui ad diversos usus onera portabant, erant scribae, et magistri de Levitis ianitores.

14. Cumque efferrent pecuniam, quae illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias Sacerdos Librum legis Domini per manum Moysi.

15. Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inveni in domo Domini: Et tradidit ei.

16. At ille intulit volumen ad regem, et nunciavit ei dicens: Omnia, quae dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.

17. Argentum, quod repertum est in domo Domini, conflaverunt: datumque est praefectis artificum, et diversa opera fabricantium.

18. Praeterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cum rege praesente recitasset,

19. Audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua:

20. Et praecepit Helciae, et Ahicam filio Saphan, et Abdon filio Micha, Saphan quoque scribae, et Asaae servo regis, dicens:

21. Ite, et orate Dominum pro me, et pro reliquiis Israel, et Iuda, super universis sermonibus Libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini ut facerent omnia, quae scripta sunt in isto volumine.

22. Abiit ergo Helcias, et hi qui simul a rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Hasra custodis vestium: quae habitabat in Ierusalem in Secunda: et locuti sunt ei verba, quae supra narravimus.

23. At illa respondit eis: Haec dicit Dominus Deus Israel: Dicite viro, qui misit vos ad me:

24. Haec dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, et super habitatores eius, cunctaque maledicta, quae scripta sunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda.

25. Quia dereliquerunt me, et sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum, idcirco stillabit furor meus super locum istum, et non extinguetur.

26. Ad regem autem Iuda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Haec dicit Dominus Deus Israel: Quoniam audisti verba voluminis,

27. Atque emollitum est cor tuum, et humiliatus es in conspectu Dei super his, quae dicta sunt contra locum hunc, et habitatores Ierusalem, reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, et flevisti coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

28. Iam enim colligam te ad patres tuos, et inferéris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, et super habitatores eius. (b) Retulerunt itaque regi cuncta quae dixerat.

(b) 4 Reg. 23, 1.

29. At ille convocatis universis maioribus natu Iuda et Ierusalem,

30. Ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Iuda et habitatores Ierusalem, Sacerdotes et Levitae, et cunctus populus a minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:

31. Et stans in tribunali suo, percussit foedus coram Domino ut ambularet post eum, et custodiret praecepta, et testimonia, et iustificationes eius in toto corde suo, et in tota anima sua, faceretque quae scripta sunt in volumine illo, quod legerat:

32. Adiuravit quoque super hoc omnes, qui reperti fuerant in Ierusalem, et Beniamin: et fecerunt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum.

33. Abstulit ergo Iosias cunctas abominationes de universis regionibus filiorum Israel: et fecit omnes, qui residui erant in Israel, servire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum.

CAPUT XXXV.

Immolato Phase maxima cum solemnitate plurimisque victimis, Iosias festum azymorum septem diebus celebravit: deinde contra regem Aegypti pugnare tentans, graviterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, et praesertim Ieremiae prophetae.

(a) 4 Reg. 23, 21. 1. Fecit autem Iosias (a) in Ierusalem Phase Domino, quod immolatum est quartadecima die mensis primi:

2. Et constituit Sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini.

3. Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israel sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod aedificavit Salomon filius David rex Israel, nequaquam enim eam ultra portabitis: nunc autem ministrate Domino Deo vestro, et populo eius Israel.

4. Et praeparate vos per domos, et cognationes vestras in divisionibus singulorum, sicut praecepit David rex Israel, et descripsit Salomon filius eius.

5. Et ministrate in sanctuario per familias turmasque Leviticas,

6. Et sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, ut possint iuxta verba, quae locutus est Dominus in manu Moysi facere, praeparate.

7. Dedit praeterea Iosias omni populo, qui ibi fuerat inventus in sollemnitate Phase, agnos et hoedos de gregibus, et reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia. haec de regia universa substantia.

8. Duces quoque eius, sponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quam Sacerdotibus et Levitis. Porro Helcias, et Zacharias, et Iahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commixtim duo millia sexcenta, et boves trecentos.

9. Chonenias autem, et Semeias, etiam Nathanael fratres eius, necnon Hasabias, et Iehiel, et Iozabad principes Levitarum, dederunt ceteris Levitis ad celebrandum Phase quinque millia pecorum, et boves quingentos.

10. Praeparatumque est ministerium, et steterunt Sacerdotes in officio suo: Levitae quoque in turmis, iuxta regis imperium.

11. Et immolatum est Phase: asperseruntque Sacerdotes manu sua sanguinem, et Levitae detraxerunt pelles holocaustorum:

12. Et separaverunt ea ut darent per domos et familias singulorum, et offerrentur Domino, sicut scriptum est in Libro Moysi: de bobus quoque fecerunt similiter.

13. Et assaverunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est: pacificas vero hostias coxerunt in lebetibus, et cacabis, et ollis, et festinato distribuerunt universae plebi:

14. Sibi autem, et Sacerdotibus postea paraverunt: nam in oblatione holocaustorum et adipum usque ad noctem Sacerdotes fuerunt occupati: unde Levitae sibi, et Sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis.

15. Porro cantores filii Asaph stabant in ordine suo, iuxta praeceptum David, et Asaph, et Heman, et Idithun prophetarum regis: ianitores vero per portas singulas observabant, ita ut nec puncto quidem discederent a ministerio: quam ob rem et fratres eorum Levitae paraverunt eis cibos.

16. Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa ut facerent Phase, et offerrent holocausta super altare Domini, iuxta praeceptum regis Iosiae.

17. Feceruntque filii Israel, qui reperti fuerant ibi, Phase in tempore illo, et sollemnitatem azymorum septem diebus.

18. Non fuit Phase simile huic in Israel a diebus Samuelis prophetae: sed nec quisquam de cunctis regibus Israel fecit Phase sicut Iosias, Sacerdotibus, et Levitis, et omni Iudae, et Israel qui repertus fuerat, et habitantibus in Ierusalem.

19. Octavodecimo anno regni Iosiae hoc Phase celebratum est.

20. (b) Postquam instauraverat Iosias templum, (b) 4 Reg. 23, 29.
ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphraten: et processit in occursum eius Iosias.

21. At ille, missis ad eum nunciis, ait: Quid mihi et tibi est rex Iuda? non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire praecepit: desine adversum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te.

22. Noluit Iosias reverti, sed praeparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Nechao ex ore Dei: (c) verum perrexit ut dimicaret in campo (c) Zach. 12, 11.
Mageddo.

23. Ibique vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de praelio, quia oppido vulneratus sum.

24. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio, et asportaverunt eum in Ierusalem, mortuusque est, et sepultus in mausoleo patrum suorum: et universus Iuda et Ierusalem luxerunt eum.

25. Ieremias maxime: cuius omnes cantores atque cantatrices, usque in praesentem diem lamentationes super Iosiam replicant, et quasi lex obtinuit in Israel: Ecce scriptum fertur in lamentationibus.

26. Reliqua autem sermonum Iosiae et misericordiarum eius: quae lege praecepta sunt Domini:

27. Opera quoque illius prima et novissima, scripta sunt in Libro regum Iuda et Israel.

CAPUT XXXVI.

Iosiae succedit eius filius Ioachaz, quem Nechao rex Aegypti transfert in Aegyptum, fratremque Eliakim, quem Ioakim nominat, substituit: quo in Babylonem ducto a Nabuchodonosore; regnat filius Ioachin, et hunc rex Assyriorum una cum vasis templi in Babylonem abducit, patruumque illius impium Sedeciam substituit, qui Assyriis rebellans, templo ac Ierusalem incensis, transfertur una cum populo in Babylonem, propter regum et populi peccata; donec per Cyrum regem Persarum primo anno regni eius redeundi datur facultas.

1. Tulit ergo populus terrae Ioachaz filium Iosiae, (d) et constituit regem pro patre suo in Ierusalem. (d) 4 Reg. 23, 30.

2. Vigintitrium annorum erat Ioachaz, cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Ierusalem.

3. Amovit autem eum rex Aegypti cum venisset in Ierusalem, et condemnavit terram centum talentis argenti, et talento auri.

4. Constituitque pro eo regem, (e) Eliakim fratrem (e) Matth. 1, 11.
eius, super Iudam et Ierusalem: et vertit nomen eius Ioakim: ipsum vero Ioachaz tulit secum, et abduxit in Aegyptum.

5. Vigintiquinque annorum erat Ioakim cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Ierusalem: fecitque malum coram Domino Deo suo.

6. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldaeorum, et vinctum catenis duxit in Babylonem.

7. Ad quam et vasa Domini transtulit, et posuit ea in templo suo.

8. Reliqua autem verborum Ioakim, et abominationum eius, quas operatus est, et quae inventa sunt in eo, continentur in Libro regum Iuda et Israel. Regnavit autem Ioachin filius eius pro eo.

9. Octo annorum erat Ioachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus, ac decem diebus regnavit in Ierusalem, fecitque malum in conspectu Domini.

10. Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex, qui adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini: (a) Regem vero constituit Sedeciam patruum eius super Iudam et Ierusalem.

(a) 4 Reg. 24, 17. Ier. 37, 1.

11. Viginti et unius anni erat Sedecias cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Ierusalem:

12. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Ieremiae prophetae, loquentis ad se ex ore Domini.

13. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiuraverat eum per Deum: et induravit cervicem suam et cor ut non reverteretur ad Dominum Deum Israel.

14. Sed et universi principes sacerdotum, et populus, praevaricati sunt inique iuxta universas abominationes Gentium, et polluerunt domum Domini, quam sanctificaverat sibi in Ierusalem.

15. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nunciorum suorum de nocte consurgens, et quotidie commonens: eo quod parceret populo et habitaculo suo.

16. At illi subsannabant nuncios Dei, et parvipendebant sermones eius, illudebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum eius, et esset nulla curatio.

17. Adduxit enim super eos regem Chaldaeorum, et interfecit iuvenes eorum gladio in domo sanctuarii sui, non est misertus adolescentis, et virginis, et senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit in manibus eius.

18. (b) Universaque vasa domus Domini tam maiora, quam minora, et thesauros templi, et regis, et principum transtulit in Babylonem.

(b) 4 Reg. 25, 14. 15.

19. Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem, universas turres combusserunt, et quidquid pretiosum fuerat, demoliti sunt.

20. Siquis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit regi et filiis eius, donec imperaret rex Persarum,

21. Et compleretur sermo Domini ex ore Ieremiae, et celebraret terra sabbata sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum usque dum complerentur septuaginta anni.

22. (c) Anno autem primo Cyri regis Persarum ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiae, suscitavit Dominus spiritum Cyri Persarum: qui iussit praedicari in universo regno suo, etiam per scripturam, dicens:

(c) 1 Esd. 1, 1. et 6, 3. Ierem. 25, 12. et 29, 10.

23. Haec dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terrae dedit mihi Dominus Deus caeli, et ipse praecepit mihi ut aedificarem ei domum in Ierusalem, quae est in Iudaea: quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, et ascendat.

LIBER PRIMUS ESDRAE

CAPUT I.

Cyrus, completis 70. captivitatis Babylonicae annis, divinitus inspiratus, redditis vasis templi Salomonis 5400, captivitatem Israelitis relaxat, concedens templi reaedificationem.

1. In anno primo Cyri regis Persarum (a) ut compleretur verbum Domini ex ore Ieremiae, suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: et traduxit vocem in omni regno suo, etiam per scripturam, dicens:

(a) 2 Par. 36, 22. Ier. 25, 12. et 29, 10.

2. Haec dicit Cyrus rex Persarum: Omnia regna terrae dedit mihi Dominus Deus caeli, et ipse praecepit mihi ut aedificarem ei domum in Ierusalem, quae est in Iudaea.

3. Quis est in vobis de universo populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalem, quae est in Iudaea, et aedificet domum Domini Dei Israel, ipse est Deus qui est in Ierusalem.

4. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adiuvent eum viri de loco suo argento et auro, et substantia, et pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo Dei, quod est in Ierusalem.

5. Et surrexerunt principes patrum de Iuda, et Beniamin, et Sacerdotes, et Levitae, et omnis, cuius Deus suscitavit spiritum, ut ascenderent ad aedificandum templum Domini, quod erat in Ierusalem.

6. Universique qui erant in circuitu, adiuverunt manus eorum in vasis argenteis et aureis, in substantia et iumentis, in supellectili, exceptis his, quae sponte obtulerant,

7. Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quae tulerat Nabuchodonosor de Ierusalem, et posuerat ea in templo dei sui.

8. Protulit autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filii Gazabar, et annumeravit ea Sassabasar principi Iuda.

9. Et hic est numerus eorum: Phialae aureae triginta, phialae argenteae mille, cultri viginti novem, scyphi aurei triginta,

10. Scyphi argentei secundi quadringenti decem: vasa alia mille.

11. Omnia vasa aurea et argentea quinque millia quadringenta: universa tulit Sassabasar cum his, qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Ierusalem.

CAPUT II.

Numerus revertentium duce Zorobabel a captivitate Babylonica in Ierusalem, ac donorum in reaedificationem templi oblatorum.

1. Hi sunt autem provinciae filii, (b) qui ascenderunt de captivitate, quam transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, et reversi sunt in Ierusalem et Iudam, unusquisque in civitatem suam.

(b) 2 Esd 7, 6.

2. Qui venerunt cum Zorobabel, Iosue, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belsan, Mesphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus virorum populi Israel:

3. Filii Pharos duo millia centum septuagintaduo.

4. Filii Sephatia, trecenti septuagintaduo.
5. Filii Area, septingenti septuagintaquinque.
6. Filii Phahath Meab, filiorum Iosue: Ioab duo millia octingenti duodecim.
7. Filii Aelam mille duceoti quinquagintaquatuor.
8. Filii Zethua, nongenti quadragintaquinque.
9. Filii Zachai, septingenti sexaginta.
10. Filii Bani, sexcenti quadragintaduo.
11. Filii Bebai, sexcenti vigintitres.
12. Filii Azgad, mille ducenti viginti duo.
13. Filii Adonicam, sexcenti sexagintasex.
14. Filii Beguai, duo millia quinquagintasex.
15. Filii Adin, quadringenti quinquagintaquatuor.
16. Filii Ather, qui erant ex Ezechia, nonagintaocto.
17. Filii Besai, trecenti vigintitres.
18. Filii Iera, centum duodecim.
19. Filii Hasum, ducenti vigintitres.
20. Filii Gebbar, nonagintaquinque.
21. Filii Bethlehem, centum vigintitres.
22. Viri Netupha, quinquagintasex.
23. Viri Anathoth, centum vigintiocto.
24. Filii Azmaveth, quadragintaduo.
25. Filii Cariathiarim, Cephira, et Beroth, septingenti quadragintatres.
26. Filii Rama et Gabaa, sexcenti vigintiunus.
27. Viri Machmas, centum viginti duo.
28. Viri Bethel et Hai, ducenti vigintitres.
29. Filii Nebo, quinquagintaduo.
30. Filii Megbis, centum quinquagintasex.
31. Filii Aelam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.
32. Filii Harim, trecenti viginti.
33. Filii Lod Hadid, et Ono, septingenti vigintiquinque.
34. Filii Iericho, trecenti quadragintaquinque.
35. Filii Senaa, tria millia sexcenti triginta.
36. Sacerdotes: Filii Iadaia in domo Iosue nongenti septuaginta tres.
37. Filii Emmer, mille quinquagintaduo.
38. Filii Pheshur, mille duceoti quadraginta septem.
39. Filii Harim, mille decem et septem.
40. Levitae: Filii Iosue et Cedmihel filiorum Odoviae, septuagintaquatuor.
41. Cantores: Filii Asaph, centum vigintiocto.
42. Filii Ianitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai, universi centum trigintanovem.
43. Nathinaei: filii Siha, filii Hasupha, filii Tabbaeth,
44. Filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon,
45. Filii Lebana, filii Hagaba, filii Accub,
46. Filii Hagab, filii Semiai, filii Haoan,
47. Filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaia,
48. Filii Rasin, filii Necoda, filii Gazam,
49. Filii Aza, filii Phasea, filii Besee,
50. Filii Asena, filii Munim, filii Nephusim,
51. Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
52. Filii Besluth, filii Mahida, filii Harsa,
53. Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,
54. Filii Nasia, filii Hatipha,
55. Filii servorum Salomonis, filii Sotai, filii Sophereth, filii Pharuda,
56. Filii Iala, filii Dercon, filii Geddel,
57. Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Asebaim, filii Ami.
58. Omnes Nathinaei, et filii servorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.
59. Et hi qui ascenderunt de Thelmala, Thelharsa, Cherub, et Adon, et Emer: et non potuerunt indicare domum patrum suorum et semen suum, utrum ex Israel essent.
60. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quinquagintadue.
61. Et de filiis Sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis, uxorem, et vocatus est nomine eorum:
62. Hi quaesierunt scripturam genealogiae suae, et non invenerunt, et electi sunt de sacerdotio.
63. (a) Et dixit Athersatha eis ut non comederent de Sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. (a) 2 Esd. 7, 65.
64. Omnis multitudo quasi unus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta:
65. Exceptis servis eorum, et ancillis, qui erant septem millia trecenti triginta septem: et in ipsis cantores, atque cantatrices ducenti.
66. Equi eorum septingenti trigintasex, muli eorum, ducenti quadragintaquinque,
67. Cameli eorum, quadringenti trigintaquinque, asini eorum, sex millia septingenti viginti.
68. Et de principibus patrum, cum ingrederentur templum Domini, quod est in Ierusalem, sponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo.
69. Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos sexaginta millia et mille, argenti mnas quinque millia, et vestes sacerdotales centum.
70. Habitaverunt ergo Sacerdotes, et Levitae, et de populo, et cantores, et ianitores, et Nathinaei in urbibus suis, universusque Israel in civitatibus suis.

CAPUT III.

Convocato populo in Ierusalem, extruitur altare super quo victimae offeruntur; celebratur quoque septem diebus festum tabernaculorum; et secundo reversionis anno templum fundatur, populo vociferante partim ex gaudio, partim ex fletu.

1. Iamque venerat mensis septimus, et erant filii Israel in civitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir unus in Ierusalem.
2. Et surrexit Iosue filius Iosedec, et fratres eius sacerdotes, et Zorobabel filius Salathiel, et fratres eius, et aedificaverunt altare Dei Israel ut offerrent in eo holocautomata, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei:
3. Collocaverunt autem altare Dei super bases suas deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, et obtulerunt super illud holocaustum Domino mane et vespere:
4. Feceruntque sollemnitatem tabernaculorum, sicut scriptum est, et holocaustum diebus singulis per ordinem secundum praeceptum opus diei in die suo.
5. Et post haec holocaustum iuge, tam in Calendis quam in universis sollemnitatibus Domini, quae erant consecratae, et in omnibus in quibus ultro offerebatur munus Domino.
6. A primo die mensis septimi coeperunt offerre holocaustum Domino: porro templum Dei nondum fundatum erat.
7. Dederunt autem pecunias latomis et caementariis: cibum quoque, et potum, et oleum Sidoniis, Tyriisque ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Ioppe, iuxta quod praeceperat Cyrus rex Persarum eis.
8. Anno autem secundo adventus eorum ad templum Dei in Ierusalem mense secundo, coeperunt Zo-

*

robabel filius Salathiel, et Iosue filius Iosedec, et reliqui de fratribus eorum Sacerdotes, et Levitae, et omnes qui venerunt de captivitate in Ierusalem, et constituerunt Levitas a viginti annis et supra, ut urgerent opus Domini.

9. Stetitque Iosue et filii eius, et fratres eius, Cedmihel, et filii eius, et filii Iuda, quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad, et filii eorum, et fratres eorum Levitae.

10. Fundato igitur a caementariis templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis: et Levitae filii Asaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Israel.

11. Et concinebant in hymnis, et confessione Domino: Quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia eius super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eo quod fundatum esset templum Domini.

12. Plurimi etiam de Sacerdotibus et Levitis, et principes patrum, et seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esset, et hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: et multi vociferantes in laetitia, elevabant vocem.

13. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris laetantium, et vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, et vox audiebatur procul.

CAPUT IV.

Israelis hostes Samaritani, qui ab Assur missi fuerant ad inhabitandas urbes Samariae, impediunt templi et urbis instaurationem, quod non admitterentur ut simul aedificarent, et usque ad secundum Darii annum intermitti procurant.

1. Audierunt autem hostes Iudae, et Beniamin, quia filii captivitatis aedificarent templum Domino Deo Israel:

2. Et accedentes ad Zorobabel, et ad principes patrum dixerunt eis: Aedificemus vobiscum, quia ita ut vos, quaerimus Deum vestrum: ecce nos immolavimus victimas a diebus Asor Haddan regis Assur, qui adduxit nos huc.

3. Et dixit eis Zorobabel, et Iosue, et reliqui principes patrum Israel: Non est vobis et nobis ut aedificemus domum Deo nostro, sed nosipsi soli aedificabimus Domino Deo nostro, sicut praecepit nobis Cyrus rex Persarum.

4. Factum est igitur ut populus terrae impediret manus populi Iudae, et turbaret eos in aedificando.

5. Conduxerunt autem adversus eos consiliatores, ut destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, et usque ad regnum Darii regis Persarum.

6. In regno autem Assueri, in principio regni eius, scripserunt accusationem adversus habitatores Iudae et Ierusalem.

7. Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, et Thabeel, et reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum: epistola autem accusationis scripta erat Syriace, et legebatur sermone Syro.

8. Reum Beelteem, et Samsai scriba scripserunt epistolam unam de Ierusalem Artaxerxi regi, huiuscemodi:

9. Reum Beelteem, et Samsai scriba, et reliqui consiliatores eorum, Dinaei, et Apharsathachaei, Terphalaei, Apharsaei, Erchuaei, Babylonii, Susanechaei, Dievi, et Aelamitae,

10. Et ceteri de Gentibus, quas transtulit Asenaphar magnus et gloriosus: et habitare eas fecit in civitatibus Samariae, et in reliquis regionibus trans Flumen in pace:

11. (Hoc est exemplar epistolae, quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, servi tui, viri qui sunt trans Fluvium, salutem dicunt.

12. Notum sit regi, quia Iudaei, qui ascenderunt a te ad nos, venerunt in Ierusalem civitatem rebellem et pessimam, quam aedificant extruentes muros eius, et parietes componentes.

13. Nunc igitur notum sit regi, quia si civitas illa aedificata fuerit, et muri eius instaurati, tributum, et vectigal, et annuos reditus non dabunt, et usque ad reges haec noxa perveniet.

14. Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, et quia laesiones regis videre nefas ducimus, idcirco misimus et nunciavimus regi,

15. Ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, et invenies scriptum in commentariis: et scies quoniam urbs illa, urbs rebellis est, et nocens regibus et provinciis, et bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quam ob rem et civitas ipsa destructa est.

16. Nunciamus nos regi, quoniam si civitas illa aedificata fuerit, et muri ipsius instaurati, possessionem trans Fluvium non habebis.

17. Verbum misit rex ad Reum Beelteem, et Samsai scribam, et ad reliquos, qui erant in consilio eorum habitatores Samariae, et ceteris trans Fluvium, salutem dicens et pacem.

18. Accusatio, quam misistis ad nos, manifeste lecta est coram me.

19. Et a me praeceptum est: et recensuerunt, inveneruntque quoniam civitas illa a diebus antiquis adversum reges rebellat, et seditiones, et praelia concitantur in ea:

20. Nam et reges fortissimi fuerunt in Ierusalem, qui et dominati sunt omni regioni, quae trans Fluvium est: tributum quoque et vectigal, et reditus accipiebant.

21. Nunc ergo audite sententiam: Prohibeatis viros illos ut urbs illa non aedificetur, donec si forte a me iussum fuerit.

22. Videte ne negligenter hoc impleatis, et paulatim crescat malum contra reges.

23. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum Beelteem, et Samsai scriba, et consiliariis eorum: et abierunt festini in Ierusalem ad Iudaeos, et prohibuerunt eos in brachio et robore.

24. Tunc intermissum est opus domus Domini in Ierusalem, et non fiebat usque ad annum secundum regni Darii regis Persarum.

CAPUT V.

Aggaei et Zachariae prophetarum exhortatione templi aedificatio repetitur, frustra conantibus hoc impedire principibus qui trans flumen in Samaria constituti erant a rege Assyriorum.

1. Prophetaverunt autem Aggaeus Propheta, et Zacharias filius Addo prophetantes ad Iudaeos qui erant in Iudaea et Ierusalem, in nomine Dei Israel.

2. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, et Iosue filius Iosedec, et coeperunt aedificare templum

Dei in Ierusalem, et cum eis prophetae Dei adiuvantes eos.

3. In ipso autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans Flumen, et Stharbuzanai, et consiliarii eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis consilium ut domum hanc aedificaretis, et muros eius instauraretis?

4. Ad quod respondimus eis, quae essent nomina hominum auctorum aedificationis illius.

5. Oculus autem Dei eorum factus est super senes Iudaeorum, et non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, et tunc satisfacerent adversus accusationem illam.

6. Exemplar epistolae, quam misit Thathanai dux regionis trans Flumen, et Stharbuzanai, et consiliatores eius Arphasachaei, qui erant trans Flumen, ad Darium regem.

7. Sermo, quem miserant ei, sic scriptus erat: Dario regi pax omnis.

8. Notum sit regi, isse nos ad Iudaeam provinciam, ad domum Dei magni, quae aedificatur lapide impolito, et ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, et crescit in manibus eorum.

9. Interrogavimus ergo senes illos, et ita diximus eis: Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc aedificaretis, et muros hos instauraretis?

10. Sed et nomina eorum quaesivimus ab eis, ut nunciaremus tibi: scripsimusque nomina eorum virorum, qui sunt principes in eis.

11. Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes: Nos sumus servi Dei caeli et terrae, et aedificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque rex Israel magnus aedificaverat et extruxerat.

12. Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri Deum caeli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldaei, domum quoque hanc destruxit, et populum eius transtulit in Babylonem.

13. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum ut domus Dei haec aedificaretur.

14. Nam et vasa templi Dei aurea et argentea, quae Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Ierusalem, et asportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, et data sunt Sassabasar vocabulo, quem et principem constituit,

15. Dixitque ei: Haec vasa tolle, et vade, et pone ea in templo, quod est in Ierusalem, et domus Dei aedificetur in loco suo.

16. Tunc itaque Sassabasar ille venit et posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem, et ex eo tempore usque nunc aedificatur, et necdum completum est.

17. Nunc ergo, si videtur regi bonum, recenseat in bibliotheca regis, quae est in Babylone, utrumnam a Cyro rege iussum fuerit ut aedificaretur domus Dei in Ierusalem, et voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPUT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca sua inventum iubet compleri, suppeditato sumptu; templum autem sexto Darii anno absolutum, cum ingenti laetitia plurimisque victimis dedicatur, ac Pascha septem diebus celebratur.

1. Tunc Darius rex praecepit: et recensuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repositi in Babylone,

2. Et inventum est in Ecbatanis, quod est castrum in Medena provincia volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius:

3. Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decrevit ut domus Dei aedificaretur, quae est in Ierusalem, in loco ubi immolent hostias, et ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, et latitudinem cubitorum sexaginta,

4. Ordines de lapidibus impolitis tres, et sic ordines de lignis novis: sumptus autem de domo regis dabuntur.

5. Sed et vasa templi Dei aurea et argentea, quae Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalem, et attulerat ea in Babylonem, reddantur, et referantur in templum in Ierusalem in locum suum, quae et posita sunt in templo Dei.

6. Nunc ergo Thathanai dux regionis, quae est trans Flumen, Stharbuzanai, et consiliarii vestri Apharsachaei, qui estis trans Flumen, procul recedite ab illis,

7. Et dimittite fieri templum Dei illud a duce Iudaeorum, et a senioribus eorum, ut domum Dei illam aedificent in loco suo.

8. Sed et a me praeceptum est quid oporteat fieri a presbyteris Iudaeorum illis ut aedificetur domus Dei, scilicet ut de arca regis, id est, de tributis, quae dantur de regione trans Flumen, studiose sumptus dentur viris illis ne impediatur opus.

9. Quod si necesse fuerit, et vitulos, et agnos, et hoedos in holocaustum Deo caeli, frumentum, sal, vinum, et oleum, secundum ritum Sacerdotum, qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia.

10. Et offerant oblationes Deo caeli, orentque pro vita regis, et filiorum eius.

11. A me ergo positum est decretum: Ut omnis homo, qui hanc mutaverit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, et erigatur, et configatur in eo, domus autem eius publicetur.

12. Deus autem, qui habitare fecit nomen suum ibi, dissipet omnia regna, et populum qui extenderit manum suam ut repugnet, et dissipet domum Dei illam, quae est in Ierusalem. Ego Darius statui decretum, quod studiose impleri volo.

13. Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, et Stharbuzanai, et consiliarii eius, secundum quod praeceperat Darius rex, sic diligenter executi sunt.

14. Seniores autem Iudaeorum aedificabant, et prosperabantur iuxta prophetiam Aggaei prophetae, et Zachariae filii Addo: et aedificaverunt et construxerunt iubente Deo Israel, et iubente Cyro, et Dario, et Artaxerxe regibus Persarum:

15. Et compleverunt domum Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darii regis.

16. Fecerunt autem filii Israel Sacerdotes et Levitae, et reliqui filiorum transmigrationis, dedicationem Domus Dei in gaudio.

17. Et obtulerunt in dedicationem domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Israel duodecim, iuxta numerum tribuum Israel.

18. Et statuerunt Sacerdotes in ordinibus suis, et Levitas in vicibus suis super opera Dei in Ierusalem, (a) sicut scriptum est in libro Moysi. (a) Num. 3, 8. et 8, 9.

19. Fecerunt autem filii Israel transmigrationis, Pascha, quartadecima die mensis primi.

20. Purificati enim fuerant Sacerdotes et Levitae

quasi unus: omoes mundi ad immolandum pascha oniversis filiis transmigrationis, et fratribus suis Sacerdotibus, et sibi.

21. Et comederuot filii Israel, qui reversi fuerant de transmigratione, et omnes qui se separaverant a coinquinatione Geotium terrae ad eos, ot quaererent Domioom Deom Israel.

22. Et fecerunt sollemnitatem azymorum septem diebos in laetitia, quoniam laetificaverat eos Dominus, et converterat cor regis Assur ad eos, ut adiuvaret manus eorum in opere domus Domioi Dei Israel.

CAPUT VII.

Esdras scribo, assumptis comitibus, Ierusolem ascendit cum edicto regis magnisque muneribus, legem Dei docturus, populumque recturus; et refertur regis edictum.

1. Post haec autem verba in regno Artaxerxis regis Persarum, Esdras filius Saraiae, filii Azariae, filii Helciae,

2. Filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob,

3. Filii Amariae, filii Azariae, filii Maraioth,

4. Filii Zarahiae, filii Ozi, filii Bocci,

5. Filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron sacerdotis ab ioitio.

6. Ipse Esdras ascendit de Babylone, et ipse scriba velox in lege Moysi, quam Domious Deus dedit Israel: et dedit ei rex secundom manum Domini Dei eius super eum, omoem petitionem eius.

7. Et ascenderuot de filiis Israel, et de filiis Sacerdotum, et de filiis Levitarum, et de cantorihus, et de ianitoribus, et de Nathinaeis in Ierusalem anno septimo Artaxerxis regis.

8. Et veoeruot in Ierusalem meuse quinto, ipse est annus septimus regis.

9. Quia io primo die mensis primi coepit ascendere de Babylone, et in primo die mensis quiuti venit in Ierusalem, iuxta manum Dei sui bonam super se.

10. Esdras enim paravit cor suum, ut investigaret legem Domioi, et faceret et doceret in Israel praeceptum et iudicium.

11. Hoc est autem exemplar epistolae edicti, quod dedit rex Artaxerxes Esdrae sacerdoti, scribae erudito io sermonibus et praeceptis Domini, et ceremoniis eius in Israel.

12. Artaxerxes rex regum Esdrae sacerdoti, scribae legis Dei caeli doctissimo, salutem.

13. A me decretum est, ut cuicumque placuerit io regno meo de populo Israel, et de Sacerdotibus eius, et de Levitis ire in Ierusalem, tecum vadat.

14. A facie eoim regis, et septem consiliatorum eius missus es, ot visites Iudaeam et Ierusalem in lege Dei tui, quae est io maoo tua:

15. Et ut feras argeotum et aurum quod rex, et consiliatores eius sponte obtulerunt Deo Israel, cuius in Ierusalem tabernaculum est.

16. Et omoe argentum et aorum quodcumque inveneris io universa provioeia Babylonis, et populus offerre voluerit, et de Sacerdotibus quae spoote obtulerint domui Dei soi, quae est in Ierusalem,

17. Libere accipe, et studiose eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos et sacrificia et libamioa eorum, et offer ea super altare templi Dei vestri, quod est io Ierusalem.

18. Sed et siquid tibi, et fratribus tuis placuerit de reliquo argento et auro ut faciatis, iuxta voluntatem Dei vestri facite.

19. Vasa quoque, quae dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in conspectu Dei in Ierusalem.

20. Sed et cetera, quibus opos fuerit in domom Dei tui, quantumcumque necesse est ut expendas, dabitur de thesauro, et de fisco regis,

21. Et a me. Ego Artaxerxes rex statui atque decrevi omoibus custodibus arcae publicae, qui sunt trans Flumeo, ot quodcumque petierit a vobis Esdras sacerdos, scriba legis Dei caeli, absque mora detis

22. Usque ad argenti talenta ceotum, et usque ad frumenti coros centum, et usque ad vini batos centum, et usque ad batos olei ceotom, sal vero absque mensura.

23. Omne, quod ad ritum Dei caeli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei caeli: oe forte irascatur contra regnum regis, et filiorum eius.

24. Vobis quoque notom facimus de oniversis Sacerdotibos, et Levitis, et cautoribos, et ianitoribus, Nathinaeis, et ministris domus Dei huius, ut vectigal, et tributum, et annonas oon habeatis potestatem imponendi super eos.

25. To autem Esdra secundum sapientiam Dei tui, quae est in mano tua, constitue iudices et praesides ut iudiceot omni populo, qui est trans Flumen, his videlicet qui noverunt legem Dei tui, sed et imperitos doeete libere.

26. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, et legem regis diligenter, iudicium erit de eo sive in mortem, sive in exilium, sive in condemnationem substantiae eius, vel certe io carcerem.

27. Benedictus Dominus Deos patrum oostrorum, qui dedit hoc in corde regis ot glorificaret domum Domini, quae est in Ierusalem,

28. Et in me ioclinavit misericordiam suam coram rege et consiliatoribus eius, et universis principibus regis potentibus: et ego coofortatus mano Domini Dei mei, quae erat in me, congregavi de Israel principes qui asceoderent mecum.

CAPUT VIII.

Recensentur qui de Babylone ascenderunt cum Esdra: qui indicto ieiunio pro directione itineris Deum precontes, prospere perveniunt in Ierusalem, ac vasa, quae secum ottulerunt, in templum offerunt cum victimis.

1. Hi sont ergo principes familiarum, et genealogia eorum, qui asceoderunt mecom io regno Artaxerxis regis de Babylone.

2. De filiis Phinees, Gersom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus.

3. De filiis Secheoiae, filiis Pharos, Zacharias: et cum eo numerati sunt viri centom quinquagiota.

4. De filiis Phahath Moab, Elioenai filius Zarehe, et cum eo duceoti viri.

5. De filiis Secheniae, filius Ezechiel, et cum eo trecenti viri.

6. De filiis Adan, Abed filios Ionathan, et cum eo quioquagiota viri.

7. De filiis Alam, Isaias filius Athaliae, et cum eo septuagiota viri.

8. De filiis Saphatiae, Zehedia filius Michael, et com eo octogiuta viri.

9. De filiis Ioah, Obedia filius Iahiel, et cum eo duceoti decem et octo viri.

10. De filiis Selomith, filius Iosphiae, et cum eo centum sexaginta viri.

11. De filiis Behai, Zacharias filius Bebai, et cum eo vigintiocto viri.

12. De filiis Azgad, Iohanan filius Eccetan, et cum eo centum et decem viri.

13. De filiis Adonicam, qui erant novissimi: et haec nomina eorum: Elipheleth, et Iehiel, et Samaias, et cum eis sexaginta viri.

14. De filiis Begui, Uthai et Zachur, et cum eis septuaginta viri.

15. Congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit ad Ahava, et mansimus ibi tribus diebus: quaesivique in populo et in sacerdotibus de filiis Levi, et non inveni ibi.

16. Itaque misi Eliezer, et Ariel, et Semeiam, et Elnathan, et Iarib, et alterum Elnathan, et Nathan, et Zachariam, et Mosollam principes: et Ioiarib, et Elnathan sapientes.

17. Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiae loco, et posui in ore eorum verba, quae loquerentur ad Eddo, et fratres eius Nathinaeos in loco Chasphiae ut adducerent nobis ministros domus Dei nostri.

18. Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctissimum de filiis Moholi filii Levi filii Israel, et Sarabiam et filios eius et fratres eius decem et octo,

19. Et Hasabiam, et cum eo Isaiam de filiis Merari, fratresque eius, et filios eius viginti:

20. Et de Nathinaeis, quos dederat David et principes ad ministeria Levitarum, Nathinaeos ducentos viginti: omnes hi suis nominibus vocabantur.

21. Et praedicavi ibi ieiunium iuxta fluvium Ahava ut affligeremur coram Domino Deo nostro, et peteremus ab eo viam rectam nobis et filiis nostris, universaeque substantiae nostrae.

22. Erubui enim petere a rege auxilium et equites, qui defenderent nos ab inimico in via: quia dixeramus regi: Manus Dei nostri est super omnes, qui quaerunt eum in bonitate: et imperium eius et fortitudo eius, et furor super omnes, qui derelinquunt eum.

23. Ieiunavimus autem, et rogavimus Deum nostrum per hoc: et evenit nobis prospere.

24. Et separavi de principibus Sacerdotum duodecim, Sarabiam, et Hasabiam, et cum eis de fratribus eorum decem.

25. Appendique eis argentum et aurum, et vasa consecrata domus Dei nostri, quae obtulerat rex et consiliatores eius, et principes eius, universusque Israel eorum, qui inventi fuerant:

26. Et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, et vasa argentea centum, auri centum talenta:

27. Et crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, et vasa aeris fulgentis optimi duo, pulchra, ut aurum.

28. Et dixi eis: Vos sancti Domini, et vasa sancta, et argentum et aurum, quod sponte oblatum est Domino Deo patrum nostrorum:

29. Vigilate et custodite, donec appendatis coram principibus Sacerdotum, et Levitarum, et ducibus familiarum Israel in Ierusalem, in thesaurum domus Domini.

30. Susceperunt autem Sacerdotes et Levitae pondus argenti, et auri, et vasorum ut deferrent Ierusalem in domum Dei nostri.

31. Promovimus ergo a flumine Ahava duodecimo die mensis primi ut pergeremus Ierusalem: et manus Dei nostri fuit super nos, et liberavit nos de manu inimici et insidiatoris in via.

32. Et venimus Ierusalem, et mansimus ibi tribus diebus.

33. Die autem quarta appensum est argentum, et aurum, et vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filii Uriae Sacerdotis, et cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Iozabed filius Iosue, et Noadaia filius Bennoi Levitae,

34. Iuxta numerum et pondus omnium: descriptumque est omne pondus in tempore illo.

35. Sed et qui venerant de captivitate filii transmigrationis, obtulerunt holocautomata Deo Israel, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato, duodecim: omnia in holocaustum Domino.

36. Dederunt autem edicta regis satrapis, qui erant de conspectu regis et ducibus trans Flumen, et elevaverunt populum et domum Dei.

CAPUT IX.

Audiens Esdras Iudaeos matrimonia contraxisse cum gentibus, scindit vestimenta sua, et populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

1. Postquam autem haec completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israel, Sacerdotes et Levitae a populis terrarum, et abominationibus eorum Chananaei videlicet, et Hethaei, et Pherezaei, et Iebusaei, et Ammonitarum, et Moabitarum, et Aegyptiorum, et Amorrhaeorum:

2. Tulerunt enim de filiabus eorum sibi et filiis suis, et commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum: manus etiam principum et magistratuum fuit in transgressione hac prima.

3. Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum et tunicam, et evelli capillos capitis mei et barbae, et sedi moerens.

4. Convenerunt autem ad me omnes, qui timebant verbum Dei Israel, pro transgressione eorum, qui de captivitate venerant, et ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum:

5. Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea, et scisso pallio et tunica, curvavi genua mea, et expandi manus meas ad Dominum Deum meum,

6. Et dixi: Deus meus confundor et erubesco levare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostrae multiplicatae sunt super caput nostrum, et delicta nostra creverunt usque ad caelum

7. A diebus patrum nostrorum: sed et nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc, et in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, et reges nostri, et Sacerdotes nostri in manum regum terrarum, et in gladium, et in captivitatem, et in rapinam, et in confusionem vultus, sicut et die hac.

8. Et nunc quasi parum et ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum, ut dimitterentur nobis reliquiae, et daretur nobis paxillus in loco sancto eius, et illuminaret oculos nostros Deus noster, et daret nobis vitam modicam in servitute nostra,

9. Quia servi sumus, et in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster, sed inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum, ut daret nobis vitam, et sublimaret domum Dei nostri, et extrueret solitudines eius, et daret nobis sepem in Iuda et Ierusalem.

10. Et nunc quid dicemus Deus noster post haec? quia dereliquimus mandata tua,

11. Quae praecepisti in manu servorum tuorum prophetarum, dicens: Terra, ad quam vos ingredimini ut possideatis eam, terra immunda est iuxta immunditiam populorum, ceterarumque terrarum, abominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua.

(a) Deut. 7, 3. 12. Nunc ergo (a) filias vestras ne detis filiis eorum, et filias eorum ne accipiatis filiis vestris, et non quaeratis pacem eorum, et prosperitatem eorum usque in aeternum: ut confortemini, et comedatis quae bona sunt terrae, et heredes habeatis filios vestros usque in saeculum.

13. Et post omnia quae venerunt super nos in operibus nostris pessimis, et in delicto nostro magno, quia tu Deus noster liberasti nos de iniquitate nostra, et dedisti nobis salutem sicut est hodie,

14. Ut non converteremur, et irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia iungeremus cum populis abominationum istarum. Numquid iratus es nobis usque ad consummationem ne dimitteres nobis reliquias ad salutem?

15. Domine Deus Israel iustus es tu: quoniam derelicti sumus, qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. non enim stari potest coram te super hoc.

CAPUT X.

Esdras, convocatis universis filiis transmigrationis, praecepit repudiari uxores alienigenas, quod cum se facturos spopondissent, recensentur qui huic operi praesint, et qui huiusmodi matrimonia contraxerant.

1. Sic ergo orante Esdra, et implorante eo, et flente, et iacente ante templum Dei, collectus est ad eum de Israel coetus grandis nimis virorum et mulierum et puerorum, et flevit populus fletu multo.

2. Et respondit Sechenias filius Iehiel de filiis Aelam, et dixit Esdrae: Nos praevaricati sumus in Deum nostrum, et duximus uxores alienigenas de populis terrae: et nunc, si est poenitentia in Israel super hoc,

3. Percutiamus foedus cum Domino Deo nostro, ut proiiciamus universas uxores, et eos qui de his nati sunt iuxta voluntatem Domini, et eorum qui timent praeceptum Domini Dei nostri: secundum legem fiat.

4. Surge, tuum est decernere, nosque erimus tecum: confortare, et fac.

5. Surrexit ergo Esdras, et adiuravit principes Sacerdotum et Levitarum, et omnem Israel ut facerent secundum verbum hoc, et iuraverunt.

6. Et surrexit Esdras ante domum Dei, et abiit ad cubiculum Iohanan filii Eliasib, et ingressus est illuc, panem non comedit, et aquam non bibit: lugebat enim transgressionem eorum, qui venerant de captivitate.

7. Et missa est vox in Iuda et in Ierusalem omnibus filiis transmigrationis, ut congregarentur in Ierusalem:

8. Et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum et seniorum, auferetur universa substantia eius, et ipse abiicietur de coetu transmigrationis.

9. Convenerunt igitur omnes viri Iuda, et Beniamin in Ierusalem tribus diebus, ipse est mensis nonus, vigesimo die mensis: et sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato, et pluviis.

10. Et surrexit Esdras sacerdos, et dixit ad eos: Vos transgressi estis, et duxistis uxores alienigenas ut adderetis super delictum Israel.

11. Et nunc date confessionem Domino Deo patrum vestrorum, et facite placitum eius, et separamini a populis terrae, et ab uxoribus alienigenis.

12. Et respondit universa multitudo, dixitque voce magna: Iuxta verbum tuum ad nos, sic fiat.

13. Verumtamen quia populus multus est, et tempus pluviae, et non sustinemus stare foris, et opus non est diei unius vel duorum (vehementer quippe peccavimus in sermone isto)

14. Constituantur principes in universa multitudine: et omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas veniant in temporibus statutis, et cum his seniores per civitatem et civitatem, et iudices eius donec avertatur ira Dei nostri a nobis super peccato hoc.

15. Igitur Ionathan filius Azahel, et Iaasia filius Thecue, steterunt super hoc, et Mesollam et Sebethai Levites adiuverunt eos.

16. Feceruntque sic filii transmigrationis. Et abierunt Esdras Sacerdos, et viri principes familiarum in domos patrum suorum, et omnes per nomina sua, et sederunt in die primo mensis decimi ut quaererent rem.

17. Et consummati sunt omnes viri, qui duxerant uxores alienigenas, usque ad diem primam mensis primi.

18. Et inventi sunt de filiis sacerdotum qui duxerant uxores alienigenas. De filiis Iosue filii Iosedec, et fratres eius, Maasia, et Eliezer, et Iarib, et Godolia.

19. Et dederunt manus suas ut eiicerent uxores suas, et pro delicto suo arietem de ovibus offerrent:

20. Et de filiis Emmer, Hanani, et Zebedia.

21. Et de filiis Harim, Maasia, et Elia, et Semeia, et Iehiel, et Ozias.

22. Et de filiis Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael, Nathanael, Iozabed, et Elasa.

23. Et de filiis Levitarum, Iozabed, et Semei, et Celaia, ipse est Calita, Phataia, Iuda, et Eliezer.

24. Et de cantoribus, Eliasib. Et de ianitoribus, Sellum, et Telem, et Uri.

25. Et ex Israel, de filiis Pharos, Remeia, et Iezia, et Melchia, et Miamin, et Eliezer, et Melchia, et Banea.

26. Et de filiis Aelam, Mathania, Zacharias, et Iehiel, et Abdi, et Ierimoth, et Elia.

27. Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliasib, Mathania, et Ierimoth, et Zabad, et Aziza.

28. Et de filiis Bebai, Iohanan, Hanania, Zabbai, Athalai.

29. Et de filiis Bani, Mosollam, et Melluch, et Adaia, Iasub, et Saal, et Ramoth.

30. Et de filiis Phahath Moab, Edna, et Chalal, Banaias, et Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui, et Manasse.

31. Et de filiis Herem, Eliezer, Iosue, Melchias, Semeias, Simeon,

32. Beniamin, Maloch, Samarias.

33. Et de filiis Hasom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Semei.

34. De filiis Bani, Maaddi, Amram, et Uel,

35. Baneas, et Badaias, Cheliau,

36. Vania, Marimuth, et Eliasib,

37. Mathanias, Mathanai; et Iasi,
38. Et Bani, et Bennui, Semei,
39. Et Salmias, et Nathan, et Adaias,
40. Et Mechnedebai, Sisai, Sarai,
41. Ezrel, et Selemiau, Semeria,
42. Sellum, Amaria, Ioseph.
43. De filiis Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, et Ioel, et Banaia.
44. Omnes hi acceperant uxores alienigenas, et fuerunt ex eis mulieres, quae pepererant filios.

LIBER NEHEMIAE

QUI ET ESDRAE SECUNDUS DICITUR

CAPUT I.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Iudaeorum, qui a captivitate residui erant, afflictione, flet, ac multis diebus ieiunat, populi peccata confitens, et misericordiam a Deo petens.

1. Verba Nehemiae filii Helchiae. Et factum est in mense Casleu, anno vigesimo, et ego eram in Susis castro.

2. Et venit Hanani unus de fratribus meis, ipse et viri ex Iuda: et interrogavi eos de Iudaeis, qui remanserant et supererant de captivitate, et Ierusalem.

3. Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, et relicti sunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna sunt, et in opprobrio: et murus Ierusalem dissipatus est, et portae eius combustae sunt igni.

4. Cumque audissem verba huiuscemodi, sedi, et flevi, et luxi diebus multis: ieiunabam, et orabam ante faciem Dei caeli.

(a) Dan. 9, 4. 5. Et dixi: (a) Quaeso Domine Deus caeli fortis, magne atque terribilis, qui custodis pactum et misericordiam cum his qui te diligunt, et custodiunt mandata tua:

6. Fiant aures tuae auscultantes, et oculi tui aperti ut audias orationem servi tui, quam ego oro coram te hodie nocte et die pro filiis Israel servis tuis: et confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccaverunt tibi: ego, et domus patris mei peccavimus,

7. Vanitate seducti sumus, et non custodivimus mandatum tuum, et ceremonias, et iudicia quae praecepisti Moysi famulo tuo.

8. Memento verbi, quod mandasti Moysi servo tuo, dicens: Cum transgressi fueritis, ego dispergam vos in populos:

9. Et si revertamini ad me, et custodiatis praecepta mea, et faciatis ea; etiamsi abducti fueritis ad extrema caeli, inde congregabo vos, et reducam in locum, quem elegi ut habitaret nomen meum ibi.

10. Et ipsi servi tui, et populus tuus: quos redemisti in fortitudine tua magna, et in manu tua valida.

11. Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem servi tui, et ad orationem servorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: et dirige servum tuum hodie, et da ei misericordiam ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

CAPUT II.

Nehemias, impetratis a rege litteris, venit Ierosolymam, et ad murorum instaurationem hortatur, et incumbit, frustra frementibus hostibus.

1. Factum est autem in mense Nisan, anno vigesimo Artaxerxis regis: et vinum erat ante eum, et levavi vinum, et dedi regi: et eram quasi languidus ante faciem eius.

2. Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cum te aegrotum non videam? non est hoc frustra, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde, ac nimis:

3. Et dixi regi: Rex in aeternum vive: quare non moereat vultus meus, quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, et portae eius combustae sunt igni?

4. Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et oravi Deum caeli,

5. Et dixi ad regem: Si videtur regi bonum, et si placet servus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Iudaeam ad civitatem sepulchri patris mei, et aedificabo eam.

6. Dixitque mihi rex, et regina quae sedebat iuxta eum: Usque ad quod tempus erit iter tuum, et quando reverteris? Et placuit ante vultum regis, et misit me: et constitui ei tempus.

7. Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Iudaeam:

8. Et epistolam ad Asaph custodem saltus regis, ut det mihi ligna, ut tegere possim portas turris domus, et muros civitatis, et domum, quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum Dei mei bonam mecum.

9. Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epistolas regis: Miserat autem rex mecum principes militum, et equites.

10. Et audierunt Sanaballat Horonites, et Tobias servus Ammanites: et contristati sunt afflictione magna, quod venisset homo, qui quaereret prosperitatem filiorum Israel.

11. Et veni Ierusalem, et eram ibi tribus diebus,

12. Et surrexi nocte ego, et viri pauci mecum, et non indicavi cuiquam quid Deus dedisset in corde meo ut facerem in Ierusalem, et iumentum non erat mecum, nisi animal, cui sedebam.

13. Et egressus sum per portam vallis nocte, et ante fontem draconis, et ad portam stercoris, et considerabam murum Ierusalem dissipatum, et portas eius consumptas igni.

14. Et transivi ad portam fontis, et ad aquaeductum regis, et non erat locus iumento, cui sedebam, ut transiret.

15. Et ascendi per torrentem nocte, et considerabam murum, et reversus veni ad portam vallis, et redii.

16. Magistratus autem nesciebant quo abiissem, aut quid ego facerem: sed et Iudaeis et sacerdotibus, et optimatibus, et magistratibus, et reliquis qui faciebant opus, usque ad id loci nihil indicaveram.

17. Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in qua sumus; quia Ierusalem deserta est, et portae eius consumptae sunt igni: venite, et aedificemus muros Ierusalem, et non simus ultra opprobrium.

18. Et indicavi eis manum Dei mei, quod esset bona mecum, et verba regis, quae locutus esset mihi, et aio: Surgamus, et aedificemus. Et confortatae sunt manus eorum in bono.

19. Audierunt autem, Sanaballat Horonites, et Tobias servus Ammanites, et Gosem Araba, et subsannaverunt nos, et despexerunt, dixeruntque: Quae est haec res, quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis?

20. Et reddidi eis sermonem, dixique ad eos: Deus caeli ipse nos iuvat, et nos servi eius sumus: surgamus et aedificemus: vobis autem non est pars, et iustitia, et memoria in Ierusalem.

CAPUT III.

Ierusalem in muris, turribus ac portis, aedificatur a variis qui hic recensentur.

1. Et surrexit Eliasib sacerdos magnus, et fratres eius sacerdotes, et aedificaverunt portam gregis: ipsi sanctificaverunt eam, et statuerunt valvas eius, et usque ad turrim centum cubitorum sanctificaverunt eam, usque ad turrim Hananeel.

2. Et iuxta eum aedificaverunt viri Iericho: et iuxta eum aedificavit Zachur filius Amri.

3. Portam autem piscium aedificaverunt filii Asnaa: ipsi texerunt eam, et statuerunt valvas eius, et seras, et vectes. Et iuxta eos aedificavit Marimuth filius Uriae, filii Accus.

4. Et iuxta eum aedificavit Mosollam filius Barachiae, filii Mesezebel: et iuxta eos aedificavit Sadoc filius Baana:

5. Et iuxta eos aedificaverunt Thecueni: optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini sui.

6. Et portam veterem aedificaverunt Ioiada filius Phasea, et Mosollam filius Besodia: ipsi texerunt eam, et statuerunt valvas eius, et seras, et vectes:

7. Et iuxta eos aedificaverunt Meltias Gabaonites, et Iadon Meronathites, viri de Gabaon et Maspha, pro duce qui erat in regione trans Flumen.

8. Et iuxta eum aedificavit Eziel filius Araia aurifex: et iuxta eum aedificavit Ananias filius pigmentarii: et dimiserunt Ierusalem usque ad murum plateae latioris.

9. Et iuxta eum aedificavit Raphaia filius Hur, princeps vici Ierusalem.

10. Et iuxta eum aedificavit Iedaia filius Haromaph contra domum suam: et iuxta eum aedificavit Hattus filius Haseboniae.

11. Mediam partem vici aedificavit Melchias filius Herem, et Hasub filius Phahath Moab, et turrim furnorum.

12. Et iuxta eum aedificavit Sellum filius Alohes princeps mediae partis vici Ierusalem, ipse et filiae eius.

13. Et portam vallis aedificavit Hanun, et habitatores Zanoe: ipsi aedificaverunt eam, et statuerunt valvas eius, et seras, et vectes, et mille cubitos in muro usque ad portam sterquilinii.

14. Et portam sterquilinii aedificavit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipse aedificavit eam, et statuit valvas eius, et seras, et vectes.

15. Et portam fontis aedificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maspha: ipse aedificavit eam, et texit, et statuit valvas eius, et seras, et vectes, et muros piscinae Siloe in hortum regis, et usque ad gradus, qui descendunt de Civitate David.

16. Post eum aedificavit Nehemias filius Azboc princeps dimidiae partis vici Bethsur usque contra sepulchrum David, et usque ad piscinam, quae grandi opere constructa est, et usque ad domum fortium.

17. Post eum aedificaverunt Levitae, Rehum filius Benni: post eum aedificavit Hasebias princeps dimidiae partis vici Ceilae in vico suo.

18. Post eum aedificaverunt fratres eorum Bavai filius Enadad, princeps dimidiae partis Ceilae.

19. Et aedificavit iuxta eum Azer filius Iosue, princeps Maspha mensuram secundam, contra ascensum firmissimi anguli.

20. Post eum in monte aedificavit Baruch filius Zachai mensuram secundam, ab angulo usque ad portam domus Eliasib sacerdotis magni.

21. Post eum aedificavit Merimuth filius Uriae filii Haccus, mensuram secundam, a porta domus Eliasib, donec extenderetur domus Eliasib.

22. Et post eum aedificaverunt sacerdotes viri de campestribus Iordanis.

23. Post eum aedificavit Beniamin et Hasub contra domum suam: et post eum aedificavit Azarias filius Maasiae filii Ananiae contra domum suam.

24. Post eum aedificavit Bennui filius Henadad mensuram secundam, a domo Azariae usque ad flexuram, et usque ad angulum.

25. Phalel filius Ozi contra flexuram et turrim, quae eminet de domo regis excelsa, id est, in atrio carceris: post eum Phadaia filius Pharos.

26. Nathinaei autem habitabant in Ophel usque contra portam aquarum ad Orientem, et turrim, quae prominebat.

27. Post eum aedificaverunt Thecueni mensuram secundam e regione, a turre magna et eminente usque ad murum templi.

28. Sursum autem a porta equorum aedificaverunt sacerdotes, unusquisque contra domum suam.

29. Post eos aedificavit Sadoc filius Emmer contra domum suam. Et post eum aedificavit Semaia filius Secheniae, custos portae Orientalis.

30. Post eum aedificavit Hanania filius Selemiae, et Hanun filius Seleph sextus, mensuram secundam: post eum aedificavit Mosollam filius Barachiae, contra gazophylacium suum. Post eum aedificavit Melchias filius aurificis usque ad domum Nathinaeorum, et scruta vendentium contra portam iudicialem, et usque ad coenaculum anguli.

31. Et inter coenaculum anguli in porta gregis aedificaverunt aurifices et negotiatores.

CAPUT IV.

Adversantibus Sanaballat et Tobia cum ceteris gentibus, Iudaei altera manu aedificant, altera gladium tenent: et Nehemia contra illorum subsannationes et insidias Deum orante, opus perficitur.

1. Factum est autem, cum audisset Sanaballat quod aedificaremus murum, iratus est valde: et motus nimis subsannavit Iudaeos,

2. Et dixit coram fratribus suis, et frequentia Samaritanorum: Quid Iudaei faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, et complebunt in una die? Numquid aedificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combusti sunt?

3. Sed et Tobias Ammanites proximus eius, ait: Aedificent: si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum.

4. Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: converte opprobrium super caput eorum, et da eos in despectionem in terra captivitatis.
5. Ne operias iniquitatem eorum, et peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriserunt aedificantes.
6. Itaque aedificavimus murum, et coniunximus totum usque ad partem dimidiam: et provocatum est cor populi ad operandum.
7. Factum est autem, cum audisset Sanaballat, et Tobias, et Arabes, et Ammanitae, et Azotii, quod obducta esset cicatrix muri Ierusalem, et quod coepissent interrupta concludi, irati sunt nimis.
8. Et congregati sunt omnes pariter ut venirent, et pugnarent contra Ierusalem, et molirentur insidias.
9. Et oravimus Deum nostrum, et posuimus custodes super murum die ac nocte contra eos.
10. Dixit autem Iudas: Debilitata est fortitudo portantis, et humus nimia est, et nos non poterimus aedificare murum.
11. Et dixerunt hostes nostri: Nesciant, et ignorent donec veniamus in medium eorum, et interficiamus eos, et cessare faciamus opus.
12. Factum est autem venientibus Iudaeis, qui habitabant iuxta eos, et dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,
13. Statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis, et lanceis, et arcubus.
14. Et perspexi atque surrexi: et aio ad optimates et magistratus, et ad reliquam partem vulgi: Nolite timere a facie eorum: Domini magni et terribilis mementote, et pugnate pro fratribus vestris, filiis vestris, et filiabus vestris, et uxoribus vestris, et domibus vestris.
15. Factum est autem, cum audissent inimici nostri nunciatum esse nobis, dissipavit Deus consilium eorum. Et reversi sumus omnes ad muros, unusquisque ad opus suum.
16. Et factum est a die illa, media pars iuvenum eorum faciebat opus, et media parata erat ad bellum, et lanceae, et scuta, et arcus, et loricae, et principes post eos in omni domo Iuda
17. Aedificantium in muro, et portantium onera, et imponentium: una manu sua faciebat opus, et altera tenebat gladium:
18. Aedificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Et aedificabant, et clangebant buccina iuxta me.
19. Et dixi ad optimates, et ad magistratus, et ad reliquam partem vulgi: Opus grande est et latum, et nos separati sumus in muro procul alter ab altero:
20. In loco quocumque audieritis clangorem tubae, illuc concurrite ad nos: Deus noster pugnabit pro nobis.
21. Et nosipsi faciamus opus: et media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu aurorae donec egrediantur astra.
22. In tempore quoque illo dixi populo: Unusquisque cum puero suo maneat in medio Ierusalem, et sint nobis vices per noctem, et diem, ad operandum.
23. Ego autem et fratres mei, et pueri mei, et custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantum nudabatur ad baptismum.

CAPUT V.

In magna inopia Nehemias divites avaros increpat, usurasque prohibet, suo indigentibus sponte elargiens: itaque hone operis remorom submovet.

1. Et factus est clamor populi, et uxorum eius magnus adversus fratres suos Iudaeos.
2. Et erant qui dicerent: Filii nostri, et filiae nostrae multae sunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, et comedamus, et vivamus.
3. Et erant qui dicerent: Agros nostros, et vineas, et domos nostras opponamus, et accipiamus frumentum in fame.
4. Et alii dicebant: Mutuo sumamus pecunias in tributa regis, demusque agros nostros et vineas:
5. Et nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostrae sunt: et sicut filii eorum, ita et filii nostri. ecce nos subiugamus filios nostros, et filias nostras in servitutem, et de filiabus nostris sunt famulae, nec habemus unde possint redimi, et agros nostros et vineas nostras alii possident.
6. Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum verba haec:
7. Cogitavitque cor meum mecum: et increpavi optimates et magistratus, et dixi eis: Usurasne singuli a fratribus vestris exigitis? Et congregavi adversum eos concionem magnam,
8. Et dixi eis: Nos, ut scitis, redemimus fratres nostros Iudaeos, qui venditi fuerant gentibus secundum possibilitatem nostram: et vos igitur vendetis fratres vestros, et redimemus eos? Et siluerunt, nec invenerunt quid responderent.
9. Dixique ad eos: Non est bona res, quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis a gentibus inimicis nostris?
10. Et ego, et fratres mei, et pueri mei commodavimus plurimis pecuniam et frumentum: non repetamus in commune istud, aes alienum concedamus, quod debetur nobis.
11. Reddite eis hodie agros suos, et vineas suas, et oliveta sua, et domos suas: quin potius et centesimam pecuniae, frumenti, vini et olei, quam exigere soletis ab eis, date pro illis.
12. Et dixerunt: Reddemus, et ab eis nihil quaeremus: sicque faciemus ut loqueris. Et vocavi Sacerdotes, et adiuravi eos, ut facerent iuxta quod dixeram.
13. Insuper excussi sinum meum, et dixi: Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum istud, de domo sua, et de laboribus suis: sic excutiatur, et vacuus fiat. Et dixit universa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum. Fecit ergo populus sicut erat dictum.
14. A die autem illa, qua praeceperat rex mihi ut essem dux in terra Iuda, ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis per annos duodecim, ego et fratres mei annonas, quae ducibus debebantur, non comedimus.
15. Duces autem primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum, et acceperunt ab eis in pane, et vino, et pecunia quotidie siclos quadraginta: sed et ministri eorum depresserunt populum. Ego autem non feci ita propter timorem Dei:
16. Quin potius in opere muri aedificavi, et agrum non emi, et omnes pueri mei congregati ad opus erant.
17. Iudaei quoque et magistratus centum quinquaginta viri, et qui veniebant ad nos de gentibus, quae in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant.

*

18. Parabatur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis volatilibus, et inter dies decem vina diversa, et alia multa tribuebam: insuper et annonas ducatus mei non quaesivi: valde enim attenuatus erat populus.

19. Memento mei Deus meus in bonum secundum omnia, quae feci populo huic.

CAPUT VI.

Sanaballat cum sociis Nehemiam ad foedus insidiosis litteris invitans, minatur accusationem de affectato regno, ac sic aedificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propositum Nehemiae: completoque muro, timuerunt omnes finitimae gentes.

1. Factum est autem, cum audisset Sanaballat, et Tobias, et Gossem Arabs, et ceteri inimici nostri, quod aedificassem ego murum, et non esset in ipso residua interruptio (usque ad tempus autem illud valvas non posueram in portis)

2. Miserunt Sanaballat, et Gossem ad me, dicentes: Veni, et percutiamus foedus pariter in viculis in Campo Ono: Ipsi autem cogitabant ut facerent mihi malum.

3. Misi ergo ad eos nuncios, dicens: Opus grande ego facio, et non possum descendere: ne forte negligatur cum venero, et descendero ad vos.

4. Miserunt autem ad me secundum verbum hoc per quatuor vices: et respondi eis iuxta sermonem priorem.

5. Et misit ad me Sanaballat iuxta verbum prius quinta vice puerum suum, et epistolam habebat in manu sua scriptam hoc modo:

6. IN GENTIBUS auditum est, et Gossem dixit, quod tu et Iudaei cogitetis rebellare, et propterea aedifices murum, et levare te velis super eos regem: propter quam causam

7. Et prophetas posueris, qui praedicent de te in Ierusalem, dicentes: Rex in Iudaea est. Auditurus est rex verba haec: idcirco nunc veni, ut ineamus consilium pariter.

8. Et misi ad eos, dicens: Non est factum secundum verba haec, quae tu loqueris: de corde enim tuo tu componis haec.

9. Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes quod cessarent manus nostrae ab opere, et quiesceremus. Quam ob causam magis confortavi manus meas:

10. Et ingressus sum domum Semaiae filii Dalaiae filii Metabeel secreto. Qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in medio templi, et claudamus portas aedis: quia venturi sunt ut interficiant te, et nocte venturi sunt ad occidendum te.

11. Et dixi: Num quisquam similis mei fugit? et quis ut ego ingredietur templum, et vivet? non ingrediar.

12. Et intellexi quod Deus non misisset eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, et Tobias, et Sanaballat conduxissent eum.

13. Acceperat enim pretium, ut territus facerem, et peccarem, et haberent malum, quod exprobrarent mihi.

14. Memento mei Domine pro Tobia et Sanaballat, iuxta opera eorum talia: sed et Noadiae prophetae, et ceterorum prophetarum, qui terrebant me.

15. Completus est autem murus vigesimoquinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.

16. Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri, ut timerent universae gentes quae erant in circuitu nostro, et conciderent intra semetipsos, et scirent quod a Deo factum esset opus hoc.

17. Sed et in diebus illis multae optimatum Iudaeorum epistolae mittebantur ad Tobiam, et a Tobia veniebant ad eos.

18. Multi enim erant in Iudaea habentes iuramentum eius, quia gener erat Secheniae filii Area, et Iohanan filius eius acceperat filiam Mosollam filii Barachiae:

19. Sed et laudabant eum coram me, et verba mea nunciabant ei: et Tobias mittebat epistolas ut terreret me.

CAPUT VII.

Per Nehemiam constituuntur custodes in Ierusalem; deinde convocato populo recensentur hi qui primum ascenderant Ierusalem, una cum iumentis ipsorum; danturque munera ad opus aedificationis.

1. Postquam autem aedificatus est murus, (a) et posui valvas, et recensui ianitores, et cantores, et Levitas: (a) Eccli. 49, 15.

2. Praecepi Hanani fratri meo, et Hananiae principi domus de Ierusalem (ipse enim quasi vir verax et timens Deum plus ceteris videbatur)

3. Et dixi eis: Non aperiantur portae Ierusalem usque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent, clausae portae sunt, et oppilatae: et posui custodes de habitatoribus Ierusalem, singulos per vices suas, et unumquemque contra domum suam.

4. Civitas autem erat lata nimis et grandis, et populus parvus in medio eius, et non erant domus aedificatae.

5. Deus autem dedit in corde meo, et congregavi optimates, et magistratus, et vulgus, ut recenserem eos: et inveni librum census eorum, qui ascenderant primum, et inventum est scriptum in eo.

6. (b) Isti filii provinciae, qui ascenderunt de captivitate migrantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, et reversi sunt in Ierusalem, et in Iudaeam, unusquisque in civitatem suam. (b) I Esdr. 2, 1.

7. Qui venerunt cum Zorobabel, Iosue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochaeus, Belsam, Mespharath, Begoai, Nahum, Baana. Numerus virorum populi Israel:

8. Filii Pharos, duo millia centum septuaginta duo:

9. Filii Saphatia, trecenti septuagintaduo:

10. Filii Area, sexcenti quinquagintaduo.

11. Filii Phahathmoab filiorum Iosue et Ioab, duo millia octingenti decem et octo:

12. Filii Aelam, mille ducenti quinquagintaquatuor:

13. Filii Zethua, octingenti quadragintaquinque:

14. Filii Zachai, septingenti sexaginta:

15. Filii Bannui, sexcenti quadragintaocto:

16. Filii Bebai, sexcenti vigintiocto:

17. Filii Azgad, duo millia trecenti vigintiduo:

18. Filii Adonicam, sexcenti sexagintaseptem:

19. Filii Beguai, duo millia sexagintaseptem:

20. Filii Adin, sexcenti quinquagintaquinque.

21. Filii Ater, filii Hezeciae, nonagintaocto:

22. Filii Husem, trecenti vigintiocto:

23. Filii Besai, trecenti vigintiquatuor:

24. Filii Hareph, centum duodecim:

25. Filii Gabaon, nonagintaquinque:

26. Filii Bethlehem, et Netupha, centum octogintaocto.

27. Viri Anathoth, centum vigintiocto.

28. Viri Bethazmoth, quadragintaduo.

29. Viri Cariathiarim, Cephira, et Beroth, septingenti quadragintatres.

30. Viri Rama et Geba, sexcenti vigintiunus.
31. Viri Macbomas, ceotum vigiotiduo.
32. Viri Bethel et Hai, centum vigintitres.
33. Viri Nebo alterius, quinquagintaduo.
34. Viri Aelam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.
35. Filii Harem, treceoti vigiati.
36. Filii Iericho, trecenti quadragintaquinque.
37. Filii Lod Hadid et Ono, septingenti vigintiunus.
38. Filii Senaa, tria millia nongeuti triginta.
39. Sacerdotes: Filii Idaia io domo Iosne, nongenti septuagintatres.
40. Filii Emmer, mille quinquagintaduo.
41. Filii Phasbur, mille ducenti quadragintaseptem.
42. Filii Arem, mille decem et septem. Levitae:
43. Filii Iosue et Cedmihel filiorum
44. Oduiae, septuagintaquatuor. Cantores:
45. Filii Asaph, centum quadragintaocto.
46. Ianitores: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: centum trigintaocto.
47. Nathinaei: filii Soba, filii Hasupha, filii Tebbaoth,
48. Filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lehana, filii Hagaba, filii Selmai,
49. Filii Hanan, filii Geddel, filii Gaher,
50. Filii Raaia, filii Rasin, filii Necoda,
51. Filii Gezem, filii Aza, filii Phasea,
52. Filii Besai, filii Munim, filii Nephussim,
53. Filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,
54. Filii Besloth, filii Mahida, filii Harsa,
55. Filii Bercos, filii Sisara, filii Thema,
56. Filii Nasia, filii Hatipha,
57. Filii servorum Salomonis, filii Sothai, filii Sophereth, filii Pharida,
58. Filii Iahala, filii Darcon, filii Ieddel,
59. Filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim, filio Amon.
60. Omnes Nathinaei, et filii servorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.
61. Hi sunt autem, qui ascenderunt de Thelmela, Thelharsa, Cherub, Addon, et Emmer: et non potuerunt indicare domum patrum suorum, et semen suum, utrum ex Israel essent.
62. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, sexcenti quadragintaduo.
63. Et de Sacerdotibus, filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem: et vocatus est nomine eorum.
64. Hi quaesierunt scripturam suam in censu, et non invenerunt: et eiecti sunt de sacerdotio.
65. Dixitque Athersatha eis ut non manducarent de Sanctis sanctorum, donec staret Sacerdos doctus et eruditus.
66. Omnis multitudo quasi vir unus, quadragintaduo millia trecenti sexaginta,
67. Absque servis et ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti trigintaseptem, et inter eos cantores, et cantatrices, ducenti quadragintaquinque.
68. Equi eorum, septingenti trigintasex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque:
69. Cameli eorum, quadringenti trigintaquinque: asini, sex millia septingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, exin Nehemiae historia texitur.

70. Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Athersatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sacerdotales quingentas triginta.
71. Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis auri drachmas viginti millia, et argenti mnas duo millia ducentas.
72. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, et argenti mnas duo millia, et tunicas sacerdotales sexagintaseptem.
73. Habitaverunt autem Sacerdotes, et Levitae, et Ianitores, et cantores, et reliquum vulgus, et Nathinaei, et omnis Israel in civitatibus suis.

CAPUT VIII.

Esdras distincte populo verba Legis recitat explicatque, facto per Levitas silentio, et contristatum populum Nehemias consolatur; allatisque frondibus celebrant septem diebus festum tabernaculorum; legente singulis diebus Esdra in libro Legis.

1. Et venerat mensis septimus: filii autem Israel erant in civitatibus suis. Congregatusque est omnis populus quasi vir unus ad plateam, quae est ante portam aquarum: et dixerunt Esdrae scribae ut afferret Librum legis Moysi, quam praeceperat Dominus Israeli.
2. Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum et mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi.
3. Et legit in eo aperte in platea quae erat ante portam aquarum, de mane usque ad mediam diem, in conspectu virorum et mulierum, et sapientium: et aures omnis populi erant erectae ad Librum.
4. Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: et steterunt iuxta eum Mathathias, et Semeia, et Ania, et Uria, et Helcia, et Maasia, ad dexteram eius: et ad sinistram, Phadaia, Misael, et Melchia, et Hasum, et Hasbadana, Zacharia, et Mosollam.
5. Et aperuit Esdras Librum coram omni populo: super universum quippe populum eminebat: et cum aperuisset eum, stetit omnis populus.
6. Et benedixit Esdras Domino Deo magno: et respondit omnis populus: Amen, Amen: elevans manus suas. et incurvati sunt, et adoraverunt Deum proni in terram.
7. Porro Iosue, et Bani, et Serebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia, Levitae, silentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem stabat in gradu suo.
8. Et legerunt in Libro legis Dei distincte, et aperte ad intelligendum: et intellexerunt cum legeretur.
9. Dixit autem Nehemias (ipse est Athersatha) et Esdras sacerdos et scriba, et Levitae interpretantes universo populo: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere, et nolite flere. Flebat enim omnis populus cum audiret verba legis.
10. Et dixit eis: Ite, comedite pinguia, et bibite mulsum, et mittite partes his, qui non praeparaverunt sibi: quia sanctus dies Domini est, et nolite contristari: gaudium etenim Domini est fortitudo nostra.
11. Levitae autem silentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est, et nolite dolere.
12. Abiit itaque omnis populus ut comederet et biberet, et mitteret partes, et faceret laetitiam magnam: quia intellexerant verba, quae docuerat eos.

13. Et in die secundo congregati sunt principes familiarum universi populi, Sacerdotes et Levitae ad Esdram scribam, ut interpretaretur eis verba Legis.

14. Et invenerunt scriptum in Lege praecepisse Dominum in manu Moysi ut habitent filii Israel in tabernaculis, in die sollemni, mense septimo:

15. Et ut praedicent, et divulgent vocem in universis urbibus suis, et in Ierusalem, dicentes: Egredimini in montem, et afferte frondes olivae, et frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, et ramos palmarum, et frondes ligni nemorosi ut fiant tabernacula, sicut scriptum est.

16. Et egressus est populus, et attulerunt. Feceruntque sibi tabernacula unusquisque in domate suo, et in atriis suis, et in atriis domus Dei, et in platea portae aquarum. et in platea portae Ephraim.

17. Fecit ergo universa ecclesia eorum, qui redierant de captivitate, tabernacula, et habitaverunt in tabernaculis: non enim fecerant a diebus Iosue filii Nun taliter filii Israel usque ad diem illum: Et fuit laetitia magna nimis.

18. Legit autem in Libro legis Dei per dies singulos, a die primo usque ad diem novissimum. et fecerunt sollemnitatem septem diebus, et in die octavo collectam iuxta ritum.

CAPUT IX.

Populus in ieiunio et saccis poenitens separat se ab alienigenis; Levitae confitentur Dei beneficia, Israelitarumque scelera, et pro populo orant, ac ita foedus cum Domino feriunt.

1. In die autem vigesimoquarto mensis huius convenerunt filii Israel in ieiunio et in saccis, et humus super eos.

2. Et separatum est semen filiorum Israel ab omni filio alienigena: et steterunt, et confitebantur peccata sua, et iniquitates patrum suorum.

3. Et consurrexerunt ad standum: et legerunt in volumine Legis Domini Dei sui, quater in die, et quater confitebantur, et adorabant Dominum Deum suum.

4. Surrexerunt autem super gradum Levitarum Iosue, et Bani, et Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, et Chanani: et clamaverunt voce magna ad Dominum Deum suum.

5. Et dixerunt Levitae Iosue, et Cedmihel, Bonni, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo vestro ab aeterno usque in aeternum: et benedicant nomini gloriae tuae excelso in omni benedictione et laude.

6. Tu ipse, Domine, solus, tu fecisti caelum, et caelum caelorum, et omnem exercitum eorum: terram, et universa quae in ea sunt: maria, et omnia quae in eis sunt: et tu vivificas omnia haec, et exercitus caeli te adorat.

7. Tu ipse, Domine Deus, qui elegisti Abram, et
(a) Gen. 11, 31. (a) eduxisti eum de igne Chaldaeorum, et posuisti nomen eius Abraham.

8. Et invenisti cor eius fidele coram te: et percussisti cum eo foedus ut dares ei Terram Chananaei, Hethaei, et Amorrhaei, et Pherezaei, et Iebusaei, et Gergesaei, ut dares semini eius: et implesti verba tua, quoniam iustus es.

9. Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Aegypto: clamoremque eorum audisti super Mare rubrum.

10. Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, et in universis servis eius, et in omni populo terrae illius: cognovisti enim quia superbe egerant contra eos: et fecisti tibi nomen, sicut et in hac die.

11. Et mare divisisti ante eos, et transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum proiecisti in profundum, quasi lapidem in aquas validas.

12. Et in columna nubis ductor eorum fuisti per diem, et in columna ignis per noctem, ut appareret eis via, per quam ingrediebantur.

13. Ad montem quoque Sinai descendisti, et locutus es cum eis de caelo, et dedisti eis iudicia recta, et legem veritatis, ceremonias, et praecepta bona:

14. Et sabbatum sanctificatum tuum ostendisti eis, et mandata, et ceremonias, et legem praecepisti eis in manu Moysi servi tui.

15. Panem quoque de caelo dedisti eis in fame eorum, et aquam de petra eduxisti eis sitientibus, et dixisti eis ut ingrederentur et possiderent terram, super quam levasti manum tuam ut traderes eis.

16. Ipsi vero et patres nostri superbe egerunt, et induraverunt cervices suas, et non audierunt mandata tua.

17. Et noluerunt audire, et non sunt recordati mirabilium tuorum quae feceras eis. Et induraverunt cervices suas, et dederunt caput ut converterentur ad servitutem suam, quasi per contentionem. Tu autem Deus propitius, clemens, et misericors, longanimis, et multae miserationis non dereliquisti eos,

18. Et quidem cum fecissent sibi vitulum conflatilem, et dixissent: Iste est Deus tuus, qui eduxit te de Aegypto: feceruntque blasphemias magnas.

19. Tu autem in misericordiis tuis multis non dimisisti eos in deserto: columna nubis non recessit ab eis per diem ut duceret eos in viam, et columna ignis per noctem ut ostenderet eis iter per quod ingrederentur.

20. Et spiritum tuum bonum dedisti qui doceret eos, et manna tuum non prohibuisti ab ore eorum, et aquam dedisti eis in siti.

21. Quadraginta annis pavisti eos in deserto, nihilque eis defuit: vestimenta eorum non inveteraverunt, et pedes eorum non sunt attriti.

22. Et dedisti eis regna, et populos, et partitus es eis sortes: et possederunt terram Sehon, et terram regis Hesebon, et terram Og regis Basan.

23. Et multiplicasti filios eorum sicut stellas caeli, et adduxisti eos ad terram, de qua dixeras patribus eorum ut ingrederentur et possiderent.

24. Et venerunt filii, et possederunt terram, et humiliasti coram eis habitatores terrae Chananaeos, et dedisti eos in manu eorum, et reges eorum, et populos terrae ut facerent eis sicut placebat illis.

25. Ceperunt itaque urbes munitas et humum pinguem, et possederunt domos plenas cunctis bonis: cisternas ab aliis fabricatas, vineas, et oliveta, et ligna pomifera multa: et comederunt, et saturati sunt, et impinguati sunt, et abundaverunt deliciis in bonitate tua magna.

26. Provocaverunt autem te ad iracundiam, et recesserunt a te, et proiecerunt legem tuam post terga sua: et prophetas tuos occiderunt, qui contestabantur eos ut reverterentur ad te: feceruntque blasphemias grandes.

27. Et dedisti eos in manu hostium suorum, et afflixerunt eos. Et in tempore tribulationis suae clamaverunt ad te, et tu de caelo audisti, et secundum

miserationes tuas multas dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum.

28. Cumque requievissent, reversi sunt ut facerent malum in conspectu tuo: et dereliquisti eos in manu inimicorum suorum, et possederunt eos. Conversique sunt, et clamaverunt ad te: tu autem de caelo exaudisti, et liberasti eos in misericordiis tuis, multis temporibus.

29. Et contestatus es eos ut reverterentur ad Legem tuam. Ipsi vero superbe egerunt, et non audierunt mandata tua, et in iudiciis tuis peccaverunt, quae faciet homo, et vivet in eis: et dederunt humerum recedentem, et cervicem suam induraverunt, nec audierunt.

30. Et protraxisti super eos annos multos, et contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: et non audierunt, et tradidisti eos in manu populorum terrarum.

31. In misericordiis autem tuis plurimis non fecisti eos in consumptionem, nec dereliquisti eos: quoniam Deus miserationum, et clemens es tu.

32. Nunc itaque Deus noster magne, fortis, et terribilis, custodiens pactum et misericordiam, ne avertas a facie tua omnem laborem, qui invenit nos, reges nostros, et principes nostros, et sacerdotes nostros, et prophetas nostros, et patres nostros, et omnem populum tuum a diebus regis Assur usque in diem hanc.

33. Et tu iustus es in omnibus, quae venerunt super nos: quia veritatem fecisti, nos autem impie egimus.

34. Reges nostri, principes nostri, sacerdotes nostri, et patres nostri non fecerunt legem tuam, et non attenderunt mandata tua, et testimonia tua quae testificatus es in eis.

35. Et ipsi in regnis suis, et in bonitate tua multa, quam dederas eis, et in terra latissima et pingui, quam tradideras in conspectu eorum, non servierunt tibi, nec reversi sunt a studiis suis pessimis.

36. Ecce nosipsi hodie servi sumus: et terra, quam dedisti patribus nostris ut comederent panem eius, et quae bona sunt eius, et nosipsi servi sumus in ea.

37. Et fruges eius multiplicantur regibus, quos posuisti super nos propter peccata nostra, et corporibus nostris dominantur, et iumentis nostris secundum voluntatem suam, et in tribulatione magna sumus.

38. Super omnibus ergo his nosipsi percutimus foedus, et scribimus, et signant principes nostri, Levitae nostri, et Sacerdotes nostri.

CAPUT X.

Recensentur qui foedus cum Deo initum signarunt, quo pollicentur se servaturos universa Dei praecepta, maxime de non commiscendo cum alienigenis, de servando sabbato, anno septimo, oblationibus, primitiis ac decimis.

1. Signatores autem fuerunt, Nehemias, Athersatha filius Hachelai, et Sedecias,
2. Saraias, Azarias, Ieremias,
3. Pheshur, Amarias, Melchias,
4. Hattus, Sebenia, Melluch,
5. Harem, Merimuth, Obdias,
6. Daniel, Genthon, Baruch,
7. Mosollam, Abia, Miamin,
8. Maazia, Belgai, Semeia: hi sacerdotes.
9. Porro Levitae, Iosue filius Azaniae, Bennui de filiis Henadad, Cedmihel,
10. Et fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan,
11. Micha, Rohob, Hasebia,
12. Zachur, Serebia, Sabania,
13. Odaia, Bani, Baninu.
14. Capita populi, Pharos, Phahathmoab, Aelam, Zethu, Bani,
15. Bonni, Azgad, Bebai,
16. Adonia, Begoai, Adin,
17. Ater, Hezecia, Azur,
18. Odaia, Hasum, Besai,
19. Hareph, Anathoth, Nebai,
20. Megphias, Mosollam, Hazir,
21. Mesizabel, Sadoc, Ieddua,
22. Phelthia, Hanan, Anaia,
23. Osee, Hanania, Hasub,
24. Alohes, Phalea, Sobec,
25. Rehum, Hasebna, Maasia,
26. Echaia, Hanan, Anan,
27. Melluch, Haran, Baana:

28. Et reliqui de populo, Sacerdotes, Levitae, ianitores, et cantores, Nathinaei, et omnes qui se separaverunt de populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, et filiae eorum,

29. Omnes qui poterant sapere spondentes pro fratribus suis, optimates eorum, et qui veniebant ad pollicendum, et iurandum ut ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moysi servi Dei, ut facerent et custodirent universa mandata Domini Dei nostri, et iudicia eius et ceremonias eius,

30. Et ut non daremus filias nostras populo terrae, et filias eorum non acciperemus filiis nostris.

31. Populi quoque terrae, qui important venalia, et omnia ad usum, per diem sabbati ut vendant, non accipiemus ab eis in sabbato et in die sanctificato. Et dimittemus annum septimum, et exactionem universae manus.

32. Et statuemus super nos praecepta, ut demus tertiam partem sicli per annum ad opus domus Dei nostri,

33. Ad panes propositionis, et ad sacrificium sempiternum, et in holocaustum sempiternum in sabbatis, in calendis, in sollemnitatibus, et in sanctificatis, et pro peccato: ut exoretur pro Israel, et in omnem usum domus Dei nostri.

34. Sortes ergo misimus super oblationem lignorum inter Sacerdotes, et Levitas, et populum, ut inferrentur in domum Dei nostri per domos patrum nostrorum, per tempora, a temporibus anni usque ad annum: ut arderent super altare Domini Dei nostri, sicut scriptum est in lege Moysi:

35. Et ut afferremus primogenita terrae nostrae, et primitiva universi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.

36. Et primitiva filiorum nostrorum, et pecorum nostrorum, sicut scriptum est in lege, et primitiva boum nostrorum, et ovium nostrarum, ut offerrentur in domo Dei nostri, Sacerdotibus qui ministrant in domo Dei nostri:

37. Et primitias ciborum nostrorum, et libaminum nostrorum, et poma omnis ligni, vindemiae quoque et olei afferemus Sacerdotibus ad gazophylacium Dei nostri, et decimam partem terrae nostrae Levitis. Ipsi Levitae decimas accipient ex omnibus civitatibus operum nostrorum.

38. Erit autem Sacerdos filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum, et Levitae offerent decimam

partem decimae suae in domo Dei nostri, ad gazophylacium in domum thesauri:

39. Ad gazophylacium enim deportabunt filii Israel, et filii Levi primitias frumenti, vini, et olei: et ibi erunt vasa sanctificata, et Sacerdotes, et cantores, et ianitores, et ministri, et non dimittemus domum Dei nostri.

CAPUT XI.

Recensentur incolae Ierusalem et civitatum Iuda post instaurationem.

1. Habitaverunt autem principes populi in Ierusalem: reliqua vero plebs misit sortem, ut tollerent unam partem de decem qui habitaturi essent in Ierusalem civitate sancta, novem vero partes in civitatibus.

2. Benedixit autem populus omnibus viris qui se sponte obtulerant ut habitarent in Ierusalem.

3. Hi sunt itaque principes provinciae qui habitaverunt in Ierusalem, et in civitatibus Iuda. Habitavit autem unusquisque in possessione sua, in urbibus suis, Israel, Sacerdotes, Levitae, Nathinaei, et filii servorum Salomonis.

4. Et in Ierusalem habitaverunt de filiis Iuda, et de filiis Beniamin: de filiis Iuda, Athaias filius Aziam, filii Zachariae, filii Amariae, filii Saphatiae, filii Malaleel: de filiis Phares,

5. Maasia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius Zachariae, filius Silonitis:

6. Omnes hi filii Phares, qui habitaverunt in Ierusalem, quadringenti sexaginta octo viri fortes.

7. Hi sunt autem filii Beniamin: Sellum filius Mosollam, filius Ioed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Masia, filius Etheel, filius Isaia,

8. Et post eum Gebbai, Sellai, nongenti vigintiocto.

9. Et Ioel filius Zechri praepositus eorum, et Iudas filius Senua super civitatem secundus.

10. Et de sacerdotibus, Idaia filius Ioarib, Iachin,

11. Saraia filius Helciae, filius Mosollam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus Dei,

12. Et fratres eorum facientes opera templi: octingenti viginti duo. Et Adaia filius Ieroham, filius Phelelia, filius Amsi, filius Zachariae, filius Pheshur, filius Melchiae,

13. Et fratres eius principes patrum: ducenti quadragintaduo. Et Amassai filius Azreel, filius Ahazi, filius Mosollamoth, filius Emmer,

14. Et fratres eorum potentes nimis: centum vigintiocto, et praepositus eorum Zabdiel filius potentium.

15. Et de Levitis Semeia filius Hasub, filius Azaricam, filius Hasabia, filius Boni,

16. Et Sabathai et Iozabed, super omnia opera, quae erant forinsecus in domo Dei, a principibus Levitarum.

17. Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Asaph princeps ad laudandum, et ad confitendum in oratione, et Becbecia secundus de fratribus eius, et Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithun:

18. Omnes Levitae in civitate sancta ducenti octogintaquatuor.

19. Et ianitores, Accub, Telmon, et fratres eorum, qui custodiebant ostia: centum septuaginta duo.

20. Et reliqui ex Israel Sacerdotes et Levitae in universis civitatibus Iuda, unusquisque in possessione sua.

21. Et Nathinaei, qui habitabant in Ophel, et Siaha, et Gaspha de Nathinaeis.

22. Et episcopus Levitarum in Ierusalem, Azzi filius Bani, filius Hasabiae, filius Mathaniae, filius Michae. De filiis Asaph, cantores in ministerio domus Dei.

23. Praeceptum quippe regis super eos erat, et ordo in cantoribus per dies singulos,

24. Et Phathahia filius Mesezebel, de filiis Zara filii Iuda in manu regis, iuxta omne verbum populi,

25. Et in domibus per omnes regiones eorum. De filiis Iuda habitaverunt in Cariatharbe et in filiabus eius: et in Dibon, et in filiabus eius: et in Cabseel, et in viculis eius,

26. Et in Iesue, et in Molada, et in Bethphaleth,

27. Et in Hasersual, et in Bersabee, et in filiabus eius,

28. Et in Siceleg, et in Mochona, et in filiabus eius,

29. Et in Remmon, et in Saraa, et in Ierimuth,

30. Zanoa, Odollam, et in villis earum, Lachis et regionibus eius, et Azeca, et filiabus eius. Et manserunt in Bersabee usque ad vallem Ennom.

31. Filii autem Beniamin, a Geba, Mechmas, et Hai, et Bethel et filiabus eius:

32. Anathoth, Nob, Anania,

33. Asor, Rama, Gethaim,

34. Hadid, Seboim, et Neballat, Lod

35. Et Ono valle artificum.

36. Et de Levitis portiones Iudae et Beniamin.

CAPUT XII.

Nomina et officia sacerdotum ac Levitarum qui cum Zorobabel in Ierusalem ascenderunt, et custodes thesaurorum: magna solemnitate convocatis undique Levitis, celebrant dedicationem muri Ierusalem.

1. Hi sunt autem Sacerdotes et Levitae, qui ascenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, et Iosue: Saraia, Ieremias, Esdras,

2. Amaria, Melluch, Hattus,

3. Sebenias, Rheum, Merimuth,

4. Addo, Genthon, Abia,

5. Miamin, Madia, Belga,

6. Semeia, et Ioiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias,

7. Idaia. Isti principes Sacerdotum, et fratres eorum in diebus Iosue.

8. Porro Levitae, Iesua, Bennui, Cedmihel, Sarebia, Iuda, Mathanias, super hymnos ipsi et fratres eorum:

9. Et Becbecia atque Hanni, et fratres eorum unusquisque in officio suo.

10. Iosue autem genuit Ioacim, et Ioacim genuit Eliasib, et Eliasib genuit Ioiada,

11. Et Ioiada genuit Ionathan, et Ionathan genuit Ieddoa.

12. In diebus autem Ioacim erant Sacerdotes et principes familiarum: Saraiae, Maraia: Ieremiae, Hanania:

13. Esdrae, Mosollam: Amariae, Iohanan:

14. Milicho, Ionathan, Sebeniae, Ioseph:

15. Haram, Edna: Maraioth, Helci:

16. Adaiae, Zacharia, Genthon, Mosollam:

17. Abiae, Zechri, Miamin et Moadiae, Phelti:

18. Belgae, Sammua: Semaiae, Ionathan,

19. Ioiarib, Mathanai: Iodaiae, Azzi:

20. Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21. Helciae, Hasebia: Idaiae, Nathanael.

22. Levitae in diebus Eliasib, et Ioiada, et Iohanan, et Ieddoa scripti principes familiarum, et Sacerdotes in regno Darii Persae.

23. Filii Levi principes familiarum, scripti in Libro verborum dierum, et usque ad dies Ionathan, filii Eliasib.

24. Et principes Levitarum, Hasebia, Serebia, et Iosue filius Cedmihel: et fratres eorum per vices suas, ut laudarent et confiterentur iuxta praeceptum David viri Dei, et observarent aeque per ordinem.

25. Mathania, et Becbecia, Obedia, Mosollam, Telmon, Accub custodes portarum et vestibulorum ante portas.

26. Hi in diebus Ioacim filii Iosue, filii Iosedec, et in diebus Nehemiae ducis, et Esdrae sacerdotis scribaeque.

27. In dedicatione autem muri Ierusalem requisierunt Levitas de omnibus locis suis ut adducerent eos in Ierusalem, et facerent dedicationem et laetitiam in actione gratiarum, et cantico, et in cymbalis, psalteriis, et citharis.

28. Congregati sunt autem filii cantorum de campestribus circa Ierusalem, et de villis Nethuphati,

29. Et de domo Galgal, et de regionibus Geba et Azmaveth: quoniam villas aedificaverunt sibi cantores in circuitu Ierusalem.

30. Et mundati sunt Sacerdotes et Levitae, et mundaverunt populum, et portas, et murum.

31. Ascendere autem feci principes Iuda super murum, et statui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram super murum ad portam sterquilinii.

32. Et ivit post eos Osaias, et media pars principum Iuda,

33. Et Azarias, Esdras, et Mosollam, Iudas, et Beniamin, et Semeia, et Ieremias.

34. Et de filiis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Ionathan, filius Semeiae, filius Mathaniae, filius Michaiae, filius Zecbur, filius Asaph,

35. Et fratres eius Semeia, et Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, et Iudas, et Hanani, in vasis cantici David viri Dei: et Esdras scriba ante eos in porta Fontis.

36. Et contra eos ascenderunt in gradibus civitatis David in ascensu muri super domum David, et usque ad portam Aquarum ad Orientem.

37. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex adverso, et ego post eum, et media pars populi super murum et super turrim furnorum, et usque ad murum latissimum,

38. Et super portam Ephraim, et super portam antiquam, et super portam piscium et turrim Hananeel, et turrim Emath, et usque ad portam gregis: et steterunt in porta custodiae,

39. Steteruntque duo chori laudantium in domo Dei, et ego, et dimidia pars magistratuum mecum.

40. Et Sacerdotes, Eliachim, Maasia, Miamin, Michea, Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis,

41. Et Maasia, et Semeia, et Eleazar, et Azzi, et Iohanan, et Melchia, et Aelam, et Ezer. Et clare cecinerunt cantores, et Iezraia praepositus:

42. Et immolaverunt in die illa victimas magnas, et laetati sunt: Deus enim laetificaverat eos laetitia magna: sed et uxores eorum et liberi gavisi sunt, et audita est laetitia Ierusalem procul.

43. Recensuerunt quoque in die illa viros super gazophylacia thesauri ad libamina, et ad primitias, et ad decimas, ut introferrent per eos principes civitatis in decore gratiarum actionis, Sacerdotes et Levitas: quia laetificatus est Iuda in Sacerdotibus et Levitis astantibus.

44. Et custodierunt observationem Dei sui, et observationem expiationis, et cantores, et ianitores iuxta praeceptum David, et Salomonis filii eius,

45. Quia in diebus David et Asaph ab exordio erant principes constituti cantorum in carmine laudantium, et confitentium Deo.

46. Et omnis Israel, in diebus Zorobabel, et in diebus Nehemiae dabant partes cantoribus et ianitoribus per dies singulos, et sanctificabant Levitas, et Levitae sanctificabant filios Aaron.

CAPUT XIII.

Lecto Deuteronomio eiiciuntur alienigenae, partes Levitis assignantur; e quo tamen gazophylacio vasa domus Tobiae proiiciuntur, et sabbati violatores puniuntur; increpat Nehemias Iudaeos qui uxores duxerant alienigenas.

1. In die autem illo (a) lectum est in volumine Moysi (a) Deut. 23, 3.
audiente populo: et inventum est scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites et Moabites in ecclesiam Dei usque in aeternum:

2. Eo quod non occurrerint filiis Israel cum pane et aqua: et conduxerint adversum eos Balaam, ad maledicendum eis: et convertit Deus noster maledictionem in benedictionem.

3. Factum est autem, cum audissent legem, separaverunt omnem alienigenam ab Israel.

4. Et super hoc erat Eliasib sacerdos, qui fuerat praepositus in gazophylacio domus Dei nostri, et proximus Tobiae.

5. Fecit ergo sibi gazophylacium grande, et ibi erant ante eum reponentes munera, et thus, et vasa, et decimam frumenti, vini, et olei, partes Levitarum, et cantorum, et ianitorum, et primitias sacerdotales.

6. In omnibus autem his non fui in Ierusalem, quia anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem, et in fine dierum rogavi regem.

7. Et veni in Ierusalem, et intellexi malum, quod fecerat Eliasib Tobiae ut faceret ei thesaurum in vestibulis domus Dei.

8. Et malum mihi visum est valde. Et proieci vasa domus Tobiae foras de gazophylacio:

9. Praecepique et emundaverunt gazophylacia: et retuli ibi vasa domus Dei, sacrificium, et thus.

10. Et cognovi quod partes Levitarum non fuissent datae: et fugisset unusquisque in regionem suam de Levitis, et cantoribus, et de his, qui ministrabant:

11. Et egi causam adversus magistratus, et dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregavi eos, et feci stare in stationibus suis.

12. Et omnis Iuda apportabat decimam frumenti, vini, et olei in horrea.

13. Et constituimus super horrea Selemiam Sacerdotem, et Sadoc scribam, et Phadaiam de Levitis, et iuxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniae: quoniam fideles comprobati sunt, et ipsis creditae sunt partes fratrum suorum.

14. Memento mei Deus meus pro hoc, et ne deleas miserationes meas, quas feci in domo Dei mei, et in ceremoniis eius.

15. In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbato, portantes acervos, et onerantes super asinos vinum, et uvas, et ficus, et omne onus, et inferentes in Ierusalem die sabbati. Et contestatus sum ut in die qua vendere liceret, venderent.

16. Et Tyrii habitaverunt in ea inferentes pisces,

et omnia venalia: et vendebant in sabbatis filiis Iuda in Ierusalem:

17. Et obiurgavi optimates Iuda, et dixi eis: Quae est haec res mala, quam vos facitis et profanatis diem Sabbati?

18. Numquid non haec fecerunt patres nostri, et adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, et super civitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando Sabbatum.

19. Factum est autem, cum quievissent portae Ierusalem in die Sabbati, dixi: et clauserunt ianuas, et praecepi ut non aperirent eas usque post Sabbatum: et de pueris meis constitui super portas ut nullus inferret onus in die Sabbati.

20. Et manserunt negotiatores, et vendentes universa venalia foris Ierusalem semel et bis.

21. Et contestatus sum eos, et dixi eis: Quare manetis ex adverso muri? si secundo hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbato.

22. Dixi quoque Levitis ut mundarentur, et venirent ad custodiendas portas, et sanctificandam diem Sabbati: et pro hoc ergo memento mei Deus meus, et parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum.

23. Sed et in diebus illis vidi Iudaeos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, et Moabitidas.

24. Et filii eorum ex media parte loquebantur Azotice, et nesciebant loqui Iudaice, et loquebantur iuxta linguam populi, et populi.

25. Et obiurgavi eos, et maledixi. Et cecidi ex eis viros, et decalvavi eos, et adiuravi in Deo, ut non darent filias suas filiis eorum, et non acciperent de filiabus eorum filiis suis, et sibimetipsis, dicens:

26. (a) Numquid non in huiuscemodi re peccavit Salomon rex Israel? et certe in gentibus multis non erat rex similis ei, et dilectus Deo suo erat, et posuit eum Deus regem super omnem Israel: (b) et ipsum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenae.

(a) 3 Reg. 3, 1. et 11, 1.

(b) 3 Reg. 11, 4.

27. Numquid et nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc ut praevaricemur in Deo nostro, et ducamus uxores peregrinas?

28. De filiis autem Ioiada filii Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi a me.

29. Recordare Domine Deus meus adversum eos, qui polluunt sacerdotium, iusque Sacerdotale et Leviticum.

30. Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, et constitui ordines Sacerdotum et Levitarum, unumquemque in ministerio suo:

31. Et in oblatione lignorum in temporibus constitutis, et in primitivis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

LIBER TOBIAE

CAPUT I.

Tobias in captivitate constitutus, a lege Dei non recedit, et filium Tobiam ex Anna uxore susceptum, Deum timere docet: gratus regi Salmanasar, pergit quocumque vult; confratres captivos consolatur et iuvat eleemosyna: Gabelo dat mutuo decem argenti talenta: Sennacherib, quod occisos sepeliret, eum persequitur.

1. Tobias ex tribu, et civitate Nephthali (quae est in superioribus Galilaeae supra Naasson, post viam, quae ducit ad Occidentem, in sinistro habens civitatem Sephet)

(a) 4 Reg. 17, 3. et 18, 9.

2. (a) Cum captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus, viam veritatis non deseruit,

3. Ita ut omnia, quae habere poterat, quotidie concaptivis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret.

4. Cumque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile gessit in opere.

(b) 3 Reg. 12, 28.

5. Denique cum irent omnes ad vitulos aureos, (b) quos Ieroboam fecerat rex Israel, hic solus fugiebat consortia omnium,

6. Sed pergebat in Ierusalem ad templum Domini, et ibi adorabat Dominum Deum Israel, omnia primitiva sua, et decimas suas fideliter offerens,

7. Ita ut in tertio anno proselytis et advenis ministraret omnem decimationem.

8. Haec et his similia secundum legem Dei puerulus observabat.

9. Cum vero factus esset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei,

10. Quem ab infantia timere Deum docuit, et abstinere ab omni peccato.

11. Igitur, cum per captivitatem devenisset cum uxore sua, et filio in civitatem Niniven cum omni tribu sua,

12. (Cum omnes ederent ex cibis Gentilium) iste custodivit animam suam, et numquam contaminatus est in escis eorum.

13. Et quoniam memor fuit Dñi in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam in conspectu Salmanasar regis,

14. Et dedit illi potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quaecumque facere voluisset.

15. Pergebat ergo ad omnes, qui erant in captivitate, et monita salutis dabat eis.

16. Cum autem venisset in Rages civitatem Medorum, et ex his, quibus honoratus fuerat a rege, habuisset decem talenta argenti:

17. Et cum in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti.

18. Post multum vero temporis, mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, et filios Israel exosos haberet in conspectu suo:

19. Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem suam, et consolabatur eos, dividebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus suis:

20. Esurientes alebat, nudisque vestimenta praebebat, et mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.

21. (c) Denique cum reversus esset rex Sennacherib fugiens a Iudaea plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, et iratus multos occideret ex filiis Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum.

(c) 4 Reg. 19, 35. Eccli. 48, 24. 2 Machab. 8, 19.

22. At ubi nunciatum est regi, iussit eum occidi, et tulit omnem substantiam eius.

23. Tobias vero cum filio suo, et cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

(a) 4 Reg. 19, 37. 2 Par. 32, 21. Isai. 37, 38. 24. (a) Post dies vero quadragintaquinque occiderunt regem filii ipsius,

25. Et reversus est Tobias in domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei.

CAPUT II.

Tobias mortuorum defatigatus sepultura, hirundinis stercore in patientiae probationem excaecatur, et ab uxore ac amicis ipsum irridentibus affectus opprobria, patientissime tolerat instar Iobi.

1. Post haec vero, cum esset dies festus Domini, et factum esset prandium bonum in domo Tobiae,

2. Dixit filio suo: Vade, et adduc aliquos de tribu nostra, timentes Deum, ut epulentur nobiscum.

3. Cumque abiisset, reversus nunciavit ei, unum ex filiis Israel iugulatum iacere in platea. Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus pervenit ad corpus:

4. Tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut dum sol occubuisset, caute sepeliret eum.

5. Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu et tremore,

6. Memorans illum sermonem, quem dixit Dominus (b) per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem et luctum.

(b) Amos 8, 10. 1 Mach. 1, 41.

7. Cum vero sol occubuisset, abiit, et sepelivit eum.

8. Arguebant autem eum omnes proximi eius, dicentes: Iam huius rei causa interfici iussus es, et vix effugisti mortis imperium, et iterum sepelis mortuos?

(c) Sup. 1, 21. 9. (c) Sed Tobias plus timens Deum, quam regem, rapiebat corpora occisorum, et occultabat in domo sua, et mediis noctibus sepeliebat ea.

10. Contigit autem ut quadam die fatigatus a sepultura, veniens in domum suam, iactasset se iuxta parietem, et obdormisset,

11. Et ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, fieretque caecus.

12. Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiae eius, sicut et sancti Iob.

13. Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, et mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum quod plaga caecitatis evenerit ei,

14. Sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vitae suae.

15. Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita isti parentes et cognati eius irridebant vitam eius, dicentes:

16. Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas, et sepulturas faciebas?

17. Tobias vero increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui:

18. Quoniam filii sanctorum sumus, et vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam numquam mutant ab eo.

19. Anna vero uxor eius ibat ad opus textrinum quotidie, et de labore manuum suarum victum, quem consequi poterat, deferebat.

20. Unde factum est, ut hoedum caprarum accipiens detulisset domi:

21. Cuius cum vocem balantis vir eius audisset, dixit: Videte, ne forte furtivus sit, reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere.

22. (d) Ad haec uxor eius irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua, et eleemosynae tuae modo apparuerunt. (d) Iob. 2, 9.

23. Atque his, et aliis huiuscemodi verbis exprobrabat ei.

CAPUT III.

Tobiae ab uxoris convitium mori petentis oratio ad Deum, et Sarae filiae Raguelis humilis cum triduano ieiunio oratio, ob ancillae improperium de septem ipsius maritis a daemonio interemptis: utriusque autem preces exaudiuntur, Angelo Raphaële ad eos curandos misso.

1. Tunc Tobias ingemuit, et coepit orare cum lacrymis,

2. Dicens: Iustus es Domine, et omnia iudicia tua iusta sunt, et omnes viae tuae, misericordia, et veritas, et iudicium.

3. Et nunc Domine memor esto mei, et ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea, vel parentum meorum.

4. (e) Quoniam non obedivimus praeceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, et captivitatem, et mortem, et in fabulam, et in improperium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos. (e) Deut 28, 15.

5. Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum praecepta tua, et non ambulavimus sinceriter coram te:

6. Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, et praecipe in pace recipi spiritum meum: expedit enim mihi mori magis, quam vivere.

7. Eadem itaque die contigit ut Sara filia Raguelis in Rages civitate Medorum, et ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui,

8. Quoniam tradita fuerat septem viris, et daemonium nomine Asmodaeus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.

9. Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium, aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum.

10. Numquid et occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suae: et tribus diebus, et tribus noctibus non manducavit, neque bibit:

11. Sed in oratione persistens cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.

12. Factum est autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum,

13. Dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum: qui cum iratus fueris, misericordiam facies, et in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te.

14. Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.

15. Peto Domine ut de vinculo improperii huius absolvas me, aut certe desuper terram eripias me.

16. Tu scis Domine, quia numquam concupivi virum, et mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.

17. Numquam cum ludentibus miscui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me praebui.

18. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere:

19. Et, aut ego indignus fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni: quia forsitan viro alii conservasti me.

20. Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

21. Hoc autem pro certo habet omnis, qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: et si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit.

22. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, et post lacrymationem et fletum, exultationem infundis.

23. Sit nomen tuum Deus Israel benedictum in saecula.

24. In illo tempore exauditae sunt preces amborum in conspectu gloriae summi Dei:

25. Et missus est Angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatae.

CAPUT IV.

Tobias cum se brevi putaret moriturum, filio piissima salutis monita inculcat, eleemosynae virtutem declarat, et de decem argenti talentis Gabelo mutuo datis indicat.

1. Igitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum,

2. Dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, et ea in corde tuo, quasi fundamentum construe.

3. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum
(a) Exod. 20, 12. Eccli. 7, 29. sepeli: (a) et honorem habebis matri tuae omnibus diebus vitae eius:

4. Memor enim esse debes, quae et quanta pericula passa sit propter te in utero suo.

5. Cum autem et ipsa compleverit tempus vitae suae, sepelias eam circa me.

6. Omnibus autem diebus vitae tuae in mente habeto Deum: et cave ne aliquando peccato consentias, et praetermittas praecepta Domini Dei nostri.

(b) Prov. 3, 9. Eccli. 4, 1. et 14, 13. Luc. 14, 13. 7. (b) Ex substantia tua fac eleemosynam, et noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Domini.

(c) Eccli. 35, 12. 8. (c) Quo modo potueris, ita esto misericors.

9. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude.

10. Praemium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis.

(d) Eccli. 29, 15. 11. (d) Quoniam eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras.

12. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.

(e) 1 Thess. 4, 3. 13. (e) Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, et praeter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire.

14. Superbiam numquam in tuo sensu, aut in tuo
(f) Gen. 3, 5. verbo dominari permittas: (f) in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio.

(g) Lev. 19, 13. Deut. 24, 14. 15. (g) Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, et merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.

(h) Matth. 7, 12. Luc. 6, 31. 16. (h) Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.

(i) Luc. 14, 13. 17. (i) Panem tuum cum esurientibus et egenis comede, et de vestimentis tuis nudos tege.

18. Panem tuum, et vinum tuum super sepulturam iusti constitue, et noli ex eo manducare, et bibere cum peccatoribus.

19. Consilium semper a sapiente perquire.

20. Omni tempore benedic Deum: et pete ab eo, ut vias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant.

21. Indico etiam tibi fili mi dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses, Gabelo, in Rages civitate Medorum, et chirographum eius apud me habeo:

22. Et ideo perquire quo modo ad eum pervenias, et recipias ab eo supra memoratum pondus argenti, et restituas ei chirographum suum.

23. Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed (k) multa bona habebimus si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bene. (k) Rom. 8, 17.

CAPUT V.

Tobiae socium ad ducem itineris in Rages Medorum quaerenti Raphaël Angelus ignotus occurrit: cui pater filium committit: quibus profectis mater filii deflet absentiam.

1. Tunc respondit Tobias patri suo, et dixit: Omnia quaecumque praecepisti mihi faciam pater.

2. Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. ille me nescit, et ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neque viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi.

3. Tunc pater suus respondit illi, et dixit: Chirographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi ostenderis, statim restituet.

4. Sed perge nunc, et inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum salva mercede sua: ut, dum adhuc vivo, recipias eam.

5. Tunc egressus Tobias, invenit iuvenem splendidum, stantem praecinctum, et quasi paratum ad ambulandum.

6. Et ignorans quod Angelus Dei esset, salutavit eum, et dixit: Unde te habemus bone iuvenis?

7. At ille respondit: Ex filiis Israel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam, quae ducit in regionem Medorum?

8. Cui respondit: Novi: et omnia itinera eius frequenter ambulavi, et mansi apud Gabelum fratrem nostrum: qui moratur in Rages civitate Medorum, quae posita est in monte Ecbatanis.

9. Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec haec ipsa nunciem patri meo.

10. Tunc ingressus Tobias, indicavit universa haec patri suo. Super quae admiratus pater, rogavit ut introiret ad eum.

11. Ingressus itaque salutavit eum, et dixit: Gaudium tibi sit semper.

12. Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, et lumen caeli non video?

13. Cui ait iuvenis: Forti animo esto, in proximo est ut a Deo cureris.

14. Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? et cum redieris, restituam tibi mercedem tuam.

15. Et dixit ei Angelus: Ego ducam, et reducam eum ad te.

16. Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?

17. Cui Raphael angelus dixit: Genus quaeris mercenarii, an ipsum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

18. Sed ne forte solicitum te reddam, ego sum Azarias Ananiae magni filius.

19. Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quod voluerim cognoscere genus tuum.

20. Dixit autem illi Angelus: Ego sanum ducam, et sanum tibi reducam filium tuum.

21. Respondens autem Tobias, ait: Bene ambuletis, et sit Deus in itinere vestro, et Angelus eius comitetur vobiscum.

22. Tunc paratis omnibus, quae erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo et matri suae, et ambulaverunt ambo simul.

(a) Inf. 10, 4. 23. (a) Cumque profecti essent, coepit mater eius flere, et dicere: Baculum senectutis nostrae tulisti, et transmisisti a nobis.

24. Numquam fuisset ipsa pecunia, pro qua misisti eum.

25. Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc, quod videbamus filium nostrum.

26. Dixitque ei Tobias: Noli flere, salvus perveniet filius noster, et salvus revertetur ad nos, et oculi tui videbunt illum.

27. Credo enim quod Angelus Dei bonus comitetur ei, et bene disponat omnia, quae circa eum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

28. Ad hanc vocem cessavit mater eius flere, et tacuit.

CAPUT VI.

Angeli hortatu Tobias invadentem piscem apprehendit et exenterat cor eius, fel et iecur ad medicamenta reservans: et ad Raguelem divertunt, ut iussu angeli petat in uxorem illius filiam Saram, cuius septem viros occiderat daemonium, discens ab Angelo quo fine suscipiendum ac servandum sit coniugium.

1. Profectus est autem Tobias, et canis sequutus est eum, et mansit prima mansione iuxta fluvium Tigris.

2. Et exivit ut lavaret pedes suos, et ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum.

3. Quem expavescens Tobias clamavit voce magna, dicens: Domine, invadit me.

4. Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam eius, et trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, et palpitare coepit ante pedes eius.

5. Tunc dixit ei Angelus: Exentera hunc piscem, et cor eius, et fel, et iecur repone tibi: sunt enim haec necessaria ad medicamenta utiliter.

6. Quod cum fecisset, assavit carnes eius, et secum tulerunt in via: cetera salierunt, quae sufficerent eis, quousque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

7. Tunc interrogavit Tobias Angelum, et dixit ei: Obsecro te Azaria frater, ut dicas mihi quod remedium habebunt ista, quae de pisce servare iussisti?

8. Et respondens Angelus, dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus daemoniorum sive a viro, sive a muliere, ita ut ultra non accedat ad eos.

9. Et fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, et sanabuntur.

10. Et dixit ei Tobias: Ubi vis ut maneamus?

11. Respondensque Angelus, ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, et hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque feminam ullam habet aliam praeter eam.

12. (b) Tibi debetur omnis substantia eius, et oportet eam te accipere coniugem. (b) Num. 27, 8. et 36, 8.

13. Pete ergo eam a patre eius, et dabit tibi eam in uxorem.

14. Tunc respondit Tobias, et dixit: Audio quia tradita est septem viris, et mortui sunt: sed et hoc audivi, quia daemonium occidit illos.

15. Timeo ergo, ne forte et mihi haec eveniant: et cum sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos.

16. Tunc angelus Raphael dixit ei: Audi me, et ostendam tibi qui sunt, quibus praevalere potest daemonium.

17. Hi namque qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum a se, et a sua mente excludant, et suae libidini ita vacent, sicut equus et mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem daemonium super eos.

18. Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, et nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea.

19. Ipsa autem nocte, incenso iecore piscis, fugabitur daemonium.

20. Secunda vero nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admittéris.

21. Tertia autem nocte, benedictionem consequéris, ut filii ex vobis procreentur incolumes.

22. Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahae benedictionem in filiis consequaris.

CAPUT VII.

Raguel petitam a Tobia Saram filiam in uxorem tradidit consilio Raphaëlis, et scriptis coniugii tabulis, nuptiae celebrantur.

1. Ingressi sunt autem ad Raguelem, et suscepit eos Raguel cum gaudio.

2. Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annae uxori suae: Quam similis est iuvenis iste consobrino meo!

3. Et cum haec dixisset, ait: Unde estis iuvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali sumus, ex captivitate Ninive.

4. Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.

5. Cumque multa bona loqueretur de eo, dixit Angelus ad Raguelem: Tobias, de quo interrogas, pater istius est.

6. Et misit se Raguel, et cum lacrymis osculatus est eum, et plorans supra collum eius,

7. Dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni et optimi viri filius es.

8. Et Anna uxor eius, et Sara ipsorum filia lacrymatae sunt.

9. Postquam autem locuti sunt, praecepit Raguel occidi arietem, et parari convivium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium,

10. Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, et promittas mihi dare Saram filiam tuam.

11. Quo audito verbo Raguel, expavit, sciens quid evenerit illis septem viris, qui ingressi sunt ad eam: et timere coepit ne forte et huic similiter contingeret: et cum nutaret, et non daret petenti ullum responsum,

12. Dixit ei Angelus: Noli timere dare eam isti, quoniam huic timenti Deum debetur coniux filia tua: propterea alius non potuit habere illam.

13. Tunc dixit Raguel: Non dubito quod Deus preces et lacrymas meas in conspectu suo admiserit.

14. Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me,
(a) Num. 36, 6. ut ista coniungeretur cognationi suae (a) secundum legem Moysi: et nunc noli dubium gerere quod tibi eam tradam.

15. Et apprehendens dexteram filiae suae, dextrae Tobiae tradidit, dicens: Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob vobiscum sit, et ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.

16. Et accepta charta, fecerunt conscriptionem coniugii.

17. Et post haec epulati sunt, benedicentes Deum.

18. Vocavitque Raguel ad se Annam uxorem suam, et praecepit ei ut praepararet alterum cubiculum.

19. Et introduxit illuc Saram filiam suam, et lacrymata est.

20. Dixitque ei: Forti animo esto filia mea: Dominus caeli det tibi gaudium pro taedio quod perpessa es.

CAPUT VIII.

Tobias thalamum ingressus, partem iecoris piscis assat; et daemonio a Raphaële ligato, Tobias et Sara simul orantes noctem transigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat sepulchro, actisque Deo gratiis, a Sarae parentibus laetum apparatur convivium, et pro dote medietas bonorum assignatur, cedente et reliqua medietate post parentum obitum.

1. Postquam vero coenaverunt, introduxerunt iuvenem ad eam.

2. Recordatus itaque Tobias sermonum Angeli, protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam super carbones vivos.

3. Tunc Raphael Angelus apprehendit daemonium, et religavit illud in deserto superioris Aegypti.

4. Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, et deprecemur Deum hodie, et cras, et secundum cras: quia his tribus noctibus Deo iungimur: tertia autem transacta nocte, in nostro erimus coniugio.

5. Filii quippe sanctorum sumus, et non possumus ita coniungi sicut gentes, quae ignorant Deum.

6. Surgentes autem pariter, instanter orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis.

7. Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te caeli et terrae, mareque et fontes, et flumina et omnes creaturae tuae, quae in eis sunt.

(b) Gen. 2,7. 8. (b) Tu fecisti Adam de limo terrae, dedistique ei adiutorium Hevam.

9. Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriae causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in saecula saeculorum.

10. Dixit quoque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, et consenescamus ambo pariter sani.

11. Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel servos suos, et abierunt cum eo pariter ut foderent sepulchrum.

12. Dicebat enim: Ne forte simili modo evenerit ei, quo et ceteris illis septem viris, qui sunt ingressi ad eam.

13. Cumque parassent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam, dixit ei:

14. Mitte unam ex ancillis tuis, et videat si mortuus est, ut sepeliam eum antequam illucescat dies.

15. At illa misit unam ex ancillis suis. Quae ingressa cubiculum, reperit eos salvos et incolumes, secum pariter dormientes.

16. Et reversa, nunciavit bonum nuncium: et benedixerunt Dominum, Raguel videlicet et Anna uxor eius,

17. Et dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit quemadmodum putabamus.

18. Fecisti enim nobiscum misericordiam tuam, et exclusisti a nobis inimicum persequentem nos.

19. Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine plenius benedicere te: et sacrificium tibi laudis tuae et suae sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universa terra.

20. Statimque praecepit servis suis Raguel, ut replerent fossam, quam fecerant priusquam elucesceret.

21. Uxori autem suae dixit ut instrueret convivium, et praepararet omnia, quae in cibos erant iter agentibus necessaria.

22. Duas quoque pingues vaccas, et quatuor arietes occidi fecit, et parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

23. Et adiuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud se.

24. De omnibus autem, quae possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiae, et fecit scripturam, ut pars dimidia, quae supererat post obitum eorum, Tobiae dominio deveniret.

CAPUT IX.

Raphaël Tobiae rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobiae nuptias adducit: ille autem Tobiae ac Sarae benedicit.

1. Tunc vocavit Tobias Angelum ad se, quem quidem hominem existimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut auscultes verba mea:

2. Si meipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiae tuae.

3. Tamen obsecro te ut assumas tibi animalia sive servitia, et vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum: reddasque ei chirographum suum, et recipias ab eo pecuniam, et roges eum venire ad nuptias meas.

4. Scis enim ipse quoniam numerat pater meus dies: et si tardavero una die plus, contristatur anima eius.

5. Et certe vides quo modo adiuravit me Raguel, cuius adiuramentum spernere non possum.

6. Tunc Raphael assumens quatuor ex servis Raguelis, et duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit: et inveniens Gabelum, reddidit ei chirographum suum, et recepit ab eo omnem pecuniam.

7. Indicavitque ei de Tobia filio Tobiae, omnia quae gesta sunt: fecitque eum secum venire ad nuptias.

8. Cumque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem: et exiliens, osculati sunt se invicem: et flevit Gabelus, benedixitque Deum,

9. Et dixit: Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, et iusti, et timentis Deum, et eleemosynas facientis:

10. Et dicatur benedictio super uxorem tuam, et super parentes vestros:

11. Et videatis filios vestros, et filios filiorum vestrorum, usque in tertiam et quartam generationem: et sit semen vestrum benedictum a Deo Israel, qui regnat in saecula saeculorum.

12. Cumque omnes dixissent, Amen, accesserunt

ad convivium: sed et cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant.

CAPUT X.

Parentes Tobiae longam eius moram anxie queruntur; ille autem aegre obtinet, ut a Raguele dimittatur, accepta dote et uxore: porro Raguel illis bene precando, admonet filiam de officio matris-familias.

1. Cum vero moras faceret Tobias, causa nuptiarum, solicitus erat pater eius Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi?

2. Putasne Gabelus mortuus est, et nemo reddet illi pecuniam?

3. Coepit autem contristari nimis ipse et Anna uxor eius cum eo: et coeperunt ambo simul flere: eo quod die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos.

(a) Sup. 5, 23. 4. (a) Flebat igitur mater eius irremediabilibus lacrymis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostrae, solatium vitae nostrae, spem posteritatis nostrae?

5. Omnia simul in te uno habentes, te non debuimus dimittere a nobis.

6. Cui dicebat Tobias: Tace, et noli turbari, sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum.

7. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed quotidie exiliens circumspiciebat, et circuibat vias omnes, per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

8. At vero Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, et ego mittam nuncium salutis de te ad Tobiam patrem tuum.

9. Cui Tobias ait: Ego novi quia pater meus et mater mea modo dies computant, et cruciatur spiritus eorum in ipsis.

10. Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, et ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, et dimidiam partem omnis substantiae suae in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, et in vaccis, et in pecunia multa: et salvum atque gaudentem dimisit eum a se,

11. Dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, et inveniatis omnia recte circa parentes vestros, et videant oculi mei filios vestros priusquam moriar.

12. Et apprehendentes parentes filiam suam, osculati sunt eam, et dimiserunt ire:

13. Monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, et seipsam irreprehensibilem exhibere.

CAPUT XI.

Relictis in itinere Sara reliquaque familia, Tobias et Raphaël praecedentes, laete a parentibus Tobiae excipiuntur: filio patris oculos felle iecoris liniente, ille visum recipit; quapropter actis Deo gratiis, post adventum Sarae ac familiae septem diebus laeti epulantur.

1. Cumque reverterentur, pervenerunt ad Charan, quae est in medio itinere contra Niniven, undecimo die.

2. Dixitque Angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum.

3. Si placet itaque tibi, praecedamus, et lento gradu sequantur iter nostrum familiae, simul cum coniuge tua, et cum animalibus.

4. Cumque hoc placuisset ut irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, et abierunt.

5. Anna autem sedebat secus viam, quotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo.

6. Et dum ex eodem loco specularetur adventum eius, vidit a longe, et illico agnovit venientem filium suum: currensque nunciavit viro suo, dicens: Ecce venit filius tuus.

7. Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum: et gratias agens ei, accede ad patrem tuum, et osculare eum.

8. Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecum. scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, et videbit pater tuus lumen caeli, et in aspectu tuo gaudebit.

9. Tunc praecucurrit canis, qui simul fuerat in via: et quasi nuncius adveniens, blandimento suae caudae gaudebat.

10. Et consurgens caecus pater eius, coepit offendens pedibus currere: et data manu puero, occurrit obviam filio suo.

11. Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, et coeperunt ambo flere prae gaudio.

12. Cumque adorassent Deum, et gratias egissent, consederunt.

13. Tunc sumens Tobias de felle piscis, linivit oculos patris sui.

14. Et sustinuit quasi dimidiam fere horam: et coepit albugo ex oculis eius, quasi membrana ovi, egredi.

15. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit.

16. Et glorificabant Deum, ipse videlicet, et uxor eius, et omnes qui sciebant eum.

17. Dicebatque Tobias: Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, et tu salvasti me: et ecce, ego video Tobiam filium meum.

18. Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor filii eius, et omnis familia sana, et pecora, et cameli, et pecunia multa uxoris: sed et illa pecunia, quam receperat a Gabelo:

19. Et narravit parentibus suis omnia beneficia Dei, quae fecisset circa eum per hominem, qui eum duxerat.

20. Veneruntque Achior et Nabath consobrini Tobiae, gaudentes ad Tobiam, et congratulantes ei de omnibus bonis, quae circa illum ostenderat Deus.

21. Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gavisi sunt.

CAPUT XII.

Tobias, cum filio de mercede Raphaëlis consultans, auditisque quae sibi ac filio praestiterat beneficiis, medietatem offert omnium quae attulerant: at ille se Dei Angelum declarat, et post revelato alio mysterio in coelum sublevatur; quo facto illi, in terram proni ruentes, Deum benedicunt.

1. Tunc vocavit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum?

2. Respondens Tobias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit esse beneficiis eius?

3. Me duxit et reduxit sanum, pecuniam a Gabelo ipse recepit, uxorem ipse me habere fecit, et daemonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus eius fecit, meipsum a devoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen caeli, et bonis omnibus

per eum repleti sumus. Quid illi ad haec poterimus dignum dare?

4. Sed peto te pater mi, ut roges eum, si forte dignabitur medietatem de omnibus, quae allata sunt, sibi assumere.

5. Et vocantes eum, pater scilicet, et filius, tulerunt eum in partem: et rogare coeperunt ut dignaretur dimidiam partem omnium, quae attulerant, acceptam habere.

6. Tunc dixit eis occulte: Benedicite Deum caeli, et coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiscum misericordiam suam.

7. Etenim sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei revelare et confiteri honorificum est.

8. Bona est oratio cum ieiunio, et eleemosyna magis quam thesauros auri recondere:

9. Quoniam eleemosyna a morte liberat, et ipsa est, quae purgat peccata, et facit invenire misericordiam et vitam aeternam.

10. Qui autem faciunt peccatum, et iniquitatem, hostes sunt animae suae.

11. Manifesto ergo vobis veritatem, et non abscondam a vobis occultum sermonem.

12. Quando orabas cum lacrymis, et sepeliebas mortuos, et derelinquebas prandium tuum, et mortuos abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

13. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.

14. Et nunc misit me Dominus ut curarem te, et Saram uxorem filii tui a daemonio liberarem.

15. Ego enim sum Raphael Angelus, unus ex septem, qui astamus ante Dominum.

16. Cumque haec audissent, turbati sunt, et trementes ceciderunt super terram in faciem suam.

17. Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite timere.

18. Etenim cum essem vobiscum, per voluntatem Dei eram: ipsum benedicite, et cantate illi.

19. Videbar quidem vobiscum manducare, et bibere: sed ego cibo invisibili, et potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.

20. Tempus est ergo ut revertar ad eum, qui me misit: vos autem benedicite Deum, et narrate omnia mirabilia eius.

21. Et cum hoec dixisset, ab aspectu eorum oblatus est, et ultra eum videre non potuerunt.

22. Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: et exurgentes narraverunt omnia mirabilia eius.

CAPUT XIII.

Tobias senior benedicit ac gratias agit Domino, et universos ad idipsum hortatur: prophetat quoque de restitutione et magna felicitate futura Ierusalem.

1. Aperiens autem Tobias senior os suum, benedixit Dominum, et dixit: Magnus es Domine in aeternum, et in omnia saecula regnum tuum:

(a) Deut. 32, 39. 1 Reg. 2, 6. Sap. 16, 13. 2. (a) Quoniam tu flagellas, et salvas: deducis ad inferos, et reducis: et non est qui effugiat manum tuam.

3. Confitemini Domino filii Israel, et in conspectu gentium laudate eum:

4. Quoniam ideo dispersit vos inter gentes, quae ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia eius, et faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens praeter eum.

5. Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras: et ipse salvabit nos propter misericordiam suam.

6. Aspicite ergo quae fecit nobiscum, et cum timore et tremore confitemini illi: regemque saeculorum exaltate in operibus vestris.

7. Ego autem in terra captivitatis meae confitebor illi: quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem.

8. Convertimini itaque peccatores, et facite iustitiam coram Deo, credentes quod faciat vobiscum misericordiam suam.

9. Ego autem, et anima mea in eo laetabimur.

10. Benedicite Dominum omnes electi eius: agite dies laetitiae, et confitemini illi.

11. Ierusalem civitas Dei, castigavit te Dominus in operibus manuum tuarum.

12. Confitere Domino in bonis tuis, et benedic Deum saeculorum ut reaedificet in te tabernaculum suum, et revocet ad te omnes captivos, et gaudeas in omnia saecula saeculorum.

13. Luce splendida fulgebis: et omnes fines terrae adorabunt te.

14. (b) Nationes ex longinquo ad te venient: et munera deferentes, adorabunt in te Dominum, et terram tuam in sanctificationem habebunt. (b) Is. 60, 5.

15. Nomen enim magnum invocabunt in te.

16. Maledicti erunt qui contempserint te: et condemnati erunt omnes qui blasphemaverint te: benedictique erunt qui aedificaverint te.

17. Tu autem laetaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, et congregabuntur ad Dominum.

18. Beati omnes qui diligunt te, et qui gaudent super pace tua.

19. Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Ierusalem civitatem suam a cunctis tribulationibus eius, Dominus Deus noster.

20. Beatus ero si fuerint reliquiae seminis mei ad videndam claritatem Ierusalem.

21. (c) Portae Ierusalem ex sapphiro et smaragdo aedificabuntur: et ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. (c) Apoc. 21, 19.

22. Ex lapide candido et mundo omnes plateae eius sternentur: et per vicos eius alleluia cantabitur.

23. Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, et sit regnum eius in saecula saeculorum super eam. Amen.

CAPUT XIV.

Tobias senior moriturus, completis 102. aetatis suae annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur, utque sepultis parentibus e Ninive migrent, quam evertendam dicit, et Ierusalem instaurandam: quod filius observans, tandem ad soceros revertitur, ibique completis 99. annis, moritur.

1. Et consummati sunt sermones Tobiae. Et postquam illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta-duobus, et vidit filios nepotum suorum.

2. Completis itaque annis centum duobus, sepultus est honorifice in Ninive.

3. Quinquaginta namque et sex annorum lumen oculorum amisit, sexagenarius vero recepit.

4. Reliquum vero vitae suae in gaudio fuit, et cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.

5. In hora autem mortis suae vocavit ad se Tobiam filium suum, et septem iuvenes filios eius nepotes suos, dixitque eis:

6. Prope erit interitus Ninive: non enim excidit

(a) 1 Esd. 3, 8. verbum Domini: et (a) fratres nostri, qui dispersi sunt a terra Israel, revertentur ad eam.

7. Omnis autem deserta terra eius replebitur, et domus Dei, quae in ea incensa est, iterum reaedificabitur: ibique revertentur omnes timentes Deum,

8. Et relinquent gentes idola sua, et venient in Ierusalem, et inhabitabunt in ea,

9. Et gaudebunt in ea omnes reges terrae, adorantes regem Israel.

10. Audite ergo filii mei patrem vestrum: servite Domino in veritate, et inquirite ut faciatis quae placita sunt illi:

11. Et filiis vestris mandate ut faciant iustitias et eleemosynas, ut sint memores Dei, et benedicant eum in omni tempore in veritate, et in tota virtute sua.

12. Nunc ergo filii audite me, et nolite manere hic: sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros ut exeatis hinc:

13. Video enim quia iniquitas eius finem dabit ei.

14. Factum est autem post obitum matris suae, Tobias abscessit ex Ninive cum uxore sua, et filiis, et filiorum filiis, et reversus est ad soceros suos:

15. Invenitque eos incolumes in senectute bona: et curam eorum gessit, et ipse clausit oculos eorum: et omnem hereditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum suorum.

16. Et completis annis nonagintanovem in timore Domini, cum gaudio sepelierunt eum.

17. Omnis autem cognatio eius, et omnis generatio eius in bona vita, et in sancta conversatione permansit, ita ut accepti essent tam Deo, quam hominibus, et cunctis habitantibus in terra.

LIBER IUDITH

CAPUT I.

Arphaxad construit urbem Ecbatanis, at vero Nabuchodonosor, victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit; quibus absque honore remissis, indignatus iurat se id ulturum.

1. Arphaxad itaque, rex Medorum, subiugaverat multas gentes imperio suo, et ipse aedificavit civitatem potentissimam, quam appellavit Ecbatanis,

2. Ex lapidibus quadratis et sectis: fecit muros eius in altitudinem cubitorum septuaginta, et in latitudinem cubitorum triginta, turres vero eius posuit in altitudinem cubitorum centum.

3. Per quadrum vero earum latus utrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitque portas eius in altitudinem turrium:

4. Et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus, et in gloria quadrigarum suarum.

5. Anno igitur duodecimo regni sui: Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui regnabat in Ninive civitate magna, pugnavit contra Arphaxad, et obtinuit eum

6. In campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten, et Tigrin, et Iadason in campo Erioch regis Elicorum.

7. Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, et cor eius elevatum est: et misit ad omnes, qui habitabant in Cilicia, et Damasco, et Libano,

8. Et ad gentes, quae sunt in Carmelo, et Cedar, et inhabitantes Galilaeam in campo magno Esdrelon,

9. Et ad omnes qui erant in Samaria, et trans flumen Iordanem usque ad Ierusalem, et omnem terram Iesse quousque perveniatur ad terminos Aethiopiae.

10. Ad hos omnes misit nuncios Nabuchodonosor rex Assyriorum:

11. Qui omnes uno animo contradixerunt, et remiserunt eos vacuos, et sine honore abiecerunt.

12. Tunc indignatus Nabuchodonosor rex adversus omnem terram illam, iuravit per thronum et regnum suum quod defenderet se de omnibus regionibus his.

CAPUT II.

Holofernes a Nabuchodonosor mittitur, omnia regna et populos vastaturus: describitur potentia exercitus ipsius; multisque locis per ipsum expugnatis, vehemens timor universos invasit.

1. Anno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vigesima et secunda die mensis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum ut defenderet se.

2. Vocavitque omnes maiores natu, omnesque duces, et bellatores suos, et habuit cum eis mysterium consilii sui:

3. Dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram suo subiugaret imperio.

4. Quod dictum cum placuisset omnibus, vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiae suae,

5. Et dixit ei: Egredere adversus omne regnum Occidentis, et contra eos praecipue, qui contempserunt imperium meum:

6. Non parcet oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam subiugabis mihi.

7. Tunc Holofernes vocavit duces, et magistratus virtutis Assyriorum: et dinumeravit viros in expeditionem, sicut praecepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, et equitum sagittariorum duodecim millia.

8. Omnemque expeditionem suam fecit praeire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quae exercitibus sufficerent copiose, boum quoque armenta, gregesque ovium, quorum non erat numerus.

9. Frumentum ex omni Syria in transitu suo parari constituit:

10. Aurum vero, et argentum de domo regis assumpsit multum nimis.

11. Et profectus est ipse, et omnis exercitus cum quadrigis, et equitibus, et sagittariis, qui cooperuerunt faciem terrae, sicut locustae.

12. Cumque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt a sinistro Ciliciae, ascenditque omnia castella eorum, et obtinuit omnem munitionem.

13. Effregit autem civitatem opinatissimam Melothi, praedavitque omnes filios Tharsis, et filios Ismael, qui erant contra faciem deserti, et ad austrum terrae Cellon.

14. Et transivit Euphraten, et venit in Mesopotamiam: et fregit omnes civitates excelsas, quae erant ibi, a torrente Mambre usquequo perveniatur ad mare:

15. Et occupavit terminos eius, a Cilicia usque ad fines Iapheth, qui sunt ad austrum.

16. Abduxitque omnes filios Madian, et praedavit omnem locupletationem eorum, omnesque resistentes sibi occidit in ore gladii.

17. Et post haec descendit in campos Damasci in diebus messis, et succendit omnia sata, omnesque arbores, et vineas fecit incidi:

18. Et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

CAPUT III.

Holoferni se ultro dedunt tantis copiis territi universarum urbium ac provinciarum principes: ex quibus auxiliares ipse sibi assumit; et tamen ipsorum civitates ac deos destruit, qua solus Nabuchodonosor deus habeatur.

1. Tunc miserunt legatos suos universarum urbium, ac provinciarum reges ac principes, Syriae scilicet Mesopotamiae, et Syriae Sobal, et Libyae, atque Ciliciae, qui venientes ad Holofernem, dixerunt:

2. Desinat indignatio tua circa nos: Melius est enim ut viventes serviamus Nabuchodonosor regi magno, et subditi simus tibi, quam morientes cum interitu nostro ipsi servitutis nostrae damna patiamur.

3. Omnis civitas nostra, omnisque possessio, omnes montes, et colles, et campi, et armenta boum, gregesque ovium, et caprarum, equorumque et camelorum, et universae facultates nostrae, atque familiae in conspectu tuo sunt:

4. Sint omnia nostra sub lege tua.

5. Nos, et filii nostri, servi tui sumus.

6. Veni nobis pacificus dominus, et utere servitio nostro, sicut placuerit tibi.

7. Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, et obtinuit omnem civitatem, et omnem inhabitantem terram.

8. De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, et electos ad bellum.

9. Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores principes, et honorati simul cum populis exirent obviam venienti,

10. Excipientes eum cum coronis, et lampadibus, ducentes choros in tympanis, et tibiis.

11. Nec ista tamen facientes, ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt:

12. Nam et civitates eorum destruxit, et lucos eorum excidit.

13. Praeceperat enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terrae exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur deus ab his nationibus, quae potuissent Holofernis potentia subiugari.

14. Pertransiens autem Syriam Sobal, et omnem Apameam, omnemque Mesopotamiam, venit ad Idumaeos in terram Gabaa,

15. Accepitque civitates eorum, et sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari praecepit universum exercitum virtutis suae.

CAPUT IV.

Filii Israël vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim sacerdotis sese muniunt humana industria, et ieiuniis ac oratione humiliant et affligunt, auxiliumque a Domino implorant.

1. Tunc audientes haec filii Israel, qui habitabant in Terra Iuda, timuerunt valde a facie eius.

2. Tremor, et horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret Ierusalem et templo Domini, quod fecerat ceteris civitatibus et templis earum.

3. Et miserunt in omnem Samariam per circuitum usque Iericho, et praeoccupaverunt omnes vertices montium:

4. Et muris circumdederunt vicos suos, et congregaverunt frumenta in praeparationem pugnae.

5. Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad universos, qui erant contra Esdrelon, quae est contra faciem campi magni iuxta Dothain, et universos, per quos viae transitus esse poterat,

6. Ut obtinerent ascensus montium, per quos via esse poterat ad Ierusalem, et illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes.

7. Et fecerunt filii Israel secundum quod constituerat eis sacerdos Domini Eliachim.

8. Et clamavit omnis populus ad Dominum instantia magna, et humiliaverunt animas suas in ieiuniis, et orationibus, ipsi et mulieres eorum.

9. Et induerunt se Sacerdotes ciliciis, et infantes prostraverunt contra faciem templi Domini, et altare Domini operuerunt cilicio:

10. Et clamaverunt ad Dominum Deum Israel unanimiter ne darentur in praedam infantes eorum, et uxores eorum in divisionem, et civitates eorum in exterminium, et sancta eorum in pollutionem, et fierent opprobrium Gentibus.

11. Tunc Eliachim, sacerdos Domini magnus, circuivit omnem Israel, allocutusque est eos,

12. Dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis, et orationibus in conspectu Domini.

13. (a) Memores estote Moysi servi Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, et in potentia sua, et in exercitu suo, et in clypeis suis, et in curribus suis, et in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit: (a) Exod. 17, 12.

14. Sic erunt universi hostes Israel: si perseveraveritis in hoc opere, quod coepistis.

15. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini,

16. Ita ut etiam hi, qui offerebant Domino holocausta, praecincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, et erat cinis super capita eorum.

17. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut visitaret populum suum Israel.

CAPUT V.

Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Israelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Israeliticum, monetque ne temere contra illos pugnet: quibus auditis, indignantur ipsi Achior principes Holofernis.

1. Nunciatumque est Holoferni principi militiae Assyriorum, quod filii Israel praepararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent,

2. Et furore nimio exarsit in iracundia magna, vocavitque omnes principes Moab et duces Ammon,

3. Et dixit eis: Dicite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quae, et quales, et quantae sint civitates eorum: quae etiam sit virtus eorum, aut quae sit multitudo eorum: vel quis rex militiae illorum:

4. Et quare prae omnibus, qui habitant in Oriente, isti contempserunt nos, et non exierunt obviam nobis ut susciperent nos cum pace?

5. Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in

montanis habitat, et non egredietur verbum falsum ex ore meo.

6. Populus iste ex progenie Chaldaeorum est.

(a) Gen. 11, 31. 7. (a) Hic primum in Mesopotamia habitavit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in Terra Chaldaeorum:

8. Deserentes itaque ceremonias patrum suorum, quae in multitudine deorum erant,

(b) Gen. 12, 1. 9. Unum Deum caeli coluerunt, (b) qui et praecepit eis ut exirent inde, et habitarent in Charan. Cumque

(c) Gen. 46, 2. operuisset omnem terram fames, (c) descenderunt in Aegyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus.

10. Cumque gravaret eos rex Aegypti, atque in aedificationibus urbium suarum in luto et latere subiugasset eos, clamaverunt ad Dominum suum, et percussit totam Terram Aegypti plagis variis.

(d) Exod. 12, 33. 11. (d) Cumque eiecissent eos Aegyptii a se, et cessasset plaga ab eis, et iterum eos vellent capere, et ad suum servitium revocare,

(e) Exod. 14, 29. 12. (e) Fugientibus his Deus caeli mare aperuit, ita ut hinc inde aquae quasi murus solidarentur, et isti pede sicco fundum maris perambulando transirent:

13. In quo loco dum innumerabilis exercitus Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, ut non remaneret vel unus, qui factum posteris nunciaret.

14. Egressi vero mare rubrum, deserta Sina montis

(f) Ierem. 2, 6. occupaverunt, (f) in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit.

15. Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, et per annos quadraginta annonam de caelo consecuti sunt.

16. Ubicumque ingressi sunt sine arcu et sagitta, et absque scuto et gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, et vicit.

17. Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit a cultu Domini Dei sui.

18. Quotiescumque autem praeter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in praedam, et in gladium, et in opprobrium.

19. Quotiescumque autem poenituerunt se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus caeli virtutem resistendi.

20. Denique Chananaeum regem, et Iebusaeum, et Pherezaeum, et Hethaeum, et Hevaeum, et Amorrhaeum, et omnes potentes in Hesebon prostraverunt, et terras eorum, et civitates eorum ipsi possederunt:

21. Et usque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem.

22. Nam et ante hos annos cum recessissent a via, quam dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati sunt praeliis a multis nationibus, et plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam.

23. Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, et ascenderunt montana haec omnia, et iterum possident Ierusalem, ubi sunt sancta eorum.

24. Nunc ergo mi domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, et subiugati erunt sub iugo potentiae tuae:

25. Si vero non est offensio populi huius coram Deo suo, non poterimus resistere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: et erimus in opprobrium universae terrae.

26. Et factum est, cum cessasset loqui Achior verba haec, irati sunt omnes magnates Holofernis, et cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum:

27. Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor, et exercitibus eius, homines inermes, et sine virtute, et sine peritia artis pugnae?

28. Ut ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: et cum capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio transverberabitur:

29. Ut sciat omnis gens quoniam Nabuchodonosor deus terrae est, et praeter ipsum alius non est.

CAPUT VI.

Iratus Holofernes iubet Achiorem duci in Bethuliam, ut ea devicta simul puniatur; at servi a fundibulariis repulsi, eum arbori alligant: quem solutum filii Israel cognita causa benigne consolantur, Deum humiliter implorantes.

1. Factum est autem cum cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior:

2. Quoniam prophetasti nobis dicens, quod gens Israel defendatur a Deo suo, ut ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor:

3. Cum percusserimus eos omnes, sicut hominem unum, tunc et ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, et omnis Israel tecum perditione disperiet:

4. Et probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit universae terrae: tuncque gladius militiae meae transiet per latera tua, et confixus cades inter vulneratos Israel, et non respirabis ultra, donec extermineris cum illis.

5. Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, et pallor, qui faciem tuam obtinet, abscedat a te, si verba mea haec putas impleri non posse.

6. Ut autem noveris quia simul cum illis haec experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut, dum dignas mei gladii poenas exceperint, ipse simul ultioni subiaceas.

7. Tunc Holofernes praecepit servis suis ut comprehenderent Achior, et perducerent eum in Bethuliam, et traderent eum in manus filiorum Israel.

8. Et accipientes eum servi Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cum appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularii.

9. Illi autem divertentes a latere montis, ligaverunt Achior ad arborem manibus et pedibus, et sic vinctum restibus dimiserunt eum, et reversi sunt ad dominum suum.

10. Porro filii Israel descendentes de Bethulia, venerunt ad eum: Quem solventes duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset quod illum vinctum Assyrii reliquissent.

11. In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, et Charmi, qui et Gothoniel.

12. In medio itaque seniorum, et in conspectu omnium, Achior dixit omnia quae locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: et qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum,

13. Et quemadmodum ipse Holofernes iratus iusserit eum Israelitis hac de causa tradi: ut, dum vicerit filios Israel, tunc et ipsum Achior diversis iubeat interire suppliciis, propter hoc quod dixisset:

(g) Deus caeli defensor eorum est. (g) Supr. 5, 16. 25.

14. Cumque Achior universa haec exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum,

*

et communi lamentatione et fletu unanimes preces suas Domino effuderunt,

15. Dicentes: Domine Deus caeli et terrae, intuere superbiam eorum, et respice ad nostram humilitatem, et faciem sanctorum tuorum attende, et ostende quoniam non derelinquis praesumentes de te: et praesumentes de se, et de sua virtute gloriantes, humilias.

16. Finito itaque fletu, et per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior,

17. Dicentes: Deus patrum nostrorum, cuius tu virtutem praedicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas.

18. Cum vero Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit et tecum Deus in medio nostri: ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus converseris nobiscum.

19. Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, et fecit ei coenam magnam.

20. Et vocatis omnibus presbyteris, simul expleto ieiunio refecerunt.

21. Postea vero convocatus est omnis populus, et per totam noctem intra ecclesiam oraverunt petentes auxilium a Deo Israel.

CAPUT VII.

Holofernes Bethuliam obsidet, ac praeciso aquaeductu iubet fontes omnes custodiri: quapropter cives siti cruciati civitatem tradere cupiunt: Ozias tamen princeps populi persuadet ut ad quinque dies hoc differatur.

1. Holofernes autem altera die praecepit exercitibus suis ut ascenderent contra Bethuliam.

2. Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, et equites viginti duo millia, praeter praeparationes virorum illorum, quos occupaverat captivitas, et abducti fuerant de provinciis et urbibus universae iuventutis.

3. Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israel, et venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super Dothain, a loco qui dicitur Belma usque ad Chelmon, qui est contra Esdrelon.

4. Filii autem Israel ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes ut Deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum suum.

5. Et assumentes arma sua bellica, sederunt per loca, quae ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, et erant custodientes ea tota die et nocte.

6. Porro Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit quod fons, qui influebat, aquae ductum illorum a parte australi extra civitatem dirigeret: et incidi praecepit aquae ductum illorum.

7. Erant tamen non longe a muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius quam ad potandum.

8. Sed filii Ammon, et Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filii Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, et muniunt illos colles in praecipitio constituti.

9. Ut ergo sine congressione pugnae possis superare eos, pone custodes fontium, ut non hauriant aquam ex eis, et sine gladio interficies eos, vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

10. Et placuerunt verba haec coram Holoferne, et coram satellitibus eius, et constituit per gyrum centenarios per singulos fontes.

11. Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternae, et collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie.

12. Tunc ad Oziam congregati omnes viri, feminaeque, iuvenes, et parvuli, omnes simul una voce

13. Dixerunt: (a) Iudicet Deus inter nos et te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacifice cum Assyriis, et propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum. (a) Exod. 5, 21.

14. Et ideo non est qui adiuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti, et perditione magna.

15. Et nunc congregate universos, qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernis:

16. Melius est enim ut captivi benedicamus Dominum, viventes, quam moriamur, et simus opprobrium omni carni, cum viderimus uxores nostras, et infantes nostros mori ante oculos nostros.

17. Contestamur hodie caelum et terram, et Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, ut iam tradatis civitatem in manu militiae Holofernis, et sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis.

18. Et cum haec dixissent, factus est fletus et ululatus magnus in ecclesia ab omnibus, et per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes:

19. (b) Peccavimus cum patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem fecimus. (b) Psal. 105, 6

20. Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, et noli tradere confitentes te populo, qui ignorat te,

21. Ut non dicant inter Gentes: Ubi est Deus eorum?

22. Et cum fatigati his clamoribus, et his fletibus lassati siluissent,

23. Exurgens Ozias infusus lacrymis, dixit: Aequo animo estote fratres, et hos quinque dies expectemus a Domino misericordiam:

24. Forsitan enim indignationem suam abscindet, et dabit gloriam nomini suo.

25. Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus haec verba, quae locuti estis.

CAPUT VIII.

Iudith, cuius stirps et laus describitur, vacillantes presbyteros et prae angustia deditionem quinto die meditantes obiurgat, quod tempus Domini miserationi praescripserint, eosque hortatur ut patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro se Deum precentur, nec factum suum scrutentur.

1. Et factum est, cum audisset haec verba Iudith vidua, quae erat filia Merari, filii Idox, filii Ioseph, filii Oziae, filii Elai, filii Iamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Achitob, filii Melchiae, filii Enan, filii Nathaniae, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben:

2. Et vir eius fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceae:

3. Instabat enim super alligantes manipulos in campo, et venit aestus super caput eius, et mortuus est in Bethulia civitate sua, et sepultus est illic cum patribus suis.

4. Erat autem Iudith relicta eius vidua iam annis tribus, et mensibus sex.

5. Et in superioribus domus suae fecit sibi secre-

tum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur,

6. Et habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitae suae, praeter sabbata, et neomenias, et festa domus Israel.

7. Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas, et familiam copiosam, ac possessiones armentis boum, et gregibus ovium plenas.

8. Et erat haec in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.

9. Haec itaque cum audisset quoniam Ozias promisisset quod transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbyteros Chabri, et Charmi.

10. Et venerunt ad illam, et dixit illis: Quod est hoc verbum, in quo consensit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis si intra quinque dies non venerit vobis adiutorium?

11. Et qui estis vos, qui tentatis Dominum?

12. Non est iste sermo, qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, et furorem accendat.

13. Posuistis vos tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum, diem constituistis ei.

14. Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso poeniteamus, et indulgentiam eius fusis lacrymis postulemus:

15. Non enim quasi homo, sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur.

16. Et ideo humiliemus illi animas nostras, et in spiritu constituti humiliato, servientes illi,

17. Dicamus flentes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur:

18. Quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, et adoraverunt deos alienos,

19. Pro quo scelere dati sunt in gladium, et in rapinam, et in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus praeter ipsum.

20. Expectemus humiles consolationem eius, et exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, et humiliabit omnes Gentes, quaecumque insurgunt contra nos, et faciet illas sine honore Dominus Deus noster.

21. Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint, quia tentati sunt patres nostri ut probarentur, si vere colerent Deum suum.

(a) Gen. 22, 1.

22. (a) Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, et per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est.

23. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, et omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.

24. Illi autem, qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, et impatientiam suam et improperium murmurationis suae contra Dominum protulerunt,

(b) 1 Cor. 10, 9.

25. (b) Exterminati sunt ab exterminatore, et a serpentibus perierunt.

26. Et nos ergo non ulciscamur nos pro his, quae patimur,

27. Sed reputantes peccatis nostris haec ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi servi corripimur ad emendationem, et non ad perditionem nostram evenisse credamus.

28. Et dixerunt illi Ozias, et presbyteri: Omnia, quae locuta es, vera sunt, et non est in sermonibus tuis ulla reprehensio:

29. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, et timens Deum.

30. Et dixit illis Iudith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis:

31. Ita quod facere disposui, probate si ex Deo est, et orate ut firmum faciat Deus consilium meum.

32. Stabitis vos ad portam nocte ista, et ego exeam cum abra mea: et orate, ut sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel.

33. Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, et usque dum renunciem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.

34. Et dixit ad eam Ozias princeps Iuda: Vade in pace, et Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt.

CAPUT IX.

Iudith sese affligens ac humilians, pro populi liberatione prostrata precatur, utque sibi virtus detur evertendi Holofernem.

1. Quibus abscedentibus, Iudith ingressa est oratorium suum: et induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: et prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens:

2. Domine Deus patris mei Simeon, (c) qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, et denudaverunt femur virginis in confusionem: (c) Gen. 34, 26.

3. Et dedisti mulieres illorum in praedam, et filias illorum in captivitatem: et omnem praedam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni quaeso te Domine Deus meus mihi viduae.

4. Tu enim fecisti priora, et illa post illa cogitasti: et hoc factum est quod ipse voluisti.

5. Omnes enim viae tuae paratae sunt, et tua iudicia in tua providentia posuisti.

6. (d) Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Aegyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, et in equitatu suo, et in multitudine bellatorum. (d) Exod. 14, 9.

7. Sed aspexisti super castra eorum, et tenebrae fatigaverunt eos.

8. Tenuit pedes eorum abyssus, et aquae operuerunt eos.

9. Sic fiant et isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, et in curribus suis, et in contis, et in scutis, et in sagittis suis, et in lanceis gloriantur,

10. Et nesciunt quia tu ipse es Deus noster, qui conteris bella ab initio, et Dominus nomen est tibi.

11. Erige brachium tuum sicut ab initio, et allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, et polluere tabernaculum nominis tui, et deiicere gladio suo cornu altaris tui.

12. Fac Domine, ut gladio proprio eius superbia amputetur:

13. Capiatur laqueo oculorum suorum in me, et percuties eum ex labiis charitatis meae.

14. Da mihi in animo constantiam, ut contemnam illum: et virtutem, ut evertam illum.

15. (e) Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus feminae deiecerit eum. (e) Iud. 4, 21. et 5, 26.

16. Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec su-

perbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.

17. Deus caelorum, creator aquarum, et Dominus totius creaturae, exaudi me miseram deprecantem, et de tua misericordia praesumentem.

18. Memento Domine testamenti tui, et da verbum in ore meo, et in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat:

19. Et omnes Gentes agnoscant quia tu es Deus, et non est alius praeter te.

CAPUT X.

Iudith pulcherrima aptissime ornata Bethulia cum sua ancilla egreditur, et ab exploratoribus deprehensa ducitur ad Holofernem, qui mox eius capitur pulchritudine.

1. Factum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco, in quo iacuerat prostrata ad Dominum:

2. Vocavitque abram suam, et descendens in domum suam, abstulit a se cilicium, et exuit se vestimentis viduitatis suae,

3. Et lavit corpus suum, et unxit se myro optimo, et discriminavit crinem capitis sui, et imposuit mitram super caput suum, et induit se vestimentis iucunditatis suae, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, et lilia, et inaures, et anulos, et omnibus ornamentis suis ornavit se.

4. Cui etiam Dominus contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat: et ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.

5. Imposuit itaque abrae suae ascoperam vini, et vas olei, et polentam, et palathas, et panes, et caseum, et profecta est.

6. Cumque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam et presbyteros civitatis.

7. Qui cum vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem eius.

8. Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, et omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut glorietur super te Ierusalem, et sit nomen tuum in numero sanctorum et iustorum.

9. Et dixerunt hi qui illic erant, omnes una voce: Fiat, fiat.

10. Iudith vero orans Dominum, transivit per portas ipsa et abra eius.

11. Factum est autem, cum descenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, et tenuerunt eam, dicentes: Unde venis? aut quo vadis?

12. Quae respondit: Filia sum Hebraeorum, ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnovi, quod dentur vobis in depraedationem, pro eo quod contemnentes vos, noluerunt ultro tradere seipsos ut invenirent misericordiam in conspectu vestro.

13. Hac de causa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, et ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu eius.

14. Et cum audissent viri illi verba eius, considerabant faciem eius, et erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem eius mirabantur nimis.

15. Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam eo quod tale reperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum.

16. Hoc autem scias, quoniam cum steteris in conspectu eius, bene tibi faciet, et eris gratissima in corde eius. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, annunciantes eam.

17. Cumque intrasset ante faciem eius, statim captus est in suis oculis Holofernes.

18. Dixeruntque ad eum satellites eius: Quis contemnat populum Hebraeorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his merito pugnare contra eos debeamus?

19. Videns itaque Iudith Holofernem sedentem in conopoeo, quod erat ex purpura, et auro, et smaragdo, et lapidibus pretiosis intextum:

20. Et cum in faciem eius intendisset, adoravit eum, prosternens se super terram. Et elevaverunt eam servi Holofernis, iubente domino suo.

CAPUT XI.

Iudith ab Holoferne super causa fugae suae interrogata imponit illi, speciosam pollicens victoriam.

1. Tunc Holofernes dixit ei: Aequo animo esto, et noli pavere in corde tuo: quoniam ego numquam nocui viro, qui voluit servire Nabuchodonosor regi:

2. Populus autem tuus, si non contempsisset me, non levassem lanceam meam super eum.

3. Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, et placuit tibi ut venires ad nos?

4. Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillae tuae, quoniam si secutus fueris verba ancillae tuae, perfectam rem faciet Dominus tecum.

5. Vivit enim Nabuchodonosor rex terrae, et vivit virtus eius, quae est in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines serviunt illi per te, sed et bestiae agri obtemperant illi.

6. Nunciatur enim animi tui industria universis gentibus, et indicatum est omni saeculo, quoniam tu solus bonus, et potens es in omni regno eius, et disciplina tua omnibus provinciis praedicatur.

7. (a) Nec hoc latet, quod locutus est Achior, nec illud ignoratur, quod ei iusseris evenire. (a) Sup. 5, 5.

8. Constat enim, Deum nostrum sic peccatis offensum, ut mandaverit per prophetas suos ad populum, quod tradat eum pro peccatis suis.

9. Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israel, tremor tuus super ipsos est.

10. Insuper etiam fames invasit eos, et ab ariditate aquae iam inter mortuos computantur.

11. Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, et bibant sanguinem eorum:

12. Et sancta Domini Dei sui quae praecepit Deus non contingi, in frumento, vino, et oleo, haec cogitaverunt impendere, et volunt consumere quae nec manibus deberent contingere: ergo quoniam haec faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur.

13. Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, et misit me Dominus haec ipsa nunciare tibi.

14. Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: et exiet ancilla tua, et orabo Deum,

15. Et dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, et veniens nunciabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Ierusalem, et habebis omnem populum Israel, sicut oves, quibus non est pastor, et non latrabit vel unus canis contra te:

16. Quoniam haec mihi dicta sunt per providentiam Dei.

17. Et quoniam iratus est illis Deus, haec ipsa missa sum nunciare tibi.

18. Placuerunt autem omnia verba haec coram Holoferne, et coram pueris eius, et mirabantur sapientiam eius, et dicebant alter ad alterum:

19. Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, et in sensu verborum.

20. Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris:

21. Et quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit et Deus meus, et tu in domo Nabuchodonosor magna eris, et nomen tuum nominabitur in universa terra.

CAPUT XII.

Iudith in locum thesaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet propriis vescendi cibis, nocteque ad orationem egrediendi: quarto autem die in convivium inducta, coram Holoferne comedit et bibit; qui eius concupiscentia ardens, vehementer inebriatur.

1. Tunc iussit eam introire ubi repositi erant thesauri eius, et iussit illic manere eam, et constituit quid daretur illi de convivio suo.

2. Cui respondit Iudith, et dixit: Nunc non potero manducare ex his, quae mihi praecipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem, quae mihi detuli, manducabo.

3. Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quae tecum detulisti, quid faciemus tibi?

4. Et dixit Iudith: Vivit anima tua domine meus, quoniam non expendet omnia haec ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea haec, quae cogitavi. Et induxerunt illam servi eius in tabernaculum, quod praeceperat.

5. Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte et ante lucem egrediendi foras ad orationem, et deprecandi Dominum.

6. Et praecepit cubiculariis suis ut sicut placeret illi, exiret et introiret ad adorandum Deum suum, per triduum:

7. Et exibat noctibus in vallem Bethuliae, et baptizabat se in fonte aquae.

8. Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israel, ut dirigeret viam eius ad liberationem populi sui.

9. Et introiens, munda manebat in tabernaculo usque dum acciperet escam suam in vespere.

10. Et factum est, in quarto die Holofernes fecit coenam servis suis, et dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, et suade Hebraeam illam ut sponte consentiat habitare mecum.

11. Foedum est enim apud Assyrios, si femina irrideat virum agendo ut immunis ab eo transeat.

12. Tunc introivit Vagao ad Iudith, et dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem eius, ut manducet cum eo, et bibat vinum in iucunditate.

13. Cui Iudith respondit: Quae ego sum, ut contradicam domino meo?

14. Omne quod erit ante oculos eius bonum et optimum faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitae meae.

15. Et surrexit, et ornavit se vestimento suo, et ingressa stetit ante faciem eius.

16. Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia eius.

17. Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, et accumbe in iucunditate, quoniam invenisti gratiam coram me.

18. Et dixit Iudith: Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie prae omnibus diebus meis.

19. Et accepit, et manducavit, et bibit coram ipso ea, quae paraverat illi ancilla eius.

20. Et iucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum numquam biberat in vita sua.

CAPUT XIII.

Iudith facta ad Deum oratione praescindit acinace caput ebrii Holofernis; quod ad concives Bethuliam deferens, eos ad gratiarum actionem hortatur: ipsa vero ab omnibus benedicitur, et Achior viso Holofernis capite obstupescit.

1. Ut autem sero factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, et conclusit Vagao ostia cubiculi, et abiit.

2. Erant autem omnes fatigati a vino:

3. Eratque Iudith sola in cubiculo.

4. Porro Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus.

5. Dixitque Iudith puellae suae ut staret foris ante cubiculum, et observaret.

6. Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lacrymis, et labiorum motu in silentio,

7. Dicens: Confirma me Domine Deus Israel, et respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, sicut promisisti, Ierusalem civitatem tuam erigas: et hoc quod credens per te posse fieri cogitavi, perficiam.

8. Et cum haec dixisset, accessit ad columnam, quae erat ad caput lectuli eius, et pugionem eius, qui in ea ligatus pendebat, exolvit.

9. Cumque evaginasset illum, apprehendit comam capitis eius, et ait: Confirma me Domine Deus in hac hora.

10. Et percussit bis in cervicem eius, et abscidit caput eius, et abstulit conopoeum eius a columnis, et evolvit corpus eius truncum.

11. Et post pusillum exivit, et tradidit caput Holofernis ancillae suae, et iussit ut mitteret illud in peram suam.

12. Et exierunt duae, secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, et transierunt castra, et gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis.

13. Et dixit Iudith a longe custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit virtutem in Israel.

14. Et factum est, cum audissent viri vocem eius, vocaverunt presbyteros civitatis.

15. Et concurrerunt ad eam omnes, a minimo usque ad maximum: quoniam sperabant eam iam non esse venturam.

16. Et accendentes luminaria congyraverunt circa eam universi: illa autem ascendens in eminentiorem locum, iussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent,

17. Dixit Iudith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se:

18. Et in me ancilla sua adimplevit misericordiam suam, quam promisit domui Israel: et interfecit in manu mea hostem populi sui hac nocte.

19. Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis mi-

litiae Assyriorum, et ecce conopoeum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum feminae percussit illum Dominus Deus noster.

20. Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me Angelus eius et hinc euntem, et ibi commorantem, et inde huc revertentem, et non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis gaudentem in victoria sua, in evasione mea, et in liberatione vestra.

(a) Psal. 105, 1. et 106, 1. 21. (a) Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius.

22. Universi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros.

23. Porro Ozias princeps populi Israel, dixit ad eam: Benedicta es tu filia a Domino Deo excelso prae omnibus mulieribus super terram.

24. Benedictus Dominus, qui creavit caelum et terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum:

25. Quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in aeternum, pro quibus non pepercisti animae tuae propter angustias et tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinae ante conspectum Dei nostri.

26. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

27. Porro Achior vocatus venit, et dixit ei Iudith: Deus Israel, cui tu testimonium dedisti quod ulciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea.

28. Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiae suae Deum Israel contempsit, et tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israel, gladio perforari praecipiam latera tua.

29. Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus prae pavore, cecidit in faciem suam super terram, et aestuavit anima eius.

30. Postea vero quam resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes eius, et adoravit eam, et dixit:

31. Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente, quae audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israel.

CAPUT XIV.

Holofernis capite de muro Bethuliae suspenso, Achiorque circumciso, Iudaei in Assyrios irruunt; qui Holofernem excitantes, mortuumque invenientes vehementi timore concutiuntur.

1. Dixit autem Iudith ad omnem populum: Audite me fratres, suspendite caput hoc super muros nostros:

2. Et erit, cum exierit Sol, accipiat unusquisque arma sua, et exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes.

3. Tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam.

4. Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, et invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor.

5. Cumque cognoveritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris.

6. Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, et circumcidit carnem praeputii sui, et appositus est ad populum Israel, et omnis successio generis eius usque in hodiernum diem.

7. Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque unusquisque vir arma sua, et egressi sunt cum grandi strepitu et ululatu.

8. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

9. Porro hi, qui in tabernaculo erant, venientes, et ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed a sonantibus Holofernes evigilaret.

10. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire.

11. Sed cum venissent eius duces ac tribuni, et universi maiores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis:

12. Intrate, et excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad proelium.

13. Tunc ingressus Vagao cubiculum eius, stetit ante cortinam, et plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Iudith dormire.

14. Sed cum nullum motum iacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, et elevans eam, vidensque cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum iacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, et scidit vestimenta sua.

15. Et ingressus tabernaculum Iudith, non invenit eam, et exiliit foras ad populum,

16. Et dixit: Una mulier Hebraea fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor: ecce enim Holofernes iacet in terra, et caput eius non est in illo.

17. Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, et intolerabilis timor et tremor cecidit super eos, et turbati sunt animi eorum valde.

18. Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPUT XV.

Assyrii caede ducis sui perculsi, omnibus relictis, fugiunt; ac Iudaei eos persequuntur, et caedunt: et spoliis collectis plurimum ditati sunt: Iudith autem a pontifice et populo benedicitur; et quae Holofernis propria fuerant, ipsi traduntur.

1. Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens et consilium ab eis, et solo tremore et metu agitati, fugae praesidium sumunt,

2. Ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebraeos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum et semitas collium.

3. Videntes itaque filii Israel fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, et ululantes post ipsos.

4. Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam ibant praecipites: filii autem Israel uno agmine persequentes, debilitabant omnes, quos invenire potuissent.

5. Misit itaque Ozias nuncios per omnes civitates et regiones Israel.

6. Omnis itaque regio, omnisque urbs electam iuventutem armatam misit post eos, et persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum.

7. Reliqui autem, qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, et praedam, quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, et onustati sunt valde.

8. Hi vero, qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quae erant illorum attulerunt secum, ita ut non

esset numerus in pecoribus, et iumentis, et universis mobilibus eorum, ut a minimo usque ad maximum omnes divites fierent de praedationibus eorum.

9. Ioacim autem summus pontifex de Ierusalem venit in Bethuliam cum universis presbyteris suis ut videret Iudith.

10. Quae cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Ierusalem, tu laetitia Israel, tu honorificentia populi nostri:

11. Quia fecisti viriliter, et confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris, et post virum tuum, alterum nescieris: ideo et manus Domini confortavit te, et ideo eris benedicta in aeternum.

12. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

13. Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum a populo Israel.

14. Porro autem universa, quae Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro, et argento, et vestibus, et gemmis, et omni supellectili, et tradita sunt omnia illi a populo.

15. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, et virginibus, et iuvenibus, in organis, et citharis.

CAPUT XVI.

Canticum Iudith ob victoriam: venit populus Ierusalem holocausta cum gratiarum actionibus oblaturus: tandemque Iudith plena dierum moritur; et dies huius victoriae perpetua apud Iudaeos in numero sanctorum dierum celebratur.

1. Tunc cantavit canticum hoc Domino Iudith, dicens:

2. Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum novum, exaltate, et invocate nomen eius.

3. Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

4. Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

5. Venit Assur ex montibus ab Aquilone in multitudine fortitudinis suae: cuius multitudo obturavit torrentes, et equi eorum cooperuerunt valles.

6. Dixit se incensurum fines meos, et iuvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in praedam, et virgines in captivitatem.

7. Dominus autem omnipotens nocuit eum, et tradidit eum in manus feminae, et confodit eum.

8. Non enim cecidit potens eorum a iuvenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes opposuerunt se illi, sed Iudith filia Merari in specie faciei suae dissolvit eum.

9. Exuit enim se vestimento viduitatis, et induit se vestimento laetitiae in exultatione filiorum Israel.

10. Unxit faciem suam unguento, et colligavit cincinnos suos mitra, accepit stolam novam ad decipiendum illum.

11. Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captivam fecit animam eius, amputavit pugione cervicem eius.

12. Horruerunt Persae constantiam eius, et Medi audaciam eius.

13. Tunc ululaverunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.

14. Filii puellarum compunxerunt eos, et sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in praelio a facie Domini Dei mei.

15. Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo nostro.

16. Adonai Domine magnus es tu, et praeclarus in virtute tua, et quem superare nemo potest.

17. Tibi serviat omnis creatura tua: (a) quia dixisti, et facta sunt: misisti spiritum tuum, et creata sunt, et non est qui resistat voci tuae. (a) Gen. 1. Psal. 32, 9.

18. Montes a fundamentis movebuntur cum aquis: petrae, sicut cera, liquescent ante faciem tuam.

19. Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20. Vae genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicii visitabit illos.

21. Dabit enim ignem, et vermes in carnes eorum, ut urantur, et sentiant usque in sempiternum.

22. Et factum est post haec, omnis populus post victoriam venit in Ierusalem adorare Dominum: et mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, et vota, et repromissiones suas.

23. Porro Iudith universa vasa bellica Holofernis, quae dedit illi populus, et conopoeum, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema oblivionis.

24. Erat autem populus iucundus secundum faciem sanctorum, et per tres menses gaudium huius victoriae celebratum est cum Iudith.

25. Post dies autem illos unusquisque rediit in domum suam, et Iudith magna facta est in Bethulia, et praeclarior erat universae terrae Israel.

26. Erat etiam virtuti castitas adiuncta, ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vitae suae, ex quo defunctus est Manasses vir eius.

27. Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.

28. Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, et dimisit abram suam liberam, et defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia.

29. Luxitque illam omnis populus diebus septem.

30. In omni autem spatio vitae eius non fuit qui perturbaret Israel, et post mortem eius annis multis.

31. Dies autem victoriae huius festivitatis, ab Hebraeis in numero sanctorum dierum accipitur, et colitur a Iudaeis ex illo tempore usque in praesentem diem.

LIBER ESTHER

CAPUT I.

Assuero ad potentiae et gloriae suae ostentationem toto semestri splendidum celebrante convivium, regina Vasthi accersita venire recusat, ideoque repudiatur: et sapientum consilio edictum promulgatur, ut uxores maritis deferant honorem.

1. In diebus Assueri, qui regnavit ab India usque Aethiopiam super centum viginti septem provincias:

2. Quando sedit in solio regni sui, Susan civitas regni eius exordium fuit.

3. Tertio igitur anno imperii sui fecit grande convivium cunctis principibus, et pueris suis, fortissimis Persarum, et Medorum inclytis, et praefectis provinciarum coram se,

4. Ut ostenderet divitias gloriae regni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiae suae, multo tempore, centum videlicet et octoginta diebus.

5. Cumque implerentur dies convivii, invitavit omnem populum, qui inventus est in Susan, a maximo usque ad minimum: et iussit septem diebus convivium praeparari in vestibulo horti, et nemoris, quod regio cultu et manu consitum erat.

6. Et pendebant ex omni parte tentoria aërii coloris et carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, et columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei et argentei, super pavimentum smaragdino et pario stratum lapide, dispositi erant: quod mira varietate pictura decorabat.

7. Bibebant autem qui invitati erant, aureis poculis, et aliis atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans, et praecipuum ponebatur.

8. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, sed sicut rex statuerat, praeponens mensis singulos de principibus suis ut sumeret unusquisque quod vellet.

9. Vasthi quoque regina fecit convivium feminarum in palatio, ubi rex Assuerus manere consueverat.

10. Itaque die septimo, cum rex esset hilarior, et post nimiam potationem incaluisset mero, praecepit Maumam, et Bazatha, et Harbona, et Bagatha, et Abgatha, et Zethar, et Charchas, septem eunuchis, qui in conspectu eius ministrabant,

11. Ut introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput eius diademate, ut ostenderet cunctis populis et principibus pulchritudinem illius: erat enim pulchra valde.

12. Quae renuit, et ad regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, venire contempsit. Unde iratus rex, et nimio furore succensus,

13. Interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant, et illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac iura maiorum:

14. (Erant autem primi et proximi, Charsena, et Sethar, et Admatha, et Tharsis, et Mares, et Marsana, et Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum, qui videbant faciem regis, et primi post eum residere soliti erant)

15. Cui sententiae Vasthi regina subiaceret, quae Assueri regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, facere noluisset.

16. Responditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus, Non solum regem laesit regina Vasthi, sed et omnes populos, et principes, qui sunt in cunctis provinciis regis Assueri.

17. Egredietur enim sermo reginae ad omnes mulieres, ut contemnant viros suos, et dicant: Rex Assuerus iussit ut regina Vasthi intraret ad eum, et illa noluit.

18. Atque hoc exemplo omnes principum coniuges Persarum atque Medorum, parvipendent imperia maritorum: unde regis iusta est indignatio.

19. Si tibi placet, egrediatur edictum a facie tua, et scribatur iuxta legem Persarum atque Medorum, quam praeteriri illicitum est, ut nequaquam ultra Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnum illius, altera, quae melior est illa, accipiat.

20. Et hoc in omne (quod latissimum est) provinciarum tuarum divulgetur imperium, et cunctae uxores tam maiorum, quam minorum deferant maritis suis honorem.

21. Placuit consilium eius regi, et principibus: fecitque rex iuxta consilium Mamuchan,

22. Et misit epistolas ad universas provincias regni sui, ut quaeque gens audire et legere poterat, diversis linguis et litteris, esse viros principes ac maiores in domibus suis: et hoc per cunctos populos divulgari.

CAPUT II.

Prae ceteris virginibus Assuero quaesitis Esther neptis occulta Mardochaei Iudaei placens, regina loco Vasthi facta est, celebrato nuptiarum magnifico convivio ac datis muneribus. Porro Mardochaeus ad ostium palatii manens, eunuchos regi insidiantes prodit, quod factum Mardochaei annalibus inscribitur.

1. His ita gestis, postquam regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, et quae fecisset, vel quae passa esset:

2. Dixeruntque pueri regis, ac ministri eius: Quaerantur regi puellae virgines ac speciosae,

3. Et mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas et virgines: et adducant eas ad civitatem Susan, et tradant eas in domum feminarum sub manu Egei eunuchi, qui est praepositus et custos mulierum regiarum: et accipiant mundum muliebrem, et cetera ad usus necessaria.

4. Et quaecumque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: et ita, ut suggesserant, iussit fieri.

5. Erat vir Iudaeus in Susan civitate, vocabulo Mardochaeus (a) filius Iair, filii Semei, filii Cis, de stirpe (a) Infra 11, 2.
Iemini,

6. Qui translatus fuerat de Ierusalem eo tempore, (b) 4 Reg. 24, 15. Inf. 11, 2.
(b) quo Iechoniam regem Iuda Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat,

7. Qui fuit nutritius filiae fratris sui Edissae, quae altero nomine vocabatur Esther: et utrumque parentem amiserat: pulchra nimis, et decora facie. Mortuisque patre eius ac matre, Mardochaeus sibi eam adoptavit in filiam.

8. Cumque percrebruisset regis imperium, et iuxta mandatum illius multas pulchras virgines adducerentur Susan, et Egeo traderentur Eunucho; Esther quo-

quae inter ceteras puellas ei tradita est, ut servaretur in numero feminarum.

9. Quae placuit ei, et invenit gratiam in conspectu illius. Et praecepit eunucho, ut acceleraret mundum muliebrem, et traderet ei partes suas, et septem puellas speciosissimas de domo regis, et tam ipsam, quam pedissequas eius ornaret atque excoleret.

10. Quae noluit indicare ei populum et patriam suam: Mardochaeus enim praeceperat ei, ut de hac re omnino reticeret:

11. Qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus, in qua electae virgines servabantur, curam agens salutis Esther, et scire volens quid ei accideret.

12. Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus quae ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita dumtaxat, ut sex mensibus oleo ungerentur myrrhino, et aliis sex quibusdam pigmentis et aromatibus uterentur.

13. Ingredientesque ad regem, quidquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant: et ut eis placuerat, compositae de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant.

14. Et quae intraverat vespere, egrediebatur mane, atque inde in secundas aedes deducebatur, quae sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis praesidebat: nec habebat potestatem ad regem ultra redeundi, nisi voluisset rex, et eam venire iussisset ex nomine.

15. Evoluto autem tempore per ordinem, instabat dies, quo Esther filia Abihail fratris Mardochaei, quam sibi adoptaverat in filiam, deberet intrare ad regem. Quae non quaesivit muliebrem cultum, sed quaecumque voluit Egeus eunuchus custos virginum, haec ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, et incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa et amabilis videbatur.

16. Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septimo anno regni eius.

17. Et adamavit eam rex plus quam omnes mulieres, habuitque gratiam et misericordiam coram eo super omnes mulieres, et posuit diadema regni in capite eius, fecitque eam regnare in loco Vasthi.

18. Et iussit convivium praeparari permagnificum cunctis principibus, et servis suis pro coniunctione, et nuptiis Esther. Et dedit requiem universis provinciis, ac dona largitus est iuxta magnificentiam principalem.

19. Cumque secundo quaererentur virgines et congregarentur, Mardochaeus manebat ad ianuam regis:

20. Necdum prodiderat Esther patriam, et populum suum, iuxta mandatum eius. Quidquid enim ille praecipiebat, observabat Esther: et ita cuncta faciebat ut eo tempore solita erat, quo eam parvulam nutriebat.

21. Eo igitur tempore, quo Mardochaeus ad regis ianuam morabatur, irati sunt Bagathan, et Thares duo eunuchi regis, qui ianitores erant, et in primo palatii limine praesidebant: volueruntque insurgere in regem, et occidere eum.

22. Quod Mardochaeum non latuit, statimque nunciavit reginae Esther: et illa regi ex nomine Mardochaei, qui ad se rem detulerat.

23. Quaesitum est, et inventum: et appensus est uterque eorum in patibulo. Mandatumque est historiis, et annalibus traditum coram rege.

CAPUT III.

Aman a rege sublimatus omnibus Medorum ac Persarum principibus, indignatur quod solus Mardochaeus Iudaeus ipsum non adoret: quapropter omnium Iudaeorum interitum ab Assuero impetrat, mittitque ad universas provincias litteras regis annulo signatas, ut tertiodecimo die mensis duodecimi universi ubique Iudaei occidantur.

1. Post haec rex Assuerus exaltavit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: et posuit solium eius super omnes principes, quos habebat.

2. Cunctique servi regis, qui in foribus palatii versabantur, flectebant genua, et adorabant Aman: sic enim praeceperat eis imperator. solus Mardochaeus non flectebat genu, neque adorabat eum.

3. Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii praesidebant: Cur praeter ceteros non observas mandatum regis?

4. Cumque hoc crebrius dicerent, et ille nollet audire, nunciaverunt Aman, scire cupientes utrum perseveraret in sententia: dixerat enim eis se esse Iudaeum.

5. Quod cum audisset Aman, et experimento probasset quod Mardochaeus non flecteret sibi genu, nec se adoraret, iratus est valde,

6. Et pro nihilo duxit in unum Mardochaeum mittere manus suas: audierat enim quod esset gentis Iudaeae. magisque voluit omnem Iudaeorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.

7. Mense primo (cuius vocabulum est Nisan) anno duodecimo regni Assueri, missa est sors in urnam, quae Hebraice dicitur phur, coram Aman, quo die et quo mense gens Iudaeorum deberet interfici: et exivit mensis duodecimus, qui vocatur Adar.

8. Dixitque Aman regi Assuero: Est populus per omnes provincias regni tui dispersus, et a se mutuo separatus, novis utens legibus et ceremoniis, insuper et regis scita contemnens. Et optime nosti quod non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam.

9. Si tibi placet, decerne, ut pereat, et decem millia talentorum appendam arcariis gazae tuae.

10. Tulit ergo rex annulum, quo utebatur, de manu sua, et dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hosti Iudaeorum,

11. Dixitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum sit. de populo age quod tibi placet.

12. Vocatique sunt scribae regis mense primo Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis: et scriptum est, ut iusserat Aman, ad omnes satrapas regis, et iudices provinciarum, diversarumque gentium, ut quaeque gens legere poterat, et audire pro varietate linguarum ex nomine regis Assueri: et litterae signatae ipsius annulo,

13. Missae sunt per cursores regis ad universas provincias ut occiderent atque delerent omnes Iudaeos, a puero usque ad senem, parvulos, et mulieres, uno die, hoc est tertio decimo mensis duodecimi, qui vocatur Adar, et bona eorum diriperent.

14. Summa autem epistolarum haec fuit, ut omnes provinciae scirent, et pararent se ad praedictam diem.

15. Festinabant cursores, qui missi erant, regis imperium explere. Statimque in Susan pependit edictum, rege et Aman celebrante convivium, et cunctis Iudaeis, qui in urbe erant, flentibus.

CAPUT IV.

Luctus Mardochaei ac reliquorum Iudaeorum ob paratum ipsis interitum: Esther autem ut iussu Mardochaei Iudaeorum neci occurrat, et non vocata ad regem ingrediatur, iubet cum ieiunio pro se triduo orari, idem ipsa faciente cum suo gynaeceo.

1. Quae cum audisset Mardochaeus, scidit vestimenta sua, et indutus est sacco, spargens cinerem capiti: et in platea mediae civitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui,

2. Et hoc eiulatu usque ad fores palatii gradiens: Non enim erat licitum, indutum sacco aulam regis intrare.

3. In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quae crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud Iudaeos, ieiunium, ululatus, et fletus, sacco et cinere multis pro strato utentibus.

4. Ingressae autem sunt puellae Esther et eunuchi, nunciaveruntque ei. Quod audiens consternata est: et vestem misit, ut ablato sacco induerent eum: quam accipere noluit.

5. Accitoque Athach eunucho, quem rex ministrum ei dederat, praecepit ei ut iret ad Mardochaeum, et disceret ab eo cur hoc faceret.

6. Egressusque Athach, ivit ad Mardochaeum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii:

7. Qui indicavit ei omnia, quae acciderant, quomodo Aman promisisset, ut in thesauros regis pro Iudaeorum nece inferret argentum.

8. Exemplar quoque edicti, quod pendebat in Susan, dedit ei, ut reginae ostenderet, et moneret eam, ut intraret ad regem, et deprecaretur eum pro populo suo.

9. Regressus Athach, nunciavit Esther omnia, quae Mardochaeus dixerat.

10. Quae respondit ei, et iussit ut diceret Mardochaeo:

11. Omnes servi regis, et cunctae, quae sub ditione eius sunt, norunt provinciae, quod sive vir, sive mulier non vocatus, interius atrium regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur: nisi forte rex auream virgam ad eum tetenderit pro signo clementiae, atque ita possit vivere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, quae triginta iam diebus non sum vocata ad eum?

12. Quod cum audisset Mardochaeus,

13. Rursum mandavit Esther, dicens: Ne putes quod animam tuam tantum liberes, quia in domo regis es prae cunctis Iudaeis:

14. Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Iudaei: et tu, et domus patris tui peribitis. Et quis novit utrum idcirco ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris?

15. Rursumque Esther haec Mardochaeo verba mandavit:

16. Vade et congrega omnes Iudaeos, quos in Susan repereris, et orate pro me. Non comedatis, et non bibatis tribus diebus, et tribus noctibus: et ego cum ancillis meis similiter ieiunabo, et tunc ingrediar ad regem contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti et periculo.

17. Ivit itaque Mardochaeus, et fecit omnia, quae ei Esther praeceperat.

CAPUT V.

Esther contempta vitae periculo ad regem ingressa postulat, ut cum Aman ad suum veniat convivium; in quo ab exhilarato rege de sua petitione interrogata rursum utrumque ad sequentem diei convivium invitat; interea Aman indignatus se a Mardochaeo non honorari, crucem illi parat.

1. Die autem tertio induta est Esther regalibus vestimentis, et stetit in atrio domus regiae, quod erat interius, contra basilicam regis: at ille sedebat super solium suum in consistorio palatii contra ostium domus.

2. Cumque vidisset Esther reginam stantem, placuit oculis eius, et extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu: Quae accedens, osculata est summitatem virgae eius.

3. Dixitque ad eam rex: Quid vis Esther regina? quae est petitio tua? etiam si dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4. At illa respondit: Si regi placet, obsecro ut venias ad me hodie, et Aman tecum ad convivium, quod paravi.

5. Statimque rex, Vocate, inquit, cito Aman ut Esther obediat voluntati. Venerunt itaque rex et Aman ad convivium, quod eis regina paraverat.

6. Dixitque ei rex, postquam vinum biberat abundanter: Quid petis ut detur tibi? et pro qua re postulas? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

7. Cui respondit Esther: Petitio mea, et preces sunt istae:

8. Si inveni in conspectu regis gratiam, et si regi placet ut det mihi quod postulo, et meam impleat petitionem: veniat rex et Aman ad convivium quod paravi eis, et cras aperiam regi voluntatem meam.

9. Egressus est itaque illo die Aman laetus et alacer. Cumque vidisset Mardochaeum sedentem ante fores palatii, et non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suae, indignatus est valde:

10. Et dissimulata ira, reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos, et Zares uxorem suam:

11. Et exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, et quanta eum gloria super omnes principes et servos suos rex elevasset.

12. Et post haec ait: Regina quoque Esther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, praeter me: apud quam etiam cras cum rege pransurus sum.

13. Et cum haec omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochaeum Iudaeum sedentem ante fores regias.

14. Responderuntque ei Zares uxor eius, et ceteri amici: Iube parari excelsam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos, et dic mane regi ut appendatur super eam Mardochaeus, et sic ibis cum rege laetus ad convivium. Placuit ei consilium, et iussit excelsam parari crucem.

CAPUT VI.

Rex in lectis sibi nocte annalibus Mardochaei fidelitatem in detectis adversus regem eunuchorum insidiis reperiens, iubet ipsum ut secundum a rege, per Aman capitalem ipsius hostem honorari.

1. Noctem illam duxit rex insomnem, iussitque sibi afferri historias et annales priorum temporum. Quae cum illo praesente legerentur,

2. Ventum est ad illum locum ubi scriptum erat quomodo nunciasset Mardochaeus insidias Bagathan, et Thares eunuchorum, regem Assuerum iugulare cupientium.

3. Quod cum audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac praemii Mardochaeus consecutus est? Dixerunt ei servi illius ac ministri: Nihil omnino mercedis accepit.

4. Statimque rex, Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiae intraverat, ut suggereret regi, et iuberet Mardochaeum affigi patibulo, quod ei fuerat praeparatum.

5. Responderunt pueri: Aman stat in atrio. Dixitque rex: Ingrediatur.

6. Cumque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, et reputans quod nullum alium rex, nisi se, vellet honorare,

7. Respondit: Homo, quem rex honorare cupit,

8. Debet indui vestibus regiis, et imponi super equum, qui de sella regis est, et accipere regium diadema super caput suum,

9. Et primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius, et per plateam civitatis incedens clamet, et dicat: Sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare.

10. Dixitque ei rex: Festina, et sumpta stola et equo, fac, ut locutus es, Mardochaeo Iudaeo, qui sedet ante fores palatii. Cave ne quidquam de his, quae locutus es, praetermittas.

11. Tulit itaque Aman stolam et equum, indutumque Mardochaeum in platea civitatis, et impositum equo praecedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare.

12. Reversusque est Mardochaeus ad ianuam palatii: et Aman festinavit ire in domum suam, lugens et operto capite:

13. Narravitque Zares uxori suae, et amicis omnia quae evenissent sibi. Cui responderunt sapientes, quos habebat in consilio, et uxor eius: Si de semine Iudaeorum est Mardochaeus, ante quem cadere coepisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius.

14. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, et cito eum ad convivium, quod regina paraverat, pergere compulerunt.

CAPUT VII.

Esther in convivio regem iam exhilaratum pro suo et populi sui vita precatur, et Aman Iudaeorum adversarium accusat, quem rex in cruce ob illo paroto Mardochaeo suspendi iubet.

1. Intravit itaque rex et Aman, ut biberent cum regina.

2. Dixitque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat: Quae est petitio tua Esther ut detur tibi? et quid vis fieri? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

3. Ad quem illa respondit: Si inveni gratiam in oculis tuis o rex, et si tibi placet, dona mihi animam meam pro qua rogo, et populum meum pro quo obsecro.

4. Traditi enim sumus ego et populus meus, ut conteramur, iugulemur, et pereamus. Atque utinam in servos et famulas venderemur: esset tolerabile malum, et gemens tacerem: nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem.

5. Respondensque rex Assuerus ait: Quis est iste, et cuius potentiae, ut haec audeat facere?

6. Dixitque Esther: Hostis et inimicus noster pessimus iste est Aman. Quod ille audiens, illico obstupuit, vultum regis ac reginae ferre non sustinens.

7. Rex autem iratus surrexit, et de loco convivii intravit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit ut rogaret Esther reginam pro anima sua, intellexit enim a rege sibi paratum malum.

8. Qui cum reversus esset de horto nemoribus consito, et intrasset convivii locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther, et ait: Etiam reginam vult opprimere, me praesente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, et statim operuerunt faciem eius.

9. Dixitque Harbona, unus de eunuchis, qui stabant in ministerio regis: En lignum, quod paraverat Mardochaeo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo.

10. Suspensus est itaque Aman in patibulo quod paraverat Mardochaeo: et regis ira quievit.

CAPUT VIII.

Esther, suffecto Mardochaeo in locum Amanis, impetrat a rege ut feroles et veteres Amon litteras novis irritet, et Iudaeis securitatem praestet, et ut se de suis inimicis ulciscantur, unde maxima ubique laetitia exoritur.

1. Die illo dedit rex Assuerus Esther reginae domum Aman adversarii Iudaeorum, et Mardochaeus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim ei Esther quod esset patruus suus.

2. Tulitque rex annulum, quem ab Aman recipi iusserat, et tradidit Mardochaeo. Esther autem constituit Mardochaeum super domum suam.

3. Nec his contenta, procidit ad pedes regis, flevitque et locuta ad eum oravit ut malitiam Aman Agagitae, et machinationes eius pessimas, quas excogitaverat contra Iudaeos, iuberet irritas fieri.

4. At ille ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signum clementiae monstrabatur: illaque consurgens stetit ante eum,

5. Et ait: Si placet regi, et si inveni gratiam in oculis eius, et deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro, ut novis epistolis, veteres Aman litterae, insidiatoris et hostis Iudaeorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire praeceperat, corrigantur.

6. Quo modo enim potero sustinere necem et interfectionem populi mei?

7. Responditque rex Assuerus Esther reginae, et Mardochaeo Iudaeo: Domum Aman concessi Esther, et ipsum iussi affigi cruci, quia ausus est manum mittere in Iudaeos.

8. Scribite ergo Iudaeis, sicut vobis placet, regis nomine, signantes litteras annulo meo. Haec enim consuetudo erat, ut epistolis, quae ex regis nomine mittebantur, et illius annulo signatae erant, nemo auderet contradicere.

9. Accitisque scribis et librariis regis (erat autem tempus tertii mensis, qui appellatur Siban) vigesima et tertia die illius scriptae sunt epistolae, ut Mardochaeus voluerat, ad Iudaeos, et ad principes, procuratoresque et iudices, qui centum vigintiseptem provinciis ab India usque ad Aethiopiam praesidebant: provinciae atque provinciae, populo et populo iuxta

linguas et litteras suas, et Iudaeis, prout legere poterant, et audire.

10. Ipsaeque epistolae, quae regis nomine mittebantur, annulo ipsius obsignatae sunt, et missae per veredarios: qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nunciis praevenirent.

11. Quibus imperavit rex, ut convenirent Iudaeos per singulas civitates, et in unum praeciperent congregari ut starent pro animabus suis, et omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis et universis domibus, interficerent atque delerent, et spolia eorum diriperent.

12. Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est tertia decima mensis duodecimi Adar.

13. Summaque epistolae haec fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui regis Assueri subiacebant imperio, notum fieret, paratos esse Iudaeos ad capiendam vindictam de hostibus suis.

14. Egressique sunt veredarii celeres nuncia perferentes, et edictum regis pependit in Susan.

15. Mardochaeus autem de palatio, et de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regiis, hyacinthinis videlicet et aëriis, coronam auream portans in capite, et amictus serico pallio atque purpureo. Omnisque civitas exultavit, atque laetata est.

16. Iudaeis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor, et tripudium.

17. Apud omnes populos, urbes, atque provincias, quocumque regis iussa veniebant, mira exultatio, epulae atque convivia, et festus dies: in tantum ut plures alterius gentis et sectae eorum religioni et ceremoniis iungerentur. Grandis enim cunctos Iudaici nominis terror invaserat.

CAPUT IX.

Iudaei passim hostes suos eodem die quem ipsi Iudaeorum caedi praestituerant, trucidant; et suspensis decem filiis Aman, diem Phurim, hoc est Sortium, perpetuo solemnem Mardochaeus instituit.

1. Igitur duodecimi mensis, quem Adar vocari ante iam diximus, tertia decima die, quando cunctis Iudaeis interfectio parabatur, et hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice Iudaei superiores esse coeperunt, et se de adversariis vindicare.

2. Congregatique sunt per singulas civitates, oppida, et loca ut extenderent manum contra inimicos, et persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat.

3. Nam et provinciarum iudices, et duces, et procuratores, omnisque dignitas, quae singulis locis ac operibus praeerat, extollebant Iudaeos timore Mardochaei:

4. Quem principem esse palatii, et plurimum posse cognoverant: fama quoque nominis eius crescebat quotidie, et per cunctorum ora volitabat.

5. Itaque percusserunt Iudaei inimicos suos plaga magna, et occiderunt eos, reddentes eis quod sibi paraverant facere:

6. In tantum ut etiam in Susan quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitae hostis Iudaeorum: quorum ista sunt nomina:

7. Pharsandatha, et Delphon, et Esphatha,

8. Et Phoratha, et Adalia, et Aridatha,

9. Et Phermesta et Arisai, et Aridai, et Iezatha.

10. Quos cum occidissent, praedas de substantiis eorum tangere noluerunt.

11. Statimqee nmmerus eorum, qui occisi erant in Susan, ad regem relatus est.

12. Qui dixit reginae: In urbe Susan interfecerunt Iudaei quingentos viros, et alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere caedem in universis provinciis? Quid ultra postulas, et quid vis ut fieri iubeam?

13. Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas Iudaeis, ut sicut fecerunt hodie in Susan, sic et cras faciant, et decem filii Aman in patibulis suspendantur.

14. Praecepitque rex ut ita fieret. Statimque in Susan pependit edictum, et decem filii Aman suspensi sunt.

15. Congregatis Iudaeis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta substantia est.

16. Sed et per omnes provincias, quae ditioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt Iudaei, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: in tantum ut septuagintaquinque millia occisorum implerentur, et nullus de substantiis eorum quidquam contingeret.

17. Dies autem tertiusdecimus mensis Adar, primus apud omnes interfectionis fuit, et quartadecima die caedere desierunt. Quem constituerunt esse sollemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conviviis.

18. At hi, qui in urbe Susan caedem exercuerant, tertiodecimo et quartodecimo die eiusdem mensis in caede versati sunt: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt sollemnem epularum atque laetitiae.

19. Hi vero Iudaei, qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimum diem mensis Adar conviviorum et gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, et mittant sibi mutuo partes epularum et ciborum.

20. Scripsit itaque Mardochaeus omnia haec, et litteris comprehensa misit ad Iudaeos, qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis, quam procul,

21. Ut quartamdecimam et quintamdecimam diem mensis Adar pro festis susciperent, et revertente semper anno sollemni celebrarent honore:

22. Quia in ipsis diebus se ulti sunt Iudaei de inimicis suis, et luctus atque tristitia in hilaritatem gaudiumque conversa sunt, essentque dies isti epularum atque laetitiae, et mitterent sibi invicem ciborum partes, et pauperibus munuscula largirentur.

23. Susceperuntque Iudaei in sollemnem ritum cuncta quae eo tempore facere coeperant, et quae Mardochaeus litteris facienda mandaverat.

24. Aman enim, filius Amadathi stirpis Agag, hostis et adversarius Iudaeorum, cogitavit contra eos malum, ut occideret illos, atque deleret: et misit phur, quod nostra lingua vertitur in sortem.

25. Et postea ingressa est Esther ad regem, obsecrans ut conatus eius, litteris regis irriti fierent: et malum, quod contra Iudaeos cogitaverat, reverteretur in caput eius. Denique et ipsum et filios eius affixerunt cruci,

26. Atque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim, id est sortium: eo quod phur, id est sors, in urnam missa fuerit. Et cuncta, quae gesta sunt, epistolae, id est libri huius volumine continentur:

27. Quaeque sustinuerunt, et quae deinceps immutata sunt, susceperunt Iudaei super se et semen

suum, et super cunctos, qui religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies absque sollemnitate transigere: quos scriptura testatur, et certa expetunt tempora, annis sibi iugiter succedentibus.

28. Isti sunt dies, quos nulla umquam delebit oblivio: et per singulas generationes cunctae in toto orbe provinciae celebrabunt; nec est ulla civitas, in qua dies phurim, id est sortium, non observentur a Iudaeis, et ab eorum progenie, quae his ceremoniis obligata est.

29. Scripseruntque Esther regina filia Abihail, et Mardochaeus Iudaeus etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista sollemnis sanciretur in posterum.

30. Et miserunt ad omnes Iudaeos, qui in centum viginti septem provinciis regis Assueri versabantur, ut haberent pacem, et susciperent veritatem,

31. Observantes Dies sortium, et suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochaeus et Esther, et illi observanda susceperunt a se, et a semine suo ieiunia, et clamores, et Sortium dies,

32. Et omnia, quae libri huius, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPUT X.

Somnii Mardochaei declaratio, reducto Iudaeorum populo in libertatem.

1. Rex vero Assuerus omnem terram, et cunctas maris insulas fecit tributarias:

2. Cuius fortitudo et imperium, et dignitas atque sublimitas, qua exaltavit Mardochaeum, scripta sunt in libris Medorum, atque Persarum:

3. Et quomodo Mardochaeus Iudaici generis secundus a rege Assuero fuerit: et magnus apud Iudaeos et acceptabilis plebi fratrum suorum, quaerens bona populo suo, et loquens ea, quae ad pacem seminis sui pertinerent.

Quae habentur in Hebraeo, plena fide expressi. Haec autem, quae sequuntur, scripta reperi in editione vulgata, quae Graecorum lingua et litteris continentur: et interim post finem libri hoc capitulum ferebatur: quod iuxta consuetudinem nostram obelo, id est veru praenotavimus.

4. Dixitque Mardochaeus: A Deo facta sunt ista.

5. Recordatus sum somnii, quod videram, haec eadem significantis: nec eorum quidquam irritum fuit.

6. Parvus fons, qui crevit in fluvium, et in lucem, solemque conversus est, et in aquas plurimas redundavit: Esther est, quam rex accepit uxorem, et voluit esse reginam.

7. Duo autem dracones: ego sum, et Aman.

8. Gentes, quae convenerant: hi sunt, qui conati sunt delere nomen Iudaeorum.

9. Gens autem mea: Israel est, quae clamavit ad Dominum, et salvum fecit Dominus populum suum: liberavitque nos ab omnibus malis, et fecit signa magna atque portenta inter Gentes:

10. Et duas sortes esse praecepit, unam Populi Dei, et alteram cunctarum Gentium.

11. Venitque utraque sors in statutum ex illo iam tempore diem coram Deo universis gentibus:

12. Et recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hereditatis suae.

13. Et observabuntur dies isti in mense Adar quartadecima, et quintadecima die eiusdem mensis, cum omni studio, et gaudio in unum coetum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israel.

CAPUT XI.

Somnium Mardochaei.

1. Anno quarto regnantibus Ptolemaeo, et Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se Sacerdotem, et Levitici generis ferebat, et Ptolemaeus filius eius hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptolemaei filium in Ierusalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebraeo, nec apud ullum fertur interpretum.

2. Anno secundo, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardochaeus filius Iairi, filii Semei, filii Cis, de tribu Beniamin:

3. Homo Iudaeus, qui habitabat in urbe Susis, vir magnus, et inter primos aulae regiae.

4. (a) Erat autem de eo numero captivorum, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Ierusalem cum Iechonia rege Iuda: (a) 4 Reg. 24, 15. Sup. 2, 6.

5. Et hoc eius somnium fuit: Apparuerunt voces, et tumultus, et tonitrua, et terraemotus, et conturbatio super terram:

6. Et ecce duo dracones magni, paratique contra se in praelium.

7. Ad quorum clamorem cunctae concitatae sunt nationes, ut pugnarent contra gentem iustorum.

8. Fuitque dies illa tenebrarum et discriminis, tribulationis et angustiae, et ingens formido super terram.

9. Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, et praeparata ad mortem.

10. Clamaveruntque ad Deum: et illis vociferantibus, fons parvus crevit in fluvium maximum, et in aquas plurimas redundavit.

11. Lux et sol ortus est, et humiles exaltati sunt, et devoraverunt inclytos.

12. Quod cum vidisset Mardochaeus, et surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet: et fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium.

CAPUT XII.

Manifestatio insidiarum eunuchorum in regem a Mardochaeo, ex secundo capite repetita.

1. Morabatur autem eo tempore in aula regis (b) cum Bagatha et Thara eunuchis regis, qui ianitores erant palatii. (b) Sup. 2, 21. et 6, 2.

2. Cumque intellexisset cogitationes eorum, et curas diligentius pervidisset, didicit quod conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, et nunciavit super eo regi.

3. Qui de utroque, habita quaestione, confessos iussit duci ad mortem.

4. Rex autem quod gestum erat, scripsit in commentariis: sed et Mardochaeus rei memoriam litteris tradidit.

5. Praecepitque ei rex, ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus.

6. Aman vero filius Amadathi bugaeus erat gloriosissimus coram rege, et voluit nocere Mardochaeo et populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Hucusque prooemium. Quae sequuntur, in eo loco posita erant, ubi scriptum est in volumine,

Et diripuerunt bona, vel substantias eorum.

Quae in sola vulgata editione reperimus.

Epistolae autem hoc exemplar fuit.

CAPUT XIII.

Exemplar epistolae regiae, quam misit Aman ad principes provinciarum super caede Iudaeorum, et Mardochaei oratio pro eorum liberatione.

1. Rex maximus Artaxerxes ab India usque Aethiopiam centum vigintiseptem provinciarum principibus, et ducibus, qui eius imperio subiecti sunt, salutem.

2. Cum plurimis gentibus imperarem, et universum orbem meae ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiae magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur.

3. Quaerente autem me a consiliariis meis quomodo posset hoc impleri, unus qui sapientia et fide ceteros praecellebat, et erat post regem secundus, Aman nomine,

4. Indicavit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui novis uteretur legibus, et contra omnium Gentium consuetudinem faciens, Regum iussa contemneret, et universarum concordiam nationum sua dissensione violaret.

5. Quod cum didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversus omne hominum genus perversis uti legibus, nostrisque iussionibus contraire, et turbare subiectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam,

6. Iussimus ut quoscumque Aman, qui omnibus provinciis praepositus est, et secundus a rege, et quem patris loco colimus, monstraverit, cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, quartadecima die duodecimi mensis Adar anni praesentis:

7. Ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbaverant.

Hucusque exemplar epistolae. Quae sequuntur, post eum locum scripta reperi, ubi legitur,

Pergensque Mardochaeus, fecit omnia, quae ei mandaverat Esther.

Nec tamen habentur in Hebraico, et apud nullum penitus feruntur interpretum.

8. Mardochaeus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius,

9. Et dixit: Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita, et non est qui possit tuae resistere voluntati, si decreveris salvare Israel.

10. Tu fecisti caelum et terram, et quidquid caeli ambitu continetur.

11. Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuae.

12. Cuncta nosti, et scis quia non pro superbia et contumelia, et aliqua gloriae cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum,

13. (Libenter enim pro salute Israel etiam vestigia pedum eius deosculari paratus essem,)

14. Sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, et ne quemquam adorarem, excepto Deo meo.

15. Et nunc Domine rex Deus Abraham miserere populi tui, quia volunt nos inimici nostri perdere, et hereditatem tuam delere.

16. Ne despicias partem tuam, quam redemisti tibi de Aegypto.

17. Exaudi deprecationem meam, et propitius esto sorti et funiculo tuo, et converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum Domine, et ne claudas ora te canentium.

18. Omnis quoque Israel pari mente et obsecratione clamavit ad Dominum, eo quod eis certa mors impenderet.

CAPUT XIV.

Plangit Esther, Deum in spiritu humilitatis obsecrans.

1. Esther quoque regina confugit ad Dominum, pavens periculum, quod imminebat.

2. Cumque deposuisset vestes regias, fletibus et luctui apta indumenta suscepit, et pro unguentis variis, cinere et stercore implevit caput, et corpus suum humiliavit ieiuniis: omniaque loca, in quibus antea laetari consueverat, crinium laceratione complevit.

3. Et deprecabatur Dominum Deum Israel, dicens: Domine mi, qui rex noster es solus, adiuva me solitariam, et cuius praeter te nullus est auxiliator alius.

4. Periculum meum in manibus meis est.

5. (a) Audivi a patre meo quod tu Domine tulisses Israel de cunctis Gentibus, et patres nostros ex omnibus retro maioribus suis, ut possideres hereditatem sempiternam, fecistique eis sicut locutus es. (a) Deut. 4, 20. 34. 32, 9.

6. Peccavimus in conspectu tuo, et idcirco tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum:

7. Coluimus enim deos eorum. Iustus es Domine:

8. Et nunc non eis sufficit, quod durissima nos opprimunt servitute, sed robur manuum suarum, idolorum potentiae deputantes,

9. Volunt tua mutare promissa, et delere hereditatem tuam, et claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi et altaris tui,

10. Ut aperiant ora Gentium, et laudent idolorum fortitudinem, et praedicent carnalem regem in sempiternum.

11. Ne tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed converte consilium eorum super eos, et eum, qui in nos coepit saevire, disperde.

12. Memento Domine, et ostende te nobis in tempore tribulationis nostrae, et da mihi fiduciam Domine rex deorum, et universae potestatis:

13. Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, et transfer cor illius in odium hostis nostri, ut et ipse pereat, et ceteri, qui ei consentiunt.

14. Nos autem libera manu tua, et adiuva me, nullum aliud auxilium habentem, nisi te, Domine, qui habes omnium scientiam,

15. Et nosti quia oderim gloriam iniquorum, et detester cubile incircumcisorum, et omnis alienigenae.

16. Tu scis necessitatem meam, quod abominer signum superbiae et gloriae meae, quod est super caput meum in diebus ostentationis meae, et detester illud quasi pannum menstruatae, et non portem in diebus silentii mei,

17. Et quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, et non biberim vinum libaminum:

18. Et numquam laetata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in praesentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.

19. Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum, qui nullam aliam spem habent, et libera nos de manu iniquorum, et erue me a timore meo.

CAPUT XV.

Mandante Mordochaeo, intrat Esther ad regem vultu illius exterrita.

Haec quoque addita reperi in editione vulgata.

1. Et mandavit ei (haud dubium quin esset Mardochaeus) ut ingrederetur ad regem, et rogaret pro populo suo et pro patria sua.

2. Memorare (inquit) dierum humilitatis tuae, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus a rege locutus est contra nos in mortem:

3. Et tu invoca Dominum, et loquere regi pro nobis, et libera nos de morte.

Necnon et ista quae subdita sunt.

4. Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, et circumdata est gloria sua.

5. Cumque regio fulgeret habitu, et invocasset omnium rectorem et salvatorem Deum, assumpsit duas famulas,

6. Et super unam quidem innitebatur, quasi prae deliciis et nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens:

7. Altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta sustentans.

8. Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, et gratis ac nitentibus oculis tristem celabat animum, et nimio timore contractum.

9. Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem, ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, auroque fulgens, et pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu.

10. Cumque elevasset faciem, et ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, et in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput.

11. Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, et festinus ac metuens exilivit de solio, et sustentans eam ulnis suis, donec rediret ad se, his verbis blandiebatur:

12. Quid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuere.

13. Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus haec lex constituta est.

14. Accede igitur, et tange sceptrum.

15. Cumque illa reticeret, tulit auream virgam, et posuit super collum eius, et osculatus est eam, et ait: Cur mihi non loqueris?

16. Quae respondit: Vidi te domine quasi Angelum Dei, et conturbatum est cor meum prae timore gloriae tuae.

17. Valde enim mirabilis es domine, et facies tua plena est gratiarum.

18. Cumque loqueretur, rursus corruit, et pene exanimata est.

19. Rex autem turbabatur, et omnes ministri eius consolabantur eam.

CAPUT XVI.

Assueri epistola pro Iudaeorum salute cum inimicorum suorum interemptione, ad singulas regni provincias irritando epistolam missam ab Aman.

Exemplar epistolae regis Artaxerxis, quam pro Iudaeis ad totas regni sui provincias misit: quod et ipsum in Hebraico volumine non habetur.

1. Rex magnus Artaxerxes ab India usque Aethiopiam centum viginti septem provinciarum ducibus ac principibus, qui nostrae iussioni obediunt, salutem dicit.

2. Multi bonitate principum et honore, qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam:

3. Et non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui dederunt, moliuntur insidias.

4. Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis, et humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam.

5. Et in tantum vesaniae proruperunt, ut eos, qui credita sibi officia diligenter observant, et ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subvertere,

6. Dum aures principum simplices, et ex sua natura alios aestimantes, callida fraude decipiunt.

7. Quae res et ex veteribus probatur historiis, et ex his, quae geruntur quotidie, quomodo malis quorumdam suggestionibus regum studia depraventur.

8. Unde providendum est paci omnium provinciarum.

9. Nec putare debetis, si diversa iubeamus, ex animi nostri venire levitate, sed pro qualitate et necessitate temporum, ut reipublicae poscit utilitas, ferre sententiam.

10. Et ut manifestius quod dicimus, intelligatis, (a) Aman filius Amadathi, et animo et gente Macedo, (a) Sup. 3, 1.
alienusque a Persarum sanguine, et pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus a nobis susceptus est:

11. Et tantam in se expertus humanitatem, ut pater noster vocaretur, et adoraretur ab omnibus post regem secundus:

12. Qui in tantum arrogantiae tumorem sublatus est, ut regno privare nos niteretur et spiritu.

13. Nam Mardochaeum, cuius fide et beneficiis vivimus, et consortem regni nostri Esther cum omni gente sua novis quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem:

14. Hoc cogitans ut illis interfectis, insidiaretur nostrae solitudini, et regnum Persarum transferret in Macedonas.

15. Nos autem a pessimo mortalium Iudaeos neci destinatos, in nulla penitus culpa reperimus, sed econtrario iustis utentes legibus,

16. Et filios altissimi et maximi, semperque viventis Dei, cuius beneficio et patribus nostris et nobis regnum est traditum, et usque hodie custoditur.

17. Unde eas litteras, quas sub nomine nostro ille direxerat, sciatis esse irritas.

18. Pro quo scelere ante portas huius urbis, id est, Susan, et ipse qui machinatus est, et omnis cognatio eius pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod meruit.

19. Hoc autem edictum, quod nunc mittimus, in cunctis urbibus proponatur, ut liceat Iudaeis uti legibus suis.

20. Quibus debetis esse adminiculo, ut eos, qui se ad necem eorum paraverant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui vocatur Adar.

21. Hanc enim diem, Deus omnipotens, moeroris et luctus, eis vertit in gaudium.

22. Unde et vos inter ceteros festos dies, hanc habetote diem, et celebrate eam cum omni laetitia, ut et in posterum cognoscatur,

23. Omnes, qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere.

24. Omnis autem provincia et civitas, quae noluerit sollemnitatis huius esse particeps, gladio et igne pereat, et sic deleatur, ut non solum hominibus, sed etiam bestiis invia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus, et inobedientiae.

LIBER IOB

CAPUT I.

Iob sanctus et dives, pro filiis vicissim convivia celebrantibus Domino sacrificat: cuius possessiones petenti Satanae Dominus diripiendas exponit: per quem perdita omni illius substantia, interemptisque filiis, ipse cum signis moestitiae patiens, in Dei laudes prorumpit.

1. Vir erat in Terra Hus, nomine Iob, et erat vir ille simplex, et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo:

2. Natique sunt ei septem filii, et tres filiae.

3. Et fuit possessio eius septem millia ovium, et tria millia camelorum, quingenta quoque iuga boum, et quingentae asinae, ac familia multa nimis: eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.

4. Et ibant filii eius, et faciebant convivium per domos, unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas ut comederent et biberent cum eis.

5. Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob, et sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis. Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei, et benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus.

6. Quadam autem die cum venissent filii Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.

7. Cui dixit Dominus: Unde venis? Qui respondens, ait: Circuivi terram, et perambulavi eam.

8. Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex, et rectus ac timens Deum, et recedens a malo?

9. Cui respondens Satan, ait: Numquid Iob frustra timet Deum?

10. Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, universamque substantiam per circuitum, operibus manuum eius benedixisti, et possessio eius crevit in terra?

11. Sed extende paululum manum tuam, et tange cuncta quae possidet nisi in faciem benedixerit tibi.

12. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce, universa quae habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Satan a facie Domini.

13. Cum autem quadam die filii et filiae eius comederent et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti,

14. Nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boves arabant, et asinae pascebantur iuxta eos,

15. Et irruerunt Sabaei, tuleruntque omnia, et pueros percusserunt gladio, et evasi ego solus ut nunciarem tibi.

16. Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, et dixit: Ignis Dei cecidit e caelo, et tactas oves puerosque consumpsit, et effugi ego solus ut nunciarem tibi.

17. Sed et illo adhuc loquente, venit alius, et dixit: Chaldaei fecerunt tres turmas, et invaserunt camelos, et tulerunt eos, necnon et pueros percusserunt gladio, et ego fugi solus ut nunciarem tibi.

18. Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intravit, et dixit: Filiis tuis et filiabus vescentibus et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti,

19. Repente ventus vehemens irruit a regione deserti, et concussit quatuor angulos domus, quae corruens oppressit liberos tuos et mortui sunt, et effugi ego solus ut nunciarem tibi.

20. Tunc surrexit Iob, et scidit vestimenta sua, et tonso capite corruens in terram, adoravit,

21. Et dixit: (a) Nudus egressus sum de utero matris meae, et nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. (a) Eccle. 5, 14. I Tim. 6, 7.

22. In omnibus his non peccavit Iob labiis suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

CAPUT II.

Satanas, obtenta a Deo facultate, percutit Iob ulcere pessimo: cui etiam propria uxor insultat: tres autem ipsius amici eum visitantes, septem diebus compatientes in terra cum eo taciti sedent.

1. Factum est autem cum quadam die venissent filii Dei, et starent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, et staret in conspectu eius,

2. Ut diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram, et perambulavi eam.

3. Et dixit Dominus ad Satan: Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, vir simplex et rectus, ac timens Deum, et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.

4. Cui respondens Satan, ait: Pellem pro pelle, et cuncta quae habet homo, dabit pro anima sua:

5. Alioquin mitte manum tuam, et tange os eius et carnem, et tunc videbis quod in faciem benedicat tibi.

6. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.

7. Egressus igitur Satan a facie Domini, percussit Iob ulcere pessimo, a planta pedis usque ad verticem eius:

8. Qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio.

9. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo et morere.

10. Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? in omnibus his non peccavit Iob labiis suis.

11. Igitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, et Baldad Suhites, et Sophar Naamathites. Condixerant enim, ut pariter venientes visitarent eum, et consolarentur.

12. Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum, et exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in caelum.

13. Et sederunt cum eo in terra septem diebus et

septem noctibus, et nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.

CAPUT III.

Iob, laxatis naturae habenis, maledicit diei nativitatis suae praesentique vitae, ostendens mortalium miserias, et a quot malis liberatur qui hac luce statim privatus est.

1. Post haec aperuit Iob os suum, et maledixit diei suo,

2. Et locutus est.

(a) Ier. 20, 14. 3. (a) Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo.

4. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, et non illustretur lumine.

5. Obscurent eum tenebrae, et umbra mortis, occupet eum caligo, et involvatur amaritudine.

6. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus:

7. Sit nox illa solitaria, nec laude digna:

8. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan:

9. Obtenebrentur stellae caligine eius: expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis aurorae:

10. Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.

11. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii?

12. Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?

13. Nunc enim dormiens silerem, et somno meo requiescerem:

14. Cum regibus et consulibus terrae, qui aedificant sibi solitudines:

15. Aut cum principibus, qui possident aurum, et replent domos suas argento:

16. Aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

17. Ibi impii cessaverunt a tumultu, et ibi requieverunt fessi robore.

18. Et quondam vincti pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris.

19. Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a domino suo.

20. Quare misero data est lux, et vita his, qui in amaritudine animae sunt?

21. Qui expectant mortem, et non venit, quasi effodientes thesaurum:

22. Gaudentque vehementer cum invenerint sepulchrum.

23. Viro cuius abscondita est via, et circumdedit eum Deus tenebris?

24. Antequam comedam suspiro: et tamquam inundantes aquae, sic rugitus meus:

25. Quia timor, quem timebam, evenit mihi: et quod verebar accidit.

26. Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? et venit super me indignatio.

CAPUT IV.

Eliphaz arguit Iob impatientiae, conaturque ei persuadere, quod propter peccata sua flagelletur a Deo, qui innocenti adversa non immittit.

1. Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Si coeperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit?

3. Ecce docuisti multos, et manus lassas roborasti:

4. Vacillantes confirmaverunt sermones tui, et genua trementia confortasti:

5. Nunc autem venit super te plaga, et defecisti: tetigit te, et conturbatus es.

6. Ubi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, et perfectio viarum tuarum?

7. Recordare obsecro te, quis umquam innocens periit? aut quando recti deleti sunt?

8. Quin potius vidi eos, qui operantur iniquitatem, et seminant dolores, et metunt eos,

9. Flante Deo periisse, et spiritu irae eius esse consumptos:

10. Rugitus leonis, et vox leaenae, et dentes catulorum leonum contriti sunt.

11. Tigris periit, eo quod non haberet praedam, et catuli leonis dissipati sunt.

12. Porro ad me dictum est verbum absconditum, et quasi furtive suscepit auris mea venas susurri eius.

13. In horrore visionis nocturnae, quando solet sopor occupare homines,

14. Pavor tenuit me, et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt:

15. Et cum spiritus me praesente transiret, inhorruerunt pili carnis meae.

16. Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, et vocem quasi aurae lenis audivi.

17. (b) Numquid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? (b) Infr. 25, 4.

18. (c) Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, et in angelis suis reperit pravitatem: (c) Infr. 15, 15. 2 Petr. 2, 4. Iud. 6.

19. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea?

20. De mane usque ad vesperam succidentur: et quia nullus intelligit, in aeternum peribunt.

21. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, et non in sapientia.

CAPUT V.

Eliphaz rursum arguit Iob iniquitatis, quod nemo sine culpa sua a Deo puniatur: ideoque hortatur Iob ut ad Deum convertatur, et ita cuncta fore illi prospera pollicetur, ac divinae providentiae opera circa creaturas extollit.

1. Voca ergo, si est qui tibi respondeat, et ad aliquem sanctorum convertere.

2. Vere stultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia.

3. Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini eius statim.

4. Longe fient filii eius a salute, et conterentur in porta, et non erit qui eruat.

5. Cuius messem famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus, et bibent sitientes divitias eius.

6. Nihil in terra sine causa fit, et de humo non oritur dolor.

7. Homo nascitur ad laborem, et avis ad volatum.

8. Quam ob rem ego deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum:

9. Qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque numero:

10. Qui dat pluviam super faciem terrae, et irrigat aquis universa:

11. Qui ponit humiles in sublime, et moerentes erigit sospitate:

12. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod coeperant:

(a) 1 Cor. 3, 19. 13. (a) Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, et consilium pravorum dissipat:

14. Per diem incurrent tenebras, et quasi in nocte sic palpabunt in meridie.

15. Porro salvum faciet egenum a gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem.

16. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

17. Beatus homo, qui corripitur a Deo: increpationem ergo Domini ne reprobes:

18. Quia ipse vulnerat, et medetur: percutit, et manus eius sanabunt.

19. In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum.

20. In fame eruet te de morte, et in bello de manu gladii.

21. A flagello linguae absconderis, et non timebis calamitatem cum venerit.

22. In vastitate, et fame ridebis, et bestias terrae non formidabis.

23. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, et bestiae terrae pacificae erunt tibi.

24. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, et visitans speciem tuam, non peccabis.

25. Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, et progenies tua quasi herba terrae.

26. Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.

27. Ecce, hoc, ut investigavimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

CAPUT VI.

Ostendit Iob se longe graviora pati quam meritus sit, conquerens se ab amicis deseri; graviter arguens et hos tres qui ad se venerant ipsum consolaturi; ac se quoque patienter audiri petit.

1. Respondens autem Iob, dixit:

2. Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: et calamitas, quam patior, in statera.

3. Quasi arena maris haec gravior appareret: unde et verba mea dolore sunt plena:

4. Quia sagittae Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me.

5. Numquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante praesepe plenum steterit?

6. Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?

7. Quae prius nolebat tangere anima mea, nunc prae angustia, cibi mei sunt.

8. Quis det ut veniat petitio mea: et quod expecto, tribuat mihi Deus?

9. Et qui coepit, ipse me conterat: solvat manum suam, et succidat me?

10. Et haec mihi sit consolatio ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

11. Quae est enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam?

12. Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea aenea est.

13. Ecce, non est auxilium mihi in me, et necessarii quoque mei recesserunt a me.

14. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

15. Fratres mei praeterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus.

16. Qui timent pruinam, irruet super eos nix.

17. Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: et ut incaluerit, solventur de loco suo.

18. Involutae sunt semitae gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, et peribunt.

19. Considerate semitas Thema, itinera Saba, et expectate paulisper.

20. Confusi sunt, quia speravi: venerunt quoque usque ad me, et pudore cooperti sunt.

21. Nunc venistis: et modo videntes plagam meam timetis.

22. Numquid dixi: Afferte mihi, et de substantia vestra donate mihi?

23. Vel, Liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me?

24. Docete me, et ego tacebo: et siquid forte ignoravi, instruite me.

25. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui possit arguere me?

26. Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, et in ventum verba profertis.

27. Super pupillum irruitis, et subvertere nitimini amicum vestrum.

28. Verumtamen quod coepistis explete: praebete aurem, et videte an mentiar.

29. Respondete obsecro absque contentione: et loquentes id quod iustum est, iudicate.

30. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

CAPUT VII.

Iob humanae vitae suasque calamitates varias explicat, nec reditum sibi fore verisimilem ad praesentis vitae felicitatem: petit quoque a Deo liberari a miseriis, admirans Dei erga miserum hominem providentiam.

1. Militia est vita hominis super terram: et sicut dies mercenarii, dies eius.

2. Sicut servus desiderat umbram, et sicut mercenarius praestolatur finem operis sui:

3. Sic et ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas enumeravi mihi.

4. Si dormiero, dicam: Quando consurgam? et rursum expectabo vesperam, et replebor doloribus usque ad tenebras.

5. Induta est caro mea putredine et sordibus pulveris, cutis mea aruit, et contracta est.

6. Dies mei velocius transierunt quam a texente tela succiditur, et consumpti sunt absque ulla spe.

7. Memento quia ventus est vita mea, et non revertetur oculus meus ut videat bona.

8. Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, et non subsistam.

9. Sicut consumitur nubes, et pertransit: sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.

10. Nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius.

11. Quapropter et ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animae meae.

12. Numquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?

13. Si dixero: Consolabitur me lectulus meus, et relevabor loquens mecum in strato meo:

14. Terrebis me per somnia, et per visiones horrore concuties.
15. Quam ob rem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea.
16. Desperavi, nequaquam ultra iam vivam: parce mihi, nihil enim sunt dies mei.
17. Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?
18. Visitas eum diluculo, et subito probas illum:
19. Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam salivam meam?
20. Peccavi, quid faciam tibi o custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum mihimetipsi gravis?
21. Cur non tollis peccatum meum, et quare non aufers iniquitatem meam? ecce, nunc in pulvere dormiam: et si mane me quaesieris, non subsistam.

CAPUT VIII.

Baldad Iobum quasi de impio sermone arguit, et eum ut ad Deum melioremque vitam se convertat hortatur, atque ita fore omnia illi feliciora promittit: explicat etiam quam sit vana spes hypocritarum, asserens Deum bonis bona, et malis mala tantum tribuere.

1. Respondens autem Baldad Suhites, dixit:
2. Usquequo loquéris talia, et spiritus multiplex sermones oris tui?
3. Numquid Deus supplantat iudicium? aut Omnipotens subvertit quod iustum est?
4. Etiam si filii tui peccaverunt ei, et dimisit eos in manu iniquitatis suae:
5. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, et Omnipotentem fueris deprecatus:
6. Si mundus et rectus incesseris, statim evigilabit ad te, et pacatum reddet habitaculum iustitiae tuae:
7. In tantum, ut si priora tua fuerint parva, et novissima tua multiplicentur nimis.
8. Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga patrum memoriam:
9. (Hesterni quippe sumus, et ignoramus quoniam
(a) Infr. 14, 2. Ps. 143, 4. sicut (a) umbra dies nostri sunt super terram.)
10. Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, et de corde suo proferent eloquia.
11. Numquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua?
12. Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit:
13. Sic viae omnium, qui obliviscuntur Deum, et spes hypocritae peribit:
14. Non ei placebit vecordia sua, et sicut tela aranearum fiducia eius.
15. Innitetur super domum suam, et non stabit: fulciet eam, et non consurget:
16. Humectus videtur antequam veniat Sol, et in ortu suo germen eius egredietur.
17. Super acervum petrarum radices eius densabuntur, et inter lapides commorabitur.
18. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, et dicet: Non novi te.
19. Haec est enim laetitia viae eius, ut rursum de terra alii germinentur.
20. Deus non proiiciet simplicem, nec porriget manum malignis:
21. Donec impleatur risu os tuum, et labia tua iubilo.
22. Qui oderunt te, induentur confusione: et tabernaculum impiorum non subsistet.

CAPUT IX.

Admittit Iob Deum per omnia iustum esse, nec posse hominem convincere Deum iniustitiae: homo, inquit Iob, comparatus Deo non potest iustificari: divinae potentiae ac sapientiae magnitudo ostenditur, ut nemo ei resistere aut respondere valeat: porro Deus et impium percutit et innocentem: suam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans suam afflictionem.

1. Et respondens Iob, ait:
2. Vere scio quod ita sit, et quod non iustificetur homo compositus Deo.
3. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.
4. Sapiens corde est, et fortis robore: quis restitit ei, et pacem habuit?
5. Qui transtulit montes, et nescierunt hi quos subvertit in furore suo.
6. Qui commovet terram de loco suo, et columnae eius concutiuntur.
7. Qui praecipit Soli, et non oritur: et stellas claudit quasi sub signaculo:
8. Qui extendit caelos solus, et graditur super fluctus maris.
9. Qui facit Arcturum, et Oriona, et Hyadas, et interiora austri.
10. Qui facit magna, et incomprehensibilia, et mirabilia, quorum non est numerus.
11. Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam.
12. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?
13. Deus, cuius irae nemo resistere potest, et sub quo curvantur qui portant orbem.
14. Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo?
15. Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.
16. Et cum invocantem exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam.
17. In turbine enim conteret me, et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.
18. Non concedit requiescere spiritum meum, et implet me amaritudinibus.
19. Si fortitudo quaeritur, robustissimus est: si aequitas iudicii, nemo audet pro me testimonium dicere.
20. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.
21. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, et taedebit me vitae meae.
22. Unum est quod locutus sum, et innocentem et impium ipse consumit.
23. Si flagellat, occidat semel, et non de poenis innocentum rideat.
24. Terra data est in manus impii, vultum iudicum eius operit. quod si non ille est, quis ergo est?
25. Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, et non viderunt bonum.
26. Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam.
27. Cum dixero: Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, et dolore torqueor.
28. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

29. Si autem et sic impius sum, quare frustra laboravi?

30. Si lotus fuero quasi aquis nivis, et fulserint velut mundissimae manus meae:

31. Tamen sordibus intinges me, et abominabuntur me vestimenta mea.

32. Neque enim viro qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in iudicio ex aequo possit audiri.

33. Non est qui utrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus.

34. Auferat a me virgam suam, et pavor eius non me terreat.

35. Loquar, et non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAPUT X.

Iob suam afflictionem lamentatur, illius causam a Deo inquirens; quem ostendit non fuisse suam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum a se hominem exacte novit: rursumque propter poenarum exuberantiam plangit se natum.

1. Taedet animam meam vitae meae, dimittam adversum me eloquium meum, loquar in amaritudine animae meae.

2. Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi cur me ita iudices.

3. Numquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, et opprimas me opus manuum tuarum, et consilium impiorum adiuves?

4. Numquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, et tu videbis?

5. Numquid sicut dies hominis dies tui, et anni tui sicut humana sunt tempora,

6. Ut quaeras iniquitatem meam, et peccatum meum scruteris?

7. Et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere.

8. Manus tuae fecerunt me, et plasmaverunt me totum in circuitu: et sic repente praecipitas me?

9. Memento quaeso quod sicut lutum feceris me, et in pulverem reduces me.

10. Nonne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti?

11. Pelle et carnibus vestisti me: ossibus et nervis compegisti me:

12. Vitam et misericordiam tribuisti mihi, et visitatio tua custodivit spiritum meum.

13. Licet haec celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris.

14. Si peccavi, et ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?

15. Et si impius fuero, vae mihi est: et si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria.

16. Et propter superbiam quasi leaenam capies me, reversusque mirabiliter me crucias.

17. Instauras testes tuos contra me, et multiplicas iram tuam adversum me, et poenae militant in me.

18. Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem ne oculus me videret.

19. Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.

20. Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum:

21. Antequam vadam et non revertar, ad terram tenebrosam, et opertam mortis caligine:

22. Terram miseriae et tenebrarum, ubi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

CAPUT XI.

Sophar inique asserit Iob propter multa ipsius peccata, quae recenset, fuisse a Deo percussum, ostendens Deum incomprehensibilem: resipiscenti tamen Iob felicissima quaeque pollicetur.

1. Respondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2. Numquid qui multa loquitur, non et audiet? aut vir verbosus iustificabitur?

3. Tibi soli tacebunt homines? et cum ceteros irriseris, a nullo confutaberis?

4. Dixisti enim: Purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu tuo.

5. Atque utinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi,

6. Ut ostenderet tibi secreta sapientiae, et quod multiplex esset lex eius, et intelligeres quod multo minora exigaris ab eo, quam meretur iniquitas tua.

7. Forsitan vestigia Dei comprehendes, et usque ad perfectum Omnipotentem reperies?

8. Excelsior caelo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognosces?

9. Longior terra mensura eius, et latior mari.

10. Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei?

11. Ipse enim novit hominum vanitatem, et videns iniquitatem, nonne considerat?

12. Vir vanus in superbiam erigitur, et tamquam pullum onagri se liberum natum putat.

13. Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas.

14. Si iniquitatem, quae est in manu tua, abstuleris a te, et non manserit in tabernaculo tuo iniustitia:

15. Tunc levare poteris faciem tuam absque macula, et eris stabilis, et non timebis.

16. Miseriae quoque oblivisceris, et quasi aquarum quae praeterierunt recordaberis.

17. Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: et cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer.

18. Et habebis fiduciam, proposita tibi spe, et defossus securus dormies.

19. Requiesces, et (a) non erit qui te exterreat: et deprecabuntur faciem tuam plurimi. (a) Lev. 26, 6.

20. (b) Oculi autem impiorum deficient, et effugium peribit ab eis, et spes illorum abominatio animae. (b) Lev. 26, 16.

CAPUT XII.

Iob, ut amicorum confundat iactantiam, asserit neminem ignorare Dei potentiam ac sapientiam ex creaturorum gubernatione, quarum status pro suo variat arbitrio.

1. Respondens autem Iob, dixit:

2. Ergo vos estis soli homines, et vobiscum morietur sapientia?

3. (c) Et mihi est cor sicut et vobis, nec inferior vestri sum: quis enim haec, quae nostis, ignorat? (c) Infr. 20, 2.

4. (d) Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum et exaudiet eum: deridetur enim iusti simplicitas. (d) Prov. 14, 2.

5. Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum.

6. Abundant tabernacula praedonum, et audacter provocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum.

7. Nimirum interroga iumenta, et docebunt te: et volatilia caeli, et indicabunt tibi.

8. Loquere terrae, et respondebit tibi: et narrabunt pisces maris.

9. Quis ignorat quod omnia haec manus Domini fecerit?

10. In cuius manu anima omnis viventis, et spiritus universae carnis hominis.

(a) Infr. 34, 3. 11. (a) Nonne auris verba diiudicat, et fauces comedentis, saporem?

12. In antiquis est sapientia, et in multo tempore prudentia.

13. Apud ipsum est sapientia et fortitudo, ipse habet consilium et intelligentiam.

(b) Isai. 22, 22. Apoc. 3, 7. 14. (b) Si destruxerit, nemo est qui aedificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.

15. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: et si emiserit eas, subvertent terram.

16. Apud ipsum est fortitudo et sapientia: ipse novit et decipientem, et eum qui decipitur.

17. Adducit consiliarios in stultum finem, et iudices in stuporem.

18. Balteum regum dissolvit, et praecingit fune renes eorum.

19. Ducit sacerdotes inglorios, et optimates supplantat:

20. Commutans labium veracium, et doctrinam senum auferens.

21. Effundit despectionem super principes, eos, qui oppressi fuerant, relevans.

22. Qui revelat profunda de tenebris, et producit in lucem umbram mortis.

23. Qui multiplicat gentes et perdit eas, et subversas in integrum restituit.

24. Qui immutat cor principum populi terrae, et decipit eos ut frustra incedant per invium:

25. Palpabunt quasi in tenebris, et non in luce, et errare eos faciet quasi ebrios.

CAPUT XIII.

Iob amicos suos ex ipsorum verbis confutans, a Deo arguendos asserit; suam quoque iustitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quaerens a Deo propter quae peccata tam graviter affligatur.

1. Ecce omnia haec vidit oculus meus, et audivit auris mea, et intellexi singula.

2. Secundum scientiam vestram et ego novi: nec inferior vestri sum.

3. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, et disputare cum Deo cupio:

4. Prius vos ostendens fabricatores mendacii, et cultores perversorum dogmatum.

5. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.

6. Audite ergo correptionem meam, et iudicium labiorum meorum attendite.

7. Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

8. Numquid faciem eius accipitis, et pro Deo iudicare nitimini?

9. Aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur ut homo, vestris fraudulentiis?

10. Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.

11. Statim ut se commoverit, turbabit vos, et terror eius irruet super vos.

12. Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervices vestrae.

13. Tacete paulisper ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit.

14. Quare lacero carnes meas dentibus meis, et animam meam porto in manibus meis?

15. Etiam si occiderit me, in ipso sperabo: verumtamen vias meas in conspectu eius arguam.

16. Et ipse erit salvator meus: non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.

17. Audite sermonem meum, et aenigmata percipite auribus vestris.

18. Si fuero iudicatus, scio quod iustus inveniar.

19. Quis est qui iudicetur mecum? veniat: quare tacens consumor?

20. Duo tantum ne facias mihi, et tunc a facie tua non abscondar:

21. Manum tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat.

22. Voca me, et ego respondebo tibi: aut certe loquar, et tu responde mihi.

23. Quantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea et delicta ostende mihi.

24. Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum?

25. Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris:

26. Scribis enim contra me amaritudines, et consumere me vis peccatis adolescentiae meae.

27. Posuisti in nervo pedem meum, et observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti:

28. Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum, quod comeditur a tinea.

CAPUT XIV.

Iob, considerata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem providentiam, quod post hanc vitam expectet aliam, et corporum vaticinatur resurrectionem.

1. Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.

2. (c) Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et numquam in eodem statu permanet. (c) Sup. 8, 9. Ps. 143, 4.

3. Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in iudicium?

4. (d) Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? (d) Psal. 50, 4.

5. Breves dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius, qui praeteriri non poterunt.

6. Recede paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarii dies eius.

7. Lignum habet spem: si praecisum fuerit, rursum virescit, et rami eius pullulant.

8. Si senuerit in terra radix eius, et in pulvere emortuus fuerit truncus illius,

9. Ad odorem aquae germinabit, et faciet comam quasi cum primum plantatum est:

10. Homo vero cum mortuus fuerit, et nudatus atque consumptus, ubi quaeso est?

11. Quomodo si recedant aquae de mari, et fluvius vacuefactus arescat:

12. Sic homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur caelum, non evigilabit, nec consurget de somno suo.

13. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas

me, et abscondas me, donec pertranseat furor tuus, et constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?

14. Putasne mortuus homo rursum vivat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

15. Vocabis me, et ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

(a) Inf. 31, 4. et 34, 21. Prov. 5, 21. 16. (a) Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.

17. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

18. Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo.

19. Lapides excavant aquae, et alluvione paulatim terra consumitur: et hominem ergo similiter perdes.

20. Roborasti eum paululum ut in perpetuum transiret: immutabis faciem eius, et emittes eum.

21. Sive nobiles fuerint filii eius, sive ignobiles, non intelliget.

22. Attamen caro eius dum vivet dolebit, et anima illius super semetipso lugebit.

CAPUT XV.

Eliphaz Iob arguit iactantiae, impatientiae et blasphemiae in Deum; apud quem dicit neminem mundum inveniri, describens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

1. Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, et implebit ardore stomachum suum?

3. Arguis verbis eum, qui non est aequalis tibi, et loqueris quod tibi non expedit.

4. Quantum in te est, evacuasti timorem, et tulisti preces coram Deo.

5. Docuit enim iniquitas tua os tuum, et imitaris linguam blasphemantium.

6. Condemnabit te os tuum, et non ego: et labia tua respondebunt tibi.

7. Numquid primus homo tu natus es, et ante colles formatus?

8. Numquid consilium Dei audisti, et inferior te erit eius sapientia?

9. Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?

(b) Eccli. 18, 8. 10. (b) Et senes, et antiqui sunt in nobis multo vetustiores quam patres tui.

11. Numquid grande est ut consoletur te Deus? sed verba tua prava hoc prohibent.

12. Quid te elevat cor tuum, et quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13. Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?

14. Quid est homo, ut immaculatus sit, et ut iustus appareat natus de muliere?

(c) Sup. 4, 18. 15. (c) Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, et caeli non sunt mundi in conspectu eius.

16. Quanto magis abominabilis et inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?

17. Ostendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi.

18. Sapientes confitentur, et non abscondunt patres suos.

19. Quibus solis data est terra, et non transivit alienus per eos.

20. Cunctis diebus suis impius superbit, et numerus annorum incertus est tyrannidis eius.

21. Sonitus terroris semper in auribus illius: et cum pax sit, ille semper insidias suspicatur.

22. Non credit quod reverti possit de tenebris ad lucem, circumspectans undique gladium.

23. Cum se moverit ad quaerendum panem, novit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies.

24. Terrebit eum tribulatio, et angustia vallabit eum, sicut regem, qui praeparatur ad praelium.

25. Tetendit enim adversus Deum manum suam, et contra Omnipotentem roboratus est.

26. Cucurrit adversus eum erecto collo, et pingui cervice armatus est.

27. Operuit faciem eius crassitudo, et de lateribus eius arvina dependet.

28. Habitavit in civitatibus desolatis, et in domibus desertis, quae in tumulos sunt redactae.

29. Non ditabitur, nec perseverabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam.

30. Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, et auferetur spiritu oris sui.

31. Non credet frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.

32. Antequam dies eius impleantur, peribit: et manus eius arescent.

33. Laedetur quasi vinea in primo flore botrus eius, et quasi oliva proiiciens florem suum.

34. Congregatio enim hypocritae sterilis, et ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

35. (d) Concepit dolorem, et peperit iniquitatem, (d) Ps. 7, 15. Isai. 59, 4.
et uterus eius praeparat dolos.

CAPUT XVI.

Iob amicorum auctoritate commotus, dolorem suum plangit, calamitatis magnitudinem ostendens, seque pati citra iniquitatem, cuius conscium esse Deum asserit.

1. Respondens autem Iob, dixit:

2. Audivi frequenter talia, consolatores onerosi omnes vos estis.

3. Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?

4. Poteram et ego similia vestri loqui: atque utinam esset anima vestra pro anima mea:

5. Consolarer et ego vos sermonibus, et moverem caput meum super vos:

6. Roborarem vos ore meo: et moverem labia mea, quasi parcens vobis.

7. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: et si tacuero, non recedet a me.

8. Nunc autem oppressit me dolor meus, et in nihilum redacti sunt omnes artus mei.

9. Rugae meae testimonium dicunt contra me, et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam contradicens mihi.

10. Collegit furorem suum in me, et comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.

11. Aperuerunt super me ora sua, et exprobrantes percusserunt maxillam meam, satiati sunt poenis meis.

12. Conclusit me Deus apud iniquum, et manibus impiorum me tradidit.

13. Ego ille quondam opulentus repente contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, et posuit me sibi quasi in signum.

14. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, et effudit in terra viscera mea.

15. Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.

16. Saccum consui super cutem meam, et operui cinere carnem meam.
17. Facies mea intumuit a fletu, et palpebrae meae caligaverunt.
18. Haec passus sum absque iniquitate manus meae, cum haberem mundas ad Deum preces.
19. Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus.
20. Ecce enim in caelo testis meus, et conscius meus in excelsis.
21. Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus.
22. Atque utinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.
23. Ecce enim breves anni transeunt, et semitam, per quam non revertar, ambulo.

CAPUT XVII.

Iob ex afflictionis suae magnitudine sibi hic nihil praeter mortem restare contendit, et amicos praesentem tantum remunerationem statuentes insipientiae arguens, ipse futuram requiem praestolatur.

1. Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, et solum mihi superest sepulchrum.
2. Non peccavi, et in amaritudinibus moratur oculus meus.
3. Libera me Domine, et pone me iuxta te, et cuiusvis manus pugnet contra me.
4. Cor eorum longe fecisti a disciplina, propterea non exaltabuntur.
5. Praedam pollicetur sociis, et oculi filiorum eius deficient.
6. Posuit me quasi in proverbium vulgi, et exemplum sum coram eis.
7. Caligavit ab indignatione oculus meus, et membra mea quasi in nihilum redacta sunt.
8. Stupebunt iusti super hoc, et innocens contra hypocritam suscitabitur.
9. Et tenebit iustus viam suam, et mundis manibus addet fortitudinem.
10. Igitur omnes vos convertimini, et venite, et non inveniam in vobis ullum sapientem.
11. Dies mei transierunt, cogitationes meae dissipatae sunt, torquentes cor meum:
12. Noctem verterunt in diem, et rursum post tenebras spero lucem.
13. Si sustinuero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectulum meum.
14. Putredini dixi: Pater meus es, mater mea, et soror mea, vermibus.
15. Ubi est ergo nunc praestolatio mea, et patientiam meam quis considerat?
16. In profundissimum infernum descendent omnia mea: putasne saltem ibi erit requies mihi?

CAPUT XVIII.

Baldad arguens Iob iactantiae et impatientiae, describit impiorum maledictiones, ut suam contra Iob sententiam statuat, nempe ipsum tantum propter peccata sua puniri.

1. Respondens autem Baldad Suhites, dixit:
2. Usque ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius, et sic loquamur.
3. Quare reputati sumus ut iumenta, et sorduimus coram vobis?
4. Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, et transferentur rupes de loco suo?
5. Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?
6. Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, et lucerna, quae super eum est, extinguetur.
7. Arctabuntur gressus virtutis eius, et praecipitabit eum consilium suum.
8. Immisit enim in rete pedes suos, et in maculis eius ambulat.
9. Tenebitur planta illius laqueo, et exardescet contra eum sitis.
10. Abscondita est in terra pedica eius, et decipula illius super semitam.
11. Undique terrebunt eum formidines, et involvent pedes eius.
12. Attenuetur fame robur eius, et inedia invadat costas illius.
13. Devoret pulchritudinem cutis eius, consumat brachia illius primogenita mors.
14. Avellatur de tabernaculo suo fiducia eius, et calcet super eum, quasi rex, interitus.
15. Habitent in tabernaculo illius socii eius, qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur.
16. Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius.
17. (a) Memoria illius pereat de terra, et non celebretur nomen eius in plateis. (a) Prov. 2, 22.
18. Expellet eum de luce in tenebras, et de orbe transferet eum.
19. Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec ullae reliquiae in regionibus eius.
20. In die eius stupebunt novissimi, et primos invadet horror.
21. Haec sunt ergo tabernacula iniqui, et iste locus eius, qui ignorat Deum.

CAPUT XIX.

Iob crudelitatis amicos arguens, se a Deo flagellari dicit immerito, non ob sua flagitia, sed ob alias iustas causas, ostendens afflictionis acerbitatem, et se ab amicis destitutum, unde super futura resurrectione seipsum consolatur.

1. Respondens autem Iob, dixit:
2. Usquequo affligitis animam meam, et atteritis me sermonibus?
3. En, decies confunditis me, et non erubescitis opprimentes me.
4. Nempe, etsi ignoravi, mecum erit ignorantia mea.
5. At vos contra me erigimini, et arguitis me opprobriis meis.
6. Saltem nunc intelligite quia Deus non aequo iudicio afflixerit me, et flagellis suis me cinxerit.
7. Ecce clamabo vim patiens, et nemo audiet: vociferabor, et non est qui iudicet.
8. Semitam meam circumsepsit, et transire non possum, et in calle meo tenebras posuit.
9. Spoliavit me gloria mea, et abstulit coronam de capite meo.
10. Destruxit me undique, et pereo, et quasi evulsae arbori abstulit spem meam.
11. Iratus est contra me furor eius, et sic me habuit quasi hostem suum.
12. Simul venerunt latrones eius, et fecerunt sibi viam per me, et obsederunt in gyro tabernaculum meum.

13. Fratres meos longe fecit a me, et noti mei quasi alieni recesserunt a me.
14. Dereliquerunt me propinqui mei: et qui me noverant, obliti sunt mei.
15. Inquilini domus meae, et ancillae meae sicut alienum habuerunt me, et quasi peregrinus fui in oculis eorum.
16. Servum meum vocavi, et non respondit, ore proprio deprecabar illum.
17. Halitum meum exhorruit uxor mea, et orabam filios uteri mei.
18. Stulti quoque despiciebant me, et cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.
19. Abominati sunt me quondam consiliarii mei: et quem maxime diligebam, aversatus est me.
20. Pelli meae, consumptis carnibus, adhaesit os meum, et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.
21. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.
22. Quare persequimini me sicut Deus, et carnibus meis saturamini?
23. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? quis mihi det ut exarentur in libro
24. Stylo ferreo, et plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?
25. Scio enim quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum:
26. Et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum.
27. Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius: reposita est haec spes mea in sinu meo.
28. Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, et radicem verbi inveniamus contra eum?
29. Fugite ergo a facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est: et scitote esse iudicium.

CAPUT XX.

Sophar verbis Iob motus, correptionem ipsius se dicit auditurum; et quae sit apud Deum pars impii, multis verbis prosequitur.

1. Respondens autem Sophar Naamathites, dixit:
2. Idcirco cogitationes meae variae succedunt sibi, et mens in diversa rapitur.
3. Doctrinam, qua me arguis, audiam, et spiritus intelligentiae meae respondebit mihi.
4. Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram,
5. Quod laus impiorum brevis sit, et gaudium hypocritae ad instar puncti:
6. Si ascenderit usque ad caelum superbia eius, et caput eius nubes tetigerit:
7. Quasi sterquilinium in fine perdetur: et qui eum viderant, dicent: Ubi est?
8. Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna.
9. Oculus, qui eum viderat, non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus.
10. Filii eius atterentur egestate, et manus illius reddent ei dolorem suum.
11. Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiae eius, et cum eo in pulvere dormient.
12. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua.
13. Parcet illi, et non derelinquet illud, et celabit in gutture suo.
14. Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.
15. Divitias, quas devoravit, evomet, et de ventre illius extrahet eas Deus.
16. Caput aspidum suget, et occidet eum lingua viperae.
17. (Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis, et butyri.)
18. Luet quae fecit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem adinventionum suarum, sic et sustinebit.
19. Quoniam confringens nudavit pauperes: domum rapuit, et non aedificavit eam.
20. (a) Nec est satiatus venter eius: et cum habuerit quae concupierat, possidere non poterit. (a) Eccl. 5, 9.
21. Non remansit de cibo eius, et propterea nihil permanebit de bonis eius.
22. Cum satiatus fuerit, arctabitur, aestuabit, et omnis dolor irruet super eum.
23. Utinam impleatur venter eius, ut emittat in eum iram furoris sui, et pluat super illum bellum suum.
24. Fugiet arma ferrea, et irruet in arcum aereum.
25. Eductus, et egrediens de vagina sua, et fulgurans in amaritudine sua: vadent, et venient super eum horribiles.
26. Omnes tenebrae absconditae sunt in occultis eius: devorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo.
27. Revelabunt caeli iniquitatem eius, et terra consurget adversus eum.
28. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.
29. Haec est pars hominis impii a Deo, et hereditas verborum eius a Domino.

CAPUT XXI.

Iob patienter ab amicis audiri postulans, causam inquirit quare impiorum nonnulli in finem usque vitae prosperentur, pii contra adversis caedantur; et respondet impium in diem perditionis a Deo servari, falsam amicorum consolationem per hoc convellens.

1. Respondens autem Iob, dixit:
2. Audite quaeso sermones meos, et agite poenitentiam.
3. Sustinete me, et ego loquar, et post mea, si videbitur, verba ridete.
4. Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari?
5. Attendite me, et obstupescite, et superponite digitum ori vestro:
6. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, et concutit carnem meam tremor.
7. (b) Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis? (b) Ierem. 12, 1. Habac. 1, 3. 13.
8. Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, et nepotum in conspectu eorum.
9. Domus eorum securae sunt et pacatae, et non est virga Dei super illos.
10. Bos eorum concepit, et non abortivit: vacca peperit, et non est privata foetu suo.
11. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, et infantes eorum exultant lusibus.
12. Tenent tympanum, et citharam, et gaudent ad sonitum organi.
13. Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.

14. Qui dixerunt Deo: Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus.
(a) Mal. 3, 14. 15. (a) Quis est Omnipotens, ut serviamus ei? et quid nobis prodest si oraverimus illum?
16. Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longe sit a me.
17. Quoties lucerna impiorum extinguetur, et superveniet eis inundatio, et dolores dividet furoris sui?
18. Erunt sicut paleae ante faciem venti, et sicut favilla quam turbo dispergit.
19. Deus servabit filiis illius dolorem patris: et cum reddiderit, tunc sciet.
20. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore Omnipotentis bibet.
21. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? et si numerus mensium eius dimidietur?
22. Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat?
23. Iste moritur robustus et sanus, dives et felix.
24. Viscera eius plena sunt adipe, et medullis ossa illius irrigantur:
25. Alius vero moritur in amaritudine animae absque ullis opibus:
26. Et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos.
27. Certe novi cogitationes vestras, et sententias contra me iniquas.
28. Dicitis enim: Ubi est domus principis? et ubi tabernacula impiorum?
29. Interrogate quemlibet de viatoribus, et haec eadem illum intelligere cognoscetis.
30. Quia in diem perditionis servatur malus, et ad diem furoris ducetur.
31. Quis arguet coram eo viam eius? et quae fecit, quis reddet illi?
32. Ipse ad sepulchra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit.
33. Dulcis fuit glareis Cocyti, et post se omnem hominem trahet, et ante se innumerabiles.
34. Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAPUT XXII.

Eliphaz arguit Iob immisericordiae in pauperum oppressione, et aliorum facinorum: ostendens ipsum de divina providentia non recte sentire, ac poenitenti bona promittens.

1. Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit:
2. Numquid Deo potest comparari homo, etiam cum perfectae fuerit scientiae?
3. Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua?
4. Numquid timens arguet te, et veniet tecum in iudicium,
5. Et non propter malitiam tuam plurimam, et infinitas iniquitates tuas?
6. Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, et nudos spoliasti vestibus.
7. Aquam lasso non dedisti, et esurienti subtraxisti panem.
8. In fortitudine brachii tui possidebas terram, et potentissimus obtinebas eam.
9. Viduas dimisisti vacuas, et lacertos pupillorum comminuisti.
10. Propterea circumdatus es laqueis, et conturbat te formido subita.
11. Et putabas te tenebras non visurum, et impetu aquarum inundantium non oppressum iri?
12. An non cogitas quod Deus excelsior caelo sit, et super stellarum verticem sublimetur?
13. Et dicis: Quid enim novit Deus? et quasi per caliginem iudicat.
14. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, et circa cardines caeli perambulat.
15. Numquid semitam saeculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?
16. Qui sublati sunt ante tempus suum, et fluvius subvertit fundamentum eorum:
17. Qui dicebant Deo: Recede a nobis: et quasi nihil posset facere Omnipotens, aestimabant eum:
18. Cum ille implesset domos eorum bonis, quorum sententia procul sit a me.
19. (b) Videbunt iusti, et laetabuntur, et innocens subsannabit eos. (b) Psal. 106, 42.
20. Nonne succisa est erectio eorum, et reliquias eorum devoravit ignis?
21. Acquiesce igitur ei, et habeto pacem; et per haec habebis fructus optimos.
22. Suscipe ex ore illius legem, et pone sermones eius in corde tuo.
23. Si reversus fueris ad Omnipotentem, aedificaberis, et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo.
24. Dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos.
25. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, et argentum coacervabitur tibi.
26. Tunc super Omnipotentem deliciis affluens, et elevabis ad Deum faciem tuam.
27. Rogabis eum, et exaudiet te, et vota tua reddes.
28. Decernes rem, et veniet tibi, et in viis tuis splendebit lumen.
29. (c) Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: (c) Prov. 29, 23.
et qui inclinaverit oculos, ipse salvabitur.
30. Salvabitur innocens, salvabitur autem in munditia manuum suarum.

CAPUT XXIII.

Iob divinum iudicium humiliter invocans, ostendit se non puniri propter peccata sua, recteque sentire de providentia Dei incomprehensibilis, omnia pro sua voluntate facientis.

1. Respondens autem Iob, ait:
2. Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, et manus plagae meae aggravata est super gemitum meum.
3. Quis mihi tribuat ut cognoscam et inveniam illum, et veniam usque ad solium eius?
4. Ponam coram eo iudicium, et os meum replebo increpationibus.
5. Ut sciam verba, quae mihi respondeat, et intelligam quid loquatur mihi.
6. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suae mole me premat.
7. Proponat aequitatem contra me, et perveniat ad victoriam iudicium meum.
8. Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.
9. Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum.
10. Ipse vero scit viam meam, et probavit me quasi aurum, quod per ignem transit:
11. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodivi, et non declinavi ex ea.

12. A mandatis labiorum eius non recessi, et in sinu meo abscondi verba oris eius.

13. Ipse enim solus est, et nemo avertere potest cogitationem eius: et anima eius quodcumque voluit, hoc fecit.

14. Cum expleverit in me voluntatem suam, et alia multa similia praesto sunt ei.

15. Et idcirco a facie eius turbatus sum, et considerans eum, timore solicitor.

16. Deus mollivit cor meum, et Omnipotens conturbavit me.

17. Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPUT XXIV.

Iob, ut recte se sentire ostendat de divina providentia, dicit Deo noto esse tempora: et hominum varias recenset iniquitates, ab ipso puniendas.

1. Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.

2. Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, et paverunt eos.

3. Asinum pupillorum abegerunt, et abstulerunt pro pignore bovem viduae.

4. Subverterunt pauperum viam, et oppresserunt pariter mansuetos terrae.

5. Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilantes ad praedam, praeparant panem liberis.

6. Agrum non suum demetunt: et vineam eius, quem vi oppresserint, vindemiant.

7. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore:

8. Quos imbres montium rigant: et non habentes velamen, amplexantur lapides.

9. Vim fecerunt depraedantes pupillos, et vulgum pauperem spoliaverunt.

10. Nudis et incedentibus absque vestitu, et esurientibus tulerunt spicas.

11. Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.

12. De civitatibus fecerunt viros gemere, et anima vulneratorum clamavit, et Deus inultum abire non patitur.

13. Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reversi sunt per semitas eius.

14. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum et pauperem: per noctem vero erit quasi fur.

15. Oculus adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: et operiet vultum suum.

16. Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, et ignoraverunt lucem.

17. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: et sic in tenebris quasi in luce ambulant.

18. Levis est super faciem aquae: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.

19. Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius.

20. Obliviscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.

21. Pavit enim sterilem, quae non parit, et viduae bene non fecit.

22. Detraxit fortes in fortitudine sua: et cum steterit, non credet vitae suae.

(a) Apoc. 2. 21. 23. (a) Dedit ei Deus locum poenitentiae, et ille abutitur eo in superbiam: oculi autem eius sunt in viis illius.

24. Elevati sunt ad modicum, et non subsistent, et humiliabuntur sicut omnia, et auferentur, et sicut summitates spicarum conterentur.

25. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, et ponere ante Deum verba mea?

CAPUT XXV.

Baldad ex Dei sublimitate et hominis humilitate, negat hominem Deo comparatum iustificari posse.

1. Respondens autem Baldad Suhites, dixit:

2. Potestas et terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.

3. Numquid est numerus militum eius? et super quem non surget lumen illius?

4. Numquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?

5. Ecce luna etiam non splendet, et stellae non sunt mundae in conspectu eius:

6. Quanto magis homo putredo, et filius hominis vermis?

CAPUT XXVI.

Iob dicit nullum Deo ab homine auxilium praestari posse, Dei incomprehensibilem potentiam ex ipsius operibus demonstrans.

1. Respondens autem Iob, dixit:

2. Cuius adiutor es? numquid imbecillis? et sustentas brachium eius, qui non est fortis?

3. Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam, et prudentiam tuam ostendisti plurimam.

4. Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramentum?

5. Ecce gigantes gemunt sub aquis, et qui habitant cum eis.

6. Nudus est infernus coram illo, et nullum est operimentum perditioni.

7. Qui extendit Aquilonem super vacuum, et appendit terram super nihilum.

8. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.

9. Qui tenet vultum solii sui, et expandit super illud nebulam suam.

10. Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux et tenebrae.

11. Columnae caeli contremiscunt, et pavent ad nutum eius.

12. In fortitudine illius repente maria congregata sunt, et prudentia eius percussit superbum.

13. Spiritus eius ornavit caelos: et obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus.

14. Ecce, haec ex parte dicta sunt viarum eius: et cum vix parvam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPUT XXVII.

Iob perpetuo constans in sui iustificatione, reiecta amicorum calumnia, ostendit cur innocentiae studuerit, quod impii ex praesentis vitae brevi prosperitate in mortem rapiantur a Deo ad supplicia.

1. Addidit quoque Iob, assumens parabolam suam, et dixit:

2. Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum, et Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.

3. Quia donec superest halitus in me, et spiritus Dei in naribus meis.

4. Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.

5. Absit a me ut iustos vos esse iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.

6. Iustificationem meam, quam coepi tenere, non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

7. Sit ut impius, inimicus meus: et adversarius meus, quasi iniquus.

8. Quae est enim spes hypocritae si avare rapiat, et non liberet Deus animam eius?

9. Numquid Deus audiet clamorem eius, cum venerit super eum angustia?

10. Aut poterit in Omnipotente delectari, et invocare Deum omni tempore?

11. Docebo vos per manum Dei quae Omnipotens habeat, nec abscondam.

12. Ecce, vos omnes nostis, et quid sine causa vana loquimini?

13. Haec est pars hominis impii apud Deum, et hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.

14. Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt, et nepotes eius non saturabuntur pane.

15. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, et viduae illius non plorabunt.

16. Si comportaverit quasi terram argentum, et sicut lutum praeparaverit vestimenta:

17. Praeparabit quidem, sed iustus vestietur illis: et argentum innocens dividet.

18. Aedificavit sicut tinea domum suam, et sicut custos fecit umbraculum.

(a) Ps. 48, 18. 19. (a) Dives cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, et nihil inveniet.

20. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.

21. Tollet eum ventus urens, et auferet, et velut turbo rapiet eum de loco suo.

22. Et mittet super eum, et non parcet: de manu eius fugiens fugiet.

23. Stringet super eum manus suas, et sibilabit super illum, intuens locum eius.

CAPUT XXVIII.

Iob etiam innocentiae studuit, quod haec sit unica via obtinendae sapientiae, quam ostendit auro longe esse praestantiorem, tum origine, tum rei dignitate: Deo autem perspecta esse quaeque occultissima naturae, et sapientiam e coelo dari, non auro emi: cuius sapientiae particula quaedam communicatur per Dei timorem.

1. Habet argentum, venarum suarum principia: et auro locus est, in quo conflatur.

2. Ferrum de terra tollitur: et lapis solutus calore, in aes vertitur.

3. Tempus posuit tenebris, et universorum finem ipse considerat, lapidem quoque caliginis, et umbram mortis.

4. Dividit torrens a populo peregrinante, eos, quos oblitus est pes egentis hominis, et invios.

5. Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igni subversa est.

6. Locus sapphiri lapides eius, et glebae illius aurum.

7. Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.

8. Non calcaverunt eam filii institorum, nec pertransivit per eam leaena.

9. Ad silicem extendit manum suam, subvertit a radicibus montes.

10. In petris rivos excidit, et omne pretiosum vidit oculus eius.

11. Profunda quoque fluviorum scrutatus est, et abscondita in lucem produxit.

12. Sapientia vero ubi invenitur? et quis est locus intelligentiae?

13. Nescit homo pretium eius, nec invenitur in terra suaviter viventium.

14. Abyssus dicit: Non est in me: et mare loquitur: Non est mecum.

15. (b) Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec (b) Sap. 7, 9.
appendetur argentum in commutatione eius.

16. Non conferetur tinctis Indiae coloribus, nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.

17. Non adaequabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri:

18. Excelsa et eminentia non memorabuntur comparatione eius: trahitur autem sapientia de occultis.

19. Non adaequabitur ei topazius de Aethiopia, nec tincturae mundissimae componetur.

20. Unde ergo sapientia venit? et quis est locus intelligentiae?

21. Abscondita est ab oculis omnium viventium, volucres quoque caeli latet.

22. Perditio et mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam eius.

23. Deus intelligit viam eius, et ipse novit locum illius.

24. Ipse enim fines mundi intuetur: et omnia, quae sub caelo sunt, respicit.

25. Qui fecit ventis pondus, et aquas appendit in mensura.

26. Quando ponebat pluviis legem, et viam procellis sonantibus.

27. Tunc vidit illam, et enarravit, et praeparavit, et investigavit.

28. Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: et recedere a malo, intelligentia.

CAPUT XXIX.

Iob pristinae cupiens restitui felicitati, multis verbis illam enarrat, una cum bonis suis operibus, quo se de contraria amicorum calumnia vindicet.

1. Addidit quoque Iob, assumens parabolam suam, et dixit:

2. Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos secundum dies, quibus Deus custodiebat me?

3. Quando splendebat lucerna eius super caput meum, et ad lumen eius ambulabam in tenebris?

4. Sicut fui in diebus adolescentiae meae, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo?

5. Quando erat Omnipotens mecum: et in circuitu meo pueri mei?

6. Quando lavabam pedes meos butyro, et petra fundebat mihi rivos olei?

7. Quando procedebam ad portam civitatis, et in platea parabant cathedram mihi?

8. Videbant me iuvenes, et abscondebantur: et senes assurgentes stabant.

9. Principes cessabant loqui, et digitum superponebant ori suo.

10. Vocem suam cohibebant duces, et lingua eorum gutturi suo adhaerebat.

11. Auris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat mihi:

12. En quod liberassem pauperem vociferantem, et pupillum, cui non esset adiutor.
13. Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduae consolatus sum.
14. Iustitia indutus sum: et vestivi me, sicut vestimento et diademate, iudicio meo.
15. Oculus fui caeco, et pes claudo.
16. Pater eram pauperum: et causam quam nesciebam, diligentissime investigabam.
17. Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferebam praedam.
18. Dicebamque: In nidulo meo moriar, et sicut palma multiplicabo dies.
19. Radix mea aperta est secus aquas, et ros morabitur in messione mea.
20. Gloria mea semper innovabitur, et arcus meus in manu mea instaurabitur.
21. Qui me audiebant, expectabant sententiam, et intenti tacebant ad consilium meum.
22. Verbis meis addere nihil audebant, et super illos stillabat eloquium meum.
23. Expectabant me sicut pluviam, et os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.
24. Si quando ridebam ad eos, non credebant, et lux vultus mei non cadebat in terram.
25. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumque sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen moerentium consolator.

CAPUT XXX.

Plangit Iob pristinam illam felicitatem, versam sibi, permittente Deo, in summam calamitatem.

1. Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei:
2. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, et vita ipsa putabantur indigni.
3. Egestate et fame steriles, qui rodebant in solitudine, squallentes calamitate et miseria.
4. Et mandebant herbas, et arborum cortices, et radix iuniperorum erat cibus eorum.
5. Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.
6. In desertis habitabant torrentium, et in cavernis terrae, vel super glaream.
7. Qui inter huiuscemodi laetabantur, et esse sub sentibus delicias computabant.
8. Filii stultorum et ignobilium, et in terra penitus non parentes.
9. Nunc in eorum canticum versus sum, et factus sum eis in proverbium.
10. Abominantur me, et longe fugiunt a me, et faciem meam conspuere non verentur.
11. Pharetram enim suam aperuit, et afflixit me, et frenum posuit in os meum.
12. Ad dexteram orientis calamitates meae illico surrexerunt: pedes meos subverterunt, et oppresserunt quasi fluctibus semitis suis.
13. Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, et praevaluerunt, et non fuit qui ferret auxilium.
14. Quasi rupto muro, et aperta ianua irruerunt super me, et ad meas miserias devoluti sunt.
15. Redactus sum in nihilum: abstulisti quasi ventus desiderium meum: et velut nubes pertransiit salus mea.
16. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, et possident me dies afflictionis.
17. Nocte os meum perforatur doloribus: et qui me comedunt, non dormiunt.
18. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capitio tunicae succinxerunt me.
19. Comparatus sum luto, et assimilatus sum favillae et cineri.
20. Clamo ad te, et non exaudis me: sto, et non respicis me.
21. Mutatus es mihi in crudelem, et in duritia manus tuae adversaris mihi.
22. Elevasti me, et quasi super ventum ponens elisisti me valide.
23. Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi.
24. Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: et si corruerint, ipse salvabis.
25. Flebam quondam super eo, qui afflictus erat, et compatiebatur anima mea pauperi.
26. Expectabam bona, et venerunt mihi mala: praestolabar lucem, et eruperunt tenebrae.
27. Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie, praevenerunt me dies afflictionis.
28. Moerens incedebam, sine furore, consurgens, in turba clamabam:
29. Frater fui draconum, et socius struthionum.
30. Cutis mea denigrata est super me, et ossa mea aruerunt prae caumate.
31. Versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium.

CAPUT XXXI.

Iob, ut de amicorum calumnia se purget, summum iudicem innocentiae suae testem invocans, suas enarrat virtutes, quibus a puero assuevit.

1. Pepigi foedus cum oculis meis ut ne cogitarem quidem de virgine.
2. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, et hereditatem Omnipotens de excelsis?
3. Numquid non perditio est iniquo, et alienatio operantibus iniustitiam?
4. Nonne ipse considerat vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat?
5. Si ambulavi in vanitate, et festinavit in dolo pes meus:
6. Appendat me in statera iusta, et sciat Deus simplicitatem meam.
7. Si declinavit gressus meus de via, et si secutum est oculos meos cor meum, et si manibus meis adhaesit macula:
8. Seram, et alius comedat: et progenies mea eradicetur.
9. Si deceptum est cor meum super muliere, et si ad ostium amici mei insidiatus sum:
10. Scortum alterius sit uxor mea, et super illam incurventur alii.
11. Hoc enim nefas est, et iniquitas maxima.
12. Ignis est usque ad perditionem devorans, et omnia eradicans genimina.
13. Si contempsi subire iudicium cum servo meo, et ancilla mea, cum disceptarent adversum me.
14. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus? et cum quaesierit, quid respondebo illi?
15. Numquid non in utero fecit me qui et illum operatus est: et formavit me in vulva unus?
16. Si negavi, quod volebant, pauperibus, et oculos viduae expectare feci:

17. Si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea:
18. (Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio: et de utero matris meae egressa est mecum.)
19. Si despexi pereuntem, eo quod non habuerit indumentum, et absque operimento pauperem:
20. Si non benedixerunt mihi latera eius, et de velleribus ovium mearum calefactus est:
21. Si levavi super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem:
22. Humerus meus a iunctura sua cadat, et brachium meum cum suis ossibus confringatur.
23. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus eius ferre non potui.
24. Si putavi aurum robur meum, et obrizo dixi: Fiducia mea.
25. Si laetatus sum super multis divitiis meis, et quia plurima reperit manus mea.
26. Si vidi solem cum fulgeret, et lunam incedentem clare:
27. Et laetatum est in abscondito cor meum, et osculatus sum manum meam ore meo.
28. Quae est iniquitas maxima, ut negatio contra Deum altissimum.
29. Si gavisus sum ad ruinam eius, qui me oderat, et exultavi quod invenisset eum malum.
30. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius.
31. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus eius ut saturemur?
32. Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.
33. Si abscondi quasi homo peccatum meum, et celavi in sinu meo iniquitatem meam.
34. Si expavi ad multitudinem nimiam, et despectio propinquorum terruit me: et non magis tacui, nec egressus sum ostium.
35. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: et librum scribat ipse qui iudicat.
36. Ut in humero meo portem illum, et circumdem illum quasi coronam mihi?
37. Per singulos gradus meos pronunciabo illum, et quasi principi offeram eum.
38. Si adversum me terra mea clamat, et cum ipsa sulci eius deflent:
39. Si fructus eius comedi absque pecunia, et animam agricolarum eius afflixi:
40. Pro frumento oriatur mihi tribulus, et pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAPUT XXXII.

Iob, silentio amicis imposito, arguitur una cum illis insipientiae ab Eliu, qui suam iactat sapientiam.

1. Omiserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quod iustus sibi videretur.
2. Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autem adversum Iob, eo quod iustum se esse diceret coram Deo.
3. Porro adversum amicos eius indignatus est, eo quod non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob.
4. Igitur Eliu expectavit Iob loquentem: eo quod seniores essent qui loquebantur.
5. Cum autem vidisset quod tres respondere non potuissent, iratus est vehementer.
6. Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit: Iunior sum tempore, vos autem antiquiores, idcirco demisso capite, veritus sum vobis indicare meam sententiam.
7. Sperabam enim quod aetas prolixior loqueretur, et annorum multitudo doceret sapientiam.
8. Sed, ut video, Spiritus est in hominibus, et inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
9. Non sunt longaevi sapientes, nec senes intelligunt iudicium.
10. Ideo dicam: Audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.
11. Expectavi enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram, donec disceptaremini sermonibus:
12. Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed, ut video, non est qui possit arguere Iob, et respondere ex vobis sermonibus eius.
13. Ne forte dicatis: Invenimus sapientiam, Deus proiecit eum, non homo.
14. Nihil locutus est mihi, et ego non secundum sermones vestros respondebo illi.
15. Extimuerunt, nec responderunt ultra, abstuleruntque a se eloquia.
16. Quoniam igitur expectavi, et non sunt locuti: steterunt, nec ultra responderunt:
17. Respondebo et ego partem meam, et ostendam scientiam meam.
18. Plenus sum enim sermonibus, et coarctat me spiritus uteri mei.
19. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas disrumpit.
20. Loquar, et respirabo paululum: aperiam labia mea, et respondebo.
21. Non accipiam personam viri, et Deum homini non aequabo.
22. Nescio enim quamdiu subsistam, etsi post modicum tollat me Factor meus.

CAPUT XXXIII.

Eliu ex sermonibus Iob ostendere nititur eum non esse iustum, docens quomodo Deus homini loquatur ut erudiat et increpet, ac resipiscenti propitietur.

1. Audi igitur Iob eloquia mea, et omnes sermones meos ausculta.
2. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.
3. Simplici corde meo sermones mei, et sententiam puram labia mea loquentur.
4. Spiritus Dei fecit me, et spiraculum Omnipotentis vivificavit me.
5. Si potes, responde mihi, et adversus faciem meam consiste.
6. Ecce, et me sicut et te fecit Deus, et de eodem luto ego quoque formatus sum.
7. Verumtamen miraculum meum non te terreat, et eloquentia mea non sit tibi gravis.
8. Dixisti ergo in auribus meis, et vocem verborum tuorum audivi:
9. Mundus sum ego, et absque delicto: immaculatus, et non est iniquitas in me.
10. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi.
11. Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas.
12. Hoc est ergo, in quo non es iustificatus: respondebo tibi, quia maior sit Deus homine.
13. Adversus eum contendis quod non ad omnia verba responderit tibi?

14. Semel loquitur Deus, et secundo id ipsum non repetit.

15. Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, et dormiunt in lectulo:

16. Tunc aperit aures virorum, et erudiens eos instruit disciplina,

17. Ut avertat hominem ab his, quae facit, et liberet eum de superbia:

18. Eruens animam eius a corruptione: et vitam illius, ut non transeat in gladium.

19. Increpat quoque per dolorem in lectulo, et omnia ossa eius marcescere facit.

20. Abominabilis ei fit in vita sua panis, et animae illius cibus ante desiderabilis.

21. Tabescet caro eius, et ossa, quae tecta fuerant, nudabuntur.

22. Appropinquavit corruptioni anima eius, et vita illius mortiferis.

23. Si fuerit pro eo Angelus loquens, unus de millibus, ut annunciet hominis aequitatem:

24. Miserebitur eius, et dicet: Libera eum, ut non descendat in corruptionem: inveni in quo ei propitier.

25. Consumpta est caro eius a suppliciis, revertatur ad dies adolescentiae suae.

26. Deprecabitur Deum, et placabilis ei erit: et videbit faciem eius in iubilo, et reddet homini iustitiam suam.

27. Respiciet homines, et dicet: Peccavi, et vere deliqui, et, ut eram dignus, non recepi.

28. Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.

29. Ecce, haec omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.

30. Ut revocet animas eorum a corruptione, et illuminet luce viventium.

31. Attende Iob, et audi me: et tace, dum ego loquor.

32. Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim, te apparere iustum.

33. Quod si non habes, audi me: tace, et docebo te sapientiam.

CAPUT XXXIV.

Eliu rursum ex verbis Iob accusat eum blasphemias aliorumque criminum, aequitatem ostendens divini iudicii, eius quoque potentiae et notitiae cuncta subesse.

1. Pronuncians itaque Eliu, etiam haec locutus est:

2. Audite sapientes verba mea, et eruditi auscultate me:

(a) Sup. 12, 11. 3. (a) Auris enim verba probat, et guttur escas gustu diiudicat.

4. Iudicium eligamus nobis, et inter nos videamus quid sit melius.

5. Quia dixit Iob: Iustus sum, et Deus subvertit iudicium meum.

6. In iudicando enim me, mendacium est: violenta sagitta mea absque ullo peccato.

7. Quis est vir ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam:

8. Qui graditur cum operantibus iniquitatem, et ambulat cum viris impiis?

9. Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.

10. Ideo viri cordati audite me, absit a Deo impietas, et ab Omnipotente iniquitas.

11. Opus enim hominis reddet ei, et iuxta vias singulorum restituet eis.

12. Vere enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet iudicium.

13. Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?

14. Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius et flatum ad se trahet.

15. Deficiet omnis caro simul, et homo in cinerem revertetur.

16. Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, et ausculta vocem eloquii mei.

17. Numquid qui non amat iudicium, sanari potest? et quomodo tu eum, qui iustus est, in tantum condemnas?

18. Qui dicit regi, apostata: qui vocat duces impios:

19. (b) Qui non accipit personas principum: nec cognovit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt universi.

(b) Deut. 10, 17. 2 Par. 19, 7. Sap. 6, 8. Eccli. 35, 15. Actor. 10, 34. Rom. 2, 11. Gal. 2, 6. Eph. 6, 9. Col. 3, 25. 1 Petr. 1, 17.

20. Subito morientur, et in media nocte turbabuntur populi, et pertransibunt, et auferent violentum absque manu.

21. Oculi enim eius super vias hominum, et omnes gressus eorum considerat.

22. Non sunt tenebrae, et non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.

23. Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium.

24. Conteret multos, et innumerabiles, et stare faciet alios pro eis.

25. Novit enim opera eorum: et idcirco inducet noctem, et conterentur.

26. Quasi impios percussit eos in loco videntium.

27. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, et omnes vias eius intelligere noluerunt:

28. Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, et audiret vocem pauperum.

29. Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eum et super gentes et super omnes homines?

30. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.

31. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.

32. Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.

33. Numquid a te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim coepisti loqui, et non ego: quod si quid nosti melius, loquere.

34. Viri intelligentes loquantur mihi, et vir sapiens audiat me.

35. Iob autem stulte locutus est, et verba illius non sonant disciplinam.

36. Pater mi, probetur Iob usque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.

37. Quia addit super peccata sua blasphemiam, inter nos interim constringatur: et tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum.

CAPUT XXXV.

Eliu falso colligens Iob dixisse Deo non placere quod rectum est, ostendit non Deo, sed homini, et pietatem prodesse, et impietatem obesse.

1. Igitur Eliu haec rursum locutus est:

2. Numquid aequa tibi videtur tua cogitatio, ut diceres: Iustior sum Deo?

3. Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccavero?
4. Itaque ego respondebo sermonibus tuis, et amicis tuis tecum.
5. Suspice caelum et intuere, et contemplare aethera quod altior te sit.
6. Si peccaveris, quid ei nocebis? et si multiplicatae fuerint iniquitates tuae, quid facies contra eum?
7. Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?
8. Homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua: et filium hominis adiuvabit iustitia tua.
9. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: et eiulabunt propter vim brachii tyrannorum.
10. Et non dixit: Ubi est Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?
11. Qui docet nos super iumenta terrae, et super volucres caeli erudit nos.
12. Ibi clamabunt, et non exaudiet, propter superbiam malorum.
13. Non ergo frustra audiet Deus, et Omnipotens causas singulorum intuebitur.
14. Etiam cum dixeris: Non considerat: iudicare coram illo, et expecta eum.
15. Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur scelus valde.
16. Ergo Iob frustra aperit os suum, et absque scientia verba multiplicat.

CAPUT XXXVI.

Eliu aequitatem divini iudicii tuetur, qui percutit ut erudiat, loquitur ut ad se redeant; redeuntes a flagellis liberat; hortatur itaque Iob ad resipiscentiam, promittens cuncta prospera.

1. Addens quoque Eliu, haec locutus est:
2. Sustine me paululum, et indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.
3. Repetam scientiam meam a principio, et operatorem meum probabo iustum.
4. Vere enim absque mendacio sermones mei, et perfecta scientia probabitur tibi.
5. Deus potentes non abiicit, cum et ipse sit potens.
6. Sed non salvat impios, et iudicium pauperibus tribuit.
7. Non auferet a iusto oculos suos, et reges in solio collocat in perpetuum, et illi eriguntur.
8. Et si fuerint in catenis, et vinciantur funibus paupertatis.
9. Indicabit eis opera eorum, et scelera eorum, quia violenti fuerunt.
10. Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat: et loquetur, ut revertantur ab iniquitate.
11. Si audierint et observaverint, complebunt dies suos in bono, et annos suos in gloria:
12. Si autem non audierint, transibunt per gladium, et consumentur in stultitia.
13. Simulatores et callidi provocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.
14. Morietur in tempestate anima eorum, et vita eorum inter effeminatos.
15. Eripiet de angustia sua pauperem, et revelabit in tribulatione aurem eius.
16. Igitur salvabit te de ore angusto latissime, et non habente fundamentum subter se: requies autem mensae tuae erit plena pinguedine.
17. Causa tua quasi impii iudicata est, causam iudiciumque recipies.
18. Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.
19. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, et omnes robustos fortitudine.
20. Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.
21. Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim coepisti sequi post miseriam.
22. Ecce, Deus excelsus in fortitudine sua, et nullus ei similis in legislatoribus.
23. Quis poterit scrutari vias eius? aut quis potest ei dicere: Operatus es iniquitatem?
24. Memento quod ignores opus eius, de quo cecinerunt viri.
25. Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.
26. Ecce, Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum eius inaestimabilis.
27. Qui aufert stillas pluviae, et effundit imbres ad instar gurgitum.
28. Qui de nubibus fluunt, quae praetexunt cuncta desuper.
29. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum.
30. Et fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.
31. Per haec enim iudicat populos, et dat escas multis mortalibus.
32. In manibus abscondit lucem, et praecipit ei ut rursus adveniat.
33. Annunciat de ea amico suo, quod possessio eius sit, et ad eam possit ascendere.

CAPUT XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus concludit Dei sapientiam, potentiam ac iustitiam, et inscrutabile iudicium ipsius; quibus vult Iob detraxisse: unde monet Iobum, ut se nutui divino penitus subiiciat.

1. Super hoc expavit cor meum, et emotum est de loco suo.
2. Audite auditionem in terrore vocis eius, et sonum de ore illius procedentem.
3. Subter omnes caelos ipse considerat, et lumen illius super terminos terrae.
4. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suae, et non investigabitur, cum audita fuerit vox eius.
5. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna et inscrutabilia.
6. Qui praecipit nivi ut descendat in terram, et hiemis pluviis, et imbri fortitudinis suae.
7. Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.
8. Ingredietur bestia latibulum, et in antro suo morabitur.
9. Ab interioribus egredietur tempestas, et ab Arcturo frigus.
10. Flante Deo concrescit gelu, et rursum latissimae funduntur aquae.
11. Frumentum desiderat nubes, et nubes spargunt lumen suum.
12. Quae lustrant per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod praeceperit illis super faciem orbis terrarum:
13. Sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordiae suae eas iusserit inveniri.

14. Ausculta haec Iob: sta, et considera mirabilia Dei.

15. Numquid scis quando praeceperit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium eius?

16. Numquid nosti semitas nubium magnas, et perfectas scientias?

17. Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro?

18. Tu forsitan cum eo fabricatus es caelos, qui solidissimi quasi aere fusi sunt.

19. Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris.

20. Quis narrabit ei quae loquor? etiam si locutus fuerit homo, devorabitur.

21. At nunc non vident lucem: subito aër cogetur in nubes, et ventus transiens fugabit eas.

22. Ab Aquilone aurum venit, et ad Deum formidolosa laudatio.

23. Digne eum invenire non possumus: magnus fortitudine, et iudicio, et iustitia, et enarrari non potest.

24. Ideo timebunt eum viri, et non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes.

CAPUT XXXVIII.

Deus ipse disputationi se interponit, et Eliu silere iusso, arguit Iob, ostendens ex conditis a se operibus non posse illum divinam potentiam ac sapientiam comprehendere.

1. Respondens autem Dominus Iob de turbine, dixit:

2. Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?

3. Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, et responde mihi.

4. Ubi eras quando ponebam fundamenta terrae? indica mihi si habes intelligentiam.

5. Quis posuit mensuras eius, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?

6. Super quo bases illius solidatae sunt? aut quis demisit lapidem angularem eius,

7. Cum me laudarent simul astra matutina, et iubilarent omnes filii Dei?

8. Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens:

9. Cum ponerem nubem vestimentum eius, et caligine illud quasi pannis infantiae obvolverem?

10. Circumdedi illud terminis meis, et posui vectem, et ostia;

11. Et dixi: Usque huc venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos.

12. Numquid post ortum tuum praecepisti diluculo, et ostendisti aurorae locum suum?

13. Et tenuisti concutiens extrema terrae, et excussisti impios ex ea?

14. Restituetur ut lutum signaculum, et stabit sicut vestimentum:

15. Auferetur ab impiis lux sua, et brachium excelsum confringetur.

16. Numquid ingressus es profunda maris, et in novissimis abyssi deambulasti?

17. Numquid apertae sunt tibi portae mortis, et ostia tenebrosa vidisti?

18. Numquid considerasti latitudinem terrae? indica mihi, si nosti, omnia,

19. In qua via lux habitet, et tenebrarum quis locus sit:

20. Ut ducas unumquodque ad terminos suos, et intelligas semitas domus eius.

21. Sciebas tunc quod nasciturus esses? et numerum dierum tuorum noveras?

22. Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti?

23. Quae praeparavi in tempus hostis, in diem pugnae et belli?

24. Per quam viam spargitur lux, dividitur aestus super terram?

25. Quis dedit vehementissimo imbri cursum, et viam sonantis tonitrui,

26. Ut plueret super terram absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur,

27. Ut impleret inviam et desolatam, et produceret herbas virentes?

28. Quis est pluviae pater? vel quis genuit stillas roris?

29. De cuius utero egressa est glacies? et gelu de caelo quis genuit?

30. In similitudinem lapidis aquae durantur, et superficies abyssi constringitur.

31. Numquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?

32. Numquid producis Luciferum in tempore suo, et Vesperum super filios terrae consurgere facis?

33. Numquid nosti ordinem caeli, et pones rationem eius in terra?

34. Numquid elevabis in nebula vocem tuam, et impetus aquarum operiet te?

35. Numquid mittes fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi: Adsumus?

36. Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?

37. Quis enarrabit caelorum rationem, et concentum caeli quis dormire faciet?

38. Quando fundebatur pulvis in terra, et glebae compingebantur?

39. Numquid capies leaenae praedam, et animam catulorum eius implebis,

40. Quando cubant in antris, et in specubus insidiantur?

41. (a) Quis praeparat corvo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes, eo quod non habeant cibos? (a) *Psal.* 146, 9.

CAPUT XXXIX.

Deus ipsi Iob ostendit mirabilia opera sua etiam ex ibicibus, onagro, rhinocerote, struthione, equo et aquila: arguens eum quod cum ipso contendere voluerit: quibus Iob commotus agnoscit se temere locutum.

1. Numquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?

2. Dinumerasti menses conceptus earum, et scisti tempus partus earum?

3. Incurvantur ad foetum, et pariunt, et rugitus emittunt.

4. Separantur filii earum, et pergunt ad pastum: egrediuntur, et non revertuntur ad eas:

5. Quis dimisit onagrum liberum, et vincula eius quis solvit?

6. Cui dedi in solitudine domum, et tabernacula eius in terra salsuginis.

7. Contemnit multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit.

8. Circumspicit montes pascuae suae, et virentia quaeque perquirit.

9. Numquid volet rhinoceros servire tibi, aut morabitur ad praesepe tuum?
10. Numquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te?
11. Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, et derelinques ei labores tuos?
12. Numquid credes illi quod sementem reddat tibi, et aream tuam congreget?
13. Penna struthionis similis est pennis herodii, et accipitris.
14. Quando derelinquit ova sua in terra, tu forsitan in pulvere calefacies ea?
15. Obliviscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.
16. Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laboravit nullo timore cogente.
17. Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.
18. Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum et ascensorem eius.
19. Numquid praebebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum?
20. Numquid suscitabis eum quasi locustas? gloria narium eius terror.
21. Terram ungula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.
22. Contemnit pavorem, nec cedit gladio.
23. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clypeus.
24. Fervens et fremens sorbet terram, nec reputat tubae sonare clangorem.
25. Ubi audierit buccinam, dicit: Vah, procul odoratur bellum, exhortationem ducum, et ululatum exercitus.
26. Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?
27. Numquid ad praeceptum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum suum?
28. In petris manet, et in praeruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.
29. Inde contemplatur escam, et de longe oculi eius prospiciunt.
30. Pulli eius lambent sanguinem: et ubicumque cadaver fuerit, statim adest.
31. Et adiecit Dominus, et locutus est ad Iob:
32. Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? utique qui arguit Deum, debet respondere ei.
33. Respondens autem Iob Domino, dixit:
34. Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum.
35. Unum locutus sum, quod utinam non dixissem: et alterum, quibus ultra non addam.

CAPUT XL.

Deus arguens Iob quod visus sit iustitiae ipsius detraxisse, ostendit ei suam potentiam in behemoth et leviathan, silentium ei imponens.

1. Respondens autem Dominus Iob de turbine, dixit:
2. Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te: et indica mihi.
3. Numquid irritum facies iudicium meum: et condemnabis me, ut tu iustificeris?
4. Et si habes brachium sicut Deus, et si voce simili tonas?
5. Circumda tibi decorem, et in sublime erigere, et esto gloriosus, et speciosis induere vestibus.
6. Disperge superbos in furore tuo, et respiciens omnem arrogantem humilia.
7. Respice cunctos superbos, et confunde eos, et contere impios in loco suo.
8. Absconde eos in pulvere simul, et facies eorum demerge in foveam:
9. Et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua.
10. Ecce, Behemoth, quem feci tecum, foenum quasi bos comedet:
11. Fortitudo eius in lumbis eius, et virtus illius in umbilico ventris eius.
12. Stringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum eius perplexi sunt.
13. Ossa eius velut fistulae aeris, cartilago illius quasi laminae ferreae.
14. Ipse est principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium eius.
15. Huic montes herbas ferunt: omnes bestiae agri ludent ibi.
16. Sub umbra dormit in secreto calami, et in locis humentibus.
17. Protegunt umbrae umbram eius, circumdabunt eum salices torrentis.
18. Ecce, absorbebit fluvium, et non mirabitur: et habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius.
19. In oculis eius quasi hamo capiet eum, et in sudibus perforabit nares eius.
20. An extrahere poteris leviathan hamo, et fune ligabis linguam eius?
21. Numquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius?
22. Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?
23. Numquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum?
24. Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis?
25. Concident eum amici, divident illum negotiatores?
26. Numquid implebis sagenas pelle eius, et gurgustium piscium capite illius?
27. Pone super eum manum tuam: memento belli, nec ultra addas loqui.
28. Ecce, spes eius frustrabitur eum, et videntibus cunctis praecipitabitur.

CAPUT XLI.

Malitia behemoth explicatur fusius iuxta illius membra, duritiam et superbiam.

1. Non quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?
2. Quis ante dedit mihi, ut reddam ei? omnia quae sub caelo sunt, mea sunt.
3. Non parcam ei, et verbis potentibus, et ad deprecandum compositis.
4. Quis revelabit faciem indumenti eius? et in medium oris eius quis intrabit?
5. Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.
6. Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.
7. Una uni coniungitur, et ne spiraculum quidem incedit per eas:
8. Una alteri adhaerebit, et tenentes se nequaquam separabuntur.

9. Sternutatio eius splendor ignis, et oculi eius, ut palpebrae diluculi.

10. De ore eius lampades procedunt, sicut tedae ignis accensae.

11. De naribus eius procedit fumus, sicut ollae succensae atque ferventis.

12. Halitus eius prunas ardere facit, et flamma de ore eius egreditur.

13. In collo eius morabitur fortitudo, et faciem eius praecedit egestas.

14. Membra carnium eius cohaerentia sibi: mittet contra eum fulmina, et ad locum alium non ferentur.

15. Cor eius indurabitur tamquam lapis, et stringetur quasi malleatoris incus.

16. Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, et territi purgabuntur.

17. Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:

18. Reputabit enim quasi paleas ferrum, et quasi lignum putridum, aes.

19. Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundae.

20. Quasi stipulam aestimabit malleum, et deridebit vibrantem hastam.

21. Sub ipso erunt radii solis, et sternet sibi aurum quasi lutum.

22. Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, et ponet quasi cum unguenta bulliunt.

23. Post eum lucebit semita, aestimabit abyssum quasi senescentem.

24. Non est super terram potestas, quae comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret.

25. Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbiae.

CAPUT XLII.

Agnoscit Iob se insipienter locutum, et a Domino praefertur amicis, ac pro illis orat: duplicia recipiens eorum quae amiserat, tandemque plenus dierum in pace quievit.

1. Respondens autem Iob Domino, dixit:

2. Scio quia omnia potes, et nulla te latet cogitatio.

3. Quis est iste, qui celat consilium absque scientia? ideo insipienter locutus sum, et quae ultra modum excederent scientiam meam.

4. Audi, et ego loquar: interrogabo te, et responde mihi.

5. Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.

6. Idcirco ipse me reprehendo, et ago poenitentiam in favilla et cinere.

7. Postquam autem locutus est Dominus verba haec ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, et in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob.

8. Sumite ergo vobis septem tauros, et septem arietes, et ite ad servum meum Iob, et offerte holocaustum pro vobis: Iob autem servus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam ut non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut servus meus Iob.

9. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, et Baldad Suhites, et Sophar Naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, et suscepit Dominus faciem Iob.

10. Dominus quoque conversus est ad poenitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quaecumque fuerant Iob, duplicia.

11. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, et universae sorores suae, et cuncti qui noverant eum prius, et comederunt cum eo panem in domo eius: et moverunt super eum caput, et consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum: Et dederunt ei unusquisque ovem unam, et inaurem auream unam.

12. Dominus autem benedixit novissimis Iob magis quam principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium, et sex millia camelorum, et mille iuga boum, et mille asinae.

13. Et fuerunt ei septem filii, et tres filiae.

14. Et vocavit nomen unius Diem, et nomen secundae Cassiam, et nomen tertiae Cornustibii.

15. Non sunt autem inventae mulieres speciosae sicut filiae Iob in universa terra: deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum.

16. Vixit autem Iob post haec, centum quadraginta annis, et vidit filios suos, et filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, et mortuus est senex, et plenus dierum.

LIBER PSALMORUM

PSALMUS I.

Felicitas iustorum, et impiorum miseria.

1. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit:

(a) Ios. 1, 8. 2. (a) Sed in lege Domini voluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac nocte.

(b) Ierem. 17, 8. 3. (b) Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo:

Et folium eius non defluet: et omnia quaecumque faciet, prosperabuntur.

4. Non sic impii, non sic: sed tamquam pulvis, quem proiicit ventus a facie terrae.

5. Ideo non resurgent impii in iudicio: neque peccatores in concilio iustorum.

6. Quoniam novit Dominus viam iustorum: et iter impiorum peribit.

PSALMUS II.

Christi imperium vanis conatibus homines expugnabunt.

1. Quare fremuerunt Gentes, (c) et populi meditati sunt inania? (c) Actor. 4, 25.

2. Astiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum eius.

3. Dirumpamus vincula eorum: et proiiciamus a nobis iugum ipsorum.

4. Qui habitat in caelis irridebit eos: et Dominus subsannabit eos.

5. Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos.

6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, praedicans praeceptum eius.

(a) *Act.* 13, 33. *Hebr.* 1, 5. et 5, 5.

7. (a) Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

8. Postula a me, et dabo tibi Gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae.

(b) *Apoc.* 2, 27. et 19, 15.

9. (b) Reges eos in virga ferrea, et tamquam vas figuli confringes eos.

10. Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.

11. Servite Domino in timore: et exultate ei cum tremore.

12. Apprehendite disciplinam nequando irascatur Dominus, et pereatis de via iusta.

13. Cum exarserit in brevi ira eius, beati omnes, qui confidunt in eo.

PSALMUS III.

David fugiens Absalom a Deo salutem sperat.

1. Psalmus David, Cum fugeret a facie Absalom filii sui. (2 *Reg.* 15, 14.)

2. Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt adversum me.

3. Multi dicunt animae meae: Non est salus ipsi in Deo eius.

4. Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, et exaltans caput meum.

5. Voce mea ad Dominum clamavi: et exaudivit me de monte sancto suo.

6. Ego dormivi, et soporatus sum: et exurrexi, quia Dominus suscepit me.

7. Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, salvum me fac Deus meus.

8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa: dentes peccatorum contrivisti.

9. Domini est salus: et super populum tuum benedictio tua.

PSALMUS IV.

David hortatur ad pacem et omnia bona a Deo speranda.

1. In finem in carminibus, Psalmus David.

2. Cum invocarem exaudivit me Deus iustitiae meae: in tribulatione dilatasti mihi.

Miserere mei, et exaudi orationem meam.

3. Filii hominum usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et quaeritis mendacium?

4. Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum: Dominus exaudiet me cum clamavero ad eum.

(c) *Ephes.* 4, 26.

5. (c) Irascimini, et nolite peccare: quae dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

6. Sacrificate sacrificium iustitiae, et sperate in Domino. multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?

7. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti laetitiam in corde meo.

8. A fructu frumenti, vini, et olei sui multiplicati sunt.

9. In pace in idipsum dormiam, et requiescam;

10. Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

PSALMUS V.

Contra malignum iustus auxilium divinum implorat.

1. In finem pro ea, quae hereditatem consequitur, Psalmus David.

2. Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.

3. Intende voci orationis meae, rex meus et Deus meus.

4. Quoniam ad te orabo: Domine mane exaudies vocem meam.

5. Mane astabo tibi et videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6. Neque habitabit iuxta te malignus: neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.

7. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.

Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus:

8. Ego autem in multitudine misericordiae tuae.

Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

9. Domine deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

10. Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.

11. (d) Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, iudica illos Deus. (d) *Inf.* 13, 3. *Rom.* 3, 13.

Decidant a cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te Domine.

12. Et laetentur omnes, qui sperant in te, in aeternum exultabunt: et habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum,

13. Quoniam tu benedices iusto.

Domine, ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos.

PSALMUS VI.

Oratio poenitentis, Dei misericordiam implorantis.

1. In finem in carminibus, Psalmus David, pro octava.

2. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me,

3. Miserere mei Domine quoniam infirmus sum: sana me Domine quoniam conturbata sunt ossa mea.

4. Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine usquequo?

5. Convertere Domine, et eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam,

6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

7. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.

8. Turbatus est a furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.

9. (e) Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei. (e) *Matth.* 7, 23. et 25, 41. *Luc.* 13, 27.

10. Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

11. Erubescant, et conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur et erubescant valde velociter.

PSALMUS VII.

David orat ut ob suam innocentiam servetur, et ut consumatur nequitia peccatorum.

1. Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Iemini. (2 *Reg.* 16.)

2. Domine Deus meus in te speravi: salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.

3. Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.

4. Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:
5. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis.
6. Persequatur inimicus animam meam, et comprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulverem deducat.
7. Exurge Domine in ira tua: et exaltare in finibus inimicorum meorum.
Et exurge Domine Deus meus in praecepto quod mandasti:
8. Et synagoga populorum circumdabit te.
Et propter hanc in altum regredere:
9. Dominus iudicat populos.
Iudica me Domine secundum iustitiam meam, et secundum innocentiam meam super me.
10. Consumetur nequitia peccatorum, et diriges iustum, (a) scrutans corda et renes Deus.
(a) 1 Par. 28, 9. Ierem. 11, 20. 17, 10. et 20, 12.
Iustum
11. Adiutorium meum a Domino, qui salvos facit rectos corde.
12. Deus iudex iustus, fortis, et patiens: numquid irascitur per singulos dies?
13. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit: arcum suum tetendit, et paravit illum.
14. Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.
15. (b) Ecce parturiit iniustitiam: concepit dolorem, et peperit iniquitatem.
(b) Iob. 15, 35. Isai. 59, 4.
16. Lacum aperuit, et effodit eum: et incidit in foveam, quam fecit.
17. Convertetur dolor eius in caput eius: et in verticem ipsius iniquitas eius descendet.
18. Confitebor Domino secundum iustitiam eius: et psallam nomini Domini altissimi.

PSALMUS VIII.

In operibus suis mirabilis Dominus.

1. In finem pro torcularibus, Psalmus David.
2. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!
Quoniam elevata est magnificentia tua, super caelos.
3. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem.
4. Quoniam videbo caelos tuos, opera digitorum tuorum: lunam et stellas, quae tu fundasti.
5. Quid est homo, quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum?
(c) Hebr. 2, 7.
6. (c) Minuisti eum paulominus ab angelis, gloria et honore coronasti eum:
7. Et constituisti eum super opera manuum tuarum.
(d) Genes. 1, 28. 1 Cor. 15, 26.
8. (d) Omnia subiecisti sub pedibus eius, oves et boves universas: insuper et pecora campi.
9. Volucres caeli, et pisces maris, qui perambulant semitas maris.
10. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

PSALMUS IX.

Celebratur potentia Dei qui impios disperdit et pauperes tuetur.

1. In finem pro occultis filii, Psalmus David.
2. Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.
3. Laetabor et exultabo in te: psallam nomini tuo Altissime,
4. In convertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, et peribunt a facie tua.
5. Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.
6. Increpasti Gentes, et periit impius: nomen eorum delesti in aeternum et in saeculum saeculi.
7. Inimici defecerunt frameae in finem: et civitates eorum destruxisti.
Periit memoria eorum cum sonitu:
8. Et Dominus in aeternum permanet.
Paravit in iudicio thronum suum:
9. Et ipse iudicabit orbem terrae in aequitate, iudicabit populos in iustitia.
10. Et factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.
11. Et sperent in te qui noverunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quaerentes te Domine.
12. Psallite Domino, qui habitat in Sion: annunciate inter Gentes studia eius:
13. Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.
14. Miserere mei Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.
15. Qui exaltas me de portis mortis, ut annunciem omnes laudationes tuas in portis filiae Sion.
16. Exultabo in salutari tuo: infixae sunt Gentes in interitu, quem fecerunt.
In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.
17. Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.
18. Convertantur peccatores in infernum, omnes Gentes quae obliviscuntur Deum.
19. Quoniam non in finem oblivio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.
20. Exurge Domine, non confortetur homo: iudicentur Gentes in conspectu tuo:
21. Constitue Domine legislatorem super eos: ut sciant Gentes quoniam homines sunt.

Psalm. X. secundum Hebraeos.

1. Ut quid Domine recessisti longe, despicis in opportunitatibus, in tribulatione?
2. Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.
3. Quoniam laudatur peccator in desideriis animae suae: et iniquus benedicitur.
4. Exacerbavit Dominum peccator, secundum multitudinem irae suae non quaeret.
5. Non est Deus in conspectu eius: inquinatae sunt viae illius in omni tempore.
Auferuntur iudicia tua a facie eius: omnium inimicorum suorum dominabitur.
6. Dixit enim in corde suo: Non movebor a generatione in generationem, sine malo.
7. (e) Cuius maledictione os plenum est, et amaritudine, et dolo: sub lingua eius labor et dolor. (e) Inf. 13, 3. Rom. 3, 14.
8. Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.
9. Oculi eius in pauperem respiciunt: insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.
Insidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.
10. In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, et cadet cum dominatus fuerit pauperum.
11. Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam ne videat in finem.

12. Exurge Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliviscaris pauperum.
13. Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde suo: Non requiret.
14. Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras: ut tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.
15. Contere brachium peccatoris et maligni: quaeretur peccatum illius, et non invenietur.
16. Dominus regnabit in aeternum, et in saeculum saeculi: peribitis Gentes de terra illius.
17. Desiderium pauperum exaudivit Dominus: praeparationem cordis eorum audivit auris tua.
18. Iudicare pupillo et humili, ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

PSALMUS X.

Animae in Deo confidentis securitas.

1. In finem, Psalmus David.

2. In Domino confido: quomodo dicitis animae meae: Transmigra in montem sicut passer?
3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.
4. Quoniam quae perfecisti, destruxerunt: iustus autem quid fecit?
(a) Habac. 2, 20. 5. (a) Dominus in templo sancto suo, Dominus in caelo sedes eius:
Oculi eius in pauperem respiciunt: palpebrae eius interrogant filios hominum.
6. Dominus interrogat iustum et impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.
7. Pluet super peccatores laqueos: ignis, et sulphur, et spiritus procellarum pars calicis eorum.
8. Quoniam iustus Dominus et iustitias dilexit: aequitatem vidit vultus eius.

PSALMUS XI.

Oratio pro imploranda Dei ope contra impios.

1. In finem pro octava, Psalmus David.
2. Salvum me fac Domine, quoniam defecit sanctus: quoniam diminutae sunt veritates a filiis hominum.
3. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum: labia dolosa, in corde et corde locuti sunt.
4. Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam.
5. Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est?
6. Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.
Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
(b) Prov. 30, 5. 7. (b) Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terrae purgatum septuplum.
8. Tu Domine servabis nos: et custodies nos a generatione hac in aeternum.
9. In circuitu impii ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

PSALMUS XII.

Deprecatio animae fidelis in tribulatione.

1. In finem, Psalmus David.

Usquequo Domine oblivisceris me in finem? Usquequo avertis faciem tuam a me?
2. Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?
3. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?
4. Respice, et exaudi me Domine Deus meus.
Illumina oculos meos ne umquam obdormiam in morte:
5. Ne quando dicat inimicus meus: Praevalui adversus eum.
Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero:
6. Ego autem in misericordia tua speravi.
Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: et psallam nomini Domini altissimi.

PSALMUS XIII.

Impiorum malitiae. Salus a Deo speranda.

1. In finem, Psalmus David.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.
Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
2. Dominus de caelo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.
3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.
Quorum os maledictione et amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.
4. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam sicut escam panis?
5. Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.
6. Quoniam Dominus in generatione iusta est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes eius est.
7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum averterit Dominus captivitatem plebis suae, exultabit Iacob, et laetabitur Israel.

PSALMUS XIV.

Quaenam virtutes ad Deum perducant.

1. Psalmus David.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?
2. Qui ingreditur sine macula, et operatur iustitiam:
3. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua:
Nec fecit proximo suo malum, et opprobrium non accepit adversus proximos suos.
4. Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus: timentes autem Dominum glorificat:
Qui iurat proximo suo, et non decipit,
5. Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera super innocentem non accepit:
Qui facit haec, non movebitur in aeternum.

PSALMUS XV.

Iustus invocat Deum partem hereditatis suae; resurrectionem sperat.

1. Tituli inscriptio ipsi David.

Conserva me Domine, quoniam speravi in te.
2. Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.
3. Sanctis, qui sunt in terra eius, mirificavit omnes voluntates meas in eis.
4. Multiplicatae sunt infirmitates eorum: postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5. Dominus pars hereditatis meae, et calicis mei: tu es, qui restitues hereditatem meam mihi.

6. Funes ceciderunt mihi in praeclaris: etenim hereditas mea praeclara est mihi.

7. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: insuper et usque ad noctem increpuerunt me renes mei.

(a) *Act.* 2,25. 8. (a) Providebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi, ne commovear.

9. Propter hoc laetatum est cor meum, et exultavit lingua mea: insuper et caro mea requiescet in spe.

(b) *Act.* 2, 31. *et* 13, 35. 10. (b) Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Notas mihi fecisti vias vitae, adimplebis me laetitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua usque in finem.

PSALMUS XVI.

Iustus ob inimicis liberari poscit; sperat beatitudinem.

1. Oratio David.

Exaudi Domine iustitiam meam: intende deprecationem meam:

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

2. De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant aequitates.

3. Probasti cor meum, et visitasti nocte: igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.

5. Perfice gressus meos in semitis tuis: ut non moveantur vestigia mea.

6. Ego clamavi, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea.

7. Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.

8. A resistentibus dexterae tuae custodi me, ut pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me:

9. A facie impiorum qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt,

10. Adipem suum concluserunt: os eorum locutum est superbiam.

11. Proiicientes me nunc circumdederunt me: oculos suos statuerunt declinare in terram.

12. Susceperunt me sicut leo paratus ad praedam: et sicut catulus leonis habitans in abditis.

13. Exurge Domine, praeveni eum, et supplanta eum; eripe animam meam ab impio, frameam tuam

14. Ab inimicis manus tuae.

Domine a paucis de terra divide eos in vita eorum: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filiis: et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.

PSALMUS XVII.

Gratiarum actio pro liberatione ab inimicis.

1. *In finem puero Domini David, qui locutus est Domino verba cantici huius, in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, et de manu Saul, et dixit:* (2 Reg. 22, 2.)

2. Diligam te Domine fortitudo mea:

3. Dominus firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus.

(c) Deus meus adiutor meus, et sperabo in eum. (c) *Hebr.* 2, 13.

Protector meus, et cornu salutis meae, et susceptor meus.

4. Laudans invocabo Dominum: et ab inimicis meis salvus ero.

5. Circumdederunt me dolores mortis: et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6. Dolores inferni circumdederunt me: praeoccupaverunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocavi Dominum, et ad Deum meum clamavi:

Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: et clamor meus in conspectu eius, introivit in aures eius.

8. Commota est, et contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, et commota sunt, quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus in ira eius: et ignis a facie eius exarsit: carbones succensi sunt ab eo.

10. Inclinavit caelos, et descendit: et caligo sub pedibus eius.

11. Et ascendit super cherubim, et volavit: volavit super pennas ventorum.

12. Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu eius tabernaculum eius: tenebrosa aqua in nubibus aëris.

13. Prae fulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando et carbones ignis.

14. Et intonuit de caelo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam: grando et carbones ignis.

15. Et misit sagittas suas, et dissipavit eos: fulgura multiplicavit, et conturbavit eos.

16. Et apparuerunt fontes aquarum, et revelata sunt fundamenta orbis terrarum:

Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus irae tuae.

17. Misit de summo, et accepit me: et assumpsit me de aquis multis.

18. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, et ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

19. Praevenerunt me in die afflictionis meae: et factus est Dominus protector meus.

20. Et eduxit me in latitudinem: salvum me fecit, quoniam voluit me.

21. Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, et secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi:

22. Quia custodivi vias Domini, nec impie gessi a Deo meo.

23. Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo: et iustitias eius non repuli a me.

24. Et ero immaculatus cum eo: et observabo me ab iniquitate mea.

25. Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: et secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.

26. Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris:

27. Et cum electo electus eris: et cum perverso perverteris.

28. Quoniam tu populum humilem salvum facies: et oculos superborum humiliabis.

29. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.

30. Quoniam in te eripiar a tentatione, et in Deo meo transgrediar murum.

31. Deus meus impollata via eius: eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.

32. Quoniam quis Deus praeter Dominum? aut quis Deus praeter Deum nostrum?

33. Deus qui praecinxit me virtute: et posuit immaculatam viam meam.

(a) 2 Reg. 22, 34. 34. (a) Qui perfecit pedes meos tamquam cervorum, et super excelsa statuens me.

(b) 2 Reg. 22, 35. 35. (b) Qui docet manus meas ad praelium: et posuisti, ut arcum aereum, brachia mea.

36. Et dedisti mihi protectionem salutis tuae: et dextera tua suscepit me:

Et disciplina tua correxit me in finem: et disciplina tua ipsa me docebit.

37. Dilatasti gressus meos subtus me: et non sunt infirmata vestigia mea:

38. Persequar inimicos meos, et comprehendam illos: et non convertar donec deficiant.

39. Confringam illos, nec poterunt stare: cadent subtus pedes meos.

40. Et praecinxisti me virtute ad bellum: et supplantasti insurgentes in me subtus me.

41. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti.

42. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret, ad Dominum: nec exaudivit eos.

43. Et comminuam eos, ut pulverem ante faciem venti: ut lutum platearum delebo eos.

44. Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput Gentium.

45. Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obedivit mihi.

46. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis.

47. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus, et exaltetur Deus salutis meae.

48. Deus qui das vindictas mihi, et subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

(c) 2 Reg. 22, 49. 49. (c) Et ab insurgentibus in me exaltabis me: a viro iniquo eripies me.

(d) 2 Reg. 22, 50. Rom. 15, 9. 50. (d) Propterea confitebor tibi in nationibus Domine: et nomini tuo psalmum dicam,

51. Magnificans salutes regis eius, et faciens misericordiam christo suo David, et semini eius usque in saeculum.

PSALMUS XVIII.

Deum praedicant creaturae et lex divina. Peccatorum condonatio postulatur.

1. In finem, Psalmus David.

2. Caeli enarrant gloriam Dei, et opera manuum eius annunciat firmamentum.

3. Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam.

4. Non sunt loquelae, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

(e) Rom. 10, 18. 5. (e) In omnem terram exivit sonus eorum: et in fines orbis terrae verba eorum.

(f) Luc. 24, 46. 6. In sole posuit tabernaculum suum: (f) et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo:

Exultavit ut gigas ad currendam viam,

7. A summo caelo egressio eius:

Et occursus eius usque ad summum eius: nec est qui se abscondat a calore eius.

8. Lex Domini immaculata convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam praestans parvulis.

9. Iustitiae Domini rectae, laetificantes corda: praeceptum Domini lucidum; illuminans oculos.

10. Timor Domini sanctus, permanens in saeculum saeculi: iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa.

11. Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum: et dulciora super mel et favum.

12. Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.

13. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me:

14. Et ab alienis parce servo tuo.

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: et emundabor a delicto maximo.

15. Et erunt ut complaceant eloquia oris mei: et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Domine adiutor meus, et redemptor meus.

PSALMUS XIX.

Oratio pro principe ad bellum proficiscente.

1. In finem, Psalmus David.

2. Exaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.

3. Mittat tibi auxilium de sancto: et de Sion tueatur te.

4. Memor sit omnis sacrificii tui: et holocaustum tuum pingue fiat.

5. Tribuat tibi secundum cor tuum: et omne consilium tuum confirmet.

6. Laetabimur in salutari tuo: et in nomine Dei nostri magnificabimur.

7. Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus CHRISTUM suum.

Exaudiet illum de caelo sancto suo: in potentatibus salus dexterae eius.

8. Hi in curribus, et hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.

9. Ipsi obligati sunt, et ceciderunt: nos autem surreximus et erecti sumus.

10. Domine salvum fac regem: et exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

PSALMUS XX.

Christi post devictos inimicos gratiarum actio.

1. In finem, Psalmus David.

2. Domine in virtute tua laetabitur rex: et super salutare tuum exultabit vehementer.

3. Desiderium cordis eius tribuisti ei: et voluntate labiorum eius non fraudasti eum.

4. Quoniam praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso.

5. Vitam petiit a te: et tribuisti ei longitudinem dierum in saeculum, et in saeculum saeculi.

6. Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriam et magnum decorem impones super eum.

7. Quoniam dabis eum in benedictionem in saeculum saeculi: laetificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8. Quoniam rex sperat in Domino: et in misericordia Altissimi non commovebitur.

9. Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inveniat omnes, qui te oderunt.

10. Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.

11. Fructum eorum de terra perdes: at semen eorum a filiis hominum.

12. Quoniam declinaverunt in te mala: cogitaverunt consilia, quae non potuerunt stabilire.

13. Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis tuis praeparabis vultum eorum.

14. Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus et psallemus virtutes tuas.

PSALMUS XXI.

Christus moriturus obsecrat ut sibi adsit Deus, et eum laudat.

1. In finem pro susceptione matutina, Psalmus David.

(a) Matth. 27, 46. Marc. 15, 34. 2. Deus Deus meus respice in me: (a) quare me dereliquisti? longe a salute mea verba delictorum meorum.

3. Deus meus clamabo per diem, et non exaudies: et nocte, et non ad insipientiam mihi.

4. Tu autem in sancto habitas, Laus Israel.

5. In te speraverunt patres nostri: speraverunt, et liberasti eos.

6. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te speraverunt, et non sunt confusi.

7. Ego autem sum vermis, et non homo: opprobrium hominum, et abiectio plebis.

(b) Matth. 27, 39. Marc. 15, 29. 8. (b) Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, et moverunt caput.

(c) Matth. 27, 43. 9. (c) Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.

10. Quoniam tu es, qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meae.

11. In te proiectus sum ex utero: de ventre matris meae Deus meus es tu,

12. Ne discesseris a me:

Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adiuvet.

13. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.

14. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens.

15. Sicut aqua effusus sum: et dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tamquam cera liquescens in medio ventris mei.

16. Aruit tamquam testa virtus mea, et lingua mea adhaesit faucibus meis: et in pulverem mortis deduxisti me.

17. Quoniam circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me.

Foderunt manus meas et pedes meos:

18. Dinumeraverunt omnia ossa mea.

Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me:

(d) Matth. 27, 35. Ioan. 19, 23. 24. 19. (d) Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.

20. Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice.

21. Erue a framea Deus animam meam: et de manu canis unicam meam.

22. Salva me ex ore leonis: et a cornibus unicornium humilitatem meam.

(e) Hebr. 2, 12. 23. (e) Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiae laudabo te.

24. Qui timetis Dominum laudate eum: universum semen Iacob glorificate eum:

25. Timeat eum omne semen Israel: quoniam non sprevit, neque despexit deprecationem pauperis:

Nec avertit faciem suam a me: et cum clamarem ad eum exaudivit me.

26. Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

27. Edent pauperes, et saturabuntur: et laudabunt Dominum qui requirunt eum: vivent corda eorum in saeculum saeculi.

28. Reminiscentur et convertentur ad Dñum universi fines terrae:

Et adorabunt in conspectu eius universae familiae Gentium.

29. Quoniam Domini est regnum: et ipse dominabitur Gentium.

30. Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terrae: in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.

31. Et anima mea illi vivet: et semen meum serviet ipsi.

32. Annunciabitur Domino generatio ventura: et annunciabunt caeli iustitiam eius populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

PSALMUS XXII.

Beneficia divina psaltes agnoscit.

1. Psalmus David.

Dominus regit me, (f) et nihil mihi deerit: (f) Isai. 40, 11. Jerem. 23, 4. Ezech. 34, 11. 23. 1 Pet. 2, 25. et 5, 4.

2. In loco pascuae ibi me collocavit.

Super aquam refectionis educavit me:

3. Animam meam convertit.

Deduxit me super semitas iustitiae, propter nomen suum.

4. Nam, et si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.

Virga tua, et baculus tuus: ipsa me consolata sunt.

5. Parasti in conspectu meo mensam, adversus eos, qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum: et calix meus inebrians quam praeclarus est!

6. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae:

Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

PSALMUS XXIII.

Dei in omnes creaturas dominium. Dotes requisitae ut cum Christo regnetur.

1. Prima sabbati, Psalmus David.

Domini est terra, et plenitudo eius: (g) orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo. (g) Ps. 49, 12. 1 Cor. 10, 26.

2. Quia ipse super maria fundavit eum: et super flumina praeparavit eum.

3. Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?

4. Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iuravit in dolo proximo suo.

5. Hic accipiet benedictionem a Domino: et misericordiam a Deo salutari suo.

6. Haec est generatio quaerentium eum, quaerentium faciem Dei Iacob.

7. Attollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales: et introibit rex gloriae.

8. Quis est iste rex gloriae? Dominus fortis et potens: Dominus potens in praelio.

9. Attollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales: et introibit rex gloriae.

10. Quis est iste rex gloriae? Dominus virtutum ipse est rex gloriae.

PSALMUS XXIV.

Psaltes precatur liberationem, peccatorum condonationem, et protectionem divinam.

1. In finem, Psalmus David.

Ad te Domine levavi animam meam:
2. Deus meus in te confido, non erubescam:
3. Neque irrideant me inimici mei: etenim universi, qui sustinent te, non confundentur.
4. Confundantur omnes iniqua agentes supervacue. Vias tuas Domine demonstra mihi: et semitas tuas edoce me.
5. Dirige me in veritate tua, et doce me: quia tu es Deus salvator meus, et te sustinui tota die.
6. Reminiscere miserationum tuarum Domine, et misericordiarum tuarum, quae a saeculo sunt.
7. Delicta iuventutis meae, et ignorantias meas ne memineris.
Secundum misericordiam tuam memento mei tu: propter bonitatem tuam Domine.
8. Dulcis et rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
9. Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.
10. Universae viae Domini, misericordia et veritas, requirentibus testamentum eius et testimonia eius.
11. Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum est enim.
12. Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via, quam elegit.
13. Anima eius in bonis demorabitur: et semen eius hereditabit terram.
14. Firmamentum est Dominus timentibus eum: et testamentum ipsius ut manifestetur illis.
15. Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.
16. Respice in me, et miserere mei: quia unicus et pauper sum ego.
17. Tribulationes cordis mei multiplicatae sunt: de necessitatibus meis erue me.
18. Vide humilitatem meam, et laborem meum: et dimitte universa delicta mea.
19. Respice inimicos meos quoniam multiplicati sunt, et (a) odio iniquo oderunt me.
20. Custodi animam meam, et erue me: non erubescam quoniam speravi in te.
21. Innocentes et recti adhaeserunt mihi: quia sustinui te.
22. Libera Deus Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

(a) Ioan. 15, 25.

PSALMUS XXV.

David suae innocentiae conscius ad iudicium Dei recurrit.

1. In finem, Psalmus David.

Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: et in Domino sperans non infirmabor.
2. Proba me Domine, et tenta me: ure renes meos et cor meum.
3. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: et complacui in veritate tua.
4. Non sedi cum concilio vanitatis: et cum iniqua gerentibus non introibo.
5. Odivi ecclesiam malignantium: et cum impiis non sedebo.
6. Lavabo inter innocentes manus meas: et circumdabo altare tuum Domine:
7. Ut audiam vocem laudis, et enarrem universa mirabilia tua.
8. Domine dilexi decorem domus tuae, et locum habitationis gloriae tuae.
9. Ne perdas cum impiis Deus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam:
10. In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.
11. Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, et miserere mei.
12. Pes meus stetit in directo: in ecclesiis benedicam te Domine.

PSALMUS XXVI.

David suam profitetur fiduciam in Deo, et eius implorat auxilium.

1. Psalmus David priusquam liniretur.

Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? Dominus protector vitae meae, a quo trepidabo?
2. Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.
3. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.
Si exurgat adversum me praelium, in hoc ego sperabo.
4. Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae:
Ut videam voluptatem Domini, et visitem templum eius.
5. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.
6. In petra exaltavit me: et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.
Circuivi, et immolavi in tabernaculo eius hostiam vociferationis: cantabo, et psalmum dicam Domino.
7. Exaudi Domine vocem meam, qua clamavi ad te: miserere mei, et exaudi me.
8. Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea: faciem tuam Domine requiram.
9. Ne avertas faciem tuam a me: ne declines in ira a servo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.
10. Quoniam pater meus, et mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.
11. Legem pone mihi Domine in via tua: et dirige me in semitam rectam propter inimicos meos.
12. Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi.
13. Credo videre bona Domini in terra viventium.
14. Expecta Dominum, viriliter age: et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

PSALMUS XXVII.

David ad Deum clamat, eius auxilio adiutus non timet perire cum impiis.

Psalmus ipsi David.

1. Ad te Domine clamabo, Deus meus ne sileas a me: nequando taceas a me, et assimilabor descendentibus in lacum.
2. Exaudi Domine vocem deprecationis meae dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3. Ne simul trahas me cum peccatoribus: et cum operantibus iniquitatem ne perdas me:

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

4. Da illis secundum opera eorum, et secundum nequitiam adinventionum ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5. Quoniam non intellexerunt opera Domini, et in opera manuum eius destrues illos, et non aedificabis eos.

6. Benedictus Dominus: quoniam exaudivit vocem deprecationis meae.

7. Dominus adiutor meus, et protector meus: in ipso speravit cor meum, et adiutus sum.

Et refloruit caro mea: et ex voluntate mea confitebor ei.

8. Dominus fortitudo plebis suae: et protector salvationum christi sui est.

9. Salvum fac populum tuum Domine, et benedic hereditati tuae: et rege eos, et extolle illos usque in aeternum.

PSALMUS XXVIII.

Vocantur filii Dei ad adorandum Dominum, cuius vox describitur.

Psalmus David,

1. In consummatione tabernaculi.

Afferte Domino filii Dei: afferte Domino filios arietum:

2. Afferte Domino gloriam et honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.

3. Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit: Dominus super aquas multas.

4. Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

5. Vox Domini confringentis cedros: et confringet Dominus cedros Libani:

6. Et comminuet eas tamquam vitulum Libani: et dilectus quemadmodum filius unicornium.

7. Vox Domini intercidentis flammam ignis:

8. Vox Domini concutientis desertum: et commovebit Dominus desertum Cades.

9. Vox Domini praeparantis cervos, et revelabit condensa: et in templo eius omnes dicent gloriam.

10. Dominus diluvium inhabitare facit: et sedebit Dominus rex in aeternum.

11. Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedicet populo suo in pace.

PSALMUS XXIX.

Gratiarum actio pro liberatione a morte et tribulationibus.

Psalmus Cantici

1. In dedicatione domus David.

2. Exaltabo te Domine quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.

3. Domine Deus meus clamavi ad te, et sanasti me.

4. Domine eduxisti ab inferno animam meam: salvasti me a descendentibus in lacum.

5. Psallite Domino sancti eius: et confitemini memoriae sanctitatis eius.

6. Quoniam ira in indignatione eius: et vita in voluntate eius.

Ad vesperum demorabitur fletus: et ad matutinum laetitia.

7. Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in aeternum.

8. Domine in voluntate tua, praestitisti decori meo virtutem.

Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.

9. Ad te Domine clamabo: et ad Deum meum deprecabor.

10. Quae utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annunciabit veritatem tuam?

11. Audivit Dominus, et misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.

12. Convertisti planctum meum in gaudium mihi: conscidisti saccum meum, et circumdedisti me laetitia:

13. Ut cantet tibi gloria mea; et non compungar: Domine Deus meus in aeternum confitebor tibi.

PSALMUS XXX.

Precatio Christi et fidelium se Deo in moerore committentium.

1. In finem, Psalmus David, pro extasi.

2. In te Domine speravi non confundar in aeternum: in iustitia tua libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem: et in domum refugii, ut salvum me facias.

4. Quoniam fortitudo mea, et refugium meum es tu: et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.

5. Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

6. (a) In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis. (a) Luc. 23, 46.

7. Odisti observantes vanitates, supervacue.

Ego autem in Domino speravi:

8. Exultabo, et laetabor in misericordia tua.

Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam.

9. Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.

10. Miserere mei Domine quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, et venter meus:

11. Quoniam defecit in dolore vita mea: et anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea: et ossa mea conturbata sunt.

12. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium et vicinis meis valde: et timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt a me:

13. Oblivioni datus sum, tamquam mortuus a corde.

Factus sum tamquam vas perditum:

14. Quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu:

In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15. Ego autem in te speravi Domine: dixi: Deus meus es tu:

16. In manibus tuis sortes meae.

Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persequentibus me.

17. Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua:

18. Domine non confundar, quoniam invocavi te.

Erubescant impii, et deducantur in infernum:

19. Muta fiant labia dolosa.

Quae loquuntur adversus iustum iniquitatem, in superbia, et in abusione.

20. Quam magna multitudo dulcedinis tuae Domine, quam abscondisti timentibus te.
Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.
21. Abscondes eos in abscondito faciei tuae a conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.
22. Benedictus Dominus: quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.
23. Ego autem dixi in excessu mentis meae: Projectus sum a facie oculorum tuorum.
Ideo exaudisti vocem orationis meae, dum clamarem ad te.
24. Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatem requiret Dominus, et retribuet abundanter facientibus superbiam.
25. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

PSALMUS XXXI.

Beatitudo eorum, quorum remittuntur peccata: peccatoris insipientia.

Ipsi David intellectus.

(a) Rom. 4, 7. 1. Beati, quorum remissae sunt iniquitates: (a) et quorum tecta sunt peccata.
2. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.
3. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.
4. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in aerumna mea, dum configitur spina.
5. Delictum meum cognitum tibi feci: et iniustitiam meam non abscondi.
(b) Isai. 65, 24. (b) Dixi: Confitebor adversum me iniustitiam meam Domino: et tu remisisti impietatem peccati mei.
6. Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno.
Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.
7. Tu es refugium meum a tribulatione, quae circumdedit me: exultatio mea erue me a circumdantibus me.
8. Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos.
9. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.
In camo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.
10. Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.
11. Laetamini in Domino et exultate iusti, et gloriamini omnes recti corde.

PSALMUS XXXII.

Commendatur laudatio et timor Dei qui iustorum saluti invigilat.

Psalmus David.

1. Exultate iusti in Dño: rectos decet collaudatio.
2. Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.
3. Cantate ei canticum novum: bene psallite ei in vociferatione.
4. Quia rectum est verbum Domini, et omnia opera eius in fide.
5. Diligit misericordiam et iudicium: misericordia Domini plena est terra.
6. Verbo Domini caeli firmati sunt: et spiritu oris eius omnis virtus eorum.
7. Congregans sicut in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.
8. Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
9. (c) Quoniam ipse dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt. (c) Judith 16, 17.
10. Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia principum.
11. Consilium autem Domini in aeternum manet: cogitationes cordis eius in generatione et generationem.
12. Beata gens, cuius est Dominus, Deus eius: populus, quem elegit in hereditatem sibi.
13. De caelo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.
14. De praeparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram.
15. Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.
16. Non salvatur rex per multam virtutem: et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suae.
17. Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suae non salvabitur.
18. Ecce oculi Domini super metuentes eum: et in eis, qui sperant super misericordia eius.
19. Ut eruat a morte animas eorum: et alat eos in fame.
20. Anima nostra sustinet Dominum: quoniam adiutor et protector noster est.
21. Quia in eo laetabitur cor nostrum: et in nomine sancto eius speravimus.
22. Fiat misericordia tua Domine super nos: quemadmodum speravimus in te.

PSALMUS XXXIII.

Benedicit Dominum qui est iustorum lumen et tutela, et impiorum aversor.

1. Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, et dimisit eum et abiit. (1 *Reg.* 21.)
2. Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.
3. In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, et laetentur.
4. Magnificate Dominum mecum: et exaltemus nomen eius in idipsum.
5. Exquisivi Dominum, et exaudivit me: et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
6. Accedite ad eum, et illuminamini: et facies vestrae non confundentur.
7. Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum: et de omnibus tribulationibus eius salvavit eum.
8. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum: et eripiet eos.
9. Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.
10. Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum.
11. (d) Divites eguerunt et esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. (d) Luc. 1, 53.
12. Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos.
13. (e) Quis est homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos? (e) 1 Pet. 3, 10.

14. Prohibe linguam tuam a malo: et labia tua ne loquantur dolum.

15. Diverte a malo, et fac bonum: inquire pacem, et persequere eam.

(a) Eccli. 15, 20. Hebr. 4, 13.

16. Oculi Domini (a) super iustos: et aures eius in preces eorum.

17. Vultus autem Domini super facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.

18. Clamaverunt iusti, et Dominus exaudivit eos: et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

19. Iuxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde: et humiles spiritu salvabit.

20. Multae tribulationes iustorum: et de omnibus his liberabit eos Dominus.

21. Custodit Dominus omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur.

22. Mors peccatorum pessima: et qui oderunt iustum delinquent.

23. Redimet Dominus animas servorum suorum: et non delinquent omnes qui sperant in eo.

PSALMUS XXXIV.

Inimicis excidium, et sibi salutem precatur.

1. Ipsi David.

Iudica Domine nocentes me, expugna impugnantes me.

2. Apprehende arma et scutum: et exurge in adiutorium mihi.

3. Effunde frameam, et conclude adversus eos, qui persequuntur me: dic animae meae: Salus tua ego sum.

(b) Infr. 39, 15

4. (b) Confundantur et revereantur, quaerentes animam meam.

Avertantur retrorsum, et confundantur cogitantes mihi mala.

5. Fiant tamquam pulvis ante faciem venti: et angelus Domini coarctans eos.

6. Fiat via illorum tenebrae et lubricum: et angelus Domini persequens eos.

7. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: supervacue exprobraverunt animam meam.

8. Veniat illi laqueus, quem ignorat: et captio, quam abscondit, apprehendat eum: et in laqueum cadat in ipsum.

9. Anima autem mea exultabit in Domino: et delectabitur super salutari suo.

10. Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenum et pauperem a diripientibus eum.

11. Surgentes testes iniqui, quae ignorabam interrogabant me.

12. Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animae meae.

13. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio.

Humiliabam in ieiunio animam meam: et oratio mea in sinu meo convertetur.

14. Quasi proximum, et quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens et contristatus sic humiliabar.

15. Et adversum me laetati sunt, et convenerunt: congregata sunt super me flagella, et ignoravi.

16. Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.

17. Domine quando respicies? restitue animam meam a malignitate eorum, a leonibus unicam meam.

18. Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.

19. Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique: (c) qui oderunt me gratis et annuunt oculis. (c) Ioan. 15, 25.

20. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur: et in iracundia terrae loquentes, dolos cogitabant.

21. Et dilataverunt super me os suum: dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22. Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas a me.

23. Exurge et intende iudicio meo: Deus meus, et Dominus meus in causam meam.

24. Iudica me secundum iustitiam tuam Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi.

25. Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animae nostrae: nec dicant: Devoravimus eum.

26. Erubescant et revereantur simul, qui gratulantur malis meis.

Induantur confusione et reverentia qui magna loquuntur super me.

27. Exultent et laetentur qui volunt iustitiam meam: et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi eius.

28. Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

PSALMUS XXXV.

Impiorum malitia; iustitia Dei; iustorum gloria.

1. In finem, servo Domini ipsi David.

2. Dixit iniustus ut delinquat in semetipso: non est timor Dei ante oculos eius.

3. (d) Quoniam dolose egit in conspectu eius: ut inveniatur iniquitas eius ad odium. (d) Sup. 13, 3.

4. Verba oris eius iniquitas, et dolus: noluit intelligere ut bene ageret.

5. Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viae non bonae, malitiam autem non odivit.

6. Domine in caelo misericordia tua: et veritas tua usque ad nubes.

7. Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua abyssus multa.

Homines, et iumenta salvabis Domine:

8. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.

Filii autem hominum, in tegmine alarum tuarum sperabunt.

9. Inebriabuntur ab ubertate domus tuae: et torrente voluptatis tuae potabis eos.

10. Quoniam apud te est fons vitae: et in lumine tuo videbimus lumen.

11. Praetende misericordiam tuam scientibus te, et iustitiam tuam his, qui recto sunt corde.

12. Non veniat mihi pes superbiae: et manus peccatoris non moveat me.

13. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec potuerunt stare.

PSALMUS XXXVI.

Bonorum et malorum dispares sunt spes et exitus.

1. Psalmus ipsi David.

Noli aemulari in malignantibus: neque zelaveris facientes iniquitatem.

2. Quoniam tamquam foenum velociter arescent: et quemadmodum olera herbarum cito decident.

3. Spera in Domino, et fac bonitatem: et inhabita terram, et pasceris in divitiis eius.

4. Delectare in Dño: et dabit tibi petitiones cordis tui.
5. Revela Domino viam tuam, et spera in eo: et ipse faciet.
6. Et educet quasi lumen iustitiam tuam: et iudicium tuum tamquam meridiem:
7. Subditus esto Domino, et ora eum.
Noli aemulari in eo, qui prosperatur in via sua: in homine faciente iniustitias.
8. Desine ab ira, et derelinque furorem: noli aemulari ut maligneris.
9. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram.
10. Et adhuc pusillum, et non erit peccator: et quaeres locum eius, et non invenies.
(a) Matth. 5, 4. 11. (a) Mansueti autem hereditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.
12. Observabit peccator iustum: et stridebit super eum dentibus suis.
13. Dominus autem irridebit eum: quoniam prospicit quod veniet dies eius.
14. Gladium evaginaverunt peccatores: intenderunt arcum suum,
Ut deiiciant pauperem et inopem: ut trucident rectos corde.
15. Gladius eorum intret in corda ipsorum: et arcus eorum confringatur.
16. Melius est modicum iusto, super divitias peccatorum multas.
17. Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iustos Dominus.
18. Novit Dominus dies immaculatorum: et hereditas eorum in aeternum erit.
19. Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur:
20. Quia peccatores peribunt.
Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficient.
21. Mutuabitur peccator, et non solvet: iustus autem miseretur et tribuet.
22. Quia benedicentes ei hereditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt.
23. Apud Dominum gressus hominis dirigentur: et viam eius volet.
24. Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.
25. Iunior fui, etenim senui: et non vidi iustum derelictum, nec semen eius quaerens panem.
26. Tota die miseretur et commodat: et semen illius in benedictione erit.
27. Declina a malo, et fac bonum: et inhabita in saeculum saeculi.
28. Quia Dominus amat iudicium, et non derelinquet sanctos suos: in aeternum conservabuntur.
Iniusti punientur: et semen impiorum peribit.
29. Iusti autem hereditabunt terram: et inhabitabunt in saeculum saeculi super eam.
(b) Prov. 31, 26. 30. (b) Os iusti meditabitur sapientiam, et lingua eius loquetur iudicium.
(c) Isai. 51, 7. 31. (c) Lex Dei eius in corde ipsius: et non supplantabuntur gressus eius.
32. Considerat peccator iustum: et quaerit mortificare eum.
33. Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cum iudicabitur illi.
34. Expecta Dominum, et custodi viam eius: et exaltabit te ut hereditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.
35. Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani.
36. Et transivi, et ecce non erat: et quaesivi eum, et non est inventus locus eius.
37. Custodi innocentiam, et vide aequitatem: quoniam sunt reliquiae homini pacifico.
38. Iniusti autem disperibunt simul: reliquiae impiorum interibunt.
39. Salus autem iustorum a Domino: et protector eorum in tempore tribulationis.
40. Et adiuvabit eos Dominus, et liberabit eos: et eruet eos a peccatoribus, et salvabit eos: quia speraverunt in eo.

PSALMUS XXXVII.

Orat Deum ut sibi propter peccatum multis modis afflicto opem ferat.

1. Psalmus David, in rememorationem de sabbato.
2. Domino ne in furore tuo arguas me, (d) neque in ira tua corripias me. (d) Supr. 6, 2.
3. Quoniam sagittae tuae infixae sunt mihi: et confirmasti super me manum tuam.
4. Non est sanitas in carne mea a facie irae tuae: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.
5. Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum: et sicut onus grave gravatae sunt super me.
6. Putruerunt et corruptae sunt cicatrices meae, a facie insipientiae meae.
7. Miser factus sum, et curvatus sum usque in finem: tota die contristatus ingrediebar.
8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: et non est sanitas in carne mea.
9. Afflictus sum, et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.
10. Domine, ante te omne desiderium meum: et gemitus meus a te non est absconditus.
11. Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea: et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.
12. Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt.
Et qui iuxta me erant, de longe steterunt:
13. Et vim faciebant qui quaerebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates: et dolos tota die meditabantur.
14. Ego autem tamquam surdus non audiebam: et sicut mutus non aperiens os suum.
15. Et factus sum sicut homo non audiens: et non habens in ore suo redargutiones.
16. Quoniam in te Domine speravi: tu exaudies me Domine Deus meus.
17. Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.
18. Quoniam ego in flagella paratus sum: et dolor meus in conspectu meo semper.
19. Quoniam iniquitatem meam annunciabo: et cogitabo pro peccato meo.
20. Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me: et multiplicati sunt qui oderunt me inique.
21. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.
22. Ne derelinquas me Domine Deus meus: ne discesseris a me.
23. Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meae.

PSALMUS XXXVIII.

Agit de vanitate et brevitate vitae, Deum orat ut peccatum remittat et sibi adsit.

1. In finem, ipsi Idithun, Canticum David.

2. Dixi: Custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me.

3. Obmutui, et humiliatus sum, et silui a bonis: et dolor meus renovatus est.

4. Concaluit cor meum intra me: et in meditatione mea exardescet ignis.

5. Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi Domine finem meum,

Et numerum dierum meorum quis est: ut sciam quid desit mihi.

6. Ecce mensurabiles posuisti dies meos: et substantia mea tamquam nihilum ante te.

Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.

7. Verumtamen in imagine pertransit homo: sed et frustra conturbatur.

Thesaurizat: et ignorat cui congregabit ea.

8. Et nunc quae est expectatio mea? nonne Dominus? et substantia mea apud te est.

9. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.

10. Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti:

11. Amove a me plagas tuas.

12. A fortitudine manus tuae ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius: verumtamen vane conturbatur omnis homo.

13. Exaudi orationem meam Domine, et deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Ne sileas: quoniam advena ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes patres mei.

14. Remitte mihi, ut refrigerer prius quam abeam, et amplius non ero.

PSALMUS XXXIX.

Christus ut hostiam se affert; petit a malis liberationem et remissionem peccatorum.

1. In finem, Psalmus ipsi David.

2. Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi.

3. Et exaudivit preces meas: et eduxit me de lacu miseriae, et de luto faecis.

Et statuit super petram pedes meos: et direxit gressus meos.

4. Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi, et timebunt: et sperabunt in Dño.

5. Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius: et non respexit in vanitates et insanias falsas.

6. Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia tua: et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annunciavi et locutus sum: multiplicati sunt super numerum.

(a) Hebr. 10, 5. 7. (a) Sacrificium et oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.

Holocaustum et pro peccato non postulasti:

8. Tunc dixi: Ecce venio.

In capite libri scriptum est de me

9. Ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, et legem tuam in medio cordis mei.

10. Annunciavi iustitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo: Domine tu scisti.

11. Iustitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, et veritatem tuam a concilio multo.

12. Tu autem Domine ne longe facias miserationes tuas a me: misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me.

13. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui ut viderem.

Multiplicatae sunt super capillos capitis mei: et cor meum dereliquit me.

14. Complaceat tibi Domine ut eruas me: (b) Domine, ad adiuvandum me respice. (b) Inf. 69, 2.

15. (c) Confundantur et revereantur simul, qui quaerunt animam meam, ut auferant eam. (c) Supr. 34, 4.

Convertantur retrorsum, et revereantur qui volunt mihi mala.

16. Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge, euge.

17. Exultent et laetentur super te omnes quaerentes te: et dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.

18. Ego autem mendicus sum, et pauper: Dominus solicitus est mei.

Adiutor meus, et protector meus tu es: Deus meus ne tardaveris.

PSALMUS XL.

Eleemosynae meritum; querimoniae de hostium odio et amicorum perfidia.

1. In finem, Psalmus ipsi David.

2. Beatus qui intelligit super egenum, et pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

3. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra: et non tradat eum in animam inimicorum eius.

4. Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: universum stratum eius versasti in infirmitate eius.

5. Ego dixi: Domine miserere mei: sana animam meam, quia peccavi tibi.

6. Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, et peribit nomen eius?

7. Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor eius congregavit iniquitatem sibi.

Egrediebatur foras, et loquebatur

8. In idipsum.

Adversum me susurrabant omnes inimici mei: adversum me cogitabant mala mihi.

9. Verbum iniquum constituerunt adversum me: Numquid qui dormit non adiiciet ut resurgat?

10. (d) Etenim homo pacis meae, in quo speravi: qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. (d) Act. 1, 16.

11. Tu autem Domine miserere mei, et resuscita me: et retribuam eis.

12. In hoc cognovi quoniam voluisti me: quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

13. Me autem propter innocentiam suscepisti: et confirmasti me in conspectu tuo in aeternum.

14. Benedictus Dominus Deus Israel a saeculo, et usque in saeculum: fiat, fiat.

PSALMUS XLI.

Homo exul et conturbatus anhelat ad meliorem vitam.

1. In finem, Intellectus filiis Core.

2. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.

3. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

4. Fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?

5. Haec recordatus sum, et effudi in me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei:

In voce exultationis, et confessionis: sonus epulantis.

6. Quare tristis es anima mea? et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei,

7. Et Deus meus.

Ad meipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tui de terra Iordanis, et Hermoniim a monte modico.

8. Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, et fluctus tui super me transierunt.

9. In die mandavit Dominus misericordiam suam: et nocte canticum eius.

Apud me oratio Deo vitae meae,

10. Dicam Deo: Susceptor meus es,

Quare oblitus es mei? et quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

11. Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei:

Dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus?

12. Quare tristis es anima mea? et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus.

PSALMUS XLII.

Spem in Domino reponit a quo iudicari exoptat.

1. Psalmus David.

Iudica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo, et doloso erue me.

2. Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

3. Emitte lucem tuam et veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua.

4. Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui laetificat iuventutem meam.

Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus:

5. Quare tristis es anima mea? et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus.

PSALMUS XLIII.

Israelitae ut Dei opem implorent, beneficia recepta memorant et praesentes miserias exponunt.

1. In finem, Filiis Core ad intellectum.

2. Deus auribus nostris audivimus: patres nostri annunciaverunt nobis.

Opus, quod operatus es in diebus eorum: et in diebus antiquis.

3. Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos: afflixisti populos, et expulisti eos:

4. Nec enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos:

Sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti in eis.

5. Tu es ipse rex meus et Deus meus: qui mandas salutes Iacob.

6. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

7. Non enim in arcu meo sperabo: et gladius meus non salvabit me.

8. Salvasti enim nos de affligentibus nos: et odientes nos confudisti.

9. In Deo laudabimur tota die: et in nomine tuo confitebimur in saeculum.

10. Nunc autem repulisti et confudisti nos: et non egredieris Deus in virtutibus nostris.

11. Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros: et qui oderunt nos, diripiebant sibi.

12. Dedisti nos tamquam oves escarum: et in gentibus dispersisti nos.

13. Vendidisti populum tuum sine pretio: et non fuit multitudo in commutationibus eorum.

14. Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem et derisum his, qui sunt in circuitu nostro.

15. Posuisti nos in similitudinem Gentibus: commotionem capitis in populis.

16. Tota die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meae cooperuit me.

17. A voce exprobrantis, et obloquentis: a facie inimici, et persequentis.

18. Haec omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te: et inique non egimus in testamento tuo.

19. Et non recessit retro cor nostrum: et declinasti semitas nostras a via tua:

20. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis.

21. Si obliti sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum:

22. Nonne Deus requiret ista? ipse enim novit abscondita cordis.

(*a*) Quoniam propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis. (*a*) *Rom.* 8, 36

23. Exurge, quare obdormis Domine? exurge, et ne repellas in finem.

24. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiae nostrae et tribulationis nostrae?

25. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.

26. Exurge Domine, adiuva nos: et redime nos propter nomen tuum.

PSALMUS XLIV.

Epithalamium Christi et Ecclesiae sub typo connubii Salomonis et filiae Pharaonis.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

2. Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribae, velociter scribentis.

3. Speciosus forma prae filiis hominum, diffusa est

gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in aeternum.

4. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime,

5. Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede, et regna,

Propter veritatem et mansuetudinem, et iustitiam: et deducet te mirabiliter dextera tua.

6. Sagittae tuae acutae, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.

(a) Hebr. 1. 8. 7. (a) Sedes tua Deus in saeculum saeculi: virga directionis virga regni tui.

8. Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo laetitiae prae consortibus tuis.

9. Mirrha, et gutta, et casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te

10. Filiae regum in honore tuo.

Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato: circumdata varietate.

11. Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam: et obliviscere populum tuum, et domum patris tui.

12. Et concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabunt eum.

13. Et filiae Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur: omnes divites plebis.

14. Omnis gloria eius filiae regis ab intus, in fimbriis aureis

15. Circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines post eam: proximae eius afferentur tibi.

16. Afferentur in laetitia et exultatione: adducentur in templum regis.

17. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos principes super omnem terram.

18. Memores erunt nominis tui in omni generatione et generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in aeternum: et in saeculum saeculi.

PSALMUS XLV.

Ecclesia divino praesidio munita est inconcussa.

1. In finem, filiis Core pro arcanis, Psalmus.

2. Deus noster refugium, et virtus: adiutor in tribulationibus, quae invenerunt nos nimis.

3. Propterea non timebimus dum turbabitur terra: et transferentur montes in cor maris.

4. Sonuerunt, et turbatae sunt aquae eorum: conturbati sunt montes in fortitudine eius.

5. Fluminis impetus laetificat civitatem Dei: sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.

6. Deus in medio eius, non commovebitur: adiuvabit eam Deus mane diluculo.

7. Conturbatae sunt gentes, et inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.

8. Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

9. Venite, et videte opera Domini, quae posuit prodigia super terram:

10. Auferens bella usque ad finem terrae.

Arcum conteret, et confringet arma: et scuta comburet igni:

11. Vacate, et videte quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, et exaltabor in terra.

12. Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

PSALMUS XLVI.

Deus omnis terrae Dominus; ipsi psallendum.

1. In finem, pro filiis Core Psalmus.

2. Omnes Gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis.

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis: Rex magnus super omnem terram.

4. Subiecit populos nobis: et gentes sub pedibus nostris.

5. Elegit nobis hereditatem suam: speciem Iacob, quam dilexit.

6. (b) Ascendit Deus in iubilo: et Dominus in voce tubae. (b) 2 Reg. 6. 15.

7. Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite.

8. Quoniam Rex omnis terrae Deus: psallite sapienter.

9. Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam.

10. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terrae, vehementer elevati sunt.

PSALMUS XLVII.

Magnus et laudabilis Dominus qui fundavit Sion.

1. Psalmus Cantici filiis Core secunda sabbati.

2. Magnus Dominus, et laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto eius.

3. Fundatur exultatione universae terrae mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.

4. Deus in domibus eius cognoscetur, cum suscipiet eam.

5. Quoniam ecce reges terrae congregati sunt: convenerunt in unum.

6. Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt:

7. Tremor apprehendit eos.

Ibi dolores ut parturientis,

8. In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.

9. Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri: Deus fundavit eam in aeternum.

10. Suscepimus Deus misericordiam tuam, in medio templi tui.

11. Secundum nomen tuum Deus, sic et laus tua in fines terrae: iustitia plena est dextera tua.

12. Laetetur mons Sion, et exultent filiae Iudae, propter iudicia tua Domine.

13. Circumdate Sion, et complectimini eam: narrate in turribus eius.

14. Ponite corda vestra in virtute eius: et distribuite domos eius, ut enarretis in progenie altera.

15. Quoniam hic est Deus, Deus noster in aeternum, et in saeculum saeculi: ipse reget nos in saecula.

PSALMUS XLVIII.

Nihil prosunt opes contra infernum.

1. In finem, filiis Core Psalmus.

2. Audite haec omnes Gentes: auribus percipite omnes, qui habitatis orbem:

3. Quique terrigenae, et filii hominum: simul in unum dives et pauper.

4. Os meum loquetur sapientiam: et meditatio cordis mei prudentiam.

(a) Ps. 77, 2. Matth. 13, 35. 5. (a) Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.

6. Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me:

7. Qui confidunt in virtute sua: et in multitudine divitiarum suarum gloriantur.

8. Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam.

9. Et pretium redemptionis animae suae: et laborabit in aeternum,

10. Et vivet adhuc in finem.

11. Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes: simul insipiens, et stultus peribunt.

Et relinquent alienis divitias suas:

12. Et sepulchra eorum domus illorum in aeternum.

Tabernacula eorum in progenie et progenie: vocaverunt nomina sua in terris suis.

13. Et homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis.

14. Haec via illorum scandalum ipsis: et postea in ore suo complacebunt.

15. Sicut oves in inferno positi sunt: mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino: et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum.

16. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.

17. Ne timueris cum dives factus fuerit homo: et cum multiplicata fuerit gloria domus eius.

18. Quoniam cum interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius.

19. Quia anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.

20. Introibit usque in progenies patrum suorum: et usque in aeternum non videbit lumen.

21. Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis.

PSALMUS XLIX.

In die iudicii non victimae immolatae, sed animi puritas, et sacrificium laudis hominem iustificabunt.

1. Psalmus Asaph.

Deus deorum Dominus locutus est: et vocavit terram, A solis ortu usque ad occasum:

2. Ex Sion species decoris eius.

3. Deus manifeste veniet: Deus noster et non silebit.

Ignis in conspectu eius exardescet: et in circuitu eius tempestas valida.

4. Advocabit caelum desursum: et terram discernere populum suum.

5. Congregate illi sanctos eius: qui ordinant testamentum eius super sacrificia.

6. Et annunciabunt caeli iustitiam eius: quoniam Deus iudex est.

7. Audi populus meus, et loquar: Israel, et testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

8. Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9. Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.

10. Quoniam meae sunt omnes ferae silvarum, iumenta in montibus et boves.

11. Cognovi omnia volatilia caeli: et pulchritudo agri mecum est.

12. Si esuriero, non dicam tibi: mens est enim orbis terrae, et plenitudo eius.

13. Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo?

14. Immola Deo sacrificium laudis: et redde Altissimo vota tua.

15. Et invoca me in die tribulationis: eruam te, et honorificabis me.

16. Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum?

17. Tu vero odisti disciplinam: et proiecisti sermones meos retrorsum:

18. Si videbas furem, currebas cum eo: et cum adulteris portionem tuam ponebas.

19. Os tuum abundavit malitia: et lingua tua concinnabat dolos.

20. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuae ponebas scandalum:

21. Haec fecisti, et tacui.

Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te, et statuam contra faciem tuam.

22. Intelligite haec qui obliviscimini Deum: nequando rapiat, et non sit qui eripiat.

23. Sacrificium laudis honorificabit me: et illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

PSALMUS L.

Poenitentis animae amara contritio.

1. In finem, Psalmus David,

2. Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabee. (2 *Reg.* 12.)

3. Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

4. Amplius lava me ab iniquitate mea: et a peccato meo munda me.

5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: et peccatum meum contra me est semper.

6. Tibi soli peccavi, et malum coram te feci: (b) ut (b) Rom. 3, 4.
iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris.

7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: et in peccatis concepit me mater mea.

8. Ecce enim veritatem dilexisti: incerta, et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.

9. (c) Asperges me hyssopo, et mundabor: lavabis (c) Lev. 14. Num. 19.
me, et super nivem dealbabor.

10. Auditui meo dabis gaudium et laetitiam: et exultabunt ossa humiliata.

11. Averte faciem tuam a peccatis meis: et omnes iniquitates meas dele.

12. Cor mundum crea in me Deus: et spiritum rectum innova in visceribus meis.

13. Ne proiicias me a facie tua: et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

14. Redde mihi laetitiam salutaris tui: et spiritu principali confirma me.

15. Docebo iniquos vias tuas: et impii ad te convertentur.

16. Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meae: et exultabit lingua mea iustitiam tuam.

17. Domine, labia mea aperies: et os meum annunciabit laudem tuam.

18. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.

19. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum, et humiliatum Deus non despicies.

20. Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion: ut aedificentur muri Ierusalem.

21. Tunc acceptabis sacrificium iustitiae, oblationes, et holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

PSALMUS LI.

Frustra in divitiis sperant impii: salus est sperantibus in Domino.

1. In finem, Intellectus David,

2. Cum venit Doeg Idumaeus, et nunciavit Sauli: Venit David in domum Achimelech. (1 *Reg.* 22, 9.)

3. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

4. Tota die iniustitiam cogitavit lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolum.

5. Dilexisti malitiam super benignitatem: iniquitatem magis quam loqui aequitatem.

6. Dilexisti omnia verba praecipitationis, lingua dolosa.

7. Propterea Deus destruet te in finem, evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo: et radicem tuam de terra viventium.

8. Videbunt iusti, et timebunt, et super eum ridebunt, et dicent:

9. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum:

Sed speravit in multitudine divitiarum suarum: et praevaluit in vanitate sua.

10. Ego autem, sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei in aeternum: et in saeculum saeculi.

11. Confitebor tibi in saeculum quia fecisti: et expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

PSALMUS LII.

Impiorum insipientia, numerus et poena.

1. In finem,
Pro Maeleth intelligentiae David.

(a) *Ps.* 13,1. Dixit (*a*) insipiens in corde suo: Non est Deus.

2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.

(b) *Ps.* 13,2. 3. (*b*) Deus de caelo prospexit super filios hominum: ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.

(c) *Rom.* 3, 12. 4. (*c*) Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

5. Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?

6. Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.

7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis suae, exultabit Iacob, et laetabitur Israel.

PSALMUS LIII.

David auxilium Dei implorat adversus hostium insidias.

1. In finem,
In carminibus intellectus David,

2. Cum venissent Ziphaei, et dixissent ad Saul: Nonne David absconditus est apud nos? (1 *Reg.* 23, 19. *et* 26, 1.)

3. Deus in nomine tuo salvum me fac: et in virtute tua iudica me.

4. Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

5. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quaesierunt animam meam: et non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

6. Ecce enim Deus adiuvat me: et Dominus susceptor est animae meae.

7. Averte mala inimicis meis: et in veritate tua disperde illos.

8. Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo Domine: quoniam bonum est:

9. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: et super inimicos meos despexit oculus meus.

PSALMUS LIV.

David postulat inimicorum et fictorum amicorum confusionem.

1. In finem, In carminibus intellectus David.

2. Exaudi Deus orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam:

3. Intende mihi, et exaudi me.

Contristatus sum in exercitatione mea: et conturbatus sum

4. A voce inimici, et a tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates: et in ira molesti erant mihi.

5. Cor meum conturbatum est in me: et formido mortis cecidit super me.

6. Timor et tremor venerunt super me: et contexerunt me tenebrae:

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbae, et volabo, et requiescam?

8. Ecce elongavi fugiens: et mansi in solitudine.

9. Expectabam eum, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus, et tempestate.

10. Praecipita Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate.

11. Die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas: et labor in medio eius,

12. Et iniustitia.

Et non defecit de plateis eius usura, et dolus.

13. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.

14. Tu vero homo unanimis: dux meus, et notus meus:

15. Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16. Veniat mors super illos: et descendant in infernum viventes:

Quoniam nequitiae in habitaculis eorum: in medio eorum.

17. Ego autem ad Deum clamavi: et Dominus salvabit me.

18. Vespere, et mane, et meridie narrabo et annunciabo: et exaudiet vocem meam.

19. Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.

20. Exaudiet Deus, et humiliabit illos, qui est ante saecula.

Non enim est illis commutatio, et non timuerunt Deum:

21. Extendit manum suam in retribuendo.

Contaminaverunt testamentum eius,

22. Divisi sunt ab ira vultus eius: et appropinquavit cor illius.

Molliti sunt sermones eius super oleum: et ipsi sunt iacula.

(a) Matth. 6.25. Luc. 12, 22. 1 Petr. 5, 7.

23. (a) Iacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet: non dabit in aeternum fluctuationem iusto.

24. Tu vero Deus deduces eos, in puteum interitus.

Viri sanguinum, et dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

PSALMUS LV.

Promissionibus Dei fretus eum invocat pro adversariorum exitio.

1. In finem,

Pro populo, qui a Sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. (1 *Reg.* 21, 12.)

2. Miserere mei Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.

3. Conculcaverunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes adversum me.

4. Ab altitudine diei timebo: ego vero in te sperabo.

5. In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

6. Tota die verba mea execrabantur: adversum me omnes cogitationes eorum, in malum.

7. Inhabitabunt et abscondent: ipsi calcaneum meum observabunt.

Sicut sustinuerunt animam meam,

8. Pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes.

Deus,

9. Vitam meam annunciavi tibi: posuisti lacrymas meas in conspectu tuo,

Sicut et in promissione tua:

10. Tunc convertentur inimici mei retrorsum:

In quacumque die invocavero te: ecce cognovi quoniam Deus meus es.

11. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem: in Deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo.

12. In me sunt Deus vota tua, quae reddam laudationes tibi.

13. Quoniam eripuisti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

PSALMUS LVI.

De inimicis victoriam rogat: Dei misericordiam et veritatem exaltat.

1. In finem,

Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saul in speluncam. (1 *Reg.* 22, 1. *et* 24, 4.)

2. Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

3. Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.

4. Misit de caelo, et liberavit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam, et veritatem suam,

5. Et eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus.

Filii hominum dentes eorum arma et sagittae: et lingua eorum gladius acutus.

6. Exaltare super caelos Deus: et in omnem terram gloria tua.

7. Laqueum paraverunt pedibus meis: et incurvaverunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foveam: et inciderunt in eam.

8. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, et psalmum dicam.

9. Exurge gloria mea, exurge psalterium et cithara: exurgam diluculo.

10. Confitebor tibi in populis Domine: et psalmum dicam tibi in gentibus:

11. Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua.

12. Exaltare super caelos Deus: et super omnem terram gloria tua.

PSALMUS LVII.

Obiurgatio contra calumniatores et iniquos iudices.

1. In finem,

Ne disperdas, David in tituli inscriptionem.

2. Si vere utique iustitiam loquimini: recta iudicate filii hominum.

3. Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniustitias manus vestrae concinnant.

4. Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero: locuti sunt falsa.

5. Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdae, et obturantis aures suas,

6. Quae non exaudiet vocem incantantium: et venefici incantantis sapienter.

7. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

8. Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmentur.

9. Sicut cera, quae fluit, auferentur: supercecidit ignis, et non viderunt solem.

10. Priusquam intelligerent spinae vestrae rhamnum: sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

11. Laetabitur iustus cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

12. Et dicet homo: Si utique est fructus iusto: utique est Deus iudicans eos in terra.

PSALMUS LVIII.

Orat ut inimici disperdantur; liberatus Deum laudat.

1. In finem,

Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, et custodivit domum eius, ut eum interficeret. (1 *Reg.* 19, 11.)

2. Eripe me de inimicis meis Deus meus: et ab insurgentibus in me libera me.

3. Eripe me de operantibus iniquitatem: et de viris sanguinum salva me.

4. Quia ecce ceperunt animam meam: irruerunt in me fortes.

5. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: sine iniquitate cucurri, et direxi.

6. Exurge in occursum meum, et vide: et tu Domine Deus virtutum, Deus Israel,

Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

7. Convertentur ad vesperam: et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem.

8. Ecce loquentur in ore suo, et gladius in labiis eorum: quoniam quis audivit?

9. Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es:

11. Deus meus misericordia eius praeveniet me.

12. Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos: nequando obliviscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tua: et depone eos protector meus Domine:

13. Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum: et comprehendantur in superbia sua.

Et de execratione et mendacio annunciabuntur

14. In consummatione: in ira consummationis, et non erunt.

Et scient quia Deus dominabitur Iacob: et finium terrae.

15. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes: et circuibunt civitatem.

16. Ipsi dispergentur ad manducandum: si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.

17. Ego autem cantabo fortitudinem tuam: et exultabo mane misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, et refugium meum, in die tribulationis meae.

18. Adiutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus misericordia mea.

PSALMUS LIX.

Querimonia de Dei derelictione:
nixus promissione Dei eius opem et victoriam sperat.

1. In finem,

Pro his, qui immutabuntur, in tituli inscriptionem ipsi David in doctrinam,

2. Cum succendit Mesopotamiam Syriae, et Sobal, et convertit Ioab, et percussit Idumaeam in valle Salinarum duodecim millia. (2 *Reg.* 8, 1. *et* 10, 7. *et* 1 *Par.* 18, 1.)

3. Deus repulisti nos, et destruxisti nos: iratus es, et misertus es nobis.

4. Commovisti terram, et conturbasti eam: sana contritiones eius, quia commota est.

5. Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

6. Dedisti metuentibus te significationem: ut fugiant a facie arcus:

Ut liberentur dilecti tui:

7. Salvum fac dextera tua, et exaudi me.

8. Deus locutus est in sancto suo: Laetabor, et partibor Sichimam: et convallem tabernaculorum metibor.

9. Meus est Galaad, et meus est Manasses: et Ephraim fortitudo capitis mei.

Iuda rex meus:

10. Moab olla spei meae.

In Idumaeam extendam calceamentum meum: mihi alienigenae subditi sunt.

11. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumaeam?

12. Nonne tu Deus, qui repulisti nos: et non egredieris Deus in virtutibus nostris?

13. Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.

14. In Deo faciemus virtutem: et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

PSALMUS LX.

Exul petit reditum, longam vitam, et ampliationem regni Christi.

1. In finem,

In hymnis David.

2. Exaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meae.

3. A finibus terrae ad te clamavi: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.

Deduxisti me,

4. Quia factus es spes mea: turris fortitudinis a facie inimici.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in saecula: protegar in velamento alarum tuarum.

6. Quoniam tu Deus meus exaudisti orationem meam: dedisti hereditatem timentibus nomen tuum.

7. Dies super dies regis adiicies: annos eius usque in diem generationis et generationis.

8. Permanet in aeternum in conspectu Dei: misericordiam et veritatem eius quis requiret?

9. Sic psalmum dicam nomini tuo in saeculum saeculi: ut reddam vota mea de die in diem.

PSALMUS LXI.

Securitas eius qui Deo subiectus in eo solo fiduciam habet.

1. In finem,

Pro Idithun, Psalmus David.

2. Nonne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

3. Nam et ipse Deus meus, et salutaris meus: susceptor meus, non movebor amplius.

4. Quousque irruitis in hominem? interficitis universi vos: tamquam parieti inclinato et maceriae depulsae?

5. Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, et corde suo maledicebant.

6. Verumtamen Deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea.

7. Quia ipse Deus meus, et salvator meus: adiutor meus, non emigrabo.

8. In Deo salutare meum, et gloria mea: Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est.

9. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in aeternum.

10. Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris: ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

11. Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere: divitiae si affluant, nolite cor apponere.

12. Semel locutus est Deus, duo haec audivi, quia potestas Dei est,

13. Et tibi Domine misericordia: (a) quia tu reddes unicuique iuxta opera sua.

(a) *Matth.* 16, 27. *Rom.* 2, 6. 1 *Cor.* 3, 8. *Gal.* 6, 5.

PSALMUS LXII.

Exul se in Dei laudibus consolatur: praedicit hostium ruinam.

1. Psalmus David,

Cum esset in deserto Idumaeae.

(1 *Reg.* 22, 5.)

2. Deus Deus meus ad te luce vigilo.

Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.

3. In terra deserta, et invia, et inaquosa: sic in

sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam.
4. Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.
5. Sic benedicam te in vita mea: et in nomine tuo levabo manus meas.
6. Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea: et labiis exultationis laudabit os meum.
7. Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te:
8. Quia fuisti adiutor meus.
Et in velamento alarum tuarum exultabo,
9. Adhaesit anima mea post te: me suscepit dextera tua.
10. Ipsi vero in vanum quaesierunt animam meam, introibunt in inferiora terrae:
11. Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.
12. Rex vero laetabitur in Deo, laudabuntur omnes qui iurant in eo: quia obstructum est os loquentium iniqua.

PSALMUS LXIII.

Implorat Dei opem contra inimicos: peribunt et laetabitur iustus.

1. In finem, Psalmus David.

2. Exaudi Deus orationem meam cum deprecor: a timore inimici eripe animam meam.
3. Protexisti me a conventu malignantium: a multitudine operantium iniquitatem.
4. Quia exacuerunt ut gladium linguas suas: intenderunt arcum rem amaram,
5. Ut sagittent in occultis immaculatum.
6. Subito sagittabunt eum, et non timebunt: firmaverunt sibi sermonem nequam.
Narraverunt ut absconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos?
7. Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutinio.
Accedet homo ad cor altum:
8. Et exaltabitur Deus.
Sagittae parvulorum factae sunt plagae eorum:
9. Et infirmatae sunt contra eos linguae eorum.
Conturbati sunt omnes qui videbant eos:
10. Et timuit omnis homo.
Et annunciaverunt opera Dei: et facta eius intellexerunt.
11. Laetabitur iustus in Domino, et sperabit in eo, et laudabuntur omnes recti corde.

PSALMUS LXIV.

Deus laudandus propter beneficia quibus homines cumulat.

1. In finem, Psalmus David,
Canticum Hieremiae et Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire.

2. Te decet hymnus Deus in Sion: et tibi reddetur votum in Ierusalem.
3. Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.
4. Verba iniquorum praevaluerunt super nos: et impietatibus nostris tu propitiaberis.
5. Beatus, quem elegisti, et assumpsisti: inhabitabit in atriis tuis.
Replebimur in bonis domus tuae: sanctum est templum tuum,
6. Mirabile in aequitate.
Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terrae, et in mari longe.
7. Praeparans montes in virtute tua, accinctus potentia:
8. Qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes,
9. Et timebunt qui habitant terminos a signis tuis: exitus matutini et vespere delectabis.
10. Visitasti terram, et inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est praeparatio eius.
11. Rivos eius inebria, multiplica genimina eius: in stillicidiis eius laetabitur germinans.
12. Benedices coronae anni benignitatis tuae: et campi tui replebuntur ubertate.
13. Pinguescent speciosa deserti: et exultatione colles accingentur.
14. Induti sunt arietes ovium, et valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

PSALMUS LXV.

Hortatio ad laudandum Deum ob eius mirabilia opera et beneficia.

1. In finem,
Canticum Psalmi resurrectionis.

Iubilate Deo omnis terra,
2. Psalmum dicite nomini eius: date gloriam laudi eius.
3. Dicite Deo, quam terribilia sunt opera tua Domine! in multitudine virtutis tuae mentientur tibi inimici tui.
4. Omnis terra adoret te, et psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.
5. Venite, et videte opera Dei: terribilis in consiliis super filios hominum.
6. Qui convertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi laetabimur in ipso.
7. Qui dominatur in virtute sua in aeternum, oculi eius super gentes respiciunt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.
8. Benedicite Gentes Deum nostrum: et auditam facite vocem laudis eius,
9. Qui posuit animam meam ad vitam: et non dedit in commotionem pedes meos.
10. Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
11. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro:
12. Imposuisti homines super capita nostra.
Transivimus per ignem et aquam: et eduxisti nos in refrigerium.
13. Introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea,
14. Quae distinxerunt labia mea.
Et locutum est os meum, in tribulatione mea.
15. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum: offeram tibi boves cum hircis.
16. Venite, audite, et narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animae meae.
17. Ad ipsum ore meo clamavi, et exaltavi sub lingua mea.
18. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
19. Propterea exaudivit Deus, et attendit voci deprecationis meae.
20. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.

PSALMUS LXVI.

Orat ut Deus ab omnibus gentibus cognoscatur et laudetur.

1. In finem,
In hymnis, Psalmus Cantici David.

2. Deus misereatur nostri, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri.
3. Ut cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.
4. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.
5. Laetentur et exultent gentes: quoniam iudicas populos in aequitate, et gentes in terra dirigis.
6. Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes:
7. Terra dedit fructum suum.
Benedicat nos Deus, Deus noster,
8. Benedicat nos Deus: et metuant eum omnes fines terrae.

PSALMUS LXVII.

Cantus triumphalis quo exaltatur summa Dei benignitas et providentia.

1. In finem,
Psalmus Cantici ipsi David.

2. Exurgat Deus, et dissipentur inimici eius, et fugiant qui oderunt eum, a facie eius.
3. Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei.
4. Et iusti epulentur, et exultent in conspectu Dei: et delectentur in laetitia.
5. Cantate Deo, psalmum dicite nomini eius: iter facite ei, qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu eius, turbabuntur a facie eius,
6. Patris orphanorum, et iudicis viduarum.
Deus in loco sancto suo:
7. Deus qui inhabitare facit unius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos, qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
8. Deus cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto:
9. Terra mota est, etenim caeli distillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel.
10. Pluviam voluntariam segregabis Deus hereditati tuae: et infirmata est, tu vero perfecisti eam.
11. Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
12. Dominus dabit verbum evangelizantibus, virtute multa.
13. Rex virtutum dilecti dilecti: et speciei domus dividere spolia.
14. Si dormiatis inter medios cleros, pennae columbae deargentatae, et posteriora dorsi eius in pallore auri.
15. Dum discernit caelestis reges super eam, nive dealbabuntur in Selmon:
16. Mons Dei, mons pinguis.
Mons coagulatus, mons pinguis:
17. Ut quid suspicamini montes coagulatos?
Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.
18. Currus Dei decem millibus multiplex, millia laetantium: Dominus in eis in Sina in sancto.
19. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem: (a) accepisti dona in hominibus: (a) Ephes. 4, 8.
Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.
20. Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.
21. Deus noster, Deus salvos faciendi: et Domini, Domini exitus mortis.
22. Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23. Dixit Dominus: Ex Basan convertam, convertam in profundum maris:
24. Ut intingatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
25. Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei: regis mei qui est in sancto.
26. Praevenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuvencularum tympanistriarum.
27. In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.
28. Ibi Beniamin adolescentulus, in mentis excessu.
Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.
29. Manda Deus virtuti tuae: confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.
30. A templo tuo in Ierusalem, tibi offerent reges munera.
31. Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: ut excludant eos, qui probati sunt argento.
Dissipa gentes, quae bella volunt:
32. Venient legati ex Aegypto: Aethiopia praeveniet manus eius Deo.
33. Regna terrae, cantate Deo: psallite Domino: psallite Deo,
34. Qui ascendit super caelum caeli, ad Orientem.
Ecce dabit voci suae vocem virtutis,
35. Date gloriam Deo super Israel, magnificentia eius, et virtus eius in nubibus.
36. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem, et fortitudinem plebi suae, benedictus Deus.

PSALMUS LXVIII.

Christus patiens orat pro salute sua et inimicorum exitio; promittit Deum laudare.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, David.
2. Salvum me fac Deus: quoniam intraverunt aquae usque ad animam meam.
3. Infixus sum in limo profundi: et non est substantia.
Veni in altitudinem maris: et tempestas demersit me.
4. Laboravi clamans, raucae factae sunt fauces meae: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.
5. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.
Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniuste: quae non rapui, tunc exsolvebam.
6. Deus tu scis insipientiam meam: et delicta mea a te non sunt abscondita.
7. Non erubescant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur super me qui quaerunt te, Deus Israel.

8. Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.

9. Extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris meae.

(a) Ioan. 2, 17. 10. (a) Quoniam zelus domus tuae comedit me: et
(b) Rom. 15, 3. (b) opprobria exprobrautium tibi, eeciderunt super me.

11. Et operui in ieiunio animam meam: et factum est iu opprobrium mihi.

12. Et posui vestimentum meum cilicium: et factus sum illis iu parabolam.

13. Adversum me loquebantur qui sedebaut in porta: et in me psallebant qui bibebant vinum.

14. Ego vero orationem meam ad te Domine: tempus beneplaciti Deus.

In multitudine misericordiae tuae exaudi me, in veritate salutis tuae:

15. Eripe me de luto, nt nou infigar: libera me ab iis, qui oderunt me, et de profundis aquarum.

16. Nuu me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profundum: ueque urgeat super me puteus os suum.

17. Exaudi me Domlue, quoniam benigna est misericordia tua: secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me.

18. Et ne avertas faciem tuam a puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.

19. Iutende auimae meae, et libera eam: propter inimicos meos eripe me.

20. Tu scis improperium meum, et confusionem meam, et reverentiam meam.

21. In conspectu tuo suut omnes qui tribulant me, improperium expectavit cor meum, et miseriam.

Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit: et qui consolaretur, et non inveni.

(c) Matth. 27, 48. 22. (c) Et dederunt in escam meam fel: et iu siti
mea potaverunt me aceto.

(d) Rom. 11, 9. 23. (d) Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum,
et in retributioues, et in scandalum.

24. Obscureutur oculi eorum ue videant: et dorsum eorum semper incurva.

25. Effuude super eos iram tuam: et furor irae tuae comprehendat eos.

(e) Act. 1, 20. 26. (e) Fiat habitatio eorum deserta: et in tabernaculis eorum non sit qui iuhabitet.

27. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: et super dolorem vulnerum meorum addiderunt.

28. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: et non intrent in iustitiam tuam.

29. Deleantur de Libro viventium: et cum iustis non scribantur.

30. Ego sum pauper et dolens: salus tua Deus suscepit me.

31. Laudabo uomeu Dei cum cantico: et magnificabo eum in laude:

32. Et placebit Deo super vitulum novellum: cornua producentem et ungulas.

33. Videaut pauperes et laetentur: quaerite Deum, et vivet anima vestra:

34. Quoniam exaudivit pauperes Dominus: et vinctos suos non despexit.

35. Laudent illum caeli et terra, mare, et omnia reptilia in eis.

36. Quoniam Deus salvam faciet Sion: et aedificabuntur civitates Iuda.

Et inhabitabunt ibi, et hereditate acquirent eam.

37. Et semen servorum eius possidebit eam, et qui diligunt nomen eius, habitabunt in ea.

PSALMUS LXIX.

Oratio ad opem Dei petendam in magnis periculis.

1. In finem, Psalmus David,
In rememorationem, quod salvum fecerit eum Dominus.

2. Deus iu adiutorium meum inteude: Domine ad adiuvandum me festina.

3. Coufundautur, et revereautur, qui quaerunt animam meam:

4. Avertautur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi mala:

Avertautur statim erubescentes, qui dicunt mihi: Euge, euge.

5. Exulteut et laetentur in te omnes qui quaerunt te, et dicant semper: Magnificetur Dominus: qui diligunt salutare tuum.

6. Ego vero egenus, et pauper sum: Deus adiuva me.

Adiutor meus, et liberator meus es tu: Domine ne moreris.

PSALMUS LXX.

Opem Dei implorat adversus persecutores; promittit se Deo gratias acturum.

1. Psalmus David,
Filiorum Ionadab, et priorum captivorum.

Iu te Domlue speravi, non confundar in aeternum:

2. Iu iustitia tua libera me, et eripe me.

Inclina ad me aurem tuam, et salva me.

3. Esto mihi in Deum protectorem, et in locum munitum: ut salvum me facias,

Quoniam firmameutum meum, et refugium meum es tu.

4. Deus meus eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem ageutis et iniqui:

5. Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine spes mea a iuventute mea.

6. In te confirmatus sum ex utero: de ventre matris meae tu es protector meus:

Iu te cautatio mea semper:

7. Tamquam prodigium factus sum multis: et tu adiutor fortis.

8. Repleatur os meum laude, nt cantem gloriam tuam: tota die magnitudinem tuam.

9. Ne proiicias me in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea, ue derelinquas me.

10. Quia dixerunt inimici mei mihi: et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt iu unum,

11. Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, et comprehendite eum: quia nun est qui eripiat.

12. Deus ue elongeris a me: Deus meus in auxilium meum respice.

13. Cuufundantur, et deficiant detrahentes animae meae: operiantur confusione, et pudore qui quaerunt mala mihi.

14. Ego autem semper sperabo: et adiiciam super omnem laudem tuam.

15. Os meum annunciabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.

Quouiam non cognovi litteraturam,

16. Introibo in potentias Domini: Domine memorabor iustitiae tuae solius.

17. Deus docuisti me a iuventute mea: et usque nunc pronuuciabo mirabilia tua.

18. Et usque in senectam et senium: Deus ne derelinquas me,

Donec annunciem brachium tuum generationi omni, quae ventura est:

Potentiam tuam,

19. Et iustitiam tuam Deus usque in altissima, quae fecisti magnalia: Deus quis similis tibi?

20. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, et malas: et conversus vivificasti me: et de abyssis terrae iterum reduxisti me:

21. Multiplicasti magnificentiam tuam: et conversus consolatus es me.

22. Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam: Deus psallam tibi in cithara, sanctus Israel.

23. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi: et anima mea, quam redemisti.

24. Sed et lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cum confusi et reveriti fuerint qui quaerunt mala mihi.

PSALMUS LXXI.

Christi regnum iustum, pacificum et felix precatur.

1. Psalmus,
In Salomonem.

2. Deus iudicium tuum regi da: et iustitiam tuam filio regis:

Iudicare populum tuum in iustitia, et pauperes tuos in iudicio.

3. Suscipiant montes pacem populo: et colles iustitiam.

4. Iudicabit pauperes populi, et salvos faciet filios pauperum: et humiliabit calumniatorem.

5. Et permanebit cum Sole, et ante Lunam, in generatione et generationem.

6. Descendet sicut pluvia in vellus: et sicut stillicidia stillantia super terram.

7. Orietur in diebus eius iustitia, et abundantia pacis: donec auferatur luna.

8. Et dominabitur a mari usque ad mare: et a flumine usque ad terminos orbis terrarum.

9. Coram illo procident Aethiopes: et inimici eius terram lingent.

10. Reges Tharsis, et insulae munera offerent: reges Arabum, et Saba dona adducent:

11. Et adorabunt eum omnes reges terrae: omnes gentes servient ei:

12. Quia liberabit pauperem a potente: et pauperem, cui non erat adiutor.

13. Parcet pauperi et inopi: et animas pauperum salvas faciet.

14. Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum: et honorabile nomen eorum coram illo.

15. Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiae, et adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.

16. Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus eius: et florebunt de civitate sicut foenum terrae.

17. Sit nomen eius benedictum in saecula: ante Solem permanet nomen eius.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terrae: omnes gentes magnificabunt eum.

18. Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus:

19. Et benedictum nomen maiestatis eius in aeternum: et replebitur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat.

20. Defecerunt laudes David filii Iesse.

PSALMUS LXXII.

Impii felices in hac vita peribunt: Domino adhaerere bonum est.

1. Psalmus Asaph.

Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde!

2. Mei autem pene moti sunt pedes: pene effusi sunt gressus mei.

3. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.

4. Quia non est respectus morti eorum: et firmamentum in plaga eorum.

5. In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur:

6. Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate et impietate sua.

7. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.

8. Cogitaverunt, et locuti sunt nequitiam: iniquitatem in excelso locuti sunt.

9. Posuerunt in caelum os suum: et lingua eorum transivit in terra.

10. Ideo convertetur populus meus hic: et dies pleni invenientur in eis.

11. Et dixerunt: Quomodo scit Deus, et si est scientia in excelso?

12. Ecce ipsi peccatores, et abundantes in saeculo, obtinuerunt divitias.

13. Et dixi: Ergo sine causa iustificavi cor meum, et lavi inter innocentes manus meas:

14. Et fui flagellatus tota die, et castigatio mea in matutinis.

15. Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.

16. Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me:

17. Donec intrem in Sanctuarium Dei: et intelligam in novissimis eorum.

18. Verumtamen propter dolos posuisti eis: deiecisti eos dum allevarentur.

19. Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.

20. Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

21. Quia inflammatum est cor meum, et renes mei commutati sunt:

22. Et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi.

23. Ut iumentum factus sum apud te: et ego semper tecum.

24. Tenuisti manum dexteram meam: et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me.

25. Quid enim mihi est in caelo? et a te quid volui super terram?

26. Defecit caro mea, et cor meum: Deus cordis mei, et pars mea Deus in aeternum.

27. Quia ecce, qui elongant se a te, peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te.

28. Mihi autem adhaerere Deo bonum est: ponere in Domino Deo spem meam:

Ut annunciem omnes praedicationes tuas, in portis filiae Sion.

PSALMUS LXXIII.

Oratio qua in populi et templi calamitate in auxilium appellatur Deus.

1. Intellectus Asaph.

Ut quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oves pascuae tuae?

2. Memor esto congregationis tuae, qusm possedisti sb initio.

Redemisti virgsm hereditatis tuse: mons Sion, in quo hsbitasti in eo.

3. Levs manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in ssncto!

4. Et gloriati sunt qui oderunt te: in medio solemnitatis tuae.

Posuerunt signs sua, signa:

5. Et non cognoverunt sicut in exitu super summum. Quasi in silvs lignorum securibus

6. Exciderunt ianuas eius in idipsum: in securi, et ascis deiecerunt eam.

(a) 4 *Reg.* 25, 9. 7. (*a*) Incenderunt igni Sanctuarium tuum: in terrs polluerunt tabernaculum nominis tui.

8. Dixerunt in corde suo cognstio eorum simul: quiescere facismus omnes dies festos Dei a terrs.

9. Signs nostra non vidimus, iam non est propheta: et nos non cognoscet smplius.

10. Usquequo Deus impropersbit inimicus: irritat sdversarius nomen tuum in finem?

11. Ut quid svertis manum tuam, et dexteram tuam, de medio sinu tuo in finem?

(b) *Luc.* 1, 68. 12. (*b*) Deus autem rex noster ante saecula: operatus est salutem in medio terrae.

13. Tu confirmasti in virtute tus mare: contribulasti capita draconum in squis.

14. Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escsm populis Aethiopum.

15. Tu dirupisti fontes, et torrentes: tu siccasti fluvios Ethan.

16. Tuus est dies, et tua est nox: tu fsbricatus es auroram et solem.

17. Tu fecisti omnes terminos terrae: aestatem et ver tu plasmasti es.

18. Memor esto huius, inimicus improperavit Dño: et populus insipiens incitavit nomen tuum.

19. Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

20. Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terrae domibus iniquitatum.

21. Ne avertatur humilis factus confusus: pauper et inops laudsbunt nomen tuum.

22. Exurge Deus, iudica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quse sb insipiente sunt tota die.

23. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

PSALMUS LXXIV.

Recte vivendum quia imminet iudicium Dei.

1. In finem, Ne corrumpas, Psalmus Csntici Asaph.

2. Confitebimur tibi Deus: confitebimur, et invocabimus nomen tuum.

Narrabimus mirabilia tua:

3. Cum sccepero tempus, ego iustitias iudicabo.

4. Liquefacta est terra, et omnes qui habitant in ea: ego confirmsvi columnas eius.

5. Dixi iniquis: Nolite inique sgere: et delinquentibus: Nolite exaltare cornu:

6. Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

7. Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque s desertis montibus:

8. Quoniam Deus iudex est.

Hunc humiliat, et hunc exaltat:

9. Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.

Et inclinsvit ex hoc in hoc: verumtamen faex eius non est exinsnita: bibent omnes peccatores terrae.

10. Ego sutem annunciabo in saeculum: cantabo Deo Iacob.

11. Et omnia cornua peccatorum confringam: et exaltabuntur cornua iusti.

PSALMUS LXXV.

Gratiarum actio post reportatam victoriam.

1. In finem, in Laudibus, Psalmus Asaph, Csnticum sd Assyrios.

2. Notus in Iudaea Deus: in Israel magnum nomen eius.

3. Et factus est in pace locus eius: et habitatio eius in Sion.

4. Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium, et bellum.

5. Illuminans tu mirabiliter a montibus aeternis:

6. Turbati sunt omnes insipientes corde.

Dormierunt somnum suum: et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.

7. Ab increpatione tua Deus Iacob dormitaverunt qui ascenderunt equos.

8. Tu terribilis es, et quis resistet tibi? ex tunc ira tua.

9. De caelo auditum fecisti iudicium: terra tremuit et quievit,

10. Cum exurgeret in iudicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terrae.

11. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: et reliquiae cogitationis diem festum agent tibi.

12. Vovete, et reddite Domino Deo vestro: omnes qui in circuitu eius affertis munera.

Terribili

13. Et ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terrae.

PSALMUS LXXVI.

Afflictus clamat ad Dominum; recogitans Dei mirabilia in spem erigitur.

1. In finem, pro Idithun, Psalmus Asaph.

2. Voce mea sd Dominum clamavi: voce mea sd Deum, et intendit mihi.

3. In die tribulationis meae Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum: et non sum deceptus.

Renuit consolari anima mea,

4. Memor fui Dei et delectatus sum, et exercitatus sum: et defecit spiritus meus.

5. Anticipaverunt vigilias oculi mei: turbatus sum, et non sum locutus.

6. Cogitavi dies antiquos: et annos aeternos in mente habui.

7. Et meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, et scopebam spiritum meum.

8. Numquid in aeternum proiiciet Deus: aut non apponet ut complacitior sit adhuc?

9. Aut in finem misericordiam suam abscindet, a generatione in generationem?

10. Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?

11. Et dixi: Nunc coepi: haec mutatio dexterae Excelsi.

12. Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum,

13. Et meditabor in omnibus operibus tuis: et in adinventionibus tuis exercebor.

14. Deus in sancto via tua: quis Deus magnus sicut Deus noster?

15. Tu es Deus qui facis mirabilia.

Notam fecisti in populis virtutem tuam:

16. Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob, et Ioseph.

17. Viderunt te aquae Deus, viderunt te aquae: et timuerunt et turbatae sunt abyssi.

18. Multitudo sonitus aquarum: vocem dederunt nubes.

Etenim sagittae tuae transeunt:

19. Vox tonitrui tui in rota.

Illuxerunt coruscationes tuae orbi terrae: commota est et contremuit terra.

20. In mari via tua, et semitae tuae in aquis multis: et vestigia tua non cognoscentur.

(a) Exod. 14, 29. 21. (a) Deduxisti sicut oves populum tuum, in manu Moysi et Aaron.

PSALMUS LXXVII.

Iudaeos excitat memorando beneficia et flagella Dei.

1. Intellectus Asaph.

Attendite popule meus legem meam: inclinate aurem vestram in verba oris mei.

2. Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.

3. Quanta audivimus et cognovimus ea: et patres nostri narraverunt nobis.

4. Non sunt occultata a filiis eorum, in generatione altera.

Narrantes laudes Domini, et virtutes eius, et mirabilia eius quae fecit.

5. Et suscitavit testimonium in Iacob: et legem posuit in Israel.

Quanta mandavit patribus nostris nota facere ea filiis suis:

6. Ut cognoscat generatio altera.

Filii qui nascentur, et exurgent, et narrabunt filiis suis,

7. Ut ponant in Deo spem suam, et non obliviscantur operum Dei: et mandata eius exquirant:

8. Ne fiant sicut patres eorum: generatio prava et exasperans.

Generatio, quae non direxit cor suum: et non est creditus cum Deo spiritus eius.

9. Filii Ephrem intendentes, et mittentes arcum: conversi sunt in die belli.

10. Non custodierunt testamentum Dei: et in lege eius noluerunt ambulare.

11. Et obliti sunt benefactorum eius, et mirabilium eius quae ostendit eis.

12. Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos.

(b) Exod. 14, 22. 13. (b) Interrupit mare, et perduxit eos: et statuit aquas quasi in utre.

14. Et deduxit eos in nube diei: et tota nocte in illuminatione ignis.

(c) Exod. 17, 6. Ps. 104, 41. 15. (c) Interrupit petram in eremo: et adaquavit eos velut in abysso multa.

16. Et eduxit aquam de petra: et deduxit tamquam flumina aquas.

17. Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.

18. Et tentaverunt Deum in cordibus suis: ut peterent escas animabus suis.

19. Et male locuti sunt de Deo: dixerunt: Numquid poterit Deus parare mensam in deserto?

20. Quoniam percussit petram, et fluxerunt aquae, et torrentes inundaverunt.

Numquid et panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?

21. (d) Ideo audivit Dominus, et distulit: et ignis accensus est in Iacob, et ira ascendit in Israel: (d) Num. 11, 1.

22. Quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salutari eius:

23. Et mandavit nubibus desuper, et ianuas caeli aperuit.

24. (e) Et pluit illis manna ad manducandum, et panem caeli dedit eis. (e) Exod. 16, 4. Num. 11, 7.

25. (f) Panem angelorum manducavit homo: cibaria misit eis in abundantia. (f) Ioan. 6, 31. 1 Cor. 10, 3.

26. (g) Transtulit Austrum de caelo: et induxit in virtute sua Africum. (g) Num. 11, 31.

27. Et pluit super eos sicut pulverem carnes: et sicut arenam maris volatilia pennata.

28. Et ceciderunt in medio castrorum eorum: circa tabernacula eorum.

29. Et manducaverunt et saturati sunt nimis, et desiderium eorum attulit eis:

30. Non sunt fraudati a desiderio suo.

(h) Adhuc escae eorum erant in ore ipsorum: (h) Num. 11, 33.

31. Et ira Dei ascendit super eos.

Et occidit pingues eorum, et electos Israel impedivit.

32. In omnibus his peccaverunt adhuc: et non crediderunt in mirabilibus eius.

33. Et defecerunt in vanitate dies eorum: et anni eorum cum festinatione.

34. Cum occideret eos, quaerebant eum: et revertebantur, et diluculo veniebant ad eum.

35. Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum: et Deus excelsus redemptor eorum est.

36. Et dilexerunt eum in ore suo, et lingua sua mentiti sunt ei:

37. Cor autem eorum non erat rectum cum eo: nec fideles habiti sunt in testamento eius.

38. Ipse autem est misericors, et propitius fiet peccatis eorum: et non disperdet eos.

Et abundavit ut averteret iram suam: et non accendit omnem iram suam:

39. Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens, et non rediens.

40. Quoties exacerbaverunt eum in deserto, in iram concitaverunt eum in inaquoso?

41. Et conversi sunt, et tentaverunt Deum: et sanctum Israel exacerbaverunt.

42. Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis,

43. Sicut posuit in Aegypto signa sua, et prodigia sua in campo Taneos.

44. (i) Et convertit in sanguinem flumina eorum, et imbres eorum, ne biberent. (i) Exod. 7, 20.

45. (k) Misit in eos coenomyiam, et comedit eos: et ranam, et disperdidit eos. (k) Exod. 8, 6. 24.

46. (l) Et dedit aerugini fructus eorum: et labores eorum locustae. (l) Exod. 10, 15.

47. (m) Et occidit in grandine vineas eorum: et moros eorum in pruina. (m) Exod. 9, 25.

48. Et tradidit grandini iumenta eorum: et possessionem eorum igni.

49. Misit in eos iram indignationis suae: indignationem, et iram, et tribulationem: immissiones per angelos malos.

50. Viam fecit semitae irae suae, non pepercit a

morte animabus eorum: et iumenta eorum in morte conclusit.

(a) Exod. 12, 29. 51. (a) Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

52. Et abstulit sicut oves populum suum: et perduxit eos tamquam gregem in deserto.

(b) Exod. 14, 27. 53. Et deduxit eos in spe, et non timuerunt: (b) et inimicos eorum operuit mare.

54. Et induxit eos in montem sanctificationis suae, montem, quem acquisivit dextera eius.

(c) Ios. 13, 7. Et eiecit a facie eorum Gentes: et (c) sorte divisit eis terram in funiculo distributionis.

55. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel.

56. Et tentaverunt, et exacerbaverunt Deum excelsum: et testimonia eius non custodierunt.

57. Et averterunt se, et non servaverunt pactum: quemadmodum patres eorum, conversi sunt in arcum pravum.

58. In iram concitaverunt eum in collibus suis: et in sculptilibus suis ad aemulationem eum provocaverunt.

59. Audivit Deus, et sprevit: et ad nihilum redegit valde Israel.

(d) 1 Reg. 4, 4. Ier. 7, 12. 60. (d) Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.

61. Et tradidit in captivitatem virtutem eorum: et pulchritudinem eorum in manus inimici.

62. Et conclusit in gladio populum suum: et hereditatem suam sprevit.

63. Iuvenes eorum comedit ignis: et virgines eorum non sunt lamentatae.

64. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: et viduae eorum non plorabantur.

65. Et excitatus est tamquam dormiens Dominus, tamquam potens crapulatus a vino.

66. Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

67. Et repulit tabernaculum Ioseph: et tribum Ephraim non elegit:

68. Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.

69. Et aedificavit sicut unicornium sanctificium suum in terra, quam fundavit in saecula.

70. Et elegit David servum suum, et sustulit eum de gregibus ovium: de post foetantes accepit eum,

71. Pascere Iacob servum suum, et Israel hereditatem suam:

72. Et pavit eos in innocentia cordis sui: et in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

PSALMUS LXXVIII.

Deplorat urbis et templi ruinam, et implorat Dei opem.

1. Psalmus Asaph.

Deus venerunt Gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam.

2. Posuerunt morticina servorum tuorum, escas volatilibus caeli: carnes sanctorum tuorum bestiis terrae.

3. Effuderunt sanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Ierusalem: et non erat qui sepeliret.

4. Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio et illusio his, qui in circuitu nostro sunt.

5. Usquequo Domine irasceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus?

(e) Ier. 10, 25. 6. (e) Effunde iram tuam in Gentes, quae te non noverunt: et in regna, quae nomen tuum non invocaverunt:

7. Quia comederunt Iacob: et locum eius desolaverunt.

8. (f) Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum, cito anticipent nos misericordiae tuae: quia pauperes facti sumus nimis. (f) Isai. 64, 9.

9. Adiuva nos Deus salutaris noster: et propter gloriam nominis tui Domine libera nos: et propitius esto peccatis nostris, propter nomen tuum:

10. Ne forte dicant in Gentibus: Ubi est Deus eorum? et innotescat in nationibus coram oculis nostris.

Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est:

11. Introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

Secundum magnitudinem brachii tui, posside filios mortificatorum.

12. Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum, quod exprobraverunt tibi Domine.

13. Nos autem populus tuus, et oves pascuae tuae, confitebimur tibi in saeculum:

In generationem et generationem annunciabimus laudem tuam.

PSALMUS LXXIX.

Oratio hebraeorum captivorum rogantium Deum ut ipsis opem ferat.

1. In finem, Pro iis, qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus.

2. Qui regis Israel, intende: qui deducis velut ovem Ioseph.

Qui sedes super cherubim, manifestare

3. Coram Ephraim, Beniamin, et Manasse.

Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos.

4. Deus converte nos: et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

5. Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem servi tui?

6. Cibabis nos pane lacrymarum: et potum dabis nobis in lacrymis in mensura?

7. Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: et inimici nostri subsannaverunt nos.

8. Deus virtutum converte nos: et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

9. Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes, et plantasti eam.

10. Dux itineris fuisti in conspectu eius: plantasti radices eius, et implevit terram.

11. Operuit montes umbra eius: et arbusta eius cedros Dei.

12. Extendit palmites suos usque ad mare: et usque ad flumen propagines eius.

13. Ut quid destruxisti maceriam eius: et vindemiant eam omnes, qui praetergrediuntur viam?

14. Exterminavit eam aper de silva: et singularis ferus depastus est eam.

15. Deus virtutum convertere: respice de caelo, et vide, et visita vineam istam.

16. Et perfice eam, quam plantavit dextera tua: et super filium hominis, quem confirmasti tibi.

17. Incensa igni, et suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.

18. Fiat manus tua super virum dexterae tuae: et super filium hominis, quem confirmasti tibi.

19. Et non discedimus a te, vivificabis nos: et nomen tuum invocabimus.

20. Domine Deus virtutum converte nos: et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

PSALMUS LXXX.

Incitat ad festa pie celebranda; Dei beneficia et iudaeorum ingratitudinem exponit.

1. In finem,
Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.

2. Exultate Deo adiutori nostro: iubilate Deo Iacob.
3. Sumite psalmum, et date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.
4. Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solemnitatis vestrae:
5. Quia praeceptum in Israel est, et iudicium Deo Iacob.
(a) Gen. 41, 29. 6. (a) Testimonium in Ioseph posuit illud, cum exiret de Terra Aegypti: linguam, quam non noverat, audivit.
7. Divertit ab oneribus dorsum eius: manus eius in cophino servierunt.
8. In tribulatione invocasti me, et liberavi te: exaudivi te in abscondito tempestatis: (b) probavi te apud (b) Exod. 17, 6.
aquam contradictionis.
9. Audi populus meus, et contestabor te: Israel si audieris me,
(c) Exod. 20, 3. 10. Non (c) erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum.
11. Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: dilata os tuum, et implebo illud.
12. Et non audivit populus meus vocem meam: et Israel non intendit mihi.
(d) Act. 14, 15. 13. (d) Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.
(e) Baruch 3, 13. 14. (e) Si populus meus audisset me: Israel si in viis meis ambulasset:
15. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: et super tribulantes eos misissem manum meam.
16. Inimici Domini mentiti sunt ei: et erit tempus eorum in saecula.
17. Et cibavit eos ex adipe frumenti: et de petra, melle saturavit eos.

PSALMUS LXXXI.

Dominus deorum terrae iudex, iudices improbos arguit.

1. Psalmus Asaph.

Deus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos diiudicat.
2. Usquequo iudicatis iniquitatem: et facies peccatorum sumitis?
3. Iudicate egeno, et pupillo: humilem, et pauperem iustificate.
(f) Prov. 24, 11. 4. (f) Eripite pauperem: et egenum de manu peccatoris liberate.
5. Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: movebuntur omnia fundamenta terrae.
(g) Ioan. 10, 34. 6. (g) Ego dixi: Dii estis, et filii excelsi omnes.
7. Vos autem sicut homines moriemini: et sicut unus de principibus cadetis.
8. Surge Deus, iudica terram: quoniam tu hereditabis in omnibus Gentibus.

PSALMUS LXXXII.

Exponit hostium improperia et illis exitium imprecatur.

1. Canticum Psalmi Asaph.

2. Deus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus:
3. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: et qui oderunt te, extulerunt caput.
4. Super populum tuum malignaverunt consilium: et cogitaverunt adversus sanctos tuos.
5. Dixerunt: Venite, et disperdamus eos de gente: et non memoretur nomen Israel ultra.
6. Quoniam cogitaverunt unanimiter: simul adversum te testamentum disposuerunt,
7. Tabernacula Idumaeorum et Ismahelitae:
Moab, et Agareni,
8. Gebal, et Ammon, et Amalec: alienigenae cum habitantibus Tyrum.
9. Etenim Assur venit cum illis: facti sunt in adiutorium filiis Lot.
10. Fac illis sicut (h) Madian, (i) et Sisarae: sicut (h) Iudic. 7, 22.
(k) Iabin in torrente Cisson. (i) Iudic.
11. Disperierunt in Endor: facti sunt ut stercus terrae. 4, 15.
12. (l) Pone principes eorum sicut Oreb, et Zeb, (k) Iudic. 4, 24.
et (m) Zebee, et Salmana: (l) Iudic. 7, 25.
Omnes principes eorum: (m) Iudic.
13. Qui dixerunt: Hereditate possideamus Sanctuarium Dei. 8, 21.
14. Deus meus pone illos ut rotam: et sicut stipulam ante faciem venti.
15. Sicut ignis, qui comburit silvam: et sicut flamma comburens montes:
16. Ita persequeris illos in tempestate tua: et in ira tua turbabis eos.
17. Imple facies eorum ignominia: et quaerent nomen tuum, Domine.
18. Erubescant, et conturbentur in saeculum saeculi: et confundantur, et pereant.
19. Et cognoscant quia nomen tibi Dominus: tu solus Altissimus in omni terra.

PSALMUS LXXXIII.

Desiderat atria Domini, et felicitatem in his habitantium exponit.

1. In finem,
Pro torcularibus filiis Core, Psalmus.

2. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum:
3. Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini.
Cor meum, et caro mea exultaverunt in Deum vivum.
4. Etenim passer invenit sibi domum: et turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.
Altaria tua Domine virtutum: rex meus, et Deus meus.
5. Beati, qui habitant in domo tua Domine: in saecula saeculorum laudabunt te.
6. Beatus vir, cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit,
7. In valle lacrymarum in loco, quem posuit.
8. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.
9. Dominus Deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe Deus Iacob.
10. Protector noster aspice Deus: et respice in faciem Christi tui:
11. Quia melior est dies una in atriis tuis, super millia.
Elegi abiectus esse in domo Dei mei: magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.
12. Quia misericordiam, et veritatem diligit Deus: gratiam, et gloriam dabit Dominus.
13. Non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

PSALMUS LXXXIV.

De fine captivitatis gratias agit; adventum Christi sperat.

1. In finem, Filiis Core, Psalmus.

2. Benedixisti Domine terram tuam: avertisti captivitatem Iacob.

3. Remisisti iniquitatem plebis tuae: operuisti omnia peccata eorum.

4. Mitigasti omnem iram tuam: avertisti ab ira indignationis tuae.

5. Converte nos Deus salutaris noster: et averte iram tuam a nobis.

6. Numquid in aeternum irascéris nobis? aut extendes iram tuam a generatione in generationem?

7. Deus tu conversus vivificabis nos: et plebs tua laetabitur in te.

8. Ostende nobis Domine misericordiam tuam: et salutare tuum da nobis.

9. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.

Et super sanctos suos: et in eos, qui convertuntur ad cor.

10. Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius: ut inhabitet gloria in terra nostra.

11. Misericordia, et veritas obviaverunt sibi: iustitia, et pax osculatae sunt.

12. Veritas de terra orta est: et iustitia de caelo prospexit.

13. Etenim Dominus dabit benignitatem: et terra nostra dabit fructum suum.

14. Iustitia ante eum ambulabit: et ponet in via gressus suos.

PSALMUS LXXXV.

Petit a Deo custodiri, regi, et contra hostes protegi.

Oratio ipsi David.

1. Inclina Domine aurem tuam, et exaudi me: quoniam inops, et pauper sum ego.

2. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.

3. Miserere mei Domine, quoniam ad te clamavi tota die:

4. Laetifica animam servi tui, quoniam ad te Domine animam meam levavi.

(a) Ioel. 2, 13. 5. (a) Quoniam tu Domine suavis, et mitis: et multae misericordiae omnibus invocantibus te.

6. Auribus percipe Domine orationem meam: et intende voci deprecationis meae.

7. In die tribulationis meae clamavi ad te: quia exaudisti me.

8. Non est similis tui in diis Domine: et non est secundum opera tua.

9. Omnes gentes quascumque fecisti, venient, et adorabunt coram te Domine: et glorificabunt nomen tuum.

10. Quoniam magnus es tu, et faciens mirabilia: tu es Deus solus.

11. Deduc me Domine in via tua, et ingrediar in veritate tua: laetetur cor meum ut timeat nomen tuum.

12. Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, et glorificabo nomen tuum in aeternum:

13. Quia misericordia tua magna est super me: et eruisti animam meam ex inferno inferiori.

14. Deus, iniqui insurrexerunt super me, et synagoga potentium quaesierunt animam meam: et non proposuerunt te in conspectu suo.

15. Et tu Domine Deus miserator et misericors, patiens, et multae misericordiae, et verax,

16. Respice in me, et miserere mei, da imperium tuum puero tuo: et salvum fac filium ancillae tuae.

17. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, et confundantur: quoniam tu Domine adiuvisti me, et consolatus es me.

PSALMUS LXXXVI.

Excellentia civitatis Dei.

1. Filiis Core, Psalmus Cantici.

Fundamenta eius in montibus sanctis:

2. Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.

3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.

4. Memor ero Rahab, et Babylonis scientium me.

Ecce alienigenae, et Tyrus, et populus Aethiopum, hi fuerunt illic.

5. Numquid Sion dicet: Homo, et homo natus est in ea: et ipse fundavit eam Altissimus?

6. Dominus narrabit in scripturis populorum, et principum: horum, qui fuerunt in ea.

7. Sicut laetantium omnium habitatio est in te.

PSALMUS LXXXVII.

Afflictus et ob amicis derelictus se Deo commendat.

1. Canticum Psalmi,

Filiis Core, in finem, pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitae.

2. Domine Deus salutis meae: in die clamavi, et nocte coram te.

3. Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam:

4. Quia repleta est malis anima mea: et vita mea inferno appropinquavit.

5. Aestimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio,

6. Inter mortuos liber,

Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius: et ipsi de manu tua repulsi sunt.

7. Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis, et in umbra mortis.

8. Super me confirmatus est furor tuus: et omnes fluctus tuos induxisti super me.

9. Longe fecisti notos meos a me: posuerunt me abominationem sibi.

Traditus sum, et non egrediebar:

10. Oculi mei languerunt prae inopia.

Clamavi ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.

11. Numquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, et confitebuntur tibi?

12. Numquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, et veritatem tuam in perditione?

13. Numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua: et iustitia tua in terra oblivionis?

14. Et ego ad te Domine clamavi: et mane oratio mea praeveniet te.

15. Ut quid Domine repellis orationem meam: avertis faciem tuam a me?

16. Pauper sum ego, et in laboribus a iuventute mea: exaltatus autem, humiliatus sum et conturbatus.

17. In me transierunt irae tuae: et terrores tui conturbaverunt me.

18. Circumdederunt me sicut aqua tota die: circumdederunt me simul.

19. Elongasti a me amicum, et proximum: et notos meos a miseria.

PSALMUS LXXXVIII.

Enarrat foedus Dei cum Davide, et queritur de Christi dilatione ac persecutionibus, a quibus petit liberari.

1. Intellectus Ethan Ezrahitae.

2. Misericordias Domini in aeternum cantabo.

In generationem et generationem annunciabo veritatem tuam in ore meo.

3. Quoniam dixisti: In aeternum misericordia aedificabitur in caelis: praeparabitur veritas tua in eis.

(a) 2 Reg. 7, 12. 4. Disposui testamentum electis meis, (a) iuravi David servo meo:

5. Usque in aeternum praeparabo semen tuum.

Et aedificabo in generationem, et generationem sedem tuam.

6. Confitebuntur caeli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.

7. Quoniam quis in nubibus aequabitur Domino: similis erit Deo in filiis Dei?

8. Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum: magnus et terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.

9. Domine Deus virtutum quis similis tibi? potens es Domine, et veritas tua in circuitu tuo.

10. Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.

11. Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tuae dispersisti inimicos tuos.

(b) Gen. 1, 1. 12. (b) Tui sunt caeli, et tua est terra, orbem terrae et plenitudinem eius tu fundasti:

13. Aquilonem, et mare tu creasti.

Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt:

14. Tuum brachium cum potentia.

Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua:

15. Iustitia et iudicium praeparatio sedis tuae.

Misericordia et veritas praecedent faciem tuam:

16. Beatus populus, qui scit iubilationem.

Domine, in lumine vultus tui ambulabunt,

17. Et in nomine tuo exultabunt tota die: et in iustitia tua exaltabuntur.

18. Quoniam gloria virtutis eorum tu es: et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19. Quia Domini est assumptio nostra: et sancti Israel regis nostri.

20. Tunc locutus es in visione sanctis tuis, et dixisti: Posui adiutorium in potente: et exaltavi electum de plebe mea.

(c) 1 Reg. 16. 1. 12. Actor. 13, 22. 21. (c) Inveni David servum meum: oleo sancto meo unxi eum.

22. Manus enim mea auxiliabitur ei: et brachium meum confortabit eum.

23. Nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24. Et concidam a facie ipsius inimicos eius: et odientes eum in fugam convertam.

25. Et veritas mea, et misericordia mea cum ipso: et in nomine meo exaltabitur cornu eius.

26. Et ponam in mari manum eius: et in fluminibus dexteram eius.

27. Ipse invocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, et susceptor salutis meae.

28. Et ego primogenitum ponam illum excelsum prae regibus terrae.

29. In aeternum servabo illi misericordiam meam: et testamentum meum fidele ipsi.

30. Et ponam in saeculum saeculi semen eius: et thronum eius sicut dies caeli.

31. Si autem dereliquerint filii eius legem meam: et in iudiciis meis non ambulaverint:

32. Si iustitias meas profanaverint: et mandata mea non custodierint:

33. Visitabo in virga iniquitates eorum: et in verberibus peccata eorum.

34. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo: neque nocebo in veritate mea:

35. Neque profanabo testamentum meum: et quae procedunt de labiis meis non faciam irrita.

36. Semel iuravi in sancto meo, si David mentiar:

37. Semen eius in aeternum manebit.

38. Et (d) thronus eius sicut Sol in conspectu meo, (d) 2 Reg. 7, 16.
et sicut Luna perfecta in aeternum: et testis in caelo fidelis.

39. Tu vero repulisti et despexisti: distulisti Christum tuum.

40. Evertisti testamentum servi tui: profanasti in terra Sanctuarium eius.

41. Destruxisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem.

42. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

43. Exaltasti dexteram deprimentium eum: laetificasti omnes inimicos eius.

44. Avertisti adiutorium gladii eius: et non es auxiliatus ei in bello.

45. Destruxisti eum ab emundatione: et sedem eius in terram collisisti.

46. Minorasti dies temporis eius: perfudisti eum confusione.

47. Usquequo Domine avertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?

48. Memorare quae mea substantia: numquid enim vane constituisti omnes filios hominum?

49. Quis est homo, qui vivet, et non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?

50. Ubi sunt misericordiae tuae antiquae Domine,
(e) sicut iurasti David in veritate tua? (e) 2 Reg. 7, 11.

51. Memor esto Domine opprobrii servorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarum gentium.

52. Quod exprobraverunt inimici tui Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

53. Benedictus Dominus in aeternum: fiat, fiat.

PSALMUS LXXXIX.

Oratio qua homo vitae instabilitatem spectans ad Deum confugit.

1. Oratio Moysi hominis Dei.

Domine, refugium factus es nobis: a generatione in generationem.

2. Priusquam montes fierent, aut formaretur terra, et orbis: a saeculo et usque in saeculum tu es Deus.

3. Ne avertas hominem in humilitatem: et dixisti: Convertimini filii hominum.

4. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesterna, quae praeteriit,

Et custodia in nocte,

5. Quae pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

6. Mane sicut herba transeat, mane floreat, et transeat: vespere decidat, induret, et arescat.

7. Quia defecimus in ira tua, et in furore tuo turbati sumus.
8. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: saeculum nostrum in illuminatione vultus tui.
9. Quoniam omnes dies nostri defecerunt: et in ira tua defecimus.
Anni nostri sicut aranea meditabuntur:
(a) Eccli. 18, 8. 10. (a) Dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni.
Si autem in potentatibus octoginta anni: et amplius eorum, labor et dolor.
Quoniam supervenit mansuetudo: et corripiemur.
11. Quis novit potestatem irae tuae: et prae timore tuo iram tuam
12. Dinumerare?
Dexteram tuam sic notam fac: et eruditos corde in sapientia.
13. Convertere Domine usquequo? et deprecabilis esto super servos tuos.
14. Repleti sumus mane misericordia tua: et exultavimus, et delectati sumus omnibus diebus nostris.
15. Laetati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti: annis, quibus vidimus mala.
16. Respice in servos tuos, et in opera tua: et dirige filios eorum.
17. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, et opera manuum nostrarum dirige super nos: et opus manuum nostrarum dirige.

PSALMUS XC.

Canticum quo praedicatur securitas eius qui spem in Deo ponit.

1. Laus Cantici David.

Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei caeli commorabitur.
2. Dicet Domino: Susceptor meus es tu, et refugium meum: Deus meus sperabo in eum.
3. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.
4. Scapulis suis obumbrabit tibi: et sub pennis eius sperabis.
5. Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis a timore nocturno,
6. A sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris: ab incursu, et daemonio meridiano.
7. Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.
8. Verumtamen oculis tuis considerabis: et retributionem peccatorum videbis.
9. Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum posuisti refugium tuum.
10. Non accedet ad te malum: et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
(b) Matth. 4, 6. Luc. 4, 10. 11. (b) Quoniam angelis suis mandavit de te: ut custodiant te in omnibus viis tuis.
12. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
13. Super aspidem, et basiliscum ambulabis: et conculcabis leonem et draconem.
14. Quoniam in me speravit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.
15. Clamabit ad me, et ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum et glorificabo eum.
16. Longitudine dierum replebo eum: et ostendam illi salutare meum.

PSALMUS XCI.

Laudanda opera Dei qui bonos tuetur et malos perdit.

1. Psalmus Cantici,
In die sabbati.

2. Bonum est confiteri Domino: et psallere nomini tuo Altissime.
3. Ad annunciandum mane misericordiam tuam: et veritatem tuam per noctem.
4. In decachordo, psalterio: cum cantico, in cithara.
5. Quia delectasti me Domine in factura tua: et in operibus manuum tuarum exultabo.
6. Quam magnificata sunt opera tua Domine! nimis profundae factae sunt cogitationes tuae.
7. Vir insipiens non cognoscet: et stultus non intelliget haec.
8. Cum exorti fuerint peccatores sicut foenum: et apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem:
Ut intereant in saeculum saeculi:
9. Tu autem Altissimus in aeternum Domine.
10. Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: et dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.
11. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum: et senectus mea in misericordia uberi.
12. Et despexit oculus meus inimicos meos: et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.
13. Iustus, ut palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.
14. Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri florebunt.
15. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi: et bene patientes erunt,
16. Ut annuncient:
Quoniam rectus Dominus Deus noster: et non est iniquitas in eo.

PSALMUS XCII.

Domini regnum praedicat a creaturarum administratione.

Laus Cantici ipsi David in die ante sabbatum, quando fundata est terra.

1. Dominus regnavit, decorem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, et praecinxit se.
Etenim firmavit orbem terrae, qui non commovebitur.
2. Parata sedes tua ex tunc: a saeculo tu es.
3. Elevaverunt flumina Domine: elevaverunt flumina vocem suam.
Elevaverunt flumina fluctus suos,
4. A vocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dominus.
5. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum.

PSALMUS XCIII.

Deum praedicat malos punientem et iustos consolantem.

Psalmus ipsi David,
Quarta sabbati.

1. Deus ultionum Dominus: Deus ultionum libere egit.
2. Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis.
3. Usquequo peccatores Domine: usquequo peccatores gloriabuntur:

4. Effabuntur, et loquentur iniquitatem: loquentur omnes, qui operantur iniustitiam?
5. Populum tuum Domine humiliaverunt: et hereditatem tuam vexaverunt.
6. Viduam, et advenam interfecerunt: et pupillos occiderunt.
7. Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.
8. Intelligite insipientes in populo: et stulti aliquando sapite.
9. Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?
10. Qui corripit gentes, non arguet: qui docet hominem scientiam?
11. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt.
12. Beatus homo, quem tu erudieris Domine: et de lege tua docueris eum.
13. Ut mitiges ei a diebus malis: donec fodiatur peccatori fovea.
14. Quia non repellet Dominus plebem suam: et hereditatem suam non derelinquet.
15. Quoadusque iustitia convertatur in iudicium: et qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.
16. Quis consurget mihi adversus malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?
17. Nisi quia Dominus adiuvit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.
18. Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua Domine adiuvabat me.
19. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo: consolationes tuae laetificaverunt animam meam.
20. Numquid adhaeret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in praecepto?
21. Captabunt in animam iusti: et sanguinem innocentem condemnabunt.
22. Et factus est mihi Dominus in refugium: et Deus meus in adiutorium spei meae.
23. Et reddet illis iniquitatem ipsorum: et in malitia eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

PSALMUS XCIV.

Invitatio ad Dei cultum, et ad gratiae bonum usum.

Laus Cantici ipsi David.

1. Venite, exultemus Domino: iubilemus Deo salutari nostro:
2. Praeoccupemus faciem eius in confessione: et in psalmis iubilemus ei.
3. Quoniam Deus magnus Dominus: et rex magnus super omnes deos.
4. Quia in manu eius sunt omnes fines terrae: et altitudines montium ipsius sunt.
5. Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud: et siccam manus eius formaverunt.
6. Venite adoremus, et procidamus: et ploremus ante Dominum, qui fecit nos.
7. Quia ipse est Dominus Deus noster: et nos populus pascuae eius, et oves manus eius.
(a) Hebr. 3, 7. et 4, 7. 8. (a) Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra;
9. Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto: ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, et viderunt opera mea.
(b) Num. 14, 34. 10. (b) Quadraginta annis offensus fui generationi illi, et dixi: Semper hi errant corde.
11. Et isti non cognoverunt vias meas: (c) ut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam. (c) Hebr. 4, 3.

PSALMUS XCV.

Ad laudandum Deum omnes invitantur.

1. Canticum ipsi David,
Quando domus aedificabatur
post captivitatem. (1 *Par.* 15.)

Cantate Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra.
2. Cantate Domino, et benedicite nomini eius: annunciate de die in diem salutare eius.
3. Annunciate inter Gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius.
4. Quoniam magnus Dominus, et laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.
5. Quoniam omnes dii Gentium daemonia: Dominus autem caelos fecit.
6. Confessio, et pulchritudo in conspectu eius: sanctimonia, et magnificentia in sanctificatione eius.
7. Afferte Domino patriae gentium, afferte Domino gloriam et honorem:
8. Afferte Domino gloriam nomini eius.
Tollite hostias, et introite in atria eius:
9. Adorate Dominum in atrio sancto eius.
Commoveatur a facie eius universa terra:
10. Dicite in Gentibus quia Dominus regnavit.
Etenim correxit orbem terrae qui non commovebitur: iudicabit populos in aequitate.
11. Laetentur caeli, et exultet terra, commoveatur mare, et plenitudo eius:
12. Gaudebunt campi, et omnia, quae in eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna silvarum
13. A facie Domini, quia venit: quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrae in aequitate, et populos in veritate sua.

PSALMUS XCVI.

Hortatio ad regem Christum celebrandum et adorandum.

1. Huic David,
Quando terra eius restituta est.

Dominus regnavit, exultet terra: laetentur insulae multae.
2. Nubes, et caligo in circuitu eius: iustitia, et iudicium correctio sedis eius.
3. Ignis ante ipsum praecedet, et inflammabit in circuitu inimicos eius.
4. Illuxerunt fulgura eius orbi terrae: vidit, et commota est terra.
5. Montes, sicut cera fluxerunt a facie Domini: a facie Domini omnis terra.
6. Annunciaverunt caeli iustitiam eius: et viderunt omnes populi gloriam eius.
7. (d) Confundantur omnes, qui adorant sculptilia: et qui gloriantur in simulacris suis. (d) Exod. 20, 4. Levit. 26, 1. Deut. 5, 8.
(e) Adorate eum omnes angeli eius: (e) Hebr. 1, 6.
8. Audivit, et laetata est Sion.
Et exultaverunt filiae Iudae, propter iudicia tua Domine:
9. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram: nimis exaltatus es super omnes deos.
10. (f) Qui diligitis Dominum, odite malum: custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos. (f) Amos 5, 15. Rom. 12, 9.
11. Lux orta est iusto, et rectis corde laetitia.

12. Laetamini iusti in Domino: et confitemini memoriae sanctificationis eius.

PSALMUS XCVII.

Hortatio ad congratulandum Christo venturo.

1. Psalmus ipsi David.

Cantate Domino canticum novum: quia mirabilia fecit.

Salvavit sibi dextera eius: et brachium sanctum eius.

2. Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu Gentium revelavit iustitiam suam.

3. Recordatus est misericordiae suae, et veritatis suae domui Israel.

(a) Is. 52, 10. Luc. 3, 6. (a) Viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.

4. Iubilate Deo omnis terra: cantate, et exultate, et psallite.

5. Psallite Domino in cithara, in cithara et voce psalmi:

6. In tubis ductilibus, et voce tubae corneae.

Iubilate in conspectu regis Domini:

7. Moveatur mare, et plenitudo eius: orbis terrarum, et qui habitant in eo.

8. Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt

9. A conspectu Domini: quoniam venit iudicare terram.

Iudicabit orbem terrarum in iustitia, et populos in aequitate.

PSALMUS XCVIII.

Exaltatur Christi potestas,
et omnes ad eum colendum provocantur.

1. Psalmus ipsi David.

Dominus regnavit, irascantur populi: qui sedet super cherubim, moveatur terra.

2. Dominus in Sion magnus: et excelsus super omnes populos.

3. Confiteantur nomini tuo magno: quoniam terribile, et sanctum est:

4. Et honor regis iudicium diligit.

Tu parasti directiones: iudicium et iustitiam in Iacob tu fecisti.

5. Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.

6. Moyses, et Aaron in sacerdotibus eius: et Samuel inter eos, qui invocant nomen eius:

Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat eos:

7. In columna nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia eius, et praeceptum quod dedit illis.

8. Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, et ulciscens in omnes adinventiones eorum.

9. Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate in monte sancto eius: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

PSALMUS XCIX.

Ad laudes Dei omnes invitantur.

1. Psalmus in confessione.

2. Iubilate Deo omnis terra: servite Domino in laetitia.

Introite in conspectu eius, in exultatione.

3. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, et non ipsi nos:

Populus eius, et oves pascuae eius:

4. Introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis: confitemini illi.

Laudate nomen eius:

5. Quoniam suavis est Dominus, in aeternum misericordia eius, et usque in generationem et generationem veritas eius.

PSALMUS C.

Virtutes boni principis depingit, et colere proponit.

1. Psalmus ipsi David.

Misericordiam, et iudicium cantabo tibi Domine: Psallam,

2. Et intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meae.

3. Non proponebam ante oculos meos rem iniustam: facientes praevaricationes odivi.

Non adhaesit mihi

4. Cor pravum: declinantem a me malignum non cognoscebam.

5. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar.

Superbo oculo, et insatiabili corde, cum hoc non edebam.

6. Oculi mei ad fideles terrae ut sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

7. Non habitabit in medio domus meae qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

8. In matutino interficiebam omnes peccatores terrae: ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

PSALMUS CI.

Gemit de vitae miseriis; consolatur considerans immutabilitatem Dei et ecclesiae quam fundavit.

1. Oratio pauperis,
Cum anxius fuerit, et in conspectu Domini effuderit precem suam.

2. Domine exaudi orationem meam: et clamor meus ad te veniat.

3. Non avertas faciem tuam a me: in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me.

4. Quia defecerunt sicut fumus dies mei: et ossa mea sicut cremium aruerunt.

5. Percussus sum ut foenum, et aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

6. A voce gemitus mei adhaesit os meum carni meae.

7. Similis factus sum pellicano solitudinis: factus sum sicut nycticorax in domicilio.

8. Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.

9. Tota die exprobrabant mihi inimici mei: et qui laudabant me, adversum me iurabant.

10. Quia cinerem tamquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam.

11. A facie irae et indignationis tuae: quia elevans allisisti me.

12. Dies mei sicut umbra declinaverunt: et ego sicut foenum arui.

13. Tu autem Domine in aeternum permanes: et memoriale tuum in generationem et generationem.

14. Tu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.

15. Quoniam placuerunt servis tuis lapides eius: et terrae eius miserebuntur.

16. Et timebunt Gentes nomen tuum Domine, et omnes reges terrae gloriam tuam.

17. Quia aedificavit Dominus Sion: et videbitur in gloria sua.

18. Respexit in orationem humilium: et non sprevit precem eorum.

19. Scribantur haec in generatione altera: et populus, qui creabitur, laudabit Dominum:

20. Quia prospexit de excelso sancto suo: Dominus de caelo in terram aspexit:

21. Ut audiret gemitus compeditorum: ut solveret filios interemptorum:

22. Ut annuncient in Sion nomen Domini: et laudem eius in Ierusalem.

23. In conveniendo populos in unum, et reges ut serviant Domino.

24. Respondit ei in via virtutis suae: Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.

25. Ne revoces me in dimidio dierum meorum: in generationem et generationem anni tui.

26. Initio tu Domine terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt caeli.

27. Ipsi peribunt, tu autem permanes: et omnes sicut vestimentum veterascent.

Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur:

28. Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.

29. Filii servorum tuorum habitabunt: et semen eorum in saeculum dirigetur.

PSALMUS CII.

Omnes creaturas invitat ad recolenda Dei beneficia.

1. Ipsi David.

Benedic anima mea Domino: et omnia, quae intra me sunt, nomini sancto eius.

2. Benedic anima mea Domino: et noli oblivisci omnes retributiones eius:

3. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.

4. Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia et miserationibus.

5. Qui replet in bonis desiderium tuum: renovabitur ut aquilae iuventus tua:

6. Faciens misericordias Dominus: et iudicium omnibus iniuriam patientibus.

7. Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas.

(a) Exod 34, 6. Num. 14, 18. 8. (a) Miserator, et misericors Dominus: longanimis, et multum misericors.

9. Non in perpetuum irascetur: neque in aeternum comminabitur.

10. Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

11. Quoniam secundum altitudinem caeli a terra: corroboravit misericordiam suam super timentes se.

12. Quantum distat Ortus ab Occidente: longe fecit a nobis iniquitates nostras.

13. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se:

14. Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam pulvis sumus:

15. Homo, sicut foenum dies eius, tamquam flos agri sic efflorebit.

16. Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non subsistet: et non cognoscet amplius locum suum.

17. Misericordia autem Domini ab aeterno, et usque in aeternum super timentes eum.

Et iustitia illius in filios filiorum,

18. His qui servant testamentum eius:

Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.

19. Dominus in caelo paravit sedem suam: et regnum ipsius omnibus dominabitur.

20. Benedicite Domino omnes angeli eius: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius.

21. Benedicite Domino omnes virtutes eius: ministri eius, qui facitis voluntatem eius.

22. Benedicite Domino omnia opera eius: in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

PSALMUS CIII.

Benedicendus Deus propter eius opera et providentiam.

1. Ipsi David.

Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.

Confessionem, et decorem induisti:

2. Amictus lumine sicut vestimento:

Extendens caelum sicut pellem:

3. Qui tegis aquis superiora eius.

Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.

4. (b) Qui facis angelos tuos, spiritus: et ministros (b) Hebr. 1, 7.
tuos ignem urentem.

5. Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in saeculum saeculi.

6. Abyssus, sicut vestimentum, amictus eius: super montes stabunt aquae.

7. Ab increpatione tua fugient: a voce tonitrui tui formidabunt.

8. Ascendunt montes: et descendunt campi in locum, quem fundasti eis.

9. Terminum posuisti, quem non transgredientur: neque convertentur operire terram.

10. Qui emittis fontes in convallibus: inter medium montium pertransibunt aquae.

11. Potabunt omnes bestiae agri: expectabunt onagri in siti sua.

12. Super ea volucres caeli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.

13. Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra:

14. Producens foenum iumentis, et herbam servituti hominum:

Ut educas panem de terra:

15. Et vinum laetificet cor hominis:

Ut exhilaret faciem in oleo: et panis cor hominis confirmet.

16. Saturabuntur ligna campi, et cedri Libani, quas plantavit:

17. Illic passeres nidificabunt.

Herodii domus dux est eorum:

18. Montes excelsi cervis: petra refugium herinaciis.

19. Fecit lunam in tempora: sol cognovit occasum suum.

20. Posuisti tenebras, et facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiae silvae.

21. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, et quaerant a Deo escam sibi.

22. Ortus est sol, et congregati sunt: et in cubilibus suis collocabuntur.
23. Exibit homo ad opus suum: et ad operationem suam usque ad vesperum.
24. Quam magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.
25. Hoc mare magnum, et spatiosum manibus: illic reptilia, quorum non est numerus.
Animalia pusilla cum magnis:
26. Illic naves pertransibunt:
Draco iste, quem formasti ad illudendum ei:
27. Omnia a te expectant ut des illis escam in tempore.
28. Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
29. Avertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur.
30. Emittes spiritum tuum, et creabuntur: et renovabis faciem terrae.
31. Sit gloria Domini in saeculum: laetabitur Dominus in operibus suis:
32. Qui respicit terram, et facit eam tremere: qui tangit montes, et fumigant.
(a) *Infr.* 145, 2. 33. (a) Cantabo Domino in vita mea: psallam Deo meo quamdiu sum.
34. Iucundum sit ei eloquium meum: ego vero delectabor in Domino.
35. Deficiant peccatores a terra, et iniqui ita ut non sint: benedic anima mea Domino.

PSALMUS CIV.

Hortatur ad cultum Dei, memorans eius beneficia.

Alleluia. (1 *Par.* 16, 8.)

(b) 1 *Par.* 16, 8. *Is.* 12, 4. 1. Confitemini Domino, (b) et invocate nomen eius: annunciate inter Gentes opera eius.
2. Cantate ei, et psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
3. Laudamini in nomine sancto eius: laetetur cor quaerentium Dominum.
4. Quaerite Dominum, et confirmamini: quaerite faciem eius semper.
5. Mementote mirabilium eius, quae fecit: prodigia eius, et iudicia oris eius.
6. Semen Abraham, servi eius: filii Iacob electi eius.
7. Ipse Dominus Deus noster: in universa terra iudicia eius.
8. Memor fuit in saeculum testamenti sui: verbi, quod mandavit in mille generationes:
(c) *Gen.* 22, 16. 9. (c) Quod disposuit ad Abraham: et iuramenti sui ad Isaac:
10. Et statuit illud Iacob in praeceptum: et Israel in testamentum aeternum:
11. Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, funiculum hereditatis vestrae.
12. Cum essent numero brevi, paucissimi et incolae eius:
13. Et pertransierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum.
14. Non reliquit hominem nocere eis: et corripuit pro eis reges.
(d) 2 *Reg.* 1, 14. 1 *Par.* 16, 22. 15. (d) Nolite tangere christos meos: et in prophetis meis nolite malignari.
16. Et vocavit famem super terram: et omne firmamentum panis contrivit.
17. (e) Misit ante eos virum: in servum venundatus est Ioseph. (e) *Gen.* 37, 36.
18. (f) Humiliaverunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransiit animam eius, (f) *Gen.* 39, 20.
19. Donec veniret verbum eius.
Eloquium Domini inflammavit eum:
20. (g) Misit rex, et solvit eum; princeps populorum, et dimisit eum. (g) *Gen* 41, 14.
21. Constituit eum dominum domus suae: et principem omnis possessionis suae:
22. Ut erudiret principes eius sicut semetipsum: et senes eius prudentiam doceret.
23. (h) Et intravit Israel in Aegyptum: et Iacob accola fuit in Terra Cham. (h) *Gen.* 46, 6.
24. (i) Et auxit populum suum vehementer: et firmavit eum super inimicos eius. (i) *Exod.* 1, 7. *Act.* 7, 17.
25. Convertit cor eorum ut odirent populum eius: et dolum facerent in servos eius.
26. (k) Misit Moysen servum suum: Aaron, quem elegit ipsum. (k) *Exod.* 3, 10. et 4, 29.
27. (l) Posuit in eis verba signorum suorum, et prodigiorum in Terra Cham. (l) *Exod.* 7, 10.
28. (m) Misit tenebras, et obscuravit: et non exacerbavit sermones suos. (m) *Exod.* 10, 21.
29. (n) Convertit aquas eorum in sanguinem: et occidit pisces eorum. (n) *Exod* 7, 20.
30. (o) Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. (o) *Exod.* 8, 6.
31. (p) Dixit, et venit coenomyia: et cinifes in omnibus finibus eorum. (p) *Exod.* 8, 16. 24.
32. Posuit pluvias eorum grandinem: ignem comburentem in terra ipsorum.
33. Et percussit vineas eorum, et ficulneas eorum: et contrivit lignum finium eorum.
34. (q) Dixit, et venit locusta, et bruchus, cuius non erat numerus: (q) *Exod.* 10, 12.
35. Et comedit omne foenum in terra eorum: et comedit omnem fructum terrae eorum.
36. (r) Et percussit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. (r) *Exod.* 12, 29.
37. (s) Et eduxit eos cum argento et auro: et non erat in tribubus eorum infirmus. (s) *Exod.* 12, 35.
38. Laetata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.
39. (t) Expandit nubem in protectionem eorum, et ignem ut luceret eis per noctem. (t) *Exod.* 13, 21. *Psal.* 77, 14. 1 *Cor.* 10, 1.
40. (u) Petierunt, et venit coturnix: et pane caeli saturavit eos. (u) *Exod.* 16, 13.
41. (v) Dirupit petram, et fluxerunt aquae: abierunt in sicco flumina; (v) *Num.* 20, 11.
42. (x) Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum. (x) *Gen.* 17, 7.
43. Et eduxit populum suum in exultatione, et electos suos in laetitia.
44. Et dedit illis regiones Gentium: et labores populorum possederunt:
45. Ut custodiant iustificationes eius, et legem eius requirant.

PSALMUS CV.

Deus ob suam bonitatem laudandus; Iudaeorum ingratitudo.

Alleluia. (*Iudith* 13, 21.)

1. Confitemini Domino quoniam bonus: (y) quoniam in saeculum misericordia eius. (y) *Iudith* 13, 21.
2. (z) Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? (z) *Eccli.* 43, 35.

3. Beati, qui custodiunt iudicium, et faciunt iustitiam in omni tempore.

4. Memento nostri Domine in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo:

5. Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad laetandum in laetitia gentis tuae: ut lauderis cum hereditate tua.

(a) Judith 7, 19. 6. (a) Peccavimus cum patribus nostris: iniuste egimus, iniquitatem fecimus.

7. Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiae tuae.

Et irritaverunt ascendentes in mare, Mare rubrum.

8. Et salvavit eos propter nomen suum: ut notam faceret potentiam suam.

(b) Exod. 14, 21. 9. (b) Et increpuit Mare rubrum, et exsiccatum est: et deduxit eos in abyssis sicut in deserto.

10. Et salvavit eos de manu odientium: et redemit eos de manu inimici.

(c) Exod. 14, 27. 11. (c) Et operuit aqua tribulantes eos: unus ex eis non remansit.

12. Et crediderunt verbis eius: et laudaverunt laudem eius.

13. Cito fecerunt, obliti sunt operum eius: et non sustinuerunt consilium eius.

(d) Exod. 17, 2. 14. (d) Et concupierunt concupiscentiam in deserto: et tentaverunt Deum in inaquoso.

(e) Num. 11, 31. 15. (e) Et dedit eis petitionem ipsorum: et misit saturitatem in animas eorum.

16. Et irritaverunt Moysen in castris: Aaron sanctum Domini.

(f) Num. 16, 32. 17. (f) Aperta est terra, et deglutivit Dathan: et operuit super congregationem Abiron.

18. Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.

(g) Exod. 32, 4. 19. (g) Et fecerunt vitulum in Horeb: et adoraverunt sculptile.

20. Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis foenum.

21. Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magnalia in Aegypto,

22. Mirabilia in Terra Cham: terribilia in mari rubro.

(h) Exod. 32, 10. 23. (h) Et dixit ut disperderet eos: si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius: Ut averteret iram eius ne disperderet eos:

24. Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem: Non crediderunt verbo eius,

25. Et murmuraverunt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocem Domini.

(i) Num. 14, 32. 26. (i) Et elevavit manum suam super eos: ut prosterneret eos in deserto:

27. Et ut deiiceret semen eorum in Nationibus: et dispergeret eos in regionibus.

28. Et initiati sunt Beelphegor: et comederunt sacrificia mortuorum.

29. Et irritaverunt eum in adinventionibus suis: et multiplicata est in eis ruina.

(k) Num. 25, 7. 30. (k) Et stetit Phinees, et placavit: et cessavit quassatio.

31. Et reputatum est ei in iustitiam, in generationem et generationem usque in sempiternum.

(l) Num. 20, 10. 32. (l) Et irritaverunt eum ad Aquas contradictionis: et vexatus est Moyses propter eos:

33. Quia exacerbaverunt spiritum eius.

Et distinxit in labiis suis:

34. Non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis.

35. Et commisti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum:

36. Et servierunt sculptilibus eorum: et factum est illis in scandalum.

37. Et immolaverunt filios suos, et filias suas daemoniis.

38. Et effuderunt sanguinem innocentem: sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.

Et infecta est terra in sanguinibus,

39. Et contaminata est in operibus eorum: et fornicati sunt in adinventionibus suis.

40. Et iratus est furore Dominus in populum suum: et abominatus est hereditatem suam.

41. Et tradidit eos in manus gentium: et dominati sunt eorum qui oderunt eos.

42. Et tribulaverunt eos inimici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum:

43. Saepe liberavit eos.

Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo: et humiliati sunt in iniquitatibus suis.

44. Et vidit cum tribularentur: et audivit orationem eorum.

45. (m) Et memor fuit testamenti sui: et poenituit eum secundum multitudinem misericordiae suae. (m) Deut. 30, 1.

46. Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos.

47. Salvos nos fac Domine Deus noster: et congrega nos de Nationibus:

Ut confiteamur nomini sancto tuo: et gloriemur in laude tua.

48. Benedictus Dominus Deus Israel a saeculo et usque in saeculum: et dicet omnis populus: Fiat, fiat.

PSALMUS CVI.

Laudandus Deus qui suos bonis cumulat, et se invocantes a periculis liberat.

Alleluia. (*Judith* 13, 21.)

1. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius.

2. Dicant qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici: et de regionibus congregavit eos:

3. A solis ortu, et occasu: ab aquilone, et mari.

4. Erraverunt in solitudine in inaquoso: viam civitatis habitaculi non invenerunt,

5. Esurientes, et sitientes: anima eorum in ipsis defecit.

6. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur: et de necessitatibus eorum eripuit eos.

7. Et deduxit eos in viam rectam: ut irent in civitatem habitationis.

8. Confiteantur Domino misericordiae eius: et mirabilia eius filiis hominum.

9. Quia satiavit animam inanem: et animam esurientem satiavit bonis.

10. Sedentes in tenebris, et umbra mortis: vinctos in mendicitate, et ferro.

11. Quia exacerbaverunt eloquia Dei: et consilium Altissimi irritaverunt.

12. Et humiliatum est in laboribus cor eorum: infirmati sunt, nec fuit qui adiuvaret.

13. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur: et de necessitatibus eorum liberavit eos.

14. Et eduxit eos de tenebris, et umbra mortis: et vincula eorum disrupit.

15. Confiteantur Domino misericordiae eius: et mirabilia eius filiis hominum.
16. Quia contrivit portas aereas: et vectes ferreos confregit.
17. Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.
18. Omnem escam abominata est anima eorum: et appropinquaverunt usque ad portas mortis.
19. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur: et de necessitatibus eorum liberavit eos.
20. Misit verbum suum, et sanavit eos: et eripuit eos de interitionibus eorum.
21. Confiteantur Domino misericordiae eius: et mirabilia eius filiis hominum.
22. Et sacrificent sacrificium laudis: et annuncient opera eius in exultatione.
23. Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis.
24. Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia eius in profundo.
25. Dixit, et stetit spiritus procellae: et exaltati sunt fluctus eius.
26. Ascendunt usque ad caelos, et descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.
27. Turbati sunt, et moti sunt sicut ebrius: et omnis sapientia eorum devorata est.
28. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum eduxit eos.
29. Et statuit procellam eius in auram: et siluerunt fluctus eius.
30. Et laetati sunt quia siluerunt: et deduxit eos in portum voluntatis eorum.
31. Confiteantur Domino misericordiae eius: et mirabilia eius filiis hominum.
32. Et exaltent eum in ecclesia plebis: et in cathedra seniorum laudent eum.
33. Posuit flumina in desertum: et exitus aquarum in sitim.
34. Terram fructiferam in salsuginem, a malitia inhabitantium in ea.
35. Posuit desertum in stagna aquarum: et terram sine aqua in exitus aquarum.
36. Et collocavit illic esurientes: et constituerunt civitatem habitationis.
37. Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas: et fecerunt fructum nativitatis.
38. Et benedixit eis, et multiplicati sunt nimis: et iumenta eorum non minoravit.
39. Et pauci facti sunt: et vexati sunt a tribulatione malorum, et dolore.
40. Effusa est contemptio super principes: et errare fecit eos in invio, et non in via.
41. Et adiuvit pauperem de inopia: et posuit sicut oves familias.
(a) Iob 22, 19. 42. (a) Videbunt recti, et laetabuntur: et omnis iniquitas oppilabit os suum.
43. Quis sapiens et custodiet haec? et intelliget misericordias Domini?

PSALMUS CVII.

Dicit cor suum ad Dei nutum paratum, et ideo victoriam sperat.

1. Canticum Psalmi ipsi David.

(*Sup.* 56, 8.)

2. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, et psallam in gloria mea.
3. Exurge gloria mea, exurge psalterium, et cithara: exurgam diluculo.
4. Confitebor tibi in populis Domine: et psallam tibi in nationibus.
5. Quia magna est super caelos misericordia tua: et usque ad nubes veritas tua.
6. Exaltare super caelos Deus, et super omnem terram gloria tua:
7. Ut liberentur dilecti tui.
Salvum fac dextera tua, et exaudi me:
8. Deus locutus est in sancto suo:
Exultabo, et dividam Sichimam, et convallem tabernaculorum dimetiar.
9. Meus est Galaad, et meus est Manasses: et Ephraim susceptio capitis mei.
Iuda rex meus:
10. Moab lebes spei meae.
In Idumaeam extendam calceamentum meum: mihi alienigenae amici facti sunt.
11. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumaeam?
12. Nonne tu Deus, qui repulisti nos, et non exibis Deus in virtutibus nostris?
13. Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
14. In Deo faciemus virtutem: et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

PSALMUS CVIII.

Opem Dei implorat, et proditori dignas poenas praedicit.

1. In finem, Psalmus David.
2. Deus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris, et os dolosi super me apertum est.
3. Locuti sunt adversum me lingua dolosa, et sermonibus odii circumdederunt me: et expugnaverunt me gratis.
4. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.
5. Et posuerunt adversum me mala pro bonis: et odium pro dilectione mea.
6. Constitue super eum peccatorem: et diabolus stet a dextris eius.
7. Cum iudicatur, exeat condemnatus: et oratio eius fiat in peccatum.
8. Fiant dies eius pauci: et episcopatum eius accipiat alter.
9. Fiant filii eius orphani: et uxor eius vidua.
10. Nutantes transferantur filii eius, et mendicent: et eiiciantur de habitationibus suis.
11. Scrutetur foenerator omnem substantiam eius: et diripiant alieni labores eius.
12. Non sit illi adiutor: nec sit qui misereatur pupillis eius.
13. Fiant nati eius in interitum: in generatione una deleatur nomen eius.
14. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: et peccatum matris eius non deleatur.
15. Fiant contra Dominum semper, et dispereat de terra memoria eorum:
16. Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.
17. Et persecutus est hominem inopem, et mendicum, et compunctum corde mortificare.
18. Et dilexit maledictionem, et veniet ei: et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut vestimentum, et intravit sicut aqua in interiora eius, et sicut oleum in ossibus eius.

19. Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur: et sicut zona, qua semper praecingitur.

20. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum: et qui loquuntur mala adversus animam meam.

21. Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia suavis est misericordia tua.

Libera me

22. Quia egenus, et pauper ego sum: et cor meum conturbatum est intra me.

23. Sicut umbra cum declinat, ablatus sum: et excussus sum sicut locustae.

24. Genua mea infirmata sunt a ieiunio: et caro mea immutata est propter oleum.

25. Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, et moverunt capita sua.

26. Adiuva me Domine Deus meus: salvum me fac secundum misericordiam tuam.

27. Et sciant quia manus tua haec: et tu Domine fecisti eam.

28. Maledicent illi, et tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: servus autem tuus laetabitur.

29. Induantur qui detrahunt mihi, pudore: et operiantur sicut diploide confusione sua.

30. Confitebor Domino nimis in ore meo: et in medio multorum laudabo eum:

31. Quia astitit a dextris pauperis, ut salvam faceret a persequentibus animam meam.

PSALMUS CIX.

Celebrat Christum ut regem, sacerdotem, et iudicem.

1. Psalmus David.

Dixit Dominus Domino meo: (a) Sede a dextris meis:

(b) Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.

(a) Matth. 22, 44. (b) I Cor. 15, 25. Hebr., 1, 13. et 10, 13.

2. Virgam virtutis tuae emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

3. Tecum principium in die virtutis tuae in splendoribus sanctorum: ex utero ante luciferum genui te.

4. Iuravit Dominus, et non poenitebit eum: (c) Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.

(c) Ioan. 12, 34. Hebr. 5, 6. et 7, 17.

5. Dominus a dextris tuis, confregit in die irae suae reges.

6. Iudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.

7. De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

PSALMUS CX.

Laudat Deum ob beneficia, et incitat ad eius timorem.

Alleluia.

1. Confitebor tibi Domine in toto corde meo: in consilio iustorum, et congregatione.

2. Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates eius.

3. Confessio et magnificentia opus eius: et iustitia eius manet in saeculum saeculi.

4. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors et miserator Dominus:

5. Escam dedit timentibus se.

Memor erit in saeculum testamenti sui:

6. Virtutem operum suorum annunciabit populo suo:

7. Ut det illis hereditatem gentium: opera manuum eius veritas, et iudicium.

8. Fidelia omnia mandata eius: confirmata in saeculum saeculi, facta in veritate et aequitate.

9. Redemptionem misit populo suo: mandavit in aeternum testamentum suum.

Sanctum, et terribile nomen eius:

10. (d) Initium sapientiae timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in saeculum saeculi.

(d) Prov. 1, 7. et 9, 10. Eccli. 1, 16.

PSALMUS CXI.

Iusti beatitudo, impio tabescente.

Alleluia, Reversionis Aggaei, et Zachariae.

1. Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis eius volet nimis.

2. Potens in terra erit semen eius: generatio rectorum benedicetur.

3. Gloria, et divitiae in domo eius: et iustitia eius manet in saeculum saeculi.

4. Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors, et miserator, et iustus.

5. Iucundus homo qui miseretur et commodat, disponet sermones suos in iudicio:

6. Quia in aeternum non commovebitur.

7. In memoria aeterna erit iustus: ab auditione mala non timebit.

Paratum cor eius sperare in Domino,

8. Confirmatum est cor eius: non commovebitur donec despiciat inimicos suos.

9. Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in saeculum saeculi, cornu eius exaltabitur in gloria.

10. Peccator videbit, et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet: desiderium peccatorum peribit.

PSALMUS CXII.

Laudandus Deus super omnia excelsus et exaltans humiles.

Alleluia.

1. Laudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.

2. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, et usque in saeculum.

3. (e) A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini.

(e) Malach. 1, 11.

4. Excelsus super omnes gentes Dominus, et super caelos gloria eius.

5. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat,

6. Et humilia respicit in caelo et in terra?

7. Suscitans a terra inopem, et de stercore erigens pauperem:

8. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.

9. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum laetantem.

PSALMUS CXIII.

Narratio miraculorum Dei in exitu de Aegypto: idolorum vanitas.

Alleluia.

1. In exitu Israel de Aegypto, (f) domus Iacob de populo barbaro:

2. Facta est Iudaea sanctificatio eius, Israel potestas eius.

3. Mare vidit, et fugit: Iordanis conversus est retrorsum.

4. Montes exultaverunt ut arietes: et colles sicut agni ovium.

5. Quid est tibi mare quod fugisti: et tu Iordanis, quia conversus es retrorsum?

6. Montes exultastis sicut arietes, et colles sicut agni ovium.

7. A facie Domini mota est terra, a facie Dei Iacob.

8. Qui convertit petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum.

1. NON NOBIS DOMINE, NON NOBIS: sed nomini tuo da gloriam.

2. Super misericordia tua, et veritate tua: nequando dicant Gentes: Ubi est Deus eorum?

3. Deus autem noster in caelo: omnia quaecumque voluit, fecit.

(a) *Infr.* 134, 15. 4. (a) Simulacra gentium argentum, et aurum, opera manuum hominum.

(b) *Sap.* 15, 15. 5. (b) Os habent, et non loquentur: oculos habent, et non videbunt.

6. Aures habent, et non audient: nares habent, et non odorabunt.

7. Manus habent, et non palpabunt: pedes habent, et non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.

8. Similes illis fiant qui faciunt ea: et omnes qui confidunt in eis.

9. Domus Israel speravit in Domino: adiutor eorum et protector eorum est.

10. Domus Aaron speravit in Domino: adiutor eorum et protector eorum est.

11. Qui timent Dominum, speraverunt in Domino: adiutor eorum et protector eorum est.

12. Dominus memor fuit nostri: et benedixit nobis:
Benedixit domui Israel: benedixit domui Aaron.

13. Benedixit omnibus, qui timent Dominum, pusillis cum maioribus.

14. Adiiciat Dominus super vos: super vos, et super filios vestros.

15. Benedicti vos a Domino, qui fecit caelum, et terram.

16. Caelum caeli Domino: terram autem dedit filiis hominum.

(c) *Baruch* 2, 17. 17. (c) Non mortui laudabunt te Domine: neque omnes, qui descendunt in infernum.

18. Sed nos qui vivimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc et usque in saeculum.

PSALMUS CXIV.

Gratiarum actio pro liberatione a periculis.

Alleluia.

1. Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meae.

2. Quia inclinavit aurem suam mihi: et in diebus meis invocabo.

3. Circumdederunt me dolores mortis: et pericula inferni invenerunt me.
Tribulationem et dolorem inveni:

4. Et nomen Domini invocavi.
O Domine libera animam meam:

5. Misericors Dominus, et iustus, et Deus noster miseretur.

6. Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum, et liberavit me.

7. Convertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.

8. Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu.

9. Placebo Domino in regione vivorum.

PSALMUS CXV.

Gratiarum actio pro liberatione a periculis.

Alleluia.

10. Credidi, propter quod locutus sum: (d) ego autem humiliatus sum nimis. (d) 2 *Cor.* 4, 13.

11. Ego dixi in excessu meo: (e) Omnis homo mendax. (e) *Rom.* 3, 4.

12. Quid retribuam Domino, pro omnibus, quae retribuit mihi?

13. Calicem salutaris accipiam: et nomen Domini invocabo.

14. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius:

15. Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius:

16. O Domine quia ego servus tuus: ego servus tuus, et filius ancillae tuae.
Dirupisti vincula mea:

17. Tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen Domini invocabo.

18. Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius:

19. In atriis domus Domini, in medio tui Ierusalem.

PSALMUS CXVI.

Ad laudandum Deum provocatio.

Alleluia.

1. Laudate Dominum omnes Gentes: (f) laudate eum omnes populi: (f) *Rom.* 15, 11.

2. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: (g) et veritas Domini manet in aeternum. (g) *Ioan.* 12, 34.

PSALMUS CXVII.

Gratiarum actio pro salute per Christum consecuta.

Alleluia.

1. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius.

2. Dicat nunc Israel quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius.

3. Dicat nunc domus Aaron: quoniam in saeculum misericordia eius.

4. Dicant nunc qui timent Dominum: quoniam in saeculum misericordia eius.

5. De tribulatione invocavi Dominum: et exaudivit me in latitudine Dominus.

6. Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

7. (h) Dominus mihi adiutor: et ego despiciam inimicos meos. (h) *Hebr.* 13, 6.

8. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine:

9. Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.

10. Omnes gentes circuierunt me: et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

11. Circumdantes circumdederunt me: et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

12. Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis: et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

13. Impulsus eversus sum ut caderem: et Dominus suscepit me.

14. (i) Fortitudo mea, et laus mea Dominus: et factus est mihi in salutem. (i) *Exod* 15, 2.

15. Vox exultationis, et salutis in tabernaculis iustorum.

16. Dextera Domini fecit virtutem: dextera Domini exaltavit me, dextera Domini fecit virtutem.
17. Non moriar, sed vivam: et narrabo opera Domini.
18. Castigans castigavit me Dominus: et morti non tradidit me.
19. Aperite mihi portas iustitiae, ingressus in eas confitebor Domino:
20. Haec porta Domini, iusti intrabunt in eam.
21. Confitebor tibi quoniam exaudisti me: et factus es mihi in salutem.
22. (a) Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes: hic factus est in caput anguli.
23. A Domino factum est istud: et est mirabile in oculis nostris.
24. Haec est dies, quam fecit Dominus: exultemus, et laetemur in ea.
25. O Domine salvum me fac, o Domine bene prosperare:
26. Benedictus qui venit in nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini:
27. Deus Dominus, et illuxit nobis.
Constituite diem solemnem in condensis, usque ad cornu altaris.
28. Deus meus es tu, et confitebor tibi: Deus meus es tu, et exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: et factus es mihi in salutem.
29. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius.

(a) Is. 28, 16. Matth. 21, 42. Luc. 20, 17. Actor. 4, 11. Rom. 9, 33. 1 Petr. 2, 7.

PSALMUS CXVIII.

Multis modis ostendit beatam vitam in legis observatione esse positam.

Alleluia.

ALEPH.

1. Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.
2. Beati, qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum.
3. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis eius ambulaverunt.
4. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
5. Utinam dirigantur viae meae, ad custodiendas iustificationes tuas.
6. Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.
7. Confitebor tibi in directione cordis: in eo quod didici iudicia iustitiae tuae.
8. Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas usquequaque.

BETH.

9. In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.
10. In toto corde meo exquisivi te: ne repellas me a mandatis tuis.
11. In corde meo abscondi eloquia tua: ut non peccem tibi.
12. Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas.
13. In labiis meis, pronunciavi omnia iudicia oris tui.
14. In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis.
15. In mandatis tuis exercebor: et considerabo vias tuas.
16. In iustificationibus tuis meditabor: non obliviscar sermones tuos.

GIMEL.

17. Retribue servo tuo, vivifica me: et custodiam sermones tuos.
18. Revela oculos meos: et considerabo mirabilia de lege tua.
19. Incola ego sum in terra: non abscondas a me mandata tua.
20. Concupivit anima mea desiderare iustificationes tuas, in omni tempore.
21. Increpasti superbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis.
22. Aufer a me opprobrium, et contemptum: quia testimonia tua exquisivi.
23. Etenim sederunt principes, et adversum me loquebantur: servus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis.
24. Nam et testimonia tua meditatio mea est: et consilium meum iustificationes tuae.

DALETH.

25. Adhaesit pavimento anima mea: vivifica me secundum verbum tuum.
26. Vias meas enunciavi, et exaudisti me: doce me iustificationes tuas.
27. Viam iustificationum tuarum instrue me: et exercebor in mirabilibus tuis.
28. Dormitavit anima mea prae taedio: confirma me in verbis tuis.
29. Viam iniquitatis amove a me: et de lege tua miserere mei.
30. Viam veritatis elegi: iudicia tua non sum oblitus.
31. Adhaesi testimoniis tuis Domine: noli me confundere.
32. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

HE.

33. Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum: et exquiram eam semper.
34. Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam: et custodiam illam in toto corde meo.
35. Deduc me in semitam mandatorum tuorum: quia ipsam volui.
36. Inclina cor meum in testimonia tua: et non in avaritiam.
37. Averte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua vivifica me.
38. Statue servo tuo eloquium tuum, in timore tuo.
39. Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.
40. Ecce concupivi mandata tua: in aequitate tua vivifica me.

VAU.

41. Et veniat super me misericordia tua Domine: salutare tuum secundum eloquium tuum.
42. Et respondebo exprobrantibus mihi verbum: quia speravi in sermonibus tuis.
43. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque: quia in iudiciis tuis supersperavi.
44. Et custodiam legem tuam semper: in saeculum et in saeculum saeculi.
45. Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisivi.
46. Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum: et non confundebar.
47. Et meditabar in mandatis tuis, quae dilexi.
48. Et levavi manus meas ad mandata tua, quae dilexi: et exercebar in iustificationibus tuis.

ZAIN.

49. Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.

50. Haec me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Snperbi inique agebant usquequaque: a lege autem tua non declinavi.

52. Memor fui iudiciorum tuorum a saeculo Domine: et consolatus snm.

53. Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant iustificationes tuae, in loco peregrinationis meae.

55. Memor fni nocte nominis tni Domine: et custodivi legem tuam.

56. Haec facta est mihi: quia iustificationes tuas exquisivi.

HETH.

57. Portio mea Domine, dixi custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem toam in toto corde meo: miserere mei secnndnm eloqnium tuum.

59. Cogitavi vias meas: et converti pedes meos in testimonia tua.

60. Paratus sum, et non sum turbatus: ut custodiam mandata tua.

61. Funes peccatornm circumplexi sunt me: et legem tuam non sum oblitus.

62. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iostificationis tuae.

63. Particeps ego sum omnium timentium te: et custodientium mandata tua.

64. Misericordia tna Domine plena est terra: iustificationes tuas doce me.

TETH.

65. Bonitatem fecisti cum servo tuo Domine, secundum verbum tuum.

66. Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me: quia mandatis tnis credidi.

67. Prinsquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquiom tuum custodivi.

68. Bonns es tu: et in bonitate tua doce me iustificationes tuas.

69. Multiplicata est super me iniquitas superborum: ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eornm: ego vero legem tuam meditatus sum.

71. Bonum mihi quia humiliasti me: ut discam iustificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri, et argenti.

IOD.

73. Manus tuae fecerunt me, et plasmaverunt me: da mihi intellectum, et discam mandata tua.

74. Qui timent te videbunt me, et laetabuntur: quia in verba tua supersperavi.

75. Cognovi Domine quia aequitas iudicia tua: et in veritate tua humiliasti me.

76. Fiat misericordia tna nt consoletur me, secundum eloquium tuom servo too.

77. Veniant mihi miserationes tuae, et vivam: quia lex tua meditatio mea est.

78. Coofundantur superbi, quia iniuste iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te: et qui noverunt testimonia tua.

80. Fiat cor meom immaculatum in iostificationibus tuis, ut non confundar.

CAPH.

81. Defecit in salutare tuum anima mea: et in verbum tuom supersperavi.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me?

83. Quia factus sum sicut nter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.

84. Quot sunt dies servi tui: quando facies de persequentibus me iudicium?

85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes: sed non ut lex tua.

86. Omnia mandata tua veritas: inique persecuti sunt me, adiuva me.

87. Paulominus consummaverunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tna.

88. Secundum misericordiam tuam vivifica me: et custodiam testimonia oris tui.

LAMED.

89. In aeternnm Domine, verbum tuum permanet in caelo.

90. In generationem et generationem veritas tua: fundasti terram, et permanet.

91. Ordinatione tna perseverat dies: quoniam omnia serviunt tibi.

92. Nisi quod lex tua meditatio mea est: tunc forte periissem in humilitate mea.

93. In aeternum non obliviscar iustificationes tuas: quia in ipsis vivificasti me.

94. Tuus sum ego, salvum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisivi.

95. Me expectaverunt peccatores ut perderent me: testimonia tua intellexi.

96. Omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

MEM.

97. Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo: quia in aeternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.

100. Super senes intellexi: quia mandata tua quaesivi.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut custodiam verba tua.

102. A iudiciis tuis non declinavi: quia tu legem posuisti mihi.

103. Quam dulcia faucibus meis eloqnia tua, super mel ori meo!

104. A mandatis tuis intellexi: propterea odivi omnem viam iniquitatis.

NUN.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis.

106. Iuravi, et statui custodire iudicia iustitiae tnae.

107. Humiliatus sum usquequaque Domine: vivifica me secundum verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: et iudicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis semper: et legem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccatores laqueum mihi: et de mandatis tuis non erravi.

111. Hereditate acqnisivi testimonia tua in aeternum: quia exultatio cordis mei sunt.

112. Inclinavi cor meum ad faciendas iustificationes tuas in aeternum, propter retributionem.

*

SAMECH.

113. Iniquos odio babui: et legem tuam dilexi.
114. Adiutor, et susceptor meus es tu: et in verbum tuum supersperavi.
115. Declinate a me maligni: et scrutabor mandata Dei mei.
116. Suscipe me secundum eloquium tuum, et vivam: et non confundas me ab expectatione mea.
117. Adiuva me, et salvus ero: et meditabor in iustificationibus tuis semper.
118. Sprevisti omnes discedentes a iudiciis tuis: quia iniusta cogitatio eorum.
119. Praevaricantes reputavi omnes peccatores terrae: ideo dilexi testimonia tua.
120. Confige timore tuo carnes meas: a iudiciis enim tuis timui.

AIN.

121. Feci iudicium et iustitiam: non tradas me calumniantibus me.
122. Suscipe servum tuum in bonum: non calumnientur me superbi.
123. Oculi mei defecerunt in salutare tuum: et in eloquium iustitiae tuae.
124. Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam: et iustificationes tuas doce me.
125. Servus tuus sum ego: da mihi intellectum, ut sciam testimonia tua.
126. Tempus faciendi Domine: dissipaverunt legem tuam.
127. Ideo dilexi mandata tua, super aurum et topazion.
128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

PHE.

129. Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea.
130. Declaratio sermonum tuorum illuminat: et intellectum dat parvulis.
131. Os meum aperui, et attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.
132. Aspice in me, et miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum.
133. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: et non dominetur mei omnis iniustitia.
134. Redime me a calumniis hominum: ut custodiam mandata tua.
135. Faciem tuam illumina super servum tuum: et doce me iustificationes tuas.
136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

SADE.

137. Iustus es Domine: et rectum iudicium tuum.
138. Mandasti iustitiam testimonia tua: et veritatem tuam nimis.
139. Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.
140. Ignitum eloquium tuum vehementer: et servus tuus dilexit illud.
141. Adolescentulus sum ego, et contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus.
142. Iustitia tua, iustitia in aeternum: et lex tua veritas.
143. Tribulatio, et angustia invenerunt me: mandata tua meditatio mea est.
144. Aequitas testimonia tua in aeternum: intellectum da mihi, et vivam.

COPH.

145. Clamavi in toto corde meo, exaudi me Domine: iustificationes tuas requiram.
146. Clamavi ad te, salvum me fac: ut custodiam mandata tua.
147. Praeveni in maturitate, et clamavi: quia in verba tua supersperavi.
148. Praevenerunt oculi mei ad te diluculo: ut meditarer eloquia tua.
149. Vocem meam audi secundum misericordiam tuam Domine: et secundum iudicium tuum vivifica me.
150. Appropinquaverunt persequentes me iniquitati: a lege autem tua longe facti sunt.
151. Prope es tu Domine: et omnes viae tuae veritas.
152. Initio cognovi de testimoniis tuis: quia in aeternum fundasti ea.

RES.

153. Vide humilitatem meam, et eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.
154. Iudica iudicium meum, et redime me: propter eloquium tuum vivifica me.
155. Longe a peccatoribus salus: quia iustificationes tuas non exquisierunt.
156. Misericordiae tuae multae Domine: secundum iudicium tuum vivifica me.
157. Multi qui persequuntur me, et tribulant me: a testimoniis tuis non declinavi.
158. Vidi praevaricantes, et tabescebam: quia eloquia tua non custodierunt.
159. Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in misericordia tua vivifica me.
160. Principium verborum tuorum, veritas: in aeternum omnia iudicia iustitiae tuae.

SIN.

161. Principes persecuti sunt me gratis: et a verbis tuis formidavit cor meum.
162. Laetabor ego super eloquia tua: sicut qui invenit spolia multa.
163. Iniquitatem odio habui, et abominatus sum: legem autem tuam dilexi.
164. Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiae tuae.
165. Pax multa diligentibus legem tuam: et non est illis scandalum.
166. Expectabam salutare tuum Domine: et mandata tua dilexi.
167. Custodivit anima mea testimonia tua: et dilexit ea vehementer.
168. Servavi mandata tua, et testimonia tua: quia omnes viae meae in conspectu tuo.

TAU.

169. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.
170. Intret postulatio mea in conspectu tuo: secundum eloquium tuum eripe me.
171. Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me iustificationes tuas.
172. Pronunciabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua aequitas.
173. Fiat manus tua ut salvet me: quoniam mandata tua elegi.
174. Concupivi salutare tuum Domine: et lex tua meditatio mea est.
175. Vivet anima mea, et laudabit te: et iudicia tua adiuvabunt me.
176. Erravi, sicut ovis, quae periit: quaere servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

PSALMUS CXIX.

Vitae miserias luget, ob his liberari efflagitat.

1. Canticum graduum.

Ad Dominum cum tribularer clamavi: et exaudivit me.
2. Domine libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa.
3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4. Sagittae potentis acutae, cum carbonibus desolatoriis.
5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar:
6. Multum incola fuit anima mea.
7. Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

PSALMUS CXX.

Securus qui se Deo committit.

Canticum graduum.

(a) Par. 20, 12. 1. Levavi oculos meos in montes, (a) unde veniet auxilium mihi.
2. Auxilium meum a Domino, qui fecit caelum et terram.
3. Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.
4. Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel.
5. Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
6. Per diem sol non uret te: neque luna per noctem.
7. Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.
8. Dominus custodiat introitum tuum, et exitum tuum: ex hoc nunc, et usque in saeculum.

PSALMUS CXXI.

Ecclesiae concordia, pietas et dotes celebrantur.

1. Canticum graduum.

Laetatus sum in his, quae dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus.
2. Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Ierusalem.
3. Ierusalem, quae aedificatur ut civitas: cuius participatio eius in idipsum.
4. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini: testimonium Israel ad confitendum nomini Domini.
5. Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David.
6. Rogate quae ad pacem sunt Ierusalem: et abundantia diligentibus te:
7. Fiat pax in virtute tua: et abundantia in turribus tuis.
8. Propter fratres meos, et proximos meos, loquebar pacem de te:
9. Propter domum Dñi Dei nostri, quaesivi bona tibi.

PSALMUS CXXII.

Actus fiduciae in Deum tempore tribulationis.

Canticum graduum.

1. Ad te levavi oculos meos, qui habitas in caelis.
2. Ecce sicut oculi servorum, in manibus dominorum suorum,
Sicut oculi ancillae in manibus dominae suae: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri.
3. Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione:
4. Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, et despectio superbis.

PSALMUS CXXIII.

Hortatio ad gratias agendum Deo, soli liberatori.

1. Canticum graduum.

Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel:
2. Nisi quia Dominus erat in nobis,
Cum exurgerent homines in nos,
3. Forte vivos deglutissent nos:
Cum irasceretur furor eorum in nos,
4. Forsitan aqua absorbuisset nos.
5. Torrentem pertransivit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
6. Benedictus Dominus qui non dedit nos, in captionem dentibus eorum.
7. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: Laqueus contritus est, et nos liberati sumus.
8. Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit caelum et terram.

PSALMUS CXXIV.

Fidelium Deus est tutela: impii peribunt.

1. Canticum graduum.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commovebitur in aeternum, qui habitat
2. In Ierusalem.
Montes in circuitu eius: et Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc et usque in saeculum.
3. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum: ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
4. Benefac Domine bonis, et rectis corde.
5. Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.

PSALMUS CXXV.

Gratulatio de fine captivitatis; oratio ut perficiatur liberatio.

1. Canticum graduum.

In convertendo Dominus captivitatem Sion: facti sumus sicut consolati:
2. Tunc repletum est gaudio os nostrum: et lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.
3. Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus laetantes.
4. Converte Domine captivitatem nostram, sicut torrens in Austro.
5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.
6. Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua.
Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

PSALMUS CXXVI.

Vani hominum labores quibus non opitulatur Dominus.

1. Canticum graduum Salomonis.

Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam.
Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.
2. Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.

Cum dederit dilectis suis somnom:
3. Ecce hereditas Dñi filii: merces, fructus ventris.
4. Sicut sagittae in mano potentis: ita filii excussorum.
5. Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis sois in porta.

PSALMUS CXXVII.

Benedictiones temporales piis promissae.

1. Canticum graduum.

Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant io viis eius.
2. Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, et bene tibi erit.
3. Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuae.
Filii tui sicut novellae olivarum, in circuitu mensae tuae.
4. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.
5. Benedicat tibi Dominus ex Sion: et videas bona Ierusalem omnibus diebus vitae tuae.
6. Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

PSALMUS CXXVIII.

Funestus impiorum exitus.

1. Canticum graduom.

Saepe expugnaverunt me a inventute mea, dicat nunc Israel:
2. Saepe expugnaverunt me a iuventute mea: etenim non potuerunt mihi.
3. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores: prolongaverunt iniquitatem suam.
4. Dominus iustus concidit cervices peccatorum:
5. Confundantur et convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion.
6. Fiant sicut foenum tectorum: quod priusquam evellatur, exaruit:
7. De quo non implevit manum suam qui metit, et sinum suum qui manipulos colligit.
8. Et non dixerunt qui praeteribant: Benedictio Domini soper vos: benediximus vobis io nomine Domini.

PSALMUS CXXIX.

Oratio pro precanda fiducialiter peccatorum venia.

1. Canticum graduum.

De profundis clamavi ad te Domine:
2. Domine exaudi vocem meam:
Fiant aures tuae intendentes, in vocem deprecationis meae.
3. Si iniquitates observaveris Domine: Domine quis sustinebit?
4. Quia apud te propitiatio est: et propter legem tuam sustinui te Domine.
Sustinuit anima mea in verbo eius:
5. Speravit anima mea in Domino.
6. A custodia matutina usque ad noctem: speret Israel in Domino.
7. Quia apud Dominum misericordia: et copiosa apud eum redemptio.
8. Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius.

PSALMUS CXXX.

Humilitatis sincera professio.

1. Canticum graduum David.

Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei.
Neque ambulavi in magnis: neque in mirabilibus super me.
2. Si non humiliter sentiebam: sed exaltavi animam meam:
Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.
3. Speret Israel in Domino, ex hoc nunc et usque in saeculum.

PSALMUS CXXXI.

Deo exponit votum de arca in Ierusalem reducenda, eumque orat ut impleat iuramentum de Christo mittendo.

1. Canticum graduum.

Memento Dñe David, et omnis mansuetudinis eius:
2. Sicut iuravit Domioo, votum vovit Deo Iacob:
3. (a) Si introiero in tabernaculum domus meae, si ascendero in lectum strati mei: (a) 2 Reg. 7, 2.
4. Si dedero somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem:
5. Et requiem temporibus meis: donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob.
6. Ecce audivimus eam io Ephrata: invenimus eam in campis silvae.
7. Introibimus in tabernaculum eius: adorabimus in loco, ubi steterunt pedes eius.
8. (b) Surge Domine in requiem tuam, tu et arca sanctificationis tuae. (b) 2 Par. 6, 41
9. Sacerdotes tui induantur iustitiam: et sancti tui exultent.
10. Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui.
11. Iuravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam: (c) de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. (c) 2 Reg. 7, 12. Luc. 1, 32. Actor. 2, 30.
12. Si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia mea haec, quae docebo eos:
Et filii eorum usque in saeculum, sedebunt super sedem tuam.
13. Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi.
14. Haec requies mea in saeculum saeculi: hic habitabo quoniam elegi eam.
15. Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus.
16. Sacerdotes eius induam salutari: et sancti eius exultatione exultabunt.
17. (d) Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo. (d) Malach. 3, 1. Luc. 1, 69.
18. Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

PSALMUS CXXXII.

Celebrat communionem sanctorum.

1. Canticum graduum David.

Ecce quam bonum, et quam iucundum habitare fratres in unum:
2. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron,
Quod descendit in oram vestimenti eius:
3. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.
Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, et vitam usque in saeculum.

PSALMUS CXXXIII.

Hortatio ad benedicendum Domino.

1. Canticum graduum.

Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini:

Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri,

2. In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum.

3. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit caelum et terram.

PSALMUS CXXXIV.

Hortatio ad laudandum Deum, et gratias agendum et vanitatem idolorum agnoscendam.

1. Alleluia.

Laudate nomen Domini, laudate servi Dominum,
2. Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.
3. Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini eius, quoniam suave.
4. Quoniam Iacob elegit sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.
5. Quia ego cognovi quod magnus est Dominus, et Deus noster prae omnibus diis.
6. Omnia quaecumque voluit, Dominus fecit in caelo, in terra, in mari, et in omnibus abyssis.
(a) Ierem. 10, 13. 7. (a) Educens nubes ab extremo terrae: fulgura in pluviam fecit.
Qui producit ventos de thesauris suis:
(b) Exod. 12, 29. 8. (b) Qui percussit primogenita Aegypti ab homine usque ad pecus.
9. Et misit signa, et prodigia in medio tui Aegypte: in Pharaonem, et in omnes servos eius.
(c) Ios. 12, 1. 7. 10. (c) Qui percussit gentes multas: et occidit reges fortes:
(d) Num. 21, 24. 35. 11. (d) Sehon regem Amorrhaeorum, et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan.
12. Et dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Israel populo suo.
13. Domine nomen tuum in aeternum: Domine memoriale tuum in generationem et generationem.
14. Quia iudicabit Dominus populum suum: et in servis suis deprecabitur.
(e) Sup. 113, 4. 15. (e) Simulacra Gentium argentum, et aurum, opera manuum hominum.
(f) Sap. 15, 15. 16. (f) Os habent, et non loquentur: oculos habent, et non videbunt.
17. Aures habent, et non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.
18. Similes illis fiant qui faciunt ea: et omnes, qui confidunt in eis.
19. Domus Israel benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.
20. Domus Levi benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.
21. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Ierusalem.

PSALMUS CXXXV.

Celebratur Deus a creatione, et a miraculis in gratiam Israel.

1. Alleluia.

Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in aeternum misericordia eius.
2. Confitemini Deo deorum: quoniam in aeternum misericordia eius.
3. Confitemini Domino dominorum: quoniam in aeternum misericordia eius.
4. Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in aeternum misericordia eius.
5. (g) Qui fecit caelos in intellectu: quoniam in aeternum misericordia eius. (g) Gen. 1, 1.
6. Qui firmavit terram super aquas: quoniam in aeternum misericordia eius.
7. Qui fecit luminaria magna: quoniam in aeternum misericordia eius.
8. Solem in potestatem diei: quoniam in aeternum misericordia eius.
9. Lunam, et stellas in potestatem noctis: quoniam in aeternum misericordia eius.
10. (h) Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum: quoniam in aeternum misericordia eius. (h) Exod. 12, 29.
11. (i) Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in aeternum misericordia eius. (i) Exod. 13, 17.
12. In manu potenti, et brachio excelso: quoniam in aeternum misericordia eius.
13. Qui divisit Mare rubrum in divisiones: quoniam in aeternum misericordia eius.
14. Et eduxit Israel per medium eius: quoniam in aeternum misericordia eius.
15. (k) Et excussit Pharaonem, et virtutem eius in Mari rubro: quoniam in aeternum misericordia eius. (k) Exod. 14, 28.
16. Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in aeternum misericordia eius.
17. Qui percussit reges magnos: quoniam in aeternum misericordia eius.
18. (l) Et occidit reges fortes: quoniam in aeternum misericordia eius. (l) Num. 21, 24.
19. Sehon regem Amorrhaeorum: quoniam in aeternum misericordia eius.
20. (m) Et Og regem Basan: quoniam in aeternum misericordia eius. (m) Num. 21, 33.
21. (n) Et dedit terram eorum hereditatem: quoniam in aeternum misericordia eius. (n) Ios. 13, 7.
22. Hereditatem Israel servo suo: quoniam in aeternum misericordia eius.
23. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in aeternum misericordia eius.
24. Et redemit nos ab inimicis nostris: quoniam in aeternum misericordia eius.
25. Qui dat escam omni carni: quoniam in aeternum misericordia eius.
26. Confitemini Deo caeli: quoniam in aeternum misericordia eius.
Confitemini Domino dominorum: quoniam in aeternum misericordia eius.

PSALMUS CXXXVI.

Flebilis captivi populi querimonia, dum recordaretur Sion.

Psalmus David, Hieremiae.

1. Super flumina Babylonis, illic sedimus et flevimus: cum recordaremur Sion:
2. In salicibus in medio eius, suspendimus organa nostra.
3. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum:
Et qui abduxerunt nos: Hymnum cantate nobis de canticis Sion.
4. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?
5. Si oblitus fuero tui Ierusalem, oblivioni detur dextera mea.
6. Adhaereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui:
Si non proposuero Ierusalem, in principio laetitiae meae.

7. Memor esto Domine filiorum Edom, in die Ierusalem:
Qui dicunt: Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.
8. Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.
9. Beatus, qui tenebit, et allidet parvulos tuos ad petram.

PSALMUS CXXXVII.

Laudat Deum ob beneficia, et omnes reges ad laudandum Deum provocat.

1. Ipsi David.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.
In conspectu angelorum psallam tibi:
2. Adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo.
Super misericordia tua, et veritate tua: quoniam magnificasti super omne, nomen sanctum tuum.
3. In quacumque die invocavero te, exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.
4. Confiteantur tibi Domine omnes reges terrae: quia audierunt omnia verba oris tui:
5. Et cantent in viis Domini: quoniam magna est gloria Domini.
6. Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit: et alta a longe cognoscit.
7. Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me: et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, et salvum me fecit dextera tua.
8. Dominus retribuet pro me: Domine misericordia tua in saeculum: opera manuum tuarum ne despicias.

PSALMUS CXXXVIII.

Sciens Deum nihil latere, suam in eum fiduciam profitetur.

1. In finem, Psalmus David.

Domine probasti me, et cognovisti me:
2. Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam.
3. Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam, et funiculum meum investigasti.
4. Et omnes vias meas praevidisti: quia non est sermo in lingua mea.
5. Ecce Dñe tu cognovisti omnia novissima, et antiqua: tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.
6. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, et non potero ad eam.
7. Quo ibo a spiritu tuo? et quo a facie tua fugiam?
(a) Amos 9,2. 8. (a) Si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.
9. Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris:
10. Etenim illuc manus tua deducet me: et tenebit me dextera tua.
11. Et dixi: Forsitan tenebrae conculcabunt me: et nox illuminatio mea in deliciis meis.
12. Quia tenebrae non obscurabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebrae eius, ita et lumen eius.
13. Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de utero matris meae.
14. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit nimis.
15. Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto: et substantia mea in inferioribus terrae.
16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, et nemo in eis.
17. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.
18. Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur: exurrexi, et adhuc sum tecum.
19. Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum declinate a me:
20. Quia dicitis in cogitatione: accipient in vanitate civitates tuas.
21. Nonne qui oderunt te Domine, oderam: et super inimicos tuos tabescebam?
22. Perfecto odio oderam illos: et inimici facti sunt mihi.
23. Proba me Deus, et scito cor meum: interroga me, et cognosce semitas meas.
24. Et vide, si via iniquitatis in me est: et deduc me in via aeterna.

PSALMUS CXXXIX.

Orat pro sua salute: hostibus imprecatur.

1. In finem, Psalmus David.

2. Eripe me Domine ab homine malo: a viro iniquo eripe me.
3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde: tota die constituebant praelia.
4. (b) Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum sub labiis eorum. (b) Sup. 5, 11. Rom. 3, 13.
5. Custodi me Domine de manu peccatoris: et ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitaverunt supplantare gressus meos:
6. Absconderunt superbi laqueum mihi:
Et funes extenderunt in laqueum: iuxta iter scandalum posuerunt mihi.
7. Dixi Domino: Deus meus es tu: exaudi Domine vocem deprecationis meae.
8. Domine, Domine virtus salutis meae: obumbrasti super caput meum in die belli:
9. Ne tradas me Domine a desiderio meo peccatori: cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur.
10. Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.
11. Cadent super eos carbones, in ignem deiicies eos: in miseriis non subsistent.
12. Vir linguosus non dirigetur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.
13. Cognovi quia faciet Dominus iudicium inopis: et vindictam pauperum.
14. Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo: et habitabunt recti cum vultu tuo.

PSALMUS CXL.

Petit regi a Domino tempore persecutionis.

1. Psalmus David.

Domine clamavi ad te, exaudi me: intende voci meae, cum clamavero ad te.
2. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.
3. Pone Domine custodiam ori meo: et ostium circumstantiae labiis meis.
4. Non declines cor meum in verba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem: et non communicabo cum electis eorum.

5. Corripiet me iustus in misericordia, et increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum:
6. Absorpti sunt iuncti petrae iudices eorum.
Audient verba mea quoniam potuerunt:
7. Sicut crassitudo terrae erupta est super terram.
Dissipata sunt ossa nostra secus infernum:
8. Quia ad te Domine, Domine oculi mei: in te speravi, non auferas animam meam.
9. Custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi: et a scandalis operantium iniquitatem.
10. Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

PSALMUS CXLI.

Circumdatus a Saule orat pro sua salute.

1. Intellectus David,
Cum esset in spelunca, oratio. (1 *Reg.* 24.)

(a) *Sup.* 76, 2.
2. Voce mea ad Dominum clamavi: (*a*) voce mea ad Dominum deprecatus sum:
3. Effundo in conspectu eius orationem meam, et tribulationem meam ante ipsum pronuncio.
4. In deficiendo ex me spiritum meum, et tu cognovisti semitas meas.
In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.
5. Considerabam ad dexteram et videbam: et non erat qui cognosceret me.
Periit fuga a me, et non est qui requirat animam meam.
6. Clamavi ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viventium.
7. Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
Libera me a persequentibus me: quia confortati sunt super me.
8. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

PSALMUS CXLII.

Persecutus ob Absalone, humiliter petit Dei auxilium.

1. Psalmus David,
Quando persequebatur eum Absalom filius eius.
(2 *Reg.* 17.)

Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua: exaudi me in tua iustitia.
2. Et non intres in iudicium cum servo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens.
3. Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam.
Collocavit me in obscuris sicut mortuos saeculi:
4. Et anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
5. Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.
6. Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi:
7. Velociter exaudi me Domine: defecit spiritus meus.
Non avertas faciem tuam a me: et similis ero descendentibus in lacum.
8. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te speravi.
Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te levavi animam meam.
9. Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi:
10. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam:
11. Propter nomen tuum Domine vivificabis me, in aequitate tua.
Educes de tribulatione animam meam:
12. Et in misericordia tua disperdes inimicos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant animam meam: quoniam ego servus tuus sum.

PSALMUS CXLIII.

Gratias agit pro victoria: petit hostium exitium.

Psalmus David
1. Adversus Goliath.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad praelium, et digitos meos ad bellum.
2. Misericordia mea, et refugium meum: susceptor meus, et liberator meus:
Protector meus, et in ipso speravi: qui subdit populum meum sub me.
3. Domine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?
4. Homo vanitati similis factus est: (*b*) dies eius sicut umbra praetereunt. (*b*) *Iob* 9.9 et 14, 2.
5. Domine inclina caelos tuos, et descende: tange montes, et fumigabunt.
6. Fulgura coruscationem, et dissipabis eos: emitte sagittas tuas, et conturbabis eos:
7. Emitte manum tuam de alto, eripe me, et libera me de aquis multis: de manu filiorum alienorum.
8. Quorum os locutum est vanitatem: et dextera eorum, dextera iniquitatis.
9. Deus canticum novum cantabo tibi: in psalterio, decachordo psallam tibi.
10. Qui das salutem regibus: qui redemisti David servum tuum de gladio maligno:
11. Eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: et dextera eorum, dextera iniquitatis:
12. Quorum filii, sicut novellae plantationes in iuventute sua.
Filiae eorum compositae: circumornatae ut similitudo templi.
13. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.
Oves eorum foetosae, abundantes in egressibus suis:
14. Boves eorum crassae.
Non est ruina maceriae, neque transitus: neque clamor in plateis eorum.
15. Beatum dixerunt populum, cui haec sunt: beatus populus, cuius Dominus Deus eius.

PSALMUS CXLIV.

Canticum laudis quo praedicantur Dei bonitas et alia attributa.

1. Laudatio ipsi David.

Exaltabo te Deus meus rex: et benedicam nomini tuo in saeculum, et in saeculum saeculi.
2. Per singulos dies benedicam tibi: et laudabo nomen tuum in saeculum, et in saeculum saeculi.
3. Magnus Dominus et laudabilis nimis: et magnitudinis eius non est finis.
4. Generatio et generatio laudabit opera tua: et potentiam tuam pronunciabunt.

5. Magnificentiam gloriae sanctitatis tuae loquentur: et mirabilia tua narrabunt.
6. Et virtutem terribilium tuorum dicent: et magnitudinem tuam narrabunt.
7. Memoriam abundantiae suavitatis tuae eructabunt: et iustitia tua exultabunt.
8. Miserator et misericors Dominus: patiens, et multum misericors.
9. Suavis Dominus universis: et miserationes eius super omnia opera eius.
10. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua: et sancti tui benedicant tibi.
11. Gloriam regni tui dicent: et potentiam tuam loquentur:
12. Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam: et gloriam magnificentiae regni tui.
13. Regnum tuum regnum omnium saeculorum: et dominatio tua in omni generatione et generationem.
Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: et sanctus in omnibus operibus suis.
14. Allevat Dominus omnes, qui corruunt: et erigit omnes elisos.
15. Oculi omnium in te sperant Domine: et tu das escam illorum in tempore opportuno.
16. Aperis tu manum tuam: et imples omne animal benedictione.
17. Iustus Dominus in omnibus viis suis: et sanctus in omnibus operibus suis.
18. Prope est Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in veritate.
19. Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet: et salvos faciet eos.
20. Custodit Dominus omnes diligentes se: et omnes peccatores disperdet.
21. Laudationem Domini loquetur os meum: et benedicat omnis caro nomini sancto eius in saeculum, et in saeculum saeculi.

PSALMUS CXLV.

Salus beatus qui soli Deo fidit.

1. Alleluia, Aggaei, et Zachariae.

(a) Sup. 144, 2. 2. Lauda anima mea Dominum, (a) laudabo Dominum in vita mea: psallam Deo meo quamdiu fuero.
Nolite confidere in principibus:
3. In filiis hominum, in quibus non est salus.
4. Exibit spiritus eius, et revertetur in terram suam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.
5. Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in Domino Deo ipsius:
(b) Act. 14, 14. Apoc. 14, 7. 6. (b) Qui fecit caelum et terram, mare, et omnia, quae in eis sunt.
7. Qui custodit veritatem in saeculum, facit iudicium iniuriam patientibus: dat escam esurientibus.
Dominus solvit compeditos:
8. Dominus illuminat caecos.
Dominus erigit elisos, Dominus diligit iustos.
9. Dominus custodit advenas, pupillum, et viduam suscipiet: et vias peccatorum disperdet.
10. Regnabit Dominus in saecula Deus tuus Sion, in generationem et generationem.

PSALMUS CXLVI.

Hortatio ad laudandum Deum ob eius beneficia.

1. Alleluia.

Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit iucunda, decoraque laudatio.
2. Aedificans Ierusalem Dñus: dispersiones Israelis congregabit.
3. Qui sanat contritos corde: et alligat contritiones eorum.
4. Qui numerat multitudinem stellarum: et omnibus eis nomina vocat.
5. Magnus Dominus noster, et magna virtus eius: et sapientiae eius non est numerus.
6. Suscipiens mansuetos Dominus: humilians autem peccatores usque ad terram.
7. Praecinite Domino in confessione: psallite Deo nostro in cithara.
8. Qui operit caelum nubibus: et parat terrae pluviam.
Qui producit in montibus foenum: et herbam servituti hominum.
9. Qui dat iumentis escam ipsorum: et pullis corvorum invocantibus eum.
10. Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.
11. Beneplacitum est Domino super timentes eum: et in eis, qui sperant super misericordia eius.

PSALMUS CXLVII.

Ecclesiam invitat ad laudandum Deum qui eam bonis cumulavit.

Alleluia.

12. Lauda Ierusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion.
13. Quoniam confortavit seras portarum tuarum: benedixit filiis tuis in te.
14. Qui posuit fines tuos pacem: et adipe frumenti satiat te.
15. Qui emittit eloquium suum terrae: velociter currit sermo eius.
16. Qui dat nivem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.
17. Mittit crystallum suam sicut buccellas: ante faciem frigoris eius quis sustinebit?
18. Emittet verbum suum, et liquefaciet ea: flabit spiritus eius, et fluent aquae.
19. Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias, et iudicia sua Israel.
20. Non fecit taliter omni nationi: et iudicia sua non manifestavit eis. Alleluia.

PSALMUS CXLVIII.

Invitat omnes creaturas ad laudandum Deum.

1. Alleluia.

Laudate Dñum de caelis: laudate eum in excelsis.
2. Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius.
3. Laudate eum sol et luna: laudate eum omnes stellae, et lumen.
4. (c) Laudate eum caeli caelorum: et aquae omnes, (c) Dan. 3, 59. 60.
quae super caelos sunt,
5. Laudent nomen Domini.
Quia ipse dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt.
6. Statuit ea in aeternum, et in saeculum saeculi: praeceptum posuit, et non praeteribit.
7. Laudate Dominum de terra, dracones, et omnes abyssi.
8. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quae faciunt verbum eius:
9. Montes, et omnes colles: ligna fructifera, et omnes cedri.

10. Bestiae, et universa pecora: serpentes, et volucres pennatae:
11. Reges terrae, et omnes populi: principes, et omnes iudices terrae.
12. Iuvenes, et virgines: senes cum iunioribus laudent nomen Domini:
13. Quia exaltatum est nomen eius solius.
14. Confessio eius super caelum, et terram: et exaltavit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis eius: filiis Israel, populo appropinquanti sibi. Alleluia.

PSALMUS CXLIX.

Gratiarum actio pro insigni victoria.

1. Alleluia.

Cantate Domino canticum novum: laus eius in ecclesia sanctorum.
2. Laetetur Israel in eo, qui fecit eum: et filii Sion exultent in rege suo.
3. Laudent nomen eius in choro: in tympano, et psalterio psallant ei:
4. Quia beneplacitum est Domino in populo suo: et exaltabit mansuetos in salutem.
5. Exultabunt sancti in gloria: laetabuntur in cubilibus suis.
6. Exaltationes Dei in gutture eorum: et gladii ancipites in manibus eorum:
7. Ad faciendam vindictam in nationibus: increpationes in populis.
8. Ad alligandos reges eorum in compedibus: et nobiles eorum in manicis ferreis.
9. Ut faciant in eis iudicium conscriptum: gloria haec est omnibus sanctis eius. Alleluia.

PSALMUS CL.

In omnibus et ubique Deum celebrandum profitetur.

1. Alleluia.

Laudate Dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.
2. Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.
3. Laudate eum in sono tubae: laudate eum in psalterio, et cithara.
4. Laudate eum in tympano, et choro: laudate eum in chordis, et organo.
5. Laudate eum in cymbalis benesonantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis:
6. Omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

LIBER PROVERBIORUM

QUEM HEBRAEI MISLE *APPELLANT.*

CAPUT I.

Parabolarum utilitas: auditus et studium sapientiae commendatur: filius admonetur ne peccatorum sequatur blanditias; sapientia ad sui amplexum invitat, et contemptoribus minatur exitium.

1. Parabolae Salomonis, filii David, regis Israel.
2. Ad sciendam sapientiam, et disciplinam:
3. Ad intelligenda verba prudentiae: et suscipiendam eruditionem doctrinae, iustitiam, et iudicium, et aequitatem:
4. Ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia, et intellectus.
5. Audiens sapiens, sapientior erit: et intelligens, gubernacula possidebit.
6. Animadvertet parabolam, et interpretationem, verba sapientum, et aenigmata eorum.
(a) Ps. 110, 10. Eccli. 1, 16. 7. (a) Timor Domini principium sapientiae. Sapientiam, atque doctrinam stulti despiciunt.
8. Audi, fili mi, disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tuae:
9. Ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo.
10. Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.
11. Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra:
12. Deglutiamus eum sicut infernus viventem, et integrum quasi descendentem in lacum.
13. Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis.
14. Sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrum.
15. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum a semitis eorum.
16. (b) Pedes enim illorum ad malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem. (b) Is. 59, 7.
17. Frustra autem iacitur rete ante oculos pennatorum.
18. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, et moliuntur fraudes contra animas suas.
19. Sic semitae omnis avari, animas possidentium rapiunt.
20. Sapientia foris praedicat, in plateis dat vocem suam:
21. In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua, dicens:
22. Usquequo parvuli diligitis infantiam, et stulti ea, quae sibi sunt noxia, cupient, et imprudentes odibunt scientiam?
23. Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, et ostendam vobis verba mea.
24. (c) Quia vocavi, et renuistis: extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret. (c) Is. 65, 12. et 66, 4. Ier. 7, 13.
25. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis.
26. Ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit.
27. Cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio, et angustia:
28. Tunc invocabunt me, et non exaudiam: mane consurgent, et non invenient me:
29. Eo quod exosam habuerint disciplinam, et timorem Domini non susceperint,
30. Nec acquieverint consilio meo, et detraxerint universae correptioni meae.

31. Comedent igitur fructus viae suae, suisque consiliis saturabuntur.

32. Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos.

33. Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, et abundantia perfruetur, timore malorum sublato.

CAPUT II.

Sapientiae acquisitio quanta bona conferat, et quanta mala avertat: cum qua Dei dona veniunt, et sine qua ubique erratur.

1. Fili mi, si susceperis sermones meos, et mandata mea absconderis penes te,

2. Ut audiat sapientiam auris tua: inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam.

3. Si enim sapientiam invocaveris, et inclinaveris cor tuum prudentiae:

4. Si quaesieris eam quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis illam:

5. Tunc intelliges timorem Domini, et scientiam Dei invenies:

6. Quia Dominus dat sapientiam: et ex ore eius prudentia, et scientia.

7. Custodiet rectorum salutem, et proteget gradientes simpliciter,

8. Servans semitas iustitiae, et vias sanctorum custodiens.

9. Tunc intelliges iustitiam, et iudicium, et aequitatem, et omnem semitam bonam.

10. Si intraverit sapientia cor tuum, et scientia animae tuae placuerit:

11. Consilium custodiet te, et prudentia servabit te,

12. Ut eruaris a via mala, et ab homine, qui perversa loquitur:

13. Qui relinquunt iter rectum, et ambulant per vias tenebrosas:

14. Qui laetantur cum malefecerint, et exultant in rebus pessimis:

15. Quorum viae perversae sunt, et infames gressus eorum.

16. Ut eruaris a muliere aliena, et ab extranea, quae mollit sermones suos,

17. Et relinquit ducem pubertatis suae,

18. Et pacti Dei sui oblita est. Inclinata est enim ad mortem domus eius, et ad inferos semitae ipsius.

19. Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent semitas vitae.

20. Ut ambules in via bona: et calles iustorum custodias.

21. Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, et simplices permanebunt in ea.

(a) Iob. 18, 17. 22. (a) Impii vero de terra perdentur: et qui inique agunt, auferentur ex ea.

CAPUT III.

Sapientia vitam prolongat: misericordia et veritas non deserendae: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum laetitia ferenda: sapientiae laus: sapientiam sequentibus omnia prospera: amico statim dandum, nec ei male faciendum: non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, et piorum benedictio.

1. Fili mi, ne obliviscaris legis meae, et praecepta mea cor tuum custodiat.

2. Longitudinem enim dierum, et annos vitae, et pacem apponent tibi.

3. Misericordia, et veritas te non deserant, circumda eas gutturi tuo, et describe in tabulis cordis tui:

4. Et invenies gratiam, et disciplinam bonam coram Deo et hominibus.

5. Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentiae tuae.

6. In omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos.

7. (b) Ne sis sapiens apud temetipsum: time Deum, et recede a malo: (b) Rom. 12, 16.

8. Sanitas quippe erit umbilico tuo, et irrigatio ossium tuorum.

9. (c) Honora Dominum de tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum da ei: (c) Tob. 4, 7. Luc. 14, 13.

10. Et implebuntur horrea tua saturitate, et vino torcularia tua redundabunt.

11. (d) Disciplinam Domini, fili mi, ne abiicias: nec deficias cum ab eo corriperis: (d) Hebr. 12, 5. Apoc. 3, 19.

12. Quem enim diligit Dominus, corripit: et quasi pater in filio complacet sibi.

13. Beatus homo, qui invenit sapientiam, et qui affluit prudentia:

14. Melior est acquisitio eius negotiatione argenti, et auri primi et purissimi fructus eius:

15. Pretiosior est cunctis opibus: et omnia, quae desiderantur, huic non valent comparari.

16. Longitudo dierum in dextera eius, et in sinistra illius divitiae, et gloria.

17. Viae eius viae pulchrae, et omnes semitae illius pacificae.

18. Lignum vitae est his, qui apprehenderint eam: et qui tenuerit eam, beatus.

19. Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit caelos prudentia.

20. Sapientia illius eruperunt abyssi, et nubes rore concrescunt.

21. Fili mi, ne effluant haec ab oculis tuis: Custodi legem atque consilium:

22. Et erit vita animae tuae, et gratia faucibus tuis.

23. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, et pes tuus non impinget:

24. Si dormieris, non timebis: quiesces, et suavis erit somnus tuus.

25. Ne paveas repentino terrore, et irruentes tibi potentias impiorum.

26. Dominus enim erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum ne capiaris.

27. Noli prohibere benefacere eum, qui potest: si vales, et ipse benefac:

28. Ne dicas amico tuo: Vade, et revertere: cras dabo tibi: cum statim possis dare.

29. Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam.

30. Ne contendas adversus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit.

31. (e) Ne aemuleris hominem iniustum, nec imiteris vias eius: (e) Psal. 36, 1.

32. Quia abominatio Domini est omnis illusor, et cum simplicibus sermocinatio eius.

33. Egestas a Domino in domo impii: habitacula autem iustorum benedicentur.

34. Ipse deludet illusores, et mansuetis dabit gratiam.

35. Gloriam sapientes possidebunt: stultorum exaltatio, ignominia.

CAPUT IV.

Sapiens sua exemplo hortatur quaerere sapientiam, cuius explicat utilitates; vias impiorum declinandas, et iustorum amplectendas: de custodia cordis, oris, et gressuum.

1. Audite filii disciplinam patris, et attendite ut sciatis prudentiam.

2. Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.

3. Nam et ego filius fui patris mei, tenellus, et unigenitus coram matre mea:

4. Et docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum, custodi praecepta mea, et vives.

5. Posside sapientiam, posside prudentiam: ne obliviscaris, neque declines a verbis oris mei.

6. Ne dimittas eam, et custodiet te: dilige eam, et conservabit te.

7. Principium sapientiae, posside sapientiam, et in omni possessione tua acquire prudentiam:

8. Arripe illam, et exaltabit te: glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus.

9. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, et corona inclyta proteget te.

10. Audi fili mi, et suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitae.

11. Viam sapientiae monstrabo tibi, ducam te per semitas aequitatis:

12. Quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, et currens non habebis offendiculum.

13. Tene disciplinam, ne dimittas eam: custodi illam, quia ipsa est vita tua.

14. Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.

15. Fuge ab ea, nec transeas per illam: declina, et desere eam.

16. Non enim dormiunt nisi malefecerint: et rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint.

17. Comedunt panem impietatis, et vinum iniquitatis bibunt.

18. Iustorum autem semita, quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectam diem.

19. Via impiorum tenebrosa: nesciunt ubi corruant.

20. Fili mi, ausculta sermones meos, et ad eloquia mea inclina aurem tuam.

21. Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui:

22. Vita enim sunt invenientibus ea, et universae carni sanitas.

23. Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.

24. Remove a te os pravum, et detrahentia labia sint procul a te.

25. Oculi tui recta videant, et palpebrae tuae praecedant gressus tuos.

26. Dirige semitam pedibus tuis, et omnes viae tuae stabilientur.

27. Ne declines ad dexteram, neque ad sinistram: averte pedem tuum a malo. vias enim, quae a dextris sunt, novit Dominus: perversae vero sunt quae a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPUT V.

Vitare iubet meretricem: et ne labores et anni perdantur: propria uxor diligatur, et fugiatur aliena.

1. Fili mi, attende ad sapientiam meam, et prudentiae meae inclina aurem tuam,

2. Ut custodias cogitationes, et disciplinam labia tua conservent. Ne attendas fallaciae mulieris:

3. Favus enim distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur eius.

4. Novissima autem illius amara quasi absynthium, et acuta quasi gladius biceps.

5. Pedes eius descendunt in mortem, et ad inferos gressus illius penetrant.

6. Per semitam vitae non ambulant, vagi sunt gressus eius, et investigabiles.

7. Nunc ergo fili mi audi me, et ne recedas a verbis oris mei.

8. Longe fac ab ea viam tuam, et ne appropinques foribus domus eius.

9. Ne des alienis honorem tuum, et annos tuos crudeli.

10. Ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena,

11. Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnes tuas et corpus tuum, et dicas:

12. Cur detestatus sum disciplinam, et increpationibus non acquievit cor meum,

13. Nec audivi vocem docentium me, et magistris non inclinavi aurem meam?

14. Pene fui in omni malo, in medio ecclesiae et synagogae.

15. Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui:

16. Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide.

17. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.

18. Sit vena tua benedicta, et laetare cum muliere adolescentiae tuae:

19. Cerva charissima, et gratissimus hinnulus. ubera eius inebrient te in omni tempore, in amore eius delectare iugiter.

20. Quare sedúceris fili mi ab aliena, et fovéris in sinu alterius?

21. (a) Respicit Dominus vias hominis, et omnes gressus eius considerat. (a) Job. 14. 16 et 31. 4 34. 21.

22. Iniquitates suae capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringitur.

23. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, et in multitudine stultitiae suae decipietur.

CAPUT VI.

Sponsori ut fidem datam liberet laborandum: pigrum formicae exempla excitat ad laborem: apostatam describit: sex quae Dominus odit: exhortatur ad legis custodiam, utque mulieris pulchritudinem non concupiscas, sed consortium vites adulterae.

1. Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam,

2. Illaqueatus es verbis oris tui, et captus propriis sermonibus.

3. Fac ergo quod dico fili mi, et temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum:

4. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebrae tuae.

5. Eruere quasi damula de manu, et quasi avis de manu aucupis.

6. Vade ad formicam o piger, et considera vias eius, et disce sapientiam:

7. Quae cum non habeat ducem, nec praeceptorem, nec principem,

8. Parat in aestate cibum sibi, et congregat in messe quod comedat.

9. Usquequo piger dormies? quando consurges e somno tuo?

(a) Infr. 24, 33. 10. (a) Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus ut dormias:

11. Et veniet tibi quasi viator, egestas, et pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet ut fons messis tua, et egestas longe fugiet a te.

12. Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso,

13. Annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14. Pravo corde machinatur malum, et omni tempore iurgia seminat.

15. Huic extemplo veniet perditio sua, et subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

16. Sex sunt, quae odit Dominus, et septimum detestatur anima eius:

17. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem,

18. Cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum,

19. Proferentem mendacia testem fallacem, et eum, qui seminat inter fratres discordias.

20. Conserva fili mi praecepta patris tui, et ne dimittas legem matris tuae.

21. Liga ea in corde tuo iugiter, et circumda gutturi tuo.

22. Cum ambulaveris, gradiantur tecum: cum dormieris custodiant te, et evigilans loquere cum eis.

23. Quia mandatum lucerna est, et lex lux, et via vitae increpatio disciplinae:

24. Ut custodiant te a muliere mala, et a blanda lingua extraneae.

25. Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius:

26. Pretium enim scorti vix est unius panis: mulier autem viri pretiosam animam capit.

27. Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant?

28. Aut ambulare super prunas, ut non comburantur plantae eius?

29. Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam.

30. Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: furatur enim ut esurientem impleat animam:

31. Deprehensus quoque reddet septuplum, et omnem substantiam domus suae tradet.

32. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam:

33. Turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium illius non delebitur.

34. Quia zelus et furor viri non parcet in die vindictae,

35. Nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adolescentem ad sapientiae amplexum, et mandatorum custodiam: utque scortorum blanditias, quas late describit, evitet.

1. Fili mi, custodi sermones meos, et praecepta mea reconde tibi. Fili

2. Serva mandata mea, et vives: et legem meam quasi pupillam oculi tui:

3. Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui.

4. Dic sapientiae, soror mea es: et prudentiam voca amicam tuam,

5. Ut custodiat te a muliere extranea, et ab aliena, quae verba sua dulcia facit.

6. De fenestra enim domus meae per cancellos prospexi,

7. Et video parvulos, considero vecordem iuvenem,

8. Qui transit per plateam iuxta angulum, et prope viam domus illius, graditur

9. In obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris, et caligine.

10. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, praeparata ad capiendas animas: garrula et vaga,

11. Quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis,

12. Nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians.

13. Apprehensumque deosculatur iuvenem, et procaci vultu blanditur, dicens:

14. Victimas pro salute vovi, hodie reddidi vota mea.

15. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, et reperi.

16. Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Aegypto.

17. Aspersi cubile meum myrrha, et aloe, et cinnamomo.

18. Veni, inebriemur uberibus, et fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies.

19. Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima.

20. Sacculum pecuniae secum tulit: in die plenae lunae reversurus est in domum suam.

21. Irretivit eum multis sermonibus, et blanditiis labiorum protraxit illum.

22. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, et quasi agnus lasciviens, et ignorans quod ad vincula stultus trahatur,

23. Donec transfigat sagitta iecur eius: velut si avis festinet ad laqueum, et nescit quod de periculo animae illius agitur.

24. Nunc ergo fili mi, audi me, et attende verbis oris mei.

25. Ne abstrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris semitis eius.

26. Multos enim vulneratos deiecit, et fortissimi quique interfecti sunt ab ea.

27. Viae inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad sui amplexum invitat, se quoque multis modis commendat, quodque sit Deo coaeterna, cum ipso cuncta componens: quam quaerentes, beati; spernentes vero, miseri tandem evadent.

1. Numquid non sapientia clamitat, et prudentia dat vocem suam?

2. In summis, excelsisque verticibus supra viam, in mediis semitis stans,

3. Iuxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur, dicens:

4. O viri, ad vos clamito, et vox mea ad filios hominum.

5. Intelligite parvuli astutiam, et insipientes animadvertite.

6. Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: et aperientur labia mea, ut recta praedicent.

7. Veritatem meditabitur guttur meum, et labia mea detestabuntur impium.

8. Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid, neque perversum.

9. Recti sunt intelligentibus, et aequi invenientibus scientiam.

10. Accipite disciplinam meam, et non pecuniam: doctrinam magis, quam aurum eligite.

11. Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis: et omne desiderabile ei non potest comparari.

12. Ego sapientia habito in consilio, et eruditis intersum cogitationibus.

13. Timor Domini odit malum: arrogantiam, et superbiam, et viam pravam, et os bilingue detestor.

14. Meum est consilium, et aequitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.

15. Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt:

16. Per me principes imperant, et potentes decernunt iustitiam.

17. Ego diligentes me diligo: et qui mane vigilant ad me, invenient me.

18. Mecum sunt divitiae, et gloria, opes superbae, et iustitia.

19. Melior est enim fructus meus auro, et lapide pretioso, et genimina mea argento electo.

20. In viis iustitiae ambulo, in medio semitarum iudicii,

21. Ut ditem diligentes me, et thesauros eorum repleam.

22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio.

23. Ab aeterno ordinata sum, et ex antiquis antequam terra fieret.

24. Nondum erant abyssi, et ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:

25. Necdum montes gravi mole constiterant: ante colles ego parturiebar:

26. Adhuc terram non fecerat, et flumina, et cardines orbis terrae.

27. Quando praeparabat caelos, aderam: quando certa lege, et gyro vallabat abyssos:

28. Quando aethera firmabat sursum, et librabat fontes aquarum:

29. Quando circumdabat mari terminum suum, et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terrae.

30. Cum eo eram cuncta componens: et delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore;

31. Ludens in orbe terrarum: et deliciae meae esse, cum filiis hominum.

32. Nunc ergo filii audite me: Beati, qui custodiunt vias meas.

33. Audite disciplinam, et estote sapientes, et nolite abiicere eam.

34. Beatus homo qui audit me, et qui vigilat ad fores meas quotidie, et observat ad postes ostii mei.

35. Qui me invenerit, inveniet vitam, et hauriet salutem a Domino:

36. Qui autem in me peccaverit, laedet animam suam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo sibi aedificata omnes ad se allicit, vitam prorogat, et a muliere stulta ac vaga liberat: porro eruditionem et correptionem non suscipiet impius ac derisor, sed iustus et sapiens.

1. Sapientia aedificavit sibi domum, excidit columnas septem.

2. Immolavit victimas suas, miscuit vinum, et proposuit mensam suam.

3. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, et ad moenia civitatis:

4. Siquis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est:

5. Venite, comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis.

6. Relinquite infantiam, et vivite, et ambulate per vias prudentiae.

7. Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: at qui arguit impium, sibi maculam generat.

8. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem, et diliget te.

9. Da sapienti occasionem, et addetur ei sapientia. Doce iustum, et festinabit accipere.

10. (a) Principium sapientiae timor Domini: et scientia sanctorum, prudentia. *(a) Ps. 110, 10. Supr. 1, 7. Eccli. 1, 16.*

11. Per me enim multiplicabuntur dies tui, et addentur tibi anni vitae.

12. Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: si autem illusor, solus portabis malum.

13. Mulier stulta et clamosa, plenaque illecebris, et nihil omnino sciens,

14. Sedit in foribus domus suae super sellam in excelso urbis loco,

15. Ut vocaret transeuntes per viam, et pergentes itinere suo:

16. Qui est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est:

17. Aquae furtivae dulciores sunt, et panis absconditus suavior.

18. Et ignoravit quod ibi sint gigantes, et in profundis inferni convivae eius.

PARABOLAE SALOMONIS.

CAPUT X.

Alternat sermonem de filio sapiente et stulto, iusto et impio, operante et otioso, simplici et pravo: de charitate et odio: de bono linguae, eiusque malo.

1. Filius sapiens laetificat patrem: filius vero stultus moestitia est matris suae.

2. (b) Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia vero liberabit a morte. *(b) Infra 11, 4.*

3. Non affliget Dominus fame animam iusti, et insidias impiorum subvertet.

4. Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium divitias parat.

Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes.

5. Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit aestate, filius confusionis.

6. Benedictio Domini super caput iusti: os autem impiorum operit iniquitas.

7. Memoria iusti cum laudibus: et nomen impiorum putrescet.

8. Sapiens corde praecepta suscipit: stultus caeditur labiis.

9. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias suas, manifestus erit.

10. (c) Qui annuit oculo, dabit dolorem: et stultus labiis verberabitur. *(c) Eccli. 27, 25.*

11. Vena vitae, os iusti: et os impiorum operit iniquitatem.

12. Odium suscitat rixas: (d) et universa delicta operit charitas. *(d) 1 Cor. 13, 4. 1 Petr. 4, 8.*

13. In labiis sapientis invenitur sapientia: et virga in dorso eius qui indiget corde.
14. Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.
15. Substantia divitis, urbs fortitudinis eius: pavor pauperum, egestas eorum.
16. Opus iusti ad vitam: fructus autem impii ad peccatum.
17. Via vitae, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18. Abscondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, insipiens est.
19. In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua prudentissimus est.
20. Argentum electum, lingua iusti: cor autem impiorum pro nihilo.
21. Labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.
22. Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio.
23. Quasi per risum stultus operatur scelus: sapientia autem est viro prudentia.
24. Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum iustis dabitur.
25. Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum.
26. Sicut acetum dentibus, et fumus oculis, sic piger his, qui miserunt eum.
27. Timor Domini apponet dies: et anni impiorum breviabuntur.
28. Expectatio iustorum laetitia: spes autem impiorum peribit.
29. Fortitudo simplicis via Domini: et pavor his, qui operantur malum.
30. Iustus in aeternum non commovebitur: impii autem non habitabunt super terram.
31. Os iusti parturiet sapientiam: lingua pravorum peribit.
32. Labia iusti considerant placita: et os impiorum perversa.

CAPUT XI.

Aequitatis et iustitiae ceterorumque virtutum commoda, et vitiorum ac vanorum divitiarum incommoda.

1. Statera dolosa, abominatio est apud Dominum: et pondus aequum, voluntas eius.
2. Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia: ubi autem est humilitas, ibi et sapientia.
3. Simplicitas iustorum diriget eos: et supplantatio perversorum vastabit illos.
4. (a) Non proderunt divitiae in die ultionis: iustitia autem liberabit a morte. (a) Sup. 10, 2.
5. Iustitia simplicis diriget viam eius: et in impietate sua corruet impius.
6. Iustitia rectorum liberabit eos: et in insidiis suis capientur iniqui.
7. Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes: et expectatio solicitorum peribit.
8. Iustus de angustia liberatus est: et tradetur impius pro eo.
9. Simulator ore decipit amicum suum: iusti autem liberabuntur scientia.
10. In bonis iustorum exultabit civitas: et in perditione impiorum erit laudatio.
11. Benedictione iustorum exaltabitur civitas: et ore impiorum subvertetur.
12. Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.
13. Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.
14. Ubi non est gubernator, populus corruet: salus autem, ubi multa consilia.
15. Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cavet laqueos, securus erit.
16. Mulier gratiosa inveniet gloriam: et robusti habebunt divitias.
17. Benefacit animae suae vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abiicit.
18. Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis.
19. Clementia praeparat vitam: et sectatio malorum mortem.
20. Abominabile Domino cor pravum: et voluntas eius in iis, qui simpliciter ambulant.
21. Manus in manu non erit innocens malus: semen autem iustorum salvabitur.
22. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra et fatua.
23. Desiderium iustorum omne bonum est: praestolatio impiorum furor.
24. Alii dividunt propria, et ditiores fiunt: alii rapiunt non sua, et semper in egestate sunt.
25. Anima, quae benedicit, impinguabitur: et qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
26. Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.
27. Bene consurgit diluculo qui quaerit bona: qui autem investigator malorum est, opprimetur ab eis.
28. Qui confidit in divitiis suis, corruet: iusti autem quasi virens folium germinabunt.
29. Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: et qui stultus est, serviet sapienti.
30. Fructus iusti lignum vitae: et qui suscipit animas, sapiens est.
31. (b) Si iustus in terra recipit, quanto magis impius et peccator? (b) 1 Petr. 4, 18.

CAPUT XII.

Vicissim loquitur de diligente disciplinam et eam odiente; de impio et iusto, operante et otioso, stulto et sapiente et de bonis ac malis linguae.

1. Qui diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.
2. Qui bonus est, hauriet gratiam a Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impie agit.
3. Non roborabitur homo ex impietate: et radix iustorum non commovebitur.
4. Mulier diligens, corona est viro suo: et putredo in ossibus eius, quae confusione res dignas gerit.
5. Cogitationes iustorum iudicia: et consilia impiorum fraudulenta.
6. Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos.
7. Verte impios, et non erunt: domus autem iustorum permanebit.
8. Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus et excors est, patebit contemptui.
9. (c) Melior est pauper et sufficiens sibi, quam gloriosus et indigens pane. (c) Eccli. 10, 30.
10. Novit iustus iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

(a) Eccli. 20, 30. 11. (a) Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.

Qui suavis est in vini demorationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam.

12. Desiderinm impii munimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.

13. Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iustus de angustia.

14. De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis, et iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15. Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.

16. Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.

17. Qui quod novit loquitur, iudex iustitiae est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus.

18. Est qui promittit, et quasi gladio pungitur conscientiae: lingua autem sapientium sanitas est.

19. Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.

20. Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

21. Non contristabit iustum quidquid ei acciderit: impii autem replebuntur malo.

22. Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

23. Homo versutus celat scientiam: et cor insipientium provocat stultitiam.

24. Manus fortium dominabitur: quae autem remissa est, tributis serviet.

25. Moeror in corde viri humiliabit illum, et sermone bono laetificabitur.

26. Qui negligit damnum propter amicum, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27. Non inveniet fraudulentus lucrum: et substantia hominis erit auri pretium.

28. In semita iustitiae, vita: iter autem devium ducit ad mortem.

CAPUT XIII.

De filio sapiente: de oris custodia, et inconsiderato ad loquendum: de paupere divite, et divite paupere, lucerna impiorum, substantia festinata et dilatione spei: omnia cum consilio agendo, et cum sapientibus gradiendum: de parcente virgae, et insaturabili ventre impii.

1. Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cum arguitur.

2. De fructu oris sui homo satiabitur bonis: anima autem praevaricatorum iniqua.

3. Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

4. Vult et non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5. Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, et confundetur.

6. Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.

7. Est quasi dives cum nihil habeat: et est quasi pauper, cum in multis divitiis sit.

8. Redemptio animae viri, divitiae suae: qui autem pauper est, increpationem non sustinet.

9. Lux iustorum laetificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10. Inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

11. Substantia festinata minuetur: quae autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

12. Spes, quae differtur, affligit animam: lignum vitae desiderium veniens.

13. Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet praeceptum, in pace versabitur.

Animae dolosae errant in peccatis: iusti autem misericordes sunt, et miserantur.

14. Lex sapientis fons vitae, ut declinet a ruina mortis.

15. Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

16. Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.

17. Nuncius impii cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

18. Egestas, et ignominia ei, qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.

19. Desiderium si compleatur, delectat animam: detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.

20. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

21. Peccatores persequitur malum: et iustis retribuentur bona.

22. Bonus relinquit heredes filios, et nepotes: et custoditur iusto substantia peccatoris.

23. Multi cibi in novalibus patrum: et aliis congregantur absque iudicio.

24. Qui parcit virgae, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

25. Iustus comedit, et replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPUT XIV.

Sapientiae et stultitiae variae conditiones: prudentia quivis status debite regulatur, qua quis ad misericordiam movetur et affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

1. Sapiens mulier aedificat domum suam: insipiens extructam quoque manibus destruet.

2. Ambulans recto itinere, et timens Deum, (b) despicitur ab eo, qui infami graditur via. (b) Iob. 12, 4.

3. In ore stulti virga superbiae: labia autem sapientium custodiunt eos.

4. Ubi non sunt boves, praesepe vacuum est: ubi autem plurimae segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.

5. Testis fidelis non mentitur: profert autem mendacium dolosus testis.

6. Quaerit derisor sapientiam, et non invenit: doctrina prudentium facilis.

7. Vade contra virum stultum, et nescit labia prudentiae.

8. Sapientia callidi est intelligere viam suam: et imprudentia stultorum errans.

9. Stultus illudet peccatum, et inter iustos morabitur gratia.

10. Cor quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio eius non miscebitur extraneus.

11. Domus impiorum delebitur: tabernacula vero iustorum germinabunt.

12. Est via, quae videtur homini iusta: novissima autem eius deducunt ad mortem.

13. Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat.

14. Viis suis replebitur stultus, et super eum erit vir bonus.

15. Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.

Filio doloso nihil erit boni: servo autem sapienti prosperi erunt actus, et dirigetur via eius.

16. Sapiens timet, et declinat a malo: stultus transilit, et confidit.

17. Impatiens operabitur stultitiam: et vir versutus odiosus est.

18. Possidebunt parvuli stultitiam, et expectabunt astuti scientiam.

19. Iacebunt mali ante bonos: et impii ante portas iustorum.

20. Etiam proximo suo pauper odiosus erit: amici vero divitum multi.

21. Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, misericordiam diligit.

22. Errant qui operantur malum: misericordia et veritas praeparant bona.

23. In omni opere erit abundantia: ubi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

24. Corona sapientium, divitiae eorum: fatuitas stultorum, imprudentia.

25. Liberat animas testis fidelis: et profert mendacia versipellis.

26. In timore Domini fiducia fortitudinis, et filiis eius erit spes.

27. Timor Domini fons vitae, ut declinent a ruina mortis.

28. In multitudine populi dignitas regis: et in paucitate plebis ignominia principis.

29. Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30. Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, invidia.

(a) Infr. 17, 5. 31. (a) Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miseretur pauperis.

32. In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.

33. In corde prudentis requiescit sapientia, et indoctos quosque erudiet.

34. Iustitia elevat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35. Acceptus est regi minister intelligens: iracundiam eius inutilis sustinebit.

CAPUT XV.

Responsio mollis: lingua sapientis, et immoderata, fortitudo domus iusti: victimae impiorum ingratae: omnia Deo nota: cor gaudens; dies pauperis mali; secura mens: vocari ad olera: vir iracundus et rixosus: laus patientis: iter pigrorum: domus superborum: fide et misericordia purgantur peccata: de abiiciente disciplinam: laus timoris Domini et humilitatis.

(b) Infr. 25, 15. 1. Responsio mollis frangit iram: (b) sermo durus suscitat furorem.

2. Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos et malos.

4. Lingua placabilis, lignum vitae: quae autem immoderata est, conteret spiritum.

5. Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.

In abundanti iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.

6. Domus iusti plurima fortitudo: et in fructibus impii conturbatio.

7. Labia sapientium disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

8. (c) Victimae impiorum abominabiles Domino: vota iustorum placabilis: (c) Infr. 21, 27. Eccli. 34, 21.

9. Abominatio est Domino via impii: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.

10. Doctrina mala deserenti viam vitae: qui increpationes odit, morietur.

11. Infernus, et perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?

12. Non amat pestilens eum, qui se corripit: nec ad sapientes graditur.

13. (d) Cor gaudens exhilarat faciem: in moerore animi deiicitur spiritus. (d) Infr. 17, 22.

14. Cor sapientis quaerit doctrinam: et os stultorum pascitur imperitia.

15. Omnes dies pauperis, mali: secura mens quasi iuge convivium.

16. Melius est parum cum timore Domini, quam thesauri magni et insatiabiles.

17. Melius est vocari ad olera cum charitate: quam ad vitulum saginatum cum odio.

18. Vir iracundus provocat rixas: qui patiens est, mitigat suscitatas.

19. Iter pigrorum quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo.

20. Filius sapiens laetificat patrem: et stultus homo despicit matrem suam.

21. Stultitia gaudium stulto: et vir prudens dirigit gressus suos.

22. Dissipantur cogitationes ubi non est consilium: ubi vero sunt plures consiliarii, confirmantur.

23. Laetatur homo in sententia oris sui: et sermo opportunus est optimus.

24. Semita vitae super eruditum, ut declinet de inferno novissimo.

25. Domum superborum demolietur Dominus: et firmos faciet terminos viduae.

26. Abominatio Domini cogitationes malae: et purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.

27. Conturbat domum suam qui sectatur avaritiam: qui autem odit munera, vivet.

(e) Per misericordiam et fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis a malo. (e) Infr. 16, 6.

28. Mens iusti meditatur obedientiam: os impiorum redundat malis.

29. Longe est Dominus ab impiis: et orationes iustorum exaudiet.

30. Lux oculorum laetificat animam: fama bona impinguat ossa.

31. Auris, quae audit increpationes vitae, in medio sapientium commorabitur.

32. Qui abiicit disciplinam, despicit animam suam: qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis.

33. Timor Domini, disciplina sapientiae: et gloriam praecedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam praeparat, Deus spirituum ponderator, linguam viasque hominum dirigit, omnia propter seipsum operans, cui abominatio est omnis arrogans: misericordia redimuntur peccata: pondus et statera Dei iudicia: indignatio et clementia regis: laus sapientiae, prudentiae, eruditi, ac dulcis in verbo, et patientis: vituperatur insipiens et perversus: sortes a Domino temperantur.

1. Hominis est animam praeparare: et Domini gubernare linguam.

(a) Infr. 20, 24. et 21, 2. 2. (a) Omnes viae hominis patent oculis eius: spirituum ponderator est Dominus.

3. Revela Domino opera tua, et dirigentur cogitationes tuae.

4. Universa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.

5. Abominatio Domini est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit, non est innocens.

Initium viae bonae, facere iustitiam: accepta est autem apud Deum magis, quam immolare hostias.

(b) Sup. 15, 27. 6. (b) Misericordia et veritate redimitur iniquitas: et in timore Domini declinatur a malo.

7. Cum placuerint Domino viae hominis, inimicos quoque eius convertet ad pacem.

8. Melius est parum cum iustitia, quam multi fructus cum iniquitate.

9. Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus eius.

10. Divinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius.

11. Pondus et statera iudicia Domini sunt: et opera eius omnes lapides sacculi.

12. Abominabiles regi qui agunt impie: quoniam iustitia firmatur solium.

13. Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, diligetur:

14. Indignatio regis, nuncii mortis: et vir sapiens placabit eam.

15. In hilaritate vultus regis, vita: et clementia eius quasi imber serotinus.

16. Posside sapientiam, quia auro melior est: et acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.

17. Semita iustorum declinat mala: custos animae suae servat viam suam.

18. Contritionem praecedit superbia: et ante ruinam exaltatur spiritus.

19. Melius est humiliari cum mitibus, quam dividere spolia cum superbis.

20. Eruditus in verbo reperiet bona: et qui sperat in Domino, beatus est.

21. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: et qui dulcis eloquio, maiora percipiet.

22. Fons vitae eruditio possidentis: doctrina stultorum, fatuitas.

23. Cor sapientis erudiet os eius: et labiis eius addet gratiam.

(c) Supr. 15, 13. Infr. 17. 22. 24. (c) Favus mellis, composita verba: dulcedo animae, sanitas ossium.

25. Est via, quae videtur homini recta: et novissima eius ducunt ad mortem.

26. Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum:

27. Vir impius fodit malum, et in labiis eius ignis ardescit.

28. Homo perversus suscitat lites: et verbosus separat principes.

29. Vir iniquus lactat amicum suum: et ducit eum per viam non bonam.

30. Qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia sua perficit malum.

31. Corona dignitatis senectus, quae in viis iustitiae reperietur.

32. Melior est patiens viro forti: et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

33. Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella sicca cum gaudio: servus sapiens: Dominus corda probat: despiciens pauperem: gaudens de alterius ruina: corona senum: celans delictum: fatuus in stultitia confidens: stulta inutiles divitiae: altam faciens domum suam: omni tempore diligit amicus: animus gaudens, et spiritus tristis: stultus tacens.

1. Melior est buccella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum iurgio.

2. (d) Servus sapiens dominabitur filiis stultis, et (d) Eccli. 10, 28.
inter fratres hereditatem dividet.

3. Sicut igne probatur argentum, et aurum camino: ita corda probat Dominus.

4. Malus obedit linguae iniquae: et fallax obtemperat labiis mendacibus.

5. (e) Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius: (e) Supr. 14, 31.
et qui ruina laetatur alterius, non erit impunitus.

6. Corona senum filii filiorum: et gloria filiorum patres eorum.

7. Non decent stultum verba composita: nec principem labium mentiens.

8. Gemma gratissima, expectatio praestolantis: quocumque se vertit, prudenter intelligit.

9. Qui celat delictum, quaerit amicitias: qui altero sermone repetit, separat foederatos.

10. Plus proficit correptio apud prudentem, quam centum plagae apud stultum.

11. Semper iurgia quaerit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12. Expedit magis ursae occurrere raptis foetibus, quam fatuo confidenti in stultitia sua.

13. (f) Qui reddit mala pro bonis, non recedet ma- (f) Rom. 12. 17. 1 Thess 5, 15. 1 Petr 3, 9.
lum de domo eius.

14. Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: et antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit.

15. (g) Qui iustificat impium, et qui condemnat iu- (g) Is. 5, 23.
stum, abominabilis est uterque apud Deum.

16. Quid prodest stulto habere divitias, cum sapientiam emere non possit?

Qui altam facit domum suam, quaerit ruinam: et qui evitat discere, incidet in mala.

17. Omni tempore diligit qui amicus est: et frater in angustiis comprobatur.

18. Stultus homo plaudet manibus cum spoponderit pro amico suo.

19. Qui meditatur discordias, diligit rixas: et qui exaltat ostium, quaerit ruinam.

20. Qui perversi cordis est, non inveniet bonum: et qui vertit linguam, incidet in malum.

21. Natus est stultus in ignominiam suam: sed nec pater in fatuo laetabitur.

22. (h) Animus gaudens aetatem floridam facit: spi- (h) Supr. 15, 13 et 16, 24
ritus tristis exsiccat ossa.

23. Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas iudicii.

(a) Eccle. 2, 14. et 8, 1. 24. (a) In facie prudentis lucet sapientia: oculi stultorum in finibus terrae.

25. Ira patris, filius stultus: et dolor matris quae genuit eum.

26. Non est bonum, damnum inferre iusto: nec percutere principem, qui recta iudicat.

(b) Iac. 1, 19. 27. (b) Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est: et pretiosi spiritus vir eruditus.

28. Stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur: et si compresserit labia sua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De recessu ab amico: de incorrigibili: non declinandum a veritate: os stulti: iustus se accusans: frater iuvans fratrem: fructus oris: mulier bona et mala: locutio divitis et pauperis: vir amicabilis.

1. Occasiones quaerit qui vult recedere ab amico: omni tempore erit exprobrabilis.

2. Non recipit stultus verba prudentiae: nisi ea dixeris quae versantur in corde eius.

3. Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia et opprobrium.

(c) Infr. 20, 5. 4. (c) Aqua profunda verba ex ore viri: et torrens redundans fons sapientiae.

5. Accipere personam impii non est bonum, ut declines a veritate iudicii.

6. Labia stulti miscent se rixis: et os eius iurgia provocat.

7. Os stulti contritio eius: et labia ipsius, ruina animae eius.

8. Verba bilinguis, quasi simplicia: et ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.

Pigrum deiicit timor: animae autem effeminatorum esurient.

9. Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

10. Turris fortissima, nomen Domini: ad ipsum currit iustus, et exaltabitur.

11. Substantia divitis urbs roboris eius, et quasi murus validus circumdans eum.

12. Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: et antequam glorificetur, humiliatur.

(d) Eccli. 11, 8. 13. (d) Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, et confusione dignum.

14. Spiritus viri sustentat imbecillitatem suam: spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere?

15. Cor prudens possidebit scientiam: et auris sapientium quaerit doctrinam.

16. Donum hominis dilatat viam eius, et ante principes spatium ei facit.

17. Iustus, prior est accusator sui: venit amicus eius, et investigabit eum.

18. Contradictiones comprimit sors, et inter potentes quoque diiudicat.

19. Frater, qui adiuvatur a fratre, quasi civitas firma: et iudicia quasi vectes urbium.

20. De fructu oris viri replebitur venter eius: et genimina labiorum ipsius saturabunt eum.

21. Mors, et vita in manu linguae: qui diligunt eam, comedent fructus eius.

22. Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum: et hauriet iucunditatem a Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum: qui autem tenet adulteram, stultus est et impius.

23. Cum obsecrationibus loquetur pauper: et dives effabitur rigide.

24. Vir amabilis ad societatem, magis amicus erit, quam frater.

CAPUT XIX.

Pauper ambulans in simplicitate: divitiae addunt amicos; verba sectans: falsus testis: non decent stultum deliciae: doctrina per patientiam probatur: ira et hilaritas regis: mulier litigiosa: uxor prudens datur a Deo: pigritia: praecepti custodia: misericordia in pauperem: eruditio filii: acceptio consilii: vir mendax: timor Domini: pigritia: pestilens: inobediens parentibus: testis iniquus: derisores.

1. Melior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quam dives torquens labia sua, et insipiens.

2. Ubi non est scientia animae, non est bonum: et qui festinus est pedibus, offendet.

3. Stultitia hominis supplantat gressus eius: et contra Deum fervet animo suo.

4. Divitiae addunt amicos plurimos: a paupere autem et hi, quos habuit, separantur.

5. (e) Testis falsus non erit impunitus: et qui mendacia loquitur, non effugiet. (e) Dan. 13, 61.

6. Multi colunt personam potentis, et amici sunt dona tribuentis.

7. Fratres hominis pauperis oderunt eum: insuper et amici procul recesserunt ab eo.

Qui tantum verba sectatur, nihil habebit:

8. Qui autem possessor est mentis, diligit animam suam, et custos prudentiae inveniet bona.

9. Falsus testis non erit impunitus: et qui loquitur mendacia, peribit.

10. Non decent stultum deliciae: nec servum dominari principibus.

11. Doctrina viri per patientiam noscitur: et gloria eius est iniqua praetergredi.

12. Sicut fremitus leonis, ita et regis ira: et sicut ros super herbam, ita et hilaritas eius.

13. Dolor patris, filius stultus: et tecta iugiter perstillantia, litigiosa mulier.

14. Domus, et divitiae dantur a parentibus: a Domino autem proprie uxor prudens.

15. Pigredo immittit soporem, et anima dissoluta esuriet.

16. Qui custodit mandatum, custodit animam suam: qui autem negligit viam suam, mortificabitur.

17. Foeneratur Domino qui miseretur pauperis: et vicissitudinem suam reddet ei.

18. Erudi filium tuum, ne desperes: ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam.

19. Qui impatiens est, sustinebit damnum: et cum rapuerit, aliud apponet.

20. Audi consilium, et suscipe disciplinam, ut sis sapiens in novissimis tuis.

21. Multae cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini permanebit.

22. Homo indigens misericors est: et melior est pauper quam vir mendax.

23. Timor Domini ad vitam: et in plenitudine commorabitur, absque visitatione pessima.

24. (f) Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. (f) Infr. 26, 15.

25. (g) Pestilente flagellato stultus sapientior erit: si autem corripueris sapientem, intelliget disciplinam. (g) Infr. 21, 11.

26. Qui affligit patrem, et fugat matrem, ignominiosus est et infelix.

27. Non cesses fili audire doctrinam, nec ignores sermones scientiae.

28. Testis iniquus deridet iudicium: et os impiorum devorat iniquitatem.

29. Parata sunt derisoribus iudicia: et mallei percutientes stultorum corporibus.

CAPUT XX.

Luxuriosa res vinum: de peccante in regem, et relinquendis contentionibus: piger propter frigus non laborans: rex in solio: nemo potest dicere mundum se habere cor: pondus et pondus: somnus non diligendus. Malum est, dicit emptor; panis mendacii: revelans mysteria: non reddendum malum pro malo: devorare sanctos; festinata hereditas: misericordia, veritas et clementia roborant thronum regis.

1. Luxuriosa res, vinum, et tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.

2. Sicut rugitus leonis, ita et terror regis: qui provocat eum, peccat in animam suam.

3. Honor est homini, qui separat se a contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.

4. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo aestate, et non dabitur illi.

5. Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6. Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inveniet?

7. Iustus, qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8. Rex, qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo.

(a) 3 Reg. 8, 46. 2 Par. 6, 36. Eccl. 7, 21. 1 Ioan 1, 8. 9. (a) Quis potest dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato?

(b) Sup. 11, 1. Infr. 23. 10. (b) Pondus et pondus, mensura et mensura: utrumque abominabile est apud Deum.

11. Ex studiis suis intelligitur puer, si munda et recta sint opera eius.

12. Aurem audientem, et oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

13. Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, et saturare panibus.

14. Malum est, malum est, dicit omnis emptor: et cum recesserit, tunc gloriabitur.

15. Est aurum, et multitudo gemmarum: et vas pretiosum labia scientiae.

(c) Infr. 27, 13. 16. (c) Tolle vestimentum eius, qui fideiussor extitit alieni, et pro extraneis aufer pignus ab eo.

17. Suavis est homini panis mendacii: et postea implebitur os eius calculo.

18. Cogitationes consiliis roborantur; et gubernaculis tractanda sunt bella.

19. Ei, qui revelat mysteria, et ambulat fraudulenter, et dilatat labia sua, ne commiscearis.

(d) Exod. 21, 17. Levit. 20, 9. Matth. 15, 4. 20. (d) Qui maledicit patri suo, et matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris.

21. Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.

(e) Rom. 12, 17. 1 Thess. 5, 15. 1 Petr. 3, 9. 22. (e) Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, et liberabit te.

23. Abominatio est apud Dominum pondus et pondus: statera dolosa non est bona.

24. A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25. Ruina est homini devorare sanctos, et post vota retractare.

26. Dissipat impios rex sapiens, et incurvat super eos fornicem.

27. Lucerna Domini spiraculum hominis, quae investigat omnia secreta ventris.

28. Misericordia, et veritas custodiunt regem, et roboratur clementia thronus eius.

29. Exultatio iuvenum, fortitudo eorum: et dignitas senum canities.

30. Livor vulneris absterget mala: et plagae in secretioribus ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui misericordia et iudicium magis placent quam victimae: inique thesaurizans: melius est sedere in angulo domatis, quam, etc.: obturans aurem pauperi, etc.: diligens epulas: pro iusto dabitur impius: qui custodit os suum: desideria occidunt pigrum: non est sapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, etc.

1. Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

2. (f) Omnis via viri recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus. (f) Supr. 16, 2.

3. Facere misericordiam et iudicium, magis placet Domino, quam victimae.

4. Exaltatio oculorum est dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5. Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6. Qui congregat thesauros lingua mendacii, vanus et excors est, et impingetur ad laqueos mortis.

7. Rapinae impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

8. Perversa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus eius.

9. (g) Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, et in domo communi. (g) Infr. 25, 24.

10. Anima impii desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11. Mulctato pestilente sapientior erit parvulus: et si sectetur sapientem, sumet scientiam.

12. Excogitat iustus de domo impii, ut detrahat impios a malo.

13. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit, et non exaudietur.

14. Munus absconditum extinguit iras: et donum in sinu indignationem maximam.

15. Gaudium iusto est facere iudicium: et pavor operantibus iniquitatem.

16. Vir, qui erraverit a via doctrinae, in coetu gigantum commorabitur.

17. Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, et pinguia, non ditabitur.

18. Pro iusto datur impius: et pro rectis iniquus.

19. (h) Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa et iracunda. (h) Eccli. 25, 23.

20. Thesaurus desiderabilis, et oleum in habitaculo iusti: et imprudens homo dissipabit illud.

21. Qui sequitur iustitiam et misericordiam, inveniet vitam, iustitiam, et gloriam.

22. Civitatem fortium ascendit sapiens, et destruxit robur fiduciae eius.

23. Qui custodit os suum, et linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.

24. Superbus et arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25. Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus eius operari:

26. Tota die concupiscit et desiderat: qui autem iustus est, tribuet, et non cessabit.

(a) Sup. 15, 8. Eccli 34, 21. 27. (a) Hostiae impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere.

28. Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31. Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

CAPUT XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adolescens iuxta viam suam: seminans iniquitatem: derisorem eiice: diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, etc.: os alienae: stultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda est sapientia: vitandi sponsores: termini antiqui servandi: velox in opere suo, etc.

1. Melius est nomen bonum, quam divitiae multae:
(b) Eccle. 7, 2. (b) super argentum et aurum, gratia bona.

(c) Infr. 29, 13. 2. (c) Dives, et pauper obviaverunt sibi: utriusque operator est Dominus.

3. Callidus vidit malum, et abscondit se: innocens pertransiit, et afflictus est damno.

4. Finis modestiae timor Domini, divitiae et gloria et vita.

5. Arma et gladii in via perversi: custos autem animae suae longe recedit ab eis.

6. Proverbium est: Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.

7. Dives pauperibus imperat: et qui accipit mutuum, servus est foenerantis.

8. Qui seminat iniquitatem, metet mala, et virga irae suae consummabitur.

(d) Eccli. 31, 28. 9. (d) Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

Victoriam et honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.

10. Eiice derisorem, et exibit cum eo iurgium, cessabuntque causae et contumeliae.

11. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.

12. Oculi Domini custodiunt scientiam: et supplantantur verba iniqui.

13. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14. Fovea profunda, os alienae: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

15. Stultitia colligata est in corde pueri, et virga disciplinae fugabit eam.

16. Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias suas, dabit ipse ditiori, et egebit.

17. Inclina aurem tuam, et audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam.

18. Quae pulchra erit tibi, cum servaveris eam in ventre tuo, et redundabit in labiis tuis:

19. Ut sit in Domino fiducia tua, unde et ostendi eam tibi hodie.

20. Ecce descripsi eam tibi tripliciter, in cogitationibus et scientia:

21. Ut ostenderem tibi firmitatem, et eloquia veritatis, respondere ex his illis, qui miserunt te.

22. Non facias violentiam pauperi, quia pauper est: neque conteras egenum in porta:

23. Quia iudicabit Dominus causam eius, et configet eos, qui confixerunt animam eius.

24. Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso:

25. Ne forte discas semitas eius, et sumas scandalum animae tuae.

26. Noli esse cum his, qui defigunt manus suas, et qui vades se offerunt pro debitis:

27. Si enim non habes unde restituas, quid causae est ut tollat operimentum de cubili tuo?

28. Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29. Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo sit edendum cum principe: non appetendae divitiae, nec cibi invidorum: non opprimendi pupilli: castigandus puer: quaerenda sapientia: fugiendi peccatores et gulae dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix et ebrietas.

1. Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quae apposita sunt ante faciem tuam:

2. Et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam,

3. Ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacii.

4. Noli laborare ut diteris: sed prudentiae tuae pone modum.

5. Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilae, et volabunt in caelum.

6. Ne comedas cum homine invido, et ne desideres cibos eius:

7. Quoniam in similitudinem arioli, et coniectoris, aestimat quod ignorat.

Comede et bibe, dicet tibi: et mens eius non est tecum.

8. Cibos, quos comederas, evomes: et perdes pulchros sermones tuos.

9. In auribus insipientium ne loquaris: quia despicient doctrinam eloquii tui.

10. Ne attingas parvulorum terminos: et agrum pupillorum ne introeas:

11. Propinquus enim illorum fortis est: et ipse iudicabit contra te causam illorum.

12. Ingrediatur ad doctrinam cor tuum: et aures tuae ad verba scientiae.

13. (e) Noli subtrahere a puero disciplinam: si enim (e) Supr. 13, 24. Eccli. 30, 1.
percusseris eum virga, non morietur.

14. Tu virga percuties eum: et animam eius de inferno liberabis.

15. Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum:

16. Et exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.

17. (f) Non aemuletur cor tuum peccatores: sed in (f) Inf. 24, 1.
timore Domini esto tota die:

18. Quia habebis spem in novissimo, et praestolatio tua non auferetur.

19. Audi fili mi, et esto sapiens: et dirige in via animum tuum.

20. Noli esse in conviviis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt:

21. Quia vacantes potibus, et dantes symbola consumentur, et vestietur pannis dormitatio.

22. Audi patrem tuum, qui genuit te: et ne contemnas cum senuerit mater tua.

23. Veritatem eme, et noli vendere sapientiam, et doctrinam, et intelligentiam.

24. Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem genuit, laetabitur in eo.

25. Gaudeat pater tuus, et mater tua, et exultet quae genuit te.

26. Praebe fili mi cor tuum mihi: et oculi tui vias meas custodiant.

27. Fovea enim profunda est meretrix: et puteus angustus, aliena.

28. Insidiatur in via quasi latro, et quos incautos viderit, interficiet.

29. Cui vae? cuius patri vae? cui rixae? cui foveae? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum?

30. Nonne his, qui commorantur in vino, et student calicibus epotandis?

31. Ne intuearis vinum quando flavescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blande,

32. Sed in novissimo mordebit ut coluber, et sicut regulus venena diffundet.

33. Oculi tui videbunt extraneas, et cor tuum loquetur perversa.

34. Et eris sicut dormiens in medio mari, et quasi sopitus gubernator, amisso clavo:

35. Et dices: Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, et ego non sensi: quando evigilabo, et rursus vina reperiam?

CAPUT XXIV.

Aemulatio malorum: sapientia et eruditio; cogitatio stulti: eruendi oppressi: doctrina ut melle utendum: non insidiandum iusto; casus inimici: detractores: iuste iudicandum: nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum: ager pigri: dormitanti pigro venit egestas.

(a) *Supr.* 23, 17. 1. Ne aemuleris viros malos, (a) nec desideres esse cum eis:

2. Quia rapinas meditatur mens eorum, et fraudes labia eorum loquuntur.

3. Sapientia aedificabitur domus, et prudentia roborabitur.

4. In doctrina replebuntur cellaria, universa substantia pretiosa et pulcherrima.

5. Vir sapiens, fortis est: et vir doctus, robustus et validus.

6. Quia cum dispositione initur bellum: et erit salus ubi multa consilia sunt.

7. Excelsa stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.

8. Qui cogitat mala facere, stultus vocabitur.

9. Cogitatio stulti peccatum est, et abominatio hominum detractor.

10. Si desperaveris lassus in die angustiae: imminuetur fortitudo tua.

(b) *Ps.* 81, 4. 11. (b) Erue eos, qui ducuntur ad mortem: et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses.

12. Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, et servatorem animae tuae nihil fallit, reddetque homini iuxta opera sua.

13. Comede, fili mi, mel, quia bonum est, et favum dulcissimum gutturi tuo:

14. Sic et doctrina sapientiae animae tuae: quam cum inveneris, habebis in novissimis spem, et spes tua non peribit.

15. Ne insidieris, et quaeras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem eius.

16. Septies enim cadet iustus, et resurget: impii autem corruent in malum.

17. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, et in ruina eius ne exultet cor tuum:

18. Ne forte videat Dominus, et displiceat ei, et auferat ab eo iram suam.

19. Ne contendas cum pessimis, nec aemuleris impios:

20. Quoniam non habent futurorum spem mali, et lucerna impiorum extinguetur.

21. Time Dominum, fili mi, et regem: et cum detractoribus non commiscearis:

22. Quoniam repente consurget perditio eorum: et ruinam utriusque quis novit?

23. Haec quoque sapientibus: (c) Cognoscere personam in iudicio non est bonum. (c) *Lev.* 19, 15. *Deut.* 1, 17. *et* 16, 19. *Eccli.* 42, 1.

24. Qui dicunt impio: Iustus es: maledicent eis populi, et detestabuntur eos tribus.

25. Qui arguunt eum, laudabuntur: et super ipsos veniet benedictio.

26. Labia deosculabitur, qui recta verba respondet.

27. Praepara foris opus tuum, et diligenter exerce agrum tuum: ut postea aedifices domum tuam.

28. Ne sis testis frustra contra proximum tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.

29. (d) Ne dicas: Quomodo fecit mihi, sic faciam ei: reddam unicuique secundum opus suum. (d) *Supr* 20, 22.

30. Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam viri stulti:

31. Et ecce totum repleverant urticae, et operuerant superficiem eius spinae, et maceria lapidum destructa erat.

32. Quod cum vidissem, posui in corde meo, et exemplo didici disciplinam.

33. Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conseres, ut quiescas:

34. Et veniet tibi quasi cursor egestas, et mendicitas quasi vir armatus.

CAPUT XXV.

Gloria Dei et regum: cor regis: rubigo quae et impietas est: ne te exaltes: ne detrahas; secreta tua serva: mala aurea, et inauris aurea: frigus in messe: nubes sine pluvia: lingua mollis: mel inventum: sagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: anguius domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comestum: urbs absque muro.

1. Hae quoque parabolae Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiae regis Iuda.

2. Gloria Dei est celare verbum, et gloria regum investigare sermonem.

3. Caelum sursum, et terra deorsum, et cor regum inscrutabile.

4. Aufer rubiginem de argento, et egredietur vas purissimum:

5. Aufer impietatem de vultu regis, et firmabitur iustitia thronus eius.

6. Ne gloriosus appareas coram rege, et in loco magnorum ne steteris.

7. Melius est enim ut dicatur tibi: Ascende huc; quam ut humilieris coram principe.

8. Quae viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio cito: ne postea emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum.

9. Causam tuam tracta cum amico tuo, et secretum extraneo ne reveles:

10. Ne forte insultet tibi cum audierit, et exprobrare non cesset.

Gratia et amicitia liberant: quas tibi serva, ne exprobrabilis fias.

11. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo.

12. Inauris aurea, et margaritum fulgens, qui arguit sapientem, et aurem obedientem.

13. Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui misit eum, animam ipsius requiescere facit.

14. Nubes, et ventus, et pluviae non sequentes, vir gloriosus, et promissa non complens.

(a) Supr. 15, 1. 15. Patientia lenietur princeps, (*a*) et lingua mollis confringet duritiam.

16. Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus evomas illud.

17. Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando satiatus oderit te.

18. Iaculum, et gladius, et sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

19. Dens putridus, et pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiae,

20. Et amittit pallium in die frigoris.

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi pessimo.

Sicut tinea vestimento, et vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.

(b) Rom. 12, 20. 21. (*b*) Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere:

22. Prunas enim congregabis super caput eius, et Dominus reddet tibi.

23. Ventus aquilo dissipat pluvias, et facies tristis linguam detrahentem.

(c) Supr. 21, 9. 24. (*c*) Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, et in domo communi.

25. Aqua frigida animae sitienti, et nuncius bonus de terra longinqua.

26. Fons turbatus pede, et vena corrupta, iustus cadens coram impio.

27. Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: (*d*) sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria. *(d) Eccli. 3, 22.*

28. Sicut urbs patens et absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

CAPUT XXVI.

Gloria in stulto: avis volans: flagellum equo: respondere stulto: nuntius stultus; parabola stulti: honor insipientis; imponens stulto silentium: canis ad vomitum: sapiens proprio iudicio: commisceri rixae; nocens amico: susurro: iracundus: labia tumentia: inimicus: operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

1. Quomodo nix in aestate, et pluviae in messe: sic indecens est stulto gloria.

2. Sicut avis ad alia transvolans, et passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet.

3. Flagellum equo, et camus asino, et virga in dorso imprudentium.

4. Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

5. Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.

6. Claudus pedibus, et iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuncium stultum.

7. Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias: sic indecens est in ore stultorum parabola.

8. Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorem.

9. Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.

10. Iudicium determinat causas: et qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

11. (*e*) Sicut canis, qui revertitur ad vomitum suum, *(e) 2 Petr. 2, 22.*
sic imprudens, qui iterat stultitiam suam.

12. Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13. Dicit piger: Leo est in via, et leaena in itineribus:

14. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

15. (*f*) Abscondit piger manum sub ascella sua, *(f) Supr. 19, 24.*
et laborat si ad os suum eam converterit.

16. Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias.

17. Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, et commiscetur rixae alterius.

18. Sicut noxius est qui mittit sagittas, et lanceas in mortem:

19. Ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo: et cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci.

20. Cum defecerint ligna, extinguetur ignis: et susurrone subtracto, iurgia conquiescent.

21. Sicut carbones ad prunas, et ligna ad ignem,
(*g*) sic homo iracundus suscitat rixas. *(g) Supr. 15, 18.*

22. Verba susurronis quasi simplicia, et ipsa perveniunt ad intima ventris.

23. Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata.

24. Labiis suis intelligitur inimicus, cum in corde tractaverit dolos.

25. Quando submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiae sunt in corde illius.

26. Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia eius in concilio.

27. Qui fodit foveam, incidet in eam: et qui volvit lapidem, revertetur ad eum.

28. Lingua fallax non amat veritatem: et os lubricum operatur ruinas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in crastinum: ne teipsum laudaveris: ira stulti quam sit gravis: manifesta correctio: vulnera diligentis: anima saturata: vicinus iuxta: spondens pro extraneo: litigiosa mulier: infernus insatiabilis: probatur homo ore laudantis: stultus contusus: vultum pecoris agnosce: lac caprarum in cibum.

1. Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies.

2. Laudet te alienus, et non os tuum: extraneus, et non labia tua.

3. (*h*) Grave est saxum, et onerosa arena: sed ira *(h) Eccli. 22, 18.*
stulti utroque gravior.

4. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: et impetum concitati ferre quis poterit?

5. Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus.

6. Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

(a) Iob. 6, 7. 7. (a) Anima saturata calcabit favum: et anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet.

8. Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9. Unguento et variis odoribus delectatur cor: et bonis amici consiliis anima dulcoratur.

10. Amicum tuum, et amicum patris tui ne dimiseris: et domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuae.

Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.

11. Stude sapientiae fili mi, et laetifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem.

12. Astutus videns malum, absconditus est: parvuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

(b) Supr. 20, 16. 13. (b) Tolle vestimentum eius, qui spopondit pro extraneo: et pro alienis, aufer ei pignus.

14. Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.

(c) Supr. 19, 13. 15. (c) Tecta perstillantia in die frigoris, et litigiosa mulier comparantur:

16. Qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, et oleum dexterae suae vocabit.

17. Ferrum ferro exacuitur, et homo exacuit faciem amici sui.

18. Qui servat ficum, comedet fructus eius: et qui custos est domini sui, glorificabitur.

19. Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.

20. Infernus et perditio numquam implentur: similiter et (d) oculi hominum insatiabiles.

(d) Eccli. 14, 9. (e) Supr. 17, 3. 21. (e) Quomodo probatur in conflatorio argentum, et in fornace aurum: sic probatur homo ore laudantis.

Cor iniqui inquirit mala, cor autem rectum inquirit scientiam.

22. Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius.

23. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera:

24. Non enim habebis iugiter potestatem: sed corona tribuetur in generationem et generationem.

25. Aperta sunt prata, et apparuerunt herbae virentes, et collecta sunt foena de montibus.

(f) 1 Tim. 6, 8. 26. (f) Agni ad vestimentum tuum: et hoedi, ad agri pretium.

27. Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, et in necessaria domus tuae: et ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impii et securitate iusti: propter peccata terrae multi principes eius: pauper pauperem calumnians: pauper supplex, et dives pravus: nolens audire legem: exultatio iustorum: abscondens scelera suo: beatus semper pavidus: princeps impius ut leo: dux indigens prudentia: terram suam operans: a patre subtrahens.

1. Fugit impius, nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

2. Propter peccata terrae multi principes eius: et propter hominis sapientiam, et horum scientiam quae dicuntur, vita ducis longior erit.

3. Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi, in quo paratur fames.

4. Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5. Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

6. (g) Melior est pauper ambulans in simplicitate sua, quam dives in pravis itineribus. (g) Supr. 19, 1.

7. Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autem comessatores pascit, confundit patrem suum.

8. Qui coacervat divitias usuris et foenore, liberali in pauperes congregat eas.

9. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

10. Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet: et simplices possidebunt bona eius.

11. Sapiens sibi videtur vir dives: pauper autem prudens scrutabitur eum.

12. In exultatione iustorum multa gloria est: regnantibus impiis ruinae hominum.

13. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, et reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14. Beatus homo, qui semper est pavidus: qui vero mentis est durae, corruet in malum.

15. Leo rugiens, et ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

16. Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit avaritiam, longi fient dies eius.

17. Hominem, qui calumniatur animae sanguinem, si usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.

18. Qui ambulat simpliciter, salvus erit: qui perversis graditur viis, concidet semel.

19. (h) Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, replebitur egestate. (h) Sup. 12, 11. Eccli. 20, 30.

20. Vir fidelis multum laudabitur: (i) qui autem festinat ditari, non erit innocens. (i) Sup. 13, 11. et 20, 21.

21. Qui cognoscit in iudicio faciem, non benefacit: iste et pro buccella panis deserit veritatem.

22. Vir, qui festinat ditari, et aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei.

23. Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum magis quam ille, qui per linguae blandimenta decipit.

24. Qui subtrahit aliquid a patre suo, et a matre: et dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidae est.

25. Qui se iactat, et dilatat, iurgia concitat: qui vero sperat in Domino, sanabitur.

26. Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem graditur sapienter, ipse salvabitur.

27. Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam.

28. Cum surrexerint impii, abscondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur iusti.

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem: multiplicatio iustorum: amor sapientiae: rex iustus: blandus amicus: pestilentes: contendere cum stulto: viri sanguinum: totum proferens spiritum: verbo mendacii: pauper et creditor: rex iustus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicate servum nutriens: iracundus: superbus: cum fure participans: timens hominem: iusti abominantur impium, et e diverso.

1. Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus: et eum sanitas non sequetur.

2. In multiplicatione iustorum laetabitur vulgus: cum impii sumpserint principatum, gemet populus.

3. Vir, qui amat sapientiam, laetificat patrem suum: (k) qui autem nutrit scorta, perdet substantiam. (k) Luc. 15, 13.

4. Rex iustus erigit terram, vir avarus destruet eam.

5. Homo, qui blandis, fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius.

6. Peccantem virum iniquum involvet laqueus: et iustus laudabit atque gaudebit.

7. Novit iustus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8. Homines pestilentes dissipant civitatem: sapientes vero avertunt furorem.

9. Vir sapiens, si cum stulto contenderit, sive irascatur, sive rideat, non inveniet requiem.

10. Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autem quaerunt animam eius.

11. Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, et reservat in posterum.

12. Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios.

(a) Supr. 22, 2.

13. (a) Pauper et creditor obviaverunt sibi: utriusque illuminator est Dominus.

14. Rex, qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in aeternum firmabitur.

15. Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati suae, confundit matrem suam.

16. In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera: et iusti ruinas eorum videbunt.

17. Erudi filium tuum, et refrigerabit te, et dabit delicias animae tuae.

18. Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui vero custodit legem, beatus est.

19. Servus verbis non potest erudiri: quia quod dicis intelligit, et respondere contemnit.

20. Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quam illius correptio.

21. Qui delicate a pueritia nutrit servum suum, postea sentiet eum contumacem.

22. Vir iracundus provocat rixas: et qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum proclivior.

(b) Iob. 22, 29.

23. (b) Superbum sequitur humilitas: et humilem spiritu suscipiet gloria.

24. Qui cum fure participat, odit animam suam: adiurantem audit, et non indicat.

25. Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in Domino, sublevabitur.

26. Multi requirunt faciem principis: et iudicium a Domino egreditur singulorum.

27. Abominantur iusti virum impium: et abominantur impii eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, et opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicitatem et divitias: non accusandus servus apud dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duae sanguisugae: tria insaturabilia: oculus patrem subsannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terrae: tria bene gradientia: vehementer emungens.

1. Verba Congregantis filii Vomentis.

Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, et qui Deo secum morante confortatus, ait:

2. Stultissimus sum virorum, et sapientia hominum non est mecum.

3. Non didici sapientiam, et non novi scientiam sanctorum.

4. Quis ascendit in caelum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terrae? quod nomen est eius, et quod nomen filii eius, si nosti?

5. (c) Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se: (c) Psal. 11, 7.

6. (d) Ne addas quidquam verbis illius, et arguaris inveniarisque mendax. (d) Deut. 4, 2. et 12, 32.

7. Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

8. Vanitatem, et verba mendacia longe fac a me.

Mendicitatem, et divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria:

9. Ne forte satiatus illiciar ad negandum, et dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, et periurem nomen Dei mei.

10. Ne accuses servum ad dominum suum, ne forte maledicat tibi, et corruas.

11. Generatio, quae patri suo maledicit, et quae matri suae non benedicit.

12. Generatio, quae sibi munda videtur, et tamen non est lota a sordibus suis.

13. Generatio, cuius excelsi sunt oculi, et palpebrae eius in alta surrectae.

14. Generatio, quae pro dentibus gladios habet, et commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, et pauperes ex hominibus.

15. Sanguisugae duae sunt filiae, dicentes: Affer, Affer.

Tria sunt insaturabilia, et quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16. Infernus, et os vulvae, et terra, quae non satiatur aqua: ignis vero numquam dicit: Sufficit.

17. Oculum, qui subsannat patrem, et qui despicit partum matris suae, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant eum filii aquilae.

18. Tria sunt difficilia mihi, et quartum penitus ignoro:

19. Viam aquilae in caelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, et viam viri in adolescentia.

20. Talis est et via mulieris adulterae, quae comedit, et tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21. Per tria movetur terra, et quartum non potest sustinere:

22. Per servum cum regnaverit: per stultum cum saturatus fuerit cibo:

23. Per odiosam mulierem cum in matrimonio fuerit assumpta: et per ancillam cum fuerit heres dominae suae.

24. Quatuor sunt minima terrae, et ipsa sunt sapientiora sapientibus.

25. Formicae, populus infirmus, qui praeparat in messe cibum sibi:

26. Lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum:

27. Regem locusta non habet, et egreditur universa per turmas suas:

28. Stellio manibus nititur, et moratur in aedibus regis.

29. Tria sunt, quae bene gradiuntur, et quartum, quod incedit feliciter:

30. Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum:

31. Gallus succinctus lumbos: et aries: nec est rex, qui resistat ei.

32. Est qui stultus apparuit postquam elevatus est in sublime: si enim intellixisset, ori suo imposuisset manum.

33. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: et qui vehementer emungit, elicit sanguinem: et qui provocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed moerentibus; aperi os tuum muto: vindica inopem: laus et raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

1. Verba Lamuelis regis. Visio, qua erudivit eum mater sua.

2. Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3. Ne dederis mulieribus substantiam tuam, et divitias tuas ad delendos reges.

4. Noli regibus, o Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas.

5. Et ne forte bibant, et obliviscantur iudiciorum, et mutent causam filiorum pauperis.

6. Date siceram moerentibus, et vinum his, qui amaro sunt animo:

7. Bibant, et obliviscantur egestatis suae, et doloris sui non recordentur amplius.

8. Aperi os tuum muto, et causis omnium filiorum qui pertranseunt:

9. Aperi os tuum, decerne quod iustum est, et iudica inopem et pauperem.

10. Mulierem fortem quis inveniet? procul, et de ultimis finibus pretium eius.

11. Confidit in ea cor viri sui, et spoliis non indigebit.

12. Reddet ei bonum, et non malum, omnibus diebus vitae suae.

13. Quaesivit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum.

14. Facta est quasi navis institoris, de longe portans panem suum.

15. Et de nocte surrexit, deditque praedam domesticis suis, et cibaria ancillis suis.

16. Consideravit agrum, et emit eum: de fructu manuum suarum plantavit vineam.

17. Accinxit fortitudine lumbos suos, et roboravit brachium suum.

18. Gustavit, et vidit quia bona est negotiatio eius: non extinguetur in nocte lucerna eius.

19. Manum suam misit ad fortia, et digiti eius apprehenderunt fusum.

20. Manum suam aperuit inopi, et palmas suas extendit ad pauperem.

21. Non timebit domui suae a frigoribus nivis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.

22. Stragulatam vestem fecit sibi: byssus, et purpura indumentum eius.

23. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terrae.

24. Sindonem fecit, et vendidit, et cingulum tradidit Chananaeo.

25. Fortitudo et decor indumentum eius, et ridebit in die novissimo.

26. Os suum aperuit sapientiae, et lex clementiae in lingua eius.

27. Consideravit semitas domus suae, et panem otiosa non comedit.

28. Surrexerunt filii eius, et beatissimam praedicaverunt: vir eius, et laudavit eam.

29. Multae filiae congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.

30. Fallax gratia, et vana est pulchritudo: mulier timens Dominum ipsa laudabitur.

31. Date ei de fructu manuum suarum: et laudent eam in portis opera eius.

ECCLESIASTES

QUI AB HEBRAEIS COHELETH *APPELLATUR*

CAPUT I.

Omnia vana, et nihil sub sole novum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, eamque vanam, et spiritus afflictionem.

1. Verba Ecclesiastae, filii David, regis Ierusalem.

2. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, et omnia vanitas.

3. Quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?

4. Generatio praeterit, et generatio advenit: terra autem in aeternum stat.

5. Oritur sol, et occidit, et ad locum suum revertitur: ibique renascens,

6. Gyrat per Meridiem, et flectitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur.

7. Omnia flumina intrant in mare, et mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur ut iterum fluant.

8. Cunctae res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

9. Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.

10. Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: iam enim praecessit in saeculis, quae fuerunt ante nos.

11. Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quae postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in novissimo.

12. Ego Ecclesiastes fui rex Israel in Ierusalem,

13. Et proposui in animo meo quaerere et investigare sapienter de omnibus, quae fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.

14. Vidi cuncta, quae fiunt sub sole, et ecce universa vanitas, et afflictio spiritus.

15. Perversi difficile corriguntur, et stultorum infinitus est numerus.

16. Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, et praecessi omnes sapientia, qui

fuerunt ante me in Ierusalem: et mens mea contemplata est multa sapienter, et didici.

17. Dedique cor meum ut scirem prudentiam, atque doctrinam, erroresque et stultitiam: et agnovi quod in his quoque esset labor, et afflictio spiritus,

18. Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio: et qui addit scientiam, addit et laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, aedificiorum, et in horum labore est vanitas et afflictio spiritus: dicit etiam quantae sit vanitatis congregare futuro heredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

1. Dixi ego in corde meo: Vadam, et affluam deliciis, et fruar bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas.

2. Risum reputavi errorem: et gaudio dixi: Quid frustra deciperis?

3. Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vitae suae.

4. Magnificavi opera mea, aedificavi mihi domos, et plantavi vineas,

5. Feci hortos, et pomaria, et consevi ea cuncti generis arboribus,

6. Et extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium,

7. Possedi servos et ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque, et magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem:

8. Coacervavi mihi argentum, et aurum, et substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, et cantatrices, et delicias filiorum hominum, scyphos, et urceos in ministerio ad vina fundenda:

9. Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Ierusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.

10. Et omnia, quae desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, et oblectaret se in his, quae praeparaveram: et hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.

11. Cumque me convertissem ad universa opera, quae fecerant manus meae, et ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem et afflictionem animi, et nihil permanere sub sole.

12. Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque et stultitiam (quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem Factorem suum?)

13. Et vidi quod tantum praecederet sapientia stultitiam, quantum differt lux a tenebris.

(a) Prov 17, 24, Infr 8, 1. 14. (a) Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat: et didici quod unus utriusque esset interitus.

15. Et dixi in corde meo: Si unus et stulti et meus occasus erit, quid mihi prodest quod maiorem sapientiae dedi operam? Locutusque cum mente mea, animadverti quod hoc quoque esset vanitas.

16. Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, et futura tempora oblivione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter ut indoctus.

17. Et idcirco taeduit me vitae meae videntem mala universa esse sub sole, et cuncta vanitatem et afflictionem spiritus.

18. Rursus detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus heredem post me,

19. Quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi et solicitus fui. et est quidquam tam vanum?

20. Unde cessavi, renunciavitque cor meum ultra laborare sub sole.

21. Nam cum alius laboret in sapientia, et doctrina, et solicitudine, homini otioso quaesita dimittit: et hoc ergo, vanitas, et magnum malum.

22. Quid enim proderit homini de universo labore suo, et afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est?

23. Cuncti dies eius doloribus et aerumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: et hoc nonne vanitas est?

24. Nonne melius est comedere et bibere, et ostendere animae suae bona de laboribus suis? et hoc de manu Dei est.

25. Quis ita devorabit, et deliciis affluet ut ego?

26. Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, et scientiam, et laetitiam: peccatori autem dedit afflictionem, et curam superfluam, ut addat, et congreget, et tradat ei qui placuit Deo: sed et hoc vanitas est, et cassa solicitudo mentis.

CAPUT III.

Quod omnia suo proveniant tempore et transeant: quodque in nullis his fluxis sit mentis quies, unus quoque sit hominis ac iumentorum interitus.

1. Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub caelo.

2. Tempus nascendi, et tempus moriendi.
Tempus plantandi, et tempus evellendi quod plantatum est.

3. Tempus occidendi, et tempus sanandi:
Tempus destruendi, et tempus aedificandi.

4. Tempus flendi, et tempus ridendi.
Tempus plangendi, et tempus saltandi.

5. Tempus spargendi lapides, et tempus colligendi.
Tempus amplexandi, et tempus longe fieri ab amplexibus.

6. Tempus acquirendi, et tempus perdendi.
Tempus custodiendi, et tempus abiiciendi.

7. Tempus scindendi, et tempus consuendi.
Tempus tacendi, et tempus loquendi.

8. Tempus dilectionis, et tempus odii.
Tempus belli, et tempus pacis.

9. Quid habet amplius homo de labore suo?

10. Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea.

11. Cuncta fecit bona in tempore suo, et mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.

12. Et cognovi quod non esset melius nisi laetari, et facere bene in vita sua.

13. Omnis enim homo, qui comedit et bibit, et videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.

14. Didici quod omnia opera, quae fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quae fecit Deus ut timeatur.

15. Quod factum est, ipsum permanet: quae futura sunt, iam fuerunt: et Deus instaurat quod abiit.

16. Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, et in loco iustitiae iniquitatem.

17. Et dixi in corde meo: Iustum, et impium iudicabit Deus, et tempus omnis rei tunc erit.

18. Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, et ostenderet similes esse bestiis.

19. Idcirco unus interitus est hominis, et iumentorum, et aequa utriusque conditio: sicut moritur homo, sic et illa moriuntur: similiter spirant omnia, et nihil habet homo iumento amplius: cuncta subiacent vanitati,

20. Et omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, et in terram pariter revertuntur.

21. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, et si spiritus iumentorum descendat deorsum?

22. Et deprehendi nihil esse melius quam laetari hominem in opere suo, et hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?

CAPUT IV.

Vanitatem huius vitae arguit sapiens ex innocentum oppressione, et quod industria humana sit invidiae obnoxia: item quod stultus secure in otio agit, alio qui heredem non habet thesaurizante: explicat commodo societatis, regum regnorumque vanitatem; et obedientiam praefert stultorum victimis.

1. Verti me ad alia, et vidi calumnias, quae sub sole geruntur, et lacrymas innocentium, et neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiae, cunctorum auxilio destitutos.

2. Et laudavi magis mortuos, quam viventes:

3. Et feliciorem utroque iudicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quae sub sole fiunt.

4. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, et industrias animadverti patere invidiae proximi: et in hoc ergo vanitas, et cura superflua est.

5. Stultus complicat manus suas, et comedit carnes suas, dicens:

6. Melior est pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum labore, et afflictione animi.

7. Considerans reperi et aliam vanitatem sub sole:

8. Unus est, et secundum non habet, non filium, non fratrem, et tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, et fraudo animam meam bonis? In hoc quoque vanitas est, et afflictio pessima.

9. Melius est ergo duos esse simul, quam unum: habent enim emolumentum societatis suae:

10. Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. vae soli: quia cum ceciderit, non habet sublevantem se.

11. Et si dormierint duo, fovebuntur mutuo: unus quomodo calefiet?

12. Et si quispiam praevaluerit contra unum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficile rumpitur.

13. Melior est puer pauper et sapiens, rege sene et stulto, qui nescit praevidere in posterum.

14. Quod de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: et alius natus in regno, inopia consumatur.

15. Vidi cunctos viventes, qui ambulant sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo.

16. Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: et qui postea futuri sunt, non laetabuntur in eo. sed et hoc, vanitas et afflictio spiritus.

17. Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei,
(a) 1 Reg 15, 22. Osee 6, 6. et appropinqua ut audias. (a) Multo enim melior est obedientia, quam stultorum victimae, qui nesciunt quid faciunt mali.

CAPUT V.

Nil temere de Deo et eius providentia loquendum: voto reddenda: non mirandum de egenorum oppressione, cum iniqui iudicem habeant: item quam sit misero conditio avari nunquam impleti, et divitiis coacervantis divitias, in proprium nonnunquam malum.

1. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo.

Deus enim in caelo, et tu super terram: idcirco sint pauci sermones tui.

2. Multas curas sequuntur somnia, et in multis sermonibus invenietur stultitia.

3. Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis et stulta promissio. sed quodcumque voveris, redde:

4. Multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere.

5. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6. Ubi multa sunt somnia, plurimae sunt vanitates, et sermones innumeri: tu vero Deum time.

7. Si videris calumnias egenorum, et violenta iudicia, et subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, et super hos quoque eminentiores sunt alii,

8. Et insuper universae terrae rex imperat servienti.

9. Avarus non implebitur pecunia: et qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: et hoc ergo vanitas.

10. Ubi multae sunt opes, multi et qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis?

11. Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedat: saturitas autem divitis non sinit eum dormire.

12. (b) Est et alia infirmitas pessima, quam vidi sub (b) Job. 20, 20
sole: divitiae conservatae in malum domini sui.

13. Pereunt enim in afflictione pessima: generavit filium, qui in summa egestate erit.

14. (c) Sicut egressus est nudus de utero matris (c) Job. 1, 21. 1 Tim. 6, 7.
suae, sic revertetur, et nihil auferet secum de labore suo.

15. Miserabilis prorsus infirmitas: quo modo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum?

16. Cunctis diebus vitae suae comedit in tenebris et in curis multis, et in aerumna atque tristitia.

17. Hoc itaque visum est mihi bonum ut comedat quis, et bibat, et fruatur laetitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole numero dierum vitae suae, quos dedit ei Deus, et haec est pars illius.

18. Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis, et fruatur parte sua, et laetetur de labore suo: hoc est donum Dei.

19. Non enim satis recordabitur dierum vitae suae, eo quod Deus occupet deliciis cor eius.

CAPUT VI.

Misera est avari vanitas, qui ne in necessariis quidem audet partis uti.

1. Est et aliud malum, quod vidi sub sole, et quidem frequens apud homines:

2. Vir, cui dedit Deus divitias, et substantiam, et honorem, et nihil deest animae suae ex omnibus, quae

desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. hoc vanitas, et miseria magna est.

3. Si genuerit quispiam centum liberos, et vixerit multos annos, et plures dies aetatis habuerit, et anima illius non utatur bonis substantiae suae, sepulturaque careat: de hoc ego pronuncio quod melior illo sit abortivus.

4. Frustra enim venit, et pergit ad tenebras, et oblivione delebitur nomen eius.

5. Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni et mali:

6. Etiam si duobus millibus annis vixerit, et non fuerit perfruitus bonis: nonne ad unum locum properant omnia?

7. Omnis labor hominis in ore eius: sed anima eius non implebitur.

8. Quid habet amplius sapiens a stulto? et quid pauper nisi ut pergat illuc, ubi est vita?

9. Melius est videre quod cupias, quam desiderare quod nescias. sed et hoc vanitas est, et praesumptio spiritus.

(a) 1 Reg. 13, 11. et 3 Reg. 13, 2.

10. (a) Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: et scitur quod homo sit, et non possit contra fortiorem se in iudicio contendere.

11. Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum est altiora se quaerere; et inter multa quae quibus magis sint eligenda, sic et sapientia utilior est cum divitiis: dies malus praecavendus: ne plusquam oportet sapiens aut iustus sis: quam sit mulieris consortium amarum et periculosum: quodque homo sit a Deo creatus rectus.

1. Quid necesse est homini maiora se quaerere, cum ignoret quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suae, et tempore, quod velut umbra praeterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?

(b) Prov. 22, 1.

2. (b) Melius est nomen bonum, quam unguenta pretiosa: et dies mortis die nativitatis.

3. Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, et vivens cogitat quid futurum sit.

4. Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.

5. Cor sapientium ubi tristitia est, et cor stultorum ubi laetitia.

6. Melius est a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi.

7. Quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed et hoc vanitas.

8. Calumnia conturbat sapientem, et perdet robur cordis illius.

9. Melior est finis orationis, quam principium. Melior est patiens arrogante.

10. Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.

11. Ne dicas: Quid putas causae est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? stulta enim est huiuscemodi interrogatio.

12. Utilior est sapientia cum divitiis, et magis prodest videntibus solem.

13. Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio et sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo.

14. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit.

15. In die bona fruere bonis, et malam diem praecave. sicut enim hanc, sic et illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias.

16. Haec quoque vidi in diebus vanitatis meae: Iustus perit in iustitia sua, et impius multo vivit tempore in malitia sua.

17. Noli esse iustus multum: neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas.

18. Ne impie agas multum: et noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.

19. Bonum est te sustentare iustum, sed et ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timet Deum, nihil negligit.

20. Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis.

21. (c) Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, et non peccet. (c) 3 Reg. 8, 46. 2 Par. 6, 36. Prov. 20, 9. 1 Joan. 1, 8.

22. Sed et cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias servum tuum maledicentem tibi.

23. Scit enim conscientia tua, quia et tu crebro maledixisti aliis.

24. Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: et ipsa longius recessit a me

25. Multo magis quam erat: et alta profunditas, quis inveniet eam?

26. Lustravi universa animo meo, ut scirem, et considerarem, et quaererem sapientiam, et rationem: et ut cognoscerem impietatem stulti, et errorem imprudentium:

27. Et inveni amariorem morte mulierem, quae laqueus venatorum est, et sagena cor eius, vincula sunt manus illius. qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa.

28. Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum et alterum, ut invenirem rationem,

29. Quam adhuc quaerit anima mea, et non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.

30. Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, et ipse se infinitis miscuerit quaestionibus. Quis talis ut sapiens est? et quis cognovit solutionem verbi?

CAPUT VIII.

In vultu lucet sapientia; a Dei mandatis non recedendum: homo novit tantum praesentia, neque mortem potest evadere: impii ob Dei indulgentiam liberius peccant: vanissimum videtur quod iustis et impiis similia hic eveniunt: et operum Dei ratio non est investiganda.

1. Sapientia hominis lucet (d) in vultu eius, et potentissimus faciem illius commutabit. (d) Sup. 2, 14.

2. Ego os regis observo, et praecepta iuramenti Dei.

3. Ne festines recedere a facie eius, neque permaneas in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:

4. Et sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?

5. Qui custodit praeceptum, non experietur quidquam mali. Tempus et responsionem cor sapientis intelligit.

6. Omni negotio tempus est, et opportunitas, et multa hominis afflictio:

7. Quia ignorat praeterita, et futura nullo scire potest nuncio.

8. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque salvabit impietas impium.

9. Omnia haec consideravi, et dedi cor meum in cunctis operibus, quae fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.

10. Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, et laudabantur in civitate quasi iustorum operum. sed et hoc vanitas est.

11. Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala.

12. Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, et per patientiam sustentatur, ego cognovi quod erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem eius.

13. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Domini.

14. Est et alia vanitas, quae fit super terram. sunt iusti, quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: et sunt impii, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. sed et hoc vanissimum iudico.

15. Laudavi igitur laetitiam quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, et biberet, atque gauderet: et hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vitae suae, quos dedit ei Deus sub sole.

16. Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, et intelligerem distentionem, quae versatur in terra: est homo, qui diebus et noctibus somnum non capit oculis.

17. Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quae fiunt sub sole: et quanto plus laboraverit ad quaerendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quod eadem cunctis hic eveniunt: et cum post hanc brevem et incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum: et licet sapientia praestet fortitudini, in paupere tamen non aestimatur.

1. Omnia haec tractavi in corde meo, ut curiose intelligerem: Sunt iusti atque sapientes, et opera eorum in manu Dei: et tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit:

2. Sed omnia in futurum servantur incerta, eo quod universa aeque eveniant iusto et impio, bono et malo, mundo et immundo, immolanti victimas, et sacrificia contemnenti. sicut bonus, sic et peccator: ut periurus, ita et ille qui verum deierat.

3. Hoc est pessimum inter omnia, quae sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt. unde et corda filiorum hominum implentur malitia, et contemptu in vita sua, et post haec ad inferos deducentur.

4. Nemo est qui semper vivat, et qui huius rei habeat fiduciam: melior est canis vivus leone mortuo.

5. Viventes enim sciunt se esse morituros, mortui vero nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem: quia oblivioni tradita est memoria eorum.

6. Amor quoque, et odium, et invidiae simul perierunt, nec habent partem in hoc saeculo, et in opere, quod sub sole geritur.

7. Vade ergo et comede in laetitia panem tuum, et bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.

8. Omni tempore sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat.

9. Perfruere vita cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitae instabilitatis tuae, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuae: haec est enim pars in vita, et in labore tuo, quo laboras sub sole.

10. Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas.

11. Verti me ad aliud, et vidi sub sole, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: sed tempus, casumque in omnibus.

12. Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, et sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit.

13. Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, et probavi maximam:

14. Civitas parva, et pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, et vallavit eam, extruxitque munitiones per gyrum, et perfecta est obsidio.

15. Inventusque est in ea vir pauper et sapiens, et liberavit urbem per sapientiam suam, et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.

16. Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, et verba eius non sunt audita?

17. Verba sapientium audiuntur in silentio plus quam clamor principis inter stultos.

18. Melior est sapientia, quam arma bellica: et qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

CAPUT X.

Sapientis a stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum: de stulto ac servo elevatis, et divite ac principe humiliatis: occultus detractor serpenti comparatur: de rege puero, et principibus mane comedentibus: neque regi, neque diviti detrahendum.

1. Muscae morientes perdunt suavitatem unguenti. Pretiosior est sapientia et gloria, parva et ad tempus stultitia.

2. Cor sapientis in dextera eius, et cor stulti in sinistra illius.

3. Sed et in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos aestimat.

4. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

5. Est malum quod vidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis:

6. Positum stultum in dignitate sublimi, et divites sedere deorsum.

7. Vidi servos in equis: et principes ambulantes super terram quasi servos.

8. (a) Qui fodit foveam, incidet in eam: et qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. (a) Prov. 26, 27. Eccli. 27, 29.

9. Qui transfert lapides, affligetur in eis: et qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.

10. Si retusum fuerit ferrum, et hoc non ut prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, et post industriam sequetur sapientia.

11. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit.

12. Verba oris sapientis gratia: et labia insipientis praecipitabunt eum:

13. Initium verborum eius stultitia, et novissimum oris illius error pessimus.

14. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante se fuerit: et quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?

15. Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.

16. Vae tibi terra, cuius rex puer est, et cuius principes mane comedunt.

17. Beata terra, cuius rex nobilis est, et cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, et non ad luxuriam.

18. In pigritiis humiliabitur contignatio: et in infirmitate manuum perstillabit domus.

19. In risum faciunt panem, et vinum ut epulentur viventes: et pecuniae obediunt omnia.

20. In cogitatione tua regi ne detrahas, et in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia et aves caeli portabunt vocem tuam, et qui habet pennas annunciabit sententiam.

CAPUT XI.

Monet nostra aliis impartiri, et semper bene esse operandum: quod hominis iudicium post obitum sit immutabile; futuri quoque iudicii memoriam retinendam, in quo de omnibus iudicandi sumus: iram et malitiam a corde auferendam.

1. Mitte panem tuum super transeuntes aquas: quia post tempora multa invenies illum.

2. Da partem septem, necnon et octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

3. Si repletae fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.

4. Qui observat ventum, non seminat: et qui considerat nubes, numquam metet.

5. Quomodo ignoras quae sit via spiritus, et qua ratione compingantur ossa in ventre praegnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.

6. Mane semina semen tuum, et vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud: et si utrumque simul, melius erit.

7. Dulce lumen, et delectabile est oculis videre solem.

8. Si annis multis vixerit homo, et in his omnibus laetatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, et dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur praeterita.

9. Laetare ergo iuvenis in adolescentia tua, et in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuae, et ambula in viis cordis tui, et in intuitu oculorum tuorum: et scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.

10. Aufer iram a corde tuo, et amove malitiam a carne tua. Adolescentia enim et voluptas vana sunt.

CAPUT XII.

Deum prae oculis habeto in iuventute priusquam succedat molesta senectus, tandemque novissima mors: quumque omnia sint vanitas. Dei praecepta observa, nam de omnibus est reddenda ratio.

1. Memento Creatoris tui in diebus iuventutis tuae, antequam veniat tempus afflictionis, et appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent,

2. Antequam tenebrescat sol, et lumen, et luna, et stellae, et revertantur nubes post pluviam:

3. Quando commovebuntur custodes domus, et nutabunt viri fortissimi, et otiosae erunt molentes in minuto numero, et tenebrescent videntes per foramina:

4. Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, et consurgent ad vocem volucris, et obsurdescent omnes filiae carminis.

5. Excelsa quoque timebunt, et formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, et dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum aeternitatis suae, et circuibunt in platea plangentes.

6. Antequam rumpatur funiculus argenteus, et recurrat vitta aurea, et conteratur hydria super fontem, et confringatur rota super cisternam,

7. Et revertatur pulvis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

8. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, et omnia vanitas.

9. Cumque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, et enarravit quae fecerat: et investigans composuit parabolas multas.

10. Quaesivit verba utilia, et conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos.

11. Verba sapientium sicut stimuli, et quasi clavi in altum defixi, quae per magistrorum consilium data sunt a pastore uno.

12. His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est.

13. Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, et mandata eius observa: hoc est enim omnis homo:

14. Et cuncta, quae fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.

CANTICUM CANTICORUM SALOMONIS

QUOD HEBRAICE DICITUR SIR HASIRIM

CAPUT I.

Hoc canticum totum est mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam suam, ac vicissim sponsae erga Christum sponsum.

1. Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt ubera tua vino,

2. Fragrantia unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulae dilexerunt te.

3. Trahe me: post te curremus in odorem unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus et laetabimur in te, memores uberum tuorum super vinum: recti diligunt te.

4. Nigra sum, sed formosa, filiae Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.

5. Nolite me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol: filii matris meae pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi.

6. Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.

7. Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres, egredere, et abi post vestigia gregum, et pasce hoedos tuos iuxta tabernacula pastorum.

8. Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te amica mea.

9. Pulchrae sunt genae tuae sicut turturis: collum tuum sicut monilia.

10. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

11. Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

12. Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.

13. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

14. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.

15. Ecce tu pulcher es dilecte mi, et decorus. Lectulus noster floridus:

16. Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina.

CAPUT II.

1. Ego flos campi, et lilium convallium.

2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

3. Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi: et fructus eius dulcis gutturi meo.

4. Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.

5. Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo.

6. Laeva eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.

7. Adiuro vos filiae Ierusalem per capreas, cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit.

8. Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles:

9. Similis est dilectus meus capreae, hinnuloque cervorum. en ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.

10. En dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, et veni.

11. Iam enim hiems transiit, imber abiit, et recessit.

12. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit: vox turturis audita est in terra nostra:

13. Ficus protulit grossos suos: vineae florentes dederunt odorem suum. Surge, amica mea, speciosa mea, et veni:

14. Columba mea in foraminibus petrae, in caverna maceriae, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, et facies tua decora.

15. Capite nobis vulpes parvulas, quae demoliuntur vineas: nam vinea nostra floruit.

16. Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia

17. Donec aspiret dies, et inclinentur umbrae. Revertere: similis esto, dilecte mi, capreae, hinnuloque cervorum super montes Bether.

CAPUT III.

1. In lectulo meo per noctes quaesivi quem diligit anima mea: quaesivi illum, et non inveni.

2. Surgam, et circuibo civitatem: per vicos et plateas quaeram quem diligit anima mea: quaesivi illum, et non inveni.

3. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea, vidistis?

4. Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum: nec dimittam donec introducam illum in domum matris meae, et in cubiculum genitricis meae.

5. Adiuro vos filiae Ierusalem per capreas, cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam donec ipsa velit.

6. Quae est ista, quae ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhae, et thuris, et universi pulveris pigmentarii?

7. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel:

8. Omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi: uniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.

9. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani:

10. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constravit propter filias Ierusalem:

11. Egredimini et videte filiae Sion regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, et in die laetitiae cordis eius.

CAPUT IV.

1. Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es! Oculi tui columbarum, absque eo, quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum, quae ascenderunt de monte Galaad.

2. Dentes tui sicut greges tonsarum, quae ascenderunt de lavacro, omnes gemellis foetibus, et sterilis non est inter eas.

3. Sicut vitta coccinea, labia tua: et eloquium tuum, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genae tuae, absque eo, quod intrinsecus latet.

4. Sicut turris David collum tuum, quae aedificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.

5. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreae gemelli, qui pascuntur in liliis,

6. Donec aspiret dies, et inclinentur umbrae, vadam ad montem myrrhae, et ad collem thuris.

7. Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te.

8. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.

9. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui.

10. Quam pulchrae sunt mammae tuae soror mea sponsa! pulchriora sunt ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.

11. Favus distillans labia tua sponsa, mel et lac sub lingua tua: et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.

12. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

13. Emissiones tuae paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo,

14. Nardus et crocus, fistula et cinnamomum cum universis lignis Libani, myrrha et aloe cum omnibus primis unguentis.

15. Fons hortorum: puteus aquarum viventium, quae fluunt impetu de Libano.

16. Surge Aquilo, et veni Auster, perfla hortum meum, et fluant aromata illius.

CAPUT V.

1. Veniat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, et bibite, et inebriamini charissimi.

2. Ego dormio, et cor meum vigilat: vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium.

3. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

4. Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum eius.

5. Surrexi, ut aperirem dilecto meo: manus meae stillaverunt myrrham, et digiti mei pleni myrrha probatissima.

6. Pessulum ostii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat, atque transierat. Anima mea liquefacta est, ut locutus est: quaesivi, et non inveni illum: vocavi, et non respondit mihi.

7. Invenerunt me custodes qui circumeunt civitatem: percusserunt me, et vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.

8. Adiuro vos filiae Ierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuncietis ei quia amore langueo.

9. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos?

10. Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus.

11. Caput eius aurum optimum: Comae eius sicut elatae palmarum, nigrae quasi corvus.

12. Oculi eius sicut columbae super rivulos aquarum, quae lacte sunt lotae, et resident iuxta fluenta plenissima.

13. Genae illius sicut areolae aromatum consitae a pigmentariis. Labia eius lilia distillantia myrrham primam.

14. Manus illius tornatiles aureae, plenae hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus sapphiris.

15. Crura illius columnae marmoreae, quae fundatae sunt super bases aureas. Species eius ut Libani, electus ut cedri.

16. Guttur illius suavissimum, et totus desiderabilis: talis est dilectus meus, et ipse est amicus meus, filiae Ierusalem.

17. Quo abiit dilectus tuus o pulcherrima mulierum? quo declinavit dilectus tuus, et quaeremus eum tecum?

CAPUT VI.

1. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, et lilia colligat.

2. Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

3. Pulchra es amica mea, suavis, et decora sicut Ierusalem: terribilis ut castrorum acies ordinata.

4. Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut grex caprarum, quae apparuerunt de Galaad.

5. Dentes tui sicut grex ovium, quae ascenderunt de lavacro, omnes gemellis foetibus, et sterilis non est in eis.

6. Sicut cortex mali punici, sic genae tuae absque occultis tuis.

7. Sexaginta sunt reginae, et octoginta concubinae, et adolescentularum non est numerus.

8. Una est columba mea, perfecta mea, una est matris suae, electa genitrici suae. Viderunt eam filiae, et beatissimam praedicaverunt: reginae et concubinae, et laudaverunt eam.

9. Quae est ista, quae progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

10. Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, et inspicerem si floruisset vinea, et germinassent mala punica.

11. Nescivi: anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.

12. Revertere, revertere Sulamitis: revertere revertere, ut intueamur te.

CAPUT VII.

1. Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! Iuncturae femorum tuorum, sicut monilia, quae fabricata sunt manu artificis.

2. Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis. Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.

3. Duo ubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreae.

4. Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinae in Hesebon, quae sunt in porta filiae multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, quae respicit contra Damascum.

5. Caput tuum ut Carmelus: et comae capitis tui, sicut purpura regis vincta canalibus.

6. Quam pulchra es, et quam decora charissima, in deliciis!

7. Statura tua assimilata est palmae, et ubera tua botris.

8. Dixi: Ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius: et erunt ubera tua sicut botri vineae: et odor oris tui sicut malorum.

9. Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque et dentibus illius ad ruminandum.

10. Ego dilecto meo, et ad me conversio eius.

11. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.

12. Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea.

13. Mandragorae dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: nova et vetera, dilecte mi, servavi tibi.

CAPUT VIII.

1. Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meae, ut inveniam te foris, et deosculer te, et iam me nemo despiciat?

2. Apprehendam te, et ducam in domum matris meae: ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino condito, et mustum malorum granatorum meorum.

3. Laeva eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.

4. Adiuro vos filiae Ierusalem, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam donec ipsa velit.

5. Quae est ista, quae ascendit de deserto, deliciis

affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.

6. Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio: dura sicut infernus aemulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum.

7. Aquae multae non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

8. Soror nostra parva, et ubera non habet. quid faciemus sorori nostrae in die quando alloquenda est?

9. Si murus est, aedificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

10. Ego murus: et ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

11. Vinea fuit pacifico in ea, quae habet populos: tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos.

12. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, et ducenti his, qui custodiunt fructus eius.

13. Quae habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam.

14. Fuge dilecte mi, et assimilare capreae hinnuloque cervorum super montes aromatum.

LIBER SAPIENTIAE

CAPUT I.

Iudices sint iusti: Dominus invenitur si simplici corde et fide quaeratur, fugit autem a peccatoribus et vanis cogitationibus: cumque omnia repleat, nihil eum latere potest: murmuratio, detractio, et mendacium detestanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam sibi peccatores accersierunt.

(a) 3 Reg. 3, 9. Is. 56, 1. 1. Diligite (a) iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quaerite illum:

(b) 2 Par. 15, 2. 2. (b) Quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum:

3. Perversae enim cogitationes separant a Deo: probata autem virtus corripit insipientes.

4. Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

5. Spiritus enim sanctus disciplinae effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus, quae sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente iniquitate.

(c) Gal. 5, 22. 6. (c) Benignus est enim spiritus sapientiae, et non
(d) Ier. 17, 10. liberabit maledicum a labiis suis: (d) quoniam renum illius testis est Deus, et cordis illius scrutator est verus, et linguae eius auditor.

(e) Is. 6, 3. 7. (e) Quoniam spiritus Domini replevit orbem terrarum: et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis.

8. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec praeteriet illum corripiens iudicium.

9. In cogitationibus enim impii interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

10. Quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum non abscondetur.

11. Custodite ergo vos a murmuratione, quae nihil prodest, et a detractione parcite linguae, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit: os autem quod mentitur, occidit animam.

12. Nolite zelare mortem in errore vitae vestrae, neque acquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum.

(f) Ez. 18, 32. et 33, 11. 13. (f) Quoniam Deus mortem non fecit, nec laetatur in perditione vivorum.

14. Creavit enim, ut essent omnia: et sanabiles fecit nationes orbis terrarum: et non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra.

15. Iustitia enim perpetua est, et immortalis.

16. Impii autem manibus et verbis accersierunt illam: et aestimantes illam amicam, defluxerunt, et sponsiones posuerunt ad illam: quoniam digni sunt qui sint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vitae, futurae spem non habentium, scopus est frui huius vitae voluptatibus, ideoque iustum, qui diversum respicit finem, ferre nequeunt, sed ad mortem usque persequuntur: sicut et diaboli invidia homo a Deo creatus immortalis, factus est mortalis.

1. Dixerunt enim cogitantes apud se non recte:
(g) Exiguum, et cum taedio est tempus vitae nostrae, (g) Iob. 7, 1. et 14, 1.
et non est refrigerium in fine hominis, et non est qui agnitus sit reversus ab inferis:

2. Quia ex nihilo nati sumus, et post hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris: et sermo scintilla ad commovendum cor nostrum:

3. Qua extincta, cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tamquam mollis aër, et transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, et sicut nebula dissolvetur, quae fugata est a radiis solis, et a calore illius aggravata:

4. Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, et nemo memoriam habebit operum nostrorum.

5. (h) Umbrae enim transitus est tempus nostrum, (h) 1 Par. 29, 15.
et non est reversio finis nostri: quoniam consignata est, et nemo revertitur.

6. (i) Venite ergo, et fruamur bonis quae sunt, et (i) Is. 22, 13. et 56, 12. 1 Cor. 15, 32.
utamur creatura tamquam in iuventute celeriter.

7. Vino pretioso, et unguentis nos impleamus: et non praetereat nos flos temporis.

8. Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra.

9. Nemo nostrum exors sit luxuriae nostrae: ubique relinquamus signa laetitiae: quoniam haec est pars nostra, et haec est sors.

10. Opprimamus pauperem iustum, et non parcamus viduae, nec veterani revereamur canos multi temporis.

11. Sit autem fortitudo nostra lex iustitiae: quod enim infirmum est, inutile invenitur.

12. Circumveniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplinae nostrae.

*

(a) Matth. 27, 43. 13. (a) Promittit se scientiam Dei habere, et filium Dei se nominat.

(b) Ioan. 7, 7. 14. (b) Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum.

15. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, et immutatae sunt viae eius.

16. Tamquam nugaces aestimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris tamquam ab immunditiis, et praefert novissima iustorum, et gloriatur patrem se habere Deum.

17. Videamus ergo si sermones illius veri sint, et tentemus quae ventura sunt illi, et sciemus quae erunt novissima illius.

(c) Ps. 21, 9. 18. (c) Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, et liberabit eum de manibus contrariorum.

19. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam eius, et probemus patientiam illius.

(d) Ier. 11, 19. 20. (d) Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius.

21. Haec cogitaverunt, et erraverunt: excaecavit enim illos malitia eorum.

22. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt iustitiae, nec iudicaverunt honorem animarum sanctarum.

(e) Gen. 1, 27. 2. 7. et 5, 1. Eccli. 17, 1. 23. (e) Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, et ad imaginem similitudinis suae fecit illum.

(f) Gen. 3, 1. 24. (f) Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum:

25. Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

CAPUT III.

De felicitate iustorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus a Deo probati fuerunt: et de infelicitate impiorum: item de castitatis et bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

(g) Deut. 33, 3. Inf. 5, 4. 1. Iustorum autem animae in manu Dei sunt, (g) et non tanget illos tormentum mortis.

2. Visi sunt oculis insipientium mori: et aestimata est afflictio exitus illorum:

3. Et quod a nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace.

4. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est.

5. In paucis vexati, in multis bene disponentur: quoniam Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se.

6. Tamquam aurum in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos, et in tempore erit respectus illorum.

(h) Matth. 13, 43. 7. (h) Fulgebunt iusti, et tamquam scintillae in arundineto discurrent.

(i) 1 Cor. 6, 2. 8. (i) Iudicabunt nationes, et dominabuntur populis, et regnabit Dominus illorum in perpetuum.

9. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: et fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum et pax est electis eius.

10. Impii autem secundum quae cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt iustum, et a Domino recesserunt.

11. Sapientiam enim, et disciplinam qui abiicit, infelix est: et vacua est spes illorum, et labores sine fructu, et inutilia opera eorum.

12. Mulieres eorum insensatae sunt, et nequissimi filii eorum.

13. Maledicta creatura eorum: quoniam felix est sterilis: et incoinquinata, quae nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum:

14. (k) Et spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus Deum nequissima: dabitur enim illi fidei donum electum, et sors in templo Dei acceptissima. (k) Is. 56, 4.

15. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, et quae non concidat radix sapientiae.

16. Filii autem adulterorum in inconsummatione erunt, et ab iniquo thoro semen exterminabitur.

17. Et si quidem longae vitae erunt, in nihilum computabuntur, et sine honore erit novissima senectus illorum.

18. Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem.

19. Nationis enim iniquae dirae sunt consummationes.

CAPUT IV.

Casta generatio in multis ab adulterina dissidet: de refrigerio iusti morte praeoccupati: quae sit senectus venerabilis; et quod iusti saepius e mundo tolluntur a Deo, ne ab impiis seducantur: et quantum finis utrorumque distet.

1. O quam pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam et apud Deum nota est, et apud homines.

2. Cum praesens est, imitantur illam: et desiderant eam cum se eduxerit, et in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum praemium vincens.

3. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, et spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.

4. (l) Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita, a vento commovebuntur, et a nimietate ventorum eradicabuntur. (l) Ier. 17, 6. Matth. 7, 27.

5. Confringentur enim rami inconsummati, et fructus illorum inutiles, et acerbi ad manducandum, et ad nihilum apti.

6. Ex iniquis enim somnis filii, qui nascuntur, testes sunt nequitiae adversus parentes in interrogatione sua.

7. Iustus autem si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

8. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem sunt sensus hominis,

9. Et aetas senectutis vita immaculata.

10. (m) Placens Deo factus est dilectus, et vivens inter peccatores translatus est. (m) Hebr. 11, 5.

11. Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius.

12. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscentiae transvertit sensum sine malitia.

13. Consummatus in brevi explevit tempora multa:

14. Placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes, et non intelligentes, nec ponentes in praecordiis talia:

15. Quoniam gratia Dei, et misericordia est in sanctos eius, et respectus in electos illius.

16. Condemnat autem iustus mortuus vivos impios, et iuventus celerius consummata, longam vitam iniusti.

17. Videbunt enim finem sapientis, et non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, et quare munierit illum Dominus.

18. Videbunt et contemnent eum: illos autem Dominus irridebit.

19. Et erunt post haec decidentes sine honore, et in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, et commovebit illos a fundamentis et usque ad supremum desolabuntur: et erunt gementes, et memoria illorum peribit.

20. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, et traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Impii in iudicio admirantes gloriam iustorum quos hic contempserant, deflent suam miseriam, quodque tota eorum felicitas fuerit momentanea: iustorum autem erit perpetua: porro Deus, tum per creaturas, tum per se, armatur ad puniendos impios.

1. Tunc stabunt iusti in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum.

2. Videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperatae salutis,

3. Dicentes intra se, poenitentiam agentes, et prae angustia spiritus gementes. Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem improperii.

(a) Sup. 3, 2. 4. (a) Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, et finem illorum sine honore:

5. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est.

6. Ergo erravimus a via veritatis, et iustitiae lumen non luxit nobis, et Sol intelligentiae non est ortus nobis.

7. Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, et ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

8. Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum iactantia quid contulit nobis?

(b) I Par. 29, 15. Sup 2, 5. 9. (b) Transierunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuncius percurrens,

(c) Prov. 30, 19. 10. (c) Et tamquam navis, quae pertransit fluctuantem aquam: cuius, cum praeterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carinae illius in fluctibus:

11. Aut tamquam avis, quae transvolat in aëre, cuius nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum: et scindens per vim itineris aërem: commotis alis transvolavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius:

12. Aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aër continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius:

13. Sic et nos nati continuo desivimus esse: et virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus.

14. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt:

(d) Ps. 1, 4. Prov. 10, 28. et 11, 7. 15. (d) Quoniam spes impii tamquam lanugo est, quae a vento tollitur: et tamquam spuma gracilis, quae a procella dispergitur: et tamquam fumus, qui a vento diffusus est: et tamquam memoria hospitis unius diei praetereuntis.

16. Iusti autem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum, et cogitatio illorum apud Altissimum.

17. Ideo accipient regnum decoris, et diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, et brachio sancto suo defendet illos.

18. (e) Accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. (e) Ps. 17, 40. Eph. 6,13.

19. Induet pro thorace iustitiam, et accipiet pro galea iudicium certum.

20. Sumet scutum inexpugnabile aequitatem:

21. Acuet autem duram iram in lanceam, et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.

22. Ibunt directe emissiones fulgurum, et tamquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient.

23. Et a petrosa ira plenae mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, et flumina concurrent duriter.

24. Contra illos stabit spiritus virtutis, et tamquam turbo venti dividet illos: et ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, et malignitas evertet sedes potentium.

CAPUT VI.

Reges et iudices ad sapientiam et iustitiam sectandam exhortatur ostendens quam grave maneat iniustis rectoribus supplicium: item quam sit obvia sapientia quaerentibus eam: quodque eius acquisitio sit utilis, cuius capax non est invidus.

1. Melior est sapientia quam vires: (f) et vir prudens quam fortis. (f) Eccle. 9, 18.

2. Audite ergo reges, et intelligite, discite iudices finium terrae.

3. Praebete aures vos, qui continetis multitudines, et placetis vobis in turbis nationum:

4. (g) Quoniam data est a Domino potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur: (g) Rom. 13, 1.

5. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis nec custodistis legem iustitiae, neque secundum voluntatem Dei ambulastis.

6. Horrende et cito apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum his, qui praesunt, fiet.

7. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.

8. (h) Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et aequaliter cura est illi de omnibus. (h) Deut. 10, 17. 2 Par. 19, 7. Eccli. 35, 15. Actor. 10, 34. Rom. 2, 11. Gal. 2, 6. Eph. 6, 9. Col. 3, 25. 1 Petr. 1, 17.

9. Fortioribus autem fortior instat cruciatio.

10. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, et non excidatis.

11. Qui enim custodierint iusta iuste, iustificabuntur: et qui didicerint ista, invenient quid respondeant.

12. Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, et habebitis disciplinam.

13. Clara est, et quae numquam marcescit sapientia, et facile videtur ab his qui diligunt eam, et invenitur ab his qui quaerunt illam.

14. Praeoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat.

15. Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inveniet.

16. Cogitare ergo de illa, sensus est consummatus: et qui vigilaverit propter illam, cito securus erit.

17. Quoniam dignos se ipsa circuit quaerens, et in viis ostendit se illis hilariter, et in omni providentia occurrit illis.

18. Initium enim illius verissima est disciplinae concupiscentia.

19. Cura ergo disciplinae, dilectio est: et dilectio,

custodia legum illius est: custoditio autem legum, consummatio incorruptionis est:

20. Incorruptio autem facit esse proximum Deo.

21. Concupiscentia itaque sapientiae deducit ad regnum perpetuum.

22. Si ergo delectamini sedibus, et sceptris o reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis.

23. Diligite lumen sapientiae omnes qui praeestis populis.

24. Quid est autem sapientia, et quemadmodum facta sit referam: et non abscondam a vobis sacramenta Dei, sed ab initio nativitatis investigabo, et ponam in lucem scientiam illius, et non praeteribo veritatem:

25. Neque cum invidia tabescente iter habebo: quoniam talis homo non erit particeps sapientiae.

26. Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum: et rex sapiens stabilimentum populi est.

27. Ergo accipite disciplinam per sermones meos, et proderit vobis.

CAPUT VII.

Cum unus sit omnibus introitus ad vitam, et similis exitus; prae omnibus eligenda est sapientia, offerens secum cuncta bona, habens secum spiritum intelligentiae multiplicem; et quae hic mirum in modum extollitur, quamque abunde auctor fuerat assecutus.

1. Sum quidem et ego mortalis homo, similis omnibus, et ex genere terreni illius, qui prior factus est, et in ventre matris figuratus sum caro,

(a) Iob. 10, 10. 2. Decem mensium tempore (a) coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, et delectamento somni conveniente.

3. Et ego natus accepi communem aërem, et in similiter factam decidi terram, et primam vocem similem omnibus emisi plorans.

4. In involumentis nutritus sum, et curis magnis.

5. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium.

(b) Iob. 1, 21. 1 Tim. 6, 7. 6. (b) Unus ergo introitus est omnibus ad vitam, et similis exitus.

7. Propter hoc optavi, et datus est mihi sensus: et invocavi, et venit in me spiritus sapientiae:

8. Et praeposui illam regnis et sedibus, et divitias nihil esse duxi in comparatione illius.

(c) Iob. 28, 15. Prov. 8, 11. 9. (c) Nec comparavi illi lapidem pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, et tamquam lutum aestimabitur argentum in conspectu illius.

10. Super salutem et speciem dilexi illam, et proposui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile est lumen illius.

(d) 3 Reg. 3, 13. Matth. 6, 33. 11. (d) Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, et innumerabilis honestas per manus illius,

12. Et laetatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me ista sapientia, et ignorabam quoniam horum omnium mater est.

13. Quam sine fictione didici, et sine invidia communico, et honestatem illius non abscondo.

14. Infinitus enim thesaurus est hominibus: quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei, propter disciplinae dona commendati.

15. Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia, et praesumere digna horum, quae mihi dantur: quoniam ipse sapientiae dux est, et sapientium emendator:

16. In manu enim illius et nos, et sermones nostri, et omnis sapientia, et operum scientia et disciplina.

17. Ipse enim dedit mihi horum, quae sunt, scientiam veram: ut sciam dispositionem orbis terrarum, et virtutes elementorum,

18. Initium, et consummationem, et medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, et commutationes temporum,

19. Anni cursus, et stellarum dispositiones,

20. Naturas animalium, et iras bestiarum, vim ventorum, et cogitationes hominum, differentias virgultorum, et virtutes radicum,

21. Et quaecumque sunt absconsa et improvisa, didici: omnium enim artifex docuit me sapientia.

22. Est enim in illa spiritus intelligentiae, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens,

23. Humanus, benignus, stabilis, certus, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, et qui capiat omnes spiritus: intelligibilis, mundus, subtilis.

24. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia: attingit autem ubique propter suam munditiam.

25. Vapor est enim virtutis Dei, et emanatio quaedam est claritatis omnipotentis Dei sincera: et ideo nihil inquinatum in eam incurrit.

26. (e) Candor est enim lucis aeternae, et speculum sine macula Dei maiestatis, et imago bonitatis illius. (e) Hebr. 1, 3.

27. Et cum sit una, omnia potest: et in se permanens omnia innovat, et per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei et prophetas constituit.

28. Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat.

29. Est enim haec speciosior sole, et super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior.

30. Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malitia.

CAPUT VIII.

Cum sapientiam comitentur omnia desiderabilia, summe ambienda est, et a Deo petenda; a quo solo datur continentia.

1. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.

2. Hanc amavi, et exquisivi a iuventute mea, et quaesivi sponsam mihi eam assumere, et amator factus sum formae illius.

3. Generositatem illius glorificat, contubernium habens Dei: sed et omnium Dominus dilexit illam.

4. Doctrix enim est disciplinae Dei, et electrix operum illius.

5. Et si divitiae appetuntur in vita, quid sapientia locupletius, quae operatur omnia?

6. Si autem sensus operatur: quis horum, quae sunt, magis quam illa est artifex?

7. Et si iustitiam quis diligit: labores huius magnas habent virtutes: sobrietatem enim, et prudentiam docet, et iustitiam, et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.

8. Et si multitudinem scientiae desiderat quis, scit praeterita, et de futuris aestimat: scit versutias sermonum, et dissolutiones argumentorum: signa et monstra scit antequam fiant, et eventus temporum et saeculorum.

9. Proposui ergo hanc adducere mihi ad convivendum

dum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis, et erit allocutio cogitationis et taedii mei.

10. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, et honorem apud seniores iuvenis:

11. Et acutus inveniar in iudicio, et in conspectu potentium admirabilis ero, et facies principum mirabuntur me:

12. Tacentem me sustinebunt, et loquentem me respicient, et sermocinante me plura, manus ori suo imponent.

13. Praeterea habebo per hanc, immortalitatem: et memoriam aeternam his, qui post me futuri sunt, relinquam.

14. Disponam populos: et nationes mihi erunt subditae.

15. Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, et in bello fortis.

16. Intrans in domum meam, conquiescam cum illa: non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec taedium convictus illius, sed laetitiam et gaudium.

17. Haec cogitans apud me, et commemorans in corde meo: quoniam immortalitas est in cognatione sapientiae,

18. Et in amicitia illius delectatio bona, et in operibus manuum illius honestas sine defectione, et in certamine loquelae illius sapientia, et praeclaritas in communicatione sermonum ipsius: circuibam quaerens, ut mihi illam assumerem.

19. Puer autem eram ingeniosus, et sortitus sum animam bonam.

20. Et cum essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum.

21. Et ut scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det, et hoc ipsum erat sapientiae, scire cuius esset hoc donum: adii Dominum, et deprecatus sum illum, et dixi ex totis praecordiis meis.

CAPUT IX.

Oratio sapientis cum agnitione propriae imbecillitatis, ad impetrandam a Domino sapientiam: quae cum omnibus necessaria sit, potissimum tamen rectoribus populorum; incerta est enim humana sapientia.

(a) 3 Reg. 3, 8. 1. Deus patrum meorum, (a) et Domine misericordiae, qui fecisti omnia verbo tuo,

2. Et sapientia tua constituisti hominem, ut dominaretur creaturae, quae a te facta est,

3. Ut disponat orbem terrarum in aequitate et iustitia, et in directione cordis iudicium iudicet:

4. Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, et noli me reprobare a pueris tuis:

(b) Psal. 115, 16. 5. (b) Quoniam servus tuus sum ego, et filius ancillae tuae, homo infirmus, et exigui temporis, et minor ad intellectum iudicii et legum.

6. Nam et si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur.

(c) 1 Par. 28, 5. 2 Par. 1, 9. 7. (c) Tu elegisti me regem populo tuo, et iudicem filiorum tuorum, et filiarum:

8. Et dixisti me aedificare templum in monte sancto tuo, et in civitate habitationis tuae altare, similitudinem tabernaculi sancti tui, quod praeparasti ab initio:

(d) Prov. 8, 22. 27. Ioan. 1, 1. 9. (d) Et tecum sapientia tua, quae novit opera tua, quae et affuit tunc cum orbem terrarum faceres, et sciebat quid esset placitum oculis tuis, et quid directum in praeceptis tuis.

10. Mitte illam de caelis sanctis tuis, et a sede magnitudinis tuae, ut mecum sit et mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te:

11. Scit enim illa omnia, et intelligit, et deducet me in operibus meis sobrie, et custodiet me in sua potentia.

12. Et erunt accepta opera mea, et disponam populum tuum iuste, et ero dignus sedium patris mei.

13. (e) Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? (e) Is. 40, 13. Rom. 11, 34. 1 Cor. 2, 16.

14. Cogitationes enim mortalium timidae, et incertae providentiae nostrae.

15. Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, et terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.

16. Et difficile aestimamus quae in terra sunt: et quae in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quae autem in caelis sunt quis investigabit?

17. Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis:

18. Et sic correctae sint semitae eorum, qui sunt in terris, et quae tibi placent didicerint homines?

19. Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi Domine a principio.

CAPUT X.

Commendatur sapientia, quod servaverit et a malis liberaverit Adam, Noe, Abraham, Lot, Iacob, Ioseph, Moysen; per quem filios Israel de Aegypto duxit per mare Rubrum, demersis in eo Aegyptiis.

1. Haec illum, (f) qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, (f) Gen. 1, 27.

2. (g) Et eduxit illum a delicto suo, et dedit illi virtutem continendi omnia. (g) Gen. 2, 7.

3. (h) Ab hac ut recessit iniustus in ira sua, per iram homicidii fraterni deperiit. (h) Gen. 4, 8.

4. (i) Propter quem, cum aqua deleret terram, sanavit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans. (i) Gen. 7, 21.

5. (k) Haec et in consensu nequitiae cum se nationes contulissent, scivit iustum, et conservavit sine querela Deo, et in filii misericordia fortem custodivit. (k) Gen. 11, 2.

6. (l) Haec iustum a pereuntibus impiis liberavit fugientem, descendente igne in pentapolim: (l) Gen. 19, 17. 22.

7. Quibus in testimonium nequitiae fumigabunda constat deserta terra, et incerto tempore fructus habentes arbores, et incredibilis animae memoria stans figmentum salis.

8. Sapientiam enim praetereuntes non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona, sed et insipientiae suae reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quae peccaverunt, nec latere potuissent.

9. Sapientia autem hos, qui se observant, a doloribus liberavit.

10. (m) Haec profugum irae fratris iustum deduxit per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam sanctorum: honestavit illum in laboribus, et complevit labores illius. (m) Gen. 28, 5. 10.

11. In fraude circumvenientium illum affuit illi, et honestum fecit illum.

12. Custodivit illum ab inimicis, et a seductoribus tutavit illum, et certamen forte dedit illi ut vinceret, et sciret quoniam omnium potentior est sapientia.

13. (n) Haec venditum iustum non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit eum: descenditque cum illo in foveam, (n) Gen. 37, 28.

(a) Gen. 41, 40. Actor. 7, 10. 14. (a) Et in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi sceptrum regni, et potentiam adversus eos, qui eum deprimebant: et mendaces ostendit, qui maculaverunt illum, et dedit illi claritatem aeternam.

(b) Exod. 1, 11. 15. (b) Haec populum iustum, et semen sine querela liberavit a nationibus, quae illum deprimebant.

16. Intravit in animam servi Dei, et stetit contra reges horrendos in portentis et signis.

17. Et reddidit iustis mercedem laborum suorum, et deduxit illos in via mirabili: et fuit illis in velamento diei, et in luce stellarum per noctem:

(c) Exod. 14, 22. Ps. 77, 13. 18. (c) Transtulit illos per Mare rubrum, et transvexit illos per aquam nimiam.

(d) Exod. 12, 35. 19. Inimicos autem illorum demersit in mare, et ab altitudine inferorum eduxit illos. (d) Ideo iusti tulerunt spolia impiorum,

(e) Exod. 15, 1. 20. (e) Et decantaverunt Domine nomen sanctum tuum, et victricem manum tuam laudaverunt pariter:

21. Quoniam sapientia aperuit os mutorum, et linguas infantium fecit disertas.

CAPUT XI.

Sapientia filios Israel per desertum deduxit, devictis inimicis, datisque e petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Aegyptiis: cum tamen Deus, omnium quaerens salutem, longanimiter toleret peccatores, ut resipiscant, quos universos solo suo nutu continuo perdere posset.

(f) Exod. 16, 1. 1. Direxit opera (f) eorum in manibus prophetae sancti.

2. Iter fecerunt per deserta, quae non habitabantur: et in locis desertis fixerunt casas.

(g) Exod. 17, 13. 3. (g) Steterunt contra hostes, et de inimicis se vindicaverunt.

(h) Num. 20, 11. 4. (h) Sitierunt, et invocaverunt te, et data est illis aqua de petra altissima, et requies sitis de lapide duro.

5. Per quae enim poenas passi sunt inimici illorum, a defectione potus sui, et in eis, cum abundarent filii Israel, laetati sunt;

6. Per haec, cum illis deessent, bene cum illis actum est.

7. Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis, humanum sanguinem dedisti iniustis.

8. Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum, dedisti illis abundantem aquam insperate,

9. Ostendens per sitim, quae tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, et adversarios illorum necares.

10. Cum enim tentati sunt, et quidem cum misericordia disciplinam accipientes, scierunt quemadmodum cum ira iudicati impii tormenta paterentur.

11. Hos quidem tamquam pater monens probasti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnasti.

12. Absentes enim et praesentes similiter torquebantur.

13. Duplex enim illos acceperat taedium, et gemitus cum memoria praeteritorum.

14. Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dominum, admirantes in finem exitus.

15. Quem enim in expositione prava proiectum deriserunt, in finem eventus mirati sunt: non similiter iustis sitientes:

(i) Infra 12, 24. 16. Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum, (i) quod quidam errantes colebant mutos serpentes, et bestias supervacuas, immisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam:

17. Ut scirent quia per quae peccat quis, per haec et torquetur.

18. Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quae creavit orbem terrarum ex materia invisa, (k) immittere illis multitudinem ursorum, aut audaces leones, (k) Lev. 26, 22. Infra 16, 1. Ierem. 8, 17.

19. Aut novi generis ira plenas ignotas bestias, aut vaporem ignium spirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis scintillas emittentes:

20. Quarum non solum laesura poterat illos exterminare, sed et aspectus per timorem occidere.

21. Sed et sine his uno spiritu poterant occidi persecutionem passi ab ipsis factis suis, et dispersi per spiritum virtutis tuae: sed omnia in mensura, et numero, et pondere disposuisti.

22. Multum enim valere, tibi soli supererat semper: et virtuti brachii tui quis resistet?

23. Quoniam tamquam momentum staterae, sic est ante te orbis terrarum, et tamquam gutta roris antelucani, quae descendit in terram.

24. Sed misereris omnium, quia omnia potes, et dissimulas peccata hominum propter paenitentiam.

25. Diligis enim omnia quae sunt, et nihil odisti eorum quae fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti, aut fecisti.

26. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?

27. Parcis autem omnibus: quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.

CAPUT XII.

Ostendit quanta clementia et longanimitate Deus corripuerit peccatores terrae sanctae incolas, non subito eos delens, cum non illos tantum, sed et omnes nationes, nulli illata iniuria, tamquam solus omnium Dominus perdere posset: hac videlicet erga inimicos clementia electos suos de se suaque bonitate bene sperare faciens, eosque a peccatis revocans.

1. O quam bonus et suavis est Domine spiritus tuus in omnibus!

2. Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis: et de quibus peccant, admones et alloqueris: ut relicta malitia, credant in te Domine.

3. (l) Illos enim antiquos inhabitatores terrae sanctae tuae, quos exhorruisti, (l) Deut. 9, 5. 12, 29. et 18, 12.

4. Quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, et sacrificia iniusta,

5. Et filiorum suorum necatores sine misericordia, et comestores viscerum hominum, et devoratores sanguinis a medio sacramento tuo,

6. Et auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum nostrorum,

7. Ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quae tibi omnium charior est terra.

8. Sed et his tamquam hominibus pepercisti, et misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent.

9. Non quia impotens eras in bello subiicere impios iustis, aut bestiis saevis, aut verbo duro simul exterminare:

10. (m) Sed partibus iudicans dabas locum poenitentiae, non ignorans, quoniam nequam est natio eorum, et naturalis malitia ipsorum, et quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. (m) Exod. 23, 30. Deut. 7, 22.

11. Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12. Quis enim dicet tibi: Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuum? aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, si perierint nationes, quas tu fecisti?

(a) I Petr. 5, 7. 13. Non enim est alius Deus quam tu, (*a*) cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium.

14. Neque rex, neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his, quos perdidisti.

15. Cum ergo sis iustus, iuste omnia disponis: Ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum aestimas a tua virtute.

16. Virtus enim tua iustitiae initium est: et ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17. Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, et horum, qui te nesciunt, audaciam traducis.

18. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, et cum magna reverentia disponis nos: subest enim tibi, cum volueris, posse.

19. Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse et humanum, et bonae spei fecisti filios tuos: quoniam iudicans das locum in peccatis poenitentiae.

20. Si enim inimicos servorum tuorum, et debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus et locum, per quae possent mutari a malitia;

21. Cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta et conventiones dedisti bonarum promissionum?

22. Cum ergo das nobis disciplinam, inimicos nostros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes: et cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam.

23. Unde et illis, qui in vita sua insensate et iniuste vixerunt, per haec, quae coluerunt, dedisti summa tormenta.

(b) Sup. 11, 16. Rom. 1, 23. 24. (*b*) Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos aestimantes haec, quae in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes.

25. Propter hoc tamquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti.

26. Qui autem ludibriis et increpationibus non sunt correcti, dignum Dei iudicium experti sunt.

27. In quibus enim patientes indignabantur, per haec quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant se nosse, verum Deum agnoverunt: propter quod et finis condemnationis eorum venit super illos.

CAPUT XIII.

Vani quidem sunt qui ex creaturis Deum non agnoscentes, ipsas potius creaturas pro diis coluerunt: at illi longe stultiores qui opus artificis deum dicunt, ab insensato idolo futura interrogantes.

(c) Rom. 1, 18. 1. (*c*) Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei: et de his, quae videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex:

(d) Deut. 4, 19. et 17, 3. 2. (*d*) Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem et lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt.

3. Quorum si specie delectati, deos putaverunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est. speciei enim generator haec omnia constituit.

4. Aut si virtutem, et opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quoniam qui haec fecit, fortior est illis:

5. A magnitudine enim speciei, et creaturae cognoscibiliter poterit creator horum videri.

6. Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum quaerentes, et volentes invenire.

7. (*e*) Etenim cum in operibus illius conversentur, inquirunt: et persuasum habent quoniam bona sunt quae videntur. *(e) Rom. 1, 21.*

8. Iterum autem nec his debet ignosci.

9. Si enim tantum potuerunt scire, ut possent aestimare saeculum: quomodo huius Dominum non facilius invenerunt?

10. Infelices autem sunt, et inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum et argentum, artis inventionem, et similitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquae.

11. (*f*) Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secuerit, et huius docte eradat omnem corticem, *(f) Is. 44, 12. Ier. 10, 3.* et arte sua usus, diligenter fabricet vas utile in conversationem vitae,

12. Reliquiis autem eius operis, ad praeparationem escae abutatur:

13. Et reliquum horum, quod ad nullos usus facit, lignum curvum, et verticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, et per scientiam suae artis figuret illud, et assimilet illud imagini hominis,

14. Aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, et rubicundum faciens fuco colorem illius, et omnem maculam, quae in illo est, perliniens:

15. Et faciat ei dignam habitationem, et in pariete ponens illud, et confirmans ferro,

16. Ne forte cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest adiuvare se: imago enim est, et opus est illi adiutorium.

17. Et de substantia sua, et de filiis suis, et de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo, qui sine anima est:

18. Et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, et pro vita rogat mortuum, et in adiutorium inutilem invocat:

19. Et pro itinere petit ab eo, qui ambulare non potest: et de acquirendo, et de operando, et de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus est inutilis.

CAPUT XIV.

Utilis inventio navis, qua etiam tempore diluvii semen humanum servatum est: idolum autem maledictum est cum suo fabricatore: et quod fuerit idolorum idololatriaeque exordium ac progressus, item quae mala ex idololatria procedant.

1. Iterum alius navigare cogitans, et per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum invocat.

2. Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, et artifex sapientia fabricavit sua.

3. Tua autem, Pater, providentia gubernat: (*g*) quoniam dedisti et in mari viam, et inter fluctus semitam firmissimam, *(g) Exod. 14, 22.*

4. Ostendens quoniam potens es ex omnibus salvare, etiam si sine arte aliquis adeat mare.

5. Sed ut non essent vacua sapientiae tuae opera:

propter hoc etiam et exiguo ligno credunt homines animas suas, et transeuntes mare per ratem liberati sunt:

(a) Gen. 6, 4. et 7, 7.

6. (a) Sed et ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit saeculo semen nativitatis, quae manu tua erat gubernata.

7. Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia.

(b) Psal. 113, 4. Baruch 6, 3.

8. (b) Per manus autem quod fit idolum, maledictum est et ipsum, et qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autem cum esset fragile, deus cognominatus est.

9. Similiter autem odio sunt Deo impius, et impietas eius.

10. Etenim quod factum est, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

11. Propter hoc et in idolis nationum non erit respectus: quoniam creaturae Dei in odium factae sunt, et in tentationem animabus hominum, et in muscipulam pedibus insipientium.

12. Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum: et adinventio illorum corruptio vitae est.

13. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

14. Supervacuitas enim hominum haec advenit in orbem terrarum: et ideo brevis illorum finis est inventus.

15. Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem: et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tamquam deum colere coepit, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia.

16. Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, et tyrannorum imperio colebantur figmenta.

17. Et hos, quos in palam homines honorare non poterant propter hoc quod longe essent, e longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tamquam praesentem colerent sua solicitudine.

18. Provexit autem ad horum culturam et hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

19. Ille enim volens placere illi, qui se assumpsit, elaboravit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret.

20. Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum, qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum aestimaverunt.

21. Et haec fuit vitae humanae deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt.

22. Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed et in magno viventes inscientiae bello, tot et tam magna mala pacem appellant.

(c) Deut. 18, 10. Ier. 7, 6.

23. (c) Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniae plenas vigilias habentes,

24. Neque vitam, neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat:

25. Et omnia commista sunt, sanguis, homicidium, furtum et fictio, corruptio et infidelitas, turbatio et periurium, tumultus bonorum,

26. Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio moechiae et impudicitiae.

27. Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali causa est, et initium et finis.

28. Aut enim dum laetantur, insaniunt: aut certe vaticinantur falsa, aut vivunt iniuste, aut peierant cito.

29. Dum enim confidunt in idolis, quae sine anima sunt, male iurantes noceri se non sperant.

30. Utraque ergo illis evenient digne, quoniam male senserunt de Deo, attendentes idolis, et iuraverunt iniuste, in dolo contemnentes iustitiam.

31. Non enim iuratorum virtus, sed peccantium poena perambulat semper iniustorum praevaricationem.

CAPUT XV.

Vox fidelium suavitatem et misericordiam Dei commendantium, cuius gratia ab idololatria sunt servati: mire quoque subsannat idolorum artifices ac cultores.

1. Tu autem Deus noster, suavis et verus es, patiens, et in misericordia disponens omnia.

2. Etenim si peccaverimus, tui sumus, scientes magnitudinem tuam: et si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati.

3. Nosse enim te, consummata iustitia est: et scire iustitiam, et virtutem tuam, radix est immortalitatis.

4. Non enim in errorem induxit nos hominum malae artis excogitatio, nec umbra picturae labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores,

5. Cuius aspectus insensato dat concupiscentiam, et diligit mortuae imaginis effigiem sine anima.

6. Malorum amatores, digni sunt qui spem habeant in talibus, et qui faciunt illos, et qui diligunt, et qui colunt.

7. (d) Sed et figulus mollem terram premens laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, et de eodem luto fingit quae munda sunt in usum vasa, et similiter quae his sunt contraria: horum autem vasorum quis sit usus, iudex est figulus. (d) Rom. 9, 21.

8. Et cum labore vano deum fingit de eodem luto: ille qui paulo ante de terra factus fuerat, et post pusillum reducit se unde acceptus est, repetitus animae debitum quam habebat.

9. Sed cura est illi, non quia laboraturus est, nec quoniam brevis illi vita est, sed concertatur aurificibus et argentariis: sed et aerarios imitatur, et gloriam praefert, quoniam res supervacuas fingit.

10. Cinis est enim cor eius, et terra supervacua spes illius, et luto vilior vita eius:

11. Quoniam ignoravit qui se finxit, et qui inspiravit illi animam, quae operatur, et qui insufflavit ei spiritum vitalem.

12. Sed et aestimaverunt lusum esse vitam nostram, et conversationem vitae compositam ad lucrum, et oportere undecumque etiam ex malo acquirere.

13. Hic enim scit se super omnes delinquere, qui ex terrae materia fragilia vasa, et sculptilia fingit.

14. Omnes enim insipientes, et infelices supra modum animae superbi, sunt inimici populi tui, et imperantes illi:

15. Quoniam omnia idola nationum deos aestimaverunt, (e) quibus neque oculorum usus est ad videndum, neque nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed et pedes eorum pigri ad ambulandum. (e) Ps. 113, 5. et 134, 16.

16. Homo enim fecit illos: et qui spiritum mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similem homo poterit deum fingere.

17. Cum enim sit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est ipse his, quos colit, quia ipse quidem vixit, cum esset mortalis, illi autem numquam.

18. Sed et animalia miserrima colunt: insensata enim comparata his, illis sunt deteriora.

19. Sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona

potest conspicere. Effugerunt autem Dei laudem, et benedictionem eius.

CAPUT XVI.

Aegyptiis ob idololatriam digno passis, Hebraei escam a Deo acceperunt: castigati tamen aliquantum morsu serpentum, erecto serpente aeneo sanati sunt a Deo: impii vero morte consumpti per locustas, muscas, ignemque grandini mistum: cum illi accepto manna, satiati sint et confortati.

1. Propter haec, et per his similia passi sunt digne tormenta, et per multitudinem bestiarum exterminati sunt.

(a) *Num.* 11, 31.

2. Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, (a) quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui novum saporem, escam parans eis ortygometram:

3. Ut illi quidem concupiscentes escam propter ea, quae illis ostensa et missa sunt, etiam a necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti, novam gustaverunt escam.

4. Oportebat enim illis sine excusatione quidem supervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantum ostendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

(b) *Num.* 21, 6.

5. (b) Etenim cum illis supervenit saeva bestiarum ira, morsibus perversorum colubrorum exterminabantur.

6. Sed non in perpetuum ira tua permansit, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuae.

7. Qui enim conversus est, non per hoc, quod videbat, sanabatur, sed per te omnium salvatorem:

8. In hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.

(c) *Exod.* 8, 24. *et* 10, 4. *Apoc.* 9, 7.

9. (c) Illos enim locustarum, et muscarum occiderunt morsus, et non est inventa sanitas animae illorum: quia digni erant ab huiusmodi exterminari.

10. Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: misericordia enim tua adveniens sanabat illos.

11. In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, et velociter salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non possent tuo uti adiutorio.

12. Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia.

(d) *Deut.* 32, 39. 1 *Reg.* 2, 6 *Tob.* 13, 2.

13. (d) Tu es enim, Domine, qui vitae et mortis habes potestatem, et deducis ad portas mortis, et reducis:

14. Homo autem occidit quidem per malitiam, et cum exierit spiritus, non revertetur, nec revocabit animam quae recepta est:

15. Sed tuam manum effugere impossibile est.

(e) *Exod.* 9, 23.

16. (e) Negantes enim te nosse impii, per fortitudinem brachii tui flagellati sunt: novis aquis, et grandinibus, et pluviis persecutionem passi, et per ignem consumpti.

17. Quod enim mirabile erat, in aqua, quae omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex est enim orbis iustorum.

18. Quodam enim tempore, mansuetabatur ignis, ne comburerentur quae ad impios missa erant animalia: sed ut ipsi videntes scirent, quoniam Dei iudicio patiuntur persecutionem.

(f) *Exod.* 16, 14. *Num.* 11, 7. *Ps.* 77, 25. *Ioan.* 6, 31.

19. Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis, exardescebat undique, ut iniquae terrae nationem exterminaret.

20. (f) Pro quibus angelorum esca nutrivisti populum tuum, et paratum panem de caelo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, et omnis saporis suavitatem.

21. Substantia enim tua dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: et deserviens uniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur.

(g) *Exod.* 9, 24.

22. (g) Nix autem et glacies sustinebant vim ignis, et non tabescebant: ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine et pluvia coruscans.

23. Hic autem iterum ut nutrirentur iusti, etiam suae virtutis oblitus est.

24. Creatura enim tibi Factori deserviens, exardescit in tormentum adversus iniustos: et lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.

25. Propter hoc et tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratiae tuae deserviebat, ad voluntatem eorum, qui a te desiderabant:

(h) *Deut.* 8, 3. *Matth.* 4, 4.

26. Ut scirent filii tui, quos dilexisti Domine, (h) quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos, qui in te crediderint, conservat.

27. Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat:

28. Ut notum omnibus esset, quoniam oportet praevenire solem ad benedictionem tuam, et ad ortum lucis te adorare.

29. Ingrati enim spes tamquam hybernalis glacies tabescet, et disperiet tamquam aqua supervacua.

CAPUT XVII.

Aegyptii triduanas passi sunt invincibiles tenebras cum incredibili timore et horrore: reliqua orbis parte illustrato lumine.

1. Magna sunt enim iudicia tua Domine, et inenarrabilia verba tua: propter hoc indisciplinatae animae erraverunt.

(i) *Exod.* 10, 23.

2. (i) Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctae: vinculis tenebrarum et longae noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitivi perpetuae providentiae iacuerunt.

3. Et dum putant se latere in obscuris peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrende, et cum admiratione nimia perturbati.

4. Neque enim quae continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, et personae tristes illis apparentes pavorem illis praestabant.

5. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen praebere, nec siderum limpidae flammae illuminare poterant illam noctem horrendam.

6. Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus: et timore perculsi illius, quae non videbatur, faciei, aestimabant deteriora esse quae videbantur:

(k) *Exod.* 7, 22. *et* 8, 7

7. Et (k) magicae artis appositi erant derisus, et sapientiae gloriae correptio cum contumelia.

8. Illi enim qui promittebant timores et perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant.

9. Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat: transitu animalium et serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant: et aërem, quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre.

10. Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim praesumit saeva, perturbata conscientia.

11. Nihil enim est timor nisi proditio cogitationis auxiliorum.

12. Et dum ab intus minor est expectatio, maiorem computat inscientiam eius causae, de qua tormentum praestat.

13. Illi autem qui impotentem vere noctem, et ab infimis, et ab altissimis inferis supervenientem, eundem somnum dormientes,

14. Aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animae deficiebant traductione: subitaneus enim illis et insperatus timor supervenerat.

15. Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus.

16. Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius praeoccupatus esset, ineffugibilem sustinebat necessitatem.

17. Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquae decurrentis nimium,

18. Aut sonus validus praecipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo: deficientes faciebant illos prae timore.

19. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, et non impeditis operibus continebatur.

20. Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum, quae superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebraei luce gaudent, et ducatum columnae ignis accipiunt: occiduntur omnia Aegypti primogenita ab angelo: Hebraei in seditione Core iram Dei provocant; sed in medio incendii liberentur, offerente Aaron incensum, et pro multitudine deprecante.

(a) Exod. 10, 23. 1. Sanctis autem tuis (a) maxima erat lux, et horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non et ipsi eadem passi erant, magnificabant te:

2. Et qui ante laesi erant, quia non laedebantur, gratias agebant: et ut esset differentia, donum petebant.

(b) Exod. 14, 24. Ps. 77, 14. et 104, 39. 3. (b) Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotae viae, et solem sine laesura boni hospitii praestitisti.

4. Digni quidem illi carere luce, et pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen saeculo dari.

(c) Exod. 1, 16. (d) Exod. 2, 3. (e) Exod. 14, 27. 5. (c) Cum cogitarent iustorum occidere infantes: et (d) uno exposito filio, et liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, et (e) pariter illos perdidisti in aqua valida.

6. Illa enim nox ante cognita est a patribus nostris, ut vere scientes quibus iuramentis crediderunt, animaequiores essent.

7. Suscepta est autem a populo tuo sanitas quidem iustorum, iniustorum autem exterminatio.

8. Sicut enim laesisti adversarios: sic et nos provocans magnificasti.

9. Absconse enim sacrificabant iusti pueri bonorum, et iustitiae legem in concordia disposuerunt: similiter et bona et mala recepturos iustos, patrum iam decantantes laudes.

10. Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, et flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

(f) Exod. 12, 29. 11. (f) Simili autem poena servus cum domino afflictus est, et popularis homo regi similia passus.

12. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant: quoniam uno momento, quae erat praeclarior natio illorum, exterminata est.

13. De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc vero primum cum fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum Dei esse.

14. Cum enim quietum silentium contineret omnia, et nox in suo cursu medium iter haberet,

15. Omnipotens sermo tuus de caelo a regalibus sedibus, durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit,

16. Gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte, et usque ad caelum attingebat stans in terra.

17. Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt illos, et timores supervenerunt insperati.

18. Et alius alibi proiectus semivivus, propter quam moriebatur, causam demonstrabat mortis.

19. Visiones enim, quae illos turbaverunt, haec praemonebant, ne inscii, quare mala patiebantur, perirent.

20. Tetigit autem tunc et iustos tentatio mortis, et commotio in eremo facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

21. (g) Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suae scutum, orationem, et per incensum deprecationem allegans, restitit irae, et finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus est famulus. (g) Num. 16, 46.

22. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturae potentia, sed verbo illum, qui se vexabat, subiecit, iuramenta parentum, et testamentum commemorans.

23. Cum enim iam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, et amputavit impetum, et divisit illam, quae ad vivos ducebat viam.

24. (h) In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: et parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, et magnificentia tua in diademate capitis illius sculpta erat. (h) Exod. 28, 6.

25. His autem cessit qui exterminabat, et haec extimuit. erat enim sola tentatio irae sufficiens.

CAPUT XIX.

Hebraeos persequentes Aegyptii, mari absorpti sunt, muscis et ranis antea vexati; Hebraeis vero concupitas carnes accipientibus, impii inhospitales percutiuntur caecitate: elementa Deo serviunt in afflictione malorum, et obsequio bonorum.

1. Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit. Praesciebat enim et futura illorum:

2. Quoniam cum ipsi permisissent ut se educerent, et cum magna sollicitudine praemisissent illos, consequebantur illos poenitentia acti.

3. (i) Adhuc enim inter manus habentes luctum, et deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiae: et quos rogantes proiecerant, hos tamquam fugitivos persequebantur: (i) Exod. 14, 5.

4. Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: et horum, quae acciderant, commemorationem amittebant, ut quae deerant tormentis, repleret punitio:

5. Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent.

6. Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis praeceptis, ut pueri tui custodirentur illaesi.

7. Nam nubes castra eorum obumbrabat, et ex

aqua, quae ante erat, terra arida apparuit, et in mari rubro via sine impedimento, et campus germinans de profundo nimio:

8. Per quem omnis natio transivit, quae tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia et monstra.

9. Tamquam enim equi depaverunt escam, et tamquam agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberasti illos.

10. Memores enim erant adhuc eorum, quae in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, et pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

(a) Exod. 16, 13. Num. 11, 31. Sup. 16, 2. 11. (a) Novissime autem viderunt novam creaturam avium, cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

12. In allocutione enim desiderii, ascendit illis de mari ortygometra: et vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis, quae ante facta erant, argumentis per vim fulminum: iuste enim patiebantur secundum suas nequitias.

13. Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt: alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem redigebant.

14. Et non solum haec, sed et alius quidam respectus illorum erat: quoniam inviti recipiebant extraneos.

15. Qui autem cum laetitia receperunt hos, qui eisdem usi erant iustitiis, saevissimis afflixerunt doloribus.

16. Percussi sunt autem caecitate: sicut (b) illi in foribus iusti, cum subitaneis cooperti essent tenebris, unusquisque transitum ostii sui quaerebat. (b) Gen. 19, 11.

17. In se enim elementa dum convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, et omnia suum sonum custodiunt: unde aestimari ex ipso visu certo potest.

18. Agrestia enim in aquatica convertebantur: et quaecumque erant natantia, in terram transibant.

19. Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, et aqua extinguentis naturae obliviscebatur.

20. Flammae econtrario, corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam, quae facile dissolvebatur sicut glacies, bonam escam. In omnibus enim magnificasti populum tuum Domine, et honorasti, et non despexisti, in omni tempore, et in omni loco assistens eis.

IN ECCLESIASTICUM IESU FILII SIRACH

PROLOGUS

Multorum nobis, et magnorum per legem, et prophetas, aliosque qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israel doctrinae et sapientiae causa: quia non solum ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse et dicentes et scribentes doctissimos fieri. Avus meus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, et prophetarum, et aliorum librorum, qui nobis a parentibus nostris traditi sunt: voluit et ipse scribere aliquid horum, quae ad doctrinam et sapientiam pertinent: ut desiderantes discere, et illorum periti facti, magis magisque attendant animo, et confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, et attentiori studio lectionem facere, et veniam habere in illis, in quibus videmur sequentes imaginem sapientiae deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solum haec, sed et ipsa lex, et prophetae, ceteraque aliorum librorum, non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octavo et trigesimo anno temporibus Ptolemaei Evergetis regis, postquam perveni in Aegyptum: et cum multum temporis ibi fuissem, inveni ibi libros relictos, non parvae, neque contemnendae doctrinae. Itaque bonum et necessarium putavi et ipse aliquam addere diligentiam et laborem interpretandi librum istum: et multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa, quae ad finem ducunt, librum istum dare, et illis qui volunt animum intendere, et discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundum legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICUS

CAPUT I.

Sapientia incomprehensibilis et in creaturis relucens, ab aeterno originem a solo Deo omnipotente trahit quam dat diligentibus ac timentibus ipsum: nam timor Domini, qui hic multipliciter commendatur, non solum sapientiam, sed et reliquas secum affert virtutes: simplici autem corde ad Deum accedendum est.

1. Omnis sapientia a Domino Deo est, et cum illo
(c) 3 Reg. 3, 9. et 4, 29. fuit semper, (c) et est ante aevum.

2. Arenam maris, et pluviae guttas, et dies saeculi quis dinumeravit? Altitudinem caeli, et latitudinem terrae, et profundum abyssi quis dimensus est?

3. Sapientiam Dei praecedentem omnia quis investigavit?

4. Prior omnium creata est sapientia, et intellectus prudentiae ab aevo.

5. Fons sapientiae verbum Dei in excelsis, et ingressus illius mandata aeterna.

6. Radix sapientiae cui revelata est, et astutias illius quis agnovit?

7. Disciplina sapientiae cui revelata est, et manifestata? et multiplicationem ingressus illius quis intellexit?

8. Unus est altissimus Creator omnipotens, et Rex potens, et metuendus nimis, sedens super thronum illius et dominans Deus.

9. Ipse creavit illam in Spiritu sancto, et vidit, et dinumeravit, et mensus est.

10. Et effudit illam super omnia opera sua, et super omnem carnem secundum datum suum, et praebuit illam diligentibus se.

11. Timor Domini gloria, et gloriatio, et laetitia, et corona exultationis.

12. Timor Domini delectabit cor, et dabit laetitiam, et gaudium, et longitudinem dierum.

13. Timenti Dominum bene erit in extremis, et in die defunctionis suae benedicetur.

14. Dilectio Dei honorabilis sapientia.

15. Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, et in agnitione magnalium suorum.

(a) Ps. 110, 10. Prov. 1, 7. et 9, 10. 16. (a) Initium sapientiae, timor Domini, et cum fidelibus in vulva concreatus est, cum electis feminis graditur, et cum iustis et fidelibus agnoscitur.

17. Timor Domini, scientiae religiositas.

18. Religiositas custodiet et iustificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit.

19. Timenti Dominum bene erit, et in diebus consummationis illius benedicetur.

20. Plenitudo sapientiae est timere Deum, et plenitudo a fructibus illius.

21. Omnem domum illius implebit a generationibus, et receptacula a thesauris illius.

22. Corona sapientiae, timor Domini, replens pacem, et salutis fructum:

23. Et vidit, et dinumeravit eam: utraque autem sunt dona Dei.

24. Scientiam, et intellectum prudentiae sapientia compartietur: et gloriam tenentium se, exaltat.

25. Radix sapientiae est timere Dominum: et rami illius longaevi.

26. In thesauris sapientiae intellectus, et scientiae religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia.

27. Timor Domini expellit peccatum:

28. Nam qui sine timore est, non poterit iustificari: iracundia enim animositatis illius, subversio illius est.

29. Usque in tempus sustinebit patiens, et postea redditio iucunditatis.

30. Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius, et labia multorum enarrabunt sensum illius.

31. In thesauris sapientiae significatio disciplinae:

32. Execratio autem peccatori, cultura Dei.

33. Fili concupiscens sapientiam, conserva iustitiam, et Deus praebebit illam tibi.

34. Sapientia enim et disciplina timor Domini: et quod beneplacitum est illi,

35. Fides, et mansuetudo, et adimplebit thesauros illius.

36. Ne sis incredibilis timori Domini: et ne accesseris ad illum duplici corde.

37. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, et non scandalizeris in labiis tuis.

38. Attende in illis, ne forte cadas, et adducas animae tuae inhonorationem,

39. Et revelet Deus absconsa tua, et in medio synagogae elidat te:

40. Quoniam accessisti maligne ad Dominum, et cor tuum plenum est dolo et fallacia.

CAPUT II.

Deo serviturus stet in iustitia, Dei timore et patientia; timentes vero Deum credant, fidantque in illum, et maximos hinc fructus accipient: vae autem incredulis et impatientibus: effectus quoque divini timoris explicantur.

(b) Matth. 4, 1. 2 Tim. 3, 12. 1. Fili accedens ad servitutem Dei, (b) sta in iustitia, et timore, et praepara animam tuam ad tentationem.

2. Deprime cor tuum, et sustine: inclina aurem tuam, et suscipe verba intellectus: et ne festines in tempore obductionis.

3. Sustine sustentationes Dei: coniungere Deo, et sustine, ut crescat in novissimo vita tua.

4. Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe:

5. (c) Quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. (c) Sap. 3, 6.

6. Crede Deo, et recuperabit te: et dirige viam tuam, et spera in illum. Serva timorem illius, et in illo veterasce.

7. Metuentes Dominum sustinete misericordiam eius: et non deflectatis ab illo ne cadatis.

8. Qui timetis Dominum, credite illi: et non evacuabitur merces vestra.

9. Qui timetis Dominum, sperate in illum: et in oblectationem veniet vobis misericordia.

10. Qui timetis Dominum diligite illum, et illuminabuntur corda vestra.

11. Respicite filii nationes hominum: et scitote quia nullus speravit in Domino, et confusus est.

12. (d) Quis enim permansit in mandatis eius, et derelictus est? aut quis invocavit eum, et despexit illum? (d) Ps. 30, 1.

13. Quoniam pius et misericors est Deus, et remittet in die tribulationis peccata: et protector est omnibus exquirentibus se in veritate.

14. Vae duplici corde, et labiis scelestis, et manibus malefacientibus, et peccatori (e) terram ingredienti duabus viis. (e) 3 Reg. 18, 21.

15. Vae dissolutis corde, qui non credunt Deo: et ideo non protegentur ab eo.

16. Vae his, qui perdiderunt sustinentiam, et qui dereliquerunt vias rectas, et diverterunt in vias pravas.

17. Et quid facient, cum inspicere coeperit Dominus?

18. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: et (f) qui diligunt illum, conservabunt viam illius. (f) Io. 14, 23.

19. Qui timent Dominum, inquirent quae beneplacita sunt ei: et qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius.

20. Qui timent Dominum, praeparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas.

21. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius,

22. Dicentes: Si poenitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, et non in manus hominum.

23. Secundum enim magnitudinem ipsius, sic et misericordia illius cum ipso est.

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, et inhonoratio maledictionem: modestia animi laudatur contra curiositatem, et cor durum, nequam et superbum vituperatur, laudato sapiente et eleemosynam tribuente.

1. Filii sapientiae, ecclesia iustorum: et natio illorum, obedientia et dilectio.

2. Iudicium patris audite filii, et sic facite ut salvi sitis.

3. Deus enim honoravit patrem in filiis: et iudicium matris exquirens, firmavit in filios.

4. Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, et continebit se ab illis, et in oratione dierum exaudietur.

5. Et sicut qui thesaurizat, ita et qui honorificat matrem suam.

6. Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filiis, et in die orationis suae exaudietur.

7. Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore: et qui obedit patri, refrigerabit matrem.

8. Qui timet Dominum honorat parentes, et quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

(a) Exod. 20, 12. Deut. 5, 16. Matth. 15, 4. Marc. 7, 10. Eph. 6, 2. 9. (a) In opere et sermone, et omni patientia honora patrem tuum,

10. Ut superveniat tibi benedictio ab eo, et benedictio illius in novissimo maneat.

(b) Gen. 27, 27. et 49, 2. 11. (b) Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.

12. Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, eius confusio.

13. Gloria enim hominis ex honore patris sui, et dedecus filii pater sine honore.

14. Fili suscipe senectam patris tui, et non contristes eum in vita illius:

15. Et si defecerit sensu, veniam da, et ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim patris non erit in oblivione.

16. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum,

17. Et in iustitia aedificabitur tibi, et in die tribulationis commemorabitur tui: et sicut in sereno glacies solventur peccata tua.

18. Quam malae famae est, qui derelinquit patrem: et est maledictus a Deo, qui exasperat matrem.

19. Fili in mansuetudine opera tua perfice, et super hominum gloriam diligéris.

(c) Phil. 2, 3. 20. (c) Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam:

21. Quoniam magna potentia Dei solius, et ab humilibus honoratur.

(d) Prov. 25, 27. 22. (d) Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris: sed quae praecepit tibi Deus, illa cogita semper, et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.

23. Non est enim tibi necessarium ea, quae abscondita sunt, videre oculis tuis.

24. In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, et in pluribus operibus eius non eris curiosus.

25. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi.

26. Multos quoque supplantavit suspicio illorum, et in vanitate detinuit sensus illorum.

27. Cor durum habebit male in novissimo: et qui amat periculum, in illo peribit.

28. Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, et pravus corde in illis scandalizabitur.

29. Cor nequam gravabitur in doloribus, et peccator adiiciet ad peccandum.

30. Synagogae superborum non erit sanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, et non intelligetur.

31. Cor sapientis intelligitur in sapientia, et auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam.

32. Sapiens cor, et intelligibile abstinebit se a peccatis, et in operibus iustitiae successus habebit.

(e) Dan. 4, 24. 33. (e) Ignem ardentem extinguit aqua, et eleemosyna resistit peccatis:

34. Et Deus prospector est eius qui reddit gratiam: meminit eius in posterum, et in tempore casus sui inveniet firmamentum.

CAPUT IV.

Ad opera misericordiae et sapientiam multipliciter hortatur, huius ostendens utilitates: confusio bona et mala: non occultanda sapientia, nec veritati contradicendum: pro iustitia certandum: verbo tuo opus respondeat: sis humanus erga subditos, et non avarus.

1. Fili eleemosynam pauperis ne defraudes, (f) et oculos tuos ne transvertas a paupere. (f) Tob. 4, 7.

2. Animam esurientem ne despexeris: et non exasperes pauperem in inopia sua.

3. Cor inopis ne afflixeris, et non protrahas datum angustianti.

4. Rogationem contribulati ne abiicias: et non avertas faciem tuam ab egeno.

5. Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram: et non relinquas quaerentibus tibi retro maledicere:

6. Maledicentis enim tibi in amaritudine animae exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7. Congregationi pauperum affabilem te facito, et presbytero humilia animam tuam, et magnato humilia caput tuum.

8. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, et redde debitum tuum, et responde illi pacifica in mansuetudine.

9. Libera eum, qui iniuriam patitur de manu superbi: et non acide feras in anima tua.

10. In iudicando esto pupillis misericors ut pater, et pro viro matri illorum:

11. Et eris tu velut filius Altissimi obediens, et miserebitur tui magis quam mater.

12. Sapientia filiis suis vitam inspirat, et suscipit inquirentes se, et praeibit in via iustitiae.

13. Et qui illam diligit, diligit vitam: et qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem eius.

14. Qui tenuerint illam, vitam hereditabunt: et quo introibit, benedicet Deus.

15. Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto: et eos, qui diligunt illam, diligit Deus.

16. Qui audit illam, iudicabit Gentes: et qui intuetur illam, permanebit confidens.

17. Si crediderit ei, hereditabit illam, et erunt in confirmatione creaturae illius.

18. Quoniam in tentatione ambulat cum eo, et in primis eligit eum.

19. Timorem et metum, et probationem inducet super illum: et cruciabit illum in tribulatione doctrinae suae, donec tentet eum in cogitationibus suis, et credat animae illius.

20. Et firmabit illum, et iter adducet directum ad illum, et laetificabit illum,

21. Et denudabit absconsa sua illi, et thesaurizabit super illum scientiam et intellectum iustitiae.

22. Si autem oberraverit, derelinquet eum, et tradet eum in manus inimici sui.

23. Fili conserva tempus, et devita a malo.

24. Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

25. Est enim confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gloriam et gratiam.

26. Ne accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium.

27. Ne reverearis proximum tuum in casu suo:

28. Nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore suo.

29. In lingua enim sapientia dignoscitur: et sen-

sus, et scientis, et doctrina in verbo sensati, et firmamentum in operibus iustitiae.

30. Non contradicas verbo veritatis ullo modo, et de mendacio ineruditionis tuae confundere.

31. Non confundaris confiteri peccata tua, et ne subiicias te omni homini pro peccato.

32. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvii.

33. Pro iustitia agonizare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro iustitia, et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34. Noli citatus esse in lingua tua: et inutilis, et remissus in operibus tuis.

35. Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, et opprimens subiectos tibi.

36. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, et ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, iuventutis, fortitudinis, aut misericordiae Domini; ne sis vagus, sed firmus et mansuetus in via Domini, et cordatus in verbis: ne sis susurro aut bilinguis.

1. Noli attendere ad possessiones iniquas, et ne dixeris: Est mihi sufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictae et obductionis.

2. Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui:

3. Et ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me subiiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

4. Ne dixeris: Peccavi, et quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.

5. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adiicias peccatum super peccatum.

6. Et ne dicas: Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur.

(a) Prov. 10, 8. 7. (a) Misericordia enim et ira ab illo cito proximant, et in peccatores respicit ira illius.

8. Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem.

9. Subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictae disperdet te.

(b) Prov. 11, 4. 28. 10. (b) Noli anxius esse in divitiis iniustis: non enim proderunt tibi in die obductionis et vindictae.

11. Non ventiles te in omnem ventum, et non eas in omnem viam: sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12. Esto firmus in via Domini, et in veritate sensus tui et scientia, et prosequatur te verbum pacis et iustitiae.

13. Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: et cum sapientia proferas responsum verum.

14. Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, et confundaris.

15. Honor et gloria in sermone sensati, lingua vero imprudentis subversio est ipsius.

16. Non appelleris susurro, et lingua tua ne capiaris, et confundaris.

17. Super furem enim est confusio et poenitentia, et denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, et inimicitia, et contumelia.

18. Iustifica pusillum, et magnum similiter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt improperium, invidia, ac ferocitas: quam iuvant dulcedo in verbis et pacifica conversatio: multiplices sunt amici, sed verus amicus non potest satis aestimari: quantum diligenda et conservanda sit sapientia: quaerenda est prudentium societas, et servanda Dei praecepta.

1. Noli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim et contumeliam malus hereditabit, et omnis peccator invidus et bilinguis.

2. (c) Non te extollas in cogitatione animae tuae velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per stultitiam, (c) Rom. 12, 16. Phil. 2, 3.

3. Et folia tua comedat, et fructus tuos perdat, et relinquaris velut lignum aridum in eremo.

4. Anima enim nequam disperdet qui se habet, et in gaudium inimicis dat illum, et deducet in sortem impiorum.

5. Verbum dulce multiplicat amicos, et mitigat inimicos: et lingua eucharis in bono homine abundat.

6. Multi pacifici sint tibi, et consiliarius sit tibi unus de mille.

7. Si possides amicum, in tentatione posside eum, et ne facile credas ei.

8. Est enim amicus secundum tempus suum, et non permanebit in die tribulationis.

9. Et est amicus qui convertitur ad inimicitiam: et est amicus qui odium et rixam, et convitia denudabit.

10. Est autem amicus socius mensae, et non permanebit in die necessitatis.

11. Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coaequalis, et in domesticis tuis fiducialiter aget:

12. Si humiliaverit se contra te, et a facie tua absconderit se, unanimem habebis amicitiam bonam.

13. Ab inimicis tuis separare, et ab amicis tuis attende.

14. Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem invenit illum, invenit thesaurum.

15. Amico fideli nulla est comparatio, et non est digna ponderatio auri et argenti contra bonitatem fidei illius.

16. Amicus fidelis, medicamentum vitae et immortalitatis: et qui metuunt Dominum, invenient illum.

17. Qui timet Deum, aeque habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.

18. Fili a iuventute tua excipe doctrinam, et usque ad canos invenies sapientiam.

19. Quasi is qui arat, et seminat, accede ad eam, et sustine bonos fructus illius.

20. In opere enim ipsius exiguum laborabis, et cito edes de generationibus illius.

21. Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, et non permanebit in illa excors.

22. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, et non demorabuntur proiicere illam.

23. Sapientia enim doctrinae secundum nomen est eius, et non est multis manifesta: quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei.

24. Audi fili, et accipe consilium intellectus, et ne abiicias consilium meum.

25. Iniice pedem tuum in compedes illius, et in torques illius collum tuum:

26. Subiice humerum tuum, et porta illam, et ne acedieris vinculis eius.

27. In omni animo tuo accede ad illam, et in omni virtute tua conserva vias eius.

28. Investiga illam, et manifestabitur tibi, et continens factus ne derelinquas eam:

29. In novissimis enim invenies requiem in ea, et convertetur tibi in oblectationem.

30. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, et bases virtutis, et torques illius in stolam gloriae:

31. Decor enim vitae est in illa, et vincula illius alligatura salutaris.

32. Stolam gloriae indues eam, et coronam gratulationis superpones tibi.

33. Fili, si attenderis mihi, disces: et si accommodaveris animum tuum, sapiens eris.

34. Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam: et si dilexeris audire, sapiens eris.

(a) Inf. 8, 9. 35. (a) In multitudine presbyterorum prudentium sta, et sapientiae illorum ex corde coniungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, et proverbia laudis non effugiant a te.

36. Et si videris sensatum, evigila ad eum, et gradus ostiorum illius exterat pes tuus.

(b) Ps. 1, 2. 37. (b) Cogitatum tuum habe in praeceptis Dei, et in mandatis illius maxime assiduus esto: et ipse dabit tibi cor, et concupiscentia sapientiae dabitur tibi.

CAPUT VII.

Abstinendum a malis: vetantur ambitio, praesumptio, pusillanimitas, mendacium, verbositas coram presbyteris, et praesumptio in oblationibus: laus agriculturae, bonae mulieris et servi frugi: parentes filios erudiant, et filias elocent: filii honorent parentes: Deus ac sacerdotes ipsius honorandi: ad opera misericordiae hortatur, et ad memoriam novissimorum.

1. Noli facere mala, et non te apprehendent.

2. Discede ab iniquo, et deficient mala abs te.

3. Fili, non semines mala in sulcis iniustitiae, et non metes ea in septuplum.

4. Noli quaerere a domino ducatum, neque a rege cathedram honoris.

(c) Iob. 9, 2. 20. Ps. 142, 2. Eccle. 7, 17. Luc. 18, 11. 5. (c) Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: et penes regem noli velle videri sapiens.

6. Noli quaerere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, et ponas scandalum in aequitate tua.

7. Non pecces in multitudinem civitatis, nec te immittas in populum,

(d) Inf. 12, 7. 8. (d) Neque alliges duplicia peccata: nec enim in uno eris immunis.

9. Noli esse pusillanimis in animo tuo:

10. Exorare, et facere eleemosynam ne despicias.

11. Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet Deus, et offerente me Deo altissimo, munera mea suscipiet.

12. Non irrideas hominem in amaritudine animae:

(e) 1 Reg. 2, 7. (e) est enim qui humiliat et exaltat, circumspector Deus.

13. Noli arare mendacium adversus fratrem tuum: neque in amicum similiter facias.

14. Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius non est bona.

15. Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, et non iteres verbum in oratione tua.

16. Non oderis laboriosa opera, et rusticationem creatam ab Altissimo.

17. Non te reputes in multitudine indisciplinatorum.

18. Memento irae, quoniam non tardabit.

19. Humilia valde spiritum tuum: quoniam vindicta carnis impii, ignis et vermis.

20. Noli praevaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem charissimum auro spreveris.

21. Noli discedere a muliere sensata et bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundiae illius super aurum.

22. (f) Non laedas servum in veritate operantem, (f) Levit. 19, 13.
neque mercenarium dantem animam suam.

23. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24. Pecora tibi sunt? attende illis: et si sunt utilia, perseverent apud te.

25. Filii tibi sunt? erudi illos, et curva illos a pueritia illorum.

26. Filiae tibi sunt? serva corpus illarum, et non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.

27. Trade filiam, et grande opus feceris, et homini sensato da illam.

28. Mulier si est tibi secundum animam tuam, non proiicias illam: et odibili non credas te. In toto corde tuo

29. (g) Honora patrem tuum, et gemitus matris (g) Tob. 4, 3.
tuae ne obliviscaris:

30. Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: et retribue illis, quomodo et illi tibi.

31. In tota anima tua time Dominum, et sacerdotes illius sanctifica.

32. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: et ministros eius ne derelinquas.

33. (h) Honora Deum ex tota anima tua, et hono- (h) Deut. 12, 18.
rifica sacerdotes, et propurga te cum brachiis.

34. Da illis partem, (i) sicut mandatum est tibi, (i) Lev. 2, 3. Num. 18, 15.
primitiarum et purgationis: et de negligentia tua purga te cum paucis.

35. Datum brachiorum tuorum et sacrificium sanctificationis offeres Domino, et initia sanctorum:

36. Et pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio et benedictio tua.

37. Gratia dati in conspectu omnis viventis, et mortuo non prohibeas gratiam.

38. (k) Non desis plorantibus in consolatione, et (k) Rom. 12, 15.
cum lugentibus ambula.

39. (l) Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim (l) Matth. 5, 36.
in dilectione firmaberis.

40. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non despiciendus poenitens, nec senex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi seniores, arguendi peccatores et contumeliosi: foenerari: spondere: contra iudicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1. Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius.

2. (m) Non contendas cum viro locuplete, ne forte (m) Matth. 5, 25.
contra te constituat litem tibi.

3. (n) Multos enim perdidit aurum et argentum, et (n) Inf. 31, 6.
usque ad cor regum extendit, et convertit.

4. Non litiges cum homine linguato, et non strues in ignem illius ligna.

5. Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur.

6. Ne despicias hominem avertentem se a peccato, (a) neque improperes ei. memento quoniam omnes in correptione sumus. (a) 2 Cor. 2, 8. Gal. 6, 1.

7. (b) Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis senescunt. (b) Lev. 19, 32.

8. Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens quoniam omnes morimur, et in gaudium nolumus venire.

9. (c) Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, et in proverbiis eorum conversare. (c) Sup. 6, 35.

10. Ab ipsis enim disces sapientiam, et doctrinam intellectus, et servire magnatis sine querela.

11. Non te praetereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt a patribus suis:

12. Quoniam ab ipsis disces intellectum, et in tempore necessitatis dare responsum.

13. Non incendas carbones peccatorum arguens eos, et ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

14. Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo.

15. (d) Noli foenerari homini fortiori te: quod si foeneraveris, quasi perditum habe. (d) Inf. 29, 4.

16. Non spondeas super virtutem tuam: quod si spoponderis, quasi restituens cogita.

17. Non iudices contra iudicem: quoniam secundum quod iustum est iudicat.

18. (e) Cum audace non eas in via, ne forte gravet mala sua in te: ipse enim secundum voluntatem suam vadit, et simul cum stultitia illius peries. (e) Gen. 4, 8.

19. (f) Cum iracundo non facias rixam, et cum audace non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis, et ubi non est adiutorium, elidet te. (f) Prov. 22, 24.

20. Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quae eis placent.

21. Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet.

22. Non omni homini cor tuum manifestes: ne forte inferat tibi gratiam falsam, et convitietur tibi.

CAPUT IX.

Quam sit prudenter cum mulieribus agendum, et quam sit societas et affectus earum viris periculosa: amicus antiquus servandus: peccatoris gloria non zelanda: absis ab homine potestatem occidendi habente: cum sapientibus tractandum, et Deus prae oculis habendus.

1. Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinae nequam.

2. Non des mulieri potestatem animae tuae, ne ingrediatur in virtutem tuam, et confundaris.

3. Ne respicias mulierem multivolam: ne forte incidas in laqueos illius.

4. Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.

5. (g) Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. (g) Gen. 6, 2.

6. (h) Ne des fornicariis animam tuam in ullo: ne perdas te, et hereditatem tuam. (h) Prov. 5, 2.

7. Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.

8. (i) Averte faciem tuam a muliere compta, et ne circumspicias speciem alienam. (i) Gen. 34, 2. 2 Reg. 11, 4. et 12, 1. Matth. 5, 28.

9. Propter speciem mulieris multi perierunt: et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.

10. Omnis mulier, quae est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.

11. Speciem mulieris alienae multi admirati, reprobi facti sunt. colloquium enim illius quasi ignis exardescit.

12. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum:

13. Et non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, et sanguine tuo labaris in perditionem.

14. Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi.

15. Vinum novum, amicus novus: veterascet, et cum suavitate bibes illud.

16. (k) Non zeles gloriam, et opes peccatoris: non enim scis quae futura sit illius subversio. (k) Iudic. 9, 4. 2 Reg. 15, 10.

17. Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius.

18. Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi, et non suspicaberis timorem mortis.

19. Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne forte auferat vitam tuam.

20. Communionem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, et super dolentium arma ambulabis.

21. Secundum virtutem tuam cave te a proximo tuo, et cum sapientibus et prudentibus tracta.

22. Viri iusti sint tibi convivae, et in timore Dei sit tibi gloriatio,

23. Et in sensu sit tibi cogitatus Dei, et omnis enarratio tua in praeceptis Altissimi.

24. In manu artificum opera laudabuntur, et princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu vero seniorum verbum.

25. Terribilis est in civitate sua homo linguosus: et temerarius in verbo suo odibilis erit.

CAPUT X.

Sapiens iudex, utilis: insipiens, perniciosus: rectorem subditi imitantur: omnia in manu Dei: iniuriae obliviscendum: detestatio superbiae, iniustitiae, contumeliae, avaritiae: homo brevis vitae post mortem vermis: discessus a Deo, causa est superbiae: gentes ob superbiam a Deo perditae: laus timoris Dei: non despiciendus pauper iustus: nec dives peccator honorandus: anima in mansuetudine servanda.

1. Iudex sapiens iudicabit populum suum, et principatus sensati stabilis erit.

2. (l) Secundum iudicem populi, sic et ministri eius: et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea. (l) Prov. 29, 12.

3. (m) Rex insipiens perdet populum suum: et civitates inhabitabuntur per sensum potentium. (m) 3 Reg. 12, 13.

4. In manu Dei potestas terrae: et utilem rectorem suscitabit in tempus super illam.

5. In manu Dei prosperitas hominis, et super faciem scribae imponet honorem suum.

6. Omnis iniuriae proximi ne memineris, (n) et nihil agas in operibus iniuriae. (n) Lev. 19, 13.

7. Odibilis coram Deo est et hominibus superbia: et execrabilis omnis iniquitas gentium.

8. (o) Regnum a gente in gentem transfertur propter iniustitias, et iniurias, et contumelias, et diversos dolos. (o) Dan. 4, 14

9. Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit terra et cinis?

10. Nihil est iniquius quam amare pecuniam: hic enim et animam suam venalem habet: quoniam in vita sua proiecit intima sua.

11. Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum.

12. Brevem languorem praecidit medicus: sic et rex hodie est, et cras morietur.

13. Cum enim morietur homo, hereditabit serpentes, et bestias, et vermes.

14. Initium superbiae hominis, apostatare a Deo:

15. Quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor

(a) Prov. 16, 12. eius. (a) quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, et subvertet eum in finem.

16. Propterea exhonoravit Dominus conventus malorum, et destruxit eos usque in finem.

17. Sedes ducum superborum destruxit Deus, et sedere fecit mites pro eis.

18. Radices gentium superbarum arefecit Deus, et plantavit humiles ex ipsis gentibus.

19. Terras gentium evertit Dominus, et perdidit eas usque ad fundamentum.

20. Arefecit ex ipsis, et disperdidit eos, et cessare fecit memoriam eorum a terra.

21. Memoriam superborum perdidit Deus, et reliquit memoriam humilium sensu.

22. Non est creata hominibus superbia: neque iracundia nationi mulierum.

23. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur, quod praeterit mandata Domini.

24. In medio fratrum rector illorum in honore: et qui timent Dominum, erunt in oculis illius.

25. Gloria divitum, honoratorum, et pauperum, timor Dei est:

26. Noli despicere hominem iustum pauperem, et noli magnificare virum peccatorem divitem.

27. Magnus, et iudex, et potens est in honore: et non est maior illo, qui timet Deum.

(b) Prov. 17, 2. 28. (b) Servo sensato liberi servient: (c) et vir pru-

(c) 2 Reg. 12, 13. dens et disciplinatus non murmurabit correptus, et inscius non honorabitur.

29. Noli extollere te in faciendo opere tuo, et noli cunctari in tempore angustiae.

(d) Prov. 12, 9. 30. (d) Melior est qui operatur, et abundat in omnibus, quam qui gloriatur, et eget pane.

31. Fili in mansuetudine serva animam tuam, et da illi honorem secundum meritum suum.

32. Peccantem in animam suam quis iustificabit? et quis honorificabit exhonorantem animam suam?

33. Pauper gloriatur per disciplinam et timorem suum: et est homo qui honorificatur propter substantiam suam.

34. Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? et qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

CAPUT XI.

Sapientia humiliati: ex specie nemo iudicandus: de vestitu et honore non gloriandum: de re interrogandum ante iudicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona et mala a Deo: et bonorum et malorum memor sis: in domum non quivis inducendus, et ab insidiis dolosi cavendum.

(e) Gen. 41, 40. Dan. 6, 2. Joan. 7, 15. 1. Sapientia humiliati exaltabit caput illius, (e) et in medio magnatorum consedere illum faciet.

2. Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo.

3. Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius.

4. (f) In vestitu ne glorieris umquam, nec in die (f) Act. 12, 21. 22.

honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altissimi solius, et gloriosa, et absconsa, et invisa opera illius.

5. Multi tyranni sederunt in throno, et insuspicabilis portavit diadema.

6. (g) Multi potentes oppressi sunt valide, et glo- (g) 1 Reg. 15, 28. Esth. 6, 7.

riosi traditi sunt in manus alterorum.

7. Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: et cum interrogaveris, corripe iuste.

8. (h) Priusquam audias, ne respondeas verbum: (h) Prov. 18, 13.

et in medio sermonum ne adiicias loqui.

9. De ea re, quae te non molestat, ne certeris: et in iudicio peccantium ne consistas.

10. Fili ne in multis sint actus tui: et (i) si dives (i) 1 Tim. 6, 9.

fueris, non eris immunis a delicto. si enim secutus fueris, non apprehendes: et non effugies, si praecucurreris.

11. (k) Est homo laborans, et festinans, et dolens (k) Eccl. 4, 8.

impius, et tanto magis non abundabit.

12. Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, et abundans paupertate:

13. Et (l) oculus Dei respexit illum in bono, et ere- (l) Job. 42, 10.

xit eum ab humilitate ipsius, et exaltavit caput eius: et mirati sunt in illo multi, et honoraverunt Deum.

14. (m) Bona et mala, vita et mors, paupertas et (m) Job. 1, 21. et 2, 10.

honestas a Deo sunt.

15. Sapientia et disciplina, et scientia legis apud Deum. Dilectio, et viae bonorum apud ipsum.

16. Error et tenebrae peccatoribus concreata sunt: qui autem exultant in malis, consenescunt in malo.

17. Datio Dei permanet iustis, et profectus illius successus habebit in aeternum.

18. Est qui locupletatur parce agendo, et haec est pars mercedis illius

19. In eo quod dicit: (n) Inveni requiem mihi, et (n) Luc. 12, 19.

nunc manducabo de bonis meis solus:

20. Et nescit quod tempus praeteriet, et mors appropinquet, et relinquat omnia aliis, et morietur.

21. Sta in testamento tuo, et in illo colloquere, et in opere mandatorum tuorum veterasce.

22. Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, et mane in loco tuo.

23. Facile est enim in oculis Dei subito honestare pauperem.

24. Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, et in hora veloci processus illius fructificat.

25. Ne dicas: Quid est mihi opus, et quae erunt mihi ex hoc bona?

26. Ne dicas: Sufficiens mihi sum: et quid ex hoc pessimabor?

27. (o) In die bonorum ne immemor sis malorum: (o) Infra 18, 25.

et in die malorum ne immemor sis bonorum:

28. Quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.

29. Malitia horae oblivionem facit luxuriae magnae, et in fine hominis denudatio operum illius.

30. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir.

31. Non omnem hominem inducas in domum tuam: multae enim sunt insidiae dolosi.

32. Sicut enim eructant praecordia foetentium, et sicut perdix inducitur in caveam, et ut caprea in la-

queum: sic et cor superborum, et sicut prospector videns casum proximi sui.

33. Bona enim in mala convertens insidiatur, et in electis imponet maculam.

34. A scintilla una augetur ignis, et ab uno doloso augetur sanguis: homo vero peccator sanguini insidiatur.

35. Attende tibi a pestifero, fabricat enim mala: ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum.

36. Admitte ad te alienigenam, et subvertet te in turbine, et abalienabit te a tuis propriis.

CAPUT XII.

Benefaciendum iusto: impii vero et peccatores non suscipiendi: difficile est amicos ab inimicis dignoscere, nec inimicis usquam fidendum, quantumvis amicitiam simulent.

1. Si benefeceris, scito cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa.

2. Benefac iusto, et invenies retributionem magnam: et si non ab ipso, certe a Domino.

3. Non est enim ei bene qui assiduus est in malis, et eleemosynas non danti: quoniam et Altissimus odio habet peccatores, et misertus est poenitentibus.

(a) Gal. 6, 10. 4. (a) Da misericordi, et ne suscipias peccatorem: et impiis et peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindictae.

5. Da bono, et non receperis peccatorem.

6. Benefac humili, et non dederis impio: prohibe panes illi dari ne in ipsis potentior te sit:

7. Nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quaecumque feceris illi: quoniam et Altissimus odio habet peccatores, et impiis reddet vindictam.

8. Non agnoscetur in bonis amicus, et non abscondetur in malis inimicus.

9. In bonis viri, inimici illius in tristitia: et in malitia illius, amicus agnitus est.

10. Non credas inimico tuo in aeternum: sicut enim aeramentum, aeruginat nequitia illius:

11. Et si humiliatus vadat curvus, adiice animum tuum, et custodi te ab illo.

12. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne forte conversus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: et in novissimo agnoscas verba mea, et in sermonibus meis stimuleris.

13. Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, et omnibus, qui appropiant bestiis? et sic qui comitatur cum viro iniquo, et obvolutus est in peccatis eius.

14. Una hora tecum permanebit: si autem declinaveris, non supportabit.

(b) Ier. 41, 6. 15. (b) In labiis suis indulcat inimicus, et in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam.

16. In oculis suis lacrymatur inimicus: et si invenerit tempus, non satiabitur sanguine:

17. Et si incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem.

18. In oculis suis lacrymatur inimicus, et quasi adiuvans suffodiet plantas tuas.

19. Caput suum movebit, et plaudet manu, et multa susurrans commutabit vultum suum.

CAPUT XIII.

Periculosa sunt consortia cum superbo, divite, et potentiore: dilige Deum ac proximum: non convenit diviti cum paupere, et hoc despecto ille honoratur.

(c) Sup. 7, 2. 1. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: (c) et qui communicaverit superbo, induet superbiam.

2. Pondus super se tollet qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris.

3. Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim se colliserint, confringetur.

4. Dives iniuste egit, et fremet: pauper autem laesus tacebit.

5. Si largitus fueris, assumet te: et si non habueris, derelinquet te.

6. Si habes, convivet tecum, et evacuabit te, et ipse non dolebit super te.

7. Si necessarius illi fueris, supplantabit te, et subridens spem dabit, narrans tibi bona, et dicet: Quid opus est tibi?

8. Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis, et ter: et in novissimo deridebit te: et postea videns derelinquet te, et caput suum movebit ad te.

9. Humiliare Deo, et expecta manus eius.

10. Attende ne seductus in stultitiam humilieris.

11. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris.

12. Advocatus a potentiore discede: ex hoc enim magis te advocabit.

13. Ne improbus sis, ne impingaris: et ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem.

14. Ne retineas ex aequo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius. ex multa enim loquela tentabit te, et subridens interrogabit te de absconditis tuis.

15. Immitis animus illius conservabit verba tua: et non parcet de malitia, et de vinculis.

16. Cave tibi, et attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subversione tua ambulas.

17. Audiens vero illa quasi in somnis vide, et vigilabis.

18. Omni vita tua dilige Deum, et invoca illum in salute tua.

19. Omne animal diligit simile sibi: sic et omnis homo proximum sibi.

20. Omnis caro ad similem sibi coniungetur, et omnis homo simili sui sociabitur.

21. Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto.

22. (d) Quae communicatio sancto homini ad canem? aut quae pars diviti ad pauperem? (d) 2 Cor. 6, 14.

23. Venatio leonis onager in eremo: sic et pascua divitum, sunt pauperes.

24. Et sicut abominatio est superbo humilitas: sic et execratio divitis pauper.

25. Dives commotus confirmatur ab amicis suis: humilis autem cum ceciderit expelletur et a notis.

26. Diviti decepto multi recuperatores: locutus est superba, et iustificaverunt illum.

27. Humilis deceptus est, insuper et arguitur: locutus est sensate, et non est datus ei locus.

28. Dives locutus est, et omnes tacuerunt, et verbum illius usque ad nubes perducent.

29. Pauper locutus est, et dicunt: Quis est hic? et si offenderit, subvertent illum.

30. Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: et nequissima paupertas in ore impii.

31. Cor hominis immutat faciem illius, sive in bona, sive in mala.

32. Vestigium cordis boni, et faciem bonam difficile invenies, et cum labore.

CAPUT XIV.

Beatus qui non est verbo lapsus: avaro et livido perniciosae divitiae, et de utriusque miseriis: de substantia benefaciendum ante mortem quae non tardat: de hominis fragilitate: beatus sapientiae et iustitiae studiosus.

1. Beatus vir, qui non est lapsus verbo ex ore suo, (a) et non est stimulatus in tristitia delicti.

(a) *Infra* 19, 17.

2. Felix, qui non habuit animi sui tristitiam, et non excidit a spe sua.

3. Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia, et homini livido ad quid aurum?

4. Qui acervat ex animo suo iniuste, aliis congregat, et in bonis illius alius luxuriabitur.

5. Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? et non iucundabitur in bonis suis.

6. Qui sibi invidet, nihil est illo nequius, et haec redditio est malitiae illius:

7. Et si bene fecerit, ignoranter, et non volens facit: et in novissimo manifestat malitiam suam.

8. Nequam est oculus lividi, et avertens faciem suam, et despiciens animam suam.

9. Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam.

10. Oculus malus ad mala: et non satiabitur pane, sed indigens et in tristitia erit super mensam suam.

11. Fili si habes, benefac tecum, et Deo dignas oblationes offer.

12. Memor esto quoniam mors non tardat, et testamentum inferorum quia demonstratum est tibi: testamentum enim huius mundi morte morietur.

13. (b) Ante mortem benefac amico tuo, et secundum vires tuas exporrigens da pauperi.

(b) *Tob.* 4, 7. *Sup.* 4, 1. *Luc.* 16, 9.

14. Non defrauderis a die bono, et particula boni doni non te praetereat.

15. Nonne aliis relinques dolores et labores tuos in divisione sortis?

16. Da, et accipe, et iustifica animam tuam.

17. Ante obitum tuum operare iustitiam: quoniam non est apud inferos invenire cibum.

18. (c) Omnis caro sicut foenum veterascet, et sicut folium fructificans in arbore viridi.

(c) *Is.* 40, 6. *Iac.* 1, 10. 1 *Petr.* 1, 24.

19. Alia generantur, et alia deiiciuntur: sic generatio carnis et sanguinis, alia finitur, et alia nascitur.

20. Omne opus corruptibile in fine deficiet: et qui illud operatur, ibit cum illo.

21. Et omne opus electum iustificabitur: et qui operatur illud, honorabitur in illo.

22. (d) Beatus vir, qui in sapientia morabitur, et qui in iustitia sua meditabitur, et in sensu cogitabit circumspectionem Dei.

(d) *Psal.* 1, 2.

23. Qui excogitat vias illius in corde suo, et in absconditis suis intelligens, vadens post illam quasi investigator, et in viis illius consistens:

24. Qui respicit per fenestras illius, et in ianuis illius audiens:

25. Qui requiescit iuxta domum illius, et in parietibus illius figens palum statuet casulam suam ad manus illius, et requiescent in casula illius bona per aevum:

26. Statuet filios suos sub tegmine illius, et sub ramis eius morabitur.

27. Protegetur sub tegmine illius a fervore, et in gloria eius requiescet.

CAPUT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat se ad sapientiam, quam stulti et mendaces non assequentur: peccata Deo non sunt adscribenda, sed homini, qui ab illo conditus est libero arbitrio, propositis praeceptis quae servare poterat: Dei oculis omnia munda sunt.

1. Qui timet Deum, faciet bona: et qui continens est iustitiae, apprehendet illam,

2. Et obviabit illi quasi mater honorificata, et quasi mulier a virginitate suscipiet illum.

3. Cibabit illum pane vitae et intellectus, (e) et aqua sapientiae salutaris potabit illum: et firmabitur in illo, et non flectetur:

(e) *Ioan.* 4, 10.

4. Et continebit illum, et non confundetur: et exaltabit illum apud proximos suos,

5. Et in medio Ecclesiae aperiet os eius, et adimplebit illum spiritu sapientiae et intellectus, et stola gloriae vestiet illum.

6. Iucunditatem et exultationem thesaurizabit super illum, et nomine aeterno hereditabit illum.

7. Homines stulti non apprehendent illam, et homines sensati obviabunt illi, homines stulti non videbunt eam: longe enim abest a superbia et dolo.

8. Viri mendaces non erunt illius memores: et viri veraces invenientur in illa, et successum habebunt usque ad inspectionem Dei.

9. Non est speciosa laus in ore peccatoris:

10. Quoniam a Deo profecta est sapientia. sapientiae enim Dei astabit laus, et in ore fideli abundabit, et dominator dabit eam illi.

11. Non dixeris: Per Deum abest: quae enim odit ne feceris.

12. Non dicas: Ille me implanavit: non enim necessarii sunt ei homines impii.

13. Omne execramentum erroris odit Dominus, et non erit amabile timentibus eum.

14. Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui.

15. Adiecit mandata et praecepta sua:

16. (f) Si volueris mandata servare, conservabunt te, et in perpetuum fidem placitam facere.

(f) *Matth* 19, 17.

17. Apposuit tibi aquam et ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.

18. (g) Ante hominem vita et mors, bonum et malum: quod placuerit ei, dabitur illi:

(g) *Ierem* 21, 8.

19. Quoniam multa sapientia Dei, et fortis in potentia, videns omnes sine intermissione.

20. (h) Oculi Domini ad timentes eum, et ipse (i) agnoscit omnem operam hominis.

(h) *Ps.* 33, 16. (i) *Hebr.* 4, 13.

21. Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spatium peccandi:

22. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium.

CAPUT XVI.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos, et misericordia in bonos: magna sunt operum misericordiae merita: Dei cognitioni ac iudicio nemo se potest subtrahere, cuius opera sunt ab homine inscrutabilia.

1. Ne iucunderis in filiis impiis, si multiplicentur: nec oblecteris super ipsos, si non est timor Dei in illis.

2. Non credas vitae illorum, et ne respexeris in labores eorum.

3. Melior est enim unus timens Deum, quam mille filii impii.

4. Et utile est mori sine filiis quam relinquere filios impios.

5. Ab uno sensato inhabitabitur patria, tribus impiorum deseretur.

6. Multa talia vidit oculus meus, et fortiora horum audivit auris mea.

(a) Infra 21, 10. 7. (a) In synagoga peccantium exardebit ignis, et in gente incredibili exardescet ira.

(b) Gen. 6, 4. 8. (b) Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes suae virtuti:

9. Et non pepercit peregrinationi Lot, et execratus est eos prae superbia verbi illorum.

10. Non misertus est illis, gentem totam perdens, et extollentem se in peccatis suis.

(c) Num. 14, 23. 24. et 26, 51. 11. (c) Et sicut sexcenta millia peditum, qui congregati sunt in duritia cordis sui: et si unus fuisset cervicatus, mirum si fuisset immunis.

12. Misericordia enim et ira est cum illo. Potens exoratio, et effundens iram:

13. Secundum misericordiam suam, sic correptio illius hominem secundum opera sua iudicat.

14. Non effugiet in rapina peccator, et non retardabit sufferentia misericordiam facientis.

(d) Rom. 2, 6. 15. Omnis misericordia faciet locum (d) unicuique secundum meritum operum suorum, et secundum intellectum peregrinationis ipsius.

16. Non dicas: A Deo abscondar, et ex summo quis mei memorabitur?

17. In populo magno non agnoscar: quae est enim anima mea in tam immensa creatura?

18. Ecce caelum, et caeli caelorum, abyssus, et universa terra, et quae in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur,

19. Montes simul, et colles, et fundamenta terrae: cum conspexerit illa Deus, tremore concutientur.

20 Et in omnibus his insensatum est cor: et omne cor intelligitur ab illo:

21. Et vias illius quis intelligit, et procellam, quam nec oculus videbit hominis?

22. Nam plurima illius opera sunt in absconsis: sed opera iustitiae eius quis enunciabit? aut quis sustinebit? Longe enim est testamentum a quibusdam, et interrogatio omnium in consummatione est.

23. Qui minoratur corde, cogitat inania: et vir imprudens, et errans cogitat stulta.

24. Audi me fili, et disce disciplinam sensus, et in verbis meis attende in corde tuo,

25. Et dicam in aequitate disciplinam, et scrutabor enarrare sapientiam: et in verbis meis attende in corde tuo, et dico in aequitate spiritus virtutes, quas posuit Deus in opera sua ab initio, et in veritate enuncio scientiam eius.

26. In iudicio Dei opera eius ab initio, et ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, et initia eorum in gentibus suis.

27. Ornavit in aeternum opera illorum, nec esurierunt, nec laboraverunt, et non destiterunt ab operibus suis.

28. Unusquisque proximum sibi non angustiabit usque in aeternum.

29. Non sis incredibilis verbo illius.

30. Post haec Deus in terram respexit, et implevit illam bonis suis.

31. Anima omnis vitalis denunciavit ante faciem ipsius, et in ipsam iterum reversio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipsis collata ac praecepta proposita; distinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores praeposuit, illosque et ipsorum opera universa perpetuo intuetur: virtus eleemosynae: exhortatur peccatores ad poenitentiam, dum sani sunt, proposita Dei misericordia.

1. Deus creavit de terra hominem, (e) et secundum (e) Gen. 1, 27. et 5, 1.
imaginem suam fecit illum.

2. Et iterum convertit illum in ipsam, et secundum se vestivit illum virtute.

3. Numerum dierum, et tempus dedit illi, et dedit illi potestatem eorum, quae sunt super terram.

4. Posuit timorem illius super omnem carnem, et dominatus est bestiarum et volatilium.

5. (f) Creavit ex ipso adiutorium simile sibi: con- (f) Gen. 2, 18
silium, et linguam, et oculos, et aures, et cor dedit illis excogitandi: et disciplina intellectus replevit illos.

6. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, et mala et bona ostendit illis.

7. Posuit oculum suum super corda illorum ostendere illis magnalia operum suorum,

8. Ut nomen sanctificationis collaudent: et gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum eius.

9. Addidit illis disciplinam, et legem vitae hereditavit illos.

10. Testamentum aeternum constituit cum illis, et iustitiam et iudicia sua ostendit illis.

11. Et magnalia honoris eius vidit oculos illorum, et honorem vocis audierunt aures illorum, et dixit illis: Attendite ab omni iniquo.

12. Et mandavit illis unicuique de proximo suo.

13. Viae illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconsae ab oculis ipsius.

14. (g) In unamquamque gentem praeposuit recto- (g) Rom. 13, 1.
rem:

15. Et pars Dei, Israel facta est manifesta.

16. Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei: et oculi eius sine intermissione inspicientes in viis eorum.

17. Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, et omnes iniquitates eorum in conspectu Dei.

18. (h) Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso, (h) Infra 29, 16.
et gratiam hominis quasi pupillam conservabit:

19. (i) Et postea resurget, et retribuet illis retri- (i) Matth. 25, 35.
butionem, unicuique in caput ipsorum, et convertet in interiores partes terrae.

20. Poenitentibus autem dedit viam iustitiae, et confirmavit deficientes sustinere, et destinavit illis sortem veritatis.

21. Convertere ad Dominum, et relinque peccata tua:

22. Precare ante faciem Domini, et minue offendicula.

23. Revertere ad Dominum, et avertere ab iniustitia tua, et nimis odito execrationem:

24. Et cognosce iustitias et iudicia Dei, et sta in sorte propositionis, et orationis altissimi Dei.

25. In partes vade saeculi sancti, (k) cum vivis et (k) Ps. 6, 6. Is. 38, 19.
dantibus confessionem Deo.

26. Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio.

27. Confiteberis vivens, vivus et sanus confiteberis, et laudabis Deum, et gloriaberis in miserationibus illius.

28. Quam magna misericordia Domini, et propitiatio illius convertentibus ad se!

29. Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est immortalis filius hominis, et in vanitate malitiae placuerunt.

30. Quid lucidius sole? et hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitavit caro et sanguis? et hoc arguetur.

31. Virtutem altitudinis caeli ipse conspicit: et omnes homines terra et cinis.

CAPUT XVIII.

Dei magnalia homini inscrutabilia: hominis miseria, et Dei erga illum miseratio: proximo miserendum: quomodo infirmus se habere debeat: quomodo sit orandum: considerandum Dei iudicium, et a propriis concupiscentiis discedendum.

(a) Gen. 1, 1. 1. Qui vivit in aeternum, (a) creavit omnia simul. Deus solus iustificabitur, et manet invictus rex in aeternum.

2. Quis sufficit enarrare opera illius?

3. Quis enim investigabit magnalia eius?

4. Virtutem autem magnitudinis eius quis enunciabit? aut quis adiiciet enarrare misericordiam eius?

5. Non est minuere, neque adiicere, nec est invenire magnalia Dei.

6. Cum consummaverit homo, tunc incipiet: et cum quieverit, aporiabitur.

7. Quid est homo, et quae est gratia illius? et quid est bonum, aut quid nequam illius?

(b) Ps. 89, 10. 8. (b) Numerus dierum hominum ut multum centum anni: quasi gutta aquae maris deputati sunt: et sicut calculus arenae, sic exigui anni in die aevi.

9. Propter hoc patiens est Deus in illis, et effundit super eos misericordiam suam.

10. Vidit praesumptionem cordis eorum quoniam mala est, et cognovit subversionem illorum quoniam nequam est.

11. Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, et ostendit eis viam aequitatis.

12. Miseratio hominis circa proximum suum: misericordia autem Dei super omnem carnem.

13. Qui misericordiam habet, docet, et erudit quasi pastor gregem suum.

14. Miseretur excipientis doctrinam miserationis, et qui festinat in iudiciis eius.

15. Fili in bonis non des querelam, et in omni dato non des tristitiam verbi mali.

16. Nonne ardorem refrigerabit ros? sic et verbum melius quam datum.

17. Nonne ecce verbum super datum bonum? sed utraque cum homine iustificato.

18. Stultus acriter improperabit: et datus indisciplinati tabescere facit oculos.

19. Ante iudicium para iustitiam tibi, et antequam loquaris disce.

(c) 1 Cor. 11, 28. 20. Ante languorem adhibe medicinam, (c) et ante iudicium interroga teipsum, et in conspectu Dei invenies propitiationem.

21. Ante languorem humilia te, et in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.

(d) Luc. 18, 1. 1 Thess. 5, 17. 22. (d) Non impediaris orare semper, et ne verearis usque ad mortem iustificari: quoniam merces Dei manet in aeternum.

23. Ante orationem praepara animam tuam: et noli esse quasi homo qui tentat Deum.

24. (e) Memento irae in die consummationis, et tempus retributionis in conversatione faciei. (e) Sup. 7, 18.

25. (f) Memento paupertatis in tempore abundantiae, et necessitatum paupertatis in die divitiarum. (f) Sup. 11, 27.

26. A mane usque ad vesperam immutabitur tempus, et haec omnia citata in oculis Dei.

27. Homo sapiens in omnibus metuet, et in diebus delictorum attendet ab inertia.

28. Omnis astutus agnoscit sapientiam, et invenienti eam dabit confessionem.

29. Sensati in verbis et ipsi sapienter egerunt: et intellexerunt veritatem et iustitiam, et impluerunt proverbia et iudicia.

30. (g) Post concupiscentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere. (g) Rom. 6, 12. et 13, 14.

31. Si praestes animae tuae concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.

32. Ne oblecteris in turbis nec in modicis: assidua enim est commissio illorum.

33. Ne fueris mediocris in contentione ex foenore, et est tibi nihil in sacculo: eris enim invidus vitae tuae.

CAPUT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, cito credente, gaudente super iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, discretione in verbis servanda, correptione, ficta humilitate, et laude tacentis.

1. Operarius ebriosus non locupletabitur: et qui spernit modica, paulatim decidet.

2. (h) Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes, et arguent sensatos: (h) Gen. 19, 33. 3 Reg. 11, 1.

3. Et qui se iungit fornicariis, erit nequam: putredo et vermes hereditabunt illum, et extolletur in exemplum maius, et tolletur de numero anima eius.

4. (i) Qui credit cito, levis corde est, et minorabitur: et qui delinquit in animam suam, insuper habebitur. (i) Ios. 9, 15. et 22, 11.

5. Qui gaudet iniquitate, denotabitur: et qui odit correptionem, minuetur vita: et qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

6. Qui peccat in animam suam, poenitebit: et qui iucundatur in malitia, denotabitur.

7. Ne iteres verbum nequam et durum, et non minoraberis.

8. Amico et inimico noli narrare sensum tuum: et si est tibi delictum, noli denudare.

9. Audiet enim te, et custodiet te, et quasi defendens peccatum odiet te, et sic aderit tibi semper.

10. Audisti verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.

11. A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis.

12. Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti.

13. (k) Corripe amicum, ne forte non intellexerit, et dicat: Non feci: aut si fecerit, ne iterum addat facere. (k) Lev. 19, 17. Matth. 18, 15. Luc. 17, 3.

14. Corripe proximum, ne forte non dixerit: et si dixerit, ne forte iteret.

15. Corripe amicum: saepe enim fit commissio.

16. Et non omni verbo credas. est qui labitur lingua, sed non ex animo.

(a) Iac. 3, 8. 17. (a) Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua? Corripe proximum antequam commineris.

18. Et da locum timori Altissimi: quia omnis sapientia timor Dei, et in illa timere Deum, et in omni sapientia dispositio legis.

19. Et non est sapientia nequitiae disciplina: et non est cogitatus peccatorum prudentia.

20. Est nequitia, et in ipsa execratio: et est insipiens qui minuitur sapientia.

21. Melior est homo, qui minuitur sapientia, et deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, et transgreditur legem Altissimi.

22. Est solertia certa, et ipsa iniqua.

23. Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, et interiora eius plena sunt dolo:

24. Et est qui se nimium submittit a multa humilitate: et est qui inclinat faciem suam, et fingit se non videre quod ignoratum est:

25. Et si ab imbecillitate virium vetetur peccare, si invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.

26. Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus.

27. Amictus corporis, et risus dentium, et ingressus hominis enunciant de illo.

28. Est correptio mendax in ira contumeliosi: et est iudicium, quod non probatur esse bonum: et est tacens, et ipse est prudens.

CAPUT XX.

De correptione, et correpti poenitentia: de tacente et loquace: de dono sapientis et fatui: de falsa promissione et mendacio: de sapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, et sapientia abscondita.

1. Quam bonum est arguere, quam irasci, et confitentem in oratione non prohibere!

(b) Infra 30, 21. 2. (b) Concupiscentia spadonis devirginabit iuvenculam:

3. Sic qui facit per vim iudicium iniquum.

4. Quam bonum est correptum manifestare poenitentiam! sic enim effugies voluntarium peccatum.

5. Est tacens, qui invenitur sapiens: et est odibilis, qui procax est ad loquendum.

6. Est tacens non habens sensum loquelae: et est tacens sciens tempus aptum.

7. Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem, et imprudens non servabunt tempus.

8. Qui multis utitur verbis, laedet animam suam: et qui potestatem sibi sumit iniuste, odietur.

9. Est processio in malis viro indisciplinato, et est inventio in detrimentum.

10. Est datum, quod non est utile: et est datum, cuius retributio duplex.

11. Est propter gloriam minoratio: et est qui ab humilitate levabit caput.

12. Est qui multa redimat modico pretio, et restituens ea in septuplum.

13. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit: gratiae autem fatuorum effundentur.

14. Datus insipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt.

15. Exigua dabit, et multa improperabit: et apertio oris illius inflammatio est.

16. Hodie foeneratur quis, et cras expetit: odibilis est homo huiusmodi.

17. Fatuo non erit amicus, et non erit gratia bonis illius.

18. Qui enim edunt panem illius: falsae linguae sunt. Quoties, et quanti irridebunt eum?

19. Neque enim quod habendum erat, directo sensu distribuit: similiter et quod non erat habendum.

20. Lapsus falsae linguae, quasi qui in pavimento cadens: sic casus malorum festinanter veniet.

21. Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit.

22. Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore suo.

23. Est qui vetatur peccare prae inopia, et in requie sua stimulabitur.

24. Est qui perdet animam suam prae confusione, et ab imprudenti persona perdet eam: personae autem acceptione perdet se.

25. Est qui prae confusione promittit amico, et lucratus est eum inimicum gratis.

26. Opprobrium nequam in homine mendacium, et in ore indisciplinatorum assidue erit.

27. Potior fur quam assiduitas viri mendacis. perditionem autem ambo hereditabunt.

28. Mores hominum mendacium sine honore: et confusio illorum cum ipsis sine intermissione.

29. Sapiens in verbis producet seipsum, et homo prudens placebit magnatis.

30. Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum: et qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur: qui vero placet magnatis, effugiet iniquitatem.

31. (c) Xenia et dona excaecant oculos iudicum, (c) Exod. 23, 8. Deut. 16, 19.
et quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.

32. (d) Sapientia absconsa et thesaurus invisus: (d) Infra 41, 17.
quae utilitas in utrisque?

33. Melior est qui celat insipientiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.

CAPUT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primum in genere, deinde in specie productis variis peccatis.

1. Fili peccasti? non adiicias iterum: sed et de pristinis deprecare ut tibi dimittantur.

2. Quasi a facie colubri fuge peccata: et si accesseris ad illa, suscipient te.

3. Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum.

4. Quasi romphaea bis acuta omnis iniquitas, plagae illius non est sanitas.

5. Obiurgatio et iniuriae annullabunt substantiam: et domus quae nimis locuples est, annullabitur superbia: sic substantia superbi eradicabitur.

6. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures eius perveniet, et iudicium festinato adveniet illi.

7. Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: et qui timet Deum, convertetur ad cor suum.

8. Notus a longe potens lingua audaci: et sensatus scit labi se ab ipso.

9. Qui aedificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hyeme.

10. (e) Stuppa collecta synagoga peccantium, et (e) Supra 16, 7.
consummatio illorum flamma ignis.

11. Via peccantium complanata lapidibus, et in fine illorum inferi, et tenebrae, et poenae.

12. Qui custodit iustitiam, continebit sensum eius.

13. Consummatio timoris Dei, sapientia et sensus.

14. Non erudietur qui non est sapiens in bono.

15. Est autem sapientia, quae abundat in malo: et non est sensus ubi est amaritudo.
16. Scientia sapientis tamquam inundatio abundabit, et consilium illius sicut fons vitae permanet.
17. Cor fatui quasi vas confractum, et omnem sapientiam non tenebit.
18. Verbum sapiens quodcumque audierit scius laudabit, et ad se adiiciet: audivit luxuriosus, et displicebit illi, et proiiciet illud post dorsum suum.
19. Narratio fatui quasi sarcina in via: nam in labiis sensati invenietur gratia.
20. Os prudentis quaeritur in ecclesia, et verba illius cogitabunt in cordibus suis.
21. Tamquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: et scientia insensati inenarrabilia verba.
22. Compedes in pedibus, stulto doctrina, et quasi vincula manuum super manum dextram.
23. Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacite ridebit.
24. Ornamentum aureum prudenti doctrina, et quasi brachiale in brachio dextro.
25. Pes fatui facilis in domum proximi: et homo peritus confundetur a persona potentis.
26. Stultus a fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus foris stabit.
27. Stultitia hominis auscultare per ostium: et prudens gravabitur contumelia.
28. Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem prudentium statera ponderabuntur.
29. In ore fatuorum cor illorum: et in corde sapientium os illorum.
30. Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam.
31. Susurro coinquinabit animam suam, et in omnibus odietur: et qui cum eo manserit, odiosus erit: tacitus et sensatus honorabitur.

CAPUT XXII.

De lapidatione pigri, filio indisciplinato, filiaque fatua, musica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum stulto non loquendum: de corde stulti ac timidi: de servanda fide cum amico, et oris custodia.

1. In lapide luteo lapidatus est piger, et omnes loquentur super aspernationem illius.
2. De stercore boum lapidatus est piger: et omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.
3. Confusio patris est de filio indisciplinato: filia autem in deminoratione fiet.
4. Filia prudens hereditas viro suo. nam quae confundit, in contumeliam fit genitoris.
5. Patrem et virum confundit audax, et ab impiis non minorabitur: ab utrisque autem inhonorabitur.
6. Musica in luctu importuna narratio: flagella et doctrina in omni tempore sapientia.
7. Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam.
8. Qui narrat verbum non audienti, quasi qui excitat dormientem de gravi somno.
9. Cum dormiente loquitur qui enarrat stulto sapientiam: et in fine narrationis dicit: Quis est hic?
(a) Infra 38, 16. 10. (a) Supra mortuum plora, defecit enim lux eius: et supra fatuum plora, deficit enim sensus.
11. Modicum plora supra mortuum, quoniam requievit.
12. Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui.
(b) Gen. 50, 10. 13. (b) Luctus mortui septem dies: fatui autem et impii omnes dies vitae illorum.
14. Cum stulto ne multum loquaris, et cum insensato ne abieris.
15. Serva te ab illo, ut non molestiam habeas, et non coinquinaberis peccato illius.
16. Deflecte ab illo, et invenies requiem, et non acediaberis in stultitia illius.
17. Super plumbum quid gravabitur? et quod illi aliud nomen quam fatuus?
18. (c) Arenam, et salem, et massam ferri facilius est ferre quam hominem imprudentem, et fatuum, et impium. (c) Prov. 27, 3.
19. Loramentum ligneum colligatum in fundamento aedificii non dissolvetur: sic et cor confirmatum in cogitatione consilii.
20. Cogitatus sensati in omni tempore, metu non depravabitur.
21. Sicut pali in excelsis, et caementa sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt:
22. Sic et cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet.
23. Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, sic et qui in praeceptis Dei permanet semper.
24. Pungens oculum deducit lacrymas: et qui pungit cor, profert sensum.
25. Mittens lapidem in volatilia, deiiciet illa: sic et qui conviciatur amico, dissolvit amicitiam.
26. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad amicum
27. Si aperueris os triste, non timeas. est enim concordatio: excepto convitio, et improperio, et superbia, et mysterii revelatione, et plaga dolosa: in his omnibus effugiet amicus.
28. Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut et in bonis illius laeteris.
29. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut et in hereditate illius coheres sis.
30. Ante ignem camini vapor, et fumus ignis inaltatur: sic et ante sanguinem maledicta, et contumeliae, et minae.
31. Amicum salutare non confundar, a facie illius non me abscondam: et si mala mihi evenerint per illum, sustinebo.
32. Omnis qui audiet, cavebit se ab eo.
33. (d) Quis dabit ori meo custodiam, et super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, et lingua mea perdat me? (d) Ps. 140, 3.

CAPUT XXIII.

Oratio adversus superbiam, gulam et luxuriam: consuetudo iurandi vitanda, et indisciplinatus sermo adferens improperium: duo genera in peccato abundantiae, et tertium adducens iram: confutatio hominis ad peccandum se hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, et laude timoris Domini.

1. Domine pater, et dominator vitae meae ne derelinquas me in consilio eorum: nec sinas me cadere in illis.
2. Quis superponet in cogitatu meo flagella, et in corde meo doctrinam sapientiae, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, et non appareant delicta eorum,
3. Et ne adincrescant ignorantiae meae, et multiplicentur delicta mea, et peccata mea abundent, et incidam in conspectu adversariorum meorum, et gaudeat super me inimicus meus?

4. Domine pater, et Deus vitae meae, ne derelinquas me in cogitatu illorum.

5. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, et omne desiderium averte a me.

6. Aufer a me ventris concupiscentias, et concubitus concupiscentiae ne apprehendant me, et animae irreverenti et infrunitae ne tradas me.

7. Doctrinam oris audite filii: et qui custodierit illam, non periet labiis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis.

8. In vanitate sua apprehenditur peccator, et superbus et maledicus scandalizabitur in illis.

(a) Exod. 20, 7. Matth. 5, 33. 9. (a) Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa.

10. Nominatio vero Dei non sit assidua in ore tuo, et nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis.

11. Sicut enim servus interrogatus assidue, a livore non minuitur: sic omnis iurans, et nominans, in toto a peccato non purgabitur.

12. Vir multum iurans implebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga.

13. Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit: et si dissimulaverit, delinquit dupliciter:

14. Et si in vacuum iuraverit, non iustificabitur: replebitur enim retributione domus illius.

15. Est et alia loquela contraria morti, non inveniatur in hereditate Iacob.

16. Etenim a misericordibus omnia haec auferentur, et in delictis non volutabuntur.

17. Indisciplinatae loquelae non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati.

18. Memento patris et matris tuae, in medio enim magnatorum consistis:

19. Ne forte obliviscatur te Deus in conspectu illorum, et assiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, et malueris non nasci, et diem nativitatis tuae maledicas.

(b) 2 Reg. 16, 7. 20. (b) Homo assuetus in verbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur.

21. Duo genera abundant in peccatis, et tertium adducit iram, et perditionem.

22. Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur donec aliquid glutiat:

23. Et homo nequam in ore carnis suae non desinet donec incendat ignem.

24. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem.

25. Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, et dicens: (c) Quis me videt? (c) Is. 29, 15.

26. Tenebrae circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumspicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus.

27. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit a se timorem Dei huiusmodi hominis timor, et oculi hominum timentes illum:

28. Et non cognovit quoniam oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum, et profundum abyssi, et hominum corda intuentes in absconditas partes.

29. Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic et post perfectum respicit omnia.

30. Hic in plateis civitatis vindicabitur, et quasi pullus equinus fugabitur: et ubi non speravit, apprehendetur.

31. Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini.

32. (d) Sic et mulier omnis relinquens virum suum, et statuens hereditatem ex alieno matrimonio: (d) Lev. 20, 10. Deut. 22, 22.

33. Primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundo in virum suum deliquit: tertio in adulterio fornicata est, et ex alio viro filios statuit sibi.

34. Haec in ecclesiam adducetur, et in filios eius respicietur.

35. Non tradent filii eius radices, et rami eius non dabunt fructum.

36. Derelinquet in maledictum memoriam eius, et dedecus illius non delebitur.

37. Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est quam timor Dei: et nihil dulcius, quam respicere in mandatis Domini.

38. Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

CAPUT XXIV.

Sapientia multiplices suas laudes et originem describit, et mire ad sui amplexum invitat, omnia suae doctrinae splendore illustrans.

1. Sapientia laudabit animam suam, et in Deo honorabitur, et in medio populi sui gloriabitur,

2. Et in ecclesiis Altissimi aperiet os suum, et in conspectu virtutis illius gloriabitur,

3. Et in medio populi sui exaltabitur, et in plenitudine sancta admirabitur,

4. Et in multitudine electorum habebit laudem, et inter benedictos benedicetur, dicens:

5. Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam:

6. Ego feci in caelis ut oriretur lumen indeficiens, et sicut nebula texi omnem terram:

7. Ego in altissimis habitavi, et thronus meus in columna nubis.

8. Gyrum caeli circuivi sola, et profundum abyssi penetravi, in fluctibus maris ambulavi,

9. Et in omni terra steti: et in omni populo,

10. Et in omni gente primatum habui:

11. Et omnium excellentium et humilium corda virtute calcavi: et in his omnibus requiem quaesivi, et in hereditate Domini morabor.

12. Tunc praecepit, et dixit mihi Creator omnium: et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo,

13. Et dixit mihi: In Iacob inhabita, et in Israel hereditare, et in electis meis mitte radices.

14. (e) Ab initio, et ante saecula creata sum, et usque ad futurum saeculum non desinam, et in habitatione sancta coram ipso ministravi. (e) Prov. 8, 22.

15. Et sic in Sion firmata sum, et in civitate sanctificata similiter requievi, et in Ierusalem potestas mea.

16. Et radicavi in populo honorificato, et in parte Dei mei hereditas illius, et in plenitudine sanctorum detentio mea.

17. Quasi cedrus exaltata sum in Libano, et quasi cypressus in monte Sion:

18. Quasi palma exaltata sum in Cades, et quasi plantatio rosae in Iericho:

19. Quasi oliva speciosa in campis, et quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis.

20. Sicut cinnamomum, et balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris:

21. Et quasi storax, et galbanus, et ungula, et gutta, et quasi Libanus non incisus vaporavi habitationem meam, et quasi balsamum non mistum odor meus.

22. Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, et rami mei honoris et gratiae.
23. Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris: et flores mei fructus honoris et honestatis.
24. Ego mater pulchrae dilectionis, et timoris, et agnitionis, et sanctae spei.
25. In me gratia omnis viae et veritatis, in me omnis spes vitae et virtutis.
26. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, et a generationibus meis implemini:
27. Spiritus enim meus super mel dulcis, et hereditas mea super mel et favum:
28. Memoria mea in generationes saeculorum.
(a) Ioan. 6, 35. 29. (a) Qui edunt me, adhuc esurient: et qui bibunt me, adhuc sitient.
30. Qui audit me, non confundetur: et qui operantur in me, non peccabunt.
31. Qui elucidant me, vitam aeternam habebunt.
32. Haec omnia liber vitae, et testamentum Altissimi, et agnitio veritatis.
33. Legem mandavit Moyses in praeceptis iustitiarum, et hereditatem domui Iacob, et Israel promissiones.
34. Posuit David puero suo excitare regem ex ipso fortissimum, et in throno honoris sedentem in sempiternum.
(b) Gen. 2, 11. 35. (b) Qui implet quasi Phison sapientiam, et sicut Tigris in diebus novorum.
(c) Ios. 3, 15. 36. Qui adimplet quasi Euphrates sensum: (c) qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis.
37. Qui mittit disciplinam sicut lucem, et assistens quasi Gehon in die vindemiae.
38. Qui perficit primus scire ipsam, et infirmior non investigabit eam.
39. A mari enim abundavit cogitatio eius, et consilium illius ab abysso magna.
40. Ego sapientia effudi flumina.
41. Ego quasi trames aquae immensae de fluvio, ego quasi fluvii dioryx, et sicut aquaeductus exivi de paradiso.
42. Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, et inebriabo prati mei fructum.
43. Et ecce factus est mihi trames abundans, et fluvius meus appropinquavit ad mare:
44. Quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, et enarrabo illam usque ad longinquum.
45. Penetrabo omnes inferiores partes terrae, et inspiciam omnes dormientes, et illuminabo omnes sperantes in Domino.
46. Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, et relinquam illam quaerentibus sapientiam, et non desinam in progenies illorum usque in aevum sanctum.
(d) Infra 33, 18. 47. (d) Videte quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem.

CAPUT XXV.

Tria quae Domino placent, et tria quae odit: novem insuspicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira detestatio: a muliere initium peccati et mortis: mulieris dominium non ferendum.

1. In tribus placitum est spiritui meo, quae sunt probata coram Deo, et hominibus:
2. Concordia fratrum, et amor proximorum, et vir et mulier bene sibi consentientes.
3. Tres species odivit anima mea, et aggravor valde animae illorum:
4. Pauperem superbum: divitem mendacem: senem fatuum et insensatum.
5. Quae in iuventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies?
6. Quam speciosum canitiei iudicium, et presbyteris cognoscere consilium!
7. Quam speciosa veteranis sapientia, et gloriosis intellectus, et consilium!
8. Corona senum multa peritia, et gloria illorum timor Dei.
9. Novem insuspicabilia cordis magnificavi, et decimum dicam in lingua hominibus:
10. Homo, qui iucundatur in filiis, vivens et videns subversionem inimicorum suorum.
11. (e) Beatus, qui habitat cum muliere sensata, (e) Infra 26, 1.
(f) et qui lingua sua non est lapsus, et qui non servivit indignis se: (f) Sup. 14, 1. et 19, 16. Iac. 3, 2.
12. Beatus, qui invenit amicum verum, et qui enarrat iustitiam auri audienti:
13. Quam magnus, qui invenit sapientiam et scientiam! sed non est super timentem Dominum.
14. Timor Dei super omnia se superposuit:
15. Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur?
16. Timor Dei initium dilectionis eius: fidei autem initium agglutinandum est ei.
17. Omnis plaga tristitia cordis est: et omnis malitia, nequitia mulieris.
18. Et omnem plagam, et non plagam videbit cordis:
19. Et omnem nequitiam, et non nequitiam mulieris:
20. Et omnem obductum, et non obductum odientium:
21. Et omnem vindictam, et non vindictam inimicorum.
22. Non est caput nequius super caput colubri:
23. Et non est ira super iram mulieris. (g) Commorari leoni et draconi placebit, quam habitare cum (g) Prov. 21, 19.
muliere nequam.
24. Nequitia mulieris immutat faciem eius: et obcaecat vultum suum tamquam ursus: et quasi saccum ostendit. In medio proximorum eius
25. Ingemuit vir eius, et audiens suspiravit modicum.
26. Brevis omnis malitia super malitiam mulieris, sors peccatorum cadat super illam.
27. Sicut ascensus arenosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto.
28. (h) Ne respicias in mulieris speciem, et non (h) Infra 42, 6.
concupiscas mulierem in specie.
29. Mulieris ira, et irreverentia, et confusio magna.
30. Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo.
31. Cor humile, et facies tristis, et plaga cordis, mulier nequam.
32. Manus debiles, et genua dissoluta, mulier quae non beatificat virum suum.
33. (i) A muliere initium factum est peccati, et per (i) Gen. 3, 6.
illam omnes morimur.
34. Non des aquae tuae exitum, nec modicum: nec mulieri nequam veniam prodeundi.
35. Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conspectu inimicorum.
36. A carnibus tuis abscinde illam, ne semper te abutatur.

CAPUT XXVI.

Proponit eiciscim laudes bonae mulieris, et vituperia malae ac zelotypae: filia custodienda: tria timenda: duo contristantia, et duo periculosa.

1. Mulieris bonae beatus vir: numerus enim annorum illius duplex.

2. Mulier fortis oblectat virum suum, et annos vitae illius in pace implebit.

3. Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis:

4. Divitis autem, et pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.

5. A tribus timuit cor meum, et in quarto facies mea metuit:

6. Delaturam civitatis, et collectionem populi:

7. Calumniam mendacem, super mortem, omnia gravia.

8. Dolor cordis et luctus, mulier zelotypa:

9. In muliere zelotypa flagellum linguae, omnibus communicans.

10. Sicut boum iugum, quod movetur, ita et mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui apprehendit scorpionem.

11. Mulier ebriosa ira magna: et contumelia, et turpitudo illius non tegetur.

12. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, et in palpebris illius agnoscetur.

(a) Infra 42, 11. 13. (a) In filia non avertente se, firma custodiam: ne inventa occasione utatur se.

14. Ab omni irreverentia oculorum eius cave, et ne mireris si te neglexerit.

15. Sicut viator sitiens, ad fontem os aperiet, et ab omni aqua proxima bibet, et contra omnem palum sedebit, et contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat.

16. Gratia mulieris sedulae delectabit virum suum, et ossa illius impinguabit.

17. Disciplina illius datum Dei est:

18. Mulier sensata et tacita, non est immutatio eruditae animae.

19. Gratia super gratiam mulier sancta, et pudorata.

20. Omnis autem ponderatio non est digna continentis animae.

21. Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonae species in ornamentum domus eius.

22. Lucerna splendens super candelabrum sanctum, et species faciei super aetatem stabilem.

23. Columnae aureae super bases argenteas, et pedes firmi super plantas stabilis mulieris.

24. Fundamenta aeterna supra petram solidam, et mandata Dei in corde mulieris sanctae.

25. In duobus contristatum est cor meum, et in tertio iracundia mihi advenit:

26. Vir bellator deficiens per inopiam: et vir sensatus contemptus:

27. Et qui transgreditur a iustitia ad peccatum, Deus paravit eum ad romphaeam.

28. Duae species difficiles et periculosae mihi apparuerunt, difficile exuitur negotians a negligentia: et non iustificabitur caupo a peccatis labiorum.

CAPUT XXVII.

Ob inopiam et amorem divitiarum multi delinquunt: timor Domini constanter servandus: tentatio probat eum qui tentatur: sequenda iustitia: inconstantia stulti: modestia in verbis servanda: secreta amici non revelanda: de annuente oculo et insidioso.

1. Propter inopiam multi deliquerunt: et qui quaerit locupletari, avertit oculum suum.

2. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic et inter medium venditionis et emptionis angustiabitur peccatum.

3. Conteretur cum delinquente delictum.

4. Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua.

5. Sicut in percussura cribri remanebit pulvis, sic aporia hominis in cogitatu illius.

6. Vasa figuli probat fornax, et homines iustos tentatio tribulationis.

7. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis.

8. Ante sermonem non laudes virum: haec enim tentatio est hominum.

9. Si sequaris iustitiam, apprehendes illam: et induces quasi poderem honoris, et inhabitabis cum ea, et proteget te in sempiternum, et in die agnitionis invenies firmamentum.

10. Volatilia ad sibi similia conveniunt: et veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur.

11. Leo venationi insidiatur semper: sic peccata operantibus iniquitates.

12. Homo sanctus in sapientia manet sicut sol: nam stultus sicut luna mutatur.

13. In medio insensatorum serva verbum tempori: in medio autem cogitantium assiduus esto.

14. Narratio peccantium odiosa, et risus illorum in deliciis peccati.

15. Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet: et irreverentia ipsius obturatio aurium.

16. Effusio sanguinis in rixa superborum: et maledictio illorum auditus gravis.

17. Qui denudat arcana amici, fidem perdit, et non inveniet amicum ad animum suum.

18. Dilige proximum, et coniungere fide cum illo.

19. Quod si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum.

20. Sicut enim homo, qui perdit amicum suum, sic et qui perdit amicitiam proximi sui.

21. Et sicut qui dimittit avem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, et non eum capies.

22. Non illum sequaris, quoniam longe abest: effugit enim quasi caprea de laqueo: quoniam vulnerata est anima eius.

23. Ultra eum non poteris colligare: et maledicti est concordatio:

24. Denudare autem amici mysteria, desperatio est animae infelicis.

25. Annuens oculo fabricat iniqua, et nemo eum abiiciet:

26. In conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum, et super sermones tuos admirabitur: novissime autem pervertet os suum, et in verbis tuis dabit scandalum.

27. Multa odivi, et non coaequavi ei, et Dominus odiet illum.

28. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: et plaga dolosa dolosi dividet vulnera.

29. Et qui foveam fodit, incidet in eam: et qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: et qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

30. Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, et non agnoscet unde adveniat illi.

31. Illusio, et improperium superborum, et vindicta sicut leo insidiabitur illi.

32. Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur.

33. Ira et furor, utraque execrabilia sunt, et vir peccator continens erit illorum.

CAPUT XXVIII.

Non quaerenda vindicta, sed offensa remittenda: ab ira ac lite cessandum: mala linguae et pericula ipsius, et de tertia lingua: aures sepiendae adversus linguam nequam, orique frenum imponendum.

1. Qui vindicari vult, a Domino inveniet vindictam,
(a) Deut. 32, 35. Matth. 6, 14. Marc. 11, 25. Rom. 12, 19. (a) et peccata illius servans servabit.
2. Relinque proximo tuo nocenti te: et tunc deprecanti tibi peccata solventur.
3. Homo homini reservat iram, et a Deo quaerit medelam?
4. In hominem similem sibi non habet misericordiam, et de peccatis suis deprecatur?
5. Ipse cum caro sit, reservat iram, et propitiationem petit a Deo? quis exorabit pro delictis illius?
6. Memento novissimorum, et desine inimicari:
7. Tabitudo enim et mors imminent in mandatis eius.
8. Memorare timorem Dei, et non irascaris proximo.
9. Memorare testamentum Altissimi, et despice ignorantiam proximi.
10. Abstine te a lite, et minues peccata:
11. Homo enim iracundus incendit litem, et vir peccator turbabit amicos, et in medio pacem habentium immittet inimicitiam.
12. Secundum enim ligna silvae sic ignis exardescit: et secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit, et secundum substantiam suam exaltabit iram suam.
13. Certamen festinatum incendit ignem: et lis festinans effundit sanguinem: et lingua testificans adducit mortem.
14. Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis exardebit: et si expueris super illam, extinguetur: utraque ex ore proficiscuntur.
15. Susurro et bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.
16. Lingua tertia multos commovit, et dispersit illos de gente in gentem.
17. Civitates muratas divitum destruxit, et domos magnatorum effodit.
18. Virtutes populorum concidit, et gentes fortes dissolvit.
19. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, et privavit illas laboribus suis.
20. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requiescat.
21. Flagelli plaga livorem facit: plaga autem linguae comminuet ossa.
22. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam.
23. Beatus qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, et qui non attraxit iugum illius, et in vinculis eius non est ligatus:
24. Iugum enim illius, iugum ferreum est: et vinculum illius, vinculum aereum est.
25. Mors illius, mors nequissima: et utilis potius infernus quam illa.
26. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iniustorum: et in flamma sua non comburet iustos.
27. Qui relinquunt Deum, incident in illam, et exardebit in illis, et non extinguetur, et immittetur in illos quasi leo, et quasi pardus laedet illos.
28. Sepi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, et ori tuo facito ostia, et seras.
29. Aurum tuum et argentum tuum confla, et verbis tuis facito stateram, et frenos ori tuo rectos:
30. Et attende ne forte labaris in lingua, et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, et sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPUT XXIX.

Per mutuum subveniendum proximo, fidesque mutuanti servanda: et quanquam multi fidem fallant, non tamen ob id cessandum ab eleemosyna, cuius laudes describit: fideiussori gratia habenda est, fidesque servanda: in quibus consistat initium vitae hominis disserit, et de vagis et ingratis hospitibus.

1. Qui facit misericordiam, foeneratur proximo suo: et qui praevalet manu, mandata servat.
2. Foenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, et iterum redde proximo in tempore suo.
3. Confirma verbum, et fideliter age cum illo: et in omni tempore invenies quod tibi necessarium est.
4. Multi quasi inventionem aestimaverunt foenus, et praestiterunt molestiam his, qui se adiuverunt.
5. Donec accipiant, osculantur manus dantis, et in promissionibus humiliant vocem suam:
6. Et in tempore redditionis postulabit tempus, et loquetur verba taedii et murmurationum, et tempus causabitur:
7. Si autem potuerit reddere, adversabitur, solidi vix reddet dimidium, et computabit illud quasi inventionem:
8. Sin autem fraudabit illum pecunia sua, et possidebit illum inimicum gratis:
9. Et convitia et maledicta reddet illi, et pro honore et beneficio reddet illi contumeliam.
10. Multi non causa nequitiae non foenerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt.
11. Verumtamen super humilem animo fortior esto, et pro eleemosyna non trahas illum.
12. Propter mandatum assume pauperem: et propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.
13. Perde pecuniam propter fratrem et amicum tuum: et non abscondas illam sub lapide in perditionem.
14. Pone thesaurum tuum in praeceptis Altissimi, et proderit tibi magis quam aurum.
15. (b) Conclude eleemosynam in corde pauperis, *(b) Tob. 4,*
et haec pro te exorabit ab omni malo. *11. Sup. 17, 18.*
16. 17. 18. Super scutum potentis, et super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.
19. Vir bonus fidem facit pro proximo suo: et qui perdiderit confusionem, derelinquet sibi.
20. Gratiam fideiussoris ne obliviscaris: dedit enim pro te animam suam.
21. Repromissorem fugit peccator et immundus.
22. Bona repromissoris sibi ascribit peccator: et ingratus sensu derelinquet liberantem se.
23. Vir repromittit de proximo suo: et cum perdiderit reverentiam, derelinquetur ab eo.
24. Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, et commovit illos quasi fluctus maris.
25. Viros potentes gyrans migrare fecit, et vagati sunt in gentibus alienis.
26. Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequam: et qui conatur multa agere, incidet in iudicium.
27. Recupera proximum secundum virtutem tuam, et attende tibi ne incidas.
28. (c) Initium vitae hominis aqua et panis, et ve- *(c) Infra*
stimentum, et domus protegens turpitudinem. *39, 31.*

29. Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epulae splendidae in peregre sine domicilio.

30. Minimum pro magno placeat tibi, et improperium peregrinationis non audies.

31. Vita nequam hospitandi de domo in domum: et ubi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.

32. Hospitabitur, et pascet, et potabit ingratos, et ad haec amara audiet.

33. Transi hospes, et orna mensam: et quae in manu habes, ciba ceteros.

34. Exi a facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meae hospitio mihi factus est frater.

35. Gravia haec homini habenti sensum: Correptio domus, et improperium foeneratoris.

CAPUT XXX.

Filii in disciplina educandi, et quam sit perniciosum illis indulgere: corporis sanitas praestat divitiis: et quam sit noxia et fugienda homini tristitia, cordis vero iucunditas quam sit utilis.

(a) Prov. 13, 24. et 23, 13. 1. Qui diligit filium suum, (a) assiduat illi flagella, ut laetetur in novissimo suo, et non palpet proximorum ostia.

2. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, et in medio domesticorum in illo gloriabitur.

(b) Deut. 6, 7. 3. (b) Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, et in medio amicorum gloriabitur in illo.

4. Mortuus est pater eius, et quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se.

5. In vita sua vidit, et laetatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis.

6. Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, et amicis reddentem gratiam.

7. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, et super omnem vocem turbabuntur viscera eius.

8. Equus indomitus evadit durus, et filius remissus evadet praeceps.

9. Lacta filium, et paventem te faciet: lude cum eo, et contristabit te.

10. Non corrideas illi: ne doleas, et in novissimo obstupescent dentes tui.

11. Non des illi potestatem in iuventute, et ne despicias cogitatus illius.

(c) Supra 7, 25. 12. (c) Curva cervicem eius in iuventute, et tunde latera eius dum infans est, ne forte induret, et non credat tibi, et erit tibi dolor animae.

13. Doce filium tuum, et operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.

14. Melior est pauper sanus, et fortis viribus, quam dives imbecillis et flagellatus malitia.

15. Salus animae in sanctitate iustitiae melior est omni auro et argento: et corpus validum quam census immensus.

16. Non est census super censum salutis corporis: et non est oblectamentum super cordis gaudium.

17. Melior est mors quam vita amara: et requies aeterna quam languor perseverans.

18. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones epularum circumpositae sepulchro.

(d) Dan. 14, 6. 19. (d) Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabit:

20. Sic qui effugatur a Domino, portans mercedes iniquitatis:

21. Videns oculis, et ingemiscens, sicut spado complectens virginem, et suspirans.

(e) Prov. 12, 25. et 15, 13. et 17, 22. 22. (e) Tristitiam non des animae tuae, et non affligas temetipsum in consilio tuo.

23. Iucunditas cordis haec est vita hominis, et thesaurus sine defectione sanctitatis: et exultatio viri est longaevitas.

24. Miserere animae tuae placens Deo, et contine: congrega cor tuum in sanctitate eius, et tristitiam longe repelle a te.

(f) 2 Cor. 7, 10. 25. (f) Multos enim occidit tristitia, et non est utilitas in illa.

26. Zelus et iracundia minuunt dies, et ante tempus senectam adducet cogitatus.

27. Splendidum cor, et bonum in epulis est: epulae enim illius diligenter fiunt.

CAPUT XXXI.

Vigilia honestatis: cogitatus praescientiae: labor divitis et pauperis: diligens aurum: multi casus in auro: laus divitis sine macula: modestia in mensa servanda: laus sobrietatis, et vituperatio gulae: laus usus modici vini, et vituperatio immodici.

1. Vigilia honestatis tabefaciet carnes, et cogitatus illius auferet somnum.

2. Cogitatus praescientiae avertit sensum, et infirmitas gravis sobriam facit animam.

3. Laboravit dives in congregatione substantiae, et in requie sua replebitur bonis suis.

4. Laboravit pauper in diminutione victus, et in fine inops fit.

5. Qui aurum diligit, non iustificabitur: et qui insequitur consumptionem, replebitur ex ea.

(g) Supra 8, 3. 6. (g) Multi dati sunt in auri casus, et facta est in specie ipsius perditio illorum.

7. Lignum offensionis est aurum sacrificantium: vae illis, qui sectantur illud, et omnis imprudens deperiet in illo.

8. Beatus dives, qui inventus est sine macula: et qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, et thesauris.

9. Quis est hic, et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.

10. Qui probatus est in illo, et perfectus est, erit illi gloria aeterna: qui potuit transgredi, et non est transgressus: facere mala, et non fecit:

11. Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, et eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum.

12. Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior.

13. Non dicas sic: Multa sunt, quae super illam sunt:

14. Memento quoniam malus est oculus nequam.

15. Nequius oculo quid creatum est? ideo ab omni facie sua lacrymabitur, cum viderit,

16. Ne extendas manum tuam prior, et invidia contaminatus erubescas.

17. Ne comprimaris in convivio.

18. Intellige quae sunt proximi tui ex teipso:

19. Utere quasi homo frugi his, quae tibi apponuntur: ne, cum manducas multum, odio habearis.

20. Cessa prior causa disciplinae: et noli nimius esse, ne forte offendas.

21. Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere.

22. Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, et in dormiendo non laborabis ab illo, et non senties dolorem.

23. Vigilia, cholera, et tortura viro infrunito:

24. Somnus sanitatis in homine parco, dormiet usque mane, et anima illius cum ipso delectabitur.
25. Et si coactus fueris in edendo multum, surge e medio, evome: et refrigerabit te, et non adduces corpori tuo infirmitatem.
26. Audi me fili, et ne spernas me: et in novissimo invenies verba mea.
27. In omnibus operibus tuis esto velox, et omnis infirmitas non occurret tibi.
28. Splendidum in panibus benedicent labia multorum, et testimonium veritatis illius fidele.
29. Nequissimo in pane murmurabit civitas, et testimonium nequitiae illius verum est.
(a) Judith 13, 4. 30. Diligentes in vino noli provocare: (a) multos enim exterminavit vinum.
31. Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum.
32. Aequa vita hominibus vinum in sobrietate: si bibas illud moderate, eris sobrius.
33. Quae vita est ei, qui minuitur vino?
34. Quid defraudat vitam? Mors.
(b) Psal. 103, 15. 35. (b) Vinum in iucunditatem creatum est, et non in ebrietatem, ab initio.
36. Exultatio animae et cordis vinum moderate potatum.
37. Sanitas est animae et corpori sobrius potus.
(c) Prov. 31, 4. 38. (c) Vinum multum potatum irritationem, et iram, et ruinas multas facit.
39. Amaritudo animae vinum multum potatum.
40. Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, et faciens vulnera.
41. In convivio vini non arguas proximum: et non despicias eum in iucunditate illius:
42. Verba improperii non dicas illi: et non premas illum in repetendo.

CAPUT XXXII.

Officium boni rectoris: maior natu loquatur: tacendum ubi non est qui audiat: iucunditas musicae in convivio: adolescenti tacendum: laus taciturnitatis: discutienda propria domus: laus timoris Domini: peccator vitat correptionem: absque consilio nihil agendum.

1. Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi unus ex ipsis.
2. Curam illorum habe, et sic conside, et omni cura tua explicita recumbe:
3. Ut laeteris propter illos, et ornamentum gratiae accipias coronam, et dignationem consequaris corrogationis.
4. Loquere maior nato: decet enim te
5. Primum verbum diligenti scientia, et non impedias musicam.
6. Ubi auditus non est, non effundas sermonem, et importune noli extolli in sapientia tua.
7. Gemmula carbunculi in ornamento auri, et comparatio musicorum in convivio vini.
8. Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in iucundo et moderato vino.
9. Audi tacens, et pro reverentia accedet tibi bona gratia.
10. Adolescens loquere in tua causa vix.
11. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum.
12. In multis esto quasi inscius, et audi tacens simul et quaerens.
13. In medio magnatorum non praesumas: et ubi sunt senes, non multum loquaris.
14. Ante grandinem praeibit coruscatio: et ante verecundiam praeibit gratia, et pro reverentia accedet tibi bona gratia.
15. Et hora surgendi non te trices: praecurre autem prior in domum tuam, et illic avocare, et illic lude,
16. Et age conceptiones tuas, et non in delictis et verbo superbo.
17. Et super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, et inebriantem te ab omnibus bonis suis.
18. Qui timet Dominum, excipiet doctrinam eius: et qui vigilaverint ad illum, invenient benedictionem.
19. Qui quaerit legem, replebitur ab ea: et qui insidiose agit, scandalizabitur in ea.
20. Qui timent Dominum, invenient iudicium iustum, et iustitias quasi lumen accendent.
21. Peccator homo vitabit correptionem, et secundum voluntatem suam inveniet comparationem.
22. Vir consilii non disperdet intelligentiam, alienus et superbus non pertimescet timorem:
23. Etiam postquam fecit cum eo sine consilio, et suis insectationibus arguetur.
24. Fili sine consilio nihil facias, et post factum non poenitebis.
25. In via ruinae non eas, et non offendes in lapides: nec credas te viae laboriosae, ne ponas animae tuae scandalum:
26. Et a filiis tuis cave, et a domesticis tuis attende.
27. In omni opere tuo crede ex fide animae tuae: hoc est enim conservatio mandatorum.
28. Qui credit Deo, attendit mandatis: et qui confidit in illo, non minorabitur.

CAPUT XXXIII.

Laudantur timens Dominum et sapiens: inconstantia praecordiorum fatui: amicus subsannator; dies et tempora a Deo sunt, qui et reliqua omnia creavit ac disposuit, in cuius manu est homo ut lutum in manu figuli: malum contra bonum: possessio non in vita, sed in morte, distribuenda aliis: et quomodo servi sint tractandi.

1. Timenti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum conservabit, et liberabit a malis.
2. Sapiens non odit mandata et iustitias, et non illidetur quasi in procella navis.
3. Homo sensatus credit legi Dei, et lex illi fidelis.
4. Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, et sic deprecatus exaudietur, et conservabit disciplinam, et tunc respondebit.
5. (d) Praecordia fatui quasi rota carri: et quasi axis (d) Supra 21, 17.
versatilis cogitatus illius.
6. Equus emissarius, sic et amicus subsannator, sub omni suprasedente hinnit.
7. Quare dies diem superat, et iterum lux lucem, et annus annum a sole?
8. A Domini scientia separati sunt, facto sole, et praeceptum custodiente.
9. Et immutavit tempora, et dies festos ipsorum, et in illis dies festos celebraverunt ad horam.
10. Ex ipsis exaltavit et magnificavit Deus, et ex ipsis posuit in numerum dierum. Et omnes homines de solo, (e) et ex terra, unde creatus est Adam. (e) Genes. 2, 7.
11. In multitudine disciplinae Dominus separavit eos, et immutavit vias eorum.
12. Ex ipsis benedixit, et exaltavit: et ex ipsis sanctificavit, et ad se applicavit: et ex ipsis maledixit,

et humiliavit, et convertit illos a separatione ipsorum.

(a) Rom. 9, 21. 13. (a) Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud et disponere.

14. Omnes viae eius secundum dispositionem eius: sic homo in manu illius, qui se fecit, et reddet illi secundum iudicium suum.

15. Contra malum bonum est, et contra mortem vita: sic et contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo et duo, et unum contra unum.

16. Et ego novissimus evigilavi, et quasi qui colligit acinos post vindemiatores.

17. In benedictione Dei et ipse speravi: et quasi qui vindemiat, replevi torcular.

(b) Supra 24, 47. 18. (b) Respicite quoniam non mihi soli laboravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam.

19. Audite me magnates, et omnes populi, et rectores Ecclesiae auribus percipite.

20. Filio et mulieri, fratri et amico non des potestatem super te in vita tua: et non dederis alii possessionem tuam: ne forte poeniteat te, et depreceris pro illis.

21. Dum adhuc superes et aspiras, non immutabit te omnis caro.

22. Melius est enim ut filii tui te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum.

23. In omnibus operibus tuis praecellens esto.

24. Ne dederis maculam in gloria tua. In die consummationis dierum vitae tuae, et in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam.

25. Cibaria, et virga, et onus asino: panis, et disciplina, et opus servo.

26. Operatur in disciplina, et quaerit requiescere: laxa manus illi, et quaerit libertatem.

27. Iugum et lorum curvant collum durum, et servum inclinant operationes assiduae.

28. Servo malevolo tortura et compedes, mitte illum in operationem, ne vacet:

29. Multam enim malitiam docuit otiositas.

30. In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quod si non obaudierit, curva illum compedibus, et non amplifices super omnem carnem: verum sine iudicio nihil facias grave.

(c) Sup. 7, 23. 31. (c) Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animae comparasti illum.

32. Si laeseris eum iniuste, in fugam convertetur:

33. Et si extollens discesserit: quem quaeras, et in qua via quaeras illum, nescis.

CAPUT XXXIV.

Vanitas somniorum, divinationum, augurii, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: unus aedificans, et alter destruens: faciens poenitentiam, et non abstinens a peccatis.

1. Vana spes, et mendacium viro insensato: et somnia extollunt imprudentes.

2. Quasi qui apprehendit umbram, et persequitur ventum: sic et qui attendit ad visa mendacia.

3. Hoc secundum hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo hominis.

4. Ab immundo quid mundabitur? et a mendace quid verum dicetur?

5. Divinatio erroris, et auguria mendacia, et somnia malefacientium, vanitas est.

6. Et sicut parturientis, cor tuum phantasias patitur: nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio, ne dederis in illa cor tuum:

7. Multos enim errare fecerunt somnia, et exciderunt sperantes in illis.

8. Sine mendacio consummabitur verbum legis, et sapientia in ore fidelis complanabitur.

9. Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: et qui multa didicit, enarrabit intellectum.

10. Qui non est expertus, pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicat malitiam.

11. Qui tentatus non est, qualia scit? qui implanatus est, abundabit nequitia.

12. Multa vidi errando, et plurimas verborum consuetudines.

13. Aliquoties usque ad mortem periclitatus sum horum causa, et liberatus sum gratia Dei.

14. Spiritus timentium Deum quaeritur, et in respectu illius benedicetur.

15. Spes enim illorum in salvantem illos, et oculi Dei in diligentes se.

16. Qui timet Dominum nihil trepidabit, et non pavebit: quoniam ipse est spes eius.

17. Timentis Dominum beata est anima eius.

18. Ad quem respicit, et quis est fortitudo eius?

19. (d) Oculi Domini super timentes eum, protector potentiae, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, et umbraculum meridiani, (d) Psal. 33, 16.

20. Deprecatio offensionis, et adiutorium casus, exaltans animam, et illuminans oculos, dans sanitatem, et vitam et benedictionem.

21. (e) Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, (e) Prov. 21, 27.
et non sunt beneplacitae subsannationes iniustorum.

22. Dominus solus sustinentibus se in via veritatis et iustitiae.

23. (f) Dona iniquorum non probat Altissimus, nec (f) Prov. 15, 8.
respicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis.

24. Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.

25. Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.

26. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.

27. Qui effundit sanguinem, (g) et qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. (g) Deut. 24, 14. Sup. 7, 22.

28. Unus aedificans, et unus destruens: quid prodest illis nisi labor?

29. Unus orans, et unus maledicens: cuius vocem exaudiet Deus?

30. Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?

31. (h) Sic homo qui ieiunat in peccatis suis: et (h) 2 Petr. 2, 21.
iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

CAPUT XXXV.

Verum et acceptum Deo sacrificium: non apparens coram eo vacuus: primitiae et oblationes hilari animo tribuendae: sacrificium iniustum: pauperem laesum, pupillum et viduam lacrymantem exaudit Dominus: orationes iustorum, et potissimum se humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, et cuique reddens iuxta opera sua.

1. Qui conservat legem, multiplicat oblationem.

2. (i) Sacrificium salutare est attendere mandatis, (i) 1 Reg. 15, 22.
et discedere ab omni iniquitate.

3. Et propitiationem litare sacrificii super iniustitias; et deprecatio pro peccatis, recedere ab iniustitia.

4. Retribuet gratiam qui offert similaginem: et qui facit misericordiam, offert sacrificium.

(a) Ier. 7, 3. et 26, 13. 5. (a) Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: et deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia.

(b) Exod. 23, 15. et 34, 20. Deut. 16, 16. 6. (b) Non apparebis ante conspectum Domini vacuus.

7. Haec enim omnia propter mandatum Dei fiunt.

8. Oblatio iusti impinguat altare, et odor suavitatis est in conspectu Altissimi.

9. Sacrificium iusti acceptum est, et memoriam eius non obliviscetur Dominus.

10. Bono animo gloriam redde Deo: et non minuas primitias manuum tuarum.

(c) 2 Cor. 9, 7. 11. (c) In omni dato hilarem fac vultum tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas.

(d) Tob. 4, 9. 12. (d) Da Altissimo secundum datum eius, et in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum:

13. Quoniam Dominus retribuens est, et septies tantum reddet tibi.

(e) Lev. 22, 21. Deut. 15, 21. 14. (e) Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa.

15. Et noli inspicere sacrificium iniustum, quoniam
(f) Deut. 10, 17. 2 Par. 19, 7. Iob 34, 19. Sap 6, 8. Act. 10, 34. Rom. 2, 11. Gal. 2, 6. Col. 3, 25. 1 Petr. 1, 17. Dominus iudex est, et (f) non est apud illum gloria personae.

16. Non accipiat Dominus personam in pauperem, et deprecationem laesi exaudiet.

17. Non despiciet preces pupilli: nec viduam, si effundat loquelam gemitus.

18. Nonne lacrymae viduae ad maxillam descendunt, et exclamatio eius super deducentem eas?

19. A maxilla enim ascendunt usque ad caelum, et Dominus exauditor non delectabitur in illis.

20. Qui adorat Deum in oblectatione, suscipietur, et deprecatio illius usque ad nubes propinquabit.

21. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit: et donec propinquet non consolabitur: et non discedet donec Altissimus aspiciat.

22. Et Dominus non elongabit, sed iudicabit iustos, et faciet iudicium: et Fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorsum ipsorum:

23. Et Gentibus reddet vindictam donec tollat plenitudinem superborum: et sceptra iniquorum contribulet

24. Donec reddat hominibus secundum actus suos, et secundum opera Adae, et secundum praesumptionem illius,

25. Donec iudicet iudicium plebis suae, et oblectabit iustos misericordia sua.

26. Speciosa misericordia Dei, in tempore tribulationis, quasi nubes pluviae in tempore siccitatis.

CAPUT XXXVI.

Super Israel et civitatem Ierusalem invocat Dei misericordiam: super gentes vero alienas Dei timorem eiusque manum ut ipsius potentia glorificetur, ipseque solus Deus agnoscatur; cor insensatum et cor pravum: species mulieris faciem viri exhilarat: bonae mulieris possessio.

1. Miserere nostri Deus omnium, et respice nos, et ostende nobis lucem miserationum tuarum:

2. Et immitte timorem tuum super Gentes, quae non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, et enarrent magnalia tua.

3. Alleva manum tuam super Gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

4. Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis,

5. Ut cognoscant te, sicut et nos cognovimus quoniam non est Deus praeter te Domine.

6. Innova signa, et immuta mirabilia.

7. Glorifica manum, et brachium dextrum.

8. Excita furorem, et effunde iram.

9. Tolle adversarium, et affige inimicum.

10. Festina tempus, et memento finis, ut enarrent mirabilia tua.

11. In ira flammae devoretur qui salvatur: et qui pessimant plebem tuam, inveniant perditionem.

12. Contere caput principum inimicorum, dicentium: Non est alius praeter nos.

13. Congrega omnes tribus Iacob: ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, et enarrent magnalia tua: et hereditabis eos, sicut ab initio.

14. Miserere plebi tuae, super quam invocatum est nomen tuum: et Israel, (g) quem coaequasti primogenito tuo. (g) Exod. 4, 22.

15. Miserere civitati sanctificationis tuae Ierusalem, civitati requiei tuae.

16. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, et gloria tua populum tuum.

17. Da testimonium his, qui ab initio creaturae tuae sunt, et suscita praedicationes, quas locuti sunt in nomine tuo prophetae priores.

18. Da mercedem sustinentibus te, ut prophetae tui fideles inveniantur: et exaudi orationes servorum tuorum

19. (h) Secundum benedictionem Aaron de populo tuo, et dirige nos in viam iustitiae, et sciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conspector saeculorum. (h) Num. 6, 24.

20. Omnem escam manducabit venter, et est cibus cibo melior.

21. Fauces contingunt cibum ferae, et cor sensatum verba mendacia.

22. Cor pravum dabit tristitiam, et homo peritus resistet illi.

23. Omnem masculum excipiet mulier: et est filia melior filia.

24. Species mulieris exhilarat faciem viri sui, et super omnem concupiscentiam hominis superducit desiderium.

25. Si est lingua curationis, est et mitigationis et misericordiae: non est vir illius secundum filios hominum.

26. Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem: adiutorium secundum illum est, et columna ut requies.

27. Ubi non est sepes, diripietur possessio: et ubi non est mulier, ingemiscit egens.

28. Quis credit ei, qui non habet nidum, et deflectens ubicumque obscuraverit, quasi succinctus latro exiliens de civitate in civitatem?

CAPUT XXXVII.

Detestatio ficti amici: veri amici ne obliviscaris: discretio in captandis consiliis, et cum quibus consulas, et quibus te et consilium tuum occultes: laus sententiae viri sancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti et sapientis: qui sophistice loquitur, odibilis est: tenta animam tuam; et si sit nequam non des illi potestatem: pernicies crapulae.

1. Omnis amicus dicet: Et ego amicitiam copulavi.

sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem?

2. Sodalis autem et amicus ad inimicitiam convertentur.

3. O praesumptio nequissima, unde creata es cooperire aridam malitia, et dolositate illius?

4. Sodalis amico coniucundatur in oblectationibus, et in tempore tribulationis adversarius erit.

5. Sodalis amico condolet causa ventris, et contra hostem accipiet scutum.

6. Non obliviscaris amici tui in animo tuo, et non immemor sis illius in opibus tuis.

7. Noli consiliari cum eo, qui tibi insidiatur, et a zelantibus te absconde consilium.

8. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semetipso.

9. A consiliario serva animam tuam. prius scito quae sit illius necessitas: et ipse enim animo suo cogitabit:

10. Ne forte mittat sudem in terram, et dicat tibi:

11. Bona est via tua; et stet e contrario videre quid tibi eveniat.

12. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, et cum iniusto de iustitia, et cum muliere de ea, quae aemulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de traiectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis,

13. Cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere,

14. Cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione: non attendas his in omni consilio.

15. Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorem Dei,

16. Cuius anima est secundum animam tuam: et qui, cum titubaveris in tenebris, condolebit tibi.

17. Cor boni consilii statue tecum: non est enim tibi aliud pluris illo.

18. Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum.

19. Et in his omnibus deprecare Altissimum ut dirigat in veritate viam tuam.

20. Ante omnia opera verbum verax praecedat te, et ante omnem actum consilium stabile.

21. Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum et malum, vita et mors: et dominatrix illorum est assidua lingua. Est vir astutus multorum eruditor, et animae suae inutilis est.

22. Vir peritus multos erudivit, et animae suae suavis est.

23. Qui sophistice loquitur, odibilis est: in omni re defraudabitur.

24. Non est illi data a Domino gratia: omni enim sapientia defraudatus est.

25. Est sapiens animae suae sapiens: et fructus sensus illius laudabilis.

26. Vir sapiens plebem suam erudit, et fructus sensus illius fideles sunt.

27. Vir sapiens implebitur benedictionibus, et videntes illum laudabunt.

28. Vita viri in numero dierum: dies autem Israel innumerabiles sunt.

29. Sapiens in populo hereditabit honorem, et nomen illius erit vivens in aeternum.

30. Fili in vita tua tenta animam tuam: et si fuerit nequam, non des illi potestatem:

31. Non enim omnia omnibus expediunt, et non omni animae omne genus placet.

32. Noli avidus esse in omni epulatione, et non te effundas super omnem escam:

33. In multis enim escis erit infirmitas, et aviditas appropinquabit usque ad choleram.

34. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam.

CAPUT XXXVIII.

Honora medicum: a Deo dato est homini medicina; quomodo aegrotus se habebit erga Deum et medicum: mortuus plorandus, temperandum autem a tristitia quae mortuo non prodest et tibi obest: sed memineris te etiam moriturum: quisque artifex considerat ea in quibus operatur: et hi necessarii quidem sunt in communitate, sed in ea non praeeminent dignitate vel sapientia.

1. Honora medicum propter necessitatem: etenim illum creavit Altissimus.

2. A Deo est enim omnis medela, et a rege accipiet donationem.

3. Disciplina medici exaltabit caput illius, et in conspectu magnatorum collaudabitur.

4. Altissimus creavit de terra medicamenta, et vir prudens non abhorrebit illa.

5. (*a*) Nonne a ligno indulcata est aqua amara? (*a*) *Exod.* 15, 25.

6. Ad agnitionem hominum virtus illorum, et dedit hominibus scientiam Altissimus, honorari in mirabilibus suis.

7. In his curans mitigabit dolorem, et unguentarius faciet pigmenta suavitatis, et unctiones conficiet sanitatis, et non consummabuntur opera eius.

8. Pax enim Dei super faciem terrae.

9. (*b*) Fili in tua infirmitate ne despicias te ipsum, (*b*) *Is.* 38, 2. sed ora Dominum, et ipse curabit te.

10. Averte a delicto, et dirige manus, et ab omni delicto munda cor tuum.

11. Da suavitatem et memoriam similaginis, et impingua oblationem, et da locum medico:

12. Etenim illum Dominus creavit: et non discedat a te, quia opera eius sunt necessaria.

13. Est enim tempus quando in manus illorum incurras:

14. Ipsi vero Dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum, et sanitatem, propter conversationem illorum.

15. Qui delinquit in conspectu eius, qui fecit eum, incidet in manus medici.

16. Fili in mortuum produc lacrymas, et quasi dira passus incipe plorare, et secundum iudicium contege corpus illius, et non despicias sepulturam illius.

17. Propter delaturam autem amare fer luctum illius uno die, et consolare propter tristitiam,

18. Et fac luctum secundum meritum eius uno die, vel duobus propter detractionem.

19. (*c*) A tristitia enim festinat mors, et cooperit (*c*) *Prov.* 15, 13. *et* 17, 22. virtutem, et tristitia cordis flectit cervicem.

20. In abductione permanet tristitia: et substantia inopis secundum cor eius.

21. Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam a te: et memento novissimorum,

22. Noli oblivisci: neque enim est conversio, et huic nihil proderis, et te ipsum pessimabis.

23. Memor esto iudicii mei: sic enim erit et tuum: mihi heri, et tibi hodie.

24. (a) In requie mortui requiescere fac memoriam eius, et consolare illum in exitu spiritus sui. (a) 2 Reg. 12, 21.

25. Sapientia scribae in tempore vacuitatis: et qui minoratur actu, sapientiam percipiet: qua sapientia replebitur

26. Qui tenet aratrum, et qui gloriatur in iaculo, stimulo boves agitat, et conversatur in operibus eorum, et enarratio eius in filiis taurorum.

27. Cor suum dabit ad versandos sulcos, et vigilia eius in sagina vaccarum.

28. Sic omnis faber et architectus, qui noctem tamquam diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia, et assiduitas eius variat picturam: cor suum dabit in similitudinem picturae, et vigilia sua perficiet opus.

29. Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, et considerans opus ferri: Vapor ignis uret carnes eius, et in calore fornacis concertatur:

30. Vox mallei innovat aurem eius, et contra similitudinem vasis oculus eius:

31. Cor suum dabit in consummationem operum, et vigilia sua ornabit in perfectionem.

32. Sic figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam, qui in sollicitudine positus est semper propter opus suum, et in numero est omnis operatio eius:

33. In brachio suo formabit lutum, et ante pedes suos curvabit virtutem suam:

34. Cor suum dabit ut consummet linitionem, et vigilia sua mundabit fornacem.

35. Omnes hi in manibus suis speraverunt, et unusquisque in arte sua sapiens est.

36. Sine his omnibus non aedificatur civitas.

37. Et non inhabitabunt, nec inambulabunt, et in ecclesiam non transilient.

38. Super sellam iudicis non sedebunt, et testamentum iudicii non intelligent, neque palam facient disciplinam et iudicium, et in parabolis non invenientur:

39. Sed creaturam aevi confirmabunt, et deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam suam, et conquirentes in lege Altissimi.

CAPUT XXXIX.

Studium sapientis, ipsiusque praeclara opera et nominis perpetuitas: Deus benedicendus in operibus suis, cui nihil occultum est: benedictio Dei in bonos, et ira in malos: bonis omnia in bonum cedunt, malis in malum, ad quos puniendos et cetera sunt creata.

1. Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, et in prophetis vacabit.

2. Narrationem virorum nominatorum conservabit, et in versutias parabolarum simul introibit.

3. Occulta proverbiorum exquiret, et in absconditis parabolarum conversabitur.

4. In medio magnatorum ministrabit, et in conspectu praesidis apparebit.

5. In terram alienigenarum gentium pertransiet: bona enim et mala in hominibus tentabit.

6. Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, et in conspectu Altissimi deprecabitur.

7. Aperiet os suum in oratione, et pro delictis suis deprecabitur.

8. Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiae replebit illum:

9. Et ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiae suae, et in oratione confitebitur Domino:

10. Et ipse diriget consilium eius, et disciplinam, et in absconditis suis consiliabitur.

11. Ipse palam faciet disciplinam doctrinae suae, et in lege testamenti Domini gloriabitur.

12. Collaudabunt multi sapientiam eius, et usque in saeculum non delebitur.

13. Non recedet memoria eius, et nomen eius requiretur a generatione in generationem.

14. Sapientiam eius enarrabunt gentes, et laudem eius enuntiabit ecclesia.

15. Si permanserit, nomen derelinquet plus quam mille: et si requieverit, proderit illi.

16. Adhuc consiliabor, ut enarrem: ut furore enim repletus sum.

17. In voce dicit: Obaudite me divini fructus, et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate.

18. Quasi Libanus odorem suavitatis habete.

19. Florete flores, quasi lilium, et date odorem, et frondete in gratiam, et collaudate canticum, et benedicite Dominum in operibus suis.

20. Date nomini eius magnificentiam, et confitemini illi in voce labiorum vestrorum, et in canticis labiorum, et citharis, et sic dicetis in confessione:

21. (b) Opera Domini universa bona valde. (b) Gen. 1, 31. Marc. 7, 37.

22. (c) In verbo eius stetit aqua sicut congeries: (c) Gen. 8, 3.
et in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum:

23. Quoniam in praecepto ipsius placor fit, et non est minoratio in salute ipsius.

24. Opera omnis carnis coram illo, et non est quidquam absconditum ab oculis eius.

25. A saeculo usque in saeculum respicit, et nihil est mirabile in conspectu eius.

26. Non est dicere: Quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quaerentur:

27. Benedictio illius quasi fluvius inundavit.

28. (d) Quomodo cataclysmus aridam inebriavit, (d) Gen. 7, 21.
sic ira ipsius gentes, quae non exquisierunt eum, hereditabit.

29. (e) Quomodo convertit aquas in siccitatem, et (e) Exod. 14, 21.
siccata est terra: et viae illius viis illorum directae sunt: sic peccatoribus offensiones in ira eius.

30. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona et mala.

31. (f) Initium necessariae rei vitae hominum, aqua, (f) Supra 29, 28.
ignis, et ferrum, sal, lac, et panis similagineus, et mel, et botrus uvae, et oleum, et vestimentum.

32. Haec omnia sanctis in bona, sic et impiis et peccatoribus in mala convertentur.

33. Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, et in furore suo confirmaverunt tormenta sua:

34. In tempore consummationis effundent virtutem: et furorem eius, qui fecit illos, placabunt.

35. Ignis, grando, fames, et mors, omnia haec ad vindictam creata sunt:

36. Bestiarum dentes, et scorpii, et serpentes, et rompheae vindicans in exterminium impios.

37. In mandatis eius epulabuntur, et super terram in necessitatem praeparabuntur, et in temporibus suis non praeterient verbum.

38. Propterea ab initio confirmatus sum, et consiliatus sum, et cogitavi, et scripta dimisi.

39. (g) Omnia opera Domini bona, et omne opus (g) Gen. 1, 31. Marc. 7, 37.
hora sua subministrabit.

40. Non est dicere: Hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur.

11. Et nunc in omni corde et ore collaudate, et benedicite nomen Domini.

CAPUT XL.

Occupationi magnae, iugo gravi, ac variis miseriis homo obnoxius: omnia caduca: iniqui cum suis divitiis cito delendi: laus vitae sibi sufficientis: varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit: laus timoris Domini: fac ne indigeas, nec in alienam mensam respicias, a quo vir disciplinatus et eruditus se servat.

1. Occupatio magna creata est omnibus hominibus, et iugum grave super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturae, in matrem omnium.

2. Cogitationes eorum, et timores cordis, adinventio expectationis, et dies finitionis:

3. A residente super sedem gloriosam, usque ad humiliatum in terra et cinere:

4. Ab eo, qui utitur hyacintho, et portat coronam, usque ad eum, qui operitur lino crudo: Furor, zelus, tumultus, fluctuatio, et timor mortis, iracundia perseverans, et contentio,

5. Et in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiam eius.

6. Modicum tamquam nihil in requie, et ab eo in somnis, quasi in die respectus.

7. Conturbatus est in visu cordis sui, tamquam qui evaserit in die belli. In tempore salutis suae exurrexit, et admirans ad nullum timorem:

8. Cum omni carne, ab homine usque ad pecus, et super peccatores septuplum.

(a) Sup. 39, 35. 36. 9. (a) Ad haec mors, sanguis, contentio, et romphaea, oppressiones, fames, et contritio, et flagella:

(b) Gen. 7, 10. 10. Super iniquos creata sunt haec omnia, (b) et propter illos factus est cataclysmus.

(c) Inf. 41, 13. 11. (c) Omnia, quae de terra sunt, in terram convertentur, (d) et omnes aquae in mare revertentur.
(d) Eccle. 1, 7.

12. Omne munus, et iniquitas delebitur, et fides in saeculum stabit.

13. Substantiae iniustorum sicut fluvius siccabuntur, et sicut tonitruum magnum in pluvia personabunt.

14. In aperiendo manus suas laetabitur: sic praevaricatores in consummatione tabescent.

15. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, et radices immundae super cacumen petrae sonant.

16. Super omnem aquam viriditas, et ad oram fluminis ante omne foenum evelletur.

17. Gratia sicut paradisus in benedictionibus, et misericordia in saeculum permanet.

18. Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur, et in ea invenies thesaurum.

19. Filii, et aedificatio civitatis confirmabit nomen, et super haec mulier immaculata computabitur.

20. Vinum et musica laetificant cor: et super utraque dilectio sapientiae.

21. Tibiae, et psalterium suavem faciunt melodiam, et super utraque lingua suavis.

22. Gratiam, et speciem desiderabit oculus tuus, et super haec virides sationes.

23. Amicus, et sodalis in tempore convenientes, et super utrosque mulier cum viro.

24. Fratres in adiutorium in tempore tribulationis, et super eos misericordia liberabit.

25. Aurum et argentum est constitutio pedum: et super utrumque consilium beneplacitum.

26. Facultates et virtutes exaltant cor, et super haec timor Domini.

27. Non est in timore Domini minoratio, et non est in eo inquirere adiutorium.

28. Timor Domini sicut paradisus benedictionis, et super omnem gloriam operuerunt illum.

29. Fili in tempore vitae tuae ne indigeas: melius est enim mori, quam indigere.

30. Vir respiciens in mensam alienam, non est vita eius in cogitatione victus. alit enim animam suam cibis alienis.

31. Vir autem disciplinatus, et eruditus custodiet se.

32. In ore imprudentis condulcabitur inopia, et in ventre eius ignis ardebit.

CAPUT XLI.

Memoria mortis cui est amara, et cui non: mortem non metuas, sed praeteritorum et futurorum memento, contentus divina dispositione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: sapientia et thesaurus absconditi inutiles: qualiter sit de peccatis erubescendum: ne faciem avertas a proximo, nec respicias mulierem alterius, neque improperes post datum.

1. O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis:

2. Viro quieto, et cuius viae directae sunt in omnibus, et adhuc valenti accipere cibum!

3. O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti, et qui minoratur viribus,

4. Defecto aetate, et cui de omnibus cura est, et incredibili, qui perdit patientiam!

5. Noli metuere iudicium mortis. Memento quae ante te fuerunt, et quae superventura sunt tibi: hoc iudicium a Domino omni carni:

6. Et quid superveniet tibi in beneplacito Altissimi? sive decem, sive centum, sive mille anni.

7. Non est enim in inferno accusatio vitae.

8. Filii abominationum fiunt filii peccatorum, et qui conversantur secus domos impiorum.

9. Filiorum peccatorum periet hereditas, et cum semine illorum assiduitas opprobrii.

10. De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio.

11. Vae vobis viri impii, qui dereliquistis legem Domini Altissimi.

12. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: et si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra.

13. (e) Omnia, quae de terra sunt, in terram convertentur: sic impii a maledicto in perditionem. (e) Supra 40, 11.

14. Luctus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur.

15. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni.

16. Bonae vitae numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in aevum.

17. Disciplinam in pace conservate filii. (f) sapientia enim abscondita, et thesaurus invisus, quae utilitas in utrisque? (f) Sup. 20, 32.

18. Melior est homo, qui abscondit stultitiam suam, quam homo, qui abscondit sapientiam suam.

19. Verumtamen reveremini in his, quae procedunt de ore meo.

20. Non est enim bonum omnem reverentiam observare: et non omnia omnibus bene placent in fide.

21. Erubescite a patre et a matre de fornicatione: et a praesidente et a potente de mendacio:

22. A principe et a iudice de delicto: a synagoga et plebe de iniquitate:

23. A socio et amico de iniustitia: et de loco, in quo habitas,

24. De furto, de veritate Dei, et testamento: de discubitu in panibus, et ab obfuscatione dati et accepti:

25. A salutantibus de silentio: a respectu mulieris fornicariae: et ab aversione vultus cognati.

26. Ne avertas faciem a proximo tuo, et ab auferendo partem et non restituendo.

(a) Matth. 5, 28. 27. (a) Ne respicias mulierem alieni viri, et ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius.

28. Ab amicis de sermonibus improperii: et cum dederis, ne improperes.

CAPUT XLII.

Secretum non revelandum: a respectu personarum et aliis plerisque vitiis hic enumeratis abstinendum: datum et acceptum scribendum: de sollicita custodia filiae, et super luxuriosam firmanda custodia: commorari mulieri periculosum: melior est autem iniquitas viri quam mulier benefaciens: opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, sunt perfecta et desiderabilia.

1. Non duplices sermonem auditus, de revelatione sermonis absconditi, et eris vere sine confusione, et invenies gratiam in conspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris, (b) et ne accipias personam ut delinquas.

(b) Lev. 19, 15. Deut. 1, 17. et 16, 19. Prov. 24, 23. Iac. 2, 1.

2. De lege Altissimi, et testamento, et de iudicio iustificare impium,

3. De verbo sociorum et viatorum, et de datione hereditatis amicorum,

4. De aequalitate staterae et ponderum, de acquisitione multorum et paucorum,

5. De corruptione emptionis et negotiatorum, et de multa disciplina filiorum, et servo pessimo latus sanguinare.

6. Super mulierem nequam bonum est signum.

7. Ubi manus multae sunt, claude, et quodcumque trades, numera, et appende: datum vero, et acceptum omne describe.

8. De disciplina insensati et fatui, et de senioribus, qui iudicantur ab adolescentibus: et eris eruditus in omnibus, et probabilis in conspectu omnium vivorum.

9. Filia patris abscondita est vigilia, et sollicitudo eius aufert somnum, ne forte in adolescentia sua adulta efficiatur, et cum viro commorata odibilis fiat:

10. Nequando polluatur in virginitate sua, et in paternis suis gravida inveniatur: ne forte cum viro commorata transgrediatur, aut certe sterilis efficiatur.

11. Super filiam luxuriosam confirma custodiam: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, a detractione in civitate, et obiectione plebis, et confundat te in multitudine populi.

12. Omni homini noli intendere in specie: et in medio mulierum noli commorari:

13. De vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri.

14. Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens, et mulier confundens in opprobrium.

15. Memor ero igitur operum Domini, et quae vidi annunciabo. In sermonibus Domini opera eius.

16. Sol illuminans per omnia respexit, et gloria Domini plenum est opus eius.

17. Nonne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quae confirmavit Dominus omnipotens stabiliri in gloria sua?

18. Abyssum, et cor hominum investigavit: et in astutia eorum excogitavit.

19. Cognovit enim Dominus omnem scientiam, et inspexit in signum aevi, annuncians quae praeterierunt, et quae superventura sunt, revelans vestigia occultorum.

20. Non praeterit illum omnis cogitatus, et non abscondit se ab eo ullus sermo.

21. Magnalia sapientiae suae decoravit: qui est ante saeculum et usque in saeculum, neque adiectum est,

22. Neque minuitur, et non eget alicuius consilio.

23. Quam desiderabilia omnia opera eius, et tamquam scintilla, quae est considerare!

24. Omnia haec vivunt, et manent in saeculum, et in omni necessitate omnia obaudiunt ei.

25. Omnia duplicia, unum contra unum, et non fecit quidquam deesse.

26. Uniuscuiusque confirmavit bona. Et quis satiabitur videns gloriam eius?

CAPUT XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in coelorum ornatu et pulchritudine, nempe in coelo, luna, stellis, iride, nive, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, et mari, in quo sunt plurima genera belluarum: denique nemo ad Deum laudandum sufficit.

1. Altitudinis firmamentum pulchritudo eius est, species caeli in visione gloriae.

2. Sol in aspectu annuncians in exitu, vas admirabile opus excelsi.

3. In meridiano exurit terram, et in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris:

4. Tripliciter sol exurens montes, radios igneos exsufflans, et refulgens radiis suis obcaecat oculos.

5. Magnus Dominus qui fecit illum, et in sermonibus eius festinavit iter.

6. Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, et signum aevi.

7. A luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione.

8. Mensis secundum nomen eius est, crescens mirabiliter in consummatione.

9. Vas castrorum in excelsis, in firmamento caeli resplendens gloriose.

10. Species caeli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis Dominus.

11. In verbis sancti stabunt ad iudicium, et non deficient in vigiliis suis.

12. Vide arcum, et benedic eum, (c) qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo. (c) Gen 9, 13.

13. Gyravit caelum in circuitu gloriae suae, manus Excelsi aperuerunt illum.

14. Imperio suo acceleravit nivem, et accelerat coruscationes emittere iudicii sui.

15. Propterea aperti sunt thesauri, et evolaverunt nebulae sicut aves.

16. In magnitudine sua posuit nubes, et confracti sunt lapides grandinis.

17. In conspectu eius commovebuntur montes, et in voluntate eius aspirabit notus.

18. Vox tonitrui eius verberabit terram, tempestas aquilonis, et congregatio spiritus:

19. Et sicut avis deponens ad sedendum, aspergit nivem, et sicut locusta demergens descensus eius.

20. Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus, et super imbrem eius expavescet cor.

21. Gelu sicut salem effundet super terram: et dum gelaverit, fiet tamquam cacumina tribuli.

22. Frigidus ventus aquilo flavit, et gelavit crystallus ab aqua, super omnem congregationem aquarum requiescet, et sicut lorica induet se aquis.

23. Et devorabit montes, et exuret desertum, et extinguet viride, sicut igne.

24. Medicina omnium in festinatione nebulae: et ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum.

25. In sermone eius siluit ventus, et cogitatione sua placavit abyssum, et plantavit in illa Dominus insulas.

26. Qui navigant mare, enarrent pericula eius: et audientes auribus nostris admirabimur.

27. Illic praeclara opera, et mirabilia: varia bestiarum genera, et omnium pecorum, et creatura belluarum.

28. Propter ipsum confirmatus est itineris finis, et in sermone eius composita sunt omnia.

29. Multa dicemus, et deficiemus in verbis; consummatio autem sermonum, ipse est in omnibus.

30. Gloriantes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super omnia opera sua.

31. Terribilis Dominus, et magnus vehementer, et mirabilis potentia ipsius.

32. Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, supervalebit enim adhuc, et admirabilis magnificentia eius.

33. Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potestis: maior enim est omni laude.

34. Exaltantes eum replemini virtute. ne laboretis: non enim comprehendetis.

(a) Psal. 106, 2. 35. Quis videbit eum, et enarrabit? et (a) quis magnificabit eum sicut est ab initio?

36. Multa absondita sunt maiora his: pauca enim vidimus operum eius.

37. Omnia autem Dominus fecit, et pie agentibus dedit sapientiam.

CAPUT XLIV.

Laus priorum patrum ac seminis eorum: primum in genere, deinde nominatim laudantur Henoch, Noe, Abraham, cui factae sunt promissiones: Isaac, et Iacob.

1. Laudemus viros gloriosos, et parentes nostros in generatione sua.

2. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua a saeculo.

3. Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, et prudentia sua praediti, nunciantes in prophetis dignitatem prophetarum,

4. Et imperantes in praesenti populo, et virtute prudentiae populis sanctissima verba.

5. In peritia sua requirentes modos musicos, et narrantes carmina scripturarum.

6. Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis.

7. Omnes isti in generationibus gentis suae gloriam adepti sunt, et in diebus suis habentur in laudibus.

8. Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:

9. Et sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint: et nati sunt, quasi non nati, et filii ipsorum cum ipsis.

10. Sed illi viri misericordiae sunt, quorum pietates non defuerunt:

11. Cum semine eorum permanent bona,

12. Hereditas sancta nepotes eorum, et in testamentis stetit semen eorum:

13. Et filii eorum propter illos usque in aeternum manent: semen eorum et gloria eorum non derelinquetur.

14. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, et nomen eorum vivit in generationem et generationem.

15. Sapientiam ipsorum narrent populi, et laudem eorum nunciet ecclesia.

16. (b) Henoch placuit Deo, et translatus est in paradisum, ut det gentibus poenitentiam. (b) Gen. 5, 24. Hebr. 11, 5.

17. (c) Noe inventus est perfectus, iustus, et in tempore iracundiae factus est reconciliatio. (c) Gen. 6, 9.

18. Ideo dimissum est reliquum terrae, cum factum est diluvium.

19. (d) Testamenta saeculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluvio omnis caro. (d) Gen. 6, 18. et 7, 1. Hebr. 11, 7.

20. (e) Abraham magnus pater multitudinis gentium, et non est inventus similis illi in gloria: qui conservavit legem Excelsi, et fuit in testamento cum illo. (e) Gen. 12, 2. 15, 5. et 17, 4.

21. (f) In carne eius stare fecit testamentum, et (g) in tentatione inventus est fidelis. (f) Gen. 17, 10. Gal. 3, 6. (g) Gen. 22, 1.

22. Ideo iureiurando dedit illi gloriam in gente sua, crescere illum quasi terrae cumulum,

23. Et ut stellas exaltare semen eius, et hereditare illos a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos terrae.

24. Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem eius.

25. Benedictionem omnium Gentium dedit illi Dominus, et testamentum confirmavit super caput Iacob.

26. Agnovit eum in benedictionibus suis, et dedit illi hereditatem, et divisit illi partem in tribubus duodecim.

27. Et conservavit illi homines misericordiae, invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAPUT XLV.

De laudibus Moysi, Aaron, et Phinees: de congregatione Core interempta.

1. Dilectus Deo, et hominibus Moyses: (h) cuius memoria in benedictione est. (h) Exod. 11, 3.

2. Similem illum fecit in gloria sanctorum, et magnificavit eum in timore inimicorum, et in verbis suis monstra placavit.

3. (i) Glorificavit illum in conspectu regum, et iussit illi coram populo suo, et ostendit illi gloriam suam. (i) Exod. 3, 7. 8.

4. (k) In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum, et elegit eum ex omni carne. (k) Num. 12, 3. 7. Hebr. 3, 2. 5.

5. Audivit enim eum, et vocem ipsius, et induxit illum in nubem.

6. Et dedit illi coram praecepta, et legem vitae et disciplinae, docere Iacob testamentum suum, et iudicia sua Israel.

7. Excelsum fecit Aaron fratrem eius, et similem sibi de tribu Levi:

8. Statuit ei testamentum aeternum, et dedit illi sacerdotium gentis: et beatificavit illum in gloria,

9. Et circumcinxit eum zona gloriae, et induit eum stolam gloriae, et coronavit eum in vasis virtutis.

10. Circumpedes, et femoralia, et humerale posuit ei. et cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro,

(a) Exod. 28, 35. 11. (a) Dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo in memoriam filiis gentis suae.

12. Stolam sanctam, auro, et hyacintho, et purpura, opus textile, viri sapientis, iudicio et veritate praediti:

13. Torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, et opere lapidarii sculptis in memoriam secundum numerum tribuum Israel.

14. Corona aurea super mitram eius expressa signo sanctitatis, et gloria honoris: opus virtutis, et desideria oculorum ornata.

15. Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem.

16. Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantum filii ipsius soli, et nepotes eius per omne tempus.

17. Sacrificia ipsius consumpta sunt igne quotidie.

(b) Lev. 8, 12. 18. (b) Complevit Moyses manus eius, et unxit illum oleo sancto.

19. Factum est illi in testamentum aeternum, et semini eius sicut dies caeli, fungi sacerdotio, et habere laudem, et glorificare populum suum in nomine eius.

20. Ipsum elegit ab omni vivente, offerre sacrificium Deo, incensum, et bonum odorem, in memoriam placare pro populo suo:

21. Et dedit illi in praeceptis suis potestatem, in testamentis iudiciorum, docere Iacob testimonia, et in lege sua lucem dare Israel.

(c) Num. 16, 1. 3. 22. (c) Quia contra illum steterunt alieni, et propter invidiam circumdederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan et Abiron, et congregatio Core in iracundia.

23. Vidit Dominus Deus, et non placuit illi, et consumpti sunt in impetu iracundiae.

24. Fecit illis monstra, et consumpsit illos in flamma ignis.

25. Et addidit Aaron gloriam, et dedit illi hereditatem, et primitias frugum terrae divisit illi.

26. Panem ipsis in primis paravit in satietatem: nam et sacrificia Domini edent, quae dedit illi, et semini eius.

27. Ceterum in terra gentes non hereditabit, et pars non est illi in gente: ipse est enim pars eius, et hereditas.

(d) Num. 25, 7. 1 Mach. 2, 26. 54. 28. (d) Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando eum in timore Domini:

29. Et stare in reverentia gentis: in bonitate et alacritate animae suae placuit Deo pro Israel.

30. Ideo statuit illi testamentum pacis, principem sanctorum et gentis suae, ut sit illi et semini eius sacerdotii dignitas in aeternum.

31. Et testamentum David regi filio Iessae de tribu Iuda, hereditas ipsi et semini eius, ut daret sapientiam in cor nostrum iudicare gentem suam in iustitia, ne abolerentur bona ipsorum, et gloriam ipsorum in gentem eorum aeternam fecit.

CAPUT XLVI.

Laudes Iosue, Caleb, et Samuelis.

1. Fortis in bello Iesus Nave successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum,

2. Maximus in salutem electorum Dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israel.

3. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, et iactando contra civitates romphaeas?

4. Quis ante illum sic restitit? Nam hostes ipse Dominus perduxit:

5. (e) An non in iracundia eius impeditus est sol, et una dies facta est quasi duo? (e) Ios. 10, 14.

6. Invocavit Altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, et audivit illum magnus et sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valde fortis.

7. Impetum fecit contra gentem hostilem, et in descensu perdidit contrarios,

8. Ut cognoscant Gentes potentiam eius, quia contra Deum pugnare non est facile. Et secutus est a tergo potentis:

9. (f) Et in diebus Moysi misericordiam fecit ipse, et Caleb filius Iephone, stare contra hostem, et prohibere gentem a peccatis, et perfringere murmur malitiae. (f) Num. 14, 6.

10. Et ipsi duo constituti, a periculo liberati sunt a numero sexcentorum millium peditum, inducere illos in hereditatem, in terram, quae manat lac et mel.

11. Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, et usque in senectutem permansit illi virtus, ut ascenderet in excelsum terrae locum, et semen ipsius obtinuit hereditatem:

12. Ut viderent omnes filii Israel quia bonum est obsequi sancto Deo.

13. Et iudices singuli suo nomine, quorum non est corruptum cor: qui non aversi sunt a Domino,

14. Ut sit memoria illorum in benedictione, et ossa eorum pullulent de loco suo,

15. Et nomen eorum permaneat in aeternum, permanens ad filios illorum, sanctorum virorum gloria.

16. Dilectus a Domino Deo suo Samuel propheta Domini, renovavit imperium, et unxit principes in gente sua.

17. In lege Domini congregationem iudicavit, et vidit Deus Iacob, et in fide sua probatus est propheta.

18. Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis:

19. (g) Et invocavit Dominum omnipotentem, in oppugnando hostes circumstantes undique in oblatione agni inviolati. (g) 1 Reg. 7, 9.

20. Et intonuit de caelo Dominus, et in sonitu magno auditam fecit vocem suam,

21. Et contrivit principes Tyriorum, et omnes duces Philisthiim:

22. (h) Et ante tempus finis vitae suae et saeculi, testimonium praebuit in conspectu Domini, et Christi, pecunias et usque ad calceamenta ab omni carne non accepit, et non accusavit illum homo. (h) 1 Reg. 12, 3.

23. Et post hoc dormivit, et notum fecit regi, et ostendit illi finem vitae suae, et exaltavit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAPUT XLVII.

Laudes Nathan, Davidis, et Salomonis.

1. Post haec surrexit Nathan (i) propheta in diebus David. (i) 2 Reg. 12, 1.

2. Et quasi adeps separatus a carne, sic David a filiis Israel.

3. (k) Cum leonibus lusit quasi cum agnis: et in ursis similiter fecit sicut in agnis ovium in iuventute sua. (k) 1 Reg. 17, 34.

4. (l) Numquid non occidit gigantem, et abstulit opprobrium de gente? (l) 1 Reg. 17, 49.

5. In tollendo manum, saxo fundae deiecit exsultationem Goliae:

6. Nam invocavit Dominum omnipotentem, et dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, et exaltare cornu gentis suae.

(a) 1 Reg. 18, 7. 7. (a) Sic in decem millibus glorificavit eum, et laudavit eum in benedictionibus Domini in offerendo illi coronam gloriae:

8. Contrivit enim inimicos undique, et extirpavit Philisthiim contrarios usque in hodiernum diem: contrivit cornu ipsorum usque in aeternum.

9. In omni opere dedit confessionem Sancto, et Excelso in verbo gloriae.

10. De omni corde suo laudavit Dominum, et dilexit Deum, qui fecit illum: et dedit illi contra inimicos potentiam:

11. Et stare fecit cantores contra altare, et in sono eorum dulces fecit modos.

12. Et dedit in celebrationibus decus, et ornavit tempora usque ad consummationem vitae, ut laudarent nomen sanctum Domini, et amplificarent mane Dei sanctitatem.

(b) 2 Reg. 12, 13. 13. (b) Dominus purgavit peccata ipsius, et exaltavit in aeternum cornu eius: et dedit illi testamentum regni, et sedem gloriae in Israel.

14. Post ipsum surrexit filius sensatus, et propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum.

(c) 3 Reg. 3, 1. 15. (c) Salomon imperavit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, ut conderet domum in nomine suo, et pararet sanctitatem in sempiternum: quemadmodum eruditus es in iuventute tua,

(d) 3 Reg. 4, 31. 16. (d) Et impletus es, quasi flumen, sapientia, et terram retexit anima tua.

17. Et replesti in comparationibus aenigmata: ad insulas longe divulgatum est nomen tuum, et dilectus es in pace tua.

18. In cantilenis, et proverbiis, et comparationibus, et interpretationibus miratae sunt terrae,

19. Et in nomine Domini Dei, cui est cognomen, Deus Israel.

(e) 3 Reg. 10, 27. 20. (e) Collegisti quasi aurichalcum aurum, et ut plumbum complesti argentum,

21. Et inclinasti femora tua mulieribus: potestatem habuisti in corpore tuo,

22. Dedisti maculam in gloria tua, et profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, et incitari stultitiam tuam,

(f) 3 Reg. 12, 16. 23. Ut faceres imperium bipartitum, (f) et ex Ephraim imperare imperium durum.

24. Deus autem non derelinquet misericordiam suam, et non corrumpet, nec delebit opera sua, neque perdet a stirpe nepotes electi sui: et semen eius, qui diligit Dominum, non corrumpet.

25. Dedit autem reliquum Iacob, et David de ipsa stirpe.

26. Et finem habuit Salomon cum patribus suis.

27. Et dereliquit post se de semine suo, gentis stultitiam,

28. Et imminutum a prudentia, Roboam, qui avertit gentem consilio suo:

(g) 3 Reg. 12, 28. 29. (g) Et Ieroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israel, et dedit viam peccandi Ephraim, et plurima redundaverunt peccata ipsorum.

30. Valde averterunt illos a terra sua.

31. Et quaesivit omnes nequitias usque dum perveniret ad illos defensio, et ab omnibus peccatis liberavit eos.

CAPUT XLVIII.

Laudes Eliae, Elisei, Ezechiae, et Isaiae, quorum oratione Deus liberavit Israel ob exercitu Sennacherib.

(h) 3 Reg. 17, 1. 1. Et surrexit Elias propheta, (h) quasi ignis, et verbum ipsius quasi facula ardebat.

2. Qui induxit in illos famem, et irritantes illum invidia sua pauci facti sunt. non enim poterant sustinere praecepta Domini.

3. (i) Verbo Domini continuit caelum, et deiecit de caelo ignem ter. (i) 3 Reg. 17, 1. 4 Reg. 1, 10. 12.

4. Sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter sic gloriari tibi?

5. (k) Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei. (k) 3 Reg. 17, 22.

6. Qui deiecisti reges ad perniciem, et confregisti facile potentiam ipsorum, et gloriosos de lecto suo.

7. Qui audis in Sina iudicium, et in Horeb iudicia defensionis.

8. Qui ungis reges ad poenitentiam, et prophetas facis successores post te.

9. (l) Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. (l) 4 Reg. 2, 11.

10. Qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini: (m) conciliare cor patris ad filium, et restituere tribus Iacob. (m) Malac. 4, 6.

11. Beati sunt, qui te viderunt, et in amicitia tua decorati sunt.

12. Nam nos vita vivimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum.

13. (n) Elias quidem in turbine tectus est, et in Eliseo completus est spiritus eius: in diebus suis non pertimuit principem, et potentia nemo vicit illum. (n) 4 Reg. 2, 11.

14. Nec superavit illum verbum aliquod (o) et mortuum prophetavit corpus eius. (o) 4 Reg. 13, 21.

15. In vita sua fecit monstra, et in morte mirabilia operatus est.

16. In omnibus istis non poenituit populus, et non recesserunt a peccatis suis usque dum eiecti sunt de terra sua, et dispersi sunt in omnem terram:

17. Et relicta est gens perpauca, et princeps in domo David.

18. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alii autem multa commiserunt peccata.

19. Ezechias munivit civitatem suam, et induxit in medium ipsius aquam, et fodit ferro rupem, et aedificavit ad aquam puteum.

20. (p) In diebus ipsius ascendit Sennacherib, et misit Rabsacen, et sustulit manum suam contra illos, et extulit manum suam in Sion, et superbus factus est potentia sua. (p) 4 Reg. 18, 13.

21. Tunc mota sunt corda, et manus ipsorum: et doluerunt quasi parturientes mulieres.

22. Et invocaverunt Dominum misericordem, et expandentes manus suas, extulerunt ad caelum: et sanctus Dominus Deus audivit cito vocem ipsorum.

23. Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis, sed purgavit eos in manu Isaiae sancti prophetae.

24. (q) Deiecit castra Assyriorum, et contrivit illos Angelus Domini. (q) 4 Reg. 19, 35. Tob. 1, 21. Isai. 37, 36. 1 Mach. 7, 41. 2 Mach. 8, 19.

25. Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, et fortiter ivit in via David patris sui, quam mandavit illi Isaias propheta magnus, et fidelis in conspectu Dei.

26. (r) In diebus ipsius retro rediit Sol, et addidit regi vitam. (r) 4 Reg. 20, 11. Is. 38, 8.

27. Spiritu magno vidit ultima, et consolatus est lugentes in Sion. Usque in sempiternum

28. Ostendit futura et abscondita antequam evenirent.

CAPUT XLIX.

De Iosia, et quod omnes reges Iuda, praeter David, Ezechiam et Iosiam, fuerunt peccatores: de Ieremia, Ezechiele, et Zorobabel, Iesu filio Iosedec, Nehemia, Henoch, Ioseph, Seth, et Sem.

(a) 4 Reg. 22, 1.

1. Memoria Iosiae in compositionem (a) odoris facta opus pigmentarii.

2. In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria, et ut musica in convivio vini.

3. Ipse est directus divinitus in poenitentiam gentis, et tulit abominationes impietatis.

4. Et gubernavit ad Dominum cor ipsius, et in diebus peccatorum corroboravit pietatem.

5. Praeter David, et Ezechiam, et Iosiam, omnes peccatum commiserunt:

6. Nam reliquerunt legem Altissimi reges Iuda, et contempserunt timorem Dei.

7. Dederunt enim regnum suum aliis, et gloriam suam alienigenae genti.

(b) 4 Reg. 25, 9.

8. (b) Incenderunt electam sanctitatis civitatem, et desertas fecerunt vias ipsius in manu Ieremiae.

9. Nam male tractaverunt illum, qui a ventre matris consecratus est propheta, evertere, et eruere, et perdere, et iterum aedificare, et renovare.

(c) Ezech. 1, 4.

10. (c) Ezechiel qui vidit conspectum gloriae, quam ostendit illi in curru Cherubim.

11. Nam commemoratus est inimicorum in imbre, benefacere illis, qui ostenderunt rectas vias.

12. Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco suo: nam corroboraverunt Iacob, et redemerunt se in fide virtutis.

(d) 1 Esdr. 3, 2. Agg. 1, 1. 14. 2, 3. 5. et 23. 24.
(e) Zach. 3, 1.

13. (d) Quomodo amplificemus Zorobabel? nam et ipse quasi signum in dextera manu,

14. (e) Sic et Iesum filium Iosedec? qui in diebus suis aedificaverunt domum, et exaltaverunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam.

15. Et Nehemias in memoria multi temporis, qui erexit nobis muros eversos, et stare fecit portas et seras, qui erexit domos nostras.

16. Nemo natus est in terra qualis Henoch: nam et ipse receptus est a terra.

(f) Gen. 41, 40. 42, 6. 45, 5. et 50, 20.

17. (f) Neque ut Ioseph, qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi:

18. Et ossa ipsius visitata sunt, et post mortem prophetaverunt.

(g) Gen. 4, 25.
(h) Gen. 5, 31.

19. (g) Seth, et (h) Sem apud homines gloriam adepti sunt: et super omnem animam in origine Adam.

CAPUT L.

Simonis pontificis filii Oniae praeconia narrantur celeberrima: duae gentes odio habitae, et tertia stulta: de Iesu filio Sirach huius libri auctore.

(i) 1 Mach. 12, 7. 2 Mach. 3, 4.

1. Simon Oniae (i) filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, et in diebus suis corroboravit templum.

2. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex aedificatio et excelsi parietes templi.

3. In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum, et quasi mare adimpleti sunt supra modum.

4. Qui curavit gentem suam, et liberavit eam a perditione.

5. Qui praevaluit amplificare civitatem, qui adeptus est gloriam in conversatione gentis: et ingressum domus, et atrii amplificavit.

6. Quasi stella matutina in medio nebulae, et quasi luna plena in diebus suis lucet.

7. Et quasi Sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei.

8. Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriae, et quasi flos rosarum in diebus vernis, et quasi lilia quae sunt in transitu aquae, et quasi thus redolens in diebus aestatis.

9. Quasi ignis effulgens, et thus ardens in igne.

10. Quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso.

11. Quasi oliva pullulans, et cypressus in altitudinem se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriae, et vestiri eum in consummationem virtutis.

12. In ascensu altaris sancti, gloriam dedit sanctitatis amictum.

13. In accipiendo autem partes de manu sacerdotum, et ipse stans iuxta aram. Et circa illum corona fratrum: quasi plantatio cedri in monte Libano,

14. Sic circa illum steterunt quasi rami palmae, et omnes filii Aaron in gloria sua.

15. Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israel: et consummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelsi regis

16. Porrexit manum suam in libatione, et libavit de sanguine uvae.

17. Effudit in fundamento altaris odorem divinum excelso principi.

18. Tunc exclamaverunt filii Aaron, in tubis productilibus sonuerunt, et auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo.

19. Tunc omnis populus simul properaverunt, et ceciderunt in faciem super terram, adorare Dominum Deum suum, et dare preces omnipotenti Deo excelso.

20. Et amplificaverunt psallentes in vocibus suis, et in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus.

21. Et rogavit populus Dominum excelsum in prece, usquedum perfectus est honor Domini, et munus suum perfecerunt.

22. Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorum Israel dare gloriam Deo a labiis suis, et in nomine ipsius gloriari:

23. Et iteravit orationem suam, volens ostendere virtutem Dei.

24. Et nunc orate Deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies nostros a ventre matris nostrae, et fecit nobiscum secundum suam misericordiam:

25. Det nobis iucunditatem cordis, et fieri pacem in diebus nostris in Israel per dies sempiternos:

26. Credere Israel nobiscum esse Dei misericordiam, ut liberet nos in diebus suis.

27. Duas gentes odit anima mea: tertia autem non est gens, quam oderim:

28. Qui sedent in monte Seir, et Philisthiim, et stultus populus, qui habitat in Sichimis.

29. Doctrinam sapientiae et disciplinae scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Ierosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo.

30. Beatus, qui in istis versatur bonis: qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.

31. Si enim haec fecerit, ad omnia valebit: quia lux Dei, vestigium eius est.

CAPUT LI.

Dei laus, exaltatio, et gratiarum actio.

1. Oratio Iesu filii Sirach: Confitebor tibi Domine rex, et collaudabo te Deum salvatorem meum.

57

2. Confitebor nomini tuo: quoniam adiutor et protector factus es mihi,

3. Et liberasti corpus meum a perditione, a laqueo linguae iniquae, et a labiis operantium mendacium, et in conspectu astantium factus es mihi adiutor.

4. Et liberasti me secundum multitudinem misericordiae nominis tui a rugientibus, praeparatis ad escam,

5. De manibus quaerentium animam meam, et de portis tribulationum quae circumdederunt me:

6. A pressura flammae, quae circumdedit me, et in medio ignis non sum aestuatus:

7. De altitudine ventris inferi, et a lingua coinquinata, et a verbo mendacii, a rege iniquo, et a lingua iniusta:

8. Laudabit usque ad mortem anima mea Dominum,

9. Et vita mea appropinquans erat in inferno deorsum.

10. Circumdederunt me undique, et non erat qui adiuvaret. Respiciens eram ad adiutorium hominum, et non erat.

11. Memoratus sum misericordiae tuae Domine, et operationis tuae, quae a saeculo sunt.

12. Quoniam eruis sustinentes te Domine, et liberas eos de manibus gentium.

13. Exaltasti super terram habitationem meam, et pro morte defluente deprecatus sum.

14. Invocavi Dominum patrem Domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meae, et in tempore superborum sine adiutorio.

15. Laudabo nomen tuum assidue, et collaudabo illud in confessione, et exaudita est oratio mea.

16. Et liberasti me de perditione, et eripuisti me de tempore iniquo.

17. Propterea confitebor, et laudem dicam tibi, et benedicam nomini Domini.

18. Cum adhuc iunior essem, priusquam oberrarem, quaesivi sapientiam palam in oratione mea.

19. Ante templum postulabam pro illa, et usque in novissimis inquiram eam. Et effloruit tamquam praecox uva,

20. Laetatum est cor meum in ea. Ambulavit pes meus iter rectum, a iuventute mea investigabam eam.

21. Inclinavi modice aurem meam, et excepi illam.

22. Multam inveni in meipso sapientiam, et multum profeci in ea.

23. Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.

24. Consiliatus sum enim ut facerem illam: zelatus sum bonum, et non confundar.

25. Colluctata est anima mea in illa, et in faciendo eam confirmatus sum.

26. Manus meas extendi in altum, et insipientiam eius luxi.

27. Animam meam direxi ad illam, et in agnitione inveni eam.

28. Possedi cum ipsa cor ab initio: propter hoc non derelinquar.

29. Venter meus conturbatus est quaerendo illam: propterea bonam possidebo possessionem.

30. Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam: et in ipsa laudabo eum.

31. Appropiate ad me indocti, et congregate vos in domum disciplinae.

32. Quid adhuc retardatis? et quid dicitis in his? animae vestrae sitiunt vehementer.

33. Aperui os meum, et locutus sum: Comparate vobis sine argento,

34. Et collum vestrum subiicite iugo, et suscipiat anima vestra disciplinam: in proximo est enim invenire eam.

35. Videte oculis vestris quia modicum laboravi, et inveni mihi multam requiem.

36. Assumite disciplinam in multo numero argenti, et copiosum aurum possidete in ea.

37. Laetetur anima vestra in misericordia eius, et non confundemini in laude ipsius.

38. Operamini opus vestrum ante tempus, et dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

PROPHETIA ISAIAE

CAPUT I.

Tempus quo prophetavit Isaias super Iudam et Ierusalem, quae ob suam ingratitudinem aliaque scelera, omni poenarum genere a Deo percussa, non est ad eum reversa: quamobrem dicit miserrimam imminere ipsi desolationem: victimae et solemnitates ipsius reiiciuntur: et quid facere debeat ut in gratiam a Deo recipiatur: rursum ob defectionem a pristina virtute in varia peccata, gravem vindictam, et futuram tandem ipsius liberationem, et in feliciorem statum restitutionem vaticinatur.

1. Visio Isaiae filii Amos, quam vidit super Iudam et Ierusalem in diebus Oziae, Ioathan, Achaz, et Ezechiae regum Iuda.

2. Audite caeli, et auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivi, et exaltavi: ipsi autem spreverunt me.

3. Cognovit bos possessorem suum, et asinus praesepe domini sui: Israel autem me non cognovit, et populus meus non intellexit.

4. Vae genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis: dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.

5. Super quo percutiam vos ultra, addentes praevaricationem? omne caput languidum, et omne cor moerens.

6. A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas: vulnus, et livor, et plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.

7. (a) Terra vestra deserta, civitates vestrae succensae igni: regionem vestram coram vobis alieni devorant, et desolabitur sicut in vastitate hostili. (a) Inf. 5, 6

8. Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario, et sicut civitas, quae vastatur.

9. (b) Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, (c) quasi Sodoma fuissemus, et quasi Gomorrha similes essemus. (b) Rom. 9, 29. (c) Gen. 19, 24.

10. Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorrhae.

11. (d) Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum. holocausta arietum, (d) Ier. 6, 20. Amos 5, 22.

et adipem pinguium, et sanguinem vitulorum, et agnorum, et hircorum nolui.

12. Cum veniretis ante conspectum meum, quis quaesivit haec de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis?

13. Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, et sabbatum, et festivitates alias non feram, iniqui sunt coetus vestri:

14. Calendas vestras, et sollemnitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.

15. Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis: et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: (a) manus enim vestrae sanguine plenae sunt.

(a) Inf. 59, 3.

16. (b) Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse,

(b) 1 Petri 3, 11.

17. Discite benefacere: quaerite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam.

18. Et venite, et arguite me, dicit Dominus: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

19. Si volueritis, et audieritis me, bona terrae comedetis.

20. Quod si nolueritis, et me ad iracundiam provocaveritis: gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est.

21. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena iudicii? iustitia habitavit in ea, nunc autem homicidae.

22. Argentum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistum est aqua.

23. Principes tui infideles, socii furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. (c) Pupillo non iudicant: et causa viduae non ingreditur ad illos.

(c) Ierem. 5, 28.

24. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israel: Heu, consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis.

25. Et convertam manum meam ad te, et excoquam ad purum scoriam tuam, et auferam omne stannum tuum.

26. Et restituam iudices tuos ut fuerunt prius, et consiliarios tuos sicut antiquitus: post haec vocaberis civitas iusti, urbs fidelis.

27. Sion in iudicio redimetur, et reducent eam in iustitia:

28. Et conteret scelestos, et peccatores simul: et qui dereliquerunt Dominum, consumentur.

29. Confundentur enim ab idolis, quibus sacrificaverunt: et erubescetis super hortis, quos elegeratis,

30. Cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, et velut hortus absque aqua.

31. Et erit fortitudo vestra, ut favilla stuppae, et opus vestrum quasi scintilla: et succendetur utrumque simul, et non erit qui extinguat.

CAPUT II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, et de Sion exibit lex, nec ultra bello molestabitur: domus vero Iacob, ob idololatriam, avaritiam et reliqua scelera, abiicietur: superbi humiliabuntur, et solus Dominus exaltabitur.

1. Verbum, quod vidit Isaias, filius Amos, super Iuda et Ierusalem.

(d) Mich. 4, 1.

2. (d) Et erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes.

3. Et ibunt populi multi, et dicent: Venite et ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Iacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, et verbum Domini de Ierusalem.

4. Et iudicabit Gentes, et arguet populos multos: et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium.

5. Domus Iacob venite, et ambulemus in lumine Domini.

6. Proiecisti enim populum tuum, domum Iacob: quia repleti sunt ut olim, et augures habuerunt ut Philisthiim, et pueris alienis adhaeserunt.

7. Repleta est terra argento et auro: et non est finis thesaurorum eius:

8. Et repleta est terra eius equis: et innumerabiles quadrigae eius. Et repleta est terra eius idolis: opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum.

9. Et incurvavit se homo, et humiliatus est vir: ne ergo dimittas eis.

10. Ingredere in petram, et abscondere in fossa humo a facie timoris Domini, et a gloria maiestatis eius.

11. Oculi sublimes hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus solus in die illa.

12. Quia dies Domini exercituum super omnem superbum et excelsum, et super omnem arrogantem: et humiliabitur.

13. Et super omnes cedros Libani sublimes, et erectas, et super omnes quercus Basan.

14. Et super omnes montes excelsos, et super omnes colles elevatos.

15. Et super omnem turrim excelsam, et super omnem murum munitum,

16. Et super omnes naves Tharsis, et super omne, quod visu pulchrum est.

17. Et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur altitudo virorum, et elevabitur Dominus solus in die illa:

18. Et idola penitus conterentur.

19. (e) Et introibunt in speluncas petrarum, et in voragines terrae a facie formidinis Domini, et a gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram.

(e) Osee 10, 8. Luc. 23, 30. Apoc. 6, 16.

20. In die illa proiiciet homo idola argenti sui, et simulacra auri sui, quae fecerat sibi ut adoraret, talpas et vespertiliones.

21. Et ingredietur scissuras petrarum, et in cavernas saxorum a facie formidinis Domini, et a gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram.

22. Quiescite ergo ab homine, cuius spiritus in naribus eius est, quia excelsus reputatus est ipse.

CAPUT III.

Futura Iudaeorum ob sua peccata gravis afflictio ac desertio, et puerorum atque effeminatorum dominium: peccata superiorum arguit: item superbiam et curiosam lasciviam filiarum Sion in ignominiam vertendam praedicit.

1. Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet a Ierusalem, et a Iuda validum et fortem, omne robur panis, et omne robur aquae:

2. Fortem, et virum bellatorem, iudicem, et prophetam, et ariolum, et senem:

3. Principem super quinquaginta, et honorabilem vultu, et consiliarium, et sapientem de architectis, et prudentem eloquii mystici.

4. Et dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur eis.

5. Et irruet populus, vir ad virum, et unusquisque ad proximum suum: tumultuabitur puer contra senem, et ignobilis contra nobilem.

6. Apprehendet enim vir fratrem suum domesticum patris sui: Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem haec sub manu tua.

7. Respondebit in die illa, dicens: Non sum medicus, et in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me principem populi.

8. Ruit enim Ierusalem, et Iudas concidit: quia lingua eorum et adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos maiestatis eius.

9. Agnitio vultus eorum respondit eis: et peccatum suum quasi Sodoma praedicaverunt, nec absconderunt: vae animae eorum, quoniam reddita sunt eis mala.

10. Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.

11. Vae impio in malum: retributio enim manuum eius fiet ei.

12. Populum meum exactores sui spoliaverunt, et mulieres dominatae sunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant.

13. Stat ad iudicandum Dominus, et stat ad iudicandos populos.

14. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, et principibus eius: vos enim depasti estis vineam, et rapina pauperis in domo vestra.

15. Quare atteritis populum meum, et facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

16. Et dixit Dominus: Pro eo quod elevatae sunt filiae Sion, et ambulaverunt extento collo, et nutibus oculorum ibant, et plaudebant, ambulabant pedibus suis, et composito gradu incedebant:

17. Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, et Dominus crinem earum nudabit.

18. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, et lunulas,

19. Et torques, et monilia, et armillas, et mitras,

20. Et discriminalia, et periscelidas, et murenulas, et olfactoriola, et inaures,

21. Et annulos, et gemmas in fronte pendentes,

22. Et mutatoria, et palliola, et linteamina, et acus,

23. Et specula, et sindones, et vittas, et theristra.

24. Et erit pro suavi odore foetor, et pro zona funiculus, et pro crispanti crine calvitium, et pro fascia pectorali cilicium.

25. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, et fortes tui in praelio.

26. Et moerebunt atque lugebunt portae eius, et desolata in terra sedebit.

CAPUT IV.

Septem mulieres unum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: et reliquiae Israel, ablutis eorum sordibus salvae erunt, magnaque securitate et felicitate afficientur.

1. Et apprehendent septem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem nostrum comedemus, et vestimentis nostris operiemur: tantummodo invocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum.

2. In die illa erit germen Domini in magnificentia, et gloria, et fructus terrae sublimis, et exultatio his, qui salvati fuerint de Israel.

3. Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, et residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Ierusalem.

4. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, et sanguinem Ierusalem laverit de medio eius in spiritu iudicii, et spiritu ardoris.

5. Et creabit Dominus super omnem locum Montis Sion, et ubi invocatus est, nubem per diem, et fumum et splendorem ignis flammantis in nocte: super omnem enim gloriam protectio.

6. Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab aestu, et in securitatem, et absconsionem a turbine, et a pluvia.

CAPUT V.

Sub figura vineae sterilis in direptionem traditae prophetat iudicium et desertionem Iudaeorum, ipsorumque peccata describuntur: avaritia in coadunandis possessionibus: ebrietas et contemptus scientiae Dei: inferni dilatatio: humiliatio superborum, et exaltatio Dei: felicitas quoque iustorum, et vae diversis peccatorum generibus denuntiatur: et signum in nationibus elevandum contra Iudaeos.

1. Cantabo dilecto meo (a) canticum patruelis mei vineae suae. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. (a) Ierem. 2. 21. Matth. 21. 33.

2. Et sepivit eam, et lapides elegit ex illa, et plantavit eam electam, et aedificavit turrim in medio eius, et torcular extruxit in ea: et expectavit ut faceret uvas, et fecit labruscas.

3. Nunc ergo habitatores Ierusalem, et viri Iuda, iudicate inter me et vineam meam.

4. Quid est quod debui ultra facere vineae meae, et non feci ei? an quod expectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas?

5. Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vineae meae, auferam sepem eius, et erit in direptionem: diruam maceriam eius, et erit in conculcationem.

6. Et ponam eam desertam: non putabitur, et non fodietur: et ascendent vepres et spinae: et nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem.

7. Vinea enim Domini exercituum domus Israel est: et vir Iuda germen eius delectabile: et expectavi ut faceret iudicium, et ecce iniquitas: et iustitiam, et ecce clamor.

8. Vae qui coniungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terrae?

9. In auribus meis sunt haec, dicit Dominus exercituum. Nisi domus multae desertae fuerint grandes, et pulchrae absque habitatore.

10. Decem enim iugera vinearum facient lagunculam unam, et triginta modii sementis facient modios tres.

11. Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usque ad vesperam, ut vino aestuetis.

12. Cithara, et lyra, et tympanum, et tibia, et vinum in conviviis vestris: et opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis.

13. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, et nobiles eius interierunt fame, et multitudo eius siti exaruit.

14. Propterea dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino: et descendent fortes eius, et populus eius, et sublimes, gloriosique eius ad eum.

15. Et incurvabitur homo, et humiliabitur vir, et oculi sublimium deprimentur.

16. Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, et Deus sanctus sanctificabitur in iustitia.

17. Et pascentur agni iuxta ordinem suum, et deserta in ubertatem versa advenae comedent.

18. Vae qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustri peccatum.

19. Qui dicitis: Festinet, et cito veniat opus eius, ut videamus: et appropiet, et veniat consilium sancti Israel, et sciemus illud.

20. Vae qui dicitis malum bonum, et bonum malum: ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum.

(a) Prov. 3, 7 Rom. 12,16. 21. (a) Vae qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes.

22. Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem.

23. Qui iustificatis impium pro muneribus, et iustitiam iusti aufertis ab eo.

24. Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, et calor flammae exurit; sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pulvis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israel blasphemaverunt.

25. Ideo iratus est furor Domini in populum suum, et extendit manum suam super eum, et percussit eum: et conturbati sunt montes, et facta sunt morticina eorum, quasi stercus in medio platearum. In his omnibus non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

26. Et elevabit signum in nationibus procul, et sibilabit ad eum de finibus terrae: et ecce festinus velociter veniet.

27. Non est deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque solvetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calceamenti eius.

28. Sagittae eius acutae, et omnes arcus eius extenti. Ungulae equorum eius ut silex, et rotae eius quasi impetus tempestatis.

29. Rugitus eius ut leonis, rugiet ut catuli leonum: et frendet, et tenebit praedam: et amplexabitur, et non erit qui eruat.

30. Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, et ecce tenebrae tribulationis, et lux obtenebrata est in caligine eius.

CAPUT VI.

Isaias, visa Domini maiestate, condemnat se quod tacuerit, sed mundatis labiis suis offert se ad praedicandum: praedicitur excaecandus populus usque ad desolationem civitatum Iudae, et eius quae derelicta erat futura consolatio.

1. In anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum: et ea, quae sub ipso erant, replebant templum:

2. Seraphim stabant super illud: sex alae uni, et sex alae alteri: duabus velabant faciem eius, et duabus velabant pedes eius, et duabus volabant.

3. Et clamabant alter ad alterum, et dicebant:
(b) Apoc. 4,8. (b) Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius.

4. Et commota sunt superliminaria cardinum a voce clamantis, et domus repleta est fumo.

5. Et dixi: Vae mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, et in medio populi polluta labia habentis ego habito, et regem Dominum exercituum vidi oculis meis.

6. Et volavit ad me unus de Seraphim, et in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari.

7. Et tetigit os meum, et dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, et auferetur iniquitas tua, et peccatum tuum mundabitur.

8. Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? et quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me.

9. Et dixit: Vade, et dices populo huic: (c) Audite audientes, et nolite intelligere: et videte visionem, et nolite cognoscere. (c) Matth. 13, 14. Marc. 4, 12. Luc. 8, 10. Ioan. 12, 40. Actor. 28, 26. Rom. 11, 8.

10. Excaeca cor populi huius, et aures eius aggrava: et oculos eius claude: ne forte videat oculis suis, et auribus suis audiat, et corde suo intelligat, et convertatur, et sanem eum.

11. Et dixi: Usquequo Domine? et dixit: Donec desolentur civitates absque habitatore, et domus sine homine, et terra relinquetur deserta.

12. Et longe faciet Dominus homines, et multiplicabitur quae derelicta fuerat in medio terrae.

13. Et adhuc in ea decimatio, et convertetur, et erit in ostensionem sicut terebinthus, et sicut quercus, quae expandit ramos suos: semen sanctum erit id, quod steterit in ea.

CAPUT VII.

Obsessa a Syris et ab Israel Ierusalem, Isaias prophetat illos non praevalituros, datque impio Achaz signum liberationis virginem parituram filium, cuius nomen Emmanuel: praedicitque desertionem Israel, et gravissimam Iudae afflictionem, ac solitudinem.

1. Et factum est in diebus Achaz filii Ioathan, filii
(d) Oziae regis Iuda, ascendit Rasin rex Syriae, et (d) 4 Reg. 16, 5.
Phacee filius Romeliae rex Israel, in Ierusalem, ad praeliandum contra eam: et non potuerunt debellare eam.

2. Et nunciaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria super Ephraim, et commotum est cor eius, et cor populi eius, sicut moventur ligna silvarum a facie venti.

3. Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, et qui derelictus est Iasub filius tuus, ad extremum aquaeductus piscinae superioris in via Agri fullonis.

4. Et dices ad eum: Vide ut sileas: noli timere, et cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium istorum in ira furoris Rasin regis Syriae, et filii Romeliae:

5. Eo quod consilium inierit contra te Syria in malum Ephraim, et filius Romeliae, dicentes:

6. Ascendamus ad Iudam, et suscitemus eum, et avellamus eum ad nos, et ponamus regem in medio eius filium Tabeel.

7. Haec dicit Dominus Deus: Non stabit, et non erit istud:

8. Sed caput Syriae Damascus, et caput Damasci Rasin: et adhuc sexaginta et quinque anni, et desinet Ephraim esse populus:

9. Et caput Ephraim Samaria, et caput Samariae filius Romeliae. Si non credideritis, non permanebitis.

10. Et adiecit Dominus loqui ad Achaz, dicens:

11. Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra.

12. Et dixit Achaz: Non petam, et non tentabo Dominum.

13. Et dixit: Audite ergo domus David: Numquid parum vobis est, molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo meo?

14. Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. (a) Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel.

(a) Matth. 1, 23. Luc. 1, 31.

15. Butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum, et eligere bonum.

16. Quia antequam sciat puer reprobare malum, et eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris a facie duorum regum suorum.

17. Adducet Dominus super te, et super populum tuum, et super domum patris tui dies, qui non venerunt a diebus separationis Ephraim a Iuda cum rege Assyriorum.

18. Et erit in die illa: Sibilabit Dominus muscae, quae est in extremo fluminum Aegypti, et api, quae est in terra Assur,

19. Et venient, et requiescent omnes in torrentibus vallium, et in cavernis petrarum, et in omnibus frutetis, et in universis foraminibus.

20. In die illa radet Dominus in novacula conducta in his, qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput et pilos pedum, et barbam universam.

21. Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam boum, et duas oves,

22. Et prae ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim et mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terrae.

23. Et erit in die illa: Omnis locus ubi fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas et in vepres erunt.

24. Cum sagittis et arcu ingredientur illuc: vepres enim et spinae erunt in universa terra.

25. Et omnes montes, qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum et veprium, et erit in pascua bovis, et in conculcationem pecoris.

CAPUT VIII.

Iubetur Isaias in libro scribere nomen pueri nascituri: praedicit regna Israel et Syriae destruenda, Iudaeque afflictionem, et futuram a Deo liberationem, licet multi ex Iuda casuri sint: iubet ligari testimonium et legem signari, subiiciens quae immineant mala recedentibus a lege.

1. Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, et scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, cito praedare.

2. Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem, et Zachariam filium Barachiae:

3. Et accessi ad prophetissam, et concepit et peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen eius, Accelera spolia detrahere: Festina praedari.

4. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, et spolia Samariae coram rege Assyriorum.

5. Et adiecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens:

6. Pro eo quod abiecit populus iste aquas Siloe, quae vadunt cum silentio, et assumpsit magis Rasin, et filium Romeliae:

7. Propter hoc ecce Dominus adducet super eos aquas fluminis fortes et multas, regem Assyriorum, et omnem gloriam eius: et ascendet super omnes rivos eius, et fluet super universas ripas eius,

8. Et ibit per Iudam, inundans, et transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum eius, implens latitudinem terrae tuae o Emmanuel.

9. Congregamini populi, et vincimini, et audite universae procul terrae: confortamini et vincimini, accingite vos et vincimini:

10. Inite consilium, et dissipabitur: loquimini verbum, et non fiet: quia nobiscum Deus.

11. Haec enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudivit me, ne irem in via populi huius, dicens:

12. Non dicatis, coniuratio: omnia enim quae loquitur populus iste, coniuratio est: et timorem eius ne timeatis, neque paveatis.

13. Dominum exercituum ipsum sanctificate: ipse pavor vester, et ipse terror vester.

14. Et erit vobis in sanctificationem. (b) In lapidem autem offensionis, et in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum et in ruinam habitantibus Ierusalem.

(b) Luc. 2, 34. Rom. 9, 33. 1 Petr. 2, 7.

15. Et offendent ex eis plurimi, et cadent, et conterentur, et irretientur, et capientur.

16. Liga testimonium, signa legem in discipulis meis.

17. Et expectabo Dominum, qui abscondit faciem suam a domo Iacob, et praestolabor eum.

18. Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum, et in portentum Israel a Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.

19. Et cum dixerint ad vos: Quaerite a pythonibus, et a divinis, qui strident in incantationibus suis: Numquid non populus a Deo suo requiret pro vivis a mortuis?

20. Ad legem magis, et ad testimonium. Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.

21. Et transibit per eam, corruet, et esuriet: et cum esurierit, irascetur, et maledicet regi suo, et Deo suo, et suspiciet sursum.

22. Et ad terram intuebitur, et ecce tribulatio et tenebrae, dissolutio et angustia, et caligo persequens, et non poterit avolare de angustia sua.

CAPUT IX.

Vaticinium de Christi nativitate, ipsiusque imperio multiplicando: de liberatione Iudae a regibus Israel et Syriae: quorum regnorum, et praesertim regni Israel ad Deum redire nolentis, gravissimas caedes intestinaque dissidia praedicit.

1. Primo tempore alleviata est Terra Zabulon, (c) et Terra Nephthali: et novissimo aggravata est via maris trans Iordanem Galilaeae Gentium.

(c) Matth. 4, 15.

2. Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis.

3. Multiplicasti gentem, et non magnificasti laetitiam. Laetabuntur coram te, sicut qui laetantur in messe, sicut exultant victores capta praeda, quando dividunt spolia.

4. Iugum enim oneris eius, et virgam humeri eius, et sceptrum exactoris eius superasti (d) sicut in die Madian.

(d) Iudic. 7, 22.

5. Quia omnis violenta praedatio cum tumultu, et vestimentum mistum sanguine, erit in combustionem, et cibus ignis.

6. PARVULUS enim NATUS est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum eius: et vocabitur nomen eius, Admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis.

7. Multiplicabitur eius imperium, et pacis non erit finis: super solium David, et super regnum eius sedebit: ut confirmet illud, et corroboret in iudicio et iustitia, amodo et usque in sempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

8. Verbum misit Dominus in Iacob, et cecidit in Israel.

9. Et sciet omnis populus Ephraim, et habitantes Samariam in superbia et magnitudine cordis dicentes:

10. Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus aedificabimus: sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus.

(a) 4 Reg. 16, 9. 11. (a) Et elevabit Dominus hostes Rasin super eum, et inimicos eius in tumultum vertet:

12. Syriam ab oriente, et Philisthiim ab Occidente: et devorabunt Israel toto ore. In omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta:

13. Et populus non est reversus ad percutientem se, et Dominum exercituum non inquisierunt.

14. Et disperdet Dominus ab Israel caput et caudam, incurvantem et refrenantem die una.

15. Longaevus et honorabilis, ipse est caput: et propheta docens mendacium, ipse est cauda.

16. Et erunt, qui beatificant populum istum, seducentes: et qui beatificantur, praecipitati.

17. Propter hoc super adolescentulis eius non laetabitur Dominus: et pupillorum eius, et viduarum non miserebitur: quia omnis hypocrita est et nequam, et universum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

18. Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem et spinam vorabit: et succendetur in densitate saltus, et convolvetur superbia fumi.

19. In ira Domini exercituum conturbata est terra, et erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parcet.

20. Et declinabit ad dexteram, et esuriet: et comedet ad sinistram, et non saturabitur: unusquisque carnem brachii sui vorabit: Manasses Ephraim, et Ephraim Manassen, simul ipsi contra Iudam.

21. In omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

CAPUT X.

Vae condentibus leges iniquas in oppressionem pauperum et viduarum: regem Assur virgam furoris Domini praedicit ob suam superbiam et cordis arrogantiam humiliandum: consolatur Israel ne timeat ab Assur, reliquias ipsius ad Deum convertendas praedicens.

1. Vae qui condunt leges iniquas: et scribentes, iniustitiam scripserunt:

2. Ut opprimerent in iudicio pauperes, et vim facerent causae humilium populi mei: ut essent viduae praeda eorum, et pupillos diriperent.

3. Quid facietis in die visitationis, et calamitatis de longe venientis? ad cuius confugietis auxilium? et ubi derelinquetis gloriam vestram,

4. Ne incurvemini sub vinculo, et cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

5. Vae Assur, virga furoris mei et baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea.

6. Ad gentem fallacem mittam eum, et contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia, et diripiat praedam, et ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum.

7. Ipse autem non sic arbitrabitur, et cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, et ad internecionem gentium non paucarum.

8. Dicet enim:

9. Numquid non principes mei simul reges sunt? numquid non ut Charcamis, sic Calano: et ut Arphad, sic Emath? numquid non ut Damascus, sic Samaria?

10. Quomodo invenit manus mea regna idoli, sic et simulacra eorum de Ierusalem, et de Samaria.

11. Numquid non sicut feci Samariae et idolis eius, sic faciam Ierusalem et simulacris eius?

12. Et erit: cum impleverit Dominus cuncta opera sua in monte Sion, et in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis (b) Assur, et super gloriam altitudinis oculorum eius. (b) 4 Reg. 19, 35. Inf. 37, 36.

13. Dixit enim: In fortitudine manus meae feci, et in sapientia mea intellexi: et abstuli terminos populorum, et principes eorum depraedatus sum, et detraxi quasi potens in sublimi residentes.

14. Et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: et sicut colliguntur ova, quae derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi: et non fuit qui moveret pennam, et aperiret os, et ganniret.

15. Numquid gloriabitur securis contra eum, qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum, a quo trahitur? quomodo si elevetur virga contra elevantem se, et exaltetur baculus, qui utique lignum est.

16. Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem: et subtus gloriam eius succensa ardebit quasi combustio ignis.

17. Et erit lumen Israel in igne, et Sanctus eius in flamma: et succendetur, et devorabitur spina eius, et vepres in die una.

18. Et gloria saltus eius, et carmeli eius ab anima usque ad carnem consumetur, et erit terrore profugus.

19. Et reliquiae ligni saltus eius prae paucitate numerabuntur, et puer scribet eos.

20. Et erit in die illa: non adiiciet residuum Israel, et hi, qui fugerint de domo Iacob, inniti super eum, qui percutit eos: sed innitetur super Dominum sanctum Israel in veritate.

21. Reliquiae convertentur, reliquiae, inquam, Iacob ad Deum fortem.

22. (c) Si enim fuerit populus tuus Israel quasi arena maris, reliquiae convertentur ex eo, consummatio abbreviata inundabit iustitiam. (c) Inf. 11. 11 Rom. 9, 27.

23. Consummationem enim et abbreviationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terrae.

24. Propter hoc, haec dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur: in virga percutiet te, et baculum suum levabit super te in via Aegypti.

25. Adhuc enim paululum modicumque et consummabitur indignatio et furor meus super scelus eorum.

26. (d) Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum (e) iuxta plagam Madian in Petra Oreb, et virgam suam super mare, et levabit eam in via Aegypti. (d) Infra 37, 36. (e) Iud. 7, 25.

27. Et erit in die illa: Auferetur onus eius de humero tuo, et iugum eius de collo tuo, et computrescet iugum a facie olei.

28. Veniet in Aiath, transibit in Magron: apud Machmas commendabit vasa sua.

29. Transierunt cursim Gaba sedes nostra: obstupuit Rama, Gabaath Saulis fugit.

30. Hinni voce tua filia Gallim, attende Laisa, paupercula Anathoth.

31. Migravit Medemena: habitatores Gabim confortamini.

32. Adhuc dies est, ut in Nobe stetur: agitabit manum suam super montem filiae Sion, collem Ierusalem.

33. Ecce dominator Dominus exercituum confringet laguncolam in terrore, et excelsi statura succidentur, et sublimes humiliabuntur.

34. Et subvertentur condensa saltus ferro: et Libanus cum excelsis cadet.

CAPUT XI.

Vaticinium de Christi nativitate, iudicio, exaltatione, conversione populorum et gentium ad Christum, et gloria sepulchri ipsius: item de conversione reliquiarum Israel ad Deum, ac fide gentium.

(a) *Act.* 13, 23.

1. Et egredietur virga de radice Iesse, (*a*) et flos de radice eius ascendet.

2. Et requiescet super eum spiritus Domini: spiritus sapientiae, et intellectus, spiritus consilii, et fortitudinis, spiritus scientiae, et pietatis,

3. Et replebit eum spiritus timoris Domini: non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet:

(b) 2 *Thess.* 2, 8.

4. Sed iudicabit in iustitia pauperes, et arguet in aequitate pro mansuetis terrae: et percutiet terram virga oris sui, (*b*) et spiritu labiorum suorum interficiet impium.

5. Et erit iustitia cingulum lumborum eius: et fides cinctorium renum eius.

(c) *Inf.* 65, 25.

6. (*c*) Habitabit lupus cum agno: et pardus cum hoedo accubabit: vitulus et leo, et ovis simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos.

7. Vitulus, et ursus pascentur: simul requiescent catuli eorum: et leo quasi bos comedet paleas.

8. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: et in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.

9. Non nocebunt, et non occident in universo monte sancto meo: quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquae maris operientes.

(d) *Rom.* 15, 12.

10. (*d*) In die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulchrum eius gloriosum.

11. Et erit in die illa: Adiiciet Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis, et ab Aegypto, et a Phethros, et ab Aethiopia, et ab Aelam, et a Sennaar, et ab Emath, et ab insulis maris.

12. Et levabit signum in nationes, et congregabit profugos Israel, et dispersos Iuda colliget a quatuor plagis terrae.

13. Et auferetur zelus Ephraim, et hostes Iuda peribunt: Ephraim non aemulabitur Iudam, et Iudas non pugnabit contra Ephraim.

14. Et volabunt in humeros Philisthiim per mare, simul praedabuntur filios Orientis: Idumaea et Moab praeceptum manus eorum, et filii Ammon obedientes erunt.

15. Et desolabit Dominus linguam maris Aegypti, et levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui: et percutiet eum in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati.

16. Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis: sicut fuit Israeli in die illa, qua ascendit de Terra Aegypti.

CAPUT XII.

Canticum laudis et gratiarum actionis pro liberatione et beneficiis Christi salvatoris.

1. Et dices in die illa: Confitebor tibi Domine; quoniam iratus es mihi: conversus est furor tuus, et consolatus es me.

2. Ecce Deus salvator meus, fiducialiter agam, et non timebo: (*e*) quia fortitudo mea, et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem.

(e) *Exod.* 15, 2. *Ps.* 117, 14.

3. Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris:

4. Et dicetis in die illa: Confitemini Domino, et invocate nomen eius: notas facite in populis adinventiones eius: mementote quoniam excelsum est nomen eius.

5. Cantate Domino quoniam magnifice fecit: annunciate hoc in universa terra.

6. Exulta, et lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.

CAPUT XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vastatio a Medis.

1. Onus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos.

2. Super montem caliginosum levate signum, exaltate vocem, levate manum, et ingrediantur portas duces.

3. Ego mandavi sanctificatis meis, et vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4. Vox multitudinis in montibus, quasi populorum frequentium: vox sonitus regum, gentium congregatarum: Dominus exercituum praecepit militiae belli,

5. Venientibus de terra procul, a summitate caeli: Dominus, et vasa furoris eius, ut disperdat omnem terram.

6. Ululate, quia prope est dies Domini: quasi vastitas a Domino veniet.

7. Propter hoc, omnes manus dissolventur, et omne cor hominis contabescet,

8. Et conteretur. Torsiones et dolores tenebunt, quasi parturiens, dolebunt: unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustae vultus eorum.

9. Ecce dies Domini veniet, crudelis, et indignationis plenus, et irae, furorisque ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores eius conterendos de ea.

(f) *Ezech.* 32, 7. *Ioel.* 2, 10. *et* 3, 15. *Matth.* 24, 29. *Marc.* 13, 24. *Luc.* 21, 25.

10. (*f*) Quoniam stellae caeli, et splendor earum non expandent lumen suum: obtenebratus est sol in ortu suo, et luna non splendebit in lumine suo.

11. Et visitabo super orbis mala, et contra impios iniquitatem eorum, et quiescere faciam superbiam infidelium, et arrogantiam fortium humiliabo.

12. Pretiosior erit vir auro, et homo mundo obrizo.

13. Super hoc caelum turbabo: et movebitur terra de loco suo propter indignationem Domini exercituum, et propter diem irae furoris eius.

14. Et erit quasi damula fugiens, et quasi ovis: et non erit qui congreget: unusquisque ad populum suum convertetur, et singuli ad terram suam fugient.

15. Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: et omnis, qui supervenerit, cadet in gladio.

(g) *Psal.* 136, 9.

16. (*g*) Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, et uxores eorum violabuntur.

17. Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non quaerant, nec aurum velint:

18. Sed sagittis parvulos interficient, et lactantibus uteris non miserebuntur, et super filios non parcet oculus eorum.

19. Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta

(a) Gen. 19. 24. superbia Chaldaeorum: (a) sicut subvertit Dominus Sodomam et Gomorrham.

20. Non habitabitur usque in finem, et non fundabitur usque ad generationem et generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi.

21. Sed requiescent ibi bestiae, et replebuntur domus eorum draconibus: et habitabunt ibi struthiones, et pilosi saltabunt ibi:

22. Et respondebunt ibi ululae in aedibus eius, et sirenes in delubris voluptatis.

CAPUT XIV.

Vaticinium de Iudaeorum consolatione et a Babylonica captivitate liberatione, Babyloniorumque contritione, quorum ingens superbia, amplitudo dominii et crudelitas explicantur, una cum punitione Philisthinorum, ac ceterorum qui ob calamitatem Iudaeorum laetati sunt.

1. Prope est ut veniat tempus eius, et dies eius non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Iacob, et eliget adhuc de Israel, et requiescere eos faciet super humum suam: adiungetur advena ad eos, et adhaerebit domui Iacob.

2. Et tenebunt eos populi, et adducent eos in locum suum: et possidebit eos domus Israel super terram Domini in servos et ancillas: et erunt capientes eos, qui se ceperant, et subiicient exactores suos.

3. Et erit in die illa: cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo, et a concussione tua, et a servitute dura, qua ante servisti:

4. Sumes parabolam istam contra regem Babylonis, et dices: Quomodo cessavit exactor, quievit tributum?

5. Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium,

6. Caedentem populos in indignatione, plaga insanabili, subiicientem in furore gentes, persequentem crudeliter.

7. Conquievit et siluit omnis terra, gavisa est et exultavit:

8. Abietes quoque laetatae sunt super te, et cedri Libani: ex quo dormisti, non ascendet qui succidat nos.

9. Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi gigantes. Omnes principes terrae surrexerunt de soliis suis, omnes principes nationum.

10. Universi respondebunt, et dicent tibi: Et tu vulneratus es sicut et nos, nostri similis effectus es.

11. Detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum: subter te sternetur tinea, et operimentum tuum erunt vermes.

12. Quomodo cecidisti de caelo lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes?

13. Qui dicebas in corde tuo: In caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.

14. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.

15. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci:

16. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir, qui conturbavit terram, qui concussit regna,

17. Qui posuit orbem desertum, et urbes eius destruxit, vinctis eius non aperuit carcerem?

18. Omnes reges gentium universi dormierunt in gloria, vir in domo sua.

19. Tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, et obvolutus cum his, qui interfecti sunt gladio, et descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadaver putridum.

20. Non habebis consortium, neque cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vocabitur in aeternum semen pessimorum.

21. Praeparate filios eius occisioni in iniquitate patrum suorum: non consurgent, nec hereditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.

22. Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum: et perdam Babylonis nomen, et reliquias, et germen, et progeniem, dicit Dominus.

23. Et ponam eam in possessionem ericii, et in paludes aquarum, et scopabo eam in scopa terens, dicit Dominus exercituum.

24. Iuravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit: et quo modo mente tractavi,

25. Sic eveniet: Ut conteram Assyrium in terra mea, et in montibus meis conculcem eum: et auferetur ab eis iugum eius, et onus illius ab humero eorum tolletur.

26. Hoc consilium, quod cogitavi super omnem terram, et haec est manus extenta super universas gentes.

27. Dominus enim exercituum decrevit: et quis poterit infirmare? et manus eius extenta: et quis avertet eam?

28. In anno, quo mortuus est rex Achaz, factum est onus istud:

29. Ne laeteris Philisthaea omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, et semen eius absorbens volucrem.

30. Et pascentur primogeniti pauperum, et pauperes fiducialiter requiescent: et interire faciam in fame radicem tuam, et reliquias tuas interficiam.

31. Ulula porta, clama civitas: prostrata est Philisthaea omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, et non est qui effugiet agmen eius.

32. Et quid respondebitur nunciis gentis? Quia Dominus fundavit Sion, et in ipso sperabunt pauperes populi eius.

CAPUT XV.

Moabitorum ruina praedicitur, et compassio prophetae erga Moab.

1. Onus Moab. Quia nocte vastata est Ar Moab, conticuit: quia nocte vastatus est murus Moab, conticuit.

2. Ascendit domus, et Dibon ad excelsa in planctum super Nabo, et super Medaba, Moab ululavit: (b) in (b) Ier. 48. 37. Ezech. 7. 18
cunctis capitibus eius calvitium, et omnis barba radetur.

3. In triviis eius accincti sunt sacco: super tecta eius, et in plateis eius omnis ululatus descendit in fletum.

4. Clamabit Hesebon, et Eleale, usque Iasa audita est vox eorum. super hoc expediti Moab ululabunt, anima eius ululabit sibi.

5. Cor meum ad Moab clamabit, vectes eius usque ad Segor vitulam conternantem: per ascensum enim Luith flens ascendet, et in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.

6. Aquae enim Nemrim desertae erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit.

7. Secundum magnitudinem operis et visitatio eorum: ad torrentem salicum ducent eos.

8. Quoniam circuivit clamor terminum Moab: usque

ad Gallim ululatus eius, et usque ad Puteum Elim clamor eius.

9. Quia aquae Dibon repletae sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta: his, qui fugerint de Moab leonem, et reliquiis terrae.

CAPUT XVI.

Orat emitti agnum, nempe Christum de Petra deserti: Moab ob arrogantiam et perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

1. Emitte agnum Domine dominatorem terrae, de Petra deserti ad montem filiae Sion.

2. Et erit: sicut avis fugiens, et pulli de nido avolantes, sic erunt filiae Moab in transcensu Arnon.

3. Ini consilium, coge concilium: pone quasi noctem umbram tuam in meridie: absconde fugientes, et vagos ne prodas.

4. Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum a facie vastatoris: finitus est enim pulvis, consummatus est miser: defecit qui conculcabat terram.

5. Et praeparabitur in misericordia solium, et sedebit super illud in veritate in tabernaculo David, iudicans et quaerens iudicium, et velociter reddens quod iustum est.

(a) Ierem. 48, 29.

6. (a) Audivimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia eius et arrogantia eius, et indignatio eius plusquam fortitudo eius.

7. Idcirco ululabit Moab ad Moab, universus ululabit: his, qui laetantur super muros cocti lateris, loquimini plagas suas.

8. Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, et vineam Sabama domini Gentium exciderunt: flagella eius usque ad Iazer pervenerunt: erraverunt in deserto, propagines eius relictae sunt, transierunt mare.

9. Super hoc plorabo in fletu Iazer vineam Sabama: inebriabo te lacryma mea Hesebon, et Eleale: quoniam super vindemiam tuam, et super messem tuam vox calcantium irruit.

10. Et auferetur laetitia et exultatio de Carmelo, et in vineis non exultabit neque iubilabit. vinum in torculari non calcabit qui calcare consueverat: vocem calcantium abstuli.

11. Super hoc venter meus ad Moab quasi cithara sonabit, et viscera mea ad murum cocti lateris.

12. Et erit: cum apparuerit quod laboravit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret, et non valebit.

13. Hoc verbum, quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc:

14. Et nunc locutus est Dominus, dicens: In tribus annis quasi anni mercenarii auferetur gloria Moab super omni populo multo, et relinquetur parvus et modicus, nequaquam multus.

CAPUT XVII.

Vastatis Damascenis auxiliaribus populi Israel, similiter et Israel vastabitur, quia oblitus est Dei salvatoris sui, ad quem calamitate pressus revertetur: et vae persecutoribus populi Domini denuntiatur.

1. Onus Damasci. Ecce Damascus desinet esse civitas, et erit sicut acervus lapidum in ruina.

2. Derelictae civitates Aroer gregibus erunt, et requiescent ibi, et non erit qui exterreat.

3. Et cessabit adiutorium ab Ephraim, et regnum a Damasco: et reliquiae Syriae sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit Dominus exercituum.

4. Et erit in die illa: attenuabitur gloria Iacob, et pinguedo carnis eius marcescet.

5. Et erit sicut congregans in messe quod restiterit, et brachium eius spicas leget: et erit sicut quaerens spicas in valle Raphaim.

6. Et relinquetur in eo sicut racemus, et sicut excussio oleae duarum vel trium olivarum in summitate rami, sive quatuor aut quinque in cacuminibus eius fructus eius: dicit Dominus Deus Israel.

7. In die illa inclinabitur homo ad Factorem suum, et oculi eius ad sanctum Israel respicient:

8. Et non inclinabitur ad altaria, quae fecerunt manus eius: et quae operati sunt digiti eius non respiciet, lucos et delubra.

9. In die illa erunt civitates fortitudinis eius derelictae sicut aratra, et segetes quae derelictae sunt a facie filiorum Israel, et eris deserta.

10. Quia oblita es Dei salvatoris tui, et fortis adiutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantationem fidelem, et germen alienum seminabis.

11. In die plantationis tuae labrusca, et mane semen tuum florebit: ablata est messis in die hereditatis, et dolebit graviter.

12. Vae multitudini populorum multorum, ut multitudo maris sonantis: et tumultus turbarum, sicut sonitus aquarum multarum.

13. Sonabunt populi sicut sonitus aquarum inundantium, et increpabit eum, et fugiet procul: et rapietur sicut pulvis montium a facie venti, et sicut turbo coram tempestate.

14. In tempore vespere, et ecce turbatio: in matutino, et non subsistet. haec est pars eorum, qui vastaverunt nos, et sors diripientium nos.

CAPUT XVIII.

Adversus Aegyptios qui Iudaeos pellexerunt ad confidendum in ipsis: additur consolatio populi Iudaici de reditu ad Ierusalem.

1. Vae terrae cymbalo alarum, quae est trans flumina Aethiopiae,

2. Qui mittit in mare legatos, et in vasis papyri super aquas. Ite angeli veloces ad gentem convulsam, et dilaceratam: ad populum terribilem, post quem non est alius: ad gentem expectantem et conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius:

3. Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cum elevatum fuerit signum in montibus, videbitis, et clangorem tubae audietis:

4. Quia haec dicit Dominus ad me: Quiescam, et considerabo in loco meo sicut meridiana lux clara est, et sicut nubes roris in die messis.

5. Ante messem enim totus effloruit, et immatura perfectio germinabit, et praecidentur ramusculi eius falcibus: et quae derelicta fuerint, abscindentur, et excutientur.

6. Et relinquentur simul avibus montium, et bestiis terrae: et aestate perpetua erunt super eum volucres, et omnes bestiae terrae super illum hiemabunt.

7. In tempore illo deferetur munus Domino exercituum a populo divulso et dilacerato: a populo terribili, post quem non fuit alius, a gente expectante, expectante et conculcata, cuius diripuerunt flumina terram eius, ad locum nominis Domini exercituum montem Sion.

CAPUT XIX.

Describit plenius Aegyptiorum punitionem: et quod ad Deum conversi, misso ipsis salvatore, consolabuntur.

1. Onus Aegypti. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingredietur Aegyptum, et commovebuntur simulacra Aegypti a facie eius, et cor Aegypti tabescet in medio eius.

2. Et concurrere faciam Aegyptios adversus Aegyptios: et pugnabit vir contra fratrem suum, et vir contra amicum suum, civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum.

3. Et dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus eius, et consilium eius praecipitabo: et interrogabunt simulacra sua, et divinos suos, et pythones, et ariolos.

4. Et tradam Aegyptum in manu dominorum crudelium, et rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.

5. Et arescet aqua de mari, et fluvius desolabitur, atque siccabitur.

6. Et deficient flumina: attenuabuntur, et siccabuntur rivi aggerum. Calamus et iuncus marcescet:

7. Nudabitur alveus rivi a fonte suo, et omnis sementis irrigua siccabitur, arescet, et non erit.

8. Et moerebunt piscatores, et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, et expandentes rete super faciem aquarum emarcescent.

9. Confundentur qui operabantur linum, pectentes, et texentes subtilia.

10. Et erunt irrigua eius flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.

11. Stulti principes Taneos, sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consilium insipiens: quomodo dicetis Pharaoni: Filius sapientium ego, filius regum antiquorum?

12. Ubi nunc sunt sapientes tui? annuncient tibi, et indicent quid cogitaverit Dominus exercituum super Aegyptum.

13. Stulti facti sunt principes Taneos, emarcuerunt principes Mempheos, deceperunt Aegyptum, angulum populorum eius.

14. Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis: et errare fecerunt Aegyptum in omni opere suo, sicut errat ebrius et vomens.

15. Et non erit Aegypto opus, quod faciat caput et caudam incurvantem, et refrenantem.

16. In die illa erit Aegyptus quasi mulieres, et stupebunt, et timebunt a facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipse movebit super eam.

17. Et erit Terra Iuda Aegypto in pavorem: omnis, qui illius fuerit recordatus, pavebit a facie consilii Domini exercituum, quod ipse cogitavit super eam.

18. In die illa erunt quinque civitates in Terra Aegypti, loquentes lingua Chanaan, et iurantes per Dominum exercituum: Civitas solis vocabitur una.

19. In die illa erit altare Domini in medio Terrae Aegypti, et titulus Domini iuxta terminum eius.

20. Erit in signum, et in testimonium Domino exercituum in Terra Aegypti. Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, et mittet eis salvatorem et propugnatorem, qui liberet eos.

21. Et cognoscetur Dominus ab Aegypto, et cognoscent Aegyptii Dominum in die illa, et colent eum in hostiis et in muneribus: et vota vovebunt Domino, et solvent.

22. Et percutiet Dominus Aegyptum plaga, et sanabit eam, et revertentur ad Dominum, et placabitur eis, et sanabit eos.

23. In die illa erit via de Aegypto in Assyrios, et intrabit Assyrius Aegyptum, et Aegyptius in Assyrios, et servient Aegyptii Assur.

24. In die illa erit Israel tertius Aegyptio et Assyrio: benedictio in medio terrae,

25. Cui benedixit Dominus exercituum, dicens: Benedictus populus meus Aegypti, et opus manuum mearum Assyrio: hereditas autem mea Israel.

CAPUT XX.

Ex hoc quod Isaias iubetur nudus et discalceatus incedere, praedicitur Aegyptiorum et Aethiopum captivitas ab Assyriis, Iudaeis de illorum afflictione stupentibus.

1. In anno, quo ingressus est Tharthan in Azotum, cum misisset eum Sargon rex Assyriorum, et pugnasset contra Azotum, et cepisset eam:

2. In tempore illo locutus est Dominus in manu Isaiae filii Amos, dicens: Vade, et solve saccum de lumbis tuis, et calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic vadens nudus, et discalceatus.

3. Et dixit Dominus: Sicut ambulavit servus meus Isaias nudus, et discalceatus, trium annorum signum et portentum erit super Aegyptum, et super Aethiopiam,

4. Sic minabit rex Assyriorum captivitatem Aegypti, et transmigrationem Aethiopiae, iuvenum et senum, nudam et discalceatam, discoopertis natibus ad ignominiam Aegypti.

5. Et timebunt, et confundentur ab Aethiopia spe sua, et ab Aegypto gloria sua.

6. Et dicet habitator insulae huius in die illa: Ecce haec erat spes nostra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos a facie regis Assyriorum: et quo modo effugere poterimus nos?

CAPUT XXI.

Ruina Babylonis per Medos et Persas: onus Idumaeae et Arabiae.

1. Onus deserti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt, de deserto venit, de terra horribili.

2. Visio dura nunciata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit: et qui depopulator est, vastat. Ascende Aelam, obside Mede: omnem gemitum eius cessare feci.

3. Propterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia possedit me sicut angustia parturientis: corrui cum audirem, conturbatus sum cum viderem.

4. Emarcuit cor meum, tenebrae stupefecerunt me: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum.

5. Pone mensam, contemplare in specula comedentes et bibentes: surgite principes, arripite clypeum.

6. Haec enim dixit mihi Dominus: Vade, et pone speculatorem: et quodcumque viderit, annunciet.

7. Et vidit currum duorum equitum, ascensorem asini, et ascensorem cameli: et contemplatus est diligenter multo intuitu.

8. Et clamavit leo: Super speculam Domini ego
sum, stans iugiter per diem: et (a) super custodiam (a) Hab. 2, 1.
meam ego sum, stans totis noctibus.

9. Ecce iste venit ascensor vir bigae equitum, et
respondit, et dixit: (b) Cecidit, cecidit Babylon, et (b) Ier. 51, 8.
omnis sculptilia deorum eius contrita sunt in terram. Apoc. 14, 8.

10. Tritura mea, et filii areae meae, quae audivi a Domino exercituum Deo Israel, annunciavi vobis.

11. Onus Duma ad me clamat ex Seir: Custos quid de nocte? custos quid de nocte?

12. Dixit custos: Venit mane et nox: si quaeritis, quaerite: convertimini, venite.

13. Onus in Arabia. In saltu ad vesperam dormietis, in semitis Dedanim.

14. Occurrentes sitienti ferte aquam, qui habitatis terram Austri, cum panibus occurrite fugienti.

15. A facie enim gladiorum fugerunt, a facie gladii imminentis, a facie arcus extenti, a facie gravis praelii.

16. Quoniam haec dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno, quasi in anno mercenarii, et auferetur omnis gloria Cedar.

17. Et reliquiae numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Dominus enim Deus Israel locutus est.

CAPUT XXII.

Sermo Domini contra Ierusalem, cuius deflet propheta vastitatem: et quod, neglecto Deo, frustra se muniat ad resistendum Assyriis: corripuntur, quod cum plangere deberent, gulae indulgeant: et reiecto Sobna templi praeposito substituitur Eliacim, cui magna datur potestas.

1. Onus vallis visionis. Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti et tu omnis in tecta?

2. Clamoris plena, urbs frequens, civitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello.

3. Cuncti principes tui fugerunt simul, duriterque ligati sunt: omnes, qui inventi sunt, vincti sunt pariter, procul fugerunt.

4. Propterea dixi: Recedite a me, amare flebo: nolite incumbere ut consolemini me super vastitate filiae populi mei.

5. Dies enim interfectionis, et conculcationis, et fletuum Domino Deo exercituum in valle visionis scrutans murum, et magnificus super montem.

6. Et Aelam sumpsit pharetram, currum hominis equitis, et parietem nudavit clypeus.

7. Et erunt electae valles tuae plenae quadrigarum, et equites ponent sedes suas in porta.

8. Et revelabitur operimentum Iudae, et videbis in die illa armamentarium domus saltus.

9. Et scissuras civitatis David videbitis, quia multiplicatae sunt: et congregastis aquas piscinae inferioris,

10. Et domos Ierusalem numerastis, et destruxistis domos ad muniendum murum.

11. Et lacum fecistis inter duos muros ad aquam piscinae veteris: et non suspexistis ad eum, qui fecerat eam, et operatorem eius de longe non vidistis.

12. Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, et ad planctum, ad calvitium, et ad cingulum sacci:

13. Et ecce gaudium et laetitia, occidere vitulos, et iugulare arietes, comedere carnes, et bibere vinum: (a) Comedamus, et bibamus: cras enim moriemur.

(a) Sap. 2, 6. Infra 56, 12. 1 Cor. 15, 32.

14. Et revelata est in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas haec vobis donec moriemini, dicit Dominus Deus exercituum.

15. Haec dicit Dominus Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam praepositum templi, et dices ad eum:

16. Quid tu hic, aut quasi quis hic? quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi.

17. Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, et quasi amictum sic sublevabit te.

18. Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam et spatiosam: ibi morieris, et ibi erit currus gloriae tuae, ignominia domus Domini tui.

19. Et expellam te de statione tua, et de ministerio tuo deponam te.

20. Et erit in die illa: Vocabo servum meum Eliacim filium Helciae,

21. Et induam illum tunica tua, et cingulo tuo confortabo eum, et potestatem tuam dabo in manu eius: et erit quasi pater habitantibus Ierusalem, et domui Iuda.

22. (b) Et dabo clavem domus David super humerum eius: et (c) aperiet, et non erit qui claudat: et claudet, et non erit qui aperiat.

(b) Ap. 3, 7. (c) Iob. 12, 14.

23. Et figam illum paxillum in loco fideli, et erit in solium gloriae domui patris eius.

24. Et suspendent super eum omnem gloriam domus patris eius, vasorum diversa genera, omne vas parvulum a vasis craterarum usque ad omne vas musicorum.

25. In die illa dicit Dominus exercituum: Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli: et frangetur, et cadet, et peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus est.

CAPUT XXIII.

Tyri vastitas ad annos septuaginta praedicitur propter eius superbiam, et postea restituetur.

1. Onus Tyri. Ululate naves maris: quia vastata est domus, unde venire consueverant: de Terra Cethim revelatum est eis.

2. Tacete qui habitatis in insula: negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.

3. In aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges eius: et facta est negotiatio gentium.

4. Erubesce Sidon: ait enim mare: fortitudo maris dicens: Non parturivi, et non peperi, et non enutrivi iuvenes, nec ad incrementum perduxi virgines.

5. Cum auditum fuerit in Aegypto, dolebunt cum audierint de Tyro:

6. Transite maria, ululate qui habitatis in insula:

7. Numquid non vestra haec est, quae gloriabatur a diebus pristinis in antiquitate sua? ducent eam pedes sui longe ad peregrinandum.

8. Quis cogitavit hoc super Tyrum quondam coronatam, cuius negotiatores principes, institores eius inclyti terrae?

9. Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret superbiam omnis gloriae, et ad ignominiam deduceret universos inclytos terrae.

10. Transi terram tuam quasi flumen filia maris, non est cingulum ultra tibi.

11. Manum suam extendit super mare, conturbavit regna: Dominus mandavit adversus Chanaan, ut contereret fortes eius,

12. Et dixit: Non adiicies ultra ut glorieris, calumniam sustinens virgo filia Sidonis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.

13. Ecce terra Chaldaeorum talis populus non fuit, Assur fundavit eam: in captivitatem traduxerunt robustos eius, suffoderunt domos eius, posuerunt eam in ruinam.

14. Ululate naves maris, quia devastata est fortitudo vestra.

15. Et erit in die illa: In oblivione eris o Tyre septuaginta annis, sicut dies regis unius: post septuaginta autem annos erit Tyro quasi canticum meretricis.

16. Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita: bene cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit.

17. Et erit post septuaginta annos: Visitabit Dominus Tyrum, et reducet eam ad mercedes suas: et rursum fornicabitur cum universis regnis terrae super faciem terrae.

18. Et erunt negotiationes eius, et mercedes eius sanctificatae Domino: non condentur, neque reponentur: quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio eius, ut manducent in saturitatem, et vestiantur usque ad vetustatem.

CAPUT XXIV.

Mala quae Dominus propter peccata universo orbi facturus est, adiecta interim reliquiarum consolatione: et quam terribilis erit dies divini iudicii.

1. Ecce Dominus dissipabit terram, et nudabit eam, et affliget faciem eius, et disperget habitatores eius.

(a) Osee 4. 9. 2. (a) Et erit sicut populus, sic sacerdos: et sicut servus, sic dominus eius: sicut ancilla, sic domina eius: sicut emens, sic ille qui vendit: sicut foenerator, sic is qui mutuum accipit: sicut qui repetit, sic qui debet.

3. Dissipatione dissipabitur terra, et direptione praedabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc.

4. Luxit, et defluxit terra, et infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populi terrae.

5. Et terra infecta est ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges, mutaverunt ius, dissipaverunt foedus sempiternum.

6. Propter hoc maledictio vorabit terram, et peccabunt habitatores eius: ideoque insanient cultores eius, et relinquentur homines pauci.

7. Luxit vindemia, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui laetabantur corde.

8. Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus laetantium, conticuit dulcedo citharae.

9. Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio bibentibus illam.

10. Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus nullo introeunte.

11. Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis laetitia: translatum est gaudium terrae.

12. Relicta est in urbe solitudo, et calamitas opprimet portas.

13. Quia haec erunt in medio terrae, in medio populorum: quomodo si paucae olivae, quae remanserunt, excutiantur ex olea: et racemi, cum fuerit finita vindemia.

14. Hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari.

15. Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum: in insulis maris nomen Domini Dei Israel.

16. A finibus terrae laudes audivimus, gloriam iusti. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, vae mihi: praevaricantes praevaricati sunt, et praevaricatione transgressorum praevaricati sunt.

17. Formido, et fovea, et laqueus super te, qui habitator es terrae.

18. Et erit: (b) Qui fugerit a voce formidinis, cadet in foveam: et qui se explicaverit de fovea, tenebitur laqueo: quia cataractae de excelsis apertae sunt, et concutientur fundamenta terrae. (b) Ier 48, 44.

19. Confractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra,

20. Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, et auferetur quasi tabernaculum unius noctis: et gravabit eam iniquitas sua, et corruet, et non adiiciet ut resurgat.

21. Et erit: In die illa visitabit Dominus super militiam caeli in excelso: et super reges terrae, qui sunt super terram.

22. Et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcere: et post multos dies visitabuntur.

23. Et erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, et in Ierusalem, et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

CAPUT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus suis mirabilibus, et beneficiis populo ipsius in monte Sion praestandis.

1. Domine Deus meus es tu, exaltabo te, et confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.

2. Quia posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum: ut non sit civitas, et in sempiternum non aedificetur.

3. Super hoc laudabit te populus fortis, civitas gentium robustarum timebit te.

4. Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua: spes a turbine, umbraculum ab aestu. spiritus enim robustorum quasi turbo impellens parietem.

5. Sicut aestus in siti, tumultum alienorum humiliabis: et quasi calore sub nube torrente propaginem fortium marcescere facies.

6. Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiae, pinguium medullatorum, vindemiae defaecatae.

7. Et praecipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, et telam quam orditus est super omnes nationes.

8. Praecipitabit mortem in sempiternum: (c) et auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, et opprobrium populi sui auferet de universa terra: quia Dominus locutus est. (c) Apoc. 7, 17. et 21, 4.

9. Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, et salvabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, et laetabimur in salutari eius.

10. Quia requiescet manus Domini in monte isto: et triturabitur Moab sub eo, sicuti teruntur paleae in plaustro.

11. Et extendet manus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: et humiliabit gloriam eius cum allisione manuum eius.

12. Et munimenta sublimium murorum tuorum con-

cident, et humiliabuntur, et detrahentur in terram usque ad pulverem.

CAPUT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem iustorum et humiliationem impiorum, et de resurrectione mortuorum.

1. In die illa cantabitur canticum istud in terra Iuda: Urbs fortitudinis nostrae Sion salvator, ponetur in ea murus et antemurale.
2. Aperite portas, et ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.
3. Vetus error abiit: servabis pacem: pacem, quia in te speravimus.
4. Sperastis in Domino in saeculis aeternis, in Domino Deo forti in perpetuum.
5. Quia incurvabit habitantes in excelso, civitatem sublimem humiliabit.
Humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pulverem.
6. Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.
7. Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum.
8. Et in semita iudiciorum tuorum Domine sustinuimus te: nomen tuum, et memoriale tuum in desiderio animae.
9. Anima mea desideravit te in nocte: sed et spiritu meo in praecordiis meis de mane vigilabo ad te.
Cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis.
10. Misereamur impio, et non discet iustitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, et non videbit gloriam Domini.
11. Domine exaltetur manus tua, et non videant: videant, et confundantur zelantes populi: et ignis hostes tuos devoret.
12. Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis.
13. Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te, tantum in te recordemur nominis tui.
14. Morientes non vivant, gigantes non resurgant: propterea visitasti et contrivisti eos, et perdidisti omnem memoriam eorum.
15. Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: numquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terrae.
16. Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
17. Sicut quae concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus a facie tua Domine.
18. Concepimus, et quasi parturivimus, et peperimus spiritum: salutes non fecimus in terra, ideo non ceciderunt habitatores terrae.
19. Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, et laudate qui habitatis in pulvere: quia ros lucis ros tuus, et terram gigantum detrahes in ruinam.
20. Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.
(a) Mich. 1, 3. 21. (a) Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terrae contra eum: et revelabit terra sanguinem suum, et non operiet ultra interfectos suos.

CAPUT XXVII.

Punitio leviathan: paterna Domini correctio in filios Israel: civitas munita desolabitur: filii Israel reversi ab Assyriis et Aegypto adorabunt Dominum in Ierusalem.

1. In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, et grandi, et forti, super Leviathan serpentem vectem, et super Leviathan serpentem tortuosum, et occidet cetum, qui in mari est.
2. In die illa vinea meri cantabit ei.
3. Ego Dominus, qui servo eam, repente propinabo ei: ne forte visitetur contra eam, nocte et die servo eam.
4. Indignatio non est mihi: quis dabit me spinam et veprem in praelio: gradiar super eam, succendam eam pariter?
5. An potius tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?
6. Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit et germinabit Israel, et implebunt faciem orbis semine.
7. Numquid iuxta plagam percutientis se percussit eum? aut sicut occidit interfectos eius, sic occisus est?
8. In mensura contra mensuram, cum abiecta fuerit, iudicabis eam: meditatus est in spiritu suo duro per diem aestus.
9. Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob: et iste omnis fructus ut auferatur peccatum eius, cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides cineris allisos, non stabunt luci et delubra.
10. Civitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, et dimittetur quasi desertum: ibi pascetur vitulus, et ibi accubabit, et consumet summitates eius.
11. In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes, et docentes eam: non est enim populus sapiens, propterea non miserebitur eius, qui fecit eum: et qui formavit eum, non parcet ei.
12. Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis usque ad torrentem Aegypti, et vos congregabimini unus et unus filii Israel.
13. Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, et venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, et qui eiecti erant in Terra Aegypti, et adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

CAPUT XXVIII.

Superbis et ebriis Israelitis comminatur Dominus, eo quod sacerdotes vacent ebrietati, et principes irrideant verbo et comminationes prophetarum, ponentes mendacium spem suam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de poena illusorum, et consolatione paucorum bonorum.

1. Vae coronae superbiae, ebriis Ephraim, et flori decidenti, gloriae exultationis eius, qui erant in vertice vallis pinguissimae, errantes a vino.
2. Ecce validus et fortis Dominus sicut impetus grandinis: turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum inundantium, et emissarum super terram spatiosam.
3. Pedibus conculcabitur corona superbiae ebriorum Ephraim.
4. Et erit flos decidens gloriae exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cum aspexerit videns, statim ut manu tenuerit, devorabit illud.
5. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriae, et sertum exultationis residuo populi sui:

6. Et spiritus iudicii sedenti super iudicium, et fortitudo revertentibus de bello ad portam.

7. Verum hi quoque prae vino nescierunt, et prae ebrietate erraverunt: sacerdos et propheta nescierunt prae ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium.

8. Omnes enim mensae repletae sunt vomitu sordiumque, ita ut non esset ultra locus.

9. Quem docebit scientiam? et quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus.

10. Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

(a) 1 Cor. 14, 21.

11. (a) In loquela enim labii, et lingua altera loquetur ad populum istum.

12. Cui dixit: Haec est requies mea, reficite lassum, et hoc est meum refrigerium: et noluerunt audire.

13. Et erit eis verbum Domini: Manda, remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, et cadant retrorsum, et conterantur, et illaqueentur, et capiantur.

14. Propter hoc audite verbum Domini viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Ierusalem.

15. Dixistis enim: Percussimus foedus cum morte, et cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit, non veniet super nos: quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus.

(b) Ps. 117, 22. Matth. 21, 42. Actor. 4. 11. Rom. 9, 33. 1 Petr. 2, 6.

16. Idcirco haec dicit Dominus Deus: (b) Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum in fundamento fundatum. qui crediderit, non festinet.

17. Et ponam in pondere iudicium, et iustitiam in mensura: et subvertet grando spem mendacii: et protectionem aquae inundabunt.

18. Et delebitur foedus vestrum cum morte, et pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit, eritis ei in conculcationem.

19. Quandocumque pertransierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertransibit in die et in nocte, et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.

20. Coangustatum est enim stratum, ita ut alter decidat: et pallium breve utrumque operire non potest.

(c) 2 Reg. 5, 20. 1 Par. 14, 11.
(d) Ios. 10, 15.

21. (c) Sicut enim in monte divisionum stabit Dominus: (d) sicut in valle, quae est in Gabaon, irascetur: ut faciat opus suum, alienum opus eius: ut operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo.

22. Et nunc nolite illudere, ne forte constringantur vincula vestra. consummationem enim et abbreviationem audivi a Domino Deo exercituum super universam terram.

23. Auribus percipite, et audite vocem meam, attendite, et audite eloquium meum.

24. Numquid tota die arabit arans ut serat, proscindet et sarriet humum suam?

25. Nonne cum adaequaverit faciem eius, seret gith, et cyminum sparget, et ponet triticum per ordinem, et hordeum, et milium, et viciam in finibus suis?

26. Et erudiet illum in iudicio: Deus suus docebit illum.

27. Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminum circuibit: sed in virga excutietur gith et cyminum in baculo.

28. Panis autem comminuetur: verum non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plaustri, nec ungulis suis comminuet eum.

29. Et hoc a Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret consilium, et magnificaret iustitiam.

CAPUT XXIX.

Obsidio et afflictio Ierusalem, contritio gentium illam obsidentium: de libro signato, ac caecitate Iudaeorum: vae profundis corde denuntiatur: reliquias Iacob praedicit illuminandas, et ad Deum convertendas.

1. Vae Ariel, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus est annus ad annum: sollemnitates evolutae sunt.

2. Et circumvallabo Ariel, et erit tristis et moerens, et erit mihi quasi Ariel.

3. Et circumdabo quasi sphaeram in circuitu tuo, et iaciam contra te aggerem, et munimenta ponam in obsidionem tuam.

4. Humiliaberis, de terra loquéris, et de humo audietur eloquium tuum: et erit quasi pythonis de terra vox tua, et de humo eloquium tuum mussitabit.

5. Et erit sicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: et sicut favilla pertransiens multitudo eorum, qui contra te praevaluerunt:

6. Eritque repente confestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo, et commotione terrae, et voce magna turbinis et tempestatis, et flammae ignis devorantis.

7. Et erit sicut somnium visionis nocturnae multitudo omnium Gentium, quae dimicaverunt contra Ariel, et omnes qui militaverunt, et obsederunt, et praevaluerunt adversus eam.

8. Et sicut somniat esuriens, et comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius: et sicut somniat sitiens, et bibit, et postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, et anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium Gentium, quae dimicaverunt contra montem Sion.

9. Obstupescite, et admiramini, fluctuate, et vacillate: inebriamini, et non a vino: movemini, et non ab ebrietate.

10. Quoniam miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, prophetas et principes vestros, qui vident visiones, operiet.

11. Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: Lege istum: et respondebit: Non possum, signatus est enim:

12. Et dabitur liber nescienti litteras, diceturque ei: Lege: et respondebit: Nescio litteras.

13. Et dixit Dominus: (e) Eo quod appropinquat populus iste ore suo, et labiis suis glorificat me, cor autem eius longe est a me, et timuerunt me mandato hominum et doctrinis: (e) Matth. 15, 8. Marc. 7, 6.

14. Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi et stupendo: (f) peribit enim sapientia a sapientibus eius, et intellectus prudentium eius abscondetur. (f) 1 Cor. 1, 19. Abd. 1, 8.

15. Vae qui profundi estis corde, ut a Domino absconditis consilium: quorum sunt in tenebris opera, et dicunt: (g) Quis videt nos, et quis novit nos? (g) Eccli. 23, 25.

16. Perversa est haec vestra cogitatio: quasi si lutum contra figulum cogitet, et dicat opus factori suo: Non fecisti me: et figmentum dicat fictori suo: Non intelligis.

17. Nonne adhuc in modico et in brevi convertetur Libanus in charmel, et charmel in saltum reputabitur?

18. Et audient in die illa surdi verba libri, et de tenebris et caligine oculi caecorum videbunt.

19. Et addent mites in Domino laetitiam, et pauperes homines in sancto Israel exultabunt:

20. Quoniam defecit qui praevalebat, consummatus est illusor, et succisi sunt omnes qui vigilabant super iniquitatem:

21. Qui peccare faciebant homines in verbo, et arguentem in porta supplantabant, et declinaverunt frustra a iusto.

22. Propter hoc, haec dicit Dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham: Non modo confundetur Iacob, nec modo vultus eius erubescet:

23. Sed cum viderit filios suos, opera manuum mearum in medio sui sanctificantes nomen meum, et sanctificabunt sanctum Iacob, et Deum Israel praedicabunt,

24. Et scient errantes spiritu intellectum, et mussitatores discent legem.

CAPUT XXX.

Comminatio adversus Iudaeos, qui Domino inconsulto, prementibus Assyriis ad Aegyptios confugiebant: ipsis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, sed vana praesidia quaerentibus, gravem denuntiat afflictionem: et quam sit Deus futurus benignus ad ipsum revertentibus: et de magna revertentium felicitate, ac iudicio impiorum.

1. Vae filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, et non ex me: et ordiremini telam, et non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum:

2. Qui ambulatis ut descendatis in Aegyptum, et os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, et habentes fiduciam in umbra Aegypti.

3. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, et fiducia umbrae Aegypti in ignominiam.

4. Erant enim in Tani principes tui, et nuncii tui usque ad Hanes pervenerunt.

5. Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non potuit: non fuerunt in auxilium et in aliquam utilitatem, sed in confusionem et in opprobrium.

6. Onus iumentorum Austri. In terra tribulationis et angustiae leaena, et leo ex eis, vipera et regulus volans portantes super humeros iumentorum divitias suas, et super gibbum camelorum thesauros suos ad populum, qui eis prodesse non poterit.

7. Aegyptus enim frustra et vane auxiliabitur: ideo clamavi super hoc: Superbia tantum est, quiesce.

8. Nunc ergo ingressus scribe ei super buxum, et in libro diligenter exara illud, et erit in die novissimo in testimonium usque in aeternum.

9. Populus enim ad iracundiam provocans est, et filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.

10. Qui dicunt videntibus: Nolite videre: et aspicientibus: Nolite aspicere nobis ea, quae recta sunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

11. Auferte a me viam, declinate a me semitam, cesset a facie nostra sanctus Israel.

12. Propterea haec dicit sanctus Israel: Pro eo quod reprobastis verbum hoc, et sperastis in calumnia et in tumultu, et innixi estis super eo:

13. Propterea erit vobis iniquitas haec sicut interruptio cadens, et requisita in muro excelso, quoniam subito, dum non speratur, veniet contritio eius.

14. Et comminuetur sicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: et non invenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquae de fovea.

15. Quia haec dicit Dominus Deus sanctus Israel: Si revertamini et quiescatis, salvi eritis: in silentio et in spe erit fortitudo vestra. Et noluistis:

16. Et dixistis: Nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascendemus: ideo velociores erunt, qui persequentur vos.

17. Mille homines a facie terroris unius: et a facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus navis in vertice montis, et quasi signum super collem.

18. Propterea expectat Dominus ut misereatur vestri: et ideo exaltabitur parcens vobis: quia Deus iudicii Dominus: beati omnes qui expectant eum.

19. Populus enim Sion habitabit in Ierusalem: plorans nequaquam plorabis, miserans miserebitur tui: ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi.

20. Et dabit vobis Dominus panem arctum, et aquam brevem: et non faciet avolare a te ultra doctorem tuum: et erunt oculi tui videntes praeceptorem tuum.

21. Et aures tuae audient verbum post tergum monentis: Haec est via, ambulate in ea: et non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram.

22. Et contaminabis laminas sculptilium argenti tui, et vestimentum conflatilis auri tui, et disperges ea sicut immunditiam menstruatae. Egredere, dices ei:

23. Et dabitur pluvia semini tuo, ubicumque seminaveris in terra: et panis frugum terrae erit uberrimus, et pinguis. pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiose:

24. Et tauri tui, et pulli asinorum, qui operantur terram, commistum migma comedent sicut in area ventilatum est.

25. Et erunt super omnem montem excelsum, et super omnem collem elevatum rivi currentium aquarum in die interfectionis multorum cum ceciderint turres.

26. Et erit lux lunae sicut lux solis, et lux solis erit septempliciter sicut lux septem dierum in die, qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, et percussuram plagae eius sanaverit.

27. Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor eius, et gravis ad portandum: labia eius repleta sunt indignatione, et lingua eius quasi ignis devorans.

28. Spiritus eius velut torrens inundans usque ad medium colli ad perdendas gentes in nihilum, et frenum erroris, quod erat in maxillis populorum.

29. Canticum erit vobis sicut nox sanctificatae solemnitatis, et laetitia cordis sicut qui pergit cum tibia, ut intret in montem Domini ad fortem Israel.

30. Et auditam faciet Dominus gloriam vocis suae, et terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris, et flamma ignis devorantis: allidet in turbine, et in lapide grandinis.

31. A voce enim Domini pavebit Assur virga percussus.

32. Et erit transitus virgae fundatus, quam requiescere faciet Dominus super eum in tympanis et citharis: et in bellis praecipuis expugnabit eos.

33. Praeparata est enim ab heri Topheth, a rege praeparata, profunda, et dilatata. Nutrimenta eius, ignis et ligna multa: flatus Domini sicut torrens sulphuris succendens eam.

CAPUT XXXI.

Iudaeos, qui, fiducia in Deum relicta, ad Aegyptios et humana confugiunt praesidia, praedicit consumendos una cum suis auxiliariis: revertentes vero ad Dominum, virtute divina liberandos.

1. Vae qui descendunt in Aegyptum ad auxilium,

in equis sperantes, et habentes fiduciam super quadrigis, quia multae sunt: et super equitibus, quia praevalidi nimis: et non sunt confisi super sanctum Israel, et Dominum non requisierunt.

2. Ipse autem sapiens adduxit malum, et verba sua non abstulit: et consurget contra domum pessimorum, et contra auxilium operantium iniquitatem.

3. Aegyptus, homo, et non Deus: et equi eorum, caro, et non spiritus: et Dominus inclinabit manum suam, et corruet auxiliator, et cadet cui praestatur auxilium, simulque omnes consumentur.

4. Quia haec dicit Dominus ad me: Quomodo si rugiat leo, et catulus leonis super praedam suam, et cum occurrerit ei multitudo pastorum, a voce eorum non formidabit, et a multitudine eorum non pavebit: sic descendet Dominus exercituum ut praelietur super montem Sion, et super collem eius.

5. Sicut aves volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalem, protegens et liberans, transiens et salvans.

6. Convertimini sicut in profundum recesseratis filii Israel.

7. In die enim illa abiiciet vir idola argenti sui, et idola auri sui, quae fecerunt vobis manus vestrae in peccatum.

8. Et cadet Assur in gladio non viri, et gladius non hominis vorabit eum, et fugiet non a facie gladii: et iuvenes eius vectigales erunt:

9. Et fortitudo eius a terrore transibit, et pavebunt fugientes principes eius: dixit Dominus: cuius ignis est in Sion, et caminus eius in Ierusalem.

CAPUT XXXII.

De rege ac principibus in iustitia regnaturis, et de populi subditi felicitate: stulto autem principi et opulentis mulieribus futura praedicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

1. Ecce in iustitia regnabit rex, et principes in iudicio praeerunt.

2. Et erit vir sicut qui absconditur a vento, et celat se a tempestate, sicut rivi aquarum in siti, et umbra petrae prominentis in terra deserta.

3. Non caligabunt oculi videntium, et aures audientium diligenter auscultabunt.

4. Et cor stultorum intelliget scientiam, et lingua balborum velociter loquetur et plane.

5. Non vocabitur ultra is, qui insipiens est, princeps: neque fraudulentus appellabitur maior:

6. Stultus enim fatua loquetur, et cor eius faciet iniquitatem, ut perficiat simulationem, et loquatur ad Dominum fraudulenter, et vacuam faciat animam esurientis, et potum sitienti auferat.

7. Fraudulenti vasa pessima sunt: ipse enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in sermone mendacii, cum loqueretur pauper iudicium.

8. Princeps vero ea, quae digna sunt principe, cogitabit, et ipse super duces stabit.

9. Mulieres opulentae surgite, et audite vocem meam: filiae confidentes percipite auribus eloquium meum.

10. Post dies enim, et annum vos conturbabimini confidentes: consummata est enim vindemia, collectio ultra non veniet.

11. Obstupescite opulentae, conturbamini confidentes: exuite vos, et confundimini, accingite lumbos vestros.

12. Super ubera plangite, super regione desiderabili, super vinea fertili.

13. Super humum populi mei spinae et vepres ascendent: quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis?

14. Domus enim dimissa est, multitudo urbis relicta est, tenebrae et palpatio factae sunt super speluncas usque in aeternum. Gaudium onagrorum pascua gregum,

15. Donec effundatur super nos spiritus de excelso: et erit desertum in charmel, et charmel in saltum reputabitur.

16. Et habitabit in solitudine iudicium, et iustitia in charmel sedebit.

17. Et erit opus iustitiae pax, et cultus iustitiae silentium, et securitas usque in sempiternum.

18. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciae, et in requie opulenta.

19. Grando autem in descensione saltus, et humilitate humiliabitur civitas.

20. Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis et asini.

CAPUT XXXIII.

Permixtim de deiectione Sennacherib loquitur, et Iudaeorum liberatione, ac divinae potentiae exaltatione: invehitur contra hypocritas: et quales esse debeant qui cum Domino habitaturi sunt in excelsis; Ierusalem vero habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex et legislator noster.

1. Vae qui praedaris, nonne et ipse praedaberis? et qui spernis, nonne et ipse sperneris? cum consummaveris depraedationem, depraedaberis: cum fatigatus desieris contemnere, contemneris.

2. Domine miserere nostri: te enim expectavimus: esto brachium nostrum in mane, et salus nostra in tempore tribulationis.

3. A voce angeli fugerunt populi, et ab exaltatione tua dispersae sunt gentes.

4. Et congregabuntur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cum fossae plenae fuerint de eo.

5. Magnificatus est Dominus, quoniam habitavit in excelso: implevit Sion iudicio et iustitia.

6. Et erit fides in temporibus tuis: divitiae salutis sapientia et scientia: timor Domini ipse est thesaurus eius.

7. Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amare flebunt.

8. Dissipatae sunt viae, cessavit transiens per semitam, irritum factum est pactum, proiecit civitates, non reputavit homines.

9. Luxit, et elanguit terra: confusus est Libanus, et obsorduit, et factus est Saron sicut desertum: et concussa est Basan, et Carmelus.

10. Nunc consurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc sublevabor.

11. Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus vester ut ignis vorabit vos.

12. Et erunt populi quasi de incendio cinis, spinae congregatae igni comburentur.

13. Audite qui longe estis, quae fecerim, et cognoscite vicini fortitudinem meam.

14. Conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas. quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?

15. (a) Qui ambulat in iustitiis, et loquitur verita- (a) Ps. 14, 2.

tem, qui projicit avaritiam ex calumnia, et excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos ne videat malum.

16. Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus: panis ei datus est, aquae ejus fideles sunt.

17. Regem in decore suo videbunt oculi ejus, cernent terram de longe.

(a) 1 Cor. 1, 20. 18. Cor tuum meditabitur timorem: (a) ubi est litteratus? ubi legis verba ponderans? ubi doctor parvulorum?

19. Populum impudentem non videbis, populum alti sermonis: ita ut non possis intelligere disertitudinem linguae ejus, in quo nulla est sapientia.

20. Respice Sion civitatem solemnitatis nostrae: oculi tui videbunt Jerusalem, habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clavi ejus in sempiternum, et omnes funiculi ejus non rumpentur:

21. Quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluviorum rivi latissimi et patentes: non transibit per eum navis remigum, neque trieris magna transgredietur eum.

22. Dominus enim judex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse salvabit nos.

23. Laxati sunt funiculi tui, et non praevalebunt: sic erit malus tuus ut dilatare signum non queas. Tunc dividentur spolia praedarum multarum: claudi diripient rapinam.

24. Nec dicet vicinus: Elangui: populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPUT XXXIV.

Acerbo Dei ultio super omnes gentes: Idumaeae quoque contritio et perpetuo vastitas praedicitur.

1. Accedite Gentes, et audite, et populi attendite: audiat terra, et plenitudo ejus, orbis, et omne germen ejus.

2. Quia indignatio Domini super omnes Gentes, et furor super universam militiam eorum: interfecit eos, et dedit eos in occisionem.

3. Interfecti eorum projicientur, et de cadaveribus eorum ascendet foetor: tabescent montes a sanguine eorum.

4. Et tabescet omnis militia caelorum, et complicabuntur sicut liber caeli: et omnis militia eorum defluet sicut defluit folium de vinea et de ficu.

5. Quoniam inebriatus est in caelo gladius meus: ecce super Idumaeam descendet, et super populum interfectionis meae ad judicium.

6. Gladius Domini repletus est sanguine, incrassatus est adipe, de sanguine agnorum, et hircorum, de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, et interfectio magna in Terra Edom.

7. Et descendent unicornes cum eis, et tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum sanguine, et humus eorum adipe pinguium:

8. Quia dies ultionis Domini, annus retributionum judicii Sion.

9. Et convertentur torrentes ejus in picem, et humus ejus in sulphur: et erit terra ejus in picem ardentem.

10. Nocte et die non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus ejus: a generatione in generationem desolabitur, in saecula saeculorum non erit transiens per eam.

11. Et possidebunt illam onocrotalus, et ericius: ibis, et corvus habitabunt in ea: et extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihilum, et perpendiculum in desolationem.

12. Nobiles ejus non erunt ibi: regem potius invocabunt, et omnes principes ejus erunt in nihilum.

13. Et orientur in domibus ejus spinae, et urticae, et paliurus in munitionibus ejus: et erit cubile draconum, et pascua struthionum.

14. Et occurrent daemonia onocentauris, et pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia, et invenit sibi requiem.

15. Ibi habuit foveam ericius, et enutrivit catulos, et circumfodit, et fovit in umbra ejus: illuc congregati sunt milvi, alter ad alterum.

16. Requirite diligenter in libro Domini, et legite: unum ex eis non defuit, alter alterum non quaesivit: quia quod ex ore meo procedit, ille mandavit, et spiritus ejus ipse congregavit ea.

17. Et ipse misit eis sortem, et manus ejus divisit eam illis in mensuram: usque in aeternum possidebunt eam, in generationem et generationem habitabunt in ea.

CAPUT XXXV.

De futura consolatione, laetitia, securitate, et felicitate perpetua eorum, qui in Christum sunt credituri.

1. Laetabitur deserta et invia, et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium.

2. Germinans germinabit, et exultabit laetabunda et laudans: gloria Libani data est ei: decor Carmeli, et Saron, ipsi videbunt gloriam Domini, et decorem Dei nostri.

3. Confortate manus dissolutas, et genua debilia roborate.

4. Dicite pusillanimis: Confortamini, et nolite timere: ecce Deus vester ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, et salvabit vos.

5. Tunc aperientur oculi caecorum, et aures surdorum patebunt.

6. Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum: quia scissae sunt in deserto aquae, et torrentes in solitudine.

7. Et quae erat arida, erit in stagnum, et sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami et junci.

8. Et erit ibi semita et via, et via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, et haec erit vobis directa via, ita ut stulti non errent per eam.

9. Non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet per eam, nec invenietur ibi: et ambulabunt qui liberati fuerint.

10. Et redempti a Domino convertentur, et venient in Sion cum laude: et laetitia sempiterna super caput eorum: gaudium et laetitiam obtinebunt, et fugiet dolor et gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sennacherib captis civitatibus Judae munitis, mittit Rabsacen ad capiendam Jerusalem: qui variis in Ezechiam jactatis conviciis et blasphemiis in Deum, Jerosolymitas ad deditionem exhortatur.

1. Et factum est (b) in quartodecimo anno regis Ezechiae, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civitates Juda munitas, et cepit eas. (b) 4 Reg. 18, 13. 2 Par. 32, 1. Eccli. 48, 20.

2. Et misit rex Assyriorum Rabsacen de Lachis in Jerusalem, ad regem Ezechiam in manu gravi, et ste-

tit in aquaeductu piscinae superioris in via Agri fullonis.

3. Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciae, qui erat super domum, et Sobna scriba, et Ioahe filius Asaph a commentariis.

4. Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiae: Haec dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quae est ista fiducia, qua confidis?

5. Aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti a me?

6. Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, et perforabit eam: sic Pharao rex Aegypti omnibus, qui confidunt in eo.

7. Quod si responderis mihi: In Domino Deo nostro confidimus: nonne ipse est, cuius abstulit Ezechias excelsa et altaria, et dixit Iudae et Ierusalem: Coram altari isto adorabitis?

8. Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, et dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te praebere ascensores eorum.

9. Et quomodo sustinebis faciem iudicis unius loci ex servis domini mei minoribus? Quod si confidis in Aegypto, in quadrigis, et in equitibus:

10. Et nunc numquid sine Domino ascendi ad terram istam ut disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram istam, et disperde eam.

11. Et dixit Eliacim, et Sobna, et Ioahe ad Rabsacen: Loquere ad servos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Iudaice in auribus populi, qui est super murum.

12. Et dixit ad eos Rabsaces: Numquid ad dominum tuum et ad te misit me dominus meus, ut loquerer omnia verba ista; et non potius ad viros, qui sedent in muro, ut comedant stercora sua, et bibant urinam pedum suorum vobiscum?

13. Et stetit Rabsaces, et clamavit voce magna Iudaice, et dixit: Audite verba regis magni, regis Assyriorum.

14. Haec dicit rex: Non seducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.

15. Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias super Domino, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas ista in manu regis Assyriorum.

16. Nolite audire Ezechiam: haec enim dicit rex Assyriorum: Facite mecum benedictionem, et egredimini ad me, et comedite unusquisque vineam suam, et unusquisque ficum suam: et bibite unusquisque aquam cisternae suae,

17. Donec veniam, et tollam vos ad terram, quae est ut terra vestra, terram frumenti et vini, terram panum et vinearum.

18. Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium unusquisque terram suam de manu regis Assyriorum?

19. Ubi est deus Emath, et Arphad? ubi est deus Sepharvaim? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

20. Quis est ex omnibus diis terrarum istarum, qui eruerit terram suam de manu mea, ut eruat Dominus Ierusalem de manu mea?

21. Et siluerunt, et non responderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: Ne respondeatis ei.

22. Et ingressus est Eliacim filius Helciae, qui erat super domum, et Sobna scriba, et Ioahe filius Asaph a commentariis ad Ezechiam scissis vestibus, et nunciaverunt ei verba Rabsacis.

CAPUT XXXVII.

Consternatus Ezechias propter blasphemias tum Rabsacis tum Sennacherib, mittit ad Isaiam ut Dominum deprecetur, qui ipsum confortans divinum promittit auxilium: et caeso per angelum exercitu Sennacherib, etiam ipse a filiis suis interimitur.

1. Et factum est, (a) cum audisset rex Ezechias, scidit vestimenta sua, et obvolutus est sacco, et intravit in domum Domini. (a) 4 Reg 19, 1

2. Et misit Eliacim, qui erat super domum, et Sobnam scribam, et seniores de sacerdotibus opertos saccis ad Isaiam filium Amos prophetam,

3. Et dixerunt ad eum: Haec dicit Ezechias: Dies tribulationis, et correptionis, et blasphemiae dies haec: quia venerunt filii usque ad partum, et virtus non est pariendi.

4. Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabsacis, quem misit rex Assyriorum dominus suus ad blasphemandum Deum viventem, et exprobrandum sermonibus, quos audivit Dominus Deus tuus: leva ergo orationem pro reliquiis, quae repertae sunt.

5. Et venerunt servi regis Ezechiae ad Isaiam.

6. Et dixit ad eos Isaias: Haec dicetis domino vestro: Haec dicit Dominus: Ne timeas a facie verborum, quae audisti, quibus blasphemaverunt pueri regis Assyriorum me.

7. Ecce ego dabo ei spiritum, et audiet nuncium, et revertetur ad terram suam, et corruere eum faciam gladio in terra sua.

8. Reversus est autem Rabsaces, et invenit regem Assyriorum praeliantem adversus Lobnam. Audierat enim quia profectus esset de Lachis,

9. Et audivit de Tharaca rege Aethiopiae, dicentes: Egressus est ut pugnet contra te. Quod cum audisset, misit nuncios ad Ezechiam, dicens:

10. Haec dicetis Ezechiae regi Iudae, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Ierusalem in manu regis Assyriorum.

11. Ecce tu audisti omnia, quae fecerunt reges Assyriorum omnibus terris, quas subverterunt, et tu poteris liberari?

12. Numquid eruerunt eos dii Gentium, quos subverterunt patres mei Gozam, et Haram, et Reseph, et filios Eden, qui erant in Thalassar?

13. (b) Ubi est rex Emath, et rex Arphad, et rex urbis Sepharvaim, Ana, et Ava? (b) 4 Reg. 18, 34. et 19, 13.

14. Et tulit Ezechias libros de manu nunciorum, et legit eos, et ascendit in domum Domini, et expandit eos Ezechias coram Domino.

15. Et oravit Ezechias ad Dominum, dicens:

16. Domine exercituum Deus Israel, qui sedes super cherubim: tu es Deus solus omnium regnorum terrae, tu fecisti caelum et terram.

17. Inclina Domine aurem tuam, et audi: aperi Domine oculos tuos, et vide, et audi omnia verba Sennacherib, quae misit ad blasphemandum Deum viventem.

18. Vere enim Domine desertas fecerunt reges Assyriorum terras, et regiones earum.

19. Et dederunt deos earum igni: non enim erant dii, sed opera manuum hominum, lignum et lapis: et comminuerunt eos.

20. Et nunc Domine Deus noster salva nos de manu eius: et cognoscant omnia regna terrae, quia tu es Dominus solus.

21. Et misit Isaias filius Amos ad Ezechiam, di-

ceos: Haec dicit Dominus Deus Israel: Pro quibus rogasti me de Sennacherib rege Assyriorum:

22. Hoc est verbum, quod locutus est Dominus super eum: Despexit te, et subsannavit te virgo filia Sion: post te caput movit filia Ierusalem.

23. Cui exprobrasti, et quem blasphemasti, et super quem exaltasti vocem, et levasti altitudinem oculorum tuorum? Ad sanctum Israel.

24. In manu servorum tuorum exprobrasti Domino: et dixisti: In multitudine quadrigarum mearum ego ascendi altitudinem montium, iuga Libani: et succidam excelsa cedrorum eius, et electas abietes illius, et introibo altitudinem summitatis eius, saltum Carmeli eius.

25. Ego fodi, et bibi aquam, et exsiccavi vestigio pedis mei omnes rivos aggerum.

26. Numquid non audisti, quae olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plasmavi illud: et nunc adduxi: et factum est in eradicationem collium compugnantium, et civitatum munitarum.

27. Habitatores earum breviata manu contremuerunt, et confusi sunt: facti sunt sicut foenum agri, et gramen pascuae, et herba tectorum, quae exaruit antequam maturesceret.

28. Habitationem tuam, et egressum tuum, et introitum tuum cognovi, et insaniam tuam contra me.

29. Cum fureres adversum me, superbia tua ascendit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, et frenum in labiis tuis, et reducam te in viam, per quam venisti.

30. Tibi autem hoc erit signum: Comede hoc anno quae sponte nascuntur, et in anno secundo pomis vescere: in anno autem tertio seminate, et metite, et plantate vineas, et comedite fructum earum.

31. Et mittet id, quod salvatum fuerit de domo Iuda, et quod reliquum est, radicem deorsum, et faciet fructum sursum:

32. Quia de Ierusalem exibunt reliquiae, et salvatio de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet istud.

33. Propterea haec dicit Dominus de rege Assyriorum: Non intrabit civitatem hanc, et non iaciet ibi sagittam, et non occupabit eam clypeus, et non mittet in circuitu eius aggerem.

34. In via, qua venit, per eam revertetur, et civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus:

35. Et protegam civitatem istam, ut salvem eam propter me, et propter David servum meum.

(a) Sup. 31, 8. 4 Reg. 19, 35. Tob. 1, 21. Eccli. 48, 24. 1 Mach. 7, 41. 2 Mach. 8, 19.

36. (a) Egressus est autem Angelus Domini, et percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexerunt mane, et ecce omnes, cadavera mortuorum.

37. Et egressus est, et abiit, et reversus est Sennacherib rex Assyriorum, et habitavit in Ninive.

38. Et factum est, cum adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramelech, et Sarasar filii eius percusserunt eum gladio: fugeruntque in Terram Ararat, et regnavit Asarhaddon filius eius pro eo.

CAPUT XXXVIII.

Ezechias a morte sibi per Isaiam comminata liberatus, signo in horologio Achaz accepto, et promissa de manu Assyriorum liberatione, additisque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

(b) 4 Reg. 20, 1. 2 Par. 32, 24.

1. In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem: (b) et introivit ad eum Isaias filius Amos propheta, et dixit ei: Haec dicit Dominus: Dispone domui tuae, quia morieris tu, et non vives.

2. Et convertit Ezechias faciem suam ad parietem, et oravit ad Dominum,

3. Et dixit: Obsecro Domine, memento quaeso quomodo ambulaverim coram te in veritate, et in corde perfecto, et quod bonum est in oculis tuis fecerim. Et flevit Ezechias fletu magno.

4. Et factum est verbum Domini ad Isaiam, dicens:

5. Vade, et dic Ezechiae: Haec dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, et vidi lacrymas tuas: ecce ego adiiciam super dies tuos quindecim annos:

6. Et de manu regis Assyriorum eruam te, et civitatem istam, et protegam eam.

7. Hoc autem tibi erit signum a Domino, quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus est:

8. (c) Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas descenderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reversus est sol decem lineis per gradus, quos descenderat. (c) Eccli. 48, 26.

9. Scriptura Ezechiae regis Iuda cum aegrotasset, et convaluisset de infirmitate sua.

10. Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Quaesivi residuum annorum meorum.

11. Dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viventium.

Non aspiciam hominem ultra, et habitatorem quietis.

12. Generatio mea ablata est; et convoluta est a me, quasi tabernaculum pastorum:

Praecisa est velut a texente, vita mea: dum adhuc ordirer, succidit me: de mane usque ad vesperam finies me.

13. Sperabam usque ad mane, quasi leo sic contrivit omnia ossa mea:

De mane usque ad vesperam finies me:

14. Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba:

Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelsum:

Domine vim patior, responde pro me.

15. Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit?

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae.

16. Domine si sic vivitur, et in talibus vita spiritus mei, corripies me, et vivificabis me.

17. Ecce in pace amaritudo mea amarissima:

Tu autem eruisti animam meam ut non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18. Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19. Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut et ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

20. Domine salvum me fac, et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitae nostrae in domo Domini.

21. Et iussit Isaias ut tollerent massam de ficis, et cataplasmarent super vulnus, et sanaretur.

22. Et dixit Ezechias: Quod erit signum quia ascendam in domum Domini?

CAPUT XXXIX.

Ezechias, cum missis a rege Babylonis nuntiis suos ostendisset thesauros, ab Isaia de futuro eorum in Babylonem ablatione praemonetur.

1. In tempore illo misit Merodach Baladan (d) filius (d) 4 Reg. 20, 12.

Baladan rex Babylonis, libros et munera ad Ezechiam: audierat enim quod aegrotasset, et convaluisset.

2. Laetatus est autem super eis Ezechias, et ostendit eis cellam aromatum, et argenti, et auri, et odoramentorum, et unguenti optimi, et omnes apothecas supellectilis suae, et universa quae inventa sunt in thesauris eius. Non fuit verbum, quod non ostenderet eis Ezechias in domo sua, et in omni potestate sua.

3. Introivit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, et dixit ei: Quid dixerunt viri isti, et unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

4. Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia, quae in domo mea sunt, viderunt: non fuit res, quam non ostenderim eis in thesauris meis.

5. Et dixit Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum.

6. Ecce dies venient, et auferentur omnia, quae in domo tua sunt, et quae thesaurizaverunt patres tui usque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus.

7. Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, et erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

8. Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit: Fiat tantum pax, et veritas in diebus meis.

CAPUT XL.

Consolatio et salus Ierusalem per Christum futura: Ioannis Baptistae praedicatio: fragilitas hominis et perpetuitas verbi divini: Christi in carnem adventus, ipsiusque gloria, potestas et retributio palam annuntianda: contra idololatras Deum sculptilibus assimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac sapientiam commendat: quodque sperantes in Domino mutent fortitudinem.

1. Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester.

2. Loquimini ad cor Ierusalem, et advocate eam: quoniam completa est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis suis.

(a) Matth. 3, 3. Marc. 1, 3. Luc. 3, 4. Ioan. 1, 23.

3. (a) Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.

4. Omnis vallis exaltabitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera in vias planas.

5. Et revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est.

6. Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo?

(b) Eccli. 14, 18. Iac. 1, 10. 1 Petr. 1, 24.

(b) Omnis caro foenum, et omnis gloria eius quasi flos agri.

7. Exiccatum est foenum, et cecidit flos, quia spiritus Domini sufflavit in eo. Vere foenum est populus:

8. Exiccatum est foenum, et cecidit flos: Verbum autem Domini nostri manet in aeternum.

9. Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Ierusalem: exalta, noli timere. Dic civitatibus Iuda: Ecce Deus vester:

10. Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, et brachium eius dominabitur: ecce merces eius cum eo, et opus illius coram illo.

(c) Ez. 34, 23. et 37, 24. Ioan. 10, 11.

11. (c) Sicut pastor gregem suum pascet: in brachio suo congregabit agnos, et in sinu suo levabit, foetas ipse portabit.

12. Quis mensus est pugillo aquas, et caelos palmo ponderavit? quis appendit tribus digitis molem terrae, et libravit in pondere montes, et colles in statera?

(d) Sap. 9, 13. Rom. 11, 34. 1 Cor. 2, 16.

13. (d) Quis adiuvit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, et ostendit illi?

14. Cum quo iniit consilium, et instruxit eum, et docuit eum semitam iustitiae, et erudivit eum scientiam, et viam prudentiae ostendit illi?

15. Ecce Gentes quasi stilla situlae, et quasi momentum staterae reputatae sunt: ecce insulae quasi pulvis exiguus.

16. Et Libanus non sufficiet ad succendendum, et animalia eius non sufficient ad holocaustum.

17. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatae sunt ei.

(e) Actor. 17, 29.

18. (e) Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei?

19. Numquid sculptile conflavit faber? aut aurifex auro figuravit illud, et laminis argenteis argentarius?

20. Forte lignum, et imputribile elegit: artifex sapiens quaerit quomodo statuat simulacrum, quod non moveatur.

21. Numquid non scitis? numquid non audistis? numquid non annunciatum est vobis ab initio? numquid non intellexistis fundamenta terrae?

22. Qui sedet super gyrum terrae, et habitatores eius sunt quasi locustae: qui extendit velut nihilum caelos, et expandit eos sicut tabernaculum ad inhabitandum.

23. Qui dat secretorum scrutatores quasi non sint, iudices terrae velut inane fecit:

24. Et quidem neque plantatus, neque satus, neque radicatus in terra truncus eorum: repente flavit in eos, et aruerunt, et turbo quasi stipulam auferet eos.

25. Et cui assimilastis me, et adaequastis, dicit sanctus?

26. Levate in excelsum oculos vestros, et videte quis creavit haec: qui educit in numero militiam eorum, et omnes ex nomine vocat: prae multitudine fortitudinis et roboris, virtutisque eius, neque unum reliquum fuit.

27. Quare dicis Iacob, et loqueris Israel: Abscondita est via mea a Domino, et a Deo meo iudicium meum transivit?

28. Numquid nescis, aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creavit terminos terrae: non deficiet, neque laborabit, nec est investigatio sapientiae eius.

29. Qui dat lasso virtutem: et his, qui non sunt, fortitudinem et robur multiplicat.

30. Deficient pueri, et laborabunt, et iuvenes in infirmitate cadent.

31. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilae, current et non laborabunt, ambulabunt et non deficient.

CAPUT XLI.

Disceptat Dominus cum idololatris de potentia et variis magnisque beneficiis populo Iudaico exhibitis: quibus suam comprobat potentiam et benignitatem erga homines: ostendens simul et idolorum impotentiam et idololatrarum vanitatem.

1. Taceant ad me insulae, et Gentes mutent fortitudinem: accedant, et tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus.

2. Quis suscitavit ab Oriente iustum, vocavit eum ut sequeretur se? dabit in conspectu eius Gentes, et reges obtinebit: dabit quasi pulverem gladio eius, sicut stipulam vento raptam arcui eius.

3. Persequetur eos, transibit in pace, semita in pedibus eius non apparebit.

4. Quis haec operatus est, et fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus, (a) primus et novissimus ego sum. (a) Inf. 44, 6. et 48, 12. Apoc. 1, 8 17. et 22, 13.

5. Viderunt insulae, et timuerunt, extrema terrae obstupuerunt, appropinquaverunt, et accesserunt.

6. Unusquisque proximo suo auxiliabitur, et fratri suo dicet: Confortare.

7. Confortavit faber aerarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bonum est: et confortavit eum clavis, ut non moveretur.

8. Et tu Israel serve meus, Iacob quem elegi, semen Abraham amici mei:

9. In quo apprehendi te ab extremis terrae, et a longinquis eius vocavi te, et dixi tibi: Servus meus es tu, elegi te, et non abieci te.

10. Ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus: confortavi te, et auxiliatus sum tibi, et suscepit te dextera iusti mei.

11. Ecce confundentur et erubescent omnes, qui pugnant adversum te: erunt quasi non sint, et peribunt viri, qui contradicunt tibi.

12. Quaeres eos, et non invenies, viros rebelles tuos: erunt quasi non sint: et veluti consumptio homines bellantes adversum te.

13. Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicensque tibi: Ne timeas, ego adiuvi te.

14. Noli timere vermis Iacob, qui mortui estis ex Israel: ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus: et redemptor tuus sanctus Israel.

15. Ego posui te quasi plaustrum triturans novum, habens rostra serrantia: triturabis montes, et comminues: et colles quasi pulverem pones.

16. Ventilabis eos, et ventus tollet, et turbo disperget eos: et tu exultabis in Domino, in sancto Israel laetaberis.

17. Egeni, et pauperes quaerunt aquas, et non sunt: lingua eorum siti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israel non derelinquam eos.

18. Aperiam in supinis collibus flumina, et in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, et terram inviam in rivos aquarum.

19. Dabo in solitudinem cedrum, et spinam, et myrtum, et lignum olivae: ponam in deserto abietem, ulmum, et buxum simul:

20. Ut videant, et sciant, et recogitent, et intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc, et sanctus Israel creavit illud.

21. Prope facite iudicium vestrum, dicit Dominus: afferte, siquid forte habetis, dixit rex Iacob.

22. Accedant, et nuncient nobis quaecumque ventura sunt: priora quae fuerunt nunciate: et ponemus cor nostrum, et sciemus novissima eorum, et quae ventura sunt indicate nobis.

23. Annunciate quae ventura sunt in futurum, et sciemus quia dii estis vos. bene quoque aut male, si potestis, facite: et loquamur, et videamus simul.

24. Ecce, vos estis ex nihilo, et opus vestrum ex eo, quod non est: abominatio est qui elegit vos.

25. Suscitavi ab Aquilone, et veniet ab Ortu solis: vocabit nomen meum, et adducet magistratus quasi lutum, et velut plastes conculcans humum.

26. Quis annunciavit ab exordio ut sciamus: et a principio ut dicamus: Iustus es? non est neque annuncians, neque praedicens, neque audiens sermones vestros.

27. Primus ad Sion dicet: Ecce adsunt, et Ierusalem evangelistam dabo.

28. Et vidi, et non erat neque ex istis quisquam qui iniret consilium, et interrogatus responderet verbum.

29. Ecce omnes iniusti, et vana opera eorum: ventus et inane simulacra eorum.

CAPUT XLII.

Pater sibi complacet in filio Christo, cuius virtutes et opera quae facturus est, propheta explicat, exhortans universas gentes ad laudem et gratiarum actionem: addit quoque, malos, idololatras et ingratos graviter a Domino puniendos, plurimum conquerens de ingratitudine servorum Dei.

1. Ecce servus meus, (b) suscipiam eum: electus (b) Matth.
meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiri- 12, 18.
tum meum super eum, iudicium Gentibus proferet.

2. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox eius foris.

3. Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet: in veritate educet iudicium.

4. Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium: et legem eius insulae expectabunt.

5. Haec dicit Dominus Deus creans caelos, et extendens eos: firmans terram, et quae germinant ex ea: dans flatum populo, qui est super eam, et spiritum calcantibus eam.

6. Ego Dominus vocavi te in iustitia, et apprehendi manum tuam, et servavi te. (c) Et dedi te in foedus (c) Inf. 49, 6.
populi, in lucem Gentium:

7. Ut aperires oculos caecorum, et educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.

8. (d) Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam (d) Inf. 48, 11.
meam alteri non dabo, et laudem meam sculptilibus.

9. Quae prima fuerunt ecce venerunt: nova quoque ego annuncio: antequam oriantur, audita vobis faciam.

10. Cantate Domino canticum novum, laus eius ab extremis terrae: qui descenditis in mare, et plenitudo eius, insulae, et habitatores earum.

11. Sublevetur desertum, et civitates eius: in domibus habitabit Cedar: laudate habitatores Petrae, de vertice montium clamabunt.

12. Ponent Domino gloriam, et laudem eius in insulis nunciabunt.

13. Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir praeliator suscitabit zelum: vociferabitur, et clamabit: super inimicos suos confortabitur.

14. Tacui semper, silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo, et absorbebo simul.

15. Desertos faciam montes, et colles, et omne gramen eorum exiccabo: et ponam flumina in insulas, et stagna arefaciam.

16. Et ducam caecos in viam, quam nesciunt, et in semitis, quas ignoraverunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem, et prava in recta: haec verba feci eis, et non dereliqui eos.

17. Conversi sunt retrorsum: confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflatili: Vos dii nostri.

18. Surdi audite, et caeci intuemini ad videndum.

19. Quis caecus, nisi servus meus? et surdus, nisi ad quem nuncios meos misi? quis caecus, nisi qui venundatus est? et quis caecus, nisi servus Domini?

20. Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes aures, nonne audies?

21. Et Dominus voluit ut sanctificaret eum, et magnificaret legem, et extolleret.

22. Ipse autem populus direptus, et vastatus: laqueus iuvenum omnes, et in domibus carcerum absconditi sunt: facti sunt in rapinam, nec est qui eruat: in direptionem, nec est qui dicat: Redde.

23. Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat et auscultet futura?

24. Quis dedit in direptionem Iacob, et Israel vastantibus? nonne Dominus ipse, cui peccavimus? Et noluerunt in viis eius ambulare, et non audierunt legem eius.

25. Et effudit super eum indignationem furoris sui, et forte bellum, et combussit eum in circuitu, et non cognovit: et succendit eum, et non intellexit.

CAPUT XLIII.

Populum credentem securum facit, eius ex universo orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione praeteritorum ac futurorum Dei erga populum suum beneficiorum, quibus se solum verum Deum esse comprobat: addita gravi expostulatione adversus Iudaeorum ingratitudinem.

1. Et nunc haec dicit Dominus creans te Iacob, et formans te Israel: Noli timere, quia redemi te, et vocavi te nomine tuo: meus es tu.

2. Cum transieris per aquas, tecum ero, et flumina non operient te: cum ambulaveris in igne, non combureris, et flamma non ardebit in te:

3. Quia ego Dominus Deus tuus sanctus Israel salvator tuus, dedi propitiationem tuam Aegyptum, Aethiopiam, et Saba pro te.

4. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis, et gloriosus: ego dilexi te, et dabo homines pro te, et populos pro anima tua.

5. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, et ab Occidente congregabo te.

6. Dicam Aquiloni: Da: et Austro: Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, et filias meas ab extremis terrae.

7. Et omnem, qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum, et feci eum.

8. Educ foras populum caecum, et oculos habentem: surdum, et aures ei sunt.

9. Omnes gentes congregatae sunt simul, et collectae sunt tribus: quis in vobis annunciet istud, et quae prima sunt audire nos faciet? dent testes eorum, iustificentur, et audiant, et dicant: Vere.

10. Vos testes mei, dicit Dominus, et servus meus, quem elegi: ut sciatis, et credatis mihi, et intelligatis quia ego ipse sum. Ante me non est formatus Deus, et post me non erit.

(a) Osee 13, 4. 11. (a) Ego sum, ego sum Dominus, et non est absque me salvator.

12. Ego annunciavi, et salvavi: auditum feci, et non fuit in vobis alienus: vos testes mei, dicit Dominus, et ego Deus.

13. Et ab initio ego ipse, et non est qui de manu mea eruat: operabor, et quis avertet illud?

14. Haec dicit Dominus redemptor vester, sanctus Israel: Propter vos misi in Babylonem, et detraxi vectes universos, et Chaldaeos in navibus suis gloriantes.

15. Ego Dominus sanctus vester, creans Israel rex vester.

16. Haec dicit Dominus, qui dedit in mari viam, et in aquis torrentibus semitam.

17. Qui eduxit quadrigam et equum: agmen et robustum, simul obdormierunt, nec resurgent: contriti sunt quasi linum, et extincti sunt.

18. Ne memineritis priorum, et antiqua ne intueamini.

19. (b) Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, et in invio flumina. (b) 2 Cor. 5, 17. Apoc. 21, 5.

20. Glorificabit me bestia agri, dracones et struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo.

21. Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.

22. Non me invocasti Iacob, nec laborasti in me Israel.

23. Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, et victimis tuis non glorificasti me: non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi praebui in thure.

24. Non emisti mihi argento calamum, et adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis, praebuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.

25. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non recordabor.

26. Reduc me in memoriam, et iudicemur simul: narra si quid habes ut iustificeris.

27. Pater tuus primus peccavit, et interpretes tui praevaricati sunt in me.

28. Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Iacob, et Israel in blasphemiam.

CAPUT XLIV.

Deus consolatur populum suum, effusurus super eum spiritum suum, et aquas super sitientem: ipse primus et novissimus ac solus Deus, omnium creator ac moderator: idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrarum magna vanitas, ima stupor aperte convincitur: proinde ab idolis ad Deum, in cuius manu sunt omnia, populus revocatur.

1. Et nunc audi Iacob serve meus, (c) et Israel quem elegi: (c) Ier. 30, 10. et 46, 27.

2. Haec dicit Dominus faciens et formans te, ab utero auxiliator tuus: noli timere serve meus Iacob, et rectissime, quem elegi.

3. Effundam enim aquas super sitientem, et fluenta super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, et benedictionem meam super stirpem tuam.

4. Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta praeterfluentes aquas.

5. Iste dicet: Domini ego sum: et ille vocabit in nomine Iacob, et hic scribet manu sua: Domino: et in nomine Israel assimilabitur.

6. (d) Haec dicit Dominus rex Israel, et redemptor eius Dominus exercituum: Ego primus, et ego novissimus, et absque me non est Deus. (d) Sup. 41, 4. Inf. 48, 12. Apoc. 1, 8. 17. et 22, 13.

7. Quis similis mei? vocet, et annunciet: et ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura et quae futura sunt annuncient eis.

8. Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, et annunciavi: vos estis testes mei. numquid est Deus absque me, et formator, quem ego non noverim?

9. Plastae idoli omnes nihil sunt, et amantissima eorum non proderunt eis, ipsi sunt testes eorum, quia non vident, neque intelligunt, ut confundantur.

10. Quis formavit deum, et sculptile conflavit ad nihil utile?

11. Ecce omnes participes eius confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: convenient omnes, stabunt et pavebunt, et confundentur simul.

(a) Sap. 13, 11. 12. (a) Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, et in malleis formavit illud, et operatus est in brachio fortitudinis suae: esuriet et deficiet, non bibet aquam, et lassescet.

13. Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina: fecit illud in angularibus, et in circino tornavit illud: et fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

14. Succidit cedros, tulit ilicem, et quercum, quae steterat inter ligna saltus: plantavit pinum, quam pluvia nutrivit.

15. Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, et calefactus est: et succendit, et coxit panes: de reliquo autem operatus est deum, et adoravit: fecit sculptile, et curvatus est ante illud.

16. Medium eius combussit igni, et de medio eius carnes comedit: coxit pulmentum, et saturatus est, et calefactus est, et dixit: Vah, calefactus sum, vidi focum.

17. Reliquum autem eius deum fecit et sculptile sibi: curvatur ante illud, et adorat illud, et obsecrat, dicens: Libera me, quia deus meus es tu.

18. Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt ne videant oculi eorum, et ne intelligant corde suo.

19. Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant: Medietatem eius combussi igni, et coxi super carbones eius panes: coxi carnes et comedi, et de reliquo eius idolum faciam? ante truncum ligni procidam?

20. Pars eius cinis est: cor insipiens adoravit illud, et non liberabit animam suam, neque dicet: Forte mendacium est in dextera mea.

21. Memento horum Iacob, et Israel, quoniam servus meus es tu. formavi te, servus meus es tu Israel, ne obliviscaris mei.

22. Delevi ut nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua: revertere ad me, quoniam redemi te.

23. Laudate caeli, quoniam misericordiam fecit Dominus: iubilate extrema terrae, resonate montes laudationem, saltus et omne lignum eius: quoniam redemit Dominus Iacob, et Israel gloriabitur.

24. Haec dicit Dominus redemptor tuus, et formator tuus ex utero: Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens caelos solus, stabiliens terram, et nullus mecum.

25. Irrita faciens signa divinorum, et ariolos in furorem vertens. Convertens sapientes retrorsum: et scientiam eorum stultam faciens.

26. Suscitans verbum servi sui, et consilium nunciorum suorum complens. Qui dico Ierusalem: Habitaberis; et civitatibus Iuda: Aedificabimini, et deserta eius suscitabo.

27. Qui dico profundo: Desolare, et flumina tua arefaciam.

28. Qui dico Cyro: Pastor meus es, et omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Ierusalem: Aedificaberis; et templo: Fundaberis.

CAPUT XLV.

Prophetia de Cyro et victoriis ipsi a Deo concedendis, cum increpatione quod Deum in his non agnoscat, cum ipse solus sit Deus, omnium Dominus, cui nemo potest contradicere: praedicitur Christi nativitas: et loquitur propheta permixtim de Iudaeorum per Cyrum liberatione, ac salute per Christum futura: quodque solus Dominus sit Deus, iustus et salvans, promissaque complens.

1. Haec dicit Dominus christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, ut subiiciam ante faciem eius Gentes, et dorsa regum vertam, et aperiam coram eo ianuas, et portae non claudentur.

2. Ego ante te ibo: et gloriosos terrae humiliabo: portas aereas conteram, et vectes ferreos confringam.

3. Et dabo tibi thesauros absconditos, et arcana secretorum: ut scias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Israel.

4. Propter servum meum Iacob, et Israel electum meum, et vocavi te nomine tuo: assimilavi te, et non cognovisti me.

5. Ego Dominus, et non est amplius: extra me non est Deus: accinxi te, et non cognovisti me:

6. Ut sciant hi, qui ab ortu solis, et qui ab occidente, quoniam absque me non est: Ego Dominus, et non est alter,

7. Formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum: ego Dominus faciens omnia haec.

8. Rorate caeli desuper, et nubes pluant iustum: aperiatur terra, et germinet salvatorem: et iustitia oriatur simul: ego Dominus creavi eum.

9. Vae qui contradicit fictori suo, testa de samiis terrae: (b) numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque manibus est? (b) Ier. 18, 6. Rom. 9, 20.

10. Vae qui dicit patri: Quid generas? et mulieri: Quid parturis?

11. Haec dicit Dominus sanctus Israel plastes eius: Ventura interrogate me, super filios meos, et super opus manuum mearum mandate mihi.

12. Ego feci terram, et hominem super eam creavi ego: manus meae tetenderunt caelos, et omni militiae eorum mandavi.

13. Ego suscitavi eum ad iustitiam, et omnes vias eius dirigam: ipse aedificabit civitatem meam, et captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.

14. Haec dicit Dominus: Labor Aegypti, et negotiatio Aethiopiae, et Sabaim viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: et te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est Deus, et non est absque te Deus.

15. Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator.

16. Confusi sunt, et erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem fabricatores errorum.

17. Israel salvatus est in Domino salute aeterna: non confundemini, et non erubescetis usque in saeculum saeculi.

18. Quia haec dicit Dominus creans caelos, ipse Deus formans terram, et faciens eam, ipse plastes eius: non in vanum creavit eam: ut habitaretur, formavit eam. ego Dominus, et non est alius.

19. Non in abscondito locutus sum in loco terrae tenebroso: non dixi semini Iacob: Frustra quaerite me. ego Dominus loquens iustitiam, annuncians recta.

20. Congregamini, et venite, et accedite simul qui salvati estis ex Gentibus: nescierunt qui levant lignum sculpturae suae, et rogant deum non salvantem.

21. Annunciate, et venite, et consiliamini simul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc praedixit illud? numquid non ego Dominus, et non est ultra Deus absque me? Deus iustus, et salvans non est praeter me.

22. Convertimini ad me, et salvi eritis omnes fines terrae: quia ego Deus, et non est alius.

23. In memetipso iuravi, egredietur de ore meo iustitiae verbum, et non revertetur: (a) quia mihi curvabitur omne genu, et iurabit omnis lingua.

(a) Rom. 14, 11. Philip. 2, 10.

24. Ergo in Domino, dicet, meae sunt iustitiae et imperium: ad eum venient, et confundentur omnes qui repugnant ei.

25. In Domino iustificabitur, et laudabitur omne semen Israel.

CAPUT XLVI.

Ostenditur idolorum vanitas, et destructio ipsorum praedicitur: Iudaei cum reliquiis Israel ad Deum revocantur, ostensa Dei magna benignitate ad ipsos, addita gravi increpatione ob ipsorum ingratitudinem et idololatriam; hortaturque ut ad ipsum, qui solus omnia novit et potest, revertantur, salutem ipsis per filium promittens.

1. Confractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulacra eorum bestiis et iumentis, onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem.

2. Contabuerunt, et contrita sunt simul: non potuerunt salvare portantem, et anima eorum in captivitatem ibit.

3. Audite me domus Iacob, et omne residuum domus Israel, qui portamini a meo utero, qui gestamini a mea vulva.

4. Usque ad senectam ego ipse, et usque ad canos ego portabo: ego feci, et ego feram: ego portabo, et salvabo.

5. Cui assimilastis me, et adaequastis, et comparastis me, et fecistis similem?

6. Qui confertis aurum de sacculo, et argentum statera ponderatis: conducentes aurificem, ut faciat deum: et procidunt, et adorant.

7. (b) Portant illum in humeris gestantes, et ponentes in loco suo: et stabit, ac de loco suo non movebitur. sed et cum clamaverint ad eum, non audiet: de tribulatione non salvabit eos.

(b) Baruch 6, 25.

8. Mementote istud, et confundamini: redite praevaricatores ad cor.

9. Recordamini prioris saeculi, quoniam ego sum Deus, et non est ultra Deus, nec est similis mei:

10. Annuncians ab exordio novissimum, et ab initio quae necdum facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet:

11. Vocans ab Oriente avem, et de terra longinqua virum voluntatis meae. et locutus sum, et adducam illud: creavi, et faciam illud.

12. Audite me duro corde, qui longe estis a iustitia.

13. Prope feci iustitiam meam, non elongabitur, et salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, et in Israel gloriam meam.

CAPUT XLVII.

Babylonis humiliatio ac contritio praedicitur propter ipsius superbiam, arrogantiam, et crudelitatem in Iudaeos suos captivos: et quia in maleficis, auguribus, atque incantatoribus spem posuit.

1. Descende, sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra: non est solium filiae Chaldaeorum, quia ultra non vocaberis mollis et tenera.

2. Tolle molam, et mole farinam: denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, revela crura, transi flumina.

3. (c) Revelabitur ignominia tua, et videbitur opprobrium tuum: ultionem capiam, et non resistet mihi homo.

(c) Nah. 3, 5.

4. Redemptor noster, Dominus exercituum nomen illius, sanctus Israel.

5. Sede tacens, et intra in tenebras filia Chaldaeorum: quia non vocaberis ultra domina regnorum.

6. Iratus sum super populum meum, contaminavi hereditatem meam, et dedi eos in manu tua: non posuisti eis misericordias: super senem aggravasti iugum tuum valde.

7. Et dixisti: In sempiternum ero domina: non posuisti haec super cor tuum, neque recordata es novissimi tui.

8. Et nunc audi haec delicata, et habitans confidenter, quae dicis in corde tuo: (d) Ego sum, et non est praeter me amplius: non sedebo vidua, et ignorabo sterilitatem.

(d) Apoc. 18, 7.

9. (e) Venient tibi duo haec subito in die una, sterilitas et viduitas. universa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, et propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

(e) Inf. 51, 19.

10. Et fiduciam habuisti in malitia tua, et dixisti: Non est qui videat me. sapientia tua et scientia tua haec decepit te. Et dixisti in corde tuo: Ego sum, et praeter me non est altera.

11. Veniet super te malum, et nescies ortum eius: et irruet super te calamitas, quam non poteris expiare: veniet super te repente miseria, quam nescies.

12. Sta cum incantatoribus tuis, et cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si forte quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior.

13. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, et salvent te augures coeli, qui contemplabantur sidera, et supputabant menses, ut ex eis annunciarent ventura tibi.

14. Ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberabunt animam suam de manu flammae: non sunt prunae, quibus calefiant, nec focus, ut sedeant ad eum.

15. Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras: negotiatores tui ab adolescentia tua, unusquisque in via sua erraverunt: non est qui salvet te.

CAPUT XLVIII.

Increpat Dominus hypocrisim, ingratitudinem ac duritiam Iudaeorum: se, et non idola, annuntiasse futura et illa complevisse ostendens: propter nomen suum tamen parcet ipsis: et ita benigne eos ad se revocat, probans se solum verum Deum, omnium conscium, suique populi redemptorem ac gubernatorem: conquerens quoque de mandatorum suorum praevaricatione, quibus observatis felices fuissent.

1. Audite haec domus Iacob, qui vocamini nomine Israel, et de aquis Iuda existis, qui iuratis in nomine Domini, et Dei Israel recordamini non in veritate, neque in iustitia.

2. De civitate enim sancta vocati sunt, et super Deum Israel constabiliti sunt: Dñus exercituum nomen eius.

3. Priora ex tunc annunciavi, et ex ore meo exierunt, et audita feci ea: repente operatus sum, et venerunt.

4. Scivi enim quia durus es tu, et nervus ferreus cervix tua, et frons tua aerea.

5. Praedixi tibi ex tunc: antequam venirent indicavi tibi, ne forte diceres: Idola mea fecerunt haec, et sculptilia mea, et conflatilia mandaverunt ista.

6. Quae audisti, vide omnia: vos autem num annunciastis? Audita feci tibi nova ex tunc, et conservata sunt quae nescis:

7. Nunc creata sunt, et non ex tunc: et ante diem, et non audisti ea, ne forte dicas: Ecce ego cognovi ea.

8. Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua: scio enim quia praevaricans praevaricaberis, et transgressorem ex utero vocavi te.

9. Propter nomen meum longe faciam furorem meum: et laude mea infrenabo te, ne intereas.

10. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis.

11. Propter me, propter me faciam, ut non blasphemer: (a) et gloriam meam alteri non dabo.

(a) Sup. 42, 8.

12. Audi me Iacob, et Israel quem ego voco: (b) ego ipse, ego primus, et ego novissimus.

(b) Sup. 41, 4. et 44, 6. Apoc. 1, 8. 17. et 22, 13.

13. Manus quoque mea fundavit terram, et dextera mea mensa est caelos: ego vocabo eos, et stabunt simul.

14. Congregamini omnes vos, et audite: quis de eis annunciavit haec? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylone, et brachium suum in Chaldaeis.

15. Ego ego locutus sum, et vocavi eum: adduxi eum, et directa est via eius.

16. Accedite ad me, et audite hoc: non a principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequam fieret, ibi eram: et nunc Dñus Deus misit me, et spiritus eius.

17. Haec dicit Dominus redemptor tuus sanctus Israel: Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.

18. Utinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua, et iustitia tua sicut gurgites maris.

19. Et fuisset quasi arena semen tuum, et stirps uteri tui ut lapilli eius: non interisset, et non fuisset attritum nomen eius a facie mea.

20. (c) Egredimini de Babylone, fugite a Chaldaeis, in voce exultationis annunciate: auditum facite hoc, et efferte illud usque ad extrema terrae. Dicite: Redemit Dominus servum suum Iacob.

(c) Ierem. 51, 6.

21. Non sitierunt in deserto, cum educeret eos: (d) aquam de petra produxit eis, et scidit petram, et fluxerunt aquae.

(d) Exod. 17, 6. Num. 20, 11.

22. (e) Non est pax impiis, dicit Dominus.

(e) Infra 57, 21.

CAPUT XLIX.

Constituitur Christus dux Gentium ac Iudaeorum solvandorum, daturque in foedus populi ex omni orbis parte vocandi: et ostensa magna felicitate credentium in Christum, hortatur eos ad gratiarum actionem: benigne etiam consolatur Sion, quae se a Deo desertam conquerebatur: promittens eam toto orbe fore gloriosam, omnibus ad ipsam confluentibus, eiusque contritis inimicis.

1. Audite insulae, et attendite populi de longe: Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meae recordatus est nominis mei.

2. (f) Et posuit os meum quasi gladium acutum: in umbra manus suae protexit me, et posuit me sicut sagittam electam: in pharetra sua abscondit me.

(f) Infra 51, 16.

3. Et dixit mihi: Servus meus es tu Israel, quia in te gloriabor.

4. Et ego dixi: In vacuum laboravi, sine causa, et vane fortitudinem meam consumpsi: ergo iudicium meum cum Dño, et opus meum cum Deo meo.

5. Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Iacob ad eum, et Israel non congregabitur: et glorificatus sum in oculis Domini, et Deus meus factus est fortitudo mea.

6. Et dixit: Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob, et faeces Israel convertendas: (g) Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terrae.

(g) Sup. 42, 6. Actor. 13, 47.

7. Haec dicit Dominus redemptor Israel, sanctus eius, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad servum dominorum: Reges videbunt, et consurgent principes, et adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, et sanctum Israel qui elegit te.

8. Haec dicit Dominus: (h) In tempore placito exaudivi te, et in die salutis auxiliatus sum tui: et servavi te, et dedi te in foedus populi, ut suscitares terram, et possideres hereditates dissipatas:

(h) 2 Cor. 6, 2.

9. Ut diceres his, qui vincti sunt: Exite: et his, qui in tenebris: Revelamini. Super vias pascentur, et in omnibus planis pascua eorum.

10. (i) Non esurient, neque sitient, et non percutiet eos aestus et sol: quia miserator eorum reget eos, et ad fontes aquarum potabit eos.

(i) Apoc. 7, 16.

11. Et ponam omnes montes meos in viam, et semitae meae exaltabuntur.

12. Ecce isti de longe venient, et ecce illi ab Aquilone et mari, et isti de terra australi.

13. Laudate caeli, et exulta terra, iubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, et pauperum suorum miserebitur.

14. Et dixit Sion: Dereliquit me Dominus, et Dominus oblitus est mei.

15. Numquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.

16. Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui coram oculis meis semper.

17. Venerunt structores tui: destruentes te, et dissipantes a te exibunt.

18. (k) Leva in circuitu oculos tuos, et vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi: vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris, et circumdabis tibi eos quasi sponsa.

(k) Inf. 60, 4.

19. Quia deserta tua, et solitudines tuae, et terra ruinae tuae nunc angusta erunt prae habitatoribus, et longe fugabuntur qui absorbebant te.

20. Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuae: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi ut habitem.

21. Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? ego sterilis, et non pariens, transmigrata, et captiva: et istos quis enutrivit? ego destituta et sola: et isti ubi erant?

22. Haec dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad Gentes manum meam, et ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, et filias tuas super humeros portabunt.

23. Et erunt reges nutritii tui, et reginae nutrices tuae: vultu in terram demisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego Dñus, super quo non confundentur qui expectant eum.

24. Numquid tolletur a forti praeda? aut quod captum fuerit a robusto, salvum esse poterit?

25. Quia haec dicit Dominus: Equidem, et captivitas a forti tolletur: et quod ablatum fuerit a ro-

busto, salvabitur. Eos vero, qui iudicaverunt te, ego iudicabo, et filios tuos ego salvabo.

26. Et cibabo hostes tuos carnibus suis: et quasi musto, sanguine suo inebriabuntur: et sciet omnis caro, quia ego Dominus salvans te, et redemptor tuus fortis Iacob.

CAPUT L.

Non ex Dei impotentia, sed propter suas iniquitates manet synagoga repudiata, Christum nolens recipere, qui nihil praetermisit quod agendum fuerat ut ab ea reciperetur: imo illius amore seipsum in ignominiosas trudens afflictiones: ideoque synagogam doloribus interituram denuntiat.

1. Haec dicit Dominus: Quis est hic liber repudii matris vestrae, qua dimisi eam? aut quis est creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, et in sceleribus vestris dimisi matrem vestram.

2. Quia veni, et non erat vir: vocavi, et non erat

(a) Inf. 59, 1.

qui audiret. (a) numquid abbreviata et parvula facta est manus mea, ut non possim redimere? aut non est in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua, et morientur in siti.

3. Induam caelos tenebris, et saccum ponam operimentum eorum.

4. Dominus dedit mihi linguam eruditam ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum.

5. Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abii.

(b) Matth. 26, 67.

6. (b) Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me.

7. Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus: ideo posui faciem meam ut petram durissimam, et scio quoniam non confundar.

(c) Rom. 8, 33.

8. (c) Iuxta est qui iustificat me, quis contradicet mihi? stemus simul, quis est adversarius meus? accedat ad me.

9. Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis est qui condemnet me? Ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos.

10. Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem servi sui? qui ambulavit in tenebris, et non est lumen ei, speret in nomine Domini, et innitatur super Deum suum.

11. Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, et in flammis, quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAPUT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahae, cui Deus promissa complevit, ut et ipsa certo fidat se promissam a Deo consolationem accepturam: de consolatione, salute et magna felicitate Sion, hoc est Ecclesiae, per Christum futura, et de lege evangelica late disserit, ac de humiliatione hostium Ecclesiae.

1. Audite me qui sequimini quod iustum est, et quaeritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, et ad cavernam laci, de qua praecisi estis.

2. Attendite ad Abraham patrem vestrum, et ad Saram, quae peperit vos: quia unum vocavi eum, et benedixi ei, et multiplicavi eum.

3. Consolabitur ergo Dominus Sion, et consolabitur omnes ruinas eius: et ponet desertum eius quasi delicias, et solitudinem eius quasi hortum Domini. Gaudium et laetitia invenietur in ea, gratiarum actio, et vox laudis.

4. Attendite ad me popule meus, et tribus mea me audite: quia lex a me exiet, et iudicium meum in lucem populorum requiescet.

5. Prope est iustus meus, egressus est salvator meus, et brachia mea populos iudicabunt: me insulae expectabunt, et brachium meum sustinebunt.

6. Levate in caelum oculos vestros, et videte sub terra deorsum: quia caeli sicut fumus liquescent, et terra sicut vestimentum atteretur, et habitatores eius sicut haec interibunt: (d) Salus autem mea in sempi- (d) Ps. 36, 39.
ternum erit, et iustitia mea non deficiet.

7. Audite me qui scitis iustum, populus meus (e) lex (e) Ps. 36, 31.
mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, et blasphemias eorum ne metuatis.

8. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: et sicut lanam, sic devorabit eos tinea: Salus autem mea in sempiternum erit, et iustitia mea in generationes generationum.

9. Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini: consurge sicut in diebus antiquis, in generationibus saeculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem?

10. (f) Numquid non tu siccasti mare, aquam abyssi (f) Exod. 14, 21.
vehementis: qui posuisti profundum maris viam, ut transirent liberati?

11. Et nunc qui redempti sunt a Domino, revertentur, et venient in Sion laudantes, et laetitia sempiterna super capita eorum, gaudium et laetitiam tenebunt, fugiet dolor et gemitus.

12. Ego, ego ipse consolabor vos: quis tu ut timeres ab homine mortali, et a filio hominis, qui quasi foenum ita arescet?

13. Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit caelos, et fundavit terram: et formidasti iugiter tota die a facie furoris eius, qui te tribulabat, et paraverat ad perdendum: ubi nunc est furor tribulantis?

14. Cito veniet gradiens ad aperiendum, et non interficiet usque ad internecionem, nec deficiet panis eius.

15. Ego autem sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, et intumescunt fluctus eius: Dominus exercituum nomen meum.

16. (g) Posui verba mea in ore tuo, et in umbra (g) Supra 49, 2.
manus meae protexi te, ut plantes caelos, et fundes terram: et dicas ad Sion: Populus meus es tu.

17. Elevare, elevare, consurge Ierusalem, quae bibisti de manu Domini calicem irae eius: usque ad fundum calicis soporis bibisti, et potasti usque ad faeces.

18. Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit: et non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis, quos enutrivit.

19. (h) Duo sunt quae occurrerunt tibi: quis con- (h) Supra 47, 9.
tristabitur super te? vastitas, et contritio, et fames, et gladius, quis consolabitur te?

20. Filii tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium viarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei tui.

21. Idcirco audi hoc paupercula, et ebria non a vino.

22. Haec dicit dominator tuus Dominus, et Deus tuus, qui pugnabit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis indignationis meae, non adiicies ut bibas illum ultra.

23. Et ponam illum in manu eorum, qui te humiliaverunt, et dixerunt animae tuae: Incurvare, ut transeamus: et posuisti ut terram corpus tuum, et quasi viam transeuntibus.

CAPUT LII.

Excitat Sion, hoc est, Christi Ecclesiam, ad consolationem ob gratuitam sui redemptionem: meminit descensus Israel in Aegyptum, et liberationis ab Assur: praedicatores autem evangelicae pacis commendat, excitans omnes ad laudem propter Christum paratum omnibus salvatorem: et de ipsius exaltatione ac humiliatione, et fide gentium in ipsum.

1. Consurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriae tuae Ierusalem civitas sancti: quia non adiiciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus et immundus.

2. Excutere de pulvere, consurge, sede Ierusalem: solve vincula colli tui captiva filia Sion.

3. Quia haec dicit Dominus: Gratis venundati estis, et sine argento redimemini.

(a) Gen. 46, 6. 4. Quia haec dicit Dominus Deus: (a) In Aegyptum descendit populus meus in principio ut colonus esset ibi: et Assur absque ulla causa calumniatus est eum.

5. Et nunc quid mihi est hic, dicit Dominus, quoniam ablatus est populus meus gratis? Dominatores
(b) Ezech. 36, 20. Rom. 2, 24. eius inique agunt, dicit Dominus, (b) et iugiter tota die nomen meum blasphematur.

6. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: quia ego ipse qui loquebar, ecce adsum.

(c) Nah. 1, 15. Rom. 10, 15. 7. (c) Quam pulchri super montes pedes annunciantis et praedicantis pacem: annunciantis bonum, praedicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus!

8. Vox speculatorum tuorum: levaverunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt cum converterit Dominus Sion.

9. Gaudete, et laudate simul deserta Ierusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem.

10. Paravit Dominus brachium sanctum suum in
(d) Ps. 97, 3. oculis omnium Gentium: (d) et videbunt omnes fines terrae salutare Dei nostri.

(e) 2 Cor. 6, 17. 11. Recedite, recedite, exite inde, (e) pollutum nolite tangere: exite de medio eius, mundamini qui fertis vasa Domini.

12. Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: praecedet enim vos Dominus, et congregabit vos Deus Israel.

13. Ecce intelliget servus meus, exaltabitur, et elevabitur, et sublimis erit valde.

14. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, et forma eius inter filios hominum.

15. Iste asperget gentes multas, super ipsum con-
(f) Rom. 15, 21. tinebunt reges os suum: (f) quia quibus non est narratum de eo, viderunt: et qui non audierunt, contemplati sunt.

CAPUT LIII.

Non omnes Evangelii praedicationem suscipiunt: prophetia de Christi nativitate, et ignominiosa passione ac morte ipsius propter peccata nostra: contemptui habitus est, qui salutem nobis peperit: de mansuetudine et voluntaria ipsius oblatione: de gloria et exaltatione eius, credentiumque multitudine.

(g) Rom. 10, 16. Ioan. 12, 38. 1. Quis credidit auditui nostro? (g) et brachium Domini cui revelatum est?

2. Et ascendet sicut virgultum coram eo, et sicut radix de terra sitienti: non est species ei, neque decor: et vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum:

3. (h) Despectum, et novissimum virorum, virum (h) Marc. 9, 11.
dolorum, et scientem infirmitatem: et quasi absconditus vultus eius et despectus, unde nec reputavimus eum.

4. (i) Vere languores nostros ipse tulit, et dolores (i) Matth. 8, 17.
nostros ipse portavit: et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo et humiliatum.

5. (k) Ipse autem vulneratus est propter iniquitates (k) 1 Cor. 15, 3.
nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostrae super eum, et livore eius sanati sumus.

6. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit: et posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.

7. Oblatus est quia ipse voluit, et non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, (l) et non aperiet os suum. (l) Matth. 26, 63. Actor. 8, 32.

8. De angustia, et de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viventium: propter scelus populi mei percussi eum.

9. Et dabit impios pro sepultura, et divitem pro morte sua: (m) eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore eius. (m) 1 Petr. 2, 22. 1 Ioan. 3, 5.

10. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longaevum, et voluntas Dñi in manu eius dirigetur.

11. Pro eo quod laboravit anima eius, videbit et saturabitur: in scientia sua iustificabit ipse iustus servus meus multos, et iniquitates eorum ipse portabit.

12. Ideo dispertiam ei plurimos: et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam, (n) et cum sceleratis reputatus est: et ipse peccata (n) Marc. 15, 28. Luc. 22, 37.
multorum tulit, (o) et pro transgressoribus rogavit. (o) Luc. 23, 34.

CAPUT LIV.

Ecclesiam invitat ad laetitiam, quod ex gentibus futura sit numerosior quam erat synagoga, et per orbem propaganda, perpetua Dei protectione sit in securitate victura, veteris oblita calamitatis: quodque ex pretiosis aedificabitur lapidibus, in iustitia fundata: omnesque in ea docti erunt a Deo multitudine pacis fruituri.

1. Lauda sterilis quae non paris: decanta laudem, (p) et hinni quae non pariebas: quoniam multi filii (p) Luc. 23, 29. Galat. 4, 27.
desertae magis quam eius, quae habet virum, dicit Dominus.

2. Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida.

3. Ad dexteram enim, et ad laevam penetrabis: et semen tuum Gentes hereditabit, et civitates desertas inhabitabit.

4. Noli timere quia non confundéris, neque erubesces: non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiae tuae oblivisceris, et opprobrii viduitatis tuae non recordaberis amplius.

5. Quia dominabitur tui qui fecit te, (q) Dominus (q) Luc. 1, 32.
exercituum nomen eius: et redemptor tuus sanctus Israel, Deus omnis terrae vocabitur.

6. Quia ut mulierem derelictam et moerentem spiritu vocavit te Dominus, et uxorem ab adolescentia abiectam, dixit Deus tuus.

7. Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo te.

8. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus.

(a) Gen 9, 11.

9. (a) Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui iuravi ne inducerem aquas Noe ultra supra terram: sic iuravi ut non irascar tibi, et non increpem te.

10. Montes enim commovebuntur, et colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet a te, et foedus pacis meae non movebitur: dixit miserator tuus Dominus.

11. Paupercula tempestate convulsa, absque ulla consolatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris,

12. Et ponam iaspidem propugnacula tua: et portas tuas in lapides sculptos, et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles:

(b) Ioan. 6, 45.

13. (b) Universos filios tuos doctos a Domino: et multitudinem pacis filiis tuis.

14. Et in iustitia fundaberis: recede procul a calumnia, quia non timebis: et a pavore, quia non appropinquabit tibi.

15. Ecce accola veniet, qui non erat mecum, advena quondam tuus adiungetur tibi.

16. Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, et proferentem vas in opus suum, et ego creavi interfectorem ad disperdendum.

17. Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur: et omnem linguam resistentem tibi in iudicio, iudicabis. Haec est hereditas servorum Domini, et iustitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAPUT LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum spiritualium abundantiam: revocantur a peccatis impii, cum Dūs misericors sit et verax in promissis: de profectu praedicationis Evangelii, et felicitate credentium.

(c) Eccli. 51, 33. Apoc. 22, 17.

1. Omnes sitientes venite ad aquas: (c) et qui non habetis argentum, properate, emite, et comedite: venite, emite absque argento, et absque ulla commutatione vinum et lac.

2. Quare appenditis argentum non in panibus, et laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, et comedite bonum, et delectabitur in crassitudine anima vestra.

(d) Act. 13, 34.

3. Inclinate aurem vestram, et venite ad me: audite, et vivet anima vestra, et feriam vobiscum pactum sempiternum, (d) misericordias David fideles.

4. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac praeceptorem Gentibus.

5. Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis: et Gentes, quae te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, et sanctum Israel, quia glorificavit te.

6. Quaerite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum prope est.

7. Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserebitur eius, et ad Deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum.

8. Non enim cogitationes meae, cogitationes vestrae: neque viae vestrae, viae meae, dicit Dominus.

9. Quia sicut exaltantur caeli a terra, sic exaltatae sunt viae meae a viis vestris, et cogitationes meae a cogitationibus vestris.

10. Et quomodo descendit imber, et nix de caelo, et illuc ultra non revertitur, sed inebriat terram, et infundit eam, et germinare eam facit, et dat semen serenti, et panem comedenti:

11. Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non revertetur ad me vacuum, sed faciet quaecumque volui, et prosperabitur in his, ad quae misi illud.

12. Quia in laetitia egrediemini, et in pace deducemini: montes et colles cantabunt coram vobis laudem, et omnia ligna regionis plaudent manu.

13. Pro saliunca ascendet abies, et pro urtica crescet myrtus: et erit Dominus nominatus in signum aeternum, quod non auferetur.

CAPUT LVI.

Omnes cuiusvis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad servanda sua praecepta: consolatio eunuchorum iustorum: domus Dei, domus est orationis: gravis increpatio et comminatio adversus pastores Ierusalem, quos caecos et canes mutos ac impudentes appellat.

1. Haec dicit Dominus: (e) Custodite iudicium, et facite iustitiam: quia iuxta est salus mea ut veniat, et iustitia mea ut reveletur. (e) Sep. 1,1.

2. Beatus vir, qui facit hoc, et filius hominis, qui apprehendet istud: custodiens sabbatum ne polluat illud, custodiens manus suas ne faciat omne malum.

3. Et non dicat filius advenae, qui adhaeret Domino, dicens: Separatione dividet me Dominus a populo suo: Et non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum.

4. Quia haec dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, et elegerint quae ego volui, et tenuerint foedus meum:

5. Dabo eis in domo mea, et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

6. Et filios advenae, qui adhaerent Domino, ut colant eum, et diligant nomen eius, ut sint ei in servos: omnem custodientem sabbatum ne polluat illud, et tenentem foedus meum:

7. Adducam eos in montem sanctum meum, et laetificabo eos in domo orationis meae: holocausta eorum, et victimae eorum placebunt mihi super altari meo: (f) quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis. (f) Ier. 7, 11. Matth. 21, 13. Marc. 11, 17. Luc. 19, 46.

8. Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israel: Adhuc congregabo ad eum congregatos eius.

9. Omnes bestiae agri venite ad devorandum, universae bestiae saltus.

10. Speculatores eius caeci omnes, nescierunt universi: canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, et amantes somnia.

11. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam: omnes in viam suam declinaverunt, (g) unusquisque ad avaritiam suam a summo usque ad novissimum. (g) Ier. 6, 13. et 8, 10.

12. Venite, sumamus vinum, et impleamur ebrietate: et erit sicut hodie, sic et cras, et multo amplius.

CAPUT LVII.

Iustorum interitus, et futura ipsorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expostulat super idololatria aliisque ipsorum sceleribus, denuntians eos humiliandos: conversis autem pax et consolatio promittitur, cum impii cor sit tanquam mare fervens, cui non est pax.

1. Iustus perit, et non est qui recogitet in corde

suo: et viri misericordiae colliguntur, quia non est qui intelligat, a facie enim malitiae collectus est iustus.

2. Veniat pax, requiescat in cubili suo qui ambulavit in directione sua.

3. Vos autem accedite huc filii auguratricis: semen adulteri, et fornicariae.

4. Super quem lusistis? super quem dilatastis os, et eiecistis linguam? numquid non vos filii scelesti, semen mendax?

5. Qui consolamini in diis subter omne lignum frondosum, immolantes parvulos in torrentibus, subter eminentes petras?

6. In partibus torrentis pars tua, haec est sors tua: et ipsis effudisti libamen, obtulisti sacrificium. numquid super his non indignabor?

7. Super montem excelsum et sublimem posuisti cubile tuum, et illuc ascendisti ut immolares hostias.

8. Et post ostium, et retro postem posuisti memoriale tuum: quia iuxta me discooperuisti, et suscepisti adulterum: dilatasti cubile tuum, et pepigisti cum eis foedus: dilexisti stratum eorum manu aperta.

9. Et ornasti te regi unguento, et multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul, et humiliata es usque ad inferos.

10. In multitudine viae tuae laborasti: non dixisti: Quiescam: vitam manus tuae invenisti, propterea non rogasti.

11. Pro quo solicita timuisti, quia mentita es, et mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo? quia ego tacens, et quasi non videns, et mei oblita es.

12. Ego annunciabo iustitiam tuam, et opera tua non proderunt tibi.

13. Cum clamaveris, liberent te congregati tui, et omnes eos auferet ventus, tollet aura: Qui autem fiduciam habet mei, hereditabit terram, et possidebit montem sanctum meum.

(a) Infra 62, 10. 14. Et dicam: (a) Viam facite, praebete iter, declinate de semita, auferte offendicula de via populi mei.

15. Quia haec dicit Excelsus, et sublimis habitans aeternitatem: et sanctum nomen eius in excelso et in sancto habitans, et cum contrito et humili spiritu: ut vivificet spiritum humilium, et vivificet cor contritorum.

16. Non enim in sempiternum litigabo, neque usque ad finem irascar: quia spiritus a facie mea egredietur, et flatus ego faciam.

17. Propter iniquitatem avaritiae eius iratus sum, et percussi eum: abscondi a te faciem meam, et indignatus sum: et abiit vagus in via cordis sui.

18. Vias eius vidi, et sanavi eum, et reduxi eum, et reddidi consolationes ipsi, et lugentibus eius.

19. Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longe est, et qui prope, dixit Dominus, et sanavi eum.

20. Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, et redundant fluctus eius in conculcationem et lutum.

(b) Supra 48, 22. 21. (b) Non est pax impiis, dicit Dominus Deus.

CAPUT LVIII.

Reprehendit Iudaeorum hypocrisim, ostendens eorum ieiunium non esse Deo acceptabile; et quae debeant illud comitari, quibus adhibitis, multa praestantur hominibus beneficia: quomodo debeat sabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, et quod sit praemium ita celebrantium.

1. Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et annuncia populo meo scelera eorum, et domui Iacob peccata eorum.

2. Me etenim de die in diem quaerunt, et scire vias meas volunt: quasi gens, quae iustitiam fecerit, et iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant me iudicia iustitiae: appropinquare Deo volunt.

3. Quare ieiunavimus, et non aspexisti: humiliavimus animas nostras, et nescisti? Ecce in die ieiunii vestri invenitur voluntas vestra, et omnes debitores vestros repetitis.

4. Ecce ad lites et contentiones ieiunatis, et percutitis pugno impie. Nolite ieiunare sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester.

5. (c) Numquid tale est ieiunium, quod elegi, per (c) Zach. 7, 5.
diem affligere hominem animam suam? numquid contorquere quasi circulum caput suum, et saccum et cinerem sternere? numquid istud vocabis ieiunium, et diem acceptabilem Domino?

6. Nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi? dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, et omne onus dirumpe.

7. (d) Frange esurienti panem tuum, et egenos, va- (d) Ezech. 18, 7. 16 Matth. 25, 35.
gosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris.

8. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius orietur, et anteibit faciem tuam iustitia tua, et gloria Domini colliget te.

9. Tunc invocabis, et Dominus exaudiet: clamabis, et dicet: Ecce adsum. si abstuleris de medio tui catenam, et desieris extendere digitum, et loqui quod non prodest.

10. Cum effuderis esurienti animam tuam, et animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua, et tenebrae tuae erunt sicut meridies.

11. Et requiem tibi dabit Dominus semper, et implebit splendoribus animam tuam, et ossa tua liberabit, et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum, cuius non deficient aquae.

12. (e) Et aedificabuntur in te deserta saeculorum: fun- (e) Infra 61, 4.
damenta generationis et generationis suscitabis: et vocaberis aedificator sepium, avertens semitas in quietem.

13. Si averteris a sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, et vocaveris sabbatum delicatum, et sanctum Domini gloriosum, et glorificaveris eum dum non facis vias tuas, et non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem:

14. Tunc delectaberis super Domino, et sustollam te super altitudines terrae, et cibabo te hereditate Iacob patris tui. os enim Domini locutum est.

CAPUT LIX.

Potens ac benignus est Deus ad salvandum Iudaeos: sed iniquitates eorum, quas propheta persequitur, impediunt ne exaudiantur ac salventur: propter quas et ipsi confitentur se iuste a Deo desertos et excaecatos, affligi variis malis: de furore Domini in malos, et benignitate erga poenitentes.

1. Ecce non est abbreviata manus Domini ut salvare nequeat, (f) neque aggravata est auris eius ut non (f) Num. 11, 23. Sup. 50, 2.
exaudiat:

2. Sed iniquitates vestrae diviserunt inter vos et Deum vestrum, et peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis ne exaudiret.

3. (g) Manus enim vestrae pollutae sunt sanguine, (g) Supra 1, 15.
et digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, et lingua vestra iniquitatem fatur.

4. Non est qoi invocet iustitiam, neque est qui iudicet vere: sed confidunt in nihilo, et loquuntur
(a) Job 15, 35. vanitates: (a) conceperunt laborem, et pepererunt ioiquitatem.

5. Ova aspidum ruperunt, et telas araneae texuerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur: et quod confotum est, erumpet in regulom.

6. Telae eorum non erunt in vestimentum, neque operientur operibus suis: opera eorum opera inutilia, et opus iniqultatis in manibus eorum.

(b) Prov. 1, 16. Rom. 3, 15. 7. (b) Pedes eorum ad malom currunt, et festinant ut effundaot sanguinem innocentem: cogitationes eorum cogitatiooes inutiles: vastitas et contritio in viis eorum.

8. Viam pacis nescierunt, et oon est iudicium in gressibus eorum. semitae eorum incurvatae sunt eis: omnis qoi calcat in eis, ignorat pacem.

9. Propter hoc elongatum est iudicium a nobis, et oon apprehendet nos iustitia: expectavimus lucem, et ecce tenebrae: splendorem, et in tenebris ambulavimus.

10. Palpavimus sicut caeci parietem, et quasi absque oculis attrectavimus: impegimus meridie quasi in teoebris, in caligioosis quasi mortui.

11. Rugiemus quasi ursi omnes, et quasi columbae meditantes gememus. expectavimus iudicium, et non est: salutem, et elongata est a nobis.

12. Multiplicatae sunt enim iniquitates nostrae coram te, et peccata nostra responderunt oobis. quia scelera nostra nobiscum, et iniquitates nostras cognovimus,

13. Peccare et mentiri cootra Domiuum: et aversi sumus ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam et transgressionem: concepimus, et locuti sumus de corde verba mendacii.

14. Et conversum est retrorsum iudicium, et iustitia longe stetit: quia corruit in platea veritas, et aequitas noo potuit ingredi.

15. Et facta est veritas in oblivionem: et qui recessit a malo, praedae patuit: et vidit Dominus, et malum apparuit io ocolis eius, quia non est iudicium.

16. Et vidit quia non est vir: et aporiatus est, quia non est qoi occurrat: et salvavit sibi brachium suum, et iustitia eius ipsa confirmavit eom.

(c) Eph. 6, 17. 1 Thess. 5, 8. 17. (c) Indutus est iustitia ut lorica, et galea salutis in capite eius: indutus est vestimeotis ultionis, et opertus est quasi pallio zeli.

18. Sicot ad vindictam quasi ad retributionem indignatioois hostibus suis, et vicissitudinem ioimicis suis: insulis vicem reddet.

19. Et timebunt qui ab Occidente, nomen Domini: et qui ab ortu solis, gloriam eius: cum venerit quasi fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit:

(d) Rom. 11, 26. 20. (d) Et venerit Sion redemptor, et eis, qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit Dominus.

21. Hoc foedus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus, qui est in te, et verba mea, quae posui in ore tuo, ooo recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, et de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodo et usque in sempiternum.

CAPUT LX.

Ecclesia ad exultotiouem excitatur, quod iu ea Domini gloria relucest, ad quom occesuroe sunt plurimoe nationes, et quoe ad eom uon venerint peribuut: iu qua pax, iustitia et laus Dei invenientur, ablata iuiquitote: eritque Dominus ei in lucem sempiternom et gloriom.

1. Surge illuminare Ierusalem: quia venit lumen tuum, et gloria Domioi super te orta est.

2. Quia ecce tenebrae operient terram, et caligo popolos: soper te autem orietur Dominus, et gloria eius in te videbitur.

3. Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui.

4. (e) Leva in circuitu oculos tuos, et vide: omnes (e) Supra 49, 18.
isti congregati soot, venerunt tibi: filii tui de looge venient, et filiae tuae de latere surgeot.

5. Tuoc videbis, et afflues, mirabitur et dilatabitur cor tuum quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo Gentium veoerit tibi:

6. Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madiao et Epho: omnes de Saba venieot, aurum et thus deferentes, et laudem Domino annunciantes.

7. Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi: offerentur super placabili altari meo, et domum maiestatis meae glorificabo.

8. Qoi sunt isti, qui ut nubes volaot, et quasi columbae ad fenestras suas?

9. Me enim insolae expectant, et naves maris in principio ut adducam filios tuos de longe: argentum eorum, et aurum eorum cum eis nomioi Domioi Dei tui, et sancto Israel, quia glorificavit te.

10. Et aedificabunt filii peregrioorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi: in indignatiooe enim mea percussi te: et in reconciliatione mea misertus sum tui.

11. (f) Et aperientur portae tuae iugiter: die ac (f) Apoc. 21, 25.
nocte noo claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, et reges earum oddocantur.

12. Gens enim et regnom, quod noo servierit tibi, peribit: et Gentes solitudine vastabuotur.

13. Gloria Libani ad te veniet, abies et buxus, et pinus simul ad ornandom locum sanctificatioois meae, et locum pedum meorum glorificabo.

14. Et venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, et adorabont vestigia pedom toorum omnes, qui detrahebant tibi, et vocabunt te Civitatem Domini, Sion sancti Israel.

15. Pro eo quod fuisti derelicta, et odio habita, et non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam saeculorum, gaudium in generationem et generationem:

16. Et suges lac Gentium, et mamilla regum lactaberis: et scies quia ego Dominus salvans te, et redemptor tuus fortis Iacob.

17. Pro aere afferam aurum, et pro ferro afferam argentum: et pro lignis aes, et pro lapidibus ferrum: et ponam visitatiooem tuam pacem, et praepositos tuos iustitiam.

18 Non audietur ultra iniquitas io terra toa, vastitas et contritio io terminis tois, et occupabit salus muros tuos, et portas tuas laudatio.

19. (g) Non erit tibi amplius sol ad lucendum per (g) Apoc. 21, 23. et 22, 5.
diem, nec splendor lunae illuminabit te: sed erit tibi Domious in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam.

20. Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus io lucem sempiternam, et complebuntur dies luctus tui.

21. Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuum hereditabunt terram, germen plantationis meae, opus manus meae ad glorificandum.

22. Minimus erit in mille, et parvulus in gentem fortissimam: ego Dominus in tempore eius subito faciam istud.

CAPUT LXI.

Christi salvatoris officium, et humani generis reparationem pulchre explicat: praedicatione quoque ministrorum Christi gentes ad fidem convertendas: additur de consolatione credentium et gloria ministrorum: Ecclesia iastabunda, suam felicitatem mire sibi gratulatur.

(a) Luc. 4, 18. 1. Spiritus Domini super me, (a) eo quod unxerit Dominus me: ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et praedicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem:

(b) Matth. 5, 5. 2. Ut praedicarem annum placabilem Domino, et diem ultionis Deo nostro: (b) ut consolarer omnes lugentes:

3. Ut ponerem lugentibus Sion: et darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu moeroris: et vocabuntur in ea fortes iustitiae, plantatio Domini ad glorificandum.

(c) Supra 58, 12. 4. (c) Et aedificabunt deserta a saeculo, et ruinas antiquas erigent, et instaurabunt civitates desertas, dissipatas in generationem et generationem.

5. Et stabunt alieni, et pascent pecora vestra: et filii peregrinorum agricolae et vinitores vestri erunt.

6. Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, et in gloria earum superbietis.

7. Pro confusione vestra duplici, et rubore laudabunt partem suam: propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, laetitia sempiterna erit eis.

8. Quia ego Dominus diligens iudicium, et odio habens rapinam in holocausto: et dabo opus eorum in veritate, et foedus perpetuum feriam eis.

9. Et scient in Gentibus semen eorum, et germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.

10. Gaudens gaudebo in Domino, et exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis: et indumento iustitiae circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatam monilibus suis.

11. Sicut enim terra profert germen suum, et sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinabit iustitiam, et laudem coram universis Gentibus.

CAPUT LXII.

Propheta non cessat propter impios Christum annuntiare, prophetans de Christi adventu et conversione gentium: de felicitate, gloria, et exaltatione Ecclesiae ex Dei gratuito beneplacito erga ipsam: de praedicatoribus Ecclesiae, et Evangelio per orbem divulgando.

1. Propter Sion non tacebo, et propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor iustus eius, et salvator eius ut lampas accendatur.

2. Et videbunt Gentes iustum tuum, et cuncti reges inclytum tuum: et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit.

3. Et eris corona gloriae in manu Domini, et diadema regni in manu Dei tui.

4. Non vocaberis ultra Derelicta: et terra tua non vocabitur amplius Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in ea, et terra tua inhabitata. quia complacuit Domino in te: et terra tua inhabitabitur.

5. Habitabit enim iuvenis cum virgine, et habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, et gaudebit super te Deus tuus.

6. Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, tota die, et tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis,

7. Et ne detis silentium ei, donec stabiliat, et donec ponat Ierusalem laudem in terra.

8. Iuravit Dominus in dextera sua, et in brachio fortitudinis suae: Si dedero triticum tuum ultra cibum inimicis tuis: et si biberint filii alieni vinum tuum, in quo laborasti.

9. Quia qui congregant illud, comedent, et laudabunt Dominum: et qui comportant illud, bibent in atriis sanctis meis.

10. Transite, transite per portas, (d) praeparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, et elevate signum ad Populos. (d) Supra 57, 14.

11. Ecce Dominus auditum fecit in extremis terrae, (e) dicite filiae Sion: Ecce salvator tuus venit: ecce merces eius cum eo, et opus eius coram illo. (e) Zach. 9, 9. Matth. 21, 5.

12. Et vocabunt eos, Populus sanctus, redempti a Domino. Tu autem vocaberis: Quaesita civitas, et non Derelicta.

CAPUT LXIII.

Dicit se Dominus sanguine aspersum dum solus vicisset hostes: Deus multa praestitit Israelitis beneficia, sed propter iniquitates suas sunt ab eo derelicti: propheta autem miserationum Domini memor, invocat ipsius misericordiam super populum suum, quem a Deo desertum conqueritur.

1. Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suae. Ego, qui loquor iustitiam, et propugnator sum ad salvandum.

2. (f) Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari? (f) Apoc. 19, 13.

3. Torcular calcavi solus, et de Gentibus non est vir mecum: calcavi eos in furore meo, et conculcavi eos in ira mea: et aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, et omnia indumenta mea inquinavi.

4. (g) Dies enim ultionis in corde meo annus redemptionis meae venit. (g) Supra 34, 8.

5. Circumspexi, et non erat auxiliator: quaesivi et non fuit qui adiuvaret: et salvavit mihi brachium meum, et indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.

6. Et conculcavi populos in furore meo, et inebriavi eos in indignatione mea, et detraxi in terram virtutem eorum.

7. Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus, quae reddidit nobis Dominus, et super multitudinem bonorum domui Israel, quae largitus est eis secundum indulgentiam suam, et secundum multitudinem misericordiarum suarum.

8. Et dixit: Verumtamen populus meus est, filii non negantes: et factus est eis salvator.

9. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, et angelus faciei eius salvavit eos: in dilectione sua, et in indulgentia sua ipse redemit eos, et portavit eos, et elevavit eos cunctis diebus saeculi.

10. Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, et afflixerunt spiritum sancti eius: et conversus est eis in inimicum, et ipse debellavit eos.

11. Et recordatus est dierum saeculi Moysi, et populi sui: (h) Ubi est qui eduxit eos de mari cum pa- (h) Exod. 14, 29.

storibus gregis sui? ubi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui?

12. Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suae, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum:

13. Qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem:

14. Quasi animal in campo descendens, spiritus Domini ductor eius fuit: sic adduxisti populum tuum ut faceres tibi nomen gloriae.

(a) Deut. 26, 15. Bar. 2, 16.

15. (a) Attende de caelo, et vide de habitaculo sancto tuo, et gloriae tuae: ubi est zelus tuus, et fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, et miserationum tuarum? super me continuerunt se.

16. Tu enim pater noster, et Abraham nescivit nos, et Israel ignoravit nos: tu Domine pater noster, redemptor noster, a saeculo nomen tuum.

17. Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis: indurasti cor nostrum ne timeremus te? convertere propter servos tuos, tribus hereditatis tuae.

18. Quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum: hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam.

19. Facti sumus quasi in principio, cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.

CAPUT LXIV.

Petit propheta ut Deus nomen suum et potentiam inimicis notam faciat: facta quoque mentione felicitatis, quae Deum expectantibus praeparata est, confitetur ac luget populi sui iniquitates, immunditias, et exilium, orans pro liberatione.

1. Utinam dirumperes caelos, et descenderes: a facie tua montes defluerent.

2. Sicut exustio ignis tabescerent, aquae arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: a facie tua gentes turbarentur.

3. Cum feceris mirabilia, non sustinebimus: descendisti, et a facie tua montes defluxerunt.

(b) 1 Cor. 2, 9.

4. A saeculo non audierunt, neque auribus perceperunt: (b) oculus non vidit, Deus absque te, quae praeparasti expectantibus te.

5. Occurristi laetanti, et facienti iustitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus es, et peccavimus: in ipsis fuimus semper, et salvabimur.

6. Et facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruatae universae iustitiae nostrae; et cecidimus quasi folium universi, et iniquitates nostrae quasi ventus abstulerunt nos.

7. Non est qui invocet nomen tuum: qui consurgat, et teneat te: abscondisti faciem tuam a nobis, et allisisti nos in manu iniquitatis nostrae.

8. Et nunc Domine, pater noster es tu, nos vero lutum: et fictor noster tu, et opera manuum tuarum omnes nos.

(c) Ps. 78, 8.

9. (c) Ne irascaris Domine satis, et ne ultra memineris iniquitatis nostrae: ecce respice, populus tuus omnes nos.

10. Civitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est, Ierusalem desolata est.

11. Domus sanctificationis nostrae, et gloriae nostrae, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, et omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas.

12. Numquid super his continebis te Domine, tacebis, et affliges nos vehementer?

CAPUT LXV.

Gentium conversio, et Iudaeorum propter iniquitates suas et idololatriam abiectio, servatis tamen paucis reliquiis ex ipsis: comminatio his qui Dei legem abiecerunt, et prospera ac nova omnia servis Dei nuntiantur: de quorum felicitate et Dei erga ipsos benignitate multis agit propheta.

1. Quaesierunt (d) me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quaesierunt me. dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem, quae non invocabat nomen meum. (d) Rom. 10, 20.

2. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona post cogitationes suas.

3. Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper: qui immolant in hortis, et sacrificant super lateres:

4. Qui habitant in sepulchris, et in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem suillam, et ius profanum in vasis eorum.

5. Qui dicunt: Recede a me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

6. Ecce scriptum est coram me: non tacebo, sed reddam et retribuam in sinum eorum

7. Iniquitates vestras, et iniquitates patrum vestrorum simul, dicit Dominus, qui sacrificaverunt super montes, et super colles exprobraverunt mihi, et remetiar opus eorum primum in sinu eorum.

8. Haec dicit Dominus: Quomodo si inveniatur granum in botro, et dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic faciam propter servos meos, ut non disperdam totum.

9. Et educam de Iacob semen, et de Iuda possidentem montes meos: et hereditabunt eam electi mei, et servi mei habitabunt ibi.

10. Et erunt campestria in caulas gregum, et vallis Achor in cubile armentorum populo meo qui requisierunt me.

11. Et vos, qui dereliquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis Fortunae mensam, et libatis super eam.

12. Numerabo vos in gladio, et omnes in caede corruetis: (e) pro eo quod vocavi, et non respondistis: locutus sum, et non audistis: et faciebatis malum in oculis meis, et quae nolui, elegistis. (e) Prov. 1, 24. Inf. 66, 4. Ier. 7, 13.

13. Propter hoc haec dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, et vos esurietis: ecce servi mei bibent, et vos sitietis:

14. Ecce servi mei laetabuntur, et vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt prae exultatione cordis, et vos clamabitis prae dolore cordis, et prae contritione spiritus ululabitis.

15. Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: et interficiet te Dominus Deus, et servos suos vocabit nomine alio.

16. In quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo amen: et qui iurat in terra, iurabit in Deo amen: quia oblivioni traditae sunt angustiae priores, et quia absconditae sunt ab oculis meis.

17. (f) Ecce enim ego creo caelos novos, et terram novam: et non erunt in memoria priora, et non ascendent super cor. (f) Inf. 66, 22. Apoc. 21, 1.

18. Sed gaudebitis et exultabitis usque in sempiternum in his, quae ego creo: quia ecce ego creo Ierusalem exultationem, et populum eius gaudium.

19. Et exultabo in Ierusalem, et gaudebo in po-

pulo meo: et non audietur in eo ultra vox fletus et vox clamoris.

20. Non erit ibi amplius infans dierum, et senex qui non impleat dies suos: quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit.

21. Et aedificabunt domos, et habitabunt: et plantabunt vineas, et comedent fructus earum.

22. Non aedificabunt, et alius habitabit: non plantabunt, et alius comedet: secundum enim dies ligni, erunt dies populi mei, et opera manuum eorum inveterabunt:

23. Electi mei non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione: quia semen benedictorum Domini est, et nepotes eorum cum eis.

(a) *Ps.* 31, 5. 24. (a) Eritque antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.

(b) *Sup.* 11, 6. 25. (b) Lupus et agnus pascentur simul, leo et bos comedent paleas: et serpenti pulvis panis eius: non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

CAPUT LXVI.

Dominus coeli et terrae non templum respicit, quod Iudaei pro loco quietis illi aedificare volebant, sed spiritum humiliatum: reiiciuntur veteris legis sacrificia: Iudaeorum adversus Christum ipsiusque discipulos pervicacia punienda ostenditur: de Christi nativitate et Ecclesiae fecunditate; cui ut omnes collaetentur exhortatur, ostendens beneficia quae a Domino recipiet, et quale futurum sit malorum iudicium, et quomodo per discipulorum Christi praedicationem gentes convertentur: de finali quoque retributione malorum et bonorum.

(c) *Act.* 7, 49. *et* 17, 24. 1. Haec dicit Dominus: (c) Caelum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum: quae est ista Domus, quam aedificabitis mihi? et quis est iste locus quietis meae?

2. Omnia haec manus mea fecit, et facta sunt universa ista, dicit Dominus. ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, et contritum spiritu, et trementem sermones meos?

3. Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Haec omnia elegerunt in viis suis, et in abominationibus suis anima eorum delectata est.

4. Unde et ego eligam illusiones eorum: et quae
(d) *Prov.* 1, 24. *Sup.* 65, 12. *Ier.* 7, 13. timebant, adducam eis: (d) quia vocavi, et non erat qui responderet: locutus sum, et non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, et quae nolui elegerunt.

5. Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dixerunt fratres vestri odientes vos, et abiicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, et videbimus in laetitia vestra: ipsi autem confundentur.

6. Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis.

7. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus eius, peperit masculum.

8. Quis audivit umquam tale? et quis vidit huic simile? numquid parturiet terra in die una? aut parietur gens simul, quia parturivit et peperit Sion filios suos?

9. Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem ceteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?

10. Laetamini cum Ierusalem, et exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio universi, qui lugetis super eam

11. Ut sugatis, et repleamini ab ubere consolationis eius: ut mulgeatis, et deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius.

12. Quia haec dicit Dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, et quasi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam sugetis: ad ubera portabimini, et super genua blandientur vobis.

13. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, et in Ierusalem consolabimini.

14. Videbitis, et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi herba germinabunt, et cognoscetur manus Domini servis eius, et indignabitur inimicis suis.

15. Quia ecce Dominus in igne veniet, et quasi turbo quadrigae eius: reddere in indignatione furorem suum, et increpationem suam in flamma ignis:

16. Quia in igne Dominus diiudicabit, et in gladio suo ad omnem carnem, et multiplicabuntur interfecti a Domino,

17. Qui sanctificabantur, et mundos se putabant in hortis post ianuam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam, et abominationem et murem: simul consumentur, dicit Dominus.

18. Ego autem opera eorum, et cogitationes eorum: venio ut congregem cum omnibus gentibus et linguis: et venient et videbunt gloriam meam.

19. Et ponam in eis signum, et mittam ex eis, qui salvati fuerint, ad Gentes in mare, in Africam, et Lydiam tendentes sagittam: in Italiam et Graeciam, ad insulas longe, ad eos, qui non audierunt de me, et non viderunt gloriam meam. Et annunciabunt gloriam meam Gentibus,

20. Et adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus donum Domino in equis, et in quadrigis, et in lecticis, et in mulis, et in carrucis, ad montem sanctum meum Ierusalem, dicit Dominus, quomodo si inferant filii Israel munus in vaso mundo in domum Domini.

21. Et assumam ex eis in sacerdotes, et levitas, dicit Dominus:

22. (e) Quia sicut caeli novi, et terra nova, quae ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum, et nomen vestrum. (e) *Apoc.* 21, 1.

23. Et erit mensis ex mense, et sabbatum ex sabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus.

24. Et egredientur, et videbunt cadavera virorum, qui praevaricati sunt in me: (f) vermis eorum non (f) *Marc.* 9, 45.
morietur, et ignis eorum non extinguetur: et erunt usque ad satietatem visionis omni carni.

PROPHETIA IEREMIAE

CAPUT I.

Ieremias in ventre matris sanctificatus, et tempore Iosiae regis Iuda missus a Domino ad prophetandum, causatur pueritiam, sed doctus a Deo accipit robur invincibile, iubeturque vaticinari destructionem Ierusalem sub nomine virgae, et ollae succensae.

1. Verba Ieremiae filii Helciae, de sacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in Terra Beniamin.
2. Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Iosiae filii Amon regis Iuda, in tertiodecimo anno regni eius.
3. Et factum est in diebus Ioakim filii Iosiae regis Iuda, usque ad consummationem undecimi anni Sedeciae filii Iosiae regis Iuda, usque ad transmigrationem Ierusalem, in mense quinto.
4. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:
5. Priusquam te formarem in utero, novi te: et antequam exires de vulva, sanctificavi te, et prophetam in Gentibus dedi te.
6. Et dixi, A a a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.
7. Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer sum: quoniam ad omnia, quae mittam te, ibis: et universa, quaecumque mandavero tibi, loquéris.
8. Ne timeas a facie eorum: quia tecum ego sum ut eruam te, dicit Dominus.
9. Et misit Dominus manum suam, et tetigit os meum: et dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo:
10. Ecce constitui te hodie super Gentes, et super
(a) Inf. 18, 7. regna (a) ut evellas, et destruas, et disperdas, et dissipes, et aedifices, et plantes.
11. Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video.
12. Et dixit Dominus ad me: Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud.
13. Et factum est verbum Domini secundo ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego video, et faciem eius a facie Aquilonis.
(b) Inf. 4, 6. 14. Et dixit Dominus ad me: (b) Ab Aquilone pandetur malum super omnes habitatores terrae.
15. Quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: et venient et ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Ierusalem, et super omnes muros eius in circuitu, et super universas urbes Iuda.
16. Et loquar iudicia mea cum eis super omnem malitiam eorum, qui dereliquerunt me, et libaverunt diis alienis, et adoraverunt opus manuum suarum.
17. Tu ergo accinge lumbos tuos, et surge, et loquere ad eos omnia quae ego praecipio tibi. Ne formides a facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum.
(c) Inf. 6, 27. 18. (c) Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, et in columnam ferream, et in murum aereum, super omnem terram, regibus Iuda, principibus eius, et sacerdotibus, et populo terrae.
19. Et bellabunt adversum te, et non praevalebunt: quia ego tecum sum, ait Dominus, ut liberem te.

CAPUT II.

Graviter expostulat Dominus cum filiis Israel et Iuda, potissimum cum pastoribus ac prophetis, quod non respicientes accepta a Deo varia beneficia, eo qui fons est aquae vivae relicto, adoraverint idola, a quibus nihil boni expectare poterant: imo cum toti essent in idololatria, rapinis et crudelitate, sese iustificare nitebantur, et propterea devastandos praedicit.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:
2. Vade, et clama in auribus Ierusalem, dicens: Haec dicit Dominus: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, et charitatem desponsationis tuae, quando secuta es me in deserto, in terra, quae non seminatur.
3. Sanctus Israel Domino, primitiae frugum eius: omnes, qui devorant eum, delinquunt: mala venient super eos, dicit Dominus.
4. Audite verbum Domini domus Iacob, et omnes cognationes domus Israel:
5. Haec dicit Dominus: (d) Quid invenerunt patres (d) Mich. 6, 3.
vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt?
6. Et non dixerunt: Ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit de Terra Aegypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem et inviam, per terram sitis, et imaginem mortis, per terram, in qua non ambulavit vir, neque habitavit homo?
7. Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructum eius, et optima illius: et ingressi contaminastis terram meam, et hereditatem meam posuistis in abominationem.
8. Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus? et tenentes legem nescierunt me, et pastores praevaricati sunt in me: et prophetae prophetaverunt in Baal, et idola secuti sunt.
9. Propterea adhuc iudicio contendam vobiscum, ait Dominus, et cum filiis vestris disceptabo.
10. Transite ad insulas Cethim, et videte: et in Cedar mittite, et considerate vehementer: et videte si factum est huiuscemodi.
11. Si mutavit gens deos suos, et certe ipsi non sunt dii: populus vero meus mutavit gloriam suam in idolum.
12. Obstupescite caeli super hoc, et portae eius desolamini vehementer, dicit Dominus.
13. Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquae vivae, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas.
14. Numquid servus est Israel, aut vernaculus? quare ergo factus est in praedam?
15. Super eum rugierunt leones, et dederunt vocem suam, posuerunt terram eius in solitudinem: civitates eius exustae sunt, et non est qui habitet in eis.
16. Filii quoque Mempheos et Taphnes constupraverunt te usque ad verticem.
17. Numquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per viam?
18. Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, ut bibas

*

aquam turbidam? et quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis?

19. Arguet te malitia tua, et aversio tua increpabit te. Scito, et vide quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

20. A saeculo confregisti iugum meum, rupisti vin-
(a) Inf. 3, 6. cula mea, et dixisti: Non serviam. (a) In omni enim colle sublimi, et sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix.

(b) Isai. 5, 1. Matth. 21, 33. 21. (b) Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo conversa es mihi in pravum vinea aliena?

22. Si laveris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.

23. Quomodo dicis: Non sum polluta, post Baalim non ambulavi? vide vias tuas in convalle, scito quid feceris: cursor levis explicans vias suas.

24. Onager assuetus in solitudine, in desiderio animae suae attraxit ventum amoris sui: nullus avertet eam: omnes, qui quaerunt eam, non deficient: in menstruis eius invenient eam.

25. Prohibe pedem tuum a nuditate, et guttur tuum a siti. Et dixisti: Desperavi, nequaquam faciam: adamavi quippe alienos, et post eos ambulabo.

26. Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israel, ipsi et reges eorum, principes, et sacerdotes, et prophetae eorum,

27. Dicentes ligno: Pater meus es tu: et lapidi:
(c) Inf. 32, 33. Tu me genuisti. (c) Verterunt ad me tergum, et non faciem, et in tempore afflictionis suae dicent: Surge, et libera nos.

28. Ubi sunt dii tui, quos fecisti tibi? surgant et
(d) Inf. 11, 13. liberent te in tempore afflictionis tuae: (d) secundum numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui Iuda.

29. Quid vultis mecum iudicio contendere? omnes dereliquistis me, dicit Dominus.

30. Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt: devoravit gladius vester prophetas vestros, quasi leo vastator

31. Generatio vestra. Videte verbum Domini: Numquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? quare ergo dixit populus meus: Recessimus, non veniemus ultra ad te?

32. Numquid obliviscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciae pectoralis suae? populus vero meus oblitus est mei diebus innumeris.

33. Quid niteris bonam ostendere viam tuam ad quaerendam dilectionem, quae insuper et malitias tuas docuisti vias tuas,

34. Et in alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum et innocentum? non in fossis inveni eos, sed in omnibus, quae supra memoravi.

35. Et dixisti: Absque peccato et innocens ego sum: et propterea avertatur furor tuus a me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccavi.

36. Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas! et ab Aegypto confundéris, sicut confusa es ab Assur.

37. Nam et ab ista egredieris, et manus tuae erunt super caput tuum: quoniam obtrivit Dominus confidentiam tuam, et nihil habebis prosperum in ea.

CAPUT III.

Deus incomparabili clementia populum suum ad se revocat ob idololatria, in qua Iuda etiam Israelem excessit: promittens se assumpturum eos in filios, et veros pastores eis daturum, ut Ierosolymis in pace colant Dominum: de futura gloria et exaltatione Ierusalem, ac gentium ad eam congregatione, et de populi poenitentia.

1. Vulgo dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, et recedens ab eo, duxerit virum alterum: numquid revertetur ad eam ultra? numquid non polluta, et contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, et ego suscipiam te.

2. Leva oculos tuos in directum, et vide ubi non prostrata sis: in viis sedebas, expectans eos quasi latro in solitudine: et polluisti terram in fornicationibus tuis, et in malitiis tuis.

3. Quam ob rem prohibitae sunt stillae pluviarum, et serotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

4. Ergo saltem amodo voca me: Pater meus, dux virginitatis meae tu es:

5. Numquid irascéris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es, et fecisti mala, et potuisti.

6. Et dixit Dominus ad me in diebus Iosiae regis:
(e) Numquid vidisti quae fecerit aversatrix Israel? (e) Sup. 2, 20.
abiit sibimet super omnem montem excelsum, et sub omni ligno frondoso, et fornicata est ibi.

7. Et dixi, cum fecisset haec omnia: Ad me revertere: et non est reversa. Et vidit praevaricatrix soror eius Iuda,

8. Quia pro eo, quod moechata esset aversatrix Israel, dimisissem eam, et dedissem ei libellum repudii: et non timuit praevaricatrix Iuda soror eius, sed abiit, et fornicata est etiam ipsa.

9. Et facilitate fornicationis suae contaminavit terram, et moechata est cum lapide et ligno.

10. Et in omnibus his non est reversa ad me praevaricatrix soror eius Iuda in toto corde suo, sed in mendacio, ait Dominus.

11. Et dixit Dominus ad me: Iustificavit animam suam aversatrix Israel, comparatione praevaricatricis Iudae.

12. Vade, et clama sermones istos contra Aquilonem, et dices: Revertere aversatrix Israel, ait Dominus, et non avertam faciem meam a vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dominus, et non irascar in perpetuum.

13. Verumtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum praevaricata es: et dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, et vocem meam non audisti, ait Dominus.

14. Convertimini filii revertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester: et assumam vos unum de civitate, et duos de cognatione, et introducam vos in Sion.

15. Et dabo vobis pastores iuxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina.

16. Cumque multiplicati fueritis, et creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultra: Arca testamenti Domini: neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius: nec visitabitur, nec fiet ultra.

17. In tempore illo vocabunt Ierusalem Solium Do-

mini: et congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Ierusalem, et non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.

18. In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israel, et venient simul de terra Aquilonis ad terram, quam dedi patribus vestris.

19. Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, et tribuam tibi terram desiderabilem, hereditatem praeclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, et post me ingredi non cessabis.

20. Sed quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus.

21. Vox in viis audita est, ploratus et ululatus filiorum Israel: quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt Domini Dei sui.

22. Convertimini filii revertentes, et sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noster.

23. Vere mendaces erant colles, et multitudo montium: vere in Domino Deo nostro salus Israel.

24. Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra, greges eorum, et armenta eorum, filios eorum, et filias eorum.

25. Dormiemus in confusione nostra, et operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccavimus nos, et patres nostri ab adolescentia nostra usque ad diem hanc: et non audivimus vocem Domini Dei nostri.

CAPUT IV.

Promittit Dominus veniam si se vere convertant et corde circumcidant, comminando gravia mala, si in malis persistant: quapropter luget propheta videns terram devastandam, et in solitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat consummatio.

1. Si reverteris Israel, ait Dominus, ad me convertere: si abstuleris offendicula tua a facie mea, non commoveberis.

2. Et iurabis: Vivit Dominus in veritate, et in iudicio, et in iustitia: et benedicent eum Gentes, ipsumque laudabunt.

3. Haec enim dicit Dominus viro Iuda, et Ierusa-
(a) Os. 10,12. lem: (a) Novate vobis novale, et nolite serere super spinas:

4. Circumcidimini Domino, et auferte praeputia cordium vestrorum viri Iuda, et habitatores Ierusalem: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit qui extinguat, propter malitiam cogitationum vestrarum.

5. Annunciate in Iuda, et in Ierusalem auditum facite: loquimini, et canite tuba in terra: clamate fortiter, et dicite: congregamini, et ingrediamur civitates munitas,

6. Levate signum in Sion. Confortamini, nolite stare,
(b) Sap. 1,14. (b) quia malum ego adduco ab Aquilone, et contritionem magnam.

7. Ascendit leo de cubili suo, et praedo Gentium se levavit: egressus est de loco suo ut ponat terram tuam in solitudinem: civitates tuae vastabuntur, remanentes absque habitatore.

8. Super hoc accingite vos ciliciis, plangite et ululate: quia non est aversa ira furoris Domini a nobis.

9. Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, et cor principum: et obstupescent sacerdotes, et prophetae consternabuntur.

10. Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergone decepisti populum istum et Ierusalem, dicens: Pax erit vobis: et ecce pervenit gladius usque ad animam?

11. In tempore illo dicetur populo huic et Ierusalem: Ventus urens in viis, quae sunt in deserto viae filiae populi mei, non ad ventilandum, et ad purgandum.

12. Spiritus plenus ex his veniet mihi: et nunc ego loquar iudicia mea cum eis.

13. Ecce quasi nubes ascendet, et quasi tempestas currus eius: velociores aquilis equi illius: vae nobis quoniam vastati sumus.

14. Lava a malitia cor tuum Ierusalem, ut salva fias: usquequo morabuntur in te cogitationes noxiae?

15. Vox enim annunciantis a Dan, et notum facientis idolum de monte Ephraim.

16. Dicite gentibus: Ecce auditum est in Ierusalem custodes venire de terra longinqua, et dare super civitates Iuda vocem suam.

17. Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro: quia me ad iracundiam provocavit, dicit Dominus.

18. (c) Viae tuae, et cogitationes tuae fecerunt haec (c) Sap. 1,3.5.
tibi: ista malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

19. Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me: non tacebo, quoniam vocem buccinae audivit anima mea, clamorem praelii.

20. Contritio super contritionem vocata est, et vastata est omnis terra: repente vastata sunt tabernacula mea, subito pelles meae.

21. Usquequo videbo fugientem, audiam vocem buccinae?

22. Quia stultus populus meus me non cognovit: filii insipientes sunt, et vecordes: sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.

23. Aspexi terram, et ecce vacua erat, et nihili: et caelos, et non erat lux in eis.

24. Vidi montes, et ecce movebantur: et omnes colles conturbati sunt.

25. Intuitus sum, et non erat homo: et omne volatile caeli recessit.

26. Aspexi, et ecce Carmelus desertus: et omnes urbes eius destructae sunt a facie Domini, et a facie irae furoris eius.

27. Haec enim dicit Dominus: Deserta erit omnis terra, sed tamen consummationem non faciam.

28. Lugebit terra, et moerebunt caeli desuper: eo quod locutus sum, cogitavi, et non poenituit me, nec aversus sum ab eo.

29. A voce equitis, et mittentis sagittam fugit omnis civitas: ingressi sunt ardua, et ascenderunt rupes: universae urbes derelictae sunt, et non habitat in eis homo.

30. Tu autem vastata quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, et pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris: contempserunt te amatores tui, animam tuam quaerent.

31. Vocem enim quasi parturientis audivi, angustias ut puerperae: Vox filiae Sion intermorientis, expandentisque manus suas: vae mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

CAPUT V.

Dominue in Ierusolem quaerit virum iustum, ut illi misersutur: sed tam plebs quum optimutse in pravitatibus suis et idololatria indurati sunt st effuei, ideo commisotur eis vastationem ab extroneo populo, so quod caeci st surdi facti eint, non tamen usque od consummationem.

1. Circuite vias Ierusaiem, et aspleite, et eousiderate, et quaerite in plateis eius, an invenistis virum facientem indicium, et quaerentem fidem: et propitius ero ei.

2. Quod si etiam Vivit Dominus, dixerint: et hoc falso iurabunt.

3. Domine oculi tui respiciunt fidem: percussisti eos, et non doluerunt: attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam: induraverunt facies suas supra petram, et noluerunt reverti.

4. Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt et stulti, ignorantes viam Domini, iudicium Dei sui.

5. Ibo igitur ad optimates, et ioquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, iudicium Dei sui. et ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula.

6. Idcirco percussit eos leo de silva, lupus ad vesperam vastavit eos, pardus vigilans super civitates eorum: omnis, qui egressus fuerit ex eis, capietur: quia multiplicatae sunt praevaricationes eorum, confortatae sunt aversiones eorum.

7. Super quo propitius tibi esse potero? filii tui dereliquerunt me, et iurant in his, qui non sunt dii: saturavi eos, et moechati sunt, et in domo meretricis luxuriabantur.

(a) Ezech. 22, 11.

8. Equi amatores, et emissarii facti sunt: (a) Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.

9. Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? et in gente tali non ulciscetur anima mea?

10. Ascendite muros eius, et dissipate, consummationem autem nolite facere: auferte propagines eius, quia non sunt Domini.

11. Praevaricatione enim praevaricata est in me domus Israel, et domus Iuda, ait Dominus.

12. Negaverunt Dominum, et dixerunt: Non est ipse: neque veniet super nos malum: gladium et famem non videbimus.

13. Prophetae fuerunt in ventum locuti, et responsum non fuit in eis: haec ergo evenient illis.

14. Haec dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti estis verbum istud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, et populum istum in ligna, et vorabit eos.

15. Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo domus Israel, ait Dominus: gentem robustam, gentem antiquam, gentem, cuius ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur.

16. Pharetra eius quasi sepulchrum patens, universi fortes.

17. Et comedet segetes tuas, et panem tuum: devorabit filios tuos, et filias tuas: comedet gregem tuum, et armenta tua: comedet vineam tuam et ficum tuam: et conteret urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

18. Verumtamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in consummationem.

(b) Inf. 16, 10.

19. (b) Quod si dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noster haec omnia? dices ad eos: Sicut dereliquistis me, et servistis deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra.

20. Annunciate hoc domui Iacob, et auditum facite in Iuda, dicentes:

21. Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos non videtis: et aures, et non auditis.

22. Me ergo non timebitis, ait Dominus: et a facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari, praeceptum sempiternum, quod non praeteribit: et commovebuntur, et non poterunt: et intumescent fluctus eius, et non transibunt illud:

23. Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans, recesserunt et abierunt.

24. Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temporaneam et serotinam in tempore suo: plenitudinem annuae messis custodientem nobis.

25. Iniquitates vestrae declinaverunt haec: et peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis:

26. Quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes, et pedicas ad capiendos viros.

27. Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenae dolo: ideo magnificati sunt et ditati.

28. Incrassati sunt et impinguati: et praeterierunt sermones meos pessime. (c) Causam viduae non iudicaverunt, causam pupilli non direxerunt, et iudicium pauperum non iudicaverunt. (c) Isai. 1, 23. Zach. 7, 10.

29. Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem huiuscemodi non ulciscetur anima mea?

30. Stupor et mirabilia facta sunt in terra:

31. Prophetae prophetabant mendacium, et sacerdotes applaudebant manibus suis: et populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo eius?

CAPUT VI.

Praedicitur calamitas ac vastitas Ierosolymorum ab Assyriis, eo quod contempserint legem Domini, nec audire voluerint increpationes: sed omnes, et potissimum primates, prophetae ac sacerdotes avaritiae et dolo studuerint; ideoque et ipsos et eorum sacrificia Deus obiicit: iubet ergo propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

1. Confortamini filii Beniamin in medio Ierusalem, et in Thecua clangite buccina, et super Bethacarem levate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, et contritio magna.

2. Speciosae et delicatae assimilavi filiam Sion.

3. Ad eam venient pastores, et greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet unusquisque eos, qui sub manu sua sunt.

4. Sanctificate super eam bellum: consurgite, et ascendamus in meridie: vae nobis, quia declinavit dies, quia longiores factae sunt umbrae vesperi.

5. Surgite, et ascendamus in nocte, et dissipemus domos eius.

6. Quia haec dicit Dominus exercituum: Caedite lignum eius, et fundite circa Ierusalem aggerem: haec est civitas visitationis, omnis calumnia in medio eius.

7. Sicut frigidam fecit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas et vastitas audietur in ea, coram me semper infirmitas et plaga.

8. Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam terram inhabitabilem.

9. Haec dicit Dominus exercituum: Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israel: converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum.

10. Cui loquar? et quem contestabor ut audiat? ecce incircumcisae aures eorum, et audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium: et non suscipient illud.

11. Idcirco furore Domini plenus sum, laboravi sustinens: effunde super parvulum foris, et super consilium iuvenum simul: vir enim cum muliere capietur, senex cum pleno dierum.

12. Et transibunt domus eorum ad alteros, agri et uxores pariter: quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus.

13. (a) A minore quippe usque ad maiorem omnes avaritiae student: et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. (a) *Isai.* 56, 11. *Inf* 8, 10.

14. Et curabant contritionem filiae populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: et non erat pax.

15. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore visitationis suae corruent, dicit Dominus.

16. Haec dicit Dominus: State super vias, et videte, et interrogate de semitis antiquis, quae sit via bona, et ambulate in ea: (b) et invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt: Non ambulabimus. (b) *Matth.* 11, 29.

17. Et constitui super vos speculatores. Audite vocem tubae. Et dixerunt: Non audiemus.

18. Ideo audite Gentes, et cognosce congregatio, quanta ego faciam eis.

19. Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius: quia verba mea non audierunt, et legem meam proiecerunt.

20. (c) Ut quid mihi thus de Saba affertis, et calamum suave olentem de terra longinqua? holocautomata vestra non sunt accepta, et victimae vestrae non placuerunt mihi. (c) *Isai.* 1, 11.

21. Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, et ruent in eis patres et filii simul, vicinus, et proximus peribunt.

22. Haec dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, et gens magna consurget a finibus terrae.

23. Sagittam et scutum arripiet: crudelis est, et non miserebitur. vox eius quasi mare sonabit: et super equos ascendent, praeparati quasi vir ad praelium, adversum te filia Sion.

24. Audivimus famam eius, dissolutae sunt manus nostrae: tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientem.

25. Nolite exire ad agros, et in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pavor in circuitu.

26. Filia populi mei accingere cilicio, et conspergere cinere: luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repente veniet vastator super nos.

27. Probatorem dedi te in populo meo robustum: et scies, et probabis viam eorum.

28. Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudulenter, aes et ferrum: universi corrupti sunt.

29. Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum, frustra conflavit conflator: malitiae enim eorum non sunt consumptae.

30. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.

CAPUT VII.

Quod frustra confidant in templo, pessima perpetrantes, et prophetas audire nolentes, sicut et patres eorum: quopropter denuntiat templum abiiciendum, et terram Iuda redigendam in solitudinem; nec profuturam orationem Ieremiae pro illis, nec oblata ab eis sacrificia, propter excelsa Topheth in valle filii Ennom, et multiplices ipsorum malitias.

1. Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens:

2. Sta in porta domus Domini, et praedica ibi verbum istud, et dic: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum.

3. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: (d) Bonas facite vias vestras, et studia vestra: et habitabo vobiscum in loco isto. (d) *Infra* 26, 13.

4. Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est.

5. Quoniam si bene direxeritis vias vestras, et studia vestra: si feceritis iudicium inter virum et proximum eius,

6. Advenae, et pupillo, et viduae non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, et post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis:

7. Habitabo vobiscum in loco isto: in terra, quam dedi patribus vestris a saeculo et usque in saeculum.

8. Ecce vos confiditis vobis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis:

9. Furari, occidere, adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, et ire post deos alienos, quos ignoratis.

10. Et venistis, et stetistis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum, et dixistis: Liberati sumus eo quod fecerimus omnes abominationes istas.

11. (e) Numquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua invocatum est nomen meum in oculis vestris? ego, ego sum: ego vidi, dicit Dominus. (e) *Matth.* 21, 13. *Marc.* 11, 17. *Luc.* 19, 46.

12. Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum a principio: et videte quae fecerim ei propter malitiam populi mei Israel:

13. Et nunc, quia fecistis omnia opera haec, dicit Dominus: et locutus sum ad vos mane consurgens, et loquens, et non audistis: (f) et vocavi vos, et non respondistis: (f) *Prov* 1, 24. *Isai.* 65, 12.

14. (g) Faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam: et loco, quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci Silo. (g) 1 *Reg.* 4, 2. 10.

15. Et proiiciam vos a facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros, universum semen Ephraim.

16. (h) Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem et orationem, et non obsistas mihi: quia non exaudiam te. (h) *Inf.* 11, 14. *et* 14, 11.

17. Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Iuda, et in plateis Ierusalem?

18. Filii colligunt ligna, et patres succendunt ignem, et mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginae caeli, et libent diis alienis, et me ad iracundiam provocent.

19. Numquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? nonne semetipsos in confusionem vultus sui?

20. Ideo haec dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, et indignatio mea conflatur super locum istum, su-

per viros, et super iumenta, et super lignum regionis, et super fruges terrae, et succendetur, et non extinguetur.

21. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Holocautomata vestra addite victimis vestris, et comedite carnes.

22. Quia non sum locutus cum patribus vestris, et non praecepi eis in die, qua eduxi eos de Terra Aegypti, de verbo holocautomatum, et victimarum.

23. Sed hoc verbum praecepi eis, dicens: Audite vocem meam, et ero vobis Deus, et vos eritis mihi populus: et ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut bene sit vobis.

24. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt in voluntatibus, et in pravitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum et non in ante,

25. A die qua egressi sunt patres eorum de terra Aegypti, usque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem, consurgens diluculo, et mittens.

26. Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurem
(a) Infra 16, 12. suam: sed induraverunt cervicem suam: (a) et peius operati sunt, quam patres eorum.

27. Et loqueris ad eos omnia verba haec, et non audient te: et vocabis eos, et non respondebunt tibi.

28. Et dices ad eos: Haec est gens, quae non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: periit fides, et ablata est de ore eorum.

29. Tonde capillum tuum, et proiice, et sume in directum planctum: quia proiecit Dominus, et reliquit generationem furoris sui,

30. Quia fecerunt filii Iuda malum in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam:

31. Et aedificaverunt excelsa Topheth, quae est in valle filii Ennom: ut incenderent filios suos, et filias suas igni: quae non praecepi, nec cogitavi in corde meo.

32. Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, et non dicetur amplius, Topheth, et Vallis filii Ennom: sed Vallis interfectionis: et sepelient in Topheth, eo quod non sit locus.

33. Et erit morticinum populi huius in cibos volucribus caeli, et bestiis terrae, et non erit qui abigat.

(b) Ezech. 26, 13. 34. (b) Et quiescere faciam de urbibus Iuda, et de plateis Ierusalem vocem gaudii, et vocem laetitiae, vocem sponsi, et vocem sponsae: in desolationem enim erit terra.

CAPUT VIII.

Quia tam reges, optimates, sacerdotes ac prophetae, quam reliquus populus ad idololatriam conversi sunt; et non considerato Domini iudicio, omnes relicta veritate studuerunt avaritiae ac idololatriae, et Dominum provocantes noluerunt resipiscere: ideo ab hostibus crudelissimis affligentur.

1. In illo tempore, ait Dominus: Eiicient ossa regum Iuda, et ossa principum eius, et ossa sacerdotum, et ossa prophetarum, et ossa eorum, qui habitaverunt Ierusalem, de sepulchris suis:

2. Et expandent ea ad solem, et lunam, et omnem militiam caeli, quae dilexerunt, et quibus servierunt, et post quae ambulaverunt, et quae quaesierunt, et adoraverunt: non colligentur, et non sepelientur: in sterquilinium super faciem terrae erunt.

3. Et eligent magis mortem quam vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis, quae derelicta sunt, ad quae eieci eos, dicit Dominus exercituum.

4. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: Numquid qui cadit, non resurget? et qui aversus est, non revertetur?

5. Quare ergo aversus est populus iste in Ierusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, et noluerunt reverti.

6. Attendi, et auscultavi: nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat poenitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad praelium.

7. Milvus in caelo cognovit tempus suum: turtur, et hirundo, et ciconia custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit iudicium Domini.

8. Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, et lex Domini nobiscum est? vere mendacium operatus est stylus mendax Scribarum.

9. Confusi sunt sapientes, perterriti et capti sunt: verbum enim Domini proiecerunt, et sapientia nulla est in eis.

10. Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus: quia (c) a minimo usque ad ma- (c) Isai. 56, 11. Sup. 6, 13.
ximum omnes avaritiam sequuntur: a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium.

11. Et sanabant contritionem filiae populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cum non esset pax.

12. Confusi sunt quia abominationem fecerunt: quinimo confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt: idcirco cadent inter corruentes, in tempore visitationis suae corruent, dicit Dominus.

13. Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est uva in vitibus, et non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: et dedi eis quae praetergressa sunt.

14. Quare sedemus? convenite, et ingrediamur civitatem munitam, et sileamus ibi: quia Dominus Deus noster silere nos fecit, et potum dedit nobis (d) aquam fellis: peccavimus enim Domino. (d) Inf. 9, 15.

15. (e) Expectavimus pacem, et non erat bonum: (e) Infra 14, 19.
tempus medelae, et ecce formido.

16. A Dan auditus est fremitus equorum eius, a voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra: et venerunt, et devoraverunt terram, et plenitudinem eius: urbem et habitatores eius.

17. Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: et mordebunt vos, ait Dominus.

18. Dolor meus super dolorem, in me cor meum moerens.

19. Ecce vox clamoris filiae populi mei de terra longinqua: Numquid Dominus non est in Sion, aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculptilibus suis, et in vanitatibus alienis?

20. Transiit messis, finita est aestas: et nos salvati non sumus.

21. Super contritione filiae populi mei contritus sum, et contristatus, stupor obtinuit me.

22. Numquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiae populi mei?

CAPUT IX.

Luget propheta interficiendos de Iudaeo: in nullo dicit esse fidendum, cum omnes dolose incedant: et quia Iudaea vastanda est, vult omnes assumere luctum: in solo Deo eiusque cognitione gloriandum, qui puniet tam gentiles quam filios Israel incircumcisos corde.

1. Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum? et plorabo die ac nocte interfectos filiae populi mei.

2. Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum, et derelinquam populum meum, et recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt, coetus praevaricatorum.

3. Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii et non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, et me non cognoverunt, dicit Dominus.

4. Unusquisque se a proximo suo custodiat, et in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia omnis frater supplantans supplantabit, et omnis amicus fraudulenter incedet.

5. Et vir fratrem suum deridebit, et veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: ut inique agerent, laboraverunt.

6. Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus.

7. Propterea haec dicit Dominus exercituum: Ecce ego conflabo, et probabo eos: quid enim aliud faciam a facie filiae populi mei?

(a) Psalm. 27, 3. 8. (a) Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est: in ore suo pacem cum amico suo loquitur, et occulte ponit ei insidias.

9. Numquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gente huiusmodi non ulciscetur anima mea?

10. Super montes assumam fletum ac lamentum, et super speciosa deserti planctum: quoniam incensa sunt, eo quod non sit vir pertransiens: et non audierunt vocem possidentis: a volucre caeli usque ad pecora transmigraverunt et recesserunt.

11. Et dabo Ierusalem in acervos arenae, et cubilia draconum: et civitates Iuda dabo in desolationem, eo quod non sit habitator.

12. Quis est vir sapiens, qui intelligat hoc, et ad quem verbum oris Domini fiat ut annunciet istud, quare perierit terra, et exusta sit quasi desertum, eo quod non sit qui pertranseat?

13. Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam, quam dedi eis, et non audierunt vocem meam, et non ambulaverunt in ea:

14. Et abierunt post pravitatem cordis sui, et post Baalim: quod didicerunt a patribus suis.

15. Idcirco haec dicit Dominus exercituum Deus

(b) Infra 23, 15. Israel: (b) Ecce ego cibabo populum istum absinthio, et potum dabo eis aquam fellis.

16. Et dispergam eos in Gentibus, quas non noverunt ipsi et patres eorum: et mittam post eos gladium, donec consumantur.

17. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contemplamini, et vocate lamentatrices et veniant: et ad eas, quae sapientes sunt, mittite, et properent:

18. Festinent, et assumant super nos lamentum: deducant oculi nostri lacrymas, et palpebrae nostrae defluant aquis.

19. Quia vox lamentationis audita est de Sion: Quomodo vastati sumus et confusi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra.

20. Audite ergo mulieres verbum Domini: et assumant aures vestrae sermonem oris eius: et docete filias vestras lamentum: et unaquaeque proximam suam planctum.

21. Quia ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras, disperdere parvulos deforis, iuvenes de plateis.

22. Loquere: Haec dicit Dominus: Et cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, et quasi foenum post tergum metentis, et non est qui colligat.

23. Haec dicit Dominus: (c) Non glorietur sapiens in sapientia sua, et non glorietur fortis in fortitudine sua, et non glorietur dives in divitiis suis: (c) I Cor. 1, 31. 2 Cor. 10, 17.

24. Sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire et nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam, et iudicium, et iustitiam in terra: haec enim placent mihi, ait Dominus.

25. Ecce dies veniunt, dicit Dominus; et visitabo super omnem, qui circumcisum habet praeputium,

26. Super Aegyptum, et super Iuda, et super Edom, et super filios Ammon, et super Moab, et super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto: quia omnes gentes habent praeputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde.

CAPUT X.

Non est timenda coelestis constellatio, nec vanissima ac imbecillia idola; sed Dominus, qui solus est Deus, creator, ac gubernator omnium, qui vastabit peccatores terrae: plangit suum malum Ierusalem, et cum hominis non sit suas vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipsum cognoscunt, ad internecionem deleat, sed in hostes potius Iudaeorum suum effundat furorem.

1. Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos domus Israel.

2. Haec dicit Dominus: Iuxta vias Gentium nolite discere: et a signis caeli nolite metuere, quae timent Gentes:

3. Quia leges populorum vanae sunt: quia (d) lignum de saltu praecidit opus manus artificis in ascia. (d) Sup. 13, 11. et 14, 8.

4. Argento, et auro decoravit illud: clavis et malleis compegit, ut non dissolvatur.

5. In similitudinem palmae fabricata sunt, et non loquentur: portata tollentur, quia incedere non valent. nolite ergo timere ea, quia nec male possunt facere, nec bene.

6. (e) Non est similis tui Domine: magnus es tu, et magnum nomen tuum in fortitudine. (e) Mich. 7, 18.

7. (f) Quis non timebit te o rex Gentium? tuum est enim decus: inter cunctos sapientes Gentium, et in universis regnis eorum nullus est similis tui. (f) Apoc. 15, 4.

8. Pariter insipientes et fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est.

9. Argentum involutum de Tharsis affertur, et aurum de Ophaz: opus artificis, et manus aerarii: hyacinthus et purpura indumentum eorum. opus artificum universa haec.

10. Dominus autem Deus verus est: ipse Deus vivens, et rex sempiternus. ab indignatione eius commovebitur terra: et non sustinebunt Gentes comminationem eius.

11. Sic ergo dicetis eis: Dii, qui caelos et terram

62

non fecerunt, pereant de terra, et de his, quae sub caelo sunt.

(a) Genes. 1, 1. Inf. 51, 15.

12. (a) Qui facit terram in fortitudine sua, praeparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit caelos.

(b) Psalm. 134, 7. Infra 51, 16.

13. Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in caelo, et elevat nebulas ab extremitatibus terrae: (b) fulgura in pluviam facit, et educit ventum de thesauris suis.

14. Stultus factus est omnis homo a scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflavit, et non est spiritus in eis.

15. Vana sunt, et opus risu dignum: in tempore visitationis suae peribunt.

16. Non est his similis pars Iacob: qui enim formavit omnia, ipse est: et Israel virga hereditatis eius: Dominus exercituum nomen illi.

17. Congrega de terra confusionem tuam, quae habitas in obsidione.

18. Quia haec dicit Dominus: Ecce ego longe proiiciam habitatores terrae in hac vice: et tribulabo eos ita ut inveniantur.

19. Vae mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi: Plane haec infirmitas mea est, et portabo illam.

20. Tabernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei dirupti sunt, filii mei exierunt a me, et non subsistunt: non est qui extendat ultra tentorium meum, et erigat pelles meas.

21. Quia stulte egerunt pastores, et Dominum non quaesierunt: propterea non intellexerunt, et omnis grex eorum dispersus est.

22. Vox auditionis ecce venit, et commotio magna de terra Aquilonis: ut ponat civitates Iuda solitudinem, et habitaculum draconum.

23. Scio Domine quia non est hominis via eius: nec viri est ut ambulet, et dirigat gressus suos.

(c) Psalm. 6, 2.

24. (c) Corripe me Domine, verumtamen in iudicio: et non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.

(d) Psalm. 78, 6.

25. (d) Effunde indignationem tuam super Gentes, quae non cognoverunt te, et super provincias, quae nomen tuum non invocaverunt: quia comederunt Iacob, et devoraverunt eum, et consumpserunt illum, et decus eius dissipaverunt.

CAPUT XI.

Quia maledicitur qui non audit nec servat pactum Domini patribus datum, ideo praecipitur prophetae ut illud servandum Iudaeis praedicet, sed frustra, cum magis sequantur patrum suorum scelera, variamque idololatriam; idcirco inferet Dominus inevitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel iustorum oratio, atque quod prius a Deo dilecti fuerint: refert prava Iudaeorum studia de ipso ex terra delendo; sed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

1. Verbum, quod factum est a Domino ad Ieremiam, dicens:

2. Audite verba pacti huius, et loquimini ad viros Iuda, et ad habitatores Ierusalem,

3. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus Israel: Maledictus vir, qui non audierit verba pacti huius,

4. Quod praecepi patribus vestris in die, qua eduxi eos de Terra Aegypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, et facite omnia, quae praecipio vobis, et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum:

5. Ut suscitem iuramentum, quod iuravi patribus vestris daturum me eis terram fluentem lacte, et melle, sicut est dies haec. Et respondi, et dixi: Amen Domine.

6. Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba haec in civitatibus Iuda, et foris Ierusalem, dicens: Audite verba pacti huius, et facite illa:

7. Quia contestans contestatus sum patres vestros in die, qua eduxi eos de Terra Aegypti usque ad diem hanc: mane consurgens contestatus sum, et dixi: Audite vocem meam:

8. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed abierunt unusquisque in pravitate cordis sui mali: et induxi super eos omnia verba pacti huius, quod praecepi ut facerent, et non fecerunt.

9. Et dixit Dominus ad me: Inventa est coniuratio in viris Iuda, et in habitatoribus Ierusalem.

10. Reversi sunt ad iniquitates patrum suorum priores, qui noluerunt audire verba mea: et hi ergo abierunt post deos alienos, ut servirent eis: irritum fecerunt domus Israel, et domus Iuda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.

11. Quam ob rem haec dicit Dominus: Ecce ego inducam super eos mala, de quibus exire non poterunt: et clamabunt ad me, et non exaudiam eos.

12. Et ibunt civitates Iuda, et habitatores Ierusalem, et clamabunt ad deos, quibus libant, et non salvabunt eos in tempore afflictionis eorum.

13. (e) Secundum numerum enim civitatum tuarum erant dii tui Iuda: et secundum numerum viarum Ierusalem posuisti aras confusionis, aras ad libandum Baalim. (e) Supra 2, 28.

14. (f) Tu ergo noli orare pro populo hoc, et ne assumas pro eis laudem et orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum. (f) Supra 7, 16. Infra 14, 11.

15. Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? numquid carnes sanctae auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es?

16. Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelae, grandis exarsit ignis in ea, et combusta sunt fruteta eius.

17. Et Dominus exercituum qui plantavit te, locutus est super te malum: pro malis domus Israel et domus Iuda, quae fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim.

18. Tu autem Domine demonstrasti mihi, et cognovi: tunc ostendisti mihi studia eorum.

19. Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: et non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, et eradamus eum de terra viventium, et nomen eius non memoretur amplius.

20. (g) Tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas iuste, et probas renes et corda, videam ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam. (g) Inf. 17, 10. et 20, 12.

21. Propterea haec dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quaerunt animam tuam, et dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, et non morieris in manibus nostris.

22. Propterea haec dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo super eos: iuvenes morientur in gladio, filii eorum, et filiae eorum morientur in fame.

23. Et reliquiae non erunt ex eis: inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.

CAPUT XII.

Miratur propheta malorum prosperitatem, qui tamen parantur ad diem occisionis, suntque terrae causa luctus: hereditas adversata est Domino suo, et pastores demoliti sunt vineam Domini, ideo traditur in dissipationem, cuius tamen rursum miserebitur Dominus, vastatis ipsius inimicis.

1. Iustus quidem tu es Domine, si disputem tecum: (a) Iob. 21, 7. Hab. 1, 13. verumtamen iusta loquar ad te: (a) Quare via impiorum prosperatur: bene est omnibus, qui praevaricantur, et inique agunt?

2. Plantasti eos, et radicem miserunt: proficiunt et faciunt fructum: prope es tu ori eorum, et longe a renibus eorum.

3. Et tu Domine nosti me, vidisti me, et probasti cor meum tecum: congrega eos quasi gregem ad victimam, et sanctifica eos in die occisionis.

4. Usquequo lugebit terra, et herba omnis regionis siccabitur propter malitiam habitantium in ea? consumptum est animal, et volucre, quoniam dixerunt: Non videbit novissima nostra.

5. Si cum peditibus currens laborasti: quomodo contendere poteris cum equis? cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies in superbia Iordanis?

6. Nam et fratres tui, et domus patris tui, etiam ipsi pugnaverunt adversum te, et clamaverunt post te plena voce: ne credas eis cum locuti fuerint tibi bona.

7. Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum eius.

8. Facta est mihi hereditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideo odivi eam.

9. Numquid avis discolor hereditas mea mihi? numquid avis tincta per totum? venite, congregamini omnes bestiae terrae, properate ad devorandum.

10. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam: dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis.

11. Posuerunt eam in dissipationem, luxitque super me: desolatione desolata est omnis terra: quia nullus est qui recogitet corde.

12. Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini devorabit ab extremo terrae usque ad extremum eius: non est pax universae carni.

13. Seminaverunt triticum, et spinas messuerunt: hereditatem acceperunt, et non eis proderit: confundemini a fructibus vestris, propter iram furoris Domini.

14. Haec dicit Dominus adversum omnes vicinos meos pessimos, qui tangunt hereditatem, quam distribui populo meo Israel: Ecce ego evellam eos de terra sua, et domum Iuda evellam de medio eorum.

15. Et cum evulsero eos, convertar, et miserebor eorum: et reducam eos, virum ad hereditatem suam, et virum in terram suam.

16. Et erit: si eruditi didicerint vias populi mei, ut iurent in nomine meo: Vivit Dominus, sicut docuerunt populum meum iurare in Baal: aedificabuntur in medio populi mei.

17. Quod si non audierint, evellam gentem illam evulsione et perditione, ait Dominus.

CAPUT XIII.

Sicut lumbare Ieremiae absconditum in Euphrate computruit; sic Iudaea primum Domino adhaerens, propter superbiam et idololatriam ab ipso abiicitur, omnesque dispergentur: revocantur tamen a propheta, ut sua poenitentia devitent mala, alioqui Iudas auferetur propter suas iniquitates, qui ad poenitentiam nequit adduci ob inveteratam in malis consuetudinem: interponitur etiam prophetae commiseratio.

1. Haec dicit Dominus ad me: Vade, et posside tibi lumbare lineum, et pones illud super lumbos tuos, et in aquam non inferes illud.

2. Et possedi lumbare iuxta verbum Domini, et posui circa lumbos meos.

3. Et factus est sermo Domini ad me secundo, dicens:

4. Tolle lumbare, quod possedisti, quod est circa lumbos tuos, et surgens vade ad Euphraten, et absconde ibi illud in foramine petrae.

5. Et abii, et abscondi illud in Euphrate, sicut praeceperat mihi Dominus.

6. Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphraten: et tolle inde lumbare, quod praecepi tibi ut absconderes illud ibi.

7. Et abii ad Euphraten, et fodi, et tuli lumbare de loco, ubi absconderam illud: et ecce computruerat lumbare, ita ut nulli usui aptum esset.

8. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

9. Haec dicit Dominus: Sic putrescere faciam superbiam Iuda, et superbiam Ierusalem multam:

10. Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, et ambulant in pravitate cordis sui: abieruntque post deos alienos ut servirent eis, et adorarent eos: et erunt sicut lumbare istud, quod nulli usui aptum est.

11. Sicut enim adhaeret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinavi mihi omnem domum Israel, et omnem domum Iuda, dicit Dominus: ut essent mihi in populum, et in nomen, et in laudem, et in gloriam: et non audierunt.

12. Dices ergo ad eos sermonem istum: Haec dicit Dominus Deus Israel: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Numquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino?

13. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: Ecce ego implebo omnes habitatores terrae huius, et reges, qui sedent de stirpe David super thronum eius, et sacerdotes, et prophetas, et omnes habitatores Ierusalem, ebrietate:

14. Et dispergam eos virum a fratre suo, et patres et filios pariter, ait Dominus: non parcam, et non concedam: neque miserebor ut non disperdam eos.

15. Audite, et auribus percipite. Nolite elevari, quia Dominus locutus est.

16. Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat, et antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, et ponet eam in umbram mortis, et in caliginem.

17. Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea a facie superbiae: (b) plorans plorabit, et deducet oculus meus lacrymam, quia captus est grex Domini. (b) Thren. 1, 2.

18. Dic regi, et dominatrici: Humiliamini, sedete: quoniam descendit de capite vestro corona gloriae vestrae.

*

19. Civitates Austri clausae sunt, et non est qui aperiat: translata est omnis Iuda transmigratione perfecta.

20. Levate oculos vestros, et videte qui venitis ab Aquilone: ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum?

21. Quid dices cum visitaverit te? tu enim docuisti eos adversum te, et erudisti in caput tuum: numquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem?

22. Quod si dixeris in corde tuo: Quare venerunt
(a) Infra 30, 14. mihi haec? (a) Propter multitudinem iniquitatis tuae revelata sunt verecundiora tua, pollutae sunt plantae tuae.

23. Si mutare potest aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas: et vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.

24. Et disseminabo eos quasi stipulam, quae vento raptatur in deserto.

25. Haec sors tua, parsque mensurae tuae a me, dicit Dominus, quia oblita es mei, et confisa es in mendacio.

26. Unde et ego nudavi femora tua contra faciem tuam, et apparuit ignominia tua,

27. Adulteria tua, et hinnitus tuus scelus fornicationis tuae: super colles in agro vidi abominationes tuas. Vae tibi Ierusalem, non mundaberis post me: usquequo adhuc?

CAPUT XIV.

Siccitas magna in terra Iuda propter peccata populi: et orans propheta pro eius liberatione et misericordia, prohibetur a Domino pro ipsis orare: nec suscipit Deus eorum ieiunia et victimas: prophetae etiam illis securitatem promittentes una cum ipsis peribunt: luget Ieremias mortuos gladio et fame, populique peccata confitens orat pro misericordia.

1. Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam de sermonibus siccitatis.

2. Luxit Iudaea, et portae eius corruerunt, et obscuratae sunt in terra, et clamor Ierusalem ascendit.

3. Maiores miserunt minores suos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non invenerunt aquam, reportaverunt vasa sua vacua: confusi sunt et afflicti, et operuerunt capita sua.

4. Propter terrae vastitatem, quia non venit pluvia in terram, confusi sunt agricolae, operuerunt capita sua.

5. Nam et cerva in agro peperit, et reliquit: quia non erat herba.

6. Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.

7. Si iniquitates nostrae responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multae sunt aversiones nostrae, tibi peccavimus.

8. Expectatio Israel, salvator eius in tempore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, et quasi viator declinans ad manendum?

9. Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis qui non potest salvare? tu autem in nobis es Domine, et nomen tuum invocatum est super nos, ne derelinquas nos.

10. Haec dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, et non quievit, et Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata eorum.

(b) Sup. 7, 16. et 11, 14. 11. Et dixit Dominus ad me: (b) Noli orare pro populo isto in bonum.

12. Cum ieiunaverint, non exaudiam preces eorum: et si obtulerint holocautomata, et victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio, et fame, et peste consumam eos.

13. Et dixi, A a a, Domine Deus: Prophetae dicunt
eis: (c) Non videbitis gladium, et fames non erit in (c) Sup. 5, 12. Inf. 23, 17.
vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto.

14. Et dixit Dominus ad me: (d) Falso prophetae (d) Infra 20, 9.
vaticinantur in nomine meo: non misi eos, et non praecepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, et divinationem, et fraudulentiam, et seductionem cordis sui prophetant vobis.

15. Idcirco haec dicit Dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes: Gladius, et fames non erit in terra hac: In gladio et fame consumentur prophetae illi.

16. Et populi, quibus prophetant, erunt proiecti in viis Ierusalem prae fame et gladio, et non erit qui sepeliat eos; ipsi et uxores eorum, filii et filiae eorum, et effundam super eos malum suum.

17. Et dices ad eos verbum istud: (e) Deducant (e) Thren. 1, 16. et 2, 18.
oculi mei lacrymam per noctem et diem, et non taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer.

18. Si egressus fuero ad agros, ecce occisi gladio: et si introiero in civitatem, ecce attenuati fame. Propheta quoque et sacerdos abierunt in terram, quam ignorabant.

19. Numquid proiiciens abiecisti Iudam? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos,
ita ut nulla sit sanitas? (f) expectavimus pacem, et (f) Supra 8, 15.
non est bonum: et tempus curationis, et ecce turbatio.

20. Cognovimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum nostrorum, quia peccavimus tibi.

21. Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solii gloriae tuae: recordare, ne irritum facias foedus tuum nobiscum.

22. Numquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant? aut caeli possunt dare imbres? nonne tu es Dominus Deus noster, quem expectavimus? tu enim fecisti omnia haec.

CAPUT XV.

Nec Moysi nec Samuelis precibus flectendum se dicit Dominus, quin populum Ierusalem tradat pesti, gladio, fami, et captivitati, quia castigatus non est emendatus: conqueritur propheta quod fuerit occasio discordiae, rursumque quod annuntians verbum Dei passus sit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vastatione Iudaeorum: promittit praeterea et robur et liberationem, ac misericordiam his qui ad ipsum se convertent.

1. Et dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses, et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eiice illos a facie mea, et egrediantur.

2. Quod si dixerint ad te: Quo egrediemur? dices
ad eos: Haec dicit Dominus: (g) Qui ad mortem, ad (g) Zach 11, 9.
mortem: et qui ad gladium, ad gladium: et qui ad famem, ad famem: et qui ad captivitatem, ad captivitatem.

3. Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus: Gladium ad occisionem, et canes ad lacerandum, et volatilia caeli et bestias terrae ad devorandum et dissipandum.

4. Et dabo eos in fervorem universis regnis terrae:
(h) propter Manassem filium Ezechiae regis Iuda, su- (h) 4 Reg. 21, 2. 11.
per omnibus quae fecit in Ierusalem.

5. Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis

contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro pace tua?

6. Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum abiisti: et extendam manum meam super te, et interficiam te: laboravi rogans.

7. Et dispergam eos ventilabro in portis terrae: interfeci et disperdidi populum meum, et tamen a viis suis non sunt reversi.

8. Multiplicatae sunt mihi viduae eius super arenam maris: induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: misi super civitates repente terrorem.

(a) 1 Reg. 2, 5. (b) Amos 8, 9. 9. (a) Infirmata est quae peperit septem, defecit anima eius: (b) occidit ei sol, cum adhuc esset dies: confusa est, et erubuit: et residuos eius in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Dominus.

10. Vae mihi mater mea: quare genuisti me virum rixae, virum discordiae in universa terra? non foeneravi, nec foeneravit mihi quisquam: omnes maledicunt mihi.

11. Dicit Dominus: Si non reliquiae tuae in bonum, si non occurri tibi in tempore afflictionis, et in tempore tribulationis adversus inimicum.

12. Numquid foederabitur ferrum ferro ab Aquilone, et aes?

13. Divitias tuas et thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis tuis, et in omnibus terminis tuis.

14. Et adducam inimicos tuos de terra, quam nescis: quia ignis succensus est in furore meo, super vos ardebit.

15. Tu scis Domine, recordare mei, et visita me, et tuere me ab his, qui persequuntur me: noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te opprobrium.

16. Inventi sunt sermones tui, et comedi eos, et factum est mihi verbum tuum in gaudium et in laetitiam cordis mei: quoniam invocatum est nomen tuum super me Domine Deus exercituum.

(c) Psal. 1, 1. et 25, 4. 17. (c) Non sedi in concilio ludentium, et gloriatus sum a facie manus tuae: solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.

(d) Inf. 30, 15. 18. (d) Quare factus est dolor meus perpetuus, et plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.

19. Propter hoc haec dicit Dominus: Si converteris, convertam te, et ante faciem meam stabis: et si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris: convertentur ipsi ad te, et tu non converteris ad eos.

20. Et dabo te populo huic in murum aereum, fortem: et bellabunt adversum te, et non praevalebunt: quia ego tecum sum ut salvem te, et eruam te, dicit Dominus.

21. Et liberabo te de manu pessimorum, et redimam te de manu fortium.

CAPUT XVI.

Prohibet Dominus ne propheta uxorem ducat, denuntians Iudaeos vario mortis genere interituras, ita ut mortui non sepeliantur nec plangantur a vivis propter idololatriam patrum ac filiorum, et derelictam legem Domini: sed postea per piscatores ac venatores reducet eos Dominus in terram suam, in qua ipsi una cum gentibus confitebuntur Domino peccata sua.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Non accipies uxorem, et non erunt tibi filii, et filiae in loco isto.

3. Quia haec dicit Dominus super filios et filias, qui generantur in loco isto, et super matres eorum, quae genuerunt eos: et super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati in terra hac:

4. Mortibus aegrotationum morientur: non plangentur, et non sepelientur, in sterquilinium super faciem terrae erunt: et gladio, et fame consumentur: et erit cadaver eorum in escam volatilibus caeli, et bestiis terrae.

5. Haec enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam et miserationes.

6. Et morientur grandes, et parvi in terra ista: non sepelientur neque plangentur, et non se incident, neque calvitium fiet pro eis.

7. Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: et non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo et matre.

8. Et domum convivii non ingrediaris, ut sedeas cum eis, et comedas et bibas:

9. Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, et in diebus vestris vocem gaudii, et vocem laetitiae, vocem sponsi, et vocem sponsae.

10. Et cum annunciaveris populo huic omnia verba haec, et dixerint tibi: (e) Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quae iniquitas nostra? et quod peccatum nostrum, quod peccavimus Domino Deo nostro? (e) Supra 5, 19.

11. Dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus: et abierunt post deos alienos, et servierunt eis, et adoraverunt eos: et me dereliquerunt, et legem meam non custodierunt.

12. Sed et vos (f) peius operati estis, quam patres vestri: ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali, ut me non audiat. (f) Supra 7, 26.

13. Et eiiciam vos de terra hac in terram, quam ignoratis vos, et patres vestri: et servietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14. Propterea ecce dies veniunt dicit Dominus, et non dicetur ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aegypti,

15. Sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aquilonis, et de universis terris, ad quas eieci eos: et reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum.

16. Ecce ego mittam piscatores multos dicit Dominus, et piscabuntur eos: et post haec mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte, et de omni colle, et de cavernis petrarum.

17. Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt absconditae a facie mea, et non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18. Et reddam primum duplices iniquitates, et peccata eorum: quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum, et abominationibus suis impleverunt hereditatem meam.

19. Domine fortitudo mea, et robur meum, et refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terrae, et dicent: Vere mendacium possederunt patres nostri, vanitatem, quae eis non profuit.

20. Numquid faciet sibi homo deos, et ipsi non sunt dii?

21. Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, et virtutem meam: et scient quia nomen mihi Dominus.

CAPUT XVII.

Iudaei in peccato obstinati, et ob id vastandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, et benedictus qui in Deo confidit: solus Deus scrutatur corda, et cuique reddit iuxta viam suam: petit propheta a Deo in quo spem habuit, liberari, et inimicos confundi: praecipit Deus de observando sabbato, ut omnia sint ipsi Ierusalem prospera, quae alioqui igne consumetur.

1. Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, et in cornibus ararum eorum.

2. Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum, et lucorum suorum, lignorumque frondentium in montibus excelsis,

3. Sacrificantes in agro: fortitudinem tuam, et omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis.

4. Et relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi: et servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in aeternum ardebit.

(a) Isai. 30, 2. et 31, 1. Inf. 48, 7. 5. Haec dicit Dominus: (a) Maledictus homo, qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor eius.

(b) Inf. 48, 6. 6. (b) Erit enim quasi myricae in deserto, et non videbit cum venerit bonum: sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis, et inhabitabili.

7. Benedictus vir, qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia eius.

(c) Psal. 1, 3. 8. (c) Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: et non timebit cum venerit aestus. Et erit folium eius viride, et in tempore siccitatis non erit solicitum, nec aliquando desinet facere fructum.

9. Pravum est cor omnium, et inscrutabile: quis cognoscet illud?

(d) 1 Reg 16, 7. Ps. 7, 10. Apoc. 2, 23. 10. (d) Ego Dominus scrutans cor, et probans renes: qui do unicuique iuxta viam suam, et iuxta fructum adinventionum suarum.

11. Perdix fovit quae non peperit: fecit divitias, et non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, et in novissimo suo erit insipiens.

12. Solium gloriae altitudinis a principio, locus sanctificationis nostrae:

13. Expectatio Israel Domine: omnes, qui te dereliquunt, confundentur: recedentes a te, in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum:

14. Sana me Domine, et sanabor: salvum me fac, et salvus ero: quoniam laus mea tu es.

15. Ecce ipsi dicunt ad me: Ubi est verbum Domini? veniat.

16. Et ego non sum turbatus, te pastorem sequens: et diem hominis non desideravi, tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in conspectu tuo fuit.

17. Non sis tu mihi formidini, spes mea tu in die afflictionis.

18. Confundantur qui me persequuntur, et non confundar ego: paveant illi, et non paveam ego: induc super eos diem afflictionis, et duplici contritione contere eos.

19. Haec dicit Dominus ad me: Vade, et sta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Iuda, et egrediuntur, et in cunctis portis Ierusalem:

20. Et dices ad eos: Audite verbum Domini reges Iuda, et omnis Iuda, cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini per portas istas.

21. Haec dicit Dominus: Custodite animas vestras, et nolite portare pondera in die sabbati: nec inferatis per portas Ierusalem.

22. Et nolite eiicere onera de domibus vestris in die sabbati, et omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut praecepi patribus vestris.

23. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam: sed induraverunt cervicem suam ne audirent me, et ne acciperent disciplinam.

24. Et erit: Si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis huius in die sabbati: et si sanctificaveritis diem sabbati, ne faciatis in eo omne opus:

25. Ingredientur per portas civitatis huius reges et principes, sedentes super solium David, et ascendentes in curribus et equis, ipsi et principes eorum, viri Iuda, et habitatores Ierusalem: et habitabitur civitas haec in sempiternum.

26. Et venient de civitatibus Iuda, et de circuitu Ierusalem, et de terra Beniamin, et de campestribus, et de montuosis, et ab Austro, portantes holocaustum, et victimam, et sacrificium, et thus, et inferent oblationem in domum Domini.

27. Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati, et ne portetis onus, et ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbati: succendam ignem in portis eius, et devorabit domos Ierusalem, et non extinguetur.

CAPUT XVIII.

Exemplo figuli ostendit Dominus in manu sua esse domum Israel, ut iuxta ipsorum merita eis faciat, etiam si prius aliud se facturum dixerit: propter obstinatam Iudaeorum malitiam denuntiatur eis interitus: conspiratio Iudaeorum contra Ieremiam, ipsius quoque ad Deum lamentatio, et poenarum quae inimicos sequentur denuntiatio.

1. Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens:

2. Surge, et descende in domum figuli, et ibi audies verba mea.

3. Et descendi in domum figuli, et ecce ipse faciebat opus super rotam.

4. Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis: conversusque fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis eius ut faceret.

5. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

6. (e) Numquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israel, ait Dominus? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel. (e) Isai. 45, 9. Rom 9, 20.

7. Repente loquar adversum gentem et adversus regnum, (f) ut eradicem, et destruam, et disperdam illud. (f) Supra 1, 10.

8. Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam: agam et ego poenitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.

9. Et subito loquar de gente et de regno, ut aedificem et plantem illud.

10. Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam: poenitentiam agam super bono, quod locutus sum ut facerem ei.

11. Nunc ergo dic viro Iuda, et habitatoribus Ierusalem, dicens: Haec dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum, et cogito contra vos cogitationem:

(a) 4 Reg. 17, 13. Infra 25, 5. et 35, 15. Ionae 3, 8.

(a) revertatur unusquisque a via sua mala, et dirigite vias vestras et studia vestra.

12. Qui dixerunt: Desperavimus: post cogitationes enim nostras ibimus, et unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.

13. Ideo haec dicit Dominus: Interrogate Gentes: Quis audivit talia horribilia, quae fecit nimis virgo Israel?

14. Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut evelli possunt aquae erumpentes frigidae, et defluentes?

15. Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, et impingentes in viis suis, in semitis saeculi, ut ambularent per eas in itinere non trito:

(b) Inf. 19, 8. 49, 12. et 50, 13.

16. (b) Ut fieret terra eorum in desolationem, et in sibilum sempiternum: omnis qui praeterierit per eam obstupescet, et movebit caput suum.

17. Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico: dorsum, et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

18. Et dixerunt: Venite, et cogitemus contra Ieremiam cogitationes: non enim peribit lex a sacerdote, neque consilium a sapiente, nec sermo a propheta: venite, et percutiamus eum lingua, et non attendamus ad universos sermones eius.

19. Attende Domine ad me, et audi vocem adversariorum meorum.

20. Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animae meae? Recordare quod steterim in conspectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, et averterem indignationem tuam ab eis.

21. Propterea da filios eorum in famem, et deduc eos in manus gladii: fiant uxores eorum absque liberis, et viduae: et viri earum interficiantur morte: iuvenes eorum confodiantur gladio in praelio.

22. Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repente: quia foderunt foveam ut caperent me, et laqueos absconderunt pedibus meis.

23. Tu autem Domine scis omne consilium eorum adversum me in mortem: ne propitieris iniquitati eorum, et peccatum eorum a facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPUT XIX.

Ieremias per lagunculam terream, quam fregit, ostendit populum Ierusalem perdendum gladio et fame in obsidione, in quo patres filios comedant, propter multiplicem ipsorum idololatriam et contemptum verbi Dei.

1. Haec dicit Dominus: Vade, et accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi, et a senioribus sacerdotum:

2. Et egredere ad vallem filii Ennom, quae est iuxta introitum portae fictilis: et praedicabis ibi verba, quae ego loquar ad te.

3. Et dices: Audite verbum Domini reges Iuda, et habitatores Ierusalem: haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis, qui audierit illam, tinniant aures eius:

4. Eo quod dereliquerint me, et alienum fecerint locum istum: et libaverunt in eo diis alienis, quos nescierunt ipsi, et patres eorum, et reges Iuda: et repleverunt locum istum sanguine innocentum.

5. Et aedificaverunt excelsa Baalim ad comburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quae non praecepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum.

6. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: et non vocabitur amplius locus iste, Topheth, et Vallis filii Ennom: sed Vallis occisionis.

7. Et dissipabo consilium Iuda et Ierusalem in loco isto: et subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, et in manu quaerentium animas eorum: et dabo cadavera eorum escam volatilibus caeli, et bestiis terrae.

(c) Sup. 18, 16. Infra 49, 13. et 50, 13.

8. (c) Et ponam civitatem hanc in stuporem, et in sibilum: omnis, qui praeterierit per eam, obstupescet, et sibilabit super universa plaga eius.

9. Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, et carnibus filiarum suarum: et unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione, et in angustia, in qua concludent eos inimici eorum, et qui quaerunt animas eorum.

10. Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum:

11. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum et civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari: et in Topheth sepelientur, eo quod non sit alius locus ad sepeliendum.

12. Sic faciam loco huic, ait Dominus, et habitatoribus eius: et ponam civitatem istam sicut Topheth.

13. Et erunt domus Ierusalem, et domus regum Iuda sicut locus Topheth, immundae: omnes domus, in quarum domatibus sacrificaverunt omni militiae caeli, et libaverunt libamina diis alienis.

14. Venit autem Ieremias de Topheth, quo miserat eum Dominus ad prophetandum, et stetit in atrio domus Domini, et dixit ad omnem populum:

15. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam super civitatem hanc, et super omnes urbes eius universa mala, quae locutus sum adversum eam: quoniam induraverunt cervicem suam ut non audirent sermones meos.

CAPUT XX.

Percussus Ieremias mittitur a Phassur in nervum et ab eodem eductus vaticinatur illi tanquam pseudoprophetae et omnibus amicis eius, totique Iudaeae captivitatem Babylonicam: conqueritur se rideri et pati opprobrium ac persecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei nativitatis suae.

1. Et audivit Phassur filius Emmer sacerdos, qui constitutus erat princeps in domo Domini, Ieremiam prophetantem sermones istos.

2. Et percussit Phassur Ieremiam prophetam, et misit eum in nervum, quod erat in porta Beniamin superiori, in domo Domini.

3. Cumque illuxisset in crastinum, eduxit Phassur Ieremiam de nervo. et dixit ad eum Ieremias: Non Phassur vocavit Dominus nomen tuum, sed pavorem undique.

4. Quia haec dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te et omnes amicos tuos: et corruent gladio inimicorum suorum, et oculi tui videbunt: et omnem Iudam dabo in manum regis Babylonis: et traducet eos in Babylonem, et percutiet eos gladio.

5. Et dabo universam substantiam civitatis huius, et omnem laborem eius, omneque pretium, et cunctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eo-

rum: et diripient eos, et tollent, et ducent in Babylonem.

6. Tu autem Phassur, et omnes habitatores domus tuae ibitis in captivitatem: et in Babylonem venies, et ibi morieris, ibique sepelieris tu, et omnes amici tui, quibus prophetasti mendacium.

7. Seduxisti me Domine, et seductus sum: fortior me fuisti, et invaluisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me.

8. Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, et vastitatem clamito: et factus est mihi sermo Domini in opprobrium, et in derisum tota die.

9. Et dixi: Non recordabor eius, neque loquar ultra in nomine illius: et factus est in corde meo quasi ignis exaestuans, claususque in ossibus meis: et defeci, ferre non sustinens.

10. Audivi enim contumelias multorum, et terrorem in circuitu: Persequimini, et persequamur eum: ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, et custodientes latus meum: si quo modo decipiatur, et praevaleamus adversus eum, et consequamur ultionem ex eo.

11. Dominus autem mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, et infirmi erunt: confundentur vehementer, (a) quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod numquam delebitur.

(a) *Infra* 23, 40.

12. Et tu Domine exercituum (b) probator iusti, qui vides renes et cor: videam quaeso ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam.

(b) *Sup.* 11, 20. *et* 17, 10.

13. Cantate Domino, laudate Dominum: quia liberavit animam pauperis de manu malorum.

14. (c) Maledicta dies, in qua natus sum: dies, in qua peperit me mater mea, non sit benedicta.

(c) *Iob* 3, 2.

15. Maledictus vir, qui annunciavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus: et quasi gaudio laetificavit eum.

16. Sit homo ille ut sunt civitates, quas subvertit Dominus, et non poenituit eum: audiat clamorem mane, et ululatum in tempore meridiano:

17. Qui non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea sepulchrum, et vulva eius conceptus aeternus.

18. Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem et dolorem, et consumerentur in confusione dies mei?

CAPUT XXI.

Respondet Ieremias nuntiis Sedeciae regis super obsidione regis Nabuchodonosor, Iudam vastandum peste, gladio, fame et captivitate, solosque eos victuros qui transfugerint ad Chaldaeos: hortatur etiam ut faciant iudicium, ne indignatio Domini penitus ipsos consumat.

1. Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchiae, et Sophoniam filium Maasiae sacerdotem, dicens:

2. Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis praeliatur adversum nos: si forte faciat Dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, et recedat a nobis.

3. Et dixit Ieremias ad eos: Sic dicetis Sedeciae:

4. Haec dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego convertam vasa belli, quae in manibus vestris sunt, et quibus vos pugnatis adversum regem Babylonis, et Chaldaeos, qui obsident vos in circuitu murorum: et congregabo ea in medio civitatis huius.

5. Et debellabo ego vos in manu extenta, et in brachio forti, et in furore, et in indignatione, et in ira grandi.

6. Et percutiam habitatores civitatis huius, homines et bestiae pestilentia magna morientur.

7. Et post haec ait Dominus: dabo Sedeciam regem Iuda, et servos eius, et populum eius, et qui derelicti sunt in civitate hac a peste et gladio, et fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manu inimicorum eorum, et in manu quaerentium animam eorum, et percutiet eos in ore gladii, et non flectetur, neque parcet, nec miserebitur.

8. Et ad populum hunc dices: Haec dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitae, et viam mortis.

9. (d) Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, et fame, et peste: qui autem egressus fuerit, et transfugerit ad Chaldaeos, qui obsident vos, vivet, et erit ei anima sua, quasi spolium.

(d) *Infra* 38, 2.

10. Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, et non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, et exuret eam igni.

11. Et domui regis Iuda: Audite verbum Domini,

12. Domus David, haec dicit Dominus: (e) Iudicate mane iudicium, et eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum.

(e) *Infra* 22, 3.

13. Ecce ego ad te habitatricem vallis solidae atque campestris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? et quis ingredietur domos nostras?

14. Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum, dicit Dominus: et succendam ignem in saltu eius: et devorabit omnia in circuitu eius.

CAPUT XXII.

Hortatur regem Iuda et populum eius ut faciant iudicium et iustitiam, quo omnia prospere ipsis succedant: alioqui erunt omnes in direptionem: quodque Sellum sive Ioakim filius Iosiae regis Iuda non sit in Ierusalem reversurus: increpat eos qui ex iniustitia aedificant, promittentes sibi felicitatem patrum iustorum: vaticinatur adversus impium Ioakim filium Iosiae, quod sepultura sit cariturus, et huius filius impiissimus Iechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

1. Haec dicit Dominus: Descende in domum regis Iuda, et loqueris ibi verbum hoc,

2. Et dices: Audi verbum Domini rex Iuda, qui sedes super solium David: tu et servi tui, et populus tuus, qui ingredimini per portas istas.

3. Haec dicit Dominus: (f) Facite iudicium et iustitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris: et advenam, et pupillum, et viduam nolite contristare, neque opprimatis inique: et sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

(f) *Supra* 21, 12.

4. Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredientur per portas domus huius reges sedentes de genere David super thronum eius, et ascendentes currus et equos, ipsi et servi, et populus eorum.

5. Quod si non audieritis verba haec: in memetipso iuravi, dicit Dñus, quia in solitudinem erit domus haec.

6. Quia haec dicit Dominus super domum regis Iuda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, urbes inhabitabiles.

7. Et sanctificabo super te interficientem virum et arma eius: et succident electas cedros tuas, et praecipitabunt in ignem.

8. Et pertransibunt gentes multae per civitatem (a) Deut. 29, 24. 3 Reg. 9, 8. hanc: et dicet unusquisque proximo suo: (a) Quare fecit Dominus sic civitati huic grandi?

9. Et respondebunt: Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui, et adoraverint deos alienos, et servierint eis.

10. Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum, qui egreditur, quia non revertetur ultra, nec videbit terram nativitatis suae.

11. Quia haec dicit Dominus ad Sellum filium Iosiae regem Iuda, qui regnavit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto. Non revertetur huc amplius:

12. Sed in loco, ad quem transtuli eum, ibi morietur, et terram istam non videbit amplius.

13. Vae qui aedificat domum suam in iniustitia, et coenacula sua non in iudicio: amicum suum opprimet frustra, et mercedem eius non reddet ei.

14. Qui dicit: Aedificabo mihi domum latam, et coenacula spatiosa: qui aperit sibi fenestras, et facit laquearia cedrina, pingitque sinopide.

15. Numquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit et bibit, et fecit iudicium et iustitiam tunc cum bene erat ei?

16. Iudicavit causam pauperis et egeni in bonum suum: numquid non ideo quia cognovit me, dicit Dominus?

17. Tui vero oculi et cor ad avaritiam, et ad sanguinem innocentem fundendum, et ad calumniam, et ad cursum mali operis.

18. Propterea haec dicit Dominus ad Ioakim filium Iosiae regem Iuda: Non plangent eum: Vae frater et vae soror: non concrepabunt ei: Vae domine, et vae inclyte.

(b) Infra 36, 30. 19. (b) Sepultura asini sepelietur, putrefactus et proiectus extra portas Ierusalem.

20. Ascende Libanum, et clama: et in Basan da vocem tuam, et clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui.

21. Locutus sum ad te in abundantia tua; et dixisti: Non audiam: haec est via tua ab adolescentia tua, quia non audisti vocem meam:

22. Omnes pastores tuos pascet ventus, et amatores tui in captivitatem ibunt: et tunc confundéris, et erubesces ab omni malitia tua.

23. Quae sedes in Libano, et nidificas in cedris, quomodo congemuisti cum venissent tibi dolores, quasi dolores parturientis?

24. Vivo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioakim regis Iuda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum.

25. Et dabo te in manu quaerentium animam tuam, et in manu quorum tu formidas faciem, et in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manu Chaldaeorum.

26. Et mittam te, et matrem tuam, quae genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini:

27. Et in terram, ad quam ipsi levant animam suam ut revertantur illuc: non revertentur.

28. Numquid vas fictile atque contritum vir iste Iechonias? numquid vas absque omni voluptate? quare abiecti sunt ipse et semen eius, et proiecti in terram, quam ignoraverunt?

29. Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.

30. Haec dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium David, et potestatem habeat ultra in Iuda.

CAPUT XXIII.

Comminatur Dominus pastoribus qui gregem dispergunt ac lacerant, promittens se reducturum reliquias gregis ad locum suum, ac suscitaturum pastores et germen David iustum, sub quo magna fruentur felicitate: vaticinatur quoque pseudoprophetis aeternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes ut obliviscatur nominis Domini; et prophetant absque Dei voluntate, sermonem Domini Onus appellantes.

1. Vae pastoribus, (c) qui disperdunt et dilacerant gregem pascuae meae, dicit Dominus. (c) Ezech. 13, 3. et 34, 2.

2. Ideo haec dicit Dominus Deus Israel ad pastores, qui pascunt populum meum: Vos dispersistis gregem meum, et eiecistis eos, et non visitastis eos: ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Dominus.

3. Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: et convertam eos ad rura sua: et crescent et multiplicabuntur.

4. Et (d) suscitabo super eos pastores, et pascent (d) Supra 3, 15. eos: non formidabunt ultra, et non pavebunt: et nullus quaeretur ex numero, dicit Dominus.

5. (e) Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et susci- (e) Isai. 4, 2. 40, 11. et 45, 8. Infra 33, 14. Ezech. 34, 12. Dan. 9, 24. Ioan. 1, 45.
tabo David germen iustum: et regnabit rex, et sapiens erit: et faciet iudicium et iustitiam in terra.

6. In diebus illis salvabitur Iuda, et (f) Israel habitabit confidenter: et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. (f) Deut. 33, 28.

7. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicent ultra: Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de Terra Aegypti:

8. Sed: (g) Vivit Dominus, qui eduxit et adduxit (g) Supra 16, 14. semen domus Israel de Terra Aquilonis, et de cunctis terris, ad quas eieceram eos illuc: et habitabunt in terra sua.

9. Ad prophetas: Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius, et quasi homo madidus a vino a facie Domini, et a facie verborum sanctorum eius.

10. Quia adulteris repleta est terra, quia a facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arva deserti: factus est cursus eorum malus, et fortitudo eorum dissimilis.

11. Propheta namque et sacerdos polluti sunt: et in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus.

12. Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris: impellentur enim, et corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus.

13. Et in prophetis Samariae vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, et decipiebant populum meum Israel.

14. Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, et iter mendacii: et confortaverunt manus pessimorum ut non converteretur unusquisque a malitia sua: facti sunt mihi omnes ut Sodoma, et habitatores eius quasi Gomorrha.

15. Propterea haec dicit Dominus exercituum ad prophetas: (h) Ecce ego cibabo eos absynthio, et po- (h) Supra 9, 15.
tabo eos felle: a prophetis enim Ierusalem egressa est pollutio super omnem terram.

16. Haec dicit Dominus exercituum: (i) Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, et deci- (i) Inf. 27, 9. et 29, 8.

piunt vos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini.

17. Dicunt his, qui blasphemant me: Locutus est
(a) Supra 5, 12. et 14, 13. Dominus: (a) Pax erit vobis, et omni, qui ambulat in pravitate cordis sui, dixerunt: Non veniet super vos malum.

18. Quis enim affuit in consilio Domini, et vidit et audivit sermonem eius? quis consideravit verbum illius et audivit?

(b) Infra 30, 14. 19. (b) Ecce turbo Dominicae indignationis egredietur, et tempestas erumpens: super caput impiorum veniet.

20. Non revertetur furor Domini usque dum faciat, et usque dum compleat cogitationem cordis sui: in novissimis diebus intelligetis consilium eius.

(c) Infra 27, 15. et 29, 9. 21. (c) Non mittebam prophetas, et ipsi currebant: non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant.

22. Si stetissent in consilio meo, et nota fecissent verba mea populo meo, avertissem utique eos a via sua mala, et a cogitationibus suis pessimis.

23. Putasne Deus e vicino ego sum, dicit Dominus? et non Deus de longe?

24. Si occultabitur vir in absconditis: et ego non videbo eum, dicit Dominus? numquid non caelum et terram ego impleo, dicit Dominus?

25. Audivi quae dixerunt prophetae, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes: Somniavi, somniavi.

26. Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium, et prophetantium seductiones cordis sui?

27. Qui volunt facere ut obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia eorum, quae narrat unusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28. Propheta, qui habet somnium, narret somnium: et qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere: quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29. Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus: et quasi malleus conterens petram?

30. Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui furantur verba mea unusquisque a proximo suo.

31. Ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui assumunt linguas suas, et aiunt: Dicit Dominus.

32. Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus: qui narraverunt ea, et seduxerunt populum meum in mendacio suo, et in miraculis suis: cum ego non misissem eos, nec mandassem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

33. Si igitur interrogaverit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? dices ad eos: Vos estis onus. proiiciam quippe vos, dicit Dominus.

34. Et propheta, et sacerdos, et populus qui dicit: Onus Domini: visitabo super virum illum, et super domum eius.

35. Haec dicetis unusquisque ad proximum, et ad fratrem suum: Quid respondit Dominus? et quid locutus est Dominus?

36. Et onus Domini ultra non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: et pervertistis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri.

37. Haec dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus? et quid locutus est Dominus?

38. Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc haec dicit Dominus: Quia dixistis sermonem istum: Onus Domini: et misi ad vos, dicens: Nolite dicere: Onus Domini:

39. Propterea ecce ego tollam vos portans, et derelinquam vos, et civitatem, quam dedi vobis, et patribus vestris a facie mea.

40. (d) Et dabo vos in opprobrium sempiternum, (d) Supra 20, 11.
et in ignominiam aeternam, quae numquam oblivione delebitur.

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficuum designat captivos in Babylonia Iudaeos, quos dicit Dominus se reducturum in terram suam, qui toto corde ad ipsum revertentur: calathus autem malarum ficuum significat eos qui manserunt Ierosolymis, ac postea fugerant in Aegyptum, quos dicit se daturum opprobrium et maledictionem.

1. Ostendit mihi Dominus: et ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam filium Ioakim regem Iuda, et principes eius, et fabrum, et inclusorem de Ierusalem, et adduxit eos in Babylonem.

2. Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: et calathus unus ficus habebat malas nimis, quae comedi non poterant, eo quod essent malae.

3. Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas, bonas valde: et malas, malas valde: quae comedi non possunt, eo quod sint malae.

4. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

5. Haec dicit Dominus Deus Israel: Sicut ficus hae bonae: sic cognoscam transmigrationem Iuda, quam emisi de loco isto in Terram Chaldaeorum, in bonum.

6. Et ponam oculos meos super eos ad placandum, et reducam eos in terram hanc: et aedificabo eos, et non destruam: et plantabo eos, et non evellam.

7. Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum
Dominus: (e) et erunt mihi in populum, et ego ero (e) Supra 7, 23. Inf. 31, 33.
eis in Deum: quia revertentur ad me in toto corde suo.

8. (f) Et sicut ficus pessimae, quae comedi non (f) Infra 29, 17.
possunt, eo quod sint malae: haec dicit Dominus, sic dabo Sedeciam regem Iuda, et principes eius, et reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in urbe hac, et qui habitant in Terra Aegypti.

9. Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terrae: in opprobrium, et in parabolam, et in proverbium, et in maledictionem in universis locis, ad quae eieci eos.

10. Et mittam in eis gladium, et famem, et pestem: donec consumantur de terra, quam dedi eis, et patribus eorum.

CAPUT XXV.

Quia noluerunt audire Ieremiam nec reliquos prophetas adhortantes ad poenitentiam, praedicit excidium Ierosolymorum, et captivitatem septuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipsos tenebunt captivos: quapropter iubetur Ieremias civitatibus Iudae ac ceteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque praenuntiat pastoribus ac optimatibus.

1. Verbum, quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iuda in anno quarto Ioakim filii Iosiae regis

Iuda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.)

2. Quod locutus est Ieremias propheta ad omnem populum Iuda, et ad universos habitatores Ierusalem, dicens:

3. A tertiodecimo anno Iosiae filii Amon regis Iuda usque ad diem hanc; iste tertius et vigesimus annus, factum est verbum Domini ad me, et locutus sum ad vos de nocte consurgens et loquens: et non audistis.

4. Et misit Dominus ad vos omnes servos suos prophetas, consurgens diluculo, mittensque et non audistis, neque inclinastis aures vestras ut audiretis

(a) 4 Reg. 17, 13. Sup. 18, 11. Inf. 35, 15.

5. Cum diceret: (a) Revertimini unusquisque a via sua mala, et a pessimis cogitationibus vestris: et habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis, et patribus vestris a saeculo et usque in saeculum.

6. Et nolite ire post deos alienos ut serviatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum, et non affligam vos.

7. Et non audistis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum in malum vestrum.

8. Propterea haec dicit Dominus exercituum: Pro eo quod non audistis verba mea:

9. Ecce ego mittam, et assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, et Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: et adducam eos super terram istam, et super habitatores eius, et super omnes nationes, quae in circuitu illius sunt: et interficiam eos, et ponam eos in stuporem et in sibilum, et in solitudines sempiternas.

10. Perdamque ex eis vocem gaudii et vocem laetitiae, vocem sponsi, et vocem sponsae, vocem molae, et lumen lucernae.

(b) 2 Par. 36, 22. 1 Esdr. 1, 1. Inf. 26, 6. et 29, 10. Dan. 9, 2.

11. (b) Et erit universa terra haec in solitudinem, et in stuporem: et servient omnes gentes istae regi Babylonis septuaginta annis.

12. Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, et super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, et super terram Chaldaeorum: et ponam illam in solitudines sempiternas.

13. Et adducam super terram illam, omnia verba mea, quae locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quaecumque prophetavit Ieremias adversum omnes gentes:

14. Quia servierunt eis cum essent gentes multae, et reges magni: et reddam eis secundum opera eorum, et secundum facta manuum suarum.

15. Quia sic dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume calicem vini furoris huius de manu mea: et propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

16. Et bibent, et turbabuntur, et insanient a facie gladii, quem ego mittam inter eos.

17. Et accepi calicem de manu Domini, et propinavi cunctis gentibus, ad quas misit me Dominus:

18. Ierusalem, et civitatibus Iuda, et regibus eius, et principibus eius: ut darem eos in solitudinem, et in stuporem, et in sibilum, et in maledictionem, sicut est dies ista:

19. Pharaoni regi Aegypti, et servis eius, et principibus eius, et omni populo eius,

20. Et universis generaliter: cunctis regibus terrae Ausitidis, et cunctis regibus terrae Philisthiim, et Ascaloni, et Gazae, et Accaron, et reliquiis Azoti,

21. Et Idumaeae, et Moab, et filiis Ammon:

22. Et cunctis regibus Tyri, et universis regibus Sidonis: et regibus terrae insularum, qui sunt trans mare.

23. Et Dedan, et Thema, et Buz, et universis qui attonsi sunt in comam.

24. Et cunctis regibus Arabiae, et cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deserto.

25. Et cunctis regibus Zambri, et cunctis regibus Elam, et cunctis regibus Medorum:

26. Cunctis quoque regibus Aquilonis de prope et de longe, unicuique contra fratrem suum: et omnibus regnis terrae, quae super faciem eius sunt: et rex Sesach bibet post eos.

27. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bibite, et inebriamini, et vomite: et cadite, neque surgatis a facie gladii, quem ego mittam inter vos.

28. Cumque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis:

29. (c) Quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, et vos quasi innocentes et immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego voco super omnes habitatores terrae, dicit Dominus exercituum. (c) 1 Petr. 4, 17.

30. Et tu prophetabis ad eos omnia verba haec, et dices ad illos: (d) Dominus de excelso rugiet, et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeuma quasi calcantium concinetur adversus omnes habitatores terrae. (d) Ioel 3, 16. Amos 1, 2.

31. Pervenit sonitus usque ad extrema terrae: quia iudicium Domino cum gentibus: iudicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32. Haec dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: et turbo magnus egredietur a summitatibus terrae.

33. Et erunt interfecti Domini in die illa a summo terrae usque ad summum eius: non plangentur, et non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinium super faciem terrae iacebunt.

34. Ululate pastores, et clamate: et aspergite vos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri ut interficiamini; et dissipationes vestrae, et cadetis quasi vasa pretiosa.

35. Et peribit fuga a pastoribus, et salvatio ab optimatibus gregis.

36. Vox clamoris pastorum, et ululatus optimatum gregis: quia vastavit Dominus pascua eorum.

37. Et conticuerunt arva pacis a facie irae furoris Domini.

38. Dereliquit quasi leo umbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem a facie irae columbae, et a facie irae furoris Domini.

CAPUT XXVI.

Prophetans Ieremias excidium Ierosolymorum nisi resipiscant, comprehenditur a sacerdotibus et prophetis, sed liberatur per principes seniores ne occidatur, prolatis exemplis Michaeae et Uriae prophetarum.

1. In principio regni Ioakim filii Iosiae regis Iuda, factum est verbum istud a Domino, dicens:

2. Haec dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, et loqueris ad omnes civitates Iuda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, universos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere verbum,

3. Si forte audiant et convertantur unusquisque a

via sua mala: et poeniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum.

4. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus: Si non audieritis me ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis

5. Ut audiatis sermones servorum meorum Prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens, et dirigens, et non audistis:

(a) I Reg. 4, 2. 10. 6. (a) Dabo domum istam sicut Silo, et urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terrae.

7. Et audierunt sacerdotes, et prophetae, et omnis populus Ieremiam loquentem verba haec in domo Domini.

8. Cumque complesset Ieremias loquens omnia, quae praeceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes, et prophetae, et omnis populus, dicens: Morte moriatur.

9. Quare prophetavit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus haec: et urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator? Et congregatus est omnis populus adversus Ieremiam in domo Domini.

10. Et audierunt principes Iuda verba haec: et ascenderunt de domo regis in domum Domini, et sederunt in introitu portae domus Domini novae.

11. Et locuti sunt sacerdotes et prophetae ad principes, et ad omnem populum, dicentes: Iudicium mortis est viro huic: quia prophetavit adversus civitatem istam, sicut audistis auribus vestris.

12. Et ait Ieremias ad omnes principes, et ad universum populum, dicens: (b) Dominus misit me ut prophetarem ad domum istam, et ad civitatem hanc omnia verba quae audistis.

(b) Supra 25, 13.

(c) Supra 7, 3. 13. (c) Nunc ergo bonas facite vias vestras, et studia vestra, et audite vocem Domini Dei vestri: et poenitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos.

14. Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum et rectum est in oculis vestris:

15. Verumtamen scitote et cognoscite quod si occideritis me, sanguinem innocentem tradetis contra vosmetipsos, et contra civitatem istam, et habitatores eius. in veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba haec.

16. Et dixerunt principes, et omnis populus ad sacerdotes et ad prophetas: Non est viro huic iudicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos.

17. Surrexerunt ergo viri de senioribus terrae: et dixerunt ad omnem coetum populi, loquentes:

18. Michaeas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiae regis Iuda, et ait ad omnem populum Iuda,

(d) Mich. 3, 12. dicens: Haec dicit Dominus exercituum: (d) Sion quasi ager arabitur: et Ierusalem in acervum lapidum erit: et mons domus in excelsa silvarum.

19. Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Iuda, et omnis Iuda? numquid non timuerunt Dominum, et deprecati sunt faciem Domini: et poenituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras.

20. Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: et prophetavit adversus civitatem istam, et adversus terram hanc iuxta omnia verba Ieremiae.

21. Et audivit rex Ioakim, et omnes potentes, et principes eius verba haec: et quaesivit rex interficere eum. Et audivit Urias, et timuit, fugitque et ingressus est Aegyptum.

22. Et misit rex Ioakim viros in Aegyptum, Elnathan filium Achobor, et viros cum eo in Aegyptum.

23. Et eduxerunt Uriam de Aegypto: et adduxerunt eum ad regem Ioakim, et percussit eum gladio: et proiecit cadaver eius in sepulchris vulgi ignobilis.

24. Igitur manus Ahicam filii Saphan fuit cum Ieremia, ut non traderetur in manus populi, et interficerent eum.

CAPUT XXVII.

Vinculis ad varios reges missis, dicit illos, si servire velint regi Babylonis eiusque posteris, permansuros in terra sua: alioqui perituros gladio, fame et peste; invehens in pseudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: praedicit etiam sacra vasa quae reliqua sunt transferenda in Babylonem, et tandem referenda Ierosolymam.

1. In principio regni Ioakim filii Iosiae regis Iuda, factum est verbum istud ad Ieremiam a Domino, dicens:

2. Haec dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, et catenas: et pones eas in collo tuo.

3. Et mittes eas ad regem Edom, et ad regem Moab, et ad regem filiorum Ammon, et ad regem Tyri, et ad regem Sidonis: in manu nunciorum, qui venerunt Ierusalem ad Sedeciam regem Iuda.

4. Et praecipies eis ut ad dominos suos loquantur: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Haec dicetis ad dominos vestros:

5. Ego feci terram, et homines, et iumenta, quae sunt super faciem terrae, in fortitudine mea magna, et in brachio meo extento: et dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.

6. Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei: insuper et bestias agri dedi ei ut serviant illi.

7. Et servient ei omnes gentes, et filio eius, et filio filii eius: donec veniat tempus terrae eius et ipsius: et servient ei gentes multae, et reges magni.

8. Gens autem et regnum, quod non servierit Nabuchodonosor regi Babylonis, et quicumque non curvaverit collum suum sub iugo regis Babylonis: in gladio, et in fame, et in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: donec consumam eos in manu eius.

9. (e) Vos ergo nolite audire prophetas vestros, et divinos, et somniatores, et augures, et maleficos, qui dicunt vobis: Non servietis regi Babylonis. (e) Sup. 23, 16. Inf. 29, 8.

10. Quia mendacium prophetant vobis: ut longe vos faciant de terra vestra, et eiiciant vos, et pereatis.

11. Porro gens, quae subiecerit cervicem suam sub iugo regis Babylonis, et servierit ei; dimittam eam in terra sua, dicit Dominus: et colet eam, et habitabit in ea.

12. Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sum secundum omnia verba haec, dicens: Subiicite colla vestra sub iugo regis Babylonis, et servite ei, et populo eius, et vivetis.

13. Quare moriemini tu et populus tuus gladio, et fame, et peste, sicut locutus est Dominus ad gentem, quae servire noluerit regi Babylonis?

14. Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur vobis.

15. (f) Quia non misi eos, ait Dominus: et ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: ut eiiciant vos, (f) Sup. 14, 14. et 23, 21. Inf. 29, 9.
et pereatis tam vos, quam prophetae, qui vaticinantur vobis.

16. Et ad sacerdotes, et ad populum istum locutus sum, dicens: Haec dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicen-

tes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc cito, mendacium enim prophetant vobis.

17. Nolite ergo audire eos, sed servite regi Babylonis, ut vivatis. quare datur haec civitas in solitudinem?

18. Et si prophetae sunt, et est verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, ut non veniant vasa, quae derelicta fuerant in domo Domini, et in domo regis Iuda, et in Ierusalem, in Babylonem.

(a) 4 Reg. 25, 13. 19. Quia haec dicit Dominus exercituum (a) ad columnas, et ad mare, et ad bases, et ad reliqua vasorum, quae remanserunt in civitate hac:

20. Quae non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Iechoniam filium Ioakim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem, et omnes optimates Iuda et Ierusalem.

21. Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa, quae derelicta sunt in domo Domini, et in domo regis Iuda et Ierusalem:

22. In Babylonem transferentur, et ibi erunt usque ad diem visitationis suae, dicit Dominus: et afferri faciam ea, et restitui in loco isto.

CAPUT XXVIII.

Hanonias pseudopropheta, ablatis de collo Ieremiae catenis, vaticinatur sacro vasa cum rege et captivo populo post biennium reducenda: sed iubetur Ieremias contrarium vaticinari, et mortem illi denuntiare, quae iuxta verbum Ieremiae eodem anno secuta est.

1. Et factum est in anno illo, in principio regni Sedeciae regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini coram sacerdotibus et omni populo, dicens:

2. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Contrivi iugum regis Babylonis.

3. Adhuc duo anni dierum, et ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domus Domini, quae tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, et transtulit ea in Babylonem.

4. Et Iechoniam filium Ioakim regem Iuda, et omnem transmigrationem Iuda, qui ingressi sunt in Babylonem, ego convertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim iugum regis Babylonis.

5. Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam in oculis sacerdotum, et in oculis omnis populi, qui stabat in domo Domini.

6. Et ait Ieremias propheta: Amen, sic faciat Dominus: suscitet Dominus verba tua, quae prophetasti: ut referantur vasa in domum Domini, et omnis transmigratio de Babylone ad locum istum.

7. Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, et in auribus universi populi:

8. Prophetae, qui fuerunt ante me et ante te ab initio, et prophetaverunt super terras multas, et super regna magna de praelio, et de afflictione, et de fame.

9. Propheta, qui vaticinatus est pacem: cum venerit verbum eius, scietur propheta, quem misit Dominus in veritate.

10. Et tulit Hananias propheta catenam de collo Ieremiae prophetae, et confregit eam.

11. Et ait Hananias in conspectu omnis populi, dicens: Haec dicit Dominus: Sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis post duos annos dierum de collo omnium gentium.

12. Et abiit Ieremias propheta in viam suam. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, postquam confregit Hananias propheta catenam de collo Ieremiae prophetae, dicens:

13. Vade, et dices Hananiae: Haec dicit Dominus: Catenas ligneas contrivisti: et facies pro eis catenas ferreas.

14. Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Iugum ferreum posui super collum cunctarum Gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis, et servient ei: insuper et bestias terrae dedi ei.

15. Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: non misit te Dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacio.

16. Idcirco haec dicit Dominus: Ecce ego mittam te a facie terrae: hoc anno morieris: adversum enim Dominum locutus es.

17. Et mortuus est Hananias propheta in anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Capticos Iudaeos vaticinatur 70. annis in Babylone permansuros, hortaturque ut illic multiplicari studeant, et deinde reducentur: eos vero qui Ierosolymis remonserunt, gladio, fame et peste dicit consumendos: deinde mala vaticinatur adversus Achab, Sedeciam et Semeiam pseudoprophetas, seducentes populum transmigrotionis.

1. Et haec sunt verba libri, quem misit Ieremias propheta de Ierusalem ad reliquias seniorum transmigrationis, et ad sacerdotes, et ad prophetas, et ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor de Ierusalem in Babylonem:

2. Postquam egressus est Iechonias rex, et domina, et eunuchi, et principes Iuda, et Ierusalem, et faber, et inclusor de Ierusalem:

3. In manu Elasa filii Saphan, et Gamariae filii Helciae, quos misit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel omni transmigrationi, quam transtuli de Ierusalem in Babylonem:

5. Aedificate domos, et habitate: et plantate hortos, et comedite fructum eorum.

6. Accipite uxores, et generate filios et filias: et date filiis vestris uxores, et filias vestras date viris, et pariant filios et filias: et multiplicamini ibi, et nolite esse pauci numero.

7. Et quaerite pacem civitatis, ad quam transmigrare vos feci: et orate pro ea ad Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.

8. Haec enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: (b) Non vos seducant prophetae vestri, qui sunt in medio vestrum, et divini vestri: et ne attendatis ad somnia vestra, quae vos somniatis: (b) Sup. 14, 14. et 23, 16. 26. et 27, 15.

9. Quia falso ipsi prophetant vobis in nomine meo: et non misi eos, dicit Dominus.

10. (c) Quia haec dicit Dominus: Cum coeperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos: et suscitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum. (c) 2 Par. 36, 21. 1 Esdr. 1, 1. Sup. 25, 12. Dan. 9, 2.

11. Ego enim scio cogitationes, quas ego cogito super vos, ait Dominus, cogitationes pacis, et non afflictionis, ut dem vobis finem et patientiam.

12. Et invocabitis me, et ibitis: et orabitis me, et ego exaudiam vos.

13. Quaeretis me, et invenietis: cum quaesieritis me in toto corde vestro.

14. Et inveniar a vobis, ait Dominus: et reducam captivitatem vestram, et congregabo vos de universis gentibus, et de cunctis locis, ad quae expuli vos, dicit Dominus: et reverti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.

15. Quia dixistis: Suscitavit nobis Dominus prophetas in Babylone:

16. Quia haec dicit Dominus ad regem, qui sedet super solium David, et ad omnem populum habitatorem urbis huius, ad fratres vestros, qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem:

(a) Sup. 24, 9. 10.

17. Haec dicit Dominus exercituum: (a) Ecce mittam in eos gladium, et famem, et pestem: et ponam eos quasi ficus malas, quae comedi non possunt, eo quod pessimae sint.

18. Et persequar eos in gladio, et in fame, et in pestilentia: et dabo eos in vexationem universis regnis terrae: in maledictionem, et in stuporem, et in sibilum, et in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego eieci eos:

19. Eo quod non audierint verba mea, dicit Dominus: quae misi ad eos per servos meos prophetas de nocte consurgens, et mittens: et non audistis, dicit Dominus.

20. Vos ergo audite verbum Domini omnis transmigratio, quam emisi de Ierusalem in Babylonem.

21. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Coliae, et ad Sedeciam filium Maasiae, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: et percutiet eos in oculis vestris.

22. Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iuda, quae est in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, et sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne:

23. Pro eo quod fecerint stultitiam in Israel, et moechati sunt in uxores amicorum suorum, et locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: ego sum iudex et testis, dicit Dominus.

24. Et ad Semeian Nehelamiten dices:

25. Haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Pro eo quod misisti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui est in Ierusalem, et ad Sophoniam filium Maasiae sacerdotem, et ad universos sacerdotes, dicens:

26. Dominus dedit te sacerdotem pro Ioiade sacerdote, ut sis dux in domo Domini super omnem virum arreptitium et prophetantem, ut mittas eum in nervum et in carcerem.

27. Et nunc quare non increpasti Ieremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

28. Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est: aedificate domos, et habitate: et plantate hortos, et comedite fructus eorum.

29. Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Ieremiae prophetae.

30. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens:

31. Mitte ad omnem transmigrationem, dicens: Haec dicit Dominus ad Semeian Nehelamiten: Pro eo quod prophetavit vobis Semeias, et ego non misi eum: et fecit vos confidere in mendacio:

32. Idcirco haec dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeian Nehelamiten, et super semen eius: non erit ei vir sedens in medio populi huius, et non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia praevaricationem locutus est adversus Dominum.

CAPUT XXX.

Vaticinatur Iudaeis et filiis Israel reditum a gravi captivitate, in quo propter peccata suo detinebantur; et quod post reditum servituri sint Domino, ac David regi: quem ille suscitabit eis in prosperitate et securitate magna, devastatis ipsorum inimicis.

1. Hoc verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, dicens:

2. Haec dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quae locutus sum ad te, in libro.

3. Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: et convertam conversionem populi mei Israel et Iuda, ait Dominus: et convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: et possidebunt eam.

4. Et haec verba, quae locutus est Dominus ad Israel et ad Iudam:

5. Quoniam haec dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido, et non est pax.

6. Interrogate, et videte si generat masculus: quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis, et conversae sunt universae facies in auruginem?

(b) Ioel. 2, 11. Amos 5, 18. Soph. 1, 15.

7. (b) Vae, quia magna dies illa, nec est similis eius: tempusque tribulationis est Iacob, et ex ipso salvabitur.

8. Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram iugum eius de collo tuo, et vincula eius dirumpam, et non dominabuntur ei amplius alieni:

9. Sed servient Domino Deo suo, et David regi suo, quem suscitabo eis.

(c) Is. 43, 1. et 44, 2. Luc. 1, 70.

10. (c) Tu ergo ne timeas serve meus Iacob, ait Dominus, neque paveas Israel: quia ecce ego salvabo te de terra longinqua, et semen tuum de terra captivitatis eorum: et revertetur Iacob, et quiescet, et cunctis affluet bonis, et non erit quem formidet:

11. Quoniam tecum ego sum, ait Dominus, ut salvem te: faciam enim consummationem in cunctis Gentibus, in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem: sed castigabo te in iudicio, ut non videaris tibi innoxius.

12. Quia haec dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua.

13. Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum: curationum utilitas non est tibi.

(d) Supra 23, 19.

14. Omnes amatores tui obliti sunt tui, teque non quaerent: (d) plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuae dura facta sunt peccata tua.

15. Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuae, et propter dura peccata tua feci haec tibi.

16. Propterea omnes, qui comedunt te, devorabuntur: et universi hostes tui in captivitatem ducentur: et qui te vastant, vastabuntur, cunctosque praedatores tuos dabo in praedam.

17. Obducam enim cicatricem tibi, et a vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus. Quia eiectam vocaverunt te Sion: Haec est, quae non habebat requirentem.

18. Haec dicit Dominus: Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Iacob, et tectis eius miserebor, et aedificabitur civitas in excelso suo, et templum iuxta ordinem suum fundabitur.

19. Et egredietur de eis laus, voxque ludentium:

et multiplicabo eos, et non minuentur: et glorificabo eos, et non attenuabuntur.

20. Et erunt filii eius sicut a principio, et coetus eius coram me permanebit: et visitabo adversum omnes qui tribulant eum.

21. Et erit dux eius ex eo: et princeps de medio eius producetur: et applicabo eum, et accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suum ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22. Et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum.

23. Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquiescet.

24. Non avertet iram indignationis Dominus, donec faciat et compleat cogitationem cordis sui: in novissimo dierum intelligetis ea.

CAPUT XXXI.

Dicit Dominus se reducturum populum Israel de captivitate, ut in affluentia bonorum serviat Domino: iubetur ergo Rachel non flere amplius filios suos: agnoscit Israel se merito castigatum, ideoque poenitentiam agit: de novitate qua femina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Israel: de uva acerba: de novo pacto quod feriet Dominus cum domo Israel, nec abiiciet unquam universum illius semen.

1. In tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus universis cognationibus Israel, et ipsi erunt mihi in populum.

2. Haec dicit Dominus: Invenit gratiam in deserto populus, qui remanserat a gladio: vadet ad requiem suam Israel.

3. Longe Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans.

4. Rursumque aedificabo te, et aedificaberis virgo Israel: adhuc ornaberis tympanis tuis, et egredieris in choro ludentium.

5. Adhuc plantabis vineas in montibus Samariae: plantabunt plantantes, et donec tempus veniat, non vindemiabunt:

6. Quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim: (a) Surgite, et ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum. (a) Is. 2, 3. Mich. 4, 2.

7. Quia haec dicit Dominus: Exultate in laetitia Iacob, et hinnite contra caput Gentium: personate, et canite, et dicite: Salva Domine populum tuum reliquias Israel.

8. Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, et congregabo eos ab extremis terrae: inter quos erunt caecus et claudus, praegnans et pariens simul, coetus magnus revertentium huc.

9. In fletu venient: et in misericordia reducam eos: et adducam eos per torrentes aquarum in via recta, et non impingent in ea: quia factus sum Israeli pater, et Ephraim primogenitus meus est.

10. Audite verbum Domini Gentes, et annunciate in insulis, quae procul sunt, et dicite: Qui dispersit Israel, congregabit eum: et custodiet eum sicut pastor gregem suum.

11. Redemit enim Dominus Iacob, et liberavit eum de manu potentioris.

12. Et venient, et laudabunt in monte Sion: et confluent ad bona Domini super frumento, et vino, et oleo, et foetu pecorum et armentorum: eritque anima eorum quasi hortus irriguus, et ultra non esurient.

13. Tunc laetabitur virgo in choro, iuvenes et senes simul: et convertam luctum eorum in gaudium, et consolabor eos, et laetificabo a dolore suo.

14. Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine: et populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.

15. Haec dicit Dominus: (b) Vox in excelso audita est lamentationis, luctus, et fletus Rachel plorantis filios suos, et nolentis consolari super eis, quia non sunt. (b) Matth. 2, 18.

16. Haec dicit Dominus: Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis: quia est merces operi tuo, ait Dominus: et revertentur de terra inimici.

17. Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: et revertentur filii ad terminos suos.

18. Audiens audivi Ephraim transmigrantem: Castigasti me, et eruditus sum, quasi iuvenculus indomitus: converte me, et convertar: quia tu Dominus Deus meus.

19. Postquam enim convertisti me, egi poenitentiam: et postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum, et erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiae meae.

20. Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum: miserans miserebor eius, ait Dominus.

21. Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti: revertere virgo Israel, revertere ad civitates tuas istas.

22. Usquequo deliciis dissolvéris filia vaga? quia creavit Dominus novum super terram: FEMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

23. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc dicent verbum istud in terra Iuda, et in urbibus eius, cum convertero captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiae, mons sanctus:

24. Et habitabunt in eo Iudas, et omnes civitates eius simul: agricolae et minantes greges.

25. Quia inebriavi animam lassam, et omnem animam esurientem saturavi.

26. Ideo quasi de somno suscitatus sum: et vidi, et somnus meus dulcis mihi.

27. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et seminabo domum Israel et domum Iuda semine hominum, et semine iumentorum.

28. Et sicut vigilavi super eos ut evellerem, et demolirer, et dissiparem, et disperderem, et affligerem: sic vigilabo super eos ut aedificem, et plantem, ait Dominus.

29. In diebus illis non dicent ultra: (c) Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt. (c) Ezech. 18, 2.

30. Sed unusquisque in iniquitate sua morietur: omnis homo, qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes eius.

31. (d) Ecce dies venient, dicit Dominus: et feriam domui Israel et domui Iuda foedus novum: (d) Hebr. 8, 8.

32. Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de Terra Aegypti: pactum, quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.

33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel: post dies illos dicit Dominus: (e) Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam: et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. (e) Hebr. 10, 16.

34. Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: (f) quia propitiabor iniquitati eorum, et peccati eorum non memorabor amplius. (f) Act. 10, 43.

35. Haec dicit Dominus, qui dat solem in lumine diei, ordinem lunae et stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, et sonant fluctus eius, Dominus exercituum nomen illi.

36. Si defecerint leges istae coram me, dicit Dominus: tunc et semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus.

37. Haec dicit Dominus: Si mensurari potuerint caeli sursum, et investigari fundamenta terrae deorsum: et ego abiiciam universum semen Israel propter omnia, quae fecerunt, dicit Dominus.

38. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et aedificabitur civitas Domino a turre Hananeel usque ad portam anguli.

39. Et exibit ultra norma mensurae in conspectu eius super collem Gareb: et circuibit Goatha,

40. Et omnem vallem cadaverum, et cineris, et universam regionem mortis, usque ad torrentem Cedron, et usque ad angulum portae equorum Orientalis, Sanctum Domini: non evelletur, et non destruetur ultra in perpetuum.

CAPUT XXXII.

Obsidente Nabuchodonosor Ierusalem, Ieremias in atrio carceris positus agrum in Anathoth iussu Domini emit a suo patruele, iubetque servari librum emptionis; refert coram Domino beneficia Israelitis praestita: Dominus dicit se traditurum civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, sed postea revocaturum ipsos in Ierusalem, ac percussurum cum eis novum foedus, ut sibi ex toto corde serviant.

1. Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino in anno decimo Sedeciae regis Iuda: ipse est annus decimus octavus Nabuchodonosor.

2. Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Ierusalem: et Ieremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda.

3. Clauserat enim eum Sedecias rex Iuda, dicens: Quare vaticinaris, dicens: Haec dicit Dominus: Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, et capiet eam?

4. Et Sedecias rex Iuda non effugiet de manu Chaldaeorum: sed tradetur in manus regis Babylonis: et loquetur os eius cum ore illius, et oculi eius oculos illius videbunt.

5. Et in Babylonem ducet Sedeciam: et ibi erit donec visitem eum, ait Dominus. si autem dimicaveritis adversum Chaldaeos, nihil prosperum habebitis.

6. Et dixit Ieremias: Factum est verbum Domini ad me, dicens:

7. Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrum meum, qui est in Anathoth: tibi enim competit ex propinquitate ut emas.

8. Et venit ad me Hanameel filius patrui mei secundum verbum Domini ad vestibulum carceris, et ait ad me: Posside agrum meum, qui est in Anathoth in terra Beniamin: quia tibi competit hereditas, et tu propinquus es ut possideas. Intellexi autem quod verbum Domini esset.

9. Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui est in Anathoth: et appendi ei argentum septem stateres, et decem argenteos.

10. Et scripsi in libro, et signavi, et adhibui testes: et appendi argentum in statera.

11. Et accepi librum possessionis signatum, et stipulationes, et rata, et signa forinsecus.

12. Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filii Maasiae in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis testium, qui scripti erant in libro emptionis, et in oculis omnium Iudaeorum, qui sedebant in atrio carceris.

13. Et praecepi Baruch coram eis, dicens:

14. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, et librum hunc, qui apertus est: et pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis.

15. Haec enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus, et agri, et vineae in terra ista.

16. Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens:

17. Heu, heu, heu, Domine Deus: ecce tu fecisti caelum et terram in fortitudine tua magna, et in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum:

18. (a) Qui facis misericordiam in millibus, et reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos: Fortissime, magne, et potens, Dominus exercituum nomen tibi. (a) *Exod.* 34, 7.

19. Magnus consilio, et incomprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam ut reddas unicuique secundum vias suas, et secundum fructum adinventionum eius.

20. Qui posuisti signa et portenta in Terra Aegypti usque ad diem hanc, et in Israel, et in hominibus, et fecisti tibi nomen sicut est dies haec.

21. Et eduxisti populum tuum Israel de Terra Aegypti, in signis, et in portentis, et in manu robusta, et in brachio extento, et in terrore magno.

22. Et dedisti eis terram hanc, quam iurasti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte et melle.

23. Et ingressi sunt, et possederunt eam: et non obedierunt voci tuae, et in lege tua non ambulaverunt: omnia quae mandasti eis ut facerent, non fecerunt: et evenerunt eis omnia mala haec.

24. Ecce munitiones extructae sunt adversum civitatem ut capiatur: et urbs data est in manus Chaldaeorum, qui praeliantur adversus eam a facie gladii, et famis, et pestilentiae: et quaecumque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis.

25. Et tu dicis mihi Domine Deus: Eme agrum argento, et adhibe testes: cum urbs data sit in manus Chaldaeorum?

26. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens:

27. Ecce ego Dominus Deus universae carnis: numquid mihi difficile erit omne verbum?

28. Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldaeorum, et in manus regis Babylonis, et capient eam.

29. Et venient Chaldaei praeliantes adversum urbem hanc, et succendent eam igni, et comburent eam, et domos, in quarum domatibus sacrificabant Baal, et libabant diis alienis libamina ad irritandum me.

30. Erant enim filii Israel, et filii Iuda iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua: filii Israel qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum, dicit Dominus.

31. Quia in furore et in indignatione mea facta est mihi civitas haec, a die qua aedificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo.

32. Propter malitiam filiorum Israel, et filiorum Iuda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipsi et reges eorum, principes eorum, et sacerdotes eo-

rum, et prophetae eorum, viri Iuda et habitatores Ierusalem.

33. Et verterunt ad me terga et non facies: cum docerem eos diluculo, et erudirem, et nollent audire ut acciperent disciplinam.

(a) 4 Reg. 21, 4. 34. (a) Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam.

35. Et aedificaverunt excelsa Baal, quae sunt in valle filii Ennom ut initiarent filios suos et filias suas Moloch: quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, et in peccatum deducerent Iudam.

36. Et nunc propter ista, haec dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quod tradetur in manus regis Babylonis in gladio, et in fame, et in peste.

37. Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas eieci eos in furore meo, et in ira mea, et in indignatione grandi: et reducam eos ad locum istum, et habitare eos faciam confidenter.

38. Et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum.

39. Et dabo eis cor unum, et viam unam, ut timeant me universis diebus: et bene sit eis, et filiis eorum post eos.

40. Et feriam eis pactum sempiternum, et non desinam eis benefacere: et timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant a me.

41. Et laetabor super eis, cum bene eis fecero: et plantabo eos in terra ista in veritate in toto corde meo et in tota anima mea.

42. Quia haec dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande: sic adducam super eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43. Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quod deserta sit, eo quod non remanserit homo et iumentum, et data sit in manus Chaldaeorum.

44. Agri ementur pecunia, et scribentur in libro, et imprimetur signum, et testis adhibebitur: in terra Beniamin, et in circuitu Ierusalem, in civitatibus Iuda, et in civitatibus montanis, et in civitatibus campestribus, et in civitatibus, quae ad Austrum sunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus se dimissurum peccata populi sui, et a captivitate reducturum, multis beneficiis subsequentibus: germinabit David germen iustitiae faciens iustitiam et iudicium in terra; et firmissimum est pactum Domini cum David et semine Iacob vehementer multiplicando.

1. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam secundo, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, dicens:

2. Haec dicit Dominus qui facturus est, et formaturus illud, et paraturus, Dominus nomen eius.

3. Clama ad me, et exaudiam te: et annunciabo tibi grandia, et firma quae nescis.

4. Quia haec dicit Dominus Deus Israel ad domos urbis huius, et ad domos regis Iuda, quae destructae sunt, et ad munitiones, et ad gladium

5. Venientium ut dimicent cum Chaldaeis, et impleant eas cadaveribus hominum, quos percussi in furore meo et in indignatione mea, abscondens faciem meam a civitate hac propter omnem malitiam eorum.

6. Ecce ego obducam eis cicatricem et sanitatem, et curabo eos: et revelabo illis deprecationem pacis et veritatis.

7. Et convertam conversionem Iuda, et conversionem Ierusalem: et aedificabo eos sicut a principio.

8. Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccaverunt mihi: et propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, et spreverunt me.

9. Et erit mihi in nomen, et in gaudium, et in laudem, et in exultationem cunctis gentibus terrae, quae audierint omnia bona, quae ego facturus sum eis: et pavebunt, et turbabuntur in universis bonis, et in omni pace, quam ego faciam eis.

10. Haec dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eo quod non sit homo nec iumentum: in civitatibus Iuda, et foris Ierusalem, quae desolatae sunt absque homine, et absque habitatore, et absque pecore)

11. Vox gaudii et vox laetitiae, vox sponsi et vox sponsae, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in aeternum misericordia eius: et portantium vota in domum Domini: reducam enim conversionem terrae sicut a principio, dicit Dominus.

12. Haec dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, et absque iumento, et in cunctis civitatibus eius, habitaculum pastorum accubantium gregum.

13. In civitatibus montuosis, et in civitatibus campestribus, et in civitatibus, quae ad Austrum sunt: et in terra Beniamin, et in circuitu Ierusalem, et in civitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel et ad domum Iuda.

15. In diebus illis, et in tempore illo germinare faciam David germen iustitiae: et faciet iudicium et iustitiam in terra.

16. In diebus illis salvabitur Iuda, et Ierusalem habitabit confidenter: et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.

17. Quia haec dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domus Israel.

18. Et de Sacerdotibus et de Levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocautomata, et incendat sacrificium, et caedat victimas omnibus diebus.

19. Et factum est verbum Dñi ad Ieremiam, dicens:

20. Haec dicit Dñus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, et pactum meum cum nocte, ut non sit dies et nox in tempore suo:

21. Et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, et Levitae et Sacerdotes ministri mei.

22. Sicuti enumerari non possunt stellae caeli, et metiri arena maris: sic multiplicabo semen David servi mei, et Levitas ministros meos.

23. Et factum est verbum Dñi ad Ieremiam, dicens:

24. Numquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duae cognationes, quas elegerat Dñus, abiectae sunt: et populum meum despexerunt, eo quod non sit ultra gens coram eis?

25. Haec dicit Dominus: Si pactum meum inter diem et noctem, et leges caelo et terrae non posui:

26. Equidem et semen Iacob et David servi mei proiiciam, ut non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac, et Iacob: reducam enim conversionem eorum, et miserebor eis.

64

CAPUT XXXIV.

Praedicit Dominus se traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, una cum Ierusalem, quam igni succendet; eo quod pactum, quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebraeis sibi in servitutem subiecerant, non servaverint.

1. Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, et omnis exercitus eius, universaque regna terrae, quae erant sub potestate manus eius, et omnes populi bellabant contra Ierusalem, et contra omnes urbes eius, dicens:

2. Haec dicit Dominus Deus Israel: Vade, et loquere ad Sedeciam regem Iuda: et dices ad eum: Haec dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, et succendet eam igni.

3. Et tu non effugies de manu eius: sed comprehensione capieris, et in manu eius tradéris: et oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, et os eius cum ore tuo loquetur, et Babylonem introibis.

4. Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Iuda: Haec dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,

5. Sed in pace morieris, et secundum combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, sic comburent te: et vae domine, plangent te: quia verbum ego locutus sum, dicit Dominus.

6. Et locutus est Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iuda universa verba haec in Ierusalem.

7. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ierusalem, et contra omnes civitates Iuda, quae reliquae erant contra Lachis, et contra Azecha: hae enim supererant de civitatibus Iuda, urbes munitae.

8. Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino, postquam percussit rex Sedecias foedus cum omni populo in Ierusalem, praedicans:

9. Ut dimitteret unusquisque servum suum, et unusquisque ancillam suam, Hebraeum et Hebraeam liberos: et nequaquam dominarentur eis, id est in Iudaeo et fratre suo.

10. Audierunt ergo omnes principes et universus populus, qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque servum suum, et unusquisque ancillam suam liberos, et ultra non dominarentur eis: audierunt igitur, et dimiserunt.

11. Et conversi sunt deinceps: et retraxerunt servos et ancillas suas, quos dimiserant liberos, et subiugaverunt in famulos et famulas.

12. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam a Domino, dicens:

13. Haec dicit Dominus Deus Israel: Ego percussi foedus cum patribus vestris in die, qua eduxi eos de Terra Aegypti de domo servitutis, dicens:

(a) Exod. 21, 2. Deut. 15, 12. 14. (a) Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebraeum, qui venditus est ei, et serviet tibi sex annis: et dimittes eum a te liberum: et non audierunt patres vestri me, nec inclinaverunt aurem suam.

15. Et conversi estis vos hodie, et fecistis quod rectum est in oculis meis, ut praedicaretis libertatem unusquisque ad amicum suum: et inistis pactum in conspectu meo in domo, in qua invocatum est nomen meum super eam.

16. Et reversi estis, et commaculastis nomen meum: et reduxistis unusquisque servum suum, et unusquisque ancillam suam, quos dimiseratis ut essent liberi et suae potestatis: et subiugastis eos ut sint vobis servi et ancillae.

17. Propterea haec dicit Dominus: Vos non audistis me, ut praedicaretis libertatem unusquisque fratri suo, et unusquisque amico suo: ecce ego praedico vobis libertatem, ait Dominus ad gladium, ad pestem, et ad famem: et dabo vos in commotionem cunctis regnis terrae.

18. Et dabo viros, qui praevaricantur foedus meum, et non observaverunt verba foederis, quibus assensi sunt in conspectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, et (b) transierunt inter divisiones eius: (b) Gen. 15, 10.

19. Principes Iuda et principes Ierusalem, eunuchi et sacerdotes, et omnis populus terrae, qui transierunt inter divisiones vituli:

20. Et dabo eos in manus inimicorum suorum, et in manus quaerentium animam eorum: et erit morticinum eorum in escam volatilibus caeli, et bestiis terrae.

21. Et Sedeciam regem Iuda, et principes eius dabo in manus inimicorum suorum, et in manus quaerentium animas eorum, et in manus exercituum regis Babylonis, qui recesserunt a vobis.

22. Ecce ego praecipio, dicit Dominus, et reducam eos in civitatem hanc, et praeliabuntur adversus eam, et capient eam, et incendent igni: et civitates Iuda dabo in solitudinem, eo quod non sit habitator.

CAPUT XXXV.

Exemplo obedientiae Rechabitarum, praecepta patris sui licet dura servantium, expostulat Dominus de pertinaci Iudaeorum inobedientia adversus ipsius praecepta: quapropter his praenuntiat Dominus mala, illis autem bona.

1. Verbum, quod factum est ad Ieremiam a Domino in diebus Ioakim filii Iosiae regis Iuda, dicens:

2. Vade ad domum Rechabitarum: et loquere eis, et introduces eos in domum Domini in unam exedram thesaurorum, et dabis eis bibere vinum.

3. Et assumpsi Iezoniam filium Ieremiae filii Habsaniae, et fratres eius, et omnes filios eius, et universam domum Rechabitarum:

4. Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Iegedeliae hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasiae filii Sellum, qui erat custos vestibuli.

5. Et posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, et calices: et dixi ad eos: Bibite vinum.

6. Qui responderunt: Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noster, praecepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, et filii vestri usque in sempiternum:

7. Et domum non aedificabitis, et sementem non seretis, et vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super faciem terrae, in qua vos peregrinamini.

8. Obedivimus ergo voci Ionadab filii Rechab, patris nostri, in omnibus, quae praecepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus nostris nos, et mulieres nostrae, filii, et filiae nostrae:

9. Et non aedificaremus domos ad habitandum: et vineam, et agrum, et sementem non habuimus:

10. Sed habitavimus in tabernaculis, et obedientes fuimus iuxta omnia, quae praecepit nobis Ionadab pater noster.

11. Cum autem ascendisset Nabuchodonosor rex

Babylonis ad terram nostram, diximus: Venite, et ingrediamur Ierusalem a facie exercitus Chaldaeorum, et a facie exercitus Syriae: et mansimus in Ierusalem.

12. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens:

13. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vade, et dic viris Iuda, et habitatoribus Ierusalem: Numquid non recipietis disciplinam ut obediatis verbis meis, dicit Dominus?

14. Praevaluerunt sermones Ionadab filii Rechab, quos praecepit filiis suis ut non biberent vinum: et non biberunt usque ad diem hanc, quia obedierunt praecepto patris sui: ego autem locutus sum ad vos, de mane consurgens et loquens, et non obedistis mihi.

15. Misique ad vos omnes servos meos prophetas, consurgens diluculo, mittensque et dicens: (a) Convertimini unusquisque a via sua pessima, et bona facite studia vestra: et nolite sequi deos alienos, neque colatis eos: et habitabitis in terra, quam dedi vobis et patribus vestris: et non inclinastis aurem vestram, neque audistis me.

(a) Sup. 18, 11. et 25, 5.

16. Firmaverunt igitur filii Ionadab filii Rechab praeceptum patris sui, quod praeceperat eis: populus autem iste non obedivit mihi.

17. Idcirco haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce ego adducam super Iuda, et super omnes habitatores Ierusalem universam afflictionem, quam locutus sum adversum illos, eo quod locutus sum ad illos, et non audierunt: vocavi illos, et non responderunt mihi.

18. Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Haec dicit Dñus exercituum Deus Israel: Pro eo quod obedistis praecepto Ionadab patris vestri, et custodistis omnia mandata eius, et fecistis universa, quae praecepit vobis:

19. Propterea haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Non deficiet vir de stirpe Ionadab filii Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPUT XXXVI.

Iussu Domini mittit Ieremias inclusus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo ut resipiscant: porro rex Ioakim ipsum igni consumit, iubens Ieremiam et Baruch comprehendi, qui absconditi erant: Ieremias autem iussu Domini iubet Baruch alium librum scribere, et Ioakim ac semen eius una cum Ierusalem praedicit perdendos.

1. Et factum est in anno quarto Ioakim filii Iosiae regis Iuda: factum est verbum hoc ad Ieremiam a Domino, dicens:

2. Tolle volumen libri, et scribes in eo omnia verba, quae locutus sum tibi adversum Israel et Iudam, et adversum omnes gentes: a die, qua locutus sum ad te ex diebus Iosiae usque ad diem hanc:

3. Si forte audiente domo Iuda universa mala, quae ego cogito facere eis, revertatur unusquisque a via sua pessima: et propitius ero iniquitati, et peccato eorum.

4. Vocavit ergo Ieremias Baruch filium Neriae: et scripsit Baruch ex ore Ieremiae omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum in volumine libri:

5. Et praecepit Ieremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingredi domum Domini.

6. Ingredere ergo tu, et lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo verba Domini audiente populo in domo Domini in die ieiunii: insuper et audiente universo Iuda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis:

7. Si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, et revertatur unusquisque a via sua pessima: quoniam magnus furor et indignatio est, quam locutus est Dominus adversus populum hunc.

8. Et fecit Baruch filius Neriae iuxta omnia, quae praeceperat ei Ieremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini.

9. Factum est autem in anno quinto Ioakim filii Iosiae regis Iuda, in mense nono: praedicaverunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem, et universae multitudini, quae confluxerat de civitatibus Iuda in Ierusalem.

10. Legitque Baruch ex volumine sermones Ieremiae in domo Domini in gazophylacio Gamariae filii Saphan scribae, in vestibulo superiori, in introitu portae novae domus Domini audiente omni populo.

11. Cumque audisset Michaeas filius Gamariae filii Saphan omnes sermones Domini ex libro:

12. Descendit in domum regis ad gazophylacium scribae: et ecce ibi omnes principes sedebant: Elisama scriba, et Dalaias filius Semeiae, et Elnathan filius Achobor, et Gamarias filius Saphan, et Sedecias filius Hananiae, et universi principes.

13. Et nunciavit eis Michaeas omnia verba, quae audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi.

14. Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Iudi filium Nathaniae filii Selemiae, filii Chusi, dicentes: Volumen, ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua, et veni. Tulit ergo Baruch filius Neriae volumen in manu sua, et venit ad eos.

15. Et dixerunt ad eum: Sede, et lege haec in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum.

16. Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum, et dixerunt ad Baruch: Nunciare debemus regi omnes sermones istos.

17. Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore eius.

18. Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: et ego scribebam in volumine atramento.

19. Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, et abscondere tu et Ieremias, et nemo sciat ubi sitis.

20. Et ingressi sunt ad regem in atrium: porro volumen commendaverunt in gazophylacio Elisamae scribae: et nunciaverunt audiente rege omnes sermones.

21. Misitque rex Iudi ut sumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Elisamae scribae, legit audiente rege, et universis principibus, qui stabant circa regem.

22. Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono: et posita erat arula coram eo plena prunis.

23. Cumque legisset Iudi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribae, et proiecit in ignem, qui erat super arulam donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula.

24. Et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua rex, et omnes servi eius, qui audierunt universos sermones istos.

25. Verumtamen Elnathan, et Dalaias, et Gamarias contradixerunt regi ne combureret librum: et non audivit eos.

26. Et praecepit rex Ieremiel filio Amelech, et Saraiae filio Ezriel, et Selemiae filio Abdeel ut com-

prehenderent Baruch scribam, et Ieremiam prophetam: abscondit autem eos Dominus.

27. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen et sermones, quos scripserat Baruch ex ore Ieremiae, dicens:

28. Rursum tolle volumen aliud: et scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Ioakim rex Iuda.

29. Et ad Ioakim regem Iuda, dices: Haec dicit Dominus: Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuncians: Festinus veniet rex Babylonis, et vastabit terram hanc, et cessare faciet ex illa hominem, et iumentum?

30. Propterea haec dicit Dominus contra Ioakim regem Iuda: Non erit ex eo qui sedeat super solium David: et cadaver eius proiicietur ad aestum per diem, et ad gelu per noctem.

31. Et visitabo contra eum, et contra semen eius, et contra servos eius iniquitates suas, et adducam super eos et super habitatores Ierusalem, et super viros Iuda omne malum, quod locutus sum ad eos, et non audierunt.

32. Ieremias autem tulit volumen aliud, et dedit illud Baruch filio Neriae scribae: qui scripsit in eo ex ore Ieremiae omnes sermones libri, quem combusserat Ioakim rex Iuda igni: et insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant.

CAPUT XXXVII.

Sedecias Iechoniae succedens petit pro se orare Ieremiam; qui, relicta a Chaldaeis Ierusalem propter adventum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldaeos redituros, et Ierusalem exusturos: ipse quoque Ieremias urbem egrediens, caesus in carcerem detruditur; unde a Sedecia eductus, servatur in vestibulo carceris, assignata ipsi in dies torta panis.

1. Et regnavit rex Sedecias filius Iosiae pro Iechonia filio Ioakim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis in Terra Iuda:

2. Et non obedivit ipse, et servi eius, et populus terrae verbis Domini, quae locutus est in manu Ieremiae prophetae.

3. Et misit rex Sedecias Iuchal filium Selemiae, et Sophoniam filium Maasiae sacerdotem ad Ieremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum.

4. Ieremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Aegypto: et audientes Chaldaei, qui obsidebant Ierusalem, huiuscemodi nuncium, recesserunt ab Ierusalem.

5. Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, dicens:

6. Haec dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Iuda, qui misit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Aegyptum.

7. Et redient Chaldaei, et bellabunt contra civitatem hanc: et capient eam, et succendent eam igni.

8. Haec dicit Dominus: Nolite decipere animas vestras, dicentes: Euntes abibunt, et recedent a nobis Chaldaei, quia non abibunt.

9. Sed et si percusseritis omnem exercitum Chaldaeorum, qui praeliantur adversum vos, et derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consurgent, et incendent civitatem hanc igni.

10. Ergo cum recessisset exercitus Chaldaeorum ab Ierusalem propter exercitum Pharaonis,

11. Egressus est Ieremias de Ierusalem ut iret in Terram Beniamin, et divideret ibi possessionem in conspectu civium:

12. Cumque pervenisset ad portam Beniamin, erat ibi custos portae per vices, nomine Ierias, filius Selemiae filii Hananiae, et apprehendit Ieremiam prophetam, dicens: Ad Chaldaeos profugis.

13. Et respondit Ieremias: Falsum est, non fugio ad Chaldaeos. Et non audivit eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam, et adduxit eum ad principes.

14. Quam ob rem irati principes contra Ieremiam, caesum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Ionathan scribae: ipse enim praepositus erat super carcerem.

15. Itaque ingressus est Ieremias in domum laci et in ergastulum: et sedit ibi Ieremias diebus multis.

16. Mittens autem Sedecias rex tulit eum: et interrogavit eum in domo sua abscondite, et dixit: Putasne est sermo a Domino? Et dixit Ieremias: Est. Et ait: In manus regis Babylonis tradéris.

17. Et dixit Ieremias ad regem Sedeciam: Quid peccavi tibi, et servis tuis, et populo tuo, quia misisti me in domum carceris?

18. Ubi sunt prophetae vestri, qui prophetabant vobis, et dicebant: Non veniet rex Babylonis super vos, et super terram hanc?

19. Nunc ergo audi obsecro domine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu tuo: et ne me remittas in domum Ionathan scribae, ne moriar ibi.

20. Praecepit ergo rex Sedecias ut traderetur Ieremias in vestibulo carceris: et daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate: et mansit Ieremias in vestibulo carceris.

CAPUT XXXVIII.

Ieremias principibus a rege traditus mittitur in lacum lutosum; unde iussu regis per Abdemelech eductus in vestibulum carceris, suadet regi ut egrediatur ad Chaldaeos, alioqui nec ipse eos effugiet, et civitas ab eis igne succendetur: iubet quoque rex Ieremiae ut hoc colloquium servet secretum.

1. Audivit autem Saphatias filius Mathan, et Gedelias filius Phassur, et Iuchal filius Selemiae, et Phassur filius Melchiae, sermones, quos Ieremias loquebatur ad omnem populum, dicens:

2. Haec dicit Dominus: (a) Quicumque manserit in civitate hac, morietur gladio, et fame, et peste: qui autem profugerit ad Chaldaeos, vivet, et erit anima eius sospes et vivens. (a) Sup. 21, 9.

3. Haec dicit Dominus: Tradendo tradetur civitas haec in manu exercitus regis Babylonis, et capiet eam.

4. Et dixerunt principes regi: Rogamus ut occidatur homo iste: de industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, et manus universi populi, loquens ad eos iuxta verba haec: siquidem homo iste non quaerit pacem populo huic, sed malum.

5. Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in manibus vestris est: nec enim fas est regem vobis quidquam negare.

6. Tulerunt ergo Ieremiam, et proiecerunt eum in lacum Melchiae filii Amelech, qui erat in vestibulo carceris: et submiserunt Ieremiam funibus in lacum,

in quo non erat aqua, sed lutum: descendit itaque Ieremias in coenum.

7. Audivit autem Abdemelech Aethiops vir eunuchus, qui erat in domo regis quod misissent Ieremiam in lacum: porro rex sedebat in porta Beniamin.

8. Et egressus est Abdemelech de domo regis, et locutus est ad regem, dicens:

9. Domine mi rex, malefecerunt viri isti omnia quaecumque perpetrarunt contra Ieremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame, non sunt enim panes ultra in civitate.

10. Praecepit itaque rex Abdemelech Aethiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros, et leva Ieremiam prophetam de lacu antequam moriatur.

11. Assumptis ergo Abdemelech secum viris, ingressus est domum regis, quae erat sub cellario: et tulit inde veteres pannos et antiqua, quae computruerant, et submisit ea ad Ieremiam in lacum per funiculos.

12. Dixitque Abdemelech Aethiops ad Ieremiam: Pone veteres pannos, et haec scissa et putrida sub cubito manuum tuarum: et super funes: fecit ergo Ieremias sic.

13. Et extraxerunt Ieremiam funibus, et eduxerunt eum de lacu: mansit autem Ieremias in vestibulo carceris.

14. Et misit rex Sedecias, et tulit ad se Ieremiam prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo Domini: et dixit rex ad Ieremiam: Interrogo ego te sermonem, ne abscondas a me aliquid.

15. Dixit autem Ieremias ad Sedeciam: Si annunciavero tibi, numquid non interficies me? et si consilium dedero tibi, non me audies.

16. Iuravit ergo rex Sedecias Ieremiae clam, dicens: Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, si occidero te, et si tradidero te in manus virorum istorum, qui quaerunt animam tuam.

17. Et dixit Ieremias ad Sedeciam: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, et civitas haec non succendetur igni: et salvus eris tu, et domus tua.

18. Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas haec in manus Chaldaeorum, et succendent eam igni: et tu non effugies de manu eorum.

19. Et dixit rex Sedecias ad Ieremiam: Sollicitus sum propter Iudaeos, qui transfugerunt ad Chaldaeos: ne forte tradar in manus eorum, et illudant mihi.

20. Respondit autem Ieremias: Non te tradent. Audi quaeso vocem Domini, quam ego loquor ad te, et bene tibi erit, et vivet anima tua.

21. Quod si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus:

22. Ecce omnes mulieres, quae remanserunt in domo regis Iuda, educentur ad principes regis Babylonis: et ipsae dicent: Seduxerunt te, et praevaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in coeno, et in lubrico pedes tuos, et recesserunt a te.

23. Et omnes uxores tuae, et filii tui educentur ad Chaldaeos: et non effugies manus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris; et civitatem hanc comburet igni.

24. Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam: Nullus sciat verba haec, et non morieris.

25. Si autem audierint principes quia locutus sum tecum, et venerint ad te, et dixerint tibi: Indica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos, et non te interficiemus: et quid locutus est tecum rex:

26. Dices ad eos: Prostravi ego preces meas coram rege, ne me reduci iuberet in domum Ionathan, et ibi morerer.

27. Venerunt ergo omnes principes ad Ieremiam, et interrogaverunt eum: et locutus est eis iuxta omnia verba, quae praeceperat ei rex, et cessaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.

28. Mansit vero Ieremias in vestibulo carceris usque ad diem, quo capta est Ierusalem: et factum est ut caperetur Ierusalem.

CAPUT XXXIX.

Ierusalem a rege Babylonis capta, rex Sedecias fugiens capitur una cum principibus: cuius filii in conspectu ipsius trucidantur cum nobilibus, ipseque excoecatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: subverso autem muro Ierusalem, et palatio aliisque domibus igne succensis, pars vulgi transfertur in Babylonem, et pars Ierosolymis relinquitur; Ieremias vero de carceris vestibulo liber educitur.

1. Anno nono Sedeciae regis Iuda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, (a) et omnis (a) 4 Reg. 25,
exercitus eius ad Ierusalem, et obsidebant eam. 1. Inf. 52, 4.

2. Undecimo autem anno Sedeciae, mense quarto, quinta mensis aperta est civitas.

3. Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, et sederunt in porta media: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, et omnes reliqui principes regis Babylonis.

4. Cumque vidisset eos Sedecias rex Iuda, et omnes viri bellatores, fugerunt: et egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis, et per portam, quae erat inter duos muros, et egressi sunt ad viam deserti.

5. Persecutus est autem eos exercitus Chaldaeorum: et comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Ierichontinae, et captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblatha, quae est in Terra Emath: et locutus est ad eum iudicia.

6. Et occidit rex Babylonis filios Sedeciae in Reblatha, in oculis eius: et omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis.

7. Oculos quoque Sedeciae eruit: et vinxit eum compedibus ut duceretur in Babylonem.

8. Domum quoque regis, et domum vulgi succenderunt Chaldaei igni, et murum Ierusalem subverterunt.

9. Et reliquias populi, qui remanserant in civitate, et perfugas, qui transfugerant ad eum, et superfluos vulgi, qui remanserant, transtulit Nabuzardan magister militum in Babylonem.

10. Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in Terra Iuda: et dedit eis vineas, et cisternas in die illo.

11. Praeceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan magistro militum, dicens:

12. Tolle illum, et pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: sed, ut voluerit, sic facias ei.

13. Misit ergo Nabuzardan princeps militiae, et Nabusezban, et Rabsares, et Neregel, et Sereser, et Rebmag, et omnes optimates regis Babylonis,

14. Miserunt, et tulerunt Ieremiam de vestibulo carceris, et tradiderunt eum Godoliae filio Ahicam

filii Saphan ut intraret in domum, et habitaret in populo.

15. Ad Ieremiam autem factus fuerat sermo Domini cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens:

16. Vade, et dic Abdemelech Aethiopi, dicens: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum, et non in bonum: et erunt in conspectu tuo in die illa.

17. Et liberabo te in die illa, ait Dominus: et non tradéris in manus virorum, quos tu formidas:

18. Sed eruens liberabo te, et gladio non cades: sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus.

CAPUT XL.

Ieremiae permittitur libere habitare ubicumque voluerit; qui una cum dispersis Iudaeis venit ad Godoliam praefectum reliquiis Iudaeorum: qui Godolias audire noluit Iohanan monentem ipsum de Ismahel intentonte ei mortem.

1. Sermo, qui factus est ad Ieremiam a Domino, postquam dimissus est a Nabozardan magistro militiae de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Ierusalem et Iuda, et ducebantur in Babylonem.

2. Tollens ergo princeps militiae Ieremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus est malum hoc super locum istum,

3. Et adduxit: et fecit Dominus sicut locutus est, quia peccastis Domino, et non audistis vocem eius, et factus est vobis sermo hic.

4. Nunc ergo ecce solvi te hodie de catenis, quae sunt in manibus tuis: si placet tibi ut venias mecum in Babylonem, veni: et ponam oculos meos super te: si autem displicet tibi venire mecum in Babylonem, reside: ecce omnis terra in conspectu tuo est: quod elegeris, et quo placuerit tibi ut vadas, illuc perge.

5. Et mecum noli venire: sed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quem praeposuit rex Babylonis civitatibus Iuda: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magister militiae cibaria, et munuscula, et dimisit eum.

6. Venit autem Ieremias ad Godoliam filium Ahicam in Masphath, et habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

7. Cumque audissent omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant per regiones, ipsi et socii eorum, quod praefecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terrae, et quod commendasset ei viros, et mulieres, et parvulos, et de pauperibus terrae, qui non fuerant translati in Babylonem:

8. Venerunt ad Godoliam in Masphath: et Ismahel filius Nathaniae, et Iohanan, et Ionathan filii Caree, et Sareas filius Thanehumeth, et filii Ophi, qui erant de Netophathi, et Iezonias filius Maachathi, ipsi et viri eorum.

(a) 4 Reg. 25, 24. 9. (a) Et iuravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, et comitibus eorum, dicens: Nolite timere servire Chaldaeis, habitate in terra, et servite regi Babylonis, et bene erit vobis.

10. Ecce ego habito in Masphath ut respondeam praecepto Chaldaeorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, et messem, et oleum, et condite in vasis vestris, et manete in urbibus vestris, quas tenetis.

11. Sed et omnes Iudaei, qui erant in Moab, et in filiis Ammon, et in Idumaea, et in universis regionibus, audito quod dedisset rex Babylonis reliquias in Iudaea, et quod praeposuisset super eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan:

12. Reversi sunt, inquam, omnes Iudaei de universis locis, ad quae profugerant, et venerunt in Terram Iuda ad Godoliam in Masphath: et collegerunt vinum, et messem multam nimis.

13. Iohanan autem filius Caree, et omnes principes exercitus, qui dispersi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Masphath.

14. Et dixerunt ei: Scito quod Baalis rex filiorum Ammon misit Ismahel filium Nathaniae percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.

15. Iohanan autem filius Caree dixit ad Godoliam seorsum in Masphath, loquens: Ibo, et percutiam Ismahel filium Nathaniae nullo sciente, ne interficiat animam tuam, et dissipentur omnes Iudaei, qui congregati sunt ad te, et peribunt reliquiae Iuda.

16. Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falsum enim tu loqueris de Ismahel.

CAPUT XLI.

Ismahel dolo occidit Godoliam praefectum, cum Iudaeis et Chaldaeis qui cum eo erant in Masphath; aliosque octaginta interimens, pepercit decem qui se thesauros habere dicebant: ac tandem veritus Iohanan ac principes bellatorum fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captivum: omnes autem qui reliqui sunt, statuunt fugere in Aegyptum a facie Chaldaeorum.

1. Et factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniae, filii Elisama de semine regali, et optimates regis, et decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: et comederunt ibi panes simul in Masphath.

2. Surrexit autem Ismahel filius Nathaniae, et decem viri, qui cum eo erant, et percusserunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio, et interfecerunt eum, quem praefecerat rex Babylonis terrae.

3. Omnes quoque Iudaeos, qui erant cum Godolia in Masphath, et Chaldaeos, qui reperti sunt ibi, et viros bellatores percussit Ismahel.

4. Secundo autem die postquam occiderat Godoliam, nullo adhuc sciente,

5. Venerunt viri de Sichem, et de Silo, et de Samaria octoginta viri: rasi barba, et scissis vestibus, et squallentes: et munera, et thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini.

6. Egressus ergo Ismahel filius Nathaniae in occursum eorum de Masphath, incedens et plorans ibat: cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7. Qui cum venissent ad medium civitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniae circa medium laci, ipse et viri, qui erant cum eo.

8. Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos: quia habemus thesauros in agro, frumenti, et hordei, et olei, et mellis. Et cessavit: et non interfecit eos cum fratribus suis.

9. Lacus autem, in quem proiecerat Ismahel omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est, quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel: ipsum replevit Ismahel filius Nathaniae occisis.

10. Et captivas duxit Ismahel omnes reliquias populi, qui erant in Masphath: filias regis, et universum populum, qui remanserat in Masphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiae Godoliae filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniae, et abiit ut transiret ad filios Ammon.

11. Audivit autem Iohanan filius Caree, et omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Ismahel filius Nathaniae.

12. Et assumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent adversum Ismahel filium Nathaniae, et invenerunt eum ad aquas multas, quae sunt in Gabaon.

13. Cumque vidisset omnis populus, qui erat cum Ismahel, Iohanan filium Caree, et universos principes bellatorum, qui erant cum eo, laetati sunt.

14. Et reversus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reversusque abiit ad Iohanan filium Caree.

15. Ismahel autem filius Nathaniae fugit cum octo viris a facie Iohanan, et abiit ad filios Ammon.

16. Tulit ergo Iohanan filius Caree, et omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Ismahel filio Nathaniae de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad praelium, et mulieres, et pueros, et eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

17. Et abierunt, et sederunt peregrinantes in Chamaam, quae est iuxta Bethlehem, ut pergerent, et introirent Aegyptum

18. A facie Chaldaeorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniae Godoliam filium Ahicam, quem praeposuerat rex Babylonis in Terra Iuda.

CAPUT XLII.

Missus Ieremias ad orandum ac consulendum Dominum pro reliquiis Iudaeorum, respondet ipsos fore salvos si in Iudaea maneant; si autem in Aegyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, et peste morituros.

1. Et accesserunt omnes principes bellatorum, et Iohanan filius Caree, et Iezonias filius Osaiae, et reliquum vulgus a parvo usque ad magnum:

2. Dixeruntque ad Ieremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: et ora pro nobis ad Dominum Deum tuum pro universis reliquiis istis, quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuentur:

3. Et annunciet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, et verbum, quod faciamus.

4. Dixit autem ad eos Ieremias propheta: Audivi: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundum verba vestra. omne verbum, quodcumque responderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quidquam.

5. Et illi dixerunt ad Ieremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis et fidei, si non iuxta omne verbum, in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus.

6. Sive bonum est, sive malum, voci Domini Dei nostri, ad quem mittimus te, obediemus: ut bene sit nobis cum audierimus vocem Domini Dei nostri.

7. Cum autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam.

8. Vocavitque Iohanan filium Caree, et omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, et universum populum a minimo usque ad magnum.

9. Et dixit ad eos: Haec dicit Dominus Deus Israel, ad quem misistis me, ut prosternerem preces vestras in conspectu eius:

10. Si quiescentes manseritis in terra hac, aedificabo vos, et non destruam; plantabo, et non evellam: iam enim placatus sum super malo quod feci vobis.

11. Nolite timere a facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis: nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiscum sum ego, ut salvos vos faciam, et eruam de manu eius.

12. Et dabo vobis misericordias, et miserebor vestri, et habitare vos faciam in terra vestra.

13. Si autem dixeritis vos: Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem Domini Dei nostri,

14. Dicentes: Nequaquam, sed ad Terram Aegypti pergemus: ubi non videbimus bellum, et clangorem tubae non audiemus, et famem non sustinebimus: et ibi habitabimus.

15. Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiae Iuda: Haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini Aegyptum, et intraveritis ut ibi habitetis:

16. Gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in Terra Aegypti: et fames, pro qua estis solliciti, adhaerebit vobis in Aegypto, et ibi moriemini.

17. Omnesque viri, qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur Aegyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, et fame, et peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet a facie mali, quod ego afferam super eos.

18. Quia haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Sicut conflatus est furor meus, et indignatio mea super habitatores Ierusalem: sic conflabitur indignatio mea super vos, cum ingressi fueritis Aegyptum, et eritis in iusiurandum, et in stuporem, et in maledictum, et in opprobrium: et nequaquam ultra videbitis locum istum.

19. Verbum Domini super vos reliquiae Iuda: Nolite intrare Aegyptum: scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie,

20. Quia decepistis animas vestras: vos enim misistis me ad Dominum Deum nostrum dicentes: Ora pro nobis ad Dominum Deum nostrum, et iuxta omnia quaecumque dixerit tibi Dominus Deus noster, sic annuncia nobis, et faciemus.

21. Et annunciavi vobis hodie, et non audistis vocem Domini Dei vestri super universis, pro quibus misit me ad vos.

22. Nunc ergo scientes scietis quia gladio, et fame, et peste moriemini in loco, ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

CAPUT XLIII.

Reliquiae Iudaeorum non audientes Domini praeceptum quod referebat Ieremias, proficiscuntur una cum Ieremia et Baruch in Aegyptum, ubi constitutus Ieremias vaticinatur regem Babylonis vastaturum terram Aegypti cum idolis suis, eique dominaturum.

1. Factum est autem, cum complesset Ieremias loquens ad populum universos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba haec:

2. Dixit Azarias filius Osaiae, et Iohanan filius Caree, et omnes viri superbi, dicentes ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens: Ne ingrediamini Aegyptum ut habitetis illic.

3. Sed Baruch filius Neriae incitat te adversum nos,

ut tradat nos in manus Chaldaeorum, ut interficiat nos, et traduci faciat in Babylonem.

4. Et non audivit Iohanan filius Caree, et omnes principes bellatorum, et universus populus vocem Domini ut manerent in Terra Iuda.

5. Sed tollens Iohanan filius Caree, et universi principes bellatorum universos reliquiarum Iuda, qui reversi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant ante dispersi, ut habitarent in Terra Iuda:

6. Viros, et mulieres, et parvulos, et filias regis, et omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiae cum Godolia filio Ahicam, filii Saphan, et Ieremiam prophetam, et Baruch filium Neriae.

7. Et ingressi sunt Terram Aegypti, quia non obedierunt voci Domini: et venerunt usque ad Taphnis.

8. Et factus est sermo Domini ad Ieremiam in Taphnis, dicens:

9. Sume lapides grandes in manu tua, et abscondes eos in crypta, quae est sub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Iudaeis:

10. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam, et assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum: et ponam thronum eius super lapides istos, quos abscondi, et statuet solium suum super eos.

11. Veniensque percutiet Terram Aegypti: quos in mortem, in mortem: et quos in captivitatem, in captivitatem: et quos in gladium, in gladium.

12. Et succendet ignem in delubris deorum Aegypti, et comburet ea, et captivos ducet illos: et amicietur Terra Aegypti, sicut amicitur pastor pallio suo: et egredietur inde in pace.

13. Et conteret statuas domus Solis, quae sunt in Terra Aegypti: et delubra deorum Aegypti comburet igni.

CAPUT XLIV.

Iudaei in Aegypto reprehensi a Ieremia super idololatria, obstinate respondent una cum multitudine mulierum, se permansuros in idololatria inveterata; quos Ieremias praedicit universos gladio et fame consumendos, regemque Aegypti tradendum in manus inimicorum suorum, ac terram Aegypti prorsus vastandam.

1. Verbum, quod factum est per Ieremiam ad omnes Iudaeos, qui habitabant in Terra Aegypti, habitantes in Magdalo, et in Taphnis, et in Memphis, et in Terra Phatures, dicens:

2. Haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vos vidistis omne malum istud, quod adduxi super Ierusalem, et super omnes urbes Iuda: et ecce desertae sunt hodie, et non est in eis habitator:

3. Propter malitiam, quam fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, et irent ut sacrificarent, et colerent deos alienos, quos nesciebant et illi, et vos, et patres vestri.

4. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas de nocte consurgens, mittensque et dicens: Nolite facere verbum abominationis huiuscemodi, quam odivi.

5. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam ut converterentur a malis suis, et non sacrificarent diis alienis.

6. Et conflata est indignatio mea et furor meus, et succensa est in civitatibus Iuda, et in plateis Ierusalem: et versae sunt in solitudinem et vastitatem secundum diem hanc.

7. Et nunc haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras, ut intereat ex vobis vir et mulier, parvulus et lactens de medio Iudae, nec relinquatur vobis quidquam residuum:

8. Provocantes me in operibus manuum vestrarum, sacrificando diis alienis in Terra Aegypti, in quam ingressi estis ut habitetis ibi: et dispereatis, et sitis in maledictionem, et in opprobrium cunctis gentibus terrae?

9. Numquid obliti estis mala patrum vestrorum, et mala regum Iuda, et mala uxorum eius, et mala vestra, et mala uxorum vestrarum, quae fecerunt in Terra Iuda, et in regionibus Ierusalem?

10. Non sunt mundati usque ad diem hanc: et non timuerunt, et non ambulaverunt in lege Domini, et in praeceptis meis, quae dedi coram vobis et coram patribus vestris.

11. Ideo haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: (a) Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: et disperdam omnem Iudam. (a) Amos 9, 4.

12. Et assumam reliquias Iudae, qui posuerunt facies suas ut ingrederentur Terram Aegypti, et habitarent ibi: et consumentur omnes in Terra Aegypti: cadent in gladio et in fame: et consumentur a minimo usque ad maximum in gladio, et in fame morientur: et erunt in iusiurandum, et in miraculum, et in maledictionem, et in opprobrium.

13. Et visitabo super habitatores Terrae Aegypti, sicut visitavi super Ierusalem in gladio, et fame, et peste.

14. Et non erit qui effugiat, et sit residuus de reliquiis Iudaeorum, qui vadunt ut peregrinentur in Terra Aegypti: et revertantur in Terram Iuda, ad quam ipsi elevant animas suas ut revertantur, et habitent ibi: non revertentur nisi qui fugerint.

15. Responderunt autem Ieremiae omnes viri scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis: et universae mulieres, quarum stabat multitudo grandis, et omnis populus habitantium in Terra Aegypti in Phatures, dicentes:

16. Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te:

17. Sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore nostro ut sacrificemus reginae caeli, et libemus ei libamina, sicut fecimus nos, et patres nostri, reges nostri, et principes nostri in urbibus Iuda, et in plateis Ierusalem: et saturati sumus panibus, et bene nobis erat, malumque non vidimus.

18. Ex eo autem tempore, quo cessavimus sacrificare reginae caeli, et libare ei libamina, indigemus omnibus, et gladio, et fame consumpti sumus.

19. Quod si nos sacrificamus reginae caeli, et libamus ei libamina: numquid sine viris nostris fecimus ei placentas ad colendum eam, et libandum ei libamina?

20. Et dixit Ieremias ad omnem populum adversum viros, et adversum mulieres, et adversum universam plebem, qui responderant ei verbum, dicens:

21. Numquid non sacrificium, quod sacrificastis in civitatibus Iuda, et in plateis Ierusalem vos et patres vestri, reges vestri, et principes vestri, et populus terrae, horum recordatus est Dominus, et ascendit super cor eius?

22. Et non poterat Dominus ultra portare propter malitiam studiorum vestrorum, et propter abominationes, quas fecistis, et facta est terra vestra in deso-

lationem, et in stuporem, et in maledictum, eo quod non sit habitator, sicut est dies haec.

23. Propterea quod sacrificaveritis idolis, et peccaveritis Domino: et non audieritis vocem Domini, et in lege, et in praeceptis, et in testimoniis eius non ambulaveritis: idcirco evenerunt vobis mala haec, sicut est dies haec.

24. Dixit autem Ieremias ad omnem populum, et ad universas mulieres: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui estis in Terra Aegypti:

25. Haec inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens: Vos, et uxores vestrae locuti estis ore vestro, et manibus vestris implestis, dicentes: Faciamus vota nostra, quae vovimus, ut sacrificemus reginae caeli, et libemus ei libamina. Implestis vota vestra, et opere perpetrastis ea.

26. Ideo audite verbum Domini omnis Iuda, qui habitatis in Terra Aegypti: Ecce ego iuravi in nomine meo magno, ait Dominus: quia nequaquam ultra vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Iudaei, dicentis: Vivit Dominus Deus in omni Terra Aegypti.

27. Ecce ego vigilabo super eos in malum, et non in bonum: et consumentur omnes viri Iuda, qui sunt in Terra Aegypti, gladio, et fame donec penitus consumantur.

28. Et qui fugerint gladium, revertentur de Terra Aegypti in Terram Iuda viri pauci: et scient omnes reliquiae Iuda ingredientium Terram Aegypti, ut habitent ibi, cuius sermo compleatur, meus, an illorum.

29. Et hoc vobis signum, ait Dominus, quod visitem ego super vos in loco isto: ut sciatis quia vere complebuntur sermones mei contra vos in malum.

30. Haec dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Aegypti in manu inimicorum eius, et in manu quaerentium animam illius: sicut tradidi Sedeciam regem Iuda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui, et quaerentis animam eius.

CAPUT XLV.

Deus per Ieremiam arguit Baruch, quod quereretur se dolorem habere, et non requiem; cui tamen in ceterorum vastatione pollicetur securitatem.

1. Verbum, quod locutus est Ieremias propheta ad Baruch filium Neriae, cum scripsisset verba haec in libro ex ore Ieremiae, anno quarto Ioakim filii Iosiae regis Iuda, dicens:

2. Haec dicit Dominus Deus Israel ad te Baruch:

3. Dixisti: Vae misero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, et requiem non inveni.

4. Haec dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce quos aedificavi, ego destruo: et quos plantavi, ego evello, et universam terram hanc.

5. Et tu quaeris tibi grandia? noli quaerere: quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus: et dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis, ad quaecumque perrexeris.

CAPUT XLVI.

Dominus per Ieremiam Pharaoni et Aegypto praenuntiat desolationem, quam inducet Nabuchodonosor; Iudaeis autem et filiis Israel consolationem tandem ac liberationem: universis vero gentibus ad quas Deus illos eiecerat, vastationem.

1. Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Gentes

2. Ad Aegyptum adversum exercitum Pharaonis Nechao regis Aegypti, qui erat iuxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis, in quarto anno Ioakim filii Iosiae regis Iuda.

3. Praeparate scutum, et clypeum, et procedite ad bellum.

4. Iungite equos, et ascendite equites: state in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.

5. Quid igitur? vidi ipsos pavidos, et terga vertentes, fortes eorum caesos: fugerunt conciti, nec respexerunt: terror undique, ait Dominus.

6. Non fugiat velox, nec salvari se putet fortis: Ad Aquilonem iuxta flumen Euphraten victi sunt, et ruerunt.

7. Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: et veluti fluviorum, intumescunt gurgites eius?

8. Aegyptus, fluminis instar ascendit, et velut flumina movebuntur fluctus eius, et dicet: Ascendens operiam terram: perdam civitatem, et habitatores eius.

9. Ascendite equos, et exultate in curribus, et procedant fortes, Aethiopia, et Libyes tenentes scutum, et Lydii arripientes, et iacientes sagittas.

10. Dies autem illa Domini Dei exercituum dies ultionis, ut sumat vindictam de inimicis suis: devorabit gladius, et saturabitur, et inebriabitur sanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in Terra Aquilonis iuxta flumen Euphraten.

11. Ascende in Galaad, et tolle resinam virgo filia Aegypti: frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi.

12. Audierunt Gentes ignominiam tuam, et ululatus tuus replevit terram: quia fortis impegit in fortem, et ambo pariter conciderunt.

13. Verbum quod locutus est Dominus ad Ieremiam prophetam, super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis et percussurus Terram Aegypti:

14. Annunciate Aegypto, et auditum facite in Magdalo, et resonet in Memphis, et in Taphnis, dicite: Sta, et praepara te: quia devorabit gladius ea, quae per circuitum tuum sunt.

15. Quare computruit fortis tuus? non stetit: quoniam Dominus subvertit eum.

16. Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum: et dicent: Surge, et revertamur ad populum nostrum, et ad terram nativitatis nostrae, a facie gladii columbae.

17. Vocate nomen Pharaonis regis Aegypti, tumultum adduxit tempus.

18. Vivo ego (inquit rex, Dominus exercituum nomen eius) quoniam sicut Thabor in montibus, et sicut Carmelus in mari, veniet.

19. Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Aegypti: quia Memphis in solitudinem erit, et deseretur, et inhabitabilis erit.

20. Vitula elegans atque formosa Aegyptus: stimulator ab Aquilone veniet ei.

21. Mercenarii quoque eius, qui versabantur in medio eius, quasi vituli saginati versi sunt, et fugerunt simul, nec stare potuerunt: quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum.

22. Vox eius quasi aeris sonabit: quoniam cum exercitu properabunt, et cum securibus venient ei, quasi caedentes ligna.

23. Succiderunt saltum eius, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, et non est eis numerus.

24. Confusa est filia Aegypti, et tradita in manu populi Aquilonis.

25. Dixit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriae, et super Pharaonem, et super Aegyptum, et super deos eius, et super reges eius, et super Pharaonem, et super eos, qui confidunt in eo.

26. Et dabo eos in manu quaerentium animam eorum, et in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manus servorum eius: et post haec habitabitur sicut diebus pristinis, ait Dominus.

(a) Isai 43, 1. et 44, 2.

27. (a) Et tu ne timeas serve meus Iacob, et ne paveas Israel: quia ecce ego salvum te faciam de longinquo, et semen tuum de terra captivitatis tuae: et revertetur Iacob, et requiescet, et prosperabitur: et non erit qui exterreat eum.

28. Et tu noli timere serve meus Iacob, ait Dominus: quia tecum ego sum, quia ego consumam cunctas gentes, ad quas eieci te: te vero non consumam, sed castigabo te in iudicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAPUT XLVII.

Vastatio praedicitur Palaesthinorum, Tyri, Sidonis, Gazae, et Ascalonis.

1. Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam contra Palaesthinos, antequam percuteret Pharao Gazam:

2. Haec dicit Dominus: Ecce aquae ascendunt ab Aquilone, et erunt quasi torrens inundans, et operient terram, et plenitudinem eius, urbem et habitatores eius: clamabunt homines, et ululabunt omnes habitatores terrae

3. A strepitu pompae armorum, et bellatorum eius, a commotione quadrigarum eius, et multitudine rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis

4. Pro adventu diei, in quo vastabuntur omnes Philisthiim, et dissipabitur Tyrus, et Sidon cum omnibus reliquis auxiliis suis. depopulatus est enim Dominus Palaesthinos, reliquias insulae Cappadociae.

5. Venit calvitium super Gazam: conticuit Ascalon, et reliquiae vallis earum, usquequo concidéris?

6. O mucro Domini usquequo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, et sile.

7. Quomodo quiescet cum Dominus praeceperit ei adversus Ascalonem, et adversus maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

CAPUT XLVIII.

Praedicit Dominus vastationem Moab et omnium urbium eius, sed in novissimis diebus captivitatem ipsorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, et gladium suum a sanguine prohibens.

1. Ad Moab haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vae super Nabo, quoniam vastata est, et confusa: capta est Cariathaim: confusa est fortis, et tremuit.

2. Non est ultra exultatio in Moab contra Hesebon: cogitaverunt malum. Venite, et disperdamus eam de gente. ergo silens conticesces, sequeturque te gladius.

3. Vox clamoris de Oronaim: vastitas, et contritio magna.

4. Contrita est Moab: annunciate clamorem parvulis eius.

5. Per ascensum enim Luith plorans ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt:

6. Fugite, salvate animas vestras: et eritis (b) quasi myricae in deserto. (b) Supra 17, 6.

7. Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis, et in thesauris tuis, tu quoque capieris: et ibit Chamos in transmigrationem, sacerdotes eius, et principes eius simul.

8. Et veniet praedo ad omnem urbem, et urbs nulla salvabitur: et peribunt valles, et dissipabuntur campestria: quoniam dixit Dominus:

9. Date florem Moab, quia florens egredietur: et civitates eius desertae erunt, et inhabitabiles.

10. Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter: et maledictus, qui prohibet gladium suum a sanguine.

11. Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, et requievit in faecibus suis: nec transfusus est de vase in vas, et in transmigrationem non abiit: idcirco permansit gustus eius in eo, et odor eius non est immutatus.

12. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: et mittam ei ordinatores, et stratores laguncularum, et sternent eum, et vasa eius exhaurient, et lagunculas eorum collident.

13. Et confundetur Moab a Chamos, (c) sicut confusa est domus Israel a Bethel, in qua habebat fiduciam. (c) 3 Reg. 12, 29.

14. Quomodo dicitis: Fortes sumus, et viri robusti ad praeliandum?

15. Vastata est Moab, et civitates illius succiderunt: et electi iuvenes eius descenderunt in occisionem: ait rex, Dominus exercituum nomen eius.

16. Prope est interitus Moab ut veniat: et malum eius velociter accurret nimis.

17. Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu eius, et universi, qui scitis nomen eius, dicite: Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus?

18. Descende de gloria, et sede in siti habitatio filiae Dibon: quoniam vastator Moab ascendit ad te, dissipavit munitiones tuas.

19. In via sta, et prospice habitatio Aroer: interroga fugientem: et ei, qui evasit, dic: Quid accidit?

20. Confusus est Moab, quoniam victus est: ululate, et clamate, annunciate in Arnon, quoniam vastata est Moab.

21. Et iudicium venit ad terram campestrem: super Helon, et super Iasa, et super Mephaath,

22. Et super Dibon, et super Nabo, et super domum Deblathaim,

23. Et super Cariathaim, et super Bethgamul, et super Bethmaon,

24. Et super Carioth, et super Bosra: et super omnes civitates terrae Moab, quae longe, et quae prope sunt.

25. Abscissum est cornu Moab, et brachium eius contritum est, ait Dominus.

26. Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: et allidet manum Moab in vomitu suo, et erit in derisum etiam ipse:

27. Fuit enim in derisum tibi Israel: quasi inter fures reperisses eum: propter verba ergo tua, quae adversum illum locutus es, captivus ducéris.

28. Relinquite civitates, et habitate in petra habitatores Moab: et estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis.

29. (d) Audivimus superbiam Moab, superbus est valde: sublimitatem eius, et arrogantiam, et superbiam, et altitudinem cordis eius. (d) Isai. 16, 6.

30. Ego scio, ait Dominus, iactantiam eius: et quod non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat conata sit facere.

31. Ideo super Moab eiulabo, et ad Moab universam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

32. De planctu Iazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuae transierunt mare, usque ad mare Iazer pervenerunt: super messem tuam, et vindemiam tuam praedo irruit.

(a) Isai. 16, 10. 33. (a) Ablata est laetitia et exultatio de Carmelo, et de Terra Moab, et vinum de torcularibus sustuli: nequaquam calcator uvae solitum celeuma cantabit.

34. De clamore Hesebon usque Eleale, et Iasa, dederunt vocem suam: a Segor usque ad Oronaim vitula conternante: aquae quoque Nemrim pessimae erunt.

35. Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, et sacrificantem diis eius.

36. Propterea cor meum ad Moab quasi tibiae resonabit: et cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum: quia plus fecit quam potuit, idcirco perierunt.

(b) Isai. 15, 2. Ez. 7, 18. 37. (b) Omne enim caput calvitium, et omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colligatio, et super omne dorsum cilicium.

38. Super omnia tecta Moab, et in plateis eius omnis planctus: quoniam contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus.

39. Quomodo victa est, et ululaverunt? quomodo deiecit cervicem Moab, et confusus est? eritque Moab in derisum, et in exemplum omnibus in circuitu suo.

40. Haec dicit Dominus: Ecce quasi aquila volabit, et extendet alas suas ad Moab.

41. Capta est Carioth, et munitiones comprehensae sunt: et erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis.

42. Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Dominum gloriatus est.

43. Pavor, et fovea, et laqueus super te o habitator Moab, dicit Dominus.

(c) Isai. 24, 18. 44. (c) Qui fugerit a facie pavoris, cadet in foveam: et qui conscenderit de fovea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Dominus.

45. In umbra Hesebon steterunt de laqueo fugientes: quia ignis egressus est de Hesebon, et flamma de medio Seon, et devorabit partem Moab, et verticem filiorum tumultus.

46. Vae tibi Moab, periisti popule Chamos: quia comprehensi sunt filii tui, et filiae tuae in captivitatem.

47. Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus. Hucusque iudicia Moab.

CAPUT XLIX.

Desolatio Ammon, Idumaeae, Damasci, Cedar, regnorumque Asor et Aelam pronuntiatur; captivitas autem filiorum Ammon ac Aelam tandem solvendo.

1. Ad filios Ammon. Haec dicit Dominus: Numquid non filii sunt Israel? aut heres non est ei? Cur igitur hereditate possedit Melchom, Gad: et populus eius in urbibus eius habitavit?

2. Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus: et auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum praelii, et erit in tumulum dissipata, filiaeque eius igni succendentur, et possidebit Israel possessores suos, ait Dominus.

3. Ulula Hesebon, quoniam vastata est Hai. clamate filiae Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite et circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrationem ducetur, sacerdotes eius, et principes eius simul.

4. Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata, quae confidebas in thesauris tuis, et dicebas: Quis veniet ad me?

5. Ecce ego inducam super te terrorem, ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui sunt in circuitu tuo: et dispergemini singuli a conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes.

6. Et post haec reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus.

7. Ad Idumaeam. Haec dicit Dominus exercituum: Numquid non ultra est sapientia in Theman? Periit consilium a filiis, inutilis facta est sapientia eorum.

8. Fugite et terga vertite, descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis eius.

9. Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret sibi.

10. Ego vero discooperui Esau, revelavi abscondita eius, et celari non poterit: vastatum est semen eius, et fratres eius, et vicini eius, et non erit.

11. Relinque pupillos tuos: ego faciam eos vivere: et viduae tuae in me sperabunt.

12. Quia haec dicit Dominus: Ecce quibus non erat iudicium ut biberent calicem, bibentes bibent: et tu quasi innocens relinquéris? non eris innocens, sed bibens bibes.

13. Quia per memetipsum iuravi, dicit Dominus, quod in solitudinem, et in opprobrium, et in desertum, et in maledictionem erit Bosra: et omnes civitates eius erunt in solitudines sempiternas.

14. (d) Auditum audivi a Domino, et legatus ad Gentes missus est: Congregamini, et venite contra eam, et consurgamus in praelium: (d) Abd. 1.

15. Ecce enim parvulum dedi te in Gentibus contemptibilem inter homines.

16. Arrogantia tua decepit te, et superbia cordis tui: qui habitas in cavernis petrae, et apprehendere niteris altitudinem collis. (e) cum exaltaveris quasi (e) Abd. 4.
aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.

17. Et erit Idumaea deserta: omnis qui transibit per eam, stupebit, et sibilabit super omnes plagas eius.

18. (f) Sicut subversa est Sodoma, et Gomorrha, (f) Gen. 19, 24.
et vicinae eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis.

19. (g) Ecce quasi leo ascendet de superbia Iorda- (g) Infra 50, 44.
nis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam: et quis erit electus, quem praeponam ei? quis enim similis mei? et quis sustinebit
me? (h) et quis est iste pastor, qui resistat vultui meo? (h) Iob. 41, 1.

20. Propterea audite consilium Domini, quod iniit de Edom: et cogitationes eius, quas cogitavit de habitatoribus Theman: Si non deiecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum.

21. A voce ruinae eorum commota est terra: clamor in Mari rubro auditus est vocis eius.

22. Ecce quasi aquila ascendet, et avolabit: et expandet alas suas super Bosran: et erit cor fortium Idumaeae in die illa, quasi cor mulieris parturientis.

23. Ad Damascum: Confusa est Emath, et Arphad: quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari: prae solicitudine quiescere non potuit.

24. Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia et dolores tenuerunt eam quasi parturientem.

25. Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem laetitiae!

26. Ideo cadent iuvenes eius in plateis eius: et omnes viri praelii conticescent in die illa, ait Dominus exercituum.

27. Et succendam ignem in muro Damasci, et devorabit moenia Benadad.

28. Ad Cedar, et ad regna Asor, quae percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. Haec dicit Dominus: Surgite, et ascendite ad Cedar, et vastate filios Orientis.

29. Tabernacula eorum, et greges eorum capient: pelles eorum, et omnia vasa eorum, et camelos eorum tollent sibi: et vocabunt super eos formidinem in circuitu.

30. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus: iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, et cogitavit adversum vos cogitationes.

31. Consurgite, et ascendite ad gentem quietam, et habitantem confidenter, ait Dominus, non ostia, nec vectes eis: soli habitant.

32. Et erunt cameli eorum in direptionem, et multitudo iumentorum in praedam: et dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: et ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus.

33. Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta usque in aeternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

34. Quod factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam adversus Aelam in principio regni Sedeciae regis Iuda, dicens:

35. Haec dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Aelam, et summam fortitudinem eorum.

36. Et inducam super Aelam quatuor ventos a quatuor plagis caeli: et ventilabo eos in omnes ventos istos: et non erit gens, ad quam non perveniant profugi Aelam.

37. Et pavere faciam Aelam coram inimicis suis, et in conspectu quaerentium animam eorum: et adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: et mittam post eos gladium donec consumam eos.

38. Et ponam solium meum in Aelam, et perdam inde reges et principes, ait Dominus.

39. In novissimis autem diebus reverti faciam captivos Aelam, dicit Dominus.

CAPUT L.

Babylon, quae in captivitate affligit filios Israel, his in terram suam feliciter reductis, penitus vastabitur a regibus aquilonis.

1. Verbum, quod locutus est Dominus de Babylone, et de terra Chaldaeorum in manu Ieremiae prophetae.

2. Annunciate in Gentibus, et auditum facite: levate signum, praedicate, et nolite celare: dicite: Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia eius, superata sunt idola eorum.

3. Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quae ponet terram eius in solitudinem: et non erit qui habitet in ea ab homine usque ad pecus: et moti sunt, et abierunt.

4. In diebus illis, et in tempore illo, ait Dominus: venient filii Israel, ipsi et filii Iuda simul: ambulantes et flentes properabunt, et Dominum Deum suum quaerent.

5. In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum. Venient, et apponentur ad Dominum foedere sempiterno, quod nulla oblivione delebitur.

6. Grex perditus factus est populus meus: pastores eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui.

7. Omnes, qui invenerunt, comederunt eos: et hostes eorum dixerunt: Non peccavimus: pro eo quod peccaverunt Domino decori iustitiae, et expectationi patrum eorum Domino.

8. Recedite de medio Babylonis, et de terra Chaldaeorum egredimini: et estote quasi hoedi ante gregem.

9. Quoniam ecce ego suscito, et adducam in Babylonem congregationem Gentium magnarum de terra Aquilonis: et praeparabuntur adversus eam, et inde capietur: sagitta eius quasi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua.

10. Et erit Chaldaea in praedam: omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus.

11. Quoniam exultatis, et magna loquimini, diripientes hereditatem meam: quoniam effusi estis sicut vituli super herbam, et mugistis sicut tauri.

12. Confusa est mater vestra nimis, et adaequata pulveri, quae genuit vos: ecce novissima erit in Gentibus, deserta, invia, et arens.

13. Ab ira Domini non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem: omnis, qui transibit per Babylonem, stupebit, et sibilabit super universis plagis eius.

14. Praeparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum; debellate eam, non parcatis iaculis: quia Domino peccavit.

15. Clamate adversus eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius, destructi sunt muri eius, quoniam ultio Domini est: ultionem accipite de ea: sicut fecit, facite ei.

16. Disperdite satorem de Babylone, et tenentem falcem in tempore messis: a facie gladii columbae unusquisque ad populum suum convertetur, et singuli ad terram suam fugient.

17. Grex dispersus Israel, leones eiecerunt eum: primus comedit eum rex Assur: iste novissimus exossavit eum Nabuchodonosor rex Babylonis.

18. Propterea haec dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo regem Babylonis, et terram eius, sicut visitavi regem Assur:

19. Et reducam Israel ad habitaculum suum: et pascetur Carmelum, et Basan, et in monte Ephraim, et Galaad saturabitur anima eius.

20. In diebus illis, et in tempore illo, ait Dominus: quaeretur iniquitas Israel, et non erit: et peccatum Iuda, et non invenietur: quoniam propitius ero eis, quos reliquero.

21. Super terram dominantium ascende, et super habitatores eius visita, dissipa, et interfice quae post eos sunt, ait Dominus: et fac iuxta omnia quae praecepi tibi.

22. Vox belli in terra, et contritio magna.

23. Quomodo confractus est, et contritus malleus universae terrae? quomodo versa est in desertum Babylon in Gentibus?

24. Illaqueavi te, et capta es Babylon, et nesciebas: inventa es et apprehensa: quoniam Dominum provocasti.

25. Aperuit Dominus thesaurum suum, et protulit vasa irae suae: quoniam opus est Domino Deo exercituum in terra Chaldaeorum.

26. Venite ad eam ab extremis finibus, aperite ut exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, et

redigite in acervos, et interficite eam: nec sit quidquam reliquum.

27. Dissipate universos fortes eius, descendant in occisionem: vae eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum.

28. Vox fugientium, et eorum, qui evaserunt de terra Babylonis, ut annuncient in Sion ultionem Domini Dei nostri, ultionem templi eius.

29. Annunciate in Babylonem plurimis omnibus, qui tendunt arcum: consistite adversus eam per gyrum, et nullus evadat: reddite ei secundum opus suum:
(a) Infra 51, 49. (a) iuxta omnia quae fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta est, adversum sanctum Israel.

30. Idcirco cadent iuvenes eius in plateis eius: et omnes viri bellatores eius conticescent in die illa, ait Dominus.

31. Ecce ego ad te superbe, dicit Dñus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus visitationis tuae.

32. Et cadet superbus, et corruet, et non erit qui suscitet eum: et succendam ignem in urbibus eius, et devorabit omnia in circuitu eius.

33. Haec dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filii Israel, et filii Iuda simul: omnes, qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos.

34. Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen eius, iudicio defendet causam eorum, ut exterreat terram, et commoveat habitatores Babylonis.

35. Gladius ad Chaldaeos, ait Dominus, et ad habitatores Babylonis, et ad principes, et ad sapientes eius.

36. Gladius ad divinos eius, qui stulti erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37. Gladius ad equos eius, et ad currus eius, et ad omne vulgus, quod est in medio eius: et erunt quasi mulieres: gladius ad thesauros eius, qui diripientur.

38. Siccitas super aquas eius erit, et arescent: quia terra sculptilium est, et in portentis gloriantur.

39. Propterea habitabunt dracones cum faunis ficariis: et habitabunt in ea struthiones: et non inhabitabitur ultra usque in sempiternum, nec exstruetur usque ad generationem, et generationem.

(b) Gen. 19, 24. 40. (b) Sicut subvertit Dominus Sodomam et Gomorrham, et vicinas eius, ait Dominus: non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis.

41. Ecce populus venit ab Aquilone, et gens magna, et reges multi consurgent a finibus terrae.

42. Arcum et scutum apprehendent: crudeles sunt et immisericordes: vox eorum quasi mare sonabit, et super equos ascendent: sicut vir paratus ad praelium contra te filia Babylon.

43. Audivit rex Babylonis famam eorum, et dissolutae sunt manus eius: angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem.

(c) Supra 49, 19. 44. (c) Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subito currere faciam eum ad illam: et quis erit electus, quem praeponam ei? quis est enim similis mei? et quis sustinebit me? (d) et quis est iste pastor, qui resistat vultui meo?
(d) Iob. 41, 1.

45. Propterea audite consilium Domini, quod mente concepit adversum Babylonem; et cogitationes eius, quas cogitavit super terram Chaldaeorum: Nisi detraxerint eos parvuli gregum, nisi dissipatum fuerit cum ipsis habitaculum eorum.

46. A voce captivitatis Babylonis commota est terra, et clamor inter Gentes auditus est.

CAPUT LI.

Mala a regibus Medorum Babyloni imminentia praedicantur.

1. Haec dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super Babylonem et super habitatores eius, qui cor suum levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem.

2. Et mittam in Babylonem ventilatores, et ventilabunt eam et demolientur terram eius: quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis eius.

3. Non tendat qui tendit arcum suum, et non ascendat loricatus, nolite parcere iuvenibus eius, interficite omnem militiam eius.

4. Et cadent interfecti in terra Chaldaeorum, et vulnerati in regionibus eius.

5. Quoniam non fuit viduatus Israel et Iuda a Deo suo Domino exercituum: terra autem eorum repleta est delicto a sancto Israel.

6. Fugite de medio Babylonis, et salvet unusquisque animam suam: nolite tacere super iniquitatem eius: quoniam tempus ultionis est a Domino, vicissitudinem ipse retribuet ei.

7. Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram: de vino eius biberunt Gentes, et ideo commotae sunt.

8. (e) Subito cecidit Babylon, et contrita est: ululate super eam, tollite resinam ad dolorem eius, si (e) Isai. 21, 9. Apoc. 14, 8.
forte sanetur.

9. Curavimus Babylonem, et non est sanata: derelinquamus eam, et eamus unusquisque in terram suam: quoniam pervenit usque ad caelos iudicium eius, et elevatum est usque ad nubes.

10. Protulit Dominus iustitias nostras: venite, et narremus in Sion opus Domini Dei nostri.

11. Acuite sagittas, implete pharetras: suscitavit Dominus spiritum regum Medorum: et contra Babylonem mens eius est ut perdat eam, quoniam ultio Domini est, ultio templi sui.

12. Super muros Babylonis levate signum, augete custodiam: levate custodes, praeparate insidias: quia cogitavit Dominus, et fecit quaecumque locutus est contra habitatores Babylonis.

13. Quae habitas super aquas multas, locuples in thesauris: venit finis tuus pedalis praecisionis tuae.

14. (f) Iuravit Dominus exercituum per animam (f) Amos 6, 8.
suam: Quoniam replebo te hominibus quasi bruco, et super te celeuma cantabitur.

15. (g) Qui fecit terram in fortitudine sua, praeparavit orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit caelos. (g) Gen. 1, 1.

16. Dante eo vocem, multiplicantur aquae in caelo: qui levat nubes ab extremo terrae, fulgura in pluviam fecit: et produxit ventum de thesauris suis.

17. Stultus factus est omnis homo a scientia: confusus est omnis conflator in sculptili, quia mendax est conflatio eorum, nec est spiritus in eis.

18. Vana sunt opera, et risu digna, in tempore visitationis suae peribunt.

19. Non sicut haec pars Iacob: quia qui fecit omnia ipse est, et Israel sceptrum hereditatis eius: Dominus exercituum nomen eius.

20. Collidis tu mihi vasa belli, et ego collidam in te Gentes, et disperdam in te regna:

21. Et collidam in te equum, et equitem eius: et collidam in te currum, et ascensorem eius:

22. Et collidam in te virum et mulierem: et colli-

dam in te senem et puerum: et collidam in te iuvenem et virginem:

23. Et collidam in te pastorem et gregem eius: et collidam in te agricolam et iugales eius: et collidam in te duces et magistratus.

24. Et reddam Babyloni, et cunctis habitatoribus Chaldaeae omne malum suum, quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus.

25. Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis universam terram: et extendam manum meam super te, et evolvam te de petris, et dabo te in montem combustionis.

26. Et non tollent de te lapidem in angulum, et lapidem in fundamenta, sed perditus in aeternum eris, ait Dominus.

27. Levate signum in terra: clangite buccina in Gentibus, sanctificate super eam Gentes: annunciate contra illam regibus Ararat, Menni, et Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum.

28. Sanctificate contra eam Gentes, reges Mediae, duces eius, et universos magistratus eius, cunctamque terram potestatis eius.

29. Et commovebitur terra, et conturbabitur: quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini ut ponat Terram Babylonis desertam et inhabitabilem.

30. Cessaverunt fortes Babylonis a praelio, habitaverunt in praesidiis: devoratum est robur eorum, et facti sunt quasi mulieres: incensa sunt tabernacula eius, contriti sunt vectes eius.

31. Currens obviam currenti veniet: et nuncius obvius nuncianti: ut annunciet regi Babylonis quia capta est civitas eius a summo usque ad summum:

32. Et vada praeoccupata sunt, et paludes incensae sunt igni, et viri bellatores conturbati sunt.

33. Quia haec dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Filia Babylonis quasi area, tempus triturae eius: adhuc modicum, et veniet tempus messionis eius.

34. Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis: reddidit me quasi vas inane, absorbuit me quasi draco, replevit ventrem suum teneritudine mea, et eiecit me.

35. Iniquitas adversum me, et caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion: et sanguis meus super habitatores Chaldaeae, dicit Ierusalem.

36. Propterea haec dicit Dominus: Ecce ego iudicabo causam tuam, et ulciscar ultionem tuam, et desertum faciam mare eius, et siccabo venam eius.

37. Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, et sibilus, eo quod non sit habitator.

38. Simul ut leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum.

39. In calore eorum ponam potus eorum, et inebriabo eos, ut sopiantur, et dormiant somnum sempiternum, et non consurgant, dicit Dominus.

40. Deducam eos quasi agnos ad victimam, et quasi arietes cum hoedis.

41. Quomodo capta est Sesach, et comprehensa est inclyta universae terrae? quomodo facta est in stuporem Babylon inter Gentes?

42. Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum eius operta est.

43. Factae sunt civitates eius in stuporem: terra inhabitabilis et deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis.

44. Et visitabo super Bel in Babylone, et eiiciam quod absorbuerat de ore eius, et non confluent ad eum ultra Gentes, siquidem et murus Babylonis corruet.

45. Egredimini de medio eius populus meus: ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris Domini.

46. Et ne forte mollescat cor vestrum, et timeatis auditum, qui audietur in terra: et veniet in anno auditio, et post hunc annum auditio: et iniquitas in terra, et dominator super dominatorem.

47. Propterea ecce dies veniunt, et visitabo super sculptilia Babylonis: et omnis terra eius confundetur, et universi interfecti eius cadent in medio eius.

48. Et laudabunt super Babylonem caeli et terra, et omnia quae in eis sunt: quia ab Aquilone venient ei praedones, ait Dominus.

49. Et quomodo fecit Babylon ut caderent occisi in Israel: sic de Babylone cadent occisi in universa terra.

50. Qui fugistis gladium, venite, nolite stare: recordamini procul Domini, et Ierusalem ascendat super cor vestrum.

51. Confusi sumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras: quia venerunt alieni super sanctificationem domus Domini.

52. Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: et visitabo super sculptilia eius, et in omni terra eius mugiet vulneratus.

53. Si ascenderit Babylon in caelum, et firmaverit in excelso robur suum: a me venient vastatores eius, ait Dominus.

54. Vox clamoris de Babylone, et contritio magna de Terra Chaldaeorum:

55. Quoniam vastavit Dominus Babylonem, et perdidit ex ea vocem magnam: et sonabunt fluctus eorum quasi aquae multae: dedit sonitum vox eorum:

56. Quia venit super eam, id est super Babylonem praedo, et apprehensi sunt fortes eius, et emarcuit arcus eorum: quia fortis ultor Dominus reddens retribuet.

57. Et inebriabo principes eius, et sapientes eius, et duces eius, et magistratus eius, et fortes eius: et dormient somnum sempiternum, et non expergiscentur, ait rex, Dominus exercituum nomen eius.

58. Haec dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, et portae eius excelsae igni comburentur, et labores populorum ad nihilum, et gentium in ignem erunt, et disperibunt.

59. Verbum, quod praecepit Ieremias propheta, Saraiae filio Neriae filii Maasiae cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto regni eius: Saraias autem erat princeps prophetiae.

60. Et scripsit Ieremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem in libro uno: omnia verba haec, quae scripta sunt contra Babylonem.

61. Et dixit Ieremias ad Saraiam: Cum veneris in Babylonem, et videris, et legeris omnia verba haec,

62. Dices: Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum: ne sit qui in eo habitet ab homine usque ad pecus, et ut sit perpetua solitudo.

63. Cumque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, et proiicies illum in medium Euphraten:

64. Et dices: Sic submergetur Babylon, et non consurget a facie afflictionis, quam ego adduco super eam, et dissolvetur. Hucusque verba Ieremiae.

CAPUT LII.

Praecedentium repetitio, nempe quod Ierusalem a Nabuchodonosor obsessa post biennium capitur, et Sedecias rex Iuda fugiens reducitur: filiisque eius coram ipso trucidatis una cum principibus Iuda, exoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: et incenso templo et palatio ceterisque domibus, transferuntur omnes in Babylonem praeter paucos vinitores et agricolas: similiter et vasa templi, inter quae describuntur duae aereae columnae; et numerus Iudaeorum in Babylonem diversis temporibus translatorum, ubi rex Ioakim post 37. annos de carcere eductus exaltatur.

1. Filius viginti et unius anni erat Sedecias cum regnare coepisset: (a) et undecim annis regnavit in Ierusalem, et nomen matris eius Amital, filia Ieremiae de Lobna.

(a) 4 Reg. 24, 18. 2 Par. 36, 11.

2. Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia quae fecerat Ioakim.

3. Quoniam furor Domini erat in Ierusalem et in Iuda usquequo proiiceret eos a facie sua: et recessit Sedecias a rege Babylonis.

4. (b) Factum est autem in anno nono regni eius, in mense decimo, decima mensis: venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse, et omnis exercitus eius adversus Ierusalem, et obsederunt eam, et aedificaverunt contra eam munitiones in circuitu.

(b) 4 Reg. 25, 1. Supra 39, 1.

5. Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regis Sedeciae.

6. Mense autem quarto, nona mensis obtinuit fames civitatem: et non erant alimenta populo terrae.

7. Et dirupta est civitas, et omnes viri bellatores eius fugerunt, exieruntque de civitate nocte per viam portae, quae est inter duos muros, et ducit ad hortum regis (Chaldaeis obsidentibus urbem in gyro) et abierunt per viam, quae ducit in eremum.

8. Persecutus est autem Chaldaeorum exercitus regem: et apprehenderunt Sedeciam in deserto, quod est iuxta Iericho: et omnis comitatus eius diffugit ab eo.

9. Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quae est in terra Emath: et locutus est ad eum iudicia.

10. Et iugulavit rex Babylonis filios Sedeciae in oculis eius: sed et omnes principes Iuda occidit in Reblatha.

11. Et oculos Sedeciae eruit, et vinxit eum compedibus, et adduxit eum rex Babylonis in Babylonem: et posuit eum in domo carceris usque ad diem mortis eius.

12. In mense autem quinto, decima mensis, ipse est annus nonusdecimus Nabuchodonosor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiae, qui stabat coram rege Babylonis in Ierusalem.

13. Et incendit domum Domini, et domum regis, et omnes domos Ierusalem, et omnem domum magnam igni combussit.

14. Et totum murum Ierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldaeorum, qui erat cum magistro militiae.

15. De pauperibus autem populi, et de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, et de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, et ceteros de multitudine, transtulit Nabuzardan princeps militiae.

16. De pauperibus vero terrae reliquit Nabuzardan princeps militiae vinitores, et agricolas.

17. Columnas quoque aereas, quae erant in domo Domini, et bases, et mare aeneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldaei, et tulerunt omne aes eorum in Babylonem.

18. Et lebetes, et creagras, et psalteria, et phialas, et mortariola, et omnia vasa aerea, quae in ministerio fuerant, tulerunt:

19. Et hydrias, et thymiamateria, et urceos, et pelves, et candelabra, et mortaria, et cyathos: quotquot aurea, aurea: et quotquot argentea, argentea tulit magister militiae:

20. Et columnas duas, et mare unum, et vitulos duodecim aereos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus aeris omnium horum vasorum.

21. De columnis autem, decem et octo cubiti altitudinis erant in columna una: et funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porro grossitudo eius, quatuor digitorum, et intrinsecus cava erat.

22. Et capitella super utramque aerea: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: et retiacula, et malogranata super coronam in circuitu, omnia aerea. Similiter columnae secundae, et malogranata.

23. Et fuerunt malogranata nonagintasex dependentia: et omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur.

24. Et tulit magister militiae Saraiam sacerdotem primum, et Sophoniam sacerdotem secundum: et tres custodes vestibuli.

25. Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat praepositus super viros bellatores: et septem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inventi sunt in civitate: et scribam principem militum, qui probabat tyrones: et sexaginta viros de populo terrae, qui inventi sunt in medio civitatis.

26. Tulit autem eos Nabuzardan magister militiae, et duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha.

27. Et percussit eos rex Babylonis, et interfecit eos in Reblatha in terra Emath: et translatus est Iuda de terra sua.

28. Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor: in anno septimo Iudaeos tria millia et viginti tres:

29. In anno octavodecimo Nabuchodonosor de Ierusalem animas octingentas triginta duas:

30. In anno vigesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiae animas Iudaeorum septingentas quadraginta quinque. Omnes ergo animae, quatuor millia sexcentae.

31. Et factum est in trigesimoseptimo anno transmigrationis Ioachin regis Iuda, duodecimo mense, vigesimaquinta mensis, elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Ioachin regis Iuda, et eduxit eum de domo carceris.

32. Et locutus est cum eo bona, et posuit thronum eius super thronos regum, qui erant post se in Babylone.

33. Et mutavit vestimenta carceris eius, et comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitae suae:

34. Et cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei a rege Babylonis statuta per singulos dies, usque ad diem mortis suae cunctis diebus vitae eius (c).

(c) 4 Reg. 25, 30.

THRENI

ID EST LAMENTATIONES IEREMIAE PROPHETAE.

Et factum est, postquam in captivitatem redactus est Israel, et Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, et planxit lamentatione hac in Ierusalem, et amaro animo suspirans, et eiulans dixit:

CAPUT I.

ALEPH.

1. Quomodo sedet sola civitas plena populo: facta est quasi vidua domina Gentium: princeps provinciarum facta est sub tributo.

BETH.

(a) Ierem. 13, 17. 2. (a) Plorans ploravit in nocte, et lacrymae eius in maxillis eius: non est qui consoletur eam ex omnibus charis eius: omnes amici eius spreverunt eam, et facti sunt ei inimici.

GHIMEL.

3. Migravit Iudas propter afflictionem, et multitudinem servitutis: habitavit inter gentes, nec invenit requiem: omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

DALETH.

4. Viae Sion lugent eo quod non sint qui veniant ad sollemnitatem: omnes portae eius destructae: sacerdotes eius gementes: virgines eius squalidae, et ipsa oppressa amaritudine.

HE.

5. Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt: quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius: parvuli eius ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis.

VAU.

6. Et egressus est a filia Sion omnis decor eius: facti sunt principes eius velut arietes non invenientes pascua: et abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

ZAIN.

7. Recordata est Ierusalem dierum afflictionis suae, et praevaricationis omnium desiderabilium suorum, quae habuerat a diebus antiquis, cum caderet populus eius in manu hostili, et non esset auxiliator: viderunt eam hostes, et deriserunt sabbata eius.

HETH.

8. Peccatum peccavit Ierusalem, propterea instabilis facta est: omnes, qui glorificabant eam, spreverunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

TETH.

9. Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui: deposita est vehementer, non habens consolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

IOD.

10. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius: quia vidit Gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus praeceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.

CAPH.

11. Omnis populus eius gemens, et quaerens panem: dederunt pretiosa quaeque pro cibo ad refocillandam animam. vide Domine et considera, quoniam facta sum vilis.

LAMED.

12. O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, et videte si est dolor sicut dolor meus: quoniam vindemiavit me ut locutus est Dñus in die irae furoris sui.

MEM.

13. De excelso misit ignem in ossibus meis, et erudivit me: expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum: posuit me desolatam, tota die moerore confectam.

NUN.

14. Vigilavit iugum iniquitatum mearum: in manu eius convolutae sunt, et impositae collo meo: infirmata est virtus mea: dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere.

SAMECH.

15. Abstulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocavit adversum me tempus, ut contereret electos meos: torcular calcavit Dominus virgini filiae Iuda.

AIN.

16. (b) Idcirco ego plorans, et oculus meus deducens aquas: quia longe factus est a me consolator, convertens animam meam: facti sunt filii mei perditi, quoniam invaluit inimicus. (b) Ierem. 14, 17.

PHE.

17. Expandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam: mandavit Dominus adversum Iacob in circuitu eius hostes eius: facta est Ierusalem quasi polluta menstruis inter eos.

SADE.

18. Iustus est Dominus, quia os eius ad iracundiam provocavi. audite obsecro universi populi, et videte dolorem meum: virgines meae, et iuvenes mei abierunt in captivitatem.

COPH.

19. Vocavi amicos meos, et ipsi deceperunt me: sacerdotes mei, et senes mei in urbe consumpti sunt: quia quaesierunt cibum sibi ut refocillarent animam suam.

RES.

20. Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus est venter meus: subversum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum. foris interficit gladius, et domi mors similis est.

SIN.

21. Audierunt quia ingemisco ego, et non est qui consoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, laetati sunt, quoniam tu fecisti: adduxisti diem consolationis, et fient similes mei.

THAU.

22. Ingrediatur omne malum eorum coram te: et vindemia eos sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, et cor meum moerens.

CAPUT II.

ALEPH.

1. Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion: proiecit de caelo in terram inclytam Israel, et non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui.

BETH.

2. Praecipitavit Dominus, nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda, et deiecit in terram: polluit regnum, et principes eius.

GHIMEL.

3. Confregit in ira furoris sui omne cornu Israel: avertit retrorsum dexteram suam a facie inimici: et succendit in Iacob quasi ignem flammae devorantis in gyro:

DALETH.

4. Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis: et occidit omne, quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiae Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.

HE.

5. Factus est Dominus velut inimicus: praecipitavit Israel, praecipitavit omnia moenia eius: dissipavit munitiones eius, et replevit in filia Iuda humiliatum et humiliatam.

VAU.

6. Et dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum: oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem, et sabbatum: et in opprobrium, et in indignationem furoris sui regem, et sacerdotem.

ZAIN.

7. Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suae: tradidit in manu inimici muros turrium eius: vocem dederunt in domo Dñi, sicut in die sollemni.

HETH.

8. Cogitavit Dominus dissipare murum filiae Sion: tetendit funiculum suum, et non avertit manum suam a perditione: luxitque antemurale, et murus pariter dissipatus est.

TETH.

9. Defixae sunt in terra portae eius: perdidit, et contrivit vectes eius: regem eius et principes eius in Gentibus: non est lex, et prophetae eius non invenerunt visionem a Domino.

IOD.

10. Sederunt in terra, conticuerunt senes filiae Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.

CAPH.

11. Defecerunt prae lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea: effusum est in terra iecur meum super contritione filiae populi mei, cum deficeret parvulus, et lactens in plateis oppidi.

LAMED.

12. Matribus suis dixerunt: Ubi est triticum et vinum? cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

MEM.

13. Cui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Ierusalem? cui exaequabo te, et consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

NUN.

14. Prophetae tui viderunt tibi falsa, et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad poenitentiam provocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas, et eiectiones.

SAMECH.

15. Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilaverunt, et moverunt caput suum super filiam Ierusalem: Haeccine est urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universae terrae?

PHE.

16. Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilaverunt, et fremuerunt dentibus, et dixerunt: Devorabimus: en ista est dies, quam expectabamus: invenimus, vidimus.

AIN.

17. (a) Fecit Dominus quae cogitavit, complevit sermonem suum, quem praeceperat a diebus antiquis: destruxit, et non pepercit, et laetificavit super te inimicum, et exaltavit cornu hostium tuorum. (a) *Lev.* 26, 14. *Deut.* 28, 15.

SADE.

18. Clamavit cor eorum ad Dominum super muros filiae Sion: (b) Deduc quasi torrentem lacrymas per diem, et noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui. (b) *Ierem.* 14, 17. *Supra* 1, 16.

COPH.

19. Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

RES.

20. Vide Domine, et considera quem vindemiaveris ita: ergone comedent mulieres fructum suum, parvulos ad mensuram palmae? si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, et propheta?

SIN.

21. Iacuerunt in terra foris puer, et senex: virgines meae, et iuvenes mei ceciderunt in gladio: interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

THAU.

22. Vocasti quasi ad diem sollemnem, qui terrerent me de circuitu, et non fuit in die furoris Domini qui effugeret, et relinqueretur: quos educavi, et enutrivi, inimicus meus consumpsit eos.

CAPUT III.

ALEPH.

1. Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

ALEPH.

2. Me minavit, et adduxit in tenebras, et non in lucem.

ALEPH.

3. Tantum in me vertit, et convertit manum suam tota die.

BETH.

4. Vetustam fecit pellem meam, et carnem meam, contrivit ossa mea.

BETH.

5. Aedificavit in gyro meo, et circumdedit me felle, et labore.

BETH.

6. In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL.

7. Circumaedificavit adversum me, ut non egrediar: aggravavit compedem meum.

GHIMEL.

8. Sed et cum clamavero, et rogavero, exclusit orationem meam.

GHIMEL.

9. Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit.

DALETH.

10. Ursus insidians factus est mihi: leo in absconditis.

DALETH.

11. Semitas meas subvertit, et confregit me: posuit me desolatam.

DALETH.

12. Tetendit arcum suum, et posuit me quasi signum ad sagittam.

HE.

13. Misit in renibus meis filias pharetrae suae.

HE.

14. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

HE.

15. Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absynthio.

VAU.

16. Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere.

VAU.

17. Et repulsa est a pace anima mea, oblitus sum bonorum.

VAU.

18. Et dixi: Periit finis meus, et spes mea a Domino.

ZAIN.

19. Recordare paupertatis, et transgressionis meae, absynthii, et fellis.

ZAIN.

20. Memoria memor ero, et tabescet in me anima mea.

ZAIN.

21. Haec recolens in corde meo, ideo sperabo.

HETH.

22. Misericordiae Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes eius.

HETH.

23. Novi diluculo, multa est fides tua.

HETH.

24. Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

TETH.

25. Bonus est Dominus sperantibus in eum, animae quaerenti illum.

TETH.

26. Bonum est praestolari cum silentio salutare Dei.

TETH.

27. Bonum est viro, cum portaverit iugum ab adolescentia sua.

IOD.

28. Sedebit solitarius, et tacebit: quia levavit super se.

IOD.

29. Ponet in pulvere os suum, si forte sit spes.

IOD.

30. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis.

CAPH.

31. Quia non repellet in sempiternum Dominus.

CAPH.

32. Quia si abiecit, et miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum.

CAPH.

33. Non enim humiliavit ex corde suo, et abiecit filios hominum,

LAMED.

34. Ut contereret sub pedibus suis omnes vinctos terrae,

LAMED.

35. Ut declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi.

LAMED.

36. Ut perverteret hominem in iudicio suo, Dominus ignoravit.

MEM.

37. (a) Quis est iste, qui dixit ut fieret, Domino non iubente? (a) Amos 3, 6.

MEM.

38. Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona?

MEM.

39. Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis suis?

NUN.

40. Scrutemur vias nostras, et quaeramus, et revertamur ad Dominum.

NUN.

41. Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in caelos.

NUN.

42. Nos inique egimus, et ad iracundiam provocavimus: idcirco tu inexorabilis es.

SAMECH.

43. Operuisti in furore, et percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44. Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

SAMECH.

45. Eradicationem, et abiectionem posuisti me in medio populorum.

PHE.

46. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici.

PHE.

47. Formido, et laqueus facta est nobis vaticinatio, et contritio.

PHE.

48. Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiae populi mei.

AIN.

49. Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies,

AIN.

50. Donec respiceret et videret Dominus de caelis.

AIN.

51. Oculus meus depraedatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meae.

SADE.

52. Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis.

SADE.

53. Lapsa est in lacum vita mea, et posuerunt lapidem super me.

SADE.

54. Inundaverunt aquae super caput meum: dixi: Perii.

COPH.

55. Invocavi nomen tuum Domine de lacu novissimo.

COPH.

56. Vocem meam audisti: ne avertas aurem tuam a singultu meo, et clamoribus.

COPH.

57. Appropinquasti in die, quando invocavi te: dixisti: Ne timeas.

RES.

58. Iudicasti Domine causam animae meae, redemptor vitae meae.

RES.

59. Vidisti Domine iniquitatem illorum adversum me: iudica iudicium meum.

RES.

60. Vidisti omnem furorem, universas cogitationes eorum adversum me.

SIN.

61. Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum adversum me:

SIN.

62. Labia insurgentium mihi; et meditationes eorum adversum me tota die.

SIN.

63. Sessionem eorum, et resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum.

THAU.

64. Reddes eis vicem Domine iuxta opera manuum suarum.

THAU.

65. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

THAU.

66. Persequeris in furore, et conteres eos sub caelis Domine.

CAPUT IV.

ALEPH.

1. Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?

BETH.

2. Filii Sion incliti, et amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

3. Sed et lamiae nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.

DALETH.

4. Adhaesit lingua lactentis ad palatum eius in siti: parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis.

HE.

5. Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.

VAU.

6. Et maior effecta est iniquitas filiae populi mei peccato Sodomorum, (a) quae subversa est in momento, et non ceperunt in ea manus.

(a) Gen. 19, 24.

ZAIN.

7. Candidiores Nazaraei eius nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.

HETH.

8. Denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis: adhaesit cutis eorum ossibus: aruit, et facta est quasi lignum.

TETH.

9. Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terrae.

IOD.

10. Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum in contritione filiae populi mei.

CAPH.

11. Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suae: et succendit ignem in Sion, et devoravit fundamenta eius.

LAMED.

12. Non crediderunt reges terrae, et universi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis et inimicus per portas Ierusalem:

MEM.

13. Propter peccata prophetarum eius, et iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.

NUN.

14. Erraverunt caeci in plateis, polluti sunt in sanguine: cumque non possent, tenuerunt lacinias suas.

SAMECH.

15. Recedite polluti, clamaverunt eis: recedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe sunt, et commoti: dixerunt inter Gentes: Non addet ultra ut habitet in eis.

PHE.

16. Facies Domini divisit eos, non addet ut respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.

AIN.

17. Cum adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem, quae salvare non poterat.

SADE.

18. Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquavit finis noster: completi sunt dies nostri, quia venit finis noster.

COPH.

19. Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis caeli: super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis.

RES.

20. Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris: cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.

SIN.

21. Gaude, et laetare filia Edom, quae habitas in Terra Hus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAU.

22. Completa est iniquitas tua filia Sion, non addet ultra ut transmigret te: visitavit iniquitatem tuam filia Edom, discooperuit peccata tua.

ORATIO IEREMIAE PROPHETAE

CAPUT V.

1. Recordare Domine quid acciderit nobis: intuere, et respice opprobrium nostrum.

2. Hereditas nostra versa est ad alienos: domus nostrae ad extraneos.

3. Pupilli facti sumus absque patre, matres nostrae quasi viduae.

4. Aquam nostram pecunia bibimus: ligna nostra pretio comparavimus.
5. Cervicibus nostris minabamur, lassis non dabatur requies.
6. Aegypto dedimus manum, et Assyriis ut saturaremur pane.
7. Patres nostri peccaverunt, et non sunt: et nos iniquitates eorum portavimus.
8. Servi dominati sunt nostri: non fuit qui redimeret de manu eorum.
9. In animabus nostris afferebamus panem nobis, a facie gladii in deserto.
10. Pellis nostra, quasi clibanus exusta est a facie tempestatum famis.
11. Mulieres in Sion humiliaverunt, et virgines in civitatibus Iuda.
12. Principes manu suspensi sunt: facies senum non erubuerunt.
13. Adolescentibus impudice abusi sunt: et pueri in ligno corruerunt.
14. Senes defecerunt de portis: iuvenes de choro psallentium.
15. Defecit gaudium cordis nostri: versus est in luctum chorus noster.
16. Cecidit corona capitis nostri: vae nobis, quia peccavimus.
17. Propterea moestum factum est cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri:
18. Propter montem Sion quia disperiit, vulpes ambulaverunt in eo.
19. Tu autem Domine in aeternum permanebis, solium tuum in generationem et generationem.
20. Quare in perpetuum oblivisceris nostri? derelinques nos in longitudine dierum?
21. Converte nos Domine ad te, et convertemur: innova dies nostros, sicut a principio.
22. Sed proiiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARUCH

CAPUT I.

Iudaei a Babylone mittunt ad eos qui erant in Ierusalem librum Baruch, una cum collectis pecuniis, ut ablatis holocaustis orent pro ipsis, et pro Nabuchodonosor, filioque eius Balthasar, ac confiteantur peccata sua.

1. Et haec verba libri, quae scripsit Baruch filius Neriae, filii Maasiae, filii Sedeciae, filii Sedei, filii Helciae in Babylonia,
2. In anno quinto, in septimo die mensis, in tempore quo ceperunt Chaldaei Ierusalem, et succenderunt eam igni.
3. Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechoniae filii Ioakim regis Iuda, et ad aures universi populi venientis ad librum,
4. Et ad aures potentium filiorum regum, et ad aures presbyterorum, et ad aures populi, a minimo usque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.
5. Qui audientes plorabant, et ieiunabant, et orabant in conspectu Domini.
6. Et collegerunt pecuniam secundum quod potuit uniuscuiusque manus,
7. Et miserunt in Ierusalem ad Ioakim filium Helciae filii Salom sacerdotem, et ad Sacerdotes, et ad omnem populum, qui inventi sunt cum eo in Ierusalem:
8. Cum acciperet vasa templi Domini, quae ablata fuerant de templo, revocare in Terram Iuda decima die mensis Sivan, vasa argentea, quae fecit Sedecias filius Iosiae rex Iuda,
9. Posteaquam cepisset Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam, et principes, et cunctos potentes, et populum terrae ab Ierusalem, et duxit eos vinctos in Babylonem.
10. Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocautomata, et thus, et facite manna, et offerte pro peccato ad aram Domini Dei nostri:
11. Et orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, et pro vita Balthasar filii eius ut sint dies eorum sicut dies caeli super terram:
12. Et ut det Dominus virtutem nobis, et illuminet oculos nostros ut vivamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis, et sub umbra Balthasar filii eius, et serviamus eis multis diebus, et inveniamus gratiam in conspectu eorum.
13. Et pro nobisipsis orate ad Dominum Deum nostrum: quia peccavimus Domino Deo nostro, et non est aversus furor eius a nobis usque in hunc diem.
14. Et legite librum istum, quem misimus ad vos recitari in templo Domini, in die sollemni, et in die opportuno:
15. Et dicetis: (a) Domino Deo nostro iustitia, nobis autem confusio faciei nostrae: sicut est dies haec omni Iuda, et habitantibus in Ierusalem, (a) *Inf.* 2, 6.
16. Regibus nostris, et principibus nostris, et sacerdotibus nostris, et prophetis nostris, et patribus nostris.
17. (b) Peccavimus ante Dominum Deum nostrum, (b) *Dan.* 9, 5.
et non credidimus, diffidentes in eum:
18. Et non fuimus subiectibiles illi, et non audivimus vocem Domini Dei nostri ut ambularemus in mandatis eius, quae dedit nobis.
19. A die, qua eduxit patres nostros de Terra Aegypti usque ad diem hanc, eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrum: et dissipati recessimus, ne audiremus vocem ipsius.
20. (c) Et adhaeserunt nobis multa mala, et maledictiones, quae constituit Dominus Moysi servo suo: (c) *Deut.* 28, 15.
qui eduxit patres nostros de Terra Aegypti, dare nobis terram fluentem lac et mel, sicut hodierna die.
21. Et non audivimus vocem Domini Dei nostri secundum omnia verba prophetarum, quos misit ad nos:
22. Et abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei nostri.

CAPUT II.

Iudaei in captivitate confitentur propter peccata sua contigisse sibi mala quae Deus per prophetas suos fuerat comminatus: fusis ergo precibus petunt misericordiam, quam per Moysen fuerat pollicitus se resipiscentibus daturum.

1. Propter quod statuit Dominus Deus noster verbum suum, quod locutus est ad nos, et ad iudices

nostros, qui iudicaverunt Israel, et ad reges nostros, et ad principes nostros, et ad omnem Israel, et Iuda:

2. Ut adduceret Dominus super nos mala magna, quae non sunt facta sub caelo, quemadmodum facta sunt in Ierusalem, (a) secundum quae scripta sunt in lege Moysi,

(a) Deut. 28, 53.

3. Ut manducaret homo carnes filii sui, et carnes filiae suae.

4. Et dedit eos sub manu regum omnium, qui sunt in circuitu nostro in improperium, et in desolationem in omnibus populis, in quibus nos dispersit Dominus.

5. Et facti sumus subtus, et non supra: quia peccavimus Domino Deo nostro, non obaudiendo voci ipsius.

6. (b) Domino Deo nostro iustitia: nobis autem, et patribus nostris confusio faciei, sicut est dies haec.

(b) Supra 1, 15.

7. Quia locutus est Dominus super nos omnia mala haec, quae venerunt super nos:

8. Et non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, ut reverteremur unusquisque nostrum a viis nostris pessimis.

9. Et vigilavit Dominus in malis, et adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in omnibus operibus suis, quae mandavit nobis:

10. Et non audivimus vocem ipsius ut iremus in praeceptis Domini, quae dedit ante faciem nostram.

11. (c) Et nunc Domine Deus Israel, qui eduxisti populum tuum de Terra Aegypti in manu valida, et in signis, et in prodigiis, et in virtute tua magna, et in brachio excelso, et fecisti tibi nomen sicut est dies iste:

(c) Dan. 9, 15.

12. Peccavimus, impie egimus, inique gessimus Domine Deus noster, in omnibus iustitiis tuis.

13. Avertatur ira tua a nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, ubi dispersisti nos.

14. Exaudi Domine preces nostras, et orationes nostras, et educ nos propter te: et da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt:

15. Ut sciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noster, et quia nomen tuum invocatum est super Israel, et super genus ipsius.

16. (d) Respice Domine de domo sancta tua in nos, et inclina aurem tuam, et exaudi nos.

(d) Deut. 26, 15. Isai. 63, 15.

17. (e) Aperi oculos tuos, et vide: (f) quia non mortui, qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est a visceribus suis, dabunt honorem et iustificationem Domino:

(e) Isai. 37, 17. et 64, 9.
(f) Psalm. 113, 17.

18. Sed anima, quae tristis est super magnitudine mali, et incedit curva, et infirma, et oculi deficientes, et anima esuriens dat tibi gloriam et iustitiam Domino.

19. Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, et petimus misericordiam ante conspectum tuum Domine Deus noster:

20. Sed quia misisti iram tuam, et furorem tuum super nos, sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens:

21. Sic dicit Dominus: Inclinate humerum vestrum, et cervicem vestram, et opera facite regi Babylonis: et sedebitis in terra, quam dedi patribus vestris.

22. Quod si non audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniae: defectionem vestram faciam de civitatibus Iuda, et a foris Ierusalem,

23. Et auferam a vobis vocem iocunditatis, et vocem gaudii, et vocem sponsi, et vocem sponsae, et erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam.

24. Et non audierunt vocem tuam, ut operarentur regi Babylonis: et statuisti verba tua, quae locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur ossa regum nostrorum, et ossa patrum nostrorum de loco suo:

25. Et ecce proiecta sunt in calore solis, et in gelu noctis: et mortui sunt in doloribus pessimis, in fame et in gladio, et in emissione.

26. Et posuisti templum, in quo invocatum est nomen tuum in ipso, sicut haec dies, propter iniquitatem domus Israel, et domus Iuda.

27. Et fecisti in nobis Domine Deus noster secundum omnem bonitatem tuam, et secundum omnem miserationem tuam illam magnam:

28. Sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die, qua praecepisti ei scribere legem tuam coram filiis Israel,

29. Dicens: (g) Si non audieritis vocem meam, multitudo haec magna convertetur in minimam inter Gentes, quo ego eos dispergam:

(g) Lev. 26, 14. Deut. 28, 15.

30. Quia scio quod me non audiet populus. populus est enim dura cervice: et convertetur ad cor suum in terra captivitatis suae:

31. Et scient quia ego sum Dominus Deus eorum, et dabo eis cor, et intelligent: aures, et audient.

32. Et laudabunt me in terra captivitatis suae, et memores erunt nominis mei.

33. Et avertent se a dorso suo duro, et a malignitatibus suis: quia reminiscentur viam patrum suorum qui peccaverunt in me.

34. Et revocabo illos in terram, quam iuravi patribus eorum Abraham, Isaac, et Iacob, et dominabuntur eius: et multiplicabo eos, et non minorabuntur.

35. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum: et non movebo amplius populum meum, filios Israel a terra, quam dedi illis.

CAPUT III.

Perseverant confiteri peccata sua et patrum suorum, obsecrantes Deum pro misericordia: Israel in captivitatem ductus est, eo quod dereliquerit viam sapientiae quae non invenitur a potentibus, divitibus, aut gigantibus: sed populo Israel tradita fuerat a Deo, cui omnes suae creaturae obediunt: additurque de Christi adventu in carnem.

1. Et nunc Domine omnipotens, Deus Israel, anima in angustiis, et spiritus anxius clamat ad te:

2. Audi Domine, et miserere, quia Deus es misericors, et miserere nostri: quia peccavimus ante te.

3. Quia tu sedes in sempiternum, et nos peribimus in aevum?

4. Domine omnipotens, Deus Israel, audi nunc orationem mortuorum Israel, et filiorum ipsorum, qui peccaverunt ante te, et non audierunt vocem Domini Dei sui, et agglutinata sunt nobis mala.

5. Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memento manus tuae, et nominis tui in tempore isto:

6. Quia tu es Dominus Deus noster, et laudabimus te Domine:

7. Quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris, et ut invocemus nomen tuum, et laudemus te in captivitate nostra, quia convertimur ab iniquitate patrum nostrorum, qui peccaverunt ante te.

8. Et ecce nos in captivitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, et in maledictum, et in peccatum, secundum omnes iniquitates patrum

nostrorum, qui recesserunt a te Domine Deus noster.

9. Audi Israel mandata vitae: auribus percipe, ut scias prudentiam.

10. Quid est Israel quod in terra inimicorum es?

11. Inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: deputatus es cum descendentibus in infernum.

12. Dereliquisti fontem sapientiae.

13. Nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace sempiterna.

14. Disce ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus: ut scias simul ubi sit longiturnitas vitae et victus, ubi sit lumen oculorum, et pax.

15. Quis invenit locum eius? et quis intravit in thesauros eius?

16. Ubi sunt principes Gentium, et qui dominantur super bestias, quae sunt super terram?

17. Qui in avibus caeli ludunt,

18. Qui argentum thesaurizant, et aurum, in quo confidunt homines, et non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant et solliciti sunt, nec est inventio operum illorum?

19. Exterminati sunt, et ad inferos descenderunt, et alii loco eorum surrexerunt.

20. Iuvenes viderunt lumen, et habitaverunt super terram: viam autem disciplinae ignoraverunt,

21. Neque intellexerunt semitas eius, neque filii eorum susceperunt eam, a facie ipsorum longe facta est:

22. Non est audita in Terra Chanaan, neque visa est in Theman.

23. Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam, quae de terra est, negotiatores Merrhae, et Theman, et fabulatores, et exquisitores prudentiae et intelligentiae: viam autem sapientiae nescierunt, neque commemorati sunt semitas eius.

24. O Israel quam magna est domus Dei, et ingens locus possessionis eius!

25. Magnus est, et non habet finem: excelsus et immensus.

26. Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum.

27. Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinae invenerunt: propterea perierunt.

28. Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipientiam.

29. Quis ascendit in caelum, et accepit eam, et eduxit eam de nubibus?

30. Quis transfretavit mare, et invenit illam? et attulit illam super aurum electum?

31. Non est qui possit scire vias eius, neque qui exquirat semitas eius:

32. Sed qui scit universa, novit eam, et adinvenit eam prudentia sua: qui praeparavit terram in aeterno tempore, et replevit eam pecudibus, et quadrupedibus:

33. Qui emittit lumen, et vadit: et vocavit illud, et obedit illi in tremore.

34. Stellae autem dederunt lumen in custodiis suis, et laetatae sunt:

35. Vocatae sunt, et dixerunt: Adsumus: et luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.

36. Hic est Deus noster, et non aestimabitur alius adversus eum.

37. Hic adinvenit omnem viam disciplinae, et tradidit illam Iacob puero suo, et Israel dilecto suo.

38. Post haec in terris visus est, et cum hominibus conversatus est.

CAPUT IV.

Ierusalem suam luget desolationem, hortaturque filios suos ut forti sint animo: nam sicut propter ipsorum peccata Deus eos tradidit adversariis, ita eis liberatis puniet hostes ipsorum.

1. Hic liber mandatorum Dei, et lex, quae est in aeternum: omnes, qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem.

2. Convertere Iacob, et apprehende eam, ambula per viam ad splendorem eius contra lumen eius.

3. Ne tradas alteri gloriam tuam, et dignitatem tuam genti alienae.

4. Beati sumus Israel: quia quae Deo placent, manifesta sunt nobis.

5. Animaequior esto populus Dei, memorabilis Israel:

6. Venundati estis Gentibus non in perditionem: sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis Deum, traditi estis adversariis.

7. Exacerbastis enim eum, qui fecit vos, Deum aeternum, immolantes daemoniis, et non Deo.

8. Obliti enim estis Deum, qui nutrivit vos, et contristastis nutricem vestram Ierusalem.

9. Vidit enim iracundiam a Deo venientem vobis, et dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum:

10. Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, et filiarum, quam superduxit illis aeternus.

11. Nutrivi enim illos cum iucunditate: dimisi autem illos cum fletu et luctu.

12. Nemo gaudeat super me viduam, et desolatam: a multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt a lege Dei.

13. Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per semitas veritatis eius cum iustitia ingressi sunt.

14. Veniant confines Sion, et memorentur captivitatem filiorum, et filiarum mearum, quam superduxit illis aeternus.

15. Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam, et alterius linguae:

16. Qui non sunt reveriti senem, neque puerorum misertí sunt, et abduxerunt dilectos viduae, et a filiis unicam desolaverunt.

17. Ego autem quid possum adiuvare vos?

18. Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum.

19. Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta sum sola.

20. Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, et clamabo ad Altissimum in diebus meis.

21. Animaequiores estote filii, clamate ad Dominum, et eripiet vos de manu principum inimicorum.

22. Ego enim speravi in aeternum salutem vestram: et venit mihi gaudium a sancto super misericordia, quae veniet vobis ab aeterno salutari nostro.

23. Emisi enim vos cum luctu et ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio et iucunditate in sempiternum.

24. Sicut enim viderunt vicinae Sion captivitatem vestram a Deo, sic videbunt et in celeritate salutem vestram a Deo, quae superveniet vobis cum honore magno, et splendore aeterno.

25. Filii patienter sustinete iram, quae supervenit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius: et super cervices ipsius ascendes.

26. Delicati mei ambulaverunt vias asperas: ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis.

27. Animaequiores estote filii, et proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra ab eo, qui duxit vos.

28. Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis a Deo: decies tantum iterum convertentes requiretis eum.

29. Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iucunditatem cum salute vestra.

30. Animaequior esto Ierusalem, exhortatur enim te, qui te nominavit.

31. Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: et qui gratulati sunt in tua ruina, punientur.

32. Civitates, quibus servierunt filii tui, punientur: et quae accepit filios tuos.

33. Sicut enim gavisa est in tua ruina, et laetata est in casu tuo, sic contristabitur in sua desolatione.

34. Et amputabitur exultatio multitudinis eius, et gaudimonium eius erit in luctum.

35. Ignis enim superveniet ei ab aeterno in longiturnis diebus, et habitabitur a daemoniis in multitudine temporis.

(a) *Inf.* 5, 5. 36. (a) Circumspice Ierusalem ad Orientem, et vide iucunditatem a Deo tibi venientem.

37. Ecce enim veniunt filii tui, quos dimisisti dispersos, veniunt collecti ab Oriente usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes in honorem Dei.

CAPUT V.

Iubetur Ierusalem luctum exuere, eo quod filii eius cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria sint ad eam reducendi.

1. Exue te Ierusalem stola luctus, et vexationis tuae: et indue te decore, et honore eius, quae a Deo tibi est sempiternae gloriae.

2. Circumdabit te Deus diploide iustitiae, et imponet mitram capiti honoris aeterni.

3. Deus enim ostendet splendorem suum in te omni, qui sub caelo est.

4. Nominabitur enim tibi nomen tuum a Deo in sempiternum: Pax iustitiae, et honor pietatis.

(b) *Supra* 4, 36. 5. Exurge Ierusalem, et sta in excelso: (b) et circumspice ad Orientem, et vide collectos filios tuos ab Oriente sole usque ad Occidentem, in verbo sancti gaudentes Dei memoria.

6. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore sicut filios regni.

7. Constituit enim Deus humiliare omnem montem excelsum, et rupes perennes, et convalles replere in aequalitatem terrae: ut ambulet Israel diligenter in honorem Dei.

8. Obumbraverunt autem et silvae, et omne lignum suavitatis Israel ex mandato Dei.

9. Adducet enim Deus Israel cum iucunditate in lumine maiestatis suae, cum misericordia, et iustitia, quae est ex ipso.

CAPUT VI.

Iudaeos apud Babylonios captivos vaticinatur Ieremias post septem generationes liberandos: hortaturque ut sibi caveant ab illorum idololatria, ostendens a plurimis effectibus imbecilla esse idola, penitusque sensu carentia, ac vanissima.

Exemplar epistolae, quam misit Ieremias ad abducendos captivos in Babyloniam a rege Babyloniorum, ut annunciaret illis secundum quod praeceptum est illi a Deo.

1. (c) Propter peccata, quae peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi a Nabuchodonosor rege Babyloniorum. (c) *Ierem.* 25, 2.

2. Ingressi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, et temporibus longis usque ad generationes septem: post hoc autem educam vos inde cum pace.

3. (d) Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, et argenteos, et lapideos, et ligneos in humeris portari, ostentantes metum Gentibus. (d) *Isai* 44, 10.

4. Videte ergo ne et vos similes efficiamini factis alienis, et metuatis, et metus vos capiat in ipsis.

5. Visa itaque turba de retro, et ab ante, adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari Domine.

6. Angelus enim meus vobiscum est: ipse autem exquiram animas vestras.

7. Nam lingua ipsorum polita a fabro, ipsa etiam inaurata, et inargentata falsa sunt, et non possunt loqui.

8. Et sicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabricati sunt.

9. Coronas certe aureas habent super capita sua dii illorum: unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum, et argentum, et erogant illud in semetipsos.

10. Dant autem et ex ipso prostitutis, et meretrices ornant: et iterum cum receperint illud a meretricibus, ornant deos suos.

11. Hi autem non liberantur ab aerugine, et tinea.

12. Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem ipsorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos.

13. Sceptrum autem habet ut homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit.

14. Habet etiam in manu gladium, et securim, se autem de bello, et a latronibus non liberat. Unde vobis notum sit quia non sunt dii.

15. Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt et dii illorum:

16. Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere a pedibus introeuntium.

17. Et sicut alicui, qui regem offendit, circumseptae sunt ianuae: aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris, et seris, ne a latronibus expolientur.

18. Lucernas accendunt illis, et quidem multas, ex quibus nullam videre possunt: sunt autem sicut trabes in domo.

19. Corda vero eorum dicunt elingere serpentes, qui de terra sunt, dum comedunt eos, et vestimentum ipsorum, et non sentiunt.

20. Nigrae fiunt facies eorum a fumo, qui in domo fit.

21. Supra corpus eorum, et supra caput eorum volant noctuae, et hirundines, et aves etiam, similiter et cattae.

22. Unde sciatis quia non sunt dii. Ne ergo timueritis eos.

23. Aurum etiam, quod habent, ad speciem est. Nisi aliquis exterserit aeruginem, non fulgebunt: neque enim dum conflarentur, sentiebant.

24. Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis.

25. (e) Sine pedibus in humeris portantur, osten- (e) *Isai.* 46, 7.

tantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea.

26. Propterea si ceciderint in terram, a semetipsis non consurgunt: neque si quis eum statuerit rectum, per semetipsum stabit, sed sicut mortuis munera eorum illis apponentur.

27. Hostias illorum vendunt Sacerdotes ipsorum, et abutuntur: similiter et mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt,

28. De sacrificiis eorum foetae, et menstruatae contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos.

29. Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, et aureis, et ligneis:

30. Et in domibus eorum sacerdotes sedent, habentes tunicas scissas, et capita, et barbam rasam, quorum capita nuda sunt.

31. Rugiunt autem clamantes contra deos suos, sicut in coena mortui.

32. Vestimenta eorum auferunt sacerdotes, et vestiunt uxores suas, et filios suos.

33. Neque siquid mali patiuntur ab aliquo, neque siquid boni, poterunt retribuere: neque regem constituere possunt, neque auferre.

34. Similiter neque dare divitias possunt, neque malum retribuere. Siquis illis votum voverit, et non reddiderit; neque hoc requirunt.

35. Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potentiori eripiunt.

36. Hominem caecum ad visum non restituunt, de necessitate hominem non liberabunt.

37. Viduae non miserebuntur, neque orphanis benefacient.

38. Lapidibus de monte similes sunt dii illorum, lignei, et lapidei, et aurei, et argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39. Quomodo ergo aestimandum est, aut dicendum, illos esse deos?

40. Adhuc enim ipsis Chaldaeis non honorantibus ea: qui cum audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulantes ab eo loqui:

41. Quasi possint sentire qui non habent motum, et ipsi cum intellexerint, relinquent ea: sensum enim non habent ipsi dii illorum.

42. Mulieres autem circumdatae funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum.

43. Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit cum eo, proximae suae exprobrat quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.

44. Omnia autem quae illis fiunt, falsa sunt. Quomodo aestimandum, aut dicendum est, illos esse deos?

45. A fabris autem, et ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse sacerdotes.

46. Artifices etiam ipsi, qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt ea, quae fabricata sunt ab ipsis, esse dii?

47. Reliquerunt autem falsa, et opprobrium postea futuris.

48. Nam cum supervenerit illis praelium, et mala; cogitant sacerdotes apud se, ubi se abscondant cum illis.

49. Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt?

50. Nam cum sint lignea, inaurata, et inargentata, scietur postea quia falsa sunt ab universis Gentibus, et regibus: quae manifesta sunt quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, et nullum Dei opus cum illis.

51. Unde ergo notum est, quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, et nullum Dei opus in ipsis est?

52. Regem regioni non suscitant, neque pluviam hominibus dabunt.

53. Iudicium quoque non discernent, neque regiones liberabunt ab iniuria: quia nihil possunt, sicut corniculae inter medium caeli, et terrae.

54. Etenim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, et aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient, et liberabuntur: ipsi vero sicut trabes in medio comburentur.

55. Regi autem, et bello non resistent. Quomodo ergo aestimandum est, aut recipiendum quia dii sunt?

56. Non a furibus, neque a latronibus se liberabunt dii lignei, et lapidei, et inaurati et inargentati, quibus hi, qui fortiores sunt,

57. Aurum, et argentum, et vestimentum, quo operti sunt, auferent illis, et abibunt, nec sibi auxilium ferent.

58. Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam: aut vas in domo utile, in quo gloriabitur qui possidet illud: vel ostium in domo, quod custodit quae in ipsa sunt, quam falsi dii.

59. Sol quidem, et luna, ac sidera cum sint splendida, et emissa ad utilitates, obaudiunt.

60. Similiter et fulgur cum apparuerit, perspicuum est: id ipsum autem et spiritus in omni regione spirat.

61. Et nubes, quibus cum imperatum fuerit a Deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis.

62. Ignis etiam missus desuper ut consumat montes, et silvas, facit quod praeceptum est ei. Haec autem neque speciebus, neque virtutibus uni eorum similia sunt.

63. Unde neque existimandum est, neque dicendum, illos esse deos, quando non possunt neque iudicium iudicare, neque quidquam facere hominibus.

64. Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos.

65. Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.

66. Signa etiam in caelo Gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.

67. Bestiae meliores sunt illis, quae possunt fugere sub tectum, ac prodesse sibi.

68. Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii: propter quod ne timeatis eos.

69. Nam sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorum lignei, et argentei, et inaurati.

70. Eodem modo et in horto spina alba, supra quam omnis avis sedet. Similiter et mortuo proiecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei, et inaurati, et inargentati:

71. A purpura quoque et murice, quae supra illos tineant, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi etiam postremo comeduntur, et erunt opprobrium in regione.

72. Melior est homo iustus, qui non habet simulacra: nam erit longe ab opprobriis.

PROPHETIA EZECHIELIS

CAPUT I.

Tempus et locus quibus Ezechieli ostensae sunt visiones Dei: nempe in medio ignis similitudo quatuor animalium quae describuntur, similiter et rotarum, firmamenti, throni, et hominis in throno sedentis igne circumdati.

1. Et factum est in trigesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cum essem in medio captivorum (a) iuxta fluvium Chobar, aperti sunt caeli, et vidi visiones Dei.

(a) Infra 3, 23. 10, 20. et 43, 3.

2. In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachin,

3. Factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldaeorum, secus flumen Chobar: et facta est super eum ibi manus Domini.

4. Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: et nubes magna, et ignis involvens, et splendor in circuitu eius: et de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis:

5. Et in medio eius similitudo quatuor animalium: et hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.

6. Quatuor facies uni, et quatuor pennae uni.

7. Pedes eorum pedes recti, et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, et scintillae quasi aspectus aeris candentis.

8. Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus: et facies, et pennas per quatuor partes habebant.

9. Iunctaeque erant pennae eorum alterius ad alterum. non revertebantur cum incederent: sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.

10. Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quatuor: facies autem bovis, a sinistris ipsorum quatuor, et facies aquilae desuper ipsorum quatuor.

11. Facies eorum, et pennae eorum extentae desuper: duae pennae singulorum iungebantur, et duae tegebant corpora eorum:

12. Et unumquodque eorum coram facie sua ambulabat: ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent.

13. Et similitudo animalium, aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum. Haec erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens.

14. Et animalia ibant, et revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.

15. Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram iuxta animalia, habens quatuor facies.

16. Et aspectus rotarum, et opus earum, quasi visio maris: et una similitudo ipsarum quatuor: et aspectus earum et opera, quasi sit rota in medio rotae.

17. Per quatuor partes earum euntes ibant: et non revertebantur cum ambularent.

18. Statura quoque erat rotis, et altitudo, et horribilis aspectus: et (b) totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor.

(b) Infra 10, 12.

19. Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotae iuxta ea: et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotae.

20. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, et rotae pariter elevabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitae erat in rotis.

21. Cum euntibus ibant, et cum stantibus stabant: et cum elevatis a terra, pariter elevabantur et rotae, sequentes ea: quia spiritus vitae erat in rotis.

22. Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis, et extenti super capita eorum desuper.

23. Sub firmamento autem pennae eorum rectae alterius ad alterum: unumquodque duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur.

24. Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis Dei: cum ambularent quasi sonus erat multitudinis ut sonus castrorum. cumque starent, demittebantur pennae eorum.

25. Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, et submittebant alas suas.

26. Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni: et super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper.

27. Et vidi quasi speciem electri, velut aspectum ignis, intrinsecus eius per circuitum: a lumbis eius et desuper, et a lumbis eius usque deorsum, vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu:

28. Velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluviae. hic erat aspectus splendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur propheta exterritus, ut intrepide arguat rebelles filios Israel, si quo modo tandem ab inveteratis peccatis resipiscant; et iubetur comedere librum scriptum intus et foris, in quo erant lamentationes, et carmen, et vae.

1. Haec visio similitudinis gloriae Domini. et vidi, et cecidi in faciem meam, et audivi vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, et loquar tecum.

2. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, et statuit me supra pedes meos: et audivi loquentem ad me,

3. Et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad Gentes apostatrices, quae recesserunt a me: ipsi, et patres eorum praevaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc.

4. Et filii dura facie, et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te: et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus:

5. Si forte vel ipsi audiant, et si forte quiescant, quoniam domus exasperans est: et scient quia propheta fuerit in medio eorum.

6. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli, et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas. verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est.

7. Loquéris ergo verba mea ad eos, si forte audiant, et quiescant: quoniam irritatores sunt.

8. Tu autem fili hominis audi quaecumque loquar ad te: et noli esse exasperans sicut domus exasperatrix est: aperi os tuum, et comede quaecumque ego do tibi.

9. Et vidi, et ecce manus missa ad me, in qua erat
(a) Apoc.5,1. involutus liber: et expaudit illum coram me, (a) qui erat scriptus intus, et foris: et scriptae erant in eo lamentationes, et carmen, et vae.

CAPUT III.

Comesto libro datur prophetae facies adamantina, ut intrepide arguat durissimos filios Israel in transmigratione constitutos: missus autem constituitur speculator, qui si visum imminens malum non annuntiaverit, eius qui perit reus efficitur; si autem annuntiaverit, animam suam liberat, etiam si alius pereat: deinde campum ingressus, visoque ibi gloria Domini, iubetur in domo suo includi, tanquam vinctus ac mutus.

1. Et dixit ad me: Fili hominis quodcumque inveneris comede: comede volumeu istud, et vadens loquere ad filios Israel.

2. Et aperui os meum, et cibavit me volumine illo:

3. Et dixit ad me: Fili hominis venter tuus comedet, et viscera tua complebuutur volumiue isto, quod
(b) Apoc.10, v. 10. ego do tibi. (b) Et comedi illud: et factum est in ore meo sicut mel dulce.

4. Et dixit ad me: Fili hominis vade ad domum Israel, et loquéris verba mea ad eos.

5. Non enim ad populum profundi sermonis, et ignotae linguae tu mitteris ad domum Israel:

6. Neque ad populos multos profundi sermonis, et ignotae linguae, quorum non possis audire sermones: et si ad illos mittereris, ipsi audirent te.

7. Domus autem Israel nolunt audire te: quia nolunt audire me. omnis quippe domus Israel attrita fronte est, et duro corde.

8. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, et frontem tuam duriorem frontibus eorum.

9. Ut adamantem, et ut silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, ueque metuas a facie eorum: quia domus exasperans est.

10. Et dixit ad me: Fili hominis omnes sermones meos, quos ego loquor ad te, assume iu corde tuo, et auribus tuis audi:

11. Et vade ingredere ad transmigrationem, ad filios populi tui, et loquéris ad eos, et dices eis: Haec dicit Dominus Deus: si forte audiant, et quiescant.

12. Et assumpsit me spiritus, et audivi post me vocem commotionis magnae: Benedicta gloria Domini de loco suo,

13. Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, et vocem rotarum sequeutium animalia, et vocem commotionis magnae.

14. Spiritus quoque levavit me, et assumpsit me: et abii amarus in indignatione spiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me.

15. Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos, qui habitabant iuxta flumen Chobar, et sedi ubi illi sedebant: et mansi ibi septem diebus moerens in medio eorum.

16. Cum autem pertransisseut septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens:

(c) Inf.33,7. 17. (c) Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel: et audies de ore meo verbum, et annunciabis eis ex me.

18. Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annunciaveris ei, ueque locutus fueris ut avertatur a via sua impia, et vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.

19. Si autem tu annunciaveris impio, et ille non fuerit conversus ab impietate sua, et a via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.

20. Sed et si conversus iustus a iustitia sua fuerit, et fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annunciasti ei: in peccato suo morietur, et non erunt iu memoria iustitiae eius, quas fecit: sanguinem vero eius de manu tua requiram.

21. Si autem tu annunciaveris iusto ut non peccet iustus, et ille non peccaverit: vivens vivet, quia annunciasti ei, et tu animam tuam liberasti.

22. Et facta est super me manus Domini, et dixit ad me: Surgens egredere in campum, et ibi loquar tecum.

23. Et surgens egressus sum in campum: et ecce ibi gloria Domini stabat quasi gloria, quam vidi
(d) iuxta fluvium Chobar: et cecidi in faciem meam. (d) Sup.1,3.

24. Et ingressus est in me spiritus, et statuit me super pedes meos: et locutus est mihi, et dixit ad me: Ingredere, et includere in medio domus tuae.

25. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis: et non egredieris de medio eorum.

26. Et linguam tuam adhaerere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est.

27. Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: et qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

CAPUT IV.

Iubetur propheta figurare obsidionem Ierusalem, ac dormire super latus sinistrum 390. diebus, super dextrum vero 40, ac vilem cibum et foede confectum sibi praeparare: quibus designet calamitatem filiorum Israel, obsidionem et afflictionem habitantium Ierosolymis.

1. Et tu fili hominis sume tibi laterem, et pones eum coram te: et describes in eo civitatem Ierusalem.

2. Et ordinabis adversus eam obsidionem, et aedificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro.

3. Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam in murum ferreum inter te, et inter civitatem: et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem, et circumdabis eam: signum est domui Israel.

4. Et tu dormies super latus tuum sinistrum, et pones iniquitates domus Israel super eo numero dierum, quibus dormies super illud, et assumes iniquitatem eorum.

5. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos et nonaginta dies: et portabis iniquitatem domus Israel.

6. Et cum compleveris haec, dormies super latus
tuum dexterum secundo: et (e) assumes iniquitatem (e) Num. 14, 34.
domus Iuda quadraginta diebus. diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi.

7. Et ad obsidionem Ierusalem convertes faciem tuam, et brachium tuum erit extentum: et prophetabis adversus eam.

8. Ecce circumdedi te vinculis: et non te convertes a latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuae.

9. Et tu sume tibi frumentum, et hordeum, et fabam, et lentem, et milium, et viciam: et mittes ea in vas unum, et facies tibi panes numero dierum,

quibus dormies super latus tuum: trecentis et nonaginta diebus comedes illud.

10. Cibus autem tuus, quo vesceris, erit in pondere viginti stateres in die: a tempore usque ad tempus comedes illud.

11. Et aquam in mensura bibes, sextam partem hin: a tempore usque ad tempus bibes illud.

12. Et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud: et stercore, quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum.

13. Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israel
(a) Osee 9, 4. (a) panem suum pollutum inter Gentes, ad quas eiiciam eos.

14. Et dixi: A a a, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta, et morticinum, et laceratum a bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc, et non est ingressa in os meum omnis caro immunda.

15. Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis: et facies panem tuum in eo.

(b) Infra 5, 16. et 14, 13. 16. Et dixit ad me: Fili hominis: (b) Ecce ego conteram baculum panis in Ierusalem: et comedent panem in pondere, et in sollicitudine: et aquam in mensura, et in angustia bibent:

17. Ut deficientibus pane et aqua, corruat unusquisque ad fratrem suum: et contabescant in iniquitatibus suis.

CAPUT V.

Per detonsos capitis et barbae prophetae pilos iussu Domini, varieque consumptos, designantur Iudaei, propter sua peccata fame et gladio consumendi: sicut patres filios, et filii patres comedent; reliqui vero in captivitatem ducendi, ubi sint opprobrium ac stupor gentibus, quarum superarunt scelera.

1. Et tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: et assumes eum, et duces per caput tuum, et per barbam tuam: et assumes tibi stateram ponderis, et divides eos.

2. Tertiam partem igni combures in medio civitatis, iuxta completionem dierum obsidionis: et assumes tertiam partem, et concides gladio in circuitu eius: tertiam vero aliam disperges in ventum, et gladium nudabo post eos.

3. Et sumes inde parvum numerum: et ligabis eos in summitate pallii tui.

4. Et ex eis rursum tolles, et proiicies eos in medio ignis, et combures eos igni: et ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel.

5. Haec dicit Dominus Deus: Ista est Ierusalem, in medio Gentium posui eam, et in circuitu eius terras.

6. Et contempsit iudicia mea, ut plus esset impia quam Gentes: et praecepta mea ultra quam terrae, quae in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt, et in praeceptis meis non ambulaverunt.

7. Idcirco haec dicit Dominus Deus: Quia superastis Gentes, quae in circuitu vestro sunt, et in praeceptis meis non ambulastis, et iudicia mea non fecistis, et iuxta iudicia Gentium, quae in circuitu vestro sunt, non estis operati;

8. Ideo haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, et ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis Gentium.

9. Et faciam in te quod non feci, et quibus similia ultra non faciam propter omnes abominationes tuas.

10. Ideo patres comedent filios in medio tui, et filii comedent patres suos: et faciam in te iudicia, et ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum.

11. Idcirco vivo ego, dicit Dominus Deus: Nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, et in cunctis abominationibus tuis: ego quoque confringam, et non parcet oculus meus, et non miserebor.

12. Tertia pars tui peste morietur, et fame consumetur in medio tui: et tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam, et gladium evaginabo post eos.

13. Et complebo furorem meum, et requiescere faciam indignationem meam in eis, et consolabor: et scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum implevero indignationem meam in eis.

14. Et dabo te in desertum, et in opprobrium Gentibus, quae in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis praetereuntis.

15. Et eris opprobrium, et blasphemia, exemplum, et stupor in Gentibus, quae in circuitu tuo sunt, cum fecero in te iudicia in furore, et in indignatione, et in increpationibus irae.

16. Ego Dominus locutus sum: Quando misero sagittas famis pessimas in eos: quae erunt mortiferae, et quas mittam ut disperdam vos: et famem congregabo super vos, et (c) conteram in vobis baculum (c) Supra 4, 16. Inf. 14, 13.
panis.

17. Et immittam in vos famem, et bestias pessimas usque ad internecionem: et pestilentia, et sanguis transibunt per te, et gladium inducam super te. Ego Dominus locutus sum.

CAPUT VI.

Propter multiplicem idololatriam filiorum Israel, praedicuntur eorum urbes et excelsa dissipanda, et qui pestem, gladium et famem evaserint, dispergendi inter gentes, ubi malis pressi, convertentur ad Dominum.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel, et prophetabis ad eos,

3. Et dices: (d) Montes Israel audite verbum Do- (d) Inf. 36, 1.
mini Dei: Haec dicit Dominus Deus montibus, et collibus, rupibus, et vallibus: Ecce ego inducam super vos gladium, et disperdam excelsa vestra,

4. Et demoliar aras vestras, et confringentur simulacra vestra: et deiiciam interfectos vestros ante idola vestra.

5. Et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum: et dispergam ossa vestra circum aras vestras

6. In omnibus habitationibus vestris. Urbes desertae erunt, et excelsa demolientur, et dissipabuntur: et interibunt arae vestrae, et confringentur: et cessabunt idola vestra, et conterentur delubra vestra, et delebuntur opera vestra.

7. Et cadet interfectus in medio vestri: et scietis quia ego sum Dominus.

8. Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cum dispersero vos in terris.

9. Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus, ad quas captivi ducti sunt: quia contrivi cor eorum fornicans, et recedens a me; et oculos eorum fornicantes post idola sua: et displicebunt sibimet super malis quae fecerunt in universis abominationibus suis.

10. Et scient quia ego Dominus non frustra locutus sum ut facerem eis malum hoc.

11. Haec dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, et allide pedem tuum, et dic: Heu, ad omnes abo-

*

minationes malorum domus Israel: quia gladio, fame, et peste ruituri sunt.

12. Qui longe est, peste morietur: qui autem prope, gladio corruet: et qui relictus fuerit, et obsessus, fame morietur: et complebo indignationem meam in eis.

13. Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso, et in cunctis summitatibus montium, et subtus omne lignum nemorosum, et subtus universam quercum frondosam, locum ubi accenderunt thura redolentia universis idolis suis.

14. Et extendam manum meam super eos: et faciam terram desolatam, et destitutam a deserto Deblatha in omnibus habitationibus eorum: et scient quia ego Dominus.

CAPUT VII.

Denuntiat propheta totius terrae Iuda extremam et inevitabilem vastationem proxime imminere propter ipsorum scelera.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Et tu fili hominis, haec dicit Dominus Deus terrae Israel: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terrae.

3. Nunc finis super te, et immittam furorem meum in te: et iudicabo te iuxta vias tuas: et ponam contra te omnes abominationes tuas.

4. Et non parcet oculus meus super te, et non miserebor: sed vias tuas ponam super te, et abominationes tuae in medio tui erunt: et scietis quia ego Dominus.

5. Haec dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit.

6. Finis venit, venit finis, evigilavit adversum te: ecce venit.

7. Venit contritio super te, qui habitas in terra: venit tempus, prope est dies occisionis, et non gloriae montium.

8. Nunc de propinquo effundam iram meam super te, et complebo furorem meum in te: et iudicabo te iuxta vias tuas, et imponam tibi omnia scelera tua:

9. Et non parcet oculus meus, nec miserebor, sed vias tuas imponam tibi, et abominationes tuae in medio tui erunt: et scietis quia ego sum Dominus percutiens.

10. Ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga, germinavit superbia:

11. Iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, et non ex populo, neque ex sonitu eorum: et non erit requies in eis.

12. Venit tempus, appropinquavit dies: qui emit, non laetetur: et qui vendit, non lugeat: quia ira super omnem populum eius.

13. Quia qui vendit, ad id, quod vendidit, non revertetur, et adhuc in viventibus vita eorum. visio enim ad omnem multitudinem eius non regredietur: et vir in iniquitate vitae suae non confortabitur.

14. Canite tuba, praeparentur omnes, et non est qui vadat ad praelium: ira enim mea super universum populum eius.

15. Gladius foris: et pestis, et fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: et qui in civitate, pestilentia, et fame devorabuntur.

16. Et salvabuntur qui fugerint ex eis: et erunt in montibus quasi columbae convallium omnes trepidi, unusquisque in iniquitate sua.

17. Omnes manus dissolventur, et omnia genua fluent aquis.

18. (a) Et accingent se ciliciis, et operiet eos for- (a) Isai. 15,
mido, et in omni facie confusio, et in universis capi- 2. Ier. 48, 37.
tibus eorum calvitium.

19. Argentum eorum foras proiicietur, et aurum
eorum in sterquilinium erit. (b) Argentum eorum, et (b) Prov. 11,
aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris 4. Sophon. 1,
Domini. Animam suam non saturabunt, et ventres eo- 18. Eccli. 5,
rum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eo- 10.
rum factum est.

20. Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, et imagines abominationum suarum, et simulacrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam:

21. Et dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, et impiis terrae in praedam, et contaminabunt illud.

22. Et avertam faciem meam ab eis, et violabunt arcanum meum: et introibunt in illud emissarii, et contaminabunt illud.

23. Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudicio sanguinum, et civitas plena iniquitate.

24. Et adducam pessimos de Gentibus, et possidebunt domos eorum. et quiescere faciam superbiam potentium, et possidebunt sanctuaria eorum.

25. Angustia superveniente, requirent pacem, et non erit.

26. Conturbatio super conturbationem veniet, et auditus super auditum: et quaerent visionem de propheta, et lex peribit a sacerdote, et consilium a senioribus.

27. Rex lugebit, et princeps induetur moerore, et manus populi terrae conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis, et secundum iudicia eorum iudicabo eos: et scient quia ego Dominus.

CAPUT VIII.

Ezechiel post visam Dei similitudinem, spiritu raptus in Ierusalem, videt pessimas Iudaeorum idololatrias sub variis figuris: quare dicit Dominus se eis non parciturum, nec orationes exauditurum.

1. Et factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebam in domo mea, et senes Iuda sedebant coram me, et cecidit ibi super me manus Domini Dei.

2. Et vidi, et ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum eius, et deorsum, ignis: et a lumbis eius, et sursum, quasi aspectus splendoris, ut visio electri.

3. (c) Et emissa similitudo manus apprehendit me (c) Dan.
in cincinno capitis mei: et elevavit me Spiritus inter 14, 35.
terram, et caelum: et adduxit me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli ad provocandam aemulationem.

4. Et ecce ibi gloria Dei Israel secundum visionem, quam videram in campo.

5. Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam Aquilonis: et ecce ab Aquilone portae altaris idolum zeli in ipso introitu.

6. Et dixit ad me: Fili hominis, putasne, vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, ut procul recedam a sanctuario meo? et adhuc conversus videbis abominationes maiores.

7. Et introduxit me ad ostium atrii: et vidi, et ecce foramen unum in pariete.

8. Et dixit ad me: Fili hominis fode parietem. Et cum fodissem parietem, apparuit ostium unum.

9. Et dixit ad me: Ingredere, et vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.

10. Et ingressus vidi, et ecce omnis similitudo reptilium, et animalium, abominatio, et universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum.

11. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel, et Iezonias filius Saphan stabat in medio eorum, stantium ante picturas: et unusquisque habebat thuribulum in manu sua: et vapor nebulae de thure consurgebat.

12. Et dixit ad me: Certe vides fili hominis quae seniores domus Israel faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubiculi sui: dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.

13. Et dixit ad me: Adhuc conversus videbis abominationes maiores, quas isti faciunt.

14. Et introduxit me per ostium portae domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem: et ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem.

15. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis: adhuc conversus videbis abominationes maiores his.

16. Et introduxit me in atrium domus Domini interius: et ecce in ostio templi Domini inter vestibulum et altare, quasi vigintiquinque viri dorsa habentes contra templum Domini, et facies ad Orientem: et adorabant ad ortum Solis.

17. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis: numquid leve est hoc domui Iuda ut facerent abominationes istas, quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate conversi sunt ad irritandum me? et ecce applicant ramum ad nares suas.

18. Ergo et ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miserebor: et cum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAPUT IX.

Apparentes sex viri iubentur omnes in Ierusalem trucidare, qui a viro lineis vestito non sunt signo thau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetae respondet id futurum exigentibus ipsorum criminibus.

1. Et clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquaverunt visitationes urbis, et unusquisque vas interfectionis habet in manu sua.

2. Et ecce sex viri veniebant de via portae superioris, quae respicit ad Aquilonem: et uniuscuiusque vas interitus in manu eius: vir quoque unus in medio eorum vestitus erat lineis, et atramentarium scriptoris ad renes eius: et ingressi sunt, et steterunt iuxta altare aereum:

3. Et gloria Domini Israel assumpta est de cherub, quae erat super eum ad limen domus: et vocavit virum, qui indutus erat lineis, et atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis.

4. Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam
(a) Exod. 12, 7. Apoc. 7, 3. civitatem in medio Ierusalem: (a) et signa thau super frontes virorum gementium, et dolentium super cunctis abominationibus, quae fiunt in medio eius.

5. Et illis dixit, audiente me: Transite per civitatem sequentes eum, et percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini.

6. Senem, adolescentulum, et virginem, parvulum, et mulieres interficite usque ad internecionem: omnem autem, super quem videritis thau, ne occidatis, et a sanctuario meo incipite. Coeperunt ergo a viris senioribus, qui erant ante faciem domus.

7. Et dixit ad eos: Contaminate domum, et implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, et percutiebant eos, qui erant in civitate.

8. Et caede completa, remansi ego: ruique super faciem meam, et clamans aio: Heu, heu, heu Domine Deus: ergone disperdes omnes reliquias Israel, effundens furorem tuum super Ierusalem?

9. Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel, et Iuda, magna est nimis valde, et repleta est terra sanguinibus, et civitas repleta est aversione: dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, et Dominus non videt.

10. Igitur et meus non parcet oculus, neque miserebor: viam eorum super caput eorum reddam.

11. Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit verbum, dicens: Feci sicut praecepisti mihi.

CAPUT X.

Iubetur vir lineis vestitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quae sunt subtus cherubim, et super civitatem effundere: describitur visio Dei, cherubim, et quatuor rotarum.

1. Et vidi, et ecce in firmamento, quod erat super caput cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solii, apparuit super ea.

2. Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, et ait: Ingredere in medio rotarum, quae sunt subtus cherubim, et imple manum tuam prunis ignis, quae sunt inter cherubim, et effunde super civitatem. Ingressusque est in conspectu meo:

3. Cherubim autem stabant a dextris domus cum ingrederetur vir, et nubes implevit atrium interius.

4. Et elevata est gloria Domini desuper cherub ad limen domus: et repleta est domus nube, et atrium repletum est splendore gloriae Domini.

5. Et sonitus alarum cherubim audiebatur usque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis.

6. Cumque praecepisset viro, qui indutus erat lineis, dicens: Sume ignem de medio rotarum, quae sunt inter cherubim: ingressus ille stetit iuxta rotam.

7. Et extendit cherub manum de medio cherubim ad ignem, qui erat inter cherubim: et sumpsit, et dedit in manus eius, qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus est.

8. Et apparuit in cherubim similitudo manus hominis subtus pennas eorum.

9. Et vidi, et ecce quatuor rotae iuxta cherubim: rota una iuxta cherub unum, et rota alia iuxta cherub unum: species autem rotarum erat quasi visio lapidis chrysolithi.

10. Et aspectus earum similitudo una quatuor: quasi sit rota in medio rotae.

11. Cumque ambularent, in quatuor partes gradiebantur: et non revertebantur ambulantes, sed ad locum, ad quem ire declinabat quae prima erat, sequebantur et ceterae, nec convertebantur.

12. Et omne corpus earum, et colla, et manus, et pennae, et circuli plena erant oculis, in circuitu quatuor rotarum.

13. Et rotas istas vocavit volubiles, audiente me.

14. Quatuor autem facies habebat unum: facies una, facies cherub: et facies secunda, facies hominis: et in tertio facies leonis: et in quarto facies aquilae.

15. Et elevata sunt cherubim: ipsum est animal, quod videram iuxta fluvium Chobar.

16. Cumque ambularent cherubim, ibant pariter et rotae iuxta ea: et cum elevarent cherubim alas suas ut exaltarentur de terra, non residebant rotae, sed et ipsae iuxta erant.

17. Stantibus illis, stabant: et cum elevatis elevabantur. spiritus enim vitae erat in eis.

18. Et egressa est gloria Domini a limine templi: et stetit super cherubim.

19. Et elevantia cherubim alas suas, exaltata sunt a terra coram me: et illis egredientibus, rotae quoque subsecutae sunt: et stetit in introitu portae domus Domini orientalis: et gloria Dei Israel erat super ea.

20. Ipsum est animal, quod vidi subter Deum Israel (a) iuxta fluvium Chobar: et intellexi quia cherubim essent.

(a) Supra 1, 1. 3.

21. Quatuor vultus uni, et quatuor alae uni: et similitudo manus hominis sub alis eorum.

22. Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram iuxta fluvium Chobar, et intuitus eorum, et impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

CAPUT XI.

Adversus Iezoniam et Pheltiam, qui dicebant, pessimum tractantes concilium, « nonne dudum aedificatae sunt domus? haec est lebes, nos autem carnes, » vaticinatur illos et quotquot nolunt resipiscere puniendos: et prophetante Ezechiele mortuus est Pheltias: reliquias autem Israel dicit se reducturum in terram ipsorum, et daturum eis cor carneum, ut colant ac timeant Dominum.

1. Et elevavit me spiritus, et introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quae respicit ad solis ortum: et ecce in introitu portae viginti quinque viri: et vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur, et Pheltiam filium Banaiae, principes populi.

2. Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatem, et tractant consilium pessimum in urbe ista,

3. Dicentes: Nonne dudum aedificatae sunt domus? haec est lebes, nos autem carnes.

4. Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis.

5. Et irruit in me spiritus Domini, et dixit ad me: Loquere: Haec dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israel, et cogitationes cordis vestri ego novi.

6. Plurimos occidistis in urbe hac, et implestis vias eius interfectis.

7. Propterea haec dicit Dominus Deus: Interfecti vestri, quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes, et haec est lebes: et educam vos de medio eius.

8. Gladium metuistis, et gladium inducam super vos, ait Dominus Deus.

9. Et eiiciam vos de medio eius, daboque vos in manu hostium, et faciam in vobis iudicia.

10. Gladio cadetis: in finibus Israel iudicabo vos, et scietis quia ego Dominus.

11. Haec non erit vobis in lebetem, et vos non eritis in medio eius in carnes: in finibus Israel iudicabo vos.

12. Et scietis quia ego Dominus: quia in praeceptis meis non ambulastis, et iudicia mea non fecistis, sed iuxta iudicia Gentium, quae in circuitu vestro sunt, estis operati.

13. Et factum est, cum prophetarem, Pheltias filius Banaiae mortuus est: et cecidi in faciem meam clamans voce magna, et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus: consummationem tu facis reliquiarum Israel?

14. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

15. Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, et omnis domus Israel, universi, quibus dixerunt habitatores Ierusalem: Longe recedite a Domino, nobis data est terra in possessionem.

16. Propterea haec dicit Dominus Deus, quia longe feci eos in Gentibus, et quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.

17. Propterea loquere: Haec dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis, et adunabo de terris, in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel.

18. Et ingredientur illuc, et auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes eius de illa.

19. (b) Et dabo eis cor unum, et spiritum novum tribuam in visceribus eorum: et auferam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum:

(b) Ierem. 31, 33. Inf. 36, 26.

20. Ut in praeceptis meis ambulent, et iudicia mea custodiant, faciantque ea: et sint mihi in populum, et ego sim eis in Deum.

21. Quorum cor post offendicula et abominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus.

22. Et elevaverunt cherubim alas suas, et rotae cum eis: et gloria Dei Israel erat super ea.

23. Et ascendit gloria Domini de medio civitatis, stetitque super montem, qui est ad Orientem urbis.

24. Et spiritus levavit me, adduxitque in Chaldaeam ad transmigrationem, in visione in spiritu Dei: et sublata est a me visio, quam videram.

25. Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini, quae ostenderat mihi.

CAPUT XII.

Ezechiel suis factis portendit futuram Ierusalem et regis ipsius captivitatem, reliquis gladio, peste et fame in Ierusalem consumptis: ostendit etiam visionem prophetarum non cassam futuram, nec in longum differendam.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, et non vident: et aures ad audiendum, et non audiunt: quia domus exasperans est.

3. Tu ergo fili hominis, fac tibi vasa transmigrationis, et transmigrabis per diem coram eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conspectu eorum, si forte aspiciant: quia domus exasperans est.

4. Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans.

5. Ante oculos eorum perfode tibi parietem: et egredieris per eum.

6. In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereris: faciem tuam velabis, et non videbis terram: quia portentum dedi te domui Israel.

7. Feci ergo sicut praeceperat mihi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem: et vespere perfodi mihi parietem manu: et in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

8. Et factus est sermo Domini mane ad me, dicens:

9. Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans: Quid tu facis?

10. Dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud, qui est in Ierusalem, et super omnem domum Israel, quae est in medio eorum.

11. Dic: Ego portentum vestrum: quomodo feci, sic fiet illis. in transmigrationem, et in captivitatem ibunt.

12. Et dux, qui est in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur: parietem perfodient ut educant eum: facies eius operietur ut non videat oculo terram.

(a) Infra 17, 20.

13. (a) Et extendam rete meum super eum, et capietur in sagena mea: et adducam eum in Babylonem in terram Chaldaeorum: et ipsam non videbit, ibique morietur.

14. Et omnes, qui circa eum sunt, praesidium eius, et agmina eius dispergam in omnem ventum: et gladium evaginabo post eos.

15. Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in Gentibus, et disseminavero eos in terris.

16. Et relinquam ex eis viros paucos a gladio, et fame, et pestilentia: ut enarrent omnia scelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: et scient quia ego Dominus.

17. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed et aquam tuam in festinatione, et moerore bibe.

19. Et dices ad populum terrae: Haec dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Ierusalem in terra Israel: Panem suum in sollicitudine comedent, et aquam suam in desolatione bibent: ut desoletur terra a multitudine sua, propter iniquitatem omnium qui habitant in ea.

20. Et civitates, quae nunc habitantur, desolatae erunt, terraque deserta: et scietis quia ego Dominus.

21. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

22. Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israel? dicentium: In longum differentur dies, et peribit omnis visio.

23. Ideo dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud, neque vulgo dicetur ultra in Israel: et loquere ad eos quod appropinquaverint dies, et sermo omnis visionis.

24. Non enim erit ultra omnis visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israel.

25. Quia ego Dominus loquar: et quodcumque locutus fuero verbum, fiet, et non prolongabitur amplius: sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum, et faciam illud, dicit Dominus Deus.

26. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

27. Fili hominis, ecce domus Israel dicentium: Visio, quam hic videt, in dies multos: et in tempora longa iste prophetat.

28. Propterea dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultra omnis sermo meus: verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPUT XIII.

Minatur Dominus pseudoprophetis ex suo cerebro divinantibus, populumque seducentibus, falsam promittendo pacem, et parietem luto absque paleis liniendo: similiter et filiabus Israel de corde suo prophetantibus, et pulvillos sub omni cubito consuentibus.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant: et dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini:

3. Haec dicit Dominus Deus: (b) Vae prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident.

(b) Ier. 23, 1. Inf. 14, 9. et 34, 2.

4. Quasi vulpes in desertis, prophetae tui Israel erant.

5. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in praelio in die Domini.

6. Vident vana, et divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cum Dominus non miserit eos: et perseveraverunt confirmare sermonem.

7. Numquid non visionem cassam vidistis, et divinationem mendacem locuti estis? et dicitis, ait Dominus: cum ego non sim locutus.

8. Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, et vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus:

9. Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, et divinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, et in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur: et scietis quia ego Dominus Deus:

10. Eo quod deceperint populum meum, dicentes: Pax, et non est pax: et ipse aedificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.

11. Dic ad eos, qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit: erit enim imber inundans, et dabo lapides praegrandes desuper irruentes, et ventum procellae dissipantem.

12. Siquidem ecce cecidit paries: numquid non dicetur vobis: Ubi est litura, quam linistis?

13. Propterea haec dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, et imber inundans in furore meo erit: et lapides grandes in ira in consumptionem.

14. Et destruam parietem, quem linistis absque temperamento: et adaequabo eum terrae, et revelabitur fundamentum eius: et cadet, et consumetur in medio eius: et scietis quia ego sum Dominus.

15. Et complebo indignationem meam in pariete, et in his, qui liniunt eum absque temperamento, dicamque vobis: Non est paries, et non sunt qui liniunt eum.

16. Prophetae Israel, qui prophetant ad Ierusalem, et vident ei visionem pacis: et non est pax, ait Dominus Deus.

17. Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quae prophetant de corde suo: et vaticinare super eas,

18. Et dic: Haec dicit Dominus Deus: Vae quae consuunt pulvillos sub omni cubito manus: et faciunt cervicalia sub capite universae aetatis ad capiendas animas: et cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum.

19. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, et fragmen panis, ut interficerent animas, quae non moriuntur, et vivificarent animas, quae non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.

20. Propter hoc haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulvillos vestros, quibus vos capitis animas volantes: et dirumpam eos de brachiis vestris: et dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum.

21. Et dirumpam cervicalia vestra, et liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultra in

manibus vestris ad praedandum: et scietis quia ego Dominus.

22. Pro eo quod moerere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristavi: et confortastis manus impii, ut non reverteretur a via sua mala, et viveret:

23. Propterea vana non videbitis, et divinationes non divinabitis amplius, et eruam populum meum de manu vestra: et scietis quia ego Dominus.

CAPUT XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas, ut per eos consulant Dominum, dicens se illos perditurum, et prophetas decepturum, ut respondeant iuxta illorum iniquitates: Noe autem, Danielem et Iob sua iustitia liberaturos se tantum et non impios de fame, malis bestiis, gladio et peste, quae in populum peccatorem immittet Dominus, additur etiam consolatio reliquiarum Israel.

1. Et venerunt ad me viri seniorum Israel, et sederunt coram me.

2. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

3. Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, et scandalum iniquitatis suae statuerunt contra faciem suam: numquid interrogatus respondebo eis?

4. Propter hoc loquere eis, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, et scandalum iniquitatis suae statuerit contra faciem suam, et venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum:

5. Ut capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis idolis suis.

6. Propterea dic ad domum Israel: Haec dicit Dominus Deus: Convertimini, et recedite ab idolis vestris, et ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras.

7. Quia homo homo de domo Israel, et de proselytis quicumque advena fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me, et posuerit idola sua in corde suo, et scandalum iniquitatis suae statuerit contra faciem suam, et venerit ad prophetam ut interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei per me.

8. Et ponam faciem meam super hominem illum, et faciam eum in exemplum, et in proverbium, et disperdam eum de medio populi mei: et scietis quia ego Dominus.

(a) Supra 13, 3. 9. (a) Et propheta cum erraverit, et locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum: et extendam manum meam super illum, et delebo eum de medio populi mei Israel.

10. Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetae erit:

11. Ut non erret ultra domus Israel a me, neque polluatur in universis praevaricationibus suis: sed sint mihi in populum, et ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum.

12. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

13. Fili hominis, terra cum peccaverit mihi, ut praevaricetur praevaricans, extendam manum meam
(b) Supra 4, 16 et 5, 16. super eam, et (b) conteram virgam panis eius: et immittam in eam famem, et interficiam de ea hominem, et iumentum.

14. Et si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, et Iob: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum.

15. Quod si et bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam; et fuerit invia, eo quod non sit pertransiens propter bestias:

16. Tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur.

17. Vel si gladium induxero super terram illam, et dixero gladio: Transi per terram: et interfecero de ea hominem, et iumentum:

18. Et tres viri isti fuerint in medio eius: vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi soli liberabuntur.

19. Si autem et pestilentiam immisero super terram illam, et effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam ex ea hominem, et iumentum:

20. Et Noe, et Daniel, et Iob fuerint in medio eius: vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium, et filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas.

21. Quoniam haec dicit Dominus Deus: Quod et si quatuor iudicia mea pessima, gladium, et famem, et bestias malas, et pestilentiam immisero in Ierusalem ut interficiam de ea hominem, et pecus:

22. Tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios, et filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, et videbitis viam eorum, et adinventiones eorum, et consolabimini super malo, quod induxi in Ierusalem in omnibus, quae importavi super eam.

23. Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum, et adinventiones eorum: et cognoscetis quod non frustra fecerim omnia, quae feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPUT XV.

Sicut lignum de vite praecisum soli servit igni, ita Iudaeos ob inveterata peccata cum Ierusalem praedicit exurendos.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quae sunt inter ligna silvarum?

3. Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas?

4. Ecce igni datum est in escam: utramque partem eius consumpsit ignis, et medietas eius redacta est in favillam: numquid utile erit ad opus?

5. Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis devoraverit, et combusserit, nihil ex eo fiet operis?

6. Propterea haec dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Ierusalem.

7. Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, et ignis consumet eos: et scietis quia ego Dominus, cum posuero faciem meam in eos,

8. Et dedero terram inviam, et desolatam: eo quod praevaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPUT XVI.

Ierusalem prius abiectissima, mirum in modum a Deo exaltata, ostendit ingratitudinem varia idololatria, in qua et Samariam et Sodomam superavit: idcirca tradet eam Dominus in vastationem et in ignominiam omnibus gentibus: servabit tamen pactum reliquiis suis.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis notas fac Ierusalem abominationes suas:

3. Et dices: Haec dicit Dominus Deus Ierusalem: Radix tua, et generatio tua de terra Chanaan: pater tuus Amorrhaeus, et mater tua Cethaea.

4. Et quando nata es in die ortus tui non est praecisus umbilicus tuus, et aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis.

5. Non pepercit super te oculus ut faceret tibi unum de his, misertus tui: sed proiecta es super faciem terrae in abiectione animae tuae, in die qua nata es.

6. Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo. et dixi tibi cum esses in sanguine tuo: Vive. dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo vive.

7. Multiplicatam quasi germen agri dedi te: et multiplicata es, et grandis effecta, et ingressa es, et pervenisti ad mundum muliebrem: ubera tua intumuerunt, et pilus tuus germinavit: et eras nuda, et confusione plena.

8. Et transivi per te, et vidi te: et ecce tempus tuum, tempus amantium: et expandi amictum meum super te, et operui ignominiam tuam. Et iuravi tibi, et ingressus sum pactum tecum: ait Dominus Deus: et facta es mihi.

9. Et lavi te aqua, et emundavi sanguinem tuum ex te: et unxi te oleo.

10. Et vestivi te discoloribus, et calceavi te ianthino: et cinxi te bysso, et indui te subtilibus.

11. Et ornavi te ornamento, et dedi armillas in manibus tuis, et torquem circa collum tuum.

12. Et dedi inaurem super os tuum, et circulos auribus tuis, et coronam decoris in capite tuo.

13. Et ornata es auro, et argento, et vestita es bysso, et polymito, et multicoloribus: similam, et mel, et oleum comedisti, et decora facta es vehementer nimis: et profecisti in regnum.

14. Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus.

15. Et habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo: et exposuisti fornicationem tuam omni transeunti ut eius fieres.

16. Et sumens de vestimentis tuis fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: et fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est.

17. Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quae dedi tibi: et fecisti tibi imagines masculinas, et fornicata es in eis.

18. Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, et operuisti illas: et oleum meum, et thymiama meum posuisti coram eis.

19. Et panem meum, quem dedi tibi, similam, et oleum, et mel, quibus enutrivi te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis, et factum est, ait Dominus Deus.

20. Et tulisti filios tuos, et filias tuas, quas generasti mihi: et immolasti eis ad devorandum. Numquid parva est fornicatio tua?

21. Immolasti filios meos, et dedisti, illos consecrans, eis.

22. Et post omnes abominationes tuas, et fornicationes, non es recordata dierum adolescentiae tuae, quando eras nuda, et confusione plena, conculcata in sanguine tuo.

23. Et accidit post omnem malitiam tuam (vae, vae tibi, ait Dominus Deus)

24. Et aedificasti tibi lupanar, et fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis.

25. Ad omne caput viae aedificasti signum prostitutionis tuae: et abominabilem fecisti decorem tuum: et divisisti pedes tuos omni transeunti, et multiplicasti fornicationes tuas.

26. Et fornicata es cum filiis Aegypti vicinis tuis magnarum carnium: et multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me.

27. Ecce ego extendam manum meam super te, et auferam iustificationem tuam: et dabo te in animas odientium te filiarum Palaestinarum, quae erubescunt in via tua scelerata.

28. Et fornicata es in filiis Assyriorum, eo quod necdum fueris expleta: et postquam fornicata es, nec sic es satiata.

29. Et multiplicasti fornicationem tuam in Terra Chanaan cum Chaldaeis: et nec sic satiata es.

30. In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus; cum facias omnia haec opera mulieris meretricis, et procacis?

31. Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viae, et excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium,

32. Sed quasi mulier adultera, quae super virum suum inducit alienos.

33. Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, et donabas eis ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum.

34. Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, et post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, et mercedes non accepisti, factum est in te contrarium.

35. Propterea meretrix audi verbum Domini.

36. Haec dicit Dominus Deus: Quia effusum est aes tuum, et revelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, et super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis:

37. Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commista es, et omnes, quos dilexisti cum universis, quos oderas: et congregabo eos super te undique, et nudabo ignominiam tuam coram eis, et (a) videbunt omnem turpitudinem tuam. (a) Infra 23, 10.

38. Et iudicabo te iudiciis adulterarum, et effundentium sanguinem: et dabo te in sanguinem furoris et zeli.

39. Et dabo te in manus eorum, et destruent lupanar tuum: et demolientur prostibulum tuum: et denudabunt te vestimentis tuis, et auferent vasa decoris tui: et derelinquent te nudam, plenamque ignominia:

40. Et adducent super te multitudinem, et lapidabunt te lapidibus, et trucidabunt te gladiis suis.

41. (b) Et comburent domos tuas igni, et facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: et desines fornicari, et mercedes ultra non dabis. (b) 4 Reg. 25, 9.

42. Et requiescet indignatio mea in te: et auferetur zelus meus a te, et quiescam, nec irascar amplius.

43. Eo quod non fueris recordata dierum adolescentiae tuae, et provocasti me in omnibus his: quapropter et ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, et non feci iuxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis.

44. Ecce omnis, qui dicit vulgo proverbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita et filia eius.

45. Filia matris tuae es tu, quae proiecit virum suum, et filios suos: et soror sororum tuarum es tu, quae

proiecerunt viros suos, et filios suos: mater vestra Cethaea, et pater vester Amorrhaeus.

46. Et soror tua maior, Samaria, ipsa et filiae eius, quae habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quae habitat a dextris tuis, Sodoma, et filiae eius.

47. Sed nec in viis earum ambulasti, neque secundum scelera earum fecisti pauxillum minus: pene sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.

48. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, et filiae eius, sicut fecisti tu, et filiae tuae.

(a) Gen. 19, 24.

49. (a) Ecce haec fuit iniquitas Sodomae sororis tuae, superbia, saturitas panis et abundantia, et otium ipsius, et filiarum eius: et manum egeno, et pauperi non porrigebant.

50. Et elevatae sunt, et fecerunt abominationes coram me: et abstuli eas sicut vidisti.

51. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit: sed vicisti eas sceleribus tuis, et iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.

52. Ergo et tu porta confusionem tuam, quae vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis: iustificatae sunt enim a te: ergo et tu confundere, et porta ignominiam tuam, quae iustificasti sorores tuas.

53. Et convertam restituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis, et conversione Samariae, et filiarum eius: et convertam reversionem tuam in medio earum,

54. Ut portes ignominiam tuam, et confundaris in omnibus, quae fecisti consolans eas.

55. Et soror tua Sodoma, et filiae eius revertentur ad antiquitatem suam: et Samaria, et filiae eius revertentur ad antiquitatem suam: et tu, et filiae tuae revertemini ad iniquitatem vestram.

56. Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo, in die superbiae tuae,

57. Antequam revelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriae, et cunctarum in circuitu tuo filiarum Palaestinarum, quae ambiunt te per gyrum.

58. Scelus tuum, et ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus.

59. Quia haec dicit Dominus Deus: Et faciam tibi sicut despexisti iuramentum, ut irritum faceres pactum:

60. Et recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiae tuae: et suscitabo tibi pactum sempiternum.

61. Et recordaberis viarum tuarum, et confundéris: cum receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis: et dabo eas tibi in filias, sed non ex pacto tuo.

62. Et suscitabo ego pactum meum tecum: et scies quia ego Dominus,

63. Ut recorderis, et confundaris, et non sit tibi ultra aperire os prae confusione tua, cum placatus tibi fuero in omnibus, quae fecisti, ait Dominus Deus.

CAPUT XVII.

Per parabolam de duabus aquilis, et plantata ac crescente vinea quae non prosperabitur, declaratur quod rex Babylonis translato in Babylonem rege Ioakim, constituet pro eo regem Sedeciam; qui relicto foedere cum Nabuchodonosor inito, ad regem Aegypti transfugit: quapropter o Domino tradetur in manus Nabuchodonosor, et ductus in Babylonem morietur ibi: Dominus autem sublimi humiliata exaltabit humilem.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis propone aenigma, et narra parabolam ad domum Israel,

3. Et dices: Haec dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, et varietate, venit ad Libanum, et tulit medullam cedri.

4. Summitatem frondium eius avulsit: et transportavit eam in Terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit illam.

5. Et tulit de semine terrae, et posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas: in superficie posuit illud.

6. Cumque germinasset, crevit in vineam latiorem humili statura, respicientibus ramis eius ad eam: et radices eius sub illa erant. facta est ergo vinea, et fructificavit in palmites, et emisit propagines.

7. Et facta est aquila altera grandis magnis alis, multisque plumis: et ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui.

8. In terra bona super aquas multas plantata est: ut faciat frondes, et portet fructum, ut sit in vineam grandem.

9. Dic: Haec dicit Dominus Deus: Ergone prosperabitur? nonne radices eius evellet, et fructus eius distringet, et siccabit omnes palmites germinis eius, et arescet: et non in brachio grandi, neque in populo multo, ut evelleret eam radicitus?

10. Ecce plantata est: ergone prosperabitur? nonne cum tetigerit eam ventus urens siccabitur, et in areis germinis sui arescet?

11. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

12. Dic ad domum exasperantem: Nescitis quid ista significent? Dic: Ecce venit rex Babylonis in Ierusalem: et assumet regem, et principes eius, et adducet eos ad semetipsum in Babylonem.

13. Et tollet de semine regni, ferietque cum eo foedus: et ab eo accipiet iusiurandum. sed et fortes terrae tollet,

14. Ut sit regnum humile, et non elevetur, sed custodiat pactum eius, et servet illud.

15. Qui recedens ab eo misit nuncios ad Aegyptum ut daret sibi equos, et populum multum. Numquid prosperabitur, vel consequetur salutem qui fecit haec? et qui dissolvit pactum, numquid effugiet?

16. Vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam in loco regis, qui constituit eum regem, cuius fecit irritum iuramentum, et solvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

17. Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao praelium: in iactu aggeris, et in extructione vallorum ut interficiat animas multas.

18. Spreverat enim iuramentum ut solveret foedus, et ecce dedit manum suam: et cum omnia haec fecerit, non effugiet.

19. Propterea haec dicit Dominus Deus: Vivo ego, quoniam iuramentum, quod sprevit, et foedus, quod praevaricatus est, ponam in caput eius.

20. (b) Et expandam super eum rete meum, et comprehendetur in sagena mea: et adducam eum in Babylonem, et iudicabo eum ibi in praevaricatione, qua despexit me. (b) Sup. 12, 13. Inf. 32, 3.

21. Et omnes profugi eius cum universo agmine suo, gladio cadent: residui autem in omnem ventum dispergentur: et scietis quia ego Dominus locutus sum.

22. Haec dicit Dominus Deus: Et sumam ego de medulla cedri sublimis, et ponam: de vertice ramorum eius tenerum distringam, et plantabo super montem excelsum et eminentem.

23. In monte sublimi Israel plantabo illud, et erumpet in germen, et faciet fructum, et erit in cedrum magnam: et habitabunt sub ea omnes volucres, et universum volatile sub umbra frondium eius nidificabit.

24. Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, et exaltavi lignum humile: et siccavi lignum viride, et frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, et feci.

CAPUT XVIII.

Reiecta Iudaeorum parabola, dicit quod filius non portabit iniquitatem patris, nec contra, sed quisque suam ipsius portabit; quod si impius poenitentiam agat, salvabitur: iustus vero, si suam deserat iustitiam, damnabitur: hortatur ergo Dominus ad poenitentiam et cordis innovationem.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Quid est quod inter vos parabolam vertitis in
(a) Ierem. 31, 29. proverbium istud in terra Israel, dicentes: (a) Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupescunt?

3. Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultra vobis parabola haec in proverbium in Israel.

4. Ecce omnes animae, meae sunt: ut anima patris, ita et anima filii mea est: anima, quae peccaverit, ipsa morietur.

5. Et vir si fuerit iustus, et fecerit iudicium, et iustitiam,

6. In montibus non comederit, et oculos suos non levaverit ad idola domus Israel: et uxorem proximi sui non violaverit, et ad mulierem menstruatam non accesserit:

7. Et hominem non contristaverit: pignus debitori
(b) Isai. 58, 7. Matth. 25, 35. reddiderit, per vim nihil rapuerit: (b) panem suum esurienti dederit, et nudum operuerit vestimento:

8. Ad usuram non commodaverit, et amplius non acceperit: ab iniquitate averterit manum suam, et iudicium verum fecerit inter virum et virum:

9. In praeceptis meis ambulaverit, et iudicia mea custodierit ut faciat veritatem: hic iustus est, vita vivet, ait Dominus Deus.

10. Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, et fecerit unum de istis:

11. Et haec quidem omnia non facientem, sed in montibus comedentem, et uxorem proximi sui polluentem:

12. Egenum, et pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, et ad idola levantem oculos suos, abominationem facientem:

13. Ad usuram dantem, et amplius accipientem: numquid vivet? non vivet. cum universa haec detestanda fecerit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit.

14. Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui, quae fecit, timuerit, et non fecerit simile eis:

15. Super montes non comederit, et oculos suos non levaverit ad idola domus Israel, et uxorem proximi sui non violaverit:

16. Et virum non contristaverit, pignus non retinuerit, et rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, et nudum operuerit vestimento:

17. A pauperis iniuria averterit manum suam, usuram et superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in praeceptis meis ambulaverit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet.

18. Pater eius quia calumniatus est, et vim fecit fratri, et malum operatus est in medio populi sui, ecce mortuus est in iniquitate sua.

19. Et dicitis: Quare non portavit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius iudicium, et iustitiam operatus est, omnia praecepta mea custodivit, et fecit illa, vivet vita.

20. (c) Anima, quae peccaverit, ipsa morietur: (c) Deut. 24,
filius non portabit iniquitatem patris, et pater non 16. 4 Reg. 14,
portabit iniquitatem filii: iustitia iusti super eum erit, 6. 2 Par. 25, 4.
et impietas impii erit super eum.

21. Si autem impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, et custodierit omnia praecepta mea, et fecerit iudicium, et iustitiam: vita vivet, et non morietur.

22. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, vivet.

23. (d) Numquid voluntatis meae est mors impii, (d) Inf. 33.
dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a viis suis, et 33, 11.
et vivat? 2 Pet. 3, 9.

24. Si autem averterit se iustus a iustitia sua, et fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? omnes iustitiae eius, quas fecerat, non recordabuntur: in praevaricatione, qua praevaricatus est, et in peccato suo, quod peccavit, in ipsis morietur.

25. Et dixistis: (e) Non est aequa via Domini. Audite (e) Inf. 33,
ergo domus Israel: Numquid via mea non est aequa, 20.
et non magis viae vestrae pravae sunt?

26. Cum enim averterit se iustus a iustitia sua, et fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iniustitia, quam operatus est, morietur.

27. Et cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, et fecerit iudicium, et iustitiam: ipse animam suam vivificabit.

28. Considerans enim, et avertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita vivet, et non morietur.

29. Et dicunt filii Israel: Non est aequa via Domini. Numquid viae meae non sunt aequae, domus Israel, et non magis viae vestrae pravae?

30. Idcirco unumquemque iuxta vias suas iudicabo
domus Israel, ait Dominus Deus. (f) Convertimini, (f) Matth.
et agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: 3, 2. Luc. 3, 3.
et non erit vobis in ruinam iniquitas.

31. Proiicite a vobis omnes praevaricationes vestras, in quibus praevaricati estis, et facite vobis cor novum, et spiritum novum: et quare moriemini domus Israel?

32. (g) Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus (g) Sup. 23.
Deus, revertimini, et vivite. Inf. 33, 11. 2 Petr. 3, 9.

CAPUT XIX.

Parabola leaenae et leunculorum designat captivitatem regum Ioachaz et Ioakim: item praeteritam civitatis Ierusalem felicitatem describit, praesentemque calamitatem, sub parabola vineae.

1. Et tu assume planctum super principes Israel,

2. Et dices: Quare mater tua leaena inter leones cubavit, in medio leunculorum enutrivit catulos suos?

3. Et eduxit unum de leunculis suis, et leo factus est: et didicit capere praedam, hominemque comedere.

4. Et audierunt de eo Gentes, et non absque vulneribus suis ceperunt eum: et adduxerunt eum in catenis in Terram Aegypti.

5. Quae cum vidisset quoniam infirmata est, et periit expectatio eius: tulit unum de leunculis suis, leonem constituit eum.

6. Qui incedebat inter leones, et factus est leo: et didicit praedam capere, et homines devorare:

7. Didicit viduas facere, et civitates eorum in desertum adducere: et desolata est terra, et plenitudo eius a voce rugitus illius.

8. Et convenerunt adversus eum Gentes undique de provinciis, et expanderunt super eum rete suum, in vulneribus earum captus est.

9. Et miserunt eum in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miseruntque eum in carcerem, ne audiretur vox eius ultra super montes Israel.

10. Mater tua quasi vinea in sanguine tuo super aquam plantata est: fructus eius, et frondes eius creverunt ex aquis multis.

11. Et factae sunt ei virgae solidae in sceptra dominantium, et exaltata est statura eius inter frondes: et vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum.

12. Et evulsa est in ira, in terramque proiecta,
(a) Osee 13, 15. (a) et ventus urens siccavit fructum eius: marcuerunt,
et arefactae sunt virgae roboris eius: ignis comédit eam.

13. Et nunc transplantata est in desertum, in terra invia, et sitienti.

14. Et egressus est ignis de virga ramorum eius, qui fructum eius comédit: et non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium. Planctus est, et erit in planctum.

CAPUT XX.

Dominus negat se filiis Israel responsurum, quia et in Aegypto, et in deserto et in terra promissionis praevaricati sunt ipsius mandato, et idola coluerunt, quibus saepe comminatus est mala; sed pepercit, ne nomen eius blasphemaretur inter gentes: nunc autem post haec omnia dicit se eos revocaturum ad terram suam, in qua sibi serviant: iubet etiam prophetare contra saltum meridianum.

1. Et factum est in anno septimo, in quinto, in decima mensis: venerunt viri de senioribus Israel ut interrogarent Dominum, et sederunt coram me.

2. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

3. Fili hominis loquere senioribus Israel, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Numquid ad interrogandum me vos venistis? vivo ego quia non respondebo vobis, ait Dominus Deus.

4. Si iudicas eos, si iudicas fili hominis, abominationes patrum eorum ostende eis.

5. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: In die, qua elegi Israel, et levavi manum meam pro stirpe domus Iacob, et apparui eis in Terra Aegypti, et levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus vester:

6. In die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de Terra Aegypti, in Terram, quam provideram eis, fluentem lacte, et melle: quae est egregia inter omnes terras.

7. Et dixi ad eos: Unusquisque offensiones oculorum suorum abiiciat, et in idolis Aegypti nolite pollui: ego Dominus Deus vester.

8. Et irritaverunt me, noluerunt que me audire: unusquisque abominationes oculorum suorum non proiecit, nec idola Aegypti reliquerunt: et dixi ut effunderem indignationem meam super eos, et implerem iram meam in eis, in medio Terrae Aegypti.

9. Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, et inter quas apparui eis ut educerem eos de Terra Aegypti.

10. Eieci ergo eos de Terra Aegypti, et eduxi eos in desertum.

11. (b) Et dedi eis praecepta mea, et iudicia mea ostendi eis, quae faciens homo, vivet in eis. (b) Lev. 18, 5. Rom. 10, 5.

12. (c) Insuper et sabbata mea dedi eis, ut essent signum inter me et eos: et scirent quia ego Dominus sanctificans eos. (c) Exod. 20, 8. et 31, 13. Deut. 5, 12.

13. Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in praeceptis meis non ambulaverunt, et iudicia mea proiecerunt, quae faciens homo vivet in eis: et sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto, et consumerem eos.

14. Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus eieci eos in conspectu earum.

15. Ego igitur levavi manum meam super eos in deserto, ne inducerem eos in Terram, quam dedi eis fluentem lacte, et melle, praecipuam terrarum omnium:

16. Quia iudicia mea proiecerunt, et in praeceptis meis non ambulaverunt, et sabbata mea violaverunt: post idola enim cor eorum gradiebatur.

17. Et pepercit oculus meus super eos ut non interficerem eos: nec consumpsi eos in deserto.

18. Dixi autem ad filios eorum in solitudine: In praeceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiatis, nec in idolis eorum polluamini:

19. Ego Dominus Deus vester: in praeceptis meis ambulate, iudicia mea custodite, et facite ea:

20. Et sabbata mea sanctificate ut sint signum inter me et vos, et sciatis quia ego sum Dominus Deus vester.

21. Et exacerbaverunt me filii, in praeceptis meis non ambulaverunt: et iudicia mea non custodierunt ut facerent ea: quae cum fecerit homo, vivet in eis: et sabbata mea violaverunt: et comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos, et implerem iram meam in eis in deserto.

22. Averti autem manum meam, et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, de quibus eieci eos in oculis earum.

23. Iterum levavi manum meam in eos in solitudine, ut dispergerem illos in nationes, et ventilarem in terras:

24. Eo quod iudicia mea non fecissent, et praecepta mea reprobassent, et sabbata mea violassent, et post idola patrum suorum fuissent oculi eorum.

25. Ergo et ego dedi eis praecepta non bona, et iudicia, in quibus non vivent:

26. Et pollui eos in muneribus suis cum offerrent omne, quod aperit vulvam, propter delicta sua: et scient quia ego Dominus.

27. Quamobrem loquere ad domum Israel, fili hominis: et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Adhuc et in hoc blasphemaverunt me patres vestri; cum sprevissent me contemnentes:

28. Et induxissem eos in Terram, super quam levavi manum meam ut darem eis: viderunt omnem collem excelsum, et omne lignum nemorosum, et

immolaverunt ibi victimas suas: et dederunt ibi irritationem oblationis suae, et posuerunt ibi odorem suavitatis suae, et libaverunt libationes suas.

29. Et dixi ad eos: Quid est excelsum, ad quod vos ingredimini? et vocatum est nomen eius Excelsum usque ad hanc diem.

30. Propterea dic ad domum Israel: Haec dicit Dominus Deus: Certe in via patrum vestrorum vos polluimini, et post offendicula eorum vos fornicamini:

31. Et in oblatione donorum vestrorum, cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris usque hodie: et ego respondebo vobis domus Israel? Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis.

32. Neque cogitatio mentis vestrae fiet, dicentium: Erimus sicut Gentes, et sicut cognationes terrae ut colamus ligna, et lapides.

33. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, et in brachio extento, et in furore effuso regnabo super vos.

34. Et educam vos de populis: et congregabo vos de terris, in quibus dispersi estis, in manu valida, et in brachio extento, et in furore effuso regnabo super vos.

35. Et adducam vos in desertum populorum, et iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem.

36. Sicut iudicio contendi adversum patres vestros in deserto Terrae Aegypti, sic iudicabo vos, dicit Dominus Deus.

37. Et subiiciam vos sceptro meo, et inducam vos in vinculis foederis.

38. Et eligam de vobis transgressores, et impios, et de terra incolatus eorum educam eos, et in terram Israel non ingredientur: et scietis quia ego Dominus.

39. Et vos domus Israel, Haec dicit Dominus Deus: Singuli post idola vestra ambulate, et servite eis. Quod si et in hoc non audieritis me, et nomen meum sanctum pollueritis ultra in muneribus vestris, et in idolis vestris:

40. In monte sancto meo, in monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi serviet mihi omnis domus Israel; omnes, inquam, in terra, in qua placebunt mihi, et ibi quaeram primitias vestras, et initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris.

41. In odorem suavitatis suscipiam vos, cum eduxero vos de populis, et congregavero vos de terris, in quas dispersi estis, et sanctificabor in vobis in oculis nationum.

42. Et scietis quia ego Dominus, cum induxero vos ad terram Israel, in Terram, pro qua levavi manum meam, ut darem eam patribus vestris.

43. Et recordabimini ibi viarum vestrarum, et omnium scelerum vestrorum, quibus polluti estis in eis: et displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris, quas fecistis.

44. Et scietis quia ego Dominus, cum benefecero vobis propter nomen meum, et non secundum vias vestras malas, neque secundum scelera vestra pessima domus Israel, ait Dominus Deus.

45. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

46. Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Austri, et stilla ad Africum, et propheta ad saltum agri meridiani.

47. Et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini: haec dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, et comburam in te omne lignum viride, et omne lignum aridum: non extinguetur flamma succensionis: et comburetur in ea omnis facies ab Austro usque ad Aquilonem.

48. Et videbit universa caro quia ego Dominus succendi eam, nec extinguetur.

49. Et dixi: A a a, Domine Deus: ipsi dicunt de me: Numquid non per parabolas loquitur iste?

CAPUT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum super Ierusalem, et super filios Ammon, a rege Babylonis: qui tandem etiam in terra sua iudicandus est, penitusque dissipandus.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam ad Ierusalem, et stilla ad sanctuaria, et propheta contra humum Israel:

3. Et dices terrae Israel: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, et eiiciam gladium meum de vagina sua, et occidam in te iustum, et impium.

4. Pro eo autem quod occidi in te iustum, et impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab Austro usque ad Aquilonem:

5. Ut sciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua irrevocabilem.

6. Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum, et in amaritudinibus ingemisce coram eis.

7. Cumque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, et tabescet omne cor, et dissolventur universae manus, et infirmabitur omnis spiritus, et per cuncta genua fluent aquae: ecce venit, et fiet, ait Dominus Deus.

8. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

9. Fili hominis propheta, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exacutus est, et limatus.

10. Ut caedat victimas, exacutus est: ut splendeat, limatus est: qui moves sceptrum filii mei, succidisti omne lignum.

11. Et dedi eum ad levigandum ut teneatur manu: iste exacutus est gladius, et iste limatus est ut sit in manu interficientis.

12. Clama, et ulula fili hominis, quia hic factus est in populo meo, hic in cunctis ducibus Israel, qui fugerant: gladio traditi sunt cum populo meo, idcirco plaude super femur,

13. Quia probatus est: et hoc, cum sceptrum subverterit, et non erit, dicit Dominus Deus.

14. Tu ergo fili hominis propheta, et percute manu ad manum, et duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic est gladius occisionis magnae, qui obstupescere eos facit,

15. Et corde tabescere, et multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, et limati ad fulgendum, amicti ad caedem.

16. Exacuere, vade ad dexteram, sive ad sinistram, quocumque faciei tuae est appetitus.

17. Quin et ego plaudam manu ad manum, et implebo indignationem meam ego Dominus locutus sum.

18. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

19. Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambae: et manu capiet coniecturam, in capite viae civitatis coniiciet.

20. Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, et ad Iudam in Ierusalem munitissimam.

21. Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quaerens, commiscens sagittas: interrogavit idola, exta consuluit.

22. Ad dexteram eius facta est divinatio super Ierusalem ut ponat arietes, ut aperiat os in caede, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut aedificet munitiones.

23. Eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum, et sabbatorum otium imitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

24. Idcirco haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod recordati estis iniquitatis vestrae, et revelastis praevaricationes vestras, et apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quod recordati estis, manu capiemini.

25. Tu autem profane, impie dux Israel, cuius venit dies in tempore iniquitatis praefinita:

26. Haec dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne haec est, quae humilem sublevavit, et sublimem humiliavit?

27. Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: et hoc non factum est donec veniret cuius est iudicium, et tradam ei.

28. Et tu fili hominis propheta, et dic: Haec dicit Dominus Deus ad filios Ammon, et ad opprobrium eorum, et dices: Mucro, mucro evaginate ad occidendum, limate ut interficias, et fulgeas,

29. Cum tibi viderentur vana, et divinarentur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis praefinita.

30. Revertere ad vaginam tuam in loco, in quo creatus es, in terra nativitatis tuae iudicabo te,

31. Et effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum insipientium, et fabricantium interitum.

32. Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terrae, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus sum.

CAPUT XXII.

Varia narrat scelera Ierosolymis perpetrata, propter quae dicit se super eos effusurum indignationem suam: narratque scelera sacerdotum, principum, pseudoprophetarum, ac populi terrae, ut nullus inventus sit qui pro avertendo furore Domini se opponeret.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Et tu fili hominis nonne iudicas, nonne iudicas civitatem sanguinum?

3. Et ostendes ei omnes abominationes suas, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Civitas effundens sanguinem in medio sui ut veniat tempus eius: et quae fecit idola contra semetipsam ut pollueretur.

4. In sanguine tuo, qui a te effusus est, deliquisti: et in idolis tuis, quae fecisti, polluta es: et appropinquare fecisti dies tuos, et adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium Gentibus, et irrisionem universis terris.

5. Quae iuxta sunt, et quae procul a te, triumphabunt de te: sordida, nobilis, grandis interitu.

6. Ecce principes Israel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem.

7. Patrem, et matrem contumeliis affecerunt in te, advenam calumniati sunt in medio tui, pupillum et viduam contristaverunt apud te:

8. Sanctuaria mea sprevisti, et sabbata mea polluisti.

9. Viri detractores fuerunt in te ad effundendum sanguinem, et super montes comederunt in te, scelus operati sunt in medio tui.

10. Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam menstruatae humiliaverunt in te.

11. (a) Et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem, et socer nurum suam polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris sui oppressit in te. (a) Ier. 5, 8.

12. Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem: usuram, et superabundantiam accepisti, et avare proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus.

13. Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam, quam fecisti, et super sanguinem, qui effusus est in medio tui.

14. Numquid sustinebit cor tuum, aut praevalebunt manus tuae in diebus, quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum, et faciam.

15. Et dispergam te in nationes, et ventilabo te in terras, et deficere faciam immunditiam tuam a te.

16. Et possidebo te in conspectu Gentium: et scies quia ego Dominus.

17. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriam: omnes isti aes, et stannum, et ferrum, et plumbum in medio fornacis: scoria argenti facti sunt.

19. Propterea haec dicit Dominus Deus: Eo quod versi estis omnes in scoriam, propterea ecce ego congregabo vos in medio Ierusalem,

20. Congregatione argenti, et aeris, et stanni, et ferri, et plumbi in medio fornacis: ut succendam in ea ignem ad conflandum. sic congregabo in furore meo, et in ira mea, et requiescam: et conflabo vos.

21. Et congregabo vos, et succendam vos in igne furoris mei, et conflabimini in medio eius.

22. Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius: et scietis quia ego Dominus, cum effuderim indignationem meam super vos.

23. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

24. Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, et non compluta in die furoris.

25. Coniuratio prophetarum in medio eius, sicut leo rugiens, rapiensque praedam, animas devoraverunt, opes et pretium acceperunt, viduas eius multiplicaverunt in medio illius.

26. Sacerdotes eius contempserunt legem meam, et polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum et profanum non habuerunt distantiam: et inter pollutum et mundum non intellexerunt: et a sabbatis meis averterunt oculos suos, et coinquinabar in medio eorum.

27. (b) Principes eius in medio illius, quasi lupi rapientes praedam ad effundendum sanguinem, et ad perdendas animas, et avare ad sectanda lucra. (b) Mich. 3, 11. Soph. 3, 3.

28. Prophetae autem eius liniebant eos absque temperamento, videntes vana, et divinantes eis mendacium, dicentes: Haec dicit Dominus Deus, cum Dominus non sit locutus.

29. Populi terrae calumniabantur calumniam, et rapiebant violenter: egenum, et pauperem affligebant, et advenam opprimebant calumnia absque iudicio.

30. Et quaesivi de eis virum, qui interponeret sepem, et staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam: et non inveni.

31. Et effudi super eos indignationem meam, in igne irae meae consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

CAPUT XXIII.

Sub figura multiplicium stuprorum duarum meretricum Oollae et Oolibae ac punitionis earum, ostendit Dominus variam idololatriam Samariae et Ierusalem, propter quam tradendi sunt in opprobrium gentibus, quarum sunt idololatriam imitati.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, duae mulieres filiae matris unius fuerunt,

3. Et fornicatae sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatae sunt: ibi subacta sunt ubera earum, et fractae sunt mammae pubertatis earum.

4. Nomina autem earum Oolla maior, et Ooliba soror eius minor: et habui eas, et pepererunt filios, et filias. Porro earum nomina Samaria Oolla, et Ierusalem Ooliba.

5. Fornicata est igitur super me Oolla, et insanivit in amatores suos, in Assyrios propinquantes,

6. Vestitos hyacintho, principes, et magistratus, iuvenes cupidinis, universos equites, ascensores equorum.

7. Et dedit fornicationes suas super eos electos, filios Assyriorum universos: et in omnibus, in quos insanivit, in immunditiis eorum polluta est.

8. Insuper et fornicationes suas, quas habuerat in Aegypto, non reliquit: nam et illi dormierunt cum ea in adolescentia eius, et illi confregerunt ubera pubertatis eius, et effuderunt fornicationem suam super eam.

9. Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanivit libidine.

(a) Supra 16, 37. 10. (a) Ipsi discooperuerunt ignominiam eius, filios, et filias eius tulerunt, et ipsam occiderunt gladio: et factae sunt famosae mulieres, et iudicia perpetraverunt in ea.

11. Quod cum vidisset soror eius Ooliba, plusquam illa insanivit libidine: et fornicationem suam super fornicationem sororis suae

12. Ad filios Assyriorum praebuit impudenter, ducibus, et magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, et adolescentibus forma cunctis egregia.

13. Et vidi quod polluta esset via una ambarum.

14. Et auxit fornicationes suas: cumque vidisset viros depictos in pariete, imagines Chaldaeorum expressas coloribus,

15. Et accinctos balteis renes, et tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terraeque Chaldaeorum, in qua orti sunt,

16. Insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum, et misit nuncios ad eos in Chaldaeam.

17. Cumque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, et polluta est ab eis, et saturata est anima eius ab illis.

18. Denudavit quoque fornicationes suas, et discooperuit ignominiam suam: et recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea a sorore eius.

19. Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiae suae, quibus fornicata est in Terra Aegypti.

20. Et insanivit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt ut carnes asinorum: et sicut fluxus equorum fluxus eorum.

21. Et visitasti scelus adolescentiae tuae, quando subacta sunt in Aegypto ubera tua, et confractae sunt mammae pubertatis tuae.

22. Propterea Ooliba, haec dicit Dominus Deus: Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua: et congregabo eos adversum te in circuitu,

23. Filios Babylonis, et universos Chaldaeos, nobiles, tyrannosque et principes, omnes filios Assyriorum, iuvenes forma egregia, duces, et magistratus universos, principes principum, et nominatos ascensores equorum:

24. Et venient super te instructi curru, et rota, multitudo populorum: lorica, et clypeo, et galea armabuntur contra te undique: et dabo coram eis iudicium, et iudicabunt te iudiciis suis.

25. Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuum, et aures tuas praecident: et quae remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos, et filias tuas capient, et novissimum tuum devorabitur igni.

26. Et denudabunt te vestimentis tuis, et tollent vasa gloriae tuae.

27. Et requiescere faciam scelus tuum de te, et fornicationem tuam de Terra Aegypti: nec levabis oculos tuos ad eos, et Aegypti non recordaberis amplius.

28. Quia haec dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odisti, in manus, de quibus satiata est anima tua.

29. Et agent tecum in odio, et tollent omnes labores tuos, et dimittent te nudam, et ignominia plenam, et revelabitur ignominia fornicationum tuarum, scelus tuum, et fornicationes tuae.

30. Fecerunt haec tibi quia fornicata es post Gentes, inter quas polluta es in idolis earum.

31. In via sororis tuae ambulasti, et dabo calicem eius in manu tua.

32. Haec dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuae bibes profundum, et latum: eris in derisum, et in subsannationem, quae est capacissima.

33. Ebrietate, et dolore repleberis: calice moeroris, et tristitiae, calice sororis tuae Samariae.

34. Et bibes illum, et epotabis usque ad faeces, et fragmenta eius devorabis, et ubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

35. Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, et proiecisti me post corpus tuum, tu quoque porta scelus tuum, et fornicationes tuas.

36. Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis numquid iudicas Oollam, et Oolibam, et annuncias eis scelera earum?

37. Quia adulteratae sunt, et sanguis in manibus earum, et cum idolis suis fornicatae sunt: insuper et filios suos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum.

38. Sed et hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, et sabbata mea profanaverunt.

39. Cumque immolarent filios suos idolis suis, et ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut pollurent illud: etiam haec fecerunt in medio domus meae.

40. Miserunt ad viros venientes de longe, ad quos nuncium miserant: itaque ecce venerunt: quibus te lavisti, et circumlinisti stibio oculos tuos, et ornata es mundo muliebri.

41. Sedisti in lecto pulcherrimo, et mensa ornata est ante te: thymiama meum, et unguentum meum posuisti super eam.

42. Et vox multitudinis exultantis erat in ea: et in viris, qui de multitudine hominum adducebantur, et veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, et coronas speciosas in capitibus eorum.

43. Et dixi ei, quae attrita est in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam haec.

44. Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oollam, et Oolibam mulieres nefarias.

45. Viri ergo iusti sunt: hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, et iudicio effundentium sanguinem: quia adulterae sunt, et sanguis in manibus earum.

46. Haec enim dicit Dñus Deus: Adduc ad eas multitudinem, et trade eas in tumultum, et in rapinam:

47. Et lapidentur lapidibus populorum, et confodiantur gladiis eorum: filios, et filias earum interficient, et domos earum igne succendent.

48. Et auferam scelus de terra, et discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum.

49. Et dabunt scelus vestrum super vos, et peccata idolorum vestrorum portabitis: et scietis quia ego Dominus Deus.

CAPUT XXIV.

Sub figura ollae, electioribus carnium partibus ac ossibus plenae, ignique admotae, et sub figura mortis uxoris Ezechielis, pro qua iussus est nullum facere luctum, significat Dominus domum Israel in exitium tradendam, filiosque eius trucidandos, nullo sequente luctu prae animi stupore.

1. Et factum est verbum Domini ad me in anno nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens:

2. Fili hominis scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis adversum Ierusalem hodie.

3. Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, et loquéris ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Pone ollam: pone, inquam, et mitte in eam aquam.

4. Congere frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur et armum, electa et ossibus plena.

5. Pinguissimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea: efferbuit coctio eius, et discocta sunt ossa illius in medio eius.

6. Propterea haec dicit Dominus Deus: Vae civitati sanguinum, ollae, cuius rubigo in ea est, et rubigo eius non exivit de ea: per partes et per partes suas eiice eam, non cecidit super eam sors.

7. Sanguis enim eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram ut possit operiri pulvere.

8. Ut superinducerem indignationem meam, et vindicta ulciscerer: dedi sanguinem eius super petram limpidissimam ne operiretur.

(a) Nah. 3, 1. Hab. 2, 12. 9. Propterea haec dicit Dominus Deus: (a) Vae civitati sanguinum, cuius ego grandem faciam pyram.

10. Congere ossa, quae igne succendam: consumentur carnes, et coquetur universa compositio, et ossa tabescent.

11. Pone quoque eam super prunas vacuam, ut incalescat, et liquefiat aes eius: et confletur in medio eius inquinamentum eius, et consumatur rubigo eius:

12. Multo labore sudatum est, et non exivit de ea nimia rubigo eius, neque per ignem.

13. Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, et non es mundata a sordibus tuis: sed nec mundaberis prius, donec quiescere faciam indignationem meam in te.

14. Ego Dominus locutus sum: Veniet, et faciam: non transeam, nec parcam, nec placabor: iuxta vias tuas, et iuxta adinventiones tuas iudicabo te, dicit Dominus.

15. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

16. Fili hominis, ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga: et non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymae tuae.

17. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata sit tibi, et calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.

18. Locutus sum ergo ad populum mane, et mortua est uxor mea vespere: fecique mane sicut praeceperat mihi.

19. Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis quid ista significent, quae tu facis?

20. Et dixi ad eos: Sermo Domini factus est ad me, dicens:

21. Loquere domui Israel: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperii vestri, et desiderabile oculorum vestrorum, et super quo pavet anima vestra: filii vestri, et filiae vestrae, quas reliquistis, gladio cadent.

22. Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, et cibos lugentium non comedetis.

23. Coronas habebitis in capitibus vestris, et calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, et unusquisque gemet ad fratrem suum.

24. Eritque Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia, quae fecit, facietis cum venerit istud: et scietis quia ego Dominus Deus.

25. Et tu fili hominis ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, et gaudium dignitatis, et desiderium oculorum eorum, super quo requiescunt animae eorum, filios, et filias eorum:

26. In die illa cum venerit fugiens ad te, ut annunciet tibi:

27. In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo, qui fugit: et loquéris, et non silebis ultra: eritque eis in portentum, et scietis quia ego Dominus.

CAPUT XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumaeae, et Palaestinae minatur Dominus exitium, eo quod filios Israel afflixerint, et de ipsorum afflictione exultaverint.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam contra filios Ammon, et prophetabis de eis.

3. Et dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei: Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixisti: Euge, euge super sanctuarium meum, quia pollutum est: et super terram Israel, quoniam desolata est: et super domum Iuda, quoniam ducti sunt in captivitatem:

4. Idcirco ego tradam te filiis orientalibus in hereditatem, et collocabunt caulas suas in te, et ponent in te tentoria sua: ipsi comedent fruges tuas: et ipsi bibent lac tuum.

5. Daboque Rabbath in habitaculum camelorum,

et filios Ammon in cubilo pecorum: et scietis quia ego Dominus.

6. Quia haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod plausisti manu, et percussisti pede, et gavisa es ex toto affectu super terram Israel:

7. Idcirco ecce ego extendam manum meam super te, et tradam te in direptionem Gentium, et interficiam te de populis, et perdam de terris, et conteram: et scies quia ego Dominus.

8. Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod dixerunt Moab, et Seir: Ecce sicut omnes Gentes, domus Iuda:

9. Idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de civitatibus, de civitatibus, inquam, eius, et de finibus eius inclytas terrae Bethiesimoth, et Beelmeon, et Cariathaim,

10. Filiis Orientis cum filiis Ammon, et dabo eam in hereditatem: ut non sit ultra memoria filiorum Ammon in Gentibus.

11. Et in Moab faciam iudicia: et scient quia ego Dominus.

12. Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit Idumaea ultionem ut se vindicaret de filiis Iuda, peccavitque delinquens, et vindictam expetivit de eis;

13. Idcirco haec dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumaeam, et auferam de ea hominem, et iumentum, et faciam eam desertam ab Austro: et qui sunt in Dedan, gladio cadent.

14. Et dabo ultionem meam super Idumaeam per manum populi mei Israel: et facient in Edom iuxta iram meam, et furorem meum: et scient vindictam meam, dicit Dominus Deus.

15. Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecerunt Palaestini vindictam, et ulti se sunt toto animo, interficientes, et implentes inimicitias veteres:

16. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palaestinos, et interficiam interfectores, et perdam reliquias maritimae regionis:

17. Faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore: et scient quia ego Dominus, cum dedero vindictam meam super eos.

CAPUT XXVI.

Tyri inclytae urbis praedicit Dominus eversionem, eo quod super vastatione Ierusalem exultaverit.

1. Et factum est in undecimo anno, prima mensis, factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, pro eo quod dixit Tyrus de Ierusalem: Euge confractae sunt portae populorum, conversa est ad me: implebor, deserta est.

3. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Tyre, et ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans.

4. Et dissipabunt muros Tyri, et destruent turres eius: et radam pulverem eius de ea, et dabo eam in limpidissimam petram.

5. Siccatio sagenarum erit in medio maris, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus: et erit in direptionem Gentibus.

6. Filiae quoque eius, quae sunt in agro, gladio interficientur: et scient quia ego Dominus.

7. Quia haec dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone regem regum, cum equis, et curribus, et equitibus, et coetu, populoque magno.

8. Filias tuas, quae sunt in agro, gladio interficiet: et circumdabit te munitionibus, et comportabit aggerem in gyro: et elevabit contra te clypeum.

9. Et vineas, et arietes temperabit in muros tuos, et turres tuas destruet in armatura sua.

10. Inundatione equorum eius operiet te pulvis eorum: a sonitu equitum, et rotarum, et curruum movebuntur muri tui, cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipatae.

11. Ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio caedet, et statuae tuae nobiles in terram corruent.

12. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: et destruent muros tuos, et domos tuas praeclaras subvertent: et lapides tuos, et ligna tua, et pulverem tuum in medio aquarum ponent.

13. (a) Et quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, et sonitus cithararum tuarum non audietur amplius. (a) Ierem. 7, 34.

14. Et dabo te in limpidissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec aedificaberis ultra: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

15. Haec dicit Dominus Deus Tyro: Numquid non a sonitu ruinae tuae, et gemitu interfectorum tuorum cum occisi fuerint, in medio tui commovebuntur insulae?

16. Et descendent de sedibus suis omnes principes maris: et auferent exuvias suas, et vestimenta sua varia abiicient, et induentur stupore: in terra sedebunt, et attoniti super repentino casu tuo admirabuntur.

17. Et assumentes super te lamentum, dicent tibi: Quomodo peristi, quae habitas in mari, urbs inclyta, quae fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi?

18. Nunc stupebunt naves in die pavoris tui: et turbabuntur insulae in mari, eo quod nullus egrediatur ex te.

19. Quia haec dicit Dominus Deus: Cum dedero te urbem desolatam sicut civitates, quae non habitantur: et adduxero super te abyssum, et operuerint te aquae multae:

20. Et detraxero te cum his, qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, et collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres cum his, qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porro cum dedero gloriam in terra viventium,

21. In nihilum redigam te, et non eris, et requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXVII.

Tyri urbis maritimae ac opulentissimae ruina defletur, enarratis mercibus quae a quoque regione ad eam deferri solent.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Tu ergo fili hominis assume super Tyrum lamentum:

3. Et dices Tyro, quae habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad insulas multas: Haec dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum,

4. Et in corde maris sita. Finitimi tui, qui te aedificaverunt, impleverunt decorem tuum:

5. Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum.

6. Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos: et

transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, et praetoriola de insulis Italiae.

7. Byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo: hyacinthus, et purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum.

8. Habitatores Sidonis, et Aradii fuerunt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui.

9. Senes Giblii, et prudentes eius habuerunt nautas ad ministerium variae supellectilis tuae: omnes naves maris, et nautae earum fuerunt in populo negotiationis tuae.

10. Persae, et Lydii, et Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, et galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo.

11. Filii Aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu: sed et Pigmaei, qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum: ipsi compleverunt pulchritudinem tuam.

12. Carthaginenses negotiatores tui, a multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, stanno, plumboque repleverunt nundinas tuas.

13. Graecia, Thubal, et Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, et vasa aerea advexerunt populo tuo.

14. De domo Thogorma, equos, et equites, et mulos adduxerunt ad forum tuum.

15. Filii Dedan negotiatores tui: insulae multae negotiatio manus tuae: dentes eburneos, et hebeninos commutaverunt in pretio tuo.

16. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum, gemmam, et purpuram, et scutulata, et byssum, et sericum, et chodchod proposuerunt in mercatu tuo.

17. Iuda et terra Israel ipsi institores tui in frumento primo, balsamum, et mel, et oleum, et resinam proposuerunt in nundinis tuis.

18. Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi.

19. Dan, et Graecia, et Mosel in nundinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum: stacte et calamus in negotiatione tua.

20. Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum.

21. Arabia, et universi principes Cedar, ipsi negotiatores manus tuae: cum agnis, et arietibus, et hoedis venerunt ad te negotiatores tui.

22. Venditores Saba, et Reema, ipsi negotiatores tui: cum universis primis aromatibus, et lapide pretioso, et auro, quod proposuerunt in mercatu tuo.

23. Haran, et Chene, et Eden negotiatores tui: Saba, Assur, et Chelmad venditores tui.

24. Ipsi negotiatores tui multifariam involucris hyacinthi, et polymitorum, gazarumque pretiosarum, quae obvolutae, et astrictae erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.

25. Naves maris, principes tui in negotiatione tua: et repleta es, et glorificata nimis in corde maris.

26. In aquis multis adduxerunt te remiges tui: ventus auster contrivit te in corde maris.

27. Divitiae tuae, et thesauri tui, et multiplex instrumentum tuum, nautae tui et gubernatores tui, qui tenebant supellectilem tuam, et populo tuo praeerant: viri quoque bellatores tui, qui erant in te cum universa multitudine tua, quae est in medio tui: cadent in corde maris in die ruinae tuae.

28. A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes:

29. Et descendent de navibus suis omnes, qui tenebant remum: nautae, et universi gubernatores maris in terra stabunt:

30. Et eiulabunt super te voce magna, et clamabunt amare: et superiacient pulverem capitibus suis, et cinere conspergentur.

31. Et radent super te calvitium, et accingentur ciliciis: et plorabunt te in amaritudine animae ploratu amarissimo.

32. Et assument super te carmen lugubre, et plangent te: Quae est ut Tyrus, quae obmutuit in medio maris?

33. Quae in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos: in multitudine divitiarum tuarum, et populorum tuorum ditasti reges terrae.

34. Nunc contrita es a mari, in profundis aquarum opes tuae, et omnis multitudo tua, quae erat in medio tui, ceciderunt.

35. Universi habitatores insularum obstupuerunt super te: et reges earum omnes tempestate perculsi mutaverunt vultus.

36. Negotiatores populorum sibilaverunt super te: ad nihilum deducta es, et non eris usque in perpetuum.

CAPUT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati ob nimiam ipsius superbiam aliasque iniquitates: similiter et vastatio Sidonis, ac reductio filiorum Israel in terram suam, vastatis ipsorum inimicis.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, dic principi Tyri: Haec dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi in corde maris: cum sis homo, et non Deus, et dedisti cor tuum quasi cor Dei.

3. Ecce sapientior es tu Daniele: omne secretum non est absconditum a te.

4. In sapientia et prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: et acquisisti aurum, et argentum in thesauris tuis.

5. In multitudine sapientiae tuae, et in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: et elevatum est cor tuum in robore tuo.

6. Propterea haec dicit Dominus Deus: Eo quod elevatum est cor tuum quasi cor Dei:

7. Idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos Gentium: et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiae tuae, et polluent decorem tuum.

8. Interficient, et detrahent te: et morieris in interitu occisorum in corde maris.

9. Numquid dicens loquéris: Deus ego sum, coram interficientibus te: cum sis homo, et non Deus, in manu occidentium te?

10. Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

11. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leva planctum super regem Tyri:

12. Et dices ei: Haec dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, et perfectus decore,

13. In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, topazius, et iaspis, chrysolithus, et onyx, et beryllus, sapphirus, et carbunculus, et smaragdus: aurum opus decoris tui: et foramina tua in die, qua conditus es, praeparata sunt.

14. Tu cherub extentus, et protegens, et posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti.

15. Perfectus in viis tuis a die conditionis tuae, donec inventa est iniquitas in te.

16. In multitudine negotiationis tuae repleta sunt interiora tua iniquitate, et peccasti: et eieci te de monte Dei, et perdidi te o cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.

17. Et elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo, in terram proieci te: ante faciem regum dedi te ut cernerent te.

18. In multitudine iniquitatum tuarum, et iniquitate negotiationis tuae polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, et dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium videntium te.

19. Omnes, qui viderint te in Gentibus, obstupescent super te: nihili factus es, et non eris in perpetuum.

20. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

21. Fili hominis pone faciem tuam contra Sidonem: et prophetabis de ea,

22. Et dices: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, et glorificabor in medio tui: et scient quia ego Dominus, cum fecero in ea iudicia, et sanctificatus fuero in ea.

23. Et immittam ei pestilentiam, et sanguinem in plateis eius: et corruent interfecti in medio eius gladio per circuitum: et scient quia ego Dominus.

24. Et non erit ultra domui Israel offendiculum amaritudinis, et spina dolorem inferens undique per circuitum eorum, qui adversantur eis: et scient quia ego Dominus Deus.

25. Haec dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Israel de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: et habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Iacob.

26. Et habitabunt in ea securi: et aedificabunt domos, et plantabunt vineas, et habitabunt confidenter, cum fecero iudicia in omnibus, qui adversantur eis per circuitum: et scient quia ego Dominus Deus eorum.

CAPUT XXIX.

Adversus regem Aegypti ac regnum eius in solitudinem redigendum, post 40. tamen annos revocandum, licet non ad pristinam gloriam. Terra Aegypti datur Nabuchadonosor, eo quod cum suo exercitu laboraverit devastando Tyrum.

1. In anno decimo, decimo mense, undecima die mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonem regem Aegypti, et prophetabis de eo, et de Aegypto universa:

3. Loquere, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, et dicis: Meus est fluvius, et ego feci memetipsum.

4. Et ponam frenum in maxillis tuis: et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: et extraham te de medio fluminum tuorum, et universi pisces tui squamis tuis adhaerebunt.

5. Et proiiciam te in desertum, et omnes pisces fluminis tui: super faciem terrae cades, non colligéris, neque congregaberis: bestiis terrae, et volatilibus caeli dedi te ad devorandum.

6. Et scient omnes habitatores Aegypti quia ego Dominus: (a) pro eo quod fuisti baculus arundineus domui Israel. (a) Isai. 36, 6.

7. Quando apprehenderunt te manu, et confractus es, et lacerasti omnem humerum eorum: et innitentibus eis super te, comminutus es, et dissolvisti omnes renes eorum.

8. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam super te gladium: et interficiam de te hominem, et iumentum.

9. Et erit Terra Aegypti in desertum, et in solitudinem: et scient quia ego Dominus: pro eo quod dixeris: Fluvius meus est, et ego feci eum.

10. Idcirco ecce ego ad te, et ad flumina tua: daboque Terram Aegypti in solitudines, gladio dissipatam, a turre Syenes, usque ad terminos Aethiopiae.

11. Non pertransibit eam pes hominis, neque pes iumenti gradietur in ea: et non habitabitur quadraginta annis.

12. Daboque Terram Aegypti desertam in medio terrarum desertarum, et civitates eius in medio urbium subversarum, et erunt desolatae quadraginta annis: et dispergam Aegyptios in nationes, et ventilabo eos in terras.

13. Quia haec dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum congregabo Aegyptum de populis, in quibus dispersi fuerant.

14. Et reducam captivitatem Aegypti, et collocabo eos in terra Phathures, in terra nativitatis suae: et erunt ibi in regnum humile:

15. Inter cetera regna erit humillima, et non elevabitur ultra super nationes, et imminuam eos ne imperent Gentibus.

16. Neque erunt ultra domui Israel in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, et sequantur eos: et scient quia ego Dominus Deus.

17. Et factum est in vigesimo et septimo anno, in primo, in una mensis: factum est verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum: omne caput decalvatum, et omnis humerus depilatus est: et merces non est reddita ei, neque exercitui eius de Tyro pro servitute, qua servivit mihi adversus eam.

19. Propterea haec dicit Dominus Deus: (b) Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in Terra Aegypti: et accipiet multitudinem eius, et depraedabitur manubias eius, et diripiet spolia eius: et erit merces exercitui illius, (b) Ier. 46, 2

20. Et operi, quo servivit adversus eam: dedi ei Terram Aegypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.

21. In die illo pullulabit cornu domui Israel, et tibi dabo apertum os in medio eorum: et scient quia ego Dominus.

CAPUT XXX.

Omnes urbes Aegypti per regem Babylonis vastabuntur.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis propheta, et dic: Haec dicit Dominus Deus: Ululate, vae, vae diei:

3. Quia iuxta est dies, et appropinquat dies Domini: dies nubis, tempus Gentium erit.

4. Et veniet gladius in Aegyptum: et erit pavor in Aethiopia, cum ceciderint vulnerati in Aegypto, et

ablota fuerit multitudo illius, et destructa fuadamenta eius.

5. Aethiopia, et Libya, et Lydi, et omee reliquum vulgus, et Chuh, et filii terrae foederis, cum eis gladio cadent.

6. Haec dicit Dominus Deus: Et corruent fulcientes Aegyptum, et destruetur superbia imperii eius: a turre Syenes gladio cadent ia ea, ait Dominus Deus exercituum.

7. Et dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, et urbes eius in medio eivitatum desertarum erunt.

8. Et scient quia ego Dominus: cum dedero ignem in Aegypto, et attriti fuerint omnes auxiliatores eius.

9. In die illa egredientur nuncii a facie mea in trieribus ad conterendam Aethiopiae confidentiam, et erit pavor in eis in die Aegypti, quia absque dubio veniet.

10. Haec dicit Dominus Deus: cessare faciam multitudinem Aegypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis.

11. Ipse et populus eius cum eo fortissimi Gentium adducentur ad disperdendam terram: et evaginabunt gladios suos super Aegyptum: et implebunt terram interfectis.

12. Et faciam alveos fluminum aridos, et tradam terram in manus pessimorum: et dissipabo terram, et plenitudinem eius manu alienorum, ego Dominus locutus sum.

(a) Zach. 13, 2 13. (a) Haec dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, et cessare faciam idola de Memphis: et dux de Terra Aegypti non erit amplius: et dabo terrorem in Terra Aegypti.

14. Et disperdam terram Phathures, et dabo ignem in Taphnis, et faciam iudicia in Alexandria.

15. Et effundam indignationem meam super Pelusium robur Aegypti, et interficiam multitudinem Alexandriae,

16. Et dabo ignem in Aegypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, et Alexandria erit dissipata, et in Memphis angustiae quotidianae.

17. Iuvenes Heliopoleos, et Bubasti gladio cadent, et ipsae captivae ducentur.

18. Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero ibi sceptra Aegypti, et defecerit in ea superbia potentiae eius: ipsam nubes operiet, filiae autem eius in captivitatem ducentur.

19. Et iudicia faciam in Aegypto: et scient quia ego Dominus.

20. Et factum est in undecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

21. Fili hominis brachium Pharaonis regis Aegypti confregi: et ecce non est obvolutum ut restitueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis, et fasciaretur linteolis, ut recepto robore posset tenere gladium.

22. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Aegypti, et comminuam brachium eius forte, sed confractum: et deiiciam gladium de manu eius:

23. Et dispergam Aegyptum in Gentibus, et ventilabo eos in terris.

24. Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu eius: et confringam brachia Pharaonis, et gement gemitibus interfecti coram facie eius.

25. Et confortabo brachia regis Babylonis, et brachia Pharaonis concident: et scient quia ego Dominus, cum dedero gladium meum in manu regis Babylonis, et extenderit eum super Terram Aegypti.

26. Et dispergam Aegyptum in nationes, et ventilabo eos in terras, et scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Assur comparat, et utriusque similem praedicit interitum.

1. Et factum est in anno undecimo, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis dic Pharaoni regi Aegypti, et populo eius: Cui similis factus es in magnitudine tua?

3. Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, et frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, et inter condensas frondes elevatum est cacumen eius.

4. Aquae nutrierunt illum, abyssus exaltavit illum: flumina eius manabant in circuitu radicum eius, et rivos suos emisit ad universa ligna regionis.

5. Propterea elevata est altitudo eius super omnia ligna regionis: et multiplicata sunt arbusta eius, et elevati sunt rami eius prae aquis multis.

6. Cumque extendisset umbram suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia caeli, et sub frondibus eius genuerunt omnes bestiae saltuum, et sub umbraculo illius habitabat coetus Gentium plurimarum.

7. Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, et in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius iuxta aquas multas.

8. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adaequaverunt summitatem eius, et platani non fuerunt aequae frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, et pulchritudini eius.

9. Quoniam speciosum feci eum, et multis, condensisque frondibus: et aemulata sunt eum omnia ligna voluptatis, quae erant in paradiso Dei.

10. Propterea haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod sublimatus est in altitudine, et dedit summitatem suam virentem atque condensam, et elevatum est cor eius in altitudine sua:

11. Tradidi eum in manu fortissimi Gentium, faciens faciet ei: iuxta impietatem eius eieci eum.

12. Et succident eum alieni, et crudelissimi nationum, et proiicient eum super montes, et in cunctis convallibus corruent rami eius, et confringentur arbusta eius in universis rupibus terrae: et recedent de umbraculo eius omnes populi terrae, et relinquent eum.

13. In ruina eius habitaverunt omnia volatilia caeli, et in ramis eius fuerunt universae bestiae regionis.

14. Quam ob rem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia, quae irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam in medio filiorum hominum ad eos, qui descendunt in lacum.

15. Haec dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso: et prohibui flumina eius, et coërcui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, et omnia ligna agri concussa sunt.

16. A sonitu ruinae eius commovi Gentes, cum deducerem eum ad infernum cum his, qui descendebant in lacum: et consolata sunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia, atque praeclara in Libano, universa quae irrigabantur aquis.

17. Nam et ipsi cum eo descendent in infernum ad interfectos gladio: et brachium uniuscuiusque sedebit sub umbraculo eius in medio nationum.

18. Cui assimilatus es o inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio incircumcisorum dormies, cum eis, qui interfecti sunt gladio, ipse est Pharao, et omnis multitudo eius, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXII.

Pharao quantumvis sublimis, conterendus est a rege Babylonis: cuius vastatione plurimi reges obstupescent, pluresque nationes cum eo in abyssum detrahentur.

1. Et factum est, duodecimo anno, in mense duodecimo, in una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis assume lamentum super Pharaonem regem Aegypti, et dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, et draconi, qui est in mari: et ventilabas cornu in fluminibus tuis, et conturbabas aquas pedibus tuis, et conculcabas flumina earum.

(a) Sup. 12, 13. et 17, 20.
3. Propterea haec dicit Dominus Deus: (a) Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, et extraham te in sagena mea.

4. Et proiiciam te in terram, super faciem agri abiiciam te: et habitare faciam super te omnia volatilia caeli, et saturabo de te bestias universae terrae.

5. Et dabo carnes tuas super montes, et implebo colles tuos sanie tua.

6. Et irrigabo terram foetore sanguinis tui super montes, et valles implebuntur ex te.

(b) Is 13, 10. Joel 2, 10 et 3, 15. Matth. 24, 29.
7. (b) Et operiam, cum extinctus fueris, caelum, et nigrescere faciam stellas eius: solem nube tegam, et luna non dabit lumen suum.

8. Omnia luminaria caeli moerere faciam super te: et dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, cum ceciderint vulnerati tui in medio terrae, ait Dominus Deus.

9. Et irritabo cor populorum multorum cum induxero contritionem tuam in Gentibus super terras, quas nescis:

10. Et stupescere faciam super te populos multos: et reges eorum horrore nimio formidabunt super te, cum volare coeperit gladius meus super facies eorum: et obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruinae tuae.

11. Quia haec dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi,

12. In gladiis fortium deiiciam multitudinem tuam: inexpugnabiles omnes Gentes hae: et vastabunt superbiam Aegypti, et dissipabitur multitudo eius.

13. Et perdam omnia iumenta eius, quae erant super aquas plurimas: et non conturbabit eas pes hominis ultra, neque ungula iumentorum turbabit eas.

14. Tunc purissimas reddam aquas eorum, et flumina eorum quasi oleum adducam, ait Dominus Deus:

15. Cum dedero Terram Aegypti desolatam: deseretur autem terra a plenitudine sua, quando percussero omnes habitatores eius: et scient quia ego Dominus.

16. Planctus est, et plangent eum: filiae Gentium plangent eum: super Aegyptum, et super multitudinem eius plangent eum, ait Dominus Deus.

17. Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis cane lugubre super multitudinem Aegypti: et detrahe eam ipsam, et filias Gentium robustarum ad terram ultimam cum his, qui descendunt in lacum.

19. Quo pulchrior es? descende, et dormi cum incircumcisis.

20. In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, attraxerunt eam, et omnes populos eius.

21. Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus eius descenderunt, et dormierunt incircumcisi, interfecti gladio.

22. Ibi Assur, et omnis multitudo eius: in circuitu illius sepulchra eius: omnes interfecti, et qui ceciderunt gladio.

23. Quorum data sunt sepulchra in novissimis laci: et facta est multitudo eius per gyrum sepulchri eius: universi interfecti, cadentesque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium.

24. Ibi Aelam, et omnis multitudo eius per gyrum sepulchri sui, omnes hi interfecti, ruentesque gladio: qui descenderunt incircumcisi ad terram ultimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viventium, et portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum.

25. In medio interfectorum posuerunt cubile eius in universis populis eius: in circuitu eius sepulchrum illius: omnes hi incircumcisi, interfectique gladio, dederunt enim terrorem suum in terra viventium, et portaverunt ignominiam suam cum his, qui descendunt in lacum: in medio interfectorum positi sunt.

26. Ibi Mosoch, et Thubal, et omnis multitudo eius: in circuitu eius sepulchra illius, omnes hi incircumcisi, interfectique et cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viventium.

27. Et non dormient cum fortibus, cadentibusque et incircumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, et posuerunt gladios suos sub capitibus suis, et fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viventium.

28. Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, et dormies cum interfectis gladio.

29. Ibi Idumaea, et reges eius, et omnes duces eius, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: et qui cum incircumcisis dormierunt, et cum his, qui descendunt in lacum.

30. Ibi principes Aquilonis omnes, et universi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, paventes, et in sua fortitudine confusi: qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio, et portaverunt confusionem suam cum his, qui descendunt in lacum.

31. Vidit eos Pharao, et consolatus est super universa multitudine sua, quae interfecta est gladio, Pharao, et omnis exercitus eius, ait Dominus Deus:

32. Quia dedi terrorem meum in terra viventium, et dormivit in medio incircumcisorum cum interfectis gladio: Pharao et omnis multitudo eius, ait Dominus Deus.

CAPUT XXXIII.

Si speculator visum imminens malum non annuntiaverit, reus erit pereuntium: quod si annuntiaverit, solus is qui sibi non cavit reus erit. Iustus quoque si suam deserat iustitiam, damnabitur: et impius si convertatur salvabitur. Nec confidant de terra sibi data in possessionem, quoniam propter suas iniquitates perdentur, et terra in solitudinem redigetur.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis loquere ad filios populi tui, et dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium, et tulerit populus terrae virum unum de novissimis suis, et constituerit eum super se speculatorem:

3. Et ille viderit gladium venientem super terram, et cecinerit buccina, et annunciaverit populo:

4. Audiens autem, quisquis ille est, sonitum buccinae, et non se observaverit, veneritque gladius, et tulerit eum: sanguis ipsius super caput eius erit.

5. Sonum buccinae audivit, et non se observavit, sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam salvabit.

6. Quod si speculator viderit gladium venientem, et non insonuerit buccina: et populus se non custodierit, veneritque gladius, et tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram.

(a) Supra 3, 17. 7. (a) Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annunciabis eis ex me.

8. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus ut se custodiat impius a via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.

9. Si autem annunciante te ad impium ut a viis suis convertatur, non fuerit conversus a via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberasti.

10. Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostrae, et peccata nostra super nos sunt, et in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo vivere poterimus?

(b) Sup. 18, 23. 32. 11. (b) Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et vivat. Convertimini, convertimini a viis vestris pessimis: et quare moriemini domus Israel?

12. Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacumque die peccaverit: et impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua: et iustus non poterit vivere in iustitia sua, in quacumque die peccaverit.

13. Etiam si dixero iusto quod vita vivat, et confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitiae eius oblivioni tradentur, et in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur.

14. Si autem dixero impio: Morte morieris: et egerit poenitentiam a peccato suo, feceritque iudicium et iustitiam,

15. Et pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitae ambulaverit, nec fecerit quidquam iniustum: vita vivet, et non morietur.

16. Omnia peccata eius, quae peccavit, non imputabuntur ei: iudicium, et iustitiam fecit, vita vivet.

17. Et dixerunt filii populi tui: Non est aequi ponderis via Domini, et ipsorum via iniusta est.

18. Cum enim recesserit iustus a iustitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis.

19. Et cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque iudicium, et iustitiam, vivet in eis.

(c) Supra 18, 25. 20. (c) Et dicitis: Non est recta via Domini. Unumquemque iuxta vias suas iudicabo de vobis, domus Israel.

21. Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostrae, venit ad me qui fugerat de Ierusalem, dicens: Vastata est civitas.

22. Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitque os meum donec veniret ad me mane, et aperto ore meo non silui amplius.

23. Et factum est verbum Domini ad me, dicens.

24. Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israel, loquentes aiunt: Unus erat Abraham, et hereditate possedit terram: nos autem multi sumus, nobis data est terra in possessionem.

25. Idcirco dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Qui in sanguine comeditis, et oculos vestros levatis ad immunditias vestras, et sanguinem funditis: numquid terram hereditate possidebitis?

26. Stetistis in gladiis vestris, fecistis abominationes, et unusquisque uxorem proximi sui polluit: et terram hereditate possidebitis?

27. Haec dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: et qui in agro est, bestiis tradetur ad devorandum: qui autem in praesidiis, et speluncis sunt, peste morientur.

28. Et dabo terram in solitudinem, et in desertum, et deficiet superba fortitudo eius: et desolabuntur montes Israel, eo quod nullus sit qui per eos transeat.

29. Et scient quia ego Dominus, cum dedero terram eorum desolatam, et desertam propter universas abominationes suas, quas operati sunt.

30. Et tu fili hominis: filii populi tui, qui loquuntur de te iuxta muros, et in ostiis domorum, et dicunt unus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite, et audiamus quis sit sermo egrediens a Domino.

31. Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, et sedent coram te populus meus: et audiunt sermones tuos, et non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, et avaritiam suam sequitur cor eorum.

32. Et es eis quasi carmen musicum, quod suavi, dulcique sono canitur: et audiunt verba tua, et non faciunt ea.

33. Et cum venerit quod praedictum est (ecce enim venit) tunc scient quod prophetes fuerit inter eos.

CAPUT XXXIV.

Ex moribus pastorum, qui neglecto grege tantum quae sua sunt quaerunt, dicit Dominus se oves suas liberaturum: quodque eas in iudicio pascet, suscitaturus super eas servum suum David, sub quo in omni terrae ubertate secure pascantur: ostenditque gregem suum esse populum Israel, et se Deum ipsorum.

1. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis propheta de pastoribus Israel: propheta, et dices pastoribus: Haec dicit Dominus Deus: (d) Vae pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: (d) Ier. 23, 1. Sup. 13, 3.
nonne greges a pastoribus pascuntur?

3. Lac comedebatis, et lanis operiebamini, et quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis.

4. Quod infirmum fuit non consolidastis, et quod aegrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, et quod abiectum est non reduxistis, et quod perierat non quaesistis: sed cum austeritate imperabatis eis, et cum potentia.

5. Et dispersae sunt oves meae, eo quod non esset pastor: et factae sunt in devorationem omnium bestiarum agri, et dispersae sunt.

6. Erraverunt greges mei in cunctis montibus, et in universo colle excelso: et super omnem faciem terrae dispersi sunt greges mei, et non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.

7. Propterea pastores, audite verbum Domini:

8. Vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, et oves meae in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor (neque enim quaesierunt pastores mei gregem meum:) sed pascebant pastores semetipsos, et greges meos non pascebant:

9. Propterea pastores audite verbum Domini:

10. Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores, requiram gregem meum de manu eorum, et cessare faciam eos ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos: et liberabo gregem meum de ore eorum: et non erit ultra eis in escam.

11. Quia haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, et visitabo eas.

12. Sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum: sic visitabo oves meas, et liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersae fuerant in die nubis, et caliginis.

13. Et educam eas de populis, et congregabo eas de terris, et inducam eas in terram suam: et pascam eas in montibus Israel, in rivis, et in cunctis sedibus terrae.

14. In pascuis uberrimis pascam eas, et in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, et in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel.

15. Ego pascam oves meas: et ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.

16. Quod perierat requiram, et quod abiectum erat reducam, et quod confractum fuerat alligabo, et quod infirmum fuerat consolidabo, et quod pingue et forte custodiam: et pascam illas in iudicio.

17. Vos autem greges mei, haec dicit Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus et pecus, arietum, et hircorum.

18. Nonne satis vobis erat pascua bona depasci? insuper et reliquias pascuarum vestrarum conculcastis pedibus vestris: et cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis.

19. Et oves meae his, quae conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur: et quae pedes vestri turbaverant, haec bibebant.

20. Propterea haec dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue, et macilentum:

21. Pro eo quod lateribus, et humeris impingebatis, et cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras:

22. Salvabo gregem meum, et non erit ultra in rapinam, et iudicabo inter pecus et pecus.

(a) Is. 40, 11. Osee 3, 5. Ioan. 1, 45. et 10, 11. 14.

23. (a) Et suscitabo super eas pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, et ipse erit eis in pastorem.

24. Ego autem Dominus ero eis in Deum: et servus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus sum.

25. Et faciam cum eis pactum pacis, et cessare faciam bestias pessimas de terra: et qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus.

26. Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: et deducam imbrem in tempore suo: pluviae benedictionis erunt.

27. Et dabit lignum agri fructum suum, et terra dabit germen suum, et erunt in terra sua absque timore: et scient quia ego Dominus, cum contrivero catenas iugi eorum, et eruero eos de manu imperantium sibi.

28. Et non erunt ultra in rapinam in Gentibus, neque bestiae terrae devorabunt eos: sed habitabunt confidenter absque ullo terrore.

29. Et suscitabo eis germen nominatum: et non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt ultra opprobrium Gentium.

30. Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, et ipsi populus meus domus Israel: ait Dominus Deus.

31. (b) Vos autem greges mei, greges pascuae meae homines estis: et ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus. (b) Ioan. 10, 11.

CAPUT XXXV.

Montis Seir sive Idumaeorum futura vastatio, eo quod populum Dei afflixerint.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam adversum montem Seir, et prophetabis de eo, et dices illi:

3. Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, et extendam manum meam super te, et dabo te desolatum atque desertum.

4. Urbes tuas demoliar, et tu desertus eris: et scies quia ego Dominus.

5. Eo quod fueris inimicus sempiternus, et concluseris filios Israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremae.

6. Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam sanguini tradam te, et sanguis te persequetur: et cum sanguinem oderis, sanguis persequetur te.

7. Et dabo montem Seir desolatum atque desertum: et auferam de eo euntem, et redeuntem.

8. Et implebo montes eius occisorum suorum: in collibus tuis, et in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent.

9. In solitudines sempiternas tradam te, et civitates tuae non habitabuntur: et scietis quia ego Dominus Deus.

10. Eo quod dixeris: Duae gentes, et duae terrae meae erunt, et hereditate possidebo eas: cum Dominus esset ibi:

11. Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam iuxta iram tuam, et secundum zelum tuum, quem fecisti odio habens eos: et notus efficiar per eos cum te iudicavero.

12. Et scies quia ego Dominus audivi universa opprobria tua, quae locutus es de montibus Israel, dicens: Deserti, nobis ad devorandum dati sunt.

13. Et insurrexistis super me ore vestro, et derogastis adversum me verba vestra: ego audivi.

14. Haec dicit Dominus Deus: Laetante universa terra, in solitudinem te redigam.

15. Sicuti gavisus es super hereditatem domus Israel, eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi: dissipatus eris mons Seir, et Idumaea omnia: et scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium gentibus, eo quod propter sua peccata dispersi essent in captivitatem, dicit Dominus, non propter illum, sed propter se reducturum eum in terram suam; quodque super ipsum effundet aquam mundam, faciens eum in suis praeceptis ambulare, magnaque frui felicitate.

1. Tu autem fili hominis propheta super montes Israel, et dices: (a) Montes Israel audite verbum Domini: (a) Supra 6, 3.

2. Haec dicit Dominus Deus: Eo quod dixerit inimicus de vobis: Euge, altitudines sempiternae in hereditatem datae sunt nobis:

3. Propterea vaticinare, et dic: Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod desolati estis, et conculcati per circuitum, et facti in hereditatem reliquis Gentibus, et ascendistis super labium linguae, et opprobrium populi:

4. Propterea montes Israel audite verbum Domini Dei: Haec dicit Dominus Deus montibus, et collibus, torrentibus, vallibusque et desertis, parietinis, et urbibus derelictis, quae depopulatae sunt, et subsannatae a reliquis Gentibus per circuitum.

5. Propterea haec dicit Dominus Deus: Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis Gentibus, et de Idumaea universa, quae dederunt terram meam sibi in hereditatem cum gaudio, et toto corde, et ex animo: et eiecerunt eam ut vastarent:

6. Idcirco vaticinare super humum Israel, et dices montibus, et collibus, iugis, et vallibus: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, et in furore meo locutus sum, eo quod confusionem gentium sustinueritis.

7. Idcirco haec dicit Dominus Deus: Ego levavi manum meam ut Gentes, quae in circuitu vestro sunt, ipsae confusionem suam portent.

8. Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis, et fructum vestrum afferatis populo meo Israel, prope enim est ut veniat:

9. Quia ecce ego ad vos, et convertar ad vos, et arabimini, et accipietis sementem.

10. Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israel: et habitabuntur civitates, et ruinosa instaurabuntur.

11. Et replebo vos hominibus, et iumentis: et multiplicabuntur, et crescent: et habitare vos faciam sicut a principio, bonisque donabo maioribus, quam habuistis ab initio: et scietis quia ego Dominus.

12. Et adducam super vos homines populum meum Israel, et hereditate possidebunt te: et eris eis in hereditatem, et non addes ultra ut absque eis sis.

13. Haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod dicunt de vobis: Devoratrix hominum es, et suffocans gentem tuam:

14. Propterea homines non comedes amplius, et gentem tuam non necabis ultra, ait Dominus Deus:

15. Nec auditam faciam in te amplius confusionem Gentium, et opprobrium populorum nequaquam portabis, et gentem tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus.

16. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

17. Fili hominis domus Israel habitaverunt in humo sua, et polluerunt eam in viis suis, et in studiis suis iuxta immunditiam menstruatae facta est via eorum coram me.

18. Et effudi indignationem meam super eos pro sanguine, quem fuderunt super terram, et in idolis suis polluerunt eam.

19. Et dispersi eos in Gentes, et ventilati sunt in terras: iuxta vias eorum, et adinventiones eorum iudicavi eos.

20. Et ingressi sunt ad Gentes, ad quas introierunt, et (b) polluerunt nomen sanctum meum, cum diceretur de eis: Populus Domini iste est, et de terra eius egressi sunt. (b) Is. 52, 5. Rom. 2, 24.

21. Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gentibus, ad quas ingressi sunt.

22. Idcirco dices domui Israel: Haec dicit Dominus Deus: Non propter vos ego faciam, domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod polluistis in Gentibus, ad quas intrastis.

23. Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum: ut sciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis:

24. Tollam quippe vos de Gentibus, et congregabo vos de universis terris, et adducam vos in terram vestram.

25. Et effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, et ab universis idolis vestris mundabo vos.

26. (c) Et dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri: et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum. (c) Supra 11, 19.

27. Et spiritum meum ponam in medio vestri: et faciam ut in praeceptis meis ambuletis, et iudicia mea custodiatis, et operemini.

28. Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum.

29. Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris: et vocabo frumentum, et multiplicabo illud, et non imponam vobis famem.

30. Et multiplicabo fructum ligni, et genimina agri, ut non portetis ultra opprobrium famis in Gentibus.

31. Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: et displicebunt vobis iniquitates vestrae, et scelera vestra.

32. Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini, et erubescite super viis vestris, domus Israel.

33. Haec dicit Dominus Deus: In die, qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, et inhabitari fecero urbes, et instauravero ruinosa,

34. Et terra deserta fuerit exculta, quae quondam erat desolata in oculis omnis viatoris,

35. Dicent: Terra illa inculta, facta est ut hortus voluptatis: et civitates desertae, et destitutae atque suffossae, munitae sederunt.

36. Et scient Gentes quaecumque derelictae fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus aedificavi dissipata, plantavique inculta, ego Dominus locutus sim, et fecerim.

37. Haec dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc invenient me domus Israel, ut faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum,

38. Ut gregem sanctum, ut gregem Ierusalem in sollemnitatibus eius: Sic erunt civitates desertae, plenae gregibus hominum: et scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVII.

In figura aridorum ossium reviviscentium, designat filios Israel qui de omni prosperitate desperant, reducendos in terram suam: et per duo ligna coniuncta significat unum fore regnum Iuda et Israel, qui sub uno rege ac pastore David observaturi sint mandata Domini, qui cum ipsis pactum feriet sempiternum.

1. Facta est super me manus Domini, et eduxit me in spiritu Domini: et dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus:

2. Et circumduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer.

3. Et dixit ad me: Fili hominis putasne vivent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti.

4. Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis: et dices eis: Ossa arida audite verbum Domini.

5. Haec dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, et vivetis.

6. Et dabo super vos nervos, et succrescere faciam super vos carnes, et superextendam in vobis cutem: et dabo vobis spiritum, et vivetis, et scietis quia ego Dominus.

7. Et prophetavi sicut praeceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, et ecce commotio: et accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad iuncturam suam.

8. Et vidi, et ecce super ea nervi, et carnes ascenderunt: et extenta est in eis cutis desuper, et spiritum non habebant.

9. Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare fili hominis, et dices ad spiritum: Haec dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni spiritus, et insuffla super interfectos istos, et reviviscant.

10. Et prophetavi sicut praeceperat mihi: et ingressus est in ea spiritus, et vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis valde.

11. Et dixit ad me: Fili hominis, ossa haec universa, domus Israel est: ipsi dicunt: Aruerunt ossa nostra, et periit spes nostra, et abscissi sumus.

12. Propterea vaticinare, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros, et educam vos de sepulchris vestris populus meus: et inducam vos in terram Israel.

13. Et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra vestra, et eduxero vos de tumulis vestris popule meus:

14. Et dedero spiritum meum in vobis, et vixeritis, et requiescere vos faciam super humum vestram: et scietis quia ego Dominus locutus sum, et feci, ait Dominus Deus.

15. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

16. Et tu fili hominis sume tibi lignum unum: et scribe super illud: Iudae, et filiorum Israel sociorum eius: et tolle lignum alterum, et scribe super illud: Ioseph ligno Ephraim, et cunctae domui Israel, sociorumque eius.

17. Et adiunge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum: et erunt in unionem in manu tua.

18. Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nonne indicas nobis quid in his tibi velis?

19. Loquéris ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephraim, et tribus Israel, quae sunt ei adiunctae: et dabo eas pariter cum ligno Iuda, et faciam eas in lignum unum: et erunt unum in manu eius.

20. Erunt autem ligna, super quae scripseris in manu tua, in oculis eorum.

21. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt: et congregabo eos undique, et adducam eos ad humum suam.

22. (a) Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, et rex unus erit omnibus imperans: et non erunt ultra duae gentes, nec dividentur amplius in duo regna. (a) Ioan. 10, 16.

23. Neque polluentur ultra in idolis suis, et abominationibus suis, et cunctis iniquitatibus suis: et salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, et emundabo eos: et erunt mihi populus, et ego ero eis Deus.

24. (b) Et servus meus David rex super eos, et pastor unus erit omnium eorum: in iudiciis meis ambulabunt, et mandata mea custodient, et facient ea. (b) Is. 40, 11. Ier. 23, 5. Sup. 34, 23. Dan. 9, 24. Ioan. 1, 45.

25. Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Iacob, in qua habitaverunt patres vestri: et habitabunt super eam ipsi, et filii eorum, et filii filiorum eorum, usque in sempiternum: et David servus meus princeps eorum in perpetuum.

26. (c) Et percutiam illis foedus pacis, pactum sempiternum erit eis: et fundabo eos, et multiplicabo, et dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. (c) Ps. 109, 4. et 116, 2. Ioan. 12, 34.

27. Et erit tabernaculum meum in eis: et ero eis Deus, et ipsi erunt mihi populus.

28. Et scient Gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

CAPUT XXXVIII.

Habitantibus post reductam captivitatem secure filiis Israel in oppidis suis, adducet Dominus in novissimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu: sed et hunc cum suo exercitu multis cladibus postea consumet.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens:

2. (d) Fili hominis pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Mosoch, et Thubal: et vaticinare de eo, (d) Inf. 39. 1. Apoc. 20, 7.

3. Et dices ad eum: Haec dicit Dñus Deus: Ecce ego ad te Gog principem capitis Mosoch et Thubal,

4. Et circumagam te, et ponam frenum in maxillis tuis: et educam te, et omnem exercitum tuum, equos et equites vestitos loricis universos, multitudinem magnam, hastam et clypeum arripientium et gladium.

5. Persae, Aethiopes, et Libyes cum eis, omnes scutati et galeati.

6. Gomer, et universa agmina eius, domus Thogorma, latera Aquilonis, et totum robur eius, populique multi tecum.

7. Praepara, et instrue te, et omnem multitudinem tuam, quae coacervata est ad te: et esto eis in praeceptum.

8. Post dies multos visitaberis: in novissimo annorum venies ad terram, quae reversa est a gladio, et congregata est de populis multis ad montes Israel, qui fuerunt deserti iugiter: haec de populis educta est, et habitabunt in ea confidenter universi.

9. Ascendens autem quasi tempestas venies, et quasi nubes, ut operias terram tu, et omnia agmina tua, et populi multi tecum.

10. Haec dicit Dominus Deus: In die illa ascen-

dent sermones super cor tuum, et cogitabis cogitationem pessimam:

11. Et dices: Ascendam ad terram absque moro: veoiam ad quiescentes, habitantesque secure: hi omnes habitant sine moro, vectes, et portae non sunt eis:

12. Ut diripias spolia, et luvadas praedam, ut loferas manum toam super eos, qui deserti fuerant, et postea restituti, et super populum, qui est congregatus ex Gentibus, qui possidere coepit, et esse habitator umbilici terrae.

13. Saba, et Dedan, et negotiatores Tharsis, et omnes leones eius dicent tibi: Numquid ad somenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam praedam congregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum, et aurum, et auferas supellectilem, atque substantiam, et diripias manubias infinitas.

14. Propterea vaticinare fili hominis, et dices ad Gog: Haec dicit Dominus Deus: Numquid non in die illo, cum habitaverit populus meus Israel confidenter, scies?

15. Et venies de loco tuo a lateribus Aquilonis tu et populi multi tecum ascensores equorum universi, coetus magnus, et exercitus vehemens.

16. Et ascendes super populum meum Israel quasi nubes, ut operias terram. In novissimis diebus eris, et adducam te soper terram meam: ut sciant Gentes me, cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum, o Gog.

17. Haec dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus sum in diebus antiquis in manu servorum meorum prophetarum Israel, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te super eos.

18. Et erit in die illa, in die adventus Gog super terram Israel, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo.

19. Et in zelo meo, in igne irae meae locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna super terram Israel:

(a) Matth. 24, 29. Luc. 21, 25.

20. Et (a) commovebuntur a facie mea pisces maris, et volucres caeli, et bestiae agri, et omne reptile, quod movetur super humum, cunctique homines, qui sunt super faciem terrae: et subvertentur montes, et cadent sepes, et omnis murus corruet in terram.

21. Et convocabo adversus eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius uniuscuiusque in fratrem suum dirigetur.

22. Et iudicabo eum peste, et sanguine, et imbre vehementi, et lapidibus immensis: ignem, et sulphur pluam super eum, et super exercitum eius, et super populos multos, qui sunt cum eo.

23. Et magnificabor, et sanctificabor: et notus ero in oculis multarum gentium, et scient quia ego Dominus.

CAPUT XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Israel, sed ipsum cum toto eius exercitu ibi perdet; in cuius sepulturo septem mensibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Israel propter peccata ipsorum tradidit in captivitatem, sed reducet eos in terram suam ad nominis sui glorificationem.

1. Tu autem fili hominis vaticinare adversum Gog, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Gog principem capitis Mosoch et Thubal:

2. Et circumagam te, et educam te, et ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: et adducam te super montes Israel.

3. Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, et sagittas tuas de manu dextera tua deiciam.

4. Super montes Israel cades tu, et omnia agmina tua, et populi tui, qui sunt tecum: feris, avibus, omnique volatili, et bestiis terrae dedi te ad devorandum.

5. Super faciem agri cades: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus.

6. Et immittam ignem in Magog, et in his, qui habitant in insulis confidenter: et scient quia ego Dominus.

7. Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, et non polluam nomen sanctum meum amplius: et scient Gentes quia ego Dominus sanctus Israel.

8. Ecce venit, et factum est, ait Dominus Deus: haec est dies, de qua locutus sum.

9. Et egredientur habitatores de civitatibus Israel, et succendent et comburent arma, clypeum, et hastas, arcum, et sagittas, et baculos manuum, et contos: et succendent ea igni septem annis.

10. Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus: quoniam arma succendent igni, et depraedabuntur eos, quibus praedae fuerant, et diripient vastatores suos, ait Dominus Deus.

11. Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel: vallem viatorum ad Orientem maris, quae obstupescere faciet praetereuntes: et sepelient ibi Gog, et omnem multitudinem eius, et vocabitur vallis multitudinis Gog.

12. Et sepelient eos domus Israel, ut mundent terram septem mensibus.

13. Sepeliet autem eum omnis populus terrae, et erit eis nominata dies, in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus.

14. Et viros iugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant, et requirant eos, qui remanserant super faciem terrae, ut emundent eam: post menses autem septem quaerere incipient.

15. Et circuibunt peragrantes terram: cumque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog.

16. Nomen autem civitatis Amona, et mundabunt terram.

17. Tu ergo fili hominis, haec dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, et universis avibus, cunctisque bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super montes Israel: ut comedatis carnem, et bibatis sanguinem.

18. Carnes fortium comedetis, et sanguinem principum terrae bibetis: arietum, et agnorum, et hircorum, taurorumque et altilium, et pinguium omnium.

19. Et comedetis adipem in saturitatem, et bibetis sanguinem in ebrietatem, de victima, quam ego immolabo vobis:

20. Et saturabimini super mensam meam de equo, et equite forti, et de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus.

21. Et ponam gloriam meam in Gentibus: et videbunt omnes gentes iudicium meum, quod fecerim, et manum meam, quam posuerim super eos.

22. Et scient domus Israel quia ego Dominus Deus eorum a die illa, et deinceps.

23. Et scient Gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israel, eo quod dereliquerint me, et absconderim faciem meam ab eis: et tradiderim eos in manus hostium, et ceciderint in gladio universi.

24. Iuxta immunditiam eorum, et scelus feci eis, et abscondi faciem meam ab illis.

25. Propterea haec dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Iacob, et miserebor omnis domus Israel: et assumam zelum pro nomine sancto meo.

26. Et portabunt confusionem suam, et omnem praevaricationem, qua praevaricati sunt in me, cum habitaverint in terra sua confidenter neminem formidantes:

27. Et reduxero eos de populis, et congregavero de terris inimicorum suorum, et sanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

(a) Supra 36, 23.

28. (a) Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in nationes; et congregaverim eos super terram suam, et non dereliquerim quemquam ex eis ibi.

29. Et non abscondam ultra faciem meam ab eis, eo quod effuderim spiritum meum super omnem domum Israel, ait Dominus Deus.

CAPUT XL.

Prophetae ostenditur futura reaedificatio civitatis, cum mensura in longitudine, latitudine et altitudine singularum domus portarum, thalamorum, frontium, fenestrarum, vestibulorum, cubiculorum et graduum: item mensuratio quatuor mensarum ad immolanda sacrificia: rursum gazophylacia cantorum et sacerdotum ac vestibula templi.

1. In vigesimo quinto anno transmigrationis nostrae, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est civitas: in ipsa hac die facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc.

2. In visionibus Dei adduxit me in terram Israel, et dimisit me super montem excelsum nimis: super quem erat quasi aedificium civitatis vergentis ad Austrum.

3. Et introduxit me illuc: et ecce vir, cuius erat species quasi species aeris, et funiculus lineus in manu eius, et calamus mensurae in manu eius: stabat autem in porta.

4. Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis vide oculis tuis, et auribus tuis audi, et pone cor tuum in omnia, quae ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi adductus es huc: annuncia omnia, quae tu vides, domui Israel.

5. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique, et in manu viri calamus mensurae sex cubitorum, et palmo: et mensus est latitudinem aedificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.

6. Et venit ad portam, quae respiciebat viam orientalem, et ascendit per gradus eius: et mensus est limen portae calamo uno latitudinem, id est, limen unum calamo uno in latitudine:

7. Et thalamum uno calamo in longum, et uno calamo in latum: et inter thalamos, quinque cubitos:

8. Et limen portae iuxta vestibulum portae intrinsecus, calamo uno.

9. Et mensus est vestibulum portae octo cubitorum, et frontem eius duobus cubitis: vestibulum autem portae erat intrinsecus.

10. Porro thalami portae ad viam Orientalem, tres hinc et tres inde: mensura una trium, et mensura una frontium ex utraque parte.

11. Et mensus est latitudinem liminis portae, decem cubitorum: et longitudinem portae, tredecim cubitorum:

12. Et marginem ante thalamos cubiti unius: et cubitus unus finis utrinque: thalami autem, sex cubitorum erant hinc et inde.

13. Et mensus est portam a tecto thalami, usque ad tectum eius, latitudinem viginti quinque cubitorum: ostium contra ostium.

14. Et fecit frontes per sexaginta cubitos: et ad frontem atrium portae undique per circuitum.

15. Et ante faciem portae, quae pertingebat usque ad faciem vestibuli portae interioris, quinquaginta cubitos.

16. Et fenestras obliquas in thalamis, et in frontibus eorum, quae erant intra portam undique per circuitum: similiter autem erant et in vestibulis fenestrae per gyrum intrinsecus, et ante frontes pictura palmarum.

17. Et eduxit me ad atrium exterius, et ecce gazophylacia, et pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti.

18. Et pavimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius.

19. Et mensus est latitudinem a facie portae inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem, et ad Aquilonem.

20. Portam quoque, quae respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, mensus est tam in longitudine, quam in latitudine.

21. Et thalamos eius tres hinc, et tres inde: et frontem eius, et vestibulum eius secundum mensuram portae prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, et latitudinem viginti quinque cubitorum.

22. Fenestrae autem eius, et vestibulum, et sculpturae secundum mensuram portae, quae respiciebat ad Orientem: et septem graduum erat ascensus eius, et vestibulum ante eam.

23. Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, et Orientalem: et mensus est a porta usque ad portam centum cubitos.

24. Et eduxit me ad viam australem, et ecce porta, quae respiciebat ad Austrum: et mensus est frontem eius, et vestibulum eius iuxta mensuras superiores.

25. Et fenestras eius, et vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, et latitudine viginti quinque cubitorum.

26. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: et vestibulum ante fores eius: et caelatae palmae erant, una hinc, et altera inde in fronte eius.

27. Et porta atrii interioris in via australi: et mensus est a porta usque ad portam in via australi, centum cubitos.

28. Et introduxit me in atrium interius ad portam australem: et mensus est portam iuxta mensuras superiores.

29. Thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius eisdem mensuris: et fenestras eius, et vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, et latitudinis viginti quinque cubitos:

30. Et vestibulum per gyrum longitudine viginti quinque cubitorum, et latitudine quinque cubitorum.

31. Et vestibulum eius ad atrium exterius, et palmas eius in fronte: et octo gradus erant, quibus ascendebatur per eam.

32. Et introduxit me in atrium interius per viam

orientalem: et mensus est portam secundum mensuras superiores.

33. Thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius sicut supra: et fenestras eius, et vestibula eius in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine vigintiquinque cubitorum.

34. Et vestibulum eius, id est atrii exterioris: et palmae caelatae in fronte eius hinc et inde: et in octo gradibus ascensus eius.

35. Et introduxit me ad portam, quae respiciebat ad Aquilonem: et mensus est secundum mensuras superiores.

36. Thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius, et fenestras eius per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine vigintiquinque cubitorum.

37. Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius: et caelatura palmarum in fronte eius hinc et inde: et in octo gradibus ascensus eius.

38. Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lavabant holocaustum.

39. Et in vestibulo portae, duae mensae hinc, et duae mensae inde: ut immoletur super eas holocaustum, et pro peccato, et pro delicto.

40. Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portae, quae pergit ad Aquilonem, duae mensae: et ad latus alterum ante vestibulum portae, duae mensae.

41. Quatuor mensae hinc, et quatuor mensae inde: per latera portae octo mensae erant, super quas immolabant.

42. Quatuor autem mensae ad holocaustum, de lapidibus quadris extructae: longitudine cubiti unius et dimidii: et latitudine cubiti unius et dimidii: et altitudine cubiti unius: super quas ponant vasa, in quibus immolatur holocaustum, et victima.

43. Et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis.

44. Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portae respicientis ad Aquilonem: et facies eorum contra viam Australem, una ex latere portae Orientalis, quae respiciebat ad viam Aquilonis.

45. Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit viam Meridianam, sacerdotum erit, qui excubant in custodiis templi.

46. Porro gazophylacium, quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris. Isti sunt filii Sadoc, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei.

47. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, et latitudine centum cubitorum per quadrum: et altare ante faciem templi.

48. Et introduxit me in vestibulum templi: et mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, et quinque cubitis inde: et latitudinem portae trium cubitorum hinc, et trium cubitorum inde.

49. Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, et latitudinem undecim cubitorum, et octo gradibus ascendebatur ad eam. Et columnae erant in frontibus: una hinc, et altera inde.

CAPUT XLI.

Dispositio reaedificandi templi iuxta partes singulas.

1. Et introduxit me in templum, et mensus est frontes, sex cubitos latitudinis hinc, et sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi.

2. Et latitudo portae, decem cubitorum erat: et latera portae, quinque cubitis hinc, et quinque cubitis inde: et mensus est longitudinem eius quadraginta cubitorum, et latitudinem viginti cubitorum.

3. Et introgressus intrinsecus, mensus est in fronte portae duos cubitos: et portam, sex cubitorum: et latitudinem portae, septem cubitorum.

4. Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, et latitudinem eius viginti cubitorum, ante faciem templi: et dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum.

5. Et mensus est parietem domus sex cubitorum: et latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6. Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: et erant eminentia, quae ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, et non attingerent parietem templi.

7. Et platea erat in rotundum, ascendens sursum per cochleam, et in coenaculum templi deferebat per gyrum: idcirco latius erat templum in superioribus: et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium.

8. Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio:

9. Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum: et erat interior domus in lateribus domus.

10. Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique,

11. Et ostium lateris ad orationem: ostium unum ad viam Aquilonis, et ostium unum ad viam Australem: et latitudinem loci ad orationem, quinque cubitorum in circuitu.

12. Et aedificium, quod erat separatum, versumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum: paries autem aedificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: et longitudo eius nonaginta cubitorum.

13. Et mensus est domus longitudinem, centum cubitorum: et quod separatum erat aedificium, et parietes eius, longitudinis centum cubitorum.

14. Latitudo autem ante faciem domus: et eius, quod erat separatum contra Orientem, centum cubitorum.

15. Et mensus est longitudinem aedificii contra faciem eius, quod erat separatum ad dorsum: ethecas ex utraque parte centum cubitorum: et templum interius, et vestibula atrii.

16. Limina, et fenestras obliquas, et ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu: terra autem usque ad fenestras, et fenestrae clausae super ostia.

17. Et usque ad domum interiorem, et forinsecus per omnem parietem in circuitu interius, et forinsecus, ad mensuram.

18. Et fabrefacta cherubim et palmae: et palma inter cherub et cherub, duasque facies habebat cherub.

19. Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, et faciem leonis iuxta palmam ex alia parte: expressam per omnem domum in circuitu.

20. De terra usque ad superiora portae, cherubim, et palmae caelatae erant in pariete templi.

21. Limen quadrangulum, et facies sanctuarii, aspectus contra aspectum.

22. Altaris lignei trium cubitorum altitudo: et longitudo eius duorum cubitorum: et anguli eius, et longitudo eius, et parietes eius lignei. Et locutus est ad me: Haec est mensa coram Domino.

23. Et duo ostia erant in templo, et in sanctuario.
24. Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quae in se invicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum.
25. Et caelata erant in ipsis ostiis templi cherubim, et sculpturae palmarum, sicut in parietibus quoque expressae erant: quam ob rem et grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus.
26. Super quae fenestrae obliquae, et similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli: secundum latera domus, latitudinemque parietum.

CAPUT XLII.

De gazophylaciis, ceterisque quae ad sacrorum usum pertinent reaedificandis.

1. Et eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, et introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum aedificium, et contra aedem vergentem ad Aquilonem.
2. In facie longitudinis, centum cubitos ostii Aquilonis: et latitudinis quinquaginta cubitos,
3. Contra viginti cubitos atrii interioris, et contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus iuncta porticui triplici.
4. Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viae cubiti unius. Et ostia eorum ad Aquilonem:
5. Ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus, quae ex illis eminebant de inferioribus, et de mediis aedificii.
6. Tristega enim erant, et non habebant columnas, sicut erant columnae atriorum: propterea eminebant de inferioribus, et de mediis a terra cubitis quinquaginta.
7. Et peribolus exterior secundum gazophylacia, quae erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo eius quinquaginta cubitorum.
8. Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris, quinquaginta cubitorum: et longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.
9. Et erat subter gazophylacia haec introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.
10. In latitudine periboli atrii, quod erat contra viam Orientalem, in faciem aedificii separati, et erant ante aedificium gazophylacia.
11. Et via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophylaciorum, quae erant in via Aquilonis: secundum longitudinem eorum, sic et latitudo eorum: et omnis introitus eorum, et similitudines, et ostia eorum.
12. Secundum ostia gazophylaciorum, quae erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viae: quae via erat ante vestibulum separatum per viam Orientalem ingredientibus.
13. Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, et gazophylacia Austri, quae sunt ante aedificium separatum: haec sunt gazophylacia sancta: in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum: ibi ponent sancta sanctorum, et oblationem pro peccato, et pro delicto: locus enim sanctus est.
14. Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: et ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt: vestienturque vestimentis aliis, et sic procedent ad populum.
15. Cumque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portae, quae respiciebat ad viam Orientalem: et mensus est eam undique per circuitum.
16. Mensus est autem contra ventum Orientalem calamo mensurae, quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum.
17. Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo mensurae per gyrum.
18. Et ad ventum Australem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum.
19. Et ad ventum Occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae.
20. Per quatuor ventos mensus est murum eius undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, et latitudinem quingentorum cubitorum dividentem inter sanctuarium et vulgi locum.

CAPUT XLIII.

Gloria Domini apparente, audit propheta quod filii Israel non amplius polluent nomen Domini, et quae sint mensurae altaris, ac sacrificio ad ipsum septem diebus expiandum.

1. Et duxit me ad portam, quae respiciebat ad viam Orientalem.
2. Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem: et vox erat ei quasi vox aquarum multarum, et terra splendebat a maiestate eius.
3. (*a*) Et vidi visionem secundum speciem, quam videram, quando venit ut disperderet civitatem: et species secundum aspectum, (*b*) quem videram iuxta fluvium Chobar: et cecidi super faciem meam.

(*a*) Sup. 8, 1.
(*b*) Sup. 1, 1.

4. Et maiestas Domini ingressa est templum per viam portae, quae respiciebat ad Orientem.
5. Et elevavit me spiritus, et introduxit me in atrium interius: et ecce repleta erat gloria Domini domus.
6. Et audivi loquentem ad me de domo, et vir qui stabat iuxta me,
7. Dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei, et locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in aeternum: et non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi, et reges eorum in fornicationibus suis, et in ruinis regum suorum, et in excelsis.
8. Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, et postes suos iuxta postes meos: et murus erat inter me et eos: et polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod consumpsi eos in ira mea.
9. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, et ruinas regum suorum a me: et habitabo in medio eorum semper.
10. Tu autem fili hominis ostende domui Israel templum, et confundantur ab iniquitatibus suis, et metiantur fabricam:
11. Et erubescant ex omnibus, quae fecerunt: Figuram domus, et fabricae eius exitus, et introitus, et omnem descriptionem eius, et universa praecepta eius, cunctumque ordinem eius, et omnes leges eius ostende eis, et scribes in oculis eorum: ut custodiant omnes descriptiones eius, et praecepta illius, et faciant ea.
12. Ista est lex domus in summitate montis: Omnis finis eius in circuitu, sanctum sanctorum est: haec est ergo lex domus.
13. Istae autem mensurae altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum, et palmum: in sinu eius erat cubitus et cubitus in latitudine, et definitio eius

usque ad labium eius, et in circuitu, palmus unus. haec quoque erat fossa altaris.

14. Et de sinu terrae usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, et latitudo cubiti unius: et a crepidine minore usque ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, et latitudo cubiti unius.

15. Ipse autem Ariel quatuor cubitorum: et ab Ariel usque ad sursum, cornua quatuor.

16. Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum aequis lateribus.

17. Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius: et corona in circuitu eius dimidii cubiti, et sinus eius unius cubiti per circuitum: gradus autem eius versi ad Orientem.

18. Et dixit ad me: Fili hominis, haec dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris in quacumque die fuerit fabricatum: ut offeratur super illud holocaustum, et effundatur sanguis.

19. Et dabis Sacerdotibus, et Levitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato.

20. Et assumens de sanguine eius, pones super quatuor cornua eius, et super quatuor angulos crepidinis, et super coronam in circuitu: et mundabis illud, et expiabis.

21. Et tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro peccato: et combures eum in separato loco domus extra sanctuarium.

22. Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: et expiabunt altare, sicut expiaverunt in vitulo.

23. Cumque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, et arietem de grege immaculatum.

24. Et offeres eos in conspectu Domini: et mittent sacerdotes super eos sal, et offerent eos holocaustum Domino.

25. Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie: et vitulum de armento, et arietem de pecoribus immaculatos offerent.

26. Septem diebus expiabunt altare, et mundabunt illud: et implebunt manum eius.

27. Expletis autem diebus, in die octava et ultra, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, et quas pro pace offerunt: et placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPUT XLIV.

Porta sanctuarii clausa, qua solus Deus ingreditur: incircumcisi carne et corde non ingredientur sanctuarium, nec Levitae qui idola secuti sunt, sed hi ministri domus erunt: filii autem Sadoc sacerdotes ingredientur, et horum leges ponuntur.

1. Et convertit me ad viam portae sanctuarii exterioris, quae respiciebat ad Orientem: et erat clausa.

2. Et dixit Dominus ad me: Porta haec clausa erit: non aperietur, et vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa

3. Principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino: per viam portae vestibuli ingredietur, et per viam eius egredietur.

4. Et adduxit me per viam portae Aquilonis in conspectu domus: et vidi, et ecce implevit gloria Domini domum Domini: et cecidi in faciem meam.

5. Et dixit ad me Dominus: Fili hominis pone cor tuum, et vide oculis tuis, et auribus tuis audi omnia, quae ego loquor ad te de universis ceremoniis domus Domini, et de cunctis legibus eius: et pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii.

6. Et dices ad exasperantem me domum Israel: Haec dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra domus Israel:

7. Eo quod inducitis filios alienos incircumcisos corde, et incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo, et polluant domum meam: et offertis panes meos, adipem, et sanguinem: et dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris.

8. Et non servastis praecepta sanctuarii mei: et posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

9. Haec dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumcisus corde, et incircumcisus carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel.

10. Sed et Levitae, qui longe recesserunt a me in errore filiorum Israel, et erraverunt a me post idola sua, et portaverunt iniquitatem suam:

11. Erunt in sanctuario meo aeditui, et ianitores portarum domus, et ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, et victimas populi: et ipsi stabunt in conspectu eorum, ut ministrent eis.

12. Pro eo quod ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, et facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis: idcirco levavi manum meam super eos, ait Dñus Deus, et portabunt iniquitatem suam:

13. Et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, et scelera sua quae fecerunt.

14. Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius, et in universis, quae fient in ea.

15. Sacerdotes autem et Levitae filii Sadoc, qui custodierunt ceremonias sanctuarii mei, cum errarent filii Israel a me, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi: et stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem, et sanguinem, ait Dominus Deus.

16. Ipsi ingredientur sanctuarium meum, et ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi, et custodiant ceremonias meas.

17. Cumque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur: nec ascendet super eos quidquam laneum, quando ministrant in portis atrii interioris et intrinsecus.

18. Vittae lineae erunt in capitibus eorum, et feminalia linea erunt in lumbis eorum, et non accingentur in sudore.

19. Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministraverant, et reponent ea in gazophylacio sanctuarii, et vestient se vestimentis aliis: et non sanctificabunt populum in vestibus suis.

20. Caput autem suum non radent, neque comam nutrient: sed tondentes attondent capita sua.

21. Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius.

22. (a) Et viduam, et repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israel: sed et viduam, quae fuerit vidua a sacerdote, accipient. (a) Lev. 21, 14.

23. Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum et pollutum, et inter mundum et immundum ostendent eis.

24. Et cum fuerit controversia, stabunt in iudiciis meis, et iudicabunt: leges meas, et praecepta mea in omnibus sollemnitatibus meis custodient, et Sabbata mea sanctificabunt.

25. Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem et matrem, et filium et filiam, et fratrem et sororem, quae alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

26. Et postquam fuerit emundatus, septem dies numerabuntur ei.

27. Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo, ait Dominus Deus.

(a) Num. 18, 20. Deut. 18, 1. 28. (a) Non erit autem eis hereditas, ego hereditas eorum: et possessionem non dabitis eis in Israel, ego enim possessio eorum.

29. Victimam et pro peccato et pro delicto ipsi comedent: et omne votum in Israel ipsorum erit.

(b) Exod. 22, 29. 30. (b) Et primitiva omnium primogenitorum, et omnia libamenta ex omnibus, quae offeruntur, sacerdotum erunt: et primitiva ciborum vestrorum dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuae.

(c) Lev. 22, 8. 31. (c) Omne morticinum, et captum a bestia de avibus et de pecoribus non comedent Sacerdotes.

CAPUT XLV.

In terrae divisione, separatis Domino primitiis, assignanda est certa portio sacerdotibus, Levitis, civitati ac principi: servandaque aequitas in ponderibus, mensuris, primitiis et sacrificiis: quae sacrificia offerentur primo ac septimo die primi mensis, et in solemnitatibus Paschae ac Tabernaculorum.

1. Cumque coeperitis terram dividere sortito, separate primitias Domino, sanctificatum de terra, longitudine viginti quinque millia, et latitudine decem millia: sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum.

2. Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: et quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum.

3. Et a mensura ista mensurabis longitudinem viginti quinque millium, et latitudinem decem millium, et in ipso erit templum, sanctumque sanctorum.

4. Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarii, qui accedunt ad ministerium Domini: et erit eis locus in domos, et in sanctuarium sanctitatis.

5. Viginti quinque autem millia longitudinis, et decem millia latitudinis erunt Levitis, qui ministrant domui: ipsi possidebunt viginti gazophylacia.

6. Et possessionem civitatis dabitis quinque millia latitudinis, et longitudinis viginti quinque millia secundum separationem sanctuarii, omni domui Israel.

7. Principi quoque hinc et inde in separationem sanctuarii, et in possessionem civitatis, contra faciem separationis sanctuarii, et contra faciem possessionis urbis: a latere Maris usque ad Mare, et a latere Orientis usque ad Orientem: Longitudinis autem iuxta unamquamque partem a termino Occidentali usque ad terminum Orientalem.

8. De terra erit ei possessio in Israel: et non depopulabuntur ultra principes populum meum: sed terram dabunt domui Israel secundum tribus eorum.

9. Haec dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Israel: iniquitatem et rapinas intermittite, et iudicium et iustitiam facite, separate confinia vestra a populo meo, ait Dominus Deus.

10. Statera iusta, et ephi iustum, et batus iustus erit vobis.

11. Ephi, et batus aequalia, et unius mensurae erunt: ut capiat decimam partem cori batus, et decimam partem cori ephi: iuxta mensuram cori erit aequa libratio eorum.

12. (d) Siclus autem viginti obolos habet. Porro viginti sicli, et viginti quinque sicli, et quindecim sicli, mnam faciunt. (d) Exod. 30, 13. Lev. 27, 25. Num. 3, 47.

13. Et haec sunt primitiae, quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, et sextam partem ephi de coro hordei.

14. Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: et decem bati corum faciunt: quia decem bati implent corum.

15. Et arietem unum de grege ducentorum de his, quae nutriunt Israel in sacrificium, et in holocaustum, et in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16. Omnis populus terrae tenebitur primitiis his principi in Israel.

17. Et super principem erunt holocausta, et sacrificium, et libamina in sollemnitatibus, et in Calendis, et in Sabbatis, et in universis sollemnitatibus domus Israel: ipse faciet pro peccato sacrificium, et holocaustum, et pacifica ad expiandum pro domo Israel.

18. Haec dicit Dominus Deus: In primo mense, una mensis sumes vitulum de armento immaculatum, et expiabis sanctuarium.

19. Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: et ponet in postibus domus, et in quatuor angulis crepidinis altaris, et in postibus portae atrii interioris.

20. Et sic facies in septima mensis pro unoquoque, qui ignoravit, et errore deceptus est, et expiabis pro domo.

21. In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis Paschae sollemnitas: septem diebus azyma comedentur.

22. Et faciet princeps in die illa pro se, et pro universo populo terrae, vitulum pro peccato.

23. Et in septem dierum sollemnitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, et septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: et pro peccato hircum caprarum quotidie.

24. Et sacrificium ephi per vitulum, et ephi per arietem faciet: et olei hin per singula ephi.

25. Septimo mense, quintadecima die mensis in sollemnitate faciet sicut supra dicta sunt per septem dies: tam pro peccato, quam pro holocausto, et in sacrificio, et in oleo.

CAPUT XLVI.

Porta solis sabbatis ac calendis aperienda, et quae holocausta his diebus offert princeps, quave porta ipse aut populus templum ingrediatur, vel egrediatur: de spontaneo et quotidiano principis holocausto: de ipsius dono filiis aut servis dato: loco in quibus sacerdotes coquant sacrificia et ministri victimas populi.

1. Haec dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quae respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem Sabbati aperietur, sed et in die Calendarum aperietur.

2. Et intrabit princeps per viam vestibuli portae deforis, et stabit in limine portae: et facient sacerdotes holocaustum eius, et pacifica eius: et adorabit

super limen portae, et egredietur: porta autem non claudetur usque ad vesperam.

3. Et adorabit populus terrae ad ostium portae illius in Sabbatis, et in Calendis coram Domino.

4. Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati sex agnos immaculatos, et arietem immaculatum.

5. Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus eius: et olei hin per singula ephi.

6. In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: et sex agni, et arietes immaculati erunt.

7. Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autem, sicut invenerit manus eius: et olei hin per singula ephi.

8. Cumque ingressurus est princeps, per viam vestibuli portae ingrediatur, et per eamdem viam exeat.

9. Et cum intrabit populus terrae in conspectu Domini in sollemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portae Meridianae: porro qui ingreditur per viam portae Meridianae, egrediatur per viam portae Aquilonis: non revertetur per viam portae, per quam ingressus est, sed e regione illius egredietur.

10. Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, et cum egredientibus egredietur.

11. Et in nundinis, et in sollemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum, et ephi per arietem: agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus eius: et olei hin per singula ephi.

12. Cum autem fecerit princeps spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino: aperietur ei porta, quae respicit ad Orientem, et faciet holocaustum suum, et pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati: et egredietur, claudeturque porta postquam exierit.

13. Et agnum eiusdem anni immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino: semper mane faciet illud.

14. Et faciet sacrificium super eo cata mane mane sextam partem ephi, et de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similae: sacrificium Domino legitimum, iuge atque perpetuum.

15. Faciet agnum, et sacrificium, et oleum cata mane mane: holocaustum sempiternum.

16. Haec dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis suis: hereditas eius, filiorum suorum erit, possidebunt eam hereditarie.

17. Si autem dederit legatum de hereditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis, et revertetur ad principem: hereditas autem eius, filiis eius erit.

18. Et non accipiet princeps de hereditate populi per violentiam, et de possessione eorum: sed de possessione sua hereditatem dabit filiis suis: ut non dispergatur populus meus unusquisque a possessione sua.

19. Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portae, in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes, quae respiciebant ad Aquilonem: et erat ibi locus vergens ad Occidentem.

20. Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato, et pro delicto: ubi coquent sacrificium, ut non efferant in atrium exterius, et sanctificetur populus.

21. Et eduxit me in atrium exterius, et circumduxit me per quatuor angulos atrii: et ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii.

22. In quatuor angulis atrii atriola disposita, quadraginta cubitorum per longum, et triginta per latum: mensurae unius quatuor erant.

23. Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: et culinae fabricatae erant subter porticus per gyrum.

24. Et dixit ad me: Haec est domus culinarum in qua coquent ministri domus Domini victimas populi.

CAPUT XLVII.

Aquae subter limen domus egredientes, et in latus templi dextrum descendentes, efficiuntur torrens qui tandem non potest transvadari, et sanat omnia ad quae pertigerit, habens pisces et arbores fructiferas: termini terrae sanctae, quae duodecim tribubus Israel et advenis dividenda est.

1. Et convertit me ad portam domus, et ecce aquae egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad Orientem: aquae autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.

2. Et eduxit me per viam portae Aquilonis, et convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quae respiciebat ad Orientem: et ecce aquae redundantes a latere dextro.

3. Cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, et mensus est mille cubitos: et traduxit me per aquam usque ad talos.

4. Rursumque mensus est mille, et traduxit me per aquam usque ad genua:

5. Et mensus est mille, et traduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerant aquae profundi torrentis, qui non potest transvadari.

6. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. Et eduxit me, et convertit ad ripam torrentis.

7. Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte.

8. Et ait ad me: Aquae istae, quae egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, et descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, et exibunt, et sanabuntur aquae.

9. Et omnis anima vivens, quae serpit, quocumque venerit torrens, vivet: et erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquae istae, et sanabuntur et vivent omnia, ad quae venerit torrens.

10. Et stabunt super illas piscatores, ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit: plurimae species erunt piscium eius, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiae:

11. In littoribus autem eius, et in paiustribus non sanabuntur, quia in salinas dabuntur.

12. Et super torrentem orietur in ripis eius ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus eius: per singulos menses afferet primitiva, quia aquae eius de sanctuario egredientur: et erunt fructus eius in cibum, et folia eius ad medicinam.

13. Haec dicit Dominus Deus: Hic est terminus, in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israel: quia Ioseph duplicem funiculum habet.

14. Possidebitis autem eam singuli aeque ut frater suus: super quam levavi manum meam ut darem patribus vestris: et cadet terra haec vobis in possessionem.

15. Hic est autem terminus terrae: ad plagam Septentrionalem a mari magno via Hethalon, venientibus Sedada,

16. Emath, Berotha, Sabarim, quae est inter terminum Damasci et confinium Emath, domus Tichon, quae est iuxta terminum Auran.

17. Et erit terminus a Mari usque ad atrium Enon terminus Damasci, et ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plaga Septentrionalis.

18. Porro plaga Orientalis de medio Aoran, et de medio Damasci, et de medio Galaad, et de medio terrae Israel, Iordanis disterminans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem.

19. Plaga autem australis meridiana a Thamar usque ad aquas contradictionis Cades: et torrens usque ad mare magnum: et haec est plaga ad Meridiem australis.

20. Et plaga Maris, mare magnum a confinio per directum, donec venias Emath: haec est plaga Maris.

21. Et dividetis terram istam vobis per tribus Israel:

22. Et mittetis eam in hereditatem vobis, et advenis, qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestrum: et erunt vobis sicut indigenae inter filios Israel: vobiscum divident possessionem in medio tribuum Israel.

23. In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dominus Deus.

CAPUT XLVIII.

Divisio terrae sanctae in duodecim tribus: ubi sint primitiae et sanctuarium: locus sacerdotum ac Levitorum: mensura civitatis in quadro cum suburbanis; possessio principis: et duodecim portae civitatis iuxta duodecim tribus.

1. Et haec nomina tribuum a finibus Aquilonis iuxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonem iuxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan una.

2. Et super terminum Dan, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Aser una:

3. Et super terminum Aser, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Nephthali una.

4. Et super terminum Nephthali, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Manasse una.

5. Et super terminum Manasse, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ephraim una.

6. Et super terminum Ephraim, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Ruben una.

7. Et super terminum Ruben, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Iuda una.

8. Et super terminum Iuda, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, erunt primitiae, quas separabitis, viginti quinque millibus latitudinis et longitudinis, sicuti singulae partes a plaga Orientali usque ad plagam Maris: et erit sanctuarium in medio eius.

9. Primitiae, quas separabitis Domino: longitudo viginti quinque millibus, et latitudo decem millibus.

10. Haec autem erunt primitiae sanctuarii sacerdotum: ad Aquilonem longitudinis viginti quinque millia, et ad Mare latitudinis decem millia, sed et ad Orientem latitudinis decem millia, et ad Meridiem longitudinis viginti quinque millia: et erit sanctuarium Domini in medio eius.

11. Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoc, qui custodierunt ceremonias meas, et non erraverunt cum errarent filii Israel, sicut erraverunt et Levitae.

12. Et erunt eis primitiae de primitiis terrae sanctum sanctorum, iuxta terminum Levitarum.

13. Sed et Levitis similiter iuxta fines sacerdotum viginti quinque millia longitudinis, et latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti et quinque millium, et latitudo decem millium.

14. Et non venundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiae terrae, quia sanctificatae sunt Domino.

15. Quinque millia autem, quae supersunt in latitudine per viginti quinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, et in suburbana: et erit civitas in medio eius.

16. Et hae mensurae eius: ad plagam Septentrionalem quingenta et quatuor millia: et ad plagam Meridianam, quingenta et quatuor millia: et ad plagam Orientalem, quingenta et quatuor millia: et ad plagam Occidentalem, quingenta et quatuor millia.

17. Erunt autem suburbana civitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, et ad Meridiem ducenta quinquaginta, et ad Orientem ducenta quinquaginta, et ad Mare ducenta quinquaginta.

18. Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii, decem millia in Orientem, et decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiae sanctuarii: et erunt fruges eius in panes his, qui serviunt civitati.

19. Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Israel.

20. Omnes primitiae, viginti quinque millium, per viginti quinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarii, et in possessionem civitatis.

21. Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii, et possessionis civitatis e regione viginti quinque millium primitiarum usque ad terminum Orientalem: sed et ad Mare e regione viginti quinque millium usque ad terminum maris, similiter in partibus principis erit: et erunt primitiae sanctuarii, et sanctuarium templi in medio eius.

22. De possessione autem Levitarum, et de possessione civitatis in medio partium principis: erit inter terminum Iuda, et inter terminum Beniamin, et ad principem pertinebit.

23. Et reliquis tribubus: A plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Beniamin una.

24. Et contra terminum Beniamin, a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Simeon una.

25. Et super terminum Simeonis, a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Issachar una.

26. Et super terminum Issachar, a plaga Orientali usque ad plagam Occidentalem, Zabulon una.

27. Et super terminum Zabulon, a plaga Orientali usque ad plagam Maris, Gad una.

28. Et super terminum Gad, ad plagam Austri in Meridie: et erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hereditas contra mare magnum.

29. Haec est terra, quam mittetis in sortem tribubus Israel: et hae partitiones earum, ait Dominus Deus.

30. Et hi egressus civitatis: A plaga Septentrionali quingentos et quatuor millia mensurabis.

31. Et portae civitatis ex nominibus tribuum Israel, portae tres a Septentrione, porta Ruben una, porta Iuda una, porta Levi una.

32. Et ad plagam Orientalem, quingentos et quatuor millia: et portae tres, porta Ioseph una, porta Beniamin una, porta Dan una.

33. Et ad plagam Meridianam, quingentos et quatuor millia metieris: et portae tres, porta Simeonis una, porta Issachar una, porta Zabulon una.

34. Et ad plagam Occidentalem, quingentos et quatuor millia, et portae eorum tres, porta Gad una, porta Aser una, porta Nephthali una.

35. Per circuitum, decem et octo millia: et nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PROPHETIA DANIELIS

CAPUT I.

Daniel, Ananias, Misaël et Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldaeorum astarent regi: mutatisque ipsorum nominibus, obtinent a praeposito eunuchorum ut solis vescantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipsorum corpulentiores erant quam illorum qui cibo regio vescebantur: quibus Deus sapientiam dedit, et Danieli praeterea intelligentiam somniorum.

1. Anno tertio regni Ioakim regis Iuda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem, et obsedit eam;

2. Et tradidit Dominus in manu eius Ioakim regem Iuda, et partem vasorum domus Dei: et asportavit ea in terram Sennaar in domum dei sui, et vasa intulit in domum Thesauri dei sui.

3. Et ait rex Asphenez praeposito Eunuchorum ut introduceret de filiis Israel, et de semine regio et tyrannorum,

4. Pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, et eruditos omni sapientia, cautos scientia, et doctos disciplina, et qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, et linguam Chaldaeorum.

5. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, et de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis.

6. Fuerunt ergo inter eos de filiis Iuda, Daniel, Ananias, Misael, et Azarias.

7. Et imposuit eis praepositus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltassar: Ananiae, Sidrach: Misaeli, Misach: et Azariae, Abdenago.

8. Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius: et rogavit eunuchorum praepositum ne contaminaretur.

9. Dedit autem Deus Danieli gratiam et misericordiam in conspectu principis eunuchorum.

10. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum et potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores prae ceteris adolescentibus coaevis vestris, condemnabitis caput meum regi.

11. Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaelem, et Azariam:

12. Tenta nos obsecro servos tuos diebus decem, et dentur nobis legumina ad vescendum, et aqua ad bibendum:

13. Et contemplare vultus nostros, et vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio: et sicut videris, facies cum servis tuis.

14. Qui, audito sermone huiuscemodi, tentavit eos diebus decem.

15. Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores, et corpulentiores prae omnibus pueris, qui vescebantur cibo regio.

16. Porro Malasar tollebat cibaria, et vinum potus eorum: dabatque eis legumina.

17. Pueris autem his dedit Deus scientiam, et disciplinam in omni libro, et sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum et somniorum.

18. Completis itaque diebus, post quos dixerat rex ut introducerentur: introduxit eos praepositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor.

19. Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias, Misael, et Azarias: et steterunt in conspectu Regis.

20. Et omne verbum sapientiae et intellectus, quod sciscitatus est ab eis Rex, invenit in eis decuplum super cunctos ariolos, et magos, qui erant in universo regno eius.

21. (a) Fuit autem Daniel usque ad annum primum (a) Inf. 6, 28.
Cyri regis.

CAPUT II.

Cum sapientes Chaldaei somnium Nabuchodonosor coniectare non potentes, iuberentur omnes interimi, oranti Danieli revelatum est mysterium, qui regi aperit somnium ipsius de magna quadam statua, eiusque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonosor Danielem adoravit, et hostias ac incensum illi praecepit offerri, confitens Dominum Deum, et exaltans Danielem.

1. In anno secundo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor somnium, et conterritus est spiritus eius, et somnium eius fugit ab eo.

2. Praecepit autem rex, ut convocarentur arioli, et magi, et malefici, et Chaldaei: ut indicarent regi somnia sua: qui cum venissent, steterunt coram rege.

3. Et dixit ad eos rex: Vidi somnium: et mente confusus ignoro quid viderim.

4. Responderuntque Chaldaei regi Syriace: Rex in sempiternum vive: dic somnium servis tuis, et interpretationem eius indicabimus.

5. Et respondens rex ait Chaldaeis: Sermo recessit a me: nisi indicaveritis mihi somnium, et coniecturam eius, peribitis vos, et domus vestrae publicabuntur.

6. Si autem somnium, et coniecturam eius narraveritis, praemia, et dona, et honorem multum accipietis a me: somnium igitur, et interpretationem eius indicate mihi.

7. Responderunt secundo, atque dixerunt: Rex somnium dicat servis suis, et interpretationem illius indicabimus.

8. Respondit rex, et ait: Certe novi quod tempus redimitis, scientes quod recesserit a me sermo.

9. Si ergo somnium non indicaveritis mihi, una est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem, et deceptione plenam composueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, ut sciam quod interpretationem quoque eius veram loquamini.

10. Respondentes ergo Chaldaei coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, rex, possit implere: sed neque regum quisquam magnus et potens verbum huiuscemodi sciscitatur ab omni ariolo, et mago, et Chaldaeo.

11. Sermo enim, quem tu quaeris, rex, gravis est: nec reperietur quisquam, qui indicet illum in conspectu regis: exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio.

12. Quo audito, rex in furore, et in ira magna praecepit ut perirent omnes sapientes Babylonis.

13. Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quaerebanturque Daniel, et socii eius, ut perirent.

14. Tunc Daniel requisivit de lege, atque sententia ab Arioch principe militiae regis, qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes Babylonis.

15. Et interrogavit eum, qui a rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia a facie regis esset egressa. Cum ergo rem indicasset Arioch Danieli,

16. Daniel ingressus rogavit regem ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi.

17. Et ingressus est domum suam, Ananiaeque et Misaeli, et Azariae sociis suis indicavit negotium:

18. Ut quaererent misericordiam a facie Dei caeli super sacramento isto, et non perirent Daniel, et socii eius cum ceteris sapientibus Babylonis.

19. Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: et benedixit Daniel Deum caeli,

20. Et locutus ait: Sit nomen Domini benedictum a saeculo et usque in saeculum: quia sapientia et fortitudo eius sunt.

21. Et ipse mutat tempora, et aetates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, et scientiam intelligentibus disciplinam:

22. Ipse revelat profunda, et abscondita, et novit in tenebris constituta: et lux cum eo est.

23. Tibi Deus patrum nostrorum confiteor, teque laudo: quia sapientiam, et fortitudinem dedisti mihi: et nunc ostendisti mihi quae rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis.

24. Post haec Daniel ingressus ad Arioch, quem constituerat rex ut perderet sapientes Babylonis, sic ei locutus est: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conspectu regis, et solutionem regi narrabo.

25. Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad regem, et dixit ei: Inveni hominem de filiis transmigrationis Iuda, qui solutionem regi annunciet.

26. Respondit rex, et dixit Danieli, cuius nomen erat Baltassar: Putasne vere potes mihi indicare somnium, quod vidi, et interpretationem eius?

27. Et respondens Daniel coram rege, ait: Mysterium, quod rex interrogat, sapientes, magi, arioli, et aruspices nequeunt indicare regi:

28. Sed est Deus in caelo revelans mysteria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonosor, quae ventura sunt in novissimis temporibus. Somnium tuum, et visiones capitis tui in cubili tuo huiuscemodi sunt:

29. Tu rex cogitare coepisti in strato tuo, quid esset futurum post haec: et qui revelat mysteria, ostendit tibi quae ventura sunt.

30. Mihi quoque non in sapientia, quae est in me plus quam in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est: sed ut interpretatio regi manifesta fieret, et cogitationes mentis tuae scires.

31. Tu rex videbas, et ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, et statura sublimis stabat contra te, et intuitus eius erat terribilis.

32. Huius statuae caput ex auro optimo erat, pectus autem et brachia de argento, porro venter, et femora ex aere.

33. Tibiae autem ferreae, pedum quaedam pars erat ferrea, quaedam autem fictilis.

34. Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: et percussit statuam in pedibus eius ferreis, et fictilibus, et comminuit eos.

35. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, aes, argentum, et aurum, et redacta quasi in favillam aestivae areae, quae rapta sunt vento: nullusque locus inventus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, et implevit universam terram.

36. Hoc est somnium: interpretationem quoque eius dicemus coram te, rex.

37. Tu rex regum es: et Deus caeli, regnum, et fortitudinem, et imperium, et gloriam dedit tibi:

38. Et omnia, in quibus habitant filii hominum, et bestiae agri: volucres quoque caeli dedit in manu tua, et sub ditione tua universa constituit: tu es ergo caput aureum.

39. Et post te consurget regnum aliud minus te argenteum: et regnum tertium aliud aereum, quod imperabit universae terrae.

40. Et regnum quartum erit velut ferrum. quomodo ferrum comminuit, et domat omnia, sic comminuet, et conteret omnia haec.

41. Porro quia vidisti pedum, et digitorum partem testae figuli, et partem ferream: regnum divisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mistum testae ex luto.

42. Et digitos pedum ex parte ferreos, et ex parte fictiles: ex parte regnum erit solidum, et ex parte contritum.

43. Quod autem vidisti ferrum mistum testae ex luto, commiscebuntur quidem humano semine, sed non adhaerebunt sibi, sicut ferrum misceri non potest testae.

44. In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus caeli regnum, quod in aeternum non dissipabitur, et regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, et consumet universa regna haec: et ipsum stabit in aeternum.

45. Secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, et comminuit testam, et ferrum, et aes, et argentum, et aurum, Deus magnus ostendit regi quae ventura sunt postea. et verum est somnium, et fidelis interpretatio eius.

46. Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, et Danielem adoravit, et hostias, et incensum praecepit ut sacrificarent ei.

47. Loquens ergo rex, ait Danieli: Vere Deus vester Deus deorum est, et Dominus regum, et revelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum.

48. Tunc rex Danielem in sublime extulit, et munera multa, et magna dedit ei: et constituit eum principem super omnes provincias Babylonis: et praefectum magistratuum super cunctos sapientes Babylonis.

49. Daniel autem postulavit a rege: et constituit super opera provinciae Babylonis, Sidrach, Misach, et Abdenago: Ipse autem Daniel erat in foribus regis.

CAPUT III.

Ananias, Misaël et Azarias, nolentes adorare statuam quam rex Nabuchodonosor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis; in qua illaesi manentes confitentur Domino, quod propter peccato suae gentis paterentur afflictiones: et petentes eius misericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum: quod Nabuchodonosor animadvertens obstupuit, et illis de fornace egressis benedicit Deum ipsorum, iubens ut occidatur quisquis ipsum blasphemaverit.

1. Nabuchodonosor rex fecit statuam auream alti

tudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, et statuit eam in campo Dura provinciae Babylonis.

2. Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, et iudices, duces, et tyrannos, et praefectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuae, quam erexerat Nabuchodonosor rex.

3. Tunc congregati sunt satrapae, magistratus, et iudices, duces, et tyranni, et optimates, qui erant in potestatibus constituti, et universi principes regionum ut convenirent ad dedicationem statuae, quam erexerat Nabuchodonosor rex. stabant autem in conspectu statuae, quam posuerat Nabuchodonosor rex:

4. Et praeco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, et linguis:

5. In hora, qua audieritis sonitum tubae, et fistulae, et citharae, sambucae, et psalterii, et symphoniae, et universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex.

6. Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis.

7. Post haec igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubae, fistulae, et citharae, sambucae, et psalterii, et symphoniae, et omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, et linguae adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

8. Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldaei accusaverunt Iudaeos:

9. Dixeruntque Nabuchodonosor regi: Rex in aeternum vive:

10. Tu rex posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubae, fistulae, et citharae, sambucae, et psalterii, et symphoniae, et universi generis musicorum, prosternat se, et adoret statuam auream:

11. Si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis.

12. Sunt ergo viri Iudaei, quos constituisti super opera regionis Babylonis, Sidrach, Misach, et Abdenago: viri isti contempserunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, et statuam auream, quam erexisti, non adorant.

13. Tunc Nabuchodonosor in furore, et in ira praecepit ut adducerentur Sidrach, Misach, et Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis.

14. Pronuncians que Nabuchodonosor rex, ait eis: Verene Sidrach, Misach, et Abdenago deos meos non colitis, et statuam auream, quam constitui, non adoratis?

15. Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tubae, fistulae, citharae, sambucae, et psalterii, et symphoniae, omnisque generis musicorum, prosternite vos, et adorate statuam, quam feci: quod si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: et quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea?

16. Respondentes Sidrach, Misach, et Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi.

17. Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, et de manibus tuis, o rex, liberare.

18. Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, et statuam auream, quam erexisti, non adoramus.

19. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: et aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach, et Abdenago, et praecepit ut succenderetur fornax septuplum quam succendi consueverat.

20. Et viris fortissimis de exercitu suo iussit ut ligatis pedibus Sidrach, Misach, et Abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis.

21. Et confestim viri illi vincti cum braccis suis, et tiaris, et calceamentis, et vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis.

22. Nam iussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos, qui miserant Sidrach, Misach, et Abdenago, interfecit flamma ignis.

23. Viri autem hi tres, id est, Sidrach, Misach, et Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quae sequuntur in Hebraeis voluminibus non reperi.

24. Et ambulabant in medio flammae laudantes Deum, et benedicentes Domino.

25. Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait:

26. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, et laudabile, et gloriosum nomen tuum in saecula:

27. Quia iustus es in omnibus, quae fecisti nobis, et universa opera tua vera, et viae tuae rectae, et omnia iudicia tua vera.

28. Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia, quae induxisti super nos, et super civitatem sanctam patrum nostrorum Ierusalem: quia in veritate, et in iudicio induxisti omnia haec propter peccata nostra.

29. Peccavimus enim, et inique egimus recedentes a te: et deliquimus in omnibus:

30. Et praecepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut praeceperas nobis ut bene nobis esset.

31. Omnia ergo, quae induxisti super nos, et universa, quae fecisti nobis, in vero iudicio fecisti:

32. Et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, et pessimorum, praevaricatorumque et regi iniusto, et pessimo ultra omnem terram.

33. Et nunc non possumus aperire os: confusio, et opprobrium facti sumus servis tuis, et his, qui colunt te.

34. Ne, quaesumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, et ne dissipes testamentum tuum.

35. Neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, et Isaac servum tuum, et Israel sanctum tuum:

36. Quibus locutus es pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas caeli, et sicut arenam, quae est in littore maris:

37. Quia Domine imminuti sumus plus quam omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra.

38. Et non est in tempore hoc princeps, et dux, et propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te,

39. Ut possimus invenire misericordiam tuam: sed in animo contrito, et spiritu humilitatis suscipiamur.

40. Sicut in holocausto arietum, et taurorum, et sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te.

41. Et nunc sequimur te in toto corde, et timemus te, et quaerimus faciem tuam.

42. Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, et secundum multitudinem misericordiae tuae.

43. Et erue nos in mirabilibus tuis, et da gloriam nomini tuo Domine:

44. Et confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, et robur eorum conteratur:

45. Et sciant quia tu es Dominus Deus solus, et gloriosus super orbem terrarum.

46. Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem, naphtha, et stuppa, et pice, et malleolis,

47. Et effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novem:

48. Et erupit, et incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldaeis.

49. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, et sociis eius in fornacem: et excussit flammam ignis de fornace,

50. Et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, et non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiae intulit.

51. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, et glorificabant, et benedicebant Deum in fornace, dicentes:

52. Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum: et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in saecula. et benedictum nomen gloriae tuae sanctum: et laudabile, et superexaltatum in omnibus saeculis.

53. Benedictus es in templo sancto gloriae tuae: et superlaudabilis, et supergloriosus in saecula.

54. Benedictus es in throno regni tui: et superlaudabilis, et superexaltatus in saecula.

55. Benedictus es, qui intueris abyssos, et sedes super cherubim: et laudabilis, et superexaltatus in saecula.

56. Benedictus es in firmamento caeli: et laudabilis et gloriosus in saecula.

57. Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

58. Benedicite Angeli Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

(a) Psalm. 148, 4. 59. (a) Benedicite caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

60. Benedicite aquae omnes, quae super caelos sunt, Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

61. Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

62. Benedicite sol, et luna Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

63. Benedicite stellae caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

64. Benedicite omnis imber, et ros Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

65. Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

66. Benedicite ignis, et aestus Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

67. Benedicite frigus, et aestus Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

68. Benedicite rores, et pruina Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

69. Benedicite gelu, et frigus Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

70. Benedicite glacies, et nives Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

71. Benedicite noctes, et dies Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

72. Benedicite lux, et tenebrae Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

73. Benedicite fulgura, et nubes Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

74. Benedicat terra Dominum: laudet, et superexaltet eum in saecula.

75. Benedicite montes, et colles Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

76. Benedicite universa germinantia in terra Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

77. Benedicite fontes Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

78. Benedicite maria, et flumina Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

79. Benedicite cete, et omnia, quae moventur in aquis, Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

80. Benedicite omnes volucres caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

81. Benedicite omnes bestiae, et pecora Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

82. Benedicite filii hominum Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

83. Benedicat Israel Dominum: laudet et superexaltet eum in saecula.

84. Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

85. Benedicite servi Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

86. Benedicite spiritus, et animae iustorum Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

87. Benedicite sancti, et humiles corde Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

88. Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate et superexaltate eum in saecula:

Quia eruit nos de inferno, et salvos fecit de manu mortis, et liberavit nos de medio ardentis flammae, et de medio ignis eruit nos.

89. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius.

90. Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate et confitemini ei, quia in omnia saecula misericordia eius.

Hucusque in Hebraeo non habetur: et quae posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, et surrexit propere, et ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Vere rex.

92. Respondit, et ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, et ambulantes in medio ignis, et nihil corruptionis in eis est, et species quarti similis filio Dei.

93. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, et ait: Sidrach, Misach, et Abdenago servi Dei excelsi, egredimini, et venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach, et Abdenago de medio ignis.

94. Et congregati satrapae, et magistratus, et iudices, et potentes regis contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, et capillus capitis eorum non esset adustus, et sarabala eorum non fuissent immutata, et odor ignis non transisset per eos.

95. Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach, et Abdenago,

qui misit angelum suum, et eruit servos suos, qui crediderunt in eum: et verbum regis immutaverunt, et tradiderunt corpora sua ne servirent, et ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo.

96. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, et lingua, quaecumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, et Abdenago, dispereat, et domus eius vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.

97. Tunc rex promovit Sidrach, Misach, et Abdenago in provincia Babylonis.

98. Nabuchodonosor rex, omnibus populis, gentibus, et linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur.

99. Signa, et mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi praedicare

100. Signa eius, quia magna sunt: et mirabilia eius, quia fortia: et regnum eius regnum sempiternum, et (a) potestas eius in generationem et generationem.

(a) Infra 4, 31. et 7, 14.

CAPUT IV.

Somnium regis Nabuchodonosor de excelsa arbore praecisa solus Daniel interpretatur, quod ipse regno pulsus ad septem annos cum bestiis ageret: hortatur igitur ut eleemosynis sua redimat peccata: sed completur nihilominus somnium propter illius superbiam, donec Deum coeli recognovit; et tunc in suum regnum restituitur.

1. Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, et florens in palatio meo:

2. Somnium vidi, quod perterruit me: et cogitationes meae in strato meo, et visiones capitis mei conturbaverunt me.

3. Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, et ut solutionem somnii indicarent mihi.

4. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldaei, et aruspices, et somnium narravi in conspectu eorum: et solutionem eius non indicaverunt mihi:

5. Donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: et somnium coram ipso locutus sum.

6. Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quod spiritum sanctorum deorum habeas in te, et omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, et solutionem earum narra.

7. Visio capitis mei in cubili meo: Videbam, et ecce arbor in medio terrae, et altitudo eius nimia.

8. Magna arbor, et fortis: et proceritas eius contingens caelum: aspectus illius erat usque ad terminos universae terrae.

9. Folia eius pulcherrima, et fructus eius nimius: et esca universorum in ea, subter eam habitabant animalia, et bestiae, et in ramis eius conversabantur volucres caeli: et ex ea vescebatur omnis caro.

10. Videbam in visione capitis mei super stratum meum, et ecce vigil, et sanctus de caelo descendit.

11. Clamavit fortiter, et sic ait: Succidite arborem, et praecidite ramos eius: excutite folia eius, et dispergite fructus eius: fugiant bestiae, quae subter eam sunt, et volucres de ramis eius.

12. Verumtamen germen radicum eius in terra sinite, et alligetur vinculo ferreo et aereo in herbis, quae foris sunt, et rore caeli tingatur, et cum feris pars eius in herba terrae.

13. Cor eius ab humano commutetur, et cor ferae detur ei: et septem tempora mutentur super eum.

14. In sententia vigilum decretum est, et sermo sanctorum, et petitio: donec cognoscant viventes quoniam dominatur Excelsus in regno hominum; et cuicumque voluerit, dabit illud, et humillimum hominem constituet super eum.

15. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum in te est.

16. Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, coepit intra semetipsum tacitus cogitare quasi una hora: et cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem rex ait: Baltassar, somnium et interpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar, et dixit: Domine mi, somnium his, qui te oderunt, et interpretatio eius hostibus tuis sit.

17. Arborem, quam vidisti sublimem, atque robustam, cuius altitudo pertingit ad caelum, et aspectus illius in omnem terram:

18. Et rami eius pulcherrimi, et fructus eius nimius, et esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiae agri, et in ramis eius commorantes aves caeli:

19. Tu es rex, qui magnificatus es, et invaluisti: et magnitudo tua crevit, et pervenit usque ad caelum, et potestas tua in terminos universae terrae.

20. Quod autem vidit rex vigilem, et sanctum descendere de caelo, et dicere: Succidite arborem, et dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, et vinciatur ferro et aere in herbis foris, et rore caeli conspergatur, et cum feris sit pabulum eius, donec septem tempora mutentur super eum:

21. Haec est interpretatio sententiae Altissimi, quae pervenit super dominum meum regem:

22. Eiicient te ab hominibus, et cum bestiis ferisque erit habitatio tua, et (b) foenum ut bos comedes, et rore caeli infundêris: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus super regnum hominum, et cuicumque voluerit, det illud.

(b) Inf. 5, 21.

23. Quod autem praecepit ut relinqueretur germen radicum eius, id est arboris: regnum tuum tibi manebit postquam cognoveris potestatem esse caelestem.

24. Quam ob rem rex consilium meum placeat tibi, (c) et peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.

(c) Eccli. 3, 33.

25. Omnia haec venerunt super Nabuchodonosor regem.

26. Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.

27. Responditque rex, et ait: Nonne haec est Babylon magna, quam ego aedificavi in domum regni, in robore fortitudinis meae, et in gloria decoris mei?

28. Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de caelo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit a te,

29. Et ab hominibus eiicient te, et cum bestiis et feris erit habitatio tua: foenum quasi bos comedes, et septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, et cuicumque voluerit, det illud.

30. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, et ex hominibus abiectus est, et foenum ut bos comedit, et rore caeli corpus eius in-

fectum est: donec capilli eius in similitudinem aquilarum crescerent, et ungues eius quasi avium.

31. Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad caelum levavi, et sensus meus redditus est mihi: et Altissimo benedixi, et viventem in (a) Sup. 3, 100. Infra 7, 14. sempiternum laudavi, et glorificavi: (a) quia potestas eius potestas sempiterna, et regnum eius in generationem et generationem.

32. Et omnes habitatores terrae apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus caeli quam in habitatoribus terrae: et non est qui resistat manui eius, et dicat ei: Quare fecisti?

33. In ipso tempore sensus meus reversus est ad me, et ad honorem regni mei, decoremque perveni: et figura mea reversa est ad me: et optimates mei, et magistratus mei requisierunt me, et in regno meo restitutus sum: et magnificentia amplior addita est mihi.

34. Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, et magnifico, et glorifico regem caeli: quia omnia opera eius vera, et viae eius iudicia, et gradientes in superbia potest humiliare.

CAPUT V.

Postquam Baltassar in convivio bibit cum suis, ex vasis templi Domini, laudando idola sua, vidit digitos in pariete scribentes: quam scripturam solus Daniel legere potuit et interpretari, nempe quod quia secutus ipsum Nabuchodonosor elevaverat cor suum contra Deum laudans idola, similiter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, successit Darius Medus.

1. Baltassar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille: et unusquisque secundum suam bibebat aetatem.

2. Praecepit ergo iam temulentus ut afferrentur vasa aurea et argentea, quae asportaverat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Ierusalem, ut biberent in eis rex, et optimates eius, uxoresque eius, et concubinae.

3. Tunc allata sunt vasa aurea, et argentea, quae asportaverat de templo, quod fuerat in Ierusalem: et biberunt in eis rex, et optimates eius, uxores et concubinae illius.

4. Bibebant vinum, et laudabant deos suos aureos, et argenteos, aereos, ferreos, ligneosque et lapideos.

5. In eadem hora apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis contra candelabrum in superficie parietis aulae regiae: et rex aspiciebat articulos manus scribentis.

6. Tunc facies regis commutata est, et cogitationes eius conturbabant eum: et compages renum eius solvebantur, et genua eius ad se invicem collidebantur.

7. Exclamavit itaque rex fortiter ut introducerent magos, Chaldaeos, et aruspices. Et proloquens rex ait sapientibus Babylonis: Quicumque legerit scripturam hanc, et interpretationem eius manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, et torquem auream habebit in collo, et tertius in regno meo erit.

8. Tunc ingressi omnes sapientes regis non potuerunt nec scripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

9. Unde rex Baltassar satis conturbatus est, et vultus illius immutatus est: sed et optimates eius turbabantur.

10. Regina autem pro re, quae acciderat regi, et optimatibus eius, domum convivii ingressa est: et proloquens ait: Rex in aeternum vive: non te conturbent cogitationes tuae, neque facies tua immutetur.

11. Est vir in regno tuo, qui spiritum deorum sanctorum habet in se: et in diebus patris tui scientia et sapientia inventae sunt in eo: nam et rex Nabuchodonosor pater tuus principem magorum, incantatorum, Chaldaeorum, et aruspicum constituit eum, pater, inquam, tuus, o rex:

12. Quia spiritus amplior, et prudentia, intelligentiaque et interpretatio somniorum, et ostensio secretorum, ac solutio ligatorum inventae sunt in eo, hoc est in Daniele: cui rex posuit nomen Baltassar. nunc itaque Daniel vocetur, et interpretationem narrabit.

13. Igitur introductus est Daniel coram rege. Ad quem praefatus rex ait: Tu es Daniel de filiis captivitatis Iudae, quem adduxit pater meus rex de Iudaea?

14. Audivi de te quoniam spiritum deorum habeas: et scientia, intelligentiaque ac sapientia ampliores inventae sunt in te.

15. Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, ut scripturam hanc legerent, et interpretationem eius indicarent mihi: et nequiverunt sensum huius sermonis edicere.

16. Porro ego audivi de te, quod possis obscura interpretari, et ligata dissolvere: si ergo vales scripturam legere, et interpretationem eius indicare mihi, purpura vestieris, et torquem auream circa collum tuum habebis, et tertius in regno meo princeps eris.

17. Ad quae respondens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, et dona domus tuae alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, et interpretationem eius ostendam tibi.

18. O rex, Deus altissimus regnum, et magnificentiam, gloriam, et honorem dedit Nabuchodonosor patri tuo.

19. Et propter magnificentiam, quam dederat ei, universi populi, tribus, et linguae tremebant et metuebant eum: quos volebat, interficiebat: et quos volebat, percutiebat: et quos volebat, exaltabat: et quos volebat, humiliabat.

20. Quando autem elevatum est cor eius, et spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, et gloria eius ablata est:

21. (b) Et a filiis hominum eiectus est, sed et cor (b) Supra 4, 22.
eius cum bestiis positum est, et cum onagris erat habitatio eius: foenum quoque ut bos comedebat, et rore caeli corpus eius infectum est, donec cognosceret quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum: et quemcumque voluerit, suscitabit super illud.

22. Tu quoque filius eius Baltassar, non humiliasti cor tuum, cum scires haec omnia:

23. Sed adversum Dominatorem caeli elevatus es: et vasa domus eius allata sunt coram te: et tu, et optimates tui, et uxores tuae, et concubinae tuae vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, et aureos, et aereos, ferreos, ligneosque et lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti: porro Deum, qui habet flatum tuum in manu sua, et omnes vias tuas, non glorificasti.

24. Idcirco ab eo missus est articulus manus, quae scripsit hoc, quod exaratum est.

25. Haec est autem scriptura, quae digesta est: Mane, Thecel, Phares.

26. Et haec est interpretatio sermonis. Mane: numeravit Deus regnum tuum, et complevit illud.

27. Thecel: appensus es in statera, et inventus es minus habens.

28. Phares: divisum est regnum tuum, et datum est Medis, et Persis.

29. Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, et circumdata est torques aurea collo eius: et praedicatum est de eo quod haberet potestatem tertius in regno suo.

30. Eadem nocte interfectus est Baltasaar rex Chaldaeus.

31. Et Darius Medus successit in regnum annos natus sexaginta duos.

CAPUT VI.

Daniel supra satrapas regni constituitur, et accusatus quod regis edictum non servasset, quia Deum coeli orabat, missus est in lacum leonum; sequentique die illaesus eductus, immissis ac subito dilaniatis eius accusatoribus: qua re motus rex, in suis provinciis Deum eius timendum praecepit.

1. Placuit Dario, et constituit super regnum satrapas centum viginti ut essent in toto regno suo.

2. Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut satrapae illis redderent rationem, et rex non sustineret molestiam.

3. Igitur Daniel superabat omnes principes, et satrapas: quia spiritus Dei amplior erat in illo.

4. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum: unde principes, et satrapae quaerebant occasionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullamque causam, et suspicionem reperire potuerunt, eo quod fidelis esset, et omnis culpa, et suspicio non inveniretur in eo.

5. Dixerunt ergo viri illi: Non inveniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui.

6. Tunc principes, et satrapae surripuerunt regi, et sic locuti sunt ei: Dari rex in aeternum vive:

7. Consilium inierunt omnes principes regni tui, magistratus, et satrapae, senatores, et iudices ut decretum imperatorium exeat, et edictum: Ut omnis, qui petierit aliquam petitionem a quocumque deo, et homine usque ad triginta dies, nisi a te rex, mittatur in lacum leonum.

8. Nunc itaque rex confirma sententiam, et scribe decretum: ut non immutetur quod statutum est a Medis et Persis, nec praevaricari cuiquam liceat.

9. Porro rex Darius proposuit edictum, et statuit.

10. Quod cum Daniel comperisset, id est, constitutam legem, ingressus est domum suam: et fenestris apertis in coenaculo suo contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, et adorabat, confitebaturque coram Deo suo sicut et ante facere consueverat.

11. Viri ergo illi curiosius inquirentes invenerunt Danielem orantem, et obsecrantem Deum suum.

12. Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex numquid non constituisti, ut omnis homo, qui rogaret quemquam de diis, et hominibus usque ad dies triginta, nisi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos respondens rex, ait: Verus est sermo iuxta decretum Medorum, atque Persarum, quod praevaricari non licet.

13. Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Iuda, non curavit de lege tua, et de edicto, quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua.

14. Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est: et pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, et usque ad occasum solis laborabat ut erueret illum.

15. Viri autem illi intelligentes regem dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum, atque Persarum est ut omne decretum, quod constituerit rex, non liceat immutari.

16. Tunc rex praecepit: et adduxerunt Danielem, et miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis semper, ipse liberabit te.

17. Allatusque est lapis unus, et positus est super os laci: quem obsignavit rex annulo suo, et annulo optimatum suorum, nequid fieret contra Danielem.

18. Et abiit rex in domum suam, et dormivit incoenatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper et somnus recessit ab eo.

19. Tunc rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum perrexit:

20. Appropinquansque lacui, Danielem voce lacrymabili inclamavit, et affatus est eum: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus, cui tu servis semper, putasne valuit te liberare a leonibus?

21. Et Daniel regi respondens ait: Rex in aeternum vive:

22. (a) Deus meus misit angelum suum, et conclusit ora leonum, et non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inventa est in me: sed et coram te, rex, delictum non feci. (a) 1 Mach 2, 60.

23. Tunc vehementer rex gavisus est super eo, et Danielem praecepit educi de lacu: eductusque est Daniel de lacu, et nulla laesio inventa est in eo, quia credidit Deo suo.

24. Iubente autem rege, adducti sunt viri illi, qui accusaverant Danielem: et in lacum leonum missi sunt, ipsi, et filii, et uxores eorum: et non pervenerunt usque ad pavimentum laci, donec arriperent eos leones, et omnia ossa eorum comminuerunt.

25. Tunc Darius rex scripsit universis populis, tribubus, et linguis habitantibus in universa terra: Pax vobis multiplicetur.

26. A me constitutum est decretum, ut in universo imperio, et regno meo tremiscant, et paveant Deum Danielis. ipse est enim Deus vivens, et aeternus in saecula: et regnum eius non dissipabitur, et potestas eius usque in aeternum.

27. Ipse liberator, atque salvator, faciens signa, et mirabilia in caelo, et in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

28. (b) Porro Daniel perseveravit usque ad regnum Darii, regnumque Cyri Persae. (b) Supra 1, 21.

CAPUT VII.

Visio Danielis de quatuor bestiis quatuor regna designantibus: de antiquo dierum et throno eius ac ministris, quo iudicante perierunt bestiae, ad hunc accedens filius hominis accipit potestatem aeternam et incorruptibile regnum: declarantur regna per bestias designata, et maxime quae per quartam bestiam et eius cornua designentur quae regnabit usque ad tempus et tempora et dimidium temporis.

1. Anno primo Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis eius in cubili suo: et somnium scribens, brevi sermone comprehendit: summatimque perstringens, ait:

2. Videbam in visione mea nocte, et ecce quatuor venti caeli pugnabant in mari magno.

3. Et quatuor bestiae grandes ascendebant de mari diversae inter se.

4. Prima quasi leaena, et alas habebat aquilae: aspiciebam donec evulsae sunt alae eius, et sublata est de terra, et super pedes quasi homo stetit, et cor hominis datum est ei.

5. Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit: et tres ordines erant in ore eius, et in dentibus eius, et sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

6. Post haec aspiciebam, et ecce alia quasi pardus, et alas habebat quasi avis, quatuor super se, et quatuor capita erant in bestia, et potestas data est ei.

7. Post haec aspiciebam in visione noctis, et ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, et fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, et reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat ceteris bestiis, quas videram ante eam, et habebat cornua decem.

8. Considerabam cornua, et ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum: et tria de cornibus primis evulsa sunt a facie eius: et ecce oculi, quasi oculi hominis erant in cornu isto, et os loquens ingentia.

9. Aspiciebam donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedit: vestimentum eius candidum quasi nix, et capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius flammae ignis: rotae eius ignis accensus.

10. Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur a fa-
(a) Apoc. 5, 11. cie eius. (a) millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, et libri aperti sunt.

11. Aspiciebam propter vocem sermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: et vidi quoniam interfecta esset bestia, et perisset corpus eius, et traditum esset ad comburendum igni:

12. Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, et tempora vitae constituta essent eis usque ad tempus, et tempus.

13. Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus caeli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit: et in conspectu eius obtulerunt eum.

14. Et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum: et omnes populi, tribus, et linguae ipsi servient:
(b) Sup. 3, 100. et 4, 31. Mich. 4, 7. Luc. 1, 32. (b) potestas eius, potestas aeterna, quae non auferetur: et regnum eius, quod non corrumpetur.

15. Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, et visiones capitis mei conturbaverunt me.

16. Accessi ad unum de assistentibus, et veritatem quaerebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, et docuit me:

17. Hae quatuor bestiae magnae: quatuor sunt regna, quae consurgent de terra.

18. Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi: et obtinebunt regnum usque in saeculum, et saeculum saeculorum.

19. Post hoc volui diligenter discere de bestia quarta, quae erat dissimilis valde ab omnibus, et terribilis nimis: dentes et ungues eius ferrei: comedebat, et comminuebat, et reliqua pedibus suis conculcabat:

20. Et de cornibus decem, quae habebat in capite: et de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: et de cornu illo, quod habebat oculos, et os loquens grandia, et maius erat ceteris.

21. Aspiciebam, et ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, et praevalebat eis,

22. Donec venit antiquus dierum, et iudicium dedit sanctis Excelsi, et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti.

23. Et sic ait: Bestia quarta, regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, et devorabit universam terram, et conculcabit, et comminuet eam.

24. Porro cornua decem ipsius regni, decem reges erunt: et alius consurget post eos, et ipse potentior erit prioribus, et tres reges humiliabit.

25. Et sermones contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret: et putabit quod possit mutare tempora, et leges, et tradentur in manu eius usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis.

26. Et iudicium sedebit ut auferatur potentia, et conteratur, et dispereat usque in finem.

27. Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quae est subter omne caelum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei, et obedient.

28. Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, et facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

CAPUT VIII.

Visio de ariete duorum cornuum, et hirco unius ac postmodum quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Persarum designat, hic autem regem Graecorum: additur prophetia de rege impudentis ipsiusque tyrannide, dolo et superbia, qui sine manu conteretur.

1. Anno tertio regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel post id, quod videram in principio,

2. Vidi in visione mea, cum essem in Susis castro, quod est in Aelam regione: vidi autem in visione esse me super portam Ulai.

3. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce aries unus stabat ante paludem, habens cornua excelsa, et unum excelsius altero atque succrescens. Postea

4. Vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, et contra Aquilonem, et contra Meridiem, et omnes bestiae non poterant resistere ei, neque liberari de manu eius: fecitque secundum voluntatem suam, et magnificatus est.

5. Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente super faciem totius terrae, et non tangebat terram: porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos.

6. Et venit usque ad arietem illum cornutum, quem videram stantem ante portam, et cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suae.

7. Cumque appropinquasset prope arietem, efferatus est in eum, et percussit arietem: et comminuit duo cornua eius, et non poterat aries resistere ei: cumque eum misisset in terram, conculcavit, et nemo quibat liberare arietem de manu eius.

8. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque crevisset, fractum est cornu magnum, et orta sunt quatuor cornua subter illud per quatuor ventos caeli.

9. De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum: et factum est grande contra Meridiem, et contra Orientem, et contra fortitudinem.

10. Et magnificatum est usque ad fortitudinem caeli: et deiecit de fortitudine, et de stellis, et conculcavit eas.

11. Et usque ad principem fortitudinis magnifica-

tum est: et ab eo tulit iuge sacrificium, et deiecit locum sanctificationis eius.

12. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: et prosternetur veritas in terra, et faciet, et prosperabitur.

13. Et audivi unum de sanctis loquentem: et dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequo visio, et iuge sacrificium, et peccatum desolationis, quae facta est: et sanctuarium, et fortitudo conculcabitur?

14. Et dixit ei: Usque ad vesperam et mane, dies duo millia trecenti: et mundabitur sanctuarium.

15. Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, et quaererem intelligentiam: ecce stetit in conspectu meo quasi species viri.

16. Et audivi vocem viri inter Ulai, et clamavit, et ait: Gabriel fac intelligere istum visionem.

17. Et venit, et stetit iuxta ubi ego stabam: cumque venisset, pavens corrui in faciem meam, et ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio.

18. Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram: et tetigit me, et statuit me in gradu meo,

19. Dixitque mihi: Ego ostendam tibi quae futura sunt in novissimo maledictionis: quoniam habet tempus finem suum.

20. Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum.

21. Porro hircus caprarum, rex Graecorum est. et cornu grande, quod erat inter oculos eius, ipse est rex primus.

22. Quod autem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente eius consurgent, sed non in fortitudine eius.

23. Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, et intelligens propositiones.

24. Et roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis: et supra quam credi potest, universa vastabit, et prosperabitur, et faciet. Et interficiet robustos, et populum sanctorum

25. Secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manu eius: et cor suum magnificabit, et in copia rerum omnium occidet plurimos: et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur.

26. Et visio vespere et mane, quae dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies erit.

27. Et ego Daniel langui, et aegrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, et stupebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

CAPUT IX.

Post orationem Danielis, qua confitetur Iudaeos propter sua et patrum peccata venisse in magnam afflictionem, petens Dei misericordiam ergo populum suum, fit ipsi revelatio de 70. hebdomadibus usque ad unctionem Sancti sanctorum, et de Christi morte, populoque eius perdendo, et abominatione desolationis in templo.

1. In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldaeorum:

2. Anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in li-
(a) Ier. 25, 11. et 29, 10. bris (a) numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam prophetam, ut complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni.

3. Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare et deprecari in ieiuniis, sacco, et cinere.

4. Et oravi Dominum Deum meum, et confessus sum, et dixi: (b) Obsecro Domine Deus magne et terribilis, custodiens pactum, et misericordiam diligentibus te, et custodientibus mandata tua. (b) 2 Esd. 1, 5.

5. (c) Peccavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, et recessimus: et declinavimus a mandatis tuis, ac iudiciis. (c) Bar. 1, 17.

6. Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terrae.

7. Tibi Domine iustitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, et habitatoribus Ierusalem, et omni Israel, his qui prope sunt, et his qui procul in universis terris, ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te.

8. Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, et patribus nostris, qui peccaverunt.

9. Tibi autem Domino Deo nostro misericordia, et propitiatio, quia recessimus a te:

10. Et non audivimus vocem Domini Dei nostri ut ambularemus in lege eius, quam posuit nobis per servos suos prophetas.

11. Et omnis Israel praevaricati sunt legem tuam, et declinaverunt ne audirent vocem tuam, et stillavit super nos maledictio, et detestatio, (d) quae scripta est in libro Moysi servi Dei, quia peccavimus ei. (d) Deut. 27, 15.

12. Et statuit sermones suos, quos locutus est super nos, et super principes nostros, qui iudicaverunt nos, ut superinduceret in nos magnum malum, quale numquam fuit sub omni caelo, secundum quod factum est in Ierusalem.

13. Sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc venit super nos: et non rogavimus faciem tuam Domine Deus noster, ut reverteremur ab iniquitatibus nostris, et cogitaremus veritatem tuam.

14. Et vigilavit Dominus super malitiam, et adduxit eam super nos: iustus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis, quae fecit: non enim audivimus vocem eius.

15. (e) Et nunc Domine Deus noster, (f) qui eduxisti populum tuum de Terra Aegypti in manu forti, et fecisti tibi nomen secundum diem hanc: peccavimus, iniquitatem fecimus (e) Bar. 2, 11. (f) Exod. 14, 30.

16. Domine in omnem iustitiam tuam: avertatur obsecro ira tua, et furor tuus a civitate tua Ierusalem, et monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, et iniquitates patrum nostrorum, Ierusalem, et populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum.

17. Nunc ergo exaudi Deus noster orationem servi tui, et preces eius: et ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est, propter temetipsum.

18. Inclina Deus meus aurem tuam, et audi: aperi oculos tuos, et vide desolationem nostram, et civitatem, super quam invocatum est nomen tuum: neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

19. Exaudi Domine, placare Domine: attende et fac: ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum invocatum est super civitatem, et super populum tuum.

20. Cumque adhuc loquerer, et orarem, et confiterer peccata mea, et peccata populi mei Israel, et

prosternerem preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei:

21. Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in visione a principio, cito volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini.

22. Et docuit me, et locutus est mihi, dixitque: Daniel nunc egressus sum ut docerem te, et intelligeres.

23. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu ergo animadverte sermonem, et intellige visionem.

(a) Ioan. 1, 41.

24. (a) Septuaginta hebdomades abbreviatae sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam ut consummetur praevaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur iustitia sempiterna, et impleatur visio, et prophetia, et ungatur Sanctus sanctorum.

25. Scito ergo, et animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Ierusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem, et hebdomades sexaginta duae erunt: et rursum aedificabitur platea, et muri in angustia temporum.

26. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: et non erit eius populus, qui eum negaturus est. Et civitatem, et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: et finis eius vastitas, et post finem belli statuta desolatio.

(b) Matth. 24, 15.

27. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium: et (b) erit in templo abominatio desolationis: et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.

CAPUT X.

Ubi se afflixisset Daniel, videt virum lineis vestitum qui hic describitur, et territus ac tremens confortatur semel et iterum: de resistente principe regni Persarum, de principe Graecorum, et de Michaële principe Iudaeorum qui solus auxiliatur.

1. Anno tertio Cyri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli cognomento Baltassar, et verbum verum, et fortitudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione.

2. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus,

3. Panem desiderabilem non comedi, et caro et vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies.

4. Die autem vigesima et quarta mensis primi eram iuxta fluvium magnum, qui est Tigris.

5. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce vir unus vestitus lineis, et renes eius accincti auro obrizo:

6. Et corpus eius quasi chrysolithus, et facies eius velut species fulguris, et oculi eius ut lampas ardens: et brachia eius, et quae deorsum sunt usque ad pedes, quasi species aeris candentis: et vox sermonum eius ut vox multitudinis.

7. Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri, qui erant mecum, non viderunt: sed terror nimius irruit super eos, et fugerunt in absconditum.

8. Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc: et non remansit in me fortitudo, sed et species mea immutata est in me, et emarcui, nec habui quidquam virium.

9. Et audivi vocem sermonum eius: et audiens iacebam consternatus super faciem meam, et vultus meus haerebat terrae.

10. Et ecce manus tetigit me, et erexit me super genua mea, et super articulos manuum mearum.

11. Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba, quae ego loquor ad te, et sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens.

12. Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua: et ego veni propter sermones tuos.

13. Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus: et ecce Michael unus de principibus primis venit in adiutorium meum, et ego remansi ibi iuxta regem Persarum.

14. Veni autem ut docerem te quae ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in dies.

15. Cumque loqueretur mihi huiuscemodi verbis, deieci vultum meum ad terram, et tacui.

16. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea: et aperiens os meum locutus sum, et dixi ad eum, qui stabat contra me: Domine mi, in visione tua dissolutae sunt compages meae, et nihil in me remansit virium.

17. Et quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed et halitus meus intercluditur.

18. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, et confortavit me,

19. Et dixit: Noli timere vir desideriorum: pax tibi: confortare, et esto robustus. Cumque loqueretur mecum, convalui, et dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me.

20. Et ait: Numquid scis quare venerim ad te? et nunc revertar ut praeliar adversum principem Persarum. cum ego egrederer, apparuit princeps Graecorum veniens.

21. Verumtamen annunciabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: et nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

CAPUT XI.

Vaticinium de regibus Persarum et rege Graecorum: de bellis ac insidiis inter reges austri et aquilonis, et de rege qui Deum deorum non reputabit, sed plurima adversus ipsum loquetur, et quae provincias ab illo erodent, quibusve dominabitur.

1. Ego autem ab anno primo Darii Medi stabam ut confortaretur, et roboraretur.

2. Et nunc veritatem annunciabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, et quartus ditabitur opibus nimiis super omnes: et cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversum regnum Graeciae.

3. Surget vero rex fortis, et dominabitur potestate multa: et faciet quod placuerit ei.

4. Et cum steterit, conteretur regnum eius, et dividetur in quatuor ventos caeli: sed non in posteros eius, neque secundum potentiam illius, qua dominatus est. lacerabitur enim regnum eius etiam in externos, exceptis his.

5. Et confortabitur rex Austri: et de principibus eius praevalebit super eum, et dominabitur ditione: multa enim dominatio eius.

6. Et post finem annorum foederabuntur: filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amici-

tiam, et non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen eius: et tradetur ipsa, et qui adduxerunt eam, adolescentes eius, et qui confortabant eam in temporibus.

7. Et stabit de germine radicum eius plantatio: et veniet cum exercitu, et ingredietur provinciam regis Aquilonis: et abutetur eis, et obtinebit.

8. Insuper et deos eorum, et sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti, et auri captiva ducet in Aegyptum: ipse praevalebit adversus regem Aquilonis.

9. Et intrabit in regnum rex Austri, et revertetur ad terram suam.

10. Filii autem eius provocabuntur, et congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: et veniet properans, et inundans: et revertetur, et concitabitur, et congredietur cum robore eius.

11. Et provocatus rex Austri egredietur, et pugnabit adversus regem Aquilonis, et praeparabit multitudinem nimiam, et dabitur multitudo in manu eius.

12. Et capiet multitudinem, et exaltabitur cor eius, et deiiciet multa millia, sed non praevalebit.

13. Convertetur enim rex Aquilonis, et praeparabit multitudinem multo maiorem quam prius: et in fine temporum, annorumque veniet properans cum exercitu magno, et opibus nimiis.

(a) *Is* 18, 16. 14. (a) Et in temporibus illis multi consurgent adversus regem Austri: filii quoque praevaricatorum populi tui extollentur ut impleant visionem, et corruent.

15. Et veniet rex Aquilonis, et comportabit aggerem, et capiet urbes munitissimas: et brachia Austri non sustinebunt, et consurgent electi eius ad resistendum, et non erit fortitudo.

16. Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, et non erit qui stet contra faciem eius: et stabit in terra inclyta, et consumetur in manu eius.

17. Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum eius, et recta faciet cum eo: et filiam feminarum dabit ei, ut evertat illud: et non stabit, nec illius erit.

18. Et convertet faciem suam ad insulas, et capiet multas: et cessare faciet principem opprobrii sui, et opprobrium eius convertetur in eum.

19. Et convertet faciem suam ad imperium terrae suae, et impinget, et corruet, et non invenietur.

20. Et stabit in loco eius vilissimus, et indignus decóre regio: et in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in praelio.

21. Et stabit in loco eius despectus, et non tribuetur ei honor regius: et veniet clam, et obtinebit regnum in fraudulentia.

22. Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, et conterentur: insuper et dux foederis.

23. Et post amicitias, cum eo faciet dolum: et ascendet, et superabit in modico populo.

24. Et abundantes, et uberes urbes ingredietur: et faciet quae non fecerunt patres eius, et patres patrum eius: rapinas, et praedam, et divitias eorum dissipabit, et contra firmissimas cogitationes inibit: et hoc usque ad tempus.

25. Et concitabitur fortitudo eius, et cor eius adversum regem Austri in exercitu magno: et rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, et fortibus nimis: et non stabunt, quia inibunt adversus eum consilia.

26. Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercitusque eius opprimetur: et cadent interfecti plurimi.

27. Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, et ad mensam unam mendacium loquentur, et non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.

28. Et revertetur in terram suam cum opibus multis: et cor eius adversum testamentum sanctum, et faciet, et revertetur in terram suam.

29. Statuto tempore revertetur, et veniet ad Austrum: et non erit priori simile novissimum.

30. Et venient super eum Trieres, et Romani: et percutietur, et revertetur, et indignabitur contra testamentum sanctuarii, et faciet: reverteturque et cogitabit adversum eos, qui dereliquerunt testamentum sanctuarii.

31. Et brachia ex eo stabunt, et polluent sanctuarium fortitudinis, et auferent iuge sacrificium: et dabunt abominationem in desolationem.

32. Et impii in testamentum simulabunt fraudulenter: populus autem sciens Deum suum, obtinebit, et faciet.

33. Et docti in populo docebunt plurimos: et ruent in gladio, et in flamma, et in captivitate, et in rapina dierum.

34. Cumque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo: et applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

35. Et de eruditis ruent, ut conflentur, et eligantur, et dealbentur usque ad tempus praefinitum: quia adhuc aliud tempus erit.

36. Et faciet iuxta voluntatem suam rex, et elevabitur, et magnificabitur adversus omnem deum: et adversus Deum deorum loquetur magnifica, et dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio.

37. Et Deum patrum suorum non reputabit: et erit in concupiscentiis feminarum, nec quemquam deorum curabit: quia adversum universa consurget.

38. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: et Deum, quem ignoraverunt patres eius, colet auro, et argento, et lapide pretioso, rebusque pretiosis.

39. Et faciet ut muniat Maozim cum Deo alieno, quem cognovit, et multiplicabit gloriam, et dabit eis potestatem in multis, et terram dividet gratuito.

40. Et in tempore praefinito praeliabitur adversus eum rex Austri, et quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus, et in equitibus, et in classe magna, et ingredietur terras, et conteret, et pertransiet.

41. Et introibit in terram gloriosam, et multae corruent: hae autem solae salvabuntur de manu eius, Edom, et Moab, et principium filiorum Ammon.

42. Et mittet manum suam in terras: et Terra Aegypti non effugiet.

43. Et dominabitur thesaurorum auri, et argenti, et in omnibus pretiosis Aegypti: per Libyam quoque, et Aethiopiam transibit.

44. Et fama turbabit eum ab Oriente et ab Aquilone: et veniet in multitudine magna ut conterat et interficiat plurimos.

45. Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum et sanctum: et veniet usque ad summitatem eius, et nemo auxiliabitur ei.

CAPUT XII.

Post magnam afflictionem tandem salvabuntur reliquiae Iudaeorum, et ex mortuis quidam resurgent ad vitam, et quidam ad opprobrium; docti vero ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis stantibus, et viro lineis vestito, qui temporis aperit determinationem: et de completione huius prophetiae post statutum tempus.

1. In tempore autem illo consurget Michael prin-

ceps magnus, qui stat pro filiis populi tui: et veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit scriptus in libro.

2. Et multi de his, qui dormiunt in terrae pulvere,
(a) Matth. 25, 46. evigilabunt: (a) alii in vitam aeternam, et alii in opprobrium ut videant semper.

(b) Sap. 3, 7. 3. Qui autem docti fuerint, (b) fulgebunt quasi splendor firmamenti: et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.

4. Tu autem Daniel claude sermones, et signa librum usque ad tempus statutum: plurimi pertransibunt, et multiplex erit scientia.

5. Et vidi ego Daniel, et ecce quasi duo alii stabant: unus hinc super ripam fluminis, et alius inde ex altera ripa fluminis.

6. Et dixi viro, qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: Usquequo finis horum mirabilium?

7. Et audivi virum, qui indutus erat lineis, qui
(c) Apoc. 10, 5. stabat super aquas fluminis, (c) cum elevasset dexteram et sinistram suam in caelum, et iurasset per viventem in aeternum, quia in tempus, et tempora, et dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa haec.

8. Et ego audivi, et non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post haec?

9. Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones usque ad praefinitum tempus.

10. Eligentur, et dealbabuntur, et quasi ignis probabuntur multi: et impie agent impii, neque intelligent omnes impii, porro docti intelligent.

11. Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta.

12. Beatus, qui expectat, et pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque.

13. Tu autem vade ad praefinitum: et requiesces, et stabis in sorte tua in finem dierum.

Hucusque Danielem in Hebraeo Volumine legimus. Quae sequuntur usque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

CAPUT XIII.

Castissimam Susannam impudici presbyteri, cum eius concubitu frui non possent, falso adulterii accusant: sed cum ad mortem duceretur, orantem exaudivit Deus: et per puerum Danielem proprio ore convictos senes, iure talionis populus interimit.

1. Et erat vir habitans in Babylone, et nomen eius Ioakim:

2. Et accepit uxorem nomine Susannam, filiam Helciae pulchram nimis, et timentem Deum:

3. Parentes enim illius, cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum Legem Moysi.

4. Erat autem Ioakim dives valde, et erat ei pomarium vicinum domui suae: et ad ipsum confluebant Iudaei, eo quod esset honorabilior omnium.

5. Et constituti sunt de populo duo senes iudices in illo anno: de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone a senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum.

6. Isti frequentabant domum Ioakim, et veniebant ad eos omnes, qui habebant iudicia.

7. Cum autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, et deambulabat in pomario viri sui.

8. Et videbant eam senes quotidie ingredientem, et deambulantem: et exarserunt in concupiscentiam eius:

9. Et everterunt sensum suum, et declinaverunt oculos suos ut non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum.

10. Erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum:

11. Erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea:

12. Et observabant quotidie sollicitius videre eam. Dixitque alter ad alterum:

13. Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt a se.

14. Cumque revertissent, venerunt in unum: et sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: et tunc in communi statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

15. Factum est autem, cum observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri et nudiustertius, cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomario: aestus quippe erat:

16. Et non erat ibi quisquam, praeter duos senes absconditos, et contemplantes eam.

17. Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, et smigmata, et ostia pomarii claudite, ut laver.

18. Et fecerunt sicut praeceperat: clauseruntque ostia pomarii, et egressae sunt per posticum ut afferrent quae iusserat. nesciebantque senes intus esse absconditos.

19. Cum autem egressae essent puellae, surrexerunt duo senes, et accurrerunt ad eam, et dixerunt:

20. Ecce ostia pomarii clausa sunt, et nemo nos videt, et nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, et commiscere nobiscum.

21. Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum iuvenis, et ob hanc causam emiseris puellas a te.

22. Ingemuit Susanna, et ait: Angustiae sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras.

23. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini.

24. Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem et senes adversus eam.

25. Et cucurrit unus ad ostia pomarii, et aperuit.

26. Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per posticum ut viderent quidnam esset.

27. Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer: quia numquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

28. Cumque venisset populus ad Ioakim virum eius, venerunt et duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam ut interficerent eam.

29. Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciae uxorem Ioakim. Et statim miserunt.

30. Et venit cum parentibus, et filiis, et universis cognatis suis.

31. Porro Susanna erat delicata nimis, et pulchra specie.

32. At iniqui illi iusserunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiarentur decóre eius.

33. Flebant igitur sui, et omnes qui noverant eam.

34. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius.

35. Quae flens suspexit ad caelum: erat enim cor eius fiduciam habens in Domino.

36. Et dixerunt presbyteri: Cum deambularemus in pomario soli, ingressa est haec cum duabus puellis: et clausit ostia pomarii, et dimisit a se puellas.

37. Venitque ad eam adolescens, qui erat absconditus, et concubuit cum ea.

38. Porro nos cum essemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, et vidimus eos pariter commisceri.

39. Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, et apertis ostiis exilivit:

40. Hanc autem cum apprehendissemus, interrogavimus, quisnam esset adolescens, et noluit indicare nobis: huius rei testes sumus.

41. Credidit eis multitudo quasi senibus et iudicibus populi, et condemnaverunt eam ad mortem.

42. Exclamavit autem voce magna Susanna, et dixit: Deus aeterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant,

43. Tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: et ecce morior, cum nihil horum fecerim, quae isti malitiose composuerunt adversum me.

44. Exaudivit autem Dominus vocem eius.

45. Cumque duceretur ad mortem, suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel:

46. Et exclamavit voce magna: Mundus ego sum a sanguine huius.

47. Et conversus omnis populus ad eum, dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es?

48. Qui cum staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israel, non iudicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel?

49. Revertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam.

50. Reversus est ergo populus cum festinatione, et dixerunt ei senes: Veni, et sede in medio nostrum, et indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.

51. Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, et diiudicabo eos.

52. Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, et dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quae operabaris prius:

53. Iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens,
(a) Exod. 23, 7. et dimittens noxios, dicente Domino: (a) Innocentem et iustum non interficies.

54. Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui ait: Sub schino.

55. Dixit autem Daniel: Recte mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium.

56. Et, amoto eo, iussit venire alium, et dixit ei: Semen Chanaan, et non Iuda, species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum:

57. Sic faciebatis filiabus Israel, et illae timentes loquebantur vobis: sed filia Iuda non sustinuit iniquitatem vestram.

58. Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino.

59. Dixit autem ei Daniel: Recte mentitus es et tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium, et interficiat vos.

60. Exclamavit itaque omnis coetus voce magna, et benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

61. Et consurrexerunt adversus duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntque eis sicut male egerant adversus proximum,

62. (b) Ut facerent secundum legem Moysi: et interfecerunt eos, et salvatus est sanguis innoxius in die illa. (b) Deut. 19, 18. 19.

63. Helcias autem et uxor eius laudaverunt Deum pro filia sua Susanna cum Ioakim marito eius, et cognatis omnibus, quia non esset inventa in ea res turpis.

64. Daniel autem factus est magnus in conspectu populi a die illa, et deinceps.

65. Et rex Astyages appositus est ad patres suos, et suscepit Cyrus Perses regnum eius.

CAPUT XIV.

Fraudes sacerdotum idoli Bel, qui appositos illi cibos occulte auferebant, regi per Danielem detectae sunt: ipsisque interemptis, idolum una cum templo suo eversum est: similiter et draconem quem colebant Babylonii, iniecta in os massa ex pice, adipe et pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter instantibus Babyloniis, missus est in lacum leonum, illaesusque servatus, ululo etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Iudaea: quod videns rex, adversariis illius a leonibus in momento devoratis, iubet omnes timere Deum Danielis.

1. Erat autem Daniel conviva regis, et honoratus super omnes amicos eius.

2. Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: et impendebantur in eo per dies singulos similae artabae duodecim, et oves quadraginta, vinique amphorae sex.

3. Rex quoque colebat eum, et ibat per singulos dies adorare eum: porro Daniel adorabat Deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel?

4. Qui respondens, ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viventem Deum, qui creavit caelum, et terram, et habet potestatem omnis carnis.

5. Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat, et bibat quotidie?

6. Et ait Daniel arridens: Ne erres rex. Iste enim intrinsecus luteus est, et forinsecus aereus, neque comedit aliquando.

7. Et iratus rex vocavit sacerdotes eius, et ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis est qui comedat impensas has, moriemini.

8. Si autem ostenderitis, quoniam Bel comedat haec, morietur Daniel, quia blasphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta verbum tuum.

9. Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis uxoribus, et parvulis, et filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel.

10. Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras: et tu rex pone escas, et vinum misce, et claude ostium, et signa annulo tuo:

11. Et cum ingressus fueris mane, nisi inveneris omnia comesta a Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversum nos.

12. Contemnebant autem, quia fecerant sub mensa

absconditum introitum, et per illum ingrediebantur semper, et devorabant ea.

13. Factum est igitur postquam egressi sunt illi, rex posuit cibos ante Bel: praecepit Daniel pueris suis, et attulerunt cinerem, et cribravit per totum templum coram rege: et egressi clauserunt ostium: et signantes annulo regis abierunt.

14. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam, et uxores, et filii eorum: et comederunt omnia, et biberunt.

15. Surrexit autem rex primo diluculo, et Daniel cum eo.

16. Et ait rex: Salvane sunt signacula, Daniel? Qui respondit: Salva, rex.

17. Statimque cum aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamavit voce magna: Magnus es Bel, et non est apud te dolus quisquam.

18. Et risit Daniel: et tenuit regem ne ingrederetur intro: et dixit: Ecce pavimentum, animadverte cuius vestigia sint haec.

19. Et dixit rex: Video vestigia virorum, et mulierum, et infantium. Et iratus est rex.

20. Tunc apprehendit sacerdotes, et uxores, et filios eorum: et ostenderunt ei abscondita ostiola, per quae ingrediebantur, et consumebant quae erant super mensam.

21. Occidit ergo illos rex, et tradidit Bel in potestatem Danielis: qui subvertit eum, et templum eius.

22. Et erat draco magnus in loco illo, et colebant eum Babylonii.

23. Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit Deus vivens: adora ergo eum.

24. Dixitque Daniel: Dominum Deum meum adoro: quia ipse est Deus vivens: iste autem non est Deus vivens.

25. Tu autem rex da mihi potestatem, et interficiam draconem absque gladio, et fuste. Et ait rex: Do tibi.

26. Tulit ergo Daniel picem, et adipem, et pilos, et coxit pariter: fecitque massas, et dedit in os draconis, et diruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis.

27. Quod cum audissent Babylonii, indignati sunt vehementer: et congregati adversum regem, dixerunt: Iudaeus factus est rex: Bel destruxit, draconem interfecit, et sacerdotes occidit.

28. Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, et domum tuam.

29. Vidit ergo rex quod irruerent in eum vehementer: et necessitate compulsus tradidit eis Danielem.

30. Qui miserunt eum in lacum leonum, et erat ibi diebus sex.

31. Porro in lacu erant leones septem, et dabantur eis duo corpora quotidie, et duae oves: et tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem.

32. Erat autem Habacuc propheta in Iudaea, et ipse coxerat pulmentum, et intriverat panes in alveolo: et ibat in campum ut ferret messoribus.

33. Dixitque Angelus Domini ad Habacuc: Fer prandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum.

34. Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi, et lacum nescio.

35. (a) Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, et portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui. (a) Ezech. 8, 3.

36. Et clamavit Habacuc, dicens: Daniel serve Dei, tolle prandium, quod misit tibi Deus.

37. Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, et non dereliquisti diligentes te.

38. Surgensque Daniel comedit. Porro Angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo.

39. Venit ergo rex die septimo ut lugeret Danielem: et venit ad lacum, et introspexit, et ecce Daniel sedens in medio leonum.

40. Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum.

41. Porro illos, qui perditionis eius causa fuerant, intromisit in lacum, et devorati sunt in momento coram eo.

42. Tunc rex ait: Paveant omnes habitantes in universa terra Deum Danielis: quia ipse est Salvator, faciens signa, et mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

PROPHETIA OSEE

CAPUT I.

Quo tempore Osee prophetaverit; qui iussus fornicariam accipere uxorem, duos filios unamque filiam ex ea generavit: quibus nomina iubetur imponere iuxta effectus quos Dominus in populo suo decreverat inducere: de gentium conversione, et futuro eodem capite filiorum Iudae et Israel.

1. Verbum Domini, quod factum est ad Osee filium Beeri, in diebus Oziae, Ioathan, Achaz, Ezechiae regum Iuda, et in diebus Ieroboam filii Ioas regis Israel.

2. Principium loquendi Domino in Osee: et dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi uxorem fornicationum, et fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra a Domino.

3. Et abiit, et accepit Gomer filiam Debelaim: et concepit, et peperit ei filium.

4. Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen eius Iezrahel: quoniam adhuc modicum, et visitabo sanguinem Iezrahel super domum Iehu, et quiescere faciam regnum domus Israel.

5. Et in illa die conteram arcum Israel in valle Iezrahel.

6. Et concepit adhuc, et peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen eius Absque misericordia: quia non addam ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum.

7. Et domui Iuda miserebor, et salvabo eos in Domino Deo suo: et non salvabo eos in arcu, et gladio, et in bello, et in equis, et in equitibus.

8. Et ablactavit eam, quae erat Absque misericordia. Et concepit, et peperit filium.

9. Et dixit: Voca nomen eius: Non populus meus: quia vos non populus meus, et ego non ero vester.

10. Et erit numerus filiorum Israel quasi arena ma-

(a) Rom. 9, 26. ris, quae sine mensura est, et non numerabitur. (a) Et erit in loco ubi dicetur eis: Non populus meus vos: dicetur eis: Filii Dei viventis.

11. Et congregabuntur filii Iuda, et filii Israel pariter: et ponent sibimet caput unum, et ascendent de terra: quia magnus dies Iezrahel.

CAPUT II.

Minatur Dominus Israeli tamquam uxori adulterae repudium, et sepit vias eius spinis, ut ad virum suum revertatur: cumque non advertat a quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum se ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: sicque ipsum tandem ad se reducturum, magnaque felicitate donaturum: et de gentium vocatione.

1. Dicite fratribus vestris: Populus meus: et sorori vestrae, Misericordiam consecuta.

2. Iudicate matrem vestram, iudicate: quoniam ipsa non uxor mea, et ego non vir eius. Auferat fornicationes suas a facie sua, et adulteria sua de medio uberum suorum.

3. Ne forte expoliem eam nudam, et statuam eam secundum diem nativitatis suae: et ponam eam quasi solitudinem, et statuam eam velut terram invium, et interficiam eam siti.

4. Et filiorum illius non miserebor: quoniam filii fornicationum sunt.

5. Quia fornicata est mater eorum, confusa est quae concepit eos: quia dixit: Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi, et aquas meas, lanam meam, et linum meum, oleum meum, et potum meum.

6. Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, et sepiam eam maceria, et semitas suas non inveniet.

7. Et sequetur amatores suos, et non apprehendet eos: et quaeret eos, et non inveniet, et dicet: Vadam, et revertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quam nunc.

8. Et haec nescivit, quia ego dedi ei frumentum, et vinum, et oleum, et argentum multiplicavi ei, et aurum, quae fecerunt Baal.

9. Idcirco convertar, et sumam frumentum meum in tempore suo, et vinum meum in tempore suo, et liberabo lanam meam et linum meum, quae operiebant ignominiam eius.

10. Et nunc revelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius: et vir non eruet eam de manu mea:

11. Et cessare faciam omne gaudium eius, sollemnitatem eius, neomeniam eius, sabbatum eius, et omnia festa tempora eius.

12. Et corrumpam vineam eius, et ficum eius: de quibus dixit: Mercedes hae, meae sunt, quas dederunt mihi amatores mei: et ponam eam in saltum, et comedet eam bestia agri.

13. Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, et ornabatur inaure sua, et monili suo, et ibat post amatores suos, et mei obliviscebatur, dicit Dominus.

14. Propter hoc, ecce ego lactabo eam, et ducam eam in solitudinem: et loquar ad cor eius.

15. Et dabo ei vinitores eius ex eodem loco, et Vallem Achor ad aperiendam spem: et canet ibi iuxta dies iuventutis suae, et iuxta dies ascensionis suae de Terra Aegypti.

16. Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus: et non vocabit me ultra, Baali.

17. Et auferam nomina Baalim de ore eius, et non recordabitur ultra nominis eorum.

18. Et percutiam cum eis foedus in die illa, cum bestia agri, et cum volucre caeli, et cum reptili terrae: et arcum, et gladium, et bellum conteram de terra: et dormire eos faciam fiducialiter.

19. Et sponsabo te mihi in sempiternum: et sponsabo te mihi in iustitia, et iudicio, et in misericordia, et in miserationibus.

20. Et sponsabo te mihi in fide: et scies quia ego Dominus.

21. Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam caelos, et illi exaudient terram.

22. Et terra exaudiet triticum, et vinum, et oleum: et haec exaudient Iezrahel.

23. Et seminabo eam mihi in terra, et miserebor eius, quae fuit Absque misericordia.

24. (b) Et dicam non populo meo: Populus meus es tu: et ipse dicet: Deus meus es tu. (b) Rom. 9, 26. 1 Petr. 2, 10.

CAPUT III.

Rursum iubetur propheta diligere adulteram, quae tamen multis diebus illum expectet, quia filios Israel multis diebus sine rege et sacrificio sedentes, tandem ad Dominum dicit reversuros.

1. Et dixit Dominus ad me: Adhuc vade, et dilige mulierem dilectam amico et adulteram: sicut diligit Dominus filios Israel, et ipsi respiciunt ad deos alienos, et diligunt vinacia uvarum.

2. Et fodi eam mihi quindecim argenteis, et coro hordei, et dimidio coro hordei.

3. Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, et non eris viro: sed et ego expectabo te.

4. Quia dies multos sedebunt filii Israel sine rege, et sine principe, et sine sacrificio, et sine altari, et sine ephod, et sine theraphim.

5. (c) Et post haec revertentur filii Israel, et quaerent Dominum Deum suum, et David regem suum: (c) Ezech. 34, 23.
et pavebunt ad Dominum, et ad bonum eius in novissimo dierum.

CAPUT IV.

Minatur terrae Israel propter multa populi peccata, qui et scientiam repulit, et idololatriae fuit deditus: dicit se relicturum Israel in peccatis suis, cupiens ne Iuda ipsum imitetur.

1. Audite verbum Domini filii Israel, quia iudicium Domino cum habitatoribus terrae: non est enim veritas, et non est misericordia, et non est scientia Dei in terra.

2. Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit.

3. Propter hoc lugebit terra, et infirmabitur omnis, qui habitat in ea, in bestia agri, et in volucre caeli: sed et pisces maris congregabuntur.

4. Verumtamen unusquisque non iudicet: et non arguatur vir: populus enim tuus sicut hi, qui contradicunt sacerdoti.

5. Et corrues hodie, et corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam.

6. Conticuit populus meus, eo quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: et oblita es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum et ego.

7. Secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8. Peccata populi mei comedent, et ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum.

(a) Isai. 24, 2. 9. (a) Et erit sicut populus, sic sacerdos: et visitabo super eum vias eius, et cogitationes eius reddam ei.

10. Et comedent, et non saturabuntur: fornicati sunt, et non cessaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo.

11. Fornicatio, et vinum, et ebrietas auferunt cor.

12. Populus meus in ligno suo interrogavit, et baculus eius annunciavit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, et fornicati sunt a Deo suo.

13. Super capita montium sacrificabant, et super colles accendebant thymiama: subtus quercum, et populum, et terebinthum, quia bona erat umbra eius: ideo fornicabuntur filiae vestrae, et sponsae vestrae adulterae erunt.

14. Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicatae, et super sponsas vestras cum adulteraverint: quoniam ipsi cum meretricibus conversabantur, et cum effeminatis sacrificabant, et populus non intelligens vapulabit.

15. Si fornicaris tu Israel, non delinquat saltem Iuda: et nolite ingredi in Galgala, et ne ascenderitis in Bethaven, neque iuraveritis: Vivit Dominus.

16. Quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israel: nunc pascet eos Dominus, quasi agnum in latitudine.

17. Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18. Separatum est convivium eorum, fornicatione fornicati sunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores eius.

19. Ligavit eum spiritus in alis suis, et confundentur a sacrificiis suis.

CAPUT V.

Minatur Dominus se punitorum Israel propter peccata sua, similiter et Iudam: nec proderit humanum auxilium, cum Dominus eis adversetur.

1. Audite hoc sacerdotes, et attendite domus Israel, et domus regis auscultate: quia vobis iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, et rete expansum super Thabor.

2. Et victimas declinastis in profundum: et ego eruditor omnium eorum.

3. Ego scio Ephraim, et Israel non est absconditus a me: quia nunc fornicatus est Ephraim, contaminatus est Israel.

4. Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, et Dominum non cognoverunt.

5. Et respondebit arrogantia Israel in facie eius: et Israel, et Ephraim ruent in iniquitate sua, ruet etiam Iudas cum eis.

6. In gregibus suis, et in armentis suis vadent ad quaerendum Dominum, et non invenient: ablatus est ab eis.

7. In Dominum praevaricati sunt, quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos mensis cum partibus suis.

8. Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: ululate in Bethaven, post tergum tuum Beniamin.

9. Ephraim in desolatione erit in die correptionis: in tribubus Israel ostendi fidem.

10. Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum: super eos effundam quasi aquam iram meam.

11. Calumniam patiens est Ephraim, fractus iudicio: quoniam coepit abire post sordes.

12. Et ego quasi tinea Ephraim: et quasi putredo domui Iuda.

13. Et vidit Ephraim languorem suum, et Iuda vinculum suum: et abiit Ephraim ad Assur, et misit ad regem Ultorem: et ipse non poterit sanare vos, nec solvere poterit a vobis vinculum.

14. Quoniam ego quasi leaena Ephraim, et quasi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiam, et vadam: tollam, et non est qui eruat.

15. Vadens revertar ad locum meum: donec deficiatis, et quaeratis faciem meam.

CAPUT VI.

Reversi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia salutem sibi ab eo promittunt: expostulat Dominus cum Israel et Iuda, quod neque beneficiis, neque prophetarum commonitionibus ab idololatria aliisque iniquitatibus sint revocati, cum praeferat misericordiam sacrificio.

1. In tribulatione sua mane consurgent ad me: Venite, et revertamur ad Dominum:

2. Quia ipse cepit, et sanabit nos: percutiet, et curabit nos.

3. (b) Vivificabit nos post duos dies: in die tertia (b) 1 Cor. 15, 4.
suscitabit nos, et vivemus in conspectu eius. Sciemus, sequemurque ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum praeparatus est egressus eius, et veniet quasi imber nobis temporaneus, et serotinus terrae.

4. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Iuda? misericordia vestra quasi nubes matutina, et quasi ros mane pertransiens.

5. Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: et iudicia tua quasi lux egredientur.

6. (c) Quia misericordiam volui, et non sacrificium, (c) 1 Reg. 15, 22. Eccle. 4, 17. Matth. 9, 13. et 12, 7.
et scientiam Dei plusquam holocausta.

7. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi praevaricati sunt in me.

8. Galaad civitas operantium idolum, supplantata sanguine.

9. Et quasi fauces virorum latronum, participes sacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt.

10. In domo Israel vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus est Israel.

11. Sed et Iuda pone messem tibi, cum convertero captivitatem populi mei.

CAPUT VII.

Cum sanaturus esset Dominus Israel, obstiterunt iniquitates eorum: consentientes enim regum suorum malitiae, omnes in idololatriam vehementer exarserunt: Dominoque relicto, conversi ad Aegypti auxilium, translati sunt in Assyrios.

1. Cum sanare vellem Israel, revelata est iniquitas Ephraim, et malitia Samariae, quia operati sunt mendacium: et fur ingressus est spolians, latrunculus foris.

2. Et ne forte dicant in cordibus suis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones suae, coram facie mea factae sunt.

3. In malitia sua laetificaverunt regem: et in mendaciis suis principes.

4. Omnes adulterantes, quasi clibanus succensus a coquente: quievit paululum civitas a commistione fermenti, donec fermentaretur totum.

5. Dies regis nostri: coeperunt principes furere a vino: extendit manum suam cum illusoribus.

6. Quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum

insidiaretur eis: tota nocte dormivit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammae.

7. Omnes calefacti sunt quasi clibanus, et devoraverunt iudices suos: omnes reges eorum ceciderunt: non est qui clamet in eis ad me.

8. Ephraim in populis ipse commiscebatur: Ephraim factus est subcinericius panis, qui non reversatur.

9. Comederunt alieni robur eius, et ipse nescivit: sed et cani effusi sunt in eo, et ipse ignoravit.

10. Et humiliabitur superbia Israel in facie eius: nec reversi sunt ad Dominum Deum suum, et non quaesierunt eum in omnibus his.

11. Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor: Aegyptum invocabant, ad Assyrios abierunt.

12. Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meum: quasi volucrem caeli detraham eos, caedam eos secundum auditionem coetus eorum.

13. Vae eis, quoniam recesserunt a me: vastabuntur, quia praevaricati sunt in me: et ego redemi eos: et ipsi locuti sunt contra me mendacia.

14. Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis: super triticum et vinum ruminabant, recesserunt a me.

15. Et ego erudivi eos, et confortavi brachia eorum: et in me cogitaverunt malitiam.

16. Reversi sunt ut essent absque iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio principes eorum, a furore linguae suae. Ista subsannatio eorum in Terra Aegypti.

CAPUT VIII.

Samariam praedicit cum vitulo suo destruendam per Nabuchodonosor, propter idololatriam; nec ipsorum hostiae suscipientur: civitates autem Iuda etiam concremabuntur.

1. In gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum Domini: pro eo quod transgressi sunt foedus meum, et legem meam praevaricati sunt.

2. Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Israel.

3. Proiecit Israel bonum, inimicus persequetur eum.

4. Ipsi regnaverunt, et non ex me: principes extiterunt, et non cognovi: argentum suum, et aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent:

5. Proiectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eos. usquequo non poterunt emundari?

6. Quia ex Israel et ipse est: artifex fecit illum, et non est Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariae.

7. Quia ventum seminabunt, et turbinem metent: culmus stans non est in eo, germen non faciet farinam: quod et si fecerit, alieni comedent eam.

8. Devoratus est Israel: nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.

9. Quia ipsi ascenderunt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.

10. Sed et cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: et quiescent paulisper ab onere regis, et principum.

11. Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factae sunt ei arae in delictum.

12. Scribam ei multiplices leges meas, quae velut alienae computatae sunt.

13. Hostias offerent, immolabunt carnes, et comedent, et Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, et visitabit peccata eorum: ipsi in Aegyptum convertentur.

14. Et oblitus est Israel factoris sui, et aedificavit delubra: et Iudas multiplicavit urbes munitas: et mittam ignem in civitates eius, et devorabit aedes illius.

CAPUT IX.

Dominus in populum Israel famem et captivitatem propter ipsius peccata immittet: nec grata ipsi erunt eorum sacrificia: et quia in peccatis perseverant, perpetuo eiecti a Domino permanebunt, vagi inter nationes.

1. Noli laetari Israel, noli exultare sicut populi: quia fornicatus es a Deo tuo, dilexisti mercedem super omnes areas tritici.

2. Area et torcular non pascet eos, et vinum mentietur eis.

3. Non habitabunt in terra Domini: reversus est Ephraim in Aegyptum, et in Assyriis pollutum comedit.

4. Non libabunt Domino vinum, et non placebunt ei: sacrificia eorum quasi panis lugentium. omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animae ipsorum, non intrabit in domum Domini.

5. Quid facietis in die sollemni, in die festivitatis Domini?

6. Ecce enim profecti sunt a vastitate: Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7. Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis: scitote Israel stultum prophetam, insanum virum spiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuae, et multitudinem amentiae.

8. Speculator Ephraim cum Deo meo: propheta laqueus ruinae factus est super omnes vias eius, insania in domo Dei eius.

9. (a) Profunde peccaverunt, sicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum, et visitabit peccata eorum. (a) Iudic. 19, 25.

10. Quasi uvas in deserto inveni Israel: quasi prima poma ficulneae in cacumine eius vidi patres eorum: ipsi autem intraverunt ad Beelphegor, et abalienati sunt in confusionem, et facti sunt abominabiles sicut ea, quae dilexerunt.

11. Ephraim quasi avis avolavit, gloria eorum a partu, et ab utero, et a conceptu.

12. Quod et si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus: sed et vae eis cum recessero ab eis.

13. Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine: et Ephraim educet ad interfectorem filios suos.

14. Da eis Domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, et ubera arentia.

15. (b) Omnes nequitiae eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum de domo mea eiciam eos: non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes. (b) 1 Reg. 8, 5.

16. Percussus est Ephraim, radix eorum exsiccata est: fructum nequaquam facient. Quod et si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum.

17. Abiiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: et erunt vagi in nationibus.

CAPUT X.

Propter idololatriam Israel traditur Assyriis: et cum a Domino revocati ad iustitiam, pergant sequi vias suas, omnes eorum munitiones vastabuntur.

1. Vitis frondosa Israel, fructus adaequatus est ei: secundum multitudinem fructus sui multiplicavit al-

taria, iuxta ubertatem terrae suae exuberavit simulacris.

2. Divisum est cor eorum, nunc interibunt: ipse confringet simulacra eorum, depopulabitur aras eorum.

3. Quia nunc dicent: Non est rex nobis: non enim timemus Dominum: et rex quid faciet nobis?

4. Loquimini verba visionis inutilis, et ferietis foedus: et germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri.

5. Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariae: quia luxit super eum populus eius, et aeditui eius super eum exultaverunt in gloria eius, quia migravit ab eo.

6. Siquidem et ipse in Assur delatus est, munus regi Ultori: confusio Ephraim capiet, et confundetur Israel in voluntate sua.

7. Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquae.

8. Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israel: lappa, et tribulus ascendet super aras eorum: et di-
(a) Is. 2, 19. Luc. 23, 30. Apoc. 6, 16. cent montibus: (a) Operite nos; et collibus: Cadite super nos.

(b) Iudic. 19, 25. 9. (b) Ex diebus Gabaa, peccavit Israel, ibi steterunt: non comprehendet eos in Gabaa praelium super filios iniquitatis.

10. Iuxta desiderium meum corripiam eos: congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas.

11. Ephraim vitula docta diligere trituram, et ego transivi super pulchritudinem colli eius: ascendam super Ephraim, arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob.

(c) Ier. 4, 3. 12. (c) Seminate vobis in iustitia, et metite in ore misericordiae, innovate vobis novale: tempus autem requirendi Dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam.

13. Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii: quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14. Consurget tumultus in populo tuo: et omnes
(d) Iudic. 8, 12. munitiones tuae vastabuntur, sicut vastatus est (d) Salmana a domo eius qui iudicavit Baal in die praelii, matre super filios allisa.

15. Sic fecit vobis Bethel, a facie malitiae nequitiarum vestrarum.

CAPUT XI.

Beneficiis ostendit Dominus se diligere populum Israel: sed propter illius scelera tradidit eum Assyriis: attamen propter suam misericordiam reducet eos, ut in terra sua serviant Domino, una cum gentibus ad Deum conversis.

1. Sicut mane transiit, pertransiit rex Israel. Quia
(e) Matth. 2, 15. puer Israel, et dilexi eum: et (e) ex Aegypto vocavi filium meum.

2. Vocaverunt eos, sic abierunt a facie eorum: Baalim immolabant, et simulacris sacrificabant.

3. Et ego quasi nutricius Ephraim, portabam eos in brachiis meis: et nescierunt quod curarem eos.

4. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum: et declinavi ad eum ut vesceretur.

5. Non revertetur in Terram Aegypti, et Assur ipse rex eius: quoniam noluerunt converti.

6. Coepit gladius in civitatibus eius, et consumet electos eius, et comedet capita eorum.

7. Et populus meus pendebit ad reditum meum: iugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur.

8. Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Israel?
(f) quomodo dabo te sicut Adama, ponam te, ut Seboim? Conversum est in me cor meum, pariter conturbata est poenitudo mea. (f) Gen. 19, 24

9. Non faciam furorem irae meae: non convertar ut disperdam Ephraim: quoniam Deus ego, et non homo: in medio tui sanctus, et non ingrediar civitatem.

10. Post Dominum ambulabunt, quasi leo rugiet: quia ipse rugiet, et formidabunt filii maris.

11. Et avolabunt quasi avis ex Aegypto, et quasi columba de Terra Assyriorum: et collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.

12. Circumdedit me in negatione Ephraim, et in dolo domus Israel: Iudas autem testis descendit cum Deo, et cum sanctis fidelis.

CAPUT XII.

Vana fidit Israel in Aegypto, ut ab Assur liberetur: sed tam ipsi quam Iudae reddet Dominus iuxta merita ipsorum, qui immemores beneficiorum Iacob patriarchae praestitorum, declinaverunt in avaritiam: quibus tamen pacem offert: carpens potissimum idololatriam Galaad.

1. Ephraim pascit ventum, et sequitur aestum: tota die mendacium, et vastitatem multiplicat: et foedus cum Assyriis iniit, et oleum in Aegyptum ferebat.

2. Iudicium ergo Domini cum Iuda, et visitatio super Iacob: iuxta vias eius, et iuxta adinventiones eius reddet ei.

3. (g) In utero supplantavit fratrem suum: et in fortitudine sua directus est cum angelo. (g) Gen. 25, 25. et 32, 24.

4. Et invaluit ad angelum, et confortatus est: flevit, et rogavit eum: in Bethel invenit eum, et ibi locutus est nobiscum.

5. Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale eius.

6. Et tu ad Deum tuum converteris: misericordiam et iudicium custodi, et spera in Deo tuo semper.

7. Chanaan, in manu eius statera dolosa, calumniam dilexit.

8. Et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.

9. Et ego Dominus Deus tuus ex Terra Aegypti, adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis.

10. Et locutus sum super prophetas, et ego visionem multiplicavi, et in manu prophetarum assimilatus sum.

11. Si Galaad idolum, ergo frustra erant in Galgal bobus immolantes: nam et altaria eorum quasi acervi super sulcos agri:

12. (h) Fugit Iacob in regionem Syriae, et servivit Israel in uxorem, et in uxorem servavit. (h) Gen. 28, 5.

13. (i) In propheta autem eduxit Dominus Israel de Aegypto: et in propheta servatus est. (i) Exod. 14, 21. 22.

14. Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus suis, et sanguis eius super eum veniet, et opprobrium eius restituet ei Dominus suus.

CAPUT XIII.

Abominationes Israel ostendit, propter quas ipsi minatur exitium: Dominus dicit se solum esse Deum et liberatorem, arguens Israel ingratitudinis de beneficiis in deserto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur: addens se eos de morte liberaturum, devictis morte et inferno.

1. Loquente Ephraim, horror invasit Israel, et deliquit in Baal, et mortuus est.

2. Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum, factura artificum totum est: his ipsi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3. Idcirco erunt quasi nubes matutina, et sicut ros matutinus praeteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, et sicut fumus de fumario.

(a) Is. 42, 11. 4. (a) Ego autem Dominus Deus tuus ex Terra Aegypti: et Deum absque me nescies, et salvator non est praeter me.

5. Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis.

6. Iuxta pascua sua adimpleti sunt, et saturati sunt: et levaverunt cor suum, et obliti sunt mei.

7. Et ego ero eis quasi leaena, sicut pardus in via Assyriorum.

8. Occurram eis quasi ursa raptis catulis, et dirumpam interiora iecoris eorum: et consumam eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos.

9. Perditio tua Israel: tantummodo in me auxilium tuum.

10. Ubi est rex tuus? maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis: et iudices tui, de quibus dixisti:
(b) 1 Reg 8, 5. (b) Da mihi regem, et principes.

11. Dabo tibi regem in furore meo, et auferam in indignatione mea.

12. Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius.

13. Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens: nunc enim non stabit in contritione filiorum.

14. De manu mortis liberabo eos, de morte redi-
(c) 1 Cor. 15, 54. Heb. 2, 14. mam eos: (c) ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne: consolatio abscondita est ab oculis meis.
(d) Ezech. 19, 12. 15. Quia ipse inter fratres dividet: (d) adducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem: et siccabit venas eius, et desolabit fontem eius, et ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

CAPUT XIV.

Perditionem annunciat Israeli, propter ipsius peccata: revocat tamen ad se, et conversis plurima bona promittit.

1. Pereat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitavit Deum suum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur, et foetae eius discindantur.

2. Convertere Israel ad Dominum Deum tuum: quoniam corruisti in iniquitate tua.

3. Tollite vobiscum verba, et convertimini ad Dominum: et dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: et reddemus vitulos labiorum nostrorum.

4. Assur non salvabit nos, super equum non ascendemus, nec dicemus ultra: Dii nostri opera manuum nostrarum: quia eius, qui in te est, misereberis pupilli.

5. Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontanee: quia aversus est furor meus ab eis.

6. Ero quasi ros, Israel germinabit sicut lilium, et erumpet radix eius ut Libani.

7. Ibunt rami eius, et erit quasi oliva gloria eius: et odor eius ut Libani.

8. Convertentur sedentes in umbra eius: vivent tritico, et germinabunt quasi vinea: memoriale eius sicut vinum Libani.

9. Ephraim quid mihi ultra idola? ego exaudiam, et dirigam eum ego ut abietem virentem: ex me fructus tuus inventus est.

10. Quis sapiens, et intelliget ista? intelligens, et sciet haec? quia rectae viae Domini, et iusti ambulabunt in eis: praevaricatores vero corruent in eis.

PROPHETIA IOEL

CAPUT I.

Ioel parabola proposita de eruca, locusta, bruco, et rubigine, quatuor plagas contra Iudam vaticinando, hortatur omnes, et potissimum sacerdotes ad planctum, ieiunium et orationem, plangens et ipse vastitatem terrae suae.

1. Verbum Domini, quod factum est ad Ioel filium Phatuel.

2. Audite hoc senes, et auribus percipite omnes habitatores terrae: si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum?

3. Super hoc filiis vestris narrate, et filii vestri filiis suis, et filii eorum generationi alterae.

4. Residuum erucae comedit locusta, et residuum locustae comedit bruchus, et residuum bruchi comedit rubigo.

5. Expergiscimini ebrii, et flete, et ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam periit ab ore vestro.

6. Gens enim ascendit super terram meam, fortis et innumerabilis: dentes eius ut dentes leonis: et molares eius ut catuli leonis.

7. Posuit vineam meam in desertum, et ficum meam decorticavit: nudans spoliavit eam, et proiecit: albi facti sunt rami eius.

8. Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suae.

9. Periit sacrificium, et libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Domini.

10. Depopulata est regio, luxit humus: quoniam devastatum est triticum, confusum est vinum, elanguit oleum.

11. Confusi sunt agricolae, ululaverunt vinitores super frumento, et hordeo, quia periit messis agri.

12. Vinea confusa est, et ficus elanguit: malogranatum, et palma, et malum, et omnia ligna agri aruerunt: quia confusum est gaudium a filiis hominum.

13. Accingite vos, et plangite sacerdotes, ululate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium, et libatio.

14. (e) Sanctificate ieiunium, vocate coetum, con- (e) Inf. 2, 15.
gregate senes omnes habitatores terrae in domum Dei vestri: et clamate ad Dominum:

15. A a a, diei: quia prope est dies Domini, et quasi vastitas a potente veniet.

16. Numquid non coram oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri, laetitia, et exultatio?

17. Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatae sunt apothecae: quoniam confusum est triticum.

18. Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed et greges pecorum disperierunt.

19. Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit spe-

ciosa deserti, et flamma succendit omnia ligna regionis.

20. Sed et bestiae agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te: quoniam exiccati sunt fontes aquarum, et ignis devoravit speciosa deserti.

CAPUT II.

Propheta Iudaeis crudelitatem hostium suorum denuntiat, et quam terribilis erit ipsis dies illa: quapropter ad poenitentiam eos hortatur: et conversis magnam pollicetur Dominus prosperitatem, atque daturum spiritum suum super omnem carnem, et magna prodigia ante diem Domini magnum et terribilem; eritque salvus omnis qui invocaverit nomen Domini.

1. Canite tuba in Sion, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terrae: Quia venit dies Domini, quia prope est

2. Dies tenebrarum, et caliginis, dies nubis, et turbinis: quasi mane expansum super montes populus multus et fortis: similis ei non fuit a principio, et post eum non erit usque in annos generationis et generationis.

3. Ante faciem eius ignis vorans, et post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra coram eo, et post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum.

4. Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: et quasi equites sic current.

5. Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flammae ignis devorantis stipulam, velut populus fortis praeparatus ad praelium.

6. A facie eius cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam.

7. Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendent murum: viri in viis suis gradientur, et non declinabunt a semitis suis.

8. Unusquisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed et per fenestras cadent, et non demolientur.

9. Urbem ingredientur, in muro current: domos conscendent, per fenestras intrabunt quasi fur.

10. A facie eius contremuit terra, moti sunt caeli: (a) sol et luna obtenebrati sunt, et stellae retraxerunt splendorem suum.

(a) Is 13, 10. Ezech. 32, 7 Infra 31. et 3, 15. Matth. 24, 29. Marc. 13, 24. Luc. 21, 25.

11. Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia et facientia verbum eius: (b) magnus enim dies Domini, et terribilis valde: et quis sustinebit eum?

(b) Ier. 30, 7. Amos 5, 18. Soph. 1, 15.

12. Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, et in fletu, et in planctu.

13. Et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra, et convertimini ad Dominum Deum vestrum: (c) quia benignus et misericors est, patiens et multae misericordiae et praestabilis super malitia.

(c) Ps. 86, 5. Ion. 4, 2.

14. (d) Quis scit si convertatur, et ignoscat, et relinquat post se benedictionem, sacrificium, et libamen Domino Deo vestro?

(d) Ion. 3, 9.

15. Canite tuba in Sion, (e) sanctificate ieiunium, vocate coetum,

(e) Sup. 1, 14.

16. Congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate parvulos, et sugentes ubera: egrediatur sponsus de cubili suo, et sponsa de thalamo suo.

17. Inter vestibulum et altare plorabunt sacerdotes ministri Domini: et dicent: Parce Domine, parce populo tuo: et ne des hereditatem tuam in opprobrium ut dominentur eis nationes. quare dicunt in populis: Ubi est Deus eorum?

18. Zelatus est Dominus terram suam, et pepercit populo suo:

19. Et respondit Dominus, et dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, et vinum, et oleum, et replebimini eis: et non dabo vos ultra opprobrium in Gentibus.

20. Et eum, qui ab Aquilone est, procul faciam a vobis: et expellam eum in terram invium, et desertam: faciem eius contra mare Orientale, et extremum eius ad mare novissimum: et ascendet foetor eius, et ascendet putredo eius, quia superbe egit.

21. Noli timere terra, exulta et laetare: quoniam magnificavit Dominus ut faceret.

22. Nolite timere animalia regionis: quia germinaverunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus, et vinea dederunt virtutem suam.

23. Et filii Sion exultate, et laetamini in Domino Deo vestro: quia dedit vobis doctorem iustitiae, et descendere faciet ad vos imbrem matutinum et serotinum sicut in principio.

24. Et implebuntur areae frumento, et redundabunt torcularia vino, et oleo.

25. Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, et rubigo, et eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos.

26. Et comedetis vescentes, et saturabimini: et laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: et non confundetur populus meus in sempiternum.

27. Et scietis quia in medio Israel ego sum: et ego Dominus Deus vester, et non est amplius: et non confundetur populus meus in aeternum.

28. Et erit post haec: (f) effundam spiritum meum super omnem carnem: et prophetabunt filii vestri, et filiae vestrae: senes vestri somnia somniabunt, et iuvenes vestri visiones videbunt.

(f) Is. 44, 3. Actor. 2, 17.

29. Sed et super servos meos, et ancillas in diebus illis effundam spiritum meum.

30. Et dabo prodigia in caelo, et in terra, sanguinem, et ignem, et vaporem fumi.

31. (g) Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, et horribilis.

(g) Sup. 2, 10. Matth. 24, 29. Luc. 21, 25. Actor. 2, 20.

32. Et erit: (h) omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit: quia in monte Sion, et in Ierusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, et in residuis, quos Dominus vocaverit.

(h) Rom. 10, 13.

CAPUT III.

Minatur Dominus afflictionem magnam gentibus, quae populum suum afflixerunt, atque omnes in valle Iosaphat iudicaturum: fons de domo Domini egredietur, et Iudaea in aeternum inhabitabitur, sanguine ipsius emundato.

1. Quia ecce in diebus illis, et in tempore illo cum convertero captivitatem Iuda, et Ierusalem:

2. Congregabo omnes Gentes, et deducam eas in vallem Iosaphat: et disceptabo cum eis ibi super populo meo, et hereditate mea Israel, quos disperserunt in nationibus, et terram meam diviserunt.

3. Et super populum meum miserunt sortem: et posuerunt puerum in prostibulo, et puellam vendiderunt pro vino ut biberent.

4. Verum quid mihi et vobis Tyrus, et Sidon, et

omnia terminus Palaestinorum? numquid ultionem vos reddetis mihi? et si ulciscimini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum.

5. Argentum enim meum, et aurum tulistis: et desiderabilia mea, et pulcherrima intulistis in delubra vestra.

6. Et filios Iuda, et filios Ierusalem vendidistis filiis Graecorum, ut longe faceretis eos de finibus suis.

7. Ecce ego suscitabo eos de loco, in quo vendidistis eos: et convertam retributionem vestram in caput vestrum.

8. Et vendam filios vestros, et filias vestras in manibus filiorum Iuda, et venundabunt eos Sabaeis, genti longinquae, quia Dominus locutus est.

9. Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum, suscitate robustos: accedant, ascendant omnes viri bellatores.

10. Concidite aratra vestra in gladios, et ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum.

11. Erumpite, et venite omnes gentes de circuitu, et congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos.

12. Consurgant, et ascendant Gentes in vallem Iosaphat: quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in circuitu.

13. (a) Mittite falces, quoniam maturavit messis: (a) Apoc. 14, 15.
venite, et descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata est malitia eorum.

14. Populi populi in valle concisionis: quia iuxta est dies Domini in valle concisionis.

15. (b) Sol et luna obtenebrati sunt, et stellae re- (b) Sup. 2, 10. 31.
traxerunt splendorem suum.

16. (c) Et Dominus de Sion rugiet, et de Ierusa- (c) Ier. 25, 30. Amos 1, 2.
lem dabit vocem suam: et movebuntur caeli, et terra: et Dominus spes populi sui, et fortitudo filiorum Israel.

17. Et scietis quia ego Dominus Deus vester habitans in Sion monte sancto meo: et erit Ierusalem sancta, et alieni non transibunt per eam amplius.

18. (d) Et erit in die illa: stillabunt montes dulce- (d) Amos 9, 13.
dinem, et colles fluent lacte: et per omnes rivos Iuda ibunt aquae: et fons de domo Domini egredietur, et irrigabit torrentem spinarum.

19. Aegyptus in desolationem erit, et Idumaea in desertum perditionis: pro eo quod inique egerint in filios Iuda, et effuderint sanguinem innocentem in terra sua.

20. Et Iudaea in aeternum habitabitur, et Ierusalem in generationem et generationem.

21. Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundaveram: et Dominus commorabitur in Sion

PROPHETIA AMOS

CAPUT I.

Tempora prophetiae Amos: ultio Domini in Damascum, Philisthaeos, Tyrum, Idumaeam, et filios Ammon, quos super quatuor sceleribus non convertet.

1. Verba Amos, qui fuit in pastoribus de Thecue: quae vidit super Israel in diebus Oziae regis Iuda,
(e) Zach. 14, 5. et in diebus Ieroboam filii Ioas regis Israel (e) ante duos annos terraemotus.

(f) Ier. 25, 30. Ioel 3, 16. 2. Et dixit: (f) Dominus de Sion rugiet, et de Ierusalem dabit vocem suam: et luxerunt speciosa pastorum, et exiccatus est vertex Carmeli.

3. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, et super quatuor non convertam eum: eo quod trituraverint in plaustris ferreis Galaad.

4. Et mittam ignem in domum Azael, et devorabit domos Benadad.

5. Et conteram vectem Damasci: et disperdam habitatorem de campo idoli, et tenentem sceptrum de domo voluptatis: et transferetur populus Syriae Cyrenen, dicit Dominus.

6. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazae, et super quatuor non convertam eum: eo quod transtulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumaea.

7. Et mittam ignem in murum Gazae, et devorabit aedes eius.

8. Et disperdam habitatorem de Azoto, et tenentem sceptrum de Ascalone: et convertam manum meam super Accaron, et peribunt reliqui Philisthinorum, dicit Dominus Deus.

9. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, et super quatuor non convertam eum: eo quod concluserint captivitatem perfectam in Idumaea, et non sint recordati foederis fratrum.

10. Et mittam ignem in murum Tyri, et devorabit aedes eius.

11. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, et super quatuor non convertam eum: eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum, et violaverit misericordiam eius, et tenuerit ultra furorem suum, et indignationem suam servaverit usque in finem.

12. Mittam ignem in Theman: et devorabit aedes Bosrae.

13. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, et super quatuor non convertam eum: eo quod dissecuerit praegnantes Galaad ad dilatandum terminum suum.

14. Et succendam ignem in muro Rabba: et devorabit aedes eius in ululatu in die belli, et in turbine in die commotionis.

15. Et ibit Melchom in captivitatem, ipse, et principes eius simul, dicit Dominus.

CAPUT II.

Ultio Domini in Moab, Iudam et Israelem, hisque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis semper fuerunt ingrati, Deique legem abiecerunt.

1. Haec dicit Dñus: Super tribus sceleribus Moab, et super quatuor non convertam eum: eo quod incenderit ossa regis Idumaeae usque ad cinerem.

2. Et mittam ignem in Moab, et devorabit aedes Carioth: et morietur in sonitu Moab, in clangore tubae:

3. Et disperdam iudicem de medio eius, et omnes principes eius interficiam cum eo, dicit Dominus.

4. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Iuda, et super quatuor non convertam eum: eo quod abiecerit legem Domini, et mandata eius non custodierit: deceperunt enim eos idola sua, post quae abierant patres eorum.

5. Et mittam ignem in Iuda, et devorabit aedes Ierusalem.

6. Haec dicit Dominus: Super tribus sceleribus Israel, et super quatuor non convertam eum: pro eo quod vendiderit pro argento iustum, et pauperem pro calceamentis.

7. Qui conterunt super pulverem terrae capita pauperum, et viam humilium declinant: et filius ac pater eius ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum.

8. Et super vestimentis pignoratis accubuerunt iuxta omne altare: et vinum damnatorum bibebant in domo Dei sui.

(a) Num. 21, 24. Deut. 2, 24. 9. (a) Ego autem exterminavi Amorrhaeum a facie eorum: cuius altitudo, cedrorum altitudo eius, et fortis ipse quasi quercus: et contrivi fructum eius desuper, et radices eius subter.

(b) Exod. 14, 21. Deut. 2, 7. 10. (b) Ego sum, qui ascendere vos feci de Terra Aegypti, et duxi vos in deserto quadraginta annis ut possideretis Terram Amorrhaei.

11. Et suscitavi de filiis vestris in prophetas, et de iuvenibus vestris nazaraeos: numquid non ita est filii Israel dicit Dominus?

12. Et propinabitis nazaraeis vinum: et prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

13. Ecce ego stridebo subter vos, sicut stridet plaustrum onustum foeno.

14. Et peribit fuga a veloce, et fortis non obtinebit virtutem suam, et robustus non salvabit animam suam:

15. Et tenens arcum non stabit, et velox pedibus suis non salvabitur, et ascensor equi non salvabit animam suam:

16. Et robustus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAPUT III.

Domum Israel populum olim unice electum arguit variorum scelerum: ex quibus paucos dicit servandos in superventura afflictione, quam ipsis comminatur.

1. Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos, filii Israel: super omnem cognationem, quam eduxi de Terra Aegypti, dicens:

2. Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terrae: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras.

3. Numquid ambulabunt duo pariter, nisi convenerit eis?

4. Numquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit praedam? numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit?

5. Numquid cadet avis in laqueum terrae absque aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?

6. Si clanget tuba in civitate, et populus non expavescet? si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?

7. Quia non facit Dominus Deus verbum, nisi revelaverit secretum suum ad servos suos prophetas.

8. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?

9. Auditum facite in aedibus Azoti, et in aedibus Terrae Aegypti: et dicite: Congregamini super montes Samariae, et videte insanias multas in medio eius, et calumniam patientes in penetralibus eius.

10. Et nescierunt facere rectum, dicit Dominus, thesaurizantes iniquitatem, et rapinas in aedibus suis.

11. Propterea haec dicit Dominus Deus: Tribulabitur, et circuietur terra: et detrahetur ex te fortitudo tua, et diripientur aedes tuae.

12. Haec dicit Dominus: Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculae: sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, et in Damasci grabato.

13. Audite, et contestamini in domo Iacob, dicit Dominus Deus exercituum:

14. Quia in die cum visitare coepero praevaricationes Israel, super eum visitabo, et super altaria Bethel: et amputabuntur cornua altaris, et cadent in terram.

15. Et percutiam domum hiemalem cum domo aestiva: et peribunt domus eburneae, et dissipabuntur aedes multae, dicit Dominus.

CAPUT IV.

Invehitur sub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariae, ipsorum subsannans idololatriam: et quia filii Israel variis flagellis a peccatis suis revocari non potuerunt, minatur eis Dominus similia his quae prius passi fuerant: hortando ut ad Deum omnipotentem convertantur.

1. Audite verbum hoc vaccae pingues, quae estis in monte Samariae: quae calumniam facitis egenis, et confringitis pauperes: quae dicitis dominis vestris: Afferte, et bibemus.

2. Iuravit Dominus Deus in sancto suo: quia ecce dies venient super vos, et levabunt vos in contis, et reliquias vestras in ollis ferventibus.

3. Et per aperturas exibitis altera contra alteram, et proiiciemini in Armon, dicit Dominus.

4. Venite ad Bethel, et impie agite: ad Galgalam, et multiplicate praevaricationem: et afferte mane victimas vestras, tribus diebus decimas vestras.

5. Et sacrificate de fermentato laudem: et vocate voluntarias oblationes, et annunciate: sic enim voluistis filii Israel, dicit Dominus Deus.

6. Unde et ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis urbibus vestris, et indigentiam panum in omnibus locis vestris: et non estis reversi ad me, dicit Dominus.

7. Ego quoque prohibui a vobis imbrem, cum adhuc tres menses superessent usque ad messem: et plui super unam civitatem, et super alteram civitatem non plui: pars una compluta est; et pars, super quam non plui, aruit.

8. Et venerunt duae et tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, et non sunt satiatae: et non redistis ad me, dicit Dominus.

9. (c) Percussi vos in vento urente, et in aurugine, (c) Agg. 2, 18.
multitudinem hortorum vestrorum, et vinearum vestrarum: oliveta vestra, et ficeta vestra comedit eruca: et non redistis ad me, dicit Dominus.

10. Misi in vos mortem in via Aegypti, percussi in gladio iuvenes vestros usque ad captivitatem equorum vestrorum: et ascendere feci putredinem castrorum vestrorum in nares vestras: et non redistis ad me, dicit Dominus.

11. Subverti vos, (d) sicut subvertit Deus Sodomam, (d) Gen. 19, 24.
et Gomorrham, et facti estis quasi torris raptus ab incendio: et non redistis ad me, dicit Dominus.

12. Quapropter haec faciam tibi Israel: postquam autem haec fecero tibi, praeparare in occursum Dei tui Israel.

13. Quia ecce formans montes, et creans ventum,

et annuncians homini eloquium suum, faciens matutinam nebulam, et gradiens super excelsa terrae: Dominus Deus exercituum nomen eius.

CAPUT V.

Luget casum Israelis propheta, revocans eos ad quaerendum Dominum, ut ita possint evadere afflictiones suis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit: odit Dominus festivitates ac sacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captivitatem.

1. Audite verbum istud, quod ego levo super vos planctum. Domus Israel cecidit, et non adiiciet ut resurgat.

2. Virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.

3. Quia haec dicit Dominus Deus: Urbs, de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: et de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Israel.

4. Quia haec dicit Dominus domui Israel: Quaerite me, et vivetis.

5. Et nolite quaerere Bethel, et in Galgalam nolite intrare, et in Bersabee non transibitis: quia Galgala captiva ducetur, et Bethel erit inutilis.

6. Quaerite Dominum, et vivite: ne forte comburatur ut ignis domus Ioseph, et devorabit, et non erit qui extinguat Bethel.

7. Qui convertitis in absinthium iudicium, et iustitiam in terra relinquitis.

8. Facientem Arcturum, et Orionem, et convertentem in mane tenebras, et diem in noctem mutantem:
(a) Inf. 9, 6. (a) qui vocat aquas maris, et effundit eas super faciem terrae: Dominus nomen est eius.

9. Qui subridet vastitatem super robustum, et depopulationem super potentem affert.

10. Odio habuerunt corripientem in porta: et loquentem perfecte abominati sunt.

11. Idcirco, pro eo quod diripiebatis pauperem,
(b) Soph. 1, 13. et praedam electam tollebatis ab eo: (b) domos quadro lapide aedificabitis, et non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, et non bibetis vinum earum.

12. Quia cognovi multa scelera vestra, et fortia peccata vestra: hostes iusti accipientes munus, et pauperes deprimentes in porta.

13. Ideo prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est.

14. Quaerite bonum, et non malum, ut vivatis: et erit Dominus Deus exercituum vobiscum, sicut dixistis.

(c) Ps. 96, 10. Rom. 12, 9. 15. (c) Odite malum, et diligite bonum, et constituite in porta iudicium: si forte misereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Ioseph.

16. Propterea haec dicit Dominus Deus exercituum dominator, in omnibus plateis planctus: et in cunctis, quae foris sunt, dicetur vae vae: et vocabunt agricolam ad luctum, et ad planctum eos, qui sciunt plangere.

17. Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertransibo in medio tui, dicit Dominus.

(d) Ierem. 30, 7. Joel 2, 11. Soph. 1, 15. 18. (d) Vae desiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista, tenebrae, et non lux.

19. Quomodo si fugiat vir a facie leonis, et occurrat ei ursus: et ingrediatur domum, et innitatur manu sua super parietem, et mordeat eum coluber.

20. Numquid non tenebrae dies Domini, et non lux: et caligo, et non splendor in ea?

21. (e) Odi, et proieci festivitates vestras: et non capiam odorem coetuum vestrorum. (e) Is. 1, 11. Ierem. 6, 20. Malach. 1,

22. Quod si obtuleritis mihi holocautomata, et mu- 12.
nera vestra, non suscipiam: et vota pinguium vestrorum non respiciam.

23. Aufer a me tumultum carminum tuorum: et cantica lyrae tuae non audiam.

24. Et revelabitur quasi aqua iudicium, et iustitia quasi torrens fortis.

25. (f) Numquid hostias et sacrificium obtulistis (f) Actor. 7, 42.
mihi in deserto quadraginta annis, domus Israel?

26. Et portastis tabernaculum Moloch vestro, et imaginem idolorum vestrorum, sidus Dei vestri, quae fecistis vobis.

27. Et migrare vos faciam trans Damascum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen eius.

CAPUT VI.

Comminatur Dominus superbis, et in deliciis agentibus exitium ac transmigrationem, una cum reliquo populo Israel: cuius detestatur superbiam.

1. Vae qui opulenti estis in Sion, (g) et confiditis (g) Luc. 6, 24.
in monte Samariae: optimates capita populorum, ingredientes pompatice domum Israel.

2. Transite in Chalane, et videte, et ite inde in Emath magnam: et descendite in Geth Palaestinorum, et ad optima quaeque regna horum: si latior terminus eorum termino vestro est.

3. Qui separati estis in diem malum: et appropinquatis solio iniquitatis.

4. Qui dormitis in lectis eburneis, et lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, et vitulos de medio armenti.

5. Qui canitis ad vocem psalterii: sicut David putaverunt se habere vasa cantici.

6. Bibentes vinum in phialis, et optimo unguento delibuti: et nihil patiebantur super contritione Ioseph.

7. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: et auferetur factio lascivientium.

8. (h) Iuravit Dominus Deus in anima sua, dicit (h) Ierem. 51, 14.
Dominus Deus exercituum: Detestor ego superbiam Iacob, et domos eius odi, et tradam civitatem cum habitatoribus suis.

9. Quod si reliqui fuerint decem viri in domo una, et ipsi morientur.

10. Et tollet eum propinquus suus, et comburet eum, ut efferat ossa de domo: et dicet ei, qui in penetralibus domus est: Numquid adhuc est penes te?

11. Et respondebit: Finis est. Et dicet ei: Tace, et non recorderis nominis Domini.

12. Quia ecce Dominus mandabit, et percutiet domum maiorem ruinis, et domum minorem scissionibus.

13. Numquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis, quoniam convertistis in amaritudinem iudicium, et fructum iustitiae in absinthium?

14. Qui laetamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua?

15. Ecce enim suscitabo super vos domus Israel, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: et conteret vos ab introitu Emath, usque ad torrentem deserti.

CAPUT VII.

Deprecatur propheta poenas quas videt imminere; et Dominus comminatur captivitatem, quam Amos sub parabola trullae caementarii vaticinatur, adversante licet Amasia sacerdote Bethel: qui coram rege Israel accusat Amos, suadens ipsi Amos ut eat prophetatum in terram Iuda: sed ostendit se factum a Domino prophetam ut super Israel prophetaret, qui et Amasiae et Israeli vaticinatur afflictiones.

1. Haec ostendit mihi Dominus Deus: et ecce fictor locustae in principio germinantium serotini imbris, et ecce serotinus post tonsionem regis.

2. Et factum est: cum consummasset comedere herbam terrae, dixi: Domine Deus propitius esto, obsecro: quis suscitabit Iacob, quia parvulus est?

3. Misertus est Dominus super hoc: Non erit, dixit Dominus.

4. Haec ostendit mihi Dominus Deus: et ecce vocabat iudicium ad ignem Dominus Deus: et devoravit abyssum multam, et comedit simul partem.

5. Et dixi: Domine Deus quiesce, obsecro: quis suscitabit Iacob, quia parvulus est?

6. Misertus est Dominus super hoc: Sed et istud non erit, dixit Dominus Deus.

7. Haec ostendit mihi Dñus: et ecce Dñus stans super murum litum, et in manu eius trulla caementarii.

8. Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam caementarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Israel: non adiiciam ultra superinducere eum.

9. Et demolientur excelsa idoli, et sanctificationes Israel desolabuntur: et consurgam super domum Ieroboam in gladio.

10. Et misit Amasias sacerdos Bethel ad Ieroboam regem Israel, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Israel: non poterit terra sustinere universos sermones eius.

11. Haec enim dicit Amos: In gladio morietur Ieroboam, et Israel captivus migrabit de terra sua.

12. Et dixit Amasias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda: et comede ibi panem, et prophetabis ibi.

13. Et in Bethel non adiicies ultra ut prophetes: quia sanctificatio regis est, et domus regni est.

14. Responditque Amos, et dixit ad Amasiam: Non sum propheta, et non sum filius prophetae: sed armentarius ego sum vellicans sycomoros.

15. Et tulit me Dominus cum sequerer gregem: et dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Israel.

16. Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis super Israel, et non stillabis super domum idoli.

17. Propter hoc haec dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: et filii tui, et filiae tuae in gladio cadent, et humus tua funiculo metietur: et tu in terra polluta morieris, et Israel captivus migrabit de terra sua.

CAPUT VIII.

Amos sub parabola uncini pomorum prophetat finem imminere regni Israel: propter pauperum oppressiones: acerbitatem vero imminentis calamitatis explicat: ac festivitates eorum dicit in luctum convertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

1. Haec ostendit mihi Dominus Deus: et ecce uncinus pomorum.

2. Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis super populum meum Israel: non adiiciam ultra ut pertranseam eum.

3. Et stridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco proiicietur silentium.

4. Audite hoc qui conteritis pauperem, et deficere facitis egenos terrae,

5. Dicentes: Quando transibit mensis, et venundabimus merces: et sabbatum, et aperiemus frumentum: ut imminuamus mensuram, et augeamus siclum, et supponamus stateras dolosas,

6. Ut possideamus in argento egenos et pauperes pro calceamentis, et quisquilias frumenti vendamus?

7. Iuravit Dominus in superbiam Iacob: Si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum.

8. Numquid super isto non commovebitur terra, et lugebit omnis habitator eius: et ascendet quasi fluvius universus, et eiicietur, et defluet quasi rivus Aegypti?

9. Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet sol in meridie, et tenebrescere faciam terram in die luminis:

10. (a) Et convertam festivitates vestras in luctum, (a) Tob. 2,6.
et omnia cantica vestra in planctum: et inducam su- 1 Mac. 1, 41.
per omne dorsum vestrum saccum, et super omne caput calvitium: et ponam eam quasi luctum unigeniti, et novissima eius quasi diem amarum.

11. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et mittam famem in terram: non famem panis, neque sitim aquae, sed audiendi verbum Domini.

12. Et commovebuntur a Mari usque ad mare, et ab Aquilone usque ad Orientem: circuibunt quaerentes verbum Domini, et non invenient.

13. In die illa deficient virgines pulchrae, et adolescentes in siti.

14. Qui iurant in delicto Samariae, et dicunt: Vivit Deus tuus Dan: et vivit via Bersabee, et cadent, et non resurgent ultra.

CAPUT IX.

Vastaturum se dicit Dominus impios, sic ut nulli pateat effugium; postea tamen suscitabit tabernaculum David, et captivitatem filiorum Israel convertet, cum magna ipsorum felicitate.

1. Vidi Dominum stantem super altare, et dixit: Percute cardinem, et commoveantur superliminaria: avaritia enim in capite omnium, et novissimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, et non salvabitur ex eis qui fugerit.

2. (b) Si descenderint usque ad infernum, inde ma- (b) Psal.
nus mea educet eos: et si ascenderint usque in cae- 138, 8.
lum, inde detraham eos.

3. Et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos: et si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, et mordebit eos.

4. Et si abierint in captivitatem coram inimicis suis,
ibi mandabo gladio, et occidet eos: et (c) ponam ocu- (c) Ier. 44, 11.
los meos super eos in malum, et non in bonum.

5. Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, et tabescet: et lugebunt omnes habitantes in ea: et ascendet sicut rivus omnis, et defluet sicut fluvius Aegypti.

6. Qui aedificat in caelo ascensionem suam, et fa-

74

(a) Sup. 5, 8. sciculum suum super terram fundavit: (a) qui vocat aquas maris, et effuodit eas super faciem terrae, Dominus nomen eius.

7. Numquid non ni filii Aethiopum vos estis mihi, filii Israel, ait Dominus? numquid non Israel ascendere feci de Terra Aegypti: et Palaestinos de Cappadocia, et Syros de Cyrene?

8. Ecce ocull Domini Dei super regnum peccans, et conteram illud a facie terrae: verumtamen conterens non conteram domum Iacob, dicit Dominus.

9. Ecce enim mandabo ego, et concutiam in omnibus geotibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro: et non cadet lapillus super terram.

10. In gladio moricutur omnes peccatores populi mei: qui dicunt: Non appropinquabit, et non veniet super nos malum.

(b) Act 15, 16. 11. In die illa (b) suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: et reaedificabo aperturas murorum eius, et ea, quae corruerant, instaurabo: et reaedificabo illud sicut in diebus antiquis.

12. Ut possideant reliquias Idumaeae, et omnes nationes, eo quod invocatum sit nomen meum super eos: dicit Dominus faciens haec.

13. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et comprehendet arator messorem, et calcator uvae mittentem semen: (c) et stillabunt montes dulcedinem, et omnes (c) Joel 3, 18
colles culti erunt.

14. Et convertam captivitatem populi mei Israel: et aedificabunt civitates desertas, et inhabitabunt: et plantabunt vineas, et bibent vinum earum: et facient hortos, et comedent fructus eorum.

15. Et plantabo eos super humum suam: et non evellam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus.

PROPHETIA ABDIAE

Vaticinatur exitium adversus Idumaeos qui affligebant ac subsannabant filios Israel: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipsos afflixerunt.

1. Visio Abdiae. Haec dicit Dominus Deus ad Edom:
(d) Ierem. 49, 14. (d) Auditum audivimus a Domino, et legatum ad gentes misit: Surgite, et consurgamus adversus eum in praelium.

2. Ecce parvulum dedi te in Gentibus: contemptibilis tu es valde.

3. Superbia cordis tui extulit te, habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum: qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram?

4. Si exaltatus fueris ut aquila, et si inter sidera posueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus.

5. Si fures introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo conticuisses? nonne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, numquid saltem racemum reliquissent tibi?

6. Quomodo scrutati sunt Esau, investigaverunt abscondita eius?

7. Usque ad terminum emiserunt te: omnes viri foederis tui illuserunt tibi: invaluerunt adversum te viri pacis tuae: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo.

(e) Isai. 29, 14. 1 Cor. 1, 19. 8. (e) Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumaea, et prudentiam de monte Esau?

9. Et timebunt fortes tui a Meridie, ut intereat vir de monte Esau.

(f) Gen. 27, 42. 10. (f) Propter interfectionem, et propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob, operiet te confusio, et peribis in aeternum.

11. In die cum stares adversus eum, quando capiebant alieni exercitum eius, et extranei ingrediebantur portas eius, et super Ierusalem mittebant sortem: tu quoque eras quasi unus ex eis.

12. Et non despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius: et non laetaberis super filios Iuda in die perditionis eorum: et non magnificabis os tuum in die angustiae.

13. Neque ingredieris portam populi mei in die ruinae eorum: neque despicies et tu in malis eius in die vastitatis illius: et non emitteris adversus exercitum eius in die vastitatis illius.

14. Neque stabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: et non concludes reliquos eius in die tribulationis.

15. Quoniam iuxta est dies Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum.

16. Quomodo enim bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes Gentes iugiter: et bibent, et absorbebunt, et erunt quasi non sint.

17. Et in monte Sion erit salvatio, et erit sanctus: et possidebit domus Iacob eos qui se possederant.

18. Et erit domus Iacob ignis, et domus Ioseph flamma, et domus Esau stipula: et succendentur in eis, et devorabunt eos: et non erunt reliquiae domus Esau, quia Dominus locutus est.

19. Et hereditabunt hi, qui ad Austrum sunt, montem Esau, et qui in campestribus Philisthiim: et possidebunt regionem Ephraim, et regionem Samariae: et Beniamin possidebit Galaad.

20. Et transmigratio exercitus huius filiorum Israel, omnia loca Chananaeorum usque ad Sareptam: et transmigratio Ierusalem, quae in Bosphoro est, possidebit civitates Austri.

21. Et ascendent salvatores in montem Sion iudicare montem Esau: et erit Domino regnum.

PROPHETIA IONAE

CAPUT I.

Ionas a Domino missus ut in Ninive praedicaret, navigio fugit in Tharsis a facie Domini: quo immittente in navim tempestatem, iactisque sortibus, deprehensus Ionas in mare mittitur, cessatque tempestas.

1. Et factum est verbum Domini ad Ionam filium Amathi, dicens:

2. Surge, et vade in Niniven civitatem grandem, et praedica in ea: quia ascendit malitia eius coram me.

3. Et surrexit Ionas, ut fugeret in Tharsis a facie Domini, et descendit in Ioppen, et invenit navem euntem in Tharsis: et dedit naulum eius, et descendit in eam ut iret cum eis in Tharsis a facie Domini.

4. Dominus autem misit ventum magnum in mare: et facta est tempestas magna in mari, et navis periclitabatur conteri.

5. Et timuerunt nautae, et clamaverunt viri ad deum suum: et miserunt vasa, quae erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: et Ionas descendit ad interiora navis, et dormiebat sopore gravi.

6. Et accessit ad eum gubernator, et dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet Deus de nobis, et non pereamus.

7. Et dixit vir ad collegam suum: Venite, et mittamus sortes, et sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes: et cecidit sors super Ionam.

8. Et dixerunt ad eum: Indica nobis cuius causa malum istud sit nobis: quod est opus tuum? quae terra tua? et quo vadis? vel ex quo populo es tu?

9. Et dixit ad eos: Hebraeus ego sum, et Dominum Deum caeli ego timeo, qui fecit mare et aridam.

10. Et timuerunt viri timore magno, et dixerunt ad eum: Quid hoc fecisti? (Cognoverunt enim viri quod a facie Domini fugeret, quia indicaverat eis.)

11. Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, et cessabit mare a nobis? quia mare ibat, et intumescebat.

12. Et dixit ad eos: Tollite me, et mittite in mare, et cessabit mare a vobis: scio enim ego quoniam propter me tempestas haec grandis venit super vos.

13. Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, et non valebant: quia mare ibat, et intumescebat super eos.

14. Et clamaverunt ad Dominum, et dixerunt: Quaesumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, et ne des super nos sanguinem innocentem: quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.

15. Et tulerunt Ionam, et miserunt in mare: et stetit mare a fervore suo.

16. Et timuerunt viri timore magno Dominum, et immolaverunt hostias Domino, et voverunt vota.

CAPUT II.

Ionas a ceto quem Dominus praeparaverat, absorptus, fuit in eo tribus diebus et tribus noctibus, eumque de ventre eius orasset Dominum, ipsius iussu in aridam evomitur.

1. Et praeparavit Dominus piscem grandem ut deglutiret Ionam: (a) et erat Ionas in ventre piscis tribus diebus, et tribus noctibus.

(a) Matth. 12, 40. et 16, 4. Luc. 11, 30. 1 Cor. 15, 4.

2. Et oravit Ionas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.

3. Et dixit:

(b) Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, et exaudivit me: de ventre inferi clamavi, et exaudisti vocem meam. (b) Ps. 119, 1.

4. Et proiecisti me in profundum in corde maris, et flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, et fluctus tui super me transierunt.

5. Et ego dixi: Abiectus sum a conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum.

6. (c) Circumdederunt me aquae usque ad animam: abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum. (c) Ps. 68, 2

7. Ad extrema montium descendi: terrae vectes concluserunt me in aeternum: et sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8. Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum: ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

9. Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.

10. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quaecumque vovi, reddam pro salute Domino.

11. Et dixit Dominus pisci: et evomuit Ionam in aridam.

CAPUT III.

Rursum missus Ionas ad Ninivitas praedicit civitatis subversionem: illis autem ad Deum conversis, et magna poenitentiae signa ostendentibus, parcit Dominus civitati.

1. Et factum est verbum Domini ad Ionam secundo, dicens:

2. Surge, et vade in Niniven civitatem magnam: et praedica in ea praedicationem, quam ego loquor ad te.

3. Et surrexit Ionas, et abiit in Niniven iuxta verbum Domini: et Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.

4. Et coepit Ionas introire in civitatem itinere diei unius: et clamavit, et dixit: Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.

5. (d) Et crediderunt viri Ninivitae in Deum: et praedicaverunt ieiunium, et vestiti sunt saccis a maiore usque ad minorem. (d) Matth. 12, 41. Luc. 11, 32.

6. Et pervenit verbum ad regem Ninive: et surrexit de solio suo, et abiecit vestimentum suum a se, et indutus est sacco, et sedit in cinere.

7. Et clamavit, et dixit in Ninive ex ore regis et principum eius, dicens: Homines, et iumenta, et boves, et pecora non gustent quidquam: nec pascantur, et aquam non bibant.

8. Et operiantur saccis homines, et iumenta, et clament ad Dominum in fortitudine, et convertatur vir a via sua mala, et ab iniquitate, quae est in manibus eorum.

9. (e) Quis scit si convertatur, et ignoscat Deus: et revertatur a furore irae suae, et non peribimus? (e) Ier. 18, 11. Ioel 2, 14.

10. Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala: et misertus est Deus super malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit.

CAPUT IV.

Afflictus Ionas quia vaticinium suum adversus Ninivem videbat non impleri, mortem optat: verum a Domino corripitur, qui iniustam ipsius indignationem convincit, quod putaret se recte dolere de arefacta hedera, et tamen noluerit Dominum parcere Ninive civitati maximae, in qua erant plus quam 120000. eorum qui non peccaverunt.

1. Et afflictus est Ionas afflictione magna, et iratus est:

2. Et oravit ad Dominum, et dixit: Obsecro Domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc praeoccupavi
(a) Ps 85, 5. Ioel 2, 13. ut fugerem in Tharsis. (a) scio enim quia tu Deus clemens, et misericors es, patiens, et multae miserationis, et ignoscens super malitia.

3. Et nunc Domine tolle quaeso animam meam a me: quia melior est mihi mors quam vita.

4. Et dixit Dominus: Putasne bene irasceris tu?

5. Et egressus est Ionas de civitate, et sedit contra Orientem civitatis: et fecit sibimet umbraculum ibi, et sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

6. Et praeparavit Dominus Deus hederam, et ascendit super caput Ionae, ut esset umbra super caput eius, et protegeret eum: laboraverat enim: et laetatus est Ionas super hedera, laetitia magna.

7. Et paravit Deus vermem ascensu diluculi in crastinum: et percussit hederam, et exaruit.

8. Et cum ortus fuisset sol, praecepit Dominus vento calido, et urenti: et percussit sol super caput Ionae, et aestuabat: et petivit animae suae ut moreretur, et dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.

9. Et dixit Dominus ad Ionam: Putasne bene irasceris tu super hedera? Et dixit: Bene irascor ego usque ad mortem.

10. Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, quae sub una nocte nata est, et sub una nocte periit.

11. Et ego non parcam Ninive civitati magnae, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dexteram et sinistram suam, et iumenta multa?

PROPHETIA MICHAEAE

CAPUT I.

Quo tempore Michaeas prophetaverit: comminatur Samariae et Ierusalem exitium et captivitatem propter idololatriam ipsarum: quas plangit propheta et ad planctum provocat.

1. Verbum Domini, quod factum est ad Michaeam Morasthiten, in diebus Ioathan, Achaz, et Ezechiae regum Iuda: quod vidit super Samariam, et Ierusalem.

(b) Deut. 32, 1. Is. 1, 2. 2. (b) Audite populi omnes, et attendat terra, et plenitudo eius: et sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo.

(c) Is. 26, 21. 3. (c) Quia ecce Dominus egredietur de loco suo: et descendet, et calcabit super excelsa terrae.

4. Et consumentur montes subtus eum: et valles scindentur sicut cera a facie ignis, et sicut aquae, quae decurrunt in praeceps.

5. In scelere Iacob omne istud, et in peccatis domus Israel. quod scelus Iacob? nonne Samaria? et quae excelsa Iudae? nonne Ierusalem?

6. Et ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea: et detraham in vallem lapides eius, et fundamenta eius revelabo.

7. Et omnia sculptilia eius concidentur, et omnes mercedes eius comburentur igne, et omnia idola eius ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, et usque ad mercedem meretricis revertentur.

8. Super hoc plangam, et ululabo: vadam spoliatus, et nudus: faciam planctum velut draconum, et luctum quasi struthionum.

9. Quia desperata est plaga eius, quia venit usque ad Iudam, tetigit portam populi mei usque ad Ierusalem.

10. In Geth nolite annunciare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulveris pulvere vos conspergite.

11. Et transite vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia: non est egressa quae habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis, quae stetit sibimet.

12. Quia infirmata est in bonum, quae habitat in amaritudinibus: quia descendit malum a Domino in portam Ierusalem.

13. Tumultus quadrigae stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiae Sion, quia in te inventa sunt scelera Israel.

14. Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth: domus Mendacii in deceptionem regibus Israel.

15. Adhuc heredem adducam tibi quae habitas in Maresa: usque ad Odollam veniet gloria Israel.

16. Decalvare, et tondêre super filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum sicut aquila: quoniam captivi ducti sunt ex te.

CAPUT II.

Propheta populi sui multiplicem iniustitiam, aliaque peccata recensens, praedicit vindictam et captivitatem ipsi imminere: et ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

1. Vae qui cogitatis inutile, et operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum.

2. Et concupierunt agros, et violenter tulerunt, et rapuerunt domos: et calumniabantur virum, et domum eius, virum, et hereditatem eius.

3. Idcirco haec dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: unde non auferetis colla vestra, et non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est.

4. In die illa sumetur super vos parabola, et cantabitur canticum cum suavitate, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei commutata est: quomodo recedet a me, cum revertatur, qui regiones nostras dividat?

5. Propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in coetu Domini.

6. Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non comprehendet confusio.

7. Dicit domus Iacob: Numquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo, qui recte graditur?

8. Et econtrario populus meus in adversarium consurrexit: desuper tunica pallium sustulistis: et eos, qui transibant simpliciter, convertistis in bellum.

9. Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: a parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum.

10. Surgite, et ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam eius corrumpetur putredine pessima.

11. Utinam non essem vir habens spiritum, et mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum, et in ebrietatem: et erit super quem stillatur populus iste.

12. Congregatione congregabo Iacob totum te: in unum conducam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur a multitudine hominum.

13. Ascendet enim pandens iter ante eos: divident, et transibunt portam, et ingredientur per eam: et transibit rex eorum coram eis, et Dominus in capite eorum.

CAPUT III.

Propter peccata principum, iudicum, pseudoprophetarum ac sacerdotum populi Israel, comminatur Dominus gravem ultionem, et Ierosolymae deletionem.

1. Et dixi: Audite principes Iacob, et duces domus Israel: Numquid non vestrum est scire iudicium,

2. Qui odio habetis bonum, et diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, et carnem eorum desuper ossibus eorum?

3. Qui comederunt carnem populi mei, et pellem eorum desuper excoriaverunt: et ossa eorum confregerunt, et conciderunt sicut in lebete, et quasi carnem in medio ollae.

4. Tunc clamabunt ad Dominum, et non exaudiet eos: et abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis.

5. Haec dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum: qui mordent dentibus suis, et praedicant pacem: et siquis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum praelium.

6. Propterea nox vobis pro visione erit, et tenebrae vobis pro divinatione: et occumbet sol super prophetas, et obtenebrabitur super eos dies.

7. Et confundentur qui vident visiones, et confundentur divini: et operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei.

8. Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, iudicio, et virtute: ut annunciem Iacob scelus suum, et Israel peccatum suum.

9. Audite hoc principes domus Iacob, et iudices domus Israel: qui abominamini iudicium, et omnia recta pervertitis.

10. Qui aedificatis Sion in sanguinibus, et Ierusalem in iniquitate.

> (a) Ezech. 22, 27. Soph. 3, 3.

11. (a) Principes eius in muneribus iudicabant, et sacerdotes eius in mercede docebant, et prophetae eius in pecunia divinabant: et super Dominum requiescebant, dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrum? non venient super nos mala.

> (b) Ier. 26, 17.

12. Propter hoc, causa vestri, (b) Sion quasi ager arabitur, et Ierusalem quasi acervus lapidum erit, et mons templi in excelsa silvarum.

CAPUT IV.

Tempore gratiae plurimae nationes accedent ad Ecclesiam et cultum Dei cum magna securitate: consolatur Sion quod de captivitate sit a Domino redimenda, ut se de suis inimicis ulciscatur.

> (c) Is. 2, 2.

1. Et erit: (c) In novissimo dierum erit mons domus Domini praeparatus in vertice montium, et sublimis super colles: et fluent ad eum populi.

2. Et properabunt gentes multae, et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Iacob: et docebit nos de viis suis, et ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Ierusalem.

3. Et iudicabit inter populos multos, et corripiet gentes fortes usque in longinquum: et concident gladios suos in vomeres, et hastas suas in ligones: non sumet gens adversus gentem gladium: et non discent ultra belligerare.

4. Et sedebit vir subtus vitem suam, et subtus ficum suam, et non erit qui deterreat: quia os Domini exercituum locutum est.

5. Quia omnes populi ambulabunt unusquisque in nomine Dei sui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in aeternum et ultra.

6. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: et eam, quam eieceram, colligam: et quam afflixeram:

> (d) Soph. 3, 19. (e) Dan. 7, 14. Luc. 1, 32.

7. (d) Et ponam claudicantem in reliquias: et eam, quae laboraverat, in gentem robustam: (e) et regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc et usque in aeternum.

8. Et tu turris gregis nebulosa filiae Sion usque ad te veniet: et veniet potestas prima, regnum filiae Ierusalem.

9. Nunc quare moerore contraheris? numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem?

10. Dole, et satage filia Sion quasi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, et habitabis in regione, et venies usque ad Babylonem, ibi liberaberis: ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11. Et nunc congregatae sunt super te gentes multae, quae dicunt: Lapidetur: et aspiciat in Sion oculus noster.

12. Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, et non intellexerunt consilium eius: quia congregavit eos quasi foenum areae.

13. Surge, et tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, et ungulas tuas ponam aereas: et comminues populos multos, et interficies Domino rapinas eorum, et fortitudinem eorum Domino universae terrae.

CAPUT V.

Imminens urbis Ierusalem vastatio ostenditur, et Christus in Bethlehem nasciturus; reliquiae Israel exaltabuntur, de victis inimicis, et ablata ab ipsis idololatria.

1. Nunc vastaberis filia latronis: obsidionem posuerunt super nos, in virga percutient maxillam iudicis Israel.

> (f) Matth. 2, 6. Ioan. 7, 42.

2. (f) Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui sit domina-

tor in Israel, et egressus eius ab initio, a diebus aeternitatis.

3. Propter hoc dabit eos usque ad tempus, in quo parturiens pariet: et reliquiae fratrum eius convertentur ad filios Israel.

4. Et stabit, et pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui: et convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terrae.

5. Et erit iste pax: cum venerit Assyrius in terram nostram, et quando calcaverit in domibus nostris: et suscitabimus super eum septem pastores, et octo primates homines.

6. Et pascent terram Assur in gladio, et terram Nemrod in lanceis eius: et liberabit ab Assur cum venerit in terram nostram, et cum calcaverit in finibus nostris.

7. Et erunt reliquiae Iacob in medio populorum multorum quasi ros a Domino, et quasi stillae super herbam, quae non expectat virum, et non praestolatur filios hominum.

8. Et erunt reliquiae Iacob in Gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis silvarum, et quasi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum transierit, et conculcaverit, et ceperit, non est qui eruat.

9. Exaltabitur manus tua super hostes tuos, et omnes inimici tui interibunt.

10. Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, et disperdam quadrigas tuas.

11. Et perdam civitates terrae tuae, et destruam omnes munitiones tuas, et auferam maleficia de manu tua, et divinationes non erunt in te.

12. Et perire faciam sculptilia tua, et statuas tuas de medio tui: et non adorabis ultra opera manuum tuarum.

13. Et evellam lucos tuos de medio tui: et conteram civitates tuas.

14. Et faciam in furore et in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quae non audierunt.

CAPUT VI.

Disceptat Dominus cum ingratis, recensens collata illis beneficia; indicans etiam quid sit bonum: et quid Dominus a populo suo requirat: sed propter iniustitiam aliaque scelera filiorum Israel comminatur eis Dominus varias afflictiones.

1. Audite quae Dñus loquitur: Surge, contende iudicio adversum montes, et audiant colles vocem tuam.

2. Audiant montes iudicium Domini, et fortia fundamenta terrae: quia iudicium Domini cum populo suo, et cum Israel diiudicabitur.

(a) Ier 2, 5. 3. (a) Popule meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? responde mihi.

4. Quia eduxi te de Terra Aegypti, et de domo servientium liberavi te: et misi ante faciem tuam Moysen, et Aaron, et Mariam?

(b) Num 22. et 23. 5. (b) Popule meus memento quaeso quid cogitaverit Balach rex Moab, et quid responderit ei Balaam filius Beor, de Setim usque ad Galgalam, ut cognosceres iustitias Domini.

6. Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelso? numquid offeram ei holocautomata, et vitulos anniculos?

7. Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo fructum ventris mei pro peccato animae meae?

8. Indicabo tibi o homo quid sit bonum, et quid Dominus requirat a te: Utique facere iudicium, et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo.

9. Vox Domini ad civitatem clamat, et salus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, et quis approbabit illud?

10. Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, et mensura minor irae plena.

11. Numquid iustificabo stateram impiam, et saccelli pondera dolosa?

12. In quibus divites eius repleti sunt iniquitate, et habitantes in ea loquebantur mendacium, et lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13. Et ego ergo coepi percutere te perditione super peccatis tuis.

14. Tu comedes, et non saturaberis: et humiliatio tua in medio tui: et apprehendes, et non salvabis: et quos salvaveris, in gladium dabo.

15. (c) Tu seminabis, et non metes: tu calcabis (c) Deut. 28, 38. Agg 1, 6.
olivam, et non ungeris oleo: et mustum, et non bibes vinum.

16. Et custodisti praecepta Amri, et omne opus domus Achab: et ambulasti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, et habitantes in ea in sibilum, et opprobrium populi mei portabitis.

CAPUT VII.

Luget propheta tam paucos esse reliquos qui non sint iniqui: in nullo homine ostendit esse confidendum, sed in solo Deo salvatore: qui miserebitur Sion, et pudefactis inimicis, eam ad se reducet, complens factas ad patres promissiones.

1. Vae mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiae: non est botrus ad comedendum, praecoquas ficus desideravit anima mea.

2. Periit sanctus de terra, et rectus in hominibus non est: omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum ad mortem venatur.

3. Malum manuum suarum dicunt bonum: princeps postulat, et iudex in reddendo est: et magnus locutus est desiderium animae suae, et conturbaverunt eam.

4. Qui optimus in eis est, quasi paliurus: et qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuae, visitatio tua venit: nunc erit vastitas eorum.

5. Nolite credere amico: et nolite confidere in duce: ab ea, quae dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.

6. (d) Quia filius contumeliam facit patri, et filia (d) Matth. 10, 35.
consurgit adversus matrem suam, nurus adversus socrum suam: (e) et inimici hominis domestici eius. (e) Matth. 10, 36.

7. Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum: audiet me Deus meus.

8. Ne laeteris inimica mea super me, quia cecidi: consurgam, cum sedero in tenebris, Dñus lux mea est.

9. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec causam meam iudicet, et faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iustitiam eius.

10. Et aspiciet inimica mea, et operietur confusione, quae dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum.

11. Dies, ut aedificentur maceriae tuae: in die illa longe fiet lex.

12. In die illa et usque ad te veniet de Assur, et usque ad civitates munitas: et a civitatibus munitis usque ad flumen, et ad mare de mari, et ad montem de monte.

13. Et terra erit in desolationem propter habitatores suos, et propter fructum cogitationum eorum.

14. Pasce populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tuae habitantes solos in saltu, in medio Carmeli: pascentur Basan et Galaad iuxta dies antiquos.

15. Secundum dies egressionis tuae de Terra Aegypti ostendam ei mirabilia.

16. Videbunt gentes, et confundentur super omni fortitudine sua: ponent manum super os, aures eorum surdae erunt.

17. Lingent pulverem sicut serpentes, velut reptilia terrae perturbabuntur in aedibus suis: Dominum Deum nostrum formidabunt, et timebunt te.

18. (a) Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, et transis peccatum reliquiarum hereditatis tuae? non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est.

(a) Ier. 10, 6. Actor. 10, 43.

19. Revertetur, et miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, et proiiciet ad profundum maris omnia peccata nostra.

20. Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham: quae iurasti patribus nostris a diebus antiquis.

PROPHETIA NAHUM

CAPUT I.

Zelus Dei adversus hostes suos, qui patiens est et fortitudine magnus, cuius irae nemo potest resistere, et in se sperantium est liberator, cuique populi hostes est consumpturus.

1. Onus Ninive: Liber visionis Nahum Elcesaei.

2. Deus aemulator, et ulciscens Dominus: ulciscens Dominus, et habens furorem: ulciscens Dominus in hostes suos, et irascens ipse inimicis suis.

3. Dominus patiens, et magnus fortitudine, et mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate, et turbine viae eius, et nebulae pulvis pedum eius.

4. Increpans mare, et exiccans illud: et omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, et Carmelus: et flos Libani elanguit.

5. Montes commoti sunt ab eo, et colles desolati sunt: et contremuit terra a facie eius, et orbis, et omnes habitantes in eo.

6. Ante faciem indignationis eius quis stabit? et quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est ut ignis: et petrae dissolutae sunt ab eo.

7. Bonus Dominus, et confortans in die tribulationis: et sciens sperantes in se.

8. Et in diluvio praetereunte, consummationem faciet loci eius: et inimicos eius persequentur tenebrae.

9. Quid cogitatis contra Dominum? consummationem ipse faciet: non consurget duplex tribulatio.

10. Quia sicut spinae se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium: consumentur quasi stipula ariditate plena.

11. Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam: mente pertractans praevaricationem.

12. Haec dicit Dominus: Si perfecti fuerint: et ita plures, sic quoque attondentur, et pertransibit: afflixi te, et non affligam te ultra.

13. Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, et vincula tua disrumpam.

14. Et praecipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculptile, et conflatile, ponam sepulchrum tuum, quia inhonoratus es.

(b) Is. 52, 7. Rom. 10, 15.

15. (b) Ecce super montes pedes evangelizantis, et annunciantis pacem: celebra Iuda festivitates tuas, et redde vota tua: quia non adiiciet ultra ut pertranseat in te Belial: universus interiit.

CAPUT II.

Obsidio Ninive eiusque a Chaldaeis depopulatio, quia superbe egit contra populum Domini.

1. Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde.

2. Quia reddidit Dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores dissipaverunt eos, et propagines eorum corruperunt.

3. Clypeus fortium eius ignitus, viri exercitus in coccineis: igneae habenae currus in die praeparationis eius, et agitatores consopiti sunt.

4. In itineribus conturbati sunt: quadrigae collisae sunt in plateis: aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia.

5. Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros eius, et praeparabitur umbraculum.

6. Portae fluviorum apertae sunt, et templum ad solum dirutum.

7. Et miles captivus abductus est: et ancillae eius minabantur gementes ut columbae, murmurantes in cordibus suis.

8. Et Ninive quasi piscina aquarum aquae eius: ipsi vero fugerunt: state, state, et non est qui revertatur.

9. Diripite argentum, diripite aurum: et non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus.

10. Dissipata est, et scissa, et dilacerata: et cor tabescens, et dissolutio geniculorum, et defectio in cunctis renibus: et facies omnium eorum sicut nigredo ollae.

11. Ubi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum, ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis, et non est qui exterreat?

12. Leo cepit sufficienter catulis suis, et necavit leaenis suis: et implevit praeda speluncas suas, et cubile suum rapina.

13. Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, et succendam usque ad fumum quadrigas tuas, et leunculos tuos comedet gladius: et exterminabo de terra praedam tuam, et non audietur ultra vox nunciorum tuorum.

CAPUT III.

Ninive urbs sanguinum sub nomine adulterae vastanda praedicatur: quod exemplo Alexandriae a Babyloniis devastatae confirmatur: nec erit qui Ninive condoleat, aut eam consoletur super ipsius devastatione.

1. Vae civitas sanguinum, (c) universa mendacii dilaceratione plena: non recedet a te rapina.

(c) Ezech. 24, 9. Habac. 2, 12.

2. Vox flagelli, et vox impetus rotae, et equi frementis, et quadrigae ferventis, et equitis ascendentis:

3. Et micantis gladii, et fulgurantis hastae, et mul-

titudinis interfectae, et gravis ruinae: nec est finis cadaverum, et corruent in corporibus suis.

4. Propter multitudinem fornicationum meretricis speciosae, et gratae, et habentis maleficia, quae vendidit gentes in fornicationibus suis, et familias in maleficiis suis:

5. Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, et
(a) Is. 47, 3. (a) revelabo pudenda tua in facie tua, et ostendam
Gentibus nuditatem tuam, et regnis ignominiam tuam.

6. Et proiiciam super te abominationes, et contumeliis te afficiam, et ponam te in exemplum.

7. Et erit: omnis, qui viderit te, resiliet a te, et dicet: Vastata est Ninive: quis commovebit super te caput? unde quaeram consolatorem tibi?

8. Numquid melior es Alexandria populorum, quae habitat in fluminibus? aquae in circuitu eius: cuius divitiae, mare: aquae muri eius.

9. Aethiopia fortitudo eius, et Aegyptus, et non est finis: Africa, et Libyes fuerunt in auxilio tuo.

10. Sed et ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem: parvuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, et super inclytos eius miserunt sortem, et omnes optimates eius confixi sunt in compedibus.

11. Et tu ergo inebriaberis, et eris despecta: et tu quaeres auxilium ab inimico.

12. Omnes munitiones tuae sicut ficus cum grossis suis: si concussae fuerint, cadent in os comedentis.

13. Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adapertione pandentur portae terrae tuae, devorabit ignis vectes tuos.

14. Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, et calca, subigens tene laterem.

15. Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locusta.

16. Plures fecisti negotiationes tuas quam stellae sint caeli: bruchus expansus est, et avolavit.

17. Custodes tui quasi locustae: et parvuli tui quasi locustae locustarum, quae considunt in sepibus in die frigoris: sol ortus est, et avolaverunt, et non est cognitus locus earum ubi fuerint.

18. Dormitaverunt pastores tui, rex Assur: sepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, et non est qui congreget.

19. Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum super te: quia super quem non transiit malitia tua semper?

PROPHETIA HABACUC

CAPUT I.

Miratur propheta impium prosperari, et praevalere adversus iustum: unde adversus Iudaeos suscitat Dominus Chaldaeos, qui victoriam non Domino, sed idolo suo tribuunt.

1. Onus, quod vidit Habacuc propheta.

2. Usquequo Domine clamabo, et non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, et non salvabis?

3. Quare ostendisti mihi iniquitatem, et laborem, videre praedam et iniustitiam contra me? et factum est iudicium, et contradictio potentior.

4. Propter hoc lacerata est lex, et non pervenit usque ad finem iudicium: quia impius praevalet adversus iustum, propterea egreditur iudicium perversum.

(b) Actor. 13, 41. 5. (b) Aspicite in gentibus, et videte: admiramini, et obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cum narrabitur.

6. Quia ecce ego suscitabo Chaldaeos, gentem amaram, et velocem, ambulantem super latitudinem terrae, ut possideat tabernacula non sua.

7. Horribilis, et terribilis est: ex semetipsa iudicium, et onus eius egredietur.

8. Leviores pardis equi eius, et velociores lupis vespertinis; et diffundentur equites eius: equites namque eius de longe venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.

9. Omnes ad praedam venient, facies eorum ventus urens: et congregabit quasi arenam, captivitatem.

10. Et ipse de regibus triumphabit, et tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, et comportabit aggerem, et capiet eam.

11. Tunc mutabitur spiritus, et pertransibit; et corruet: haec est fortitudo eius dei sui.

12. Numquid non tu a principio Domine Deus meus, sancte meus, et non moriemur? Domine in iudicium posuisti eum: et fortem ut corriperes, fundasti eum.

13. Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, et respicere ad iniquitatem non poteris. quare respicis super inique agentes, et taces devorante impio iustiorem se?

14. Et facies homines quasi pisces maris, et quasi reptile non habens principem.

15. Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagena sua, et congregavit in rete suum. Super hoc laetabitur et exultabit.

16. Propterea immolabit sagenae suae, et sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars eius, et cibus eius electus.

17. Propter hoc ergo expandit sagenam suam, et semper interficere Gentes non parcet.

CAPUT II.

Prophetae a Domino responsum expectanti praecipitur, ut scribat visionem, ac longanimiter ipsius eventum expectet: destructio Babylonis propter multa ipsorum scelera describitur, et quod idola eis non proderunt.

1. Super custodiam meam stabo, et figam gradum super munitionem: et contemplabor, ut videam quid dicatur mihi, et quid respondeam ad arguentem me.

2. Et respondit mihi Dominus, et dixit: Scribe visum, et explana eum super tabulas: ut percurrat qui legerit eum.

3. Quia adhuc visus procul, et apparebit in finem, et non mentietur: si moram fecerit expecta illum: quia veniens veniet, et non tardabit.

4. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima (c) Joan. 3,
eius in semetipso: (c) iustus autem in fide sua vivet. 36. Rom. 1, 17. Gal. 3, 11.
5. Et quomodo vinum potantem decipit: sic erit vir Heb. 10, 38.

superbus, et non decorabitur: qui dilatavit quasi infernus animam suam: et ipse quasi mors, et non adimpletur: et congregabit ad se omnes gentes, et coacervabit ad se omnes populos.

6. Numquid non omnes isti super eum parabolam sument, et loquelam aenigmatum eius: et dicetur: Vae ei, qui multiplicat non sua? usquequo et aggravat contra se densum lutum?

7. Numquid non repente consurgent qui mordeant te: et suscitabuntur lacerantes te, et eris in rapinam eis?

8. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes, qui reliqui fuerint de populis propter sanguinem hominis et iniquitatem terrae civitatis, et omnium habitantium in ea.

9. Vae qui congregat avaritiam malam domui suae, ut sit in excelso nidus eius, et liberari se putat de manu mali.

10. Cogitasti confusionem domui tuae, concidisti populos multos, et peccavit anima tua.

11. Quia lapis de pariete clamabit: et lignum, quod inter iuncturas aedificiorum est, respondebit.

(a) Ezech. 4, 9 Nah. 3, 1. 12. (a) Vae qui aedificat civitatem in sanguinibus, et praeparat urbem in iniquitate.

13. Numquid non haec sunt a Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: et gentes in vacuum, et deficient.

14. Quia replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquae operientes mare.

15. Vae qui potum dat amico suo mittens fel suum, et inebrians ut aspiciat nuditatem eius.

16. Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, et consopire: circumdabit te calix dexterae Domini, et vomitus ignominiae super gloriam tuam.

17. Quia iniquitas Libani operiet te, et vastitas animalium deterrebit eos de sanguinibus hominum, et iniquitate terrae, et civitatis, et omnium habitantium in ea.

18. Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile, et imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor eius ut faceret simulacra muta.

19. Vae qui dicit ligno: Expergiscere: Surge, lapidi tacenti: numquid ipse docere poterit? Ecce iste coopertus est auro, et argento: et omnis spiritus non est in visceribus eius.

20. (b) Dominus autem in templo sancto suo: sileat a facie eius omnia terra. (b) Ps. 10, 5

1. ORATIO HABACUC PROPHETAE PRO IGNORANTIIS.

CAPUT III.

2. Domine audivi auditionem tuam, et timui.

Domine opus tuum in medio annorum vivifica illud:

In medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordiae recordaberis.

3. Deus ab Austro veniet, et sanctus de monte Pharan:

Operuit caelos gloria eius: et laudis eius plena est terra.

4. Splendor eius ut lux erit: cornua in manibus eius:

Ibi abscondita est fortitudo eius:

5. Ante faciem eius ibit mors.

Et egredietur diabolus ante pedes eius.

6. Stetit, et mensus est terram.

Aspexit, et dissolvit Gentes: et contriti sunt montes saeculi.

Incurvati sunt colles mundi, ab itineribus aeternitatis eius.

7. Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopiae, turbabuntur pelles terrae Madian.

8. Numquid in fluminibus iratus es Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?

Qui ascendes super equos tuos: et quadrigae tuae salvatio.

9. Suscitans suscitabis arcum tuum: iuramenta tribubus quae locutus es:

Fluvios scindes terrae:

10. Viderunt te, et doluerunt montes: gurges aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit.

11. Sol, et luna steterunt in habitaculo suo, in luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastae tuae.

12. In fremitu conculcabis terram: in furore obstupefacies Gentes.

13. Egressus es in salutem populi tui: in salutem cum Christo tuo:

Percussisti caput de domo impii: denudasti fundamentum eius usque ad collum.

14. Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorum eius, venientibus ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum sicut eius, qui devorat pauperem in abscondito.

15. Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.

16. Audivi, et conturbatus est venter meus: a voce contremuerunt labia mea.

Ingrediatur putredo in ossibus meis, et subter me scateat.

Ut requiescam in die tribulationis: ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

17. Ficus enim non florebit: et non erit germen in vineis.

Mentietur opus olivae: et arva non afferent cibum.

Abscindetur de ovili pecus: et non erit armentum in praesepibus.

18. Ego autem in Domino gaudebo: et exultabo in Deo Iesu meo.

19. Deus Dominus fortitudo mea: et ponet pedes meos quasi cervorum.

Et super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIAE

CAPUT I.

Quo tempore Sophonias prophetaverit: qui primum peccatoribus universis, deinde Iudaeis comminatur, ob idololatriam et Dei contemptum, divinam ultionem: Ierusalem quoque lucernis scrutando dicitur, et quam erit amara dies ultionis Domini.

1. Verbum Domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filii Godoliae, filii Amariae, filii Ezeciae, in diebus Iosiae filii Amon regis Iudae.

2. Congregans congregabo omnia a facie terrae, dicit Dominus:

3. Congregans hominem, et pecus, congregans volatilia caeli, et pisces maris: et ruinae impiorum erunt: et disperdam homines a facie terrae, dicit Dominus.

4. Et extendam manum meam super Iudam, et super omnes habitantes Ierusalem: et disperdam de loco hoc reliquias Baal, et nomina aedituorum cum sacerdotibus:

5. Et eos, qui adorant super tecta militiam caeli, et adorant, et iurant in Domino, et iurant in Melchom.

6. Et qui avertuntur de post tergum Domini, et qui non quaesierunt Dominum, nec investigaverunt eum.

7. Silete a facie Domini Dei: quia iuxta est dies Domini, quia praeparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos.

8. Et erit: in die hostiae Domini visitabo super principes, et super filios regis, et super omnes, qui induti sunt veste peregrina:

9. Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa: qui complent domum Domini Dei sui iniquitate, et dolo.

10. Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris a porta piscium, et ululatus a Secunda, et contritio magna a collibus.

11. Ululate habitatores Pilae: conticuit omnis populus Chanaan, disperierunt omnes involuti argento.

12. Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis, et visitabo super viros defixos in faecibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus, et non faciet male.

(a) Amos 5, 11.

13. Et erit fortitudo eorum in direptionem, et domus eorum in desertum: et (a) aedificabunt domos, et non habitabunt: et plantabunt vineas, et non bibent vinum earum.

14. Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est et velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.

(b) Ierem. 30, 7. Ioel 2, 11. Amos 5, 18.

15. (b) Dies irae dies illa, dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miseriae, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis,

16. Dies tubae et clangoris super civitates munitas, et super angulos excelsos.

17. Et tribulabo homines, et ambulabunt ut caeci, quia Domino peccaverunt: et effundetur sanguis eorum sicut humus, et corpora eorum sicut stercora.

(c) Ezech. 7, 19. (d) Inf. 3, 8.

18. (c) Sed et argentum eorum, et aurum eorum non poterit liberare eos in die irae Domini: (d) in igne zeli eius devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

CAPUT II.

Hortatur propheta populum ut ad Deum convertatur, priusquam ira Domini ei superveniat, omnesque mansuetos terrae ut Dominum quaerant: denuntiens destructionem imminere Philisthaeis, Moabitis, Ammonitis, Aethiopibus et Assyriis.

1. Convenite, congregamini gens non amabilis

2. Priusquam pariat iussio quasi pulverem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Dñi, antequam veniat super vos dies indignationis Dñi.

3. Quaerite Dominum omnes mansueti terrae, qui iudicium eius estis operati: quaerite iustum, quaerite mansuetum: si quomodo abscondamini in die furoris Domini.

4. Quia Gaza destructa erit, et Ascalon in desertum, Azotum in meridie eiicient, et Accaron eradicabitur.

5. Vae qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Dñi super vos Chanaan terra Philisthinorum, et disperdam te, ita ut non sit inhabitator.

6. Et erit funiculus maris requies pastorum, et caulae pecorum:

7. Et erit funiculus eius, qui remanserit de domo Iuda: ibi pascentur, in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, et avertet captivitatem eorum.

8. Audivi opprobrium Moab, et blasphemias filiorum Ammon: quae exprobraverunt populo meo, et magnificati sunt super terminos eorum.

9. Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Israel, quia Moab ut Sodoma erit, et filii Ammon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, et acervi salis, et desertum usque in aeternum: reliquiae populi mei diripient eos, et residui gentis meae possidebunt illos.

10. Hoc eis eveniet pro superbia sua: quia blasphemaverunt, et magnificati sunt super populum Domini exercituum.

11. Horribilis Dominus super eos, et attenuabit omnes deos terrae: et adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulae Gentium.

12. Sed et vos Aethiopes interfecti gladio meo eritis.

13. Et extendet manum suam super Aquilonem, et perdet Assur: et ponet Speciosam in solitudinem, et in invium, et quasi desertum.

14. (e) Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestiae Gentium: et onocrotalus, et ericius in liminibus eius morabuntur: vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam attenuabo robur eius. (e) Isai. 34, 11.

15. Haec est civitas gloriosa habitans in confidentia: quae dicebat in corde suo: Ego sum, et extra me non est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestiae? omnis, qui transit per eam, sibilabit, et movebit manum suam.

CAPUT III.

Arguit Ierusalem, et praecipue rectores eius, quibus minatur celerem Dei vindictam, quod neque beneficiis neque flagellis sint ad ipsum conversi: de felicitate novae legis, ac multiplicatione credentium: poenaque iniquorum praedicitur.

1. Vae provocatrix, et redempta civitas, columba.

2. Non audivit vecem, et non suscepit disciplinam: in Domine non est confisa, ad Deum suum non appropinquavit.

(a) Ezech. 22, 27. Mich. 3, 11. 3. (a) Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lupi vespere, non relinquebant in mane.

4. Propbetae eius vesani, viri infideles: sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem.

5. Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem: mane mane iudicium suum dabit in lucem, et non abscondetur: nescivit autem iniquus confusionem.

6. Disperdidi Gentes, et dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatae sunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.

7. Dixi: Attamen timebis me, suscipies disciplinam: et non peribit habitaculum eius propter omnia, in quibus visitavi eam: verumtamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitatienes suas.

8. Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meae in futurum, quia iudicium meum ut congregem Gentes, et colligam regna: et effundam super eos indignatieoem meam, omnem iram furoris
(b) Supra 1, 18. mei: (b) In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra.

9. Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent emnes in nomine Domini, et serviant ei humero uno.

10. Ultra flumina Aethiopiae, inde supplices mei, filii dispersorum meorum deferent munus mihi.

11. In die illa non confundéris super cunctis adinventionibus tuis, quibus praevaricata es in me: quia tune auferam de medio tui magniloquos superbiae tuae, et non adiicies exaltari amplius in monte sancto meo.

12. Et derelinquam in medio tui populum pauperem, et egenum: et sperabunt in nomine Domini.

13. Reliquiae Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, et uen invenietur in ere eorum lingua dolosa: queniam ipsi pascentur, et accubabunt, et uon erit qui exterreat.

14. Lauda filia Sion: iubila Israel: laetare, et exulta in emni eorde filia Ierusalem.

15. Abstulit Dominus iudicium tuum, avertit inimicos tuos: rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra.

16. In die illa dicetur Ierusalém: Noli timere: Sion, non dissolvantur manus tuae.

17. Deminus Deus tuus in medio tui fortis, ipse salvabit: gaudebit super te in laetitia, silebit in dilectione sua, exultabit super te in laude.

18. Nugas, qui a lege recesserant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultra habeas super eis opprobrium.

19. Ecce ego interficiam omnes, qui affiixerunt te in tempore ilie: et salvabo claudicantem: et eam, quae eiecta fuerat congregabo: et ponam eos in laudem, et in nomen, in omni terra confusionis eorum.

20. In tempere illo, que adducam vos: et in tempore, quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, et in laudem omnibus populis terrae, cum convertero captivitatem vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

PROPHETIA AGGAEI

CAPUT I.

Quo tempore prophetaverit Aggaeus: qui increpat Iudaeos, quod neglecta domo Dei propria aedificia curarent: ob quam causam dicit illis immissam a Deo sterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel et Iesus sacerdos magnus una cum populo excitati, incipiunt aedificare domum Dei.

1. In anne secundo Darii regis, in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum Demini in manu
(c) 1 Esdr. 5, 1. Aggaei prepbetae (c) ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Iuda, et ad Iesum, filium Iosedec, sacerdotem magnum, dicens:

2. Haec ait Dominus exercituum, dicens: Populus iste dicit: Nondum venit tempus demus Domini aedificandae.

3. Et factum est verbum Domini in manu Aggaei prepbetae, dicens:

4. Numquid tempus vobis est ut habitetis in demibus laqueatis, et domus ista deserta?

5. Et nunc haec dicit Dominus exercituum: Penite corda vestra super vias vestras.

(d) Deut. 28, 38. Mich. 6, 15. 6. (d) Seminastis multum, et intulistis parum: comedistis, et non estis satiati: bibistis, et non estis inebriati: operuistis vos, et non estis calefacti: et qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.

7. Haec dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras:

8. Ascendite in montem, portate ligna, et aedificate demum: et acceptabilis mihi erit, et glorificabor, dicit Dominus.

9. Respexistis ad amplius, et ecce factum est minus: et intulistis in domum, et exufflavi illud: quam eb causam, dicit Dominus exercituum? quia demus mea deserta est, et vos festinatis unusquisque in domum suam.

10. Propter hoc super vos probibiti sunt caeli ne darent rorem, et terra prohibita est ne daret germen suum.

11. Et vocavi siccitatem super terram, et super montes, et super triticum, et super vinum, et super oleum, et quaecumque profert humus, et super homines, et super iumenta, et super omnem laborem manuum.

12. Et audivit Zorobabel filius Salathiel, et Iesus filius Iosedec sacerdos magnus, et emnes reliquiae populi vocem Demini Dei sui, et verba Aggaei prophetae, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad ees: et timuit pepulus a facie Domini.

13. Et dixit Aggaeus nuncius Domini de nunciis Domini, populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus.

14. Et suscitavit Dominus spiritum Zorobabel filii Salathiel, ducis Iuda, et spiritum Iesu filii Iosedec sacerdotis magni, et spiritum reliquorum de emni populo: et ingressi sunt, et faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

CAPUT II.

Etsi templum reaedificatum nihil videatur priori collatum, postea tamen veniente Messia, replebitur gloria maiori, quam fuerit prioris templi: et sicut Iudaei ob neglectam templi reaedificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipsorumque sacrificia et sterilitas adducta: ita post incoeptam reaedificationem omnia ipsis facta sunt prospera.

1. In die vigesima et quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darii regis.

2. In septimo mense, vigesima et prima mensis, factum est verbum Domini in manu Aggaei prophetae, dicens:

3. Loquere ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Iuda, et ad Iesum filium Iosedec sacerdotem magnum, et ad reliquos populi, dicens:

4. Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? et quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris?

5. Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: et confortare Iesu fili Iosedec sacerdos magne, et confortare omnis populus terrae, dicit Dominus exercituum: et facite (quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum)

6. Verbum quod pepigi vobiscum cum egrederemini de Terra Aegypti: et spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere.

(a) Hebr. 12, 26. 7. Quia haec dicit Dominus exercituum: (a) Adhuc unum modicum est, et ego commovebo caelum, et terram, et mare, et aridam.

8. Et movebo omnes Gentes: Et VENIET DESIDERATUS cunctis Gentibus: et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum.

9. Meum est argentum, et meum est aurum, dicit Dominus exercituum.

10. Magna erit gloria domus istius novissimae plus quam primae, dicit Dominus exercituum: et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11. In vigesima et quarta noni mensis, in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Aggaeum prophetam, dicens:

12. Haec dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legem, dicens:

13. Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, et tetigerit de summitate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes, dixerunt: Non.

14. Et dixit Aggaeus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes, et dixerunt: Contaminabitur.

15. Et respondit Aggaeus, et dixit: Sic populus iste, et sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, et sic omne opus manuum eorum: et omnia quae obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16. Et nunc ponite corda vestra a die hac et supra, antequam poneretur lapis super lapidem in templo Domini.

17. Cum accederetis ad acervum viginti modiorum, et fierent decem: et intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, et fiebant viginti.

18. (b) Percussi vos vento urente, et aurugine, et grandine omnia opera manuum vestrarum: et non fuit in vobis, qui reverteretur ad me, dicit Dominus. (b) Amos. 4, 9.

19. Ponite corda vestra ex die ista, et in futurum, a die vigesima et quarta noni mensis: a die, qua fundamenta iacta sunt templi Domini, ponite super cor vestrum.

20. Numquid iam semen in germine est: et adhuc vinea, et ficus, et malogranatum, et lignum olivae non floruit? ex die ista benedicam.

21. Et factum est verbum Domini secundo ad Aggaeum in vigesima et quarta mensis, dicens:

22. Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens: Ego movebo caelum pariter et terram.

23. Et subvertam solium regnorum, et conteram fortitudinem regni Gentium: et subvertam quadrigam, et ascensorem eius: et descendent equi, et ascensores eorum: vir in gladio fratris sui.

24. In die illa, dicit Dominus exercituum, assumam te (c) Zorobabel fili Salathiel serve meus, dicit Dominus: et ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum. (c) Eccli. 49, 13.

PROPHETIA ZACHARIAE

CAPUT I.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad resipiscentiam, ne imitentur patres suos, qui prophetas contemnentes puniti sunt: duplici figura ostendit Dominus se puniturum gentes quae populum suum afflixerant; hunc autem in Ierusalem revocandum, in qua aedificabitur ipsi Domino templum.

1. In mense octavo in anno secundo Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, filium Barachiae filii Addo, prophetam, dicens:

2. Iratus est Dominus super patres vestros iracundia.

(d) Isa. 21, 12, 31, 6 et 45, 22. Ierem. 3, 12. Ezech. 18, 30. et 33, 11. Osee 14, 2. Ioel. 2, 12 Malach. 3, 7. 3. Et dices ad eos: Haec dicit Dominus exercituum: (d) Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: et convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.

4. Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabant prophetae priores, dicentes: Haec dicit Dominus exercituum: Convertimini de viis vestris malis, et de cogitationibus vestris pessimis: et non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.

5. Patres vestri ubi sunt? et prophetae numquid in sempiternum vivent?

6. Verumtamen verba mea, et legitima mea, quae mandavi servis meis prophetis, numquid non comprehenderunt patres vestros, et conversi sunt, et dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras, et secundum adinventiones nostras fecit nobis.

7. In die vigesima et quarta undecimi mensis Sabath, in anno secundo Darii, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiae, filii Addo, prophetam, dicens:

8. Vidi per noctem, et ecce vir ascendens super equum rufum, et ipse stabat inter myrteta, quae erant in profundo: et post eum equi rufi, varii, et albi.

9. Et dixi: Quid sunt isti, Domine mi? Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint haec.

10. Et respondit vir, qui stabat inter myrteta, et dixit: Isti sunt, quos misit Dominus ut perambulent terram.

11. Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter myrteta, et dixerunt: Perambulavimus terram, et ecce omnis terra habitatur, et quiescit.

12. Et respondit angelus Domini, et dixit: Domine exercituum usquequo tu non misereberis Ierusalem, et urbium Iuda, quibus iratus es? iste iam septuagesimus annus est.

13. Et respondit Dominus angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria.

14. Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me:
(a) Inf. 8,2. Clama, dicens: Haec dicit Dominus exercituum: (a) Zelatus sum Ierusalem, et Sion zele magno.

15. Et ira magna ego irascor super gentes opulentas: quia ego iratus sum parum, ipsi vero adiuverunt in malum.

16. Propterea haec dicit Dominus: Revertar ad Ierusalem in misericordiis: et domus mea aedificabitur in ea, ait Dominus exercituum: et perpendiculum extendetur super Ierusalem.

17. Adhuc, clama dicens: Haec dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent civitates meae bonis: et consolabitur adhuc Dominus Sion, et eliget adhuc Ierusalem.

18. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce quatuor cornua.

19. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt haec? et dixit ad me: Haec sunt cornua, quae ventilaverunt Iudam, et Israel, et Ierusalem.

20. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros.

21. Et dixi: Quid isti veniunt facere? Qui ait, dicens: Haec sunt cornua, quae ventilaverunt Iudam per singulos viros, et nemo eorum levavit caput suum: et venerunt isti deterrere ea, ut deiiciant cornua gentium, quae levaverunt cornu super terram Iuda ut dispergerent eam.

CAPUT II.

Apparet vir mensuraturus Ierusalem, quae post captivitatem solutam vehementer replenda est habitatoribus: cui Deus pro muro erit: et afflictis Chaldaeis ac ceteris qui filios Israel afflixerant, multae gentes una cum Sion laetae venient ad serviendum Domino, quas ipse suscipiet in populum.

1. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce vir, et in manu eius funiculus mensorum.

2. Et dixi: Quo tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Ierusalem, et videam quanta sit latitudo eius, et quanta longitudo eius.

3. Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, et angelus alius egrediebatur in occursum eius.

4. Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem prae multitudine hominum, et iumentorum in medio eius.

5. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: et in gloria ero in medio eius.

6. O, o fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos caeli dispersi vos, dicit Dominus.

7. O Sion, fuge quae habitas apud filiam Babylonis:

8. Quia haec dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, quae spoliaverunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei:

9. Quia ecce ego levo manum meam super eos, et erunt praedae his, qui serviebant sibi: et cognoscetis quia Dominus exercituum misit me.

10. Lauda, et laetare filia Sion: quia ecce ego venio, et habitabo in medio tui, ait Dominus.

11. Et applicabuntur Gentes multae ad Dominum in die illa, et erunt mihi in populum, et habitabo in medio tui: et scies quia Dominus exercituum misit me ad te.

12. Et possidebit Dominus Iudam partem suam in terra sanctificata: et eliget adhuc Ierusalem.

13. Sileat omnis caro a facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

CAPUT III.

Iesus sacerdos exutus sordidis, induitur mutatoriis, qui iudicaturus est domum Domini, si in viis ipsius ambulet: adducet Dominus servum suum Orientem: et de lapide agit super quem septem oculi sunt.

1. Et ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini: et satan stabat a dextris eius ut adversaretur ei.

2. Et dixit Dominus ad satan: Increpet Dominus in te satan: et increpet Dominus in te, qui elegit Ierusalem: numquid non iste torris est erutus de igne?

3. Et Iesus erat indutus vestibus sordidis: et stabat ante faciem angeli.

4. Qui respondit, et ait ad eos, qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, et indui te mutatoriis.

5. Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput eius. Et posuerunt cidarim mundam super caput eius, et induerunt eum vestibus: et angelus Domini stabat.

6. Et contestabatur angelus Domini Iesum, dicens:

7. Haec dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, et custodiam meam custodieris: tu quoque iudicabis domum meam, et custodies atria mea, et dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic assistunt.

8. Audi Iesu sacerdos magne, tu et amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt. ecce enim ego (b) ADDUCAM SERVUM MEUM ORIENTEM. (b) Luc. 1, 78.

9. Quia ecce lapis, quem dedi coram Iesu: super lapidem unum septem oculi sunt: ecce ego caelabo sculpturam eius, ait Dominus exercituum: et auferam iniquitatem terrae illius in die una.

10. In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum suum subter vitem, et subter ficum.

CAPUT IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario et stanneo, ac septem oculis Domini: et horum interpretatio; quodque templum a Zorobabel fundatum, ab ipso consummabitur.

1. Et reversus est angelus, qui loquebatur in me, et suscitavit me, quasi virum, qui suscitatur de somno suo.

2. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, et ecce candelabrum aureum totum, et lampas eius super caput ipsius, et septem lucernae eius super illud: et septem infusoria lucernis, quae erant super caput eius.

3. Et duae olivae super illud: una a dextris lampadis, et una a sinistris eius.

4. Et respondi, et aio ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid sunt haec, domine mi?

5. Et respondit angelus, qui loquebatur in me, et dixit ad me: Numquid nescis quid sunt haec? Et dixi: Non, domine mi.

6. Et respondit, et ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

7. Quis tu mons magne coram Zorobabel? In planum: et educet lapidem primarium, et exaequabit gratiam gratiae eius.

8. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

9. Manus Zorobabel fundaverunt domum istam, et manus eius perficient eam: et scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos.

10. Quis enim despexit dies parvos? et laetabuntur, et videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram.

11. Et respondi, et dixi ad eum: Quid sunt duae olivae istae ad dexteram candelabri, et ad sinistram eius?

12. Et respondi secundo, et dixi ad eum: Quid sunt duae spicae olivarum, quae sunt iuxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro?

13. Et ait ad me, dicens: Numquid nescis quid sunt haec? Et dixi: Non, domine mi.

14. Et dixit: Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universae terrae.

CAPUT V.

Volumen volans, quo iniqui iudicabuntur: mulier in amphora sedens cum massa plumbi, designat impietatem: et duae mulieres alatae levant illam in aëra.

1. Et conversus sum, et levavi oculos meos: et vidi, et ecce volumen volans.

2. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo eius viginti cubitorum, et latitudo eius decem cubitorum.

3. Et dixit ad me: Haec est maledictio, quae egreditur super faciem omnis terrae: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: et omnis iurans, ex hoc similiter iudicabitur.

4. Educam illud, dicit Dominus exercituum: et veniet ad domum furis, et ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: et commorabitur in medio domus eius, et consumet eam, et ligna eius, et lapides eius.

5. Et egressus est angelus, qui loquebatur in me: et dixit ad me: Leva oculos tuos, et vide quid est hoc, quod egreditur.

6. Et dixi: Quidnam est? Et ait: Haec est amphora egrediens. Et dixit: Haec est oculus eorum in universa terra.

7. Et ecce talentum plumbi portabatur, et ecce mulier una sedens in medio amphorae.

8. Et dixit: Haec est impietas. Et proiecit eam in medio amphorae, et misit massam plumbeam in os eius.

9. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce duae mulieres egredientes, et spiritus in alis earum, et habebant alas quasi alas milvi: et levaverunt amphoram inter terram, et caelum.

10. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quo istae deferunt amphoram?

11. Et dixit ad me: Ut aedificetur ei domus in terra Sennaar, et stabiliatur, et ponatur ibi super basem suam.

CAPUT VI.

Quatuor quadrigae visae de medio duorum montium aereorum, quatuor venti sunt, egredientes in terram, de coronis in capite Iesu sacerdotis imponendis: de viro cuius nomen Oriens, qui templum aedificabit Domino, et dominabitur in solio suo.

1. Et conversus sum, et levavi oculos meos, et vidi: et ecce quatuor quadrigae egredientes de medio duorum montium: et montes, montes aerei.

2. In quadriga prima equi rufi, et in quadriga secunda equi nigri,

3. Et in quadriga tertia equi albi, et in quadriga quarta equi varii, et fortes.

4. Et respondi, et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid sunt haec, domine mi?

5. Et respondit angelus, et ait ad me: Isti sunt quatuor venti caeli, qui egrediuntur ut stent coram Dominatore omnis terrae.

6. In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: et albi egressi sunt post eos: et varii egressi sunt ad terram Austri.

7. Qui autem erant robustissimi, exierunt, et quaerebant ire, et discurrere per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terram: et perambulaverunt terram.

8. Et vocavit me, et locutus est ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requiescere fecerunt spiritum meum in terra Aquilonis.

9. Et factum est verbum Domini ad me, dicens:

10. Sume a transmigratione ab Holdai, et a Tobia, et ab Idaia; et venies tu in die illa, et intrabis domum Iosiae, filii Sophoniae, qui venerunt de Babylone.

11. Et sumes aurum, et argentum: et facies coronas, et pones in capite Iesu filii Iosedec sacerdotis magni,

12. Et loqueris ad eum, dicens: Haec ait Dominus exercituum, dicens: (a) ECCE VIR ORIENS NOMEN EIUS: (a) Luc. 1, 78.
et subter eum orietur, et aedificabit templum Domino.

13. Et ipse extruet templum Domino: et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solio suo: et erit sacerdos super solio suo, et consilium pacis erit inter illos duos.

14. Et coronae erunt Helem, et Tobiae, et Idaiae, et Hem, filio Sophoniae, memoriale in templo Domini.

15. Et qui procul sunt, venient, et aedificabunt in templo Domini: et scietis quia Dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc, si auditu audieritis vocem Domini Dei vestri.

CAPUT VII.

Ieiunia quibus Iudaei per 70. annos captivitatis ieiunaverunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus suis permanebant: proinde hortatur eos ad resipiscientiam; nam quia prophetas olim non audierant, dispersit eos Dominus in gentes, terraque desolata facta est propter ipsorum iniquitates.

1. Et factum est in anno quarto Darii regis, factum est verbum Domini ad Zachariam, in quarta mensis noni, qui est Casleu.

2. Et miserunt ad domum Dei Sarasar, et Rogom-

melech, et viri, qui erant cum eo ad deprecandam faciem Domini:

3. Ut dicerent sacerdotibus domus Domini exercituum, et prophetis loquentes: numquid flendum est mihi in quinto mense, vel sanctificare me debeo, sicut iam feci multis annis?

4. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

5. Loquere ad omnem populum terrae, et ad sacerdotes, dicens: (a) Cum ieiunaretis, et plangeretis in quinto et septimo per hos septuaginta annos: numquid ieiunium ieiunastis mihi?

(a) Isai. 58, 5.

6. Et cum comedistis et bibistis, numquid non vobis comedistis, et vobismetipsis bibistis?

7. Numquid non sunt verba, quae locutus est Dominus in manu prophetarum priorum, cum adhuc Ierusalem habitaretur, et esset opulenta, ipsa et urbes in circuitu eius, et ad Austrum, et in campestribus habitaretur?

8. Et factum est verbum Domini ad Zachariam, dicens:

9. Haec ait Dominus exercituum, dicens: Iudicium verum iudicate, et misericordiam, et miserationes facite, unusquisque cum fratre suo.

10. (b) Et viduam, et pupillum, et advenam, et pauperem nolite calumniari: et malum vir fratri suo non cogitet in corde suo.

(b) Exod. 22, 22. Isai. 1, 23. Ier. 5, 28.

11. Et noluerunt attendere, et averterunt scapulam recedentem, et aures suas aggravaverunt ne audirent.

12. Et cor suum posuerunt ut adamantem ne audirent legem, et verba quae misit Dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum: et facta est indignatio magna a Domino exercituum.

13. Et factum est sicut locutus est, et non audierunt: sic clamabunt, et non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14. Et dispersi eos per omnia regna, quae nesciunt: et terra desolata est ab eis, eo quod non esset transiens et revertens: et posuerunt terram desiderabilem in desertum.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi sui afflixit eum, et desolatam fecit Ierusalem; sic nunc facit illam plurimum habitari, omniaque dabit prospera, modo ei serviant: quibus adiungentur et aliae gentes: de fimbria Iudaei a decem viris ethnicis apprehensa.

1. Et factum est verbum Domini exercituum, dicens:

2. Haec dicit Dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, et indignatione magna zelatus sum eam.

3. Haec dicit Dominus exercituum: Reversus sum ad Sion, et habitabo in medio Ierusalem: et vocabitur Ierusalem Civitas veritatis, et Mons Domini exercituum mons sanctificatus.

4. Haec dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt senes, et anus in plateis Ierusalem: et viri baculus in manu eius prae multitudine dierum.

5. Et plateae civitatis complebuntur infantibus, et puellis ludentibus in plateis eius.

6. Haec dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7. Haec dicit Dominus exercituum: Ecce ego salvabo populum meum de terra Orientis, et de terra Occasus solis.

8. Et adducam eos, et habitabunt in medio Ierusalem: et erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum in veritate, et in iustitia.

9. Haec dicit Dominus exercituum: Confortentur manus vestrae, qui auditis in his diebus sermones istos per os prophetarum in die, qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum aedificaretur.

10. Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces iumentorum erat, neque introeunti, neque exeunti erat pax prae tribulatione: et dimisi omnes homines, unumquemque contra proximum suum.

11. Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquiis populi huius, dicit Dominus exercituum,

12. Sed semen pacis erit: vinea dabit fructum suum, et terra dabit germen suum, et caeli dabunt rorem suum: et possidere faciam reliquias populi huius universa haec.

13. Et erit: sicut eratis maledictio in Gentibus, domus Iuda, et domus Israel: sic salvabo vos, et eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus vestrae.

14. Quia haec dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cum ad iracundiam provocassent patres vestri me, dicit Dominus,

15. Et non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis ut benefaciam domui Iuda, et Ierusalem: nolite timere.

16. Haec sunt ergo verba, quae facietis: (c) Loquimini veritatem, unusquisque cum proximo suo: veritatem, et iudicium pacis iudicate in portis vestris. (c) Ephes. 4, 25.

17. Et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: et iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim haec sunt, quae odi, dicit Dominus.

18. Et factum est verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19. Haec dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, et ieiunium quinti, et ieiunium septimi, et ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudium, et laetitiam, et in solemnitates praeclaras: veritatem tantum, et pacem diligite.

20. Haec dicit Dominus exercituum: Usquequo veniant populi, et habitent in civitatibus multis,

21. Et vadant habitatores, unus ad alterum, dicentes: Eamus, et deprecemur faciem Domini, et quaeramus Dominum exercituum: vadam etiam ego.

22. Et venient populi multi, et gentes robustae ad quaerendum Dominum exercituum in Ierusalem, et deprecandam faciem Domini.

23. Haec dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, et apprehendent fimbriam viri Iudaei, dicentes: Ibimus vobiscum: audivimus enim quoniam Deus vobiscum est.

CAPUT IX.

Vaticinatur adversus civitates Syriae, et superbos Philisthaeos: rex Christus venturus est ad Sion insidens pullo asini, et ablato bello imperabit mundo in magna pace: qui etiam emisit vinctos de lacu in sanguine testamenti sui: omnia dicuntur futura populo Dei prospera, quoniam ipse eum proteget.

1. Onus verbi Domini in terra Hadrach, et Damasci requiei eius: quia Domini est oculus hominis, et omnium tribuum Israel.

2. Emath quoque in terminis eius, et Tyrus, et Sidon: assumpserunt quippe sibi sapientiam valde.

3. Et aedificavit Tyrus munitionem suam, et coacervavit argentum quasi humum, et aurum ut lutum platearum.

4. Ecce Dominus possidebit eam, et percutiet in mari fortitudinem eius, et haec igni devorabitur.

5. Videbit Ascalon, et timebit: et Gaza, et dolebit nimis: et Accaron, quoniam confusa est spes eius: et peribit rex de Gaza, et Ascalon non habitabitur.

6. Et sedebit separator in Azoto, et disperdam superbiam Philisthinorum.

7. Et auferam sanguinem eius de ore eius, et abominationes eius de medio dentium eius, et relinquetur etiam ipse Deo nostro, et erit quasi dux in Iuda, et Accaron quasi Iebusaeus.

8. Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes et revertentes, et non transibit super eos ultra exactor: quia nunc vidi in oculis meis.

(a) Isai. 62, 11. Matth. 21, 5.

9. (a) Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem: ECCE REX TUUS veniet tibi iustus, et salvator: ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium asinae.

10. Et disperdam quadrigam ex Ephraim, et equum de Ierusalem, et dissipabitur arcus belli: et loquetur pacem Gentibus, et potestas eius a mari usque ad mare, et a fluminibus usque ad fines terrae.

11. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

12. Convertimini ad munitionem vincti spei, hodie quoque annuncians duplicia reddam tibi.

13. Quoniam extendi mihi Iudam quasi arcum, implevi Ephraim: et suscitabo filios tuos Sion super filios tuos Graecia: et ponam te quasi gladium fortium.

14. Et Dominus Deus super eos videbitur, et exibit ut fulgur, iaculum eius: et Dominus Deus in tuba canet, et vadet in turbine Austri.

15. Dominus exercituum proteget eos: et devorabunt, et subiicient lapidibus fundae: et bibentes inebriabuntur quasi a vino, et replebuntur ut phialae, et quasi cornua altaris.

16. Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui: quia lapides sancti elevabuntur super terram eius.

17. Quid enim bonum eius est, et quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines?

CAPUT X.

Solus Dominus potest petita praestare, qui confortabit Iudaeos: et misertus ipsorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram pristinam, humiliatis ipsorum inimicis.

1. Petite a Domino pluviam in tempore serotino, et Dominus faciet nives, et pluviam imbris dabit eis, singulis herbam in agro.

2. Quia simulacra locuta sunt inutile, et divini viderunt mendacium, et somniatores locuti sunt frustra: vane consolabantur: idcirco abducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pastor.

3. Super pastores iratus est furor meus, et super hircos visitabo: quia visitavit Dominus exercituum gregem suum, domum Iuda, et posuit eos quasi equum gloriae suae in bello.

4. Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus praelii, ex ipso egredietur omnis exactor simul.

5. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in praelio: et bellabunt, quia Dominus cum eis: et confundentur ascensores equorum.

6. Et confortabo domum Iuda, et domum Ioseph salvabo: et convertam eos, quia miserebor eorum: et erunt sicut fuerunt quando non proieceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, et exaudiam eos.

7. Et erunt quasi fortes Ephraim, et laetabitur cor eorum quasi a vino: et filii eorum videbunt, et laetabuntur, et exultabit cor eorum in Domino.

8. Sibilabo eis, et congregabo illos, quia redemi eos: et multiplicabo eos sicut ante fuerant multiplicati.

9. Et seminabo eos in populis, et de longe recordabuntur mei: et vivent cum filiis suis, et revertentur.

10. Et reducam eos de Terra Aegypti, et de Assyriis congregabo eos, et ad Terram Galaad et Libani adducam eos, et non invenietur eis locus:

11. Et transibit in maris freto, et percutiet in mari fluctus, et confundentur omnia profunda fluminis, et humiliabitur superbia Assur, et sceptrum Aegypti recedet.

12. Confortabo eos in Domino, et in nomine eius ambulabunt, dicit Dominus.

CAPUT XI.

Iubet Dominus pasci pecora occisionis, quibus non parcet, quia pastores eorum non parcebant eis: de duabus virgis tandem abscissis, et tribus pastoribus uno mense succisis: de appenso mercede triginta argenteorum proiectorum ad statuarium: de olio malo pastore a Domino suscitando.

1. Aperi Libane portas tuas, et comedat ignis cedros tuas.

2. Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: ululate quercus Basan, quoniam succisus est saltus munitus.

3. Vox ululatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Iordanis.

4. Haec dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis,

5. Quae qui possederant, occidebant, et non dolebant, et vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti sumus: et pastores eorum non parcebant eis.

6. Et ego non parcam ultra super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, et in manu regis sui: et concident terram, et non eruam de manu eorum.

7. Et pascam pecus occisionis propter hoc, o pauperes gregis: et assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi Decórem, et alteram vocavi Funiculum: et pavi gregem.

8. Et succidi tres pastores in mense uno, et contracta est anima mea in eis: siquidem et anima eorum variavit in me.

9. Et dixi: Non pascam vos: quod moritur, moriatur: et quod succiditur, succidatur: et reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui.

10. Et tuli virgam meam, quae vocabatur Decus, et abscidi eam ut irritum facerem foedus meum, quod percussi cum omnibus populis.

11. Et in irritum deductum est in die illa: et cognoverunt sic pauperes gregis, qui custodiunt mihi, quia verbum Domini est.

12. Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: et si non, quiescite. (b) Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. (b) Matth. 27, 9.

13. Et dixit Dominus ad me: Proiice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos: et proieci illos in domum Domini ad statuarium.

14. Et praecidi virgam meam secundam, quae appellabatur Funiculus, ut dissolverem germanitatem inter Iudam, et Israel.

15. Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vasa pastoris stulti.

16. Quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quaeret, et contritum non sanabit, et id quod stat non enutriet, et carnes pinguium comedet, et ungulas eorum dissolvet.

17. O pastor, et idolum, derelinquens gregem: gladius super brachium eius, et super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur, et oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur.

CAPUT XII.

Iuda et Ierusalem a variis regnis affligentur; sed rursum reducti filii Israel in terram suam superiores erunt his qui se afflixerant: effusoque a Domino spiritu gratiae super habitatores Ierusalem, aspicient ad eum quem confixerunt, et super eum dolebunt, plangentes singulae familiae seorsum.

1. Onus verbi Domini super Israel. Dicit Dominus extendens caelum, et fundans terram, et fingens spiritum hominis in eo:

2. Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulae omnibus populis in circuitu: sed et Iuda erit in obsidione contra Ierusalem.

3. Et erit: in die illa ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levabunt eam, concisione lacerabuntur: et colligentur adversus eam omnia regna terrae.

4. In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in stuporem, et ascensorem eius in amentiam: et super domum Iuda aperiam oculos meos, et omnem equum populorum percutiam caecitate.

5. Et dicent duces Iuda in corde suo: Confortentur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum Deo eorum.

6. In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, et sicut facem ignis in foeno: et devorabunt ad dexteram, et ad sinistram omnes populos in circuitu: et habitabitur Ierusalem rursus in loco suo in Ierusalem.

7. Et salvabit Dominus tabernacula Iuda, sicut in principio: ut non magnifice glorietur domus David, et gloria habitantium Ierusalem contra Iudam.

8. In die illa proteget Dominus habitatores Ierusalem, et erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi David: et domus David quasi Dei, sicut angelus Domini in conspectu eorum.

9. Et erit in die illa: quaeram conterere omnes Gentes, quae veniunt contra Ierusalem.

10. Et effundam super domum David, et super habitatores Ierusalem spiritum gratiae, et precum: (a) et aspicient ad me, quem confixerunt: et plangent eum planctu quasi super unigenitum, et dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti. (a) Io. 19, 37.

11. In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, (b) sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon. (b) 2 Par. 35, 22.

12. Et planget terra: familiae et familiae seorsum: familiae domus David seorsum, et mulieres eorum seorsum:

13. Familiae domus Nathan seorsum, et mulieres eorum seorsum: familiae domus Levi seorsum, et mulieres eorum seorsum: familiae Semei seorsum, et mulieres eorum seorsum.

14. Omnes familiae reliquae, familiae et familiae seorsum, et mulieres eorum seorsum.

CAPUT XIII.

Cum fuerit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, tollentur idola; et pseudoprophetae a sibi charissimis lapidabuntur: quae sint plagae in medio manuum; percutiendus pastor, et oves dispergendae: duae partes hominum dispergentur in omni terra, et tertia per ignem probabitur.

1. In die illa erit fons patens domui David, et habitantibus Ierusalem in ablutionem peccatoris, et menstruatae.

2. (c) Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Disperdam nomina idolorum de terra, et non memorabuntur ultra: et pseudoprophetas, et spiritum immundum auferam de terra. (c) Ez. 30, 13.

3. Et erit, cum prophetaverit quispiam ultra, dicent ei pater eius, et mater eius, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini. et configent eum pater eius, et mater eius, genitores eius, cum prophetaverit.

4. Et erit: in die illa confundentur prophetae, unusquisque ex visione sua cum prophetaverit: nec operientur pallio saccino, ut mentiantur:

5. Sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia mea.

6. Et dicetur ei: Quid sunt plagae istae in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.

7. Framea suscitare super pastorem meum, et super virum cohaerentem mihi, dicit Dominus exercituum: (d) percute pastorem, et dispergentur oves: et convertam manum meam ad parvulos. (d) Matth. 26, 31. Marc. 14, 27.

8. Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duae in ea dispergentur, et deficient: et tertia pars relinquetur in ea.

9. Et ducam tertiam partem per ignem, et uram eos sicut uritur argentum: et probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, et ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; et ipse dicet: Dominus Deus meus.

CAPUT XIV.

Postquam Ierusalem passa fuerit captivitatem, aliasque afflictiones a gentibus, erit dies nota Domino, cum exibunt aquae vivae de Ierusalem: et filii Israel revertentur, habitaturi secure in Ierusalem: percutietque Dominus plaga gentes quae pugnaverunt adversus Ierusalem, et harum reliquiae ascendent ut adorent Dominum in Ierusalem, eritque sanctum quod est super frenum equi.

1. Ecce venient dies Domini, et dividentur spolia tua in medio tui.

2. Et congregabo omnes Gentes ad Ierusalem in praelium, et capietur civitas, et vastabuntur domus, et mulieres violabuntur: et egredietur media pars civitatis in captivitatem, et reliquum populi non auferetur ex urbe.

3. Et egredietur Dominus, et praeliabitur contra Gentes illas, sicut praeliatus est in die certaminis.

4. Et stabunt pedes eius in die illa super Montem olivarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem: et

scindetur Mons olivarum ex media parte sui ad Orientem, et ad Occidentem praerupto graedi vaide, et separabitur medium montis ad Aquilonem, et medium eius ad Meridiem.

5. Et fugietis ad vallem mnntium eorum, quoniam
ceniungetur vailia montium usque ad proximum: et
(a) Amos 1, 1. fugietis (a) sicut fugistis a facie terraemotus in diebus Oziae regis Iuda: et veniet Demiuus Deus meus, emnesque saneti cum eo.

6. Et erit in die ilia: Nne erit lux, sed frigus ot geln.

7. Et erit dies una, quae neta est Domino, noe dies neque nnx: et in tempore vesperi erit lnx.

8. Et erit in die illa: Exibunt aquae vivae de Ierusalem: medium earum ad mare Orientale, et ieedium earum ad mare novissimnm: in aestate et ie hiemo erunt.

9. Et erit Domiens Rex super omnem terram: in die illa erit Domieus unus, et erit eemeu eiua unum.

10. Et revertetur omnia terra usqee ad desertum, de colle Remmon ad Anstrum Ierusalem: et exaltabitur, et babitabit in loco sue a perta Beniamie usque ad iocum portae prioris, et nsque ad portam angulorum: et a turre Hananeel usque ad torcularia regis.

11. Et habitabunt in ea, et anathema non erit amplius: sed sedebit Ierusalem secura.

12. Et baee erit plaga, que percutiet Dominus nmnes Geetes, quae pugeaveruet adversus Ierusalem: Tabescet earo uniuscuiusque atantis super pedes suos, et oculi eius coutabescent in foraminibns suia, et lingua eorum centabescet ie ore suo.

13. In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: et apprebeedet vir mannm proximi sui, et conseretur manus eius super mannm proximi sui.

14. Sed et Iudas pegnabit adversus Ierusalem: et congregabuetur divitiae emnium Gentium in circuitu, aurum, et argentnm, et vestes multae satis.

15. Et sic erit ruiea equi, et muli, et cameli, et asini, et omnium iementorum, qnae fuerint in castris iliis, sicut ruina baec.

16. Et omnes, qui reliqui fuerint de universis Gentibus, qnae venerunt contra Ierusalem, aacendent ab aeeo in annem, nt adereet Regem, Dominum exercituum, et celebrent festivitatem taberuaculorum.

17. Et erit: Qui nne asceuderit de familiis terrae ad Ierusalem, ut aderet Regem, Dominem exarcituum, non erit super eos imber.

18. Qued et si familia Aegypti non aacenderit, et non venerit: nec super eos erit, sed erit ruina, qua percntiet Dominus omnes Gentes, quse noe ascenderiet ad celebraedam festivitatem tabernaculorum.

19. Hoc erit peccatum Aegypti, et hoc peccatum omninm Gentium, quae noe ascenderiet ad celebrandam festivitatem tabernaculorum.

20. In die illa erit quod super frenum equi est, saectnm Domino: et erunt lebétes in domo Domiei qnasi pbialae coram altari.

21. Et erit omnis lebes in Ierusalem, et in Iuda saectificatus Domino exerciteom: et veuient omnes immolaetes, at sumeet ex eis, et coqeent ie eis: et non arit mercator ultra in domo Domiei exercitnom in die illo.

PROPHETIA MALACHIAE

CAPUT I.

Prophetia Malachioe ad Israel, quem Dominus arguit ingratitudinis, quod non agnoscebat se in Iacob, unde descenderat, dilectum, reiecto Esau cum populo suo: ideo conqueritur se ob Israel non honorari neque timeri, quodque sacerdotes despiciant nomen Domini, quorum reiicit sacrificio, gratam habens oblationem mundam quae in omni loco ei affertur.

1. Onus verbi Domini ad Israel in mann Malachiae.

2. Dilexi vos, dicit Deminns, et dixistis: In quo
dilexisti nos? Nonne frater erat Esan Iacob, dicit
(b) Rom. 9, 13. Domines, et (b) dilexi Iacob,

3. Esan autem odio habui? et posni montes eins ie selitudinem, et bereditatem eius in dracoees deserti.

4. Quod si dixerit Idnmaea: Destructi sumus, sed reverteutes aedificabimus quae destrueta sunt: haec dicit Dominus exercituom: Isti aedificabunt, et ego destruam: et vecabuntur termini impietatis, et populus, cui iratus est Deminus usque in aeternnm.

5. Et oculi vestri videbnnt: et vos dicetis: Magnificetur Dominus seper terminum Israel.

6. Filius bonorat patrem, et servus domieum suum: si erge Pater ego sum, nbi est hoeor meus: et si Domieus ego sum, nbi est timer meua, dicit Dominus exercituum? ad vos, o sacerdetes, qui despicitis nomen meum, et dixistis: In quo despeximus nomea tuum?

7. Offertis super altare meum panem pollutum, et dicitia: In quo polluimus te? In eo quod dicitis: Mensa Domioi despecta est.

8. Si offeratis caecum ad immolandum, nonee malum est? et si offeratis claudum, et languidum, nonee malum est? offer iliud deci tno, si placuerit ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit Domiens exercituum.

9. Et nunc deprecamini vultum Dei ut misereatur vestri (de maen enim vestra factum est boc) si quomodo anscipiat facies vestras, dicit Dominus exercituum.

10. Quis est in vobis, qui clandat ostia, et incendat altare meem gratuito? non est mibi veluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: et munus nou suscipiam de manu vestra.

11. (c) Ab ortu enim solis usque ad occasum, ma- (c) Psal.
gnum est nomen meum in Geotibus, et in omni loco 112, 3.
sacrificatur, et offertur nomini mee oblatie mnoda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

12. Et vos polluistis illud in eo, quod dicitis: Mensa Domini contaminata est: et quod seperpoeitur, contemptibile est cum igne, qui illud devorat.

13. Et dixistis: Ecce de labore, et exefflastis illud, dicit Dominus exercituum, et intulistis de rapinis clandum, et langeidum, et ietulistis munus: numquid suscipiam illud de mann vestra, dicit Domines?

14. Maledictus dolosus, qui babet ie grege suo masculem, et votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Demieus exercituum, et nomen meum borribile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus se maledicturum benedictionibus sacerdotum, nisi resipiscant; ipsius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur: transgressus est et Iuda ducens alienigenas, quopropter non respiciet deinceps Dominus ad sacrificium eorum: de uxore diligenda, seu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in sermonibus suis.

1. Et nunc ad vos mandatum hoc, o sacerdotes.

(a) *Lev.* 26, 14. *Deut.* 28, 15.

2. (a) Si nolueritis audire, et si nolueritis ponere super cor ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egestatem, et maledicam benedictionibus vestris, et maledicam illis: quoniam non posuistis super cor.

3. Ecce ego proiiciam vobis brachium, et dispergam super vultum vestrum stercus sollemnitatum vestrarum, et assumet vos secum.

4. Et scietis quia misi ad vos mandatum istud, ut esset pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5. Pactum meum fuit cum eo vitae et pacis: et dedi ei timorem, et timuit me, et a facie nominis mei pavebat.

6. Lex veritatis fuit in ore eius, et iniquitas non est inventa in labiis eius: in pace, et in aequitate ambulavit mecum, et multos avertit ab iniquitate.

7. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est.

8. Vos autem recessistis de via, et scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9. Propter quod et ego dedi vos contemptibiles, et humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, et accepistis faciem in lege.

(b) *Matth.* 23, 9. *Ephes.* 4, 6.

10. (b) Numquid non pater unus omnium nostrum? numquid non Deus unus creavit nos? quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?

11. Transgressus est Iuda, et abominatio facta est in Israel, et in Ierusalem: quia contaminavit Iudas sanctificationem Domini, quam dilexit, et habuit filiam dei alieni.

12. Disperdet Dominus virum, qui fecerit hoc, magistrum, et discipulum de tabernaculis Iacob, et offerentem munus Domino exercituum.

13. Et hoc rursum fecistis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, et mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra.

14. Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te, et uxorem pubertatis tuae, quam tu despexisti: et haec particeps tua, et uxor foederis tui.

15. Nonne unus fecit, et residuum spiritus eius est? Et quid unus quaerit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum, et uxorem adolescentiae tuae noli despicere.

16. Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Israel: operiet autem iniquitas vestimentum eius, dicit Dominus exercituum: custodite spiritum vestrum, et nolite despicere.

17. Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris: et dixistis: In quo eum fecimus laborare? In eo quod dicitis: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, et tales ei placent: aut certe ubi est Deus iudicii?

CAPUT III.

De praecursore Christi, et huius adventu, ac futuro iudicio: qui purgatis filiis Levi gratum habebit sacrificium Iuda et Ierusalem: comminatur sceleratis gravem ultionem: quos tamen ad se revocat, plurima bona conversis promittens, conqueritur de ingratitudine filiorum Israel, et quod ipsum in decimis suis configant, quodque dicant Deo non esse curae suos cultores, cuius contrarium tandem experientur.

(c) *Matth.* 11, 10. *Marc.* 1, 2. *Luc.* 1, 17. et 7, 27

1. Ecce ego mitto angelum meum, (c) et praeparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos quaeritis, et angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum:

2. Et quis poterit cogitare diem adventus eius, et quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, et quasi herba fullonum:

3. Et sedebit conflans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum, et quasi argentum, et erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.

4. Et placebit Domino sacrificium Iuda, et Ierusalem sicut dies saeculi, et sicut anni antiqui.

5. Et accedam ad vos in iudicio, et ero testis velox maleficis, et adulteris, et periuris, et qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, et pupillos, et opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6. Ego enim Dominus, et non mutor: et vos filii Iacob non estis consumpti.

(d) *Zach.* 1, 3.

7. A diebus enim patrum vestrorum recessistis a legitimis meis, et non custodistis. (d) Revertimini ad me, et revertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixistis: In quo revertemur?

8. Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis: In quo configimus te? In decimis, et in primitiis.

9. Et in penuria vos maledicti estis, et me vos configitis gens tota.

10. Inferte omnem decimam in horreum, et sit cibus in domo mea, et probate me super hoc, dicit Dominus: si non aperuero vobis cataractas caeli, et effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam,

11. Et increpabo pro vobis devorantem, et non corrumpet fructum terrae vestrae: nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.

12. Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum.

13. Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus.

(e) *Iob* 21, 15.

14. Et dixistis: Quid locuti sumus contra te? Dixistis: (e) Vanus est, qui servit Deo: et quod emolumentum quia custodivimus praecepta eius, et quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum?

15. Ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem aedificati sunt facientes impietatem, et tentaverunt Deum, et salvi facti sunt.

16. Tunc locuti sunt timentes Dominum, unusquisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, et audivit: et scriptus est liber monumenti coram eo timentibus Dominum, et cogitantibus nomen eius.

17. Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die, qua ego facio, in peculium: et parcam eis, sicut parcit vir filio suo servienti sibi.

*

18. Et convertemini, et videbitis quid sit ioter iustum, et impinm: et inter servieotem Deo, et ooo servientem ei.

CAPUT IV.

Dies Domini inflammabit omnee facientee impietatem, evulsa ipeorum radice: arietnr sol iustitiae Deum timentibns, qui calcabnnt impioe: inbet reminisci legis Moysi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus praedicitnr, qni converlat cor patrum ad filios.

1. Ecce enim dies veniet succeosa qoasi caminus: et erunt omnes superbi, et omnes facieutea impietatem stipula: et inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercitunm, quae noo derelinquet eis radicem, et germen.

2. (o) Et orietur vobis timentibus oomeo meum Sol (a) Luc. 1, 78.
iustitiae, et sanitas in pennis eius: et egrediemini, et salietis sicut vituli de armento.

3. Et calcabitis impios, cum fuerint ciuis sub planta pedum vestrorum in die, qua ego facio, dicit Dominus exercituum.

4. (b) Mementote legis Moysi servi mei, quam (b) Exod. 20.
mandavi ei in Horeb ad omoem Israel praecepta, et Deut. 4, 5. 6.
iudicia.

5. (c) Ecce ego mittam vobis Eliam prophe- (c) Matth.
tam, antequam veniat dies Domini magnus, et hor- 17, 10. Marc. 9, 10. Luc. 1, 17.
ribilis.

6. Et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum: oe forte veniam, et percutiam terram anathemate.

LIBER PRIMUS MACHABAEORUM

CAPUT I.

Mortuo Alexandro magno, qui Darium percusserot, succeseit tandem in Graecio Antiochns Illnstris: sub quo scelerati quidom ex filiis Israel profanarunt Ierusolem: Antiochus antem, devicto Ptolemaco rege Aegypti, invosit Ierusalem; et ablotis omnibns vasis templi ac thesanris, fecit caedem mognom, nnde ortus eet ingens planctus: eimile fecit et princeps tributarum ob eo missus, incenso Ierusalem, plurimleque in captivitatem dnctis: Antiochus leges idololotriae Iudaeis statuit, ablotis cunctis divini cultus coeremoniis, et oedificato idolo desolationis, renitentes misere trucidans: cuius edicta plnrimi impii secuti sunt, pii vero respueruat, mortem potius snbire parati.

1. Et factnm est, postqnam percnssit Alexander Philippi Maceda, qni primus regnavit in Graecia, egressus de terra Cethim, Darium regem Persarum, et Medorum:

2. Constitnit praelia multa, et obtinuit omoium munitiones, et interfecit reges terrae,

3. Et pertransiit usque ad fines terrae: et accepit spolia multitudinis Geatium: et siluit terra in conspectu eius.

4. Et congregavit virtutem, et exercitnm fortem nimis: et exaltatum est, et elevatum cor eius:

5. Et obtinuit regiones Gentium, et tyrannos: et facti sunt illi in tributum.

6. Et post baec decidit in lectum, et cognovit quia moreretur.

7. Et vocavit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti a iuventute: et divisit illis regnum suum, cum adbuc viveret.

8. Et regnavit Alexander annis duodecim, et mortuus est.

9. Et obtinuernnt pueri eius regnnm, unusquisque in loco soo:

10. Et imposueront omnes sibi diademata post mortem eius, et filii eorum post eos annis multis, et multiplicata sunt mala io terra.

11. Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romae obses: et regnavit in anno centesimo trigesimo septimo regni Graecorum.

12. In diebus illis exierunt ex Israel filii iniqui, et suaserunt multis, dicentes: Eamus, et disponamus testamentum cum Gentibus, quae circa nos sont: quia ex qno recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala.

13. Et bonus visus est sermo in oculis eorum.

14. Et destinaverunt aliqui de popnio, et abierunt ad regem: et dedit illis potestatem ut facereot iustitiam Gentium.

15. Et aedificaverunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges Nationum:

16. Et fecerunt sibi praeputia, et recesserunt a testamento saocto, et iuncti sunt Nationibus, et venundati sunt ut facerent malum.

17. Et paratum est regnum io conspectu Aotiochi, et caepit regnare io terra Aegypti ut regnaret super duo regna.

18. Et intravit in Aegyptum in multitudine gravi, in curribus, et elephantis, et equitibus, et copiosa naviom multitudine:

19. Et constituit bellum adversus Ptolemaeom regem Aegypti, et veritus est Ptolemaeus a facie eius, et fugit, et ceciderunt vulnerati multi.

20. Et comprehendit civitates munitas io Terra Aegypti: et accepit spolia Terrae Aegypti.

21. Et convertit Antiochus, postquam percossit Aegyptum in centesimo et quadragesimo tertio anno: et ascendit ad Israel,

22. Et ascendit Ierosolymam in multitudine gravi.

23. Et intravit io sanctificationem cum superbia, et accepit altare aureum, et candelabrum luminis, et universa vasa eius, et mensam propositionis, et libatoria, et phialas, et mortariola aurea, et velom, et coronas, et ornamentum aureum, quod in facie templi erat: et comminnit omnia.

24. Et accepit argentum, et aurum, et vasa concupiscibilia: et accepit thesauros occultos, quos iovenit: et sublatis omnibus abiit in terram suam.

25. Et fecit caedem hominum, et locutus est io superbia magna.

26. Et factus est plaoctus magnus in Israel, et io omni loco eorum:

27. Et ingemuerunt principes, et seniores: virgines, et iuveoes iofirmati sunt: et speciositas mulierum immutata est.

28. Omois maritus sumpsit lamentum: et quae sedebant in thoro maritali, lugebant:

29. Et commota est terra super babitantes in ea, et universa domus Iacob induit confusiooem.

30. Et post duos annos dierum misit rex principem tributorum in civitates Iuda, et venit Ierusalem cum turba magna.

31. Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo: et crediderunt ei.

32. Et irruit super civitatem repente, et percussit eam plaga magna, et perdidit populum multum ex Israel.

33. Et accepit spolia civitatis: et succendit eam igni, et destruxit domus eius, et muros eius in circuitu:

34. Et captivas duxerunt mulieres: et natos, et pecora possederunt.

35. Et aedificaverunt civitatem David muro magno, et firmo, et turribus firmis, et facta est illis in arcem:

36. Et posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, et convaluerunt in ea. et posuerunt arma, et escas, et congregaverunt spolia Ierusalem:

37. Et reposuerunt illic: et facti sunt in laqueum magnum.

38. Et factum est hoc ad insidias sanctificationi, et in diabolum malum in Israel:

39. Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, et contaminaverunt sanctificationem.

40. Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, et facta est habitatio exterorum, et facta est extera semini suo, et nati eius reliquerunt eam.

41. Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo,
(a) Tob. 2, 6. Amos 8, 10. (a) dies festi eius conversi sunt in luctum, sabbata eius in opprobrium, honores eius in nihilum.

42. Secundum gloriam eius multiplicata est ignominia eius: et sublimitas eius conversa est in luctum.

43. Et scripsit rex Antiochus omni regno suo ut esset omnis populus, unus: et relinqueret unusquisque legem suam.

44. Et consenserunt omnes Gentes secundum verbum regis Antiochi:

45. Et multi ex Israel consenserunt servituti eius, et sacrificaverunt idolis, et coinquinaverunt sabbatum.

46. Et misit rex libros per manus nunciorum in Ierusalem, et in omnes civitates Iuda: ut sequerentur leges Gentium terrae,

47. Et prohiberent holocausta, et sacrificia, et placationes fieri in templo Dei,

48. Et prohiberent celebrari sabbatum, et dies solemnes:

49. Et iussit coinquinari sancta, et sanctum populum Israel.

50. Et iussit aedificari aras, et templa, et idola, et immolari carnes suillas, et pecora communia,

51. Et relinquere filios suos incircumcisos, et coinquinari animas eorum in omnibus immundis, et abominationibus, ita ut obliviscerentur legem, et immutarent omnes iustificationes Dei.

52. Et quicumque non fecissent secundum verbum regis Antiochi, morerentur.

53. Secundum omnia verba haec scripsit omni regno suo: et praeposuit principes populo, qui haec fieri cogerent.

54. Et iusserunt civitatibus Iuda sacrificare.

55. Et congregati sunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini: et fecerunt mala super terram:

56. Et effugaverunt populum Israel in abditis, et in absconditis fugitivorum locis.

57. Die quintadecima mensis Casleu, quinto et quadragesimo et centesimo anno aedificavit rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei, et per universas civitates Iuda in circuitu aedificaverunt aras:

58. Et ante ianuas domorum, et in plateis incendebant thura, et sacrificabant:

59. Et libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos:

60. Et apud quemcumque inveniebantur libri testamenti Domini, et quicumque observabat legem Domini, secundum edictum regis trucidabant eum.

61. In virtute sua faciebant haec populo Israel, qui inveniebatur in omni mense et mense in civitatibus.

62. Et quinta et vigesima die mensis sacrificabant super aram, quae erat contra altare.

63. Et mulieres, quae circumcidebant filios suos, trucidabantur secundum iussum regis Antiochi,

64. Et suspendebant pueros a cervicibus per universas domos eorum: et eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65. Et multi de populo Israel definierunt apud se, ut non manducarent immunda: et elegerunt magis mori, quam cibis coinquinari immundis:

66. Et noluerunt infringere legem Dei sanctam, et trucidati sunt:

67. Et facta est ira magna super populum valde.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem civitatis, et sanctorum profanationem: ostensisque signis moestitiae, respondet his qui a rege missi erant, nec se nec cognationem suam impio decreto obtemperaturos: occisisque idololatra Iudaeo et regis ministro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur, cum nollent sabbato inimicis resistere: Mathathias, collecto piorum exercitu, revocat Dei cultum, destructa idololatria, caesoque Antiochi praesidio: et moriturus hortatur filios ut patrum exemplo semper tueantur legem Domini, dans Simonem filium suum in consultorem, et Iudam in militiae principem.

1. In diebus illis surrexit Mathathias filius Ioannis filii Simeonis, sacerdos ex filiis Ioarib ab Ierusalem, et consedit in monte Modin:

2. Et habebat filios quinque, Ioannem, qui cognominabatur Gaddis:

3. Et Simonem, qui cognominabatur Thasi:

4. Et Iudam, qui vocabatur Machabaeus:

5. Et Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: et Ionathan, qui cognominabatur Apphus.

6. Hi viderunt mala, quae fiebant in populo Iuda, et in Ierusalem.

7. Et dixit Mathathias: Vae mihi, ut quid natus sum videre contritionem populi mei, et contritionem civitatis sanctae, et sedere illic, cum datur in manibus inimicorum?

8. Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum eius sicut homo ignobilis.

9. Vasa gloriae eius captiva abducta sunt: trucidati sunt senes eius in plateis, et iuvenes eius ceciderunt in gladio inimicorum.

10. Quae gens non hereditavit regnum eius, et non obtinuit spolia eius?

11. Omnis compositio eius ablata est. Quae erat libera, facta est ancilla.

12. Et ecce sancta nostra, et pulchritudo nostra,

et claritas nostra desolata est, et coinquinaverunt ea Gentes.

13. Quo ergo nobis adhuc vivere?

14. Et scidit vestimenta sua Mathathias, et filii eius: et operuerunt se ciliciis, et planxerunt valde.

15. Et venerunt illuc qui missi erant a rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, et accendere thura, et a lege Dei discedere.

16. Et multi de populo Israel consentientes accesserunt ad eos: sed Mathathias, et filii eius constanter steterunt.

17. Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiae: Princeps et clarissimus, et magnus es in hac civitate, et ornatus filiis, et fratribus.

18. Ergo accede prior, et fac iussum regis, sicut fecerunt omnes Gentes, et viri Iuda, et qui remanserunt in Ierusalem: et eris tu, et filii tui inter amicos regis, et amplificatus auro, et argento, et muneribus multis.

19. Et respondit Mathathias, et dixit magna voce: Et si omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut discedat unusquisque a servitute legis patrum suorum, et consentiat mandatis eius:

20. Ego et filii mei, et fratres mei obediemus legi patrum nostrorum.

21. Propitius sit nobis Deus: non est nobis utile relinquere legem, et iustitias Dei:

22. Non audiemus verba regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes legis nostrae mandata, ut eamus altera via.

23. Et ut cessavit loqui verba haec, accessit quidam Iudaeus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in civitate Modin, secundum iussum regis:

24. Et vidit Mathathias, et doluit, et contremuerunt renes eius, et accensus est furor eius secundum iudicium legis, et insiliens trucidavit eum super aram:

25. Sed et virum, quem rex Antiochus miserat, qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore, et aram destruxit,

(a) Num. 25, 13. 26. Et zelatus est legem, (a) sicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

27. Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis statuens testamentum, exeat post me.

28. Et fugit ipse, et filii eius in montes, et reliquerunt quaecumque habebant in civitate.

29. Tunc descenderunt multi quaerentes iudicium, et iustitiam, in desertum:

30. Et sederunt ibi ipsi, et filii eorum, et mulieres eorum, et pecora eorum: quoniam inundaverunt super eos mala.

31. Et renunciatum est viris regis, et exercitui, qui erat in Ierusalem civitate David quoniam discessissent viri quidam, qui dissipaverunt mandatum regis in loca occulta in deserto, et abiissent post illos multi.

32. Et statim perrexerunt ad eos, et constituerunt adversus eos praelium in die sabbatorum,

33. Et dixerunt ad eos: Resistitis et nunc adhuc? exite, et facite secundum verbum regis Antiochi, et vivetis.

34. Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem sabbatorum.

35. Et concitaverunt adversus eos praelium.

36. Et non responderunt eis, nec lapidem miserunt in eos, nec oppilaverunt loca occulta,

37. Dicentes: Moriamur omnes in simplicitate nostra: et testes erunt super nos caelum, et terra, quod iniuste perditis nos.

38. Et intulerunt illis bellum sabbatis: et mortui sunt ipsi, et uxores eorum, et filii eorum, et pecora eorum usque ad mille animas hominum.

39. Et cognovit Mathathias, et amici eius, et luctum habuerunt super eos valde.

40. Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, et non pugnaverimus adversus gentes pro animabus nostris, et iustificationibus nostris: nunc citius disperdent nos a terra.

41. Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo, quicumque venerit ad nos in bello die sabbatorum, pugnemus adversus eum: et non moriemur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.

42. Tunc congregata est ad eos synagoga Assidaeorum fortis viribus ex Israel, omnis voluntarius in lege:

43. Et omnes, qui fugiebant a malis, additi sunt ad eos, et facti sunt illis ad firmamentum.

44. Et collegerunt exercitum, et percusserunt peccatores in ira sua, et viros iniquos in indignatione sua: et ceteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45. Et circuivit Mathathias, et amici eius, et destruxerunt aras:

46. Et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus Israel: et in fortitudine.

47. Et persecuti sunt filios superbiae, et prosperatum est opus in manibus eorum:

48. Et obtinuerunt legem de manibus gentium, et de manibus regum: et non dederunt cornu peccatori.

49. Et appropinquaverunt dies Mathathiae moriendi, et dixit filiis suis: Nunc confortata est superbia, et castigatio, et tempus eversionis, et ira indignationis:

50. Nunc ergo, o filii, aemulatores estote legis, et date animas vestras pro testamento patrum vestrorum,

51. Et mementote operum patrum, quae fecerunt in generationibus suis: et accipietis gloriam magnam, et nomen aeternum.

52. (b) Abraham nonne in tentatione inventus est (b) Gen. 22, 2.
fidelis, et reputatum est ei ad iustitiam?

53. (c) Ioseph in tempore angustiae suae custodi- (c) Gen. 41, 40.
vit mandatum, et factus est dominus Aegypti.

54. (d) Phinees pater noster, zelando zelum Dei, (d) Num. 25,
accepit testamentum sacerdotii aeterni. 13. Eccli. 45, 28.

55. (e) Iesus dum implevit verbum, factus est dux (e) Ios. 1, 2.
in Israel.

56. (f) Caleb, dum testificatur in ecclesia, accepit (f) Num. 14,
hereditatem. 6. Ios. 14, 14.

57. (g) David in sua misericordia consecutus est (g) 2 Reg. 2, 4.
sedem regni in saecula.

58. (h) Elias, dum zelat zelum legis, receptus est (h) 4 Reg. 2, 11.
in caelum.

59. (i) Ananias et Azarias et Misael credentes, li- (i) Dan. 3, 50.
berati sunt de flamma.

60. (k) Daniel in sua simplicitate liberatus est de (k) Dan. 6, 22.
ore leonum.

61. Et ita cogitate per generationem, et generationem: quia omnes qui sperant in eum, non infirmantur.

62. Et a verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius stercus, et vermis est:

63. Hodie extollitur, et cras non invenietur: quia conversus est in terram suam, et cogitatio eius periit.

64. Vos ergo filii confortamini, et viriliter agite in lege: quia in ipsa gloriosi eritis.

65. Et ecce Simon frater vester, scio quod vir consilii est: ipsum audite semper, et ipse erit vobis pater.

66. Et Iudas Machabaeus fortis viribus a iuventute sua, sit vobis princeps militiae, et ipse aget bellum populi.

67. Et adducetis ad vos omnes factores legis: et vindicate vindictam populi vestri.

68. Retribuite retributionem Gentibus, et intendite in praeceptum legis.

69. Et benedixit eos, et appositus est ad patres suos.

70. Et defunctus est anno centesimo et quadragesimo sexto: et sepultus est a filiis suis in sepulcris patrum suorum in Modin, et planxerunt eum omnis Israel planctu magno.

CAPUT III.

Iudas Machabaeus dux eximius praedicatur, qui perambulans civitates Iuda, trucidabat omnes impios: et occiso duce Apollonio, eiusque exercitu disperso, vicit cum paucis potentissimum Syriae exercitum una cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Persidem constituit Lysiam viceregem, dato belli in Iudaeos apparatu, qui misit contra terram Iuda Gorgiam cum exercitu: Iudas autem et sui ad bellum se parant, maxime operibus poenitentiae, et oratione ad Deum.

1. Et surrexit Iudas, qui vocabatur Machabaeus filius eius pro eo:

2. Et adiuvabant eum omnes fratres eius: et universi, qui se coniunxerant patri eius, et praeliabantur praelium Israel cum laetitia.

3. Et dilatavit gloriam populo suo, et induit se loricam sicut gigas, et succinxit se arma bellica sua in praeliis, et protegebat castra gladio suo.

4. Similis factus est leoni in operibus suis, et sicut catulus leonis rugiens in venatione.

5. Et persecutus est iniquos perscrutans eos: et qui conturbabant populum suum, eos succendit flammis:

6. Et repulsi sunt inimici eius prae timore eius, et omnes operarii iniquitatis conturbati sunt: et directa est salus in manu eius.

7. Et exacerbabat reges multos, et laetificabat Iacob in operibus suis, et in saeculum memoria eius in benedictione.

8. Et perambulavit civitates Iuda, et perdidit impios ex eis, et avertit iram ab Israel.

9. Et nominatus est usque ad novissimum terrae, et congregavit pereuntes.

10. Et congregavit Apollonius Gentes, et a Samaria virtutem multam et magnam ad bellandum contra Israel.

11. Et cognovit Iudas, et exiit obviam illi: et percussit, et occidit illum: et ceciderunt vulnerati multi, et reliqui fugerunt.

12. Et accepit spolia eorum: et gladium Apollonii abstulit Iudas, et erat pugnans in eo omnibus diebus.

13. Et audivit Seron princeps exercitus Syriae, quod congregavit Iudas congregationem fidelium, et ecclesiam secum,

14. Et ait: Faciam mihi nomen, et glorificabor in regno, et debellabo Iudam, et eos, qui cum ipso sunt, qui spernebant verbum regis.

15. Et praeparavit se: et ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarii ut facerent vindictam in filios Israel.

16. Et appropinquaverunt usque ad Bethoron: et exivit Iudas obviam illi cum paucis.

17. Ut autem viderunt exercitum venientem sibi obviam, dixerunt Iudae: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, et tam fortem, et nos fatigati sumus ieiunio hodie?

18. Et ait Iudas: Facile est concludi multos in manus paucorum: et non est differentia in conspectu Dei caeli liberare in multis, et in paucis:

19. Quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de caelo fortitudo est.

20. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci, et superbia ut disperdant nos, et uxores nostras, et filios nostros, et ut spolient nos:

21. Nos vero pugnabimus pro animabus nostris, et legibus nostris:

22. Et ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram: vos autem ne timueritis eos.

23. Ut cessavit autem loqui, insiluit in eos subito: et contritus est Seron, et exercitus eius in conspectu ipsius:

24. Et persecutus est eum in descensu Bethoron usque in campum, et ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philisthiim.

25. Et cecidit timor Iudae, ac fratrum eius, et formido super omnes gentes in circuitu eorum.

26. Et pervenit ad regem nomen eius, et de praeliis Iudae narrabant omnes gentes.

27. Ut audivit autem rex Antiochus sermones istos, iratus est animo: et misit, et congregavit exercitum universi regni sui, castra fortia valde:

28. At aperuit aerarium suum, et dedit stipendia exercitui in annum: et mandavit illis ut essent parati ad omnia.

29. Et vidit quod defecit pecunia de thesauris suis, et tributa regionis modica propter dissensionem, et plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quae erant a primis diebus:

30. Et timuit ne non haberet ut semel et bis, in sumptus et donaria, quae dederat ante larga manu: et abundaverat super reges, qui ante eum fuerant.

31. Et consternatus erat animo valde, et cogitavit ire in Persidem, et accipere tributa regionum, et congregare argentum multum.

32. Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negotia regia, a flumine Euphrate usque ad flumen Aegypti:

33. Et ut nutriret Antiochum filium suum, donec rediret.

34. Et tradidit ei medium exercitum, et elephantos: et mandavit ei de omnibus, quae volebat, et de inhabitantibus Iudaeam, et Ierusalem:

35. Et ut mitteret ad eos exercitum ad conterendam, et extirpandam virtutem Israel, et reliquias Ierusalem, et auferendam memoriam eorum de loco:

36. Et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, et sorte distribueret terram eorum.

37. Et rex assumpsit partem exercitus residui, et exivit ab Antiochia civitate regni sui anno centesimo et quadragesimo septimo: et transfretavit Euphraten flumen, et perambulabat superiores regiones.

38. Et elegit Lysias Ptolemaeum filium Dorymini, et Nicanorem, et Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:

39. Et misit cum eis quadraginta millia virorum, et septem millia equitum ut venirent in terram Iuda, et disperderent eam secundum verbum regis.

40. Et processerunt cum universa virtute sua, et venerunt, et applicuerunt Emmaum in terra campestri.

41. Et audierunt mercatores regionum nomen eo-

rum: et acceperunt argentum, et aurum multum valde, et pueros: et venerunt in castra ut acciperent filios Israel in servos, et additi sunt ad eos exercitus Syriae, et terrae alienigenarum.

42. Et vidit Iudas, et fratres eius, quia multiplicata sunt mala, et exercitus applicabant ad fines eorum: et cognoverunt verba regis, quae mandavit populo facere in interitum, et consummationem:

43. Et dixerunt unusquisque ad proximum suum: Erigamus deiectionem populi nostri, et pugnemus pro populo nostro, et sanctis nostris.

44. Et congregatus est conventus ut essent parati in praelium: et ut orarent, et peterent misericordiam, et miserationes.

45. Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur et egrederetur de natis eius: et sanctum conculcabatur: et filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: et ablata est voluptas a Iacob, et defecit ibi tibia, et cithara.

46. Et congregati sunt, et venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia locus orationis erat in Maspha ante in Israel.

47. Et ieiunaverunt illa die, et induerunt se ciliciis, et cinerem imposuerunt capiti suo: et disciderunt vestimenta sua:

48. Et expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulacrorum suorum:

49. Et attulerunt ornamenta sacerdotalia, et primitias, et decimas: et suscitaverunt Nazaraeos, qui impleverant dies:

50. Et clamaverunt voce magna in caelum, dicentes: Quid faciemus istis, et quo eos ducemus?

51. Et sancta tua conculcata sunt, et contaminata sunt, et sacerdotes tui facti sunt in luctum, et in humilitatem.

52. Et ecce Nationes convenerunt adversum nos ut nos disperdant: tu scis quae cogitant in nos.

53. Quomodo poterimus subsistere ante faciem eorum, nisi tu Deus adiuves nos?

54. Et tubis exclamaverunt voce magna.

55. Et post haec constituit Iudas duces populi, tribunos, et centuriones, et pentacontarchos, et decuriones.

(a) Deut. 20, 5. 6. 7. 8. Iudic. 7, 3.

56. (a) Et dixit his, qui aedificabant domos, et sponsabant uxores, et plantabant vineas, et formidolosis, ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem.

57. Et moverunt castra, et collocaverunt ad Austrum Emmaum.

58. Et ait Iudas: Accingimini, et estote filii potentes, et estote parati in mane, ut pugnetis adversus Nationes has, quae convenerunt adversus nos disperdere nos, et sancta nostra:

59. Quoniam melius est nos mori in bello, quam videre mala gentis nostrae, et sanctorum.

60. Sicut autem fuerit voluntas in caelo, sic fiat.

CAPUT IV.

Gorgias quaerit Iudam: at hic suos hortatus fudit hostes, rursumque Gorgiae exercitu fuso colligit spolia; et iterum fusis ad Deum precibus, devincit Lysiae exercitum, ac postmodum purificato templo, novum erigit altare: et omnibus quae ad Dei cultum requirebantur praeparatis, sacrificiisque oblatis, magna laetitia celebrat illius dedicationem diebus octo; statuto etiam huius dedicationis annuo festo ad dies octo.

1. Et assumpsit Gorgias quinque millia virorum, et mille equites electos: et moverunt castra nocte,

2. Ut applicarent ad castra Iudaeorum, et percuterent eos subito: et filii, qui erant ex arce, erant illis duces.

3. Et audivit Iudas, et surrexit ipse, et potentes percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum.

4. Adhuc enim dispersus erat exercitus a castris.

5. Et venit Gorgias in castra Iudae noctu, et neminem invenit, et quaerebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiunt hi a nobis.

6. Et cum dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta et gladios non habebant:

7. Et viderunt castra Gentium valida, et loricatos, et equitatus in circuitu eorum, et hi docti ad praelium.

8. Et ait Iudas viris, qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, et impetum eorum ne formidetis.

9. (b) Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro, cum sequeretur eos Pharao cum exercitu multo. (b) Exod 14, 9

10. Et nunc clamemus in caelum: et miserebitur nostri Dominus, et memor erit testamenti patrum nostrorum, et conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie:

11. Et scient omnes gentes quia est qui redimat, et liberet Israel.

12. Et elevaverunt alienigenae oculos suos, et viderunt eos venientes ex adverso.

13. Et exierunt de castris in praelium, et tuba cecinerunt hi, qui erant cum Iuda:

14. Et congressi sunt: et contritae sunt Gentes, et fugerunt in campum.

15. Novissimi autem omnes ceciderunt in gladio, et persecuti sunt eos usque Gezeron, et usque in campos Idumaeae, et Azoti, et Iamniae: et ceciderunt ex illis usque ad tria millia virorum.

16. Et reversus est Iudas, et exercitus eius, sequens eum.

17. Dixitque ad populum: Non concupiscatis spolia: quia bellum contra nos est,

18. Et Gorgias et exercitus eius prope nos in monte: sed state nunc contra inimicos nostros, et expugnate eos, et sumetis postea spolia securi.

19. Et adhuc loquente Iuda haec, ecce apparuit pars quaedam prospiciens de monte.

20. Et vidit Gorgias quod in fugam conversi sunt sui, et succenderunt castra: fumus enim, qui videbatur, declarabat quod factum est.

21. Quibus illi conspectis timuerunt valde, aspicientes simul et Iudam, et exercitum in campo paratum ad praelium.

22. Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

23. Et Iudas reversus est ad spolia castrorum, et acceperunt aurum multum, et argentum, et hyacinthum, et purpuram marinam, et opes magnas.

24. Et conversi, hymnum canebant, et benedicebant Deum in caelum, quoniam bonus est, quoniam in saeculum misericordia eius.

25. Et facta est salus magna in Israel in die illa.

26. Quicumque autem alienigenarum evaserunt, venerunt, et nunciaverunt Lysiae universa, quae acciderant.

27. Quibus ille auditis consternatus animo deficiebat: quod non qualia voluit, talia contigerunt in Israel, et qualia mandavit rex.

28. Et sequenti anno congregavit Lysias virorum

electorum sexaginta millia, et equitum quinque millia, ut debellarent eos.

29. Et venerunt in Iudaeam, et castra posuerunt in Bethoron, et occurrit illis Iudas cum decem millibus viris.

30. Et viderunt exercitum fortem, et oravit, et dixit: Benedictus es salvator Israel, (a) qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, (b) et tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathae filii Saul, et armigeri eius.

(a) I Reg. 17, 50. (b) I Reg. 14, 13.

31. Conclude exercitum istum in manu populi tui Israel, et confundantur in exercitu suo, et equitibus.

32. Da illis formidinem, et tabefac audaciam virtutis eorum, et commoveantur contritione sua.

33. Deiice illos gladio diligentium te: et collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum in hymnis.

34. Et commiserunt praelium: et ceciderunt de exercitu Lysiae quinque millia virorum.

35. Videns autem Lysias fugam suorum, et Iudaeorum audaciam, et quod parati sunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, et elegit milites, ut multiplicati rursus venirent in Iudaeam.

36. Dixit autem Iudas, et fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, et renovare.

37. Et congregatus est omnis exercitus, et ascenderunt in montem Sion.

38. Et viderunt sanctificationem desertam, et altare profanatum, et portas exustas, et in atriis virgulta nata sicut in saltu, vel in montibus, et pastophoria diruta.

39. Et sciderunt vestimenta sua, et planxerunt planctu magno, et imposuerunt cinerem super caput suum.

40. Et ceciderunt in faciem super terram, et exclamaverunt tubis signorum, et clamaverunt in caelum.

41. Tunc ordinavit Iudas viros ut pugnarent adversus eos, qui erant in arce, donec emundarent sancta.

42. Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei:

43. Et mundaverunt sancta, et tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

44. Et cogitavit de altari holocaustorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45. Et incidit illis consilium bonum ut destruerent illud: ne forte illis esset in opprobrium, quia contaminaverunt illud Gentes, et demoliti sunt illud.

46. Et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, et responderet de eis.

47. Et acceperunt lapides integros secundum legem, et aedificaverunt altare novum secundum illud, quod fuit prius:

48. Et aedificaverunt sancta, et quae intra domum erant intrinsecus: et aedem, et atria sanctificaverunt.

49. Et fecerunt vasa sancta nova, et intulerunt candelabrum, et altare incensorum, et mensam in templum.

50. Et incensum posuerunt super altare, et accenderunt lucernas, quae super candelabrum erant, et lucebant in templo.

51. Et posuerunt super mensam panes, et appenderunt vela, et consummaverunt omnia opera, quae fecerant.

52. Et ante matutinum surrexerunt quinta et vigesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octavi anni:

53. Et obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum novum, quod fecerunt.

54. Secundum tempus et secundum diem, in qua contaminaverunt illud gentes, in ipsa renovatum est in canticis, et citharis, et cinyris, et in cymbalis.

55. Et cecidit omnis populus in faciem, et adoraverunt, et benedixerunt in caelum eum, qui prosperavit eis.

56. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, et obtulerunt holocausta cum laetitia, et sacrificium salutaris, et laudis.

57. Et ornaverunt faciem templi coronis aureis, et scutulis: et dedicaverunt portas, et pastophoria, et imposuerunt eis ianuas.

58. Et facta est laetitia in populo magna valde, et aversum est opprobrium Gentium.

59. (c) Et statuit Iudas, et fratres eius, et universa ecclesia Israel ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo a quinta et vigesima die mensis Casleu, cum laetitia et gaudio.

(c) Ioan. 10, 22.

60. Et aedificaverunt in tempore illo montem Sion, et per circuitum muros altos, et turres firmas, nequando venirent Gentes, et conculcarent eum sicut antea fecerunt.

61. Et collocavit illic exercitum, ut servarent eum, et munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumaeae.

CAPUT V.

Percussit Iudas plurimas gentes finitimas: obsessosque Galaaditas et Galilaeos ipse una cum fratre Simone liberat: et devicto semel atque iterum Timotheo, captaque civitate Ephron, quae transitum ipsi praebere noluerat, et omni masculo ipsius interempto: tandem integro numero laeti revertuntur in montem Sion ad sacrificandum Domino: interea qui relicti fuerant duces in Ierusalem, dum contra Iudae praeceptum pugnant adversus gentes, caeduntur: Iudas vero percutit Chebron et Azotum, subversis ipsarum simulacris.

1. Et factum est, ut audierunt Gentes in circuitu quia aedificatum est altare, et sanctuarium sicut prius, iratae sunt valde:

2. Et cogitabant tollere genus Iacob, qui erant inter eos, et coeperunt occidere de populo, et persequi.

3. Et debellabat Iudas filios Esau in Idumaea, et eos, qui erant in Acrabathane: quia circumsedebant Israelitas, et percussit eos plaga magna.

4. Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum, et in scandalum, insidiantes ei in via.

5. Et conclusi sunt ab eo in turribus, et applicuit ad eos, et anathematizavit eos, et incendit turres eorum igni cum omnibus, qui in eis erant.

6. Et transivit ad filios Ammon, et invenit manum fortem, et populum copiosum, et Timotheum ducem ipsorum:

7. Et commisit cum eis praelia multa, et contriti sunt in conspectu eorum, et percussit eos:

8. Et cepit Gazer civitatem, et filias eius, et reversus est in Iudaeam.

9. Et congregatae sunt gentes, quae sunt in Galaad adversus Israelitas, qui erant in finibus eorum ut tollerent eos: et fugerunt in Dathemam munitionem,

10. Et miserunt litteras ad Iudam, et fratres eius,

dicentes: Congregatae sunt adversum nos gentes per circuitum, ut nos auferant:

11. Et parant venire, et occupare munitionem, in quam confugimus: et Timotheus est dux exercitus eorum.

12. Nunc ergo veni, et eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13. Et omnes fratres nostri, qui erant in locis Tubin, interfecti sunt: et captivas duxerunt uxores eorum, et natos, et spolia, et peremerunt illic fere mille viros.

14. Et adhuc epistolae legebantur, et ecce alii nuncii venerunt de Galilaea conscissis tunicis, nunciantes secundum verba haec:

15. Dicentes convenisse adversum se a Ptolemaida, et Tyro, et Sidone: et repleta est omnis Galilaea alienigenis, ut nos consumant.

16. Ut audivit autem Iudas, et populus, sermones istos, convenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant, et expugnabantur ab eis.

17. Dixitque Iudas Simoni fratri suo: Elige tibi viros, et vade, et libera fratres tuos in Galilaea: ego autem, et frater meus Ionathas ibimus in Galaaditim.

18. Et reliquit Iosephum filium Zachariae, et Azariam duces populi cum residuo exercitu in Iudaea ad custodiam:

19. Et praecepit illis, dicens: Praeestote populo huic: et nolite bellum committere adversum gentes, donec revertamur.

20. Et partiti sunt Simoni viri tria millia, ut iret in Galilaeam: Iudae autem octo millia in Galaaditim.

21. Et abiit Simon in Galilaeam, et commisit praelia multa cum gentibus: et contritae sunt gentes a facie eius, et persecutus est eos usque ad portam

22. Ptolemaidis: et ceciderunt de gentibus fere tria millia virorum, et accepit spolia eorum,

23. Et assumpsit eos, qui erant in Galilaea, et in Arbatis cum uxoribus, et natis, et omnibus, quae erant illis, et adduxit in Iudaeam cum laetitia magna.

24. Et Iudas Machabaeus, et Ionathas frater eius transierunt Iordanem, et abierunt viam trium dierum per desertum.

25. Et occurrerunt eis Nabuthaei, et susceperunt eos pacifice, et narraverunt eis omnia, quae acciderant fratribus eorum in Galaaditide,

26. Et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa, et Bosor, et in Alimis, et in Casphor, et Mageth, et Carnaim: hae omnes civitates munitae, et magnae.

27. Sed et in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi, et in crastinum constituerunt admovere exercitum civitatibus his, et comprehendere, et tollere eos in una die.

28. Et convertit Iudas, et exercitus eius, viam in desertum Bosor repente, et occupavit civitatem: et occidit omnem masculum in ore gladii, et accepit omnia spolia eorum, et succendit eam igni.

29. Et surrexerunt inde nocte, et ibant usque ad munitionem.

30. Et factum est diluculo, cum elevassent oculos suos, ecce populus multus, cuius non erat numerus, portantes scalas, et machinas ut comprehenderent munitionem, et expugnarent eos.

31. Et vidit Iudas quia coepit bellum, et clamor belli ascendit ad caelum sicut tuba, et clamor magnus de civitate:

32. Et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.

33. Et venit tribus ordinibus post eos, et exclamaverunt tubis, et clamaverunt in oratione.

34. Et cognoverunt castra Timothei quia Machabaeus est, et refugerunt a facie eius: et percusserunt eos plaga magna. et ceciderunt ex eis in die illa fere octo millia virorum.

35. Et divertit Iudas in Maspha, et expugnavit, et cepit eam: et occidit omnem masculum eius, et sumpsit spolia eius, et succendit eam igni.

36. Inde perrexit, et cepit Casbon, et Mageth, et Bosor, et reliquas civitates Galaaditidis.

37. Post haec autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, et castra posuit contra Raphon trans torrentem.

38. Et misit Iudas speculari exercitum: et renunciaverunt ei, dicentes: Quia convenerunt ad eum omnes gentes, quae in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis:

39. Et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, et castra posuerunt trans torrentem, parati ad te venire in praelium. Et abiit Iudas obviam illis.

40. Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cum appropinquaverit Iudas, et exercitus eius ad torrentem aquae: si transierit ad eos prior, non poterimus sustinere eum: quia potens poterit adversum nos.

41. Si vere timuerit transire, et posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, et poterimus adversus illum.

42. Ut autem appropinquavit Iudas ad torrentem aquae, statuit scribas populi secus torrentem, et mandavit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis: sed veniant omnes in praelium.

43. Et transfretavit ad illos prior, et omnis populus post eum, et contritae sunt omnes gentes a facie eorum, et proiecerunt arma sua, et fugerunt ad fanum, quod erat in Carnaim.

44. Et occupavit ipsam civitatem, et fanum succendit igni cum omnibus, qui erant in ipso: et oppressa est Carnaim, et non potuit sustinere contra faciem Iudae.

45. Et congregavit Iudas universos Israelitas, qui erant in Galaaditide, a minimo usque ad maximum, et uxores eorum, et natos, et exercitum magnum valde ut venirent in terram Iuda.

46. Et venerunt usque Ephron: et haec civitas magna in ingressu posita, munita valde, et non erat declinare ab ea dextera vel sinistra, sed per mediam iter erat.

47. Et incluserunt se qui erant in civitate, et obstruxerunt portas lapidibus: et misit ad eos Iudas verbis pacificis,

48. Dicens: Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram: et nemo vobis nocebit: tantum pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire.

49. Et praecepit Iudas praedicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erat loco.

50. Et applicuerunt se viri virtutis: et oppugnavit civitatem illam tota die, et tota nocte, et tradita est civitas in manu eius:

51. Et peremerunt omnem masculum in ore gladii, et eradicavit eam, et accepit spolia eius, et transivit per totam civitatem super interfectos.

52. Et transgressi sunt Iordanem in campo magno, contra faciem Bethsan.

53. Et erat Iudas congregans extremos, et exhor-

tabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Iuda:

54. Et ascenderunt in montem Sion cum laetitia, et gaudio, et obtulerunt holocausta, quod nemo ex eis cecidisset donec reverterentur in pace.

55. Et in diebus, quibus erat Iudas, et Ionathas in terra Galaad, et Simon frater eius in Galilaea contra faciem Ptolemaidis,

56. Audivit Iosephus Zachariae filius, et Azarias princeps virtutis, res bene gestas, et praelia quae facta sunt,

57. Et dixit: Faciamus et ipsi nobis nomen, et eamus pugnare adversus gentes, quae in circuitu nostro sunt.

58. Et praecepit his, qui erant in exercitu suo, et abierunt Iamniam.

59. Et exivit Gorgias de civitate, et viri eius obviam illis in pugnam.

60. Et fugati sunt Iosephus, et Azarias usque in fines Iudaeae: et ceciderunt illo die de populo Israel ad duo millia viri, et facta est fuga magna in populo:

61. Quia non audierunt Iudam, et fratres eius, existimantes fortiter se facturos.

62. Ipsi autem non erant de semine virorum illorum, per quos salus facta est in Israel.

63. Et viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, et gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64. Et convenerunt ad eos fausta acclamantes.

65. Et exivit Iudas, et fratres eius, et expugnabant filios Esau in terra, quae ad Austrum est, et percussit Chebron et filias eius: et muros eius, et turres succendit igni in circuitu.

66. Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, et perambulabat Samariam.

67. In die illa ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in praelium.

68. Et declinavit Iudas in Azotum in terram alienigenarum, et diruit aras eorum, et sculptilia deorum ipsorum succendit igni: et cepit spolia civitatum, et reversus est in terram Iuda.

CAPUT VI.

Antiochus repulsus ob opulento civitate Elymaide venit in Babylonem: ubi auditis infortuniis quae sui in Iudaeo passi erant, incidit prae tristitia in mortis languorem, confitens hoc sibi contigisse ob impietatem quam in Iudaeos exercuerat: quo ibi mortuo, et Iuda arcem Ierusalem obsidente, successor eius filius Antiochus dictus Eupator, congregato adversus Iudam potentissimo exercitu non potuit eum vincere: et Eleazar, occiso ingenti elephante, ob eo oppressus interiit: rex autem oppugnans Ierusalem revocatur a Lysia: sed post iuratam pacem non servat iusiurandum.

1. Et rex Antiochus perambulabat superiores regiones, et audivit esse civitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, et copiosam in argento, et auro,

2. Templumque in ea locuples valde: et illic velamina aurea, et loricae, et scuta, quae reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Graecia.

3. Et venit, et quaerebat capere civitatem, et depredari eam: et non potuit, quoniam innotuit sermo his, qui erant in civitate:

4. Et insurrexerunt in praelium, et fugit inde, et abiit cum tristitia magna, et reversus est in Babyloniam.

5. Et venit qui nunciaret ei in Perside, quia fugata sunt castra, quae erant in terra Iuda:

6. Et quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, et fugatus est a facie Iudaeorum, et invaluerunt armis, et viribus, et spoliis multis, quae ceperunt de castris, quae exciderunt:

7. Et quia diruerunt abominationem, quam aedificaverat super altare, quod erat in Ierusalem, et sanctificationem, sicut prius, circumdederunt muris excelsis, sed et Bethsuram civitatem suam.

8. Et factum est ut audivit rex sermones istos, expavit, et commotus est valde: et decidit in lectum, et incidit in languorem prae tristitia, quia non factum est ei sicut cogitabat.

9. Et erat illic per dies multos: quia renovata est in eo tristitia magna, et arbitratus est se mori.

10. Et vocavit omnes amicos suos, et dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, et concidi, et corrui corde prae sollicitudine:

11. Et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, et in quos fluctus tristitiae, in qua nunc sum: qui iucundus eram, et dilectus in potestate mea!

12. Nunc vero reminiscor malorum, quae feci in Ierusalem, unde et abstuli omnia spolia aurea, et argentea, quae erant in ea, et misi auferre habitantes Iudaeam sine causa.

13. Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista: et ecce pereo tristitia magna in terra aliena.

14. Et vocavit Philippum, unum de amicis suis, et praeposuit eum super universum regnum suum:

15. Et dedit ei diadema, et stolam suam, et annulum, ut adduceret Antiochum filium suum, et nutriret eum, et regnaret.

16. Et mortuus est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono.

17. Et cognovit Lysias, quoniam mortuus est rex, et constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutrivit adolescentem: et vocavit nomen eius Eupator.

18. Et hi, qui erant in arce, concluserant Israel in circuitu sanctorum: et quaerebant eis mala semper, et firmamentum Gentium.

19. Et cogitavit Iudas disperdere eos: et convocavit universum populum, ut obsiderent eos.

20. Et convenerunt simul, et obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo, et fecerunt balistas, et machinas.

21. Et exierunt quidam ex eis, qui obsidebantur: et adiunxerunt se illis aliqui impii ex Israel,

22. Et abierunt ad regem, et dixerunt: Quousque non facis iudicium, et vindicas fratres nostros?

23. Nos decrevimus servire patri tuo, et ambulare in praeceptis eius, et obsequi edictis eius:

24. Et filii populi nostri propter hoc alienabant se a nobis, et quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, et hereditates nostrae diripiebantur.

25. Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed et in omnes fines nostros.

26. Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Ierusalem occupare eam, et munitionem Bethsuram munierunt:

27. Et nisi praeveneris eos velocius, maiora, quam haec, facient, et non poteris obtinere eos.

28. Et iratus est rex, ut haec audivit: et convo-

cavit omnes amicos suos, et principes exercitus sui, et eos, qui super equites erant.

29. Sed et de regnis aliis, et de insulis maritimis venerunt ad eum exercitus conductitii.

30. Et erat numerus exercitus eius, centum millia peditum, et viginti millia equitum, et elephanti trigintaduo, docti ad praelium.

31. Et venerunt per Idumaeam, et applicuerunt ad Bethsuram, et pugnaverunt dies multos, et fecerunt machinas et exierunt, et succenderunt eas igni, et pugnaverunt viriliter.

32. Et recessit Iudas ab arce, et movit castra ad Bethzacharam contra castra regis.

33. Et surrexit rex ante lucem, et concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: et comparaverunt se exercitus in praelium, et tubis cecinerunt:

34. Et elephantis ostenderunt sanguinem uvae et mori, ad acuendos eos in praelium:

35. Et diviserunt bestias per legiones: et astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, et galeae aereae in capitibus eorum: et quingenti equites ordinati unicuique bestiae electi erant.

36. Hi ante tempus ubicumque erat bestia, ibi erant: et quocumque ibat, ibant, et non discedebant ab ea.

37. Sed et turres ligneae super eos firmae protegentes super singulas bestias: et super eas machinae: et super singulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant desuper: et Indus magister bestiae.

38. Et residuum equitatum hinc et inde statuit in duas partes, tubis exercitum commovere, et perurgere constipatos in legionibus eius.

39. Et ut refulsit sol in clypeos aureos, et aereos, resplenduerunt montes ab eis, et resplenduerunt sicut lampades ignis.

40. Et distincta est pars exercitus regis per montes excelsos, et alia per loca humilia: et ibant caute et ordinate.

41. Et commovebantur omnes inhabitantes terram a voce multitudinis, et incessu turbae, et collisione armorum: erat enim exercitus magnus valde, et fortis.

42. Et appropiavit Iudas, et exercitus eius in praelium: et ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri.

43. Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis: et erat eminens super ceteras bestias. et visum est ei quod in ea esset rex:

44. Et dedit se ut liberaret populum suum, et acquireret sibi nomen aeternum.

45. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens a dextris, et a sinistris, et cadebant ab eo huc atque illuc.

46. Et ivit sub pedes elephantis, et supposuit se ei, et occidit eum: et cecidit in terram super ipsum, et mortuus est illic.

47. Et videntes virtutem regis, et impetum exercitus eius, diverterunt se ab eis.

48. Castra autem regis ascenderunt contra eos in Ierusalem, et applicuerunt castra regis ad Iudaeam, et montem Sion.

49. Et fecit pacem cum his, qui erant in Bethsura: et exierunt de civitate, quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terrae.

50. Et comprehendit rex Bethsuram: et constituit illic custodiam servare eam.

51. Et convertit castra ad locum sanctificationis dies multos: et statuit illic balistas, et machinas, et ignis iacula, et tormenta ad lapides iactandos, et spicula, et scorpios ad mittendas sagittas, et fundibula.

52. Fecerunt autem et ipsi machinas adversus machinas eorum, et pugnaverunt dies multos.

53. Escae autem non erant in civitate, eo quod septimus annus esset: et qui remanserant in Iudaea de Gentibus, consumpserant reliquias eorum, quae repositae fuerant.

54. Et remanserunt in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: et dispersi sunt unusquisque in locum suum.

55. Et audivit Lysias quod Philippus, quem constituerat rex Antiochus, cum adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium suum, et regnaret,

56. Reversus esset a Perside, et Media, et exercitus qui abierat cum ipso, et quia quaerebat suscipere regni negotia:

57. Festinavit ire, et dicere ad regem, et duces exercitus: Deficimus quotidie, et esca nobis modica est, et locus, quem obsidemus, est munitus, et incumbit nobis ordinare de regno.

58. Nunc itaque demus dextras hominibus istis, et faciamus cum illis pacem, et cum omni gente eorum:

59. Et constituamus illis ut ambulent in legitimis suis sicut prius. propter legitima enim ipsorum, quae despeximus, irati sunt, et fecerunt omnia haec.

60. Et placuit sermo in conspectu regis, et principum: et misit ad eos pacem facere: et receperunt illam.

61. Et iuravit illis rex, et principes: et exierunt de munitione.

62. Et intravit rex montem Sion, et vidit munitionem loci: et rupit citius iuramentum, quod iuravit: et mandavit destruere murum in gyro.

63. Et discessit festinanter, et reversus est Antiochiam, et invenit Philippum dominantem civitati: et pugnavit adversus eum, et occupavit civitatem.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occisis Antiocho et Lysia, obtinet regnum patrum suorum: qui, accusato apud se Iuda Machabaeo, mittit ducem Bacchidem et necessitorem Alcimum constitutum sacerdotem ad affligendum filios Israel: sed cum non possent adversus Iudam praevalere, missus est a rege Nicanor, qui, ut et priores, cum dolo nequiret, vi Iudam aggressus, semel atque iterum ab eo devictus est, et praemissis ad Deum precibus, cum toto suo exercitu occisus, amputata ipsius capite ac dextra, quam irrisis Iudaeorum sacrificiis superbe contra locum sanctum extulerat: cuius victoriae dies annuus apud Iudaeos celebris instituitur.

1. Anno centesimo quinquagesimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, et ascendit cum paucis viris in civitatem maritimam, et regnavit illic.

2. Et factum est, ut ingressus est domum regni patrum suorum, comprehendit exercitus Antiochum, et Lysiam, ut adducerent eos ad eum.

3. Et res ei innotuit: et ait: Nolite mihi ostendere faciem eorum.

4. Et occidit eos exercitus. Et sedit Demetrius super sedem regni sui:

5. Et venerunt ad eum viri iniqui et impii ex Israel: et Alcimus dux eorum, qui volebat fieri sacerdos.

6. Et accusaverunt populum apud regem, dicentes: Perdidit Iudas, et fratres eius omnes amicos tuos, et nos dispersit de terra nostra.

7. Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, et videat exterminium omne, quod fecit uobis, et regionibus regis: et puniat omnes amicos eius, et adiutores eorum.

8. Et elegit rex ex amicis suis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, et fidelem regi: et misit eum,

9. Ut videret exterminium, quod fecit Iudas: sed et Alcimum impium constituit in sacerdotium, et mandavit ei facere ultionem in filios Israel.

10. Et surrexerunt, et venerunt cum exercitu magno in terram Iuda: et miserunt nuncios, et locuti sunt ad Iudam, et ad fratres eius verbis pacificis in dolo.

11. Et non intenderunt sermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

12. Et convenerunt ad Alcimum, et Bacchidem congregatio scribarum requirere quae iusta sunt:

13. Et primi, Assidaei qui erant in filiis Israel, et exquirebant ab eis pacem.

14. Dixerunt enim: Homo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos:

15. Et locutus est cum eis verba pacifica: et iuravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, neque amicis vestris.

16. Et crediderunt ei: Et comprehendit ex eis sexaginta viros, et occidit eos in una die secundum verbum, quod scriptum est:

(a) Psalm. 78, 1. 2. 3. 17. (a) Carnes sanctorum tuorum, et sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu Ierusalem, et non erat qui sepeliret.

18. Et incubuit timor, et tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non est veritas, et iudicium in eis: transgressi sunt enim constitutum, et iusiurandum quod iuraverunt.

19. Et movit Bacchides castra ab Ierusalem, et applicuit in Bethzecha: et misit, et comprehendit multos ex eis, qui a se effugerant, et quosdam de populo mactavit, et in puteum magnum proiecit.

20. Et commisit regionem Alcimo, et reliquit cum eo auxilium in adiutorium ipsi. Et abiit Bacchides ad regem:

21. Et satis agebat Alcimus pro principatu sacerdotii sui.

22. Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum suum, et obtinuerunt terram Iuda, et fecerunt plagam magnam in Israel.

23. Et vidit Iudas omnia mala quae fecit Alcimus, et qui cum eo erant, filiis Israel, multo plus quam Gentes.

24. Et exiit in omnes fines Iudaeae in circuitu, et fecit vindictam in viros desertores, et cessaverunt ultra exire in regionem.

25. Vidit autem Alcimus quod praevaluit Iudas, et qui cum eo erant: et cognovit quia non potest sustinere eos, et regressus est ad regem, et accusavit eos multis criminibus.

(b) 2 Mach. 15, 1. 26. (b) Et misit rex Nicanorem, unum ex principibus suis nobilioribus: qui erat inimicitias exercens contra Israel: et mandavit ei evertere populum.

27. Et venit Nicanor in Ierusalem cum exercitu magno, et misit ad Iudam et ad fratres eius verbis pacificis cum dolo,

28. Dicens: Non sit pugna inter me et vos: veniam cum viris paucis, ut videam facies vestras cum pace.

29. Et venit ad Iudam, et salutaverunt se invicem pacifice: et hostes parati erant rapere Iudam.

30. Et innotuit sermo Iudae quoniam cum dolo venerat ad eum: et conterritus est ab eo, et amplius noluit videre faciem eius.

31. Et cognovit Nicanor quoniam denudatum est consilium eius: et exivit obviam Iudae in pugnam iuxta Capharsalama.

32. Et ceciderunt de Nicanoris exercitu fere quinque millia viri, et fugerunt in civitatem David.

33. Et post haec verba ascendit Nicanor in montem Sion: et exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace, et demonstrare ei holocautomata, quae offerebantur pro rege.

34. Et irridens sprevit eos, et polluit: et locutus est superbe,

35. Et iuravit cum ira, dicens: Nisi traditus fuerit Iudas, et exercitus eius in manus meas, continuo cum regressus fuero in pace, succendam domum istam. Et exiit cum ira magna.

36. Et intraverunt sacerdotes, et steterunt ante faciem altaris et templi: et flentes dixerunt:

37. Tu Domine elegisti domum istam ad invocandum nomen tuum in ea, ut esset domus orationis et obsecrationis populo tuo.

38. Fac vindictam in homine isto, et exercitu eius, et cadant in gladio: memento blasphemias eorum, et ne dederis eis ut permaneant.

39. Et exiit Nicanor ab Ierusalem, et castra applicuit ad Bethoron: et occurrit illi exercitus Syriae.

40. Et Iudas applicuit in Adarsa cum tribus millibus viris: et oravit Iudas, et dixit:

41. (c) Qui missi erant a rege Sennacherib, Domine, (c) 4 Reg 19, 35. Tob. 1, 21. Eccli. 48, 24. Isai. 37, 36. 2 Mac. 8, 19.
quia blasphemaverunt te, exiit angelus, et percussit ex eis centum octogintaquinque millia:

42. Sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie: et sciant ceteri quia male locutus est super sancta tua: et iudica illum secundum malitiam illius.

43. Et commiserunt exercitus praelium tertiadecima die mensis Adar: et contrita sunt castra Nicanoris, et cecidit ipse primus in praelio.

44. Ut autem vidit exercitus eius quia cecidisset Nicanor, proiecerunt arma sua, et fugerunt:

45. Et persecuti sunt eos viam unius diei ab Adazer usquequo veniatur in Gazara, et tubis cecinerunt post eos cum significationibus:

46. Et exierunt de omnibus castellis Iudaeae in circuitu, et ventilabant eos cornibus, et convertebantur iterum ad eos, et ceciderunt omnes gladio, et non est relictus ex eis nec unus.

47. Et acceperunt spolia eorum in praedam: et caput Nicanoris amputaverunt, et dexteram eius, quam extenderat superbe, et attulerunt, et suspenderunt contra Ierusalem.

48. Et laetatus est populus valde, et egerunt diem illam in laetitia magna.

49. Et constituit agi omnibus annis diem istam tertiadecima die mensis Adar.

50. Et siluit terra Iuda dies paucos.

CAPUT VIII.

Iudas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quae hic recitantur, missis nuntiis foedus cum illis percutit, ut ipsorum praesidio Iudaei a Graecorum iugo liberentur: Romani autem Iudae remittunt icti foederis rescriptum in tabulis aereis sculptum, quod hic refertur.

1. Et audivit Iudas nomen Romanorum, quia sunt

potentes viribus, et acquiescunt ad omnia, quae postulantur ab eis: et quicumque accesserunt ad eos, statuerunt cum eis amicitias, et quia sunt potentes viribus.

2. Et audierunt praelia eorum, et virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos, et duxerunt sub tributum:

3. Et quanta fecerunt in regione Hispaniae, et quod in potestatem redegerunt metalla argenti et auri, quae illic sunt, et possederunt omnem locum consilio suo, et patientia:

4. Locaque quae longe erant valde ab eis, et reges, qui supervenerant eis ab extremis terrae, contriverunt, et percusserunt eos plaga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis.

5. Et Philippum et Persen Ceteorum regem, et ceteros, qui adversum eos arma tulerant, contriverunt in bello, et obtinuerunt eos:

6. Et Antiochum magnum regem Asiae, qui eis pugnam intulerat habens centum viginti elephantos, et equitatum, et currus, et exercitum magnum valde, contritum ab eis.

7. Et quia ceperunt eum vivum, et statuerunt ei ut daret ipse, et qui regnarent post ipsum, tributum magnum, et daret obsides, et constitutum,

8. Et regionem Indorum, et Medos, et Lydos, de optimis regionibus eorum: et acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi.

9. Et quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, et tollere eos: et innotuit sermo his,

10. Et miserunt ad eos ducem unum, et pugnaverunt contra illos, et ceciderunt ex eis multi, et captivas duxerunt uxores eorum, et filios, et diripuerunt eos, et terram eorum possederunt, et destruxerunt muros eorum, et in servitutem illos redegerunt usque in hunc diem:

11. Et residua regna, et insulas, quae aliquando restiterant illis, exterminaverunt, et in potestatem redegerunt.

12. Cum amicis autem suis, et qui in ipsis requiem habebant, conservaverunt amicitiam, et obtinuerunt regna, quae erant proxima, et quae erant longe: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos.

13. Quibus vero vellent auxilio esse ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: et exaltati sunt valde.

14. Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea.

15. Et quia curiam fecerunt sibi, et quotidie consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut quae digna sunt, gerant:

16. Et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari universae terrae suae, et omnes obediunt uni, et non est invidia, neque zelus inter eos.

17. Et elegit Iudas Eupolemum, filium Ioannis, filii Iacob, et Iasonem, filium Eleazari, et misit eos Romam constituere cum illis amicitiam, et societatem:

18. Et ut auferrent ab eis iugum Graecorum, quia viderunt quod in servitutem premerent regnum Israel.

19. Et abierunt Romam viam multam valde, et introierunt curiam, et dixerunt:

20. Iudas Machabaeus, et fratres eius, et populus Iudaeorum miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem, et pacem, et conscribere nos socios, et amicos vestros.

21. Et placuit sermo in conspectu eorum.

22. Et hoc rescriptum est, quod rescripserunt in tabulis aereis, et miserunt in Ierusalem, ut esset apud eos ibi memoriale pacis, et societatis.

23. Bene sit romanis, et genti Iudaeorum in mari, et in terra in aeternum: gladiusque et hostis procul sit ab eis.

24. Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum:

25. Auxilium feret gens Iudaeorum, prout tempus dictaverit, corde pleno:

26. Et praeliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, sicut placuit Romanis: et custodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27. Similiter autem et si genti Iudaeorum prius acciderit bellum, adiuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiserit:

28. Et adiuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, sicut placuit Romanis: et custodient mandata eorum absque dolo.

29. Secundum haec verba constituerunt Romani populo Iudaeorum.

30. Quod si post haec verba hi aut illi addere, aut demere ad haec aliquid voluerint, facient ex proposito suo: et quaecumque addiderint, vel dempserint, rata erunt.

31. Sed et de malis, quae Demetrius rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare gravasti iugum tuum super amicos nostros, et socios Iudaeos?

32. Si ergo iterum adierint nos, adversum te faciemus illis iudicium, et pugnabimus tecum mari terraque.

CAPUT IX.

Bacchide et Alcimo contra Iudam missis a Demetrio, Iudas minimo exercitu fortissime resistens occiditur, ac lugetur: graviterque afflictis piis Israelitis, frater ipsius Ionathas in eius locum sufficitur: qui ob fratris Ioannis mortem percutit filios Iambri in nuptiis: rursumque percussis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum sanctum opera percussus a Deo paralysi, mortuus est: sed et Bacchides cum nec dolo nec vi posset Ionathan perdere, inito cum eo foedere discessit, nec amplius in Iudaeam reversus est.

1. Interea ut audivit Demetrius quia cecidit Nicanor, et exercitus eius in praelio, apposuit Bacchidem, et Alcimum rursum mittere in Iudaeam, et dextrum cornu cum illis.

2. Et abierunt viam, quae ducit in Galgala, et castra posuerunt in Masaloth, quae est in Arbellis: et occupaverunt eam, et peremerunt animas hominum multas.

3. In mense primo anni centesimi et quinquagesimi secundi applicuerunt exercitum ad Ierusalem:

4. Et surrexerunt, et abierunt in Beream viginti millia virorum, et duo millia equitum.

5. Et Iudas posuerat castra in Laisa, et tria millia viri electi cum eo:

6. Et viderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, et timuerunt valde: et multi subtraxerunt se de castris, et non remanserunt ex eis nisi octingenti viri.

7. Et vidit Iudas quod defluxit exercitus suus, et bellum perurgebat eum, et confractus est corde: quia non habebat tempus congregandi eos, et dissolutus est.

8. Et dixit his, qui residui erant: Surgamus, et eamus ad adversarios nostros, si poterimus pugnare adversus eos.

9. Et avertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostras modo, et revertamur ad fratres nostros, et tunc pugnabimus adversus eos: nos autem pauci sumus.

10. Et ait Iudas: Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis: et si appropiavit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, et non inferamus crimen gloriae nostrae.

11. Et movit exercitus de castris, et steterunt illis obviam: et divisi sunt equites in duas partes, et fundibularii, et sagittarii praeibant exercitum, et primi certaminis omnes potentes.

12. Bacchides autem erat in dextro cornu, et proximavit legio ex duabus partibus, et clamabant tubis:

13. Exclamaverunt autem et hi, qui erant ex parte Iudae, etiam ipsi, et commota est terra a voce exercituum: et commissum est praelium a mane usque ad vesperam.

14. Et vidit Iudas, quod firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, et convenerunt cum ipso omnes constantes corde:

15. Et contrita est dextera pars ab eis, et persecutus est eos usque ad montem Azoti.

16. Et qui in sinistro cornu erant, viderunt quod contritum est dextrum cornu, et secuti sunt post Iudam, et eos, qui cum ipso erant, a tergo:

17. Et ingravatum est praelium, et ceciderunt vulnerati multi ex his, et ex illis.

18. Et Iudas cecidit, et ceteri fugerunt.

19. Et Ionathas, et Simon tulerunt Iudam fratrem suum, et sepelierunt eum in sepulcro patrum suorum in civitate Modin.

20. Et fleverunt eum omnis populus Israel planctu magno, et lugebant dies multos,

21. Et dixerunt: Quomodo cecidit potens, qui salvum faciebat populum Israel!

22. Et cetera verba bellorum Iudae, et virtutum, quas fecit, et magnitudinis eius, non sunt descripta: multa enim erant valde.

23. Et factum est: post obitum Iudae emerserunt iniqui in omnibus finibus Israel, et exorti sunt omnes, qui operabantur iniquitatem.

24. In diebus illis facta est fames magna valde, et tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis.

25. Et elegit Bacchides viros impios, et constituit eos dominos regionis:

26. Et exquirebant, et perscrutabantur amicos Iudae, et adducebant eos ad Bacchidem, et vindicabat in illos, et illudebat.

27. Et facta est tribulatio magna in Israel, qualis non fuit ex die, qua non est visus propheta in Israel.

28. Et congregati sunt omnes amici Iudae, et dixerunt Ionathae:

29. Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros, Bacchidem, et eos, qui inimici sunt gentis nostrae.

30. Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, et ducem ad bellandum bellum nostrum.

31. Et suscepit Ionathas tempore illo principatum, et surrexit loco Iudae fratris sui.

32. Et cognovit Bacchides, et quaerebat eum occidere.

33. Et cognovit Ionathas, et Simon frater eius, et omnes, qui cum eo erant: et fugerunt in desertum Thecuae, et consederunt ad aquam lacus Asphar.

34. Et cognovit Bacchides, et die sabbatorum venit ipse, et omnis exercitus eius trans Iordanem.

35. Et Ionathas misit fratrem suum ducem populi, et rogavit Nabuthaeos amicos suos, ut commodarent illis apparatum suum, qui erat copiosus.

36. Et exierunt filii Iambri ex Madaba, et comprehenderunt Ioannem, et omnia, quae habebat, et abierunt habentes ea.

37. Post haec verba, renunciatum est Ionathae, et Simoni fratri eius, quia filii Iambri faciunt nuptias magnas, et ducunt sponsam ex Madaba filiam unius de magnis principibus Chanaan cum ambitione magna.

38. Et recordati sunt sanguinis Ioannis fratris sui: et ascenderunt, et absconderunt se sub tegumento montis.

39. Et elevaverunt oculos suos, et viderunt: et ecce tumultus, et apparatus multus: et sponsus processit, et amici eius, et fratres eius obviam illis cum tympanis, et musicis, et armis multis.

40. Et surrexerunt ad eos ex insidiis, et occiderunt eos, et ceciderunt vulnerati multi, et residui fugerunt in montes: et acceperunt omnia spolia eorum:

41. Et conversae sunt nuptiae in luctum, et vox musicorum ipsorum in lamentum.

42. Et vindicaverunt vindictam sanguinis fratris sui: et reversi sunt ad ripam Iordanis.

43. Et audivit Bacchides, et venit die sabbatorum usque ad oram Iordanis in virtute magna.

44. Et dixit ad suos Ionathas: Surgamus, et pugnemus contra inimicos nostros: non est enim hodie sicut heri, et nudiustertius.

45. Ecce enim bellum ex adverso, aqua vero Iordanis hinc et inde, et ripae, et paludes, et saltus: et non est locus divertendi.

46. (a) Nunc ergo clamate in caelum, ut liberemini (a) 2 Par. 20, 3.
de manu inimicorum vestrorum. Et commissum est bellum.

47. Et extendit Ionathas manum suam percutere Bacchidem, et divertit ab eo retro:

48. Et dissiliit Ionathas, et qui cum eo erant in Iordanem, et transnataverunt ad eos Iordanem.

49. Et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri: et reversi sunt in Ierusalem,

50. Et aedificaverunt civitates munitas in Iudaea, munitionem, quae erat in Iericho, et in Ammaum, et in Bethoron, et in Bethel, et Thamnata, et Phara, et Thopo muris excelsis, et portis, et seris.

51. Et posuit custodiam in eis, ut inimicitias exercerent in Israel:

52. Et munivit civitatem Bethsuram, et Gazaram, et arcem, et posuit in eis auxilia, et apparatum escarum:

53. Et accepit filios principum regionis obsides, et posuit eos in arce in Ierusalem in custodiam.

54. Et anno centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, praecepit Alcimus destrui muros domus sanctae interioris, et destrui opera prophetarum: et coepit destruere.

55. In tempore illo percussus est Alcimus: et impedita sunt opera illius, et occlusum est os eius, et dissolutus est paralysi, nec ultra potuit loqui verbum, et mandare de domo sua.

56. Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormento magno.

57. Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alcimus: et reversus est ad regem, et siluit terra annis duobus.

58. Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Ecce Ionathas, et qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchidem, et comprehendet eos omnes una nocte.

59. Et abierunt, et consilium ei dederunt.

60. Et surrexit ut veniret cum exercitu multo: et misit occulte epistolas sociis suis, qui erant in Iudaea, ut comprehenderent Ionathan, et eos, qui cum eo erant: sed non potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum.

61. Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant malitiae, quinquaginta viros, et occidit eos:

62. Et secessit Ionathas, et Simon, et qui cum eo erant in Bethbessen, quae est in deserto: et extruxit diruta eius, et firmaverunt eam.

63. Et cognovit Bacchides, et congregavit universam multitudinem suam: et his, qui de Iudaea erant, denunciavit.

64. Et venit, et castra posuit desuper Bethbessen: et oppugnavit eam dies multos, et fecit machinas.

65. Et reliquit Ionathas Simonem fratrem suum in civitate, et exiit in regionem, et venit cum numero,

66. Et percussit Odareo, et fratres eius, et filios Phaseron in tabernaculis ipsorum, et coepit caedere, et crescere in virtutibus.

67. Simon vero, et qui cum ipso erant, exierunt de civitate, et succenderunt machinas,

68. Et pugnaverunt contra Bacchidem, et contritus est ab eis: et afflixerunt eum valde, quoniam consilium eius, et congressus eius erat inanis.

69. Et iratus contra viros iniquos, qui ei consilium dederant ut veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam.

70. Et cognovit Ionathas: et misit ad eum legatos componere pacem cum ipso, et reddere ei captivitatem.

71. Et libenter accepit, et fecit secundum verba eius, et iuravit se nihil facturum ei mali omnibus diebus vitae eius.

72. Et reddidit ei captivitatem, quam prius erat praedatus de terra Iuda: et conversus abiit in terram suam, et non apposuit amplius venire in fines eius.

73. Et cessavit gladius ex Israel: et habitavit Ionathas in Machmas, et coepit Ionathas ibi iudicare populum, et exterminavit impios ex Israel.

CAPUT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaida, conatur Demetrius ferire foedus cum Ionatha, semel ac iterum plurimo pollicens: at ille praeelegit oblatas ab Alexandro amicitias: qui Alexander, devicto occisoque Demetrio, ducit uxorem Cleopatram, Ptolemaei regis Aegypti filiam, plurimum Ionathan honorans: porro Apollonium ducem iunioris Demetrii devicit Ionathas, succensa Azoto et templo Dagon; rursumque ob Alexandro honoratur, dato sibi Accaron ac fibula aurea.

1. Et anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: et occupavit Ptolemaidam: et receperunt eum, et regnavit illic.

2. Et audivit Demetrius rex, et congregavit exercitum copiosum valde, et exivit obviam illi in praelium.

3. Et misit Demetrius epistolam ad Ionathan verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4. Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priusquam faciat cum Alexandro adversum nos.

5. Recordabitur enim omnium malorum, quae fecimus in eum, et in fratrem eius, et in gentem eius.

6. Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, et fabricare arma, et esse ipsum socium eius: et obsides, qui erant in arce, iussit tradi ei.

7. Et venit Ionathas in Ierusalem, et legit epistolas in auditu omnis populi, et eorum, qui in arce erant.

8. Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum.

9. Et traditi sunt Ionathae obsides, et reddidit eos parentibus suis:

10. Et habitavit Ionathas in Ierusalem, et coepit aedificare et innovare civitatem.

11. Et dixit facientibus opera ut extruerent muros, et montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem: et ita fecerunt.

12. Et fugerunt alienigenae, qui erant in munitionibus, quas Bacchides aedificaverat:

13. Et reliquit unusquisque locum suum, et abiit in terram suam:

14. Tantum in Bethsura remanserunt aliqui ex his, qui reliquerant legem, et praecepta Dei. erat enim haec eis ad refugium.

15. Et audivit Alexander rex promissa, quae promisit Demetrius Ionathae: et narraverunt ei praelia, et virtutes, quas ipse fecit, et fratres eius, et labores, quos laboraverunt.

16. Et ait: Numquid inveniemus aliquem virum talem? et nunc faciemus eum amicum, et socium nostrum.

17. Et scripsit epistolam, et misit ei secundum haec verba, dicens:

18. Rex Alexander fratri Ionathae salutem.

19. Audivimus de te quod vir potens sis viribus, et aptus es ut sis amicus noster:

20. Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuae, et ut amicus voceris regis, (et misit ei purpuram, et coronam auream) et quae nostra sunt sentias nobiscum, et conserves amicitias ad nos.

21. Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo sexagesimo in die sollemni scenopegiae: et congregavit exercitum, et fecit arma copiosa.

22. Et audivit Demetrius verba ista, et contristatus est nimis, et ait:

23. Quid hoc fecimus, quod praeoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Iudaeorum ad munimen sui?

24. Scribam et ego illis verba deprecatoria, et dignitates, et dona: ut sint mecum in adiutorium.

25. Et scripsit eis in haec verba: Rex Demetrius genti Iudaeorum salutem:

26. Quoniam servastis ad nos pactum, et mansistis in amicitia nostra, et non accessistis ad inimicos nostros, audivimus, et gavisi sumus.

27. Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem, et retribuemus vobis bona pro his, quae fecistis nobiscum:

28. Et remittemus vobis praestationes multas, et dabimus vobis donationes.

29. Et nunc absolvo vos, et omnes Iudaeos a tributis, et pretia salis indulgeo, et coronas remitto, et tertias seminis:

30. Et dimidiam partem fructus ligni, quod est por-

tionis meae, relinquo vobis ex hodierno die, et deinceps, ne accipiatur a terra Iuda, et a tribus civitatibus, quae additae sunt illi ex Samaria, et Galilaea ex hodierna die et in totum tempus:

31. Et Ierusalem sit sancta, et libera cum finibus suis: et decimae, et tributa ipsius sint.

32. Remitto etiam potestatem arcis, quae est in Ierusalem: et do eam summo sacerdoti, ut constituat in ea viros quoscumque ipse elegerit, qui custodiant eam.

33. Et omnem animam Iudaeorum, quae captiva est a terra Iuda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes a tributis solvantur, etiam pecorum suorum.

34. Et omnes dies sollemnes, et sabbata, et neomeniae, et dies decreti, et tres dies ante diem sollemnem, et tres dies post diem sollemnem sint omnes immunitatis et remissionis omnibus Iudaeis, qui sunt in regno meo:

35. Et nemo habebit potestatem agere aliquid, et movere negotia adversus aliquem illorum in omni causa.

36. Et ascribantur ex Iudaeis in exercitu regis ad triginta millia virorum: et dabuntur illis copiae ut oportet omnibus exercitibus regis, et ex eis ordinabuntur qui sint in munitionibus regis magni:

37. Et ex his constituentur super negotia regni, quae aguntur ex fide, et principes sint ex eis, et ambulent in legibus suis, sicut praecepit rex in terra Iuda.

38. Et tres civitates, quae additae sunt Iudaeae ex regione Samariae, cum Iudaea reputentur: ut sint sub uno, et non obediant alii potestati, nisi summi sacerdotis:

39. Ptolemaida, et confines eius, quas dedi donum sanctis, qui sunt in Ierusalem ad necessarios sumptus sanctorum.

40. Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus regis, quae me contingunt:

41. Et omne, quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

42. Et super haec quinque millia siclorum argenti, quae accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: et haec ad sacerdotes pertineant, qui ministerio funguntur.

43. Et quicumque confugerint in templum, quod est Ierosolymis, et in omnibus finibus eius, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, et universa, quae sunt eis in regno meo, libera habeant.

44. Et ad aedificanda vel restauranda opera sanctorum, sumptus dabuntur de ratione regis:

45. Et ad extruendos muros Ierusalem, et communiendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione regis, et ad construendos muros in Iudaea.

46. Ut audivit autem Ionathas, et populus sermones istos, (a) non crediderunt eis, nec receperunt eos: quia recordati sunt malitiae magnae, quam fecerat in Israel, et tribulaverat eos valde.

(a) Supra 7, 11.

47. Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis, et ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

48. Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, et admovit castra contra Demetrium.

49. Et commiserunt praelium duo reges, et fugit exercitus Demetrii, et insecutus est eum Alexander, et incubuit super eos.

50. Et invaluit praelium nimis, donec occidit sol: et cecidit Demetrius in die illa.

51. Et misit Alexander ad Ptolemaeum regem Aegypti legatos secundum haec verba, dicens:

52. QUONIAM regressus sum in regnum meum, et sedi in sede patrum meorum, et obtinui principatum, et contrivi Demetrium, et possedi regionem nostram,

53. Et commisi pugnam cum eo, et contritus est ipse, et castra eius a nobis, et sedimus in sede regni eius:

54. Et nunc statuamus adinvicem amicitiam: et da mihi filiam tuam uxorem, et ego ero gener tuus, et dabo tibi dona, et ipsi digna te.

55. Et respondit rex Ptolemaeus, dicens: FELIX dies, in qua reversus es ad terram patrum tuorum, et sedisti in sede regni eorum.

56. Et nunc faciam tibi quod scripsisti: sed occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, et spondeam tibi sicut dixisti.

57. Et exivit Ptolemaeus de Aegypto, ipse et Cleopatra filia eius, et venit Ptolemaidam anno centesimo sexagesimo secundo.

58. Et occurrit ei Alexander rex, et dedit ei Cleopatram filiam suam: et fecit nuptias eius Ptolemaidae, sicut reges, in magna gloria.

59. Et scripsit rex Alexander Ionathae, ut veniret obviam sibi.

60. Et abiit cum gloria Ptolemaidam, et occurrit ibi duobus regibus, et dedit illis argentum multum, et aurum, et dona: et invenit gratiam in conspectu eorum.

61. Et convenerunt adversus eum viri pestilentes ex Israel, viri iniqui interpellantes adversus eum: et non intendit ad eos rex.

62. Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis, et indui eum purpura: et ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum.

63. Dixitque principibus suis: Exite cum eo in medium civitatis, et praedicate, ut nemo adversus eum interpellet de ullo negotio, nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione.

64. Et factum est, ut viderunt qui interpellabant gloriam eius, quae praedicabatur, et opertum eum purpura, fugerunt omnes:

65. Et magnificavit eum rex, et scripsit eum inter primos amicos, et posuit eum ducem, et participem principatus.

66. Et reversus est Ionathas in Ierusalem cum pace, et laetitia.

67. In anno centesimo sexagesimoquinto venit Demetrius filius Demetrii a Creta in terram patrum suorum.

68. Et audivit Alexander rex, et contristatus est valde, et reversus est Antiochiam.

69. Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui praeerat Coelesyriae: et congregavit exercitum magnum, et accessit ad Iamniam: et misit ad Ionathan summum sacerdotem,

70. Dicens: Tu solus resistis nobis: ego autem factus sum in derisum, et in opprobrium, propterea quia tu potestatem adversum nos exerces in montibus.

71. Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, et comparemus illic invicem: quia mecum est virtus bellorum.

72. Interroga, et disce quis sum ego, et ceteri, qui auxilio sunt mihi, qui et dicunt quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terra sua:

73. Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum et exercitum tantum in campo, ubi non est lapis, neque saxum, neque locus fugiendi?

74. Ut audivit autem Ionathas sermones Apollonii, motus est animo: et elegit decem millia virorum, et exiit ab Ierusalem, et occurrit ei Simon frater eius in adiutorium:

75. Et applicuerunt castra in Ioppen, et exclusit eum a civitate: quia custodia Apollonii Ioppe erat, et oppugnavit eam.

76. Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, et obtinuit Ionathas Ioppen.

77. Et audivit Apollonius, et admovit tria millia equitum, et exercitum multum.

78. Et abiit Azotum tamquam iter faciens, et statim exiit in campum, eo quod haberet multitudinem equitum, et confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotum, et commiserunt praelium.

79. Et reliquit Apollonius in castris mille equites post eos occulte.

80. Et cognovit Ionathas quoniam insidiae sunt post se, et circuierunt castra eius, et iecerunt iacula in populum a mane usque ad vesperam.

81. Populus autem stabat, sicut praeceperat Ionathas: et laboraverunt equi eorum.

82. Et eiecit Simon exercitum suum, et commisit contra legionem: equites enim fatigati erant: et contriti sunt ab eo, et fugerunt.

83. Et qui dispersi sunt per campum, fugerunt in Azotum, et intraverunt in Bethdagon idolum suum, ut ibi se liberarent.

84. Et succendit Ionathas Azotum, et civitates, quae erant in circuitu eius, et accepit spolia eorum, et templum Dagon: et omnes, qui fugerunt in illud, succendit igni.

85. Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his, qui succensi sunt, fere octo millia virorum.

86. Et movit inde Ionathas castra, et applicuit ea Ascalonem: et exierunt de civitate obviam illi in magna gloria.

87. Et reversus est Ionathas in Ierusalem cum suis, habentibus spolia multa.

88. Et factum est: ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc glorificare Ionathan.

89. Et misit ei fibulam auream, sicut consuetudo est dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, et omnes fines eius in possessionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, et similiter Ptolemaeo qui Alexandri regnum dolo invaserat, oblata ab eo filia sua et tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Ionathan honorat dotis litteris immunitatis a tributis: Ionathas autem mittit ei auxiliares milites, qui, occisis uno die centum millibus, regem a civibus Antiochiae liberarunt et Antiochiam incenderunt: illo autem foedus cum Ionatha initum praevaricante, Antiochus filius Alexandri, devicto Demetrio regnans, foedus init cum Ionathn, qui una cum fratre Simone saepius victor evadit adversus alienigenos.

1. Et rex Aegypti congregavit exercitum, sicut arena, quae est circa oram maris, et naves multas: et quaerebat obtinere regnum Alexandri dolo, et addere illud regno suo.

2. Et exiit in Syriam verbis pacificis, et aperiebant ei civitates, et occurrebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eo quod socer suus esset.

3. Cum autem introiret civitatem Ptolemaeus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus.

4. Et ut appropiavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum igni, et Azotum, et cetera eius demolita, et corpora proiecta, et eorum, qui caesi erant in bello, tumulos quos fecerant secus viam.

5. Et narraverunt regi quia haec fecit Ionathas, ut invidiam facerent ei: et tacuit rex.

6. Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, et invicem se salutaverunt, et dormierunt illic.

7. Et abiit Ionathas cum rege usque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus: et reversus est in Ierusalem.

8. Rex autem Ptolemaeus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, et cogitabat in Alexandrum consilia mala.

9. Et misit legatos ad Demetrium, dicens: Veni, componamus inter nos pactum, et dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, et regnabis in regno patris tui.

10. Poenitet enim me quod dederim illi filiam meam: quaesivit enim me occidere.

11. Et vituperavit eum, propterea quod concupierat regnum eius.

12. Et abstulit filiam suam, et dedit eam Demetrio, et alienavit se ab Alexandro, et manifestatae sunt inimicitiae eius.

13. Et intravit Ptolemaeus Antiochiam, et imposuit duo diademata capiti suo, Aegypti, et Asiae.

14. Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis.

15. Et audivit Alexander, et venit ad eum in bellum: et produxit Ptolemaeus rex exercitum, et occurrit ei in manu valida, et fugavit eum.

16. Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: rex autem Ptolemaeus exaltatus est.

17. Et abstulit Zabdiel Arabs caput Alexandri; et misit Ptolemaeo.

18. Et rex Ptolemaeus mortuus est in die tertia: et qui erant in munitionibus, perierunt ab his, qui erant intra castra.

19. Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20. In diebus illis congregavit Ionathas eos, qui erant in Iudaea, ut expugnarent arcem, quae est in Ierusalem: et fecerunt contra eam machinas multas.

21. Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem Demetrium, et renunciaverunt ei quod Ionathas obsideret arcem.

22. Et ut audivit, iratus est: et statim venit ad Ptolemaidam, et scripsit Ionathae ne obsideret arcem, sed occurreret sibi ad colloquium festinato.

23. Ut audivit autem Ionathas, iussit obsidere: et elegit de senioribus Israel, et de sacerdotibus, et dedit se periculo.

24. Et accepit aurum, et argentum, et vestem, et alia xenia multa, et abiit ad regem Ptolemaidam, et invenit gratiam in conspectu eius.

25. Et interpellabant adversus eum quidam iniqui ex gente sua.

26. Et fecit ei rex sicut fecerant ei, qui ante eum fuerant: et exaltavit eum in conspectu omnium amicorum suorum,

27. Et statuit ei principatum sacerdotii, et quaecumque alia habuit prius pretiosa, et fecit eum principem amicorum.

28. Et postulavit Ionathas a rege ut immunem faceret Iudaeam, et tres toparchias, et Samariam, et confines eius: et promisit ei talenta trecenta.

29. Et consensit rex: et scripsit Ionathae epistolas de his omnibus, hunc modum continentes:

30. Rex Demetrius fratri Ionathae salutem, et genti Iudaeorum.

31. Exemplum epistolae, quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis, misimus ad vos ut sciretis:

32. Rex Demetrius Lastheni parenti salutem.

33. Genti Iudaeorum amicis nostris, et conservantibus quae iusta sunt apud nos, decrevimus benefacere propter benignitatem ipsorum, quam erga nos habent.

34. Statuimus ergo illis omnes fines Iudaeae, et tres civitates, Lydan, et Ramathan, quae additae sunt Iudaeae ex Samaria, et omnes confines earum sequestrari omnibus sacrificantibus in Ierosolymis pro his, quae ab eis prius accipiebat rex per singulos annos, et pro fructibus terrae, et pomorum.

35. Et alia, quae ad nos pertinebant decimarum, et tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: et areas salinarum, et coronas, quae nobis deferebantur,

36. Omnia ipsis concedimus: et nihil horum irritum erit ex hoc, et in omne tempus.

37. Nunc ergo curate facere horum exemplum, et detur Ionathae, et ponatur in monte sancto, in loco celebri.

38. Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, et nihil ei resistit, dimisit totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab insulis Gentium: et inimici erant ei omnes exercitus patrum eius.

39. Tryphon autem erat quidam partium Alexandri prius: et vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, et ivit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri:

40. Et assidebat ei, ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui: et enunciavit ei quanta fecit Demetrius, et inimicitias exercituum eius adversus illum. Et mansit ibi diebus multis.

41. Et misit Ionathas ad Demetrium regem, ut eiiceret eos, qui in arce erant in Ierusalem, et qui in praesidiis erant: quia impugnabant Israel.

42. Et misit Demetrius ad Ionathan, dicens: Non haec tantum faciam tibi, et genti tuae, sed gloria illustrabo te, et gentem tuam cum fuerit opportunum.

43. Nunc ergo recte feceris, si miseris in auxilium mihi viros: quia discessit omnis exercitus meus.

44. Et misit ei Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam: et venerunt ad regem, et delectatus est rex in adventu eorum.

45. Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, et volebant interficere regem.

46. Et fugit rex in aulam: et occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis, et coeperunt pugnare.

47. Et vocavit rex Iudaeos in auxilium, et convenerunt omnes simul ad eum, et dispersi sunt omnes per civitatem:

48. Et occiderunt in illa die centum millia hominum, et succenderunt civitatem, et ceperunt spolia multa in die illa, et liberaverunt regem.

49. Et viderunt qui erant de civitate, quod obtinuissent Iudaei civitatem sicut volebant: et infirmati sunt mente sua, et clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes:

50. Da nobis dextras, et cessent Iudaei oppugnare nos, et civitatem.

51. Et proiecerunt arma sua, et fecerunt pacem, et glorificati sunt Iudaei in conspectu regis, et in conspectu omnium, qui erant in regno eius, et nominati sunt in regno: et regressi sunt in Ierusalem habentes spolia multa.

52. Et sedit Demetrius rex in sede regni sui: et siluit terra in conspectu eius.

53. Et mentitus est omnia quaecumque dixit, et abalienavit se a Ionatha, et non retribuit ei secundum beneficia, quae sibi tribuerat, et vexabat eum valde.

54. Post haec autem reversus est Tryphon, et Antiochus cum eo puer adolescens, et regnavit, et imposuit sibi diadema.

55. Et congregati sunt ad eum omnes exercitus, quos disperserat Demetrius, et pugnaverunt contra eum: et fugit, et terga vertit.

56. Et accepit Tryphon bestias, et obtinuit Antiochiam:

57. Et scripsit Antiochus adolescens Ionathae, dicens: Constituo tibi sacerdotium, et constituo te super quatuor civitates, ut sis de amicis regis.

58. Et misit illi vasa aurea in ministerium, et dedit ei potestatem bibendi in auro, et esse in purpura, et habere fibulam auream:

59. Et Simonem fratrem eius constituit ducem a terminis Tyri usque ad fines Aegypti.

60. Et exiit Ionathas, et perambulabat trans flumen civitates: et congregatus est ad eum omnis exercitus Syriae in auxilium, et venit Ascalonem, et occurrerunt ei honorifice de civitate.

61. Et abiit inde Gazam: et concluserunt se qui erant Gazae: et obsedit eam, et succendit quae erant in circuitu civitatis, et praedatus est ea.

62. Et rogaverunt Gazenses Ionathan, et dedit illis dexteram: et accepit filios eorum obsides, et misit illos in Ierusalem: et perambulavit regionem usque Damascum.

63. Et audivit Ionathas quod praevaricati sunt principes Demetrii in Cades, quae est in Galilaea, cum exercitu multo, volentes eum removere a negotio regni:

64. Et occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit intra provinciam.

65. Et applicuit Simon ad Bethsuram, et expugnabat eam diebus multis, et conclusit eos.

66. Et postulaverunt ab eo dextras accipere, et dedit illis: et eiecit eos inde, et cepit civitatem, et posuit in ea praesidium.

67. Et Ionathas, et castra eius applicuerunt ad aquam Genesar, et ante lucem vigilaverunt in campo Asor.

68. Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, et tendebant ei insidias in montibus: ipse autem occurrit ex adverso.

69. Insidiae vero exurrexerunt de locis suis, et commiserunt praelium.

70. Et fugerunt qui erant ex parte Ionathae omnes, et nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias filius Absolomi, et Iudas filius Calphi, princeps militiae exercitus.

71. Et scidit Ionathas vestimenta sua, et posuit terram in capite suo, et oravit.

72. Et reversus est Ionathas ad eos in praelium, et convertit eos in fugam, et pugnaverunt.

73. Et viderunt qui fugiebant partis illius, et reversi sunt ad eum, et insequebantur cum eo omnes usque Cades ad castra sua, et pervenerunt usque illuc.

*

74. Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: et reversus est Ionathas in Ierusalem.

CAPUT XII.

Ionathas cum Romanis ac Spartiatis foedus renovat: principes Demetrii ipsum invadentes fugat: percussisque Arabibus, ordinat aedificare praesidia in Iudaea, et muros contra arcem in Ierusalem: sed a Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, et fingente se amicum, apud Ptolemaida dolo captus est, omnesque qui cum eo erant, interfecti.

1. Et vidit Ionathas quia tempus eum iuvat, elegit viros, et misit eos Romam statuere, et renovare cum eis amicitiam:

2. Et ad Spartiatas, et ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam:

3. Et abierunt Romam, et intraverunt curiam, et dixerunt: Ionathas summus sacerdos, et gens Iudaeorum miserunt nos, ut renovaremus amicitiam, et societatem secundum pristinum.

4. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Iuda cum pace.

5. Et hoc est exemplum epistolarum, quas scripsit Ionathas Spartiatis:

6. Ionathas summus sacerdos, et seniores gentis, et sacerdotes, et reliquus populus Iudaeorum Spartiatis fratribus salutem.

7. Iampridem missae erant epistolae ad Oniam summum sacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam estis fratres nostri, sicut rescriptum continet, quod subiectum est.

8. Et suscepit Onias virum, qui missus fuerat, cum honore: et accepit epistolas, in quibus significabatur de societate, et amicitia.

9. Nos cum nullo horum indigeremus, habentes solatio sanctos libros, qui sunt in manibus nostris,

10. Maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, et amicitiam, ne forte alieni efficiamur a vobis: multa enim tempora transierunt, ex quo misistis ad nos.

11. Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus sollemnibus, et ceteris, quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis, quae offerimus, et in observationibus, sicut fas est, et decet meminisse fratrum.

12. Laetamur itaque de gloria vestra.

13. Nos autem circumdederunt multae tribulationes, et multa praelia, et impugnaverunt nos reges, qui sunt in circuitu nostro.

14. Noluimus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis, et amicis nostris in his praeliis.

15. Habuimus enim de caelo auxilium, et liberati sumus nos, et humiliati sunt inimici nostri.

16. Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, et Antipatrem Iasonis filium, et misimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam, et societatem pristinam.

17. Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, et salutent vos: et reddant vobis epistolas nostras de innovatione fraternitatis nostrae.

18. Et nunc benefacietis respondentes nobis ad haec.

19. Et hoc est rescriptum epistolarum, quod miserat Oniae:

20. Arius, rex Spartiatarum Oniae sacerdoti magno salutem.

21. Inventum est in scriptura de Spartiatis, et Iudaeis, quoniam sunt fratres, et quod sunt de genere Abraham.

22. Et nunc ex quo haec cognovimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra:

23. Sed et nos rescripsimus vobis: Pecora nostra, et possessiones nostrae, vestrae sunt: et vestrae, nostrae: mandavimus itaque haec nunciari vobis.

24. Et audivit Ionathas quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quam prius, pugnare adversus eum.

25. Et exiit ab Ierusalem, et occurrit eis in Amathite regione: non enim dederat eis spatium ut ingrederentur regionem eius.

26. Et misit speculatores in castra eorum: et reversi renunciaverunt quod constituunt supervenire illis nocte.

27. Cum occidisset autem sol, praecepit Ionathas suis vigilare, et esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, et posuit custodes per circuitum castrorum.

28. Et audierunt adversarii quod paratus est Ionathas cum suis in bello: et timuerunt, et formidaverunt in corde suo: et accenderunt focos in castris suis.

29. Ionathas autem, et qui cum eo erant, non cognoverunt usque mane: videbant autem luminaria ardentia,

30. Et secutus est eos Ionathas, et non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum.

31. Et divertit Ionathas ad Arabas, qui vocantur Zabadaei: et percussit eos, et accepit spolia eorum.

32. Et iunxit, et venit Damascum, et perambulabat omnem regionem illam.

33. Simon autem exiit, et venit usque ad Ascalonem, ed ad proxima praesidia: et declinavit in Ioppen, et occupavit eam

34. (Audivit enim quod vellent praesidium tradere partibus Demetrii) et posuit ibi custodes ut custodirent eam.

35. Et reversus est Ionathas, et convocavit seniores populi, et cogitavit cum eis aedificare praesidia in Iudaea,

36. Et aedificare muros in Ierusalem, et exaltare altitudinem magnam inter medium arcis et civitatis, ut separaret eam a civitate, ut esset ipsa singulariter, et neque emant, neque vendant.

37. Et convenerunt, ut aedificarent civitatem: et cecidit murus, qui erat super torrentem ab ortu solis, et reparavit eum, qui vocatur Caphetetha:

38. Et Simon aedificavit Adiada in Sephela, et munivit eam, et imposuit portas, et seras.

39. Et cum cogitasset Tryphon regnare Asiae, et assumere diadema, et extendere manum in Antiochum regem:

40. Timens ne forte non permitteret eum Ionathas, sed pugnaret adversus eum, quaerebat comprehendere eum, et occidere. Et exurgens abiit in Bethsan.

41. Et exivit Ionathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in praelium, et venit Bethsan.

42. Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, timuit.

43. Et excepit eum cum honore, et commendavit eum omnibus amicis suis, et dedit ei munera: et praecepit exercitibus suis ut obedirent ei, sicut sibi.

44. Ex dixit Ionathae: Ut quid vexasti universum populum, cum bellum nobis non sit?

45. Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum sint, et veni mecum Ptolemaidam, et tradam eam tibi, et reliqua praesi-

dia, et exercitum, et universos praepositos negotii, et conversus abibo: propterea enim veni.

46. Et credidit ei, et fecit sicut dixit: et dimisit exercitum, et abierunt in terram Iuda.

47. Retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilaeam duo millia, mille antem venerunt cum eo.

48. Ut autem intravit Ptolemaidam Ionathas, clauserunt portas civitatis Ptolemenses: et comprehenderunt eum: et omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

49. Et misit Tryphon exercitum, et equites in Galilaeam, et in campum magnum ut perderent omnes socios Ionathae.

50. At illi cum cognovissent quia comprehensus est Ionathas, et periit, et omnes, qui cum eo erant, hortati sunt semetipsos, et exierunt parati in praelium.

51. Et videntes hi, qui insecuti fuerant, quia pro anima res est illis, reversi sunt:

52. Illi autem venerunt omnes cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionathan, et eos, qui cum ipso fuerant, valde: et luxit Israel luctu magno.

53. Et quaesierunt omnes gentes, quae erant in circuitu eorum, conterere eos. dixerunt enim:

54. Non habent principem, et adiuvantem: nunc ergo expugnemus illos, et tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Suscepto Simon principatu pro fratre Ionatha misit petitam a Tryphone pecuniam, una cum filiis Ionathae, ad eius redemptionem: Tryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus sepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus sepulchrum in Modin: Tryphon vero, occiso Antiocho, regnum eius invasit: at Simon, impetratis a rege Demetrio litteris foederis ac immunitatis, expugnavit Gazaram, et arcem Ierosolymorum obtinuit: propter quod laetum agunt festum, quod etiam quotannis apud Iudaeos agi praecipitur.

1. Et audivit Simon quod congregavit Tryphon exercitum copiosum ut veniret in terram Iuda, et attereret eam.

2. Videns quia in tremore populus est, et in timore, ascendit Ierusalem, et congregavit populum:

3. Et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego, et fratres mei, et domus patris mei fecimus pro legibus, et pro sanctis praelia, et angustias quales vidimus:

4. Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israel, et relictus sum ego solus.

5. Et nunc non mihi contingat parcere animae meae in omni tempore tribulationis: non enim melior sum fratribus meis.

6. Vindicabo itaque gentem meam, et sancta, natos quoque nostros, et uxores: quia congregatae sunt universae gentes conterere nos inimicitiae gratia.

7. Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos:

8. Et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Iudae, et Ionathae fratris tui:

9. Pugna praelium nostrum: et omnia, quaecumque dixeris nobis, faciemus.

10. Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit consummare universos muros Ierusalem, et munivit eam in gyro.

11. Et misit Ionathan filium Absalomi, et cum eo exercitum novum in Ioppen, et eiectis his, qui erant in ea, remansit illic ipse.

12. Et movit Tryphon a Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Iuda, et Ionathas cum eo in custodia.

13. Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14. Et ut cognovit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathae: et quia commissurus esset cum eo praelium, misit ad eum legatos,

15. Dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis, propter negotia, quae habuit, detinuimus eum.

16. Et nunc mitte argenti talenta centum, et duos filios eius obsides, ut non dimissus fugiat a nobis, et remittemus eum.

17. Et cognovit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum, et pueros: ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israel, dicentem:

18. Quia non misit ei argentum, et pueros, propterea periit.

19. Et misit pueros, et centum talenta: et mentitus est, et non dimisit Ionathan.

20. Et post haec venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: et gyraverunt per viam, quae ducit Ador: et Simon, et castra eius ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21. Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, ut festinaret venire per desertum, et mitteret illis alimonias.

22. Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, et non venit in Galaaditim.

23. Et cum appropinquasset Bascaman, occidit Ionathan, et filios eius illic.

24. Et convertit Tryphon, et abiit in terram suam.

25. Et misit Simon, et accepit ossa Ionathae fratris sui, et sepelivit ea in Modin civitate patrum eius.

26. Et planxerunt eum omnis Israel planctu magno, et luxerunt eum dies multos.

27. Et aedificavit Simon super sepulchrum patris sui et fratrum suorum aedificium altum visu, lapide polito retro et ante:

28. Et statuit septem pyramidas, unam contra unam patri et matri, et quatuor fratribus:

29. Et his circumposuit columnas magnas: et super columnas arma, ad memoriam aeternam: et iuxta arma naves sculptas, quae viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30. Hoc est sepulchrum, quod fecit in Modin, usque in hunc diem.

31. Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum.

32. Et regnavit loco eius, et imposuit sibi diadema Asiae, et fecit plagam magnam in terra.

33. Et aedificavit Simon praesidia Iudaeae, muniens ea turribus excelsis, et muris magnis, et portis, et seris: et posuit alimenta in munitionibus.

34. Et elegit Simon viros, et misit ad Demetrium regem ut faceret remissionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant gesti.

35. Et Demetrius rex ad verba ista respondit ei, et scripsit epistolam talem:

36. Rex Demetrius Simoni summo sacerdoti, et amico regum, et senioribus, et Genti Iudaeorum salutem.

37. Coronam auream, et bahem, quam misistis, suscepimus: et parati sumus facere vobiscum pacem magnam, et scribere praepositis regis remittere vobis quae indulsimus.

38. Quaecumque enim constituimus, vobis constant. Munitiones, quas aedificastis, vobis sint.

39. Remittimus quoque ignorantias, et peccata usque in hodiernum diem, et coronam, quam debebatis: et siquid aliud erat tributarium in Ierusalem, iam non sit tributarium.

40. Et siqui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, et sit inter nos pax.

41. Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum Gentium ab Israel.

42. Et coepit populus Israel scribere in tabulis, et gestis publicis, anno primo sub Simone summo sacerdote, magno duce, et principe Iudaeorum.

43. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, et circumdedit eam castris, et fecit machinas, et applicuit ad civitatem, et percussit turrem unam, et comprehendit eam.

44. Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem: et factus est motus magnus in civitate.

45. Et ascenderunt qui erant in civitate cum uxoribus, et filiis supra murum scissis tunicis suis, et clamaverunt voce magna, postulantes a Simone dextras sibi dari,

46. Et dixerunt: Non nobis reddas secundum malitias nostras, sed secundum misericordias tuas.

47. Et flexus Simon non debellavit eos: eiecit tamen eos de civitate, et mundavit aedes, in quibus fuerant simulacra, et tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum:

48. Et eiecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros, qui legem facerent: et munivit eam, et fecit sibi habitationem.

49. Qui autem erant in arce Ierusalem, prohibebantur egredi et ingredi regionem, et emere, ac vendere: et esurierunt valde, et multi ex eis fame perierunt,

50. Et clamaverunt ad Simonem ut dextras acciperent: et dedit illis: et eiecit eos inde, et mundavit arcem a contaminationibus:

51. Et intraverunt in eam tertia et vigesima die secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo cum laude, et ramis palmarum, et cinyris, et cymbalis, et nablis, et hymnis, et canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israel.

52. Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum laetitia.

53. Et munivit montem templi, qui erat secus arcem, et habitavit ibi ipse, et qui cum eo erant.

54. Et vidit Simon Ioannem filium suum, quod fortis praelii vir esset: et posuit eum ducem virtutum universarum: et habitavit in Gazaris.

CAPUT XIV.

Demetrio a duce Arsacis devicto et capto, Simon cum suo populo magna pace fruitur: ad quem missae sunt litterae renovati foederis a Spartiatis et Romanis cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miserat.

1. Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, et abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem.

2. Et audivit Arsaces rex Persidis, et Mediae, quia intravit Demetrius confines suos, et misit unum de principibus suis ut comprehenderet eum vivum, et adduceret eum ad se.

3. Et abiit, et percussit castra Demetrii: et comprehendit eum, et duxit eum ad Arsacem, et posuit eum in custodiam.

4. Et siluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis, et quaesivit bona genti suae: et placuit illis potestas eius, et gloria eius omnibus diebus.

5. Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portum, et fecit introitum in insulis maris.

6. Et dilatavit fines gentis suae, et obtinuit regionem.

7. Et congregavit captivitatem multam, et dominatus est Gazarae, et Bethsurae, et arci: et abstulit immunditias ex ea, et non erat qui resisteret ei.

8. Et unusquisque colebat terram suam cum pace: et terra Iuda dabat fructus suos, et ligna camporum fructum suum.

9. Seniores in plateis sedebant omnes, et de bonis terrae tractabant, et iuvenes induebant se gloriam, et stolas belli.

10. Et civitatibus tribuebat alimonias, et constituebat eas ut essent vasa munitionis quoadusque nominatum est nomen gloriae eius usque ad extremum terrae.

11. Fecit pacem super terram, et laetatus est Israel laetitia magna.

12. Et sedit unusquisque sub vite sua, et sub ficulnea sua: et non erat qui eos terreret.

13. Defecit impugnans eos super terram: reges contriti sunt in diebus illis.

14. Et confirmavit omnes humiles populi sui, et legem exquisivit, et abstulit omnem iniquum et malum:

15. Sancta glorificavit, et multiplicavit vasa sanctorum.

16. Et auditum est Romae quia defunctus esset Ionathas, et usque in Spartiatas: et contristati sunt valde.

17. Ut audierunt autem quod Simon frater eius factus esset summus sacerdos loco eius, et ipse obtineret omnem regionem, et civitates in ea;

18. Scripserunt ad eum in tabulis aereis, ut renovarent amicitias, et societatem quam fecerant cum Iuda, et cum Ionatha fratribus eius.

19. Et lectae sunt in conspectu ecclesiae in Ierusalem. Et hoc exemplum epistolarum, quas Spartiatae miserunt:

20. Spartianorum principes, et civitates, Simoni Sacerdoti magno, et senioribus, et sacerdotibus, et reliquo populo Iudaeorum, fratribus, salutem.

21. Legati, qui missi sunt ad populum nostrum, nunciaverunt nobis de vestra gloria, et honore, ac laetitia: et gavisi sumus in introitu eorum.

22. Et scripsimus quae ab eis erant dicta in conciliis populi, sic: Numenius Antiochi, et Antipater Iasonis filius, legati Iudaeorum, venerunt ad nos, renovantes nobiscum amicitiam pristinam.

23. Et placuit populo excipere viros gloriose, et ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Simoni magno sacerdoti.

24. Post haec autem misit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad statuendam cum eis societatem. Cum autem audisset populus Romanus

25. Sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, et filiis eius?

26. Restituit enim ipse fratres suos, et expugnavit inimicos Israel ab eis, et statuerunt ei libertatem, et descripserunt in tabulis aereis, et posuerunt in titulis in monte Sion.

27. Et hoc est exemplum scripturae: Octava decima die mensis Elul, anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Simone sacerdote magno in Asaramel,

28. In conventu magno sacerdotum, et populi, et principum gentis, et seniorum regionis, nota facta sunt haec: Quoniam frequenter facta sunt praelia in regione nostra.

29. Simon autem Mathathiae filius ex filiis Iarib, et fratres eius dederunt se periculo, et restiterunt adversariis gentis suae, ut starent sancta ipsorum, et lex: et gloria magna glorificaverunt gentem suam.

30. Et congregavit Ionathas gentem suam, et factus est illis sacerdos magnus, et appositus est ad populum suum.

31. Et voluerunt inimici eorum calcare, et atterere regionem ipsorum, et extendere manus in sancta eorum.

32. Tunc restitit Simon, ut pugnavit pro gente sua, et erogavit pecunias multas, et armavit viros virtutis gentis suae, et dedit illis stipendia:

33. Et munivit civitates Iudaeae, et Bethsuram, quae erat in finibus Iudaeae, ubi erant arma hostium antea: et posuit illic praesidium viros Iudaeos.

34. Et Ioppen munivit, quae erat ad mare: et Gazaram, quae est in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant, et collocavit illic Iudaeos: et quaecumque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis.

35. Et vidit populus actum Simonis, et gloriam, quam cogitabat facere genti suae, et posuerunt eum ducem suum, et principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat haec omnia, et iustitiam, et fidem, quam conservavit genti suae, et exquisivit omni modo exaltare populum suum.

36. Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius, ut tollerentur gentes de regione ipsorum, et qui in civitate David erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant, et contaminabant omnia, quae in circuitu sanctorum sunt, et inferebant plagam magnam castitati:

37. Et collocavit in ea viros Iudaeos ad tutamentum regionis, et civitatis, et exaltavit muros Ierusalem.

38. Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium.

39. Secundum haec fecit eum amicum suum, et glorificavit eum gloria magna.

40. Audivit enim quod appellati sunt Iudaei a Romanis amici, et socii, et fratres, et quia susceperunt legatos Simonis gloriose:

41. Et quia Iudaei, et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, et summum sacerdotem in aeternum, donec surgat propheta fidelis:

42. Et ut sit super eos dux, et ut cura esset illi pro sanctis, et ut constitueret praepositos super opera eorum, et super regionem, et super arma, et super praesidia:

43. Et cura sit illi de sanctis: et ut audiatur ab omnibus, et scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione: et ut operiatur purpura, et auro:

44. Et ne liceat ulli ex populo, et ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, et contradicere his, quae ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso: et vestiri purpura, et uti fibula aurea.

45. Qui autem fecerit extra haec, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46. Et complacuit omni populo statuere Simonem, et facere secundum verba ista.

47. Et suscepit Simon, et placuit ei ut summo sacerdotio fungeretur, et esset dux, et princeps gentis Iudaeorum, et sacerdotum, et praeesset omnibus.

48. Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis aereis, et ponere eas in peribolo sanctorum, in loco celebri:

49. Exemplum autem eorum ponere in aerario, ut habeat Simon, et filii eius.

CAPUT XV.

Antiochus Demetrii filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani foederatos sibi Iudaeos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Tryphonem insequitur, missum a Simone militum auxilium recusat, mittitque ad eum Athenobium, qui multa tanquam debita reposcat; et Simonis responso accepto, constituit adversus eum Cendebaeum ducem exercitus, ipse vero Tryphonem persequitur.

1. Et misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti, et principi gentis Iudaeorum, et universae genti:

2. Et erant continentes hunc modum: Rex Antiochus Simoni sacerdoti magno, et genti Iudaeorum salutem.

3. Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vendicare regnum, et restituere illud sicut erat antea: et electam feci multitudinem exercitus, et feci naves bellicas.

4. Volo autem procedere per regionem ut ulciscar in eos, qui corruperunt regionem nostram, et qui desolaverunt civitates multas in regno meo.

5. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes, quas remiserunt tibi ante me omnes reges, et quaecumque alia dona remiserunt tibi:

6. Et permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua:

7. Ierusalem autem sanctam esse, et liberam: et omnia arma, quae fabricata sunt, et praesidia, quae construxisti, quae tenes, maneant tibi.

8. Et omne debitum regis: et quae futura sunt regi, ex hoc, et in totum tempus remittuntur tibi.

9. Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te, et gentem tuam, et templum gloria magna ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra.

10. Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, et convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Tryphone.

11. Et insecutus est eum Antiochus rex, et venit Doram fugiens per maritimam:

12. Sciebat enim quod congregata sunt mala in eum, et reliquit eum exercitus.

13. Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, et octo millibus equitum:

14. Et circuivit civitatem, et naves a mari accesserunt: et vexabant civitatem a terra, et mari, et neminem sinebant ingredi, vel egredi.

15. Venit autem Numenius, et qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epistolas regibus, et regionibus scriptas, in quibus continebantur haec:

16. Lucius consul Romanorum, Ptolemaeo regi salutem.

17. Legati Iudaeorum venerunt ad nos amici no-

stri, renovantes pristinam amicitiam, et societatem, missi a Simone principe Sacerdotum, et popule Iudaeorum.

18. Attulerunt autem et clypeum aureum mnarum mille.

19. Placuit itaque nobis scribere regibus, et regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, et civitates eorum, et regiones eorum: et ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos.

20. Visum autem est nobis accipere ab eis clypeum.

21. Siqui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam.

22. Haec eadem scripta sunt Demetrio regi, et Attalo, et Ariarathi, et Arsaci,

23. Et in omnes regiones: et Lampsaco, et Spartiatis, et in Delum, et in Myndum, et in Sicyonem, et in Cariam, et in Samum, et in Pamphyliam, et in Lyciam, et in Alicarnassum, et in Coo, et in Siden, et in Araden, et in Rhodum, et in Phaselidem, et in Gortynam, et Gnidum, et Cyprum, et Cyrenen.

24. Exemplum autem eorum scripserunt Simoni principi sacerdotum, et populo Iudaeorum.

25. Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundo, admovens ei semper manus, et machinas faciens: et conclusit Tryphonem, ne procederet.

26. Et misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, et argentum, et aurum, et vasa copiosa:

27. Et noluit ea accipere, sed rupit omnia, quae pactus est cum eo antea, et alienavit se ab eo.

28. Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Ioppen, et Gazaram, et arcem, quae est in Ierusalem, civitates regni mei:

29. Fines earum desolastis, et fecistis plagam magnam in terra, et dominati estis per loca multa in regno meo.

30. Nunc ergo tradite civitates, quas occupastis, et tributa locorum, in quibus dominati estis extra fines Iudaeae.

31. Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, et exterminii, quod exterminastis, et tributorum civitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus, et expugnabimus vos.

32. Et venit Athenobius amicus regis in Ierusalem, et vidit gloriam Simonis, et claritatem in auro, et argento, et apparatum copiosum: et obstupuit: et retulit ei verba Regis.

33. Et respondit ei Simon, et dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus: sed hereditatem patrum nostrorum, quae iniuste ab inimicis nostris aliquo tempore possessa est.

34. Nos vero tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum.

35. Nam de Ioppe, et Gazara quae expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, et in regione nostra: horum damus talenta centum. Et non respondit ei Athenobius verbum.

36. Reversus autem cum ira ad regem, renunciavit ei verba ista, et gloriam Simonis, et universa, quae vidit, et iratus est rex ira magna.

37. Tryphon autem fugit navi in Orthosiada.

38. Et constituit rex Cendebaeum ducem maritimum, et exercitum peditum et equitum dedit illi.

39. Et mandavit illi movere castra contra faciem Iudaeae: et mandavit ei aedificare Gedorem, et obstruere portas civitatis, et debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem.

40. Et pervenit Cendebaeus Iamniam, et coepit irritare plebem, et conculcare Iudaeam, et captivare populum, et interficere, et aedificare Gedorem.

41. Et collocavit illic equites, et exercitum: ut egressi perambularent viam Iudaeae, sicut constituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon senex mittit exercitum suum cum filiis suis Iuda et Ioanne adversus Cendebaeum: quo devicto, Ptolemaeus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos convivio socerum eiusque filios Mathathiam et Iudam dolo interfecit, ut ita Iudaeae provincias obtineret: porro nuntii quos ad Ioannem dolo interimendum miserat, sunt ab illo interfecti, et Ioannes patri in summo sacerdotio successit.

1. Et ascendit Ioannes de Gazaria, et nunciavit Simoni patri suo quae fecit Cendebaeus in populo ipsorum.

2. Et vocavit Simon duos filios seniores, Iudam, et Ioannem, et ait illis: Ego, et fratres mei, et domus patris mei expugnavimus hostes Israel ab adolescentia usque in hunc diem: et prosperatum est in manibus nostris liberare Israel aliquoties.

3. Nunc autem senui, sed estote loco meo, et fratres mei, et egressi pugnate pro gente nostra: auxilium vero de caelo vobiscum sit.

4. Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, et equites; et profecti sunt ad Cendebaeum: et dormierunt in Modin.

5. Et surrexerunt mane, et abierunt in campum: et ecce exercitus copiosus in obviam illis peditum, et equitum, et fluvius torrens erat inter medium ipsorum.

6. Et admovit castra contra faciem eorum ipse, et populus eius, et vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, et transfretavit primus: et viderunt eum viri, et transierunt post eum.

7. Et divisit populum, et equites in medio peditum: erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis.

8. Et exclamaverunt sacris tubis, et in fugam conversus est Cendebaeus, et castra eius: et ceciderunt ex eis multi vulnerati: residui autem in munitionem fugerunt.

9. Tunc vulneratus est Iudas frater Ioannis: Ioannes autem insecutus est eos, donec venit Cedronem, quam aedificavit:

10. Et fugerunt usque ad turres, quae erant in agris Azoti, et succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, et reversus est in Iudaeam in pace.

11. Et Ptolemaeus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho, et habebat argentum, et aurum multum.

12. Erat enim gener summi sacerdotis.

13. Et exaltatum est cor eius, et volebat obtinere regionem, et cogitabat dolum adversus Simonem, et filios eius, ut tolleret eos.

14. Simon autem, perambulans civitates, quae erant in regione Iudaeae, et solicitudinem gerens earum, descendit in Iericho ipse, et Mathathias filius eius, et Iudas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo: hic est mensis Sabath.

15. Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam,

quae vocatur Doch, cum dolo, quam aedificavit: et fecit eis convivium magnum, et abscondit illic viros.

16. Et cum inebriatus esset Simon, et filii eius, surrexit Ptolemaeus cum suis, et sumpserunt arma sua, et intraverunt in convivium, et occiderunt eum, et duos filios eius, et quosdam pueros eius.

17. Et fecit deceptionem magnam in Israel, et reddidit mala pro bonis.

18. Et scripsit haec Ptolemaeus, et misit regi ut mitteret ei exercitum in auxilium, et traderet ei regionem, et civitates eorum, et tributa.

19. Et misit alios in Gazaram tollere Ioannem: et tribunis misit epistolas, ut venirent ad se, et daret eis argentum, et aurum, et dona.

20. Et alios misit occupare Ierusalem, et montem templi.

21. Et praecurrens quidam, nunciavit Ioanni in Gazara, quia periit pater eius, et fratres eius, et quia misit te quoque interfici.

22. Ut audivit autem, vehementer expavit: et comprehendit viros, qui venerant perdere eum, et occidit eos: cognovit enim quia quaerebant eum perdere.

23. Et cetera sermonum Ioannis, et bellorum eius, et bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, et aedificii murorum, quos extruxit, et rerum gestarum eius:

24. Ecce haec scripta sunt in libro dierum sacerdotii eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECUNDUS MACHABAEORUM

CAPUT I.

Iudaei habitantes Ierosolymis scribunt Iudaeis in Aegypto commorantibus mortem Antiochi ac suorum quae in Perside contigerat, gratias Deo agentes, et hortantes ut celebrent diem scenopegiae et diem dati ignis post reductionem captivitatis; cuius rei narratur hic historia, et oratio Nehemiae.

1. Fratribus, qui sunt per Aegyptum, Iudaeis, salutem dicunt fratres, qui sunt in Ierosolymis, Iudaei, et qui in regione Iudaeae, et pacem bonam.

2. Benefaciat vobis Deus, et meminerit testamenti sui, quod locutus est ad Abraham, et Isaac, et Iacob servorum suorum fidelium:

3. Et det vobis cor omnibus ut colatis eum, et faciatis eius voluntatem corde magno, et animo volenti.

4. Adaperiat cor vestrum in lege sua, et in praeceptis suis, et faciat pacem.

5. Exaudiat orationes vestras, et reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo.

6. Et nunc hic sumus orantes pro vobis.

7. Regnante Demetrio, anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudaei scripsimus vobis in tribulatione, et impetu, qui supervenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason a sancta terra, et a regno.

8. Portam succenderunt, et effuderunt sanguinem innocentem: et oravimus ad Dominum, et exauditi sumus, et obtulimus sacrificium, et similaginem, et accendimus lucernas, et proposuimus panes.

9. Et nunc frequentate dies scenopegiae mensis Casleu.

10. Anno centesimo octogesimo octavo, populus, qui est Ierosolymis, et in Iudaea, Senatusque et Iudas, Aristobolo magistro Ptolemaei regis, qui est de genere christorum sacerdotum, et his, qui in Aegypto sunt, Iudaeis salutem, et sanitatem.

11. De magnis periculis a Deo liberati, magnifice gratias agimus ipsi, utpote qui adversus talem regem dimicavimus.

12. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos, qui pugnaverunt contra nos, et sanctam civitatem.

13. Nam cum in Perside esset dux ipse, et cum ipso immensus exercitus, cecidit in templo Naneae, consilio deceptus sacerdotum Naneae.

14. Etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, et amici eius, et ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

15. Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneae, et ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum,

16. Cum intrasset Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem, et eos qui cum eo erant, et diviserunt membratim, et capitibus amputatis foras proiecerunt.

17. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18. Facturi igitur quinta et vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis: ut et vos quoque agatis diem scenopegiae, et diem ignis, qui datus est quando Nehemias aedificato templo et altari obtulit sacrificia.

19. Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus, et siccus, et in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus.

20. Cum autem praeterissent anni multi, et placuit Deo ut mitteretur Nehemias a rege Persidis: nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: et sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam.

21. Et iussit eos haurire, et afferre sibi: et sacrificia, quae imposita erant, iussit sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, et ligna, et quae erant superposita.

22. Utque hoc factum est, et tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

23. Orationem autem faciebant omnes sacerdotes, dum consummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, ceteris autem respondentibus.

24. Et Nehemiae erat oratio hunc habens modum: Domine Deus omnium creator, terribilis, et fortis, iustus, et misericors, qui solus es bonus rex,

25. Solus praestans, solus iustus, et omnipotens, et aeternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres electos, et sanctificasti eos:

26. Accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, et custodi partem tuam, et sanctifica.

27. Congrega dispersionem nostram, libera eos, qui serviunt Gentibus, et contemptos et abominatos respice: ut sciant Gentes quia tu es Deus noster.

28. Affige opprimentes nos, et contumeliam facientes in superbia.

29. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, (a) sicut dixit Moyses.

(a) *Deut.* 30, 3. 5. *Infra* 2, 18.

30. Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequo consumptum esset sacrificium.

31. Cum autem consumptum esset sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides maiores perfundi.

32. Quod ut factum est, ex eis flamma accensa est: sed ex lumine, quod refulsit ab altari, consumpta est.

33. Ut vero manifestata est res, renunciatum est regi Persarum quod in loco, in quo ignem absconderant hi, qui translati fuerant, sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, et qui cum eo erant, purificaverunt sacrificia.

34. Considerans autem rex, et rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat.

35. Et cum probasset, sacerdotibus donavit multa bona, et alia atque alia munera, et accipiens manu sua, tribuebat eis.

36. Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPUT II.

Ieremias sub Babylonicam captivitatem tradito transmigrantibus igne et lege Dei, in eo monte ad quem ascendens Moyses vidit terram promissionis, abscondit tabernaculum, arcam et altare incensi, ut ibi esset usque ad populi reditum ex captivitate Babylonica: quaedam Moysi et Salomonis facta hic attinguntur: de factis Iudae Machabaei et fratrum eius, de quo quinque Iasonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

1. Invenitur autem in descriptionibus Ieremiae prophetae, quod iussit eos ignem accipere qui transmigrabant: ut significatum est, et ut mandavit transmigratis.

2. Et dedit illis legem ne obliviscerentur praecepta Domini, et ut non exerrarent mentibus videntes simulacra aurea, et argentea, et ornamenta eorum.

3. Et alia huiusmodi dicens, hortabatur ne legem amoverent a corde suo.

4. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum, et arcam iussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequo exiit in montem, (a) in quo Moyses ascendit, et vidit Dei hereditatem.

(a) Deut. 34. 1.

5. Et veniens ibi Ieremias invenit locum speluncae: et tabernaculum, et arcam, et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit.

6. Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum: et non potuerunt invenire.

7. Ut autem cognovit Ieremias, culpans illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, et propitius fiat:

8. Et tunc Dominus ostendet haec, et apparebit maiestas Domini, et nubes erit, sicut et Moysi manifestabatur, et (b) sicut cum Salomon petiit ut locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat haec.

(b) 3 Reg. 8, 11. 2 Par. 5, 14.

9. Magnifice etenim sapientiam tractabat: et ut sapientiam habens, obtulit sacrificium dedicationis, et consummationis templi.

10. (c) Sicut et Moyses orabat ad Dominum, et descendit ignis de caelo, et consumpsit holocaustum, sic (d) et Salomon oravit, et descendit ignis de caelo, et consumpsit holocaustum.

(c) Levit. 9, 24.
(d) 2 Par. 7, 1.

11. Et dixit Moyses, (e) eo quod non sit comestum quod erat pro peccato, consumptum est.

(e) Levit. 10, 16. 17

12. Similiter et Salomon octo diebus celebravit dedicationem.

13. Inferebantur autem in descriptionibus, et commentariis Nehemiae haec eadem: et ut construens bibliothecam congregavit de regionibus libros, et Prophetarum, et David, et epistolas Regum, et de donariis.

14. Similiter autem et Iudas ea, quae deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, et sunt apud nos.

15. Si ergo desideratis haec, mittite qui perferant vobis.

16. Acturi itaque purificationem scripsimus vobis: bene ergo facietis, si egeritis hos dies.

17. Deus autem, qui liberavit populum suum, et reddidit hereditatem omnibus, et regnum, et sacerdotium, et sanctificationem,

18. (f) Sicut promisit in lege, speramus quod cito nostri miserebitur, et congregabit de sub caelo in locum sanctum.

(f) Deut. 30, 3. 5. Supra 1, 29.

19. Eripuit enim nos de magnis periculis, et locum purgavit.

20. De Iuda vero Machabaeo, et fratribus eius, et de templi magni purificatione, et de arae dedicatione:

21. Sed et de praeliis, quae pertinent ad Antiochum Nobilem, et filium eius Eupatorem:

22. Et de illuminationibus, quae de caelo factae sunt ad eos, qui pro Iudaeis fortiter fecerunt, ita ut universam regionem, cum pauci essent, vindicarent, et barbaram multitudinem fugarent,

23. Et famosissimum in toto orbe templum recuperarent, et civitatem liberarent, et leges, quae abolitae erant, restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis.

24. Itemque ab Iasone Cyrenaeo quinque libris comprehensa tentavimus nos uno volumine breviare.

25. Considerantes enim multitudinem librorum, et difficultatem volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum,

26. Curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio: studiosis vero, ut facilius possint memoriae commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur.

27. Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, immo vero negotium plenum vigiliarum, et sudoris assumpsimus.

28. Sicut hi, qui praeparant convivium, et quaerunt aliorum voluntati parere propter multorum gratiam, libenter laborem sustinemus.

29. Veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam brevitati studentes.

30. Sicut enim novae domus architecto de universa structura curandum est: ei vero, qui pingere curat, quae apta sunt ad ornatum, exquirenda sunt: ita aestimandum est et in nobis.

31. Etenim intellectum colligere, et ordinare sermonem, et curiosius partes singulas quasque disquirere, historiae congruit auctori:

32. Brevitatem vero dictionis sectari, et executiones rerum vitare, brevianti concedendum est.

33. Hinc ergo narrationem incipiemus: de praefatione tantum dixisse sufficiat. stultum etenim est ante historiam effluere, in ipsa autem historia succingi.

CAPUT III.

Simon templi praepositus thesauros eius Apollonio duci prodit; ad quos rapiendos missus a rege Heliodorus, post fusas Iudaeorum orationes, a Deo percutitur, sed Oniae pontificis sacrificio ac precibus liberatur; actisque Deo et Oniae gratiis, narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

1. Igitur cum sancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodirentur, propter Oniae pontificis pietatem, et animos odio habentes mala,

2. Fiebat ut et ipsi reges, et principes locum summo honore dignum ducerent, et templum maximis muneribus illustrarent:

3. Ita ut Seleucus Asiae rex de redditibus suis praestaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes.

4. Simon autem de tribu Beniamin praepositus templi constitutus, contendebat, obsistente sibi principe sacerdotum, iniquum aliquid in civitate moliri.

5. Sed cum vincere Oniam non posset, venit ad Apollonium Tharseae filium, qui eo tempore erat dux Coelesyriae, et Phoenicis:

6. Et nunciavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum esse aerarium Ierosolymis, et communes copias immensas esse, quae non pertinent ad rationem sacrificiorum: esse autem possibile sub potestate regis cadere universa.

7. Cumque retulisset ad regem Apollonius de pecuniis, quae delatae erant, ille accitum Heliodorum, qui erat super negotia eius, misit cum mandatis, ut praedictam pecuniam transportaret.

8. Statimque Heliodorus iter est aggressus, specie quidem quasi per Coelesyriam, et Phoenicen civitates esset peragraturus, re vera autem regis propositum perfecturus.

9. Sed, cum venisset Ierosolymam, et benigne a summo sacerdote in civitate esset exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum: et, cuius rei gratia adesset, aperuit: interrogabat autem, si vere haec ita essent.

10. Tunc summus sacerdos ostendit deposita esse haec, et victualia viduarum, et pupillorum:

11. Quaedam vero esse Hircani Tobiae viri valde eminentis, in his, quae detulerat impius Simon: universa autem argenti talenta esse quadringenta, et auri ducenta.

12. Decipi vero eos, qui credidissent loco, et templo, quod per universum mundum honoratur, pro sui veneratione, et sanctitate omnino impossibile esse.

13. At ille pro his, quae habebat in mandatis a rege, dicebat omni genere regi ea esse deferenda.

14. Constituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica vero per universam civitatem erat trepidatio.

15. Sacerdotes autem ante altare cum stolis sacerdotalibus iactaverunt se, et invocabant de caelo eum, qui de depositis legem posuit, ut his, qui deposuerant ea, salva custodiret.

16. Iam vero qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim, et color immutatus declarabat internum animi dolorem.

17. Circumfusa enim erat moestitia quaedam viro, et horror corporis, per quem manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur.

18. Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica supplicatione obsecrantes, pro eo quod in contemptum locus esset venturus.

19. Accinctaeque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant. sed et virgines, quae conclusae erant, procurrebant ad Oniam, aliae autem ad muros, quaedam vero per fenestras aspiciebant:

20. Universae autem protendentes manus in caelum, deprecabantur.

21. Erat enim misera commistae multitudinis, et magni sacerdotis in agone constituti expectatio.

22. Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita sibi, his, qui crediderant, cum omni integritate conservarentur.

23. Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipse cum satellitibus circa aerarium praesens.

24. Sed spiritus omnipotentis Dei magnam fecit suae ostensionis evidentiam, ita ut omnes, qui ausi fuerant parére ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionem, et formidinem converterentur.

25. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isque cum impetu Heliodoro priores calces elisit. qui autem ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26. Alii etiam apparuerunt duo iuvenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu: qui circumsteterunt eum, et ex utraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.

27. Subito autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt.

28. Et is, qui cum multis cursoribus, et satellitibus praedictum ingressus est aerarium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute:

29. Et ille quidem per divinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe et salute privatus.

30. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum suum: et templum, quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio et laetitia impletum est.

31. Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus.

32. Considerans autem summus sacerdos ne forte rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudaeis circa Heliodorum consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem.

33. Cumque summus sacerdos exoraret, iidem iuvenes eisdem vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerunt: Oniae sacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.

34. Tu autem a Deo flagellatus, nuncia omnibus magnalia Dei, et potestatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35. Heliodorus autem, hostia Deo oblata, et votis magnis promissis ei, qui vivere illi concessit, et Oniae gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36. Testabatur autem omnibus ea quae sub oculis suis viderat opera magni Dei.

37. Cum autem rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Ierosolymam mitti, ait:

38. Si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, et flagellatum eum recipies, si tamen evaserit: eo quod in loco sit vere Dei quaedam virtus.

39. Nam ipse, qui habet in caelis habitationem, visitator, et adiutor est loci illius, et venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40. Igitur de Heliodoro, et aerarii custodia ita res se habet.

CAPUT IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum concessit: cuius pontificatum ambiens frater eius Iason, promisit regi plurima talenta: acceptoque pontificatu, omnem Dei cultum pervertit: quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promissa non praestanti succedit frater ipsius Lysimachus: Onias cum Menelaum de sacrilegio argueret, illius suasu ab Andronico perimitur: propter quod iussu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lysimacho a populo oppresso, Menelaus apud regem accusatus, intercedentibus donis absolvitur, occisis innocentibus eius accusatoribus.

1. Simon autem praedictus pecuniarum, et patriae delator, male loquebatur de Onia, tamquam ipse Heliodorum instigasset ad haec, et ipse fuisset incentor malorum:

2. Provisoremque civitatis, ac defensorem gentis suae, et aemulatorem legis Dei audebat insidiatorem regni dicere.

3. Sed, cum inimicitiae in tantum procederent, ut etiam per quosdam Simonis necessarios homicidia fierent:

4. Considerans Onias periculum contentionis, et Apollonium insanire, utpote ducem Coelesyriae, et Phoenicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem se contulit,

5. Non ut civium accusator, sed communem utilitatem apud semetipsum universae multitudinis considerans.

6. Videbat enim sine regali providentia impossibile esse pacem rebus dari, nec Simonem posse cessare a stultitia sua.

7. Sed post Seleuci vitae excessum, cum suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Iason frater Oniae summum sacerdotium:

8. Adito rege, promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, et ex redditibus aliis talenta octoginta,

9. Super haec promittebat et alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium, et ephebiam sibi constituere, et eos, qui in Ierosolymis erant, Antiochenos scribere.

10. Quod cum rex annuisset, et obtinuisset principatum, statim ad gentilem ritum contribules suos transferre coepit.

11. Et amotis his, quae humanitatis causa Iudaeis a regibus fuerant constituta, per Ioannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia, et societate functus est legatione legitima, civium iura destituens, prava instituta sanciebat.

12. Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, et optimos quosque ephebarum in lupanaribus ponere.

13. Erat autem hoc non initium, sed incrementum quoddam, et profectus gentilis, et alienigenae conversationis, propter impii, et non sacerdotis Iasonis nefarium, et inauditum scelus:

14. Ita ut sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, et sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palaestrae, et praebitionis eius iniustae, et in exercitiis disci.

15. Et patrios quidem honores nihil habentes, Graecas glorias optimas arbitrabantur:

16. Quarum gratia periculosa eos contentio habebat, et eorum instituta aemulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebant, quos hostes, et peremptores habuerant.

17. In leges enim divinas impie agere impune non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit.

18. Cum autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, et rex praesens esset,

19. Misit Iason facinorosus ab Ierosolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis, quas postulaverunt hi, qui asportaverant ne in sacrificiis erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari.

20. Sed hae oblatae sunt quidem ab eo, qui miserat, in sacrificium Herculis: propter praesentes autem datae sunt in fabricam navium triremium.

21. Misso autem in Aegyptum Apollonio Mnesthei filio propter primates Ptolemaei Philometoris regis, cum cognovisset Antiochus alienum se a negotiis regni effectum, propriis utilitatibus consulens, profectus inde venit Ioppen, et inde Ierosolymam.

22. Et magnifice ab Iasone, et civitate susceptus, cum facularum luminibus, et laudibus ingressus est: et inde in Phoenicen exercitum convertit.

23. Et post triennii tempus misit Iason Menelaum supradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, et de negotiis necessariis responsa perlaturum.

24. At ille commendatus regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Iasoni talenta argenti trecenta.

25. Acceptisque a rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum sacerdotio: animos vero crudelis tyranni, et ferae beluae iram gerens.

26. Et Iason quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem.

27. Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis vero regi promissis, nihil agebat, cum exactionem faceret Sostratus, qui arci erat praepositus.

28. Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam utrique ad regem sunt evocati.

29. Et Menelaus amotus est a sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem praelatus est Cypriis.

30. Et cum haec agerentur, contigit, Tarsenses, et Mallotas seditionem movere, eo quod Antiochidi regis concubinae dono essent dati.

31. Festinanter itaque rex venit sedare illos, relicto suffecto uno ex comitibus suis Andronico.

32. Ratus autem Menelaus accepisse se tempus opportunum, aurea quaedam vasa e templo furatus donavit Andronico, et alia vendiderat Tyri, et per vicinas civitates.

33. Quod cum certissime cognovisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiae secus Daphnem.

34. Unde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cum venisset ad Oniam, et datis dextris cum iureiurando (quamvis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam.

35. Ob quam causam non solum Iudaei, sed aliae quoque nationes indignabantur, et moleste ferebant de nece tanti viri iniusta.

36. Sed regressum regem de Ciliciae locis adierunt Iudaei apud Antiochiam, simul et Graeci: conquerentes de iniqua nece Oniae.

37. Contristatus itaque animo Antiochus propter Oniam, et flexus ad misericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem, et modestiam.

38. Accensisque animis Andronicum purpura exutum, per totam civitatem iubet circumduci: et in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente poenam.

39. Multis autem sacrilegiis in templo a Lysimacho commissis Menelai consilio, et divulgata fama, congregata est multitudo adversum Lysimachum multo iam auro exportato.

40. Turbis autem insurgentibus, et animis ira repletis, Lysimachus armatis fere tribus millibus iniquis manibus uti coepit, duce quodam tyranno, aetate pariter, et dementia provecto.

41. Sed, ut intellexerunt conatum Lysimachi, alii lapides, alii fustes validos arripuere: quidam vero cinerem in Lysimachum iecere.

42. Et multi quidem vulnerati, quidam autem et prostrati, omnes vero in fugam conversi sunt: ipsum etiam sacrilegum secus aerarium interfecerunt.

43. De his ergo coepit iudicium adversus Menelaum agitari.

44. Et cum venisset rex Tyrum, ad ipsum negotium detulerunt missi tres viri a senioribus.

45. Et cum superaretur Menelaus, promisit Ptolemaeo multas pecunias dare ad suadendum regi.

46. Itaque Ptolemaeus in quodam atrio positum quasi refrigerandi gratia, regem adiit, et deduxit a sententia:

47. Et Menelaum quidem universae malitiae reum criminibus absolvit: miseros autem, qui, etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur, hos morte damnavit.

48. Cito ergo iniustam poenam dederunt, qui pro civitate, et populo, et sacris vasis causam prosecuti sunt.

49. Quam ob rem Tyrii quoque indignati, erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt.

50. Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in potestate, crescens in malitia ad insidias civium.

CAPUT V.

Armati exercitus, ipsorumque congressiones Ierosolymis in aëre quadraginta diebus conspiciuntur: Iason Ierusalem invadens, et cives crudeliter trucidans, apud exteros misere moritur: Antiochus, innumeris in Ierusalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum spoliat: et discedens, relinquit crudeles praepositos qui populum affligant: rursumque misso duce Apollonio plurimos interficit: Iudas vero Machabaeus cum suis in desertum locum secessit.

1. Eodem tempore Antiochus secundam profectionem paravit in Aegyptum.

2. Contigit autem per universam Ierosolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, et hastis, quasi cohortes, armatos,

3. Et cursus equorum per ordines digestos, et congressiones fieri comminus, et scutorum motus, et galeatorum multitudinem gladiis districtis, et telorum iactus, et aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum.

4. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti.

5. Sed cum falsus rumor exisset, tamquam vita excessisset Antiochus, assumptis Iason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem: et civibus ad murum convolantibus ad ultimum apprehensa civitate, Menelaus fugit in arcem:

6. Iason vero non parcebat in caede civibus suis, nec cogitabat prosperitatem adversum cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium et non civium se trophaea capturum.

7. Et principatum quidem non obtinuit, finem vero insidiarum suarum confusionem accepit, et profugus iterum abiit in Ammaniten.

8. Ad ultimum, in exitium sui conclusus ab Areta Arabum tyranno fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum et execrabilis, ut patriae et civium hostis, in Aegyptum extrusus est:

9. Et qui multos de patria sua expulerat, peregre periit, Lacedaemonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus:

10. Et qui insepultos multos abiecerat, ipse et illamentatus, et insepultus abiicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans.

11. His itaque gestis, suspicatus est rex societatem deserturos Iudaeos: et ob hoc profectus ex Aegypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit.

12. Iussit autem militibus interficere, nec parcere occursantibus, et per domos ascendentes trucidare.

13. Fiebant ergo caedes iuvenum, ac seniorum, et mulierum, et natorum exterminia, virginumque et parvulorum neces.

14. Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venundati.

15. Sed nec ista sufficiunt: ausus est etiam intrare templum universa terra sanctius, Menelao ductore, qui legum, et patriae fuit proditor:

16. Et scelestis manibus sumens sancta vasa, quae ab aliis regibus, et civitatibus erant posita ad ornatum loci, et gloriam, contrectabat indigne, et contaminabat.

17. Ita alienatus mente Antiochus, non considerabat quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus: propter quod et accidit circa locum despectio:

18. Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, (a) sicut Heliodorus, qui missus est a Seleuco rege ad expoliandum aerarium, etiam hic statim adveniens flagellatus, et repulsus utique fuisset ab audacia. (a) Supra 3, 25. 27.

19. Verum non propter locum, gentem: sed propter gentem, locum Deus elegit.

20. Ideoque et ipse locus particeps factus est populi malorum, postea autem fiet socius bonorum. et qui derelictus in ira Dei omnipotentis est, iterum in magni Domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

21. Igitur Antiochus mille et octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regressus est, existimans se prae superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem.

22. Reliquit autem et praepositos ad affligendam gentem: Ierosolymis quidem Philippum genere Phry-

gem, moribus crudeliorem eo ipso, a quo constitutus est:

23. In Garizim autem Andronicum, et Menelaum, qui gravius quam ceteri imminebant civibus.

24. Cumque appositus esset contra Iudaeos, misit odiosum principem Apollonium cum exercitu viginti et duobus millibus, praecipiens ei omnes perfectae aetatis interficere, mulieres, ac iuvenes vendere.

25. Qui cum venisset Ierosolymam, pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati: et tunc feriatis Iudaeis arma capere suis praecepit.

26. Omnesque qui ad spectaculum processerant, trucidavit: et civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

27. Iudas autem Machabaeus, qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat: et foeni cibo vescentes, demorabantur, ne participes essent coinquinationis.

CAPUT VI.

Per ducem a rege missum Iudaei a lege Dei arcentur, templumque foedissime profanatur, et Iudaei etiam per varias regiones dispersi ad idolorum coguntur sacrificia; describitur duarum mulierum supplicium eo quod filios suos circumcidissent; sabbatumque celebrantes concremantur: ostenditur tamen haec afflictio non esse Dei deserentis, sed suos corripientis: egregium Eleazari senis martyrium nolentis porcinis vesci carnibus, nec id simulare.

1. Sed non post multum temporis misit rex senem quemdam Antiochenum, qui compelleret Iudaeos ut se transferrent a patriis, et Dei legibus:

2. Contaminare etiam quod in Ierosolymis erat templum, et cognominare Iovis Olympii: et in Garizim, prout erant hi, qui locum inhabitabant, Iovis hospitalis.

3. Pessima autem et universis gravis erat malorum incursio:

4. Nam templum luxuria, et comessationibus Gentium erat plenum, et scortantium cum meretricibus: sacratisque aedibus mulieres se ultro ingerebant, intro ferentes ea, quae non licebat.

5. Altare etiam plenum erat illicitis, quae legibus prohibebantur.

6. Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies sollemnes patrii servabantur, nec simpliciter Iudaeum se esse quisquam confitebatur.

7. Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia: et, cum Liberi sacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8. Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, suggerentibus Ptolemaeis, ut pari modo et ipsi adversus Iudaeos agerent, ut sacrificarent:

9. Eos autem, qui nollent transire ad instituta Gentium, interficerent: erat ergo videre miseriam.

10. Duae enim mulieres delatae sunt natos suos circumcidisse: quas, infantibus ad ubera suspensis, cum publice per civitatem circumduxissent, per muros praecipitaverunt.

11. Alii vero, ad proximas coeuntes speluncas, et latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent Philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur propter religionem et observantiam, manu sibimet auxilium ferre.

12. Obsecro autem eos, qui hunc Librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent, ea, quae acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri.

13. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.

14. Non enim, sicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cum iudicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat:

15. Ita et in nobis statuit, ut, peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet.

16. Propter quod numquam quidem a nobis misericordiam suam amovet: corripiens vero in adversis populum suum non derelinquit.

17. Sed haec nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem.

18. Igitur Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir aetate provectus, et vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare.

19. At ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam complectens, voluntarie praeibat ad supplicium.

20. Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vitae amorem.

21. Hi autem, qui astabant, iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum secreto rogabant afferri carnes, quibus vesci ei licebat, ut simularetur manducasse, sicut rex imperaverat de sacrificii carnibus:

22. Ut, hoc facto, a morte liberaretur: et propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23. At ille cogitare coepit aetatis ac senectutis suae eminentiam dignam, et ingenitae nobilitatis canitiem, atque a puero optimae conversationis actus: et secundum sanctae et a Deo conditae legis constituta, respondit cito, dicens, praemitti se velle in infernum.

24. Non enim aetati nostrae dignum est, inquit, fingere: ut multi adolescentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum:

25. Et ipsi propter meam simulationem, et propter modicum corruptibilis vitae tempus decipiantur, et per hoc maculam, atque execrationem meae senectuti conquiram.

26. Nam, etsi in praesenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.

27. Quam ob rem fortiter vita excedendo, senectute quidem dignus apparebo:

28. Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo, ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur.

29. Hi autem, qui eum ducebant, et paulo ante fuerant mitiores, in iram conversi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30. Sed, cum plagis perimeretur, ingemuit, et dixit: Domine, qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia, cum a morte possem liberari, duros corporis sustineo dolores: secundum animam vero propter timorem tuum libenter haec patior.

31. Et iste quidem hoc modo vita decessit, non solum iuvenibus, sed et universae genti memoriam mortis suae ad exemplum virtutis et fortitudinis derelinquens.

CAPUT VII.

Septem fratrum matrisque eorum ingentia fortissimeque tolerata supplicia, quod porcinis nollent vesci carnibus: et quam constanter regi ob suam crudelitatem ostenderint paratam esse damnationem, et mater suos filios sit exhortata.

1. Contigit autem et septem fratres una cum matre sua apprehensos compelli a rege edere contra fas carnes porcinas, flagris, et taureis cruciatos.

2. Unus autem ex illis, qui erat primus, sic ait: Quid quaeris, et quid vis discere a nobis? parati sumus mori, magis, quam patrias Dei leges praevaricari.

3. Iratus itaque rex iussit sartagines, et ollas aeneas succendi: quibus statim succensis,

4. Iussit, ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: et, cute capitis abstracta, summas quoque manus et pedes ei praescindi, ceteris eius fratribus, et matre inspicientibus.

5. Et, cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit ignem admoveri, et adhuc spirantem torreri in sartagine: in qua cum diu cruciaretur, ceteri una cum matre invicem se hortabantur mori fortiter,

6. Dicentes: Dominus Deus aspiciet veritatem, et consolabitur in nobis, (a) quemadmodum in protestatione cantici declaravit Moyses: Et in servis suis consolabitur.

(a) Deut. 32, 36. 43.

7. Mortuo itaque illo primo, hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum: et, cute capitis eius cum capillis abstracta, interrogabant, si manducaret prius, quam toto corpore per membra singula puniretur.

8. At ille, respondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod et iste, sequenti loco, primi tormenta suscepit:

9. Et in ultimo spiritu constitutus, sic ait: Tu quidem scelestissime in praesenti vita nos perdis: sed Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in aeternae vitae resurrectione suscitabit.

10. Post hunc tertius illuditur, et linguam postulatus cito protulit, et manus constanter extendit:

11. Et cum fiducia ait: E caelo ista possideo, sed propter Dei leges nunc haec ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero:

12. Ita ut rex, et qui cum ipso erant, mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nihilum duceret cruciatus.

13. Et hoc ita defuncto, quartum vexabant similiter torquentes.

14. Et, cum iam esset ad mortem, sic ait: Potius est ab hominibus morti datos spem expectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non erit.

15. Et cum admovissent quintum, vexabant eum. At ille, respiciens in eum,

16. Dixit: Potestatem inter homines habens, cum sis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus nostrum a Deo esse derelictum.

17. Tu autem patienter sustine, et videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te, et semen tuum torquebit.

18. Post hunc ducebant sextum, et is, mori incipiens, sic ait: Noli frustra errare: nos enim propter nosmetipsos haec patimur, peccantes in Deum nostrum, et digna admiratione facta sunt in nobis:

19. Tu autem ne existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaveris.

20. Supra modum autem mater mirabilis, et bonorum memoria digna, quae pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem, quam in Deum habebat:

21. Singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: et, femineae cogitationi masculinum animum inserens,

22. Dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuistis: neque enim ego spiritum et animam donavi vobis et vitam, et singulorum membra non ego ipsa compegi,

23. Sed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, et spiritum vobis iterum cum misericordia reddet et vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius.

24. Antiochus autem, contemni se arbitratus, simul et exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed et cum iuramento affirmabat se divitem et beatum facturum, et translatum a patriis legibus amicum habiturum, et res necessarias ei praebiturum.

25. Sed ad haec cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, et suadebat ei ut adolescenti fieret in salutem.

26. Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo.

27. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quae te in utero novem mensibus portavi, et lac triennio dedi et alui, et in aetatem istam perduxi.

28. Peto, nate, ut aspicias ad caelum, et terram, et ad omnia, quae in eis sunt: et intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, et hominum genus:

29. Ita fiet, ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam.

30. Cum haec illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio praecepto regis, sed praecepto legis, quae data est nobis per Moysen.

31. Tu vero, qui inventor omnis malitiae factus es in Hebraeos, non effugies manum Dei.

32. Nos enim pro peccatis nostris haec patimur.

33. Et si nobis propter increpationem, et correptionem Dominus Deus noster modicum iratus est: sed iterum reconciliabitur servis suis.

34. Tu autem, o sceleste, et omnium hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in servos eius inflammatus.

35. Nondum enim omnipotentis Dei, et omnia inspicientis iudicium effugisti.

36. Nam fratres mei, modico nunc dolore sustentato, sub testamento aeternae vitae effecti sunt: tu vero iudicio Dei iustas superbiae tuae poenas exsolves.

37. Ego autem, sicut et fratres mei, animam, et corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maturius genti nostrae propitium fieri, teque cum tormentis, et verberibus confiteri quod ipse est Deus solus.

38. In me vero, et in fratribus meis desinet omnipotentis ira, quae super omne genus nostrum iuste superducta est.

39. Tunc rex accensus ira, in hunc super omnes crudelius desaevit, indigne ferens se derisum.

40. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

41. Novissime autem post filios et mater consumpta est.

42. Igitur de sacrificiis, et de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

CAPUT VIII.

Iudas Machabaeus, invocato Dei auxilio, post aliquot victorias, Nicanorem, qui certam sibi de Iudaeis pollicebatur victoriam, suos primum ad constantiam adhortatus, profligavit; interfectis de eius exercitu una cum Timotheo et Bacchide plusquam 29000: ita ut Nicanor solus effugiens praedicaret Iudaeos Deum habere protectorem.

1. Iudas vero Machabaeus, et qui cum illo erant, introibant latenter in castella: et convocantes cognatos, et amicos, et eos, qui permanserunt in Iudaismo, assumentes, eduxerunt ad se sex millia virorum.

2. Et invocabant Dominum, ut respiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: et misereretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3. Misereretur etiam exterminio civitatis, quae esset illico complananda, et vocem sanguinis ad se clamantis audiret:

4. Memoraretur quoque iniquissimas mortes parvulorum innocentum, et blasphemias nomini suo illatas, et indignaretur super his.

5. At Machabaeus, congregata multitudine, intolerabilis gentibus efficiebatur: ira enim Domini in misericordiam conversa est.

6. Et superveniens castellis, et civitatibus improvisus, succendebat eas: et opportuna loca occupans, non paucas hostium strages dabat:

7. Maxime autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, et fama virtutis eius ubique diffundebatur.

8. Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei cedere prospere, ad Ptolemaeum ducem Coelesyriae, et Phoenicis scripsit ut auxilium ferret regis negotiis.

9. At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut universum Iudaeorum genus deleret, adiuncto ei et Gorgia viro militari, et in bellicis rebus experientissimo.

10. Constituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum de captivitate Iudaeorum suppleret:

11. Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam, quae eum ab Omnipotente esset consecutura.

12. Iudas autem ubi comperit, indicavit his, qui secum erant, Iudaeis Nicanoris adventum.

13. Ex quibus quidam formidantes, et non credentes Dei iustitiae, in fugam vertebantur:

14. Alii vero si quid eis supererat vendebant, simulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos prius quam cominus veniret, vendiderat:

15. Et si non propter eos, propter testamentum tamen quod erat ad patres eorum, et propter invocationem sancti et magnifici nominis eius super ipsos.

16. Convocatis autem Machabaeus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent inique venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent,

17. Ante oculos habentes contumeliam, quae loco sancto ab his iniuste esset illata, itemque et ludibrio habitae civitatis iniuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa.

18. Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul et audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui potest et venientes adversum nos, et universum mundum uno nutu delere, confidimus.

19. Admonuit autem eos et de auxiliis Dei, quae facta sunt erga parentes: et (a) quod sub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt: (a) 4 Reg. 19, 35. Tob. 1, 21. Eccli. 48, 24. Isai. 37, 36. 1 Mach. 7, 41.

20. Et de praelio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis haesitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt centum viginti millia propter auxilium illis datum de caelo, et beneficia pro his plurima consecuti sunt.

21. His verbis constantes effecti sunt, et pro legibus, et patria mori parati.

22. Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Simonem, et Iosephum, et Ionathan, subiectis unicuique millenis et quingentenis.

23. Ad hoc etiam ab Esdra lecto illis sancto libro, et dato signo adiutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore.

24. Et facto sibi adiutore Omnipotente, interfecerunt super novem millia hominum: maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25. Pecuniis vero eorum, qui ad emptionem ipsorum venerant, sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt,

26. Sed reversi sunt hora conclusi: nam erat ante sabbatum: quam ob causam non perseveraverunt insequentes.

27. Arma autem ipsorum, et spolia congregantes, sabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in isto die, misericordiae initium stillans in eos.

28. Post sabbatum vero debilibus, et orphanis, et viduis diviserunt spolia: et residua ipsi cum suis habuere.

29. His itaque gestis, et communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant, ut in finem servis suis reconciliaretur.

30. Et ex his, qui cum Timotheo, et Bacchide erant contra se contendentes, super viginti millia interfecerunt, et munitiones excelsas obtinuerunt: et plures praedas diviserunt, aequam portionem debilibus, pupillis, et viduis, sed et senioribus facientes.

31. Et cum arma eorum diligenter collegissent, omnia composuerunt in locis opportunis, residua vero spolia Ierosolymam detulerunt:

32. Et Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Iudaeos afflixerat.

33. Et cum epinicia agerent Ierosolymis, eum, qui sacras ianuas incenderat, id est, Callisthenem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus suis reddita.

34. Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudaeorum venditionem adduxerat,

35. Humiliatus auxilio Domini ab his, quos nullos existimaverat, deposita veste gloriae, per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus.

36. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Ierosolymorum, praedicabat nunc protectorem Deum habere Iudaeos, et ob ipsum in-

vulnerabiles esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

CAPUT IX.

Antiochus a Persepoli fugatus, dum Iudaeos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viscerum doloribus a Deo percussus, cum foetore intolerabili scaturientibus e corpore vermibus, post suorum criminum agnitionem, et sero promissam emendationem, merita morte occubuit, scriptis ad Iudaeos litteris ut filio suo subditi persisterent.

1. Eodem tempore Antiochus inhoneste revertebatur de Perside.

2. Intraverat enim in eam, quae dicitur Persepolis, et tentavit expoliare templum, et civitatem opprimere: sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt: et ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret.

3. Et cum venisset circa Ecbatanam, recognovit quae erga Nicanorem, et Timotheum gesta sunt.

4. Elatus autem in ira, arbitrabatur se iniuriam illorum, qui se fugaverant, posse in Iudaeos retorquere: ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, caelesti eum iudicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est se venturum Ierosolymam, et congeriem sepulchri Iudaeorum eam facturum.

(a) 2 Par. 16, 9. 5. (a) Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel, percussit eum insanabili, et invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum, et amara internorum tormenta:

6. Et quidem satis iuste, quippe qui multis, et novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo a sua malitia cessaret.

7. Super hoc autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudaeos, et praecipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, et gravi corporis collisione membra vexari.

8. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, et montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans:

9. Ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius et foetore exercitus gravaretur.

10. Et qui paulo ante sidera caeli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam foetoris portare.

11. Hinc igitur coepit ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui venire, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus.

12. Et cum nec ipse iam foetorem suum ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, et mortalem non paria Deo sentire.

13. Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.

14. Et civitatem, ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret, ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15. Et Iudaeos, quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, et cum parvulis exterminaturum dixerat, aequales nunc Atheniensibus facturum pollicetur:

16. Templum etiam sanctum, quod prius expoliaverat, optimis donis ornaturum, et sancta vasa multiplicaturum, et pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis praestaturum:

17. Super haec, et Iudaeum se futurum, et omnem locum terrae perambulaturum, et praedicaturum Dei potestatem.

18. Sed non cessantibus doloribus (supervenerat enim in eum iustum Dei iudicium) desperans scripsit ad Iudaeos in modum deprecationis epistolam haec continentem:

19. Optimis civibus Iudaeis plurimam salutem, et bene valere, et esse felices, rex et princeps Antiochus.

20. Si bene valetis, et filii vestri, et ex sententia vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias.

21. Et ego in infirmitate constitutus, vestri autem memor benigne reversus de Persidis locis, et infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22. Non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem.

23. Respiciens autem quod et pater meus, quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum:

24. Ut si quid contrarium accideret, aut difficile nunciaretur, scientes hi, qui in regionibus erant, cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur.

25. Ad haec, considerans de proximo potentes quosque, et vicinos temporibus insidiantes, et eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem saepe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam: et scripsi ad eum quae subiecta sunt.

26. Oro itaque vos, et peto memores beneficiorum publice et privatim, ut unusquisque conservet fidem ad me et ad filium meum.

27. Confido enim, eum modeste et humane acturum, et sequentem propositum meum, et communem vobis fore.

28. Igitur homicida, et blasphemus pessime percussus, et ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita functus est.

29. Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius: qui, metuens filium Antiochi, ad Ptolemaeum Philometorem in Aegyptum abiit.

CAPUT X.

Iudas Machabaeus, purgatis templo ac civitate, octo diebus solemnitatem celebrat, et quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno succedens, Ptolemaeo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum constituit, Iudaeos saepius pugna molestantem: Iudaei et hunc et Timotheum variasque hostium munitiones devincunt, occisis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de caelo apparentibus, qui Iudaeis in auxilium venerant.

1. Machabaeus autem, et qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem, et civitatem recepit:

2. Aras autem, quas alienigenae per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus est.

3. Et purgato templo, aliud altare fecerunt: et de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, et incensum, et lucernas, et panes propositionis posuerunt.

4. Quibus gestis, rogabant Dominum prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed et, si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperen-

tur, et non barbaris, ac blasphemis hominibus traderentur.

5. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigesima quinta mensis, qui fuit Casleu.

6. Et cum laetitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis diem sollemnem tabernaculorum in montibus, et in speluncis more bestiarum egerant.

7. Propter quod Thyrsos, et ramos virides, et palmas praeferabant ei, qui prosperavit mundari locum suum.

8. Et decreverunt communi praecepto, et decreto, universae genti Iudaeorum omnibus annis agere dies istos.

9. Et Antiochi quidem, qui appellatus est Nobilis, vitae excessus ita se habuit.

10. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quae gesta sunt narrabimus, breviantes mala, quae in bellis gesta sunt.

11. Hic enim, suscepto regno, constituit super negotia regni Lysiam quendam, Phoenicis, et Syriae militiae principem.

12. Nam Ptolemaeus, qui dicebatur Macer, iusti tenax, erga Iudaeos esse constituit, et praecipue propter iniquitatem, quae facta erat in eos, et pacifice agere cum eis.

13. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod Cyprum creditam sibi a Philometore deseruisset, et ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

14. Gorgias autem, cum esset dux locorum, assumptis advenis, frequenter Iudaeos debellabat.

15. Iudaei vero, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant, et bellare tentabant.

16. Hi vero, qui erant cum Machabaeo, per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumaeorum:

17. Multaque vi insistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, et omnes simul non minus viginti millibus trucidaverunt.

18. Quidam autem, cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes,

19. Machabaeus ad eorum expugnationem, relicto Simone, et Iosepho, itemque Zachaeo: eisque qui cum ipsis erant satis multis, ipse ad eas, quae amplius perurgebant, pugnas conversus est.

20. Hi vero, qui cum Simone erant, cupiditate ducti, a quibusdam, qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: et septuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere.

21. Cum autem Machabaeo nunciatum esset quod factum est, principibus populi congregatis, accusavit, quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis.

22. Hos igitur proditores factos interfecit, et confestim duas turres occupavit.

23. Armis autem ac manibus omnia prospere agendo in duabus munitionibus plus quam viginti millia peremit.

24. At Timotheus, qui prius a Iudaeis fuerat superatus, convocato exercitu peregrinae multitudinis, et congregato equitatu Asiano, advenit quasi armis Iudaeam capturus.

25. Machabaeus autem, et qui cum ipso erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes, lumbosque ciliciis praecincti,

26. Ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, et adversariis adversaretur, sicut lex dicit.

27. Et ita post orationem, sumptis armis, longius de civitate procedentes, et proximi hostibus effecti resederunt.

28. Primo autem solis ortu utrique commiserunt: isti quidem victoriae, et prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29. Sed, cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de caelo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudaeis praestantes:

30. Ex quibus duo Machabaeum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant: in adversarios autem tela, et fulmina iaciebant, ex quo et caecitate confusi, et repleti perturbatione cadebant.

31. Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, et equites sexcenti.

32. Timotheus vero confugit in Gazaram praesidium munitum, cui praeerat Chaereas.

33. Machabaeus autem, et qui cum eo erant, laetantes obsederunt praesidium diebus quatuor.

34. At hi, qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant, et sermones nefandos iactabant.

35. Sed cum dies quinta illucesceret, viginti iuvenes ex his, qui cum Machabaeo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, et feroci animo incedentes ascendebant:

36. Sed et alii similiter ascendentes, turres, portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare.

37. Per continuum autem biduum praesidio vastato, Timotheum occultantem se in quodam repertum loco peremerunt: et fratrem illius Chaeream, et Apollophanem occiderunt.

38. Quibus gestis, in hymnis et confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel, et victoriam dedit illis.

CAPUT XI.

Iudas Machabaeus ferocis Lysiae maximum prostravit exercitum, fretus auxilio missi coelitus equitis: quod animadvertens Lysias pacem inter Iudaeos et regem componit: referuntur epistolae Lysiae, Antiochi, ac Romanorum ad Iudaeos, et Antiochi ad Lysiam pro Iudaeis.

1. Sed parvo post tempore, Lysias procurator regis, et propinquus, ac negotiorum praepositus, graviter ferens de his, quae acciderant,

2. Congregatis octoginta millibus, et equitatu universo, veniebat adversus Iudaeos, existimans se civitatem quidem captam Gentibus habitaculum facturum,

3. Templum vero in pecuniae quaestum, sicut cetera delubra Gentium, habiturum, et per singulos annos venale sacerdotium:

4. Nusquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum, et in millibus equitum, et in octoginta elephantis confidebat.

5. Ingressus autem Iudaeam, et appropians Bethsurae, quae erat in angusto loco, ab Ierosolyma intervallo quinque stadiorum, illud praesidium expugnabat.

6. Ut autem Machabaeus, et qui cum eo erant, cognoverunt expugnari praesidia, cum fletu et lacrymis rogabant Dominum, et omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israel.

7. Et ipse primus Machabaeus, sumptis armis, ceteros adhortatus est simul secum periculum subire, et ferre auxilium fratribus suis.

8. Cumque pariter prompto animo procederent, Ierosolymis apparuit praecedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans.

9. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, et convaluerunt animis: non solum homines, sed et bestias ferocissimas, et muros ferreos parati penetrare.

10. Ibant igitur prompti, de caelo habentes adiutorem, et miserantem super eos Dominum.

11. Leonum autem more impetu irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum, et equitum mille sexcentos:

12. Universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed et ipse Lysias turpiter fugiens evasit.

13. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans, factam erga se diminutionem, et intelligens invictos esse Hebraeos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, misit ad eos:

14. Promisitque se consensurum omnibus, quae iusta sunt, et regem compulsurum amicum fieri.

15. Annuit autem Machabaeus precibus Lysiae, in omnibus utilitati consulens: et quaecumque Machabaeus scripsit Lysiae de Iudaeis, ea rex concessit.

16. Nam erant scriptae Iudaeis epistolae a Lysia quidem hunc modum continentes:

Lysias populo Iudaeorum salutem.

17. Ioannes, et Abesalom, qui missi fuerant a vobis, tradentes scripta, postulabant ut ea, quae per illos significabantur, implerem.

18. Quaecumque igitur regi potuerunt perferri, exposui: et quae res permittebat, concessit.

19. Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, et deinceps bonorum vobis causa esse tentabo.

20. De ceteris autem per singula verbo mandavi et istis, et his, qui a me missi sunt, colloqui vobiscum.

21. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo mensis Dioscori, die vigesima et quarta.

22. Regis autem epistola ista continebat: Rex Antiochus Lysiae fratri salutem.

23. Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos, qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, et rebus suis adhibere diligentiam,

24. Audivimus Iudaeos non consensisse patri meo ut transferrentur ad ritum Graecorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare a nobis concedi sibi legitima sua.

25. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicavimus, templum restitui illis, ut agerent secundum suorum maiorum consuetudinem.

26. Bene igitur feceris, si miseris ad eos, et dexteram dederis: ut cognita nostra voluntate, bono animo sint, et utilitatibus propriis deserviant.

27. Ad Iudaeos vero regis epistola talis erat:

Rex Antiochus senatui Iudaeorum, et ceteris Iudaeis salutem.

28. Si valetis, sic estis ut volumus: sed et ipsi bene valemus.

29. Adiit nos Menelaus, dicens velle vos descendere ad vestros, qui sunt apud nos.

30. His igitur, qui commeant usque ad diem trigesimum mensis Xanthici, damus dextras securitatis,

31. Ut Iudaei utantur cibis, et legibus suis, sicut et prius: et nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his, quae per ignorantiam gesta sunt.

32. Misimus autem et Menelaum, qui vos alloquatur.

33. Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, Xanthici mensis quintadecima die.

34. Miserunt autem etiam Romani epistolam, ita se habentem:

Quintus Memmius, et Titus Manilius legati Romanorum, populo Iudaeorum salutem.

35. De his, quae Lysias cognatus regis concessit vobis, et nos concessimus.

36. De quibus autem ad regem iudicavit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus, sicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37. Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cuius estis voluntatis.

38. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, quintadecima die mensis Xanthici.

CAPUT XII.

Iudas ac duces ipsius divino freti auxilio pugnant feliciter adversus Ioppitas, Iamnitas, Arabes, Caspbin et Ephron civitates; item adversus Timotheum habentem ingentem exercitum, adversus praesidium Carnion et Gorgiam: occisis autem quibusdam Iudaeis, qui de donariis idolorum sustulerant, Iudas curat pro ipsorum peccatis offerri sacrificium.

1. His factis pactionibus, Lysias pergebat ad regem, Iudaei autem agriculturae operam dabant.

2. Sed hi, qui resederant, Timotheus, et Apollonius Gennaei filius, sed et Hieronymus, et Demophon super hos, et Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio agere, et quiete.

3. Ioppitae vero tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Iudaeos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quas paraverant, cum uxoribus, et filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subiacentibus.

4. Secundum commune itaque decretum civitatis, et ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos.

5. Quam crudelitatem Iudas in suae gentis homines factam ut cognovit, praecepit viris, qui erant cum ipso: et invocato iusto iudice Deo,

6. Venit adversus interfectores fratrum, et portum quidem noctu succendit, scaphas exussit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit.

7. Et cum haec ita egisset, discessit quasi iterum reversurus, et universos Ioppitas eradicaturus.

8. Sed cum cognovisset et eos, qui erant Iamniae, velle pari modo facere habitantibus secum Iudaeis,

9. Iamnitis quoque nocte supervenit, et portum cum navibus succendit: ita ut lumen ignis appareret Ierosolymis a stadiis ducentis quadraginta.

10. Inde cum iam abiissent novem stadiis, et iter facerent ad Timotheum, commiserunt cum eo Arabes quinque millia viri, et equites quingenti.

11. Cumque pugna valida fieret, et auxilio Dei prospere cessisset, residui Arabes victi, petebant a Iuda dextram sibi dari, promittentes se pascua daturos, et in ceteris profuturos.

12. Iudas autem, arbitratus vere in multis eos utiles, promisit pacem: dextrisque acceptis, discessere ad tabernacula sua.

13. Aggressus est autem et civitatem quandam firmam pontibus murisque circumseptam, quae a turbis habitabatur gentium promiscuarum, cui nomen Casphin.

14. Hi vero, qui intus erant, confidentes in stabilitate murorum, et apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacessentes Iudam, et blasphemantes, ac loquentes quae fas non est.

15. Machabaeus autem, invocato magno mundi Principe,
(a) Ios. 6,20. qui sine arietibus, et machinis (a) temporibus Iesu praecipitavit Iericho, irruit ferociter muris:

16. Et capta civitate per Domini voluntatem innumerabiles caedes fecit, ita ut adiacens stagnum stadiorum duorum latitudinis, sanguine interfectorum fluere videretur.

17. Inde discesserunt stadia septingenta quinquaginta, et venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianaei, Iudaeos:

18. Et Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo praesidio.

19. Dositheus autem, et Sosipater, qui erant duces cum Machabaeo, peremerunt a Timotheo relictos in praesidio, decem millia viros.

20. At Machabaeus, ordinatis circum se sex millibus, et constitutis per cohortes, adversus Timotheum processit, habentem secum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.

21. Cognito autem Iudae adventu, Timotheus praemisit mulieres, et filios, et reliquum apparatum, in praesidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, et accessu difficile propter locorum angustias.

22. Cumque cohors Iudae prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex praesentia Dei, qui universa conspicit, et in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis a suis deiicerentur, et gladiorum suorum ictibus debilitarentur.

23. Iudas autem vehementer instabat puniens profanos, et prostravit ex eis triginta millia virorum.

24. Ipse vero Timotheus incidit in partes Dosithei, et Sosipatris: et multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex Iudaeis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi eveniret.

25. Et cum fidem dedisset restituturum se eos secundum constitutum, illaesum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

26. Iudas autem egressus est ad Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.

27. Post horum fugam, et necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat: et robusti iuvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant: in hac autem machinae multae, et telorum erat apparatus.

28. Sed, cum Omnipotentem invocassent, qui potestate sua vires hostium confringit, ceperunt civitatem: et ex eis, qui intus erant, vigintiquinque millia prostraverunt.

29. Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quae ab Ierosolymis sexcentis stadiis aberat.

30. Contestantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Iudaeis, quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis quod modeste secum egerint:

31. Gratias agentes eis, et exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt Ierosolymam die sollemni septimanarum instante.

32. Et post Pentecosten abierunt contra Gorgiam praepositum Idumaeae.

33. Exivit autem cum peditibus tribus millibus, et equitibus quadringentis.

34. Quibus congressis, contigit paucos ruere Iudaeorum.

35. Dositheus vero quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: et, cum vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque eius amputavit: atque ita Gorgias effugit in Maresa.

36. At illis, qui cum Esdrin erant, diutius pugnantibus et fatigatis, invocavit Iudas Dominum adiutorem, et ducem belli fieri:

37. Incipiens voce patria, et cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiae militibus incussit.

38. Iudas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: et, cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati, in eodem loco sabbatum egerunt.

39. Et sequenti die venit cum suis Iudas, ut corpora prostratorum tolleret, et cum parentibus poneret in sepulcris paternis.

40. Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quae apud Iamniam fuerunt, (b) a (b) Deut. 7, 25.
quibus lex prohibet Iudaeos: omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse.

41. Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifesta.

42. Atque ita ad preces conversi, rogaverunt ut id, quod factum erat, delictum oblivioni traderetur. At vero fortissimus Iudas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis videntes quae facta sunt pro peccatis eorum, qui prostrati sunt.

43. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans.

44. (Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, et vanum orare pro mortuis)

45. Et quia considerabat quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam.

46. Sancta ergo, et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.

CAPUT XIII.

Menelaus Iudaeus transfuga iussu Antiochi extremo officitur supplicio: Antiochus vero maximum ducens in Iudaeos exercitum, semel ac iterum victus et repulsus, multisque millibus ex suis occisis, et Philippo rebellante, supplex pacem cum Iudaeis firmat iuramento, oblato in templo sacrificio, Iudaque in principem Ptolemaidis constituto.

1. Anno centesimo quadragesimonono, cognovit Iudas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adversus Iudaeam,

2. Et cum eo Lysiam procuratorem, et praepositum negotiorum, secum habentem peditum centum decem millia, et equitum quinque millia, et elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3. Commiscuit autem se illis et Menelaus: et cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriae salute, sed sperans se constitui in principatum.

4. Sed Rex regum suscitavit animos Antiochi in peccatorem: et suggerente Lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit (ut eis est consuetudo) apprehensum in eodem loco necari.

5. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris: haec prospectum habebat in praeceps.

6. Inde in cinerem deiici iussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.

7. Et tali lege praevaricatorem legis contigit mori, nec terrae dari Menelaum.

8. Et quidem satis iuste: nam quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis, et cinis erat sanctus: ipse in cineris morte damnatus est.

9. Sed rex mente effrenatus veniebat, nequiorem se patre suo Iudaeis ostensurus.

10. Quibus Iudas cognitis, praecepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quo, sicut semper, et nunc adiuvaret eos:

11. Quippe qui lege, et patria, sanctoque templo privari vererentur: ac populum, qui nuper paululum respirasset, ne sineret blasphemis rursus nationibus subdi.

12. Omnibus itaque simul id facientibus, et petentibus a Domino misericordiam cum fletu, et ieiuniis, per triduum continuum prostratis, hortatus est eos Iudas ut se praepararent.

13. Ipse vero cum senioribus cogitavit prius quam rex admoveret exercitum ad Iudaeam, et obtineret civitatem, exire, et Domini iudicio committere exitum rei.

14. Dans itaque potestatem omnium Deo mundi creatori, et exhortatus suos ut fortiter dimicarent, et usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, et civibus starent, circa Modin exercitum constituit.

15. Et dato signo suis Dei victoriae, iuvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam, in castris interfecit viros quatuor millia, et maximum elephantorum cum his, qui superpositi fuerant:

16. Summoque metu, ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prospere gestis, abierunt.

17. Hoc autem factum est die illucescente, adiuvante eum Domini protectione.

18. Sed rex, accepto gustu audaciae Iudaeorum, arte difficultatem locorum tentabat:

19. Et Bethsurae, quae erat Iudaeorum praesidium munitum, castra admovebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur.

20. His autem, qui intus erant, Iudas necessaria mittebat.

21. Enunciavit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requisitus comprehensus est, et conclusus.

22. Iterum rex sermonem habuit ad eos, qui erant in Bethsuris: dextram dedit: accepit: abiit.

23. Commisit cum Iuda, superatus est. Ut autem cognovit rebellasse Philippum Antiochiae, qui relictus erat super negotia, mente consternatus Iudaeos deprecans, subditusque eis, iurat de omnibus, quibus iustum visum est: et reconciliatus obtulit sacrificium, honoravit templum, et munera posuit:

24. Machabaeum amplexatus est, et fecit eum a Ptolemaide usque ad Gerrenos ducem et principem.

25. Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenses amicitiae conventionem, indignantes ne forte foedus irrumperent.

26. Tunc ascendit Lysias tribunal, et exposuit rationem, et populum sedavit, regressusque est Antiochiam: et hoc modo regis profectio, et reditus processit.

CAPUT XIV.

Suggerente Alcimo qui summo destitutus erat sacerdotio, Nicanor in Iudaeos missus a rege Demetrio, auditis Iudae praeclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam postmodum rege cogente solvens, dum Iudam nequit comprehendere, templi minatur eversionem, et senem Raziam Iudaeum magnanimum apprehendere conatur: qui dum ab hostibus iam se capiendum videret, elegit potius constantissimo animo sibi mortem inferre, quam indigna pati ab hostibus, in quos propriis manibus sua intestina proiecit.

1. Sed post triennii tempus cognovit Iudas, et qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida, et navibus, per portum Tripolis ascendisse ad loca opportuna,

2. Et tenuisse regiones adversus Antiochum, et ducem eius Lysiam.

3. Alcimus autem quidam, qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est temporibus commistionis, considerans nullo modo sibi esse salutem, neque accessum ad altare,

4. Venit ad regem Demetrium centesimo quinquagesimo anno, offerens ei coronam auream, et palmam, super haec et thallos, qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit.

5. Tempus autem opportunum dementiae suae nactus, convocatus a Demetrio ad consilium, et interrogatus quibus rebus et consiliis Iudaei niterentur,

6. Respondit: Ipsi, qui dicuntur Assidaei Iudaeorum, quibus praeest Iudas Machabaeus, bella nutriunt, et seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum.

7. Nam et ego defraudatus parentum gloria (dico autem summo sacerdotio) huc veni:

8. Primo quidem utilitatibus regis fidem servans, secundo autem etiam civibus consulens: nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur.

9. Sed oro his singulis o rex cognitis, et regioni, et generi secundum humanitatem tuam pervulgatam omnibus prospice.

10. Nam, quamdiu superest Iudas, impossibile est, pacem esse negotiis.

11. Talibus autem ab hoc dictis, et ceteri amici, hostiliter se habentes adversus Iudam, inflammaverunt Demetrium.

12. Qui statim Nicanorem praepositum elephantorum ducem misit in Iudaeam:

13. Datis mandatis ut ipsum quidem Iudam caperet: eos vero, qui cum illo erant, dispergeret, et constitueret Alcimum maximi templi summum sacerdotem.

14. Tunc gentes, quae de Iudaea fugerant Iudam, gregatim se Nicanori miscebant, miserias, et clades Iudaeorum prosperitates rerum suarum existimantes.

15. Audito itaque Iudaei Nicanoris adventu, et conventu nationum, conspersi terra rogabant eum, qui populum suum constituit, ut in aeternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit.

16. Imperante autem duce, statim inde moverunt, conveneruntque ad castellum Dessau.

17. Simon vero frater Iudae commiserat cum Nicanore: sed conterritus est repentino adventu adversariorum.

18. Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Iudae, et animi magnitudinem, quam pro patriae certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat.

19. Quam ob rem praemisit Posidonium, et Theodotium, et Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.

20. Et cum diu de his consilium ageretur, et ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitiis annuere.

21. Itaque diem constituerunt, qua secreto inter se agerent: et singulis sellae prolatae sunt, et positae.

22. Praecepit autem Iudas armatos esse locis opportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur: et congruum colloquium fecerunt.

23. Morabatur autem Nicanor Ierosolymis, nihilque inique agebat, gregesque turbarum, quae congregatae fuerant, dimisit.

24. Habebat autem Iudam semper charum ex animo, et erat viro inclinatus.

25. Rogavitque eum ducere uxorem, filiosque procreare. Nuptias fecit: quiete egit, communiterque vivebant.

26. Alcimus autem, videns charitatem illorum adinvicem, et conventiones, venit ad Demetrium, et dicebat, Nicanorem rebus alienis assentire, Iudamque regni insidiatorem successorem sibi destinasse.

27. Itaque rex exasperatus, et pessimis huius criminationibus irritatus, scripsit Nicanori, dicens, graviter quidem se ferre de amicitiae conventione, iubere tamen Machabaeum citius vinctum mittere Antiochiam.

28. Quibus cognitis, Nicanor consternabatur, et graviter ferebat, si ea, quae convenerant, irrita faceret, nihil laesus a viro.

29. Sed, quia regi resistere non poterat, opportunitatem observabat, qua praeceptum perficeret.

30. At Machabaeus, videns secum austerius agere Nicanorem, et consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se a Nicanore.

31. Quod cum ille cognovit fortiter se a viro praeventum, venit ad maximum et sanctissimum templum: et sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum.

32. Quibus cum iuramento dicentibus nescire se ubi esset qui quaerebatur, extendens manum ad templum,

33. Iuravit, dicens: Nisi Iudam mihi vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, et altare effodiam, et templum hoc Libero patri consecrabo.

34. Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in caelum, invocabant eum, qui semper propugnator esset gentis ipsorum, haec dicentes:

35. Tu Domine universorum, qui nullius indiges, voluisti templum habitationis tuae fieri in nobis.

36. Et nunc sancte sanctorum omnium Domine, conserva in aeternum impollutam domum istam, quae nuper mundata est.

37. Razias autem quidam de senioribus ab Ierosolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis, et bene audiens: qui pro affectu pater Iudaeorum appellabatur.

38. Hic multis temporibus continentiae propositum tenuit in Iudaismo, corpusque et animam tradere contentus pro perseverantia.

39. Volens autem Nicanor manifestare odium, quod habebat in Iudaeos, misit milites quingentos, ut eum comprehenderent.

40. Putabat enim, si illum decepisset, se cladem Iudaeis maximam illaturum.

41. Turbis autem irruere in domum eius, et ianuam disrumpere, atque ignem admovere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se petiit;

42. Eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, et contra natales suos indignis iniuriis agi.

43. Sed, cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, et turbae intra ostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, praecipitavit semetipsum viriliter in turbas:

44. Quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam cervicem:

45. Et cum adhuc spiraret, accensus animo, surrexit: et cum sanguis eius magno fluxu deflueret, et gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit:

46. Et stans supra quandam petram praeruptam, et iam exanguis effectus, complexus intestina sua, utrisque manibus proiecit super turbas, invocans dominatorem vitae ac spiritus, ut haec illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPUT XV.

Iudas suos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnae apparitionis manifestatione de viso Ieremia pro populo Israel orante: qui in Deum spem habentes ingentem prosternunt exercitum, amputatis capite et manu Nicanoris, quae Ierosolymis in memoriam divinae protectionis suspensa sunt, lingua eius blasphema avibus particulatim tradita, eoque die in annuam solemnitatem instituta.

1. Nicanor autem, (a) ut comperit Iudam esse in (a) 1 Mach. 7, 26.
locis Samariae, cogitavit cum omni impetu die sabbati committere bellum.

2. Iudaeis vero, qui illum per necessitatem sequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter, et barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, et honora eum, qui universa conspicit:

3. Ille infelix interrogavit, si est potens in caelo, qui imperavit agi diem sabbatorum.

4. Et respondentibus illis, Est Dominus vivus ipse in caelo potens, qui iussit agi septimam diem.

5. At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma, et negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret.

6. Et Nicanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune trophaeum statuere de Iuda.

7. Machabaeus autem semper confidebat cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum.

8. Et hortabatur suos ne formidarent ad adventum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de caelo, et nunc sperarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriam.

9. Et allocutus eos de lege, et prophetis, admonens etiam certamina, quae fecerant prius, promptiores constituit eos:

10. Et ita animis eorum erectis simul ostendebat Gentium fallaciam, et iuramentorum praevaricationem.

11. Singulos autem illorum armavit, non clypei, et hastae munitione, sed sermonibus optimis, et exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos laetificavit.

12. Erat autem huiuscemodi visus: Oniam, qui fuerat summus sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum moribus, et eloquio decorum, et qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudaeorum:

13. Post hoc apparuisse et alium virum aetate, et gloria mirabilem, et magni decoris habitudine circa illum:

14. Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, et populi Israel: hic est, qui multum orat pro populo, et universa sancta civitate, Ieremias propheta Dei.

15. Extendisse autem Ieremiam dextram, et dedisse Iudae gladium aureum, dicentem:

16. Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo deiicies adversarios populi mei Israel.

17. Exhortati itaque Iudae sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, et animi iuvenum confortari, statuerunt dimicare et confligere fortiter: ut virtus de negotiis iudicaret, eo quod civitas sancta, et templum periclitarentur.

18. Erat enim pro uxoribus, et filiis, itemque pro fratribus, et cognatis minor solicitudo: maximus vero et primus pro sanctitate timor erat templi.

19. Sed et eos, qui in civitate erant, non minima solicitudo habebat pro his, qui congressuri erant.

20. Et, cum iam omnes sperarent iudicium futurum, hostesque adessent, atque exercitus esset ordinatus, bestiae, equitesque opportuno in loco compositi,

21. Considerans Machabaeus adventum multitudinis, et apparatum varium armorum, et ferocitatem bestiarum, extendens manus in caelum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam.

(a) Supra 8, 19.

22. Dixit autem invocans hoc modo: (a) Tu Domine, qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, et interfecisti de castris Sennacherib centum octogintaquinque millia:

23. Et nunc dominator caelorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, et tremore magnitudinis brachii tui,

24. Ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25. Nicanor autem, et qui cum ipso erant, cum tubis et canticis admovebant.

26. Iudas vero, et qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congressi sunt:

27. Manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus trigintaquinque millia, praesentia Dei magnifice delectati.

28. Cumque cessassent, et cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem ruisse cum armis suis.

29. Facto itaque clamore, et perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30. Praecepit autem Iudas, qui per omnia corpore et animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, et manum cum humero abscissam, Ierosolymam perferri.

31. Quo cum pervenisset, convocatis contribulibus, et sacerdotibus ad altare, accersiit et eos, qui in arce erant.

32. Et ostenso capite Nicanoris, et manu nefaria, quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei, magnifice gloriatus est.

33. Linguam etiam impii Nicanoris praecisam iussit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum suspendi.

34. Omnes igitur caeli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit.

35. Suspendit autem Nicanoris caput in summa arce, ut evidens esset, et manifestum signum auxilii Dei.

36. Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate praeterire:

37. Habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochaei diei.

38. Igitur his erga Nicanorem gestis, et ex illis temporibus ab Hebraeis civitate possessa, ego quoque in his faciam finem sermonis.

39. Et si quidem bene, et ut historiae competit, hoc et ipse velim: sin autem minus digne, concedendum est mihi.

40. Sicut enim vinum semper bibere, aut semper aquam, contrarium est: alternis autem uti, delectabile: ita legentibus si semper exactus sit sermo, non erit gratus. Hic ergo erit consummatus.

FINIS
VETERIS TESTAMENTI.

SANCTUM IESU CHRISTI EVANGELIUM

SECUNDUM MATTHAEUM

CAPUT I.

A quibus maioribus Christus secundum carnem descenderit: angelus instruit Ioseph de Mariae sponsae suae conceptione, partuque futuro.

(a) Luc. 3,31. 1. Liber generationis Iesu Christi filii (a) David, filii Abraham.

(b) Gen. 21,2. 2. (b) Abraham genuit Isaac.
(c) Gen. 25,25. (c) Isaac autem genuit Iacob.
(d) Gen. 29, 35. (d) Iacob autem genuit Iudam, et fratres eius.
(e) Gen. 38, 29. 1 Par. 2,4. 3. (e) Iudas autem genuit Phares, et Zaram de Thamar.
(f) Ruth 4, 18. 1 Par. 2,5. (f) Phares autem genuit Esron.
Esron autem genuit Aram.
4. Aram autem genuit Aminadab.
(g) Num. 7, 12. (g) Aminadab autem genuit Naasson.
Naasson autem genuit Salmon.
5. Salmon autem genuit Booz de Rahab.
(h) Ruth 4,21. (h) Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Iesse.
(i) Ruth 4, 22. 1 Reg. 16, 1. (i) Iesse autem genuit David regem.
(k) 2 Reg. 12, 24. 6. (k) David autem rex genuit Salomonem ex ea, quae fuit Uriae.
(l) 3 Reg. 11, 43. 7. (l) Salomon autem genuit Roboam.
(m) 3 Reg. 14, 31. (m) Roboam autem genuit Abiam.
(n) Abias autem genuit Asa.
(n) 3 Reg. 15, 8. 8. Asa autem genuit Iosaphat.
Iosaphat autem genuit Ioram.
Ioram autem genuit Oziam.
(o) 2 Par. 26, 23. 9. (o) Ozias autem genuit Ioatham.
(p) 2 Par. 27, 9. (p) Ioatham autem genuit Achaz.
(q) 2 Par. 28, 27. (q) Achaz autem genuit Ezechiam.
(r) 2 Par. 32, 33. 10. (r) Ezechias autem genuit Manassen.
(s) 2 Par. 33, 20. (s) Manasses autem genuit Amon.
(t) 2 Par. 33, 25. (t) Amon autem genuit Iosiam.
(u) 2 Par. 36, 1. 2. 11. (u) Iosias autem genuit Iechoniam, et fratres eius in transmigratione Babylonis.
12. Et post transmigrationem Babylonis:
Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
13. Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14. Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15. Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genuit Mathan.
Mathan autem genuit Iacob.
16. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

17. Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim: et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: et a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

(v) Luc 1,27. 18. Christi autem generatio sic erat: (v) Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto.

19. Ioseph autem vir eius cum esset iustus, et nollet eam traducere: voluit occulte dimittere eam.

20. Haec autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.

21. Pariet autem filium: (x) et vocabis nomen eius IESUM: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. (x) Luc. 1, 31. Actor. 4, 12.

22. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem:

23. (y) Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium: et vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus. (y) Isai. 7,14.

24. Exurgens autem Ioseph a somno, fecit sicut praecepit ei angelus Domini, et accepit coniugem suam.

25. Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: et vocavit nomen eius Iesum.

CAPUT II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Christum natum pervenerint: de Herodis in infantes saevitia, et Christi in Aegyptum exilio ipsiusque reditu in terram Israel.

1. Cum ergo (z) natus esset Iesus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Ierosolymam, (z) Luc. 2,7.

2. Dicentes: Ubi est qui natus est rex Iudaeorum? vidimus enim stellam eius in oriente, et venimus adorare eum.

3. Audiens autem Herodes rex, turbatus est, et omnis Ierosolyma cum illo.

4. Et congregans omnes principes sacerdotum, et Scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur.

5. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudae: Sic enim scriptum est per Prophetam:

6. (aa) Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. (aa) Mich. 5, 2. Ioan 7,42.

7. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellae, quae apparuit eis:

8. Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, et interrogate diligenter de puero: et cum inveneritis, renunciate mihi, ut et ego veniens adorem eum.

9. Qui cum audissent regem, abierunt. et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usquedum veniens staret supra, ubi erat puer.

10. Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valde.

11. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre eius, et procidentes adoraverunt eum: (bb) et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham. (bb) Psal. 71, 10.

12. Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

13. Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, et accipe puerum, et matrem eius, et fuge in Aegyptum, et esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum.

14. Qui consurgens accepit puerum, et matrem eius nocte, et secessit in Aegyptum:

15. Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam
(a) Osee 11, 1. dicentem: (a) Ex Aegypto vocavi filium meum.

16. Tunc Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, et in omnibus finibus eius a bimatu et infra secundum tempus, quod exquisierat a Magis.

17. Tunc adimpletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem:

(b) Ierem. 31, 15. 18. (b) Vox in Rama audita est ploratus, et ululatus multus: Rachel plorans filios suos, et noluit consolari, quia non sunt.

19. Defuncto autem Herode, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto,

20. Dicens: Surge, et accipe puerum, et matrem eius, et vade in terram Israel: defuncti sunt enim, qui quaerebant animam pueri.

21. Qui consurgens, accepit puerum, et matrem eius, et venit in terram Israel.

22. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudaea pro Herode patre suo, timuit illo ire: et admonitus in somnis, secessit in partes Galilaeae.

23. Et veniens habitavit in civitate, quae vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaraeus vocabitur.

CAPUT III.

Ioannes Baptista (cuius vitae austeritas describitur) poenitentiam iuxta Isaias vaticinium in deserto praedicat; et populo ad ipsum confluente, reprehendit pharisaeos una cum sadducaeis, docens ut dignos faciant fructus poenitentiae: et quantum suus a Christi baptismo differat: super Christum autem a Ioanne baptizatum descendit Spiritus sanctus, et vox Patris coelitus audita est.

1. In diebus autem illis venit Ioannes Baptista praedicans in deserto Iudaeae,

(c) Marc. 1, 4. Luc. 3, 3. 2. Et dicens: (c) Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum.

3. Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem: (d) Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius. (d) Isai. 40, 3. Marc. 1, 3. Luc. 3, 4.

4. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustae, et mel silvestre.

(e) Marc. 1, 5. 5. (e) Tunc exibat ad eum Ierosolyma, et omnis Iudaea, et omnis regio circa Iordanem;

6. Et baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.

7. Videns autem multos Pharisaeorum, et Sadducaeorum (f) venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? (f) Luc. 3, 7.

8. Facite ergo fructum dignum poenitentiae.

(g) Ioan. 8, 39. 9. Et ne velitis dicere intra vos: (g) Patrem habemus Abraham. dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae.

10. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum, excidatur, et in ignem mittetur.

(h) Marc. 1, 8. Luc. 3, 16. Ioan. 1, 26. Actor. 1, 5. 11. (h) Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare: Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, et igni.

12. Cuius ventilabrum in manu sua: et permundabit aream suam: et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

13. (i) Tunc venit Iesus a Galilaea in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo. (i) Marc. 1, 9.

14. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me?

15. Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum.

16. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua. et ecce aperti sunt ei caeli: et vidit (k) spiritum Dei descendentem sicut columbam, et venientem super se. (k) Luc. 3, 22.

17. (l) Et ecce vox de caelis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. (l) Luc. 9, 35. 2 Petr. 1, 17.

CAPUT IV.

Christus in deserto post ieiunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: et capto Ioanne secedens in Capharnaum, poenitentiam praedicat: piscatores Petrum et Andream, Iacobum et Ioannem Zebedaei ad se vocat: annuntians quoque Galilaeis evangelium, varias curat infirmitates, turbis ipsum comitantibus.

1. Tunc Iesus ductus est in desertum a Spiritu, (m) ut tentaretur a diabolo. (m) Marc. 1, 12. Luc. 4, 1.

2. Et cum ieiunasset quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, postea esuriit.

3. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.

4. Qui respondens dixit: Scriptum est: (n) Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. (n) Deut. 8, 3. Luc. 4, 4.

5. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum super pinnaculum templi,

6. Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: (o) Quia angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. (o) Psalm. 90, 11.

7. Ait illi Iesus: Rursum scriptum est: (p) Non tentabis Dominum Deum tuum. (p) Deut. 6, 16.

8. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: et ostendit ei omnia regna mundi, et gloriam eorum,

9. Et dixit ei: Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

10. Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: Scriptum est enim: (q) Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. (q) Deut. 6, 13.

11. Tunc reliquit eum diabolus: et ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei.

12. Cum autem audisset Iesus quod Ioannes traditus esset, (r) secessit in Galilaeam: (r) Marc. 1, 14. Luc. 4, 14. Ioan. 4, 43.

13. Et, relicta civitate Nazareth, venit, et habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, et Nephthalim:

14. Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam:

15. (s) Terra Zabulon, et terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilaea gentium, (s) Isai. 9, 1.

16. Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: et sedentibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis.

17. (t) Exinde coepit Iesus praedicare, et dicere: Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum. (t) Marc. 1, 15.

18. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilaeae, (a) vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, et Andream fratrem eius, mittentes rete in mare, (erant enim piscatores) — (a) *Marc.* 1, 16. *Luc.* 5, 2.

19. Et ait illis: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum.

20. At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.

21. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, et Ioannem fratrem eius in navi cum Zebedaeo patre eorum, reficientes retia sua: et vocavit eos.

22. Illi autem statim relictis retibus et patre, secuti sunt eum.

23. Et circuibat Iesus totam Galilaeam, docens in synagogis eorum, et praedicans evangelium regni: et sanans omnem languorem, et omnem infirmitatem in populo.

24. Et abiit opinio eius in totam Syriam, et obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, et tormentis comprehensos, et qui daemonia habebant, et lunaticos, et paralyticos, et curavit eos:

25. (b) Et secutae sunt eum turbae multae de Galilaea, et Decapoli, et de Ierosolymis, et de Iudaea, et de trans Iordanem. — (b) *Marc.* 3, 7. *Luc.* 6, 17.

CAPUT V.

Octo tradit beatitudines: apostolos salem terrae et lucem mundi dicit: nec venit ut solvat legem aut prophetas, sed adimpleat, docens de non irascendo fratri, sed ut ei reconciliemur, de non concupiscenda muliere, de membro scandalizante abiiciendo, de uxore extra casum adulterii non dimittenda: non iurandum, nec malo resistendum, inimicos diligendos, et de male meritis bene merendum.

1. Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem, et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius,

2. Et aperiens os suum docebat eos, dicens:

3. (c) Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum caelorum. — (c) *Luc.* 6, 20.

4. (d) Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram. — (d) *Ps.* 36, 11.

5. (e) Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. — (e) *Isai.* 61, 2.

6. Beati, qui esuriunt, et sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

8. (f) Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. — (f) *Ps.* 23, 4.

9. Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

10. (g) Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum caelorum. — (g) 1 *Pet.* 2, 20. *et* 3, 14. *et* 4, 14.

11. Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me:

12. Gaudete, et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

13. Vos estis sal terrae. (h) Quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus. — (h) *Marc.* 9, 49. *Luc.* 14, 34.

14. Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita.

15. (i) Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus, qui in domo sunt. — (i) *Marc.* 4, 21. *Luc* 8, 16. *et* 11, 33.

16. Sic luceat lux vestra coram hominibus: (k) ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum, qui in caelis est. — (k) 1 *Petr.* 2, 12.

17. Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere.

18. (l) Amen quippe dico vobis, donec transeat caelum et terra, iota unum, aut unus apex non praeteribit a lege, donec omnia fiant. — (l) *Luc.* 16, 17.

19. (m) Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum: qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. — (m) *Iac.* 2, 10.

20. Dico enim vobis, quia nisi abundaverit iustitia vestra (n) plus quam Scribarum, et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. — (n) *Luc.* 11, 39.

21. Audistis quia dictum est antiquis: (o) Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. — (o) *Exod.* 20, 13. *Deut.* 5, 17.

22. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennae ignis.

23. Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te:

24. Relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo: et tunc veniens offeres munus tuum.

25. (p) Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo: ne forte tradat te adversarius iudici, et iudex tradat te ministro: et in carcerem mittaris. — (p) *Luc.* 12, 58.

26. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.

27. Audistis quia dictum est antiquis: (q) Non moechaberis. — (q) *Exod.* 20, 14.

28. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo.

29. (r) Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et proiice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. — (r) *Marc.* 9, 46. *Infra* 18, 8.

30. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, et proiice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.

31. Dictum est autem: (s) Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. — (s) *Deut* 24, 1. *Inf.* 19. 7.

32. Ego autem dico vobis: (t) Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari: et qui dimissam duxerit, adulterat. — (t) *Marc* 10, 11. *Luc.* 16, 18. 1 *Cor.* 7, 10.

33. Iterum audistis quia dictum est antiquis: (u) Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. — (u) *Exod* 20, 7. *Levit.* 19, 12. *Deut.* 5, 11. *Iac.* 5, 12.

34. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per caelum, quia thronus Dei est:

35. Neque per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per Ierosolymam, quia civitas est magni regis:

36. Neque per caput tuum iuraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

37. (v) Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, a malo est. — (v) *Iac* 5, 12.

38. Audistis quia dictum est: (x) Oculum pro oculo, et dentem pro dente. — (x) *Exod.* 21, 24. *Lev.* 24, 20. *Deut* 19, 21.

39. Ego autem dico vobis, non resistere malo: (y) sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi et alteram: — (y) *Luc.* 6, 29.

(a) 1 Cor. 6, 7. 40. (*a*) Et ei, qui vult tecum iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium.

41. Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo.

(b) Deut. 15, 8. 42. (*b*) Qui petit a te, da ei: et volenti mutuari a te, ne avertaris.

(c) Lev. 19, 18. 43. Audistis quia dictum est: (*c*) Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum.

(d) Luc. 6, 27. (e) Rom. 12, 20. (f) Luc. 23, 34. Act. 7, 59. 44. Ego autem dico vobis: (*d*) Diligite inimicos vestros, (*e*) benefacite his, qui oderunt vos: (*f*) et orate pro persequentibus, et calumniantibus vos:

45. Ut sitis filii patris vestri, qui in caelis est: qui solem suum oriri facit super bonos, et malos: et pluit super iustos et iniustos.

46. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt?

47. Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne et ethnici hoc faciunt?

48. Estote ergo vos perfecti, sicut et pater vester caelestis perfectus est.

CAPUT VI.

Docet Christus quo modo faciendae sint eleemosyna et oratio, traditque discipulis formam orandi, et offensas aliis condonandi: item quo modo sit ieiunandum: quod non in terra sed in coelo thesaurizandum, oculus mundandus, non serviendum duobus dominis: vitat itaque sollicitudinem de victu, vestitu, et de crastino.

1. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in caelis est.

2. Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis, et in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

3. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua:

4. Ut sit eleemosyna tua in abscondito, et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

5. Et cum oratis, non eritis sicut hypocritae, qui amant in synagogis, et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

6. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito: et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

7. Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici. putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur.

8. Nolite ergo assimilari eis. scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.

(g) Luc. 11, 2. 9. Sic ergo vos orabitis: (*g*) Pater noster, qui es in caelis: sanctificetur nomen tuum.

10. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in caelo, et in terra.

11. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.

12. Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

13. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos a malo. Amen.

(h) Eccli. 28, 3. 4. 5. Infra 18, 35. Marc. 11, 25. 14. (*h*) Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet et vobis pater vester caelestis delicta vestra.

15. Si autem non dimiseritis hominibus: nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

16. Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes. exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

17. Tu autem, cum ieiunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava,

18. Ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito: et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

19. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi aerugo, et tinea demolitur: et ubi fures effodiunt, et furantur.

(i) Luc. 12, 33. 1 Tim. 6, 19. 20. (*i*) Thesaurizate autem vobis thesauros in caelo: ubi neque aerugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec furantur.

21. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum.

(k) Luc. 11, 34. 22. (*k*) Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit.

23. Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebrae sunt: ipsae tenebrae quantae erunt?

(l) Luc. 16, 13. 24. (*l*) Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, et alterum diliget: aut unum sustinebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo servire, et mammonae.

(m) Psal. 54, 23. Luc. 12, 22. Philip. 4, 6. 1 Tim. 6, 7. 1 Petr. 5, 7. 25. (*m*) Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animae vestrae quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca: et corpus plus quam vestimentum?

26. Respicite volatilia caeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: et pater vester caelestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

27. Quis autem vestrum cogitans potest adiicere ad staturam suam cubitum unum?

28. Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent.

29. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.

30. Si autem foenum agri quod hodie est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicae fidei?

31. Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32. Haec enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester, quia his omnibus indigetis.

33. Quaerite ergo primum regnum Dei, et iustitiam eius: et haec omnia adiicientur vobis.

34. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibiipsi. sufficit diei malitia sua.

CAPUT VII.

Docet nos iudicandum: de festuca in oculo fratris, et trabe in proprio oculo: sanctum non dandum canibus: omnem petentem, quaerentem, et pulsantem a Deo exaudiri: faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per angustam portam ad vitam intrandum; quomodo dignoscantur falsi prophetae, et arbor bona a mala: comparatio de audiente Christi verba, et operante aut non operante iuxta illa.

(n) Luc. 6, 37. Rom. 2, 1. (o) Marc. 4, 24. 1. Nolite iudicare, (*n*) ut non iudicemini.

2. In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini: (*o*) et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

3. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: et trabem in oculo tuo non vides?

4. Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eiiciam festucam de oculo tuo: et ecce trabs est in oculo tuo?

5. Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui.

6. Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos.

(a) Inf. 21, 22. Marc. 11, 24. Luc. 11, 9. Ioan. 14, 13. Iac. 1, 6. 7. (a) Petite, et dabitur vobis: quaerite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis.

8. Omnis enim, qui petit, accipit: et qui quaerit, invenit: et pulsanti aperietur.

(b) Luc. 11, 11. 9. (b) Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?

10. Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?

11. Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis pater vester, qui in caelis est, dabit bona petentibus se?

(c) Tob. 4, 16. Luc. 6, 31. 12. (c) Omnia ergo quaecumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis. Haec est enim lex, et Prophetae.

(d) Luc. 13, 24. 13. (d) Intrate per angustam portam: quia lata porta, et spatiosa via est, quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam.

14. Quam angusta porta, et arcta via est, quae ducit ad vitam: et pauci sunt, qui inveniunt eam!

15. Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:

16. A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?

17. Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.

18. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.

(e) Sup. 3, 10. 19. (e) Omnis arbor, quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.

20. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

(f) Inf. 25, 11. Luc. 6, 46. 21. (f) Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum caelorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum.

22. Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine,
(g) Act. 19, 13. nonne in nomine tuo prophetavimus, et (g) in nomine tuo daemonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus?

23. Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos:
(h) Psal. 6, 9. Inf. 25, 41. Luc. 13, 27. (h) discedite a me, qui operamini iniquitatem.

(i) Luc. 6, 48. Rom. 2, 13. Iac. 1, 22. 24. (i) Omnis ergo, qui audit verba mea haec, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui aedificavit domum suam supra petram,

25. Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super petram.

26. Et omnis, qui audit verba mea haec, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui aedificavit domum suam super arenam:

27. Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina illius magna.

28. Et factum est: cum consummasset Iesus verba haec, admirabantur turbae super doctrina eius.

(k) Marc. 1, 22. Luc. 4, 32. 29. (k) Erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut Scribae eorum, et Pharisaei.

CAPUT VIII.

Curatum leprosum Iesus mittit ad sacerdotes: sanat puerum centurionis, cuius fidem commendat; item socrum Petri febricitantem, aliosque plurimos male habentes: verbo spiritus eiicit: scribam sequi volentem reiicit, alium vero patre insepulto mox sequi iubet: navicula fluctibus periclitante excitatus a discipulis mare sedat: duos quoque daemoniacos apud Gerasenos liberat, daemonibus in porcos ingredi permittens; quo viso Geraseni precantur ut a suis finibus discedat.

1. Cum autem descendisset de monte, secutae sunt eum turbae multae:

2. (l) Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. (l) Marc. 1, 40. Luc. 5, 12.

3. Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius.

4. Et ait illi Iesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, (m) ostende te sacerdoti, et offer munus, quod praecepit Moyses, in testimonium illis. (m) Lev. 14, 2.

5. (n) Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, (n) Luc. 7, 1.

6. Et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, et male torquetur.

7. Et ait illi Iesus: Ego veniam, et curabo eum.

8. Et respondens Centurio, ait: (o) Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. (o) Luc. 7, 6.

9. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: et dico huic, Vade, et vadit: et alii, Veni, et venit: et servo meo, Fac hoc, et facit.

10. Audiens autem Iesus miratus est, et sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel.

11. Dico autem vobis, quod multi (p) ab Oriente, et Occidente venient, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Iacob in regno caelorum: (p) Mal. 1, 11.

12. Filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, et stridor dentium.

13. Et dixit Iesus Centurioni: Vade, et sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

14. Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem, et febricitantem:

15. Et tetigit manum eius, et dimisit eam febris, et surrexit, et ministrabat eis.

16. (q) Vespere autem facto, obtulerunt ei multos daemonia habentes: et eiiciebat spiritus verbo: et omnes male habentes curavit: (q) Marc. 1, 32.

17. Ut adimpleretur quod dictum est per (r) Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit: et aegrotationes nostras portavit. (r) Isai. 53, 4. 1 Petr. 2, 24.

18. Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit ire trans fretum.

19. Et accedens unus scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.

20. Et dicit ei Iesus: (s) Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. (s) Luc. 9, 58.

21. Alius autem de discipulis eius ait illi: Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum.

22. Iesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

23. (t) Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli eius: (t) Marc. 4, 36. Luc. 8, 22.

24. Et ecce motus magnus factus est in mari ita ut navicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat.
25. Et accesserunt ad eum Discipuli eius, et suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.
26. Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis, modicae fidei? Tunc surgens imperavit ventis, et mari, et facta est tranquillitas magna.
27. Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti, et mare obediunt ei?
(a) Marc. 5, 1. Luc. 8, 26. 28. (a) Et cum venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes daemonia, de monumentis exeuntes, saevi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.
29. Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, et tibi, Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?
(b) Marc. 5, 11. Luc. 8, 32. 30. (b) Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens.
31. Daemones autem rogabant eum, dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.
32. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per praeceps in mare: et mortui sunt in aquis.
33. Pastores autem fugerunt: et venientes in civitatem, nunciaverunt omnia, et de eis, qui daemonia habuerant.
(c) Marc. 5, 17. Luc. 8, 37. 34. Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu: et (c) viso eo rogabant, ut transiret a finibus eorum.

CAPUT IX.

Paralyticum curat, scribis murmurantibus quod dixisset remissa illi peccata: vocat Matthaeum publicanum, et respondet pharisaeis murmurantibus quod cum publicanis ederet, quodque ipsius discipuli non ieiunarent: mulierem a sanguinis profluvio liberat: filiam principis mortuam suscitat: visu duobus caecis restituto, daemoniacum mutum sanat: et ubique praedicans omnes sanat infirmitates, dicens multam esse messem, paucos vero operarios.

1. Et ascendens in naviculam, transfretavit, et venit in civitatem suam.
(d) Marc. 2, 3. Luc. 5, 18. 2. (d) Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.
3. Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.
4. Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?
5. Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, et ambula?
6. Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam.
7. Et surrexit, et abiit in domum suam.
8. Videntes autem turbae timuerunt, et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.
(e) Marc. 2, 14. Luc. 5, 27. 9. (e) Et, cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthaeum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.
10. Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani, et peccatores venientes discumbebant cum Iesu, et discipulis eius.
11. Et videntes Pharisaei, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis, et peccatoribus manducat Magister vester?
12. At Iesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.
13. Euntes autem discite quid est: (f) Misericordiam volo, et non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, (g) sed peccatores. (f) Osee 6, 6. Inf. 12, 7. (g) 1 Tim. 1, 15.
14. Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, dicentes: (h) Quare nos, et Pharisaei ieiunamus frequenter: discipuli autem tui non ieiunant? (h) Marc. 2, 18. Luc. 5, 33.
15. Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: et tunc ieiunabunt.
16. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius a vestimento: et peior scissura fit.
17. Neque mittunt vinum novum in utres veteres. alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt: et ambo conservantur.
18. (i) Haec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, et adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet. (i) Marc. 5, 22. Luc. 8, 41.
19. Et surgens Iesus, sequebatur eum, et discipuli eius.
20. (k) Et ecce mulier, quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti eius. (k) Marc. 5, 25. Luc. 8, 43.
21. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius: salva ero.
22. At Iesus conversus, et videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.
23. Et cum venisset Iesus in domum principis, et vidisset tibicines et turbam tumultuantem, dicebat:
24. Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.
25. Et cum eiecta esset turba, intravit: et tenuit manum eius. Et surrexit puella.
26. Et exiit fama haec in universam terram illam.
27. Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo caeci, clamantes, et dicentes: Miserere nostri, fili David.
28. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum caeci. Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.
29. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.
30. Et aperti sunt oculi eorum: et comminatus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat.
31. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.
32. Egressis autem illis, (l) ecce obtulerunt ei hominem mutum, daemonium habentem. (l) Inf. 12, 22. Luc. 11, 14.
33. Et eiecto daemonio, locutus est mutus, et miratae sunt turbae, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel.
34. Pharisaei autem dicebant: In principe daemoniorum eiicit daemones.
35. (m) Et circuibat Iesus omnes civitates, et castella, docens in synagogis eorum, et praedicans evangelium regni, et curans omnem languorem, et omnem infirmitatem. (m) Marc. 6, 6.
36. Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, et iacentes sicut oves non habentes pastorem.
37. Tunc dicit discipulis suis: (n) Messis quidem multa, operarii autem pauci. (n) Luc. 10, 2.
38. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

Legatio ac instructio duodecim apostolorum (quorum hic nomina recensentur) ad evangelizandum Iudaeis, et daemoniacos infirmosque curandos, qui adversus mala hic imminentia praemonentur et roborantur: Christus non venit ut mittat pacem, sed gladium, ipseque coram hominibus confitendus est, neque quidquam eius amori praeponendum: honorans autem alios propter Christum, honorat Christum, et ita mercedem recipiet.

(a) Marc. 3, 13. Luc. 6, 13. et 9, 1. 1. Et convocatis duodecim discipulis suis, (a) dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eiicerent eos, et curarent omnem languorem, et omnem infirmitatem.

2. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt haec. Primus: Simon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater eius,

3. Iacobus Zebedaei, et Ioannes frater eius, Philippus, et Bartholomaeus, Thomas, et Matthaeus publicanus, Iacobus Alphaei, et Thaddaeus,

4. Simon Cananaeus, et Iudas Iscariotes, qui et tradidit eum.

5. Hos duodecim misit Iesus: praecipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

(b) Act. 13, 46. 6. Sed potius ite (b) ad oves, quae perierunt domus Israel.

7. Euntes autem praedicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum caelorum.

8. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, daemones eiicite: gratis accepistis, gratis date.

(c) Marc. 6, 8. Luc. 9, 3. et 10, 4. 9. (c) Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris:

10. Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

11. In quamcumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: et ibi manete donec exeatis.

12. Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos.

14. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

15. Amen dico vobis: Tolerabilius erit terrae Sodomorum, et Gomorrhaeorum in die iudicii, quam illi civitati.

(d) Luc. 10, 3. 16. (d) Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae.

17. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos:

18. Et ad praesides, et ad reges ducemini propter me in testimonium illis, et gentibus.

(e) Luc. 12, 11. 19. (e) Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

20. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

21. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium: et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient:

22. Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

23. Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis.

24. (f) Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. (f) Luc. 6, 40. Ioan. 13, 16. et 15, 20.

25. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius: et servo, sicut dominus eius. Si Patrem familias Beelzebub vocaverunt: quanto magis domesticos eius?

26. Ne ergo timueritis eos: (g) Nihil enim est opertum, quod non revelabitur: et occultum, quod non scietur. (g) Marc. 4, 22. Luc. 8, 17. et 12, 2.

27. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: et quod in aure auditis, praedicate super tecta.

28. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest et animam, et corpus perdere in gehennam.

29. (h) Nonne duo passeres asse veneunt: et unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? (h) 2 Reg. 14, 11. Act. 27, 34.

30. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.

31. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.

32. (i) Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in caelis est: (i) Marc. 8, 38. Luc. 9, 26. et 12, 8. 2 Tim. 2, 12.

33. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in caelis est.

34. (k) Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium. (k) Luc. 12, 51.

35. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam:

36. (l) Et inimici hominis, domestici eius. (l) Mich. 7, 6.

37. (m) Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus. et qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus. (m) Luc. 14, 26.

38. (n) Et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus. (n) Inf. 16, 24. Marc. 8, 34. Luc. 14, 27.

39. Qui invenit animam suam, perdet illam: et qui (o) perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. (o) Luc. 9, 24. et 17, 33. Ioan. 12, 25.

40. (p) Qui recipit vos, me recipit: et qui me recipit, recipit eum, qui me misit. (p) Luc. 10, 16. Ioan. 13, 20.

41. Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet: et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

42. (q) Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. (q) Marc. 9, 40.

CAPUT XI.

Ioannes de carcere nuntios mittit ad Iesum: quibus post Christi responsum abeuntibus, ipse coram turbis laudat Ioannem: Iudaeos vero pueris in foro invicem acclamantibus assimilat, exprobrans civitatibus obstinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confessio Iesu ad Patrem: oneratos ad se vocat Christus, dicens iugum suum esse suave.

1. Et factum est, cum consummasset Iesus, praecipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret, et praedicaret in civitatibus eorum.

2. (r) Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, (r) Luc. 7, 18.

3. Ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

4. Et respondens Iesus ait illis: Euntes renunciate Ioanni quae audistis, et vidistis.

(a) Isai. 35, 5. *(b) Isai.* 61, 1. 5. (a) Caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, (b) pauperes evangelizantur:

6. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

(c) Luc. 7, 24. 7. (c) Illis autem abeuntibus, coepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

8. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

9. Sed quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, et plus quam prophetam.

(d) Mal. 3, 1. *Marc.* 1, 2. *Luc.* 7, 27. 10. Hic est enim, de quo scriptum est: (d) Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te.

11. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista: qui autem minor est in regno caelorum, maior est illo.

12. A diebus autem Ioannis Baptistae usque nunc, regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud.

13. Omnes enim prophetae, et lex usque ad Ioannem prophetaverunt:

(e) Mal. 4, 5. 14. Et si vultis recipere, (e) Ipse est Elias, qui venturus est.

15. Qui habet aures audiendi, audiat.

16. Cui autem similem aestimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro: qui clamantes coaequalibus

17. Dicunt: Cecinimus vobis, et non saltastis: lamentavimus, et non planxistis.

18. Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, et dicunt: Daemonium habet.

19. Venit filius hominis manducans, et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax, et potator vini, publicanorum, et peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filiis suis.

20. Tunc coepit exprobrare civitatibus, in quibus factae sunt plurimae virtutes eius, quia non egissent

(f) Luc. 10, 13. poenitentiam.

21. (f) Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida: quia, si in Tyro, et Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio, et cinere poenitentiam egissent.

22. Verumtamen dico vobis: Tyro, et Sidoni remissius erit in die iudicii, quam vobis.

23. Et tu Capharnaum, numquid usque in caelum exaltaberis? usque in infernum descendes. quia, si in Sodomis factae fuissent virtutes, quae factae sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem.

24. Verumtamen dico vobis, quia terrae Sodomorum remissius erit in die iudicii, quam tibi.

25. In illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine caeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis.

26. Ita Pater: quoniam sic fuit placitum ante te.

(g) Ioan. 6, 46. *et* 7, 28. *et* 8, 19. *et* 10, 15. 27. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. (g) Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare.

28. Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos.

29. Tollite iugum meum super vos, et discite a

(h) Ierem. 6, 16. me, quia mitis sum, et humilis corde: et (h) invenietis requiem animabus vestris.

30. (i) Iugum enim meum suave est, et onus meum leve. *(i) I Ioan.* 5, 3.

CAPUT XII.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, manum quoque aridam sabbato curat: pharisaeorum machinationi tacitus cedens, variosque a se curatos silere praecipiens, implet Isaiae vaticinium: daemoniaco, caeco et muto curato, pharisaeis ipsum in Beelzebub eiicere daemonia blasphemantes convincit falsum dicere; dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, et de omni verbo otioso reddendam rationem: scribis autem et pharisaeis signum petentibus, dandum dicit Ionae signum: et quae sint mater et fratres ipsius.

1. In illo tempore abiit Iesus per sata sabbato: (k) discipuli autem eius esurientes coeperunt vellere *(k) Marc.* 2, 23. *Luc.* 6, 1.
spicas, et manducare.

2. Pharisaei autem videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis.

3. At ille dixit eis: Non legistis (l) quid fecerit *(l) 1 Reg.* 21, 6.
David, quando esuriit, et qui cum eo erant:

4. Quomodo intravit in domum Dei, et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, (m) nisi solis sacerdotibus? *(m) Lev.* 24, 9.

5. Aut non legistis in lege (n) quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt? *(n) Num.* 28, 9.

6. Dico autem vobis, quia templo maior est hic.

7. Si autem sciretis, quid est: (o) Misericordiam volo, et non sacrificium: numquam condemnassetis innocentes: *(o) 1 Reg.* 15, 22. *Eccle.* 4, 17. *Osee* 6, 6. *Sup.* 9, 13.

8. Dominus enim est filius hominis etiam sabbati.

9. Et cum inde transisset, venit in synagogam eorum.

10. (p) Et ecce homo manum habens aridam, et interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum. *(p) Marc.* 3, 1. *Luc.* 6, 6.

11. Ipse autem dixit illis: (q) Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, et si ceciderit haec sabbatis in foveam, nonne tenebit, et levabit eam? *(q) Deut.* 22, 4.

12. Quanto magis melior est homo ove? Itaque licet sabbatis benefacere.

13. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est sanitati sicut altera.

14. Exeuntes autem Pharisaei, consilium faciebant adversus eum, quomodo perderent eum.

15. Iesus autem sciens recessit inde: et secuti sunt eum multi, et curavit eos omnes:

16. Et praecepit eis ne manifestum eum facerent.

17. Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem:

18. (r) Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animae meae. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nunciabit. *(r) Isai.* 42, 1.

19. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius:

20. Arundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium:

21. Et in nomine eius Gentes sperabunt.

22. Tunc oblatus est ei daemonium habens, caecus, et mutus, et curavit eum ita ut loqueretur, et videret.

23. Et stupebant omnes turbae, et dicebant: Numquid hic est filius David?

24. (s) Pharisaei autem audientes, dixerunt: Hic non eiicit daemones nisi in Beelzebub principe daemoniorum. *(s) Supra* 9, 34. *Marc.* 3, 22. *Luc.* 11, 15.

25. Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: (a) Omne regnum divisum contra se, desolabitur: et omnis civitas, vel domus divisa contra se, non stabit.

(a) Luc. 11, 17.

26. Et si satanas satanam eiicit, adversus se divisus est: quomodo ergo stabit regnum eius?

27. Et si ego in Beelzebub eiicio daemones, filii vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.

28. Si autem ego in spiritu Dei eiicio daemones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, et vasa eius diripere, nisi prius alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.

30. Qui non est mecum, contra me est: et qui non congregat mecum, spargit.

31. (b) Ideo dico vobis: Omne peccatum, et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur.

(b) Marc. 3, 28. 29. Luc. 12, 10.

32. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo, neque in futuro.

33. Aut facite arborem bonam, et fructum eius bonum: aut facite arborem malam, et fructum eius malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur.

34. Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? (c) ex abundantia enim cordis os loquitur.

(c) Luc. 6, 45.

35. Bonus homo de bono thesauro profert bona: et malus homo de malo thesauro profert mala.

36. Dico autem vobis quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.

37. Ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis.

38. Tunc responderunt ei quidam de Scribis et Pharisaeis, dicentes: Magister, volumus a te signum videre.

39. Qui respondens ait illis: (d) Generatio mala, et adultera signum quaerit: et signum non dabitur ei, nisi signum (e) Ionae prophetae.

(d) Inf. 16, 4. Luc. 11, 29. 1 Cor. 1, 22. (e) Ion. 2, 1.

40. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, et tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terrae tribus diebus, et tribus noctibus.

41. (f) Viri Ninivitae surgent in iudicio cum generatione ista, et condemnabunt eam: quia poenitentiam egerunt in praedicatione Ionae. Et ecce plus quam Ionas hic.

(f) Ion. 3, 5.

42. Regina austri surget in iudicio cum generatione ista, et condemnabit eam: (g) quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic.

(g) 3 Reg. 10, 1. 2 Par. 9, 1.

43. (h) Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quaerens requiem, et non invenit.

(h) Luc. 11, 24.

44. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, et ornatam.

45. Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum nequiores se, et intrantes habitant ibi: (i) et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit et generationi huic pessimae.

(i) 2 Petr. 2, 20.

46. (k) Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, et fratres stabant foris, quaerentes loqui ei.

(k) Marc. 3, 31. Luc. 8, 19.

47. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, et fratres tui foris stant quaerentes te.

48. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei?

49. Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, et fratres mei.

50. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in caelis est: ipse meus frater, et soror, et mater est.

CAPUT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas seminantis ac zizaniorum, quas etiam discipulis interpretatur; item parabolas de grano sinapis, de fermento in farina occultato, de thesauro et margarita inventis; de reti in mare misso, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non esse sine honore nisi in propria patria.

1. In illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare.

2. (l) Et congregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut in naviculam ascendens sederet: et omnis turba stabat in littore,

(l) Marc. 4, 1. Luc. 8, 4.

3. Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui seminat, seminare.

4. Et dum seminat, quaedam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres caeli, et comederunt ea.

5. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: et continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terrae.

6. Sole autem orto aestuaverunt: et quia non habebant radicem, aruerunt.

7. Alia autem ceciderunt in spinas: et creverunt spinae, et suffocaverunt ea.

8. Alia autem ceciderunt in terram bonam: et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.

9. Qui habet aures audiendi, audiat.

10. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

11. Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni caelorum: illis autem non est datum.

12. (m) Qui enim habet, dabitur ei, et abundabit: qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo.

(m) Infra 25, 29.

13. Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, et audientes non audiunt, neque intelligunt.

14. Et adimpletur in eis prophetia Isaiae dicentis: (n) Auditu audietis, et non intelligetis: et videntes videbitis, et non videbitis.

(n) Isai. 6, 9. Marc. 4, 12. Luc. 8, 10. Ioan. 12, 40. Actor. 28, 26. Rom. 11, 8.

15. Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clauserunt: nequando videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanem eos.

16. Vestri autem beati oculi quia vident, et aures vestrae quia audiunt.

17. (o) Amen quippe dico vobis, quia multi prophetae, et iusti cupierunt videre quae videtis, et non viderunt: et audire quae auditis, et non audierunt.

(o) Luc. 10, 24.

18. Vos ergo audite parabolam seminantis.

19. Omnis, qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus, et rapit quod seminatum est in corde eius: hic est qui secus viam seminatus est.

20. Qui autem super petrosa seminatus est, hic est, qui verbum audit, et continuo cum gaudio accipit illud:

21. Non habet autem in se radicem, sed est temporalis: facta autem tribulatione et persecutione propter verbum, continuo scandalizatur.

22. Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui

verbum audit, et solicitudo saeculi istius, et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur.

23. Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum, et intelligit, et fructum affert, et facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero trigesimum.

(a) Marc. 4, 26. 24. (a) Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum caelorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo.

25. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, et superseminavit zizania in medio tritici, et abiit.

26. Cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania.

27. Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?

28. Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit: Servi autem dixerunt ei, Vis, imus, et colligimus ea?

29. Et ait: Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum.

30. Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.

(b) Marc. 4, 31. Luc. 13, 19. 31. (b) Aliam parabolam proposuit eis, dicens: Simile est regnum caelorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo:

32. Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creverit, maius est omnibus oleribus, et fit arbor, ita ut volucres caeli veniant, et habitent in ramis eius.

(c) Luc. 13, 21. 33. Aliam parabolam locutus est eis. (c) Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentatum est totum.

34. Haec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas: et sine parabolis non loquebatur eis:

35. Ut impleretur quod dictum erat per Prophetam
(d) Psalm. 77, 2. dicentem: (d) Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi.

(e) Marc. 4, 34. 36. (e) Tunc, dimissis turbis, venit in domum: et accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.

37. Qui respondens ait illis: Qui seminat bonum semen, est Filius hominis.

38. Ager autem, est mundus. Bonum vero semen, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt nequam.

39. Inimicus autem, qui seminavit ea, est diabolus.
(f) Apoc. 14, 15. (f) Messis vero, consummatio saeculi est. Messores autem, angeli sunt.

40. Sicut ergo colliguntur zizania, et igni comburuntur: sic erit in consummatione saeculi.

41. Mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala, et eos, qui faciunt iniquitatem:

42. Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, et stridor dentium.

(g) Sap. 3, 7. Dan. 12, 3. 43. (g) Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

44. Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro: quem qui invenit homo, abscondit, et prae gaudio illius vadit, et vendit universa quae habet, et emit agrum illum.

45. Iterum simile est regnum caelorum homini negotiatori, quaerenti bonas margaritas.

46. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, et vendidit omnia quae habuit, et emit eam.

47. Iterum simile est regnum caelorum sagenae missae in mare, et ex omni genere piscium congreganti.

48. Quam, cum impleta esset, educentes, et secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.

49. Sic erit in consummatione saeculi: exibunt angeli, et separabunt malos de medio iustorum,

50. Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, et stridor dentium.

51. Intellexistis haec omnia? Dicunt ei: Etiam.

52. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera.

53. Et factum est, cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde.

54. Et (h) veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur, et dicerent: Unde huic sapientia haec, et virtutes? (h) Marc. 6, 1. Luc. 4, 16.

55. (i) Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, et fratres eius, Iacobus, et Ioseph, et Simon, et Iudas: (i) Ioan. 6, 42.

56. Et sorores eius, nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista?

57. Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in domo sua.

58. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

CAPUT XIV.

Caput Ioannis datur puellae saltatrici: Iesus quinque virorum millia in deserto quinque panibus et duobus piscibus satiat, sublatis duodecim reliquiarum cophinis: et super mare ambulans discipulos tempestate agitatos confortat, Petrumque a submersione liberat: in terra Genesar varii curantur languores tactu vestimenti ipsius.

1. In illo tempore audivit (k) Herodes tetrarcha famam Iesu: (k) Marc. 6, 14. Luc. 9, 7.

2. Et ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo.

3. (l) Herodes enim tenuit Ioannem, et alligavit eum: et posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui. (l) Marc. 6, 17. Luc. 3, 19.

4. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.

5. Et volens illum occidere, timuit populum: (m) quia sicut prophetam eum habebant. (m) Infra 21, 26.

6. Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio, et placuit Herodi.

7. Unde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.

8. At illa praemonita a matre sua, Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistae.

9. Et contristatus est rex: propter iuramentum autem, et eos, qui pariter recumbebant, iussit dari.

10. Misitque et decollavit Ioannem in carcere.

11. Et allatum est caput eius in disco, et datum est puellae, et attulit matri suae.

12. Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus eius, et sepelierunt illud: et venientes nunciaverunt Iesu.

13. (n) Quod cum audisset Iesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: et cum audissent turbae, secutae sunt eum pedestres de civitatibus. (n) Marc. 6, 31. Luc. 9, 10. Ioan. 6, 1.

14. Et exiens vidit turbam multam, et misertus est eis, et curavit languidos eorum.

15. Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, et hora iam praeteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.

16. Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare.

Ioan. 6,9. 17. Responderunt ei: (*a*) Non habemus hic nisi quinque panes, et duos pisces.

18. Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.

19. Et cum iussisset turbam discumbere super foenum, acceptis quinque panibus, et duobus piscibus, aspiciens in caelum benedixit, et fregit, et dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

20. Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21. Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, et parvulis.

(*b*) *Marc.* 6, 45. 22. (*b*) Et statim compulit Iesus discipulos ascendere in naviculam, et praecedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

(*c*) *Ioan.* 6,15. 23. Et dimissa turba, (*c*) ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.

24. Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

25. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.

26. Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et prae timore clamaverunt.

27. Statimque Iesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: ego sum, nolite timere.

28. Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, iube me ad te venire super aquas.

29. At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam ut veniret ad Iesum.

30. Videns vero ventum validum, timuit: et cum coepisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac.

31. Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum: et ait illi: Modicae fidei, quare dubitasti?

32. Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus.

33. Qui autem in navicula erant, venerunt, et adoraverunt eum, dicentes: Vere filius Dei es.

(*d*) *Marc.* 6, 53. 34. (*d*) Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar.

35. Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, et obtulerunt ei omnes male habentes;

36. Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.

CAPUT XV.

Pharisaeorum de lavandis manibus aliisque rebus traditiones, quas Dei mandatis praeponebant: et quae sint coinquinantia hominem: mulier Chananaea perseveranti fide ac supplicatione impetrat filiae curationem: Iesus curatis iuxta mare Galilaeae variis languoribus, quatuor virorum millia septem panibus paucisque pisciculis satiat, sublatis septem sportarum reliquiis.

(*e*) *Marc.* 7,1. 1. Tunc (*e*) accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribae, et Pharisaei, dicentes:

(*f*) *Marc.* 7,5. 2. (*f*) Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cum panem manducant.

3. Ipse autem respondens ait illis: Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit:

4. (*g*) Honora patrem, et matrem. et: (*h*) Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. (*g*) *Exod.* 20, 12. *Deut.* 5, 16. *Eph.* 6, 2.

5. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: (*h*) *Exod.* 21, 17. *Lev.* 20,9. *Prov.* 20, 20.

6. Et non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

7. Hypocritae, bene prophetavit de vobis Isaias, dicens:

8. (*i*) Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me. (*i*) *Isai.* 29, 13. *Marc.* 7,6.

9. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas, et mandata hominum.

10. Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, et intelligite.

11. Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12. Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisaei audito verbo hoc, scandalizati sunt?

13. At ille respondens ait: (*k*) Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus caelestis, eradicabitur. (*k*) *Ioan.* 15,2.

14. Sinite illos: (*l*) caeci sunt, et duces caecorum. caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt. (*l*) *Luc.* 6,39.

15. (*m*) Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam. (*m*) *Marc.* 7, 17.

16. At ille dixit: Adhuc et vos sine intellectu estis?

17. Non intelligitis quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, et in secessum emittitur?

18. Quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem:

19. De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae.

20. Haec sunt, quae coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

21. (*n*) Et egressus inde Iesus secessit in partes Tyri, et Sidonis. (*n*) *Marc.* 7, 24.

22. Et ecce mulier Chananaea a finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine fili David: filia mea male a daemonio vexatur.

23. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes: Dimitte eam: quia clamat post nos.

24. Ipse autem respondens, ait: Non sum missus nisi (*o*) ad oves, quae perierunt domus Israel. (*o*) *Sup.* 10, 6. *Ioan.* 10, 3.

25. At illa venit, et adoravit eum, dicens: Domine, adiuva me.

26. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus.

27. At illa dixit: Etiam Domine: nam et catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum.

28. Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora.

29. Et cum transisset inde Iesus, venit secus Mare Galilaeae: et ascendens in montem, sedebat ibi.

30. (*p*) Et accesserunt ad eum turbae multae, ha- (*p*) *Isai.* 35,5.

bentes secum mutos, caecos, claudos, debiles, et alios multos: et proiecerunt eos ad pedes eius, et curavit eos:

31. Ita ut turbae mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, caecos videntes: et magnificabant Deum Israel.

(a) Marc. 8, 1. 32. (a) Iesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbae, quia triduo iam perseverant mecum, et non habent quod manducent: et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.

33. Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?

34. Et ait illis Iesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, et paucos pisciculos.

35. Et praecepit turbae, ut discumberent super terram.

36. Et accipiens septem panes, et pisces, et gratias agens, fregit, et dedit discipulis suis, et discipuli dederunt populo.

37. Et comederunt omnes, et saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

38. Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos, et mulieres.

39. Et, dimissa turba, ascendit in naviculam: et venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Iesus signi petitione ipsum tentantes arguit, quod signa temporum non diiudicarent: iubet discipulos cavere a fermento pharisaeorum ac sadducaeorum: ipsosque interrogat quem ipsum esse dicant, et Petro post illius responsionem promittit claves regni coelorum: suam autem passionem praedicens, a Petro increpatur: propter quod Satanam ipsum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, et Deum unicuique iuxta sua opera redditurum.

1. Et accesserunt ad eum Pharisaei, et Sadducaei
(b) Marc. 8, 11. tentantes: (b) et rogaverunt eum ut signum de caelo ostenderet eis.

(c) Luc. 12, 54. 2. At ille respondens, ait illis: (c) Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim caelum.

3. Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste caelum.

4. Faciem ergo caeli diiudicare nostis: signa autem
(d) Supra 12, 39. temporum non potestis scire? (d) Generatio mala et adultera signum quaerit: et signum non dabitur ei,
(e) Ion. 2, 1. (e) nisi signum Ionae prophetae. Et relictis illis, abiit.

5. Et cum venissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere.

(f) Marc. 8, 15. Luc. 12, 1. 6. Qui dixit illis: (f) Intuemini, et cavete a fermento Pharisaeorum, et Sadducaeorum.

7. At illi cogitabant intra se dicentes: Quia panes non accepimus.

8. Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicae fidei, quia panes non habetis?

(g) Sup. 14, 17. Ioan. 6, 9. 9. Nondum intelligitis, neque recordamini (g) quinque panum in quinque millia hominum, et quot cophinos sumpsistis?

(h) Supra 15, 34. 10. Neque (h) septem panum in quatuor millia hominum, et quot sportas sumpsistis?

11. Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis: Cavete a fermento Pharisaeorum, et Sadducaeorum?

12. Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum a fermento panum, sed a doctrina Pharisaeorum, et Sadducaeorum.

13. (i) Venit autem Iesus in partes Caesareae Philippi: et interrogabat discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis? (i) Marc. 8, 27.

14. At illi dixerunt: (k) Alii Ioannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Ieremiam, aut unum ex prophetis. (k) Marc. 8, 28. Luc. 9, 19.

15. Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis?

16. Respondens Simon Petrus dixit: (l) Tu es Christus, filius Dei vivi. (l) Ioan. 6, 70.

17. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar Iona: quia caro, et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in caelis est.

18. (m) Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam. (m) Ioan. 1, 42.

19. (n) Et tibi dabo claves regni caelorum. Et (o) quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis. (n) Isai. 22, 22. (o) Ioan. 20, 23.

20. Tunc praecepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Iesus Christus.

21. Exinde coepit Iesus ostendere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, et multa pati a senioribus, et Scribis, et principibus sacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere.

22. Et assumens eum Petrus, coepit increpare illum dicens: Absit a te, Domine: non erit tibi hoc.

23. Qui conversus, dixit Petro: (p) Vade post me satana, scandalum es mihi: quia non sapis ea, quae Dei sunt, sed ea, quae hominum. (p) Marc. 8, 33.

24. Tunc Iesus dixit discipulis suis: (q) Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. (q) Sup. 10, 38. Luc. 9, 23. et 14, 27.

25. (r) Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. (r) Luc. 17, 33. Ioan. 12, 25.

26. Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?

27. Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis: (s) et tunc reddet unicuique secundum opera eius. (s) Act. 17, 31. Rom. 2, 6.

28. Amen dico vobis, (t) sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo. (t) Marc. 8, 39. Luc. 9, 27.

CAPUT XVII.

Christi in monte transfiguratio, quam iubet discipulos silentio servare, donec a mortuis resurgat: Eliam dicit venturum, imo iam venisse, sed cognitum non fuisse, nempe Ioannem Baptistam: puerum lunaticum curat, quem discipuli ob modicam fidem curare non potuerant: ostendens quantae sint virtutis, fides similis grano sinapis, ieiunium, et oratio: passionem suam praedicit: pro se quoque et Petro didrachma solvit, invento in ore piscis statere.

1. Et post dies sex assumit Iesus Petrum, (u) et Iacobum, et Ioannem fratrem eius, et ducit illos in montem excelsum seorsum: (u) Marc. 9, 1. Luc. 9, 28.

2. Et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.

3. Et ecce apparuerunt illis Moyses, et Elias cum eo loquentes.

4. Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Eliae unum.

5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. (a) Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite.

(a) Sup. 3, 17. 2 Petr. 1, 17.

6. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, et timuerunt valde.

7. Et accessit Iesus, et tetigit eos: dixitque eis: Surgite, et nolite timere.

8. Levantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum.

9. Et descendentibus illis de monte, praecepit eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat.

10. Et interrogaverunt eum discipuli, dicentes: (b) Quid ergo Scribae dicunt quod Eliam oporteat primum venire?

(b) Marc. 9, 10.

11. (c) At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, et restituet omnia.

(c) Mal. 4, 5.

12. Dico autem vobis, (d) quia Elias iam venit, et non cognoverunt eum, (e) sed fecerunt in eo quaecumque voluerunt. Sic et Filius hominis passurus est ab eis.

(d) Supra 11, 14. (e) Sup. 14, 10.

13. Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

14. (f) Et cum venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, et male patitur: nam saepe cadit in ignem, et crebro in aquam.

(f) Marc. 9, 16. Luc. 9, 38.

15. Et obtuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum.

16. Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula, et perversa, quousque ero vobiscum? usquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me.

17. Et increpavit illum Iesus, et exiit ab eo daemonium, et curatus est puer ex illa hora.

18. Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto, et dixerunt: Quare nos non potuimus eiicere illum?

19. Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. (g) Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis.

(g) Luc. 17, 6.

20. Hoc autem genus non eiicitur nisi per orationem, et ieiunium.

21. Conversantibus autem eis in Galilaea, dixit illis Iesus: (h) Filius hominis tradendus est in manus hominum:

(h) Inf. 20, 18. Marc. 9, 30. Luc. 9, 44.

22. Et occident eum, et tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

23. Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, et dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma?

24. Ait: Etiam. Et cum intrasset in domum, praevenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terrae a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis, an ab alienis?

25. Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii.

26. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum: et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: et aperto ore eius, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, et te.

CAPUT XVIII.

Proposito parvulo docet quisnam maior sit in regno coelorum, et quam sit a pusillorum scandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, et Ecclesiam non audiens pro ethnico haberi, potestate ligandi atque solvendi discipulis tradita: docet etiam, quam sit apud Deum efficax duorum petitio sibi consentientium et quoties fratri in nos peccanti sit ignoscendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum servis suis, ineunte.

1. In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: (i) Quis putas, maior est in regno caelorum?

2. (k) Et advocans Iesus parvulum, statuit eum in medio eorum,

(i) Marc. 9, 33. Luc. 9, 46. (k) Inf. 19, 14.

3. Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, et (l) efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum.

(l) 1 Cor. 14, 20.

4. Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est maior in regno caelorum.

5. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

6. (m) Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris.

(m) Marc. 9, 41. Luc. 17, 2.

7. Vae mundo a scandalis. Necesse est enim ut veniant scandala: verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit.

8. (n) Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te: abscide eum, et proiice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum.

(n) Sup. 5, 30. Marc. 9, 42.

9. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et proiice abs te: bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

10. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, (o) quia angeli eorum in caelis semper vident faciem patris mei, qui in caelis est.

(o) Ps. 33, 8.

11. (p) Venit enim filius hominis salvare quod perierat.

(p) Luc. 19, 10.

12. (q) Quid vobis videtur? si fuerint alicui centum oves, et erraverit una ex eis: nonne relinquit nonagintanovem in montibus, et vadit quaerere eam, quae erravit?

(q) Luc. 15, 4.

13. Et si contigerit ut inveniat eam: amen dico vobis, quia gaudet super eam magis quam super nonagintanovem, quae non erraverunt.

14. Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in caelis est, ut pereat unus de pusillis istis.

15. (r) Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te, et ipsum solum. si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

(r) Lev. 19, 17. Eccli. 19, 13. Luc. 17, 3. Iac. 5, 19.

16. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, (s) ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.

(s) Deut. 19, 15. Ioan. 8, 17. 2 Cor. 13, 1. Hebr. 10, 28.

17. (t) Quod si non audierit eos: dic ecclesiae. si autem ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus, et publicanus.

(t) 1 Cor. 5, 11. 2 Thess. 3, 14.

18. (u) Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelo: et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo.

(u) Ioan. 20, 23.

19. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo, qui in caelis est.

20. Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

(o) Luc. 17, 4. 21. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: (o) Domine quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? usque septies?

22. Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies: sed usque septuagies septies.

23. Ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis.

24. Et cum coepisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.

25. Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus eius venundari, et uxorem eius, et filios, et omnia, quae habebat, et reddi.

26. Procidens autem servus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi.

27. Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, et debitum dimisit ei.

28. Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios: et tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

29. Et procidens conservus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi.

30. Ille autem noluit: sed abiit, et misit eum in carcerem donec redderet debitum.

31. Videntes autem conservi eius quae fiebant, contristati sunt valde: et venerunt, et narraverunt domino suo omnia, quae facta fuerant.

32. Tunc vocavit illum dñus suus: et ait illi: Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me:

33. Nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum?

34. Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.

35. Sic et Pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

CAPUT XIX.

Matrimonium docet ex sua institutione esse indissolubile, nec uxorem extra causam fornicationis posse dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui se castrarunt propter regnum caelorum: parvulis manus imponit; adolescens qui omnia se servasse praecepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus vendendis abit tristis: difficile ergo asserit divitem intrare regnum caelorum: et quid illis praemii sit qui omnibus relictis ipsum sequuntur.

1. Et factum est, cum consummasset Iesus sermo-
(b) Marc. 10, 1. nes istos, migravit a Galilaea, et (b) venit in fines Iudaeae trans Iordanem,

2. Et secutae sunt eum turbae multae, et curavit eos ibi.

(c) Marc. 10, 2. 3. (c) Et accesserunt ad eum Pharisaei tentantes eum, et dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa?

(d) Gen. 1, 27. 4. Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia (d) qui fecit hominem ab initio, masculum, et feminam fecit eos? et dixit:

(e) Gen. 2, 24. 1 Cor. 6, 16. Ephes. 5, 31. 5. (e) Propter hoc dimittet homo patrem, et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una.

6. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

(f) Deut. 24, 1. 7. Dicunt illi: (f) Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, et dimittere?

8. Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

9. (g) Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur: et qui dimissam duxerit, moechatur. (g) Sup. 5, 32. Marc. 10, 11. Luc. 16, 18. 1 Cor. 7, 10.

10. Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.

11. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

12. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum. Qui potest capere capiat.

13. (h) Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, et oraret. Discipuli autem increpabant eos. (h) Marc. 10, 13. Luc. 18, 15.

14. Iesus vero ait eis: (i) Sinite parvulos, et nolite (i) Sup. 18, 3.
eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum caelorum.

15. Et cum imposuisset eis manus, abiit inde.

16. (k) Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam aeternam? (k) Marc. 10, 17. Luc. 18, 18.

17. Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus est bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.

18. Dicit illi: Quae? Iesus autem dixit: (l) Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falsum testimonium dices: (l) Exod. 20, 13.

19. Honora patrem tuum, et matrem tuam, et diliges proximum tuum sicut teipsum.

20. Dicit illi adolescens: Omnia haec custodivi a iuventute mea, quid adhuc mihi deest?

21. Ait illi Iesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: et veni, sequere me.

22. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.

23. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum caelorum.

24. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum.

25. Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse?

26. Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28. Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

29. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit.

30. (m) Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. (m) Inf. 20, 16. Marc. 10, 31. Luc. 13, 30.

CAPUT XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis: Iesus discipulis passionem ac resurrectionem suam praedicit: et occasione ambitionis filiorum Zebedaei docet discipulos, quod non potestate et ostensione dominii, sed officio ministerii debeant esse maiores: egrediens vero Iericho duos caecos illuminat.

1. Simile est regnum caelorum homini patrifami-

lias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.

2. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam.

3. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos,

4. Et dixit illis: Ite et vos in vineam meam, et quod iustum fuerit dabo vobis.

5. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam, et nonam horam: et fecit similiter.

6. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi?

7. Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite et vos in vineam meam.

8. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineae procuratori suo: Voca operarios, et redde illis mercedem incipiens a novissimis usque ad primos.

9. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.

10. Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi: acceperunt autem et ipsi singulos denarios.

11. Et accipientes murmurabant adversus patremfamilias,

12. Dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, et aestus.

13. At ille respondens uni eorum, dixit: Amice non facio tibi iniuriam: nonne ex denario convenisti mecum?

14. Tolle quod tuum est, et vade: volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi.

15. Aut non licet mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

(a) Sup. 19, 30. Marc. 10, 31. Luc. 13, 30. 16. (a) Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

(b) Marc. 10, 32. Luc. 18, 31. 17. (b) Et ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, et ait illis:

18. Ecce ascendimus Ierosolymam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et Scribis, et condemnabunt eum morte,

19. Et tradent eum Gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum, et tertia die resurget.

(c) Marc. 10, 35. 20. (c) Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedaei cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo.

21. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram in regno tuo.

22. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.

23. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo.

(d) Marc. 10, 41. 24. (d) Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

(e) Luc. 22, 25. 25. (e) Iesus autem vocavit eos ad se, et ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: et qui maiores sunt, potestatem exercent in eos.

26. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister:

27. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.

(f) Philip. 2, 7. 28. (f) Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam, redemptionem pro multis.

29. (g) Et egredientibus illis ab Iericho, secuta est eum turba multa, (g) Marc. 10, 46. Luc. 18, 35.

30. Et ecce duo caeci sedentes secus viam, audierunt, quia Iesus transiret: et clamaverunt, dicentes: Domine miserere nostri, fili David.

31. Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David.

32. Et stetit Iesus, et vocavit eos, et ait: Quid vultis ut faciam vobis?

33. Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, et secuti sunt eum.

CAPUT XXI.

Iesus super asinam Ierusalem cum triumpho ingressus, negotiatores de templo eiicit, et pharisaeis de triumpho indignantibus respondet: discipulis autem de ficulnea Christi verbo arefacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de sua potestate retundit quaestione de Ioannis baptismo: et ex parabolis de homine duos filios habente, et de patrefamilias, cuius vinitores post alios servos, etiam filium vineae heredem occiderunt, praedicit regnum Dei a Iudaeis ad gentes transferendum.

1. Et cum appropinquassent Ierosolymis, (h) et venissent Bethphage ad Montem oliveti: tunc Iesus misit duos discipulos, (h) Marc. 11, 1. Luc. 19, 29.

2. Dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea: solvite, et adducite mihi:

3. Et siquis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: et confestim dimittet eos.

4. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem:

5. (i) Dicite filiae Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, et pullum filium subiugalis. (i) Isai. 62, 11. Zach. 9, 9. Ioan. 12, 15.

6. Euntes autem discipuli, fecerunt sicut praecepit illis Iesus.

7. Et adduxerunt asinam, et pullum: et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt.

8. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem caedebant ramos de arboribus, et sternebant in via:

9. Turbae autem, quae praecedebant, et quae sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: (k) benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna in altissimis. (k) Ps. 117, 26. Marc. 11, 10. Luc. 19, 38.

10. Et cum intrasset Ierosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?

11. Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta a Nazareth Galilaeae.

12. (l) Et intravit Iesus in templum Dei, et eiiciebat omnes vendentes, et ementes in templo, et mensas numulariorum, et cathedras vendentium columbas evertit: (l) Marc. 11, 15. Luc. 19, 45. Ioan. 2, 14.

13. Et dicit eis: Scriptum est: (m) Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum. (m) Isai. 56, 7. Ier. 7, 11. Luc. 19, 46.

14. Et accesserunt ad eum caeci, et claudi in templo: et sanavit eos.

15. Videntes autem principes sacerdotum, et Scribae mirabilia, quae fecit, et pueros clamantes in templo, et dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt,

16. Et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus

(a) *Ps.* 8, 3. autem dixit eis: Utique. numquam legistis: (*a*) Quia ex ore infantium, et lactentium perfecisti laudem?

17. Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam: ibique mansit.

18. Mane autem revertens in Civitatem, esuriit.

(b) *Marc.* 11, 13. 19. (*b*) Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam: et nihil invenit in ea nisi folia tantum, et ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea.

(c) *Marc.* 11, 20. 20. (*c*) Et videntes discipuli, mirati sunt, dicentes: Quomodo continuo aruit?

21. Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, et non haesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis, Tolle, et iacta te in mare, fiet.

(d) *Sup.* 7, 7. *Marc.* 11, 24. 1 *Ioan.* 5, 22. 22. (*d*) Et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes, accipietis.

23. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem, principes sacerdotum, et seniores (e) *Marc.* 11, 28. *Luc.* 20, 2. populi, dicentes: (*e*) In qua potestate haec facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

24. Respondens Iesus dixit eis: Interrogabo vos et ego unum sermonem: quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate haec facio.

25. Baptismus Ioannis unde erat? e caelo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se, dicentes:

26. Si dixerimus, e caelo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex homi- (f) *Sup.* 14, 5. nibus, timemus turbam: (*f*) omnes enim habebant Ioannem sicut prophetam.

27. Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis et ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate haec facio.

28. Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, et accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, poenitentia motus, abiit.

30. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, et non ivit.

31. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani, et meretrices praecedent vos in regnum Dei.

32. Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiae, et non credidistis ei, publicani autem, et meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec poenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei.

(g) *Isai.* 5, 1. *Ier.* 2, 21. *Marc.* 12, 1. *Luc.* 20, 9. 33. Aliam parabolam audite: (*g*) Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et aedificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est.

34. Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius.

35. Et agricolae, apprehensis servis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt.

36. Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter.

37. Novissime autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

38. Agricolae autem videntes filium, dixerunt intra (h) *Inf.* 26, 3. *et* 27, 1. *Ioan.* 11, 53. se: (*h*) Hic est heres, venite, occidamus eum, et habebimus hereditatem eius.

39. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, et occiderunt.

40. Cum ergo venerit dominus vineae, quid faciet agricolis illis?

41. Aiunt illi: Malos male perdet: et vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

42. Dicit illis Iesus: Numquam legistis in Scripturis: (*i*) Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris: (i) *Ps.* 117, 22. *Act.* 4, 11. *Rom.* 9, 33. 1 *Pet.* 2, 7.

43. Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus eius.

44. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum.

45. Et cum audissent principes sacerdotum, et Pharisaei parabolas eius, cognoverunt quod de ipsis diceret.

46. Et quaerentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAPUT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio suo, in quibus discumbens absque veste nuptiali, in tenebras eiicitur exteriores: tentatur Iesus a pharisaeis super censu dando Caesari, et a sadducaeis super resurrectione: quorum redarguit inscitiam, mortuorum evincens resurrectionem: rursumque a legis doctore tentatur super magno legis mandato: vicissim quoque interrogat pharisaeos, cuius filius sit Christus.

1. Et respondens Iesus, (*k*) dixit iterum in parabolis eis, dicens: (k) *Luc.* 14, 16. *Apoc.* 19, 9.

2. Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

3. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire.

4. Iterum misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, et altilia occisa sunt, et omnia parata: venite ad nuptias.

5. Illi autem neglexerunt: et abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam:

6. Reliqui vero tenuerunt servos eius, et contumeliis affectos occiderunt.

7. Rex autem cum audisset, iratus est: et missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit.

8. Tunc ait servis suis: Nuptiae quidem paratae sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9. Ite ergo ad exitus viarum, et quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.

10. Et egressi servi eius in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos et bonos: et impletae sunt nuptiae discumbentium.

11. Intravit autem rex ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

12. Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.

13. Tunc dixit rex ministris: (*l*) Ligatis manibus, (l) *Sup.* 8, 12. *et* 13, 42. *Infra* 25, 30.
et pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, et stridor dentium.

14. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

15. (*m*) Tunc abeuntes Pharisaei, consilium inierunt ut caperent eum in sermone. (m) *Marc.* 12, 13. *Luc.* 20, 20.

16. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum:

17. Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet censum dare Caesari, an non?

18. Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritae?

19. Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium.

20. Et ait illis Iesus: Cuius est imago haec, et superscriptio?

(a) Rom. 13, 7. 21. Dicunt ei: Caesaris. Tunc ait illis: (a) Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari: et quae sunt Dei, Deo.

22. Et audientes mirati sunt, et relicto eo abierunt.

23. In illo die accesserunt ad eum Sadducaei, qui dicunt (b) non esse resurrectionem: et interrogaverunt eum, (b) Act. 23, 8.

(c) Deut. 25, 5. Marc. 12, 19. Luc. 20, 28. 24. Dicentes: Magister, Moyses dixit: (c) Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, et suscitet semen fratri suo.

25. Erant autem apud nos septem fratres: et primus, uxore ducta, defunctus est: et non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26. Similiter secundus, et tertius usque ad septimum.

27. Novissime autem omnium et mulier defuncta est.

28. In resurrectione ergo cuius erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in caelo.

31. De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est a Deo dicente vobis:

(d) Exod. 3, 6. 32. (d) Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.

33. Et audientes turbae, mirabantur in doctrina eius.

34. Pharisaei autem audientes quod silentium imposuisset Sadducaeis, convenerunt in unum:

(e) Marc. 12, 28. Luc. 10, 25. 35. (e) Et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum:

36. Magister, quod est mandatum magnum in Lege?

(f) Deut. 6, 5. 37. Ait illi Iesus: (f) Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua.

38. Hoc est maximum, et primum mandatum.

(g) Lev. 19, 18. Marc. 12, 31. 39. Secundum autem simile est huic: (g) Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

40. In his duobus mandatis universa lex pendet, et prophetae.

41. Congregatis autem Pharisaeis, interrogavit eos Iesus,

42. Dicens: Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei: David.

(h) Luc. 20, 41. 43. Ait illis: (h) Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens:

(i) Ps. 109, 1. 44. (i) Dixit Dñus Dño meo: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est?

46. Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAPUT XXIII.

Scribis et pharisaeis super cathedram Moysi sedentibus praecepit Iesus obedire, ipsorum autem opera non imitari, retegens ipsorum hypocrisim et ambitionem, discipulos vero contrariam docens humilitatem: deinde multiplex vae illis ob hypocrisim ac reliquas suas iniquitates interminatur, praedicens eos patrum suorum mensuram in iustorum persecutionibus impleturos, ac Ierusalem deserendam.

1. Tunc Iesus locutus est ad turbas, et ad discipulos suos,

2. Dicens: Super cathedram Moysi sederunt (k) Scribae, et Pharisaei. (k) 2 Esd. 8, 4.

3. Omnia ergo quaecumque dixerint vobis, servate, et facite: secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, et non faciunt.

4. (l) Alligant enim onera gravia, et importabilia, et imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere. (l) Luc. 11, 46. Act. 15, 10.

5. Omnia vero opera sua faciunt ut videantur ab hominibus: (m) dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbrias. (m) Deut. 6, 8. et 22, 12. Num. 15, 38.

6. (n) Amant autem primos recubitus in coenis, et primas cathedras in synagogis, (n) Marc. 12, 39. Luc. 11, 43. et 20, 46.

7. Et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi.

8. (o) Vos autem nolite vocari Rabbi. unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis. (o) Iac. 3, 1.

9. (p) Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est enim Pater vester, qui in caelis est. (p) Mal. 1, 6.

10. Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est, Christus.

11. Qui maior est vestrum, erit minister vester.

12. (q) Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: et qui se humiliaverit, exaltabitur. (q) Luc 14, 11. et 18, 14

13. Vae autem vobis Scribae, et Pharisaei hypocritae: quia clauditis regnum caelorum ante homines. vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.

14. Vae vobis Scribae, et Pharisaei hypocritae: (r) quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium. (r) Marc. 12, 40. Luc. 20, 47.

15. Vae vobis Scribae, et Pharisaei hypocritae: quia circuitis mare, et aridam, ut faciatis unum proselytum: et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennae duplo quam vos.

16. Vae vobis duces caeci, qui dicitis: Quicumque iuraverit per templum, nihil est: qui autem iuraverit in auro templi, debet.

17. Stulti, et caeci: Quid enim maius est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18. Et quicumque iuraverit in altari, nihil est: quicumque autem iuraverit in dono, quod est super illud, debet.

19. Caeci: Quid enim maius est, donum, an altare, quod sanctificat donum?

20. Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, et in omnibus, quae super illud sunt.

21. Et quicumque iuraverit in templo, iurat in illo, et in eo, qui habitat in ipso:

22. Et qui iurat in caelo, iurat in throno Dei, et in eo, qui sedet super eum.

23. (s) Vae vobis Scribae, et Pharisaei hypocritae: qui decimatis mentham, et anethum, et cyminum, et reliquistis quae graviora sunt legis, iudicium, et misericordiam, et fidem. haec oportuit facere, et illa non omittere. (s) Luc. 11, 42.

24. Duces caeci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25. Vae vobis Scribae, et Pharisaei hypocritae, quia mundatis quod deforis est calicis, et paropsidis: intus autem pleni estis rapina, et immunditia.

26. Pharisaee caece, munda prius quod intus est calicis, et paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.

27. Vae vobis Scribae, et Pharisaei hypocritae: quia similes estis sepulchris dealbatis, quae aforis parent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, et omni spurcitia.

28. Sic et vos a foris quidem paretis hominibus iusti: intus autem pleni estis hypocrisi, et iniquitate.

29. Vae vobis Scribae, et Pharisaei hypocritae, qui aedificatis sepulchra prophetarum, et ornatis monumenta iustorum,

30. Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum.

31. Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt.

32. Et vos implete mensuram patrum vestrorum.

(a) Sup. 3, 7. 33. (a) Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennae?

34. Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, et sapientes, et scribas, et ex illis occidetis, et crucifigetis, et ex eis flagellabitis in synagogis vestris, et persequemini de civitate in civitatem:

35. Ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui
(b) Gen. 4, 8. Hebr. 11, 4. (c) 2 Par. 21, 22. effusus est super terram, (b) a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem (c) Zachariae, filii Barachiae, quem occidistis inter templum et altare.

36. Amen dico vobis, venient haec omnia super generationem istam.

(d) Luc. 13, 34. 37. (d) Ierusalem Ierusalem, quae occidis prophetas, et lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti?

38. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39. Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Praedicit templi eversionem, monetque ut caveant a venturis seductoribus, futura praenuntians bella ac persecutiones: surgent pseudochristi et pseudoprophetae: de adventu Filii hominis praecedentibus signis in sole, luna et stellis: omnibus ignotum dicit Christus diem iudicii: et de fideli ac malo servo; propter quod docet semper esse vigilandum.

(e) Marc 13, 1. Luc. 21, 5. 1. Et egressus Iesus de templo, ibat. (e) Et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei aedificationes templi.

2. Ipse autem respondens dixit illis: Videtis haec
(f) Luc. 19, 44. omnia? Amen dico vobis, (f) non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.

3. Sedente autem eo super Montem oliveti, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando haec erunt? et quod signum adventus tui, et consummationis saeculi?

(g) Ephes. 5, 6. Col. 2, 18. 4. Et respondens Iesus, dixit eis: (g) Videte ne quis vos seducat.

5. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus: et multos seducent.

6. Audituri enim estis praelia, et opiniones praeliorum. Videte ne turbemini. oportet enim haec fieri, sed nondum est finis.

7. Consurget enim gens in gentem, et regnum in regnum, et erunt pestilentiae, et fames, et terraemotus per loca.

8. Haec autem omnia initia sunt dolorum.

(h) Sup. 10, 17. Luc. 21, 12. Ioan. 15, 20. et 16, 2. 9. (h) Tunc tradent vos in tribulationem, et occident vos: et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

10. Et tunc scandalizabuntur multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem.

11. Et multi pseudoprophetae surgent, et seducent multos.

12. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

13. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

14. Et praedicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio.

15. (i) Cum ergo videritis abominationem desola- (i) Marc. 13, 14. Luc. 21, 20.
tionis, quae dicta est (k) a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat: (k) Dan. 9, 27.

16. Tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes:

17. Et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua:

18. Et qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.

19. Vae autem praegnantibus, et nutrientibus in illis diebus.

20. Orate autem ut non fiat fuga vestra in hieme, (l) vel sabbato. (l) Act. 1, 12.

21. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.

22. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.

23. (m) Tunc siquis vobis dixerit: Ecce hic est (m) Marc. 13, 21. Luc. 17, 23.
Christus, aut illic: nolite credere.

24. Surgent enim pseudochristi, et pseudoprophetae: et dabunt signa magna, et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.

25. Ecce praedixi vobis.

26. Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

27. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et paret usque in Occidentem: ita erit et adventus Filii hominis.

28. (n) Ubicumque fuerit corpus, illic congregabun- (n) Luc. 17, 37.
tur et aquilae.

29. (o) Statim autem post tribulationem dierum il- (o) Is. 13, 10. Ez. 32, 7. Ioel 2, 10. et 3, 15. Marc. 13, 24. Luc. 21, 25.
lorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo, et virtutes caelorum commovebuntur:

30. Et tunc parebit signum Filii hominis in caelo:
et tunc plangent omnes tribus terrae: et (p) videbunt (p) Apoc. 1, 7.
Filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa, et maiestate.

31. (q) Et mittet angelos suos cum tuba, et voce (q) 1 Cor. 15, 52. 1 Thess. 4, 15.
magna: et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis caelorum usque ad terminos eorum.

32. Ab arbore autem fici discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, et folia nata, scitis quia prope est aestas:

33. Ita et vos cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis.

34. Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia haec fiant.

35. (r) Caelum, et terra transibunt, verba autem (r) Marc. 13, 31.
mea non praeteribunt.

36. De die autem illa, et hora nemo scit, neque angeli caelorum, nisi solus Pater.

37. (s) Sicut autem in diebus Noe, ita erit et ad- (s) Gen. 7, 7. Luc. 17, 26.
ventus Filii hominis.

38. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo intravit Noe in arcam,

39. Et non cognoverunt donec venit diluvium, et tulit omnes: ita erit et adventus Filii hominis.

40. Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, et unus relinquetur.

41. Duae molentes in mola: una assumetur, et una relinquetur.

42. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.

(a) Marc. 13, 33. Luc. 12, 39. 43. Illud autem scitote, (a) quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam.

44. Ideo et vos estote parati: quia qua nescitis hora Filius hominis venturus est.

45. Quis, putas, est fidelis servus, et prudens, quem constituit dominus suus super familiam suam ut det illis cibum in tempore?

(b) Apoc. 16, 15. 46. (b) Beatus ille servus, quem cum venerit dominus eius, invenerit sic facientem.

47. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.

48. Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire:

49. Et coeperit percutere conservos suos, manducet autem, et bibat cum ebriosis:

50. Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, et hora, qua ignorat:

(c) Sup. 13, 42. Inf. 25, 30. 51. Et dividet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. (c) illic erit fletus, et stridor dentium.

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis distributis servis; quorum dominus peregre rediens singulos praemiat aut punit iuxta ipsorum merita: extremum iudicium ponit ob oculos, et causas praemiationis bonorum ac punitionis malorum.

1. Tunc simile erit regnum caelorum decem virginibus: quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso, et sponsae.

2. Quinque autem ex eis erant fatuae, et quinque prudentes:

3. Sed quinque fatuae, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum:

4. Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

5. Moram autem faciente sponso, dormitaverunt omnes et dormierunt.

6. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei.

7. Tunc surrexerunt omnes virgines illae, et ornaverunt lampades suas.

8. Fatuae autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro: quia lampades nostrae extinguuntur.

9. Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis, et vobis, ite potius ad vendentes, et emite vobis.

10. Dum autem irent emere, venit sponsus: et quae paratae erant, intraverunt cum eo ad nuptias, et clausa est ianua.

11. Novissime vero veniunt et reliquae virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12. At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos.

(d) Marc. 13, 33. 13. (d) Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam.

(e) Luc. 19, 12. 14. (e) Sicut enim homo peregre proficiscens, vocavit servos suos, et tradidit illis bona sua.

15. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem, et profectus est statim.

16. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis, et lucratus est alia quinque.

17. Similiter et qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

18. Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, et abscondit pecuniam domini sui.

19. Post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et posuit rationem cum eis.

20. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Dñe, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

21. Ait illi dominus eius: Euge serve bone, et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

22. Accessit autem et qui duo talenta acceperat, et ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum.

23. Ait illi dominus eius: Euge serve bone, et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

24. Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti:

25. Et timens abii, et abscondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum est.

26. Respondens autem dominus eius, dixit ei: Serve male, et piger, sciebas quia meto ubi non semino, et congrego ubi non sparsi:

27. Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura.

28. Tollite itaque ab eo talentum, et date ei, qui habet decem talenta.

29. (f) Omni enim habenti dabitur, et abundabit: ei autem, qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo. (f) Sup. 13, 12. Marc. 4, 25. Luc. 8, 18. et 19, 26.

30. Et inutilem servum eiicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, et stridor dentium.

31. Cum autem venerit Filius hominis in maiestate sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae:

32. Et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hoedis:

33. Et statuet oves quidem a dextris suis, hoedos autem a sinistris.

34. Tunc dicet rex his, qui a dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

35. (g) Esurivi enim, et dedistis mihi manducare: sitivi, et dedistis mihi bibere: hospes eram, et collegistis me: (g) Isai. 58, 7. Ez. 18, 7. 16.

36. Nudus, et cooperuistis me: (h) infirmus, et visitastis me: in carcere eram, et venistis ad me. (h) Eccli. 7, 39.

37. Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, et pavimus te: sitientem, et dedimus tibi potum?

38. Quando autem te vidimus hospitem, et collegimus te: aut nudum, et cooperuimus te?

39. Aut quando te vidimus infirmum: aut in carcere, et venimus ad te?

40. Et respondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41. Tunc dicet et his, qui a sinistris erunt: (i) Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, et angelis eius. (i) Ps. 6, 9. Supra 7, 23. Luc. 13, 27.

42. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare: sitivi, et non dedistis mihi potum:

43. Hospes eram, et non collegistis me: nudus, et non cooperuistis me: infirmus, et in carcere, et non visitastis me.

44. Tunc respondebunt ei et ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, et non ministravimus tibi?

45. Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.

(a) Dan. 12, 2. Ioan 5,29. 46. (a) Et ibunt hi in supplicium aeternum: iusti autem in vitam aeternam.

CAPUT XXVI.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu; qui unguento pretioso a muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur a Iuda: de cuius proditione discipulis in coena loquitur, in qua panem in corpus suum, et vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: praedicit omnes scandalizandos, trinamque Petri negationem: et post trinam orationem capitur a Iudaeis: quorum uni Petrus abscidit auriculam: discipulis fugientibus, coram Caipha a falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus, conspuitur ac caeditur, et ter a Petro negatur.

1. Et factum est: cum consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis:

(b) Marc. 14, 1. Luc. 22, 1. 2. (b) Scitis quia post biduum Pascha fiet, et Filius hominis tradetur ut crucifigatur.

3. Tunc congregati sunt principes sacerdotum, et seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas:

4. Et consilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent, et occiderent.

5. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

6. Cum autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7. Accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, et (c) effudit super caput ipsius recumbentis.
(c) Marc. 14, 3. Ioan. 11, 2 et 12, 3.

8. Videntes autem discipuli, indignati sunt dicentes: Ut quid perditio haec?

9. Potuit enim istud venundari multo, et dari pauperibus.

10. Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.

11. Nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

12. Mittens enim haec unguentum hoc in corpus meum: ad sepeliendum me fecit.

13. Amen dico vobis, ubicumque praedicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam eius.

(d) Marc. 14, 10. Luc. 22, 4. 14. (d) Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum:

15. Et ait illis: Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.

16. Et exinde quaerebat opportunitatem ut eum traderet.

(e) Marc. 14, 12. Luc. 22, 7. 17. (e) Prima autem die Azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?

18. At Iesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis.

19. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, et paraverunt Pascha.

20. (f) Vespere autem facto, discumbebat cum duo- (f) Marc. 14, 17. Luc. 22, 14.
decim discipulis suis.

21. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, (g) quia unus vestrum me traditurus est. (g) Ioan. 13, 21.

22. Et contristati valde, coeperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine?

23. At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

24. Filius quidem hominis vadit, (h) sicut scriptum est de illo: vae autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. (h) Psalm. 40, 10.

25. Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.

26. (i) Coenantibus autem eis, accepit Iesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait: Accipite, et comedite: hoc est corpus meum. (i) 1 Cor. 11, 24.

27. Et accipiens calicem gratias egit: et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

29. Dico autem vobis: non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30. Et hymno dicto, exierunt in Montem oliveti.

31. Tunc dicit illis Iesus: (k) Omnes vos scanda- (k) Marc. 14, 27. Ioan
lum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est enim: 16, 32.
(l) Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. (l) Zach. 13, 7.

32. Postquam autem resurrexero, (m) praecedam vos in Galilaeam. (m) Marc. 14, 28. et 16, 7.

33. Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor.

34. Ait illi Iesus: (n) Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam Gallus cantet, ter me negabis. (n) Marc. 14, 30. Ioan. 13, 38.

35. Ait illi Petrus: (o) Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter et omnes discipuli dixerunt. (o) Marc. 14, 31. Luc. 22, 33.

36. Tunc venit Iesus cum illis in villam, quae dicitur Gethsemani, et dixit discipulis suis: Sedete hic donec vadam illuc, et orem.

37. Et assumpto Petro, et duobus filiis Zebedaei, coepit contristari et maestus esse.

38. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, et vigilate mecum.

39. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, et dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste. verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

40. Et venit ad discipulos suos, et invenit eos dormientes, et dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum?

41. Vigilate, et orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

42. Iterum secundo abiit, et oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

43. Et venit iterum, et invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44. Et relictis illis, iterum abiit, et oravit tertio, eumdem sermonem dicens.

45. Tunc venit ad discipulos suos, et dicit illis:

Dormite iam, et requiescite: ecce appropinquavit hora, et Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46. Surgite eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.

(a) Marc. 14, 43. Luc. 22, 47. Ioan. 18, 3.

47. (a) Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de duodecim venit, et cum eo turba multa cum gladiis, et fustibus, missi a principibus sacerdotum, et senioribus populi.

48. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

49. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum.

50. Dixitque illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, et manus iniecerunt in Iesum, et tenuerunt eum.

51. Et ecce unus ex his, qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, et percutiens servum principis sacerdotum amputavit auriculam eius.

(b) Gen. 9, 6. Ap. 13, 10.

52. Tunc ait illi Iesus: Converte gladium tuum in locum suum. (b) omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.

53. An putas, quia non possum rogare patrem meum, et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum?

(c) Is. 53, 10.

54. (c) Quomodo ergo implebuntur Scripturae, quia sic oportet fieri?

55. In illa hora dixit Iesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis, et fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, et non me tenuistis.

(d) Thren. 4, 20.

56. Hoc autem totum factum est, (d) ut adimplerentur Scripturae prophetarum. Tunc discipuli omnes, (e) relicto eo, fugerunt.

(e) Marc. 14, 50.
(f) Luc. 22, 54. Ioan. 18, 24

57. At illi tenentes Iesum, (f) duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi Scribae et seniores convenerant.

58. Petrus autem sequebatur eum a longe, usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59. Principes autem sacerdotum, et omne concilium quaerebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent:

60. Et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes,

(g) Ioan. 2, 19.

61. Et dixerunt: Hic dixit: (g) Possum destruere templum Dei, et post triduum reaedificare illud.

62. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quae isti adversum te testificantur?

63. Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei.

64. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. verumtamen dico vobis, (h) amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus caeli.

(h) Sup. 16, 27. Rom. 14, 10. 1 Thess. 4, 16.

65. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam:

66. Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis.

(i) Isai. 50, 6. Marc. 14, 65.

67. (i) Tunc expuerunt in faciem eius, et colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem eius dederunt,

68. Dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?

(k) Luc. 22, 55. Ioan. 18, 17.

69. (k) Petrus vero sedebat foris in atrio: et accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilaeo eras.

70. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.

71. Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla, et ait his, qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno.

72. Et iterum negavit cum iuramento: Quia non novi hominem.

73. Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt Petro: Vere et tu ex illis es: nam et loquela tua manifestum te facit.

74. Tunc coepit detestari, et iurare quia non novisset hominem. Et continuo gallus cantavit.

75. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amare.

CAPUT XXVII.

Iudas, relatis argenteis, laqueo se suspendit: Iesus coram Pilato accusatus, non respondet: uxor autem Pilati dicit ipsum iustum: praeeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Iesum flagellatum tradit crucifigendum: qui a militibus multipliciter illusus, ducitur ad crucifigendum; et felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, divisis ipsius vestimentis: et a variis multae iactantur in ipsum blasphemiae: oboriuntur tenebrae: et clamans Iesus Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac signa varia fiunt: corpus Iesu a Ioseph sepultum, custoditur a militibus.

1. Mane autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum, et seniores populi adversus Iesum, ut eum morti traderent.

2. (l) Et vinctum adduxerunt eum, et tradiderunt Pontio Pilato praesidi. (l) Marc. 15, 1. Luc. 23, 1. Ioan. 18, 28

3. Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quod damnatus esset; poenitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum, et senioribus,

4. Dicens: Peccavi, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

5. Et proiectis argenteis in templo, recessit: (m) et abiens laqueo se suspendit. (m) Act. 1, 18

6. Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium sanguinis est.

7. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

8. (n) Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, (n) Act. 1, 19.
hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

9. Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam, dicentem: (o) Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Israel: (o) Zach. 11, 12.

10. Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

11. Iesus autem stetit ante praesidem, (p) et interrogavit eum praeses, dicens: Tu es Rex Iudaeorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis. (p) Marc. 15, 2. Luc. 23, 3. Ioan. 18, 33.

12. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum, et senioribus, nihil respondit.

13. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversum te dicunt testimonia?

14. Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur praeses vehementer.

15. Per diem autem sollemnem consueverat praeses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vul-
tis dimittam vobis: Barabbam, an Iesum, qui dicitur
Christus?
18. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum.
19. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum
uxor eius, dicens: Nihil tibi, et iusto illi. multa enim
passa sum hodie per visum propter eum.
(a) Marc. 15, 11. Luc. 23, 18. Io. 18, 40. Act. 3, 14. 20. (a) Principes autem sacerdotum, et seniores per-
suaserunt populis ut peterent Barabbam, Iesum vero
perderent.
21. Respondens autem praeses, ait illis: Quem vultis
vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.
22. Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu,
qui dicitur Christus?
23. Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis praeses:
Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicen-
tes: Crucifigatur.
24. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed
magis tumultus fieret: accepta aqua, lavit manus co-
ram populo, dicens: Innocens ego sum a sanguine
iusti huius: vos videritis.
25. Et respondens universus populus, dixit: San-
guis eius super nos, et super filios nostros.
26. Tunc dimisit illis Barabbam: Iesum autem fla-
gellatum tradidit eis ut crucifigeretur.
27. Tunc milites praesidis suscipientes Iesum in prae-
(b) Marc. 15, 16. Ps. 21, 17. torium, (b) congregaverunt ad eum universam cohortem:
28. Et exuentes eum, chlamydem coccineam cir-
cumdederunt ei,
(c) Ioan. 19, 2. 29. (c) Et plectentes coronam de spinis, posuerunt
super caput eius, et arundinem in dextera eius. Et
genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex
Iudaeorum.
30. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem,
et percutiebant caput eius.
31. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chla-
myde, et induerunt eum vestimentis eius, et duxe-
runt eum ut crucifigerent.
(d) Marc. 15, 21. Luc. 23, 26. 32. (d) Exeuntes autem invenerunt hominem Cy-
renaeum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut
tolleret crucem eius.
(e) Marc. 15, 22. Luc. 23, 33. Io. 19, 17. 33. (e) Et venerunt in locum, qui dicitur Golgo-
tha, quod est Calvariae locus.
34. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum.
Et cum gustasset, noluit bibere.
(f) Marc. 15, 24. Luc. 23, 34. Ioan. 19, 23. 35. Postquam autem crucifixerunt eum, (f) divise-
runt vestimenta eius, sortem mittentes: ut implere-
tur quod dictum est per Prophetam dicentem: (g) Di-
(g) Ps. 21, 19. viserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam
miserunt sortem.
36. Et sedentes servabant eum.
37. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius
scriptam: HIC EST IESUS REX IUDAEORUM.
38. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus
a dextris, et unus a sinistris.
39. Praetereuntes autem blasphemabant eum mo-
ventes capita sua,
(h) Ioan. 2, 19. 40. Et dicentes: (h) Vah qui destruis templum Dei,
et in triduo illud reaedificas: salva temetipsum: si
filius Dei es, descende de cruce.
41. Similiter et principes sacerdotum illudentes cum
Scribis, et senioribus dicebant:
42. Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum
(i) Sap. 2, 18. facere: (i) si rex Israel est, descendat nunc de cruce,
et credimus ei:
(k) Ps. 21, 9. 43. (k) Confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum:
dixit enim: Quia filius Dei sum.

44. Idipsum autem et latrones, qui crucifixi erant
cum eo, improperabant ei.
45. A sexta autem hora tenebrae factae sunt su-
per universam terram usque ad horam nonam.
46. Et circa horam nonam clamavit Iesus voce
magna, dicens: (l): Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc (l) Ps. 21, 2.
est: Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me?
47. Quidam autem illic stantes, et audientes, di-
cebant: Eliam vocat iste.
48. Et continuo currens unus ex eis acceptam spon-
giam implevit aceto, et imposuit arundini, et dabat
ei bibere.
49. Ceteri vero dicebant: Sine videamus an veniat
Elias liberans eum.
50. Iesus autem iterum clamans voce magna, emi-
sit spiritum.
51. (m) Et ecce velum templi scissum est in duas (m) 2 Par. 3, 14.
partes a summo usque deorsum. et terra mota est,
et petrae scissae sunt,
52. Et monumenta aperta sunt: et multa corpora
sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.
53. Et exeuntes de monumentis post resurrectio-
nem eius, venerunt in sanctam civitatem, et apparue-
runt multis.
54. Centurio autem, et qui cum eo erant, custo-
dientes Iesum, viso terraemotu et his, quae fiebant,
timuerunt valde, dicentes: Vere Filius Dei erat iste.
55. Erant autem ibi mulieres multae a longe, quae
secutae erant Iesum a Galilaea, ministrantes ei:
56. Inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Ia-
cobi, et Ioseph mater, et mater filiorum Zebedaei.
57. (n) Cum autem sero factum esset, venit qui- (n) Marc. 15, 42. Luc.
dam homo dives ab Arimathaea, nomine Ioseph, qui 23, 50. Ioan.
et ipse discipulus erat Iesu. 19, 38.
58. Hic accessit ad Pilatum, et petiit corpus Iesu.
Tunc Pilatus iussit reddi corpus.
59. Et accepto corpore, Ioseph involvit illud in
sindone munda.
60. Et posuit illud in monumento suo novo, quod
exciderat in petra. Et advolvit saxum magnum ad
ostium monumenti, et abiit.
61. Erat autem ibi Maria Magdalena, et altera Ma-
ria, sedentes contra sepulchrum.
62. Altera autem die, quae est post Parasceven, con-
venerunt principes sacerdotum, et Pharisaei ad Pi-
latum,
63. Dicentes: Domine, recordati sumus, quia sedu-
ctor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam.
64. Iube ergo custodiri sepulchrum usque in diem
tertium: ne forte veniant discipuli eius, et furentur
eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis: et erit no-
vissimus error peior priore.
65. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam, ite, custo-
dite sicut scitis.
66. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, si-
gnantes lapidem, cum custodibus.

CAPUT XXVIII.

Facto terraemotu, exterritisque custodibus, angelus mulieribus narrat Christi resurrectionem: qui ipsis apparens iubet (sicut et angelus iusserat) ut discipulis nuntient, quod Dominum in Galilaea visuri sint: milites sepulchri custodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Christi furto sublatum: discipuli videntes in Galilaea Dominum, iubentur ire ad docendas et baptizandas omnes gentes.

1. Vespere autem sabbati, (o) quae lucescit in (o) Marc 16, 1. Io. 20, 11.

prima sabbati, venit Maria Magdalene, et altera Maria videre sepulchrum.

2. Et ecce terraemotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de caelo: et accedens revolvit lapidem, et sedebat super eum:

3. Erat autem aspectus eius sicut fulgur: et vestimentum eius sicut nix.

4. Prae timore autem eius exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui.

5. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quod Iesum, qui crucifixus est, quaeritis:

6. Non est hic: surrexit enim, sicut dixit. venite, et videte locum, ubi positus erat Dominus.

7. Et cito euntes, dicite discipulis eius quia surrexit: et ecce praecedit vos in Galilaeam: ibi eum videbitis. ecce praedixi vobis.

8. Et exierunt cito de monumento cum timore, et gaudio magno, currentes nunciare discipulis eius.

9. Et ecce Iesus occurrit illis, dicens: Avete. Illae autem accesserunt, et tenuerunt pedes eius, et adoraverunt eum.

10. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere. ite, nunciate fratribus meis ut eant in Galilaeam, ibi me videbunt.

11. Quae cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, et nunciaverunt principibus sacerdotum omnia, quae facta fuerant.

12. Et congregati cum senioribus consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus,

13. Dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte venerunt, et furati sunt eum, nobis dormientibus.

14. Et si hoc auditum fuerit a praeside, nos suadebimus ei, et securos vos faciemus.

15. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Iudaeos, usque in hodiernum diem.

16. Undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam in montem, ubi constituerat illis Iesus.

17. Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18. Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in caelo, et in terra.

19. (a) Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: (a) Marc. 16, 15.

20. Docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis: et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi.

SANCTUM IESU CHRISTI EVANGELIUM

SECUNDUM MARCUM

CAPUT I.

Ioannes in austeritate vitae praedicat, ac baptizat aqua: Christus vero Spiritu sancto: qui a Ioanne baptizatus, cum bestiis agens in deserto, post ieiunium quadraginta dierum a Satana tentatur; et Ioanne tradito, praedicare incipit in Galilaea: vocatisque Simone et Andrea, Iacobo et Ioanne Zebedaei, accedit Capharnaum, et reliqua Galilaeae loca, ibique praedicans curat socrum Simonis, et leprosum, quem mittit ad sacerdotes, plurimosque daemoniacos ac male habentes cum magna omnium admiratione.

1. Initium Evangelii Iesu Christi, Filii Dei.

(b) Malach. 3, 1. 2. Sicut scriptum est in Isaia propheta: (b) Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te.

(c) Isai 40, 3. Matth. 3, 3. Luc. 3, 4. Ioan. 1, 23. 3. (c) Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.

4. Fuit Ioannes in deserto baptizans, et praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum.

(d) Matth. 3, 5. 5. (d) Et egrediebatur ad eum omnis Iudaeae regio, et Ierosolymitae universi, et baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata sua.

(e) Matth. 3, 4. (f) Lev. 11, 22. 6. (e) Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, et zona pellicea circa lumbos eius: et (f) locustas, et mel silvestre edebat. Et praedicabat dicens:

(g) Matth. 3, 11. Luc. 3, 16. Ioan. 1, 27. 7. (g) Venit fortior me post me: cuius non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceamentorum eius.

(h) Act. 1, 5. et 2, 4. et 11, 16. et 19, 4. 8. (h) Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.

9. Et factum est: in diebus illis venit Iesus a Nazareth Galilaeae: et baptizatus est a Ioanne in Iordane.

10. Et statim ascendens de aqua, vidit caelos aper-
(i) Luc. 3, 22. Ioan. 1, 32. tos, et (i) Spiritum tamquam columbam descendentem, et manentem in ipso.

11. Et vox facta est de caelis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

12. (k) Et statim Spiritus expulit eum in desertum. (k) Matth. 4, 1. Luc. 4, 1.

13. Et erat in deserto quadraginta diebus, et quadraginta noctibus: et tentabatur a satana: eratque cum bestiis, et angeli ministrabant illi.

14. (l) Postquam autem traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilaeam, praedicans evangelium regni Dei, (l) Matth. 4, 12. Luc. 4, 14. Ioan. 4, 43.

15. Et dicens: Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei: poenitemini, et credite Evangelio.

16. (m) Et praeteriens secus Mare Galilaeae, vidit Simonem, et Andream fratrem eius, mittentes retia in mare, (erant enim piscatores) (m) Matth. 4, 18. Luc. 5, 2.

17. Et dixit eis Iesus: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum.

18. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.

19. Et progressus inde pusillum, vidit Iacobum Zebedaei, et Ioannem fratrem eius, et ipsos componentes retia in navi:

20. Et statim vocavit illos. Et relicto patre suo Zebedaeo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.

21. (n) Et ingrediuntur Capharnaum: et statim sabbatis ingressus in synagogam, docebat eos. (n) Matth. 4, 13. Luc. 4, 31.

22. (o) Et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos, quasi potestatem habens, et non sicut Scribae. (o) Matth. 7, 28. Luc. 4, 32.

23. (p) Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo: et exclamavit, (p) Luc. 4, 33.

24. Dicens: Quid nobis, et tibi Iesu Nazarene: venisti perdere nos? scio qui sis, Sanctus Dei.

25. Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmutesce, et exi de homine.

26. Et discerpens eum spiritus immundus, et exclamans voce magna exiit ab eo.

27. Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent in-

ter se dicentes: Quidnam est hoc? quaenam doctrina haec nova? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, et obediunt ei.

28. Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilaeae.

(a) Matth. 8, 14. Luc. 4, 38. 29. (a) Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis, et Andreae cum Iacobo, et Ioanne.

30. Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: et statim dicunt ei de illa.

31. Et accedens elevavit eam, apprehensa manu eius: et continuo dimisit eam febris, et ministrabat eis.

32. Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, et daemonia habentes:

33. Et erat omnis civitas congregata ad ianuam.

34. Et curavit multos, qui vexabantur variis languoribus, (b) et daemonia multa eiiciebat, et non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. (b) Luc. 4, 41.

35. Et diluculo valde surgens, egressus abiit in desertum locum, ibique orabat.

36. Et prosecutus est eum Simon, et qui cum illo erant.

37. Et cum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quaerunt te.

38. Et ait illis: Eamus in proximos vicos, et civitates, ut et ibi praedicem: ad hoc enim veni.

39. Et erat praedicans in synagogis eorum, et in omni Galilaea, et daemonia eiiciens.

(c) Matth. 8, 2. Luc. 5, 12. 40. (c) Et venit ad eum leprosus deprecans eum: et genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare.

41. Iesus autem misertus eius, extendit manum suam: et tangens eum, ait illi: Volo: Mundare.

42. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, et mundatus est.

43. Et comminatus est ei, statimque eiecit illum:

44. Et dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, et offer pro emundatione tua, (d) quae praecepit Moyses in testimonium illis. (d) Levit. 14, 2.

45. At ille egressus coepit praedicare, et diffamare sermonem, ita ut iam non posset manifeste introire in civitatem, sed foris in desertis locis esset, et conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Murmurantibus scribis quod paralytico per tectum in grabato demisso, diceret remitti peccata, iubens ipsum ferre grabatum, sanat eum: apud Levin, quem ad se sequendum vocaverat, discumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus pharisaeis, quare cum peccatoribus conversetur, et cur ipsius discipuli non ieiunent; quos etiam spicas sabbato vellentes excusat.

(e) Matth. 9, 1. 1. (e) Et iterum intravit Capharnaum post dies,

2. Et auditum est quod in domo esset, et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad ianuam, et loquebatur eis verbum.

(f) Luc. 5, 18. 3. (f) Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui a quatuor portabatur.

4. Et cum non possent offerre eum illi prae turba, nudaverunt tectum ubi erat: et patefacientes submiserunt grabatum, in quo paralyticus iacebat.

5. Cum autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

6. Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, et cogitantes in cordibus suis:

7. Quid hic sic loquitur? blasphemat. (g) Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? (g) Iob. 14, 4. Isai. 43, 25.

8. Quo statim cognito Iesus spiritu suo quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?

9. Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, et ambula?

10. Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico)

11. Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam.

12. Et statim surrexit ille: et, sublato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, et honorificarent Deum, dicentes: Quia numquam sic vidimus.

13. Et egressus est rursus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, et docebat eos.

14. (h) Et cum praeteriret, vidit Levi Alphaei sedentem ad telonium, et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. (h) Matth. 9, 9. Luc. 5, 27.

15. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani, et peccatores simul discumbebant cum Iesu, et discipulis eius: erant enim multi, qui et sequebantur eum.

16. Et Scribae, et Pharisaei videntes quia manducaret cum publicanis, et peccatoribus, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis, et peccatoribus manducat et bibit Magister vester?

17. Hoc audito Iesus ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui male habent: (i) non enim veni vocare iustos, sed peccatores. (i) 1 Tim. 1, 15.

18. Et erant discipuli Ioannis, et Pharisaei ieiunantes: et veniunt, et dicunt illi: Quare discipuli Ioannis, et Pharisaeorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant?

19. Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, ieiunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt ieiunare.

20. (k) Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: et tunc ieiunabunt in illis diebus. (k) Matth. 9, 15. Luc. 5, 35.

21. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum a veteri, et maior scissura fit.

22. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, et vinum effundetur, et utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

23. (l) Et factum est iterum cum Dominus sabbatis ambularet per sata, et discipuli eius coeperunt progredi, et vellere spicas. (l) Matth. 12, 1. Luc. 6, 1.

24. Pharisaei autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt sabbatis quod non licet?

25. Et ait illis: (m) Numquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit, et esuriit ipse, et qui cum eo erant? (m) 1 Reg. 21, 6.

26. Quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, et panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare, (n) nisi sacerdotibus, et dedit eis, qui cum eo erant? (n) Lev. 24, 9.

27. Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum.

28. Itaque Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

CAPUT III.

Postquam manum aridam curaverat, pharisaeorum cedens machinationi secedit, turbis undique ad ipsum confluentibus, quorum infirmos curat: duodecim a se electos (qui hic recensentur) mittit ad praedicandum, data ipsis potestate super infirmitates ac daemonia: scribas blasphemantes ipsum in Beelzebub eiicere daemonia convincit falsitatis, dicens blasphemiam in Spiritum sanctum irremissibilem, et quae sint mater et fratres eius.

(a) Matth. 12, 9. Luc. 6, 6. 1. Et introivit iterum in synagogam: (a) et erat ibi homo habens manum aridam.

2. Et observabant eum, si sabbatis curaret, ut accusarent illum.

3. Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium.

4. Et dicit eis: Licet sabbatis benefacere, an male? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super caecitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus illi.

(b) Matth. 12, 14. 6. (b) Exeuntes autem Pharisaei, statim cum Herodianis consilium faciebant adversus eum quomodo eum perderent.

7. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: et multa turba a Galilaea, et Iudaea secuta est eum,

8. Et ab Ierosolymis, et ab Idumaea, et trans Iordanem: et qui circa Tyrum, et Sidonem, multitudo magna, audientes, quae faciebat, venerunt ad eum.

9. Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne comprimerent eum.

10. Multos enim sanabat ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas.

11. Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei: et clamabant dicentes:

12. Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.

(c) Matth. 10, 1. Luc. 6, 13. 13. (c) Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: et venerunt ad eum.

14. Et fecit ut essent duodecim cum illo: et ut mitteret eos praedicare.

15. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, et eiiciendi daemonia.

16. Et imposuit Simoni nomen Petrus:

17. Et Iacobum Zebedaei, et Ioannem fratrem Iacobi, et imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitrui:

18. Et Andream, et Philippum, et Bartholomaeum, et Matthaeum, et Thomam, et Iacobum Alphaei, et Thaddaeum, et Simonem Cananaeum,

19. Et Iudam Iscariotem, qui et tradidit illum.

20. Et veniunt ad domum: et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.

21. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.

22. Et Scribae, qui ab Ierosolymis descenderant,
(d) Matth. 9, 34 et 12, 24. dicebant: (d) Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe daemoniorum eiicit daemonia.

23. Et convocatis eis in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam eiicere?

24. Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare.

25. Et si domus super semetipsam dispertiatur, non potest domus illa stare.

26. Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, et non poterit stare, sed finem habet.

27. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum eius diripiet.

28. (e) Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, et blasphemiae, quibus blasphemaverint: (e) Matth. 12, 31. Luc. 12, 10. 1 Ioan. 5, 16.

29. Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti.

30. Quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.

31. (f) Et veniunt mater eius et fratres: et foris stantes miserunt ad eum vocantes eum, (f) Matth. 12, 46. Luc. 8, 19.

32. Et sedebat circa eum turba: et dicunt ei: Ecce mater tua, et fratres tui foris quaerunt te.

33. Et respondens eis, ait: Quae est mater mea, et fratres mei?

34. Et circumspiciens eos, qui in circuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea, et fratres mei.

35. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror mea, et mater est.

CAPUT IV.

Parabolam proponit seminatoris, quam discipulis declarat: lucernam dicit super candelabrum ponendam: addens parabolas de semine in terram iacto, quod excrescit dormiente eo qui seminavit, et de grano sinapis: discipulis autem seorsim omnia interpretatur: in navi a somno excitatus, tempestatem maris sedat.

1. Et iterum coepit docere ad mare: (g) et congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascendens sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat: (g) Matth. 13, 1. Luc. 8, 4.

2. Et docebat eos in parabolis multa, et dicebat illis in doctrina sua:

3. Audite: ecce exiit seminans ad seminandum.

4. Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, et venerunt volucres caeli, et comederunt illud.

5. Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam: et statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terrae:

6. Et quando exortus est sol, exaestuavit: et eo quod non habebat radicem, exaruit.

7. Et aliud cecidit in spinas: et ascenderunt spinae, et suffocaverunt illud, et fructum non dedit.

8. Et aliud cecidit in terram bonam: et dabat fructum ascendentem, et crescentem, et afferebat unum triginta, unum sexaginta, et unum centum.

9. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10. Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam.

11. Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt:

12. (h) Ut videntes videant, et non videant: et audientes audiant, et non intelligant: nequando convertantur, et dimittantur eis peccata. (h) Isai. 6, 9. Matth. 13, 14. Ioan. 12, 40. Actor. 28, 26. Rom. 11, 8.

13. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? et quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14. Qui seminat, verbum seminat.

15. Hi autem sunt, qui circa viam, ubi seminatur verbum, et cum audierint, confestim venit satanas, et aufert verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

16. Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur: qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud:

17. Et non habent radicem in se, sed temporales

sunt: deinde orta tribulatione et persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

18. Et alii sunt, qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt,

(a) 1 Tim. 6, 17. 19. Et aerumnae saeculi, et (a) deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiae introeuntes suffocant verbum, et sine fructu efficitur.

20. Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, et suscipiunt, et fructificant, unum triginta, unum sexaginta, et unum centum.

(b) Matth. 5, 15. Luc. 8, 16. et 11, 33. 21. (b) Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

(c) Matth. 10, 26. Luc. 8, 17. 22. (c) Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

23. Si quis habet aures audiendi, audiat.

(d) Matth. 7, 2. Luc. 6, 38. 24. Et dicebat illis: Videte quid audiatis. (d) In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adiicietur vobis.

(e) Matth. 13, 12. et 25, 29. Luc. 8, 18. et 19, 26. 25. (e) Qui enim habet, dabitur illi: et qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

26. Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram,

27. Et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, et increscat dum nescit ille.

28. Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

29. Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

30. Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolae comparabimus illud?

(f) Matth. 13, 31. Luc. 13, 19. 31. (f) Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quae sunt in terra:

32. Et cum seminatum fuerit, ascendit, et fit maius omnibus oleribus, et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aves caeli habitare.

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

34. Sine parabola autem non loquebatur eis: seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

35. Et ait illis in illa die, cum sero esset factum: Transeamus contra.

(g) Matth. 8, 23. Luc. 8, 22. 36. (g) Et dimittentes turbam, assumunt eum ita ut erat in navi: et aliae naves erant cum illo.

37. Et facta est procella magna venti, et fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens: et excitant eum, et dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?

39. Et exurgens comminatus est vento, et dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus: et facta est tranquillitas magna.

40. Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, et dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est iste, quia et ventus et mare obediunt ei?

CAPUT V.

In regione Gerasenorum daemoniacum curat ferocissimum a legione daemonum; quibus permittit ut in porcos ingrediantur, nec sinit ut ipsum sequatur is qui liberatus erat: curata muliere a profluvio sanguinis, venit ad domum Iairi, eiusque filiam resuscitat.

(h) Matth. 8, 28. Luc. 8, 26. 1. Et (h) venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

2. Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

3. Qui domicilium habebat in monumentis, et neque catenis iam quisquam poterat eum ligare:

4. Quoniam saepe compedibus et catenis vinctus, dirupisset catenas, et compedes comminuisset, et nemo poterat eum domare.

5. Et semper die ac nocte in monumentis, et in montibus erat, clamans, et concidens se lapidibus.

6. Videns autem Iesum a longe, cucurrit, et adoravit eum:

7. Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, et tibi, Iesu fili Dei altissimi? adiuro te per Deum, ne me torqueas.

8. Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine.

9. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

10. Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, pascens.

12. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos ut in eos introeamus.

13. Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos: et magno impetu grex praecipitatus est in mare ad duo millia, et suffocati sunt in mari.

14. Qui autem pascebant eos, fugerunt, et nunciaverunt in civitatem, et in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum:

15. Et veniunt ad Iesum: et vident illum, qui a daemonio vexabatur, sedentem, vestitum, et sanae mentis, et timuerunt.

16. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei, qui daemonium habuerat, et de porcis.

17. Et rogare coeperunt eum ut discederet de finibus eorum.

18. Cumque ascenderet navim, coepit illum deprecari, qui a daemonio vexatus fuerat, ut esset cum illo,

19. Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, et annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, et misertus sit tui.

20. Et abiit, et coepit praedicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Iesus: et omnes mirabantur.

21. Et cum transcendisset Iesus in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, et erat circa mare.

22. (i) Et venit quidam de archisynagogis nomine Iairus: et videns eum, procidit ad pedes eius, (i) Matth. 9, 18. Luc. 8, 41.

23. Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, Veni, impone manum super eam, ut salva sit, et vivat.

24. Et abiit cum illo, et sequebatur eum turba multa, et comprimebant eum.

25. Et mulier, quae erat in profluvio sanguinis annis duodecim,

26. Et fuerat multa perpessa a compluribus medicis: et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat:

27. Cum audisset de Iesu, venit in turba retro, et tetigit vestimentum eius:

28. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum eius tetigero, salva ero.

29. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: et sensit corpore quia sanata esset a plaga.

30. Et statim Iesus in semetipso cognoscens vir-

tutem, quae exierat de illo, conversus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?

31. Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, et dicis: Quis me tetigit?

32. Et circumspiciebat videre eam, quae hoc fecerat.

33. Mulier vero timens et tremens, sciens quod factum esset in se, venit et procidit ante eum, et dixit ei omnem veritatem.

(a) Luc. 7, 50. et 8, 48. 34. Ille autem dixit ei: (a) Filia, fides tua te salvam fecit: vade in pace, et esto sana a plaga tua.

35. Adhuc eo loquente, veniunt ab archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?

36. Iesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodo crede.

37. Et non admisit quemquam se sequi nisi Petrum, et Iacobum, et Ioannem fratrem Iacobi.

38. Et veniunt in domum archisynagogi, et videt tumultum, et flentes, et eiulantes multum.

39. Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, et ploratis? puella non est mortua, sed dormit.

40. Et irridebant eum. Ipse vero eiectis omnibus assumit patrem, et matrem puellae, et qui secum erant, et ingreditur ubi puella erat iacens.

41. Et tenens manum puellae, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.

42. Et confestim surrexit puella, et ambulabat: erat autem annorum duodecim: et obstupuerunt stupore magno.

43. Et praecepit illis vehementer ut nemo id sciret: et dixit dari illi manducare.

CAPUT VI.

Christi doctrinam in ipsius patria admirantur: ubi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: apostolos mittens ad praedicandum, instruit quid observare debeant: Herodes, audita Christi fama, dicit Ioannem Baptistam resurrexisse; cuius caput postulanti Herodiadis filiae saltatrici propter iusiurandum tradiderat: in deserto quinque panibus et duobus piscibus quinque millia virorum satiat: super mare ambulans, tempestatem sedat: in terra Genesareth plurimos tactu fimbriae vestimenti sanat.

(b) Matth. 13, 54. Luc. 4, 16. 1. Et egressus inde, (b) abiit in patriam suam: et sequebantur eum discipuli sui:

2. Et facto sabbato coepit in synagoga docere: et multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes: Unde huic haec omnia? et quae est sapientia, quae data est illi: et virtutes tales, quae per manus eius efficiuntur?

(c) Ioan 6, 42. 3. (c) Nonne hic est faber, filius Mariae, frater Iacobi, et Ioseph, et Iudae, et Simonis? nonne et sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

(d) Matth. 13, 57. Luc. 4, 24. Ioan. 4, 44. 4. Et dicebat illis Iesus: (d) Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in domo sua, et in cognatione sua.

5. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit:

6. Et mirabatur propter incredulitatem eorum, et circuibat castella in circuitu docens.

(e) Matth. 10, 1. Sup. 3, 14. Luc. 9, 1. 7. (e) Et vocavit duodecim: et coepit eos mittere binos, et dabat illis potestatem spirituum immundorum.

8. Et praecepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, non panem, neque in zona aes,

9. (f) Sed calceatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis. (f) Act. 12, 8.

10. Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum: illic manete donec exeatis inde:

11. Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, (g) exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. (g) Matth. 10, 14. Luc. 9, 5. Actor. 13, 51. et 18, 6.

12. Et exeuntes praedicabant ut poenitentiam agerent:

13. Et daemonia multa eiiciebant, (h) et ungebant oleo multos aegros, et sanabant. (h) Iac. 5, 14.

14. (i) Et audivit rex Herodes, (manifestum enim factum est nomen eius) et dicebat: Quia Ioannes Baptista resurrexit a mortuis: et propterea virtutes operantur in illo. (i) Matth. 14, 1. 2. Luc. 9, 7.

15. Alii autem dicebant: Quia Elias est. Alii vero dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis.

16. Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Ioannem, hic a mortuis resurrexit.

17. (k) Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem, et vinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam. (k) Luc. 3, 19.

18. Dicebat enim Ioannes Herodi: (l) Non licet tibi habere uxorem fratris tui. (l) Lev. 18, 16.

19. Herodias autem insidiabatur illi: et volebat occidere eum, nec poterat.

20. Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum et sanctum: et custodiebat eum, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat.

21. Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui coenam fecit principibus, et tribunis, et primis Galilaeae.

22. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, et saltasset, et placuisset Herodi, simulque recumbentibus; rex ait puellae: Pete a me quod vis, et dabo tibi:

23. Et iuravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

24. Quae cum exisset, dixit matri suae: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptistae.

25. Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistae.

26. Et contristatus est rex: propter iusiurandum, et propter simul discumbentes noluit eam contristare:

27. Sed misso spiculatore praecepit afferri caput eius in disco. Et decollavit eum in carcere,

28. Et attulit caput eius in disco: et dedit illud puellae, et puella dedit matri suae.

29. Quo audito, discipuli eius venerunt, et tulerunt corpus eius: et posuerunt illud in monumento.

30. (m) Et convenientes Apostoli ad Iesum, renunciaverunt ei omnia, quae egerant, et docuerant. (m) Luc. 9, 10.

31. Et ait illis: (n) Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant et redibant multi: et nec spatium manducandi habebant. (n) Matth. 14, 13. Luc. 9, 10. Ioan. 6, 1.

32. Et ascendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum.

33. Et viderunt eos abeuntes, et cognoverunt multi: et pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, et praevenerunt eos.

34. (o) Et exiens vidit turbam multam Iesus: et misertus est super eos, quia erant sicut oves non habentes pastorem, et coepit illos docere multa. (o) Matth 9, 36. et 14, 14.

35. Et cum iam hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes: Desertus est locus hic, et iam hora praeteriit:

(a) Luc. 9,12 36. (a) Dimitte illos, ut euntes in proximas villas, et vicos, emant sibi cibos, quos manducent:

37. Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, et dabimus illis manducare.

38. Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite, et videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque, et duos pisces.

(b) Ioan. 6,10. 39. (b) Et praecepit illis ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride foenum.

40. Et discubuerunt in partes per centenos, et quinquagenos.

41. Et acceptis quinque panibus, et duobus piscibus, intuens in caelum, benedixit, et fregit panes, et dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos: et duos pisces divisit omnibus.

42. Et manducaverunt omnes, et saturati sunt.

43. Et sustulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos, et de piscibus.

44. Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum.

45. Et statim coegit discipulos suos ascendere navim, ut praecederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

46. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare.

47. Et cum sero esset, erat navis in medio mari, et ipse solus in terra.

(c) Matth. 14, 25. 48. (c) Et videns eos laborantes in remigando, (erat enim ventus contrarius eis) et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare: et volebat praeterire eos.

49. At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt phantasma esse, et exclamaverunt.

50. Omnes enim viderunt eum, et conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, et dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere.

51. Et ascendit ad illos in navim, et cessavit ventus. Et plus magis intra se stupebant:

52. Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcaecatum.

(d) Matth. 14, 34. 53. (d) Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesareth, et applicuerunt.

54. Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum:

55. Et percurrentes universam regionem illam, coeperunt in grabatis eos, qui se male habebant, circumferre, ubi audiebant eum esse.

56. Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, et deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent, et quotquot tangebant eum, salvi fiebant.

CAPUT VII.

Pharisaeos redarguit, Christi arguentes discipulos, quod non lotis ederent manibus, cum ipsi Dei mandata ob suas traditiones transgrederentur; declarans quaenam possint hominem coinquinare, nempe quae de corde exeunt: Syrophoenissae filiam, ad perseverantem illius supplicationem, a daemonio liberat; et surdum ac mutum sanat.

1. Et conveniunt ad eum Pharisaei, et quidam de Scribis, venientes ab Ierosolymis.

(e) Matth. 15, 2. 2. (e) Et cum vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, idest non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

3. Pharisaei enim, et omnes Iudaei, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum:

4. Et a foro nisi baptizentur, non comedunt: et alia multa sunt, quae tradita sunt illis servare, baptismata calicum, et urceorum, et aeramentorum, et lectorum:

5. Et interrogabant eum Pharisaei, et Scribae: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem?

6. At ille respondens, dixit eis: Bene prophetavit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: (f) Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. (f) Isa. 29,13

7. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, et praecepta hominum.

8. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum, et calicum: et alia similia his facitis multa.

9. Et dicebat illis: Bene irritum facitis praeceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10. Moyses enim dixit: (g) Honora patrem tuum, et matrem tuam. Et: (h) Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. (g) Exod. 20, 12. Deut. 5, 16. Eph. 6, 2. (h) Exod. 21, 17. Levit. 20, 9. Prov. 20, 20.

11. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban, (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit:

12. Et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri,

13. Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: et similia huiusmodi multa facitis.

14. (i) Et advocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me omnes, et intelligite. (i) Matth. 15, 10.

15. Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quae de homine procedunt, illa sunt, quae communicant hominem.

16. Si quis habet aures audiendi, audiat.

17. Et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam.

18. Et ait illis: Sic et vos imprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare:

19. Quia non intrat in cor eius, sed in ventrem vadit, et in secessum exit, purgans omnes escas?

20. Dicebat autem, quoniam quae de homine exeunt, illa communicant hominem.

21. (k) Abintus enim de corde hominum malae cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, (k) Gen. 6, 5.

22. Furta, avaritiae, nequitiae, dolus, impudicitiae, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.

23. Omnia haec mala abintus procedunt, et communicant hominem.

24. (l) Et inde surgens abiit in fines Tyri, et Sidonis: et ingressus domum, neminem voluit scire, et non potuit latere. (l) Matth. 15, 21.

25. Mulier enim statim ut audivit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intravit, et procidit ad pedes eius.

26. Erat enim mulier Gentilis, Syrophoenissa genere. Et rogabat eum ut daemonium eiiceret de filia eius.

27. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios: non est enim bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus.

28. At illa respondit, et dixit illi: Utique Domine, nam et catelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29. Et ait illi: Propter hunc sermonem vade, exiit daemonium a filia tua.

30. Et cum abiisset domum suam, invenit puellam iacentem supra lectum, et daemonium exiisse.

31. Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilaeae inter medios fines Decapoleos.

(a) Matth. 9, 32. 32. (a) Et adducunt ei surdum, et mutum, et deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

33. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: et expuens, tetigit linguam eius:

34. Et suspiciens in caelum, ingemuit, et ait illi: Ephphetha, quod est adaperire.

35. Et statim apertae sunt aures eius, et solutum est vinculum linguae eius, et loquebatur recte.

36. Et praecepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis praecipiebat, tanto magis plus praedicabant:

37. Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: et surdos fecit audire, et mutos loqui.

CAPUT VIII.

Septem panibus paucisque pisciculis satiat quatuor hominum millia: discipulos a fermento pharisaeorum cavere iubet: caecum sensim curat: interrogatis apostolis quem Iesum esse dicerent, Petrus confitetur ipsum esse Christum: et paulo post Satanas ab eo dicitur, quod increparet illum dum suam praedixerat passionem: de tollenda cruce, et quod anima nihil debet esse carius.

(b) Matth. 15, 32. 1. (b) In diebus illis iterum cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent: convocatis discipulis, ait illis:

2. Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent:

3. Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt.

4. Et responderunt ei discipuli sui: unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

5. Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

6. Et praecepit turbae discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis ut apponerent, et apposuerunt turbae.

7. Et habebant pisciculos paucos: et ipsos benedixit, et iussit apponi.

8. Et manducaverunt, et saturati sunt, et sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas.

9. Erant autem qui manducaverant, quasi quatuor millia: et dimisit eos.

10. Et statim ascendens navim cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

(c) Matth. 16, 1. Luc. 11, 54. 11. (c) Et exierunt Pharisaei, et coeperunt conquirere cum eo, quaerentes ab illo signum de caelo, tentantes eum.

12. Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quaerit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.

13. Et dimittens eos, ascendit iterum navim, et abiit trans fretum.

(d) Matth. 16, 5. 14. (d) Et obliti sunt panes sumere: et nisi unum panem non habebant secum in navi.

15. Et praecipiebat eis, dicens: Videte, et cavete a fermento Pharisaeorum, et fermento Herodis.

16. Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

17. Quo cognito, ait illis Iesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc caecatum habetis cor vestrum?

18. Oculos habentes non videtis? et aures habentes non auditis? (e) Nec recordamini, (e) Sup. 6, 41. Ioan. 6, 11.

19. Quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.

20. Quando et septem panes in quatuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

21. Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis?

22. Et veniunt Bethsaidam, et adducunt ei caecum, et rogabant eum ut illum tangeret.

23. Et apprehensa manu caeci, eduxit eum extra vicum: et expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videret.

24. Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.

25. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius: et coepit videre. et restitutus est ita ut clare videret omnia.

26. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: et si in vicum introieris, nemini dixeris.

27. (f) Et egressus est Iesus, et discipuli eius, in castella Caesareae Philippi: et in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: (g) Quem me dicunt esse homines? (f) Matth. 16, 13. (g) Luc. 9, 18.

28. Qui responderunt illi, dicentes: Ioannem Baptistam, alii Eliam, alii vero quasi unum de prophetis.

29. Tunc dicit illis: Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.

30. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

31. Et coepit docere eos quoniam oportet filium hominis pati multa, et reprobari a senioribus, et a summis sacerdotibus, et Scribis, et occidi: et post tres dies resurgere.

32. Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, coepit increpare eum.

33. Qui conversus, et videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana, quoniam non sapis quae Dei sunt, sed quae sunt hominum.

34. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: (h) Si quis vult me sequi, deneget semetipsum: et tollat crucem suam, et sequatur me. (h) Matth. 10, 38. et 16, 24. Luc. 9, 23. et 14, 27.

35. (i) Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, et Evangelium, salvam faciet eam. (i) Luc 17, 33. Ioan. 12, 25.

36. Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum: et detrimentum animae suae faciat?

37. Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?

38. (k) Qui enim me confusus fuerit, et verba mea in generatione ista adultera et peccatrice: et filius hominis confundetur eum, cum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. (k) Matth. 10, 33. Luc. 9, 26. et 12, 8.

39. Et dicebat illis: (l) Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei veniens in virtute. (l) Matth. 16, 28. Luc. 9, 27.

CAPUT IX.

Transfigurato Iesu iunguntur Moyses et Elias: dicit Eliam dum venerit, omnia restituturum: immo iam venisse, nec fuisse susceptum: surdum ac mutum spiritum eiicit, qui sola oratione et ieiunio eiicitur: suam passionem praedicit: disputantes discipulos docet quis eorum sit maior: de eiiciente daemonium qui non sequebatur Iesum: de amputando manus, pedis, vel oculi scandalo.

1. Et post dies sex assumit Iesus Petrum, et Ia-

(a) Matth. 17, 1. Luc. 9, 28. cobum, et Ioannem: (a) et ducit illos in montem excelsum seorsum solos, et transfiguratus est coram ipsis.

2. Et vestimenta eius facta sunt splendentia, et candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

3. Et apparuit illis Elias cum Moyse: et erant loquentes cum Iesu.

4. Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: et faciamus tria tabernacula, Tibi unum, et Moysi unum, et Eliae unum.

5. Non enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti:

6. Et facta est nubes obumbrans eos: et venit vox de nube, dicens: Hic est Filius meus charissimus: audite illum.

7. Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantum secum.

(b) Matth. 17, 9. 8. (b) Et descendentibus illis de monte, praecepit illis ne cuiquam quae vidissent, narrarent: nisi cum Filius hominis a mortuis resurrexerit.

9. Et verbum continuerunt apud se: conquirentes quid esset: Cum a mortuis resurrexerit.

(c) Mal. 4, 5. 10. Et interrogabant eum, dicentes: (c) Quid ergo dicunt Pharisaei, et Scribae, quia Eliam oportet venire primum?

11. Qui respondens, ait illis: Elias cum venerit primo, restituet omnia: et quomodo (d) scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur et contemnatur. (d) Isai. 53, 3. 4.

(e) Matth. 17, 12. 12. Sed dico vobis quia et (e) Elias venit (et fecerunt illi quaecumque voluerunt) sicut scriptum est de eo.

13. Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, et Scribas conquirentes cum illis.

14. Et confestim omnis populus videns Iesum, stupefactus est, et expaverunt, et accurrentes salutabant eum.

15. Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis?

(f) Luc. 9, 38. 16. (f) Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum:

17. Qui ubicumque eum apprehenderit, allidit illum, et spumat, et stridet dentibus, et arescit: et dixi discipulis tuis ut eiicerent illum, et non potuerunt.

18. Qui respondens eis, dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? afferte illum ad me.

19. Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus conturbavit illum: et elisus in terram, volutabatur spumans.

20. Et interrogavit patrem eius: Quantum temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia:

21 Et frequenter eum in ignem, et in aquas misit ut eum perderet. sed si quid potes, adiuva nos, misertus nostri.

22. Iesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

23. Et continuo exclamans pater pueri, cum lacrymis aiebat: Credo, Domine: adiuva incredulitatem meam.

24. Et cum videret Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde, et mute spiritus, ego praecipio tibi, exi ab eo: et amplius ne introeas in eum.

25. Et exclamans, et multum discerpens eum, exiit ab eo, et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent: Quia mortuus est.

26. Iesus autem tenens manum eius, elevavit eum, et surrexit.

27. Et cum introisset in domum, discipuli eius secreto interrogabant eum: Quare nos non potuimus eiicere eum?

28. Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione, et ieiunio.

29. Et inde profecti praetergrediebantur Galilaeam: nec volebat quemquam scire.

30. (g) Docebat autem discipulos suos, et dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, et occident eum, et occisus tertia die resurget. (g) Matth. 17, 21. Luc. 9, 22. 44.

31. At illi ignorabant verbum: et timebant interrogare eum.

32. Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi esset, interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

33. At illi tacebant. siquidem in via inter se disputaverant, (h) quis eorum maior esset. (h) Matth. 18, 1. Luc. 9, 46.

34. Et residens vocavit duodecim, et ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, et omnium minister.

35. Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cum complexus esset, ait illis:

36. Quisquis unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: et quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum, qui misit me.

37. (i) Respondit illi Ioannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo eiicientem daemonia, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum. (i) Luc. 9, 49.

38. Iesus autem ait: Nolite prohibere eum. (k) nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, et possit cito male loqui de me. (k) 1 Cor. 12, 3.

39. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

40. (l) Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquae in nomine meo, quia Christi estis: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. (l) Matth. 10, 42.

41. (m) Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius, et in mare mitteretur. (m) Matth. 18, 6. Luc. 17, 2.

42. (n) Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam: bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem: (n) Matth. 5, 30. et 18, 8.

43. Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur.

44. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in vitam aeternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis:

45. (o) Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur. (o) Is. 66, 24.

46. Quod si oculus tuus scandalizat te, eiice eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis:

47. Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur.

48. (p) Omnis enim igne salietur, et omnis victima sale salietur. (p) Lev. 2, 13.

49. (q) Bonum est sal: quod si sal insulsum fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos. (q) Matth. 5, 13. Luc. 14, 34.

CAPUT X.

Nullo modo dimittendam uxorem astruit aliam ducendo: parvulos complexus, benedicit eis: dives qui praecepta a iuventute observarat, non amplectitur Christi consilium de omnibus dimittendis: quid referent praemii qui omnia relinquunt; rursum suam praedicit passionem; occasione ambitionis filiorum Zebedaei docet discipulos quod non ostensione dominii, sed officia ministerii debeant esse maiores: Bartimaeum caecum sanat.

(a) Matth. 19, 1.

1. (a) Et inde exurgens venit in fines Iudaeae ultra Iordanem: et conveniunt iterum turbae ad eum: et sicut consueverat, iterum docebat illos.

2. Et accedentes Pharisaei interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere: tentantes eum.

3. At ille respondens, dixit eis: Quid vobis praecepit Moyses?

(b) Deut. 24, 1.

4. Qui dixerunt: (b) Moyses permisit libellum repudii scribere, et dimittere.

5. Quibus respondens Iesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis praeceptum istud.

(c) Gen. 1, 27.

6. Ab initio autem creaturae (c) masculum, et feminam fecit eos Deus.

(d) Gen. 2, 24. Matth. 19, 5. 1 Cor. 7, 10. Ephes. 5, 31. (e) 1 Cor. 6, 16

7. Propter hoc (d) relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhaerebit ad uxorem suam:

8. Et (e) erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro.

9. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

10. Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogaverunt eum.

11. Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam.

12. Et si uxor dimiserit virum suum, et alii nupserit, moechatur.

13. Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus.

14. Quos cum videret Iesus, indigne tulit, et ait illis: Sinite parvulos venire ad me, et ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei.

15. Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

16. Et complexans eos, et imponens manus super illos, benedicebat eos.

(f) Matth. 19, 16. Luc. 18, 18.

17. Et cum egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: (f) Magister bone, quid faciam ut vitam aeternam percipiam?

18. Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus Deus.

(g) Exod. 20, 13.

19. (g) Praecepta nosti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum et matrem.

20. At ille respondens, ait illi: Magister, haec omnia observavi a iuventute mea.

21. Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, et dixit ei: Unum tibi deest: vade, quaecumque habes vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: et veni, sequere me.

22. Qui contristatus in verbo, abiit moerens: erat enim habens multas possessiones.

23. Et circumspiciens Iesus, ait discipulis suis: Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!

24. Discipuli autem obstupescebant in verbis eius. At Iesus rursus respondens ait illis: Filioli, quam difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!

25. Facilius est, camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

26. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri?

27. Et intuens illos Iesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum.

28. (h) Et coepit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. (h) Matth. 19, 27. Luc. 18, 28.

29. Respondens Iesus, ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, et propter Evangelium,

30. Qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc: domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in saeculo futuro vitam aeternam.

31. (i) Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. (i) Matth. 19, 30.

32. Erant autem in via ascendentes Ierosolymam: et praecedebat illos Iesus, et stupebant: et sequentes timebant. (k) Et assumens iterum duodecim, coepit illis dicere quae essent ei eventura. (k) Luc. 18, 31.

33. Quia ecce ascendimus Ierosolymam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et Scribis, et senioribus, et damnabunt eum morte, et tradent eum gentibus:

34. Et illudent ei, et conspuent eum, et flagellabunt eum, et interficient eum: et tertia die resurget.

35. (l) Et accedunt ad eum Iacobus, et Ioannes filii Zebedaei, dicentes: Magister, volumus ut quodcumque petierimus, facias nobis. (l) Matth. 20, 20.

36. At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?

37. Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, et alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38. Iesus autem ait eis: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

39. At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis; et baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini:

40. Sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.

41. Et audientes decem coeperunt indignari de Iacobo, et Ioanne.

42. Iesus autem vocans eos, ait illis: (m) Scitis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: et principes eorum potestatem habent ipsorum. (m) Luc. 22, 25.

43. Non ita est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri maior, erit vester minister:

44. Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.

45. Nam et Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, et daret animam suam redemptionem pro multis.

46. (n) Et veniunt Iericho: et proficiscente eo de Iericho, et discipulis eius, et plurima multitudine, filius Timaei Bartimaeus caecus, sedebat iuxta viam mendicans. (n) Matth. 20, 29. Luc. 18, 35.

47. Qui cum audisset quia Iesus Nazarenus est, coepit clamare, et dicere: Iesu fili David, miserere mei.

48. Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili David miserere mei.

49. Et stans Iesus praecepit illum vocari. Et vocant caecum dicentes ei: Animaequior esto: surge, vocat te.

50. Qui proiecto vestimento suo exiliens, venit ad eum.

51. Et respondens Iesus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Caecus autem dixit ei: Rabboni, ut videam.

52. Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, et sequebatur eum in via.

CAPUT XI.

Super pullum asinae cum honore Ierusalem ingreditur: ficum maledicendo arefacit: ementes ac vendentes de templo eiicit: efficaciam fiduciae in Deum ostendit, dicens fratri remittenda quae in nos commisit: scribis non dicit qua potestate haec faciat, eo quod nec illi responderent ad propositam de Ioannis baptismo quaestionem.

(a) *Matth.* 21, 1. *Luc.* 19, 29. 1. (a) Et cum appropinquarent Ierosolymae, et Bethaniae ad Montem olivarum, mittit duos ex discipulis suis,

2. Et ait illis: Ite in castellum, quod contra vos est, et statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, et adducite.

3. Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia Domino necessarius est: et continuo illum dimittet huc.

4. Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in bivio: et solvunt eum.

5. Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?

6. Qui dixerunt eis sicut praeceperat illis Iesus, et dimiserunt eis.

(b) *Ioan.* 12, 14. 7. (b) Et duxerunt pullum ad Iesum: et imponunt illi vestimenta sua, et sedit super eum.

8. Multi autem vestimenta sua straverunt in via: alii autem frondes caedebant de arboribus, et sternebant in via.

9. Et qui praeibant, et qui sequebantur clamabant,

(c) *Ps.* 117, 26. *Matth.* 21, 9. *Luc.* 19,38. dicentes: (c) Hosanna:

10. Benedictus, qui venit in nomine Domini: benedictum quod venit regnum patris nostri David: Hosanna in excelsis.

(d) *Matth.* 21, 12. 11. (d) Et introivit Ierosolymam in templum: et circumspectis omnibus, cum iam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

12. Et alia die cum exirent a Bethania, esuriit.

(e) *Matth.* 21, 19. 13. (e) Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea. et cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia: non enim erat tempus ficorum.

14. Et respondens dixit ei: Iam non amplius in aeternum ex te fructum quisquam manducet. Et audiebant discipuli eius.

15. Et veniunt Ierosolymam. Et cum introisset in templum, coepit eiicere vendentes, et ementes in templo: et mensas numulariorum, et cathedras vendentium columbas evertit.

16. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum:

17. Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est:

(f) *Isai* 56, 7. *Ier.* 7, 11. (f) Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.

18. Quo audito principes sacerdotum, et Scribae quaerebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina eius.

19. Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate.

20. Et cum mane transirent, viderunt ficum aridam factam a radicibus.

21. Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit.

22. Et respondens Iesus ait illis: (g) Habete fidem Dei. (g) *Matth.* 21, 21.

23. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere, et mittere in mare, et non haesitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.

24. (h) Propterea dico vobis, omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et evenient vobis. (h) *Matth.* 7, 7. *et* 21, 22.

25. (i) Et cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem: ut et Pater vester qui in caelis est, dimittat vobis peccata vestra. (i) *Matth.* 6, 14. *et* 18, 35. *Luc.* 11, 2.

26. Quod si vos non dimiseritis: nec Pater vester, qui in caelis est, dimittet vobis peccata vestra.

27. Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, et Scribae, et seniores:

28. Et dicunt ei: (k) In qua potestate haec facis? (k) *Luc.* 20,1. et quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias?

29. Iesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos et ego unum verbum, et respondete mihi: et dicam vobis in qua potestate haec faciam.

30. Baptismus Ioannis, de caelo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.

31. At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus, De caelo, dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32. Si dixerimus, Ex hominibus, timemus populum. omnes enim habebant Ioannem quia vere propheta esset.

33. Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et respondens Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec faciam.

CAPUT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis elocata, qui servos ac filium patrisfamilias occiderunt: tentatur a pharisaeis de censu Caesari solvendo: et a sadducaeis de resurrectione: interrogatur a scriba de primo mandato: ipse vero rogat quo modo scribae dicant Christum filium esse David, docens ab ipsis cavendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium missa.

1. Et (l) coepit illis in parabolis loqui: Vineam pa- (l) *Is.* 5, 1.
stinavit homo, et circumdedit sepem, et fodit lacum, *Ierem.* 2, 21.
et aedificavit turrim, et locavit eam agricolis, et per- *Matth.* 21,33.
egre profectus est. *Luc.* 20, 9.

2. Et misit ad agricolas in tempore servum ut ab agricolis acciperet de fructu vineae.

3. Qui apprehensum eum ceciderunt, et dimiserunt vacuum.

4. Et iterum misit ad illos alium servum: et illum in capite vulneraverunt, et contumeliis affecerunt.

5. Et rursum alium misit, et illum occiderunt: et plures alios: quosdam caedentes, alios vero occidentes.

6. Adhuc ergo unum habens filium charissimum: et illum misit ad eos novissimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum.

7. Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est heres: venite, occidamus eum: et nostra erit hereditas.

8. Et apprehendentes eum, occiderunt: et eiecerunt extra vineam.

9. Quid ergo faciet Dominus vineae? Veniet, et perdet colonos: et dabit vineam aliis.

(a) Ps. 117, 22. Isai. 28, 16. Matth. 21, 42. Actor. 4, 11. Rom. 9, 33. 1 Petr. 2, 7.

10. Nec scripturam hanc legistis: (a) Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli:

11. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris?

12. Et quaerebant eum tenere: et timuerunt turbam. cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.

(b) Matth. 22, 15. Luc. 20, 20.

13. (b) Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisaeis, et Herodianis, ut eum caperent in verbo.

14. Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, et non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. licet dari tributum Caesari, an non dabimus?

15. Qui sciens versutiam illorum, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium ut videam.

16. At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cuius est imago haec, et inscriptio? Dicunt ei: Caesaris.

(c) Rom. 13, 7.

17. Respondens autem Iesus dixit illis: (c) Reddite igitur quae sunt Caesaris, Caesari: et quae sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo.

(d) Matth. 22, 23. Luc. 20, 27.

18. (d) Et venerunt ad eum Sadducaei, qui dicunt resurrectionem non esse: et interrogabant eum dicentes:

(e) Deut. 25, 5.

19. Magister, Moyses nobis scripsit, (e) ut si cuius frater mortuus fuerit, et dimiserit uxorem, et filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipsius, et resuscitet semen fratri suo.

20. Septem ergo fratres erant: et primus accepit uxorem, et mortuus est non relicto semine.

21. Et secundus accepit eam, et mortuus est: et nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.

22. Et acceperunt eam similiter septem: et non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est et mulier.

23. In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit uxor? septem enim habuerunt eam uxorem.

24. Et respondens Iesus, ait illis: Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?

25. Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelis.

26. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi

(f) Exod. 3, 6. Matth. 22, 32.

Deus, inquiens: (f) Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob?

27. Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

(g) Matth. 22, 35.

28. (g) Et accessit unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, et videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum.

29. Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium

(h) Deut. 6, 4.

mandatum est: (h) Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est:

30. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum.

(i) Lev. 19, 18. Matth. 22, 39. Rom. 13, 9. Galat. 5, 14. Iac. 2, 8.

31. (i) Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tamquam teipsum. Maius horum aliud mandatum non est.

32. Et ait illi Scriba: Bene Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, et non est alius praeter eum.

33. Et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine: et diligere proximum tamquam seipsum, maius est omnibus holocautomatibus, et sacrificiis.

34. Iesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longe a regno Dei. Et nemo iam audebat eum interrogare.

35. Et respondens Iesus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribae Christum filium esse David?

36. Ipse enim David dicit in Spiritu sancto: (k) Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. (k) Ps. 109, 1. Matth. 22, 44. Luc. 20, 42.

37. Ipse ergo David dicit eum Dominum, et unde est filius eius? Et multa turba eum libenter audivit.

38. Et dicebat eis in doctrina sua: (l) Cavete a Scribis, qui volunt in stolis ambulare, et salutari in foro, (l) Matth. 23, 5. Luc. 11, 43. et 20, 46.

39. Et in primis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus in coenis:

40. Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixae orationis: hi accipient prolixius iudicium.

41. (m) Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret aes in gazophylacium, et multi divites iactabant multa. (m) Luc. 21, 1.

42. Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta, quod est quadrans,

43. Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

44. Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt: haec vero de penuria sua omnia quae habuit misit totum victum suum.

CAPUT XIII.

Templum dicit evertendum, praedicitque bella et varias afflictiones ac persecutiones, abominationemque desolationis: de pseudochristis et pseudoprophetis: post signa in corporibus coelestibus veniet cum gloria Filius hominis: et huius signum dat a ficu: quia autem nemo tempus novit, iubet omnes vigilare.

1. Et (n) cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, et quales structurae. (n) Matth. 24, 1.

2. Et respondens Iesus, ait illi: Vides has omnes magnas aedificationes? (o) Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. (o) Luc. 19, 44. et 21, 6.

3. Et cum sederet in Monte olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, et Iacobus, et Ioannes, et Andreas:

4. Dic nobis, quando ista fient? et quod signum erit, quando haec omnia incipient consummari?

5. Et respondens Iesus coepit dicere illis: (p) Videte ne quis vos seducat: (p) Eph. 5, 6. 2 Thess. 2, 3.

6. Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum: et multos seducent.

7. Cum audieritis autem bella, et opiniones bellorum, ne timueritis: oportet enim haec fieri: sed nondum finis.

8. Exurget enim gens contra gentem, et regnum super regnum, et erunt terraemotus per loca, et fames. Initium dolorum haec.

9. Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis vapulabitis, et ante praesides, et reges stabitis propter me, in testimonium illis.

10. Et in omnes gentes primum oportet praedicari Evangelium.

(a) Matth. 10, 19. Luc. 12, 11. et 21, 14. 11. (a) Et cum duxerint vos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. non enim vos estis loquentes, sed Spiritus sanctus.

12. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium: et consurgent filii in parentes, et morte afficient eos.

13. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.

(b) Dan. 9, 27. Matth. 24, 15. Luc. 21, 20. 14. (b) Cum autem videritis abominationem desolationis stantem, ubi non debet, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudaea sunt, fugiant in montes:

15. Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua:

16. Et qui in agro erit, non revertatur retro tollere vestimentum suum.

17. Vae autem praegnantibus, et nutrientibus in illis diebus.

18. Orate vero ut hieme non fiant.

19. Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturae, quam condidit Deus usque nunc, neque fient.

20. Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro: sed propter electos, quos elegit, breviavit dies.

(c) Matth. 24, 23. Luc. 17, 23. 21. 8. 21. (c) Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis.

22. Exurgent enim pseudochristi, et pseudoprophetae, et dabunt signa, et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.

23. Vos ergo videte: ecce praedixi vobis omnia.

(d) Isai. 13, 10. Ez. 32, 7. Ioel. 2, 10. 24. (d) Sed in illis diebus post tribulationem illam sol contenebrabitur, et luna non dabit splendorem suum:

25. Et stellae caeli erunt decidentes, et virtutes, quae in caelis sunt, movebuntur.

26. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, et gloria.

(e) Matth. 24, 31. 27. (e) Et tunc mittet angelos suos, et congregabit electos suos a quatuor ventis, a summo terrae usque ad summum caeli.

28. A ficu autem discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit, et nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit aestas:

29. Sic et vos cum videritis haec fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis.

30. Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio haec, donec omnia ista fiant.

31. Caelum, et terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

32. De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater.

(f) Matth. 24, 42. 33. (f) Videte, vigilate, et orate: nescitis enim quando tempus sit.

34. Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem cuiusque operis, et ianitori praecepit ut vigilet.

35. Vigilate ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an media nocte, an galli cantu, an mane)

36. Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes.

37. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

CAPUT XIV.

Consultant principes sacerdotum de occidendo Iesu: qui unguento pretioso a muliere perfunditur, murmurantibus discipulis: venditur a Iuda; de cuius proditione discipulis loquitur in coena, in qua panem in corpus suum, et vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis: praedicit omnes scandalizandos, et trinam Petri negotionem: ac post trinam orationem capitur a Iudaeis: quorum uni Petrus abscidit auriculam: et discipulis fugientibus, coram Caipho a falsis testibus accusatus, mortisque reus iudicatus, conspuitur ac caeditur, et ter a Petro negatur.

1. Erat autem Pascha et Azyma post biduum: (g) et quaerebant summi sacerdotes, et Scribae quomodo eum dolo tenerent, et occiderent. (g) Matth. 26, 2. Luc. 22, 1.

2. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

3. (h) Et cum esset Bethaniae in domo Simonis leprosi, et recumberet: venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, et fracto alabastro, effudit super caput eius. (h) Matth. 26, 6. Ioan. 12, 1.

4. Erant autem quidam indigne ferentes intra semetipsos, et dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?

5. Poterat enim unguentum istud venundari plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6. Iesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

7. Semper enim pauperes habetis vobiscum: et cum volueritis, potestis illis benefacere: me autem non semper habetis.

8. Quod habuit haec, fecit: praevénit ungere corpus meum in sepulturam.

9. Amen dico vobis: Ubicumque praedicatum fuerit Evangelium istud in universo mundo, et quod fecit haec, narrabitur in memoriam eius.

10. (i) Et Iudas Iscariotes unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. (i) Matth. 26, 14.

11. Qui audientes gavisi sunt: et promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quaerebat quomodo illum opportune traderet.

12. (k) Et primo die Azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, et paremus tibi ut manduces Pascha? (k) Matth. 26, 17. Luc. 22, 7.

13. Et mittit duos ex discipulis suis, et dicit eis: Ite in civitatem: et occurret vobis homo lagenam aquae baiulans, sequimini eum:

14. Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem?

15. Et ipse vobis demonstrabit coenaculum grande, stratum: et illic parate nobis.

16. Et abierunt discipuli eius, et venerunt in civitatem: et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt Pascha.

17. (l) Vespere autem facto, venit cum duodecim. (l) Matth. 26, 20. Luc. 22, 14.

18. Et discumbentibus eis, et manducantibus, ait Iesus: Amen dico vobis, (m) quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. (m) Ioan. 13, 21.

19. At illi coeperunt contristari, et dicere ei singulatim: Numquid ego?

20. Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

21. Et Filius quidem hominis vadit (n) sicut scriptum est de eo: vae autem homini illi, per quem (n) Ps. 40, 10. Act. 1, 16.

Filius hominis tradetur. bonum erat ei, si non esset natus homo ille.

(a) Matth. 26, 26. 1 Cor. 11, 24. 22. (a) Et manducantibus illis, accepit Iesus panem: et benedicens fregit, et dedit eis, et ait: Sumite, hoc est corpus meum.

23. Et accepto calice, gratias agens dedit eis: et biberunt ex illo omnes.

24. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.

25. Amen dico vobis, quia iam non bibam de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei.

26. Et hymno dicto exierunt in Montem olivarum.

(b) Joan. 16, 32. (c) Zach. 13, 7. 27. Et ait eis Iesus: (b) Omnes scandalizabimini in me in nocte ista: quia scriptum est: (c) Percutiam pastorem, et dispergentur oves.

28. Sed postquam resurrexero, praecedam vos in Galilaeam.

29. Petrus autem ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te: sed non ego.

30. Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

31. At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo: Similiter autem et omnes dicebant.

(d) Matth. 26, 36. (e) Luc. 22, 40. 32. (d) Et veniunt in praedium, cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis: (e) Sedete hic donec orem.

33. Et assumit Petrum, et Iacobum, et Ioannem secum: et coepit pavere, et taedere.

34. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, et vigilate.

35. Et cum processisset paululum, procidit super terram: et orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora:

36. Et dixit: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc a me, sed non quod ego volo, sed quod tu.

37. Et venit, et invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare?

38. Vigilate, et orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma.

39. Et iterum abiens oravit eumdem sermonem, dicens.

40. Et reversus, denuo invenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) et ignorabant quid responderent ei.

41. Et venit tertio, et ait illis: Dormite iam, et requiescite. Sufficit: venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42. Surgite, eamus. ecce qui me tradet, prope est.

(f) Matth. 26, 47. Luc. 22, 47. Joan. 18, 3. 43. Et, adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes unus de duodecim, et (f) cum eo turba multa cum gladiis, et lignis, a summis sacerdotibus, et Scribis, et senioribus.

44. Dederat autem traditor eius signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, et ducite caute.

45. Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: et osculatus est eum.

46. At illi manus iniecerunt in eum, et tenuerunt eum.

47. Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis: et amputavit illi auriculam.

48. Et respondens Iesus, ait illis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis, et lignis comprehendere me?

49. Quotidie eram apud vos in templo docens, et non me tenuistis. Sed ut impleantur Scripturae.

50. (g) Tunc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt. (g) Matth. 26, 56.

51. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: et tenuerunt eum.

52. At ille reiecta sindone, nudus profugit ab eis.

53. (h) Et adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem: et convenerunt omnes sacerdotes, et Scribae, et seniores. (h) Matth. 26, 57. Luc. 22, 54. Joan. 18, 13.

54. Petrus autem a longe secutus est eum usque intro in atrium summi sacerdotis: et sedebat cum ministris ad ignem, et calefaciebat se.

55. (i) Summi vero sacerdotes, et omne concilium quaerebant adversus Iesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant. (i) Matth. 26, 59.

56. Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum: et convenientia testimonia non erant.

57. Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversus eum, dicentes:

58. Quoniam nos audivimus eum dicentem: (k) Ego dissolvam templum hoc manu factum, et per triduum aliud non manu factum aedificabo. (k) Joan. 2, 19.

59. Et non erat conveniens testimonium illorum.

60. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Iesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quae tibi obiiciuntur ab his?

61. Ille autem tacebat, et nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, et dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?

62. Iesus autem dixit illi: Ego sum: (l) et videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem cum nubibus caeli. (l) Matth. 24, 30. et 26, 64.

63. Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

64. Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

65. Et coeperunt quidam conspuere eum, et velare faciem eius, et colaphis eum caedere, et dicere ei: Prophetiza: et ministri alapis eum caedebant.

66. (m) Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis: (m) Matth. 26, 69. Luc. 22, 56. Joan. 18, 17.

67. Et cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras.

68. At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, et gallus cantavit.

69. (n) Rursus autem cum vidisset illum ancilla, coepit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est. (n) Matth. 26, 71.

70. At ille iterum negavit. (o) Et post pusillum rursus qui astabant, dicebant Petro: Vere ex illis es: nam et Galilaeus es. (o) Luc. 22, 59. Joan. 18, 26.

71. Ille autem coepit anathematizare, et iurare: Quia nescio hominem istum, quem dicitis.

72. Et statim gallus iterum cantavit. (p) Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Iesus: Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. Et coepit flere. (p) Matth. 26, 75. Joan. 13, 38.

CAPUT XV.

Iesus coram Pilato accusatus, nihil respondet: praeeligitur Barabbas, et Iesus traditur crucifigendus: qui multis modis illusus a militibus, ducitur ad crucifigendum: et divisis ipsius vestimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum iactatas in se blasphemias: suboriuntur tenebrae: et clamans Iesus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cuius corpus a Ioseph sepelitur.

1. Et confestim, mane consilium facientes summi

(a) Matth. 27, 1. Luc. 22, 66. Io. 18, 28.

sacerdotes (a) cum senioribus, et Scribis, et universo concilio, vincientes Iesum, duxerunt, et tradiderunt Pilato:

2. Et interrogavit eum Pilatus: Tu es rex Iudaeorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

(b) Matth. 27, 12. Luc. 23, 2.

3. (b) Et accusabant eum summi sacerdotes in multis.

(c) Ioan. 19, 33.

4. (c) Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? vide in quantis te accusant.

5. Iesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.

6. Per diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petissent.

7. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium.

8. Et cum ascendisset turba, coepit rogare, sicut semper faciebat illis.

9. Pilatus autem respondit eis, et dixit: Vultis dimittam vobis regem Iudaeorum?

10. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes.

11. Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

(d) Matth. 27, 22. Luc. 23, 14.

12. (d) Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Iudaeorum?

(e) Ioan. 18, 40.

13. (e) At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.

14. Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15. Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, et tradidit Iesum flagellis caesum, ut crucifigeretur.

(f) Matth. 27, 27. Ioan. 19, 2.

16. (f) Milites autem duxerunt eum in atrium praetorii, et convocant totam cohortem,

17. Et induunt eum purpura, et imponunt ei plectentes spineam coronam.

18. Et coeperunt salutare eum: Ave rex Iudaeorum.

19. Et percutiebant caput eius arundine: et conspuebant eum, et ponentes genua, adorabant eum.

20. Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum purpura, et induerunt eum vestimentis suis: et educunt illum ut crucifigerent eum.

(g) Matth. 27, 32. Luc. 23, 26.

21. (g) Et angariaverunt praetereuntem quempiam, Simonem Cyrenaeum venientem de villa, patrem Alexandri, et Rufi, ut tolleret crucem eius.

22. Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatum Calvariae locus.

23. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: et non accepit.

(h) Matth. 27, 35. Luc. 23, 31. Ioan. 19, 23

24. (h) Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.

25. Erat autem hora tertia: et crucifixerunt eum.

26. Et erat titulus causae eius inscriptus: REX IUDAEORUM.

27. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum a dextris, et alium a sinistris eius.

(i) Is. 53, 12.

28. (i) Et impleta est scriptura, quae dicit: Et cum iniquis reputatus est.

(k) Ioan. 2, 19.

29. Et praetereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua, et dicentes: (k) Vah qui destruis templum Dei, et in tribus diebus reaedificas:

30. Salvum fac temetipsum descendens de cruce.

31. Similiter et summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere.

32. Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus, et credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33. Et facta hora sexta, tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam.

(l) Ps. 21, 2. Matth. 27, 46.

34. Et hora nona exclamavit Iesus voce magna, dicens: (l) Eloi, Eloi, lamma sabacthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

35. Et quidam de circumstantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36. Currens autem unus, et implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus si veniat Elias ad deponendum eum.

37. Iesus autem emissa voce magna expiravit.

38. Et velum templi scissum est in duo, a summo usque deorsum.

39. Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat.

(m) Matth. 27, 55.

40. (m) Erant autem et mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Iacobi minoris, et Ioseph mater, et Salome:

(n) Luc. 8, 2.

41. Et cum esset in Galilaea, sequebantur eum, (n) et ministrabant ei, et aliae multae quae simul cum eo ascenderant Ierosolymam.

(o) Matth. 27, 57. Luc. 23, 50. Ioan. 19, 38.

42. (o) Et cum iam sero esset factum (quia erat parasceve, quod est ante sabbatum)

43. Venit Ioseph ab Arimathaea nobilis decurio, qui et ipse erat expectans regnum Dei, et audacter introivit ad Pilatum, et petiit corpus Iesu.

44. Pilatus autem mirabatur si iam obiisset. Et accersito centurione, interrogavit eum si iam mortuus esset.

45. Et cum cognovisset a centurione, donavit corpus Ioseph.

46. Ioseph autem mercatus sindonem, et deponens eum involvit sindone, et posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, et advolvit lapidem ad ostium monumenti.

47. Maria autem Magdalene, et Maria Ioseph aspiciebant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Mulieribus ad Christi monumentum obstupescentibus, angelus resurrectionem ipsius enuntiat: qui primum Mariae Magdalene apparet, deinde duobus discipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos ut in universo mundo praedicent ac baptizent, subiunctis signis quae sequantur credentes, ac ita in coelum ascendit.

(p) Matth. 28, 1. Luc. 24, 1. Ioan. 20, 1.

1. Et (p) cum transisset sabbatum, Maria Magdalene, et Maria Iacobi, et Salome emerunt aromata ut venientes ungerent Iesum.

2. Et valde mane una sabbatorum, veniunt ad monumentum, orto iam sole.

3. Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti?

4. Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.

(q) Matth. 28, 5. Luc. 24, 4. Ioan. 20, 12.

5. (q) Et introeuntes in monumentum viderunt iuvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, et obstupuerunt.

6. Qui dicit illis: Nolite expavescere: Iesum quaeritis Nazarenum, crucifixum: surrexit, non est hic, ecce locus ubi posuerunt eum.

7. Sed ite, dicite discipulis eius, et Petro quia

(a) Supra 14, 28. praecedit vos in Galilaeam: ibi eum videbitis, (a) sicut dixit vobis.

8. At illae exeuntes, fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor et pavor: et nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

(b) Ioan. 20, 16. 9. Surgens autem mane, (b) prima sabbati, apparuit primo Mariae Magdalene, de qua eiecerat septem daemonia.

10. Illa vadens nunciavit his, qui cum eo fuerant, lugentibus, et flentibus.

11. Et illi audientes quia viveret, et visus esset ab ea, non crediderunt.

(c) Luc 24, 13. 12. (c) Post haec autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia effigie, euntibus in villam:

13. Et illi euntes nunciaverunt ceteris: nec illis crediderunt.

14. Novissime recumbentibus illis undecim apparuit: et exprobravit incredulitatem eorum et duritiam cordis: quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.

15. Et dixit eis: Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae.

16. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.

17. Signa autem eos, qui crediderint, haec sequentur: (d) In nomine meo daemonia eiicient: (e) linguis loquentur novis: (d) Act. 16, 18. (e) Act. 2, 4. et 10, 46.

18. (f) Serpentes tollent: et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: (g) super aegros manus imponent, et bene habebunt. (f) Act. 28, 5. (g) Act. 28, 8.

19. Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, (h) assumptus est in caelum, et sedet a dextris Dei. (h) Luc 24, 51.

20. Illi autem profecti praedicaverunt ubique Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis.

SANCTUM IESU CHRISTI EVANGELIUM

SECUNDUM LUCAM

CAPUT I.

Zachariae sacerdoti annuntiat Gabriel Ioannis conceptum ex Elisabeth sterili; qui angelo non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariae annuntiat conceptum Iesu Filii Dei de Spiritu sancto: ad Mariae salutationem Ioannes exultat in utero, et Elisabeth prophetat, ipsaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Ioannis circumcisione Zacharias pater, recepto loquela, canticum gratiarum actionis edit.

1. Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quae in nobis completae sunt, rerum:

2. Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis:

3. Visum est et mihi, assecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile,

4. Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

5. Fuit in diebus Herodis, regis Iudaeae, sacerdos quidam nomine Zacharias (i) de vice Abia, et uxor illius de filiabus Aaron, et nomen eius Elisabeth. (i) 1 Par. 24, 10.

6. Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, et iustificationibus Domini sine querela,

7. Et non erat illis filius eo quod esset Elisabeth sterilis, et ambo processissent in diebus suis.

8. Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suae ante Deum,

9. Secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in templum Domini:

(k) Ex. 30, 7. Lev. 16, 17. 10. Et (k) omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.

11. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans a dextris altaris incensi.

12. Et Zacharias turbatus est videns, et timor irruit super eum.

13. Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, et vocabis nomen eius Ioannem:

14. Et erit gaudium tibi, et exultatio, et multi in nativitate eius gaudebunt:

15. Erit enim magnus coram Domino: et vinum, et siceram non bibet, et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suae:

16. Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum:

17. Et ipse praecedet ante illum in spiritu, et virtute Eliae: (l) ut convertat corda patrum in filios, et incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam. (l) Malach. 4, 6. Matth. 11, 14.

18. Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, et uxor mea processit in diebus suis.

19. Et respondens Angelus dixit ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum: et missus sum loqui ad te, et haec tibi evangelizare.

20. Et ecce eris tacens, et non poteris loqui usque in diem, quo haec fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis, quae implebuntur in tempore suo.

21. Et erat plebs expectans Zachariam: et mirabantur quod tardaret ipse in templo.

22. Egressus autem non poterat loqui ad illos, et cognoverunt quod visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis, et permansit mutus.

23. Et factum est, ut impleti sunt dies officii eius, abiit in domum suam:

24. Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor eius, et occultabat se mensibus quinque, dicens:

25. Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.

26. In mense autem sexto, missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth,

27. Ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo David, et nomen virginis Maria.

28. Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

29. Quae cum audisset, turbata est in sermone eius, et cogitabat qualis esset ista salutatio.

30. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum:

(a) Isai. 7, 14. (b) Inf. 2, 21.

31. (a) Ecce concipies in utero, et paries filium, et (b) vocabis nomen eius Iesum.

32. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur, et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius: (c) et regnabit in domo Iacob in aeternum,

(c) Dan. 7, 14. 27. Mich. 4, 7.

33. Et regni eius non erit finis.

34. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?

35. Et respondens Angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

36. Et ecce Elisabeth cognata tua, et ipsa concepit filium in senectute sua: et hic mensis sextus est illi, quae vocatur sterilis:

37. Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

38. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus.

39. Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione, in civitatem Iuda:

40. Et intravit in domum Zachariae, et salutavit Elisabeth.

41. Et factum est, ut audivit salutationem Mariae Elisabeth, exultavit infans in utero eius: et repleta est Spiritu sancto Elisabeth:

42. Et exclamavit voce magna, et dixit: Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui.

43. Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44. Ecce enim ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45. Et beata, quae credidisti, quoniam perficientur ea, quae dicta sunt tibi a Domino.

46. Et ait Maria:
Magnificat anima mea Dominum:

47. Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

48. Quia respexit humilitatem ancillae suae: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49. Quia fecit mihi magna qui potens est: et sanctum nomen eius.

50. Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum.

(d) Isai. 51, 9. (e) Ps. 32, 10.

51. Fecit potentiam in (d) brachio suo: (e) dispersit superbos mente cordis sui.

52. Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles.

(f) 1 Reg. 2, 5. Ps. 33, 11.

53. (f) Esurientes implevit bonis: et divites dimisit inanes.

54. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae suae.

(g) Gen. 17, 9. et 22, 16. Psal. 131, 11. Isai. 41, 8.

55. Sicut locutus est ad patres nostros, (g) Abraham, et semini eius in saecula.

56. Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: et reversa est in domum suam.

57. Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium.

58. Et audierunt vicini, et cognati eius quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei.

59. Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, et vocabant eum nomine patris sui Zachariam.

60. Et respondens mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes.

61. Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62. Innuebant autem patri eius, quem vellet vocari eum.

63. Et postulans pugillarem scripsit, (h) dicens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt universi.

(h) Sup. v. 13.

64. Apertum est autem illico os eius, et lingua eius, et loquebatur benedicens Deum.

65. Et factus est timor super omnes vicinos eorum: et super omnia montana Iudaeae divulgabantur omnia verba haec:

66. Et posuerunt omnes, qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

67. Et Zacharias pater eius repletus est Spiritu sancto: et prophetavit, dicens:

68. (i) Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suae:

(i) Ps. 73, 12.

69. (k) Et erexit cornu salutis nobis: in domo David pueri sui.

(k) Ps. 131, 17.

70. (l) Sicut locutus est per os sanctorum, qui a saeculo sunt, prophetarum eius:

(l) Ier. 23, 6. et 30, 10.

71. Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium, qui oderunt nos:

72. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: et memorari testamenti sui sancti.

73. (m) Iusiurandum, quod iuravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis:

(m) Gen. 22, 16. Ier. 31, 33. Hebr. 6, 13. 17.

74. Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi.

75. In sanctitate, et iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

76. Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis: praeibis enim ante faciem Domini parare vias eius:

77. (n) Ad dandam scientiam salutis plebi eius: in remissionem peccatorum eorum:

(n) Mal. 4, 5. Sup. v. 17.

78. Per viscera misericordiae Dei nostri: in quibus visitavit nos, (o) oriens ex alto:

(o) Zach. 3, 8. et 6, 12. Mal. 4, 2.

79. Illuminare his, qui in tenebris, et in umbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80. Puer autem crescebat, et confortabatur spiritu: et erat in desertis usque in diem ostensionis suae ad Israel.

CAPUT II.

Ex Augusti decreto Ioseph cum Maria ascendit in Bethlehem: ubi illa peperit Salvatorem: cuius nativitate ab angelo audita, pastores festini veniunt illum visuri: puer circumcisus vocatur Iesus; quem post dies purificationis in Ierusalem delatum ut Domino sisteretur, Simeon senex benedixit, ac de matris in passione doloribus prophetat: Annaque prophetissa vetula Domino confitetur: Iesus duodecim annorum plenus sapientia et gratia, perditus a parentibus, in medio doctorum invenitur; descenditque Nazareth factus illis subditus.

1. Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Caesare Augusto ut describeretur universus orbis.

2. Haec descriptio prima, facta est a praeside Syriae Cyrino:

3. Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem.

4. Ascendit autem et Ioseph a Galilaea de civitate Nazareth in Iudaeam in civitatem David, quae vocatur (p) Bethlehem: eo quod esset de domo, et familia David,

(p) Mich. 5, 2. Matth. 2, 6. 1 Reg. 20, 6.

5. Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore praegnante.

6. Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.

7. Et peperit filium suum primogenitum, et pannis eum involvit, et reclinavit eum in praesepio: quia non erat eis locus in diversorio.

8. Et pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigilias noctis super gregem suum.

9. Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos, et timuerunt timore magno.

10. Et dixit illis angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:

11. Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David.

12. Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, et positum in praesepio.

13. Et subito facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium Deum, et dicentium:

14. Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.

15. Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in caelum: pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.

16. Et venerunt festinantes: et invenerunt Mariam, et Ioseph, et infantem positum in praesepio.

17. Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18. Et omnes, qui audierunt, mirati sunt: et de his, quae dicta erant a pastoribus ad ipsos.

19. Maria autem conservabat omnia verba haec, conferens in corde suo.

20. Et reversi sunt pastores glorificantes, et laudantes Deum in omnibus, quae audierant, et viderant sicut dictum est ad illos.

(a) Gen. 17, 12. Lev. 12, 3. 21. (a) Et postquam consummati sunt dies octo ut
(b) Matth. 1, 21. Sup. 1, 31. circumcideretur puer: vocatum est nomen eius (b) Iesus, quod vocatum est ab angelo prius quam in utero conciperetur.

22. Et postquam impleti sunt dies purgationis eius
(c) Lev. 12, 6. (c) secundum legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterent eum Domino,

(d) Ex. 13, 2. Num. 8, 16. 23. Sicut scriptum est in lege Domini: (d) Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.

24. Et ut darent hostiam secundum quod dictum
(e) Levit. 12, 8. est (e) in lege Domini par turturum, aut duos pullos columbarum.

25. Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, et homo iste iustus, et timoratus, expectans consolationem Israel, et Spiritus sanctus erat in eo.

26. Et responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini.

27. Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo:

28. Et ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit Deum, et dixit:

29. Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace:

30. Quia viderunt oculi mei salutare tuum,

31. Quod parasti ante faciem omnium populorum.

32. Lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuae Israel.

33. Et erat pater eius et mater mirantes super his, quae dicebantur de illo.

34. Et benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam matrem eius: (f) Ecce positus est hic in ruinam, et (f) Isai. 8, 14. Rom. 9, 33. 1 Petr. 2, 7.
in resurrectionem multorum in Israel: et in signum, cui contradicetur:

35. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36. Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: haec processerat in diebus multis, et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua.

37. Et haec vidua usque ad annos octoginta quatuor: quae non discedebat de templo, ieiuniis, et obsecrationibus serviens nocte, ac die.

38. Et haec, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.

39. Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaeam in civitatem suam Nazareth.

40. Puer autem crescebat, et confortabatur plenus sapientia: et gratia Dei erat in illo.

41. Et ibant parentes eius per omnes annos in Ierusalem, (g) in die sollemni Paschae. (g) Ex. 23, 15. et 34, 18. Deut. 16, 1.

42. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Ierosolymam secundum consuetudinem diei festi,

43. Consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, et non cognoverunt parentes eius.

44. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos, et notos.

45. Et non invenientes, regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum.

46. Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem eos.

47. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia, et responsis eius.

48. Et videntes admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus, et ego dolentes quaerebamus te.

49. Et ait ad illos: Quid est quod me quaerebatis? nesciebatis quia in his, quae patris mei sunt, oportet me esse?

50. Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.

51. Et descendit cum eis, et venit Nazareth: et erat subditus illis. Et mater eius conservabat omnia verba haec in corde suo.

52. Et Iesus proficiebat sapientia, et aetate, et gratia apud Deum, et homines.

CAPUT III.

Ioannes mittitur a Domino impleturus sua praedicatione Isaiae vaticinium: et turbis, publicanis, ac militibus dat consilium: dicit quid singulos facere oporteat: testaturque Christi excellentiam et baptismi ipsius: super quem ab ipso baptizatum descendit columba, ac vox Patris auditur: texiturque eius genealogia a Ioseph usque ad Adam ascendens.

1. Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato Iudaeam, tetrarcha autem Galilaeae Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituraeae, et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha,

2. (h) Sub principibus sacerdotum Anna, et Caipha: factum est verbum Domini super Ioannem, Zachariae filium, in deserto. (h) Act. 4, 6.

(a) Matth. 3, 1. Marc. 1, 4. 3. (a) Et venit in omnem regionem Iordanis, praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum,

4. Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiae *(b) Isai. 40, 3. Ioan. 1, 23.* prophetae: (b) Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius:

5. Omnis vallis implebitur: et omnis mons, et collis humiliabitur: et erunt prava in directa: et aspera in vias planas:

6. Et videbit omnis caro salutare Dei.

7. Dicebat ergo ad turbas quae exibant ut baptizarentur ab ipso: *(c) Matth. 3, 7. et 23, 33.* (c) Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere a ventura ira?

8. Facite ergo fructus dignos poenitentiae, et ne coeperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae.

9. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.

10. Et interrogabant eum turbae, dicentes: Quid ergo faciemus?

(d) Iac. 2, 15. 1 Ioan. 3, 17. 11. Respondens autem dicebat illis: (d) Qui habet duas tunicas, det non habenti: et qui habet escas, similiter faciat.

12. Venerunt autem et publicani ut baptizarentur, et dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus?

13. At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis.

14. Interrogabant autem eum et milites, dicentes: Quid faciemus et nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: et contenti estote stipendiis vestris.

15. Existimante autem populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus:

(e) Matth. 3, 11. Marc. 1, 8. Ioan. 1, 26. 16. Respondit Ioannes, dicens omnibus: (e) Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum *(f) Matth. 3, 11. Act. 1, 5. et 11, 16. et 19, 4.* eius: (f) ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, et igni:

(g) Matth. 3, 12. 17. (g) Cuius ventilabrum in manu eius, et purgabit aream suam, et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

18. Multa quidem, et alia exhortans evangelizabat populo.

(h) Matth. 14, 4. Marc. 6, 17. 19. (h) Herodes autem tetrarcha cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, et de omnibus malis, quae fecit Herodes,

20. Adiecit et hoc super omnia, et inclusit Ioannem in carcere.

(i) Matth. 3, 16. Marc. 1, 10. Ioan. 1, 32. 21. (i) Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Iesu baptizato, et orante, apertum est caelum:

22. Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum: et vox de caelo facta est: *(k) Matth. 3, 17. et 17, 5. Inf. 9, 35. 2 Petr. 1, 17.* (k) Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

23. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,

24. Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph,

25. Qui fuit Mathathiae, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

26. Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiae, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda,

27. Qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

28. Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadam, qui fuit Her,

29. Qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,

30. Qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim,

31. Qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David,

32. Qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,

33. Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iudae,

34. Qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahae, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,

35. Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,

36. Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,

37. Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,

38. Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Iesus post ieiunium quadraginta dierum, ac devictas Satanae tentationes, in synagoga Nazareth legit factam de se Isaiae prophetiam; dicitque prophetam non esse acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte praecipitare: eiicit in Capharnaum daemonium, sanatque socrum Simonis, et plures alios, a variis languoribus, ac daemonia eiicit.

1. Iesus autem plenus Spiritu sancto regressus est a Iordane: (l) et agebatur a Spiritu in desertum *(l) Matth. 4, 1. Marc. 1, 12.*

2. Diebus quadraginta, et tentabatur a diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis: et consummatis illis esuriit.

3. Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat.

4. Et respondit ad illum Iesus: Scriptum est: (m) Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. *(m) Deut. 8, 3. Matth. 4, 4.*

5. Et duxit illum diabolus in montem excelsum, et ostendit illi omnia regna orbis terrae in momento temporis,

6. Et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, et gloriam illorum: quia mihi tradita sunt: et cui volo do illa.

7. Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.

8. Et respondens Iesus, dixit illi: (n) Scriptum est: *(n) Deut. 6, 13. et 10, 20.* Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.

9. Et duxit illum in Ierusalem, et statuit eum super pinnam templi, et dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorsum.

10. (o) Scriptum est enim quod Angelis suis mandavit de te, ut conservent te: *(o) Ps. 90, 11.*

11. Et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

12. Et respondens Iesus, ait illi: Dictum est: (p) Non tentabis Dominum Deum tuum. *(p) Deut. 6, 16.*

13. Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus.

14. (q) Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in Galilaeam, et fama exiit per universam regionem de illo. *(q) Matth. 4, 12. Marc. 1, 14. Ioan. 4, 43.*

15. Et ipse docebat in synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus.

(a) Matth. 13, 54. Marc. 6, 1. 16. (a) Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, et surrexit legere.

17. Et traditus est illi Liber Isaiae prophetae. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat:

(b) Isai. 61, 1. 18. (b) Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,

19. Praedicare captivis remissionem, et caecis visum, dimittere confractos in remissionem, praedicare annum Domini acceptum, et diem retributionis.

20. Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, et sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum.

21. Coepit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est haec scriptura in auribus vestris.

22. Et omnes testimonium illi dabant: et mirabantur in verbis gratiae, quae procedebant de ore ipsius, et dicebant: Nonne hic est filius Ioseph?

23. Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura teipsum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in patria tua.

24. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

25. In veritate dico vobis, multae viduae erant in diebus Eliae in Israel, quando clausum est caelum annis tribus, et mensibus sex: cum facta esset fames magna in omni terra:

(c) 3 Reg. 17, 9. 26. (c) Et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniae, ad mulierem viduam.

(d) 4 Reg. 5, 14. 27. (d) Et multi leprosi erant in Israel sub Elisaeo propheta: et nemo eorum mundatus est nisi Naaman Syrus.

28. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, haec audientes.

29. Et surrexerunt, et eiecerunt illum extra civitatem: et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat aedificata ut praecipitarent eum.

30. Ipse autem transiens per medium illorum, ibat.

(e) Matth. 4, 13. Marc. 1, 21. 31. (e) Et descendit in Capharnaum civitatem Galilaeae, ibique docebat illos sabbatis.

(f) Matth. 7, 28. 32. (f) Et stupebant in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius.

(g) Marc. 1, 23. 33. (g) Et in synagoga erat homo habens daemonium immundum, et exclamavit voce magna,

34. Dicens: Sine, quid nobis, et tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis, Sanctus Dei.

35. Et increpavit illum Iesus, dicens: Obmutesce, et exi ab eo. Et cum proiecisset illum daemonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.

36. Et factus est pavor in omnibus, et colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate et virtute imperat immundis spiritibus, et exeunt?

37. Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

38. Surgens autem Iesus de synagoga, introivit in (h) Matth. 8, 14. Marc. 1, 30. domum Simonis. (h) Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: et rogaverunt illum pro ea.

39. Et stans super illam imperavit febri: et dimisit illam. Et continuo surgens, ministrabat illis.

40. Cum autem sol occidisset: omnes, qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos.

(i) Marc. 1, 34. 41. (i) Exibant autem daemonia a multis clamantia, et dicentia: Quia tu es filius Dei: et increpans non sinebat ea loqui: quia sciebant ipsum esse Christum.

42. Facta autem die egressus ibat in desertum locum, et turbae requirebant eum, et venerunt usque ad ipsum: et detinebant illum ne discederet ab eis.

43. Quibus ille ait: Quia et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum.

44. Et erat praedicans in synagogis Galilaeae.

CAPUT V.

Ubi de navicula Petri docuisset, ille laxato ipsius iussu reti, conclusit copiosam piscium multitudinem: curatum leprosum mittit ad sacerdotes: paralytico, remissis primum peccatis, iubet ut lectum suum tollat: discumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat, causam dat murmurantibus pharisaeis, quare cum peccatoribus conversetur, et cur ipsius discipuli non ieiunent.

1. Factum est autem, cum turbae irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, et ipse stabat secus stagnum Genesareth.

2. (k) Et vidit duas naves stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, et lavabant retia. (k) Matth. 4, 18. Marc. 1, 16.

3. Ascendens autem in unam navim, quae erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens docebat de navicula turbas.

4. Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam.

5. Et respondens Simon, dixit illi: Praeceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6. Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam, rumpebatur autem rete eorum.

7. Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi ut venirent, et adiuvarent eos. Et venerunt, et impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur.

8. Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi a me, quia homo peccator sum, Domine.

9. Stupor enim circumdederat eum, et omnes, qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant:

10. Similiter autem Iacobum, et Ioannem, filios Zebedaei, qui erant socii Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens.

11. Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum.

12. (l) Et factum est, cum esset in una civitatum, et ecce vir plenus lepra, et videns Iesum, et procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. (l) Matth. 8, 2. Marc. 1, 40.

13. Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.

14. Et ipse praecepit illi ut nemini diceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tua, (m) sicut praecepit Moyses, in testimonium illis. (m) Lev. 14, 4.

15. Perambulabat autem magis sermo de illo: et conveniebant turbae multae ut audirent, et curarentur ab infirmitatibus suis.

16. Ipse autem secedebat in desertum, et orabat.

17. Et factum est in una dierum, et ipse sedebat docens. Et erant Pharisaei sedentes, et legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilaeae, et Iudaeae, et Ierusalem: et virtus Domini erat ad sanandum eos.

18. (n) Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: et quaerebant eum inferre, et ponere ante eum. (n) Matth. 9, 2. Marc. 2, 3.

19. Et non invenientes qua parte illum inferrent prae turba, ascenderunt supra tectum, et per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Iesum.

20. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua.

21. Et coeperunt cogitare Scribae, et Pharisaei, dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?

22. Ut cognovit autem Iesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris?

23. Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge, et ambula?

24. Ut autem sciatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam.

25. Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum, in quo iacebat: et abiit in domum suam, magnificans Deum.

26. Et stupor apprehendit omnes, et magnificabant Deum. Et repleti sunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

(a) Matth. 9, 9. Marc. 2, 14. 27. (a) Et post haec exiit, et vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad Telonium, et ait illi: Sequere me.

28. Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.

29. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua: et erat turba multa publicanorum, et aliorum, qui cum illis erant discumbentes.

30. Et murmurabant Pharisaei, et Scribae eorum dicentes ad discipulos eius: Quare cum publicanis, et peccatoribus manducatis, et bibitis?

31. Et respondens Iesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent.

32. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam.

(b) Marc. 2, 18. 33. At illi dixerunt ad eum: (b) Quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, et obsecrationes faciunt, similiter et Pharisaeorum: tui autem edunt, et bibunt?

34. Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere ieiunare?

35. Venient autem dies: cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus.

36. Dicebat autem et similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a novo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin et novum rumpit, et veteri non convenit commissura a novo.

37. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres, et ipsum effundetur, et utres peribunt.

38. Sed vinum novum in utres novos mittendum est, et utraque conservantur.

39. Et nemo bibens vetus, statim vult novum, dicit enim: Vetus melius est.

CAPUT VI.

Discipulos spicas sabbato vellentes excusat, alioque sabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat apostolos, et cum illis ac multitudine copiosa stans in loco campestri docet beatitudines aliaque consilia ac praecepta evangelica: de festuca in oculo fratris, et arbore bona ac mala ex fructu dignoscenda: audiens Christi verba cui comparetur si ea opere compleat, et cui si non compleat.

(c) Matth. 12, 1. Marc. 2, 23. 1. Factum est autem in sabbato secundo, (c) primo, cum transiret per sata, vellebant discipuli eius spicas, et manducabant confricantes manibus.

2. Quidam autem Pharisaeorum, dicebant illis: Quid facitis quod non licet in sabbatis?

3. Et respondens Iesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cum esurisset ipse, et qui cum illo erant?

4. (d) Quomodo intravit in domum Dei, et panes propositionis sumpsit, et manducavit, et dedit his, qui cum ipso erant: quos non licet manducare (e) nisi tantum sacerdotibus? (d) 1 Reg. 21, 6. (e) Exod. 29, 32. Levit. 24, 9.

5. Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis, etiam sabbati.

6. Factum est autem et in alio sabbato, ut intraret in synagogam, et doceret. (f) Et erat ibi homo, et manus eius dextra erat arida. (f) Matth. 12, 10. Marc. 3, 1.

7. Observabant autem Scribae, et Pharisaei si in sabbato curaret: ut invenirent unde accusarent eum.

8. Ipse vero sciebat cogitationes eorum: et ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, et sta in medium. Et surgens stetit.

9. Ait autem ad illos Iesus: Interrogo vos si licet sabbatis benefacere, an male: animam salvam facere, an perdere?

10. Et circumspectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: et restituta est manus eius.

11. Ipsi autem repleti sunt insipientia, et colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Iesu.

12. Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, et erat pernoctans in oratione Dei.

13. (g) Et cum dies factus esset, vocavit discipulos suos: et elegit duodecim ex ipsis (quos et Apostolos nominavit) (g) Matth. 10, 1. Marc. 3, 13.

14. Simonem, quem cognominavit Petrum, et Andream fratrem eius, Iacobum, et Ioannem, Philippum, et Bartholomaeum,

15. Matthaeum, et Thomam, Iacobum Alphaei, et Simonem, qui vocatur Zelotes,

16. Et Iudam Iacobi, et Iudam Iscariotem, qui fuit proditor.

17. Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, et turba discipulorum eius, et multitudo copiosa plebis ab omni Iudaea, et Ierusalem, et maritima, et Tyri, et Sidonis,

18. Qui venerant ut audirent eum, et sanarentur a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus immundis, curabantur.

19. Et omnis turba quaerebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, et sanabat omnes.

20. (h) Et ipse elevatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei. (h) Matth. 5, 3.

21. Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.

22. (i) Beati eritis cum vos oderint homines, et cum separaverint vos, et exprobraverint, et eiecerint nomen vestrum tamquam malum propter Filium hominis. (i) Matth. 5, 11.

23. Gaudete in illa die, et exultate: ecce enim merces vestra multa est in caelo: secundum haec enim faciebant Prophetis patres eorum.

24. (k) Verumtamen vae vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram. (k) Ezech. 34, 2. Amos 6, 1.

25. (l) Vae vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Vae vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis et flebitis. (l) Isai. 65, 13.

26. Vae cum benedixerint vobis homines: secundum haec enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.

(a) Matth. 5, 44. 27. Sed vobis dico, qui auditis: (a) Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.

28. Benedicite maledicentibus vobis, et orate pro calumniantibus vos.

(b) Matth. 5, 39. 1 Cor. 6, 7. 29. (b) Et qui te percutit in maxillam, praebe et alteram. Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.

30. Omni autem petenti te, tribue: et qui aufert quae tua sunt, ne repetas.

(c) Tob. 4, 16. Matth. 7, 12. 31. (c) Et prout vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter.

(d) Matth. 5, 46. 32. (d) Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quae vobis est gratia? nam et peccatores diligentes se diligunt.

33. Et si benefeceritis his, qui vobis benefaciunt; quae vobis est gratia? siquidem et peccatores hoc faciunt.

(e) Deut. 15, 8. Matth. 5, 42. 34. (e) Et si mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere; quae gratia est vobis? nam et peccatores peccatoribus foenerantur, ut recipiant aequalia.

35. Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes: et erit merces vestra multa, et eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos et malos.

36. Estote ergo misericordes sicut et Pater vester misericors est.

(f) Matth. 7, 1. 37. (f) Nolite iudicare, et non iudicabimini: nolite condemnare, et non condemnabimini. Dimittite, et dimittemini.

38. Date, et dabitur vobis: mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt
(g) Matth. 7, 2. Marc. 4, 24. in sinum vestrum. (g) Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.

39. Dicebat autem illis et similitudinem: Numquid potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foveam cadunt?

(h) Matth. 10, 24. Ioan. 13, 16. 40. (h) Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius.

(i) Matth. 7, 3. 41. (i) Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quae in oculo tuo est, non consideras?

42. Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater sine eiiciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo: et tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui.

(k) Matth. 7, 18. et 12, 33. 43. (k) Non est enim arbor bona, quae facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum.

44. Unaquaeque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.

45. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum: et malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

(l) Matth. 7, 21. Rom. 2, 13. Iac. 1, 22. 46. Quid autem vocatis me (l) Domine, Domine: et non facitis quae dico?

47. Omnis, qui venit ad me, et audit sermones meos, et facit eos: ostendam vobis cui similis sit:

48. Similis est homini aedificanti domum, qui fodit in altum, et posuit fundamentum super petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, et non potuit eam movere: fundata enim erat super petram.

49. Qui autem audit, et non facit: similis est homini aedificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluvius, et continuo cecidit: et facta est ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Admiratus centurionis fidem, absens sanat illius servum: iuxta portam civitatis Naim filium unicum viduae resuscitat: coram discipulis Ioannis Baptistae per eos interrogantis an esset qui venturus erat, multa edit signa: illisque abeuntibus, Ioannem plurimum extollit: Iudaeis nec Ioannis nec Christi vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus assimilat: a peccatrice muliere pedes inunctus, respondet Simoni ab hac murmuranti, proposita ad hoc parabola duorum debitorum, et remissis mulieri peccatis.

1. Cum autem implesset omnia verba sua in aures plebis, (m) intravit Capharnaum. (m) Matth. 8, 5.

2. Centurionis autem cuiusdam servus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.

3. Et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudaeorum, rogans eum ut veniret, et salvaret servum eius.

4. At illi cum venissent ad Iesum, rogabant eum solicite, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi praestes.

5. Diligit enim gentem nostram: et synagogam ipse aedificavit nobis.

6. Iesus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe esset a domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: (n) Domine noli vexari: Non enim sum dignus ut sub tectum meum intres. (n) Matth. 8, 8.

7. Propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dic verbo, et sanabitur puer meus.

8. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: et dico huic, Vade, et vadit: et alii, Veni, et venit: et servo meo, Fac hoc, et facit.

9. Quo audito Iesus miratus est: et conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni.

10. Et reversi, qui missi fuerant domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum.

11. Et factum est: deinceps ibat in civitatem, quae vocatur Naim: et ibant cum eo discipuli eius, et turba copiosa.

12. Cum autem appropinquaret portae civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suae: et haec vidua erat: et turba civitatis multa cum illa.

13. Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.

14. Et accessit, et tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, steterunt) Et ait: Adolescens, tibi dico, surge.

15. Et resedit qui erat mortuus, et coepit loqui. Et dedit illum matri suae.

16. Accepit autem omnes timor: et magnificabant Deum, dicentes: (o) Quia propheta magnus surrexit in nobis: et quia Deus visitavit plebem suam. (o) Inf. 24, 19. Ioan. 4, 19.

17. Et exiit hic sermo in universam Iudaeam de eo, et in omnem circa regionem.

18. Et nunciaverunt Ioanni discipuli eius de omnibus his.

19. (p) Et convocavit duos de discipulis suis Ioannes, et misit ad Iesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? (p) Matth. 11, 2.

20. Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

21. (In ipsa autem hora multos curavit a languoribus, et plagis, et spiritibus malis, et caecis multis donavit visum.)

(a) Isai. 35, 5.

22. Et respondens, dixit illis: Euntes renunciate Ioanni quae audistis, et vidistis: (a) Quia caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:

23. Et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me:

24. Et cum discessissent nuncii Ioannis, coepit de Ioanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam?

25. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt et deliciis, in domibus regum sunt.

26. Sed quid existis videre? prophetam? Utique dico vobis, et plusquam Prophetam:

(b) Mal. 3, 1. Matth. 11, 10. Marc. 1, 2.

27. (b) Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te.

28. Dico enim vobis: Maior inter natos mulierum propheta Ioanne Baptista nemo est. qui autem minor est in regno Dei, maior est illo.

29. Et omnis populus audiens et publicani, iustificaverunt Deum, baptizati baptismo Ioannis.

30. Pharisaei autem, et legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.

(c) Matth. 11, 16.

31. Ait autem Dominus: (c) Cui ergo similes dicam homines generationis huius? et cui similes sunt?

32. Similes sunt pueris sedentibus in foro, et loquentibus adinvicem, et dicentibus: Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis: lamentavimus, et non plorastis.

(d) Matth. 3, 4. et 11, 18. Marc. 1, 6.

33. (d) Venit enim Ioannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, et dicitis: Daemonium habet.

34. Venit Filius hominis manducans, et bibens, et dicitis: Ecce homo devorator, et bibens vinum, amicus publicanorum, et peccatorum.

35. Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

36. Rogabat autem illum quidam de Pharisaeis ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisaei discubuit.

(e) Matth. 26, 7. Marc. 14, 3. Ioan. 12, 3.

37. (e) Et ecce mulier, quae erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accubuisset in domo Pharisaei, attulit alabastrum unguenti:

38. Et stans retro secus pedes eius, lacrymis coepit rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius, et unguento ungebat.

39. Videns autem Pharisaeus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique, quae, et qualis est mulier, quae tangit eum: quia peccatrix est.

40. Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.

41. Duo debitores erant cuidam foeneratori: unus debebat denarios quingentos, et alius quinquaginta.

42. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit?

43. Respondens Simon dixit: Aestimo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei: Recte iudicasti.

44. Et conversus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: haec autem lacrymis rigavit pedes meos, et capillis suis tersit.

45. Osculum mihi non dedisti: haec autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.

46. Oleo caput meum non unxisti: haec autem unguento unxit pedes meos.

47. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

(f) Matth. 9, 2.

48. Dixit autem ad illam: (f) Remittuntur tibi peccata.

49. Et coeperunt qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?

50. Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit: vade in pace.

CAPUT VIII.

Parabolam de seminante proponit, ac discipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifestatur: quos dicat suam esse matrem, suosque fratres: in mari e somno excitatus, ventum increpat: daemoniacum ferocissimum a daemonum legione liberat, permittens daemonibus ut in porcos introeant: tacta fimbria vestimenti eius mulier a fluxu sanguinis curatur, et filia Iairi archisynagogi verbo ipsius resuscitatur.

1. Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per civitates, et castella praedicans, et evangelizans regnum Dei: et duodecim cum illo,

(g) Marc. 16, 9.

2. Et mulieres aliquae, quae erant curatae a spiritibus malignis, et infirmitatibus: (g) Maria, quae vocatur Magdalene, de qua septem daemonia exierant,

3. Et Ioanna uxor Chusae procuratoris Herodis, et Susanna, et aliae multae, quae ministrabant ei de facultatibus suis.

4. Cum autem turba plurima convenirent, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

(h) Matth. 13, 3. Marc. 4, 3.

5. (h) Exiit qui seminat, seminare semen suum: et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres caeli comederunt illud.

6. Et aliud cecidit supra petram: et natum aruit, quia non habebat humorem.

7. Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortae spinae suffocaverunt illud.

8. Et aliud cecidit in terram bonam: et ortum fecit fructum centuplum. Haec dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.

9. Interrogabant autem eum discipuli eius, quae esset haec parabola.

(i) Is. 6, 9. Matth. 13, 14. Marc. 4, 12. Ioan. 12, 40. Act. 28, 26. Rom. 11, 8.

10. Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis: (i) ut videntes non videant, et audientes non intelligant.

11. Est autem haec parabola: Semen est verbum Dei.

12. Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.

13. Nam qui supra petram: qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: et hi radices non habent: qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt.

14. Quod autem in spinas cecidit: hi sunt, qui audierunt, et a sollicitudinibus, et divitiis, et voluptatibus vitae euntes, suffocantur, et non referunt fructum.

15. Quod autem in bonam terram: hi sunt, qui in corde bono et optimo audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia.

(k) Matth. 5, 15. Marc. 4, 21.

16. (k) Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.

(l) Matth. 10, 26. Marc. 4, 22.

17. (l) Non est enim occultum, quod non manifestetur: nec absconditum, quod non cognoscatur, et in palam veniat.

(m) Matth. 13, 12. et 25, 29.

18. Videte ergo quomodo audiatis. (m) Qui enim habet, dabitur illi: et quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.

(a) Matth. 12, 46. Marc. 3, 32.

19. (a) Venerunt autem ad illum mater, et fratres eius, et non poterant adire eum prae turba.

20. Et nunciatum est illi: Mater tua, et fratres tui stant foris, volentes te videre.

21. Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea, et fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, et faciunt.

(b) Matth. 8, 23. Marc. 4, 36.

22. (b) Factum est autem in una dierum: et ipse ascendit in naviculam, et discipuli eius, et ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt.

23. Et navigantibus illis, obdormivit, et descendit procella venti in stagnum, et complebantur, et periclitabantur.

24. Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Praeceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, et tempestatem aquae, et cessavit: et facta est tranquillitas.

25. Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes: Quis putas hic est, quia et ventis, et mari imperat, et obediunt ei?

26. Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quae est contra Galilaeam.

27. Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat daemonium iam temporibus multis, et vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis.

28. Is, ut vidit Iesum, procidit ante illum: et exclamans voce magna, dixit: Quid mihi, et tibi est Iesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.

29. Praecipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, et vinciebatur catenis, et compedibus custoditus, et ruptis vinculis agebatur a daemonio in deserta.

30. Interrogavit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intraverant daemonia multa in eum.

31. Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent.

32. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: et rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.

33. Exierunt ergo daemonia ab homine, et intraverunt in porcos: et impetu abiit grex per praeceps in stagnum, et suffocatus est.

34. Quod ut viderunt factum qui pascebant, fugerunt, et nunciaverunt in civitatem, et in villas.

35. Exierunt autem videre quod factum est, et venerunt ad Iesum: et invenerunt hominem sedentem, a quo daemonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes eius, et timuerunt.

36. Nunciaverunt autem illis et qui viderant, quomodo sanus factus esset a legione:

37. Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens navim, reversus est.

38. Et rogabat illum vir, a quo daemonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicens:

39. Redi in domum tuam, et narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per universam civitatem, praedicans quanta illi fecisset Iesus.

40. Factum est autem cum redisset Iesus, excepit illum turba. erant enim omnes expectantes eum.

(c) Matth. 9, 18. Marc. 5, 22.

41. (c) Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, et ipse princeps synagogae erat: et cecidit ad pedes Iesu, rogans eum ut intraret in domum eius,

42. Quia unica filia erat ei fere annorum duodecim, et haec moriebatur. Et contigit, dum iret, a turbis comprimebatur.

43. Et mulier quaedam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quae in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:

44. Accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti eius: et confestim stetit fluxus sanguinis eius.

45. Et ait Iesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, et qui cum illo erant: Praeceptor, turbae te comprimunt, et affligunt, et dicis: Quis me tetigit?

46. Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis. nam ego novi virtutem de me exiisse.

47. Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, et procidit ante pedes eius: et ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: et quemadmodum confestim sanata sit.

48. At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.

49. Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogae, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.

50. Iesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellae: Noli timere, crede tantum, et salva erit.

51. Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, et Iacobum, et Ioannem, et patrem, et matrem puellae.

52. Flebant autem omnes, et plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.

53. Et deridebant eum, scientes quod mortua esset.

54. Ipse autem tenens manum eius clamavit, dicens: Puella, surge.

55. Et reversus est spiritus eius, et surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare.

56. Et stupuerunt parentes eius, quibus praecepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Discipulos ad praedicandum mittens, servanda tradit eis praecepta: Herodes audita Christi fama cupit eum videre: ex quinque panibus et duobus piscibus satiat Iesus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Christum Dei: suam praedicit passionem, et de propria cruce tollenda: transfigurato iunguntur Moyses et Elias in maiestate: ad preces patris daemonium a filio eiicit: contentio oritur inter apostolos de primatu: filii Zebedaei volunt igne coelesti consumi Samaritanos nolentes Iesum suscipere: volentem sequi non suscipit; alterum autem vocat, nec permittit ut primum sepeliat patrem.

1. Convocatis autem duodecim Apostolis, (d) dedit illis virtutem, et potestatem super omnia daemonia, et ut languores curarent. (d) Matth. 10, 1. Marc. 3, 13.

2. Et misit illos praedicare regnum Dei, et sanare infirmos.

3. (e) Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. (e) Matth. 10, 9. Marc. 6, 8.

4. Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, et inde ne exeatis.

5. Et quicumque non receperint vos: (f) exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos. (f) Actor. 13, 51.

6. Egressi autem circuibant per castella evangelizantes, et curantes ubique.

(a) Matth. 14, 1. Marc. 6, 14.
7. (a) Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quae fiebant ab eo, et haesitabat eo quod diceretur

8. A quibusdam: Quia Ioannes surrexit a mortuis: a quibusdam vero: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis surrexit.

9. Et ait Herodes: Ioannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quaerebat videre eum.

10. Et reversi Apostoli, narraverunt illi quaecumque fecerunt: et assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidae.

11. Quod cum cognovissent turbae, secutae sunt illum: et excepit eos, et loquebatur illis de regno Dei, et eos, qui cura indigebant, sanabat.

(b) Matth. 14, 15. Marc. 6, 36.
12. Dies autem coeperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: (b) Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque quae circa sunt, divertant, et inveniant escas: quia hic in loco deserto sumus.

(c) Ioan. 6, 9.
13. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: (c) Non sunt nobis plus quam quinque panes, et duo pisces: nisi forte nos eamus, et emamus in omnem hanc turbam escas.

14. Erant autem fere viri quinque millia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos.

15. Et ita fecerunt. Et discumbere fecerunt omnes.

16. Acceptis autem quinque panibus, et duobus piscibus, respexit in caelum, et benedixit illis: et fregit, et distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas.

17. Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

(d) Matth. 16, 13. Marc. 8, 27.
18. (d) Et factum est cum solus esset orans, erant cum illo et discipuli: et interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbae?

19. At illi responderunt, et dixerunt: Ioannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero quia unus Propheta de prioribus surrexit.

20. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei.

21. At ille increpans illos, praecepit ne cui dicerent hoc,

(e) Matth. 17, 21 Marc. 8, 31. et 9, 30.
22. Dicens: (e) Quia oportet filium hominis multa pati, et reprobari a senioribus, et principibus sacerdotum, et Scribis, et occidi, et tertia die resurgere.

(f) Matth. 10, 38 et 16, 24. Marc. 8, 34. Inf. 14, 27.
23. (f) Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me.

(g) Inf. 17, 33. Ioan. 12, 25.
24. (g) Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam.

25. Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, et detrimentum sui faciat?

(h) Matth. 10, 33. Marc. 8, 38. 2 Tim. 2, 12.
26. (h) Nam qui me erubuerit, et meos sermones: hunc Filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua, et Patris, et sanctorum angelorum.

(i) Matth. 16, 28. Marc. 8, 39.
27. (i) Dico autem vobis vere: sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei.

(k) Matth. 17, 1. Marc. 9, 1.
28. (k) Factum est autem post haec verba fere dies octo, et assumpsit Petrum, et Iacobum, et Ioannem, et ascendit in montem ut oraret.

29. Et facta est, dum oraret, species vultus eius altera: et vestitus eius albus et refulgens.

30. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses, et Elias,

31. Visi in maiestate: et dicebant excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem.

32. Petrus vero, et qui cum illo erant, gravati erant somno. Et evigilantes viderunt maiestatem eius, et duos viros, qui stabant cum illo.

33. Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Praeceptor, bonum est nos hic esse: et faciamus tria tabernacula, unum Tibi, et unum Moysi, et unum Eliae: nesciens quid diceret.

34. Haec autem illo loquente, facta est nubes, et obumbravit eos: et timuerunt, intrantibus illis in nubem.

35. Et vox facta est de nube, dicens: (l) Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. (l) 2 Petr. 1, 17.

36. Et dum fieret vox, inventus est Iesus solus. Et ipsi tacuerunt, et nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his, quae viderant.

37. Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa.

38. (m) Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: (m) Matth. 17, 14. Marc. 9, 16.
Magister, obsecro te, respice in filium meum quia unicus est mihi:

39. Et ecce spiritus apprehendit eum, et subito clamat, et elidit, et dissipat eum cum spuma, et vix discedit dilanians eum:

40. Et rogavi discipulos tuos ut eiicerent illum, et non potuerunt.

41. Respondens autem Iesus, dixit: O generatio infidelis, et perversa, usquequo ero apud vos, et patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42. Et cum accederet, elisit illum daemonium, et dissipavit.

43. Et increpavit Iesus spiritum immundum, et sanavit puerum, et reddidit illum patri eius.

44. Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus, quae faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.

45. At illi ignorabant verbum istud, et erat velatum ante eos ut non sentirent illud: et timebant eum interrogare de hoc verbo.

46. (n) Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum (n) Matth. 18, 1. Marc.
maior esset. 9, 33.

47. At Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, et statuit illum secus se,

48. Et ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit: et quicumque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic maior est.

49. Respondens autem Ioannes dixit: Praeceptor, vidimus quendam in nomine tuo eiicientem daemonia, et prohibuimus eum: quia non sequitur nobiscum.

50. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

51. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, et ipse faciem suam firmavit ut iret in Ierusalem.

52. Et misit nuncios ante conspectum suum: et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi.

53. Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem.

54. Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus, et Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de caelo, et consumat illos?

55. Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis.

(a) *Ioan.* 3, 17. *et* 12, 47. 56. (a) Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

57. Factum est autem: ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.

(b) *Matth.* 8, 20. 58. Dixit illi Iesus: (b) Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine permitte mihi primum ire, et sepelire patrem meum.

60. Dixitque ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, et annuncia regnum Dei.

61. Et ait alter: Sequar te Domine, sed permitte mihi primum renunciare his, quae domi sunt.

62. Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.

CAPUT X.

Septuaginta duos praemittens ad singulas civitates, tradit praecepta quae in praedicando observent: et gaudentibus de subiectis sibi daemonibus, dicit non esse ob hoc potissimum gaudendum: comminatur civitatibus obstinatis, in quibus factae erant plurimae virtutes, et exultans in spiritu confitetur Patri: tentanti legisperito, post recitatum praeceptum de dilectione Dei et proximi, ostendit quis sit proximus per parabolam hominis a Ierusalem descendentis: Marthae ministranti, et de sorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegisse optimam partem.

1. Post haec autem designavit Dominus et alios septuaginta duos: et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem, et locum, quo erat ipse venturus.

(c) *Matth.* 9, 37. 2. Et dicebat illis: (c) Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis ut mittat operarios in messem suam.

(d) *Matth.* 10, 16. 3. Ite: (d) ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.

(e) *Marc.* 6, 8. *Matth.* 10, 10. (f) 4 *Reg.* 4, 29. 4. (e) Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, (f) et neminem per viam salutaveritis.

5. In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: pax huic domui:

6. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos revertetur.

(g) *Deut.* 24, 14. *Matth.* 10, 10. 1 *Tim.* 5, 18. 7. In eadem autem domo manete edentes, et bibentes quae apud illos sunt: (g) dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

8. Et in quamcumque civitatem intraveritis, et susceperint vos, manducate quae apponuntur vobis:

9. Et curate infirmos, qui in illa sunt, et dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.

10. In quamcumque autem civitatem intraveritis, et non susceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite:

(h) *Act.* 13, 51. 11. (h) Etiam pulverem, qui adhaesit nobis de civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.

12. Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quam illi civitati.

(i) *Matth.* 11, 21. 13. (i) Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida: quia si in Tyro, et Sidone factae fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio, et cinere sedentes poeniterent.

14. Verumtamen Tyro, et Sidoni remissius erit in iudicio, quam vobis.

15. Et tu Capharnaum usque ad caelum exaltata, usque ad infernum demergéris.

(k) *Matth.* 10, 40. *Ioan.* 13, 20. 16. (k) Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

17. Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam daemonia subiiciuntur nobis in nomine tuo.

18. Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem.

19. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem inimici: et nihil vobis nocebit.

20. Verumtamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in caelis.

21. (l) In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, et dixit: Confiteor tibi pater, Domine caeli et terrae, quod abscondisti haec a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Etiam Pater: quoniam sic placuit ante te. (l) *Matth.* 11, 25.

22. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: et quis sit Pater, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare.

23. Et conversus ad discipulos suos, dixit: (m) Beati oculi, qui vident quae vos videtis. (m) *Matth.* 13, 16.

24. Dico enim vobis, quod multi prophetae, et reges voluerunt videre quae vos videtis, et non viderunt: et audire quae auditis, et non audierunt.

25. (n) Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, et dicens: Magister, quid faciendo vitam aeternam possidebo? (n) *Matth.* 22, 35. *Marc.* 12, 28.

26. At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis?

27. Ille respondens dixit: (o) Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua: et proximum tuum sicut teipsum. (o) *Deut.* 6, 5.

28. Dixitque illi: Recte respondisti: hoc fac, et vives.

29. Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus?

30. Suscipiens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum: et plagis impositis abierunt semivivo relicto.

31. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via: et viso illo praeterivit.

32. Similiter et Levita, cum esset secus locum, et videret eum, pertransiit.

33. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum: et videns eum, misericordia motus est.

34. Et appropians alligavit vulnera eius, infundens oleum, et vinum: et imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, et curam eius egit.

35. Et altera die protulit duos denarios, et dedit stabulario, et ait: Curam illius habe: et quodcumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi.

36. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?

37. At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, et tu fac similiter.

38. Factum est autem, dum irent, et ipse intravit in quoddam castellum: et mulier quaedam Martha nomine, excepit illum in domum suam,

39. Et huic erat soror nomine Maria, quae etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40. Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quae stetit, et ait: Domine, non est tibi curae quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi, ut me adiuvet.

41. Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, solicita es, et turbaris erga plurima.

42. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Docet discipulos orare, ostendens perseveranti orationi omnia impetrari: eiecto daemonio muto, confutat dicentes quod in Beelzebub eiiceret daemonia: mulier quaedam dicit beata ubera quae Iesus suxerat: de signo Ionae, de regina Austri, et Ninivitis, oculoque simplici et nequam: pharisaeum qui ipsum invitaverat reprehendit, murmurantem quod illotis pranderet manibus: taxat hypocrisim pharisaeorum et scribarum, dicens quod ob hac generatione exquiretur sanguis omnium prophetarum.

1. Et factum est: cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit et Ioannes discipulos suos.

(a) Matth. 6, 9. 2. Et ait illis: Cum oratis, dicite: (a) Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.

3. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

4. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5. Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes,

6. Quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum:

7. Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere, et dare tibi.

8. Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, et dabit illi quotquot habet necessarios.

(b) Matth. 7, 7. et 21, 22. Marc. 11, 24. Ioan. 14, 13. Iac. 1, 6. 9. (b) Et ego dico vobis: Petite, et dabitur vobis: quaerite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis.

10. Omnis enim, qui petit, accipit: et qui quaerit, invenit: et pulsanti aperietur.

(c) Matth. 7, 9. 11. (c) Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem: numquid pro pisce serpentem dabit illi?

12. Aut si petierit ovum: numquid porriget illi scorpionem?

13. Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de caelo dabit spiritum bonum petentibus se?

(d) Matth. 9, 32. et 12, 22. 14. (d) Et erat eiiciens daemonium, et illud erat mutum. Et cum eiecisset daemonium, locutus est mutus, et admiratae sunt turbae.

(e) Matth. 9, 34. Marc. 3, 22. 15. Quidam autem ex eis dixerunt: (e) In Beelzebub principe daemoniorum eiicit daemonia.

16. Et alii tentantes, signum de caelo quaerebant ab eo.

17. Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet.

18. Si autem et Satanas in seipsum divisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub me eiicere daemonia.

19. Si autem ego in Beelzebub eiicio daemonia: filii vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.

20. Porro si in digito Dei eiicio daemonia: profecto pervenit in vos regnum Dei.

21. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quae possidet.

22. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma eius auferet, in quibus confidebat, et spolia eius distribuet.

23. Qui non est mecum, contra me est: et qui non colligit mecum, dispergit.

24. Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quaerens requiem: et non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi.

25. Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam, et ornatam.

26. Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus.

27. Factum est autem, cum haec diceret: extollens vocem quaedam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, et ubera, quae suxisti.

28. At ille dixit: Quinimmo beati, qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud.

29. Turbis autem concurrentibus coepit dicere: (f) Generatio haec, generatio nequam est: signum quaerit, et signum non dabitur ei, nisi signum Ionae prophetae. (f) Matth. 12, 39.

30. (g) Nam sicut fuit Ionas signum Ninivitis: ita erit et Filius hominis generationi isti. (g) Ion. 3, 4.

31. (h) Regina Austri surget in iudicio cum viris generationis huius, et condemnabit illos: quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis: et ecce plus quam Salomon hic. (h) 3 Reg. 10, 1. 2 Paral. 9, 1.

32. Viri Ninivitae surgent in iudicio cum generatione hac, et condemnabunt illam: (i) quia poenitentiam egerunt ad praedicationem Ionae, et ecce plus quam Ionas hic. (i) Ion. 3, 5.

33. (k) Nemo lucernam accendit, et in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. (k) Matth. 5, 15. Marc. 4, 21.

34. (l) Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. (l) Matth. 6, 22.

35. Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebrae sint.

36. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te.

37. Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisaeus ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit.

38. Pharisaeus autem coepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium.

39. Et ait Dominus ad illum: (m) Nunc vos Pharisaei quod déforis est calicis, et catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, et iniquitate. (m) Matth. 23, 25.

40. Stulti nonne qui fecit quod déforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?

41. Verumtamen quod superest, date eleemosynam: et ecce omnia munda sunt vobis.

42. Sed vae vobis Pharisaeis, quia decimatis mentham, et rutam, et omne olus, et praeteritis iudicium, et charitatem Dei: haec autem oportuit facere, et illa non omittere.

43. (n) Vae vobis Pharisaeis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro. (n) Matth. 23, 6. Marc. 12, 38. Inf. 20, 46.

44. Vae vobis, quia estis ut monumenta, quae non apparent, et homines ambulantes supra, nesciunt.

45. Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, haec dicens etiam contumeliam nobis facis.

(a) Matth. 23, 4. 46. At ille ait: Et vobis Legisperitis vae: (a) quia oneratis homines oneribus, quae portare non possunt, et ipsi uno digito vestro non tangitis sarcinas.

47. Vae vobis, qui aedificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.

48. Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem aedificatis eorum sepulchra.

49. Propterea et sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, et Apostolos, et ex illis occident, et persequentur:

50. Ut inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista,

(b) Gen. 4, 8. (c) 2 Par. 24, 22. 51. (b) A sanguine Abel, usque ad sanguinem (c) Zachariae, qui periit inter altare, et aedem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.

52. Vae vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiae, ipsi non introistis, et eos, qui introibant, prohibuistis.

53. Cum autem haec ad illos diceret, coeperunt Pharisaei, et Legisperiti graviter insistere, et os eius opprimere de multis,

54. Insidiantes ei, et quaerentes aliquid capere de ore eius, ut accusarent eum.

CAPUT XII.

Cavendum docet a fermento pharisaeorum, et quod omne occultum detegetur: quis etiam timendus sit: de blasphemia in Spiritum sanctum: roborat apostolos adversus persecutiones: non vult se immiscere in dividenda fratrum hereditate: per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans sollicitum esse de victu et vestitu; hortaturque ut lumbi praecingantur: et quis sit fidelis aut infidelis dispensator: venit ut mittat ignem in terram et separationem: reprehendit quod tempus gratiae non diiudicent: monet ut quisque conetur ab adversariis se liberare.

1. Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculcarent, coepit dicere ad discipulos suos:

(d) Matth. 16, 6. Marc. 8, 15. (d) Attendite a fermento Pharisaeorum, quod est hypocrisis.

(e) Matth. 10, 26. Marc. 4, 22. 2. (e) Nihil autem opertum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.

3. Quoniam quae in tenebris dixistis, in lumine dicentur: et quod in aurem locuti estis in cubiculis, praedicabitur in tectis.

4. Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, et post haec non habent amplius quid faciant.

5. Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete.

6. Nonne quinque passeres veneunt dipondio, et unus ex illis non est in oblivione coram Deo?

7. Sed et capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis vos:

(f) Matth. 10, 32. Marc. 8, 38. 2 Tim. 2, 12. 8. Dico autem vobis: (f) Omnis, quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei:

9. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.

(g) Matth. 12, 32. Marc. 3, 29. 10. (g) Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur.

11. Cum autem inducent vos in synagogas, et ad magistratus, et potestates, nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis.

12. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.

13. Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem.

14. At ille dixit illi: Homo, quis me constituit iudicem, aut divisorem super vos?

15. Dixitque ad illos: Videte, et cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex his quae possidet.

16. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: (h) Hominis cuiusdam divitis uberes fructus ager attulit: (h) Eccli 11, 19.

17. Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos?

18. Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, et maiora faciam: et illuc congregabo omnia, quae nata sunt mihi, et bona mea,

19. Et dicam animae meae: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.

20. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quae autem parasti, cuius erunt?

21. Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives.

22. Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis: (i) Nolite solliciti esse animae vestrae quid manducetis: neque corpori quid induamini. (i) Psal 54, 23. Matth. 6, 25. 1 Petr. 5, 7.

23. Anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum.

24. Considerate corvos quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, et Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis illis?

25. Quis autem vestrum cogitando potest adiicere ad staturam suam cubitum unum?

26. Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis?

27. Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis.

28. Si autem foenum, quod hodie est in agro, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos pusillae fidei?

29. Et vos nolite quaerere quid manducetis, aut quid bibatis: et nolite in sublime tolli:

30. Haec enim omnia gentes mundi quaerunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis.

31. Verumtamen quaerite primum regnum Dei, et iustitiam eius: et haec omnia adiicientur vobis.

32. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.

33. (k) Vendite quae possidetis, et date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, (k) Matth. 19, 21.
(l) thesaurum non deficientem in caelis: quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit. (l) Matth. 6, 20

34. Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit.

35. Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris,

36. Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur a nuptiis: ut, cum venerit, et pulsaverit, confestim aperiant ei.

37. Beati servi illi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod praecinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis.

38. Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi.

(a) Matth. 24, 43. 39. (a) Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam.

(b) Apoc. 16, 15. 40. Et vos estote parati: (b) quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.

41. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an et ad omnes?

42. Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator, et prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?

43. Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit ita facientem.

44. Vere dico vobis, quoniam supra omnia, quae possidet, constituet illum.

45. Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: et coeperit percutere servos, et ancillas, et edere, et bibere, et inebriari:

46. Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, et hora, qua nescit, et dividet eum, partemque eius cum infidelibus ponet.

47. Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, et non praeparavit, et non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis:

48. Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem, cui multum datum est, multum quaeretur ab eo: et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49. Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur?

50. Baptismo autem habeo baptizari: et quomodo coarctor usquedum perficiatur?

(c) Matth. 10, 34. 51. (c) Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem:

52. Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duos, et duo in tres.

53. Dividentur: pater in filium, et filius in patrem suum, mater in filiam, et filia in matrem, socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam.

(d) Matth. 16, 2. 54. (d) Dicebat autem et ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit: et ita fit.

55. Et cum austrum flantem, dicitis: Quia aestus erit: et fit.

56. Hypocritae faciem caeli, et terrae nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?

57. Quid autem et a vobis ipsis non iudicatis quod iustum est?

(e) Matth. 5, 25. 58 (e) Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem.

59. Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

CAPUT XIII.

Occasione Galilaeorum in suis sacrificiis interemptorum, et eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad poenitentiam, alioqui exterminandos instar ficus infructuosae: archisynagogum redarguit, indignantem quod sabbato curasset mulierem a spiritu infirmitatis: comparat regnum coelorum grano sinapis et fermento: de angusta porta: et quod quidam clausa ostia frustra pulsabunt: Herodem dicit vulpem, et Ierusalem ob crudelitatem suam deserendam.

1. Aderant autem quidam ipso in tempore, nunciantes illi de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

2. Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilaei prae omnibus Galilaeis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3. Non, dico vobis: sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

4. Sicut illi decem et octo, supra quos cecidit turris in Siloe, et occidit eos: putatis quia et ipsi debitores fuerint praeter omnes homines habitantes in Ierusalem?

5. Non, dico vobis: sed si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6. Dicebat autem et hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, et venit quaerens fructum in illa, et non invenit.

7. Dixit autem ad cultorem vineae: Ecce anni tres sunt ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, et non invenio: succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?

8. At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam, et mittam stercora:

9. Et siquidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.

10. Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis.

11. Et ecce mulier, quae habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo: et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

12. Quam cum videret Iesus, vocavit eam ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.

13. Et imposuit illi manus, et confestim erecta est, et glorificabat Deum.

14. Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Iesus: dicebat turbae: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, et curamini, et non in die sabbati.

15. Respondens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritae, unusquisque vestrum sabbato non solvit bovem suum, aut asinum a praesepio, et ducit adaquare?

16. Hanc autem filiam Abrahae, quam alligavit satanas, ecce decem et octo annis non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati?

17. Et cum haec diceret, erubescebant omnes adversarii eius: et omnis populus gaudebat in universis, quae gloriose fiebant ab eo.

18. Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, et cui simile aestimabo illud?

19. (f) Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, et crevit, et factum est in arborem magnam: et volucres caeli requieverunt in ramis eius. (f) Matth. 13, 31. Marc. 4, 31.

20. Et iterum dixit: Cui simile aestimabo regnum Dei?

21. (g) Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae sata tria, donec fermentaretur totum. (g) Matth. 13, 33.

22. Et ibat per civitates, et castella docens, et iter faciens in Ierusalem.

23. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:

24. (h) Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quaerent intrare, et non poterunt. (h) Matth. 7, 13.

25. (i) Cum autem intraverit paterfamilias, et clauserit ostium, incipietis foris stare, et pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: et respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis: (i) Matth. 25, 10.

26. Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, et bibimus, et in plateis nostris docuisti.

(a) Matth. 7, 23. (b) Ps. 6, 9. Matth. 25, 41. 27. Et dicet vobis: (a) Nescio vos unde sitis: (b) discedite a me omnes operarii iniquitatis.

28. Ibi erit fletus, et stridor dentium: cum videritis Abraham, et Isaac, et Iacob, et omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

29. Et venient ab Oriente, et Occidente, et Aquilone, et Austro, et accumbent in regno Dei.

(c) Matth. 19, 30. et 20, 16. Marc. 10, 31. 30. (c) Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, et sunt primi qui erunt novissimi.

31. In ipsa die accesserunt quidam Pharisaeorum, dicentes illi: Exi, et vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32. Et ait illis: Ite, et dicite vulpi illi: Ecce eiicio daemonia, et sanitates perficio hodie, et cras, et tertia die consummor.

33. Verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Ierusalem.

(d) Matth. 23, 37. 34. (d) Ierusalem, Ierusalem, quae occidis Prophetas, et lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pennis, et noluisti?

35. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me donec veniet cum dicetis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

In domo principis pharisaeorum hydropicum sabbato curat, ostendens legisperitis ac pharisaeis hoc licere, et horum notans ambitionem, docet invitatum in novissimo loco recumbere: parabola de invitatis ad coenam qui se excusarunt; sequens Christum debet omnibus renuntiare, sublata cruce suo, usque ad odium animae propriae: volens turrim aedificare computat primum sumptus: commendatio salis.

1. Et factum est cum intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisaeorum sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum.

2. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3. Et respondens Iesus dixit ad Legisperitos, et Pharisaeos, dicens: Si licet sabbato curare?

4. At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum, ac dimisit.

5. Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrum asinus, aut bos in puteum cadet, et non continuo extrahet illum die sabbati?

6. Et non poterant ad haec respondere illi.

7. Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

8. Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo,

9. Et veniens is, qui te et illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum: et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.

10. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco: ut, cum venerit qui te invitavit, dicat

(e) Prov. 25, 7. tibi: (e) Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus:

(f) Matth. 23, 12. Infra 18, 14. 11. (f) Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: et qui se humiliat, exaltabitur.

(g) Tob. 4, 7. Prov. 3, 9. 12. Dicebat autem et ei, qui se invitaverat: (g) Cum facis prandium, aut coenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne forte te et ipsi reinvitent, et fiat tibi retributio.

13. Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, et caecos:

14. Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

15. Haec cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

16. At ipse dixit ei: (h) Homo quidam fecit coenam magnam, et vocavit multos. (h) Matth. 22, 2. Apoc. 19, 9.

17. Et misit servum suum hora coenae dicere invitatis ut venirent, quia iam parata sunt omnia.

18. Et coeperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, et necesse habeo exire, et videre illam: rogo te habe me excusatum.

19. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, et eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

20. Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non possum venire.

21. Et reversus servus nunciavit haec domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi cito in plateas, et vicos civitatis: et pauperes, ac debiles, et caecos, et claudos introduc huc.

22. Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est.

23. Et ait dominus servo: Exi in vias, et sepes: et compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24. Dico autem vobis quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit coenam meam.

25. Ibant autem turbae multae cum eo: et conversus dixit ad illos:

26. (i) Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus. (i) Matth. 10, 37.

27. (k) Et qui non baiulat crucem suam, et venit post me, non potest meus esse discipulus. (k) Matth. 10, 38. et 16, 24. Marc. 8, 34.

28. Quis enim ex vobis volens turrim aedificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum,

29. Ne, posteaquam posuerit fundamentum, et non potuerit perficere, omnes, qui vident, incipiant illudere ei,

30. Dicentes: Quia hic homo coepit aedificare, et non potuit consummare?

31. Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

32. Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea, quae pacis sunt.

33. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quae possidet, non potest meus esse discipulus.

34. (l) Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur? (l) Matth. 5, 13. Marc. 9, 49.

35. Neque in terram, neque in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAPUT XV.

Scribis et pharisaeis murmurantibus quod peccatores reciperet, parabolas proponit de ove et drachma perditis ac inventis, et de filio prodigo ad patrem reverso, benigneque ab ipso suscepto, seniore filio indigne hoc ferente: et quantum sit in caelo gaudium super peccatore poenitentiam agente.

1. Erant autem appropinquantes ei publicani, et peccatores ut audirent illum.

2. Et murmurabant Pharisaei, et Scribae, dicentes: Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis.

3. Et ait ad illos parabolam istam, dicens:

(a) Matth. 18, 12. 4. (a) Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam, quae perierat, donec inveniat eam?

5. Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

6. Et veniens domum convocat amicos, et vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi quia inveni ovem meam, quae perierat?

7. Dico vobis quod ita gaudium erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent poenitentia.

8. Aut quae mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, et everrit domum, et quaerit diligenter, donec inveniat?

9. Et cum invenerit, convocat amicas, et vicinas, dicens: Congratulamini mihi quia inveni drachmam, quam perdideram?

10. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.

11. Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:

12. Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiae, quae me contingit. Et divisit illis substantiam.

13. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.

14. Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, et ipse coepit egere.

15. Et abiit, et adhaesit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam ut pasceret porcos.

16. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: et nemo illi dabat.

17. In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!

18. Surgam, et ibo ad patrem meum, et dicam ei: Pater, peccavi in caelum, et coram te:

19. Iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.

20. Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius, et misericordia motus est, et accurrens cecidit super collum eius, et osculatus est eum.

21. Dixitque ei filius: Pater, peccavi in caelum, et coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus.

22. Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, et induite illum, et date annulum in manum eius, et calceamenta in pedes eius:

23. Et adducite vitulum saginatum, et occidite, et manducemus, et epulemur:

24. Quia hic filius meus mortuus erat, et revixit: perierat, et inventus est. Et coeperunt epulari.

25. Erat autem filius eius senior in agro: et cum veniret, et appropinquaret domui, audivit symphoniam, et chorum:

26. Et vocavit unum de servis, et interrogavit quid haec essent.

27. Isque dixit illi: Frater tuus venit, et occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

28. Indignatus est autem, et nolebat introire. Pater ergo illius egressus, coepit rogare illum.

29. At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, et numquam mandatum tuum praeterivi, et numquam dedisti mihi hoedum ut cum amicis meis epularer:

30. Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

31. At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt:

32. Epulari autem, et gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, et revixit: perierat, et inventus est.

CAPUT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemosynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonae dispensator, quodque nemo servire potest Deo et mammonae: legem ac prophetas usque ad Ioannem fuisse dicit, et nihil de lege periturum: nec dimittendam ullo modo uxorem ut alia ducatur: de divite epulone, et de Lazaro mendico.

1. Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: et hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona ipsius.

2. Et vocavit illum, et ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuae: iam enim non poteris villicare.

3. Ait autem villicus intra se: Quid faciam quia dominus meus aufert a me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubesco.

4. Scio quid faciam, ut, cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos suas.

5. Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?

6. At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam: et sede cito, scribe quinquaginta.

7. Deinde alii dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, et scribe octoginta.

8. Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii huius saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.

9. Et ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.

10. Qui fidelis est in minimo, et in maiori fidelis est: et qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est.

11. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis?

12. Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?

13. (b) Nemo servus potest duobus dominis servire: (b) Matth. 6, 24.
aut enim unum odiet, et alterum diliget: aut uni adhaerebit, et alterum contemnet: non potestis Deo servire, et mammonae.

14. Audiebant autem omnia haec Pharisaei, qui erant avari: et deridebant illum.

15. Et ait illis: Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

16. (c) Lex, et prophetae usque ad Ioannem: ex (c) Matth. 11, 12.
eo regnum Dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit.

17. (d) Facilius est autem caelum, et terram prae- (d) Matth. 5, 18.
terire, quam de Lege unum apicem cadere.

(a) Matth. 5, 32. Marc. 10, 11. 1 Cor. 7, 10. 11.

18. (a) Omnis, qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur: et qui dimissam a viro ducit, moechatur.

19. Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura, et bysso: et epulabatur quotidie splendide.

20. Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ulceribus plenus,

21. Cupiens saturari de micis, quae cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat: sed et canes veniebant, et lingebant ulcera eius.

22. Factum est autem ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in sinum Abrahae. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno.

23. Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu eius:

24. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

25. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris.

26. Et in his omnibus inter nos, et vos chaos magnum firmatum est: ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.

27. Et ait: Rogo ergo te pater ut mittas eum in domum patris mei.

28. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

29. Et ait illi Abraham: Habent Moysen, et prophetas: audiant illos.

30. At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, poenitentiam agent.

31. Ait autem illi: Si Moysen, et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAPUT XVII.

Vas scandalizanti pusillos: frater in nos peccans increpandus est, eique poenitenti ignoscendum: apostolos docet fidei efficaciam: quodque dum omnia ipsi praecepta fecerint, se servos dicant inutiles: decem leprosi mundantur, unico qui Samaritanus erat ad agendas gratias revertente: dicit adventum Filii Dei non occultum fore, sed illustrem, et inexpectato superventurum, sicut diluvium mundo, et Sodomis subversio supervenit.

(b) Matth. 18, 7. Marc. 9, 41.

1. Et ait ad discipulos suos: (b) Impossibile est ut non veniant scandala: vae autem illi, per quem veniunt.

2. Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum eius, et proiiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis.

(c) Levit. 19, 17. Eccli. 19, 13. Matth. 18, 15.

3. Attendite vobis: (c) Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: et si poenitentiam egerit, dimitte illi.

4. Et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Poenitet me, dimitte illi.

5. Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

(d) Matth. 17, 19.

6. (d) Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare, et transplantare in mare: et obediet vobis.

7. Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe:

8. Et non dicat ei: Para quod coenem, et praecinge te, et ministra mihi donec manducem, et bibam, et post haec tu manducabis, et bibes?

9. Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quae ei imperaverat?

10. Non puto. Sic et vos cum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.

11. Et factum est, dum iret in Ierusalem, transibat per mediam Samariam, et Galilaeam.

12. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt a longe:

13. Et levaverunt vocem, dicentes: Iesu praeceptor, miserere nostri.

14. Quos ut vidit, dixit: (e) Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt. (e) Lev. 14, 2.

15. Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum,

16. Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens: et hic erat Samaritanus.

17. Respondens autem Iesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt?

18. Non est inventus qui rediret, et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

19. Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua te salvum fecit.

20. Interrogatus autem a Pharisaeis: Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione:

21. Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

22. Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis.

23. (f) Et dicent vobis: Ecce hic, et ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. (f) Matth. 24, 23. Marc. 13, 21.

24. Nam, sicut fulgur coruscans de sub caelo in ea, quae sub caelo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.

25. Primum autem oportet illum multa pati, et reprobari a generatione hac.

26. (g) Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit et in diebus Filii hominis. (g) Gen. 7, 7. Matth. 24, 37.

27. Edebant, et bibebant: uxores ducebant, et dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit Noe in arcam: et venit diluvium, et perdidit omnes.

28. (h) Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant, et bibebant: emebant, et vendebant: plantabant, et aedificabant: (h) Gen. 19, 25.

29. Qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit ignem, et sulphur de caelo, et omnes perdidit:

30. Secundum haec erit qua die Filius hominis revelabitur.

31. In illa hora qui fuerit in tecto, et vasa eius in domo, ne descendat tollere illa: et qui in agro, similiter non redeat retro.

32. Memores estote uxoris Lot.

33. (i) Quicumque quaesierit animam suam salvam facere, perdet illam: et quicumque perdiderit illam, vivificabit eam. (i) Matth. 10, 39. Marc. 8, 35. Sup. 9, 24. Ioan. 12, 25.

34. Dico vobis: (k) In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, et alter relinquetur: (k) Matth. 24, 40.

35. Duae erunt molentes in unum: una assumetur, et altera relinquetur: duo in agro: unus assumetur, et alter relinquetur.

36. Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?

37. Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae.

CAPUT XVIII.

Per parabolam de iudice iniquitatis et vidua importuna docet semper orandum; per parabolam vero de pharisaeo et publicano, quomodo sit orandum: pueros a se repelli vetat: dives qui a iuventute omnia se servasse praecepta dicebat, audito Christi consilio de omnibus relinquendis abiit tristis: et quid erit praemii omnia propter Christum relinquentibus: praedicit suam passionem, et prope Iericho caecum illuminat.

(a) Eccli. 18, 22. 1 Thess. 5, 17. 1. (a) Dicebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare et non deficere,

2. Dicens: Iudex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, et hominem non reverebatur.

3. Vidua autem quaedam erat in civitate illa, et veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo.

4. Et nolebat per multum tempus. Post haec autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor:

5. Tamen quia molesta est mihi haec vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens sugillet me.

6. Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit:

7. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis?

8. Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

9. Dixit autem et ad quosdam, qui in se confidebant tamquam iusti, et aspernabantur ceteros, parabolam istam:

10. Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisaeus, et alter publicanus.

11. Pharisaeus stans, haec apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.

12. Ieiuno bis in sabbato: decimas do omnium, quae possideo.

13. Et publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad caelum levare: sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.

14. Dico vobis, descendit hic iustificatus in domum
(b) Matth. 23, 12. Sup. 14, 11. suam ab illo, (b) quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: et qui se humiliat, exaltabitur.

(c) Matth. 19, 13. Marc. 10, 13. 15. (c) Afferebant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos.

16. Iesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, et nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei.

17. Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

(d) Matth. 19, 16. 18. (d) Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam aeternam possidebo?

19. Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus.

(e) Ex. 20, 13. 20. Mandata nosti: (e) Non occides: Non moechaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum, et matrem.

21. Qui ait: Haec omnia custodivi a iuventute mea.

22. Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quaecumque habes vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo: et veni, sequere me.

23. His ille auditis, contristatus est: quia dives erat valde.

24. Videns autem Iesus illum tristem factum, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

25. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei.

26. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri?

27. Ait illis: Quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum.

28. Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te.

29. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei,

30. Et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in saeculo venturo vitam aeternam.

31. (f) Assumpsit autem Iesus duodecim, et ait illis: (f) Matth. 20, 17. Marc. 10, 32.
Ecce ascendimus Ierosolymam, et consummabuntur omnia, quae scripta sunt per prophetas de Filio hominis.

32. Tradetur enim Gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur:

33. Et postquam flagellaverint, occident eum, et tertia die resurget.

34. Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant quae dicebantur.

35. (g) Factum est autem, cum appropinquaret Iericho, caecus quidam sedebat secus viam, mendicans. (g) Matth. 20, 29. Marc. 10, 46.

36. Et cum audiret turbam praetereuntem, interrogabat quid hoc esset.

37. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret.

38. Et clamavit, dicens: Iesu fili David miserere mei.

39. Et qui praeibant, increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili David miserere mei.

40. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum,

41. Dicens: quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine ut videam.

42. Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.

43. Et confestim vidit, et sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Ad Zachaeum plurimis murmurantibus divertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum tradidit decem servis decem mnas, quem cives super se regnare nolebant: super pullum asinae intrans cum honore Ierosolymam, flet super illum, praedicitque evertendam, et ingressus in templum eiicit ementes ac vendentes.

1. Et ingressus perambulabat Iericho.

2. Et ecce vir nomine Zachaeus: et hic princeps erat publicanorum, et ipse dives:

3. Et quaerebat videre Iesum, quis esset: et non poterat prae turba, quia statura pusillus erat.

4. Et praecurrens ascendit in arborem sycomorum ut videret eum: quia inde erat transiturus.

5. Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, et dixit ad eum: Zachaee festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

6. Et festinans descendit, et excepit illum gaudens.

7. Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes quod ad hominem peccatorem divertisset.

8. Stans autem Zachaeus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

9. Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod et ipse filius sit Abrahae.

(a) Matth. 18, 11. 10. (a) Venit enim Filius hominis quaerere, et salvum facere quod perierat.

11. Haec illis audientibus adiiciens, dixit parabolam, eo quod esset prope Ierusalem: et quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur.

(b) Matth. 25, 14. 12. Dixit ergo: (b) Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, et reverti.

13. Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, et ait ad illos: Negotiamini dum venio.

14. Cives autem eius oderant eum: et miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

15. Et factum est ut rediret accepto regno: et iussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset.

16. Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit.

17. Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.

18. Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19. Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20. Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

21. Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti.

22. Dicit ei: De ore tuo te iudico serve nequam. sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, et metens quod non seminavi:

23. Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?

24. Et astantibus, dixit: Auferte ab illo mnam, et date illi, qui decem mnas habet.

25. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

(c) Matth. 13, 12. et 25, 29. Marc. 4, 25 Sup. 8, 18. 26. (c) Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, et abundabit: ab eo autem, qui non habet, et quod habet, auferetur ab eo.

27. Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc: et interficite ante me.

28. Et his dictis, praecedebat ascendens Ierosolymam.

(d) Matth. 21, 1. Marc. 11, 1. 29. Et factum est, (d) cum appropinquasset ad Bethphage, et Bethaniam ad montem, qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos,

30. Dicens: Ite in castellum, quod contra est: in quod introeuntes, invenietis pullum asinae alligatum, cui nemo unquam hominum sedit: solvite illum, et adducite.

31. Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam eius desiderat.

32. Abierunt autem qui missi erant: et invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.

33. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos: Quid solvitis pullum?

34. At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.

(e) Ioan. 12, 14. 35. (e) Et duxerunt illum ad Iesum. Et iactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum.

36. Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via.

37. Et cum appropinquaret iam ad descensum Montis oliveti, coeperunt omnes turbae discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

38. Dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in caelo, et gloria in excelsis.

39. Et quidam Pharisaeorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.

40. Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.

41. Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit super illam, dicens:

42. Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

43. Quia venient dies in te: et circumdabunt te inimici tui vallo, et circumdabunt te: et coangustabunt te undique:

44. Et ad terram prosternent te, et filios tuos, qui in te sunt, (f) et non relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae. (f) Matth. 24, 2. Marc. 13, 2. Infra 21, 6.

45. (g) Et ingressus in templum, coepit eiicere vendentes in illo, et ementes, (g) Matth. 21, 12. Marc. 11, 15.

46. Dicens illis: Scriptum est: (h) Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. (h) Is. 56, 7. Ierem. 7, 11.

47. Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, et Scribae, et Principes plebis quaerebant illum perdere:

48. Et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CAPUT XX.

Non dicit sacerdotibus ac scribis qua potestate haec faciat, quia nec illi respondebant ad propositam de Ioannis baptismo quaestionem: parabolam refert de vinitoribus, qui caesis domini servis etiam filium eius occiderunt: tentatur Iesus de tributo Caesari dando, et a sadducaeis de resurrectione: quomodo dicunt Christum filium esse David: cavendum a scribis ambitiosis.

1. Et factum est in una dierum, (i) docente illo populum in templo, et evangelizante, convenerunt principes sacerdotum, et Scribae cum senioribus, (i) Matth. 21, 23. Marc. 11, 27.

2. Et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate haec facis? aut: Quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?

3. Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo vos et ego unum verbum. Respondete mihi:

4. Baptismus Ioannis de caelo erat, an ex hominibus?

5. At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De caelo, dicet, Quare ergo non credidistis illi?

6. Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim, Ioannem prophetam esse.

7. Et responderunt se nescire unde esset.

8. Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec facio.

9. Coepit autem dicere ad plebem parabolam hanc: (k) Homo plantavit vineam, et locavit eam colonis: et ipse peregre fuit multis temporibus. (k) Is. 5, 1. Ierem. 2, 21. Matth. 21, 33. Marc. 12, 1.

10. Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineae darent illi. Qui caesum dimiserunt eum inanem.

11. Et addidit alterum servum mittere. Illi autem

hunc quoque caedentes, et afficientes contumelia, dimiserunt inanem.

12. Et addidit tertium mittere: qui et illum vulnerantes eiecerunt.

13. Dixit autem dominus vineae: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitan, cum hunc viderint, verebuntur.

14. Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est heres, occidamus illum, ut nostra fiat hereditas.

15. Et eiectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineae?

16. Veniet, et perdet colonos istos, et dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit.

17. Ille autem aspiciens eos ait: Quid est ergo hoc,
(a) Ps. 117, 22. Isai. 28, 16. Matth. 21, 42. Act. 4, 11. Rom. 9, 33. 1 Petr. 2, 7. quod scriptum est: (a) Lapidem, quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli?

18. Omnis, qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum.

19. Et quaerebant principes sacerdotum, et Scribae mittere in illum manus illa hora: et timuerunt populum: cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc.

(b) Matth. 22, 15. Marc. 12, 13. 20. (b) Et observantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui, et potestati praesidis.

21. Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister, scimus quia recte dicis, et doces: et non accipis personam, sed viam Dei in veritate doces:

22. Licet nobis tributum dare Caesari, an non?

23. Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

24. Ostendite mihi denarium: Cuius habet imaginem, et inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Caesaris.

(c) Rom. 13, 7. 25. Et ait illis: (c) Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari: et quae sunt Dei, Deo.

26. Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe: et mirati in responso eius, tacuerunt.

(d) Matth. 22, 23. Marc. 12, 18. 27. (d) Accesserunt autem quidam Sadducaeorum, qui negant esse resurrectionem, et interrogaverunt eum,

(e) Deut. 25, 5. 28. Dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: (e) Si frater alicuius mortuus fuerit habens uxorem, et hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater eius uxorem, et suscitet semen fratri suo:

29. Septem ergo fratres erant: et primus accepit uxorem, et mortuus est sine filiis.

30. Et sequens accepit illam, et ipse mortuus est sine filio.

31. Et tertius accepit illam. Similiter et omnes septem, et non reliquerunt semen, et mortui sunt.

32. Novissime omnium mortua est et mulier.

33. In resurrectione ergo, cuius eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem.

34. Et ait illis Iesus: Filii huius saeculi nubunt, et traduntur ad nuptias:

35. Illi vero, qui digni habebuntur saeculo illo, et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:

36. Neque enim ultra mori poterunt: aequales enim Angelis sunt, et filii sunt Dei: cum sint filii resurrectionis.

37. Quia vero resurgant mortui, et Moyses osten-
(f) Ex. 3, 6. dit secus rubum, (f) sicut dicit Dominum, Deum Abraham, et Deum Isaac, et Deum Iacob.

38. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.

39. Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magister, bene dixisti.

40. Et amplius non audebant eum quidquam interrogare.

41. Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum, filium esse David?

42. Et ipse David dicit in libro Psalmorum: (g) Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, (g) Ps. 109, 1. Matth. 22, 44. Marc. 12, 36.

43. Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum?

44. David ergo Dominum illum vocat: et quomodo filius eius est?

45. Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis:

46. (h) Attendite a Scribis, qui volunt ambulare in stolis, et amant salutationes in foro, et primas cathedras in synagogis, et primos discubitus in conviviis: (h) Matth. 23, 6. Marc. 12, 38. Supra 11, 43.

47. Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

CAPUT XXI.

Viduam duo minuta offerentem praefert divitibus multa offerentibus: subversionem templi praedicit, variaque praelia, afflictiones et persecutiones: adversus quae roborat apostolos: praedicit quoque subversionem Ierusalem, et Iudaeorum captivitatem ac dispersionem: de signis praecessuris iudicium: cavendum a crapula, ebrietate, curisque huius vitae, et vigilandum ac orandum.

1. Respiciens autem (i) vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites. (i) Marc. 12, 41

2. Vidit autem et quandam viduam pauperculam mittentem aera minuta duo.

3. Et dixit: Vere dico vobis, quia vidua haec pauper, plus quam omnes misit.

4. Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: haec autem ex eo, quod deest illi, omnem victum suum, quem habuit, misit.

5. Et quibusdam dicentibus de templo quod bonis lapidibus, et donis ornatum esset, dixit:

6. Haec, quae videtis, (k) venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. (k) Matth. 24, 2. Marc. 13, 2. Supra 19, 44.

7. Interrogaverunt autem illum, dicentes: Praeceptor, quando haec erunt, et quod signum cum fieri incipient?

8. Qui dixit: Videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: et tempus appropinquavit: nolite ergo ire post eos.

9. Cum autem audieritis praelia, et seditiones, nolite terreri: oportet primum haec fieri, sed nondum statim finis.

10. Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum.

11. Et terraemotus magni erunt per loca, et pestilentiae, et fames, terroresque de caelo, et signa magna erunt.

12. Sed ante haec omnia inicient vobis manus suas, et persequentur tradentes in synagogas, et custodias, trahentes ad reges, et praesides propter nomen meum:

13. Continget autem vobis in testimonium.

14. Ponite ergo in cordibus vestris non praemeditari quemadmodum respondeatis.

15. Ego enim dabo vobis os, et sapientiam, cui non poterunt resistere, et contradicere omnes adversarii vestri.

16. Trademini autem a parentibus, et fratribus, et cognatis, et amicis, et morte afficient ex vobis:

17. Et eritis odio omnibus propter nomen meum:

18. Et capillus de capite vestro non peribit.

19. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

(a) Dan. 9, 27. Matth. 24, 15. Marc. 13, 14. 20. (a) Cum autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio eius:

21. Tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes: et qui in medio eius, discedant: et qui in regionibus, non intrent in eam.

22. Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia, quae scripta sunt.

23. Vae autem praegnantibus, et nutrientibus in illis diebus. erit enim pressura magna super terram, et ira populo huic.

24. Et cadent in ore gladii: et captivi ducentur in omnes Gentes. et Ierusalem calcabitur a Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

(b) Isai. 13, 10. Ezech. 32, 7. Ioel 2, 10. 31. et 3, 15. Matth. 24, 29. Marc. 13, 24. 25. (b) Et erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura Geotium prae confusione sonitus maris, et fluctuum:

26. Arescentibus hominibus prae timore, et expectatione, quae supervenient universo orbi: nam virtutes caelorum movebuntur:

27. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, et maiestate.

(c) Rom. 8, 23. 28. His autem fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra: (c) quoniam appropinquat redemptio vestra.

29. Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, et omnes arbores:

30. Cum producunt iam ex se fructum, scitis quoniam prope est aestas.

31. Ita et vos cum videritis haec fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei.

32. Amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia fiant.

33. Caelum, et terra transibunt: verba autem mea non transibunt.

34. Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis huius vitae: et superveniat in vos repentina dies illa:

35. Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terrae.

36. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quae futura sunt, et stare ante Filium hominis.

37. Erat autem diebus docens in templo: noctibus vero exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.

38. Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAPUT XXII.

Cogitant principes sacerdotum de occidendo Iesu, quem vendit Iudas: iubet parari pascha: panem in corpus suum et vinum in sanguinem consecrata tradit discipulis, praecipiens ut idem faciant: contentio discipulorum quis eorum sit maior: praedicit trinam Petri negationem, iubens vendi tunicam et emi gladium: post prolixam in agonia orationem, et sudorem instar sanguinis in terram decurrentis, capitur a Iudaeis: quorum uni Petrus abscidit auriculam: conqueritur quod ad eum quasi ad latronem capiendum exierint; in domo principis sacerdotum ter a Petro negatur, et a Iudaeis caeditur ac illuditur, et mane in concilio interrogatus fatetur se Dei Filium.

(d) Matth. 26, 2. Marc. 14, 1. 1. Appropinquabat autem dies festus Azymorum, (d) qui dicitur Pascha:

2. Et quaerebant principes sacerdotum, et Scribae, quomodo Iesum interficerent: timebant vero plebem.

3. Intravit (e) autem satanas in Iudam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim. *(e) Matth. 26, 14. Marc. 14, 10.*

4. Et abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum, et magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

5. Et gavisi sunt, et pacti sunt pecuniam illi dare.

6. Et spopondit. Et quaerebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.

7. Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.

8. Et misit Petrum, et Ioannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.

9. At illi dixerunt: Ubi vis paremus?

10. Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam amphoram aquae portans: sequimini eum in domum, in quam intrat,

11. Et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?

12. Et ipse ostendet vobis coenaculum magnum stratum, et ibi parate.

13. Euntes autem invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha.

14. (f) Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim Apostoli cum eo. *(f) Matth. 26, 20. Marc. 14, 17.*

15. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.

16. Dico enim vobis, quia ex hoc ooo manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.

17. Et accepto calice gratias egit, et dixit: Accipite, et dividite inter vos.

18. Dico enim vobis quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.

19. (g) Et accepto pane gratias egit, et fregit, et dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. *(g) 1 Cor. 11, 24.*

20. Similiter et calicem, postquam coenavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

21. (h) Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa. *(h) Matth. 26, 21. Marc. 14, 20. Ioan. 13, 18.*

22. Et quidem Filius hominis, (i) secundum quod definitum est, vadit: verumtamen vae homini illi, per quem tradetur. *(i) Ps. 40, 10.*

23. Et ipsi coeperunt quaerere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset.

24. Facta est autem et contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.

25. Dixit autem eis: (k) Reges Gentium dominantur eorum: et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. *(k) Matth. 20, 25. Marc. 10, 42.*

26. Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor: et qui praecessor est, sicut ministrator.

27. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat:

28. Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis:

29. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,

30. Ut edatis, et bibatis super mensam meam in regno meo: et sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.

31. Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum:

32. Ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

33. Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum et in carcerem, et in mortem ire.

(a) *Matth.* 26, 34. *Marc.* 14, 30.

34. (*a*) At ille dixit: Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit eis:

(b) *Matth.* 10, 9.

35. (*b*) Quando misi vos sine sacculo, et pera, et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?

36. At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram: et qui non habet, vendat tunicam suam, et emat gladium.

(c) *Is.* 53, 12.

37. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc, quod scriptum est, oportet impleri in me: (*c*) Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea, quae sunt de me, finem habent.

38. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est.

(d) *Matth.* 26, 36. *Marc.* 14, 32. *Ioan.* 18, 1.

39. (*d*) Et egressus ibat secundum consuetudinem in Montem olivarum. Secuti sunt autem illum et discipuli.

40. Et cum pervenisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.

(e) *Matth.* 26, 39. *Marc.* 14, 35.

41. (*e*) Et ipse avulsus est ab eis quantum iactus est lapidis: et positis genibus orabat,

42. Dicens: Pater si vis, transfer calicem istum a me: Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43. Apparuit autem illi Angelus de caelo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat.

44. Et factus est sudor eius, sicut guttae sanguinis decurrentis in terram.

45. Et cum surrexisset ab oratione, et venisset ad discipulos suos, invenit eos dormientes prae tristitia.

46. Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne intretis in tentationem.

(f) *Matth.* 26, 47. *Marc.* 14, 43. *Ioan.* 18, 3.

47. (*f*) Adhuc eo loquente ecce turba: et qui vocabatur Iudas, unus de duodecim, antecedebat eos, et appropinquavit Iesu ut oscularetur eum.

48. Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo Filium hominis tradis?

49. Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?

50. Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam eius dexteram.

51. Respondens autem Iesus, ait: Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam eius, sanavit eum.

52. Dixit autem Iesus ad eos, qui venerant ad se, principes sacerdotum, et magistratus templi, et seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis, et fustibus?

53. Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me: sed haec est hora vestra, et potestas tenebrarum.

(g) *Matth.* 26, 57. *Marc.* 14, 53. *Ioan.* 18, 24.

54. (*g*) Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus vero sequebatur a longe.

(h) *Matth.* 26, 69. *Marc.* 14, 66. *Ioan.* 18, 25.

55. (*h*) Accenso autem igne in medio atrii, et circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum.

56. Quem cum vidisset ancilla quaedam sedentem ad lumen, et eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat.

57. At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum.

58. Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: O homo, non sum.

59. (*i*) Et intervallo facto quasi horae unius, alius quidam affirmabat, dicens: Vere et hic cum illo erat: nam et Galilaeus est. (i) *Ioan.* 18, 26.

60. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantavit gallus.

61. Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: (*k*) Quia prius quam gallus cantet, ter me negabis. (k) *Matth.* 26, 34. *Marc.* 14, 30. *Ioan.* 13, 38.

62. Et egressus foras Petrus flevit amare.

63. Et viri, qui tenebant illum, illudebant ei, caedentes.

64. Et velaverunt eum, et percutiebant faciem eius: et interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?

65. Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

66. (*l*) Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, et principes sacerdotum, et Scribae, et duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. (l) *Matth.* 27, 1. *Marc.* 15, 1. *Ioan.* 18, 28.

67. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi:

68. Si autem et interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.

69. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei.

70. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.

71. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus de ore eius.

CAPUT XXIII.

Accusatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum spretum illusit: Pilatus conatur ipsum dimittere, proposito Barabba homicida, et promissa castigatione: Iudaeis tamen instantibus morti adiudicatur: ductusque ad supplicium, vetat mulieres super se flere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur a principibus et a militibus acetum offerentibus: posita superscriptione, blasphematur ab uno latronum, alteri vero promittit sui in paradiso consortium: post tenebras aliaque signa clamans expirat: quem centurio iustum praedicat, et Ioseph corpus eius sepelit.

1. Et surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.

2. Coeperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, (*m*) et prohibentem tributa dare Caesari, et dicentem se Christum regem esse. (m) *Matth.* 22, 21. *Marc.* 12, 17.

3. (*n*) Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es rex Iudaeorum? At ille respondens ait: Tu dicis. (n) *Matth.* 27, 11. *Marc.* 15, 2. *Ioan.* 18, 33.

4. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum, et turbas: Nihil invenio causae in hoc homine.

5. At illi invalescebant, dicentes: Commovet populum docens per universam Iudaeam, incipiens a Galilaea usque huc.

6. Pilatus autem audiens Galilaeam, interrogavit si homo Galilaeus esset.

7. Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui et ipse Ierosolymis erat illis diebus.

8. Herodes autem viso Iesu, gavisus est valde. erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo, et sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.

9. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat.

10. Stabant autem principes sacerdotum, et Scribae constanter accusantes eum.

11. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: et illusit indutum veste alba, et remisit ad Pilatum.

12. Et facti sunt amici Herodes et Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.

13. Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, et magistratibus, et plebe,

14. Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi avertentem populum, et ecce ego coram vo-
(a) Ioan. 18, 38. et 19, 4. bis interrogans, (a) nullam causam inveni in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.

15. Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, et ecce nihil dignum morte actum est ei.

16. Emendatum ergo illum dimittam.

17. Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum, unum.

18. Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, et dimitte nobis Barabbam,

19. Qui erat propter seditionem quandam factam in civitate et homicidium, missus in carcerem.

20. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Iesum.

21. At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

(b) Matth. 27, 23. Marc. 15, 12. 22. Ille autem tertio dixit ad illos: (b) Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, et dimittam.

23. At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur: et invalescebant voces eorum.

24. Et Pilatus adiudicavit fieri petitionem eorum.

25. Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium, et seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant, Iesum vero tradidit voluntati eorum.

(c) Matth. 27, 32. Marc. 15, 21. 26. (c) Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa: et imposuerunt illi crucem portare post Iesum.

27. Sequebatur autem illum multa turba populi, et mulierum: quae plangebant, et lamentabantur eum.

28. Conversus autem ad illas Iesus, dixit: Filiae Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros.

29. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatae steriles, et ventres, qui non genuerunt, et ubera, quae non lactaverunt.

(d) Isai. 2, 19. Osee 10, 8. Apoc 6, 16. 30. Tunc incipient dicere montibus: (d) Cadite super nos. et collibus: Operite nos.

31. Quia si in viridi ligno haec faciunt, in arido quid fiet?

32. Ducebantur autem et alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

(e) Matth. 27, 33. Marc. 15, 22. Ioan. 19, 17. 33. (e) Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariae, ibi crucifixerunt eum: et latrones, unum a dextris, et alterum a sinistris.

34. Iesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Dividentes vero vestimenta eius, miserunt sortes.

35. Et stabat populus spectans, et deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus.

36. Illudebant autem ei et milites accedentes, et acetum offerentes ei,

37. Et dicentes: Si tu es rex Iudaeorum, salvum te fac.

38. Erat autem et superscriptio scripta super eum litteris Graecis, et Latinis, et Hebraicis: Hic est rex Iudaeorum.

39. Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, et nos.

40. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es.

41. Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit.

42. Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum.

43. Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.

44. Erat autem fere hora sexta, et tenebrae factae sunt in universam terram usque in horam nonam.

45. Et obscuratus est sol: et velum templi scissum est medium.

46. Et clamans voce magna Iesus ait: (f) Pater, (f) Ps 30, 6.
in manus tuas commendo spiritum meum. Et haec dicens, expiravit.

47. Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Vere hic homo iustus erat.

48. Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, et videbant quae fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.

49. Stabant autem omnes noti eius a longe: et mulieres, quae secutae eum erant a Galilaea haec videntes.

50. (g) Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decu- (g) Matth. 27, 57. Marc. 15, 43. Ioan 19, 38
rio, vir bonus, et iustus:

51. Hic non consenserat consilio, et actibus eorum, ab Arimathaea civitate Iudaeae, qui expectabat et ipse regnum Dei.

52. Hic accessit ad Pilatum, et petiit corpus Iesu:

53. Et depositum involvit sindone, et posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54. Et dies erat parasceves, et sabbatum illucescebat.

55. Subsecutae autem mulieres, quae cum eo venerant de Galilaea, viderunt monumentum, et quemadmodum positum erat corpus eius.

56. Et revertentes paraverunt aromata, et unguenta: et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Christi monumentum consternatis quod eius corpus non invenirent, angeli ipsum resurrexisse nuntiant, et illae apostolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens et ipse admiratur quod corpus non invenerit: duobus in Emmaus euntibus, Iesus scripturas interpretatur, et in fractione panis ab eis agnoscitur: congregatis discipulis palpandum se praebet, et cum eis edens aperit sensum ut scripturas intelligant, ac promisso Spiritu sancto in caelum ascendit.

1. (h) Una autem sabbati valde diluculo venerunt (h) Matth 28, 1. Marc. 16, 2. Ioan. 20, 1.
ad monumentum, portantes, quae paraverant, aromata:

2. Et invenerunt lapidem revolutum a monumento.

3. Et ingressae non invenerunt corpus Domini Iesu.

4. Et factum est, dum mente consternatae essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.

5. Cum timerent autem, et declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quaeritis viventem cum mortuis?

6. Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilaea esset,

*

(a) *Matth.* 16, 21. *et* 17, 21. *Marc.* 8, 31. *et* 9, 30. *Supra* 9, 22. 7. Dicens : (a) Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, et crucifigi, et die tertia resurgere.

8. Et recordatae sunt verborum eius.

9. Et regressae a monumento nunciaverunt haec omnia illis undecim, et ceteris omnibus.

10. Erat autem Maria Magdalene, et Ioanna, et Maria Iacobi, et ceterae, quae cum eis erant, quae dicebant ad Apostolos haec.

11. Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum verba ista : et non crediderunt illis.

12. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: et procumbens vidit linteamina sola posita, et abiit secum mirans quod factum fuerat.

(b) *Marc* 16, 12. 13. (*b*) Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus.

14. Et ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus, quae acciderant.

15. Et factum est, dum fabularentur, et secum quaererent : et ipse Iesus appropinquans ibat cum illis :

16. Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.

17. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, et estis tristes?

18. Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei : Tu solus peregrinus es in Ierusalem, et non cognovisti quae facta sunt in illa his diebus?

19. Quibus ille dixit : Quae? Et dixerunt : De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere, et sermone coram Deo, et omni populo :

20. Et quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, et principes nostri in damnationem mortis, et crucifixerunt eum.

21. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel : et nunc super haec omnia, tertia dies est hodie quod haec facta sunt.

22. Sed et mulieres quaedam ex nostris terruerunt nos, quae ante lucem fuerunt ad monumentum,

23. Et, non invento corpore eius, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: et ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt.

25. Et ipse dixit ad eos: O stulti, et tardi corde ad credendum in omnibus, quae locuti sunt Prophetae!

26. Nonne haec oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam?

27. Et incipiens a Moyse, et omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quae de ipso erant.

28. Et appropinquaverunt castello quo ibant: et ipse se finxit longius ire.

29. Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, et inclinata est iam dies. Et intravit cum illis.

30. Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, et benedixit, ac fregit, et porrigebat illis.

31. Et aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum : et ipse evanuit ex oculis eorum.

32. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas?

33. Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem : et invenerunt congregatos undecim, et eos, qui cum illis erant,

34. Dicentes : Quod surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni.

35. Et ipsi narrabant quae gesta erant in via : et quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

36. (*c*) Dum autem haec loquuntur, stetit Iesus in medio eorum, et dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere. (c) *Marc* 16, 14. *Ioan.* 20, 19.

37. Conturbati vero, et conterriti, existimabant se spiritum videre.

38. Et dixit eis: Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra?

39. Videte manus meas, et pedes, quia ego ipse sum : palpate, et videte: quia spiritus carnem, et ossa non habet, sicut me videtis habere.

40. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, et pedes.

41. Adhuc autem illis non credentibus, et mirantibus prae gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur?

42. At illi obtulerunt ei partem piscis assi, et favum mellis.

43. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis.

44. Et dixit ad eos: Haec sunt verba, quae locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quae scripta sunt in lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de me.

45. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas.

46. Et dixit eis: (*d*) Quoniam sic scriptum est, et (d) *Ps* 18, 8.
sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die:

47. Et praedicari in nomine eius poenitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Ierosolyma.

48. (*e*) Vos autem testes estis horum. (e) *Act.* 1, 8.

49. (*f*) Et ego mitto promissum Patris mei in vos. (f) *Ioan.* 14, 26.
vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.

50. Eduxit autem eos foras in Bethaniam: et elevatis manibus suis benedixit eis.

51. (*g*) Et factum est, dum benediceret illis, re- (g) *Marc.* 16, 19. *Act.* 1, 9.
cessit ab eis, et ferebatur in caelum.

52. Et ipsi adorantes regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno :

53. Et erant semper in templo, laudantes, et benedicentes Deum. Amen.

SANCTUM IESU CHRISTI EVANGELIUM

SECUNDUM IOANNEM

CAPUT I.

Verbum est Deus, vita, et lux omnem hominem illuminans; per quod omnia facta sunt, et quod homo factum est; cui testimonium perhibet Ioannes, dicens se vocem, et indignum qui illius solvat corrigiam calceamenti, eumque esse agnum Dei qui tollit peccatum mundi: Andreas alter duorum Ioannis discipulorum qui Iesum secuti sunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem suum: Philippus quoque a Iesu vocatus, adducit ad eum Nathanaël.

1. In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum.

2. Hoc erat in principio apud Deum.

3. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil, quod factum est,

4. In ipso vita erat, et vita erat lux hominum:

5. Et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt.

(a) Matth. 3, 1. Marc. 1, 2. 6. (a) Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes.

7. Hic venit in testimonium ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.

8. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.

(b) Inf. 3, 19. 9. (b) Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

(c) Hebr. 11, 3. 10. In mundo erat, (c) et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit.

11. In propria venit, et sui eum non receperunt.

12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius:

13. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

(d) Matth. 1, 16. Luc. 2, 7. 14. (d) Et verbum caro factum est, et habitavit in nobis: et vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre plenum gratiae, et veritatis.

15. Ioannes testimonium perhibet de ipso, et clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.

(e) 1 Tim. 2, 17. 16. (e) Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia.

17. Quia lex per Moysen data est, gratia, et veritas per Iesum Christum facta est.

(f) 1 Tim. 6, 16. 1 Ioan. 4, 12. 18. (f) Deum nemo vidit umquam: unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.

19. Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt Iudaei ab Ierosolymis sacerdotes et Levitas ad eum ut interrogarent eum: Tu quis es?

20. Et confessus est, et non negavit: et confessus est: Quia non sum ego Christus.

21. Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.

22. Dixerunt ergo ei: Quis es ut responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?

(g) Is. 40, 3. Matth. 3, 3. Marc. 1, 3. Luc. 3, 4. 23. Ait: (g) Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta.

24. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisaeis.

25. Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?

26. Respondit eis Ioannes, dicens: (h) Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. (h) Matth. 3, 11. Act. 1, 5. et 11, 16. et 19, 4.

27. (i) Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus ut solvam eius corrigiam calceamenti. (i) Marc. 1, 7. Luc. 3, 16. Act. 1, 5. et 11, 16 et 19, 4.

28. Haec in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans.

29. Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se, et ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30. Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat.

31. Et ego nesciebam eum, sed ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans.

32. Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: (k) Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de caelo, et mansit super eum. (k) Matth. 3, 16. Marc. 1, 10. Luc. 3, 22.

33. Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

34. Et ego vidi: et testimonium perhibui quia hic est Filius Dei.

35. Altera die iterum stabat Ioannes, et ex discipulis eius duo.

36. Et respiciens Iesum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.

37. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, et secuti sunt Iesum.

38. Conversus autem Iesus, et videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quaeritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magister) ubi habitas?

39. Dicit eis: Venite, et videte. Venerunt, et viderunt ubi maneret, et apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima.

40. Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant a Ioanne, et secuti fuerant eum.

41. Invenit hic primum fratrem suum Simonem, et dicit ei: Invenimus Messiam. (quod est interpretatum Christus.)

42. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas. quod interpretatur Petrus.

43. In crastinum voluit exire in Galilaeam, et invenit Philippum. Et dicit ei Iesus: Sequere me.

44. Erat autem Philippus a Bethsaida, civitate Andreae, et Petri.

45. Invenit Philippus Nathanael, et dicit ei: Quem scripsit (l) Moyses in lege, et (m) Prophetae, invenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth. (l) Gen. 49, 10. Deut. 18, 18.

46. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, et vide. (m) Isai. 40, 10. et 45, 8. Ierem. 23, 5.

47. Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, et dicit de eo: Ecce vere Israelita, in quo dolus non est. Ez. 34, 23. et 37, 24. Dan. 9, 24. 25.

48. Dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Respondit Iesus, et dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te.

49. Respondit ei Nathanael, et ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.

50. Respondit Iesus, et dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis.

51. Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis caelum apertum, et Angelos Dei ascendentes, et descendentes supra Filium hominis.

CAPUT II.

Iesus ad nuptias invitatus, aquam in vinum convertit, et a Capharnaum veniens Ierosolymam, eiicit de templo negotiatores; ac signo a Iudaeis petito, dicit: Solvite templum hoc, etc.; multi propter signa crediderunt in nomine Iesu, quibus ipse non se credebat.

1. Et die tertia nuptiae factae sunt in Cana Galilaeae: et erat mater Iesu ibi.

2. Vocatus est autem et Iesus, et discipuli eius ad nuptias.

3. Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent.

4. Et dicit ei Iesus: Quid mihi, et tibi est mulier? nondum venit hora mea.

5. Dicit mater eius ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6. Erant autem ibi lapideae hydriae sex positae secundum purificationem Iudaeorum, capientes singulae metretas binas vel ternas.

7. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum.

8. Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, et ferte architriclino. Et tulerunt.

9. Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus,

10. Et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit: et cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.

11. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilaeae: et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eius.

12. Post hoc descendit Capharnaum ipse, et mater eius, et fratres eius, et discipuli eius: et ibi manserunt non multis diebus.

13. Et prope erat Pascha Iudaeorum, et ascendit Iesus Ierosolymam:

14. Et invenit in templo vendentes boves, et oves, et columbas, et numularios sedentes.

15. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque, et boves, et numulariorum effudit aes, et mensas subvertit.

16. Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, et nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

17. Recordati sunt vero discipuli eius quia scriptum
(a) Ps. 68,10. est: (a) Zelus domus tuae comedit me.

18. Responderunt ergo Iudaei, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia haec facis?

(b) Matth. 26, 61. et 27, 40. Marc. 14, 58 et 15, 29.

19. Respondit Iesus, et dixit eis: (b) Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud.

20. Dixerunt ergo Iudaei: Quadraginta et sex annis aedificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud?

21. Ille autem dicebat de templo corporis sui.

22. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, et (c) crediderunt scripturae, et sermoni, quem dixit Iesus. (c) Ps. 3, 6. et 56, 9.

23. Cum autem esset Ierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius, quae faciebat.

24. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes,

25. Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAPUT III.

Nicodemum nocte edocet de renascendo ex aqua et Spiritu, ac de sui instar aenei serpentis exaltatione, quodque Deus Filium suum misit ad salvandum mundum: facta quaestione de purificatione, Ioannes suis discipulis de Christo murmurantibus, laudat ipsum, dicens illum crescere oportere, se autem minui, et quod Pater omnia dederit in manu eius; ut qui in eum credit, habeat vitam aeternam; qui vero non credit, maneat ira Dei super eum.

1. Erat autem homo ex Pharisaeis, Nicodemus nomine, princeps Iudaeorum.

2. Hic venit ad Iesum nocte, et dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister, nemo enim potest haec signa facere, quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

3. Respondit Iesus, et dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.

4. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suae iterato introire, et renasci?

5. Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

6. Quod natum est ex carne, caro est: et quod natum est ex spiritu, spiritus est.

7. Non mireris quia dixi tibi: oportet vos nasci denuo.

8. Spiritus ubi vult spirat: et vocem eius audis,
(d) sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est (d) Ps. 134, 7.
omnis, qui natus est ex spiritu.

9. Respondit Nicodemus, et dixit ei: Quomodo possunt haec fieri?

10. Respondit Iesus, et dixit ei: Tu es magister in Israel, et haec ignoras?

11. Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accipitis.

12. Si terrena dixi vobis, et non creditis: quomodo, si dixero vobis caelestia, credetis?

13. Et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, Filius hominis, qui est in caelo.

14. (e) Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filium hominis: (e) Num. 21, 9.

15. Ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam.

16. (f) Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. (f) 1 Ioan. 4, 9.

17. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.

18. Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

19. Hoc est autem iudicium: (g) quia lux venit in (g) Sup. 1, 5.

mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum mala opera.

20. Omnis enim, qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius:

21. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta.

22. Post haec venit Iesus, et discipuli eius in terram Iudaeam: et illic demorabatur cum eis, (a) et baptizabat.

(a) *Inf.* 4, 1.

23. Erat autem et Ioannes baptizans in Aennon, iuxta Salim: quia aquae multae erant illic, et veniebant, et baptizabantur.

24. Nondum enim missus fuerat Ioannes in carcerem.

25. Facta est autem quaestio ex discipulis Ioannis cum Iudaeis de Purificatione.

26. Et venerunt ad Ioannem, et dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, (b) cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum.

(b) *Sup.* 1. 19.

27. Respondit Ioannes, et dixit: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de caelo.

28. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, (c) quod dixerim: Non sum ego Christus: sed quia missus sum ante illum.

(c) *Sup.* 1, 20.

29. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.

30. Illum oportet crescere, me autem minui.

31. Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur. Qui de caelo venit, super omnes est.

32. Et quod vidit, et audivit, hoc testatur: et testimonium eius nemo accipit.

33. Qui accepit eius testimonium, signavit quia (d) Deus verax est.

(d) *Rom.* 3, 4.

34. Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum.

35. Pater diligit Filium: et omnia dedit in manu eius.

36. (e) Qui credit in Filium, habet vitam aeternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

(e) 1 *Ioan.* 5, 10

CAPUT IV.

Iesus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, et adorando Deo in spiritu, manifestans ei se esse Messiam promissum: et discipulis dicit se cibum habere, quem illi nesciunt, nempe Patris obedientiam: de messe et metente ac seminante: multi Samaritanorum credunt in eum: filium reguli sanitati restituit.

1. Ut ergo cognovit Iesus quia audierunt Pharisaei quod Iesus plures discipulos facit, (f) et baptizat, quam Ioannes,

(f) *Supra* 3, 22.

2. (Quamquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius)

3. Reliquit Iudaeam, et abiit iterum in Galilaeam.

4. Oportebat autem eum transire per Samariam.

5. Venit ergo in civitatem Samariae, quae dicitur Sichar: iuxta praedium, (g) quod dedit Iacob Ioseph filio suo.

(g) *Gen.* 33, 19. *et* 48, 22. *Ios.* 24, 32.

6. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora erat quasi sexta.

7. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.

8. (Discipuli enim eius abierant in civitatem ut cibos emerent.)

9. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudaeus cum sis, bibere a me poscis, quae sum mulier Samaritana? non enim coutuntur Iudaei Samaritanis.

10. Respondit Iesus, et dixit ei: Si scires donum Dei, et quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam.

11. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est: unde ergo habes aquam vivam?

12. Numquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii eius, et pecora eius?

13. Respondit Iesus, et dixit ei: Omnis, qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum:

14. Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam.

15. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam: neque veniam huc haurire.

16. Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum, et veni huc.

17. Respondit mulier, et dixit: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non habeo virum:

18. Quinque enim viros habuisti, et nunc, quem habes, non est tuus vir: hoc vere dixisti.

19. Dicit ei mulier: Dñe, video quia Propheta es tu.

20. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, (h) quia Ierosolymis est locus, ubi adorare oportet.

(h) *Deuter.* 12, 5

21. Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitis Patrem.

22. (i) Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudaeis est.

(i) 4 *Reg* 17. 41.

23. Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. Nam et Pater tales quaerit, qui adorent eum.

24. (k) Spiritus est Deus: et eos, qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare.

(k) 1 *Cor.* 3, 17.

25. Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit, (qui dicitur Christus.) cum ergo venerit ille, nobis annunciabit omnia.

26. Dicit ei Iesus: Ego sum, qui loquor tecum.

27. Et continuo venerunt discipuli eius: et mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quaeris, aut quid loqueris cum ea?

28. Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus:

29. Venite, et videte hominem, qui dixit mihi omnia quaecumque feci: numquid ipse est Christus?

30. Exierunt ergo de civitate, et veniebant ad eum.

31. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

32. Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis.

33. Dicebant ergo discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare?

34. Dicit eis Iesus: Meus cibus est ut faciam voluntatem eius, qui misit me, ut perficiam opus eius.

35. Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, et messis venit? Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, et videte regiones, (l) quia albae sunt iam ad messem.

(l) *Matth.* 9, 37. *Luc.* 10, 2.

36. Et qui metit, mercedem accipit, et congregat fructum in vitam aeternam: ut, et qui seminat, simul gaudeat, et qui metit.

37. In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, et alius est qui metit.

38. Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis.

39. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quaecumque feci.

40. Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies.

41. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius.

42. Et mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, et scimus quia hic est vere Salvator mundi.

43. Post duos autem dies exiit inde: et abiit in Galilaeam.

(a) Matth. 13, 57. Marc. 6, 4. Luc. 4, 24. 44. (a) Ipse enim Iesus testimonium perhibuit quia Propheta in sua patria honorem non habet.

(b) Matth. 4, 12. Marc. 1, 14. Luc. 4, 14. 45. (b) Cum ergo venisset in Galilaeam, exceperunt eum Galilaei, cum omnia vidissent quae fecerat Ierosolymis in die festo: et ipsi enim venerant ad diem festum.

(c) Sup. 2, 8. 46. Venit ergo iterum in Cana Galilaeae, (c) ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum.

47. Hic cum audisset quia Iesus adveniret a Iudaea in Galilaeam, abiit ad eum, et rogabat eum ut descenderet, et sanaret filium eius: incipiebat enim mori.

48. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa, et prodigia videritis, non creditis.

49. Dicit ad eum regulus: Domine, descende prius quam moriatur filius meus.

50. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, et ibat.

51. Iam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, et nunciaverunt dicentes, quia filius eius viveret.

52. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.

53. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus vivit: et credidit ipse, et domus eius tota.

54. Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum venisset a Iudaea in Galilaeam.

CAPUT V.

Iesus ad piscinam sanato aegroto qui 38. annis languerat, iubet sabbato tollere grabatum; et Iudaeis id columniantibus respondet se omnia suo simul cum Patre operari, mortuosque vivificare, ac iudicem ab illo constitutum esse omnium, cui et Ioannes et propria opera ac Pater, imo et Moyses ipse testimonium perhibent.

(d) Levit. 23, 2. Deut. 16, 1. 1. Post haec erat dies festus Iudaeorum, (d) et ascendit Iesus Ierusolymam.

2. Est autem Ierusolymis Probatica piscina, quae cognominatur Hebraice Bethsaida, quinque porticus habens.

3. In his iacebat multitudo magna languentium, caecorum, claudorum, aridorum expectantium aquae motum.

4. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam: et movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquae, sanus fiebat a quacumque detinebatur infirmitate.

5. Erat autem quidam homo ibi triginta et octo annos habens in infirmitate sua.

6. Hunc cum vidisset Iesus iacentem, et cognovisset quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?

7. Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.

8. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, et ambula.

9. Et statim sanus factus est homo ille: et sustulit grabatum suum, et ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

10. Dicebant ergo Iudaei illi, qui sanatus fuerat: (e) Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum. (e) Exod. 20, 11. Ier. 17, 21

11. Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, et ambula.

12. Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, et ambula?

13. Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim declinavit a turba constituta in loco.

14. Postea invenit eum Iesus in templo, et dixit illi: Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15. Abiit ille homo, et nunciavit Iudaeis quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.

16. Propterea persequebantur Iudaei Iesum, quia haec faciebat in sabbato.

17. Iesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, et ego operor.

18. Propterea ergo magis quaerebant eum Iudaei interficere: quia non solum solvebat sabbatum, sed et patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo. Respondit itaque Iesus, et dixit eis:

19. Amen, amen dico vobis: non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quaecumque enim ille fecerit, haec et Filius similiter facit.

20. Pater enim diligit Filium, et omnia demonstrat ei, quae ipse facit: et maiora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini.

21. Sicut enim Pater suscitat mortuos, et vivificat: sic et Filius, quos vult, vivificat.

22. Neque enim Pater iudicat quemquam: sed omne iudicium dedit Filio,

23. Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum.

24. Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et credit ei, qui misit me, habet vitam aeternam, et in iudicium non venit, sed transiit a morte in vitam.

25. Amen, amen dico vobis, quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei: et qui audierint, vivent.

26. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso: sic dedit et Filio habere vitam in semetipso:

27. Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.

28. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei:

29. (f) Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitae: qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii. (f) Matth. 25, 46.

30. Non possum ego a meipso facere quidquam. Sicut audio, iudico: et iudicium meum iustum est: quia non quaero voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.

31. Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.

(a) Matth. 3, 17. Sup. 1, 15.

32. (a) Alius est, qui testimonium perhibet de me: et scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me.

33. Vos misistis ad Ioannem: et testimonium perhibuit veritati.

34. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed haec dico ut vos salvi sitis.

35. Ille erat lucerna ardens, et lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius.

36. Ego autem habeo testimonium maius Ioanne. Opera enim, quae dedit mihi Pater ut perficiam ea: ipsa opera, quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me:

(b) Matth. 3, 17. et 17, 5.
(c) Deut. 4, 12.

37. Et qui misit me Pater, (b) ipse testimonium perhibuit de me: neque vocem eius umquam audistis, (c) neque speciem eius vidistis.

38. Et verbum eius non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere: et illae sunt, quae testimonium perhibent de me:

40. Et non vultis venire ad me ut vitam habeatis.

41. Claritatem ab hominibus non accipio.

42. Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43. Ego veni in nomine Patris mei, et non accipitis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.

44. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: et gloriam, quae a solo Deo est, non quaeritis?

45. Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem. est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.

(d) Gen. 3, 15. et 22, 18. et 49, 10. Deut. 18, 15.

46. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi: (d) de me enim ille scripsit.

47. Si autem illius litteris non creditis: quomodo verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Quinque panibus et duobus piscibus satiat quinque virorum millia: fugit volentes ipsum facere regem: super mare ad discipulos vento agitatos ambulat: de pane caelesti docet, quodque ipse sit panis vitae, et caro eius cibus quem oporteat manducare, sanguisque eius potus quem oporteat bibere: quidam discipuli offensi eius sermone deserunt ipsum, apostoli autem cum eo permanent; quorum tamen unum dicit esse diabolum.

(e) Matth. 14, 13. Marc. 6, 32. Luc. 9, 10.

1. Post haec abiit Iesus trans mare Galilaeae, (e) quod est Tiberiadis:

2. Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quae faciebat super his, qui infirmabantur.

3. Subiit ergo in montem Iesus: et ibi sedebat cum discipulis suis.

4. Erat autem proximum Pascha dies festus Iudaeorum.

5. Cum sublevasset ergo oculos Iesus, et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi?

6. Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.

7. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat.

8. Dicit ei unus ex discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri:

9. Est puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, et duos pisces: sed haec quid sunt inter tantos?

10. Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem foenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

11. Accepit ergo Iesus panes: et cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter et ex piscibus quantum volebant.

12. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quae superaverunt fragmenta, ne pereant.

13. Collegerunt ergo, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quae superfuerunt his, qui manducaverant.

14. Illi ergo homines cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum.

15. Iesus ergo cum cognovisset quia venturi essent ut raperent eum, et facerent eum regem, (f) fugit iterum in montem ipse solus. (f) Matth. 14, 23. Marc. 6, 46.

16. Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad mare.

17. Et cum ascendissent navim, venerunt trans mare in Capharnaum: et tenebrae iam factae erant: et non venerat ad eos Iesus.

18. Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

19. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem supra mare, et proximum navi fieri, et timuerunt.

20. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.

21. Voluerunt ergo accipere eum in navim: et statim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22. Altera die, turba, quae stabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, et quia non introisset cum discipulis suis Iesus in navim, sed soli discipuli eius abiissent:

23. Aliae vero supervenerunt naves a Tiberiade iuxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Dño.

24. Cum ergo vidisset turba quia Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in naviculas, et venerunt Capharnaum quaerentes Iesum.

25. Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?

26. Respondit eis Iesus, et dixit: Amen, amen dico vobis: quaeritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, et saturati estis.

27. Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, quem Filius hominis dabit vobis. (g) Hunc enim Pater signavit Deus. (g) Matth. 3, 17. et 17, 5. Sup. 1, 32.

28. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29. Respondit Iesus, et dixit eis: (h) Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. (h) 1 Ioan. 3, 23.

30. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus, et credamus tibi? quid operaris?

31. Patres nostri manducaverunt manna in deserto, sicut scriptum est: (i) Panem de caelo dedit eis manducare. (i) Ex. 16, 14. Num. 11, 7. Psal. 77, 24. Sap. 16, 20.

32. Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de caelo, sed Pater meus dat vobis panem de caelo verum.

33. Panis enim Dei est, qui de caelo descendit, et dat vitam mundo.

34. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc.

(a) Eccli. 24, 29. 35. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis vitae: (a) qui venit ad me, non esuriet: et qui credit in me, non sitiet umquam.

36. Sed dixi vobis quia et vidistis me, et non creditis.

37. Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: et eum, qui venit ad me, non eiiciam foras:

38. Quia descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.

39. Haec est autem voluntas eius, qui misit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.

40. Haec est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis, qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam aeternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.

41. Murmurabant ergo Iudaei de illo, quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi,

(b) Matth. 13, 55. Marc. 6, 3. 42. Et dicebant: (b) Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos novimus patrem, et matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de caelo descendi?

43. Respondit ergo Iesus, et dixit eis: Nolite murmurare in invicem:

44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: et ego resuscitabo eum in novissimo die.

(c) Is. 54, 13. 45. Est scriptum in Prophetis: (c) Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit a Patre, et didicit, venit ad me.

(d) Matth. 11, 27. 46. (d) Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.

47. Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam aeternam.

48. Ego sum panis vitae.

(e) Ex. 16, 15. 49. (e) Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt.

50. Hic est panis de caelo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

51. Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi.

52. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum: et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

53. Litigabant ergo Iudaei ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?

54. Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

55. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam: et ego resuscitabo eum in novissimo die.

(f) 1 Cor. 11, 27. 56. (f) Caro enim mea, vere est cibus: et sanguis meus, vere est potus.

57. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo.

58. Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem: et qui manducat me, et ipse vivet propter me.

59. Hic est panis, qui de caelo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt. Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum.

60. Haec dixit in synagoga docens, in Capharnaum.

61. Multi ergo audientes ex discipulis eius, dixerunt: Durus est hic sermo, et quis potest eum audire?

62. Sciens autem Iesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?

63. Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius?

64. Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam. verba, quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.

65. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum.

66. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo.

67. Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro: et iam non cum illo ambulabant.

68. Dixit ergo Iesus ad duodecim: Numquid et vos vultis abire?

69. Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes.

70. (g) Et nos credidimus, et cognovimus quia tu (g) Matth. 16, 16. Marc. 8, 29. Luc. 9, 20.
es Christus Filius Dei.

71. Respondit eis Iesus: Nonne ego vos duodecim elegi: et ex vobis unus diabolus est?

72. Dicebat autem Iudam Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

CAPUT VII.

Ad scenopegiae festum quasi in occulto ascendens convincit de ipsius doctrina Iudaeos, quod ipsum iniuste calumniarentur de curato homine sabbato: sitientes ad se vocat; et de ipso turba varie loquitur: ministri qui ad eum apprehendendum missi erant, audita eius praedicatione collaudant ipsum: sed et Nicodemus ipsum defendens, male audit a pontificibus et pharisaeis.

1. Post haec autem ambulabat Iesus in Galilaeam, non enim volebat in Iudaeam ambulare: quia quaerebant eum Iudaei interficere.

2. Erat autem in proximo dies festus Iudaeorum, (h) Lev. 23, 34.
(h) Scenopegia.

3. Dixerunt autem ad eum fratres eius: Transi hinc, et vade in Iudaeam, ut et discipuli tui videant opera tua, quae facis.

4. Nemo quippe in occulto quid facit, et quaerit ipse in palam esse: si haec facis, manifesta teipsum mundo.

5. Neque enim fratres eius credebant in eum.

6. Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem vestrum semper est paratum.

7. Non potest mundus odisse vos: me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo quod opera eius mala sunt.

8. Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendo ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est.

9. Haec cum dixisset, ipse mansit in Galilaea.

10. Ut autem ascenderunt fratres eius, tunc et ipse ascendit ad diem festum non manifeste, sed quasi in occulto.

11. Iudaei ergo quaerebant eum in die festo, et dicebant: Ubi est ille?

12. Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas.

13. Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudaeorum.

14. Iam autem die festo mediante, ascendit Iesus in templum, et docebat.

15. Et mirabantur Iudaei, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?

16. Respondit eis Iesus, et dixit: Mea doctrina non est mea, sed eius, qui misit me.

17. Si quis voluerit voluntatem eius facere: cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego a me ipso loquar.

18. Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quaerit. qui autem quaerit gloriam eius, qui misit eum, hic verax est, et iniustitia in illo non est.

(a) Ex. 24, 3. 19. (a) Nonne Moyses dedit vobis legem: et nemo ex vobis facit legem?

(b) Sup. 5, 18. 20. (b) Quid me quaeritis interficere? Respondit turba, et dixit: Daemonium habes: quis te quaerit interficere?

21. Respondit Iesus, et dixit eis: Unum opus feci, et omnes miramini.

(c) Levit. 12, 3 (d) Gen. 17, 10. 22. Propterea (c) Moyses dedit vobis circumcisionem: (non quia ex (d) Moyse est, sed ex patribus) et in sabbato circumciditis hominem.

23. Si circumcisionem accipit homo in sabbato, ut non solvatur lex Moysi: mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato?

(e) Deut. 1, 16. 24. (e) Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.

25. Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis: Nonne hic est, quem quaerunt interficere?

26. Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes quia hic est Christus?

27. Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit.

28. Clamabat ergo Iesus in templo docens, et dicens: Et me scitis, et unde sim scitis: et a me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis.

29. Ego scio eum: quia ab ipso sum, et ipse me misit.

30. Quaerebant ergo eum apprehendere: et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.

31. De turba autem multi crediderunt in eum, et dicebant: Christus cum venerit, numquid plura signa faciet quam quae hic facit?

32. Audierunt Pharisaei turbam murmurantem de illo haec: et miserunt principes, et Pharisaei ministros ut apprehenderent eum.

33. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum: et vado ad eum, qui me misit.

(f) Inf. 13, 33. 34. (f) Quaeretis me, et non invenietis: et ubi ego sum, vos non potestis venire.

35. Dixerunt ergo Iudaei ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum? numquid in dispersionem Gentium iturus est, et docturus Gentes?

36. Quis est hic sermo, quem dixit: Quaeretis me, et non invenietis: et ubi sum ego, vos non potestis venire?

(g) Levit. 23, 27. 37. In novissimo autem (g) die magno festivitatis stabat Iesus, et clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, et bibat.

(h) Isai. 44, 3. et 58, 11. Ioel 2, 28. Act. 2, 17. 38. (h) Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquae vivae.

39. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.

40. Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones eius, dicebant: Hic est vere propheta.

41. Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Numquid a Galilaea venit Christus?

(i) Mich. 5, 2. Matth. 2, 6. 42. (i) Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, et de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?

43. Dissensio itaque facta est in turba propter eum.

44. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus.

45. Venerunt ergo ministri ad Pontifices, et Pharisaeos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum?

46. Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo.

47. Responderunt ergo eis Pharisaei: Numquid et vos seducti estis?

48. Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisaeis?

49. Sed turba haec, quae non novit legem, maledicti sunt.

50. Dixit Nicodemus ad eos, (k) ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis: (k) Sup. 3, 2.

51. Numquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, (l) et cognoverit quid faciat? (l) Deut. 17, 8 et 19, 15.

52. Responderunt, et dixerunt ei: Numquid et tu Galilaeus es? Scrutare Scripturas, et vide quia a Galilaea propheta non surgit.

53. Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII.

Mulierem in adulterio deprehensam scribens in terra absolvit ob accusatoribus: dicit se lucem mundi, et pharisaeos in peccato suo morituros: qui etiam vere sint eius discipuli, quive servi aut liberi: dicit illos neque ex Deo neque ex Abraham, sed ex patre diabolo esse, qui veritatem dicenti non crederent: blasphemantibus dicit se daemonium non habere, sed Patrem honorificare, et antequam Abraham fieret, se esse; volentibusque eum lapidare, unferens sui prospectum exit de templo.

1. Iesus autem perrexit in montem Oliveti:

2. Et diluculo iterum venit in templum, et omnis populus venit ad eum, et sedens docebat eos.

3. Adducunt autem Scribae, et Pharisaei mulierem in adulterio deprehensam: et statuerunt eam in medio,

4. Et dixerunt ei: Magister, haec mulier modo deprehensa est in adulterio.

5. (m) In lege autem Moyses mandavit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? (m) Levit. 20, 10

6. Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum. Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.

7. Cum ergo perseverarent interrogantes eum, erexit se, et dixit eis: (n) Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. (n) Deut. 17, 7.

8. Et iterum se inclinans, scribebat in terra.

9. Audientes autem unus post unum exibant, incipientes a senioribus: et remansit solus Iesus, et mulier in medio stans.

10. Erigens autem se Iesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt, qui te accusabant? nemo te condemnavit?

11. Quae dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Iesus: Nec ego te condemnabo: Vade, et iam amplius noli peccare.

12. Iterum ergo locutus est eis Iesus, dicens: (o) Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae. (o) 1 Ioan. 1, 5.

13. Dixerunt ergo ei Pharisaei: Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum.

14. Respondit Iesus, et dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio unde veni, et quo vado: vos autem nescitis unde venio, aut quo vado.

15. Vos secundum carnem iudicatis: ego non iudico quemquam:

16. Et si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum: sed ego, et qui misit me, Pater.

(a) Deut. 17, 6. et 19, 15. Matth. 18, 16. 2 Cor. 13, 1. Hebr. 10, 28.

17. Et in lege vestra scriptum est, (a) quia duorum hominum testimonium verum est.

18. Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso: et testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater.

19. Dicebant ergo ei: Ubi est Pater tuus? Respondit Iesus: Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan et Patrem meum sciretis.

20. Haec verba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo: et nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.

21. Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado, et quaeretis me, et in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire.

22. Dicebant ergo Iudaei: Numquid interficiet semetipsum, quia dixit: Quo ego vado, vos non potestis venire?

23. Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo:

24. Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris: si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro.

25. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Iesus: Principium, qui et loquor vobis.

26. Multa habeo de vobis loqui, et iudicare. sed qui me misit, (b) verax est: et ego quae audivi ab eo, haec loquor in mundo.

(b) Rom. 3, 4.

27. Et non cognoverunt quia Patrem eius dicebat Deum.

28. Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, haec loquor:

29. Et qui me misit, mecum est, et non reliquit me solum: quia ego quae placita sunt ei, facio semper.

30. Haec illo loquente, multi crediderunt in eum.

31. Dicebat ergo Iesus ad eos, qui crediderunt ei, Iudaeos: Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis:

32. Et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos.

33. Responderunt ei: Semen Abrahae sumus, et nemini servivimus umquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?

34. Respondit eis Iesus: Amen, amen dico vobis: (c) quia omnis, qui facit peccatum, servus est peccati.

(c) Rom. 6, 16.20. 2 Petr. 2, 19.

35. Servus autem non manet in domo in aeternum: filius autem manet in aeternum.

36. Si ergo vos filius liberaverit, vere liberi eritis.

37. Scio quia filii Abrahae estis: sed quaeritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.

38. Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: et vos quae vidistis apud patrem vestrum, facitis.

39. Responderunt, et dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filii Abrahae estis, opera Abrahae facite.

40. Nunc autem quaeritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo: hoc Abraham non fecit.

41. Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati: unum patrem habemus Deum.

42. Dixit ergo eis Iesus: Si Deus pater vester esset: diligeretis utique me. ego enim ex Deo processi, et veni: neque enim a me ipso veni, sed ille me misit.

43. Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

44. (d) Vos ex patre diabolo estis: et desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit: quia non est veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, et pater eius.

(d) 1 Ioan. 3, 8.

45. Ego autem si veritatem dico, non creditis mihi.

46. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

47. (e) Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

(e) 1 Ioan. 4, 6.

48. Responderunt ergo Iudaei, et dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, et daemonium habes?

49. Respondit Iesus: Ego daemonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, et vos inhonorastis me.

50. Ego autem non quaero gloriam meam: est qui quaerat, et iudicet.

51. Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in aeternum.

52. Dixerunt ergo Iudaei: Nunc cognovimus quia daemonium habes. Abraham mortuus est, et Prophetae: et tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in aeternum.

53. Numquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? et Prophetae mortui sunt. Quem te ipsum facis?

54. Respondit Iesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus vester est,

55. Et non cognovistis eum: ego autem novi eum: Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, et sermonem eius servo.

56. Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum: vidit, et gavisus est.

57. Dixerunt ergo Iudaei ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti?

58. Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.

59. Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum: Iesus autem abscondit se, et exivit de templo.

CAPUT IX.

Caecum a nativitate sabbato illuminat: cuius miraculi gloriam pharisaei multis technis laborant Christo detrahere: et quia is qui caecus fuerat Christum tuetur, extra synagogam eiicitur: sed a Christo edoctus credit, et adorat ipsum, qui in iudicium se in mundum venisse ait.

1. Et praeteriens Iesus vidit hominem caecum a nativitate:

2. Et interrogaverunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes eius, ut caecus nasceretur?

3. Respondit Iesus: Neque hic peccavit, neque parentes eius: sed ut manifestentur opera Dei in illo.

4. Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.

5. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.

6. Haec cum dixisset, exspuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos eius,

7. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus.) Abiit ergo, et lavit, et venit videns.

8. Itaque vicini, et qui viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, et mendicabat? Alii dicebant: Quia hic est.

9. Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum.
10. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?
11. Respondit: Ille homo, qui dicitur Iesus, lutum fecit: et unxit oculos meos, et dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, et lava. Et abii, et lavi, et video.
12. Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio.
13. Adducunt eum ad Pharisaeos, qui caecus fuerat.
14. Erat autem sabbatum quando lutum fecit Iesus, et aperuit oculos eius.
15. Iterum ergo interrogabant eum Pharisaei quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, et lavi, et video.
16. Dicebant ergo ex Pharisaeis quidam: Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator haec signa facere? Et schisma erat inter eos.
17. Dicunt ergo caeco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est.
18. Non crediderunt ergo Iudaei de illo, quia caecus fuisset et vidisset, donec vocaverunt parentes eius, qui viderat:
19. Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia caecus natus est? Quomodo ergo nunc videt?
20. Responderunt eis parentes eius, et dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, et quia caecus natus est:
21. Quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis eius aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate: aetatem habet, ipse de se loquatur.
22. Haec dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudaeos: iam enim conspiraverant Iudaei, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.
23. Propterea parentes eius dixerunt: Quia aetatem habet, ipsum interrogate.
24. Vocaverunt ergo rursum hominem, qui fuerat caecus, et dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est.
25. Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: unum scio, quia caecus cum essem, modo video.
26. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?
27. Respondit eis: Dixi vobis iam, et audistis: quid iterum vultis audire? numquid et vos vultis discipuli eius fieri?
28. Maledixerunt ergo ei, et dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus.
29. Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit.
30. Respondit ille homo, et dixit eis: In hoc enim mirabile est quia vos nescitis unde sit, et aperuit meos oculos:
31. Scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, et voluntatem eius facit, hunc exaudit.
32. A saeculo non est auditum quia quis aperuit oculos caeci nati.
33. Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam.
34. Responderunt, et dixerunt ei: In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et eiecerunt eum foras.
35. Audivit Iesus quia eiecerunt eum foras: et cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?
36. Respondit ille, et dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum?
37. Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est.
38. At ille ait: Credo Domine. Et procidens adoravit eum.
39. Et dixit Iesus: In iudicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, et qui vident caeci fiant.
40. Et audierunt quidam ex Pharisaeis, qui cum ipso erant, et dixerunt ei: Numquid et nos caeci sumus?
41. Dixit eis Iesus: Si caeci essetis, non haberetis peccatum: nunc vero dicitis: Quia videmus. Peccatum vestrum manet.

CAPUT X.

Christus verum describens pastorem et mercenarium, dicit se ostium ovium et bonum pastorem; qui et alias habeat oves ad idem ovile adducendas: animam suam ponit, ut iterum sumat eam: Iudaei lapidare ipsum volunt, quia se ad opera sua referens, dicebat unum esse cum Patre et Filium Dei; quod tamen ostendit non esse blasphemiam.

1. Amen, amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde: ille fur est, et latro.
2. Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.
3. Huic ostiarius aperit, et oves vocem eius audiunt, et proprias oves vocat nominatim, et educit eas.
4. Et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit: et oves illum sequuntur, quia sciunt vocem eius.
5. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.
6. Hoc proverbium dixit eis Iesus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis.
7. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium.
8. Omnes quotquot venerunt, fures sunt, et latrones, et non audierunt eos oves.
9. Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet.
10. Fur non venit nisi ut furetur, et mactet, et perdat. Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant.
11. Ego sum pastor bonus. (a) Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. (a) Isai. 40, 11. Ez. 34, 23 et 37, 24.
12. Mercenarius autem, et qui non est pastor, cuius non sunt oves propriae, videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit: et lupus rapit, et dispergit oves:
13. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non pertinet ad eum de ovibus.
14. Ego sum pastor bonus: et cognosco meas, et cognoscunt me meae.
15. (b) Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem: et animam meam pono pro ovibus meis. (b) Matth. 11, 27. Luc. 10, 22.
16. Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili: et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile, et unus pastor.
17. Propterea me diligit Pater: (c) quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. (c) Is. 53, 7
18. Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a meipso, et potestatem habeo ponendi eam: et potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi a Patre meo.
19. Dissensio iterum facta est inter Iudaeos propter sermones hos.
20. Dicebant autem multi ex ipsis: Daemonium habet, et insanit: quid eum auditis?

21. Alii dicebant: Haec verba non sunt daemonium habentis: numquid daemonium potest caecorum oculos aperire?

(a) 1 Mach. 4, 56. 59. 22. (a) Facta sunt autem Encaenia in Ierosolymis: et hiems erat.

23. Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.

24. Circumdederunt ergo eum Iudaei, et dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.

25. Respondit eis Iesus: Loquor vobis, et non creditis. opera, quae ego facio in nomine Patris mei, haec testimonium perhibent de me:

26. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.

27. Oves meae vocem meam audiunt: et ego cognosco eas, et sequuntur me:

28. Et ego vitam aeternam do eis: et non peribunt in aeternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea.

29. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est: et nemo potest rapere de manu Patris mei.

30. Ego, et Pater unum sumus.

31. Sustulerunt ergo lapides Iudaei, ut lapidarent eum.

32. Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

33. Responderunt ei Iudaei: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: et quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum.

34. Respondit eis Iesus: Nonne scriptum est in lege
Ps. 81, 6. vestra: (b) quia Ego dixi, dii estis?

35. Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi scriptura:

36. Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas: quia dixi, Filius Dei sum?

37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38. Si autem facio: et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, et credatis quia Pater in me est, et ego in Patre.

39. Quaerebant ergo eum apprehendere: et exivit de manibus eorum.

40. Et abiit iterum trans Iordanem in eum locum, ubi erat Ioannes baptizans primum: et mansit illic:

41. Et multi venerunt ad eum, et dicebant: Quia Ioannes quidem signum fecit nullum.

42. Omnia autem quaecumque dixit Ioannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Iesus Lazarum quatuor diebus mortuum resuscitat, profectus multo cum discipulis et cum Martha: quapropter dum propter hoc miraculum multi in Christum crederent, pontifices et pharisaei, inito consilio statuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Iesum mori, ne totus populus periret: Iesus autem secedit in civitatem Ephrem.

1. Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania, de castello Mariae, et Marthae sororis eius.

(c) Matth. 26, 7. Luc. 7, 37. Inf. 12, 3. 2. (Maria autem erat, (c) quae unxit Dominum unguento, et extersit pedes eius capillis suis: cuius frater Lazarus infirmabatur.)

3. Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.

4. Audiens autem Iesus dixit eis: Infirmitas haec non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5. Diligebat autem Iesus Martham, et sororem eius Mariam, et Lazarum.

6. Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

7. Deinde post haec dixit discipulis suis: Eamus in Iudaeam iterum.

8. Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quaerebant te Iudaei lapidare, et iterum vadis illuc?

9. Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horae diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt:

10. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

11. Haec ait, et post haec dixit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado ut a somno excitem eum.

12. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, salvus erit.

13. Dixerat autem Iesus de morte eius: illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret.

14. Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est:

15. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. sed eamus ad eum.

16. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos: Eamus et nos, ut moriamur cum eo.

17. Venit itaque Iesus: et invenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.

18. (Erat autem Bethania iuxta Ierosolymam quasi stadiis quindecim.)

19. Multi autem ex Iudaeis venerant ad Martham, et Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo.

20. Martha ergo ut audivit quia Iesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.

21. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus:

22. Sed et nunc scio quia quaecumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus.

23. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus.

24. Dicit ei Martha: Scio quia resurget (d) in resurrectione in novissimo die. (d) Luc. 14, 14. Sup. 5, 29.

25. Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio, et vita: (e) qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet: (e) Sup. 6, 40.

26. Et omnis, qui vivit, et credit in me, non morietur in aeternum. Credis hoc?

27. Ait illi: Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti.

28. Et cum haec dixisset, abiit, et vocavit Mariam sororem suam silentio, dicens: Magister adest, et vocat te.

29. Illa ut audivit, surgit cito, et venit ad eum:

30. Nondum enim venerat Iesus in castellum: sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31. Iudaei ergo, qui erant cum ea in domo, et consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia cito surrexit, et exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32. Maria ergo, cum venisset ubi erat Iesus, videns eum, cecidit ad pedes eius, et dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33. Iesus ergo, ut vidit eam plorantem, et Iudaeos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu, et turbavit seipsum,

34. Et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni, et vide.

35. Et lacrymatus est Iesus.

36. Dixerunt ergo Iudaei: Ecce quomodo amabat eum.

(a) Sup. 8, 6. 37. Quidam autem ex ipsis dixerunt: (a) Non poterat hic, qui aperuit oculos caeci nati, facere ut hic non moreretur?

38. Iesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. erat autem spelunca: et lapis superpositus erat ei.

39. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius, qui mortuus fuerat: Domine, iam foetet, quatriduanus est enim.

40. Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi quoniam si credideris, videbis gloriam Dei?

41. Tulerunt ergo lapidem: Iesus autem elevatis sursum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audisti me.

42. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi: ut credant quia tu me misisti.

43. Haec cum dixisset, voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes, et manus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Solvite eum, et sinite abire.

45. Multi ergo ex Iudaeis, qui venerant ad Mariam, et Martham, et viderant quae fecit Iesus, crediderunt in eum.

46. Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisaeos, et dixerunt eis quae fecit Iesus.

47. Collegerunt ergo Pontifices et Pharisaei concilium, et dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

48. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: et venient Romani, et tollent nostrum locum, et gentem.

(b) Inf. 18, 14. 49. (b) Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam,

50. Nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat.

51. Hoc autem a semetipso non dixit: sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Iesus moriturus erat pro gente,

52. Et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.

53. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54. Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudaeos, sed abiit in regionem iuxta desertum, in civitatem, quae dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis.

55. Proximum autem erat Pascha Iudaeorum: et ascenderunt multi Ierosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos.

56. Quaerebant ergo Iesum: et colloquebantur ad invicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem Pontifices, et Pharisaei mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham et Lazarum receptus, unguento a Maria ungitur, murmurante Iuda fure: cogitarunt autem principes sacerdotum etiam Lazarum occidere: Iesus asello vectus, cum honore Ierusalem ingreditur: et gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam suae clarificationis instare, sed granum frumenti prius mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine suo: princeps huius mundi foras eiiciendus: de excaecatione Iudaeorum prophetato ob Isaia: in Christo honoratur aut spernitur Pater.

1. Iesus ergo ante sex dies Paschae venit Bethaniam, (c) ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitavit Iesus. (c) Matth. 26, 6. Marc. 14, 3.

2. Fecerunt autem ei coenam ibi: et Martha ministrabat, Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo.

3. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici, pretiosi, et unxit pedes Iesu, et extersit pedes eius capillis suis: et domus impleta est ex odore unguenti.

4. Dixit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui erat eum traditurus:

5. Quare hoc unguentum non vaeniit trecentis denariis, et datum est egenis?

6. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, et loculos habens, ea, quae mittebantur, portabat.

7. Dixit ergo Iesus: Sinite illam ut in diem sepulturae meae servet illud.

8. Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

9. Cognovit ergo turba multa ex Iudaeis quia illic est: et venerunt, non propter Iesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis.

10. Cogitaverunt autem principes sacerdotum ut et Lazarum interficerent:

11. Quia multi propter illum abibant ex Iudaeis, et credebant in Iesum.

12. In crastinum autem turba multa, quae venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Iesus Ierosolymam:

13. Acceperunt ramos palmarum, et processerunt obviam ei, et clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Israel.

14. (d) Et invenit Iesus asellum, et sedit super eum, sicut scriptum est: (d) Zach. 9, 9. Matth. 21, 7. Marc 11, 7. Luc. 19, 35.

15. Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit sedens super pullum asinae.

16. Haec non cognoverunt discipuli eius primum: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia haec erant scripta de eo: et haec fecerunt ei.

17. Testimonium ergo perhibebat turba, quae erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, et suscitavit eum a mortuis.

18. Propterea et obviam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum.

19. Pharisaei ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.

20. Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant ut adorarent in die festo.

21. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilaeae, et rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Iesum videre.

22. Venit Philippus, et dicit Andreae: Andreas rursum, et Philippus dixerunt Iesu.

23. Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.

24. Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit;

25. Ipsum solum manet. si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. (e) Qui amat animam suam, perdet eam: et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. (e) Matth. 10, 39. et 16, 25. Marc. 8, 35. Luc. 9, 24. et 17, 33.

26. Si quis mihi ministrat, me sequatur: et ubi sum ego, illic et minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.

27. Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de caelo: Et clarificavi, et iterum clarificabo.

29. Turba ergo, quae stabat, et audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alii dicebant: Angelus ei locutus est.

30. Respondit Iesus, et dixit: Non propter me haec vox venit, sed propter vos.

31. Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eiicietur foras.

32. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.

33. (Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.)

(a) Ps. 109, 4. et 116, 2. Isai. 40, 8. Ez. 37, 25.

34. Respondit ei turba: Nos audivimus (a) ex lege, quia Christus manet in aeternum: et quomodo tu dicis, Oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?

35. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum, lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebrae comprehendant: et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat.

36. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Haec locutus est Iesus: et abiit, et abscondit se ab eis.

37. Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum:

(b) Is. 53, 1. Rom. 10, 16.

38. Ut sermo Isaiae prophetae impleretur, quem dixit: (b) Domine, quis credidit auditui nostro? et brachium Domini cui revelatum est?

39. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias:

(c) Is. 6, 9. Matth. 13, 14. Marc. 4, 12. Luc. 8, 10. Act. 28, 26. Rom. 11, 8.

40. (c) Excaecavit oculos eorum, et induravit cor eorum: ut non videant oculis, et non intelligant corde, et convertantur, et sanem eos.

41. Haec dixit Isaias, quando vidit gloriam eius, et locutus est de eo.

42. Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisaeos non confitebantur, ut e synagoga non eiicerentur.

43. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.

44. Iesus autem clamavit, et dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45. Et qui videt me, videt eum, qui misit me.

46. Ego lux in mundum veni: ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.

47. Et si quis audierit verba mea, et non custodierit: ego non iudico eum. non enim veni ut iudicem mundum, sed ut salvificem mundum.

(d) Marc. 16, 16.

48. Qui spernit me, et non accipit verba mea: habet qui iudicet eum. (d) sermo, quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die.

49. Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar.

50. Et scio quia mandatum eius vita aeterna est. Quae ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

CAPUT XIII.

Iesus a coena linteo praecinctus, lavat pedes discipulorum, renuente primum Petro, exhortans ut idem invicem faciant: proditorem suum Ioanni indicat; quo post buccellam egresso, dicit se clarificatum: de novo mandato dilectionis: Petro trinam praedicit sui abnegationem.

(e) Matth. 26, 2. Marc. 14, 1. Luc. 22, 1.

1. Ante diem festum Paschae, (e) sciens Iesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

2. Et coena facta, cum diabolus iam misisset in cor ut traderet eum Iudas Simonis Iscariotae:

3. Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia a Deo exivit, et ad Deum vadit:

4. Surgit a coena, et ponit vestimenta sua: et cum accepisset linteum, praecinxit se.

5. Deinde mittit aquam in pelvim, et coepit lavare pedes discipulorum, et extergere linteo, quo erat praecinctus.

6. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?

7. Respondit Iesus, et dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea.

8. Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in aeternum. Respondit ei Iesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.

9. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed et manus, et caput.

10. Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.

11. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: propterea dixit: Non estis mundi omnes.

12. Postquam ergo lavit pedes eorum, et accepit vestimenta sua: cum recubuisset iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?

13. Vos vocatis me Magister, et Domine: et bene dicitis: sum etenim.

14. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus, et Magister: et vos debetis alter alterius lavare pedes.

15. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.

16. (f) Amen, amen dico vobis: Non est servus maior Domino suo: neque apostolus maior est eo, qui misit illum. (f) Matth. 10, 24. Luc. 6, 40. Inf. 15, 20.

17. Si haec scitis, beati eritis si feceritis ea.

18. Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegerim: sed ut adimpleatur Scriptura: (g) Qui manducat meum panem, levabit contra me calcaneum suum. (g) Ps. 40, 10.

19. Amodo dico vobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis, quia ego sum.

20. (h) Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum, qui me misit. (h) Matth. 10, 40. Luc. 10, 16.

21. Cum haec dixisset Iesus, turbatus est spiritu: et protestatus est, et dixit: (i) Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me. (i) Matth. 26, 21. Marc. 14, 18. Luc. 22, 21.

22. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, haesitantes de quo diceret.

23. Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus.

24. Innuit ergo huic Simon Petrus, et dixit ei: Quis est, de quo dicit?

25. Itaque cum recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine quis est?

26. Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudae Simonis Iscariotae.

27. Et post buccellam, introivit in eum satanas. Et dixit ei Iesus: Quod facis, fac citius.

28. Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei.

29. Quidam enim putabant, quia loculos habebat

Iudas, quod dixisset ei Iesus: Eme ea, quae opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis ut aliquid daret.

30. Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. Erat autem nox.

31. Cum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est filius hominis: et Deus clarificatus est in eo.

32. Si Deus clarificatus est in eo, et Deus clarificabit eum in semetipso: et continuo clarificabit eum.

(a) Sup. 7, 34. 33. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. (a) Quaeretis me: et sicut dixi Iudaeis: Quo ego vado, vos non potestis venire: et vobis dico modo.

(b) Lev. 19, 18. Matth. 22, 39. Infra 15, 12. 34. (b) Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem.

35. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

36. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit Iesus: Quo ego vado, non potes me modo sequi: sequéris autem postea.

37. Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi
(c) Matth. 26, 35. Marc. 14, 26. Luc. 22, 33. modo? (c) animam meam pro te ponam.

38. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPUT XIV.

Consolando discipulos ait multas in domo Patris esse mansiones, seque rursum illos assumpturum; Thomae dicit se esse viam, veritatem et vitam; Philippo autem, Patrem in se videri; illosque accepturos quidquid suo nomine petierint, et se alium Paraclitum a Patre eis missurum; docet quis ipsum diligere dicendus sit, et qualem pacem relinquat discipulis, qui de ipsius discessu merito gaudere deberent.

1. Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, et in me credite.

2. In domo Patris mei mansiones multae sunt. si quo minus dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3. Et si abiero, et praeparavero vobis locum: iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego, et vos sitis.

4. Et quo ego vado scitis, et viam scitis.

5. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo vadis: et quo modo possumus viam scire?

6. Dicit ei Iesus: Ego sum via, et veritas, et vita. nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7. Si cognovissetis me, et Patrem meum utique cognovissetis: et amodo cognoscetis eum, et vidistis eum.

8. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis.

9. Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum: et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt et Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem?

10. Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est? Verba, quae ego loquor vobis, a me ipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera.

11. Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est?

12. Alioquin propter opera ipsa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quae ego facio, et ipse faciet, et maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

(d) Matth. 7, 7. et 21, 22. Marc. 11, 24. Inf. 16, 23. 13. (d) Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

15. Si diligitis me: mandata mea servate.

16. Et ego rogabo Patrem, et alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum,

17. Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. vos autem cognoscetis eum: quia apud vos manebit, et in vobis erit.

18. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.

19. Adhuc modicum: et mundus me iam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, et vos vivetis.

20. In illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis.

21. Qui habet mandata mea, et servat ea: ille est, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo: et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum.

22. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis teipsum, et non mundo?

23. Respondit Iesus, et dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus:

24. Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem, quem audistis, non est meus: sed eius, qui misit me, Patris.

25. Haec locutus sum vobis apud vos manens.

26. Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quaecumque dixero vobis.

27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet.

28. Audistis quia ego dixi vobis: Vado, et venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est.

29. Et nunc dixi vobis prius quam fiat: ut cum factum fuerit, credatis.

30. Iam non multa loquar vobiscum. venit enim princeps mundi huius, et in me non habet quidquam.

31. Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem,
et (e) sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. (e) Act 2, 23.
Surgite, eamus hinc.

CAPUT XV.

Christus vitis, Pater agricola, discipuli vero palmites: praeceptum Christi de mutua dilectione frequenter iteratum: apostoli amici Christi, quibus secreta sua communicavit, et elegit eos ut fructum perpetuum afferrent; quos roborat adversus mundi odium ac persecutiones, dicens Iudaeos excusationem non habere de peccato suo.

1. Ego sum vitis vera: et Pater meus agricola est.

2. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: et omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

3. (f) Iam vos mundi estis propter sermonem, quem (f) Sup. 13, 10.
locutus sum vobis.

4. Manete in me: et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

5. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.

6. Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, et arescet, et colligent eum, et in ignem mittent, et ardet.

7. Si manseritis in me, et verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis.

8. In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, et efficiamini mei discipuli.

9. Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10. Si praecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego Patris mei praecepta servavi, et maneo in eius dilectione.

11. Haec locutus sum vobis: ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur.

(a) Sup. 13, 34. Eph. 5, 2. 1 Thess. 4, 9. 12. (a) Hoc est praeceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.

13. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

14. Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis.

15. Iam non dicam vos servos: quia servus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.

(b) Matth. 28, 19. 16. (b) Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, et posui vos ut eatis, et fructum afferatis: et fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

(c) 1 Ioan. 3, 11 et 4, 7. 17. (c) Haec mando vobis, ut diligatis invicem.

18. Si mundus vos odit: scitote quia me priorem vobis odio habuit.

19. Si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat diligeret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

(d) Sup. 13, 16. Matth. 10, 24. (e) Matth. 24, 9. 20. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: (d) Non est servus maior domino suo. Si me persecuti sunt, (e) et vos persequentur: si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt.

21. Sed haec omnia facient vobis propter nomen meum: quia nesciunt eum, qui misit me.

22. Si non venissem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

23. Qui me odit: et Patrem meum odit.

24. Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem et viderunt, et oderunt et me, et Patrem meum.

(f) Psalm. 24, 19. (g) Luc. 24, 49. 25. Sed ut adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est: (f) Quia odio habuerunt me gratis.

26. (g) Cum autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:

27. Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.

CAPUT XVI.

Discipulis praedicit futuras persecutiones, et quod eis expediat ut ipse vadat, quo veniat Paraclitus qui mundum arguat, ipsosque doceat, et Christum clarificet: declarat quod dixerat, Modicum et iam non videbitis me, *etc.; addens similitudinem de muliere pariente; hortatur ut a Patre petant ipsius nomine; praedicitque ipsorum fugam.*

1. Haec locutus sum vobis, ut non scandalizemini.

2. Absque synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se praestare Deo.

3. Et haec facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4. Sed haec locutus sum vobis: ut cum venerit hora eorum, reminiscamini, quia ego dixi vobis.

5. Haec autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram: Et nunc vado ad eum, qui misit me; et nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?

6. Sed quia haec locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7. Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.

8. Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, et de iustitia, et de iudicio.

9. De peccato quidem: quia non crediderunt in me:

10. De iustitia vero: quia ad Patrem vado: et iam non videbitis me:

11. De iudicio autem: quia princeps huius mundi iam iudicatus est.

12. Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo.

13. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. non enim loquetur a semetipso: sed quaecumque audiet loquetur, et quae ventura sunt annunciabit vobis.

14. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, et annunciabit vobis.

15. Omnia quaecumque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, et annunciabit vobis.

16. Modicum, et iam non videbitis me: et iterum modicum, et videbitis me: quia vado ad Patrem.

17. Dixerunt ergo ex discipulis eius ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, et non videbitis me: et iterum modicum, et videbitis me, et quia vado ad Patrem?

18. Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, Modicum? nescimus quid loquitur.

19. Cognovit autem Iesus, quia volebant eum interrogare, et dixit eis: De hoc quaeritis inter vos quia dixi, Modicum, et non videbitis me: et iterum modicum, et videbitis me.

20. Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, et flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

21. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressurae propter gaudium: quia natus est homo in mundum.

22. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum: et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

23. Et in illo die me non rogabitis quidquam.
(h) Amen, amen dico vobis: siquid petieritis Patrem (h) Matth. 7, 7. et 21, 22. Marc. 11, 24. Luc. 11, 9. Sup. 14, 13. Iac. 1, 5.
in nomine meo, dabit vobis.

24. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo: Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25. Haec in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora cum iam non in proverbiis loquar vobis, sed palam de Patre annunciabo vobis.

26. In illo die in nomine meo petetis: et non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:

27. Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, et credidistis, quia ego a Deo exivi.

28. Exivi a Patre, et veni in mundum: iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem.

29. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis.

30. Nunc scimus quia scis omnia, et non opus est tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia a Deo existi.

31. Respondit eis Iesus: Modo creditis?

(a) Matth. 26, 31. Marc. 14, 27. 32. (a) Ecce venit hora, et iam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et me solum relinquatis: et non sum solus, quia Pater mecum est.

33. Haec locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Oratio Christi ad Patrem pro utriusque clarificatione, pro discipulis et iis qui per illos in ipsum essent credituri, ut serventur a malo, et omnes sint unum, mundusque cognoscat ipsum fuisse a Patre missum.

1. Haec locutus est Iesus: et sublevatis oculis in caelum, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te:

(b) Matth. 28, 18. 2. (b) Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam aeternam.

3. Haec est autem vita aeterna: Ut cognoscant te, solum Deum verum, et quem misisti Iesum Christum.

4. Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam:

5. Et nunc clarifica me tu Pater apud temetipsum, claritate, quam habui prius, quam mundus esset, apud te.

6. Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo: Tui erant, et mihi eos dedisti: et sermonem tuum servaverunt.

7. Nunc cognoverunt quia omnia, quae dedisti mihi, abs te sunt:

8. Quia verba, quae dedisti mihi, dedi eis: et ipsi acceperunt, et cognoverunt vere quia a te exivi, et crediderunt quia tu me misisti.

9. Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt:

10. Et mea omnia tua sunt, et tua mea sunt: et clarificatus sum in eis:

11. Et iam non sum in mundo, et hi in mundo sunt, et ego ad te venio. Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut et nos.

12. Cum essem cum eis, ego servabam eos in no-
(c) Inf. 18, 9. mine tuo. (c) Quos dedisti mihi, custodivi: et nemo
(d) Ps. 108, 8. ex eis periit, nisi filius perditionis, (d) ut Scriptura impleatur.

13. Nunc autem ad te venio: et haec loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.

14. Ego dedi eis sermonem tuum, et mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut et ego non sum de mundo.

15. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo.

16. De mundo non sunt, sicut et ego non sum de mundo.

17. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est.

18. Sicut tu me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum.

19. Et pro eis ego sanctifico meipsum: ut sint et ipsi sanctificati in veritate.

20. Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me:

21. Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.

22. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut et nos unum sumus.

23. Ego in eis, et tu in me: ut sint consummati in unum: et cognoscat mundus quia tu me misisti, et dilexisti eos, sicut et me dilexisti.

24. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, et illi sint mecum: ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

25. Pater iuste, mundus te non cognovit. ego autem te cognovi: et hi cognoverunt, quia tu me misisti.

26. Et notum feci eis nomen tuum, et notum faciam: ut dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, et ego in ipsis.

CAPUT XVIII.

Iesus a Iudaeis capitur, illis primum ad ipsius verbum in terram cadentibus: ad Annam et Caipham ducitur: respondens interroganti pontifici, alapa caeditur: ter a Petro negatur: ductus in praetorium, dicit Pilato suum regnum non esse de hoc mundo: Iudaei Iesum mori cupiunt, soluto Barabba.

1. Haec cum dixisset Iesus, (e) egressus est cum discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, et discipuli eius. (e) 2 Reg. 15, 23. Matth. 26, 36. Marc. 14, 32. Luc. 22, 39.

2. Sciebat autem et Iudas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Iesus convenerat illuc cum discipulis suis.

3. (f) Iudas ergo cum accepisset cohortem, et a Pontificibus, et Pharisaeis ministros, venit illuc cum laternis, et facibus, et armis. (f) Matth. 26, 47. Marc. 14, 43. Luc. 22, 47.

4. Iesus itaque sciens omnia, quae ventura erant super eum, processit, et dixit eis: Quem quaeritis?

5. Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem et Iudas, qui tradebat eum, cum ipsis.

6. Ut ergo dixit eis: Ego sum: abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram.

7. Iterum ergo interrogavit eos: Quem quaeritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum.

8. Respondit Iesus: Dixi vobis, quia ego sum: si ergo me quaeritis, sinite hos abire.

9. Ut impleretur sermo, quem dixit: (g) Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. (g) Sup. 17, 12.

10. Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: et percussit pontificis servum: et abscidit auriculam eius dexteram. Erat autem nomen servo Malchus.

11. Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?

12. Cohors ergo, et tribunus, et ministri Iudaeorum comprehenderunt Iesum, et ligaverunt eum:

13. Et adduxerunt eum ad (h) Annam primum, erat enim socer Caiphae, qui erat pontifex anni illius. (h) Luc. 3, 2.

14. Erat autem Caiphas, (i) qui consilium dederat Iudaeis: Quia expedit, unum hominem mori pro populo. (i) Sup. 11, 49.

15. Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, et alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, et introivit cum Iesu in atrium pontificis.

16. Petrus autem stabat ad ostium foris. (k) Exivit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, et dixit ostiariae: et introduxit Petrum. (k) Matth. 26, 58. Marc. 14, 54. Luc. 22, 55.

*

17. Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid et tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum.

18. Stabant autem servi, et ministri ad prunas: quia frigus erat, et calefaciebant se: erat autem cum eis et Petrus stans, et calefaciens se.

19. Pontifex ergo interrogavit Iesum de discipulis suis, et de doctrina eius.

20. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga, et in templo, quo omnes Iudaei conveniunt: et in occulto locutus sum nihil.

21. Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus sim ipsis: ecce hi sciunt quae dixerim ego.

22. Haec autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes pontifici?

23. Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me caedis?

(a) *Matth.* 26, 57. *Marc.* 14, 53. *Luc.* 22, 54.

24. (*a*) Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

(b) *Matth.* 26, 69. *Marc.* 14, 67. *Luc.* 22, 56.

25. Erat autem Simon Petrus stans, et calefaciens se. (*b*) Dixerunt ergo ei: Numquid et tu ex discipulis eius es? Negavit ille, et dixit: Non sum.

26. Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus eius, cuius abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

27. Iterum ergo negavit Petrus: et statim gallus cantavit.

(c) *Matth.* 27, 2. *Marc.* 15, 1. *Luc.* 23, 1.
(d) *Act.* 10, 28 *et* 11, 3.

28. (*c*) Adducunt ergo Iesum a Caipha in praetorium. Erat autem mane: et ipsi non introierunt in praetorium, (*d*) ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.

29. Exivit ergo Pilatus ad eos foras, et dixit: Quam accusationem affertis adversus hominem hunc?

30. Responderunt, et dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.

31. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudaei: Nobis non licet interficere quemquam.

(e) *Matth.* 20, 19.

32. (*e*) Ut sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus.

(f) *Matth.* 27, 11. *Marc.* 15, 2. *Luc.* 23, 3.

33. (*f*) Introivit ergo iterum in praetorium Pilatus, et vocavit Iesum, et dixit ei: Tu es rex Iudaeorum?

34. Respondit Iesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35. Respondit Pilatus: Numquid ego Iudaeus sum? Gens tua, et pontifices tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36. Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo. si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Iudaeis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis, qui est ex veritate, audit vocem meam.

38. Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exivit ad Iudaeos, et dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam.

(g) *Matth.* 27, 15. *Marc.* 15, 6. *Luc.* 23, 17.

39. (*g*) Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis regem Iudaeorum?

40. Clamaverunt ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus, variisque modis afflictus, et spinis coronatus, ad mortem deposcitur: rursumque a Pilato examinatus, ostendit illum desuper tantum habere in ipsum potestatem: Pilatus meticulosus, Iesum, quem regem dicit Iudaeorum, morti adiudicat: Iesus baiulans sibi crucem, inter latrones crucifigitur; posito a Pilato super crucem titulo, divisisque a militibus vestimentis, et sorte de tunica missa: Iesus matri Ioannem, matremque Ioanni commendat; et sitiens aceto potatur, consummatisque omnibus tradit spiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Christi latere sanguis et aqua profluit: eiusque corpus myrrha et aloe conditum sepelitur.

1. Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, (*h*) et flagellavit.

(h) *Matth.* 27, 26. *Marc.* 15, 15.

2. Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti eius: et veste purpurea circumdederunt eum.

3. Et veniebant ad eum, et dicebant: Ave rex Iudaeorum: et dabant ei alapas.

4. Exivit ergo iterum Pilatus foras, et dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis quia nullam invenio in eo causam.

5. (Exivit ergo Iesus portans coronam spineam, et purpureum vestimentum:) Et dicit eis: Ecce homo.

6. Cum ergo vidissent eum Pontifices, et ministri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, et crucifigite: ego enim non invenio in eo causam.

7. Responderunt ei Iudaei: Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit.

8. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit.

9. Et ingressus est praetorium iterum: et dixit ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei.

10. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem habeo dimittere te?

11. Respondit Iesus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.

12. Et exinde quaerebat Pilatus dimittere eum. Iudaei autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris. omnis enim, qui se regem facit, contradicit Caesari.

13. Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit foras Iesum: et sedit pro tribunali, in loco, qui dicitur Lithóstrotos, Hebraice autem Gabbatha.

14. Erat autem parasceve Paschae, hora quasi sexta, et dicit Iudaeis: Ecce rex vester.

15. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices: Non habemus regem, nisi Caesarem.

16. Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Susceperunt autem Iesum, et eduxerunt.

17. (*i*) Et baiulans sibi crucem exivit in eum, qui dicitur Calvariae, locum, Hebraice autem Golgotha:

(i) *Matth.* 27, 33. *Marc.* 15, 22. *Luc.* 23, 33.

18. Ubi crucifixerunt eum, et cum eo alios duos hinc et hinc, medium autem Iesum.

19. Scripsit autem et titulum Pilatus: et posuit

super crucem. Erat sotem scriptum: Iesus Nazarenus, Rex Iudaeorum.

20. Hunc ergo titulum multi Iudseorum legerunt: quia prope civitatem crat locus, ubi crucifixus est Iesus: Et erat scriptum Hebraice, Grsece, ct Latine.

21. Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudaeorum: Noli scribere, Rex Iudaeorum: sed quia ipse dixit: Rex sum Iudaeorum.

22. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

(a) Matth. 27, 35. Marc. 15, 24. Luc. 23, 34. 23. Milites ergo cum crucifixissent eum, (a) acceperunt vestimenta eius, (et fecerunt quatuor partes: unicuique militi partem) et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum.

24. Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Ut Scriptura impleretur, dicens: (b) Partiti sunt vestimenta mea sibi: et in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem haec fecerunt. (b) Ps. 21, 19.

25. Stabant sutem iuxta crucem Iesu mater eius, et soror matris eius, Maria Cleophae, et Maria Magdalene.

26. Cum vidisset ergo Iesus matrem, et discipulum atantem, quem diligebat, dicit matri suae: Mulier, ecce filius tuus.

27. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

28. Postea sciens Iesus quia omnia consummata sunt, (c) ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio. (c) Psal. 68, 22.

29. Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius.

30. Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

31. Iudaei ergo, (quoniam Parasceve erat) ut non remanerent in cruce corpora sabbato, (erat enim magnus dies ille Sabbati) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, et tollerentur.

32. Venerunt ergo milites: et primi quidem fregerunt crura, et alterius, qui crucifixus est cum eo.

33. Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura,

34. Sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit sanguis, et aqua.

35. Et qui vidit, testimonium perhibuit: et verum est testimonium eius. Et ille scit quia vera dicit: ut et vos credatis.

36. Facta sunt enim haec ut Scriptura impleretur: (d) Os non comminuetis ex eo. (d) Ex. 12, 46. Num. 9, 12.

37. Et iterum alia Scriptura dicit: (e) Videbunt in quem transfixerunt. (e) Zach. 12, 10.

(f) Matth. 27, 57. Marc. 15, 43. Luc. 23, 50. 38. (f) Post haec autem rogavit Pilatum Ioseph ab Arimathaea, (eo quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudaeorum) ut tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, et tulit corpus Iesu.

(g) Sup. 3, 2. 39. Venit autem et Nicodemus, (g) qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhae, et aloes, quasi libras centum.

40. Acceperunt ergo corpus Iesu, et ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudaeis sepelire.

41. Erat autem in loco, ubi crucifixus est, hortus: et in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat.

42. Ibi ergo propter Parasceven Iudaeorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

CAPUT XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus et Ioannes: illa plorans ad monumentum videt angelos, tandemque Iesum agnoscit: qui apparens apostolis, pacem illis optat; et ostensis manibus ac latere, dat eis Spiritum sanctum, ut peccata remittant ac retineant; rursumque non credenti Thomae apparens cum reliquis discipulis, corpus praebet palpandum; beatos dicens qui in ipsa non viso crediderunt: multa Christi signa non sunt in hoc libro scripta.

1. Una autem sabbati, Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebrae essent, ad monumentum: (h) et vidit lapidem sublatum a monumento. (h) Matth. 28, 1. Marc. 16, 1. Luc. 24, 1.

2. Cucurrit ergo, et venit ad Simonem Petrum, et ad alium discipulum, quem amabat Iesus, et dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum.

3. Exiit ergo Petrus, et ille alius discipulus, et venerunt ad monumentum.

4. Currebant autem duo simul, et ille alius discipulus praecucurrit citius Petro, et venit primus ad monumentum.

5. Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introivit.

6. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, et introivit in monumentum, et vidit linteamina posita,

7. Et sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum.

8. Tunc ergo introivit et ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: et vidit, et credidit:

9. Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum a mortuis resurgere.

10. Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos.

11. (i) Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans: Dum ergo fleret, inclinavit se, et prospexit in monumentum: (i) Matth. 28, 1. Marc. 16, 5. Luc. 24, 4.

12. Et vidit duos angelos in albis, sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Iesu.

13. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum: et nescio ubi posuerunt eum.

14. Haec cum dixisset, conversa est retrorsum, et vidit Iesum stantem: et non sciebat quia Iesus est.

15. Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras? quem quaeris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum: et ego eum tollam.

16. Dicit ei Iesus: Maria. Conversa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)

17. Dicit ei Iesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum, et Deum vestrum.

18. Venit Maria Magdalene annuncians discipulis: Quia vidi Dominum, et haec dixit mihi.

19. (k) Cum ergo sero esset die illo, una sabbatorum, et fores essent clausae, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudaeorum: venit Iesus, et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis. (k) Marc. 16, 14. Luc. 24, 36. 1 Cor. 15, 5.

20. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, et latus. Gavisi sunt ergo discipuli, viso Domino.

21. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.

22. Haec cum dixisset, insufflavit: et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum:
(a) Matth. 18, 18. 23. (a) Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.
24. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus.
25. Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus eius, non credam.
26. Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus: et Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, et stetit in medio, et dixit: Pax vobis.
27. Deinde dicit Thomae: Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et affer manum tuam, et mitte in latus meum: et noli esse incredulus, sed fidelis.
28. Respondit Thomas, et dixit ei: Dominus meus, et Deus meus.
29. Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati, qui non viderunt, et crediderunt.
(b) Inf. 21, 25. 30. (b) Multa quidem, et alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc.
31. Haec autem scripta sunt ut credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei: et ut credentes, vitam habeatis in nomine eius.

CAPUT XXI.

Piscantibus discipulis comprehendere facit Iesus copiosam piscium multitudinem: quo signo Petrus per Ioannem Dominum agnoscens, mittit se in mare; et facto prandio, de amore in Christum ter interrogatus, ter accipit pascendas ipsius oves; et de futura passione sua admonetur, frustra de Ioannis morte curiose scrutatus: non omnia Christi facta scripto sunt.

1. Postea manifestavit se iterum Iesus discipulis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic:
2. Erant simul Simon Petrus, et Thomas, qui dicitur Didymus, et Nathanael, qui erat a Cana Galilaeae, et filii Zebedaei, et alii ex discipulis eius duo.
3. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Et exierunt, et ascenderunt in navim: et illa nocte nihil prendiderunt.
4. Mane autem facto stetit Iesus in littore: non tamen cognoverunt discipuli quia Iesus est.
5. Dixit ergo eis Iesus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non.
6. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete: et invenietis. Miserunt ergo: et iam non valebant illud trahere prae multitudine piscium.
7. Dixit ergo discipulus ille, quem diligebat Iesus, Petro: Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) et misit se in mare.
8. Alii autem discipuli navigio venerunt: (non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium.
9. Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem.
10. Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.
11. Ascendit Simon Petrus, et traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete.
12. Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dominus est.
13. Et venit Iesus, et accipit panem, et dat eis, et piscem similiter.
14. Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis cum resurrexisset a mortuis.
15. Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Dñe, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.
16. Dicit ei iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.
17. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? et dixit ei: Domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dixit ei: Pasce oves meas.
18. (c) Amen, amen dico tibi: cum esses iunior, cingebas te, et ambulabas ubi volebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo tu non vis. (c) 2 Petr. 1, 14.
19. Hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me.
20. Conversus Petrus vidit illum discipulum, quem diligebat Iesus, sequentem, (d) qui et recubuit in coena super pectus eius, et dixit: Domine quis est qui tradet te? (d) Sup. 13, 23.
21. Hunc ergo cum vidisset Petrus, dixit Iesu: Domine hic autem quid?
22. Dicit ei Iesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.
23. Exiit ergo sermo iste inter fratres quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Iesus: Non moritur, sed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?
24. Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, et scripsit haec: et scimus, quia verum est testimonium eius.
25. (e) Sunt autem et alia multa, quae fecit Iesus: quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros. (e) Sup 20, 30.

ACTUS APOSTOLORUM

CAPUT I.

Iesus promittens apostolis Spiritum sanctum, dicit non esse ipsorum scire secreta rerum futurarum tempora: et post ipsius in caelum ascensum dicitur ab angelis similiter venturus: nomina apostolorum; oratio Petri de uno in locum Iudae proditoris sufficiendo; ubi praemissis precibus eligitur sorte Mathias.

1. Primum quidem sermonem feci de omnibus o Theophile, quae coepit Iesus facere, et docere
2. Usque in diem, qua praecipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est:
3. Quibus et praebuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei.
4. Et convescens, (f) praecepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, (g) quam audistis (inquit) per os meum: (f) Luc. 24, 49. Ioan. 14, 26.
5. Quia Ioannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. (g) Matth. 3, 11. Marc. 1. 8. Luc. 3, 16. Ioan. 1, 26

6. Igitur qui convenerant, interrogabant eum, dicentes: Dñe si in tempore hoc restitues regnum Israel?

7. Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate:

(a) Inf. 2, 2. (b) Luc. 24, 48. 8. (a) Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, (b) et eritis mihi testes in Ierusalem, et in omni Iudaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae.

9. Et cum haec dixisset, videntibus illis, elevatus est: et nubes suscepit eum ab oculis eorum.

10. Cumque intuerentur in caelum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis,

11. Qui et dixerunt: Viri Galilaei quid statis aspicientes in caelum? hic Iesus, qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caelum.

12. Tunc reversi sunt Ierosolymam a monte, qui vocatur Oliveti, qui est iuxta Ierusalem, sabbati habens iter.

13. Et cum introissent in coenaculum, ascenderunt ubi manebant Petrus, et Ioannes, Iacobus, et Andreas, Philippus, et Thomas, Bartholomaeus, et Matthaeus, Iacobus Alphaei, et Simon Zelotes, et Iudas Iacobi.

14. Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, et Maria matre Iesu, et fratribus eius.

15. In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autem turba hominum simul, fere centum viginti.)

(c) Psal. 40, 10. Ioan. 13, 18. 16. Viri fratres, oportet impleri Scripturam, (c) quam praedixit Spiritus sanctus per os David de Iuda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Iesum:

17. Qui connumeratus erat in nobis, et sortitus est sortem ministerii huius.

(d) Matth. 27, 7. 18. (d) Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, et suspensus crepuit medius: et diffusa sunt omnia viscera eius.

19. Et notum factum est omnibus habitantibus Ierusalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama, hoc est, ager sanguinis.

(e) Ps. 68, 26. 20. Scriptum est enim in libro Psalmorum: (e) Fiat commoratio eorum deserta, et non sit qui inhabitet

(f) Psalm. 108, 8. in ea: (f) et episcopatum eius accipiat alter.

21. Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit et exivit inter nos Dominus Iesus,

22. Incipiens a baptismate Ioannis usque in diem, qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis.

23. Et statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus: et Mathiam.

24. Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum

25. Accipere locum ministerii huius, et apostolatus, de quo praevaricatus est Iudas ut abiret in locum suum.

26. Et dederunt sortes eis, et cecidit sors super Mathiam, et annumeratus est cum undecim Apostolis.

CAPUT II.

Effuso super discipulos Spiritu sancto die Pentecostes, admirantur Iudaei quod omnium loquantur linguis: dicentes autem musto plenos esse confutat Petrus, citata inter alia suae concionis prophetia Ioel: compunctique Iudaei audito Petri consilio, convertuntur ad Christum tria circiter millia: simulque perseverant in doctrina apostolorum, fractione panis et orationibus, habentes omnia communia.

1. Et cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco:

2. Et factus est repente de caelo sonus, tamquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes.

3. Et apparuerunt illis dispertitae linguae tamquam ignis, seditque supra singulos eorum:

4. (g) Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et coeperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. (g) Matth. 3, 11. Marc. 1, 8. Luc. 3, 16. Ioan. 7, 39. Sup. 1, 8. Infra 11, 16. et 19, 6

5. Erant autem in Ierusalem habitantes Iudaei, viri religiosi ex omni natione, quae sub caelo est.

6. Facta autem hac voce, convenit multitudo, et mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes.

7. Stupebant autem omnes, et mirabantur, dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilaei sunt,

8. Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus?

9. Parthi, et Medi, et Aelamitae, et qui habitant Mesopotamiam, Iudaeam, et Cappadociam, Pontum, et Asiam,

10. Phrygiam, et Pamphyliam, Aegyptum, et partes Libyae, quae est circa Cyrenen, et advenae Romani,

11. Iudaei quoque, et Proselyti, Cretes, et Arabes: audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

12. Stupebant autem omnes, et mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc esse?

13. Alii autem irridentes dicebant: Quia musto pleni sunt isti.

14. Stans autem Petrus cum undecim levavit vocem suam, et locutus est eis: Viri Iudaei, et qui habitatis Ierusalem universi, hoc vobis notum sit, et auribus percipite verba mea.

15. Non enim, sicut vos aestimatis, hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia:

16. Sed hoc est, quod dictum est per prophetam Ioel:

17. (h) Et erit in novissimis diebus (dicit Dominus) (h) Is. 44, 3. Ioel 2, 28
effundam de Spiritu meo super omnem carnem: et prophetabunt filii vestri, et filiae vestrae, et iuvenes vestri visiones videbunt, et seniores vestri somnia somniabunt.

18. Et quidem super servos meos, et super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, et prophetabunt:

19. Et dabo prodigia in caelo sursum, et signa in terra deorsum, sanguinem, et ignem, et vaporem fumi:

20. Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus.

21. (i) Et erit: omnis, quicumque invocaverit no- (i) Ioel 2, 32. Rom. 10, 13.
men Domini, salvus erit.

22. Viri Israelitae, audite verba haec: Iesum Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus, et prodigiis, et signis, quae fecit Deus per illum in medio vestri, sicut et vos scitis:

23. Hunc definito consilio, et praescientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemistis:

24. Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.

25. David enim dicit in eum: (k) Providebam Do- (k) Ps. 15, 8.
minum in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi ne commovear:

26. Propter hoc laetatum est cor meum, et exultavit lingua mea, insuper et caro mea requiescet in spe:

27. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

28. Notas mihi fecisti vias vitae: et replebis me iucunditate cum facie tua.

29. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David (o) quoniam defunctus est, et sepultus: et sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem.

(a) 3 Reg. 2, 10.

30. Propheta igitur cum esset, et sciret quia iureiurando (b) iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius:

(b) Psalm. 131, 11.

31. Providens locutus est de resurrectione Christi, quia (c) neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

(c) Psal. 15, 10. Inf. 13, 35.

32. Hunc Iesum resuscitavit Deus, cuius omnes nos testes sumus.

33. Dextera igitur Dei exaltatus, et promissione Spiritus sancti accepta a Patre, effudit hunc, quem vos videtis, et auditis.

34. Non enim David ascendit in caelum: dixit autem ipse: (d) Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis

(d) Ps 109, 1.

35. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36. Certissime sciat ergo omnis domus Israel, quia et Dominum eum, et Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem vos crucifixistis.

37. His autem auditis, compuncti sunt corde, et dixerunt ad Petrum, et ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres?

38. Petrus vero ad illos: Poenitentiam (inquit) agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum: et accipietis donum Spiritus sancti.

39. Vobis enim est repromissio, et filiis vestris, et omnibus, qui longe sunt, quoscumque advocaverit Dominus Deus noster.

40. Aliis etiam verbis plurimis testificatus est, et exhortabatur eos, dicens: Salvamini a generatione ista prava.

41. Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt: et appositae sunt in die illa animae circiter tria millia.

42. Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis, et orationibus.

43. Fiebat autem omni animae timor: multa quoque prodigia, et signa per Apostolos in Ierusalem fiebant, et metus erat magnus in universis.

44. Omnes etiam, qui credebant, erant pariter, et habebant omnia communia.

45. Possessiones et substantias vendebant, et dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46. Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, et simplicitate cordis,

47. Collaudantes Deum, et habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salvi fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

Petrus cum Ioanne claudum a matris utero sanat, ac docet ipsos id fecisse per fidem nominis Christi, quem ostendit esse Messiam promissum per Moysen et prophetas, ipsique Abrahae.

1. Petrus autem, et Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.

2. Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris suae, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quae dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum.

3. Is cum vidisset Petrum, et Ioannem incipientes introire in templum, rogabat ut eleemosynam acciperet.

4. Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne, dixit: Respice in nos.

5. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis.

6. Petrus autem dixit: Argentum et aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, et ambula.

7. Et apprehensa manu eius dextera, allevavit eum, et protinus consolidatae sunt bases eius, et plantae.

8. Et exiliens stetit, et ambulabat: et intravit cum illis in templum ambulans, et exiliens, et laudans Deum.

9. Et vidit omnis populus eum ambulantem, et laudantem Deum.

10. Cognoscebant autem illum, quod ipse erat, qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: et impleti sunt stupore et extasi in eo, quod contigerat illi.

11. Cum teneret autem Petrum, et Ioannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum, quae appellatur Salomonis, stupentes.

12. Videns autem Petrus, respondit ad populum: Viri Israelitae quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?

13. Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificavit filium suum Iesum, quem vos quidem tradidistis, et negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti.

14. (e) Vos autem sanctum, et iustum negastis, et petistis virum homicidam donari vobis:

15. Auctorem vero vitae interfecistis, quem Deus suscitavit a mortuis, cuius nos testes sumus.

(e) Matth. 27, 20. Marc. 15, 11. Luc. 23, 18. Ioan. 18, 40.

16. Et in fide nominis eius, hunc, quem vos vidistis, et nostis, confirmavit nomen eius: et fides, quae per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.

17. Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri.

18. Deus autem, quae praenunciavit per os omnium prophetarum, pati Christum suum, sic implevit.

19. Poenitemini igitur, et convertimini ut deleantur peccata vestra:

20. Ut cum venerint tempora refrigerii a conspectu Domini, et miserit eum, qui praedicatus est vobis, Iesum Christum,

21. Quem oportet quidem caelum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quae locutus est Deus per os sanctorum suorum a saeculo Prophetarum.

22. Moyses quidem dixit: (f) Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis iuxta omnia quaecumque locutus fuerit vobis.

(f) Deut 18, 15.

23. Erit autem: omnis anima, quae non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24. Et omnes prophetae a Samuel, et deinceps, qui locuti sunt, annunciaverunt dies istos.

25. Vos estis filii prophetarum et testamenti, quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abraham: (g) Et in semine tuo benedicentur omnes familiae terrae.

(g) Gen 12, 3.

26. Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut convertat se unusquisque a nequitia sua.

CAPUT IV.

Apostoli post reclusionem in custodia examinati de claudi curatione, ostendunt in solo Christo lapide angulari esse salutem, nec principibus contra Dei iussum obtemperant cessando a doctrina nominis Christi: dimissi vero, et orantes, accipiunt signum dati Spiritus sancti: nullus ipsorum quidquam proprium habebat, sed suis divenditis faciebat pretium esse commune, sicut fecit Barnabas divendito agro suo.

1. Loquentibus autem illis ad populum, supervenerunt sacerdotes, et magistratus templi, et Sadducaei,

2. Dolentes quod docerent populum, et annunciarent in Iesu resurrectionem ex mortuis:

3. Et iniecerunt in eos manus, et posuerunt eos in custodiam in crastinum: erat enim iam vespera.

4. Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt: et factus est numerus virorum quinque millia.

5. Factum est autem in crastinum, ut congregarentur principes eorum, et seniores, et scribae in Ierusalem.

6. Et Annas princeps sacerdotum, et Caiphas, et Ioannes, et Alexander, et quotquot erant de genere sacerdotali.

7. Et statuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8. Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, et seniores audite:

9. Si nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10. Notum sit omnibus vobis, et omni plebi Israel: quia in nomine Domini nostri Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.

(a) Ps. 117, 22. Is. 28, 16. Matth. 21, 42. Marc. 12, 10. Luc. 20, 17. Rom. 9, 33. 1 Petr. 2, 7.

11. (a) Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli:

12. Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

13. Videntes autem Petri constantiam, et Ioannis, comperto quod homines essent sine litteris, et idiotae, admirabantur, et cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant:

14. Hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15. Iusserunt autem eos foras extra concilium secedere: et conferebant ad invicem,

16. Dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus Ierusalem: manifestum est, et non possumus negare.

17. Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum.

18. Et vocantes eos, denunciaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu.

19. Petrus vero, et Ioannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, iudicate.

20. Non enim possumus quae vidimus et audivimus non loqui.

21. At illi comminantes dimiserunt eos: non invenientes quomodo punirent eos propter populum, quia omnes clarificabant id, quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

23. Dimissi autem venerunt ad suos: et annunciaverunt eis quanta ad eos principes sacerdotum, et seniores dixissent.

24. Qui cum audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, et dixerunt: Domine, tu es qui fecisti caelum, et terram, mare, et omnia, quae in eis sunt:

25. Qui Spiritu sancto per os patris nostri David, pueri tui, dixisti: (b) Quare fremuerunt Gentes, et populi meditati sunt inania? (b) Ps. 2, 1.

26. Astiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum eius?

27. Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes, et Pontius Pilatus cum Gentibus, et populis Israel,

28. Facere quae manus tua, et consilium tuum decreverunt fieri.

29. Et nunc Domine respice in minas eorum, et da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum,

30. In eo quod manum tuam extendas ad sanitates, et signa, et prodigia fieri per nomen sancti filii tui Iesu.

31. Et cum orassent, motus est locus, in quo erant congregati: et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et loquebantur verbum Dei cum fiducia.

32. Multitudinis autem credentium erat cor unum, et anima una: nec quisquam eorum, quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

33. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri: et gratia magna erat in omnibus illis.

34. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant vendentes afferebant pretia eorum, quae vendebant,

35. Et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

36. Ioseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, (quod est interpretatum Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37. Cum haberet agrum, vendidit eum, et attulit pretium, et posuit ante pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananias et uxor sua Saphira agro divendito pretii partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur: multa per apostolos, et maxime per Petrum fiunt signa: ipsique in custodia reclusi ab angelo educuntur, et rursum apprehensi non consentiunt ut a praedicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio caesi dimittuntur, gaudentes quod pro Christi nomine caedi meruissent, quem continue annuntiant.

1. Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua vendidit agrum,

2. Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: et afferens partem quamdam, ad pedes Apostolorum posuit.

3. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, et fraudare de pretio agri?

4. Nonne manens tibi manebat, et venundatum in

tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

5. Audiens autem Ananias haec verba, cecidit, et expiravit. Et factus est timor magnus super omnes, qui audierunt.

6. Surgentes autem iuvenes amoverunt eum, et efferentes sepelierunt.

7. Factum est autem quasi horarum trium spatium, et uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit.

8. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti.

9. Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad ostium, et efferent te.

10. Confestim cecidit ante pedes eius, et expiravit. Intrantes autem iuvenes invenerunt illam mortuam: et extulerunt, et sepelierunt ad virum suum.

11. Et factus est timor magnus in universa ecclesia, et in omnes, qui audierunt haec.

12. Per manus autem Apostolorum fiebant signa, et prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

13. Ceterorum autem nemo audebat se coniungere illis: sed magnificabat eos populus.

14. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum,

15. Ita ut in plateas eiicerent infirmos, et ponerent in lectulis ac grabatis, ut, veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, et liberarentur ab infirmitatibus suis.

16. Concurrebat autem et multitudo vicinarum civitatum Ierusalem, afferentes aegros, et vexatos a spiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17. Exurgens autem princeps sacerdotum, et omnes, qui cum illo erant, (quae est haeresis Sadducaeorum) repleti sunt zelo:

18. Et iniecerunt manus in Apostolos, et posuerunt eos in custodia publica.

19. Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris, et educens eos, dixit:

20. Ite, et stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitae huius.

21. Qui cum audissent, intraverunt diluculo in templum, et docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, et qui cum eo erant, convocaverunt concilium, et omnes seniores filiorum Israel: et miserunt ad carcerem ut adducerentur.

22. Cum autem venissent ministri, et aperto carcere non invenissent illos, reversi nunciaverunt,

23. Dicentes: Carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, et custodes stantes ante ianuas: aperientes autem neminem intus invenimus.

24. Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi, et principes sacerdotum ambigebant de illis quidnam fieret.

25. Adveniens autem quidam nunciavit eis: Quia ecce viri, quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, et docentes populum.

26. Tunc abiit magistratus cum ministris, et adduxit illos sine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.

27. Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio: Et interrogavit eos princeps sacerdotum,

28. Dicens: Praecipiendo praecepimus vobis ne doceretis in nomine isto: et ecce replestis Ierusalem doctrina vestra: et vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

29. Respondens autem Petrus, et Apostoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

30. Deus patrum nostrorum suscitavit Iesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31. Hunc principem, et salvatorem Deus exaltavit dextera sua ad dandam poenitentiam Israeli, et remissionem peccatorum.

32. Et nos sumus testes horum verborum, et Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi.

33. Haec cum audissent, dissecabantur, et cogitabant interficere illos.

34. Surgens autem quidam in concilio Pharisaeus, nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis universae plebi, iussit foras ad breve homines fieri.

35. Dixitque ad illos: Viri Israelitae attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

36. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: et omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, et redacti ad nihilum.

37. Post hunc extitit Iudas Galilaeus in diebus professionis, et avertit populum post se, et ipse periit: et omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.

38. Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, et sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur:

39. Si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne forte et Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi.

40. Et convocantes Apostolos, caesis denunciaverunt ne omnino loquerentur in nomine Iesu, et dimiserunt eos.

41. Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

42. Omni autem die non cessabant in templo, et circa domos docentes, et evangelizantes Christum Iesum.

CAPUT VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum signis et prodigiis, in quem plurimi insurgunt Iudaei: cumque eum non possent convincere, falsis testibus nituntur opprimere.

1. In diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Graecorum adversus Hebraeos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum.

2. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixerunt: Non est aequum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis.

3. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, et sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4. Nos vero orationi, et ministerio verbi instantes erimus.

5. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide, et Spiritu sancto, et Philippum, et Prochorum, et Nicanorem, et Timonem, et Parmenam, et Nicolaum advenam Antiochenum.

6. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: et orantes imposuerunt eis manus.

7. Et verbum Domini crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in Ierusalem valde: multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.

8. Stephanus autem plenus gratia, et fortitudine faciebat prodigia, et signa magna in populo.

9. Surrexerunt autem quidam de synagoga, quae appellatur Libertinorum, et Cyrenensium, et Alexandrinorum, et eorum qui erant a Cilicia, et Asia, disputantes cum Stephano:

10. Et non poterant resistere sapientiae, et Spiritui, qui loquebatur.

11. Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemiae in Moysen, et in Deum.

12. Commoverunt itaque plebem, et seniores, et Scribas: et concurrentes rapuerunt eum, et adduxerunt in concilium,

13. Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversus locum sanctum, et legem.

14. Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Iesus Nazarenus hic, destruet locum istum, et mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.

15. Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem eius tamquam faciem Angeli.

CAPUT VII.

Stephanus, data respondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham eiusque minoribus, de Moyse et egressione filiorum Israel ex Aegypto, de tabernaculo testimonii et templo per Salomonem aedificato: Iudaeos reprehendens quod ipsi et patres eorum Spiritui sancto semper restiterint; cum autem diceret se Iesum a dexteris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

1. Dixit autem princeps sacerdotum: Si haec ita se habent?

2. Qui ait: Viri fratres, et patres audite: Deus gloriae apparuit patri nostro Abrahae cum esset in Mesopotamia, prius quam moraretur in Charan,

(a) Gen. 12, 1. 3. Et dixit ad illum: (a) Exi de terra tua, et de cognatione tua, et veni in terram, quam monstravero tibi.

4. Tunc exiit de terra Chaldaeorum, et habitavit in Charan. Et inde, postquam mortuus est pater eius, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.

5. Et non dedit illi hereditatem in ea nec passum pedis: sed repromisit dare illi eam in possessionem, et semini eius post ipsum, cum non haberet filium.

(b) Gen. 15, 13. 6. Locutus est autem ei Deus: (b) Quia erit semen eius accola in terra aliena, et servituti eos subiicient, et male tractabunt eos annis quadringentis:

7. Et gentem, cui servierint, iudicabo ego, dixit Dominus. et post haec exibunt, et servient mihi in loco isto.

(c) Gen. 17, 10. 8. (c) Et dedit illi testamentum circumcisionis: (d) et
(d) Gen. 21, 2. 4. sic genuit Isaac, et circumcidit eum die octavo: et
(e) Gen. 25, 25. (e) Isaac, Iacob: et (f) Iacob, duodecim Patriarchas.

(f) Gen. 29, 32. et 35, 22. 9. Et Patriarchae aemulantes, (g) Ioseph vendiderunt in Aegyptum. et erat Deus cum eo:

(g) Gen. 37, 28. 10. Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius:
(h) Gen. 41, 37. et (h) dedit ei gratiam, et sapientiam in conspectu Pharaonis regis Aegypti, et constituit eum praepositum super Aegyptum, et super omnem domum suam.

11. Venit autem fames in universam Aegyptum, et Chanaan, et tribulatio magna: et non inveniebant cibos patres nostri.

12. (i) Cum audisset autem Iacob esse frumentum (i) Gen. 42, 2.
in Aegypto: misit patres nostros primum:

13. (k) Et in secundo cognitus est Ioseph a fratri- (k) Gen. 45, 3
bus suis, et manifestatum est Pharaoni genus eius.

14. Mittens autem Ioseph accersivit Iacob patrem suum, et omnem cognationem suam in animabus septuagintaquinque.

15. (l) Et descendit Iacob in Aegyptum: et (m) de- (l) Gen. 46, 5.
functus est ipse, et patres nostri. (m) Gen. 49, 32.

16. Et translati sunt in Sichem, et positi sunt in sepulchro, (n) quod emit Abraham pretio argenti a (n) Gen. 23, 16. et 33, 19. Ios. 24, 32.
filiis Hemor filii Sichem.

17. Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus erat Deus Abrahae, (o) crevit (o) Ex. 1, 7.
populus, et multiplicatus est in Aegypto,

18. Quoadusque surrexit alius rex in Aegypto, qui non sciebat Ioseph.

19. Hic circumveniens genus nostrum, afflixit patres nostros ut exponerent infantes suos, ne vivificarentur.

20. (p) Eodem tempore natus est Moyses, et fuit (p) Ex. 2, 2.
gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo Hebr. 11, 23.
patris sui.

21. Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, et nutrivit eum sibi in filium.

22. Et eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum, et erat potens in verbis, et in operibus suis.

23. Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius ut visitaret fratres suos filios Israel.

24. (q) Et cum vidisset quemdam iniuriam patien- (q) Ex. 2, 12.
tem, vindicavit illum: et fecit ultionem ei, qui iniuriam sustinebat, percusso Aegyptio.

25. Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.

26. (r) Sequenti vero die apparuit illis litigantibus: (r) Ex. 2, 13.
et reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum?

27. Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem, et iudicem super nos?

28. Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Aegyptium?

29. Fugit autem Moyses in verbo isto: et factus est advena in terra Madian, ubi generavit filios duos.

30. Et expletis annis quadraginta, (s) apparuit illi (s) Ex. 3, 2.
in deserto montis Sina Angelus in igne flammae rubi.

31. Moyses autem videns, admiratus est visum. Et accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini, dicens:

32. Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Iacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare.

33. Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim, in quo stas, terra sancta est.

34. Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Aegypto, et gemitum eorum audivi, et descendi liberare eos. Et nunc veni, et mittam te in Aegyptum.

35. Hunc Moysen, quem negaverunt, dicentes: Quis te constituit principem, et iudicem? hunc Deus principem, et redemptorem misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.

36. (t) Hic eduxit illos faciens prodigia, et signa (t) Exod. 7. 8. 9. 10. 11. 14.

in terra Aegypti, et in rubro mari, et in deserto annis quadraginta.

(a) Deut. 18, 15.

37. Hic est Moyses, qui dixit filiis Israel: (a) Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris, tamquam me, ipsum audietis.

(b) Ex. 19, 3.

38. (b) Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, et cum patribus nostris: qui accepit verba vitae dare nobis.

39. Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, et aversi sunt cordibus suis in Aegyptum,

(c) Ex. 32, 1.

40. Dicentes ad Aaron: (c) Fac nobis deos, qui praecedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid factum sit ei.

41. Et vitulum fecerunt in diebus illis, et obtulerunt hostiam simulacro, et laetabantur in operibus manuum suarum.

42. Convertit autem Deus, et tradidit eos servire militiae caeli, sicut scriptum est in Libro Prophetarum:

(d) Amos 5, 25.

(d) Numquid victimas, et hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43. Et suscepistis tabernaculum Moloch, et sidus Dei vestri Rempham, figuras, quas fecistis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.

44. Tabernaculum testimonii fuit cum patribus nostris in deserto,

(e) Ex. 25, 40.

sicut disposuit illis Deus, (e) loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formam, quam viderat.

(f) Ios. 3, 14. Hebr. 8, 9.

45. (f) Quod et induxerunt, suscipientes patres nostri cum Iesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus a facie patrum nostrorum, usque in diebus David,

(g) 1 Reg. 16, 13.
(h) Ps. 131, 5.

46. (g) Qui invenit gratiam ante Deum, (h) et petiit ut inveniret tabernaculum Deo Iacob.

(i) 3 Reg. 6, 1. 1 Par. 17, 12.

47. (i) Salomon autem aedificavit illi domum.

(k) Inf. 17, 24.

48. (k) Sed non Excelsus in manufactis habitat, sicut Propheta dicit:

(l) Is. 66, 1.

49. (l) Caelum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum aedificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meae est?

50. Nonne manus mea fecit haec omnia?

51. Dura cervice, et incircumcisis cordibus, et auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut Patres vestri, ita et vos.

52. Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui praenunciabant de adventu Iusti, cuius vos nunc proditores, et homicidae fuistis:

53. Qui accepistis legem in dispositione Angelorum, et non custodistis.

54. Audientes autem haec dissecabantur cordibus suis, et stridebant dentibus in eum.

55. Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in caelum, vidit gloriam Dei, et Iesum stantem a dextris Dei.

56. Et ait: Ecce video caelos apertos, et filium hominis stantem a dextris Dei.

57. Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, et impetum fecerunt unanimiter in eum.

58. Et eiicientes eum extra civitatem lapidabant: et testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.

59. Et lapidabant Stephanum invocantem, et dicentem: Domine Iesu suscipe spiritum meum.

60. Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci eius.

CAPUT VIII.

In persecutione disperguntur omnes praeter apostolos Saulo devastante ecclesiam, Philippus plurimos in Samaria convertit, et in his Simonem magum baptizat: missi ab apostolis Petrus et Ioannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, dure a Petro corripitur: Philippus ab angelo mittitur ad eunuchum: quem ubi credentem baptizasset, a Spiritu raptus defertur in Azotum.

1. Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quae erat Ierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Iudaeae, et Samariae praeter Apostolos.

2. Curaverunt autem Stephanum viri timorati, et fecerunt planctum magnum super eum.

3. Saulus autem devastabat Ecclesiam per domos intrans, et trahens viros, ac mulieres, tradebat in custodiam.

4. Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

5. Philippus autem descendens in civitatem Samariae, praedicabat illis Christum.

6. Intendebant autem turbae his, quae a Philippo dicebantur unanimiter audientes, et videntes signa quae faciebat.

7. Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem paralytici, et claudi curati sunt.

8. Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate.

9. Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in civitate magus, seducens gentem Samariae, dicens se esse aliquem magnum:

10. Cui auscultabant omnes a minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quae vocatur magna.

11. Attendebant autem eum: propter quod multo tempore magiis suis dementasset eos.

12. Cum vero credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Iesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres.

13. Tunc Simon et ipse credidit: et cum baptizatus esset, adhaerebat Philippo. Videns etiam signa, et virtutes maximas fieri, stupens admirabatur.

14. Cum autem audissent Apostoli, qui erant Ierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, et Ioannem:

15. Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum:

16. Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu.

17. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum.

18. Cum vidisset autem Simon quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

19. Dicens: Date et mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

20. Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

21. Non est tibi pars, neque sors in sermone isto. cor enim tuum non est rectum coram Deo.

22. Poenitentiam itaque age ab hac nequitia tua: et roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui.

23. In felle enim amaritudinis, et obligatione iniquitatis video te esse.

24. Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum, quae dixistis.

25. Et illi quidem testificati, et locuti verbum Domini, redibant Ierusolymam, et multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26. Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, et vade contra meridianum ad viam, quae descendit ab Ierusalem in Gazam: haec est deserta.

27. Et surgens abiit. Et ecce vir Aethiops, eunuchus, potens Candacis Reginae Aethiopum, qui erat super omnes gazas eius: venerat adorare in Ierusalem:

28. Et revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam prophetam.

29. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, et adiunge te ad currum istum.

30. Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam prophetam, et dixit: Putasne intelligis quae legis?

31. Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet, et sederet secum.

32. Locus autem Scripturae, quam legebat, erat
(a) Is. 53, 7. hic: (a) Tamquam ovis ad occisionem ductus est: et sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

33. In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita eius?

34. Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35. Aperiens autem Philippus os suum, et incipiens a Scriptura ista, evangelizavit illi Iesum.

36. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: et ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

37. Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Iesum Christum.

38. Et iussit stare currum: et descenderunt uterque in aquam, Philippus, et Eunuchus, et baptizavit eum.

39. Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, et amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40. Philippus autem inventus est in Azoto, et pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Caesaream.

CAPUT IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domino ei apparente, et Anania ad ipsum misso; a quo baptizatus coepit Damasci acerrime tueri Iesum esse Christum: discipuli vero ipsum demittunt per murum propter Iudaeorum insidias: quem Barnabas Ierosolymis ducit ad apostolos: unde rursum propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lyddae sanat Aeneam paralyticum, et in Ioppe Tabitham resuscitat.

(b) Galat. 1, 13. 1. Saulus (b) autem adhuc spirans minarum, et caedis in discipulos Domini, accessit ad principem Sacerdotum,

2. Et petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset huius viae viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem.

3. (c) Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco: et subito circumfulsit eum lux de caelo. (c) Inf. 22, 6. 1 Cor. 15, 8. 2 Cor. 12, 2.

4. Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

5. Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. durum est tibi contra stimulum calcitrare.

6. Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum: Surge, et ingredere civitatem, et ibi dicetur tibi quid te oporteat facere.

7. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8. Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9. Et erat ibi tribus diebus non videns, et non manducavit, neque bibit.

10. Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: et dixit ad illum in visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.

11. Et Dominus ad eum: Surge, et vade in vicum, qui vocatur rectus: et quaere in domo Iudae Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat.

12. (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, et imponentem sibi manus ut visum recipiat.)

13. Respondit autem Ananias: Domine, audivi a multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem:

14. Et hic habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.

15. Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israel.

16. Ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17. Et abiit Ananias, et introivit in domum: et imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, et implearis Spiritu sancto.

18. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tamquam squamae, et visum recepit: et surgens baptizatus est.

19. Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20. Et continuo in synagogis praedicabat Iesum, quoniam hic est Filius Dei.

21. Stupebant autem omnes, qui audiebant, et dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Ierusalem eos, qui invocabant nomen istud: et huc ad hoc venit ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum?

22. Saulus autem multo magis convalescebat, et confundebat Iudaeos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.

23. Cum autem implerentur dies multi, consilium fecerunt in unum Iudaei ut eum interficerent.

24. Notae autem factae sunt Saulo insidiae eorum. (d) Custodiebant autem et portas die ac nocte, ut eum interficerent. (d) 2 Cor. 11, 32.

25. Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in sporta.

26. Cum autem venisset in Ierusalem, tentabat se iungere discipulis, et omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus.

27. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad

Apostolos: et narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, et quia locutus est ei, et quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu.

28. Et erat cum illis intrans, et exiens in Ierusalem, et fiducialiter agens in nomine Domini.

29. Loquebatur quoque Gentibus, et disputabat cum Graecis: illi autem quaerebant occidere eum.

30. Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Caesaream, et dimiserunt Tarsum.

31. Ecclesia quidem per totam Iudaeam, et Galilaeam, et Samariam habebat pacem, et aedificabatur ambulans in timore Domini, et consolatione sancti Spiritus replebatur.

32. Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddae.

33. Invenit autem ibi hominem quendam, nomine Aeneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34. Et ait illi Petrus: Aenea, sanat te Dominus Iesus Christus: surge, et sterne tibi. Et continuo surrexit.

35. Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddae, et Saronae: qui conversi sunt ad Dominum.

36. In Ioppe autem fuit quaedam discipula, nomine Tabitha, quae interpretata dicitur Dorcas. Haec erat plena operibus bonis, et eleemosynis, quas faciebat.

37. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt eam in coenaculo.

38. Cum autem prope esset Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire usque ad nos.

39. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum advenisset, duxerunt illum in coenaculum: et circumsteterunt illum omnes viduae flentes, et ostendentes ei tunicas, et vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40. Eiectis autem omnibus foras: Petrus ponens genua oravit: et conversus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: et viso Petro, resedit.

41. Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos, et viduas, assignavit eam vivam.

42. Notum autem factum est per universam Ioppen: et crediderunt multi in Domino.

43. Factum est autem ut dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

CAPUT X.

Iussu angeli accersit Cornelius centurio Petrum, qui per lintei visionem admonitus gentes ad evangelium admittendas esse, venit ad illum: cumque super omnes verbum eius de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

1. Vir autem quidam erat in Caesarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quae dicitur Italica,

2. Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, et deprecans Deum semper:

3. Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, et dicentem sibi, Corneli.

4. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuae, et eleemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5. Et nunc mitte viros in Ioppen, et accersi Simonem quendam, qui cognominatur Petrus:

6. Hic hospitatur apud Simonem quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

7. Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos, et militem metuentem Dominum ex his, qui illi parebant.

8. Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Ioppen.

9. Postera autem die iter illis facientibus, et appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam.

10. Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

11. Et vidit caelum apertum, et descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de caelo in terram,

12. In quo erant omnia quadrupedia, et serpentia terrae, et volatilia caeli.

13. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, et manduca.

14. Ait autem Petrus: Absit Domine, quia numquam manducavi omne commune, et immundum.

15. Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

16. Hoc autem factum est per ter: et statim receptum est vas in caelum.

17. Et dum intra se haesitaret Petrus quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant a Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad ianuam.

18. Et cum vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19. Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quaerunt te.

20. Surge itaque, descende, et vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos.

21. Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quaeritis: quae causa est, propter quam venistis?

22. Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir iustus, et timens Deum, et testimonium habens ab universa gente Iudaeorum, responsum accepit ab Angelo sancto accersire te in domum suam, et audire verba abs te.

23. Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: et quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.

24. Altera autem die introivit Caesaream. Cornelius vero expectabat illos, convocatis cognatis suis, et necessariis amicis.

25. Et factum est cum introisset Petrus, obvius venit ei Cornelius, et procidens ad pedes eius adoravit.

26. Petrus vero elevavit eum, dicens: Surge, et ego ipse homo sum.

27. Et loquens cum illo intravit, et invenit multos, qui convenerant:

28. Dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudaeo coniungi, aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29. Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?

30. Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, et ecce vir stetit ante me in veste candida, et ait:

31. Corneli, exaudita est oratio tua, et eleemosynae tuae commemoratae sunt in conspectu Dei.

32. Mitte ergo in Ioppen, et accersi Simonem, qui

cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarii iuxta mare.

33. Confestim ergo misi ad te: et tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quaecumque tibi praecepta sunt a Domino.

34. Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi (a) quia non est personarum acceptor Deus,

35. Sed in omni gente qui timet eum, et operatur iustitiam, acceptus est illi.

36. Verbum misit Deus filiis Israel, annuncians pacem per Iesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

37. Vos scitis quod factum est verbum per universam Iudaeam: incipiens enim a (b) Galilaea post baptismum, quod praedicavit Ioannes,

(a) Deut. 10, 17. 2 Par. 19, 7. Iob 34, 19. Sap. 6, 8. Eccli. 35, 15. Rom. 2, 11. Gal. 2, 6. Eph. 6, 9. Coloss. 3, 25. 1 Petr. 1, 17.

(b) Luc 4, 14.

38. Iesum a Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, et virtute, qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39. Et nos testes sumus omnium, quae fecit in regione Iudaeorum, et Ierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno.

40. Hunc Deus suscitavit tertia die, et dedit eum manifestum fieri

41. Non omni populo, sed testibus praeordinatis a Deo: nobis, qui manducavimus, et bibimus cum illo postquam resurrexit a mortuis.

42. Et praecepit nobis praedicare populo, et testificari quia ipse est, qui constitutus est a Deo iudex vivorum, et mortuorum.

43. (c) Huic omnes Prophetae testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum.

(c) Ier. 31, 34. Mich. 7, 18.

44. Adhuc loquente Petro verba haec, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum.

45. Et obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro: quia et in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46. Audiebant enim illos loquentes linguis, et magnificantes Deum.

47. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut et nos?

48. Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus disceptantibus fratribus quod ad gentes accessisset, rei ordinem exponit: multis Antiochiae conversis praedicatione discipulorum, mittitur ad eos Barnabas ob ecclesia Ierosolymitana, qui multis conversis adducit eo et Saulum a Tarso: cum quo mittitur Ierusalem, ut in famem ob Agabo propheto praedictam ferant fratribus eleemosynam.

1. Audierunt autem Apostoli, et fratres, qui erant in Iudaea: quoniam et Gentes receperunt verbum Dei.

2. Cum autem ascendisset Petrus Ierosolymam, disceptabant adversus illum, qui erant ex circumcisione,

3. Dicentes: Quare introisti ad viros praeputium habentes, et manducasti cum illis?

4. Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5. Ego eram in civitate Ioppe orans, et vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis submitti de caelo, et venit usque ad me.

6. In quod intuens considerabam, et vidi quadrupedia terrae, et bestias, et reptilia, et volatilia caeli.

7. Audivi autem et vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, et manduca.

8. Dixi autem: Nequaquam Domine: quia commune aut immundum numquam introivit in os meum.

9. Respondit autem vox secundo de caelo: Quae Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10. Hoc autem factum est per ter: et recepta sunt omnia rursum in caelum.

11. Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi a Caesarea ad me.

12. Dixit autem Spiritus mihi ut irem cum illis, nihil haesitans. Venerunt autem mecum et sex fratres isti, et ingressi sumus in domum viri.

13. Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua, stantem et dicentem sibi: Mitte in Ioppen, et accersi Simonem, qui cognominatur Petrus,

14. Qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, et universa domus tua.

15. Cum autem coepissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut et in nos in initio.

16. Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: (d) Ioannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

17. Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut et nobis, qui credidimus in Dominum Iesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum?

(d) Matth. 3, 11. Marc. 1, 8. Luc. 3, 16 Ioan. 1, 26. Sup. 1, 5. Inf 19, 4.

18. His auditis, tacuerunt: et glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo et Gentibus poenitentiam dedit Deus ad vitam.

19. Et illi quidem, qui dispersi fuerant a tribulatione, quae facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phoenicen, et Cyprum, et Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudaeis.

20. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, et Cyrenaei, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur et ad Graecos, annunciantes Dominum Iesum.

21. Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus credentium conversus est ad Dominum.

22. Pervenit autem sermo ad aures ecclesiae, quae erat Ierosolymis super istis: et miserunt Barnabam usque ad Antiochiam.

23. Qui cum pervenisset, et vidisset gratiam Dei, gavisus est: et hortabatur omnes in proposito cordis permanere in Domino:

24. Quia erat vir bonus, et plenus Spiritu sancto, et fide. Et apposita est multa turba Domino.

25. Profectus est autem Barnabas Tarsum, ut quaereret Saulum: quem cum invenisset, perduxit Antiochiam.

26. Et annum totum conversati sunt ibi in Ecclesia: et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiae discipuli, Christiani.

27. In his autem diebus supervenerunt ab Ierosolymis prophetae Antiochiam:

28. Et surgens unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quae facta est sub Claudio.

29. Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Iudaea fratribus:

30. Quod et fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabae, et Sauli.

CAPUT XII.

Herodes occiso Iacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens post pascha eum tradere populo occidendum: sed orante pro eo sine intermissione ecclesia, angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris custodibus inquisitione, Herodes proficiscitur Caesaream: cumque divinos honores a populo oblatos non respueret, percussus est ab angelo, et consumptus a vermibus expiravit.

1. Eodem autem tempore misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia.

2. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.

3. Videns autem quia placeret Iudaeis, apposuit ut apprehenderet et Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4. Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo.

5. Et Petrus quidem servabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.

6. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: et custodes ante ostium custodiebant carcerem.

7. Et ecce Angelus Domini astitit: et lumen refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenae de manibus eius.

8. Dixit autem Angelus ad eum: Praecingere, et calcea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me.

9. Et exiens sequebatur eum, et nesciebat quia verum est, quod fiebat per angelum: existimabat autem se visum videre.

10. Transeuntes autem primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quae ducit ad civitatem: quae ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum: et continuo discessit Angelus ab eo.

11. Et Petrus ad se reversus, dixit: Nunc scio vere quia misit Dominus Angelum suum, et eripuit me de manu Herodis, et de omni expectatione plebis Iudaeorum.

12. Consideransque venit ad domum Mariae matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati, et orantes.

13. Pulsante autem eo ostium ianuae, processit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14. Et ut cognovit vocem Petri, prae gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nunciavit stare Petrum ante ianuam.

15. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus eius est.

16. Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, et obstupuerunt.

17. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nunciate Iacobo, et fratribus haec. Et egressus abiit in alium locum.

18. Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19. Herodes autem cum requisisset eum, et non invenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensque a Iudaea in Caesaream, ibi commoratus est.

20. Erat autem iratus Tyriis, et Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, et persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.

21. Statuto autem die Herodes vestitus veste regis, sedit pro tribunali, et concionabatur ad eos.

22. Populus autem acclamabat: Dei voces, et non hominis.

23. Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: et consumptus a vermibus, expiravit.

24. Verbum autem Domini crescebat, et multiplicabatur.

25. Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Ierosolymis (a) expleto ministerio, assumpto Ioanne, qui cognominatus est Marcus. (a) Supra 11, 30

CAPUT XIII.

Saulus et Barnabas iubentur a Spiritu sancto segregari ad opus praedicationis inter gentes, et Bariesu sive Elyma mago, qui eorum praedicationi resistebat, ad Pauli verbum excaecato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidiae Paulus in synagoga latius de Christo disserit: sed Iudaeis blasphemantibus, et persecutionem in eos excitantibus, convertuntur ad gentes iuxta Isaiae vaticinium.

1. Erant autem in Ecclesia, quae erat Antiochiae, prophetae, et doctores, in quibus Barnabas, et Simon, qui vocabatur Niger, et Lucius Cyrenensis, et Manahen, qui erat Herodis Tetrarchae collactaneus, et Saulus.

2. Ministrantibus autem illis Domino, et ieiunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum, et Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos.

3. Tunc ieiunantes, et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.

4. Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto abierunt Seleuciam; et inde navigaverunt Cyprum.

5. Et cum venissent Salaminam, praedicabant verbum Dei in synagogis Iudaeorum. Habebant autem et Ioannem in ministerio.

6. Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quendam virum magum pseudoprophetam, Iudaeum, cui nomen erat Bariesu,

7. Qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accersitis Barnaba, et Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8. Resistebat autem illis Elymas magus, (sic enim interpretatur nomen eius) quaerens avertere Proconsulem a fide.

9. Saulus autem, qui et Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum,

10. Dixit: O plene omni dolo, et omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiae, non desinis subvertere vias Domini rectas.

11. Et nunc ecce manus Domini super te, et eris caecus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, et tenebrae, et circuiens quaerebat qui ei manum daret.

12. Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

13. Et cum a Papho navigassent Paulus, et qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliae. Ioannes autem discedens ab eis, reversus est Ierosolymam.

14. Illi vero pertranseuntes Pergen, venerunt An-

tiochiam Pisidiae: et ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt.

15. Post lectionem autem legis, et Prophetarum, miserunt principes synagogae ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16. Surgens autem Paulus, et manu silentium indicens, ait: Viri Israelitae, et qui timetis Deum, audite:

17. Deus plebis Israel elegit patres nostros, et plebem exaltavit cum essent incolae (*a*) in terra Aegypti, (*b*) et in brachio excelso eduxit eos ex ea,

(*a*) *Ex.* 1, 1. (*b*) *Ex.* 13, 21. 22.

18. (*c*) Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.

(*c*) *Ex.* 16, 3.

19. Et destruens gentes septem in terra Chanaan, (*d*) sorte distribuit eis terram eorum,

(*d*) *Jos.* 14, 2.

20. Quasi post quadringentos et quinquaginta annos: (*e*) et post haec dedit iudices, usque ad Samuel Prophetam.

(*e*) *Iudic.* 3, 2.

21. Et exinde (*f*) postulaverunt regem: et dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin, annis quadraginta.

(*f*) 1 *Reg.* 8, 5. *et* 9, 16. *et* 10, 1.

22. Et amoto illo, (*g*) suscitavit illis David regem: cui testimonium perhibens, dixit: (*h*) Inveni David filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

(*g*) 1 *Reg.* 13, 14. *et* 16, 13. (*h*) *Ps.* 88, 21.

23. Huius Deus ex semine (*i*) secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Iesum,

(*i*) *Isai.* 11, 1.

24. (*k*) Praedicante Ioanne ante faciem adventus eius baptismum poenitentiae omni populo Israel.

(*k*) *Matth.* 3, 1. *Marc.* 1, 4. *Luc.* 3, 3.

25. Cum impleret autem Ioannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, (*l*) non sum ego, sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamenta pedum solvere.

(*l*) *Matth.* 3, 11. *Marc.* 1, 7. *Ioan.* 1, 27.

26. Viri fratres, filii generis Abraham, et qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis huius missum est.

27. Qui enim habitabant Ierusalem, et principes eius hunc ignorantes, et voces prophetarum, quae per omne sabbatum leguntur, iudicantes impleverunt,

28. Et nullam causam mortis invenientes in eo, (*m*) petierunt a Pilato, ut interficerent eum.

(*m*) *Matth.* 27, 20. 22. *Marc.* 15, 13. *Luc.* 23, 21. 23. *Ioan.* 19, 15.

29. Cumque consummassent omnia, quae de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.

30. (*n*) Deus vero suscitavit eum a mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his,

(*n*) *Matth.* 28. *Marc.* 16. *Luc.* 24. *Io.* 20.

31. Qui simul ascenderant cum eo de Galilaea in Ierusalem: qui usque nunc sunt testes eius ad plebem.

32. Et nos vobis annunciamus eam, quae ad patres nostros repromissio facta est:

33. Quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris resuscitans Iesum, sicut et in Psalmo secundo scriptum est: (*o*) Filius meus es tu, ego hodie genui te.

(*o*) *Ps.* 2, 7.

34. Quod autem suscitavit eum a mortuis, amplius iam non reversurum in corruptionem, ita dixit: (*p*) Quia dabo vobis sancta David fidelia.

(*p*) *Isai.* 55, 3.

35. Ideoque et alias dicit: (*q*) Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

(*q*) *Psal.* 15, 10.

36. David enim in sua generatione cum administrasset, voluntati Dei (*r*) dormivit: et appositus est ad patres suos, et vidit corruptionem.

(*r*) 3 *Reg.* 2, 10.

37. Quem vero Deus suscitavit a mortuis, non vidit corruptionem.

38. Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annunciatur, et ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi iustificari,

39. In hoc omnis, qui credit, iustificatur.

40. Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in Prophetis:

41. (*s*) Videte contemptores; et admiramini, et disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

(*s*) *Habac.* 1, 5.

42. Exeuntibus autem illis rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba haec.

43. Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Iudaeorum, et colentium advenarum, Paulum, et Barnabam: qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei.

44. Sequenti vero sabbato pene universa civitas convenit audire verbum Dei.

45. Videntes autem turbas Iudaei, repleti sunt zelo, et contradicebant his, quae a Paulo dicebantur, blasphemantes.

46. Tunc constanter Paulus, et Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, et indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad Gentes.

47. Sic enim praecepit nobis Dominus: (*t*) Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terrae.

(*t*) *Is.* 49, 6.

48. Audientes autem Gentes gavisae sunt, et glorificabant verbum Domini: et crediderunt quotquot erant praeordinati ad vitam aeternam.

49. Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem.

50. Iudaei autem concitaverunt mulieres religiosas, et honestas, et primos civitatis, et excitaverunt persecutionem in Paulum, et Barnabam: et eiecerunt eos de finibus suis.

51. (*u*) At illi excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium.

(*u*) *Matth.* 10, 14. *Marc.* 6, 11. *Luc.* 9, 5.

52. Discipuli quoque replebantur gaudio, et Spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Multis Iudaeorum ac ethnicorum Iconii fidem in Christum suscipientibus, concitatur a Iudaeis tumultus in apostolos, qui Lystram fugiunt, ubi Paulus claudum a matris utero curat: populumque ac sacerdotes ob id ipsis tanquam diis sacrificare volentes aegre compescunt: sed concitata a Iudaeis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, et pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset, ipse et Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, et presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

1. Factum est autem Iconii, ut simul introirent in synagogam Iudaeorum, et loquerentur, ita ut crederet Iudaeorum, et Graecorum copiosa multitudo.

2. Qui vero increduli fuerunt Iudaei, suscitaverunt, et ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres.

3. Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiae suae, dante signa, et prodigia fieri per manus eorum.

4. Divisa est autem multitudo civitatis: et quidam quidem erant cum Iudaeis, quidam vero cum Apostolis.

5. Cum autem factus esset impetus Gentilium, et Iudaeorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, et lapidarent eos,

6. Intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniae Lystram, et Derben, et universam in circuitu regionem, et ibi evangelizantes erant.

7. Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suae, qui numquam ambulaverat.

8. Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, et videns quia fidem haberet ut salvus fieret,

9. Dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit, et ambulabat.

10. Turbae autem cum vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11. Et vocabant Barnabam Iovem, Paulum vero Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12. Sacerdos quoque Iovis, qui erat ante civitatem, tauros, et coronas ante ianuas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13. Quod ubi audierunt Apostoli, Barnabas, et Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas clamantes,

14. Et dicentes: Viri, quid haec facitis? et nos mortales sumus, similes vobis homines, annunciantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, (a) qui fecit caelum, et terram, et mare, et omnia, quae in eis sunt: (a) Gen. 1, 1. Psal. 145, 6. Apoc. 14, 7.

15. Qui in praeteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de caelo, dans pluvias, et tempora fructifera, implens cibo, et laetitia corda nostra.

17. Et haec dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18. Supervenerunt autem quidam ab Antiochia, et Iconio Iudaei: et persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.

19. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, et postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

20. Cumque evangelizassent civitati illi, et docuissent multos, reversi sunt Lystram, et Iconium, et Antiochiam,

21. Confirmantes animas discipulorum, exhortantesque ut permanerent in fide: et quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22. Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, et orassent cum ieiunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.

23. Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphyliam,

24. Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

(b) Sup. 13, 1. 25. (b) Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiae Dei in opus, quod compleverunt.

26. Cum autem venissent, et congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, et quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

CAPUT XV.

Orta Antiochiae seditione propter Iudaeos, volentes gentes ad eum conversas circumcidi, Paulus et Barnabas rem ad apostolos referunt: qui post Petri et Iacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca in quibus praedicaverat, separatur a Barnaba, eo quod nollet Ioannem assumi.

1. Et quidam descendentes de Iudaea, docebant fratres: (c) Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari. (c) Gal. 5, 2.

2. Facta ergo seditione non minima Paulo, et Barnabae adversus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus, et Barnabas, et quidam alii ex aliis ad Apostolos, et presbyteros in Ierusalem super hac quaestione.

3. Illi ergo deducti ab Ecclesia pertransibant Phoenicem, et Samariam, narrantes conversionem Gentium: et faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4. Cum autem venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, et ab Apostolis, et senioribus, annunciantes quanta Deus fecisset cum illis.

5. Surrexerunt autem quidam de haeresi Pharisaeorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, praecipere quoque servare legem Moysi.

6. Conveneruntque Apostoli, et seniores videre de verbo hoc.

7. Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: (d) Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelii, et credere. (d) Sup. 10, 20.

8. Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, (e) dans illis Spiritum sanctum, sicut et nobis, (e) Sup. 10, 45.

9. Et nihil discrevit inter nos et illos, fide purificans corda eorum.

10. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?

11. Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus salvari, quemadmodum et illi.

12. Tacuit autem omnis multitudo: et audiebant Barnabam, et Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa, et prodigia in Gentibus per eos.

13. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

14. Simon narravit quemadmodum primum Deus visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo.

15. Et huic concordant verba Prophetarum, sicut scriptum est:

16. (f) Post haec revertar, et reaedificabo tabernaculum David, quod decidit: et diruta eius reaedificabo, et erigam illud: (f) Amos 9, 11.

17. Ut requirant ceteri hominum Dominum, et omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens haec.

18. Notum a saeculo est Domino opus suum.

19. Propter quod ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20. Sed scribere ad eos ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum, et fornicatione, et suffocatis, et sanguine.

21. Moyses enim a temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui eum praedicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22. Tunc placuit Apostolis, et senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, et mittere Antiochiam cum Paulo, et Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barsabas, et Silam viros primos in fratribus,

23. Scribentes per manus eorum. Apostoli et seniores fratres, his, qui sunt Antiochiae, et Syriae, et Ciliciae fratribus ex Gentibus, salutem.

24. Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus:

25. Placuit nobis collectis in unum, eligere viros, et mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, et Paulo,

26. Hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi.
27. Misimus ergo Iudam, et Silam, qui et ipsi vobis verbis referent eadem.
28. Visum est enim Spiritui sancto, et nobis nihil ultra imponere vobis oneris quam haec necessaria:
29. Ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione, a quibus custodientes vos, bene agetis. Valete.
30. Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: et congregata multitudine tradiderunt epistolam.
31. Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione.
32. Iudas autem, et Silas, et ipsi cum essent Prophetae, verbo plurimo consolati sunt fratres, et confirmaverunt.
33. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos, qui miserant illos.
34. Visum est autem Silae ibi remanere: Iudas autem solus abiit Ierusalem.
35. Paulus autem, et Barnabas demorabantur Antiochiae docentes: et evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.
36. Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus praedicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.
37. Barnabas autem volebat secum assumere et Ioannem, qui cognominabatur Marcus.
38. Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, et non isset cum eis in opus) non debere recipi.
39. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, et Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.
40. Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiae Dei a fratribus.
41. Perambulabat autem Syriam, et Ciliciam, confirmans Ecclesias: praecipiens custodire praecepta Apostolorum, et seniorum.

CAPUT XVI.

Paulus Lystris assumptum Timotheum circumcidit, et per varias civitates tradit servanda apostolorum dogmata: vetantur a Spiritu sancto praedicare in Asia et Bithynia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam, proficiscuntur: primumque Philippis praedicantes, hospitia excipiuntur apud Lydiam: sed eiecto per Paulum spiritu pythone, virgis caesi mittuntur in carcerem: ubi facto terraemotu, solutisque eorum vinculis, custos carceris convertitur: postero que die magistratus orant ut civitatem egrediantur.

1. Pervenit autem Derben, et Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudaeae fidelis, patre Gentili.
2. Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant, et Iconio fratres.
3. Hunc voluit Paulus secum proficisci: et assumens circumcidit eum propter Iudaeos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Gentilis.
4. Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quae erant decreta ab Apostolis et senioribus, qui erant Ierosolymis.
5. Et Ecclesiae quidem confirmabantur fide, et abundabant numero quotidie.
6. Transeuntes autem Phrygiam, et Galatiae regionem, vetati sunt a Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.
7. Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: et non permisit eos Spiritus Iesu.
8. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem:
9. Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, et deprecans eum, et dicens: Transiens in Macedoniam, adiuva nos.
10. Ut autem visum vidit, statim quaesivimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis.
11. Navigantes autem a Troade, recto cursu venimus Samothraciam, et sequenti die Neapolim:
12. Et inde Philippos, quae est prima partis Macedoniae civitas, colonia. Eramus autem in hac Urbe diebus aliquot, conferentes.
13. Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, ubi videbatur oratio esse: et sedentes loquebamur mulieribus, quae convenerant.
14. Et quaedam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit: cuius Dominus aperuit cor intendere his, quae dicebantur a Paulo.
15. Cum autem baptizata esset, et domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, et manete. Et coegit nos.
16. Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quae quaestum magnum praestabat dominis suis divinando.
17. Haec subsecuta Paulum, et nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis.
18. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, et conversus, spiritui dixit: Praecipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.
19. Videntes autem domini eius quia exivit spes quaestus eorum, apprehendentes Paulum, et Silam perduxerunt in forum ad principes:
20. Et offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint Iudaei:
21. Et annunciant morem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani.
22. Et cucurrit plebs adversus eos: et magistratus, scissis tunicis eorum, (a) iusserunt eos virgis caedi. (a) 2 Cor. 11, 25. Phil. 1, 13. 1 Thess. 2, 2.
23. Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, praecipientes custodi ut diligenter custodiret eos.
24. Qui cum tale praeceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, et pedes eorum strinxit ligno.
25. Media autem nocte Paulus, et Silas orantes, laudabant Deum: et audiebant eos, qui in custodia erant.
26. Subito vero terraemotus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: et universorum vincula soluta sunt.
27. Expergefactus autem custos carceris, et videns ianuas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, aestimans fugisse vinctos.
28. Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.

29. Petitoque lumine, introgressus est: et tremefactus procidit Paulo et Silae ad pedes:

30. Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam?

31. At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum: et salvus eris tu, et domus tua.

32. Et locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus, qui erant in domo eius.

33. Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum: et baptizatus est ipse, et omnis domus eius continuo.

34. Cumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, et laetatus est cum omni domo sua credens Deo.

35. Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos.

36. Nunciavit autem custos carceris verba haec Paulo: Quia miserunt magistratus ut dimittamini, nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37. Paulus autem dixit eis: Caesos nos publice, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, et nunc occulte nos eiiciunt? Non ita: sed veniant,

38. Et ipsi nos eiiciant. Nunciaverunt autem magistratibus lictores verba haec. Timueruntque audito quod Romani essent:

39. Et venientes deprecati sunt eos, et educentes rogabant ut egrederentur de Urbe.

40. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: et visis fratribus consolati sunt eos, et profecti sunt.

CAPUT XVII.

Facto Thessalonicae magno fructu per Pauli praedicationem, concitatur adversus eum a Iudaeis seditio, similiter et Beroeae: Paulus Athenis cum Iudaeis et philosophis disserit, ac Dionysium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis.

1. Cum autem perambulassent Amphipolim, et Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudaeorum.

2. Secundum consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, et per sabbata tria disserebat eis de Scripturis,

3. Adaperiens et insinuans quia Christum oportuit pati, et resurgere a mortuis: et quia hic est Iesus Christus, quem ego annuncio vobis.

4. Et quidam ex eis crediderunt, et adiuncti sunt Paulo, et Silae, et de colentibus, Gentilibusque multitudo magna, et mulieres nobiles non paucae.

5. Zelantes autem Iudaei, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, et turba facta, concitaverunt civitatem: et assistentes domui Iasonis quaerebant eos producere in populum.

6. Et cum non invenissent eos, trahebant Iasonem, et quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi, qui Urbem concitant, et huc venerunt,

7. Quos suscepit Iason, et hi omnes contra decreta Caesaris faciunt, regem alium dicentes esse, Iesum.

8. Concitaverunt autem plebem, et principes civitatis audientes haec.

9. Et accepta satisfactione a Iasone, et a ceteris, dimiserunt eos.

10. Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum, et Silam in Beroeam. Qui cum venissent, in synagogam Iudaeorum introierunt.

11. Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonicae, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si haec ita se haberent.

12. Et multi quidem crediderunt ex eis, et mulierum Gentilium honestarum, et viri non pauci.

13. Cum autem cognovissent in Thessalonica Iudaei, quia et Beroeae praedicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt et illuc commoventes, et turbantes multitudinem.

14. Statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem, et Timotheus remanserunt ibi.

15. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, et accepto mandato ab eo ad Silam, et Timotheum ut quam celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16. Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, videns idololatriae deditam civitatem.

17. Disputabat igitur in synagoga cum Iudaeis, et colentibus, et in foro, per omnes dies ad eos, qui aderant.

18. Quidam autem Epicurei, et Stoici philosophi disserebant cum eo, et quidam dicebant: Quid vult seminiverbius hic, dicere? Alii vero: Novorum daemoniorum videtur annunciator esse: quia Iesum, et resurrectionem annunciabat eis.

19. Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quae est haec nova, quae a te dicitur, doctrina?

20. Nova enim quaedam infers auribus nostris: Volumus ergo scire quidnam velint haec esse.

21. (Athenienses autem omnes, et advenae hospites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

22. Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosiores vos video.

23. Praeteriens enim, et videns simulacra vestra, inveni et aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.

24. (a) Deus, qui fecit mundum, et omnia quae in (a) Gen. 1. 1.
eo sunt, hic caeli et terrae cum sit Dominus, (b) non (b) Sup. 7. 48.
in manufactis templis habitat,

25. Nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, et inspirationem, et omnia:

26. Fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terrae, definiens statuta tempora, et terminos habitationis eorum,

27. Quaerere Deum si forte attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum.

28. In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus: sicut et quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Ipsius enim et genus sumus.

29. Genus ergo cum simus Dei, non debemus aestimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturae artis, et cogitationis hominis, Divinum esse simile.

30. Et tempora quidem huius ignorantiae despiciens Deus, nunc annunciat hominibus ut omnes ubique poenitentiam agant,

31. Eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in aequitate, in viro, in quo statuit, fidem praebens omnibus, suscitans eum a mortuis.

32. Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

33. Sic Paulus exivit de medio eorum.
34. Quidam vero viri adhaerentes ei, crediderunt: in quibus et Dionysius Areopagita, et mulier nomine Damaris, et alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam: et quamquam ad eius praedicationem blasphemarent Iudaei, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertendum: verum post sesquiannum accusatur a Iudaeis apud Gallionem proconsulem, et post multos dies venit Ephesum, ac variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Iudaeos convincit, ostendens ex scripturis Iesum esse Christum, quanquam tantum nosset baptisma Ioannis.

1. Post haec egressus ab Athenis, venit Corinthum:
2. Et inveniens quendam Iudaeum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, et Priscillam uxorem eius, (eo quod praecepisset Claudius discedere omnes Iudaeos a Roma, accessit ad eos.
3. Et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos, et operabatur: (erant autem scenofactoriae artis.)
4. Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebatque Iudaeis, et Graecis.
5. Cum venissent autem de Macedonia Silas et Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudaeis esse Christum Iesum.
6. Contradicentibus autem eis, et blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.
7. Et migrans inde, intravit in domum cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deum, cuius domus erat coniuncta synagogae.
8. Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: et multi Corinthiorum audientes credebant, et baptizabantur.
9. Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, et ne taceas:
10. Propter quod ego sum tecum: et nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate.
11. Sedit autem ibi annum et sex menses, docens apud eos verbum Dei.
12. Gallione autem proconsule Achaiae, insurrexerunt uno animo Iudaei in Paulum, et adduxerunt eum ad tribunal,
13. Dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.
14. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum o viri Iudaei, recte vos sustinerem.
15. Si vero quaestiones sunt de verbo, et nominibus, et lege vestra, vos ipsi videritis: Iudex ego horum nolo esse.
16. Et minavit eos a tribunali.
17. Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagogae, percutiebant eum ante tribunal: et nihil eorum Gallioni curae erat.
18. Paulus vero cum adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (et cum eo Priscilla, et Aquila, qui sibi (a) totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.

(a) Num. 6, 18. Inf. 21, 24.

19. Devenitque Ephesum, et illos ibi reliquit. Ipse vero ingressus synagogam, disputabat cum Iudaeis.
20. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit,
21. Sed valefaciens, et dicens, Iterum revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.
22. Et descendens Caesaream, ascendit, et salutavit Ecclesiam, et descendit Antiochiam.
23. Et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, et Phrygiam, confirmans omnes discipulos.
24. Iudaeus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.
25. Hic erat edoctus viam Domini: et fervens spiritu loquebatur, et docebat diligenter ea, quae sunt Iesu, sciens tantum baptisma Ioannis.
26. Hic ergo coepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla et Aquila, assumpserunt eum, et diligentius exposuerunt ei viam Domini.
27. Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his, qui crediderant.
28. Vehementer enim Iudaeos revincebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum Iesum.

CAPUT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Ioannis tantum baptismate baptizatos, iubet in Iesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat, ibique praedicans multa edit signa: de Iudaeis qui non credentes conabantur nomine Iesu a Paulo praedicati adiurare daemonia: multi peccata confitentes libros superstitiosos exurunt: Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam aegre tandem sedat Alexander.

1. Factum est autem, cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, et inveniret quosdam Discipulos:
2. Dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.
3. Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptismate.
4. Dixit autem Paulus: (b) Ioannes baptizavit baptismo poenitentiae populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Iesum.

(b) Matth. 3, 11. Marc. 1, 8. Luc. 3, 16. Ioan. 1, 26. Sup. 1, 5. et 11, 16.

5. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu.
6. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis, et prophetabant.
7. Erant autem omnes viri fere duodecim.
8. Introgressus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, et suadens de regno Dei.
9. Cum autem quidam indurarentur, et non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cuiusdam.
10. Hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudaei atque Gentiles.
11. Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:
12. Ita ut etiam super languidos deferrentur a cor-

pore eius sudaria, et semicinctia, et recedebant ab eis languores, et spiritus nequam egrediebantur.

13. Tentaverunt autem quidam et de circumeuntibus Iudaeis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus praedicat.

14. Erant autem quidam Iudaei Scevae principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

15. Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Iesum novi, et Paulum scio: vos autem qui estis?

16. Et insiliens in eos homo, in quo erat daemonium pessimum, et dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi, et vulnerati effugerent de domo illa.

17. Hoc autem notum factum est omnibus Iudaeis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: et cecidit timor super omnes illos, et magnificabatur nomen Domini Iesu.

18. Multique credentium veniebant confitentes, et annunciantes actus suos.

19. Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus: et computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20. Ita fortiter crescebat verbum Dei, et confirmabatur.

21. His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu, transita Macedonia et Achaia ire Ierosolymam, dicens: quoniam postquam fuero ibi, oportet me et Romam videre.

22. Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum, et Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

23. Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.

24. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens aedes argenteas Dianae, praestabat artificibus non modicum quaestum:

25. Quos convocans, et eos, qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26. Et videtis, et auditis, quia non solum Ephesi, sed pene totius Asiae, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus fiunt.

27. Non solum autem haec periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed et magnae Dianae templum in nihilum reputabitur, sed et destrui incipiet maiestas eius, quam tota Asia, et orbis colit.

28. His auditis, repleti sunt ira, et exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29. Et impleta est civitas confusione, et impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio, et Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30. Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli.

31. Quidam autem et de Asiae principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum:

32. Alii autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: et plures nesciebant qua ex causa convenissent.

33. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudaeis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo.

34. Quem ut cognoverunt Iudaeum esse, vox facta una est omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35. Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesii, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnae Dianae, Iovisque prolis?

36. Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, et nihil temere agere.

37. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38. Quod si Demetrius, et qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, et proconsules sunt, accusent invicem.

39. Si quid autem alterius rei quaeritis: in legitima Ecclesia poterit absolvi.

40. Nam et periclitamur argui seditionis hodiernae: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cum haec dixisset, dimisit Ecclesiam.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniae et Graeciae, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychus cadens e tertio coenaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: et variis locis peragratis, advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur ut vigilantes sint in regenda ecclesia, praedicens quod non essent amplius eum visuri.

1. Postquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis, et exhortatus eos, valedixit, et profectus est ut iret in Macedoniam.

2. Cum autem perambulasset partes illas, et exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Graeciam:

3. Ubi cum fecisset menses tres, factae sunt illi insidiae a Iudaeis navigaturo in Syriam: habuitque consilium ut reverteretur per Macedoniam.

4. Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Beroeensis, Thessalonicensium vero Aristarchus, et Secundus, et Gaius Derbeus, et Timotheus: Asiani vero Tychicus, et Trophimus.

5. Hi cum praecessissent, sustinuerunt nos Troade:

6. Nos vero navigavimus post dies Azymorum a Philippis, et venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7. Una autem Sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem.

8. Erant autem lampades copiosae in coenaculo, ubi eramus congregati.

9. Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno gravi, disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio coenaculo deorsum, et sublatus est mortuus.

10. Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum: et complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11. Ascendens autem, frangensque panem, et gustans, satisque allocutus usque in lucem, sic profectus est.

12. Adduxerunt autem puerum viventem, et consolati sunt non minime.

13. Nos autem ascendentes navem, navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus.

14. Cum autem convenisset nos in Asson, assumpto eo, venimus Mitylenen.

15. Et inde navigantes, sequenti die venimus contra Chium, et alia applicuimus Samum, et sequenti die venimus Miletum.

16. Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Ierosolymis.

17. A Mileto autem mittens Ephesum, vocavit maiores natu Ecclesiae.

18. Qui cum venissent ad eum, et simul essent, dixit eis: Vos scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim,

19. Serviens Domino cum omni humilitate, et lacrymis, et tentationibus, quae mihi acciderunt ex insidiis Iudaeorum:

20. Quomodo nihil subtraxerim utilium, quo minus annunciarem vobis, et docerem vos publice, et per domos,

21. Testificans Iudaeis, atque Gentilibus in Deum poenitentiam, et fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.

22. Et nunc ecce alligatus ego spiritu, vado in Ierusalem: quae in ea ventura sint mihi, ignorans:

23. Nisi quod Spiritus sanctus per omnes civitates mihi protestatur, dicens: quoniam vincula, et tribulationes Ierosolymis me manent.

24. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo consummem cursum meum, et ministerium verbi, quod accepi a Domino Iesu, testificari Evangelium gratiae Dei.

25. Et nunc ecce ego scio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transivi praedicans regnum Dei.

26. Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium.

27. Non enim subterfugi, quominus annunciarem omne consilium Dei vobis.

28. Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

29. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se.

31. Propter quod vigilate memoria retinentes: quoniam per triennium nocte et die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum.

32. Et nunc commendo vos Deo, et verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare, et dare hereditatem in sanctificatis omnibus.

33. Argentum, et aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut

(a) 1 Cor. 4, 12. 1 Thess. 2, 9. 2 Thess. 3, 8. 34. Ipsi scitis: (a) quoniam ad ea, quae mihi opus erant, et his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istae.

35. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare, quam accipere.

36. Et cum haec dixisset, positis genibus suis oravit cum omnibus illis.

37. Magnus autem fletus factus est omnium: et procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum,

38. Dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Ierosolymam tendenti post varias navigationes, vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amicorum lacrymis averti potest ne ascendat Ierusalem, paratus pro Christo etiam mortem subire: cumque Ierusalem pervenisset, Iacobus ipsi suadet ut cum quinque viris votum habentibus se sanctificet; quod cum faceret, rapitur a Iudaeis, sed ex eorum manibus eripitur a tribuno, a quo catenis alligatus ducitur in castra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

1. Cum autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Coum, et sequenti die Rhodum, et inde Pataram.

2. Et cum invenissemus navem transfretantem in Phoenicen, ascendentes navigavimus.

3. Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram, navigavimus in Syriam, et venimus Tyrum: ibi enim navis expositura erat onus.

4. Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Ierosolymam.

5. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus, et filiis usque foras civitatem: et positis genibus in littore, oravimus.

6. Et cum valefecissemus invicem, ascendimus navem: illi autem redierunt in sua.

7. Nos vero navigatione expleta a Tyro descendimus Ptolemaidam: et salutatis fratribus, mansimus die una apud illos.

8. Alia autem die profecti, venimus Caesaream. Et intrantes domum Philippi evangelistae, (b) qui erat unus de septem, mansimus apud eum. (b) Sup. 6, 5.

9. Huic autem erant quatuor filiae virgines prophetantes.

10. Et cum moraremur per dies aliquot, supervenit quidam a Iudaea propheta, nomine Agabus.

11. Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pauli: et alligans sibi pedes, et manus dixit: Haec dicit Spiritus sanctus: Virum, cuius est zona haec, sic alligabunt in Ierusalem Iudaei, et tradent in manus Gentium.

12. Quod cum audissemus, rogabamus nos, et qui loci illius erant, ne ascenderet Ierosolymam.

13. Tunc respondit Paulus, et dixit: Quid facitis flentes, et affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed et mori in Ierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu.

14. Et cum ei suadere non possemus, quievimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15. Post dies autem istos praeparati, ascendebamus in Ierusalem.

16. Venerunt autem et ex discipulis a Caesarea nobiscum, adducentes secum apud quem hospitaremur Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17. Et cum venissemus Ierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesque collecti sunt seniores.

19. Quos cum salutasset, narrabat per singula, quae Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.

20. At illi cum audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot millia sunt in Iudaeis, qui crediderunt, et omnes aemulatores sunt legis.

21. Audierunt autem de te quia discessionem doceas a Moyse eorum, qui per Gentes sunt, Iudaeorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi.

22. Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.

23. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se.

24. His assumptis, sanctifica te cum illis: et impende in illis (a) ut radant capita: et scient omnes quia quae de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas et ipse custodiens legem.

(a) Num. 6, 18. Sup. 18, 18.

25. De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, (b) nos scripsimus, iudicantes ut abstineant se ab idolis immolato, et sanguine, et suffocato, et fornicatione.

(b) Sup. 15, 20, 29.

26. Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum, annuncians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27. Dum autem septem dies consummarentur, hi, qui de Asia erant, Iudaei, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, et iniecerunt ei manus, clamantes:

28. Viri Israelitae, adiuvate: hic est homo, qui adversus populum, et legem, et locum hunc, omnes ubique docens, insuper et Gentiles induxit in templum, et violavit sanctum locum istum.

29. Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem aestimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus.

30. Commotaque est civitas tota, et facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: et statim clausae sunt ianuae.

31. Quaerentibus autem eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ierusalem.

32. Qui statim assumptis militibus, et centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum, et milites, cessaverunt percutere Paulum.

33. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, et iussit eum alligari catenis duabus: et interrogabat quis esset, et quid fecisset.

34. Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere prae tumultu, iussit duci eum in castra.

35. Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter vim populi.

36. Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

37. Et cum coepisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Graece nosti?

38. Nonne tu es Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, et eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

39. Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Iudaeus a Tarso Ciliciae, non ignotae civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, et magno silentio facto, allocutus est lingua Hebraea, dicens:

CAPUT XXII.

Ubi Paulus in sui excusationem narrasset suae conversionis ordinem, vociferantur Iudaei ipsum de terra tollendum, eo quod diceret se a Deo missum fuisse ad praedicandum gentibus; a tribuno autem iussus flagellis caedi et torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

1. Viri fratres, et patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2. Cum audissent autem quia Hebraea lingua loqueretur ad illos, magis praestiterunt silentium.

3. Et dicit: Ego sum vir Iudaeus, natus in Tarso Ciliciae, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus iuxta veritatem paternae legis, aemulator legis, sicut et vos omnes estis hodie:

4. (c) Qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans et tradens in custodias viros ac mulieres, (c) Sup. 8, 3.

5. Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, et omnes maiores natu, (d) a quibus et epistolas (d) Sup. 9, 2.
accipiens ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Ierusalem ut punirentur.

6. Factum est autem, eunte me, et appropinquante Damasco media die, subito de caelo circumfulsit me lux copiosa:

7. Et decidens in terram, audivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8. Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.

9. Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt eius, qui loquebatur mecum.

10. Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: et ibi tibi dicetur de omnibus, quae te oporteat facere.

11. Et cum non viderem prae claritate luminis illius, ad manum deductus a comitibus, veni Damascum.

12. Ananias autem quidam, vir secundum legem testimonium habens ab omnibus cohabitantibus Iudaeis,

13. Veniens ad me, et astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

14. At ille dixit: Deus patrum nostrorum praeordinavit te, ut cognosceres voluntatem eius, et videres iustum, et audires vocem ex ore eius:

15. Quia eris testis illius ad omnes homines eorum, quae vidisti, et audisti.

16. Et nunc quid moraris? Exurge, et baptizare, et ablue peccata tua invocato nomine ipsius.

17. Factum est autem revertenti mihi in Ierusalem, et oranti in templo, fieri me in stupore mentis,

18. Et videre illum dicentem mihi: Festina, et exi velociter ex Ierusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

19. Et ego dixi: Domine ipsi sciunt (e) quia ego eram concludens in carcerem, et caedens per synagogas eos, qui credebant in te: (e) Sup. 8, 3.

20. Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, (f) ego astabam, et consentiebam, et custodiebam vestimenta interficientium illum. (f) Sup. 7, 58.

21. Et dixit ad me: Vade quoniam ego in nationes longe mittam te.

22. Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, et levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim fas est eum vivere.

23. Vociferantibus autem eis, et proiicientibus vestimenta sua, et pulverem iactantibus in aerem,

24. Iussit tribunus induci eum in castra, et flagellis caedi, et torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

25. Et cum astrinxissent eum loris, dicit astanti sibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum et indemnatum licet vobis flagellare?

26. Quo audito, Centurio accessit ad tribunum, et nunciavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo civis Romanus est.

27. Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

28. Et respondit tribunus: Ego multa summa ci-

vilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem et natus sum.

29. Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit, quia civis Romanus esset, et quia alligasset eum.

30. Postera autem die volens scire diligentius qua ex causa accusaretur a Iudaeis, solvit eum, et iussit sacerdotes convenire, et omne concilium, et producens Paulum, statuit inter illos.

CAPUT XXIII.

Paulus coram sacerdotibus et toto concilio principem sacerdotum qui ipsum iusserat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, sed excusat se quod nescisset esse principem sacerdotum, cumque ibidem dixisset se pharisaeum, et de resurrectione mortuorum iudicari, orta est inter pharisaeos et sadducaeos magna dissensio: Dominus nocte Paulum confortat, praedicens quod etiam Romae esset de ipso testificaturus: detecta multorum de occidendo Paulo coniuratione, tribunus mittit eum Caesaream militibus stipatum ad Felicem praesidem, scriptis ad eum litteris quae hic referuntur.

1. Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem.

2. Princeps autem sacerdotum Ananias praecepit astantibus sibi percutere os eius.

3. Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem, et contra legem iubes me percuti?

4. Et qui astabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis?

5. Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres quia prin-
(a) Ex. 22, 28. ceps est sacerdotum. Scriptum est enim: (a) Principem populi tui non maledices.

6. Sciens autem Paulus quia una pars esset Sadducaeorum, et altera Pharisaeorum, exclamavit in
(b) Phil. 3, 5. concilio: Viri fratres, (b) ego Pharisaeus sum, filius Pharisaeorum, de spe et resurrectione mortuorum ego iudicor.

7. Et cum haec dixisset, facta est dissensio inter Pharisaeos, et Sadducaeos, et soluta est multitudo.
(c) Matth. 22, 23. 8. (c) Sadducaei enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisaei autem utraque confitentur.

9. Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisaeorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut Angelus?

10. Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, et rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.

11. Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Constans esto: sicut enim testificatus es de me in Ierusalem, sic te oportet et Romae testificari.

12. Facta autem die collegerunt se quidam ex Iudaeis, et devoverunt se dicentes, neque manducaturos, neque bibituros donec occiderent Paulum.

13. Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant:

14. Qui accesserunt ad principes sacerdotum, et seniores, et dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.

15. Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero prius quam appropiet, parati sumus interficere illum.

16. Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit, et intravit in castra, nunciavitque Paulo.

17. Vocans autem Paulus ad se unum ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18. Et ille quidem assumens eum duxit ad tribunum, et ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19. Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, et interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?

20. Ille autem dixit: Iudaeis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo:

21. Tu vero ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere donec interficiant eum: et nunc parati sunt, expectantes promissum tuum.

22. Tribunus igitur dimisit adolescentem, praecipiens ne cui loqueretur quoniam haec nota sibi fecisset.

23. Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos ut eant usque Caesaream, et equites septuaginta, et lancearios ducentos a tertia hora noctis:

24. Et iumenta praeparate ut imponentes Paulum, salvum perducerent ad Felicem praesidem,

25. (Timuit enim ne forte raperent eum Iudaei, et occiderent, et ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam)

26. Scribens epistolam continentem haec:

CLAUDIUS Lysias optimo Praesidi, Felici salutem.

27. Virum hunc comprehensum a Iudaeis, et incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

28. Volensque scire causam, quam obiiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.

29. Quem inveni accusari de quaestionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30. Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuncians et accusatoribus ut dicant apud te, Vale.

31. Milites ergo secundum praeceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

32. Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

33. Qui cum venissent Caesaream, et tradidissent epistolam praesidi, statuerunt ante illum et Paulum.

34. Cum legisset autem, et interrogasset de qua provincia esset: et cognoscens quia de Cilicia,

35. Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitque in praetorio Herodis custodiri eum.

CAPUT XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice praeside a Tertullo Iudaeorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se christianum, et dixisse se de resurrectione mortuorum iudicari. Felix et Drusilla ipsius uxor Iudaea audiunt Paulum de fide christiana: cum autem non acciperet a Paulo pecuniam, reliquit eum vinctum successori suo Portio Festo.

1. Post quinque autem dies descendit princeps sa-

93

cerdotum, Ananias, cum senioribus quibusdam, et Tertullo quodam oratore, qui adierunt praesidem adversus Paulum.

2. Et citato Paulo coepit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, et multa corrigantur per tuam providentiam;

3. Semper et ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4. Ne diutius autem te protraham, oro, breviter audias nos pro tua clementia.

5. Invenimus hunc hominem pestiferum, et concitantem seditiones omnibus Iudaeis in universo orbe, et auctorem seditionis sectae Nazarenorum:

6. Qui etiam templum violare conatus est, quem et apprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare.

7. Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

8. Iubens accusatores eius ad te venire: a quo poteris ipse iudicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9. Adiecerunt autem et Iudaei, dicentes haec ita se habere.

10. Respondit autem Paulus, (annuente sibi Praeside dicere) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

11. Potes enim cognoscere quia non plus sunt mihi dies quam duodecim, ex quo ascendi adorare in Ierusalem:

12. Et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbae, neque in synagogis,

13. Neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14. Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt haeresim, sic deservio Patri, et Deo meo, credens omnibus, quae in Lege, et Prophetis scripta sunt:

15. Spem habens in Deum, quam et hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum, et iniquorum.

16. In hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, et ad homines semper.

17. Post annos autem plures eleemosynas facturus in gentem meam, veni, et oblationes, et vota.

(a) Sup. 21, 26. 18. (a) In quibus invenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu.

19. Quidam autem ex Asia Iudaei, quos oportebat apud te praesto esse, et accusare siquid haberent adversum me:

20. Aut hi ipsi dicant siquid invenerunt in me iniquitatis cum stem in concilio,

21. Nisi de una hac solummodo voce, qua clamavi

(b) Sup. 23, 6. inter eos stans: (b) Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie a vobis.

22. Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum Tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

23. Iussitque Centurioni custodire eum, et habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

24. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quae erat Iudaea, vocavit Paulum, et audivit ab eo fidem, quae est in Christum Iesum.

25. Disputante autem illo de iustitia, et castitate, et de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accersam te:

26. Simul et sperans, quod pecunia ei daretur a Paulo, propter quod et frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam praestare Iudaeis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Festus non obsequitur Iudaeis insidiose petentibus ut Paulus Ierosolymam ducatur; sed Caesareae audit eius accusatores et Pauli responsionem: qui a Festo requisitus an vellet de his iudicari Ierosolymis, appellat Caesarem: Festus Pauli causam regi Agrippae indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die iubente Festo adducitur coram Agrippa et Bernice.

1. Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Ierosolymam a Caesarea.

2. Adieruntque eum principes sacerdotum, et primi Iudaeorum adversus Paulum: et rogabant eum,

3. Postulantes gratiam adversus eum, ut iuberet perduci eum in Ierusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.

4. Festus autem respondit servari Paulum in Caesarea: se autem maturius profecturum.

5. Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.

6. Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo, aut decem, descendit Caesaream, et altera die sedit pro tribunali, et iussit Paulum adduci.

7. Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum, qui ab Ierosolyma descenderant Iudaei, multas, et graves causas obiicientes, quas non poterant probare,

8. Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudaeorum, neque in templum, neque in Caesarem quidquam peccavi.

9. Festus autem volens gratiam praestare Iudaeis, respondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascendere, et ibi de his iudicari apud me?

10. Dixit autem Paulus: Ad tribunal Caesaris sto, ibi me oportet iudicari: Iudaeis non nocui, sicut tu melius nosti.

11. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si vero nihil est eorum, quae hi accusant me, nemo potest me illis donare. Caesarem appello.

12. Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Caesarem appellasti? ad Caesarem ibis.

13. Et cum dies aliquot transacti essent: Agrippa rex, et Bernice descenderunt Caesaream ad salutandum Festum.

14. Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam est derelictus a Felice vinctus,

15. De quo cum essem Ierosolymis, adierunt me principes sacerdotum, et seniores Iudaeorum, postulantes adversus illum damnationem.

16. Ad quos respondi: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem prius quam is, qui accusatur, praesentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

17. Cum ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum.

18. De quo, cum stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum:

19. Quaestiones vero quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, et de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20. Haesitans autem ego de huiusmodi quaestione, dicebam si vellet ire Ierusolymam, et ibi iudicari de istis.

21. Paulo autem appellante ut servaretur ad Augusti cognitionem, iussi servari eum, donec mittam eum ad Caesarem.

22. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam et ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23. Altera autem die cum venisset Agrippa, et Bernice cum multa ambitione, et introissent in auditorium cum tribunis, et viris principalibus civitatis, iubente Festo, adductus est Paulus.

24. Et dicit Festus: Agrippa rex, et omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudaeorum interpellavit me Ierosolymis, petentes et acclamantes non oportere eum vivere amplius.

25. Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicavi mittere.

26. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, et maxime ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam.

27. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, et causas eius non significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, referens suae ad Christum conversionis ordinem, et se Iudaeis ac gentibus sub divina protectione praedicasse ostendens: Festoque ipsum ex nimio sciendi studio insanire dicenti respondet, omnesque optat esse christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Caesarem appellasset.

1. Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu coepit rationem reddere.

2. De omnibus, quibus accusor a Iudaeis, rex Agrippa, aestimo me beatum, apud te cum sim defensurus me hodie,

3. Maxime te sciente omnia, et quae apud Iudaeos sunt consuetudines, et quaestiones: propter quod obsecro patienter me audias.

4. Et quidem vitam meam a iuventute, quae ab initio fuit in gente mea in Ierosolymis, noverunt omnes Iudaei:

5. Praescientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundum certissimam sectam nostrae religionis vixi Pharisaeus.

6. Et nunc in spe, quae ad patres nostros repromissionis facta est a Deo, sto iudicio subiectus:

7. In quam duodecim tribus nostrae nocte ac die deservientes, sperant devenire. De qua spe accusor a Iudaeis, rex.

8. Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat?

9. Et ego quidem existimaveram, me adversus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere.

(a) Sup. 8, 3. 10. (a) Quod et feci Ierosolymis, et multos sanctorum ego in carceribus inclusi, a principibus sacerdotum potestate accepta: et cum occiderentur, detuli sententiam.

11. Et per omnes synagogas frequenter puniens eos, compellebam blasphemare: et amplius insaniens in eos, persequebar usque in exteras civitates.

(b) Sup. 9, 2. 12. In quibus (b) dum irem Damascum cum potestate, et permissu principum sacerdotum,

13. Die media in via, vidi, rex, de caelo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, et eos, qui mecum simul erant.

14. Omnesque nos cum decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare.

15. Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris.

16. Sed exurge, et sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum, et testem eorum, quae vidisti, et eorum, quibus apparebo tibi,

17. Eripiens te de populo, et gentibus, in quas nunc ego mitto te,

18. Aperire oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem, et de potestate satanae ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, et sortem inter sanctos per fidem, quae est in me.

19. Unde rex Agrippa, non fui incredulus caelesti visioni:

20. (c) Sed his, qui sunt Damasci primum, et Ierosolymis, et in omnem regionem Iudaeae, et Gentibus annunciabam, ut poenitentiam agerent, et converterentur ad Deum, digna poenitentiae opera facientes. (c) Sup. 13 et 14.

21. Hac ex causa me Iudaei, cum essem in templo, (d) comprehensum tentabant interficere. (d) Sup. 21, 31.

22. Auxilio autem adiutus Dei usque in hodiernum diem sto, testificans minori, atque maiori, nihil extra dicens quam ea, quae Prophetae locuti sunt futura esse, et Moyses,

23. Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annunciaturus est populo, et Gentibus.

24. Haec loquente eo, et rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multae te litterae ad insaniam convertunt.

25. Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Feste, sed veritatis, et sobrietatis verba loquor.

26. Scit enim de his rex, ad quem et constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum gestum est.

27. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.

28. Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me Christianum fieri.

29. Et Paulus: Opto apud Deum, et in modico, et in magno, non tantum te, sed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis et ego sum, exceptis vinculis his.

30. Et exurrexit rex, et praeses, et Bernice, et qui assidebant eis.

31. Et cum secessissent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iste.

32. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Caesarem.

CAPUT XXVII.

Paulus a centurione Iulio ducitur Romam versus, navigans per varia loca: adversante autem ipsis vento, vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: a quo, licet praediceret Paulus periculosam esse navigationem, discedentes, patiuntur ingentem tempestatem: tandemque, post Pauli consolationem, qui aerraus factam sibi de omnium salute revelationem, hortabatur eos ad cibum sumendum, passi naufragium omnes evadunt incolumes.

1. Ut autem iudicatum est navigare eum in Italiam,

et tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Iulio cohortis Augustae,

(a) Sup. 19, 29 et 20, 4. 2. (a) Ascendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Asiae loca, sustulimus, perseverante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi.

3. Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humane autem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, et curam sui agere.

4. Et inde cum sustulissemus, subnavigavimus Cyprum, propterea quod essent venti contrarii.

5. Et pelagus Ciliciae, et Pamphyliae navigantes, venimus Lystram, quae est Lyciae:

6. Et ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam.

7. Et cum multis diebus tarde navigaremus, et vix devenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretae iuxta Salmonem:

8. Et vix iuxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui iuxta erat civitas Thalassa.

9. Multo autem tempore peracto, et cum iam non esset tuta navigatio, eo quod et ieiunium iam praeteriisset, consolabatur eos Paulus,

10. Dicens eis: Viri, video quoniam cum iniuria, et multo damno non solum oneris, et navis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse navigatio.

11. Centurio autem gubernatori et nauclero magis credebat, quam his, quae a Paulo dicebantur.

12. Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phoenicen, hiemare, portum Cretae respicientem ad Africum, et ad Corum.

13. Aspirante autem Austro, aestimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam.

14. Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo.

15. Cumque arrepta esset navis, et non posset conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur.

16. In insulam autem quamdam decurrentes, quae vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17. Qua sublata, adiutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18. Valida autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt:

19. Et tertia die suis manibus armamenta navis proiecerunt.

20. Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, et tempestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostrae.

21. Et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique facere iniuriam hanc, et iacturam.

22. Et nunc suadeo vobis bono animo esse, amissio enim nullius animae erit ex vobis, praeterquam navis.

23. Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cuius sum ego, et cui deservio,

24. Dicens: Ne timeas Paule, Caesari te oportet assistere: et ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum.

25. Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26. In insulam autem quamdam oportet nos devenire.

27. Sed posteaquam quartadecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautae apparere sibi aliquam regionem.

28. Qui et summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: et pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

30. Nautis vero quaerentibus fugere de navi, cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent a prora anchoras extendere,

31. Dixit Paulus Centurioni, et militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis.

32. Tunc absciderunt milites funes scaphae, et passi sunt eam excidere.

33. Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes.

34. Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit.

35. Et cum haec dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: et cum fregisset, coepit manducare.

36. Animaequiores autem facti omnes, et ipsi sumpserunt cibum.

37. Eramus vero universae animae in navi ducentae septuaginta sex.

38. Et satiati cibo alleviabant navem, iactantes triticum in mare.

39. Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quemdam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, eiicere navem.

40. Et cum anchoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: et levato artemone secundum aurae flatum tendebant ad littus.

41. (b) Et cum incidissemus in locum dithalassum, impegerunt navem: et prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris. (b) 2 Cor. 11, 25.

42. Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: nequis cum enatasset, effugeret.

43. Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos, qui possent natare, emittere se primos, et evadere, et ad terram exire:

44. Et ceteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea, quae de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animae evaderent ad terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus ceterique ipsius comites humane a barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus a vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis insulae sanitati restituit, ac alios multos curat; et ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Iudaeorum causam exponit cur Caesarem appellaverit: dieque ab ipsis constituto praedicat de Christo, cuius verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia praedictum esse: et per biennium de fide in Christum praedicat omnibus ad ipsum accedentibus.

1. Et cum evasissemus, tunc cognovimus quia Me-

lita insula vocabatur. Barbari vero praestabant noe modicam humanitatem nobis.

2. Acceesa enim pyra, reficiebant eos omnes prepter imbrem, qui imminebat, et frigus.

3. Cum coagregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam multitudinem, et imposuisset super ignem, vipera a calore cum processisset, ievasit manum eius.

4. Ut vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eins, ad invicem dicebant: Utique homicida est homo hic, qui enm evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.

5. Et ille quidem exentiens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6. At iiii existimabant eum ie tumerem convertendum, et subito casurum, et mori. Diu autem illis axpectantibus, et videetihus nihil maii in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

7. In locis antem iilis erant praedin principis insulae, nemine Publii, qui nos suscipiens, tridne henigne exhibuit.

8. Centigit autem, patrem Pnblil febribus, et dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intravit: et cum erasset, et imposuisset ei manus, saivavit eum.

9. Que facto, omaes, qui in insula babebaet infirmitates, accedebant, et curabantur:

10. Qui etiam multis honoribus nos honeraverunt, et navigantibus impesueruet quae necessaria erant.

11. Post menses autem tres navigavimus ie navi Alexandrina, quae in insula biemaverat, eni erat insigne Castorum.

12. Et cum venissemus Syracusam, mansimus ibi tridne.

13. Iede circumlegentes devenimus Rheginm: et post unum diem flante Austro, secunda dia veeimus Puteoies;

14. Ubi inventis fratribus rogati sumus manere apud ees dies septem: et sic venimus Remam.

15. Et inde cum audissent fratres, ocenrrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16. Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite.

17. Post tertium antem diem convecavit primes Iudaeorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Ierosolymis traditus sum in manus Romanerum,

18. Qui cum interrogationem de me habnissent, veluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mertis in me.

19. Centradicentibus antem Iudaeis, coactus sum appellare Caesarem, nee quasi gentem meam habens aliquid accusare.

20. Prepter hanc igitur causam rogavi vos videre, et alioqui. Propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum.

21. At illi dixerunt ad eum: Nes neque litteras accepimus de te a Iudaea, neque adveniens aliquis fratrum eunciavit, aut locutus est quid de te malum.

22. Rogamus autem a te audire quae sentis: nam de secta hac netum est nobis quia ubique ei contradicitur.

23. Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Iesu ex Lege Moysi, et Prophetis a mane usque ad vesperam.

24. Et quidam credebant his, quae dicebantur: quidam vere non credebant.

25. Cumque invicem nen essent consentientes, discedebant dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad Patres nostros,

26. Dicens: (a) Vade ad populum istum, et dic ad ees: Aure audietis, et non intelligetis: et videntes videbitis, et non perspicietis.

(a) *Is.* 6, 9. *Matth.* 13, 14. *Marc.* 4, 12. *Luc.* 8, 10. *Ioan.* 12, 40. *Rom* 11, 8.

27. Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus graviter audierunt, et oculos sues compresserunt: ne forte videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanem eos.

28. Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, et ipsi audient.

29. Et cum haec dixisset, exierunt ab eo Iudaei, multam habentes inter se quaestionem.

30. Mansit autem biennio toto in suo conducto: et suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31. Praedicans regnum Dei, et docens quae sunt de Domino Iesu Christo cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD ROMANOS

CAPUT I.

Paulus commendato suo munere evangelico, ob magnum praedicandi evangelii zelum, optabat Romanos invisere; ostendens ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum a se abiecerunt, colendo creaturarum imagines, merito e Deo desertos: et in poenam illius in abominanda, quae hic recensentur, incidisse scelere.

1. Paulus, servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, (b) segregatus in Evangelium Dei,

(b) *Act.* 13, 2.

2. Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis

3. De Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem,

4. Qui praedestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri:

5. Per quem accepimus gratiam, et Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine eius,

6. In quibus estis et vos vocati Iesu Christi:

7. Omnibus qui sunt Romae, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.

8. Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annunciatur in universo mundo.

9. Testis enim mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio filii eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio

10. Semper in orationibus meis: obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

11. Desidero enim videre vos: ut aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis ad confirmandos vos:

12. Id est, simul consolari in vobis per eam, quae invicem est, fidem vestram, atque meam.

13. Nolo autem vos ignorare fratres: quia saepe proposui venire ad vos, (et prohibitus sum usque adhuc) ut aliquem fructum habeam et in vobis, sicut et in ceteris gentibus.

14. Graecis, ac Barbaris, sapientibus, et insipientibus debitor sum:

15. Ita (quod in me) promptum est et vobis, qui Romae estis, evangelizare.

16. Non enim erubesco Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Iudaeo primum, et Graeco.

17. Iustitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: (a) Iustus autem ex fide vivit.

(a) Hab. 2, 4. Gal. 3, 11. Hebr. 10, 38.

18. Revelatur enim ira Dei de caelo super omnem impietatem, et iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iniustitia detinent:

19. Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit.

20. Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, et divinitas: ita ut sint inexcusabiles.

21. (b) Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum:

(b) Eph. 4, 17.

22. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

23. (c) Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium.

(c) Ps. 105, 20. Ier. 11, 10.

24. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, (d) in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis:

(d) Inf. v. 27. et c. 6, 19. Ephes. 4, 19.

25. Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: et coluerunt, et servierunt creaturae potius quam Creatori, qui est benedictus in saecula. Amen.

26. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae. Nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum, qui est contra naturam.

27. Similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum sensum: ut faciant ea, quae non conveniunt,

29. Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones,

30. Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31. Insipientes, incompositos, sine affectione, absque foedere, sine misericordia.

32. Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Iudaeos redarguit qui ex data sibi lege gentes condemnabant, eadem ipsi patrantes, cum Deus unicuique redditurus sit iuxta ipsius opera: adeo ut etiam gentes, ea quae legis sunt naturali lumine praestantes, pro circumcisis habendae sint, easque iudicaturae, qui ex sola legis cognitione et carnis circumcisione gloriantur, contraria legi operantes.

1. Propter quod inexcusabilis es o homo omnis, qui iudicas. (e) In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quae iudicas.

(e) Matth. 7, 2.

2. Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt.

3. Existimas autem hoc o homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, et facis ea, quia tu effugies iudicium Dei?

4. An divitias bonitatis eius, et patientiae, et longanimitatis contemnis? (f) ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?

(f) Sap. 11, 24. et 12, 2. 2 Petr. 3, 9.

5. Secundum autem duritiam tuam, et impoenitens cor, thesaurizas tibi iram in die irae, et revelationis iusti iudicii Dei,

6. (g) Qui reddet unicuique secundum opera eius:

(g) Matth. 16, 27.

7. Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, et honorem, et incorruptionem quaerunt, vitam aeternam:

8. Iis autem, qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, et indignatio.

9. Tribulatio, et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum, et Graeci:

10. Gloria autem, et honor, et pax omni operanti bonum, Iudaeo primum, et Graeco:

11. (h) Non enim est acceptio personarum apud Deum.

12. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: et quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur:

13. (i) Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

(h) Deut. 10, 17. 2 Par. 19, 7. Iob 34, 19. Sap. 6, 8. Eccli. 35, 15. Act. 10, 34. Galat. 2, 6. Coloss. 3, 25.

(i) Matth. 7, 21. Iac. 1, 22.

14. Cum enim Gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

15. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,

16. In die, cum iudicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum per Iesum Christum.

17. Si autem tu Iudaeus cognominaris, et requiescis in lege, et gloriaris in Deo,

18. Et nosti voluntatem eius, et probas utiliora, instructus per legem,

19. Confidis teipsum esse ducem caecorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt,

20. Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae, et veritatis in lege.

21. Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui praedicas non furandum, furaris:

22. Qui dicis non moechandum, moecharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis:

23. Qui in lege gloriaris, per praevaricationem legis Deum inhonoras.

24. ((k) Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.)

(k) Is. 52, 5 Ezech. 36, 20

25. Circumcisio quidem prodest, si legem obser-

ves: si autem praevaricator legis sis, circumcisio tua praeputium facta est.

26. Si igitur praeputium iustitias legis custodiat: nonne praeputium illius in circumcisionem reputabitur?

27. Et iudicabit id, quod ex natura est praeputium, legem consummans, te, qui per litteram, et circumcisionem praevaricator legis es?

28. Non enim qui in manifesto, Iudaeus est: neque quae in manifesto, in carne, est circumcisio:

29. Sed qui in abscondito, iudaeus est: et circumcisio cordis in spiritu, non littera: cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Quodam modo praecellunt Iudaei propter factas illis a Deo promissiones, quae complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem et Iudaei et gentiles peccato sunt obnoxii: a quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1. Quid ergo amplius Iudaeo est? aut quae utilitas circumcisionis?

2. Multum per omnem modum. Primum quidem
(a) Inf. 9, 4. quia (a) credita sunt illis eloquia Dei.

3. Quid enim si quidam illorum non crediderunt?
(b) 2 Tim. 2, 13. (b) Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit.

(c) Ioan. 3, 33. 4. (c) Est autem Deus verax: (d) omnis autem homo
(d) Ps. 115, 11. mendax, sicut scriptum est: (e) Ut iustificeris in ser-
(e) Ps. 50, 6. monibus tuis: et vincas cum iudicaris.

5. Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6. (Secundum hominem dico.) Absit. alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?

7. Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc et ego tamquam peccator iudicor?

8. Et non (sicut blasphemamur, et sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio iusta est.

(f) Gal. 3, 22. 9. Quid ergo? praecellimus eos? Nequaquam. (f) Causati enim sumus Iudaeos, et Graecos omnes sub peccato esse,

(g) Ps. 13, 3. et 52, 4. 10. Sicut scriptum est: (g) Quia non est iustus quisquam:

11. Non est intelligens, non est requirens Deum.

12. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

(h) Ps. 5, 11. 13. (h) Sepulchrum patens est guttur eorum, lin-
(i) Ps. 139, 4. Iac. 3, 8. guis suis dolose agebant: (i) Venenum aspidum sub labiis eorum:

(k) Ps. 9, 7. 14. (k) Quorum os maledictione, et amaritudine plenum est:

(l) Is. 59, 7. Prov. 1, 16. 15. (l) Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem:

16. Contritio, et infelicitas in viis eorum:

17. Et viam pacis non cognoverunt:

(m) Ps. 35, 2. 18. (m) Non est timor Dei ante oculos eorum.

(n) Gal. 2, 16. 19. (n) Scimus autem quoniam quaecumque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur: ut omne os obstruatur, et subditus fiat omnis mundus Deo:

20. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata a lege et Prophetis.

22. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, et super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio.

23. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei.

24. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Iesu,

25. Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae suae propter remissionem praecedentium delictorum

26. In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, et iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi.

27. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

29. An Iudaeorum Deus tantum? nonne et Gentium? Immo et Gentium.

30. Quoniam quidem unus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, et praeputium per fidem.

31. Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAPUT IV.

Non ex legis operibus contingit iustificatio, sed ex fide in Deum, quae Abrahae reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcisionem, quam postea accepit; futurus, non lege, sed iustitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidit autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse quam uxor eius Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1. Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?

2. Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

3. Quid enim dicit Scriptura? (o) Credidit Abraham (o) Gen. 15, 6. Gal. 3, 6.
Deo: et reputatum est illi ad iustitiam. Iac. 2, 23.

4. Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

5. Ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiae Dei.

6. Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus:

7. (p) Beati, quorum remissae sunt iniquitates, et (p) Ps. 31, 1.
quorum tecta sunt peccata.

8. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

9. Beatitudo ergo haec in circumcisione tantum manet, an etiam in praeputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahae fides ad iustitiam.

10. Quomodo ergo reputata est? in circumcisione, an in praeputio? Non in circumcisione, sed in praeputio.

11. (q) Et signum accepit circumcisionis, signacu- (q) Gen. 17, 10. 11.
lum iustitiae fidei, quae est in praeputio: ut sit pater omnium credentium per praeputium, ut reputetur et illis ad iustitiam:

12. Et sit pater circumcisionis non iis tantum, qui sunt ex circumcisione, sed et iis, qui sectantur vestigia fidei, quae est in praeputio patris nostri Abrahae.

13. (r) Non enim per legem promissio Abrahae, (r) Gal. 3, 18. Hebr. 11, 9.
aut semini eius ut heres esset mundi: sed per iustitiam fidei.

14. Si enim qui ex lege, heredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

15. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex: nec praevaricatio.

16. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solum, sed et ei qui ex fide est Abrahae, qui pater est omnium nostrum

(a) Gen. 17,4. 17. (Sicut scriptum est: (a) Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, et vocat ea quae non sunt, tamquam ea quae sunt.

18. Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est
(b) Gen. 15,5. ei: (b) Sic erit semen tuum.

19. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum iam fere centum esset annorum: et emortuam vulvam Sarae:

20. In repromissione etiam Dei non haesitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo:

21. Plenissime sciens quia quaecumque promisit, potens est et facere.

22. Ideo et reputatum est illi ad iustitiam.

23. Non est autem scriptum tantum propter ipsum quia reputatum est illi ad iustitiam:

24. Sed et propter nos, quibus reputabitur cre-
(c) 1 Pet. 1, 21. dentibus in eum, (c) qui suscitavit Iesum Christum Dominum nostrum a mortuis,

25. Qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter iustificationem nostram.

CAPUT V.

Ex fide, inquit, iustificati non solum spe gloriamur, verum etiam in adversitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multo magis salvabit iam iustificatos per sanguinem ipsius: et sicut per unum Adae inobedientiam omnes peccavimus, et mortui sumus; ita per unius Christi obedientiam, ex multis delictis iustificamur ad vitam.

1. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum:

(d) Eph. 2,18. 2. (d) Per quem et habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, et gloriamur in spe gloriae filiorum Dei.

3. Non solum autem, sed et gloriamur in tribulatio-
(e) Iac. 1, 3. nibus: (e) scientes quod tribulatio patientiam operatur:

4. Patientia autem probationem, probatio vero spem,

5. Spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

6. Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi es-
(f) Hebr. 9, 14. 1 Petr. 3, 18 semus secundum tempus (f) pro impiis mortuus est?

7. Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.

8. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus,

9. Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

10. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii eius: multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius.

11. Non solum autem: sed et gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12. Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt:

13. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.

14. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adae, qui est forma futuri.

15. Sed non sicut delictum, ita et donum. si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit.

16. Et non sicut per unum peccatum, ita et donum. nam iudicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem.

17. Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiae, et donationis, et iustitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum.

18. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitae.

19. Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita et per unius obeditionem, iusti constituentur multi.

20. Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

21. Ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitae ambulemus; sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non amplius moriturus, resurrexit: non ergo iam obediamus peccato aut concupiscentiis, sed soluti a lege, liberatique per Christi gratiam a peccato, et servi facti iustitiae, tradamus membra nostra in obsequium iustitiae ad vitam, quae prius tradideramus immunditiae ad mortem.

1. Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2. Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

3. An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?

4. (g) Consepulti enim sumus cum illo per baptis- (g) Gal. 3, 27. Col. 2,12.
mum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a
mortuis per gloriam Patris, (h) ita et nos in novitate (h) Eph. 4, 23. Hebr. 12, 1. 1 Petr. 2, 1. et 4, 2.
vitae ambulemus.

5. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul et resurrectionis erimus.

6. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, et ultra non serviamus peccato.

7. Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato.

8. Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo:

9. Scientes quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

10. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11. Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Iesu Domino nostro.

12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ut obediatis concupiscentiis eius.

13. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tamquam

ex mortuis viventes: et membra vestra arma iustitiae Deo.

14. Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15. Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

(a) Ioan. 8, 34. 2 Petr. 2, 19. 16. (a) Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis eius, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad iustitiam?

17. Gratias autem Deo quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinae, in quam traditi estis.

18. Liberati autem a peccato, servi facti estis iustitiae.

19. Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiae, et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiae in sanctificationem.

20. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiae.

21. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22. Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam.

23. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita aeterna, in Christo Iesu Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris cuius vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus a lege, qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate spiritus: occasione autem legis peccatum indicantis, magis se exercuit et crevit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritualis: imo et nunc adversante carnis fomite allicimur, quantumvis repugnantes, ad ea quae secundum rationem detestamur, legique sunt contraria.

1. An ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit?

(b) 1 Cor. 7, 39. 2. (b) Nam quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri.

3. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4. Itaque fratres mei et vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6. Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litterae.

7. Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam

(c) Ex. 20, 17. Deut. 5, 21 concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: (c) Non concupisces.

8. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9. Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit.

10. Ego autem mortuus sum: et inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud occidit.

12. (d) Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et iustum, et bonum. (d) 1 Tim. 1, 8.

13. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14. Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum venundatus sub peccato.

15. Quod enim operor, non intelligo. non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16. Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.

17. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

18. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adiacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20. Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

21. Invenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet:

22. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem:

23. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis.

24. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?

25. Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit Christo per baptismum insitos ab omni damnatione esse liberos, qui non carnem sectantur, sed spiritum quem acceperunt; spiritum, inquam, adoptionis, qui Dei filios ac futurae gloriae cum Christo cohaeredes efficit: ad cuius gloriae revelationem non solum universa aspirat creatura, vanitati interim subiecta; sed et hi qui spiritus acceperunt primitias, illam certa spe expectant, spiritu eos roborante, et quid orandum sit instruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga suos exhibitam in Christo charitatem, asserens nihil posse eos a charitate Dei separare quae est in Christo Iesu.

1. Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu: qui non secundum carnem ambulant.

2. Lex enim spiritus vitae in Christo Iesu liberavit me a lege peccati et mortis.

3. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne,

4. Ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5. Qui enim secundum carnem sunt: quae carnis sunt, sapiunt. qui vero secundum spiritum sunt: quae sunt spiritus, sentiunt.

6. Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita, et pax.

7. Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest.
8. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.
9. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Siquis autem Spiritum Christi non habet: hic non est eius.
10. Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem.
11. Quod si Spiritus eius, qui suscitavit Iesum a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.
12. Ergo fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.
13. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.
14. Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.
(a) 2 Tim. 1, 7. (b) Gal. 4, 5. 15. (a) Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum (b) adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater).
16. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei.
17. Si autem filii, et heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut et conglorificemur.
18. Existimo enim quod non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.
19. Nam expectatio creaturae, revelationem filiorum Dei expectat.
20. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe:
21. Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei.
22. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc.
(c) Luc. 21, 28. 23. Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes: (c) et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.
24. Spe enim salvi facti sumus. Spes autem, quae videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?
25. Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus.
26. Similiter autem et Spiritus adiuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.
27. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.
28. Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti.
29. Nam quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.
30. Quos autem praedestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et iustificavit: quos autem iustificavit, illos et glorificavit.
31. Quid ergo dicemus ad haec? si Deus pro nobis, quis contra nos?
32. Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?
33. Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat,
34. Quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.
35. Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?
36. (Sicut scriptum est: (d) Quia propter te mortifica- (d) Ps. 43, 22.
mur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis.)
37. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.
38. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,
39. Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Propter Iudaeorum ruinam, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit Israelitis factas a Deo Abrahae filiis: nimirum cum illae non pertineant ad omnes carnales Abrahae filios, sed tantum ad eos qui ex Iudaeis et gentilibus gratuita Dei electione filii Abrahae per fidem constituuntur: Deus autem cuius vult miseretur, et quem vult indurat: Iudaei vero quia non ex fide Christi quem reiecerunt, sed ex legis operibus iustitiam quaerebant, sunt in sua iniquitate relicti, gentibus per fidem Christi iustificatis.

1. Veritatem dico in Christo, non mentior: testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:
2. Quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo.
3. (e) Optabam enim ego ipse anathema esse a (e) Act. 9, 2.
Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei se- 1 Cor. 15, 9.
cundum carnem,
4. Qui sunt Israelitae, quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa:
5. Quorum patres, et ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.
6. Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitae:
7. Neque qui semen sunt Abrahae, omnes filii:
(f) sed in Isaac vocabitur tibi semen: (f) Gen. 21, 12.
8. Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed
(g) qui filii sunt promissionis, aestimantur in semine. (g) Gal. 4, 28.
9. Promissionis enim verbum hoc est: (h) Secun- (h) Gen. 18, 10.
dum hoc tempus veniam: et erit Sarae filius.
10. Non solum autem illa: (i) sed et Rebecca ex (i) Gen. 25, 21.
uno concubitu habens, Isaac patris nostri.
11. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret)
12. Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei:
(k) Quia maior serviet minori, (k) Gen. 25, 23.
13. Sicut scriptum est: (l) Iacob dilexi, Esau au- (l) Mal. 1, 2.
tem odio habui.
14. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.
15. Moysi enim dicit: (m) Miserebor cuius mise- (m) Exod. 33, 19.
reor: et misericordiam praestabo cuius miserebor.
16. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

(a) *Ex.* 9, 16. 17. Dicit enim Scriptura Pharaoni: (*a*) Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: et ut annuncietur nomen meum in universa terra.

18. Ergo cuius vult miseretur, et quem vult indurat.

19. Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim eius quis resistit?

20. O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?
(b) *Sap.* 15, 7. *Isai* 45, 9. *Ierem.* 18, 6. (*b*) Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?

21. An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?

22. Quod si Deus volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa irae, apta in interitum,

23. Ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparavit in gloriam.

24. Quos et vocavit nos non solum ex Iudaeis, sed etiam ex Gentibus,

(c) *Osee* 2, 24. 1 *Petr.* 2, 10. 25. Sicut in Osee dicit: (*c*) Vocabo non plebem meam, plebem meam: et non dilectam, dilectam: et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.

(d) *Osee* 1, 10. 26. (*d*) Et erit: in loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.

(e) *Is.* 10, 22. 27. Isaias autem clamat pro Israel: (*e*) Si fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris, reliquiae salvae fient.

28. Verbum enim consummans, et abbrevians in aequitate: quia verbum breviatum faciet Dominus super terram.

(f) *Is.* 1, 9. 29. Et sicut praedixit Isaias: (*f*) Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorrha similes fuissemus.

30. Quid ergo dicemus? Quod gentes, quae non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem, quae ex fide est.

31. Israel vero sectando legem iustitiae, in legem iustitiae non pervenit.

32. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis,

(g) *Isai.* 8, 14. *et* 28, 16. 1 *Petr.* 2, 7. 33. Sicut scriptum est: (*g*) Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali: et omnis, qui credit in eum, non confundetur.

CAPUT X.

Orat apostolus pro Iudaeis, quos zelum Dei et legis habere asserit non secundum scientiam: nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus iustitiam quaerebant: de diversitate iustitiae ex operibus legis ab ea quae ex fide est, quae tam Iudaeo quam Graeco in Christum credenti communis est: ubique autem terrarum praedicata est Christi fides: quam repellentibus Iudaeis, susceperunt gentes.

1. Fratres, voluntas quidem cordis mei, et obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem.

2. Testimonium enim perhibeo illis quod aemulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.

3. Ignorantes enim iustitiam Dei, et suam quaerentes statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti.

4. Finis enim legis, Christus, ad iustitiam omni credenti.

5. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quae
(h) *Lev.* 18, 5. *Ez.* 20, 11. ex lege est, (*h*) qui fecerit homo, vivet in ea.

6. Quae autem ex fide est iustitia, sic dicit: (*i*) Ne
(i) *Deut.* 30, 12. dixeris in corde tuo: quis ascendet in caelum? id est, Christum deducere:

7. Aut quis descendet in abyssum? hoc est, Christum a mortuis revocare.

8. Sed quid dicit Scriptura? (*k*) Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod praedicamus. (k) *Deut* 30, 14.

9. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris.

10. Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

11. Dicit enim Scriptura: (*l*) Omnis, qui credit in (l) *Is.* 28, 16.
illum, non confundetur.

12. Non enim est distinctio Iudaei, et Graeci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum.

13. (*m*) Omnis enim, quicumque invocaverit nomen (m) *Ioel* 2,
Domini, salvus erit. 32. *Act.* 2, 21

14. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante?

15. Quomodo vero praedicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: (*n*) Quam speciosi pedes evangeli- (n) *Is.* 52, 7.
zantium pacem, evangelizantium bona! *Nah.* 1, 15.

16. Sed non omnes obediunt Evangelio. Isaias enim dicit: (*o*) Domine quis credidit auditui nostro? (o) *Is.* 53, 1.

17. Ergo fides ex auditu, auditus autem per ver- *Ioan.* 12, 38.
bum Christi.

18. Sed dico: Numquid non audierunt? (*p*) Et qui- (p) *Ps.* 18, 5.
dem in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.

19. Sed dico: Numquid Israel non cognovit? Primus Moyses dicit: (*q*) Ego ad aemulationem vos addu- (q) *Deut.* 32,
cam in non gentem: in gentem insipientem, in iram 21.
vos mittam.

20. Isaias autem audet, et dicit: (*r*) Inventus sum (r) *Is.* 65, 1.
a non quaerentibus me: palam apparui iis, qui me non interrogabant.

21. Ad Israel autem dicit: (*s*) Tota die expandi ma- (s) *Is.* 65, 2.
nus meas ad populum non credentem, et contradicentem.

CAPUT XI.

Deus quosdam ex populo iudaico gratuita sua electione sibi servavit, per fidem in Christum salvandos, reliquis ob incredulitatem in sua caecitate iuxta prophetarum vaticinia relictis, ac gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet apostolus ne adversus Iudaeos glorientur: quodque Iudaei ad tempus deserti tandem ad Christum convertentur, exclamans ob divinae sapientiae incomprehensibilitatem.

1. Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam et ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Beniamin:

2. Non repulit Deus plebem suam, quam praescivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum adversum Israel?

3. (*t*) Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria (t) 3 *Reg.* 19,
tua suffoderunt: et ego relictus sum solus, et quae- 10.
runt animam meam.

4. Sed quid dicit illi divinum responsum? (*u*) Reli- (u) 3 *Reg.*
qui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt 19, 18.
genua ante Baal.

5. Sic ergo et in hoc tempore reliquiae secundum electionem gratiae salvae factae sunt.

6. Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia.

7. Quid ergo? quod quaerebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri vero excaecati sunt:

(a) Isai. 6, 9. Matth. 13, 14. Ioan. 12, 40. Act. 28, 26. (b) Ps. 68, 23.

8. Sicut scriptum est: (a) Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.

9. Et David dicit: (b) Fiat mensa eorum in laqueum, et in captionem, et in scandalum, et in retributionem illis.

10. Obscurentur oculi eorum ne videant: et dorsum eorum semper incurva.

11. Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est Gentibus ut illos aemulentur.

12. Quod si delictum illorum divitiae sunt mundi, et diminutio eorum divitiae Gentium: quanto magis plenitudo eorum?

13. Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo,

14. Si quomodo ad aemulandum provocem carnem meam, et salvos faciam aliquos ex illis.

15. Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quae assumptio, nisi vita ex mortuis?

16. Quod si delibatio sancta est, et massa: et si radix sancta, et rami.

17. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, et socius radicis, et pinguedinis olivae factus es,

18. Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.

19. Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inserar.

20. Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.

21. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat.

22. Vide ergo bonitatem, et severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin et tu excideris.

23. Sed et illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterum inserere illos.

24. Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam olivam: quanto magis ii, qui secundum naturam, inserentur suae olivae?

25. Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc: (ut non sitis vobisipsis sapientes) quia caecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret,

26. Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum

(c) Is. 59, 20. est: (c) Veniet ex Sion, qui eripiat, et avertat impietatem a Iacob.

27. Et hoc illis a me testamentum: cum abstulero peccata eorum.

28. Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres.

29. Sine poenitentia enim sunt dona, et vocatio Dei.

30. Sicut enim aliquando et vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum:

31. Ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam: ut et ipsi misericordiam consequantur.

32. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.

33. O altitudo divitiarum sapientiae, et scientiae Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius!

34. (d) Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit? (d) Sap. 9, 13. Is. 40, 13. 1 Cor. 2, 16.

35. Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei?

36. Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula. Amen.

CAPUT XII.

Instruit Romanos ut a saeculi vanitate abstracti totos se Deo dedant, de susceptis donis non se efferentes, aut illorum limites transgredientes; sed in modum membrorum eiusdem corporis, omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quoque inimicis benefaciant.

1. Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, (e) ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. (e) Phil. 4, 18.

2. Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: (f) ut probetis quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta. (f) Eph. 5, 17. 1 Thess. 4, 3.

3. Dico enim per gratiam quae data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: (g) et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei. (g) 1 Cor. 12, 11. Eph. 4, 7.

4. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent:

5. Ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

6. Habentes autem donationes secundum gratiam, quae data est nobis, differentes: sive prophetiam secundum rationem fidei,

7. Sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina,

8. Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui praeest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate.

9. Dilectio sine simulatione. (h) Odientes malum, adhaerentes bono: (h) Amos 5, 15.

10. (i) Charitate fraternitatis invicem diligentes: Honore invicem praevenientes: (i) Eph. 4, 3. 1 Petr. 2, 17.

11. Sollicitudine non pigri: Spiritu ferventes: Domino servientes:

12. Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Orationi instantes:

13. Necessitatibus sanctorum communicantes: (k) Hospitalitatem sectantes. (k) Hebr. 13, 2. 1 Petr. 4, 9.

14. Benedicite persequentibus vos: benedicite, et nolite maledicere.

15. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:

16. Idipsum invicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos:

17. Nulli malum pro malo reddentes: (l) providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. (l) 2 Cor. 8, 21.

18. (m) Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: (m) Hebr. 12, 14.

19. (n) Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irae. scriptum est enim: (o) Mihi vindicta: ego retribuam, dicit Dominus. (n) Eccli. 28, 1. 2. 3. Matth. 5, 39. (o) Deut. 32, 35. Hebr. 10, 30.

20. (p) Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. (p) Prov. 25, 21.

21. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

CAPUT XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperent inferiores, etiam propter conscientiam, quanquam civilem tantum gerant magistratum, omnibusque debita reddant: de proximi dilectione, ad quam universa lex reducitur: et de tempore gratiae, ut transactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Christi virtutes.

(a) Sap. 6,4. 1 Petr. 2,13. 1. Omnis (a) anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi a Deo: quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt.

2. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:

3. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: et habebis laudem ex illa:

4. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit.

5. Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6. Ideo enim et tributa praestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.

(b) Matth. 22, 21. 7. (b) Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

8. Nemini quidquam debeatis: nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit.

(c) Exod. 20, 14. Deut. 5, 18. 9. Nam: (c) Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: (d) Diliges proximum tuum sicut teipsum.

(d) Lev. 19, 18. Matth. 22, 39. Marc. 12, 31. Gal. 5, 14. Iac. 2, 8. 10. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

11. Et hoc scientes tempus: quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.

12. Nox praecessit, dies autem appropinquavit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis.

(e) Luc. 21, 34. 13. Sicut in die honeste ambulemus: (e) non in comessationibus, et ebrietatibus, non in cubilibus, et impudicitiis, non in contentione, et aemulatione:

(f) Gal. 5, 16. 1 Petr. 2, 11. 14. (f) Sed induimini Dominum Iesum Christum, et carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt fovere, et non contemnere, et nec hi nec illi iudicare quemquam ob ciborum aut dierum discrimen, scientes quod omnes eumdem habeamus Dominum, cui et vivimus et morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est: et quanquam nullus cibus iam sit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra suam conscientiam.

1. Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.

2. Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducet.

3. Is, qui manducat non manducantem non spernat: et qui non manducat, manducantem non iudicet: Deus enim illum assumpsit.

(g) Iac. 4, 13. 4. (g) Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.

5. Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem: unusquisque in suo sensu abundet.

6. Qui sapit diem, Domino sapit: Et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, et gratias agit Deo.

7. Nemo enim nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur.

8. Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9. In hoc enim Christus mortuus est, et resurrexit: ut et mortuorum et vivorum dominetur.

10. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? (h) Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. (h) 2 Cor. 5, 10.

11. Scriptum est enim: (i) Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: et omnis lingua confitebitur Deo. (i) Isai. 45, 24. Phil. 2, 10.

12. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

13. Non ergo amplius invicem iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14. Scio, et confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

15. Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulas. (k) Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. (k) 1 Cor. 8, 11.

16. Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17. Non est enim regnum Dei esca, et potus: sed iustitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto:

18. Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus.

19. Itaque quae pacis sunt, sectemur: et quae aedificationis sunt, in invicem custodiamus.

20. Noli propter escam destruere opus Dei. (l) Omnia quidem sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. (l) Tit. 1, 15.

21. (m) Bonum est non manducare carnem, et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. (m) 1 Cor. 8, 13.

22. Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus, qui non iudicat semetipsum in eo, quod probat.

23. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.

CAPUT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre et sublevare imperfectiones, non suae, sed proximorum utilitati ac mutuae paci studentes: Christus iuxta factas patribus promissiones praedicavit Iudaeis; gentibus vero ex misericordia apostoli, non praeviis promissionibus. Excusat se Paulus quod liberius Romanis scripserit, tanquam gentium apostolus, ostendens quomodo sit hoc munus executus; dicens quod ad ipsos quoque sit venturus, ubi datam a Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Ierosolymitanae ecclesiae, petens ut pro se interim orent.

1. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, et non nobis placere.

2. Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad aedificationem.

(a) Ps. 68, 10. 3. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: (a) Improperia improperantium tibi ceciderunt super me.

4. Quaecumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, et consolationem Scripturarum, spem habeamus.

(b) 1 Cor. 1, 10. 5. Deus autem patientiae, et solatii (b) det vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum:

6. Ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, et patrem Domini nostri Iesu Christi.

7. Propter quod suscipite invicem, sicut et Christus suscepit vos in honorem Dei.

8. Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum:

(c) 2 Reg. 22, 50. Ps. 17, 50. 9. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: (c) Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine, et nomini tuo cantabo.

10. Et iterum dicit: Laetamini Gentes cum plebe eius.

(d) Psalm. 116, 1. 11. Et iterum: (d) Laudate omnes Gentes Dominum: et magnificate eum omnes populi:

(e) Is. 11, 10. 12. Et rursus Isaias ait: (e) Erit radix Iesse, et qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.

13. Deus autem spei repleat vos omni gaudio, et pace in credendo: ut abundetis in spe, et virtute Spiritus sancti.

14. Certus sum autem fratres mei et ego ipse de vobis, quoniam et ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.

15. Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam, quae data est mihi a Deo,

16. Ut sim minister Christi Iesu in Gentibus: sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta, et sanctificata in Spiritu sancto.

17. Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum.

18. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quae per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo et factis:

19. In virtute signorum, et prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Ierusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

20. Sic autem praedicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum aedificarem: sed sicut scriptum est:

(f) Is. 52, 15. 21. (f) Quibus non est annunciatum de eo, videbunt: et qui non audierunt, intelligent.

22. Propter quod et impediebar plurimum venire ad vos, et prohibitus sum usque adhuc.

23. Nunc vero ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iam praecedentibus annis:

24. Cum in Hispaniam proficisci coepero, spero quod praeteriens videam vos, et a vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fruitus fuero.

25. Nunc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare sanctis.

26. Probaverunt enim Macedonia, et Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem.

(g) 1 Cor. 9, 11. 27. Placuit enim eis: et debitores sunt eorum. (g) Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent et in carnalibus ministrare illis.

28. Hoc igitur cum consummavero, et assignavero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam.

29. Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam.

30. Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, et per charitatem sancti Spiritus, ut adiuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum,

31. Ut liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudaea, et obsequii mei oblatio accepta fiat in Ierusalem sanctis,

32. Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, et refrigerer vobiscum.

33. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat apostolus quosdam apud Romanos, propter nonnullas eorum praeeminentias nominatim salutandos; quosdam vero vitandos hortatur, et de aliis dicit quod salutant Romanos.

1. Commendo autem vobis Phoeben sororem nostram, quae est in ministerio Ecclesiae, quae est in Cenchris:

2. Ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis: et assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque astitit multis, et mihi ipsi.

3. Salutate (h) Priscam, et Aquilam adiutores meos in Christo Iesu; (h) Act. 18, 2. 26

4. (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed et cunctae ecclesiae Gentium)

5. Et domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epaenetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiae in Christo.

6. Salutate Mariam, quae multum laboravit in vobis.

7. Salutate Andronicum, et Iuniam cognatos, et concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui et ante me fuerunt in Christo.

8. Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Dño.

9. Salutate Urbanum adiutorem nostrum in Christo Iesu, et Stachyn dilectum meum.

10. Salutate Apellen probum in Christo.

11. Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12. Salutate Tryphaenam, et Tryphosam: quae laborant in Domino. Salutate Persidem charissimam, quae multum laboravit in Domino.

13. Salutate Rufum electum in Domino, et matrem eius, et meam.

14. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen: et qui cum eis sunt, fratres.

15. Salutate Philologum, et Iuliam, Nereum, et sororem eius, et Olympiadem, et omnes, qui cum eis sunt, sanctos.

16. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiae Christi.

17. Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui dissensiones, et offendicula praeter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, et declinate ab illis.

18. Huiuscemodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: et per dulces sermones, et benedictiones seducunt corda innocentium.

19. Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, et simplices in malo.

20. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

(a) Act. 16,1. 21. (a) Salutat vos Timotheus adiutor meus, et Lucius, et Iason, et Sosipater cognati mei.

22. Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23. Salutat vos Caius hospes meus, et universa Ecclesia. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, et Quartus, frater.

24. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

25. Ei autem, qui potens est vos confirmare iuxta Evangelium meum, et praedicationem Iesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus aeternis taciti,

26. (Quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum praeceptum aeterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27. Soli sapienti Deo, per Iesum Christum, cui honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD CORINTHIOS PRIMA

CAPUT I.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet quod de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quod missus ad praedicandum evangelium paucos baptizaverit; ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, et electos simplices: sicut et sita est salus in Christi morte, cuius praedicatio iudicatur mundo stultitia, credentibus vero virtus ac sapientia: ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

1. Paulus vocatus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, et Sosthenes frater,

2. Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorum, et nostro.

3. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.

4. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quae data est vobis in Christo Iesu:

5. Quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, et in omni scientia:

6. Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis:

7. Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi,

8. Qui et confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Iesu Christi.

(b) 1 Thess. 5, 24. 9. (b) Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem filii eius Iesu Christi Domini nostri.

10. Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem sententia.

11. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei ab iis, qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.

12. Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum
(c) Act. 18,24. dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem (c) Apollo: ego vero Cephae: ego autem Christi.

13. Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14. Gratias ago Deo, quod neminem vestrum ba-
(d) Act. 18,8. ptizavi, (d) nisi Crispum, et Caium:

15. Ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis.

16. Baptizavi autem et Stephanae domum: ceterum nescio si quem alium baptizaverim.

17. Non enim misit me Christus baptizare, sed evan-
(e) 2 Petr. 1, 16. Inf. 2, 1. gelizare: (e) non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi.

18. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis,
(f) Dei virtus est. (f) Rom. 1, 16.

19. Scriptum est enim: (g) Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. (g) Is. 29, 14.

20. (h) Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor (h) Is. 33, 18.
huius saeculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?

21. Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes.

22. Quoniam et Iudaei signa petunt, et Graeci sapientiam quaerunt:

23. Nos autem praedicamus Christum crucifixum: Iudaeis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam,

24. Ipsis autem vocatis Iudaeis, atque Graecis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam:

25. Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.

26. Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

27. Sed quae stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:

28. Et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea, quae non sunt, ut ea quae sunt destrueret:

29. Ut non glorietur omnis caro in conspectu eius.

30. Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui (i) Ierem. 23, 5.
factus est nobis sapientia a Deo, et (i) iustitia, et sanctificatio, et redemptio:

31. Ut quemadmodum scriptum est: (k) Qui glo- (k) Ierem. 9, 23. 24. 2 Cor. 10, 17.
riatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Ostendit Paulus se Christum et hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus praedicasse Corinthiis; quanquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quae solo Dei Spiritu cognosci potest: animalis enim homo non percipit quae Dei sunt.

1. Et ego, cum venissem ad vos, fratres, veni
(l) non in sublimitate sermonis, aut sapientiae, an- (l) Sup. 1, 17.
nuncians vobis testimonium Christi.

2. Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, et hunc crucifixum.

3. (m) Et ego in infirmitate, et timore, et tremore (m) Act. 18, 1.
multo fui apud vos:

(a) 2 Petr. 1, 16. 4. Et sermo meus, et praedicatio mea (a) non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus, et virtutis:

5. Ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

6. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam vero non huius saeculi, neque principum huius saeculi, qui destruuntur:

7. Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est, quam praedestinavit Deus ante saecula in gloriam nostram,

8. Quam nemo principum huius saeculi cognovit: si enim cognovissent, numquam Dominum gloriae crucifixissent.

(b) Is. 64, 4. 9. Sed sicut scriptum est: (b) Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis, qui diligunt illum:

10. Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

11. Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita et quae Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.

12. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis:

(c) Sup. 1, 17. et 2, 1. 4. 2 Petr. 1, 16. 13. (c) Quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14. Animalis autem homo non percipit ea, quae sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, et non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur.

15. Spiritualis autem iudicat omnia: et ipse a nemine iudicatur.

(d) Sap. 9, 13. Is. 40, 13. Rom. 11, 34. 16. (d) Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

CAPUT III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus praedicare recondita fidei mysteria: contendebant enim de his qui tantum ministri erant, cum solus Deus possit gratiae ac virtutum dare incrementum: soiusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene aut male superaedificaverit, patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministris gloriandum.

1. Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo,

2. Lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3. Cum enim sit inter vos zelus, et contentio: nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis?

4. Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli. Alius autem: Ego Apollo: nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus?

5. Ministri eius, cui credidistis, et unicuique sicut Dominus dedit.

6. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

7. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.

8. Qui autem plantat, et qui rigat, unum sunt.

(e) Psal. 61, 13. Matth. 16, 27. Rom. 2, 6. Galat. 6, 5. (e) Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

9. Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis.

10. Secundum gratiam Dei, quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superaedificat. Unusquisque autem videat quomodo superaedificet.

11. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.

12. Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, foenum, stipulam,

13. Uniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: et uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.

14. Si cuius opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet.

15. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit: sic tamen quasi per ignem.

16. Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis?

17. Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. (f) Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. (f) Infra 6, 19. 2 Cor. 6, 16.

18. Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat ut sit sapiens.

19. Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: (g) Comprehendam sapientes in astutia eorum. (g) Iob 5, 13.

20. Et iterum: (h) Dominus novit cogitationes sapientium quoniam vanae sunt. (h) Ps. 93, 11.

21. Nemo itaque glorietur in hominibus.

22. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive praesentia, sive futura: omnia enim vestra sunt:

23. Vos autem Christi: Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non temere iudicandum est de Dei ministris: reprehenduntur Corinthii qui de ministris et acceptis donis gloriabantur, ac si illa a se haberent; et se extollentes contemnebant etiam apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se brevi venturum Corinthum, quo pseudoapostolos redarguat.

1. Sic nos existimet homo ut ministros Christi: (i) et dispensatores mysteriorum Dei. (i) 2 Cor. 6, 4.

2. Hic iam quaeritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur.

3. Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque meipsum iudico.

4. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est.

5. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus: qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo.

6. Haec autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne supra quam scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio.

7. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8. Iam saturati estis, iam divites facti estis: sine nobis regnatis: et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus.

9. Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, et Angelis, et hominibus.

10. Nos stulti propter Christum, vos autem pru-

dentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11. Usque in hanc horam et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis caedimur, et instabiles sumus,

(a) Act. 20, 34. 1 Thess. 2, 9. 2 Thess. 3, 8.

12. Et (a) laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, et benedicimus: persecutionem patimur, et sustinemus:

13. Blasphemamur, et obsecramus: tamquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.

14. Non ut confundam vos, haec scribo, sed ut filios meos charissimos moneo.

15. Nam si decem millia paedagogorum habeatis in Christo: sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per Evangelium ego vos genui.

16. Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi.

17. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, et fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quae sunt in Christo Iesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18. Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.

19. Veniam autem ad vos cito, si Dominus voluerit: et cognoscam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem.

20. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, et spiritu mansuetudinis?

CAPUT V.

Corinthios reprehendit, quod in incestu publice viventem tolerarent: quem absens tradit Satanae, monens ut, expurgato vitiorum fermento, puri pascha celebrent: nec vult eos commisceri christianis palam criminosis.

1. Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, (b) qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.

(b) Lev. 18, 7. 8. et 20, 11.

2. Et vos inflati estis: et non magis luctum habuistis ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit.

(c) Colos. 2, 5.

3. (c) Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens, eum, qui sic operatus est,

4. In nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu,

5. Tradere huiusmodi satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi.

(d) Gal. 5, 9.

6. Non est bona gloriatio vestra. (d) Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

7. Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.

8. Itaque epulemur: non in fermento veteri, neque in fermento malitiae, et nequitiae: sed in azymis sinceritatis, et veritatis.

9. Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

10. Non utique fornicariis huius mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse.

11. Nunc autem scripsi vobis non commisceri: si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi nec cibum sumere.

12. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis?

13. Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobisipsis.

CAPUT VI.

Corripit eos quod iudicio contenderent coram iudice ethnico: enumerans quaedam peccata, quibus involuti regnum Dei non possidebunt: quaedam licere dicit quae non expediant: et varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

1. Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, iudicari apud iniquos, et non apud sanctos?

2. An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis?

3. Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis saecularia?

4. Saecularia igitur iudicia si habueritis: contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum.

5. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum?

6. Sed frater cum fratre iudicio contendit: et hoc apud infideles?

7. (e) Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? (e) Matth. 5, 39. Luc. 6, 29. Rom. 12, 17. 1 Thess. 4, 6

8. Sed vos iniuriam facitis, et fraudatis: et hoc fratribus.

9. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri,

10. Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

11. Et haec quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, et in Spiritu Dei nostri.

12. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13. Esca ventri, et venter escis: Deus autem et hunc, et has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: et Dominus corpori.

14. Deus vero et Dominum suscitavit: et nos suscitabit per virtutem suam.

15. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.

16. An nescitis quoniam qui adhaeret meretrici, unum corpus efficitur? (f) Erunt enim (inquit) duo in carne una. (f) Gen. 2, 24. Matth. 19, 5. Marc. 10, 8. Eph. 5, 31

17. Qui autem adhaeret Domino, unus spiritus est.

18. Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

19. An nescitis quoniam (g) membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri? (g) Sup. 3, 17. 2 Cor. 6, 16

20. (h) Empti enim estis pretio magno. Glorificate, et portate Deum in corpore vestro. (h) Inf. 7, 23. 1 Petr. 1, 18.

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, eiusque usu et indissolubili vinculo, insuper commendans caelibatum: et quomodo fidelis cum coniuge infideli se habere debeat: quodque unusquisque in quo vitae statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio praeferi; uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

1. De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere:

2. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat.

(a) 1 Petr. 3, 7. 3. (a) Uxori vir debitum reddat: similiter autem et uxor viro.

4. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.

7. Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic.

8. Dico autem non nuptis, et viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.

9. Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.

10. Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, praecipio
(b) Matth. 5, 32. et 19, 9. Marc. 10, 8. Luc 16, 18. non ego, sed Dominus, (b) uxorem a viro non discedere:

11. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12. Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum:

14. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15. Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.

16. Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies?

17. Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet, et sicut in omnibus Ecclesiis doceo.

18. Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat praeputium. In praeputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19. Circumcisio nihil est, et praeputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

(c) Eph. 4, 1. 20. (c) Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.

21. Servus vocatus es? non sit tibi curae: sed et si potes fieri liber, magis utere.

22. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.

(d) Sup. 6, 20. 1 Petr. 1, 18. 23. (d) Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.

24. Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

25. De virginibus autem praeceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis.

26. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27. Alligatus es uxori? noli quaerere solutionem. Solutus es ab uxore? noli quaerere uxorem.

28. Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.

29. Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut et qui habent uxores, tamquam non habentes sint:

30. Et qui flent, tamquam non flentes: et qui gaudent, tamquam non gaudentes: et qui emunt, tamquam non possidentes:

31. Et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: praeterit enim figura huius mundi.

32. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est.

34. Et mulier innupta, et virgo cogitat quae Domini sunt, ut sit sancta corpore, et spiritu. Quae autem nupta est, cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat viro.

35. Porro hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis iniiciam, sed ad id, quod honestum est, et quod facultatem praebeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

36. Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, et ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, et hoc iudicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.

38. Igitur et qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: et qui non iungit, melius facit.

39. (e) Mulier alligata est legi quanto tempore vir (e) Rom 7, 2.
eius vivit. quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.

40. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium: puto autem quod et ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis vesci nos sit ex se illicitum cum idolum nullius sit efficacine aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1. De iis autem, quae idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas vero aedificat.

2. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.

3. Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.

4. De escis autem, quae idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus est Deus, nisi unus.

5. Nam etsi sunt qui dicantur dii sive in caelo, sive in terra (siquidem sunt dii multi, et domini multi):

6. Nobis tamen unus est Deus, Pater, ex quo omnia,

et nos in illum: et unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum.

7. Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: et conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur.

8. Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus.

9. Videte autem ne forte haec licentia vestra offendiculum fiat infirmis.

10. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nonne conscientia eius, cum sit infirma, aedificabitur ad manducandum idolothyta?

(a) Rom. 14, 15. 11. (a) Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est?

12. Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

(b) Rom. 14, 21. 13. (b) Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.

CAPUT IX.

Nos accipiebat Paulus victum a Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumentis: sed in omnem formam se vertit, quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

1. Non sum liber? Non sum Apostolus? Nonne Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino?

2. Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3. Mea defensio apud eos, qui me interrogant, haec est.

4. Numquid non habemus potestatem manducandi, et bibendi?

5. Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi sicut et ceteri Apostoli, et fratres Domini, et Cephas?

6. Aut ego solus, et Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7. Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, et de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat?

8. Numquid secundum hominem haec dico? An et lex haec non dicit?

(c) Deut. 25, 4. 1 Tim 5, 18. 9. Scriptum est enim in lege Moysi: (c) Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bubus cura est Deo?

10. An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt. quoniam debet in spe qui arat, arare: et qui triturat, in spe fructus percipiendi.

(d) Rom. 15, 27. 11. (d) Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?

12. Si alii potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi.

(e) Deut 18, 1. 13. (e) Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt: et qui altari deserviunt, cum altari participant?

14. Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.

15. Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi haec ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet.

16. Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: vae enim mihi est, si non evangelizavero.

17. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi credita est.

18. Quae est ergo merces mea? Ut Evangelium praedicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19. Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem.

20. Et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, ut Iudaeos lucrarer.

21. Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrifacerem. Iis, qui sine lege erant, tamquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant.

22. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

23. Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps eius efficiar.

24. Nescitis quod ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25. Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.

26. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans:

27. Sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo: ne forte cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.

CAPUT X.

Commemoratione flagitiorum Iudaeorum frequenter ob varia peccata a Deo punitorum, hos a similibus absterret: de tentatione humana, et Dei in tentationibus auxilio: non solum idololatria fugienda est, sed et mensa eorum qui idolothytis vescuntur; tum quod per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quod scandalo sint infirmioribus.

1. Nolo enim vos ignorare fratres quoniam patres
nostri omnes (f) sub nube fuerunt, et omnes (g) mare (f) Ex. 13, 21. Num. 9, 21.
transierunt,
2. Et omnes in Moyse baptizati sunt in nube, et (g) Ex. 14, 22.
in mari:
3. (h) Et omnes eamdem escam spiritalem mandu- (h) Ex. 16, 15.
caverunt,
4. (i) Et omnes eumdem potum spiritalem biberunt: (i) Ex. 17, 6.
(bibebant autem de spiritali, consequente eos, pe- Num. 20, 11.
tra: petra autem erat Christus)
5. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est
Deo: (k) nam prostrati sunt in deserto. (k) Num. 26, 64. 65.
6. Haec autem in figura facta sunt nostri, ut non
simus concupiscentes malorum, (l) sicut et illi concu- (l) Ps. 105, 14.
pierunt.
7. Neque idololatrae efficiamini, sicut quidam ex
ipsis: quemadmodum scriptum est: (m) Sedit populus (m) Ex. 32, 6.
manducare, et bibere, et surrexerunt ludere.

*

(a) Num. 25, 1. 8. Neque fornicemur, (a) sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, et ceciderunt una die viginti tria millia.

(b) Num. 21, 5. 6. 9. Neque tentemus Christum: sicut (b) quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt.

(c) Num. 11, 1. et 14, 1. 10. (c) Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore.

11. Haec autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines saeculorum devenerunt.

12. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13. Tentatio vos non apprehendat nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere.

14. Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura:

15. Ut prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico.

16. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

17. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane participamus.

18. Videte Israel secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19. Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum, sit aliquid?

20. Sed quae immolant Gentes, daemoniis immolant, et non Deo. Nolo autem vos socios fieri daemoniorum: non potestis calicem Domini bibere, et calicem daemoniorum:

21. Non potestis mensae Domini participes esse, et mensae daemoniorum.

(d) Sup. 6, 12. 22. An aemulamur Dñm? Numquid fortiores illo sumus? (d) Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

23. Omnia mihi licent, sed non omnia aedificant.

24. Nemo quod suum est quaerat, sed quod alterius.

25. Omne, quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

(e) Ps. 23, 1. Eccli. 17, 31. 26. (e) Domini est terra, et plenitudo eius.

27. Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

28. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare propter illum, qui indicavit, et propter conscientiam:

29. Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?

30. Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago?

(f) Coloss. 3, 17. 31. (f) Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.

32. Sine offensione estote Iudaeis, et Gentibus, et Ecclesiae Dei:

33. Sicut et ego per omnia omnibus placeo, non quaerens quod mihi utile est, sed quod multis: ut salvi fiant.

CAPUT XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quod ad celebrandam coenam Dominicam invicem non expectarent, sed inter se dissiderent: referens interim sacramenti Eucharistiae a Christo institutionem, et scelus ac poenam indigne ad illud accedentium.

1. Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.

2. Laudo autem vos fratres quod per omnia mei memores estis: et sicut tradidi vobis, praecepta mea tenetis.

3. Volo autem vos scire (g) quod omnis viri caput, Christus est: caput autem mulieris, vir: caput vero Christi, Deus. (g) Eph. 5, 23.

4. Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5. Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est ac si decalvetur.

6. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.

7. Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam (h) imago et gloria Dei est, mulier autem gloria viri est. (h) Gen. 1, 26.

8. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9. (i) Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. (i) Gen. 2, 23.

10. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.

11. Verumtamen neque vir sine muliere: neque mulier sine viro in Domino.

12. Nam sicut mulier de viro, ita et vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13. Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14. Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi:

15. Mulier vero si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16. Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

17. Hoc autem praecipio: non laudans quod non in melius, sed in deterius convenitis.

18. Primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, et ex parte credo.

19. Nam oportet et haereses esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20. Convenientibus ergo vobis in unum, iam non est Dominicam coenam manducare.

21. Unusquisque enim suam coenam praesumit ad manducandum. Et alius quidem esurit: alius autem ebrius est.

22. Numquid domos non habetis ad manducandum, et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

23. Ego enim accepi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,

24. Et gratias agens fregit, et dixit: (k) Accipite, et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. (k) Matth. 26, 26 Marc. 14, 22 Luc. 22, 17

25. Similiter et calicem, postquam coenavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine. hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

26. Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, et calicem bibetis: mortem Domini annunciabitis donec veniat.

27. (l) Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis, et sanguinis Domini. (l) Ioan. 6, 59.

(a) 2 Cor. 13, 5. 28. (a) Probet autem seipsum homo: et sic de pane illo edat, et de calice bibat.

29. Qui enim manducat, et bibit indigne, iudicium sibi manducat, et bibit: non diiudicans corpus Dñi.

30. Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi.

31. Quod si nosmetipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur.

32. Dum iudicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33. Itaque fratres mei, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34. Si quis esurit, domi manducet: ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem, cum venero, disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia eiusdem Spiritus sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, et mutuo se opera omnes indigere cognoscentes, mutuo se foveant: et ita Christus suae providit ecclesiae de variis hominum statibus.

1. De spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

2. Scitis quoniam cum Gentes essetis, ad simulacra muta prout ducebamini euntes.

(b) Marc. 9, 38 3. Ideo notum vobis facio, (b) quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.

4. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus:

5. Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus:

6. Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae: alii autem sermo scientiae secundum eundem Spiritum:

9. Alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum in uno Spiritu,

10. Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

(c) Rom. 12, 3 & Eph. 4, 7. 11. (c) Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

12. Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita et Christus.

13. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudaei, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: et omnes in uno Spiritu potati sumus.

14. Nam et corpus non est unum membrum, sed multa.

15. Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

16. Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

17. Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus?

18. Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19. Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20. Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21. Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii.

22. Sed multo magis quae videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:

23. Et quae putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus: et quae inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.

24. Honesta autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem,

25. Ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem sollicita sint membra.

26. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.

27. Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro.

28. (d) Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. (d) Eph. 4, 11.

29. Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetae? numquid omnes Doctores?

30. Numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

31. Aemulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

CAPUT XIII.

Ostendit charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem, ac praecellentiam supra fidem et spem, reliquaque Dei dona.

1. Si linguis hominum loquar, et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens.

2. Et si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia, et omnem scientiam: et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.

3. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

4. Charitas patiens est, benigna est: Charitas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur,

5. Non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum,

6. Non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati:

7. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8. Charitas numquam excidit: sive prophetiae evacuabuntur, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur.

9. Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus.

10. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

11. Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli.

12. Videmus nunc per speculum in aenigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum.

13. Nunc autem manent, fides, spes, charitas: tria haec, maior autem horum est charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicit dono prophetiae; imo inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinate utantur: et mulieres in ecclesiis silere iubet.

1. Sectamini charitatem, aemulamini spiritalia: magis autem ut prophetetis.

2. Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria.

3. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad aedificationem, et exhortationem, et consolationem.

4. Qui loquitur lingua, semetipsum aedificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei aedificat.

5. Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur ut Ecclesia aedificationem accipiat.

6. Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens: quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7. Tamen quae sine anima sunt vocem dantia, sive tibia, sive cithara: nisi distinctionem sonituum dederint, quomodo scietur id, quod canitur, aut quod citharizatur?

8. Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?

9. Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo scietur id, quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes.

10. Tam multa, ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo: et nihil sine voce est.

11. Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: et qui loquitur, mihi barbarus.

12. Sic et vos, quoniam aemulatores estis spirituum, ad aedificationem Ecclesiae quaerite ut abundetis.

13. Et ideo qui loquitur lingua: oret ut interpretetur.

14. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.

15. Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo et mente: psallam spiritu, psallam et mente.

16. Ceterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotae, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.

17. Nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non aedificatur.

18. Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.

19. Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam: quam decem millia verborum in lingua.

20. Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote.

(a) Is. 28, 11. 21. In lege scriptum est: (a) Quoniam in aliis linguis et labiis aliis loquar populo huic: et nec sic exaudient me, dicit Dominus.

22. Itaque linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiae autem non infidelibus, sed fidelibus.

23. Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, et omnes linguis loquantur, intrent autem idiotae, aut infideles: nonne dicent quod insanitis?

24. Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus:

25. Occulta cordis eius manifesta fiunt: et ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians quod vere Deus in vobis sit.

26. Quid ergo est, fratres? cum convenitis, unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad aedificationem fiant.

27. Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, et per partes, et unus interpretetur.

28. Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur, et Deo.

29. Prophetae autem duo, aut tres dicant, et ceteri diiudicent.

30. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

31. Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, et omnes exhortentur:

32. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.

33. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut et in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

34. Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut (b) et lex dicit. (b) Gen 3,16.

35. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36. An a vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

37. Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quae scribo vobis, quia Dñi sunt mandata.

38. Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39. Itaque fratres aemulamini prophetare: et loqui linguis nolite prohibere.

40. Omnia autem honeste, et secundum ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum docet a mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo qui se minimum dicit apostolorum apparuisse: ac nostram hic astruit resurrectionem, et ordinem ac modum eius, una cum diversa resuscitatorum gloria, non in anima solum, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

1. Notum (c) autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod praedicavi vobis, quod et accepistis, in quo et statis, (c) Gal 1,11.

2. Per quod et salvamini: qua ratione praedicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.

3. Tradidi enim vobis in primis quod et accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris (d) secundum Scripturas: (d) Is. 53, 5.

4. (e) Et quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas: (e) Ion. 2, 1.

5. Et quia visus est Cephae, et post hoc (f) undecim: (f) Ioan. 20, 19.

6. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:

7. Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus:

8. Novissime autem omnium tamquam abortivo, (g) visus est et mihi. (g) Act. 9,3.

9. (h) Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. (h) Eph 3,8.

10. Gratia autem Dei sum id, quod sum, et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11. Sive enim ego, sive illi: sic praedicamus, et sic credidistis.

12. Si autem Christus praedicatur quod resurrexit

a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13. Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo praedicatio nostra, inanis est et fides vestra:

15. Invenimur autem et falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18. Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt.

19. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

(a) Coloss. 1, 18, Apoc. 1, 5. 20. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis (a) primitiae dormientium,

21. Quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum.

22. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur.

(b) 1 Thess. 4, 15. 23. (b) Unusquisque autem in suo ordine, primitiae Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu eius crediderunt.

24. Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum, et potestatem, et virtutem.

(c) Ps. 109, 1. Hebr. 1, 13. et 10, 13. 25. Oportet autem illum regnare (c) donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.

26. Novissima autem inimica destruetur mors:

(d) Ps. 8, 8. Hebr. 2, 8. (d) Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat:

27. Omnia subiecta sunt ei, sine dubio praeter eum, qui subiecit ei omnia.

28. Cum autem subiecta fuerint illi omnia: tunc et ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid et baptizantur pro illis?

30. Ut quid et nos periclitamur omni hora?

31. Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.

32. Si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt?

(e) Sap. 2, 6. Is. 22, 13. et 56, 12. (e) Manducemus, et bibamus, cras enim moriemur.

33. Nolite seduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala.

34. Evigilate iusti, et nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.

35. Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient?

36. Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur.

37. Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius ceterorum.

38. Deus autem dat illi corpus sicut vult: et unicuique seminum proprium corpus.

39. Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia vero pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40. Et corpora caelestia, et corpora terrestria: sed alia quidem caelestium gloria, alia autem terrestrium:

41. Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate:

42. Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.

43. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: Seminatur in infirmitate, surget in virtute:

44. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est et spiritale, sicut scriptum est:

45. (f) Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem. (f) Gen. 2, 7.

46. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale.

47. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de caelo, caelestis.

48. Qualis terrenus, tales et terreni: et qualis caelestis, tales et caelestes.

49. Igitur, sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis.

50. Hoc autem dico, fratres: quia caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit.

51. Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti: et nos immutabimur.

53. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: et mortale hoc induere immortalitatem.

54. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: (g) Absorpta est mors in victoria. (g) Osee 13, 14. Hebr. 2, 14.

55. Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?

56. Stimulus autem mortis peccatum est: virtus vero peccati lex.

57. (h) Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum. (h) Ioan. 5, 5.

58. Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, et immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

CAPUT XVI.

Ubi de colligendo pro christianis qui Ierosolymis agebant eleemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanae familiam: deinde salutationes subiungit.

1. De collectis autem, quae fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiae, ita et vos facite.

2. Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non, cum venero, tunc collectae fiant.

3. Cum autem praesens fuero: quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem.

4. Quod si dignum fuerit ut et ego eam, mecum ibunt.

5. Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo.

6. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo: ut vos me deducatis quocumque iero.

7. Nolo enim vos modo in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.

8. Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9. Ostium enim mihi apertum est magnum, et evidens: et adversarii multi.

10. Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos: opus enim Dñi operatur, sicut et ego.

11. Nequis ergo illum spernat: deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.

12. De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus: et utique non fuit voluntas ut nunc veniret: veniet autem, cum ei vacuum fuerit.

13. Vigilate, state in fide, viriliter agite, et confortamini.

14. Omnia vestra in charitate fiant.

15. Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanae, et Fortunati, et Achaici: quoniam sunt primitiae Achaiae, et in ministerium sanctorum ordinaverunt seipsos:

16. Ut et vos subditi sitis eiusmodi, et omni cooperanti, et laboranti.

17. Gaudeo autem in praesentia Stephanae, et Fortunati, et Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleverunt:

18. Refecerunt enim et meum spiritum, et vestrum. Cognoscite ergo qui huiusmodi sunt.

19. Salutant vos Ecclesiae Asiae. Salutant vos in Domino multum, Aquila, et Priscilla cum domestica sua ecclesia: apud quos et hospitor.

20. Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in osculo sancto.

21. Salutatio, mea manu Pauli.

22. Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, Maran Atha.

23. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

24. Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD CORINTHIOS SECUNDA

CAPUT I.

Ostendit apostolus ex quantis in Asia ortis adversitatibus eripuerit eum Dominus, ut et ipse alios consolaretur: deinde manifestans cordis sui ac doctrinae sinceritatem, ostendit quod licet iuxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum est levitate; asserens firmam esse suae praedicationis veritatem.

1. Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater, Ecclesiae Dei, quae est Corinthi cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achaia.

2. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.

(a) Eph. 1, 3. 1 Petr. 1, 3.

3. (a) Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis,

4. Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur et ipsi a Deo.

5. Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis: ita et per Christum abundat consolatio nostra.

6. Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione et salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione et salute, quae operatur tolerantiam earumdem passionum, quas et nos patimur:

7. Ut spes nostra firma sit pro vobis: scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis.

8. Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quae facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taederet nos etiam vivere.

9. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos:

10. Qui de tantis periculis nos eripuit, et eruit: in quem speramus quoniam et adhuc eripiet,

11. Adiuvantibus et vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis, eius quae in nobis est donationis, per multos gratiae agantur pro nobis.

12. Nam gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate cordis et sinceritate Dei: et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13. Non enim alia scribimus vobis, quam quae legistis, et cognovistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis,

14. Sicut et cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut et vos nostra, in die Domini nostri Iesu Christi.

15. Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis:

16. Et per vos transire in Macedoniam, et iterum a Macedonia venire ad vos, et a vobis deduci in Iudaeam.

17. Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? Aut quae cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me EST, et NON?

18. Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST, et NON.

19. Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos praedicatus est, per me, et Silvanum, et Timotheum, non fuit EST et NON, sed EST in illo fuit.

20. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo et per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

21. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus:

22. Qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

23. Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

Ostendit quod ad ipsos non venerit, ne maioris esset causa tristitiae, exhortans ut fornicarium illum recipiant in gratiam; simul indicans quod magno quidem labore, magno tamen etiam fructu praedicaverit, licet praedicationis suae fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

1. Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos.

2. Si enim ego contristo vos: et quis est, qui me laetificet, nisi qui contristatur ex me?

3. Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.

4. Nam ex multa tribulatione, et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut contristemini: sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.

5. Si quis autem contristavit, non me contristavit: sed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6. Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio haec, quae fit a pluribus:

7. Ita ut econtrario magis donetis, et consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est.

8. Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9. Ideo enim et scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10. Cui autem aliquid donastis, et ego: nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,

11. Ut non circumveniamur a satana: non enim ignoramus cogitationes eius.

12. Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in Domino,

13. Non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14. Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco:

15. Quia Christi bonus odor sumus Deo in iis, qui salvi fiunt, et in iis, qui pereunt:

16. Aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitae in vitam. Et ad haec quis tam idoneus?

17. Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPUT III.

Non eget apostolus hominum commendatione, cum fructus suae praedicationis eum commendet: multo enim maiori in honore esse debent ministri novi testamenti ac spiritus, quam veteris testamenti ac litterae: et quod Iudaei velamen adhuc habebant super cor suum in lectione scripturarum, quod fide in Christum aufertur.

1. Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis?

2. Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quae scitur, et legitur ab omnibus hominibus:

3. Manifestati quod epistola estis Christi, ministrata a nobis, et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4. Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum:

5. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6. Qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti: non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7. Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quae evacuatur:

8. Quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

9. Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiae in gloria.

10. Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11. Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est.

12. Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur:

13. (a) Et non sicut Moyses ponebat velamen su- (a) Ex. 34, 33.
per faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem eius, quod evacuatur,

14. Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem, idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur)

15. Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16. Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17. (b) Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spi- (b) Joan. 4, 24.
ritus Domini: ibi libertas.

18. Nos vero omnes, revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Quod sincera apostolorum praedicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, praeterquam iis quorum mentes excaecatae sunt: quod multa adversa patiantur apostoli; numquam tamen succumbant: momentaneo autem tribulatio parit magnam aeternamque gloriam.

1. Ideo habentes administrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus,

2. Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3. Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum: in iis, qui pereunt, est opertum:

4. In quibus Deus huius saeculi excaecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriae Christi, qui est imago Dei.

5. Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per Iesum:

6. Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei, in facie Christi Iesu.

7. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis.
8. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:
9. Persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deiicimur, sed non perimus:
10. Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu manifestetur in corporibus nostris.
11. Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Iesum: ut et vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali.
12. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.
13. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut
(a) Ps. 115, 10. scriptum est: (a) Credidi, Propter quod locutus sum: et nos credimus, propter quod et loquimur:
14. Scientes quoniam qui suscitavit Iesum, et nos cum Iesu suscitabit, et constituet vobiscum.
15. Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.
16. Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.
17. Id enim, quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis,
18. Non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur, temporalia sunt: quae autem non videntur, aeterna sunt.

CAPUT V.

Ex certo spe futurae gloriae desiderant apostoli absolvi a corpore, cum aliter ea frui non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusta iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram adversariis: et legatione pro Christo fungentes, ne ipsum quidem Christum, quem praedicant, et cuius morte reconciliatus est Deo mundus, iam secundum carnem noverunt.

1. Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in caelis.
2. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quae de caelo est, superindui cupientes:
(b) Apoc. 16, 15. 3. (b) Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.
4. Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est, a vita.
5. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.
6. Audentes igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino:
7. (Per fidem enim ambulamus, et non per speciem)
8. Audemus autem, et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, et praesentes esse ad Dominum.
9. Et ideo contendimus sive absentes, sive praesentes placere illi.
(c) Rom. 14, 10. 10. (c) Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.
11. Scientes ergo timorem Domini hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem et in conscientiis vestris manifestos nos esse.
12. Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, et non in corde.
13. Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis.
14. Charitas enim Christi urget nos: aestimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:
15. Et pro omnibus mortuus est Christus: ut, et qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.
16. Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc iam non novimus.
17. Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: (d) ecce facta sunt omnia nova. (d) Isai. 43,
18. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit 18. Apoc. 21,
sibi per Christum: et dedit nobis ministerium reconciliationis. 5.
19. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis.
20. Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.
21. Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantum laboraverit ut probatum se Dei ministrum exhiberet, et admonens ut a convictu et consortio infidelium separentur.

1. Adiuvantes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.
2. Ait enim: (e) Tempore accepto exaudivi te, et (e) Is. 49, 8.
in die salutis adiuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.
3. (f) Nemini dantes ullam offensionem, ut non vi- (f) 1 Cor.
tuperetur ministerium nostrum: 10, 32
4. Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos (g) sicut (g) 1 Cor. 4, 1.
Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis,
5. In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis,
6. In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta,
7. In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiae a dextris, et a sinistris,
8. Per gloriam, et ignobilitatem, per infamiam, et bonam famam: ut seductores, et veraces, sicut qui ignoti, et cogniti:
9. Quasi morientes, et ecce vivimus: ut castigati, et non mortificati:
10. Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, et omnia possidentes.
11. Os nostrum patet ad vos o Corinthii, cor nostrum dilatatum est.
12. Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris:
13. Eamdem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico: dilatamini et vos.
14. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? Aut quae societas luci ad tenebras?

15. Quae autem conventio Christi ad Belial? Aut quae pars fideli cum infideli?

16. Qui autem consensus templo Dei cum idolis? (a) 1 Cor. 3, 16. 17. et 6, 19. (a) Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: (b) Quoniam inhabitabo in illis, et inambulabo (b) Lev. 26, 12. inter eos, et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus.

(c) Is. 52, 11. 17. (c) Propter quod exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis:

(d) Ier. 31, 9. 18. Et ego recipiam vos: (d) et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios, et filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ostendit apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, et quantum de correcto ipsorum vitio in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantumve bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

1. Has ergo habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis, et spiritus perficientes sanctificationem in timore Dei.

2. Capite nos. Neminem laesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3. Non ad condemnationem vestram dico. praediximus enim quod in cordibus nostris estis ad commoriendum, et ad convivendum.

4. Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

5. Nam et cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnae, intus timores.

6. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi.

7. Non solum autem in adventu eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram aemulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8. Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me poenitet: etsi poeniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit;

9. Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

(e) 1 Petr. 2, 19. 10. (e) Quae enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: saeculi autem tristitia mortem operatur.

11. Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed aemulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio.

12. Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum, qui fecit iniuriam, nec propter eum, qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis

13. Coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus vobis.

14. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra, quae fuit ad Titum, veritas facta est,

15. Et viscera eius abundantius in vobis sunt: reminiscentis omnium vestrum obedientiam: quomodo cum timore, et tremore excepistis illum.

16. Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ierosolymis egebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens ut quod iam dudum facere properaverant, id nunc pro cuiusque facultate praestent: et ministros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

1. Notam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quae data est in Ecclesiis Macedoniae:

2. Quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit, et altissima paupertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum:

3. Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, et supra virtutem voluntarii fuerunt,

4. Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, et communicationem ministerii, quod fit in Sanctos.

5. Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei,

6. Ita ut rogaremus Titum: ut quemadmodum coepit, ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7. Sed sicut in omnibus abundatis fide, et sermone, et scientia, et omni sollicitudine, insuper et charitate vestra in nos, ut et in hac gratia abundetis.

8. Non quasi imperans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestrae charitatis ingenium bonum comprobans.

9. Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

10. Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed et velle coepistis ab anno priore:

11. Nunc vero et facto perficite: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi ex eo, quod habetis.

12. Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet.

13. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate.

14. In praesenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut et illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, ut fiat aequalitas, sicut scriptum est:

15. (f) Qui multum non abundavit: et qui modicum, non minoravit. (f) Ex. 16, 18.

16. Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi,

17. Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18. Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus est in Evangelio per omnes Ecclesias:

19. Non solum autem, sed et ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostrae in hanc gratiam, quae ministratur a nobis ad Domini gloriam, et destinatam voluntatem nostram:

20. Devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quae ministratur a nobis.

21. (g) Providemus enim bona non solum coram (g) Rom. 12, 17.
Deo, sed etiam coram hominibus.

22. Misimus autem cum illis et fratrem nostrum,

quem probavimus in multis saepe sollicitum esse: nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos,

23. Sive pro Tito, qui est socius meus, et in vos adiutor, sive fratres nostri, Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24. Ostensionem ergo, quae est charitatis vestrae, et nostrae gloriae pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam prompte et abundanter tribuendam: admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divinae fidant providentiae; variosque recenset illius eleemosynae fructus.

1. Nam de ministerio, quod fit in sanctos ex abundanti est mihi scribere vobis.

2. Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam et Achaia parata est ab anno praeterito, et vestra aemulatio provocavit plurimos.

3. Misi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis:

4. Ne cum venerint Macedones mecum, et invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5. Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut praeveniant ad vos, et praeparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic, quasi benedictionem, non tamquam avaritiam.

6. Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce et metet: et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet.

7. Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: (a) hilarem enim datorem diligit Deus.

(a) Eccli. 35, 11.

8. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum,

9. Sicut scriptum est: (b) Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in saeculum saeculi.

(b) Ps 111, 9.

10. Qui autem administrat semen seminanti: et panem ad manducandum praestabit, et multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum iustitiae vestrae:

11. Ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quae operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12. Quoniam ministerium huius officii non solum supplet ea, quae desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13. Per probationem ministerii huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestrae, in Evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos, et in omnes,

14. Et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15. Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, et exantlatos pro Christo labores, propter pseudoapostolos, qui ipsum deprimentes et obiectum praedicantes, fructum praedicationis eius impediebant.

1. Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem, et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2. Rogo autem vos ne praesens audeam per eam confidentiam, qua existimor audere in quosdam, qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus.

3. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus.

4. Nam arma militiae nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,

5. Et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,

6. Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

7. Quae secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita et nos.

8. Nam, et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in aedificationem, et non in destructionem vestram: non erubescam.

9. Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas:

10. Quoniam quidem epistolae, inquiunt, graves sunt et fortes: praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis:

11. Hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et praesentes in facto.

12. Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, et comparantes nosmetipsos nobis.

13. Nos autem non in immensum gloriabimur, (c) sed secundum mensuram regulae, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos. (c) Eph. 4, 7.

14. Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15. Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam,

16. Etiam in illa, quae ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quae praeparata sunt gloriari.

17. (d) Qui autem gloriatur, in Domino glorietur. (d) Jer. 9, 23. 1 Cor. 1, 31.

18. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pseudoapostolos pervertentes Pauli praedicationem metuens Corinthiis, ostendit quare nihil subsidii ab eis acceperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quam illis, sua recenset encomia; et primum adversa quae perpessus est, praedicando Christi fidem, et labores ac sollicitudines.

1. Utinam sustineretis modicum quid insipientiae meae, sed et supportate me:

2. Aemulor enim vos Dei aemulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

3. Timeo autem ne (e) sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate, quae est in Christo. (e) Gen. 3, 4.

4. Nam si is, qui venit, alium Christum praedicat, quem non praedicavimus, aut alium spiritum ac-

cipitis, quem non accepistis: aut aliud Evangelium, quod non recepistis: recte pateremini.

5. Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis Apostolis.

6. Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia, in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7. Aut numquid peccatum feci, me ipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8. Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9. Et cum essem apud vos, et egerem; nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt a Macedonia: et in omnibus sine onere me vobis servavi, et servabo.

10. Est veritas Christi in me, quoniam haec gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiae.

11. Quare? quia non diligo vos? Deus scit.

12. Quod autem facio, et faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut et nos.

13. Nam eiusmodi pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi.

14. Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis.

15. Non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiae: quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16. Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorier)

17. Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriae.

18. Quoniam multi gloriantur secundum carnem: et ego gloriabor.

19. Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes.

20. Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos caedit.

21. Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo et ego:

22. Hebraei sunt, et ego: Israelitae sunt, et ego: Semen Abrahae sunt, et ego:

23. Ministri Christi sunt, (ut minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

(a) Deuter. 25, 3. 24. A Iudaeis quinquies, (a) quadragenas, una minus, accepi.

(b) Act. 16, 22. (c) Act. 14, 18. (d) Act. 27, 41. 25. (b) Ter virgis caesus sum, (c) semel lapidatus sum, (d) ter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui,

26. In itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus:

27. In labore, et aerumna, in vigiliis multis, in fame, et siti, in ieiuniis multis, in frigore, et nuditate,

28. Praeter illa, quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.

29. Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?

30. Si gloriari oportet: quae infirmitatis meae sunt, gloriabor.

31. Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in saecula, scit quod non mentior.

32. (e) Damasci praepositus Gentis Aretae regis, custodiebat civitatem Damascenorum ut me comprehenderet: (e) Act. 9, 24.

33. Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus eius.

CAPUT XII.

Narrat factas sibi ante annos 14. divinas visiones, et de dato sibi carnis stimulo, ostendens quod eum compulerint ut se laudaret, cum ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est: sed metuit ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

1. Si gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad visiones, et revelationes Domini.

2. (f) Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum huiusmodi usque ad tertium caelum. (f) Act 9, 3.

3. Et scio huiusmodi hominem sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit:

4. Quoniam raptus est in Paradisum: et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui.

5. Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6. Nam, et si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus satanae, qui me colaphizet.

8. Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet a me:

9. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum.

11. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim a vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum:

12. Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, et prodigiis, et virtutibus.

13. Quid est enim, quod minus habuistis prae ceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc iniuriam.

14. Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos: et non ero gravis vobis. Non enim quaero quae vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.

15. Ego autem libentissime impendam, et superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar.

16. Sed esto: ego vos non gravavi: sed cum essem astutus, dolo vos cepi.

17. Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos?

18. Rogavi Titum, et misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

19. Olim putatis quod excusemus nos apud vos?

Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem charissimi propter aedificationem vestram.

20. Timeo enim ne forte cum venero, non quales volo, inveniam vos: et ego inveniar a vobis, qualem non vultis: ne forte contentiones, aemulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos:

21. Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, et lugeam multos ex iis, qui ante peccaverunt, et non egerunt poenitentiam super immunditia, et fornicatione, et impudicitia, quam gesserunt.

CAPUT XIII.

Comminatur iis qui peccaverunt, quos ad poenitentiam provocat, ne ad ipsos veniens cogatur severe eos castigare dato sibi a Christo potestate, cuius virtutem merito deberent in seipsis agnoscere, additque generalem exhortationem, et salutationes.

(a) Deut. 19, 15. Matth. 18, 16. Joan. 8, 17. Hebr. 10, 28.

1. Ecce tertio hoc venio ad vos: (a) In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum.

2. Praedixi, et praedico, ut praesens, et nunc absens iis, qui ante peccaverunt, et ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.

3. An experimentum quaeritis eius, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam et nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5. Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos quia Christus Iesus in vobis est? nisi forte reprobi estis.

6. Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

7. Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis: nos autem ut reprobi simus.

8. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9. Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc et oramus vestram consummationem.

10. Ideo haec absens scribo, ut non praesens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in aedificationem, et non in destructionem.

11. De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus pacis, et dilectionis erit vobiscum.

12. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13. Gratia Domini nostri Iesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD GALATAS

CAPUT I.

Reprehendit Galatas apostolus, quod abduci se permiserint a veritate quam ab ipso acceperant, cum sola haec tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, et tanta solertia postea illam docuerit, quanta ipsam antea impugnabat: oddens quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

1. Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis:

2. Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiae.

3. Gratia vobis, et pax a Deo Patre, et Domino nostro Iesu Christo,

4. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti saeculo nequam, secundum voluntatem Dei et Patris nostri,

5. Cui est gloria in saecula saeculorum: Amen.

6. Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud Evangelium:

7. Quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, et volunt convertere Evangelium Christi.

8. Sed licet nos, aut Angelus de caelo evangelizet vobis praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.

9. Sicut praediximus, et nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit praeter id, quod accepistis, anathema sit.

10. Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quaero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11. (b) Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem: (b) 1 Cor. 15, 1.

12. (c) Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Iesu Christi. (c) Eph. 3, 3.

13. Audistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam,

14. Et proficiebam in Iudaismo supra multos coaetaneos meos in genere meo, abundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum.

15. Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meae, et vocavit per gratiam suam,

16. Ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquievi carni et sanguini,

17. Neque veni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abii in Arabiam: et iterum reversus sum Damascum:

18. Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum, et mansi apud eum diebus quindecim:

19. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini.

20. Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.

21. Deinde veni in partes Syriae, et Ciliciae.

22. Eram autem ignotus facie Ecclesiis Iudaeae, quae erant in Christo:

23. Tantum autem auditum habebant: Quoniam

qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24. Et in me clarificabant Deum.

CAPUT II.

Paulus evangelii veritatem libere semper docuit inter gentes, approbantibus id primis apostolis, et nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens quod non ex legis operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in Christum.

1. Deinde post annos quatuordecim, iterum ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto et Tito.

2. Ascendi autem secundum revelationem: et contuli cum illis Evangelium, quod praedico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3. Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Gentilis, compulsus est circumcidi:

4. Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent.

5. Quibus neque ad horam cessimus subiectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

6. Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. (a) Deus personam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

(a) Deut. 10, 17. Iob 34, 19. Sap. 6, 8. Eccli. 35, 15. Act. 10, 34. Rom. 2, 11. Ephes. 6, 9. Coloss. 3, 25. 1 Petr. 1, 17.

7. Sed econtra cum vidissent quod creditum est mihi Evangelium praeputii, sicut et Petro circumcisionis:

8. (Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est et mihi inter Gentes)

9. Et cum cognovissent gratiam, quae data est mihi, Iacobus, et Cephas, et Ioannes, qui videbantur columnae esse, dextras dederunt mihi, et Barnabae societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem:

10. Tantum ut pauperum memores essemus, quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere.

11. Cum autem venisset Cephas Antiochiam: in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.

12. Prius enim quam venirent quidam a Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat, et segregabat se timens eos, qui ex circumcisione erant.

13. Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.

14. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephae coram omnibus: Si tu, cum Iudaeus sis, gentiliter vivis, et non Iudaice: quomodo Gentes cogis iudaizare?

15. Nos natura Iudaei, et non ex Gentibus peccatores.

16. Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: et nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi, et non ex operibus legis: (b) propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

(b) Rom. 3, 20.

17. Quod si quaerentes iustificari in Christo, inventi sumus et ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit.

18. Si enim quae destruxi, iterum haec aedifico: praevaricatorem me constituo.

19. Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.

20. Vivo autem, iam non ego: vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne: in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me.

21. Non abiicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAPUT III.

Sicut Abrahae, ita et posteris, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo praestet legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit: promissiones vero factae Abrahae per fidem complentur: licet interim lex tanquam paedagogus data fuerit, quos non poterat iustificare.

1. O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus praescriptus est, in vobis crucifixus?

2. Hoc solum a vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

3. Sic stulti estis, ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consummemini?

4. Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5. Qui ergo tribuit vobis Spiritum, et operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6. Sicut scriptum est: (c) Abraham credidit Deo, et reputatum est illi ad iustitiam.

(c) Gen. 15, 6. Rom. 4, 3. Iac. 2, 23.

7. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahae.

8. Providens autem Scriptura quia ex fide iustificat Gentes Deus, praenunciavit Abrahae: (d) Quia benedicentur in te omnes Gentes.

(d) Gen. 12, 3. Eccli. 44, 20.

9. Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.

10. Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: (e) Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quae scripta sunt in Libro legis ut faciat ea.

(e) Deut. 27, 26.

11. Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: (f) quia iustus ex fide vivit.

12. Lex autem non est ex fide, sed, (g) Qui fecerit ea, vivet in illis.

(f) Hab. 2, 4. Rom. 1, 17. (g) Lev. 18, 5.

13. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: (h) Maledictus omnis qui pendet in ligno:

(h) Deuter. 21, 23.

14. Ut in Gentibus benedictio Abrahae fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15. Fratres (secundum hominem dico) (i) tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

(i) Hebr. 9, 17.

16. Abrahae dictae sunt promissiones, et semini eius. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17. Hoc autem dico, testamentum confirmatum a Deo: quae post quadringentos et triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18. Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abrahae autem per repromissionem donavit Deus.

19. Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20. Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

21. Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quae posset vivificare, vere ex lege esset iustitia.

(a) Rom. 3,9. 22. (a) Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.

23. Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quae revelanda erat.

24. Itaque lex paedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur.

25. At ubi venit fides, iam non sumus sub paedagogo.

26. Omnes enim filii Dei estis per fidem, quae est in Christo Iesu.

(b) Rom. 6,3. 27. (b) Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.

28. Non est Iudaeus, neque Graecus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Iesu.

29. Si autem vos Christi: ergo semen Abrahae estis, secundum promissionem heredes.

CAPUT IV.

Ante Christum natum, Iudaei, in modum heredis adhuc parvuli, sub lege continebantur, tanquam sub tutore: conatur autem eos a legis servitute revocare, cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsum ac praedicationem ipsius antea acceperant; et simul ad hoc typum adferens de duobus Abrahae filiis, duo testamenta designantibus: per quod docet legis aemulatores a Christi hereditate eiiciendos.

1. Dico autem: Quanto tempore heres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium:

2. Sed sub tutoribus, et actoribus est usque ad praefinitum tempus a patre:

3. Ita et nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

4. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege,

5. Ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6. Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater.

7. Itaque iam non est servus, sed filius: Quod si filius: et heres per Deum.

8. Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis.

9. Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo cogniti sitis a Deo: quomodo convertimini iterum ad infirma, et egena elementa, quibus denuo servire vultis?

10. Dies observatis, et menses, et tempora, et annos.

11. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

12. Estote sicut ego, quia et ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me laesistis.

13. Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iampridem: et tentationem vestram in carne mea

14. Non sprevistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.

15. Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi.

16. Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17. Aemulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, ut illos aemulemini.

18. Bonum autem aemulamini in bono semper: et non tantum cum praesens sum apud vos.

19. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

20. Vellem autem esse apud vos modo, et mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21. Dicite mihi qui sub lege vultis esse: legem non legistis?

22. Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: (c) unum de ancilla, (d) et unum de libera. (c) Gen. 16,15. (d) Gen. 21,2.

23. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem:

24. Quae sunt per allegoriam dicta. Haec enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quae est Agar:

25. Sina enim mons est in Arabia, qui coniunctus est ei, quae nunc est Ierusalem, et servit cum filiis suis.

26. Illa autem, quae sursum est Ierusalem, libera est, quae est mater nostra.

27. Scriptum est enim: (e) Laetare sterilis, quae non paris: erumpe, et clama, quae non parturis: quia multi filii desertae, magis quam eius, quae habet virum. (e) Is. 54, 1.

28. (f) Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filii sumus. (f) Rom. 9,8

29. Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum: ita et nunc.

30. Sed quid dicit Scriptura? (g) Eiice ancillam, et filium eius: non enim heres erit filius ancillae cum filio liberae. (g) Gen. 21, 10.

31. Itaque, fratres, non sumus ancillae filii, sed liberae: qua libertate Christus nos liberavit.

CAPUT V.

Qui legis operibus iustificari cupit, expers est fructus Christi, in qua nec prodest circumcisio nec praeputium, sed fides viva: hortatur ergo ut caveant a seductoribus, studeantque mutuae dilectioni: caro autem semper repugnans spiritui trahit ad carnis opera, quae separant a regno coelorum: spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiam si legis opera non praestemus.

1. State, et nolite iterum iugo servitutis contineri.

2. (h) Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. (h) Act. 15, 1.

3. Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae.

4. Evacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini: a gratia excidistis.

5. Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiae expectamus.

6. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium: sed fides, quae per charitatem operatur.

7. Currebatis bene: quis vos impedivit veritati non obedire?

8. Persuasio haec non est ex eo, qui vocat vos.

9. (i) Modicum fermentum totam massam corrumpit. (i) 1 Cor. 5, 6.

10. Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille.

11. Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc praedico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis.

12. Utinam et abscindantur qui vos conturbant.

13. Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem Spiritus servite invicem.

(a) Lev. 19, 18. Matth. 22, 39. Rom. 13, 8. 14. Omnis enim lex in uno sermone impletur: (a) Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

15. Quod si invicem mordetis, et comeditis: videte ne ab invicem consumamini.

(b) 1 Petr. 2, 11. 16. Dico autem: (b) Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis.

17. Caro enim concupiscit adversus spiritum: spiritus autem adversus carnem: haec enim sibi invicem adversantur: ut non quaecumque vultis, illa faciatis.

18. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.

19. Manifesta sunt autem opera carnis: quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20. Idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae,

21. Invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes, et his similia, quae praedico vobis, sicut praedixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22. Fructus autem Spiritus est: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

23. Mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversus huiusmodi non est lex.

24. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, et concupiscentiis.

25. Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus.

26. Non efficiamur inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Cum humilitate iuvandus est proximus: nec aliorum laudes curandae: semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam aeternam: rursum monet ut caveant a seductoribus, qui cum legem suadeant, ipsi illam non observant: Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec praeputium quidquam faciunt.

1. Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris.

2. Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi.

3. Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

4. Opus autem suum probet unusquisque, et sic in semetipso tantum gloriam habebit, et non in altero.

5. (c) Unusquisque enim onus suum portabit. (c) 1 Cor. 3, 8.

6. Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis.

7. Nolite errare: Deus non irridetur.

8. Quae enim seminaverit homo, haec et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam.

9. (d) Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. (d) 2 Thess. 3, 13.

10. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

11. Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12. Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13. Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.

15. In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed nova creatura.

16. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, et misericordia, et super Israel Dei.

17. De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.

18. Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD EPHESIOS

CAPUT I.

Deum benedicit apostolus, qui praedestinatos plurimis iisque maximis per Christum Filium affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos, orans ut perfectam adipiscantur sapientiam: ostendens etiam Christi a mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem ecclesiam.

1. Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, et fidelibus in Christo Iesu.

2. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.

(e) 2 Cor. 1, 3. 1 Petr. 1, 3. 3. (e) Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in caelestibus in Christo,

4. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu eius in charitate.

5. Qui praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum: secundum propositum voluntatis suae,

6. In laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.

7. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum divitias gratiae eius,

8. Quae superabundavit in nobis in omni sapientia, et prudentia:

9. Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo,

10. In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quae in caelis, et quae in terra sunt, in ipso:

11. In quo etiam et nos sorte vocati sumus praedestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae:

12. Ut simus in laudem gloriae eius nos, qui ante speravimus in Christo:

13. In quo et vos, cum audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestrae) in quo et credentes signati estis Spiritu promissionis sancto,

14. Qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius.

15. Propterea et ego audiens fidem vestram, quae est in Domino Iesu, et dilectionem in omnes sanctos,

16. Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis:

17. Ut Deus, Domini nostri Iesu Christi pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae et revelationis, in agnitione eius:

18. Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quae sit spes vocationis eius, et quae divitiae gloriae hereditatis eius in sanctis,

(a) Inf. 3, 7. 19. Et quae sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus (a) secundum operationem potentiae virtutis eius,

20. Quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in caelestibus:

21. Supra omnem principatum et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro.

(b) Ps. 8, 8. 22. (b) Et omnia subiecit sub pedibus eius: et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam,

23. Quae est corpus ipsius, et plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

CAPUT II.

Peccatis antea mortui per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit gentes quae prius alienae erant a Dei promissionibus, iam per Christum et fidem, quae Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum patriarchis ac prophetis.

(c) Coloss. 2, 13. 1. Et (c) vos, cum essetis mortui delictis, et peccatis vestris,

2. In quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris huius, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae,

3. In quibus et nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostrae, facientes voluntatem carnis, et cogitationum, et eramus natura filii irae, sicut et ceteri:

4. Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos,

5. Et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, (cuius gratia estis salvati)

6. Et conresuscitavit, et consedere fecit in caelestibus in Christo Iesu:

7. Ut ostenderet in saeculis supervenientibus abundantes divitias gratiae suae, in bonitate super nos in Christo Iesu.

8. Gratia enim estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis: Dei enim donum est,

9. Non ex operibus, ut nequis glorietur.

10. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quae praeparavit Deus ut in illis ambulemus.

11. Propter quod memores estote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini praeputium ab ea, quae dicitur circumcisio in carne, manu facta:

12. Quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo.

13. Nunc autem in Christo Iesu vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi.

14. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvens, inimicitias in carne sua:

15. Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem,

16. Et reconciliet ambos in uno corpore, Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.

17. Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longe fuistis, et pacem iis, qui prope.

18. (d) Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem. (d) Rom. 5, 2.

19. Ergo iam non estis hospites, et advenae: sed estis cives sanctorum, et domestici Dei:

20. Superaedificati super fundamentum Apostolorum, et Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu:

21. In quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino,

22. In quo et vos coaedificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAPUT III.

Paulus docuit hoc mysterium, prophetis et apostolis revelatum, quod gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat ut spiritu corroborentur: et in charitate radicati, ad plenam in divinis mysteriis edoceantur.

1. Huius rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Iesu, pro vobis Gentibus,

2. Si tamen audistis dispensationem gratiae Dei, quae data est mihi in vobis:

3. Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi:

4. Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:

5. Quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis eius, et Prophetis in Spiritu,

6. Gentes esse coheredes, et concorporales, et comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per Evangelium:

7. Cuius factus sum minister secundum donum gratiae Dei, quae data est mihi (e) secundum operationem virtutis eius. (e) Sup. 1, 19.

8. (f) Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, (f) 1 Cor. 15, 9.

9. Et illuminare omnes, quae sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo, qui omnia creavit:

10. Ut innotescat principatibus, et potestatibus in caelestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei,

11. Secundum praefinitionem saeculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro:

12. In quo habemus fiduciam, et accessum in confidentia per fidem eius.

13. Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quae est gloria vestra.

14. Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi,

15. Ex quo omnis paternitas in caelis, et in terra nominatur,

16. Ut det vobis secundum divitias gloriae suae, virtute corroborari per Spiritum eius in interiorem hominem,

17. Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati, et fundati,

18. Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo, et longitudo, et sublimitas, et profundum:

19. Scire etiam supereminentem scientiae charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

20. Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus, secundum virtutem, quae operatur in nobis:

21. Ipsi gloria in Ecclesia, et in Christo Iesu in omnes generationes saeculi saeculorum. Amen.

CAPUT IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa diversis dedisse charismata, et ad sui corporis aedificationem varios in ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novam induant, utriusque partes explicans: rursumque monet ut in hoc corpore maneant, separentur ab iis qui mente excaecati sequantur effraene carnis desiderio, et novos induant mores, damnatis prioribus.

(a) 1 Cor. 7, 20. Phil. 1, 27. 1. Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, (a) ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis,

2. Cum omni humilitate, et mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate,

(b) Rom. 12, 10. 3. (b) Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.

4. Unum corpus, et unus Spiritus sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae.

5. Unus Dominus, una fides, unum baptisma.

(c) Mal. 2, 10. 6. (c) Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis.

(d) Rom. 12, 3. 1 Cor. 12, 11. 2 Cor. 10, 13. 7. (d) Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.

(e) Ps. 67, 18. 8. Propter quod dicit: (e) Ascendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus.

9. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia et descendit primum in inferiores partes terrae?

10. Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia.

(f) 1 Cor. 12, 28. 11. Et ipse dedit quosdam quidem (f) Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores, et doctores

12. Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi:

13. Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi:

14. Ut iam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.

15. Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus:

16. Ex quo totum corpus compactum, et connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in charitate.

17. (g) Hoc igitur dico, et testificor in Domino, ut iam non ambuletis, sicut et Gentes ambulant in vanitate sensus sui, (g) Rom. 1, 21.

18. Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam, quae est in illis, propter caecitatem cordis ipsorum,

19. Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis in avaritiam.

20. Vos autem non ita didicistis Christum,

21. Si tamen illum audistis, et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu.

22. (h) Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. (h) Coloss. 3, 8.

23. (i) Renovamini autem spiritu mentis vestrae, (i) Rom. 8, 4.

24. (k) Et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, et sanctitate veritatis. (k) Coloss. 3, 10.

25. (l) Propter quod deponentes mendacium, (m) loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra. (l) 1 Petr. 2, 1. (m) Zach. 8, 16.

26. (n) Irascimini, et nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram. (n) Ps. 4, 5.

27. (o) Nolite locum dare diabolo: (o) Iac. 4, 7.

28. Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

29. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed siquis bonus ad aedificationem fidei ut det gratiam audientibus.

30. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis.

31. Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia.

32. (p) Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem sicut et Deus in Christo donavit vobis. (p) Coloss. 3, 13.

CAPUT V.

Hortatur ut Christum imitentur, longe separati ab omni vitio ac scelere, et redimentes tempus assumant spiritualia, quae tradit, exercitia: uxores vult subditas esse viris, viros autem diligere uxores, sicut Christus dilexit ecclesiam.

1. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi:

2. (q) Et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis. (q) Ioan. 13, 34. et 15, 12. 1 Ioan. 4, 21.

3. (r) Fornicatio autem, et omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: (r) Coloss. 3, 5.

4. Aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

5. Hoc enim scitote intelligentes: quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, et Dei.

6. (s) Nemo vos seducat inanibus verbis: propter haec enim venit ira Dei in filios diffidentiae. (s) Matth. 24, 4. Marc. 13, 5. Luc. 21, 8. 2 Thess. 2, 3.

7. Nolite ergo effici participes eorum.

8. Eratis enim aliquando tenebrae: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:

9. Fructus enim lucis est in omni bonitate, et iustitia, et veritate:

10. Probantes quid sit beneplacitum Deo:

11. Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.

12. Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere.

13. Omnia autem, quae arguuntur, a lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

14. Propter quod dicit: Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus.

15. Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis: (a) non quasi insipientes,

(a) *Colos.* 4, 5.

16. Sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

(b) *Rom.* 12, 2. 1 *Thess.* 4, 3.

17. (b) Propterea nolite fieri imprudentes: sed intelligentes quae sit voluntas Dei.

18. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto,

19. Loquentes vobismetipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes, et psallentes in cordibus vestris Domino,

20. Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo et Patri.

21. Subiecti invicem in timore Christi.

(c) *Gen.* 3, 16. *Coloss.* 3, 18. 1 *Petr.* 3, 1.

22. (c) Mulieres viris suis subditae sint, sicut Domino:

(d) 1 *Cor.* 11, 3.

23. (d) Quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiae: Ipse, salvator corporis eius.

24. Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus.

(e) *Coloss.* 3, 19

25. (e) Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea,

26. Ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquae in verbo vitae,

27. Ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta et immaculata.

28. Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.

29. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam:

30. Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, et de ossibus eius.

(f) *Gen.* 2, 24. *Matth.* 19, 5. *Marc.* 10, 7.

31. (f) Propter hoc relinquet homo patrem, et matrem suam, et adhaerebit uxori suae: et (g) erunt duo in carne una.

(g) 1 *Cor.* 6, 16.

32. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.

33. Verumtamen et vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum.

CAPUT VI.

Filii parentibus, servique dominis obediant: rursumque parentes erga filios, et domini erga servos sui memores sint officii: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut pro se orent.

1. Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum est.

2. (h) Honora patrem tuum, et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

(h) *Ex.* 20, 12. *Deut.* 5, 16. *Eccli.* 3, 9. *Matth.* 15, 4. *Marc.* 7, 10. *Coloss.* 3, 20.

3. Ut bene sit tibi, et sis longaevus super terram.

4. Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, et correptione Domini.

(i) *Coloss.* 3, 22. *Tit.* 2, 9. 1 *Petr.* 2, 18.

5. (i) Servi obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:

6. Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,

7. Cum bona voluntate servientes, sicut Domino, et non hominibus:

8. Scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber.

9. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia et illorum, et vester Dominus est in caelis: (k) et personarum acceptio non est apud eum.

(k) *Deut.* 10, 17. 2 *Par.* 19, 7. *Iob* 34, 19. *Sap.* 6, 8. *Eccli.* 35, 15. *Act.* 10, 34. *Rom.* 2, 11. *Coloss.* 3, 25. 1 *Petr.* 1, 17.

10. De cetero fratres confortamini in Domino, et in potentia virtutis eius.

11. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.

12. Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem: sed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in caelestibus.

13. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare.

14. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loricam iustitiae,

15. Et calceati pedes in praeparatione Evangelii pacis:

16. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere:

(l) *Isai.* 59, 17. 1 *Thess.* 5, 8.

17. (l) Et galeam salutis assumite: et gladium spiritus (quod est verbum Dei)

(m) *Coloss.* 4, 2.

18. Per omnem orationem, et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: et in ipso (m) vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis:

(n) *Coloss.* 4, 3. 2 *Thess.* 3, 1.

19. (n) Et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii:

20. Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

21. Ut autem et vos sciatis quae circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, charissimus frater, et fidelis minister in Domino:

22. Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quae circa nos sunt, et consoletur corda vestra.

23. Pax fratribus, et charitas cum fide a Deo Patre, et Domino Iesu Christo.

24. Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD PHILIPPENSES

CAPUT I.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quod pressuras suae in maiorem evangelii fructum cesserint: quam utilitatem si non spectaret, omnino dissolvi cuperet, et esse cum Christo: eosque adhortatur ut digne ad Christi evangelium conversentur, dicens quod pro ipso iam afflictiones sustinuerint.

1. Paulus, et Timotheus servi Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum episcopis, et diaconibus.
2. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.
3. Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,
4. Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,
5. Super communicatione vestra in Evangelio Christi a prima die usque nunc.
6. Confidens hoc ipsum, quia qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.
7. Sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis: eo quod habeam vos in corde, et in vinculis meis, et in defensione, et confirmatione Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse.
8. Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi.
9. Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, et in omni sensu:
10. Ut probetis potiora, ut sitis sinceri, et sine offensa in diem Christi,
11. Repleti fructu iustitiae per Iesum Christum, in gloriam et laudem Dei.
12. Scire autem vos volo fratres, quia quae circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii:
13. Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni praetorio, et in ceteris omnibus,
14. Et plures e fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui.
15. Quidam quidem et propter invidiam, et contentionem: quidam autem et propter bonam voluntatem Christum praedicant:
16. Quidam ex charitate: scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum.
17. Quidam autem ex contentione Christum annunciant non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis.
18. Quid enim? Dum omni modo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuncietur: et in hoc gaudeo, sed et gaudebo.
19. Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, et subministrationem Spiritus Iesu Christi
20. Secundum expectationem, et spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, et nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.
21. Mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum.
22. Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, et quid eligam ignoro.
23. Coarctor autem e duobus: desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo, multo magis melius:
24. Permanere autem in carne, necessarium propter vos.
25. Et hoc confidens scio quia manebo, et permanebo omnibus vobis ad profectum vestrum, et gaudium fidei:
26. Ut gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meum adventum iterum ad vos.
27. (a) Tantum digne Evangelio Christi conversamini: ut sive cum venero, et videro vos, sive absens audiam de vobis quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii: (a) Eph. 4, 1. Coloss. 1, 10. 1 Thess. 2, 12.
28. Et in nullo terreamini ab adversariis: quae illis est causa perditionis, vobis autem salutis, et hoc a Deo:
29. Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:
30. Idem certamen habentes, quale et vidistis in me, et nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem et concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quod inter malos sancte vivant, tum sibi quod tales habeat discipulos: Timotheum laudat a sincera evangelii praedicatione et obedientia: similiter et Epaphroditum, quem ad eos mittit, postquam ab aegritudine convaluit.

1. Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:
2. Implete gaudium meum ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes,
3. Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes,
4. Non quae sua sunt singuli considerantes, sed ea, quae aliorum.
5. Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Iesu:
6. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo:
7. Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo.
8. (b) Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. (b) Hebr. 2, 9.
9. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen:
10. (c) Ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, et infernorum, (c) Isai. 45, 24. Rom. 14, 11.
11. Et omnis lingua confiteatur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.
12. Itaque charissimi mei (sicut semper obedistis:) non ut in praesentia mei tantum, sed multo magis

nunc in absentia mea, cum metu et tremore vestram salutem operamini.

13. Deus est enim, qui operatur in vobis et velle, et perficere pro bona voluntate.

(a) 1 Petr. 4, 9. 14. (a) Omnia autem facite sine murmurationibus, et haesitationibus:

15. Ut sitis sine querela, et simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis pravae, et perversae: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,

16. Verbum vitae continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.

17. Sed et si immolor supra sacrificium, et obsequium fidei vestrae, gaudeo, et congratulor omnibus vobis.

18. Idipsum autem et vos gaudete, et congratulamini mihi.

(b) Act. 16, 1. 19. Spero autem in Domino Iesu, (b) Timotheum me cito mittere ad vos: ut et ego bono animo sim, cognitis quae circa vos sunt.

20. Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit.

(c) 1 Cor. 13, 5. 21. (c) Omnes enim quae sua sunt quaerunt, non quae sunt Iesu Christi.

22. Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecum servivit in Evangelio.

23. Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quae circa me sunt.

24. Confido autem in Domino quoniam et ipse veniam ad vos cito.

25. Necessarium autem existimavi Epaphroditum fratrem, et cooperatorem, et commilitonem meum, vestrum autem apostolum, et ministrum necessitatis meae, mittere ad vos:

26. Quoniam quidem omnes vos desiderabat: et moestus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27. Nam et infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est eius: non solum autem eius, verum etiam et mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28. Festinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, et ego sine tristitia sim.

29. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, et eiusmodi cum honore habetote.

30. Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maxime conveniret: qui tamen omnia haec detrimentum arbitratus est, quo Dei iustitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut tandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, et non dyscolos, crucis Christi inimicos, imitentur.

1. De cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

2. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, et gloriamur in Christo Iesu, et non in carne fiduciam habentes,

4. Quamquam ego habeam confidentiam et in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,

5. Circumcisus octavo die, ex genere Israel, de tribu Beniamin, Hebraeus ex Hebraeis, (d) secundum legem Pharisaeus, (d) Act. 23, 6.

6. Secundum aemulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam, quae in lege est, conversatus sine querela:

7. Sed quae mihi fuerunt lucra, haec arbitratus sum propter Christum detrimenta.

8. Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam,

9. Et inveniar in illo non habens meam iustitiam, quae ex lege est, sed illam, quae ex fide est Christi Iesu: quae ex Deo est iustitia in fide

10. Ad cognoscendum illum, et virtutem resurrectionis eius, et societatem passionum illius: configuratus morti eius:

11. Si quo modo occurram ad resurrectionem, quae est ex mortuis:

12. Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim: sequor autem, si quomodo comprehendam in quo et comprehensus sum a Christo Iesu.

13. Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem: quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero, quae sunt priora, extendens meipsum,

14. Ad destinatum persequor, ad bravium supernae vocationis Dei in Christo Iesu.

15. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: et si quid aliter sapitis, et hoc vobis Deus revelabit.

16. Verumtamen ad quod pervenimus ut idem sapiamus, et in eadem permaneamus regula.

17. Imitatores mei estote fratres, et observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

18. (e) Multi enim ambulant, quos saepe dicebam vobis (nunc autem et flens dico) inimicos crucis Christi: (e) Rom. 16, 17.

19. Quorum finis interitus: quorum Deus venter est: et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20. Nostra autem conversatio in coelis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum,

21. Qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae, secundum operationem, qua etiam possit subiicere sibi omnia.

CAPUT IV.

Ad perseverantiam et spirituale gaudium, modestiam, preces et gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipsis exoptans, utque mordicus teneant quaecumque Dei sunt: laudans ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1. Itaque fratres mei charissimi, et desideratissimi, gaudium meum, et corona mea: sic state in Domino, charissimi:

2. Evodiam rogo, et Syntychen deprecor idipsum sapere in Domino.

3. Etiam rogo et te germane compar, adiuva illas, quae mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, et ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitae.

4. Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete.

5. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus prope est.

6. Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione, et obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestrae innotescant apud Deum.

7. Et pax Dei, quae exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, et intelligentias vestras in Christo Iesu.

8. De cetero fratres, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, siqua virtus, siqua laus disciplinae, haec cogitate.

9. Quae et didicistis, et accepistis, et audistis, et vidistis in me, haec agite: et Deus pacis erit vobiscum.

10. Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire, sicut et sentiebatis: occupati autem eratis.

11. Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.

12. Scio et humiliari, scio et abundare: (ubique et in omnibus institutus sum) et satiari, et esurire, et abundare, et penuriam pati:

13. Omnia possum in eo, qui me confortat.

14. Verumtamen bene fecistis, communicantes tribulationi meae.

15. Scitis autem et vos Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli:

16. Quia et Thessalonicam semel et bis in usum mihi misistis.

17. Non quia quaero datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.

18. Habeo autem omnia, et abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quae misistis odorem suavitatis, (a) hostiam acceptam, placentem Deo. (a) Rom. 12, 1.

19. Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum divitias suas in gloria in Christo Iesu.

20. Deo autem et Patri nostro gloria in saecula saeculorum: Amen.

21. Salutate omnem sanctum in Christo Iesu.

22. Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Caesaris domo sunt.

23. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD COLOSSENSES

CAPUT I.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, orat pro ipsis apostolus, quo in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, et qui caput est ecclesiae, qua omnia pacificata sunt: hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant: seque dicit effectum Christi ministrum, ad praedicandum mysterium a saeculis absconditum, et nunc manifestatum.

1. Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater:

2. Eis, qui sunt Colossis, sanctis, et fidelibus fratribus in Christo Iesu.

3. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo, et Patri Domini nostri Iesu Christi semper pro vobis orantes:

4. Audientes fidem vestram in Christo Iesu, et dilectionem, quam habetis in sanctos omnes

5. Propter spem, quae reposita est vobis in caelis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii:

6. Quod pervenit ad vos, sicut et in universo mundo est, et fructificat, et crescit sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, et cognovistis gratiam Dei in veritate,

7. Sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu,

8. Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu:

9. Ideo et nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, et postulantes ut impleamini agnitione voluntatis eius, in omni sapientia et intellectu spiritali:

10. Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, et crescentes in scientia Dei:

11. In omni virtute confortati secundum potentiam claritatis eius in omni patientia, et longanimitate cum gaudio

12. Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine:

13. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suae,

14. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum:

15. Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturae:

16. (b) Quoniam in ipso condita sunt universa in caelis, et in terra, visibilia, et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, et in ipso creata sunt: (b) Ioan. 1, 3.

17. Et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant.

18. Et ipse est caput corporis Ecclesiae, (c) qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens. (c) 1 Cor. 15, 20. Apoc. 1, 5.

19. Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:

20. Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, sive quae in terris, sive quae in caelis sunt.

21. Et vos cum essetis aliquando alienati, et inimici sensu in operibus malis:

22. Nunc autem reconciliavit in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos sanctos, et immaculatos, et irreprehensibiles coram ipso:

23. Si tamen permanetis in fide fundati, et stabiles, et immobiles a spe Evangelii, quod audistis, quod praedicatum est in universa creatura, quae sub caelo est, cuius factus sum ego Paulus minister.

24. Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea, quae desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia:

25. Cuius factus sum ego minister secundum dis-

pensationem Dei, quae data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei:

26. Mysterium, quod absconditum fuit a saeculis, et generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius,

27. Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriae sacramenti huius in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriae,

28. Quem nos annunciamus, corripientes omnem hominem, et docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

29. In quo et laboro, certando secundum operationem eius, quam operatur in me in virtute.

CAPUT II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionibus aut imposturis philosophorum, seu legem inducere volentium, seducantur a Christi fide: per quem a peccatis, a potestate diaboli, et ab adverso ipsis chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1. Volo enim vos scire qualem solicitudinem habeam pro vobis, et pro iis, qui sunt Laodiciae, et quicumque non viderunt faciem meam in carne:

2. Ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, et in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris et Christi Iesu:

3. In quo sunt omnes thesauri sapientiae, et scientiae absconditi.

4. Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

(a) 1 Cor. 5, 3. 5. (a) Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, et videns ordinem vestrum, et firmamentum eius, quae in Christo est, fidei vestrae.

6. Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate,

7. Radicati, et superaedificati in ipso, et confirmati fide, sicut et didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione:

8. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, et inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, et non secundum Christum:

9. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10. Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, et potestatis:

11. In quo et circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi:

12. Consepulti ei in baptismo, in quo et resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis.

(b) Eph. 2, 1. 13. (b) Et vos cum mortui essetis in delictis, et praeputio carnis vestrae, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta:

14. Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:

15. Et expolians principatus, et potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.

16. Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniae, aut sabbatorum:

17. Quae sunt umbra futurorum: corpus autem Christi.

(c) Matth. 24, 4. 18. (c) Nemo vos seducat, volens in humilitate, et religione angelorum, quae non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suae,

19. Et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, et coniunctiones subministratum, et constructum crescit in augmentum Dei.

20. Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21. Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis:

22. Quae sunt omnia in interitum ipso usu, secundum praecepta, et doctrinas hominum:

23. Quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione, et humilitate, et non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

CAPUT III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, novum induant, in quo non est distinctio nationis aut conditionis; assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant uxores et mariti, filii et patres, servi ac domini.

1. Igitur, si consurrexistis cum Christo: quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens:

2. Quae sursum sunt sapite, non quae super terram.

3. Mortui enim estis, et vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.

4. Cum Christus apparuerit, vita vestra: tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria.

5. Mortificate ergo membra vestra, quae sunt super terram: (d) fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quae est simulacrorum servitus: (d) Eph. 5, 3.

6. Propter quae venit ira Dei super filios incredulitatis:

7. In quibus et vos ambulastis aliquando, cum viveretis in illis.

8. (e) Nunc autem deponite et vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. (e) Rom. 6, 4. Eph. 4, 22. Hebr. 12, 1. 1 Petr. 2, 1. et 4, 2.

9. Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis,

10. Et induentes novum eum, qui renovatur in agnitionem secundum (f) imaginem eius, qui creavit illum. (f) Gen. 1, 26.

11. Ubi non est Gentilis, et Iudaeus, circumcisio, et praeputium, Barbarus, et Scytha, servus, et liber: sed omnia, et in omnibus Christus.

12. Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, et dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam:

13. Supportantes invicem, et donantes vobismetipsis si quis adversus aliquem habet querelam: sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos.

14. Super omnia autem haec, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis:

15. Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua et vocati estis in uno corpore: et grati estote.

16. Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, et commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

17. (g) Omne, quodcumque facitis in verbo aut in (g) 1 Cor. 10, 31.

opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo et Patri per ipsum.

(a) Eph. 5, 22. 1 Petr. 3, 1. 18. (a) Mulieres subditae estote viris, sicut oportet, in Domino.

19. Viri diligite uxores vestras, et nolite amari esse ad illas.

(b) Eph. 6, 1. 20. (b) Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.

(c) Eph. 6, 4. 21. (c) Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.

(d) Tit. 2, 9. 1 Petr. 2, 18. 22. (d) Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum.

23. Quodcumque facitis, ex animo operamini sicut Domino, et non hominibus:

24. Scientes quod a Domino accipietis retributionem hereditatis. Domino Christo servite.

(e) Rom. 2, 6. 25. (e) Qui enim iniuriam facit, recipiet id, quod inique gessit: et non est personarum acceptio apud Deum.

CAPUT IV.

Pro se cupit ipsos precari, et caute ac discrete cum infidelibus conversari: mittitque qui manifestent eis quae apud ipsum agantur, et variorum salutationes adscribit, cupiens ut et haec et similiter Laodicensium epistola apud utramque legatur ecclesiam.

1. Domini, quod iustum est et aequum, servis praestate: scientes quod et vos Dominum habetis in caelo.

(f) Luc. 18, 1. 1 Thess. 5, 17. 2. (f) Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione:

(g) Eph. 6, 19. 2 Thess. 3, 1. 3. (g) Orantes simul et pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum)

4. Ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.

5. (h) In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt: tempus redimentes. (h) Eph. 5, 15.

6. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7. Quae circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater, et fidelis minister, et conservus in Domino:

8. Quem misi ad vos ad hoc ipsum ut cognoscat, quae circa vos sunt, et consoletur corda vestra,

9. Cum Onesimo charissimo, et fideli fratre, qui ex vobis est. Omnia, quae hic aguntur, nota facient vobis.

10. Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, et Marcus consobrinus Barnabae, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum:

11. Et Iesus, qui dicitur Iustus: qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.

12. Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Iesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti, et pleni in omni voluntate Dei.

13. Testimonium enim illi perhibeo quod habet multum laborem pro vobis, et pro iis, qui sunt Laodiciae, et qui Hierapoli.

14. Salutat vos (i) Lucas medicus charissimus, et Demas. (i) 2 Tim. 4, 11.

15. Salutate fratres, qui sunt Laodiciae, et Nympham, et quae in domo eius est, Ecclesiam.

16. Et cum lecta fuerit apud vos epistola haec, facite ut et in Laodicensium Ecclesia legatur: et eam, quae Laodicensium est, vos legatis.

17. Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.

18. Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD THESSALONICENSES PRIMA

CAPUT I.

Thessalonicenses commendat, actis Deo gratiis, quod susceptam semel fidem servaverint, Pauli, imo ipsius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus; palam ostendentes, quem apud ipsos fructum Pauli praedicatio habuerit.

1. Paulus, et Silvanus, et Timotheus Ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre, et Dño Iesu Christo.

2. Gratia vobis, et pax. Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,

3. Memores operis fidei vestrae, et laboris, et charitatis, et sustinentiae spei Domini nostri Iesu Christi, ante Deum et Patrem nostrum:

4. Scientes fratres, dilecti a Deo, electionem vestram:

5. Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed et in virtute, et in Spiritu sancto, et in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.

6. Et vos imitatores nostri facti estis, et Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti:

7. Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, et in Achaia.

8. A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia, et in Achaia, sed et in omni loco fides vestra, quae est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.

9. Ipsi enim de nobis annunciant qualem introitum habuerimus ad vos: et quomodo conversi estis ad Deum a simulacris, servire Deo vivo, et vero,

10. Et expectare Filium eius de caelis (quem suscitavit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

CAPUT II.

Ostendit quam sincerum se exhibuerit in praedicando ipsis evangelio, gratias Deo agens quod susceptum Dei verbum sedulo servaverint, passi multa a contribulibus, sicut ecclesiae Iudaeae a Iudaeis, qui una cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quam ardentem gerat erga ipsos affectum.

1. Nam ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

(a) Act. 16, 19. 2. Sed ante passi, et (a) contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos Evangelium Dei in multa sollicitudine.

3. Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

4. Sed sicut probati sumus a Deo ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione avaritiae: Deus testis est:

6. Nec quaerentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis.

7. Cum possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foveat filios suos.

8. Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

9. Memores enim estis fratres laboris nostri, et
(b) Act. 20, 34. 1 Cor. 4, 12. 2 Thess. 3, 8. fatigationis: (b) nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, praedicavimus in vobis Evangelium Dei.

10. Vos testes estis, et Deus, quam sancte, et iuste, et sine querela, vobis, qui credidistis, fuimus:

11. Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos)

12. Deprecantes vos, et consolantes, testificati sumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum, et gloriam.

13. Ideo et nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

14. Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quae sunt in Iudaea in Christo Iesu: quia eadem passi estis et vos a contribulibus vestris, sicut et ipsi a Iudaeis:

15. Qui et Dominum occiderunt Iesum, et Prophetas, et nos persecuti sunt, et Deo non placent, et omnibus hominibus adversantur,

16. Prohibentes nos Gentibus loqui ut salvae fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

17. Nos autem fratres desolati a vobis ad tempus horae, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio:

18. Quoniam voluimus venire ad vos: ego quidem Paulus, et semel, et iterum, sed impedivit nos satanas.

19. Quae est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriae? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in adventu eius?

20. Vos enim estis gloria nostra et gaudium.

CAPUT III.

Metuens ne propter suas afflictiones a fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reverso, gratias Deo agit, quod in fide ac dilectione firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos invisere, ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

1. Propter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, solis:

(c) Act. 16, 1. 2. (c) Et misimus Timotheum fratrem nostrum, et ministrum Dei in Evangelio Christi ad confirmandos vos, et exhortandos pro fide vestra:

3. Ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus.

4. Nam et cum apud vos essemus, praedicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut et factum est, et scitis.

5. Propterea et ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit vos is, qui tentat, et inanis fiat labor noster.

6. Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, et annunciante nobis fidem et charitatem vestram, et quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut et nos quoque vos:

7. Ideo consolati sumus fratres in vobis in omni necessitate, et tribulatione nostra per fidem vestram,

8. Quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino.

9. Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10. Nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, et compleamus ea, quae desunt fidei vestrae?

11. Ipse autem Deus, et Pater noster, et Dominus noster Iesus Christus dirigat viam nostram ad vos.

12. Vos autem Dominus multiplicet, et abundare faciat charitatem vestram in invicem, et in omnes, quemadmodum et nos in vobis:

13. Ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum et Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Amen.

CAPUT IV.

Hortatur ut tradita sibi praecepta observent, abstinentes a fornicatione, ac se mutuo diligentes, manibusque operantes, quo nullius quidquam desiderare cogantur: docet modum nostrae resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

1. De cetero ergo, fratres, rogamus vos et obsecramus in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo oporteat vos ambulare, et placere Deo, sic et ambuletis ut abundetis magis.

2. Scitis enim quae praecepta dederim vobis per Dominum Iesum.

3. (d) Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos a fornicatione, (d) Rom. 12, 2. Eph. 5, 17.

4. Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, et honore:

5. Non in passione desiderii, sicut et Gentes, quae ignorant Deum:

6. Et nequis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut praediximus vobis, et testificati sumus.

7. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8. Itaque qui haec spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

9. De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: (e) ipsi enim vos a Deo didicistis ut diligatis invicem. (e) Io. 13, 34. et 15, 12. 17. 1 Ioan. 3, 10. et 4, 12.

10. Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis,

11. Et operam detis ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris, sicut praecepimus vobis:

12. Et ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt: et nullius aliquid desideretis.

13. Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini sicut et ceteri, qui spem non habent.

14. Si enim credimus quod Iesus mortuus est, et resurrexit: ita et Deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.

(a) 1 Cor. 15, 23.

15. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, (a) quia nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non praeveniemus eos, qui dormierunt.

16. Quoniam ipse Dominus in iussu, et in voce Archangeli, et in tuba Dei descendet de caelo: et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.

17. Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus.

18. Itaque consolamini invicem in verbis istis.

CAPUT V.

Diem iudicii dicit insperatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cum semper ad illum se praeparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos praefectos, et quomodo erga invicem et erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, utque pro se orent precatur.

1. De temporibus autem, et momentis fratres non indigetis ut scribamus vobis.

(b) 2 Petr. 3, 10. Apoc. 3, 3. et 16, 15.

2. (b) Ipsi enim diligenter scitis quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.

3. Cum enim dixerint pax, et securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, et non effugient.

4. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat:

5. Omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.

6. Igitur non dormiamus sicut et ceteri, sed vigilemus, et sobrii simus.

7. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.

8. Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, (c) induti loricam fidei, et charitatis, et galeam spem salutis:

(c) Isai. 59, 17. Ephes. 6, 14. 17.

9. Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum Christum,

10. Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.

11. Propter quod consolamini invicem: et aedificate alterutrum, sicut et facitis.

12. Rogamus autem vos fratres ut noveritis eos, qui laborant inter vos, et praesunt vobis in Domino, et monent vos,

13. Ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

14. Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

15. (d) Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, et in omnes.

(d) Prov. 17, 13. et 20, 22. Rom. 12, 17. 1 Petr. 3, 9.

16. Semper gaudete.

17. (e) Sine intermissione orate.

18. In omnibus gratias agite: haec est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis.

(e) Eccli. 18, 22. Luc. 18, 1. Coloss. 4, 2.

19. Spiritum nolite extinguere.

20. Prophetias nolite spernere.

21. Omnia autem probate: quod bonum est tenete.

22. Ab omni specie mala abstinete vos:

23. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela in adventu Domini nostri Iesu Christi servetur.

24. (f) Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.

(f) 1 Cor. 1, 9.

25. Fratres orate pro nobis.

26. Salutate fratres omnes in osculo sancto.

27. Adiuro vos per Dominum ut legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus.

28. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD THESSALONICENSES SECUNDA

CAPUT I.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios vero ultionem in die iudicii recepturos; orans ut digni habeantur vocatione Dei.

1. Paulus, et Silvanus, et Timotheus: Ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.

2. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.

3. Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, et abundat charitas uniuscuiusque vestrum in invicem:

4. Ita ut et nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, et fide, et in omnibus persecutionibus vestris, et tribulationibus, quas sustinetis

5. In exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini.

6. Si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant:

7. Et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Iesu de caelo cum angelis virtutis eius,

8. In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio Domini nostri Iesu Christi.

9. Qui poenas dabunt in interitu aeternas a facie Domini, et a gloria virtutis eius:

10. Cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.

11. In quo etiam oramus semper pro vobis : ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, et impleat omnem voluntatem bonitatis, et opus fidei in virtute,

12. Ut clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in vobis, et vos in illo secundum gratiam Dei nostri, et Domini Iesu Christi.

CAPUT II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum prius filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi seducentur: de electione et fide Thessalonicensium gratias agit, monens ut servent acceptas ab ipso traditiones, et pro earum consolatione ac confirmatione orat.

1. Rogamus autem vos fratres per adventum Domini nostri Iesu Christi, et nostrae congregationis in ipsum :

2. Ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini.

(a) Eph. 5, 6. 3. (a) Nequis vos seducat ullo modo : quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

4. Qui adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus.

5. Non retinetis quod cum adhuc essem apud vos, haec dicebam vobis?

6. Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore.

7. Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

(b) Is. 11, 4. 8. Et tunc revelabitur ille iniquus, (b) quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui eum :

9. Cuius est adventus secundum operationem satanae in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus,

10. Et in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt : eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent.

11. Ideo mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio,

12. Ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

13. Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus, et in fide veritatis :

14. In qua et vocavit vos per Evangelium nostrum in acquisitionem gloriae Domini nostri Iesu Christi.

15. Itaque fratres state : et tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

16. Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, et Deus et Pater noster, qui dilexit nos, et dedit consolationem aeternam, et spem bonam in gratia,

17. Exhortetur corda vestra, et confirmet in omni opere, et sermone bono.

CAPUT III

Cupit ut pro se precentur, confidens quod servaturi sint ipsius praecepta : monetque ut subtrahant se a christianis nolentibus servare quae ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat : caret tamen ne tales ut inimicos existiment, sed ut fratres corripiant.

1. De cetero fratres orate pro nobis (c) ut sermo Dei currat, et clarificetur, sicut et apud vos : (c) Eph. 6, 19. Coloss. 4, 3.

2. Et ut liberemur ab importunis, et malis hominibus : non enim omnium est fides.

3. Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, et custodiet a malo.

4. Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quae praecipimus, et facitis, et facietis.

5. Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, et patientia Christi.

6. Denunciamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis.

7. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos : quoniam non inquieti fuimus inter vos :

8. (d) Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, et in fatigatione, nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus. (d) Act. 20, 34. 1 Cor. 4, 12. 1 Thess. 2, 9.

9. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

10. Nam et cum essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis : quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

11. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes.

12. Iis autem, qui eiusmodi sunt, denunciamus, et obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent.

13. (e) Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. (e) Gal. 6, 9.

14. Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et ne commisceamini cum illo ut confundatur :

15. Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

16. Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.

17. Salutatio, mea manu Pauli : quod est signum in omni epistola. Ita scribo.

18. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD TIMOTHEUM PRIMA

CAPUT I.

Praeceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam a perversa doctrina et tradenda sana: lex ob iniustos posita est: Deo gratias agit, quod eum ob ecclesiae persecutione ad apostolatum vocaverit: qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet ut strenuum agat militem.

1. Paulus Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei Salvatoris nostri, et Christi Iesu spei nostrae:

(a) Act. 16,1. 2. (a) Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, et pax a Deo Patre, et Christo Iesu Domino nostro.

3. Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denunciares quibusdam ne aliter docerent,

(b) Inf. 4, 7. 2 Tim. 2, 23. Tit. 3, 9. 4. Neque (b) intenderent fabulis, et genealogiis interminatis: quae quaestiones praestant magis quam aedificationem Dei, quae est in fide.

5. Finis autem praecepti est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta.

6. A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium,

7. Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant.

(c) Rom. 7, 12. 8. (c) Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur:

9. Sciens hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis, et non subditis, impiis, et peccatoribus, sceleratis, et contaminatis, parricidis, et matricidis, homicidis,

10. Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, et periuris, et si quid aliud sanae doctrinae adversatur,

11. Quae est secundum Evangelium gloriae beati Dei, quod creditum est mihi.

12. Gratias ago ei, qui me confortavit Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:

13. Qui prius blasphemus fui, et persecutor, et contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

14. Superabundavit autem gratia Domini nostri cum fide, et dilectione, quae est in Christo Iesu.

(d) Matth. 9, 13. Marc. 2, 17. 15. Fidelis sermo, et omni acceptione dignus: (d) quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum:

16. Sed ideo misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam aeternam.

17. Regi autem saeculorum immortali, invisibili, soli Deo honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.

18. Hoc praeceptum commendo tibi fili Timothee, secundum praecedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,

19. Habens fidem, et bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20. Ex quibus est Hymenaeus, et Alexander: quos tradidi Satanae, ut discant non blasphemare.

CAPUT II.

Vult pro regibus et magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones: unumque dicit esse Deum et unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, et quomodo haec ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

1. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus:

2. Pro regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, et tranquillam vitam agamus in omni pietate, et castitate.

3. Hoc enim bonum est, et acceptum coram Salvatore nostro Deo,

4. Qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire.

5. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Iesus:

6. Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7. In quo positus sum ego praedicator, et Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, et veritate.

8. Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira, et disceptatione.

9. (e) Similiter et mulieres in habitu ornato, cum verecundia, et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: (e) 1 Petr. 3, 3.

10. Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11. Mulier in silentio discat cum omni subiectione.

12. (f) Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio. (f) 1 Cor. 14, 34.

13. (g) Adam enim primus formatus est: deinde Heva. (g) Gen. 1, 27.

14. (h) Et Adam non est seductus: mulier autem seducta in praevaricatione fuit. (h) Gen. 3, 6.

15. Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, et dilectione, et sanctificatione cum sobrietate.

CAPUT III.

Docet Timotheum quales esse debeant episcopi, diaconi, ac mulieres; ut sciat quomodo conversari debeat in ecclesia, quae est columna veritatis: simulque commendat Dominicae incarnationis sacramentum.

1. Fidelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

2. (i) Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, (i) Tit. 1, 7.

3. Non vinolentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum, sed

4. Suae domui bene praepositum: filios habentem subditos cum omni castitate.

5. Si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit?

6. Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

7. Oportet autem illum et testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, et in laqueum diaboli.

8. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes:

9. Habentes mysterium fidei in conscientia pura.

10. Et hi autem probentur primum: et sic ministrent, nullum crimen habentes.

11. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

12. Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis bene praesint, et suis domibus.

13. Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent, et multam fiduciam in fide, quae est in Christo Iesu.

14. Haec tibi scribo, sperans me ad te venire cito.

15. Si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis.

16. Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

CAPUT IV.

Praedicit quosdam falsam tradituros doctrinam, potissimum de nuptiis ac cibis: discipulum autem monet ut spretu vana doctrina, exerceat se ad pietatem quae corporali exercitationi praefertur: et quanquam sit adulescens, praebeat se reliquis exemplum.

(a) 2 Tim. 3, 1. 2 Petr. 3, 3. Judae 18. 1. Spiritus autem manifeste dicit, quia (a) in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis daemoniorum,

2. In hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam,

3. Prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, et iis, qui cognoverunt veritatem.

4. Quia omnis creatura Dei bona est, et nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5. Sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem.

6. Haec proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei, et bonae doctrinae, quam assecutus es.

(b) Sup. 1, 4. 2 Tim. 2, 23. Tit. 3, 9. 7. (b) Ineptas autem, et aniles fabulas devita: exerce autem teipsum ad pietatem.

8. Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitae, quae nunc est, et futurae.

9. Fidelis sermo, et omni acceptione dignus.

10. In hoc enim laboramus, et maledicimur, quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.

11. Praecipe haec, et doce.

12. Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

13. Dum venio, attende lectioni, exhortationi, et doctrinae.

14. Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15. Haec meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.

16. Attende tibi, et doctrinae: insta in illis. Hoc enim faciens, et teipsum salvum facies, et eos, qui te audiunt.

CAPUT V.

Docet quomodo seniores, anus, ac iuvenculas gubernare debeat, rursum seniores ac iuniores viduas: et de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probe suo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facile adversus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publice arguat: haec mandata servet, nemini cito manus imponens: modico vino utatur: et de occultis hominum peccatis.

1. Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem: iuvenes, ut fratres:

2. Anus, ut matres: iuvenculas, ut sorores in omni castitate:

3. Viduas honora, quae vere viduae sunt.

4. Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primum domum suam regere, et mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo.

5. Quae autem vere vidua est, et desolata, speret in Deum, et instet obsecrationibus, et orationibus nocte ac die.

6. Nam quae in deliciis est, vivens mortua est.

7. Et hoc praecipe ut irreprehensibiles sint.

8. Si quis autem suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior.

9. Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius viri uxor,

10. In operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est.

11. Adolescentiores autem viduas devita: Cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt:

12. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13. Simul autem et otiosae discunt circuire domos: non solum otiosae, sed et verbosae, et curiosae, loquentes quae non oportet.

14. Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15. Iam enim quaedam conversae sunt retro satanam.

16. Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, et non gravetur Ecclesia: ut iis, quae vere viduae sunt, sufficiat.

17. Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo et doctrina.

18. Dicit enim Scriptura: (c) Non alligabis os bovi trituranti. Et: (d) Dignus est operarius mercede sua. (c) Deut. 25, 4. 1 Cor. 9, 9. (d) Matth. 10, 10. Luc. 10, 7.

19. Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.

20. Peccantes coram omnibus argue: ut et ceteri timorem habeant.

21. Testor coram Deo, et Christo Iesu, et electis angelis, ut haec custodias sine praeiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22. Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipsum castum custodi.

23. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates.

24. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium: quosdam autem et subsequuntur.

25. Similiter et facta bona, manifesta sunt: et quae aliter se habent, abscondi non possunt.

CAPUT VI.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus sive infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat avaritia: qua devitata, hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, servata fide quam in baptismo confessus est, utque in finem usque servet haec mandata: divites autem reprimat a superbia, inducens ad eleemosynas.

1. Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini et doctrina blasphemetur.

2. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis serviant, quia fideles sunt et dilecti, qui beneficii participes sunt. Haec doce, et exhortare.

3. Si quis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, et ei, quae secundum pietatem est, doctrinae:

4. Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quaestiones, et pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiae, contentiones, blasphemiae, suspiciones malae,

5. Conflictationes hominum mente corruptorum, et qui veritate privati sunt, existimantium quaestum esse pietatem.

6. Est autem quaestus magnus pietas cum sufficientia.

(a) Iob 1, 21. Eccle. 5, 14. 7. (a) Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus.

8. (b) Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus. (b) Prov. 27, 26.

9. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia, et nociva, quae mergunt homines in interitum, et perditionem.

10. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis.

11. Tu autem o homo Dei haec fuge: sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam aeternam, in qua vocatus es, et confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13. Praecipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, et Christo Iesu, qui testimonium reddidit (c) sub Pontio Pilato, bonam confessionem; (c) Matth. 27, 11. Ioan. 18, 33. 37.

14. Ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Iesu Christi,

15. Quem suis temporibus ostendet (d) beatus et solus potens, Rex regum, et Dominus dominantium: (d) Apoc. 17, 14. et 19, 16.

16. Qui solus habet immortalitatem, et lucem inhabitat inaccessibilem: (e) quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, et imperium sempiternum: Amen. (e) Ioan. 1, 18. 1 Ioan. 4, 12.

17. Divitibus huius saeculi praecipe non sublime sapere, (f) neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum) (f) Luc. 12, 15.

18. Bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare,

19. Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20. O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiae,

21. Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD TIMOTHEUM SECUNDA

CAPUT I.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida praedicatione iubet exeri: Christus mortem destruxit, et Paulum in gentium doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus praemium: dicit quod omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quod inde multa receperit obsequia.

1. Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitae, quae est in Christo Iesu:

2. Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax a Deo Patre, et Christo Iesu Domino nostro.

3. Gratias ago Deo, cui servio a progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die

4. Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,

5. Recordationem accipiens eius fidei, quae est in te non ficta, quae et habitavit primum in avia tua Loide, et matre tua Eunice, certus sum autem quod et in te.

6. Propter quam causam admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.

7. (g) Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris: sed virtutis, et dilectionis, et sobrietatis. (g) Rom. 8, 15.

8. Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum eius: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei:

9. Qui nos liberavit, et vocavit vocatione sua sancta, (h) non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, et gratiam, quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora saecularia. (h) Tit. 3, 5.

10. Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam, et incorruptionem per Evangelium:

11. In quo (i) positus sum ego praedicator, et Apostolus, et magister Gentium. (i) 1 Tim. 2, 7.

12. Ob quam causam etiam haec patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

13. Formam habe sanorum verborum, quae a me audisti in fide, et in dilectione in Christo Iesu.

14. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15. Scis hoc, quod aversi sunt a me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phigelus, et Hermogenes.

(a) Inf. 4, 19. 16. Det misericordiam Dominus (a) Onesiphori domui: quia saepe me refrigeravit, et catenam meam non erubuit:

17. Sed cum Romam venisset, sollicite me quaesivit, et invenit.

18. Det illi Dominus invenire misericordiam a Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincere docendum et patiendum pro Christo, facta mentione futuri praemii ac resurrectionis Christi: utque contentiones et profana vaniloquia devitet, stultasque legis quaestiones: de magna domo varia habente vasa, et quas virtutes servus Dei sectari debeat.

1. Tu ergo fili mi confortare in gratia, quae est in Christo Iesu:

2. Et quae audisti a me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere.

3. Labora sicut bonus miles Christi Iesu.

4. Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5. Nam et qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certaverit.

6. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7. Intellige quae dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8. Memor esto Dominum IESUM CHRISTUM resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum,

9. In quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum.

10. Ideo omnia sustineo propter electos, ut et ipsi salutem consequantur, quae est in Christo Iesu, cum gloria caelesti.

11. Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, et convivemus:

(b) Matth. 10, 33. Marc. 8, 38. 12. Si sustinebimus, et conregnabimus: (b) si negaverimus, et ille negabit nos:

(c) Rom. 3, 3. 13. (c) Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.

14. Haec commone: testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15. Sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis:

16. Profana autem, et vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem:

17. Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenaeus, et Philetus,

18. Qui a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam, et subverterunt quorundam fidem.

19. Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus qui sunt eius, et discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini.

20. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, et argentea, sed et lignea, et fictilia: et quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam.

21. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, et utile Domino ad omne opus bonum paratum.

22. Iuvenilia autem desideria fuge, sectare vero iustitiam, fidem, spem, charitatem, et pacem cum iis, qui invocant Dominum de corde puro.

23. (d) Stultas autem, et sine disciplina quaestiones devita: sciens quia generant lites. (d) 1 Tim. 1, 4. 7. Tit. 3, 9.

24. Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,

25. Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem,

26. Et resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

Praedicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas seducentes veritati resistant: Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: et de sacrarum litterarum utilitate.

1. Hoc autem scito, quod in (e) novissimis diebus instabunt tempora periculosa: (e) 1 Tim. 4, 1. 1 Petr. 3, 3. Iudae 18.

2. Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti,

3. Sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate,

4. Proditores, protervi, tumidi, et voluptatum amatores magis quam Dei:

5. Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos devita:

6. Ex his enim sunt, qui penetrant domos, et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur variis desideriis:

7. Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.

8. Quemadmodum autem (f) Iannes, et Mambres restiterunt Moysi: ita et hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, (f) Ex. 7, 11.

9. Sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit.

10. Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

11. Persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiae, Iconii, et Lystris: quales persecutiones sustinui, et ex omnibus eripuit me Dominus.

12. Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

13. Mali autem homines, et seductores proficient in peius, errantes, et in errorem mittentes.

14. Tu vero permane in iis, quae didicisti, et credita sunt tibi: sciens a quo didiceris.

15. Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quae te possunt instruere ad salutem, per fidem, quae est in Christo Iesu.

16. (g) Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: (g) 2 Petr. 1, 20.

17. Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Christum iudicem obtestatur, ut adversus falsos doctores, et eos qui tales sibi coacervant, constanter praedicet, tolerando quaecumque infligentur adversa: praedicitque suam passionem et futurum praemium: advocans Timotheum, eo quod a multis desertus sit, et ab Alexandro multa passus: in prima sui defensione ab omnibus desertus fuit, sed a Domino liberatus.

1. Testificor coram Deo, et Iesu Christo, qui iudicaturus est vivos, et mortuos, per adventum ipsius, et regnum eius:

2. Praedica verbum, insta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, et doctrina.

3. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus,

4. Et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5. Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistae, ministerium tuum imple. Sobrius esto.

6. Ego enim iam delibor, et tempus resolutionis meae instat.

7. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi.

8. In reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed et iis, qui diligunt adventum eius. Festina ad me venire cito.

9. Demas enim me reliquit, diligens hoc saeculum, et abiit Thessalonicam:

10. Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11. (a) Lucas est mecum solus. Marcum assume, (a) Coloss. 4, 14.
et adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium.

12. Tychicum autem misi Ephesum.

13. Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, et libros, maxime autem membranas.

14. Alexander aerarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera eius:

15. Quem et tu devita: valde enim restitit verbis nostris.

16. In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.

17. Dominus autem mihi astitit, et confortavit me, ut per me praedicatio impleatur, et audiant omnes Gentes: et liberatus sum de ore Leonis.

18. Liberavit me Dominus ab omni opere malo: et salvum faciet in regnum suum caeleste, cui gloria in saecula saeculorum. Amen.

19. Saluta Priscam, et Aquilam, et (b) Onesiphori (b) Sup. 1, 16.
domum.

20. Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21. Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, et Pudens, et Linus, et Claudia, et fratres omnes.

22. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD TITUM

CAPUT I.

Facta in salutatione mentione spei vitae aeternae quae iam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac episcopos: et de quibusdam qui ob varia vitia dure sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

1. Paulus servus Dei, Apostolus autem Iesu Christi secundum fidem electorum Dei, et agnitionem veritatis, quae secundum pietatem est

2. In spem vitae aeternae, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante tempora saecularia:

3. Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in praedicatione, quae credita est mihi secundum praeceptum Salvatoris nostri Dei:

4. Tito dilecto filio secundum communem fidem, gratia, et pax a Deo Patre, et Christo Iesu Salvatore nostro.

5. Huius rei gratia reliqui te Cretae, ut ea, quae desunt, corrigas, et constituas per civitates presbyteros, sicut et ego disposui tibi.

(c) 1 Tim. 3, 2. 6. (c) Si quis sine crimine est, unius uxoris vir,
filios habens fideles, non in accusatione luxuriae, aut non subditos.

7. Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

8. Sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem,

9. Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere.

10. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, et seductores: maxime qui de circumcisione sunt:

11. Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quae non oportet, turpis lucri gratia.

12. Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri.

13. Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,

14. Non intendentes Iudaicis fabulis, et mandatis hominum, aversantium se a veritate.

15. (d) Omnia munda mundis: coinquinatis autem, (d) Rom. 14,
et infidelibus nihil est mundum, sed inquinatae sunt 20.
eorum et mens, et conscientia.

16. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, et incredibiles, et ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat senes, anus, adolescentulas ac iuvenes, praebendo se omnibus vitae exemplum: et in quibus nos erudiat gratia Dei quae apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

1. Tu autem loquere quae decent sanam doctrinam:

2. Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:

3. Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes:

4. Ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant,

5. Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei:

6. Iuvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7. In omnibus teipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8. Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis:

(a) *Ephes.* 6, 5. *Colos.* 3, 22. 1 *Petr.* 2, 18

9. (*a*) Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes,

10. Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

(b) *Inf.* 3, 4.

11. (*b*) Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

12. Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, et saecularia desideria: sobrie, et iuste, et pie vivamus in hoc saeculo,

13. Expectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei, et Salvatoris nostri Iesu Christi:

14. Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15. Haec loquere, et exhortare, et argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari, et a quibus vitiis dehortari: et quod a peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe heredes vitae aeternae: monetque ut haec docens vanam devitet doctrinam, similiter et haereticos.

1. Admone illos principibus, et potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse:

2. Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

3. Eramus enim aliquando et nos insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis, et voluptatibus variis, in malitia et invidia agentes, odibiles, odientes invicem.

4. Cum (*c*) autem benignitas, et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei: (c) *Sup.* 2, 11.

5. (*d*) Non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, (d) 2 *Tim.* 1, 9.
sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, et renovationis Spiritus sancti,

6. Quem effudit in nos abunde per Iesum Christum Salvatorem nostrum:

7. Ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitae aeternae.

8. Fidelis sermo est: et de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus praeesse qui credunt Deo. Haec sunt bona, et utilia hominibus.

9. (*e*) Stultas autem quaestiones, et genealogias, (e) 1 *Tim.* 1, 4. et 4, 7. 2 *Tim.* 2, 23.
et contentiones, et pugnas legis devita. sunt enim inutiles, et vanae.

10. Haereticum hominem post unam, et secundam correptionem devita:

11. Sciens quia subversus est, qui eiusmodi est, et delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.

12. Cum misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare.

13. Zenam legisperitum, et Apollo solicite praemitte, ut nihil illis desit.

14. Discant autem et nostri bonis operibus praeesse ad usus necessarios: ut non sint infructuosi.

15. Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD PHILEMONEM

Philemoni, cuius charitatem ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit; quem illi commendat, et eius culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in evangelii praedicatione.

1. Paulus vinctus Christi Iesu, et Timotheus frater: Philemoni dilecto, et adiutori nostro,

2. Et Appiae sorori charissimae, et Archippo commilitoni nostro, et Ecclesiae, quae in domo tua est.

3. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Iesu Christo.

4. Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,

5. Audiens charitatem tuam, et fidem, quam habes in Domino Iesu, et in omnes sanctos:

6. Ut communicatio fidei tuae evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Iesu.

7. Gaudium enim magnum habui, et consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.

8. Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:

9. Propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus senex, nunc autem et vinctus Iesu Christi:

10. Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,

11. Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem et mihi, et tibi utilis,

12. Quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe:

13. Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:

14. Sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

15. Forsitan enim ideo discessit ad horam a te, ut aeternum illum reciperes:

16. Iam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maxime mihi: quanto autem magia tibi et in carue, et in Domino?

17. Si crgo habes me socium, suscipe illum aicut me:

18. Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa.

19. Ego Paulns scripsi mea mann: ego reddam, ut non dicam tibi, qnod et teipsum mihi debea:

20. Ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino.

21. Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam et super id, quod dico, facies.

22. Simul autem et para mibi hospitium: nam spero per orationes vestraa donari me vobis.

23. Salutat te Epaphraa concaptivus meus in Christo Iesu,

24. Marcus, Aristarchns, Demas, et Lucas, adiutores mei.

25. Gratia Domini nostri Iesu Chriati cum spiritu veatro. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD HEBRAEOS

CAPUT I.

Tantum veteri testamento per angelos dato novum per Christum datum praefertur, quantum Christus angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia et honore antecellit.

1. Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis:

2. Novissime, diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit et saecula:

(a) *Sap.* 7, 26. 3. (a) Qui cum sit splendor gloriae, et figura substantiae eius, portansque omnia verbo virtutis suae, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis:

4. Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen hereditavit.

(b) *Psal.* 2, 7. (c) 2 *Reg.* 7, 14. 5. Cui enim dixit aliquando Angelorum: (b) Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: (c) Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium?

(d) *Ps.* 96, 7. 6. Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terrae, dicit: (d) Et adorent eum omnes Angeli Dei.

(e) *Psalm.* 103, 4. 7. Et ad Angelos quidem dicit: (e) Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis.

(f) *Psalm.* 44, 7. 8. Ad filium autem: (f) Thronus tuus Deus in saeculum saeculi: virga aequitatis, virga regni tui.

9. Dilexisti iustitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis prae participibus tuis.

(g) *Psalm.* 101, 26. 10. Et: (g) Tu in principio Domine terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt caeli.

11. Ipsi peribunt, tu autem permanebis, et omnes ut vestimentum veterascent:

12. Et velut amictum mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.

(h) *Psalm.* 109, 1. 1 *Cor.* 15, 25. 13. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: (h) Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14. Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?

CAPUT II.

Cum angelicorum praeceptorum transgressio dignam acceperit ultionem, multo magis ea sequetur transgressores praeceptorum Christi: qui per susceptam humanitatem et crucem minoratus est ab angelis, et ex eo factus auctor salutis in ipsum credentium.

1. Propterea abundantius oportet observare nos ea, quae audivimus ne forte pereffluamus.

2. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, et omnis praevaricatio, et inobedientia accepit iustam mercedis retributionem:

3. Quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? quae cum initium accepisset enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est,

4. (i) Contestante Deo signis et portentis, et variis virtutibus, et Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem. (i) *Marc* 16, 20.

5. Non enim Angelis subiecit Deus orbem terrae futurum, de quo loquimur.

6. Testatus est autem in quodam loco quis, dicens: (k) Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? (k) *Ps.* 8, 5.

7. Minuisti eum paulominus ab Angelis: gloria et honore coronasti eum: et constituisti eum super opera manuum tuarum.

8. (l) Omnia subiecisti sub pedibus eius: In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei. (l) *Matth.* 28, 18. 1 *Cor.* 15, 26.

9. (m) Eum autem, qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria et honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem. (m) *Phil.* 2, 8.

10. Decebat enim eum, propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.

11. Qui enim sanctificat, et qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens:

12. (n) Nunciabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesiae laudabo te. (n) *Psalm.* 21, 23.

13. Et iterum: (o) Ego ero fidens in eum. Et iterum: (p) Ecce ego, et pueri mei, quos dedit mihi Deus. (o) *Psalm.* 17, 3. (p) *Is.* 8, 8.

14. Quia ergo pueri communicaverunt carni, et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem: (q) ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: (q) *Osee* 13, 14. 1 *Cor.* 15, 54.

15. Et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

16. Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahae apprehendit.

17. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, et fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.

18. In eo enim, in quo passus est ipse et tentatus, potens est et eis, qui tentantur, auxiliari.

*

CAPUT III.

Longe excellentior est Christus, utpote Filius, quam Moyses, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Iudaeorum ab eius requie repellamur.

1. Unde fratres sancti, vocationis caelestis participes, considerate Apostolum, et pontificem confessionis nostrae Iesum:

(a) Num 12, 7. 2. Qui fidelis est ei, qui fecit illum sicut et (a) Moyses in omni domo eius.

3. Amplioris enim gloriae iste prae Moyse dignus est habitus, quanto ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam.

4. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus est.

5. Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam famulus, in testimonium eorum, quae dicenda erant:

6. Christus vero tamquam filius in domo sua: quae domus sumus nos, si fiduciam, et gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus.

(b) Ps. 94, 8. Inf. 4, 7. 7. Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: (b) Hodie si vocem eius audieritis,

8. Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto,

9. Ubi tentaverunt me patres vestri: probaverunt, et viderunt opera mea

10. Quadragieta annis: Propter quod infensus fui generationi huic, et dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas,

11. Sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

12. Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi a Deo vivo:

13. Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

14. Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiae eius usque ad finem firmum retineamus.

15. Dum dicitur: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

16. Quidam enim audientes exacerbaverunt: sed non universi qui profecti sunt ex Aegypto per Moysen.

17. Quibus autem infensus est quadragiota annis?
(c) Num. 14, 37. Nonne illis, qui peccaverunt, (c) quorum cadavera prostrata sunt in deserto?

18. Quibus autem iuravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?

19. Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Quandoquidem Iudaei ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, et reliquum est ut alii ingrediantur, curandum est ne ea frustremur, sed credentes, in ipsam admittamur: de viva et efficaci Dei verbo quod omnia conspicit, deque eius infirmitate, ut nostris compateretur infirmitatibus.

1. Timeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse.

2. Etenim et nobis nunciatum est, quemadmodum et illis. sed non profuit illis sermo auditus, non admistus fidei ex iis, quae audierunt.

3. Ingredimur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: (d) Sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: et quidem operibus ab institutione mundi perfectis. (d) Psalm. 94, 11.

4. Dixit enim in quodam loco de die septima sic: (e) Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis. (e) Gen. 2, 2.

5. Et in isto rursum: Si introibunt in requiem meam.

6. Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, et ii, quibus prioribus annunciatum est, non introierunt propter incredulitatem:

7. Iterum terminat diem quendam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est: (f) Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. (f) Sup 3, 7.

8. Nam si eis Iesus requiem praestitisset, numquam de alia loqueretur, posthac, die.

9. Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.

10. Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut a suis Deus.

11. Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12. Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti: et pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis.

13. (g) Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo. (g) Ps. 33, 16. Eccli 15, 20.

14. Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit caelos, Iesum filium Dei: teneamus confessionem.

15. Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

16. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae: ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Christus debito ordine factus noster pontifex, precesque Patri offerens, exauditus est: et discens ex iis quae passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis aeternae: sed reconditorum de ipso mysteriorum capaces non erant ii ad quos hic scribebat apostolus.

1. Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis:

2. Qui condolere possit iis, qui ignorant, et errant: quoniam et ipse circumdatus est infirmitate:

3. Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam et pro semetipso offerre pro peccatis.

4. (h) Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron. (h) Ex 28, 1. 2 Par. 26, 18.

5. Sic et Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: (i) Filius meus es tu, ego hodie genui te. (i) Psal. 2, 7.

6. Quemadmodum et in alio loco dicit: (k) Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech. (k) Psalm. 109, 4.

7. Qui in diebus carnis suae preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte cum clamore valido, et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia

8. Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quae passus est, obedientiam:

9. Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae,

10. Appellatus a Deo pontifex iuxta ordinem Melchisedech.

11. De quo nobis grandis sermo, et ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis ut vos doceamini quae sint elementa exordii sermonum Dei: et facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.

13. Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiae: parvulus enim est.

14. Perfectorum autem est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum, rursum in peccata relabuntur, imo timenda illis est aeterna maledictio: consolando autem Hebraeos hortatur ut Abrahae longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quae iureiurando promisit illi Deus.

1. Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursum iacientes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, et fidei ad Deum,

2. Baptismatum doctrinae, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, et iudicii aeterni.

3. Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

(a) *Matth.* 12, 45. *Infra* 10, 26. 2 *Petr.* 2, 20. 4. (*a*) Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste, et participes facti sunt Spiritus sancti,

5. Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque saeculi venturi,

6. Et prolapsi sunt; rursus renovari ad poenitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, et ostentui habentes.

7. Terra enim saepe venientem super se bibens imbrem, et generans herbam opportunam illis, a quibus colitur: accipit benedictionem a Deo.

8. Proferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, et maledicto proxima: cuius consummatio in combustionem.

9. Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, et viciniora saluti: tametsi ita loquimur.

10. Non enim iniustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, et ministratis.

11. Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem:

12. Ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide, et patientia hereditabunt promissiones.

13. Abrahae namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorem, iuravit per semetipsum,

(b) *Gen.* 22, 17. 14. Dicens: (*b*) Nisi benedicens benedicam te, et multiplicans multiplicabo te.

15. Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.

16. Homines enim per maiorem sui iurant: et omnis controversiae eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum.

17. In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilii sui, interposuit iusiurandum:

18. Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem,

19. Quam sicut anchoram habemus animae tutam ac firmam, et incedentem usque ad interiora velaminis,

20. Ubi praecursor pro nobis introivit Iesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in aeternum.

CAPUT VII.

Cum Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione et benedictione leviticum excelleret, Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac iuramento firmatum praecellit leviticum, et ipsum una cum lege evacuat.

1. Hic enim Melchisedech, (*c*) rex Salem, sacerdos (c) *Gen.* 14, 18.
Dei summi, qui obviavit Abrahae regresso a caede regum, et benedixit ei:

2. Cui et decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex iustitiae: deinde autem et rex Salem, quod est, rex pacis,

3. Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitae habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4. Intuemini autem quantus sit hic, cui et decimas dedit de praecipuis Abraham patriarcha.

5. Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes,
(*d*) mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem, id est, a fratribus suis: quamquam (d) *Deut.* 18, 3. *Ios.* 14, 4
et ipsi exierint de lumbis Abrahae.

6. Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, et hunc, qui habebat repromissiones, benedixit.

7. Sine ulla autem contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur.

8. Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia vivit.

9. Et (ut ita dictum sit) per Abraham, et Levi, qui decimas accepit, decimatus est:

10. Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

11. Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, alium surgere sacerdotem, et non secundum ordinem Aaron dici?

12. Translato enim sacerdotio, necesse est ut et legis translatio fiat.

13. In quo enim haec dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari praesto fuit.

14. Manifestum est enim quod ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.

15. Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos,

16. Qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitae insolubilis.

17. Contestatur enim: (*e*) Quoniam tu es sacerdos (e) *Ps.* 109, 4
in aeternum, secundum ordinem Melchisedech.

18. Reprobatio quidem fit praecedentis mandati, propter infirmitatem eius, et inutilitatem:

19. Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

20. Et quantum est non sine iureiurando (alii quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt,

21. Hic autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum: (a) Iuravit Dominus, et non poenitebit eum: tu es sacerdos in aeternum:) (a) Ps. 109, 4.

22. In tantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus.

23. Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere:

24. Hic autem eo quod maneat in aeternum, sempiternum habet sacerdotium.

25. Unde et salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.

26. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior caelis factus:

27. Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, (b) prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo. (b) Lev. 16, 6.

28. Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurandi, qui post legem est, Filium in aeternum perfectum.

CAPUT VIII.

Excellentius est Christi sacerdotium levitico, cum ipse in dextera Patris sedeat in coelis, et maiorum sacramentorum minister fuerit quam sacerdotes veteris legis: ostendit etiam novi testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, et ex promissione Dei per Ieremiam.

1. Capitulum autem super ea, quae dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in caelis,

2. Sanctorum minister, et tabernaculi veri, quod fixit Dominus, et non homo.

3. Omnis enim pontifex ad offerendum munera, et hostias constituitur: unde necesse est et hunc habere aliquid, quod offerat:

4. Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera,

5. Qui exemplari, et umbrae deserviunt caelestium. Sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum: (c) Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. (c) Ex. 25, 40. Act. 7, 44.

6. Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto et melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

7. Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8. Vituperans enim eos dicit: (d) Ecce dies venient, dicit Dominus: et consummabo super domum Israel, et super domum Iuda testamentum novum, (d) Ier. 31, 31.

9. Non secundum testamentum, quod feci patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de Terra Aegypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: et ego neglexi eos, dicit Dominus:

10. Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, et in corde eorum superscribam eas: et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum:

11. Et non docebit unusquisque proximum suum, et unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me a minore usque ad maiorem eorum:

12. Quia propitius ero iniquitatibus eorum, et peccatorum eorum iam non memorabor.

13. Dicendo autem novum: veteravit prius. Quod autem antiquatur, et senescit, prope interitum est.

CAPUT IX.

Ex his quae in veteri erant testamento et imperfectione illorum hostiarum, ostendit novi perfectionem, in quo Christus pontifex et hostia semel oblata emundat conscientiam a peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1. Habuit quidem et prius, iustificationes culturae, et Sanctum saeculare.

2. (e) Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, et mensa, et propositio panum, quae dicitur Sancta. (e) Ex. 26, 1. et 36, 8.

3. Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum:

4. Aureum habens (f) thuribulum, et arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, et virga Aaron, quae fronduerat, (g) et tabulae testamenti, (f) Lev. 16. Num. 17.

5. Superque eam erant Cherubim gloriae obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modo dicendum per singula. (g) 3 Reg. 8, 9. 2 Par. 5, 10.

6. His vero ita compositis: in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes:

7. In secundo autem (h) semel in anno solus pontifex non sine sanguine, quem offert pro sua, et populi ignorantia: (h) Ex. 30, 10. Lev. 16, 2.

8. Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.

9. Quae parabola est temporis instantis: iuxta quam munera, et hostiae offeruntur, quae non possunt iuxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodo in cibis, et in potibus,

10. Et variis baptismatibus, et iustitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

11. Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius creationis:

12. Neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, aeterna redemptione inventa.

13. (i) Si enim sanguis hircorum, et taurorum, et cinis vitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: (i) Lev. 16, 15.

14. (k) Quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi? (k) 1 Petr. 1, 19. 1 Ioan. 1, 7. Apoc. 1, 5.

15. Et ideo novi testamenti mediator est: (l) ut morte intercedente, in redemptionem earum praevaricationum, quae erant sub priori testamento, repromissionem accipiant qui vocati sunt aeternae hereditatis. (l) Galat. 3, 15.

16. Ubi enim testamentum est: mors necesse est intercedat testatoris.

17. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est.

18. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

19. Lecto enim omni mandato legis a Moyse universo populo: accipiens sanguinem vitulorum, et hircorum cum aqua et lana coccinea, et hyssopo: ipsum quoque librum, et omnem populum aspersit,

(a) Ex. 24, 8.
20. Dicens: (a) Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus.

21. Etiam tabernaculum, et omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit:

22. Et omnia pene in sanguine secundum legem mundantur: et sine sanguinis effusione non fit remissio.

23. Necesse est ergo exemplaria quidem caelestium his mundari: ipsa autem caelestia melioribus hostiis quam istis.

24. Non enim in manufacta Sancta Iesus introivit exemplaria verorum: sed in ipsum caelum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:

25. Neque ut saepe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

26. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione saeculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.

27. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium:

(b) Rom 5, 9. 1 Petr. 3, 18.
28. (b) Sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata: secundo sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

CAPUT X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit novum induci, cuius unica hostia auferrentur universa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhaeserimus, acerbius puniemur quam veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebraeos quod et multa passi sint, et patientibus astiterint.

1. Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum: per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere:

2. Alioquin cessassent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3. Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4. Impossibile enim est sanguine taurorum et hircorum auferri peccata.

(c) Ps. 39, 7.
5. Ideo ingrediens mundum dicit: (c) Hostiam, et oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi:

6. Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt.

(d) Ps. 39, 8.
7. Tunc dixi: Ecce venio: (d) In capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8. Superius dicens: Quia hostias, et oblationes, et holocautomata pro peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quae secundum legem offeruntur,

9. Tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, ut sequens statuat.

10. In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel

11. Et omnis quidem sacerdos praesto est quotidie ministrans, et easdem saepe offerens hostias, quae numquam possunt auferre peccata:

12. Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,

13. De cetero expectans (e) donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. (e) Ps. 109, 2. 1 Cor. 15, 25.

14. Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos.

15. Contestatur autem nos et Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

16. (f) Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, Dando leges meas (f) Ier. 31, 33. Sup. 8, 8.
in cordibus eorum, et in mentibus eorum superscribam eas:

17. Et peccatorum, et iniquitatum eorum iam non recordabor amplius.

18. Ubi autem horum remissio: iam non est oblatio pro peccato.

19. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi,

20. Quam initiavit nobis viam novam, et viventem per velamen, id est, carnem suam,

21. Et sacerdotem magnum super domum Dei:

22. Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, et abluti corpus aqua munda,

23. Teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit)

24. Et consideremus invicem in provocationem charitatis, et bonorum operum:

25. Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, et tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.

26. (g) Voluntarie enim peccantibus nobis post ac- (g) Sup. 6, 4
ceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia,

27. Terribilis autem quaedam expectatio iudicii, et ignis aemulatio, quae consumptura est adversarios.

28. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione (h) duobus vel tribus testibus moritur: (h) Deut. 17, 6. Matth. 18, 16. Ioan. 8, 17. 2 Cor. 13, 1.

29. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiae contumeliam fecerit?

30. Scimus enim qui dixit: (i) Mihi vindicta, et (i) Deut. 32, 35. Rom. 12, 19.
ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum.

31. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.

32. Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum:

33. Et in altero quidem opprobriis, et tribulationibus spectaculum facti: in altero autem socii taliter conversantium effecti.

34. Nam et vinctis compassi estis, et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, et manentem substantiam.

35. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quae magnam habet remunerationem.

36. Patientia enim vobis necessaria est; ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

37. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, et non tardabit.

38. (k) Iustus autem meus ex fide vivit. quod si (k) Hab. 2, 4. Rom. 1, 17. Galat. 3, 11
subtraxerit se, non placebit animae meae.

39. Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animae.

CAPUT XI.

Fidem magnifice commendat ex actis patrum, a mundi exordio usque ad David ac prophetas: et in universum quanta patrarint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

2. In hac enim testimonium consecuti sunt senes.

(a) Gen. 1, 3. 3. (a) Fide intelligimus aptata esse saecula verbo Dei: ut ex invisibilibus visibilia fierent.

(b) Gen. 4, 4. 4. (b) Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain, (c) Matth. 23, 35. obtulit Deo, (c) per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo, et per illam defunctus adhuc loquitur.

(d) Genes. 5, 24. Eccli. 44, 16. 5. (d) Fide Henoch translatus est ne videret mortem, et non inveniebatur: quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

6. Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit.

(e) Genes. 6, 14. Eccli. 44, 17. 7. (e) Fide Noe responso accepto de iis, quae adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suae, per quam damnavit mundum: et iustitiae, quae per fidem est, heres est institutus.

(f) Genes. 12, 1. 8. (f) Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem: et exiit, nesciens quo iret.

9. Fide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, et Iacob coheredibus repromissionis eiusdem.

10. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cuius artifex, et conditor Deus.

(g) Gen. 17, 19. 11. (g) Fide et ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam praeter tempus aetatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

12. Propter quod et ab uno orti sunt (et hoc emortuo) tamquam sidera caeli in multitudinem, et sicut arena, quae est ad oram maris, innumerabilis.

13. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes, et salutantes, et confitentes, quia peregrini, et hospites sunt super terram.

14. Qui enim haec dicunt, significant se patriam inquirere.

15. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi.

16. Nunc autem meliorem appetunt, id est, caelestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.

(h) Gen. 22, 1. Eccli. 44, 21. 17. (h) Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, et unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones;

(i) Gen. 21, 12. Rom. 9, 7. 18. Ad quem dictum est: (i) Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

19. Arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est Deus: unde eum et in parabolam accepit.

(k) Gen. 27, 27. 39. 20. (k) Fide et de futuris benedixit Isaac Iacob, et Esau.

(l) Gen. 48, 15. 21. (l) Fide Iacob, moriens, singulos filiorum Io-
(m) Gen. 47, 31. seph benedixit: (m) et adoravit fastigium virgae eius.

(n) Gen. 50, 23. 22. (n) Fide Ioseph, moriens, de profectione filiorum Israel memoratus est: et de ossibus suis mandavit.

(o) Ex. 2, 2. 23. (o) Fide Moyses, natus, occultatus est mensibus tribus a parentibus suis, eo quod vidissent elegantem infantem, (p) et non timuerunt regis edictum. (p) Exod. 1, 17.

24. (q) Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiae Pharaonis, (q) Exod. 2, 11.

25. Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem,

26. Maiores divitias aestimans thesauro Aegyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.

27. Fide reliquit Aegyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam videns sustinuit.

28. (r) Fide celebravit pascha, et sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos. (r) Ex. 12, 21.

29. (s) Fide transierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Aegyptii, devorati sunt. (s) Ex. 14, 22.

30. (t) Fide muri Iericho corruerunt, circuitu dierum septem. (t) Ios. 6, 20.

31. (u) Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace. (u) Ios. 2, 3.

32. Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephte, David, Samuel, et Prophetis:

33. Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum,

34. Extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum:

35. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos: alii autem distenti sunt non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.

36. Alii vero ludibria, et verbera experti, insuper et vincula, et carceres:

37. Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti:

38. Quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terrae.

39. Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem,

40. Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

CAPUT XII.

Priscorum imo Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocans a peccatis; et ex novi testamenti super vetus excellentia deterret ob inobedientia, ne maiora quam Iudaei passi cogamur supplicia.

1. Ideoque et nos tantam habentes impositam nubem testium, (v) deponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: (v) Rom. 6, 4. Eph. 4, 22. Coloss. 3, 8. 1 Petr. 2, 1. et 4, 2.

2. Aspicientes in Auctorem fidei, et consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.

3. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversum semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes:

5. Et obliti estis consolationis, quae vobis tamquam filiis loquitur, dicens: (x) Fili mi, noli negligere di- (x) Prov. 3, 11. Apoc. 3, 19.

sciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris.

6. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.

7. In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

8. Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, et non filii estis.

9. Deinde patres quidem carnis nostrae, eruditores habuimus, et reverebamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?

10. Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem eius.

11. Omnis autem disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed moeroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet iustitiae.

12. Propter quod remissas manus, et soluta genua, erigite,

13. Et gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

(a) Rom. 12, 18. 14. (a) Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum:

15. Contemplantes nequis desit gratiae Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, et per illam inquinentur multi.

(b) Gen. 25, 33. 16. Ne quis fornicator, aut profanus (b) ut Esau: qui propter unam escam vendidit primitiva sua:

(c) Gen. 27, 38. 17. Scitote enim quoniam (c) et postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit poenitentiae locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam.

(d) Ex. 19, 12. et 20, 21. 18. (d) Non enim accessistis ad tractabilem montem, et accensibilem ignem, et turbinem, et caliginem, et procellam,

19. Et tubae sonum, et vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum.

(e) Ex. 19, 13. 20. Non enim portabant quod dicebatur: (e) Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

21. Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, et tremebundus.

22. Sed accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis, Ierusalem caelestem, et multorum millium Angelorum frequentiam,

23. Et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in caelis, et iudicem omnium Deum, et spiritus iustorum perfectorum,

24. Et testamenti novi mediatorem Iesum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel.

25. Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur: multo magis nos, qui de caelis loquentem nobis avertimus.

26. Cuius vox movit terram tunc: nunc autem re-
(f) Agg. 2, 7. promittit, dicens: (f) Adhuc semel: et ego movebo non solum terram, sed et caelum.

27. Quod autem, Adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem tamquam factorum, ut maneant ea, quae sunt immobilia.

28. Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam serviamus placentes Deo, cum metu et reverentia.

(g) Deut. 4, 24. 29. (g) Etenim Deus noster ignis consumens est.

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, iubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris et hostiarum veteris novique testamenti, et subinde monens ut praepositis obtemperent: orat ut pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1. Charitas fraternitatis maneat in vobis.

2. (h) Et hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc (h) Rom. 12, 13. 1 Petr. 4, 9.
enim (i) latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.

3. Mementote vinctorum, tamquam simul vincti: et (i) Gen. 18, 3. et 19, 2.
laborantium, tamquam et ipsi in corpore morantes.

4. Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus. Fornicatores enim, et adulteros iudicabit Deus.

5. Sint mores sine avaritia, contenti praesentibus:
ipse enim dixit: (k) Non te deseram, neque derelin- (k) Ios. 1, 5.
quam.

6. Ita ut confidenter dicamus: (l) Dominus mihi ad- (l) Ps. 117, 6.
iutor: non timebo quid faciat mihi homo.

7. Mementote praepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.

8. Iesus Christus heri, et hodie: ipse et in saecula.

9. Doctrinis variis, et peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis: quae non profuerunt ambulantibus in eis.

10. Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.

11. (m) Quorum enim animalium infertur sanguis (m) Lev. 16, 27.
pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra.

12. Propter quod et Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.

13. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes.

14. (n) Non enim habemus hic manentem civitatem, (n) Mich. 2, 10.
sed futuram inquirimus.

15. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini eius.

16. Beneficentiae autem, et communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

17. Obedite praepositis vestris, et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit vobis.

18. Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari.

19. Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis.

20. Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti aeterni, Dominum nostrum Iesum Christum,

21. Aptet vos in omni bono, ut faciatis eius voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum: cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

22. Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatii. Etenim perpaucis scripsi vobis.

23. Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos.

24. Salutate omnes praepositos vestros, et omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.

25. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA

BEATI IACOBI APOSTOLI

CAPUT I.

Docet tentationum utilitatem, et sapientiam a Deo cum confidentia postulandam: Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur ut ad audiendum veloces, ad loquendum vero et ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire: nisi illa opere compleatur: subdit etiam quaenam sit vera et immaculata religio.

1. Iacobus Dei, et Domini nostri Iesu Christi servus, duodecim tribubus, quae sunt in dispersione, salutem.

2. Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis:

(a) Rom. 5, 3. 3. (a) Scientes quod probatio fidei vestrae patientiam operatur.

4. Patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes.

5. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non improperat: et dabitur ei.

(b) Matth. 7, 7. et 21, 22. Marc. 11, 24. Luc. 11, 9. Ioan. 14, 13. et 16, 23. 24. 6. (b) Postulet autem in fide nihil haesitans: qui enim haesitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur.

7. Non ergo aestimet homo ille quod accipiat aliquid a Domino.

8. Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.

9. Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua:

(c) Eccli. 14, 18. Is. 40, 6. 1 Petr. 1, 24. 10. Dives autem in humilitate sua, (c) quoniam sicut flos foeni transibit:

11. Exortus est enim sol cum ardore, et arefecit foenum, et flos eius decidit, et decor vultus eius deperiit: ita et dives in itineribus suis marcescet.

(d) Iob 5, 17. 12. (d) Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se.

13. Nemo cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.

14. Unusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus, et illectus.

15. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.

16. Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.

17. Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

18. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturae eius.

(e) Prov. 17, 27. 19. Scitis fratres mei dilectissimi. (e) Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram.

20. Ira enim viri, iustitiam Dei non operatur.

21. Propter quod abiicientes omnem immunditiam, et abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.

(f) Matth. 7, 21. 24. Rom. 2, 13. 22. (f) Estote autem factores verbi, et non auditores tantum: fallentes vosmetipsos.

23. Quia si quis auditor est verbi, et non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suae in speculo:

24. Consideravit enim se, et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit.

25. Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, et permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

26. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.

27. Religio munda, et immaculata apud Deum et Patrem, haec est: Visitare pupillos, et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

CAPUT II.

Monet ne personarum respectu moveantur: qui enim unicum legis praeceptum transgreditur, legis transgressor est; hortatur ut operibus misericordiae incumbant, ostendens quod homo per opera iustificetur: nam fides sine operibus mortua est.

(g) Lev. 19, 15. Deut. 1, 17. et 16, 19. Prov. 24, 23. Eccli. 42, 1. 1. Fratres (g) mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriae.

2. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu,

3. Et intendatis in eum, qui indutus est veste praeclara, et dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum:

4. Nonne iudicatis apud vosmetipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum?

5. Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se?

6. Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, et ipsi trahunt vos ad iudicia?

7. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos?

(h) Lev. 19, 18. Matth. 22, 39. Marc. 12, 31. Rom. 13, 9. Gal. 5, 14. 8. Si tamen legem perficitis regalem secundum Scripturas: (h) Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis:

(i) Lev. 19, 15. Sup. v. 1. 9. (i) Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti a lege quasi transgressores.

(k) Matth. 5, 19. 10. (k) Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.

11. Qui enim dixit, Non moechaberis, dixit et, Non occides. Quod si non moechaberis, occides autem, factus es transgressor legis.

12. Sic loquimini, et sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari.

13. Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium.

14. Quid proderit fratres mei si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?

(l) 1 Ioan. 3, 17. 15. (l) Si autem frater, et soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano,

16. Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini et saturamini: non dederitis autem eis, quae necessaria sunt corpori, quid proderit?

17. Sic et fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.

18. Sed dicet quis: Tu fidem habes, et ego opera habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus: et ego ostendam tibi ex operibus fidem meam.

19. Tu credis quoniam unus est Deus: Bene facis: et daemones credunt, et contremiscunt.

20. Vis autem scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est?

(a) Gen. 22, 9. 21. (a) Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare?

22. Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: et ex operibus fides consummata est?

(b) Gen. 15, 6. Rom. 4, 3. Gal. 3, 6. 23. Et suppleta est Scriptura, dicens: (b) Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad iustitiam, et amicus Dei appellatus est.

24. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, et non ex fide tantum?

(c) Ios. 2, 4. Hebr. 11, 31. 25. Similiter (c) et Rahab meretrix, nonne ex operibus iustificata est suscipiens nuncios, et alia via eiiciens?

26. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Linguae mala recenset, quam difficillimum est recte gubernare; subditque differentiam inter sapientiam terrenam et coelestem.

(d) Matth. 23, 8. 1. Nolite (d) plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis.

2. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir. potest etiam freno circumducere totum corpus.

3. Si autem equis frena in ora mittimus ad consentiendum nobis, et omne corpus illorum circumferimus.

4. Ecce et naves, cum magnae sint, et a ventis validis minentur, circumferuntur a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

5. Ita et lingua modicum quidem membrum est, et magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit!

6. Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quae maculat totum corpus, et inflammat rotam nativitatis nostrae inflammata a gehenna.

7. Omnis enim natura bestiarum, et volucrum, et serpentium, et ceterorum domantur, et domita sunt a natura humana:

8. Linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero.

9. In ipsa benedicimus Deum et Patrem: et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt.

10. Ex ipso ore procedit benedictio, et maledictio. Non oportet, fratres mei, haec ita fieri.

11. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, et amaram aquam?

12. Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.

13. Quis sapiens, et disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae.

14. Quod si zelum amarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, et mendaces esse adversus veritatem.

15. Non est enim ista sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica.

16. Ubi enim zelus et contentio: ibi inconstantia, et omne opus pravum.

17. Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, et fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.

18. Fructus autem iustitiae, in pace seminatur, facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, et Deo appropinquandum, mutuaeque dilectioni studendum, rebus incertis divinae providentiae commissis.

1. Unde bella, et lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quae militant in membris vestris?

2. Concupiscitis, et non habetis: occiditis, et zelatis: et non potestis adipisci: litigatis, et belligeratis, et non habetis, propter quod non postulatis.

3. Petitis, et non accipitis: eo quod male petatis: ut in concupiscentiis vestris insumatis.

4. Adulteri nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse saeculi huius, inimicus Dei constituitur.

5. An putatis quia inaniter Scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis?

6. Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: (e) Deus superbis resistit, humilibus autem dat (e) Prov. 3, 34. 1 Petr. 5, 5.
gratiam.

7. Subditi ergo estote Deo, resistite autem diabolo, et fugiet a vobis.

8. Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: et purificate corda, duplices animo.

9. Miseri estote, et lugete, et plorate: risus vester in luctum convertatur, et gaudium in moerorem.

10. (f) Humiliamini in conspectu Domini, et exaltabit vos. (f) 1 Petr. 5, 6.

11. Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, et iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex.

12. Unus est legislator, et iudex, qui potest perdere, et liberare.

13. (g) Tu autem quis es, qui iudicas proximum? (g) Rom. 14, 4.
Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, et faciemus ibi quidem annum, et mercabimur, et lucrum faciemus:

14. Qui ignoratis quid erit in crastino.

15. Quae est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, et deinceps exterminabitur; pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit. Et: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16. Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est.

17. Scienti igitur bonum facere, et non facienti, peccatum est illi.

CAPUT V.

Divitibus pauperum oppressoribus gravem comminatur ultionem, pauperes vero ad longanimitatem hortatur: iuramentum fugiendum, et infirmi a presbyteris oleo ungendi, ac peccata invicem confitenda: quam efficax sit iusti oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

1. Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quae advenient vobis.

2. Divitiae vestrae putrefactae sunt: et vestimenta vestra a tineis comesta sunt.

3. Aurum, et argentum vestrum aeruginavit: et aerugo eorum in testimonium vobis erit, et manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

4. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quae fraudata est a vobis, clamat: et clamor eorum in aures Domini sabbaoth introivit.

5. Epulati estis super terram, et in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis.

6. Addixistis, et occidistis iustum, et non restitit vobis.

7. Patientes igitur estote fratres usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terrae, patienter ferens donec accipiat temporaneum, et serotinum.

8. Patientes igitur estote et vos, et confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit.

9. Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit.

10. Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, et patientiae, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini.

11. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, et finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, et miserator.

12. Ante omnia autem fratres mei (a) nolite iurare, (a) Matth. 5, 34.
neque per caelum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: ut non sub iudicio decidatis.

13. Tristatur aliquis vestrum? oret: Aequo animo est? psallat.

14. Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:

15. Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei.

16. Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.

17. Elias homo erat similis nobis passibilis: (b) et (b) 3 Reg. 17, 1. Luc. 4, 25.
oratione oravit ut non plueret super terram, et non pluit annos tres, et menses sex.

18. Et rursum oravit: et caelum dedit pluviam, et terra dedit fructum suum.

19. Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, et converterit quis eum:

20. Scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam eius a morte, et operiet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI

PRIMA

CAPUT I.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem et vitam aeternam, quae tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua prophetae vaticinati sunt: hortatur eos ad vitae munditiam, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

1. Petrus Apostolus Iesu Christi, electis advenis dispersionis Ponti, Galatiae, Cappadociae, Asiae, et Bithyniae

2. Secundum praescientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, et aspersionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis, et pax multiplicetur.

(c) 2 Cor. 1, 3. Eph. 1, 3. 3. (c) Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis,

4. In hereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in caelis in vobis,

5. Qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo.

6. In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus:

7. Ut probatio vestrae fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inveniatur in laudem, et gloriam, et honorem in revelatione Iesu Christi:

8. Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis laetitia inenarrabili, et glorificata:

9. Reportantes finem fidei vestrae, salutem animarum.

10. De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt prophetae, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11. Scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: praenuncians eas quae in Christo sunt passiones, et posteriores glorias:

12. Quibus revelatum est quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quae nunc nunciata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de caelo, in quem desiderant Angeli prospicere.

13. Propter quod succincti lumbos mentis vestrae, sobrii perfecte sperate in eam, quae offertur vobis, gratiam, in revelationem Iesu Christi:

14. Quasi filii obedientiae, non configurati prioribus ignorantiae vestrae desideriis:

15. Sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum: et ipsi in omni conversatione sancti sitis:

16. Quoniam scriptum est: (d) Sancti eritis, quo- (d) Lev. 11, 44. et 19, 2. et 20, 7.
niam ego Sanctus sum.

17. Et si patrem invocatis eum, qui (e) sine acce- (e) Deut 10, 17. Rom. 2, 11. Gal. 2, 6.
ptione personarum iudicat secundum uniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini.

18. Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternae traditionis:
(a) 1 Cor. 6, 20. et 7, 23. Hebr. 9, 14. 1 Ioan. 1, 7. Apoc. 1, 5. 19. (a) Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, et incontaminati:
20. Praecogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos,
21. Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum a mortuis, et dedit ei gloriam, ut fides vestra, et spes esset in Deo:
22. Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius:
23. Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, et permanentis in aeternum:
(b) Eccli. 14, 18. Is. 40, 6. Iac. 1, 10. 24. (b) Quia omnis caro ut foenum: et omnis gloria eius tamquam flos foeni: exaruit foenum, et flos eius decidit.
25. Verbum autem Domini manet in aeternum. hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

CAPUT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem vivum accedant credentes, qui sunt genus electum, cum prius essent populus abiectus: hortatur ut tanquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.

(c) Rom. 6, 4. Eph. 4, 22. Coloss. 3, 8. Hebr. 12, 1. 1. Deponentes igitur omnem malitiam, (c) et omnem dolum, et simulationes, et invidias, et omnes detractiones,
2. Sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite: ut in eo crescatis in salutem:
3. Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus.
4. Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum, et honorificatum:
5. Et ipsi tamquam lapides vivi superaedificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum.
(d) Is. 28, 16. Rom. 9, 33. 6. Propter quod continet Scriptura: (d) Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: et qui crediderit in eum, non confundetur.
7. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem (e) lapis, quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli:
(e) Ps. 117, 22. Is. 8, 14. Matth. 21, 42. Act. 4, 11. 8. Et lapis offensionis, et petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo et positi sunt.
9. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.
(f) Osee 2, 24. Rom. 9, 25. 10. (f) Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.
(g) Rom. 13, 14. Gal. 5, 16. 11. (g) Charissimi, obsecro vos tamquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam,
12. Conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut in eo, quod detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.
(h) Rom. 13, 1. 13. (h) Subiecti igitur estote omni humanae creaturae propter Deum: sive regi quasi praecellenti:
14. Sive ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum:
15. Quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam:
16. Quasi liberi, et non quasi velamen habentes malitiae libertatem, sed sicut servi Dei.
17. Omnes honorate: (i) fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate. (i) Rom. 12, 10.
18. (k) Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis. (k) Eph. 6, 5. Coloss. 3, 22. Tit. 2, 9.
19. Haec est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste.
20. Quae enim est gloria, si peccantes, et colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis: haec est gratia apud Deum.
21. In hoc enim vocati estis: quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia eius.
22. (l) Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius: (l) Is. 53, 9.
23. Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste:
24. (m) Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiae vivamus: cuius livore sanati estis. (m) Is. 53, 5. 1 Ioan. 3, 5.
25. Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem, et episcopum animarum vestrarum.

CAPUT III.

De mutua inter coniuges conversatione, et mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, utque Christi exemplo ferant adversa: et quod per baptismum salvemur in similitudinem eorum qui in arca Noë salvabantur.

1. Similiter et mulieres subditae sint viris suis: (n) ut et si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, (n) Eph. 5, 22. Coloss. 3, 18.
2. Considerantes in timore castam conversationem vestram.
3. (o) Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: (o) 1 Tim. 2, 9.
4. Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.
5. Sic enim aliquando et sanctae mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subiectae propriis viris.
6. (p) Sicut Sara obediebat Abrahae, dominum eum vocans: cuius estis filiae benefacientes, et non pertimentes ullam perturbationem. (p) Gen. 18, 12.
7. (q) Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam et coheredibus gratiae vitae: ut non impediantur orationes vestrae. (q) 1 Cor. 7, 3.
8. In fine autem omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles:
9. (r) Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed econtrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. (r) Prov. 17, 13. Rom. 12, 17. 1 Thess. 5, 15.
10. (s) Qui enim vult vitam diligere, et dies videre bonos, coerceat linguam suam a malo, et labia eius ne loquantur dolum: (s) Psal. 33, 13.
11. (t) Declinet a malo, et faciat bonum: inquirat pacem, et sequatur eam: (t) Is. 1, 16.

12. Quia oculi Domini super iustos, et aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala.

13. Et quis est qui vobis noceat, si boni aemulatores fueritis?

(a) Matth. 5, 10. 14. (*a*) Sed et si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, et non conturbemini.

15. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe.

(b) Sup. 2, 12. 16. Sed cum modestia, et timore, (*b*) conscientiam habentes bonam: ut in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.

17. Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velit) pati, quam malefacientes.

(c) Rom. 5, 6. Hebr. 9, 28. 18. Quia (*c*) et Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu.

19. In quo et his, qui in carcere erant, spiritibus veniens praedicavit:

(d) Gen. 7, 7. Matth. 24, 37. Luc. 17, 26. 20. Qui increduli fuerant aliquando, (*d*) quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animae salvae factae sunt per aquam.

21. Quod et vos nunc similis formae salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi,

22. Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut vitae aeternae heredes efficeremur: profectus in caelum subiectis sibi angelis, et potestatibus, et virtutibus.

CAPUT IV.

Christi morte redemptos hortatur ut pergant praeterita devitare peccata; incumbentes orationibus, ac mutuae dilectioni, semper omnia in Dei gloriam referentes, et gaudentes si propter Christum pati oporteat.

1. Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desiit a peccatis:

(e) Eph. 4, 22. 2. (*e*) Ut iam non desideriis hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis.

3. Sufficit enim praeteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam his, qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, et illicitis idolorum cultibus.

4. In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriae confusionem, blasphemantes.

5. Qui reddent rationem ei, qui paratus est iudicare vivos et mortuos.

6. Propter hoc enim et mortuis evangelizatum est: ut iudicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in Spiritu.

7. Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus.

(f) Prov. 10, 12. 8. Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia (*f*) charitas operit multitudinem peccatorum.

(g) Rom. 12, 13. Hebr. 13, 2. 9. (*g*) Hospitales invicem (*h*) sine murmuratione:

(h) Phil. 2, 14. (i) Rom. 12, 6. 10. (*i*) Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni (*k*) dispensatores multiformis gratiae Dei.

(k) 1 Cor. 4, 1.

11. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum: cui est gloria, et imperium in saecula saeculorum: Amen.

12. Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat:

13. Sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in revelatione gloriae eius gaudeatis exultantes.

14. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriae, et virtutis Dei, et qui est eius Spiritus, super vos requiescit.

15. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.

16. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.

17. Quoniam tempus est ut incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primum a nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

18. (*l*) Et si iustus vix salvabitur, impius, et peccator ubi parebunt? *(l) Prov. 11, 31.*

19. Itaque et hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.

CAPUT V.

Seniores orat ut verbo et exemplo pascant gregem Dei, iuniores autem illis subditi sint: hortatur omnes ut sese demittant, divinae curae totos se tradentes, et in sobrietate ac fide diabolo resistentes.

1. Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior et testis Christi passionum: qui et eius, quae in futuro revelanda est, gloriae communicator:

2. Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie:

3. Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.

4. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam.

5. Similiter adolescentes subditi estote senioribus. (*m*) Omnes autem invicem humilitatem insinuate, *(m) Col. 3, 12.*
(*n*) quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. *(n) Iac. 4, 6.*

6. (*o*) Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis: *(o) Iac. 4, 10.*

7. (*p*) Omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. *(p) Psal. 54, 23. Matth. 6, 25. Luc. 12, 22.*

8. Sobrii estote, et vigilate: quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret:

9. Cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei, quae in mundo est, vestrae fraternitati fieri.

10. Deus autem omnis gratiae, qui vocavit nos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.

11. Ipsi gloria, et imperium in saecula saeculorum: Amen.

12. Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi: obsecrans et contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13. Salutat vos Ecclesia, quae est in Babylone coëlecta, et Marcus filius meus.

14. Salutate invicem in osculo sancto: Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI

SECUNDA

CAPUT I.

Hortatur ut memores maximorum quae a Deo acceperunt donorum, per varios scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur: dicitque se brevi moriturum, et suae doctrinae certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem et vox Patris et Prophetae commendarunt.

1. Simon Petrus, servus, et Apostolus Iesu Christi, iis, qui coaequalem nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri, et Salvatoris Iesu Christi.

2. Gratia vobis, et pax adimpleatur in cognitione Dei, et Christi Iesu Domini nostri:

3. Quomodo omnia nobis divinae virtutis suae, quae ad vitam, et pietatem donata sunt, per cognitionem eius, qui vocavit nos propria gloria, et virtute,

4. Per quem maxima, et pretiosa nobis promissa donavit: ut per haec efficiamini divinae consortes naturae: fugientes eius, quae in mundo est, concupiscentiae corruptionem.

5. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam,

6. In scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7. In pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8. Haec enim si vobiscum adsint, et superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Iesu Christi cognitione.

9. Cui enim non praesto sunt haec, caecus est, et manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10. Quapropter fratres magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem, et electionem faciatis: haec enim facientes, non peccabitis aliquando.

11. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in aeternum regnum Domini nostri, et Salvatoris Iesu Christi.

12. Propter quod incipiam vos semper commonere de his: et quidem scientes et confirmatos vos in praesenti veritate.

13. Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione:

14. Certus quod velox est depositio tabernaculi mei secundum quod et Dominus noster Iesus Christus
(a) Ioan. 21, 19. (a) significavit mihi.

15. Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

(b) 1 Cor. 1, 17. 16. (b) Non enim doctas fabulas secuti notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem, et praesentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis.

17. Accipiens enim a Deo Patre honorem, et gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica
(c) Matth. 17, 5. gloria: (c) Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.

18. Et hanc vocem nos audivimus de caelo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto.

19. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes quasi lucernae lucenti in caliginoso loco donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris:

20. Hoc primum intelligentes (d) quod omnis prophetia Scripturae propria interpretatione non fit. (d) 2 Tim. 3, 16.

21. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Pseudoprophetae multos seducent, verum acriter punientur, sicut de malis actum est tempore diluvii, et de Sodomitis: prosequitur autem pravos mores horum quos admodum effusos dicit in libidinem.

1. Fuerunt vero et pseudoprophetae in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, et eum, qui emit eos, Dominum negant: superducentes sibi celerem perditionem.

2. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur:

3. Et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium iam olim non cessat: et perditio eorum non dormitat.

4. (e) Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari. (e) Job 4, 18. Judae 6.

5. (f) Et originali mundo non pepercit, sed octavum Noe iustitiae praeconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens. (f) Gen. 7, 1.

6. (g) Et civitates Sodomorum, et Gomorrhaeorum in cinerem redigens, eversione damnavit: exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens: (g) Gen. 19, 25.

7. Et iustum Lot oppressum a nefandorum iniuria, ac luxuriosa conversatione eripuit:

8. Aspectu enim, et auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.

9. Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos vero in diem iudicii reservare cruciandos:

10. Magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiae ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes:

11. Ubi angeli fortitudine, et virtute cum sint maiores, non portant adversum se execrabile iudicium.

12. Hi vero velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, et in perniciem in his quae ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt,

13. Percipientes mercedem iniustitiae, voluptatem existimantes diei delicias: coinquinationes, et maculae deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,

14. Oculos habentes plenos adulterii, et incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:

15. Derelinquentes rectam viam erraverunt, (h) secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit: (h) Judae 11.

16. Correptionem vero habuit suae vesaniae: subiugale mutum animal, (i) hominis voce loquens, prohibuit prophetae insipientiam. (i) Num. 22, 28.

(o) Iudae 12.

17. (o) Hi sunt fontes sine aqua, et nebulae turbinibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reservatur.

18. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriae eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur:

(b) Ioan. 8, 34. Rom. 6, 16. 20.

19. Libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis: (b) a quo enim quis superatus est, huius et servus est.

(c) Hebr. 6, 4. (d) Matth. 12, 45.

20. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, et Salvatoris Iesu Christi, (c) his rursus implicati superantur: facta sunt eis (d) posteriora deteriora prioribus.

21. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiae, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.

(e) Prov. 26, 11.

22. Contigit enim eis illud veri proverbii: (e) Canis reversus ad suum vomitum: et, Sus lota in volutabro luti.

CAPUT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum negantes, astruit futuram mundi renovationem, cum brevi et insperato Dominus adveniet: ad cuius adventum monet ut se praeparent, laudans Pauli scripta quae indocti depravant.

1. Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem:

2. Ut memores sitis eorum, quae praedixi verborum a sanctis Prophetis, et Apostolorum vestrorum, praeceptorum Domini et Salvatoris.

(f) 1 Tim. 4, 1. 2 Tim. 3, 1. Iudae 18.

3. Hoc primum scientes, quod venient (f) in novissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes,

(g) Ezech. 12, 27

4. Dicentes: (g) Ubi est promissio, aut adventus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturae.

5. Latet enim eos hoc volentes, quod caeli erant prius, et terra, de aqua, et per aquam consistens Dei verbo:

6. Per quae, ille tunc mundus aqua inundatus periit.

7. Caeli autem, qui nunc sunt, et terra eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem iudicii, et perditionis impiorum hominum.

8. Unum vero hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus.

9. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.

10. (h) Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo caeli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem et quae in ipsa sunt opera, exurentur.

(h) 1 Thess. 5, 2. Apoc. 3, 3. et 16, 15.

11. Cum igitur haec omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, et pietatibus,

12. Expectantes, et properantes in adventum diei Domini, per quem caeli ardentes solventur, et elementa ignis ardore tabescent?

13. (i) Novos vero caelos, et novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

(i) Isai. 65, 17. et 66, 22. Apoc. 21, 1.

14. Propter quod charissimi haec expectantes, satagite immaculati, et inviolati ei inveniri in pace.

15. Et (k) Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut et charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis,

(k) Rom. 2, 4.

16. Sicut et in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti, et instabiles depravant, sicut et ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17. Vos igitur fratres praescientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate.

18. Crescite vero in gratia, et in cognitione Domini nostri, et Salvatoris Iesu Christi. Ipsi gloria et nunc, et in diem aeternitatis. Amen.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI

PRIMA

CAPUT I.

Ioannes quod de Christo vidit et audivit aliis annuntiat, ut una cum ipso socientur Deo et Christo eius Filio, cuius sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

1. Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae contrectaverunt de verbo vitae:

2. Et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annunciamus vobis vitam aeternam, quae erat apud Patrem, et apparuit nobis:

3. Quod vidimus et audivimus, annunciamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio eius Iesu Christo.

4. Et haec scribimus vobis ut gaudeatis, et gaudium vestrum sit plenum.

5. Et haec est annunciatio, quam audivimus ab eo, et annunciamus vobis: (l) Quoniam Deus lux est, et tenebrae in eo non sunt ullae.

(l) Ioan. 8, 12.

6. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur, et veritatem non facimus.

7. Si autem in luce ambulamus sicut et ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, (m) et sanguis Iesu Christi, Filii eius, emundat nos ab omni peccato.

(m) Hebr. 9, 14. 1 Petr. 1, 19. Apoc. 1, 5.

8. (n) Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.

(n) 3 Reg. 8, 46. 2 Par. 6, 36. Prov. 20, 9. Eccle. 7, 21.

9. Si confiteamur peccata nostra: fidelis est, et iustus, ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate.

10. Si dixerimus quoniam non peccavimus: mendacem facimus eum, et verbum eius non est in nobis.

CAPUT II.

Iesus Christus advocatus noster est apud Patrem, et propitiatio pro peccatis totius mundi: observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit vetus ac novum mandatum: quis sit in luce et in tenebris: variis scribit aetatibus, revocans a mundi dilectione et ab haereticis, ac monens ut semel acceptae fidei adhaereant, sequentes ductum Spiritus sancti.

1. Filioli mei, haec scribo vobis, ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum:

2. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

3. Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata eius observemus.

4. Qui dicit se nosse eum, et mandata eius non custodit, mendax est, et in hoc veritas non est.

5. Qui autem servat verbum eius, vere in hoc charitas Dei perfecta est: et in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

6. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare.

7. Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus est verbum, quod audistis.

(a) Io. 13, 34. et 15, 12. 8. (a) Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est et in ipso, et in vobis: quia tenebrae transierunt, et verum lumen iam lucet.

9. Qui dicit se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

(b) Infra 3, 14. 10. (b) Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum in eo non est.

11. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, et nescit quo eat: quia tenebrae obcaecaverunt oculos eius.

12. Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius.

13. Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

14. Scribo vobis infantes, quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis iuvenes, quoniam fortes estis, et verbum Dei manet in vobis, et vicistis malignum.

15. Nolite diligere mundum, neque ea, quae in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo:

16. Quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitae: quae non est ex Patre, sed ex mundo est.

17. Et mundus transit, et concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in aeternum.

18. Filioli, novissima hora est: et sicut audistis quia Antichristus venit: et nunc Antichristi multi facti sunt; unde scimus, quia novissima hora est.

19. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20. Sed vos unctionem habetis a Sancto, et nostis omnia.

21. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: et quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22. Quis est mendax, nisi is, qui negat quoniam Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, et Filium.

23. Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet. qui confitetur Filium, et Patrem habet.

24. Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, et vos in Filio, et Patre manebitis.

25. Et haec est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam aeternam.

26. Haec scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27. Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, et verum est, et non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28. Et nunc filioli manete in eo: ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, et non confundamur ab eo in adventu eius.

29. Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam et omnis, qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, et quomodo distinguantur qui ex Deo sunt et qui ex diabolo; de dilectione et odio fratrum: qui mentis puritate et fide in Christum quippiam a Deo petit, impetrat.

1. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2. Charissimi, nunc filii Dei sumus: et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3. Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est.

4. Omnis, qui facit peccatum, et iniquitatem facit: et peccatum est iniquitas.

5. Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret: (c) et peccatum in eo non est. (c) Is. 53, 9. 1 Petr. 2, 22.

6. Omnis, qui in eo manet, non peccat: et omnis, qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est: sicut et ille iustus est.

8. (d) Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. (d) Io. 8, 44.

9. Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10. In hoc manifesti sunt Filii Dei, et filii diaboli. Omnis, qui non est iustus, non est ex Deo, et qui non diligit fratrem suum:

11. Quoniam haec est annunciatio, quam audistis ab initio, (e) ut diligatis alterutrum. (e) Io. 13, 34. et 15, 12

12. Non sicut (f) Cain, qui ex maligno erat, et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autem eius, iusta. (f) Gen. 4, 8

13. Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

14. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. (g) Qui non diligit, manet in morte: (g) Lev. 19, 17. Sup. 2, 10.

15. Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam aeternam in semetipso manentem.

16. (h) In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: et nos debemus pro fratribus animas ponere. (h) Io. 15, 13.

(a) Luc. 3, 11 Iac. 2,15. 17. (a) Qui habuerit substantiam huius mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

18. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate.

19. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: et in conspectu eius suadebimus corda nostra.

20. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, et novit omnia.

21. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

(b) Matth. 21, 22. 22. (b) Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, et ea, quae sunt placita coram eo, facimus.

(c) Ioan. 6, 29 et 17, 3. (d) Io. 13, 34 et 15, 12. 23. (c) Et hoc est mandatum eius: Ut credamus in nomine Filii eius Iesu Christi: et (d) diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

24. Et qui servat mandata eius, in illo manet, et ipse in eo: et in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPUT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, et qui non: cum Deus sua nos dilectione praevenerit, dato pro nobis Filio suo, debemus et nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1. Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum.

2. In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est:

3. Et omnis spiritus, qui solvit Iesum, ex Deo non est, et hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, et nunc iam in mundo est.

4. Vos ex Deo estis filioli, et vicistis eum, quoniam maior est qui in vobis est, quam qui in mundo.

(e) Io 8, 47. 5. (e) Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit.

6. Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, et spiritum erroris.

7. Charissimi, diligamus nos invicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum.

8. Qui non diligit, non novit Deum: quoniam Deus charitas est.

9. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam (f) Ioan. 3, 16. (f) Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10. In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11. Charissimi, si sic Deus dilexit nos: et nos debemus alterutrum diligere.

(g) Ioan. 1, 18. 1 Tim. 6, 16. 12. (g) Deum nemo vidit umquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas eius in nobis perfecta est.

13. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14. Et nos vidimus, et testificamur quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15. Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo.

16. Et nos cognovimus, et credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.

17. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii: quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo.

18. Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor poenam habet. qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20. Si quis dixerit quoniam diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21. (h) Et hoc mandatum habemus a Deo: ut qui (h) Io. 13, 34 et 15, 12. Ephes. 5, 2.
diligit Deum, diligat et fratrem suum.

CAPUT V.

De natis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, et tres in coelo verum Dei Filium, in quem credens habet vitam aeternam: de peccato ad mortem, et non ad mortem.

1. Omnis, qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo.

2. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, et mandata eius faciamus.

3. Haec est enim charitas Dei, ut mandata eius custodiamus: et mandata eius gravia non sunt.

4. Quoniam omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: et haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra.

5. (i) Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit (i) 1 Cor. 15, 57
quoniam Iesus est filius Dei?

6. Hic est, qui venit per aquam et sanguinem, Iesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7. Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in caelo: Pater, Verbum, et Spiritus sanctus: et hi tres unum sunt.

8. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, et aqua, et sanguis: et hi tres unum sunt.

9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod maius est, quoniam testificatus est de Filio suo.

10. (k) Qui credit in filium Dei, habet testimonium (k) Ioan. 3, 36
Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus de Filio suo.

11. Et hoc est testimonium, quoniam vitam aeternam dedit nobis Deus. Et haec vita in Filio eius est.

12. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

13. Haec scribo vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis aeternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14. Et haec est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus: secundum voluntatem eius, audit nos.

15. Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.

16. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita peccanti non

ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quia.

17. Omnia iniquitas, peccatum est: et est peccatum ad mortem.

18. Scimus quia umuis, qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum.

19. Scimus quoniam ex Deo sumus: et mundus totus in maligno positus est.

20. Et scimus quoniam Filius Dei venit, (a) et dedit (a) Luc. 24, 45.
nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio eius. Hic est verus Deus, et vita aeterna.

21. Filioli, custodite vos a simulacris. Amen.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI

SECUNDA

Electam hanc eiusque filios in charitate et fide confirmat, ne ab haereticis seducantur: idque paucis: cetera servans donec ad eos veniat.

1. Senior Electae dominae, et natis eius, quos ego diligo in veritate, et non ego solus, sed et omnes, qui cognoverunt veritatem,

2. Propter veritatem, quae permanet in nobis, et nobiscum erit in aeternum.

3. Sit vobiscum gratia, misericordia, pax a Deo Patre, et a Christo Iesu Filio Patris in veritate, et charitate.

4. Gavisus sum valde, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus a Patre.

5. Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab ini-
(b) Io. 13, 34. et 15, 12. tio, (b) ut diligamus alterutrum.

6. Et haec est charitas, ut ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim mandatum, ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis:

7. Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, et antichristus.

8. Videte vosmetipsos, ne perdatis quae operati estis: sed ut mercedem plenam accipiatis.

9. Omnis, qui recedit, et non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic et Patrem et Filium habet.

10. Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis.

11. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus eius malignis.

12. Plura habens vobis scribere, nolui per chartam, et atramentum: spero enim me futurum apud vos, et os ad os loqui: ut gaudium vestrum plenum sit.

13. Salutant te filii sororis tuae Electae.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI

TERTIA

Gaium collaudat quod in veritate ambulet, et peregrinos humane excipiat; subdens de Diotrephis calumniis et inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens testimonium, subiungens se illum brevi invisurum.

1. Senior Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate.

2. Charissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi, et valere, sicut prospere agit anima tua.

3. Gavisus sum valde venientibus fratribus, et testimonium perhibentibus veritati tuae, sicut tu in veritate ambulas.

4. Maiorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.

5. Charissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, et hoc in peregrinos,

6. Qui testimonium reddiderunt charitati tuae in conspectu Ecclesiae: quos, benefaciens, deduces digne Deo.

7. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes a Gentibus.

8. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

9. Scripsissem forsitan Ecclesiae: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos.

10. Propter hoc si venero, commonebo eius opera, quae facit: verbis malignis garriens in nos: et quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres: et eos, qui suscipiunt, prohibet, et de Ecclesia eiicit.

11. Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum.

12. Demetrio testimonium redditur ab omnibus, et ab ipsa veritate, sed et nos testimonium perhibemus: et nosti quoniam testimonium nostrum verum est.

13. Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum, et calamum scribere tibi.

14. Spero autem protinus te videre, et os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA

BEATI IUDAE APOSTOLI

Monet ut firmi sint in tradito semel fide adversus insurgentes impios ac lascivos, subdens de horum supplicio in modum Iudaeorum ac Sodomorum; nam et hi nullum veriti, effrene feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat: et istos ad Enoch ac apostolorum de illis vaticinia revocat.

1. Iudas Iesu Christi servus, frater autem Iacobi, his, qui sunt in Deo Patre dilectis, et Christo Iesu conservatis, et vocatis.

2. Misericordia vobis, et pax, et charitas adimpleatur.

3. Charissimi, omnem solicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditae sanctis fidei.

4. Subintroierunt enim quidam homines (qui olim praescripti sunt in hoc iudicium) impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, et solum Dominatorem, et Dominum nostrum Iesum Christum negantes.

5. Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Aegypti salvans, (a) secundo eos, qui non crediderunt, perdidit:

(a) Num. 14, 37.

6. Angelos vero, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, (b) vinculis aeternis sub caligine reservavit.

(b) 2 Petr. 2, 4.

7. Sicut (c) Sodoma, et Gomorrha, et finitimae civitates simili modo exfornicatae, et abeuntes post carnem alteram, factae sunt exemplum, ignis aeterni poenam sustinentes.

(c) Gen. 19, 24

8. Similiter et hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant.

9. (d) Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae: sed dixit: Imperet tibi Dominus.

(d) Zach. 3, 2.

10. Hi autem quaecumque quidem ignorant, blasphemant: quaecumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11. Vae illis, quia in (e) via Cain abierunt, et (f) errore Balaam mercede effusi sunt, et in contradictione (g) Core perierunt:

(e) Gen. 4, 8. (f) Num. 22, 23.

(g) Num. 16, 32.

12. Hi sunt in epulis suis maculae, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, (h) nubes sine aqua, quae a ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosae, bis mortuae, eradicatae,

(h) 2 Petr. 2, 17.

13. Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in aeternum.

14. Prophetavit autem et de his septimus ab Adam Enoch, dicens: (i) Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis

(i) Apoc. 1, 7.

15. Facere iudicium contra omnes, et arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, et de omnibus duris, quae locuti sunt contra Deum peccatores impii.

16. Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, (k) et os eorum loquitur superba, mirantes personas quaestus causa.

(k) Psal. 16, 10.

17. Vos autem charissimi memores estote verborum, (l) quae praedicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi,

(l) 1 Tim. 4, 1. 2 Tim. 3, 1. 2 Petr. 3, 3.

18. Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

19. Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

20. Vos autem charissimi superaedificantes vosmetipsos sanctissimae vestrae fidei, in Spiritu sancto orantes,

21. Vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam aeternam.

22. Et hos quidem arguite iudicatos:

23. Illos vero salvate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore: odientes et eam, quae carnalis est, maculatam tunicam.

24. Ei autem, qui potens est vos conservare sine peccato, et constituere ante conspectum gloriae suae immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Iesu Christi.

25. Soli Deo Salvatori nostro, per Iesum Christum Dominum nostrum, gloria et magnificentia, imperium et potestas ante omne saeculum, et nunc, et in omnia saecula saeculorum. Amen.

APOCALYPSIS

BEATI IOANNIS APOSTOLI

CAPUT I.

Ioannes in Patmos insula relegatus iubetur scribere quae viderit septem Asiae ecclesiis, per septem candelabra designatis, quae vidit in circuitu Filii hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

1. Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quae oportet fieri cito: et significavit, mittens per Angelum suum servo suo Ioanni,

2. Qui testimonium perhibuit verbo Dei, et testimonium Iesu Christi, quaecumque vidit.

3. Beatus, qui legit, et audit verba prophetiae huius: et servat ea, quae in ea scripta sunt: tempus enim prope est.

4. Ioannes septem Ecclesiis, quae sunt in Asia. Gratia vobis, et pax ab eo, (a) qui est, et qui erat, et qui venturus est: et a septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt:

(a) *Exod.* 3, 14.

5. Et a Iesu Christo, qui est testis fidelis, (b) primogenitus mortuorum, et princeps regum terrae, qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris (c) in sanguine suo,

(b) 1 *Cor.* 15, 20. *Coloss.* 1, 18.
(c) *Hebr.* 9, 14. 1 *Petr.* 1, 19. 1 *Io* 1, 7.

6. Et fecit nos regnum, et sacerdotes Deo et Patri suo: ipsi gloria, et imperium in saecula saeculorum: Amen.

7. (d) Ecce venit cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terrae: Etiam: Amen.

(d) *Is* 3, 13. *Matth.* 24, 30. *Iudae* 14.

8. (e) Ego sum α, et ω, principium, et finis, dicit Dominus Deus: qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens.

(e) *Is.* 41, 4. *et* 44, 6. *et* 48, 12. *Inf.* 21, 6. *et* 22, 13.

9. Ego Ioannes frater vester, et particeps in tribulatione, et regno et patientia in Christo Iesu: fui in insula, quae appellatur Patmos propter verbum Dei, et testimonium Iesu:

10. Fui in spiritu in Dominica die, et audivi post me vocem magnam tamquam tubae,

11. Dicentis: Quod vides, scribe in libro: et mitte septem Ecclesiis, quae sunt in Asia, Epheso, et Smyrnae, et Pergamo, et Thyatirae, et Sardis, et Philadelphiae, et Laodiciae:

12. Et conversus sum ut viderem vocem, quae loquebatur mecum: Et conversus vidi septem candelabra aurea:

13. Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podére, et praecinctum ad mamillas zona aurea:

14. Caput autem eius, et capilli erant candidi tamquam lana alba, et tamquam nix, et oculi eius tamquam flamma ignis,

15. Et pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti, et vox illius tamquam vox aquarum multarum:

16. Et habebat in dextera sua stellas septem: et de ore eius gladius utraque parte acutus exibat: et facies eius sicut sol lucet in virtute sua.

17. Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: (f) ego sum primus, et novissimus,

(f) *Is.* 41, 4. *et* 44, 6. *et* 48, 12. *Inf.* 22, 13.

18. Et vivus, et fui mortuus, et ecce sum vivens in saecula saeculorum, et habeo claves mortis, et inferni.

19. Scribe ergo quae vidisti, et quae sunt, et quae oportet fieri post haec.

20. Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea: septem stellae Angeli sunt septem Ecclesiarum: et candelabra septem, septem Ecclesiae sunt.

CAPUT II.

Iubetur Ioannes varia scribere ecclesiis Ephesi, Smyrnae, Pergami et Thyatirae: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minis ad poenitentiam revocans: tepidum quoque detestans, et vincenti praemium pollicens.

1. Angelo Ephesi Ecclesiae scribe: Haec dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum:

2. Scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos: et tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, et non sunt: et invenisti eos mendaces:

3. Et patientiam habes, et sustinuisti propter nomen meum, et non defecisti.

4. Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti.

5. Memor esto itaque unde excideris: et age poenitentiam, et prima opera fac. sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.

6. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quae et ego odi.

7. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitae, quod est in Paradiso Dei mei.

8. Et Angelo Smyrnae Ecclesiae scribe: Haec dicit primus, et novissimus, qui fuit mortuus, et vivit:

9. Scio tribulationem tuam, et paupertatem tuam, sed dives es: et blasphemaris ab his, qui se dicunt Iudaeos esse, et non sunt, sed sunt synagoga satanae.

10. Nihil horum timeas quae passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini: et habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitae.

11. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non laedetur a morte secunda.

12. Et Angelo Pergami Ecclesiae scribe: Haec dicit qui habet rhomphaeam utraque parte acutam:

13. Scio ubi habitas, ubi sedes est satanae: et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.

14. Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam (a) Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere, et fornicari:

(a) Num. 21, 3. et 25, 2.

15. Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16. Similiter poenitentiam age: si quo minus veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei.

17. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, et dabo illi calculum candidum: et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

18. Et Angelo Thyatirae Ecclesiae scribe: Haec dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, et pedes eius similes aurichalco:

19. Novi opera tua, et fidem, et charitatem tuam, et ministerium, et patientiam tuam, et opera tua novissima plura prioribus.

20. Sed habeo adversus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quae se dicit propheten, docere, et seducere servos meos, fornicari, et manducare de idolothytis.

21. Et dedi illi tempus ut poenitentiam ageret: et non vult poenitere a fornicatione sua.

22. Ecce mittam eam in lectum: et qui moechantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi poenitentiam ab operibus suis egerint.

23. Et filios eius interficiam in morte, et scient omnes Ecclesiae, (b) quia ego sum scrutans renes, et corda: et dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico,

(b) 1 Reg. 16, 7. Ps. 7, 10. Ier. 11, 20 et 17, 10. et 20, 12

24. Et ceteris qui Thyatirae estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, et qui non cognoverunt altitudines satanae, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:

25. Tamen id, quod habetis, tenete donec veniam.

26. Et qui vicerit, et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,

27. Et reget (c) eas in virga ferrea, et tamquam vas figuli confringentur,

(c) Ps. 2, 9.

28. Sicut et ego accepi a Patre meo: et dabo illi stellam matutinam.

29. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Iubetur scribere ecclesiis Sardis, Philadelphiae et Laodiciae: errantes ad poenitentiam minis revocans, sed alios collaudans, et vincenti praemium pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.

1. Et Angelo Ecclesiae Sardis scribe: Haec dicit qui habet septem Spiritus Dei, et septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es.

2. Esto vigilans, et confirma cetera, quae moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3. In mente ergo habe qualiter acceperis, et audieris, et serva, et poenitentiam age. Si ergo non vigilaveris, (d) Veniam ad te tamquam fur, et nescies qua hora veniam ad te.

(d) 1 Thess. 5, 2. 2 Petr. 3, 10. Inf. 16, 15.

4. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: et ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

5. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen eius de Libro vitae, et confitebor nomen eius coram Patre meo, et coram angelis eius.

6. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7. Et Angelo Philadelphiae ecclesiae: scribe: Haec dicit Sanctus et Verus, (e) qui habet clavem David: (f) qui aperit, et nemo claudit: claudit, et nemo aperit:

(e) Isai. 22, 22. (f) Iob 12, 14.

8. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum.

9. Ecce dabo de synagoga satanae, qui dicunt se Iudaeos esse, et non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, et adorent ante pedes tuos: et scient quia ego dilexi te

10. Quoniam servasti verbum patientiae meae, et ego servabo te ab hora tentationis, quae ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11. Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius: et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novae Ierusalem, quae descendit de caelo a Deo meo, et nomen meum novum.

13. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14. Et Angelo Laodiciae ecclesiae scribe: (g) Haec dicit Amen, testis fidelis, et verus, qui est principium creaturae Dei:

(g) Io. 14, 6.

15. Scio opera tua: quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16. Sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

17. Quia dicis: quod dives sum, et locupletatus, et nullius egeo: et nescis quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et caecus, et nudus.

18. Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum ut locuples fias, et vestimentis albis induaris, et non appareat confusio nuditatis tuae, et collyrio inunge oculos tuos ut videas.

19. (h) Ego quos amo, arguo, et castigo. Aemulare ergo, et poenitentiam age.

(h) Prov. 3, 12. Hebr 12, 6.

20. Ecce sto ad ostium, et pulso: siquis audierit vocem meam, et aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, et coenabo cum illo, et ipse mecum.

21. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici, et sedi cum patre meo in throno eius.

22. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Aperto in coelo ostio videt sedentem in throno, et in huius circuitu viginti quatuor seniores sedentes: et, quae hic describit, quatuor animalia quae sedentem in throno assidue una cum viginti quatuor senioribus glorificabant.

1. Post haec vidi: et ecce ostium apertum in caelo, et vox prima, quam audivi tamquam tubae loquentis mecum, dicens: Ascende huc, et ostendam tibi quae oportet fieri post haec.

2. Et statim fui in spiritu: et ecce sedes posita erat in caelo, et supra sedem sedens.

3. Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis, et sardinis: et iris erat in circuitu sedis similis visioni smaragdinae.

4. Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: et super thronos vigintiquatuor seniores sedentes, circum-

amicti vestimentis albis, et in capitibus eorum coronae aureae:

5. Et de throno procedebant fulgura, et voces, et tonitrua: et septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

6. Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile crystallo: et in medio sedis, et in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante et retro.

7. Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilae volanti.

8. Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: et in circuitu, et intus plena sunt oculis: et requiem non habebant die ac nocte, dicentia:

(a) Is. 6, 3. (a) Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est.

9. Et cum darent illa animalia gloriam, et honorem, et benedictionem sedenti super thronum, viventi in saecula saeculorum,

10. Procidebant vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in saecula saeculorum, et mittebant coronas suas ante thronum dicentes:

11. Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, et honorem, et virtutem: quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt.

CAPUT V.

Flente Ioanne quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, Agnus primum occisus illum aperuit; quo facto, quatuor animalia et viginti quatuor seniores, cum innumera angelorum multitudine omnique creatura, illum maxime glorificarunt.

1. Et vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem.

2. Et vidi Angelum fortem, praedicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, et solvere signacula eius?

3. Et nemo poterat neque in caelo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum.

4. Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

5. Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula eius.

6. Et vidi: et ecce in medio throni et quatuor animalium, et in medio seniorum, agnum stantem tamquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7. Et venit: et accepit de dextera sedentis in throno librum.

8. Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, et vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, et phialas aureas plenas odoramentorum, quae sunt orationes sanctorum:

9. Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, et aperire signacula eius: quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione:

10. Et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes: et regnabimus super terram.

11. Et vidi, et audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, et animalium, et seniorum: et erat numerus eorum (b) millia millium, (b) Dan. 7, 10.

12. Dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem.

13. Et omnem creaturam, quae in caelo est, et super terram, et sub terra, et quae sunt in mari, et quae in eo: omnes audivi dicentes: Sedenti in throno, et Agno: benedictio, et honor, et gloria, et potestas in saecula saeculorum.

14. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: et adoraverunt viventem in saecula saeculorum.

CAPUT VI.

Apertis quatuor sigillis, varii adversus terram sequuntur effectus: quinto vero aperto, animae martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autem apertionem ostenduntur signa futuri iudicii.

1. Et vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, et audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tamquam vocem tonitrui: Veni, et vide.

2. Et vidi: et ecce equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret.

3. Et cum aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal, dicens: Veni, et vide.

4. Et exivit alius equus rufus: et qui sedebat super illum, datum est ei ut sumeret pacem de terra, et ut invicem se interficiant, et datus est ei gladius magnus.

5. Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal, dicens: Veni, et vide. Et ecce equus niger: et qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6. Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, et tres bilibres hordei denario, et vinum, et oleum ne laeseris.

7. Et cum aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni, et vide.

8. Et ecce equus pallidus: et qui sedebat super eum, nomen illi Mors, et infernus sequebatur eum, et data est illi potestas super quatuor partes terrae, interficere gladio, fame, et morte, et bestiis terrae.

9. Et cum aperuisset sigillum quintum: vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, et propter testimonium, quod habebant,

10. Et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine, (sanctus, et verus) non iudicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra?

11. Et datae sunt illis singulae stolae albae: et dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi.

12. Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: et ecce terraemotus magnus factus est, et sol factus est niger tamquam saccus cilicinus: et luna tota facta est sicut sanguis:

13. Et stellae de caelo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum a vento magno movetur.

14. Et caelum recessit sicut liber involutus: et omnis mons, et insulae de locis suis motae sunt:

15. Et reges terrae, et principes, et tribuni, et divites, et fortes, et omnis servus, et liber absconderunt se in speluncis, et in petris montium.

(a) Is. 2, 19. Osee 10, 8. Luc. 23, 30. 16. Et dicunt montibus, et petris: (a) Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni:

17. Quoniam venit dies magnus irae ipsorum: et quis poterit stare?

CAPUT VII.

Dum punienda est terra, iubentur absque nocumento servari signum in fronte gerentes, qui describuntur tam ex Iudaeis quam ex gentibus, benedicentes Deum: et de his qui amicti erant stolis albis.

1. Post haec vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terrae, tenentes quatuor ventos terrae ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2. Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: et clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terrae, et mari,

3. Dicens: Nolite nocere terrae, et mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.

4. Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.

5. Ex tribu Iuda duodecim millia signati: Ex tribu Ruben duodecim millia signati: Ex tribu Gad duodecim millia signati:

6. Ex tribu Aser duodecim millia signati: Ex tribu Nephthali duodecim millia signati: Ex tribu Manasse duodecim millia signati:

7. Ex tribu Simeon duodecim millia signati: Ex tribu Levi duodecim millia signati: Ex tribu Issachar duodecim millia signati:

8. Ex tribu Zabulon duodecim millia signati: Ex tribu Ioseph duodecim millia signati: Ex tribu Beniamin duodecim millia signati.

9. Post haec vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis: stantes ante thronum, et in conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmae in manibus eorum:

10. Et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno.

11. Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, et seniorum, et quatuor animalium: et ceciderunt in conspectu throni in facies suas, et adoraverunt Deum,

12. Dicentes, Amen. Benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum, Amen.

13. Et respondit unus de senioribus, et dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? et unde venerunt?

14. Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni.

15. Ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die ac nocte in templo eius: et qui sedet in throno, habitabit super illos:

(b) Is. 49, 10. 16. (b) Non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus aestus:

17. Quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, et deducet eos ad vitae fontes aquarum,
(c) Is. 25, 8. Infra 21, 4. (c) et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Aperto septimo sigillo, septem angeli cum tubis ostenduntur: effusoque in terram igne altaris ob alio angelo, fiunt variae tempestates: similiter quatuor angelis tuba canentibus, producuntur variae plagae adversus homines.

1. Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in caelo, quasi media hora.

2. Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: et datae sunt illis septem tubae.

3. Et alius Angelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum: et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei.

4. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5. Et accepit Angelus thuribulum, et implevit illud de igne altaris, et misit in terram, et facta sunt tonitrua, et voces, et fulgura, et terraemotus magnus.

6. Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, praeparaverunt se ut tuba canerent.

7. Et primus Angelus tuba cecinit, et facta est grando, et ignis, mista in sanguine, et missum est in terram, et tertia pars terrae combusta est, et tertia pars arborum concremata est, et omne foenum viride combustum est.

8. Et secundus Angelus tuba cecinit: et tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare, et facta est tertia pars maris sanguis,

9. Et mortua est tertia pars creaturae eorum, quae habebant animas in mari, et tertia pars navium interiit.

10. Et tertius Angelus tuba cecinit: et cecidit de caelo stella magna, ardens tamquam facula, et cecidit in tertiam partem fluminum, et in fontes aquarum:

11. Et nomen stellae dicitur Absinthium; et facta est tertia pars aquarum in absinthium: et multi hominum mortui sunt de aquis, quia amarae factae sunt.

12. Et quartus Angelus tuba cecinit: et percussa est tertia pars solis, et tertia pars lunae, et tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, et diei non luceret pars tertia, et noctis similiter.

13. Et vidi, et audivi vocem unius aquilae volantis per medium caeli, dicentis voce magna: Vae, vae, vae habitantibus in terra de ceteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

CAPUT IX.

Quinto angelo tuba canente, stella cadit, et locustae a fumo putei egressae describuntur, quae homines crucient: sexto vero angelo canente, solvuntur quatuor angeli, qui ingenti equestri exercitu tertiam hominum partem occidunt.

1. Et quintus Angelus tuba cecinit: et vidi stellam de caelo cecidisse in terram, et data est ei clavis putei abyssi.

2. Et aperuit puteum abyssi: et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnae: et obscuratus est sol, et aer de fumo putei:

3. Et de fumo putei exierunt locustae in terram, et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terrae:

4. Et praeceptum est illis ne laederent foenum terrae, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis.

5. Et datum est illis ne occiderent eos: sed ut cruciarent mensibus quinque: et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpii cum percutit hominem.

(a) Is. 2, 19. Osee 10, 8. Luc. 23, 30. 6. (a) Et in diebus illis quaerent homines mortem, et non invenient eam: et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis.

(b) Sap. 16, 9. 7. (b) Et similitudines locustarum, similes equis paratis in praelium: et super capita earum tamquam coronae similes auro: et facies earum tamquam facies hominum.

8. Et habebant capillos sicut capillos mulierum: et dentes earum, sicut dentes leonum erant:

9. Et habebant loricas sicut loricas ferreas, et vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum:

10. Et habebant caudas similes scorpionum, et aculei erant in caudis earum: et potestas earum nocere hominibus mensibus quinque:

11. Et habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraice Abaddon, Graece autem Apollyon, Latine habens nomen Exterminans.

12. Vae unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo vae post haec.

13. Et sextus Angelus tuba cecinit: et audivi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei,

14. Dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.

15. Et soluti sunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam, et diem, et mensem, et annum: ut occiderent tertiam partem hominum.

16. Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audivi numerum eorum.

17. Et ita vidi equos in visione: et qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, et hyacinthinas, et sulphureas, et capita equorum erant tamquam capita leonum: et de ore eorum procedit ignis, et fumus, et sulphur.

18. Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne, et de fumo, et sulphure, quae procedebant de ore ipsorum.

19. Potestas enim equorum in ore eorum est, et in caudis eorum. nam caudae eorum similes serpentibus, habentes capita: et in his nocent.

20. Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque poenitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent daemonia, et simulacra aurea, et argentea, et aerea, et lapidea, et lignea, quae neque videre possunt, neque audire, neque ambulare,

21. Et non egerunt poenitentiam ab homicidiis suis, neque a veneficiis suis, neque a fornicatione sua, neque a furtis suis.

CAPUT X.

Clamante alio forti angelo loquuntur septem tonitrua: porro angelus iurat non amplius fore tempus, sed consummandum ad vocem septimi angeli mysterium; datque librum Ioanni devorandum.

1. Et vidi alium Angelum fortem descendentem de caelo amictum nube, et iris in capite eius, et facies eius erat ut sol, et pedes eius tamquam columnae ignis:

2. Et habebat in manu sua libellum apertum: et posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram:

3. Et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

4. Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: et audivi vocem de caelo dicentem mihi: Signa quae locuta sunt septem tonitrua: et noli ea scribere.

5. (c) Et angelus, quem vidi stantem super mare, (c) Dan. 12, 7.
et super terram, levavit manum suam ad caelum:

6. Et iuravit per viventem in saecula saeculorum, qui creavit caelum, et ea quae in eo sunt: et terram, et ea quae in ea sunt: et mare, et ea quae in eo sunt: Quia tempus non erit amplius:

7. Sed in diebus vocis septimi angeli, cum coeperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos Prophetas.

8. Et audivi vocem de caelo iterum loquentem mecum, et dicentem: Vade, et accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare, et super terram.

9. Et abii ad angelum, dicens ei, ut daret mihi
librum. Et dixit mihi: (d) Accipe librum, et devora (d) Ez. 3, 1.
illum: et faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel.

10. Et accepi librum de manu angeli, et devoravi illum: et erat in ore meo tamquam mel dulce: et cum devorassem eum, amaricatus est venter meus:

11. Et dixit mihi: Oportet te iterum prophetare Gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis.

CAPUT XI.

Ioannes templum metiens audit praedicturos duos testes, quos bestia a mari ascendens occidet; at illi resurgentes in coelum ascendunt, ac terraemotu occiduntur 7000. hominum, et ad cantum septimi angeli viginti quatuor seniores Deo gratias agunt.

1. Et datus est mihi calamus similis virgae, et dictum est mihi: Surge, et metire templum Dei, et altare, et adorantes in eo.

2. Atrium autem, quod est foris templum, eiice foras, et ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus:

3. Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

4. Hi sunt duae olivae, et duo candelabra in conspectu Domini terrae stantes.

5. Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, et devorabit inimicos eorum: et si quis voluerit eos laedere, sic oportet eum occidi.

6. Hi habent potestatem claudendi caelum, ne pluat diebus prophetiae ipsorum: et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, et percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.

7. Et cum finierint testimonium suum, bestia, quae ascendit de abysso, faciet adversum eos bellum, et vincet illos, et occidet eos.

8. Et corpora eorum iacebunt in plateis civitatis magnae, quae vocatur spiritualiter Sodoma, et Aegyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est.

9. Et videbunt de tribubus, et populis, et linguis, et Gentibus corpora eorum per tres dies, et dimidium: et corpora eorum non sinent poni in monumentis.

10. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, et iucundabuntur: et munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetae cruciaverunt eos, qui habitabant super terram.

11. Et post dies tres, et dimidium, spiritus vitae a Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes suos, et timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos.

12. Et audierunt vocem magnam de caelo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in caelum in nube: et viderunt illos inimici eorum.

13. Et in illa hora factus est terraemotus magnus, et decima pars civitatis cecidit: et occisa sunt in terraemotu nomina hominum septem millia: et reliqui in timorem sunt missi, et dederunt gloriam Deo caeli.

14. Vae secundum abiit: et ecce vae tertium veniet cito.

15. Et septimus angelus tuba cecinit: et factae sunt voces magnae in caelo dicentes: Factum est regnum huius mundi, Domini nostri et Christi eius, et regnabit in saecula saeculorum: Amen.

16. Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes:

17. Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, et qui eras, et qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, et regnasti.

18. Et iratae sunt Gentes, et advenit ira tua, et tempus mortuorum iudicari, et reddere mercedem servis tuis Prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum pusillis, et magnis, et exterminandi eos, qui corruperunt terram.

19. Et apertum est templum Dei in caelo: et visa est arca testamenti eius in templo eius, et facta sunt fulgura, et voces, et terraemotus, et grando magna.

CAPUT XII.

Cum mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius eius ad Deum: tunc facto in coelo praelio, lapsus draco coepit mulieris semen persequi.

1. Et signum magnum apparuit in caelo: Mulier amicta sole, et luna sub pedibus eius, et in capite eius corona stellarum duodecim:

2. Et in utero habens, clamabat parturiens, et cruciabatur ut pariat.

3. Et visum est aliud signum in caelo: et ecce draco magnus rufus habens capita septem, et cornua decem: et in capitibus eius diademata septem,

4. Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum caeli, et misit eas in terram, et draco stetit ante mulierem, quae erat paritura: ut cum peperisset, filium eius devoraret.

5. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: et raptus est filius eius ad Deum, et ad thronum eius,

6. Et mulier fugit in solitudinem ubi habebat locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.

7. Et factum est praelium magnum in caelo: Michael, et angeli eius praeliabantur cum dracone, et draco pugnabat, et angeli eius:

8. Et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in caelo.

9. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, et satanas, qui seducit universum orbem: et proiectus est in terram, et angeli eius cum illo missi sunt.

10. Et audivi vocem magnam in caelo dicentem: Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

11. Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui, et non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

12. Propterea laetamini caeli, et qui habitatis in eis. Vae terrae, et mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

13. Et postquam vidit draco quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem, quae peperit masculum:

14. Et datae sunt mulieri alae duae aquilae magnae ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus et tempora, et dimidium temporis a facie serpentis.

15. Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine.

16. Et adiuvit terra mulierem, et aperuit terra os suum, et absorbuit flumen, quod misit draco de ore suo.

17. Et iratus est draco in mulierem: et abiit facere praelium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, et habent testimonium Iesu Christi.

18. Et stetit supra arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum et decem cornuum decemque diadematum, cuius plaga curatur, Deum blasphemat, et sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maxime favet, cogens fieri et adorari eius imaginem, haberique characterem nominis eius.

1. Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, et cornua decem, et super cornua eius decem diademata, et super capita eius nomina blasphemiae.

2. Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, et pedes eius sicut pedes ursi, et os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, et potestatem magnam.

3. Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: et plaga mortis eius curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

4. Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiae: et adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiae? et quis poterit pugnare cum ea?

5. Et datum est ei os loquens magna, et blasphemias: et data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6. Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, et tabernaculum eius, et eos, qui in caelo habitant.

7. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, et vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, et populum, et linguam, et gentem,

8. Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitae Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9. Si quis habet aurem, audiat.

10. Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: (a) qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, et fides Sanctorum. (a) *Gen.* 9, 6. *Matth.* 26, 52.

11. Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra,

et habebat cornua duo similia Agni, et loquebatur sicut draco.

12. Et potestatem prioris bestiae omnem faciebat in conspectu eius: et fecit terram, et habitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis.

13. Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de caelo descendere in terram in conspectu hominum.

14. Et seduxit habitantes in terra propter signa, quae data sunt illi facere in conspectu bestiae, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiae, quae habet plagam gladii, et vixit.

15. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiae, et ut loquatur imago bestiae: et faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestiae, occidantur.

16. Et faciet omnes pusillos, et magnos, et divites, et pauperes, et liberos, et servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17. Et nequis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiae, aut numerum nominis eius.

18. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiae. Numerus enim hominis est: et numerus eius sexcenti sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Virgines cum Agno contantes ambulant, angelo uno evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio vero cruciatum eorum qui bestiam adorarunt praedicante: porro duo habentes falces iubentur, ille messem, hic autem vineam terrae demetere.

1. Et vidi: et ecce Agnus stabat supra montem Sion, et cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, et nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.

2. Et audivi vocem de caelo, tamquam vocem aquarum multarum, et tamquam vocem tonitrui magni: et vocem, quam audivi, sicut citharoedorum citharizantium in citharis suis.

3. Et cantabant quasi canticum novum ante sedem, et ante quatuor animalia, et seniores: et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta-quatuor millia, qui empti sunt de terra.

4. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiae Deo, et Agno,

5. Et in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

6. Et vidi alterum Angelum volantem per medium caeli, habentem Evangelium aeternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, et super omnem gentem, et tribum, et linguam, et populum:

7. Dicens magna voce: Timete Dominum, et date illi honorem, quia venit hora iudicii eius: et adorate
(a) Psalm. 145, 6. Act. 14, 14. eum, (a) qui fecit caelum, et terram, mare, et fontes aquarum.

(b) Is. 21, 9 Ier. 51, 8. 8. Et alius Angelus secutus est dicens: (b) Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quae a vino irae fornicationis suae potavit omnes gentes.

9. Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit bestiam, et imaginem eius, et acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:

10. Et hic bibet de vino irae Dei, quod mistum est mero in calice irae ipsius, et cruciabitur igne, et sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, et ante conspectum Agni:

11. Et fumus tormentorum eorum ascendet in saecula saeculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, et imaginem eius, et si quis acceperit characterem nominis eius.

12. Hic patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, et fidem Iesu.

13. Et audivi vocem de caelo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

14. Et vidi et ecce nubem candidam: et super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, et in manu sua falcem acutam.

15. Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: (c) Mitte falcem tuam, et mete quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terrae. (c) Ioel 3, 13. Matth. 13, 39.

16. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, et demessa est terra.

17. Et alius Angelus exivit de templo, quod est in caelo, habens et ipse falcem acutam.

18. Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: et clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, et vindemia botros vineae terrae: quoniam maturae sunt uvae eius.

19. Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, et vindemiavit vineam terrae, et misit in lacum irae Dei magnum:

20. Et calcatus est lacus extra civitatem, et exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Qui bestiam vicerant et eius imaginem, ac numerum nominis eius, Deum glorificant; et septem angelis habentibus septem plagas novissimas dantur septem phialae ira Dei plenae.

1. Et vidi aliud signum in caelo magnum, et mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: Quoniam in illis consummata est ira Dei.

2. Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, et eos, qui vicerunt bestiam, et imaginem eius, et numerum nominis eius, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei:

3. Et cantantes canticum Moysi servi Dei, et canticum Agni, dicentes: Magna, et mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens: iustae et verae sunt viae tuae, Rex saeculorum.

4. (d) Quis non timebit te Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt. (d) Ier. 10, 7.

5. Et post haec vidi, et ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in caelo:

6. Et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo, et candido, et praecincti circa pectora zonis aureis.

7. Et unum de quatuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiae Dei viventis in saecula saeculorum.

8. Et impletum est templum fumo a maiestate Dei, et de virtute eius: et nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagae septem Angelorum.

*

CAPUT XVI.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestiae sedem, Euphraten et aërem, multae in terra plagae oriuntur.

1. Et audivi vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, et effundite septem phialas irae Dei in terram.

2. Et abiit primus, et effudit phialam suam in terram, et factum est vulnus saevum, et pessimum in homines, qui habebant characterem bestiae: et in eos, qui adoraverunt imaginem eius.

3. Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, et factus est sanguis tamquam mortui: et omnis anima vivens mortua est in mari.

4. Et tertius effudit phialam suam super flumina, et super fontes aquarum, et factus est sanguis.

5. Et audivi Angelum aquarum dicentem: Iustus es Domine qui es, et qui eras sanctus, qui haec iudicasti:

6. Quia sanguinem Sanctorum, et Prophetarum effuderunt, et sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt.

7. Et audivi alterum ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens vera, et iusta iudicia tua.

8. Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, et datum est illi aestu affligere homines, et igni:

9. Et aestuaverunt homines aestu magno, et blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt poenitentiam ut darent illi gloriam.

10. Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestiae: et factum est regnum eius tenebrosum, et commanducaverunt linguas suas prae dolore:

11. Et blasphemaverunt Deum caeli prae doloribus, et vulneribus suis, et non egerunt poenitentiam ex operibus suis.

12. Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: et siccavit aquam eius, ut praepararetur via regibus ab ortu solis.

13. Et vidi de ore draconis, et de ore bestiae, et de ore pseudoprophetae spiritus tres immundos in modum ranarum.

14. Sunt enim spiritus daemoniorum facientes signa, et procedunt ad reges totius terrae congregare illos in praelium ad diem magnum omnipotentis Dei.

(a) Matth. 24, 43. Luc. 12, 39. Supra 3, 3. 15. (a) Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, et videant turpitudinem eius.

16. Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraice Armageddon.

17. Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, et exivit vox magna de templo a throno, dicens: Factum est.

18. Et facta sunt fulgura, et voces, et tonitrua, et terraemotus factus est magnus, qualis numquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terraemotus, sic magnus.

19. Et facta est civitas magna in tres partes: et civitates Gentium ceciderunt. et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis irae eius.

20. Et omnis insula fugit, et montes non sunt inventi.

21. Et grando magna sicut talentum descendit de caelo in homines: et blasphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

CAPUT XVII.

Mulier fornicaria sive Babylon variis induta ornamentis, et ebria martyrum sanguine, sedet super bestiam septem capitum et decem cornuum: quae omnia hic declarat angelus.

1. Et venit unus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, et locutus est mecum, dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnae, quae sedet super aquas multas,

2. Cum qua fornicati sunt reges terrae, et inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis eius.

3. Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiae, habentem capita septem, et cornua decem.

4. Et mulier erat circumdata purpura, et coccino, et inaurata auro, et lapide pretioso, et margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, et immunditia fornicationis eius:

5. Et in fronte eius nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, et abominationum terrae.

6. Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, et de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna.

7. Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, et bestiae, quae portat eam, quae habet capita septem, et cornua decem.

8. Bestia, quam vidisti, fuit, et non est, et ascensura est de abysso, et in interitum ibit: et mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitae a constitutione mundi) videntes bestiam, quae erat, et non est.

9. Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita: septem montes sunt, super quos mulier sedet, et reges septem sunt.

10. Quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum venit: et cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

11. Et bestia, quae erat, et non est: et ipsa octava est: et de septem est, et in interitum vadit.

12. Et decem cornua, quae vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient post bestiam.

13. Hi unum consilium habent, et virtutem, et potestatem suam bestiae tradent.

14. Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos:
(b) quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum, (b) 1 Tim. 6, 15. Infra 19, 16
et qui cum illo sunt, vocati, electi, et fideles.

15. Et dixit mihi: Aquae, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, et Gentes, et linguae.

16. Et decem cornua, quae vidisti in bestia: hi odient fornicariam, et desolatam facient illam, et nudam, et carnes eius manducabunt, et ipsam igni concremabunt.

17. Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestiae donec consummentur verba Dei.

18. Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quae habet regnum super reges terrae.

CAPUT XVIII.

Babylonis lapsus, iudicium, plagae et ultiones: propter quas reges ac negotiatores terrae olim ipsi adhaerentes amare lugebunt: coelum vero, apostoli et prophetae exultabunt.

1. Et post haec vidi alium Angelum descendentem

de caelo, habentem potestatem magnam: et terra illuminata est a gloria eius.

(a) Is. 21, 9. Jerem. 51, 8. Sup. 14, 8. 2. Et exclamavit in fortitudine dicens: (a) Cecidit, cecidit Babylon magna: et facta est habitatio daemoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundae, et odibilis:

3. Quia de vino irae fornicationis eius biberunt omnes gentes: et reges terrae cum illa fornicati sunt: et mercatores terrae de virtute deliciarum eius divites facti sunt.

4. Et audivi aliam vocem de caelo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes sitis delictorum eius, et de plagis eius non accipiatis.

5. Quoniam pervenerunt peccata eius usque ad caelum, et recordatus est Dominus iniquitatum eius.

6. Reddite illi sicut et ipsa reddidit vobis: et duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.

7. Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum: quia in corde suo dicit: (b) Sedeo regina: et vidua non sum: et luctum non videbo.

(b) Is. 47, 8. 8. Ideo in una die venient plagae eius, mors, et luctus, et fames, et igne comburetur: quia fortis est Deus, qui iudicabit illam.

9. Et flebunt, et plangent se super illam reges terrae, qui cum illa fornicati sunt, et in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii eius:

10. Longe stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Vae, vae civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit iudicium tuum.

11. Et negotiatores terrae flebunt, et lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius:

12. Merces auri, et argenti, et lapidis pretiosi, et margaritae, et byssi, et purpurae, et serici, et cocci, et omne lignum thyinum, et omnia vasa eboris, et omnia vasa de lapide pretioso, et aeramento, et ferro, et marmore,

13. Et cinamomum, et odoramentorum, et unguenti, et thuris, et vini, et olei, et similae, et tritici, et iumentorum, et ovium, et equorum, et rhedarum, et mancipiorum, et animarum hominum.

14. Et poma desiderii animae tuae discesserunt a te, et omnia pinguia, et praeclara perierunt a te, et amplius illa iam non invenient.

15. Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes, ac lugentes,

16. Et dicentes: Vae, vae civitas illa magna, quae amicta erat bysso, et purpura, et cocco, et deaurata erat auro, et lapide pretioso, et margaritis:

17. Quoniam una hora destitutae sunt tantae divitiae, et omnis gubernator, et omnis, qui in lacum navigat, et nautae, et qui in mari operantur, longe steterunt,

18. Et clamaverunt videntes locum incendii eius, dicentes: Quae similis civitati huic magnae?

19. Et miserunt pulverem super capita sua, et clamaverunt flentes, et lugentes, dicentes: Vae, vae civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari de pretiis eius: quoniam una hora desolata est.

20. Exulta super eam caelum, et sancti Apostoli, et Prophetae: quoniam iudicavit Deus iudicium vestrum de illa.

21. Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, et ultra iam non invenietur.

22. Et vox citharoedorum, et musicorum, et tibia canentium, et tuba non audietur in te amplius: et omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius: et vox molae non audietur in te amplius:

23. Et lux lucernae non lucebit in te amplius: et vox sponsi, et sponsae non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terrae, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

24. Et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est: et omnium, qui interfecti sunt in terra.

CAPUT XIX.

Sanctis de iudicio meretricis Deum glorificantibus, paratur nuptiae Agni, et angelus a Ioanne adorari recusat: apparens autem quidam equo insidens cum exercitu, qui est Verbum Dei et Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat adversus bestiam et reges terrae ac eorum exercitus, vocatis interim avibus caeli ad edendas eorum carnes.

1. Post haec audivi quasi vocem turbarum multarum in caelo dicentium: Alleluia: Salus, et gloria, et virtus Deo nostro est:

2. Quia vera, et iusta iudicia sunt eius, qui iudicavit de meretrice magna, quae corrupit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus eius.

3. Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius ascendit in saecula saeculorum.

4. Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, et quatuor animalia, et adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen: Alleluia.

5. Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi eius: et qui timetis eum pusilli, et magni.

6. Et audivi quasi vocem turbae magnae, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.

7. Gaudeamus, et exultemus: et demus gloriam ei: quia venerunt nuptiae Agni, et uxor eius praeparavit se.

8. Et datum est illi ut cooperiat se byssino splendenti, et candido. Byssinum enim iustificationes sunt Sanctorum.

9. Et dixit mihi: Scribe: (c) Beati, qui ad coenam nuptiarum Agni vocati sunt: et dixit mihi: Haec verba Dei vera sunt. (c) Matth. 22, 2. Luc. 14, 16.

10. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conservus tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu est spiritus prophetiae.

11. Et vidi caelum apertum, et ecce equus albus, et qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, et Verax, et cum iustitia iudicat, et pugnat.

12. Oculi autem eius sicut flamma ignis, et in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse.

13. (d) Et vestitus erat veste aspersa sanguine: et vocatur nomen eius, Verbum Dei. (d) Is. 63, 1

14. Et exercitus qui sunt in caelo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo, et mundo.

15. Et de ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipso percutiat Gentes. (e) Et ipse reget eas in virga ferrea: et ipse calcat torcular vini furoris irae Dei omnipotentis. (e) Psal. 2, 9.

16. Et habet in vestimento, et in femore suo scri-
(a) 1 Tim. 6, 15. Supra 17, 14. ptum: (a) Rex regum, et Dominus dominantium.
17. Et vidi unum Angelum stantem in sole, et clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quae volabant per medium caeli: Venite, et congregamini ad coenam magnam Dei:

18. Ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum, et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum, et servorum, et pusillorum, et magnorum.

19. Et vidi bestiam, et reges terrae, et exercitus eorum congregatos ad faciendum praelium cum illo, qui sedebat in equo, et cum exercitu eius.

20. Et apprehensa est bestia, et cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestiae, et qui adoraverunt imaginem eius. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure:

21. Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: et omnes aves saturatae sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Ligatum draconem sive diabolum mittit angelus in abyssum ad mille annos, quibus animae martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog et Magog innumerum exercitum adversus civitatem dilectam, sed igni coelesti devorabuntur: deinde apertis libris, a sedente super thronum iudicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

1. Et vidi Angelum descendentem de caelo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua.

2. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, et satanas, et ligavit eum per annos mille:

3. Et misit eum in abyssum, et clausit, et signavit super illum ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: et post haec oportet illum solvi modico tempore.

4. Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis: et animas decollatorum propter testimonium Iesu, et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus, aut in manibus suis, et vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis.

5. Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni: Haec est resurrectio prima.

6. Beatus, et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis.

(b) Ez. 39, 2. 7. (b) Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, et exibit, et seducet Gentes, quae sunt super quatuor angulos terrae, Gog, et Magog, et congregabit eos in praelium, quorum numerus est sicut arena maris.

8. Et ascenderunt super latitudinem terrae, et circuierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam.

9. Et descendit ignis a Deo de caelo, et devoravit eos: et Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, et sulphuris, ubi et bestia,

10. Et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in saecula saeculorum.

11. Et vidi thronum magnum candidum, et sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra, et caelum, et locus non est inventus eis.

12. Et vidi mortuos magnos, et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt: et alius Liber apertus est, qui est vitae: et iudicati sunt mortui ex his, quae scripta erant in libris secundum opera ipsorum.

13. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: et mors, et infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum.

14. Et infernus, et mors missi sunt in stagnum ignis. Haec est mors secunda.

15. Et qui non inventus est in Libro vitae scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPUT XXI.

Coelo ac terra renovatis, nova civitas Ierusalem in Agni sponsam a Deo parata ostenditur, iustis glorificatis, impiisque in stagnum ignis detrusis; cuius civitatis murus et portae ac fundamenta describuntur et mensurantur, quae universa sunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretiosi ac margaritae.

1. Et vidi caelum novum, (c) et terram novam. (c) Isai. 65, 17. et 66, 22. 2 Petr. 3, 13.
Primum enim caelum, et prima terra abiit, et mare iam non est.

2. Et ego Ioannes vidi sanctam civitatem Ierusalem novam descendentem de caelo a Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.

3. Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus:

4. (d) Et absterget Deus omnem lacrymam ab ocu- (d) Is. 25, 8 Sup. 7, 17.
lis eorum: et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.

5. Et dixit qui sedebat in throno: (e) Ecce nova (e) Isai. 43, 19. 2 Cor. 5, 17.
facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia haec verba fidelissima sunt, et vera.

6. Et dixit mihi: Factum est. ego sum α, et ω: initium, et finis. Ego sitienti dabo de fonte aquae vitae, gratis.

7. Qui vicerit, possidebit haec, et ero illi Deus, et ille erit mihi filius.

8. Timidis autem, et incredulis, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololatris, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, et sulphure: quod est mors secunda.

9. Et venit unus de septem Angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus est mecum, dicens: Veni, et ostendam tibi sponsam, uxorem Agni.

10. Et sustulit me in spiritu in montem magnum, et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Ierusalem descendentem de caelo a Deo,

11. Habentem claritatem Dei: et lumen eius simile lapidi pretioso tamquam lapidi iaspidis, sicut crystallum.

12. Et habebat murum magnum, et altum, habentem portas duodecim: et in portis Angelos duodecim, et nomina inscripta, quae sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13. Ab Oriente portae tres: et ab Aquilone portae tres: et ab Austro portae tres: et ab Occasu portae tres.

14. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.

15. Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, et portas eius, et murum.

16. Et civitas in quadro posita est, et longitudo eius tanta est quanta et latitudo: et mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia: et longitudo, et altitudo, et latitudo eius aequalia sunt.

17. Et mensus est murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quae est angeli.

18. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo.

19. Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertium, calcedonius: quartum, smaragdus:

20. Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21. Et duodecim portae, duodecim margaritae sunt, per singulas: et singulae portae erant ex singulis margaritis: et platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.

22. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, et Agnus.

(a) Is. 60, 19. 23. (a) Et civitas non eget sole, neque luna ut luceant in ea. nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna eius est Agnus.

24. Et ambulabunt gentes in lumine eius: et reges terrae afferent gloriam suam, et honorem in illam.

(b) Is. 60, 11. 25. (b) Et portae eius non claudentur per diem: nox enim non erit illic.

26. Et afferent gloriam, et honorem gentium in illam.

27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitae Agni.

CAPUT XXII.

Lignum vitae fluvio aquae vivae irrigatum singulis mensibus reddit fructum suum: nec maledictum nec ulla nox est in civitate: angelus autem qui haec cito ventura Ioanni ostendebat, non vult ab eo adorari, dicitque iustos in civitatem intraturos, impios autem foras eiiciendos: contestatur etiam de non addendo nut minuendo ad hanc prophetiam.

1. Et ostendit mihi fluvium aquae vitae, splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei et Agni.

2. In medio plateae eius, et ex utraque parte fluminis lignum vitae, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem Gentium.

3. Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei, et Agni in illa erunt, et servi eius servient illi.

4. Et videbunt faciem eius: et nomen eius in frontibus eorum.

5. (c) Et nox ultra non erit: et non egebunt lumine lucernae, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, et regnabunt in saecula saeculorum. (c) Is. 60, 20.

6. Et dixit mihi: Haec verba fidelissima sunt, et vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quae oportet fieri cito.

7. Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiae libri huius.

8. Et ego Ioannes, qui audivi, et vidi haec. Et postquam audissem, et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi haec ostendebat:

9. Et dixit mihi: Vide ne feceris: conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum, qui servant verba prophetiae libri huius: Deum adora.

10. Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiae libri huius: tempus enim prope est.

11. Qui nocet, noceat adhuc: et qui in sordibus est, sordescat adhuc: et qui iustus est, iustificetur adhuc: et sanctus, sanctificetur adhuc.

12. Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.

13. (d) Ego sum α, et ω, primus, et novissimus, principium, et finis. (d) Is. 41, 4. et 44, 6. et 48, 12. Sup. 1, 8. 17. et 21, 6.

14. Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni: ut sit potestas eorum in ligno vitae, et per portas intrent in civitatem.

15. Foris canes, et venefici, et impudici, et homicidae, et idolis servientes, et omnis, qui amat, et facit mendacium.

16. Ego Iesus misi Angelum meum, testificari vobis haec in Ecclesiis. Ego sum radix, et genus David, stella splendida, et matutina.

17. Et spiritus, et sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: (e) et qui vult, accipiat aquam vitae, gratis. (e) Is. 55, 1.

18. Contestor enim omni audienti verba prophetiae libri huius: Si quis apposuerit ad haec, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.

19. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiae huius, auferet Deus partem eius de libro vitae, et de civitate sancta, et de his, quae scripta sunt in libro isto.

20. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito: Amen. Veni Domine Iesu.

21. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Oratio Manassae, necnon Libri duo, qui sub libri Tertii et Quarti Esdrae nomine circumferuntur, hoc in loco, extra scilicet seriem Canonicorum Librorum, quos sancta Tridentina Synodus suscepit, et pro Canonicis suscipiendos decrevit sepositi sunt, ne prorsus interirent, quippe qui a nonnullis sanctis Patribus interdum citantur, et in aliquibus Bibliis Latinis tam manuscriptis quam impressis reperiuntur.

ORATIO MANASSAE REGIS IUDA,

CUM CAPTUS TENERETUR IN BABYLONE

Domine omnipotens Deus patrum nostrorum, Abraham, et Isaac, et Iacob, et seminis eorum iusti, qui fecisti caelum et terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo praecepti tui, qui conclusisti abyssum, et signasti eam terribili et laudabili nomine tuo: quem omnia pavent, et tremunt a vultu virtutis tuae, quia importabilis est magnificentia gloriae tuae, et insustentabilis ira comminationis tuae super peccatores: immensa vero et investigabilis misericordia promissionis tuae: quoniam tu es Dominus, altissimus, benignus, longanimis, et multum misericors, et poenitens super malitias hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuae promisisti poenitentiam, et remissionem iis, qui peccaverunt tibi, et multitudine miserationum tuarum decrevisti poenitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum, non posuisti poenitentiam iustis, Abraham, et Isaac, et Iacob, iis qui tibi non peccaverunt: sed posuisti poenitentiam propter me peccatorem: quoniam peccavi super numerum arenae maris: multiplicatae sunt iniquitates meae Domine, multiplicatae sunt iniquitates meae, et non sum dignus intueri et aspicere altitudinem caeli, prae multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus sum multo vinculo ferreo, ut non possim attollere caput meum, et non est respiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, et malum coram te feci, non feci voluntatem tuam, et mandata tua non custodivi: statui abominationes, et multiplicavi offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccavi Domine, peccavi, et iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, et ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in aeternum, iratus, reserves mala mihi, neque damnes me in infima terrae loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, poenitentium: et in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, et laudabo te semper omnibus diebus vitae meae: quoniam te laudat omnis virtus caelorum, et tibi est gloria in saecula saeculorum. Amen.

LIBER ESDRAE TERTIUS

CAPUT I.

Magnificum phase, quod Iosias immolavit, celebrando septem diebus festum azymorum; cui successerunt in regno Iudae Iechonias, Ioacim, Ioachin, et Sedecias; eorumque ac populi captivitas propter sua scelera, urbisque subversio describuntur.

1. Et fecit Iosias Pascha in Ierosolymis Domino, et immolavit Phase quarta decima luna primi mensis.

2. Statuens sacerdotes per vices dierum stolis amictos in templo Domini.

3. Et dixit Levitis sacris servis Israel, ut sanctificarent se Domino in positione sanctae arcae Domini, in domo, quam aedificavit Salomon filius David rex.

4. Non erit vobis tollere super humeros eam. Et nunc deservite Domino vestro, et curam agite gentis illius Israel ex parte secundum pagos et tribus vestras,

5. Secundum scripturam David regis Israel, et secundum magnificentiam Salomonis filii eius, omnes in templo, et secundum particulam principatus paternam vestram eorum, qui stant in conspectu fratrum filiorum Israel.

6. Immolate Pascha, et sacrificia parate fratribus vestris, et facite secundum praeceptum Domini quod datum est Moysi.

7. Et donavit Iosias in plebem, quae inventa est, ovium, agnorum, et hoedorum, et caprarum triginta millia, vitulos tria millia.

8. Haec de regalibus data sunt secundum promissionem populo: et sacerdotibus in Pascha, oves numero duo millia, ac vituli centum.

9. Et Iechonias, et Semeias, et Nathanael fratres, et Hasabias, et Oziel, et Coraba in Phase, oves quinque millia, vitulos quingentos.

10. Et haec cum fierent eleganter, steterunt sacerdotes et Levitae habentes azyma per tribus.

11. Et secundum partes principatus patrum in conspectu populi offerebant Domino, secundum ea quae in libro Moysi scripta sunt:

12. Et assaverunt Phase igni prout oportebat: et hostias coxerunt in aenolis, et in ollis cum benevolentia.

13. Et attulerunt omnibus qui erant ex plebe: et post haec paraverunt sibi et sacerdotibus:

14. Sacerdotes enim offerebant adipes, usque dum finita esset hora: et Levitae paraverunt sibi, et fratribus suis, filiis Aaron.

15. Et sacri cantores filii Asaph erant per ordinem secundum praeceptum David, et Asaph, et Zacharias, et Ieddinus, qui erat a rege:

16. Et ostiarii per singulas ianuas, ita ut non praevaricaretur unusquisque suam: fratres enim illorum paraverunt illis.

17. Et consummata sunt quae pertinebant ad sacrificium Domini.

18. In illa die egerunt Phase, et offerebant hostias super Domini sacrificium, secundum praeceptum regis Iosiae.

19. Et egerunt filii Israel, qui inventi sunt in tempore illo, Phase: et diem festum azymorum per dies septem:

20. Et non est celebratum Phase tale in Israel, a temporibus Samuelis prophetae.

21. Et omnes reges Israel non celebraverunt tale Pascha quale egit Iosias, et Sacerdotes, et Levitae, et Iudaei, et omnis Israel, qui inventi sunt in commoratione Ierosolymis.

22. Octavo decimo anno, regnante Iosia celebratum est Phase.

23. Et directa sunt opera Iosiae in conspectu Domini sui in corde pleno metuentis:

24. Et quae circa illum quidem conscripta sunt, in pristinis temporibus de eis, qui peccaverunt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum prae omni gente, et qui non quaesierunt verba Domini super Israel.

25. Et post omnem actum hunc Iosiae, ascendit Pharao rex Aegypti, veniens in Charcamis ab itinere super Euphratem, et exiit obviam illi Iosias.

26. Et misit rex Aegypti ad Iosiam, dicens: Quid mihi et tibi est rex Iudae?

27. Non sum missus a Domino ut pugnem contra te: super Euphratem enim bellum meum est, festinans descende.

28. Et non est reversus Iosias super currum: sed expugnare eum conabatur, non attendens verbum prophetae ex ore Domini.

29. Sed constituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et descenderunt principes ad regem Iosiam.

30. Et dixit rex pueris suis, Amovete me a praelio, infirmatus sum enim valde. Et statim amoverunt eum pueri ipsius de acie.

31. Et ascendit super currum secundarium suum: et perveniens Ierosolymam, vita functus est, et sepultus est in paterno sepulchro.

32. Et in tota Iudaea lugebant Iosiam: et qui praesidebant, cum uxoribus lamentabant eum usque in hunc diem. Et datum est hoc fieri semper in omne genus Israel.

33. Haec autem praescripta sunt in libro historiarum regum Iudae: et singula gesta actus Iosiae, et eius gloria et intellectus eius in lege Domini: quaeque gesta sunt ab eo, et quae non scripta sunt in libro regum Israel et Iudae:

34. Et assumentes, qui erant ex gente Iechoniam filium Iosiae, constituerunt regem pro Iosia patre suo, cum esset annorum triginta trium.

35. Et regnavit super Israel mensibus tribus. Et amovit eum rex Aegypti, ne regnaret in Ierosolymis:

36. Et mulctavit gentem argenti talenta centum, et auri talentum unum.

37. Et constituit rex Aegypti Ioacim fratrem ipsius, regem Iudae et Ierusalem:

38. Et alligavit magistratus Ioacim, et Zaracelem fratrem suum, et apprehendens reduxit in Aegyptum.

39. Annorum erat Ioacim vigintiquinque, cum regnare coepisset in terra Iuda et Ierusalem: et fecit malum in conspectu Domini.

40. Post hunc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, et alligans eum in aereo vinculo, perduxit in Babyloniam:

41. Et sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor, et tulit et consecravit in templo suo in Babylonia.

42. Nam de immunditia illius, et irreligiositate scriptum est in libro temporum regum.

43. Et regnavit Ioachin filius eius pro eo. Cum autem constitutus esset rex, erat annorum decem et octo.

44. Regnavit autem menses tres, et dies decem in Ierusalem, et fecit malum in conspectu Domini:

45. Et post annum mittens Nabuchodonosor, transmigravit eum in Babyloniam simul cum sacris vasis Domini.

46. Et constituit Sedeciam regem Iuda, et Ierusalem, cum esset annorum viginti unius: regnavit autem annis undecim.

47. Et fecit malum in conspectu Domini, et non est veritus a verbis, quae dicta sunt ab Ieremia propheta ex ore Domini:

48. Et adiuratus a rege Nabuchodonosor, periurans discessit: et indurata cervice sua, et corde suo, transgressus est legitima Domini Dei Israel.

49. Et duces populi Domini multa inique gesserunt, et impie egerunt super omnes immunditias gentium: et polluerunt templum Domini quod sanctum erat in Ierosolymis.

50. Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum revocare eos, propter quod parceret illis, et tabernaculo suo.

51. Ipsi vero subsannabant in angelis suis: et qua die locutus est Dominus, erant illudentes prophetis eius.

52. Qui usque ad iracundiam concitatus est super gentem suam propter irreligiositatem suam, et praecepit ascendere reges Chaldaeorum.

53. Hi occiderunt iuvenes eorum in gladio, in circuitu sancti templi eorum, et non pepercerunt iuveni, et seni, et virgini, et adolescenti:

54. Sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: et omnia sacra vasa Domini, et regales apothecas resumentes, tulerunt in Babyloniam,

55. Et incenderunt domum Domini, et demolierunt muros Ierusalem: et turres eius incenderunt igne,

56. Et consummaverunt omnia honorifica eius, et ad nihilum redegerunt, et reliquos a gladio duxerunt in Babylonem.

57. Et erant servi illius usque dum regnarent Persae in repletione verbi Domini in ore Ieremiae:

58. Quousque benigne ageret terra sabbata sua, omni tempore desertionis suae sabbatizavit in applicatione annorum septuaginta.

CAPUT II.

Cyrus rex Persarum Iudaeos in regno suo captivos remittit in terram suam: qui cum restaurarent Ierusalem prohibiti sunt ab Artaxerxe propter quorumdam delationem.

1. Regnante Cyro rege Persarum in consummatione verbi Domini in ore Ieremiae,

2. Suscitavit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, et praedicavit in toto regno suo simul per scripturam,

3. Dicens: Haec dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit regem orbi terrarum Dominus Israel, Dominus excelsus,

4. Et significavit mihi aedificare domum sibi in Ierusalem, quae est in Iudaea.

5. Si quis est ex genere vestro, dominus ipsius ascendat cum eo in Ierosalem.

6. Quotquot ergo circa loca habitant, adiuvent eos qui sunt in loco ipso, in auro et argento,

7. In dationibus cum equis et iumentis, cumque aliis quae secundum vota apponuntur in aedem Domini quae est in Ierusalem.

8. Et stantes principes tribuum, pagorum, et Iudaeae ex tribu Beniamin, et Sacerdotes et Levitae, quos excitavit Dominus ascendere et aedificare domum Domini quae est in Ierosalem, et qui erant in circuitu eorum,

9. Adiuverunt in omni auro et argento eius, et iumentis, et votis compluribus multi quorum sensus excitatus est.

10. Et Cyrus rex protulit vasa sacra Domini, quae transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem, et consecravit ea idolo suo.

11. Et proferens ea Cyrus rex Persarum, tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius.

12. Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro praesidi Iudaeae.

13. Horum autem hic numerus: Libatoria argentea duo millia quadringenta, athiscae argenteae triginta: phialae aureae triginta, item argenteae duo millia quadringentae, et alia vasa mille.

14. Omnia autem vasa aurea et argentea, quinque millia octingenta sexaginta.

15. Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captivitate Babyloniae venerant in Ierosolymam.

16. In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui habitabant in Iudaea et Ierusalem, Balsamus, et Mithridatus, et Sabellius, et Rathimus, Balthemus, Samelius scriba, et reliqui habitantes in Samaria, et ceteris locis subiectam epistolam regi Artaxerxi.

17. Domine, pueri tui Rathimus ab accidentibus, et Sabellius scriba, et reliqui curiae tuae iudices in Coelesyria, et Phoenice.

18. Et nunc notum sit domino regi, quoniam Iudaei qui ascenderunt a vobis ad nos, venientes in Ierusalem civitatem refugam et pessimam, aedificant forum eius, et statuunt muros, et templum suscitant.

19. Quod si civitas ista, et muri consummati fuerint, non tantum tributa non sustinebunt pendere, sed etiam regibus resistent.

20. Et quia id agitur circa templum, recte haberi arbitrati sumus non despicere hoc ipsum:

21. Sed notum facere domino regi, ut si videbitur, rex, quaeratur in libris patrum tuorum,

22. Et invenies in admonitionibus scripta de his, et scies quoniam civitas ista fuit refuga, et reges, et civitates concutiens,

23. Et Iudaei refugae, et praelia committentes in ea ab aeterno, ob quam causam civitas ista deserta est.

24. Nunc ergo notum facimus, domine rex, quoniam si civitas haec aedificata fuerit, et huius muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in Coelesyriam, et Phoenicen:

25. Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat accidentia, et Balthemo, et Sabellio scribae, et ceteris constitutis, et habitantibus in Syria, et Phoenice, ea quae subiecta sunt.

26. Legi epistolam quam misistis mihi. Praecepi ergo inquiri, et inventum est, quoniam civitas illa est ab aevo regibus resistens,

27. Et homines refugae, et praelia in ea efficientes, et reges fortissimi erant in Ierusalem dominantes, et tributa exigentes a Coelesyria, et Phoenice.

28. Nunc ergo praecepi prohibere homines illos aedificare civitatem, et prohibere ne quid ultra haec fiat:

29. Sed nec procedant in plurimum, ea quae sunt malitiae, ita ut regibus molestia importetur.

30. Tunc recitatis his quae a rege Artaxerxe scripta fuerant, Rathimus, et Sabellius scriba, et qui cum his constituti erant iungentes festinanter venerunt in Ierusalem cum equitatu, et turba, et agmine:

31. Coeperuntque aedificantes prohibere, et vacabant ab aedificatione templi in Ierusalem, usque secundo anno regni Darii regis Persarum.

CAPUT III.

Dario post splendidam coenam omnibus suis praefectis factam, dormiente, tres corporis eius custodes problema moverunt, Num vinum, rex, mulier, an veritas praestent: et primum de vino probatur.

1. Rex Darius fecit coenam magnam omnibus vernaculis suis, et omnibus magistratibus Mediae et Persidis,

2. Et omnibus purpuratis, et praetoribus, et consulibus, et praefectis sub illo ab India usque Aethiopiam, centum viginti septem provinciis.

3. Et cum manducassent, et bibissent, et satiati reverterentur, tunc Darius rex ascendit in cubiculum suum, et dormivit, et expergefactus est.

4. Tunc illi tres iuvenes corporis custodes, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri:

5. Dicamus unusquisque nostrum sermonem qui praecellat: et cuiuscumque apparuerit sermo sapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna,

6. Purpura cooperiri, et in auro bibere, et super aurum dormire, et currum aureo fraeno, et cydarim byssinam, et torquem circa collum:

7. Et secundo loco sedebit a Dario propter sapientiam suam: et cognatus Darii vocabitur.

8. Tunc scribentes singuli suum verbum signaverunt, et posuerunt subtus cervical Darii regis,

9. Et dixerunt, Cum surrexerit rex, dabimus illi scripta nostra: et quodcumque iudicaverit rex a tribus, et magistratus Persidis, quoniam verbum eius sapientius est, ipsi dabitur victoria sicut scriptum est.

10. Unus scripsit, Forte est vinum.

11. Alius scripsit, Fortior est rex.

12. Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: super omnia autem vincit veritas.

13. Et cum surrexisset rex, acceperunt scripta sua, et dederunt illi, et legit.

14. Et mittens vocavit omnes magistratos Persarum, et Medos, et purpuratos, et praetores, et praefectos:

15. Et sederunt in concilio: et lecta sunt scripta coram ipsis.

16. Et dixit, Vocate adolescentes, et ipsi indicabunt verba sua. Et vocati sunt, et introierunt.

17. Et dixit illis, Indicate nobis de his quae scripta sunt. Et coepit prior, qui dixerat de fortitudine vini,

18. Et dixit, Viri, quam praevalet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud! seducit mentem.

19. Itemque regis et orphani facit mentem vanam. Item servi ac liberi, pauperis ac divitis,

20. Et omnem mentem convertit in securitatem et iucunditatem, et non meminit omnem tristitiam et debitum,

21. Et omnia praecordia facit honesta, et non meminit regem nec magistratum, et omnia per talenta loqui facit.

22. Et non meminerunt, cum biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: sed non multum post sument gladios.

23. Et cum a vino merserint et surrexerint, non meminerunt quae gesserunt.

24. O viri, num praecellit vinum? quis sic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPUT IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris et veritatis; sed data veritati palma. Darius ad petitionem Zorobabel reddit sacra vasa, scribens ut Iudaeis detur libertas, et impensae ad extructionem Ierusalem.

1. Et inchoavit sequens dicere, qui dixit de fortitudine regis.

2. O viri, num praecellunt homines, qui terram et mare obtinent, et omnia quae in eis sunt?

3. Rex autem super omnia praecellit, et dominatur eorum: et omne quodcumque dixerit illis, faciunt.

4. Et si miserit illos ad bellatores, vadunt, et demoliuntur montes, et muros, et turres.

5. Iugulantur, et iugulant, et regis verbum non praetereunt. nam si vicerint, afferunt regi omnia quaecumque praedati fuerint.

6. Similiter et alii omnes, et quotquot non militant, nec pugnant, sed colunt terram: rursum cum fuerint metentes, afferunt tributa regi:

7. Et ipse unus solus si dixerit occidite, occidunt: dixerit remittite, remittunt:

8. Dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit aedificate, aedificant:

9. Dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plantant:

10. Et omnis plebs, et virtutes eum obaudiunt, et super hoc ipse recumbit, et bibit, et dormit.

11. Hi autem custodiunt in circuitu eum, et non possunt ire singuli, et facere opera sua, sed in dictu obaudientes sunt ei.

12. Viri, quomodo non praecellit rex qui sic diffamatur? Et tacuit.

13. Tertius qui dixerat de mulieribus et veritate, hic est Zorobabel, coepit loqui.

14. Viri, non magnus rex, et multi homines, nec vinum praecellit. Quis est ergo qui dominatur eorum?

15. Nonne mulieres genuerunt regem, et omnem populum, qui dominatur mari et terrae:

16. Et ex illis nati sunt, et ipsae educaverunt eos qui plantaverunt vineas ex quibus vinum fit?

17. Et ipsae faciunt stolas omnium hominum, et ipsae faciunt gloriam hominibus, et non possunt homines separari a mulieribus.

18. Si congregaverint aurum et argentum, et omnem rem speciosam, et viderint mulierem unam bono habitu et bona specie,

19. Omnia haec relinquentes in eam intendunt, et aperto ore conspiciunt, et eam alliciunt magis quam aurum et argentum, et omnem rem pretiosam.

20. Homo patrem suum relinquit qui enutriit illum, et suam regionem, et ad mulierem se coniungit.

21. Et cum muliere remittit animam: et neque patrem meminit, neque matrem, neque regionem.

22. Et hinc oportet vos scire: quoniam mulieres dominantur vestri. Nonne doletis?

23. Et accipit homo gladium suum, et vadit in viam facere furta, et homicidia, et mare navigare et flumina,

24. Et leonem videt, et in tenebris ingreditur: et cum furtum fecerit, et fraudes, et rapinas amabili suae affert.

25. Et iterum, diligit homo uxorem suam magis quam patrem aut matrem.

26. Et multi dementes facti sunt propter uxores suas: et servi facti sunt propter illas:

27. Et multi perierunt et iugulati sunt, et peccaverunt propter mulieres.

28. Et nunc credite mihi, quia magnus est rex in potestate sua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum.

29. Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici concubinam regis, sedentem iuxta regem ad dexteram,

30. Et auferentem diadema de capite eius, et imponentem sibi, et palmis caedebat regem de sinistra manu.

31. Et super haec aperto ore intuebatur eum: et si arriserit ei, ridet. nam si indignata ei fuerit, blanditur, donec reconcilietur in gratiam.

32. O viri, cur non sunt fortiores mulieres? Magna est terra, et excelsum est caelum: quis ista agit?

*

33. Et tunc rex, et purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit loqui de veritate.

34. O viri, nonne fortes sunt mulieres? Magna est terra, et excelsum est caelum: et velox cursus solis convertit in gyro caelum in locum suum in una die.

35. Nonne magnificus est qui haec facit, et veritas magna, et fortior prae omnibus?

36. Omnis terra veritatem invocat, caelum etiam ipsam benedicit, et omnia opera moventur, et tremunt eam, et non est cum ea quicquam iniquum.

37. Vinum iniquum, iniquus rex, iniquae mulieres, iniqui omnes filii hominum, et iniqua illorum omnia opera, et non est in ipsis veritas, et in sua iniquitate peribunt.

38. Et veritas manet, et invalescit in aeternum, et vivit, et obtinet in saecula saeculorum.

39. Nec est apud eam accipere personas, neque differentias: sed quae iusta sunt facit omnibus, iniustis ac malignis, et omnes benignantur in operibus eius.

40. Et non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, et regnum, et potestas et maiestas omnium aevorum. Benedictus Deus veritatis.

41. Et desiit loquendo. Et omnes populi clamaverunt, et dixerunt, Magna est veritas, et praevalet.

42. Tunc rex ait illi, Pete, si quid vis amplius, quam quae scripta sunt, et dabo tibi, secundum quod inventus es sapientior proximis, et proximus mihi sedebis, et cognatus meus vocaberis.

43. Tunc ait regi, Memor esto voti tui, quod vovisti, aedificare Ierusalem, in die qua regnum accepisti:

44. Et omnia vasa quae accepta sunt ex Ierusalem, remittere, quae separavit Cyrus, quando mactavit Babyloniam, et voluit remittere ea ibi.

45. Et tu vovisti aedificare templum quod incenderunt Idumaei, quando exterminata est Iudaea a Chaldaeis.

46. Et nunc hoc est quod postulo Domine, et quod peto, hoc est maiestas quod a te postulo, ut facias votum quod vovisti regi caeli ex ore tuo.

47. Tunc surgens Darius rex, osculatus est illum: et scripsit epistolas ad omnes dispensatores, et praefectos, et purpuratos, ut deducerent eum, et eos qui cum illo erant, omnes ascendentes aedificare Ierusalem.

48. Et omnibus praefectis, qui erant in Syria, et Phoenice, et Libano scripsit epistolas, ut traherent ligna cedrina a Libano in Ierusalem, ut aedificarent cum eis civitatem.

49. Et scripsit omnibus Iudaeis qui ascendebant a regno in Iudaeam pro libertate, omnem potentem, et magistratum, et praefectum non supervenire ad ianuas ipsorum,

50. Et omnem regionem, quam obtinuerant immunem esse eis, et Idumaei relinquant castella quae obtinent Iudaeorum,

51. Et in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti, usque dum peraedificaretur:

52. Et super sacrarium holocautomata ustulare quotidie, sicut habent praeceptum: alia talenta decem offerre per singulos annos,

53. Et omnibus qui procedunt a Babylonia condere civitatem: ut esset libertas tam ipsis quam filiis eorum, et omnibus sacerdotibus qui praecedunt:

54. Scripsit autem et quantitatem, et sacram stolam iussit dari, in qua deservirent;

55. Et Levitis scripsit dare praecepta, usque in diem qua consummabitur domus, et Ierusalem extruetur:

56. Et omnibus custodientibus civitatem scripsit dari ei sortes et stipendia.

57. Et dimisit omnia vasa quaecumque separaverat Cyrus a Babylonia, et omnia quaecumque dixit Cyrus, et ipse praecepit fieri, et mitti Ierusalem.

58. Et cum processisset ille adolescens, elevans faciem in Ierusalem, benedixit regem caeli,

59. Et dixit, Abs te est victoria, et abs te est sapientia et claritas. Et ego servus tuus sum.

60. Benedictus es qui dedisti mihi sapientiam, et tibi confitebor Domine Deus patrum nostrorum.

61. Et accepit epistolas, et profectus est in Babyloniam. Et venit, et nunciavit fratribus suis omnibus qui fuerant in Babylonia.

62. Et benedixerunt Deum patrum suorum, quoniam dedit illis remissionem et refrigerium,

63. Ut ascenderent et aedificarent Ierusalem, et templum ubi nominatum est nomen eius in ipso, et exultaverunt cum musicis et laetitia diebus septem.

CAPUT V.

Redeuntes a Babylonica captivitate in Ierusalem et Iudaeam recensentur, et restituunt Dei cultum; sed tandem a coepto opere ad tempus impediuntur.

1. Post haec autem electi sunt, ut ascenderent principes pagorum per domos, et tribus suas, et uxores illorum, et filii et filiae eorum, et servi et ancillae ipsorum, et pecora eorum.

2. Et Darius rex misit una cum eis equites mille, donec deducerent eos in Ierusalem cum pace, et cum musicis et cum tympanis et tibiis.

3. Et omnes fratres erant ludentes, et fecit eos ascendere simul cum eis.

4. Et haec sunt nomina virorum, qui ascenderunt per pagos suos in tribus, et in partem principatus ipsorum.

5. Sacerdotes: Filii Phinees, filii Aaron, Iesus filius Iosedec, Ioacim filius Zorobabel filii Salathiel de domo David, ex progenie Phares, de tribu Iuda,

6. Qui locutus est sub Dario rege Persarum sermones mirificos in secundo anno regni ipsius mense Nisan primo.

7. Sunt autem hi, qui ascenderunt ex Iudaea de captivitate transmigrationis, quos transmigravit Nabuchodonosor rex Babyloniae in Babylonem, et reversus est in Ierusalem.

8. Et requisivit partem Iudaeae unusquisque, in civitatem suam, qui venerunt cum Zorobabel, et Iesu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelsuro, Mechpsatochor, Olioru. Emonia unus de principibus eorum.

9. Et numerus a gentilibus eorum, ex praepositis eorum filii Phares, duo millia centum septuagintaduo:

10. Filii Ares, tria millia centum quinquagintaseptem:

11. Filii Phormo, centum quadraginta duo: in filiis Iesu et Ioabes, mille trecenti duo:

12. Filii Demu, duo millia quadringenti septuaginta: filii Choraba, ducentiquinque: filii Banica, centum sexagintaocto:

13. Filii Bebech, quadringentitres: filii Archad, quadringenti vigintiseptem:

14. Filii Cham, trigintaseptem: filii Zoroar, duo millia sexagintaseptem: filii Adin, quadringenti sexaginta unus:

15. Filii Aderectia, centum octo: filii Ciaso et Zelas, centum septem: filii Azoroc, quadringenti triginta novem:

16. Filii Iedarbone, centum triginta duo: filii Ananiae, centum triginta: filii Asoni, nonaginta:

17. Filii Marsar, quadringenti viginti duo: filii Zabarus, nonagintaquinque: filii Sepolemon, centum vigintitres:

18. Filii Nepopas, quinquaginta quinque: filii Hechanatus, centum quinquagintaocto: filii Cebethamus, centum trigintaduo:

19. Filii Crearpatros, qui Enocadies, et Modiae, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas et Gabea, centum vigintiunus:

20. Qui ex Besselon, et Ceagge, sexagintaquinque: qui ex Bastaro, centum vigintiduo:

21. Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque: filii Liptis, centum quinquagintaquinque: filii Labonui, trecenti quinquagintaseptem.

22. Filii Sichem, trecenti septuaginta: filii Suadon, et Cliomus, trecenti septuagintaocto:

23. Filii Ericus, duo millia centum quadragintaquinque: filii Annas, trecenti septuaginta. Sacerdotes:

24. Filii Ieddus, filii Euther, filii Eliasib, trecenti septuaginta duo: filii Emerus, ducenti quinquaginta duo:

25. Filii Phassurii, trecenti quinquagintaseptem: filii Caree, ducenti vigintiseptem.

26. Levitae: Filii Iesu in Caduhel, et Bamis, et Serebias, et Edias, septuagintaquatuor. omnis numerus a duodecimo anno, triginta millia quadringenti sexagintaduo,

27. Filii, et filiae, et uxores, omnis computatio, quadraginta millia ducenti quadragintaduo.

28. Filii sacerdotum, qui psallebant in templo: filii Asaph, centum vigintiocto.

29. Ostiarii vero: filii Esmenni, filii Azer, filii Amon, filii Accuba, Topa filii Tobi, omnes centum trigintanovem.

30. Sacerdotes servientes in templo: filii Sel, filii Gaspha, filii Tobloch, filii Cariae, filii Su, filii Heliu, filii Labana, filii Armacha, filii Accub, filii Utha, filii Cetha, filii Aggab, filii Obel, filii Anani, filii Canna, filii Geddu,

31. Filii Au, filii Rudin, filii Desanon, filii Nachoba, filii Caseba, filii Gaze, filii Ozui, filii Sinone, filii Attre, filii Hasten, filii Asiana, filii Manei, filii Nasissim, filii Accusu, filii Agista, filii Azui, filii Fuvon, filii Phasalon,

32. Filii Meedda, filii Phusa, filii Caree, filii Barcus, filii Saree, filii Coesi, filii Nasith, filii Agisti, filii Pedon.

33. Salomon filii eius, filii Asophot, filii Phasida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii Sephegi,

34. Filii Aggia, filii Sachareib, filii Sabathen, filii Caroneth, filii Malsith, filii Amae, filii Sasus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Rabolis, filii Phasphat, filii Malmon.

35. Omnes sacro servientes, et pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo.

36. Hi sunt filii qui ascenderunt a Thelmela, Thelharsa: principes eorum, Carmellam, et Careth:

37. Et non poterant adicere civitates suas, et progenies suas, quemadmodum sint ex Israel. Filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodaici,

38. Ex sacerdotibus, qui fungebantur sacerdotio: et non sunt inventi filii Obia, filii Achisos, filii Addin, qui accepit uxorem ex filiabus Phargeleu:

39. Et vocati sunt nomine eius, et horum quaesita est generis scriptura in paedatura, et non est inventa, et prohibiti sunt sacerdotio fungi.

40. Et dixit illis Nehemias et Asiharas, Ne participentur sancta, donec exurgat pontifex doctus in ostensionem et veritatem.

41. Omnis autem Israel erat exceptis servis et ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta.

42. Servi horum et ancillae, septem millia trecenti triginta septem. Cantores et cantatrices, ducenti sexagintaquinque.

43. Cameli, quadringenti trigintaquinque. Equi, septem millia trigintasex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subiugalia, quinque millia vigintiquinque.

44. Et de praepositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Ierusalem, voverunt suscitare templum in loco suo, secundum suam virtutem:

45. Et dare in templum thesaurum operum sacrum auri mnas duodecim millia, et mnas argenti quinque millia: et stolas sacerdotales centum.

46. Et habitaverunt sacerdotes et Levitae, et qui exierant de plebe in Ierusalem et in regione, et sacri cantores, et ostiarii, et omnis Israel in regionibus suis.

47. Instante autem septimo mense, cumque essent filii Israel unusquisque in suis rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat ante ianuam Orientalem.

48. Et stantes Iesus filius Iosedec, et fratres eius sacerdotes, et Zorobabel filius Salathiel, et huius fratres, paraverunt altare,

49. Ut offerrent super illud holocautomata, secundum quae in libro Moysi hominis Dei scripta sunt.

50. Et convenerunt ibi ex aliis nationibus terrae, et erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terrae, et offerebant hostias, et holocautomata Domino matutina.

51. Et egerunt scenopegiam, et diem solennem, sicut praeceptum est in lege: et sacrificia quotidie, sicut oportebat:

52. Et post haec oblationes institutas, et hostias sabbathorum, et neomeniarum, et dierum solennium omnium sanctificatorum.

53. Et quotquot vovebant Domino a neomenia septimi mensis, coeperunt hostias offerre Deo, et templum Domini nondum erat aedificatum.

54. Et dederunt pecuniam lapidariis et fabris, et potum et pabula cum gaudio.

55. Et dederunt carra Sidoniis, et Tyriis, ut transveherent illis de Libano trabes cedrinas, et facerent rates in Ioppe portu, secundum decretum quod scriptum erat eis a Cyro rege Persarum.

56. Et in secundo anno venientes in templum Dei in Ierusalem, mense secundo inchoavit Zorobabel filius Salathiel, et Iesus filius Iosedec, et fratres ipsorum, et sacerdotes et Levitae, et omnes qui venerant de captivitate in Ierusalem:

57. Et fundaverunt templum Dei novilunio secundi mensis secundi anni, cum venissent in Iudaeam et Ierusalem.

58. Et statuerunt Levitas a viginti annis, super opera Domini: et stetit Iesus et filius eius, et fratres omnes Levitae conspirantes, et executores legis, facientes opera in domo Domini.

59. Et steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: et Levitae filii Asaph, habentes cymbala,

60. Collaudantes Dominum, et benedicentes secundum David regem Israel.

61. Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo eius, et honor in saecula super omnem Israel.

62. Et omnis populus tuba cecinerunt, et proclamaverunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini.

63. Et venerunt ex sacerdotibus et Levitis, et praesidentibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum.

64. Et ad huius aedificationem cum clamore et planctu magno, et multi cum tubis et gaudio magno:

65. In tantum ut populus non audiret tubas propter planctum populi. Turba enim erat tubis canens magnifice, ita ut longe audiretur.

66. Et audierunt inimici tribus Iudae, et Beniamin, et venerunt scire quae esset vox tubarum.

67. Et cognoverunt quoniam qui erant ex captivitate, aedificant templum Domino Deo Israel.

68. Et accedentes ad Zorobabel et Iesum, praepositos pagorum, dixerunt eis, Aedificabimus una vobiscum:

69. Similiter enim audivimus Dominum vestrum, et ipsi pariter incedimus a diebus Asbazareth regis Assyriorum, qui transmigravit nos huc.

70. Et dixit illis Zorobabel, et Iesus, et principes pagorum Israel,

71. Non est nobis et vobis aedificare domum Dei nostri. nos enim soli aedificabimus Domino Israel secundum ea quae praecepit nobis Cyrus rex Persarum.

72. Gentes autem terrae incumbentes his qui sunt in Iudaea, et levantes opus aedificationis et insidias, et populos adducentes prohibebant eos aedificare,

73. Et aggressuras exercentes impedierunt, ne consummaretur aedificium omni tempore vitae Cyri regis, et protraxerunt structuram per biennium usque ad Darii regnum.

CAPUT VI.

Iudaei, annuente Dario, templum Dei extruunt in Ierusalem.

1. In secundo autem anno regni Darii prophetavit Aggaeus, et Zacharias filius Addin prophetae apud Iudaeam et Ierusalem in nomine Dei Israel super eos.

2. Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, et Iesus filius Iosedec, inchoaverunt aedificare domum Domini, quae est in Ierusalem:

3. Cum adessent eis prophetae Domini, et adiuvarent eos in ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriae, et Phoenicis, et Satrabuzanes, et sodales eius,

4. Et dixerunt eis, Quo praecipiente vobis domum hanc aedificatis, et tectum istud, et alia omnia perficitis? et qui sunt structores qui haec aedificant?

5. Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captivitate a Domino seniores Iudaeorum.

6. Et non sunt impediti aedificare, donec significaretur Dario de omnibus istis, et responsum acciperetur.

7. Exemplum epistolae, quam miserunt Dario. Sisennes subregulus Syriae, et Phoenicis, et Satrabuzanes, et sodales eius in Syria, et Phoenice praesides, regi Dario salutem.

8. Omnia nota sint domino regi, quod cum venissemus in

regionem Iudaeae, et introissemus in Ierusalem, invenimus aedificantes domum Dei magnam:

9. Et templum ex lapidibus politis, et magnis et pretiosis materiis in parietibus,

10. Et opera illa instanter fieri, et suffragare, et prosperare in manibus eorum, et in omni gloria, quam diligentissime perfici.

11. Tunc interrogavimus seniores, dicentes, Quo permittente vobis aedificatis domum istam, et opera haec fundatis?

12. Ideo autem interrogavimus eos, ut notum faceremus tibi homines et praepositos, et nominum scripturam praepositorum postulavimus illos

13. At illi responderunt nobis, dicentes, Nos sumus servi Domini, qui fecit caelum et terram,

14. Et aedificabatur haec domus ante annos istos multos a rege Israel magno et fortissimo, et consummata est.

15. Et quoniam patres nostri exacerbantes erant et peccaverunt in Deum Israel, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniae, regis Chaldaeorum,

16. Et domum istam demolientes incenderunt, et populum captivum duxerunt in Babylonem.

17. In primo anno regnante Cyro rege Babyloniae, scripsit Cyrus rex domum hanc aedificare,

18. Et illa sacra vasa aurea et argentea quae extulerat Nabuchodonosor de domo quae est in Ierusalem, et consecraverat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, et tradita sunt Zorobabel, et Salmanasaro subregulo:

19. Et praeceptum est eis ut offerrent haec vasa, et reponerent in templo quod erat in Ierusalem, et ipsum templum Dei aedificare in loco suo.

20. Tunc Salmanasarus subiecit fundamenta domus Domini, quae est in Ierusalem: et exinde usque nunc aedificatur, et non accepit consummationem.

21. Nunc ergo si iudicatur a te o rex, perquiratur in regalibus bibliothecis Cyri regis, quae sunt in Babylonia:

22. Et si inventum fuerit consilio Cyri regis coeptam esse structuram domus Domini, quae est in Ierusalem, et iudicatur a domino rege nostro, scribat de his nobis.

23. Tunc Darius rex praecepit inquiri in bibliothecis: et inventus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione locus unus, in quo scripta erant ista:

24. Anno primo regnante Cyro, rex Cyrus praecepit domum Domini quae est in Ierusalem aedificare, ubi incendebant igni assiduo,

25. Cuius altitudo sit cubitorum decem, et latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, et meniano ligneo eiusdem regionis, et meniano uno novo, et impendia dari de domo Cyri regis:

26. Et sacra vasa domus Domini tam aurea quam argentea, quae extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quae est in Ierusalem, ubi erant posita, ut ponantur illic:

27. Et praecepit curam agere Sisennem subregulum Syriae, et Phoenicis, et Satrabuzanem, et sodales eius, et qui ordinati erant in Syria et Phoenice praesides, ut abstinerent se ab eodem loco.

28. Et ego quoque praecepi in totum aedificare: et prospexi, ut adiuvent eos qui sunt ex captivitate Iudaeorum, donec consummetur templum aedis Domini:

29. Et a vexatione tributorum Coelesyriae et Phoenicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel praefecto, ad tauros, et arietes, et agnos,

30. Similiter autem et frumentum, et sal, et vinum, et oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictaverunt consumi quotidie sine ulla dilatione,

31. Ut offerantur libationes summo Deo pro rege et pueris eius, et orent pro ipsorum vita:

32. Et denuncietur, ut quicumque transgressi fuerint aliquid ex his quae scripta sunt, aut spreverint, accipiatur lignum de suis propriis, et suspendantur, et bona ipsorum regi ascribantur.

33. Propterea et Dominus, cuius nomen invocatum est ibi, exterminet omnem regem et gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut male tractare domum Domini illam quae est in Ierusalem.

34. Ego Darius rex decrevi quam diligentissime secundum haec fieri.

CAPUT VII.

Domus Dei extructa dedicatur et consecratur, in eaque festum azymorum celebratur.

1. Tunc Sisennes subregulus Coelesyriae, et Phoenicis, et Satrabuzanes, et sodales obsecuti his, quae a Dario rege erant decreta,

2. Insistebant sacrosanctis operibus diligentissime, cooperantes cum senioribus Iudaeorum principibus Syriae.

3. Et prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggaeo et Zacharia prophetis.

4. Et consummaverunt omnia per praeceptum Domini Dei Israel, et ex consilio Cyri, et Darii, et Artaxerxis regis Persarum.

5. Et consummata est domus nostra usque ad tertiam et vicesimam diem mensis Adar, sexto anno Darii regis.

6. Et fecerunt filii Israel et sacerdotes et Levitae, et ceteri qui erant ex captivitate, qui appositi sunt secundum ea quae scripta sunt in libro Moysi.

7. Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8. Et hoedos pro peccatis universi Israel, duodecim, secundum numerum tribuum Israel.

9. Et steterunt sacerdotes et Levitae amicti stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israel secundum librum Moysi, et ostiarii per singulas ianuas.

10. Et egerunt filii Israel cum his qui erant ex captivitate, illud Phase quartadecima luna mensis primi, quando sanctificati sunt sacerdotes et Levitae.

11. Omnes filii captivitatis non sunt simul sanctificati, quia Levitae omnes simul sanctificati sunt.

12. Et immolaverunt Phase universi filii captivitatis, et fratribus suis sacerdotibus, et sibimetipsis.

13. Et manducaverunt filii Israel, qui erant ex captivitate omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terrae quaerentes Dominum,

14. Et celebraverunt diem festum azymorum septem diebus epulantes in conspectu Domini,

15. Quoniam convertit consilium regis Assyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera Domini Dei Israel.

CAPUT VIII.

Ascendenti Esdrae a Babylonia Ierosolymam traduntur Artaxerxis litterae, quae beneficia Iudaeis praestita continent: recensentur qui simul ascenderunt; et auro ac argento sacerdotibus commisso, Esdras, facta oratione, commonet populum ad poenitentiam, quod ab alienigenis se non separassent.

1. Et post hunc regnante Artaxerxe Persarum rege, accessit Esdras filius Azariae, filii Helciae, filii Salome,

2. Filii Sadoc, filii Achitob, filii Ameri, filii Azahel, filii Bocci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi sacerdotis:

3. Hic Esdras ascendit de Babylonia, cum esset scriba et ingeniosus in lege Moysi, quae data est a Domino Deo Israel docere et facere.

4. Et dedit ei rex gloriam, quod invenisset gratiam in omni dignitate et desiderio in conspectu eius.

5. Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israel, et sacerdotibus et Levitis, et sacris cantoribus templi, et ostiariis, et servis templi in Ierusalem.

6. Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia novilunio quinti mensis,

7. Venerunt Ierosolymam iuxta praeceptum illius secundum prosperitatem itineris a Domino ipsorum datam eis.

8. In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne praetermitteret quidquam eorum, quae essent ex lege Domini et praeceptis, et docendo universum Israel omnem iustitiam et iudicium.

9. Accedentes autem, qui scribebant scripta Artaxerxis regis tradiderunt scriptum quod obvenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram sacerdotem, et lectorem legis Domini, cuius exemplum subiectum est.

10. Rex Artaxerxes Esdrae sacerdoti, et lectori legis Domini salutem.

11. Humanior ego iudicans in beneficiis, praecepi eis qui desiderant ex gente Iudaeorum sua sponte, et ex sacerdotibus et Levitis, qui sunt in regno meo, comitari tecum in Ierusalem.

12. Si qui ergo cupiunt ire tecum, conveniant, et proficiscantur sicut placuit mihi et septem amicis meis consiliariis,

13. Ut visitent ea quae aguntur secundum Iudaeam et Ierusalem, observantes sicut habes in lege Domini,

14. Et ferant munera Domino Deo Israel, quae vovi ego et amici Ierusalem, et omne aurum et argentum, quod inventum fuerit in regione Babyloniae Domino in Ierusalem cum illo,

15. Quod est donatum pro ipsa gente in templum Domini eorum quod est in Ierusalem: ut colligatur hoc aurum et argentum ad tauros, et arietes, et agnos, et hoedos, et quae his sunt congruentia,

16. Ut afferant hostias Domino super altare Domini ipsorum quod est in Ierusalem.

17. Et omnia quaecumque volueris cum fratribus tuis facere auro et argento, perfice pro voluntate tua secundum praeceptum Domini Dei tui:

18. Et sacrosancta vasa, quae data sunt tibi ad opera domus Domini Dei tui, quae est in Ierusalem:

19. Et cetera quaecumque tibi subvenerint ad opera templi Dei tui, dabis de regali gazophylacio:

20. Cum volueris cum fratribus tuis facere auro et argento, perfice secundum voluntatem Domini.

21. Et ego quidem rex Artaxerxes praecepi custodibus thesaurorum Syriae et Phoenicis, ut quaecumque scripserit Esdras sacerdos, et lector legis Domini, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum, similiter et auri:

22. Et usque ad frumenti modios centum, et vini amphoras centum, et alia quaecumque abundant sine taxatione.

23. Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne forte exurgat ira in regno regis, et filii, et filiorum eius.

24. Vobis autem dicitur, ut omnibus sacerdotibus et Levitis, et sacris cantoribus, et servis templi, et scribis templi huius,

25. Nullum tributum, neque alia alia indictio irrogetur, nec habeat quisquam potestatem obiicere eis quicquam.

26. Tu autem Esdra secundum sapientiam Dei constitue iudices et arbitros in tota Syria, et Phoenice: et omnes qui legem Dei tui non noverunt, doce:

27. Ut quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur sive morte, sive cruciatu, sive etiam pecuniae mulctatione vel abductione

28. Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum suam, quae est in Ierusalem,

29. Et me honorificavit in conspectu regis, et consiliariorum, et amicorum, et purpuratorum eius.

30. Et ego constans animo factus sum secundum opitulationem Domini Dei mei, et congregavi ex Israel viros, ut simul ascenderent mecum.

31. Et hi sunt praepositi secundum suas patrias, et principatus portionales eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis.

32. Et ex filiis Phares, Gersomus: ex filiis Siemarith, Amenus: filiorum David, Acchus filius Secciliae:

33. Ex filiis Phares, Zacharias, et cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta:

34. Ex filiis ductoris Moabilionis Zaraei, et cum ipso viri ducenti quinquaginta:

35. Ex filiis Zachues, Iechonias Zechoeli, et cum ipso viri ducenti quinquaginta:

36. Ex filiis Sala, Maasias Gotholiae, et cum ipso viri septuaginta:

37. Ex filiis Saphatiae, Zarias Micheli, et cum ipso viri octoginta:

38. Ex filiis Iob, Abdias Iecheli, et cum ipso viri ducenti duodecim:

39. Ex filiis Banine, Salimoth, filius Iosaphiae, et cum ipso viri centum sexaginta:

40. Ex filiis Beer, Zacharias Bebei, et cum ipso viri ducenti octo:

41. Ex filiis Ezead, Ioannes Eccetan, et cum ipso viri centum decem:

42. Ex filiis Adonicam ipsis postremis, et haec sunt nomina eorum, Eliphalam filius Gebel, et Semeias, et cum ipso viri septuaginta.

43. Et congregavi eos ad fluvium qui dicitur Thia, et metati fuimus illic triduo, et recognovi eos.

44. Et ex filiis sacerdotum et Levitarum non inveni illic.

45. Et misi ad Eleazarum, et Ecceloa, et Masman, et Malobaa, et Enaathan, et Samea, et Ioribum, Nathan, Enuagam, Zachariam, et Mosolamum ipsos ductores et peritos:

46. Et dixi eis ut venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii.

47. Et mandavi eis ut dicerent Loddeo, et fratribus eius, et illis qui erant in gazophylacio, ut mitterent nobis eos qui sacerdotio fungerentur in domo Domini Dei nostri:

48. Et adduxerunt nobis secundum manum validam Domini Dei nostri viros peritos: ex filiis Moholi, filii Levi, filii Israel, Sebebiaa, et filios et fratres, qui erant decem et octo:

49. Asbiam, et Amin ex filiis filiorum Chanaaaei, et filii eorum viri viginti.

50. Et ex his qui templo serviebant, quos dedit David, et ipsi principes ad operationem Levitis templo servientium ducenti viginti. Omnia nomina significata sunt in scripturis.

51. Et vovi illic ieiunium iuvenibus in conspectu Dei, ut quaererem ab eo bonum iter nobis, et qui nobiscum erant, et filiis, et pecoribus propter insidias.

52. Erubui enim petere a rege pedites et equites in comitatu, tutelae gratia contra adversarios nostros.

53. Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu.

54. Et iterum deprecati sumus Dominum Deum nostrum secundum haec: quem et propitium habuimus, et compotes facti sumus Deo nostro.

55. Et separavi ex plebis praepositis, et sacerdotibus templi viros duodecim, et Sedebiam, et Asannam, et cum eis ex fratribus eorum viros decem:

56. Et appendi eis aurum et argentum et vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quae donaverat rex, et consiliarii eius, et principes, et omnis Israel.

57. Et cum appendissem, tradidi argenti talenta centum quinquaginta, et vasa argentea talentorum centum, et auri talenta centum,

58. Et vasorum aureorum septies viginti, et vasa aerea de bono aeramento splendentia, duodecim, auri speciem reddentia.

59. Et dixi eis: Et vos sancti estis Domino, et vasa sunt sancta, et aurum, et argentum votum est Domino Deo patrum nostrorum.

60. Vigilate et custodite, donec tradatis ex plebis praepositis, et sacerdotibus et Levitis, et principibus civitatum Israel in Ierusalem, in pastophorio domus Dei nostri.

61. Et hi qui susceperunt sacerdotes et Levitae aurum et argentum et vasa, intulerunt in Ierusalem in templum Domini.

62. Et promovimus a fluvio Thia, die duodecima mensis primi, usquequo introivimus in Ierusalem.

63. Et cum factus fuisset tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, et argentum traditum est in domo Domini Dei nostri, Marimoth filio Iori sacerdoti:

64. Et cum ipso erat Eleazar filius Phinees: et erant cum ipsis Iosadus filius Iesu, et Medias, et Banni filius Levitae ad numerum, et ad pondus universa.

65. Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.

66. Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt sacrificium Domino Deo Israel, tauros duodecim pro omni Israel, arietes octoginta sex,

67. Agnos septuaginta duos, hircos pro peccato duodecim,

et pro salute vaccas duodecim, omnia in sacrificium Domini.

68. Et relegerunt praecepta regis regalibus dispensatoribus, et subregulis Coelesyriae, et Phoenicis: et honorificaverunt gentem, et templum Domini.

69. Et consummatis his, accesserunt ad me praepositi, dicentes: Non segregaverunt genus Israel, et principes, et sacerdotes, et Levitae,

70. Et alienigenae gentes et nationes terrae immunditias suas a Chananaeis, et Hethaeis, et Pherezaeis, et Iebuzaeis, et Moabitis, et Aegyptiis, et Idumaeis.

71. Coniuncti enim sunt filiabus eorum et ipsi, et filii eorum: et mistum est semen sanctum alienigenis gentibus terrae: et participes erant praepositi, et magistratus iniquitatis eius ab initio ipsius regni.

72. Et mox ut audivi ista, conscidi vestimenta et sacram tunicam: et lacerans capillos capitis, et barbam, sedi dolens et moestus.

73. Et convenerunt quotquot tunc movebantur in verbo Domini Dei Israel, ad me lugentem super iniquitatem istam, et sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum.

74. Et consurgens a ieiunio, conscissa habens vestimenta et sacram tunicam, ingeniculans, et extendens manus ad Dominum,

75. Dicebam: Domine confusus sum, et reveritus sum ante faciem tuam.

76. Peccata enim nostra multiplicata sunt super capita nostra, et iniquitates nostrae exaltatae sunt usque ad coelum.

77. Quoniam a temporibus patrum nostrorum sumus in magno peccato usque ad diem hunc.

78. Et propter peccata nostra, et patrum nostrorum sumus traditi cum fratribus nostris, et cum sacerdotibus nostris, regibus terrae in gladium et captivitatem, et depraedationem cum confusione usque in hodiernum diem.

79. Et nunc quantum est hoc quod contigit nobis misericordia abs te Domine Deus, et relinque nobis radicem, et nomen in locum sanctificationis tuae,

80. Detegere luminare nostrum in domo Domini Dei nostri, dare nobis cibum in omni tempore servitutis nostrae.

81. Et cum serviremus, non fuimus derelicti a Domino Deo nostro: sed constituit nos in gratia, ponens nobis reges Persarum dare cibum,

82. Et clarificare templum Domini Dei nostri, et aedificare deserta Sion, dare nobis stabilitatem in Iudaea, et Ierusalem.

83. Et nunc quid dicimus Domine habentes haec? Transgressi enim sumus praecepta tua, quae dedisti in manus puerorum tuorum prophetarum,

84. Dicens: quoniam terra, in quam introistis possidere haereditatem eius, terra polluta est coinquinationibus alienigenarum terrae, et immunditiae illorum repleverunt eam totam immunditia sua.

85. Et nunc filias vestras non coniungetis filiis eorum, et filias eorum non accipietis filiis vestris,

86. Et non inquiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut invalescentes manducetis optima terrae, et haereditatem distribuatis filiis vestris usque in aevum.

87. Et quae contingunt nobis, omnia fiunt propter opera nostra maligna, et magna peccata nostra.

88. Et dedisti nobis talem radicem, et rursum reversi sumus transgredi legitima tua, uti commisceremur immunditiae alienigenarum gentium terrae huius.

89. Nonne irasceris nobis perdere nos, quoadusque non relinquatur radix et nomen nostrum?

90. Domine Deus Israel verax es. Derelicta est enim radix usque in hodiernum diem.

91. Ecce, nunc sumus in conspectu tuo in iniquitatibus nostris. Non est enim adhuc stare ante te in his.

92. Et cum adorando confiteretur Esdras flens, humi prostratus ante templum, congregati sunt ante eum ex Ierusalem turba magna valde, viri, et mulieres, et iuvenes, et iuvenculae. Fletus enim erat magnus in ipsa multitudine.

93. Et cum clamasset, Iechonias Ieheli ex filiis Israel, dixit Esdrae. Nos in Dominum peccavimus, quod collocavimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas ex gentibus terrae.

94. Et nunc es super omnem Israel. In his ergo sit iusiurandum a Domino expellere omnes uxores nostras quae ex alienigenis sunt cum filiis earum.

95. Sicut tibi decretum est a maioribus secundum legem Domini exurgens explica.

96. Ad te enim spectat negocium, et nos tecum sumus: viriliter fac.

97. Et exurgens Esdras adiuravit principes sacerdotum et Levitas, et omnem Israel facere secundum haec, et iuraverunt.

CAPUT IX.

Iubentur abiicere uxores alienigenas cum filiis; et recensentur qui ex sacerdotibus ac Levitis iuncti illis erant. Esdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis iubentur ut ad propria digressi, laetum diem agant.

1. Et exurgens Esdras ab ante atrium templi, abiit in pastophorium Ionathae filii Nasabi,

2. Et hospitatus illic non gustavit panem, nec aquam bibit super iniquitatem multitudinis.

3. Et facta est praedicatio in omni Iudaea, et in Ierusalem omnibus qui erant ex captivitate in Ierusalem congregati,

4. Ut quicumque non occurrerit biduo, vel triduo diei secundum iudicium assidentium seniorum, tollerentur facultates suae, et ipse alienus iudicaretur a multitudine captivitatis.

5. Et congregati sunt omnes qui erant ex tribu Iuda, et Beniamin in tribus diebus in Ierusalem. hic mensis est nonus, dies mensis vicesimus.

6. Et sedit omnis multitudo in area templi trementes, propter hyemem praesentem.

7. Et exurgens Esdras, dixit illis: Vos inique fecistis collocantes vobis in matrimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Israel.

8. Et nunc date confessionem, et magnificentiam Domino Deo patrum nostrorum:

9. Et perficite voluntatem ipsius, et discedite a gentibus terrae, et ab uxoribus alienigenis.

10. Et clamavit omnis multitudo, et dixerunt voce magna: Sicut dixisti, faciemus.

11. Sed quoniam multitudo magna est, et tempus hybernum, et non possumus insubsidiati stare: et hoc opus non est nobis unius diei, neque bidui: multum enim in his peccavimus:

12. Stent praepositi multitudinis, et omnes qui nobiscum inhabitant, et quotquot habent uxores apud se alienigenas,

13. Et assistant accepto tempore ex omni loco presbyteri, et iudices usquequo solvant iram Domini negotii huius.

14. Ionathas autem filius Ezeli, et Ozias Thecam susceperunt secundum haec: et Bosoramus, et Levis, et Sabbathaeus simul cooperati sunt cum illis.

15. Et steterunt secundum haec omnia universi qui erant ex captivitate.

16. Et elegit sibi viros Esdras sacerdos principes magnos de patribus eorum secundum nomina: et consederunt novilunio mensis decimi examinare negotium istud.

17. Et determinatum est de viris qui habebant uxores alienigenas, usque ad neomeniam primi mensis:

18. Et inventi sunt ex sacerdotibus permisti qui habebant alienigenas uxores.

19. Ex filiis Iesu filii Iosedec, et fratribus eius: Maseas, et Eliozerus, et Ioribus, et Ioadeus,

20. Et iniecerunt manus ut expellerent uxores suas: et ad litandum in exorationem, arietem pro ignorantia sua.

21. Et ex filiis Semmeri: Maseas et Esses et Ieeloch, Azarias.

22. Et ex filiis Fosere: Limosias, Hismaenis, et Nathanee, Iussio, Reddus, et Thaleas.

23. Et ex Levitis: Iorabdus, et Semeis, et Coinis, et Calitas, et Facleas, et Colvas, et Elionas.

24. Et ex sacris cantoribus, Eliasib, Zaccarus.

25. Et ex ostiariis: Salumus, et Tolbanes.

26. Et ex Israel: ex filiis Foro, Ozi, et Remias, et Geddias, et Melchias, et Micheloe, Eleazarus, et Iammebias, et Bannas.

27. Et ex filiis Iolaman: Chamas, et Zacharias, et Iezrelus, et Ioddius, et Erimoth, et Helias.

28. Et ex filiis Zathoim: Eliadas, et Liasumus, Zochias, et Larimoth, et Zabdis, et Tebedias.

29. Et ex filiis Zebes: Ioannes, et Amanias, et Zabdias, et Emeus.

30 Et ex filiis Banni: Olamus, et Maluchus, et Ieddeus, et Iasub, et Azabus, et Ierimoth.

31. Et ex filiis Addin: Naathus, et Moosias, et Caleus, et Raanas, Maaseas, Mathathias, et Beseel, et Bonnus, et Manasses.

32. Et ex filiis Nuae: Noneas, et Aseas, et Malchias, et Sameas, et Simon, Beniamin, et Malchus, et Marras.

33. Et ex filiis Asom: Carianeus, Mathathias, et Bannus, et Eliphalech, et Manasses, et Semei.

34. Et ex filiis Banni: Ieremias, et Moadias, et Abramus, et Iobel, et Baneas, et Pelias, et Ionas, et Marimoth, et Eliasib, et Mathaneus, et Eliasis, et Orizas, et Dielus, et Semedius, et Zambris, et Iosephus.

35. Et ex filiis Nobei: Idelus, et Mathathias, et Sabadus, et Zecheda, Sedmi, et Iessei, Baneas.

36. Omnes isti coniunxerunt sibi uxores alienigenas, et dimiserunt eas cum filiis.

37. Et inhabitaverunt sacerdotes et Levitae: et qui erant ex Israel in Ierusalem, et in tota una regione novilunio mensis septimi. Et erant filii Israel in commorationibus suis.

38. Et congregata est omnis multitudo simul in aream, quae est ab oriente portae sacrae:

39. Et dixerunt Esdrae pontifici, et lectori, ut afferret legem Moysi, quae tradita est a Domino Deo Israel.

40. Et attulit Esdras pontifex legem omni multitudini eorum a viro usque ad mulierem, et omnibus sacerdotibus audire legem novilunio mensis septimi.

41. Et legebat in area, quae est ante sacram portam templi, a prima luce usque ad vesperam coram viris et mulieribus. Et dederunt omnes sensum ad legem.

42. Et stetit Esdras sacerdos, et lector legis super ligneum tribunal quod fabricatum erat.

43. Et steterunt ad eum Mathathias, et Samus, Ananias, Azarias, Urias, Ezechias, et Balsamus ad dexteram

44. Et ad sinistram Faldeus, Misael, Malachias, Abusthas, Sabus, Nabadias, et Zacharias.

45. Et assumpsit Esdras librum coram omni multitudine praesidebat enim in gloria in conspectu omnium.

46. Et cum absolvisset legem, omnes erecti steterunt: et benedixit Esdras Dominum Deum altissimum, Deum Sabaoth omnipotentem.

47. Et respondit omnis populus, Amen. Et elevatis sursum manibus procidentes in terram, adoraverunt Dominum.

48. Iesus, et Banneus, et Sarebias, et Iaddinus, et Accubus, et Sabbathaeus, et Calithes, et Azarias, et Ioradus, et Ananias, et Philias Levitae,

49. Qui docebant legem Domini, et in multitudine legebant legem Domini, et praeferebant singuli eos, qui intelligebant lectionem.

50. Et dixit Atharathes Esdrae pontifici, et lectori, et Levitis, qui docebant multitudinem,

51. Dicens, Dies hic sanctus est Domino. Et omnes flebant, cum audissent legem.

52. Et dixit Esdras, Digressi ergo manducate pinguissima quaeque et bibite dulcissima quaeque et mittite munera his qui non habent.

53. Sanctus enim est hic dies Domini, et nolite moesti esse. Dominus enim clarificabit vos.

54. Et Levitae denunciabant in publico omnibus, dicentes, Dies hic sanctus est, nolite moesti esse.

55. Et abierunt omnes manducare, et bibere, et epulari, et dare munera his qui non habebant, ut epularentur. Magnifice enim sunt exaltati verbis quibus edocti sunt.

56. Et congregati sunt universi in Ierusalem celebrare laetitiam, secundum testamentum Domini Dei Israel.

LIBER ESDRAE QUARTUS

CAPUT I.

Mittitur Esdras a Domino multa ingratis Iudaeis exhibita beneficia exprobraturus.

1. Liber Esdrae prophetae secundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helciae, filii Sadamiae, filii Sadoch, filii Achitob,

2. Filii Achiae, filii Phinees, filii Heli, filii Ameriae, filii Asiel, filii Marimoth, filii Arna, filii Oziae, filii Borith, filii Abisei, filii Phinees, filii Eleazar,

3. Filii Aaron ex tribu Levi, qui fuit captivus in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Persarum.

4. Et factum est verbum Domini ad me, dicens,

5. Vade, et nuncia populo meo facinora ipsorum, et filiis eorum iniquitates, quas in me admiserunt, ut nuncient filiis filiorum:

6. Quia peccata parentum ipsorum in illis creverunt. Obliti enim mei sacrificaverunt diis alienis.

7. Nonne ego eduxi eos de terra Aegypti de domo servitutis? Ipsi autem irritaverunt me, et consilia mea spreverunt.

8. Tu autem excute comam capitis tui, et proiice omnia mala super illos: quoniam non obedierant legi meae. Populus autem est indisciplinatus.

9. Usquequo eos sustinebo, quibus tanta beneficia contuli?

10. Reges multos propter eos subverti. Pharaonem cum pueris suis, et omnem exercitum eius percussi.

11. Omnes gentes a facie eorum perdidi, et in Oriente provinciarum duarum populos Tyri et Sidonis dissipavi, et omnes adversarios eorum interfeci.

12. Tu vero loquere ad eos, dicens: Haec dicit Dominus:

13. Nempe ego vos per mare transmeavi, et plateas vobis initio munitas exhibui. ducem vobis dedi Moysen, et Aaron sacerdotem.

14. Lucem vobis per columnam ignis praestiti, et magna mirabilia feci in vobis: vos autem mei obliti estis, dicit Dominus.

15. Haec dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in signo fuit, castra vobis ad tutelam dedi, et illic murmurastis.

16. Et non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed adhuc nunc usque murmurastis

17. Ubi sunt beneficia, quae praestiti vobis? Nonne in deserto cum esuriretis, proclamastis ad me,

18. Dicentes, Ut quid nos in desertum istud adduxisti interficere nos? melius nobis fuerat servire Aegyptiis, quam mori in deserto hoc.

19. Ego dolui gemitus vestros, et dedi vobis manna in escam. Panem angelorum manducastis.

20. Nonne cum sitiretis, petram excidi, et fluxerunt aquae in saturitate? propter aestus foliis arborum vos texi.

21. Divisi vobis terras pingues: Chananaeos, et Pherezaeos, et Philisthaeos a facie vestra proieci: quid faciam vobis adhuc: dicit Dominus?

22. Haec dicit Dominus omnipotens. In deserto cum essetis in flumine Amorrhaeo sitientes, et blasphemantes nomen meum,

23. Non ignem vobis pro blasphemiis dedi, sed mittens lignum in aquam, dulce feci flumen.

24. Quid tibi faciam Iacob? Noluisti obedire Iuda. Transferam me ad alias gentes, et dabo eis nomen meum, ut custodiant legitima mea.

25. Quoniam me dereliquistis, et ego vos derelinquam. Petentibus vobis a me misericordiam, non miserebor.

26. Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculastis enim manus vestras sanguine, et pedes vestri impigri sunt ad committenda homicidia

27. Non quasi me dereliquistis, sed vosipsos, dicit Dominus.

28. Haec dicit Dominus omnipotens, Nonne ego vos rogavi, ut pater filios, et ut mater filias, et ut nutrix parvulos suos,

29. Ut essetis mihi in populum, et ego vobis in Deum, et vos mihi in filios, et ego vobis in patrem?

30. Ita vos collegi, ut gallina pullos suos sub alas suas. Modo autem quid faciam vobis? Proiiciam vos a facie mea.

31. Oblationem cum mihi attuleritis, avertam faciem meam a vobis. Dies enim festos vestros, et neomenias et circumcisiones repudiavi.

32. Ego misi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfecistis, et laniastis corpora eorum, quorum sanguinem exquiram, dicit Dominus.

33. Haec dicit Dominus omnipotens, Domus vestra deserta est: Proiiciam vos sicut ventus stipulam,

34. Et filii procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, et quod malum est coram me, fecerunt.

35. Tradam domos vestras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus signa non ostendi, facient quae praecepi.

36. Prophetas non viderunt, et memorabuntur iniquitatum eorum.

37. Testor populi venientis gratiam, cuius parvuli exultant cum laetitia, me non videntes oculis carnalibus, sed spiritu credentes quae dixi.

38. Et nunc frater aspice, quae gloria: et vide populum venientem ab oriente,

39. Quibus dabo ducatum Abraham, Isaac, et Iacob, et Osee, et Amos, et Michaeae, et Ioel, et Abdiae, et Ionae,

40. Et Naum, et Habacuc, Sophoniae, Aggaei, Zachariae, et Malachiae, qui et angelus Domini vocatus est.

CAPUT II.

Synagoga sub figura matris revocatur a malis suis ad vitam rectiorem.

1. Haec dicit Dominus: Ego eduxi populum istum de servitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt mea consilia.

2. Mater quae eos generavit, dicit illis, Ite filii, quia ego vidua sum et derelicta.

3. Educavi vos cum laetitia, et amisi vos cum luctu et tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, et quod malum est coram eo, fecistis.

4. Modo autem quid faciam vobis? Ego vidua sum et derelicta: ite filii, et petite a Domino misericordiam.

5. Ego autem te pater testem invoco super matrem filiorum, qui noluerunt testamentum meum servare,

6. Ut des eis confusionem, et matrem eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat.

7. Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur a terra: quoniam spreverunt sacramentum meum.

8. Vae tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim Sodomae et Gomorrhae,

9. Quorum terra iacet in piceis glebis et aggeribus cinerum. sic dabo eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipotens.

10. Haec dicit Dominus ad Esdram, Nuncia populo meo, quoniam dabo eis regnum Ierusalem, quod daturus eram Israel.

11. Et sumam mihi gloriam illorum, et dabo eis tabernacula aeterna, quae praeparaveram illis.

12. Lignum vitae erit illis in odore unguenti, et non laborabunt, neque fatigabuntur.

13. Ite, et accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut immorentur. Iam paratum est vobis regnum: vigilate.

14. Testare caelum et terram. Contrivi enim malum, et creavi bonum, quia vivo ego, dicit Dominus.

15. Mater amplectere filios tuos, educa illos cum laetitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.

16. Et resuscitabo mortuos de locis suis, et de monumentis educam illos, quoniam cognovi nomen meum in Israel.

17. Noli timere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.

18. Mittam tibi adiutorium pueros meos Isaiam et Ieremiam, ad quorum consilium sanctificavi, et paravi tibi arbores duodecim gravatas variis fructibus,

19. Et totidem fontes fluentes lac et mel: et montes immensos septem, habentes rosam et lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.

20. Viduam iustifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti,

21. Confractum et debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, et caecum ad visionem claritatis meae admitte.

22. Senem et iuvenem intra muros tuos serva:

23. Mortuos ubi inveneris, signans commenda sepulchro, et dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea.

24. Pausa et quiesce populus meus, quia veniet requies tua.

25. Nutrix bona nutri filios tuos, confirma pedes eorum.

26. Servos, quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requiram de numero tuo.

27. Noli fatigari. Cum enim venerit dies pressurae et angustiae, alii plorabunt: et tristes erunt: tu autem hilaris et copiosa eris.

28. Zelabunt gentes, et nil adversus te poterunt, dicit Dominus.

29. Manus meae tegent te, ne filii tui gehennam videant.

30. Iucundare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiam, dicit Dominus.

31. Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terrae, et misericordiam cum illis faciam: quoniam misericors sum, dicit Dominus omnipotens.

32. Amplectere natos tuos usque dum venio, et praestem illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei, et gratia mea non deficiet.

33. Ego Esdras praeceptum accepi a Domino in monte Oreb, ut irem ad Israel: ad quos cum venirem, reprobaverunt me, et respuerunt mandatum Domini:

34. Ideoque vobis dico gentes, quae auditis, et intelligitis, Expectate pastorem vestrum, requiem aeternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille, qui in fine saeculi adveniet.

35. Parati estote ad praemia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per aeternitatem temporis.

36. Fugite umbram saeculi huius: accipite iucunditatem gloriae vestrae. Ego testor palam salvatorem meum.

37. Commendatum donum accipite et iucundamini, gratias agentes ei qui vos ad caelestia regna vocavit.

38. Surgite, et state et videte numerum signatorum in convivio Domini.

39. Qui se de umbra saeculi transtulerunt, splendidas tunicas a Domino acceperunt.

40. Recipe Sion numerum tuum, et conclude candidatos tuos qui legem Domini compleverunt.

41. Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Domini ut sanctificetur populus tuus qui vocatus est ab initio.

42. Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, et omnes canticis collaudabant Dominum.

43. Et in medio eorum erat iuvenis statura celsus, eminentior omnibus illis, et singulis eorum capitibus imponebat coronas, et magis exaltabatur: Ego autem miraculo tenebar.

44. Tunc interrogavi angelum, et dixi: Qui sunt hi, Domine?

45. Qui respondens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, et immortalem sumpserunt, et confessi sunt nomen Dei: Modo coronantur, et accipiunt palmas.

46. Et dixi angelo. Ille iuvenis, quis est, qui eis coronas imponit, et palmas in manus tradit?

47. Et respondens dixit mihi: Ipse est filius Dei, quem in saeculo confessi sunt: ego autem magnificare eos coepi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.

48. Tunc dixit mihi angelus: Vade, annuncia populo meo, qualia et quanta mirabilia Domini Dei vidisti.

CAPUT III.

In omnibus Adae posteris, et maxime in gentibus infidelibus, abundat malitia.

1. Anno tricesimo ruinae civitatis eram in Babylone, et conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, et cogitationes meae ascendebant super cor meum:

2. Quoniam vidi desertionem Sion, et abundantiam eorum qui habitabant in Babylone.

3. Et ventilatus est spiritus meus valde, et coepi loqui ad Altissimum verba timorata,

4. Et dixi: O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram, et hoc solus, et imperasti populo,

5. Et dedisti Adam corpus mortuum: sed et ipsum figmentum manuum tuarum erat, et insufflasti in eum spiritum vitae, et factus est vivens coram te:

6. Et induxisti eum in paradiso, quem plantaverat dextera tua, antequam terra adventaret.

7. Et huic mandasti diligere viam tuam, et praeterivit eam, et statim instituisti in eo mortem, et in nationibus eius, et natae sunt gentes, et tribus, et populi, et cognationes, quarum non est numerus.

8. Et ambulavit unaquaeque gens in voluntate sua, et mira agebant coram te, et spernebant praecepta tua.

9. Iterum autem in tempore induxisti diluvium super inhabitantes saeculum, et perdidisti eos.

10. Et factum est in unoquoque eorum, sicut Adae mori, sic his diluvium.

11. Dereliquisti autem unum ex his Noe cum domo sua, et ex eo iusti omnes.

12. Et factum est cum coepissent multiplicari, qui habitabant super terram, et multiplicaverunt filios et populos et gentes multas: et coeperunt iterato impietatem facere plus quam priores.

13. Et factum est, cum iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his cui nomen erat Abraham.

14. Et dilexisti eum, et demonstrasti ei soli voluntatem tuam:

15. Et disposuisti ei testamentum aeternum, et dixisti ei ut non umquam derelinqueres semen eius. Et dedisti ei Isaac, et Isaac dedisti Iacob et Esau.

16. Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna.

17. Et factum est cum educeres semen eius ex Aegypto, adduxisti super montem Sina.

18. Et inclinasti caelos, et statuisti terram, et commovisti orbem, et tremere fecisti abyssos, et conturbasti saeculum,

19. Et transiit gloria tua portas quatuor ignis et terraemotus, et spiritus, et gelu, ut dares semini Iacob legem, et generationi Israel diligentiam.

20. Et non abstulisti ab eis cor malignum, ut faceret lex tua in eis fructum.

21. Cor enim malignum baiulans primus Adam transgressus et victus est, sed et omnes qui de eo nati sunt.

22. Et facta est permanens infirmitas, et lex cum corde populi, cum malignitate radicis: et discessit quod bonum est, et mansit malignum.

23. Et transierunt tempora, et finiti sunt anni: et suscitasti tibi servum nomine David,

24. Et dixisti ei aedificare civitatem nominis tui, et offerre tibi in eadem thus et oblationes.

25. Et factum est hoc annis multis, et deliquerunt qui habitabant civitatem,

26. In omnibus facientes sicut fecit Adam et omnes generationes eius. utebantur enim et ipsi corde maligno.

27. Et tradidisti civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.

28. Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion?

29. Factum est cum venissem huc, et vidissem impietates, quarum non est numerus: et delinquentes multos vidit anima mea hoc tricesimo anno, et excessit cor meum:

30. Quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, et pepercisti impie agentibus, et perdidisti populum tuum, et conservasti inimicos tuos, et non significasti.

31. Nihil memini quomodo debeat derelinqui via haec. Numquid meliora facit Babylon quam Sion?

32. Aut alia gens cognovit te praeter Israel? aut quae tribus crediderunt testamentis tuis, sicut Iacob?

33. Quarum merces non comparuit, neque labor fructificavit. Pertransiens enim pertransivi in gentibus, et vidi abundantes eas, et non memorantes mandatorum tuorum.

34. Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, et eorum qui habitant in saeculo: et non invenietur nomen tuum, nisi in Israel.

35. Aut quando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quae gens sic observavit mandata tua?

36. Hos quidem per nomina invenies servasse mandata tua, gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris praesumptio, adductis variis similitudinibus.

1. Et respondit ad me angelus, qui missus est ad me, cui nomen Uriel,

2. Et dixit mihi, Excedens excessit cor tuum in saeculo hoc, et comprehendere cogitas viam Altissimi.

3. Et dixi: Ita Domine meus. Et respondit mihi, et dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi, et tres similitudines proponere coram te.

4. De quibus mihi si renuntiaveris unam ex his, et ego tibi demonstrabo viam, quam desideras videre, et docebo te, unde sit cor malignum.

5. Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut revoca mihi diem, quae praeteriit.

6. Et respondi, et dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interroges de his?

7. Et dixit ad me: Si essem interrogans te, dicens: Quantae habitationes sunt in corde maris, aut quantae venae sunt in principio abyssi, aut quantae venae sunt super firmamentum, aut qui sunt exitus paradisi:

8. Diceres mihi fortassis, In abyssum non descendi, neque in infernum adhuc, neque in caelum umquam ascendi.

9. Nunc autem non interrogavi te, nisi de igne, et vento, et die, per quem transisti, et a quibus separari non potes: et non respondisti mihi de eis.

10. Et dixit mihi: Tu quae tua sunt, tecum condolescentia, non potes cognoscere:

11. Et quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam, et iam exterius corrupto saeculo intelligere corruptionem evidentem in facie mea?

12. Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quam adhuc viventes vivere in impietatibus, et pati, et non intelligere de qua re.

13. Et respondit ad me, et dixit: Proficiscens profectus sum ad silvam lignorum campi, et cogitaverunt cogitationem,

14. Et dixerunt: Venite et eamus, et faciamus ad mare bellum, ut recedat coram nobis, et faciamus nobis alias silvas.

15. Et similiter fluctus maris et ipsi cogitaverunt cogitationem, et dixerunt: Venite ascendentes, debellemus silvas campi, ut et ibi consummemus nobismetipsis aliam regionem.

16. Et factus est cogitatus silvae in vanum, venit enim ignis, et consumpsit eam.

17. Similiter et cogitatus fluctuum maris. stetit enim arena, et prohibuit eos.

18. Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quem condemnare?

19. Et respondi, et dixi: Utique vanam cogitationem cogitaverunt. terra enim data est silvae, et mari locus portare fluctus suos.

20. Et respondit ad me, et dixit: Bene tu iudicasti, et quare non iudicasti tibimetipsi?

21. Quemadmodum enim terra silvae data est, et mare fluctibus suis: sic qui super terram inhabitant, quae sunt super terram intelligere solummodo possunt: et qui super caelos, quae super altitudinem caelorum.

22. Et respondi, et dixi: Deprecor te Domine, ut mihi detur sensus intelligendi.

23. Non enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quae pertranseunt per nos quotidie. propter quid Israel

datus in opprobrium gentibus, quem dilexisti populum, datus est tribubus impiis, et lex patrum nostrorum in interitum deducta est, et dispositiones scriptae nusquam sunt:

24. Et pertransivimus de saeculo, ut locustae, et vita nostra stupor et pavor, et nec digni sumus misericordiam consequi.

25. Sed quid faciet nomini suo quod invocatum est super nos? et de his interrogavi.

26. Et respondit ad me, et dixit: Si fueris plurimum scrutatus, frequenter miraberis: quoniam festinans festinat saeculum pertransire,

27. Et non capit portare quae in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniustitia est saeculum hoc et infirmitatibus.

28. De quibus autem interrogas, dicam: seminatum enim est malum, et necdum venit destructio ipsius.

29. Si ergo non inversum fuerit quod seminatum est, et discesserit locus ubi seminatum est malum, non veniet ubi seminatum est bonum.

30. Quoniam granum seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: et quantum impietatis generavit usque nunc, et generat usque cum veniat area?

31. Aestima autem apud te granum mali seminis, quantum fructum impietatis generavit:

32. Quando secatae fuerint spicae, quarum non est numerus, quam magnam aream incipient facere?

33. Et respondi, et dixi: Quomodo, et quando haec? Quare modici et mali anni nostri?

34. Et respondit ad me, et dixit mihi: Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum. nam excessus tuus multus.

35. Nonne de his interrogaverunt animae iustorum in promptuariis suis, dicentes, Usquequo spero sic? et quando veniet fructus areae mercedis nostrae?

36. Et respondit ad ea Ieremiel archangelus, et dixit: Quando impletus fuerit numerus seminum in vobis, quoniam in statera ponderavit saeculum,

37. Et mensura mensuravit tempora, et numero numeravit tempora, et non commovit, nec excitavit usquedum impleatur praedicta mensura.

38. Et respondi, et dixi: O dominator Domine, sed et nos omnes pleni sumus impietate.

39. Et ne forte propter nos non impleantur iustorum areae, propter peccata inhabitantium super terram.

40. Et respondit ad me, et dixit: Vade, et interroga praegnantem, si quando impleverit novem menses suos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in semetipsa?

41. Et dixi, Non potest Domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici assimilata sunt.

42. Quemadmodum enim illa festinat quae parit effugere necessitatem partus: sic et haec festinat reddere ea quae commendata sunt.

43. Ab initio tibi demonstrabitur de his quae concupiscis videre.

44. Et respondi, et dixi: Si inveni gratiam ante oculos tuos, et si possibile est, et si idoneus sum,

45. Demonstra mihi, si plusquam praeteritum sit habet venire, aut plura pertransierunt supra quam futurum est.

46. Quid pertransivit, scio: quid autem futurum sit, ignoro.

47. Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, et demonstrabo tibi interpretationem similitudinis.

48. Et steti, et vidi: et ecce fornax ardens transiit coram me. et factum est, cum transiret flamma, vidi: et ecce superavit fumus.

49. Post haec transiit coram me nubes plena aquae, et immisit pluviam impetu multam: et cum transiisset impetus pluviae, superaverunt in ea guttae.

50. Et dixit ad me: Cogita tibi: sicut crescit pluvia amplius quam guttae, et ignis quam fumus: sic superabundavit quae transivit mensura. Superaverunt autem guttae, et fumus:

51. Et oravi, et dixi, Putas vivo usque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis?

52. Respondit ad me, et dixit, De signis, de quibus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de vita autem tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Esdrae per angelum ostenduntur pro captivorum spe ac consolatione.

1. De signis autem: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui inhabitant terram in censu multo: et abscondetur veritatis via: et sterilis erit a fide regio:

2. Et multiplicabitur iniustitia super hanc quam ipse tu vides, et super quam audisti olim:

3. Et erit invio vestigio quam nunc vides regnare regionem, et videbunt eam desertam.

4. Si autem tibi dederit Altissimus vivere, videbis post tertiam tubam, et relucescet subito sol noctu, et luna ter in die,

5. Et de ligno sanguis stillabit, et lapis dabit vocem suam, et populi commovebuntur:

6. Et regnabit, quem non sperant qui inhabitant super terram, et volatilia commigrationem facient:

7. Et mare Sodomiticum pisces reiiciet, et dabit vocem noctu, quam non noverant multi. omnes autem audient vocem eius,

8. Et chaos fiet per loca multa, et ignis frequenter remittetur, et bestiae agrestes transmigrabunt, et mulieres menstruatae parient monstra,

9. Et in dulcibus aquis salsae invenientur, et amici omnes semetipsos expugnabunt: et abscondetur tunc sensus, et intellectus separabitur in promptuarium suum:

10. Et quaeretur a multis, et non invenietur: et multiplicabitur iniustitia, et incontinentia super terram.

11. Et interrogabit regio proximam suam, et dicet, Numquid per te pertransiit iustitia iustum faciens? Et hoc negabit.

12. Et erit in illo tempore, et sperabunt homines, et non impetrabunt: laborabunt, et non dirigentur viae eorum.

13. Haec signa dicere tibi permissum est mihi: et si oraveris iterum et ploraveris, sicut et nunc, et ieiunaveris septem diebus, audies iterato horum maiora.

14. Et evigilavi, et corpus meum horruit valde: et anima mea laboravit, ut deficeret:

15. Et tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, et confortavit me, et statuit me super pedes.

16. Et factum est in nocte secunda, et venit ad me Salathiel dux populi, et dixit mihi, Ubi eras? et quare vultus tuus tristis?

17. An nescis, quoniam tibi creditus est Israel in regione transmigrationis eorum?

18. Exurge ergo, et gusta panem, et non derelinquas nos, sicut pastor gregem suum in manibus luporum malignorum.

19. Et dixi ei, Vade a me, et non appropies ad me. Et audivit, ut dixi: et recessit a me.

20. Et ego ieiunavi diebus septem ululans et plorans, sicut mihi mandavit Uriel angelus.

21. Et factum est post dies septem, et iterum cogitationes cordis mei molestae erant mihi valde,

22. Et resumpsit anima mea spiritum intellectus: et iterum coepi loqui coram Altissimo sermones,

23. Et dixi, Dominator Domine ex omni silva terrae, et omnibus arboribus eius, elegisti vineam unicam:

24. Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foveam unam: et ex omnibus floribus orbis, elegisti tibi lilium unum:

25. Et ex omnibus abyssis maris, replesti tibi rivum unum: et ex omnibus aedificatis civitatibus, sanctificasti tibimetipsi Sion:

26. Et ex omnibus creatis volatilibus, nominasti tibi columbam unam: et ex omnibus plasmatis pecoribus, providisti tibi ovem unam:

27. Et ex omnibus multiplicatis populis, acquisivisti tibi populum unum: et ab omnibus probatam legem donasti huic, quem desiderasti populo.

28. Et nunc Domine, ut quid tradidisti unum pluribus? Et praeparasti super unam radicem alias, et disperdidisti unicum tuum in multis:

29. Et conculcaverunt eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, quique tuis testamentis non credebant.

30. Et si odiens odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.

31. Et factum est, cum locutus essem sermones, et missus est angelus ad me, qui ante venerat ad me praeterita nocte,

32. Et dixit mihi, Audi me, et instruam te: et intende mihi, et adiiciam coram te.

33. Et dixi, Loquere Domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in excessu mentis factus es pro Israel: an plus dilexisti eum, quam qui eum fecit?

34. Et dixi ad eum, Non Domine, sed dolens locutus sum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quaerentem apprehendere semitam Altissimi, et investigare partem iudicii eius.

35. Et dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Domine? Ad quid nascebar, aut quare non fiebat matrix matris meae mihi sepulchrum, ut non viderem laborem Iacob, et defatigationem generis Israel?

36. Et dixit ad me, Numera mihi quae necdum venerunt, et collige mihi dispersas guttas, et revirida mihi aridos flores,

37. Et aperi mihi clausa promptuaria, et produc mihi inclusos in eis flatus; demonstra mihi vocis imaginem: et tunc ostendam tibi laborem quem rogas videre.

38. Et dixi, Dominator Domine, quis enim est qui potest haec scire, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?

39. Ego autem insipiens: et quomodo potero dicere de his, quibus me interrogasti?

40. Et dixit ad me, Quomodo non potes facere unum de his quae dicta sunt: sic non poteris invenire iudicium meum, aut in fine charitatem, quam populo promisi.

41. Et dixi, Sed ecce Domine tu prope es his qui in finem sunt: et quid facient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos?

42. Et dixit ad me, Coronae assimilabo iudicium meum. Sicut non novissimorum tarditas, sic nec priorum velocitas.

43. Et respondi, et dixi, Nec poteras facere eos qui facti sunt, et qui sunt, et qui futuri sunt, in unum, ut celerius iudicium tuum ostendas?

44. Et respondit ad me, et dixit, Non potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere saeculum eos qui in eo creandi sunt, in unum.

45. Et dixi. Quo modo dixisti servo tuo, quoniam vivificans vivificasti a te creatam creaturam in unum, et sustinebat creatura: poterit et nunc portare praesentes in unum.

46. Et dixit ad me, Interroga matricem mulieris, et dices ad eam, Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, ut det decem in unum.

47. Et dixi, Non utique poterit: sed secundum tempus.

48. Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terrae his qui seminati sunt super eam per tempus.

49. Quemadmodum enim infans non parit ea, quae senum sunt: sic ego disposui a me creatum saeculum.

50. Et interrogavi, et dixi, Cum iam dederis mihi viam, loquar coram te: nam mater nostra, de qua dixisti mihi, adhuc iuvenis est: iam senectuti appropinquat.

51. Et respondit ad me, et dixit, Interroga eam quae parit, et dicet tibi.

52. Dices enim ei, Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores statura?

53. Et dicet tibi et ipsa, Alii sunt qui in inventute virtutis nati sunt: et alii qui sub tempore senectutis, deficiente matrice sunt nati.

54. Considera ergo et tu quoniam minori statura estis prae his qui ante vos:

55. Et qui post vos, minori quam vos, quasi iam senescentes creaturae, et fortitudinem iuventutis praetereuntes. Et dixi, Rogo Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, demonstra servo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, et omnia creavit propter hominem, omniumque fines considerat.

1. Et dixit ad me, Initio terreni orbis et antequam starent exitus saeculi, et antequam spirarent conventiones ventorum,

2. Et antequam sonarent voces tonitruum, et antequam splenderent nitores coruscationum, et antequam confirmarentur fundamenta paradisi,

3. Et antequam viderentur decori flores, et antequam confirmarentur motae virtutes, et antequam colligerentur innumerabiles militiae angelorum,

4. Et antequam extollerentur altitudines aeris, et antequam nominarentur mensurae firmamentorum, et antequam aestuarent camini in Sion,

5. Et antequam investigarentur praesentes anni, et antequam abalienarentur eorum qui nunc peccant adinventiones, et consignati essent, qui fidem thesaurizaverunt:

6. Tunc cogitavi, et facta sunt per me solum, et non per alium: et finis per me, et non per alium.

7. Et respondi, et dixi, Quae erit separatio temporum? aut quando prioris finis, et sequentis initium?

8. Et dixit ad me, Ab Abraham usque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Iacob et Esau, manus Iacob tenebat ab initio calcaneum Esau,

9. Finis enim hujus saeculi Esau, et principium sequentis Iacob.

10. Hominis manus inter calcaneum et manum. Aliud noli quaerere Esdra.

11. Et respondi, et dixi, O dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos,

12. Oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti nocte praecedenti.

13. Et respondit, et dixit ad me, Surge super pedes tuos, et audi vocem plenissimam sonitus.

14. Et erit sicut commotio, nec commovebitur locus, in quo stas super eum.

15. Ideo cum loquitur, tu non expaveas, quoniam de fine verbum et fundamentum terrae intelligitur,

16. Quoniam de ipsis sermo tremiscit et commovetur, scit enim quoniam finem eorum oportet commutari.

17. Et factum est, cum audissem, surrexi super pedes meos, et audivi: et ecce vox loquens, et sonus eius sicut sonus aquarum multarum,

18. Et dixit, Ecce dies veniunt, et erit quando appropinquare incipiam, ut visitem habitantes in terra:

19. Et quando inquirere incipiam ab eis qui iniuste nocuerunt iniustitia sua, et quando suppleta fuerit humilitas Sion.

20. Et cum supersignabitur saeculum quod incipiet pertransire, haec signa faciam, Libri aperientur ante faciem firmamenti, et omnes videbunt simul,

21. Et anniculi infantes loquentur vocibus suis, et praegnantes immaturos parient infantes trium et quatuor mensium, et vivent, et suscitabuntur.

22. Et subito apparebunt seminata loca non seminata, et plena promptuaria subito invenientur vacua:

23. Et tuba canet cum sono; quam cum omnes audierint, subito expavescent.

24. Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos ut inimici, et expavescet terra cum his: et venae fontium stabunt, et non decurrent in horis tribus:

25. Et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus praedixi tibi, ipse salvabitur, et videbit salutare meum, et finem saeculi vestri.

26. Et videbunt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustaverunt a nativitate sua, et mutabitur cor inhabitantium, et convertetur in sensum alium.

27. Delebitur enim malum, et extinguetur dolus.

28. Florebit autem fides, et vincetur corruptela, et ostendetur veritas quae sine fructu fuit diebus tantis.

29. Et factum est, cum loqueretur mihi, et ecce paulatim intuebar super eum ante quem stabam,

30. Et dixit ad me haec, Veni tibi ostendere tempus venturae noctis.

31. Si ergo iterum rogaveris, et iterum ieiunaveris septem diebus, iterum tibi renuntiabo horum maiora per diem quam audivi.

32. Audita est enim vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, et providit pudicitiam, quam a iuventute tua habuisti:

33. Et propter hoc misit me demonstrare tibi haec omnia, et dicere tibi, Confide, et noli timere,

34. Et noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana, et non properes a novissimis temporibus.

35. Et factum est post haec, et flevi iterum: et similiter ieiunavi septem diebus, ut suppleam tres hebdomadas, quae dictae sout mihi.

36. Et factum est in octava nocte, et cor meum turbabatur iterato in me, et coepi loqui coram Altissimo.

37. Inflammabatur enim spiritus meus valde, et anima mea anxiabatur.

38. Et dixi, O Domine, loquens locutus es ab initio creaturae in primo die dicens, Fiat caelum et terra: et tuum verbum opus perfectum.

39. Et erat tunc spiritus, et tenebrae circumferebantur, et silentium, sonus vocis hominis nondum erat abs te.

40. Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum, quo appareret opus tuum.

41. Et die secundo creasti spiritum firmamenti, et imperasti ei ut divideret et divisionem faceret inter aquas, ut pars quaedam sursum recederet, pars vero deorsum maneret.

42. Et tertia die imperasti aquis congregari in septima parte terrae: sex vero partes siccasti et conservasti, ut ex his sint coram te ministrantia seminata a Deo, et culta.

43. Verbum enim tuum processit, et opus statim fiebat.

44. Processit enim subito fructus multitudinis immensus, et concupiscentiae gustus multiformes, et flores colore immutabili, et odores odoramenti investigabilis, et die tertia haec facta sunt.

45. Quarta autem die imperasti fieri solis splendorem, lunae lumen, stellarum dispositionem:

46. Et imperasti eis, ut deservirent futuro plasmato homini.

47. Quinto autem die dixisti septimae parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, et volatilia, et pisces: et ita fiebat.

48. Aqua muta, et sine anima quae Dei nutu iubebantur, animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.

49. Et tunc conservasti duas animas: nomen uni vocasti Henoch, et nomen secundae vocasti Leviathan,

50. Et separasti ea ab alterutro. Non enim poterat septima pars, ubi erat aqua congregata, capere ea.

51. Et dedisti Henoch unam partem, quae siccata est tertio die, ut habitet in ea ubi sunt montes mille.

52. Leviathan autem dedisti septimam partem humidam, et servasti eam, ut fiat in devorationem quibus vis, et quando vis.

53. Sexto autem die imperasti terrae, ut crearet coram te iumenta, et bestias, et reptilia:

54. Et super his Adam, quem constituisti ducem super omnibus factis quae fecisti, et ex eo educimur nos omnes, quemque elegisti populum.

55. Haec autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti saeculum.

56. Residuas autem gentes ab Adam natas dixisti eas nil esse, et quoniam salivae assimilatae sunt, et quasi stillicidium de vase similasti abundantiam eorum.

57. Et nunc Domine, ecce, istae gentes quae in nihilum deputatae sunt, coeperunt dominari nostri, et devorare:

58. Nos autem populus tuus quem vocasti primogenitum unigenitum aemulatorem tuum, traditi sumus in manibus eorum

59. Et si propter nos creatum est saeculum, quare non hereditatem possidemus cum saeculo? Usquequo haec?

CAPUT VII.

Absque tribulationibus non pervenitur ad immortalem vitam: et nunc quidem prosunt orationes iustorum: post extremum autem iudicium nihil immutabitur: variis vitiis subiiciunt se homines, sed Dominus est misericors

1. Et factum est, cum finissem loqui verba haec, missus est ad me angelus qui missus fuerat ad me primis noctibus,

2. Et dixit ad me, Surge Esdra, et audi sermones quos veni loqui ad te.

3. Et dixi, Loquere Deus meus. Et dixit ad me, Mare positum est in spatioso loco, ut esset altum et immensum

4. Erit autem ei introitus in angusto loco positus, ut esset similis fluminibus.

5. Quis enim volens voluerit ingredi mare, et videre eum, vel dominari eius: si non transierit angustum, in latitudinem quomodo venire poterit?

6. Item aliud, Civitas est aedificata, et posita in loco campestri: est autem plena omnium bonorum.

7. Introitus eius angustus et in praecipiti positus, ut esset a dextris quidem ignis, a sinistris aqua alta:

8. Semita autem est una sola inter eos posita, hoc est, inter ignem et aquam, ut non capiat semita, nisi solummodo vestigium hominis.

9. Si autem dabitur civitas homini in hereditatem, si numquam antepositum periculum pertransierit, quomodo accipiet hereditatem suam?

10. Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad me, Sic est: et Israel pars.

11. Propter eos enim feci saeculum, et quando transgressus est Adam constitutiones meas, iudicatum est quod factum est.

12. Et facti sunt introitus huius saeculi angusti, et dolentes, et laboriosi: pauci autem et mali, et periculorum pleni: et labore magnopere fulti.

13. Nam maioris saeculi introitus spatiosi et securi, et facientes immortalitatis fructum.

14. Si ergo ingredientes non fuerint ingressi qui vivunt, angusta et vana haec: non poterunt recipere quae sunt reposita.

15. Nunc ergo quare tu conturbaris, cum sis corruptibilis? et quid moveris tu, cum sis mortalis?

16. Et quare non accepisti in corde tuo quod est futurum, sed quod in praesenti?

17. Respondi et dixi, Dominator Domine, ecce disposuisti lega tua, quoniam iusti hereditabunt haec, impii autem peribunt.

18. Iusti autem ferent angusta, sperantes spatiosa. qui enim impie gesserunt, et angusta passi sunt, et spatiosa non videbunt.

19. Et dixit me, Non est iudex super Deum, neque intelligens super Altissimum.

20. Pereunt enim multi praesentes, quia negligitur quae anteposita est Dei lex.

21. Mandans enim mandavit Deus venientibus, quando venerunt, quid facientes viverent, et quid observantes non punirentur.

22. Hi autem non sunt persuasi, et contradixerunt ei, et constituerunt sibi cogitamen vanitatis,

23. Et proposuerunt sibi circumventiones delictorum, et superdixerunt Altissimo non esse, et vias eius non cognoverunt,

24. Et legem eius spreverunt, et sponsiones eius abnegaverunt, et in legitimis eius fidem non habuerunt, et opera eius non perfecerunt.

25. Propter hoc Esdra vacua vacuis, et plena plenis.

26. Ecce tempus veniet, et erit quando venient signa quae praedixi tibi, et apparebit sponsa, et apparescens ostendetur quae nunc subducitur terra.

27. Et omnis qui liberatus est de praedictis malis, ipse videbit mirabilia mea.

28. Revelabitur enim filius meus Iesus cum his qui cum eo sunt, et iucundabuntur qui relicti sunt in annis quadringentis.

29. Et erit post annos hos, et morietur filius meus Christus, et omnes qui spiramentum habent homines:

30. Et convertetur saeculum in antiquum silentium diebus septem, sicut in prioribus iudiciis, ita ut nemo derelinquatur.

31. Et erit post dies septem, et excitabitur quod nondum vigilat saeculum, et morietur corruptum:

32. Et terra reddet quae in ea dormiunt, et pulvis qui in eo silentio habitant, et promptuaria reddent quae eis commendatae sunt animae.

33. Et revelabitur Altissimus super sedem iudicii, et pertransibunt miseriae, et longanimitas congregabitur.

34. Iudicium autem solum remanebit, veritas stabit, et fides convalescet,

35. Et opus subsequetur, et merces ostendetur, et iustitiae vigilabunt, et iniustitiae non dominabuntur.

36. Et dixi, Primus Abraham propter Sodomitas oravit, et Moyses pro patribus qui in deserto peccaverunt,

37. Et qui post eum pro Israel in diebus Achaz, et Samuelis,

38. Et David pro confractione, et Salomon pro eis qui venerunt in sanctificationem.

39. Et Elias pro his qui pluviam acceperunt, et pro mortuo ut viveret,

40. Et Ezechias pro populo in diebus Sennacherib, et multi pro multis.

41. Si ergo modo quando corruptibile increvit, et iniustitia multiplicata est, et oraverunt iusti pro impiis: quare et nunc sic non erit?

42. Et respondit ad me, et dixit, Praesens saeculum non est finis, gloria in eo frequens manet: propter hoc oraverunt pro invalidis.

43. Dies enim iudicii erit finis temporis huius, et initium temporis futurae immortalitatis, in quo transivit corruptela:

44. Soluta est intemperantia, abscissa est incredulitas: crevit autem iustitia, orta est veritas.

45. Tunc enim nemo poterit salvare eum qui periit, neque demergere qui vicit. Et respondi,

46. Et dixi, Hic est sermo meus primus et novissimus, quoniam melius erat non dare terram Adam, vel cum iam dedisset, coercere eum ut non peccaret.

47. Quid enim prodest hominibus in praesenti vivere in tristitia, et mortuos sperare punitionem?

48. O tu quid fecisti Adam? Si enim tu peccasti, non est factus solius tuus casus, sed et noster qui ex te advenimus.

49. Quid enim prodest nobis, si promissum est nobis immortale tempus: nos autem mortalia opera egimus?

50. Et quoniam praedicta est nobis perennis spes, nos vero pessimi vani facti sumus.

51. Et quoniam reposita sunt nobis habitacula sanitatis et securitatis: nos vero male conversati sumus.

52. Et quoniam reposita est gloria Altissimi protegere eos qui tarde conversati sunt. nos autem pessimis viis ambulavimus.

53. Et quoniam ostendetur paradisus, cuius fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas et medela:

54. Nos vero non ingrediemur. in ingratis enim locis conversati sumus.

55. Et quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui abstinentiam habuerunt: nostrae autem facies super tenebras nigrae.

56. Non enim cogitavimus viventes quando iniquitatem faciebamus, quod incipiemus post mortem pati.

57. Et respondit, et dixit, Hoc est cogitamentum certaminis quod certabit qui super terram natus est homo,

58. Ut si victus fuerit, patiatur quod dixisti: si autem vicerit, recipiet quod dico:

59. Quoniam haec est vita quam Moyses dixit cum viveret, ad populum, dicens, Elige tibi vitam, ut vivas.

60. Non crediderunt autem ei, sed nec post eum prophetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos,

61. Quoniam non esset tristitia in perditionem eorum. sicut futurum est gaudium super eos, quibus persuasa est salus.

62. Et respondi, et dixi, Scio Domine, quoniam vocatus est Altissimus misericors in eo, quod misereatur his qui nondum in saeculo advenerunt,

63. Et quod miseretur illis qui conversionem faciunt in lege eius:

64. Et longanimis est, quoniam longanimitatem praestat his qui peccaverunt quasi suis operibus:

65. Et munificus est, quoniam quidem donare vult pro exigentiis:

66. Et multae misericordiae, quoniam multiplicat magis misericordias his qui praesentes sunt, et qui praeterierunt, et qui futuri sunt.

67. Si enim non multiplicaverit misericordias suas: non vivificabitur saeculum cum his qui inhereditabunt in eo.

68. Et donat: quoniam si non donaverit de bonitate sua, ut alleventur hi qui iniquitatem fecerunt, de suis iniquitatibus non poterit decies millesima pars vivificari hominum.

69. Et iudex si non ignoverit his qui curati sunt verbo eius, et deleverit multitudinem contentionum: non fortassis derelinquerentur in innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAPUT VIII.

Deus in hoc saeculo misericors agnoscitur propter peccatores; plurimi tamen damnantur: at iustis praemia sunt reposita.

1. Et respondit ad me, et dixit: Hoc saeculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.

2. Dicam autem coram te similitudinem Esdra. Quomodo autem interrogabis terram, et dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis unde fiat fictile, parvum autem pulverem unde aurum fit: sic et actus praesentis saeculi.

3. Multi quidem creati sunt, pauci autem salvabuntur.

4. Et respondi, et dixi: Absorbe ergo anima sensum, et devora quod sapit.

5. Convenisti enim obaudire, et prophetare volens. Nec enim tibi datum est spatium, nisi solummodo vivere.

6. O Domine, si non permittes servo tuo, ut oremus coram te, et des nobis semen cordi, et sensui culturam, unde fructus fiat, unde vivere possit omnis corruptus, qui portabit locum hominis?

7. Solus enim es, et una plasmatio nos sumus manuum tuarum, sicut locutus es:

8. Et quomodo nunc in matrice plasmatum est corpus, et praestas membra: conservatur in igne et aqua tua creatio: et novem mensibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quae in ea creata est:

9. Ipsum autem quod servat, et quod servatur, utraque servabuntur: servataque quandoque iterum reddit matrix, quae in ea creverunt.

10. Imperasti enim ex ipsis membris, hoc est mamillis praebere lac fructui mamillarum,

11. Ut nutriatur id quod plasmatum est usque in tempus aliquod, et postea disponas eum tuae misericordiae.

12. Enutristi eum tua iustitia, et erudisti eum in lege tua, et corripuisti eum tuo intellectu:

13. Et mortificabis eum, ut tuam creaturam: et vivificabis eum, ut opus tuum.

14. Si ergo perdideris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo iussu facile est ordinari, ut et id quod fiebat servaretur.

15. Et nunc Domine dicam, de omni homine tu magis scis. de populo autem tuo, ob quem doleo:

16. Et de hereditate tua, propter quam lugeo: et propter Israel, propter quem tristis sum: et de Iacob, propter quem doleo:

17. Ideo incipiam orare coram te pro me, et pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitamus terram.

18. Sed audivi celeritatem iudicis qui futurus est.

19. Ideo audi vocem meam et intellige sermonem meum, et loquar coram te.

20. Initium verborum Esdrae priusquam assumeretur: et dixi, Domine, qui inhabitas saeculum, cuius oculi elevati in superna et aere:

21. Et cuius thronus inaestimabilis, et gloria incomprehensibilis: cui astat exercitus angelorum cum tremore,

22. Quorum servatio in vento et igni convertitur: cuius verbum verum, et dicta perseverantia:

23. Cuius iussio fortis, et dispositio terribilis: cuius aspectus arefacit abyssos, et indignatio tabescere facit montes, et veritas testificatur:

24. Exaudi orationem servi tui, et auribus percipe precationem figmenti tui.

25. Dum enim vivo, loquar: et dum sapio, respondebo.

26. Nec respicias populi tui delicta, sed qui tibi in veritate serviunt.

27. Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua testimonia cum doloribus custodierunt.

28. Nec cogites qui in conspectu tuo false conversati sunt, sed memorare qui ex voluntate tua timorem cognoverunt.

29. Neque volueris perdere, qui pecudum mores habuerunt: sed respicias eos qui legem tuam splendida docuerunt.

30. Nec indigneris eis qui bestiis peiores iudicati sunt: sed diligas eos qui semper in tua iustitia confidunt, et gloria.

31. Quoniam nos et patres nostri talibus morbis languemus: tu autem propter nos peccatores misericors vocaberis.

32. Si enim desideraveris ut nostri miserearis, tunc misericors vocaberis, nobis autem non habentibus opera iustitiae.

33. Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita, ex propriis operibus recipient mercedem.

34. Quid est enim homo, ut ei indigneris: aut genus corruptibile, ut ita amarus sis de ipso?

35. In veritate enim nemo de genitis est qui non impie gessit, et de confitentibus qui non deliquit.

36. In hoc enim annuntiabitur iustitia tua, et bonitas tua Domine, cum misertus fueris eis qui non habent substantiam bonorum operum.

37. Et respondit ad me, et dixit: Recte locutus es aliqua: et iuxta sermones tuos, sic et fiet.

38. Quoniam non vere cogitabo super plasma eorum qui peccaverunt ante mortem, ante iudicium, ante perditionem:

39. Sed iucundabor super iustorum figmentum, et memorabor peregrinationis quoque, et salvationis et mercedis receptionis.

40. Quomodo ergo locutus sum, sic et est.

41. Sicut enim agricola serit super terram semina multa, et plantationes multitudinis plantat, sed non in tempore omnia quae seminata sunt, salvantur, sed nec omnia quae plantata sunt, radicabunt: sic et qui in saeculo seminati sunt, non omnes salvabuntur.

42. Et respondi, et dixi: Si inveni gratiam, loquar.

43. Quomodo semen agricolae si non ascenderit aut non acceperit pluviam tuam in tempore, aut si corruptum fuerit multitudine pluviae,

44. Sic perit: et similiter homo qui manibus tuis plasmatus est, et tu ei imago nominatus: quoniam similatus es ei, propter quem omnia plasmasti, et similasti semini agricolae.

45. Non irascaris super nos, sed parce populo tuo, et miserere hereditati tuae. Tu autem creaturae tuae misereris.

46. Et respondit ad me, et dixit: Quae sunt praesentia praesentibus, et quae futura futuris?

47. Multum enim tibi restat, ut possis diligere meam creaturam super me: tibi autem frequenter et ipsi proximavi, iniustis autem nunquam.

48. Sed et in hoc mirabilis es coram Altissimo,

49. Quoniam humiliasti te sicut decet te, et non iudicasti te, ut inter iustos plurimum glorificeris.

50. Propter quod miseriae multae, et miserabiles efficientur eis qui habitant saeculum in novissimis: quia in multa superbia ambulaverunt.

51. Tu autem pro te intellige, et de similibus tuis inquire gloriam.

52. Vobis enim apertus est paradisus, plantata est arbor vitae, praeparatum est futurum tempus, praeparata est abundantia, aedificata est civitas, probata est requies, perfecta est bonitas et perfecta sapientia.

53. Radix mali signata est a vobis: infirmitas, et tinea a vobis absconsa est: et in infernum fugit corruptio in oblivione.

54. Transierunt dolores, et ostensus est in fine thesaurus immortalitatis.

55. Noli ergo adiicere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt.

56. Nam et ipsi accipientes libertatem, spreverunt Altissimum, et legem eius contempserunt, et vias eius dereliquerunt.

57. Adhuc autem iustos eius conculcaverunt,

58. Et dixerunt in corde suo non esse Deum: et quidem scientes quoniam moriuntur.

59. Sicut enim vos suscipient quae praedicta sunt: sic eos sitis, et cruciatus, quae praeparata sunt. non enim voluit hominem disperdi.

60. Sed et ipsi qui creati sunt, coinquinaverunt nomen eius qui fecit eos: et ingrati fuerunt ei qui praeparavit eis vitam.

61. Quapropter iudicium meum modo appropinquat.

62. Quae non omnibus demonstravi, nisi tibi, et tibi similibus paucis. Et respondi, et dixi:

63. Ecce nunc Domine demonstrasti mihi multitudinem signorum, quae incipies facere in novissimis: sed non demonstrasti mihi quo tempore.

CAPUT IX.

Iudicia Dei sicut et alia eius opera egregia, praecedent aliqua signa.

1. Et respondit ad me, et dixit, Metiens metire tempus in semetipso: et erit cum videris, quando transierit pars quaedam signorum quae praedicta sunt,

2. Tunc intelliges quoniam ipsum est tempus in quo incipiet Altissimus visitare saeculum quod ab eo factum est.

3. Et quando videbitur in saeculo motio locorum, et populorum turbatio,

4. Tunc intelliges quoniam de his erat Altissimus locutus a diebus qui fuerunt ante te ab initio.

5. Sicut enim omne quod factum est in saeculo initium habet, pariter et consummationem, et consummatio est manifesta:

6. Sic et Altissimi tempora initia habent manifesta in prodigiis et virtutibus, et consummationes in actu et in signis.

7. Et erit, omnis qui salvus factus fuerit, et qui poterit effugere per opera sua et per fidem in qua credidistis,

8. Relinquetur de praedictis periculis, et videbit salutare meum in terra mea, et in finibus meis, quoniam sanctificavi me a saeculo.

9. Et tunc miserebuntur qui nunc abusi sunt vias meas: et in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptu.

10. Qui enim non cognoverunt me, viventes beneficia consecuti:

11. Et qui fastidierunt legem meam, cum adhuc erant habentes libertatem,

12. Et cum adhuc esset eis apertus poenitentiae locus, non intellexerunt, sed spreverunt: hos oportet post mortem in cruciamento cognoscere.

13. Tu ergo noli adhuc curiosus esse, quomodo impii cruciabuntur: sed inquire quomodo iusti salvabuntur, et quorum saeculum, et propter quos saeculum, et quando.

14. Et respondi, et dixi,

15. Olim locutus sum, et nunc dico, et postea dicam: quoniam plures sunt qui pereunt, quam qui salvabuntur.

16. Sicut multiplicatur fluctus super guttam. Et respondit ad me, et dixit,

17. Qualis ager, talia et semina: et quales flores, tales et tincturae: et qualis operator, talis et creatio: et qualis agricola, talis cultura: quoniam tempus erat saeculi.

18. Et nunc cum essem parans eis his qui nunc sunt; antequam fieret saeculum, in quo habitarent: et nemo mihi contradixit.

19. Tunc enim quisque, et nunc creator in mundo hoc parato, et messe indeficienti, et lege investigabili corrupti sunt mores eorum.

20. Et consideravi saeculum, et ecce erat periculum propter cogitationes quae in eo advenerunt.

21. Et vidi, et peperci ei valde: et servavi mihi acinum de botro, et plantationem de tribu multa.

22. Pereat ergo multitudo quae sine causa nata est, et servetur acinus meus, et plantatio mea: quia cum multo labore perfeci.

23. Tu autem si adhuc intromittas septem dies alios, sed non ieiunabis in eis:

24. Ibis in campum florum, ubi domus non est aedificata et manducabis solummodo de floribus campi, et carnem non gustabis, et vinum non bibes, sed solummodo flores.

25. Deprecare Altissimum sine intermissione, et veniam, et loquar tecum.

26. Et profectus sum, sicut dixit mihi in campum, qui vocatur Ardath, et sedi ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, et facta est esca earum mihi in saturitatem.

27. Et factum est post dies septem, et ego discumbebam supra foenum, et cor meum iterum turbabatur sicut ante.

28. Et apertum est os meum, et inchoavi dicere coram Altissimo, et dixi,

29. O Domine, tu nobis ostendens ostensus es patribus nostris in deserto, quod non calcatur, et infructuoso, quando erant exeuntes de Aegypto: et dicens dixisti,

30. Tu Israel audi me, et semen Iacob intende sermonibus meis.

31. Ecce enim ego semino in vobis legem meam, et faciet in vobis fructum, et glorificabimini in eo per saeculum.

32. Nam patres nostri accipientes legem, non servaverunt, et legitima mea non custodierunt, et factus est fructus legis non parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat.

33. Nam qui acceperunt, perierunt, non custodientes quod in eis seminatum fuerat.

34. Et ecce, consuetudo est, ut, cum acceperit terra semen, vel navem mare, vel vas aliquod escam vel potum: cum fuerit exterminatum id, in quo seminatum est, vel in quod missum est:

35. Simul id quod seminatum, vel missum est, vel quae suscepta sunt, exterminantur, et suscepta iam non manent apud nos: sed nobis sic non factum est.

36. Nos quidem qui legem accepimus peccantes perivimus, et cor nostrum quod suscepit eam:

37. Nam lex non periit, sed permansit in suo labore.

38. Et cum loquerer haec in corde meo, respexi oculis meis, et vidi mulierem in dextera parte, et ecce haec lugebat, et plorabat cum voce magna, et animo dolebat valde, et vestimenta eius discissa, et cinis super caput eius.

39. Et dimisi cogitatus, in quibus eram cogitans, et conversus sum ad eam, et dixi ei,

40. Ut quid fles? et quid doles animo? Et dixit ad me,

41. Dimitte me Domine meus, ut defleam me, et adiiciam dolorem: quoniam valde amaro sum animo, et humiliata sum valde.

42. Et dixi ei, Quid passa es? dic mihi. Et dixit ad me,

43. Sterilis fui ego famula tua, et non peperi, habens maritum annis triginta.

44. Ego enim per singulas horas, et per singulos dies, et annos hos triginta deprecor Altissimum nocte ac die.

45. Et factum est, post triginta annos exaudivit me Deus ancillam tuam, et vidit humilitatem meam, et attendit tribulationi meae, et dedit mihi filium: et iucundata sum super eum valde ego, et vir meus, et omnes cives mei, et honorificabamus valde Fortem.

46. Et nutrivi eum cum labore multo.

47. Et factum est cum crevisset, et venisset accipere uxorem, feci diem epuli.

CAPUT X.

Per mulierem flentem, rursusque refulgentem, ostenditur figurari Ierusalem.

1. Et factum est, cum introisset filius meus in thalamo suo, cecidit, et mortuus est:

2. Et evertimus omnes lumina, et surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, et quievi usque in alium diem usque nocte.

3. Et factum est, cum omnes quievissent ut me consolarentur ut quiescerem: et surrexi nocte, et fugi: et veni sicut vides in hoc campo:

4. Et cogito iam non reverti in civitatem, sed hic consistere: et neque manducare, neque bibere, sed sine intermissione lugere, et ieiunare usque dum moriar.

5. Et dereliqui sermones in quibus eram, et respondi cum iracundia ad eam, et dixi,

6. Stulta super omnes mulieres, non vides luctum nostrum, et quae nobis contingunt?

7. Quoniam Sion mater nostra omni tristitia contristatur, et humilitate humiliata est, et luget validissime.

8. Et nunc quoniam omnes lugemus, et tristes sumus: quoniam omnes contristati sumus, tu autem contristaris in uno filio?

9. Interroga enim terram, et dicet tibi: quoniam haec est, quae debeat lugere casum tantorum super eam germinantium.

10. Et ex ipsa ab initio omnes nati et alii venient: et ecce, pene omnes in perditionem ambulant, et exterminium fit multitudo eorum.

11. Et quis ergo debet lugere magis, nisi haec quae tam magnam multitudinem perdidit, quam tu, quae pro uno doles? Si autem dicis mihi,

12. Quoniam non est planctus meus similis terrae: quoniam fructum ventris mei perdidi, quem cum moeroribus peperi, et cum doloribus genui:

13. Terra autem secundum viam terrae, abiitque in ea multitudo praesens, quo modo evenit: et ego tibi dico,

14. Sicut tu cum labore peperisti, sic et terra dat fructum suum homini ab initio ei qui fecit eam.

15. Nunc ergo retine apud temetipsam dolorem tuum, et fortiter fer qui tibi contigerunt casus.

16. Si enim iustificaveris terminum Dei, et consilium suum recipies in tempore, et in talibus collaudaberis;

17. Ingredere ergo in civitatem ad virum tuum. Et dixit ad me,

18. Non faciam, neque ingrediar civitatem, sed hic moriar.

19. Et apposui adhuc loqui ad eam, et dixi,

20. Noli facere hunc sermonem, sed consenti persuadenti. Quot enim casus Sion? Consolare propter dolorem Ierusalem.

21. Vides enim quoniam sanctificatio nostra deserta effecta est, et altare nostrum demolitum est, et templum nostrum destructum est,

22. Et psalterium nostrum humiliatum est, et hymnus conticuit, et exultatio nostra dissoluta est, et lumen candelabri nostri extinctum est, et arca testamenti nostri direpta est, et sancta nostra contaminata sunt, et nomen quod invocatum est super nos, pene profanatum est: et liberi nostri contumeliam passi sunt, et sacerdotes nostri succensi sunt, et Levitae nostri in captivitatem abierunt, et virgines nostrae coinquinatae sunt, et mulieres nostrae vim passae sunt, et iusti nostri rapti sunt, et parvuli nostri perditi sunt, et iuvenes nostri servierunt, et fortes nostri invalidi facti sunt.

23. Et quod omnium maius, signaculum Sion, quoniam resignata est de gloria sua. nam et tradita est in manibus eorum qui nos oderunt.

24. Tu ergo excute tuam tristitiam multam, et depone abs te multitudinem dolorum, ut tibi repropitietur Fortis, et requiem faciet tibi Altissimus requietionem laborum.

25. Et factum est, cum loquebar ad eam, facies eius fulgebat subito et species, coruscus fiebat visus eius, ut essem pavens valde ad eam, et cogitarem quid esset hoc.

26. Et ecce, subito emisit sonitum vocis magnum timore plenum, ut commoveretur terra a mulieris sono. et vidi:

27. Et ecce, amplius mulier non comparebat mihi, sed civitas aedificabatur, et locus demonstrabatur de fundamentis magnis: et timui, et clamavi voce magna, et dixi,

28. Ubi est Uriel angelus, qui a principio venit ad me? quoniam ipse me fecit venire in multitudine in excessu mentis huius, et factus est finis meus in corruptionem, et oratio mea in improperium.

29. Et cum essem loquens ego haec, ecce venit ad me, et vidit me.

30. Et ecce eram positus ut mortuus, et intellectus meus alienatus erat, et tenuit dexteram meam, et confortavit me, et statuit me super pedes meos, et dixit mihi,

31. Quid tibi est? et quare conturbatus est intellectus tuus, et sensus cordis tui? et quare conturbaris? Et dixi,

32. Quoniam dereliquisti me, et ego quidem feci secundum sermones tuos, et exivi in campum: et ecce vidi, et video quod non possum enarrare Et dixit ad me,

33. Sta ut vir, et commonebo te. Et dixi,

34. Loquere Domine meus tu in me, noli me derelinquere, ut non frustra moriar:

35. Quoniam vidi quae non sciebam, et audio quae non scio.

36. Aut numquid sensus meus fallitur, et anima mea somniat?

37. Nunc ergo deprecor te, ut demonstres servo tuo de excessu hoc. Et respondit ad me, et dixit,

38. Audi me et doceam te, et dicam tibi de quibus times: quoniam Altissimus revelavit tibi mysteria multa.

39. Vidit rectam viam tuam, quoniam sine intermissione contristabaris pro populo tuo, et valde lugebas propter Sion.

40. Hic ergo intellectus visionis quae tibi apparuit ante paululum.

41. Quam vidisti lugentem, inchoasti consolari eam.

42. Nunc autem iam speciem mulieris non vides, sed apparuit tibi civitas aedificari:

43. Et quoniam enarrabat tibi de casu filii sui, haec absolutio est.

44. Haec mulier quam vidisti, haec est Sion: et quoniam dixit tibi quam et nunc conspicies, ut civitatem aedificatam.

45. Et quoniam dixit tibi, quia sterilis fuit triginta annis: propter quod erant anni scilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata.

46. Et factum est post annos triginta, aedificavit Salomon civitatem, et obtulit oblationes: tunc fuit quando peperit sterilis filium.

47. Et quod tibi dixit, quoniam nutrivit eum cum labore, hoc erat, habitatio in Ierusalem.

48. Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniens in suo thalamo mortuus esset, et contigisset ei casus, hoc erat, quae facta est ruina Ierusalem.

49. Et ecce, vidisti similitudinem eius: et quoniam filium lugeret, inchoasti consolari eam: et de his quae contigerunt, haec erant tibi aperienda.

50. Et nunc videt Altissimus, quoniam ex animo contristatus es, et quoniam ex toto corde pateris pro ea, ostendit tibi claritatem gloriae eius, et pulchritudinem decoris eius.

51. Propterea enim dixi tibi ut maneres in campo ubi domus non est aedificata.

52. Sciebam enim ego, quoniam Altissimus incipiebat tibi ostendere haec:

53. Propterea dixi tibi ut venires in agrum ubi non est fundamentum aedificii.

54. Nec enim poterat opus aedificii hominis sustineri in loco, ubi incipiebatur Altissimi civitas ostendi.

55. Tu ergo noli timere, neque expavescat cor tuum: sed ingredere, et vide splendorem et magnitudinem aedificii, quantum capax est tibi visus oculorum videre:

56. Et post haec audies quantum capit auditus aurium tuarum audire.

57. Tu enim beatus es prae multis, et vocatus es apud Altissimum sicut et pauci.

58. Nocte autem quae in crastinum futura est, manebis hic:

59. Et ostendet tibi Altissimus eas visiones supremorum, quae faciet Altissimus his qui habitant super terram a novissimis diebus.

60. Et dormivi illam noctem et aliam, sicut dixerat mihi.

CAPUT XI.

Apparet Esdrae in visione aquila principatum universi usurpans.

1. Et vidi somnium, et ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alae pennarum et capita tria.

2. Et vidi, et ecce expandebat alas suas in omnem terram, et omnes venti coeli insufflabant in eam, et colligebantur.

3. Et vidi, et de penula eius nascebantur contrariae pennae, et ipsae fiebant in pennaculis minutis et modicis.

4. Nam capita eius erant quiescentia, et dimidium caput erat maius aliorum capitum, sed ipsa quiescebat cum eis.

5. Et vidi, et ecce aquila volavit in pennis suis, et regnavit super terram, et super eos qui habitant in ea.

6. Et vidi, quoniam subiecta erant ei omnia sub caelo, et nemo illi contradicebat, neque unus de creatura quae est super terram.

7. Et vidi, et ecce surrexit aquila super ungues suos, et misit vocem pennis suis, dicens,

8. Nolite omnes simul vigilare, dormite unusquisque in loco suo, et per tempus vigilate.

9. Capita autem in novissimo serventur.

10. Et vidi, et ecce vox non exibat de capitibus eius, sed de medietate corporis eius.

11. Et numeravi contrarias pennas eius, et ecce ipsae erant octo.

12. Et vidi, et ecce a dextera parte surrexit una penna, et regnavit super omnem terram.

13. Et factum est cum regnaret, venit ei finis, et non apparuit locus eius: et sequens exurrexit, et regnabat. ipsa multum tenuit tempus.

14. Et factum est cum regnaret, et veniebat finis eius, ut non appareret sicut prior.

15. Et ecce, vox emissa est illi, dicens,

16. Audi tu quae tanto tempore tenuisti terram. haec annuncio tibi antequam incipias non apparere.

17. Nemo post te tenebit tempus tuum, sed nec dimidium eius.

18. Et levavit se tertia, et tenuit principatum sicut et priores: et non apparuit et ipsa.

19. Et sic contingebat omnibus aliis singulatim principatum gerere, et iterum nusquam comparere.

20. Et vidi, et ecce in tempore sequentes pennae erigebantur a dextera parte, ut tenerent et ipsae principatum: et ex his erant quae tenebant, sed tamen statim non comparebant.

21. Nam et aliquae ex eis erigebantur, sed non tenebant principatum.

22. Et vidi post haec, et ecce non comparuerunt duodecim pennae et duo pennacula:

23. Et nihil supererat in corpore aquilae, nisi duo capita quiescentia et sex pennacula.

24. Et vidi, et ecce sex pennaculis divisae sunt duae, et manserunt sub capite quod est ad dexteram partem. Nam quatuor manserunt in loco suo.

25. Et vidi, et ecce subalares cogitabant se erigere et tenere principatus.

26. Et vidi, et ecce una erecta est, sed statim non comparuit.

27. Et secundae velocius, quam priores, non comparuerunt.

28. Et vidi, et ecce duae quae superaverunt apud semetipsas cogitabant et ipsae regnare.

29. Et in eo cum cogitarent, ecce unum quiescentium capitum quod erat medium, evigilabat, hoc enim erat duorum capitum maius.

30. Et vidi quoniam complecta sunt duo capita secum:

31. Et ecce conversum est caput cum his qui cum eo erant, et comedit duas subalares quae cogitabant regnare.

32. Hoc autem caput perconterruit omnem terram, et dominabatur in ea his qui habitant terram cum labore multo, et potentatum tenuit orbis terrarum super omnes alas quae fuerunt.

33. Et vidi post haec, et ecce medium caput subito non comparuit, et hoc sicut alae.

34. Superaverunt autem duo capita, quae et ipsa similiter regnaverunt super terram, et super eos qui habitant in ea.

35. Et vidi, et ecce devoravit caput a dextera parte illud quod a laeva.

36. Et audivi vocem dicentem mihi, Conspice contra te, at considera quod vides.

37. Et vidi, et ecce sicut leo concitatus de silva rugiens: et vidi quoniam emittebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, dicens,

38. Audi tu, et loquar ad te, et dicet Altissimus tibi,

39. Nonne tu es qui superasti de quatuor animalibus, quae feceram regnare in saeculo meo, et ut per eos veniret finis temporum eorum?

40. Et quartus veniens devicit omnia animalia quae transierunt, et potentatu tenuit saeculum cum tremore multo, et omnem orbem cum labore pessimo, et inhabitavit tot temporibus orbem terrarum cum dolo.

41. Et iudicasti terram non cum veritate.

42. Tribulasti enim mansuetos, et laesisti quiescentes, et dilexisti mendaces, et destruxisti habitationes eorum qui fructificabant, et humiliasti muros eorum qui te non nocuerunt.

43. Et ascendit contumelia tua usque ad Altissimum, et superbia tua ad Fortem.

44. Et respexit Altissimus superba tempora, et ecce finita sunt, et scelera eius completa sunt.

45. Propterea non appareas tu aquila, et alae tuae horribiles, et pennacula tua pessima, et capita tua maligna, et ungues tui pessimi, et omne corpus tuum vanum,

46. Uti refrigeretur omnia terra, et revertatur liberata de tua vi, et speret iudicium et misericordiam eius qui fecit eam.

CAPUT XII.

Ad Esdrae orationem huius visionis datur explicatio cum membris ipsius.

1. Et factum est, dum loqueretur leo verba haec ad aquilam: et vidi,

2. Et ecce quod superaverat caput, et non comparuerunt quatuor alae illae quae ad eum transierunt, et erectae sunt ut regnarent: et erat regnum eorum exile, et tumultu plenum.

3. Et vidi, et ecce ipsa non apparebant, et omne corpus aquilae incendebatur, et expavescebat terra valde, et ego a tumultu et excessu mentis, et a magno timore vigilavi, et dixi spiritui meo,

4. Ecce tu praestitisti mihi hoc in eo, quod scrutaris vias Altissimi.

5. Ecce adhuc fatigatus sum animo, et spiritu meo invalidus sum valde, et nec modica est in me virtus a multo timore, quam expavi nocte hac.

6. Nunc ergo orabo Altissimum, et me confortet usque in finem.

7. Et dixi, Dominator Domine, si inveni gratiam ante oculos tuos, et si iustificatus sum apud te prae multis, et si certe ascendit deprecatio mea ante faciem tuam,

8. Conforta me, et ostende servo tuo mihi interpretationem et distinctionem visus horribilis huius, ut plenissime consoleris animam meam.

9. Dignum enim me habuisti ostendere mihi temporum novissima. Et dixit ad me,

10. Haec est interpretatio visionis huius.

11. Aquilam quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum quod visum est in visione Danieli fratri tuo.

12. Sed non est illi interpretatum quoniam ego nunc tibi interpretor.

13. Ecce dies veniunt, et exurget regnum super terram, et erit timor acrior omnium regnorum quae fuerunt ante eum.

14. Regnabunt autem in ea reges duodecim, unus post unum.

15. Nam secundus incipiet regnare, et ipse tenebit amplius tempus prae duodecim.

16. Haec est interpretatio duodecim alarum quas vidisti.

17. Et quam audisti vocem quae locuta est, non de capitibus eius exeuntem, sed de medio corporis eius,

18. Haec est interpretatio, quoniam post tempus regni illius nascentur contentiones non modicae, et periclitabitur ut cadat: et non cadet tunc, sed iterum constituetur in suum initium.

19. Et quoniam vidisti subalares octo cohaerentes alis eius,

20. Haec est interpretatio. exurgent in ipso octo reges, quorum erunt tempora levia, et anni citati, et duo quidem ex ipsis perient.

21. Appropinquante autem tempore medio quatuor servabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare tempus eius ut finiatur: duo vero in finem servabuntur.

22. Et quoniam vidisti tria capita quiescentia,

23. Haec est interpretatio: in novissimis eius suscitabit Altissimus tria regna, et revocabit in ea multa. et dominabuntur terram,

24. Et qui habitant in ea, cum labore multo super omnes qui fuerunt ante hos. propter hoc ipsi vocati sunt capita aquilae.

25. Isti enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, et qui perficient novissima eius.

26. Et quoniam vidisti caput maius non apparens, haec est interpretatio eius. quoniam unus ex eis super lectum suum morietur, et tamen cum tormentis.

27. Nam duo qui perseveraverint, gladius eos comedet.

28. Unius enim gladius comedet qui cum eo: sed tamen hic gladio in novissimis cadet.

29. Et quoniam vidisti duas subalares traiicientes super caput quod est in dextera parte,

30. Haec est interpretatio. hi sunt quos conservavit Altissimus in finem suam, hoc est regnum exile, et turbationis plenum.

31. Sicut vidisti et leonem, quem vidisti de silva evigilantem, et rugientem, et loquentem ad aquilam, et arguentem eam, et iniustitias ipsius per omnes sermones eius sicut audisti:

32. Hic est ventus quem servavit Altissimus in finem ad eos, et impietates ipsorum: et arguet illos, et incutiet coram ipsis discerptiones eorum.

33. Statuet enim eos in iudicio vivos: et erit, cum arguerit eos, tunc corripiet eos.

34. Nam residuum populum meum liberabit cum miseria, qui salvati sunt super fines meos, et iucundabit eos quoadusque veniet finis dies iudicii, de quo locutus sum tibi ab initio.

35. Hoc somnium quod vidisti, et hae interpretationes.

36. Tu ergo solus dignus fuisti scire Altissimi secretum hoc.

37. Scribe ergo omnia ista in libro quae vidisti, et pone ea in loco abscondito:

38. Et docebis ea sapientes de populo tuo, quorum corda scis posse capere, et servare secreta haec.

39. Tu autem adhuc sustine hic alios dies septem, ut tibi ostendatur quidquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi.

40. Et profectus est a me. Et factum est, cum audisset omnis populus quoniam pertransierunt septem dies, et ego non fuissem reversus in civitatem, et congregavit se omnis a minimo usque ad maximum: et venit ad me, et dixerunt mihi dicentes:

41. Quid peccavimus tibi, et quid iniuste egimus in te, quoniam derelinquens nos sedisti in loco hoc?

42. Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, sicut botrus de vinea, et sicut lucerna in loco obscuro, et sicut portus et navis salvata a tempestate.

43. Aut non sufficiunt nobis mala quae contingunt?

44. Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius si essemus succensi et nos cum incendio Sion?

45. Nec enim nos sumus meliores eorum qui ibi mortui sunt. Et ploraverunt voce magna. Et respondi ad eos, et dixi:

46. Confide Israel, et noli tristari tu domus Iacob.

47. Est enim memoria vestri coram Altissimo, et Fortis non est oblitus vestri in tentatione.

48. Ego enim non dereliqui vos, neque excessi a vobis: sed veni in hunc locum ut deprecarer pro desolatione Sion, ut quaererem misericordiam pro humilitate sanctificationis vestrae.

49. Et nunc ite unusquisque vestrum in domum suam, et ego veniam ad vos post dies istos.

50. Et profectus est populus, sicut dixi ei, in civitatem.

51. Ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandavit: et manducabam de floribus solummodo agri, de herbis facta est esca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Altera visio Esdrae ostenditur cum ipsius interpretatione.

1. Et factum est post dies septem, et somniavi somnium nocte.

2. Et ecce de mari ventus exurgebat, ut conturbaret omnes fluctus eius.

3. Et vidi, et ecce convalescebat ille homo cum millibus caeli: et ubi vultum suum vertebat ut consideraret, tremebant omnia quae sub eo videbantur:

4. Et ubicumque exibat vox de ore eius, ardescebant omnes qui audiebant voces eius sicut quiescit terra quando senserit ignem.

5. Et vidi post haec, et ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus de quatuor ventis caeli, et debellarent hominem qui ascenderat de mari.

6. Et vidi, et ecce sibimetipsi sculpserat montem magnum, et volavit super eum.

7. Ego autem quaesivi videre regionem vel locum unde sculptus esset mons, et non potui.

8. Et post haec vidi, et ecce omnes qui congregati sunt ad eum, ut expugnarent eum, timebant valde, tamen audebant pugnare.

9. Et ecce, ut vidit impetum multitudinis venientis, non levavit manum suam, neque frameam tenebat, neque aliquod vas bellicosum nisi solummodo ut vidi,

10. Quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, et de

tabiis eius spiritus flammae, et de lingua eius emittebat scintillas et tempestates, et commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, et spiritus flammae, et multitudo tempestatis:

11. Et concidit super multitudinem in impetu, quae praeparata erat pugnare, et succendit omnes, ut subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo pulvis, et fumi odor: et vidi, et extimui.

12. Et post haec vidi ipsum hominem descendentem de monte, et vocantem ad se multitudinem aliam pacificam,

13. Et accedebat ad eum vultus hominum multorum quorumdam gaudentium, quorumdam tristantium: aliqui vero alligati, aliqui adducentes ex eis, qui offerebantur. et aegrotavi a multitudine pavoris, et expergefactus sum, et dixi.

14. Tu ab initio demonstrasti servo tuo mirabilia haec, et dignum me habuisti ut susciperes deprecationem meam:

15. Et nunc demonstra mihi adhuc interpretationem somnii huius.

16. Sicut enim existimo in sensu meo, vae qui derelicti fuerunt in diebus illis: et multo plus vae his qui non sunt derelicti.

17. Qui enim non sunt derelicti, tristes erant.

18. Intelligo nunc quae sunt reposita in novissimis diebus, et occurrent eis, sed et his qui derelicti sunt.

19. Propter hoc venerunt enim in pericula magna, et necessitates multas, sicut ostendunt somnia haec.

20. Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quam pertransire, sicut nubem a saeculo, et nunc videre quae contingunt in novissimo. Et respondit ad me, et dixit:

21. Et visionis interpretationem dicam tibi: et de quibus locutus es adaperiam tibi.

22. Quoniam de his dixisti qui derelicti sunt: haec est interpretatio.

23. Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodivit. qui in periculo inciderunt, hi sunt qui habent opera et fidem ad Fortissimum.

24. Scito ergo quoniam magis beatificati sunt qui derelicti, super eos qui mortui sunt.

25. Hae interpretationes visionis, quia vidisti virum ascendentem de corde maris,

26. Ipse est quem conservat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: et ipse disponet, qui derelicti sunt.

27. Et quoniam vidisti de ore eius exire, ut spiritum, et ignem, et tempestatem:

28. Et quoniam non tenebat frameam, neque vas bellicosum: corrupit enim impetus eius multitudinem, quae venerat expugnare eum. haec est interpretatio.

29. Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare eos qui super terram sunt:

30. Et veniet in excessu mentis super eos qui inhabitant terram.

31. Et alii alios cogitabunt debellare: civitas civitatem, et locus locum, et gens adversus gentem, et regnum adversus regnum.

32. Et erit, cum fient haec, et contingent signa quae ante ostendi tibi: et tunc revelabitur filius meus, quem vidisti, ut virum ascendentem.

33. Et erit quando audierint omnes gentes vocem eius: et derelinquet unusquisque in regione sua bellum suum, quod habent ad alterutrum.

34. Et colligetur in unum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire, et expugnare eum.

35. Ipse autem stabit super cacumen montis Sion.

36. Sion autem veniet, et ostendetur omnibus parata et aedificata, sicut vidisti montem sculpi sine manibus.

37. Ipse autem filius meus arguet quae adinvenerunt Gentes, impietates eorum has quae tempestati appropinquaverunt propter mala cogitamenta eorum et cruciamenta quibus incipient cruciari:

38. Quae assimilatae sunt flammae, et perdet eos sine labore per legem quae igni assimilata est.

39. Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificam,

40. Hae sunt decem tribus, quae captivae factae sunt de terra sua in diebus Osee regis, quem captivum duxit Salmanasar rex Assyriorum: et transtulit eos trans flumen, et translati sunt in terram aliam.

41. Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc ut derelinquerent multitudinem gentium, et proficiscerentur in ulteriorem regionem, ubi numquam inhabitavit genus humanum:

42. Vel ibi observare legitima sua, quae non fuerant servantes in regione sua.

43. Per introitus autem angustos fluminis Euphraten introierunt.

44. Fecit enim eis tunc Altissimus signa, et statuit venas fluminis usquequo transirent.

45. Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni unius et dimidii: nam regio illa vocatur Arsareth.

46. Tunc inhabitaverunt ibi usque in novissimo tempore: et nunc iterum cum coeperint venire.

47. Iterum Altissimus statuet venas fluminis, ut possint transire: propter haec vidisti multitudinem cum pace.

48. Sed et qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui inveniuntur intra terminum meum.

49. Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quae collectae sunt gentes, proteget eos qui superaverunt populum:

50. Et tunc ostendet eis multa plurima portenta.

51. Et dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascendentem de corde maris. Et dixit mihi:

52. Sicut non potes haec vel scrutari, vel scire quae sunt in profundo maris: sic non poterit quisque super terram videre filium meum, vel eos qui cum eo sunt, nisi in tempore diei.

53. Haec est interpretatio somnii quod vidisti, et propter quod illuminatus es hic solus.

54. Dereliquisti enim tuam, et circa meam vacasti legem, et quaesisti.

55. Vitam enim tuam disposuisti in sapientia, et sensum tuum vocasti matrem:

56. Et propter hoc ostendi tibi merces apud Altissimum. erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, et exponam tibi gravia et mirabilia.

57. Et profectus sum, et transii in campum, multum glorificans et laudans Altissimum de mirabilibus quae per tempus faciebat:

58. Et quoniam gubernat ipsum, et quae sunt in temporibus illata, et sedi ibi tribus diebus.

CAPUT XIV.

Apparet Dominus Esdrae in rubo, et futura quaedam arcana revelat.

1. Et factum est tertio die, et ego sedebam sub quercu.

2. Et ecce, vox exivit contra me de rubo, et dixit: Esdra Esdra. Et dixi: Ecce ego Domine. Et surrexi super pedes meos. Et dixit ad me:

3 Revelans revelatus sum super rubum, et locutus sum Moysi, quando populus meus serviebat in Aegypto,

4. Et misi eum, et eduxi populum meum de Aegypto, et adduxi eum super montem Sina, et detinebam eum apud me diebus multis.

5. Et enarravi ei mirabilia multa, et ostendi ei temporum secreta et finem: et praecepi ei, dicens:

6. Haec in palam facies verba, et haec abscondes.

7. Et nunc tibi dico:

8. Signa quae demonstravi, et somnia quae vidisti, et interpretationes quas tu vidisti, in corde tuo repone ea:

9. Tu enim recipieris ab omnibus, converteris residuus cum consilio meo et cum similibus tuis, usquequo finiantur tempora.

10. Quoniam saeculum perdidit iuventutem suam, et tempora appropinquant senescere.

11. Duodecim enim partibus divisum est saeculum, et transierunt eius decima et dimidium decimae partis:

12. Supersunt autem eius post medium decimae partis

13. Nunc ergo dispone domum tuam, et corripe populum tuum, et consolare humiles eorum, et renuntia iam corruptelae,

14. Et dimitte abs te mortales cogitationes, et proiice abs te

ponders humana, et exue te iam infirmam naturam, et repone in unam partam molestissima tibi cogitamenta, et festina transmigrare a temporibus his:

15. Quae enim vidisti nunc contigisse mala, iterum horum deteriora facient:

16. Quantum enim invalidum fiet saeculum a senectute, tantum multiplicabuntur super inhabitantes mala.

17. Prolongavit enim se magis veritas, et appropinquavit mendacium. Iam enim festinat venire, quam vidisti visionem.

18. Et respondi, et dixi coram te Domine.

19. Ecce enim ego abibo, sicut praecepisti mihi, et corripiam praesentem populum. Qui autem iterum nati fuerint, quis commonebit?

20. Positum est ergo saeculum in tenebris, et qui inhabitant in eo sine lumine.

21. Quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit quae a te facta sunt, vel quae incipient opera.

22. Si enim inveni in te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum, et scribam omne quod factum est in saeculo ab initio, quae erant in lege tua scripta ut possint homines invenire semitam: et qui voluerint vivere in novissimis, vivant.

23. Et respondit ad me, et dixit: Vadens congrega populum, et dices ad eos, ut non quaerant te diebus quadraginta.

24. Tu autem praepara tibi buxos multos, et accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, et Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendum velociter.

25. Et venies huc, et ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quae non extinguetur quoadusque finiantur quae incipies scribere.

26. Et tunc perfectis quaedam palam facies, quaedam sapientibus absconse trades. in crastinum enim hac hora incipies scribere.

27. Et profectus sum, sicut mihi praecepit, et congregavi omnem populum, et dixi:

26. Audi Israel verba haec:

26. Peregrinati sunt patres nostri ab initio in Aegypto, et liberati sunt inde:

36. Et acceperunt legem vitae, quam non custodierunt, quam et vos post eos transgressi estis:

31. Et data est vobis terra in sortem, et terra Sion, et patres vestri, et vos iniquitatem fecistis, et non servastis vias quas praecepit vobis Altissimus.

32. Et iustus iudex cum sit, abstulit a vobis in tempore quod donaverat.

33. Et nunc vos hic estis, et fratres vestri introrsum vestrum sunt.

34. Si ergo imperaveritis sensui vestro, et erudieritis cor vestrum, vivi conservati eritis, et post mortem misericordiam consequemini.

35. Iudicium enim post mortem veniet, quando iterum reviviscemus: et tunc iustorum nomina parebunt, et impiorum facta ostendentur.

36. Ad me igitur nemo accedat nunc, neque requirat me usque dies quadraginta.

37. Et accepi quinque viros, sicut mandavit mihi, et profecti sumus in campum, et mansimus ibi.

38. Et factus sum in crastinum, et ecce vox vocavit me dicens: Esdra aperi os tuum, et bibe quo te potavero.

39. Et aperui os meum, et ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua. color autem eius ut ignis similis.

40. Et accepi, et bibi: et in eo cum bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, et in pectus meum increscebat sapientia. Nam spiritus meus conservabatur memoria.

41. Et apertum est os meum, et non est clausum amplius.

42. Altissimus dedit intellectum quinque viris, et scripserunt quae dicebantur excessiones noctis, quas non sciebant.

43. Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar, et per noctem non tacebam.

44. Scripti sunt autem per quadraginta dies libri ducenti quatuor.

45. Et factum est cum complevissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Priora quae scripsisti, in palam pone, et legant digni et indigni:

46. Novissimos autem septuaginta conservabis, ut tradas eos sapientibus de populo tuo.

47. In his enim est vena intellectus, et sapientiae fons, et scientiae flumen. Et feci sic.

CAPUT XV.

Praedicuntur multae calamitates saeculo superventurae.

1. Ecce loquere in aures plebis meae sermones prophetiae, quos immisero in os tuum, dicit Dominus:

2. Et fac ut in charta scribantur, quoniam fideles et veri sunt.

3. Ne timeas a cogitationibus adversum te, nec turbent te incredulitates dicentium.

4. Quoniam omnis incredulus in incredulitate sua morietur.

5. Ecce ego induco, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, gladium, et famem, et mortem, et interitum:

6. Propter quod superpolluit iniquitas omnem terram, et adimpleta sunt opera nociva illorum.

7. Propterea dicit Dominus:

8. Iam non silebo de impietatibus eorum quae irreligiose agunt, nec sustinebo in his quae inique exercent. ecce sanguis innoxius et iustus clamat ad me, et animae iustorum clamant perseveranter.

9. Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus, et accipiam omnem sanguinem innoxium ex illis ad me.

10. Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, iam non patiar illum habitare in terra Aegypti:

11. Sed educam eum in manu potenti et brachio excelso, et percutiam plaga sicut prius, et corrumpam omnem terram eius.

12. Lugebit Aegyptus, et fundamenta eius plaga verberata, et castigatione quas inducet ei Deus.

13. Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficient semina eorum ab uredine, et grandine, et a sidere terribili.

14. Vae saeculo, et qui habitant in eo:

15. Quia appropinquavit gladius et contritio eorum, et exurget gens contra gentem ad pugnam, et romphaea in manibus eorum.

16. Erit enim inconstabilitio hominibus, et alii aliis invalescentes non curabunt regem suum, et principes viae gestorum suorum in potentia sua.

17. Concupiscet enim homo in civitatem ire, et non poterit.

18. Propter superbiam enim eorum civitates turbabuntur, domus exterentur, homines metuent.

19. Non miserebitur homo proximum suum ad irritum faciendum domos eorum in gladium, ad diripiendas substantias eorum propter famem panis et tribulationem multam.

20. Ecce, ego convoco, dicit Deus, omnes reges terrae ad me verendum, qui sunt ab Oriente, et ab Austro, et ab Euro, et a Libano, ad convertendos in se, et reddere quae dederunt illis:

21. Sicut faciunt usque hodie electis meis, sic faciam et reddam in sinu eorum. Haec dicit Dominus Deus.

22. Non parcet dextera mea super peccatores, nec cessabit romphaea super effundentes sanguinem innoxium super terram.

23. Exiit ignis ab ira eius et devoravit fundamenta terrae, et peccatores quasi stramen incensum.

24. Vae eis qui peccant, et non observant mandata mea, dicit Dominus.

25. Non parcam illis. Discedite filii a potestate. Nolite contaminare sanctificationem meam,

26. Quoniam novit Dominus omnes qui delinquunt in illum; propterea tradidit eos in mortem, et in occisionem.

27. Iam enim venerunt super orbem terrarum mala, et manebitis in illis. non enim liberabit vos Deus, propter quod peccastis in eum.

28. Ecce visio horribilis, et facies illius ab oriente.

29. Et exient nationes draconum Arabum in curribus multis, et sicut flatus, eorum numerus fertur super terram, ut iam timeant et trepident omnes qui illos audient.

30. Carmonii insanientes in ira, et exient ut apri de silva, et advenient in virtute magna, et constabunt in pugnam cum illis, et vastabunt portionem terrae Assyriorum.

31. Et post haec supervalescent dracones nativitatis suae memores, et convertent se conspirantes in virtute magna ad persequendos eos.

32. Isti turbabuntur et silebunt in virtute illorum, et convertent pedes suos in fugam,

33. Et a territorio Assyriorum subsessor obsidebit eos, et consumet unum ex illis, et erit timor et tremor in exercitu illorum, et contentio in reges ipsorum.

34. Ecce nubes ab oriente, et a septentrione usque ad meridianum, et facies earum horrida valde, plena irae et procellae,

35. Et collident se invicem, et collident sidus copiosum super terram, et sidus illorum, et erit sanguis a gladio usque ad ventrem,

36. Et fimus hominis usque ad substramen cameli, et erit timor et tremor multus super terram,

37. Et horrebunt qui videbunt iram illam, et tremor apprehendet illos: et post haec movebuntur nimbi copiosi

38. A meridiano et septentrione, et portio alia ab occidente:

39. Et superinvalescent venti ab oriente, et recludent eam, et nubem quam suscitavit in ira, et sidus ad faciendam exterritationem ad orientalem ventum et occidentem violabitur:

40. Et exaltabuntur nubes magnae et validae plenae irae, et sidus, ut exterreant omnem terram, et inhabitantes eam, et infundent super omnem locum altum et eminentem sidus terribile,

41. Ignem et grandinem, et romphaeas volantes, et aquas multas, ut etiam impleantur omnes campi, et omnes rivi plenitudine aquarum multarum.

42. Et demolientur civitates, et muros, et montes, et colles, et ligna silvarum, et foenum pratorum, et frumenta eorum.

43. Et transibunt constantes usque ad Babylonem, et exterrent eam:

44. Convenient ad ipsam, et circuibunt eam, et effundent sidus, et omnem iram super eam, et subibit pulvis et fumus usque in caelum, et omnes in circuitu lugebunt eam:

45. Et qui sub ea remanserint, servient his qui exterruerunt.

46. Et tu Asia concors in spem Babylonis, et gloria personae eius,

47. Vae tibi misera propter quod assimilasti ei, et ornasti filias tuas in fornicatione, ad placendum et gloriandum in amatoribus tuis, qui tecum cupierunt semper fornicari.

48. Odibilem imitata es in omnibus operibus eius, et in adinventionibus eius: propterea dicit Deus,

49. Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem, et famem, et gladium, et pestem, ad devastandas domos tuas a violatione, et morte, et gloria virtutis tuae.

50. Sicut flos siccabitur, cum exurget ardor qui emissus est super te,

51. Infirmaberis ut paupercula plagata et castigata a mulieribus, ut non possint te suscipere potentes et amatores.

52. Numquid ego sic zelabor te, dicit Dominus,

53. Nisi occidisses electos meos in omni tempore, exaltans percussionem manuum, et dicens super mortem eorum, cum inebriata esses,

54. Exorna speciem vultus tui?

55. Merces fornicationis tuae in sinu tuo, propter hoc redditionem accipies.

56. Sicut facies electis meis, dicit Dominus, sic faciet tibi Deus, et tradet te in malum.

57. Et nati tui fame interient: et tu rhomphaea cades, et civitates tuae contererentur, et omnes tui in campo gladio cadent.

58. Et qui sunt in montibus, fame peribunt, et manducabunt carnes suas, et sanguinem bibent a fame panis et siti aquae.

59. Infelix per maria venies, et rursum accipies mala.

60. Et in transitu allident civitatem occisam, et exterent aliquam portionem terrae tuae, et partem gloriae tuae exterminabunt, rursum revertentes ad Babylonem subversam.

61. Et demolita eris illis pro stipula, et ipsi erunt tibi ignis:

62. Et devorabunt te, et civitates tuas, terram tuam et montes tuos, omnes silvas tuas et lignum fructiferum igni comburent.

63. Filios tuos captivos ducent, et censum tuum in praedam habebunt, et gloriam faciei tuae exterminabunt.

CAPUT XVI.

Horrenda universo orbi desolatio in fine futura.

1. Vae tibi Babylon et Asia, vae tibi Aegypte et Syria.

2. Praecingite vos saccis et ciliciis, et plangite filios vestros, et dolete: quoniam appropinquavit contritio vestra.

3. Immissus est vobis gladius, et quis est qui avertat illum?

4. Immissus est in vobis ignis, et quis est qui extinguat illum?

5. Immissa sunt vobis mala, et quis est qui repellat ea?

6. Numquid repellet aliquis leonem esurientem in silva, aut extinguet ignem in stipula, mox quando coeperit ardere?

7. Numquid repellet aliquis sagittam a sagittario forti missam?

8. Dominus fortis immittit mala, et quis est qui repellat ea?

9. Exiit ignis ex iracundia eius, et quis est qui extinguat eum?

10. Coruscabit, et quis non timebit? Tonabit, et quis non pavebit?

11. Dominus comminabitur, et quis non funditus conteretur a facie ipsius?

12. Terra tremuit et fundamenta eius, mare fluctuat de profundo, et fluctus eius disturbabuntur, et pisces eius a facie Domini, et a gloria virtutis eius:

13. Quoniam fortis dextera eius quae arcum tendit: sagittae eius acutae quae ab ipso mittuntur, non deficient, cum coeperint mitti in fines terrae.

14. Ecce mittuntur mala, et non revertentur donec veniant super terram.

15. Ignis succenditur, et non extinguetur, donec consumat fundamenta terrae.

16. Quemadmodum non redit sagitta missa a valido sagittario, sic non revertentur mala quae missa fuerint in terram.

17. Vae mihi vae mihi: quis me liberabit in illis diebus?

18. Initium dolorum et multi gemitus, initium famis et multi interitus, initium bellorum et formidabunt potestates, initium malorum et trepidabunt omnes.

19. In his quid faciam, cum venerint mala?

20. Ecce fames et plaga, et tribulatio, et angustia missa sunt flagella in emendatione,

21. Et in his omnibus se non convertent ab iniquitatibus suis, neque flagellorum memores erunt semper.

22. Ecce, erit annonae vilitas super terram, sic ut putent sibi esse directam pacem, et tunc germinabunt mala super terram, gladius, fames, et magna confusio.

23. A fame enim plurimi qui inhabitant terram interient, et gladius perdet ceteros qui superaverint a fame,

24. Et mortui sicut stercora proiicientur, et non erit qui consoletur eos. Derelinquetur enim terra deserta, et civitates eius deiicientur.

25. Non derelinquetur qui colat terram, et qui seminet eam.

26. Ligna dabunt fructus, et quis vindemiabit illis?

27. Uva matura fiet, et quis calcabit illam? erit enim locis magna desertio.

28. Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem eius audire.

29. Relinquentur enim de civitate decem, et duo de agro qui absconderint se in densis nemoribus, et scissuris petrarum.

30. Quemadmodum derelinquuntur in oliveto et singulis arboribus tres aut quatuor olivae.

31. Aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligenter vineam scrutantur:

32. Sic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutantibus domos eorum in romphaea.

33. Et relinquetur terra deserta, et agri eius inveterabunt, et viae eius, et omnes semitae eius germinabunt spinas, eo quod non transient homines per eam.

34. Lugebunt virgines non habentes sponsos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiae earum non habentes adiutorium:

35. Sponsi earum in bello consumentur, et viri earum in fame exterentur.

36. Audite vero ista, et cognoscite ea servi Domini.

37. Ecce verbum Domini, excipite illud: ne diis credatis de quibus dicit Dominus.

38. Ecce appropinquant mala, et non tardant.
39. Quemadmodum praegnans cum parit in nono mense filium suum, appropinquante hora partus eius ante horas duas vel tres, dolores circumeunt ventrem eius, et prodeunte infante de ventre non tardabunt uno puncto:
40. Sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, et saeculum gemet, et dolores circumtenebunt illud.
41. Audite verbum, plebs mea: parate vos in pugnam, et in malis sic estote, quasi advenae terrae.
42. Qui vendit, quasi qui fugiat: et qui emit, quasi qui perditurus.
43. Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: et qui aedificat, quasi non habitaturus.
44. Qui seminat, quasi qui non metet: sic et qui vineam putat, quasi non vindemiaturus.
45. Qui nubunt, sic quasi filios non facturi: et qui non nubunt, sic quasi vidui.
46. Propter quod qui laborant, sine causa laborant:
47. Fructus enim illorum alienigenae metent, et substantiam illorum rapient, et domos everient, et filios eorum captivabunt, quia in captivitate et fame generant natos suos.
48. Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant civitates et domos suas, et possessiones et personas suas,
49. Tanto magis adzelabor eos super peccata sua, dicit Dominus:
50. Quomodo zelatur fornicaria mulierem idoneam et bonam valde,
51. Sic zelabitur iustitia iniquitatem cum exornat se, et accusat eam in facie, cum venerit qui defendat exquirentem omne peccatum super terram.
52. Propterea nolite similari ei, nec operibus eius:
53. Quoniam adhuc pusillum, et tolletur iniquitas a terra, et iustitia regnabit in vos.
54. Non dicat peccator se non peccasse: quoniam carbones ignis comburet super caput eius, qui dicit: Non peccavi coram Domino Deo et gloria ipsius.
55. Ecce Dominus cognoscet omnia opera hominum, et adinventiones illorum, et cogitationes illorum, et corda illorum.
56. Dixit enim: Fiat terra, et facta est: fiat caelum, et factum est.
57. Et in verbo illius stellae fundatae sunt, et novit numerum stellarum.
58. Qui scrutatur abyssum, et thesauros illarum: qui mensus est mare, et conceptum eius.
59. Qui conclusit mare in medio aquarum, et suspendit terram super aquas verbo suo.
60. Qui extendit caelum quasi cameram, super aquas fundavit eum.
61. Qui posuit in deserto fontes aquarum, et super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, ut potaret terram.
62. Qui finxit hominem, et posuit cor suum in medio corporis, et misit ei spiritum, vitam et intellectum,
63. Et spiramen Dei omnipotentis qui fecit omnia, et scrutinat omnia abscondita in absconsis terrae.
64. Hic novit adinventionem vestram, et quae cogitatis in cordibus vestris, peccantes et volentes occultare peccata vestra.
65. Propter quod Dominus scrutinando scrutinavit omnia opera vestra, et traducet vos omnes,
66. Et vos confusi eritis cum processerint peccata vestra coram hominibus, et iniquitates erunt, quae accusatores stabunt in die illo.
67. Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo et angelis eius?
68. Ecce iudex Deus, timete eum. Desinite a peccatis vestris, et obliviscamini iniquitates vestras iam agere eas in sempiterno, et Deus educet vos, et liberabit de omni tribulatione.
69. Ecce enim incenditur ardor super vos turbae copiosae, et rapient quosdam ex vobis, et cibabunt idolis occisos:
70. Et qui consenserint eis, erunt illis in derisum, et in improperium, et in conculcationem.
71. Erit enim locis locus, et in vicinas civitates exurrectio multa super timentes Dominum.
72. Erunt quasi insani nemini parcentes, ad diripiendum et devastandum adhuc timentes Dominum.
73. Quia devastabunt et diripient substantias, et de domibus suis eos eiicient.
74. Tunc parebit probatio electorum meorum, ut aurum quod probatur ab igne.
75. Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies tribulationis, et de his liberabo vos.
76. Ne timeatis, nec haesitetis, quoniam Deus dux vester est.
77. Et qui servat mandata et praecepta mea, dicit Dominus Deus ne praeponderent vos peccata vestra, ne superelevent se iniquitates vestrae.
78. Vae qui constringuntur a peccatis suis, et obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodum ager constringitur a silva, et spinis tegitur semita eius per quam non transit homo, et excluditur, et mittitur ad devorationem ignis.

FINIS

REIMPRIMATUR

Fr. Hieronymus Gigli Ord. Praed. S. P. A. Magister.

REIMPRIMATUR

Fr. Antonius Ligi-Bussi Archiepiscopus Icon. Vicesgerens.